

de S. R.
Summa de Ecclesia

D. IOAN. DE TVRRECREMATA
Tituli Sancti Sixti presbyteri Cardinalis,

VNA CVM EIVSDEM APPARATV,
ante primū in lucem edito, super decreto Papa Eugenij
IIII. in Concilio Florentino de *PROTECTOR*
corum emanato, *UNIVERSITARIA*

GE
Semper quidem, sed his potissimum temporibus,
perquam utilis, & necessaria,

CVM INDICE COPIOSISSIMO
per ordinem Alphabeticum ducto.

Ne turbata uolent rapidis oracula uentis

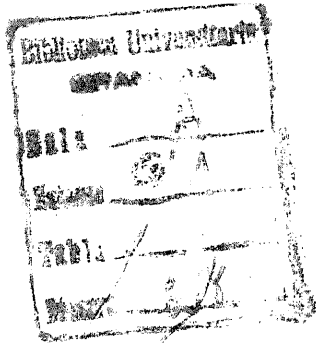
DE LA LIBRERIA
DEL REAL COLEGIO MAYOR
Reunido de Santa Cruz, y
Santa Catalina.
F. S. C. L. O. N. II

799
Cum Priuilegio summi Pont. Pij IIII. & Illustriss.
Senatus Veneti et annos XV.

2 400 40

Salle

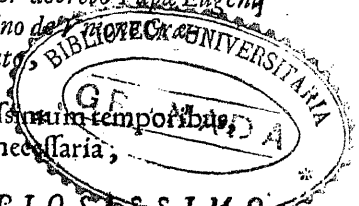
el Colegio Mayor de Santa Catalina
Summa de Ecclesia

D. IOAN. DE TURCREMATA
Tituli Sancti Sixti presbyteri Cardinalis,

UNA CVM EIVSDEM APPARATV,
nunc primùm in lucem edito, super decreto *Pape Eugenij*
IIII. in Concilio Florentino de *hereticis*
corum emanato.

Semper quidem, sed his potissimum temporibus,
perquam utilis, & necessaria,

CVM INDICE COPIOSISSIMO
per ordinem Alphabeticum ducto.

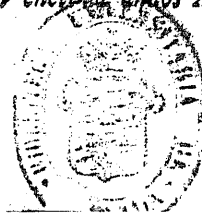
mi
Quinta

Ne turbata uolent rapidis oracula uentis

DE LA LIBRERIA
DEL REAL COLEGIO MAYOR
Reunido de Santa Cruz, y
Santa Catalina.
N.º C. 100 N. 11

1792
Cum Privilegio summi Pont. Pij IIII. & Illustriss.
Senatus Veneti et annos XV.

PIVS PAPA IIII.

MOTV proprio, &c. Cum, sicut accepimus, dilectus filius Michael Tramezinus bibliopola Venetus, nobis nuper exponi fecerit, ad communem omnium studiorum utilitatem sua propria impensa diuersa opera Latina, & Italica, ipsa Italica tam ex Latino, Gallico, & Hispanico idiomate translata, quam Italica facere minimeque translata, haecenus non impressa, imprimi facere intendat: dubitetque ne huiusmodi opera postmodum ab alijs sine eius licentia imprimantur, quod in maximum suum praedictum tenderet. Nos propterea eius indemnitati consulere uolentes, Motu simili & certa scientia eidem Michaeli, ne praedicta opera haecenus non impressa, & per ipsum ab inquisitoribus loci illius examinata & approbata, uel si in urbe a magistro sacri Palatii, imprimenda per decem annos post eorundem operum, uel cuiuslibet ipsorum impressionem, a quocunque sine ipsius licentia imprimi, aut ab ipsis uel alijs uendi, seu in eorum apothecis, uel alijs uenalia, praeterquam a dicto Michaeli impressa uel imprimenda teneri possint, concedimus & indulgemus, inhibentes omnibus singulis Christi fidelibus, tam in Italia, quam extra Italiam existentibus praesertim bibliopolis & librorum impressoribus, sub excommunicationis latae sententiae. In terris uero Sanctae Romanae Ecclesiae mediate, uel immediate subiectis etiam quingentorum ducatorum auri Camerae apostolicae applicandorum, & insuper amissionis librorum poenis: toties ipso facto, & absque alia declaratione incurrendum, quoties contrauentum fuerit, ne intra decennium ab impressione dictorum operum, uel cuiuslibet ipsorum respectiue computandum, dicta opera, tam latina, quam Italica haecenus non impressa, & per ipsum Michaellem imprimenda, sine eiusdem Michaelis expressa licentia, dicto decennio durante imprimere, seu ab ipsis, uel alijs, praeterquam a dicto Michaeli impressa & imprimenda uendere, seu uenalia habere, uel proponere, uel ea, ut supra, habere audeant. Mandantes uniuersis uenerabilibus fratribus nostris Archiepiscopis, eorumque Vicarijs, in spiritualibus generalibus, & in statu temporali Sanctae Romanae Ecclesiae etiam legatis & uice legatis sedis apostolicae, ac ipsius status gubernatoribus, ut quoties pro ipsius Michaelis parte fuerint requisiti, uel eorum aliquis fuerit requisitus, eidem Michaeli

efficacis defensionis præsidio afsistentes; præmissa ad omnem dicti Michaelis requisitionem contra inobedientes & rebelles per censuras ecclesiasticas: etiam sæpius aggrauando, & per alia iuris remedia auctoritate apostolica exequantur, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis. Et insuper, quia difficile admodum esset præsentem Motum proprium ad quemlibet locum deferri, uolumus, & apostolica auctoritate decernimus, ipsius transumptis, uel exemplis, etiam in ipsis operibus impressis, plenam & eandem prorsus fidem ubique, tam in iudicio, quam extra, haberi, quæ præsentis originali haberetur. Et cum absolutione a censuris ad effectum præsentium, & quod sola signatura sufficiat. Et ne de præmissis aliquis ignorantiam prætere possit, quod præsens Motus proprius in acie Campi Floris, & in ualuis Cancellariæ apostolicæ huius almæ urbis affigatur, & ibidem per affixionem publicetur, & quod sic affixus & in ipsis operibus per tempora impressus, ad omnium quos tanget, notitiam deductum esse, ac si eisdem personaliter intimatum foret, expresse uolumus & mandamus irritum & inane censendum quicquid secus contigerit, præmissis omnibus constitutionibus & ordinibus apostolicis, ceterisque in contrarium faciendis, non obstantibus quibuscunque.

Placet motu proprio. I.

M D LX. Die 3. Februarii in Rogatis.

Che per autorità di questo consiglio sia concesso alli fedeli nostri Francesco, & Michele Tramezzini, che alcuno altro, ch'essi, o chi haurà causa da loro, non possa per lo spazio di anni quindici prossimi futuri, ne in questa città, ne in alcuna altra città, o luogo del Dominio nostro stampare, ne alteroue stampata in quelli uendere la Somma de Ecclesia D. Ioannis de Turre cremata Cardinalis, & l'apparato del medesimo super decreto unionis Græcorum Florentiæ fe. re. Eugenii papæ quarti, sotto pena alli contrafacenti di perdere tutte l'opere per loro stampate, & di ducati ducento, da esser diuisi, un terzo al magistrato, che farà l'essecutione, un terzo all'arsenale, & l'altro terzo all'hospitale della pietà: essendo, però essi obligati di osservare quanto per le leggi nostre è disposto in materia di stampe.

Aloysius Garzonius Duc. Not.

PIVS PAPA IIII.

MOTU proprio, &c. Cum, sicut accepimus, dilectus filius Michael Tramezinus, bibliopola Venerus, nobis nuper exponi fecerit, ad communem omnium studiorum utilitatē sua propria impensa diuersa opera latina & Italica, ipsa Italica tam ex Latino, Gallico, & Hispanico idiomate translata, quam Italica facere: minimeq; translata, hætenus non impressa, imprimi facere intendat: dubitetq; ne huiusmodi opera postmodum ab alijs sine eius licentia imprimantur, quod in maximum suum præiudicium tenderet. Nos propterea eius indemnitati consulere uolentes, Motu simili & certa scientia eidem Michaeli, ne prædicta opera hætenus non impressa, et per ipsum ab inquisitoribus loci illius examinata & approbata, uel si in urbe a magistro sacri Palatii, imprimenda per decem annos post eorundem operum, uel cuiuslibet ipsorum impressionem, a quocumque sine ipsius licentia imprimi, aut ab ipsis uel alijs uendi, seu in eorū apothecis, uel alijs uenalia, præterq; a dicto Michaeli impressa uel imprimenda teneri possint, concedimus & indulgemus, inhibentes omnibus & singulis Christi fidelibus, tam in Italia, quam extra Italiam existentibus præsertim bibliopolis & librorū impressoribus, sub excommunicationis lætæ sententiæ. In terris uero Sæctæ Romanæ Ecclesiæ mediate, uel immediate subiectis etiā quingentorū ducatorū auri Cameræ apostolicæ applicātorum, & insuper amissionis librorum poenis: toties ipso facto, & absque alia declaratione incurrendum, quoties cōtrauentum fuerit, ne intra decennium ab impressione dictorū operum, uel cuiuslibet ipsorum respectiue computandum, dicta opera, tam latina, quam Italica hætenus non impressa, & per ipsum Michaeli imprimenda, sine eiusdem Michaelis expressa licentia, dicto decennio durante imprimere, seu ab ipsis, uel alijs, præterquam a dicto Michaeli impressa & imprimenda uendere, seu uenalia habere, uel proponere, uel ea, ut supra, habere audeant. Mandantes uniuersis uenerabilibus fratribus nostris Archiepiscopis, eorumq; Vicarijs, in spiritalibus generalibus, & in statu temporali Sæctæ Romanæ Ecclesiæ, etiam legatis & uicelegatis sedis apostolicæ, ac ipsius status gubernatoribus, ut quoties pro ipsius Michaelis parte fuerint requisiti, uel eorū aliquis fuerit requisitus, eidem Michaeli efficacis defensionis

præsidio assistentes; præmissa ad omnem dicti Michaelis requisitio-
nem contra inobedientes & rebelles per censuras ecclesiasticas: etiam
sæpius aggrauando, & per alia iuris remedia auctoritate apostolica
exequantur, inuocato etiam ad hoc, si opus fuerit auxilio brachij secu-
laris. Et insuper, quia difficile admodum esset præsentem Motum
proprium ad quælibet locū deferri, uolumus, & apostolica auctori-
tate decernimus, ipsius transumptis, uel exemplis, etiam in ipsis operi-
bus impressis, plenam & eandem prorsus fidem ubiq; tam in iudicio,
quàm extra, haberi, quæ præsentis originali haberetur. Et eum absolu-
tione a censuris ad effectum præsentium, & quod sola signatura suffi-
ciat. Et ne de præmissis aliquis ignorantiam prætereundum possit, quod
præfens Motus proprius in acie Campi Floris, & in ualuis Cancellaria
apostolicæ huius almæ urbis affigatur, & ibidem per affixionem
publicetur, & quod sic affixus & in ipsis operibus per tempora im-
pressus, ad omnium quos tanget, notitiam deductum esse, ac si eisdem
personaliter intimatum foret, expresse uolumus & mandamus irri-
tum & inane censendum quicquid secus contigerit, præmissis omni-
bus constitutionibus & ordinibus apostolicis, ceterisque in contrarium
faciendis, non obstantibus quibuscumque.

Placet motu proprio. I.

M D LX. Die 3. Februarii in Rogatis.

Che per autorità di questo consiglio sia concesso alli fideli nostri Francesco, &
Michele Tramezzini, che alcuno altro, ch'essi, ò chi haurà causa da loro, non possa
per lo spazio di anni quindici prossimi futuri, ne in questa città, ne in alcuna altra
città, ò luogo del Dominio nostro stampare, ne altroue stampata in quelli uendere
la Somma de Ecclesia D. Ioannis de Turre cremata Cardinalis, & l'apparato del me-
desimo super decreto unionis Græcorum Florentiæ fe. re. Eugenii papæ quarti, sor-
to pena alli contrafacenti di perdere tutte l'opere per loro stampate, & di ducati du-
cento, da esser diuisi, uno terzo al magistrato, che farà l'effecutione, un terzo all'ar-
fenale, & l'altro terzo all'hospitale della pietà: essendo, però essi obligati di offerua-
re quanto per le leggi nostre è disposto in materia di stampe.

Aloysius Garzonius Duc. Nor.

VITELLOTIVS S. R. E.

Cardinalis Vitellius, P. O. quarto

Pontifici Maximo.

VLTI quidem Pater beatissi-
me, tam ex Græcis, quàm ex La-
tinis doctrina & pietate præstan-
tes uiri de Apostolicæ sedis, &
Romani Pontificis auctoritate
scripserunt: sed nemo melius, co-
piosius, aut efficacius scripsit quàm Ioannes de Turre
cremata Cardinalis tituli Sancti Sixti, cuius multa
extant opera diligenter, & eruditè scripta: sed
omnium præstantissima est summa, quam composuit
de Ecclesia, utilissimum sanè opus, & ad apostoli-
cæ Ecclesiæ aduersariorum calumnias, redarguen-
das ualde necessarium. Sed eò minus eius libri uti-
litas percipitur, quò paucioribus nota est, non au-
ctoris culpa: ille enim ad omnes scripsit, sed quòd
liber ipse multis abhinc annis semel impressus, aut
nusquam, aut rarò inuenitur. Cùm igitur tam uti-
le ac planè necessarium opus à multis illud quidem
desiderari, eiusq; lectionem ad Ecclesiæ Catholicæ
ueritatem defendendam maximè pertinere animad-
uerterem: his præsertim temporibus, quibus eò plu-
ribus ac ualidioribus opus est armis, quò hostes ipsi

plures sunt, & eorum malitia cumulatior: lucernam hanc sub modio latere passus non sum, sed super cancellum ponendam curavi: ut luceat omnibus, qui in domo sunt: hoc est, ut liber ipse denuò impressus à multis legi possit: quem librum sanctitati uestrae dedicandum curavi, cum opus, in quo de Catholicae Ecclesiae potestate differitur, nulli melius conueniat quam tibi, qui totius Ecclesiae & omnium Christianorum caput & rector ac magister, ut Christi Vicarius, & Petri successor. Itaque dubium non est quin S. V. Summam hanc libenter sit acceptura, in qua summam comprehensa sunt argumenta, quibus Ecclesiae dignitas ita defenditur, & aduersariorum obiectiones sic diluuntur, ut nisi quis obstinatae mentis esse uelit, nihil habeat quod amplius contradicere ualeat.

VITELLOTIVS · SANCTAE

Mariae in porticu S. R. Ecclesiae Cardinalis Vitellius amplissimo Cardinali Carolo Borromeo.

ICI non potest, quāto opere Catholicae fidei ueritatem, & Apostolicae sedis principatum haereticus homines semper oppugnant; missos facio ueteres illos, sunt enim propè infiniti non multis ab hinc annis Graeci ipsi, quamuis saepe Romanae sedis auctoritatem extenuare, ac deprimere conati, saepe redarguti errorem suum confessi fuerint, & ad Ecclesiae unitatem redierint (ter decies enim, ut est memoriae proditum, cum Ecclesia Romana conuenerunt) nihilominus tamen humanae salutis aduersario, qui circuit quærens quem deuoret, qui multiplicem, ac ueterem illam suam adhibens astutiam conatur homines ipsos ita circūuenire, ut corrupto ueritatis sensu excidant à simplicitate, quæ est in Christo, superfeminante zizaniam, uetus hæresis renouata, denuo spiritus sancti falce, hoc est Romani Pontificis, & œcumenici Florentini Concilii decreto refecata est. Decretum autem illud quā uerè Catholicè, sanctèq; promulgatum sit, ex Grae-

cis Bessarion Cardinalis, ex Latinis uero Ioannes Cardinalis tituli Sancti Sixti de Turre cremata optimè differuit in apparatu, quem in decretum illud conscripsit, in quo quicquid contrà ab aduersariis dici possit, uerissimis rationibus confutauit. Sed Ecclesiæ studiosis molestum erat, quod opus tam utile non esset cum multis commune, propterea quod nondum impressum in bibliothecis quibusdam seruatum à paucis admodum legeretur. cùm igitur animaduertentem quantum utilitatis ex eius notitia lectoribus afferri posset, eiusmodi apparatus imprimendum curauit, ut, quod auctor ipse sibi proposuit, cùm illum componeret, ut prodesset multis, hac ratione perficeretur. Absurdum enim uisum est nos sumptui parcere, cùm illi ipsi, qui hæc conscripserunt, nullis uigiliis, nullis laboribus peccerint. Optabile quidem esset nos tales esse, qui similia ædere possemus; sed si non possumus, quod proximum est ab aliis, præsertim nostri Collegii hominibus accuratè doctèq; elucubrata ædenda curamus. ut autem apparatus hūc ad te potius, quàm ad alium quempiam mitterem, his potissimùm adductus sum rationibus; quòd & ipse humani diuiniq; iuris peritus es, & huius auctoris lectione maximè delectaris, qui quòd es illi coniunctior, qui Christi Vicarius est in terris, & Catholicam regit, Ecclesiam,

SUMMAE DE ECCLESIA

D. Ioannis de Turre cremata, tituli sancti Sixti presbyteri Cardinalis, Index copiosissimus, per ordinem Alphabeticum ductus.

- A**BBATIS Ioachim error recitatur lib. 4. parte 2. ca. 35. circa principium.
- Abbas, seu priorissa subiectas regere potest, clauium potestatem habere non potest li. 1. ca. 96. conclusionem decima ibidem posita.
- Abel primus iustus, uirgo, martyr, pontifex, doctor, & caput ecclesiæ probatur lib. 1. ca. 25. Contra quod instantiæ fiunt ca. 26. & soluuntur ca. 27. ibidem.
- Abiurandi schismatis, & hæresis forma uide infra. Forma.
- Acies ordinatae quomodo dicatur ecclesia ostenditur li. 1. ca. 32. post medium.
- Adam quidam probat esse caput ecclesiæ, non Abel lib. 1. ca. 26. quod improbat. ibidem ca. 27.
- Adherentes antipapæ, seu intruso an omnes sint schismatici censendi ostenditur li. 4. parte 1. c. 14. per totum.
- Adoratio duplex, & ubi orandum est habetur libr. primo cap. 35. circa finem eius.
- Ager dicitur ecclesia libr. primo cap. 31. in medio.
- Almarici detestabilissimus error recitatur lib. 4. parte secunda ca. 35. post principium.
- Amica Dei dicitur ecclesia lib. 1. ca. 36. post principium.
- Appellare a papa ad concilium generale nemini licere ostenditur lib. 3. ca. 47. per totum.
- Apostolica dicitur ecclesia, ut probatur lib. 1. ca. 18. per totum. Contra quod sunt instantiæ & soluuntur c. 19.
- Apostoli omnes in passione Christi a fide eius defecisse probantur li. 3. ca. 61. post principium. Sed beata uirgo in fide persistisse probatur. ibidem post medium. Vtrum autem apostoli sic deficientes in fide erant hæretici disquiritur ibidem consequenter. Item quomodo erant fideles & increduli censendi ostenditur ibidem continuè, ubi tandem ponuntur tres species infidelitatis.
- Auditores diuersorum magistrorum tenentium contrarias opiniones, an excusentur a peccato opiniones eorundem sequendo, etiam si sint contra ueritatē catholicæ fidei, disquiritur li. 4. parte 2. c. 17. per totum.
- B**APTISMVS est basis aliorum sacramentorum, ut ostenditur li. 1. c. 1. post principium. Item quomodo est unus, ostenditur ibidem ca. 8. ibi. Ad decimum dicendum &c.
- Baptismo tanquam instrumēto diuinæ pietatis attribuitur effectus unionis, seu in corporationis, qua fideles incorporantur Christo lib. 1. c. 61. in fine.
- Basilien. concilium quale fuerit ostenditur li. 1. ca. 100. per totum. Item quale schisma in eo fouebatur li. 4. parte 1. c. 9. in fine.
- Beguardarum & beguinarum errores habentur lib. 4. parte 2. cap. 36. post principium.
- Bonitas creaturarū addita bonitati creatoris nō facit eam maiorem, quia Deus & omnes creaturæ simul non sunt ali-

T A B V L A

quid melius quam Deus tantum, ut dicitur lib. 1. cap. 62. ante solutiones argumentorum.

Bona quæ ex hæresis malo eliciuntur propter quæ dictum est ab apostolo oportet hæreses esse, enumerantur lib. quarto parte secunda cap. quinto post principium.

C

CANONVM duplex genus, in quorum alterum habet summus pontifex ius interpretandi, & immutandi li. 3. c. 53. per totum, & cap. 54. circa finem. Item c. 57 ad nonam obiectionem.

Caput ecclesie Christus esse probatur li. 1. c. 44. circa principium. Contra quod sunt instantiæ ca. 45. & soluuntur c. 46. in cuius principio dicitur quod.

Capitis tres proprietates conveniunt Christo respectu ecclesie, tam secundum humanitatem, quam secundum divinitatem. Et quod potius caput quam corpus ecclesie dicitur probatur in dicto cap. 46. in solutione primi argumenti.

Caput ecclesie quomodo Christus dicitur, notabitur statim in uocabulo Christus. Sed qualiter sanctus Petrus habeatur ipsius caput ostenditur lib. 2. ca. 20. & 22.

Cardinales sancte Romanæ ecclesie sunt in statu perfectionis lib. 1. cap. 30. circa principium.

Cardinalium institutio & perfectio, & quomodo apostolorum statui succedant, consimilia subduntur, ibidem usque in fine.

Cardinales cur ceteris prælati sunt præferendi ostenditur li. 1. ca. 81. per totum. Contra quod sunt instantiæ cap. 82. & soluuntur c. 83. ibidem.

Cardinalium tres ordines ibidem c. 84. Catholica uocantur tria li. 1. c. 13. in principio. Quomodo autem ecclesia est catholica ostenditur ibidem per totum.

Catholica ueritas, quære infra ueritas catholica.

Catharorum species & errores habentur

lib. 4. parte secunda cap. 35. post principium.

Causæ ob quas concilium debeat congregari ponuntur libro tertio cap. 9. per totum.

Causa efficiens unionis membrorum ecclesie adinuicem declaratur lib. 1. cap. 61. per totum.

Cælum dicitur ecclesia lib. 1. cap. 31. in principio.

Ciuitas dicitur ecclesia li. 1. cap. 33. post medium.

Clauis ecclesie quid significat, & quomodo de clauis diuersimode loqui possumus, ostenditur lib. primo cap. 93. conclusionem 7.

Clauis diffinitio ponitur ibidem conclusionem 8. Item quod.

Claues duæ sint conuenienter assignatæ, ibidem conclu. 9. Quæ tamen non distinguuntur in essentia, ibidem conclusio ne 10. Item quod clauium potestas quodammodo se extendat ad remissionem culpæ & pænæ, habetur ibidem conclusionem 11.

Claues quomodo toti ecclesie dicantur datæ, ostenditur lib. 2. c. 76. in responsione ad quartam auctoritatem.

Clauium potestas quando sit data Petro, ostenditur sex conclusionibus li. 2. cap. 77. post medium.

Clericorum nomina & diuersa officia annotantur li. 1. c. 85. circa finem.

Columba dicitur ecclesia li. 1. cap. 36. post principium.

Coniunx Christi dicitur ecclesia li. 1. cap. 40. in principio, sed differt coniugium Christi cum ecclesia a coniugio uiri cum femina dupliciter, ibidem ca. 41. circa medium.

Concilium non potest decedere ab obedientia papæ, nisi sit hæreticus, li. 2. cap. 48. post medium. An uero tunc recedere possit, disquiritur li. 4. parte 2. c. 18. 19. & 20. per omnia.

Concilium Constantiense quale fuerit ostenditur lib. secundo cap. 99. circa principium.

Concilium

T A B V L A

Concilium basilien. quale fuit ostenditur ibidem c. sequenti. Quod autem nullius auctoritatis fuerat probatur lib. 3. cap. 15. in solutione 3. rationis.

Concilium quid sit & unde dicatur, ostenditur li. 3. ca. 1. in principi. ubi describitur per causas suas.

Concilii celebrandi origo habetur, ibidem ca. 2. per totum.

Conciliorum uariæ species quæ sunt concilium uniuersale, prouinciale & episcopale, habentur ibidem capit. 3. per totum.

Concilia quo tempore celebrari ceperunt, ibi. c. 4. per totum.

Concilium uniuersale ecclesie catholice diffinitur lib. 3. ca. 5. per totum & præcipue in principio.

Concilium uniuersale cuius auctoritate congregandum sit, habetur li. 3. ca. 6. ubi ostenditur quod solius papæ. Contra quod sunt decem instantiæ c. 7. quæ soluuntur c. 8. in cuius quidem cap. princ. ostenditur quomodo intelligendum sit quod ad solum papam pertineat uniuersalis concilii congregatio seu conuocatio legitima.

Concilii conuocandi causæ ponuntur ibi. ca. 9. per totum.

Concilii celebrandi utilitas habetur ibidem ca. 10. per totum.

Concilium uniuersale non exoptulat necessario pontificis Romani præsentiam sed auctoritatem li. 3. ca. 11. per totum. Qui autem ad uniuersale concilium necessario uocandi sint ostenditur ibidem c. 12. per totum cum duobus sequentibus ca. Qui uero ad ipsum admitti debeant & qui non, ostenditur ibidem hoc est li. 3. cap. 15. per totum. An uero omnes prælati minores conuocandi sint, disquiritur in eodem tertio libro cap. 16. per totum.

Concilium celebraturi & ad ipsum uocandi prælati quales esse debeant, ostenditur li. 3. c. 19. per totum, ubi ostenditur quod erunt sapientes, sancti, experti rerum de quibus quæstio futura est & ze-

lum domus Dei habentes.

Concilium celebrare contemnentibus postquam uocati sunt qua pœna debeant affici, ostenditur ibidem c. 20. per totum.

Concilii uniuersalis celebrationem impedientes qua pœna debeant puniri ostenditur li. 3. c. 21. per totum.

Concilio uniuersali quis debeat præsidere ibidem c. 22. per totum.

Concilii uniuersalis exordium quæ obseruanda sunt, hoc est in quo habitu debent patres comparere, quo ordine sedere & a quo synodum inchoare, ostenditur lib. 3. ca. 26. per totum. Quæ uero in eo cauenda sunt ostenditur ibidem c. 27. per totum.

Conciliorum uniuersalium auctoritas a summo pontifice deriuatur & dependet li. 3. c. 28. per totum immo quicquid in conciliis uniuersalibus diffinitur, aut sententiatur auctoritate summi pontificis principaliter fieri debet, ibidem ca. 32. per totum.

Concilia uniuersalia antiquitus celebrata pro ea laudanda sunt consuetudine qua absque prius habito decreto apostolicæ sedis non fiebat in concilio diffinitio cuiuscunque quæstionis ad fidem pertinentis ibi. c. sequenti.

Concilia uniuersalia solita sunt semper supplicare sua gesta per Romanum pontificem confirmari, ut ostenditur ibidem hoc est li. 3. c. 34. per totum.

Concilia uniuersalia quomodo debent summum pontificem honorare, ostenditur ibidem c. 35. per totum.

Concilium uniuersale de quibus causis se habeat intrinsece, ostenditur lib. 3. c. 38. per totum.

Concilium uniuersale congregatum, aut congregandum uacante sede apostolica ad quæ se posset extendere & qua auctoritate, ostenditur li. 3. c. 41. per totum.

Concilium uniuersale non est maius papa li. 3. c. 24. circa finem capituli, de quo prius notatum est.

Concilium uniuersale minoris auctoritatis est quam papa li. 3. c. 44. per totum.

T A B V L A

Contra quod mouentur instantiæ c. 45. & soluuntur c. 46. per totum.
 Concilium uniuersale non est tantæ auctoritatis ut ad ipsum liceat a papa appellare li. 3. c. 47. per totum.
 Concilium uniuersale in Romanum pontificem uerum & indubitatum extracatum hæresis nullam habere iurisdictionem probatur li. 3. ca. 50. per totum.
 Conciliorum generalium leges & statuta non ligant Romanum pontificem li. 3. cap. 51. per totum.
 Concilium uniuersale non potest facere contra Romanum pontificem decretum irritans li. 3. ca. 52. per totum.
 Concilium uniuersale plenarium non potest in his quæ fidei sunt errare li. 3. c. 58. per totum.
 Concilium uniuersale irritum factum potest a papa reuocari li. 3. c. 62. per totum.
 Concilia uniuersalia quem ordinem habeant adinuicem & quibus standum sit si inter se dissentire inueniantur docentur li. 3. c. 63. per totum. Si uero patres a papa uel ab eius legato dissentiant cuius iudicio standum sit: ostenditur ibidem c. 64. per totum. Item si inter se dissentierint patres in concilio congregati quorum parti adhaerendum sit: docetur ibidem hoc est li. 3. c. 65. per totum.
 Concilium uniuersale congregatum potest a papa de loco ad locum transferri rationabili causa id exigente, ut docetur li. 3. c. 66. per totum. Immo etiam dissolui, ut ostenditur ibidem c. seq. per totum.
 Corona clericalis quantæ uirtutis & efficacitæ sit declaratur li. 1. cap. 96. conclusione 17.
 Corpus Christi uerum an sit melius corpore Christi mystico an e conuerso, ostenditur li. 1. ca. 62. per totum.
 Corpus uariè accipitur, ibidem circa medium.
 Corpus Christi mysticum dicitur ecclesia cuius rationes assignantur li. 1. c. 43. per totum.
 Corpus Christi quod est ecclesia quomodo

est cum Christo unus homo notatur lib. 1. c. 64. per totum. Item quomodo una persona ostenditur ibidem ca. 65. per totum. Et quomodo unus Christus ibidem c. 66. per totum. Item quomodo corpus Christi & quodlibet membrum eius a sanctis dicatur aliquando Christus: ostenditur ibidem ca. 67. per totum.
 Conservatio rerum in esse suo dependet ab earum conditore Deo li. 2. c. 78. circa principium.
 Continens sæpe ponitur pro contento: li. 1. c. 2. in principio.
 Credere in Deum patrem, in Deum filium, & in Deum spiritum sanctum proprie dicimur, sed non proprie in ecclesiam catholicam, & quomodo differenter ostenditur li. 1. c. 20. per totum.
 Credibilem triplex genus ad quod hæresis se extendit, declaratur li. 4. parte 2. c. 6. per totum.
 Credentes hæreticorum uide infra. Fautores.
 Christi prærogatiuæ seu excellentiæ & proprietates quas ecclesiæ suæ communicauit ponuntur li. 1. c. 39. per totum. Est enim sacerdos uerus, pastor bonus, mediator optimus, iudex equus, medicus singularis, ostiarius inexpugnabilis, & unigenitus Dei filius, quæ omnia ecclesiæ catholicæ ex hominibus collectæ non angelis communicantur. ibidem.
 Christus est caput ecclesiæ tam ut hominam quam ut Deus li. 1. c. 44. circa principium, & c. 46. in principio. Instantiæ autem sunt contra hoc ca. 45. quæ soluuntur c. 46. Sed in principio c. ponuntur proprietates quæ attribuuntur Christo. In solutione autem primi argumenti ostenditur quare Christus potius dicitur caput quam cor aut epar ecclesiæ.
 Christus quomodo potest dici membrum ecclesiæ & quomodo non, ostenditur li. 1. c. 47. per totum.
 Christus secundum quod homo fuit caput fidelium non tantum eorum qui fuerunt

T A B V L A

post incarnationem, sed etiam eorum qui a principio incarnatione præcesserunt, ut habetur li. 1. c. 48. per totum. Contra quod sunt instantiæ cap. 49. & soluuntur c. 50. ibidem. Vtrum autem soli Christo homini Deo conueniat esse caput ecclesiæ, disquiruntur li. 1. cap. 52. per totum.
 Christus caput est ecclesiæ seu fidelium quantum ad animas, & quantum ad corpora, sed quomodo differenter ostenditur li. 1. c. 53. ante medium.
 Christus quomodo sit cum ecclesia unum corpus notatur li. 1. c. 63. per totum. Quomodo una persona ibidem ca. 65. quomodo unus Christus, ibidem c. 66.
 Christus non est proprium nomen, sed appellatiuum significans unctum li. 1. c. 66. in medio.
 Christum peccare propter membra sua non recte dixeris, li. 1. ca. 68. post medium ibi nota quinto. ubi ostenditur quomodo diuersa attributa attribuuntur Christo & ecclesiæ propter unitatem ipsorum quæ tamen alteri tantum proprie competunt & non utrique.
 Christus iurisdictionem coactiuam exercuit, ut patet li. 3. c. 47. ibi. Ad secundum argum.
 Christus iudicari uoluit a non suo iudice ex charitate. Item ut homo priuatus non ut in dignitate constitutus li. 3. c. 96. in principio.
 Curati a quo immediate instituuntur & quam dignitatem habent, ostenditur li. 2. c. 59. & 63. per totum.
 D E C R E T A Romani pontificis sunt a cunctis fidelibus uenerabiliter suscipienda, ut ostenditur li. 2. c. 108. per totum.
 Decretum irritans non potest contra summum pontificem a concilio uniuersali fieri, ut ostenditur li. 3. c. 53. per totum.
 Dispensatio ecclesiæ cum Christo ostenditur li. 1. c. 38. circa finem.
 Dispensatio tam factorum canonum quam regularum sanctorum patrum modera

rio spectat ad Rom. pon. li. 3. ca. 54. per totum. Vbi in fine ostenditur duplex genus canonum.
 Dispensatio, reuocatio & interpretatio quomodo differant, ostenditur li. 3. c. 55. circa principium.
 Distinctio & uarietas multiplex congrue ponitur in ecclesia, li. 1. c. 69. per totum.
 Doctores ab ecclesia approbati enumerantur li. 4. parte 2. cap. 9. ibi. Sextum genus &c.
 Domus cur & quomodo appelletur ecclesia, ostenditur li. 1. c. 33. ante medium. Item.
 Domina quomodo dicatur ecclesia uniuersalis, ostenditur li. 1. cap. 87. circa principium.
 Dominium duplex tangitur ibidem consequenter. Et quomodo papa uel alius prælatus dicatur dominus.
 Donationes seu donaria aut dotes quibus Christus sponsus sponsam suam ecclesiam donauit enumerantur li. 1. ca. 39. per totum.
 Dubia quæ occurrunt in fide aut in sacra scriptura sunt per summum pontificem declaranda & decidenda li. 2. c. 107. post principium & li. 3. c. 53. per totum.
 Dubitans in fide an semper sit hæreticus censendus disquiruntur li. 4. parte 2. cap. 12. modo primo.

E C C L E S I A quid differat a synagoga, & quomodo proprie significet conuocationem quæ non nisi rationalium est. Synagoga autem congregationem quæ etiam irrationalium est, ostenditur li. 1. c. 1. in principio.
 Ecclesiæ definitio secundum rem ponitur ibidem circa medium. Et eius quattuor causæ ibidem consequenter ubi in fine ostenditur quod hæretici non faciunt ecclesiam.
 Ecclesia 16. modis accipitur li. 1. cap. 2. per totum.
 Ecclesia in præsentem opere seu summa accipitur pro collectione fidelium siue sint prædestinati siue præsciti qui inix-

T A B V L A

ti sunt in ecclesia li. 1. ca. 3. per totum. Fiunt tamen septem instantiæ probare nentium quod ecclesia de malis licet fidelibus dici proprie non possit. ibidem c. 4. per totum. quæ soluuntur c. 5. post medium. Quomodo autē differenter boni & mali sint in ecclesia Dei, ostenditur dicto c. 5. a principio usque ad medium.

Ecclesia est una, sancta, & catholica, ut ostenditur li. 1. c. 6. in prin. Est autē multiplex unitas eius & colligitur ex multis, ut ostenditur ibidem consequenter & c. 36. circa medium. Contra quam unitatem ponuntur instantiæ multæ c. 7. quæ soluuntur cap. 8. Ostenditur autem in solutione 18. argumenti quomodo ecclesia habuit gratiarum & donorum suppositorumq; incrementa.

Ecclesiæ unitas habet ordinem ad unitatem unius summi pontificis li. 1. ca. 8. circa finem.

Ecclesiæ sanctitas ostenditur li. 1. c. 9. per totum. Contra quam fiunt instantiæ ibidem ca. 10. & soluuntur c. 11. per totum. Confutantur etiam errores quorūdam non recte de ea sentientium c. 12. per totum.

Ecclesia quomodo & quare dicenda est catholica, ostenditur li. 1. c. 13. per totum. Contra quod fiunt instantiæ ca. 16. & soluuntur c. 17. per totum.

Ecclesia Romana quomodo sit uniuersalis & catholica dicenda, ostenditur lib. 1. c. 17. ibi. Ad tertium, &c.

Ecclesia dicitur apostolica, li. 1. c. 18. per totum. Contra quod fiunt & soluuntur instantiæ c. 19. per totum.

Ecclesia nominari potest christiana: sed quare magis apostolica nominetur habetur li. 1. ca. 19. in solutione primi argumenti. Item cur magis apostolica quam prophetica ibidem in solutione secundi argumenti. Quomodo autem in unam sanctam ecclesiam credendum sit ostenditur ca. 20. per totum. Et quomodo extra ecclesiam non est salus habetur ibidem ca. 21. per totum.

Ecclesia quando incepit & quæ sint etates eius ostenditur li. 1. ca. 22. per totum. Probat autē nonnulli quod non fuerit apud antiquos patres c. 23. quorum probationes improbantur ca. 24. per totum.

Ecclesia an fuerit ante constitutionem mundi disquiritur ibidem in argu. 8. & in solutione eius.

Ecclesia a quo incepit ostenditur li. 1. ca. 25. per totum ubi facta distinctione probatur quod uno modo dicitur incepisse ab Abel. Contra quod ponuntur multæ instantiæ ca. 26. que soluuntur ca. 27. per totum.

Ecclesia an possit in uno solo saluari, disquiritur libro primo ca. 27. circa finem.

Ecclesia probatur fuisse ante quodcumque regnum aut imperium, li. 1. ca. 27. in fine.

Ecclesia postquam incepit nunquam desit esse: sed in ea fides, sanctitas, doctrina, prelatio, & sacramenta usque ad finem seculi sunt duratura: ut probatur li. 1. c. 28. per totum. Contra quod fiunt instantiæ ca. 29. quæ soluuntur c. 30.

Ecclesia cur celum, terra, æger, & sægenā dicta sit ostenditur li. 1. c. 31. Item cur hortus, fons & puteus aquarum uiuentium. ibidē ca. 32. Et cur nauis, domus, ciuitas, & castrorum acies ordinata. ibidem ca. 33. Item cur regnum. ibidē ca. 34. per totum. Vbi adduntur duodecim excellentiæ regni conuenientes regno ecclesiæ. Item cur dicitur tabernaculum & templum. ibidem c. 35. per totum. Item cur mulier, amica dei, columba, una perfecta, soror Christi, & filia dei. ibidem ca. 35. per totum.

Item cur sponsa Christi. ibidem ca. 37. de cuius desponsatione habetur ibidem a medio usque in finem capituli. de qua latius inquiritur cap. sequenti in principio. Et similiter de eius nuptiis circa medium capituli.

Ecclesia est a Christo uarijs muneribus seu donationibus dotata: ut ostenditur li. 1. ca. 39. per totum.

Ecclesia

T A B V L A

Ecclesia est coniunx Christi, li. 1. c. 40. in prin. & mater omnium fidelium. ibidem in medio. & etiam mater Christi ibidem circa finem.

Ecclesia est tota uirgo: ut ostenditur li. 1. ca. 41. per totum.

Ecclesia ostenditur regina li. 1. ca. 42. per totum.

Ecclesia ostenditur esse corpus Christi mysticum. c. sequenti.

Ecclesiæ membra & eorum significationes, quæ sunt caput, facies, genæ, oculi, aures, nasus, labia, dentes, collum, uenter, manus, uenter, crura ac pedes; ponuntur li. 1. ca. 44. per totum.

Ecclesia quæ est corpus Christi quomodo est cum Christo unus homo ostenditur ibidem. Et quomodo una persona. c. sequenti.

Ecclesia decentur habet varios status & uaria officia: ut probatur li. 1. ca. 69. per totum. Contra quod ponuntur argumenta ca. 70. quæ soluuntur ca. 71. sed ca. 72. ostenditur quomodo in ecclesia est principaliter triplex uarietas status.

Ecclesiæ uaria sunt officia. li. 1. ca. 85. per totum habetque varios gradus: ibidem ca. sequenti.

Ecclesiæ uniuersalis est duplex potestas spiritalis & terrena lib. 1. ca. 87. per totum.

Ecclesia militans significatur per atrium: & ecclesia triumphans per templum: ibidem post principium.

Ecclesia probatur habere ordinem superioritatis. libro secundo c. 1. per totum.

Ecclesia lateranensis probatur supra ceteras urbis ecclesias principatum gere re li. 2. ca. 36. circa finem.

Ecclesiæ uniuersali quomodo clauis datae dicantur a sanctis patribus ostenditur li. 2. ca. 72. per totum.

Ecclesia uniuersalis quomodo est mater Christi fidelium etiam papæ quamuis non sit maioris iurisdictionis quam papæ ostenditur li. 2. ca. 86. per totum.

Ecclesia uniuersalis an sit domina. requi

re Domina.

Ecclesia catholica quomodo in fide & moribus errare non potest lib. 2. ca. 91. post principium.

Ecclesiæ auctoritas an maior probet auctoritate papali ex illo Math. 18. Dic ecclesiæ. ostenditur li. 2. c. 92. per quinque puncta principalia.

Ecclesia habet de quocumque negocio si placet auctori iudicare. li. 2. ca. 94. propositione tertia.

Electos solos esse membrum Christi probant quidam decem argumentis li. 1. ca. 54. quæ soluuntur ibidem c. 58. Circa quam materiam ponuntur in dicto ca. 54. sex conclusiones quæ cum earum fundamentis improbantur. ca. 55. per totum.

Episcoporum status ostenditur esse perfectior quam religioforum li. 1. c. 76. circa finem. Contra quod fiunt instantiæ ibidem ca. 77. & soluuntur ca. 78.

Episcopum a presbytero differre probat ibi. ca. 79. per totum.

Episcopus quomodo maior est simplici sacerdote ostenditur li. 1. ca. 93. conclusione tertia.

Episcopos solos necessario uocandos esse ad uniuersale concilium probatur li. 3. ca. 12. Contra quod fiunt instantiæ ca. 13. & soluuntur ca. sequenti.

Epicheia quid sit & quomodo in republica ponenda ostenditur li. 3. ca. 54. circa principium.

Errores hereticorum quare infra Hereses.

Excellentiæ regni, quare infra Regnum. Excommunicatio iniusta quomodo non noceat excommunicato: sed proficiat modeste ferat ostenditur li. 1. ca. 8. in solutione sexti argumenti.

Excussi sunt prophete & filii excussorum apostoli: ut ostenditur lib. 1. cap. 19. ibi Secundo posset respon.

Etates ecclesiæ ponuntur li. 1. ca. 23. in medio.

Extra ecclesiam non esse salutem ostenditur li. 1. ca. 21.

FA C T V M non generat heresim: ut ostenditur li. 4. parte. 2. ca. 16. post principium.
 Fautores defen ores credentes & receptores hereticorum qui sunt censendi ostenditur li. 4. parte 2. ca. 21. post principium. Et eorum poena qua puniendi sunt. notatur ibidem post medium.
 Fides quomodo fit in demonibus & quomodo non ostenditur libro. 1. ca. 8. ibi. Ad 13. dicendum &c.
 Fides quomodo dicatur catholica ostenditur li. 1. ca. 13. post principi. Contra cuius dicta fiunt instantia: ca. 14. qua soluntur corroborata prima propositione ca. 15.
 Fides sola est per qua saluari possumus. Errant autem qui unumquemque in fide sua saluari putant: ut ostenditur li. 1. ca. 21. per totum.
 Fides semper fuit eadem & in antiquis patribus & in nobis. lib. 1. ca. 22. per totum.
 Fidem Mariæ uirginis. uide infra Maria.
 Fidem non posse habere rationem medii quo membra ecclesie unum corpus esse dicatur: probatur li. 1. ca. 60. post principium. Cuius contrarium tenetur ibidem consequenter.
 Fidem dubiam habens non semper est hereticus ut ostenditur li. 4. parte. 2. ca. 12. modo primo.
 Figurat seu representat una res aliam multipliciter ut ostenditur li. 2. ca. 75. circa principium.
 Florum diuersorum proprietates applicantur iis qui ad ecclesiam pertinent li. 1. ca. 32. in medio.
 Fons dicitur ecclesia lib. 1. cap. 32. post medium.
 Forma abiurandi scismaticis: ostenditur li. 4. parte. 1. ca. 15. per totum & abiuranda heresis parte 2. ca. 22. per totum.
 Fundamentum ecclesie quomodo sanctus Petrus dicitur ostenditur li. 2. ca. 17. per totum. Contra quod ponuntur instantia: ca. 18. & soluntur ca. 19.

GE N E R A seu gradus catholicarum ueritatum ponuntur li. 4. parte 2. ca. 9. per totum.
 Genera heresum: ibidem ca. 10. per totum.
 Genera propositionum damnabilium: ibidem ca. 11. per totum.
 Gradus duplex ecclesie ostenditur li. 1. ca. 33. in fine: Et li. 2. ca. 124. propositione sexta.
 Glossarum error unde nascatur: ostenditur lib. 2. ca. 109. post medium.
 Glossarum inter se contrariarum cui adherendum sit ostenditur li. 2. ca. 101. in responsione Ad secundam &c.
 Graduum in ecclesia dei uarietas & distinctio declaratur: lib. 1. cap. 86. per totum.
 Gradus & ordines ecclesie spiritualis ostenduntur ibidem ca. 88. circa fine.

HÆ R E S I S notoria quomodo deponit papam: tangitur li. 2. ca. 102. circa principium.
 Heresis & scisma quomodo differant: ostenditur li. 4. parte. 1. ca. 4. per totum.
 Vbi post medium ostenditur quod omnis hereticus est scismaticus, sed non e conuerso. & tamen in fine ostenditur quod scis. heresis differat specie.
 Hereticorum peccati grauitas quid differat a grauitate scismaticorum ostenditur li. 4. parte 1. ca. 6. per totum.
 Heresis describitur li. 4. parte 2. ca. 1. per totum.
 Heresis est ponenda in intellectu ut in subiecto ut ostenditur li. 4. parte 2. ca. 4. circa prin. Deinde ponitur differentia inter heresim sectam & superstitionem.
 Heresim utilitates. require Bona quæ ex here. &c.
 Heresis se extendit circa triplex genus credibilium: ut ostenditur li. 4. parte 2. ca. 6. per totum.
 Heresim genera diuersa: ibidem ca. 10. per totum.
 Hereticas & falsas propositiones: uide infra Propositiones.

Hæreticus quibus modis quis dicatur: ostenditur li. 4. parte 2. ca. 12. per totum. Quis autem proprie sit dicendus hereticus: ostenditur ibidem cap. 13. per totum. Item quomodo tripliciter dicitur ibidem ca. 15. in principio.
 Hereticalis pertinacia 20. modi ponuntur ibidem ca. 16. per totum. Item qui diuersa opinantium & docentium auditores & sectatores sint heretici censendi disquiritur ibidem hoc est lib. 4. parte 2. ca. 17. per totum.
 Hereticus omnis an statim sit omni prælatione priuatus disquiritur li. 4. parte 2. cap. 18. 19. & 20.
 Hereticorum fautores receptores &c. require fauto.
 Hereticus abiuranda formam. require Forma &c.
 Hereses cõtempnatae in synodo Nicena habetur li. 4. parte 2. cap. 23. in concilio Romano cap. 24. In concilio gangrensi ca. 25. In secunda synodo uniuersali ca. 26. In concilio milmitano ca. 27. In tertia synodo uniuersali cap. 28. In quarta synodo uniuersali ca. 29. In synodo Toletana ca. 30. In quinta synodo uniuersali ca. 31. In synodo prima Bracarensi cap. 32. In sexta, & septima synodis uniuersalibus ca. 33. Ab Isidoro enumeratae & fere in decreto posita: c. 34. In decretalibus cap. 35. Primo Abbatibus Iohannibus. Secundo Almarici. Tertio dicentium Christum non esse aliquid secundum quod homo est. Quarto catharorum. Item in sexto, & in clemētibus. cap. 36. In extrauagantibus Alexandri quarti, & Honorii ca. 37. Similiter in extrauagante Bonifacii octaui. Clemētis quinti Ioannis 12. in eodem cap. per totum.
 Hereses Ioannis Vicleff, & Ioannis Hus recitantur ca. ulti. totius summæ.
 Hierusalem suprema euerio ab Elío Adriano facta, tangitur li. 1. ca. 30. ibi. Ad tertium &c.
 Hortus dicitur ecclesia, lib. 1. cap. 32. in medio.

IM P E R I A quattuor ostenduntur per uolentiam introducta, li. 1. ca. 90. post principium in secunda præeminentia ibi posita.
 Imperator non est iudex ordinarius summi pontificis ut probatur lib. 2. cap. 95. per totum.
 In Deum & in sanctam ecclesiam catholicam quomodo differenter credendum sit ostenditur li. 1. ca. 20. per totum.
 Infidelitatis tres species ponuntur lib. 4. ca. 61. post medium ubi disquiritur quomodo apostoli fuerint infideles tempore passionis Christi.
 Initium ecclesie quando fuit ostenditur li. 1. ca. 22. 23. & 24. In principio autem 24. ponuntur distinctiones de initio fidei, & ecclesie, & cap. 25. disquiritur a quo ecclesia lumpsit initium.
 Interpretatio sacre scripturæ pertinet ad papam ut ostenditur lib. 2. cap. 167. per totum. Et similiter interpretatio dubiorum circa fidem, ut probatur li. 3. ca. 53. conclusione prima. Item & canonum ibidem conclusione secunda.
 Interpretari legem quid sit, & quot sint genera interpretandi ostenditur lib. 3. ca. 54. in principio.
 Ioannis Hus, & Vicleff hereses ponuntur in fine operis.
 Iudas probatur fuisse quandoque filius ecclesie, & membrum Christi lib. 1. ca. 55. in fine.
 Iudicium papæ seu apostolicæ sedis in his quæ fidei sunt & ad humanam salutem necessaria errare non potest ut ostenditur lib. 2. ca. 109. & ca. 110. per totum contra quod ponuntur instantia: c. 111. & soluntur ca. 112.
 Iurisdictionis potestas quid sit ostenditur li. 1. ca. 96.
 Iurisdicatio omnium prælatorum ecclesie auctoritas non tantum quod ad executionem & usum, sed etiam quod ad substantiam potestatis a papa mediate uel immediate regulariter deriuata probatur li. 2. ca. 54. 55. 56. per totum, & c. 61.

circa principium.
Iurisdictio quam habet papa in temporalibus ostenditur li. 2. ca. 113. per totum & ca. 114. quam non habet.

L

LA T E R A N E N S I S ecclesia habet supra ceteras ecclesias urbis & orbis primatum, ut ostenditur probabiliter li. 2. ca. 36. circa finem.
Libertas duplex scilicet a peccato & a iustitia, ostenditur lib. 1. ca. 74. circa prin. & quid utraque ibidem consequenter.
Lugdunen. pauperum errore quere ualdentes &c.

M

MA R I Æ semper virginis fides commendatur lib. 1. cap. 24. circa principium, & cap. 27. circa finem. Vbi dicitur quod tota ecclesia creditur in Maria fide saluata in triduo mortis Christi, eo quod sola in regram fidem seruauit. Quod etiam habetur in eodem li. ca. 30. in fine.

Mater fidelium est ecclesia, li. 1. cap. 40. in medio, ubi notanda sunt quinque officia matris in prolem. Est etiam mater Christi, ibidem circa finem. Item quod etiam papæ mater sit ecclesia, cum tamen papa habeatur pater eius, ostenditur li. 2. ca. 86. circa medium.

Membra corporis mystici ecclesiæ, & eorum significationes ponuntur li. 1. ca. 44. per totum.

Membrum ecclesiæ an etiam Christus sit dicendus, & quomodo ostenditur lib. 1. ca. 47. per totum.

Membra Christi an sint soli electi, requirere electos.

Membra Christi seu corporis eius sunt in triplici differentia, ut ostenditur lib. 1. ca. 57. post principium.

Mendax est omnis homo quomodo intelligi debeat ostenditur lib. 1. cap. 11. ibi Ad quartum &c.

Minister non semper est minor eo cui fit ministratio, ut ostenditur lib. 2. cap. 28. circa finem.

Misticum quid sit, & quomodo ecclesia di-

catur corpus Christi misticum ostenditur lib. 1. ca. 43. per totum.

Mittens non semper est minoris auctoritatis aut dignitatis quam missus lib. 2. ca. 14. post medium.

Mulier dicitur ecclesia li. 1. c. 36. in prin.

NA V I S dicitur ecclesia lib. 1. cap. 33. in prin.

Necessarium capitur multipliciter li. 4. parte 2. ca. 5. circa principium.

Nomina ecclesiæ ponuntur lib. 1. ca. 31. in principio, & rationes eorundem nominum habentur partim in eodem cap. & partim quinque ca. sequentibus.

Nuptiæ ecclesiæ ponuntur ibi cap. 38. circa me.

Novatiani scisma ponitur li. 4. parte 1. c. 9. in prin.

OB E D I R E debet quilibet fidelis cuiuscunque sit dignitatis, summo pontifici, ut ostenditur

li. 2. cap. 48. per totum & ca. 49. post argumenta. Vbi in solutione secundi argumenti, ostenditur in quibus obediendum sit ipsi & in quibus non.

Officia ecclesiæ uaria & differentia esse ostenduntur li. 1. ca. 85. per totum.

Ordo est in ecclesia ponendus secundum gradus superioritatis, & inferioritatis, ut probatur li. 2. cap. 1. per to. Is autem uult ut sit unus princeps ibidem cap. 2. per to.

Ordinarii iudices qui sunt dicendi, & quæ potestas ordinaria ostenditur li. 2. c. 63. in solutione 2. arg.

Ordo sedentium in concilio uniuersali, ponitur lib. 3. cap. 26. post principium.

PA P A est uniuersalis pontifex, & rector catholicus ecclesiæ, ut dicitur lib. 1. ca. 17. ibi Ad quintum dicitur &c.

Papa possit dici rex si uellet lib. 2. ca. 4. in solutione secundi argu. in responsione replice.

Papa quomodo est sponsus ecclesiæ ostenditur

lib. 1. ca. 43. per totum.

Poenam fautorum aut defensorum, &c. hæreticorum, require Fautores &c.

Perfectio quomodo consistat in charitate ostenditur li. 1. c. 75. circa principium.

Qui autem sint dicendi perfecti & qui in statu perfectionis: ibidem circa med.

Perfectior est status episcoporum quam religiosorum ut ostenditur li. 1. cap. 76. in fine.

Persona capitur dupliciter li. 1. ca. 65. post princip.

Persona una constituitur ex Christo & ecclesia, ibidem hoc est lib. 1. cap. 65. fere per totum.

Pertinacia quid sit & quomodo uiginti modis præsumatur aliquis pertinaciter errare contra fidem ostenditur li. 4. parte 2. c. 16. per totum secundum ordinem.

Petrus apostolus habuit primatum inter apostolos, ut habetur li. 2. ca. 5. & 6. per totum. Contra quod fiunt argumenta 4. c. seq. & soluuntur totidem. Item supra omnes fideles li. 2. ca. 15. per totum.

Petrus dicitur fundamentum ecclesiæ. li. 2. c. 17. per totum de quo disputatur ca. 18. & 19.

Petrus quomodo fuit caput ecclesiæ, ostenditur li. 2. ca. 20. per totum, de quo fiunt instantiæ ca. 21. & soluuntur ca. 22.

Sed cap. 23. ostenditur quomodo ratio capitis competat Petro & successori eius per totum.

Petrus non fuisse caput uniuersalis ecclesiæ, sed bene singularum ecclesiarum probant quidam li. 2. c. 24. quorum error ostenditur ibidem ca. 25. & probationes improbantur c. 26. per totum. Sed quomodo Petrus fuit sponsus ecclesiæ, ostenditur ibidem ca. 27.

Petrus post passionem adiit summum pontificatum li. 2. cap. 29. circa medium. Contra quod fiunt instantiæ c. 30. quæ soluuntur ca. 31.

Petrus solus inter apostolos fuit a Christo immediate ordinatus episcopus li. 2. ca. 32. per totum de quo disputatur ca. 33. & 34.

Petro debuit institui successor quod ad pri-

matum episcopalem usque ad consummationem seculi li. 2. c. 35. Is autem est papa ibidem ca. 36. per totum.

Petrus Romæ fuisse ex sacris litteris probatur li. 2. c. 36. circa medium.

Petro quædam dicta ecclesiæ communitati conuenire non posse, ostenditur li. 2. c. 73. circa principium. Et c. 74. per totum.

Petro quando data sit potestas, ostenditur sex conclusionibus ibidem cap. 77. post medium.

Plenitudo potestatis papalis ostenditur in 15. li. 2. c. 52. per totum. Et quod ea solius papæ sit c. 53. per totum contra quod instantiæ fiunt c. 70. & soluuntur c. sequ.

Pontifex in ecclesia est unus & summus monarcha ut ostenditur li. 2. c. 2. per totum.

Pontifex Rom. habet primatum supra omnes fideles li. 2. cap. 15. per totum.

Potestas duplex reperitur in republica Christiana scilicet spiritualis & terrena li. 1. cap. 87. utrum autem altera sufficiat disputatur c. 88. & 89.

Potestas spiritualis præeminet terrenæ in decem li. 1. c. 90. de quo disputatur cap. 91. & 92.

Potestas ordinis & iurisdictionis ecclesiæ, declaratur 12. conclusionibus li. 1. c. 93. per totum.

Potestas ordinis qua soluuntur peccata est idem essentialiter cum caractere sacerdotali li. 1. c. 93. conclusionem 6. Contra quod ponuntur instantiæ c. 94. circa prin. quæ soluuntur c. 95. in prin.

Potestas clauium quibus & quomodo conuenit, ostenditur lib. 2. c. 71. in diuersis conclusionibus.

Potestas iurisdictionalis ecclesiæ qualis sit & quæ eam respiciunt ostenditur li. 1. c. 96. per totum.

Potestas spiritualis clauium est ceteris sacerdotibus tam bonis quam malis li. 1. ca. 99. per totum.

Potestas & dignitas quomodo maneat in ecclesia mortuo papa, ostenditur li. 2. c. 79. circa principium.

Potestatis tres species ponuntur li. 2. c. 71. conclusionem 5.

T A B V L A

Potestas iurisdictionis omnium praelatorum deniatur a potestate papa li. 2. c. 54. 55. 56. & 57. per omnia.

Potestatem papalem, require papalis potestas.

Predicata varia quomodo & in quo sensu uere attribuantur Christo ratione unitatis mystice ipse cum ecclesia, ostenditur li. 1. c. 68. per totum.

Praelatura permanebit in ecclesia usque ad consummationem seculi, lib. 1. c. 28. in medio.

Praelati maiores esse in statu perfectionis licet non semper perfectos, ostenditur li. 1. c. 76. per totum.

Praelatus ecclesie est unus ut supra Pontifex.

Praelatos plures conuenit constitui sub uno principe ut ostenditur li. 2. c. 68. per totum.

Praelati ad concilium uocandi quales esse debeant ostenditur li. 3. c. 19. per totum. Et qua poena plestendi qui conuenire contemnunt, ibidem c. 20.

Praelati quomodo a subditis sint corrigendi. Et similiter ipse papa, ostenditur li. 2. c. 106. per totum.

Praelatus omnis ecclesiasticus siue sit papa siue alius ipso facto quo conuincitur uere hereticus omni praelatione priuari, ostenditur li. 4. parte 2. c. 18.

Presbyter etiam curatus est imperfectior praelato & religioso quantum ad statum li. 1. c. 76. Contra quod arguitur ca. seq. Item quod differentia realis sic inter episcopum & presbyterum curatum c. 79. per totum.

Principatus ecclesie est monarchicus, li. 2. cap. 2.

Principatus spiritualis unitas conuenientior est quam secularis ut ostenditur li. 2. c. 4. in fine.

Principatum Petri, require Petrus.

Proprius sacerdos cui debeat fieri confessio quis sit ostenditur li. 2. c. 67. in fine.

Propositionibus multis apud sanctos patres repertis non licet nobis uti. li. 1. c. 68. circa finem.

Propositionum damnabilium gratia require genera.

Puteus dicitur ecclesia, li. 1. c. 32. in fine.

QUÆSTION. VM. difficultum in fide & in sacra scriptura decisio ad papam pertinere ostenditur multis rationibus li. 2. c. 107. per totum.

RE. G. N. VM. quomodo dicatur ecclesia li. 1. c. 34. in principio.

Regnum efficitur per 12. gloriosum ibidem.

Regnum colorum aliquado est pro ecclesia accipiendum, ibidem circa princ.

Regina quomodo dicatur ecclesia ostenditur li. 1. c. 44. per totum & li. 2. c. 88. per totum.

Religiosi sunt in statu perfectionis, li. 1. c. 76. circa princ. sed minus quam episcopi ibidem in fine. Contra quod sunt instantia c. 77. & soluuntur c. 78.

Remedia contra papam suis prauis moribus ecclesiam scandalizantem habentur li. 2. c. 106. per totum.

Rex primus fuit tyrannus scilicet Neroth. primus iustus Melchisedech, ut ostenditur li. 1. c. 27. in fine.

Reuocare canones, aut statuta quid sit, & quomodo pertinere ad papam, ostenditur li. 3. c. 55. per totum.

SA. C. R. A. M. E. N. T. A. ecclesie permanebunt usque in finem seculi ut ostenditur li. 1. c. 28. circa finem.

Sacramentum quid sit, & quo sacramenta noui testamenti agant quod significant, ostenditur li. 1. c. 93. conclu. 11.

Sacerdotium suum Christus hominibus non angelis comunicauit lib. 1. ca. 39. circa principium.

Sacerdotium uetus & nouum quid differant, ostenditur li. 2. cap. 49. Ad tertium argumentum.

Sacerdos euangelicus non legalis habet usum clauum ecclesie li. 1. c. 93. conclu. ultima. De quo argumentatur in fine. c. 94. & 95.

Sacerdos quamuis habeat potestatem ordinis

T A B V L A

dis, tamen sine iurisdictione non potest absolueri li. 1. c. 98. in prim.

Sacerdos tam bonus quam malus habet potestatem spirituale clauum, ut ostenditur li. 1. c. 99. per totum.

Sacerdotem proprium. Require Proprius.

Sacra scripturae interpretatio, Requiritur, Interpretatio.

Sanctitas ecclesie habetur li. 1. c. 9. per totum.

Et ibidem quomodo sanctum aliquid multipliciter dicitur. Contra quod instantia sunt c. 10. & soluuntur c. 11.

Sagena dicitur ecclesia li. 1. c. 31. in fine.

Salus non est extra ecclesiam li. 1. cap. 20. per totum.

Scientia omnis ueritas ad ecclesiam catholicam pertinet, ut ostenditur li. 1. ca. 13. ibi. Sexto dicitur ecclesia, ubi ostenditur quomodo in ecclesia dupliciter sit logica, physica, & ethica.

Scisma describitur li. 4. parte 1. c. 1. per totum. Et quomodo differat ab haeresi, ostenditur ibidem c. 4. per totum.

Scismatis peccatum quam graue sit. Require Peccatum.

Scismatici an habeant spirituales potestates ibidem c. 7.

Scismaticorum poena. ibidem c. 8. per totum.

Scismata quae in ecclesia fuerunt ibidem cap. 9.

Scismata quomodo tollenda & sopienda sunt ibi. cap. 10.

Scismaticus an papa esse possit. ibi. c. 11.

Scismatici ne sint omnes qui intruso aut antipapa adherent. disquiritur li. 4. parte 1. c. 14.

Scismatis abiurandi formam. require Forma abi.

Secula superstitio & haeresis quid differant, ostenditur li. 4. parte 2. c. 4. post princ.

Sedis apostolicae iudicium require, Iudicium.

Seruitus peccati & iustitiae li. 1. cap. 74. in princip.

Symboli noui aedicio ad Roma. pont. pertinet li. 2. c. 107. ibi. corollarium primum.

Synagoga quid differat ab ecclesia, ostenditur li. 1. c. 1. circa principium.

Synodus duplex notificatur li. 3. c. 3. in fine de quo plura in dictione Concilium.

Soror Christi quomodo dicatur ecclesia, ostenditur li. 1. c. 36. circa finem.

Sponsa Dei dicitur ecclesia li. 1. ca. 37. per totum. Vbi etiam inquiritur de tempore desponsationis eius. Et instatur contra hoc c. sequenti.

Sponsus ecclesie quomodo etiam Roma. pont. dicatur, ostenditur li. 2. c. 27. Contra quod sunt & soluitur instantia ibi. c. 28. per totum.

Status nomine quid designetur ostenditur li. 1. c. 73. circa princ. Et quomodo triplex status reperitur in ecclesia. ibidem post medium Respicit autem status proprie libertatem uel seruitutem ibidem.

Et in princ. c. 73. ubi ostenditur quod differentia statuum pertinentium ad spirituales seruitutem uel libertatem attenditur penes incipientes, proficientes, & perfectos.

Status religiosorum est status perfectionis li. 1. c. 76. circa princ. sed perfectior est status episcoporum. ibidem in fine. Contra utrunque autem sunt argumenta c. 77. quae soluuntur c. 78.

Statutis papalibus obediendum esse ostenditur li. 2. c. 50. per totum.

Subscribendi modus in conciliis uniuersalibus ostenditur li. 3. c. 14. in fine.

Superstitio, requiratur supra. Secta.

T A. B. E. R. N. A. C. U. L. V. M. dicitur ecclesia li. 1. c. 35. in prim. Vbi et notandum quid proprie sit tabernaculum.

Tempus quo beatus Petrus pontificalem auctoritatem suscepit ponitur li. 2. c. 29. per totum. Vbi circa medium ostenditur quod non nisi post passionem Christi eam accepit.

Tempus quo concilia in ecclesia celebrari ceperunt ostenditur li. 3. c. 4. per totum.

Temporalium rerum quam iurisdictionem non habeat papa, ostenditur li. 2. c. 113. per totum. Quam autem habeat ostendit ibidem c. seq. per totum. Instatur au.

T A B V L A

tem c. 115. & solvuntur instantiæ c. seq.
 Templum quomodo dicatur ecclesia, ostenditur li. 1. c. 35. in fine. Et quid differat a tabernaculo. ibidem
 Terra dicitur ecclesia li. 1. c. 31. post prin.
 Tonfura clericalis, habetur supra Corona, &c.
 Totum non semper nec quodlibet est maius sua parte, ut ostenditur li. 2. ca. 83. in principio.
 Tributum quomodo solvat ecclesia regi, ostenditur lib. 1. cap. 92. ibid. Ad septimum, &c.
 Turchi exhorrescunt sanctorum concilio rum celebrationem lib. 3. cap. 10. circa medium.

V

VALDENSIUM seu pauperum de Lugduno opinio circa potestatem clauium recitatur li. 1. ca. 100. in prin. Eorundem hæreses recitantur li. 4. parte 2. c. 35. in fine.
 Varietas & distinctio multiplex statuum ac officiorum congrue in ecclesia poni declaratur li. 1. c. 69. per totum. de quo disputatur ca. 70. & 71.
 Varietas triplex principaliter in ecclesia repera ostenditur li. 1. c. 72. per totum.
 Verum duobus modis dicitur uel quod nõ est fictum aut falsum, uel quod non est figuratiuum li. 1. c. 92. in solutione primi arg. Ad tertiam probationem:
 Veritas multipliciter dicitur. Et quomodo in sanctis doctoribus diuersa sæpe & inter se repugnantia dicentibus seruetur ueritas, declaratur li. 1. c. 58. In solutione 5. arg. ibi. Ad quintum &c.
 Veritas catholica quid sit ostenditur li. 4. parte 2. c. 8. per totum. Item quot genera aut gradus habeat. ibidem c. 9. per totum.
 Vineæ dicitur ecclesia, li. 1. c. 32. in prin.
 Virgo quomodo dicatur ecclesia, & quomodo sit duplex uirginitas corporalis spiritualis ostenditur lib. 1. cap. 41. circa principium.

Unitas ecclesiæ colligitur ex multis li. 1. c. 6. post prin. & c. 36. circa med. Et quomodo habeat ordinem ad unitatem unius summi pontificis ostenditur ibid. c. 8. circa finem.
 Unio membrorum ecclesiæ adinuicem & ad caput eorum qualis sit, ostenditur li. 1. c. 60. per totum. Ostenditur autem ex sancto Thom. quadruplex unitas corporis naturalis ibidem ante medium. Item duplex unitas filii cum patre ibid. Ad secundum dicitur &c.
 Unionis membrorum ecclesiæ adinuicem causa efficiens notatur li. 1. c. 61. per totum.
 Unitatis ecclesiæ cum Christo modus & qualitas habetur lib. 1. c. 63. per totum, ubi ostenditur triplex unitas.
 Unus homo quomodo Christus sit cū corpore suo in ecclesia ostenditur li. 1. c. 64. per totum. Item quomodo una persona ibidem cap. 65. Et quomodo unus Christus c. 66. per totum.
 Unitas Christi cum ecclesia bonorum maior est quam unitas diaboli cum collectione reprobatorum, ut ostenditur li. 1. c. 65. in fine.
 Vox membrorum & capitis sæpe una est cum tamen proprietates diuersæ sint li. 1. c. 68. per totum. Et præcipue post medium, ut notatur in margine.

X

XRISTVS quoniam a christmate dicitur suo loco hoc est inter incipientia a C littera re posuimus. De incipientibus ab y uel z. nulla mihi digna quæ annotentur uisa sunt. Si qua præter hæc annotata uel lector, ipse tibi annotaueris.

F I N I S.

T A B V L A

ditur li. 2. ca. 27. per to.
 Papa seu pontifex Romanus est successor beati Petri in primatu episcopali, lib. 2. ca. 36. per totum.
 Papa est uicarius Christi, & eius locum tenens in terra li. 2. cap. 36. per totum. Et habet primatum suum immediate a Christo, li. 2. c. 38. contra quod sunt instantiæ c. 39. & solvuntur tribus sequentibus. Quomodo autem primatum suum secundo habuit a concilio ostenditur cap. 41. in medio. Et quomodo a Constantino Imperatore cap. 42. per totum.
 Papalis potestas a nullo alio quam a Deo restringi aut ampliari posse ostenditur li. 2. ca. 44. per to.
 Papalis potestas quam & unde habeat iurisdictionem coactiuam ostenditur ibidem ca. 45. 46. & 47. Nam ca. 46. ostenduntur duo primo quomodo papa eam habeat ex ordinatione Christi, secundo quomodo non ab imperatore nec a seculari potestate.
 Papæ obediendum esse, require, Obedire &c. Item.
 Papalibus statutis obediendum est lib. 2. ca. 50. per to.
 Papa cur eligatur, & non succedat nec inficiatur a papa adhuc uiuente, ostenditur li. 2. c. 51. per to.
 Papalis potestatis plenitudo. uide infra plenitudo.
 Papæ institutio a Christo per Petrum cur magis continuetur in papa quam episcoporum aut curatorum per apostolos, & discipulos, ostenditur li. 2. ca. 63. ibi. Ad decimum quintum &c.
 Papa est immediatus prælatus, & iudex omnium fidelium, & facere potest quicquid inferiores prælati possunt, ut probatur li. 2. ca. 65. per totum.
 Papa iurisdictionis auctoritate superior est tota uniuersali ecclesia, ut ostenditur li. 2. ca. 80. per totum. Contra quod instantiæ posita ca. 81. solvuntur in ca. sequentibus.
 Papa quomodo est pater & filius ecclesiæ ostenditur lib. 2. ca. 86. in medio.
 Papa an sit dominus rerum ecclesiasticarum ostenditur li. 2. ca. 88. per totum. Et quomodo est rex, & ecclesia regina, ostenditur ibidem c. sequenti, & c. 113. propositione secunda.
 Papa extra casum hæresis non habet iudicem superiorem in terris li. 2. ca. 93. per to. Sed obiicitur in sequentibus.
 Papa quomodo per hæresim notoriam cadat a papatu ostenditur li. 2. ca. 102. circa principium.
 Paparum depositorum historia, ibidem c. sequenti.
 Papa non potest se submittere alteri aut potestatem concedere, ut aliquis tanquam iudex eius possit in eum uti clauis exterioris iudicii li. 2. c. 104. per totum, unde sequitur ibidem quod nõ potest deponi. Contra quod sunt instantiæ ca. 105. & solvuntur in eodem.
 Papa quomodo admonendus sit a subditis si in moribus turpiter errauerit, ostenditur ibidem ca. 106. per totum.
 Papa habet determinare ea quæ fidei sunt & sacræ scripturæ sensus interpretari atque aliorum quorumcumque dicta uel opera approbare uel reprobare ut ostenditur li. 2. ca. 107. per totum.
 Papæ decreta uel decretales quomodo debent ab omnibus suscipi, ostenditur li. 2. ca. 108. per totum.
 Papæ iudicium in his quæ fidei sunt errare non posse, ostenditur lib. 2. cap. 109. & 110. Contra quod sunt instantiæ ca. 111. & solvuntur cap. 112. Vbi ostenditur in solutione sexti arg. quod papa quidem errare potest sed non apostolicæ sedis iudicium.
 Papa quam iurisdictionem habeat in temporalibus ostenditur lib. 2. cap. 113. per totum. Qualiter autem papæ iure principatus sui competat habere iurisdictionem in temporalibus in toto orbe Christiano, ostenditur ibidem ca. 114. per totum. ubi ostenditur de omnibus causis posse iudicare.
 Papa solus habet legitime congregare cõ

T A B U L A

- cilium uniuersale lib. 3. ca. 6. per totum.
 Contra quod sunt instantiæ ca. 7. quæ
 soluntur ca. 8. In quorum 4. 5. & 6. solu
 tionibus ostenditur quomodo contra
 papam suspectum de hæresi sit proce
 dendum.
 Papa aut eius legatus habet in concilio
 uniuersali præsidere, ut ostenditur li. 3.
 cap. 22. per totum.
 Papa habet omnia quæ in concilio fiunt
 principaliter auctorizare, li. 3. cap. 32.
 quia ab eo habet concilium immedia
 te auctoritatem suam aut probatū est ibi
 dem ca. 28.
 Papa debet a concilio uniuersali, immo ab
 omnibus Christi fidelibus honorari. li.
 3. ca. 37. per totum. Vbi ostenditur etiã
 pœna non honorantium eum.
 Papa pro diuersitate rerum temporum ac
 personarum potest sententiam suam mu
 tare. li. 2. ca. 50. post medium.
 Papa solus est indulgentiam plenariam
 concedere ut ostenditur. li. 3. ca. 43. ubi
 Ad tertium &c.
 Papa est auctoritate iurisdictionis superior
 concilio uniuersali. li. 3. ca. 44. per to
 tum, & ca. 24. in fine.
 Papa non obligatur statuti synodorum aut
 conciliorum: ut ostenditur li. 3. c. 51. per
 totum. unde concilium uniuersale non
 potest facere contra eum decretum: ir
 ritans ibidem. ca. 52. per totum.
 Papa habet interpretari &c. require in
 terpretatio.
 Papa habet dispensare &c. require dispen
 satio.
 Papa habet auctoritatem tollendi & reuo
 candi statuta aliqua tam sacrorum con
 ciliorum quàm predecessorum suorum
 li. 3. ca. 55. per totum. Sepe tamen habet
 ius interpretandi. ubi neque dispensan
 di neque reuocandi: li. 3. ca. 57. conclu
 sione prima. Interdum potest dispensa
 re sed non reuocare seu tollere: ibidem
 consequenter conclusione secunda.
 Papa habet corrigere & damnare concilia
 que in perniciem fidei aut scandalum
 ecclesiæ processisse contigerit: li. 3. ca.

62. per totum.
 Papæ iudicio in concilio uniuersali si a pa
 trum iudicio dissentiat, an potius stan
 dum sit quàm ipsorum patrum docetur:
 li. 3. ca. 64. per totum.
 Papa potest trans ferre concilium uniuers
 ale iam congregatum, de loco ad locum
 rationabili causa id exigente. ut ostendi
 tur li. 3. ca. 66. per totum. Immo, etiam
 dissoluere. ibidem ca. sequenti per totū.
 Papa an possit in scisma decidere & esse
 scismaticus: ostenditur li. 4. parte. 1. ca.
 1. per totum.
 Papa uerus an propter scisma tollendum
 possit cogi ut cedat papatui disquiratur:
 li. 4. parte. 1. cap. 12. & 13. per totum.
 Papa in hæresim lapsus non est maior cano
 nibus ut probatur. li. 4. parte 2. ca. 20.
 post improbationem quartæ conclusio
 nis præcedentis capituli.
 Plura de hoc uocabulo uidenda sunt in
 his dictionibus. Petrus pontifex, prela
 tus, principatus.
 Patres in concilio uniuersali congregati
 si a papa dissenserint an eorum an papæ
 sententiis adherendum sit, docetur, li. 3.
 ca. 64. per totū. Si uero inter se dissen
 serint quorum parti standum sit docetur:
 ibidem ca. 65. per totum.
 Paupertas euangelica cuius meminit ochã
 in dyalogo & in opere. 90. dierum: & a
 Iouan. 22. & à Nicholao. 3. siue contro
 uersa si recte attendamus describitur,
 ut ostenditur lib. 2. c. 112. Ad decimum
 arg. ubi duplex paupertas Christi osten
 ditur.
 Peccatum scismaticorum quantum graue
 sit ostenditur lib. 4. parte 1. c. 5. per tot.
 Et quid differat a peccato hæreticorū
 patet ibidem c. 6. per totum.
 Peccatum infidelitatis & hæreticæ prauit
 atis cur papam aliosq; prælatos depo
 nat potius quàm cetera peccata, osten
 ditur li. 2. c. 102. Ad primam proba.
 Pœna non honorantium papam habetur
 li. 3. c. 35. post medium.
 Pœna scismaticorum, li. 4. parte 1. c. 8. per
 totum.

Pœnam

Apparatus

D. IO. DE TURRECREMATA
Tituli Sancti Sixti presbyteri Cardinalis,

Super decreto Unionis Græ-
corum, in sacrosancto œcumenico Concilio
Florentiæ celebrato,

Ab Eugenio Papa IIII. promulgato,

NUNC PRIMUM IN LUCEM EMISSVS.

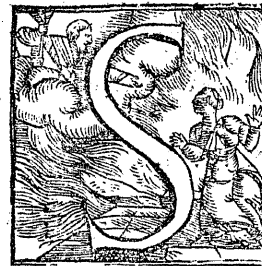

Cum Priuilegio summi Pont. Pij IIII. & Illustriss.
Senatus Veneti ad annos XV.

eò magis liber ille ad te pertinere uidetur, in quo ip-
sius Ecclesiæ maiestas defenditur . Adde,quòd ita
te geris, ut te P I O quarto Pontifice Maximo di-
gnum nepotem possimus agnoscere . Accedit non
uulgaris beneuolentia, atque obseruantia in te mea,
cuius aliquam cupio in huiusmodi monumentis ex-
tare significationem .

INCIPIT APPARATVS DOMINI CARDINALIS
 SANCTI SIXTI SVPER DECRETO VNIO-
 NIS GRÆCORVM FLORENTIÆ.

ANCTISSIMO & beatissimo ac cle-
 mentissimo patri D. D. Eugenio diuina pro-
 uidentia Papæ IIII. suæ seruuulus sanctitatis
 Ioannes. S. R. E. presbyter Cardinalis TT. San-
 cti Sixti de Turre cremata vulgariter punctu-
 patus, seipsum cum humili recommendatione
 ad pedum oscula beatorum. Et si ea quæ bea-
 titudo tua circa Græcorum reductionem, &
 ecclesiæ orientalis unionem peregit splendo-
 re maximo toto in orbe clarescant, quidam ta-
 men perditissimi homines detractionis nebu-

lis illa offuscare contendunt, aliqui enim gloriæ tuæ splendorem non feren-
 tes, inuidentiæ furentes insidijs, quia consequi non meruerunt, nec imita-
 ri dignati sunt munus hoc præstantissimum, omniq; futuræ ætati celebra-
 rimum, tibi desuper diuina liberalitate concessum paruipendunt despiciunt
 atq; cõtemnunt: & ita fit, ut sanctus Gregorius attestatur in moralibus, dum
 electi proficiunt, reprobi in rabiem furoris excitantur, & bona nascen-
 tia quæ nolunt imitari persequuntur; Alii uero ignorantia nubilo, aut er-
 rorum tenebris tenti, aduersus deprompta, & diffinita per tuæ beatitudinis
 sapientiam in ipso sanctæ unionis decreto contenta, submurmurât, quædam
 minus firma, alia ue minus recta obiiicientes, non aduertentes hanc ipsorum
 temeritatem, manifestè unum esse genus blasphemâtium spiritum sanctum,
 cuius grãtia canones conditi sunt, ut in c. uiolatoes. xxv. q. j. Verum beatis-
 sime pater, et si firmissimè teneam, quodd horum pestilētium hominum iniqua
 detractio, approbatio sit operum tuæ beatitudinis, & obrectantium turpitu-
 dinis denudatio, Nusquam inuenimus Deum tantum laudasse Moysen prin-
 cipatus tui figuram gestantem, q̃ cum detraheretur ei ab Aaron & Maria; un-
 de dicit dominus de Moysse; in omni domo mea fidelissimus est ore enim ad
 os loquor ei, & palam & non per ænigmata, & figura Deum uidet. Vide quid
 sibi pœnæ, inquit Origenes, in glo. num. xij. obrectantes contulerint, quid
 illi laudis, sibi turpitudinem, illi splendorem, sibi lepram, illi gloriam; Nihil
 ominus ne apud minus intelligentes, horum improborum hominum callida
 interpretatione, quod summa auctoritate firmatum est dubitabile fiat, aut il-
 lorum inuidentiæ & malignitatis insidijs labefactari. quo quo modo possit
 operum tuorum gloria, super decretū sanctæ unionis Græcorum, tua aucto-
 ritate, & sapientia depromptum, ueritatis fidei, & tuæ beatitudinis honoris
 zelo inuitatus, apparatus quendam disposui, in quo columnas fidei. i. diffini-
 tiones, quas tanq̃ sapiens Archithector, ad firmandas fidelium mentes in pe-
 tra fidei, & confringendos errores in domo domini, hac sacra uniuersali &

Gregor.

DECRE. EVGE. IIII.

Oecumenica synodo Florentina cooperante sapientissime extruxisti, auroque i. imputribilibus, & incorruptis sacrae scripturae, & sanctorum patrum testimonii inuestiens luce clarius ostendi, nihil in decreto illo esse a tua beatitudine positum, quod non sit legitima auctoritate sancitum, ueritate firmitum, maxima sapientia decusum, & immaculatae laudis integritate cōclusum; In cuius decreti explanatione, quia uereor, conscius paruitatis ingenioli mei, aliqua minus docte, minusue sapienter dixisse, opportunum censui omnia dicta mea emendationi tuae sanctitatis offerre, a cuius beatitudinis petore, canon ille facerrimus emanauit. Cuiusque sedis auctoritati specialiter concessum est dubia interpretari, & explanare, quae de uniuersali synodorum definitionibus, constitutisque oriri contingit, ait enim Beat. Greg. in c. non licuit dist. xviij. quotiens aliqua de uniuersali synodo aliquibus dubitatio nascitur, ad recipiendam de eo, quod non intelligant rationem, ad Apostolicam sedem pro recipienda ratione conueniant.

SECVITVR TEXTVS.

Eugenius Episcopus seruus seruorum Dei ad perpetuam rei memoriam.

EVGENIVS: decretū hoc diuiditur prima sui diuisione in tres partes, in Prooemium, narrationem, & conclusionem, secundā ibi CONVENIENTES, tertia ibi ET EX HIS OMNIBVS: prima in quatuor, primo. n. ad perpetuā rei memoriam, omnia infra scripta facta dicit, & conclusa, consentientibus Domino Imperatore Graecorum, & loca tenentibus uenerabilium Patriarcharum, ceterisque orientalem Ecclesiam representantibus. Secundo inuitat caelos & terram ad communem laetitiam ibi LABENTVR COELI. Tertio assignat causam laetitiae ibi SYBLAFVS EST PARIES. Quarto, commendata magnitudine beneficij, offert gratias omnipotenti Deo tanti muneris largitori ibi TIBI LAUS. Eugenius quartus hoc preclaro nomine in ordine summorum Pontificum ita appellatus, & dicitur Eugenius quasi ad bonū genitus, ab eu graecè, quod est bonum latine, & genitus. Dicitur etiam Eugenius, idest boni generis, siue nobilis uñ Hugutio, Eugenis nobilis, & Eugenius addita u, nobilissimus dicitur. Nam Graeci media correpta Eugenēs dicunt, quod nos ingenuos siue nobiles, idest boni generis interpretatur etiam, deus naturae unde genitus genij, masculini generis dicitur, deus qui praestit nuptijs, uel deus naturae, & dicitur a gigno gignis, quasi uim habens omnium rerum gignendarum; Consonant profecto huius nominis expositiones, siue interpretationes ipsi domino nostro Papae, qui re, & nomine Eugenius rectè appellatus est. Ipse siquidem nobilis genere, sed uirtutibus, & animo nobilior, qua nobilitate nulla praestantior dicente Hieronymo; Summa apud Deum nobilitas clarum esse uirtutibus; ad bonum uniuersae rei publicae Christianae genitus est. Quod eo maxime claret quod beatitudinis suae Telo, promotione, industria, sapientia, ingenio, laboribus, ac expensis, unio graecorum procurata, & cōclusa est, & armenorum reductio, quae amplissimam orbis partem dignoscitur constitueret. Quantum autem bonum in republica Christiana haec unio sit; nulla profecto

VNIONIS GRÆCO.

profecto humana lingua poterit enarrari perquam innumerarum animarū salus promota est, & religio adaucta Christiana. Est autem sciendum, quod modernus dominus noster a baptismo non Eugenius uocatus est (hoc enim nomen, cum ipso summi pontificatus honore, sortitus est) sed Gabriel, quod domini fortitudo interpretatur, qui bene fortitudo domini dictus est, quod tot aduersitatum incursum fractus non est, quippe nihil ille praeualere potest, aduersum, cui diuina uirtus praestat auxilium, inquit Cassiodorus, ut dicat ille Lud Esaiæ xij. Fortitudo mea & laus mea dominus. Sed solet quaeri, Cur in assumptione Romani Pontificis nomen mutetur; & ad hoc respondent quidam, quod hunc morem Ecclesia Romana a Christo accepit, qui promotione Petri nomen ei mutasse dicitur, unde Christus ait Ioan. j. Tu es Simon filius Ioannis, tu uocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus, sed ista ratio non placet Alberto Magno in postilla super Ioan. pro eo quod per multum tempus post Petrum nulli electo in Papam legit nomen esse mutatum: dicitur, ergo quod causa, & profecto rationalis unde originem sumpsit haec consuetudo mutandi nomen electo in summum pontificem fuit, quia quidem, ut dicit Albertus magnus super Ioan. in cap. j. turpe nomen habes, eo quod os porci nominabatur, in Papam electus fuit, cum autem non esset æquū, quod electus in Romanum Pontificem, tam uili nomine uocaretur, nec esset iustum, ut quis alias dignus, propter turpe nomen a pontificatu repelleretur, mutatum est ei nomen, et dicens Sergius secundus, ut Chronice referunt, & ab isto Romano Pontifice, qui centesimus septimus numeratur a beato Petro, inoleuit in sancta ecclesia haec laudabilis consuetudo, ut electo in summum Pontificem nomen mutetur; Secundo figura huius notabilis consuetudinis, etiam in ueteri Testamento praecessit Gen. xvij. ubi dominus Abraham promouens nomen ei mutat dicens, Ego sum, & pactum meum tecum erisq; pater multarum gentium, nec ultra uocabitur nomen tuum Abraham, sed appellaberis Abraham, quia patrem multarum gentium constitui te; Unde Beda supra Luc. singularis meriti iudiciū datur quotiens homini iubente Deo imponitur nomen uel mutatur, sic Abraham, quia pater multarum gentium futurus erat, Abraham est uocatus. Tertio, haec ecclesiae sanctae consuetudo habuit rationem exemplarem in facto Christi circa Petrum, primum Romanae ecclesiae pontificem. Imposuit enim Christus nomen nouum Petro quem summum ecclesiae pontificem facere disponebat, unde ait Ioan. primo, Tu es Simon filius Iohanna tu uocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus; super quo uerbo dicit beatus Augustinus, & ponitur in glossa continua, non est autem magnum quod Deus dixit, cuius filius esset Petrus, omnia enim nomina sanctorum suorum sciebat, quos ante constitutionem mundi praedestinavit; Illud autem magnum, quia mutauit ei nomen, & fecit de Simone Petrum, Petrus autem a Petra; & infra. Intentum autem te fecit Deus, Nam si ante uocaretur Petrus non ita uideres mysterium Petrae, & putaret casu eum sic nominari, non providentia Dei, Ideo uoluit eum Deus aliud uocari, ut, ex ipsa commutatione nominis, sacramenti uiuacitas commendaretur; hoc Augustinus non ergo immerito, si sancta ecclesia, magisterium Christi imitans, Petri successoribus in apostolico principatu, commendatione tanti sacramenti nomina mutet. Quarto huius nominis mutatio in Romano pontifice multiplicem habet mysticam intelligentiam; Primo quidem in ipsa nominis mutatione, quod parentes dederunt, mystica designatur in summo pontifice ef-

Cassiodorus.

Albertus.

Beda.

Augustinus.

DECRE. EVGE IIII.

fectus carnalis mutatio in diuinum, reprehenditur enim Heli summus sacerdos, de carnali affectu in ordinato ad filios, cum ei dominus ait magis honorasti filios q̄ me primi Reg. ij. unde glo. interlinearis super id, Gene. xvij. sed [appellaberis Abraham] dicit, quod mutato effectu, mutatur & nomen, & Beda supra illud Ioan. [Tu uocaberis Cephas] dicit, intuitus est autem Petrum Christus non exterioribus oculis solum, sed & æterno diuinitatis intuitu, uidebat cordis eius simplicitatem, animi sublimitatem, cuius merito cuncte effecte præferendus ecclesiæ. Secundo noui nominis impositio in Romano pontifice, mystice designat sanctæ uitæ nouitatem, quare in c. non uos. xl. distinctio ne, quis enim sanctum esse dubitet, quem apex tantæ dignitatis attollit, unde Magister sententiarum in principio supra Epistolam ad Romanos, opinionem Augustini insecutus, super mutatione nominis in Apostolo, qui prius est dictus Saulus, & postea Paulus appellatus est, ita dicit; porro ex more sanctorum Apostolorum id fecisse perhibetur, qui in uirtutibus proficientes, mutato nomine sunt uocati, ut essent etiam ipso nomine noui, ut Cephas, & filii tonitru, & huiusmodi, unde sancta ecclesia iam in consuetudinem duxit, ut quos in cathedra sancti Petri subleuat, nomina eis mutet; hæc magister EPISCOPVS Episcopatus uocabulum, ut ait beatus Isidorus lib. vij. ethymologiarum, & adducitur à Magistro in. iij. sententiarum distinct. xxij. & à Gratiano in cap. clericos distinct. xxj. inde dictum est, quod ille qui efficitur episcopus super intendat curam, scilicet gerens subditorum, scopi enim græcè intendere latinè dicitur, recte enim dominus noster episcopum absolute, & indistincte se nominat, quia absolutam, & indistinctam, non in una diocesi tantum, sed in toto orbe potestatem habet immediatam, quemadmodum infra, circa diffinitionem articuli de primatu Romani pontificis, clarissima luce ostenditur; sed contra hoc esse uidetur, quod multi Romani pontifices summi, singulariter Episcopos urbis Romæ se appellasse dicuntur, sicut de Pelagio patet, in cap. quamuis distinct. xxj. secundo contra iam dicta uidetur et. c. nullus distinct. xcix. ubi Papa Pelagius prohibet, ne aliquis Patriarcharum uniuersalitati utatur uocabulo, & in c. sequentibus beatus Gregorius se prohibet uniuersalem Papam uocari; Ad primum horum responderetur, quod duo in Romano pontifice consideranda ueniunt, in quibus Apostolo Petro succedit, uidelicet uniuersalitas iurisdictionis, quam à Christo Petrus suscepit nō in uno loco, nec una gente tantum, sed uniuersaliter in toto orbe, secundum illud Matth. xvj. tibi dabo clauis regni cælorum, & quodcumq; ligaueris super terram &c. & ex hac parte Papa est, & dicitur Episcopus, siue pontifex uniuersalis ecclesiæ, in cap. in nomine domini, distinct. xxj. & ideo dicit Nicolaus Papa III. c. per principalem. j. q. j. per principalem apostolorum beatorum Petri, & Pauli dexteram potestatem, & ius habemus non solum in monachos, uerum etiam in quoslibet clericos, de quacumq; diocesi, cum necessitas fuerit ad nos conuocare, atq; ecclesiasticis exigentibus opportunitatibus inuitare, Secundum, quod in Papa considerandum uenit, est administratio, siue gubernatio, & ex huius partis consideratione, quantum ad immediatam personalem administrationem, sic Papa non dicitur Episcopus cuiuslibet ecclesiæ, sed solius urbis Romæ in qua facit Vicarium; sic enim summus pontifex debet ecclesiam regere, & administrare, ut aliorum pontificum prælationes ab ecclesia excludi non uideantur, ita enim operatur Deus, cuius uices in regimine ecclesiæ sicut Romanus pontifex exequitur, Ita providentiam

Beda.

Magister sententiarum.

Isidorus.

Gregor.

Gregor.

Nicolaus papa.

VNIIONIS GRÆCO.

tiam imitatur, qui licet sit omnipotentissimus, & infinitæ uirtutis, nihilominus immediate non omnia gubernat, & regit, sed quædam immediate, quædam perferuientem sibi creaturam integerrimis legibus ordinatam, ut ait August. lib. lxxxij. questionum, in quo ut ait sanctus Tho. in questionibus de potentia. q. v. articulo. vij. magis manifestatur diuinæ prouidentia, & bonitatis magnitudo, quam si omnia gubernaret immediate. Quia ergo summus Pontifex præter illam uniuersalem, & indistinctam prælationem, quam super omnes Christi ecclesias habet, specialem immediatam administrationem habet ecclesiæ Romanæ; legitur quandoq; uocatus episcopus Romanus, sed hæc appellatio, ut patet per ea quæ dicta sunt, in nullo obuiat uniuersalitati auctoritatis, & prælationis quam habet, super uniuersam ecclesiam. Ad cap. nullus, & cap. sequens responderetur, quod hoc quod papa se prohibet uniuersalem uocari, non ideo est, ut dicit sanctus Tho. in tractatu contra impugnantes religionem, quod ipse non habeat auctoritatem immediatam, & plenam in qualibet ecclesia, & per consequens uniuersalis ecclesiæ sit episcopus, sicut habetur in cap. in nomine domini distinct. xxj. unde etiam in Concilio Calcedonensi, à tota synodo sanctissimus Leo papa legitur uocatus, uniuersalis Patriarcha, & multi sancti pontifices se ita leguntur nominasse, unde sanctus Sixtus in ij. epistola sua, sicut legitur in libro Pontificum ita scribit, Sixtus uniuersalis & Apostolicæ ecclesiæ episcopus; item eodem modo scribit sanctus Victor, in epistola decretali de Pascha, & de baptismo Theophilo Alexandrino directæ. Item sanctissimus papa, dominus noster Eugenius, in subscriptione quam fecit in præfenti decreto pari modo se subscribens dicit, Eugenius ecclesiæ catholicæ episcopus; sed pro tanto beatus Gregorius se prohibet papam uniuersalem appellari, quia non præficitur cuiuslibet particulari ecclesiæ, ut proprius, & specialis ecclesiæ rector, & licet est quod communitate cap. inducit pro ratione; sed adhuc insurgit, quæstio cur papa episcopum se uocet, cum in ecclesia sint dignitates superiores ut puta Patriarchatus, Archiepiscopatus &c. ad hoc respondendo Iuristarum dicunt, episcopatum ordinem esse, & inter omnes ordines superiorem iuxta ca. clericos, distinct. xxj. & quod papa non à dignitate, sed ab ordine se uolens nuncupari, episcopum se uocat, sed cum Theologi, de quorum facultate sumus, in quibus in materia sacramentorum potius credendum uidetur, asserant in. iij. sententiarum, distinct. xxij. episcopatum proprie loquendo, non esse ordinem distinctum, ab ordine sacerdotii, intelligentes per nomen ordinis, in cap. allegato clericos, nō ordinem proprie sumptum qui distinctum imponit t characterem, sed officium quoddam respectu quarumcunque actionum sacramentorum; aliter responderetur & dicitur primo quod cum papa episcopum se nominat, nomen episcopus, non dicit dignitatem distinctam contra alias dignitates eminentes superius enumeratas, sed dicit eminentiam ecclesiæ dignitatis, quæ sua communitate ceteras omnes includit, inde est, quod papa non modo episcopus, sed Patriarcha legitur appellatus, ut in superiori cap. clericos, & in cap. diffinitimus, distinct. xx. j. uocatur etiam Archiepiscopus, ut in cap. statutus, distinct. iij. & in cap. intantum, distinct. xxj. Secundo responderetur quod papa se episcopum nominat, quia nullus in ecclesia militante gradus superior est dignitatis episcopali, quantum ad ea quæ sunt ordinis episcopalis, omnes episcopi sunt æquales, sicut enim in potestate ordinis, Apostoli pari cum beato Petro præditi sunt honore, ut in cap. loquitur, ait Cyprianus. xxij. q. j. ita omnes

August. Thomas.

Thomas.

Cocilium Calcedo.

S. xtus pp.

Victo. pp. Eug. pp.

Cyprian.

DECRE. EVGE. IIII.

episcopi in potestate officij episcopalis Romano pontifici pares sunt, unde omnem actum hierarchicum quem potest facere Papam in administratione sacramentorum potest facere episcopus, ait sanctus Tho. quarto sententiarum, dist. xxiiij. Tertio Papa episcopum se nominat, magis q̄ Patriarcham, aut Archiepiscopum, quia Christus, cuius Vicarius est, & vices gerit in terris nomine episcopi magis, quam aliarum dignitatum nominibus in sacra scriptura exprimitur nominatus, ait enim beatus Petrus, de Christo loquens, conuersi nunc estis ad pastorem & episcopum animarum uestrarum, primæ Pet. ij. SERVVS non quidem ex conditione, sed ex charitate, quia omnium Christi fidelium commoditati seruit, secundum illud Matth. xx. Quicumque uoluerit inter uos primus esse erit uester seruus, gl. quod charitas non conditio exigit; quoniam Apostolus prima ad Corinth. ix. dicit, dum liber essem ex omnibus, omnium me seruum feci, ut plures lucrī facerem, Glo. fecit me seruum omnium, ut commodis omnium seruirem; duplex enim distinguitur, à sancto Tho. prælationis modus, unus quidem ad regimen ordinatus, alius ad dominandum, domini autem ad seruum, ut vj. ethicorum dicit Aristoteles est prælatio, sicut tyranni ad subditum; differt autem tyrannus à Rege, ut ibidem Philosophus docet, in quinto, quod Rex ordinat prælationem suam ad bonum gentis, cui præest, tyrannus autem prælationem suam ordinat ad utilitatem propriam, cum autem potestas, & prælatio Romani pontificis, ad edificationem, & utilitatem totius populi Christiani noscitur instituta, dicente domino beato Petro, Petre amas me, pasce oues meas. Ioan. ultimo, merito Romanus pontifex se seruum seruorum Dei nominat, uel seruum se nominat, quod nomen humilitatis est, ex nimia humilitate; secundum illud ecclesiastici tertio, quanto maior & humilius, te in omnibus; Primus autem, qui inter Romanos pontifices in litteris suis se, seruus seruorum scripsit, legitur fuisse beatus Gregorius. SERVORVM DEI origo autem uocabuli, seruorum inde creditur sumpta, quod ij, qui iure belli poterant occidi à uictoribus conseruabantur, & serui fiebant à seruando. dicti, ut ait August. de ciuitate Dei lib. xix. cap. xv. & Isidorus. ix. lib. ethimologiarum, cap. xlix. tales autem sunt uniuersi fideles, qui liberari à peccato, quod per unum hominem intrauit in mundum, & per peccatum mors ad Ro. v. serui facti sumus Deo ad Roma. vj. Quare ei merito seruendum est; Luc. primo, sine timore inimicorum nostrorum liberari seruiamus illi. AD PERPETVAM REI MEMORIAM merito hæc perpetuæ commendanda memoriæ, disponit sanctissimus dominus noster, hoc plane exigit magnitudo beneficiorum, quæ in huius sanctæ unionis opere pater luminum, à quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum. Tac. j. ecclesiæ suæ sanctæ, contulit, quæ pro eorum ad mirabilitate, ac præciositate sempiternæ memoriæ commendanda sunt, & laudibus immortalibus prosequenda: Misericordias enim domini in æternum cantabo, inquit Propheta, psal. lxxxviij. Secundo hoc idem exposcit puritas, & sinceritas ueritatis declaratæ in hoc decreto, quæ cū sit ueritas catholicæ fidei perpetuam, & incorruptibilem habet firmitatem, & necessitatem, firmitatem quidem; labium enim ueritatis firmum erit in perpetuum. dicitur Proverbiorum. xij. & hoc ut dicit glo. pro eo dicitur quia fides catholica semper manebit: habet & necessitatem; est enim fides, ut ait Christus, sanctissime religionis fundamentum; & Apostolus ad Heb. ix. impossibile sine fide est placere Deo. Merito ergo sanctissimus dominus noster

Thomas.

Thomas.
Aristo.

August.

Christo.

Euge-

VNIONIS GRÆCO.

Eugenius disponens hanc fidei declarationem, tanquam lucernam inextinguibilem futuris seculis super candelabrum ecclesiæ, inquit, AD PERPETVAM REI MEMORIAM, ut ei conueniat illud Ecclesiast. xxxix. ipse faciet palam disciplinam doctrinæ suæ, & sequitur collaudabunt multi sapientiam eius, et usque in seculum non delebitur. Tertio hoc ita exigit claritas studiorum, & laborum sanctorum, quos sanctissimus dominus noster Reuerendissimi, reuerendiq; patres habuerunt in prosecutione huius sanctæ unionis, qui omnibus futuris seculis merito commemorandi laudibus ueniunt, secundum illud primo Machabeorum. ij. mementote operum patrum, quæ fecerunt in generationibus suis, & accipietis gloriam magnam; unde huius singularis muneris gratia, conuenit sanctissimo domino nostro, illud Ecclesi. xxxix. non recedet memoria, glo. inter linea. operum sanctorum eius, & nomen eius exquiretur. Sin exemplum, ut ait glo. à generatione usq; in generationem, sapientiam eius narrabunt gentes, & laudem eius annuntiabit ecclesia.

Consentientibus ad infrascripta, carissimo filio nostro Ioanne Paleologo Romæorum Imperatore illustri, et loca tenentibus uenerabilium fratrum nostrorum Patriarcharum, & ceteris orientalem ecclesiam representantibus.

CONSSENTIENTIBVS AD INFRASCRIPTA. i. cunctis infrascriptis simul sentientibus, & assensum præbentibus; quod enim omnes tangit, ab omnibus approbari debet, extra de re. iur. lib. vj. uno enim plane & eodem sensu finaliter conuenientibus, & consentientibus Græcis, & Latinis, præfens fidei declaratio facta est, per sanctissimū dominum nostrum Eugenium, ut recte eis illud conueniat, psal. liiij. In domo Dei ambulauimus cum consensu: fuit planè talis unanimitas consensus necessaria, tum ad maius pondus auctoritatis, cuiusmodi est, quod plurimorum sententijs est confirmatum. xcij. dist. c. extra, tamen ad maioritatem firmitatis, quod enim unanimi consensu semel diffinitum est circa fidem in uniuersali synodo irretractabili firmitate tenendum est, ut in ca. maiores. xxiiij. quæst. j. quo circa dicit beatus Gregorius, & habetur in cap. sicut, dist. xv. quæ sunt uniuersali consensu constituta se, & non illa destruit quisquis præsumit absoluere, quos ligat, aut ligare quos absoluunt. Tertio facit ad pacem, & iocunditatem; Ecclesiæ q̄ bonum & quam iocundum (inquit sanctus Propheta) habitare fratres in unum, ubi glo. inquit hoc omnibus Christianis conuenit, qui in unum debent habitare mente, & fide. CHARLSSIMO FILIO NOSTRO ita scribit Papa Ioannes gloriosissimo, & clementissimo Iustiniano Imperatori, cap. de summa trinit. & fide catho. item eodem modo scribit Nicolaus Papa, Ludouico Imperatori, ut in cap. in scripturis, dist. xcvi. Papa quosdam uocat filios, quosdam fratres: fratres uero uocat Patriarchas, archiepiscopos, & episcopos, ut in cap. quam graui extra de cri. fal. habetur, & infra in hoc decreto, ubi inquit, uenerabilium fratrum nostrorum Patriarcharum &c. Tum primo quia, sicut supra dictum est, omnes isti in ordine episcopalis dignitatis, sub qua omnes isti comprehenduntur pari honore cum Papa præditi sunt, tum Christi exemplo qui Apostolos suos, quibus episcopi

Gregor.

Ioā. papa.

Nicolaus
papa.

DECRE. EVGE. IIII.

Gregor.

succedunt fratres uocat, ut Matth. xviii. habetur, ceteros uero fideles reges, & principes, & ceteros quoscunq; quacunq; præditi sint dignitate, filios uocat. si enim, teste beato Gregorio in c. ca. quis dubitat, dist. xcvj. nullus dubitat sacerdotes Christi regum, & principum omnium fidelium patres, & magistros censerî; nulli dubium est, qd papa, sacerdotum summus, pater sit uniuersorum fidelium de quo infra circa finem præsentis decreti. IOANNÈ Ioânes nomen gratiosum est, interpretatur domini gratia, uel in quo est gratia, siue cui donatum est, aut cui donatio à domino donata, gratiosus planè, & multiplici munere à Deo gratificatus est iste dominus Ioannes Imperator, qui præter splendorem maximatum uirtutum, quæ imperialem adornat maiestatem, quibus diuinitus in insignitus est hac singularissima gratia donatus est à domino, quod desideratissimam unionem ecclesiæ Orientalis, & Occidentalis propriis oculis inueniri promeruit, quod non est datum suis prædecessoribus: & qd multo gloriosus est, datum est ei, ut sua industria, sapientia, atq; immensis laboribus, illam populo suo meruerit inuenire ut recte de eo dici possit illud Sap. vj. Rex sapiens stabilimentum populi sui est PALEOLOGUS nomen est illustri domus, de qua descendit & interpretatur, Paleologus, quasi uetus sermo, siue uerbum, ubi noratur quod ab antiqua radice clarum duxit originem, à multo enim tempore domus hæc, de qua illustris iste Imperator descendit gloria Imperialis maiestatis refulsit ROMANORVM. i. Romanorum, dicuntur autem hoc loco Romani Constantinopolitani iuxta cap. sanè. xxiii. q. ij. appellatur autem Constantinopolitana urbs noua Roma, ut colligitur ex cap. diffinimus, dist. xxij. ELLEVS TRI PRÆCLARO nobili, unde Isidorus. x. Ethymologiarum, illustris est nomen notitia, quod clareat multo splendore generis, uel sapientia, uel uirtutis. PATRIARCHARVM. Patriarcha enim interpretatur princeps patrum ab archos. quod est Princeps & pater, unde in cap. clericos, dist. xxj secundum græcam linguam summus patrum dicitur interpretari. sunt autem post papam quatuor Patriarchæ principales, uidelicet Constantinopolitanus, Alexandrinus, Antiochenus, & Hierosolimitanus, ut in cap. renouantes, & in cap. diffinimus, dist. xxij. quarum primus, uidelicet Patriarcha Constantinopolitanus nomine Ioseph, personaliter præsens fuit, & infrascriptis consensum tribuit, quia licet ante diffinitionem synodalem & publicationem unionis, diem clausisset extremum, hic in ciuitate Florentina nihilominus in eadem fide protestatus est mori, quam uniuersalis synodus œcumenica cõgregata simul diffiniret. Cæteri uero Patriarchæ, uidelicet Alexandrinus, Antiochenus, & Hierosolimitanus præsentia non interfuerunt, sed bene eorum loca tenentes, uidelicet Archiepiscopus Heradeñ. Archiepiscopus Trapezuntius, Archiepiscopus Cisgen. Archiepiscopus Rossenus, nunc reuerendissimus Cardinalis TT. Archiepiscopus Vicenus, nunc Reuerendissimus Cardinalis TT. Archiepiscopus Nicomedensis, Archiepiscopus Amasinus, Archiepiscopus Turnoneñ. Archiepiscopus Dramen. Archiepiscopus Methelinen. Archiepiscopus Rhodius, Archiepiscopus Lacedæmonien. Archiepiscopus Monembasien. Archiepiscopus Anchialimus, Archiepiscopus Melemiceñ. Archiepiscopus Grauen. Archiepiscopus Dristien. Archiepiscopus Mordoblachien. ET CAETERIS ORIENTALEM ECCLESIAM REPRESENTANTIBVS fuerunt autem prius loca tenentes Patriarcharum, quam plures uiri insignes & spectabiles,

UNIONIS GRÆCO.

biles, de utroq; ecclesiæ statu, sed laicorum & clericorum, qui plene ecclesiam orientalem representabant; fuerunt enim de statu clericorum prælati ecclesiæ Constantinopolitanæ, uidelicet magnus Oeconomicus, magnus Carpaphilax, magnus Scenophilax, magnus Ecclesiarcha, magnus Sacellarius, fuerunt præterea Abbates insignes plurimi, uidelicet magnus Protosincellus, Abbas Pantocratoris, Abbas sancti Athanasij, Abbas sancti Pauli, Abbas Gorgæpicæ; item duo Abbates oratores monasteriorum Montis sancti De statu uero secularium fuerunt præsentibus dominus Imperator Constantinopolitanus, dominus Despotus eiusdè Imperatoris Germanus Oratores Imperatoris Hiberie, Oratores Imperatoris Trapezuntij, Oratores magni Regis Rossicæ, Oratores Despoti pelopenensi, Oratores magni immonde blachicæ. Omnes enim isti unanimiter cõsenserunt diffinitionibus infrascriptis: Sed hic surgit quæstio, utrum ex hoc loco uendicare sibi possit Imperator, ut absq; consensu & approbatione sua nulla in synodo uniuersali fidei emanaret diffinitio, respon. quod nõ, hoc enim singulare fuit in hoc casu, ut premitteretur consensus Imperatoris Romeorum ad infrascripta propter diffinitionem Orientalis ecclesiæ ab ecclesiâ Romana, illicitum namq; est, ut describit Theodosius iunior Imperator synodo Ephesinæ primæ, ut qui nõ est in ordine serenissimorum episcoporum ecclesiasticorum immisceatur tractatibus, ut in cap. satis, xcvj. dist. item in. §. huic etiam, dist. xvij. serenissimus Rex dominus Theodericus domino inspirante respondit, nihil ad se præter reuerentiam de ecclesiasticis pertinere, laici autem cum intersint Concilijs generalibus non interueniunt tanquàm condiffinitores, aut iudices causarum fidei, nec tanquàm legum conditores cum auctoritas huiusmodi episcopis data sit, sed tanquàm auditores edocendi. Docendus est populus non sequendus dicit papa Cælestinus in cap. docere, dist. lxij. [Latentur cœli, & exultet terra] sequitur secunda pars procemij in qua dominus Eugenius ad communem lætitiã cœlos & terram inuitat dicens LATENTUR CŒLI ET EXVLTET TERRA, quod sumptum est de psal. xcvi. Latentur cœli. i. maiores & superiores, qui instar cœlorum alti celsitudine dignitatis, & clari uirtutibus & sapientia, cæteris eminent in ecclesia, de quibus psalmo Cœli enarrant gloriam Dei EXVLTET TERRA. i. cæteri fideles, qui inferiorem in ecclesia gradum & locum tenent. i. à maximo usq; ad minimum omnes participes sunt huius alacritatis, Omnis terra adoret te Deus & psal. lat tibi psalmum dicat nomini tuo, psal. xliiij. uel latentur cœli. i. cœlorum ciues, quos de profectu, de pace, de unitate hominum nouimus plurimum oblectari. Gaudium enim est angelis in cœlo, ut testatur Saluator noster super uno peccatore poenitentiam agente, & exultet terræ. i. homines qui adhuc peregrinant in terris, distingue inter lætare & exultare, iuxta glo. Casiodori super psal. xxx. Exultare est cum magna animi alacritate gaudere. Lætari uero temperata animi affectione gaudere, ut dicitur in glosa super psal. xxxj. Lætari est tacita suauitate gaudere, exultare est concitati animi seruore gaudere.

Cælestinus pp.

Casiodorus.

B

DECRE. EVGE. IIII.

Sublatus est de medio paries, qui occidentalem orientalemq; diuidebat ecclesiam, & pax atque concordia redijt illo angulari lapide Christo, qui fecit utraq; unum uinculo fortissimo charitatis, & pacis utrunq; iungente parietem & perpetuæ unitatis, fœdere copulante & continente postquam longam mœroris nebulam, & discidiij diuturni atram ingratiq; caliginem serenum omnibus unionis optat iubar illuxit.

SUBLATVS EST DE MEDIO PARIES hic ponitur tertia pars procemij, in qua ponitur causa tâta lætitiæ. PARIES. i. obstaculum, quod orientalem & occidentalem diuidebat ecclesiam, SVBLATVS EST &c. quia cum non esset nisi paries materiæ quæ congeriem lapidum dicit nullo firmitatis cæmento conglutinatam de facili operante diuina uirtute auferri poterat Iob. xxvij. Lapidem caliginis cuiusmodi est, qui præbet obstaculum unitati diuidit Torrens. i. impetus diuine uirtutis à populo, ECCLESIAM nõ ecclesias, quia una est ecclesia toto orbe diffusa, una est columba mea dicit spiritus sanctus Canticorum vj. PAX ET CONCORDIA, pax siue concordia est animorum in bonum concordantium ordinata tamen qualitas, pax tantum bonum est, ut ait Augustinus de ciuitate Dei, ut etiam in rebus terrenis atque mortalibus nihil gratius solet audiri, nihil desiderabilius concupisci, nihil postremo possit melius inueniri. REVDIIT fuerat quidem ante bona pax & concordia inter Græcos & Latinos Actuum. iij. multitudinis credentium erat unum cor, & anima una, glo. interlinearis unus sensus, una anima, una uoluntas. ILLO ANGVLARI LAPIDE CHRISTO IESV Christus qui huius pacis & actor concordie est lapis dicitur angularis, dicente Apostolo ad Ephe. ij. ædificati super fundamentum Apostolorum & prophetarum ipso summo angulari lapide existente Christo Iesu. Dicitur lapis Christus propter firmitatem quoniam in eo, ut potè in primo fundamento totum ecclesie ædificium innititur, ut non cadat totaq; compago ecclesiasticæ unitatis incumbit, ut non dissoluatur. dicitur summus propter dignitatem, quia summitatem tenet ecclesiastici beneficii. Caput est enim super omnem ecclesiam ad Eph. primo, dicitur angularis propter utriusq; populi cõnexionem in se, Isa. cap. xxvij. Ecce ego mitam in fundamento Syon. i. ecclesie lapidem angularem, sed Christum; & Math. xxj. nunquam legistis lapidem quem reprobauerunt ædificantes hic factus est in caput Anguli, ut potè in quo duo populi tanquam duo parietes de diuerso angulo uenientes sibi met in pacis osculo copulantur, unde subditur. QVI FECIT VTRAQVE VNVM. i. utrunq; populum unum in fide & moribus VINCULO FORTISSIMÆ CHARITATIS. charitas uinculum dicitur, quod omnia Christi membra ligat ne abeant sicut enim incorporali ædificio, ut ait Chrisof. lapis ad lapidem cæmento interueniente constringitur, sic in ædificio ecclesie christianus ad christianum charitate mediante connectitur ad Colossen. ij. super omnia autem hæc, inquit Apostolus, Charitatem habentes, quod est uinculum perfectionis PACIS, quæ est effectus charitatis secundum illud psalmi, pax multa diligentibus legem tuam, VTRVMQVE CONIUNGENDO PARIETEM. i. utrumq; populum Græcum s. & Latinum, primæ Pet. ij. ipsi tanquam lapides uiui cõdificamini in domos spirituales, ET PERPETVÆ VNITATIS FœDERE

August.

Chrisost.

VNIONIS GRÆCO.

DERE COPVLANTE Isaia. liij. fœdus pacis à me non delebitur POST-
QVAM LONGAM. i. spatio quasi II M. annorum Mœroris sicut un-
tas inducit gaudium, & incunditatem dicente Salomone; qui sequitur pacis
concilium, sequitur eum gaudium, Prouer. xij. ita diuisio dolorem & mœro-
rem inducit, August. in libro. ij. de libero arbitrio, Nulla res est, quæ nõ do-
lorem in diuisione uoluptatem in unitate sentiat, Ose. diuisum est cor eorũ,
nunc interijt. NEBVLAM sicut pax est serenitas mentis, ita diuisio nebula
& obscuritas mentis, primæ Io. primo, qui fratrem suum odit in tenebris est,
& Isa. xliij. quasi nebula peccata tua DIVTYRNI & per conseques gra-
uissimi, unde dominus per Prophetam Inueterasti in terra inimicorum tuo-
rum, Baruch. liij. TETRAM teter, tra, trum. i. niger, uel ferus & meritò ita
runcupatur tempus diuisionis & schismatis, quia alienus est, prophanus est,
hollis est habere non potest Deum patrum, quæ uniuersalis ecclesie non te-
pet unitatem INGRATAM tum quia, ut ait August. extra unitatem eccle-
sie diuine gratiæ, donum non possidetur, ut ait August. q. j. multa, tum quia
extra unitatem ecclesie non habetur remissio peccatorum, ut idem etiam te-
statur Augu. in cap. remissionem ea. q. tum quia extra unitatem ecclesie non
habetur spiritus sanctus, ut ait August. super Io. & habetur. xj. q. iij. cap. ni-
hil, tum quia extra unitatem ecclesie non prodest sacramentorum perce-
ptio, ut ait beatus Gregorius in moralibus, & habetur. xxij. q. prima, quia
& c. quicunq; tum quia extra unitatem ecclesie nulla Christo accepta sunt
sacrificia, ut ait beatus Hieronymus & habetur in ca. quoniam uetus. xxij.
q. j. tum quia ex dissensione omnia mala oriuntur, ubi enim dissensio est nihil
est rectum, ut ait glo. j. xj. quare dicit August. super Ioan. nihil sic debet for-
midare christianus quam separari à corpore Christi, & habetur in cap. nihil.
xj. q. tertia, quis possit sufficienter enumerare mala exorta ex diuisione Græ-
corum & Latinorum? secuta sunt quidem diminutio fidei, Casus religionis
christianæ, minoratio cultus diuini pacis atque pietatis exilium & delatio
ecclesiastico principatus dicente domino Mathæi. xj. omne regnum in se di-
uisum desolabitur, quia, ut ait Hieronymus in glo. quomodo concordia res
paruæ crescunt, sic discordia res maxime dilabuntur CALIGINEM ad di-
uisionem animorum caligo sequitur, sicut ad unitatem sequitur lumen, secun-
dum illud Baruch quarto, disce ubi sit lumen oculorum, & pax SERENVM
OMNIBVS OPTATÆ VNIONIS IUBAR ILLVXIT secundæ ad
Corinth. quarto, Deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit
in cordibus uestris.

August.

August.

Gregor.

Hierony.

August.

Hierony.

*Gaudeat mater ecclesia, quæ filios suos hactenus inuicem disidentes iam uidet in unitatem pacemq; redijisse & quæ antea in eorum separatio-
ne amarissime flebat ex ipsorum modo mira concordia cum ineffabili gau-
dio, omnipotenti Deo gratias referat.*

Hic uidetur adimpletum esse quod ait Dominus Hieremias. xxxi. læ-
tabitur uirgo in choro. i. in concordia facta iuuenes, & senes simul &
conuertam luctum eorum in gaudium, & consolabor eos, & lætificabo à dolore suo, & infra quiescat uox tua à p'oratu & oculi tui à la-
chrimis, quia est merces operi tuo, ait Dominus.

Cuncti gratulentur fideles ubique per orbem, & qui Christiano censentur nomine matri Catholicae ecclesiae collaentur.

Vbi in persona ecclesiae representatae in hac Oecumenica synodo merito potest dici cunctis fidelibus q̄ mulier, quae perdidit dragmam unam post eius inuentionem legitur ad amicos & uicinos dixisse, Luc. xv. congratulamini mihi, quia inueni dragmam, quam perdideram.

Ecce enim occidentales orientalesq; patres post longissimum disensionis atque discordiae tempus se maris ac terrae periculis exponentes omnibus superatis laboribus ad hoc sacrum Oecumenicum Concilium desiderio sacratissimae unionis & antiquae charitatis reintegrandae gratiae laeti alacresq; conuenerunt, & intentione sua nequaquam frustrati sunt. Post longam enim laboriosamq; indaginem tandem spiritus sancti cleme[n]tia ipsam optatissimam sanctissimamq; unionem consecuti sunt. Quis igitur dignas omnipotentis Dei beneficijs gratias referre sufficiat? quanta diuinae miserationis dignitas non obstupescat? cuius uel ferreum petus tantae supernae pietatis magnitudo non molliat? sunt ista prorsus diuina opera non humanae fragilitatis inuenta atque ideo eximia cum ueneratione suscipienda & diuinis laudibus prosequenda.

August.

OMNIBVS SVPERATIS LABORIBVS August. in de moribus ecclesiae nihil tam durum atq; ferreum, quod non amoris igne unctur AD HOC SACRVM. fuerum & indubitatum ac legitimum ecclesiae catholicae uniuersale Concilium per translationem factam auctoritate sanctissimi domini nostri Eugenij de Basilea in Ferrariam de uenerabilium fratrum suorum. S. R. E. Cardinaliu consilio pluribus alijs praerlaris, & patribus ecclesiae id ipsum consulentibus & approbantibus, & eadem peste ingrauescente translatum est de Ferraria in hanc ciuitatem Florentinam. Nullus plane fidelium debet in dubium uertere quia Romanus pontifex apud quem congregandorum conciliorum resider auctoritas dist. xvij. per totum possit & ualeat congregatum concilium de loco ad locum transferre, aut etiam dissoluere. habet enim regula iuris quae sumitur ex

Christof.

super Math. quod omnis res per quascunq; causas nascitur per easdem dissoluitur, & hoc maxime potest Romanus pontifex cum causa rationabilis & utilitas Reipublicae hoc exposceret manifeste, cum no pro locis res, sed pro rebus loca amanda sint, ut in cap. nouit, dist. xij. & ij. Machabeorum. v. non propter locum gentem, sed propter gentem locum dominus elegit. Potest etiam Romanus pontifex non modo, ut praedictum est causa subistente concilium transferre; sed etiam ut sanctae memoriae Papa Nicolaus scribit ipsa nequiter celebrata cassare, sicut in uniuersali contigit synodo eplesina secunda, quam quia in ea non fuit seruata iustitiae moderatio, neque fidei religio sanctissimus Leo Papa cassauit, submouit, & in eius correctionem synodum Calcedonen. sua auctoritate instituit. Cuncta per mundum nouit ecclesia;

Nicolaus papa.

inquit

inquit Papa Gelafius, quod quorumlibet sententia ligata pontificum sedes beati Petri Apostoli. ius habeat resoluendi, ut pote quae de omni ecclesia fas habet iudicandi xc. q. tertia, cap. cuncta. Quod autem legitima & urgentissima causa & utilitas euidentissima Reipublicae Christianae occurrerit ut translatio per sanctissimum dominum nostrum fieret uniuerso orbi exploratissimum est. Omnibus quidem notum est, quod nolentibus Graecis, & hoc ipsum per suos Oratores publice protestantibus extra Italiam synodum celebrare, nisi translatio praedicta facta fuisset per sanctissimum dominum nostrum prorsus omnis rumpebatur pacis tractatus, omnisq; spes peribat, tam diu de sideratae unionis & in summa cithara nostra, quae de tantarum animarum lucro amplissima fiducia iucunditate Latinos repleuerat cum maximo dispendio & ludibrio Occidentalis Ecclesiae conuertebatur in lucrum; sed arguitur in contrarium, quia in cap. frequens, facto in Concilio Basiliensi. non modo legitur inhibita Romano pontifici dissolutio, aut translatio synodi actu congregatae sine consensu duarum partium ipsius synodi; sed etiam declaratum, quod Papa non possit dissoluere, seu transferre Concilium sine consensu duarum partium Concilii. Ad quod, quod dicitur praefatum Decretum in nullo militat contra praedicta propter multa. Tum primo, quia talis declaratio intelligenda uidetur extra casum necessitatis & euidentis utilitatis, quomodo interpretatus est eam sanctissimus Dominus noster, ad quem interpretatio pertinet dubiorum, quae oriuntur de uniuersalibus Concilijs, ut in cap. non sicut. xvij. dist. unde si talis declaratio intelligatur sic; quod in nullo casu legitima etiam & rationabili causa interueniente Papa no possit transferre, aut dissoluere Concilium, erronea dicenda est talis declaratio & periculosa nimis statui utilis Ecclesiae, ut patet ex declarat. bene facta per E. s. d. n. approbante hoc Oecumenico Concilio in canone Moyses. Tum secundo, quia praefatum Decretum frequens non fuit unanimi consensu conclusum, quia non Apostolica Sede consentiente; sed contradicente, & multis alijs probatissimis patribus in eadem synodo existentibus pariter se opponentibus; Decreta autem huiusmodi non sunt proprie dicenda decreta uniuersalis Concilij, sed magis opiniones aut pertinaciae quorundam. Cum enim Concilium a communi intentione dictum sit, qui sibi met dissentiant non agunt Concilium, quia non consentiunt in unum, ut in cap. canones, dist. xv. hoc etiam apertissime colligitur ex cap. sicut, ea. dist. ubi Gregorius decreta uniuersalis Conciliorum ea uocat, quae uniuersali consensu sunt constituta, cuiusmodi certe non esse uidetur, quibus Apostolicae Sedis & multorum aliorum probatissimorum patrum Ecclesiae aperte contradicit auctoritas, ut in cap. regula, dist. xvij. Tum tertio, quia Decretum praefatum nunquam fuit, sicut nec alia in eadem synodo constituta approbatum aut roboratum auctoritate Apostolica, Decreta autem Conciliorum non habent uigorem, nisi fuerint Romani pontificis auctoritate firmata, ut praefato cap. regula, dist. xvij. & in cap. si Romanorum, dist. xix. Tum quarto, quia Concilia non possunt ponere legem Papae, ut pote Principi totius Ecclesiae, ut in cap. significasti, extra de electione. Tum quinto, quia cum potestas Papae, quae suprema est in Ecclesia Dei, ut pote supremi Vicarij Iesu Christi sit immediatè ab ipso Deo, ut in c. in nouo, & cap. quamuis, dist. xxj. & cap. omnis, & ca. sacro sancta, dist. xxij. non potest infringi, restringi, limitari aut diminui, a quibuscunq; hominibus etiam quantumcunq; in amplissimo numero synodaliter conuenirent: quin

Gelafius papa.

Gregor.

imo, et in cap. omnis, dist. xxij. dicitur omnes Romanæ Ecclesie privilegium ab ipso summo omni ecclesiarum capite traditum auferre conantes in hæresim labuntur. Tum sexto, argumentum factum de cap. frequens non contradicit veritati, & auctoritati huius Florentini Concilij, quia huiusmodi translatio non modo facta fuit per sanctissimum Dominum nostrum approbantibus, & consentientibus dominis Cardinalibus multisq; aliis prælatibus, pro bono ipsius Ecclesie hoc ipsum consulentibus, qui erant in Romana curia, sed etiam facta fuit, & primo ab ipsa synodo Basiliensi. cum facta sit ab ipsis Legatis & Præsentibus Romani pontificis, & multis aliis prælatibus, & patribus grauiissimis seniore partem synodi facientibus, ad quos in hac parte ex conuentione concordie omnium patrum Concilij sententia cõclusa deuoluta erat auctoritas synodi. Orta quippe dissensione grauiissima & periculosa ualde inter patres Concilij super electione loci, tandem prius multa disponente domino ad tollendam discordiam patrum dissidentium facta est ex totius synodi concordie sententia; quod si ciuitas Auinionensis infra certum terminum non satis faceret realiter, & cum effectu de mutuo constituto, quod ex tunc sacrum Concilium posset, & teneretur ad electionem alterius loci procedere, & sibi, & uniuersali Ecclesie providere al. unde. Quo termino de curio & Auinionensibus non soluentibus non dubium est ad illos ius electionis esse deuolutum, qui ordinationem totius synodi exequentes sibi & uniuersali Ecclesie prouiderunt, procedentes ad electionem noui loci etiam si in paruo numero fuerunt constituti hunc locum respicere uidetur textus ille in cap. omnibus. xxiiij. q. prima, ubi Hieronymus dicit, omnibus consideratis se putare non temere dicere aliquos ita esse in domo domini, id est in Ecclesia uniuersali, ut ipsi sint eadem domus Dei, id est Ecclesia. Præterea, cum prædicti patres executores fuerunt ordinationis ipsius Concilij, merito actus istius translationis dicitur fuisse actus ipsius synodi, ita ordinantis, & prouidentis fieri, iuxta cap. litteris, extra de rescript. **OB CVMENICVM;** id est uniuersale, siue orbiculare, quia de toto orbe Episcopi conueniebant secundum, quod in cap. canones, dist. xv. de Concilio Niceno, dicitur **DESIDERIO SANCTISSIMAE VNIONIS,** Rationabiliter unionem hanc desiderio summo prædicti patres optabant scientes, quod non nisi per unitatem Ecclesia habitura est incrementum. Pace enim & concordia uniuersam corpus Christi adunatur, regitur, & stabilitur, pro qua tam deuore filius rogat patrem, Ioan. xvij. Pater serua eos, quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut & nos unum sumus, quam adeo desiderabat in discipulis suis. Paulus ut eam complementum desiderii sui reputaret, dicens, ad Philippum. ij. Implete gaudium meum, ut idem sapiatis eandem charitatem habentes **LAETI ALACRESQUE VENERUNT** alacer secundum Papiam dicitur gaudens fortis, expeditus, hilaris, uelox, dicit enim Augustinus lib. de pcc. Vis desideriorum facit tolerantiam laborum, & dolorum, & nemo nisi pro eo quod delectat sponte suscipit ferre quod cruciat. **INTENTIONE SUA NEQUAVAM FRVSTRATI SVNT** Isa. lxv. Electi mei non laborabunt frustra post longam, durauit enim discursio articulorum infrascriptorum, & pacis tractatus, quasi per duos annos. Non enim tempore indigemus, ait Calixtus Papa in cap. ponderet, dist. 10. ut aliquid maturius agamus, ne præcipitemus cõcilia & opera nostra, ne ordinem corrumpamus **LABORIOSAM multi & uarii labores habiti sunt in hoc opere, & tot quandoque sunt ortæ difficul-**

Hierony.

August.

Isaie.

Calixtus
papa.

difficultates, ut sepe numero nulla, aut minima spes esset unionis **INDAGI NEM,** non enim danda est diffinitio, aut sententia nisi diligenti uentilatione præmissa. xj. quarta, summopere **TANDEM SPIRITVS SANCTI CLEMENTIA** spiritus sanctus cum sit amor, & nexus patris & filij, merito appropriatur sibi connexio, siue unio membrorum Ecclesie adinuicem; unde Augustinus super illo ad Ephe. quarto, Solliciti seruare unitatem spiritus in uinculo pacis, dicit in glo. unum enim corpus efficitur propter societatem, quam facit spiritus sanctus, ipse est patris, & filij amor, & connexio, ad ipsum ergo pertinet societas, qua efficitur unum corpus, & unici filij Dei, sicut. n. unum corpus homini multis constat membris, & uegetat omnia membra, una anima faciens in oculo, ut uideat; in aure, ut audiat; & sic de cæteris; ita spiritus sanctus membra corporis Christi, quod est Ecclesia continet & uegetat. ij. ad Corin. xij. omnia hæc unus & idem spiritus operatur diuidens singulis, prout uult **OPTATISSIMAM** obsecramus uos, inquit Apostolus, ut id ipsum dicatis omnes, & non sint in uobis schismata **SANCTISSIMAM,** habitat enim sanctus spiritus in unitis & cõgregatis, iuxta illud. Act. ij. Cum essent discipuli pariter in eodem loco factus est repente de caelo sonus tanquam aduentus spiritus uehementis, & repleuit totam domum, ubi erant Apostoli sedentes, & Math. xvij. Vbi duo, uel tres congregati in nomine meo, in medio eorum sum **CONSECVTI SVNT** bonorum laborum gloriosus est fructus, Sap. iij. **QVIS ERGO DIGNAS OMNIPOTENTIS DEI BENEFICIIS GRATIAS REFERRE SVFFICIAT?** quasi dicat nullus. Ecclesiast. xliij. glorificantes dominum quantumcunque potueritis superualebit adhuc, & admirabilis magnificentia eius benedicentes dominum exalate illum quantum potestis, maior est enim omni laude, **QVIS TANTAE DIVINAE MISERATIONIS DIVITIIS INUESTIGABILES DIMITTAS GRATIAE CHRISTI, & Hæster. v.** ualde mirabilis es tu domine, & facies tua plena gratiarum, **CVIVS VEL FERREVM PECTVS TANTAE SVPERNAE PIETATIS MAGNITVDO NON MOLLIAT?** hoc loco consideranda uenit durities damnatissima cordium Basilienium, qui tanta diuina pietatis amplitudine uisa non sunt auersi a uia sua mala, nõ sunt emolliti, sed renuerunt accipere disciplinam, indurauerunt facies suas super Petram, Hiere. v. non animaduertentes, quod ait sapiens, Ecclesiast. tertio, Cor durum male habebit in nouissimo cor durum, ut ait Bern. li. de consideratione, est quod nec compunctione scinditur, neq; pietate molliatur, nec mouetur precibus minis non cedit, flagellis durat, ingratum ad beneficia est ad concilia infirmum, **SVNT ISTA PRORSVS DIVINA OPERA NON HVMANAE FRAGILITATIS INVENTA** solus Deus, qui cõcordiam facit in sublimibus, Job xxx. ipse est, qui facit pacem his qui longè sunt, & his qui propè, ad Ephe. secundo, Ipse est qui solo imperante uentis & mari facta est tranquillitas magna, Mathæ. viij. Ipse est, qui restante spiritu sancto in psalmis in habitare facit unanimes in domo, Psal. lxxij. Unanimes. i. unum sentientes colligit in unum, ut Augu. exponit in glo. **ATQUE IDEO EXIMIA CVM VENERATIONE SVSCIPIENDA ET DIVINIS LAVDIBVS PROSEQVENDA** Generatio & generatio laudabit opera tua, & potentiam tuam pronuntiabunt magnificentiam gloriæ tuæ loquentur, & mirabilia tua narrabunt, psal. clij.

August.

Bernar.

Mathæ.

August.

DECRE. EVGE. IIII.

Tibi laus, tibi gloria, tibi gratiarum actio Christe fons misericordiarum, qui tantum boni sponse tuæ Catholicæ Ecclesiæ contulisti atque in generatione nostra tuæ pietatis miracula demonstrasti. ut enarrēt omnes mirabilia tua, Magnum siquidem diuinumq; munus nobis Deus largitus est, oculisq; uidimus quod ante nos multi cum ualde cupierunt aspicere nequieuerunt.

Dionys.

Hic ponitur quarta pars Procemij, in qua demonstrata magnitudine beneficij collati offert gratias omnipotenti tanti muneris largitori; cū enim effectus naturaliter ad suam causam conuertatur, ait enim beatus Dionysius. iij. c. de di. no. quod Deus omnia in se conuertit tantam omnium causam, oportet quod effectus ordinetur ad finem agentis manifestum est autem, quod benefactor in quantum huiusmodi est causa beneficiati, & ideo naturalis ordo requirebat, ut Ecclesia uniuersalis quæ tantum beneficium à Deo susceperat per gratiarum recompensationem conuertentur ad Christum suum benefactorem. Ad locum enim unde exeunt flumina gratiarum, scilicet reuertuntur, ut iterum fluant, Ecclesiast. xliij. nihil enim ita displicet Deo præsertim in filiis gratiæ, ait Bern. sicut ingratitude, uias enim obstruit gratiæ & ubi fuerit illa iam gratia accessum non inuenit, locum non habet, quo circa exhortatur Apostolus primæ ad Thesal. v. In omnibus inquit gratias agite; Verum quia benefactori in quantum huiusmodi debetur honor & reuerentia eo quod habet rationem principij, ideo scribitur TIBI LAUS, TIBI GLORIA, TIBI GRATIARVM ACTIO Isa. li. gaudium & læticia inueniuntur in ea. & gratiarum actio & uox laudis.

Bernar.

Aristo.
Ambro.

Tullius.

Bernar.

Laus, ut dicit Aristoteles primo Rethorices, est sermo illucidans magnitudinem uirtutis, gloria, ut dicit Ambrosius est clara cum laude noticia, uel ut habet glo. in psal. vij. multorum ore celebrata laudatio gratiarum actio dicitur quædam gratiæ compensatio ad uirtutem iustitiæ; Tullius dicit pertinere, CHRISTE Christus enim Græcè, Messias Hebraicè, Latine dicitur unctus, in ueteri Testamento reges & sacerdotes ungebantur, Christus autem unctus non oleo uisibili, sed inuisibili. i. plenitudine gratiæ spiritualis; unde in psal. Vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ præconfortibus tuis hoc nomen fuit aliis adiectiuum, sed Iesu factum est proprium, ut ait gl. ad Ro. tertio, FONS Isa. xij. haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris pro paradiso quidem, quem perdidimus, ut ait Bernar. Restitutus est nobis Saluator. Sicut de uno fonte paradisi deriuantur quatuor flumina ad irrigandam paradysum, ita de pectoris domini archano procedunt quatuor fontes, ex quibus hauriuntur quatuor genera aquarum: unde tota per uniuersum mūdum rigatur Ecclesia: sunt autem quatuor fontes ueritas, sapientia, uirtus, & charitas: ex hiis ergo fontibus hauriuntur aquæ ex singulis singulæ: nam de fonte ueritatis sumuntur aquæ iudiciorum, de fonte sapientiæ aquæ consiliorum, de fonte uirtutis, aquæ præsidiorum, de fonte charitatis aquæ desideriorum MISERICORDIARVM. ij. ad Corint. primo, Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis. Dicuntur autem misericordiarum in plurali, tum propter multitudinem beneficiorum, quæ nostræ fragilitati præstat clemētia redemptoris, multæ quippe misericordiarum domini. ij. Reg. xxiiij. Tum propter indefectibi-

VNIONIS GRÆCO.

fectibilitatem fluxus pietatis. Cum enim sit fons uitus nunquam cessat emanare Trenorum. iij. misericordia domini quod non sumus consumpti, quia non defecerunt miserationes eius glo. interlinealis fons uiuus nescit deficere. SPONSÆ TVÆ Oseæ. ij. sponsabo te mihi in æternum; & Canticorum. iij. ortus conclusus soror mea, sponsa mea, ortus conclusus CATHOLICAE ECCLESIAE quia non hæreticorum aut malignantium Ecclesia sponsa est eius, Oseæ. ij. ipsa non uxor mea, & ego non uir eius, Auferat fornicationes suas à facie sua &c. glo. hæc omnia aptantur iudæis & hæreticis uaria dogmata corde & opere sequentibus de Ecclesia autem Catholica dicitur; Canticorum quarto, Tota pulchra es amica mea, & macula nō est in te, VT ENARRENT OMNES MIRABILIA TVÆ, Benedicite Deo, & enarrate mirabilia eius, Tobia. xij. QVOD ANTE NOS MVLTIVM VALDE CVPIERINT ASPICERE NEQVIVERVNT. ut nobis illud conueniat. Math. xij. Beati uestri oculi qui uident, & aures uestre quæ audiunt, quia multi Prophetæ, & iusti cupierunt uidere, quæ uidetis & non uiderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt.

Conuenientes enim Latini & Græci in hac sacrosancta Oecumenica synodo magno studio inuicem usi sunt, ut inter alia etiam articulus ille de diuina spiritus sancti processione summa cum diligentia & assidua inquisitione discuteretur. prolatis uerò testimonijs ex diuinis scripturis plurimisq; auctoritatibus sanctorum Doctorum Orientalium & Occidentalium aliquibus quidem ex patre & filio, quibusdam uerò ex patre per filium procedere spiritum sanctum, & ad eandem intelligentiam aspicientibus omnibus sub diuersis uocabulis. Græci quidem asseruerunt, quod id quod dicunt spiritum sanctum ex patre procedere non hac mente proferunt, ut excludant filium: sed quia eis uidebatur ut aiunt, Latinos asserere spiritum sanctum ex patre & filio procedere tanquam ex duobus principijs, & duabus spirationibus, ideo abstinerunt à dicendo quod spiritus sanctus ex patre procedat, & filio. Latini uerò asseruerunt non se hac mente dicere spiritum sanctum ex patre filioq; procedere, ut excludant patrem, quin sit fons & principium totius deitatis, filij scilicet, & spiritus sancti, aut quod id quod spiritus sanctus procedit ex filio filius à patre non habeat siue quod duo ponat esse principia, seu duas spirationes: sed ut unum tantum asserant esse principium unamq; spirationem spiritus sancti prout hætenus asseruerunt.

Post Procemio sequitur narratio & diuiditur in quatuor partes. Primò quidem narratur qualiter Latini & Græci conuenerunt in hac sancta Oecumenica synodo. Secundò qualiter diligentissima facta est discussio ueritatis circa articulos, in quibus erat discordia inter Latinos & Græcos, maximè circa articulum de processione spiritus sancti in medium prolatis uarijs & multiplicibus auctoritatibus, tam sacræ scripturæ, quam

sanctorum patrum, ubi MAGNO STUDIO Tertio ponitur intelligentia, quam Græci asserunt se hactenus habuisse circa processionem spiritus sancti, ubi, GRÆCI QUIDEM Quarto ponitur intelligentia quâ Latini semper se habuisse professi sunt de veritate processionis spiritus sancti, ubi, LATINI VERO, CONVENIENTES ENIM LATINI instar patrum primitivæ Ecclesiæ de quibus Actuum. xv. dicitur, Conuenerunt Apostoli & seniores uidere de hoc uerbo, ubi dicit glo. hic datur ex Apostolis exemplum faciendi conuentus ad discernenda ea, quæ sunt fidei. GRÆCI IN HAC SACROSANCTA OECUMENICA in tanta creditur multitudine & auctoritate, tam Ecclesia, quam seculari quantum ab exordio nascentis Ecclesiæ apud Latinos in aliqua synodo conuenerunt SYNODO synodus autem ex Græco interpretatur comitatus uel cœrus in cap. canones, dist. xv. & dicitur synodus à sin, quod est simul, & oda, quod est laus. i. quod simul laudant uel comprobant. INTER ALIA de multis aliis articulis, & si discussio cū maxima diligentia facta sit, maiori tamen studio & feruentiori diligentia discussio habita est de articulo processionis spiritus sancti; tum quia de hoc erat præcipua disceptatio inter Latinos & Græcos; tum quia in nullo alio periculosius errabatur. Quæ situm est autem à quibusdam, utrum error, qui dicebatur esse Græcorum circa processionem spiritus sancti à filio, esset peior quam error eorum fuerit circa obedientiam Romanæ Ecclesiæ & respondet dominus Guido Carmelita, quod libeto v. artic. xvij. quod peior est error circa processionem spiritus sancti quod sic probat, quia sicut per uirtutes Theologicas magis coniungimur Deo, quam per morales, ita magis elongamur adeo per errorem oppositum uirtutibus Theologicis, quam per errorem oppositum uirtutibus moralibus, error autem circa processionem spiritus sancti est contra fidem, error autem circa obedientiam est error in moralibus, ergo primus error est peior secundo: sed licet conclusio Doctoris uera sit, uidelicet quod error, qui erat circa processionem spiritus sancti peior sit quæ error circa obedientiam Romanæ Ecclesiæ. Nihilominus probatio quam assumit, nulla est, præsupponit enim in minori, quod error qui dicebatur esse Græcorum contra obedientiam Romanæ Ecclesiæ, non esset error contra fidem, sed contra bonum morale, hoc autem falsum est. Dupliciter enim peccare contingit contra obedientiam Romanæ Ecclesiæ; uno modo negando quod Ecclesia Romana sit caput aliarum quodq; ei obediendum non sit plusquam cæteris Ecclesiis; & hoc modo errare circa obedientiam Romanæ Ecclesiæ, est contra fidem Catholicam errare, ut in ca. omnis, dist. xxij. alio modo contingit errare circa obedientiam Romanæ Ecclesiæ, præceptis Ecclesiæ non parendo absque hoc male sentiat de primatu illius, sicut eum quis malus recusat Romanæ Ecclesiæ parere mandatis, qui tamen tenet & credit quod illi tanquam capiti cæterarum Ecclesiarum obediendum esset, & hoc modo errare circa obedientiam Romanæ Ecclesiæ, non est errare in fide, sed moribus quia solum peccatur circa obedientiam, quæ est uirtus moralis, constat autem quod error, qui Græcis ascribebatur circa obedientiam Romanæ Ecclesiæ erat error primo modo dictus, cum negarent primatum Romanæ Ecclesiæ, & per consequens talis error, erat error in fide, & non in moribus, sicut præfatus Doctor præsupponere uisus est. Quare alia ratione probanda est conclusio prædicta, sicut enim cæteris paribus grauiora sunt peccata, quæ sunt contra præcepta primæ tabulæ, quam peccata contra præcepta secundæ, quia

Guido.

quia illa directè sunt contra Deum, sicut est blasphemia periurium, uel idolatria, quam furum, uel adulterium, sic error contra fidem, qui directius est contra Deum peior est per se, cuiusmodi est error negantium spiritum sanctum à filio procedere, & maximè secundum opinionem communem Doctorum dicentium, quod si spiritus sanctus à filio non procederet, non distingueretur ab eo, error autem circa obedientiam Romanæ Ecclesiæ non est, ita directè contra Deum, nec articulus obedientiæ Romanæ nõ ita expressè colligitur ex sacra scriptura, sicut articulus de processione spiritus sancti à filio, secundo eadem conclusio patet ex eo quod error circa processionem spiritus sancti continet errorem circa obedientiam Romanæ Ecclesiæ, quæ in Concilio Lugdunensi, statuit sub pœna anathematis ab omnibus tenendum esse spiritum sanctum à filio procedere, extra de sum. trin. & fide cath. in vi. cap. fidei. Error autem circa obedientiam Romanæ Ecclesiæ non necessariò includit errorem de spiritus sancti processione per accidens tamen ut præfatus Doctor dicit, potest contingere quod peior esset error negans obediendum fore Romanæ Ecclesiæ, quam primus error. Quia per hunc errorem excluditur remedium per quod possit curari ab alio errore, & aliis grauioribus, sicut infirmitas dicitur esse periculosior per quam aliquis abhorret medicum, & medicinam quam infirmitas simplex, quæ horrorem medici non induceret. Medicus autem spiritualis est ipse prælatus Ecclesiæ: PROLATIS VERO TESTIMONIIS EX DIVINIS SCRIPTURIS PLVRIMISQUE AVCTORITATIBVS SANCTORVM DOCTORVM ORIENTALIVM ET OCCIDENTALIVM, Tum quia, ut ait Hieronymus, quod de scripturis diuinis auctoritatem non habet eadem facilitate contemnitur, qua probatur. Tum quia sola scriptura sancta propter infallibilitatem sui est propria statera iudicii fidei, ut in cap. non asseramus stateras dolosas xxi. ij. q. j. ALIQVIBVS QUIDEM EX PATRE ET FILIO DICENTIBVS SPIRITVM SANCTVM PROCEDERE, inter quas de auctoritatibus sanctorum patrum Græcorum fuerunt aliqua, quæ sequuntur illa sancti Epiphani in libro dicto Anchiothron. Itaque pater erat semper, & filius erat semper, & spiritus sanctus à patre & filio spiratur. Item illa eiusdem doctoris in quosdam lib. qui intulatur contra hæreticos. Si autè Christus ex patre creditur Deus ex Deo, & spiritus sanctus ex Christo, siue ab utroque, unde Christus ait, qui ex patre procedit, & hic de meo accipiet. Item illa Didymi in libro de Spiritu sancto spiritus sanctus, qui est spiritus ueritatis spiritusque sapientiæ non potest audire filio loquente, quæ nescit, cum hoc ipsum sit quod profertur à filio. i. procedens Deus à Deo spiritus ueritatis procedens à ueritate, & infra Nec aliud quidem est filius exceptis his quæ ei dantur à patre, nec alia substantia est spiritus sanctus præter id, quod datur à filio. Item illa Athanasii in symbolo fidei, spiritus sanctus à patre & filio non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens. Item illa Cirilli in libro Thefaurorum bene in Euangelio Saluator dicit de se, Ego sum ueritas, Ioannes uero, & ex patris & filii substantia spiritum sanctum esse se docens in Euangelio, dicit, spiritum ueritatis, qui à patre procedit. De auctoritatibus uero patrum Latinorum dicentibus spiritum sanctum à patre, & à filio procedere est illa, beati Hilarii. ij. lib. de Trinitate dicentis, Spiritum sanctum ex patre & filio auctoritatibus contemur. Item illa Hieronymi Hierony. mi in expositione Niceni symboli, Credimus & in spiritum sanctum, qui de

Hierony.

Epipha.

Idem.

Didimus.

Idem.

Athanasii.

Cirillus.

Ioan.

Hylarius.

Hierony.

DECRE. EVGE. IIII.

Ambro. patre filioq; procedit, qui est Deus uerus sicut, & filius. Item illa Ambrosii lib. primo, de Spiritu sancto, Spiritus quoque sanctus cum procedit a patre & filio, non separatur a patre, non separatur a filio, quemadmodum separari potest a patre qui spiritus eius oris est? Item illa Augustini, de fide ad Petrum, Aeternum quippe siue necessarium est, quod filius de patris natura natus existit, & aeternum ac sine initio est quod spiritus de natura patris filioq; procedit, & illa eiusdem parum infra. Unus est Deus pater, qui solum essentialiter de se ipso unum filium genuit, & unus filius, qui de uno patre solus est essentialiter natus, & unus spiritus sanctus, qui solus essentialiter de patre filioq; procedit. QVIBVS DAM VERO EX PATRE PER FILIUM PROCEDERE DICENTIBVS SPIRITVM SANCTVM inter quas de auctoritatibus sanctorum patrum Graecorum est illa Cirilli in lib. Thefaurorum, Deus per manum suam propriam, i. sapientiam cuncta produxit in esse in uno suo uerbo uero & unifico, atq; deifico coessentiali spiritu sibi quae per eundem filium naturaliter coaeternum spirauit. Item illa Taracii Constantinopolitani Episcopi in Epistola ad Episcopos & sacerdotes Antiochie, Alexandriae, atq; sanctae ciuitatis, cuius initium est plurimis atq; eximijs dispensationibus hominum &c. post plurima ita dicens, Et spiritum sanctum, qui ex patre per filium procedit, Item illa Maximi exponentis illud Zachariae x. uidi candelabrum aureum &c. spiritus sanctus sicuti naturaliter per essentiam Dei patris est; Ita etiam filii secundum essentiam ueluti ex patre essentialiter per filium genitum ineffabiliter procedens, Item illa Gregorii Niceni, spiritum sanctum ex patre esse mediante filio tenemus, Ex patribus autem occidentalibus auctoritas, hoc idem dicens est illa beati Hylarii, qui in lib. de tri. ait, Conserua hanc oro fidei meae religionem, ut quid in regenerationis meae symbolo professus sum, semper obtineam patrem, scilicet, te filium tuum una tecum ad orem spiritum sanctum tuum, qui ex te per unigenitum tuum est promerear, ET AD EANDEM INTELLIGENTIAM RESPIICIENTIBVS OMNIBVS SVB DIVERSIS VOCABVLIS intelligentiam maxime in scripturis considerata est, quia (ut ait Hylarius) de intelligentia haeresis, non de scriptura est. Et Dionysius, in rationabile, & peruersum esse dicit non intentionis uirtuti, sed uocabulis intendere. Quare dicit Gregorius Theologus non de uerbis & nominibus pugnemus dum modo sillabae ad eundem intelligentiam ferant, quia ut idem testatur non in uerbis, sed in sensibus religio nostra consistit. Et Hieronymus contra luciferianam scripturae non in legendo, sed intelligendo consistunt. GRAECI QUIDEM ASSERERVNT hic ponitur intelligentia, quam Graeci dixerunt se habuisse circa processionem spiritus sancti, & diuiditur in duas partes in prima profitentur, quod per hoc quod dicebat spiritum sanctum a patre procedere non excludebant filium, quin cum patre esset principium & actor processionis spiritus sancti. In secunda assignant causam propter quam abstinere ab explicita & expressa professione, quod spiritus sanctus ex patre & filio procederet. ij. ibi, SED QVIA EIS VIDEBATVR asseruerunt ergo Graeci, quod id, quod dicunt spiritum sanctum a patre procedere non hac mente proferunt, ut excludunt filium a processione s. spiritus sancti negando ipsum filium actorem esse, & principium spiritus sancti. hoc enim negare non poterant, nisi a fide catholica declinarent: nam ut infra cum Latinis profitentur ueritas Catholicae fidei, est spiritum sanctum a patre & filio

eter-

VNIONIS GRÆCO.

æternaliter procedere: SED QVIA EIS VIDEBATVR &c. hic ponitur ratio propter quam Graeci licet crederent filium actorem esse, & principium spiritus sancti abstinere se, dicebant ab explicitè profitendo quod spiritus ex patre & filio procederet, VT AIUNT hoc additum est, quia difficile fuit, hoc ad credendum Latinis, cum tam per libros & Tractatus Doctorum Occidentalis Ecclesiae, atque per disputationes plurimas cum Graecis habitas q; per synodales declarationes exploratissimum factum fuerit toto in orbe Christiano Latinos semper tenuisse & praedicasse spiritum sanctum ex patre & filio non tanquam ex duobus principiis & duabus spirationibus, sed ex uno principio & ex una inspiratione procedere sicut pater, extra de summa trin. & fi. ca. in vj. libro, cap. fideli. LATINI VERO AFFIRMARUNT hic ponitur uera & catholica intelligentia, quam Latini semper habuisse professi sunt de processione spiritus sancti, & potest diuidi in tres partes secundum tria, quae Latini excludunt ab intelligentia, quam habent dicentes, spiritum sanctum ex patre & filio procedere. primum enim, quod excludunt est patrem non esse fontem & principium totius diuinitatis, secundum quod hoc quod a filio spiritus sanctus procedat non habeat a patre; tertium quod pater & filius sunt duo principia spiritus sancti. ij. ibi, AUT QVOD ID, QVOD SPIRITVS SANCTVS &c. ij. ibi, SIVE QVOD DVO QVIN SIT FONVS, immo ita se credere asserunt Latini a patre & filio spiritum sanctum procedere, ut patrem credant fontem & principium totius diuinitatis fontem quidem, ait enim beatus Dionysius secundo, de diu. no. solus autem fons super substantialis deitatis est pater, Item in eodem, pater quidem est fontana deitatis, filius & spiritus sanctus deigenae deitatis, si ita oportet dicere pullulationes diuinæ naturæ, & sicut flores & substantialia lumina a sanctis eloquiis accepimus, sed uidetur, quod hæc Latinorum professio implicet contradictionem, profitentur enim ex una parte solum patrem esse fontem deitatis, & ex alia parte profitentur spiritum sanctum ex patre filioq; procedere, & per consequens non solum patrem, sed etiam filium esse fontem spiritus sancti. Respondeatur dicendo, quod nulla est contradictio; pro quo notandum quod fons dupliciter accipitur, uno modo proprie, & hoc modo fons dicitur in singulis naturis, duntaxat in quo est prima origo naturæ illius, alio modo largè sumitur fons, & sic etiam fons dicitur principium cuiuscunq; alterius in natura aliqua, sumendo autem primo modo nomen fontis solus pater dicitur fons, ut ait Dionysius, quia in ipso est prima origo super substantialis deitatis, filius uero dicitur fluuius. Aqua uero ex paterno fonte & fluuio filio eius emanans dicitur spiritus sanctus, unde Athanasius in Epistola ad Serapionem. Cum pater sit fons, & filius fluuius dicatur, bibere dicimus spiritum sanctum. Scriptum est enim, quod nos omnes uno spiritu potati sumus, Item Chrysost. in psal. xcij. fontem quidem appellat patrem, fluuium autem filium. Aqua uero fluuii spiritum sanctum, testimonium fumens domini, qui ait, Qui biberit ex hac aqua, quam ego dabo ei non sitiet in aeternum; quod exponens Euangelista hoc autem, inquit, dicebat de spiritu sancto quem accepturi erant credentes in eum. Verum ex hoc, quod solus pater hoc modo dicatur fons diuinitatis, non sequitur, quod filius non sit principium spiritus sancti. Secundo uero modo capiendi nomen fontis etiam ipse filius dicitur fons spiritus sancti: uide Athanasius in sermone Niceni Concilii, spiritus sanctus est in filio, sicut fluuius in fonte: Item in Epistola ad Serapionem, est

Dionys.

Dionys.

Athanas.

Chryso.

Athanas.
Idem.

DECRE. EVGE. IIII.

Idem. quidem filius apud patrem fons & lux cuius fontis atq; lucis spiritus sanctus est verus fluuius atq; splendor æternæ gloriæ & in Epistola de Incarnatione uerbi, idem ita dicit, idcirco David psallens canebat, Quoniam apud te est fons uitæ, & in lumine tuo uidebimus lumen: sciebat autem apud patrem esse filium fontem spiritus sancti. **PRINCIPIVM** dicit enim Augu. lib. iij. de trin. Quod pater principium est totius diuinitatis, uel si melius dicitur deitatis: sed hoc uidetur falsum, quia aut deitas sumitur pro essentia diuina, aut pro personis: si pro personis sic non uidetur esse uerum, quod pater sit principium totius deitatis. i. omnium personarum, cum non sit principium sui ipsius: Si pro essentia uidetur falsum, quia pater non est principium essentia. diuina enim essentia nec generat, nec generatur, nec spiratur, ut in cap. damnamus, extra de sum. trin. & fide catho. habetur etiam in Magistro sententiarum in primo, dist. v. Respond. dicendum iuxta sententiam sancti Thomæ, tam in prima parte, quæst. xxxix. articu. v. quam in primo sententiarum in fine, dist. xxxix. quod utroq; modo accipi potest, si enim accipitur pro essentia, tunc totum in hoc loco non dicit in egritatem partium, sed perfectionem naturæ, & dicitur pater esse principium totius deitatis, non quia deitatem generet, uel spiret: sed quia deitatem generando, uel spirando communicat, ut sit sensus, est principium deitatis, id est ut deitas habeatur; sed sic etiam filius posset dici principium totius deitatis, quia ab ipso perfecta diuinitas est in spiritum sanctum, nisi pro tanto, quia non est ab eo omnimodo quo communicabilis est, quomodo à patre est. Si uero deitas sumatur pro ueritate personarum, tunc planius est, quia sic dicitur principium totius diuinitatis in quantum in omnibus personis ipse est principium, à quo aliæ personæ fluunt, sicut punctum dicitur principium totius lineæ quamuis sui ipsius principium non sit. Et quis dicitur rector totius populi, quamuis non sit rector sui ipsius, & quod talis consideratio fuerit, beatus August. deducit Magister sententiarum in primo, dist. xxxviiij & v. di. Ait enim August. quarto, de tri. Pater est principium totius diuinitatis, uel si melius dicitur deitatis, quia ipse est à nullo, non. n. habet de quo sit, uel de quo procedat. sed ab eo, & filius est genitus & spiritus sanctus procedit. Non ergo dicitur principium totius diuinitatis, quod uel sui, uel diuinæ essentia principium sit; sed quia principium est filij & spiritus sancti, in quibus simul tota diuinitas est, & secundum hanc intelligentiam accipiunt Latini in præfata declaratione patrem principium esse totius deitatis: unde sequitur **FILII .S. ET SPIRITVS SANCTI** sequitur secundum quod, Latini ab intelligentia sua quam habent de processione spiritus sancti excludunt, **VT .I. non ita concedunt spiritum sanctum à patre filioq; procedere, QVOD ID, QVOD SPIRITVS SANCTVS PROCEDAT EX FILIO, FILIVS A PATRE, NON HABEAT,** Cum quicquid habet filius, de patre habeat, de patre utique habet, unde illo procedat spiritus sanctus: Vnde August. xv. de trin. à quo. n. habet filius, ut sit Deus, est enim de Deo Deus ab illo habet utiq; ut etiam de illo procedat spiritus sanctus, secundum quod Latini excludunt ab illa intelligentia, quam, ut dictum est, habent de processione spiritus sancti à patre & filio **SIVE .I. non ita credunt spiritum sanctum à patre & filio procedere, QVOD DVO PONANT ESSE PRINCIPIA SEV DVAS SPIRATIONES, SED, VT VNYM TANTVM ASSERVNT ESSE PRINCIPIVM VNAMQVE SPIRATIONEM SPIRITVS SANCTI, PRO**

VT

VNIONIS GRÆCO.

12

VT HACTENVS ASSERVNT sicut patet de Hylario, Ambrosio, & Hieronymo, & Augustino antiquissimis Occidentalis Ecclesiæ Doctoribus, qui manifeste in libris suis asseruerunt & docuerunt spiritum sanctum à patre & filio procedere, sicut ab uno principio & spiratione unica, sunt etiam ipsi Græci testes huius rei, quibus in Concilio uniuersali Lugdunens. præsentibus cū Latinis & consentientibus sub Gregorio decimo, facta est hæc declaratio in forma, fatemur quod spiritus sanctus æternaliter ex patre & filio non tanquam ex duobus principiis, sed tanquam ex uno non duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit: hoc professus est hac hætenus prædicauit & docuit, hoc firmiter tenet & prædicat profiteretur, & docet sancta Romana Ecclesia mater omnium fidelium, & magistra prout habetur extra de summa trinitate & fide catho. lib. vj. in qua synodo ter Græcè, & ter Latinè cum præfata declaratione, & adiectione filioq; symbolum à tota synodo dicitur sole anniter fuisse decantatum.

Hierony.

Et cum ex his omnibus unus, & idem eliciatur ueritatis sensus tandem infrascriptam sanctam, & Deo amabilem eodem sensu eademq; mente uerionem unanimiter concordarunt & consenserunt.

Hic ponitur conclusio, & diuiditur in duas partes. In prima ponitur attentio ex iis, quæ in medium prolata erant ex utraq; parte, quod Latini & Græci, idem pariter sentiebant circa processionem spiritus sancti. Data præterea boni concordia circa alios articulos, de quibus discussio etiam habita erat unanimi consensu patrum; uoluntate processerunt ad distinctionem infrascriptorum. In secunda parte ponitur ipsa definitio, ibi, **IN NOMINE ERGO SANCTÆ TRINITATIS, VNVS ET IDEM ELICIATUR VERITATIS SENSUS.** Quocirca, ut Magister sententiarum, dixi Græci in eandem fidei sententiam cum latinis conuenire uidebantur, licet in uerbis dissentirent. Et sanctus Thomas in questionibus de po. dicit. Si quis rectè consideret dicta Græcorum inueniet, quod à nobis magis differunt uerbis, quam sensu. **SANCTAM** salutem inuicem in osculo sancto, primæ ad Corinth. xvj. glos. j. in pace Christi. **DEO AMABILEM,** Eccl. xxv. In quibus beneplacitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus concordia fratrum & c. & August. in cap. ipsa. xxij. q. quarta dicit, conuiuium domini est unitas corporis Christi non solum in sacramento altaris; sed etiam in uinculo pacis. **IN EODEM SENSU** iuxta illud Apostoli primæ ad Corinth. primo, Sitis autem perfectis in eodem sensu, & in eadem scientia, **VNANIMITER** secundum illud Apostoli ad Philippen. ij. unanimes id ipsum sentientes, Et Canticoorum quarto, Vulnerasti cor meum spōsa mea in uno oculorum tuorum, glo. in unitate prædicatorum, quia omnes idem prædicant, amant, & quæruunt.

Magister sententiarum.

Thomas.

August.

In nomine igitur sanctæ Trinitatis, patris, & filij, & spiritus sancti, hoc sacro uniuersali approbante Florentino Concilio diffinimus, ut hec fidei ueritas ab omnibus christianis credatur, et suscipiatur, sic quod omnes profiteantur quod spiritus sanctus ex patre & filio æternaliter est, et essentiam suam suamque esse subsistens habet ex patre simul, & filio, & ab utroque æternaliter tanquam ab uno principio, & unica spiratione procedit.

Hic ponitur ipsa definitio, & diuiditur in duas partes primo. n. sanctissimus dominus noster inuocat sanctam trinitatem, patrem, filium, & spiritum sanctum, unum deum uerum, æternum, & incommutabile, conditorem uniuersę creature, a quo omnia, in quo omnia, & per quem omnia: secundo prosequetur diffinitionem, ibi, **D I F F I N I M V S**, & hæc in duas, in prima ponitur diffinitio articuloꝝ, in quibus fuit controuersia inter Latinos & Græcos. In secunda declaratio, quod Romanus Pontifex habet primatum in uniuersum orbem, ponitur ordo, quem cæteri Patriarchæ habere debent interesse, secunda ibi, **R E N O U A N T E S**. Prima in octo secundum octo articulos fidei principales definitos, & declaratos in præfenti sacrosancta synodo. In quibus consistere dicebatur principalis controuersia inter Latinos, & Græcos; In prima parte diffinitur quod spiritus sanctus æternaliter procedit a patre & filio, sicut ab uno principio, & spiratione unica; in secunda quid in pane tritico, azimo, uel fermentato conficitur corpus Christi; in tertia, quod sit purgatorium post hanc uitam; in quarta quod suffragia Ecclesię profunt fidelibus defunctis; in quinta, quod animæ sanctorum à corporibus exutæ, quæ nihil purgandum secum detulerunt, mox suscipiantur in cælum; in sexta, quod animæ beatorum uident clarè Deum, & quidem perfectius alijs; in septima, quod animæ decedentium in originale peccato, aut mortali mox in infernum descendunt pœnis, tamen disparibus puniendæ; in octaua, quod Romanus pontifex habeat primatum in uniuersum orbem, secunda ibi, **I T E M I N A Z I M O**, tertia ibi, **I T E M S I U E R E P O E N I T E N T E S**, quarta ibi, **U T A P O E N I S H U I V S M O D I**, quinta ibi, **I L L O R U M Q U E A N I M A S**, sexta ibi, **E T I N T V E R I C L A R E D E U M**, septima ibi, **I L L O R U M A U T E M A N I M A S**, octaua ibi, **I T E M D I F F I N I M V S**, item prima in duas, primò enim diffinitur ueritas processionis spiritus sancti à patre, & filio; secundo declaratur quæ fuerit intelligentia sanctorum doctorum in eo, quod dicitur spiritum sanctum à patre per filium procedere, secunda ibi, **D E C L A R A N T E S**; in nomine igitur sanctæ trinitatis. Bene quidem toti trinitati tanquam fonti omnium bonorum huius definitionis claritas, fidei unanimitas, & sanctæ huius unionis effectus attribuitur, quoniam ut attestatur Boetius quicquid indispositione, rerum agit diuina miseratio ex totius uenit prouidentia trinitatis; una est ibi benignitas & misericordia, una censura iustitiæ, nec est aliquid in natione diuisum, ubi nihil est in uoluntate diuersum. **A P P R O B A N T E**, uidetur, quod in uniuersalibus concilijs, si Romanus pontifex præfentialiter interfuit, concilium auctoritatiue non uidetur statuere, aut diffinire, sed solus Romanus pontifex ut pote princeps Ecclesiæ; sed concilium suadet ut extra de bapt. cap. si. aut consultit, ut in cap. ad apostolicæ, de sen. & re. iu. in ui aut approbabit,

Boetius.

babuit, ut extra de sum. trin. & si. ca. cap. damnamus, & ut in præfenti Decreto Florentino Concilio quoniam quæ autem hoc uniuersale Concilium Ferrariæ per translationem de Basilea factam inchoatum fuerit, ibique materiae discussio pacis, unionisque tractatus principium maximum sumptulerit, Nihilominus, quia Florentiæ hoc gloriosissimum pacis, & unionis opus consummationem recepit, Florentinum est appellatum, sicut à loco in quo potior pars re. i. finis habita est. Florentia à flore nomen sortita est, & recte, quia bonis omnibus in omni genere laudis floret, & splendet, cuncta namque quæ clarissimę ciuitati ad ornatum, & splenderem in esse possunt, diuina prouidentia in ea coniecisse uidetur; Est quidem populi magnitudine copiosa, ædificiorum pulchritudine ornatissima, diuitiarum magnificentissima amplitudine, affluentissima deliciarum multitudine, clarissima ciuium nobilitate, & obseruantia pietatis atque religionis Christianæ cultu deuotissima. Sed nec illud prætereamus quod Florentiæ hereturicę gentis inclitæ caput est qua religionis opinione semper clarissima extitit; Nam ex illa ritus ceremoniarum. Romanæ urbi semper traditis esse comperimus Valerio testante, quod ad discenda heretruscę religionis disciplinam, Romani nobiles in uenes annis singulis destinabant, ac L. uius Romanæ pater historiæ id contestatur, cum dicit, Ceremonias autem, cultum deorum, ac religionem, qua heretrusci in primis excellabant, Ita Romanos heretrusci docuere, ut maiorem apud seipsum referuauerint, qua ratione in grauibus quibuscumque periculis heretruscos uates a uiri Romanam, aut illuc ad interpretanda deorum oracula missos fuisse auspices legimus; unde factum est, ut omnis usus eius heretrusca disciplina à Romanis uocaretur, quis iam dubitet. nõ sine speciali superni concilij dispositione actum esse, ut hoc præclarum, totque seculis desideratum sanctæ unionis opus. per quod Christiana religio augmentum, robur, & splendorem adepta est, in hac florentissima, ac religiosissima ciuitate tam feliciter consumaretur. Hinc profectò ad amplissimas Deo laudes, & gratiarum actiones mente deuotissima Deo persoluendas ciuitas ipsa tenetur, qui eam tanta gloria illustrare dignatus est. **D I F F I N I M V S** rem pertinet autem ad Romanum pontificem sententialiter determinare, & diffinire ea quæ sunt fidei, ut ab omnibus inconcussa teneantur, tum primo, quia una debet esse fidei totius Ecclesiæ, secundum illud primæ ad Cor. j. Id ipsum dicatis omnes & nõ sint in uobis schismata, hæc autem unitas seruari non posset, ait sanctus Thomas nisi quæstio fidei exorta determinaretur per unum, qui toti Ecclesiæ præest, ut sic eius sententia à tota Ecclesia firmiter teneatur; hinc dicitur in c. quotiens, xxiiij. q. prima, quotiens fidei ratio uentilatur arbitror omnes fratres coepiscopos nostros, non nisi ad Petrum. i. sui nominis & honoris auctoritatem referre debere, ueluti nunc retulit uestra dilectio; hinc in Concilio uniuersali Viens. extra de sum. trin. & si. cath. in princ. dicitur. ad Sedem apostolicam duntaxat pertinere declarare materias fidei. Tum secundo, quia Romanus pontifex successor est beati Petri, pro cuius sedis fidei Dominus singulariter rogauit Luc. xxij. Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua &c. hinc dicitur in cap. a recta. xxiiij. q. prima, quod sancta & apostolica Ecclesia per omnipotentis Dei gratiã à tramite apostolicę traditionis nunquam errasse probatur. Et in cap. in sede, ea. q. dicitur, in Sede apostolica, extra maculam catholica semper conseruata est religio. Tum tertio, quia Moysi qui figuram gestabat Romani pontificis, dictum est Exodi. xviij. Esto tu populo

Valer.

Liuius.

Thomas.

DECRE. EVGE. IIII.

in his quæ ad Deum pertinent, ut referas quæ dicuntur ad eum, ostendasq; populo cerimonias & ritum colendi. Item pariter ad auctoritatem Romani pontificis spectat maiores & difficiliore Ecclesiæ quæstiones declarare, & diffinire, ut in cap. dudum. iij. q. vj. & in cap. rogamus. xxiiij. q. j. & in cap. maiores, extra bap. Vt hæc fidei veritas, tripliciter aliqua veritas fidei esse probatur, secundum quam triplicem uiam ostenditur, quod sit ueritas fidei, spiritum sanctum procedere à patre, & filio; primo quidem probatur aliqua ueritas esse fidei, quia in scriptura sancta explicite, uel implicite continetur, ut enim ait August. in lib. de Unico baptismo, & recitatur in cap. quis nesciat, dist. ix. de scriptura sancta nullo modo disceptari, & dubitari potest, utrum rectum & uerum sit quicquam in ea scriptum esse constiterit; secundo modo probatur aliqua fidei ueritas ex declaratione, siue approbatione uniuersalis Ecclesiæ, ut colligitur ex cap. sicut, & cap. sancta romana Ecclesia, dist. xv. tertio probatur aliqua fidei ueritas esse ex determinatione Sedis apostolicæ, ut ex cap. si Romanorum, dist. xix. & ex cap. hæc est fides. xxiiij. q. prima, istis tribus uijs ostēditur quod sit fidei ueritas spiritum sanctum à filio procedere; Et primo ostenditur uia prima, uidelicet quæ est ex auctoritate sacræ scripturæ, & hoc clarissime accipitur ex omnibus illis sacræ scripturæ locis, tam ueteris, quam noui Testamenti, ubi spiritus sanctus, spiritus filij nominatur, dicitur enim in Job. xxxiiij. spiritus Dei fecit me, & spiraculum omnipotentis uiuificauit me; Item in psal. xxxij. uerbo domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis uirtus eorum, os autem patris filius est, sicut est uerbum, ut habet glo. August. Item Aposto. ad Rom. viij. si quis spiritum Christi non habet, non est eius; & similis sententia habetur in plurimis alijs sacræ scripturæ locis, uidelicet, quod spiritus sanctus dicatur spiritus filij; sed ne aliquis posset dicere, quod alius sit spiritus, qui à patre procedit & alius qui est filij, ostēditur immediate ex uerbis eiusdem Apostoli, quod idem sit spiritus patris, & filij; Nam postquam dixerat, si spiritus Dei habitat in uobis, statim subiungit, si quis spiritum Christi non habet hic non est eius, ut ostēdat eiusdem esse spiritum patris & filij; unde gl. ibidem ait, Idem est spiritus Dei, & spiritus Christi; & Basilius contra Eunomium, postquam dicta uerba Apostoli induxerat, inquit, Ecce in patre, & filio spiritus, & patris, & filij unum spiritum uidit, scilicet Apost. & Theodoretus Græcus super Episto. ad Romanos, exponens idem uerbum Apostoli, ita dicit, Communis est patris, & filij spiritus sanctus. Quo præsupposito, tanquæ catholico fundamēto, uidelicet, quod spiritus sanctus dicatur spiritus filij Dei, reliquum uidentium est, quomodo hoc accipiendum sit; posset autem aliquis dicere, quod hac sola ratione dicatur spiritus sanctus, spiritus filij, quia cum plene tanquam homo habuerit secundum illud Luc. iij. Iesus plenus spiritu sancto reuersus est à cordane; Et secundum illud Ioan. primo, de plenitudine eius omnes accepimus; sed plane hæc solutio sustineri non potest, primo quia dicitur ad Gala. quarto, Quoniam estis filij Dei misit Deus spiritum filij sui in corda uestra clamantem Abba pater, ex hoc ergo spiritus sanctus nos facit filios Dei, in quantum est spiritus filij Dei; Efficimur autem filij Dei adoptatiui per assimilationem ad filium Dei naturalem secundum illud ad Roma viij. Quos præsciuit, & prædestinauit conformes fieri imagini filij eius, ut sit ipse primogenitus in multis fratribus; Est ergo spiritus sanctus, spiritus Christi, in quantum est filius Dei naturalis; unde Athanasius in epist.

August.

August.

Basilius.

Theodoretus.

Athanasius.

VNIONIS GRÆCO.

14

in Epistola ad Serapionem, accepistis spiritum adoptionis. i. naturalem spiritum de natura naturalis filij; secundo responsio illa stare non potest, quia à doctoribus Græcorum præcipuis inuenitur scriptum, quod spiritus sanctus sit naturalis spiritus filij. Dicit enim Athanasius in Sermone tertio, Niceni Concilij; sicut in Christo uiuit nostra natura deificæ, & ipse in ea regnat; ita & nos in suo naturali spiritu simus, uiuamus, & regnemus; spiritus autē sanctus, non est naturalis Christo secundum humanitatem, quia nō pertinet ad naturam humanitatis, sed gratis à Deo in natura humanitatis effunditur; Unde Athanasius in Sermone de Incarnatione uerbi dicit, quod ipse Christus mittebat spiritum ex sursum, sicut Deus filius, & ipse deorsum accipiebat spiritum ut homo, ex ipso ergo ipso inhabitat, de diuinitate in humanitate eius; Nō ergo spiritus sanctus est spiritus Christi, quia humanitatem eius excellenter repleuerit, sed potius quia est ex diuinitate ipsius. Tertio confatur præfata responsio, quia spiritus sanctus, ita dicitur spiritus patris, sicut spiritus filij; unde Christus ait discipulis, Non estis uos qui loquimini, sed spiritus patris uestri qui loquitur in uobis, Math. x. & Ioan. xiiij. dicit, Spiritus ueritatis qui à patre procedit, sed manifestum est, quod eo dicitur spiritus patris, quia ab eo æternaliter existit, ergo eadem ratione dicendum est, quod spiritus sanctus sit spiritus filij, quia, sicut ab eo æternaliter procedit, & spiratur. Unde Cyrillus supra Ioan. proprius est spiritus sanctus Dei patris, sed non est minus ipseus Dei filij, non tanquam alius, & alius spiritus: Si uero quis dicere uelit quod spiritus sanctus dicatur spiritus filij secundum diuinitatem, sicut à filio temporaliter datur, & missus, non sicut à filio æternaliter procedens, & spiratur hoc stare non potest, tum ex dictis, & quia ut ait beatus Cyrillus in Sermone exhortatorio ad Theodosium Imperatorem; spiritus sanctus sicut proprius est patris à quo procedit, sic in ueritate est ei ipsius filij; si ergo patris est, non solum, quia ab ipso temporaliter datur, & mittitur, sed etiam quia ab ipso æternaliter existit, eadē ratione dicendus est spiritus filij uidelicet, quia ab ipso æternaliter procedat. Præterea, si quis uellet dicere, quod ideo spiritus sanctus dicitur spiritus filij, quia eiusdem naturæ, & essentialis est cum filio, non autem eo quod ab eo æternaliter procedat nō bene diceret, quia si idēitas naturæ sufficeret ad hoc, quod spiritus sanctus dici posset spiritus filij, eadem ratione posset dici pater spiritus sancti, & filius spiritus sancti, sed hæc conuersio consequentiæ non admittitur; Nam ut ait Gregorius Nicenus super oratione dominica, filius autē sancti spiritus, nec est, neque dicitur, nec conuertitur habitualis hæc ut ita dicam consequentiæ, & hoc plane, ideo, quia necessē genitiuum in aliqua habitudine constitui non potest autem alia inueniri nisi habitudo originis, quia sola talis relatio personaliter distinguit, habitudo autem alterius causæ, uidelicet materialis, formalis, siue finalis inter diuinas personas non inuenitur, habitudinem autem, siue auctoritatem originantis principij, habent pater, & filius respectu spiritus sancti, & non conuerso. Necessario ergo dicendum est, eo quod spiritus. s. dicatur spiritus filij in auctoritatibus supra inductis, quod ab ipso filio naturaliter, siue essentialiter spiratur: sed arguitur contra hoc; aliud est dicere liber Petri, quam liber factus à Petro, ergo similiter in proposito non sequitur: spiritus filij: ergo est à filio originatus, siue spiratur. Responderetur quod quamuis genitiuus non semper notet habitudinem principij, sed quandoque possessionis, ut in exemplo proposito, & huiusmodi, nihilominus quia in di-

Idem.

Athanasius.

Cyrillus.

Idem.

DECRE. EVGE. IIII.

uinis non cadit aliqua diuersitas, non potest esse inter personas alia habitu- do, nisi originis, quæ solæ talis stare potest cum æqualitate perfectionis diui- narum personarum; unde gratia huius, genitiuus ille determinatur ad deno- tandum in hoc loco habitudinem principij; & ideo idem est dicere spiritus filij, quod spiritus a filio procedens. Potest alia esse ratio huius, quia spiri- tus secundum quod est nomē absolutum, sicut hoc nomen Deus non habet prop- rie constitui cum genitiuo, quia tunc idem esset dicere spiritus filij, quod Deus filij, ergo oportet quod accipiatur spiritus, secundum quod dicitur à spiratione, & sic est nomen importans originem, dicitur. n. a spirando. Ait. n. magnus Athanasius in libro qui inscribitur, Reprehensio similitationis Meli- sij & Eusebij, non natiuitati spiritus sancti processio similitur, sed spiraculo, quasi qui ex ore prodeat, ergo sicut sequitur filius patris, ergo filius qui est a patre; Ita est dicere spiritus filij, ergo spiritus qui est a filio: Quare Ana- thasius Antiochenus Patriarcha tractas illud psalmi. xxxij. Spiritus oris eius omnis uirtus eorum, in libro de rebus dogmaticis, dicit, Spiritus oris eius, uidelicet, Dei spiritus sanctus dicitur, Cum os unigenitus sit, & spiritus rur- sum ex ipso procedens, & missus non solum à patre, sed etiam à filio; & Augu- stinus contra Maxim. hæreticum; Spiritus. s. patris & filij est, quoniam de utroque procedit; unde cum hoc, quod dicitur, spiritus. s. est spiritus filij, ne- cessario accipiendum sit secundum habitudinem alicuius originis manifestif- simum est, quod, sacra scriptura dicente, spiritum sanctum esse spiritum filij, ne- cessario habenda sit tanquam ueritas fidei, quod spiritus. s. à filio et ma- gniter procedat; Vnde Augustinus de Fide ad Petrum cap. xj. firmissime tene- & nullatenus dubites eundem spiritum sanctum qui patris & filij unus spiri- tus est, de patre & filio procedere; dicit enim filius, cum uenerit spiritus ue- ritatis, qui à patre procedit, ubi suum esse spiritum docuit, quia ipse ueritas est, non moueat autem quemquã contra huius argumentationis processum, id quod dicit Aposto. ad Colossen. primo, Transiit nos in regnum filij di- lectionis suæ, non enim ex hoc pariter arguendum est quod filius pro. edat à spiritu sancto, quia amor siue dilectio est, sed à solo patre, unde notandum quod ut colligitur ex dictis beati Augustini. xv. lib. de Trinitate, & à Magi- stro sententiarum in j. dif. x. nomen amoris siue dilectionis dupliciter potest sumi in diuinis, uidelicet essentialiter, est enim pater charitas, filius chari- tas, spiritus. s. charitas, & simul omnes una charitas. Capitur etiam persona- liter & sic proprie dicitur de spiritu sancto. Cum autem in præd. cta aucto- ritate nominatur filius dilectionis siue charitas, ibi dilectio essentialiter capi- tur, & est sensus, est filius dilectionis. i. patris sui; dilecti. i. substantiæ siue nature paternæ. Vt Augustinus exponit in glo. dicens, charitas enim patris natura atq; substantia est, & ideo filius charitatis eius nullus est alius, quam qui de substantia eius est genitus. Item secundo ex eadem uia. s. sacre scri- pturæ præfata ueritas ostenditur esse ueritas fidei, ex illo Iohel. ij. effundam spiritum meum super omnem carnem: ubi secundum glo. & beati Petri do- ctrinam Actuum. ij. Sermone de effusione spiritus sancti, quem filius Dei in die Pentecostes super Apostolus effudit. Dicitur etiam, in Io. in hoc cogno- scimus quoniam in eo manemus, & ipse in nobis, quia de spiritu suo dedit nobis; cum autem manifestum sit, quod hic locus scripturæ sanctæ, adaptari nõ possit ueraciter filio Dei nisi ipse spiritus sanctus, quem filius suum esse di- cit, & ab eo effundendum, ab ipso filio essentialiter procedat, necessario cre- dendum

Athana.

Anast. An- tiochen.

August.

August.

August. Magister suarum.

August.

VNIONIS GRÆCO.

dendum est, quod spiritum sanctum à filio procedere, sit ueritas Dei; unde beatus Cyrillus exponens hoc uerbum propheticum, ita dicit; Secundum enim quod Deus est, atq; ex Deo secundum naturam filius, natus est enim ex Deo patre, proprius ipsius, & in ipso & ex ipso est spiritus sanctus sicut ex ip- so Deo patre intelligitur. & idem in libro contra Nestorium, ait enim per unum ex prophetis, Deus, effundam de spiritu meo super omnem carnem, Impleuit autem hoc Christo proprium spiritum largiens. Tertio ex eadem uia. s. sacre scripturæ ostenditur, idem auctoritate noui Testamenti ex eis lo- cis, ubi sacra scriptura refert filium mittere spiritum sanctum, ait enim Chri- stus, Ioan. xv. Cum uenerit paracletus quem ego mittam uobis spiritum ue- ritatis; & Ioan. xvj. Si abiero mittam eum ad uos, mittens autem auctori- tem aliquam habet respectu, missi ergo oportet concedere quod filius ha- bet auctoritatem respectu spiritus sancti, non potest dici, quod sit auctoritas dominij aut alicuius maioritatis, auctoritatis, potestatis, sapientiæ aut huius- modi, quia talem non patitur unitas diuinæ essentiæ nec æqualitas potesta- tis diuinarum personarum, sed accipienda est secundum solum originem, quæ nullam maioritatem personæ, ad personam importat. Veritas ergo fidei est, quod spiritus sanctus procedat à filio; si quis etiam contra hoc objiciat, quod etiam filius legitur missus à spiritu sancto, scribitur enim Luc. quarto, ex persona Christi, spiritus domini super me, & Euangelizare pauperibus mi- sit me, Isa. lxij. considerandum est quod filius à spiritu sancto mittatur secun- dum humanam naturam, secundum quam accipiendæ sunt omnes auctori- tates pariformiter loquentes sicut illa Isaia. xlvij. & nunc misit me dominus & spiritus eius & illa inducta de Isaia. lxij. & Luc. quarto, sicut manifeste pa- tet ex ipsa uerborum serie, quoniam in humana nõ in diuina natura spiritus sanctus fuit super Christum, spiritus autem sanctus non assumpsit naturam creatam, ut secundum eam posset dici missus à filio, uel respectu eius, filius haberet auctoritatem ad ipsum. Relinquitur ergo quod respectu personæ æternæ filius ad spiritum sanctum auctoritatem habet, quemadmodum & pa- ter. & confirmatur hæc sententia auctoritate Nicetæ Græcorum Doctoris eximij supra Ioan. dicentis, Non alia proprietate mittit spiritum sanctum pa- ter qua proprietate non mittat filius, uel aliqua alia proprietate mittit filius spiritum sanctum qua non mittit pater ex quo patet, quod eadem propieta- re pater & filius mittunt spiritum sanctum & per consequens sicut pater mit- tit spiritum sanctum, quasi ab eo æternaliter existat. Quarto ostenditur spiritum sanctum dicendus est quia ab eo æternaliter existat, ita & filius mittens spiritum sanctum dicendus est quia ab eo æternaliter existat. Quarto ostenditur eadem ueritas fidei esse, ex illo Ioan. xv. ubi de spiritu sancto Christus ita loquitur Cum uenerit spiritus ille ueritatis, docebit uos omnem uerita- tem, non enim loquetur à semetipso, sed quæcunq; audierit loquetur: ubi Au- gustinus ait in glo. audire autem illi, scire est, scire uero esse, quia ergo non est à semetipso, sed ab illo à quo procedit, à quo illi est essentia, ab illo scientia, ab illo audientia. semper itaque audit spiritus, quia semper scit ab illo; ergo audiuit, audit, & audiet à quo est; sed spiritus sanctus à filio audire dicitur, sicut & à patre. quæcunq; loquitur ergo necessariae concluditur quod ue- ritas fidei sit spiritum sanctum à filio procedere. Vnde magnus Basilius in Ser- mone ad Monachos qui incipit Dei clementissimi gratia credimus, inquit, unum solum spiritum paraclitum in quo signati sumus in nostram redemptio- nem spiritum ueritatis, spiritum adoptionis, in quo clamamus Abba pater

Cyrillus.

Idem.

Nice. gre- cus.

August.

Basilius.

Athana. qui diuidit & operatur Christi munera singulis ad utilitatem prout uult, docens atque admonens, & suggerens quæcunque audierit à filio. Item Athanasius in Epistola ad Serapionem. x. Christus de suo spiritu dixit, quod non loquetur à semetipso, ut sit in principatus spiritus sanctus, quod est solius patris, sed maxime & proprie est ab ipso filio, à quo accepit ut sit Deus essentia, ab eo etiam audit, quæ loquitur. item Didimus in glo. exponens illud, non loquetur à semetipso, ita dicit, hoc est non sine me, & sine meo, & patris arbitrio, quia non ex se est, sed ex patre, & me est. uerum nõ est prætereundum quod August. not. supra illo uerbo iam inductæ auctoritatis de spiritu sancto, sed quæ audiet loquetur. Nec moueat inquit quod uerbū futuri temporis positū est, Illa quippe audientia sempiterna est, quia sempiterna scientia in eo autem quod sempiternum est sine initio, & sine fine cuiuslibet temporis uerbum ponitur, quamuis enim natura illa immutabilis non recipiat fuit & erit, sed tantum est, non tamen mendaciter dicimus & fuit, & erit, fuit quia nunquam de fuit, erit, quia nunquam deerit, est, quia semper est. Quinto hoc idem ostenditur clarissime ex eo quod in eodem loco Euangelij filius de spiritu sancto prosequitur, ita dicens, Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit uobis; persona autem diuina ab ea necessario procedit, à qua accepit suum esse, siue suam essentiam, ergo spiritus sanctus qui à filio accipere dicitur, necessario ab ipso procedere dicendus est. Notissimum quippe habemus, quod si accipit nõ nisi id quod ipse est, quia pro summa eius simplicitate, nihil accipere potest, quod ipse non sit, nõ potest autem dici, ut quidam & male arbitrati sunt, quod hoc quod dictū est ex meo accipiet, exponendum sit, pro eo quod est ex patre meo, tum quia pronomina possessiua masculini, uel feminini generis nunquam solita sunt in scriptura sancta poni sine articuli adiectione, tum quia Ecclesiæ clarissimi Doctores & patres tam Græci quam Latini, aliter interpretati sunt uerbum illud Euangelicum accipientes illud in filio quasi diceret, de meo accipiet, id est ex meo proprio, ex mea re, hoc est ex tota mea plenitudine accipiet. Vnde sanctus Athanasius in Epist. ad Serapionem, Filius quidem quæ inquit audio à patre meo, hæc loquor in mundo, spiritus autem ex filio accipit. Ex meo inquit accipiet, & annuntiabit uobis. Item idem in eadem, de sua essentia propria spiritum sanctum existentem Deum esse de se essentialiter suis Apostolis, & suæ sponse Ecclesiæ demonstrando Christus affirmauit sic dicens, de meo accipiet. i. ut de mea essentia habet ut sit Deus, sic à me habet & esse & loqui. Præterea neque potest stare quod quidam uoluerunt dicere, quod hoc quod dicitur, de meo accipiet, intelligendum sit de eo quod est filij, absque eo quod de filio accipiat, & pro tanto dicit filius de meo accipiet, quia spiritus sanctus accipit essentiam patris à patre, quæ quidem essentia est etiam filij, quod innui asserunt, ex sequentibus uerbis domini. Subdit, n. quasi se exponens, omnia. n. quæcunque habet pater meus mea sunt, propterea dixi uobis quia de meo accipiet. Sane hæc intelligentia stare non potest, ut ex ipsa Deum exponere apertissime concluditur. Si enim omnia quæ sunt patris, sunt filij, necessario auctoritas patris, secundum quam est principium spiritus sancti, est etiam ipsius filij. Sicut ergo spiritus sanctus accipit id quod est patris, à patre, ita de eo quod est filij à filio; Vnde Athanasius in libro tertio contra Arrianos, dicit quæcunque habet spiritus ea à uerbo accepta habet. Et Didimus, ut habetur in glo. continua exponens illud, quia de meo accipiet, ita dicit,

dicit, spiritum sanctum à filio accipere id quod suæ nature fuerat cognoscendum est; & non aliam dantem & accipientem, sed unam significare substantiam, si quidem & filius eadem à patre suscipere dicitur, in quibus ipse subsistit. Nec enim quid aliud est exceptis his, quæ ei dantur à patre, nec alia est spiritus sancti substantia, præter id quod datur ei à filio. Et Basilius contra Eunomium, denominationio transit à patre in filium, ut de Deo patre sit filius Deus, ex domino dominus, ex omnipotente omnipotens, Ex sapiente sapiens, ex summe loquente uerbum; ex uirtute uirtutis, sicut filius denominationes patris habet in se, ita etiam spiritus sanctus, est dominus & Deus omnipotens, sapiens uirtus naturaliter sumens, habet à domino Deo patre & filio à quo est, & datur. Item. vj. ostenditur ex illo Io. xiiij. ubi Christus de spiritu sancto loquens ait, Paracletus autem spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo ille uos docebit omnia. Nam potest autem dici spiritus sanctus in nomine filij mitti nisi ab ipso filio æterna emanatione procederet. In nomine quippe filij idem uideretur iuxta loquendi usum esse quod auctoritate filij mitti, Cum autem auctoritas non attendatur in diuinis nisi auctoritas originis, patet manifeste, quod spiritus sanctus non posset in nomine filij dici missus nisi ab eo procederet. Ait enim sanctus Athanasius in Epist. ad Serapionem, Hic est ordo diuinae nature à patre in filio, ut qui à nullo est, à nullo mittatur, & quo est ab alio in nomine suo non ueniat, sed in nomine eius à quo existit. Ita & spiritus sanctus, qui à se non est, à se uenire non debuit, sed in nomine eius à quo est, & a quo habet ut hypostasis sit Deus, quemadmodum de eo dicit filius, paracletus autem spiritus sanctus, quem pater mittet in nomine meo. Item Anselmus de processione spiritus sancti, hoc ex loco probans spiritum sanctum à filio procedere, ita inquit, Christus in Euangelio dicit, Spiritum sanctum mittet pater in nomine meo, quid est pater mittit in nomine meo, nisi quem pater mittit ego mitto? sicut cum Christus dicit, quem ego mittam à patre, non est aliud, quam ego mittam, & pater: unde sensus est, mittet pater in nomine filij, id est tanquam filius mitteret. Cum ergo ab utroque mittatur, necessario ab utroque procedere credendus est. Septimo uia sacræ scripturæ ostenditur ex illo Ioan. xx. Insufflavit, & dicit eis, accipite spiritum sanctum, cum autem a nullo dari possit, nisi quod est dantis manifestum est, quia filius dat spiritum sanctum, quod spiritus sanctus procedat ab eo, quod etiam apertissime designauit ipse Christus Dei uirtus & Dei sapientia insufflatione illa qua insufflans dicit discipulis, Accipite spiritum sanctum; unde Augustin. & habetur in glo. continua, flatus ille corporis substantia spiritus sancti non fuit, sed demonstratio per congruam significationem non tantum à patre, sed à filio procedere spiritum sanctum. Quis enim dementissimus diceret alium fuisse spiritum quem sufflans dedit, & alium quem post suam ascensionem misit? Item Anastasius Antiochenus Patriarcha libro de Rectis dignitatibus inquit, Dominus ostendens spiritum sanctum ex se esse insufflans discipulis dixit, Accipite spiritum sanctum; & Athanasius in Sermone Niceni Concilij, ex persona filij ad patrem loquens dicit, Sicut me perfectum genuisti Deum, & perfectum me fecisti assumere hominem, sic ex te, & mea essentia do eis spiritum sanctum. Item idem in Epistola ad Serapionem, sicut in filio Dei nostra sibi unita manet, natura quam de nobis assumpsit, ita & ipse manet in nobis per suum spiritum coessentialem sibi, quem de sua essentia æternaliter spirat, & donat. Ex quibus cum

Basilius.

Athanasii.

Ansel.

August.

Anast. Antiochen. Athanasii.

Idem.

manifeste appareat, quod non solum eo spiritus sanctus dicitur dari à filio in quantum donum gratiæ, per quod nos inhabitat, est à filio, sed maxime eo quia ipse spiritus sanctus est à filio, absq; omni dubio ex istis, & superioribus inductis sacræ scripturæ locis tenendum est, quod ueritas fidei sit, spiritum sanctum à filio æternaliter procedere. Præterea hoc idem ostenditur secundum uia qua ostenditur aliqua ueritas esse fidei catholicæ, uidelicet ex auctoritate traditionis uniuersalis Ecclesiæ. Et primo ad hoc uidetur esse facta synodus Nicæna, in qua, ut attestatur Athanasius in quodam Sermone eiusdem Concilij, sic dicitur damnat mater Ecclesiæ hic congregata adiuuenteos huius hæreseos. f. Anianorum, & spiritum sanctum increatum Deum uerum hypostasim de patris & filij hypostasis eisdem coessentialē confitemur. Item idem pater ex gelis eiusdem synodi, in qua in his quæ dixerunt patris per Episcopum Leontium ita habetur, Inuentus est spiritus sanctus procedens quidem ex patre, proprius autem filij, atque ex ipso emanans. Item ad idem est facta synodus Ephesina prima, quæ habita est contra Nestorium, in cuius simbolo ita dicitur, ut habetur in cap. de spiritu sancto, de cons. di. v. De spiritu sancto dicit dominus in Euangelio, Ille me clarificabit, hoc rectissime sentientes unum Christum, & filium, non uelut alterius egentem gloria confitemur, à spiritu sancto gloriam consecutum, qui spiritus eius nec melior nec superior ipso est, sed quia humana opera faciens ad demonstrationē suæ deitatis uirtute proprii spiritus utebatur, ab ipso glorificari dicitur, eo quod uirtus sua, uel disciplina quælibet unumquemquæ clarificet. Quamuis enim in sua sit substantia spiritus & intelligatur in persona proprietatis, iuxta id quod spiritus est, & non filius attamen alienus non est ab illo. Nam & spiritus appellatus est ueritatis, & ueritas Christus est, unde & ab ipso similiter sicut ex Deo patre procedit: hoc totum continetur in Episto. beati Cyrilli quam ipsa synodus acceptauit & approbavit. Item ad idem est Chalcedonen. synodus, quæ pariter approbavit, & acceptauit Epistolas synodicas beati Cyrilli, Alexandrinæ Ecclesiæ præsulis, ad Nestorium, & ad alios per orientem, quæ apertissime profitentur spiritum sanctum à filio sicut à patre procedere. Item idē pater ex eo quod eadem synodus Chalcedonen. approbavit, & acceptauit doctrinam Leonis Papæ, qui contra præcilianistas scribens ait, alius est qui genuit, alius generatus, alius qui ab utroque procedit. Item ad idem est quinta synodus uniuersalis, in qua definitum ita habetur condemnamus, & anathematizamus, cum omnibus alijs hæreticis damnatis, & anathematizatis à Catholica & Apostolica Ecclesiâ. Theodorum, & impias eius conscriptiones, nec non impia scripta à Theodorico aduersus rectam fidem & contra. xij. capitula patris nostri, beati Cyrilli, & tertiæ sanctæ Ephesinæ synodi, Ecce quod ab uniuersali Ecclesiâ recepta sunt. xij. capitula beati Cyrilli, in quibus maxime existentia spiritus sancti à filio tangitur, & ita recepta sunt, ut qui eorum contrarium sentit, anathematizetur cum alijs hæreticis, & olim condemnatis. Item ad idem est ipsa eadem quinta synodus, in cuius determinatione ita habetur. Sequimur per omnia sanctos patres & Doctores Ecclesiæ. Athanasium, Hilarium, Basilium, Gregorium Theologum, & Gregorium Nicenum, Ambrosium, Augustinum, Theophilum. Ioannem Constantinopolitanum, Cyrillum, Leonem, Proculum; Et suscipimus omnia, quæ de recta fide, & condemnatione hæreticorum exposuerunt. Manifestum est autem plurimos horum sanctorum patrum eo præse renuisse,

& in

& in suis scriptis, tanquam catholicam doctrinam possuisse, spiritum sanctum à filio procedere, quorum dicta & si plurima in superioribus inducta sunt, aliqua tamen pauca hic testimonia decem sanctorum patrum de numero in præfata quinta synodo approbarorum pro ampliori luce, & firmitate præsentis articuli in medium afferamus. Dicit enim in primis Athanasius in Epist. ad Serapionem, Vnus. n. cum sit filius uiuens uerbum, unâ oportet esse perfectam, atque plenam, sanctificationem, illuminationemq; uitam, quæ est operatio ipsius, & donum. quoniam à uerbo quod ex patre fatemur, fulget, micat, mititur, & datur. nec obstat quod dicit, fulget, siue micat, & non dicit, procedit. quia hoc uerbum, procedit, comunissimum est eorum quæ ad originem spectant; Unde quicquid emittitur, profluit, prodit, inundat, emanat, effulget, uel quocunq; alio modo aliquid exoriri censeatur, procedere dicendum est. quod ex eo etiam apertissime patet, quod Doctores Græci talibus uocabulis utuntur circa filium, dicentes, eum à patre mitti, profluere, micare, esse, & effulgere; & utriusque uocabulis. circa spiritum sanctum. Unde idem Athanasius in ea quam scripsit disputatione Orthodoxi & Macedoniani, ait, Spiritus natura sanctus, natura incorruptibilis, ut spiritus Dei, & ex ipso manans siue procedens. Item Basilium contra Eunomium dicit filium spiritus sancti spiratorem & datorem sine aliquo dubio credimus. Item ibidem dicit spiritum sanctum à filio existere, & ab ipso accipere, & annunciare nobis. Item Hylarius in secundo, de Trinitate, quem contra Arrium & Sabellium conscripsit, ita dicit, Credimus sanctam Trinitatem, hoc est patrem, & filium & sanctum spiritum, unum Deum omnipotentem, unius essentia, unius substantia, unius potentia, creatorem omnium creaturarum, ex quo omnia, per quem oia, in quo omnia, patrem non ab alio, filium ex patre genitum, Deum uerum de Deo uero, lumen uerum ex lumine uero, non tamen duo lumina; sed unum lumen, & spiritum sanctum à patre & filio procedentem, co substantialem, & coæternum patri & filio. Item Gregorius Theologus dogma faciens de deitate, dicit; immutabilem esse diuinam naturam confitemur, sed differentiam quæ est secundum causam & causatum non negamus. Item aliam differentiam intelligimus, unum nempe propinquum ex patre. f. filium ex patre, alium autem ex propinquo. f. spiritum sanctum ex filio. Item Gregorius Nicenus, ait, spiritum sanctum ex patre esse mediante filio tenemus. Item Ambrosius libro suo de Trinitate, ait, Nō quasi ex loco mittitur spiritus sanctus, nec quasi de loco procedit à filio procedens. Item in secundo de Spiritu sancto ait, Quod ex aliquo est, aut ex essentia, aut ex potestate illius est, de essentia quidem, ueluti filius ex patre, uel spiritus sanctus ex patre, & filio. Item August. de F. de. vj. regula inquit, Firmiter tene, & nullatenus dubites, eundem spiritum, qui patris & filij unus spiritus est, de patre & filio procedere. Item Ioannes Constantinopolitanus in Homelia quadam de Expositione symboli ait; iste est spiritus sanctus procedens de patre & filio, qui diuidit dona prout uult. Item in alia Homelia, credendum est spiritum sanctum patris & filij; istum spiritum sanctum credimus patri & filio coæqualem, & procedentem de patre & filio hoc credite ne colloquia mala corrumpat bonos mores. Item Cyrillus libro Thefaurorum dicit, Spiritum sanctum ex filio secundum naturam existentem, & ab ipso ad creaturam missum, renouationem Ecclesiæ operantem, terminum sanctæ Trinitatis existentem, & concludit, si hoc ita est, Deus ergo ex Deo filio spiritus sanctus est. Item beatis

Athanasii.

Idem.

Basilium.

Hylarium.

Gre. The.

Gre. Nic.

Ambro.
Idem.

August.

Ioan. Con.
Idem.

Cyrillus.

E

Athanasii.

Cyrillus.

Leo pp.

simus Leo Papa, in Sermone Trinitatis, qui incipit, Credimus sanctam Trinitatem, sic ait, Credimus sanctam Trinitatem. i. patrem, & filium, & spiritum sanctum, unum Deum omnipotentem, unius essentia, unius substantia, unius potestatis, Credimus patrem a semetipso non ab alio, filium a patre genitum, spiritum autem sanctum a patre & filio aequaliter procedentem, & consubstantialem, & coaeternum patri, & filio. Ecce clarissima testimonia decem sanctorum patrum, tam Graecorum quam Latinorum, quos quinta synodus, tanquam maximè auctoritatis & fidei habuit & uenerata est. Item ad idem sunt plura concilia, quae in ciuitate Toletana, ante sextam synodum celebrata leguntur, quae pro rorum auctoritate, & pietate, magna cum ueneratione accepta sunt, ab uniuersali Ecclesia; in quibus saepe numero reperitur definitum à patribus, quod spiritus sanctus à filio procedat. Vnde in prima synodo, quae praecipue Romani pontificis celebrata legitur, temporibus Archidij, & Honorij Imperatorum Scilicone Consule existente, contra Priscillianitas, qui ortum habuisse uidentur in Hispania, talis à patribus legitur facta fidei professio, Credimus in unum uerum Deum patrem, & filium, & spiritum sanctum, uisibilem & inuisibilem factorem, per quem creata sunt omnia in caelo & in terra, unum Deum: & unum esse diuinæ substantia Trinitatem, patrem autem non esse filium ipsum, sed habere filium, qui pater non sit, filium non esse patrem, sed filium Dei patris esse naturam, spiritum quoque esse paracletum, qui neque pater sit ipse, neque filius, sed à patre filioque procedens Item in tertio Concilio, ita habetur; spiritus sanctus cõstendens à nobis, & praedicandus est à patre & filio procedere, & cum patre & filio, unius esse substantia. Item in eodem, quicumque spiritum sanctum, non credit, aut non crediderit à patre & filio procedere, eumque non dixerit coaeternum esse patri, & filio coessentiali, anathema sit Item in septima synodo, credimus, & spiritum sanctum neque genitum neque creatum, sed de patre, filioque procedentem: idem in sequentibus synodis patres profitentur, hoc idem patet in septima synodo uniuersali, quae secundo conuenit in Nicæa, sub Adriano primo, quae ait, credimus spiritum sanctum ex patre per filium procedentem. Item hoc idem patet ex Concilio generali sub Innocentio Tertio, in Lateranensi Ecclesia, ubi dicuntur fuisse bene quingenti Episcopi, & duo praecipui Patriarchae Graecorum. scilicet Constantinopolitanus, & Hierosolymitanus. alij uero. scilicet Antiochenus, & Alexandrinus fuerunt per procuratores; in qua synodo Innocentius Tertius praesidens in edictione quam fecit catholice fidei dicit, patrem à nullo, filium à patre solo, spiritum sanctum ab utroque, omnem excommunicans, & anathematizans haereticam extollentem se aduersus eam, quam exposuit, sanctam orthodoxam, & catholicam fidem. De reuersione Graecorum ad obedientiam, & fidem Sedis apostolicæ, huius Rom. pontificis tempore, habetur extra, de baptisate, & eius effectu. c. ultimo. Item eadem ueritas colligitur ex Concilio Lugdunensi, celebrato sub beatissimo Patre Gregorio, in quo, ut superius habitum fuit, Graecis praesentibus, & consentientibus, facta est definitio, quod spiritus sanctus aeternaliter ex patre & filio procederet, & damnati, & reprobati sunt uniuersi, qui contra oppositum asserere praesumerent, ut habetur extra, de summa trin. & fide catho. in. vj. Præterea, & ultimo patet ex definitione habita in hac sacrosancta Oecumenica synodo. Porro, si quis querat, cum professio huius ueritatis, uidelicet, quod spiritus sanctus à filio procedat, ita uetustissima fuerit, & per tot sanctissimas

synodos,

synodos, & patres clarissimos in Ecclesia Dei prædicata, cur Graeci coacti non sunt per Roma. pont. additionem illam, filioque procedere, symbolo inferre, & Latinorum morem sequentes in missa legere, responderi potest, primo quidem, quia Graeci debitam subiectionem, & reuerentiam apostolicæ Sedi reddentes, in nullo in fide, uel differre, uel contraferre putabantur ex hoc quod additionem illam in symbolo non legerent. Secundo, quia necessarium usum non est, ut Graeci rectam, & congruam de filio & spiritu sancto intelligentiam habentes, cum additione symbolum legerent: maxime cum in diuersis Concilijs multa, tanquam fidei catholice ueritates, sint definita, quæ nec in symbolo inferri, aut in missa decantari instituta sunt. Sufficere quidem iudicatum est, si ipsi, etiam sine additione legendo, non essent contrariæ opinionis, neque putarent eos, qui additionem legerent, à fidei ueritate excidisse. Nam & post antiquum schisma, cum rursus utriusque Ecclesie facta esset unio, Graecos Latini non coegerunt symbolum tum additione legere, uel alijs ecclesiasticis ritibus more suo uti, sed tria solum ab eis post factam unionem requisita esse leguntur: Primum, ut Rom. pontificis memoria in Canone missæ faceret: Secundum, ut uniuersalem iudicem Christianorum omnium putarent, ei secundum antiquam Ecclesie consuetudinem reuerentiam reddentes: Tertium, ut Rom. Ecclesiam in ecclesiasticis dogmatibus, matrem fidelium atque magistram sana semper fide esse crederent. Cætera filijs suis permanere permilla sunt. Tertio principaliter eandem ueritatem esse fidei catholice uia tertia, uidelicet, definitione & doctrina apostolicæ Sedis, ita manifesta luce, tam ex dictis apparet, quam ex continua doctrina eiusdem apostolicæ Sedis, ut omnino superuacuum sit ad hoc alia inducere testimonia. AB OMNIBVS CHRISTIANIS CREDATVR corde ET SCRIPTATVR per oris, scilicet confessionem, tanquam necessaria ad salutem, Ro. x. corde creditur ad iustitiam, oris confessio fit ad salutem. De necessitate autem professionis huius ueritatis dicit Cyrillus in libro Theaurorum, Necessitate salutis nostram est confiteri, spiritum sanctum de essentia filij, existere, tanquam ex ipso secundum naturam existentem. Et Epiphanius lib. de Trinitate, Te ipsum alienas à gratia Dei, cum non recipis à patre filium, nec spiritum sanctum, à patre & filio dicis. Itē Athanasius in symbolo fidei postquam iuter cætera dixerat. Spiritus sanctus à patre & filio, non factus, nec creatus, nec genitus, sed procedens, subiungit, Hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit saluus esse non potest. SIC OMNES PROFITEANTVR. id ipsum dicatis omnes prima ad Corin. primo, AETERNALITER. in illa n. summa Trinitate, quæ Deus est, ut ait August. xv. de Trinitate, interualla temporum nulla sunt, per quæ possit ostendi, aut saltem requiri, utrum prius de patre natus sit filius. & postea de ambobus processerit spiritus sanctus. & infra, qui potest intelligere sine tempore generationem filij de patre, intelligat sine tempore processionem spiritus sancti de utroque. Basilius in lib. de Spiritu sancto, Spiritus inquit nihil acquisitum habet, sed aeternæ cuncta habet, ut spiritus Dei, atque ex illo emanans. Et Anastasius inquit, Verbum sine spiritu non est, sicut nec sine uerbo mens. Item Epiphanius in Sermone de incarnatione uerbi, Pater quidem erat semper, & filius erat semper, & spiritus sanctus à patre & filio erat semper; & Hieronymus in Explanacione fidei ad Augustinum, & Alipium Episcopos; Credimus & in spiritum sanctum Deum uerum ex pa-

Cyrillus.

Epiph.

Athana.

August.

Basilius.

Anast.

Epiph.

Hierony

Cyrillus. erē filioq; procedentem, æqualem per omnia patri & filio, uoluntate, & potestate, æternitate, & substantia. *ESSENTIAM SVAM* Cyrillus in lib. The fautorum, quando spiritus sanctus in nobis infunditur, configuratos demonstrat nos Deo. profuit. n. a patre & filio, tanquam ab ipso essentiam habens. Et idem super Io. Veracissimus fructus esētiae ipsius filij, existit spiritus sanctus. Et Athanasius in Sermone Niceni Concilij, Spiritus sanctus quicquid habet, habet à uerbo Dei. Et in Episto. ad Serapionem, Spiritus sanctus est coessentialis filio, à quo habet omnia quæcunque habet. *SVVM QVBE SE*, Athanasius ad Serapionem ex persona filij inquit de spiritu sancto, Vt de mea essentia habet ut sit Deus, ita & esse, & loqui. Et Cyrillus lib. tertio contra Eunomium, spiritus sanctus accipite esse à filio. Item Hylarius in Commētarijs super Apostolum, Nihil in spiritu sancto duplex intelligo, quia pater & filius illi esse præbuerunt. Et August. xv. de Trinitate, Quemadmodum filio substantiam præstat sine initio temporis, sine mutabilitate naturæ, ex patre natiuitas, ita & spiritui sancto esse præstat sine principio temporis, sine mutabilitate naturæ, ipsa ex utroque processio *SVB SISTENS*. Plane subsistens, non inhaerens, non ad aliud cadens, sed subsistens, cum sit ipsa diuina essentia. Vnde Hylarius, libro de Trinitate, Esse non est accedens Deo, sed subsistens ueritas, & manens causa, & naturalis generis proprietates. *EX PATRE ET FILIO AETERNALITER* extra de summa Trinitate & fide catholica, cap. j. Pater à nullo, filius à patre solo spiritus sanctus pariter ab utroque absque initio & fine. idem in. vj. ca. fidelj. Hic autem definitionis articulus, processionis à patre & filio, non modo auctoritatibus, ut supra sed etiam rationibus potest multipliciter fieri manifestus. Primo sic spiritus sanctus dicitur tertia in Trinitate persona, secunda filius, prima pater: ternarius autem procedit ab unitate mediāte binario, ergo spiritus sanctus procedit à patre mediante filio. Vnde Gregorius Nicenus, spiritum sanctum esse ex patre mediante filio tenemus. Secundo, cum inter diuinas personas, sit summa conuenientia quælibet persona ad aliam habet immediatam germanitatem. hoc autem non esset, si spiritus sanctus, non esset à filio; tunc. n. filius, & spiritus sanctus non haberent germanitatem immediate, sed solum mediante patre, in quantum ambo essent ab uno, cum ergo spiritus sanctus habeat, ad filium immediatam germanitatem, (ait. n. Basilius ad Amphiloctium spiritus sanctus uni patri per unum filium connectitur) necessario dicens est spiritus sanctus a filio procedere. Tertio, perfectior est expressio geniti ad generantem, quando generans communicat genito non tantum substantiam, sed etiam omnem actum, qui proprietati geniti non repugnat. hoc est manifestum; quare dicit August. ix. de Trinitate, Pater donat filio tantum esse quantum est ipse, sed actus spirandi non repugnat filio, ut etiam patet; ergo hunc actum pater ei communicat, & per consequens à filio spiritus sanctus procedit. Quarto confirmatur ratio præcedens sic; filius, cum sit figura expressa paternæ substantiæ, & incommutabilis imago bonitatis illius, necessario habet omnia in seipso, quæ patris sunt: alias non esset perfecta & plena imago patris. Ait. n. Basilius, imaginis quippe sunt omnia quæcunque sunt primitiue formæ. Vnde ipse, inquit Ioan. xvj. Omnia quæcunque habet pater, mea sunt. ergo necessario dicens est, quod ab eo spiraretur spiritus sanctus, sicut à patre. Quinto eundem ordinem habet spiritus sanctus ad filium, qualem ad patrem filius, ut sanctus Athanasius in Epistola ad Sera-

Serapionem, & Basilius ad Amphiloctium dicunt, sed ordo qui est patris ad filium est ordo naturæ, siue originis, secundum quem, ut dicit Augustinus, Nō est alter prior altero, sed alter. s. filius, ex altero. s. patre; ergo similiter ordo spiritus sancti ad filium est ordo originis, quo ab eo procedit. Sexto diuinæ personæ non distinguuntur adinuicem, nisi secundum originem. Vnde Gregorius Nicenus dicit, Sola secundum causam & causale differentia diuinas personas adinuicem distinguunt. Et Damascen. in primo sententiarum suarum idem dicit cap. xj. Ergo negare originem spiritus sancti à filio, est negare distinctionem eius ab eodem. Item. vij. secundum quod iam ex dictis sanctorum doctorum patet, & Boetius in libro de Trinitate dicit; in diuinis sola relatio multiplicat trinitatem, sed si spiritus sanctus non procedit à filio, non erit aliqua relatio spiritus sancti ad filium, ergo non distinguetur secundum numerum personæ ab eo. Vnde magnus Athanasius in lib. qui inscribitur reprehensio simulationis Melitij & Eusebij, dicit, esset autem impossibile in trinitatis maiestate spiritum glorificari, si non ex Deo per filium procederet. Octauo sic, omnis amor procedit ab amante, sed spiritus sanctus est amor patris, & filij, (dicit enim August. xv. de Trinitate, Spiritus sanctus neq; patris est solius, neque filij est solius, sed amorum & ideo communem, quam se inuicem diligunt pater & filius nobis insinuat Charitatem. Et Hieronymus super psalmum. xiiij. Spiritus sanctus neque pater est, neq; filius, sed dilectio, quam habet pater in filium, & filius in patrem.) Ergo necessario spiritus sanctus procedit ab utroque; . Nono sic, anima est imago sanctæ trinitatis, iuxta illud Genes. primo, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, quod non ad corpus, sed quo ad mentem accipiendum est, secundum quam, ut dicit August. homo capax est Dei, sed amor in anima, qui dicitur representare spiritum sanctum, procedit à notitia quæ representat filium, (ait enim August. ix. de Trinitate; mens, & notitia & amor, tria quædam sunt; mens enim nouit se, & amat se, neque amare se potest, nisi etiam nouerit se; Ecce quod amor de ipsa mente & notitia eius procedit.) ergo etiam in diuinis dicens est quod spiritus sanctus procedit à filio. Decimo, spiritus sanctus dicitur imago naturalis ipsius filij. Vnde Basilius contra Eunomium, Naturalis filij imago est spiramen eius spiritus. Idem habet Athanasius, & Gregorius Cæsariensis, & alij alij. Doctores Græci exponentes de spiritu sancto illud ad Rom. viij. Quos præsciuit conformes fieri imagini filij sui, & illud. j. ad Corinth. xvj. Sicut portauimus imaginem terreni, ita portemus imaginem cælestis. Constat autem quod imago naturalis deriuatur, siue procedit, ab eo cuius est imago, non enim similitudo speciei aut figuræ sufficit ad rationem imaginis, sed requiritur ad rationem eius origo, quia, ut Augustinus dicit in lib. lxxxij. q. unum ouum non est imago alterius, quia non est de illo expressum. Vnde quia imago præsupponit ordinem, siue originem ab alio, dicit Augusti. quid absurdum est, quam imaginem ad se dici? Est nihilominus hic considerandum, quod spiritus sanctus largo modo sumendo nomen imaginis, dicitur imago filij Dei, uidelicet, capiēdo imaginem, pro perfecta similitudine ab alio expressa, non autem dicitur imago, proprie, & strictè sumendo nomen imaginis quia sic, ut dicit August. vij. de Trinitate, Solus filius est imago patris: imago autem strictè sumpta dicitur id, quod ratione suæ originis, & processionis habet esse representatiuum alterius, siue id, de cuius ratione est similitudo speciei, ad id à quo procedit, cuiusmodi est filius

Basilius.
August.
Gregor. Nice.
Damascen.
Boetius.
Athanasius.
August.
Hierony.
August.
Idem.
Basilius.
August.
Idem.
August.

quia de ratione suæ processionis habet quod sit imago, & in quantum procedit ut filius, quia filius dicitur ex hoc, quod habet naturam patris, & in quantum procedit ut uerbum, quia uerbum est quædam similitudo in intellectum ipsius rei intellectæ. Sed spiritus sanctus, quod habeat naturam patris & filij perfectissime & plenissime, non habet ex ratione suæ processionis, quia procedit ut amor. Et ideo, sicut non dicitur filius, quâuis accipiat sua processione naturam patris; ita neq; proprie imago, quamuis habeat similitudinem perfectam. Veruntamen hoc in nullo in hinc argumentum factum, & sic patet tam auctoritatibus, q̄ rationibus, quod spiritus sanctus procedit ex patre & filio. Sed arguitur contra, Nullum simplex potest esse à duobus, alius effectus simplicior esset sua causa, quod est impossibile, sed spiritus sanctus est simplex, ergo non potest esse à duobus, patre, & filio. Secundo, aut pater perfecte spirat, aut non. Non est dicendū quod non, si perfecte, ergo superfluum est alius spirans, sed in diuinis nihil est superfluum, ergo spiritus sanctus à patre solo dicendus est procedere. Tertio secundum Dionysium in cap. de di. no. non est audendum dicere, nec cogitare de supra substantiali occulta diuinitate præter ea, quæ diuinitus nobis ex sacris eloquijs sunt expressa, sed in sacra scriptura non exprimitur, quod spiritus sanctus procedat à filio, sed à solo patre, ut pater Ioan. xv. Cum uenerit paracletus, quem ego mittam uobis spiritum ueritatis qui à patre procedit, ergo spiritus sanctus non procedit à filio. Quarto sic, in gestis primæ Ephesinæ synodi dicitur, quod per lecto symbolo Nicenæ synodi decreuit sancta synodus aliam fidem nulli licere proferre, uel conscribere, uel componere, præter definitam à sanctis patribus, qui in Nicea congregati sunt à spiritu sancto. Idem habetur in gestis Chalcedonen. synodi post recitatam determinationem priorum conciliorum, sed in præmissa Concilij diffinitione non habetur, quod spiritus sanctus procedat à filio, sed solum quod procedit à patre, legitur enim in symbolo Constantinopolitani synodi; Credimus in spiritum sanctum dominum uiuificantem, ex patre procedentem, cum patre, & filio adorandum, & glorificandum. Nullo ergo modo debuit addi quod spiritus sanctus procedat à filio, immo uidentur anathemat s rei talem additionem facientes. Respondetur dicendo, quod absque omni dubio tenendum, & tanquam necessarium ad salutem nostram, quod spiritus sanctus à patre & filio procedat. Et ad primum argumentum respondetur, quod maior est uera, quando illa plura sunt diuersa per essentiam, & quorum diuersæ sunt operationes, & à sic pluribus uerum est quod simplex procedere non potest hoc autem nõ est in proposito, quoniam pater & filius unum sunt per essentiam, & unius uirtute naturæ unica spiratione spiritum sanctum spirant. Ad secundum respondetur concedendo, quod pater plenè & perfectè spirat spiritum sanctum, sed quia omnis perfectio patris communicatur filio, quæ non repugnat suæ proprietati, cum nihil distinguat inter eos nisi relationis oppositio, oportet quod sicut communicat ei perfectionem diuinitatis, ita etiam perfectionem spiratiuæ uirtutis communicare credatur; Vnde non propter imperfectionem patris est quod filius spiret, sed propter perfectionem filij, qui totam habet perfectionem patris, unde consequentia illa non ualet, pater perfectè spirat, ergo filius superfluit, tum ratione iam dicta, tum quia pater & filius non sunt duo principia spiritus sancti, sed unum principium. Vnde sicut non ualet hoc argumentum, pater creat perfectè, & plenè, & sufficienter, er-

Dionysii.

go filius superfluit, quia unum principium sunt increando; unde magnus Basilius ad Amphiloichium scribens cap. viij. inquit, quod per filium creare pater dicitur, nec imperfectam commendat creationem patris, nec inualidam filij efficientiam signat, sed unitissimam commendat uoluntatem, sic nec prima argumentatio facta ualet in proposito. Ad tertium respondetur, ut respondet sanctus Thomas, quod de Deo dicere non debemus quod in sacra scripturâ non inuenitur, uel per uerba, uel per sensum, licet autem per uerba expressè non inueniatur in sacra scriptura, quod spiritus sanctus procedat à filio; inuenitur tamen in quantum ad sensum ut multipliciter superius ostentum est. Hoc autem regulariter in sacra scriptura tenendum est, quod id quod de patre dicitur, oportet de filio intelligi, etiam si dictio exclusiua addatur, nisi solum in illis in quibus pater & filius secundum oppositas relationes distinguuntur; Cum enim dominus dicit Math. xj. Nemo nouit filium nisi pater, non excluditur quin filius se ipsum cognoscat. Sic igitur cum dicitur, spiritus sanctus à patre procedit, etiam si adderetur, à solo patre procedit, quod tamen non est additum, non excluderetur inde filius, quia quantum ad hoc est esse principium spiritus sancti, non opponuntur pater & filius, sed solum quantum ad hoc quod hic est pater & hic filius. Si autem quæras si de patre & filio procedit spiritus sanctus cur filius illum dixit de patre procedere. Respondet August. lib. xv. de Trinitate & inducit Magister sententiarum ultimo cap. xj. dist. primi, quia solet ad eum referre etiam quod ipse est, de quo & ipse est, sicut ait. mea doctrina non est mea, sed eius qui misit me. Si igitur intelligitur hic doctrina eius, quam tamen non dicit suam, sed patris, quanto magis illic intelligendum est spiritum sanctum de ipso procedere, ubi sic ait, de patre procedit, ut non diceret, de me non procedit; & idè August. ad Maximum respondens, & inducitur à Magistro cap. iij. xij. di. Est autem spiritus ueriusq; , quoniam de utroq; procedit, sed ideo cum de illo loqueretur ait; de patre procedit, quoniam pater processionis eius est auctor, qui talem filium genuit, & gignendo ei dedit, ut etiam de ipso procedat spiritus sanctus. Ad quartum respondetur etiam secundū Thomam, quod doctrina catholicæ fidei sufficienter tradita fuit in symbolo Niceno; Vnde sancti patres, in sequentibus synodis non intenderūt aliquid addere, sed propter insurgentes hæreses id quod implicitè continebatur, explicare studuerunt. Pro quo sciendum quod in quolibet Concilio institutum fuit symbolum propter aliquem errorem, qui Concilio damnabatur; Vnde sequens concilium non faciebat aliud symbolum quam primū, sed id quod implicitè continebatur in primo symbolo per aliqua addita explanabat contra hæreses insurgentes, unde in determinatione Chalcedonen. synodi dicitur, quod illi qui fuerunt congregati in Concilio Constantinopolitano doctrinam de spiritu sancto tradiderunt, non quasi quidem aliquid esse minus in præcedentibus, qui apud Niceam congregati sunt inferentes, sed intellectum eorū aduersus hæreticos declarantes; quia igitur in tempore antiquorum conciliorum non dum exortus fuerat error dicentium spiritum sanctum non procedere à filio, non fuit necessarium quod illud explicitè poneretur. Sed postea surgente errore quorundam, Concilio in Occidentalibus partibus congregato, expressum fuit, auctoritate Rom. pont. cuius auctoritate etiam antiqua concilia congregabantur & confirmabantur, unde conueniens fuit ut in symbolo poneretur, nõ quasi aliquid additum, sed explicitè interpretatum quod

Magnus Basilius.

Thomas.

August.

August.

Thomas.

implicitè continebatur; Sicut si insurgeret hæresis, quæ spiritum sanctum negaret factorem cæli & terræ, oporteret hoc explicitè poni cum in prædicto symbolo non dicatur nisi de patre SIMVL. Quoniam neq; prius neque plenius à patre procedit quam à filio, non prius quidem quia ab utroq; procedit ab æterno, non plenius, quia inter patrem & filium nulla est inæqualitas, sed una & eadem numero est plenitudo ueritatis. Præterea pater & filius sunt unum principium spiritus sancti, ubi autem est unitas non potest esse distinctio gradus plenitudinis. Sed contra hoc uidetur esse primo quod August. xv. de Trinitate dicit, quod spiritus sanctus principaliter procedit à patre, si principaliter à patre procedit. ergo secundo à filio, & tamen minus plenè siue minus perfectè; secundo quod Hieronymus ait in expositione catholice fidei, uidelicet spiritum sanctum propriè esse à patre, si propriè procedit à patre, & proprium est quod conuenit uni soli uidetur quod de patre & non de filio procedat: si dicas quod propriè non distinguitur contra communitatè, sed contra improprietatem, ergo uidetur quod improprie saltem procedat à filio, & ita per consequens non æqualiter. Ad primum dicendum quod principaliter dicitur dupliciter aut respectu secundarij, & sic importat ordinem prioris & posterioris, & sic ponit diuersitatem, & hoc modo spiritus sanctus non dicitur principaliter procedere à patre in uerbis Augustini; Alio modo principaliter dicitur quandam auctoritatem originis, sicut pater dicitur operari per filium, & sic accipitur hic, quia enim hoc ipsum quod spiritus sanctus procedit à filio habet filius à patre, & sic originaliter auctoritas processus in patre est, & à patre, & propter hoc dicit Augustinus, quod principaliter procedit à patre. Vnde idem Augustinus ne quis ex uerbo suo curbareretur ipse continuo ex quo sensu dixerit aperit subdens; ideo addidi principaliter quia de filio spiritum procedere reperitur, sed hoc illi pater dedit. Cum ergo principaliter in dictis Augustini non dicatur gradum uirtutis, sed ordinem originis consequentia facta in oppositum nullo modo procedit, cum dicebatur, spiritus procedit à patre principaliter, ergo à filio secundo, aut minus plenè. Ad secundum argumentum dicendum, quod hoc quod dicit Hierony. Hieronymus à patre spiritum propriè procedere, non alia ratione dictum est, nisi ea qua Augustinus ait, quod à patre principaliter procedit; Et ideo eodem modo respondendum est sicut ad præcedens. Vnde Magister in primo sententiarum dist. xiiij. de hoc uerbo Hieronymi loquens dicit sic; Non est ita intelligendum tanquam prius uel plenius à patre procedat spiritus sanctus, quam à filio, sed quia hoc habet pater a se, & non ab alio, ut de ipso sit & procedat spiritus sanctus, filius autem non a se, sed a patre habet, ut de ipso sit, & procedat spiritus sanctus. TANQVAM AB VNO PRINCIPIO extra de sum. trin. & si. cath. in. vi. cap. fidei. Dicit enim Augustinus. vi. de Trinitate, fatendum est patrem, & filium principium esse spiritus sancti, non duo principia, sed sicut pater & filius ad creaturam relatiuè unus creator unus dominus dicitur, sic relatiuè ad spiritum sanctum unum principium cuius ratio est, ut ait sanctus Tho. Pater enim & filius in omnibus unum sunt in quibus non distinguitur inter eos relationis oppositio, Vnde cum in hoc quod est esse principium spiritus sancti, non opponantur relatiuè, sequitur quod pater & filius sunt unum principium spiritus sancti. Sed contra hoc arguitur, cum dicitur pater & filius sunt unum principium, aut designatur unitas naturæ, hoc non, quia cum spiritus sanctus sit eiusdem naturæ cum patre & filio

August.

August.

Hierony.

August.

Thomas.

filio, sequeretur quod spiritus sanctus cum patre, & filio spiraret seipsum: quod est impossibile; aut designatur unitas personalis, & non hoc, quia sic pater & filius essent una persona, quod esset hæreticum; aut designatur unitas proprietatis, & hoc non; quia una proprietatis non potest esse duorum supposito rum, ut uidetur; & ita falsum est quod pater & filius sint principium spiritus sancti. Respondetur & dicitur ad primum, quod cum pater & filius dicuntur unum principium spiritus sancti non designatur unitas personalis, ut bene probatum est, neque unitas naturæ tantum absolute, sed designatur unitas proprietatis spiratiuæ, quæ designatur nomine principij, cum pater & filius dicuntur unum principium spiritus sancti; Vnde sicut pater & filius dicuntur unus Deus propter unitatem naturæ signatæ per hoc nomen, Deus; ita dicuntur unum principium spiritus sancti propter unitatem proprietatis signatæ in hoc nomine principium. Et cum arguitur quod una proprietatis non potest esse duorum suppositorum; respondetur, quod uerum est distinctorū secundum essentiam, secus est de suppositis quorum est una natura, cuiusmodi sunt diuina personæ VNICA SPIRATIONE. Unitas enim effectus, siue eius quod procedit est ab unitate actus; unitas actus ab unitate uirtutis, sed una est persona producta à patre & filio, & unica potentia spiratiua in patre & filio spirantibus; ergo unica spiratione. procedit spiritus sanctus ab eis. Præterea nullum simplex procedit à duobus nisi uniantur in uirtute, & operatione una, Quod est enim à duobus inquantū duo necesse est esse compositum si substantialiter sit ab illis, sed spiritus sanctus est simplex, ergo pater & filius una uirtute unaq; operatione spiritum sanctum spirant.

Declarantes, quod id quod sancti Doctores & patres dicunt, ex patre per filium procedere spiritum sanctum, ad hanc intelligentiam tendit, ut per hoc significetur filium quoque esse; secundum Græcos quidem causam, secundum Latinos uerò principium substantiæ spiritus sancti, sicut & patrem, Et quoniam omnia quæ patris sunt pater ipse unigenito suo filio gignendo dedit, præter esse patrem. hoc ipsum quod spiritus sanctus procedit ex filio. Ipse filius à patre æternaliter habet à quo etiam æternaliter genitus est. Diffinimus igitur explicationem uerborum illorum, filioq; ueritatis declarandæ gratia & imminente tunc necessitate licitè ac rationabiliter symbolo fuisse appositam.

DECLARANTES &c. Hic ponitur pars illa, in qua sanctissimus dominus noster Eugenius declarat, quæ intelligentia fuerit sanctorum doctorum in eo, quod dicunt, Spiritum sanctum à patre per filium procedere. Et diuiditur in tres, quia primò ponitur declaratio, quod intelligentia talium doctorum sit, quod filius sit principium spiritus sancti. In secunda assignatur, unde hoc habeat filius quod ex ipso procedat spiritus sanctus, ibi, ET QUONIAM. In tertia declarat & diffinit quod licita, & rationabilis fuit explicatio facta in symbolo cum dicitur, à patre filioq; procedit, ibi, DIFFINIMVS IN SVPER. DECLARANTES pertinet autem ad auctoritatem Romani Pontificis declaratio dubiorum, ut in cap. non

licit, & in ca. multis, xvij. dist. & in ca. frater, xvj. q. j. & in cap. rogamus &c. q. j. Quod autem mens & intelligentia sanctorum Doctorum, in eo quod dicunt spiritum sanctum a patre per filium procedere, fuerit quod filius sit principium spiritus sancti, primo ex eo patet, quia, ut ait sanctus Tho. in prima parte, q. xxxvj. art. culo tertio, in omnibus locutionibus in quibus dicitur aliquis operari per aliquem, prepositio, per, designat in casu cui adiungitur aliquam causam seu principium illius actus, sed cum actio intelligatur media inter agens, siue operans, & actionis, siue operationis terminum, quandoque illud casuale cui adiungitur illa prepositio, per, est causa actionis, secundum quod exiit ab operante & tunc est causa ipsi operanti, siue agenti quod agat, Quandoque uero dictio casualis cui adiungitur prepositio, per, est causa actionis, ex parte eius ad quod terminatur ipsa actio; Cum autem impossibile sit, quod filius sit principium spirandi patri, sequitur necessarium, quod intelligentia sanctorum patrum, in eo quod dicunt spiritum ex patre per filium procedere, sit quod filius cum patre unum sit principium spiritus sancti, sicut illud quod dicitur, per filium omnia producta esse, filium unum cum patre principium esse commendat. Præterea hoc idem manifestum est ex eo, quod sancti Doctores dicentes spiritum sanctum ex patre, & filio procedere, sicut dictum est. Sed contra istam declarationem uidetur esse Damascenus, qui dicit spiritum sanctum ex patre per filium dicimus, & spiritum patris nominamus, ex filio autem non dicimus, ergo uidetur, quod aliam intelligentiam habuerunt sancti patres dicentes spiritum sanctum per filium procedere, quam sit intelligentia dicentium spiritum sanctum a filio procedere. Ad istud responderetur, quod si iste doctor hoc asseruisset, uideretur negandus tot & tantis doctoribus tam Græcis, quam Latinis firmantibus concorditer & expresse contrarium, sicut ex superius inductis manifestum est; Veruntamen bene considerando eius dicta non uidetur fuisse intentionis negare spiritum sanctum esse a filio, cum ipse dicat patrem per uerbum splendisci spiritus productorem esse; Vnde ne uideatur tot doctoribus sanctis & etiam dictis suis contradicere pia intentione dicta sua suscipienda sunt, & exponenda & ad concordiam aliorum Doctorum reducenda; Primo quidem dicendo, quod per hoc quod dixit, ex filio spiritum sanctum non dicimus, intelligit quod suo tempore aut patrum suorum non erat hoc inter articulos fidei ab ecclesia diffinitum, nec propter hoc sequitur quod illud non sit uerum. Plurima enim in se era sunt, quæ tamen non dicuntur, sicut patet de diffinitionibus multorum sanctorum Conciliorum. Multa enim processu temporis declarata sunt, quæ antea non dicebantur. Et nihilominus illa non falsa, sed uera erant. Vult ergo per hoc Damascenus ostendere, non quia non esset uerum spiritum sanctum ex filio procedere, sed quia in consuetudine ex diffinitione siue traditione uniuersalis Ecclesie non dicebatur. Secundo uel ideo Damascenus dicit, ex filio spiritum sanctum non dicimus, quia putauit prepositionem, ex, illi personæ non congruere ante quam alia persona cogitatur, sed ei ante quam nulla, qualis est persona patris; seu quod prepositio auctoritate principij importet; plurimum enim sanctorum patrum sepe easdem diffinitiones in Theologia secundum differentes intelligentias & suscipiunt, & non suscipiunt, & aliquando sic, & aliquando aliter. Sicut immediate nobis in textu præsentis Epistolæ exemplum ponitur, de nomine causæ & nomine principij, sicut immediate dicitur

tur

tur. SECUNDVM GRÆCOS CAUSA M. Sunt autem aliqui Doctores Græcorum uel hoc nomine causæ in diuinis dicentes patrem causam filij, patrem uero, & filium causam spiritus sancti. Vnde Athanasius in uerbis quæ in Nicena synodo dixisse fertur; quicquid habet filius a patre, habet sicut uerbum a corde, splēdar a sole, & fluuius a fonte, & a causâ omne causatum. Item Basilius spiritus sanctus ab ipso Deo missus, causam habet ipsum; Apud Latinos autem non est consuetum quod pater dicatur causa filij, uel spiritus sancti, sed solum principium, uel auctor; & hoc propter tria, quia pater non potest intelligi causa filij per modum causæ finalis, uel formalis, uel materialis, sed solum per modum causæ originalis, quæ est causâ efficiens, hanc autem inuenimus semper secundum essentiam diuersam ab eo cuius est causa. Et ideo ne intelligeretur filius esse alterius naturæ a patre, non consueuerunt Latini dicere, patrem esse causam filij, sed magis usi sunt, illis nominibus quæ significant originem, cum quadam substantialitate, sicut fons, caput, & similia huiusmodi. Secundo quia causæ apud nos respondet effectus; Vnde patrem Latini non dicunt esse causam filij, ne aliquis intelligat filium esse factum; Nam & apud Philosophos prima Deus causa nominatur: Omne autem causatum sub uniuersitate creaturarum comprehenditur apud eos. Et ideo si filius diceretur causam habere posset intelligi quod sub uniuersitate creaturarum comprehenderetur. Tertio, quia de diuinis non debet homo facile aliter loqui quam sacra scriptura loquatur; Scriptura autem sacra patrem nominat principium filij, ut patet Io. primo, In principio erat uerbum, Nusquam autem dicit patrem causam uel filium causatum. Vnde cum causâ plus dicit quam principium non præsumperunt Latini dicere patrem causam, uel filium causatum. Est tamen considerandum quod sancti patres Orientales utentes nomine causæ & causati in diuinis non intendebant diuersitatem naturæ inducere, aut filium esse creaturam; sed per hoc uoluerunt ostendere solam originem personarum, sicut nos nomine principij; Vnde dicit Gregorius Nicenus causam & causatum dicentes non naturam per hæc nomina significamus, nec enim hæc nomina loco essentia, uel naturæ ratione damus, sed qualiter inter se habent differentiam demonstramus, ut scilicet filium non ingenuum esse, nec patrem per generationem aliquam demonstramus ab aliquo; & Basilius dicit, Spiritum sanctum dico ingenuum, non habere patrem, nec creaturam, quia non est creatus nec causam habet Deum, cuius est uerus spiritus sanctus, a quo & procedit. SECUNDVM VERO LATINOS PRINCIPIVM extra de sum. trin. & si. cath. in. vj. cap. fidei. Est tamen considerandum ut dicit sanctus Tho. in questionibus de po. q. ix. art. primo, quod quauis pater dicatur principium filij, & spiritus sancti, non tamen uidetur indifferenter dicendum quod filius sit principatus, uel etiam spiritus sanctus, licet etiam hoc modo loquendi Græci utantur, & posset apud sanè intelligentes concedi, sed ea, quæ minorationem aliquam importare uidentur reuigere debemus, ne filio uel spiritui sancto attribuantur, propter Arrianorum errorem uitandum, sicut Hylarius, & si concedat patrem esse maiore filio propter auctoritatem originis, non tamen concedit quod filius sit minor patri cui unum esse donatur. Et similiter non est concedendum nomen sub auctoritatis uel principij in filio, licet nomen auctoritatis uel principij concedatur in patre; & ita licet filius dicatur principium de principio non tamen nominatur principatus, ut dictum est ad uitandum omnem occasionem er-

Athanasii.

Basilius.

Gre Nic.

Thomas.

Damasc.

toris. ET QUONIAM ostendit quod filius à patre habeat, quod ab ipso sanctus spiritus procedat, OMNIA. Ioan. xvj. Omnia quæcunq; habet pater meus, mea sunt; quare dicit Augu. in libro cōtra Maximianum hereticum, qui dicebat patrem potentiorē, atque meliorem filio; nihil patre minus habet ille qui dicit; omnia quæ habet pater meus mea sunt. Nam si minus habet in potestate quàm pater non sunt eius omnia quæ habet pater; si eius sunt omnia quæ habet pater, tantam ergo potestatem habet filius quantum pater; æqualis est ergo patri; Non enim potest, qui accipit inæqualis esse ei, qui dedit. GIGNENDO DEDIT extra de summa trin. & si. catho. cap. damnamus. Non quidem, ut ait Augustinus libro xv. de trin. iam existenti, & nondum habenti dedit, sed quicquid unigenito uerbo dedit gignendo dedit. Item idem contra maximum; Pater generando dedit, & filius nascendo accepit. PRAETEREA ESSE PATREM Cyrillus in secūdo ad Nermanum ait, Cæterum patri credimus filium, omniaq; æqualiter habentem, præter solum gignere. Idem in libro suo de Trinitate; In filio, inquit, unigenito per omnia simili patri, & æquali, præter id quod pater non est. HOC IPSUM Augustinus. xv. de Trin. Non frustra in hac trinitate non dicitur uerbum nisi filius, neque donum Dei, nisi spiritus sanctus, neque de quo, genitum est uerbum & de quo procedit principaliter spiritus, nisi Deus pater. Ideo autem addidit, principaliter, quia & si de filio spiritus sanctus procedere, Reperitur, sed hoc quoque illi pater gignendo dedit, Sic enim eum genuit, ut etiam de illo donum commune procederet, & spiritus sanctus spiritus esset amborum. Sed arguitur contra hoc, quia uidetur ex hoc sequi, quod spiritus sanctus plenius & perfectius spiret à patre, qui à se spirat, quàm à filio, qui non à se, sed à patre habet quod spiret. Respondetur, & dicitur, quod hoc minime sequitur, quoniam habere à se, uel ab alio in diuinis non ponit gradum perfectionis, aut plenitudinis; Ait autem Damascenus. j. sententiarum suarum, cap. ix. Omnia quæcunq; habet pater filij sunt præter generationem. i. Innaſcibilitatem, quæ non significat substantiæ differentiam, nec dignitatem, sed modum existentie. Vnde licet filius diuinitatem non à se habeat, sed à patre. Nihilominus perfectus Deus est ut pater. Vnde Athanasius, Æqualis patri secundum diuinitatem, Minor patre secundum humanitatem. EXPLICATIONEM ILLAM, bene dicit explanationē, quia quod patres Latini apposuerunt in symbolo, uidelicet, filioq; , non est propriè additio, sed eius quod implicite continebatur in sacra scriptura, & in determinationibus antiquorum sanctorum conciliorum, quædam explicatio. Addere autem propriè, ut dicit Albertus in prima parte summę suę, est, alienum quod per intellectum intus non est de nouo apponere, Cuiusmodi non est hoc, quod in superioribus demonstratum est, in pluribus sacre scripturæ locis implicite contineri. IMMINENTE TVNC NECESSITATE. Hæc plane est causa, ut supra commemoratum est, quare sancti patres in synodis sequentibus faciebant explanationes, & explanationes aliquarum ueritatum, quæ factæ non fuerant in prioribus, propter, scilicet, insurgentes errores, quos extirpare necesse erat LICITUM, ut colligitur ex glo. j. ad Corinth. vj. & .x. dicitur, quod alicui ex potestate conuenit, primo ad Corinth. x. Omnia mihi licent, glo. potestate, Aut quod nullo præcepto dominij est prohibitum; Vnde Ioan. Herodi ait. Non est tibi licitum habere uxorem fratris tui, Math. xiiij. quia scilicet hoc erat prohibitum; licitè capiē-

capiendo primo; licitè facta dicitur huiusmodi explanatio propter auctoritatem; Habet enim Romanus pontifex potestatem, ut pote princeps, & magister totius populi Christiani faciendi huiusmodi declarationes, & explanationes, cuius auctoritate uniuersalia concilia congregantur, & roborantur, dist. xvij. per totum; & extra de elect. cap. significasti. Cuius gratia Romana Ecclesia à sanctis patribus dicta est, mater, & magistra fide, ut in cap. omnes, dist. xx. sed contra hoc arguitur sic; nihil, quod est sub anathemate interdictum ab uniuersali Ecclesia subest potestati alicuius hominis, sed additio ad symbolum æditum interdicta est sub anathemate ab uniuersali Ecclesia. Dicitur enim in gestis primæ Ephesinæ synodi, quod perlecto symbolo Nicenæ synodi, decreuit sancta synodus aliam fidem nulli licere proferre uel scribere, uel componere præter definita à sanctis patribus qui in Nicea congregati sunt cum spiritu sancto, & subditur anathematis pœna: & idem reiteratur in gestis Chalcedonenſis synodi. ergo uidetur quod non pertineat ad auctoritatem Romani pontificis nouam editionem symboli faciendi, Ad hoc respondetur cum sancto Tho. in secunda secundæ. q. j. artic. decimo, quod prohibitio, & sententia synodi se extendit ad priuatas personas, quarum non est determinare de fide. Non enim per huiusmodi sententiam synodi generalis ablata est potestas sequenti synodo, nouam editionem symboli faciendi, non quidem aliam fidem continentem, sed eandem magis expositam; sic enim quælibet synodus obseruauit, (ut pater discurrendo per definitiones singularum synodorum.) Quælibet enim sequens synodus exposuit aliqua supra, id quod præcedens synodus exposuerat, propter necessitatem alicuius erroris insurgentis. Quæ enim maior insania, & maior cecitas dici posset, quàm quod Ecclesia, sibi licentiam abstulerit dicendi quæ uera sunt, & alij dictandi, aut quod futuris Concilij potestatem abstulerit statuendi, quæ ad fidei explanationem, & extirpationem errorum pertinuerit. Vnde hoc idem pertinet ad summum pontificem cuius auctoritate synodus congregatur, & eius sententia confirmatur; Vnde Anselmus respondens Græcis dicit, Nouum edidimus quod facere potuimus, quia Romana Ecclesia plenitudinè potestatis in Petro Apostolorum principe, in qua nulla patrum sententia, nec interdictum poterit ponere, nec arctare, nec ei præiudicare, nec ligare eam ad aliquid. Secundò licitè facta fuit prædicta explanatio, quia nullo domini præcepto prohibitu hoc erat Romano pontifici; sed contra hoc arguitur, quia hoc uidetur prohibitum præcepto domini Deute. quarto, Non addetis ad uerbum, quod uobis loquor nec auferetis ab eo. Et Proverb. xxx. Ne addas quicquid uerbis illius, & arguaris inueniarisq; mendax. Simili modo Apoc. ultimo, dicit beatus Ioannes, Si quis apposuerit ad hæc apponat super eum Deus plagas scriptas in libro isto. Cum ergo in sacra scriptura, quæ est uerbum Dei non exprimitur, quod spiritus sanctus procedat à filio, uidetur diuina lege prohibitum esse Romano pontifici facere additiones huiusmodi. Ad hoc respondetur, quod in his locis scripturæ diuinæ non prohibetur diuinæ legis explanatio, aut expositio eorum, quæ ad fidem pertinent; cum hoc ad officium sacerdotum pertineat. Dicitur Melachix secundo, labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt de ore eius, quia Angelus domini exercituum est; Qua ratione sacerdotes patres, & magistri, dicuntur fidelium, ut in cap. quis, dist. xcvj. hoc autem maxime ad officium summi pontificis pertinet, in cuius figura de Moyse principe synagoge, qui zypum gessit principis Eccle-

Ansel.

sz. Dicitur Deuter. primo, cepit Moyses explanare legem; glo. interlinea-
lis, quoad obscura, sed in his dictis locis scripturæ prohibetur additio cõtra-
riæ, & aduersæ doctrinæ, sicut apertè ostendit glo. super illud Deuter. quarto,
non addetis, ita dicit; uetat rectè doctrinæ aliquid prauæ intentionis ad-
dere, & aliquid ueritatis subtrahere: Vnde per ly, aliud non quodcunque di-
uersum, aut distinctum intelligendum est, sed aduersum, siue contrarium, si-
cut frequenter scriptura loquitur, qualiter Ap. ostolus in Epistola ad Gala-
ras. j. c. ait, si quis aliud Euangelizauerit, id est contrarium, anathema sit; non
dicit, si quis addiderit. nam si illud diceret sibi ipsi, ut ait Augustinus præiu-
dicaret, qui cupiebat uenire ad quosdam quibus scribebat, sicut ad Thessalo-
nicen. ut suppleret, quæ illorum fidei deerant. Non ergo in præfatis locis
quæcunque doctrina distincta prohibetur, sed tantummodo aduersa, & con-
traria ueritati sacræ scripturæ; cum autem doctrina docens spiritum sanctum
à filio procedere non sit doctrina cõtraria, uel opposita sacræ scripturæ, sed
illi consonantissima, ut supra uisum est; patet quòd obiectio illa non est ad
propositum. RATIONABILITER, quia urgente magna necessitate fa-
cta est talis explanatio; quanta autem fuerit huius explanationis necessitas,
ostendit error eorum, qui spiritum sanctum à filio non procedere contende-
bant; ex quo manifesta apparet solutio illius quæstionis græcorum, que mo-
do Latini fuisse aut huiusmodi additionem facere. Planè necessitas insur-
gentis erroris fuit causa quæ fuit etiam causa alijs cõcilijs uniuersalibus no-
uas facere fidei explanationes, Item auctoritas Romanæ Ecclesiæ synodum
congregandi, in qua exprimeretur aliquid quod implicite in articulis fidei
contineretur. Cur autem ipsi Græci non fuerint uocati tres assignantur ra-
tiones à Doctõribus Latinis. Prima quidem, quia non erat necessarium om-
nes conuocari, omnesq; adesse concilijs. Ecclesiam enim Romana sine eis
hoc facere poterat, utpote fidei magistra, & mater hoc poterat etiam ipsi
Græci non uocatis. Vnde sanctus Thomas in quæstionibus de potentia. q. x.
articulo quarto dicit, quòd ad huiusmodi explanationem faciendam non est
necessarium uniuersale congregare concilium, quando id fieri prohibent
bellorum dissidia, sicuti in sexta synodo legitur quòd Constantinus Augu-
stus dicit, quòd propter imminetia bella, uniuersale Episcoporum Conci-
lium congregare non potuit, sed tamen illi qui conuenerunt quædam du-
bia in fide exorta sequentes sententiam Agathonis Papæ determinauerunt,
scilicet, quod in Christo sunt duæ uoluntates, & duæ actiones. Secundo non
fuerunt uocari, quia hoc erat laboriosum propter distantiarum eorum, nec
erant molestandi maxime cum quæstio parum haberet difficultatis. Tertio,
quia periculosum erat, periculosum profectò fuisset, quod pro certo habendum
erat ducere in dubium.

*Item in azimo, siue fermentato pane triticeo corpus Christi ueraciter
confici, sacerdotesq; in altero ipsum Domini corpus conficere debere;
Vnumquemq; scilicet iuxta suæ Ecclesiæ, siue Occidentalis, siue Orien-
talis consuetudinem.*

Hic ponitur definitio secundi articuli concrouersæ, siue diuersitatis,
inter Latinos, & græcos, quæ in hoc consistere uidebatur, quòd Græ-
ci in fermentato, Latini uero in azimo conficiunt. Quæ diuersitas
inter eos non fuit ab ipso nascentis Ecclesiæ exordio, cum Christus
in azimo confecerit, ut manifeste tres Euangelistæ, scilicet, Matheus. xxvj.
cap. Marcus. xiiij. & Lucas. xxij. testantur. Apostoli etiam in primitiua Ec-
clesia Christi magisterium. Imitantes in azimo etiam celebrauerunt, ut ob-
seruat sancta Romana Ecclesia mater omnium fidelium & magistra, quæ a-
tramite apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur, ut sanctus Lucius
Papa, & martyr testatur. xxviij. q. j. à recta. Sed postea non paruo tempore de-
curso; imminente enim ut ait Leo Papa & sanctus Thomas in. iij. distin. xj.
de detestanda hæresi Hebionitarum qui dicebant simul cum Euangelio legalia
obseruanda, sancti patres ne his consentire uiderentur, uoluerunt ad tẽpus
instinctu spiritus sancti ex fermentato confici sacramentum, qua hæresi tan-
dem cessante Ecclesia Romana ad pristinum morem redijt, Græci autem ser-
uare uoluerunt morem à patribus institutum, ulterius addentes quidam eo-
rum non posse confici nisi de fermentato; Ad quod probandum inducebant
testimonium Ioannis Euangelistæ primò in cap. xij. ubi dicit, ante diem fe-
stum Paschæ sciens Iesus quia uenit hora eius, & post sequitur; Et cœna fa-
cta cum discipulis suis &c. Ex quo loco affirmabant quod cœna, in qua insti-
tutum est Eucharistiæ sacramentum, facta fuit ante diem Paschæ, quæ erat.
xiiij. Luna, quando iudæi utebantur fermentato. Secundo ex illo eodem Io-
anne cap. xvij. ubi dicitur, quòd iudæi ducentes Christum, non introierunt
in Prætorium, ut non contaminarentur, & mâducarent Pascha, (Ex quo loco
arguebant id quod prius: & quia tres Euangelistæ, ut dictum est, dicunt
Christum instituisse hoc sacramentum prima die azimorum; quidam Græci
in tantam insaniam prorupisse dicuntur, ut dicerent tres Euangelistas falsum
scripsisse, & à Ioanne fuisse correctos, sed utrunque horum falsum est. Pri-
mum quidem patet ex supranominatis tribus Euangelistis, qui omnes con-
corditer dicunt Christum in azimo confecisse. Præterea hoc etiam ostendi-
tur luce clarius ex eo quod sicut dicit beatus Ioannes Chrysostomus super
Mat. hæz. Dominus demonstrauit, quòd à principio circuncisionis suæ, us-
que ad diem Paschæ extremum, non erat contrarius diuin. leg. Constat au-
tem, quòd in lege præcipiebatur Exod. xij. & Deuter. xvj. quòd cum azimis
agnus Paschalis comederetur; ergo incunctanter confitendum est, quòd ita
fecerit Christus. Item secundum, uidelicet, quod tres Euangelistæ falsum di-
xerint, maxime erroneum est, & Christianorum aurium offensiuum, nihil ma-
gis inimicum catholicæ fidei nostræ, quàm dicere, quod in scriptura canoni-
ca aliquid falsum contineatur. Quæ enim ratione non credetur Euangeli-
stis in hoc loco, nec in quocunq; alio. Nam ut ait beatus Augustinus in Epi-
stola ad Hieronymum, & habetur in cap. si ad scripturas, dist. ix. si ad scriptu-
ras sancta; admitta fuerint, uel officiosa mendacia, nihil in eis remanebit au-
thoritaris; Neq; est uerum, quòd Ioannes Euangelista alios correxerit, qui
in omnibus illis consonantissimus fuit; sed magis qui talia dixerunt, ex igno-
rantia decepti fuerunt, per æquiuocationem nominis Pascha. Vnde notan-
dum quod Pascha capitur quadrupliciter. Primo enim modo accipitur pro
agno Paschali, secundum illud Lucæ. xxij. Venit dies azimorum in qua neces-
se erat occidi Pascha. Secundo pro die immolationis. Marci. xiiij. Erat autem

August.

Lucius pp
Leo pp.
Thomas.

Chrysoft.

August.

Pascha, & azima post biduum; ubi glos. dicit, Pascha solus dies dicitur, quo agnus occidebatur ad uesperum. xiiij. Luna primi Mensis. Tertio capitur Pascha pro primo die azimorum postquam uespere præcedente fuerat immolatus agnus Paschalis. & hic erat dies festus, & celeberrimus de quo beatus Ioannes loquitur cum dicit in cap. xiiij. ante diem festum Paschæ; Festus. n. dies Paschæ dicitur hic solemnitas Paschalis, quæ erat. xv. die mensis primi. Et in uespere præcedenti immolabatur & comedebatur agnus, Luna scilicet. xiiij. cum azimis, & tunc dominus cenam fecit cum discipulis. Et hanc diem dicunt alij Euangelistæ primam diem azimorum; Ioannes uero nominat ante diem festum Paschæ. Differentia quidem est inter diem Paschæ. & diem festum Paschæ. Quarto accipitur Pascha pro cibis paschalibus, id est, pro azimis panibus, quibus per omnes. vij. dies iudæi utebantur; & hoc modo accipitur Pascha à Ioâne in c. xv. ij. quia uidelicet, ad horum ciborum paschalium comestionem requirebatur, quod homo esset mūdus, dicitur quod non introierunt, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha, id est, azimos panes; & ita patet quod beatus Ioannes concordat cum alijs Euangelistis dicentibus in azimo Christum celebrasse. Quibus omnibus planè consideratis, dante eo qui fidelium mentes unius efficit uoluntatis, uniuersa sacra synodo Oecumenica approbante, sanctissimus dominus noster diffinit, & declarat, q̄ tam in azimo, quàm in fermentato pane, dum tamen, sit triticeus ueraciter conficitur corpus Christi, Decernens sacerdotes in altero, ipsum debere Christi corpus conficere, Ecclesiæ tamen, suæ siue Orientalis, siue Occidentalis obseruata cōsuetudine. **PANE TRITICEO** materia proprie sacramenti Eucharistiæ, sine qua non perficitur sacramentum, ut in tertio Concilio Carthaginensi, & habetur in cap. in sacramento, de consec. dist. ij. Cuius causa est diuina institutio; ipse enim Christus hoc pane confecit, cuius institutionis ratio multipliciter assignatur à sancto Thoma in quarto, Primo ex effectu, quia talis panis melius nutrimentum præstat corpori; Vnde competit ad signandum excellentiam gratiæ, quæ in hoc sacramento cōferatur. Secundo ex usu sacramenti, quia panis triticeus est, qui communius in usum uenit; alij autem panes non fiunt nisi propter defectum tritici. Vnde & panis simpliciter dictus intelligitur de tritico, sicut oleum de oliuis, unde competit huic sacramento, cuius usus est in manducando. Tertio ex re contenta quæ est Christus, qui se grano frumenti comparat Ioan. vij. dicēs. Nisi granum frumenti cadens in terram &c. Vbi glo. ita dicit, Cum sint multa genera seminum Christus non se comparauit nisi frumento, unde mos Ecclesiæ cepit, de hoc solo grano confici corpus Domini. Quarto ex conuenientia ueritatis cum figura, omnia enim genera panum oblatorum in lege, in quibus signatus fuit ille panis, erant de tritico ut colligitur Exo. xxix. **VERACITER** Lucas. xxij. Hoc est corpus meum quod pro nobis tradetur, ubi dicit Cyrillus glo. Non dubites, an hoc uerum sit, sed potius suscipe uerba Saluatoris in fide, cum enim sit ueritas non mentitur. Item ad idem est Augustinus, ut in cap. nos autem, de consec. dist. ij. Item extra de sum. trin. & si. cath. §. una; in hoc loco eliditur error dicentium corpus Christi non esse in sacramento secundum ueritatem, sed solum secundum figuram, siue sicut in signo, cuius erroris primus inuentor dicitur fuisse Berengarius, qui ut in c. ego Berengarius, de consec. dist. ij. coactus est à Papa Nicolaus in synodo præfatum errorem reuocare, & ueritatē fidei confiteri. **CONFICI**, non quidem

Cyrillus.

dem uerbis Basilij, Chirifostomi, Augustini, aut cuiuscunque alterius sancti, sed uerbis Saluatoris de consec. dist. ij. c. quia corpus, ubi dicit Eusebius Nicenus. Inuisibilis sacerdos uisibiles creaturas in substantiam corporis sui, & sanguinis uerbo suo secreta potestate conuertit, ita dicens, Accipite & comedite, hoc est corpus meum. & Ambrosius lib. de Sacramentis; & habetur in cap. de panis, de consec. dist. ij. Vbi dicitur, Panis est in altari usitatus ante uerba Sacramentorum, ubi accessit consecratio, de pane fit caro Christi. Quomodo autem potest qui Panis est esse corpus Christi? Consecratio autem quibus uerbis & cuius sermonibus est? Domini Iesu; nam per reliqua, omnia quæ hic dicuntur laus Deo refertur, oratione petitur pro populo, pro regibus, pro cæteris; ubi autem sacramentum conficitur, iam non suis sermonibus sacerdos utitur, sed sermonibus Christi; ergo sermo Christi hoc conficit sacramentum. Quis sermo Christi hic? quo facta sunt omnia; iussit dominus, & facta sunt cælum, & terra, & mare; Videas ergo quam operatorius sit sermo Christi? si ergo tanta uis est in sermone domini Iesu, ut inciperet esse quod non erat, quanto magis operatorius est, ut sint quæ erant; & in aliud commutentur? & sic quod erat, panis ante consecrationem, iam corpus Christi est post consecrationem, quia sermo Christi creaturam mutat, & sic ex pane fit corpus Christi, & unum cum aqua in calice missum, fit sanguis consecratione uerbi cœlestis. Hæc Ambrosius, **SACERDOTES**. Ad quos tantum pertinet sacramentum hoc corporis, & sanguinis Christi conficere, ut in cap. per lectis, dist. xxv. dicit Isidorus, & extra de sum. trin. & si. cath. cap. j. §. una uero, ubi dicitur, quod sacramentum nemo conficere potest, nisi sacerdos qui rite fuerit ordinatus, uidelicet, secundum formam ecclesiæ, quod est contra hæresim pauperum de Lugduno, dicentium quemlibet hominem, istud sacramentum posse conficere. **DEBERE Iuxta** SVÆ ECCLESIAE CONSUEVDINEM VNVMQVEMQVE, debere non dicit necessitatem sacramenti, sed conuenientiam & honestatem, ubi norandum quod circa materiam huius sacramenti duo possent considerari, ut ait sanctus Thomas in tertia parte, scilicet quid sit necessarium, & quid sit conueniens. Necessarium quidem est, ut sit panis triticeus, sicut dictum est, sine quo, non perficitur sacramentum, non est autem de necessitate sacramenti quod sit azimus, uel fermentatus, quia in utroque confici potest à quocunque sacerdote, & in quacunque Ecclesia Orientali, siue Occidentali conficiatur; conueniens autem est, ut unusquisq; seruet ritum suæ Ecclesiæ in celebratione sacramenti. Super hoc autem sunt diuersæ ecclesiarum cōsuetudines. Dicit enim beatus Gregorius in Registro; Ecclesia offert azimos panes, propterea quod Deus sine ulla commixtione suscepit carnem, sed ceteræ ecclesiæ offerunt fermentatum, pro eo quod uerbum patris indurum est carne, sicut etiam fermentum miscetur farinæ; unde sicut peccat sacerdos in ecclesia Latinorum celebrans de pane fermentato, (unde extra de celeb. missa, cap. per litteras, punitur sacerdos, qui in pane fermentato, & scypho ligneo missarum solemniter celebrauerit.) ita peccaret ait sanctus Thomas, Præbyter Græcus in ecclesia Græcorum celebrans de azimo quasi peruerrens suæ ecclesiæ ritum. Maximè quando consensu Romani pontificis talis ritus sustinetur & continuatur, scit enim Romana ecclesia ait Nicolaus Papa, Michaeli Imperatoris in cap. scit, dist. xij. quod nihil obsunt, saluti credentium diuersæ, pro loco & tempore consuetudines, si illis Canonica non

Euseb.

Ambro.

Ambro.

Ilio:

Thomas.

Gregor.

Thomas.

Nicolaus papa.

Inn. III. obſtat auctoritas, pro qua eis obuiare debeamus. Hinc Innocentius III, in cap. ſin. extra de bap. & eius effectu, dicit ſe uelle fouere ac honorare mores, & ritus Græcorum, in quantum cum Deo poterat ſultimedo; ſicut in hoc loco ſanctiſſimus dominus noſter Eugenius fecit; inter has tamē, duas conſuetudines conſuetudo Latinorum in pane azimo celebrandi rationabilior eſt. Primo quidem propter inſtitutionem Chriſti, qui hoc ſacramentum inſtituit primo die azimorum, ſicut dictum eſt. Secundo, quia panis eſt proprie ſacramentum corporis Chriſti quod ſine corruptione conceptum eſt. Tertio, quia hoc magis cōperit ſinceritati fidelium, quæ requiritur ad uſum huiusmodi ſacramenti, ſecundum illud primæ ad Corinth. v. Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Itaq; epulemur in azimis ſinceritatis, & ueritatis; & Gregorius Nazianzenus, de Paſcha domini celebremus ſeſtum domini in iuſculo, non in fermento ueteri malitiæ & nequitie, ſed in azimis ſinceritatis, & puritatis; habet tamen conſuetudo Græcorum etiam aliquam rationem & ſignificationem, quam tãgit Gregorius eo, uidelicet, quod uerbum patris unitum eſt carni, & in detestationem Nazaræorum, qui legalia Euangelio miſcebant.

Gre. Nazianzenus.

Item ſi uerè pœnitentes in Dei charitate deceſſerint, antequàm diuini pœnitentiæ fructibus de commiſſis ſatiſfecerint, & omiſſis; eorum animas pœnis purgatorijs poſt mortem purgari, & ut à pœnis huiusmodi releuentur, prodeſſe eis fidelium uiuorum ſuffragia, miſſarum ſcilicet ſacrificia, orationes, & eleemoſinas, & alia pietatis officia, quæ à fidelibus pro alijs fidelibus fieri conſueuerunt, ſecundum eccleſiæ inſtituta; Illorumq; animas, qui poſt baptiſma ſuſceptum nullam omnino peccati Maculam incurrerunt, illas etiam, quæ poſt contractam peccati Maculam, uel in ſuis corporibus, uel eiſdem exuta corporibus prout ſuperius dictum eſt ſunt purgata in coelum mox Recipi, & intueri clarè ipſum Deum Trinum, & unum ſicuti eſt, pro meritorum tamen diuerſitate alium alio perfectius.

Hic ponitur declaratio ſive diſſinitio ueritatis ſimul circa quatuor articulos ſequentes reſpicientes animas ſeparatas; & imprimis circa Articulum de Purgatorio, ſcilicet in quo inter Latinos, & Græcos erat diuerſitas; Latini enim Purgatorium poſt hanc uitam conſuebantur, ſicut & conſententur; in quo animæ decedentium in charitate pœnitentiæ, ſive ſatiſfactione non completa de peccatis; ueniunt purgandæ, Græci uerò nullum Purgatorium ueraciter poſt hanc uitam ponebant, quia licet tales animas à corpore exutas aſſerent carcere, & tenebris detineri, & conſcientiæ conſuſione torqueri; nullis tamen pœnis ſenſibus purgari; Super qua controuerſia diligenti diſcuſſione habita, tandem diuino ſpiritu pacis, & unitatis auctore operante; conſentientibus Græcis, & tota ſancta ſynodo opprobante, facta eſt huiusmodi Articuli in ſumma diſſinitio, quæ animæ decedentium in charitate ſatiſſatione digna de commiſſis, & omiſſis nondum

ſis nondum completa, pœnis purgatorijs poſt hanc uitam purgantur, quæ diſſinitio firmatur, Primò auctoritate ſacræ ſcripturæ, Secundò teſtimonio ſanctorum patrum, quos uniuerſalis Eccleſia ſemper uenerata eſt, & Tertio ratione. Auctoritate primò firmatur illa ueteris teſtamenti. ij. Macha. Vbi dicitur; ſancta & ſalubris eſt cogitatio pro defunctis, exorare, ut a peccatis ſoluantur; ſed pro defunctis qui ſunt in paradifo, non eſt orandum, quia illi nullo modo indigent, nec pro illis quæ ſunt in interno, quia illi a peccatis abſolui aut purgari non poſſunt. Sunt igitur aliqui, poſt hanc uitam nondum à peccatis ſoluti qui ſolui ſeu purgari poſſunt. Secundò patet ex illo quod in nouo teſtamento Math. xij. Inquit ſaluator, ſi quis dixerit contra ſpiritum ſanctum, non remittetur ei, nec in hoc ſeculo, nec in futuram; In qua quidem ſententia manifeſte datur intelligi, quædam culpas in futuro ſeculo poſſe remitti ſiue relaxari. Vnde Auguſtinus. ij. de Ciuitate Dei. Non enim ueraciter diceretur, quod non eis remittatur nec in hoc ſeculo, nec in futuro niſi eſſent quibus & ſi non illo modo, tamen remittetur in futuro. Item Gregorius ut habetur in c. qualis diſt. xxv. dicit ſic: Qualis eſt quiſque, cum egreditur, talis in iudicio reſpreſentatur, ſed tamen de quibusdam culpis eſſe ante iudicium purgationis ignis credendus eſt, pro eo quod ueritas dicit; Quia ſi quis in ſpiritum ſanctum blaſphemiam dixerit, nec in hoc ſeculo remittetur ei, nec in futuro. In qua ſententia datur intelligi, quædam culpas in hoc ſeculo, quædam in futuro poſſe relaxari. Quod enim de uno negatur conſequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Tertio etiam clariffima redditur nobis ueritas præſatæ diſſinitio- nis ex illo beati Pauli Apoſtoli. j. ad Corinth. iij. Vniuſcuiusque opus, quale fuerit, ignis probabit, ſi cuius opus manſerit, quod ſuper ædificauit mercedem accipiet, ſi cuius opus arſerit detrimentum patietur, ipſe tamen ſaluus erit ſic, tamen quali per ignem. Ex quibus manifeſte datur intelligi poſt hanc uitam Purgatorium ignem eſſe, per quem aliqui purgandi, & ſaluandi ueniunt. Notiſſimum eſt autem hoc de damnatis non poſſe accipi, quorum, nulla ſpes amplius redemptionis expectatur, Iob. xxxvj. Deus non ſaluat impios, contra errorem Origeni, qui omnes pœnas purgatorias eſſe dicebat cōtra illud Mathæi. xxv. Quod dominus talibus peccatoribus & dæmonibus dicturus legitur, Ite maledicti in ignem æternum. Præterea neque poſſe intelligi de illis qui ſine peccato aliquo, ab illa uita decedunt, cū tales nihil purgandum portent; ergo reſtat hoc accipiendum de alijs purgandis in alia uita, qui tamen ſaluabuntur, unde Auguſtinus in Homelijs de Igne Purgatorio tractas præſatam auctoritatem Apoſtoli, & habetur diſt. xxv. §. criminis, dicit ſic; Multi ſunt, qui lectionem iſtam male intelligentes falſa ſecuritate ſe decipiunt, dum credunt, quod & ſi ſuper fundamentum Chriſti crimina capitalia ædificent, peccata ipſa per ignem tranſitorio poſſint purgari, & ipſi poſtea ad uitam perfectam tranſire; intellectus ille fratres chariſſimi corrigendus eſt, quia ipſi ſe ſeducunt, qui ſic ſibi talia blandiuntur; illo enim tranſitorio igne de quo dicit Apoſtolus; Ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quali per ignem, non capitalia, ſed minuta peccata purgantur. Idem dicit Gregorius in cap. ſupra commemorato, qualis, ea. diſt. Sunt præterea teſtimonia multorum ſanctorum patrum tam Græcorum, quàm Latinorum, qui locum præſatum Apoſtoli de igne Purgatorio interpretantes præſatam diſſinitionem confirmant. Ait enim beatus Gregorius Nicænus unus eorum, quos quinta ſynodus in-

Auguſt.

Gregor.

Auguſt.

Gregor.

Gre. Nic.

his quæ de fide catholica docuit reuerenter suscipit, in Dialogo de Consolatione, & statu animarum post mortem; introducens loquentem sanctam Martinam sororem beati Basilij & suam, post ipsius Basilij mortem, sic dicens: Nec odij, aut uindictæ studio dolores peccatoribus infert Deus, pro his qui male uiuendo peccarunt; & infra, Quemadmodum; immixtam auro materiam, expurgantes per ignem, non solum, quod adulterinum est igne liquefaciunt, sed purum quoque aurum, necessario una cum isto liquatur, permancq; quod purum est adulterino consumpto; ita & cum uitia Purgatorio igne consumuntur, necesse omnino est, ut illis coniuncta anima in igne sit, donec infusa omnis adulterina materia, atque commixtio auferatur igne consumpta. Item idem Gregorius in libro, quem de his, qui dormierunt scripsit sic inquit, donec igitur potestas manet in natura, ut euitetur malum, hoc aduenit sapientia diuina consilium, ut hominem sineret in his esse quæ uellet, ut gustatis quæ cupierat malis experiretur, quenam quibus commutasset & sponte ad priorem beatitudinem, ac desideratam accederet, uitiosum esse; atque irrationabile, ueluti graue pondus excutens, siue in uita præsentis summa intentione ac philosophia expurgatus, siue post huius decessum uitæ, per ignis purgatorij conflagrationem. Item magnus sanctus Basilus in exequijs mortuorum uice defuncti Saluatorem sic alloquitur; imago sum ruæ ineffabilis gloriæ, quamquam in me signata, aut punctiones criminum feram, miserere figmenti tui domine, & pietate tua me purga, pariamq; desideratam largitus, me iterum paradisi ciuem constitue. Item ad idem est sententia Dionysij cap. vii. Ecclesiasticæ Hierarchie. Item ad idem est Theodoretus Episcopus Cyrenensis, ut refert beatus Thomas, qui super illud Apostoli primi ad Corin. tertio, si cuius opera &c. sicut inquit Apostolus quod saluabitur, sic tanquam per Purgatorium ignem purgantem, quicquid inuenit per in cautelam præterite uitæ, ex puluere saltem pedum terreni sensus, in quo igne tam diu manet, quam diu quicquam corpulentia, & terreni affectus inhæsit purgetur, pro quo mater Ecclesia, orat, & dona pacifica deuote offert, & sic per hæc mundus, & inde purus exiens, domini Sabaoth, purissimis oculis, immaculatus aspicitur. Testimonia pro eadem ueritate sanctorum patrum Occidentalis Ecclesiæ, Augustini, Ambrosij, Hieronymi, Leonis Papæ, & Gregorij tacemus. Tum quia communia sunt; tum gratia breuitatis. Declaratur etiam præfata ueritas consuetudine uniuersalis Ecclesiæ tam Latinæ, quam Græcæ quæ pro defunctis orat, & orare semper consueuit, cuius oratio profecto inutilis esset, si Purgatorium post mortem non ponatur; frustra enim oraret pro his qui iam sunt in gloria cœlesti, quorum orationibus potius adiuuanda est; unde Augustinus, iniuria est pro martire orare in Ecclesia, cuius debemus orationibus commendari. Nec pro illis, qui sunt in inferno, quia, ut ait idem Augustinus, qui sine fide operante per dilectionem, eiusq; sacramentis, de corpore exierunt frustra pietatis officia, illis impenduntur; facit ad hoc ca. placuit. xxij q. v. Cæterum reddidit clarissima præfata ueritas ex ratione diuinæ iustitiæ sic, contingit hominem mori in charitate, & culpa ueniali, & pœna debita: cum ergo talis damnari non possit propter charitatem, neq; saluari, quam diu est in eo immunditia, culpa, & reatus pœnæ, quorum neutrum compatitur beatitudo, cum tam culpa, quam pœna sit miseria felicitati opposita; Ergo necessariò post hanc uitam dandus est locus aliquis, in quo talis purgetur, per aliquam pœnam, sibi

Basilus.

Theod. Thomas.

August.

Idem.

sibilem, sine qua culpa actualis non purgatur; Non potest autem dici, quod talis locus sit paradysus, aut inferius, ut manifestum est, & confirmatur sic; contingit aliquos non perfecisse ante mortem pœnitentiam debitam, pro peccatis, de quibus pœnituerunt, neque est diuinæ iustitiæ conueniens, quod pœnam illam ulterius non soluunt, sic enim melioris conditionis essent, qui cito morte præoccupantur, quam qui dignam pœnitentiam, pro peccatis in hac uita perficiunt. Præterea melioris conditionis essent negligentes pœnitere quæ solliciti, & ita de malitia sua pœnitere negligentes commodum reportarent quod est absurdum, patiuntur igitur post mortem huiusmodi pœnam; Non autem in inferno (ut dictum est) in quo homines pro peccatis mortalibus puniuntur, hæc est conueniens ut pro exsolutione huius pœnæ usque ad diem iudicij eis gloria debita differatur, oportet igitur ponere post hanc uitam Purgatorium, in quo ante diem iudicij tales homines decedentes, pœnis temporalibus Purgatorijs possent absolui. Item idem ostenditur ex ratione diuinæ sapientiæ, quæ attingens à fine usque ad finem nihil inordinatum relinquit, Sap. vij. Relinqueretur autem inordinatum peccatum, quod in hac uita punitum non est, si post hanc uitam locus purgationis, & pœnitentis non daretur. Ultimo idem declaratur ratione sumpta, ex conditione gloriæ cœlestis; ad illam enim cœlestem gloriam, nullus peruenire potest cum macula: dicitur enim Sap. vij. Nihil inquinatum incurrit in illam, & Isa. xxxv. Non transibit per eam pollutus. Polluitur anima per peccatum, in quantum rebus inferioribus inordinate coniungitur; à qua quidem pollutione in hac uita purificatur, per pœnitentiam & alia sacramenta, uerum quandoque contingit, quod purificatio talis in hac uita, non totaliter perficitur, sed remanet adhuc debitor pœnæ, uel propter negligentiam aliquam, aut occupationem, aut quia debitor pœnæ morte præuenitur, neque tamen propter hoc meretur totaliter excludi à præmio, quia hæc absque peccato mortali contingere possunt; per quod solum tollitur charitas; oportet igitur quod post hanc uitam purgentur antequam in cœlestem gloriam introducantur: & idem est de decedentibus, cum sola macula peccati uenialis. Nō potest autem dici, quod talia remaneant purganda per igne conflagrationis mundi, qui faciem præcedet iudicij, & quod patiatur usque ad diem iudicij dilationem gloriæ, quia cum carentia uisionis diuinæ, & separatio à Deo, ut dicit Chrysostomus, Maior sit pœna in existentibus in inferno, quam ignis supplicium, non est probabile, quod tam leuibus peccatis tantam pœnam tales animæ communi lege patiantur; & tantum pro ueritate huius articuli dictum sit. VERE, idem non irrisorie, quia sicut uera pœnitentia ueniam meretur, ita simulat à Deum irritat, de pœna. dist. ij. §. sine & Sap. primo dicitur, spiritus sapientiæ fugit fictum, irrisor enim est & non pœnitens dicit Isidorus lib. secundo de Summo bono, de pœna. dist. ij. §. sine, qui adhuc agit, propter quod pœnitet, uera autem pœnitentia, ut ibidem dicitur, iuxta beatum Ambrosium, est præterita plangere, & plangenda iterum non committere; ueræ pœnitentiæ indulgentia non negatur falsæ autem nunquam indulgentia promittitur de pœna. dist. ij. §. sine. IN DEI CHARITATE DECESSERVNT, sine qua non fit remissio peccatorum, quia uniuersa delicta operit charitas, Prouerb. x. & prima. §. multa ANTEQUAM DIGNIS PœNITENTIÆ FRUCTIBVS, Math. ij. Facile ergo fructum dignum pœnitentiæ, quod tunc fit, ut uult glo. & Augustinus, in Sermone de Monte, quando secundum quantita-

Isido.

Ambrosio.

August.

rem, & qualitate culpæ est qualitas, & quantitas pœnæ, quo modo satisfactio debet imponi. xij. q. ij. fraternitas, & de pœn. dist. v. fallas. Consideret peccator, inquit Augustinus, lib. de pœni. qualitatem criminis in loco, in tempore, in perseverantia, in uarietate personæ, quali hoc fecerit tentatione, & similia, isti enim sunt digni fructus pœnitentiæ animam captiuam elaqueantes, & in libertate seruantes, de pœn. dist. v. §. j. **DE COMMISSIS SATISFECEERINT**, in quo illiditur error dicentium, quod cū dimittitur culpa dimittatur etiam pœna tota: hinc enim, ut ait beatus Augustinus, beatus Ioannes Baptista, & Saluator exordium suæ prædicationis à pœnitentia sumperunt dicentes, Pœnitentiam agite appropinquabit regnum cælorum; ostendentes, neminem ad regna cælorum posse pertingere, nisi primo per pœnitentiam Deo curauerint satisfacere de pœn. dist. j. §. ex his. **ET OMISSIS** non solum de commissis satisfaciendum est, sed etiam de omissis, quia scienti bonum & non facienti peccatum est illi, Iaco. quarto, Omissio autem (ut dicit sanctus Thomas in secunda secundæ,) importat prætermissionem boni, non cuiuscunque, sed boni debiti, bonum autem sub ratione debiti pertinet ad iusticiam; ad legalem quidem, si debitum accipiat in ordine ad legem diuinam, uel humanam, ad specialem autem iusticiam, secundum quod debitum accipiat in ordine ad proximum; unde eo modo quo iustitia est specialis uirtus & omissio est speciale peccatum distinctum à peccatis, quæ opponuntur alijs uirtutibus. Eo uero modo quo facere bonum, cui opponitur omissio est quedam specialis pars iustitiæ distincta à declinatione mali, cui opponitur transgressio, etiã omissio à transgressione distinguitur. **PŒNIS** plures dicit, quia uarij gradus sunt pœnarum in Purgatorio, in acerbitate, & in duratione disponete hoc diuina iustitia, quæ in omnibus decentissima reddit stipendia debitorum; in illo enim Purgatorio igne, inquit Augustinus in Enchiridion, alij tardius, alij citius purgantur, secundum quod ista pereuntia magis, uel minus amauerunt. Vnde non frustra distinxit Apostolus illa tria lignum, festucam, stipulam, cum de igne Purgatorio loqueretur prima ad Corinth. iij. quia, ut dicit Cyrillus ibi in glo. Natura peccati similis est materiæ, quam cito consumitur igni, quam ædificari Apostolus à peccatoribus dicit, quem super fundamentum Christi ædificant lignum, festucam, stipulam. **PURGATORIS**, licet enim pœnæ purgatoriæ sint afflictiuæ, & in tantum, ut dicit Augustinus, quod ignis Purgatorius excellat omnem pœnam, quam unquam passus est aliquis in hac uita, de pœn. dist. ult. §. ult. nihilominus quia principaliter non ordinantur ad affligendum, sicut pœnæ inferni, sed principaliter ad purgandum reliquias peccati, ideo dicuntur purgatoriæ; & quia ignis habet maximè uim purgatiuam, ideo dicuntur sola pœna ignis Purgatorio tribuitur: prima ad Corinth. iij. dicit Apostolus, Vniuscuiusque opus quale fuerit ignis probabit, & Augustinus: prius purgandus est igne purgationis, qui in aliud seculum fructum distulit conuersionis, de pœn. dist. ult. circa finem; iste autem ignis Purgatorij corporalis, & materialis est, cum idem sit, ut dicit beatus Gregorius, Quidam natos in inferno cruciat, & iustos in Purgatorio purgat; ignem autem gehennæ corporeum esse, dicit beatus Gregorius quarto Dialogorum, non ambigo, Quod autem ignis Purgatorij corporeus sit præter auctoritates sanctorum, id etiam ratio confirmat, quia pœna debet respondere culpæ. dicitur enim Isa. xxvij. in mensura contra mensuram cum abiecta fuerit iudicabit eam; sed anima per culpam

culpam, corpori per prauam concupiscentiam se subijcit, ergo iustum est, ut in pœna, rei corporeæ, siue sensibilis subijciatur per passionem: sed uidetur in contrarium Damascenus, qui in quarto sententiarum suarum, in fine dicit, tradetur diabolus, & demones eius, & homo eius. s. Antichristus, & impij, & peccatores in ignem æternum nõ materiale, qualis est hic apud nos, sed qualem utiq; nouit Deus, sed omne corporeum est materiale, ergo uidetur, quod ignis inferni, & per consequens Purgatorij non sit corporeus. Respondetur secundum Tho. quod Damascenus non negat simpliciter illum ignem materiale esse, sed nõ est materialis talis qualis, apud nos est, eo quod quibusdam proprietatibus ab hoc igne distinguitur, unde Gregorius. xv. lib. o Moralium exponens illud Iob. xx. deuorauit eum ignis, qui non succeditur, De horum ignium proprietatum differentia dicit, quod ignis iste, ut esse ualeat, corporeis indiget fomentis, nec ualet nisi succensus, & refectus subsistere; at contra gehennæ ignis nec studio humano succenditur, nec lignis nutritur, sed creatus semel durat inextinguibilis, & succensione non indiget, & ardore non caret. Vtrum autem præter pœnam ignis animæ in Purgatorio existentes patiantur, aliam pœnam sensibilem, sicut damnati de quibus dicitur Iob xxiiij. Transibunt ab aquis niuium, ad calorem niuium; uidetur dicendum, quod quemadmodum de loco Purgatorij dupliciter loqui contingit; uno modo secundum communem legem, & isto modo locus Purgatorij dicitur esse locus inferior coniunctus inferno, alio modo secundum dispensationem specialem, & sic locus Purgatorij non est aliquis certus, & determinatus locus, unde in diuersis locis aliqui puniti leguntur, secundum quod expedit, uel uiuis ad ædificationem, uel ipsis mortuis ad suffragiorum petitionem, ut refert Gregor. quarto Dialogorum; ita possumus loqui de pœna sensibili purgatorij dupliciter, uidelicet secundum legem communem, & sic dicendum uidetur, quod illa sit sola pœna ignis; secundum quod sanctus Thomas dicit in secundo, dist. xxj & dist. ult. Secundo modo possumus loqui de pœna Purgatorij, uidelicet secundum specialem dispensationem, sic dicitur, quod quandoque purgantur lege speciali alia pœna sensibili, q̄ pœna ignis, sicut pœna frigoris, uel alia pœna iuxta dispositionem diuinæ uoluntatis, sicut legitur de quodam in legenda omnium sanctorum, qui in glacie cruciari inuentus est, pro quo cum beatus Theobaldus. xxx. Missas solueret, à pœna illa legitur liberatus, quare utrunque modum complectens præsens definitio dicit purgatorias pœnas, & non purgatoriã pœnam. **POST MORTEM PURGARI IMMEDIATE**, contra errorem dicentium, quod purgatio talium animarum diserebatur, usque ad corporum resurrectionem in die iudicij, habentes pro fundamento animas separatas à corporibus nõ posse pati ab igne corporeo, siue subdi pœnis sensibilibus quibuscunque, quorum fundamentum falsum, & erroneum esse ostendit apertissime, primo illud Math. xxv. Ire maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius: Cum eadem ratio sit de animalibus separatis, & dæmonibus. Vnde Gregorius quarto Dialogorum, cum reprobis ueritas dictura sit, Ire in ignem æternum qui paratus est diabolo & angelis eius; si igitur diabolus eiusq; angeli, cum sint incorporei corporeo igne cruciandi: quid mirum si animæ antequam recipiant corpora, possint corporea sentire tormenta. Secundo est illud Luca. xvj. Vbi anima diuitis Epulonis ciamans dicit. Pater Abraham miserere mei; & sequitur, quia crucior in hac flamma, quæ nõ uidetur posse intelligi

Damasc.

Thomas.

Gregor.

Idem.

Thomas.

Gregor.

nisi sensibilis, quia omnis spiritalis substantia, uel est Deus, uel angelus, uel anima quorum nullum esse potest illa flamma crucians; nec debet cui, quam in dubium esse quod ignis corporeus uirtute ipsius principis omnium naturarum, uidelicet, ipsius Dei, apud quem non est impossibile omne uerbum. Luca primo, agere possit in spiritum a corpore separatum: ignis autem corporeus siue in Purgatorio siue in inferno secundum quod est res quædã corporea, non habet quod in spiritum agere possit, sed in quantum est instrumentum diuinæ iustitiæ, exigit autem ordo iustitiæ, ut anima, quæ peccando se rebus corporalibus subdidit, eis etiam in pœna subdat, sicut de sacramentis, quod non secundum quod res corporeæ sunt, sed secundum quod instrumenta sunt diuinæ misericordiæ agunt in animam peccatorum maculas abluendo, dicit enim beatus Augustinus super Ioan. de aqua baptisimi; quæ est ista uis aquæ ut corpus tangat, & cor abluat. ET UT A PœNIS, hic ponitur declaratio, & diffinitio circa articulum quartum, de Utilitate suffragiorum Ecclesiæ, in quo inter Græcos, & Latinos, etiam erat diuersitas, Græci enim post hanc uitam Purgatorium negantes eo modo quo supradictum est, ex consequenti negabant, suffragia Ecclesiæ defunctis fidelibus prodesse, super qua diuersitate facta diligentissima indagatio & inquisitione ueritatis, & tandem operante, eo qui pacis & unitatis est auctor, omnibus consentientibus, & sacra Oecumenica synodo approbante, facta est talis diffinitio, in summa. Ad releuationem dictarum pœnarum, possent prodesse, animabus existentibus in Purgatorio suffragia, & quæcunque alia pietatis opera fidelium uiuorum. Pater ueritas huius diffinitionis, ex secundo Machab. xij. sancta & salubris est cogitatio, pro defunctis exorare, ut a peccatis soluantur. Item secundo, auctoritate uniuersalis Ecclesiæ, quæ pro defunctis exorare consuevit; de qua beatus Augustinus in libro de Sepultura, ad Paulinum ita loquitur. In Machabæorum libris ita legimus, ablatum pro mortuis sacrificium, & si nunquam in scripturis ueteribus omnino legeretur non parua est uniuersæ Ecclesiæ, quæ in hac consuetudine claret auctoritas, ubi in precibus sacerdotis, quæ domino Deo ad eius altare funduntur, locum suum habet commendatio mortuorum. Item tertio huius ueritatis testis est beatus Dionysius. vij. Ecclesiæ hierarch. ubi de oratione loquens, quam hierarcha super eo, qui dormit facit, ita dicit; Precarur quidem Thearchicam bonitatem, ut dimittatur ei, qui dormit omnia, quæ per humanam fragilitatem peccauit, & constituat eum in lumine, & regione uiuentium, in sinibus Abraham, Isaac, & Iacob, ubi aufugit, dolor, tristitia, & gemitus. Item ad idem est Epiphanius contra Arrianum blasphemantem, & dicentem inter cetera non prodesse defunctis uiuentium preces; nempe quod defunctorum recitamus nomina, quidnam propensius fieri debuit? quid eo opportunius & mirabilius? quam si credamus qui hic sumus, eos qui defuncti sunt uiuere, nec eorum interuisse substantiam, sed eos esse & apud Deum uiuere? quippe docet honestissima prædicatio, & dicitur, spem esse his, qui pro fratribus orant, quasi in peregrinatione constitutis; Prodest autem, quæ pro eis fit oratio, licet non omnes culpas abscindat. sæpe enim dum sumus in Mûdo sponte, inuitiq; peccamus, ut exprimat perfectio maior; namq; & iustorum memoriam facimus, & pro peccatoribus oramus; pro peccatoribus quidem diuinam misericordiam imploramus, & infra dicit sic: uerum rursus ad huius rei consequentiam redeamus, dicamusq; hoc Ecclesiam necessario facere, cum id a patribus

August.

iiij. Artic.

August.

Dionys.

Epipha.

bus acceperit traditum: item ad idem est Gregorius Nicenus in Sermonibus de defunctis: item Ioan. Damascenus in quodam Sermonibus de suffragiis. Testimonia autem sanctorum patrum Occidentalis Ecclesiæ pertransio, quia illa quasi innumera sunt, & notissima; de quibus in. iij. sententiarum dist. xlv. & in corpore decreti maximè. xij. q. ij. Præterea ueritas huius diffinitionis & ratione ostenditur convenientissima, quia plus apud Deum ualere credendus est amor charitatis inter fideles, quam ualcat amor ciuili inter conciuues, sed amor ciuili inter homines ualet tantum, quod unus ex amore potest alium apud iudicem liberare a debito pœnæ, uel rogando, uel satisfaciendo. ergo amor charitatis inter fideles tantum ualet, quod unus apud Deum potest alium liberare, uel in toto, uel in parte, a debito pœnæ, & hoc rogando, uel satisfaciendo. PRODESSE EIS, scilicet, in charitate decedentibus, quia ut dicit Augustinus, qui sine fide operante per dilectionem eiusq; sacramentis de corpore exeunt, frustra illi a suis huiusmodi officia impenduntur. MISSARVM. S. SACRIFICIA ORATIONES ET ELEEMOSINAS, tria hæc genera suffragiorum quibus animæ defunctorum pietate suorum uiuentium releuari creduntur ponit Augustinus libro de Agenda cura pro mortuis, ut in cap. non existimemus. xiiij. q. ij. Quibus beatus Gregorius addit quartum, uidelicet, ieiunium; Air enim ut in cap. animæ ea. causa, & quæstione, quod animæ defunctorum quatuor modis soluantur, aut oblationibus sacerdotum, aut precibus sanctorum, aut clarorum eleemosinis, aut ieiunijs cognatorum; inter ista autem præcipuum suffragium est sacrificium altaris; nihil enim in sacrificijs maius esse potest, quam corpus, & sanguis Christi; nec oblatio ulla hac potior esse potest, sed hæc omnes præcellit, ut in cap. nihil, de conse. dist. ij. ET ALIA PIETATIS OFFICIA. Nô solum illa quatuor, quæ tanq; mortuorum magis præcipua præsidia numerata sunt defunctis profunt, sed etiam, quæcunque alia bona, quæ ex charitate a fidelibus pro alijs fidelibus fieri consueuerunt illis prodesse credenda sunt, inquit sanctus Thom. in quarto, dist. xlv. secundum illud quod in symbolo profiteremur sanctorum communionem, quam facit ipsa charitas de conse. dist. quarta, in ca. ecce charitas, & Propheta inquit; Particeps ego sum omnium timentium te: ubi glos. ait, membrum enim particeps est totius corporis. ILLORVM QVE ANIMAS, hic ponitur declaratio, & diffinitio ueritatis quinti articuli controuersie Græcorum & Latinorum, circa statum animarum sanctorum ante diem iudicij; Græci enim dicebāt animas iustorum ante diem iudicij, finalem, & propriam non recipere mercedem, sed interim esse in conuenientibus quibusdam locis expectantes finalem retributionem in die iudicij recipendam: Latini uero dicebant, sicut & dicunt, iustorum animas, quæ ab isto seculo decedentes, nihil purgandum secum detulerunt, siue quæ ab his quæ purganda secum detulerunt in Purgatorio purgatae, fuerunt mox in cœlum recipi, mercedem finalem, & propriam a Deo recipientes. Super quo articulo sufficienti examinatione habita ueritatis, operante eo, qui facit unanimes habitare in domo, unanimes consensu Græcorum, & Latinorum uniuersa hæc sacra Oecumenica synodo approbante, diffinitum est, quod animæ sanctorum ante diem iudicij in cœlum recipiantur: unde animæ iustorum, qui ab isto seculo, sine aliqua culpa, & reatu pœnæ decedunt, cuiusmodi sunt qui post susceptum baptismum nullam omnino maculam incurrunt, & qui post contractam peccati maculam de suis peccatis plenam satisfactionem

Gre. Nic. Damasce.

August.

Idem. Gregor.

Thomas.

v. Artic.

in hoc seculo impleuerunt & quorum animæ, in Purgatorio modo supra com memorato de contentis peccatorum maculis sunt purgatæ, mox in cœlum recipiuntur, a domino percipientes finalem beatitudinis mercedem. Diffinitio ueritatis huius articulis, clarissimè ostenditur, quoad eius singulas partes, & primo quidem quoad illam partem, quoad ante diè iudicij sanctorum animæ recipiuntur in cœlum, ostenditur manifestissimè, ex omnibus illis sacra scripturæ locis, ubi de Ascensione Domini in cœlo sermo est, sicut ex illo patet psal. lxxvij. Ascendisti in altum, & cepisti captiuitatem. Item ex illo Micheæ. ij. Ascendet iter paudens, ante eos, & transiit Rex coram ipsis, & dominus in capite eorum. Item ex illo Apostoli ad Ephes. quarto, Ascendens Christus in altum, duxit captiuitatem. Quibus in locis non modo habetur, quod Christus in cœlum ascendit, sed etiam quod turbam sanctorum, quæ prius sub dæmonum potestate in Limbo iacuerat captiua, secum in cœlum transduxit. unde Apostolus ad Coloss. ij. Postquam descriperat qualiter Christus per mortem suam dæmonum principatus, & potestates spoliauerat patres de Limbo extrahendo, subiunxit, transduxit confidenter, scilicet, suos inquit glo. ad cœlum, unde etiam Ecclesia cantat de martyribus, Gaudent in cœlis animæ sanctorum, qui Christi uestigia sequuti sunt. Secundo ueritas præfatæ diffinitionis, quoad partem illam in qua dicitur, quod animæ iustorum, de quibus in diffinitione fit sermo, ab Ascensione. s. Christi in qua in possessionem regni cœlestis Christus nos introduxit, Mox cum absoluntur à corporibus, recipiuntur in cœlum; ostenditur etiam clarissima. Primo ex illo Apostoli secunda ad Corint. v. Scimus si terrestris domus nostra huius habitationis dissoluatur, quod ædificationem ex Deo habemus domum non manufactam, sed æternam in cœlis. Per quod manifeste datur intelligi quod dissoluto corpore anima iusti ad æternam, & cœlestem mansionem, mox perducitur, si quis autem contradicere uelit, dicens Apostolum non dixisse, quod statim dissoluto corpore domum æternam habeamus in cœlis in re, sed solû spe, tandem habituri in re, manifestè hoc esse contra intentionem Apostoli arguit sanctus Thomas, quia etiã dum hic uiuimus, habituri sumus cœlestem mansionem, secundum prædestinationem diuinam, & iam eã habemus in spe secundum illud Rom. viij. Spe enim salui facti sumus frustra, ergo addidit si terrena domus nostra huius habitationis dissoluatur, sufficisset enim dicere scimus, quoniam ædificationem ex Deo habemus æternam in cœlis. Item secundo apparet eadem ueritas ex illo eiusdem Apostoli ad Philip. primo, Dicitis desiderium habens, dissolui, & esse cum Christo, Christus autem in cœlis est sperabat, ergo Apostolus statim post corporis dissolutionem se peruenire in cœlum; unde Gregorius in quarto Dialogorum proponens, & soluens hanc quæstionem, an ante resurrectionem corporum, in cœlis recipi ualeant animæ iustorum, ita dicit: Luce clarius constat, quia perfectorum iustorum animæ, mox ut carnis lustra exeunt in cœlestibus sedibus recipiuntur. Quod & ipsa per se ueritas testatur dicens, ubicûque fuerit corpus congregabuntur, & aquilæ, quia ubi ipse Redemptor noster est, illuc procul dubio colliguntur & animæ iustorum; & Paulus dissolui desiderat, & esse cum Christo; qui ergo Christum in cœlo esse non dubitet, nec Pauli animam in cœlo esse negat. Tertio, ueritas præfatæ diffinitionis, quoad eius tertiam particulam, uidelicet, quod tales animæ iustorum, mox cû à corporibus soluntur recipiuntur à Deo finalem mercedem beatitudinis; etiam clarissima ostenditur

Thomas.

Gregor.

detur auctoritate sacra scripturæ; & primò ex illo Isa. x. ubi Propheta de primo aduentu Saluatoris loquens ait, Ecce dominus Deus in fortitudine ueniet & sequitur, Et merces eius coram eo, glof. interlinealis retributio omnium quod ea ratione dictum esse Doctores affirmant, quia in aduentu eius aperta nobis per ipsius Passionem ianua regni cœlestis, sancti ab hac uita decedentes mox retributionem præmissæ mercedis assequuntur, secundo ex illo Luc. xxij. quod dominus ait latroni, Hodie mecum eris in paradiso, ubi paradisi secundum mentem Christi, non est accipiendus paradisi terrestris aut cœlestis locus beatorum, sed ipsa fruitio diuinitatis, ut dicit sanctus Iho. in tertio sententiarum, dist. xxij. quam mox ipsa die latro iuxta Christi pollicitationem adeptus est, de quo Chrysof. in prima Homelia de cruce & de latrone ita loquitur, unde tanta beatitudo latroni; quid egit, tale ut post crucem mereatur uideri latronem & latronem uterq; pendet in cruce uterq; furacis uitæ, similis utriq; conuersio, sed nõ in utroq; mens una, nec in uno sensu uterq; perdurat, nec in eis similis indicatur euentus, sed unus beatitudinem cœli hæreditario promeruit, alter ad gehennam mittebatur ad pœnam. Sût etiam pro ueritate huius articuli rationes irrefragabiles plurimæ & maximè sanctus Tho. contra Gentiles in cap. xcy. in uita ista est status merendi uel demerendi, unde comparatur militiæ & diebus mercennarij, unde Iob. vij. dicitur, militia est uita hominis super terram, & sicut mercennarij dies eius, sed post statum militiæ & laborem mercennarij statim debetur premium, uel pœna bene, uel malè certantibus; unde etiam Leuitici. xix. dicitur non morabur te opus mercennarij apud te usque mane Dominus etiam dicit, Iohelis ultimo; cito uelociter reddam uicissitudinem uobis super caput uestrum; statim ergo post mortem animæ, uel premium consequuntur, uel pœnam. Item sic, eadem Dei prouidentia creaturis rationabilibus premia debentur, & pœnæ, qua rebus naturalibus perfectiones eis debita adhibentur, Sic est autem in rebus naturalibus quod unum quodq; statim recipit perfectionem cuius est capax nisi sit impedimentum ex parte agentis, uel recipientis; cum igitur animæ statim postquam fuerint à corpore se aratæ sint capaces gloriæ, & pœnæ statim utrunq; recipient. q̄ autem nulla ratione fundari possit quod premium bonorum, uel malorum pœna differatur usque ad resurrectionem corporum sic ostenditur, secundum ordinem culpæ, & meriti conuenienter est ordo in pœna uel premio, quod secundum ordinem causarum est ordo in effectibus, sed meritum, & culpa non conueniunt corpori nisi per animam. nihil enim habet rationem meriti, uel demeriti nisi in quantum est uoluntarium. in uoluntate enim ait Hierony. ad Rufinum causa est uitiorum atque uirtutum, in cap. nasci, dist. lvj. ergo tam premium, quam pœna conuenienter ab anima deriuantur ad corpus; non autem animæ conuenienter propter corpus; nulla ergo ratio est quare in punitione, uel præmiatione animarum expectetur resurrectio corporum, quando magis conueniens uideretur ut animæ, in quibus per prius fuit culpa, uel meritum, prius etiam præmientur, uel puniantur; non potest autem dici q̄ anima separata capax non sit beatitudinis, quia ultima animæ rationabilis beatitudo, ut in sequenti articulo habetur, consistit in uisione diuinæ essentia, manifestum est autem quod ad uisionem diuinam essentiam anima non eget corpore, quia anima non eget corpore, nisi propter phantasmata in quibus ueritatem intelligibilem cõuenitur, sed clarissimum est quod diuina essentia perphantasmata uideri non potest.

Chrysof.

Thomas.

Hierony.

cum enim diuina essentia sit quid in circumscriptione & infinitum, continens in se supereminetur quicquid potest intelligi ab intellectu creato, nulla spē creata, aut similitudine representari potest. & ideo dicit August. quod Dominus omnem formam intellectus nostri subterfugit, ergo anima à corpore se parata capax est ultimæ beatitudinis: **POST BAPTISMA VSCEPTVM** per quod non solum originalium, sed etiam uoluntariorum fit remissio peccatorum, ait Augustinus de baptismo paruulorum in cap. regenerare, de consec. dist. quarta, & hoc est quod dominus per Ezech. prophetam ait. xvj. cap. effundam super uos aquam mundam & mundabimini ab omnibus iniquitatibus uestris. **NULLAM OMNINO PECCATI MACVLAM INCURRERUNT**, talibus profecto immediate patet aditus regni cœlorum, unde super illud Luc. iij. Apertum est cœlum dicit uenerabilis Beda uirtus, hic baptismatis ostenditur de quo quisque cum egreditur ei regni cœlestis ianua aperitur; & Ambrosius libro de sacramentis ut in cap. per aquam de consec. dist. x. ait, per aquam baptismi est transitus de terrenis ad cœlestia. **SUNT PURGATAE**, duplex purgatio animarum à peccatis hic distinguitur, quædam fit in corporibus, & ista per poenitentiam fit, & baptismum, ut dicit Ioan. Chryso. & habetur in cap. non potest de consec. dist. iij. Item fit per alia sacramenta ut in cap. sciscitantibus, dist. ij. Item fit per uirtutis, & pietatis operam, ut Greg. in cap. si quælibet. xxij. q. ij. & Prouerb. xv. dicitur per fidem, & misericordiam purgantur peccata. Item fit per tolerantiam aduersitatum, & tribulationum Malachi. iij. sedebit quasi ignis confans & purgabit filios leui, & inducitur in cap. purgabit, dist. 50. alia distinguitur purgatio animarum post separationem à corporibus per ignem Purgatorij, de qua supra habitum est. **IN COELVM MOX RECIPI.** Contra hoc uidetur esse id illud Math. xxv. ubi legitur Christus dicturus iustis, Venite benedicti patris mei possidete uobis regnum paratum à constitutione mundi, & malis dicturus est; ite maledicti in ignem æternum qui paratus est diabolo, & angelis eius; ergo uidetur quod ante diem iudicij neque iusti in cœlum, nec in infernum damnati mox recipiantur, Ait enim per uerbum de futuro ibunt hi in supplicium æternum, iusti uero in uitam æternam. Ad hoc respondetur, & ad omnes similes auctoritates, quæ dicere uidentur quod in finali iudicio boni recepturi sunt mercedem, siue coronam gloriæ, mali uero damnationis tormentum, quod huiusmodi auctoritates non sint sic intelligendæ, quod ante diem iudicij neque iusti in cœlum euent, neque gloriam beatitudinis affequantur; nec etiam sunt ita accipiendæ, quod malorum animæ ante diem iudicij nec in infernum descendant, nec damnationis patiantur supplicia, cum, ut ex superioribus patet, & sacra scriptura, & sanctorum patrum testimonia, ac ratio ipsa manifeste testentur oppositum, sed sacra scriptura ita per uerba futuri temporis tam de præmiatione bonorum, quam de damnatione malorum duplici ex causa loquitur; primo quidem ratione generalis retributionis omnium, quæ in die uniuersalis iudicij nota omnibus simul sicut per uniuersalem separationem, tunc fiendam bonorū à malis; licet enim primo cuiuslibet homini ante iudicium certa sit notitia de damnatione sua, uel præmio, nõ tamen omnibus omnium damnatio, uel præmium innotescit, sed hoc erit in uniuersali iudicio; Secundo ratione integræ & consummatæ beatitudinis, quam tunc recipient iusti, & consummatæ damnationis quam tunc recepturi sunt mali; Resumptis enim corporibus tam beatitudo in sanctis, quam sup-

plicium

plicium damnationis in malis extenderetur ad corpora, & quia in resurrectione corporum, quæ fiet in die iudicij, datur homini hoc modo integra, & consummata, aut præmiatione letari, aut damnatione torqueri, ideo ipsi ultimo diei generalis iudicij, tam retributio bonorum, quam malorū attribuitur: & ista est ratio beati Gregorij, qui in quarto Dialogorum hæc dubitationem proponit, & soluit. Si inquit nunc in cœlo sunt animæ sanctorum quid est quod in die iudicij pro iustitiæ suæ distributione recipiant? Respondet, hoc eis nimirum crescit in iudicio, quod nunc animarum sola, postmodum etiam corporum beatitudine perfruuntur, ut in ipsa quoque carne gaudeant, in qua dolores pro domino, cruciatusq; pertulerunt. Pro hac quippe geminata eorum gloria scriptum est, in terra sua duplicia possidebunt. hinc etiam ante resurrectionis diem de sanctorum animabus scriptum est, datae sunt illis singule stolæ albæ; & dictum est illis, ut quiescerent tempus adhuc modicum, donec impleatur numerus conseruorum & fratrum suorum, qui itaque nunc singulas acceperunt, binas in iudicio stolas habituri sunt, quia modo animarum tantummodo, tunc autem animarum simul & corporum gloria lætabuntur. **ET IN TVERI CLARE IPSVM DEVM TRINVM ET VNVM SICVTI EST.** Hic sequitur declaratio, seu diffinitio sexti articuli controuersie Græcorum, & Latinorum circa uisionem, quam sanctorum animæ à corporibus absolutæ habent de Deo diem iudicij, Græci autem negantes animas iustorum à corporibus absolutas ante diem iudicij finalem suam consequi beatitudinem, per consequens dicebant illas ante diem iudicij non uidere clarè ipsum Deum; in cuius clara uisione, & aperta, æterna uita consistit. Ioan. xvij. Hæc est uita æterna, ut cognoscant te solum uerum Deum, & quem misisti Iesum Christum. Latini uero è contra sicut affirmabant illorum iustorum animas in absolute sua à corporibus mox in cœlum recipit; ita illis dari uisionem perfrui diuinitatis; super qua controuersia matura, & diligenti habita discussione tandem, operante Deo, concordia omnium tã Græcorum, quam Latinorum uoluntate, & assensu facta est talis diffinitio in summa duas complectens partes. Primo, quod animæ iustorum, de quibus in præfati articulo habitum est statim cum a corporibus absoluuntur uident clarè, & sicuti est, Deum uerum trinum, & unum. Secundo, quod quidam per se uident pro suorum meritorum diuersitate. Cuius diffinitionis ueritas clarissima ostenditur; Primo ex proximè dictis in præcedenti articulo; Cum enim ex ibidem inductis, manifestum sit animas iustorum immediate, cum absoluuntur à corporibus præmium, siue mercedem consequi beatitudinis, & ipsa beatitudo consistat in clara & aperta Dei uisione secundum illud Ioan. xiiij. Qui diligit me diligetur à patre meo, & ego diligam eum & manifestabo ei me ipsum, ubi glo. Augustini dicit, hæc uisio erit merces fidei, clarissimum est animas iustorū post separationem à corporibus uidere Deum clarè, & aperta uisione. **INTVERI CLARE**, id est non per speculū in ænigmate, aut per imagines, siue similitudines aliquas, quibus uidetur in hac uitâ, sed facie ad faciem. Post hanc enim uitam, ut ait August. lib. lxxxij. quæstionū; auferuntur omnia uelamenta, id est similitudines creaturæ ut Deum facie ad faciem uideamus prima ad Corinth. xiiij. Videmus nunc per speculum in ænigmate, id est obscure, tunc autem facie ad faciem, glo. j. manifestè ad similitudinem uultu recto se intuentium. **IPSVM DEVM TRINVM ET VNVM**, contra errorem dicentium beatitudinem, gloriam, siue felicitatem

Gregor.

vj. Artic.

August.

August.

August.

Idem.

Beda.

Chryso.

Gregor.

ultimam hominum non consistere in uisione ipsius Dei, sed alicuius alterius entitatis, quæ ab ipsa diuinitatis essentia realiter sit distincta, quam Græci energiam, siue actum, siue fulgorem uocant; Contra quos ac ita dicentes, præter plurima, quæ parum ante commemorata sunt est illud Hieremie. ix. ubi ex persona Dei dicitur; In hoc gloriatur qui gloriatur scire & nosse me, Ecce quod ultima hominis gloria in uisione Dei dicitur consistere; ratio etiam hoc sic demonstrat, perfecta hominis beatitudo non consistit in eo quod est perfectio intellectus secundum alicuius participationem, sed in eo quod est per essentiam tale, Manifestum est autem quod unumquodq; in tantum est perfectio alicuius potentia, in quantum ad ipsum pertinet ratio obiecti illius potentia, proprium autem intellectus obiectum est uerum, quodcumq; ergo habet ueritatem participatam contemplatum non facit intellectu perfectum ultima perfectione cum eadem sit dispositio rerum in esse, sicut in ueritate, ut dicitur secundo Metha. Cum autem solus Deus trinus & unus sit ueritas per essentiam, sola illius contemplatio, siue uisio facit hominem perfectè beatum. Præterea sic beatitudo est bonum perfectum quod totaliter quietat appetitum; alioquin non esset ultimas finis si adhuc restaret aliquid appetendum; hinc dicit August. in libro de moribus Ecclesie, quod beata uita est cum id quod optimum est habetur; obiectum autem uoluntatis est uniuersale bonum, sicut obiectum intellectus uniuersale uerum, ergo nihil potest quietare uoluntatem hominis nisi bonum uniuersale, quod in solo Deo trino & uno reperitur secundum illud prophetæ, qui replet in bonis desiderium tuum, ergo in solo ipso Deo trino & uno consistit ipsa hominis beatitudo uera, unde August. in lib. lxxxij. quæstionum, Beata uita est amor & perfecta notitia trinitatis; ipsa enim est solum bonum, & ineffabile gaudium, serena lætitia, purum, perfectum, & infinitum oblectamentum. SICUTI EST IDEM per essentiam, prima Ioan. ij. Cum apparuerit smiles ei erimus, quoniam uidebimus eum sicuti est, glo. non per speculum ut modo; in quo loco eliditur error dicentium non posse uideri Deum per essentiam ab intellectu creato, sed uideri in theorijs, & theopharijs, theophanias lumina respersa in creaturis appellat per modum uestigij, uel imaginis, theorias autem luminum intellectua, siue fulgores quosdam à Deo descendentes, & incircumscriptum lumen quod Deus est in quantum possibile est, manifestantes quod manifesta ratione erroneum esse ostenditur, quia cum ultima hominis beatitudo in altissima eius operatione consistat, quæ est operatio intellectus secundum philosophum primo Ethic. cum sit id quod supremum est in natura rationali, si nunquam Dei essentiam uidere potest intellectus creatus, uel nunquam beatitudinem obtinebit, uel in alio eius beatitudo consistit, quam in Deo, quorum utrunque est alienum à fide. Præterea cum ultimus finis hominis humanæ conditionis sit ipsa læticitas, ut ex dictis patet, sola illa uisio Dei est essentialiter ipsa læticitas, qua habita non restat aliquid aliud desiderandum, nec querendum, sed sola talis est cognitio, siue uisio Dei per essentiam, cum sola talis quietet perfectè desiderium creati intellectus, utpote per quam intellectus creatus peruenit ad essentiam primæ causæ efficientis, exemplaris, & finalis omnium rerum, quæ Deus est, hinc August. viij. de Trini. dicit, Nec queremus aliud cum ad illius contemplationem peruenimus; & propheta ait, Satiabor cum apparuerit gloria tua, psal. xvj. ergo necessario dicendum est, quod à beatis Deus per essentiam uideatur. Non potest autem dici,

dici, quod talis uisio Dei per essentiam non sit possibilis intellectu creato; primo quia naturale desiderium, quod impossibile est esse frustra, creatæ intelligentiæ est uidere Deum per essentiam, cum desiderium insit omnibus hominibus cognoscendi causas eorum quæ uidentur, & maxime primam causam, cum iuxta philosophi sententiam, tunc nos aliquid scit arbitramur cum causam primam cognoscimus; unde Aristot. & Auer. professi sunt quod intelligibile, quod omnis homo natura desiderat, intellectus diuinus est; eo quod sicut est causa omnis rei, ita lumen est faciens intelligibile quidquid intelligitur. Secundo quia sanctorum desiderium, quod impossibile est esse nisi possibile cum solum tale sit rationabile, desiderium est uidendi Deum per essentiam; ait enim sanctus uir Moyses Exod. xxxij. ostende mihi gloriam tuam; & propheta. s. David inquit in psal. Ostende faciem tuam & salui erimus. Tertio, quia uisio Dei sanctis per essentiam promittitur ex diuinis scripturis, prima ad Corinth. xij. uidemus nunc per speculum, tunc facie ad faciem, & Io. xij. Qui diligit me diligetur à patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum. Sed arguitur contra declarationem, & diffinitionem prædictam ex illo Ioan. primo, Deum nemo uidit unquam, quod exponens beatus Chrysof. dicit, nec ipse cælestes essentia ipsa dico Cherubim & Seraphim ipsum Deum ut est unquam uidere potuerunt. Respondetur quod auctoritas illa Ioannis tripliciter exponi potest, ut patet per Augustinum in libro de uidendo Deum, uno modo ut excludatur uisio corporalis, quia nemo uidit, uel uisus est Deum in essentia sua, Vnde Hieronymus, Nō solum diuinitatem patris, sed neq; filii, nec spiritus sancti oculi carnis possunt aspicere, sed oculi mentis de quibus dicitur, Beati mundo corde quoniam ipsi Deum uidebunt; alio modo, ut excludatur intellectualis uisio per essentiam ab his qui in ista mortali uiuunt carne, secundum illud Num. xxxij. Non uidebit me homo & uiuet, glo. quā diu hic mortaliter uiuitur per quasdam imagines Deus potest uideri, sed per ipsam naturam suam speciem non potest; alio modo ut excludatur uisio comprehensionis ab intellectu creato, secundum illud Hieremie. xxxij. Fortissime, magne, potens, dominus exercituum nomen tibi, magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu; & Damascen. primo lib. quoniam incomprehensibilis est Dei substantia, his qui diuine credunt scripturæ, non dubium est; & de hac uisione comprehensua loquitur beatus Chrysof. in auctoritate inducta cum dicit, Quod neque cælestes essentia, Deum ut est unquam uidere potuerunt, & quod de uisione comprehensionis loquatur ipse ex sequentibus ita declarat, unde subdit: notitiam hic dicit Euange. Certissimam considerationem & comprehensionem tantam, quantum habet pater de filio. Et ad hanc intelligentiam resoluenda sunt omnes similes auctoritates sanctorum patrum, quæ uidere uidentur quod Deus sit inuisibilis & huiusmodi. PRO MERITORVM TAMEN DIUINITATE ALIVM ALIO PERFECTIVS. Ista est secunda pars articuli; In regno enim cælesti præmiorum multæ sunt differentiæ; unde Dominus ait, Ioan. xij. In domo patris mei mansiones multæ sunt, glo. interlinearis August. diuersa præmia meritorum: In quo eliditur error dicentium, in futura uita omnia præmia, & pœnas esse æquales; Cum enim diuina iustitia illud exigat, quod ad æqualitatem in rebus seruandam pro culpis pœnæ reddantur, oportet, si est gradus in uirtutis actibus, & in ipsis peccatis, quod sit etiam gradus præmiorum, & pœnarum, alias non seruaretur æqualitas si non

Aristot. & Auer.

Chrysof.

August.

Hierony.

Damascen.

Chrysof.

August.

August.

August.

Philoso.

August.

plus peccanti maior pœna, aut melius agenti mains præmiũ redderetur contra illud, quia mensurã mensi fueritis remetietur uobis Math. viij. Sunt ergo multæ differentiæ præmiorum in beatis; unde Apostolus prima ad Corint. xv. Alia claritas Solis, alia claritas Lunæ, alia claritas stellarum, Stella enim differt à stella in claritate, sic & resurrectio mortuorum, glo. sicut ista cum unius nature sint, diuersæ tamẽ sunt claritatis, sic & homines cum sint unius generis, dissimilis tamen gloriæ erunt. Sed considerandum, quod hæc differentia graduum uisionis in sanctis non est accipiendã ex parte diuinæ essentia, quæ simplicissima est, ex cuius uisione omnes sancti beatificantur, ex parte luminis gloriæ per quod intellectus beatus eleuatur ad uidendũ diuinam essentiam, ut in cap. ad nostrũ, extra de hære. in cle. ita quod intellectus plus participans de lumine gloriæ perfectius Deum uidebit, plus autem participabit de lumine gloriæ qui plus habet de claritate, quæ quanto in aliquo erit perfectior, tanto habentem reddit capaciorem diuinæ claritatis, Math. xxv. Dedit unicuique secundum propriam uirtutem; sed uideretur quod locus iste contradicat ei quod dictum est parum ante, quod sancti uideant in gloria Deum sicuti est; Cum enim Deus uno modo sit, uideretur quod ab omnibus uno modo uideatur. non ergo perfectius ab uno, quàm ab alio. Respondetur quod cum dicitur, quod uidebimus Deum sicuti est hoc aduerbium sicuti determinat modum uisionis ex parte rei uisæ, ut sit sensus, uidebimus eum ita esse sicuti est, quia ipsum esse eius uidebimus quod est eius essentia: Non autem determinat modum uisionis ex parte uidētis, ut sit sensus, quod ita erit perfectus modus uidendi unius cuiusq; sancti, sicut perfectus est modus essendi ipsius Dei, hoc enim esset comprehendere Deum quod est impossibile. Et ita patet quod argumentum non procedit, licet enim, Deus uno modo sit, & unum & idem simplicissimum, & incommutabilissimum sit. esse diuinum quod ab omnibus uidetur nihilominus sunt in hoc uisionis genere uarij gradus perfectionis.

Illorum autem animas qui in actuali mortali peccato, uel solo originali decedunt descendere mox in infernum pœnis. tamen disparibus puniendas.

Hic ponitur declaratio, & diffinitio septimi articuli controuersia Græcorum & Latinorum circa perditorum pœnas. Latini dicebant, sicut & dicunt, illorum animas statim cum à corporibus abfoluuntur ad infernum descendere, & sempiternis ignibus subdi, Græci uero asserunt illos ante corporum resumptionem, & per consequens ante diem iudicij nulla huiusmodi sensibilia pati tormenta, sed solo futurorum tormentorum timore torqueri. super quo habita matura, & graui discussione, tandem omnipotentis Dei benedictione unanimi omnium tam Græcorum, quàm Latinorum uoluntate & assensu diffinitum est, animas illorũ qui in actuali mortali, aut solo originali decedunt mox in infernum descendere pœnis, tamen disparibus puniendas. Veritas tamen huius diffinitionis, licet ex prædictis nobis reddatur clarissima, nihilominus ostenditur ex eo, quod sicut in corporibus est grauitas, uel leuitas qua feruntur ad suum locum, qui est finis motus ipsorum, ita etiam in animabus meritum, uel demeritum, quibus perueniunt animæ ad præmiũ, uel ad pœnam, quæ sunt fines actionum ipsarum; Vnde

Vnde sicut corpora per grauitatem statim feruntur in locum suum nisi prohibeantur, ita animæ statim soluto uinculo carnis, per quod in statu uicæ detinebantur, statim præmiũ consequuntur, uel pœnam, nisi aliquis impediatur, sicut interdum impedit consecutionẽ præmij, aut ueniale peccatum, aut reatus pœnæ, quæ prius in Purgatorio purgari necesse est; ex prædictis ostenditur etiam auctoritate quo ad illos qui in actuali mortali peccato decedunt ex illo Iob. xxj. ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt. & ex illo Luc. xvj. ubi de diuite Epulone sic dicitur, quod mortuus est diues & sepultus est in inferno, de pœna eius uero sequitur; crucior in hac flama; Non potest autem dici, quod id quod hic, dicitur de Lazaro, & de diuite isto damnato parabola fuerit, & non rei ueritas; primo quia in toto isto capitulo nulla mentio fit quod Christus parabolicè fuerit locutus; secundo quia ibi nomen pauperis exprimitur, parabola autem dicitur ubi exemplum ponitur & nomina tacentur; Qua ratione dicit Ambrosius super Luc. quod narratio magis est quàm parabolica, quoniam etiam nomen exprimitur; tertio hoc patet testimonijs sanctorum patrum tam Græcorũ, quàm Latinorum, quorum sententiæ in expositione huius Euangelij manifestè ostendunt hanc non consistam parabolam esse, sed rem ueram gestam extitisse. Vnde Chrysost. super illo uerbo mortuus est diues, dicit sic; mortuus est quidem tunc corpore, sed erat illi antea mortua anima, nihil enim agebat ex operibus animæ. Nam totus feruor eius qui prouenit ex dilectione proximi expirauerat, & erat corpore defuncto defunctior. Item idem super uerbo illo, & ipse clamans dixit, Pater Abrahami &c. dicit sic; magnæ pœnæ magnam uocem reddebãt, Pater Abrahami miserere mei; frustra agis pœnitentiam in loco ubi non est pœnitentiæ locus, Tormenta te cogunt, non affectus. Item Basilius, Condignum autem præmiũ redditur diuiti illi, ignis, & infernalis pœna, & lingua arefacta; uice liræ sonantis gemitus, uice potus desiderium sitillæ; uice ambitus incessantis pernigil uerimis. Item hic idem beatus Gregorius, qui hanc ueritatem Euangelij, lib. quarto Dialogorum ostendens ita concludit, dum ergo peccatorem diuitem ueritas in ignibus prohibet, quis iam sapiens reproborum animas teneri ignibus negat? Super sedemus ab ulteriori declaratione præsentis partis, quia rationes superius inductæ in declaratione ueritatis quinti articuli faciunt ad confirmationem huius ueritatis. Vnde Gregorius quarto Dialogorum. Si esse sanctorum animas in cœlo sacramenti eloquij attestatione credidit, oportet ut per omnia esse credas animas iniquorum in inferno. quia ex retributione iustitiæ æternæ, ex qua iam iusti gloriatur, necesse est ut per omnia iniusti crucientur; nam sicut illos beatitudo lætificat, ita credi necesse est, quod à die exitus sui ignis reprobos exurat. Quantum uero ad illos qui in solo originali peccato decedunt ueritas præsentis articuli etiam clarissima redditur ex illo Io. tertio, nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto non potest introire in regnum Dei, Aqua generalitate neque sexum nec ætatem excludit, ut in cap. maiores, extra de bapt. & eius effectu, de quo August. de Fide ad Petrum, regula. xxij. & in cap. firmissime, de conf. dist. x. firmissime tene, & nullatenus dubites non solum homines ratione uerentes, uerum etiam paruulos, qui siue in utero matrum uiuere incipiunt & ibi moriuntur, siue iam de matribus nati sine sacramento baptismi, quod datur in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. de hoc seculo transeunt ignis æterni sempiterno supplicio puniendos, quia & si peccatum propter actionem

Ambrosi.

Chrysost.

Basilius.

Gregor.

Idem.

August.

nullum habent, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione, & natiuitate traxerunt, & ita patet ueritas articuli, quoad eius ambas partes. Qui in actuali mortali. Duplex in genere distinguitur peccatum, uidelicet, actuale, & originale, tam à Magistro sententiarum in secundo, dist. xxx. quàm à Gratiano de pecc. dist. quarta, quasi per totum, & in cap. firmissime, parum ante inducto de consec. dist. x. & extra de bapt. & eius effectu, cap. maiores. Peccatum uero actuale quod in actu proprio illius personæ in qua est consistere dicitur, Diuiditur in mortale & ueniale in secundo sententiarum di. xliij. & de penitentia, dist. v. cap. medicina. S. tres sunt; Mortale uero dicitur per quod homo mortem meretur æternam; Veniale autem quod hominem usque in reatum perpetuæ mortis non grauat, uerum tamen poenam meretur, sed facile indulgetur in secundo sententiarum, dist. xliij. cap. primo, & in decre. dist. lv. s. criminis, & cap. qualiter, VEL IN SOLO ORIGINALI. Originale peccatum, quod origine trahitur in omnibus qui per concubitum uiri & mulieris concipiuntur, ut ait Augu. in supra commemorato ca. firmissime, Varie descriptum legimus à sanctis Doctoribus; dicitur enim forma peccati, id est concupiscentia, uel concupisibilitas, quæ dicitur lex membrorum, siue languor naturæ, siue tyrannus qui est in membris nostris, siue lex carnis, ut in secundo sententiarum, dist. xxx. & in decreto. xv. q. j. S. itaq; Anselmus uero in libro de Conceptu uirginali, cap. xxvij. dicit illud esse carentiam, siue nuditatem originalis iustitiæ; Verum pro cõcordantia istorum iuxta sanctum Thom. & alios Doctores præcipuos est considerandum, quod in quolibet peccato est inuenire aliquid quasi formale, & aliquid materiale. Si enim consideremus peccatum actuale ipsa substantia actus deordinati materialiter in peccato se habet: sed deordinatio à fine, formale in peccato est, quia ex hoc præcipuè ratione mali habet; unde dicitur quod conuersio ad bonum commutabile est ibi, sicut materiale, Auersio à bono incommutabili est, sicut formale, ita est in peccato originali; Ad uidentium autem quid materiale sit, & quid formale in eo, iuxta sententiam sancti Tho. in prima parte, secundæ. q. lxxxij. artic. tertio, est notandum, quod unumquodq; habet speciem à sua forma; species autem peccati originalis sumitur ex causa sua, quare oportet quod illud quod est formale in originali peccato accipiatur ex parte causæ peccati originalis; oppositorum autem oppositæ sunt causæ; est ergo attendenda causa originalis peccati ex causa originalis iustitiæ, quæ ei opponitur, Tota autem ordinatio originalis iustitiæ ex hoc est quod uoluntas hominis erat Deo subiecta, quæ quidem subiectio primo & principaliter erat per uoluntatem, cuius est mouere omnes alias uires in finem; unde ex auersione uoluntatis à Deo secuta est inordinatio in omnibus alijs uiribus animæ. Sic ergo priuatio originalis iustitiæ per quam uoluntas subdebatur Deo est formale originalis peccati; omnis autem alia inordinatio uirium animæ se habet in peccato originali, sicut quoddam materiale, quæ quidem inordinatio communi nomine potest dici concupiscentia; & ita peccatum originale materialiter est concupiscentia formaliter uero defectus originalis iustitiæ debite ineffe. IN INFERNVM, dicitur autem infernus ab infra eo quod infra sit sub terris, cum legamus de Dathan & Abyron Num. xvj. quod aperuit se terra & deglutiuit eos descenderuntq; uiui ad inferos, cui interpretationi ratio ipsa concordat; Sicut enim damnatorum status differt perfecta distantia à statu beatorum; ita locus à loco: unde sicut statui beatorum

rum

rum debetur locus supremus, ita statui miseræ loci inferni etiam secundum corpus; dicit autem Hierony. super Ionam prophetam, quod infernus sit in medio terræ, quomodo cor in medio animalis: habet nihilominus diuersa receptacula, unde sanctus Thom. in tertio sententiarum, dist. xxij. distinguit quadruplicem infernum. Vnus est infernus damnatorum, in quo sunt tenebræ, & quantum ad carentiam diuinæ uisionis, & quantum ad carentiam gratiæ & est ibi poena sensibilis, & hic est infernus locus damnatorum, & in istum locum dicit præsens diffinitio descendere eos, qui in actuali mortali peccato ab ista uita decedunt. Alius est infernus supra istum in quo sunt tenebræ, & propter carentiam diuinæ uisionis, & propter carentiam gratiæ, sed non est tibi poena sensibilis, & dicitur Limbus puerorum, & in istum intel liguntur descendere qui in solo originali peccato ab ista uita recedunt. Tertius infernus super hunc est, in quo sunt tenebræ quantum ad carentiam diuinæ uisionis, sed non quantum ad carentiam gratiæ, sed est ibi poena sensus, & dicitur Purgatorium. Alius magis supra, est in quo sunt tenebræ quantum ad carentiam diuinæ uisionis, sed non quantum ad carentiam gratiæ, nec est ibi poena sensibilis, & hic est Limbus sanctorum Patrum. POENIS TAMEN DISPARIBVS, pro disparitate, scilicet, & diuersitate peccatorum, qui enim in peccato mortali actuali decedunt cum poena damni, quæ dicitur carentia diuinæ uisionis, affliguntur etiã poenis sensibilibus ignis, & aliorum suppliciorum, secundum illud psal. x. Pluet super peccatores laqueos, ignis, sulphur, spiritus procellarum &c. Quibus dicitur Math. xxv. Ite maledicti in ignem æternum. Qui enim in solo originali peccato decedunt nõ patiuntur poenam aliquam sensibilem, sed solam poenam damni, uidelicet carentiam diuinæ uisionis; unde in cap. maiores, extra de bapt. & eius effectu dicitur: poena originalis peccati est carentia uisionis Dei; actualis uero peccati poena, gehennæ perpetuæ cruciatus: & huius ratio est, quia acerbitas poenæ sensibilis declarationi culpæ responderet, secundum illud Apoc. xvij. quatum glorificauit se, & in delictis fuit tantum date illi tormentum; In peccato autem originali non est aliqua delectatio, sicut nec operatio. delectatio enim operationem sequitur, ut dicitur. x. Ethico. quare dicit beatus Augustinus in de Baptismo paruulorum, quod mitissima poena eorum erit, qui præter peccatum, quod originale traxerunt, nullum insuper addiderunt, ut in capit. de generante, de consec. dist. iij. Non esset autem poena istorum mitissima si sensibili torquerentur, cum poena ignis inferni grauissima sit. Sed contra hoc uidetur esse cap. firmissime, ubi dicitur, firmissime tene, & nullatenus dubites paruulos, qui sine sacramento baptismatis de hoc seculo transferunt ignis æterni supplicio sempiterno puniendos. Præterea idem August. in Pronosticon. dicit quod paruuli decedentes, sine baptismo experientur gehennam. Gehenna autem poenam sensus dicere uidetur. Ad ista responderet iuxta sanctum Thom. in quæstionibus de malo, quod nomine supplicij, gehennæ, cruciatus, aut tormenti, uel si quid simile in dictis sanctorum inueniatur dictum quod paruuli sine baptismo decedentes patientur, large accipiendum est pro poena, unde ponitur species pro genere; Et accipit ita glo. decreti, in ca. firmissime: unde super uerbo, igne, exponit, id est poenam; dicit enim sanctus Thom. in secundo sententiarum respondens ad hoc argumentum, quod nomine ignis frequenter in scriptura quælibet poena significari cõsueuit. Ideo autem sancti (dicit beatus Thom.) tali modo loquendi usi sunt, ut detesta-

Hierony.
Thomas.

August.

Ansel.

Thomas.

Idem.

Ethic.
August.

August.

Thomas

Idem.

Idem.

Albertus. bitem redderet errore pelagianorum, qui assererent in paruulis nullum peccatum esse, nec eis aliquam poenam deberi. Albertus uero magnus in secunda parte summæ suæ respondens ad illud Math. xxv. Itē maledicti in ignē æternum, dicit, quod paruuli sine baptismo decedentes dicuntur esse in igne non ratione aduersionis, quæ est in igne, scilicet, quod sentiant aduersionem, sed ratione tenebrositatis loci infernalis qui tenebrosus esse dicitur unde

August. August. de baptismo paruulorum, ut in cap. nulla, de consec. dist. quarta, inquit. Nulla præter baptismum salus promittitur infantibus, quia infantes si per sacramentum, quod ad hoc diuinitus est institutum in credentium numerum non transeant, in tenebris manent. Est præterea inter ipsos qui in mortali actuali peccato decedunt pro diuersitate peccatorum, diuersitas poenarum, quia ut dicitur Deuter. xxv. pro mensura peccati erit plagarum modus, unde beatus Gregorius quarto Dialogorum inquit, unus est gehennæ ignis, sed non uno modo cruciat peccatores uniuersosque, quantum exigit culpa tantum illic sentietur poena; nam sicut in isto mudo sub uno sole multi consistunt nec tamen eiusdem solis ardorem equaliter sentiunt, quia alius plus estuat, atque alius minus. Ita hic in uno igne non est unus modus incendij, quia quod hic diuersitas corporum hoc illic agit diuersitas peccatorum ut & ignem non dissimilem habeant, & in eosdem singulos dissimiliter exurat. Si uero queratur an sit aliqua disparitas, siue differentia in poena ipsa quam patiuntur paruuli sine baptismo discedentes; Respondendum uidetur quod nõ quia omnes una, & eadē, & equali poena puniuntur, uidelicet, carentia diuinæ uisionis quia culpa originalis, cui respondet prædicta poena, secundum quod per se naturam respicit procul dubio equaliter in omnibus talibus inuenitur, ut ait sanctus Tho.

Gregor.

Thomas.

Item diffinimus Apostolicam Sedem, & Romanum Pontificem in uniuersum orbem tenere primatum; & ipsum Pontificem Romanum successorem esse beati Petri Principis Apostolorum, & uerum Christi Vicarium totius Ecclesiæ, & caput omnium Christianorum patrem, atque Doctorem existere, & ipsi in beato Petro pascendi, regendi, & gubernandi uniuersalem Ecclesiam à domino nostro Iesu Christo plenam potestatem traditam esse, quemadmodum etiam in gestis Oecumenicorum Conciliorum, & in sacris Canonibus continetur.

Hic ponit octauus articulus controuersie, & discordie inter Latinos, & Græcos circa auctoritatem Romani Pontificis. Græci enim negabant Romanum pontificem uniuersalis Ecclesiæ habere primatum, & principem, ac patrem esse cæterorum omnium pontificum; solum illi dantes primum locum inter cæteros Patriarchas, absque quacunque superioritate prælationis. Latini uero è conuersione Romanum pontificem dicebant, sicut semper affirmarunt, primatum, & prælationem habere uniuersalis Ecclesiæ, & caput, & patrem esse cunctorum fidelium. Super quo articulo prouida, & matura habita ueritatis discussione, dante illo à quo cuncta bona proce-

procedunt, Græcis & Latinis unanimiter consentientibus uniuersa synodo approbante facta est prædicta diffinitio, & diuiditur in duas partes; in prima ponitur diffinitio ipsius articuli; in secunda inducitur confirmatio testimonio ex gestis uniuersalium Conciliorum, & sacrorum Canonum reuerentia; secunda ibi, *QUEMADMODUM ETIAM &c.* Prima in septem, secundum septem partes cõtentas in diffinitione; in prima declaratur Romanum pontificem primatum habere in uniuersum orbem; in secunda successorem esse beati Petri; in tertia uerum esse Christi Vicarium; in quarta caput esse totius Ecclesiæ; in quinta omnium christianorum patrem existere; in sexta Doctorem omnium fidelium esse; in septima plenitudinem potestatis regendi, pascendi, & gubernandi uniuersalem Ecclesiam à domino Iesu Christo suscepisse, singula loca patent, uerum, quia principatus Romani pontificis hoc in loco diffinitus præsupponit ecclesiæ regimen ita à Christo institutum, ut unus toti christianæ religionis præsideat multitudini, antequam ad declarationem præsentis articuli accedamus institutionem hanc Christi paucis, & breuibus conuenientissimam ostendamus; Primo quidem, quia naturalior est principatus unius in multos quam possit esse multorum in unum. natura enim, principiorum amat singularitatem, ut ait beatus August. primo de Nuptijs & concupiscentia; Hinc Aristoteles probans unitatem primi principij, xij Methaphy. ait, Entia nolunt male disponi, neque bona pluralitas principatum, unus ergo princeps; in apibus etiam unus est princeps, & grues unam sequuntur ordine litterato, ait beatus Gregor. in cap. in apibus. vii. q. j. secundo, quia inter species regiminis humanarum ciuilitatum nobilior, & præstantior est species regalis regiminis, in qua summa potestatis, & principatus auctoritas est, apud unum, ut. iij. Politicorum Aristot. docet tertio, quia huiusmodi regiminis dispositio magis assimilatur diuino regimini, in quo unus Deus toti mundo præsidet omnium gubernator & rector, Ecclesiastici primo, Unus est altissimus creator omnium. Quarto quia in triumphante Ecclesia, à qua ecclesia militans exemplariter descendit, Apoc. ultimo, Unus supremus Hierarcha est cunctis ordinibus præsidens in quem omnis Hierarchia consumatur, ut diuinus ostendit, Dionysius. v. cap. Ecclesiæ Hierarchiæ. Quinto, quia in lege ueteri, quæ figura nouæ legis fuit unus summus sacerdos diuina dispositione fuit institutus, cui cæteri omnes parere deberent. Sexto quia uno toti Ecclesiæ præsidente nulli dubium quod unitas fidei, per quam Ecclesia maxime una dicitur melius conseruatur, de qua Apostol. prima ad Corint. primo. Id ipsum dicatis omnes & non sint in uobis schismata; Qua institutionis diuinæ conuenientia unius supremi principis, & pastoris in tota Ecclesia iam illustrata, aperiamus consequenter quod huiusmodi unius, & uniuersalis princeps rector, & pastor in tota republica Christiana sit Romanus pont. partes singulas præsentis articuli diffinitæ congruis declarationibus percurrentes. Quod uero Apostolica Sedes, siue Romanus pontifex primatum habeat in uniuersum orbem, ut prima pars articuli dicit, licet ex multis sacre scripturæ locis, secundum sanctorum Patrum, & Doctorem sententias, & expositiones manifestum haberi possit, breuitatis tamen gratia, ex solis duobus illud ostendamus; & primo quidem clarissimum est ex illo Math. xvj. Quod dominus speciali loquitur Petro dicens, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam &c. quia licet alij Apostoli etiam clauas acceperint, ex hoc tamen quod Christus (à quo cum sit Dei sapien-

August. Aristot.

Gregor.

Aristot.

Diony.

Anacle. tia nihil frustra dictum, aut factum putandum est, ita præ cæteris Petro specialiter de clauibus loquitur apertissime datur intelligi, quod primatus, & principatus iudiciariæ potestatis super cæteras omnes Petro donatus fuerat. Quod testimonij sanctorum Patrum, tam Græcorum, quam Latinorum tractantium hunc locum Euangelicum apertum habemus. Sâcra enim Anacleus. iiii. à sancto Petro, & Græcis natione in Decretis suis in cap. sacrosancta, distin. xxij. ita dicit, Sacrosancta Romana, & Apostolica Ecclesia non ubi Apostolis, sed ab ipso domino Salvatore primatum obtinuit; sicut beato Petro Apostolo dicit; Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam & reliqua, & infra; inter beatos Apostolos quædam fuit discretio potestatis, & licet omnes essent Apostoli Petro tamen concessum est à domino ut reliquis omnibus præesset Apostolis. Item beatus Chrysof. natione Græcus super Math. hunc locum exponens ita loquitur, Vide qualiter Christus reducit Petrum ad excelsum de ipso intelligentiam; hæc enim ei se promittit daturum, quæ sunt propria Dei solius, scilicet peccata soluere, & ecclesiam immutabilem facere inter tot persecutionum & tentationum procellas. Et iterum ut inducit sanctus Thom. in tractatu Græcorum, super Math. ita loquitur, Filius quæ patris est, & ipsius filij potestatem Petro ubi; terrarum concessit, & homini mortali omnium, quæ in cælo sunt dedit auctoritatem dando ei claves ad hoc ut Ecclesiam ubiq; terrarum amplifcet. Item sanctus Cyrillus Græcus in libro Thesaurorum exponens hæc auctoritatem ita loquitur, ut deducitur in glo. continua, secundum hanc autem domini promissionem, Ecclesie Apostolica Petri ab omni seductione, & hæretica circumuentione immaculata manet super omnes præpositos, & Episcopos, & super omnes primates Ecclesiarum, & populorum in suis pontificibus, in fide plenissima & auctoritate Petri. Item in testimonium huius uniuersalis primatus Anastasius Patriarcha Græcus scribens Felici Papæ, ut in cap. fuit. ix. q. tertia, ita dicit, fuit semper uestra Apostolicæ Sedis licentia iniuste damnatos, uel excommunicatos potestatiue sua auctoritate restituere, & sua eis omnia reddere, & illos qui eos condemnauerunt, aut excommunicauerunt Apostolico punire priuilegio, sicut etiam nostris, & antiquioribus nouimus factum temporibus. Testimonia sanctorum Patrum Latinorum, tam per glo. & expositiones canonis, & sermonis, quam per decretum, & decretales dispersa plura sunt, de quibus pauca afferamus. Dicit enim beatissimus Clemens Papa in cap. in illis. lxxx. dist. q. inter ipsos Apostolos non fuit par institutio, sed unus præfuit omnibus. Item beatus August. in Epist. ad Glor. um & Eleusium grammaticos dicit; q. in Romana Ecclesia Apostolicæ cathedræ semper uiguit principatus. Item sanctissimus Leo Papa in sermone tertio ordinationis suæ; de toto mundo unus Petrus eligitur, qui & uniuersarum gentium uocationi, & omnibus Apostolis, cunctisq; Ecclesie patribus præonatur, & infra; propter quod dicitur beato Petro, Tibi dabo claves &c. Transiuit quidem in alios Apostolos uis potestatis istius, & ad omnes Ecclesie principes decreti huius constitutio inuenitur, sed non frustra uni commendatur quod omnibus intimatur, Petro. n. ideo hoc singulariter creditur, quia cunctis Ecclesie rectoribus Petri forma præponitur. Item Iulius Papa, ut in cap. nolite errare, dist. xj. dicit, quod in apostolica Sede dominus totius Ecclesie principatum posuit. Item beatus Gregor. Ioanni Subdiacono scribens in cap. quanto, dist. lxij. inquit, Apostolica Sedes auctoritate cunctis præla-

ta constat ecclesijs. Item multa alia ad hoc pertransio testimonia, sicut Originus, Ambrosij, Hieronymi, Augustini, Bedæ, & Rabani, & multorum summorum pontificum. Præterea secundo primatus, & principatus Romani pontificis ostenditur apertissime ex illo, Ioan. ultimo, ubi Christus inquit Petro; Pasce oues meas, idest loco mei, ut exposuit Chrysof. Præpositus esto, & caput fratrum tuorum; super quo uerbo Theophil. ut habetur in glo. continua inquit, finito prandio commissionem ouium mundi Petro commendauit, & Chrysof. super Actus Apostolorum dicit; Petrus à filio super omnes qui filij sunt potestatem accepit; non ut Moyses in gente una, sed in uniuerso orbe dicente domino ipsi Petro, Pasce oues meas, Inrer oues istas, & illas nõ distinguens, sed uniuersas oues eius curæ commendauit. Præterea scilicet re cordationis Papa Adrianus in epistola transmissa Athanasio Patriarchæ Constantinopolitano inquit, inter cætera; sedes beati Petri in omnem terrarum orbem primatum tenes resulget, & caput omnium Ecclesiarum Christi consistit. Præterea quod in uniuersum orbem beatus Petrus habuerit principatum uniuersa Ecclesia profitetur, quæ in eius solemnitate sibi à Christo dictum illud commemorat; Simon Petre antequam de nau uocarem te noui te, & super plebem meam constitui te. Hinc est quod Constantinus Imperator fide Christi illuminatus hanc de Apostolicæ Sedis, & Romani pontificis principatu diuinam dispositionem intelligens, & deuotè amplectens per modum executionis diuinæ instituit quarto die sui baptismitis, ut in toto orbe Romanum pontificem cæteri pontifices, & sacerdotes ita caput habeant, sicut iudices reges, & q. principatum teneat, tam super quatuor sedes Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanam, & Constantinopolitanam quam super omnes in uniuerso orbe terrarum Dei Ecclesias, decernens ut pontifex qui pro tempore ipsius Romanæ Ecclesie extiterit, celsior, & princeps cunctis sacerdotibus, & totius mundi existat, & eius iudicio, quæ ad cultum Dei, uel fidem christianorum, uel ad stabilitatem procuranda fuerint disponantur in cap. Constantinus, dist. xcvi. Quod autem Romanus pontifex successor sit beati Petri principis Apostolorum in eadem plenitudine auctoritatis, & amplitudine principatus, ut secunda pars articuli præfate definitionis dicit, patet, quia cum potestas huiusmodi data fuit Petro à Christo ad edificationem Ecclesie, tam diu oportet hanc potestatem perpetuari, quam diu necesse est Ecclesiam ædificari; Hoc autem necesse fuit post mortem Petri, usque ad finem seculi. Sic ergo data est potestas Petro, ut in alios post eum, qui in eius cathedra sederent diffunderetur, & deriuaretur. Ait enim dominus Math. ult. Ego autem uobiscum sum usque ad consumationem seculi. Quare beatus Cyrillus Hierosolymitanus Patriarcha ex persona Christi Petro loquens dicit, Tu cum sine, ego sine fine cum omnibus quos tuo loco ponam plenè & perfecte sacro & auctoritate cum eis ero, sicut & sum tecum; & beatus Cyrillus Alexandrinus in libro Thesaurorum, sicut Christus accepit à patre, ut dux, sceptrum Ecclesie gentium ex Israel egrediens super omnem principatum & potestatem, & super omne quodcunque, ut ei genua cuncta curuentur plenissimam potestatem, sic & Petro & eius successoribus plenissime commisit. & infra; Nulli alij quam Petro, quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit; & infra; pedes Christi humanitas est ipse homo, cui tota trinitas dedit plenissimam potestatem, quam unus tum assumpsit & in unitatem personæ transfudit. ad patrem super omnem principatum, & potestati, ut ado-

Chrysof.

Idem.

Adria. pp.

Cyrrillus.

Cyrrillus, Alexadri nus.

rent eum omnes angeli Dei, quod totum dimisit per sacramentum & potestatem Petro, & Ecclesie eius. Item Innocentius Quartus ut in cap. ad apostolicum de sent. & re iudi. cum Iesu Christi uices, licet immeriti, teneamus in terris, nobisq; in beati Petri persona sit dictum quodcumque ligaueris super terram erit ligatum & in caelis &c. Præterea quod Romanus pontifex uerus sit Christi Vicarius Christi uices agens in terris, quemadmodum tertia pars articuli definitionis habet manifeste apparere ex illo Io. ult. Pasce oues meas, id est loco mei, ut exposuit Chrysof. Præpositus esto & caput fratrum tuorum, ut ipsi loco mei te adsumentes, ubiq; terrarum te in throno tuo sedentem prædicent, & confirment; & beatus Cyrillus Alexan. dicit in libro Thefaurorum; quod Apostoli & Euangelistæ in Euangelijs, & Epistolis affirmarunt in omni doctrina Petrum esse loco domini, & eius Ecclesiam ei dantes locum in omni capitulo, & synagoga, in omni electione & confirmatione; licet enim omnes Episcopi Christi dicantur Vicarij, secundum illud secundum ad corinth. v. Pro Christo legatione fungimur, tanquam Deo exhortante per nos, & prima Corinth. iij. sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores ministeriorum Dei; hoc enim dicebat Apostolus de Apostolis, & per consequens de eorum successoribus qui sunt Episcopi, ut in cap. in nouo, dist. xxj. dicit sanctus Anacletus; unus tamen inter eos principalis Vicarius, & supremus est constitutus pro seruanda ecclesie unitate, uidelicet, Romanus pontifex. unde glo. super id Math. xvj. Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, in cap. rogamus. xxiiij. q. j. item huius fidei professor. Iustinianus Imperator in Epistola, inter claras quæ habetur, capitulo de summa trinitate, & fide cathol. Romano pontifici ei ita scribens; Nec enim patimur quicquid ad ecclesiarum statum pertinet qua nui manifestum, & indubitatum sit, ut non etiam uestræ innotescat sanctitati, quia caput est omnium sanctarum ecclesiarum; Cæterum quod Romanus pontifex sit omnium christianorum pater, sicut quinta pars articuli definitionis dicit, manifestum est ex ipsa nominis interpretatione; Dicitur enim Papa quasi pater patrum; sicut Patriarcha summus patrum interpretatur, cap. clericos, distinct. xxj. ut possit dici omnibus fidelibus ex persona Christi de Simone Petro primo Romano pontifice, quod Mathias appropinquante tempore mortis dicit filijs suis de Simone filio suo; Ecce Simon frater uester, scio quod uir consilij est ipsum audite semper, & ipse uobis erit pater; quare beatus Marcellus scribens Episcopis Antiochenis dicit; Non oportet uos proprium relinquere patrem, & alios sequi, ipse est enim caput totius Ecclesie. Et patres in Chalcedonensi synodo circa finem quintæ actionis inquit hoc tenemus, & credimus, quod patris omnium Leonis confessorio habet; Vbi considerandum est quod Romanus pontifex potest dici pater omnium Ecclesie pontificum quadrupliciter, ætate, honore, genitura, & cura. Ætate quidem quodammodo, quia apostolica Sedes prima est, inter omnes, quæ primo apud Antiochiam fuit, & postea iubente domino Romam translata, ut in cap. rogamus. xxiiij. quæst. prima, inquit sanctus Marcellus papa. Secundo est pater honore, beatus enim Petrus fuit primus Apostolorum honore, & dignitate, & ita Romana Ecclesia suo nomine consecrata domino instituite prima est, & caput. cæterarum ait Iulius. papa scribens Orientalibus Episcopis in cap. de dum. iij. q. vj. & beatus Anacletus natione Græcus in cap. sacrosancta, distinct. xxij. prima sedes, inquit, celestis beneficio est Romana Ecclesia, quam Petrus & Paulus suo martyrio consecrarunt. Tertio est pater genitura, primo quia primus fidei, qua quisque Christiano nomine censetur fundamenta posuerit; unde dominus Petro ait, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam &c. super quo uerbo beatus Ambrosius, ut in cap. fidelior, distinct. c. dicit, petra dicitur, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam saxum immobile totius corporis Ecclesie compagem, molemq; contineat, secundo quia, ut

Chrysof.

Cyrillus.

Anacle.

veφελῶ

Isido.

Anacle.

Chrysof.

Dionys.

Cyrillus.

quorum pontificum & mar tyrum testimonia sufficiant, quæ eo quod eadem eum beato Cyrillo exhortationem religiosam obedientie, & reuerentie apostolicæ prosequuntur magis præsent. loco fauere uidentur. Primo quidem; beatus Calistus papa, & martyr omnibus Episcopis scribens, ita loquitur; Non decet à capite membra discedere, sed iuxta scripturæ testimoniū omnia membra caput sequantur: Nulli uero dubium est quod Apostolica Ecclesia mater omnium ecclesiarum sit, à cuius nos regulis nullatenus conuenit deuiare; & sicut filius uenit facere uoluntatem patris, sic & uos uoluntatem implete uestræ matris, quæ est Ecclesia, cuius caput, ut dictum est, Romana existit Ecclesia, in cap. non decet, dist. xij. Secundo ad idem est beatus Marcellus papa, & martyr, qui uniuersis Episcopis per Antiochiam constitutis scribens ita dicit; Rogamus uos, fratres dilectissimi, non aliud doceatis, neque sentiat, quam quod à beato Apostolo Petro, & reliquis Apostolis, & patribus accepistis; Ipse enim est caput totius Ecclesie, cui dominus ait, Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, in cap. rogamus. xxiiij. q. j. item huius fidei professor. Iustinianus Imperator in Epistola, inter claras quæ habetur, capitulo de summa trinitate, & fide cathol. Romano pontifici ei ita scribens; Nec enim patimur quicquid ad ecclesiarum statum pertinet qua nui manifestum, & indubitatum sit, ut non etiam uestræ innotescat sanctitati, quia caput est omnium sanctarum ecclesiarum; Cæterum quod Romanus pontifex sit omnium christianorum pater, sicut quinta pars articuli definitionis dicit, manifestum est ex ipsa nominis interpretatione; Dicitur enim Papa quasi pater patrum; sicut Patriarcha summus patrum interpretatur, cap. clericos, distinct. xxj. ut possit dici omnibus fidelibus ex persona Christi de Simone Petro primo Romano pontifice, quod Mathias appropinquante tempore mortis dicit filijs suis de Simone filio suo; Ecce Simon frater uester, scio quod uir consilij est ipsum audite semper, & ipse uobis erit pater; quare beatus Marcellus scribens Episcopis Antiochenis dicit; Non oportet uos proprium relinquere patrem, & alios sequi, ipse est enim caput totius Ecclesie. Et patres in Chalcedonensi synodo circa finem quintæ actionis inquit hoc tenemus, & credimus, quod patris omnium Leonis confessorio habet; Vbi considerandum est quod Romanus pontifex potest dici pater omnium Ecclesie pontificum quadrupliciter, ætate, honore, genitura, & cura. Ætate quidem quodammodo, quia apostolica Sedes prima est, inter omnes, quæ primo apud Antiochiam fuit, & postea iubente domino Romam translata, ut in cap. rogamus. xxiiij. quæst. prima, inquit sanctus Marcellus papa. Secundo est pater honore, beatus enim Petrus fuit primus Apostolorum honore, & dignitate, & ita Romana Ecclesia suo nomine consecrata domino instituite prima est, & caput. cæterarum ait Iulius. papa scribens Orientalibus Episcopis in cap. de dum. iij. q. vj. & beatus Anacletus natione Græcus in cap. sacrosancta, distinct. xxij. prima sedes, inquit, celestis beneficio est Romana Ecclesia, quam Petrus & Paulus suo martyrio consecrarunt. Tertio est pater genitura, primo quia primus fidei, qua quisque Christiano nomine censetur fundamenta posuerit; unde dominus Petro ait, Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam &c. super quo uerbo beatus Ambrosius, ut in cap. fidelior, distinct. c. dicit, petra dicitur, eo quod primus in nationibus fidei fundamenta posuerit, & tanquam saxum immobile totius corporis Ecclesie compagem, molemq; contineat, secundo quia, ut

Calistus.

Iustinian.

Marcel.

Iulius.

Anacle.

Ambro.

Anacle. ait beatus Anacletus in capit. in nouo, distinct. xxi. In nouo Testamento est. Christum dominum à Petro sacerdotalis incepit ordo, quia ipsi primo pontificatus in ecclesia Christi datus est dicere domino ad eum, Tu es Petrus & super hanc petram &c. tertio quia omnes Sedes alias Patriarchales, siue Metropolitanas, & ceteras cuiuscumque ordinis Ecclesias, Ecclesia Romana inſtituit, & fundauit, ut in cap. omnes, distinct. xxij. textus clarissimus est. Item Vigil. pp. papa Eathero Episcopo scribens ita dicit, Nulli uel tenuiter scienti, uel pleniter sapienti dubium est, quod Ecclesia Romana fundamentum & forma sit ecclesiarum à qua omnes ecclesias principium sumpsisse nemo recte crediturum ignorat. quarto quia à Romano pontifice, siue ab apostolica Sede iurisdictionis auctoritas in omne corpus Ecclesie diffunditur, ut ait sanctissimus Leo papa in cap. dominus, distinct. xix. & quia patri debetur honor, & reuerentia, iuxta illud Malachie primo; si ergo pater ego sum ubi est honor meus? Dicebat deuotissimus Imperator Carolus, in memoria beati Petri honoramus sanctam Romanam, & Apostolicam Sedem, ut que nobis & mater sacerdotalis dignitatis esse debeat, Ecclesiastica magistra rationis, in cap. in memoriam, distinct. xix. Quarto modo Romanus pontifex dicitur pater omnium christianorum cura, Vnde Ioan. ultimo dictum est Petro, Pasce oues meas, glo. Chrysoſto. Vniuersas oues suas Christus eius cura commendat. Item Leo papa in Epistola quam scribit Anastasio Episcopo Thessalonicensi dicit, Sicut prædecessores mei prædecessoribus tuis, ita & ego iam dilectioni tuæ, priorum securus exemplum, uices mei moderaminis delegaui, ut curam quam uniuersis ecclesijs principaliter ex diuina institutione debemus, imitator nostræ mansuetudinis effectus adiuuare; & Gregorius ad Imperatorem Mauritium scribens, ita dicit; cunctis Euangelium scientibus liquet, quod uoce dominica sancto, & omnium Apostolorum principi Petro Apostolo totius ecclesie cura commissa est, ipsi quidem dicitur, Petre amas me pasce oues meas. Hinc Iustinianus Imperator, ubi supra scribens beatissimo papæ Ioanni Secundo summo pontifici dicit sic; in principio reddentes honorem apostolicæ Sedi, & uestre sanctitati quod semper nobis fuit in uoto, & est, & ut decet patres, honorantes uestram beatitudinem omnia quæ ad ecclesiarum statum pertinent, festinamus ad notitiam uestre sanctitatis deferre. Præterea quod Romanus pontifex Doctor, & magister omnium christianorum existat, ut sexta pars articuli definitionis dicit manifestum est ex illo Ioan. ultimo, Pasce oues meas; pascere autem, ut ait Alchuntus in glo. est credentes in Christo ne à fide deficiant, confortare quod pabulo scientiæ & doctrinæ adimpleri dignoscitur, secundum illud Hierem. tertio, Dabo uobis pastores iuxta cor meum qui pascant uos scientia & doctrina; quare beatus Chrysoſtomus super Ioan. dicit Christus Iacobum localiter terminat, Petrum autem totius orbis ordinat magistrum & doctorem; unde in epistola Agatonis synodica recitata in. vi. Concilio dicitur, quod præcepto domini habet Romanus pontifex imbueret, & instruere populum christianum; & beatus Athanasius in epistola synodica quam scripsit beatissimo Felici papæ ita inter cetera dicit. Tu prophanarum heresum atque omnium imperitorum depositus ut princeps, & Doctor, & caput omnis Orthodoxæ doctrinæ, & immaculatæ fidei existis. Quare beatus Maximus in epistola Orientalibus directâ, ita loquitur, Omnes fines orbis qui Deum sincere receperunt, & ubique terrarum catholici ueram fidem consistentes in ecclesia

Roma-

Romanorum pontificum, tanquam in Solem respiciunt, & ex ipso lumine catholica & apostolica fidei recipiunt ueritatem; Nec immerito, nam Petrus legitur primo perfectam fidem esse confessus domino reuelante Mathæ. xvi. Tu es Christus filius Dei uiui, unde & dicit ei dominus, Rogauit pro te ut non deficiat fides tua, hæc ille. Hinc apostolica Sede, mater & magistra fidei à sanctis patribus est appellata, ut in cap. omnes, distinct. xxij. ad quam omnes maiores & difficiliore cause iubentur referri, ut in cap. præceptis, distinct. xij. & in cap. non licuit, distinct. xvij. beatus Gregorius papa dicit; & in cap. multis beatus Pelagius, & in cap. quotiens, papa Innocen. xxiij. q. j. & hoc rationabiliter quoniam soli Petro dictum est; duc in altum, glo. Ambrosij, & habetur in cap. non turbatur. xxiij. quæst. prima, id est in profundum disputationum. ET IPSI IN BEATO PETRO. Hic ponitur ultima pars articuli de primatu, & auctoritate Romani pontificis, in qua dicitur, quod Romano pontifici in beato Petro sit à Christo data plena potestas pacendi, regendi, & gubernandi uniuersalem ecclesiam. Quæ pars luce clarius splendet, ex superioribus, tam ex Math. xv. Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & tibi dabo &c. quam ex Ioan. ultimo; pasce oues meas; in quibus uerbis, iuxta supra assignatas maxime Græcorum patrum sententias in secunda parte huius articuli, data est Petro, & successoribus eius à Christo potestas plena pacendi, regendi, & gubernandi uniuersalem ecclesiam, ut solus Romanus pontifex uocatus sit in plenitudinem potestatis. Alij uero in partem sollicitudinis, ut in cap. decreto. ij. q. vj. & hoc quia aliorum potestas certis arctatur limitibus, potestas uero Romani pontificis extenditur & in ipsos qui super alios potestatem acceperint, ut deuotus ait Bernar. Vnde Leo papa in epistola, quam Anastasio episcopo Thessalonicensi scribit ita dicit; uices enim nostras ita tuæ credimus charitati, ut in partem sis uocatus sollicitudinis, non in plenitudinem potestatis. IPSI IN BEATO PETRO, qui in hac parte figura erat omnium successorum suorum, Petrus enim non solum sibi soli ecclesie primatum & iudicariæ potestatis principatum accepit, sed etiam omnibus suis successoribus, quorum representabat personam. Hinc beatus Augustinus supra Ioan. & habetur in cap. quodecunq; . xxiiij. quæst. prima dicit, quod Petrus cum clauis accepit ecclesiam sanctam significauit PASCENDI Ioan. ultimo; pasce oues meas, REGENDI pertinet autem ad pastorem regere plebem sibi commissam. Actuum. xx. Attēdite uobis, & uniuerso gregi in quo uos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam Dei, quam acquisiuit sanguine suo. De amplitudine uero, & uniuersalitate potestatis regendi, quam habet Romanus pontifex respectu uniuersalis ecclesie. Sanctus Anacletus in epistola tercia decretali, quam omnibus episcopis scripsit ita loquitur, ut in cap. sacrosancta, distinct. xxij. Sicut cardine cistium regitur sic huius sancte sedis auctoritate omnes ecclesie domino disponente reguntur; & beatissimus Leo papa in Sermone quodam ordinationis sue ita loquitur, de toto mundo unus Petrus eligitur, qui & uniuersarum gentium uocationi, & omnibus Apostoli, cunctisque ecclesie patribus præponatur, ut quamuis in populo Dei multi sacerdotes sint multiq; pastores, omnes tamen proprie regat Petrus quos principaliter regit & Christus. GYBERNANDI gubernare actus est prepositi, siue principis, secundum illud quod de Ioseph dicitur Gen. xxxix. prepositus omnibus gubernabat creditam sibi domum; & de beato Petro Apo-

stolorum principē beatus Leo papa, in sermone quodam ordinationis suæ, inquit quod in ascēta fortitudine perseverans suscepta Ecclesie gubernacula non reliquit, A DOMINO NOSTRO IESU CHRISTO, non ab Apostolis, nam ut ait sanctus Anacletus in Epistola sua superius commemorata, & habetur in cap. sacrosancta, distinct. xxij. sacrosancta Romana, & Apostolica Ecclesia non ab Apostolis, sed ab ipso domino Salvatore primatum obtinuit, sicut beato Petro Apostolo dixit, Tu es Petrus &c. A DOMINO IESU CHRISTO non a Concilijs uniuersalibus, quia ut ait sanctæ recordationis Papa Pelagius in cap. quamuis, distinct. xxj. Sancta Romana Ecclesia catholica, & Apostolica nullis synodicis constitutis cæteris ecclesijs prælata est, sed Euangelica uoce domini, & Saluatoris nostri primatum obtinuit; Tu es inquit Petrus & super hanc petram &c. A DOMINO IESU CHRISTO non a Cæsare, aut ab aliqua alia terrena potestate, quia, ut ait sanctæ memoriæ Nicolaus papa ut in cap. omnis, distinct. xxij. illam solus ipse fundauit, & non supra petram fidei mox nascentis erexit, qui beato Petro æternæ uitæ clauigero terreni simul & cælestis imperij iura commisit. Non ergo quælibet terrena substantia, sed illud uerbum quo constructum est cælum, & terra, per quod denique cuncta condita sunt elementa Romanam fundauit Ecclesiam; Hæc autem ueritas etiam manifesta ratione sic declaratur. Prima potestas in uno quoque ordine potestatis, quæ præsupponitur ab alijs potestatibus inferioribus illius ordinis, necesse est ut dependeat immediate ab auctore illius ordinis, pater de se; sed potestas papalis est prima in ordine ecclesiastico inter oēs partes potestatiuas illius; ut enim ait sanctus Anacletus in cap. in nouo, distinct. xxj. in nouo Testamento post Christum dom num a Petro sacerdotalis cepit ordo & ipsi primo pontificatus in Ecclesia Christi datus est. Præsupponitur etiam papalis potestas ab alijs tñ ad illas se habet, sicut caput ad membra, ut in cap. ita dominus, distinct. xix. & sicut fons ad riuulos, & radix ad ramos, ut in cap. loquitur dominus. xxxij. quæst. prima, ergo necessario dicendum est, quod papalis potestas a solo Christo auctore primo ecclesiastici ordinis deriuetur. PLENAM secundum omnem differentiam loci, temporis, & conditionis personarum Mathæ. xvj. Quodcunque ligaueris super terram erit ligatum & in cælis &c. QVEM ADMODVM ETIAM IN GESTIS OECUMENICORVM CONCILIORVM ET IN SACRIS CANONIBVS CONTINETVR: Hic ponitur confirmatio præfati articuli testimonio sumpto, tam ex gestis Oecumenicorum Conciliorum, quam ex sacrorum Canonum auctoritate, Colligitur quidem in primis primatus Romani pontificis super uniuersam ecclesiam ex gestis uniuersalis & Oecumenici Concilij Niceni, in ea parte, in qua sancta synodus Decreta sua a Romano pontifice humiliter supplicat roborari, & confirmari; unde patres præfate synodi ita beatissimo Siluestro Romano, tunc pontifici scribunt; Beatissimo papæ urbis Romæ cum omni reuerentia colendo Siluestro. Osus Episcopus provincie Hispaniæ, ciuitatis Cordubens. & cæteri coepiscopi. ccc. xvij. in domino salutem. Nunc omnia, ad uestræ sedis augmentum accurrimus roborari, & infra; quicquid autem constituimus in Niceno Concilio præcamur uestri oris cōsortio confirmari. Item secundo præfata Romani pontificis superioritas colligitur ex gestis tertie synodi, uidelicet, ephesinæ primæ in ea parte in qua tota synodus Nestorio synodalia Decreta transmittens ita scribit. Ecce itaque te simul

simul cum sancta synodo, quæ apud amplam urbem Romam congregata est præsidente sanctissimo & uenerandissimo patre & confacerdote nostro Cælestino Episcopo his scriptis synodicis te iam tertio conuenimus consilium dantes, ut a tam prauis abstineas dogmatibus quæ & sentire cognosceris, & docere. Recipias uero fidem rectam ecclesijs per beatissimos Apostolos & Euangelistas ab initio traditam qui & oculis inspexerunt; & ministri uerbi fuisse monstrantur. Quod si hæc religio tua facere distulerit iuxta dilationem litteris prædiffinitam sanctissimi & uenerandissimi confacerdotis nostri Romani præsulis Ecclesiæ Cælestini suas te nullam sortem habere nobiscum nec locum aut conuiuium, uel colloquium cum Dei sacerdotibus & Episcopis obtinere hæc ibi. Planè nisi Romanus pontifex auctoritatis principatum haberet super omnes Ecclesiæ pontifices nullam beatus Cælestinus præsul Romanus condemnandi Nestorium Constantinopolitanum episcopum habuisset auctoritatem nec illius prædiffinitam termini peremptorij dilationem sancta synodus tam reuerenter obseruasset. Item tertio præfata superioritas pontificatus Romani præsulis colligitur ex gestis Chalcedonenfis synodi tum primo in ea parte, in qua tota synodus legitur acclamasse beato Leoni papæ, Sanctissimus Leo Oecumenicus Patriarcha per multos annos uiuat; tum secundo in ea parte in qua eadem synodus Decreta sua per præfatum Romanum pontificem humiliter postulat cōfirmari. Vnde patres præfate synodi beatissimo Leoni Romano pontifici ita scribunt. Nouimus, quia quicquid reuerentiam a filiis sit ad patres recurrit facientes hoc quasi proprium sibi rogamus igitur & tuis nostrum Decretis honora iudicium, & sicut nos cupit in bonis adiecimus cōsonantiam sic, & summitas filijs quod decet adimpleat; & infra, ut autem cognoscatis, quia nihil cuiuslibet donando gratiam fecimus, aut per inimicitias aduersando, sed nutu gubernante diuino omnem uobis gestorum uim insinuamus ad comprobationem nostræ sinceritatis, & ad eorum quæ a nobis gesta sunt firmitatem, & cōsonantiam. tum tertio superioritas primatus Romani pontificis colligitur ex gestis Chalcedonenfis synodi in ea parte in qua damnationis sententia in Dioscorum per Paschaliū Episcopum Lilibetanum & socios eius beatissimi Leonis papæ Legatos ad petitionem synodi legitur promulgata, & ea potissime ratione, quia in secunda synodo Ephesina aduersus Apostolicam Sedem latrare & aduersus Romanum pontificem Leonem dictare præsumperat excommunicationis sententiam. Item in ea parte in qua synodus ordinationem factam a papa Leone de maximo in Episcopum Antiochensem deuote acceptauit. Item quarto primatus Romani pontificis colligitur ex gesto sextæ synodi uniuersalis in ea parte, in qua sancti patres eiusdem synodi, cum multa uene ratione recepisse leguntur Epistolas suggestionum Agathonis papæ quas ad Constantinum Imperatorem misit aduersus Monothelitas asferentes unam operationem, & unam uoluntatem in Christo. In quibus quidem epistolis plurima continentur de primatu Apostolicæ Sedis, & Romani pontificis principatu. Ait enim beatissimus Agathon in prima sua suggestione inter cætera de beato Petro sic ad propositum. Beatus Petrus spirituales oues ecclesiæ ab ipso redemptore omnium trina commendatione pascēdas suscepit cuius annitente præsidio hæc Apostolica eius ecclesia nunquam a uia ueritatis in qualibet erroris parte deflexa est. Cuius auctoritate ut pote Apostolorum omnium principis semper omnis catholica Ecclesia & uniuersales synodi si-

Anacle.

Anacle.

deliter amplectētes in cunctis secutæ sunt, omnesq; uenerabiles patres Apostolicam eius doctrinam amplexi per quā & probatissima Christi luminaria claruerunt, & sancti quidem Doctores Orthodoxi uenerati atq; secuti sunt. Item quinto idem ex gestis septimæ synodi colligitur in ea parte, primo in qua tota synodus magna cum reuerentia epistolæ legitur recepisse Nicolai papæ & eius successoris sancti Adriani in quibus apertissime asseritur Apostolicam Sedem primatum habere in omnem orbem terrarum, & caput & magistratam esse cæterarum ecclesiarum. Secundo in ea parte, in qua tota synodus obseruatrix & cultrix obedientiæ, & reuerentiæ Apostolicæ Sedis Photium & Gregorium Syracusanum schismaticos condemnauit qui aduersus Apostolicæ Sedis principatum factuose conspirauerunt. IN SACRIS CANONIBVS CONTINETVR. Quod autem sacri Canones contineant, & doceant Apostolicam Sedem & Romanum pontificem, primatum, & principatum habere in uniuersum orbem testantur multi sancti patres. Sanctus enim Iulius papa à sancto Siluestro Secundus in cap. dudum. iij. q. vj. ita dicit. dudum à sanctis Apostolis successoribusq; eorum in antiquis Decretum est statutis, quæ hæctenus sancta & uniuersalis Apostolica tenet ecclesia nõ oportere præter sententiam Romani pontificis concilia celebrari, uel Episcopum condemnari quoniam sanctam Romanam ecclesiam primatem omnium ecclesiarum esse uoluerunt. Item Paschasius episcopus Vicarius Apostolicæ Sedis & præfident uice beatisimi Leonis papæ in Concilio Chalcedonensi circa actionem decimasextam dicit sic. Trecetorum decem & octo sanctorum patrum Canon sextus est quod ecclesia Romana semper habuit primatum. Præterea idem testatur fœlicis recordationis Ioannes papa Secundus scribens Iustiniano Imperatori ut habetur cap. de summa trin. & fide catho. ita dicens Romanæ Sedi reuerentiam conseruatis, & ei cuncta subijctis, & ad eius deducitis unitatem ad cuius actorem hoc est Apostolorum primum domino loquente præceptum est. Pæce oues meas quam esse omnium uere ecclesiarum caput & patrum regulæ & principium statuta declarant, & pietatis uestræ reuerendissimi affectus testantur. Item ad idem sanctus papa Gelasius scribens ad Anastasium Imperatorem ita dicit. Quod uero Apostoli Petri Sedes cunctis seculi christianis, & ecclesiæ prælata sit uniuersæ & Canonum serie paternorum & multiplici traditione firmatur. Cæterum sanctus papa Pelagius in cap. ipsi sunt idem testatur dicens ipsi sunt Canones, qui appellaciones totius ecclesiæ ad huiusmodi sedis examen uoluerunt deferre ab ipsa uero nunquam prorsus appellare debere sanxerunt, ac per hoc illam de tota ecclesia iudicare ipsam ad nullius commẽare iudicium, nec de eius unquam præceperunt iudicio iudicari sententiamq; eius constituerunt non oportere dissolui, cuius potius sequenda Decreta mandauerit. Non est autem dubium hæc omnia clarissimum testimonium proferre primatus Apostolicæ Sedis. Sed possit aliquis rationabiliter quærere, cū Græci de pluribus alijs articulis à Latinis doctoribus uidebantur accusari, quàm de istis octo in præfenti Decreto à sanctissimo domino nostro expressis. Cur non fuerit facta mentio de alijs articulis, in præfato Decreto, maxime cum omnium fidelium una sit fides, ut inquit Apotolus ad Ephe. quarto. Responderetur primo, quia in istis octo articulis uidebatur esse principalis differentia inter Græcos & Latinos, plures autem aliorum non erant ita toti ecclesiæ Orientali communes. Secundo, quia multi aliorum articulorum, qui Græcis ascribebantur

Iulius pp.

tur

tur corollarie pendebant ex istis, qui consequenter sublati intelliguntur concordia habita in principalibus. Tum tertio, quia de multis aliqui Græcorum accusabantur superioribus temporibus, à quibus qui apud nos presentes fuerunt, tam dictis, quàm operibus immunes, & innocentes se manifestissime demonstrarunt, quare non fuit necesse de alijs mentionem facere.

Renouantes insuper ordinem traditum à Canonibus cæterorum uenerabilium Patriarcharum, ut Patriarcha Constantinopolitanus Secundus sit post sanctissimum Romanum Pontificem, Tertius uero Alexandrinus, Quartus autem Antiochenus, & Quintus Hierosolimitanus saluis, uidelicet, priuilegijs omnibus & iuribus eorum.

Post diffinitionem primatus Romani pontificis consequenter hic ponitur ordo, quem cæteri principales Patriarchæ obseruare debent inter se, & diuiditur in duas partes; primo enim firmatur ordo Sedium cæterarum Patriarchalium; alias à patribus institutus, uidelicet, quod Constantinopolitanus Patriarcha sit secundus post Romanum pontificem: tertius uero &c. Secundo firmantur iura, & priuilegia prædictorum Patriarcharum, secunda ibi, SALVIS. TRADITVM A CANONIBVS, uidelicet, primo synodi uniuersalis Constantinopolitanæ, primæ in qua, ut in cap. Constantinopolitanæ, dist. xxij. sic habetur Constantinopolitanæ ciuitatis Episcopum habere oportet primatus honorem post Romanum episcopum, propterea quod sit noua Roma. Item secundo traditus est, hic ordo in synodo Chalcedonensi, ubi circa actionem. xvj. sic habetur diffinitionem sanctorum patrum sequentes, ubiq; & regulam, quæ nunc lecta est, ceterum quinquaginta Deo amicissimorum episcoporum, qui congregati sunt sub piæ memoriæ Imperatore Theodosio in Regia ciuitate Constantinopoli Roma cognoscentes, & nos eadem diffinimus de priuilegijs eiusdem sanctissimæ Constantinopolitanæ ecclesiæ nouæ Romæ &c. item tertio idem haberi dicitur ex sexta synodo, in qua ut in cap. renouantes. xxij. distinct. inducit Gratianus, quanquam nos nihil tale in aliqua parte præfate synodi reperire potuerimus. Item quarto idem ordo habetur ex Canone Concilij generalis Lathe- ranensis, quod Innocen. Tertio, cum multitudine maxima prælatorum Græcorum, & Latinorum Romæ celebrauit; in quo ut in cap. antiqua, extra de priuilegijs sic habetur antiqua Patriarchalium sedium priuilegia renouates sancta uniuersali synodo approbante sancimus, ut post Romanam ecclesiam, quæ disponete domino super omnes, alias ordinariæ potestatis obtinet principatum, utpote mater uniuersorum Christi fidelium & magistra, Constantinopolitana primum, Alexandrina secundum, Antiochena tertium, & Hierosolimitana quartum locum obtineat, seruata cuilibet propria dignitate. Sed surgit hic satis rationabilis quæstio, cur totiens à patribus ordo iste Patriarcharum fuerit renouatus: Responderetur, quod propter cõtradictionẽ, quam habuit in principio suæ institutionis ab Apostolica Sede: Cum enim ab antiquo Ecclesia Alexandrina secundum locum teneret, ut testatur sanctus Anacleus in epistola sua decretali, ut in cap. sacrosancta, distinct. xxij. & hoc ipsum sancti patres in Concilio Niceno decreuissent semper obseruandum, ut

Anacle.

DECRE. EVGE. IIII.

in cap. mos. distinct. xlv. sancti patres Romani pontifices grauius ferentes, & ecclesia Alexandrina contra Nicenos Canones sua denudaretur prerogatiua nunquam uoluerunt assentire, nec robur adducere confirmationis predicto Canonis. Sicut Damasus papa, cuius tempore secunda synodus celebrata est, in qua primo Canon ille est introductus. Præterea Leo papa sub quo celebrata est quarta synodus, in qua primo Canon præfatus est renouatus multipliciter contradixit. sicut epistolæ eius aperte testantur, quas scribit, tam ad Antholium Episcopum Constantinopolitanum, cuius suggestione renouatio prædicta fuerat attemptata, quam ad patres eiusdem Chalcedonenfis synodi. Cumq; patre ecclesiæ Orientalis optimè scirent Canones Conciliorum nullum robur posse firmitatis habere sine assensu & confirmatione Apostolicæ Sedis studuerunt per multas synodos prædictum Canonem renouare quouisque ab Apostolica Sede Imperatoris præcisibus confirmationem obtinuerunt. Et ut uideatur papa Vigilus sub quo celebrata est quinta synodus confirmauit hunc ordinem secundum, ut etiam haberi potest ex authentica tit. de ecclesiasticis titulis collat. nona, ubi Iustinianus Imperator postquam professus est quatuor synodorum uniuersalium dogmata, sicut Sacras scripturas suscipere, & earum regulas, sicut diuinas leges obseruare ita dicit: ideoq; sancimus secundum earum diffinitiones sanctissimum senioris Romæ papam primum esse omnium sacerdotum, beatissimum autem Episcopum Constantinopolis, nouæ Romæ secundum habere locum post sanctam Apostolicam senioris Romæ sedem, & infra, loquendo de prouincijs, subiectis iurisdictioni illius ita dicit: & in subiectis sibi prouincijs obtinere eum locum Sedis Apostolicæ & Romæ, secundum ea quæ diffinita sunt à sanctissimo papa Vigilio, SECUNDVS, & ita posterior, scilicet potestatis, & dignitatis ordine. Ordo enim ut Priscianus ait; pars potestatis est; unde quæ gradum differentem habent in ordine, babent etiam differentem gradum in potestate. hinc clarissima luce colligitur, quam aperte errent, qui Constantinopolitanum Patriarcham equalis potestatis dignitatis, & honoris interpretantur, cum Romano pontifice. Quis enim nisi mente alienus dubitat, quod Romanus pontifex, qui caput, & Pastor uniuersalis ecclesiæ est cæteros omnes ecclesiæ pontifices potestate, & auctoritate excedit? unde beatus Gregor. Io. Episcopo Siracusanò scribens, & habetur in cap. de Constantinopolitana, distinct. xxij. Non est dubium ecclesiam Constantinopolitanam Apostolicæ Sedis esse subiectam, quod etiam Imperator Iustinianus in authentica loco superius annotato apertissime innuit. Ex quibus per consequens luce clarius patet, quam aperte ueniat contra professionem fidei catholice, quoniam iuxta institutionem Christi & ueterum Canonum reuerentiam in hac synodo Græci & Latini professi sunt, quod Constantinus Episcopus se uniuersalem, ac Oecumenicam, aut orbicularem se nomet Patriarcham: repugnat plane huic appellationi, & ratio ipsa, & ecclesiæ unitas, & dispositio Euangelij, & communis omnium catholicorum fides, ut quilibet etiam parum doctus intelligit, aduersus quam intolerabilem superbæ appellationis temeritatem sanctæ memoriæ Pelagij, & sancti Gregorij multæ præclaræ, & acerrimæ extant epistolæ, de quibus in cap. nullus, & cap. ecce, distinct. xcix. SALVIS VI DELICET PRIVILEGIIS OMNIBVS &c. Præuilegia enim ecclesiarum, & monasteriorum, sanctorum patrum auctoritate instituta nulla debent improbitate conuelli, nulla nouitate mutari, Ait beatus Anacletus in cap. priuilegia,

Gregor.

VNIONIS GRÆCO.

41

uilegia, xxv. quæ est. ij. Sunt autè quatuor priuilegia Patriarcharum. Primum est, quod postquam recipiunt pallium à Sede Apostolica conferunt pallium Metropolitanis, qui sub eis sunt. Secundum est, quod recipiunt fidelitatis & obedientiæ iuramentum pro se, & Romana ecclesia. Tertium est, quod faciunt ante se ubiq; deferre crucem nisi ubi papa fuerit, aut eius Legatus utens insignibus papalibus, & nisi in urbe Romana. Quartum est, quia appellatur ad ipsos omnijs medijs. Hæc omnia habentur, extra de priuilegijs in cap. antiqua in r. & glo. præcipue Innocentij I. TRIBVS HORVM. Ita. n. Apostolica Sedes proprium uigorem retineat, ut à se concessa alijs iura non minuat, inquit beatus Gregorius in cap. quanto, dist. lxiij. & in cap. de ecclesiasticis. lv. q. ij. Sicut nostra iura defendimus ita singulis quibuscunque ecclesijs sua iura seruamus.

Datum Florentiæ in sessione publica synodali sollemniter in Ecclesia maiori, celebrata Anno Incarnationis Dominica Millesimo Quadragesimo Trigesimo nono Pridie nonas Iulij, Pont. nostri Anno nono.

FLORENTIÆ. Nota conuenientiam nominis loci, in quo huius sanctæ unionis, & pacis Ecclesiæ opus perfectum est, & consummatum. Ait enim ipsa Christi sponsa sancta Ecclesia. Cantic. primo. Leuctus noster Floridus est, ubi glo. inquit, pax Ecclesiæ uirtutibus floret. IN ECCLESIA MAIORI. licet enim domus Fratrum prædicatorum, quæ sub Titulo Sanctæ Mariæ Nouellæ fundata est & in qua pro amplitudine, & pulchritudine loci mansio est sanctissimi domini nostri locus fuerit institutus synodalis conuentus, quia tamen ad hanc desideratissimæ unionis conclusionem audiendam uniuersus populus, & magistratus ciuitatis sperabatur concurrere iussu. S. D. N. Eugenij assentientibus patribus eiusdem sacræ synodi ordinatum est, ut in ecclesia maiori, pro ampliori eius capacitate sessio hæc celebraretur.

Hæc sunt Pater beatissime, quæ pro declaratione ueritatis, & defensione auctoritatis eorum, quæ à tua beatitudine in Decreto Unionis Græcorum diffinita sunt dicenda ad præsens occurrunt, quæ si tuæ sapientiæ sufficienter dicta uisa fuerint lætus Omnipotenti Deo gratias agam. Si uero minus, sanctitas tua, qui princeps es Doctor, & caput omnis Orthodoxæ doctrinæ, illa suppleri iubeat, & emendari.

Explicit Apparatus Domini Cardinalis Sancti Sixti, super Decreto Unionis Græcorum Florentiæ.

L

SVBSCRIPTIONES PATRVM, QVI INTER-
*fuerunt cum Sanctissimo Domino nostro Eugenio dif-
 finitioni presentis Decreti.*

Ego Eugenius Catholice Ecclesie Episcopus ita diffiniens subscripsi.
 Ego Antonius episcopus Ostiensis Cardinalis Bononiensis suprad-
 ctas diffinitiones Catholicas esse affirmo, & illis me subscripsi.
 Ego Branda episcopus Portuen. scripsi.
 Ego Nicolaus Cardinalis sancte Crucis scripsi.
 Ego Franciscus. TT. sancti Clementis presbyter Cardinalis scripsi.
 Ego Angelotus. TT. sancti Marci presbyter Cardinalis scripsi.
 Ego Iulianus. TT. sancte Sabinæ presbyter Cardinalis scripsi.
 Ego Prosper sancti Georgij Diaconus Cardinalis scripsi.
 Ego Dominicus sancte Mariæ in Via Lata Diaconus Cardinalis subscripsi.
 Ego Blasius Patriarcha Hierosolimitanus scripsi.
 Ego Marcus Patriarcha Graden. scripsi.
 Ego Ioannes episcopus Morinen. illustrissimi Principis domini, Ducis Bur-
 gundiæ, & Brabantie Orator subscripsi.
 Ego Ioannes episcopus Niuernen. eiusdem domini Ducis Orator signavi,
 & interfui.
 Ego Bartholomeus Archiepiscopus Spallaten. subscripsi.
 Ego Fantinus Archiepiscopus Creten. subscripsi.
 Ego Iulianus Archiepiscopus Pisanus subscripsi.
 Ego Andreas Archiepiscopus Colloffen. subscripsi.
 Ego Nicolaus Archiepiscopus Capuanus subscripsi.
 Ego Ludouicus Archiepiscopus Florent. subscripsi.
 Ego Latinus de Vrsis Archiepiscopus Trañ. subscripsi.
 Ego Raymondus Archiepiscopus Conezanus subscripsi.
 Ego Iacobus episcopus Adrien. subscripsi.
 Ego Petrus episcopus Paduanus subscripsi.
 Ego Daniel episcopus Concordien. subscripsi.
 Ego Antonius episcopus Portugalen. subscripsi.
 Ego Bartholomeus episcopus Valuen. subscripsi.
 Ego Thomas episcopus Faren. subscripsi.
 Ego Christophorus episcopus Ariminen. subscripsi.
 Ego Amicus episcopus Aquilen. subscripsi.
 Ego Petrus Diguen episcopus subscripsi.
 Ego Ioannes Ferrarien. episcopus subscripsi.
 Ego Valentinus episcopus Ortanus & Castellanus subscripsi.
 Ego Ioannes episcopus Arben.
 Ego Benotius episcopus Phefularum subscripsi.
 Ego Carolus episcopus Senen. subscripsi.
 Ego Andreas Hispanus Portugalen. episcopus Magar subscripsi.
 Ego Carolus episcopus olim Mutin. subscripsi.
 Ego Nicolaus episcopus Tyburin. subscripsi.
 Ego Artholus episcopus Grass. subscripsi.
 Ego Laurentius episcopus Archaen.

Ego

Ego Canonus episcopi Baiocen.
 Ego Ludouicus episcopus Taruinus subscripsi.
 Ego Ioannes de Mella electus confirmatus Legion. subscripsi.
 Ego Gulielmus electus confirmatus Andegauen. subscripsi.
 Ego Angelus episcopus Parentin. subscripsi.
 Ego Damianus episcopus Asinen. subscripsi.
 Ego Petrus episcopus Anfareñ. subscripsi.
 Ego Mathæus episcopus Zapateñ. subscripsi.
 Ego Angelus de Grassis episcopus Arian. subscripsi.
 Ego Petrus episcopus Massanus subscripsi.
 Ego Bartholomeus episcopus Caualiceñ. subscripsi.
 Ego Robertus Dexdunaris Dislo. episcopus Vulta. subscripsi.
 Ego Antonius episcopus de Casenis subscripsi.
 Ego Donatus episcopus Pistorien. subscripsi.
 Ego Scipio episcopus Mutin. subscripsi.
 Ego Christophorus episcopus Coron. subscripsi.
 Ego Andreas episcopus Conuerfanus subscripsi.
 Ego Alexius episcopus Clusinus subscripsi.
 Ego Gasias episcopus Tudeñ. subscripsi.
 Ego S. episcopus Ganaten. subscripsi.
 Ego Aymericus episcopus Montis Regalis subscripsi.
 Ego Baptista electus Theatinus subscripsi.
 Ego Nicolaus episcopus Tricharieñ. subscripsi.
 Ego Ioannes electus Agauen. subscripsi.
 Ego Ioannes electus Ositen. subscripsi.
 Ego Gulielmus electus Leoren. subscripsi.
 Ego Andreas episcopus Rosiumen. subscripsi.
 Ego Mathæus episcopus Cortoneñ. subscripsi.
 Ego Iulianus electus Citariden. subscripsi.
 Ego Ioannes episcopus Conuerpen. subscripsi.
 Ego Thadeus episcopus Acefnaten. subscripsi.
 Ego Petrus cleri. Archidiaconus Treceñ. ambasiator domini Ducis Burgun-
 diæ, & Brabantie subscripsi.
 Ego Ambrosius generalis ordinis Camaldulen. subscripsi.
 Ego Gometius Abbas Fl. rentia. ff.
 Ego Ioannes de Vrsis Farifen. ff.
 Ego Antonius Abbas sancti Caprasij. ff.
 Ego Franciscus Abbas sancti Leonardi. ff.
 Ego Federicus Abbas de Borto. ff.
 Ego Georgius Abbas de Fereallis. ff.
 Ego Antonius Abbas de Alfolo. ff.
 Ego Bartholomeus Abbas Campi Fullonis. ff.
 Ego Sepulcrus Abbas de Vrano. ff.
 Ego Angelus Abbas de Seprimo. ff.
 Ego Paschasius Abbas sancti Sepulchri. ff.
 Ego Benedictus Abbas de Conco. ff.
 Ego Iacobus Abbas sancti Salini subscripsi.
 Ego Aluifius Abbas sancti Pauli ad Ripam Arnipifam subscripsi.

Ego Ioannes Abbas de Thiro subscripsi.
 Ego Daniel Abbas de Saniliano subscripsi.
 Ego Benedictus Abbas sancti Pancratij subscripsi.
 Ego Franciscus Abbas sanctæ Mariæ de Pancrino subscripsi.
 Ego Ioannes Ginavant. Abbas de Ripolis subscripsi.
 Ego Angelus Abbas sancti Michaelis de Pistorio subscripsi.
 Ego Nicolaus Abbas monasterii sancti Modesti subscripsi.
 Ego Iacobus Abbas sancti Saluatoris de Fenzot. ff.
 Ego A. Abbas Montispiæni. pist. dioc. ff.
 Ego Petrus Abbas sancti Petri de Florentia. ff.
 Ego M. Abbas sanctæ Mariæ de Diciano. ff.
 Ego Gantellemen Abbas de Bibena. ff.
 Ego Laurentius Abbas del Culres.
 Ego Federicus Abbas monasterij sancti Panthaleonis de Lucca.
 Ego Lucas Abbas Stuant. in Alpibus.
 Ego Tonus Lucas Abbas Patariat.
 Ego Iacobus Abbas monasterij sancti Petri de Massa.
 Ego Frater Ioannes Abbas sanctorum martyrum Cordubic. ff.
 Ego Gulielmus Abbas sancti Saluatoris Burdegale. ff.
 Ego Georgius Abbas sancti Petri de Eugubio.
 Ego Antonius Abbas sancti Saluatoris & Vigilij de Sen.
 Ego Abbas sanctæ Mariæ de Morona.
 Ego Abbas sanctæ Gaudæ.
 Ego Gabriel Abbas sancti Iacobi de Pontida.
 Ego Dionysius Abbas sanctæ Mariæ de Sandin Sagie. ff.
 Ego Timotheus Abbas sancti Andree de Mantua. ff.
 Ego Frater Gulielmus Generalis Minorum.
 Ego Frater Berardus Generalis Augustine. ff.
 Ego Placidus Generalis Vallis Umbrosæ.
 Blondus.

SVBSCRIPTIONES GRÆCORVM.

Ioannes Paleologus in Christo Deo fidelis rex & Imperator Romanorū
 Antonius humilis Archiepiscopus Hiraclie. præfidentis Ypertinarum &
 primus totius Macedoniæ, & Locumtenens Apostolicæ Sedis sanctissimi
 Patriarchæ Alexandrini, Philothei Patriarchæ Alexandrini subscripsi.
 Gregorius Sacer monachus magnus prothofincellus & spiritualis, ac Vica-
 rius Apostolicæ Sedis domini nostri Philothei Patriarchæ Alexandrini. ff.
 Isidorus Archiepiscopus Gebie. ac totius Russiæ, ac Locum tenens Apo-
 stolicæ Sedis sanctissimi Patriarchæ Antiocheni domini Dorothei affir-
 mans & affiniens. ff.
 Dositheus Archiepiscopus Locumtenens Apostolicæ Sedis sanctissimi Pa-
 triarchæ Hierosolimitani Ioachimi. ff.
 Dorotheus Archiepiscopus Trapezantius sequendo. ff.
 Metrophanus Archiepiscopus Zizici. ff.
 Bissa ion miseratione diuina Archiepiscopus Nicenus sequendo. ff.
 Macharius Archiepiscopus Nicomediæ. ff.

Methodius

hodiū humilis Archiepiscopus Lacedemonie. ff.
 Arius Archiepiscopus Tornoni sequen. ff.
 Otheus Archiepiscopus Mytilene. Locumtenens Archiepiscopi Sidie
 sequendo. ff.
 Iuanus Archiepiscopus Moldoblachie & Locumtenens Seuaſtie. Ar-
 chepiscopi. ff.
 Iaph humilis Archiepiscopus Amasie. ff.
 Ianoel Archiepiscopus Rhodi & Cicladarum Insularum. ff.
 Iustus Archiepiscopus Driste sequendo. ff.
 Iustus Archiepiscopus Mellenici sequens. ff.
 Iadius Archiepiscopus Gauri sequendo. ff.
 Iurion Archiepiscopus Nicenus per mandatum scriptum & subscriptum
 Manuele magno Sacellario Chrisococo Diacono eius depositioni hic
 designando ipsum hic demonstro eadem nobis sapere & consentire hoc
 nnes qui hic sunt sequi Theodoricus magnus Scenophilax Xantinopo-
 s Diaconus. ff.
 Imael Balsamon magnus Carthofilax Archidiaconus. ff.
 Ister Siopolus magnus Ecclesiarchus & Diceofilax. ff.
 Irgius Capedotius Prothedicus Diaconus. ff.
 Iancinus primus presbyter & Vicarius Moldoblachie. ff.
 Ies facer monachus ecclesiarchus uenerabilis & facer regalis sacri mo-
 magnæ Lauræ & ipſius Locumtenens. ff.
 Icheus facer Monachus Vicarius uenerabilis & sacri montis sancti ma-
 i Monasterij Vatepedi. ff.
 Ientius Sacer Monachus olim prior uenerabilis sacri Regalis montis
 ristii omnipotentis. ff.
 Iasius Abbas Monast. Circumſpecti. ff.
 Ianus olim Abbas sancti Basilij. ff.
 Iunius facer Monachus & Abbas sancti Pauli subscripsi.

FINIS.

VENETIIS, apud Michaellem Tramezinum,
 M D L X I.

SVMMAE DE ECCLESIA^I

D. IOANNIS DE TVRRE CREMATA

Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, tituli sanctæ Mariæ in transtiberim
presbyteri Cardinalis Sancti Sixti uulgariter nuncupati

PROLOGVS

In quo auctor ipse, & causam sui instituti, quare hoc opus composuerit, & diuisionem suę summæ quam in quattuor libros distinxit, dilucide nobis explicat.

N lectulum Salomonis ambiunt sexaginta fortes ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios in manibus, & ad bella doctissimi. Vniuscuiusque ensis super femur suum, propter timores nocturnos. Canticorum. iii. Inter cetera singularis dilectionis signa, quibus cœlestis sp̄sus dei filius sponfam suam sanctam uniuersalem Ecclesiam, sincero amore complexi facile cerni potest: illud euidenter extat signum, quod ei contra antiquum serpentem humanę salutis perniciosissimum hostem in custodiam, & præsidium firmumq; tutelę munimem, prouida superni consilii dispensatione delecta est primatus cœlestis illa (quam & Angelicam dicimus) inuictissimę uirtutis militia. de qua dominus per Esa. ca. 62. ait. Super muros tuos Hierusalem posui custodes. Dehinc militia terrestris catholicorum scilicet doctorum cœtus, quorum studii atque industrię potissima cura esse debet contra tentatoris insidias ecclesiam ueri, ut catholica fides in ea ab omni errorum contagione contra hereticos immaculata seruetur, & pax & unitas aduersus scismaticos imperturbata consistat. de quibus per Zachariam dominus ipse locutus est. Circundabo domum meam. i. ut glo. explicat ecclesiam, ex his quę militant mihi quos milites Christi, fidem pacemq; tuentes ecclesię spiritus sanctus describens, à magnitudine roboris animi, à zelo feruentissimo fidei, à strenuitate bellandi, ab amplitudine sapientię, denique ab infatigabili prouidentia in uerbis propositis ait. En lectulum Salomonis ambiunt sexaginta fortes. Sanè si unquam Christi militibus incubuit (quos esse doctores catholicos diximus) fortibus accinctos gladiis ualidissimisq; munitos armis Salomonis lectulum ambire, & illum peruigili circumsepere custodia, ne aliqui simplicitate mentis capti uel errore ducti, aut aliqua fallentis astutię calliditate decepti, de castris pereant ecclesię, id maxime nouissimis diebus nostris eis incumbit. Quippe cum eos eo maiore uigilantia maioreq; cum fiducia esse oporteret, quo aduersarii subtiliore acrioreq; insidiantur astutia. Insurrexerunt namq; hoc nostro lugendo tempore pestilentes quidam homines spiritu ambitionis inflati, quę diabolico instinctu fraudeq; nimia excitari, falsa dogmata tam circa potestatem ecclesiasticam quam secularem, a sanctorum patrum doctrinis penitus alienam perniciosis ausibus introduxerunt, quibus uniuers-

Zach. ix.

falem ecclesiam accerrime oppugnando magnis illam uulneribus grauer afficerent, uelle siquidem uisi sunt inanibus suis disputationibus unitatem ecclesiae discerpere, claritatem nobilitatis eius confundere, datum uero diuinitus ordinem subuertere & speciositatem decoris eius turpiter offuscare: apostolica insuper sedis quae fidei magistra cunctarumq; ecclesiarum mater est, primatus gloriam supremamq; eius auctoritatem diuinitus concessam deprimere & labefactare moliti sunt. Vniuersum igitur ecclesiae corpus ita per turbant, ut nihil ex ipsius corporis compage inconcussum insauarumq; euadere uideatur. Cum itaq; horum impiorum hominum sacrilegae assertiones tanta impietate contra Dei ecclesiam & apostolicam sedem crassentur, ut non solum euangelicam ueritati aduersentur, sed multis scismatibus & erroribus animarum periculis principum dissensionibus & scandalis populorum uix per eos parate sint, luculenter quisq; intelligere potest quod non portionem aliquam ecclesiae, sed ipsa Christianae religionis conari uideantur fundamenta conuolare. Quocirca merito per catholicos doctores celeri festinatione illis est occurrendum, & fidei inexpugnabilibus armis quam citissime resistendum. Quoniam ut ait Leo papa, in talibus casibus non caret suspitione taciturnitas, quia occurreret ueritas si falsitas displiceret. Hinc nos Ioannes de turre cremata sanctae Romanae ecclesiae tituli sanctae Mariae in trastyberim presbyter cardinalis sancti Sixti uulgariter nuncupatus, zelo fidei inexpugnabilibus armis quamcitissime resistendum & honoris sponsae Christi uniuersalis ecclesiae pulsus, licet non satis ad rem tantam periti, satis debito nostro & dignitatis loco facere optantes, ne etiam in hac nimis graui causa taciturnitatis culpe teneamur obnoxij, aduersus huius ecclesiae dei & primatus sancti Petri aduersarios, iuxta uires ingenti nobis desuper crediti librum quem summam contra ecclesiae & primatus apostoli Petri aduersarios censuimus esse appellandum opitulante Domino condidimus. In quo ex scripturae diuinae radicibus & patrum sanctorum irrefragabilibus sententijs praedictas impiorum hominum assertiones abunde (ut arbitramur) confutatas a cordibus fidelium repellendas esse ostendimus, quorum uanis objectionibus responsis subiectis ab eorum infestatione lectulum .i. ecclesiam Christi ex dauidica turre clipeis pendentibus, tutatam praemunitamq; pro nostra uirtute reliquimus. Scripsimus autem haec rudi sermone scholasticum morem secuti quia ut ait Aug. contra Manichaeum. Non ornato politoq; sermone, sed rebus manifestis conuincenda est uanitas haereticorum. Quam summam in quattuor libros distinximus. Quorum primus titulum habet de uniuersali ecclesia. Secundus de ecclesia Romana & pontificis eius primatu. Tertius de uniuersalibus concilijs. Quartus de scismaticis & haereticis. Verumetiam licet in his nostris scriptis sicut & in quibuscunque alijs semper studuerimus non pro uoluntatis nostrae appetitu de rebus scribere, sed quantum de thesauris dominicis aut a sanctis patribus uel praclarissimis sacrae theologiae professoribus studiosa diligentia summa cum fide accipere potuimus. Nihilominus quia nulla penitus inflexibili animositate dixisse uoluimus, nisi quae iuxta fidei orthodoxae regulam aut sanctorum patrum approbatissimas sententias dicenda ueniunt, hoc opus opitulante nobis diuinitate iam absolutum sancto domino nostro Nicolao papa quinto, qui hoc nostro euo diuinae gratiae mune cum multa meritorum claritate in cathedra Petri dignissime sedet. Cuius fides ut beatus Sixtus praedecessor eius in. c. memor. xxiiij. q. j. ait. Nulli haeresim

Diuisio
summae

haeresim fouet, sed omnes haereses destruit, corrigendum emendandumq; offerimus dicentes cum beato Hiero. Haec est fides papa beatissime qua in catholica didicimus ecclesia quamq; semper tenuimus, in qua si minus perire aut parum caute forte aliquid positum est, emendari cupimus a te, qui Petri & sedem & fidem tenes. Si autem nostra confessio apostolatus tui iudicio probatur, quicumque me culpae uoluerit se imperitum & maleuolum, uel non etiam catholicum sed haereticum comprobabit.

DE VNIVERSALI ECCLESIA

De nomine ecclesiae & differentia eius a nomine synagoga, Cap. I.

DE ecclesia cum adiutorio omnipotentis Dei locuturi a quid nominis ecclesiae inchoabimus. Ut autem dicit uenerabilis Beda exponens illud Proverb. 5. Pene fui in omni malo in medio ecclesiae & synagoga. Ecclesia & synagoga graeca nomina sunt, & unam eandemq; rem significant. Latine conuentum scilicet plurimorum adiuuicem. Si autem subtilius distinguantur ecclesia conuocatio, synagoga congregatio interpretatur. Quia autem uox & conuocatio proprie est rationalis creaturae, congregatio uero etiam irrationalis creaturae esse potest. Vnde Gen. 1. dicitur. Congregentur aquae quae sub caelo sunt. Et gallina etiam dicitur congregare pullos suos. Math. 23. Cumq; inter homines soli rationales habendi sunt fideles, uerbum rationale fidei audientes & mente percipientes, uetus ille haebreorum populus quamdiu in unius ueri Dei fide & cultu permansit, utroq; nomine ecclesia scilicet & synagoga uocatus legitur, sicut in multis sacrae scripturae locis patet. Vnde numeri. 16. uocatur synagoga ubi dicitur. Insurrexerunt contra Moysen ducenti quinquaginta uiri proceres synagoga. Item in eodem lib. c. 22. Idem populus ecclesia legitur nominatus, ubi Moysi dictum est. Cur eduxisti ecclesiam Dei in solitudinem, post aduentum autem Saluatoris nostri populo iudeorum, exceptis paucis in Christum credentibus, infidelitatis tenebris obcaecato, gratia distinctionis sicut particula sunt nomina, ut pars illa haebreorum qui lumen dei non receperunt quasi irrationalium animalium & brutorum congregatio synagoga tantum dicta sit. Pars uero haebreorum & aliorum qui in Christum crediderunt, ecclesia & nunquam synagoga sit appellata. Vnde beatus Aug. super psal. 81. tractans illud. Deus stetit in synagoga, deorum id est populorum Israel, ita in confirmationem eorum quae diximus dicit. Ipsorum proprie synagoga dici solet, quamuis & ecclesia dicta sit. Sed nostram apostoli synagoga nunquam dixerunt sed semper ecclesiam siue discernendi causa: siue quod inter congregationem unde synagoga, & conuocationem unde ecclesia nomen accepit aliquid distet, quod scilicet congregari, & pecora solent ac ipsa proprie quorum & greges proprie dicimus, conuocari est magis utentium ratione sicut sunt homines, haec

Ecclesia & synagoga quid differant.

Augustinus. Et sunt etiam uerba Iudori. 8. libr. Ethimol. cap. 8. Vt no-
 tetur ergo iudaeorum infidelitas dicta est eorum synagoga, id est congregatio
 quasi pecorum & indifcretorum. Et ut fidelitas nostra ipso uocabulo
 inueneretur, nostra dicta est ecclesia, id est conuocatio quasi rationabilium
 & difcretorum. Vnde de ecclesia dicitur in psalm 34. Constitabor tibi in
 ecclesia magna & in populo graui laudabo te. Populus enim ecclesiae inquit
 Albertus magnus dicitur esse grauis maturitate uirtutis, & illi soli sunt
 qui rationem colunt & rationabiles dei uoces intelligunt & audiunt uoca-
 tionem Christi. Habemus iam ex dictis quid nominis ecclesiae. ex quibus
 illico colligitur notitia eius quid sit ecclesia secundum rem. Est enim catho-
 licorum siue fidelium collectio, ut de consec. dist. j. in. c. ecclesia habetur. Si
 ne ecclesia est uniuersitas fidelium quae unius ueri dei cultus, unius fidei pro-
 fessione conueniunt. Vnde glo. j. ad Ihi. 3. super illud. Quod est ecclesia dei
 uini, dicit. Ecclesia est conuocatio multorum ad unius dei cultum. De qua
 ecclesia apostolus ad Ephe. in. c. 5 sic loquitur, Christus dilexit ecclesiam &
 tradidit semetipsum pro ea ut illam sanctificaret mundans eam lauacro aque
 in uerbo uite ut exhiberet eam ipse sibi gloriosam ecclesiam &c. Et intra.
 Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam & adheret uxori suae,
 & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico
 in Christo & in ecclesia. In quibus uerbis beatissimus Paulus quatuor uide-
 detur tangere causas ipsius ecclesiae, uidelicet efficientem, materialem,
 formalem, & finalem, ex quibus perfecta colligi potest notitia nature ip-
 sius ecclesiae. Dicit enim Aristoteles. 1. posteriorum. Tunc enim unum quod-
 que perfecte arbitramur cognoscere, cum omnes eius causas cognoscimus.
 Causa efficiens ecclesiae duplex distinguitur, una principalis, & alia instru-
 mentalis. Principalis est ipse Christus qui plantator est & fundator eccle-
 siae. Vnde Hieron. 2. ait. Ego te plantauit uineam electam omne semen uerum.
 Et Math. 16. ait Petro. Super hanc petram aedificabo ecclesiam meam. Et
 hanc causam efficientem ecclesiae tangit apostolus ad Ephe. 5. dicens Chri-
 stus caput est ecclesiae & saluator corporis eius, ubi gl. inquit. Christus est
 rector & actor ecclesiae. Causa uero instrumentalis ecclesiae dicuntur ipsa
 sacramenta quae a Christi passione habentia uirtutem tanquam instrumen-
 ta diuinae pietatis disponunt & operantur ad edificationem & formationem
 corporis ecclesiae. Ait enim Aug. super psalmos. Quando dormiuit in cruce
 Christus signum gestabat, immo implebat quod significatum erat in Adam,
 quia cum dormiret Adam, costa illi detracta est & Eua facta. Sic & dominus
 cum dormiret in cruce lancea latus eius percussus est, & sacramenta fluxe-
 runt unde facta est ecclesia. Item gl. Aug. ad Eph. 4. Dormiuit Adam ut fiat
 Eua. Moritur Christus ut fiat ecclesia, dormiente Adam fit Eua de latere,
 mortuo Christo lancea latus percutitur, ut perficiantur sacramenta quibus for-
 metur ecclesia. Baptismus uero praecipue ad hanc corporis ecclesiae forma-
 tionem inter alia sacramenta dicitur cooperari, qui basis est aliorum & o-
 stium quo quis Christo incorporandus ecclesiam ingreditur. Vnde gl. super
 illud Gen. 6. Ostium autem archae pones in latere deorsum, dicit. Nemo in-
 trat in ecclesiam nisi per sacramentum remissionis peccatorum, quod de la-
 tere Christi aperto emanauit. Hanc autem causam efficientem instrumenta-
 lem formationis corporis ecclesiae tangit apostolus in uerbis supradictis, u-
 bi ait. Mundans eam lauacro aque. scilicet sanctificare ut ait gl. in uerbo uite. i. quo
 datur

Baptismus

datur uita. Quo accedente ad elementum fit sacramentum, quo sanctifica-
 tus homo accipit uitam eternam inquit glo. Causa autem materialis sunt
 ipsi fideles, quam apostolus tangit in nomine ecclesiae dicens. Dilexit ec-
 clesiam, ecclesia autem ut dictum est, collectio fidelium est. Causa autem
 finalis ecclesiae duplex est. Vna in praesenti scilicet sanctificatio eius, &
 haec tangitur ab apostolo cum ait. Ut illam sanctificaret. gl. iustam bonae ui-
 tae. Secunda est finis ultimus qui expectatur in alia uita, ad quem perducen-
 da est ecclesia, quando introduceretur in thalamum sponsi, quae est adeptio su-
 pernae beatitudinis. Et hanc causam tangit apostolus in uerbis superiori-
 bus ubi ait. Ut exhiberet ipse sibi eam gloriosam glo. in anima & in corpo-
 re rutilantem geminata stola decoratam. Causa uero formalis est unitas
 corporis mystici cum Christo. Et hanc tangit apostolus cum ait. Erunt duo
 in carne una, sacramentum hoc magnum est in Christo & in ecclesia, quia
 ut ait glo. Coniugalium signum est spiritualis unitatis Christi & eccle-
 siae. Et ita patet quam plene beatissimus apostolus in auctoritate praedi-
 cta quadruplicem causam ecclesiae describat. Et hoc tantum a nobis dictum
 fit ut quid nominis & quid rei ipsius ecclesiae. Ex quibus aperte confutatur
 haereticorum stultitia qui congregationes suas ecclesiae uocant, cum ma-
 gis synagoga sathanae dicende sint, secundum illud Eccl. 2. 1. Stuppa collecta
 synagoga peccantium.

De uaria acceptione huius nominis ecclesia.

Cap. II.

QVONIAM uariis & diuersis modis nomen ecclesiae tam in sacra
 scriptura, quam apud sacros canones legimus accipi: ut manifestius
 fiat sub qua significatione de ecclesia sumus locuturi, oportum no-
 bis uisum est in hoc principio uarietatem acceptionis illius praemittere.
 Pro quo sciendum quod ecclesiae nomen aliquando capitur pro domo mate-
 riali diuinis laudibus, & orationi dedicata illo genere locutionis quo con-
 tinens nomen solet accipere contentum, sicut uas argenteum uel aureum
 uel de alio metallo, in quo Christi sanguis continetur nominatur calix san-
 guinis Christi. Et domus in quibus scholares ad audiendam doctrinam &
 doctores ad docendum conueniunt, scholae nominantur. Sic pari modo lo-
 cus in quo fit congregatio & conuocatio fidelium ad aliqua diuina opera
 consummanda communiter & rationabiliter uocatur ecclesia, quod triplici
 ratione conuenire ostenditur. Primo quia in tali domo fit fidelium conuo-
 catio ad audiendam fidei doctrinam. Vnde pro hac causa constitutus est bea-
 tissimo Petro locus. scilicet cathedra in antiochia. Vnde de eo cantatur illud
 psal. 16. Exalcent eum in ecclesia plebis, & in cathedra seniorum laudent eum.
 Et de Christo dicitur Luc. 18. Et erat quotidie docens in templo. Secundo
 locus ille rationabiliter dicitur ecclesia, quia ibi fit congregatio & conuen-
 tio fidelium ad orandum, & benedicendum deum, atque ad impetrandum di-
 uinitatis auxilium. Vnde Iudith. 6. Conuocatus omnis populus per totam
 noctem intra ecclesiam orauerunt petentes auxilium a Deo. Et. 1. ad Cor.
 1. 1. dicit apostolus. An ecclesiam dei cotemnit. gl. j. domum orationis. Ter-
 tio locus ille materialis merito ecclesia dicitur, quia in ea fideles congregantur
 ad offerenda sacrificia deo & suscipienda diuina sacramenta quibus
 ipsa formatur & decoratur ecclesia. Vnde Deuter. 12. dicit ita dominus. Ad

Ecclesia
 uarie ac-
 cipitur.

locum quem elegerit dominus Deus noster de cunctis tribubus. uestris, ut ponat nomen suum ibi & habitet in eo, uenietis & offeretis in loco illo holocausta, & uictimas uestras decimas, & primitias manuum uestrarum, & uota atque donaria. Et idem in. c. xvj. Secundo nomen ecclesiæ inuenitur accipi pro uniuersitate omnium fidelium tam uiatorum, quam compræhensorum hominum scilicet & angelorum. De quo apostolus ad Eph. 1. de Christo loquens inquit. Ipsum dedit caput super omnem ecclesiam, gloss. quæ in cælo & quæ in terra est. Tertio accipitur pro uniuersitate fidelium hominum tantum, sicut ad Eph. 5. ubi apostolus ita loquitur. Christus caput ecclesiæ est ipse saluator corporis eius. Et infra Christus dilexit ecclesiam & tradidit semetipsum pro ea. Planum est autem quod Christus nõ est mortuus pro angelis, sed pro hominibus quibus in salutem natus est. Quod manifeste inuuit angelus qui ad pastores loquens ait. Ecce euangelizo uobis gaudium magnum quod erit omni populo, quia natus est uobis hodie Saluator qui est Christus dominus in ciuitate Dauid. Quarto legitur ecclesia assumi pro uniuersitate omnium fidelium uiatorum, sicut in psal. Erit apud te laus mea in ecclesia magna, gl. in toto orbe, non modo in Africa, ut aiunt donatistæ. Et Aug. super eodem. Ecclesia magna quid est, fratres, nunquid exigua pars orbis terrarum ecclesia magna est? An ecclesia magna totus orbis est? Quinto accipitur ecclesia pro uniuersitate unius prouinciæ aut unius familiæ. Sicut ad Ro. ult. Salutat uos Gaius hospes meus & uniuersa ecclesia, gloss. prouinciæ unde gaius erat. Item. 2. ad Corin. 1. Paulus ecclesiæ dei quæ est Corinthij id est omnibus fratribus ecclesiæ Corinthiæ, hoc modo distinguit ecclesiam Romanam, ecclesiam Tolleranam, ecclesiam Gallicanam, & Germanicam. Sexto ecclesia accipitur pro uniuersitate fidelium habentium fidem charitatem formatam, sicut Sapientiæ. 3. Filij sapientiæ ecclesia iustorum & natio eorum obedientia & dilectio. Septimo aliqui per ecclesiam accipiunt prædestinatorum siue electorum tantum uniuersitatem inducentes pro se illud. 1. Thi. 2. Nouit dominus qui sunt eius, ubi gl. ita dicit. Quos præsciuit futuros conformes fieri imagini filij sui. i. prædestinauit, uocauit, iustificauit, & glorificauit. Sequitur, numerus talium est hortus conclusus, fons signatus, puteus aquæ uiuæ, paradysus cum pomorum fructibus. Octauo ecclesia accipitur pro præsentibus tantum in ecclesia, sicut Math. 18. ubi dicitur. Si peccauerit in te frater tuus &c. dic ecclesiæ, gl. Crisostomi, id est his qui præsent. Hoc modo accipitur in. c. si peccauerit. j. q. j. ubi gl. super illud dic ecclesiæ, exponit. i. sacerdoti. Nono ecclesia accipitur pro subditis tantum alicuius prælati, sicut Act. 12. ubi habetur. Oratio autem fiebat ab ecclesia sine intermissione ad Deum pro eo. s. Petro qui ecclesiæ prælati erat. Item Act. 20. Paulus maioribus ecclesiæ Ephesi inquit. Attendite uobis, & uniuerso gregi, in quo posuit uos spiritus sanctus regere ecclesiam suam. Decimo sumitur ecclesia pro maioribus, & potioribus in ecclesia, siue sint ecclesiastici siue laici, sicut sumitur. 3. Regum. 10. ubi dicitur. Conuertit rex faciem suam, & benedixit omni ecclesiæ Israel, ubi ecclesia non pro uniuerso Israel accipitur, cum totus populus ibi præsens non fuerit, sed ut ex principio capituli colligitur pro maioribus natu & principibus tribuum qui tunc ibi congregati erant. Pari modo accipitur. i. Paralyp. 29. ubi dicitur. Locutus est Dauid rex ad omnem ecclesiam: ibi tamen tantum primates tribuum conuenerant. Item hoc modo

Lucæ. 2.

Psal. 21.

do accipitur ecclesia ad Eph. 3. ubi dicitur. Ut innotescat principibus & potestariis cælestibus per ecclesiam, gloss. j. per apostolos in ecclesia prædicantes. Undecimo ecclesia accipitur pro personis minoribus siue inferioris gradus in ecclesia, sicut est illud Act. 17. Suscepti sunt ab ecclesia, & ab apostolis, & a senioribus. Et iterum in eodem. Placuit apostolis, & senioribus cum omni ecclesia eligere uiros ex eis, ubi gloss. interli. inquit. Præter apostolos & seniores. Duodecimo ecclesia accipitur pro solis ecclesiasticis uiris siue pro solis clericis sicut. 63. distin. cap. i. ubi dicitur. Quod quisquis secularium principum uel potentum uel alterius dignitatis laicus aduersus communem ac consonantem atque canonicam electionem ecclesiastici regiminis, agere attentauerit, anathema sit donec obediat, & consentiat quicquid ecclesia de ordinatione ac electione proprii præulatus se uelle monstrauerit. Decimotertio ecclesia accipitur magis stricte non pro omnibus clericis, sed pro maiori parte clericorum, probatur in cap. apostolica. lvi. distinct. ubi dicitur, quod qui ab ecclesia electus est, si altero dignior inuentus fuerit, & canonicè electus consecratur ubi gloss. inquit. Hic accipitur ecclesia pro maiori parte eligentium. Decimoquarto accipitur ecclesia strictius pro solis canonicis matricis ecclesiæ, & sic sumitur extra de uerb. signi. c. cum clerici, ubi dicitur quod cum quis præstat iuramentum fidelitatis alicui ecclesiæ, non intelligitur totus clerus illius diocesis, sed tantum episcopus & canonici matricis ecclesiæ: quæ uacante sede sunt ecclesia hoc modo dicta, sicut ex eodem. c. colligitur. Decimoquinto ecclesia accipitur pro forma alicuius sacramenti ecclesiæ, sicut est illud Aug. in lib. sententiarum prosperi, & habetur. i. q. i. in. c. extra, ubi dicitur. Extra catholicam ecclesiam non est locus ueri sacrificii, gloss. i. extra formam ecclesiæ. Et hoc modo etiam ponit sanctus Thom. uerbum ecclesia in. iiii. sententiarum distinct. xiii. Decimosexto nomen ecclesiæ aliquando sumitur pro auctoritate, sicut in. cap. quodcunque. xxiiii. quæstio. i. ubi dicitur. Si hoc uerbum scilicet quodcunque; ligaueris tantum Petro dictum est non hoc fecit ecclesia, gloss. ar. chi. 1. auctoritas ecclesiæ. Nos uero de hac tam uaria acceptione nominis ecclesiæ sub ea sola ratione de ecclesia in sequentibus agemus qua ecclesia collectio siue uniuersitas dicitur fidelium, sicut in sequenti capitulo tangemus.

Sub qua significatione de ecclesia habendus sit sermo in consequentibus, ubi declaratur quod in ecclesia sint boni, & mali simul permitti. Cap. III.

CVM autem de ecclesia uniuersali & secundum conditionem præsentis status loqui proposuerimus, quia loqui de ea & eius membris, secundum conditionem status futuri supergreditur intellectus nostri uirtutem cum soli deo cognitus sit numerus electorum in superna felicitate locandus. Ecclesia in ea significatione impræsentiarum accipimus, secundum quam ecclesia catholicorum collectio, siue fidelium uniuersitas describitur. Fidelium dico, siue sint prædestinati siue non, siue in charitate existant siue non, dum tamen catholicam fidem teneant integram, & pastoris sui censura ab ecclesia, non sint præcisi. Hic autem modus acceptionis uni-

Ecclesia quomodo in hoc opere accipitur.

uerſalis eccleſiæ eſt conuenientior quam modus ille ſub quo quædam errantes dogmatizarunt, quod ſancta & uniuerſalis eccleſia dicenda ſit tantum uniuerſitas prædeſtinatorum ſiue charitatem habentium. Cuius conuenientia ratio multiplex assignari poteſt. Primo quia hic modus accipiendi eccleſiam uniuerſalem, ut ſi dicat collectionem, ſiue uniuerſitatem fidelium, ſiue bonorum, ſiue malorum, eſt magis conformis ſacræ ſcripturæ, & ſanctorum patrum dictis in cuius clariffimum argumentum Chriſtus in euangelio ſanctam uniuerſalem eccleſiam multis legitur comparaffe rebus quæ mixturam malorum, cum bonis ſimul patiuntur, de quibus exempla pauca proferamus in medium. ait enim Math. 13. Simile eſt regnum cœlorum, ſagenę miſſę in mari, & ex omni genere piſcium cõgreganti. Super quo dicit beatus Greg. in homel. Sancta eccleſia comparatur ſagenę miſſę in mari & ex omni genere piſcium congreganti, quia nunc bonos malosq; communiter quaſi permixtos piſces fidei ſagena continet. ſed littus ſacræ eccleſiæ. i. finis indicat ſagena quid trahat. Item idem Greg. in alia homel. Boni ſoli nuſquam ſunt niſi in cœlo, & mali ſoli nuſquam ſunt niſi in inferno, hæc autem uita quæ in ter cœlum & infernum ſita eſt, ſicut in medio ſubſiſtit ita utrarumq; partiũ ciues communiter recipit, quos tamen ſancta eccleſia, & nunc indiſtincte ſuſcipit & poſtmodum in egreſſione diſcernit, hæc Greg. & habetur. 23. q. iiii. c. hæc autem uita. Item in eodem. c. euangelij Chriſtus eccleſiam comparat agro, in quo ſimul cum bono ſemine inuenta ſunt orta zizania, & Math. 3. Areę ea ratione eccleſia legitur comparata, quia quemadmodum in area ſimul cum granis paleę permifcentur, ita in uniuerſali eccleſia mali cum bonis ſimul continentur. unde beatus Aug. de fide ad Petrum. ca. 4. ita dicitur. Firmiſſime tene & nullatenus dubites aream dei eſſe eccleſiam catholicam & intra eam uſque in finem ſeculi frumenti paleas contineri, hoc eſt bonis malos ſacramentorum communionem miſceri, & in omni profeſſione ſiue clericorum, ſiue monachorum, ſiue laicorum eſſe bonos, ſimul & malos, hæc Aug. Præterea hac de cauſa eccleſia ſancta & uniuerſalis Chriſto legitur cõparata decem uirginibus, quarum quinque erant fatuę, & quinque prudentes. Math. 25. ſuper quo ait beatus Greg. Præſens eccleſia regnum cœlorum dicitur, & quia ex utroq; ſexu multipliciter colligitur ſancta eccleſia decem uirginibus ſimilis denunciatur, in qua quia mali cum bonis & reprobi cum electis ſunt admixti, recte uirginibus prudentibus, & fatuis ſimilis perhibetur, hæc Greg. Hac inſuper ratione figurata dicitur eccleſia per Archam Noe, in qua inimitia cum mitibus, & munda cum immundis animalia locata ſimul fuiſſe leguntur, ubi gl. ſuper Gen. c. viij. ita inquit. Quod cuncta animalium genera includuntur in archa, ſignificat quod ex omnibus gentibus, & nationibus congregatur eccleſia. ſicut in diſco petri munda & immunda ſunt animalia, ſic in eccleſiæ ſacramentis uerſantur boni & mali. Et ſub illo uerbo emiſit columbam poſt coruum, ita ſubiungit. Archa continet coruum & columbam, ita eccleſia bonos & malos. Secunda ratione conuenientia eſt quia huic modo acceptionis nominis eccleſiæ magis conuenit ratio uniuerſalis & catholicæ diſcretionis, quoniam ambitu uniuerſalitati ſuæ plures quam ceteri modi continet, immo omnes alij modi acceptionis nominis eccleſiæ ſunt tanquam partes eius, ſicut enim apud ciuilitatem ſecularem intra ambitum totius reipub. una multitudo pars alterius eſt. ſicut multitudo domeſtica pars multitudinis ciuilis, ut. 1. Politicorum deducitur, & ciuilis multitudo pars multitudinis regni, cuius ambitu omnia includuntur. Ita

apud

apud rempu. religionis Chriſtianæ ſub hac amplitudine nominis eccleſiæ ſe cundum quam dicit uniuerſitatem omnium qui in catholica fide & ſacramentorum ſocietate conueniunt, compræhenduntur omnes modi alij, ſecundum quos particularius nomen eccleſiæ accipitur, & ita huic modo acceptionis eccleſiæ nomen & ratio uniuerſalis & catholicæ diſcretionis plenius conuenit. Tertia ratio conuenientię eſt quoniam ex hoc amplior & extenſior manifeſtatur eſſentia populi Dei, quoniam in gloriam ipſius dei cedit ſecundum illud Prouerb. 14. In multitudine populi dignitas regis, & in paucitate plebis ignominia principis, dicitur autem Baruch. 3. O Iſrael quam magna eſt domus domini & ingens locus poſſeſſionis eius. De hac autem ampliſſima multitudine populi dei ita dominus Abraham loquitur Gen. 13. Faciam ſementuum ſicut puluerem terræ, & infra. c. 15. dicit. Suſcipe cœlum & numera ſtellas cœli ſi potes, & dixit ei. Sic erit ſemen tuum, gl. j. populus Chriſtiana, cuius pater futurus eſt in fide, ubi ſemen Abraham comparatur nunc Arenæ maris propter carnales & aridos, & a bonis operibus infecundos, nunc autem ſtellis cœli propter eos qui uelut ſtelle uirtutibus fulgēt, ut dicit gl. Hæc autem Chriſtiani populi amplitudo eſſe nota non poſſet, ſi ſancta & uniuerſalis eccleſia uniuerſitas tantum prædeſtinatorum aut collectio tantum in charitate exiſtentium cenſeretur: cultus namq; Chriſtianæ religionis & ipſius catholicæ fidei ſacramentum in quo catholica ſocietas conuenit, plus habet notiæ & experiētiæ apud nos quam ſcriptura prædeſtinationis & etiam quam ſtatus charitatis. Non ei nobis ita datum eſt cognoscere aliquē eſſe prædeſtinatū aut charitate Chriſto cõiunctū, ſicut nobis conſeſſum eſt cognoscere ſi quis ſit de religione Chriſtiana, unde Aug. li. de bap. & habetur de conſe. diſt. 4. c. Eſt unitas eccleſiæ quæ late patet in ſacramentorum uidelicet ſocietate & cõione quæ amplectitur cum grauis etiã paleas, ubi gl. inquit. Eſt unitas quæ late patet, ſed eccleſiæ unitas quæ eſt in fidei charitate non ita late patet, ſed hæc amplectitur ſolos bonos ſed ſecundum unitatē ſacramentorum etiam malos hæc gl. Quarta rō quoniam per hoc cognoscit unuſquiſq; ſi ad eccleſiam pertineat an non, in quo non parū conſolationis accreſcit fidelibus poſſe habere notiã apud ſe unumquemq; ſi ad eccleſiam Chriſti pertineat. Scit. n. unuſquiſq; & cognoscit ueraciter ſi fidem habeat an non, quod de prædeſtinatione aut charitatis ſtatu minime cõceſſum eſt cognoscere dicit. n. Aug. Nihil eſt homini certius fide ſua qua creditur quod longiſſimum eſt a ſenſu. Item Aug. in li. de tri. & ponitur a magiſtro in iii. ſentē. diſt. xxij. Fidem inquit ſuam uidet quiſq; in corde ſuo ſi credit, uel non eſſe ſi non credit, non ſicut corpora quæ uidemus oculis corporeis uel per ipſorum imagines, nec ſicut animam quam conijcimus ex motibus corporis, non ſic uidetur fides in corde in quo eſt ab eo cuius eſt, ſed eam teneamus certiffima ſcientia, hæc ille, & ſanctus Tho. in. 3. ſuo ſuper eodem paſſu magiſtri. Dicit aliud eſſe de charitate, & de fide, quoniam habens fidem ſcire poteſt ſe habere illam, quod non contingit de charitate qua ex re notum & perſpicuum ſit unicuiq; ſi ipſe ad eccleſiam uniuerſalem pertineat quod ad prægrandem dignitatem, & gratiam ſingularem habendum eſt a fidelibus. Quinta ratio conuenientię eſt, quoniam per modum prædictum acceptionis nominis eccleſiæ pax, & concordia maior ſeruat in populo Dei. Si enim ſoli prædeſtinati, & in Chriſti charitate exiſtentes ad eccleſiam pertinere dicerentur, cum ignotum eſſet qui tales forent, non dubium quin inter fideles multa ſciſmata, & ſciſſurę plurimę orirentur, ſicut experientia co-

gnouimus eo tempore quo dogma hoc pestiferū a quibusdā hæreticis dogmatizatum est, quare dominus ait discipulis non esse eradicandam zizaniam, sed usq; ad messis tēpus cū tritico permittendam. Mat. 13. Et Aug. super psā. cxix. tractans illud. Cum his qui oderunt, dicit sic. Qui sunt qui oderunt pacem? Qui conciderunt unitatem. Si. n. pacem non odissent, in unitate permanissent. Et infra catholica uox dicit. Non est dimittenda unitas, non est præscindenda ecclesia Dei, iudicabit Deus de bonis & malis postea. Si nūc mali a bonis separari non possunt, ferendi sunt ad tempus. Mali in area nobiscū esse possunt, in horreo esse non possunt. Et forte qui hodie mali apparent, cras boni erunt, & qui hodie de bonitate superbiunt, cras mali inuententur. hæc ille, & Aug. in li. de bap. & habetur in. c. quantus. xxij. q. iiii. ita dicit. Quantus arrogantiae tumor est, quanta humilitatis & leuitatis obliuio, & arrogantiae quanta iactatio. ut quis se posse facere credat, quod neq; apostolis concesserit dominus, ut zizaniam uidelicet a frumeto putet se posse discernere. Sexta rō est quoniam ex hoc principatus ecclesiae magis firmatur in mētib. fidelīū & roboratur plane si soli prædestinati ad ecclesiam Dei cēserent pertinere credentib. hominib. principatū ecclesiae tantū his qui de ecclesia sunt cōuenire, nulla haberetur apud fideles certitudo prælationis, nisi super hoc reuelatio fieret singularis, quæ incertitudo, aut dubieras nullo mō habēda est circa principatum & ptatē ecclesiae, quæ ueluti clarissima ciuitas super montē posita refulget uniuersis. Mat. 5. Ad quod optime facere uidet illud Hiero. quod habet. xxiiij. q. j. c. omnib. ubi sic dicitur. Omnib. cōsideratis puto me non temere dicere, alios ita esse in domo Dei, ut ipsi et sint domus Dei, quæ domus et clauis accepit atq; ptatem soluendi & ligandi, hæc ibi. Sane si ecclesia in solis prædestinatis consisteret, eadem incertitudine uacillaret pontificiū clauium ecclesiae, quæ apud nos infirma est certitudo prædestinatorum. merito ergo uniuersitas fidelīū sine alia limitatione, aut determinatione nomē, & rōnem obtinuit uniuersalis ecclesiae: licet et alijs modis ut dictum est, minus tamen uniuersaliter ecclesia accepit. Ex hoc etiā manifestissimum redditur quam rationabiliter dānatus sit error dicentū, q̄ sancta & uniuersalis ecclesia sit tantū prædestinatorū siue electorū uniuersitas.

In quo ponuntur obiectiones aliquæ contra illud quod dictum est q̄ in sancta & uniuersali ecclesia boni contineantur simul & mali. Cap. IIII.

Argumentū primū cuius, & sequentiū solucōes habentur cap. 5. Secundū

VIDEBITVR fortassis aliquib. q̄ sancta & uniuersalis ecclesia non sit dicenda quæ bonos simul & malos contineat, sed quæ bonos tantum, quod multipliciter arguitur. Primo ex illo quod de ecclesia facta & uniuersali habetur Cant. 4. Hortus conclusus, fons signatus, puteus aquarum uiuentium: quod uerbum Aug. li. v. contra donatistas dicit. Non a deo intelligere, nisi in sanctis, & iustis, non in auaris, non in fraudulentis rapitorib. & ebriosis: ergo uidetur quod sancta & uniuersalis ecclesia solos iustos, & sanctos contineat. Secundo idem arguitur ex illo Cant. in eo. c. quod sponsus ad sponsam loquitur. i. Christus ad ecclesiam. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Planū est autē quod si sancta & uniuersalis ecclesia tota pulchra & sine macula est, quod non habebit turpes & deformes moribus, & peccatorum sordib. maculatos admixtos cum bonis qui decore uirtutum speciosi refulgent. Tertio idē arguitur ex illo apostoli ad Eph. 5. Christus dilexit ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea ut illam sanctificaret, & quiur

Tertium

quitur, ut exhiberet eam non habentem maculam, neq; rugam, nec aliquid huiusmodi. Haberet autē maculam, & rugam, si malos simul cū bonis admixtos haberet. Quarto ostenditur ex illo, quod ut inquit Aug. Archa domini quæ ecclesiam significabat de lignis sethin, quæ sunt impuitribilia, & albas spinæ familia facta est. unde uidetur quod etiam ecclesia in solis sanctis consistat & non in omnibus fidelibus generaliter. Quinto arguitur ex eo quod in symbolo patres sancti dixerunt quod ecclesia sancta sit: si autem ecclesia sancta est, & sanctitas teste Dionysio. xij. c. de diuinis nominibus, sit ab omni immunditia libera & perfecta, & omnino immaculata munditia, non uideatur quod ecclesia sancta ueraciter dici possit, quæ malos tot peccatorum maculis deturpato contineat. Sexto arguitur ex illo Hiero. in commentario suo super epistolam Pauli ad Eph. qui tractans illud. Ecclesia subiecta est Christo, dicit. Ecclesia Christi gloriosa est non habens maculam neque rugam, nec quid istius modi, qui ergo peccatorem, & aliqua sordē macularem de ecclesia Christi non potest appellari nec Christo subiectus dici, de pe. distin. j. s. ecclesia. Septimo arguitur auctoritate beati Aug. in li. iiii. contra donatistas qui de malis loquens qui seculo uerbis & non factis renunciant, inquit. Nec isti ecclesiae deuoti sunt qui uidentur esse inuis, & contra Christū uiuunt. contra naturam Christi faciūt, nec omnino ad illam ecclesiam pertinere iudicandi sunt quam sibi ipse mundat lauacro aquæ uitæ in uerbo, ut exhibeat sibi gloriosam non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi. Ultimo arguitur ex illo apostoli. 2. ad Cor. 6. Quæ conuentio lucis ad tenebras. Cum autem mali tenebre esse dicantur, boni uero lux, secundum illud ad Eph. 5. Eratis aliquando tenebre, nunc autem lux in domino, ergo uidetur quod boni, & mali simul non sunt censendi, nec in unitate sanctæ & uniuersalis ecclesiae comprehendendi.

Quartū

Quintum

Sextum

Septimū

Octauum

In quo assignata differentia, qua fideles iusti in ecclesia, & fideles peccatores esse dicantur: responderetur ad obiectiones factas. Cap. V.

QUIA de hac re opitulante Deo plenius locuturi sumus in sequentibus, cum de ecclesia sub nomine, & ratione corporis, & eius mēbris agemus, breuiter nunc ad ista respondentes dicimus quod modus cōuenientissimus accipiendi nomen ecclesiae est sicut dictum est, quod sancta & uniuersalis ecclesia, dicitur collectio siue uniuersitas generaliter omnium fidelium, quod tam ex euangelica doctrina quam ratione multiplici in superioribus monstratum est. Dicit etiam Rabanus de institutis clericorum. ca. i. Ecclesia Dei catholica. i. uniuersalis quæ per totum mundum dilatata diffunditur Christi nominis nobilitate glorificatur. Omnis enim homo qui recte fidei existit particeps, & sacro baptismate regeneratur, a Christo Christianus uocatur, & Dei patris ac ecclesiae matris esse noscitur filius. Ecclesia græcum est, quæ in latini uertitur uocatio siue conuentus, eo quod omnes ad se uocat, hæc ille. Et tamen pro ampliori intelligentia dictorum, & pro solutione argumentorum factorum notandum quod licet in sancta, & uniuersali ecclesia boni & mali fideles simul permixti contineri dicantur, differerentur tamen hi & illi, quoniam cum ecclesia collectio siue uniuersitas sit fidelīū in unius ueri Dei cultu, unius fidei professione cōuenientiam, tamen

Differentiæ bonorū, & malorū existentū in ecclesia.

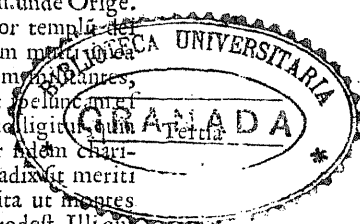
S V M M A E D E E C C L E S I A

quis uerius, & perfectius ad ecclesiam sanctam tanquam eius filius aut membrum iudicatur pertinere, quanto magis & perfectius unitate, & cōione sanctae ecclesiae dei participat. Haec autem unitas maxime fidei spei, & charitatis integritate perficitur, ut ait Aug. & colligitur ex. c. nuptiarum. xxvij. q. j. Hinc est quod boni & iusti fideles qui non solum in unitate fidei sed insuper in unitate dilectionis & charitatis, quae est uinculum perfectionis, ad Colo. 3. ununtur ecclesiae multo differentius & nobiliter ad ecclesiam iudicantur pertinere quā fideles peccatores, qui in unitate fidei tantum, & cōione quadam exteriori sacramentorum, ceteris sanctis fidelibus communicant, quā uero differenter hi & illi ad ecclesiam pertineant, licet satis aperte colligatur ex parabola illa euangelica apud Math. ubi Christus ad aream dominicam bonos tanquam granum, malos uero tanquam paleas pertinere declarat, alijs tamen uis sic demonstrare curabimus. Primo quidem cū fides sine operibus mortua sit. Iac. 2. Quod fides autem quae est apud deum uiua sit & quae precium habet, est fides quae per dilectionem operatur, ad Gala. 5. Profecto qui in ecclesia continentur per unitatem fidei, charitate formatae ad ipsam ecclesiam pertinent tanquam lapides uiui & membra uiuificata dei spiritu ex quibus ipsa aedificij spiritualis corporis ecclesiae statura confurgit. Vnde Hiero. & habetur in. c. omnibus consideratur. xxiii. q. j. dicit sic. Omnibus consideratis puto me non temere dicere alios ita esse in domo domini, ut ipsi sint etiam eadem domus domini quae dicitur aedificari super petram quae unica columba appellatur &c. Fideles uero iniusti & peccatores cum uita gratiae priuati sint & a spiritu dei sint alienati, in comparatione iustorum tanquam arida & mortua membra, siue tanquam humores mali in ecclesia sancta dei a sanctis doctoribus iudicantur contineri. unde Aug. li. de bapt. & habetur in. c. est unitas, de consec. dist. iij. Est unitas ecclesiae quae late patet in sacramentorum uidelicet societate, & in cōione quae complectitur cum granis & paleas &c. sic ergo sunt in ecclesia homines mali, ut in corpore humano humores mali qui interdum exeunt de corpore, haec Aug. Secundo haec differentia colligitur ex eo, quia cum fides charitate formata non paritur secum maculam aliquam damnabilis erroris aut criminis, quia uniuersa delicta operit charitas. Prouer. 10. Fides uero in formis se cum patitur maculas aut sordes multorum peccatorum. Hinc est quod in illis qui per fidem charitate formatam ad ecclesiam pertinent sancta ecclesia dicitur formosa, decora, speciosa, & immaculata. In illis uero qui per unitatem tantum fidei in ecclesia esse perhibentur, ipsa ecclesia in comparatione ad primos magis fusca, & maculata pronuntiatur, unde beatus Augustinus tractans illud Cant. 1. Nigra sum sicut tabernacula cedar & speciosa sum ut pelles Salomonis dicit sic. Vtrunque se esse dixit propter unitatem temporalem intra una retia piscium bonorum, & malorum. Tabernacula enim cedar ad Ismaelem pertinent, qui non erat haeres cum filio libere, haec ille. Et. iij. de doctrina Christiana ita dicit. Non enim ait fusca sui ut tabernacula cedar, & speciosa ut pelles Salomonis, & Bernar. super Cant. ad idem propositum ita inquit. Quamquam sponsam dixerim perfectam sed ex parte, non ex parte tabernaculorum cedar, formosa tamen siue in illa portione sui quae iam beata regnat, siue etiam in illustribus uiris quorum in hac nocte sua sapientia, & uirtutibus tanquam caelum suis sideribus adornatur, & Aug. exponens illud psalm. xxiiij. Domine dilexi decorem domus tuae, dicit. Domus dei ecclesia

Prima differentia

Secunda

ecclesia est, adhuc habet malos, sed decor domus dei in sanctis & conueru. Ecclesia enim ratione malorum nominatur spelunca latronum. unde Origenes. & habetur in ca. & hoc diximus. xvj. q. vij. Nunc autem arbitror templum dei ex lapidibus uiuis constructum ecclesiam Christi. Sunt autem membra ecclesiae non sicut concedit spiritualiter uiuentes sed secundum carnem uiuentes, qui domum orationis ex lapidibus uiuis constructam faciunt speluncam latronum acerbis suis. Tertio ex hoc differentia praedicta colligitur quia cum unitas fidei sit unitas imperfecta, unitas uero quae est per fidem charitate formatam sit completa, charitasque ipsa principium & radix meriti dicente apostolo. i. ad Corum. 13. Si habuerio omnem fidem ita ut me pres transferam &c. charitatem autem non habuerio nihil mihi prodest. Illi qui in ecclesia continentur per fidem solam informem de ecclesia in comparatione iustorum quasi numero solo esse dicuntur, qui uero per unitatem fidei, quae per dilectionem operatur, in ecclesia sunt numero & merito ad ecclesiam pertinere iudicantur, unde Aug. super Io. tractans illud. Vnus ex uobis &c. dicit unus ex uobis numero non merito, unus specie non uirtute, commixtione corporali non uinculo spirituali, carnis adiunctione non cordis, socius unitate, & gl. magistri super psal. 25. de malis loquens ita dicit. Et si de nobis sunt corpore non mente, numero non merito, nomine non mine. Quibus notatis dicendum est ad rationes factas in oppositum. Ad primam in qua dicitur quod ecclesia sancta est hortus conclusus &c. Respondetur quod scriptura sancta loquitur ibi de ecclesia quae ad illos qui numero & merito sunt de ecclesia: cuiusmodi sunt iusti & sancti, in istis plane sancta ecclesia est hortus, quia cuncti generis arborum uirtutibus redolens. Conclusus. i. clausus disciplinae custodia contra hostiles incursus demonum. Fons est quia in illis diuinae gratiae aquis repleta est. Fons signatus dicitur, quia perennis puteus aquarum uiuentium propter sanctarum exuberantiam doctrinarum. iuxta illud psal. Fluminis impetus letificat ciuitatem dei. Licet ergo mater ecclesia hoc modo in sanctis sit, ut in. c. quaeritur de consec. dist. iij. Nihilominus alij quae integritatem catholicae fidei habent quae de se sancta & immaculata est ad ecclesiam uniuersalem pertinere aliquo modo: licet non ita principaliter non negantur iuxta ea quae determinata sunt in superioribus. Ad secundam rationem quae sumitur ex illo tota pulchra es amica mea. Respondetur sicut ad superiorem rationem quod loquitur de his qui numero & merito sunt de ecclesia sine macula mortalis criminis, ut ait gl. Ad tertiam dicendum quod dictum apostoli non intelligitur uniuersaliter de ecclesia secundum praesentem statum. Nam ut dicit Aug. li. de perfectione iustitiae. Tunc ecclesia erit sine macula & ruga aut aliquo huiusmodi quando erit gloriosa, non enim modo in tantis periculis, in tantis scandalis, in tanta permixtione hominum pessimorum, & in tantis opprobrijs impiorum dicendum est eam esse gloriosam, & in li. ij. retractionum idem Aug. ad propositum nostrum ita loquitur. Vbiunque autem in libris commemorauit ecclesiam non habentem maculam aut rugam, non sic accipiendum est, quasi ea sic sit, sed quae praeparatur ut sic sit quando apparebit gloriosa. Nunc autem propter quasdam ignorantias & infirmitates membrorum suorum, habet unde quotidie tota dicat dimitte nobis debita nostra, haec Aug. Dicitur tamen iuxta ea quae dicta sunt in solutione rationum praecedentium quod ecclesia est sine macula criminis & ruga dupliciter in his

Ioh. vj.

Ad argumentum primum quarti capituli.

Psal. xlv.

Ad secundum

Ad tertium

Ad quartū qui in ecclesia sunt numero & merito. Ad quartam dicendum quòd ecclesia fuit figurata per archam domini quo ad eos qui sunt de ecclesia numero & merito sicut dictum est. Ad quintam pariter dicendum quòd ecclesia uniuersalis sancta est in omnibus qui de ecclesia sunt numero & merito, cuiusmodi sunt omnes sancti, in quibus splendor sanctitatis ecclesiae refulget, de quo in psal. 169. dicit propheta. Laus eius in ecclesia sanctorum. Super quo Aug. ita loquitur. Hæc est ecclesia sanctorum ecclesia frumentorum toto terrarum orbe diffusorum per agrum domini seminata. Ad sextam dicendum quòd illud dictum Hyero. quòd sordide maculatus de ecclesia Christi nõ potest appellari, intelligendum est numero & merito, non prohibetur autem quin numero appellari potest sicut iam sæpe expositum est. Ad septimam uero pariter respondendum est eodem modo exponendo dictum Aug. sicut dictum Hyero. exposuimus. Ad ultimam rationem quæ sumitur ex apostolo dicendum quòd ex ea parte qua fideles peccatores sunt tenebræ, & iustitia lux, non possunt pertinere ad unam & eandem societatem, sed ex ea parte qua in una integritate fidei quæ lux est animarum fidelium conueniunt optime possunt pertinere ad unam & eandem sanctam communitatem unitatis ecclesiae, & ita est in proposito.

Probans quòd ecclesia est una. Et de multiplici unitate eius. Cap. VI.

Ecclesia est una. **P**OST considerationem eius quid nomine & re per ecclesiam importatur, & explicata ratione sub qua de ecclesia locuturi sumus, restat de conditionibus & proprietatibus eius agendum & potissime de illis quas sancti patres in simbolo fidei attribuunt ei dicentes. Credo unam sanctam ecclesiam catholicam & apostolicam, ubi quattuor de ecclesia sancti patres tradunt docet & prædicant. Primo quòd una sit, & hoc cõtra tria genera hominũ. scilicet cõtra conuenticulas hereticorũ, cõtra scismaticos & contra excommunicatos ecclesiae uincula continentes. Secundo quod sit sancta cõtra falsi nominis Christianos. Tertio quod sit catholica id est uniuersalis cõtra singulares & pertinaces in proprio sensu recedentes a cõmuni doctrina fidei & sanctorũ patrũ, cuiusmodi sunt heretici omnes. Quarto quod sit apostolica, contra præsumptores nouitatum & introductores nouellarum sectarum & peregrinorum dogmatum, dicamus de singulis. Quia autem ecclesia una sit ueritatis magistraliter per spiritum sanctum Cant. iij. attestatur dicens. Una est columba mea, una est perfecta mea. Circa quod notandum quòd unitas ecclesiae colligitur ex multis. Primo ex unitate principis seu capitis quo regitur & gubernatur, qui unus est. scilicet Christus dominus deus noster, quem pater dedit caput super omnem ecclesiam quæ est corpus eius ad Eph. i. 1. Secundo ecclesia dicitur una ex unitate fidei qua illustratur & in qua fundatur. Est enim fides diuinum lumen quoddam & admirabile in quo uocari sumus & Christianæ religionis fundamentum ut dicit Crisostomus. Omnes enim Christiani idem credunt corde & ore confitentur id est ad Corin. i. Id ipsum dicatis omnes & non sint in uerbis scismata, propter hanc fidei communitatem inquit Aug. super Ioh. Omnes unum sumus, iuxta illud apostoli. Omnes unum uos estis in Christo Iesu. gl. j. in fide Christi. Hac ratione beatus Hierony. utitur scribens ad Euandrum episcopum ut habetur in cap. legimus. xcij. distinc. Nec altera Romanæ urbis ecclesia al-

sa altera totius de his existimanda est & Galliae, & Britanniae. Nam & Africa, & Persis, & Oriens, & India, & omnes barbaræ nationes unum Christum adorant, unam obseruant regulam ueritatis. Tertio ecclesia una dicitur ex unitate sacramenti baptismi quo sanctificatur, quod est idem apud omnes & quantum ad materiam de qua Io. iij. Nisi quis renatus fuerit ex aqua &c. & quantum ad formam, de quo Math. ult. Baptizantes eos in nomine patris & filii & spiritus sancti. Et quantum ad effectum ultimum. Marc. ult. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit. Siue quo ad efficaciam collati muneris quod equale est a quocunque detur, ut ait Aug. in cap. sicut in bonos, de consec. distinc. iij. Per hanc autem unitatem baptismi quia in noua sacramentorum est, intelligitur unitas aliorum sacramentorum, de qua habetur in cap. est unitas ecclesiae, de consec. distinc. iij. De istis autem talibus unitatibus in ecclesia similiter loquitur apostolus ad Eph. iij. dicens. Unus dominus, una fides, unum baptismum: ubi gloss. inquit. Unus dominus debetis seruare unitatem, quia uobis est unus dominus non tres, pro quorum diuersis uoluntatibus uos oporteat discordare, & ita iubemus credere & eodem modo operari. Item glo. super illud Cant. 5. Una est columba mea dicit, sicut una est quamuis multæ & diuersæ personæ, tamen fides una est in eis, unum baptismum, unus Deus, unum opus. Quarto ecclesia dicitur una ab unitate spei, qua ad bona cœlestia erigitur, & eleuatur in unam expectationem beatitudinis, de qua apostolus ad Eph. iij. Vocati estis in unam spem uocationis uestræ, gloss. j. ad unam rem separatam quæ est effectus uocationis. Quinto ecclesia est una unitate charitatis qua connectitur & uiuificatur, de qua inquit apostolus ad Philip. 2. Eandem charitatem habentes unanimes id ipsum sentientes, de hac autem unitate quam charitas facit dicitur A. 4. ubi de primitiua ecclesia habetur, quòd multitudinis credentium erat anima una & cor unum in domino, quia ut ait gloss. copula charitatis inuicem iungebantur. Item gloss. super illud id est ad Corin. 10. Unus panis & unum corpus ecclesia dicitur, quia sicut unus panis ex multis granis, & unum corpus ex multis membris componitur, sic ecclesia Christi ex multis fidelibus charitate copulante connectitur. Hinc dicit August. in lib. de bapt. & habetur in cap. multæ. j. q. j. Quòd charitas proprium donum est unitatis catholicæ & pacis. Sexto ecclesia dicitur una unitate spiritus uiuificantis, unus enim & idem spiritus, scilicet sanctus tanquam ultima & principalis perfectio corporis mistici quasi anima in corpore est in omnibus membris ecclesiae diuidens singulos ut uult, diuisiones enim gratiarum sunt. idem autem spiritus inquit apostolus. i. Corin. xij. Ad quam unitatem idem apostolus ad Eph. 4. ita exhortatur dicens. Solicite seruate unitatem spiritus, gloss. j. unitatem ecclesiasticam quam facit spiritus sanctus, ut unum corpus sitis opere spiritus sancti. Item in eodem apostolus ad propositum ita loquitur. Unum corpus & unus spiritus, gloss. unum corpus esse debetis, quia unus spiritus habitat in uobis quo unum corpus efficitur. Sicut enim unum corpus hominis ex multis constat membris & uegerat omnia membra una anima, faciens in oculo ut uideat, in aure ut audiat, & sic in ceteris, ita spiritus sanctus membra corporis Christi quod est ecclesia continet, & uegerat. Septimo ecclesia dicitur una unitate ultimi finis, quæ est ipsa beatitudo ad quam ordinatur. Vnde & idem denarius per quem

doctores sancti beatitudinem intelligunt omnibus fidelibus pro mercede laborum legitur assignatus Math. 20. ubi dicitur quod cum uenissent qui circa horam undecimam uenerunt acceperint & ipsi singulos denarios gl. dicit quia ad eandem eternitatem cum his qui ab initio mundi uocati sunt, & Aug. super illud psal. 85. Omnes gentes, dicit. Multae gentes & una gens, quare una gens? quia una expectatio postremo, quare non una gens si una patria Hierusalē est. Octauo ecclesia est una unitate unius praesidentis rectoris & gubernatoris uisibiliter conuersantis cum ea, de quo dicitur Iohel. 1. Congregabuntur filii Iudae, & filij Israel pariter & ponent sibi caput unum. Et dominus dicit Ioā. 10. Fiat unum ouile & unus pastor. Hic autem unus praesidens pastor rector & gubernator in tota uniuersali ecclesia uicem Christi gerens summus pontifex est, sicut in sequentibus ostenditur. Vnde beatus Cyprianus tractans illud Math. 16. Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam, de hac unitate ita loquitur. Super unum aedificabo ecclesiam, & quamuis omnibus apostolis post resurrectionem suam parem. i. similem potestatem tribuar cum diceret. Sicut misit me pater & ego mitto uos, accipite spiritum sanctum, tamen ut unitatem manifestare unitatis eiusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit, & infra. Exordium ab unitate proficiscitur, ut ecclesia Christi una monstraretur, habetur hoc in c. loquitur. xxiiij. q. j.

In quo ponuntur obiectiones contra ea quae dicta sunt de unitate ecclesiae. Cap. VII.

Argumentum primū.
Secundum

Tertium

Quartum

Confirmatio
Quintum

VT ueritas eorum quae de unitate ecclesiae iam dicta sunt, illustrior fiat, mouebuntur contra ea aliquae obiectiones. Contra ergo iam dicta arguitur multipliciter. Et primo ex illo psal. lxxvj. In ecclesiis benedicite domino. Item ex illo Apoc. 1. ubi Io. scribere dicitur septem ecclesiis, in quibus locis non una sed plures designantur ecclesiae. Secundo sic, communiter distinguitur ecclesia praesens ab ecclesia primitiua. Ecclesia enim sumpta ex circuncisione & ex praepotio siue ex iudaeis & ex gentilibus sunt distincti populi. Vnde gl. Cant. 4. super illud. Est fons hortorum, dicit sic fons hortorum, quia de primitiua ecclesia processit in mundum doctrina caelestis quae plures ecclesias. i. hortos procrearet. Tertio ecclesia est una constituta ex angelis & hominibus. Vnde Aug. super psal. 36. Omnibus connumeratis fidelibus ab initio usque ad finem, adiunctis etiam legionibus & exercitibus angelorum ut fiat una illa ciuitas sub uno rege, una quae dam prouincia sub uno imperatore, sed hominibus & angelis non est communis fides nec spes, ergo unitas fidei aut spei non pertinet ad unitatem ecclesiae. Quarto sic, fides, spes, & charitas, cum sint accidentia diuersa numero, sunt in diuersis, ergo omnes homines fideles non possunt pertinere ad unam ecclesiam, cum non uideantur habere eandem fidem spem & charitatem. Si uero dicatur quod fides ex parte subiecti non est una, quia diuersificatur secundum quod est diuersorum, sed ex parte eius quod creditur est una. Contra quia multa sunt quae proponuntur nobis ad credendum cum duodecim sint articuli fidei inter quos magna est differentia, sicut patet manifeste. Quinto sic, eadem est ecclesia a primo iusto Abel usque ad ultimum nasciturum, sed non uidetur eadem fides antiquorum patrum & modernorum, cum

rum, cum confessio, quae est actus fidei, non sit una & eadem apud omnes. Nam illi credebant futura sicut incarnationem filij Dei, passionem, resurrectionem, ascensionem, & similia quae nos credimus praeterita: ergo uidetur quod ueritas fidei non includitur in unitate ecclesiae. Sexto omnis excommunicatus est extra unitatem ecclesiae, cum sit ab ecclesia & confortio fidelium euidenter separatus. xi. q. iij. c. Canonica. Et Math. 18. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus & publicanus, sed stat excommunicatum habere fidem, spem, & charitatem, & inhabitantem spiritum sanctum ergo ista non uidentur facere ad unitatem ecclesiae. consequentia patet, minor etiam nota est de eo qui iniuste excommunicatur. Septimo multi pertinent ad unitatem ecclesiae in quibus nec charitas est nec spiritus sanctus inhabitat, huiusmodi sunt peccatores fideles. Vnde supra per multa ostensum est, quod ecclesia uniuersalis omnes generaliter comprehendat fideles. Vnde Math. 13. habetur, quod tritico adiuncta sint zizania, & sicut dicit Aug. Ecclesia ager est, in qua radicanatur triticum. i. boni, & zizania id est mali simul, tamen in fine seculi separabuntur: ergo sequitur quod praedicta non requirantur ad unitatem ecclesiae. Octauo arguitur sic, stat aliquem omnia habere ista. scilicet fidem, spem, charitatem, & inhabitantem spiritum sanctum, & tamen non pertinere ad unitatem ecclesiae, ergo praedicta non stant in ueritate. antea dicitur patet de multis cathecumini qui habent fidem formatam, & tamen non uidentur esse membra ecclesiae, cum Aug. dicat de baptis. paruul. & habetur de conse. dist. iij. in c. ad hoc. Ad hoc baptismus ualet ut baptizati Christo incorporentur. Et idem Aug. ad Bonifacium scribit & dicit quod in baptismo quis efficitur membrum Christi. Nono arguitur sic. Sicut dictum est a primo iusto Abel usque ad ultimum nasciturum est, una & eadem ecclesia, sed ante aduentum Christi baptismus cum non esset non poterat dici pertinere ad unitatem ecclesiae, ergo nec nunc unitas ecclesiae est arguenda ex unitate baptismi. Decimo, non est unus baptismus sed tria. scilicet baptismus aquae, poenitentiae, & baptismus sanguinis, sicut habetur in glo. ad Heb. 6. & magister sententiae ponit in. iij. dist. iij. ergo unitas ecclesiae non bene sumitur ex unitate baptismi. Vndecimo Aug. li. de bapt. tangit aliam unitatem ecclesiae, de qua in c. est unitas de conse. dist. iij. ubi sic dicit. Est unitas ecclesiae quae late patet in sacramentorum uidelicet societate & coione quae complectitur cum granis paleas: ergo uidetur quod non sufficienter dictum sit de unitate ecclesiae. Duodecimo, ecclesia est collectio fidelium, ut supra habitum est in c. ecclesia, de conse. dist. j. Sed non sunt semper iidem fideles: ergo non est semper eadem ecclesia. Terriodecimo sic, si unitas fidei facit ecclesiam unam ergo quicumque habent fidem eandem, ad unam & eandem ecclesiam uidentur nobiscum pertinere, sed demones & damnati habent, unam & eandem fidem nobiscum: ergo uidetur quod pertineant nobiscum ad eandem ecclesiam, quod tamen est falsum: consequentia uidetur manifesta, minor uero probatur per illud Iac. 2. Demones credunt & contremiscunt. Et gl. super illud Ro. 1. Ex fide & in fidem, dicit, fides informis demonum. Quartodecimo, ecclesia semper fuit una, & tamen in ea non semper fuit unus pastor aut rector qui uisibiliter cum ea conuersaretur: ergo ex parte unius suprae praesidentis & rectoris non est unitas ecclesiae accipienda. Quintodecimo, papa mortuo ecclesia non minus est una quam eo uiuente, ergo unitas talis suprae praesidentis siue summi pontificis non arguit unitatem ecclesiae, consequentia uidetur nota.

Sextum

Septimum

Octauum

Nonum

Decimum

Vndecimum

Duodecimum
Decimum tertium

Decimum quartum

Decimum quintum

In quo respondetur ad obiectiones positas.

Cap. VIII.

Ad primum.

AD primum respondetur & primo quantum ad illud psal. In ecclesijs benedicite dominum, quod ibi propheta loquitur de ecclesia prout dicit multitudinem aliquam fidelium alicuius certę provincię aut loci, & sic non dubium quin ecclesię multę sint: nihilominus tamen omnes tales particulares ecclesię una sunt uniuersalis ecclesię, & unus thalamus Christi, sicut dicit tex. in. c. quamuis, dist. xxi. & in. c. legimus, di. xcij. & beatus Aug. tractans illud psal. 106. Posuit sicut oues familias, dicit sic. Multę familię, multę ecclesię, una ecclesię, una plebs, una familia, una ovis est. Ad auctoritatem uero quę ex Apocal. inducitur respondetur quod sic tam ex tex. quam ex gl. patet beatus Io. loquebatur principaliter ecclesijs particularibus in Asia quibus prępositus erat quę plures erant. Est tamē uerum, ut in eadem gl. dicitur quod per illas septem ecclesię. Asię uniuersalis ecclesię designabatur quę ideo per septenarium numerum describitur. Tum quia septenarius uniuersitatem significat. Tum quia septiformi spiritu illustratur. Ad secundum dicendum quod una & eadem ecclesię dicitur fuisse a principio sicut infra dicitur, cum una & eadem fides fuerit patrum ueteris testamenti & patrum noui testamenti, tempora tantum ut ait Augu. mutata sunt, distinctio autem & differentia, quę importari uidetur in dictis sanctorum inter primitiuam, & pręsentem ecclesię accipienda est ex parte populi non ex parte fidei. Vnde Aug. tractans illud psal. xlviij. Fundatur exultatione uniuersę terrę mons syon latera aquilonis ciuitas regis magni, dicit sic. Duo montes unus ex circuncisione alius ex pręputio, ex iudeis unus alter ex gentibus non iam aduersi, & si diuersi, quia ex diuerso iam uniti in angulo non diuerso, ipse est inquit pax nostra qui fecit utraq; unum ipse angularis lapis quem reprobauerunt ædificantes factus est caput anguli, duos iunxit in se, mons ac montes, una domus, ac duę domus, duę propter ex diuerso uenientes, una propter lapidem angularem in quo sibi ambę copulantur. Ad tertium respondetur dupliciter. Primo quod hic, non loquimur de ecclesię prout comprehendit militantes, & triumphantes, sed prout dicit uniuersitatem fidelium secundum statum uię, qui in hac nostra peregrinatione militant quibus omnibus fides communis est. Secundo respondetur quod licet angeli non habeant fidem communem cum hominibus fidelibus, habent tamen quod fidei succedit. Quisitionem, idem est enim quod illi uident in patria & quod fideles credunt in uia, & ideo ecclesię ut comprehendit militantes, & comprehensores potest dici una cognitione, licet hinc, & inde sit diuersus cognitionis modus, quia hic per speculum & in enigmate ut dicit apostolus. 1. ad Cor. 13. Ibi autem facie ad faciem. Ad quartum respondetur & dicitur quo ad antecedens, quod licet pręfatę uirtutes distinguantur in diuersis secundum numerum conueniunt tamen specie, & in obiecto uno secundum numerum secundum quod omnes fideles idem credunt sperant, & amant. Pro quo notandum quod ut dicit sanctus Thom. in. iij. quod sicut in corpore naturali uires diffusę per omnia membra differunt numero secundum essentiam, sed conueniunt in radice una secundum numerum, & pręter hoc habent formam ultimam unam numero, ita etiam omnia membra corporis mystici habent pro ultimo complemento spiritum sanctum, qui est unus nu-

mero

mero in omnibus. Et ipse uirtutes fides, spes, charitas, quamuis differant in diuersis secundum essentiam, conueniunt tamen in una radice secundum numerum. Radix autem operationis proprie est ipsum obiectum ex quo speciem trahit, & ideo in quantum est idem numero creditum, speratum, & amatum ab omnibus, secundum hoc uniantur omnium fides, spes, & charitas in una radice secundum numerum, non solum prima quę est spiritus sanctus, sed etiam proxima quę est proprium obiectum. Et ad confirmationem cum dicitur quod multa sunt, quę nobis proponuntur ad credendum. Responderetur quod cum obiectum formale fidei sit ueritas prima cui inhærendo credimus quacumq; sub fide continentur, & ista sit una & immutabilis, & habitus capiat unitatem, uel multitudinem ex obiecto. dicimus quod fides est una ex parte eius quod creditur, quia idem est, quod ab omnibus creditur & si sint diuersa credibilia quę communiter omnes credunt, tamen omnia reducuntur ad unum, quia ad primam ueritatem sub cuius ratione cadunt sub fide. Temporalia etiam non pertinent ad obiectum fidei nisi in ordine ad aliquod æternum, quod est ueritas prima, quę est obiectum fidei. Ad quintum dicendo negatur assumptum illud uidelicet, quod non sit eadem fides antiquorum, & nostra, & ad probationem respondetur quod ista differentia pręteriti, & futuri non contingit ex aliqua diuersitate rei credite, sed ex diuersa beatitudine credentium ad unam rem creditam. Ad sextum respondetur quod si aliquis iniuste excommunicatus est in nullo leditur per talem excommunicationis sententiam. Vnde August. & habetur in cap. illud. xj. q. iij. Illud plane non temere dixerim quod si quis fidelium fuerit anathematizatus iniuste ei potius oberit qui facit quam ei qui hanc patitur iniuriam. Spiritus enim sanctus habitans in sanctis per quem quisque ligatur aut soluitur immeritam nulli ingerit pœnam. Dicit enim sanctus Thom. in. iij. quod si homo qui iniuste excommunicatus est hanc iniuriam humiliter sustinet, humilitatis meritum, recompensat huius excommunicationis damnus. Et hoc ponit beatus August. in de uera religione ita dicens. Sæpe diuina prouidentia finit etiam bonos uiros per nonnullas turbulenta carnalium hominum seditiones expelli de congregatione Christiana, quam contumeliam, uel iniuriam suam cum patientissime pro pace ecclesię tulerint, nec ullas nouitates, uel scismatis, uel hæresis moliti fuerint, & fidem, quam in ecclesię catholica prædicari sciunt usque ad mortem muniant, & testimonio defendant, hos coronat pius pater in occulto uidens, hæc August. Vbi notandum pro pleniori intellectu huius rationis, quod excommunicatus non dicitur ita extra unitatem ecclesię positus, quod fide qua ecclesię corpori erat unitus, sit priuatus, sed quia a consortio fidelium, & sacramentorum participatione sit præscisus. Excommunicatio enim, ut aiunt doctores dicitur separatio a consortio fidelium, maxime quo ad fructum qui habetur ex participatione sacramentorum, & quo ad comunia ecclesię suffragia. Quomodo autem excommunicatus talibus suffragijs priuetur, & quomodo non, declarat sanctus Thom. in. iij. distin. xvij. ita dicens. Suffragia alicuius ualent alteri secundum quod ei continuantur, ipotest autem actio unius alteri continuari dupliciter. Vno modo ex ui charitatis, quę omnes fideles connectit, ut sint unum in Deo, sicut dicitur psal. Particeps ego sum omnium timentium te, & hanc continuationem excoicatio non intercipit, quia iuste

Ad confirmationem

Ad quintum

Ad sextum

quis excommunicari non potest, nisi pro culpa mortali per quam iam a charitate diuisus est, etiam si non excommunicetur. Iniusta autem excommunicatio charitatem alicui auferre non potest, cum sit de maximis bonis quæ non possunt alicui inuito auferri. Alio modo potest actio unius alteri continuari per intentionem suffragia facientis quæ in aliquem fertur pro quo fiunt. Et hanc continuationem excommunicatio intercipit, quia ecclesia per excommunicationis sententiam separat excommunicatos ab uniuersitate si delium pro quibus suffragia facit, unde suffragia ecclesiæ ei non profunt quæ pro tota ecclesia fiunt, nec ex persona ecclesiæ oratio pro eis inter membra ecclesiæ fieri potest, quamuis aliqua persona priuata possit ad eius conuersionem aliquod suffragium per intentionem dirigere, hæc sanctus Thomas.

Ad septimum

Ad septimum dicendum quod licet peccatores fideles, non habeant omnia illa quibus ecclesia una esse dicitur, pertinent nihilominus ad unitatem ecclesiæ aliquo modo, in quantum scilicet in una fide, cum aliis fidelibus conueniant. Est tamen uerum quod quia charitatem non habent per quam corpus ecclesiæ uiuificari dicitur, tales tanquam membra mortua iudicantur, nec sunt proprie membra corporis Christi, sicut in superioribus partim dictum est, & infra plenius ostendemus.

Ad octauum

Ad octauum respondetur, & dicitur ad antecedens negando illud, diximus enim tales pertinere mentaliter, etsi non corporaliter per uisibile sacramentum ad unitatem ecclesiæ, siue quod merito pertineant ad ecclesiam, & si non numero. Et ad probationem respondetur, ut dicit sanctus Thomas in 4. dist. iij. quod incorporari Christo contingit dupliciter, scilicet merito, & numero. Merito quidem potest aliquis de ecclesia effici quod est Christo incorporari etiam ante baptismum actu susceptum sed non ante baptismum propositum uel in baptismum post tempus gratiæ reuelatæ. Vnde Ambrosius de ualentino qui cathecumini mortuus fuit dicit. Quem regeneraturus eram amisi, ueruntamen ille gratiam quam poposcit non amisit, unde talis corde regeneratus est, licet non corpore, ut dicit sanctus Thomas in 3. parte. Fide quidem incorporatur quis Christo, secundum illud ad Eph. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus uestris. Numero uero non potest aliquis effici de ecclesia nisi per baptismum. Vnde ante baptismum, nullus admittitur ad perceptionem sacramenti Eucharistiæ, & aliorum sacramentorum ecclesiæ, & sic patet, quod tales cathecumini fidei, spem, & charitatem, habentes ad ecclesiam pertineant animo, etsi non uisibili sacramento, merito & si non numero.

Ad nonum

Ad nonum respondetur negando consequentiam, quia licet baptismus, non semper fuerit a principio ecclesiæ, non sequitur quod postquam institutus, est unitas illius, non arguat suo modo unitatem ecclesiæ. Pro quo sciendum quod nunquam homines potuerunt saluari etiam ante Christi aduentum, nisi fierent membra Christi, quia ut dicitur Act. 4. Non est aliud nomen datum hominibus in quo oporteat nos saluos fieri, sed ante aduentum Christi etiam homines per fidem Christo incorporabantur per fidem futuri, aduentus cuius fidei signaculum erat circuncisio, ut dicit apostolus Rom. 4. Antequam enim circuncisio institueretur, sola fides, ut dicit Grego. cum sacrificiorum oblationibus quibus antiqui patres profitebantur sufficiebat, ut homines Christo incorporarentur. Post aduentum, etiam Christi homines per fidem Christo incorporantur, secundum illud Eph. 3. Habitare Christum per fidem in cordibus uestris. Sed alio signo manifestatur fides rei

præsentis

præsentis quam demonstrabatur quando terat futura, sicut alijs uerbis signatur præsens, præteritum & futurum. & ideo licet ipsum sacramentum baptismi non semper fuerit, fides tamen cuius baptismus sacramentum est semper fuit & necessaria fuit. Ad decimum dicendum quod proprie loquendo, ut ait sanctus Thomas in 4. Non est nisi unum baptismum quod in aqua celebratur sub debita uerborum forma. Alia autem baptismata dicuntur per ordinem ad illud secundum proportionem ad eundem effectum, quem tamen agunt quodammodo in uirtute baptismi aquæ, quia baptismus sanguinis, & baptismus poenitentiae non ualent ad regenerationem nisi ei qui habet baptismum aquæ in proposito. Tunc enim, ut ait Aug. Prodest baptismus sanguinis uel fluminis cum baptismum fluminis non contemptus religionis sed articulus necessitatis excludit, de conse. dist. iij. c. baptismi. Vel responderetur secundario quod baptismum dicitur unum, quia non est iterabile, sicut nec originale peccatum contra quod tanquam medicina est institutum, quod est contra hæreticos nouatianos dicentes. Quotiens homo peccat baptismum debere repeti, uel dicitur unum baptismum. i. e. quale a quocunque detur, ut exponit gl. Ad undecimum respondetur quod unitas illa de qua Augustinus in auctoritate proposita loquitur importatur per unitatem baptismi qui est fundamentum & principium aliorum sacramentorum sicut dictum est in c. superiori. Ad duodecimum respondetur negando consequentiam, quanquam enim homines qui sunt quasi materia ecclesiæ fluant continue & refluant, quibus decedentibus alijs nouiter nascentibus nihilominus quia una est fides in omnibus, ecclesia semper dicitur manere una. sicut dicitur de corpore animalis quod licet in eo partes materiales fluant & refluant, idem tamen manere dicitur quo ad formam quæ eadem semper manet, primo de generatione. Ita uidetur dicendum in proposito. Manet quidem semper eadem fides, manent eadem sacramenta quibus formatur ecclesia, manet eadem lex, & eadem regula ueritatis, permanet eadem habitudo, & ad unum caput ecclesiæ, & ad unum finem ultimum, quare optime beatus Augustinus super psal. 85. tractatus uersum illum. Miserere mei domine quoniam ad te clamaui tota die, dicit. Sub decedentibus, & succedentibus membris unus homo usque ad finem seculi extenditur. Ad tertiumdecimum dicendum quod in demonibus non est fides ea quæ ponitur donum spiritus sancti siue habitus diuinitus infusus qui inclinatur hominem ad credendum aliquem effectum boni sed dicitur fides, quæ nascitur ex perspicacitate naturalis intellectus eorum ex miraculis quæ uident supra naturam. Pro quo notandum, ut notat sanctus Thomas in 2. ij. q. v. articulo. ij. quod intellectus credentis assentit rei credite, non quia ipsam uideat, uel secundum se, uel per resolutionem ad prima principia per se uisa, sed propter imperium uoluntatis. Quod autem uoluntas moueat intellectum, ad assentiendum potest contingere, ex duobus modis. Vno modo ex ordine uoluntatis ad bonum, & sic credere est actus laudabilis. Alio modo quia intellectus conuincitur ad hoc quod iudicet esse credendum his quæ dicuntur, licet non conuincatur per euidentiam rei sicut si aliquis propheta pronunciaret in sermone Dei aliquid futurum, & adhiberet signum mortuum suscitando, ex hoc signo conuinceretur intellectus uidentis, ut cognosceret manifeste hoc dici a Deo qui non mentitur, licet illud futurum, quod prædicitur in se euidens non esset, unde ratio fidei non tolleretur. Dicendum est ergo quod in fi-

Ad decimum.

Ad undecimum

Ad duodecimum

Ad decimum tertium

delibus Christi laudatur fides secundum primum modum, & secundum hoc non est in demonibus sed solum secundo modo. Videtur enim multa manifesta iudicia ex quibus percipiunt doctrinam ecclesie esse a Deo, quamuis ipsi res ipsas quas ecclesia docet non uideant puta, Deum esse trinum & unum uel aliud huiusmodi. Et ita patet quod fides que unitatem ecclesie efficit non est in demonibus, & ita ratio non procedit. Ad decimumquartum respondetur negando consequentiam, licet enim ecclesia non semper fuerit in tali dispositione constituta quo ad unum tanquam rectorem, & gubernatorem, ducem & pastorem uice & loco Iesu Christi domini nostri uisibiliter conuersantem: tamen ipsa ecclesia habebat ordinem propter causas infra assignandas cum de uno supremo pontifice in ecclesia a nobis habendus est sermo: non sequitur quod nunc talis ordo in ecclesia non sit. multa enim per temporum successionem instituta sunt in ecclesia que non fuerunt a principio, que licet tempore quo instituta non fuerunt non importarent necessitatem, instituta tamen de necessitate ueniunt obseruanda. dicunt enim doctores tractantes illud Cant. ultim. Soror nostra paruula est & ubera non habet, quod ecclesia que hic soror dicitur in principio sui status ante aduentum plenitudinis gratie in quo gratia, & ueritas per Iesum Christum facta Ioan. 1. Non modo paruula fuit populi paucitate, sed etiam donis gratiarum. Vnde Hugo de sancto Victore. Oportuit inquit ut secundum processionem temporum spiritualium gratiarum signa magis, ac magis darentur, plane post incarnationem filii Dei copiosior facta est splendore doctrine, illustrior pulchritudine ordinis, locupletior sacramentorum efficacia salutari, excellentior nobilitate regiminis quia sub spe nobiliori ordinationis politice ac diuini forma principatus. Ad decimumquintum respondetur quod ratio non procedit, tum quia si papa moritur, sedes tamen non moritur. Secundo quia ordo talis ad unum caput & gubernatorem semper manet in ecclesia in habitu, & potestas ad eligendum aliquem in sede ipsa apostolica. est etiam actu talis ordo in ecclesia ad eos qui uice summi pontificis illo tempore in ecclesia quo ad aliqua funguntur, cuiusmodi est sacrum collegium dominorum Cardinalium. Et hic conuincitur temeraritas quorundam scismaticorum, & inimicorum ecclesie qui dicere presumpserunt unitatem ecclesie, non habere ordinem ad unitatem unius summi Pontificis Christi uicarij, quod quam falsum sit audiamus Cyprianum in epistola ad Magnum inuicentem. Dominus insinuans nobis unitatem, de diuina auctoritate uenientem ponit, & dicit. Ego & pater unum sumus, ad quam unitatem redigens ecclesiam suam denuo ait. Et erit unus grex, & unus pastor. Item in epistola ad Rogationem huiusmodi seminatores, & introductores scismatum in ecclesia idem gloriosissimus Cyprianus percutit ita dicens, hæc sunt initia hæreticorum, & ortus atque conatus scismaticorum male cogitantium, ut sibi placeant, ut prepositum superbo tumore contemnant, sic de ecclesia egreditur, sic altare prophanum foris collocatur, sic contra pacem Christi & ordinationem atque unitatem Dei rebellatur. Et beatus Hiero. pater ecclesie religiosissimus Damaso papa scribens, ut habetur in cap. quoniam uetus oriens. xxiiij. quæst. j. ita inter alia sic dicit. Cum successore piscatoris, & discipulo Christi loquor. Ego nullum præmium nisi Christum sequens beatitudini tuæ id est cathedræ Petri communionem confocior

super

Ad decimum quartum

Ad decimum quintum

super illam petram ecclesiam fundatam scio, quicumque extra hanc domum agnum comederit prophanus est, si quis in Noe archa non fuerit peribit regnante diluuiio, & infra non noui uitalem, miletum respuo, ignoro paulinum, quicumque tecum non colligit spargit, hoc est, qui Christi non est, antichristi est, hic Hieron. Verum de huiusmodi errore confutatio in sequentibus a nobis copiosior erit sermo. per ea etiam, que dicta sunt excluditur impietas scismaticorum, qui tunicam Domini inconfutilem scindere nituntur. contra quos inquit beatus Cyprianus, & habetur in cap. alicuius. xxiiij. quæst. j. alienus es, prophanus es, eius hostis es, habere non potest Deum patrem, qui uniuersalis ecclesie, non tenet unitatē.

In quo ostenditur quod ecclesia sancta sit.

Cap. IX.

OSTENSO quod ecclesia una sit, superest iam ut quod sancta sit ostendamus. Describitur autem sancta a sanctis patribus in concilio Niceno, ad differentiam congregationis malignantium, que non sancta est sed impia, de qua psalm. xxv. Odiui ecclesiam malignantium. De ecclesia uero Christi dicitur psalm. penul. Laus eius in ecclesia sanctorum, ubi gloss. August. Ecclesia sanctorum ecclesia catholica est, ecclesia sanctorum non est dicenda ecclesia hæreticorum. Sancta autem dicitur ecclesia, quia spiritu sancto sanctificata, quam sanctitatem profudit ei spiritus sanctus, ut ait Albertus magnus in sacramentis uirtutibus & donis que dat ad sanctitatis perfectionem. Verum quia sanctum plures habet intentiones, considerandum est quibus modis ecclesia Christi sancta sit & dicatur. Pro quo notandum quod sanctum idem est, quod mundum, & huic significationi competit nomen huiusmodi in græco quod interpretatur quasi sine terra, quomodo beatus Dionysius diffiniens sanctitatem. xij. c. de di. no. sic dicit. Sanctitas est ab omni immunditia libera, & perfecta, & omnino immaculata. In hac significatione ecclesia sancta est, quia munda a scelerate, & corruptione peccati. Plane cum Christus eius sponsus speciosus sit præ filiis hominum, & sanctus sanctorum, sic sanctam habet sponsam, qui ait. Leui. 2. Sancti estote quia ego sanctus sum, unde Cant. iiii. ad ecclesiam sic loquitur. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Et apostolus. 1. ad Corinth. 3. dicit. Templum Dei sanctum est quod estis uos. Secundo sanctum idem est quod firmum unde apud antiquos sancta dicebantur quæ legibus erant munita. unde etiam sanctum dicitur quod lege firmatum est. hac ratione ecclesia Christi sancta est. Tum primo quoniam a Deo æterna prædestinatione & lege diuina ordinata Paulo apostolo attestante qui ad Ephes. 1. ita loquitur. Elegit nos, gloss. prædestinando, ante mundi constitutionem, ut essemus sancti, & immaculati in conspectu eius in charitate gloss. non meritis nostris, sed sua charitate. Tum secundo in hac significatione ecclesia dicitur sancta & firmata, ut uiolari non possit, cum a fide, & charitate que in Christo est nunquam defectura sit. Vnde psal. lxxvii. dicit propheta. Edificauit sicut unicornium sacrificium suum in terra quam fundauit in secula, ubi gloss. Hieronym. id est, ipsam ecclesiam singulari uirtute firmauit, ut immobilis in secula sempiterna con-

Ecclesia est sancta

ffiteret. Et in psal. 103. idem propheta domino ita loquitur. Fundasti terram super stabilitatem tuam non inclinabitur in seculum seculi. Super quo uerbo beatus Aug. loquitur. Terram intelligo ecclesiam, quæ est firmitas eius super quam fundata est, nisi fundamentum de quo apostolus ait. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est quod est Christus Iesus. Ibi ergo firmati sumus merito, quia ibi firmari non inclinabuntur in seculum seculi, nihil enim firmius isto fundamento. De qua ecclesiæ immobili firmitate ita Christus Petro quem uniuersæ ecclesiæ suæ præficere disposuerat, pollicitus est dicens Math. 16. Tu es Petrus, & super hanc Petram id est super hanc fidei confessionem, fundabo ecclesiam meam, & sequitur, & portæ inferi, id est peccata, minæ, blandimenta & hæreses ut dicit gl. non præualebunt aduersus eam, gl. id est, non separabunt eam a fide, & charitate mea. Cuius impermutabilis firmitatis testis est beatissimus Paulus ad Roma. 8. dicens. Certus sum quod nec mors separabit nos a charitate Christi. Tertio modo sanctum idem est, quod sanguine tinctum uel respersum siue emundatum. nihil enim sanctum apud ueteres dicebatur nisi quod sanguine hostiæ esset respersum. Antiquitus etiam homines qui puri ficari uolebant sanguine hostiæ tingebantur inquit Isidorus. Vnde ad Heb. 9. scribit apostolus. Omnia pene secundum legem in sanguine mundantur & sine sanguinis effusione non fit remissio peccatorum. Huius significationis gratia maxime Dei ecclesia sancta appellanda uenit, quæ Christi sanguine respersa purificationem peccatorum suscepit, & decorem induit sanctitatis. Vnde. 1. Petri. 2. dicitur. Gens sancta populus acquisitionis. gl. j. sanguine Christi respersa. Et ad Eph. 5. ait apostolus. Christus dilexit ecclesiam & tradidit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret, & Apoca. 1. inquit Io. apostolus, dilexit nos & lauit nos a peccatis nostris in sanguine suo. Quarto sanctum idem est, quod diuinis obsequijs applicatum, quemadmodum homines, loca, dies, uasa, & uestimenta quæ diuino cultui dedicantur, sancta dicuntur. Vnde de hominibus habetur Exo. 30. Aaron & filios eius ungues, sanctificabisq; eos, ut sacerdotio fungantur mihi, & Esdre. 2. c. 11. dicit. Esdras ministris domus domini, uos sancti estis domino & uasa sunt. De loco dicitur psal. 95. Adorate dominum in atrio sancto eius. De uasis dicitur Exo. 30. Archam testamenti cum uasis suis candelabrum & utensilia, uniuersamq; supellectilem quæ ad cultum eorum pertinent sanctificabis omnia, & erunt sancta sanctorum. De diebus sanctis scribitur. ij. Esdr. 10. Sanctus enim est dies domini. De uestimentis Exo. 28. dicitur. Facies Aaron fratri tuo uestimenta sancta, & filijs eius. In hac significatione merito ecclesia Dei, ecclesia sancta dicitur quæ unius ueri Dei famulatur, & cultui tota dedicata est, immo in ea sola uerus Dei cultus est, qui fide, spe, & charitate perficitur, ut ait August. in. c. extra. j. q. j. Extra catholicam ecclesiam non est locus ueri sacrificij. Quinto sanctitas dicitur religio siue obseruatio quædam iustitiæ eorum, quæ ad Deum pertinent. Vnde Andronicus, ut dicit sanctus Thom. ita sanctitatem diffinit. Sanctitas est uirtus faciens fideles seruare ea quæ ad Deum iusta sunt, de qua Luc. 1. Seruiamus domino in sanctitate, & iustitia coram ipso omnibus diebus nostris. Hac ratione ecclesia sancta dicitur, quia summa in ea munda, & immaculata obseruatur religio, sancta est in uotis, sancta in sacrificijs, sancta in ministerijs, sancta in ceremonijs, sancta in singulis obseruationibus, quæ ad cultum

cultum, & reuerentiam pertinent sanctæ diuinitatis. Sexto ecclesia Dei sancta dicitur, quia omnibus uirtutibus gratijs ac donis spiritaliter secundata est, & dotata. Vnde psalm. 64. dicitur. Replebimur in bonis domus tuæ, gloss. cassiodori id est præsentis ecclesiæ, quæ diuersis munerum spiritalium exuberat bonis. Quæ sunt illa bona? illa bona sunt sanctitas in se, & equitas ad proximum. unde sequetur sanctum est templum tuum mirabile in equitate, gloss. j. ecclesiæ. ipsa enim domus & templum Dei est sanctum in se, & mirabile in equitate quantum ad proximum. Septimo ecclesia Dei sancta dicitur, quia optimis iustissimis, & sacratissimis legibus uiuit, regitur, & gubernatur, de lege diuina. Ad Roma. vij. dicit Apostolus. Lex sancta, & mandatum sanctum. Et in psalm. scribitur. Lex domini immaculata conuertens animas testimonium domini fidele Sapientiam præstans paruulis. Leges uero publicæ, quæ pro ecclesiæ regimine a sanctis patribus, sanctæ sunt, tanta pro earum sanctimonia ueritate firmantur, ut beatus Agap. papa omnibus episcopis scribens in cap. sic distin. xxj. dicit. Sic omnis apostolicæ sedis sanctiones accipiendæ sunt tanquam ipsius diuina uoce Petri firmata. Vnde uiolatores sacrorum canonum, ut inquit sanctus Damasus papa in cap. Violatores. xxv. quæstio. j. grauius a sanctis patribus iudicantur. & a spiritu sancto, instinctu cuius ac dono dictati sunt damnantur. quoniam blasphemare spiritum sanctum non incongrue uidentur. Octauo dicitur ecclesia Dei sancta secundum quod sanctum dicitur prædium scientia iustorum. dicit enim Aristoteles, ut dicit Albertus magnus in libr. laudabilium bonorum. Sanctitas est uirtus scientiæ ea faciens quæ ad Deum sunt iusta Sapient. j. Dedit illis scientiam sanctorum. Sub hac significatione potissime ecclesia sancta est quæ sola scientiâ sanctorum habet, & notitiâ diuinitatis. Vnde de ecclesia dicit dominus Zach. 8. hæc dicit dominus exercituum. Reuerfus sum ad syon, & habitabo in medio Hierusalæ & uocabitur Hierusalæ ciuitas ueritatis, & mōs sanctificatus, quare ut ait beatus Greg. in moralibus, & habetur in cap. Quia. xxiii. q. i. Quia ex sola catholica ecclesia ueritas conspicitur apud se esse locum dominus perhibet de quo uideatur: in petra Moyses ponitur, ut Dei faciem contempletur: quia nisi quis fidei soliditatem tenuerit diuinam præsentiam non agnoscit, de qua soliditate dominus dixit. Super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam. Nono ecclesia Dei sancta dicitur, quia sacramenta habet quibus homines sanctificantur. dicitur enim sacramentum a sacrando siue sanctificando, quia diuina uirtute in eis operante instrumenta sunt emundationis, & sanctificationis animarum. Vnde ad Eph. 5. dicitur. Christus dilexit ecclesiam, sequitur, ut illam sanctificaret mundans lauacro aquæ in uerbo uitæ, & August. super Ioan. de uirtute sacramenti baptismi loquens dicit. Quæ uis est aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat? Decimo ecclesia dicitur sancta, quia sancta & gloriosa triumphante ecclesia quæ sursum in cœlestibus est mater nostra exemplata est. unde Apocalip. 21. beatissimus apostolus Ioannes inquit. Ego Ioannes uidi ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendentem de cœlo ad Deo paratam sicut sponfam ornata uero suo, & audiui uocem de cœlo dicentem. Ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabat cum eis &c. Quod uerbum Bernardus pertractans libro. iiii. de consideratione cap. xiii. Non uilem reputes hanc formam quæ

in terris est habet formam in cœlo uidit homo qui dicebat, uidi ciuitatem sanctam Hierusalem &c. Ex his apertissime confutatur error, & blasphemia quorundam pseudo prophetarum qui ore suo polluto contra sanctimoniam ecclesie diabolica audacia loquentes dicere præsumpserunt ecclesiam non esse sanctam sed meretricem. contra quos sunt ea quæ induxi mus parum ante, & maxime illud Cant. iiii. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te, & illa continua fidei professio quam uniuersalis ecclesia facit dicens. Credo unam sanctam ecclesiam &c.

In quo ponuntur obiectiones contra ea quæ dicta sunt de sanctitate ecclesie. Cap. X.

AD ampliorem intelligentiam maioremque firmitatem ueritatis eorum quæ de ecclesie sanctimonia induximus, mouebimus aliquas obiectiones in contrarium probando quod ecclesia non sit sancta dicenda. Et primo arguitur sic. Cantatur in ecclesia in hymno angelico scilicet. Gloria in excelsis Deo. tu solus sanctus. Si ergo Christus solus est sanctus, cum ecclesia non sit Christus, ecclesia non uidetur dicenda sancta. Secundo sanctitas, ut dicit Dionysius. xii. cap. de distinct. no. ut supra dictum est. est ab omni immunditia libera, & perfecta, & omnino immaculata immunditia, sed ecclesia in presenti statu non est libera ab omni immunditia illa peccati dicente beato Ioan. apostolo. i. Ioan. i. Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus & ueritas in nobis non est, ergo ecclesia pro presenti statu non est sancta dicenda. Tertio sic Math. vi. docet Christus omnes fideles orare pro peccatorum suorum remissione, sic. Dimitte nobis debita nostra, &c. quam orationem continue facit ecclesia, quod tamen uanum esse uideretur si ecclesia nullum haberet peccatum, maxime cum dicat August. in de bono perseverantiae, hoc loco pelagiani confodiuntur hæretici qui audent dicere hominem iustum in hac uita habere nullum omnino peccatum, & in talibus hominibus esse iam in presenti tempore ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, & ponitur in glo. ordinaria. Quarto arguitur sic, ad Roman. 3. dicit apostolus. Est autem Deus uerax omnis homo mendax: ergo non uidetur, quod ecclesia quæ est collectio omnium fidelium dicenda sit sancta. Quinto sic, ecclesie non conuenit pro statu presentis uitæ non habere maculam, aut rugam, sed tantum pro statu futuræ uitæ quando apparebit gloriosa: ergo nunc non est dicenda sancta, sed in futura uita. consequentia patet & antecedens probatur auctoritate beati August. qui in fine primi libri enchiridion, tractans uerbum illud apostoli ut exhiberet sibi ecclesiam non habentem maculam, nec rugam, &c. ita dicit per hoc omnes prorsus hominum macule Christiani lauacri sanctitate tolluntur quo mundat ecclesiam suam Christus, ut exhibeat eam sibi non in isto seculo, sed in futuro non habentem maculam, neque rugam, aut aliquid huiusmodi. nam qui modo eam talem esse dicunt, & tamen in illa sunt, quoniam & ipsi fatentur se habere peccata. Si uerum dicunt profecto quoniam mundi non sunt a peccatis, habet in eis ecclesia maculam. Si autem falsum dicunt quia corde duplici loquuntur, habet in eis ecclesia rugam. Si autem dicunt se habere ista non ipsam: ergo se non esse membra eius

eius nec ad corpus eius pertinere fatentur, ut etiam sua confessione damnentur. Sexto sic, in ecclesia sunt boni & mali permixti ut superius monstratum est, & mali in multo ampliori numero quam boni. cum ergo denominatio debeat fieri a maiori parte, uidetur, quod ecclesia simpliciter magis immunda quam sancta dicenda sit. Et confirmatur ex. c. Et hoc diximus. xvj. q. vij. ubi dicit Orige. & ponitur in gloss. continua. Math. 21. Quod carnaliter uiuentes domum orationis, ex lapidibus uiuis constructam faciunt speluncam esse latronum actibus suis. Septimo arguitur sic. In ecclesia continentur non modo peccatores sed etiam multi præciti, qui licet modo fidem habeant Christi, finaliter tamen in fide uera, & charitate Dei non permanent: ergo non uidetur quod ecclesia simpliciter dicenda sit sancta. Octauo sic, dicit Sapiens Eccle. 9. Nemo scit utrum quis sit dignus odio uel amore, & minus de alio quam de se, ergo etiam nemo potest scire quis sit sanctus aut immundus: ergo uidetur quod non pertineat ad articulum fidei credere, quod ecclesia quæ est congregatio fidelium, sit sancta. Nono arguitur sic. Fideles non sunt confirmati in fide siue in gratia Dei in statu presentis peregrinationis: ergo non uidetur quod ecclesia quæ est fidelium collectio dicenda sit sancta, quia firmata siue confirmata. Decimo arguitur sic. Ecclesia aliquando dicitur fuisse foeda & maculata: ergo non semper uidetur dicenda fuisse sancta. consequentia uidetur manifesta, antecedens patet. dicit enim beatus Hieron. & habetur de pœ. distin. j. s. Ecclesia. Possibile autem est, ut quando ecclesia quæ prius rugam habuit & maculam, & immunditiam, postea restituta est, ita & peccator currens ad medicum &c. Et idem beatus Hieronym. super psal. xx. exponens illud. Audi filia & uide, inclina aurem tuam, & obliuiscere domum patris tui. De ecclesia dicit sic. Obluiscere domum patris tui id est dyabolum qui te prius genuerat, quia totus mundus in maligno positus erat. ideo inclina aurem tuam, quoniam concupiuit rex speciem tuam Christus Iesus a quo regeris, quia nigra eras in domo patris. nunc autem ascendens post baptismum uel intus abluta uel gratia fidei candida, quia ipse est dominus a quo redempta es, & infra. Ante foedata & deformis erat ecclesia sed postea pulchra & speciosa per lauacrum baptismi, quia iustus pro impiis mortuus est, id est Christus mundans eam per lauacrum sanguinis sui, ut ait apostolus non habentem maculam, neque rugam, & Aug. ad idem propositum super eundem psal. ita loquitur. Assumpta est ecclesia ex genere humano ut Christus caput esset ecclesie. Et infra. Gaudeat sponsa amata a Deo, quando amata dum adhuc foeda. omnes enim peccauerunt, dicit apostolus & egent gloria Dei. Et iterum. Etenim pro impiis Christus mortuus est, amata est foeda ne remaneret foeda, non enim uere foeda amata est, quia non foeditas amata est, hic Aug.

Sextum

Côfirmatio

Septimū

Octauum

Nonum

Decimū

In quo respondetur ad obiecta facta. Cap. XI.

FATENDVM est firmiter cum sanctis patribus quemadmodum dictum est quod Ecclesia Christi sancta sit. unde Aug. super illud psalm. 85. Custodi animam meam quoniam sanctus sum. ita dicit. Audeat dicere corpus Christi, audeat dicere unus ille homo clamans a finib. terræ cum capite suo dicens. Sanctus sum, accepit enim gratiam sanctitatis gratiam

baptismi & remissionem peccatorum, & infra. Omnes enim Christiani, & omnes fideles & baptizati in Christo ipsum induerunt, sicut Apostolus dicit. Quot quot in Christo baptizati estis, Christum induistis. si membra facti sunt corporis eius, & dicunt se sanctos non esse, capiti ipsi faciunt iniuriam cuius membra facti sunt. Iam dicendum est ad argumenta. Ad primum respon- detur quod Christus dicitur solus sanctus sicut solus bonus, quia. s. ipse solus secundum quod Deus ex se, & naturaliter bonus & sanctus est, & secundum quod homo in summo sanctitatis. quamobrem Daniel. 9. sanctus sanctorum nominatur. Et in psal. de eo confitetur propheta dicens. Vni- xit te Deus oleo letitiæ præ participibus tuis, secundum quem modum ipse solus sanctus est. Et hoc est quod dicitur. i. Reg. 2. Quis sanctus ut est dominus, uel ut habet alia littera. Non est sanctus præter te domine, quia ut ait gl. nemo sit sanctus nisi Deus, & si sint qui dicunt Dei multi, & domini multi, nullus tamen eorum naturaliter est id quod est Deus, nam ipse est solus qui ait. Ego sum qui sum. per hoc ergo non negatur quin participatione gratiæ eius fideles boni & iusti & sancti sint. unde dominus ait. Leuit. 20. Sancti estote quoniam ego sanctus sum. Et Aug. tractans illud psal. 75. Custodi animam meam quoniam sanctus sum. ita fideles exhortatur. dicat unusquisque si delium sanctus sum. non est ista superbia elati, sed confessio non ingrati. si enim te dixeris ex te esse sanctum superbus es. rursus fidelis in Christo, & membrum Christi si te dixeris non esse sanctum ingratus es. Ad secundum argumentum responderetur præmittendo duo notabilia. Primo notandum quod duplex ad præsens potest distingui sanctitas. Vno modo quæ dicat liberatio- nem omnimodam ab omni immunditia & corruptione culpæ & pœnæ, & ista est sanctitas patriæ, de qua in psal. Gloria hæc est omnibus sanctis eius. Alio modo sanctitas dicit emundationem non a quocunq; peccato, aut imperfectione, sed ab eis immunditiis quæ puritatis gratiæ & charitatis luci aduer- santur, cuiusmodi sunt culpa originalis & mortalis, de qua dicitur ad Rom. i. Omnibus qui sunt Romæ dilectis Dei uocatis sanctis, gl. sancti erant sancti ficati per baptismum. Item. i. ad Cor. 3. Templum Dei sanctum est quod estis uos, ubi gl. dicit. Sanctum est a tempore baptismi, quia in nemine habi- rat deus quem non antea spiritus sanctus sanctificet & purget. Secundo nota- dum, quod sanctitas qua ecclesia in præsentia uita sancta dicitur, non dicit immu- nitatem ab omni peccato, corruptione & imperfectione, sed immunitatem ab his uitiis & peccatis cum quibus charitas Dei stare non potest, per quæ Deus manet in nobis & nos in Deo. i. Io. 4. cuiusmodi sunt peccata crimina- lia siue mortalia. Vnde gl. super illud Cant. iiii. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te: dicit, macula. s. criminalis culpæ, & ita habet glo. de- creti in. c. omnibus consideratis. xxiii. q. i. super uerbo sine macula. Et ideo uenerabilis Beda super cantica tractans præfatum uerbum Cant. iiii. Tota pulchra es &c. ita dicit. Hæc autem dicta sunt non quod in hac uita sancto- rum quisquam uel a culpis omnibus innumnis uel perfectus possit esse uirtu- tibus: cum ueraciter scriptum sit, quia non est homo in terra iustus, qui fa- ciat bonum & non peccet, sed quod sancta ecclesia in quantum ecclesia Chri- sti est & fide recta & munda sit opere. Quibus notatis respondetur ad ratio- nem & primo dicitur quod mundicia importata in diffinitione sanctitatis posi- ta a beato Dionysio dicit munditiã siue puritatẽ a peccato, siue in intellectu siue in affectu quod contrarietate habet ad gratiam, cuiusmodi est originale & mortale,

Ad pri-
mum.

Ad secun-
dum

mortale, non autem dicit emundationem a peccato ueniali. Vnde Aug. in diffinitionibus recte fidei dicit. Nullus sanctorum, uel iustorum caret pec- cato, nec tamen ex hoc desinunt esse iusti, uel sancti, cum affectu teneant sanctitatem. Secundo ad minorem, ubi dicitur quod ecclesia in præsentia statu non est omnino libera ab immunditia, quæ diuinæ gratiæ contraria- tur, & ad auctoritatem beati Ioan. dicentis. Si dixerimus quod peccatum &c. Responderetur dupliciter. Vno modo de peccatis uenialibus, quæ in præsentia uita non possunt totaliter uitari: dicitur enim prouer. 24. Septies in die cadit iustus. Et Aug. dicit, & habetur in gl. Impossibile est quemlibet sanctum aliquando non cadere in minimis peccatis neque iusti esse des- sistunt, quia citius opulante Deo resurgunt. Secundo responderetur ad idem quod si beatus Ioan. loquitur de mortali, tunc non est sensus quod omnes fi- deles habeant peccatum mortale, sed quod si dixerimus ex elatione. s. ut di- cit glo. interlin. elati de aliqua iustitia, quia cum nemo sciat utrum dignus odio uel amore sit, ut dicitur Ecc. 9. Qui absque reuelatione asserit se esse sine peccato mortali, incurrit peccatum iactantiæ superbiæ, & falsitatis as- serens quod nescit. Et ideo dicit, & ueritas in nobis non est. Ista est expo- sitio magistri Nicolai de Lyra. Ad tertium responderetur, quod per illam auctoritatem Math. 6. licet ut dicit glo. quilibet nostrum instruat se pec- care quotidie, dum pro peccatis quotidie iubetur orare, non tamen datur in- telligi, quod quotidie peccemus omnes fideles peccato quod sanctitati ad- uerferetur. Vnde Hiero. super psal. 118. exponens illud Beati immaculati in uia dicit, quomodo immaculati, quia sine minutis peccatis, homo esse non po- test, sicut sanctus Ioannes dicit. Si dixerimus &c. Et propheta dicit. Qui ingreditur sine macula &c. & respondens ait. sine macula: hoc est sine mor- talibus criminibus. Ad quartum dicendum quod non uult apostolus dicere in illis uerbis, quod omnis homo mentiatur: unde ipse ad se dicit. 2. ad Co- rin. 12. Deus scit quod non mentior, sed ut colligitur ex glo. datur intelli- gi in uerbis apostoli, & prophete dicentium. Omnis homo mendax, quod omnis homo est mutabilis naturæ, & uoluntatis, & ideo potest esse mendax in promissis, non sic autem Deus cum sit inuariabilis, & impermutabilis, & ita ut dicit gl. Omnis homo mendax dicitur, quia quantum a seipso est labi- lis in essentia & per peccata defluens est, & ita argumentum sumptum ex il- la auctoritate non militat contra propositum, quoniam licet omnis homo quantum est ex seipso labilis sit, & defluxibilis per peccatum, per gratiam tamen potest non defluere. Vnde propheta psal. 93. dicit. Si dicebam motus est pes meus misericordia tua adiuuabat me. Et apostolus. i. ad Corinth. 15. Gratia Dei sum id quod sum & gratia eius in me uacua non fuit. Ad quin- tum pater responsio ex his quæ dicta sunt ad secundam obiectionem, ubi di- stinctione facta de duplici modo sanctitatis, dictum est quod sanctitas im- portans omnimodam liberationem, & immunitatem ab omni corruptione, & uetustate culpæ & pœnæ, & cuiuscunq; imperfectionis contagione, non est ecclesiæ pro statu præsentis uitæ, sed futuræ quando apparebit gloriosa, & per consequens isto modo loquendo non cõuenit ecclesiæ, pro statu præ- sentis uitæ, non habere maculam, aut rugam, ut sonant manifestæ sanctorum auctoritates inductæ. Sanctitas uero quæ dicit immunitatem earum culpa- rum, & rugarum, quæ diuinæ gratiæ animam illustranti repugnant bene cõ- uenit ecclesiæ, sicut diffusè monstratum est, & per consequens hoc modo

Ad tertiu

Ad quar-
tum

Ad quin-
tum

modo immunitas competit ecclesie etiam pro statu uitae praesentis non habere maculam, neque rugam, aut aliquid huiusmodi. Ad sextum dicendum quod licet mali numero sint de ecclesia non tamen merito. Ecclesia autem tota est sancta in omnibus qui de ecclesia sunt numero & merito, cuiusmodi sunt omnes fideles qui dilectione charitatis in Christo radicati sunt. Ait enim beatus Hilarius lib. de trini. Sanctus es si fide es perfecte credulus. si spe inconcussa firmus si charitate es perfecte radicans. Vnde licet multi fideles peccatores dicantur esse in ecclesia, nihilominus quia isti non sunt propria membra corporis Christi nec perfecta unitate quae est per charitatem pertinent ad ecclesiam, non sequitur quod ecclesia simpliciter non sit dicenda sancta, sancta quidem est ut praediximus in omnibus qui ad eam pertinent numero & merito siue in omnibus membris suis. Ad confirmationem autem quae sumpta est ex auctoritate Origenis dicendum quod quamquam ecclesia habeat malos permixtos bonis, quia tamen mali non sunt uere & proprie membra corporis Christi quod est ecclesia, non est fatendum simpliciter quod ecclesia Christi sit foeda, aut non sancta, aut spelunca latronum, sed bene dicitur a sanctis doctoribus sicut supra induximus, quod in aliquibus qui non sunt membra eius perfecte & proprie infirmetur, aut patiatur aliquam foeditatem, & ex peruersitate operum actuum malorum fidelium aliquas detrahibiles suscipiat denominationes, ut puta, quod dicatur spelunca latronum sicut inductum est, ex Origene & alia huiusmodi. Ad septimum responderetur negando consequentiam, quia fideles praesciti aut habent maculam peccati mortalis aut non, sed sunt in gratia, si detur primum, dicendum est de illis sicut de alijs fidelibus peccatoribus, parum ante iam diximus. si uero sine macula sunt peccati mortalis habentes Christi gratiam, dicendum quod in illis etiam ecclesia sancta dicitur, licet in futurum sint maculam aut contagionem habituri infidelitatis, & impietatis rugam. iudicium quippe de membris ecclesiae sumitur secundum dispositionem praesentis temporis & non futuri, sicut homo dicitur quis nunc mundus in membris quae cras aut post immunda futura sunt. Ad octauum respondentur negando consequentiam, quoniam scire non possumus uia humana quis de adultis in uita praesenti sanctus sit sanctitate gratiae, & inhabitatione spiritus sancti. nihilominus certissimi sumus quod talis sanctitas sit in membris ecclesiae quae illius uera & propria membra sunt in quibus ipsa sancta dicitur, utpote quae corpus Christi & sponsa illius dilecta pulchra & sine macula esse describitur. Cant. 4. Ad nonum dicendum quod ecclesia pro statu uitae praesentis non ita in fide, & charitate dicitur firmata quod eius omnia membra ita in gratia sint confirmata, quod amplius peccare non possint, sed ea ratione, quia semper erunt in ecclesia aliqui homines fideles & sancti. Ad decimum & ultimum dicendum primo quod capiendum ecclesiam prout comprehendit angelos & homines, ecclesia semper sancta fuit, quia angeli boni in sanctitate in qua creati sunt immobiles permanserunt. Si loquimur de ecclesia sicut in superioribus locuti sumus, quae sumpta est & collecta ex hominibus fidelibus, dicimus etiam quod semper ecclesia in aliquo, uel in aliquibus sancta fuit, dicente beato Aug. super psal. cxxiiij. olim est ecclesia & ex quo uocatur sancti est ecclesia in terra. Ad auctoritates autem inductas in contrarium dicitur quod Aug. & Hiero. non loquuntur de ecclesia uniuersali quae ab Abel iusto dicitur incepisse usque ad ultimum iustum, sed de ecclesia secundum

dum quod dicit collectionem fidelium ex populo gentilium uenientium, qui populus prius fuit foedus sordibus Idolatriae. Vnde Aug. super psal. 103. subiungit. Nonne ista est quae iacebat in caeno iniquitatum, nonne ista est quae iacebat in fornicatione Idolorum. Vel dicendum & forte melius quod ecclesia sumpta ex humano genere non est ita intelligenda prius fuisse foeda quod postquam ecclesia coepit esse, fuerit foeda in omnibus membris suis. quoniam sicut infra uidebitur in ecclesia quae ab Abel dicitur incepisse semper fuerit aliqui uel aliquis sanctus, sed sic accipiendum est, quia omnia membra ecclesiae de genere humano sumpta excepto Salvatore nostro qui non humano semine, sed de spiritu sancto conceptus, fuerunt prius & si non pro eodem tempore foeda foeditate alicuius peccati saltem originalis. & haec uidetur esse intelligentia Aug. ut apparet ex auctoritatibus quas inducit ad probandum ecclesiam prius fuisse foedam, ut patet ex illa ad Ro. 3. Omnes peccauerunt, gl. ex uno peccatore omnes nascuntur peccatores & egent gloria Dei. Et ex illa ad Ro. 5. pro impijs mortuus est.

In quo improbatur modus quorundam loquendi de sanctitate ecclesiae. Cap. XII.

FERVUNT quidam nouelli doctores Alemanni, quae docere praesumpserunt quod ecclesia sancta dicitur non ratione suppositorum, cum in ipsa sint permixti bonis multi mali, sed ratione formae quam dicunt esse identitatem fidei. Imaginantur enim, quod sicut ratione unitatis fidei quam dicunt principium formale ecclesiae, semper permanet una & inuariata partibus materialibus ipsius ecclesiae, continue sibi inuicem, succedentibus, & uariatis secundum merita, & demerita. sic ratione illius formae semper sancta permanet & immunis, & haec est identitas, ut dicunt, fidei quo ad credita, & identitas societatis, uel communionis quo ad sacramenta. fides enim quo ad credita & sacramenta inquinari non potest. Et ita dicunt quod sicut ecclesia catholica manet semper una ratione unitatis fidei, ita semper est sancta ratione eiusdem fidei, quae semper recta, semper sana, & sancta manet & immunis ab omni contagione erroris, de qua dicunt Apostolum dixisse illud ad Ephe. 5. Christus dilexit ecclesiam suam, & tradidit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret &c. Sed saluo semper meliori iudicio licet a fidei puritate, & sacramentorum communionem ecclesia catholica sancta dicatur, nihilominus praefati doctores ecclesiam catholicam ex hac sola parte sanctam describentes non plene loquuntur de sanctitate ecclesiae, nec eo modo quo scriptura sancta loquitur, & sancti patres ecclesiae eam sanctam in symbolo Niceno confessi sunt. Nam dominus ait Leuit. 19. Sancti estote quoniam ego sanctus sum. Manifestum est autem quod ad homines ipsos loquitur. Et. 1. ad Corin. 3. inquit Apostolus. Templum Dei sanctum est quod estis uos. Item Cant. 4. dicitur. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te, gloss. i. criminalis culpa. Item Cant. 6. Vna est perfecta mea, columba mea gloss. quia omnibus uirtutibus, & charissimatis perficitur, & sic sanctitas ecclesiae non refertur tantum ad fidem. Praeterea hoc idem ostenditur auctoritate sanctorum, patrum supranominatorum, qui, de sanctitate loquuntur, non solum prout dicit integritatem fidei, absque ruga perfidiae, sed pro-

ut dicit emundationes a contagione mortalis peccati, per habitum uirtutum diuinitus infusum, quæ fidelium animas sanctificant, & decorant. Vnde Aug. super psal. xliiij. Decor domus Dei in sanctis est. Ceterum hoc quidem ea ratione apertum redditur, quia si integritas fidei informis sufficeret ad denominandam ecclesiam sanctam, profecto quilibet peccator fidelis integritatem fidei habens posset uocari sanctus, quod falsum est dicente beato Aug. in lib. de gratia, & libero arbitrio. Sanctitas est perfectissima uoluntas & serenissima puritas, & iterum sanctus es, si sanctam habes affectionem; sanctitas enim in iustitia, & operibus constat. Demum sancti doctores sicut supra terigimus, dicunt ecclesiam esse sanctam in ueris membris, non in non ueris siue mortuis, cuiusmodi sunt fideles peccatores qui etiam integritatem fidei obseruant. Item sancti dicunt quod ecclesia sancta est in granis non in paleis per quas in area dominica peccatores fideles designantur. Amplius beatissimus Aug. doctor ecclesie & hæreticorum malleus dicit contrarium qui ut supra meminimus tam in libro retractationum quam in enchiridion, & in de bono perseverantie dicit, quod ecclesia non in isto seculo est omnino sine macula, & sine ruga, & tamen si sanctitas ecclesie acciperetur ex sola integritate fidei falsum esset, quod Aug. tantis irrefragabilibus testimoniis stabilire curauit. Vltimo si sola fidei integritas, & sinceritas sufficeret sanctam nominare ecclesiam, uideretur aliquibus quod congregatio scismatiorum, & excommunicatorum, cum fidem catholicam adhuc integerrimam custodire uideantur, sancta nominanda ueniret, quod absurdissimum est. Auctoritas autem Pauli ad Ephe. 5. Quam in suæ falsæ opinionis robur inducunt non potest secundum literam neque secundum glo. suæ imaginationi suffragari, plane quod inquit Apostolus, quod Christus dilexit ecclesiam, & tradidit semetipsum pro illa, ut illam sanctificaret mundans eam lauacro aque in uerbo uitæ &c. non respicit sanctitatem fidei quæ semper sancta fuit, quia diuinæ ueritatis innitens, & a diuinæ sapientiæ luce emanans, sed ad personas fideles sacro baptismate ablutas, & sanctarum uirtutum ornatibus decoratas quæ sunt membra ecclesie, refertur, ut clarissimum est. Quare de sanctitate ecclesie tenendum, & confitendum est, non ut isti nouelli magistri, sine auctoritate loquentes, docere præsumperunt: sed iuxta sanctorum doctorum sententiam, quam in superioribus capitulis plene annotauimus.

Quod ecclesia sit catholica dicenda. Cap. XIII.

Ecclesia
est catho-
lica

IAM considerandum uenit quomodo sancta Dei ecclesia dicatur catholica. Et notandum in primis, quod tribus consueuimus attribuire hoc nomen catholicum, uidelicet ecclesie fidei Christianæ, & hominibus Christi fidem habentibus. Confitemur enim ecclesiam catholicam cum patribus, & simbolo Niceno. Fidem etiam Christi dicimus catholicam cum beato Athanasio, qui in simbolo ait. hæc est uera fides catholica. Item Christianum uocamus catholicum, ut Hieron. ait in c. hæc est fides pater beatissime. xxiiij. q. j. ubi ait. Quicumque me culpate uoluerit se imperitum uel maluolum, uel etiam non catholicum, sed hæreticum comprobabit. Catholicum autem nomen græcum est, & sonat latine uniuersale. Dicitur autem primo fides Christi catholica multiplici de causa. Una, quia annun-

ciata, & plantata, & seminata est per uniuersum orbem, & apud omnem gentem secundum illud psal. In omnem terram exiuit sonus eorum scilicet apostolorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. quod ita apud Esaiam prophetatum de eis legimus, ut ait glo. ubi dicitur. Implebunt faciem orbis femine scilicet prædicationis. Hoc etiam fuit eis impositum a saluatore nostro, qui uolens omnes homines saluos fieri, iubet apostolis Mach. ult. Bentes in mundum uniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Et Mar. ult. dicitur. Illi prædicauerunt ubique. Et apostolus Paulus hanc uniuersalitatem fidei in Romanis commendans, ait ad Rom. i. Fides uestra annunciat in uniuerso mundo. Secundo fides Christi catholica dicitur, quia toto tempore ecclesia illam tenuit & tenet. unde Auguit. in tractatu qui dicitur de catholica ueritate inquit. Catholicum nomen græcum est, interpretatur autem latino eloquio uniuersale, quia toto mundo diffusa ecclesia in toto tempore hanc fidem tenet, nec unquam aut tempore mutata est aut locis uariata. nam hæreticorum fides non potest dici catholica, quia non est publica sed priuata neque ubique tenetur. Tertio fides Christi dicitur catholica, ut ait Boethius in principio libri de trinitate. Quia eius præcepta non uni genti tantum obseruanda, sed omnibus gentibus proponit, in quo præcipue differt a lege Moyse, qui uni tantum populo præcepta proponebat similiter, & singulæ hæreses suis tantum sectatoribus præcepta commoda tradunt. sed fides catholica de omnibus curam gerens, omnibus præcepta commoda tribuit, non solum continentibus, ut Manichæi, sed etiam coniugatis, non solum innocentibus ut Nouatiani, sed etiam poenitentibus, quibus illi salutem denegabant. Quarto dicitur catholica, quia ita uniuersaliter uera est, ut ei nihil falsitatis erroris, aut iniquitatis admisceatur, in quacunque parte, in quocunque articulo, in quocunque casu. Sectæ autem gentilium ac hæreticorum doctrinæ & philosophorum, non sic sunt uniuersales, quia si in aliqua sui parte uerum dicant, in multis tamen ueritate deficiunt. non sic autem est de fide quæ a ueritate cadere nunquam potest. Vnde Propheta ait in psalm. Narrauerunt mihi iniqui fabulationes, sed non ut lex tua, omnia mandata tua ueritas. Et infra. In æternum domine per manet uerbum tuum, in generatione & generatione ueritas tua. Præterea quilibet Christianus dicitur catholicus, qui ea quæ fides catholica docet, & prædicat, credit & uera esse tenet. Vnde Aug. li. iij. de quæstionibus euangeliorum. q. ij. de duplici genere catholicorum. scilicet bonorum, & malorum loquens dicit sic, Illi soli catholici mali putantur, qui quamuis uera credant quæ ad fidei doctrinam pertinent, tamen flagitiosè uiuunt boni catholici sunt qui & fidem rectam sequuntur, & bonos mores, qui autem aliquid eorum non credit dicitur infidelis & hæreticus. Infidelis quidem quia fidem non habet. Hæreticus quia sectæ suæ assertor & defensor, fantasias suorum errorum pertinaciter præfert auctoritati diuinæ. Ex quibus facile patere poterit principale propositum ualere, quare ecclesia sancta catholica sit dicenda. Pro quo notandum quod ecclesia dicitur catholica siue uniuersalis primo quo ad locum, quia est toto orbe diffusa. & illa est ratio beati Augui. in tractatu de simbolo dicentis. Diuersorum autem hæreticorum ideo ecclesie catholice non dicuntur, quia per loca ac suas quasque prouincias continentur. Hæc uero a solis ortu, usque ad occasum unius fidei splendore diffunditur. De qua uniuersalitate psalm. lx. scribitur. A finibus terræ ad te

Esai. 27.

clamaui. Super quo uerbo August. in expositione psalm. xxix. Quis nostrum clamat a finibus terræ, non ego, non tu, non ille, sed a finibus terræ ipsa sola ecclesia tota hæreditas Christi. Item in psalm. 112. dicitur. A solis ortu usque ad occasum, laudabile nomen domini. Vbicunque autem timetur Deus & laudatur ibi est ecclesia Christi inquit Aug. Secundo ecclesia dicitur catholica id est uniuersalis quantum ad omnem tempus. nunquã enim defectura est, ut quidam male arbitrati sunt, sed ipsa ab Abel iusto incipiens usque in finem sæculi permanebit. quoniam Deus fundauit eam in æternum psalm. xlvij. & Math. ult. Christus ita pollicitus est discipulis dicens. Ego autem uobiscum sum usque ad consummationem sæculi. Tertio ecclesia dicitur catholica id est uniuersalis quãtum ad omnem gentem. colligitur enim ecclesia ex omni tribu lingua, populo & natione. secundum illud Apoc. 5. Redemisti nos Deus in sanguine tuo ex omni tribu lingua & populo & natione & fecisti nos Deo nostro regnum. propter quod inquit beatus Petrus act. 10. In ueritate comperi, quia non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente qui timet eum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. Quarto ecclesia dicitur catholica, id est uniuersalis quantum ad conditiones hominum, quia nullus abiicitur ab ecclesia, non dominus, non seruus, non masculus, non femina, non græcus, non iudæus, & breuiter nulla hominum conditio excipitur. Vnde apostolus ad Colo. iij. inquit. Vbi non est masculus, & femina, gentilis & iudæus, circumcisio & præputium, Barbarus & scytha, seruus & liber, sed omnia in omnibus Christus gl. nullus, ut indignus excipitur. Et infra. In nouo homine nulla exterior diuersitas alicui præiudicat, scilicet neque sexuum, neque nationum, neque obseruationum, neque linguarum, neque conditionum. Quinto ecclesia dicitur catholica, quia ut ait Boethus in principio libri de trin. Articuli fidei uniuersales sunt, non habentes instantiam siue exceptionem, quia fidei nõ potest unquam subesse falsum de quo habetur. 2. Corinth. 1. Fidelis Deus quia sermo noster qui fuit apud uos, non est in illo, est & non glossi. mendacium, ut in sermone pseudo prædicatorum, sed est in illo, est id est simplex ueritas. Sexto dicitur ecclesia catholica, quia in ea datur generalis doctrina de uisibilibus, & inuisibilibus de cœlestibus, & æternis quæ ad instructionem hominum salutemq; humani generis necessaria sunt, & utilia, dicit enim Anselmus. Nihil utiliter ad salutem spiritualem prædicamus quod sacra scriptura spiritus sancti miraculo fecundata non protulerit aut in se non teneat. hic plane (ut ait August. ad Volusianum) physica, ethica, & logica ad quæ tria omnis reducitur philosophia, ut docet Plato. Et August. recitat de ciuit. Dei. Hic physica, quoniam omnium naturarum causæ in Deo sunt creatore. hic ethica: quoniam uita & honestas non aliunde formantur quàm cum ea quæ diligenda sunt, quemadmodum diligenda sunt diliguntur, scilicet Deus & proximus. Hic logica, quoniam ueritas lumenq; rationalis animæ non est nisi Deus. hic etiam laudabilis respub. salus, non enim custoditur optime ciuitas nisi fundamento, & uinculo fidei firmèq; concordie fuerit solidata. Septimo ecclesia dicitur catholica propter uniuersitatem præceptorum. præcepta quippe data synagoge particularia fuerunt. Tum particularitate temporis, quia data sunt ad tempus & tandem mutandam pro tempore aduentus redemptoris nostri. erant enim umbra futurorum. Ad Colo. 2. Tum

particu-

particularitate gentis, quia uni genti tantum data est, scilicet populo Israel, ex quo secundum carnem Christus nasciturus erat, psalm. clxviij. dicitur. Non fecit taliter omni nationi & iudicia sua non manifestauit eis. Tum particularitate conditionis hominum. nam præceptum circumcisionis solis uiris datum est. Præcepta uero Christianæ religionis uniuersalia sunt tempore, quia duratura usque in finem sæculi. Math. 24. Amen dico uobis, quia non præteribit generatio hæc, donec hæc omnia fiant, quod Cryfog. exponit de generatione fidelium Christi. Secundo sunt uniuersalia quo ad gentem, sicut habitum est. & ad Gala. 3. inquit Apostolus. Omnes enim filii Dei estis per fidem quæ est in Christo Iesu. quicumque enim in Christo baptizati estis Christum induistis, non est iudæus, nec græcus, non est seruus, neque liber, non est masculus, neque femina, omnes enim uos unum estis in Christo Iesu. Tertio sunt uniuersalia quo ad conditiones hominum, unde datum est præceptum de baptismo, qui uiris, & feminis est communis. Octauo ecclesia dicitur catholica, id est uniuersalis, quia habet uniuersalia remedia siue medicamenta quæ ad curationem cuiuscunque membri spiritalis efficaciam habent salutar em, quæ sunt septè sacramenta, in quibus sub tegumento rerum sensibilium, secretius diuina uirtus operatur, ut ait magister sententiarum in. iij. dist. 1. Plures istorum modorum uniuersalitatibus quibus ecclesia dicitur catholica siue uniuersalis tangit beatus Isidorus libro suo primo de officiis ita dicens. Ecclesia uocatur proprie propter quod omnes ad se uocet & in unum congreget. Catholica ideo dicitur, quia per uniuersum mundum est constituta. Vel quoniam catholica, hoc est, generalis in ea doctrina est ad instructionem hominum de uisibilibus, & inuisibilibus rebus cœlestium atque terrestrium. Vel propter omne hominum genus ad pietatis subuentionem, tam principum, quàm etiam quibus principantur, oratorum & Idiotarum, uel propter hoc quod generaliter curat omnia peccata quæ per corpus, & animam perficiuntur. Hæc Isidorus.

Cap. XI III. In quo ponuntur obiectiones contra illud quod dictum est quod fides Christiana catholica sit nominanda.

CONTRA hoc quod dictum est primo in superiori capitulo, quod fides Christiana catholica appellanda sit multipliciter arguitur. Primo sic, cognitio debet cognoscibili siue obiecto suo esse proportionata, non enim quodlibet quomodolibet cognoscitur. sed fides est cognitio Dei, qui non est uniuersalis neque particularis, ut dicit August. in lib. de trin. ergo fides quæ Dei cognitio est, non est dicenda uniuersalis. Secundo sic, de singularibus non potest esse nisi singularis cognitio. unde singularium non est scientia, sed fide quædam singularia facta tenemus, ut natiuitatem Christi, passionem, resurrectionem, ascensionem, aduentum ad iudicium, & huiusmodi: ergo fides non debet dici uniuersalis, & per consequens nec catholica. Tertio sic, ab eo quod est commune multis non debet proprium nomen alicui rerum imponi, cum nomen causa innotescendæ rei imponatur. sed quælibet traditio, uel secta proponit, ea quæ tradit, ut uniuersaliter ab omnibus creden-

Argumē-
tū primū

Secundū

Tertium

da uel obseruanda, ut uniuersaliter uera: ergo non debet fides Christiana specialiter hoc sibi uendicare, ut uel catholica siue uniuersalis nominetur. Quartum sic. Idolatria ad omnes mundi angulos peruenit, sed fides Christiana non inuenitur ad omnes mundi fines peruenisse, cum aliqui Barbari sint qui fidem Christi non cognoscant: ergo idolatriæ secta magis debet dici catholica quam Christiana fides. Quinto sic, quod non conuenit omnibus, nõ debet dici uniuersale, sed fides Christiana a multis non recipitur, dicente apostolo ad Rom. 10. Non omnes obediunt euangelio. Esa. etiam dicit. Domine quis credidit auditui nostro, gl. inquit aliquis sed non omnes, ergo inconuenienter fides Christiana catholica siue uniuersalis nominatur.

Quartum

Quintum

Esa. 53.

Cap. XV. In quo respondetur ad rationes iam factas.

Fides Christiana est catholica

CRE DENDVM est & sine aliqua hæfiratione tenendum quòd fides Christiana rationibus supra assignatis catholica siue uniuersalis dicenda sit. quòd etiam iterum confirmamus primo auctoritate beatissimi Pauli apostoli qui ad Titum. i. scribens ita dicit. Manifestauit autem temporibus suis uerbum suum in prædicatione quæ credita est mihi secundum præceptum Saluatoris nostri Dei, dilecto filio Tito secundum communem fidem gl. j. catholicam. Præterea beatus Aug. in lib. de uera reli. inquit. Tenenda est nobis Christiana religio & eius ecclesiæ communicatio, quæ catholica est & catholica nominatur non solum a suis, uerum etiam ab omnibus inimicis suis. Pro pleniori autem intelligentia huius rei notandum quòd fides sicut & quælibet alia cognitio, ut inquit sanctus Tho. super Boethium de tri. duplicem habet materiam. s. materiam in qua sunt ipsi credentes, & materiam de qua. s. ipsas res creditas. ex parte autem utriusq; materię fides Christiana catholica dici potest. ex parte quidem credentium, quia illam fidem ueram asserit Apostolus ad Rom. 3. quæ testificata est a lege & prophetis. Cum uero prophetarum temporibus diuersæ gentes diuersorum Deorum cultibus insisterent, solus uero populus Israel Deo uero cultum debitum exhiberet, & sic non esset una uniuersalis religio, prædixit per ipsos prophetas sanctus spiritus cultum ueri Dei ab omnibus esse assumendum. Vnde dicitur Esa. xlv. Mihi curuabitur omne genu, & confitebitur omnis lingua. Quod quidem per religionem Christianam adimpletur. unde merito catholica nominatur utpote a cuiuslibet nationis hominibus iuxta illud quod dominus per Malachiam. i. c. dicit. Ab ortu solis usque ad occiduum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda. Quare illi qui ab hac fide & religione communiter promissa, & recepta in proprias quasdam sententias declinarunt, non catholici, sed quasi a communione diuisi hæretici nominantur. Sed ex parte etiam rerum creditarum in fide Christiana uniuersalitas inuenitur. Fuerunt namque antiquitus diuersæ artes & uirgines, quibus hominibus quantum ad diuersa providebatur, uel provideri credebatur. quidam namque bonum hominis in solis corporalibus ponebant, uel in diuitiis, uel honoribus: aut uoluptatibus. quidam in solis animæ bonis, ut in uirtutibus moralibus, uel intellectualibus. quidam autem, ut August. in libro de ciuitate Dei dicit. existimabant Deos esse colendos propter temporalia bona istius uitæ. quidam uero propter bona, quæ sunt post uitam. Porphirius enim

ponebat

ponebat quibusdam gentilibus obseruationibus, animæ imaginariam partem purgari, & non totam animam, dicebatq; , ut Aug. dicit. x. de ciui. Dei, nondum esse receptam unam sectam quæ uniuersalem contineat uiam animæ liberandæ, hæc autem est religio Christiana, ut Aug. ibidem dicit. Ipsa enim docet Deum esse colendum, non solum propter æterna, sed etiam propter temporalia beneficia non solum in spiritualibus, sed etiam in usu corporalium hominem dirigit, & beatitudinem animæ, & corporis reponnit. Et ideo regulæ eius uniuersales dicuntur, utpote totam uitam hominis in omne quod ad ipsum quomodo libet pertinet ordinantes. Et has duas rationes uniuersalitatis assignat Boethus, ut supra diximus in li. de tri. Quibus notatis dicendum est ad argumenta. Ad primum responderetur quòd quamuis Deus in se non sit uniuersalis nec particularis, est tamen uniuersalis omnium rerum causa & finis, & sic cognitio quæ de ipso habetur ad omnia, quodammodo uniuersalis est. Ad secundum responderetur quòd ratio non militat, quia illa particularia facta, puta, natiuitatem, passionem, resurrectionem Christi &c. tenet fides ut uniuersalia. remedia ad totum genus humanum liberandum. Iuxta illud. i. Thymo. ij. Vnus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, qui dedit semetipsum redemptionem pro omnibus gl. inter li. nullum excipit qui uellet saluari. Ad tertium dicendum quòd aliæ sectæ licet proponant & nitantur ea quæ tradunt, ut ab omnibus uniuersaliter obseruentur, hoc tamen eis non conuenit, & si hoc sibi ué dicere præsumant, quòd est proprium fidei Christianæ, nihilominus ad hoc pertingere non possunt unde eis non propriæ uniuersalitatis conuenit nomen. Ad quartum dicendum quòd Idolatria licet ad omnes partes orbis pertingerit, non tamen erat una religio, sed apud diuersos diuersa, cum diuersi diuersos sibi deos colendos instituerint, nec iterum ab omnibus nationibus est recepta, cum a ueri Dei cultoribus fuerit reprobata & etiam a sapientibus gentilium qui dicebant huiusmodi ceremonias esse obseruandas tanquam legibus iussas, non tanquam Dijs placitas, ut de Seneca dicit Aug. in. 6. de ciu. Dei. Ad quintum dicendum quòd fides Christiana non dicitur catholica uel uniuersalis propter singula generum, sed propter genera singulorum, quia ex omni conditione hominum ei aliqui adhærent secundum uacuum prophetæ dicentis, psalm. 21. Conuertentur ad dominum uniuersi fines terræ, & adorabunt in conspectu eius uniuersæ familiæ gentium.

Ad primum.

Ad secundum

Ad tertium

Ad quartum

Ad quintum

Cap. XVI. Vbi ponuntur obiectiones contra illud quod dictum est, quòd ecclesia sit catholica dicenda.

CONSEQUENTER contra id quod de ecclesia dictum est quod catholica sit, etiam arguitur multipliciter & primo sic. Tempore quo apostoli condiderunt symbolum, neq; fides nec ecclesia erat per totum orbem diffusa: ergo sequitur quòd ecclesia Christi non est dicta catholica illa ratione, quia scilicet per orbem totum extensa. consequentia patet, antecedens etiam ostenditur ex eo quòd antequam per orbem ad prædicationem apostoli diffunderentur symbolum condiderunt in quo tunc iam affirmauerant ecclesiam esse catholicam. Secundo sic, una & eadem est ecclesia quæ fuit apud patres ueteris testamenti & quæ apud nos est in nouo te-

Argumentum primū

Secundū

stamento sed ecclesia antiquo tempore ueteris testamenti non dicebatur catholica, cum in sola iudæa notus esset Deus psal. lxxv. ergo uidetur quod etiam nunc tempore gratiæ ecclesia non uenit catholica nominanda. Tertio sic. Ecclesia Ro. dicitur uniuersalis, ut in cap. in nomine Domini, distinc. xxij. licet non sit per orbem diffusa, ergo uidetur quod ecclesia non sit dicenda catholica ea ratione, quod per totum mundum extensa sit & omnium gentium societate constituta. Quarto sic. Omnes ecclesiæ particulares per orbem dispersæ catholicæ appellantur, ut in cap. quamuis, distinc. xxj. ergo hoc non uidetur esse proprium uniuersali ecclesiæ. Quinto sic, si ecclesia esset dicenda catholica, id est uniuersalis, uideretur quod pastor eius & rector scilicet Rom. pont. dicendus ueniret uniuersalis, sed hoc prohibetur, ut in c. nullus, & c. ecce, dist. xcix. expresse habetur.

Tertium

Quartū

Quintum

Cap. XVII. In quo respondetur ad obiectiones
precedentis capituli.

Ad pri-
mum

AD id uero quod in prima ratione obiicitur respondetur dupliciter. Primo quod etiam pro tempore, quo apostoli symbolum condiderunt, ecclesia catholica erat & sic iuste nominabatur, quia fides eius catholica siue uniuersalis erat uniuersalitate ueritatis, quia quicquid in sacra scriptura docetur credendum, omnino & uniuersaliter sine aliqua instantia uerum est. Nam ut ait August. in epistola ad Hieron. Si ad scripturas sanctas admissa fuerit uel officiosa mendacia, quid in eis remanebit auctoritatis? quæ tandem de scripturis illis sententia proferetur, cuius pondere contentiosæ falsitatis obteretur improbitas? Secundo respondetur, quod & si des catholica, & per consequens ecclesia tempore quo apostoli ecclesiam professi sunt catholicam, non fuerit diffusa actu per totum orbem, erat tamen in proximo distundenda, secundum illud psalm. lxxj. Dominabitur a mari usque ad mare, & a flumine usque ad terminos orbis terrarum, ubi glo. quæ ex August. sumitur ita habet. Ostendit quæ sit amplitudo regni, sic latum est quod dominabitur a mari, id est a quolibet fine terræ usque ad mare id est usque ad quemlibet finem terræ distundetur tam late dilatabitur ecclesia & a flumine Iordanis dominabitur ubi uox patris intonuit super Christum. hic est filius meus dilectus, inde ergo doctrina eius incæpit, inde auctoritas magisterii dilatatur usque ad terminos orbis terræ prædicato euangelio regni Christi, inde regula baprisimi per totum mundum emanauit, hæc gloss. Ad secundum respondetur sicut ad præcedens, negatur enim minor uniuersaliter, quoniam ecclesia semper fuit catholica uniuersalitate puritatis, & ueritatis ipsius fidei. loquendo autem de uniuersalitate dilatationis per orbem minor conceditur & negatur consequentia. licet enim una, & eadem ecclesia sit, & fuerit semper apud ueteres patres quæ apud nos. nihilominus per successionem temporum aliqua sunt in ecclesia instituta, & ampliora gratiarum dona ecclesiæ donata sunt, sicut supra diximus, in quibus magna est differentia in ecclesia quo ad statum testamenti ueteris, & quo ad statum plenitudinis gratiæ, sicut in noticia unius Dei patet, quæ quasi tantum erat pro illo tempore in populo iudæorum. Iuxta illud quod inductum est ex psalm. lxxv. Notus in iudæa Deus:

nunc

Ad secun-
dum

nunc uero per totum orbem claret. Vnde Hieronym. in gloss. super prædicatum psalm. ita ait. Antequam illuminaretur crux mundum antequam uideretur dominus in terra notus erat in iudæa Deus, & in Israel magnum nomen eius, quando autem uenit saluator, in omnem terram exiuit sonus eius, & in fines orbis terræ uerba eius, hæc Hieronym. Vnde secundum hanc uniuersalitatis rationem, ecclesia a tempore gratiæ, incepit esse catholica, sicut circa cap. xxiiij. infra clarius habebitur. Vnde Ambro. tractans illud psalm. xxxix. Annunciaui iustitiam tuam in ecclesia magna, dicit. Quid est quod addit magna, nisi quia fuit ante non magna, quæ est magna nisi de totius orbis terrarum partibus congregata. Ad tertium respondetur iuxta innocentium in epistola quadam quod ecclesia dicitur uniuersalis dupliciter. Vno modo quia de uniuersis constat ecclesijs, sic sumitur in capi. alienus. xxiiij. q. j. ubi dicit Cyprianus. Alienus est, prophanus est, hostis est, non potest Deum habere patrem, qui uniuersalis ecclesiæ non tenet unitatem. Et in cap. scisma. qui se ab uniuersali ecclesia diuiserunt, &c. Et secundum hanc acceptionem uocabuli uniuersalitatis ecclesia Romana non est uniuersalis sed pars uniuersalis ecclesiæ, prima uidelicet, & præcipua, uelut caput in corpore, sicut habetur in cap. quamuis, distinc. xxj. ubi habetur, quamuis uniuersæ per orbem catholicæ ecclesiæ unus thalamus Christi sit, tamen sancta romana ecclesia catholica & apostolica ceteris ecclesijs prælata est. Alio modo dicitur uniuersalis ecclesia quæ sub se continet ecclesijs uniuersas. & hoc modo ecclesia romana dicitur ecclesia uniuersalis, quoniam ipsa sola ceteris prælata est, ut in prædicto cap. quamuis, & in c. omnes, & in c. sacrosancta, dist. xxii. Dicitur etiam ecclesia romana maxime catholica quia in ea extra maculam semper est obseruata religio Christiana, ut in c. in sede apostolica. xxiiij. q. i. & quæ per Dei omnipotentis gratiam a tramite apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur, neque hæreticis nouitatibus deprauanda succubuit, ut in c. a recta eisdem causa, & q. Ad quartum dicendum quod ecclesiæ particulares dicuntur catholicæ non ratione diffusionis aut extensionis per orbem, sed ratione fidei catholicæ, quæ communis est omnibus Christi ecclesijs per orbem dispersis ita quod ita dicitur ecclesia catholica, sicut homo catholicus qui scilicet fidem eam tenet quam tota ecclesia per orbem obseruat. Ad quintum respondetur quod papa ueraciter est uniuersalis papa, & rector uniuersalis ecclesiæ, & ita alias duce Christo cum de Romano pontifice loquemur ostendemus, multi sancti patres Romanos pontifices uniuersales nominarunt, & scripserunt. unde etiam tota synodus Calcedonen. dicitur acclamasse Leoni papæ. Sanctissimus apostolicus, & Icomenicus id est uniuersalis Patriarcha, per multos annos uiuat. Prohibetur tamen uocari uniuersalis, tum propter humilitatem, tum quia non perficitur cuiuslibet particulari ecclesiæ, ut proprius, & specialis illius ecclesiæ rector, sic enim cessarent omnium aliorum pontificum potestates, & hæc ratio assignatur in c. al legato nullus. Ita est etiam sententia beati Thom. in tractatu contra impugnantes religionem. Ex his quæ dicta sunt de uniuersalitate ecclesiæ eliditur error hæreticorum qui in uno angulo terræ aut apud aliquam regionem aut gentem coarctantur, sicut fuit error Donati, qui apud solam Africanam Christi ecclesiam esse dicebat. contra quem, & sequaces suos August. super psalm. viii. ita loquitur. Christum tales maledicunt qui dicunt,

Ad tertium

Ad quar-
tum

Ad quin-
tum

perijt ecclesia de toto orbe terrarum, & remansit in sola Africa, quantā autem faciant iniuriam uidete fratres, scriptura dicit. In lata gentes dignitas regis, & in paucitate plebis ignominia principis.

Cap. XVIII. In quo rationibus ostenditur quod ecclesia apostolica dicatur.

Ecclesia est apostolica

AMPLIUS quarto loco sancti patres in symbolo sanctam Dei ecclesiam, apostolicam professi sunt dicentes. Credo unam sanctam catholicam & apostolicam ecclesiam. Item beatus Greg. exponens symbolum in registro. Credo inquit unam fidem, unum baptisma, unam apostolicam, & uniuersalem ecclesiam. Apposuerunt autem sancti patres in symbolo suo supra symbolum apostolorum, quod ecclesia esset apostolica, & hoc profecto, ut dicit Albertus magnus ad ostensionem auctoritatis, & antiquitatis ecclesie, contra eos qui nouella & peregrina dogmata in ecclesia, præsumptores routatum, introducunt. Dicitur autem ecclesia apostolica ratione multiplici. Tum primo, quia in apostolis qui fuerunt primi: qui ad hæserunt Christo, ut habet glo. Gen. 38. Ecclesia initiata est, & sui esse secundum tempus gratie reuelata suscepit originem. Vnde August. lib. de ciui. Dei, & habetur. xxxv. q. 1. 6. hac itaque, dicit de plebe iudaica. Primum apostolos elegit quos quasi fundamenta ecclesie instituit, quorum prædicatione de eadem plebe multi ad eum conuersi in se ipsi originem ecclesie præstiterunt. Vnde apostolus. 2. ad Thesal. 2. de se & aliis Christi apostolis ita attestatur. Elegit nos Deus primitias in salutem in sanctificatione spiritus & fide ueritatis, & August. tractans illud psalm. xliij. Delectauerunt te filie regum, ita ad propositum loquitur ecclesie. Filie apostoli sunt, filie regum sunt, ille enim est rex regum, illi autem reges de quibus dictum est. Sedebitis super duodecim sedes iudicantes duodecim tribus Israel, qui apostoli sicut primitie fuerunt Christiani populi ordine temporis, ita amplitudine perfectionis. Attestatur hoc apostolus ad Roma. 8. qui de seipso, & de aliis apostolis ita dicit. Nos ipsi primitias spiritus habentes, gloss. & tempore prius, & ceteris abundantius. Merito ergo ipsa uniuersalis ecclesia ratione propagationis qua ab apostolis secundum tempus reuelata gratie originem sumpsit, apostolica a sanctis patribus est nominata. Secundo dicitur apostolica, quia post ascensionem domini, apostoli in fide, & sancta doctrina uerbo prædicationis miraculis sanctitatis exemplis fundarunt, & roborarunt ecclesiam ad Ephe. 3. Superædificati, scilicet estis. sit per fundamentum apostolorum & prophetarum. i. super nouum & uetus testamentum, quia quod apostoli prædicarunt propheta futurum prædixerunt. Licet autem Christus sit principale, & maximum ecclesie fundamentum. 1. ad Corinth. 3. Nihilominus apostoli dicuntur fundamenta secundaria ecclesie. Vnde Apocal. 21. beatissimus Ioannes de ecclesia ita loquitur. Murus ciuitatis habens fundamenta. xij. in ipsis. xii. nomina apostolorum & agni, & in psalm. lxxxvj. de ecclesia dicitur. Fundamenta eius in montibus sanctis, gloss. in apostolis & prophetis. Et bene apostoli montibus comparantur, sicut enim solis radius primo illustrat montes, deinde ad conualles ascendit, ita radius solis diuinitatis primo apostolos illustrauit,

illustrauit, deinde per eos fideles uniuersos illuminauit. Vnde Math. 5. ad ipsos ait Christus. Vos estis lux mundi. Verum & si in fide, & doctrina omnium apostolorum fundata dicatur, maxime tamen in confessione fidei beati Petri fundata est ecclesia, dicente Christo Math. 16. Tu es Petrus, & super hanc petram, gloss. j. hanc fidei professionem, ædificabo ecclesiam meam. Hinc maxime successor beati Petri cuiusmodi est pontifex Romanus antonomatice dicitur apostolicus distin. xvii. c. i. & c. li quis pecuniam. Tertio ecclesia sancta dicitur apostolica, quia apostolorum fidem, prædicationem, documenta, atque auctoritatem retinet semper, & obseruat. Retinet quidem potestatem in clauibus, sententiam in uerbo, & uitam in exemplo. Custodit plane & obseruat id quod spiritus sanctus per Salomonem iubet. Prouerb. 21. Non transgrediaris terminos antiquos quos posuerunt patres tui. Patres autem ecclesie dicti sunt apostoli secundum illud psalm. xliij. Pro patribus tuis nati sunt tibi filij, ubi gloss. Augustin. & Hieronym. dicit. Genuerunt ecclesiam apostoli, ipsi missi sunt, ipsi prædicauerunt, ipsi patres pro quibus nati sunt tibi filij, id est constituti sunt episcopi quibus regaris & gubereris. Summæ autem necessarium est ecclesie obseruare antiquos terminos, quos posuerunt sancti apostoli, quia cum teste Hieronym. super. cxxxij. psalm. Ecclesia non parietibus consistit sed in dogmatum ueritate & ecclesia ubi fides uera est. ex fide apostolorum cognoscimus quis in ecclesia sit. Vnde Hieronym. ubi supra. In ecclesia sumus si habemus fidem ecclesie, fidem apostolorum, fidem Christi dogmatum ueritatis. Quarto dicitur ecclesia apostolica, quia omnis Christianæ religionis ritus & sacrarum institutionum ecclesiasticarum obseruantia a traditione apostolica creditur in ecclesia deriuata, ut in cap. ecclesiasticarum, distin. xi. colligitur. Et August. lib. ii. de bapt. contra Donatistas illud ita confirmat dicens. Illa quæ per uniuersam custodiuntur ecclesiam ab ipsis apostolis tradita, & commemorata creduntur, quamuis in eorum dictis uel consiliis non reperiuntur. Hinc sedes beati Petri quæ nobis mater est sacerdotalis dignitatis, & magistra rationis, quæ etiam a tramite apostolicæ traditionis nunquam recessit, iuxta cap. a recta. xxiiii. quæst. i. specialiter apostolica nominatur ut in cap. sic, & in cap. in memoriam, distin. 19. & in cap. sacrosancta distin. 22. uerum quandoque reperitur quod ecclesie in quibus apostoli corporaliter perdocuerunt apostolicæ sunt uocatæ. Quinto ecclesia uocata est apostolica, quia Petrus & Paulus principes apostolorum Romanam ecclesiam, quæ caput & prælata est omnium ecclesiarum, pariter Christo domino consecrarunt, eam quoque omnibus urbibus, scilicet uniuerso mundo sua præsentia atque uenerando triumpho prætulerunt. Sexto dicitur ecclesia apostolica secundum aliquos iuxta interpretationem græcam huius uocabuli quasi desuper missa. Apostolicum enim nomen græcum est, & dicitur ab apo quod est desuper, & stolon quod est missio quasi desuper missa, unde & apostolus dicitur desuper missus. Ecclesia autem dicitur desuper missa, quia de cælo exemplata, secundum illud. xxi. Apocal. Ecce ego Ioannes uidi ciuitatem sanctam Hierusalem descendentem de cælo a Deo paratam sicut sponsam ornatam uiro suo. Ex quibus maxime arguitur impia præsumptio quod rundam, qui apostolica doctrina contempta nouella dogmata in ecclesia ferere moliuntur. Contra quos dicit Iulius papa in cap. nolite, distin. xi.

Nolite errare fratres mei in doctrinis uariis & extraneis, nolite abduci, & instituta apostolorum, & apostolicorum uirorum canonesq; habeatis, his fruamini, ut firmi contra cuncta inimicorum iacula persistere ualeatis. Satis enim indignum est quemquam uel pontificum, uel ordinum subsequen-
tium hanc regulam refutare quam beati Petri sedem & sequi uiderit, & docere.

Cap. XIX. In quo ponuntur aliqua obiecta contra hoc quod dictum est quod ecclesia sit apostolica dicenda.

Argumētū primū **A**DVERSVS ea quæ in cap. præcedenti dicta sunt obiicitur sic. Christus dicitur principale & maximum fundamentum ecclesiæ dicente apostolo. i. ad Corinth. 3. fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod est positum quod est Iesus Christus. cum ergo ecclesia a suo fundamento debeat recipere denominationem, uidetur quod magis Christiana quam apostolica ueniat nominanda. Secundo sic ita prophetæ dicuntur secundaria fundamenta ecclesiæ sicut apostoli dicente Paulo ad Ephe. 3. Superædificati super fundamentum apostolorum, & prophetarum: ergo ita ecclesia nominanda uenit prophetica sicut apostolica. Tertio doctrina super quam fundata est maxime ecclesia dicitur esse euangelium. Vnde Math. 16. dicit Christus. Super hanc petram id est huius fidei confessionem ædificabo ecclesiam meam: ergo uidetur quod potius ecclesia est euangelica, dicenda quam apostolica. Ad illa dicendum est, ad primum dicitur quod uerum est quod ecclesia indubitanter & Christi est, & Christiana dicitur a Christo sicut & populus dicitur Christianus. Vnde Augustin. super Ioan. fundata est ecclesia super petram. Vnde & Petrus nomen accepit, non enim petra a Petro, sed Petrus a petra: sicut non Christus a Christiano, sed Christianus a Christo nominatur, de quo Christianitatis nomine & de tempore quo illa Christi ecclesia primum appellari cœpit. Idem beatus August. lib. j. retractationum, ita inquit, ipsa res quæ nunc Christiana religio nuncupatur erat apud antiquos, neque defuit ab initio generis humani, quousque ipse ueniret in carnem, unde uera religio quæ iam erat, cœpit appellari Christiana. Cum enim post resurrectionem ascensionemq; in cœlum cœpissent prædicare apostoli & plurimi crederent primum apud antiochiam sicut scriptum est, appellati sunt discipuli Christiani. nostris ergo temporibus Christiana religio non quia prioribus temporibus non fuit, sed quia posterioribus hoc nomen accepit, quam cognoscere & assequi securissima & certissima est salus, hæc Augustin. nihilominus in symbolo magis nominata est apostolica quam Christiana, tum ideo quia in hoc quod dicta est catholica satis exprimebatur Christiana nominari. Catholicus enim & Christianus idem sunt, tum etiam est dicta magis apostolica quia cum apostolus interpretetur missus, ut dicit Augustin. & in missio intelligatur ipse mittens profecto in eo quod ecclesia, dicta est apostolica uerumque intelligitur scilicet Christus mittens, qui principale & primariū fundamentum est ecclesiæ, immo sicut sanctus sanctorum, & princeps pastorum, ita est fundamentum fundamentorum. Intelliguntur & ipsi apostoli a Christo missi qui secundaria fundamenta dicuntur esse sanctæ ecclesiæ Dei.

Præterea

Præterea Christus apostolus dicitur, unde ad Hebr. 3. c. inquit beatus Paulus fratres considerate apostolum & pontificem confessionis nostræ Iesum ubi glo. inquit. Cur negemus Christum apostolum quem nobis Deus misit, unde ecclesia non solum ab apostolis Christi sed etiam ab ipso Christo apostolica denominatur. Ad secundam rationem, quod licet prophetæ dicti sint fundamenta ecclesiæ sicut & apostoli. nihilominus ecclesia magis apostolica quam prophetica uenit nominanda multiplici ratione. Primo quidem quia fidem ipsam catholicam super quam ecclesia Dei fundata est, apostoli magis explicitam & dilucidatam nobis tradiderunt quam fecerunt prophetæ. Prophetæ quippe iuxta sui nominis interpretationem (propheta enim procul uidens interpretatur) sub quibusdam umbris figurarum nobis diuinorum mysteriorum fidem tradiderunt, unde super illud psalm. xvi. tenebrosa aqua in nubibus aeris dicit gloss. i. obscura doctrina est in prophetis. Sane tamen ultima consummatio gratiæ facta fuit per Christum, unde & tempus eius dicitur tempus plenitudinis ad Gala. iiii. Illi qui propinquiores fuerunt Christo uel ante sicut Ioannes baptista, uel post sicut apostoli plenius ministeria Dei cognouerunt, & per consequens magis explicitam ecclesiæ tradiderunt fidei doctrinam quod sic patet. Fides ecclesiæ in duobus maxime consistit. Primo in uera cognitione Dei secundum illud ad Hebr. i. i. accedentem ad Deum oportet credere quia Deus est. Secundo in mysterio incarnationis Christi. In utroque potissime per apostolorum doctrinam ecclesia sancta Dei illuminata est. unde maxime super reuelatione facta apostolis de fide unitatis diuinæ essentiæ, & trinitatis personarum, & aduentus filii Dei in carnem, tota fides ecclesiæ fundata est. unde apostolo Petro a patre luminum doctor utriusque sacramenti fidem explicite profertenti dicendo. Tu es Christus filius Dei uiui, qui in hunc mundum uenisti. Respondet Christus. Amen dico tibi Petre, quia tu es Petrus, & super hanc petram, scilicet confessionis tuæ, fundabo ecclesiam meam. De hac petri fidei professione beatus Hilarius in lib. de trinitate loquitur. Fides itaque petri Dei filium in homine uidens utrunque completa est, ut sicut Dei filium ita & filium hominis meminerimus, quia alterum sine altero nihil spei tribuit ad salutem, hæc Hilarius. Secunda ratio propter quam ecclesia dicta est magis apostolica quam prophetica est, quia uniuersalior ac profundiore fuit doctrina apostolorum quam prophetarum. Apostolicæ enim prædicationis tuba in omnes fines orbis exiuit quod non fecit uox prophetarum. Vnde de apostolis dicit propheta. In omnem terram exiuit sonus eorum, &c. Et Leo papa in cap. ita dominus dist. xix. Ita dominus noster Iesus Christus humani generis Saluator instituit, ut ueritas quæ ante legis, & prophetarum præconio continebatur per apostolicam tubam in salutem uniuersitatis exiret, sicut scriptum est. In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terræ uerba eorum. Et super illud. Lucæ. 6. Elegit duodecim quos apostolos nominauit, dicit gloss. quos ad propagandum auxilium salutis humanæ, per terrarum orbem fautores fidei destinaret. Tertia ratio quare magis apostolica, quam prophetica nominatur, est, quia superabundantiore diuinæ gratiæ perfectio fuit in apostolis, quam in prophetis. unde sicut supra allegatum est apostolus Paulus de se, & aliis dicit ad Romanos

Ad secundum respondetur primum

8. Nos ipsi primitias spiritus habentes, gloss. i. spiritum sanctum, & tempore prius & ceteris abundantius. Et ad Ephef. i. dicit. Secundum diuitias gratiæ eius quæ superabundauit in nobis, gloss. scilicet apostolis, in omni sapientia, gloss. in omni notitia de diuinis, & prudentia, gloss. prudentia temporalium, ut notum faceret nobis sacramentum uoluntatis suæ secundum beneplacitum eius. Quarta ratio est propter quam apostolica non prophetica dicta est ecclesia, quia adueniente plenitudine temporis, consummatos redemptionis nostræ sacramento, quæ principaliter de fide catholica sancti prædixerunt prophetæ, adimpleta sunt in ecclesia, & quæ ab eis quasi sub sigillis clausa tradita sunt, si iam sunt aperta & referata. Vnde gloss. super illo uerbo plenitudo temporis, ad Galat. 4. dicit. i. adimpletio figurarum omnium. Cumque iam in ecclesia dispensata, & manifestata ueritate, per apostolorum prædicationem iam prophetæ ad nouam doctrinam fidei depromendam tanquam nubes in præsentia solis cessauerint, quia lex & prophetæ usque ad Ioan. Math. 11. Multo conuenientius ecclesia apostolica est nominata quam prophetica. Secundo possit responderi ad rationem factam quod cum apostoli dicantur filij prophetarum, unde gloss. super illud psalm. 147. Ita filii excussorum, quæ est August. dicit. Sciendum ergo filios excussorum, dictos esse apostolos filios prophetarum, qui dicuntur excussi. Excusi dicitur aliquid, ut saccus, ut exeat, quod intus latebat clausum, prophetæ ergo clausa continentis sacramenta excussi sunt a prædicatoribus accedente eorum diligentia, & domino aperiente, & quæ abscondita erant prodierunt aperta. Ideoque prophetæ dicuntur excussi quibus excussis generati sunt Apostoli, hæc ibi. Quare cum ecclesia dicitur apostolica in apostolis intelliguntur Patriarchæ, & prophetæ quorum fuerunt filij, non modo propagatione carnis sed etiam professione fidei & imitatione sanctitatis. Ad tertium responderetur quod ratio non procedit. Tum quia eadem est doctrina apostolica & euangelica, ipsi enim apostoli nihil ad salutem humanam necessarium docuerunt, quod non ab euangelio siue a Christo didicerunt. Vnde apostolus Paulus multiplicatis uicibus doctrinam quam prædicabat in epistolis suis euangelium uocat. Præterea ipsi apostoli nedum euangelii fuerunt notarij, sed etiam præcones per totum orbem. Tum etiam quia professio illa fidei super quam Christus fundauit ecclesiam. Math. 16. Beati Petri apostoli fuit, qui tanquam os omnium apostolorum, ut dicit beatus Crysost. Christo querenti & interroganti apostolos suos. Vos quem me esse dicitis. Respondit in persona omnium apostolorum. Tu es Christus filius Dei uiui, &c. Tum quia ipsi apostoli simul in unum conuenientes, ut ex traditione maiorum accepimus, singuli singulas proferentes sententias, cum ab inuicem discessuri essent, symbolum ediderunt, quod uniuersalis ecclesia tenet, sicut beatus Clemens papa discipulus, & successor apostolorum in decretis suis testatur. Item sanctus Leo papa primus, pulchre auguste scribens. Ipsa inquit catholici symboli breuis, & perfecta confessio duodecim apostolorum totidem, signata est sententiis. Et beatus Ambrosius huius rei illustris testis, clauem regni cælorum, deputans esse fidem apostolorum ita dicit. Clauem quidem istam arbitror duodecim artificum operatione conflatam, duodecim enim apostolorum symbolo fides concepta est, qui uelut petiti artifices in unum conuenientes, clauem suo concilio conlarunt.

hæc

Responde-
tur secun-
do

Ad tertium

hæc ille. Merito ergo his & superioribus rationibus bene ponderatis, ecclesia sancta Dei a sanctis patribus in compositione secundi symboli apostolica est appellata.

Cap. XX. Quomodo accipiendum sit id quod aliquando dicitur. Credimus in unam sanctam ecclesiam.

ANTE QVAM ad alia procedamus necessarium nobis uisum est declarare hoc loco qualiter accipiendum sit id quod in symbolo sanctorum patrum aliqui legunt. Et in unam sanctam ecclesiam. Sicut enim nonnulli qui hoc peruersæ interpretantur. uidimus enim nos in Basilea apud congregatos in concilio uniuersali circa auctoritatem ecclesiæ ita deliros, ut ad hoc uerbum ita genua flecterent, & profunda humilitate articulum illum uenerantur, sicut fidelis & deuotus populus Christianus solitus est ad uerbum illud. Et incarnatus est de spiritu sancto ex Maria uirgine, & homo factus est. Pro quo considerandum quod ut ait Albertus magnus, dictum illud sanctorum patrum non est ita accipiendum ac si nos synodus iubeat credere in aliud quod non est Deus. quia hoc Idolatria, & non fides esset. Cum enim id in quod credimus designetur finis fidei nostræ. Nam ut dicit Aug. & ponitur de pœ. dist. ij. §. ex præmissis. In Christum credere est amando in ipsum tendere, sic in aliquid quod non est Deus esset finis fidei nostræ, quod est absurdum. unde Aug. tractans illud Ioan. 14. Creditis in Deum, & in me credite: dicit sic. Nunquam aliquis apostolorum dicere auderet qui in me credit. omnino enim non diceret, qui in me credit. Credimus enim apostolo sed non credimus in apostolum. Item idem Aug. in glo. super illud ad Ro. iij. Omni credenti in eum &c. Attende inquit quod ait credenti in eum. aliud enim est credere in eum, aliud credere ei: aliud credere illum. Credimus Petro sed non in Petrum. Quare idem Aug. in epistola ad Neophitos. & habetur de conse. dist. iij. c. j. ita dicit. Non eodem modo interrogamus, ut quomodo in Deum creditur sic in ecclesiam sanctam & catholicam. Propterea sancta & catholica est quod recte credit in Deum, non ergo diximus, ut in ecclesiam quasi in Deum crederetis, sed intelligite nos dicere, & dixisse, ut in ecclesia sancta catholica in Deum crederetis. hæc Aug. Ob hanc autem difficultatem, ut Alexander de alis in tertio suo in si. & sanctus Thom. in. iij. suo sententiarum dist. xxv. attestatur. Leo papa dicit non debere dici, in unam sanctam, sed simpliciter unam sanctam. Verum quod Anselmus dicit, quod potest dici in unam sanctam in quantum in isto effectu intelligitur ueritas increata, scilicet spiritus sanctus. ut sit sensus. Credo in sanctam ecclesiam id est, in spiritum sanctum suis donis uenientem, & sanctificantem ecclesiam sub quo sensu etiam sanctus Tho. idem affirmat unde in. ij. q. ij. arti. ix. sic dicit. Si dicatur in sanctam ecclesiam catholicam. hoc est intelligendum secundum quod fides nostra refertur ad spiritum sanctum qui sanctificat ecclesiam. ut sit sensus. Credo in spiritum sanctum sanctificantem ecclesiam. Sed melius est & secundum communio rem usum, ut non ponatur in, sed simpliciter dicatur, sanctam ecclesiam catholicam, sicut etiam Leo papa dicit. hæc sanctus Thom. Ad idem est sententia Alberti magni in expositione symboli ita dicentis. Quia omnis articulus fundatur in diuina & æterna ueritate, & non super creatam ueritatem

In eccle-
sia quo-
modo cre-
ditur.

ure a tura uana est & non habet solidam ueritatem, ideo ille articulus resol-
 uendus est ad proprium opus spiritus sancti, hoc est, credo in spiritum sanctum
 con tantum secundum se sicut dixit præcedens articulus, sed credo in eum
 secundum proprium opus eius, quod est, quod sanctificat ecclesiam. Itē Ru-
 finus in explanatione symboli ita dicit. Sanctam ecclesiam, remissionem pec-
 catorum, huius carnis resurrectionem, non dixit. In sanctam ecclesiam, nec
 in remissionem peccatorum, nec in carnis resurrectionem, si enim adiecisset
 in præpositionem, una cum superioribus eademque uis fuerat, nunc autem in
 illis quidem uocabulis ubi de diuinitate fides ordinatur in Deum patrem di-
 citur, & in Iesum Christum filium eius, & in spiritum sanctum. in ceteris ue-
 ro ubi non de diuinitate, sed de creaturis & mysteriis sermo est in præposi-
 tio non additur, ut dicatur in sanctam ecclesiam, sed sanctam ecclesiam cre-
 dendum esse, non ut in Deum, sed ut ecclesiam a Deo congregatam, & re-
 missionem peccatorum credendum esse, non in remissionem peccatorum, non
 in resurrectionem carnis. Hac itaque præpositionis syllaba creator a creatu-
 ris fecernitur, & diuina ab humanis separantur. Et infra. Hi ergo qui supra
 in unum Deum credere docti sunt sub mysterio trinitatis credere & hoc de-
 bent unam esse ecclesiam sanctam in qua est fides una, & unum baptisma, in
 qua unus Deus creditur pater, & unus Deus Iesus Christus filius eius, & u-
 nus Deus spiritus sanctus. Ista est igitur sancta ecclesia non habens maculam
 aut rugam, multi enim & alii ecclesias congregarunt, ut Martion, ut Valen-
 tinus, ut Hebion, ut Manichæus, ut Arius, & ceteri omnes hæretici. sed il-
 læ ecclesiæ non sunt sine macula ac ruga perfidiæ. Et ideo dicebat de illis
 propheta. Odiui ecclesiam malignantium, & cum impiis non sedebo. De
 hac autem ecclesia quæ fidem Christi integram seruat, audi quid dicit spiri-
 tus sanctus in canticis canticorum. Vna est columba mea, una est perfecta ge-
 nitricis suæ, qui ergo hanc fidem in ecclesia suscipit, non declinet in con-
 cilio uanitatis, cum iniqua gerentibus non introeat.

Cap. XXI. In quo confutatur error dicentium quod
 extra unitatem huius sanctæ catholicæ, & aposto-
 licæ ecclesiæ potest hominibus esse salus.

Extra ec-
 clesiã nõ
 est salus

STABILITA iam fide de unitate, & sanctitate ecclesiæ catholicæ &
 apostolicæ, antequam ulteriora tangamus, perutile nobis uisum est, ut
 perniciosum errorem illorum reprobemus primitus, qui aduersus san-
 ctæ catholicæ, & apostolicæ ecclesiæ dignitatem, & eius inseparabilis unita-
 tis sacramentum impie sentientes asserere præsumperunt quod extra uni-
 tatem huius sanctæ ecclesiæ quisque in secta sua saluari posset. Iudæus Sar-
 racenus. Paganus quisque etiam hæreticus, siue scismaticus, quorum perni-
 ciosissimam assertionem non modo falsam esse aut erroneam, sed hæreticam,
 licet ex multis ostendere possemus. decreuimus tamen pro nunc ex
 his quæ uirtute fidei in scriptura sacra attribuntur presentis disputationis
 fumere fundamenta, quare etiam ex ipsius fidei unitate primordialiter con-
 surgit unitas sanctæ catholicæ & apostolicæ ecclesiæ, sicut superius ostendi-
 mus. Arguitur autem primo sic. Fides Christi est principium & primum fun-
 damentum supernæ beatitudinis dicente apostolo. 1. ad Corin. 3. Fundamen-
 tum

rum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est quod est Christus
 Iesus, gloss. j. Christi fides quæ per dilectionem operatur, per quam Iesus
 habitat in cordibus. Alia non est fundamentum, hæc gloss. Hiuc beatissi-
 mus Paulus ita diffinit fidem ad Hæb. 11. Fides est substantiarum speran-
 darum argumentum non apparentium, glo. j. fundamentum omnium bono-
 rum quod nemo mutare potest sine quo non est bona ædificatio, ipsa nempe
 teste beato Cryfog. fundamentum est Christianæ religionis. Et ut dicit Au-
 gust. lib. de prædeterminatione sanctorum uirtus est, qua ea quæ ad fundamen-
 tum pertinent religionis recte firmiterque creduntur: ergo impossibile est,
 ut hi qui ab unitate fidei, quæ primum fundamentum est ædificij spiritua-
 lis, & ex qua quicquid beatitudinis a fidelibus speratur, sicut a radice
 procedit, separati & alienati sunt, beatitudinem consequantur ecclesia-
 sticam. Hinc in cap. quicumque. xxiii. q. j. uenerabilis Beda ita dicit. Qui-
 cumque ab unitate fidei uel societatis Petri apostoli quolibet modo se-
 metipsos segregant tales neque uinculis peccatorum absolui, nec ianuam
 possunt regni cœlestis introire. Secundo arguitur ex illo apostoli ad Heb.
 11. dicentis. Impossibile est sine fide placere Deo, ubi gloss. adeo fides
 est necessaria quod sine ea quisquam non placeat Deo. Cum ergo nemo
 possit saluari nisi fide Deo placeat, manifestum est eos qui extra unita-
 tem fidei sunt quam uniuersalis ecclesia credit, & prædicat saluari non pos-
 se. Hinc, extra de summa trini. & fide catho. c. i. dicitur. Vna est fidelis ec-
 clesia extra quam nullus omnino saluatur. Tertio confirmando rationem
 factam arguitur sic. Saluatio æterna tanquam proprius effectus ascribitur
 fidei quam sancta uniuersalis ecclesia tenet de Christo. Vnde Math. ix. Mar.
 5. & Luc. 8. Christus mulieri quæ sanguinis fluxum patiebatur tetige-
 ratque simbriam uestimenti eius inquit. Filia, fides tua te saluam fecit, &
 similia in aliis locis, & Mar. 10. ait cæco, fides tua te saluum fecit, &c. Et
 ad hoc quidem egregium testimonium præbet, apostolus ad Gal. ii. di-
 cens. Ex omnibus operibus legis non iustificatur homo nisi per fidem, &
 ad Ephe. 2. Gratia saluati estis per fidem: ergo qui ab unitate fidei uni-
 uersalis ecclesiæ segregatus est, exclusus est ab omni spe saluationis, & per
 consequens omnis talis æternaliter damnandus uenit quod etiam clarissi-
 mis aliis testimoniis sacre scripturæ, & sanctorum apparet. dicit enim
 Saluator noster. Marc. ultim. Qui crediderit, & baptizatus fuerit saluus
 erit. Qui uero non crediderit condemnabitur, & Ioan. 3. Pater diligit
 filium, & omnia dedit in manu eius, qui credit in filium habet uitam æ-
 ternam, qui autem incredulus est filio non uidebit uitam æternam, sed
 ira Dei manet super eum. Hinc sanctus Athanasius in symbolo clamat.
 Hæc est fides catholica, quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit
 saluus esse non poterit. Præterea August. in epistola quadam, & habetur
 in capit. si quis. xxiii. quæstio. iiii. ita dicit. Si quis a catholica
 ecclesia fuerit separatus quantumcunque laudabiliter uiuere se existi-
 met, hoc solo scelere, quod a Christianitate disiunctus est, non habe-
 bit uitam, sed ira Dei manet super eum. Quarto arguitur sic. Vita spi-
 ritualis animæ specialiter attribuitur fidei formata, ex qua ipsa unitas
 ecclesiastica perfecta consurgit, secundum illud ad Roman. 1. Iustus
 ex fide uiuit, & ad Galat. ii. Ex fide uiuio filii Dei: ergo quæ extra
 huius fidei unitatem est, qua ipsa uniuersalis ecclesia uiuit, non in

numero spiritualiter uiuentium quibus uita æterna promissa est, sed mortuorum, & per consequens damnatorum uenit computandus. unde Aug. in epistola ad Vincentium, & habetur in. c. quemadmodum. xxiiij. q. vii. dicit sic. Quemadmodum membrum, si præscindatur ab hominis uiui corpore non potest tenere spiritum uitæ, sic homo qui præscinditur de Christi iusti corpore, nullo modo potest spiritum tenere iustitiæ. Quinto sic, fidei uirtuti attribuitur filiaritas Dei, secundum illud Ioan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri, & illud ad Gal. 3. Omnes filij Dei estis per fidem, & 1. Ioan. 5. Omnis qui credit quoniam Iesus est Christus ex Deo natus est: ergo qui ab unitate fidei quam sancta & uniuersalis ecclesia tenet se alienat & segregat in numero filiorum Dei annumerari non potest, & per consequens nec in numero coheredum Christi regni cælorum. unde beatus Cyprianus, & habetur in. c. alienus. xxiiij. q. j. alienus est, prophanus est, hostis est, habere non potest Deum patrem qui uniuersalis ecclesiæ non tenet unitatem. Sexto sic, certum attributum legimus fidei, quod radix sit omnium bonorum, ita quod ubi fides Christi non est, nullum bonum meritorem esse potest. Vnde & Aug. & habetur in. c. ubi xxiiij. q. i. Vbi fides non est, non potest esse iustitia, quia iustus ex fide uiuit. Hinc beatus apostolus ad Roma. 14. inquit. Omne quod non est ex fide peccatum est, glo. Aug. & ponitur etiam in. c. omnis. xxviii. q. iiii. Omnium infidelium uita est peccatum, quia omnis infideliter uiuens, uel agens uehementer peccat, & nihil bonum est sine summo bono ubi deest agnitio æternæ & incommutabilis ueritatis falsa uirtus est etiam in optimis moribus. Et Grego. Sicut rami sine radicis uirtute a rescunt, ita quælibet opera licet bona uideantur nulla sunt, si a fidei fortitudine distinguuntur. Quare manifestum est, quod qui extra unitatem uniuersalis ecclesiæ quæ super communionem unius fidei stabilita est, separatus est, omni spe saluationis ablata nisi ad gremium recurrat ecclesiæ, filius est perditionis. Vnde Aug. & habetur extra de hæred. ca. firmissime, inquit. Firmissime tene & nullatenus dubites omnem hæreticum, & scismaticum cum dyabolo, & angelis eius æterni ignis incendio participandum, nisi ante finem uitæ catholicæ fuerit incorporatus, & reintegratus ecclesiæ, & post pauca. Omni homini qui ecclesiæ catholicæ non tenet unitatem neque baptismus nec eleemosina quantumcunque copiosa, neque mors pro nomine Christi suscepta proficere poterit ad salutem, & Hiero. in. c. quoniam. xxiiij. q. j. de domo ecclesiæ sanctæ loquens, quam supra Petram id est confessionem fidei Petri fundatam dicit, ita propositum nostrum confirmat dicens. Quicumque extra hanc domum, agnum comederit prophanus est, si quis in Noe archa non fuerit peribit regnante diluuiio. Septimo præfatus error reprobis clarissime ostenditur ex eo, quod fidei uirtuti, hoc ascribitur quod ostium unicum sit salutis æternæ. Vnde Ioan. 10. Amen dico uobis qui non intrat per ostium, scilicet credendo in Christum, sed ascendere nititur aliunde, per alias scilicet sectas quasunque, ille fur est & latro. Quod autem fides Christi ostium dicatur, testantur apostoli Paulus & Barnabas Act. 14. dicentes. Quia aperuisset dominus gentibus ostium fidei. Solus ergo ille ad portum peruenit salutis qui per Christi ostium in catholicam ecclesiam ingreditur. Vnde Ioan. 3. inquit Christus. Ego sum ostium per me si quis introierit saluabitur. Sane Petrus apostolo testante. Act. 4. Non est in aliquo alio salus, neque enim aliud nomen est sub cælo datum hominibus in quo

In quo oporteat nos saluos fieri. Hinc Christus ait iudeis. Ioan. 8. Si non credideritis quia ego sum, in peccato uestro moriemini, quod longe ante sanctus Moyses, & propheta clarissimus de Christo prophetizans prædixit dicens. Prophetam de gente tua & de fratribus tuis, sicut me suscitabit tibi dominus Deus tuus ipsum audies, & infra. Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum, gloss. j. Christum de semine David. Falsum est ergo ac manifeste hæreticum quod segregati ab unitate fidei sanctæ ecclesiæ catholicæ, spem aliquam habeant saluationis æternæ. In cuius apertissimum testimonium damnatos scribit philosophos apostolus ad Roma. 1. qui Deum fide non coluerunt sic dicens. Ita ut sint inexcusabiles, quia cum cognouissent Deum, non sicut Deum glorificauerunt, gl. bene uiuendo & colendo, aut gratias egerunt, sed euauerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum, &c. Et hoc tantum dictum sit a nobis ad confutationem præfati erroris.

Deut. 18.

Cap. XXII. Quando incepit ecclesia & de ætatibus eiusdem.

DECLARATIS iam in superioribus his quæ de sancta, & uniuersali ecclesia sancti patres credenda in simbolo explicarunt: reliquum est ut de initio ecclesiæ siue quando ecclesia incepit tangamus. Reperiuntur enim uarij modi loquendi in sanctorum dictis de principio ecclesiæ, quæ legentibus minus peritis obscuritatem præbent, & difficultatem intelligendæ ueritatis. Dicit autem Aug. circa hoc exponens illud psal. cxviiij. Initio cognoui de testimoniis tuis, quia in æternum fundasti ea, ecclesia loquitur, quæ in terris non desuit ab initio generis humani, cuius primitiæ Abel sanctus est immolarus. nam & illud ab initio dictum est. Erunt duo in carne una. Quod magnum sacramentum apostolus Paulus exponens. Ego inquit dico in Christo & in ecclesia. Et idem Aug. super psalm. cxviiij. ita dicit. Olim est ecclesia, & ex quo uocatur sancti, est ecclesia in terra. pro quo considerandum est, quod quemadmodum in superioribus habitum est. Ecclesia est collectio fidelium. Fuit autem & est una, & eadem fides in antiquis patribus ab ipso quasi humani generis principio, & in illis qui post aduentum Christi crediderunt, propter quod apostolus. ij. ad Corinth. 4. de se, & aliis patribus noui testamenti loquens ait. Habentes eundem spiritum fidei quem scilicet patres ueteres habuerunt, ubi glo. & est August. ita dicit. Ostendit quod in iustis diuersorum temporum eadem fides est. Eadè enim fides iustos saluauit antiquos, quæ saluat & nos, scilicet mediatoris Dei, & hominum. tempora ergo uariata sunt non fides, quia illi uenturum Christum, passurum, resurrecturum, & ascensurum in cælum crediderunt. nos autem credimus Christum uenisse, passum esse, resurrexisse, in cælum ascendisse. Vnde manifestum est quod ut inquit August. in sermone de Iacob & Esau. Ecclesia non accipienda est in his solum qui post Domini aduentum, & natiuitatem esse ceperunt sancti, sed omnes quotquot fuerunt sancti ad ipsam ecclesiam pertinent. & idem August. lib. de ciui. Dei, idem pulchrè confirmans ait. Non solum a tempore præsentis corporalis Christi & apostolorum eius, sed ab ipso Abel, quem primum iustum impius frater occidit, & deinceps usque in eius seculi finem inter persecutiones mundi, & conso-

Ecclesia quando incepit.

Eph. 5.

lationes Dei peregrinando percurrit ecclesia. Ceterum idem Aug. exponens illud psalm. xxxvi. Iunior fui etenim senui, egregie multum ad propositum ita loquitur. Dominus enim ipse in corpore suo, quod est ecclesia, iunior fuit primis temporibus, & ecce iam senuit. nostis & agnoscitis, & intelligitis, & ita creditis, quia caput nostrum est Christus, & corpus capitis. illius nos sumus. Nunquid soli nos & non etiam illi qui fuerunt ante nos? omnes qui ab initio seculi fuerunt, caput Christum habent. Illum enim esse uenturum crediderunt quem nos uenisse iam credimus, & in eius fide ipsi solidari sunt cuius, & nos ut esset ipse caput totius ciuitatis Hierusalem omnibus connumeratis fidelibus ab initio usque in finem, hæc Aug. Est autem hic notandum quod tempus ecclesie uarijs ætatibus legitur distinctum, licet diuersimode. Quandoque enim due ætates siue duo tempora distinguuntur ecclesie, scilicet iuuentutis & senectutis: sicut patuit in auctoritate prophete proximo inducta psalm. 36. Aliquando inueniuntur distincta quattuor tempora siue ætates ecclesie. Prima est ætas pueritiæ, & sub hac fuit in Abel in prophetis, & patriarchis, de qua sub nomine iuuentutis dicitur psalm. xxxvi. Iunior fui etenim senui, ubi glossa inquit. Ecclesia loquitur quasi unus homo, qui fuit prior in Abel in prophetis & patriarchis. Cant. ult. Soror nostra paruula est & ubera non habet glossa. Soror nostra ecclesia antequam crescat per incrementa uirtutum infirmis auditoribus non potest præbere ubera prædicationis. Adulta dicitur quando Dei uerbo copulata sancto repleta spiritu per prædicationis ministerium in filiorum conceptione feratur, quos exhortando parturit, conuertendo parit. Secunda ætas dicitur iuuentutis, & hæc fuit tempore martyrum, qui tanta animi fortitudinis fuerunt firmati, ut nullis hostium tentamentis a fide, & a charitate Christi, potuerint reuocari, de quibus apostolus ad Rom. 8. Quis nos separabit a charitate Christi, an angustia, an fames, an tribulatio, &c. quasi dicat nihil, de quo dicit psalm. lxx. Quoniam tu es patientia mea, domine spes mea a iuuentute mea, gl. ex quo me armasti fide, spe, & charitate & ceteris uirtutibus quibus pugnatur contra diabolium. Tertia ætas dicitur senectus, in quo Christi fides dilatata fuit per omnes gentes, psalm. xci. Senectus mea in misericordia uberi, dicit enim glo. super psalm. xxxvi. Senuit ecclesia in senecta uberi cum in honorabili ætate suscepit Christum per omnes gentes dilatata. Quarta ætas ecclesie dicitur decrepita, scilicet in fine mundi, de qua sub nomine senectutis, psalm. lxx. Et usque in senectam & senium Deus ne derelinquas me, glo. in fine seculi erit senium. i. decrepita, quando abundante iniquitate refrigeret charitas multorum, cum antichristus ueniet, & uita optato sine claudetur. Aliquando autem reperiuntur distincta quinque tempora ecclesie, sicut tangitur in parabola illa Christi, Math. 20. Simile est regnum cælorum patrifamilias, qui exiit primo mane conducere operarios suos in uineam suam &c. quæ beatus Grego. exponens in homelia sua ita dicit. Quis patrifamilias similitudinem rectius tenet quam conditor noster, qui regit quos condidit, & electos suos sic in hoc mundo possidet quasi subiectos dominus in domo qui habet uineam uniuersam scilicet ecclesiam, quæ ab Abel iusto usque ad ultimum electum qui in fine mundi nasciturus est, quot sanctos protulit quasi tot palmi etes misit. Hos itaque patrifamilias ad excolendam uineam suam mane, hora tertia, sexta, nona, & undecima operarios conducit, quia a mundi huius initio usque ad finem ad erudiendam plebem fidelium prædicatores mittere non desistit. Mane enim fuit ab Adam usque ad Noe, hora uero tertia a

Noe

Noe usque ad Abrahami. Sexta quoque ab Abraham usque ad Moysen. Nona autem a Moysè usque ad aduentum Christi. Undecima uero ab aduentu Christi usque ad finem mundi, August. autem sex ætates dicit seculi, & ita ecclesia. iiii. de trini. & lib. lxxxiii. quæst. sic dicit. Sex sunt ætates seculi, quarum prima est ab initio generis humani. i. ab Adam qui primus homo factus est, usque ad Noe, qui fecit archam in diluuiio. Secunda inde usque ad Abraham, qui pater dicitur est omnium gentium, quæ fidem ipsius imitantur. Tertia ab Abraham usque ad Dauid regem. Quarta a Dauid usque ad captiuitatem qua populus Dei in Babyloniam transfignauit. Quinta ab illa transfignatione usque ad aduentum domini nostri Iesu Christi. Sexta nunc agitur ætas, hæc August. Et idem sub nomine temporum, & sex dierum ponit idem Aug. super psalm. xcij. sextum diem siue tempus computans a prædicatione Ioan. usque in finem. Ex quibus conformatur error quorundam hæreticorum asserentium, quod ante aduentum Christi non fuit fides apud antiquos, & per consequens neque ecclesia, quæ dicatur fidelium congregatio quorum rationes in sequenti. c. absoluemus.

Cap. XXIII. In quo ponuntur obiectiones contra ea quæ dicta sunt de antiquitate ecclesie

ADVERSVS ea quæ dicta sunt de antiquitate ecclesie, fuerunt aliqui stulti hæretici qui dicere præsumserunt apud patres ueteris testamenti simpliciter ecclesiam non fuisse, quorum rationes sunt aliquæ quæ sequuntur, quas sumunt ex aliquibus sacre scripturæ auctoritatibus male intellectis. Primo arguunt ex illo, Pauli ad Galat. 3. dicens. Itaque lex pedagogus noster fuit in Christo ut ex fide iustificemur. Ut ubi uenit fides iam non sumus sub pedagogo. ex quo uidetur (inquiunt) quod ante aduentum Christi fides non erat apud antiquos: ergo per consequens neque ecclesia, quæ dicitur fidelium collectio. Secundo ex illo eiusdem apostoli ad Heb. 1. qui de antiquis patribus loquens dicit. Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti non acceptis re promissionibus: ergo uidetur id quod prius, uide licet, quod antiqui patres fidem non habuerunt, & per consequens quod apud eos non fuerit ecclesia. Tertio idem arguunt ex isto, Math. 16. Tu es Petrus & super hanc petram, scilicet fidei confessionem, ædificabo ecclesiam meam. Ex quo uerbo Christi accipiunt quod ecclesia ante Christi aduentum non erat, sed post super Petri confessionem, per ipsum Christum est fundata. Quarto arguitur sic, glossa super illud psalm. ix. Ut annuncient omnes laudationes tuas in portis filiarum syon dicit sic. Filia syon est ecclesia, syon enim omnes ecclesias mundi generauit, quia ibi natus est unde fides incepit: ergo sequitur id quod prius. Quinto arguitur ex illo Aug. super psalm. cxlvii. dicens. Cæpit ecclesia a Hierusalem, & it per omnes nationes. Sexto arguitur ex eo quod Aug. in tractatu. ii. super canonicam Ioan. ait. Ibi inchoata est ecclesia, ubi uenit de celo spiritus sanctus & impleuit in uno loco. cxx. Septimo arguitur per illud quod habet glossa super psalm. xl. ubi tractans illud. Nunquid quid dormit non adiciet, ut resurgat, ita dicit. Sicut de latere dormientis, Adæ qui erat forma

Argumētū primū

Secundū

Tertium

Quartū

Quintum

Sextum

Septimū

futuri Christi, assumpta est costa de qua formata est Eva; ita dormiuit Christi somno mortis, ut de latere dormientis, de quo profluxerunt sanguis & aqua, quæ sunt nostræ redemptionis sacramenta, formetur sponsa ecclesia. & idem habetur in gloss. ad Eph. 4. Octauo arguitur, quod ecclesia non modo ab initio humani generis fuit, sed etiam ante mundi constitutionem ex illo Apostoli ad Eph. 1. ita dicentis. Benedixit nos in omni benedictione spirituali in celestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu eius in charitate. ergo uidetur quod antiquitas ecclesiæ non fuit bene assignata in superioribus, cum a principio tantum humani generis dicta sit incepisse.

Octauum

Cap. XXIII. In quo ponitur solutio ad rationes capituli præcedentis.

Ecclesia dupliciter accipitur

AD ista quæ obiecta sunt, non est difficile respondere. Pro quo considerandum quod de ecclesia possumus dupliciter loqui. Vno modo prout est congregatio fidelium, ut fidelis quis dicatur a fide Christi simpliciter, & hoc modo, sicut dictum est, ecclesia incepit a principio humani generis, ex quo sancti incepterunt esse in terra. Secundo modo potest sermo haberi de ecclesia prout est congregatio fidelium, ut fidelis quis dicatur a fide Christi iam nati de uirgine & consummantis humanæ redemptionis sacramentum, & hoc modo de ecclesia loquendo reperuntur dicta sanctorum patrum uaria, ut in argumentis deductum est circa initium ipsius ecclesiæ, quæ tamen ad concordiam reduci possunt. Pro quo aduertendum quod quadrupliciter loqui possumus de initio ecclesiæ. Vno modo quantum ad primos credentes per mentalem siue interiorē uocationem, & hoc modo loquendo dicendum uidetur quod ecclesia incepit a tempore conceptionis Christi siue natiuitatis, quod tempus plenitudinis apostolus nominat ad Gal. 4. quia in ea adimplentur quæ de Christo fuerunt prænunciata atque promissa, ut dicit glo. in hac consideratione ecclesia initium dicenda est habuisse maxime a beata uirgine Maria matre Domini, quæ prima fide uerbi Dei actu incarnati habuisse creditur, unde Luc. 1. Elisabeth eam a fide singulariter commendans ait. Beata quæ credidisti, quoniam perficientur in te quæ dicta sunt tibi a domino, cuius fides & sanctimonia constantissima semper, & firmissima fuit & nunquam interrupta, ut de ipsa dicatur illud Eccl. 26. Sicut Sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieris bonæ species in ornamentum domus eius glo. i. ecclesiæ. Sequitur, Lucerna splendens super candelabrum sanctum, & species faciei super ætatem stabilem. Columnæ aureæ super bases argenteas, & pedes firmi super plantas stabilis mulieris. Fundamenta æterna super petram solidam, & mandata Dei in corde mulieris sanctæ. Fueruntque alii plures credentes in Christum a principio natiuitatis eius, sicut fuit Ioseph sponfus uirginis Mariæ: deinde annuncians natum esse Salvatore[m] mundi. Luc. 2. Deinde pastores quibus angelus apparuit in nocte ipsa natiuitatis, qui pastores primitiæ dicuntur fuisse iudæorum, & magi ipsi, qui stella duce perducti sunt ad Christum; ut dicitur Math. 2. quo ut ait Aug. primitiæ fuerunt gentilium. Crediderunt etiam iusti. s. Symeon, & Anna Christo in templo præsentato, ut dicitur Luc. 2. Secundo loqui possumus de initio ecclesiæ, quantum ad primos credentes per prædicationem, & doctrinam

& doctrinam Christi uocatos. & hoc modo loquendo dicendum uidetur quod ecclesia incepit in prima uocatione, & congregatione discipulorum Christi: quæ facta est post baptismum ad flumini Iordanis, de qua Ioan. i. habetur. ubi Andreas Ioannes Petrus Philippus & Nathanael uocari leguntur ad fidem Christi. unde glof. Gen. 3. 6. dicit Synagoga primo ad hæsit Christo quando Petrus & Andreas & ceteri discipuli Ioannis facti sunt discipuli Christi. Hinc beatus Aug. tractans illud psal. lxxi. A flumine usque ad terminos orbis terrarum, inquit, quod uero nunc ait a flumine: expressit euidenter inde uoluisse Christum potestatem suam iam commendare: unde & discipulos cepit colligere a flumine, scilicet Iordanis. ubi supra baptizatum unicum cum descenderet spiritus sanctus sonuit uox de coelo. Hic est filius meus dilectus. Hinc ergo doctrina eius incipiens ac magisterii eius auctoritas dilatatur usque ad terminos orbis terrarum cum prædicatur euangelium regni in uniuerso mundo in testimonium omnibus gentibus; hæc Aug. Tertio modo loqui possumus de ecclesia quantum ad firmitatem fidei in ea & promulgationem eiusdem ac de ecclesiæ dilatatione per orbem: & hoc modo loquendo de ecclesia dicimus illam incepisse quando consummatis & adimpletis mysteriis redemptionis humanæ spiritus sanctus missus est in die penthecostes super credentes discipulos & confirmati sunt & solidati in fide Christi. iuxta illud prophete in psal. lxxiii. Ego confirmavi columnas eius. glo. i. apostolos: qui in passione nutauerant. Et ita intelligendum uenit dictum Aug. super canonicam Ioan. quod inductum est in sexto argumento ubi ait. Inchoata est ecclesia ubi uenit de coelo spiritus sanctus: & impleuit in uno loco. cxx. Ad hanc etiam intelligentiam refertur dictum illud Aug. qui tractans illud psal. xlix. Ex syon species decoris eius. ita loquitur. In Hierusalem incepit: quia inde cepit annunciari, a hierusalem incepit: quia inde exeuntes apostoli species decoris Christi toto orbe nunciauerunt. unde Esa. 2. De syon exhibit lex & uerbum domini de Hierusalem. Ex syon namque cepit decus euangelii. Inde sponsus speciosus forma præ filiis hominum cepit annunciari: quia ibi datus est apostolis spiritus sanctus. Et concludit Aug. super eundem locum dicens. Vnde euangelium inde prædicatio: inde impletus orbis terrarum. & ab hoc tempore dicunt aliqui doctores ecclesiam incepisse dici catholicam. Quarto modo loqui possumus de ecclesia quantum ad uirtutem sacramentorum quibus ecclesia formatur, & hoc modo loquendo dicimus quod cum sacramenta habeant uirtutem ex passione Christi: secundum illud. ad Ro. 3. Quem proposuit Deus pater ipsum, scilicet Christum propiciatorem per fidem in sanguine ipsius: ecclesia dicitur incepisse a passione Christi quoniam facta: & formata tunc dicitur. ut ex glo. super psal. xl. habetur: quæ inducta est in ar. vii. Vnde glo. & est Aug. ad Eph. iiii. dicit. Dormiuit Adam ut fiat Eua: moritur Christus ut fiat ecclesia. dormiente Adam fit Eua de latere: moruo Christo lancea percutitur latus, ut perfluant sacramenta quibus formetur ecclesia. Quibus notatis respondetur ad obiecta. Ad primum dicitur quod ratio non militat: quoniam ut ait apostolus. Vbi uenit fides &c. non loquitur de aduentu fidei Christi simpliciter: ita ut ante non fuerit. fuit enim a principio humani generis fides mediatoris Dei & hominum. cum dicat apostolus. Sine fide impossibile est placere Deo. ad Heb. xi. & eodem ca. de antiquis patribus loquens: dicat. Sancti per fidem uicerunt regna operari sunt iustitiam &c. sed loquitur de aduentu fidei se-

Ad primum.

cundum manifestatio nem, unde glosa ita habet. At ubi venit fides, id est postquam revelata est, quæ prius occulta fuerat in antiquis, & Nicolaus de lyra exponit. Venit fides, id est tempus fidei revelate, uel exponendum est. Venit fides, id est impletum est illud quod credebatur futurum, sicut aliqua promissio dicitur usasse, quia id quod promissum erat est impletum. Et sic licet apud antiquos non esset fides ita revelata, & adimpleta in multis eo modo sicut adueniente tempore gratiæ, nihilominus semper ab initio humani generis fuit fides. Vnde Aug. lib. xviii. de ciu. Dei, inquit. Procul dubio tunc innotuit per eius corporalem præsentiam doctrina, & religio Christiana quando discipulos cepit habere Christum, id est postquam in flumine Iordanis ministerio Ioannis est baptizatus. propter hoc enim de illo prophetia illa processerat, & dominabitur a mari usque ad mare, & a flumine usque ad terminos orbis terrarum: sed priusquam passus esset, & resurrexisset a mortuis, non fides omnibus fuerat diffusa, id est resurrectione quippe Christi diffusa est. Ad secundam respondetur eodem modo quod ratio procedit ex mala intelligentia eius quod dicit Apostolus, quod enim apostolus inquit quod antiqui defuncti sunt iuxta fidem, non habet eam intelligentiam quod antiqui patres fidem non habuerunt cum eos idem Apostolus maxime de fide in eodem, c. commendat, sed tunc dicuntur iuxta fidem defuncti, quia fidem habentes comitem siue sociam defuncti sunt. Vnde glosa ita exponit, iuxta fidem, id est adherentes fidei. Ad tertiam dicendum negando consequentiam, non enim ita dicitur ecclesia edificanda a Christo super illam Petri confessionem. Tum es Christus filius Dei, &c. quod prius ecclesia simpliciter non fuerit, fuit plane edificata super eandem fidem, cum omnes fideles a principio mundi in eadem fide fundati, & solidati sunt, in qua nos, illum siquidem crediderunt esse uenturum quem nos uenisse credimus, unde Mat. 21. Turbe quæ præcedebant & quæ sequebantur idem clamabant dicentes. O sana filio Dauid, benedictus qui uenit in nomine domini, in quo ut ait Hiero. & ponitur in glo. continua. ut tuncque populum ostendit, & quæ ante euangelium, & qui post euangelium domino crediderunt confessa Iesum confessionis uoce laudare, & Criso. Illi quidem prophetantes de Christo uenturo clamauerunt, hi autem laudantes clamant de aduentu Christi iam adimpleto, sed dicebatur a Christo edificanda super confessionem prædictam Petri, quo ad illos qui credituri erant in Christo. Ecclesia enim quotidie hoc modo edificatur, cum aliqui corpori Christi nouiter per fidem incorporantur, ad eph. 4. dicitur. Dedit quosdam apostolos &c. sequitur in edificationem corporis Christi, glo. i. ut edificent eos in corpore Christi qui adhuc alienati sunt. Et infra in eodem, c. subiungit apostolus, augmentum corporis facit in edificationem sui, glo. quia illos qui non sunt corpus edificat in suam ciuitatem uel societatem. Ad quartum patet solutio ex dictis, pro eo enim syon dicitur omnes ecclesias generasse, quia inde exeuntes apostoli euangelium prædicarunt per uniuersum orbem, unde fides non dicitur ibi simpliciter incepisse neque Dei ecclesia quæ ante ab initio humani generis fuerunt, sed quantum ad promulgationem & dilatationem fidei per omnes nationes bene dicitur ibi initium fides siue ecclesia suscepisse, quia inde euangelium per apostolos & alios Christi discipulos derivatum est in omnes fines terræ. Ad quintum eodem modo respondetur.

Ad secundum

Ad tertium

Ad quartum

Ad quintum

Ad sextum eadem solutio datur. Ad septimum patet etiam responsio ex dictis. Ecclesia enim quantum ad uirtutem sacramentorum quibus formatur & quæ ex passione Christi uirtutem suscipiunt, dicitur initium suscepisse a passione Christi, licet fides ipsa simpliciter siue ipsa ecclesia a principio fuerit sicut sæpe repetitum est. Ad octauum dicendum quod nos loquimur in presenti loco de ecclesia secundum præsentiam eius in rerum natura, & non secundum prædestinationem siue dispositionem quam ab æterno habuit apud diuinam sapientiam, secundum enim prædestinationem, ut inquit Bernardus super cantica, nunquam ecclesia electorum, penes Deum non fuit, si miratur hoc infidelis, audiat quod magis miratur, nunquam non grata extitit, nunquam non dilecta, quid inaudacter loquar quod mihi de corde Dei promptus ille superiorum delator consiliorum aperuit, paulum dico quæ ut multa alia ita hoc quoque de diuinitis bonitatis eius non est, ueritus diuulgare secretum, benedixit nos inquit, in omni benedictione spiritali in celestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti, & immaculati, & in conspectu eius charitate, hæc Bernardus. Et Origenes super Cantica dicit. Non enim tu inde ex aduentu Saluatoris in carne sponfam dici aut ecclesiam pures, sed ab initio humani generis, & ab ipsa constitutione mundi, immo, ut paulo duce altius mysterii huius originem repetam, ante etiam constitutionem mundi, sic enim dicit ipse. Sicut elegit nos in Christo ante constitutionem mundi, ut essemus sancti, & immaculati &c.

Ad sextum
Ad septimum

Ad octauum

Cap. XXV. A quo incepit ecclesia.

POSTQVAM dictum est de antiquitate ecclesiæ, considerandum est iam a quo, id est a qua persona ecclesia incepisse dicenda est, quoniam uariis uario modo loquuntur in hac re. Quidam enim dicunt quod ab angelis. Alii quod ab Adam. Alii ab Abel. Quidam uero ab apostolis. Pro quo considerandum est quod de ecclesia possumus loqui multipliciter. Vno modo ut dicit multitudinem siue communitatem quandam ex angelis, sanctis & hominibus constitutam, siue ut dicit unam societatem angelorum, & hominum sanctorum ordinatam sub uno principe Deo, quemadmodum Aug. loquens super psal. xxxvi. dicit quod ex hominibus fidelibus, & angelis sit una ciuitas sub uno rege, & una quadam prouincia sub uno imperatore. & hoc modo loquendo stante opinione dicentium creationem angelorum præcessisse tempore creationem hominis, dicendum quod ecclesia incepit ab angelis, cum enim teste Apostolo ad Heb. 11. Accedentem ad Deum necesse est credere, & angeli in prima sui conditione essent in statu accedendi ad Deum, confiteri oportet illos in creatione sua fidem habuisse. Præterea quod in gratia fuerint creati testatur beatus Aug. 12. de ciu. Dei, dicens, quod Deus in angelis simul erat condens naturam, & largiens gratiam. quare beatus Bernar. super Cantic. homelia 27. inquit. Cum haberet Deus sponfam in hærentem sibi a principio multitudinem angelorum, placuit ei & de hominibus conuocare ecclesiam atque uniri illi quæ de celo est, ut sit una sponsa, & unus sponsus, hoc Bernardus. Secundo modo loqui possumus de ecclesia prout dicit uni-

A quo incepit ecclesia

ueritatem hominum fidelium uirorum, secundum illud Aug. super psal. 44. Assumpta est ecclesia ex genere humano ut Christus caput esset ecclesie. & hæc consideratio, ut dicit magister Alexander de Alis in quarto suo super sententias, est consideratio ecclesie quæ habet sacramenta, & hoc modo loquendo de ecclesia, communis sententia sanctorum est, quod ecclesia incepit ab Abel. Vnde Aug. lib. xv. de ciu. Dei. A principio mundi processerunt duæ ciuitates, una Dei, alia diaboli, una cœlestis, alia terrestris. unde filii Adam unus ædificat terrenam & diabolicam, alius cœlestem. primus fuit Cayn, secundus Abel. Item super psalm. cxlii. loquens de ciui. Dei, id est ecclesia, dicit. Hæc ciuitas initium habet ab ipso Abel sicut mala ciuitas a Cayn. Confirmant autem plures rationes hanc sententiam. Prima quia fides eius primo in sacrificio quod obtulit Deo accepta manifestabatur fuit enim hoc primum signum sacrum ex parte hominis quod scriptura sacra commemorat. Ut autem uirtus & efficacia huius rationis intelligatur, est considerandum, quod in statu legis naturæ non sufficiebat homini ad salutem sola naturalis cognitio quoniam perfectio rationalis creaturæ, non solum consistit in eo quod ei competit secundum suam naturam, sed etiam quod ei attribuitur ex quadam supernaturali perfectione diuinæ bonitatis. unde & ultima beatitudo hominis consistit in quadam supernaturali Dei uisione, ad quam qui dem uisionem cum homo pertingere non possit tantum lumine naturalis rationis, sed per doctrinam a superiore doctore cœlesti patre luminum secundum illud Ioan. 6. Omnis qui audit a patre & didicit, uenit ad me. Quare ad consecutionem superne beatitudinis non sufficit cognitio naturalis, sed exigitur supernaturalis cognitio, quæ fides dicitur aliquorum quæ super rationem sunt de qua Apostolus dicit ad Hebræos. 11. Fides est substantia rerum sperandarum argumentum non apparentium. Post lapsum uero humanæ naturæ exigebatur fides de reparatore, per quem futura erat medicina morbi, & ideo in statu illo non tantum erant necessaria opera quæ sunt de dictamine legis naturalis, sed etiam aliqua alia quæ erant protestationes, & signa eorum quæ ad reparationem pertinebant. Hæc autem erant illius temporis sacramenta, sicut sacrificia, decimæ, & oblationes, quare cum ab Abel legatur primo oblatum esse Deo sacrificium, & ita primo protestata fides redemptoris per signa sensibilia, merito dicitur ecclesia nostra ab ipso incepisse. Secunda ratio. Omnis religio, ut dicit Augustinus contra faustum semper habuit aliqua signa exteriora, in quibus homines conueniebant ad Deum colendum hæc autem signa in religione Christiana sunt sacramenta secundum uarietatem temporum, quare cum Abel fuerit primus, qui legatur signo sensibili Deum coluisse, merito christiana religio ab eo incepisse perhibetur. Tertia ratio est continuatio sanctitatis. Sane cum de ecclesia spiritus sanctus dicat Cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te. Et patres sancti in simbolo ecclesiam sanctam esse profiteantur, oportet ut ab illo ecclesiam incepisse asseramus in quo primo iustitia & sanctimonia sine interruptione continuata uiguerit & incorrupta in signum quod ecclesia talis futura erat. Quamobrem non ab Adam, & Eua qui a sanctitate ceciderunt, ecclesia conuenienter dicitur inchoata, sed ab Abel qui primus omnium sanctitatem interruptam seruauit, & post quem fides, & uitæ sanctitas in aliquo uel in aliquibus ecclesie membris, semper illibata creditur permanisse. Quarta ratio est, quia ipse Abel primus gessit typum ecclesie

ecclesie quo ad uirginitatis integritatem, & decorem innocentie in quibus maxime ecclesie sanctimonia splendet, fuit enim uirgo & innocens. De ecclesie uirginitate inquit Apostolus. 2. ad Corinth. 11. Despondi enim uos uno uiro uirginem castam exhibere Christo, gloss. uirginitas cordis fides incorrupta. uirginem dicit, quia omnes una uirgo sunt propter unitatem fidei. Quinta ratio quia Abel fuit primus martyr, & ecclesia solet dedicari in sanguine martyrum, illi enim roborarunt fidem ecclesie. unde Cyprianus in sermone ad martyres inquit. O martyres fortissimi robur corporis nostri. Sexta ratio, quia Abel est primus iustus commendatus a Christo sicut Mach. 23. habetur, ubi ait Christus. A sanguine Abel iusti, &c. Super quo uerbo dicit beatus Hieronymus in homelia. Abel iustus non solum ex dicto nec sententia Christi, sed ex Gen. testimonio comprobatur, ubi accepta eius a Deo narrantur munera. Septima ratio, quia Abel secundum quod dicit August. in lib. de mirabilibus mundi, fuit & uirgo & martyr & fidei doctor, & ita in eo fuerunt figuratæ tres principales persone ecclesie, uidelicet pastores, uirgines & martyres. quare merito ecclesia ab ipso dicitur suscepisse initium. Octaua ratio quia in Abel facta est primo discretio siue separatio ecclesie sancte Dei ab ecclesia malignantium cum in ipso facta sit discretio a Cayn, ut enim superius indutum est. Dicit August. lib. xv. de ciuitate Dei. A principio mundi processerunt duæ ciuitates, una Dei, altera diaboli, una cœlestis, alia terrestris. Cœlestem ædificat Abel, terrenam uero Cayn. Tergio loqui possumus de ecclesia secundum statum noui testamenti, & hoc modo dicitur incepisse ab apostolis, & aliis credentibus, ut patet ex superioribus, & hoc etiam dicit Nicolaus de lyra super psalm. lxxxvi. Quod etiam ex illo apertissime colligitur ex eo quod apostolus Paulus de se, & aliis Christi apostolis dicit. 2. ad Thes. 2. Elegit nos Deus primitias, gloss. ut essemus primitie omnium credentium in salutem & in sanctificationem spiritus, & fidem ueritatis. De hoc etiam sunt alia testimonia in superioribus in cap. xviii. circa rationem primam, quare ecclesia sancta dicta est apostolica.

Cap. XXVI. In quo ponuntur oblationes contra prædicta.

CONTRA hoc quod dictum est quod ecclesia incepit ab Abel arguitur multipliciter. Et primo arguitur quod ab Adam ecclesia incepit. Adam fuit primus fidelis: ergo ecclesia ab ipso incepit, consequentia uidetur nota, & antecedens patet. Habuit enim Adam fidem incarnationis quando dixit Gen. 2. Hoc nunc os ex ossibus meis &c. quod Apostolus exponit de incarnatione dicens. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in ecclesia. Præterea creatus fuit in uirtutibus, & donis gratuitis, ut colligitur ex gloss. Luc. decimo ubi dicitur, quod homo per peccatum uulneratus est in naturalibus, & spoliatus gratuitis. Neque potest dici quod habuerit fidem tantum infortem, quoniam ut testatur beatus Augustinus. xiiii. de ciuitate Dei. Adam in statu innocentie habuit charitatem de corde puro & fide non ficta. Se-

Argumentum primum

Secundū eundo ad idem arguitur sed. Adam uidetur fidem suam aliquo sacrificio, aut signo sensibili fuisse protestatus, quia ut dicit magister in hystorijs. Adam docuit filios suos offerre primitias, & decimas: ergo uidetur quod ab Adam incepit ecclesia quæ habet sacramentum. **Tertium** ad idem sic. Dicit Hugo de sancto Vic. conueniens fuit, ut semper medicina curreret cum morbo, sed morbus pro quo oblatas est Christus, uerum sacrificiū cuius figura fuerunt sacrificia, quæ offerebantur antiquitus, incepit ab Adam: ergo ab ipso credenda sunt inchoata fuisse sacrificia sensibilia. **Quartū** sic. Ad plura tenetur peccator quam innocens, quia tenetur ad opera satisfactoria, cuiusmodi erant sacrificia: ergo Adam qui peccator fuit, magis tenebatur ad sacrificia offerenda quam Abel innocens: ergo sequitur quod ab ipso Adam incepit ecclesia, quæ habet sacramenta. **Quintum** ad idem sic. Adam antequam Abel nasceretur, fuit membrum Christi: ergo alicuius corporis membrum, sed non nisi ecclesie, quæ est corpus Christi, ut ait apostolus ad Ephe. 1. ergo ab ipso Adam incepit ecclesia non ab Abel. consequentia patet, assumptum est notum, quoniam Adam habuit fidem formatam, sicut inductum est supra. Si autem dicatur quod Adam non continuauit sanctitatem suam, & ideo non esset dicendus principium ecclesie. Contra. Hoc non debet sibi obesse, quia propter seuerantem in bono reputandus est, qui finaliter bonus est. unde cum ecclesia orat pro fidelibus dicit. Ut indulgentiam quam semper optauerunt pijs supplicationibus consequantur. quia ergo finaliter optauerunt semper dicuntur optasse. pari ratione de Adam dicendum uidetur quod propter seuerantem in bono habendus sit, quia finaliter fuit bonus. Et confirmatur per simile de Petro, cui dominus inquit Math. 16. Super hanc petram id est confessionem fidei ædificabo ecclesiam meam. Et licet Petrus post negauerit Christum, nihilominus non obfuit quin fundamentum esset ecclesie: ergo pari ratione uidetur, quod non obfuit peccatum Adæ quin ab ipso ecclesia dicatur incepisse. **Sexto** sic. Ecclesia credit Adam poenituisse antequam generaret Abel. unde Sapientie 10. de eius liberatione a peccato dicitur. Hæc illum qui primus formatus est a Deo pater orbis terrarum, cum solus esset creatus custodiuit, & eduxit eum a delicto suo. Sed poenitentia uera non est, sine fide, & charitate: ergo id quod prius. **Septimū** primo. Abel ecclesia stetit in Adam, & Eua, quia sancti dicunt, quod ex quo ecclesia incepit, nunquam desijt esse. Constat autem quod mortuo Abel non stetit ecclesia in Cayn, sed in Adam, & Eua: ergo etiam ante natiuitatem Abel ecclesia stetit in illis. **Octauum** Adam fuit principium actiuum, per quod humanum genus descendit. unde Sapientie 10. pater orbis terrarum nominatur, ab Abel autem nemo propagatus est: ergo Adam potius dicendus est principium a quo coepit ecclesia quam ipse Abel. **Nonum** confirmando rationem præcedentem arguitur sic. Principium ex parte malorum fuit actiuum siue propagatiuum aliorum post se, scilicet Cayn: genuit enim filios, & filias, & facta est multiplicatio malorum: ergo pari ratione, ex parte bonorum ponendum fuit principium actiuum: ergo magis Adam siue Seth, siue Enos dicendus est, principium ecclesie quam Abel. **Decimū** si Abel dicitur principium a quo coepit ecclesia, hoc uidetur esse quia eminentiorem habuit fidem præ his qui erant in prima ætate, sed signum fidei magis uisum est, relucere in Enos

Enos, de quo dicitur quod coepit inuocare nomen domini. Genesis. 4. ergo Enos, siue Seth rectius dicendus est, principium a quo coepit ecclesia quam Abel. Undecimo arguitur, quod Abraham sit inuisimodi principium a quo incepit ecclesia, dicitur enim ad Roman. 4. Abraham accepit signum circumcisionis signaculum iustitiæ fidei quæ est in praputio, ut sit pater omnium credentium, & ita uidetur quod sit pater fidelium. unde etiam pater multarum gentium a domino legitur uocatus. Genesis 17. ergo uidetur quod ab ipso dicenda sit incepisse ecclesia tanquam a principio. Duodecimo sic arguitur, gloss. super illud psalm. lxxix. Vineam de Ægypto transtulisti, dicit id est ecclesiam quæ incepit a iudæis, & perficitur in gentibus: ergo a iudæis dicenda est ecclesia incepisse, & non ab Abel. Decimotertio sic 2. ad Thef. 2. Elegit nos Deus, ut essemus primitiæ omnium credentium: ergo uidetur quod in apostolis ecclesia incepisse dicenda sit qui primitiæ omnium credentium esse dicuntur, & non in Abel. Decimoquarto arguitur hac ratione. Ecclesia incepit ab Abel: ergo ecclesia fuit quando Abel fuit, hæc consequentia uidetur bona, hæc domus incepit hic: ergo hæc domus est hic: sed in solo Abel ecclesia esse non potuit: ergo non est dicendus Abel principium a quo ecclesia incepit.

Vndecimū

Duodecimū

Decimū tertium

Decimū quartum

Cap. XXVII. In quo respondetur obiectionibus iam factis.

PRO ampliori intellectu præsentis materiæ est sciendum quod aliqui antiqui doctores propter rationes primo loco positas uoluerunt dicere quod in ueritate ecclesia incepit in Adam & quod quando Adam, & Eua erant ante peccatum, ecclesia erat. Item dicunt quod post peccatum iterum ecclesia incepit ab Adam, cum ualde probabile sit quod præsentiam egerint antequam nasceretur Abel. Et si dicatur, quare ergo sancti non dicunt quod ecclesia ab Adam incepit. Respondent dicentes quod non est necesse quod sancti dicant omne uerum, quamuis enim secundum ueritatem incepit ab eo, tamen noluerunt illud dicere, ut quilibet sciat quod homo despicabilis sit per peccatum non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus. dicunt præterea quod a doctoribus dicitur ecclesia incepisse ab Abel non eo quod Abel fuerit primus qui fidem, & charitatem habuerit, quia huiusmodi fuit Adam, sed quia in Abel fuerunt figuratæ tres principales personæ in ecclesia. scilicet pastores, uirgines, & martyres. Ceterum subiungunt quod non est inconueniens dicere quod ecclesia postquam incepit, desijisset esse, & quod nunc idem esset possibile nisi illud constaret quod dominus dixit Math. ult. Ego autem uobiscum sum usque ad consummationem seculi. sed horum doctorum modum dicendi relinqueres, & communiorem sententiam doctorum sequentes dicimus, sicut dictum est, quod ecclesia cuius sunt sacramenta, quia de tali est sermo, ab Abel incepit rationibus supra notatis. Vnde dicendum est ad ea quæ obiciebantur. Ad primum respondetur negando consequentiam, quoniam ad hoc quod quis dicatur principium a quo incepit ecclesia quæ habet sacramenta, non sufficit quod primus fuerit qui habuit fidem formatam, sed requiritur quod fidem illam sacramento aliquo uisibili ostenderit aut profes-

Ad primū

eus fuerit. sicut dictum est supra, & quod in ipso fuerit distinctio siue discretio a congregatione opposita malorum, sicut initium uie unius est ubi primo fit discretio ab alia uia, & quod ab eo seruata fuerit sine interruptione integritas sanctitatis. Hæc autem non fuerunt in Adam, quoniam Adam & si primus habuerit fidem: non tamen illam signo aliquo sensibili legitur fuisse professus, non enim in statu innocentie, cum in illo sacramenta non essent, sacramenta autem cum sint uasa medicinalia, ut dicit Hugo de sancto uictore non competunt statui integritatis sed lapsus secundum illud Mat. 9. Non est opus sanis medicus, sed male habentibus. quod uero post lapsum Adam fidem suam signo sacro aliquo sensibili ostenderit. scriptura sacra nullibi commemorat. Præterea in Adam propter indifferentem statum eius & propter commune principium generationis non discernebatur, in eo congregatio bonorum a congregatione malorum. In Abel uero facta est discretio a Cayn. Ceterum cum Adam lapsus fuerit pro peccatum: non fuit in eo continuata iustitia sanctimonie, quare conuenienter dictum est quod Adam non fuerit principium a quo ecclesia cœperit: sed potius Abel. Ad secundum respondetur negando assumptum, & ad id quod inducitur ex magistro in historiis, quod Adam docuerit filios offerre primitias &c. Respondetur quod & si ita sit, non intelligitur quod ipse pro se obtulerit. unde sicut dictum est, licet fidem habuerit primus: non tamen in signo quod est sacramentum legitur demonstratum: nec insuper ut dictum est, in eo discretio facta est bonorum a malis. Item secundo respondetur ad idem quod concessio quod Adam sacrificium Deo obtulerit, sicut & alii iusti Deo sacrificiū obtulerunt secundum sui temporis congruentiā dicente beato Greg. 9. apud antiquos per sacrificiorum oblationes remittebatur pueris originale peccatum: non tamen de eius sacrificio sicut neque de omnibus iustorum sacrificiis fit mentio in scriptura. quare autem Adam non legatur sacrificium obtulisse, dicit beatus Tho. 2. 2. q. lxxxv. ar. i. Ne in eo in quo notatur origo peccati, simul etiam sanctificationis origo significaretur. Quod etiam notasse uidetur apostolus qui ad Hebre. xi. fidem sanctorum patrum ueteris testamenti commendans ab Abel incipiens ita dicit. Fide plurimam hostiam, id est maioris precii Abel quam Cayn obtulit Deo per quam testimonium consecutus est esse iustus &c. Ad tertium quod obiicitur quod ab Adam inchoauit morbus, ergo & medicina. Dicendum secundum Alex. in iii. quod reuera ab ipso inchoauit medicina, scilicet sacrificium contritionis cordis dilectionis & deuotionis: sed non incepit ab ipso ipsius medicine signum, scilicet uisibile sacrificium. & hoc triplici ratione. Prima quia ab illo a quo incepit diuine inhonorationis exemplum, non debuit sumi ritus honorandi Deum. ab Adam aut cœpit exemplum diuine inhonorationis: cum præuaricatus est diuinum mandatum. Genes. 3. Vnde Zach. 13. Adam exemplum meum. sed ab illo debuit incipere ritus diuini honoris quæ fuit iustitiæ & innocentie primum exemplum. Secunda ratio est quæ supra dicta est. quia cum ecclesia sit aggregatio fidelium colentium Deum ab illo a quo incipit ecclesia, debet incipere ritus colendi Deum. & ita oblatio sacrificiorum. ab Adam autem non debuit dici incepisse ecclesia sed ab Abel. Tertia ratio, est quia sicut dicit Augustinus super Genes. ad litteram. Adam erat uir spiritualis mente præditus. unde & post lapsum conuertebat se potius ad interius sacrificium quod est contritio cor-

Ad secundum

Ad tertium

dis, alij uero non ita præditi conuerterunt se ad sacrificium exterius, unde conueniens fuit ut prius in Adam præcederet oblatio sacrificij interioris spiritualis: postmodum uero in filiis eius sequeretur oblatio sacrificij exterioris materialis, ut in illis primis utriusque sacrificij præberetur exemplum. Ad quartum uero quod obiicitur quod ad plura tenebatur peccator Adam quam innocens Abel. Dicendum quod uerum est, non tamen propter hoc sequitur quod teneretur ad sacrificia. Sacrificia enim primo & principaliter fuerunt instituta in remedium peccati originalis, secundum quod dicit Grego. Quod apud nos ualeat aqua baptismi hoc egit apud ueteres, uel pro paruulis sola fides, uel pro adultis uirtus sacrificiorum. Quia ergo in Adam non fuit originale peccatum distinctum ab actuali, non competebar ei offerre sacrificium uisibile, quod distincte & immediate institutum est contra originale. In filiis uero Adæ primo fuit distinctum actuale, & originale: unde conueniebat ut ab ipsis primo sacrificia offerrentur, hæc ille. Ad quintum ubi dicitur quod Adam fuit membrum Christi antequam Abel &c. Respondetur negando consequentiam, licet enim sicut in superioribus diximus, ecclesia uniuersaliter loquendo prout dicit congregationem omnium intellectualium creaturarum habentium fidem formatam in creatione angelorum fuerit initiata, nihilominus distinguendo eam ad congregationem hominum fidelium secundum conditionem status uitæ presentis cuius sunt sacramenta quo modo de ea est nostra nunc consideratio, non in Adam sed in Abel initiata est rationibus supra positis: quoniam licet Adam dicatur, primo fuisse membrum corporis Christi, sicut & angelus bonus in prima sui conditione, nihilominus non sequitur quod in ipso inceperit ecclesia, cuius sunt sacramenta. Ad id uero quod obiiciebatur contra rationem continuitatis sanctitatis, quod pro perseverante in bono reputandus est qui finaliter bonus est. Respondetur quod hoc non arguit continuitatem aliquam sanctitatis, dictum autem illud si ueritatem habet, intelligendum est respectu consecutionis eiusdem præmij communionis scilicet uisionis beatæ cū eo qui in continua & non interrupta iusticia perseverasset, a principio uitæ suæ usque in finem eiusdem. Eandem quippe beatitudinem consequuntur innocentes & penitentes; licet quandoque gradu differenti. Sic etiam exponitur illud Iacobi in canonica sua. c. ij. Quicumque autem totam legem seruauerit, offenderit autem in uno, factus est omnium reus, quod pro eo dicitur, quia eandem poenam damni, scilicet carentiam diuinæ uisionis incurrit homo per unam transgressionem diuinæ legis, quam incurrit qui pluribus transgressionibus in legem peccauit: licet poenam sensus grauiorem sentiat qui pluribus offendit, ut exponit Nicolaus de lyra ibidem. Ex tali autem modo loquendi nihil arguitur ad propositum, ut manifestum est. Quod autem inducebatur pro simili in argumento de fidelibus, qui dicuntur semper indulgentiam optasse. Dicendum quod non est simile, quia tale desiderium indulgentiam consequendi potest esse sine perseverantia, & continuatione bonæ uitæ, & sanctitatis. Pariter respondetur quod non est simile quod inducebatur pro simili de beato Petro, quia Petrus non est dictus fundamentum a quo primum principium habuit ecclesia, sicut superius dictum est. Ad sextum quod obiicitur de poenitentia Adæ. Respondetur negando consequentiam, quia licet Adam poenituerit ante natiuitatem Abel & credatur habuisse charitatem: non tamen legitur (ut dictum est) quod sacrificium obtulerit

Ad quartum

Ad quintum

Ad confirmationem primam

Ad confirmationem secundam

Ad sextum

in quo fides eius fuerit demonstrata. Præterea in eo non fuit discretio bonorum a congregatione malorum: cum non fuerit aliud principium e diuerso diuidens contra Adam. Ad septimum respondetur negando consequentiam, plura enim requirebantur in Adam ad hoc ut esset initium a quo inciperet ecclesia quam ad hoc quod mortuo Abel in eo & in Eua manere diceretur ecclesia: sicut manifeste apparet. Ad octauum quod de Adam dicitur quod fuerit principium actiuum & c. respondetur negando consequentiam. Non enim requiritur quod exemplar sanctitatis sit actiuum principium generationis carnalis cum sanctitas non transfundatur in propagatione carnis. Ad nonum dicendum quod non est simile de bonis & de malis: licet enim principium congregationis malorum esset principium actiuum generationis, non autem sic est de principio bonorum: & hoc est recte ut ostenderetur quod principium malitiae est ab homine, ideo conuenienter descendit in carnalem generationem, principium uero bonitatis ex deo est quod per spirituales generationem descendit, non est simile per carnalem, nisi per accidens. Ad decimum de Enos dicendum quod Sethi siue Enos licet essent exemplar quoddam fidei suae posteris: non tamen fuit aliquis eorum primum exemplar in discretione bonorum a malis, præcessit enim Abel qui fuit, & ipsi Seth, & ipsi Enos, & ceteris exemplar fidei & sanctitatis. Ad undecimum quod arguitur de Abraham respondetur pari modo, quod Abraham non dicitur principium siue pater credentium simpliciter: sed post lapsum a fide generalem: cum quasi omnes declinassent ad Idolatriam, & hoc quia fuit exemplar fidei ceteris, ut ait glo. unde & in eo per signaculum circumcisionis discreti sunt credentes a non credentibus: sed propter hoc ut manifestum est non arguitur quod fuerit principium a quo primo inceperit ecclesia. Ad duodecimum quod dicebatur de Iudæis respondetur quod accipiendo principium ecclesiae post lapsum Idolatriæ a Iudæis incepit ecclesia, quia gens illa primo credidit, & in fide perseverauit usque ad aduentum Christi in quo pro magna parte excæcata est. Præterea secundum statum noui testamenti etiam ecclesia a Iudæis incepit, ut patet de apostolis, & Christi discipulis: ratione cuius sicut inductum est. Apostolus de se & aliis apostolis dicit, Elegit nos Deus primitias. glo. fidei ut in primitiua ecclesia crederemus in Christum, atque fide confiteremur. Et infra, Elegit nos apostolos primitias omnium credentium, quia apostoli primo crediderunt: hæc glo. Dilatata est autem postmodum ecclesia in gentibus & perfecta, unde glo. super psal. lxxix, quæ fuit inducta in arguendo dicit sic. Vineam dicit ecclesiam quæ incepit a Iudæis: & perficitur in gentibus. una tamen & eadem est etiam altera gens det principium, altera perfectionem: hoc tamen non militat contra id quod dicitur quod in Abel inceperit ecclesia. Ad decimum tertium patet responsio ex iam dictis. Apostolus enim non asserit apostolos esse primos credentes simpliciter cum multi, scilicet Patriarchæ & Prophetæ credentes præcesserint apostolos, de quorum patrum admirabili fide idem apostolus amplissimum sermonem texuit in epistola ad Hebr. c. ii. sed dicit eos esse primos credentes noui testamenti fide iam distincta & reuelata. Ad decimum quartum respondetur negando consequentiam, quanquam enim uerum sit quod ecclesia esset quando Abel erat, quia illo tempore Adam & Eua erant iusti: consequentia tamen non ualet sicut neque ista. Ista domus incepit ab isto lapide, ergo fuit quando iste lapis primo fuit. Item uniuersitas huius ciuitatis in

is incepit a tali homine, ergo fuit quando ille homo fuit, & ita in proposito consequentia facta non habet uires. Secundo potest responderi negando minorem, quoniam licet ecclesia quo ad rationem uniuersitatis quæ importatur in hoc nomine ecclesia, dicitur enim ecclesia collectio fidelium ut in c. ecclesia de conse. di. i. non potest stare in uno completiue: nihilominus quo ad fidem in qua fundatur ecclesia & a qua quis de ecclesia capere dicitur: bene seruatur in uno. Dicit enim beatus Hiero. super psal. cxxxiii. ecclesia. Vbi fides uera est: ibi ecclesia est. Iuriste dicunt quod ius uniuersitatis bene potest manere in uno solo: licet non ratione uniuersitatis & ita super illud psal. Sæpe expugnauerit me a iuuentute mea, dicit glo. quæ est beati Aug. quod aliquando in solo Abel ecclesia erat: & expugnatus est a fratre suo malo. Idem doctores dicunt multi Theologi: & ita uidetur inuenta communis obseruantia in diebus tenebrarum in custodia unius candelæ: quod in sola beata uirgine, in qua integra, & imperturbata mansit in triduo fides Christiana, fuit ecclesia. Ex quibus faciliter soluitur quæstio illa quæ a quibusdam quaeritur. Vtrum ecclesia possit in uno solo saluari. Sane ex his quæ dicta sunt de antiquitate ecclesiae, aperte retunditur stulticia dicentium ante ecclesiam fuisse imperium, & regna: contra quos & scriptura sancta est & ratio. Cum enim ecclesia ab ipso iusto Abel initium habuerit. Vel secundum alios uniuersaliter loquentes de ecclesia ab ipso primo homine Adam, qui in innocentia creatus est: manifestum est multo tempore præcessisse quodcumque regnum iustum siue iniquum. Primum autem regnum, quod tyrannicè fuit usurpatum, fuit regnum Nemroth, qui fuit robustus, & uenator hominum id est oppressor, & extinctor Gen. 19. de cuius regno immediate sequitur. Fuit autem principium regni eius Babylon. Primus autem rex iustus fuit Melchisedech de quo scriptura loquitur Gene. 14. & ad Heb. 7. quorum regna multo tempore posteriora sunt ipso Abel. Secundo cum regnum non sit nisi quædam hominum communitas certa specie principatus disposita: illa uidelicet in qua unus principatus toti communitati secundum uirtutem: ut dicitur. iiii. politicorum manifeste apparet quod sit stultum dicere quod regnum præcedat hominum communitatem. Sane regnum si iustum est communitatem fidelium præsupponit quæ ad formam regalis principatus disponitur, ut enim ait beatus Aug. & ponitur in c. ubi. xxiiii. q. i. ubi fides non est, non potest esse iustitia, quia iustus ex fide uiuit. Si autem regnum iniustum est & iniquum etiam necessario congregationem malorum præsupponit: quæ dicitur ecclesia malignantium. Et ita patet quod dictum illorum nedum erroneum est & heciticum, sed stultum siue stolidum.

Cap. XXVIII. Quod ecclesia postquam incepit, non desit esse, ac quod in ea fides, sanctitas, doctrina, prælatio, & sacramenta usque in finem seculi sint duratura.

Patefacta in superioribus antiquitate ecclesiae: dum illam a principio humani generis declarauimus incepisse, iam quod usque ad consummationem seculi in fide, & sanctitate, doctrina, prælatione & sacramentis duratura sit aperiamus. De firmitate & durabilitate ecclesiae usque in finem seculi propheta loquitur. psal. xlvii. ita dicens. In ciuitate Dei nostri Deus fundauit eam in æternum. Super quo uerbo Augu. ita dicit. Sed Ecclesiae fides non deficiet

forte ista ciuitas quæ mundum tenuit aliquando eueretur, absit. Deus fundauit eam in æternum. si ergo Deus fundauit eam in æternum, quid times ne cadat firmamentum. Item illustris propheta Esaias, de tempore diuinæ incarnationis loquens ait. c. nono. Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & infra. Multiplicabitur, gl. in fidelibus, eius imperium, & pacis non erit finis, glo. i. sanctorum licet aliquando tribulentur. Super solium David, & super regnum eius sedebit, ut confirmet, & corroboret in iudicio, & iustitia amodo, & usque in sempiternum. Item angelus consonans prophetæ inquit Luc. 1. Dabit illi dominus Deus sedem David patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, gloss. in tota ecclesia, quæ per fidem, & confessionem Christi ad Patriarcharum pertinet sortem, siue in illis qui de Patriarcharum sorte nati sunt, siue qui de oleastro excisi, & in oliuam bonâ sunt inserti, hæc gloss. sequitur, & regni eius non erit finis. Præterea de hac ecclesiæ duratione apertissime habetur Osæ. 2. ubi dominus ecclesiæ suæ sanctæ ait. Sponsabo te mihi in fide in sempiternum, ergo matrimonij Christi & ecclesiæ in sempiternum durabit. Quod autem sit matrimonium inter Christum & ecclesiam ostendit clarissime Apostolus ad Eph. 5. ubi repetens illud Gen. 2. Erunt duo in carne una, subiungit. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in ecclesia, gloss. coniugalium copula signum est spiritualis unitatis Christi & ecclesiæ. Quod fides, & charitas uniuersalis ecclesiæ usque ad consummationem sæculi nunquam defecturæ sint, pater ex illo quod ueritas Math. 16. beato Petro pollicetur dicens. Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, sequitur. Et portæ inferi non proualebunt aduersus eam, gloss. inferi non separabunt eam a charitate mea & a fide. Item Luc. 22. eidem apostolo idem dominus pollicetur dicens. Ego autem rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua. Fides ergo Petri permanens est usque in finem. Item in persona ecclesiæ dicitur Cant. 3. Tenui eum & non dimittam illum, donec introducam in domum matris meæ, gl. i. synagogæ, ut ibi habiter per fidem & gratiam, & in cubiculum genitricis meæ, ut ibi scilicet requiescat, secundum gloss. sed hoc futurum est in fine sæculi quando reliquiæ Israel saluæ fient. Esa. 10. etiam apostolus Rom. 9. de quo & idem apostolus ad Rom. 11. ita dicit. Cum plenitudo gentium intrauerit, tunc omnis Israel saluus fiet: ergo sequitur quod fides & charitas in ecclesia semper erunt. unde Bern. tractans præfatum uerbum. Tenui eum nec dimittam & c. super cant. ita propositum nostrum confirmat dicens. Extunc & deinceps non defuit genus Christianum, nec fides de terra, nec charitas de ecclesia. Venerunt flumina, flauerunt uenti, & impegert in eam, & non cecidit, eo quod fundata esset super firmam petram, petra autem erat Christus. Ita nec uerbo sitate philosophorum, nec cauillationibus hæreticorum, nec gladiis persecutorum, potuit ista, aut poterit aliquando separari a charitate Dei, quæ est in Christo Iesu, hæc Bern. Quod autem in ecclesia usque ad consummationem sæculi boni cum malis, & e conuerso admixti semper futuri sint, aperte constat in parabola illa euangelica de zizaniis quæ superseminauerat inimicus, ubi dicentibus seruis ad patrem familias, uis ut eamus & colligamus ea. Respondit pater familias in figura domini dicens. Sinite utraq; crescere usq; ad messem, & in tempore messis dicam mesoribus colligite, & c. Messis autem ut ipse magister ueritatis exponit, consummatio est sæculi. Math. 13. ergo usque ad consummationem sæculi in ecclesia triticum id est boni, &

Math. 13.

ni, & zizania, id est mali simul habitabunt. Ceterum quod doctores semper in ecclesia mansuri sint usque ad consummationem sæculi, qui illum gladio uerbi Dei, & doctrinis sanctis, omnique armatura fortium tanquam strenui milites, & fortissimi bellatores defendant, proregant, & muniant attestat dominus per prophetam Esayam in c. xxxiii. sic dicens. Respice Syon ciuitatem, gl. interlin. id est præsentem ecclesiam. sequitur, oculi tui uidebunt tabernaculum, glo. quod præsentem ecclesiam significat. quod nequaquam transferri poterit, nec auferentur clauis eius, glo. i. doctores quibus fixa tenetur. Præterea hoc idem uideatur accipi ex illo quod apostolus ait ad Thi. 3. quæ est ecclesia Dei uiti columna, & firmamentum ueritatis. quod ideo dictum est, quia in sanctis doctoribus quos semper habet tanquam columna rectissima, & immobilis tam fortis est in se & alios sustinet doctrinis ne corruant in errores. Vnde Cant. 4. dicitur ecclesiæ. Collum tuum, id est cœtus doctorum per quos uerbum Dei dispensas, & fideles in corpus tuum committis, sicut turris David, quæ ædificata est cum propugnaculis, scilicet diuersarum uirtutum, quibus relucere debet uita doctorum. mille clypei pendent ex ea, id est uniuersitas uerborum diuinorum, quibus tanquam clypeis repellitur ictus diaboli, & superantur uersutia, & calliditates hæreticorum, omnis armatura fortium, quia quicquid uirtutis perfectæ aut sapientiæ alibi quæritur ad salutem animæ tuendam perfectæ in ea inuenitur, ut in c. legimus, di. lxxvii. Quia uero ecclesia quod ad prælationem duratura sit usque ad consummationem sæculi, ita ut prælati aliqui semper in ea sint pater ex illo Esa. 62. ubi propheta ita ecclesiæ loquitur. Videbunt gentes iustum tuum, & cuncti reges inclynent tuum, id est saluatorem tuum, scilicet Christum, & uocabitur tibi nomen nouum, quia a Christo nominata est Christiana. eris corona gloriæ in manu domini, & Diadema regni in manu Dei tui. Clarum est autem quod corona, & Diadema ecclesiæ dignitatem principatus, & dignitatem importat prælationis ecclesiæ quæ semper in ea usque ad consummationem sæculi refulget, in cuius argumentum sequitur in propheta. Non uocaberis ultra derelicta & c. Præterea hoc quidem apertissime notat apostolus ad Eph. 4. dicens. Ipse, scilicet Christus dedit quosdam apostolos, quosdam prophetas, alios uero euangelistas, alios autem pastores, & doctores usque ad consummationem sanctorum in opus ministerii ædificationem corporis Christi donec occurramus omnis in unitate fidei, & agnitionis filii Dei in uirum perfectum in mensuram ætatis plenitudinis Christi, ubi glo. inquit. Tandiu durabit hæc prælatio, & ordinatio donec in die iudicii nos omnes occurramus in una, & non discreta fide. Ceterum hoc idem nobis apertissimum redditur ex eo quod idem apostolus i. ad Corin. xv. scribit. Deinde finis, id est consummatio, cum tradiderit regnum Deo, & patri, id est cum perduxerit credentes ad contemplationem Dei patris. secundum gl. Cum euacuauerit omnem principatum, & potestatem, & uirtutem, glo. dum durat mundus, angeli angelis præfunt, demones demonibus, homines hominibus, ad utilitatem uiuentium, uel deceptionem: sed omnibus collectis iam omnis prælatio cessabit, quia necessaria non erit, hæc glo. Tandiu ergo principatus in ecclesia, & prælatio per successionem continuabitur, quandiu præfens sæculum durabit, quod maxime de auctoritate Ro. ecclesiæ credendum est, in qua dominus totius ecclesiæ posuit principatum iuxta. c. nolite errare, distin. xi. de cuius principatus sempiternitate beatus Hieronymus ita loquitur, sicut in c. hæc

est fides, habet. e. xxiii. q. i. Sancta Romana ecclesia quæ semper immaculata permanit domino prouidente, & beato apostolo Petro opem ferente in futurum manebit sine ulla hæreticorum insultatione, scilicet prævalente atque firma, & immobilis omni tempore persistet, hæc illæ. Amplius uero quod ecclesia etiam in sacramentis semper mansura sit usq; in finem seculi luce clarius, ex ipso sacre scripturæ fonte colligimus. Vnde Hiere. 31. quod etiam apostolus in argumenta ueteris testamenti, & noui inducit ad Ro. 8. ita propheta loquitur de tempore aduentus Christi. Ecce dies uenient dicit dominus, & feriam domui Israel, & domui Iuda fædus nouum, id est legem nouam, non secundum pactum quod pepigi cum patribus uestris in die qua apprehendi manum eorum ut educerem eos de terra Egypti. glo. hic prophetatur non perseveraturum uetus testamentum sed futurum nouum, de cuius perpetuitate dicitur in fine. c. Sanctum domini euellatur, & nõ destruetur ultra in perpetuum. Ceterum hoc quidem probat apostolus ad Hebre. 7. ubi commendaturus legem nouam eam usque ad consummationem seculi impermutabilem ex sacerdotii Christi perpetuitate argumentatur dicens. Iurauit dominus, id est inconcussa ueritate firmavit, & non penitebit eum, id est non mutabit factum. tu es sacerdos in æternum. sequitur; intantum melioris testamenti sponzor factus est Iesus, gl. ut enim sacerdotium Christi præest sacerdotio leuitico, ita & lex eius præest ueteri. Et infra sicut iste permanet, ita & lex quam attulit in qua est uera remissio, & perpetua gratia, quod quia uetus lex non potuit exclusã est. Quia autem lex noua permanebit in æternum ostendit ex pontifice: quia unus est, quod non esset nisi esset immortalis; hæc glo. Præterea hanc ueritatem clarissimam agit apostolus, id est ad Cor. 2. ita dicens. Quotiescunque manducabitis panem hunc & calicem bibetis mortem domini annuntiabitis donec ueniat. glo. ad iudicium, & hoc non mutabitur usque tunc sicut sacramenta iudeorum. Apparet ergo quod ecclesia non deficiet in sacramentis suis usq; ad consummationem seculi, quod etiam ratio ipsa ostendit. Cum enim conuenientissimum fuerit, & ita nobis misericorditer diuina pietate prouisum sit, ut semper medicina curreret cum morbo, & sacramenta ipsa tanquam medicinæ quedam contra morbos peccatorum sint ordinata ab ipso supremo medico Salvatore nostro Iesu Christo, & morbi peccatorum multiplices nunquam deficient neque deficient in humano genere quandiu sumus in hac corruptibili uita præsentis, necesse erit dicere in ecclesia semper futura esse sacramenta. Et sic patet principale propositum quod ecclesia postquam incepit duratura sit usque ad consummationem seculi. Ex his iam dictis apertissime eliditur error dicentium ecclesiam iam periisse, & quorundam pseudoprophetarum asserentium illam in proximo defecturam. De quorum errore beatus Augustinus super psal. ci. commemorat ita dicens. Sed ista ecclesia quæ fuit omnium gentium, & iam non est, perit, hoc dicunt qui in illa non sunt. O impudentem uocem, illa non est quia tu in illa non es, uide ne tu ideo non sis, nam illa erit & si tu non sis. Hanc uocem abominabilem, detestabilem præsumptionis & falsitatis, plenam nulla ueritate sussultam, nulla sapientia illuminatam, nullo sale conditam, uanam, temerariam, præcipitem, perniciosam, præuidit spiritus Dei, & tanquam contra illos cum annuntiaret unitatem, ait. In conueniendo populis in unum, & reges, ut seruiant domino. Cumque subdidisset respondit eis, utique laus eius, utique Hierusalem mater nostra de peregrinatione reuo-

cata

cata fetosa cum multis filiis magis quam ea quæ habebat uirum: quoniam quidam dicturi erant ecclesia fuit & non est, exiguitatem inquit dierum meorum nuncia mihi, quid est quod nescio, quia recedentes a me murmurant contra me, quid est quod perdit me perisse contendunt. certe enim hoc dicunt, quia fui & non sum. annuncia mihi exiguitatem dierum meorum, non a te quæro illos dies æternos. illi sine fine sunt: ubi ero non ipsos quæro. Temporales dies mihi annuncia exiguitatem dierum meorum, quandiu ero in isto seculo annuncia mihi propter illos qui dicunt implete sunt scripturæ, crediderunt omnes gentes, sed apostorauit, & periit ecclesia de omnibus gentibus. Quid est hoc exiguitatem dierum meorum nuncia mihi? & annunciauit neque uacauit ista uox. Quis annunciauit nisi ipsa uia? quomodo annunciauit? Ego ecce uobiscum sum usque ad consummationem seculi Mat. ul. hæc Aug.

Cap. XXIX In quo ponuntur aliquæ objectiones contra ea quæ de duratione ecclesiæ dicta sunt.

AD pleniorẽ intelligentiam eorum quæ de duratione ecclesiæ definita sunt, aliqua obiecta mouebuntur contra illa, quibus aliqui hæretici impulsi sunt ad dicendum, quod ecclesia iam defecisset, aut quod ante finem seculi peritura esset. Et arguitur primo ex illo Hiere. 3. Circuite uias Hierusalem & aspice, & considerate quarite in plateis eius an inuenietis uirum facientem iudicium, & quærentem fidem. q. d. non est aliquis, ergo uidetur quod aliquando fides defecerit de ecclesia, & per consequens aliquando desit esse. Secundo idem arguitur ex c. 7. eiusdem ubi dicitur. Periit fides, & ablata est de ore eorum, ex quo uidetur quod fides aliquo tempore perit, & ita ecclesia Dei. Tertio arguitur ex illo Dan. 9. ubi dicitur. Deficiet hostia, & sacrificium, & erit in templo abominatio desolationis, & usque ad consummationem, & finem perseverabit desolatio: ergo uidetur quod ante finem mundi sacramenta, & sacrificium ac fides ipsa deficient in ecclesia, & per consequens ipsa ecclesia non est duratura usque in finem seculi. Quarto arguitur ex illo Mat. 24. Abundabit iniquitas & refrigescet charitas, sed charitatem refrigescere superabundante iniquitate nihil aliud esse uidetur quam charitatem deficere: ergo uidetur quod aliquando charitas deficiet de ecclesia. Quinto idem arguitur ex illo Lu. 18. Veruntamen filius hominis ueniens putas inueniet fidem in terra. hoc autem non uidetur dictum, nisi quia fides ante consummationem seculi defectura sit, ergo idem quod prius. Sexto ratione arguitur sic. Fides istius hominis est corruptibilis siue defectibilis, & ita fides alterius: & ita de singulis, nisi sit aliquis confirmatus. possibile est ergo fidem in omnibus deficere. Septimo sic. In libertate est credere, & non credere: ergo possibile est ut tota ecclesia in cuius arbitrio est credere, & non credere non credat, & ita patet id quod prius. Octauo arguitur sic, uniuersitas Iudeorum quæ prius fuit ecclesia iam nõ est ecclesia. unde tota ecclesia iudeorum uidetur defecisse. dedit enim dominus illi libellum repudii, primo tribubus, & postea ducibus, ut dicitur Hiere. 5. Præuaticata est in me domus Israel & domus Iuda ait dominus. Negauerunt dominum & dixerunt, nõ est ipse, ergo pari ratione

Argumentum primum

Secundum

Tertium

Quartum

Quintum

Sextum

Septimum

Octauum

E ij

tota ecclesia in Christianis est deservibilis. consequentia patet, quia sicut modo ecclesia est in Christianis, ita aliquo tempore fuit in Iudæis, iuxta illud psal. Notus in Iudæa Deus, & in Israel magnum nomen eius. Non arguitur sic. In passione videntur omnes fideles defecisse a fide Christi, unde super psal. 14. beatus Aug. tractans illum versiculum. Singulariter sum ego donec transeam, dicit sic. Videte quoniam multi defecerunt usque ad ipsos primos hærentes ori eius etiam ipsi defecerunt. & infra, sed quia in eius passione etiam illi primi cum futuri erant duces ecclesiarum, & columnæ terræ defecerant, & nondum factum erat quod ait in vii. psal. Ego confirmavi columnas eius qui ait singulariter sum ego donec transeam, scilicet ex hoc mundo ad patrem. Hæc Aug. ergo pari modo posset modo contingere, & ita ecclesia deficeret.

Cap. XXX. In quo respondetur obiectionibus iam factis.

PLANE absque omni dubitatione inconcussa fide tenendum est quod de permanentia sanctę uniuersalis ecclesię dictum est. nam ut ait Bern. super Cant. Finis omnium pendet, tolle hanc & frustra inferior ista creatura reuelationem filiorum Dei expectat. tolle hanc & neque Patriarchę neque prophetę aliqui consummabuntur, cum Paulus ait ita prouidisse pro nobis ne sine nobis consummarentur. tolle hanc & ipsa sanctorum angelorum pro imperfectione sui numeri gloria claudicabit, neque Dei ciuitas de sui integritate gaudebit. Dicendum est igitur ad rationes. Ad primam & secundam quę ex duabus auctoritatibus Hier. inductę sunt. Respondetur quod id quod ibi inquit propheta intelligendum est propter raritatem fidę & paucitatem bonorum uirorum quę illo tempore fuit quo prophetauit ipse Hier. non autem quod omnino fides, & iustitia periissent, quoniam illo etiam tempore aliqui erant fideles, & iusti sicut ipse Hier. licet pauci essent comparatione malorum. Ad tertium quod ex dicto Dani. inducitur respondetur quasi eodem modo. Daniel enim propheta non uidetur loqui de consummatione rotis seculi, sed de finali desolatione ciuitatis Hierusale in qua locus sanctificationis erat, ut etiã uidetur exponere ipse Christus. Mat. 24. Ciuitas autē illa primo uastata est a Tito & Vespasiano, postea suscitata sunt ruine eius & qui prius aufugerant & latuerant in montibus, & speluncis, reuersis Romanis habitauerunt in parietibus ciuitatis: deinde Elius Adrianus imaginem suam posuit in muris templi, id est in loco ubi fuerat templum ut adorarent eam, confregerunt nolentes tantam iniuriam sustinere, ex quo indignatus Elius funditus euertit ciuitatem. Restet autem statua illa uocata est abominatio, quia ut ait Hiero. abominatio secundum ueritatem idolum nuncupatur, & additur desolationis, quia in templo desolato atque deserto Idolum positum est, ut dicit glo. & ita argumentum non est ad propositum nostrum. Si uero dictum Dan. accipiatur de consummatione seculi, & abominationem dicat antichristum hominem peccati qui in templo sedens extollit se super omne quod dicitur Deus ii. ad Thes. 2. nõ est intelligendum quod fides totaliter deficiat, quoniam ut scribitur Ecclesiastici quarto. Fides in seculum stabit. Semper enim apud aliquos fides ecclesię firma atque immutabilis usque in finem seculi permanebit. ita Christus ad patrem orans beatissimo Petro apostolo quem delegaturus

erat tanquam uicarium suum pastorem, uniuersalis ecclesię pollicitus est dicens. Ego rogauit pro te ut non deficiat fides tua. Luct. 22. Quod autem dicitur quod deficiet hostia & sacrificium, hac ratione fortassis dictum est, quia instante illa læuissima persecutione antichristi, hostia sacrificii non in manifesto offeretur, & pro tanto dicatur deficere in auctoritate prædicta prophete. Ad quartum quod sumptum est de euangelio Math. Respondetur quod tempore antichristi charitas non ita refrigebit quod omnino deficiat ab ecclesia, licet bene in multis, unde tex. non dicit, refrigescet simpliciter charitas, sed multorum non dicit omnium, immo tempore illo apud aliquos charitas feruentissima futura creditur qui perfectissime inuenientur serui Christi martyres gloriosissimi. Vnde Prouer. xv. Firmos faciet terminos uideus, id est ecclesię uisibili presentia sponsi uideat. ultimos enim milites suos tempore antichristi patientia & constantia firmabit. Et Apocalipsis primo dicitur. Pedes eius similes aurichalco sicut in camino ignis ardentis, & ultimi fideles tempore antichristi erunt similes aurichalco, quia in camino, & igne tribulationis decoquentur & purgabuntur tanquam aurichalcu quod dum magis incenditur puriore colore decoratur, de quo tempore Cassio, super psal. xxx. dicit. Ecclesia magis incipiet esse uberrima cum ad finem seculi erit perducta. tunc enim passionibus electorum cito implebitur numerus beatorum. Ad quintum quod sumptum est de Luca. simili modo respondendum uenit quod illud dictum sit propter raritatem, & paucitatem fidelium, quę tempore antichristi erit propter maximam tribulationem quę tempore illo uigebit, de qua Mat. 24. Ad sextum respondetur negando consequentiam, licet enim fides possit deficere in aliquibus personis specialiter: generaliter tamen nunquam deficiet. Vnde in iiii. di. vi. his uerbis nostro fauet proposito Tho. dicens. Fidem ecclesię militantis non est possibile deficere totaliter Deo. ordinante quę dicit Math. ult. Ego uobiscum sum usque ad consummationem seculi. hoc sanctus Tho. Vnde dicimus quod quemadmodum singularia alicuius uniuersalis licet corruptibilia sint, uniuersala tamē est incorruptibile quia, & si non saluatur in uno indiuiduorum saluatur in alio per naturam. ita etiam de fide dicimus, & per consequens de ecclesia quod si non saluatur in uno saluatur in alio per gratiam, & hoc diuina prouidentia fauente, quare sicut nullum tempus fuit postquam incepit ecclesia in quo non fuit aliquis qui Deo placeret, sic neque unquam erit in futurum usque ad seculi consummationem. Ad septimum respondetur, quod & si absolute loquendo possibile sit totam ecclesiam militantem a fide deficere, considerata tamen diuina prouidentia cuius ordinatione fides, in ea usque ad consummationem seculi super illibata permansura est, non est possibile illam deficere: diuina enim prouidentia nunquam in dispositione sua fallitur. Vnde nunquam Deus omnes fideles permittet a fide cadere nec aliquos sic permittet cadere quin alios erigat, secundum illud Iob. 34. Conteret multos & innumerares, & stare faciet alios pro eis. Ad octauum respondetur, quod ecclesia de Iudæis nunquam ita defecit quin super in ea aliqui essent iusti in quibus integra fides, & sincera charitas inuiolata persisteret: sed scriptura ita absolute loquitur quia comparatione malorum illo tempore paucissimus erat numerus bonorum. Præterea licet ecclesia quę fuit in Iudæis, defecerit quo ad sacramenta, & cerimonialia illius legis, quia lex & pro-

Ad quartum

Ad quintum

Ad sextum

Ad septimum

Ad octauum

Nonum

Ad primum
Ad secundum

Ad tertium

pheta usque ad Ioannem Mat. 11. non tamen quo ad gentem quoniam ecclesia ipsa quæ est in Christianis ex utroque populo collecta est iudæorum, scilicet & gentilium, ut in pluribus locis testatur apostolus, primitiæ discipuli Christi fuerunt omniumque credentium primitiæ qui ex iudæorum gente nenerunt sicut superius ex Apostolo. 2. ad Thes. 2. commemoratam est non ergo tota ecclesia de iudæis sic defecit, ut nulli eorum in ecclesia permanerint, unde Apostolus ad Ro. 11. inquit. Reppulit Deus populum suum, abfit. Nam & ego Israelita sum de semine Abraham de tribu. Benjamin non reppulit Deus plebem suam quam præscit, ubi glo. sic inquit. Si enim dico iudæos esse infideles non tamen omnes, & sic Deus reppulit eos ex parte non tamen ex toto, quia me & alios prædestinatos non reppulit, hæc glo. Ad ultimum dicendum, quod in passione Christi fides non ita defecit quin ita manserit in aliquo, mansit quidem integerrima, & illibata in uirgine gloriosa matre domini nostri Iesu Christi, ut dicere uidetur Anselmus in lib. cur Deus homo. quare magister Alexander de Alis in fine tertii sui in expositione symboli apostolorum dicit, quod opinio dicentium quod in sola uirgine stetit ecclesia tempore passionis Christi uidetur sibi uera, unde & dominus Guilielmus in lib. qui dicitur rationale diuinorum officiorum dicit, quod candela quæ occultatur in officio matutinali in ultimis diebus hebdomadæ sanctæ significat fidem Christi quæ in sola uirgine remansit, per quam postea omnes fideles docti, & illuminati sunt.

Ad nonū

Cap. XXXI. Quare ecclesia, cœlum, terra, ager, sagera dicta sit.

TANTA est affluentia donorum, & gratiarum quibus ipsa uniuersalis ecclesia in diuersis membris suis dotata est, & tam admirabili ordinis uenustate sapienter disposita, tanta denique uarietate pulcherrime circumamicta, ut illius perfectionis copia, & excellentia dignitatis unico non possit, sed multis necesse fuerit explicari nominibus. Hinc diuina scriptura de ecclesia loquens multis eam comparasse rebus perhibetur, de quibus pauca sed præstantiora exempla per cognoscenda plenius suarum uirtutum excellentia, & profunditate mysteriorum subiungemus. describemus autem rationes nominum quæ sequuntur de numero amplissimo multorum, de quibus in scriptura sancta secundum litteralem aut mysticam intelligentiam illam legimus nominatam, quæ sunt cœlum, terra, ager, sagera, uinea, hortus, fons, puteus, nauis, domus, ciuitas, regnum, templum, tabernaculum, mulier, amica, columba, perfecta, filia, sponsa, coniux, regina, soror Christi. Cœlum in psal. dicitur ecclesia, iuxta illud Esa. ultimo. Cœlum mihi sedes est, quod uerbum pertractans sanctus August. super psal. 121. ita dicit. Cœlum mihi sedes est, qui sunt isti nisi iusti, qui cœlum ipsi cœli, quæ ecclesia ipsæ ecclesiæ sicut sunt multæ una fit sic ergo, & iusti ita sunt cœlum ut cœlum sint, in ipsis autem sedet Deus, & de ipsis iudicat Deus, hæc Aug. Dicitur autem ecclesia cœlum duplici ratione. Primo ratione in habitationis diuinæ, dicitur enim cœlum ut dicit Papias quasi casa helyos, id est Dei. Mat. 5. Cœlum thronus Dei est, & Math. 6. Pater noster quies in cœlis, glo. i. in sanctis. Secundo ratione ornatus, quemadmodum enim cœlum stellarum ac luminarium uarietate adornatur secundum illud Eccl. 43. Species

Ecclesia est cœli.

cies cœli gloria stellarum mundum illuminans, ita sancta uniuersalis ecclesia uirtutum ac donorum multorum admirabili uarietate splendet, unde Isido. Cœlum spiritualiter dicitur ecclesia quæ in huius uitæ nocte sanctorum exemplis ac uirtutibus quasi claritate syderum fulget. Hic beatus Ambro. super psal. Beati immaculati inquit. Ideo ecclesia cœlum dicitur quod habeat sanctos, & angelis, & archangelis comparandos. Præterea secundo ecclesia terra dicitur secundum illud psal. 99. Tubalet Deo omnis terra, seruire Domino in lætitia, & hoc duplici ratione. Primo ratione firmitatis secundum illud psal. 103. Fundasti terram super stabilitatem suam non inclinabitur in seculum seculi, glo. & est Aug. Terram, id est ecclesiam super stabilitatem suam, id est Christum, & ideo non inclinabitur in seculum seculi, nihil enim firmitus isto fundamento. Secundo ecclesia dicitur terra ratione fertilitatis, unde gl. Greg. super illud Gen. primo. Protulit terra herbam uirentem, dicit sic. Terra enim est ecclesia, quæ uerbi pabulo nos reficit, & patrociniū umbraculo custodit, loquendo, opitulando protegit, ut non solum herbam refectiois proferat sed etiam arborem protectionis. Item gl. super psal. 23. dicit sic. Domini est terra, & plenitudo eius, id est Christi qui est dominus dominantium, est terra, id est ecclesia fructifera. Hæc est terra bona super quam euangelii semen cecidit, & protulit fructum. xxx. lx. & c. Tertio ecclesia dicitur ager secundum illud Mat. 13. Simile est regnum cœlorum homini qui seminauit bonum semen in agro suo, & hoc propter societatem quandam, & permixtionem siue unitatem quam habent in fide, & sacramentis mali cum bonis. Sane sicut zizania siue immundæ segetes in agro cum tritico permiscuntur, ita in ecclesia uniuersali in præsentī statu mali bonis permixti sunt, de quibus psal. 54. Redimer in pace animam meam ab his qui appropinquant mihi, quoniam inter multos, id est in multis erant mecum, ubi glo. quæ uidetur Augu. ita inquit. Ab his qui appropinquant mihi, id est a Christianis fictis qui magis dēcipiunt quam aperti Idolatræ. Appropinquant ergo nomine & non nomine, corpore & non mente, numero non merito, & uere appropinquant: quoniam erant in multis, scilicet sacramentis, mecum, scilicet in fide, in baptismo, in euangelii lectione, in festis, & huiusmodi. & non in paucis erant mecum, in omnibus sacramentis mecum, sed non in fide, spe, & charitate, sine qua nihil sunt omnia, ut infra. Et bene ait mecum, nam & prope est palea tritico, de uno semine nascuntur, in uno agro eradicantur, una pluuia nutriuntur, sub eodem messore colliguntur, eadem trituratione utuntur, eandem uentilationem expectant, sed non in unum horreum intrant, hæc glo. Item quarto ecclesia dicitur nominata sagera Math. 13. Simile est regnum cœlorum sageræ missæ in mari, & ex omni genere piscium congreganti, & hoc duplici ratione. Primo enim sagera dicitur ex eo quod a fluctibus seculi cunctas gentes ad cœlum trahere apostolica doctrina laboret. Secundo quia instar sageræ bonos, & malos quos nunc in mari huius mundi indifferenter continet in littore, id est in fine seculi discernet. Vnde Greg. in Homelia. Sancta ecclesia comparatur sageræ missæ in mari, & ex omni genere piscium congreganti, quia nunc bonos malosque communiter quasi permixtos pisces fidei sagera continet, sed littus sanctæ ecclesiæ, id est finis, indicat sagera quid trahat.

Terra

Ager

Sagera

Ecclesia dicitur una

PRÆTEREA ecclesia reperitur similitudinarie siue mysticè dici uinea, hortus, fons, puteus aquarum uiuentium. Quia uinea dicatur habetur Esa. 5. Vineam domini exercituum domus Israel est, & Mat. 20. Simile est regnum cœlorum homini patrifamilias quæ exiit primo mane conducere operarios suos in uineam suam. Nam Christus uerus paterfamilias est, quæ totius humani generis curam habens omni tempore uniuersos ad culturam uineæ, id est ecclesiæ mittit operarios. Dicitur autem uniuersalis ecclesia uinea duplici ratione. Primo propter amplissimam, & continuam eius propagationem, continue enim palmites, id est uiri iusti propagantur ex ea. Vnde Greg. tractans illud uerbum proximè inductum. Mat. 20. dicens. Pater iste familias conditor noster est, qui habet uineam uniuersalem ecclesiam quæ ab Abel usque ad ultimum electum qui in fine nasciturus est, quotquot sanctos protulit quasi tot palmites misit. Secunda quia ex ea spirituale uinum emanat quo fideles iusti potantur, & inebriantur, & exultantur iocunditate cœlesti, de quo propheta. Vinum lætificat cor hominis, psal. 103. glo. hoc uinum sic inebriat ut sobrios reddat: hæc æbrietas uidetur in alienatione mentis a terra ad cœlum, & hoc uinum non est carnale quò male quidam inæbriantur, sed spirituale interiorem hominem reficiens spirituali lætitia. Præterea de hoc quòd ecclesia uinea dicitur illustre testimonium, Cant. ulti. habetur, ubi in persona ecclesiæ dicitur. Vineam fui pacifico, in ea quæ habet populos. Vineam inquit ecclesia iuxta glos. quæ ex diuersis populis collecta est, scilicet de gentibus, & Iudæis fui pacifico, id est Christo qui rectè pacificus nominatur, ipse quidem pacem composuit inter Deum, & hominem propter quòd mediator Dei, & hominum dicitur, id est Thi. 2. Item pacem fecit inter hominem, & angelum. Colo. 1. Pacificans per sanguinem Crucis siue quæ in cœlis siue quæ in terris sunt, glos. cœlestia & terrestria. Item ad pacem reduxit gentiles, & Iudæos eos in unius Dei cultu coniungens ad Ephe. 2. Ipse est pax nostra qui fecit utraque unum glos. utrunq; populum in unum, & fide & moribus. Ipse est lapis angularis in quo duo populi tanquam parietes de diuerso angulo uenientes sibimet quasi in pacis osculo copulantur, hæc gl. Dicamus adhuc quòd hæc uinea plantata dicitur ab ipso summo patrefamilias in ipso humani generis principio, Hiere. 2. Ego te plantaui uineam electam. Deinde translata legitur de Ægypto in terram promissionis, psal. lxxix. Vineam de Ægypto transfulisti in terram, scilicet promissionis, glos. i. ecclesiam quæ incepit a iudæis & perficitur in gentilibus. Consequenter legitur tradita agricolis ad excolendum. Math. 21. erat homo paterfamilias, quæ plantauit uineam, & locauit eam agricolis. Et Math. 20. dicit de eodem. Misit operarios in uineam suam. Operarii sunt prædicatores quos ad erudiendum fidelium plebem mittere paterfamilias non desistit, ut dicit Greg. De huius autem uineæ cultura Bern. ita loquitur. Hæc uinea domini Sabaoth plantata est in fide, mittit radices in charitate defossa sarculo disciplinæ stercoreata penitentium lacrymis irrigata prædicantium doctrinis, & exuberans uino suauissimo delectationis, hæc Bern. Item ecclesia nominata legitur hortus iuxta illud

Hortus

Iud Cantic. 4. Hortus conclusus foror mea, & in. c. omnibus consideratis, & in. c. quoniam uetus. xxiiij. q. i. & ita nominatur iuxta gloss. pro amenitate florum fragrantia aromatum & copia optimorum fructuum. Sunt enim in hoc ecclesiæ horto flores amenissimi pulcherrimi, plurimi etiam secundum uarietatem gratiarum & honorum membrorum eius. Sane redolet in eo flos uuæ, qui cum ex eo uua formetur beatissimam uirginem speciosissimam, atque florentissimam designat, quæ illam uuam genuit in cuius uino & sanguine Iudas, id est omnis confessione fidei ad ecclesiam pertinens lauat stolam suam, & pallium suum, id est utrunque hominem sicut habetur Gene. 49. Iudas in uino scilicet quod pro multis effusum est in remissionem peccatorum, lauit stolam suam, & pallium suum in sanguine suo. Redolet etiam in horto ecclesiæ flos lilii, qui candidus est in uirginibus. Flos uiole, qui paruulus ac purpureus est in innocentibus. Flos mali generati qui rubeus est in apostolis, qui non modo uerbo & exemplo, sed & sanguine suo innumeras per orbem fundarunt ecclesias. Redolet insuper flos rose, qui sanguinatus est in martyribus. Flos oliuæ qui pinguis est in sanctis confessoribus, quoque proprietatis pinguedine, & misericordiæ operibus, quibus hæ fluxerunt recte per oliuam delignantur. Redolet etiam flos amigdali, qui & si frigoris tempore nascatur, non tamen marcescit a fructu in patriarchis & prophetis, qui in hyeme infidelitatis & iniquitatis gelicidio, doctrina uerbi, & operis sanctitate floruerunt, feceruntq; fructum immarcescibilem mercedis æternæ. Redolet etiam in horto ecclesiæ flos spicæ, qui quia inter paleas, & aristas nascitur statum sanctorum coniugatorum designat quibus multæ paleæ uenaliuim peccatorum concretæ sunt multas aristas habent miseriarum præsentis seculi, & aculeis punguntur mundanæ sollicitudinis atque plurimum fatigantur cura propriæ familiæ, nihilominus tamen florem, & fructum sanctitatis producant. De fragrantia aromatum huius horti ecclesiæ dicitur Cantic. 6. Dilectus meus descendit in hortum suum ad areolam aromatum. Sancta enim ecclesia merito in bonis fidelibus areola aromatum dicitur, quia per uirtutum eius excellentiam, & sanctæ conuersationi pulchritudinem in illis glorioso nomine redolet Ecclesiastici 24. Ego quasi uitis frutificaui suauitatem odoris &c. De fructibus huius horti dicitur Cantic. 5. Veniat dilectus meus in hortum suum, ut comedat fructum pomorum id est operum suorum, quæ uelut poma delectabilia sunt & odorifera. Dicitur autem hortus conclusus id est undique clausus, non expositus bestiis, non auibus, non furibus, non hostibus. Et dicitur bis clausus propter duplicem clausuram, de qua dicitur Esa. 26. Vrbs fortitudinis nostræ syon Saluator, ponetur in ea murus secundum diuinitatem defendens, & muniens eam interius, & antemurale secundum humanitatem, uel antemurale, id est angelorum custodia qui muniunt eam exterius. Consequenter ecclesia legitur etiam fons nominata. unde Cant. 4. dicitur fons signatus, & hoc duplici ratione. Primo propter abundantiam irrigantis doctrinæ. unde gloss. Cantic. 4. ecclesia fons dicitur, quia doctrinæ salutari abundat. unde proximos irrigat. Et signatus fons dicitur, quia spiritualis sensus indignis absconditur, & nulla incurfione turbatur Esay. 56. Eris quasi hortus irriguus, & sicut fons aquarum cuius non deficient aquæ. Secundo ecclesia dicitur fons, quia ex ea copia multarum salutarium aquarum in salutem redundat fidelium. Emanat quidem ab isto fonte primo

Fons

aqua baptismi, a qua abluitur peccatum originale, ratione cuius dicitur Zacha. 13. Erit fons puteus domui David, & habitatoribus in Hierusalem in ablutionem peccatorum & menstruare. Ceterum emanat aqua penitentiae, qua abluitur peccata actualia, ratione cuius dicitur Ioel. 3. Fons egrediebatur de domo domini, & irrigabat torrentem spinarum, id est peccatorum. Et dicitur fons signatus, quia ut ait August. in sacramentis ipsis sub tegmento rerum uisibilium diuina uirtus secretius operatur salutem. Item nominata legitur puteus aquarum uiuentium, unde loco supra nominato ita subiungitur. Puteus aquarum uiuentium, quae fluunt imperu de libano. Appellatione autem putei ecclesia describitur ratione profunditatis mysteriorum eius, unde gl. sic dicit. Puteus dicitur propter occulta mysteria quae solis sanctis reuelatione sancti spiritus panduntur. Et dicitur puteus aquarum propter diuina eloquia quae de inuisibilibus diuinae gratiae thesauris procedunt, cum in uitam aeternam ducunt secundum illud Ioan. 4. Fiet in eo fons aquae uiuae salientis in uitam aeternam quae fluunt imperu; id est abundanter, psalm. 45. Fluminis impetus laetificat ciuitatem Dei, de libano id est a Christo, qui est candor lucis aeternae Sapient. 7. Ab ipso enim fluunt omnia spiritualia dona. Ioan. 1. De plenitudine enim eius omnes accepimus.

Puteus

Cap. XXXIII. In quo rationes assignantur propter quas ecclesia appellatur Nauis, Domus, Ciuitas, & caeterorum acies ordinata.

Ecclesia dicitur Nauis

CETERVM ecclesia Nauis legitur nominata, & hoc triplici ratione. Primo quia uirtutum mercibus & meritorum thesauris amplissimis atque praeciosissimis onusta est, quibus filii sui mercari possunt regnum caelorum. ipsa sola quippe est per quam sacrificium dominus accipit libenter, sola est quae pro peccatoribus intercedat fiducialiter, ut dicit beatus Grego. & habetur in c. quia. xxiii. q. i. Praeterea in ea sola sunt uere uirtutes quibus adipiscitur felicitas uitae aeternae iuxta c. omnes. §. ex his. xxviii. q. j. Propter hanc rationem de ecclesia dicitur Prouerb. ultim. Facta est quasi nauis inuitoris. Secundo ecclesia recte nauis appellatur, quia uehiculum est quo per mare huius seculi quantumcunque crebris uentorum flatibus, & aquarum fluctibus id est tentationum plagis, & uerberibus fatigetur fideles in ea contenti ad portum securae beatitudinis perducuntur. Cuius rationem assignans beatus Ambrosi. tractans illud Prouerb. 30. Tria mihi difficilia &c. ita in quodam sermone dicit. Nauim ecclesiam debemus accipere in solo mundi huius constitutam, quae & si undarum fluctibus, aut procellis saepe uexetur, tamen nunquam potest sustinere naufragium, quia in arbore eius scilicet in cruce Christus erigitur, in puppe pater residet gubernator, proram paraclytus seruat spiritus, hanc per angusta huius mundi freta duodecim remiges ducunt id est duodecim apostoli, & similis numerus prophetarum. Item idem Ambrosi. in c. non turbatur. xxiii. q. i. Non turbatur nauis quae Petrum habet, turbatur illa quae Iudam habet. Tertio ecclesia recte nauis nominatur, quia sicut extra nauim siue archam Noe regnante diluuiio nullus saluatus est, ita nullus extra ecclesiam omnino saluatur, ut extra de summa trini. & fide catho. c. i. Item Hieronym. in cap. quoniam uetus

xxiii.

xxiii. q. i. dicit. Si quis in archa Noe non fuerit, peribit regnante diluuiio. Et beatus Grego. in moral. & habetur in cap. quia ea causa, & q. Ecclesia sola est quae intra se positos ualida charitatis compage custodit. Unde aqua diluuii archam quidem ad sublimiora sustulit, omnes autem quos extra archam inuenit extinxit. Et beatus August. in tractatu de catholica ueritate dicit sic. Nauicula id est Christi ecclesia in medio maris, uidelicet in mundo diu iactata est fluctibus, sed uexata non dissoluta aut submersa: quia ille imperauit uentis & mari qui eidem ecclesiae se promisit usque in finem seculi astuturum quicumque ergo de huius maris fluctibus saluari desiderat, & in profundum abyssi aeternam uidelicet perditionem demergi pauescit, teneat integre, & inuioiabiliter fidei firmitatem. Ceterum sancta ecclesia domus legitur nominata, & hoc ratione in habitationis diuinae in ea secundum illud psalm. xxv. Domine dilexi decorem domus tuae, & locum habitationis gloriae tuae; ubi glo. August. ait. Domus Dei ecclesia est, decor huius domus sunt sancti. Item psalm. cxvii. Benediximus uobis de domo domini, gloss. id est de ecclesia catholica, de qua est baptismus, & omnis benedictio. De cuius domus dignitate fere beatus Ambro. in c. quae dignior. xxiii. q. i. ita loquitur. Quae dignior domus apostolicae praedicationis ingressu quam sancta ecclesia est, aut quis praefendus magis omnibus uidetur quam Christus, qui pedes suis consuevit lauare hospitibus, & quoscumque sua recepit domo pollutis non patitur habitare uestigiis. Item de hac domo beatus Hiero. in c. quoniam uetus. e. causa & q. dicit sic. Quicumque extra hanc domum comederit agnum prophanus est. Et ad idem beatus Grego. in c. quia ex sola. e. causa, & quia dicit. Unde de agni hostia dominus praecipit scilicet. Exod. xij. d. In una domo comedetur nec efferetis de carnibus eius extra fores. In una namque domo comedetur, quia in una catholica ecclesia uera hostia redemptionis immolatur. Vbi considerandum quod diuersimode sancti & peccatores fideles dicuntur esse in hac domo Dei, Primi quidem ita sunt in domo domini, ut ipsi sint ipsa domus domini, & locus habitationis eius. Secundi uero licet sint in domo domini, non tamen dicuntur ipsa domus domini. Hanc differentiam notat beatus Hiero. aut potius August. in c. omnibus. xxiii. q. i. ita dicens. Omnibus consideratis puto me non temere dicere alios ita esse in domo domini, ut ipsi sint eadem domus domini, quae dicitur aedificari super petram, quae unica columba appellatur, quae sponsa pulchra sine macula, &c. Item beatus August. eandem differentiam existentium in domo domini assignans super psalm. xxv. dicit sic. Sunt quidam qui domum Dei habent, & nolunt gloriari: sed in se habent quidam domum Dei, sed non pertinent ad decorem domus Dei. in quibus habitat gloria Dei, ipsi sunt locus habitationis gloriae tuae. Et gloss. magistri ita dicit. Sancti qui sunt decor ecclesiae, sunt locus habitationis gloriae tuae. De huius autem habitationis domo loquitur propheta psalm. cxxvi. Nisi dominus aedificauerit domum, in uanum laborant qui aedificant eam. Super quo uerbo Augustin. ita dicit. Dominus ergo aedificat domum suam, laborant multi in aedificando? sed si non ille aedificet: in uanum laborant aedificantes eam. Qui sunt isti qui laborant aedificantes, omnes qui in ecclesia praedicant uerbum Dei ministri sacramentorum Dei, omnes currimus, omnes laboramus, omnes aedificamus modo, & ante nos currerunt, laborauerunt, aedificauerunt: sed nisi dominus aedificauerit domum in uanum la-

Domus

borant ædificantes eam, quæ autem domus Dei ipsa & ciuitas. Dominus enim Dei populus Dei non solum qui modo sunt, sed & qui ante nos fuerunt & iam dormierunt, & qui post nos futuri sunt usque in finem sæculi congregati in unum fideles innumerabiles sed Deo numerati, de quibus dicit apostolus. Nouit dominus qui sunt eius, & infra. Omnis numerus fidelium sanctorum ex omnibus commutandorum, ut fiant æquales angelis qui modo peregrinantur, sed expectant nos quando à peregrinatione redeamus omnes simul unam domum Dei faciunt, & unam ciuitatem ipsa est Hierusalem. Item sancta ecclesia ciuitas sæpe legitur nominata, & hoc propter unitatem qua ad inuicem fideles sub eodem rege Christo & eadem fidei lege uiuunt. Dicitur enim ciuitas quasi ciuium unitas. Vnde ut ait Aug. lib. de ciuitate Dei. Ciuitas dicitur concors hominum multitudo. Et Grego. dicit xvj. moralium. Ciuitas a conuenientibus populis appellatur, de qua dicitur psal. xlvij. Magnus dominus & laudabilis nimis in ciuitate Dei nostri in monte sancto eius, glo. i. ecclesia quæ sita est in monte sancto eius. Hæc est ciuitas quæ dicitur Math. 5. posita super montem, glo. i. Christum quem montem a fertilitate, & plenitudine gratiarum propheta pulchrè commendans dicit. Mons coagulatus mons pinguis, psalm. lvij. coagulatus, ut dicit glo. propter paruulos, quos lactæ tenerioris doctrinæ nutrit, & mons pinguis fertilitate sua propter maturos quos pane solidioris doctrinæ cibatur. Item de hac ciuitate sequitur in psalm. inducto. In ciuitate Dei nostri Deus fundauit eam in æternum, glo. i. in catholica ecclesia Dei nostri dicit. Ne sibi hoc nomen compositus hæreticorum usurpet. Ne autem putetur hæc ciuitas temporalis, addit Deus fundauit in æternum eam, non ad horam sicut tabernaculum Moyse. Et August. super eodem loco sic dicit. Si forte ista ciuitas quæ mundum tenuit aliquando euerteretur, abiret. Deus fundauit eam in æternum, si ergo Deus fundauit eam in æternum, quid times ne cadat firmamentum. Ceterum de laude huius ciuitatis ait propheta, psalm. lxxxv. Fundamenta eius in montibus sanctis, glo. in prophetis apostolis ipso summo angulari lapide Christo Iesu, qui solus est fundamentum quod nemo mutare potest, ecce prior laus a fundamentis ut soliditas totius notetur ciuitatis. Sequitur laus de fama eius. Gloriosa dicta sunt de te ciuitas Dei, quod ut dicit gloss. non accipiendum est de illa figurali quæ cecidit, sed de ista quæ per illam figurabatur. Ad gloriam etiam huius ciuitatis non parum facit quod ad hanc ciuitatem non solum homines fideles, sed etiam angeli pertinent, sicut etiam parum ante ex Aug. super psalm. cxxvj. induximus, dicit enim idem Aug. lib. 10. de ciui. Dei. Nos & beati una ciuitas sumus Dei, cuius pars in nobis peregrinatur pars in illis opitulatur. Quare apostolus ad Eph. scribens dicit. Iam scilicet iuxta gloss. a tempore fidei susceptæ, non estis hospites, & aduenæ id est extranei a Deo, sed estis ciues sanctorum, id est in domo una cum sanctis, domestici Dei id est familiares Dei quibus arcana reuelat, ubi gloss. subiungit, quasi de Babylonia translati ad Hierusalem. Vbi notandum quod duæ sunt ciuitates in hoc mundo coniunctæ corpore, sed diuise mente, una dicitur Hierusalem, alia Babylonia, una est ciuitas Dei, alia diaboli, quas ciuitates, ut dicit Augustin. duo amores constituunt. Hierusalem facit amor Dei. Babyloniam amor sæculi. Dicitur autem ciuitas Dei quasi ciuium unitas, in qua rex est ueritas, lex charitas eius iudicia equitas, ciuium conuersatio honestas, populi congregatio concordia, & unitas, mores inhabitantium

tantium bonitas, benignitas, misericordia, pietas, sobrietas, castitas, patientia, humilitas, & aliarum uirtutum decor & sanctitas. Ciuitas diaboli est de qua propheta ait. Quoniam uidi iniquitatem, & contradictionem in ciuitate die ac nocte: circumdabit eam super muros eius iniquitas, & labor in medio eius & iniustitia, & non defecit de plateis eius usura, & dolus. uidi iniquitatem ad Deum, contradictionem ad prælatum, labor in medio eius in acquisitione terrenorum, iniustitiæ ad proximum, usura in repetitione ultionis, & uindicta iniuriarum, dolus in fraude circumuenientium. Hæc autem ciuitas Dei in quadro sita esse dicitur Apocalip. xxi. quoniam ut dicit gloss. Latera huius ciuitatis quattuor sunt fides, spes, charitas, & operatio, quæ equalia sunt: quia quantum quis credit, tantum sperat: quantum sperat, tantum diligit: quantum diligit, tantum operatur, in quadro: ergo posita dicitur, quia robusta est fide, longanimis in spe, ampla charitate, efficax in operatione. Præterea ecclesia Dei sancta inuenitur mystica significatione nominata castrorum acies ordinata, quo nomine ideo appellata est, quia fortissima & insuperabilis est uirtute, de qua Cant. 6. Terribilis ut castrorum acies ordinata. Castra Dei, sancti Dei, sunt charitate ordinati, quibus tanquam militibus Christi, & propugnatoribus fidei munitur, protegitur, & defenditur ecclesia, de quibus dicitur Zacha. 9. Circundabo domum meam id est ecclesiam, ex his qui militant mihi, uidelicet doctoribus, prælatis, ac principibus ecclesiæ, qui eam defendendo Christo militare perhibentur. Vnde apostolus Thimo. scribens ait. Labora sicut bonus miles in prædicando euangelium contra hostes. 2. Thim. 2. Huius autem hostes ecclesiæ plurimi, & uarii sunt, contra quos huiusmodi Christi miliciam siue castrorum multitudinem in unam ordinat aciem mater omnium uirtutum charitas, cuius officium est aliarum uirtutum exercitium ad finem dirigere optimum. Iudæi quidem impugnant Christi incarnationem, hæretici scripturarum ueritatem, tam hi quam illi impugnant Christi fidem. Scismatici obedientiam, & ecclesiæ unitatem. Sarraceni, & pagani ecclesiasticam pacem. Tyranni, & mali principes ecclesiæ libertatem. Falsi fratres charitatem. Contra iudæos, & hæreticos opponit doctores sanctos, aperiens eis sensum, ut intelligant scripturas, quibus ait Luc. 21. Ego dabo uobis os, & sapientiam cui non poterunt resistere, & contradicere omnes aduersarii uestri. Contra scismaticos opponit sanctorum comunione, regimen prælatorum, & obedientiam subditorum. Vnde Iudicum. xx. de filiis Israel exeuntibus ad bellum dicitur. Egredi itaque sunt omnes filii Israel, & pariter congregati quasi uir unus, quia illis erat cor unum, & anima una ad expugnationem inimicorum. Contra paganorum, & sarracenorum uolentiam gladium materiale, ut in cap. quando. xxiii. q. iiii. dicit August. Contra tyrannos, & falsos fratres gladium opponit spiritualem qui etiam contra hæreticos, & scismaticos exercetur, ut compellantur intrare iuxta. c. quod facit ecclesiæ medicina. xxiii. q. iiii. Cum autem ecclesia duos habeat gladios, de quibus in euangelio dominus ait. Sufficit unus scilicet spiritualis qui exercendus est a prælatis, alius a principibus, & militibus Christianis. De quibus duobus gladiis habetur in. c. auctoritatem. xxv. q. vi. & xxiii. q. viii. §. i. quorum unus eximitur officio prælatorum, alius nutu eorum. Vnde Bernardus ad Eugenium papam, de gladio materiali ait dominus Petro. Conuerte gladium in uaginam, tuus

Acies&c.

ergo & ipse forsitan tuo nutu, & si non tua manu euaginandus uterque gladius tuus est: sed is quidem ab ecclesia, ille pro ecclesia exercendus est. ille sacerdotis, is militis manu, sed sane ad nutum sacerdotis, sed iussu imperatoris. hunc dicitur in. c. ab imperatoribus. xxiii. quæst. iiii. Ab imperatoribus uniuersis iustum est auxilium postulandum propter afflictionem pauperum quorum molestiis sine intermissione fatigatur ecclesia, ut defensoris eius aduersus potentiam diuitum cum episcoporum prouisione delegentur. Hæc autem castrorum siue militum aciei ecclesiasticæ irrefragabilis uirtus, & insuperabilis fortitudo pulchre etiam exprimitur. Cantic. 3. ubi dicitur. En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel, omnes tenentes gladios, & ad bella doctissimi. Lectulus Salomonis id est Christi qui est pax nostra, ad Ephe. 2. ipsa est sancta ecclesia, quæ locus est habitationis gloriæ suæ psalm. xxvi. Sexaginta fortes, id est uniuersi doctores sancti & uiri perfecti. Senarius enim numerus perfectus est. Fortes maxime ad hostes uiriliter expugnandum. Ambiunt inquam lectulum id est sanctam ecclesiam, ut hostium incursum coerceant, & sponsus, & sponsa in lectulo contemplationis quiete dormiant, iuxta illud Cantorum tertio. Adiuro uos filiæ Hierusalem ne suscitatis neque euigilare faciatis dilectam meam sponsam a somno, & quiete contemplationis. Ex fortissimis Israel id est patriarchis, & prophetis ac apostolis aliisque iustis fide uera, & contemplatione perspicua Deum uidentibus. Tenentes gladios, quorum unus est uerbum diuinæ scripturæ, de quo ad Ephe. 6. Gladium spiritus quod est uerbum Dei. Secundus est gladius iudiciariæ potestatis, de quo ad Roma. 13. Non sine causa gladium portat, gloss. i. habet iudiciariam potestatem, Dei enim minister est. Et ad bella doctissimi, & ita necesse est, quoniam ut ait Apostolus ad Eph. 6. Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates aduersus mundi rectores tenebrarum harum.

Cap. XXXIIII. De rationibus propter quas ecclesia dicatur Regnum, & de. xii. quibus gloria magnificentia regni ecclesie declaratur.

Ecclesia dicitur regnum

Lucæ. 1.

NOMINATUR insuper ecclesia Regnum, & hoc quia in ea Christus rex regum, & dominus dominantium per fidem regnat de quo regno Ely. 9. sic propheta loquitur. Super solium Dauid, & regnum eius sedebit, gloss. i. super ecclesiam, quæ significata est per regnum Dauid. Item de hoc regno angelus ad uirginem de filio suo loquens ita dicit. Et regni eius non erit finis, gloss. Regnabit in domo Iacob in æternum id est in tota ecclesia; quæ per fidem, & per confessionem Christi ad patriarcharum pertinet sortem. Hoc præterea regnum, notat apostolus cum de Christo loquens ait ad Corint. 15. Cum tradiderit scilicet Christus regnum Deo, & patri & c. Super quo uerbo dicit gloss. Fideles quippe eius quos redemit sanguine suo, dicti sunt hic regnum eius, cuius regnum etiam est omnis creatura, sed aliter dicitur regnum Christi omnis creatura: aliter ecclesia. Regnum Christi dicitur omnis creatura, secundum potestatem deitatis. Ecclesia uero secundum proprietatem fidei, quæ in illo

in illo est, & per quam regnat in ipsis fidelibus. Ceterum quod ecclesia regni nomine designetur aperte ipsa testatur euangelica hystoria, in qua sæpe numero regnum cælorum nominatur, sicut patet Math. 13. ubi Grego. in homelia de uirginibus ita ait. Sæpe in sacro eloquio regnum cælorum præsentis temporis ecclesia dicitur, de quo & in alio loco dominus dicit. Mittet filius hominis angelos suos, & colligent de regno eius omnia scandala, ne que enim in illo regno beatitudinis, in quo pax summa est, inueniri scandala poterunt quæ colligantur. Vbi notandum quod. xii. sunt quæ regnum aliquod gloriosum efficiunt, quæ cum in regno de quo loquimur, præcipue fore monstrabimus, gloria magnificentia regni ecclesie clarius elucecet. Primum est. Si regnum sit recta institutione fundatum, ut uidelicet non uio lentia, non fraude, seu aliqua quacunque arte iniqua acquisitum, sed legitima auctoritate stabilitum fuerit. Quemadmodum regnum Israel in quo populus non per se regem instituit sed a Deo, in cuius manu sunt omnia iura regnorum, & omnium potestates. Regem super se institui legitur postu lasse. i. Reg. 10. Hanc regni bonam conditionem ecclesie regnum habet quod ab ipso summo Deo omnium regum principe, & domino constitutum est, & fundatum. Vnde de hoc regno sub nomine ciuitatis dicitur, psalm. lxxvi. Homo natus est in ea, & ipse fundauit eam altissimus, gloss. Hic propheta sumit uerba. q. d. Gloriosa dicta sunt de illa ciuitate, & hoc etiam miraculum accidit in ea, quod homo natus est in ea, & fundauit eam altissimus, & infra. Christus est fundamentum illius ciuitatis, qui secundum quod est homo est in ea natus, & ipse idem altissimus, id est Deus fundauit eam. Secundum quod regnum efficit gloriosum, est quod sit origine antiquum, unde eos nobiliores, & magis gloriosos appellamus quorum nobilitas ex parentibus ab antiquo probitate clarissimis originem traxit. Hæc nobilitatis gloria in regno ecclesie magis fulget, cum omnia alia regna terrena præcedat, quippe ab ipso humani generis principio ex quo iusti, & sancti inceptorum esse in terra exordium habuit, ut in superioribus ostendimus circa cap. xxii. ubi de antiquitate ecclesie sermo habitus est. Tertium quod regnum efficit gloriosum est. Si amplitudine terrarum, si multitudinem populorum, & pronunciarum numero latum sit & profusum, quia ut dicitur Prouerb. 14. In multitudine populi dignitas regis. Hanc gloria conditionem habet regnum ecclesie quod longe lateq; diffusum est usque ad fines orbis terrarum. De cuius regni amplitudine dicitur psalm. lxxi. Dominabitur a mari, usque ad mare, & a flumine usque ad terminos orbis terrarum, ubi gloss. sic ait. Hic ostendit propheta quæ sit amplitudo regni. Dominabitur a mari, id est a quolibet fine terræ, usque ad mare id est usque ad quemlibet finem terræ diffundetur tam late dilatabitur ecclesia. Et a flumine scilicet iordanis dominabitur, ubi uox patris intonuit super Christum. Hic est filius meus dilectus, inde ergo doctrina eius cepit, inde auctoritas magisterii dilatatur. Usque ad terminos orbis terrarum, prædicato euangelio Christi regni. inde regula baptismi per totum mundum manauit, hæc gloss. De cuius regni dilatatione sanctus Daniel propheta ita dicit. Dedit ei, scilicet pater filio potestatem, & honorem & regnum, & omnes populi, & tribus, & lingue seruiunt ei. Dan. 7. Quartum quod regnum efficit gloriosum est, quod sit decentissime ordinatum. multitudo enim sine ordine plus habet confusionis quam

Regnum efficitur gloriosum per. 12.

decoris. Ordo autem regni in hoc consistit, ut sint in eo diuersi gradus hominum, distincti status dignitarum, & uaria distributio officiorum secundum quod resp. ipsius regni utilitati expedit pariter, & decori. Hæc gloriæ conditio maxime splendet in ipso ecclesiæ regno, quod sapientissime ac de centissime in omnibus, & singulis ordinatissimum est quæ enim a Deo sunt, ordinata sunt, ad Roman. 13. De ordine autem in ecclesia constituendo ita per Esai. loquitur Deus. Ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in Saphyris. Esai. 54. Et propheta, psalm. cxliiii. Gloriam regni tui dicent, & potentiam tuam loquentur, gloss. Dicent scilicet quantum poterit & mirabiliter facis quicquid facis & disponis in regno. Et infra etiam Propheta subiungit. Ut notati faciant filiis hominum potentiam tuam, & gloriam magnificentiæ regni tui, gl. Post potentiam commendat decorem regni. Habet illud regnum decorem cui magnifico nihil compareretur. Com memorandum est etiam, quod huius ordinis gratia regnum ecclesiæ in superiori. c. Castrorum acies ordinata appellatum est, quanta autem necessitata te, & qua forma ordo in ecclesia seruandus est, habetur in c. singula, & in c. ad hoc. lxxxix. distin. Quintum quod regnum gloriosum efficit est quod sit uinculo dilectionis, & concordia in populis suis unitum, plane omne regnum in se diuisum desolabitur, ut testatur ueritas ipsa Luc. 11. & ut ait Salustius, concordia minime res crescunt, discordia maxime dilabuntur. Hæc autem conditio gloriosi regni præcipue refulget in regno ecclesiæ, quod unitum est uinculo multiplici scilicet fidei, spei, & charitatis, ac unius spiritus in habitantis in totum corpus ecclesiæ, de quibus in superioribus circa ca. vi. amplissime dictum est, & Hierem. 32. dicit dominus. Dabo eis cor unum, & animam unam, unde de primis regniculis huius regni pro statu gratia dicitur Act. 4. Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una. Sextum quod regnum reddit gloriosum est, si sit quietum pacem cum exteris habens, sicut de regno Salomonis in eius laudem dicitur, quod habebat pacem ex omni parte in circuitu. 3. Reg. 4. Hac gloria & regni conditione claret regnum ecclesiæ: licet quandoque careat pace temporis: pace tamen semper gaudet pectoris peruentura tandem ad pacem æternitatis. pax quidem multa diligentibus legem tuam, inquit Propheta, psalm. cxviii. & propheta Esai. Sedebat populus meus in pulchritudine pacis in tabernaculis fidei & in requie opulenta Esai. 32. Septimum quod regnum efficit gloriosum est, quod diuitiis, & bonis sit copiosum. Hæc autem conditio gloriæ potissime reperitur in regno ecclesiæ, quod copiosum in bonis spiritualibus est, quæ uere diuitiæ sunt, dicente Greg. Sole diuitiæ ueræ sunt, quæ nos uirtutibus diuites efficiunt. Et Bern. eidem sententiæ alludens dicit. Veræ diuitiæ non opes sunt, sed uirtutes quas conscientia portat, ut in perpetuum diues fiat. Vnde de hac diuitiarum copia regni dicit propheta, psalm. cxii. Gloria & diuitiæ in domo eius, & iustitia eius manet in seculum seculi, glo. hæc est gloria eius, hæc sunt diuitiæ eius. Et apostolus ad Ephe. 1. Secundum diuitias gratiæ eius quæ superabundauit in nobis. Octauum quod regnum reddit gloriosum est, si sit forte & insuperabile sit ab aduersariis. Hæc plane conditio gloriæ est in regno ecclesiæ, cui dominus pollicetur. Math. 16. Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Hinc dicit psalm. 12. Regnum eius omnibus dominabitur. Ecclesiæ quippe regnum oppugnari potest quidem sed expugnari non potest: immo impugnationibus crescit. hoc quippe ecclesiæ

In catilinario

ecclesiæ proprium est, ut dicit beatus Hilarius de tri. li. vij. quod dum persequitur, floret; dum opprimitur, crescit; dum contemnitur, proficit; dum læditur uincit; dum arguitur, intelligit; tunc stat, cum superari uidetur. Nonnum quod regnum gloriosum reddit est, si sit optimis legibus, & consuetudinibus regulatum, quia ut inquit Aug. Quid aliud regna sunt sine iustitia, nisi latrocinia quædam. Hæc conditio gloriæ regni maxime floret in ecclesiæ regno quod sacratissimis legibus, & ornatissimis moribus uiuit, & gubernatur, de quibus Eleazarus. 2. Mach. 6. inquit. Prompto animo ac fortiter pro grauissimis, & sanctissimis legibus honesta morte perfungar, & c. seq. Paratissimus mori magis quam patrias Dei leges præuaricari. Ratio quia lex domini immaculata, gl. irreprehensibilis, conuertens animas id est sua distributione corrigens, & ad Christi gratiam mittens. Et infra. Præceptum domini lucidum illuminans oculos id est interioris hominis aspectum, dicit gl. De legum uero ecclesiasticarum sanctimonia habetur dist. x. ubi in c. non licet, sancta synodus sexta ita inquit. Non licet imperatori uel cuiquam pietatem custodienti aliquid contra diuina mandata præsumere, nec quicquam quod euangelicis, prophetis, aut apostolicis regulis obuiet, agere. Decimum quod regnum efficit gloriosum est, si regem habeat multum nobilem sapientem potentem ac uirtutibus clarum, unde Eccl. 10. dicitur. Beata terra cuius rex nobilis est, & Eccl. 10. dicitur. Rex insipiens perdet populum suum. Plato etiam illas respublicas dicit esse beatas, si eas uel studiosi sapientiæ regerent, uel earum rectores sapientiæ studuisse contigisset. & Seneca in quadam epistola. Inter homines antiquiores optimus aliorum rector eligebatur. Ideoq; summa felicitas erat gentium in quibus non poterat esse potentior nisi melior. Hac gloria regni potissime relucet regnum ecclesiæ, quæ regem habet Christum, qui est rex magnus super omnes Deos psalm. cxiii. Qui est rex regum, & dominus dominantium. 1. Thimo. 5. qui cum sit Deus sublimis infinite bonitatis. Ipse etiam est per quem ceteri reges regnant, & legum conditores iusta decernunt. Prouerb. 8. quare sanctus Dauid rex ita orat ad ipsum. 1. Paralip. 29. Tuum est domine regnum, & tu es super omnes principes tuæ diuitiæ sunt, & tua gloria, tu dominaris omnium. Vnde decimum quod regnum reddit gloriosum est, si sit multis nobilibus ciuibus, principibus, ac baronibus populatum. Hac gloriæ regni conditione maxime splendet regnum ecclesiæ cuius omnes ueri regnicolæ illa nobilitate clarent qua nulla apud Deum maior est, quæ est clarum esse uirtutibus, de quorum præminencia nobilitatis testis egregius est beatus Ioan. ita dicens. Fecit nos regnum, & sacerdotes Deo & patri suo. Apocal. 1. Plane electi sunt reges, ut dicit gloss. qui carnem domant, spiritum roborant. Sacerdotes uero quia seiplos in ara cordis Deo placentem hostiam offerunt, ut ait Crisog. Non omnis sacerdos sanctus est, sed omnis qui bene sedet super cathedram, distin. xl. cap. Multi. Item Apocal. 5. inquit idem beatus Ioan. Fecisti nos Deo nostro regnum, id est reges & sacerdotes. Magna ergo est nobilitas, & gloria regni ecclesiæ, in quo omnes ueri regnicolæ reges sunt, & sacerdotes. Vnde psalm. lxxi. Adorabunt eum omnes reges, gloss. hic ostendit propheta, quæ sit familia regis. Præterea de hac maxima, & clarissima nobilitate regni ecclesiæ, apud beatissimum Petrum illustre habemus testimonium, qui quibusdam qui iam per fidem incorporati erant regno Christi ita scribit. Vos estis genus electum, regale sacer-

1. Petri. 2. dotium, gens sancta, populus acquisitionis. Vos estis, genus electum, quia per baptismum sancti estis facti filii Dei adoptiui, & per consequens de genere ipsius Dei, secundum illud Act. 17. Genus autem Dei sumus, regale sacerdotium, dignitate scilicet unctionis, & excellentia. Gens sancta id est a peccatis mundata, populus acquisitionis, quia pretioso Christi sanguine redemptus. Amplius etiam in hac parte regnum ecclesie, ostenditur nobilitate multa praclarum eo quod non solum electos homines comprehendit, sed etiam ipsos angelos sanctos qui & natura, & sanctitatis nobilitate clarissimi dinoscuntur. una enim ciuitas, & unum regnum Dei ex sanctis Angelis, & hominibus compactum consurgit, ut dicit August. 1. de ciuit. Dei, & super psalm. cxxvi. Duodecimum quod regnum gloriosum efficit est, si sit semper permanens siue durabile semper ac perpetuum. Hac gloria conditione regnum ecclesie, super omnia alia regna singulariter gaudet. Vnde propheta de eo loquens ait. Regnum tuum regnum omnium seculorum, &c. psalm. cxliiii. ubi dicit glo. Hic propheta laudat regnum de perpetuitate, & dominationis effectum. De hoc etiam regno Daniel sanctus ait. Suscitabit Deus caeli regnum quod in aeternum non dissipabitur, & Luc. 1. dicitur. Regni eius non erit finis. Licet ergo praesens seculum consummandum ueniat, peregrinatioque nostra finem sit habitura: regnum tamen ecclesie in sempiternum erit, perducetur quippe siue transferretur in caelum. Vnde apostolus 1. ad Cor. 15. inquit. Deinde finis cum tradiderit regnum Deo & patri, gli. cum perduxerit credentes ad contemplationem Dei patris, ubi est finis omnium & requies sempiterna, & gaudium, tunc fulgebunt iusti, sicut Sol in regno patris eius, regnum fulgebit in regno cum regis uenerit regnum, quod nunc oramus cum dicimus. Adueniat regnum tuum, haec gl. Et Ambrosius super Lucam de hoc regno sub nomine ciuitatis ita loquitur. Ecce ciuitas quae uiuit in aeternum, quia mori nescit, ipsa enim ciuitas Hierusalem nunc uidetur in terris, sed rapietur supra Helyam: Helyas unus fuit, transferetur supra Enoch cuius mors non inuenitur, ille enim raptus est ne malitia mutaret cor eius: haec autem diligitur a Christo quasi sponsa gloriosa sancta, & immaculata sine ruga, & quanto melius totum corpus assumetur quasi unus assumptus est, haec enim est spes ecclesie, rapietur profecto assumetur transferretur ad caelum, ecce curru igneo raptus est Helyas rapietur ecclesia, non mihi credis crede, uel Paulo in quo Christus locutus est. Rapiemur inquit in nubibus obuiam Christo in aera, & ita semper cum domino erimus, haec Ambrosi.
- Daniel. 2.
- Theff. 4.

Cap. XXXV. De rationibus propter quas ecclesia dicta est tabernaculum, & templum Dei.

Ecclesia dicitur tabernaculum.

AMPLIUS etiam ecclesia legitur nomine tabernaculi descripta. Vnde Apoc. 21. Ecce tabernaculum Dei, cum hominibus & habitabit cum eis, & ipsi populus eius erunt & ipse Deus cum eis erit eorum Deus. Dicitur autem ecclesia tabernaculum pro conditione status praesentis uitae qui status est status militiae. Iob. vii. Militia est uita hominis super terram, & peregrinationis, quia dum uiuimus in hoc mortali corpore peregrinamur a domino. 2. ad Cor. 5. De quo tabernaculo ps. xxx. sic dicitur. Proteges eos in tabernaculo tuo. Super quo uerbo beatus August. ita dicit.

Quid

Quid est tabernaculum nisi ecclesia huius temporis, quae tabernaculum ideo dicitur, quia adhuc in terra peregrinatur. tabernaculum enim habitaculum est militum in expeditione positurum. Et super illud psal. cxxxi. Donec inueniam locum domino tabernaculum Deo Iacob, dicit sic. Quanquam aliquando dicitur tabernaculum Dei domus Dei, & domus Dei, tabernaculum Dei distinctius tamen accipitur tabernaculum ecclesia secundum hoc tempus, domus autem ecclesia caelestis Hierusalem quod ibimus. Tabernaculum enim tanquam militantium, & pugnantium, tabernaculum militum? in procinctu in expeditione. unde contubernales dicuntur milites, quasi tabernacula eadem habentes, quamdiu ergo habemus hostem cum quo pugnemus tabernaculum Dei facimus: cum autem transferit tempus pugnae, & uenerit pax illa quae praecellit omnem intellectum sicut dicit apostolus. Cum uenerit illa patria iam domus erit, nullus aduersarius tentabit, ut tabernaculum uocetur, non procedemus ad pugnandum, sed permanebimus ad laudandum. Quid enim dicitur de illa domo? Beati qui habitant in domo tua domine in secula seculorum laudabunt te. Haec Aug. Vbi considerandum quod dominus praecipiens sibi tabernaculum materiale fieri per quod hoc tabernaculum militum Christi designatur iussit, ut colligitur in li. Exo. in. cxxvi. decem cortinas fieri ex quattuor praeciosis coloribus quarum unaqueque, xxviii. cubitorum in longitudine, & quattuor esset in latitudine, & ut fertur byssum habebant in stamine iacinthum purpuram, & coccum bitinctum in subtegmine. Cortine sanctos, & perfectos in ecclesia significant, qui tanto liberius contemplationi creatoris inserviunt quanto amplius ab huius mundi amore se remouent. Decem sunt, ut eorum perfectio notetur, denarius enim numerus perfectus est. Cortine quattuor coloribus ornantur, quia sancti perfectione uirtutum iuxta doctrinam quattuor euangeliorum decorantur habentes pro bysso retorta mentis, & corporis continentiam, pro purpura regalem contra uicia potentiam, pro iacintho erectam ad superna intentionem, pro cocco bitincto perfectam Dei, & proximi dilectionem, longitudo cortinarum, xxviii. cubitorum longanimitatem ecclesie significat patientiam, & custodiam. hic enim numerus, septenario per quaternarium multiplicato, efficitur. septenarius requiem significat ad quam ecclesia per fidem, & custodiam quattuor euangeliorum, & exercitium principalium uirtutum patienter festinat. latitudo quattuor cubitorum, amplitudinem dilectionis ad quam per quattuor euangelia & uirtutes tendit insinuat. Non est autem praetermittendum, quod in illo tabernaculo antiquo erat. f. Altare in quo sacrificium offerebatur. Mensa propositionis super quam xii. panes erant propositi. erat candelabrum in quo. vii. lucernae superpositae erant ad lucendum, ut habetur Exod. 25. Altare habet ecclesia, id est pura corda animos Deo consecratos in quibus sacrificium deuotionis acceptissimum incessanter Deo offertur, de quo psal. l. Sacrificium deo spiritus contritus cor contritum, & humiliatum Deus non despiciet. Mensa. 12. panum doctrinam figurabat. xii. apostolorum qui omnibus intrantibus tabernaculum ecclesie cibum ministrant satietatis aeternae. Candelabrum uero cum septem lucernis, uniuersitas est praedicatorum praedicatorum & doctorum, qui cum splendore sapientiae ignem ardoris diuini habentes alii lucent charitate, & doctrina uerbi & exempli, quibus dicitur Mat. 5. Sic luceat lux uestra coram hominibus, ut uideant opera uestra bona, &c. Vnde de beato Ioan-

Templi

ne baptista dicitur Ioan. 5. quod erat lucerna ardens, & lucens. Ardens inquam, ut dicit gl. spiritu charitatis. Lucens, lumine ueritatis. Ceterum ecclesia templum legitur appellata. unde. i. ad Corinth. 3. Templum Dei estis uos, & spiritus Dei in uobis habitat. Et infra. Templum Dei sanctum est, quod estis uos. Et hoc duplici ratione. Tum propter similitudinem ædificij templi Salomonis, in quo figuratum est templum Dei, quod est ecclesia. Fuerunt autem in templo primo lapides, cementum, ligna cedrina, & aurum. Lapidés fideles designant, qui sunt lapides uiuè electi perfecti, unde construitur templum domini. Cementum uero est charitas ipsa, quæ unit conglutinat ac connectit Christi fideles adinuicem, de quo psal. xliiii. dicitur. Adducentur regi uirgines. i. pudicæ mentes fidelium in templum regis. Super quo beatus August. ita loquitur. Templum regis ipsa est ecclesia. Vnde constituitur templum? de hominibus qui intrant templum regis. Lapidés uiuè, qui sunt nisi fideles? Adducentur in templum regis, &c. Et infra de cemento sic loquitur. In unitate est templum regis, non est ruinosum, non de císium, non diuisum. Iunctura lapidum uiuentium charitas est, hæc Aug. Ligna autem cedrina. i. odorifera, sunt exempla sanctæ conuersationis, quibus ipsa ecclesia in sanctis suis miram dat suauitatem odoris. Aurum est sapientia diuina qua ipsa rutilat, & splendet in animis iustorum, & præcipue sanctorum doctorum, quibus dicitur ad Phil. 2. Inter quos lucent sicut luminaria in mundo uerbum uitæ continentes. Præterea quod septem annis ædificatum est templum, & octauo dedicatio eius instituta est, significat quia per hoc totum tempus, quod septem diebus uoluitur structura ecclesiæ crescit. dedicatio uero octauæ festiuitatem designat celestis patriæ. Secundo ecclesia dicitur templum domini eò quod in ea cultus diuinus peragitur, in ea quippe oratur, & adoratur Deus uerus. Vnde propheta. Introibo in domum tuam adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo, psal. 5. Et iterum. Adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo. In hoc solo templo est uerus Dei cultus, cum extra catholicam ecclesiam non sit locus ueri sacrificij, ut dicit Aug. in. c. Extra. i. q. i. Et idem Aug. super psal. cxxx. ita ad propositum dicit. Quisque enim præter templum Dei orauerit, non exaudietur ad illam pacem supernam Hierusalem, & si exaudiat ad quædam temporalia quæ Deus etiam paganis donauit: nam & ipsi dæmones exauditi sunt, ut irent in porcos. exaudiri ad uitam æternam aliud est, nec conceditur nisi ei qui in templo Dei orat. ille autem in templo Dei orat qui orat in pace, in unitate corporis Christi, hæc Aug. Vbi insuper considerandum circa hoc uenit quod sicut Damasc. dicit. iiii. lib. quia ex duplici substantia compositi sumus, intellectualem scilicet, & sensibilem: duplicem adorationem Deo offerimus in hoc sancto templo suo scilicet spiritualem quæ consistit in interiori mentis deuotione, de qua apostolus. i. ad Corin. 14. Orabo spiritu, orabo & mente. Et Ioan. 4. Veri adorantes adorabunt patrem in spiritu, & charitate. Et corporalem adorationem, quæ consistit in corporis humiliatione, sicut est genuflexio, & alia huiusmodi signa corporalia, quæ interioris hominis deuotionis signa sunt, & testimonia. Hic autem duplex cultus quo in templo Dei colitur Deus, figuratus est in duobus altaribus, quæ fuerunt in templo materiali Salomonis. Vnum fuit intra sanctuarium, quod dicitur altare incensæ, in quo adolebatur timiana, per quod designatur suauitas deuotionis, ascensus

mentis ad Deum per orationem, & ardentissimum cupiditatem diuinæ uisionis, de qua psal. Holocausta medullata offeram tibi cum incenso arietis psal. lxx. gioff. Holocausta id est me ipsum cum medulla intimi amoris, in tus enim mihi charitas est non in superficie. Cum incenso, id est cum oratione. Arietum id est cum apostolis qui sunt duces gregis, & maxime orant deuotissime pro grege. Aliud altare legitur fuisse in templo in quo immolabantur animalia, quod erat in atrio, per quod significatur sacrificium bonæ actionis, sicut est maceratio & castigatio carnis, ieiunia, uigilie, genuflexiones, & alia sancta exercitia, de quibus dicitur ad Rom. 12. Obsecro ita que fratres per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuentem sanctam Deo placentem. Corpora uestra, gl. non tantum mentes, sed etiam corpora, licet caro repugnet. Offeratis hostiam in mortificatione carnalium desideriorum. Viuentem per bona opera. Sanctam. s. in Deo firmam. Deo placentem, ut bona intentione faciatis.

Cap. XXXVI. De rationibus propter quas ecclesia dicitur Mulier, Amica, & Columba, Perfecta, Soror, & Filia.

PRÆTEREA ecclesia Mulier legitur nominata, & hoc ratione duplici. Primo ratione aptitudinis ad fecunditatem. Prouer. ult. Mulierem fortem quis inueniet, glo. interlin. i. ecclesiam filios Dei generantem. Item alia gl. Mulier fortis sancta ecclesia est. Mulier, quia ex aqua & spiritu sancto Deo filios spirituales gignit. Fortis quia cuncta aduersa uel prospera seculi pro Dei amore contemnit. De qua ecclesia Ioan. in Apoc. cap. xii. ita loquitur. Signum magnum aperuit in cælo, mulier amicta Sole, & Luna sub pedibus eius & in cap. eius corona stellarum. xij. & in utero habens, & clamat parturiens & cruciatur ut pariat. Mulier id est ecclesia. Amicta Sole. i. Solis protectione munita siue a sole illuminata. unde glo. Amicta Sole induit Christum qui eam illuminauit. Luna sub pedibus eius quia præsentis uitæ prospera despicit & aduersa Dei protectione munita equanimiter tolerat. In capite eius corona. xii. stellarum dicitur fuisse, quia primitiuam ecclesiam. xii. apostoli uelut stelle iuxta gloss. in huius mundi nocte lucentes adornauerunt, quia spiritu sancto disponente nec plures, nec pauciores sunt electi, quia duodenarius numerus perfectus est. Huius perfectio arithmetica & diuina rationibus comprobatur. In utero habens, & clamat parturiens & cruciatur ut pariat, quod eo dicitur iuxta glo. quia cupit alios generare. Secunda ratio quare sancta ecclesia mulier nuncupata legitur, est propter similitudinem formationis suæ cum prima muliere. De formatione autem primæ mulieris ita Gen. 2. c. scriptum legimus. Ædificauit dominus Deus costam quam tulerat de Adam in mulierem. quod uerbum pertractans, beatus Aug. super psal. sic dicit. Quando dormiuit in cruce Christum signum gestabat immo implebat quod significatum erat in Adam, quia cum dormiret Adam, costa illi detracta est, & Eua facta, & dominus cum dormiret in cruce, lancea latus eius percussum est, & sacramenta fluxerunt unde facta est ecclesia. Et ad idem est gl. Gen. 2. & ad Eph. 4. & beatus Amb. super Luc. lib. 2. Mater ergo uiuentium est ecclesia, quam ædificauit Deus ipso summo angulari lapide Christo Iesu in quo omnis structura compagina-

Ecclesia.
dicitur
mulier

ta crescit in templum. Veniat ergo Deus ædificet mulierem illam adiutori-
centi quidem Adæ hanc uero Christi, non quia Christus adiumentum requi-
rit, sed quia nos quærimus, & desideramus ad Christi gratiam per ecclesiam
peruenire, & nunc ædificatur, & nunc formatur, & nunc mulier figuratur, &
nunc creatur, & ideo nouo uerbo usa est scriptura quia superædificamur su-
per fundamentum apostolorum, xii. & prophetarum & nunc domus spiritua-
lis confurgit in sacerdotium sanctum. Veni domine Deus ædifica mulierem
istam, ædifica ciuitatem, ueniet & puer tuus, tibi enim credo dicenti, ipse æ-
dificabit ciuitatem mihi, ecce mulier omnium mater: ecce domus spiritua-
lis, ecce ciuitas quæ uiuit in æternum quia mori nescit, ipsa est ciuitas quæ
nunc uidetur in terris, sed rapietur in æternum supra Helyam. Helyas e-
nim unus fuit sed transferetur supra Enoch cuius mors non inuenitur. Cete-
rum ecclesia legitur amica Dei nominata, & hoc propter singularitatem af-
fectus quo ipsam ecclesiam Christus complectitur. unde Cantic. 4. dicitur.
Quam pulchra es amica mea. Item ibidem. Tota pulchra es amica mea, &
macula non est in te. De amoris uero magnitudine quo Deus ipsam eccle-
siam diligit, dicitur Zach. 1. Zelarus sum Hierusalem zelo magno. Et aposto-
lus ad Eph. 5. inquit. Diligite uxores uestras sicut Christus dilexit ecclesiam,
& tradidit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret, glo. iustitia bonæ uitæ,
plane maiorem dilectionem hac nemo habet, ut animam suam ponat quis
pro amicis suis. Ioan. xv. De hac magnitudine amoris Christi ad ecclesiam
dicit Criso. Charior est ecclesia Deo quam cælum. non enim ecclesia pro-
pter cælum sed propter ecclesiam cælum est. Et Bern. super Cant. Denique
non propter animam unam, sed propter multas in unam ecclesiam colligen-
das, in unicam astringentes sponfam Deus tam multa, & fecit, & pertulit, &
operatus est salutem in medio terræ. Charissima illa est una uni non adhæ-
rens alteri sponso, quid ista non audeat apud tam ambitiosum amatorem?
quid non ab illo speret qui se quæsiuit e cælo, uocauit a finibus terræ, nec
modo quæsiuit, sed acquisiuit: adde & de modo acquisitionis in sanguine
acquistoris. Item ecclesia legitur nominata columba Cant. 5. Amica mea
columba mea. Item Cant. 6. Vna est columba mea, & hoc quia spirituaflan-
cti donis est singulariter illustrata. De cuius columbæ decore dicitur in psal.
lxvij. Pennæ columbæ de argentate, & posteriora eius in pallore auri. Pennæ
eius sunt doctores ecclesiæ, ut dicit gl. per quos exaltatur ecclesia, & super
uolat ad alta quorum prædicatione in cælum fertur gloria ecclesiæ. Dicun-
tur autem pennæ ecclesiæ de argentate, quia est diuinis eloquiis erudita, per
argentum enim diuinum eloquium designatur, secundum illud psal. xi. Elo-
quia domini eloquia casta. i. sine corruptione aliqua, argentum igne exami-
natum, gl. Argento autem comparatur diuinum eloquium, quia sicut inter
omnia metalla nihil est, quod dulcius tinnat argento: ita inter omnia elo-
quia sermo diuinus dulcius insonat menti. Posteriora huius columbæ dici
possunt ultima tempora ecclesiæ, quæ erunt in resurrectione communi quæ
in specie auri splendebunt immo incomparabiliter supra aurum, secundum
illud Math. 13. Fulgebunt iusti sicut Sol in regno patris eorum. Verum licet
in superioribus circa. c. vi. plura dixerim de unitate ecclesiæ, non est inuile
aliqua in hoc loco de unitate ecclesiæ addere, maxime quia dehinc illa spe-
cialis capitur auctoritas, cum dicitur. Vna est columba mea. Est ergo notan-
dum quod columba id est ecclesia dicitur una multipliciter. Est enim una
tanquam

Amica
dei

Columba

Vnitas ec-
clesiæ

tanquam unum ouile, sub uno pastore. Ioan. 10. Fiat unum ouile, & unus pa-
stor. Et Osee. 7. Pastor erit unus omnium eorum. Item est una tanquam
una domus, sub uno patre familias. Exo. xii. In una domo comedetur, nec esse
retis de carnibus eius foras, dicitur de agno paschali quod beatus Greg. de
ecclesia exponit dicens in. c. Quia. xxiiij. q. i. In una nanque domo com-
editur, quia in una catholica ecclesia uera hostia redemptionis immolatur.
Item est una tanquam, una ciuitas, sub uno principe. Esa. 19. Ciuitas solis uo-
cabitur una. Item una tanquam unum regnum sub uno rege. Ezech. 37.
Rex unus erit omnibus imperans. Item una tanquam una nauis sub uno gu-
bernatore siue rectore, quod significatum est Luc. 5. ubi dicitur quod Chri-
stus ascendit in unam nauim quæ erat Symonis id est in ecclesiam, cuius cu-
ra & gubernatio commissa est Symoni Petro tanquam Christi Vicario. Ma-
th. 16. Tibi dabo clauis regni celorum. Item soli Petro dictum est. duc in-
altum. Luc. 5. & inducit Amb. in. c. non turbatur. xxiii. q. i. Item est una tan-
quam una uxor unius uiri. 2. ad Corint. 11. Respondi enim uos uni uiro uir-
ginem castam exhibere Christo, gloss. Respondi uos annulo fidei. non
multis, sed uni. non adultero, sed uiro legitimo scilicet Christo uero spon-
so. Præterea notandum quod columba id est ecclesia dicitur una per natu-
ræ, & uitæ conformitatem, ad Roma. xii. sicut in uno corpore multa mem-
bra habemus, ita multi unum corpus sumus. Secundo per unam spirituum
siue animorum unitatem. unde in præconium primitiæ ecclesiæ dicitur Ac-
ctu. 4. Erat eis cor unum, & anima una in domo, a sensu scilicet & eadem
uoluntate non diffonans fide sociæ amoris ac sententiæ unanimitate per fe-
cta, de qua gratiæ conformitate Paulus gentium doctor ita Corinthios ex-
hortatur dicens. Sitis autem perfecti in eodem sensu & in eadem scientia,
gl. in eadem uoluntate & eadem intelligentia, uelut exponit Hilarius in
eadem sententia id est ad Corinth. 1. Et simili exhortatione idem apostolus
ad Philip. utens idem dicit. Implere gaudium meum, ut idem sapiatis, gl.
non diuersa. Eandem charitatem habentes, gl. ad omnes. Vnanimis, glo.
unius uoluntatis. Id ipsum sentientes, gl. ut mala cuiuscunq; sint omnium. Phi-
lip. 2. Tertio dicitur una propter unius hæreditatis siue præuij participatio-
nem, psal. Vnam petiit a domino hanc requiram, ut inhabitem in domo domi-
ni omnibus diebus uitæ meæ, psal. lxxvi. & Luc. x. dicitur. Porro unum est ne-
cessarium, gl. deo iugiter inhærere. Item ecclesia appellata est perfecta iu-
xta illud cant. 6. Vna est perfecta mea, hoc est, quia ut dicit gl. omnibus uir-
tutibus perficitur. Merito plane sancta uniuersalis ecclesia singulariter perfe-
cta nominatur: quoniam ipsa præ omnibus aliis incomparabiliter perfectior
est. unde de ea dicitur Prouer. ult. Multæ filiæ congregauerunt diuitias, tu
supergressa es uniuersas, ita ut beatus Bern. in sermone. lxxix. super cant. di-
cat. Nec prærogatiuas omnes unius catholice multitudinis ob quam om-
nia sunt una persona de multitudine arrogabit sibi quantalibet emineat san-
ctitate. Item ecclesia legitur nominata soror Christi. unde cant. 5. Veni
in hortum meum soror mea. Item. Aperi mihi soror mea. Nominatur
autem sancta ecclesia soror Christi duplici de causa. Primo propter con-
formitatem multam quæ est inter Christum, & ecclesiam. Est enim soror
Christi in carne per conformitatem in natura. de qua cant. 8. dicitur. Vbi
ecclesia magno cum desiderio incarnationem filii dei postulans per quam
soror sua conformitate naturæ efficeretur, ait. Quis mihi det te fra-

Ecclesia
est perfe-
cta

Soror
Christi

trem meum sugentem ubera matris meae. Est soror Christi in spiritu per participationem gratiae suae conformitatem voluntatis. Math. 12. Qui fecerit voluntatem patris mei, hic meus frater & soror mea est. Secundo dicitur ecclesia Christi soror eius per participationem unius paternae coelestis hereditatis, ad Roma. 8. Si filii & haeredes, haeredes quidem Dei, coheredes autem Christi, gloss. in quo & cum quo beati erimus. Et super illud. Vulnera sui cor meum foror mea, dicit gl. cohaeres. Ceterum etiam ecclesia legitur nominata filia, secundum illud Cant. 7. Quam pulchri sunt gressus tui in calciamentis filia principis, glo. i. Dei. Et psal. xliiii. dicitur. Audi filia, & uide & inclina aurem tuam. Dicitur autem ecclesia filia Dei per gratiam, s. adoptionis, secundum illud Ioan. 1. Dedit illis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine eius, ubi gl. dicit. Mirabilis potestas, ut qui filii diaboli erant, filii Dei, & fratres Christi per eum liberati dicantur.

Filia Dei

Cap. XXXVII. Quare etiam dicatur sponsa, & de tempore desponsationis eius.

Sponsa Christi

AMPLIUS etiam ecclesia sponsa Christi legitur appellata unde Cant. 4. Veni de libano sponsa mea coronaberis, & Cantic. 5. Veni in hortum meum foror mea sponsa mea. Dicitur autem sponsa ipsa ecclesia, quia Christo indissolubili mutui amoris uinculo copulata. De quo amore mutuo ipsa sponsa ita Cant. 7. loquitur. Ego dilecto meo, & ad me conuerso eius. Super quo uerbo Bern. in sermone. lxxix. super Cant. pulchre ita dicit. Quid sponsa nisi congregatio iustorum, quid ipsa nisi generatio quaerentium faciem sponsi. non enim ille intendit huic, & non ista illi, propter hoc utrumque ponit, & ego illi, & ille mihi. Ille mihi, quia benignus & misericors est. Ego illi, quia non sum ingrata. Ille mihi gratiam ex gratia. Ego illi gratiam pro gratia. Ille meae liberationi, ego illius honori. Ille saluti meae, ego illius uoluntati. Ille mihi & non alteri, quia una sum columba eius. ego illi & non alteri. nec enim audio uocem aliorum, nec enim acquiesco dicentibus mihi, ecce hic est Christus ecce illic est, haec Bern. Præterea hanc sanctam sponsam aperte ac pulchre beatus Ioan. describit Apoc. 21. ita dicens. Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem descendentem de caelo a Deo paratam sicut sponsam ornata uero suo. Et sequitur. Audiui uocem magnam de throno dicentem, ecce tabernaculum Dei cum hominibus, & habitabit cum eis. Quod uerbum tractans beatus Bern. super Cant. sic ait. Ad quod credo ut sibi acquirat sponsam de hominibus, miriores, ad sponsam ueniebat & absque sponsa non ueniebat, quaerebat sponsam & sponsa cum ipso erat. An duae erant, absit. una enim ait columba mea, sed sicut de diuersis omnium gregibus unum facere uoluit, ut sit unum ouile, & unus pastor: ita cum haberet sponsam inhærentem sibi a principio multitudinem angelorum, placuit ei & de hominibus conuocare ecclesiam atque unire illi quae de caelo est, ut sit una sponsa, & unus sponsus. De desponsatione uero eius dicitur Osee. 2. Desponsabo te mihi in sempiternum, & desponsabo te mihi in iustitia, & iudicio, & misericordia, & miserationibus, & desponsabo te in fide, & scias quia ego dominus, ubi dicit gloss. Ter ponit desponsabo te. Primo enim despondit eam sibi in Abraham, cui ait Gene. xvii. Tu custodies ergo pactum meum, & semen tuum post te in generationibus suis

Desponsatio ecclesiae

suus, hoc est pactum meum, quod obseruabitis inter me, & uos, & semen tuum post te: circumcidetur ex uobis omne genus masculinum, & circumcidetis carnem praeputii, ut sit signum foederis inter me & uos, gl. interli. in testimonium scilicet ut ego dominus uester Deus, & uos populus meus a gentibus diuisus. Secundo desponsata fuit sub Moysè in monte Synai in datione legis, unde glo. scilicet. Osee. 2. ita subiungit. Secundo despondit eam in monte synai dans ei pro sponsalibus legis iustitiam, & iudicium, & misericordiam. Vnde Exo. 19. dicitur. Descendit Deus super montem synai, & uocauit Moysen in cacumine eius. Et infra. Locutusque est dominus cunctos sermones hos. Ego enim sum dominus Deus tuus qui eduxi te de terra Aegypti de domo seruitutis, non habebis Deos alienos praeter me &c. glo. alii dii non erunt tibi praeter me. Tertio ut dicta glo. loco supradicto fuit desponsata in aduentu filii Dei quod est in fide trinitatis, in qua fide statim credentes sciunt quia ille est Deus.

Cap. XXXVIII. In quo ponitur solutio cuiusdam difficultatis circa ea quae dicta sunt de tempore desponsationis ecclesiae.

ORITVR autem hic quaestio quae non parum pulsare potest animos minus doctos, quia cum ante Abraham ecclesia fuerit semper Deo uinculo dilectionis coniuncta ut supra, cum de antiquitate ecclesiae tetigimus, huiusque amoris copula qua in uno spiritu anima Deo coniungitur constituat spirituale matrimonium. Dicit namque Bern. super Cant. Conformitas dilectionis maritat animam uerbo, si perfecte diligit nuplit. Mirum est & quaestione dignum quomodo dictum sit quod sub Abraham primo ecclesia Deo sit desponsata. Pro cuius difficultatis solutione notandum quod dupliciter loqui possumus de desponsatione ecclesiae. Vno modo ut importat simplicem copulam dilectionis cum Deo, & sic dicendum uideretur quod cum semper in ecclesia fuerint aliqui iusti Deo semper electi quando ecclesia fuit, sponsa Dei fuisse dicenda est. unde Origene. super Cant. dicit. Non enim tu mihi ex aduentu Saluatoris sponsam dici aut ecclesiam putes, sed ab initio humani generis. Secundo loqui possumus de desponsatione prout dicitur consensum aut pactiorem conjugalem per uerba de praesenti, aut sine certa expressum. Ut autem magister sententiae in iiii. di. xxvii. ponit, causa efficiens matrimonii est consensus, non quilibet, sed per uerba aut certa signa expressus. Quod autem tale pactum fuerit inter sponsam Christum, & sponsam ecclesiam egregius testis est sanctus propheta Ezech. 16. ca. ita di. Iuravi tibi, & ingressus sum pactum tecum ait dominus Deus, & facta es mihi, scilicet sponsa. Et isto modo accipiendo desponsationem, recte dictum est quod sub Abraham in circumcisione ecclesia Deo prima desponsata sit: ibi enim legitur expressa quaedam pactio facta inter Deum & populum fidelem, & expresso signo sensibili populus fidelis ab infideli est primo separatus. Vnde ait dominus ad Abraham Gen. 17. Statuam pactum meum inter me & te & inter semen tuum post te in generationibus suis foederis sempiterno, ut sim Deus tuus, & seminis tui post te. Et infra dicit dominus ad Abraham. Et tu custodies ergo pactum meum, & semen tuum post te in generationibus suis, hoc est pactum meum

Desponsatio ecclesiae duplex.

quod obseruabitis inter me, & uos & semen tuum post te. Circumcidetur ex uobis omne masculinum, & circumcidetis carnem præputii, ut sit in signum fœderis inter me & uos, glo. interlin. in testimonium, scilicet quod ego sum uester Deus, & uos populus meus a gentibus diuisus. Præterea eadem ratione recte secundo dicitur desponsata sub Moyse in datione legis, tunc enim populus fidelis expresso pacto se astrinxit ad Deo seruiendum, parendumque præceptis legis illius, unde Exod. 24. Legente Moyse uolumen legis audiente populo. Respondit populus. Omnia quæ locutus est dominus faciemus, & erimus obediētes. Ille uero sumpsum sanguinem resperfit in populum, & ait. Hic est sanguis fœderis quod pepigit dominus nobiscum super cunctis sermonibus istis. Præterea eadem ratione merito ecclesia tertio dicitur desponsata in aduentu filii Dei in carnem, in quo fidei lumen amplius resulsit. Vnde in die Epiphaniæ in quo stella noui fœderis. Magos gentium primitias ad Christum perduxisse legitur, & sacri baptismatis institutio commemoratur: per quod quis corpori Christi quod est ecclesia incorporatur sic cantatur a fidelibus. Hodie cœlesti sponsa iuncta est ecclesia. De nuptiis autem huius sponsæ cum Christo dicitur Mat. 22. Simile est regnum cœlorum homini regi qui fecit nuptias filio suo, ubi glo. interlin. dic. Qui per incarnationis mysterium ecclesiam filio suo copulauit. Tunc enim ut dicit beatus Grego. in Homelia. Deus pater Deo filio suo nuptias fecit, quando hunc in utero uirginis humanæ naturæ coniunxit, quando Deum ante secula fieri uoluit hominem in fine seculorum. Et infra Uterus autem genitricis uirginis huius sponsi thalamus fuit. Vnde & psal. dicit. In sole posuit tabernaculum tuum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo. Tanquam sponsus quippe de thalamo suo processit, quia ad coniungendam sibi ecclesiam incarnatus Deus de incorrupto utero uirginis exiuit, hæc Grego. Præterea de huius sponsæ nuptiis Apoc. xix. loquitur. Gaudeamus, & exultemus, & demus gloriam ei, quoniam uenerunt nuptiæ agni, & uxor eius præparauit se, glo. Nuptiæ, id est iuncta est ecclesia Christo, & conueniens fuit ut coniungeretur, quia ipsa ecclesia fecit se idoneam ut reciperetur. Vbi considerandum, quod harum nuptiarum sponsalia contracta fuerunt in prophetarum sponsione, perfectum matrimonium fuit per uerba de præsentemurua collocactione Mariæ, & angeli, ubi uirgo gloriosa consensum præbens ait. Ecce ancilla domini fiat mihi secundum uerbum tuum. Luc. 1. Matrimonium uero consummatum fuit in carnis, & uerbi unione. Vnde Aug. super titulum psal. xliiii. dicit. Coniunctio nuptialis, uerbum & caro, huius coniunctionis thalamus, est uirginis uterus. Fœcundatur coniunx in Christi passione, quia de latere Christi fluxit sanguis, & aqua, quibus significabantur sacramenta per quæ fœcundatur ecclesia. Solemnitas harum nuptiarum inchoata fuit in ascensione domini. Vnde ad Eph. 4. Ascendens Christus in altum captiuam duxit captiuitatem, dedit dona hominibus, quia beatus Aug. li. de symbolo. ita ait. Exulta sponsa ecclesia quia nisi in Christo ista fuissent tu formata non es, uenidit redemit te occisus dilexit te, & quia te plurimum dilexit mori uoluit. O magnum sacramentum huius coniugii. O quam magnum mysterium huius sponsi, & sponsæ & non explicabitur huiusmodi digne humanis uerbis, de sponso sponsa nascitur, & ut nascitur statim illi coniungitur, & tunc sponsa nubit quando sponsus moritur, & tunc illæ sponsæ coniungitur quando

Nuptiæ
eccl. sive
cum Chri

Psal. 19.

do a mortalibus separatur, quando illæ super cœlos exalatur tunc ista in omni terra fœcundatur, hæc Aug.

Cap. XXXIX. De donariis, & muneribus quibus Christus sponsam suam ecclesiam decorauit singulariter etiam præ angelis.

CVM autem apostolus de matrimonio primorum parentum ad Eph. 5. loquens subiunxerit. Sacramentum hoc magnum est in Christo & ecclesia, aperte designauit matrimonium carnale figuram esse spiritualis matrimonii Christi, & ecclesiæ, quare cum in carnali matrimonio solitum sit ut sponsus sponsæ dotes, & munera donet ad ornatum sponsæ, & solatium matrimonii, secundum illud Gen. xxxiiii. ubi Sichen ait Jacob, & filiis eius. Augere dotem, & munera postulate, non dubium quin sublimis ac nobilissimus ille sponsus, scilicet Christus pro sua magnificentia in sponsalibus istis largitus fuerit sponsæ suæ amplissima donaria quibus illam subarrauit ac præciosissima in illius decorem contulerit ornamenta, sicut habetur. Ezech. 16. ubi dicit sponsus ipse ad ecclesiam. Iuravi tibi, & ingressus sum pactum tecum. Ecce pactio contracti matrimonii. Et facta es mihi, scilicet sponsa. Et sequitur. Et lauite, scilicet aqua baptismi, ad Eph. 5. Mundans eam lauacro aquæ uitæ. Apoc. 1. Dilexit nos, & lauit nos in sanguine suo, & unxit te oleo, scilicet specialis gratiæ. Vixit te Deus oleo lætitiæ, psal. xliiii. & ii. Cor. 1. inquit. Qui autem confirmat nos nobiscum est in Christo, & qui unxit nos Deus. Vestiu te discoloribus illa scilicet uarietate uirtutum, de qua apostolus ad Col. 2. scribit dicens. Induite uos sicut electi Dei sancti dilecti uiscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, & cetera quæ sequuntur. Et calciaui te iacincto, id est adornauit, sanctos tuos sancta, & cœlesti intentione, quam iacinctus designat. Cinxi te bysso, id est continentię cingulo. Et indui te subtilibus, id est ornamentis spiritualibus pluribus, & multiplicibus. Sequuntur alia plurima in textu per quæ maxima munera gratiarum, & ornamenta uirtutum designantur, quibus Christus sponsam suam ecclesiam magnificentissime dotauit. uerum cum Prouer. ulti. dicatur. Quod byssus, & purpura indumentum eius, scilicet sponsæ, non tantum decore uirtutum qui per byssum accipitur sed etiam prærogatiua priuilegiatę, & gloriose auctoritatis quæ per purpuram, qua uestis regia intelligitur, sponsa ipsa ecclesia est a Christo magnificentissime sublimata. Habuit siquidem Christus in sua persona priuilegia quædam dignitatę, & auctoritatę clarissima, quæ sponsæ suę ecclesiæ ex hominibus assumptæ suo modo communia fecit, quæ etiam angelis ipsis non indulsit. Ipse enim est uerus sacerdos, bonus pastor, dulcis mediator, æquus iudex, singularis medicus, inexpugnabilis ostiarius, unigenitus filius, sicut ipse solus omnia hæc habet, ita soli ecclesiæ in suis sacerdotibus, & præiatis illa dereliquit, ut nec ipsis angelicis spiritibus sint indulta. Christus in primis uerus sacerdos fuit, secundum illud. Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem melchisedech, psal. cix. qui pridie quod pateretur accipiens panem in manibus suis, ipsumque diuinitatis suæ potestate in corpus suum

Ecclesiæ
donatio-
nes.

Christi
præroga-
tiue

Christus
fuit sacer-
dos ue-
rus

conuertens discipulis suis tradidit dicens . Accipite , & manducate ex hoc omnes, hoc est corpus meum . Math.26. ubi reuera unus , & idem fuit & cibans, & cibus, & munerans, & munus, offerens, & oblatum , ut ait Hiero. & habetur in ca. Nec Moyses , de conse. di.2. Et antiquorum uersus est. Rex sedet in cœna turba cinctus duodena . Se tenet in manibus, se cibat ipse cibus, ubi idem fuit sacerdos, & sacrificium, extra de sum. tri. & fide catho. Hanc admirandam consecrandi potestatem angelis non concessit, sed sponsæ suæ ecclesiæ donauit sacerdotibus, quibus in apostolis ait . Hoc facite in meam commemorationem . Luce. 22 . Presbyteris namque solum datum est tam admirabile sacramentum conficere ceteris quæ ministrare fidelibus, in ca. Perlectis, di.25 . Vnde in ca. Cleros, di.21. Sacerdos dictus est, quia consecrat, & sanctificat, hoc tamen admirandum mysterium sacerdos non alia potestate adimplet, non alterius quam ipsius Iesu Christi sermone peragit, ut Ambro. in li. de sacramentis dicit, & habetur in c. Panis, de conse. di.2. Præterea secundo Christus est bonus pastor: qui non solum doctrine pabulo & exemplo sanctitatis oues suas paut sed pro eis animam suam posuit. Ioan.10. Pastoralem hanc curam hanc regis auctoritatem sponsæ suæ ecclesiæ prælatis commisit quos operis sui uicarios eidem contulit præesse pastores . Vnde beato Petro Christus totius dominici gregis curam committens , & in eo suis successoribus ait . Pasce agnos meos. Ioan.ulti . Hanc profecto pastorem dignitatem angelis non donauit qui ab humana conuersatione semoti sunt . Ministri siquidem bene sunt dicente apostolo ad Heb.1. Omnes sunt administratores spiritus, non autem pastores . Ceterum ipse Christus dulcis optimusque mediator est 2. Thi.1 . Vnus mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus , qui inter nos & Deum pacem fecit, reconcilians ima summis unde sequitur . Qui dedit redemptionem seipsum pro multis, & ad Rom. 5. dicit apostolus . Cum inimici essemus Deo reconciliati sumus per mortem filii eius . Huius officii dignitatem sponsæ suæ sacerdotibus Christus indulgit, qui per penitentię sacramentum per præciosum altaris sacrificium, perque gratas Deo preces tanquam mediū arbitri inter Deum, & homines ministerium peragunt mediatoris, omnipotentī Deo qui offensus fuerat peccatores reconciliando . Vnde Leo Papa, ut habetur de peniten. di.1. c. Multiplex, hoc idem probat dicens. Mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus hanc præpositis ecclesiæ tradidit potestatem, ut consentibus penitentię satisfactionem darent, & eadem satisfactione purgatos ad communionem sacramentorum per ianuam reconciliationis admitterent. Vnde & Moyses Deut. 5. inquit. Ego sequester, & mediū sum inter Deum & uos. Angelis autem huius officii auctoritas concessa non est: quia huiusmodi sacramentalis reconciliatio non per angelos, sed per ora sacerdotum expletur. unde illis non dictum est sed hominibus quorum miseritis peccata remittuntur eis, & Amb. ut habetur de peni. di.1. c. Verbum hoc idem probat dicens . Hoc ius solis sacerdotibus est permissum, glo. super illud. 2. Thi.1 . Vnus mediator est, &c. dicit. Boni angeli inter miseros mortales, & beatam immortalitatem mediū esse non possunt. Amplius est equus iudex, qui sedet super thronos, & iudicat æquitatem. Ioan. 5 . Omne iudicium dedit pater filio. Hanc iudicariam potestatem ipse Christus sponsæ suæ ecclesiæ contulit in prælatis, qui tanquam uicarii ipsius Iesu Christi iudicii nomen obtinent in ecclesia . unde Math.17. Si peccauerit in te

Pastor bonus

Mediator optimus.

Iudex æquus

frater

frater tuus, sequitur. Si te non audierit, dic ecclesiæ . glo. i. his qui præsumunt ecclesiæ. Cuius throni ciuitas, & principatus maximè resplendet in apostolica sede. Vnde Petro ipse dominus Iesus Christus ait. Tibi dabo clauas regni cœlorum, tibi glo. dicit. Vide quantam potestatem habet petra super quam ædificatur ecclesia, ut etiam iudicia eius maneat firma quasi Deo iudicante per eam . Hæc non est data angelis, administratores quidem sunt, non iudices. quod ex illo loco euangelii satis aperte colligitur, ubi dicitur. Potestatem dedit ei, id est filio iudicium facere, quia filius hominis est. Cum ergo angeli non nobiscum communiunt in humana natura, manifestum est illis non conuenire respectu hominum auctoritatem habere iudicii. Item Christus dicitur medicus singularis, quia solo uerbo restaurat uniuersa uirtus enim ex illo exibat, & sanabat omnes . Luc.6. Hanc medendi facultatem Christus sponsæ suæ ecclesiæ ministris communicauit, quæ per sacramentorum exhibitionem quæ uasa medicinalia sunt in quibus diuina uirtus secretius salutem operatur, ut dicit Aug. languores ac morbos curat animarum . Hanc potestatem angelis non indulgit, quia ut ait Criso. in li. de laudibus Pauli. Homines non angelis prædicatio, & administratio sacramentorum commissa est. Cuius duplex ratio a sancto Tho. in.iiii. senten. dist. v. talis assignatur . Primo quia angeli non conueniunt sicut homines cum uerbo incarnato a quo sacramenta fluxerunt in natura assumpta, nec etiam cum sacramentis in quibus est spiritualis uirtus in corporeis elementis sicut homines ex natura spiritali, & sensibili compositi sunt . Secundo quia ad necessitatem baptismi, & aliorum sacramentorum potestas eis concessa non ualere, cum non sint in promptu hominibus, ut eorum ministerium facile haberetur . Demum Christus dicitur inexpugnabilis ostiarius . Ipse siquidem est quæ aperit, & nemo claudit, & claudit, & nemo aperit . Apocal.iii. Hanc dignitatem contulit ecclesiæ suæ pastoribus suis, quibus ait. Quæcumque ligaueritis super terram, erunt soluta & in cœlis. & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in cœlis, ut Math.16. unde beatus Petrus apostolus quia præ ceteris clauium potestate donatus est, clauicularius regni cœlorum depingitur, & appellatur . Vnde beatus Aug. in quodam sermone apostolorum Petri, & Pauli ita dicit . O inestimabilis, & immensa potestas hominem in terra positum tenere cœlum. Ecce nunc ad nutum Petri diuini regni claustra patefcunt . Accepit enim a Christo clauas regni cœlorum, ut solutus uinculis peccatorum aperiret credentibus regna cœlorum. Et infra ipse Christus credentibus factus est uia, posuit ad uicem suam in seculo cœlestis regni clauicularium Petrum, ne difficilem sibi ad cœlum quispiam existimaret accessum, hæc Aug. Item Christus est unigenitus Dei filius ad quem uox patris intonuit . Hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui. Math.iii. Et psal. cix. dicit. In splendoribus sanctorum ante luciferum, id est ante omnem creaturam genui te. glo. Ex occulta, & secreta substantia mea genui te ineffabiliter . Hanc autem filius ecclesiæ tribuit potestatem . Ioan. i. Dedit eis potestatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine eius, glo. Mirabilis potestas, ut qui filii diaboli erant, filii Dei, & fratres Christi per eum liberati dicantur, de quo ad Gal.iii. dicit apostolus . Misit Deus filium suum, ut adoptionem filiorum Dei reciperemus, ubi glo. dicit . Vnicum enim filium Deus habet quem genuit de substantia sua: nos autem non de substantia sua genuit. creatura enim

Medicus singularis.

Ostiarius inexpugnabilis.

Filius dei unigenitus.

sumus quam non genuit sed fecit, & ideo ut fratres Christi secundum modum nostrum adoptionem recipere dicit, ut significaret nos hoc amississe in Adam, ex quo mortales sumus. Hæc glo. Vnde ideo ut dicitur in sententia di. x. filii adoptiu dicimur, quia cum nati fueramus filii ire, per gratiam facti sumus filii Dei. Hæc plane potestas, hæc gratia data non est angelis ut scilicet, ex filiis ire in filios possent redire Dei. irreparabilis enim fuit castus eorum. Hoc enim ut inquit Damas. quod hominibus est mors angelis est castus, nec pro eis mortuus est Christus sed pro hominibus quibus natus est. Vnde angelus ad pastores. Annuncio uobis gaudium magnum, natus est uobis saluator mundi, Luc. 2. Et hæc de his quæ ecclesia Christi sponsa ab ipso sponso suo Christo suscepit in dorem, nos dixisse sufficiat.

Cap. XL. Quod ecclesia dicatur coniunx Christi, & mater fidelium.

ECCLESIA pro amplitudine prolis suæ coniunx siue uxor Christi appellatur. Vnde de ea psal. cxxviii. dicitur. Vxor tua sicut uitis abundans in lateribus domus tuæ. Super quo uersu dicit Aug. Vxor tua Christo dicitur, ergo uxor eius ecclesia cuius nos ipsi filii: Vbi notandum quod coniunx ista Christi, scilicet ecclesia pro sua amplissima dignitate in multis coniugibus memoria dignis in sacra scriptura figurata monstratur. Figurata quippe fuit primo in Eua coniuge primi parentis Adæ. Vnde ad Ephe. 5. doctor gentium cælestium conscius secretorum apostolus Paulus post commemorationem coniugii Adæ & Eue subiungit: Sacramentum hoc magnum est: ego autem dico in Christo, & in ecclesia. Plane sicut in Eua matre uiuentium omnium figurata est ecclesia, quæ omnium fidelium mater est, unde Aug. super illud psal. cxxvii. Ecce hæreditas domini filii &c. dicit. Parit ecclesia filios coniunx Christi, in cuius figura Eua mater uiuorum appellata est. Secundo figurata est in coniuge Abraham, scilicet Sarra, quæ secundum promissionem concepit, & peperit Isaac qui interpretatur risus Gene. 25. Vnde glossa. Genes. 20. Abraham Christum significat, Sarra ecclesiam Abraham honoratur propter Sarræ pulchritudinem Christus propter ecclesiam: Vnde mirabilis Deus in sanctis suis psal. lxxvi. Tertio figurata est coniunx Christi ecclesia in Rebecca coniuge Isaac, quæ pulchra facie interpretatur. Et ecclesiæ dicitur Cant. 2. Facies tua decora, unde glo. Greg. quæ ponitur Gen. 2. super illo uerbo. Introduxit Isaac eam, scilicet Rebeccam, in tabernaculum, dicit. Hanc Isaac in tabernaculum matris introduxit, & uxorem accepit quia in loco synagoge de qua natus est Christus, ecclesiam diligit, ut quæ cognatione, id est prædestinatione dilecta erat, amore coniuncta uxor fiat. Quarto figurata est in coniugibus Iacob, scilicet Rachele pulchra, & Lya laboriosa quæ uiro Patriarchas parurunt. Vnde glo. super Gen. ca. xxix. Rachel pulchra facie, & uenusto aspectu, iunior & pulchrior prius sterilis postea fecunda ecclesiam significat quæ tempore posterior synagoga, sancta corpore, & spiritu est. Oculi eius decori, quia euangelium uidere merueret. Quinto figurata fuit in Hester, quæ repudiata regina Vasthi coniunx facta est Assueri regis, quæ ut dicitur Hester. 2. Erat pulchra nimis & decora facie, ubi glo. inquit Hester interpretatur absconsa edissa misericordia, hoc est gentium ecclesia,

sa, quæ in abscondito cordis nutriens castitatem fidei misericordiam, & gratiam coram oculis domini inuenit, repudiata synagoga, quæ in Osee uocatur absque misericordia. Præterea cum ut iam dictum est, sancta, & uniuersalis ecclesia coniunx Christi sit, non autem sterilis sed sicut uitis abundans in lateribus domus suæ, psal. cxxvii. pater aperte rationabiliter, quod mater sit omnium fidelium, mater omnium uiuentium in fide, & charitate Christi. Vnde glo. super illud psal. lvii. Alienari sunt a uulua, errauerunt ab utero, glo. Uulua uel uterus charitas ecclesiæ accipitur in qua conuersi recipiuntur & nascuntur dum fidei rudimenta suscipiunt, & paulatim nutriuntur donec in eis formata ueritate ad lucem generentur. Mater ergo est ecclesia omnium filiorum Dei, quare beatus Aug. li. de symbolo dicit. Si quis absque ecclesia inuentus fuerit alienus erit a numero filiorum Dei, nec habebit Deum patrem qui ecclesiam noluit habere matrem. Vbi notandum quod ut ex glo. in hoc loco & super illud psal. cxxx. Sicut ablactatus super matrem suam colligitur. Sicut carnalis mater in sobole carnali quinque uicissitudines obseruat, & tempora, ita & in spirituali educatione sancta mater ecclesia eadem custodit. Primo enim puer concipitur, id est in utero nascitur. Secundo in utero alitur. Tertio in lucem emittitur. Quarto matris manibus gestatur, & lacte nutritur ut crescat. Quinto ablactatur, ut ad patris mensam accedat, ut sic ualidiori cibo alatur. Primum ergo tempus est conceptionis, secundum in utero alitionis, tertium emissionis, quartum portationis & lactationis, quintum ablactationis, ita de illis quos educat ecclesia. Primo enim in utero nascuntur, id est concipiuntur, dum rudimentis fidei instruuntur in cathecismo, & exorcismo. Secundo in utero aluntur dum in fidei primordiis plenius informantur proficiunt. Deinde tertio in lucem educuntur dum per baptismum regenerantur. Quarto quasi ecclesiæ manibus portantur, & lacte aluntur donec a lacte sancti spiritus separati ad mensam patris accedant ut ualido uescantur cibo scilicet pane angelorum, in principio erat uerbum. Hinc est quod Abraham non in natiuitate Isaac, non in circumcisione, sed in ablactatione magnum conuiuium dicitur fecisse, hæc ibi. Quare beatus Aug. lib. de symbolo. in fine ita de ecclesia loquitur. Sancta mater ecclesia in qua huius sacramenti determinatur auctoritas mater & uirgo, corpore casta prole fecunda, sponsa Christi pie nutrit filios quos Deo patri dignos assignare contendit. Filii diligite tantam matrem. Filii boni nolite deserere uos continue requirentem, rependite uicem, amate amantem, tanta est, talis est, nobilis est regina prole fecunda est, non eam patiamini aut pessimorum seruatorum iniuriis infidibusque macerari. agite causas matris uestræ, exquirite eius amplissimam dignitatem, seruus malus non insultet domino, hereticus arriani non insultet ecclesiæ, lupus est, agnosceite, hæc Aug. Vbi considerandum uenit merito in hoc loco quomodo ecclesia non solum fidelium sed etiam ipsius Christi, cuius sponsa, & coniunx est, mater dicatur. Quod autem dicatur mater etiam ipse Christus ipsa ueritas testatur, dicens. Quicumque enim fecerit uoluntatem patris mei qui in cælis est ipse meus frater, & soror & mater est. Math. xii. Frater quidem, & soror, quia geniti a Deo spiritualiter a quo ego naturaliter genitus, ipse quippe ut ait apostolus, primogenitus est in multis fratribus, glo. Frater dignatus est uocare omnis qui per eius pri-

Mater fidelium.

Mater Christi.

matum in Dei gratia renascuntur. Posuit autem utrunque sexum ne foeminam uideretur excludere. Mater uero quia in cordibus credentium me generauit uerbo, & exemplo. Vnde apostolus ad Gal. iiii. ait. Filioli mei quos parturio donec formetur in uobis Christus. Ne autem alicui uideatur impossibile quod de ecclesia iam diximus, uidelicet quod sit respectu unius, & eiusdem, scilicet Christi, filia, soror, coniunx, & mater; cum in carnalibus coniugiis nulla huiusmodi exempla reperiantur; est considerandum, quod ut inquit beatus Aug. super psal. cxxvii. tra&ans illud uerbum. Filii tui sicut nouelle oliuarum. In istis carnalibus nuptiis, & coniugiis, alia uxor, alii filii, in ecclesia quæ uxor ipsi filii. Ad ecclesiam enim pertinent apostoli, & in membris erant ecclesiæ: ergo & in coniungendo ipsius erant, & coniunx erant secundum proportionem suam quam in membris obtinebant. Quare ergo de illis dicitur cum recesserit ab eis sponsus, tunc ieiunabunt filii sponsi: ergo ipsa coniunx, & ipsa filii. Mirum dico fratres mei. In uerbis autem domini inuenimus quia quæ uxor ipsa & filii. Ecclesiam enim & fratres ipsius esse, & sorores ipsius esse & matrem ipsius esse. Nam cum ei nunciaretur mater eius, & fratres eius stantes. Respondit dominus & ait. Quæ mihi mater aut qui fratres? Et extendit manus suas super discipulos suos, & ait. Ecce mater mea & fratres mei. Fratres erant, mater, quomodo erant, addidit. Qui fecerit uoluntatem patris mei, ipse mihi frater, soror, & mater est. Mater quomodo, nisi quia ipse Christus est in Christianis quos Christianos per baptismum quotidie parit ecclesiæ: ergo in quibus intelligis coniugem, in illis matrem, in illis filios. Hæc Aug.

Cap. XLI. Quod ecclesia quanquam coniunx Christi, & mater omnium fidelium dicatur esse, uirgo tamen tota esse non desinit.

Ecclesia
tota uir-
go est.

QVONIAM fortassis aliquibus qui ita carnalibus assuetum habent sensum, & ingenium sensibilibus concreuerunt, ut de spiritualibus non spiritualiter sed carnaliter iudicent, uidebitur extraneum quod ecclesia coniunx sit, & mater innumerorum filiorum multitudinem fecundissima, & nihilominus tota uirgo esse dicatur, placuit nobis de hoc aliquid tangere. Plane mater ecclesia tota uirgo est, aliàs non respiceret eam illud Cant. iiii. Tota pulchra es amica mea & macula non est in te. Plura sunt scripturæ sanctæ, loca quæ sanctam Dei ecclesiam uirginem attestantur: sicut omnia illa in quibus apud prophetas. Virgo filia syon, uirgo israel dicta est. Dicitur etiam Mat. xxv. Simile est regnum cælorum decem uirginibus &c. Per has decem uirgines omnes Christiani significantur. Duæ quippe sunt uirginitates, altera corporis, altera spiritus. Corporis uirginitatis est, ut ait Aug. lib. de nup. & concup. in carne corruptibilibus incorruptionis perpetua meditatio, id est propositum firmum rationis ab omni pollutione seruare corpus intactum. Vel ut dicit super psal. cxlvii. uirginitas carnis est corpus intactum. Virginitas uero mentis est fides incorrupta quæ uirginitas est omnium fidelium. unde Aug. super Ioan. Omnis ecclesia uirgo appellata est, diuersa sunt membra ecclesiæ, diuersis donis pollere uidetur atque gaudere. alii coniugati, aliæ coniugata, alii uiduati uxoribus uxores ultra non quærunt, aliæ uiduatae maritos ultra non quærunt, alii integri-

tegritatem ab ineunte ætate conseruant, aliæ uirginitatem suam Deo deuouerunt, diuersa sunt munera sed omnes isti una uirgo est. Vbi est ista uirginitas? non enim est in corpore. in corpore enim pauçarum foeminarum est, & si dici uirginitas in uiris potest, paucorum uirorum. Foeminarum sanctitas integritas etiam corporis est in ecclesia, & honorabilius membrum est. Alia autem multa non in corpore sed omnia in mente seruant uirginitatem quæ est ista uirginitas? mentis est. Quid est uirginitas ecclesiæ? integra fides, solida spes, sincera charitas. Item idem Aug. & habetur in ca. nuptiarum. xxvii. q. i. Ipsa ecclesia Christi coniunx est quæ fidei spei charitatis integritate non solum in uirginibus sacris sed etiam in coniugatis fidelibus tota uirgo est. Vniuersæ quippe ecclesiæ cuius omnia illa sunt membra. Apostolus dicit. Apraui uos uni uiro uirginem castam exhibere Christo. Hoc scribit apostolus ad Eph. & ad Cor. i. cuius sensus est. Despondi, id est laboraui siue adaptaui fide & sacramentorum exhibitione desponsari, uos uni, non multis. Viro scilicet legitimo Iesu Christo uero sponso. Vos inquam uirginem non uirgines, quia licet plures sitis natura: una tamen estis fide spe, & charitate. Cant. 6. Una est columba mea. Castam scilicet mente, exhibere, id est ut exhibeatis uos Christo existentes uirginem castam per fidei integritatem. Vbi notandum quod duplex assignatur differentia inter coniugium Christi, & ecclesiæ, & alia carnalia coniugia hominum. Prima assignatur in glo. super illud Osee. 2. Sponsabo te mihi in sempiternum quæ est quod homines de uirgine non uirginem faciunt. Deus uero coniunctus etiã meretricibus eas uirgines facit. anima quippe qualiscunque ante fuerit quantumcunque prius corruptionibus prostituta iacuerit coniuncta Christo per coniugium uirgo est. Vnde de omnibus fidelibus dicitur Apoc. xiiii. Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati. uirgines enim sunt, ubi in mulieribus errorem significauit, quia error per mulierem cœpit, ut ait glo. 2. ad Corin. 11. Si uero quæratur, quomodo hæc auctoritas de omnibus fidelibus intelligenda uenit, cum de saluatorum numero sint multi qui sæpenumero erroribus multis fuerunt coinquinati. Dicimus hoc ideo dici, quia omnes finaliter bonos Deus misericordia reputat nunquam fuisse coinquinatos. Pari ratione in sequentibus dicitur. Et in ore eorum non est inuentum mendacium. Vnde glo. super illud Osee. 2. Sponsabo te mihi in sempiternum, dicit. Nota misericordiam uiri, meretrix diu fornicata ad uirum reuertitur, nec reconciliari uiro sed sponsari dicitur. Secunda differentia est quod homines non possunt coniugem sine corruptione fecundare. Christus autem sic, unde Aug. & ponitur in ca. Nuptiarum, ubi supra. Nouit autem ille scilicet Christus coniugem uirginem sine corruptione fecundare quem in ipsa etiã carne potuit mater sine corruptione procreare. Non est ergo mirandum si sancta ecclesia simul dicatur, & mater & uirgo. Mater quidem fecunda non de uiro sed de spiritu. Virgo fidei sacramento. Vnde beatus Amb. li. de sancta uirgi. ait. Sancta mater ecclesia immaculata coitu, fecunda partu, uirgo est castitate, sed mater est prole. Parturit itaque nos uirgo, non uiro plena sed spiritu, parturit nos quam uirgo, non cum dolore membrorum, sed cum gaudiis angelorum. Nutrit nos uirgo, non corporis lacte, sed apostoli quo informem adhuc crescentis populi lactauit ætatem. Quæ igitur nupta plures liberos habet quam sancta mater ecclesia? quæ uirgo est sacramento, sed mater est populis, cuius fecunditatem etiam sacra scriptura testatur

Coniugiū
Christi
&c.

quoniam plures filii deserere quam eius que habet uirum. Hæc Ambrosius.

Cap. XLII. Quod ecclesia dicatur regina.

Ecclesia est regina.

AMPLIUS sancta Dei ecclesia legitur Regina nuncupata. Vnde psal. 44. dicitur. Astitit Regina a dextris tuis. glo. i. ecclesia que sub rege regit. Astitit a dextris, id est in æternis spe. In uestitu deaurato, id est in doctrina sapientie. Circundata uarietate, id est in omnibus linguis uariata, in linguis est uarietas, & unitas in auro, quia, ut dicit Augu. in glo. eandem sapientiam eandem doctrinam, & disciplinam omnes linguæ prædicant. Dicitur autem ecclesia Regina triplici ratione. Primo quia coniunx est domini, si licet Iesu Christi, in cuius uestimento, & femore scriptum est. Rex regum, & dominus dominantium. Apoc. 19. Secundo dicitur Regina quia ipsa in membris suis ueris prudenter, & uirtuosè se regit, qui prælati cunctis motibus carnis, modo luxurie appetitum refrenant, modo æstus uaritia temperant, modo gloriam declinant, modo suggestionem liuoris obruunt, modo ignem furoris extinguunt. Reges ergo tales, ut ait Greg. uerè sunt qui tentationum suarum motibus non consentiendo succumbere sed regendo præesse nouerunt. Vnde reges, ut inquit Isid. a rectè regendo uocati sunt, ideoque rectè faciendo regis nomen tenetur, peccando amittitur. Rectè ergo illi reges uocantur qui tam semetipsos quam subiectos bene regendo modificare nouerunt. Tertio ecclesia sancta Regina nominatur ratione principatus, & prælationis quam habent præpositi in ea. Vnde glo. super psal. 44. Vt Regina, quia sub rege regit, scilicet prælatos suos, qui non immerito reges appellantur. Vnde Augu. tractans illud psal. 44. Delectauerunt te filie regum, ita dicit. Etenim omnes ecclesie prædicantibus, & euangelizantibus apostolis natæ sunt filie regum sunt, & ecclesie filie apostolorum filie regum sunt. ille enim rex regum, illi autem reges de quibus dictum est. Sedebitis super xii. sedes iudicantes xii. tribus Israel. Et infra. Filie regum sunt & delectauerunt regem suum in honore ipsius, & ex omnibus fit una quedam Regina, unde sequitur. Astitit Regina a dextris tuis. Hæc August. Quare Threnorum. i. c. ipsa ecclesia nominatur domina gentium, & princeps provinciarum, glo. interli. i. in prælati. Regina autem ista, scilicet ecclesia figurata est in Regina Saba. de qua dicitur. iiii. Regum. x. quod audita fama Salomonis cum comitatu multo uenit uidere eum, ubi glo. dicit sic. Hæc Regina uenturam ecclesiam de gentibus desiderantem Christum figurabat, quæ circumamicta uarietate populi sui, & paternæ domus oblita currabat barbara gente non animo, in aperto peregrina, in occulto sanctorum fieri conscia optans. Et beatus Augu. in sermone de dedicatione ecclesie sic de ea loquitur. Hæc est regina illa quæ uenit a partibus æthiopiæ audire sapientiam Salomonis, sed hæc non tam ex una regione quam ex uniuersis mundi partibus regem auditura conuenit sicut euangelista commemorat, regina autem uenit a sinibus terre audire sapientiam Salomonis, uenit ecclesia ad redemptorè, & eruditorem suum, ut de stultitia erroris doctrinam perciperet ueritatis, de qua plenius sicut audiuius Regum scribit historia ita dicens. Ingressa regina Saba in Hierusalem cum comitatu, & diuitiis cum camelis portantibus aromata, & aurum infinitum nimis, & gemmas præciosas, uenit ad Salomonem, & locuta est uniuersa quæ habebat in corde suo. Ergo in figura hu-

ius

ius reginæ uenit ecclesia ex gentibus imponens. finem cupiditatibus uirtusq; terrenis audire sapientiam Salomonis, id est uiri pacifici domini nostri Iesu Christi qui fecit utraque unum soluens inimicitias inter Deum, & hominè in carne sua. Venit post ueteres, & prophanas superstitiones audire, & discere de fidei illuminatione, & iudicio futuro, de animæ immortalitate, de spe resurrectionis, & gloriæ. Venit autem in hierusalem cum multo comitatu, id est non iam cum una gente Iudæorum, sicut prius synagoga solos habuit Hebreos sed totius mundi gentibus diuersisque nationibus. uenit ergo exhibens munerà digna Christo, aurum, & gemmas præciosas, & hoc camelis portantibus, id est ex gentili populo uenientibus qui prius fuerant uirtorum fœditate distorti, & malorum onere curui ac peccatorum prauitate difformes: cū his tanquam muneribus regina hæc ingreditur ad pacificum regè Christum, exhibens fecit aromata fidei, aurum præciosum, incensum præciosum splendoresq; gemmarum, id est omnium insignita ornat uirtutum, hæc Augu.

Cap. XLIII. De rationibus propter quas ecclesia nominatur corpus scilicet mysticum Christi.

CETERVM ecclesia sancta Dei nominata legitur corpus Christi. Vnde apostolus ad Eph. i. loquens ait. Ipsum dedit scilicet Deus pater caput super omnem ecclesiam quæ est corpus eius. Vbi aduertendū quod sicut beatus Hiero. de carne Christi ait in epistola ad Eph. & ponitur in c. Dupl. iter, de conse. di. ii. quod dupl. iter intelligitur, ita corpus Christi dupl. iter accipitur. Nā corpus Christi dicitur illud corpus quod sumpsit de uirgine de membris carnalibus naturali compage coniunctum. dicitur etiam corpus mysticum quod est ecclesia, quod corpus ex personis utriusq; sexus fidelibus spiritali compage connexum & compactum est. Ad quam sententiam plenius intelligendam considerare oportum aliquid circa huiusmodi significationem termini mysticum. Mysticum quippe ut dicit Cathol. a mysterio dicitur. mysticon enim græce latine dicitur secretum, unde mysticum idem est quod sacrum, diuinum, occultum, & figuratum. & quantum ab omnibus his significationibus ratio sumi possit huius uocabuli mysticum eum de ecclesia dicimus quod est corpus mysticum. Tum primo quia sacra siue sancta est quo ad primam interpretationem, secundum illud quod in symbolo canitur. Sanctam ecclesiam catholicam, & illud. i. ad Corin. iiii. Templum Dei sanctum est quod estis uos. Tum secundo, quia diuina est quo ad secundam significationem consors quippe facta est diuine naturæ, secundum illud quod de eius membris dicitur psal. 81. Ego dixi dii estis, & filii excelsi omnes, & ii. Pet. i. Diuinæ consortes naturæ. Tum tertio quia occulta quo ad tertiam significationem, occultum quippe nobis est in hac peregrinatione constitutus quis simpliciter, & ueraciter actu pertineat ad unitatem huius corporis, dicente beato Bern. Quis potest dicere ego de electis sum, ego de prædestinatis ad uitam, ego de numero filiorum, & reclamante nimirum scriptura, nescit homo an odio uel amore dignus sit. Communius tamen ecclesia corpus denominatur mysticum a quarta significatione, uidelicet quia figuratum siue per figuram siue per similitudinem dictum sicut ex apostolo colligitur, qui de ecclesia ad similitudinem corporis naturalis hominis sæpe loquitur. Vbi notandum quod ratio huius mysticæ significationis

Mysticū quod sic

colligitur inter alia præcipue ex quattuor . Primum est multiplicitas membrorum officialium concurrentium ad compositionem corporis, sicut enim naturale corpus humanum ex multis membris conformibus in natura, & uariis deputatis actibus compaginatur, ita ecclesiæ corpus ex multis fidelibus uariis deputatis officiis constitutum consurgit. Vnde apostolus. ad Corin. 10. Vnus panis & unum corpus multi sumus. Super quo dicit Augu. Typice, id est figuratiuæ, unus panis, & unum corpus ecclesia dicitur, pro eo quod sicut unus panis ex multis granis, & unum corpus ex multis membris componitur, ita ecclesia ex multis fidelibus charitate copulante connectitur. Et ad Rom. 12. dicitur. Sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi sumus unum corpus in Christo: singuli autem alter alterius membra habentes donationes secundum gratiam quæ data est nobis differentes, &c. Secundum autem a quo, sumitur similitudo est conformitas, & unitas membrorum ad caput. Plane quemadmodum in corpore naturali hominis caput connaturale est residuo corpori, & per collum ei coniungitur a quo sicut a perfectiori, utputa in quo omnes resident sensus secundum plenitudinem sensus & motus in totum corpus diffunditur, ita in corpore ecclesiæ caput quod est Christus secundum illud ad Eph. 1. Ipsum dedit caput super omnem ecclesiam quæ est corpus eius per assumptam naturam est residuo corpori connaturale. Et per fidem quæ intelligitur per collum. Cant. 4. Sicut turris David collum tuum nos ei unimur. ad Eph. 4. Caput Christi ex quo totum corpus, scilicet ecclesia compactum & connexum per omnem iuncturam subministrationis, glo. id est per fidem & charitatem quæ coniungunt, & faciunt membra Christi adinuicem ministrare. Tertium uero a quo accipitur ratio mysticæ locutionis est unitas spiritus, quemadmodum quidem corpus naturale hominis unum habet spiritum uiuificantem totum corpus, & uniuersâ membra regentem, ita in toto corpore ecclesiæ unus est spiritus uiuificans, & regens, qui est spiritus sanctus, de quo. i. ad Cor. 12. Et in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus. Cuius sensus est secundum glo. quod baptizati, id est abluti sumus uno spiritu ducti sumus in unum corpus. Vnde glo. dicit. Quemadmodum totum corpus hominis una anima uegetatur, ita unus spiritus facit omnia in membris Christi. Et ideo ad Eph. iiii. dicitur. Vnum corpus, & unus spiritus. Quartum uero in quo mystica similitudo attenditur est, quod sicut in corpore humano caput & membra dicitur constituere unâ personam, ut dicitur unus homo, ut dicit Aug. super Ioan. Homel. 2. i. ita suo modo in corpore ecclesiæ. Vnde idem Augu. super psal. 61. Vnus enim homo cum capite, & corpore suo Iesus Christus saluator corporis, & membra corporis duo in carne una, & in uoce una, & in passione una, & cum transferit iniquitas in requie una, hæc Augustinus.

Cap. XLIIII. De uarietate membrorum ecclesiæ & significatione eorum.

Ecclesiæ membra.

QUEMADMODVM autem in corpore humano secundum uarietatem actuum, & operationum diuersa fortuntur uocabula ipsa corporis membra, ut aliud uocetur caput, aliud oculus, aliud manus, &c. ita in corpore Christi mystico, quod est ecclesia secundum diuersitatem & uarie-

uarietatem operationum & officiorum quibus fideles Christi tanquam corporis membra deputati sunt, diuersas fortiuntur membrorum rationes. Vnde Iob dicebat, c. xxxix. Oculus fui cæco, pes claudus. Oculus erat quem spiritus sapientiæ illustrabat, oculus fuit cæco quia imprudenti prudentis prouidebat, & de uio ac erranti uiam demonstrabat salutis, pes erat claudus quia debilibus roboris fulcimenta præstabat. Membra autem ecclesiæ sunt quæ sequuntur, ut in li. Cantu. cuius materia ut dicit glo. in principio est sponsus, & sponsa caput, & ecclesia, caput, facies, genæ, oculi, aures, nasus, labia, dentes, collum, ubera, manus uenter, crura ac pedes. De capite eius habetur Cant. 5. Caput eius aurum optimum glo. caput, id est Christus, qui est caput corporis ecclesiæ sapientia plenum. Colo. 2. In ipso sunt omnes thesauri sapientiæ, & scientiæ Dei absconditi. Et dicitur aurum optimum quia fulgentissimum. Est enim speciosus forma præ filiis hominum, psal. xliiii. Merito autem Christus dicitur caput corporis ecclesiæ. Primo quia instar capitis ceteris membris superior est ac sublimior. Ioan. 3. Qui de cælo uenit super omnes est. Secundo quia sicut in capite omnes habitant sensus quod non est in ceteris membris. In capite enim uisus est auditus, olfactus, gustus & tactus, in ceteris autem solus sensus, tactus ita & in Christo plenitudo est omnis gratiæ, utputa in quo habitat omnis plenitudo diuinitatis, ad Colo. 2. Vnde Aug. epistola ad Dardanum. Quia ille caput est in eo sunt omnes sensus diuinitatis, in sanctis uero aliis quasi solus sensus tactus quibus datus est spiritus ad mensuram. Tertio Christus dicitur caput corporis ecclesiæ, quia sensum, & motum fidei omnibus eiusdem corporis membris transfudit & tribuit, secundum illud Ioan. i. de plenitudine eius omnes accepimus. Has tres rationes simul complectitur apostolus ad Colo. i. dicens. Omnia per ipsum & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant, & ipse est caput corporis ecclesiæ, ubi glo. ita dicit. Super omnes est, nullus est ei æqualis etiam secundum quod homo, & sicut omnia creauit ita & in ipso constant omnia qui omnibus secundum diuinitatem infusus omnia sustinet, & regit, & cum talis sit ipse etiam secundum hominis naturam est caput corporis sui scilicet ecclesiæ quæ unita est ei gratia & natura ut capiti. bene ergo dicitur caput corporis, id est ecclesiæ, quia ita se habet ad ecclesiam sicut caput ad corpus. prouidet enim ecclesiæ, & regit eam & in ipso sunt omnes spirituales sensus ecclesiæ sicut in capite omnes sensus corporis, hæc ibi. De facie autem ecclesiæ dicitur Cant. 2. Ostende mihi faciem tuam facies enim tua decora. Per faciem enim in qua maximè decor pulchritudinis, & persone speciositas relucet uiros exemplares sanctitate, & religione cōspicuos intelligimus, quibus ait Christus. Mat. 5. Sic luceat lux uestra coram hominibus ut uideant opera uestra bona, & glorificent patrem uestrum qui in cælis est, unde glo. Cant. 2. inquit. Ostende mihi faciem tuam, id est quod intus pulchritudinis habes, & in secreto quietis didicisti in publica actione ad utilitatem multorum demonstra. Et Orige. super Cantu. Facies ecclesiæ speciosa est, hæreticorum uero turpis. si quis tamè est qui bene nouerit pulchritudinem uultus probare, id est si quis spiritualis est qui sciat examinare omnia, nam apud imperitos, & animales homines pulchriora uidentur mendacii sophismata quam documenta ueritatis. De genis autem ecclesiæ dicitur Cant. 1. Pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis, & Cant. iiii. Sicut fragmen mali punici ita genæ tuæ, & Can. 5.

Caput

Facies

Genæ

Genæ illius sicut areolę aromatum constæ a pigmentariis. Per genas autem in quibus pulchritudo, pudor, & uerecundia designatur eos intelligimus in ecclesia qui pudibundi sunt & uerecundi, quos pudet dicere uel tacere, audire uel uidere turpia. unde Origen. super Cant. Genæ autem eius dicuntur in quibus honestas, & uerecundia animæ cognoscitur per quas sine dubio illi in membris ecclesiæ declarantur qui castitatis, & pudicitia excolunt honestatem, hæc Origenes. Verum tales maxime intelligendi in ecclesia sunt prælati elegantes moribus & sanctæ conuersationis candore fulgentes, qui non modo in exemplum sed in timorem sunt ceterorum. Quare glo. Cantic. iiii. super illud. Sicut fragmen mali punici genæ tuæ, id est pudibundi prælati qui facies sunt ecclesiæ in quorum conspectu pudet alios male agere. Sed uideamus quomodo spiritus ita pulchre designat genas ecclesiæ, inquit quidem. Primo pulchræ sunt genæ tuæ sicut turturis, tum propter castitatem quæ prælati, & ministri ecclesiæ pollere debent. Esa. lii. Mundamini quæ fertis uas domini. Tum propter gemitum compassionis quem habere debent erga proximum. 2. Corin. i. i. Quis infirmatur & ego non infirmior, turtur autem gemitum habet pro cantu. Tertio propter contemplationis solitudinem quam amare debent sicut turtur. Osæ. 2. Ducam illam in solitudinem & ibi loquar ad cor eius. Secundo genæ ecclesiæ dictæ sunt sicut fragmen mali punici, in quo multa grana rubea continentur. In quo designatur quod in multis exemplum debent esse ceteris, secundum illud apostoli. i. Thim. iiii. Esto exemplum fidelium in uerbo in conuersatione, in charitate, & fide & castitate. Vel ideo sic dictæ sunt, quia maxime prælati, & prædicatores non debent erubescere fragmen mali punici, id est Christum crucifixum sed illum habent imitari & aperta confessione præ ceteris profiteri, secundum illud ad Rom. i. Non erubescio euangelium glo. sicut illi qui crucem Christi putant ignominiam. Tertio genæ ecclesiæ comparantur areolis aromatum confitis a pigmentariis. Cant. 5. quia sicut in areis herbæ plantantur aromaticæ, sic in eorum mentibus plantata sunt germina odoriferę suauitatis, a pigmentariis, id est a sanctis uidelicet doctoribus qui de apostolis, & prophetis aromata sermonum sanctorumque operum assumpserunt, & messuerunt quæ in ceteris plantarunt fidelibus. Dicitur autem sicut areolę confite non infite, quia coadiutores Dei sumus, i. Corin. iiii. uel a pigmentariis, id est a tribus diuinis personis. Pater enim appropriate loquendo ibi conferit robur fortitudinis. Filius lumen discretionis. Spiritus sanctus odorem suauitatis. Ecclesiastici. xxiii. Quasi myrra electa dedi suauitatem odoris. Verum quia opera trinitatis indiuisa sunt, ut ait Diony. & August. tresque personę sunt unus Deus. Ioan. 10. Ego & pater unum sumus. Et primæ Ioan. 1. Tres sunt qui testimonium dant in cælo Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt, ideo singulariter dicitur Ecclesia. 2. 8. Vnguentarius faciet pigmenta suauitatis. De oculis uero ecclesiæ ita habetur. Cant. iiii. ubi sponsus sponsam de oculo commendans ait. Oculi tui columbarum, & Cant. vii. Oculi tui sicut piscinæ in esebon, per oculos enim in quibus uirtus sedet uisua ad prouisionem totius corporis designantur in ecclesia qui maiori acumine, & perspicacitate ingenii uigentes diuinarum scripturarum arcana profundius penetrant & ceteris administrant qui pro discretionis amplitudine, & intelligentiæ claritate quam

super

super ceteros habent non tantum sibi sed etiam aliis præcauent ab insidiis malignorum spirituum. Duo autem oculi ecclesiæ designantur. Vnus dexter, scilicet qui illuminati sunt spiritu sapientiæ in cognitione diuinorum. Alter sinister, scilicet qui illuminati sunt spiritu scientiæ, id est in administratione bona rerum temporalium, de istis dicit sponsus. Oculi tui columbarum, non dicit corui uel uulturis qui semper habent oculos ad cada uera, non dicit accipitris uel herodii quorum oculus semper est ad sanguinem, & rapina, sed dicit columbarum quæ simplices sunt & iuxta riuos aquarum & fluuenta plenissima resident, ita doctores ecclesiæ sancti simplices sunt sine plica erroris, & malitiæ, & fluentis scripturarum insistent, ut in illis spiritualia mytheria cognoscant. Vnde Origen. super Cant. ita dicit. Quod autem oculi ecclesiæ comparantur columbis, ob hoc profecto est, quia diuinas scripturas non iam secundum litteram sed secundum spiritum intelligant & aspiciant in eis spiritualia mytheria. Columba enim indicium est spiritus sancti. Spiritualiter ergo intelligere legem, & prophetas hoc est, oculos columbæ habere. Hæc Origen. Et glo. Cant. 7. dicit. Oculi sunt qui arcana respiciunt ut in aperto possint proloqui qui fluuenta doctrinæ auditoribus dare non cessant. De auribus ecclesiæ Cant. 1. implicita mentio fit, ubi sponsus ait sponsæ. Murenulas faciemus tibi uermiculatas argento. Murenulæ iuxta glo. sunt ornamenta aurium. Sunt quidem quædam cathenulæ ex diuersis annulis inuicem sibi penetrantibus factæ. Per aures quæ doctrinæ uerba audiunt, & suscipiunt, intelligendi sunt in ecclesia, ut ait glo. Viri spiritu sancto illuminati qui spiritualis intelligentiæ auro interius, & celestis eloquentiæ argento exterius splendentes secundum personatum diuersitatem aliis non cessant reuelare profunda sapientiæ diuine, quarum aurium ornamenta dicta sunt argento uermiculata quia uario nitore fulgere debent sermones doctorum, unde quippe secundum qualitatem auditorum formandus est sermo doctorum secundum Grego. Plane non omnia ministranda sunt omnibus, sed præcepta omnibus, perfectis consilia, paruulis rudimenta, grandibus uero profunda secreta. De naso autem ecclesiæ habetur Cant. 7. ubi sponsus ita sponsam de naso commendat. Nasus tuus sicut turris libani quæ respicit contra damascum. Per nasum uero in quo sagacitas, & discretio notatur, & designatur, illos accipimus in ecclesia qui sagaciter discernunt quid sit odor uitæ, in uitam, uirtutis in mortem, quæ sit fragrantia uirtutum, quid sit fetor uitiorum, unde gloss. ait. Per nasum intellige eos qui caustissimi discretiores sunt boni, & mali, quos nulla fallit hypocrisis, isti dicuntur turris libani quæ respicit contra damascum. Damascus interpretatur potus sanguinis uel bibens sanguinem, & figurat diabolum qui nostrarum sicut sanguinem animarum: contra quem isti dicuntur libani turris. Turris inquam propter fortitudinem constantiæ. Turris propter altitudinem uirtutum. Turris propter loci eminentiam quam in ecclesia tenet ut incursum malignorum spirituum a longe prospiciant, & præcaueant, ita contra insidias diabolorum, & nequam hominum suos muniant, & aliquos inde extrahant. De labiis ecclesiæ Canticum. quartum, ita sponsus sponsam commendat. Fauus distillans labia tua sponsa. Per labia uero, quibus uerba formantur doctores, & prædicatores, intelliguntur in ecclesia, qui per suauitatem sermonis, & con-

Aures

Nasus

Labia

Oculi

gruitatem doctrinæ, ut ait glo. melli comparantur, psal. cxxviii. *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua super mel ori meo. Et Canticum. iiii. Labia tua & eloquium tuum dulce. Quamobrem. Cant. ii. ait sponsus sponsæ. Sonet uox tua in auribus meis, uox enim tua dulcis, super quo dicit Origenes super Cant. Audiam uult fieri uocem ecclesiæ suæ, quia qui eum confessus fuerit coram hominibus, & ipse confitebitur eum coram patre suo qui in cælis est, quia uox tua suauis est, & quis non confiteatur suauem uocem esse ecclesiæ catholicæ fidem ueram contentis, insuauem uero, & iniucundam esse hæreticorum uocem qui non dogmata ueritatis sed blasphemias in Deum & iniquitatem in excelsum loquuntur. De dentibus ecclesiæ Cant. 6. ita sponsus sponsæ loquitur. Dentis tui sicut greges ouium quæ ascendunt de lauacro. Per dentes qui candidi sunt & tortes & instrumenta sunt cooperantia tam ad masticandum diuidendumque cibum quam ad formandum sermonem, intelligendi sunt in ecclesia perfecti doctores fide constantissimi, innocentie puritate candidi, aliis cibum frangentes & masticando exponentes salutem, irriguis affluunt doctrinis, sicut greges pleni sunt aqua in uelleribus cum de lauacro mox ascendunt. De collo ecclesiæ scribitur Cant. 4. Sicut turris Dauid collum tuum quæ edificata est cum propugnaculis. Et Cant. 7. Collum tuum sicut turris eburnea. Per collum autem per quod coniungitur corpus capiti, & in corpus cibus traicitur, & incorporatur, intelliguntur prælati qui cibos doctrinæ, & sacramenta ecclesiastica aliis dispensando Christo, & ecclesiæ alios incorporant. Vnde dictum est Petro Act. 10. Macta & manduca, quia ut dicit Augu. super psal. cxxiii. In ecclesiæ corpus nemo intrat nisi prius occisus moriatur quod fuit ut sit quod non fuit, uenit paganus adhuc in illo idolatria uiuit, inferendus est membris Christi, ut inferatur necesse est ut manducetur, sed non potest manducari ab ecclesia nisi primo mactatus renunciet seculo, tunc mactatur cum credit in Deum, hæc Augu. Tales turris dicti sunt, quia sanctæ uitæ exemplis, & uerbi potestate tanquam propugnaculis ceteris facti sunt turris inexpugnabilis munitionis. De uberibus ecclesiæ Cant. 4. ita sponsus sponsæ loquitur. Pulchriora sunt ubera tua uino. Per ubera quæ lac paruulis infundunt doctores, & magistri in ecclesia designantur, ut dicit glo. Cant. Qui solidos cibos atterendo in naturam lactis conuertunt unde nutriuntur paruuli nuper in fide renati, de quorum numero erat Petrus qui ait, id est Petrus. 2. Quasi modo geniti infantes rationabiles sine dolo lac concupiscite ut in eo crescatis in salutem. Erat & apostolus Paulus qui ait Corinthiis. Tanquam paruulis in Christo lac potum dedi non escam. i. Cor. 3. Hæc ubera pulchriora esse uino dicuntur, quia ut ait glo. interli. honestiora, & pulchriora sunt documenta ecclesiæ quam philosophicæ & logicales doctrinæ. Vbi considerandum quod tam in hoc. iiii. ca. quam in vii. Cant. ubera ecclesiæ duo esse describuntur, ubi dicitur. Duo ubera tua sicut duo hinnuli capræ gemelli qui pascuntur in liliis donec aspiret dies. Duo dicuntur rum quia duo testamenta ex quibus tanquam ex uberibus duobus uniuersum lac emanat quo mater ecclesia suos nutrit filios. Tum quia duplex dicitur esse doctrina, scilicet doctrina credendorum & doctrina agendorum. Assimulantur autem hinnulis capræ gemellis qui acute uident, & conformitatem habent, quia in doctoribus ecclesiæ facta & dicta sic inter se congruere debent ac sibi respondere, ut sermoni uita concordet qui*

Dentes

Collum

Vbera

qui pasci in liliis perhibentur. i. scripturarum floridis sententiis & ad castitatis munditiam inuitantibus, in quibus etiam ipse sponsus pascitur. Cantic. 2. Dilectus meus mihi & ego illi: qui pascitur inter lilia donec aspiret dies, scilicet æternitatis, de qua psal. lxxxiii. Melior est dies una in aruis tuis super milia. De manibus sponsæ ita ipsa sponsa loquitur Cant. 5. Manus meæ distillauerunt mirram. Per manus autem quibus maxime operamur, & dimicamus, secundum illud psal. cxliiii. Qui docet manus meas ad prelium, & digitos meos ad bellum, accipiuntur in ecclesia uiri probi actiue uitæ dediti qui in campo communicationum huius seculi uiriliter se exercentes, & constantissime dimicantes labores, angustias, amaritudines ac tormenta grauissima pro celestis uitæ desiderio perferentes clarissima patientiæ, & longanimitatis exempla ceteris reliquerunt. Vnde glo. super illud. Manus meæ distillauerunt mirram dicit. i. exemplum amara patiendi. De uentre ecclesiæ Cant. 7. sic sponsus commendat sponsam. Venter tuus sicut aceruus tritici uallatus liliis. Per uentrem autem in quo fructus generationis concipitur, & formatur, ut ex gl. colligitur, boni coniugati designantur. Dicuntur autem aceruus tritici uallatus liliis. Aceruus propter bonorum operum abundantiam quibus boni coniugati fructus sibi præparant quibus perpetuo reficiantur. Tritici quia pauperum refectioi sollicitè intendunt. Vallatus liliis, quia ut dicit gl. omnia bona quæ operantur gratia uidentur claritatis agunt. De cruribus sponsæ potest ratione conformitatis congruenter accipi illud Cantic. 5. quod de cruribus sponsi scribitur. Crura eius columnæ marmoreæ quæ fundatæ sunt super bases aureas. Per crura autem quæ corporis sunt columnæ, designantur in ecclesia uiri sapientia, & sanctimoniam præstantissimi qui alios suo robore in ecclesia sustentant & corroborant, ut dicit gl. Vnde de beatis apostolis Petro, Iacobo, & Ioanne. dicit Paulus ad Gal. 2. Qui uidebantur columnæ esse, gl. i. sustentatio totius ecclesiæ. De pedibus autem ecclesiæ satis aperte habetur Cant. 7. ubi inquit sponsus ipse ecclesiæ. Quam pulchri sunt gressus tui in calciamentis filia principis, gl. j. Dei. Per pedes autem qui totum corpus sustentant & portant, intelliguntur in ecclesia apostoli qui Christi fidem in omnem terram prædicando exemplis, & miraculis corruscando deportant, de quibus Esa. 53. & ad Roma. 10. Quam speciosi pedes euangelizantium bona. gl. pedes Christi sunt apostoli eius prædicationem portando, qui speciosi dicti sunt, quia a puluere peccati mundi. Calciamenta autem istorum pedum ecclesiæ testimonia sunt scripturarum, & sanctorum patrum exempla propter quam tam admirabilem, & speciosam uarietatem membrorum in ipsa merito sponsus ait illi Cant. 4. Tota pulchra es amica mea, & macula mea non est in te. Et hæc de significatione membrorum corporis ecclesiæ pro nunc dixisse sufficiat.

Manus

Venter

Crura

Pedes

Cap. XLV. In quo ponuntur obiectiones contra illud quod dictum est de capite corporis ecclesiæ.

CONTRA autem ea quæ dicta sunt de capite corporis ecclesiæ arguetur aliquibus rationibus quod Christus non sit caput ecclesiæ, ut tandem ex illarum solutione splendidior nobis fiat ueritas iam dictorum. Arguitur autem primo quod Christus non sit dicendus caput sed

Argumentū primū

potius cor ecclesie, quia cor est principium uitae in toto corpore, sicut sapiens Salomon Prouerb. 4. dicit. Omni custodia custodi cor tuum quoniam ab ipso uita procedit, sed hoc conuenit Christo qui totam ecclesiam uiuificat, secundum illud. 1. Corin. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur, ita in Christo omnes uiuificantur, ergo maxime dicendus est Christus cor ecclesie. Et confirmatur, quia prior actus animae est uita, secundus est illuminare & sensificare, & prius procedit uita a corde in membris & postea sensus a capite in membris: ergo a primo actu deberet Christus magis denominari quam a secundo, & ita magis deberet dici cor ecclesie quam caput.

Secundū

Secundo arguitur sic. Si Christus dicendus esset caput ecclesie aut dicere tur secundum diuinam naturam, aut secundum humanam, sed nec sic nec sic: ergo nullo modo probatur minor pro utraque parte, & primo quod non secundum diuinam naturam, quia unius naturae sunt caput, & corpus, sed Christus secundum diuinam substantiam, non est eiusdem naturae cum corpore ecclesie, ut de se patet: ergo uidetur quod Christus secundum diuinam naturam, non sit dicendus caput ecclesie. Quod nec secundum humanam naturam arguitur sic. A capite enim spiritus animalis ad membra diffunditur, sed spiritus sanctus, non diffunditur a Christo in ecclesiam secundū quod homo sed in quantum Deus, dicit enim Aug. 15. de tri. quod Christus non dat spiritum sanctum in quantum homo, sed in quantum Deus: ergo Christo secundum humanam naturam, non competit esse caput ecclesie: Tertio sic. Sensus & motus traducitur a capite in membra, sed gratia quae motum uitae facit in corpore ecclesie non est per translationem ab uno in alium: ergo Christus secundum hanc similitudinem non potest dici caput ecclesie.

Secunda pars

Tertium

Quartū

Quintum

Sextum

Septimū

Octauum

Quarto gratia capitis non influit nisi ad eos qui iam sunt membra, & nulli sunt membra nisi iungantur per fidem, & charitatem: ergo in nullos influit nisi in habentes fidem, & charitatem, sed habentes fidem, & charitatem habent motum & sensum: ergo uidetur quod gratia capitis, in nullos influat nec motum, nec sensum: ergo uidetur quod influere sensum, & motum non competat Christo. Quinto sic. Capitis non est aliud caput, sed caput Christi est Deus, secundum illud. 1. Cor. 12. Caput Christi Deus: ergo ipse Christus non est caput. Sexto confirmatur sic. Vnius corporis unum est caput, sed Christus est caput ecclesie secundum diuinitatem: ergo non secundum humanitatem. Septimo sic. De ratione capitis est quod habeat omnes sensus qui sunt in corpore, ut dicit Aug. in epistola ad Dardanum, sed aliquis sensus spiritualis est in ecclesia, qui non est in Christo. scilicet fides & spes: ergo Christus non est dicendus caput ecclesie. Octauo. Caput in homine est particulare membrum recipiens influentiam a corde, sed Christus cum sit uniuersale principium ecclesie, non recipit aliquam influentiam ab aliquo membro corporis, sed totum corpus ab ipso secundum illud Ioan. 1. de plenitudine eius accepimus omnes: ergo non est ecclesie caput. In oppositum sunt ea quae dicimus in praecedenti cap.

Cap. XLVI. In quo respondetur obiectionibus iam factis.

Christus est caput ecclesie

RESPONDENTES dicimus, quod quemadmodum tota ecclesia unum corpus mysticum, dicitur per similitudinem ad corpus naturale hominis, ut supra declarauimus: ita Christus dicitur caput

put ecclesie, secundum similitudinem humani capitis, in quo est reperire quatuor conditiones respectu aliorum membrorum singulariter. Prima est quia excellit ea dignitate in tribus in altitudine situs quia est prima pars hominis incipiendo a superiori. Secundo in nobilitate proprie uirtutis. scilicet qui nobiliores uires, ut Imaginatio, memoria & huiusmodi, habent locum in capite. Tertio in perfectione, quia in capite congregantur omnes sensus, cum in aliis membris sit solus sensus tactus. Secunda conditio capitis humani est quod a capite sunt uires animales in aliis membris, & sic dicitur principium aliorum membrorum dans eis sensum, & motum. Tertia est quod dirigit alia membra in suis actibus propter Imaginationem, & sensus qui in eo fontaliter abundant. Quarta conditio siue proprietas est, quod est conforme in natura aliis membris. Vnde beatus Amb. in Hexameron. li. vi. de capite ita loquitur. Primum omnium cognoscamus humani corporis fabricam instar esse mundi, ita & caput supra reliquos artus nostri, cernimus eminere praestantissimumque esse omnium, sicut elementa coelum tanquam arcem inter reliqua urbis moenia, in hac arce reliquam regalem quamdam habitare sapientiam secundum propheticum dictum, quia oculi sapientis in capite eius haec esse tutiorem & ex illa omnibus membris uigore prudentiamque deferri. Ratione autem primae proprietatis. scilicet perfectionis, omne quod est perfectissimum in quacunque natura siue dignius in aliquo genere, dicitur caput, sicut leo in animalibus, & inde Esa. 11. dicitur. Senex & honorabilis ipse dicitur caput. Ratione autem secundae proprietatis, omne principium dicitur caput, sicut fons caput fluminum, & principium uiae, caput uiae, secundum illud Hier. 2. Ad omne caput uiae posuisti lupanar tibi. Ratione autem tertiae proprietatis dicitur omnis rector caput sicut rex, dux, pontifex, secundum illud primi Regum 15. Omnes eses paruulus in oculis tuis caput in tribus Israel factus es. Quatum igitur ad has tres proprietates capitis Christus potest dici caput, & secundum humanam naturam, & secundum diuinam. Secundum diuinam patet primo. scilicet ratione excellentiae dignitatis, & perfectionis, quia secundum diuinam naturam est plenitudo in eo omnis diuinitatis, ut dicit apostolus ad Col. 2. Vnde est super omnes Deus benedictus in secula, ad Ro. 9. Secundo patet ratione secundae proprietatis, quia ab ipso in quantum deus est in nobis omnis spiritualis gratia. Tertio patet ratione tertiae proprietatis quia ipse Deus mouet regit, & dirigit nos in semetipsum. Secundum et humanam naturam competunt haec proprietates capitis Christo. Primo quia humana natura in Christo dignissima, est tum ratione altitudinis, quia est usque ad unionem in persona diuina exaltata, tum ratione proprie operationis, quia dignissimum actum habuit in ecclesia scilicet redimere ipsam & aedificare in sanguine suo tum ratione perfectionis, quia omnis gratia in eo est, sicut omnes sensus in capite, secundum illud Ioan. 1. Vidi mus eum plenum gratia, & ueritate. Secunda proprietas capitis etiam conuenit ei secundum humanam naturam, quia per Christum sensum fidei, & motum charitatis accepimus. Ioan. 1. Gratia & ueritas per Iesum Christum facta est. Item ibidem. De plenitudine eius omnes accepimus. Tertia proprietas capitis similiter ei conuenit, ipse est enim rex, & pontifex noster, ad Hebr. 4. Habemus pontificem qui penetrauit caelos Iesum filium Dei, ipse quidem direxit nos doctrina, & exemplo. Coepit autem Iesus facere & docere. Actuum primo. Sed quarta conditio conuenit Christo in humanam naturam tantum

& hæc complet in ipso rationem capitis, quia Christus secundum humanam naturam habet perfectionem homogeneam cum aliis, & est principium quasi uniuocum & est regula conformis, & unius generis. Unde communiter loquendo Christus secundum quod Deus potest dici caput ecclesie simul cum patre, & spiritu sancto, sed proprie loquendo est caput, secundum humanam naturam, & dicitur gratia capitis secundum quam prædictæ proprietates ei conueniunt, & præcipue secundum quod influit aliis membris, de qua propheta psalm. cxxxii. Sicut unguentum in capite quod descendit, s. a capite in barbam. Barbam. i. in primos qui Christo capiti inhæserunt, & descendit usque in oram uestimenti. i. per omnes status ecclesie, usque ad finem mundi.

Ad primum

Nunc uenit respondendum ad argumenta. Ad primum quod obiicitur quod debeat potius dici cor ecclesie quam caput, dicitur quod potius est dicendus caput quam cor propter tria. Primo, & est ratio sancti Tho. in. 3. parte, quia caput habet manifestam eminentiam respectu exteriorum membrorum, sed cor habet quandam influentiam occultam. & ideo cordi comparatur spiritus sanctus, qui inuisibiliter ecclesiam uiuificat, & unit capiti. Item comparatur Christus secundum uisibilem naturam qua homo hominibus præferitur. Secunda ratio est quam assignat sanctus Thom. in. 3. sententia quia cor est principium omnium membrorum quantum ad esse, ut dicit Philosophus, sed caput est principium aliarum uirium, quæ pertinent ad sensum & motum, & quia cum dicimus Christum esse principium membrorum ecclesie non intendimus quantum ad esse naturale secundum quod sunt homines sed quantum ad fidem, & charitatem per quam membra ecclesie uniuuntur. ideo accommodatius dicitur caput quam cor. Tertia ratio, & est magistri Alex. de Alis in. iiii. quod sicut dicit Aug. in lib. de spiritu & anima, triplex est uis animæ ad corpus. scilicet naturalis, quæ operatur in epate sicut est uis nutritiua, digestiua, & expulsiua, & augmentatiua. Secunda est uis Vitalis quæ operatur in corde. Tertia est uis animalis, quæ operatur in cerebro, unde est motus & sensus in membris. operationes autem uirtutis naturalis omnino sunt inuoluntariæ nec sunt subiectæ rationi. operationes uero animales omnino sunt subiectæ rationi, & ideo recipiunt imperium ab anima. operationes autem uitales partim sunt subiectæ rationi partim non, & ideo partim sunt uoluntariæ, & partim naturales. Quia autem ille motus qui est a Christo capite in corpus ecclesie omnino est secundum motum uoluntarium qui simpliciter non est naturalis, uel uitalis, ideo licet sint aliquæ similitudines propter quas posset Christus dici cor ecclesie, nihilominus potius debet dici Christus caput ecclesie metaphoricè, quam cor, uel epar. Unde ipse Apostolus Paulus in suis epistolis, sæpe Christum caput ecclesie appellat, cor autem non. Ad secundum quod obiicitur, quod Christus non sit caput secundum diuinam naturam, respondetur, quod secundum illam proprietatem capitis quæ est conformitas naturæ, ad alia membra corporis Christus non est caput ecclesie, sed bene secundum alias tres proprietates supra positas. Ad aliam partem eiusdem argumenti quod obiicitur quod Christus non sit caput secundum humanam naturam. Respondetur quod dare spiritum sanctum est dupliciter. scilicet auctoritate, & ministerio. Auctoritate quidem tantum Dei est, sed ministerio dicuntur etiam sancti homines dare spiritum sanctum in quantum, scilicet per ministerium eorum datur a Deo sicut Paulus dicit Gal. 3. Qui tribuit nobis spiritum, gl. ministerio, non auctoritate,

Ad secundum

Ad secundam partem

ritate, & hoc modo Christo secundum quod est homo, conuenit dare spiritum sanctum non auctoritatiuè, sed instrumentaliter siue ministerialiter in quantum eius humanitas fuit instrumentum deitatis: & ita actiones ipsius ex unitate deitatis sunt nobis salutiferæ, utpote gratiam in nobis causantes, & per meritum, & efficaciam quandam. Aug. autem negat Christum secundum quod est homo dare spiritum sanctum per auctoritatem, instrumentaliter autem siue ministerialiter non. cum hoc modo etiam aliis sanctis, ut dictum est, conueniat dare spiritum sanctum. Ad tertium quod obiicitur, quod gratia non sit per translationem, dicendum quod in hoc, quod de plenitudine Christi omnes accepimus, est aliquid simile translationi quamuis non sit proprie translatio, & hoc sufficit. Est ergo similitudo quantum ad ipsum spiritum. scilicet increatum, qui idem numero est in capite, & in membris, & aliquo modo a capite ad membra descendit non diuisus, sed unus. Est autem dissimilitudo quantum ad ipsum donum, secundum quod spiritus sanctus in nobis habitat, quia illud non traducitur de subiecto in subiectum. sufficit autem ad hoc, quod aliquis habeat similitudinem capitis similitudo dicta non translationis. Ad quartum quod obiicitur, quod caput non influat nisi in uniuersa membra, dicendum ut dicit Bonauentura in. iiii. quod hoc habet ueritatem in eo capite quod habet determinatam potentiam, & non potest sibi membra unire nec de non membro membrum facere, sed non habet ueritatem, nec locum in capite Christo qui potest secundum diuinam naturam hoc facere, & secundum humanam mereri, & impetrare, & ita sensum, & motum primo influere, & continuare. Ad quintum quod dicitur, quod capitis non est aliud caput. Dicendum quod in metaphoricis locutionibus non oportet attendi similitudinem quantum ad omnia, sic enim non esset similitudo, sed rei ueritas, capitis igitur materialis non est aliud caput, quia corpus humanum non est pars alterius corporis, sed corpus similitudinariè dictum id est aliqua multitudo ordinata est pars alterius multitudinis, sicut multitudo domestica est pars multitudinis ciuilis, & ideo pater familias qui est caput multitudinis domesticæ habet supra se caput rectorem ciuitatis, & per hunc modum nihil prohibet caput Christi esse Deum, cum tamen ipse sit caput ecclesie. Est tamen aduertendum quod Christi caput dicitur Deus non secundum completam rationem capitis, est enim caput ipsius secundum, quod est principium eius. Principium autem est secundum humanitatem & diuinitatem, sed in quantum est principium eius secundum humanitatem deficit quarta conditio capitis, quæ est conformitas in natura. in quantum autem est principium eius secundum diuinitatem sic deficit prima, quia pater non habet maiorem dignitatem quam filius qui eiusdem maiestatis sunt honoris, & gloriæ. Ad sextum quod obiicitur, quod caput recipit influentiam a corde, dicendum, ut dicit magister Alexander de alis in. iij. quod non est per omnia simile de capite, & corpore materiali, & spirituali, quia in capite materiali ita est, quod cum influat ad corpus, & ad singula eius membra: ipsum tamen caput indiget aliis membris. unde alia membra influunt ipsi. sicut enim a capite influunt sensus ipsi corpori, ita a corde influunt uita capiti. & similiter ab epate influunt nutrimentum ad caput sine quibus non potest esse caput. unde mutuo sibi seruiunt caput, & membra, unde caput materiale non solum se habet in ratione influentis ad alia membra, sed etiam in ratione recipientis ab ipsis, quia se habent in mutua indigentia, ita quod membra indi-

Ad tertium

Ad quartum

Ad quintum

Ad sextum

gent capite, & econverso. Vnde. 1. Cor. 12. Non potest autem oculus dicere manus opera tua non indigeo, nec caput pedibus, non estis mihi necessarii. Sed Christus secundum humanitatem, qui est caput spirituale respectu corporis spiritualis, scilicet ecclesie, non indiget membris suis. unde se habet ad ipsa solum in ratione influentis, & non ab ipsis recipientis, & ita ex hac potius parte competit sibi ratio capitis in qua importatur principium & origo respectu corporis mystici quam capiti materiali respectu sui corporis. Ad se primum respondetur negando consequentiam. unde cum enim Deus & homo unus sit Christus per hoc quod Christus secundum diuinitatem, & humanitatem dicitur caput ecclesie non sequitur quod ecclesia habeat duo capita. Ad octauum respondetur quod quicquid perfectionis est in fide, & ipse totum conuenit Christo, solum autem quantum ad id quod imperfectionis est de ipso negatur.

Ad septimum

Ad octauum

Cap. XLVII. In quo declaratur qualiter Christus possit dici membrum ecclesie, & qualiter non.

SVRGIT non immerito ex dictis dubitatio, An. sicut ratio capitis respectu corporis ecclesie Christo attribuitur, ita ratio membri eiusdem corporis eidem conueniat, & uidebitur fortassis alicui quod sic. Tum caput naturale ad cuius similitudinem Christus dicitur caput ecclesie non modo dicitur caput corporis naturalis, sed etiam membrum illius principale. Nam cor caput & epar designantur principalia membra corporis: ergo similiter Christus potest dici membrum corporis mystici, cum sit caput illius. Tum secundo ex illo Apostoli. 1. ad Cor. 12. Vos estis corpus Christi, & membra de membro. gl. i. de Christo capite & cum membro nostro. Sed q̄ Christus secundum quod ratio capitis, & respectu corporis ecclesie ei attribuitur secundum humanitatem dici non possit membrum ecclesie, sic ostenditur. Pro quo considerandum cum sancto Tho. in. 3. sen. quod in nomine capitis importatur principium, & origo alicuius rei. In nomine aut membri importatur partialitas quæ repugnat rationi primæ originis, quia in prima origine sunt omnia uirtute, quæ inueniuntur in originatis, & ideo non potest dici membrum quod non recipit ab aliquo alio influentiam, quia aut caput in naturali corpore non solum influit aliis membris, sed etiam ab aliis accipit, ut nutrimentum, & alia obsequia: non tantum caput, sed etiam cõmembrum dicitur: sed Christus secundum quod homo non recipit aliquid ab aliis membris ecclesie, sed a solo Deo. unde non potest dici membrum secundum quod caput ecclesie dicitur ipse secundum humanitatem, potest autem dici membrum secundum humanitatem, secundum quod ipse est caput ecclesie, secundum diuinitatem, sic enim eius humanitatis comparata ad diuinitatem est membrum ipsius diuinitatis quæ est caput, quia ipsa diuinitas cui est unita ipsa humanitas mouet ipsam humanitatem, & sensificat eam sicut caput membra. Et hoc modo Christus est membrum corporis ecclesie, cuius caput est ipsa diuinitas, & sic dicit apostolus id quod supra allegatum est. 1. Cor. 12. Vos estis corpus, & membrum de membro. i. de Christo capite. unde appellat Christum caput secundum humanitatem esse membrum respectu diuinitatis. Præterea sanctus Tho. in. 4. sent. dist. xlix. notat circa hanc partem quod nomen ecclesie dupliciter accipitur. Quandoq; enim nominat tantummodo corpus quod Christo

Probatio prima

Secunda

Christo coniungitur sicut capiti, & sic ecclesia tantum habet rationem sponsæ. & hoc modo uerè non est ecclesie membrum, sed est caput influens omnibus aliis membris. Alio modo accipitur ecclesia secundum quod nominat caput, & membra coniuncta, & sic Christus potest dici membrum ecclesie in quantum habet distinctum officium ab omnibus aliis. s. influere aliis uitam quamuis non multum proprie dicatur membrum, quia membrum importat partialitatem quamdam in Christo autem bonum spirituale, non est particularizatum, sed est totaliter integrum. Vnde ipse est totum ecclesie bonum, nec est aliquod maius ipse cum aliis quam ipse solus. Sic autem loquendo de ecclesia, non ecclesia nominat tantum sponsam, sed sponsam, & sponsam, pro ut per coniunctionem spiritualem est ex eis unum effectum. Vnde beatus Augustinus super psal. xxx. ita ait. Unus dicitur Christus caput, & corpus suum, ipse dicit cum de coniugio loqueretur. Erunt duo in carne una, igitur iam non duo sed caro una fit: ergo tanquam ex duobus una quædam persona ex capite, & corpore ex sponso, & sponsa. Nam unitatem personæ huiusmodi miram, & excellentem commendat. Esa. propheta. Nam loquens etiam in eo Christus in propheta ait. Sicut sponso alligauit mihi mitram, & sicut sponsam ornauit me ornamento. Se dixit sponsum, se dixit sponsam, quare se sponsam nisi quia erant duo in carne una? hæc Aug. Vnde licet propter hanc uariam acceptionem nominis ecclesie Christus aliquo modo dicatur membrum ecclesie eo. modo quo superius declarauimus, nullo tamen modo potest dici membrum sponsæ. Patet etiam ex dictis responsio ad obiecta. Ad primam autem quod obicitur, quod caput naturale non tantum dicitur caput, sed etiam membrum corporis, dicendum est quod non est per omnia simile de capite naturali corporis materialis, & de spiritali sicut dictum est, quia naturale non solum influit aliis membris, sed etiam accipit ab eis, non sic autem Christus qui nihil accipit a corpore ecclesie, sed a solo Deo. Et in de est q̄ proprie loquendo Christus non potest dici proprie membrum ecclesie, secundum quod caput ecclesie dicitur ipse, secundum humanitatem. Ad dictum apostoli. 1. Cor. 12. patet responsio ex iam dictis. Dictum est enim quod apostolus appellat ibi Christum caput secundum humanitatem esse membrum respectu diuinitatis. Vel dicendum, ut dicit dominus Petrus de Tarantasia, q̄ Christus est caput excellentia gratiæ, & membrum conformitate nature.

Sermone primo

Ad primam

Ad secundam

Cap. XLVIII. Quod Christus secundum quod homo fuit caput fidelium, non tantum eorum qui fuerunt post incarnationem, sed etiam illorum, qui a principio incarnationem præcesserunt.

CVM autem ex superius dictis circa c. xxii. a principio humani generis ecclesia esse cœperit, & ecclesie corpus nullo unquam tempore acephalum fuisse credendum sit: iam restat ostendendum Christum semper a principio ex quo homines sancti esse cœperunt in terra caput ecclesie fuisse non modo secundum diuinitatem, sed etiã humanitatem. Quod autem Christus secundum diuinitatem caput fuerit ecclesie ante incarnationem non habet dubitationem cum ipse Deus principium fundator, & illustrator illius sit. Omnes enim qui a principio humani generis usque in finem generantur, uirtute diuinitatis illustrantur, & in unum corpus ecclesie tanquam uiua membra compaginantur. Quod autem secundum humanitatem Christus

Christus semper fuit caput ecclesie

caput etiam fuerit omnium fidelium qui incarnationem eius præcesserunt, patet multipliciter. Primo, quia super fidem humanitatis Christi fundata est ecclesia. i. Corin. 3. Fundamentum aliud nemo potest ponere præter id quod positum est, quod est Christus Iesus gl. i. fides Christi quæ per dilectionem operatur. Vnde gl. super illud Col. 1. Ipse est caput corporis ecclesiæ, quærit, Cum ecclesia ab Abel cœperit, quomodo homo Christus caput est eorum qui ante fuerunt? & respondens dicit, bene, quia ipse est principium ecclesiæ secundum diuinitatem id est fundator ecclesiæ, quia omnes iustos qui ab Abel usque ad ultimum iustum generantur uirtute diuinitatis, & misericordiæ suæ dono illuminauit secundum humanitatem. Potest etiam dici principium ecclesiæ, quia super fidem humanitatis eius fundata est, hæc glo. Cum ergo ecclesia fundata sit super fidem humanitatis Christi, & eadem fides fuerit patrum ante incarnationem, & post, ad Eph. 4. Vnus Deus, una fides, solum enim tempus uariarum est, ut ait Aug. quod enim a nobis creditur iam factum esse, id ab aliis futurum esse credebatur. manifestum est Christum caput fuisse fidelium præcedentium incarnationem sicut sequentium. Et confirmatur. Aut enim dicitur caput ecclesiæ facta incarnatione propter naturam assumptam, in qua hominibus factus est conformis in natura. Aut propter fidem humanitatis eius. Non primo, quia hac ratione equaliter infidelium hominum diceretur caput, sicut & fidelium iustorum quod esset inconueniens. Si secundo, propter fidem qua creditur Deus & homo, sed fides manet eadem in sanctis ante incarnationem & post. dicit enim Aug. lib. de nuptiis & concupi. Eadem fides mediatoris quæ nos saluat, saluos iustos faciebat ante quos pusillos cum magnis: quia sicut credimus Christum in carne uenisse, ita illi uenturum, & sicut nos mortuum, ita illi moriturum. & sicut nos resurrexisse, ita & illi resurrecturum: & nos & illi ad iudicium uiuorum, & mortuorum uenturum: ergo uidetur, quod Christus secundum quod homo caput sit dicendus præcedentium iustorum, sicut & illorum qui post incarnationem fuerunt. In testimonium huius Mar. 11. legitur quod qui præbant & qui sequebantur, clamabant dicentes. Osanna, benedictus qui uenit in nomine domini. Super quo dicit uenerabilis Beda, & habetur in gl. & qui præbant, & qui sequebantur, clamabant, præcessit iudaicus populus, secutus est gentilis. Et quia omnes qui fideles sunt, uel fuerunt in Christum crediderunt, & credunt, & qui præeunt & qui sequuntur. Osanna clamabant quod salua latinè dicitur. ab ipso enim omnes priores etiam salutem quaesierunt. Benedictus qui uenit in nomine domini, quoniam una fides, una spes omnium illi expectabant, & uenturum credebant, & nos uenisse credimus, hæc gl. Et beatus Greg. super Ezech. Et qui præbant, & qui sequebantur clamabant. Osanna benedictus qui uenit in nomine domini, quia omnes electi qui in iudæa esse potuerunt siue qui nunc in ecclesia sunt, in mediatorem Dei, & hominum crediderunt, & credunt: ergo manifestum est unum, & idem fuisse, & esse caput præcedentium, & sequentium fidelium scilicet Christum quem omnes saluatorem clamabant. Item hoc patet ex illo Apostoli. i. Thim. 4. de Christo ita loquentis. Qui saluator est omnium hominum & maxime fidelium gl. quos saluat hic, & in futuro secundum corpus, & animam. Et beatus Ioan. euangelista loquens de Christo ita ait. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi. i. Io. 2. ubi gl. Aug. Non pro nostris tantum qui in carne uiuimus, sed

pro

pro omni ecclesia. Saluare autem homines, aut propitiationem esse pro peccatis competit Christo secundum quod est caput: ergo relinquitur quod Christus etiam secundum quod homo caput fuerit omnium fidelium, qui etiam eius incarnationem præcesserunt. Vnde Aug. super psal. xxxvi. tractans illud, Junior fui etenim serui. Caput nostrum Christus est, corpus capitis illius nos sumus. nunquid soli nos, & non etiam illi, qui fuerunt ante nos omnes qui ab initio seculi fuerunt iusti caput Christum habent; illum enim uenturum esse crediderunt quem nos uenisse iam credimus, & in cuius fide, & ipsi sanari sunt & nos, ut ipse esset caput totius ciuitatis Hierusalem connumeratis fidelibus ab initio usque in finem. Ceterum cum ecclesia, ut dictum est dicatur unum corpus ad similitudinem corporis humani naturalis, in quo membra adiuuicem per neruos, & iuncturas colligata dicuntur unum per continuationem: necessario membra ecclesiæ adiuuicem continuari dicenda sunt secundum prius, & posterius in tempore a principio ecclesiæ usque in finem seculi. Hoc autem non est nisi per fidem Christi, quæ ut dictum est, una est in omnibus sanctis: ergo uidetur quod Christus a principio ecclesiæ usque in finem seculi sit dicendus caput ecclesiæ. Amplius per similitudinem ostenditur hoc. In malis caput quædam membra secutum est tempore, & nihilominus dicitur caput eorum: multo fortius ergo hoc erit in bonis membris quæ influxum sensus, & motus suscipiunt a capite: sed ita est in malis, quod licet membra quædam præcesserint caput tempore, dicuntur nihilominus membra eius futuri capitis, sicut de antichristo dicit beatus Isid. lib. de summo bono, quod antequam ueniat antichristus multa eius membra præcesserint, & præuocationis merito caput proprium præueniunt: ergo multo fortius credendum est de membris ecclesiæ, quod licet aliqua tempore præcesserint incarnationem Christi, nihilominus caput eorum Christus dicendus sit. Ex his autem quæ iam diffinita sunt, aperte consuetatur error dicentium quod Christus in incarnatione incepit esse caput ecclesiæ, & quod solum post incarnationem inceperint homines Christo incorporari.

Cap. XLIX. In quo ponuntur obiectiones contra hoc quod dictum est, quod Christus secundum quod homo fuerit caput fidelium, qui incarnationem præcesserint.

QVONIAM hæc fidei ueritas clarius elucefcet, si aliqua obiectiones quæ contra eam moueri solent, in medium deducantur: afferemus illas in medium quibus tandem respondebimus. Obiicitur autem primo sic. Christus ante incarnationem non fuit homo: ergo non est dicendus ante incarnationem fuisse caput ecclesiæ secundum quod homo. consequentia est manifesta, quia cum tales conditiones consequentes sint ad esse rei quando non erat humanitas: non uidetur quod potuerit dici Christus caput secundum humanitatem. Secundo sic. Christus proprie dicitur caput ecclesiæ per conformitatem naturæ quam habet cum ecclesiæ corpore, sed ante incarnationem non erat conformis in natura cum ecclesia: ergo respectu fidelium qui incarnationem præcesserunt Christus non potest dici ecclesiæ caput secundum humanitatem. Si dicatur quod licet Christus non esset in rerum natura secundum humanitatem erat tamen in fide patrum. Contra, Replica

Arg. primum

Secundū

H

Cap. L. In quo respondetur ad obiectiones iam positas.

Tertium

Quarta

Quintum

Sextum

Septimum

Octauum

Nonum

Decimū

Vndeci-
mana

Confir-
matio

Christus secundum quod est caput ecclesie gratiam membris infundit: si ergo ad rationem capitis sufficit quod Christus sit in fide creditum, uidetur quod equalis copia gratie fuerit in ueteri testamento sicut & in nouo, quod est falsum. Tertio sic. Sacramenta ueteris legis comparantur ad Christum sicut umbra ad corpus, ut dicitur Col. 2. sed patres ueteris testamenti sacramentis illis suo tempore seruiebant, secundum illud ad Heb. 8. Exemplari & umbra deseruiunt celestium. Non ergo pertinebant ad corpus Christi, & ita Christus non est caput eorum. Quarto. Caput cum sit principium membrorum non sequitur membra, sed multi sancti precesserunt Christi in carnationem: ergo Christus secundum quod homo non est caput illorum. Quinto. Caput cum sit principium aliorum membrorum, naturaliter precedit membra, prius enim egreditur & postea corpus. Vnde dicit Solinus. Contra naturam est in pedes procedere nascentes. Si ergo corpus mysticum sit ad similitudinem corporis naturalis, ut dictum est supra, sequitur quod primo sit caput & postea membra: ergo respectu eorum qui precesserunt Christi humanitatem Christus non potest dici caput secundum quod homo. Item confirmando istam rationem arguitur sexto sic. Caput dicitur quia insuit membris sensum, & motum, sed Christus secundum quod homo non insuebat ecclesie ante incarnationem, cum nondum esset homo, & quod non est, non potest agere, & per consequens non poterat dici caput illius, processus est notus. Si dicatur quod licet nondum esset in rerum natura, erat tamen in fide patrum. Contra confirmando rationem factam arguitur septimo sic. Omnis propositio cuius subiectum est ens rationis, & predicatum est ens nature, est falsa, sicut si dicatur. Genus currit & species ambulat, sed Christus secundum quod est in fide significatur, ut res rationis. Cum igitur esse caput uel influere dicat rem nature, uidetur quod hanc propositio sit falsa. Christus secundum quod est in fide patrum est caput ecclesie uel insuit ecclesie membris. Octauo sic. Caput est principium membrorum suorum, sed Christus secundum quod homo non potest dici principium ecclesie a principio, sed solum secundum diuinitatem, sicut colligi uidetur ex gl. Luc. 3. super illud. Factum est uerbum domini, ubi dicitur quod ecclesia non ab homine sed a uerbo: ergo Christus secundum quod homo non est dicendus caput ecclesie ab initio. Nono sic. Dicit August. super psalm. cxliij. uerbum caro factum est, ut fieret caput ecclesie. Verbum enim ipsum non est caput ecclesie, sed ut etiam esset caput ecclesie carnem assumpsit: ergo id quod prius. Decimo per simile idem probatur sic. Super illud. 1. Thimo. 1. Regi seculorum, dicit gl. sic. Homo assumptus a uerbo ex eo tempore rex est futurorum: ex quo assumptus est a uerbo: nam preteritorum seculorum non extat rex homo ille, quia non erat, hanc gl. Ergo pari ratione Christus secundum quod homo non est dicendus caput ecclesie secundum tempus preteritum, cum tunc non esset homo. Vndecimo ecclesia fuisset etiam si homo non peccasset, non autem tunc uerbum Dei humanam naturam assumpsisset, unde gl. super illud. i. Thii. 1. Christus Iesus uenit in mundum peccatores saluos facere, dicit gloss. August. Nulla causa ueniendi Christo domino nisi peccatores saluos facere, tolle uulnera, tolle morbos, & nulla est causa medicine. Ecclesia autem sine capite esse non potest: ergo Christus non est caput ecclesie secundum humanam naturam. Et confirmatur quia unius corporis unum est caput, sed Christus caput est ecclesie secundum diuinitatem: ergo non secundum humanitatem: ergo &c.

Cap.

AD rationes autem predictas quibus probatur quod Christus non fuerit caput secundum quod homo omnium fidelium a principio nascentis ecclesie, facilis responsio est. Dicimus enim quod corpus ecclesie nunquam fuit acephalum, sed semper habuit Christum caput secundum diuinitatem, & humanitatem, ut plene induximus. licet enim Christus secundum humanitatem non esset a principio mundi: fides tamen de eius diuinitate, & humanitate secundum quam omnium membrorum colligatio erat ad ipsum, & inter se semper a principio fuit. Vnde August. ad optatum. Eadem est fides nostra, & antiquorum, proinde cum omnes iusti siue ante incarnationem siue post, nec uixerunt, nec uiuant nisi ex fide incarnationis Christi. Profecto quod scriptum est. Aut. 4. Non est aliud nomen sub celo in quo oporteat saluari nos, ex illo tempore ualet ad saluandum genus humanum, ex quo in Adam est uiciatum, hanc August. Vnde licet Christus secundum quod homo, tempore multos sanctos secutus fuerit, nihilominus omnium caput dicendus est. Cuius exemplum Augu. li. de cathetizandis rudibus ponit, quod exemplum habetur Genesi. xxxvi. de filiis Iudae, in quorum natiuitate Zaram prior eduxit manum in qua obstetrix ligauit cocinum dicens. Ille egreditur prior, illo uero retrahente manum egressus est alter. Et dicit Augu. quod sicut Zaram dum nasceretur prior emisit manum postmodum caput secutum est deinde cerera membra, sed tamen caput dignitate, & potestate precessit licet tempore sequeretur, ita Christus mediator Dei, & hominum in patriarchis, & prophetis premissit manum antequam appareret in carne uinculis legis superbum populum constringentem siue comprimentem. Tempore autem nascendi secutum est, caput totius ecclesie, cui adhaeserunt omnes fideles. Relinquitur ergo quod fuit caput fidelium presentium, & antiquorum. Ad primum obiectum in contrarium dicendum, ut dicit Alexander de Alis in. 3. quod Christus non dicitur caput eo quod est homo in re, sed eo quod est homo in fide in qua creditus est esse homo. ideo est caput, hoc enim modo similiter se habet ad antiquos, & presentes quia est eadem fides, horum & illorum, ut dictum est. Vel dicendum, & breuius, ut dicit sanctus Thom. quod licet homo Christus ante incarnationem non esset in rerum natura, erat tamen in fide patrum, & hoc sufficiebat ad rationem capitis, ut magis ex dicendis apparebit. Ad probationem quando dicitur, quod conditiones sequantur esse rei, & ita esse caput consequitur esse humanitatis in Christo, respondetur dupliciter. Primo quod sicut esse creditum filium Dei, assumpturam humanitatem, non ponit filium Dei esse hominem cum creditur, sed in aliquo tempore futurum esse, sic nec conditio qua dicitur caput. Vnde non est simile de capite corporis naturalis, & de capite corporis mystici. Secundo respondetur, quod ratio capitis dupliciter Christo, secundum humanitatem potest conuenire. Vno modo per actionem suam in nos merendo nobis, & satisfaciendo pro nobis, & hoc modo conditio capitis, sequitur esse rei. Alio modo potest conuenire ubi ratio capitis per actionem nostram in illam inquant. credendo in eum iustificamur, & hoc modo condi-

Responso

Ad primum

rio capitis non sequitur esse rei in natura, sed esse rei in fide, & ita in proposito, sicut clarius ex dicendis habebitur. Ad secundum quod obiicitur de conformitate naturæ patet responsio ex dictis. licet enim Christus ante in carnationem non fuerit actu conformis naturæ cum hominibus. erat tamen fides infallibilis, quod per assumptionem humanitatis talis erat futurus.

Ad secundum

Ad replicam

Ad replicam autem quæ fit quod sequeretur ex solutione ista quod equalis copia gratiæ fuisset in ueteri testamento, & in nouo negatur consequentia, quia ut dicit sanctus Tho. in q. de ueritate. Cum ante incarnationem non esset meritum Christi in actu, & satisfactio. ideo non erat tanta plenitudo gratiæ sicut est post. Præterea dicit sanctus Tho. Tanta gratiæ influentia non fuit ante incarnationem quanta est modo, quia tunc nondum remotum erat obstaculum, nec sacramenta gratiæ erant exhibitia sicut modo sunt.

Ad tertium

Ad tertium in quo obiicitur quod patres ueteris testamenti deseruiebant sacramentis legalibus, dicendum ut ait sanctus Tho. in tertia parte quod sancti patres non insistebant sacramentis legalibus tanquam quibusdam rebus, sed sicut Imaginibus, & umbris futurorum. Idem autem est motus in Imaginem in quantum Imago & in rem, ut patet per philosophum in lib. de memoria & remini. & ideo antiqui patres seruando legalia sacramenta seruabatur in Christum per fidem, & dilectionem eandem qua & nos in Christum ferimur. & ita patres antiqui pertinebant ad idem corpus ecclesiæ ad quod nos pertinemus, & ita respectu omnium fidelium Christus caput est.

Ad quartum

Ad quartum quod obiicitur quod caput non sequitur membra sed præcedit: respondetur quod quamuis Christus non fuerit incarnatus tempore patrum ueteris testamenti: tamen incarnatio ipsa in Dei ordinatione, & in fide ipsorum patrum, per quam fidem iustificabantur, quia tempora murata sunt, & non fides, ut dicit Aug. Ad quintum quod inductum est, pro confirmatione præcedentis, quod caput naturaliter præcedit membra: respondetur quod non est simile de capite corporis naturalis, & de capite corporis mystici in hac parte quoniam caput corporis naturalis præcedit siue est ante alia membra exteriora, quod dicitur propter cor quod est simpliciter primum membrum. Caput autem corporis mystici non præcedit tempore omnia membra sui corporis. Vnde glo. Aug. super illud psal. lxi. Quousque irruit in hominem, dicit sic. Ad caput pertinet membra quæ ante caput prodierunt, sed nunquid prodierunt aliqua ante caput? utique, quia caput dicit in psalm. lxx. mater syon. unde diceret mater syon nisi aliqua præcessissent de quibus natus fuisset: præcedit tamen membra sua dignitate, & perfectione uirtutis. Vnde Colo. i. dicit Apostolus de eo. Ipse est caput corporis ecclesiæ qui est principium: primogenitus ex mortuis, ut sit ipse in omnibus, gl. tam prioribus, quam sequentibus primatum tenens. Et ad Roman. i. dicit idem Apostolus. Qui prædestinatus est filius Dei in uirtute secundum spiritum sanctificationis, gloss. i. sine meritis sola gratia præelectus, ut esset caput nostrum. Cum autem ratio capitis ex dignitate, & non temporis prioritate accipiatur, aperte datur intelligi rationes omnes, quæ sunt ex prioritate temporis quæ multa tempora præcesserunt Christi incarnationem non procedere.

Ad quintum

Ad sextum quod obiicitur, quod Christus ante incarnationem secundum quod homo non influebat membris, respondetur ut sanctus Thom. dicit in q. de ueritate, quod Christus secundum quod homo mediator est inter Deum & homines, ut dicitur Thimo. i. Vnde sicut Deus dicitur nos iustificare dupliciter

Ad sextum

Ad sextum quod obiicitur, quod Christus ante incarnationem secundum quod homo non influebat membris, respondetur ut sanctus Thom. dicit in q. de ueritate, quod Christus secundum quod homo mediator est inter Deum & homines, ut dicitur Thimo. i. Vnde sicut Deus dicitur nos iustificare dupliciter

citer. s. per actionem suam in quantum est causa efficiens nostre salutis, & per operationem nostram in quantum est finis a nobis creditus, & amatus, ita etiam Christus secundum quod homo dupliciter nos iustificare dicitur. Vno modo secundum suam actionem in quantum nobis meruit, & pro nobis satisfecit, & quantum ad hoc non poterat dici influere membris, & ita nec caput ante incarnationem. Alio modo per operationem nostram in ipsum secundum quod dicimur per fidem eius iustificari, & per hunc modum poterat esse caput ecclesiæ ante incarnationem secundum humanitatem, utroque autem modo est caput ecclesiæ, secundum diuinitatem ante & post. Argumentum autem non procedit, quia Christo conuenit ratio capitis, non solum per actionem suam ad quam requirebatur existentia realis humanitatis Christi, ut ratio probat, sed etiam per actionem nostram in ipsum, ad quam sufficit existentia fidei in cordibus fidelium de futura incarnatione eius. Ad septimum quod obiicitur, quod esse caput dicat rem naturæ, &c. respondetur negando minorem: quoniam ut sanctus Tho. dicit in q. de ueritate, esse caput, uel influere per actionem nostram in ipsum Christum in quantum in eum credimus non est prædicatum quod sit res naturæ, sed quod sit res rationis. unde ratio non procedit: Ad octauum quod obiicitur, quod Christus non possit dici principium ecclesiæ secundum quod homo, respondetur, quod assumptum est falsum, quoniam ut supra habitum est ex gl. Col. i. Christus etiam secundum quod homo principium potest dici ecclesiæ, in quantum in fide humanitatis eius fundata est. Ad gl. super Luc. dicendum quod non loquitur de homine Christo qui erat Deus, & homo: sed de alio homine qui erat tantum homo sicut Ioannes baptista. Ad nonum respondetur quod Aug. non negat simpliciter Christum caput fuisse ecclesiæ ante incarnationem secundum aliquas capitales condiciones, cum in superioribus deductum sit ex dictis Aug. oppositum, sed negat eum caput fuisse ante incarnationem quantum ad proprietatem siue conditionem conformitatis naturæ quæ est inter caput & membra, ante quippe incarnationem inter uerbum, & homines non erat huiusmodi conformitas. Ad decimum quod obiicitur, quod Christus non fuerit rex seculorum præteritorum secundum quod homo, &c. Dicendum quod non est simile de ratione regis, & ratione capitis: quia cum rex dicatur a regendo non potest competere potestas regendi non existenti in rerum natura. Ratio autem capitis cum Christo attribuitur non solum per actionem suam in nos sed etiam per actionem nostram in ipsum in quantum in ipsum credimus, sicut sæpe dictum est, non solum præsentium, & futurorum fidelium Christus dicitur caput, sed etiam præteritorum qui in ipsum credentes iustificabatur. Ad undecimum in quo arguitur quod ecclesia fuisset, & si non peccasset, &c. Dicendum cum sancto Tho. in q. de ueritate quod supposita illa positione quod Christus non fuisset incarnatus si homo non peccasset, Christus ante peccatum fuisset caput ecclesiæ secundum diuinam naturam solum, sed post peccatum oportet quod sit ecclesiæ caput secundum humanam: natura humana sic uulnerata, & ad sensibilia demersa est, ut ad inuisibilem uerbi gubernationem non sit sufficienter idonea. unde oportuit medicinam uulneri adhiberi per humanitatem Christi per quam Christus satisfecit. Oportuit ergo quod inuisibilem naturam assumeret, ut per uisibilem gubernationem ad inuisibilia homo reuocaretur. Et ad confirmationem respondetur negando consequentiam, quia Deus, & homo unus est Christus. Vnde per hoc quod Christus sit eccle-

Ad septimum

Ad octauum

Ad nonum

Ad decimum

Ad undecimum

siæ caput secundum humanitatem, & secundum diuinitatem, non sequitur quod ecclesia habeat duo capita.

Cap. LL In quo circa prædicta confutatur unus error nouellus.

Error nouellorum

CONTRA hoc quod dictum est iam quod Christus fuerit caput ecclesiæ a principio ipsius ecclesiæ, & non a tempore suæ incarnationis, surrexit diebus nostris opinio: si opinio, & non error dicenda sit quorundam dicentium sicut in scripturis eorum legimus. Quod Christus ante incarnationem non fuerit caput ecclesiæ, nec per consequens ante incarnationem inceperit ecclesia, secundum suam formalem denominationem, quæ dicunt ecclesiam suscipere ex Christi incarnatione per gratiam unionis unde habet ipsa ecclesia quod quasi personaliter uniatur cum Christo. Quântum uero ad id quod est materiale in denominatione ecclesiæ dicunt eam incepisse a tempore Adæ uel Abel, quia ex tunc aiunt inceperunt iusti sub fide Christi uiuere, & ad hoc talem inducunt rationem. Eiusdem quippe naturæ debet esse caput & membra, hoc patet ut manifestat Aug. in sermone de uerbis domini, sed ante Christi incarnationem uerbum non erat caput ecclesiæ, ut uult Aug. super psal. 144. ait enim, uerbum caro factum est, ut fieret caput ecclesiæ. uerbum enim ipsum non est caput ecclesiæ, sed ut esset caput ecclesiæ carnem assumpsit, & corpus Christi sit ecclesia, ut patet per Aug. ubi supra. igitur ipsa ecclesia tunc incepit secundum suam formalem, & actualē denominationem quando Christus humanam naturam assumpsit, & tunc fideles inceperunt ei tanquam membra incorporari, ut fieret unum ex capite, & membris quod est ecclesia. Hæc in forma unus illorum. Opinio istorum nostro iudicio sustineri non potest, & decepti sunt profecto ex mala intelligentia dictorum beati Aug. Et in hoc etiam peccauerunt quod multa dicta Aug. quæ magis pie explananda erant quam extendenda, sicut possent exempla plurima dari, ipsi induxerunt sicut iacent in assertionem opinionum suarum. conclusio enim eorum falsa est, fundamenta quæ inducunt infirma, ratio qua conclusionem roborare nituntur inualida. Conclusio quippe quod ad omnes partes falsa est ut patet primo ex auctoritatibus inductis circa. c. xxii. ubi de ecclesiæ antiquitate disputatum est. Patet etiam ex illo Aug. super psal. 36. qui tractans illud. Junior fui etenim senui, ita de ecclesia sub nomine corporis loquitur. Dominus enim ipse in corpore suo quod est ecclesia, junior fuit primis temporibus, & ecce iam senuit nostris, & agnoscitis, & intelligitis, quia in hoc positi estis, & ita creditis, quia caput nostrum Christus est. corpus capitis illius nos sumus: nunquid soli nos & nō etiam illi qui fuerunt ante nos omnes qui ab initio seculi fuerunt iusti caput Christum habent: illum enim esse uenturum crediderunt quem nos uenisse iam credimus, & in eius fide ipsi sanati sunt in cuius & nos, ut esset, & ipse totius caput ciuitatis Hierusalē omnibus connumeratis fidelibus ab initio usque in finem, & infra. Corpus autē Christi quod est ecclesia tanquam unus quidem homo primo iunior fuit, & ecce iam in fine seculi in senecta pingui est, hæc Aug. Ex qua Aug. clare habetur oppositum conclusionis illorum. Præterea gl. super illud apostoli ad Colo. 1. Ipse est caput corporis ecclesiæ, quærit sicut supra dictum est. Cum ecclesia ab Abel inceperit, quomodo homo Christus caput est eorum qui tunc

fuerunt, respondens di. bene. Quia ipse est principium ecclesiæ secundum diuinitatem. I. fundator ecclesiæ, quia omnes iustos qui ab Abel usque ad ultimū iustum generantur uirtute diuinitatis, & misericordiæ suæ dono illuminauit. secundum humanitatem potest etiam dici principium ecclesiæ, quia super fidem humanitatis eius fundata est, hæc gl. Præterea ratione ecclesiæ corpus semper fuit a principio humani generis, ut inductum est ex dicto Aug. & non est dicendum quod acephalum fuerit ante incarnationem: ergo necessario oportet confiteri quod caput habuerit, sed non nisi Christum quem pater dicit caput super omnem ecclesiam quæ est corpus eius, ad Col. 1. Pertrāsimus plura alia ad hanc rem pertinentia, tū quia in superioribus multa induximus & infra in capitulis dicendis pro locorum congruitate tangemus aliqua. Ceterum fundamenta præfatæ propositionis falsa esse uidentur, cum a communis doctrina illuminatissimorum doctorum aliena sint & separata. Primo quidem illud quod præsupponunt quod in denominatione ecclesiæ materialis sit unitas fidei sub qua iusti seruiunt Deo, quæ autem cum sit fides, quæ per dilectionem operatur, hac quippe iustus uiuere, & Deo seruire dicitur Rom. 1. falsum est quod dicunt, immo fides formata est id quod est formale, & actuale in denominatione ecclesiæ, quod sic facile ostenditur, quia fides quæ per dilectionem operatur, est id quo quis simpliciter, & actualiter in statu præsentis uitæ Christi membrum dicitur & corporis ecclesiæ, & quo sublato nullus homo in hac uita præsens membrum dicitur Christi aut corpus eius, ut superius multis testimoniis ostensum est. Vnde gl. super illud. 1. Corin. 12. Vos estis corpus Christi, dicit, fidei unitate Christi capitis. Et ad Rom. 8. cā. Qui non habet spiritum Christi non est eius. s. membrum, ut ait gl. Præterea quod dicunt quod formale in denominatione ecclesiæ sit conformitas naturæ quæ prouenit ex incarnatione Christi falsum est. Tum primo, quia talis naturæ conformitas communis est bonis, & malis præscitis, & prædestinatis, omnes plane homines unum sunt specie cum homine Christo. Tum secundo, quia talis conformitas naturæ, nihil ponit formale in ecclesia. unde ipsa magis in quibusdam quam in aliis habeat denominari corpus Christi, & etiam nunc denominari & non ante, nisi uelint aliquod nouum genus unionis fingere quod nondum antiqua patrum traditione cognouimus. quare illud quod dicit quod per gratiam unionis, quæ propria fuit Christo aliquid formale redundet in ecclesia uniuersali. unde ipsa dicatur nouiter corpus Christi, & nouiter Christo compaginata, & non ante factum esse uidentur & contra sanam doctrinam patrum ecclesiæ. Verum de hac unione corporis ecclesiæ cum Christo quam isti innuere uidentur inferius pro satis factione conscientiarum nostrarum aliquid dicemus. Ratio autem qua utuntur ad probandum conclusionem præfatam etiam nullius roboris est. quoniam Aug. in auctoritate illa non intendit ita filium Dei incarnatum esse, ut nobis esset caput, quod uelit ipsum negare ante incarnationem caput fuisse corporis ecclesiæ: cum ipse in multis locis oppositum doceat, sed uult dicere iuxta communem doctrinam clarissimorum doctorum theologorum, quod uerbum caro factum est, ut esset nobis caput non simpliciter, sed quantum ad conditionem actualis conformitatis unius naturæ cum corpore suo quod est ecclesia. Principaliter autem uidetur importari in ratione capitis principium, & origo eius cuius est caput quam conformitas unius naturæ cum membris. Vnde Apostolus dicit. 1. Corin. 11. Caput Christi Deus, & ad Col. 1. Chri-

ftus dicitur caput omnis principatus, & potestatis, etiã angelicæ secundum gl. & tamen deficit conformitas naturæ inter eas. Ceterum diabolus etiam caput dicitur omnium iniquorum hominum, licet conformitate tantum peruerfæ uoluntatis, & non naturæ. iniqui incorporentur ipsi diabolo. Superfedemus a pluribus aliis, quia circa. c. xlviii. fufficienter demonftrauimus qualiter Chriftus secundum quod homo caput fuerit omnium fidelium qui præcefferunt incarnationem fuam, & circa. c. l. in quo foluimus omnes rationes adductas in contrarium.

Cap. LII. In quo declaratur quomodo foli Chrifto huiusmodi Deo conueniat esse caput ecclesiæ, & quomodo non foli, sed aliis.

MERITO uenit quærendum, pro pleniori intelligentia materiæ præfentis. An foli Chrifto huiusmodi Deo conueniat esse caput ecclesiæ, & arguitur multipliciter quod non. Primo sic. Ex illo. i. ad Cor. ii. Caput mulieris uir, caput uiri Chriftus, caput Chrifti Deus, glo. diuina effentia, uel trinitas caput Chrifti secundum quod homo, quia diuinitas utpote creatrix caput est naturæ affumptæ. Si ergo trinitas est caput Chrifti secundum quod homo, & Chriftus secundum humanitatem caput ecclesiæ est: ergo multo magis ipsa trinitas est caput ecclesiæ, & ita patri & spiritui fancto conuenit caput esse ecclesiæ, & non foli filio Dei. confequentia patet, & affumptum per omnes partes suas notum est. Secundo sic. Quicquid conuenit filio Dei, per diuinitatem conuenit patri, & spiritui fancto: sed esse caput ecclesiæ, conuenit Chrifto etiam secundum diuinitatem, ut patet: ergo & patri, & spiritui fancto, confequentia uidetur nota. Tertio. Ratio capitis sumitur ab influentia qua membris influit sensum, & motum, ut superius tactum est, sed cum a spiritui fancto fluat omnis gratia, ab eo omnis sensus, & motus spiritualis emanare dicendus est: ergo ipsi spiritui fancto conuenit ratio capitis. Quarto sic. Dicitur enim. i. Reg. 13. Cum esses paruulus in oculis tuis caput in tribubus Israel factus es, sed una est ecclesia in nouo & ueteri testamento, ut supra sæpe commemoratum est: ergo alii quàm Chrifto conuenit esse caput ecclesiæ. Quinto sic. Chriftus ex eo quod præest ecclesiæ non solum dicitur caput, sed etiam pastor Io. x. & fundamentum ecclesiæ. i. Cor. 3. Sed non solum sibi retinuit Chriftus nomen pastoris, secundum illud. i. Petri 5. Cum apparuerit princeps pastorum percipietis immarcessibilem æternæ gloriæ coronam. Nec etiam nomen fundamenti, secundum illud Apoc. 21. Murus ciuitatis habens fundamenta. xii. per que ut dicit gl. xii. apostoli intelliguntur: ergo uidetur quod etiam nec nomen capitis sibi foli retinuerit. Sexto confirmatur sic. Dicitur est Petro a Chrifto. Tu uocaberis cephas. Ioan. i. sed cephas dicitur caput secundum unam interpretationem. Vnde cephas enim græcè idem est quod caput latinè: ergo Petrus fuit caput ecclesiæ. Septimo sic. Ex hoc Chriftus dicitur caput ecclesiæ quod gratiã influit membris sui corporis quod est ecclesia, sed etiam aliis pertinet gratiam aliis præbere, secundum illud ad Eph. 4. Omnis sermo malus ex ore uestro nõ procedat, sed si quis bonus est, ab ædificatione fidei, ut det gratiam audientibus ergo uidetur quod aliis quàm Chrifto conueniat caput esse ecclesiæ, etiam in ratione influentiæ. In oppositum arguitur, sic ex superius dictis quod solus

folus Chriftus habet hæc duo quæ concurrunt ad plenam rationem capitis respectu ecclesiæ quæ sunt influentia spiritualis sensus, & motus in totum corpus ecclesiæ, & naturæ conformitas cum eo. ergo foli ipsi competit ratio capitis, & corporis ecclesia, confequentia cum affumpco est manifesta. Item arguitur ex illo Apostoli, ad Ephe. i. Ipsam dedit pater caput super omnem ecclesiam quæ est corpus eius. Pro declaratione præfentis quæstionis sunt duo notanda. Primo quod caput dicitur dupliciter, communiter, & proprie. Secundum quod communiter accipitur, aut dicitur folam excellentiam perfectionis, & hoc modo omne quod est perfectissimum siue nobilissimum in quacunque natura dicitur caput, sicut leo in animalibus. Aut folam rationem principii, & hoc modo omne principium uitæ dicitur caput uitæ, sicut fons est caput fluminum: secundum autem rationem principii tota trinitas dicitur caput Chrifti secundum quod homo, unde in auctoritate inducta, primæ ad Corinth. i. cum dicitur. Caput Chrifti Deus, si Deus non supponit folam personam patris sed totam trinitatem a qua in humanitatem Chrifti sicut a perfectione omnia bona deriuantur, & cui humanitas Chrifti subiicitur. Dicitur etiam tota trinitas hoc modo caput ecclesiæ, quoniam ab ipsa omnis spiritualis influentia in ecclesiam descendit cum opera diuinitatis ad extra sint indiuisa, ut ait Aug. Secundo accipitur caput proprie, prout, scilicet cum ratione principii dicit conformitatem naturæ cum eo cuius dicitur esse caput, & secundum hanc rationem Deus pater caput Chrifti dicitur etiam secundum diuinitatem. habet enim respectu illius, & rationem principii & cum eo unitatem naturæ, secundum illud psal. Filius meus es tu, ego hodie genui te. Capiendo autem hoc modo caput foli Chrifto conuenit caput esse ecclesiæ, qui solus naturam humanam affumens in similitudinem hominem factus habitu inuentus est ut homo, ad Ephe. 2. Per hanc uero conformitatem naturæ habet perfectionem homogeneam cum membris, & sic quasi principium uniuorum, & regula conformis, & unius generis, ut dicit sanctus Tho. in. iiii. Vterius dicendum cum eodem sancto. Tho. in. iiii. parte q. viii. ar. v. quod caput in alia membra influit dupliciter. Vno modo quodam intrinseco influxu prout motus seu uis motiua, & sensitua a capite deriuatur in alia membra. Alio modo secundum exteriorem quandam gubernationem prout scilicet secundum uisum, & alios sensus qui in capite radican- tur dirigitur homo in exterioribus actibus. interior autem influxus gratiæ non est ab alio nisi a solo Chrifto cuius humanitas ex hoc quod est diuinitati coniuncta habet uirtutem iustificandi. Sed influxus in membra ecclesiæ quantum ad exteriorem gubernationem potest aliis conuenire, & secundum hoc aliqui alii possunt dici capita ecclesiæ, secundum illud Amos. vi. Optimates capita populorum, distinguuntur tamen a Chrifto. Primo quidem quantum ad hoc quod Chriftus est caput omnium qui ad ecclesiam pertinent secundum omnem locum & tempus & statum. alii autem homines dicuntur capita secundum quædam spiritualia loca sicut episcopi suarum ecclesiarum, uel etiam secundum determinatum tempus, sicut caput totius ecclesiæ est Papa tempore sui pontificatus, & secundum determinatum statum prout scilicet sunt in statu uiatoris. Secundo est differentia in hoc, quia Chriftus est caput ecclesiæ propria unitate, & auctoritate. Alii uero dicuntur capita in quantum uicem gerunt Chrifti, secundum illud ii. Corin. ii. Nam ego quod donauit si quid donauit propter uos in persona Chrifti, glo. hoc feci in

Notabile primum

Secundum notabile.

persona Christi ac si ipse Christus condonaret, & ii. Corin. 5. Pro Christo legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos. His habitis patet responsio ad argumenta in contrarium. Ad tria prima respondetur iuxta distinctionem positam in primo notabili concedendo quod aliis conueniat personis quam persone Christi, immo toti ipsi trinitati conuenit esse caput ecclesie, ut declarauimus parum ante, secundum quod ratio capitis sumitur a sola ratione principii. si uero accipiatur a ratione principii cum conformitate nature quæ est acceptio magis propria sic soli Christo conuenit caput esse ecclesie, & sic argumenta non procedunt. Ad alia etiam tria argumenta sequentia una patet responsio, quoniam auctoritates inductæ intelliguntur secundum quod ratio capitis attenditur secundum exteriorem gubernationem, prout rex dicitur caput regni, quoniam aliis a Christo conuenit caput esse, differunt tamen a Christo sicut iam dictum est. Ad ultimam rationem respondetur quod in dicto illo apostoli non intelligitur homo dare gratiam audientibus gratiam interius influendo sed exterius persuadendo ad ea quæ sunt gratiæ, & ideo argumentum non procedit. In spiritali uero quomodo competat summo pontifici caput esse uniuersalis ecclesie in ii. li. huius operis opitulante Deo declarabimus.

Cap. LIII. In quo declaratur quod non tantum quantum ad animas sed etiam quantum ad corpora Christus caput sit fidelium.

OSTENSIO qualiter Christus caput sit fidelium quo ad animas quibus influit sensum fidei, & motum charitatis, quærendum nobis est quomodo etiam caput dicendus sit fidelium quo ad corpora, & uidetur aliquibus rationibus quod non. Primo sic. Christus Deus est caput ecclesie in quantum influit spirituales sensum & motum gratiæ in ecclesiam, sed huiusmodi spiritualis sensus, & motus capax non est corpus hominis: ergo Deus non uidetur esse caput hominum secundum corpora sed tantum secundum animas. Secundo sic Capitis ad membra, & econuerfo oportet esse proportionem quandam sed corpora aliorum hominum non continuantur ad corpus Christi, ergo ipse non est caput hominum quantum ad corpora sed tantum quantum ad animas. Tertio sic. Secundum corpora communicamus cum brutis si ergo Christus esset caput hominum quantum ad corpora, sequeretur quod etiam caput esset brutorum animalium quod est inconueniens. Quarto sic Christus corpus suum ab aliis hominibus, traxit ut patet Mat. 1. & Luc. 3. ubi describitur series generationis Iesu Christi secundum carnem, sed caput est primum inter cetera membra, ut dictum est. ergo Christus non est caput fidelium quantum ad corpora. In oppositum arguitur ex illo apostoli ad Phil. 3. Reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis sue. Secundo ex illo. i. ad Corin. 6. Nescitis quoniam corpora uestra membra sunt Christi, ubi glo. Aug. sic inquit. Attende quod membra nostra dicit esse membra Christi, quoniam Christus caput nostrum est eo quod factus est propter nos. corpus autem eius ecclesia est. Si ergo Christus animam humanam tantummodo reciperet, membra eius non essent nisi anime nostræ, quia uero & corpus suscepit per quod etiam caput est nobis: quia ex anima, & corpore constamus profecto illius membra sunt corpora nostra: quia

quia enim corpus accepit, & corporum caput est, hæc glo. Respondendo dicimus quod Christus est caput ecclesie siue fidelium quantum ad animas, & quantum ad corpora sed principaliter animarum, & secundario corporum. Et hoc tum ratione conformitatis ad membra quæ per assumptionem humane nature facta est, assumpsit enim corpus cum anima. Tum ratione spiritualis influentia quæ peruenit ad corpus mediante anima in quantum corpus est instrumentum anime operantis secundum gratiam. Verum ad uidendum quia liter humanitas Christi habet, influere in homines non tantum quantum ad animas sed etiam quantum ad corpora, & qualiter non solum anime fidelium sed etiam corpora susceptibilia sunt talis influentia notandum est ut notat sanctus Tho. in. iii. parte, quod corpus humanum habet naturalem ordinem ad animam rationalem quæ est propria forma eius & motor, & in quantum quidem est forma eius recipit ab anima uitam, & ceteras proprietates conuenientes humano corpori secundum suam speciem, in quantum uero anima est motor corporis, corpus instrumentaliter seruit anime. Sic ergo dicendum quod humanitas Christi habet uim influendi in quantum est coniuncta uerbo cui corpus unitur per animam, unde tota Christi humanitas secundum animam & corpus influit in homines, & quantum ad animam & quantum ad corpus, sed principaliter quantum ad animam secundario quantum ad corpus, & hoc dupliciter. Vno modo in quantum membra corporis exhibentur arma iustitiæ in anima existenti per Christum, ut apostolus dicit ad Rom. 6. Alio modo in quantum uita gloriæ ab anima deriuatur ad corpus, secundum illud Rom. 8. Qui suscitauit Iesum a mortuis uiuificabit mortalia corpora uestra propter inhabitantem spiritum eius in uobis. Quibus habitis dicendum est ad argumenta. Ad primū dicendum quod sensus spiritualis gratiæ licet non perueniat ad corpus primo, & principaliter, peruenit nihilominus secundario, & instrumentaliter, ut enim dictum est, quamuis corpus non recipiat influentia spirituales immediate, recipit tamen mediante anima. Quare respectu utriusque partis nature humane anime, scilicet & corporis Christus caput est ecclesie. Ad secundum respondetur negando minorem, dicimus enim quod corpora nostra aliquo modo habent continuationem ad corpus Christi, non quidem secundum quantitatem ut patet, nec secundum perfectionem naturalem, quia alia est anima Christi, & alia est anima uniuscuiusque secundum quæ attenditur perfectio naturalis, sed secundum perfectionem sanctificationis quæ est spiritus sanctus, qui plenissime fuit in Christo. Perfectio ei corporis ut dicit magister Alex. in. iii. non solum est anima sed spiritus sanctus cuius corpora nostra templum sunt, secundum illud. i. Cori. 6. Nescitis quia membra uestra templum sunt spiritus sancti. Verum quod anima perficit quantum ad esse naturæ, spiritus uero sanctus quantum ad esse sanctificationis, idem autem est spiritus sanctus qui sanctificat corpus Christi, & sanctificat corpora nostra cum sumus in fide, & charitate Christi. Vnde ex hac spiritali sanctificatione relinquitur in corpore nostro ordo quidam ad gloriosam resurrectionem, ut ait sanctus Tho. & præfatus Alex. in. iii. Quare apostolus ad Ro. 8. ex hoc resurrectione corporum gloriosam probat dicens. Si spiritus qui suscitauit Iesum a mortuis habitat in nobis, uiuificat & mortalia corpora nostra propter inhabitantem spiritum eius in nobis. Ad tertium respondetur negando consequentiam, quia non ita cõicamus quo ad corpora cum brutis quæ etiam quo ad corpora multum differamus ab eis: quia corpus animalis bruti nullam habitudinem habet ad animam rationalem

Respon-
sio q.

Ad pri-
mum

Ad secun-
dum

Ad tertium

Ad tria
prima.

Ad alia
tria.

Argumen-
tum pri-
mum

Secundū

Tertium

Ad quar-
tum

In opposi-
tum

lem sicut habet corpus humanum, & ideo corpus humanum habet ordinem aliquem ad sanctificationem quem non habent corpora brutorum, & ideo cum non sit simile argumentum non procedit. Ad quartum respondetur negando consequentiam, quoniam licet Christus traxerit materiam corporis ab aliis hominibus, vitam tamen immortalem corporis omnes homines trahunt ab ipso, secundum illud. i. Corin. 15. Sicut in Adam omnes moriuntur: sic in Christo omnes uiuificabuntur, & ita cum ipse omnibus hominibus insinat tam quod ad animas quam quod ad corpora, consequens est ut omnium caput tam respectu animarum quam respectu corporum dicendus sit.

Cap. LIIII. In quo ponitur quorundam opinio cum rationibus suis dicentium quod soli electi membra sunt Christi siue corporis mystici quod est ecclesia sancta Dei.

AMPLIUS considerandum est quorum Christus sit caput, siue qui dicantur membra Christi siue corporis eius quod est ecclesia. An uidelicet omnium hominum caput dicendus sit: an aliquorum sit & aliquorum non. Pro quo notandum quod circa hoc triplicem modum loquendi reperimus inter loquentes de hac materia. Quidam autem dicere uoluerunt quod soli predestinati sint membra Christi, & per consequens, quod solum electorum Christus dicendus sit caput, quorum motiua siue rationes sunt quae sequuntur. Arguunt enim primo ex illo ad Ephe. 5. Christus caput est ecclesiae saluator corporis eius: sequitur, Christus dilexit ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea ut illam sanctificaret mundans eam lauacro aquae uitae ut exhiberet eam sibi gloriosam non habentem maculam neque rugam nec aliquid huiusmodi. Ex ista auctoritate arguitur sic. Christus solum electorum saluator est secundum efficientiam, & illi soli glorificandi sunt, & absque omni macula & ruga futuri, ergo uidetur quod solum predestinatorum siue electorum Christus caput sit & soli tales membra Christi dicendi sint. Secundo dicit apostolus. ii. Thimo. ii. Nouit Deus qui sunt eius. Super quo ita dicit gloss. Quos praesciuit futuros conformes fieri imagini eius, id est praedestinauit uocauit iustificauit, & glorificauit: sequitur, numerus talium est horrus conclusus, fons signatus, puteus aquae uiae, Paradisus cum pomorum fructibus. Ex quo uidetur id quod prius. Tertio arguitur ex illo. i. Ioan. ii. ubi de malis qui a fide Christi recesserunt inquit. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis. Quod uerbum beatus Augu. li. de correctione, & gratia, & habetur de pe. di. iiii. c. si ex bono. s. cum ergo, tractans ita dicit. Cum ergo filii Dei dicunt de his qui perseuerantiam non habuerint. Ex nobis exierunt sed non erant ex nobis, & addunt, quoniam si fuissent ex nobis permansissent: quid aliud dicunt nisi non erant filii Dei, etiam quando erant in professione, & in nomine filiorum Dei? Quarto arguitur ex illo beati Augusti. super psal. 103. Charitas est fons proprius, & singularis bonorum, cui non communicat alienus. Alieni autem sunt omnes qui audituri sunt a domino: non noui pos, ergo uidetur quod praesciti non pertinent ad membra Christi, cum ut ex gloss. ad Rom. 8. patet, societas, & unitas qua efficitur unum corpus unici filii Dei, ipsa charitate efficitur, & constituitur. Quinto sic ex illo Augu. li. de doctr. Christiana. dicentis.

centis. Non est reuera corpus Christi quod cum illo non erit in aeternum, sed nullus praescitus erit cum domino in aeternum, ergo nullius praescitus erit de corpore domini, & per consequens nec membrum eius, & ita ex consequenti sequitur quod soli electi, cum soli ipsi regnaturi sint in aeternum cum Christo sint membra Christi. Sexto adducunt illam auctoritatem Augu. li. 4. contra donatistas. Sunt etiam quidam in eo numero qui adhuc nequiter uiuunt, aut etiam in haeresibus uel in gentilibus superstitionibus iacent, & tamen illic nouit dominus qui sunt eius, in illa namque ineffabili praescientia Dei multi qui intus uidentur, foris sunt, & haeretici appellantur multis bonis catholicis meliores sunt, quid enim sunt hodie uidemus, quid cras futuri sunt ignoramus. & Deo quidem apud quem sunt praesentia quae uentura sunt, quae futura sunt iam sunt. Ex quo arguunt quod tales dicit Augu. in praesenti meliores, non dicit erunt, & quod meliores dicit non secundum praesentem iustitiam, quia illam praesupponit non habere cum dicat quod in haeresibus lateant. debet ergo intelligi secundum diuinam praescientiam apud quam quae futura sunt iam sunt. Octauo sic. Magister sententiarum li. iiii. di. xxiii. c. ulti. & secundum doctores scholasticos ibidem simpliciter concedendum est. Deus ab aeterno dilexit electos, & odio habuit reprobos. Sed non uidetur maior ratio de dilectione Dei quam de eius praedestinatione, ut electi sint membra eius. sequitur quod sicut ista est simpliciter concedenda. Omnes electi a Deo sunt dilecti, siue ipsi electi sint in gratia siue in peccato huc in haeresi siue non, dum actualiter existant in eorum natura, ita uidetur quod ista debebat simpliciter concedi. Omnes electi sunt membra Christi siue sint siue adhuc non sint actualiter existentes, & futuri sint siue in peccatis existant. Non sic. Ex dictis beati Augu. li. de correctione, & gratia, & ponitur de pe. distin. iiii. c. hanc societatem. Ait enim sic. Nec nos moueat quod filiis suis quibusdam Deus non dat istam perseuerantiam. Absit enim hoc ut ita sit de illis praedestinatis, & secundum propositum uocatis qui uere sunt filii promissionis. Nam isti cum pie uiuunt dicuntur filii Dei, sed quia uicturi sunt impie, & in eadem impietate morituri non eos dicit filios Dei. praescia enim sunt filii Dei qui nondum sunt nobiscum & sunt iam Deo. De quibus Ioan. Euangelista ait. Quia Iesus erat moriturus pro gente, & non tantum pro gente sed etiam ut filios dispersos congregaret in unum, qui utique credendo futuri erant per Euangelii praedicationem, & hoc tamen antequam esset factum iam filii Dei erant. in memoria enim patris sui inconcussa stabilitate scripti sunt. Et sunt rursus quidam qui filii Dei propter susceptam temporalem gratiam dicuntur a nobis nec tamen sunt filii Dei. De quibus ait idem Ioan. Ex nobis exierunt sed non erant ex nobis, quod si fuissent ex nobis mansissent utique nobiscum. multa dicit circa hoc sed in fine capituli. Praeterea dixi uobis quia nemo uenit ad me nisi fuerit ei datum a patre meo. ex hoc multi discipulorum eius abierunt retro, & iam cum illo non ambulabant. nunquid non & isti discipuli appellati sunt loquente euangelio? & tamen non erant ueri discipuli, quia non manserunt uerbo eius, secundum illud quod ait. Si manseritis in uerbo meo uere discipuli mei eritis, quia igitur non manserunt, non habuerunt perseuerantiam sicut non uere discipuli Christi, ita nec uere filii Dei fuerunt, etiam quando esse uidebantur, & ita uocabantur. Appellamus igitur

Sextum

Septimum

Octauum

Nonum

Ad quartum

Argumentum primum quod cum sequentibus soluitur infra. c. 58.

Secundum

Tertium

Quartum

Quintum

Decimo

Proposi-
tiones
predic-
torum.

Prima
Secunda
Tertia
Quarta
Quinta
Sexta

nos & electos, & Christi discipulos, & Dei filios qui appellandi sunt quos re-
generatos pie uiuere cernimus, sed tunc uere sunt quod appellantur si man-
serint in eo propter quod sic appellantur, hæc Augu. Decimo sic corpus
Christi uerum est figura corporis mystici, ut dicit Augu. & deducit magister
in. iiii. di. viii. sed corpus Christi uerum totum fuit glorificandum: ergo ui-
detur quod soli ad corpus mysticum pertineant qui in futurum glorifican-
di sunt cum Christo cuiusmodi sunt soli prædestinati. Isti qui talem mo-
dum loquendi habent circa membra Christi asserunt sequentes propositiones.
Prima quod non omnes fideles iustificati sunt membra Christi, sed
soli electi finaliter regnaturi in perpetuum cum Christo. Secunda, non enim
aliqui cum iustificantur incipiunt esse membra Christi qui non erant mem-
bra Christi antequam iustificarentur. Tertia, quod nec aliqui cum cadit a statu
iustificationis per culpam mortalem desinunt esse membra Christi qui erant
membra Christi cum essent iusti. Quarta, quod prædestinatus semper manet
membrum Christi licet quandoque excidat a gratia iustificationis. Quin-
ta quod Paulus, Aug. & Iatro cum infideles esset, & Christum perseque-
rentur erant oues Christi, & membra Christi. Sexto quod Iudas tempore quo
iustificatus cum aliis apostolis Christum sequeretur, non erat ouis Christi
nec membrum Christi.

Cap. LV. In quo confutatur opinio præfata
cum fundamentis suis.

Fundamē-
tū primū
erroris.
Secundū
Tertium
Quartū

ATTENTE consideratis rationibus, & motibus quæ fabricatores
præfate erroneæ opinionis inducunt ut fidem facerent eorum di-
ctis aperte uidemus eos in hunc incidisse errorem: quia falsis fun-
damentis, & non ueris principiis uti sunt. Est autem unum eorum funda-
mentum, quod denominatio simpliciter membrorum corporis Christi ac-
cipienda sit secundum dispositionem electionis diuinæ. Aliud quod membra
Christi etiam in hæc uita ita indissolubili uinculo adhærent Christo, quod
est membrum Christi indissolubiler ac perpetuo membrum eius sit. Aliud
quod prædestinati qui nunc sunt infideles sint iam etiam incorporati Christo.
Aliud quod solus numerus prædestinatorum sit sancta ecclesia uniuersalis
quæ corpus Christi est. Confutabimus hæc fundamenta prout diuina sa-
pientia nobis euulserit, quia cum illa demonstrabimus falsa esse, illico luce
clarius apparebit ædificium eorum ruinosum fore, ut puta supra arenam non
supra petram ueritatis firmatum. Circa primum notandum quod aliquis dici-
tur membrum Christi ouis Christi, filius Dei dupliciter in sacra scriptura, &
penes sanctos doctores. Vno modo secundum prædestinationem tantum, alio
modo secundum præsentem iustitiam. De primo modo habetur. i. Ioan. ii. Ex
nobis prodierunt sed non erant ex nobis, nam si fuissent ex nobis perman-
sissent utiq; nobiscum. De secundo modo habetur Ioan. i. Dedit eis potestatem
filios Dei fieri, & ad Ro. 8. Quicumque spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt. De
hoc etiam extensa testimonia habemus ex Augu. li. de correctione, & gratia,
quæ per longum tractatum ponuntur de pe. di. iii. s. uerum, & hoc sub nomi-
ne ouium. De istis duobus modis expressa exempla in euangelio reperimus.
Ioan. 10. ubi de illis qui oues Christi sunt, & nominantur secundum præsen-
tem iustitiam dicit ibidem dominus. Oues meæ uocem meam audiunt, & se-
quuntur

Cōtra pri-
mū funda-
mentum.

quuntur me. Ecce secundum præsentem iustitiam oues iste Christi dicuntur
quia actu pastoris uocem doctrine audiunt, & mandatorum obedientia pasto-
rem sequuntur. De eis qui solum secundum prædestinationem eternam oues ap-
pellati sunt dicitur ibidem. Alias oues habeo quæ non sunt ex hoc ouili. Super
quo Aug. in sermone de uerbis domini, & deducitur a sancto Tho. in glo. cō-
tinua. ita dicit. Loquebatur, enim primo de genere carnis Israel. Erant
autem alii de genere filii Israel, extra erant adhuc in gentibus prædestinati, &
nondum congregati, hæc ille. Eodem modo distinguendum est de membris:
quod quidam dicuntur membra secundum præsentem iustitiam, quia fide, & cha-
ritate sunt incorporati Christo. Et recte talis dicitur secundum præsentem ius-
titiam Christi membrum, quia ut ait Hiero. super illud psal. Innocentes, &
recti adhæserunt mihi, ecclesia per iustitiam adhæret Christo. Alii uero dicun-
tur membra solum secundum prædestinationem sicut oues: quia simile est cum
dicat Aug. super Ioan. Homel. 46. Illi sunt unius pastoris membra cuius sunt
oues. Præterea considerandum quod ista est differentia istius diuisionis, quoniam
esse ouem aut membrum Christi aut filium Dei secundum prædestinationem
solum esse ouem aut membrum siue filium Dei in potentia tantum & non in
actu: quod ex eo luce clarius notum est, quia prædestinatio cum sit species di-
uina præscientiæ (est enim ut dicit Augu. præscientia beneficiorum Dei, ut
deducit magister in. i. di. xl.) nihil ponit in prædestinato per quod actu sit aut
nominandus sit id ad quod prædestinatus dicitur, sed est in prædestinante tan-
tum sicut prouidentia in prouidente, & præscientia in præsentente, non autem
in rebus prouisis aut præcitis, unde glo. conti. super illud Ioan. 11. Ut filios
dispersos congregaret in unum, ita habetur. Hæc secundum prædestinationem
dicta sunt, nam nec oues eius nec filii adhuc erant. Et conformiter beatus
Tho. de Aquino in postilla super Ioan. exponens eundem locum. Illud. Ut
filios Dei congregaret in unum, dicit. Hoc non est intelligendum quod tunc iam
accepissent adoptionis spiritum, quia ut dicit Grego. nec oues eius nec filii
eius adhuc erant per adoptionem. Item Nicolaus de Lira pariformiter ita
dicit. Non quia adhuc essent filii Dei actu sed potentia ad actum reducenda,
quia erant prædestinati. Præterea ut ueritas ista splendidior fiat arguitur mul-
tipliciter. Primo sic. Nullus potest dici Dei filius per adoptionem actu & sim-
pliciter nec membrum Christi nisi habeat ea actualiter quibus quis efficitur
filius Dei per adoptionem, & ea quibus incorporatio corpori ecclesiæ siue
Christo perficitur quantumcunque sit prædestinatus aliquis ad huiusmodi,
quia ista prædicata dicuntur rem non ens rationis. Et per simile patet quia
quantumcunque aliquis prædestinatus sit ad beatitudinem non dicitur actu
beatus nisi habeat ea quæ formaliter faciunt ad beatitudinem, & ita in pro-
posito, cum ergo prædestinatio non sit aliquid formale existens in prædesti-
natis quo quis aut filius Dei aut membrum Christi dicatur. impossibile est
dicere cum ueritate quod denominatio simpliciter membrorum Christi aut
Dei filiorum accipienda sit ex sola dispositione diuinæ prædestinationis: sed
accipienda est secundum præsentem iustitiam cum talis qui secundum præ-
sentem iustitiam est membrum Christi actu habeat ea quibus aliquis actu talis
dicitur, & simpliciter. Habet enim actu spiritum adoptionis quo quis efficie-
tur actu filius Dei, secundum illud ad Rom. 8. Qui spiritu Dei aguntur filii Dei
sunt: qui est etiā quo quis incorporatur corpori ecclesiæ, secundum illud ad
Eph. 4. Unus spūs & unū corpus, glo. Spūs sanctus est quo efficiuntur unā cor-;

pus. Itē qui secundum præsentem iustitiā est talis coniungitur actu Christo iunctura fidei, & uinculo charitatis quæ sunt ea quibus membra corporis ad inuicem connectuntur, & colligantur, ut ait glo. super illud ad Ephe. iiii. Caput Christus ex quo totum corpus compactum, & connexum per communem iuncturam. Compactum, scilicet per fidem, & connexum uinculis charitatis. Præterea talis actu suscipit gratiæ influxum a Christo, & non nisi tāquam membrum a capite: ergo uidetur quod denominatio simpliciter qua quis denominatur membrum, ovis, aut filius Dei accipienda sit non ex sola dispositione diuinæ electionis, sed secundum præsentem iustitiam. Et quod ita sit necessārio profitendum ex ipsa scriptura sancta quæ mentiri non potest, in multis locis aperte colligere possumus, dicitur enim Ioan. primo. Dedit eis potestatem filios Dei fieri glo. Mirabilis potestas, ut qui filii diaboli erant filii Dei, & fratres Christi per eum liberati dicantur. sed clarum est quod hoc non potest intelligi secundum prædestinationem, quia respectu illius cum immutabilis sit, nulla potestas nobis data est ut secundum illam filii efficiamur Dei. Dicit enim Augu. quod numerus prædestinatorum certus est qui nec augeri potest nec minui, ergo impossibile est ut denominatio filiorum Dei attendatur ex sola dispositione diuinæ prædestinationis. Item apostolus ad Theſſa. scribens dicit. Filii lucis estis & filii Dei. i. Theſſa. 5. Item i. Ioan. iiii. Nunc filii Dei sumus, sed manifestum est quod loquebantur fidelibus in Deum credentibus qui secundum præsentem iustitiam sunt filii Dei, non autem prædestinati tantum cum illi ignoti essent: ergo falsum est fundamentum eorum in quo dicunt quod accipienda sit secundum dispositionem electionis diuinæ denominatio filiorum Dei siue membrorum Christi. Item Roma. 12. Multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra habentes ac donationes secundum gratiam quæ data est nobis, &c. istud non potest referri ad solos prædestinatos ut patet. Præterea apostolus i. ad Corin. 5. An nescitis quia corpora uestra membra sunt Christi, & i. Corin. xii. Et enim in uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sensus est secundum gl. Augu. nos abluti in uno spiritu ducti sumus in unum corpus. Item ibidem subiungit apostolus. Vos autem estis corpus Christi, glo. fidei unitatem Christi capitis quæ uerba Apostoli cum omnibus credentibus in Christum dirigantur, & non prædestinatis solum: patet manifeste quod denominatio simpliciter filiorum Dei, & membrorum Christi secundum præsentem iustitiam accipienda sit & non secundum diuinam prædestinationem quæ quorum sit ignotum nobis, est ergo fundamentum illorum falsum. Ceterum hoc manifeste apparet ex eo quod per iustificationem homines dicuntur incipere esse filii Dei & membra Christi, & per casum siue recessum ab ipsa iustificatione desinunt esse tales qui iustificationis tempore membra Christi aut filii Dei esse dicebantur. Dicitur enim ad Ephe. 5. Eratis aliquando tenebre nunc autem lux in domino ut filii lucis ambulatis, ubi glo. dicit. Prius filii eratis diaboli principis tenebrarum nunc iustificati per fidem, & baptismum filii Dei per adoptionem quæ est lux uera, & ad Ro. 5. Iustificati ex fide pacem habemus ad Deum per Iesum Christum dominum nostrum, per quem accessum habemus in gratiam istam in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei. Præterea hoc manifeste ponit Aug. li. iiii. contra donauistas, sic dicens. Mali qui intus cum gemitu tolerantur quamuis ad eandem columbæ unitatem, & illam gloriosam

sam ecclesiam non habentem maculam aut rugam aut aliquid huiusmodi non pertineant, tamen si corrigantur, & seipſos ad baptismum accessisse fateantur, non rebaptizantur; sed incipiunt pertinere ad columbam per cuius gemitum eis peccata soluuntur a cuius pace alienati tenebantur, hæc Aug. Item idem li. 2. contra Cresconium c. 21. Damnati a Christo iam in corpore Christi non sunt quæ est ecclesia: quoniam non potest habere Christus membra damnata, proinde & ipsi extra ecclesiam baptizant, omnia quippe ista monstra: absit ut omnia in membris illius columbæ unicæ computentur absit ut intrare possint limites hortus conclusi, cuius ille custos est quæ non potest falli, qui tamen confiteantur, & corrigantur tunc intrant, tunc mendantur: tunc in arboribus hortus conclusi sunt, in membris unicæ numerantur, hæc Augu. Ecce quā aperte doctor clarissimus Aug. ponit malos homines quousque corrigantur non pertinere numero, scilicet & merito ad unitatem ecclesiæ ita ut incipiant esse de numero arborum hortus conclusi. Corrigi autem dicuntur fideles in iustificatione in qua per penitentiam emendantur errata, & ordo ipse uirium animæ ad inuicem, & superiorum ad Deum qui per peccatum peruersus erat reparatur. Quæ manifestum est quod denominatio simpliciter membrorum Christi aut filiorum Dei non sumenda est ex dispositione diuinæ electionis siue prædestinationis, quod etiam hac ratione monstratur. Si prædestinatio sufficit ad denominandum aliquē membrum esse Christi actu & simpliciter, necessārio ualet ista consequentia. Iste homo est prædestinatus a Deo: ergo est membrum dilecti ab æterno sicut dicimus quod aliquis prædestinatus uel electus est etiam dilectus ab æterno. Vnde apostolus ad Ephe. 1. Elegit nos in seipſo ut essemus sancti & immaculati, sed istud est falsum quod quis sit membrum Christi ab æterno cum nullum corpus ab æterno sit: ergo falsum est illud ex quo sequitur quod est quod quis dicatur actu & simpliciter Christi membrum aut filius ex sola prædestinatione diuina. Attentis bene his quibus iam confutatum est primum aduersariorum fundamentum facile est ostendere falsitatem secundi in quo dicunt quod membra Christi ita indissolubili uinculo adherent Christo quod qui est membrum Christi indissolubiliter, & perpetuo est membrum Christi. Falsitas huius fundamenti licet ex superioribus manifesta sit, quia si a iustificatione incipit quis effici membrum Christi, & per casum ab illa desinit esse: patet quod nullus in hac uita nisi esset confirmatus in gratia dicendus sit indissolubiliter membrum Christi, nihilominus ex aliis demonstratur sic. Et quarimus quid aduersarii ueritatis intelligant per illud indissolubile uinculum, aut prædestinationem, aut gratiam, aut fidem formatam. Primum non potest dici uinculum, quia cum prædestinatio (ut diximus) nihil ponat in prædestinato, non potest dici uinculum connexiuium aut unitiuium alicuius. Quanquam enim prædestinatio arguat quandam necessitatem ordinis siue consequentiæ ut qui prædestinatus est, necessārio consecuturus sit id ad quod prædestinatus est: non tamen ponit in actu aliquid in prædestinato per quod actu membrum unitum siue incorporatum Christo dici possit aut filius Dei, & huiusmodi. Si autem uinculum istud nomen fidei aut charitatem, sicut est apostoli doctrina, cum ab istis possit homo cadere sicut consueuit sapissime. Vnde Apoc. 2. dicitur. Habeo aduersum te pauca quod charitatem tuam primam dereliquisti, non potest quis ratione talium uinculorum aut nexuum dici siue effici perpetuo membrum Christi nisi ista

Contra secundum fundamentum.

perpetuo in eo perseverarent quod non est commune omnibus. Præterea aperte apostolus Paulus confutat hunc errorem ad Roma.8. dicens. Si quis spiritum Christi non habet non est eius, gloss. scilicet membrum. Sed non omnes illi qui habent spiritum Christi semper habent, cum contingat illos peccare mortaliter, & qui non habent quandoque habent cum contingat illos iustificari, unde glo. super illud quod sequitur. Corpus quidem mortuum est propter peccatum, id est in peccatis. Spiritus uero uiuit propter iustificationem dicit sic. Anima quæ ante fuerat impia uiuit, quia Deo qui est uita coniungitur & hoc propter iustificationem, id est per peccatorum remissionem quæ est ex spiritu sancto. Item in eodem c. idem apostolus ait. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filii Dei, dicit gloss. quæ est Aug. i. spiritus sanctus, quia communis est patri, & filio amborumque unio per quem fit societas & unitas qua efficiuntur unum corpus unici filii Dei, unitas ei nos compaginatur quam facit charitas quæ a spiritu sancto est. Sequitur? Nihil enim debet sic formidare Christianus quam separari a corpore Christi, hoc ibi. Ergo manifestum est falsum esse præfatum fundamentum in quo dicunt, quod qui membrum est Christi indissolubiliter, & perpetuo est membrum eius. Ex istis clarissime patet etiam falsitas tertii fundamenti aduersariorum ueritatis in quo dicunt, quod prædestinati qui nunc sunt infideles sint etiam incorporati Christo quod etiam multis aliis rationibus ostenditur. Primo sic. Apostolus dicit. i. ad Corin. 12. quod uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, sensus est ut dicit glo. omnes nos baptizati, id est abluti, uno spiritu ducti sumus in unum corpus. Ergo solo spiritu sancto quis dicitur incorporari Christo siue charitatis uinculo quæ per spiritum sanctum in nobis habitantem diffunditur in cordibus nostris. Ad Roma. 5. ergo qui non habent spiritum sanctum cuiusmodi sunt prædestinati existentes infideles non possunt dici incorporati siue membra Christi, consequentia est manifesta. patet etiam ex illo Apostoli ad Roma. 8. superius inducto, si quis non habet spiritum Christi non est eius, gloss. scilicet membrum. Secundo sic. Si prædestinati etiam fideles existentes incorporantur Christo siue sunt membra Christi, sequitur quod tales sint una persona mystica cum Christo: immo sint ipse Christus secundum illud Apostoli. i. Corin. 12. Cum sint multa membra unum corpus sunt ita & Christus, ubi dicit Aug. in gloss. Omnes fideles sunt Christus, non dicam corpus Christi, quia ipse Christus sunt tam maiores quam minores, caput enim est Christus. Dicitur Christus propterea ineffabilem unionem capitis, & membrorum, hæc gloss. Si ergo prædestinati existentes in infidelitate aut in hæresi sunt membra Christi, sequitur quod qui sunt infideles actu, & hæretici sint ipse Christus sicut una persona cum Christo, quod non modo hæreticum sed Christianis auribus horrendum est. Unde Apostolus. 2. Corin. 6. Quis autem consensus templi Dei cum idolis. uos enim estis templum Dei uiui sicut dicit dominus. Tertio sic. Clarum est quod omnes infideles, & peccatores quandiu in infidelitate & criminibus iacent sunt membra diaboli, & unum corpus dicuntur cum illo, qui rex est super omnes filios superbiæ. Iob. 40. c. cuius omnes iniqui dicitur sunt corpus eius, & membra, secundum illud Iob. 41. Corpus eius quasi scuta fusilia, ubi glo. inquit, corpus leuiathan omnes iniqui. Si ergo prædestinati infideles, & iniqui actu sunt corpus Christi siue membra Christi,

& actu

& actu membra diaboli, sequitur quod unum & idem sit corpus Christi, & corpus diaboli quod est absurdissimum. Dicit enim Apostolus. ii. ad Cor. 6. Quæ conuentio Christi ad belial, ubi glo. inquit, quia nos membra Christi illi diaboli, & Christus, & diabolus non conueniunt. Quarto sic. Dicit apostolus. i. ad Corin. 6. An nescitis quod qui adhærent meretrici unum corpus efficiuntur cum ea. Erunt inquit duo in carne una, qui autem adhæret Deo unus spiritus, est cum eo. Sunt ergo prædestinati fornicatores unum corpus cum meretrice. Si ergo tales sunt etiam corpus Christi, simul aliquis est & corpus Christi, & corpus meretricis quod est absurdum dicente Apostolo ubi supra. Quæ participatio iustitiæ cum iniquitate? Quin to idem ostenditur manifeste ex illo. i. Ioan. Filioli nemo uos seducat qui facit iustitiam iustus est, sicut & ille iustus est: qui facit peccatum ex diabolo est. Omnis qui natus est ex Deo peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet, & non potest peccare quoniam ex Deo est, in hoc manifesti sunt filii Dei & filii diaboli, omnis qui non est iustus non est ex Deo. Hæc beatus Ioan. Ex quo manifeste concluditur quod prædestinati existentes in peccato infidelitatis aut peccato mortali filii sunt diaboli. Quis autem audebit dicere tales Christo incorporatos nisi qui sensu caret & non intelligit quæ loquitur. Unde Aug. in epistola ad Cresconium superius inducta. Non potest habere Christus membra damnata. Et apostolus ubi supra ait. Quæ societas lucis ad tenebras? Sexto confirmatur hæc ratio. Si prædestinati cum sunt infideles aut hæretici siue schismatici aut alio quouis mortali peccato inquinati sunt incorporati Christo, queritur quo medio. Non naturali uinculo, quia unio siue incorporatio membrorum Christi, cum Christo non est naturalis sicut est illa quæ Christi membra naturalia uniantur corpori suo naturali. Nec etiam uinculo unionis hypostaticæ, sicut humanitas Christi filio Dei unita est, quia filius Dei, ut dicit Damasc. non accipit naturam in uniuersali sed in Athomo. i. est indiuiduo. Oportet ergo quod spiritualiter intelligatur huiusmodi medium siue uinculum, hoc autem non uidetur intelligi nisi id quidem quod scriptura sancta ponit, & doctorum sancti, uidelicet spūs sanctus siue charitatis ipsa, quæ ut dicit Aug. compaginatur totum Christi corpus, & siue quo membra ad inuicem nec cohærent nec capiuntur Christo. Unde glo. super illud Colo. 2. Non tenentes caput ex quo totum corpus per nexus, & conjunctiones &c. dicit, Per nexus, id est per charitatem siue quæ membra ad inuicem non cohærent nec inseruiunt nec uiuunt. Et Aug. super Cant. Iob. dicit. Dilectio sola discernit inter filios Dei & filios diaboli. non discernuntur filii Dei a filiis diaboli nisi charitate, sed tale medium non habent actu infideles blasphemii, & iniqui quantumcumque prædestinati sunt quod habituri sunt gratiam, & gloriam in futuro ut patet: ergo fundamentum præfatum est hæreticum. Septimo sic. Si prædestinati omnes tam iniqui quam iusti essent actu incorporati Christo, contrarietas esset magna in corpore Christi quod esset inconuenientissimum dicere. consequentia tamen manifesti est, quia in fide esset contrarietas, puta inter eos qui essent fideles, & infideles. Contrarietas etiam in spiritu, quia quidam spiritu Dei uegerati ut iusti, quidam spiritu diaboli ut iniqui. Falsitas, & inconuenientia patet ex illo Aug. tractatu. iii. super Can. Ioan. dicentis. Qui non est Christo contrarius in corpore eius hæret, & membrum ipsius computatur: nunquam sunt membra sibi contraria: corporis integritas ex

Contra
tertium
fundamentum.

uniuersis membris constat, hæc Augu. Octauo sic. Si prædestinati etiam infideles aut iniqui existentes sunt membra Christi, aut uiua, aut non uiua, alterum dare necesse est. Si mortua non potest esse, quia ut dicit. Hugo de sancto uictore, & catholice. In corpore Christi nihil est mortuum. Si dicant quod sunt uiua, hoc esse non potest, quia membra corporis Christi non dicuntur uiuere nisi per spiritum Dei per quem uita membris diffunditur, unde ad Roma. 8. dicitur. Spiritus autem uiuit propter iustificationem gloss. quia Deo qui est uita iungitur per peccatorum remissionem quæ est ex spiritu sancto. Item ad Roma. 1. dicitur. Iustus ex fide uiuit, & Ioan. 20. ut credentes uitam habeant, sed hanc uitam non habent actu prædestinati quandiu infideles permanent, & iniqui, & similes qui sunt in peccato mortali: ergo fundamentum præfatum in ueritate stare non potest. Nono sic. Hæc opinio hominum tollit fructum passionis Christi ut uideatur: ergo talis opinio nullo modo uenit toleranda a fidelibus. assumptum uideatur manifestum ex illo Apostoli ad Roma. 5. Cum inimici essemus reconciliati sumus Deo per mortem filii eius. Si fuimus inimici Dei prius & per mortem filii eius reconciliati fuimus: necessario fateri oportet prædestinatos aut non esse filii Dei morte reconciliatos, aut prius fuisse inimicos: si inimicos, ergo non adhærentes Christo: ergo non incorporatos Christo, ergo non membra Christi, nisi quis uellet sine ratione dicere ut inimici Christi sunt membra Christi, & ex inimicis Christi compactum sit corpus Christi. Decimo sic. Apostolus ad Ephe. secundo, de incorporatione duorum populorum, scilicet Iudæorum, & gentilium in unum corpus Christi loquens dicit sic. Ut duos, scilicet populos condant. id est coniungat in semetipso in nouo homine faciens pacem ut reconciliet ambos in uno corpore per Crucem interficiens inimicitias in semetipso, gloss. Ecce quasi sublata inimicitia, & lege euacuata facit pacem inter ipsos, & ambos reconciliat Deo patri. Ex quo patet istos duos populos intelligentiæ ordine quodam prius fuisse reconciliatos Deo patri quam in corpore uno Christi unitos, ergo qui adhuc sunt inimici Dei per infidelitatem aut alia peccata quæ diuidunt inter Deum & homines, secundum illud Esa. 59. Iniquitates uestræ diuiserunt inter uos, & Deum uestrum, non possunt dici Deo uniti aut Christo incorporati etiam si sint prædestinati ut suo tempore incorporentur. Præterea ista assertio inde redditur falsa, quia facit uanas & inanes omnes exhortationes & admonitiones quæ sacra scriptura uniuersaliter facit ut homines conuertantur ad Deum, appropinquent Deo, & ei uniantur. Dicitur enim Zacha. 1. Conuertimini ad me & ego conuertar ad uos, & Iaco. 4. Appropinquate Deo & appropinquet uobis. Item apud Esa. habetur & introducit ab apostolo. 2. Corin. 6. Exite de medio eorum, gloss. qui estis in medio nequitiae eorum, & separamini, dicit dominus, & immundum nec tetigeritis, & ego recipiam uos gloss. ante eictos, & ero uobis in patrem, & uos mihi in filios, & in filias dicit dominus omnipotens. Ex quibus patet clarissimè falsum esse quod prædestinati in fideles aut in peccato existentes quibus exhortationes huiusmodi fiunt: sint Deo incorporati actu siue uniti. Falsitatem autem quarti fundamenti in quo dicunt solam prædestinatorum uniuersitatem uniuersalem ecclesiam dici: sufficienter monstrauimus circa, cap. 3. huius operis patet etiam eius falsitas ex dictis, iam in consutatione aliorum fundamen-

Contra
quartum
fundamē-
tum.

damentorum. Quibus fundamentis confutatis facile est iam uidere omnes illorum propositiones superius positas falsas esse ac erroneas, & merito condemnatas fuisse ab uniuersali ecclesia in concilio Constantiensi, ut patet ex epistola fe. re. Martini Papæ quam omnibus prælatis Alemanniæ scribit. Prima est quod non omnes fideles iustificati sunt membra Christi, sed soli electi finaliter regnaturi in perpetuum cum Christo. patet falsitas ex dictis, quod etiam ex illo apparet quod inquit apostolus. i. ad Corin. 12. Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro, gloss. fidei unitate Christi capitis. Clarum est autem quod omnibus credentibus in Christum loquitur non autem prædestinatis tantum. Item ex illo ad Ephe. 5. Membra sumus corporis eius, quod uerbum Augu. pertractans super psal. 36. ita dicit. Nos in corpore ipsius sumus, si fides nostra sincera sit in illo, & spes nostra cerra, & charitas accensa sit in corpore ipsius, & membra ipsius sumus. Quod autem prima pars illius propositionis falsa sit & erronea ratione sic ostenditur. Duo principaliter requiruntur, ut ex doctrina doctorum sanctorum colligimus, ad hoc ut quis dicatur membrum corporis Christi. Primum est conformitas naturæ, secundum est conformitas uitæ gratiæ, quæ duo notantur. Cant. 4. ubi dicitur. Hortus conclusus soror mea sponsa. Sororis quidem nomine naturæ conformitas, sponsæ uero appellatione unio gratiæ designatur. Primum horum est minus principale, tum quia bonis & malis commune est, tum quia non potest aliquid esse unum numero sed unum specie aut genere tantum est in omnibus quæ uniri dicuntur. Secundum uero quod est conformitas gratiæ est magis principale, & completissimum, quia unus numero est spiritus fons gratiæ qui in capite nostro Christo, & in omnibus membris eius uitam omnibus influit spiritualem. Quo præsupposito arguitur sic. Omnes fideles iustificati siue præsciti siue prædestinati habent conformitatem in natura cum Christo quod est primum, habent in super conformitatem in uita gratiæ in eodem spiritu quod erat secundum: ergo omnes tales ueraciter, & simpliciter dicendi sunt membra Christi, patet ex supposito, quoniam ad esse membrum Christi non requiruntur nisi illa duo, unde Apostolus Romanis scribens: qui tamen non omnes prædestinati fuisse creduntur inquit. Multi unum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra habentes donationes secundum gratiam quæ data est nobis, ad Rom. 12. Falsitas autem secundæ partis illius propositionis ex eadem radice fit manifesta loquendo de prædestinatis qui in infidelitate uel in aliorum sordibus peccatorum detinentur. cum enim prædestinati huiusmodi nulla unione nisi conformitate naturæ quæ prædestinatis, & præscitis communis est & quæ non est unio simpliciter, uniantur Christo: sequitur quod tales non habent unde simpliciter, & actu nominandi sint membra Christi, aut esse de corpore Christi quod est ecclesia. Vnde Apostolus hac ratione utitur ad Ro. 8. cum ait. Si quis spiritum Christi non habet, hic non est eius glo. s. membrum. Præterea falsitas & error secundæ propositionis in qua dicunt, quod cum aliqui iustificatur, non incipiunt esse membra Christi qui non erant antequam iustificarentur. licet sufficienter parum ante in hoc ca. in consutatione primi fundamenti horum errorum ostensa sit: nihilominus ex multis aliis etiam ostenditur. Et primo ex illo quod dictum est Petro Act. x. Macta & manduca: quod ideo dictum esse dicit Aug. super psal. 123. Quod in ecclesiæ corpus nemo intrat nisi prius occisus moritur quod fuit ut sit

Cōtra pri-
mā propo-
sitionē di-
cti erro-
ris.

Cōtra se-
cundam.

quod non fuit, alioquin qui non occiditur & non manducatur ab ecclesia esse in numero populi potest qui uideretur oculis humanis. in numero autem populi qui cognitus est Deo, & de quo dicit Apostolus. Nouit dominus qui sunt eius: non potest esse nisi manducatus, neque manducari poterit nisi primo maectatus. Venit paganus, adhuc in illo Idolatria uiuit inferendus est membris Christi, ut inferatur necesse est ut manducetur, sed non potest ma ducari ab ecclesia nisi prius maectatus renunciat seculo tunc maectatur credit in Deum, tunc manducatur. Secundo contra illud est. i. Petri. ii. Qui de tenebris nos uocauit in admirabile lumen suum, qui aliquando non populus Dei, nunc populus Dei. Tertio illud quod ait Apostolus ad Ephe. 4. In mensuram uniuersuiusque membri augmentum corporis fiat in aedificationem sui in charitate, glo. Illos qui non sunt corpus aedificat in suam ciuitatem uel societatem. Quarto illud Colo. ii. Ex quo totum corpus per nexus, & coniunctiones subministratum, & coniunctum crescit, glo. uirtutibus, & membris in augmentum Dei, glo. ait in augmentum Dei, quia quasi augetur Deus hominibus ab errore redeuntibus sicut minuebatur deserentibus. Quinto ad Ephe. 4. scribitur. Quosdam dedit Apostolos, sequitur, in aedificationem corporis Christi, glo. ut aedificent eos in corpus Christi qui adhuc alieni sunt. Dicit etiam Aug. in epistola ad Dardanum. In compagem Christi tanquam in uiuam structuram templi Dei, quae est eius ecclesia nati homines non ex operibus iustitiae quae fecerunt, sed renascendo per gratiam transferuntur tanquam de massa ruinae ad aedificii firmamentum, haec ille. Falsitas tertiae propositionis in qua dicunt quod nec aliqui cum cadunt a iustificatione per culpam mortalem desinunt esse membra Christi, qui erant membra Christi, satis manifesta est ex dictis, quia cum tales peccando mortaliter priuentur spiritu sancto quo corpus Christi, & unum & uiuum est, planissimum est quod membra Christi simpliciter siue actu esse desinant. Falsitas etiam quartae propositionis in qua dicunt quod praedestinatus semper manet membrum Christi licet cadat a gratia praesentis iustificationis, patet ex dictis. Praeterea quod etiam falsa sit & erronea haec propositio in qua dicunt quod Paulus Augustus, & latro cum infideles essent & Christum persequerentur oues erant & membra Christi, patet ex dictis ut non sit opus alia addere, sed tantummodo contra eos inducamus Aug. in quodam sermone de conuersione Pauli loquentem. Elifus est seruiens, & factus est credens. Elifus est lupus, & factus est agnus. Elifus est persecutor & factus est praedicator. Elifus est filius perditionis, & erectus est uas electionis, haec Aug. Ceterum quod sexta propositio falsa & erronea sit in qua dicitur quod Iudas tempore quo iustificatus cum aliis apostolis Christum sequeretur non erat ouis Christi non membrum Christi, ex dictis etiam aperte colligitur ex eo quod Iudas creditur baptizatus sicut & alii apostoli a Christo baptizati creduntur, ut dicit Aug. & habetur de con. di. 4. ca. quando ab Hierosolimis, & c. se. Sed quicumque baptizati sunt in Christo Christum induerunt, ad Gal. 3. & per consequens membra eius facti sunt, oportet necessario affirmare quod Iudas tempore iustificationis suae Christi membrum fuerit. Cuius sententiae celebre testimonium beatus Aug. dat de Iuda loquens super psal. 41. qui inscriptus est persecutioni. Absalonis filii David in patrem suum, ubi ita loquitur. Agnoscamus quemadmodum, & Christum persequebatur filius suus, habebat enim filios

de

de quibus dicebat. Non ieiunant filii sponsi quandiu cum illis est sponsus eius autem ab eis ablati fuerit sponsus tunc ieiunabunt filii sponsi, ergo filii sponsi apostoli, & inter eos persecutor diabolus Iudas. Et infra Iudas filius sponsi persequens sponsum, haec ibi. Ecce apertissimum testimonium quod Iudas pro tempore iustificationis suae filius sponsi erat & per consequens membrum Christi.

Cap. LVI. In quo ponuntur alii duo modi dicendi siue designandi membra corporis Christi.

SECUNDVS modus dicendi, & describendi membra corporis mystici Christi est dicentium quod soli fideles in gratia gratum faciente existentes membra corporis Christi dicendi sunt. ad quam sententiam plures rationes formantur, primo quidem sunt octo illae quae in iiii. c. huius libri assignatae sunt, praeter quas sunt quae sequuntur. Primo arguitur ex illo Cant. 6. Vna est columba mea, id est ecclesia quae hoc loco columba dicitur, ut supra annotauimus, quia spiritu sancti donis est illustrata. Ex quo uidetur aperte colligi ad membra huius columbae tantum illos pertinere qui uirtutibus adornati sunt. Vnde Aug. hoc uerbum pertractans, lib. 4. contra Donatistas ita dicit. Vna est columba mea, asserat, qui potest huius columbae membra esse qui seculo uerbis non factis renunciant. Secundo arguitur ex illo Sapientiae. iii. Filii sapientiae ecclesia iustorum, ubi soli ad ecclesiam iustorum quae est ipsa sancta uniuersalis ecclesia pertinere uidentur qui filii sunt sapientiae cuiusmodi sunt iusti, & sancti uiri, secundum illud. Ecclesi. 14. Beatus uir qui in sapientia morabitur. Tertio arguitur ex illo Aug. lib. 4. contra Donatistas. Vox inquit non mea uel alicuius hominis, sed ipsius domini, nec per homines sed per angelos sonuit Christo nato. Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonae uoluntatis, quae utique nato Christo non sonaret ore angelico nisi Deus hoc uellet intelligi eos esse in unitate corporis Christi qui sunt in pace Christi, eos autem in pace Christi esse qui sunt bonae uoluntatis. Quarto arguitur ex illo Hugonis de sancto uictore, lib. de sacramentis in secunda parte dicentis. Nihil in corpore Christi mortuum nihil extra corpus uiuum. Quinto arguitur sic. Corpus Christi uerum est figura corporis mystici, sed in corpore Christi uero non est aliquod membrum impurum, ergo uidetur quod nullus dicendus sit membrum corporis Christi mystici nisi purus sit a peccato. Et confirmatur per illud Aug. quod magister sententiarum deducit in 4. di. 8. qui loquendo de unitate ecclesiae ita dicit. Cuius unitatis sacramentum est corpus Christi proprium de uirgine sumptum, quia ut corpus Christi ex multis membris purissimis, & in macula cōstat ita societas ecclesiastica ex multis personis a criminali culpa liberis consistit in cuius rei typo archa domini de lignis sethin facta est quae sunt impurabilia, & albae spinae similia, haec ille. Tertius modus loquendi in hac materia est, quod omnes fideles fidei integritate seruantes sunt membra Christi. Pro quorum sententia facere uidentur omnia quae dicta sunt circa c. 3. huius operis in quo longo sermone ostensum est, quod in sancta, & uniuersali ecclesia boni & mali permixti sunt. Pro quorum opinione etiam hoc suffragari potest quod ait apostolus, ad Gal. 3. Quicumque baptizati estis in Christo, Christum induistis. Ex quo uidetur quod omnes baptizati in Christo membra Christi dicentur

Arg. primū quod cū sequentibus soluetur, infra ca. 59. Secundū

Tertium

Quartū

Quintum

Tertius modus.

Contra tertiam.

Contra quartam.
Contra quintam.

Contra sextam.

di sunt, cum induere Christum nihil aliud esse uideatur quam Christo adhærere siue Christo uniri tanquam membrum eius. Vnde Aug. tractans hoc uerbum super psal. 83. ita dicit. Si enim Christiani omnes, & fideles, & baptizati ipsum induerent sicut apostolus ait. Quotquot in Christo baptizati estis Christum induistis. si membra sunt facti corporis & dicunt se sancta non esse capiti ipsi faciunt iniuriam, hæc illæ. Item idem arguitur ex illo. i. Thi. 4. Saluator omnium est & maximè fidelium, & i. Ioan. ii. dicitur. Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non autem pro nostris tantum, sed etiam totius mundi. Saluare autem homines aut propitiatorem esse pro peccatis eorum competit Christo secundum quod est caput. ergo sequitur quod omnium illorum sit caput, & ita omnes fideles membra eius sunt.

Cap. LVII. In quo ueritas declaratur motu difficultatis: quorum scilicet hominum Christus caput sit & qui corporis sui quod est ecclesia, membra sunt dicendi.

AD declarationem huius difficultatis licet plura dicta sint a nobis circa, c. 5. huius operis, nihilominus pro maiori intelligentia ueritatis aliqua alia addentes, notandum duximus cū excellentissimo doctore sancto Tho. in. iii. parte summæ suæ: quod inter alias differentias inter corpus naturale hominis & corpus mysticum una est hæc, uidelicet quod membra corporis naturalis sunt omnia simul, membra autem corporis mystici non sunt omnia simul: nec quantum ad esse naturæ: quia corpus ecclesiæ constituitur ex hominibus qui fuerunt a principio mundi usque ad finem ipsius. Nec quantum ad esse gratiæ: quia quidam etiam eorum qui sunt in uno tempore gratia carent postmodum habituri aliis eam iam habentibus, sic ergo membra corporis mystici non solum accipiuntur secundum quod sunt in actu sed etiam secundum quod sunt in potentia. Quædam tamen sunt in potentia quæ nunquam reducuntur ad actum, & hoc secundum triplicem gradum, quorum primus est per fidem, secundus per charitatem uic, tertius per fruitionem patriæ. Sic ergo dicendum est quod accipiendo generaliter secundum totum tempus mundi Christus est caput omnium hominum, sed secundum diuersos gradus. Primo enim & principaliter est caput eorum qui actu uniuntur sibi per gloriam. Secundo eorum qui actu uniuntur sibi per charitatem. Tertio eorum qui actu uniuntur sibi per fidem. Quarto uero eorum qui sibi uniuntur solum in potentia nondum reducta ad actum, reducenda tamen secundum diuinam prædestinationem. Quinto uero eorum qui sunt in potentia sibi iungi quæ nunquam reducuntur ad actum sicut homines in hoc mundo uiuentes qui non sunt prædestinati, qui tamen ex hoc seculo recedentes totaliter desinunt esse membra Christi qui iam nec etiã sunt in potentia ut Christo uniantur. Sunt ergo istis bene consideratis membra Christi siue corporis eius quod est ecclesia in triplici differentia. Quædam enim sunt membra actu unita & uiua: siue uita gloriæ sicut illi qui actu uniuntur Deo per gloriam in superna beatitudine constituti, siue per fidem formatam, quæ dicitur per dilectionem operans: sicut sunt fideles iusti in hac præsentia uita. Quædam uero sunt membra unita quidem aliquo modo, scilicet per fidem, sed non sunt uiuentia, quia non uniuntur ei uinculo charitatis. Huiusmodi sunt fideles in peccato mortali existentes qui fidem informem habent qui cum sine ope

Memb.
Christi
triplicia
Prima

Secunda

ribus mortua sit. Iaco. 2. & i. Ioan. 3. dicitur. Qui non diligit manet in morte tales uita gratiæ carentes sunt uelut membra mortua, & quia rationem per se factam membri non solum constituit unitas continuationis, quam membrum habet cum aliis membris in uno corpore, sed unitas uitæ siue spiritus corpus formantis, & uiuificantis, quia ut dicit Arist. 2. de anima membrum mortuum improprie, & equiuoce dicitur membrum. Hinc est quod fideles in peccato mortali existentes non dicuntur membra Christi perfecte, & proprie, sed imperfecte, & improprie sicut dictum est de membro mortuo. Vnde sanctus Thom. in. 3. parte ita dicit. Fideles qui peccatis mortalibus subuertuntur, non sunt membra Christi actualiter, sed potentialiter, nisi forte imperfecte per fidem informem quæ unit Christo secundum quod & non simpliciter ut scilicet per Christum homo consequatur uitam gratiæ, hæc sanctus Thom. ibi. Item idem in primo scripto ita dicit. Homines autem fideles peccatores pertinent aliquo modo ad unitatem ecclesiæ in quantum continentur ei per fidem, quæ est unitas materialis, non tamen possunt dici membra proprie sicut nec membrum mortuum nisi equiuoce, hæc ibi sanctus Thom. Alexand. uero de Alis de hac materia in. 3. suo loquens dicit sic. Ad unionem corporis mystici siue ecclesiæ nunquam proprie pertinent existentes in peccato mortali, tamen refert dicere unitatem ecclesiæ, & corporis ecclesiæ. in unitate enim ecclesiæ sunt boni, & mali, dummodo habeant fidem rectam. Et hoc est quod habetur. Math. 13. quod ipsi tritico adiuncta sunt zizania, & dicit Aug. quod ecclesia est ager in quo radicantur triticum. i. boni; & zizania. i. mali simul, tamen separabuntur in fine. Unitas uero corporis non est nisi per fidem formata charitate. Secundum ergo propriam rationem corporis mali non sunt de corpore ecclesiæ, quamuis sint de ecclesia, hæc Alex. Itaque secundum istum doctorem fides informis quæ sufficit ad hoc quod quis dicatur pertinere ad unitatem ecclesiæ, non sufficit ad unitatem corporis ecclesiæ, cuius ratio talis potest assignari, quia cum unitas corporis constet ex partibus suis, necessario oportet quod sicut in corpore naturali, id quod est forma substantialis sit in toto, & in qualibet parte corporis, ita & in corpore mystico necesse est, ut id quod est ad similitudinem spiritus humani in eo, sit & in toto corpore mystico, & in qualibet eius parte, & consequens sicut membrum naturale recedente anima non uerè sed improprie, & equiuoce dicitur membrum, ita in corpore mystico spiritu sancto qui quasi anima uegetans, & uiuificans in corpore est, ab aliquo per peccatum mortale expulso, iam talis proprie ad unitatem corporis ecclesiæ non pertinet: quia ut dicit Hugo de sancto Victo. nihil in corpore Christi mortuum, nihil extra corpus uiuum. Hinc Apostolus ad Roma. 8. Si quis non habet spiritum Christi, non est eius scilicet membrum. Ceterum alia dicuntur membra secundum potentiam, & hæc sunt in duplici differentia. Nam quædam sunt sic in potentia, quæ tamen nunquam reducuntur ad actum, quales sunt multi peccatores præsciti qui nunquam conuertentur ad Deum dicuntur membra in potentia secundum quod sunt unibiles corpori. Ista autem potentia fundatur in duobus, ut dicit sanctus Thom. ualet primo, & principaliter in uirtute Christi, quæ est sufficiens ad salutem totius humani generis, secundum illud Esa. 50. Non est abbreviata manus eius, ut saluare non possit. Secundo in libertate arbitrii. Alii uero sunt membra in potentia quæ reducenda est in actum secundum ordinationem diuinæ prouidentie, sicut sunt peccatores etiam infideles qui

Tertia

sunt prædestinati ad uitam æternam quorum potentia dicimus quòd fundatur in tribus. Primo in uirtute Christi quæ ut dictum est, sufficiens est ad salutem totius humani generis. 1. Io. 2. Aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum, ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum sed totius mundi. Secundo in infallibilitate diuinæ prouidentia. Tertio in libertate arbitrii.

Cap. LVIII. In quo respondetur obiectionibus factis in contrarium per eos qui dicunt, quòd soli electi membra sunt corporis Christi.

Ad primū
argumen-
tum. c. 54.
factum

HIS sic declaratis facile nobis est iam respondere cunctis obiectionibus aduersariorum. Respondebimus primo ad rationes factas pro parte illorum qui dicunt solos electos siue prædestinatos membra Christi esse ac illorum tantum Christum esse caput. Ad primam in qua obiicitur ex illo ad Eph. 5. Christus dilexit ecclesiam &c. respondetur negando consequentiam, quoniam secundum iam dicta Christum non tantum dicitur caput huius uitæ decursu eorum quorum saluator secundum efficientiam est, cuiusmodi sunt prædestinati: sed etiam omnium quorum saluator est secundum sufficientiam, dummodo sibi fide formata uniatur, uniuersaliter qui dem inquit Apostolus. Quicumque baptizati estis Christum induistis ad Gal. 3. Item qui spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt Ro. 8. Ceterum indifferenter loquitur de omnibus fidelibus, idem apostolus cum ait. Multi unum corpus sumus in Christo ad Ro. 12. Membra sumus corporis eius, ad Eph. 5. Ad secundum quod obiicitur ex illo. Nouit dominus qui sunt eius, respondetur, quòd Dei non sunt tantum prædestinati, sed etiam qui secundum præsentem iustitiam per gratiam sibi uniti sunt. unde sanctus Tho. in 3. parte. q. xlviii. dicit, quòd homo dupliciter dicitur esse Dei. Vno modo in quantum subiicitur potestati eius, & hoc modo nunquam definit homo esse Dei, secundum illud Daniel. 4. Dominabitur excelsus in regno hominum & cuiuscunq; uoluerit dabit illud. Alio modo per unionem charitatis ad eum secundum quod dicitur Ro. 8. Si quis spiritum Christi non habet non est eius, & hoc modo quis definit esse Dei per peccatum. Ad gl. uero quæ inducitur, respondetur dupliciter. Primo secundum quòd dicit dominus Altissimo. in sum. sua circa. 8. dist. 4. sentent. quòd hoc intelligendum est diuisim non autem coniunctim. & tunc est sensus, illi sunt hortus conclusus fons signatus &c. qui conformes sunt imagini filii sui siue sint præsciti siue prædestinati siue uocati siue iam glorificati. plene omnes isti dum tamen actu conformes sint imagini filii Dei quod fit per gratiam gratum facientem, sunt illi quorum numerus est hortus conclusus fons signatus, &c. sicut supra, circa. v. c. declarauimus. Secundo respondetur, quod si illud totum prædestinauit uocauit iustificauit & glorificauit accipiendum sit coniunctim, tunc gl. illa loquitur de ecclesia secundum statum uitæ futuræ ad quem soli electi pertinebunt tunc actu, nunc uero in potestate solum pertinent si in peccato mortali existant, sicut superius diximus. Habetur præterea ex ista gl. manifeste quòd electi non sunt hortus conclusus, &c. nisi prius iustificati, & tunc bene conceditur quod numerus talium sit hortus conclusus, &c. secundum diuinam prædestinationem, & simul secundum præsentem iustitiam, sed cum hoc stat quod etiam præsciti pro tempore iustificationis eorum sint etiam hortus

Ad secundum

hortus conclusus, &c. Ad tertium quod obiicitur ex illo. 1. Io. 2. Ex nobis prodierunt, &c. respondetur, quòd illi qui recesserunt ab ecclesia per aliquam impietatem, & in illa mortui sunt dicuntur non fuisse primo de ecclesiæ corpore secundum prædestinationem, non autem simpliciter si cum in ecclesia erant integram fidem firmam spem, & sinceram charitatem obseruabant. Unde tales quamdiu pie uixerunt secundum præsentem iustitiam filii Dei fuerunt. Unde Aug. li. de correctione & gratia, & ponitur de pe. dist. 4. §. nam cum dicitur sic. Illi cum pie uiuunt dicuntur filii Dei, sed quia uicturi sunt impie, & in eadem impietate morituri non eos dicit filios, hæc Aug. Et ita simili modo respondetur ad auctoritatem Ioan. & ad dictum Aug. & ad omnia similia quæ Aug. ponit locis supra nominatis. Verum commemorandum est quod superius diximus quod ex sola prædestinatione qua aliquis est prædestinatus, ut fit filius Dei per gratiam adoptionis, non dicitur quis filius Dei simpliciter siue actualiter, sed solum in potentia, sed ex præsentem iustitia est, & nominatur quis filius Dei actu siue simpliciter, licet sic iustificatus non sit prædestinatus ad uitam æternam. Unde beatus Aug. super Io. homelia. xlv. longo processu tractat quomodo dicendi sint oues Christi qui adhuc in errore sunt, & finaliter dicit sic. Secundum præscientiam Dei, & prædestinationem quam multæ oues foris quam multi lupi intus, & quam multæ oues intus, & quam multi lupi foris. Quid est quod dixi quam multæ oues foris? quia multi luxuriantur casti futuri, quam multi blasphemant Christum, credituri in Christum, quam multi se inebriant futuri sobrii, quam multi rapiunt res alienas donaturi suas, & hi oues sunt. ueruntamen modo alienam uocem audiunt alienos sequuntur. Itæ quam multi intus laudant blasphemantur, casti sunt fornicaturi. sobrii sunt se uino postea sepulturi. stant casuri & non sunt oues. De prædestinatis enim loquimur, de his loquimur quos nouit dominus qui sunt eius. Et tamen ipsi quoadiu rectè sapiunt, Christi uocem audiunt. Ecce audiunt isti non audiunt illi, & tantum secundum prædestinationem non oues isti, oues illi. hæc Aug. Ecce manifeste Aug. dicit prædestinatos peccatores oues esse non tamen actu, cum dicat eos non audire uocem pastoris Christi, sed alienos sequuntur. Cum tamè dominus dicat Ioan. 10. Oues meæ uocem meam audiunt, & sequuntur me, sed in potentia quæ ad actum reducenda est, cum ait, quam multi luxuriantur casti futuri, &c. Nec mirari quis debet si scriptura simpliciter loquatur de talibus tanquam de simpliciter ouibus aut filiis siue etiam membris Christi, quoniam hoc non fit ideo quod actu sint oues Christi aut filii Dei, aut membra actu suscipientia influxum Christi a Christo capite, sed talis scripturæ usus est propter ineffabilem certitudinem diuinæ prouidentia. Hac quippe ratione dominus quandoq; simpliciter loquitur de eis quæ solū sunt in potentia, immo quandoq; per uerbum de præterito loquitur de eo quod in longissimum tempus expectatur. quorū exempla multa sunt in scriptura sancta, sicut patet maxime in prophetis de incarnatione Christi, de aduentu ad iudiciū, & de pluribus aliis. simili modo est in materia præsentem. Unde Aug. li. de correctione, & gratia tractans illud apostoli, ad Ro. 8. Quos uocauit hos & iustificauit, quos prædestinauit hos & uocauit, &c. dicit. Ad hæc usque in finem seculi multi uocandi, & iustificandi sunt, & tamen uerba præsentem temporis posuit etiam de rebus futuris, tanquam iam fecerit dominus, quæ ut fierent iam ex æternitate disposuit, ideo dicit de illis propheta, qui facit quæ uentura sunt. hæc August. Ad quartum quod obiicitur ex August. super

Ad tertium

Ad quartum

psal.ciiii.respondetur,quòd Aug.non negat quòd præsciti qui finaliter dānabuntur pro tempore iustificationis eorum communicauerint charitati, quia iustitia cum sit remissio peccatorum non adimpletur sine charitate. præterea etiam dæmones ipsi damnatissimi in charitate dicuntur fuisse creati. unde Aug. 12. de ciui. Dei dicit. Bonam uoluntatem quis inquit fecit in angelis, nisi ille qui eos cum sua uoluntate. i. amore casto, quo illi adhærent creauit simul in eis condens naturam & largiens gratiam. Sed exponendum est illud uerbum Aug. prout exponit magister sententiarum. in. 3. distin. xxxi. sic charitas est fons cui alieni. i. damnandi non communicant. s. finaliter, quia alias non damnarentur. Ad quintum quod obiicitur ex August. lib. de doctrina Christiana dicentis. Non est reuera &c. respondetur. Pro cuius responsione & pro concordantia multorum passuum sacræ scripture, & dictorum doctorum sanctorum qui uidentur in cortice sibi inuicem aduersari, notandum est, quòd ueritas multipliciter accipitur. Est enim ueritas essentia quæ secundum rationem speciei consideratur, de qua potest capi illud Aug. in lib. soliloquiorum dicentis. Verum est illud quod est. Secundo modo dicitur ueritas permanentiæ continuationis siue perseuerantiæ, hoc modo non dicitur uerum quòd cito desinit esse, siue id quod mansurum non est, secundum illud Ioan. 8. Si manseritis in sermone meo uerè discipuli mei eritis. Tertio modo dicitur ueritas perfectionis siue consummationis, de qua potest accipi illud Lucæ. 21. Verè hic homo iustus est uerè quidem iustus dictus est Christus, quia consummatæ iustitiæ, & per consequens perfectionis fuit. Math. 3. sic decet nos adimplere omnem iustitiam. Istam diuisionem ueritatis triplicis ponit Cancellarius antiquus parisius in sum. sua super uerbo Aug. ad Iulianum comitem. Charitas quæ deserit potuit, nunquam uera fuit. Hoc insuper de illo originaliter tangitur super eodem uerbo a magistro sententiarum in. 3. di. xxxi. ubi quærit. Vtrum sit uera charitas quæ amittitur, qui respondens ad præallegatam auctoritatem dicit, quòd dictum Aug. non ad essentiam charitatis refertur, sed ad efficientiam, quia non efficit charitas quæ deserit hominem uerè beatum, non enim perducit eum ad uerum bonum. Item ad illam eiusdem Aug. Charitas est fons cui alieni. i. damnandi non communicant, respondet. Non communicant. s. in fine, quia non perseuerant. Et consequenter inquit. Posiunt autem hæc quæ de charitate dicta sunt intelligi de charitate perfecta quam soli electi habent, quæ semel habita non amittitur, hæc magister sententiarum. Ex cuius uerbis clare patet diuisio posita triplicis ueritatis cum dicat charitatem quæ desinit esse, fuisse ueram ueritate essentia sed non permanentiæ aut perfectionis. Et quoniam ut sæpenumero reperitum est, & habetur in gl. ad Rom. 8. Societas & unitas qua compaginamur, & efficitur unum corpus unici filii Dei, ipsa charitate efficitur, & constituitur. Eadem uidetur currere diuisio ueritatis de membris Christi quæ fit de ueritate charitatis. Præterea considerandum quòd inter istos acceptionis modos ueritatis talis ordo est, quoniam secundus præsupponit primum necessario & addit supra ipsum & tertius supra secundum. ueritas enim perseuerantiæ præsupponit ueritatem essentia, & ueritas perfectionis præsupponit utranque & addit consummationem. Ex quibus aperte cognoscimus quòd omne uerum ueritate permanentiæ, aut perfectionis est uerum ueritate essentia, & non econuerso. Secundo quòd non esse uerum ueritate permanentiæ siue perfectionis non dicit non esse uerum simpliciter, immo sic arguen-

Ad quintum

mitteretur fallacia consequentis ab inferiori ad suam superius arguendo negatiuè sic iste non est homo demonstrato asino: ergo non est animal. Ex quo omnium consideratione patet huiusmodi propositiones ueras esse. Præsciti iustificati sunt uera membra Christi, ueritate essentia. patet quia tales uera charitate secundum eundem modum ueritatis actu coniunguntur Christo, præterea tales sunt uerè filii Dei. Ioan. 1. Dedit eis potestatem filios dei fieri. Aug. super psal. cxxii. Si credis ipsi potestas tibi data est, ut sis inter filios Dei. Secunda, Præsciti iustificati non sunt uera membra Christi, ueritate perseuerantiæ siue continuationis. patet quia charitate permanentiæ usque in finem siue charitate uera ueritate permanentiæ non uniuntur Christo. Quomodo dicit Aug. q. charitas fons proprius est, & singularis bonorum cui nõ communicat in fine alienus. i. damnandus, ut dictum est ex dictis magistris. De hoc genere ueritatis accipiendum est etiam quod dicitur Ioan. 8. Si manseritis in sermone meo uerè discipuli mei eritis, & gl. quæ super illud. 1. Ioã. 2. Ex nobis prodierunt, sed non erant ex nobis, dicit sic. Si exierunt ex nobis non erant ex nobis ueraciter. Hoc etiam modo dicit Aug. li. de correctione & gratia, & ponitur de pe. distin. 4. §. cum ergo, tractans illud Ioan. Ex nobis prodierunt &c. quod ex aduerso fuit inductum. Quid aliud dicunt nisi quòd non erant filij Dei etiam quando erant in professione & nomine filiorum; non quia iustitiam simularunt: sed quia in ea non perseuerarunt. hæc Aug. Ecce qualiter Aug. tales dicit ueros fuisse filios dei ueritate essentia: in hoc quòd dicit eos ueram & non simulatam habuisse iustitiam. Per iustitiam autem ut ait Hiero. multi adhærent Christo: sed non ueros esse filios dei dicit siue membra Christi ueritate perseuerantiæ. unde dicit quòd in ea non perseuerarunt. Et per hoc respondetur ad illud dictum Aug. principale. Non est reuera corpus Christi quod cum illo non erit in æternum: quòd accipiendum sit de ueritate continuationis perseuerantiæ aut perfectionis: non autem de ueritate essentia siue rei: quia ueraciter corpus Christi sunt. Vnde Aug. super Psal. 139. ait sic. Caput illius capitis sancta ecclesia est in cuius nos membris sumus & caput nostrum diligimus. hæc Aug. Vel respondendum est secundum quòd dominus Richar. in 3. sententiarum ad eandem auctoritatem distin. distin. illud Aug. exponendum esse sic. i. non pertinent ad corpus Christi illi qui non habent unde cum Christo possint in æternum manere quod omnes iusti habere noscuntur. hæc Richar. Et ita auctoritas intellecta non acit ad propositum arguetium, sed magis fauet auctoritati quam posuimus. Ad sextum quod sumitur ex illo Aug. contra donatistas. Sunt quædam in e numero, &c. quòd sunt Dei secundum prædestinationem, quòd non simpliciter sed potentia esse tales, non autem secundum unionem gratia gratum facientis secundum quam quis simpliciter dicitur esse Dei, sicut sæpe dictum est. Ad septimum quod obiicitur ex eodem Aug. & de eodem li. contra donatistas, quòd multi &c. respondetur eodem modo, quia licet propter infirmitatem diuina præscientia tales dicantur simpliciter meliores, intelligenti tamen sunt potentia non actu, cum actu non habeant charitatem. Vnde quis apud Deum bonus dicitur, ut dicit Aug. potentia tamen sunt meliores quæ certitudinaliter ad actum reducenda est, & quòd ita dicendum sit, etiam ex dictis eiusdem Aug. superius inductis apparet manifestè. Ad octauum quod obiicitur, quòd Deus ab æterno dilexit, &c. respondetur negando consequentiam, quoniam licet Deus ab æterno dilexerit electos, & ab æterno

Ad sextum

Ad septimum

Ad octauum

do com-

prædestinauerit eos ut sint membra eius in certo futuro tempore per unionem cum Christo hic per gratiam & in futuro per gloriam. tamen non sequitur quod sint membra eius, & quod actu sint uniti siue incorporati ei per gratiam, aut per gloriam. alias si idem iudicium esset sumendum de esse dilectum a Deo & esse illius filium aut membrum, sicut electi sunt ab æterno, sic dicendi essent membra Christi quod falsum est. Vnde falsum est quod dicunt, quod non sit maior ratio de dilectione, & eius præordinatione, ut electi sint membra eius, &c. Ratio autem diuersitatis est, quia esse aliquem a Deo uel cognitum, uel dilectum non ponit actu aliquid in rebus cognitis, & dilectis, sed tantum in cognoscente, & diligente, sed membrum esse actu alicuius corporis denotat necessario hoc quod dicitur esse membrum nexibus aliquibus actu esse unitum corpori cuius est membrum, & influxum aliquem sensus, & motus actu suscipere ab eo qui uicem capitis in corpore obtinet. quæ omnia temporalia sunt, unde argumentum non procedit. Ad nonum quod sumitur ex Aug. li. de correctione & gratia, & ponitur de pe. dist. 4. cap. hanc societatem, respondetur sicut ad prædicta, omnia quidem soluuntur per diuisionem factam de eis qui sunt solum de prædestinatione filii, & non secundum præsentem iustitiam, & de aliis qui sunt secundum præsentem iustitiam, & non secundum prædestinationem, attribuendo singula singulis patet clarissima responsio ad totum illum processum Aug. ubi supra. quare cum nõ sit opus plura dicendi ad rem istam super sedemus ab aliis. Ad decimum quod obiicitur quod corpus Christi uerum est figura, &c. respondetur secundum quod respondet dominus Guilielmus Altisio. in sum. sua, quod similitudo corporis naturalis Christi ad corpus mysticum non respicit nisi præsens, scilicet quia sicut corpus Christi naturale consistit. in præsentem ex membris purissimis, ita corpus Christi mysticum quod ad eius uera membra consistit ex fidelibus a peccati macula mundis, & puris. & ratio est, quia ut sanctus Thom. in. 3. dicit, membrum non iudicatur secundum illud quod de eo potest fieri, sed secundum illud quod est. Vnde manus antequam abscindatur membrum est corporis quamuis sit futurum abscindi. & similiter qui est in gratia membrum Christi, est quamuis postea abscindatur. hæc sanctum Thom.

Cap. LIX. In quo respondetur ad rationes aliorum qui secundo loco, & tertio aliter circa membra Christi locuti sunt in c. 56.

A MPLIUS superest respondere ad rationes aliorum doctorum qui Christi membra tantummodo nominant eos qui in gratia gratum faciente existunt, & eorum qui dicunt uniuersaliter uniuersos fideles Christi ad membra Christi pertinere. Quorum solutio breuiter expediri potest attenda declaratione quam de ueritate huius rei fecimus circa c. 55. Ibi enim tot dicta sunt, ut clare pateat responsio omnium rationum factarum. Primo enim rationes eorum qui afferunt ad membra Christi pertinere solos eos qui in gratia gratum faciente existunt procedunt de illis qui actu membra sunt uera spiritu Dei uiuificata secundum quod Hugo de sancto Victore in secunda parte de sacramentis ecclesiam describit dicens. Ecclesia sancta corpus Christi est uiuificata spiritu, & unita fide, & sic procedit dictum apostoli. si

Ad nonum

Ad decimum.

Solutio -
nes argu-
mentorū
secundi
modi di-
cendi ca-
pi. 56.

stoli. si quis Christi spiritum non habet non est eius scilicet membrum. Roma. 8. Rationes autem aliorum procedunt de eis qui quocumque modo siue uere & perfecte, siue equiuocæ, & imperfectæ, ad unitatem corporis Christi pertineant. Primi sunt fideles iusti, qui charitatis copula Christo uniti sunt & uiuunt de spiritu eius. Secundi sunt fideles peccatores, qui unitate fidei informis uniuntur corpori ecclesie, sicut copiosè superius est ostensum, alias etiam circa c. v. data est alia diuisio uidelicet quod esse de ecclesia dicitur dupliciter. Aut numero & merito sicut sunt iusti. de quibus procedunt primæ rationes. Aut numero solum sicut fideles peccatores, quomodo conceduntur rationes aliorum. Vel sumendo aliam uiam sancti Thom. in tertia parte de qua supra fecimus mentionem quod aliqua sunt membra actu, & aliqua potentia. Primæ rationes concedendæ ueniunt de his qui membra actu sunt. Secundæ uero de his qui in potentia sunt membra.

Cap. LIX. In quo declaratur qualis sit unio membrorum ecclesie adinuicem, & de modo unionis membrorum ad caput.

Q VANQVAM de unitate ecclesie multum diffuse in superioribus in cap. 7. & 36. locuti fuerimus, nihi'ominus ad pleniorum intelligentiam sacramenti unitatis ecclesie, aliqua de qualitate unionis membrorum eius adinuicem, & de modo unionis membrorum ad caput disputabimus. Quod autem unio membrorum adinuicem sit unio essentiae, siue essentialis arguitur sic. Quædam gloss. pro regula ponit super illud. 1. Corinth. 7. qui adhæret Deo, unus spiritus est cum eo. Quod quando de duobus dicitur quod sint unum, & non additur quid unum, intelligendum est, quod sint unius essentiae, sed absolute dicitur Cantic. 6. Vna est columba mea: ergo ecclesia ipsa est una unitate essentiae. Item Ioan. 17. dicitur. Claritatem quam dedisti mihi dedi eis, ut sint unum sicut & nos unum sumus, sed pater, & filius sunt unius essentiae: ergo etiam membra ecclesie adinuicem sunt unum unitate essentiae. Tertio arguitur quod fides non possit habere rationem medii quo membra ecclesie unum corpus esse dicantur sic. Fides non habet respectum ad alterum, sed est absolute in subiecto suo, unde non comparat subiectum suum ad aliud per modum identitatis, uel diuersitatis: ergo non uidetur habere rationem unientis. Quarto medium debet esse commune extremis, fides autem non competit capiti ecclesie ut patet: ergo uidetur quod per fidem non sit unitas ecclesie, nec inter se adinuicem nec ad caput. Quinto, prius naturali intelligentia est esse quam esse unum, & esse unum quam esse uiuum, sed per fidem dicitur esse uita in membris ecclesie secundum illud Roma. 1. Iustus ex fide uiuit, ergo fidem præcessit unitas: ergo per fidem non est unitas ecclesie. consequentia patet, quia causa præcedit, non autem sequitur effectum suum. Sexto arguitur quod nec etiam charitas sit medium unionis membrorum ecclesie, quia charitas in diuersis est differentis. & cum ex diuersis numero non sit proprie unio, uidetur quod ecclesia per charitatem nõ potest dici una numero. consequentia patet, & antecedens etiam. In oppositum sunt quæ in superioribus diximus, & maxime in prænominatis capitulis. Est etiam illud

Arg. prima

Secundū
Tertium

Quartū

Quintum

Sextum

In oppositum

Aug. dicentis super psal. xxxvi. Nos in corpore ipsius sumus si fides nostra *sim* cera sit in illo, & spes nostra certa, & charitas accensa, sic in corpore ipsius, & membra ipsius sumus. Item beatus Hilarius in notulis super psal. exponens illud psalm. cxxi. Hierusalem quæ ædificatur, ut ciuitas, dicit sic. Vnum ecclesie corpus est, non quadam corporum confusione permixtum, nec singulis in indiscretum æternum, & informem cumulum unitus, sed per fidei unitatem, per capitis societatem, per operum uoluntatisq; concordiam, per sacramenti unum in omnibus donum, unum omnes sumus, in quod nos hortatur apostolus di. Obsecro uos fratres, ut illud idispum sapiatis eandem charitatem habentes. Pro declaratione præsentis difficultatis notandum, quod ut sanctus Thom. dicit in 3. senten. dist. xiii. in corpore naturali inuenitur quadruplex unitas adinucem. Prima est secundum conformitatem naturæ, quia omnia membra constant ex similibus partibus, & sunt unius rationis, sicut manus & pes ex carne & osse, sic dicuntur membra unum genere uel specie. Secunda per colligationem eorum adinucem per neruos, & iuncturas, & sic dicuntur unum per continuationem. Tertia est secundum quam diffunditur uitalis spiritus, & uires animæ per totum corpus. Quarta est secundum quod omnia membra perficiuntur per animam, quæ est una numero, in omnibus membris. Et hæc quattuor uniones inueniuntur in corpore mystico. Prima in quantum omnia membra sunt unius naturæ, uel specie, uel genere. Secunda in quantum colligata sunt adinucem, per fidem, quia sic continentur in uno credito. Tertia secundum quod uiuificantur per gratiam, & charitatem. Quarta secundum quod in eis est spiritus sanctus quæ est ultima perfectio, & principalis totius corporis mystici quasi anima in corpore. Prima dictarum unio num non est, unio simpliciter, quia illud in quo est unio hoc non est unum numero, sicut est in tribus sequentibus, quia per fidem, & charitatem in uno uniantur credito, & amato. Similiter spiritus sanctus unus numero omnes replet homines, hæc sanctus Thom. Quibus tanquam sufficienter declarantibus qualitatem, & modum unionis membrorum corporis. quod est ecclesia habitis, dicendum est ad rationes factas in oppositum. Ad primum ubi dicitur, & obicitur, quod absolute ecclesia dicitur una. Respondetur, quod non est ita, sed determinatur eius unitas in hoc quod dicitur, una est columba, & una est perfecta. In nomine columbæ iuxta glo., notatur unitas simplicitatis ecclesie. ecclesia enim est una unitate simplicitatis cum sit sine macula, & ruga perfidie aut erroris, in quo unitas fidei designatur. in hoc uero quod dicitur una perfecta, determinatur eius unitas, ad unitatem perfectionis: quoniam unitas ecclesie, non est indiuisibilitatis, qualis est unitas puncti, nec continuatis, qualis est unitas lineæ, sed perfectionis, qua aliquod unum perfectione constituitur ex multis, ut habetur 5. Merb. Ad secundum quod obicitur ex illo Ioan. 17. &c. respondetur quod dictum Ioan. intelligitur iuxta gl. sic, ut sint unum suo modo per participationem alicuius similitudinis unitatis naturæ, unde li. sicut non dicit equiparantiam, sed proportionem participationis similitudinis unitatis diuinæ. Vnde duplex unitas est inter patrem, & filium. Una est naturæ, de qua Ioan. 10. Ego & pater unum sumus. Alia est unitas amoris in patre, & filio quæ est unitas spiritus, & utraque est in nobis, non quidem per equiparantiam, sed per similitudinem quandam. pater autem & filius sunt eiusdem naturæ numero, & nos unum in natura secundum speciem. Item sunt unum per amorem non participatum ex dono alicuius, sed

ex eis

ex eis procedentem nam pater & filius diligunt se spiritu sancto, nos autem sumus unum per amorem participatum ex dono superiori. Ad tertium respondetur quod unire dicitur dupliciter. Vno modo per modum uinculi & connexionis, & sic uidetur quod sola charitas quæ est connexio, & quidam copula dicitur unire. unde apostolus. Super omnia habete charitatem quæ est uinculum perfectionis. Alio modo unire per modum assimilationis, & hoc modo omnis uirtus dicitur unire unum alteri in quo similis dispositio inuenitur, & hoc modo fides dicitur unire, & habere ex consequenti rationem medii. unde magister Alex. de Alis in tertio dicit, quod corpus ecclesie dicitur unum ab una perfectione, & a consimili dispositione. una enim perfectio est in capite & in omnibus credentibus, & amantibus Christum scilicet spiritus sanctus. Vnde apostolus. Vnum corpus, & unus spiritus. i. ab uno spiritu est unum corpus. ad Eph. 4. Similiter dicitur unum a consimili dispositione, quia in omnibus sanctis est una consimilis dispositio in participatione unius perfectionis. s. spiritus sancti. Et hæc similis dispositio attenditur quantum ad quattuor. Primo quantum ad cognitionem rationis, & hoc per fidem: idem omnes credunt. Secundo quantum ad desiderium concupiscibilis; & hoc per charitatem unam. Idem enim omnes amant. s. summam bonitatem. Tertio attenditur quantum ad expectationem irascibilis, & hoc per spem unam, quia idem omnes expectant. s. supernam beatitudinem. Quarto quantum ad operis imitationem, & hoc per operis exhibitionem. idem enim omnes imitantur iusti, scilicet Dominum nostrum Iesum Christum. Ista quattuor tanguntur in glo. ad Colo. 2. super illud. Ex quo totum corpus connexum est, ut supra dictum est. Sic ergo patet quod corpus mysticum dicitur unum, & ab una perfectione, quæ est spiritus sanctus, qui totum corpus ecclesie uiuificat, & perficiat ac adunat, & a consimili dispositione. sunt enim omnes fideles similes in fide spe, & charitate, & operum sanctorum exhibitione. Ad quartum respondetur, quod id quod est medium per modum uinculi est commune extremis, non autem id quod est medium per modum assimilationis qualis est fides omnis quæ in nobis infunditur, quæ non nisi fulgur siue radius quidam siue participatio est diuinæ perfectionis, & ideo ratio non procedit. Ad quintum potest dupliciter responderi. Primo quod per fidem secundum se non dicitur proprie corpus uiuificari nisi ratione charitatis perficientis eam sed bene corpus unire. Vnde Hugo de sancto Victo. li. de sacris dicit, quod per fidem accipimus unionem, & per charitatem uiuificationem. Cum ergo dicitur: Iustus ex fide uiuit. intelligitur de fide formata in charitate. Secundo responderetur quod in esse naturæ aliud est esse & uiuere re & ratione, sicut patet quia multa esse habent quæ non uiuunt, & etiam in eodem alterius, & alterius rationis sunt, sed in esse gratiæ idem sunt re esse & uiuere: nam ubi non est uita spiritualis, non est esse gratiæ. cum ergo esse, & uiuere sint idem: manifestum est quod uiuere, & esse uiuum non differunt in esse spirituali siue gratuito, licet differant in esse naturali. Ad sextum respondetur negando consequentiam, quoniam ut in superioribus inductum est, quicquid motum in corpore naturali uires diffuse per omnia membra differunt numero secundum essentiam, & propriam perfectionem, sed conueniunt in radice una numero & præter hoc habent formam ultimam unam numero. ita etiam omnia membra corporis mystici habent pro ultimo complemento spiritum sanctum, qui est unus numero in omnibus, & ipsa charitas diffusa in eis. per

K

Ad tertium

Ad quartum

Ad quintum

Ad sextum

Ad primum

Ad secundum

spiritum sanctū, quamuis differat in diuersis secundū essentiā, contueniunt tamen in una radice secundum numerum. Radix autem operationis propriae est ipsum obiectum ex quo speciem trahit. Et ideo inquantum est idem numero amatum, & creditum ab omnibus secundum hoc unitur omnium fides & charitas in una radice secundum numerum non solum prima quæ est spiritus sancti, sed etiam proxima quæ est proprium obiectum.

Cap. LXI. In quo declaratur, quæ sit causa efficiens huius unionis membrorum ecclesiæ adinuicem.

VISIO quibus tam quod mediis siue principio formali unitas ecclesiæ compaginata sit, in quo tanquam efficiente principio fiat ostendamus. Dicimus autem quod unitas ecclesiæ communiter est a tota trinitate, a qua habet esse, opera enim exteriora, ut ait beatus Augu. & beatus Dyon. indiuisa & communia sunt toti trinitati. Interdum tamen ex diuersis respectibus appropriatur singulis personis. Appropriatur enim aliquando patri, eo quod est principium totius deitatis, & unitas habet rationem principii. Vnde secundum Aug. li. 1. de doct. Christiana, & inducitur a magistro sententiarum in. 1. senten. dist. xxxi. unitas appropriatur patri, ait enim. In patre unitas, in filio æqualitas, in spiritu sancto unitatis equalitatisque concordia. Aliquando etiam legitur quod unitas ecclesiæ appropriatur filio propter naturam assumptam, secundum quam speciali modo, ut supra induximus, conuenit ei quod sit caput ecclesiæ, ex hominibus sumptæ propter conformitatem, scilicet naturæ cum membris. Ex capite autem pendet unio membrorum. unde apostolus ad Eph. 1. Crescimus in illo per omnia qui est caput nostrum Christus, ex quo totum corpus compositum est, & connexum, & compactum, ut dicit glo. per fidem, & connexum uinculis charitatis. Idem ad Colo. 2. habetur. De hac præterea unitate facta per Christum dicitur in psalm. cxlvi. Aedificans Hierusalem dominus dispersiones Israel congregabit, & gloss. dominus ædificat Hierusalem cælestem, quam de uiuis lapidibus construit ruinam angelicam reparans, & ipse qui ædificat congregabit in una fide spe, & charitate dispersiones Israel, id est fideles olim dispersos colliget, ut de illis ædificium cæleste formetur. hæc glo. Item Ioan. x. inquit Christus. Alias oues habeo quæ non sunt de hoc ouili, & illas oportet me adducere, & uocem meam audient, & fiet unum ouile, & unus pastor. Et Ioan. 11. dicitur. Iesus moriturus est, non tantum pro gente (scilicet iudeorum,) sed ut filios Dei qui dispersi erant congregarent in unum. Item Apostolus ad Eph. 2. dicit. Ipse est pax nostra qui fecit utraque unum. Ceterum unitas ecclesiæ appropriata legitur spiritui sancto, cui appropriatur connexio unio, & comunio, secundum Augustin. lib. 1. de trinitate. Vnde glo. super illud ad Roma. 8. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus filii Dei, dicit sic. Quia spiritus sanctus communis est patri, & filio, amborumque unio per ipsum fit societas, & unitas qua efficiuntur unum corpus unici filii Dei. unitas enim non compaginat quam facit charitas. Charitas unde est, nisi a spiritu sancto? Hæc glo. Huius etiam rei apertissimum testimonium habemus ab apostolo Paulo qui ait. i. ad Corinth. 12. Etenim uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, gloss. uno spiritu scilicet sancto, ducti sumus in unum

unum corpus. Idem habetur ex. 1. ad Eph. 5. unum corpus, & unus spiritus, ubi gloss. magistri itaque inquit, unum corpus efficiuntur propter societatem quam facit spiritus sanctus non sine patre & filio. Etiam quippe accipitur hoc donum, ut in sancto spiritu fiat remissio peccatorum, quam remissionem cum trinitas faciat, proprie tamen ad spiritum sanctum intelligitur pertinere. ipse enim est spiritus adoptionis filiorum, ipse est patris & filii amor, ad ipsum ergo pertinet societas qua efficiuntur unum corpus unici filii Dei. hæc gloss. Præterea circa hoc notandum, quod sicut spiritui sancto tanquam principali agenti attribuitur unitas qua omnes fideles efficiuntur unum corpus unici filii Dei, ita sacramento baptismi tanquam instrumento diuinæ pietatis legitur attribui effectus unionis siue incorporationis qua fideles Christo incorporantur. Vnde apostolus ad Gala. 3. Quot quot baptizati estis Christum induistis. Item August. ad Bonifac. & habetur in. c. quia passus de consec. dist. 2. Nulli est aliquatenus ambigendum unumquemque fidelium corporis, & sanguinis dominici tunc esse participem, quando in baptisinate membrum efficitur Christi. Item li. de baptis. paruulorum, & habetur de consec. dist. iiii. c. ad hoc, sic idem ait Augu. Ad hoc baptismus ualet, ut baptizati Christo incorporentur.

Cap. LXII. In quo declaratur an corpus Christi uerum sit melius corpore Christi mystico an econuerso.

QUIA in superioribus ex sententia beati Augu. sæpenumero repetitū est quod corpus Christi uerum figura sit corporis Christi mystici, & apud ueteres doctores super illo uerbo beati Grego. inducto a magistro sententiarum. in iiii. distin. xiii. cap. i. Quid melius corpore, & sanguine Christi, mora reperitur quæstio. An corpus Christi uerum melius sit corpore Christi mystico, aut econuerso. Placuit nobis in hoc loco pro ampliore huius tractatus doctrina aliquid tangere, & quia argumentorum discussione ueritas magis splendescit, in lucem argumenta inducimus ad utramque partem. Pro parte negatiua arguitur primo sic. Dicit gloss. super illud. 1. Corinth. 10. hæc omnia in figura contingebant illis, quod in bonis melius est ipsum figuratum per figuram quam ipsa figura: sed corpus Christi uerum est figura corporis Christi mystici, ut dicit Augustin. & deducitur a magistro sententia. lib. iiii. distin. viii. ergo corpus Christi mysticum est melius corpore Christi uero. Secundo sic. August. ut sæpe inductum est in superioribus, dicit. quod totus Christus est caput & corpus, ait enim. Caput & corpus unus est Christus, constat autem quod membra cum capite sunt aliquid melius quam caput solum: ergo corpus Christi mysticum est melius quam corpus Christi uerum. In oppositum arguitur multipliciter, & primo sic. Causa potior est effectu, sed corpus Christi uerum dicitur ipse Christus qui est causa corporis Christi mystici: ergo melius est illo. Secundo sic. Corpus Christi uerum facit præteritum datum pro redemptione, & saluatione corporis mystici. unde ad Eph. 5. dicitur. Christus dilexit ecclesiam & tradidit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret, &c. ergo melius est corpus Christi uerum corpore Christi mystico. consequentia patet. Tertio sic. Corpus Christi uerum est unitū diuinitati in unitate personæ secundū illud, uerba caro facta est, &c. non autem corpus Christi mysticum est tanta ac tali

Queritur

Arg. primum

Secundū

In oppositum

Responde
tur

unitate diuinitati cōiunctū. ergo multo melius ac excellentius est illo. confē
quētia est manifesta. Respondetur dicendo q̄ corpus Christi uerū, melius
est corpore mystico propriē loquendo. Pro cuius declaratione sequendo do
minum Albertum magnum, & sanctum Tho. qui in loco prænominato hanc
materiam tangunt notanda sunt duo. Primum est, quod sicut in humano
corpore uario modo accipitur hoc nomen corpus, quia quandoque dicitur res
diuum a capite, & secundum hoc aliud est corpus, & aliud est caput. Quando
que uero dicitur corpus totum ipsum constans ex capite, & residuo, & secun
dum hoc caput est membrum totalis corporis. Ita multipliciter accipitur
corpus mysticum, quia quandoque dicitur corpus mysticum ecclesia constans
ex fidelibus omnibus aliis a Christo. Quandoque uero corpus mysticum
cum dicitur collectio ipsa omnium fidelium cum capite suo Christo. Secun
do notandum est quod corpus Christi uerum dupliciter consideratur. Vno
modo sine diuinitate cui est unitum. Alio modo, ut diuinitati coniunctum.
His notatis dicimus quod corpus Christi mysticum si accipitur in prima si
gnificatione quæ est eius propria acceptio ut. stantum dicat membra cohæ
rentia capiti, melius est corpus Christi uerum quam corpus Christi mysti
cum rationibus supra assignatis. Si uero accipitur corpus mysticum se
cundo modo, ut scilicet dicit membra cum capite, tunc currit secunda distin
ctio, quia si accipitur corpus Christi uerum, non habita consideratione ad
diuinitatem cui est unitum tunc corpus Christi mysticum est melius siue no
bilius corpore Christi uero. Si uero accipitur corpus eius uerum, ut unitum
diuinitati; tunc corpus Christi mysticum non est melius siue nobilius corpore
Christi uero. Cuius ratio quæ est sancti Tho. est, quia Deus & omnes crea
turæ simul non sunt aliquid melius quam Deus tantum. Dicendum est er
go ad argumenta facta in contrarium. Ad primum respondetur, ut dicit
Albertus magnus, quod gl. illa loquitur de his quæ sunt figuræ tantum quo
rum. s. totus usus est in significando, & non in causando, sicut fuit agnus pas
chalis, non autem intelligenda est loqui de his quæ sunt signa & causa & res
cuiusmodi est corpus Christi uerum respectu corporis Christi mystici. Ad
secundum respondetur dupliciter. Primo q̄ licet totus Christus dicatur ca
put cum membris, tamen quando comparatio fit inter corpus Christi uerū,
& corpus mysticum quod est membra, non intelligitur caput includi cum
membris, & ideo argumentum non procedit. Secundo respondetur, q̄ da
to quod caput intelligatur includi cum membris, quando corpus Christi ac
cipitur coniunctum diuinitati nō est uerum, ut dictum est, quod totum corpus
Christi mysticum sit melius corpore Christi uero.

Cap. LXIII. De qualitate, & modo unitatis quo corpus
Christi quod est ecclesia, capiti Christo uniri dicitur.

POST QUAM sermo habitus est de qualitate, & modo unionis quo
membra corporis ecclesie ununtur, & connectuntur adinuenientem, &
de causis eius: cōsequens est, ut de qualitate, & modo unionis quo ipsa
membra ipsi capiti Christo ununtur aliquid tangamus. Pro quo notandum ut
ait Hugo de. s. Vi. li. de sacramentis parte 2. tractas illud Io. 17. Pater serua
eos quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos unū sumus. triplex dicitur uni
tas, uidelicet unitas in natura, & hoc modo pater, & filius, & spiritus sanctus unū
sunt.

Unitas
triplex

sunt. Ioan. 10. Ego & pater unum sumus. Et. 1. Ioan. 5. Tres sunt qui testimo
nium dant in cœlo, pater, uerbum & spiritus sanctus, & hi tres unum sunt per
indiuinam scilicet eandem naturam. Quoniam ut ait Aug. li. 1. contra Ma
ximum hæreticum arrianum, aliud enim est unum sunt, & aliud unus est.
Quando dicitur unum sunt, & ibi non dicitur quid unum, intelligitur una
substantia. Quando dicitur unus est de duabus diuersis; substantiis, neces
se est, ut quærat quid unus. Verbi gratia, diuersa est substantia anima, &
corpus: tamen unus homo, & diuersa est substantia spiritus hominis, & spi
ritus Dei, & tamen cum adhæret Deo unus spiritus est. unus dicit non unū
sunt, ubi autem dicitur unum, una substantia significatur. hæc Aug. Secun
da unitas dicitur unitas personalis, qua unitate humanitas, & diuinitas sunt
unum in persona filii Dei, unde Athan. in simbolo. Unus omnino scilicet
est Christus, non confusione substantiæ, sed unitate personæ. Tertia est uni
tas per conformitatem uoluntatis, secundum illud Act. 4. Erat illis cor unū
& anima una. Quod uerbum tractans Aug. super Io. in sermone. 34. dicit sic.
Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est
nobis, multas animas facit unam animam, & multa corda facit unum cor.
Et in li. de uera innocentia. Multorum hominum multæ sine dubio sunt ani
mæ, & multa sunt corda. si tamen per fidem, & dilectionem adhæreant Deo,
sunt omnes, una anima, & unum cor. Prima, & perfectissima unitas est diu
inarum personarum in natura una de qua Aug. contra Maximum hæreticū
lib. 3. ita inquit. Tres personæ sunt unum & summæ unum, ubi nulla natura
rum, ubi nulla est diuersitas uoluntatum. Secunda est unitas naturarum in u
na persona Christi, de qua dicit Aug. ubi supra. Porro Christus una persona
est geminæ substantiæ, quia Deus & homo est. Tertia est unitas capitis, &
corporis ecclesie, quæ est unitas conformitatis in uoluntate una, & hæc est
per iustitiam præsentem. Vnde Aug. li. de uera innocentia. Qui per iustitiæ
ambulant uias ad similitudinem sui tendunt auctoris. Et Hieron. super illud
psal. 24. Innocentes & recti adhæseret mihi, dicit sic. Sicut collum, caput, &
membra in eodem corpore continentur; sic etiam ecclesia per iustitiam ad
hæret Christo, & membra eius in eodem corpore continentur per iustitiam.
Sane merito ecclesie corpus Christo dicitur adhære, quia cum ipsa secun
dum Anselmum reſtitudo quædam sit uoluntatis, conformatur animas Deo.
De qua conformitate ad Ro. 8. inquit apostolus. Quos præsciuit, & prædesti
nauit conformes fieri imaginis filii sui, gl. in puritate uitæ modo & postea in
beatitudine. De istis tribus unitatibus sic uenerabilis Hugo ubi supra loqui
tur. Verbum cum patre unum in natura, homo cum uerbo unum in persona,
membra cum capite unum sunt primo in iustitia, & postea unum in gloria.
Verum sicut intra membra corporis humani, & caput non tantum est unitas
spiritus quo totum corpus uiuit & uegetatur, sed etiam conformitas nature
in quantum sunt ex similibus partibus, & unius rationis. s. ex carne & ossē. Ita
& inter membra corporis mystici & ipsam caput Christum est unio per cō
formitatem uoluntatis, de qua dictum est, siue per unitatem spiritus, de qua
ad Ro. 8. dicit apostolus. Qui adhæret Deo unus spiritus est cum eo, quam
unitatem amor ipse gratuitus efficit. habet enim amor, ut dicit Diony. li. de
diu. nominibus uirtutem unitiuam. Vnde. 2. Io. 4. dicitur. Qui manet in cha
ritate, in Deo manet, & Deus in eo. Cuius gratia exhortatur Apostolus ad
Colo. 3. Super omnia charitatem habete quæ est uinculum perfectionis. cha

ritas enim, ut ait gl. in unum omnes colligit. Est præterea inter ipsa membra corporis Christi ad ipsum caput Christum unio per conformitatem unius & eiusdem naturæ in specie, quod per incarnationem filii Dei donatum est ecclesiæ ex hominibus assumptæ. Unde uerbum enim caro factum est, & habitauit in nobis. Ioan. 1. id est, nobis similis habitu inuentus, ut homo, ut ait gl. Hinc beatus Aug. super psal. cxlviii. dicit, quod uerbum caro factum est, ut esset caput ecclesiæ, quoniam secundum quod ait gl. super illud ad Eph. 1. De dit eum caput super omnem ecclesiam dicit. Christus propriè dicitur caput secundum humanitatem secundum quam coniungitur ei ecclesia, & natura & gratia. Hæc autem duplex unitas, scilicet naturæ, & gratiæ inter Christum, & ecclesiam aperte designatur. Cant. 4. ubi sub sororis, & sponsæ Christi appellationibus ipsa ecclesia sancta describitur. dicitur enim Cant. 4. Hortus conclusus soror mea sponsa. Sponsæ quidem nomine unitas affectus siue gratiæ, sororis uero uocabulo naturæ conformitas etiam perlucide designatur.

Cap. LXIII. Quomodo accipiendum sit id quod dicitur quod Christus, & corpus eius quod est ecclesia, sint unus homo.

TANGEMVS consequenter quæ intelligentia habenda sit quarumdam propositionum quibus sancti doctores mystice unitatis ecclesiæ cum Christo sacramentum explicantes usi fuisse leguntur. Quarum una est ista, quod Christus, & corpus eius quod est ecclesia sunt unus homo. Hanc ponit beatus Aug. super psal. xviii. ita dicens. Ideo spiritus sanctus linguis omnium loqui fecit in quos primo uenit, quia linguis omnium gentium in unitatem se locuturum esse nunciauit, quod tunc faciebat unus homo accepto spiritu sancto, ut unus homo linguis omnium gentium loqueretur. hoc facit modo ipsa unitas quæ linguis omnibus loquitur. igitur homo caput & corpus unum Christus, & ecclesia. hæc Aug. Item eandem propositionem ponit idem beatus Aug. super psal. lxxv. sic dicit. Nullum maius bonum præstare posset Deus hominibus quam ut uerbum suum per quod condidit omnia faceret illis caput, & illos tanquam membra coaptaret, ut esset filius Dei filius hominis, & unus Deus cum patre, & unus homo cum hominibus. Item super psalm. cxix. ait. Omnes sancti unus homo in Christo, quia unitas sancta est, ipse unus homo dicit. A finibus terræ ad te clamaui cum aueretur cor meum. Item super psalm. cxxvii super illo. Ecce sic benedicetur homo qui timet dominum. Est quidam homo qui sic benedicitur, & nemo timet dominum nisi qui est in membris ipsius hominis, & multi homines sunt, & unus homo est, unus ergo homo Christus caput & corpus. Et infra. Intelligamus ergo uocem huius hominis in cuius corpore unus homo sumus. Item super psalm. cxxxi. per Dauid typice signatur unus homo cuius uox sæpe in psal. auditur, scilicet totus Christus caput & corpus. hæc ibi. Et in multis aliis locis hanc sæpenumero repetit propositionem. Pro cuius intelligentia considerandum est, quod homo dupliciter potest sumi. Vno modo physice, alio modo mystice. Physice quidem sumptus homo iuxta definitionem Aristot. 7. metaphysicæ, dicit quid constitutum ex corpore, & anima rationali. Mystice uero homo sumptus, dicit quid constitutum ex eo quod habet similitudinem siue figuram

gurarum corporis physici organici, & ex eo quod habet similitudinem animæ rationalis a nimantis, & regentis totum corpus: quoniam ut dicit sanctus Thomas. 1. 2. q. lxxxi. arg. 1. in ciuilibus omnes, qui sunt unius communitatis dicuntur unum corpus, & tota communitas quasi unus homo. Quo etiam modo scriptura uidetur loqui de populo Israel quasi de uno homine loquens ait Exo. 4. Israel inquit Deus filius meus primogenitus. Pariformiter beatus Aug. exponens illud psal. lxi. Irruitis in hominem interficitis uos &c. dicit, & ponitur in glo. ordinaria, totam ecclesiam hominem quendam uocat genera lem. Simili modo legimus parte humanæ naturæ, scilicet carnem & animam rationalem distingui in ueram siue naturalem & mysticam, siue per similitudinem dictam. Unde de carne beatus Hieronymus in epistola ad Eph. & habetur de consec. distin. ii. cap. dupliciter dicit sic. dupliciter intelligitur caro Christi, & sanguis scilicet uel illa caro Christi quæ crucifixa, & sepulta fuit alia uero & spiritualis, & diuina de qua dominus ait. Caro mea uerè est cibus, &c. quam magister sentent. in. iiii. dist. viii. mysticam carnem appellans, dicit esse unitatem ecclesiæ. De anima uero dicit Aug. super psalm. lxii. In concordia Christi omnes una anima sumus. Item super Ioan. tractans illud Act. 4. Erat illis anima una, & cor unum in domino, dicit sic sermone. xxxiii. Multæ animæ per charitatem una anima est, multa corda unum cor. Quibus notatis clare patet sub qua intelligentia accipienda sit propositio illa dicens quod Christus, & corpus eius quod est ecclesia sint unus homo. quoniam non in eo sensu quo accipienda est physice, siue naturaliter de homine loquimur. in hoc quippe sensu propositio illa non modo falsa, sed stulta esset, cum horret naturam & fidem tollat. licet enim Christus secundum quod homo, & ceteri homines participatione speciei sint unus homo: non tamen simpliciter dicti sint unus homo cum numero distinguantur, & substantiæ eorum distincte sint. nec enim filius Dei naturam humanam in uniuersali, aut in omnibus eius suppositis suscepit, sed singularem quandam naturam, ut dicit Damasc. lib. 3. Intelligenda ergo est propositio illa qua dicitur, quod Christus, & ecclesia sunt unus homo, sub sensu mystico secundum quod de homine mystice siue per similitudinem loquimur, prout iam explanauimus.

Cap. LXV. Quomodo accipiendum sit id quod dicitur quod Christus, & corpus eius, quod est ecclesia, sint una persona.

SÆPENUMERO etiam apud sanctos doctores de unitate hac mystica Christi, & ecclesiæ loquentes inuenimus hæc propositionem, quod Christus, & corpus eius quod est ecclesia sint una persona. unde Aug. super psal. xxx. & ponitur in glo. ordinaria, ita dicit. Et ut noueritis quod unus dicitur Christus caput & corpus suum ipse dicit, cum de coniugio loqueretur. Erunt duo in carne una, igitur iam non duo, sed una caro. Si forte hoc dicat de quo eunquæ coniugio, audi apostolum Paulum. Et erunt inquit duo in carne una, sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo, & in ecclesia. Fit igitur tanquam ex duobus una quædam persona ex capite, & corpore, & sponso, & sponsa. Nam unitatem personæ huiusmodi miramur & excellentem commendat etiam Esa. proph. in quo Christus loquens ait. Sicut sponso alligauit

mihî mitram, & sicut sponsam ornauit me ornamento. Se dicit sponsum, se sponsam: quare se sponsum, & se sponsam nisi quia erunt duo in carne una. hæc Aug. Item Dam. li. iii. c. xxv. hanc unionem cum Christo personalem uocat sic di. Oportet scire quod duæ sunt Kiriofes. i. proprietates uel familiaritates, una naturalis, & substantialis, altera personalis, & habitualis, hæc ille. Primam. s. substantialem. i. hypostaticam, ut exponit sanctus Thom. refert ad unitatem humanitatis cum uerbo. Secundam ad unitatem ecclesie cû Christo. Item eadem propositio reperitur sæpenumero apud beatum Greg. unde lib. xix. moral. c. ix. dicit Christum & ecclesiam unam esse personam, ut crebro iam diximus. Item lib. xxxv. c. ix. ir. quit. Quia Christus, & ecclesia. i. caput & corpus una persona est, sæpe beatum Iob dicimus modo capitis modo figuram corporis designare. Pro cuius propositionis uera intelligentia est notandum, quod persona dupliciter a sanctis doctoribus accipitur. Vno modo propriè pro uno. s. singulari indiuiduo siue supposito rationalis naturæ, prout Boethius de duabus naturis, & una persona Christi accipit di. Persona est rationalis naturæ indiuidua substantia. Quo etiam modo accipit eam Richar. lib. de tri. di. Persona est intellectualis naturæ incommunicabilis existentia. Alio modo accipitur nomen personæ non propriè appropriatè naturali unius indiuiduæ rationalis substantiæ, sed mysticæ a quadam analogica similitudine siue resonantia, & hoc modo sæpe de toto corpore ecclesie mystico loquitur scriptura, & doctores sancti sicut de una persona, sicut iam patuit. unde Aug. super psal. lxi. super illo uerbo. Irruitis in hominem &c. dicit. Debemus intelligere personam nostram, personam ecclesie nostræ, personam corporis Christi. Cum autem unum sequitur ens, & conditio unitatis conditionem entis, ut colligitur ex Arist. 4. methaph. sicut duplex est modus loquendi de persona, aut de homine, scilicet naturaliter aut mysticè, ita duplex est modus loquendi de unitate. Si enim loquimur de unitate personali prout respondet primo modo acceptionis personæ, sic palam est quod Christus, & corpus eius quod est ecclesia non sunt una persona sicut nec unum homo, ut in præcedenti. c. declarauimus. Quæ enim hoc modo sunt unum in persona, aut una persona non sunt plura supposita siue existentia, ut patet ex diffinitione personæ tam Boethi quam Richar. supra posita. Christus uero & fideles qui sunt corpus eius distinctas hoc modo personalitates habent. Si uero loquamur de unitate personali prout respondet secundo modo acceptionis nominis personæ. s. mysticæ, tunc concedendum est quod Christus & corpus eius quod est ecclesia sunt una persona. Hoc quippe modo unitatis possunt dici una persona quæ etiam distincta sunt suppositis, & propriis naturalibus personalitatibus, quæ unitas mystica dicitur siue figuratiua, quia ad similitudinem unitatis, quæ est inter corpus naturale hominis, & eius caput accipitur: quoniam sicut cogitanti corpus naturale hominis, & caput coniuncta, necesse est intelligere quoddam integrum scilicet hominem, & personam naturalem in qua uniuntur corpus & caput, ita in proposito consideranti Christum caput & ecclesie corpus simul uno spiritu copulata, & compaginata, necesse habet intelligere unam mysticam resultantem personam. Vnde August. tractans illud ad Ephe. 5. Erunt duo in carne una, &c. & ponitur in gloss. magistri dicit. Quomodo dicitur sponsus, & sponsa sic caput & corpus. siue ergo dicatur caput & corpus, siue sponsus & sponsa, unum intelligite: fit enim ex duobus quasi una quædam persona scilicet

Persona
capitur
dupliciter

licet ex capite & corpore, ex sponso & sponsa, hæc ibi. Vbi considerandum quod ut in parte iam dedimus intelligere, hæc unitas mystica personalis qua totum ecclesie corpus cum Christo dicitur una persona, non confundit distinctionem personalem naturalem Christi & membrorum, quia cum istæ personalitates sint alterius, & alterius rationis una non confundit aliam, immo cum unitate unius stat distinctio, & pluralitas alterius personalitatis. patet quoniam licet omnes fideles iuxta apostoli sententiam ad Rom. 12. & 1. Corin. 12. sunt unum corpus, tamen distinguuntur suppositis, & personalitatibus propriis. quot enim fideles sunt, tot personæ sunt, cum persona sit rationalis naturæ indiuidua substantia, ut ait Boethius. Quare August. tractans illud psal. 127. Beati omnes qui timent dominum, & sequitur in singulari, labores fructuum tuorum manducabis, dicit. O uos, o tu, uos multi qui unum estis, hæc ille. Nihil enim prohibet aliqua quæ uno modo sunt multa alio modo unum esse, & indiuisa, sicut quæ sunt distincta numero esse unum secundum speciem, & quæ specie diuisa sunt esse unum genere, immo ut dicit Dionys. li. de diu. no. nihil est existentium non participantium uno, quæ enim sunt multa partibus, sunt unum toto, & quæ sunt multa accidentibus, sunt unum subiecto: & quæ sunt multa numero sunt unum specie: & quæ sunt multa specie sunt unum genere: & quæ sunt multa processibus sunt unum principio, ita in proposito qui multi sumus in nobis unum sumus in Christo. Gal. 3. Omnes unum estis in Christo. Est autem hic etiam considerandum quod licet beatus Greg. li. 4. moral. ca. 9. dicat. Quod sicut redemptor noster una persona est cum congregatione bonorum, ipse namque caput est corporis, & nos huius capitis corpus, ita antiquus hostis una persona est coniuncta cum collectione reproborum, quia ipse eis ad iniquitatem quasi caput præminet, illi autem dum ad peruersa deseruiunt uelut subiectum capiti corpus inhaeret. Nihilominus tamen unitas personalis mystica quæ Christus cum corpore suo quod est ecclesia dicitur una persona, multo excellentior siue maior est quam illa sit qua antiquus hostis una persona dicitur cum corpore iniquorum, quia unitas præfata in Christum, & ecclesie corpus ut partim superius tetigimus, ex duabus radicibus confurgit, ualeat ex conformitate unius naturæ quæ est inter caput Christum, & eius corpus quod est ecclesia quæ ut diximus ex incarnatione filii Dei resultauit. Dicit enim Hugo de sancto uic. lib. de sacramentis. Assumpsit ex nobis nostram naturam ut eam sibi sociaret per unionem in persona quæ sociata non erat per unionem in natura, ut per illud quod de nostro unum fecerat secum nos sibi uniret ut cum ipso unum essemus per id quod nostrum sibi unitum erat, hæc ille. Secundum uero ex quo prædicta unitas mystica resultare dicitur & quod est quasi completiuum eius, est unitas spiritus sancti uniuersum ecclesie corpus uiuificatis, de quo apostolus ad Eph. 4. Solliciti seruare unitatem spiritus in uinculo pacis unum corpus, & unus spiritus, id est si uultis inquit glo. esse unum corpus seruate unitatem spiritus, quia spiritus sanctus est quo unum corpus efficitur. Cum enim ipse sit patris, & filii amor & connexio ad ipsum pertinet societas qua efficitur unum corpus. Vnitas uero qua diabolus una persona dicitur cum uniuerso iniquorum corpore non ex conformitate naturæ quæ sit inter caput, & corpus confurgit, aut ex unitate alicuius unius spiritus inhabitantes totum corpus ipsum malorum sed solum ex conformitate affectus, & prauis ope-

ris imitatione, secundum illud. Sapientia. ii. Invidia diaboli mors introiit in orbem terrarum: imitantur autem illi qui sunt ex parte illius gloss. filii perditionis.

Cap. LXVI. Quomodo accipiendum sit id quod a sanctis dicitur quod Christus, & corpus eius quod est ecclesia sunt unus Christus.

BEATISSIMVS Augustinus de hac mira & excellenti dignitate corporis mystici cum capite suo Christo loquens, multiplicatis uicibus legitur usus fuisse hac propositione, quod corpus ecclesie cum capite Christo unus & idem sit Christus: quare quomodo hoc accipiendum sit tangamus. Dicit enim idem beatus Aug. super serm. Ioan. 27. Unitas nos compaginat, & tanta ei unitate coniungimur ut ipse & nos. sumus unus integer Christus. Item hanc propositionem aperte Apostolus ponit ad Corin. 12. ubi sic dicit. Sicut enim corpus unum est & membra habet multa: omnia autem membra corporis cum sint multa unum corpus sunt ita & Christus, ubi dicit glo. Omnes fideles sunt Christus ut non dicam corpus Christi, quia ipsi Christus tam minores quam maiores sunt, caput & corpus dicitur Christus propter ineffabilem unitatem capitis, & membrorum. Hæc glo. Item Aug. tractans hoc uerbum super psal. 142. dicit. Non ait Apostolus ita & Christi, sed corpus unum est membra multa ita & Christus: totum ergo Christus, & quia totum Christus, ideo caput de cælo. Saula inquit saula quid me persequeris? tenere hoc & fixum commendate omnino memorie tanquam filii ecclesiasticæ eruditionis, & fidei charitate ut agnoscatis Christum caput, & corpus, eundemque Christum uerbum Dei unigenitum æqualem patri, & inde uideatur per quam gratiam pertingatis ad Deum, ut ipse uoluerit esse nobiscum unus qui est cum patre unus, non inquit & seminibus tanquam in multis sed tanquam in uno & semini tuo quod est Christus. Nempe semen Abraham Christus, nec contra dici potest apostolicis apertissimis uerbis, & semini tuo quod est Christus. Item idem Aug. super eodem psal. ita ad propositum loquitur. Christum enim induti Christus sumus cum capite nostro, quia utiq; semen Abraham sumus, hæc ille. Et idem Aug. de uerbis domini Homelia. 59. tractans illud Ioan. 3. Nemo ascendit in cælum sic dicit. Quomodo ille solus, an ille solus, quia Christus unus est cum membris omnibus suis tanquam caput cum corpore suo. Quid est. Nemo ascendit nisi qui descendit nisi quia nemo ascendit nisi unus cum eo factus, & tanquam membrum compactus in eius corpore qui descendit. Et infra. Hoc ergo totum, id est caput, & corpus unus, est Christus. Et infra. Quemadmodum nobiscum, id est cum corpore suo, unus est Christus. Sic iniquus hostis cum omnibus impiis quibus caput est, quasi cum quodam corpore suo unus est diabolus, hæc Aug. Et similia in multis aliis locis commemorat quæ breuitatis causa præterimus. Pro intelligentia autem huius propositionis tam sepe repetitæ ab Aug. iuxta nostram ingenii paruitatem, saluo semper meliori iudicio, duximus considerandum, quod hoc nomen Christus, commune nomen est, nulli autem proprium: unde Aug. super Cano. Ioan. sic dicit. Iesus proprium nomen est saluatori, quomodo Moyses proprio nomine appellatus est, quomodo Helyas. Christus uero

Christus

uero nomen sacramenti quomodo sacerdos. Item Isido. 7. Ethim. ca. 2. dicit. Christus a Chrismate est appellatus, & consequenter. Non est autem saluatoris proprium nomen Christus sed communis nuncupatio potestatis dum enim dicitur Christus commune dignitatis nomen est, dum dicitur Christus Iesus proprium est uocabulum saluatoris. Secundo notandum uenit id quod dicit beatus Aug. in sermone quodam contra Arrianos quod Christus quantum aduertere possumus per paginas sanctas tribus modis nominatur. Primus modus est secundum diuinitatem, patri æqualem, & coæternam ante assumptionem carnis, ad quod pertinet illud Ioan. i. In principio erat uerbum &c. Alter modus est cum assumpta carne, nam idem Deus qui homo & idem homo qui Deus secundum quandam suæ excellentiæ proprietatem qua non ceteris coæqualis hominibus mediator, & caput ecclesie legitur esse & intelligitur quomodo eum prædicat eadem scriptura cum inquit, uerbum caro factum est &c. Tertius modus est, quodammodo totus Christus in plenitudine ecclesie. i. caput & corpus secundum plenitudinem perfecti cuiusdam uiri, in quo uiro singuli membra sumus, quod credentibus prædicatur, & prudèribus cognoscibile offeritur, loquitur apud Esaiam ubi ait. Velut sponso alligauit mitram mihi, & uelut sponsum ornauit me ornamento. eunam dicit sponsum secundum caput, & sponsum secundum corpus, duo uidentur & unus est, hæc August. Quem doctores antiqui sequentes distinguunt hoc nomen Christus dupliciter dicentes, ut uerbis utar domini Altisido. in tractatu de Christo capite in sum. sua super illud apostoli i. ad Corin. 12. Vos estis membra de membro, quod quandoque dicitur filius beatæ uirginis. Quandoque autem dicitur Christus integer. scilicet caput cum membris, de quo ipse Aug. de uerbis domini Homel. 49. ita dicit. Cum ergo ille sit caput & sit corpus eius ecclesia totus Christus caput & corpus est. Similiter tam Albertus magnus quam sanctus Tho. in. 4. sententiarum circa di. 13. distinguunt de corpore mystico, quia quandoque dicit membra tantum quandoque membra cum capite ipso. Et circa di. 49. sanctus Tho. eandem distin. facit de ecclesia di. quod nomen ecclesie dupliciter accipitur, quandoque enim nominat tantummodo corpus quod Christo coniungitur sicut capiti, quandoque nominat membra & caput coniuncta. Quibus notatis plana uidetur intelligentia huiusmodi quod dicitur quod Christus & corpus eius quod est ecclesia sunt unus Christus, quoniam cum Christus unctus interpretatur. Chrisma enim græce unctio latine dicitur, & Christus caput & corpus eius quod est ecclesia iuxta supra assignatam intelligentiam in superioribus proximis capitulis sunt unus homo, una persona, unum corpus mysticum, in quo sicut unus spiritus, scilicet sanctus intelligitur esse, ita una intelligitur unctio a capite in totum corpus defluere secundum illud psal. Sicut unguentum in capite quod descendit in barbam, barbam Aaron quod descendit in oram uestimenti eius sicut ros hermon qui descendit in montem syon. Patet apertissime intelligentia præfatæ propositionis quod Christus caput, & ecclesia corpus eius sunt unus Christus, id est sunt una persona mystica, una unitate spiritus sancti uncti sue præfusi. Unde August. super illud psal. 131. Sicut unguentum, in capite, &c. dicit sic. In capite ipsius unguentum, quia totus Christus, cum ecclesia, sed a capite uenit unguentum, & gloss. super psal. 103. tractans illud. Ut exhilaret faciem eius in oleo dicit sic. Oleum

Esai. 41.

dicit hic gratiam, quæ excellentius fuit in Christo, quia excellenter unctus est. Vnde & dicitur Christus, id est unctus. Ecce Christus totus unctus in se & in membris a quo ceteri accipiunt, hæc glo. Ex quibus omnibus facilliter uideri potest intelligentia illius propositionis quam tam frequenter beatus Augu. in libris suis commemorat, uidelicet quod omnes fideles cum Christo capite sunt unus Christus. Cum enim teste Damasc. numerus sit unus membris, id est diuisionis, plane in eo in quo inter aliqua non est diuisio; non potest numerus poni. Cumque omnes fideles cum Christo una persona sint mystica uno numero spiritu, scilicet spiritu sancto uiuificata, & uno chrismate uncta patet quod ipsi fideles cum Christo unus sint Christus, unde Augu. super psal. 127. apertissime hoc confirmat dicens. Multi enim Christiani, & unus Christus, ipsi enim Christiani cum capite suo quod ascendit in cælum unus est Christus non ille unus & nos multi, sed & nos multi in illo unus unus ergo homo Christus caput & corpus, hæc Augu.

Cap. LXVII. Qualiter accipiendum sit id quod a sanctis dicitur quod corpus Christi, immo quodlibet membrum eius sit Christus.

SED aduertendum quod non tantum in dictis Augu. & gloss. ordinaria Biblię reperitur ista propositio quod Christus & corpus eius quod est ecclesia sunt unus Christus, uerum etiam habetur ista copulatiua, quod Christus caput est Christus, & corpus eius, immo quodlibet membrum eius est Christus. De prima propositione iam parum ante in c. proximo testimonio plura induximus, & quæ illius esset uera intelligentia declarauimus. De secunda propositione copulatiuè expressa iam idem restat obseruandum. Inducemus ergo primo testimonia quæ illam attestantur; secundo declarabimus quomodo sit accipienda. Circa primum in primis est gloss. ordinaria super illud. i. Corin. 12. Omnia autem membra cum sint multa unum corpus sunt ita & Christus, ita di. ut supra induximus. Omnes fideles sunt Christus ut non dicam corpus Christi, quia ipse Christus sunt tam maiores quam minores caput & corpus dicitur Christus propter ineffabilem unitatem capitis, & membrorum, hæc glo. Præterea eandem propositionem beatus Augu. in multis locis ponit, unde super Ioan. Homel. 27. ita dicit. Gratulemur & gratias agamus non solum nos Christianos factos esse, sed Christum, intelligitis fratres gratiam Dei super uos capitis admiramini gaudete Christum facti sumus. si enim caput ille nos membra, totus homo ille & nos. Item idem Augu. super psal. 122. scilicet Ad te leuaui oculos meos, tractans illud. Ioan. 3. Nemo ascendit in cælum nisi qui descendit de cælo filius hominis qui est in cælo, dicit sic. Tanquam se solum uideretur dixisse: ergo ceteri remanserunt: quia solus ascendit qui solus descendit: quid deberent facere ceteri uniti corpori ipsius ut sit unus Christus qui ascendit, & descendit. descendit caput ascendit cum corpore uestitus ecclesia quam sibi exhibuit sine macula & sine ruga. solus ergo ascendit sed etiam nos quando cum illo sumus, & in illo membra eius sumus & nobiscum solus est, & ideo unus & semper unus, unitas nos compaginat uni, & illi soli, cum illo non ascendunt qui cum illo unus esse noluerunt. Et infra. Ascendat ergo iste cantor sed in uno quoque nostrum canet hic homo, & unusquisque sit iste homo cum.

cum dicitis illud singuli quia unum estis in Christo, unus homo illud dicit, hæc Augu. Item idem Augu. tractans illud. Ioan. 17. Ego pro eis sanctifico meipsum, dicit sic, & ponitur in glo. ordinaria. Pro eis ego sanctifico me, id est ut eis proficiat, quia & ipsos qui sunt ego quia caput & corpus sunt unus Christus sanctifico in meipso. Ceterum beatus Greg. in moralibus tractans præfatum uerbum euangelii. Ioan. 3. Nemo ascendit in cælum, &c. & ponitur in glo. conti. dicit sic. Quia enim nos unum in illo iam facti sumus, unde solus uenit in se, illuc solus rediit etiam in nobis & his qui in cælo semper est ad cælum quotidie ascendit, quia qui in diuinitate super omnia permanet humanitatis sue compage sese quotidie ad cælos trahit, hæc Greg. Præterea hanc propositionem satis aperte, idem Greg. attestatur per simile quod de corpore malorum & capite diabolo loquens lib. 13. moral. cap. 10. dicit sic. Ita quippe unum corpus sunt diabolus, & omnes iniqui ut plerumque nomine capitis censetur corpus, & nomine corporis appelletur caput. Nam capitis nomine censetur corpus cum de peruerso homine dicitur, ex uobis unus diabolus est, & rursus nomine corporis appellatur caput cum de ipso apostata angelo dicitur inimicus homo hoc fecit, hæc Greg. Circa secundum ualeat in quo diximus nos explicaturos qua intelligentia accipiendæ sint huiusmodi auctoritates, & propositiones quæ sonare uidentur quod ipsum corpus Christi quod est ecclesia aut aliquod membrum eiusdem corporis sit Christus est notandum, quod tales propositiones non sunt ita accipiendæ quod corpus Christi mysticum aut quodcunque eius membrum sit ipse Christus qui caput est ipsius corporis. Vnde in corpore humano ad cuius similitudinē de corpore ecclesię apostolus loquitur, nec corpus ipsum nec aliquod eius membrum dicitur ipsum caput, semper siquidem differentia est inter caput & residuum corporis, & quecunque alia membra, tam superioritate dignitatis quam amplitudine perfectionis, & suppositione uirtutis, sicut in superioribus dictum est. Quare beatus Augu. tractans illud apostoli ad Eph. 5. Erunt duo in carne una, inquit sic. Duo refert ad distantiam maiestatis, plane duo, non enim nos uerbum, non enim nos in principio apud Deum, non enim nos per quem facta sunt omnia, uenit ad carnem, & ibi Christus & ibi nos. Cum ergo dicitur corpus Christi aut quecunque membra eius sunt Christus, accipiendum est altero quattuor modorum. Primo sic. Corpus Christi siue membra eius sunt Christus, id est cum Christo sunt unus & integer Christus, & hoc est uerum modo supra exposito. Vnde beatus Augu. tractans illud quod supra dictum est. Ioan. 17. Ego pro eis sanctifico meipsum, cum exponeret, id est ipsos qui sunt ego deinde adiungit qualiter accipiendum sit hoc dicens. Quia caput & corpus sunt unus Christus. Hoc ergo sensu accipiendum est id quod idem Augu. dicit quod fideles sanctificati sunt ipse Christus sanctificans, quia ipsi sanctificati fideles cum ipso Christo sanctificante sunt unus & idem Christus modo supra declarato. Secundo modo possunt huiusmodi propositiones sic accipi, corpus Christi quod est ecclesia siue fideles huiusmodi sunt Christus, id est sunt unum cum Christo participatione unius spiritus inhabitantis, & uiuificantis totum corpus ecclesię qui ultima perfectio ipsius corporis mystici est, sicut in superioribus diximus. Vnde dominus Altisimo in summa sua in materia unitatis capitis, & membrorum Christi ratione illius quod sæpe allegatum est ex Esa. 61. Sicut sponso alligauit mihi mitram, & sicut sponfam ornauit me or-

namento, in quo ut ait Aug. Christus se dicit sponsum, & sponsam, quærit. Vtrum sit uerum quod sponsum sit sponsa, & respondens ita inquit. Duplex est forma siue perfectio ecclesiæ similiter & Christi. Est enim perfectio Christi naturalis, & ecclesiæ quæ est humanitas, & quantum ad hanc perfectionem sponsum est alius quam sponsa, scilicet Christus quam ecclesia. Est autem alia perfectio Christi, & ecclesiæ, scilicet gratuita perfectio quæ est spiritus sanctus, & secundum hanc perfectionem sponsum est sponsa, quia eadē est perfectio Christi, & ecclesiæ, scilicet spiritus sanctus, & per hanc unitatem dictum est, multitudinis credentium erat cor unum, & anima una, & quod omnes sumus unum in Christo, & propter istam unitatem Christus, quandoque in persona sua quandoque in persona ecclesiæ non mutata persona loquitur quæ est prima regula tychonii. Hæc Altiiodoren. Tertio modo potest sic accipi, Christi fideles sunt Christus, id est sunt unum unitate conformitatis, & consonantiæ uoluntatis cum Christo, sicut illud accipitur 1. Corin. 6. Qui adhæret Deo unus spiritus est cum illo, gloss. unus spiritus non idemitate substantiæ. diuersæ substantiæ enim sunt spiritus hominis, & spiritus Dei, sed quia accedit iste spiritus, scilicet hominis ad perfectionem naturæ ueritatis, & beatitudinis illius, est spiritus Dei. Hæc autem unitas quæ secundum affectionem siue consonantiam uoluntatis est a beato Bern. li. 5. de consideratione, uocatur unitas uotiuua, quæ ut ait est cū anima uotis omnibus adhæret Deo. Quarto modo possunt præfatæ propositiones sicut illa. Mat. 11. ubi Christus de beato Ioan. loquens ait. Ipse est Helyas glo. in uirtute nõ in persona, quia scilicet similis Helye in multis quippe fuit illi similis sicut in eadem glo. tangitur, & tam Albertus quam Nicolaus in postillis suis exponunt, uidelicet in austeritate uitæ, & soliditate constantiæ in auctoritate doctrinæ in similitudine officii siue ministerii. Hoc modo quidam doctor antiquus cuius nomen ignoramus in summa illa theologiæ, quæ incipit. Habet argentum principium uenarum suarum in li. 3. quærens de unitate capitis, & corporis quomodo debeat intelligi sacra scriptura de hac mystica unitate loquens, & maxime illa. Esa. 61. Sicut sponso alligauit mihi mitram, & sicut sponsam decorauit me monilibus, quæ loquitur de sponso, & de sponsa quasi sit una sola persona dicens sic. Quod hæc unitas quæ dicitur esse inter sponsum, & sponsam non est nisi similitudo illorum, & inter quemlibet sanctum & sponsum est similitudo ista: spiritus autem sanctus proprie facit illam similitudinem, quia ei appropriatur unitas, quamuis tota trinitas illam similitudinem faciat, sponsum autem uocat Christum secundum humanitatem, & consuetudo sic loquendi est de duobus similibus ut unum dicatur esse aliud non per essentiam, sed per similitudinem, sicut dominus dixit de Ioan. Mat. 11. quod erat Helyas. Hæc præfatus doctor. His ergo modis accipiendæ sunt propositiones præfatæ, saluo tamen semper meliori iudicio, nec sunt extendendæ sed potius pie, & religiose exponendæ, non enim ut ait Aug. 4. de doctrina Christiana, sanctos patres semper in uerbis imitari debemus: quia non pares illis gratias habemus sed laborandum est ut illi qui utili ac salubri obscuritate dixerunt recte intelligantur, & exponantur.

Cap.

Cap. LXVIII. Qualiter accipiendæ sunt prædicationes eorum quæ in sacra scriptura ratione præfatæ mysticæ unitatis dicuntur de Christo.

RELIQVVM iam nobis est exponere qualiter accipienda sunt multa prædicata quæ ratione præfatæ unitatis mysticæ qua fideles Christo uniuntur in sacra scriptura attribuntur, & prædicantur, de Christo tam ea quæ passiones penales, & defectus culpabiles important quæ ei nullo modo secundum se conueniunt. De prædicatis importantibus passiones corporales est primo illud Math. 25. quod in iudicio Christus dicitur legitur his qui in pauperes misericordiæ opera exercuerunt. Esuriui, & dedistis mihi manducare, sitiui, & dedistis mihi bibere, ubi Christus tam passiones membrorum se passum quam beneficia illis collata se recepisse pronunciat. Vnde Augusti. super psal. 86. hunc locum pertractans ita dicit. Adhuc Christus hic eget, Christus hic peregrinatur, Christus hic ægrotat, Christus hic in carcere includitur. Iniuriam ei facimus si non ipse dicit. Esuriui & dedistis mihi manducare, sitiui & potastis me, hospes fui, & collegistis me, nudus eram, & uestistis me, & eger fui, & uisistis me. Et illi. Quando te uidimus ista patientem, & ministrauimus tibi? Et ille. Cum uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis, hæc August. Item similis attributio habetur. Act. 9. ubi Christus inquit. Saule Saule cur me persequeris? Ecce quod patientibus, & laborantibus hic Christi membris Christus qui in se impassibilis est, in illis laborare, & pati dicitur. Vnde Beda in gloss. ordinaria inquit. Non ait membra mea sed me persequeris, quia sibi facta denunciat cum ait. Esuriui, & dedistis mihi manducare. Math. 15. hæc gloss. De prædicatis, & attributis importantibus defectus culpabiles habentur etiam multa testimonia in scriptura sancta de quibus duo ad præsens sufficiant. Primo est illud psal. 21. Deus Deus meus quare me dereliquisti, longa a salute mea uerba delictorum meorum. In hoc psal. ut dicit Aug. & Magister in gloss. Christus loquitur. Vnde magister in gloss. ita ait. Quare me dereliquisti, id est pœnæ & culpæ exposuisti me. Et sequitur in gloss. magistri. Mirum est quomodo dicit dereliquisti me: cum & Deus esset, non enim dereliquerat eum Deus cum esset uerbum Dei Deus, sed pro nobis hoc dicit qui in eo sumus unum ut membra, & sumus corpus eius. corpus enim Christi est ecclesia pro qua & uerbum caro factum est & habitauit in nobis. Et Aug. in eodem loco. Quare dicit dereliquisti me, nisi quia nos ibi eramus, nisi quia corpus Christi est ecclesia. Sequitur, Longe a salute mea uerba delictorum meorum, quorum delictorum? de quo dictum est qui peccatum meorum? nisi quia & pro delictis nostris ipse precatur, & delicta nostra sua delicta fecit ut iustitiam suam nostram iustitiam faceret. Item Nicolaus de Lyra hunc locum exponens ita dicit. Delicta populi Christus sua dicit, tum propter membrorum, & capitis affinitatem, tum quia fecit ea sua quoniam sustinendo pro eis pœnam. Secundum testimonium est illud psal. 40. Ego dixi domine miserere mei, sana animam meam quia peccaui tibi, quæ dicitur uox Christi. Vnde August. super eodem ita inquit. Nunquid hoc Christus? nunquid hoc caput nostrum sine peccato? nun-

Nota primo

quid ergo ipse immo ipse ex membris suis quia uox membrorum ipsius uox ipsius: quia & uox capitis nostri uox nostra. Et in gloss. magistri eadem quasi ponuntur. Pro quorum intelligentia uera & catholica habenda, est in primis notandum, quod sicut duplex unitas personalis in Christo consideratur alterius, & alterius rationis, ita duplex modus prædicandi aliquando de Christo reperitur in sacra scriptura unus secundum unam, & alius secundum aliam. Prima quidem unitas realis, & iuxta uerbum Damas. substantialis siue hypostatica est, qua humanitas assumpta a uerbo personaliter unitur sibi cum ad idem esse reale hypostaticum siue personale assumpta sit, de qua Ioan. 1. Verbum caro factum est. Alia unitas personalis est illa mystica de qua superius locuti sumus, qua corpus mysticum ecclesie cum Christo homine dicitur una persona unus homo & unus Christus, de qua dicitur. Ad Gal. 3. Omnes unum estis in Christo. Has autem duas unitates expresse tangit Augu. lib. de baptis. par. & deducitur a sancto Tho. in gloss. conti. sub his uerbis. Si enim diuina substantia longè distantior potuit propter nos ita suscipere humanam substantiam, ut una persona fieret. Ecce primam unitatem, sequitur, Quanto credibilius alii sancti sunt cum homine Christo unus Christus. Ecce secundam. Item has duas unitates, & duos modos prædicandi aliquid de Christo expresse ponit Damas. lib. 3. ca. 23. ubi ita inquit. Oportet scire quod due Kyriotes, id est proprietates uel familiaritates sunt, una naturalis, & substantialis, altera personalis, & habitualis. Natura lis quidem & substantialis, est secundum quam philotropiam, id est amorem diuinum clementia dominus & naturam & naturalia omnia assumpsit, & natura & ueritate factus est homo, & naturalium in experientia factus. Personalis autem quandoquidem alterius subinduit personam propter habitudinem propitiationem misericordiam uel amorem, & pro ipso eos in ipso facit sermones nihil ei pertinentes secundum quam & maledictionem, & derelictionem nostram, & quæ talia non entia naturalia Kyriata, id est propria facit non ipse hoc ens uel factus sed nostram assumpsit personam, & nobiscum ordinatus tale autem est factus pro nobis maledictio, hæc Damas. Secundum autem has duas unitates ut prædiximus, duplex distinguitur modus prædicandi aliquid de Christo. Ratione primæ unitatis, scilicet hypostaticæ qua natura humana assumpta unita est uerbo Dei in unitate personæ, prædicantur de Christo proprietates utriusque naturæ, siue nominetur nomine eiusdem naturæ quæ prædicatur, ut cum dicitur Deus Christus, est uerus Deus, siue nominetur nomine alterius naturæ, ut cum dicitur hic homo est Deus uel Deus est homo, & ita de aliis proprietatibus naturarum, ut cū dicitur, hic homo creauit cœlos est æternus est immensus creator omnium & similia, & econuerso prædicando de filio Dei proprietates naturæ, ut quod filius Dei mortuus, & sepultus est &c. Iuxta autem secundum modum unitatis quæ est inter caput & membra corporis sui prædicantur multa de Christo in persona membrorum quæ sibi secundum se nullo modo competunt sicut patuit in exemplis positis, & infra plenius ostendetur, utrumque uero præfatam prædicationis modum innuit Augu. super psal. 101. qui est. Domine exaudi orationem meam, ubi postquam dixit Christum esse huiusmodi pauperem qui orabat fundat rationem duplicem qua Christus pauper nominetur secundum præfatam duplicem unitatem ita dicens. Ibi enim accepit paupertatem nostram ubi formam serui indutus est semetipsum exinamens

naniens ne diuitias eius expauesceres, & ad eum accedere cum tua mendicitate non auderes. Et infra. Addat paupertatem pauperati & transfiguret in se corpus humilitatis nostræ caput nostrum, simus membra eius sicut duo in carne una. Et post infert, uox ergo una quia caro una, hæc Augu. Istum etiam modum duplicem prædicandi aliquid de Christo tangit sanctus Tho. tertia parte, q. 15. ar. 1. accipiens a Damas. lib. 3. loco supra allegato, & lib. 4. ca. 10. ubi multos modos ponit aliquid prædicandi de Christo cuius uerba sub compendio sanctus Tho. recitans ita ait. Sicut dicit Damas. lib. 3. dicitur aliquid de Christo uno modo secundum proprietatem naturalem, & hypostaticam sicut dicitur quod factus est homo, & quod pro nobis passus est. Alio modo secundum proprietatem personalem, & habitudinem prout scilicet aliqua dicuntur de ipso in persona nostra quæ sibi secundum se nullo modo conueniunt, unde & inter regulas Thiconii quas ponit Augu. 3. de doctrina Christiana, prima ponitur de domino & eius corpore, cum scilicet Christi, & ecclesie una persona æstimatur secundum hoc Christus ex persona membrorum suorum loquens dicit, uerba delictorum meorum, non quod in ipso capite delicta fuerint, hæc sanctus Tho. Est præterea pro horum plenaria intelligentia notandum, quod sicut propter unitatem naturalem corporis naturalis, & capitis in homine caput non solum loquitur pro se sed etiam assumit in loquendo personam membrorum, ita in præsentem propter prædictam unitatem mysticam siue spiritualem Christi capitis & membrorum suorum Christus non solum reperitur loqui in persona sua sed in persona membrorum. Vnde glo. magistri super psal. 140. Domine clamaui ad te, ita inquit. Hæc autem charitas nos Christo compaginat, per charitatem namque quasi unus homo est caput & corpus. Proprium uero capitis est loqui pro membris sicut lingua nostra personam omnium membrorum suscipit. ipsa enim pro omnibus uerbo fungitur dicens pro pede, calcas me, & pro manu uulnerasti me: ita & Christus qui est caput pro multis loquitur cum quibus est unum. Charitas enim unum facit nos cum Christo siue caput loquatur siue membra siue quod dicitur capiti conueniat siue membris Christus loquitur, sed in uoce eius quisque agnoscat suam tanquam inhærens in Christi corpore. Aliquando enim dicit quod sibi soli competit non tamen separat se a uerbis nostris sed a suis propriis ad nostra redit & a nostris interdum ad sua propria transit, hæc ibi. Ista etiam est sententia immo pro magna parte forma uerborum Augu. in multis locis tam super psal. quam super Ioan. Ceterum beatus Greg. li. 26. moral. c. 2. tractans illud. Iob. 29. quando ridebam ad eos non credebant, dicit sic. Vnam esse personam Christum, & ecclesiam plerumque iam diximus, & sæpe uox capitis ad uocem corporis transit, qui enim sunt in carne una, nihil obstat ut conueniant in uoce una, hæc Greg. De isto autem cele. i transitu locutionis a uoce capitis ad uocem membrorum & econuerso apertissimum exemplum habemus in uersu illo psal. 30. In manus tuas commendo spiritum meum rede. me do. Deus ueritatis. Cuius prima pars est uox capitis, ut Aug. dicit, & magister in gloss. Secunda uero pars est uox membrorum siue populi qui redemptus est. Præterea tanquam necessariissima regula ad uitandum multos errores est notandum, quod licet in tanta uarietate tam membrorum quam attributorum una uox loquens esse uideatur & una persona quæ loquitur. plurimum tamen

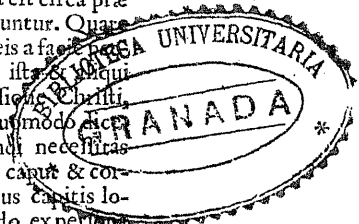
Nota secundo.

Nota tertio.

est aduertendum cui, scilicet an capiti an membris conueniat id quod dicitur
sue prædicatur de Christo: quia non omnia omnibus conueniunt, sed quæ-
dam soli capiti, quædam solis membris licet una uoce utantur caput, & mē-
bra. hanc regulam expresse ponit magister in gloss. super psal. 17. accipiens
ab Augu. ita dicit. Attende regulam unitatis capitis, & membrorum, id est
Christi, & ecclesie. Cum enim una persona est caput, & corpus, ideoque una
uoce utitur caput cum membris, licet ea quæ dicuntur ad diuersos refe-
rantur. quædam enim soli capiti conueniunt, & tamen in tanta diuersitate
una uox est & quasi una persona uidetur loqui ut sicut duo sunt in carne
una, scilicet sponsus, & sponsa, ita sint & in uoce una, hæc in glo. Item super
psal. 30. ex Augu. accipiens prædictam regulam commemorat di. Sciendum
quod uerba huiusmodi psal. quædam capiti quædam membris quædam pro-
phete conueniunt. in hac enim uarietate non mentitur uox sed caput, &
membra eadem uoce utuntur, dicendo ego: me mihi: quod fit propter ni-
miam unitatem capitis & corporis Christi, id est Christi, & ecclesie sponsi
& sponse, quam facit charitas. Sicut enim lingua omnium membrorum su-
scipit uocem dicens, pro pede calcas me: non dicit calcas pedem, & pro ma-
nu uulneras me, non ait uulneras manum meam, sic Christus membrorum
uritur uerbis non incongrue non se diuidens a uerbis nostris. qui enim di-
gnatus est pro nobis homo fieri & forma serui ueliri non dedignatur nos
transfigurare in se. Et infra. Qui ergo nos sic transfigurare in se non dedigna-
tur nobis loqui uerbis nostris ut & nos loquamur suis, hæc est diuina com-
municatio, & diuina hæc commercia celebrata sunt in hoc mundo a nego-
ciatore cœlesti, hæc glo. Eadem sententia ponitur ab Augu. super psal. 56. &
58. diffuso sermone. Vnde de necessitate eius aduertentia, & consideratio-
nis habenda in huiusmodi prædicationibus de Christo dicit beatus Augu.
super psal. 101. Nec ibi erres quando audieris aliquid quod aptari capiti il-
li non possit: ideo prælocutus sum ut cum tale audieris ex infirmitate capi-
tis aduertat sonare & uocem membrorum cognoscas in capite, hæc Augu.
Ex his aperte colligitur quæ intelligentia accipienda sit in omnibus illis
prædicationibus antedictis eorum attributorum quæ Christo secundum
senullo modo conueniunt. Sanè non ita accipienda sunt hæc prædicata
de Christo ut illis Christi persona aut secundum diuinam essentiam aut
naturam humanam assumptam affecta aut obnoxia intelligatur, quia nullis
talibus passionibus aut defectibus impassibilis, & immortalis ac sanctissima
Christi persona obnoxia potest intelligi, sed accipienda sunt sic de Christo
dicta, ut non in persona sua quæ nullis talibus subiecta est, sed in persona
membrorum prædicata esse intelligantur, quæ talibus passionibus aut de-
fectibus subiiciuntur afficiuntur, & informantur. solet namque ut com-
memorauimus ex dictis sanctorum Augu. & Greg. caput ascribere sibi quæ mē-
bris sibi coniunctis contingunt. Quare Orige. exponens illud Math. 25.
Esuriui, & dedisti mihi manducare, ita dicit ut adducitur a sancto Tho. in
gl. conti. Scriptum est ad fideles uos estis corpus Christi. Sicut ergo ani-
ma habitans in corpore cum non Esuriat quantum ad suam substantiam spi-
ritualem, esurit tamen corporis cibum quia copulata est corpori suo, sic &
saluator patitur quæ patitur eius ecclesia cum sit ipse impassibilis, hæc il-
le. Item beatus Augu. ad idem super psal. 142. ita inquit. Patitur adhuc Chri-
stus

Nota
quarto

stus pressuram non in carne sua qua ascendit in cœlum, sed in carne mea
quæ adhuc laborat in terra. hæc autem aduertentia ut sciatur quid cui at-
tribuendum sit in huiusmodi locutionibus maxime habenda est circa præ-
dicata de Christo quæ culpabiles defectus importare dinoscuntur. Quare
Augu. super psal. 37. tractans illud. Non est pax ossibus meis a facie pec-
catorum meorum, ita loquitur. Quæri solet cuius uox sit ista, & qui
accipit Christi propter quædam quæ hic dicuntur de passionibus Christi,
sed non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum, quomodo acci-
ret qui nullum peccatum habebat? coartat nos ergo intelligendi necessitas
ad cognoscendum tanquam plenum & totum Christum, id est caput & cor-
pus. Cum enim Christus loquitur aliquando ex persona solius capitis lo-
quitur quod est ipse saluator natus ex Maria uirgine: aliquando ex persona
corporis sui quod est sancta ecclesia diffusa toto orbe terrarum. Et infra.
Non est dubium quia uox Christi est, unde ergo peccata nisi de corpore
quod est ecclesia, quia loquitur corpus Christi, & caput: quare tanquam
unus loquitur quia erunt duo in carne una. sacramentum hoc magnum est
ait Apostolus, ego autem dico in Christo, & in ecclesia. Si ergo ipse dicit
non duo sed una caro est, quid mirum si una caro, una lingua eadem uerba
tanquam unius capitis, & corporis sit audiamus tanquam unum, sed tamen
caput tanquam caput & corpus tanquam corpus, non diuiduntur persona
sed diuiditur dignitas, quia caput saluat, corpus saluatur, caput exhibeat
misericordiam corpus desinat misericordiam, caput est ad purgandum pec-
cata corpus ad confitendum peccata, una tamen uox. non scribitur quan-
do dicat corpus quando caput, sed nos in audiendo distinguimus ille: autem
tanquam unus loquitur, hæc Augu. Debent igitur omnes præfatæ præ-
dicationes siue propositiones exponi in persona membrorum in quorum
persona ipse Christus loquitur non in persona propria. Vnde sensus illius
uersus de psal. 21. Deus Deus meus quare me dereliquisti, est iste, me id-
est ecclesiam meam. Pro qua ut dicit gloss. hoc Christus dicit. Et uerba
delictorum meorum, scilicet ueteris hominis, in persona cuius Christus lo-
quitur, ut dicit glo. Item sensus uersus de psal. 37. Non est pax ossibus meis
a facie peccatorum meorum, id est membrorum meorum, quia ut dicit Aug.
in glo caput dicit hic uoces corporis. Item sensus uersus illius psal. 39. Cir-
cundederunt me mala quorum non est numerus comprehenderunt me
iniquitates meæ & non potui ut uiderem, est iste, ut exponit illum. Catio-
do de Christo. Mala, id est peccata, circundederunt me: id eos quibus an-
nuncio qui mei futuri sunt, & iniquitates meæ, id est eorum qui mei futuri
erunt, comprehenderunt me, id est ad actum conduxerunt hi qui mei
erunt, & non potui ut uiderem, id est sic oppresserunt me, id est eos: illæ ini-
quitates quæ non potuerunt habere usum rationis, hæc ille. Item sensus etiam
illius uersus psal. 40. Domine miserere mei, sana animam meam quia peccaui
tibi, quæ ut dicit Aug. in glo. est uox Christi miserere mei, i. meorum membro-
rum, sana animam meam, i. meorum membrorum, quia peccaui tibi, i. hi qui sunt
uel futuri sunt mei ex quorum persona loquitur. Vnde Ang. super hunc uersum
ita inquit. Nāquid hoc Christus loquitur, nāquid hoc caput illud nostrum sine
peccato? nunquid ille qui nō rapuit duc exoluebat? nunquid ille solus in mor-
tuis liber? liber enim in mortuis, quia sine peccato, quoniam omnis qui facit
peccata seruus est peccati, nunquid ergo ipse? immo ipse ex membris suis quia

uox membrorum ipsius uox ipsius, quia & uox capitis nostri uox nostra, hæc Aug. Et hoc modo sunt accipienda huiusmodi prædicata omnia siue dicta de Christo. Ex quibus manifeste ostenditur quam turpiter errauerit magister ille qui in quodam opere suo de mysterio unitatis Christi, & ecclesiæ dogmatizare præsumpsit propositionem illam rationabiliter in concilio Basiliensi iam condemnatam, quod Christus quotidie peccat, & ex quo fuit Christus continuo peccauit, siue deceptus est, tum quia ex unitate uocis in loquendo capitis, & membrorum arguere uisus est conuenientiam, & identitatem realem prædicatorum, non aduertens quod licet una sit uox capitis, & membrorum propter unitatem membrorum quam ipsa charitas facit: differentia tamen est in attributis siue prædicatis. aliqua enim conueniunt capiti quæ non membris, & aliqua membris quæ non capiti, & aliqua aliquibus membris quæ non aliis: licet una uox & una persona loquens esse uideatur, ut superius sæpe repetitum est. Deceptus etiam uidetur esse secundo in hoc quod non distinxit inter prædicationem, qua aliquid prædicatur de aliquo ex transfiguratione personæ aliorum in se, & prædicationem qua aliquid prædicatur in se de aliquo ratione suæ propriæ personæ, quod enim dicitur de Christo. i. Petri. ii. Qui peccatum nõ fecit nec inuentus est dolus in ore eius dictum est ratione propriæ personæ, & ita uerissimum est. Quod uero Christus dixerit. Sana animam meam quia peccaui tibi: aut, Non est pax ossibus meis a facie peccatorum meorum, in persona membrorum siue pro membris nõ pro se dixit. Quare illud pro membris pro quibus loquitur uerum est eo modo expositum sicut dictum est. pro Christo uero intellectum nephandum est ac religiosis auribus grauissimum audire. Quamquã ergo Christus talia dixerit transfigurando in se personam suorum membrorum præsentium præteritorum aut futurorum: non propter hoc tamen est dicendum quod Christus peccet. Tertio in hoc uidetur præfatus magister deceptus, quia inter caput & membra uisus est purare illam communicationem idiomatum proprietatum siue prædicatorum esse quam sancti doctores ratione duarum naturarum diuinæ scilicet & humanæ in Christo simul coniunctæ exponunt. quod si ita est sicut quandoque uerba eius, & conclusio prædicta prætendunt, dicere rectè possumus quod euanuit in cogitatione sua, quippe alia unitate unitur humana natura in Christo diuinæ naturæ, & alia membra Christi Christo unita esse dicuntur. Natura enim assumpta diuinitati unita est unitate hypostatica in uno & eodem supposito æterno, scilicet uerbi cum ea supposita: membra uero Christi unita esse Christo dicuntur unitate non hypostatica sed cõformitate affectus, sed amoris uinculo sed nexibus charitatis, quam unitatè doctores mysticam nominant, quam spiritus sanctus qui cõis est toti corpori mystico facit, sicut in superioribus plene monstrauimus. Et in alio præterea deficit præfatus magister qui libere & nimis effrenata licentia uti præsumpsit propositionibus siue dictis sacræ scripturæ aut sanctorum patrum, & antiquorum in ea uerborum forma sub qua ab eis explicata leguntur quod tamen non licet, quoniam ibi plurima leguntur quæ exponenda ueniunt, & non extendenda, ut sanctus Tho. de multis exemplificat, & doctis magistris nota sunt, de quibus pauca exempla afferemus in medium. Planum est in sacra scriptura contineri, psal. scilicet. 64. Beatus homo quem elegisti & assumpsisti. Item etiam cantatur in Te Deum laudamus. Susceptorus hominem &c. Hanc tamen propositionem non suscepit simpliciter schola theolo-

Nota
quinto.

Nota dif-
ferentiã
hanc.

theologorum in usu, & practica loquendi. Vnde sanctus Tho. in. 3. dist. 6. dicit nullo modo concedendum fore quod homo sit assumptus, dicit, infra. Omnes huiusmodi auctoritates dicentes hominem assumptum exponendæ sunt ut ponatur concretum pro abstracto, scilicet homo pro humanitate. Item beatus Anastasius in. 3. ser. actorum. Niceni concilii ex persona filii Dei loquens ita inquit. Ex tua essentia quam in me genuisti spiritum sanctum do eis. Sunt & aliæ auctoritates beati Aug. beati Hilarii huiusmodi quas magister sententiarum deducit in. 1. sen. di. 5. Clarum est omni Theologo quod schola non recipit huiusmodi propositiones dicentes quod essentia generetur, sed exponuntur ut ibidem patet. i. filius qui est diuina essentia generatur. Vel sic. i. pater filium generando essentiam siue naturam suã dat ei. Præterea aliud exemplum est in dictis eiusdem Anastasii in epistola ad Serapionem ita dicentis quod deitas est homo facta: quæ tamen propositio non accipitur in schola theologorum. Vnde magister sententiarum in. 3. dist. 5. dicit, quod non debet dici diuina natura est caro facta, sicut dicitur uerbum caro factum est: sed exponenda est sic diuinitas facta est homo, id est naturam humanam assumpsit in una persona. Multa alia exempla præstò facile inducere possemus in medium quæ breuitatis gratia, & quia nota sunt doctis relinquimus. Quare manifestum est quod non est sufficiens ratio nec excusatio legitima si quis dicat hoc sub tali forma uerborum in scriptura sancta legitur aut a sanctis patribus traditum est. ergo possumus nos sic dicere, sic loqui, talibus uti uerbis, quippe nos non habemus tam liberã licentiam loquendi in materia fidei quam spiritus sanctus in sacra scriptura, aut sancti doctores qui spiritu sancto locuti sunt tenere, nec regulæ illæ Thiconii quæ clauis uocantur scripturæ, qui eis ut inquit Aug. li. de doct. Christiana, diuinarum scripturarum aperiuntur occulta quæ sunt datæ non ad utendum sed ad exponendum, non ad extendendum modum loquendi scripturæ quem non sine magno mysterio, & diuinæ sapientiæ profundissima dispositione credimus sanctos patres tenuisse, sed ad intelligendum obscuros, & difficiles passus eiusdem cum omni integritate fidei & sinceritate.

Cap. LXIX. De congruentia distinctionis & uarietatis multiplicis statuum ac officiorum in ecclesia.

EXPEDITIS his quæ de ecclesiæ uniuersalis unitate, atque de eius capite Christo Salvatore nostro benedicto dicenda uenerant, consequenter de distinctione ac uarietate multiplici statuum dignitatum officiorum atque graduum qua ipsam uniuersalem ecclesiam mira speciositate ornata resplendere conspicimus sermo habendus est. Sane in primis uniuersitas ecclesiæ ex duabus partibus constat, laicis, scilicet & clericis. Hos enim duos ordines laicos, scilicet & clericos, ut dicit Hugo de sancto uict. 2. parte de sacramentis, quasi duo latera corporis unius uniuersitas ipsa ecclesiæ complectitur. Laici etiam quia terrena, & terrenæ uitæ necessaria tractant, pars corporis sinistra intelliguntur. Clerici uero quia ea quæ ad spiritualem uitam pertinent, dispensant quasi dextera pars cor-

Prima di-
uilio ec-
clesiæ.

poris ecclesie sunt. De quibus lateribus scribi uidentur per prophetam, psal. 127. ubi dicitur. Vxor tua sicut uitis abundans in lateribus domus tue, ubi glo. August. inquit sic. Vxor Christi est ecclesia quæ fertilis est non in omnibus, sed in lateribus domus tuæ, latera domus, id est ecclesie Christi, sunt qui adherent ipsi. Amplius quemadmodum corpus naturale hominis ad sui integritatem non tam laterum diuersitatem exigit sed etiam multorum organorum distinctionem, quæ uariis distributa uirtutibus, & uariis actibus deputantur. Ita corpus Christi mysticum ad sui integritatem non nisi multis membris, & multiformi uarietate distinctis conitari potest. Vnde apostolus. 1. Corinth. 12. Si erant omnia membra unum membrum ubi corpus. &c. quod ut ait glo. non nisi diuersis consistere potest, quasi dicat, si omnia membra essent unum membrum non modo periret multitudo sensuum sed etiam corpus. ita si in ecclesia essent omnes unius officii & dignitatis non discernentur membra nec corpus, hæc glo. Quare sequitur in apostolo. Nunc autem ne, scilicet corpus pereat inquit glo. Multa quidem membra scilicet sunt unum autem corpus quod ex omnibus constat. Præterea cum ecclesia militans exemplata sit a triumphante secundum illud Exodi. 18. Vide & fac omnia secundum exemplar quod tibi monstratum est, & Apostolus dicat. Omnia hæc exemplaria sunt cœlestium, ad Heb. 9. & exemplata imitari debeant illud unde exemplantur, consequens est ut quemadmodum illa mater nostra superna Hierusalem ecclesia triumphans ut multiplici uarietate ordinum dignitatum officiorum præmiorumque distincta est, ita & ecclesia militans suo modo multiformi gratiarum uirtutum, & meritorum necnon dignitatum ac officiorum adornata distinguitur. Quamobrem in eius laude Propheta in psal. 44. loquens inquit. Astitit regina a dextris tuis in uestitu deaurato circumdata uarietate, ubi gloss. inquit. Doctrina apostolorum, confessione martyrum, puritate uirginum, & lamento penitentium ornatur regina, id est ecclesia. Fuit autem hæc uarietas gratiarum ac uirtutum quibus ornata resulget ecclesia figurata in tabernaculo ueteri quod multiformi uarietate uasorum ac ornamentorum distinctum fuisse legimus. Vnde glo. super Exod. ca. 28. dicit Tabernaculum uetus cum ornamentis, & uasis suis significasse ecclesiam pulchra uirtutum & personarum uarietate distinctam. Decentia huius uarietatis multiplicis, ecclesia Dei iuxta beati Tho. doctrinam in. 2. q. 183. ex tribus colligitur. Primo quidem quia ipsa statum officiorum graduum differentia, & multiplicitas facit ad perfectionem ipsius ecclesie, sicut enim in rerum naturalium ordine perfectio quæ in Deo simpliciter, & uniformiter inuenitur in uniuersitate creaturarum inueniri non potuit nisi difformiter, & multipliciter: ita etiam plenitudo gratiæ quæ in Christo sicut fontaliter adunatur ad membra eius diuersimode redundat ad hoc quod corpus ecclesie sit perfectum, & hoc est quod Apostolus dicit ad Ephe. 4. Ipse dedit quidem quosdam apostolos, quosdam autem prophetas, alios uero euangelistas, alios autem pastores, & doctores ad consummationem sanctorum, & opus ministerii in ædificationem corporis Christi, id est ecclesie. Secundo diuersitas officiorum & statuum pertinet ad necessitatem actionum quæ sunt in ecclesia necessaria, oportet autem ad diuersas actiones diuersos deputari ad hoc ut expeditius & sine confusione omnia peragantur, & hoc est quod Apo-

Secunda
quæ est of-
ficiorum.

Diuisio-
nis decen-
tia.

stolus dicit ad Roma. 12. Sicut in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent ita multi unum corpus sumus in Christo, ubi glo. inquit Ambro. Ecce humani corporis exemplo docet non posse nos singulos habere omnia ac per hoc curam nostri inuicem nos agere debere, quia inuicem officiis nostris indigemus. Hac ratione inquit beatus Grego. in ca. singula disti. 89. Singula ecclesiastici iuris officia singulis quibusque personis sigillatim committi iubemus, sicut enim in uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent: ita in ecclesia spiritali corpore conferendum est hoc officium uni, alii committendum est aliud, nec enim quantumlibet exercitate uni personæ uno tempore duarum rerum officia committenda sunt, quia si totum corpus est oculus, ubi auditus? hæc ille. Tertio hæc statuum officiorumque differentia ad dignitatem operatur, & pulchritudinem ecclesie quæ in quodam ordine consistit. Vnde. 3. Regis. 10. dicitur, quod uidens regina Saba omnem sapientiam Salomonis, & habitacula seruorum & ordines ministrantium non habebat ultra spiritum. Vnde & apostolus dicit. 2. ad Thymo. 2. quod in magna domo non solum sunt iuasa aurea, & argentea, sed lignea, & fictilia. Huiusmodi autem uarietas tam decenter ordinata in ecclesia maximam operatur pulchritudinem ac uenustatem. Vnde Dionys. 4. de dist. no. comparisonem rerum earundemque consonantiam fontalis radii uocat traditiones pulchrificas: id est pulchritudinem facientes. Et Bernard. super Canticum, ait. Ordo modum tribuit, & decorem, & perpetuitatem. Et beatus Gregorius, in cap. singula disti. lxxxix. parum supra commemorato hoc confirmans dicit sic. Sicut uarietas membrorum per diuersa officia, & robur corporis seruat, & pulchritudinem representat, ita uarietas personarum per diuersa nihilominus distributa officia, & uenustatem sanctæ Dei manifestat ecclesie, hæc ille.

Cap. LXX. In quo ponuntur obiectiones contra uarietatem, & diuersitatem statuum ac officiorum in ecclesia Dei.

FVERVNT autem hæretici quidam uenustatis, & pulchritudinis ecclesie aduersarii, qui aduersus ea quæ de uarietate, & diuisione statuum, & officiorum ac graduum in ecclesia dicta sunt multipliciter arguunt. Primo sic. Diuersitas unitati repugnat, sed fideles Christi ad unitatem uocantur secundum illud. Ioan. xvii. Ut sint unum in nobis sicut, & nos unum sumus: ergo in ecclesia non debet esse diuersitas, aliqua statuum uel officiorum. Secundo sic. Natura non facit per multa quod potest facere per unum, sed operatio gratiæ est multo ordinarior quam operatio naturæ: ergo conuenientius esset quod ea quæ pertinent ad actus gratiæ per eosdem administrarentur, ita ut non esset in ecclesia tanta diuersitas officiorum, & statuum. Tertio sic. Bonum ecclesie maximè uidetur in pace consistere, secundum illud psal. Qui posuit fines tuos pacem. Et. 2. Corinth. ult. Pacem habete, & Deus pacis, & dilectionis, &c. sed diuersitas est impeditiua pacis quam similitudo causare uideretur, secundum illud Ecclesi. 14. Omne animal diligit sibi si-

Arg. primum

Secundam

Tertium

mile, & philosophus dicit. Politicorū. 7. Quia modica differentia facit in ciuitate dissidium. ergo uidetur quod non oporteat in ecclesia esse diuersitatem statuum, & officiorum. Quarto sic. Vnitas est saluationis motus, quoniam una est uia ad saluationem, scilicet Christus, qui ait Ioan. 9. Ego sum uia ueritas, & uita: & nemo uenit ad patrem nisi per me: cum autem in diuersitate statuum, & religionum multiplex uia detur, uelut alia prælatorum, alia religiosorum, aut monachorum, & inter istos multiplex sit uarietas uiarum aliqui dicuntur ordinis prædicatorum, aliqui ordinis minorum, &c. Quare uidetur quod talis differentia non sit conueniens. Quinto sic. In primitiua ecclesia non fuit hæc distinctio ordinum aut religionum differentia sancti August. sancti Benedicti, sancti Dominici, & Francisci &c. ergo uidetur quod etiam nunc in ecclesia esse non debeat. Sexto sic. In primitiua ecclesia tantum dicuntur fuisse episcopi & presbyteri ac diaconi. non fuerunt autem ut uidetur alii inferiores ordines: & per consequens non uidetur quod sint alii ordines in ecclesia ponendi præter iam dictos. Septimo sic. In ecclesia primitiua non leguntur prælari nisi episcopi qui dicuntur maiores sacerdotes, & presbyteri qui dicuntur sacerdotes, secundi ordinis, non autem fuerunt cardinales nec patriarchæ primates archiepiscopi archidiaconi decani, & sic de multis: ergo uidetur quod talis uarietas in ecclesia esse non debeat.

Quartū

Quintū

Sextum

Septimū

Cap. LXXI. In quo datur responso ad obiectiones iam factas contra uarietatem, & diuersitatem statuum & officiorum in ecclesia Dei.

HIS non obstantibus dicendum est ut prius, quoniam uarietas, & differentia hæc statuum dignitatum ac officiorum conuenientissimè ab ipso fundatore Christo (qui iuxta apostolum. 1. Corin. 1. uirtus Dei, & sapientia est) posita est in ecclesia, cum ut in præcedenti, c. deduximus ad integritatem perfectionem decoremque pertineat ecclesiæ faciaturque ad habiliorem diuinorum ministeriorum expeditionem. Dicendum est ergo ad rationes in oppositum. Ad primam respondetur quod non quælibet diuersitas repugnat cuilibet unitati, unde diuersitas membrorum in uno corpore non repugnat unitati corporis immo perfectio eius ut diximus ex illorum uarietate resultat. Vnde apostolus ad Roma. 12. In uno corpore multa membra habemus, & ita dicimus quod diuersitas præfata statuum, & officiorum in ecclesia non impedit in aliquo ecclesiæ unitatem quæ per unitatem fidei charitatis, & mutæ subministrationis proficitur, secundum illud apostoli ad Ephe. 4. Ex quo totum corpus, id est ecclesia cõpactum est, glo. per fidem, & connexum uinculis charitatis per omnem iuncturam subministrationis, dum scilicet unus alii seruit, & ita uarietas ista in ecclesia statuum, & officiorum stat cum unitate ecclesiæ. Vnde gloss. super illud. 1. Corin. 12. Nam corpus non est unum membrum sed multa, dicit sic. Ostendit apostolus per similitudinem humani corporis unitatem corporis Christi, id est ecclesiæ habere uarietatem officiorum, & diuersitatem hanc non tollere, unitatem: sicut humani corporis, unitas non

Ad primū argumen.

non in singularitate consistit, sed in multis membris, ut sibi inuicem præstent quod debent. hæc ibi. Ad secundam respondetur, quod sicut natura non facit per multa quod potest facere per unum: ita etiam non coarctat in unum id ad quod multa requiritur, secundum illud apostoli. 2. Corin. 12. Si totum corpus oculus, ubi auditus? unde etiam in ecclesia quæ est corpus Christi oportuit membra diuersificari secundum diuersa officia status & gradus, quia ista non poterant conuenienter administrari per unum. Ad tertiam respondetur iuxta sanctum Thom. ubi supra, quod sicut in corpore naturali membra diuersa continentur in unitate per uirtutem spiritus uiuificantis. quo abscedente membra corporis separantur, ita etiam in corpore ecclesiæ pax diuersorum membrorum uirtute spiritus sancti qui corpus ecclesiæ uiuificat, ut habetur Ioan. 6. Vnde & apostolus dicit ad Ephe. 4. Solliciti seruare unitatem spiritus in uinculo pacis. Descendit autem aliquis ab unitate spiritus dum quærit quæ sunt propria, sicut etiam in terrena ciuitate pax tollitur ex hoc quod ciues singuli quæ sua sunt quærunt: alioquin per officiorum & statuum distinctionem tam mentis quam in ciuitate terrena magna pax conseruatur in quantum per hoc plures sunt qui communicant actibus publicis. unde & apostolus dicit. 1. Corin. 12. quod Deus sic temperauit, ut nõ sit scisma in corpore, sed pro inuicem sollicita sint membra. Ad quartam respondetur, quod una uia est saluationis principalis, & fundamentalis communionis omnibus hominibus. scilicet Christi cum obseruantia mandatorum Dei, secundum illud Math. 19. Si uis ad uitam ingredi, serua mandata. Sed in illa uia regia sunt etiam alix diuersæ uix siue semitæ quæ attenduntur penes diuersa opera charitatis quibus homo uacare potest uel penes diuersitatem exercitiorum quibus aliqui exercentur ad perfectionem charitatis. Vnde sunt quidam modi uiuendi, & progrediendi in uia domini, secundum illud August. In uia Dei in quâ alius sic alius sic ibat. De quarum uiarum siue semitarum uarietate propheta loquens sic psal. xxiii. ait. Vias tuas domine demonstra mihi, & semitas tuas edoce me. ubi per uias præcepta accipiuntur, per semitas uero quæ angustiora sunt consilia euangelica designantur. Vnde super illud psal. xxiii. Deduxit me per semitas iustitiæ, dicit gl. Semitæ iustitiæ sunt arctiora præcepta, & perfectiora consilia. Quare cum religiones priuatae in ecclesia Dei non sunt uix alix alienatæ diuersitatis aut contrarietatis a uia illa principali communi omnibus in æternam beatitudinem tendere cupientibus, sed illam in se continent tanquam fundamentalem superaddentes illi consilia perfectiora: patet quod aduersariorum ratio non procedit cum in falsa imaginatione fundetur. Ad quintam respondetur, negando consequentiam, multa enim processu temporis instituta sunt in ecclesia dei tam circa cultum diuinum quam circa usum sacramentorum, & distinctionem ministrorum, & uocabulorum uarietatem quæ in ipso nascentis ecclesiæ exordio non fuerunt sicut manifestum est spiritu sancto inspirante, quæ non parum ornamenti, & decoris conferunt sanctæ Dei ecclesiæ. Præterea licet religionum differentia, & uarietas in habitibus, & ceremoniis non fuerit in primitiua ecclesia quanta nunc: nihilominus substantialia fundamenta omnium religionum, uidelicet abrenunciatio omnium rerum temporalium propter Christum, castitas & obedientia in primitiua ecclesia fuerunt, quæ maxime in apostolis floruerunt. Ad sextam respondetur pariter negando consequentiam ratione iam dicta. Secundo respondetur iuxta sanct. Thom.

Ad secundum

Ad tertium

Ad quartum

Ad quintum

Ad sextum

in.iii. dist. xxiii. quod in primitiua ecclesia propter paucitatem ministrorum omnia inferiora ministeria diaconis commutabantur, ut patet per Dion. in li. eccle. hierar. nihilominus erant prædictæ potestates, sed implicite in una diaconi potestate, sed postea ampliatu est cultus diuinus, & ecclesia quod implicite habebat in uno ordine explicitè tradidit in diuersis, & hoc modo dicit magister sententiarum, quod ecclesia aliquos ordines sibi instituit. Ad septimam responderetur negando consequentiam, & causa est. Tum quia sicut habuit auctoritatem instituendi, & deputandi varias personas uariis, & distinctis officiis, ita habuit auctoritatem nominandi, & imponendi eis diuersa uocabula secundum diuersitatem officiorum. Tum quia illi quos patriarchas archiepiscopos etiam dicimus, sunt episcopi cardinales uero aut præbyteri aut diaconi sunt. Vnde hoc non est nouus ordines in ecclesia introducere, sed in ordinibus constitutos iuxta uarietatem officiorum quibus deputati sunt dignis nominibus appellare, de nominibus autem non debet esse altercatio, cum prohibitum non sit illos sic nominari.

Ad septimum

Cap. LXXII. De triplici diuersitate, quæ in corpore ecclesiæ principaliter reperitur.

ETSI multiplice uarietate ecclesia sancta Dei ornata refulgeat, tamen triplex potissimè in ea uarietas consideratur, quæ eam præ aliis uenustiore ac splendidiore reddit, uidelicet differentia statuum officiorum, & graduum, & distinctio sic ex superioribus colligitur. Diximus autem parum ante in capitulis superioribus, quod diuersitas in membris ecclesiæ ad tria ordinatur, uidelicet ad perfectionem ipsius corporis mystici, & integritatem dicente apostolo. 1. ad Corinth. 12. Corpus non est unum membrum, sed multa. Secundo ad congruentiorem expeditionem actionum quæ sunt necessariæ in ecclesia: quoniam ut ait apostolus ubi supra. Si totum corpus oculus, ubi auditus? id est si in ecclesia ut ait Amb. in gl. omnes essent unius officii, quomodo impleteretur necessitas corporis cuius generationi diuersis opus est. Tertio ad decorem qui ex ubertate, & ordine consurgit, secundum hæc tria præfata triplex distinctio diuersitatis fidelium in ipso ecclesiæ corpore accipi potest. Vna quidem per respectum ad perfectionem quæ maximè attendit secundum charitatem, iuxta illud apostoli ad Colo. 3. Super omnia charitatem habere, quæ est uinculum perfectionis. Vnumquodque dicitur esse perfectum cum attingit proprium finem, qui est ultima rei perfectio, charitas autem est quæ unit nos Deo qui est ultimus finis humanæ mentis, quia qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo ut dicitur. 1. Ioan. 4. Quare merito secundum charitatem dicitur attendi perfectio uitæ Christianæ. Per respectum autem ad hanc uitæ perfectionem accipitur distinctio statuum, prout quidam aliis sunt perfectiores. Secunda uero distinctio accipitur per respectum ad actionem, & hæc est distinctio officiorum. Officium enim ut dicit Isido. lib. Ethimo. ab officiendo dicitur, officere autem a quo sumitur nomen officii importat actionem tendentem in aliud, & ideo officia propriè dicuntur actus qui referuntur ad alios. Vnde in diuersis officiis esse dicuntur qui ad diuersas actiones deputati sunt, sicut doctor dicitur habere officium docendi, & iudex

Officium

iudex iudicium faciendi, & sic de aliis. Alia autem distinctio accipitur per respectum pulchritudinis ecclesiæ, & secundum hoc accipitur differentia graduum prout scilicet in eodem statu uel officio unus est alio superior. Vnde in psalm. dicitur secundum aliam litteram. Deus in gradibus eius cognoscetur, de qua diuisione uidetur apostolus loqui. 1. ad Corinth. 12. dist. Diuisiones gratiarum sunt, glo. Gratiarum hic appellat gradus, & ordines qui sunt in officio ecclesiæ.

Cap. LXXIII. Quid nomine status designetur.

QUIA de differentia statuum in ecclesia sermonem inchoauimus, oportuim duximus pro dictorum, & dicendorum pleniori intelligètia ut quid in ratione status importetur enucleemus. Status propriè loquendo, ut ait sanctus Thom. in. 2. ii. q. clxxxiii. significat quandam positionis differentiam, secundum quam aliquid disponitur, secundum modum naturæ cum quadam immobilitate. est enim naturale homini, ut caput eius in superiora tendat, & pedes in terra firmetur, & cetera membra media conuenièti ordine disponantur, quod quidem non accidit si homo iaceat, uel sedeat, sed solum dum rectus stat, nec rursus stare dicitur si moueatur, sed quando quiescit. Et inde est quod etiam in ipsis humanis actionibus dicitur negotium aliquod statum habere secundum ordinem propriè dispositionis cum quadam immobilitate seu quiete. Vnde & circa homines ea quæ de facili circa eos uariantur, & extrinseca sunt non constituunt, puta quod aliquis sit diues uel pauper in dignitate constitutus, uel plebeius uel si quid aliud est huiusmodi, & in iure ciuili dicitur, quod ei qui a senatu amouetur magis dignitas quam status auferatur, sed solum uidetur ad statum hominis pertinere quod respicit obligationem personæ hominis prout aliquis est sui iuris uel alieni, & hoc non ex aliqua causa leui uel de facili mutabili, sed ex aliquo permanente. Et hoc est quod pertinet ad rationem libertatis, uel seruitutis. Vnde status propriè pertinet ad libertatem, uel seruitutem, siue in spiritualibus, siue in ciuilibus prout consuevit dici quod error personæ, aut conditionis, uel status impedit matrimonium non autem error fortunæ, uel qualitatis, & isto modo accipitur status. 2. q. 6. c. si quando, ubi dicit papa Adrianus. Si quando in causa capitali, uel causa status interpellatum fuerit non exploratores, sed per seipsum est agendum. Vbi causa status appellatur pertinens ad libertatem, uel ad seruitutem, ut satis aperte colligitur ex gl. Dicimus autem quod status propriè loquendo pertinet ad ipsam rationem libertatis, uel seruitutis quoniam si largè, & impropiè de nomine status loquamur, nomine status aliquando importatur sola rectitudo, iuxta illud Ezech. 11. Fili hominis sta super pedes tuos, & Grego. dicit. 6. moral. Ab omni statu rectitudinis desperent qui per noxia uerba dilabuntur. Aliquando nomine status sola importatur firmitas siue immobilitas, iuxta illud apostoli. 1. Corin. 15. Stabiles estote, & immobiles. Vnde dicit Greg. super Ezech. Lapis quadratus est, id est quasi ex omni latere statum habet qui casum ex aliqua permutatione non habet. Præterea aliquando nomine status importari uidetur gradus altior siue altitudo aliqua dignitatis. nam ex hoc aliquis dicitur stare in altum quod erigitur. Sed reuera nullum istorum adimplet rationem status non quidem rectitudo sola. Tum quia in aliis animalibus non requiritur rectitudo ad

Status

hoc quòd stare dicantur. Tum quia nec etiam homines stare dinuntur quam tumcunque recti nisi quiescant. Præterea nec sola immobilitas sufficit ad rationem status patet, quia etiam sedens, & iacens quiescunt qui tamen non dicuntur status. Ceterum nec gradus nec altitudo dignitatis sufficit ad rationem status: gradus enim dicitur secundum ordinem superioritatis, & inferioritatis, status uero dicit immobilitatem eo quòd pertinet ad conditionem personæ. Patet ergo quid in sermone nostro in ratione status importari intelligamus. Distinguuntur autem tres status in ecclesia scilicet prælatorum, religiosorum, & coniugatorum ex euangelio Math. 24. ubi dicitur. Duo in agro, duo in lecto, & duo in molendino. In agro sunt ut exponit beatus Augustin. super psalm. cxxxi. qui gubernant ecclesiam, & ita prælati. Vnde dicit apostolus. Vide si non in agro exerat, ego plantauit, Apollo rigauit, sed Deus incrementem dedit. In lecto autem eos intelligi uoluit, qui amauerunt quietem. Per lectum uero quietos intelligi uoluit non miscentes se turbis non tumultui generis humani in otio feruientes, Deo. In molendino existentes intelligi uoluit plebem coniugatorum, quia in isto mundo uersantur, ubi molendinum intelligitur quia sic uertitur mundus quomodo mola. Item præfatus status designatur in tribus illis uiris, de quibus habetur. Ezech. 14. ualet in Noe Daniele & Iob. Noe significat rectores ecclesiæ, quia ipse Archam in diluio gubernauit. Daniel autem quietam elegit in celibatu seruire Deo uxorem non querens: erat uir sanctus in cœlestibus desideriis uitam gerens, per quem significantur serui Dei in religione uiuentes, de quibus dicitur. Ecce quam bonum, & quam iucundum habitare fratres in unum. In nomine uero Iob, qui habebat uxorem, & filios, &c. significantur boni coniugati. Ex quibus etiam apertissimè habetur, quòd nomine status importetur firmitas perpetuæ obligationis, cum aliqua solennitate, sicut patet in statibus illis tribus, quorum primus & supremus status prælatorum designatur per Noe, qui obligantur ad opera perfectionis, & cum solennitate aliqua benedicuntur, & consecrantur. Secundus status est religiosorum, qui obligantur ad perpetuam continentiam cum solennitate uoti professionis. Tertius qui infimus ponitur est qui obligantur obligatione matrimoniali etiam cum solennitate quam facit ecclesia. Et ita patet quòd propriè ratione status quædam immobilitas, & firmitas perpetuæ obligationis cum solennitate quadam importetur sicut inferius etiam plenius ostenderetur, dimisso autem tertio statu. s. coniugatorum, in quo magis importatur obligatio siue seruitus quædam carnalis, cum sit ad debitum carnale reddendum quam spiritualis, ut patet, consequemur differentiam statuum pertinentium ad seruitutem, uel libertatem spirituales.

Cap. LXXIIII. Quòd differentia statuum pertinentium ad spirituales seruitutem, uel libertatem attenditur secundum incipientes, proficientes, & perfectos.

LOCVTURI autem de differentia status spiritualis seruitutis referre necesse habemus quòd status prout iam exposuimus libertatem respiciat uel seruitutem. Inuenitur autem in rebus spiritualibus

bus duplex seruitus & duplex libertas, una quidem est seruitus peccati, alia uero est seruitus iustitiæ. Similiter etiam est duplex libertas una quidem a peccato, & alia uero a iustitia, ut patet per Apostolum ad Rom. 6. Cum serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ, nunc autem liberati a peccato serui facti essetis Deo. Est autem seruitus peccati, uel iustitiæ cum aliquis ex habitu peccati ad malum inclinatur, uel ex habitu iustitiæ ad bonum. Similiter autem libertas a peccato est cum aliquis ab inclinatione peccati non superatur. Libertas autem iustitiæ cum aliquis propter amorem iustitiæ, non retardatur a malo. Verum tamen quia homo secundum naturalem rationem ad iustitiam inclinatur, peccatum autem est contra naturalem rationem, consequens est quòd libertas a peccato sit uera libertas quæ coniungitur seruituti iustitiæ, quia per utrumque tendit homo in id quod est conueniens sibi. Et similiter uera seruitus est seruitus peccati cui coniungitur libertas a iustitia, quia sic per hæc impeditur homo ab eo quod est proprium sibi. hoc autem quòd homo efficiatur seruus iustitiæ, uel peccati contingit per humanum studium sicut Apostolus ibi dicit, cui exhibetis uos seruos ad obedientiam serui eius estis cui obedistis, siue peccati ad mortem siue obedientiam ad iustitiam. In omni autem studio est accipere principium medium, & terminum, & ideo consequens est quòd status spiritualis seruitutis, & libertatis secundum tria distingatur, scilicet secundum principium ad quod pertinet status incipientium, & medium ad quod pertinet status proficientium, & terminum ad quem pertinet status perfectorum. Dicit enim beatus Gregorius super Ezech. & habetur de pen. distinct. ii. 6. hæc quæ de charitate. Alia namque sunt uirtutis exordia, aliud profectus, aliud perfectio. Præterea conuenientia huius diuisionis accipitur ex eo, quòd libertas a peccato sit per charitatem quæ diffunditur in cordibus nostris per spiritum sanctum, ut dicitur ad Roma. 5. Vnde. 2. ad Corin. 13. inquit apostolus. Vbi spiritus domini ibi libertas: ideo eadem uidetur diuisio charitatis, & statuum pertinentium ad libertatem. Distinguuntur autem conuenienter gradus charitatis tres scilicet incipientium, proficientium, & perfectorum. Dicit enim Augustinus super primam Can. Ioan. Charitas cum primo fuerit nata nutritur (quod pertinet ad incipientes) cum fuerit nutrita roboratur, (quod pertinet ad proficientes) cum fuerit roborata perficitur, quod pertinet ad perfectos. Conuenienter ergo dictum est quòd differentia statuum pertinentium ad spirituales seruitutem, uel libertatem attendatur, secundum incipientes proficientes, & perfectos.

Seruitus duplex
Libertas duplex

Cap. LXXV. In quo declaratur quibus conueniat esse perfectos, & quibus conueniat esse in statu perfectionis.

QUAMVIS statuum ad spirituales seruitutem, uel libertatem pertinentium differentia secundum incipientes, proficientes, ac perfectos, ut prædiximus attendatur, nihilominus quia inchoatio, & augmentum non quaruntur propter se, sed propter perfectionem, nulla genera hominum specialiter deputantur statui incipientium, & proficientium, sed solum ad perfectionis statum aliqui homines cum quadam obligatione, & solennitate assumuntur. Quocirca de statu perfectionis, ut puta ad quem alii status ordinantur sermonem nostrum prosequemur declarantes in primis,

Perfectio
in quo cō
sistit

in quibus uita spiritualis perfectio consistat, & quibus in statu perfectionis esse conueniat. Pro primo autem notandum est, quod uita spiritualis perfectio ex charitate pensanda est, quod ex eo primo ostenditur, quia cum unum quodq; dicatur perfectum in quantum attingit proprium finem, qui est ultima rei perfectio, & charitas sit quæ uniat nos Deo qui est ultimus finis humanæ mentis, secundum illud. 1. Ioan. 4. Qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. manifestum est, quod secundum charitatem perfectio uitæ spiritualis maxime attendatur. Secundo, si charitatem non habens nihil spiritualiter esse dicitur, dicente Apostolo. 1. ad Cor. 13. Si habuero prophetiam & nouero omnia mysteria, & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam; charitatem autem non habuero, nihil sum. luce clarius habetur quod uita spiritualis perfectio in charitate consistat. Tertio idem colligitur ex eo quod Ioan. totam spiritualem uitam in dilectione asserit esse dicens. 1. Io. 3. Nos scimus quoniam translati sumus de morte ad uitam quoniam diligimus fratres quos qui non diligit manet in morte. A perfectione ergo charitatis simpliciter aliquis in uita spirituali dicitur esse perfectus. Vnde ad Colo. 3. inquit Apostolus. Super omnia charitatem habete, quæ est uinculum perfectionis. Amor autem uim transformatiuam habet qua amas in amatum quodammodo transfertur. Vnde Dionys. li. de diu. no. c. 4. dicit. Est autem extasim faciens diuinus amor non finens sui ipsorum amantes esse, sed amatorum. Quia ergo rotum & perfectum idem sunt, ut Aristot. dicit. 3. phy. perfecte charitatem habet, qui totaliter in Deum transformatur seipsum, & omnia postponens propter Deum. Vnde Aug. 14. de ciui. Dei dicit, quod sicut ciuitatem Babylonis fecit amor sui usque ad contemptum Dei, ita ciuitatem Dei facit amor Dei usque ad contemptum sui. cuiuscunque ergo mens sic est affecta interius ut seipsum, & omnia contemnat propter Deum, secundum illud Apostoli ad Phil. 3. Quæ mihi aliquando fuerunt lucra arbitraus sum, ut sterora, ut Christum lucrificiam. iste perfectus est siue sit religiosus siue secularis, siue clericus, siue laicus etiam matrimonio coniunctus. Abraham enim matrimonio coniunctus erat, & diues cui Deus dixit. Gene. 17. Ambula coram me, & esto perfectus. Et Eccl. 31. dicitur. Beatus diues qui inuentus est sine macula, & post aurum non abiit. Et post pauca subditur. Qui probatus est in illo, & perfectus inuentus est. Præterea de secundo considerandum est, quod non est idem esse perfectum & esse in statu perfectionis, sunt enim aliqui in statu perfectionis, qui nondum sunt perfecti, sed interdum etiam peccatores: sunt etiam aliqui perfecti, qui in statu perfectionis non sunt. Ad uidentium autem quomodo hoc sit, est aduertendum quod sicut supra dictum est in c. præcedenti, status proprie pertinet ad conditionem libertatis, uel seruitutis. spiritualis autem libertas, siue seruitus potest attendi in homine dupliciter. uno modo secundum id quod interius agitur, alio modo secundum id quod agitur exterius. Et quia ut dicitur. 1. Reg. 16. homines uident, quæ patent, sed Deus intuetur cor. Inde est quod secundum interiorum hominis dispositionem accipitur conditio spiritualis status in homine in comparatione ad iudicium diuinum, quo modo possunt distingui status gratiæ, & status culpæ. Secundum autem ea quæ exterius aguntur accipitur spiritualis status in homine per comparationem ad ecclesiam, & hoc modo nunc de statu loquimur prout, scilicet ex diuersitate statuum quædam pulchritudo consurgit. Ceterum est considerandum quod

Differen-
tia inter
perfectos
& existen-
tes in sta-
tu perfe-
ctionis

quod quantum ad homines ad hoc quod aliquis adipiscatur statum libertatis, uel seruitutis requiritur quidem aliqua obligatio, uel absolutio. non enim ex hoc, quod aliquis seruit alicui efficitur seruus, quia etiam liberi seruiunt, secundum illud ad Gal. 5. Per charitatem spiritus seruite inuicem, nec ex hoc quod aliquis definit seruire efficitur liber, sicut patet de seruis fugitiuis. sed ille proprie seruus est, qui obligatur ad seruiendum, & ille est liber qui a seruitute absoluitur. Secundo requiritur quod obligatio prædicta cum aliqua solennitate fiat sicut, & in ceteris quæ inter homines obtinent perpetuam firmitatem quædam solennitas adhibetur. Sic ergo in statu perfectionis proprie dicitur aliquis esse non ex hoc quod habet actum perfectæ dilectionis, sed ex hoc quod obligat se perpetuo cum aliqua solennitate ad ea quæ sunt perfectionis. Contingit etiam quod aliqui se obligant, & non seruiant, & aliqui implent ad quod se non obligarunt, sicut patet Matth. xxv. de duobus filiis, quorum unus patri dicenti operare in uinea respondit, nolo, & post ea abiit, alter autem respondens ait. eo, & non iuit, & ideo nihil prohibet aliquos esse perfectos, qui non sunt in statu perfectionis, & aliquos esse in statu perfectionis, qui non sunt perfecti.

Cap. LXXVI. Quod prælati maioribus ecclesiarum. scilicet episcopis, & religiosi proprie competit esse in statu perfectionis.

EX his quæ iam diximus facile est uidere tam prælatos maiores ecclesiarum scilicet episcopos quam religiosos in statu perfectionis esse. Cum enim ut in præcedenti. c. dictum est ad statum perfectionis requiratur obligatio perpetua ad ea quæ sunt perfectionis cum aliqua solennitate: cum utrumq; hoc competat tam episcopis quam religiosi, manifestum est illos in statu perfectionis esse. De episcopis quidem patet. obligant quidem se ad ea quæ sunt perfectionis cum pastorale officium assument, ad quod pertinet, ut animam suam ponat pastor pro ouibus suis, sicut dicitur Ioan. x. Quod exponens beatus Grego. ita dicit. Audistis fratres eruditionem nostram, & periculum nostrum. Et postea subdit. Ostensa est nobis de contemptu mortis uita quam sequamur: primum est exteriora nostra misericorditer pro ouibus impendere, postremum uero si necesse fuerit etiam mortem nostram pro eisdem ouibus ministrare. Quod uero ad hanc perfectionem se obligant episcopi colligitur ex illo apostoli. 1. ad Thym. ultim. Certa certamen bonæ fidei, apprehende uitam æternam in qua uocatus es, & confessus bonam confessionem coram multis testibus, scilicet in tua ordinatione ut ibidem dicit gloss. Præterea etiam adhibetur quædam solennitas consecrationis cum prædicta professione, secundum illud. 2. Thymo. 1. Resuscites gratiam Dei quæ est in te per impositionem manuum mearum, quod gl. exponit de gratia episcopali, & beatus Dionys. dicit in. ca. x. eccle. Hierar. quod summus sacerdos id est episcopus in sua ordinatione habet eloquium super caput sanctissimam suppositionem, ut significetur quod ipse est participatiuus integre totius Hierarchiæ uirtutis, & quod ipse non solum sit illuminatiuus in omnia quæ pertinent ad sanctas locutiones, & actiones, sed quod etiam hoc alius tradat. Ex quibus facile est

uidere quibus prælatis, quia scilicet solis maioribus, competit esse in statu perfectionis quibus solum competit obligatio, perpetua ad ea quæ perfectionis sunt cum solemnitate aliqua celebrata, quæ non competit aliis inferioribus prælatis, utpote præbyteris curatis atque archidiaconis. unde tales non videntur in statu perfectionis esse, quod sanctus Tho. in. 2. ii. q. clxxxiiii. arg. vi. ita deducit. In præbyteris, & diaconibus habentibus curam animarum duo possunt considerari. scilicet ordo & cura. Ordo autem ipse ordinatur ad quandam actum in diuinis officiis, ex hoc autem quod aliqui suscipiunt sacrum ordinem accipiunt potestatem quosdam sacros actus perficiendi non tamen obligantur ex hoc ipso ad ea quæ sunt perfectionis, nisi quatenus apud occidentalem ecclesiam in susceptione sacri ordinis emitteretur continentia uotum quod est unum eorum, quæ ad perfectionem pertinent. Unde patet, quod ex hoc, quod aliquis accipit ordinem sacrum non ponitur simpliciter in statu perfectionis, quamuis perfectio ad hoc requiratur, quod aliquis dignè huiusmodi actus exercent. Similiter etiam ex parte curæ quam suscipiunt non ponuntur in statu perfectionis, licet constituantur in aliquo officio, non enim obligantur ex hoc ipso uinculo perpetui uoti ad hoc quod curam animarum retineant, sed possunt eam deserere, uel transeundo ad religionem etiam absque licentia episcopi, ut habetur in. c. duæ. xi. q. ii. uel etiã cum licentia episcopi dimittendo parochiam, uel archidiaconatum, & accipiendo simplicem præbendam sine cura, quod possunt facere, quod tamen nullo modo liceret si essent in statu perfectionis. Nemo enim mittens manum ad aratrum, & respiciens retro est aptus regno Dei, ut dicitur Luca. 9. Episcopi autem quia sunt in statu perfectionis non nisi auctoritate summi pontificis ad quem etiam pertinet in uotis perpetuis dispensare, possunt episcopalem curam deserere, & etiam ex certis causis. Unde manifestum est quod non omnibus prælatis, sed solum maioribus competit esse in statu perfectionis. Quod uero hoc etiam competat religiosis, patet, religiosi enim uoto se astringunt ad hoc quod a rebus secularibus se obtineant quibus licite uti poterant ad hoc quod libertus Deo uacent in quo consistit perfectio uitæ præsentis. Unde Dyon. 7. ca. cœlestis Hierarchiæ de religiosis loquens dicit. Quod religiosos alii quidem famulos Dei, alii quidem monachos nominant ex Dei seruitio, & famulatu. i. indiuisibili, & singulari uita uiuentes, ipsos indiuisibilem sanctis conuolutionibus. i. contemplationibus ad Dei formam unitatem, & amabilem Deo perfectionem, &c. Horum etiam obligatio fit cum quadam solemnitate professionis, & benedictionis. unde ibidem subdit beatus Dyon. Propter quod & perfectam ipsis donans gratiam sancta legislatio quadam ipsos dignata est sanctificatiua inuocatione. Pater ergo quod tam episcopi quam religiosi professi in statu perfectionis esse dicendi sunt. Unde beatus Dyon. in lib. 5. ecclesiasticæ Hierarchiæ, attribuit episcopis perfectionem tanquam perfectioribus, & in. c. 6. eiusdem, perfectionem religiosi quos monachos uocant, siue Deo famulantes tanquam perfectis, &c. Vbi considerandum quod cum teste beato Aug. super Gen. ad litteram, semper agens nobilius sit patiente, & causa suo effectus, & ex iam dictis beati Dyonisii in genere perfectionis episcopi se habent, ut perfectiores, religiosi uero ut perfecti, quorum unum pertinet ad actionem, alterum uero ad passionem, manifeste habemus quod potior, & altior sit status perfectionis in episcopis quam religiosis. Præterea hoc etiam ex eo patet, quod religiosus

gius potest transire ad statum episcopalem. Dicitur etiam in cap. r. xviii. q. i. quod sacra ordinatio de monacho episcopum facit. hoc autem nullo modo liceret nisi status episcopalis, sit perfectior statu religiosorum: quoniam nulli licet a maiori statu ad minorem transire, hoc enim esset retro aspiciere.

Cap. LXXVII. In quo ponuntur obiectiones contra ea quæ dicta sunt, de perfectione pontificalis status, & religiosorum.

AD VERSVS ea quæ dicta sunt in superiori cap. obiicitur multipliciter, maxime contra tria. Quorum primum est, quod prælatis superiores, utpote episcopi sunt in statu perfectionis. Secundum est, quod soli episcopi prælatis maiores sunt in perfectionis statu, non autem minores scilicet præbyteri curati siue archidiaconi. Tertium est quod status prælatorum potior sit ac sublimior statu religiosorum. Contra primum arguitur primo sic. Ad statum perfectionis uidetur pertinere renunciatio diuitiarum, secundum illud Math. 19. Si uis perfectus esse uade & uende omnia quæ habes, & da pauperibus, & ueni, & sequere me. sed episcopi possident quoniam possidere possunt licite diuitias siue bona temporalia. Dicitur enim in. c. episcopi. xii. q. i. Episcopi de rebus propriis, uel acquisitis, uel quicquid de proprio habent hæredibus suis si uoluerint relinquunt: ergo uidetur quod status prælatorum maiorum, scilicet episcoporum non sit status perfectionis dicendus. Secundo sic, status prælationis non est appetendus, dicente beato Aug. 19. de ciui. Dei. Locus superior sine quo populus regi non potest, & si administratur ut decet, tamen indecenter appetitur: ergo sequitur quod status prælationis non sit status perfectionis. consequentia uidetur nota eo quod laudabile esse uideatur appetere statum perfectionis. unde laudabile est concupiscere statum religionis. Contra secundum arguitur primo sic. Sicut episcopi suscipiunt curam animarum cum consecratione, ita etiam præbyteri curati, & archidiaconi, de quibus supra illud. Act. 6. Considerate fratres uiros boni testimonii septem pleno spiritu sancto, &c. dicit glo. Bedæ. Hic discernebant apostoli per ecclesiam constituti septem dyaconos qui essent sublimioris gradus, & quasi columnæ proximæ circa aram. Præterea in consecratione tam episcopi quam sacerdotis uerba sunt conuenientia. scilicet ut consecrentur & sanctificentur manus istæ, &c. ergo uidetur quod præbyteri curati sunt in statu perfectionis. Secundo sic. Sicut episcopi obligantur ad hoc quod animam suam ponant pro ouibus suis, ita & præbyteri curati, & archidiaconi: sed hoc pertinet ad perfectionem charitatis, secundum illud Ioan. 10. Nemo maiorem charitatem habet, ut animam suam ponat quis pro amicis: ergo uidetur quod præbyteri curati, & archidiaconi sunt in statu perfectionis. Tertio sic. Religiosi sunt in statu perfectionis: ergo multo plus præbyteri curati, & archidiaconi. antecedens est conclusio præcedentis cap. consequentia uero nota uidetur ex duobus. Primo quia nulli licet de statu maiori ad minorem transire, de statu autem monastico licet transire ad officium præbyteri curati, & archidiaconi eo quod habent curam animarum similiores sunt episcopis qui in

Arg. primum contra primum principale.

Secundū

Arg. primum contra secundum principale

Secundū

Tertium

Arg. primū
tra terciū
principale

statu perfectionis esse dicuntur, quam religiosi. Contra tertium principale arguitur primo sic. Perfectum principaliter consistit in dilectione Dei quam proximi, sed status religionis directe ordinatur ad dilectionem Dei. unde ex Dei seruitio, & famulatu nominantur, ut dicit Dyon. 6. eccle. Hierar. Status autem episcoporum uidetur ordinari ad dilectionem proximi cuius scilicet curæ superintendunt. unde etiam nominantur; ut patet per Augu. 19. de ciui. Dei: ergo uidetur quod status religiosorum ordinatur ad uita contemplatiuam quæ potior est quam uita actiua ad quam ordinatur status episcoporum: ergo uidetur quod status religiosorum perfectior sit quam status episcoporum.

Secundū

Cap. LXXVIII. In quo respondetur ad rationes iam factas in præcedenti cap.

Ad primū
primū
principale

AD ista facile est respondere attendis his duobus quæ superius enucleauimus uidelicet in quo uitæ spiritualis perfectio principaliter consistat, & quid in ratione status importetur. Ad rationes ergo in oppositum est dicendum. Ad primam respondetur, quod abrenunciatio proprietatum facultatum dupliciter considerari potest. Vno modo secundum quod est in actu, & sic negatur assumptum. dicimus enim quod ad perfectionem uitæ spiritualis, non pertinet essentialiter actualis abrenunciatio diuitiarum, licet sit quoddam perfectionis instrumentum. Vnde ad Abraham plures diuitias possidentem dominus dixisse legitur. Genes. xviij. Ambula coram me, & esto perfectus. Et ideo nihil prohibet statum perfectionis esse sine abrenunciatione actuali proprietatum. Sic etiam dicendum est de aliis exterioribus obseruantis de quibus Deus perfectionis documenta tradens ait. Math. 5. Si quis te percusserit in dexteram maxillam præbe illi & alteram, & ei qui uult tecum in iudicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium, & c. quæ non semper actu perfecti complere tenentur alioquin Deus ab hac perfectione defecisset quando alapa in una maxillarum suscepta non præbuit alteram sed dixit, si male locutus sum perhibe testimonium de malo. Ioan. 18. Sic nec Paulus qui cum percuteretur maxillam non præbuit, sed ait. Percutiat te Deus paries dealbate. Act. xiii. Non ergo de necessitate perfectionis est, ut hæc opere compleantur, sed intelligenda sunt, secundum animi præparationem, ut Augustinus dicit in libro de sermone domini in monte. Alio ergo modo potest considerari abrenunciatio diuitiarum secundum præparationem animi, ut scilicet homo sit paratus si opus fuerit omnia dimittere, uel distribuere, uel alia facere quæ dicta sunt, quotiescumque fuerit opus, & hoc pertinet directe ad perfectionem. Vnde Augustinus dicit in libro lxxxiii. q. & habetur in c. quod dicit. distinxit. ubi sic dicit Augustinus quod Deus dicit in euangelio. Iustificata est sapientia ab omnibus filiis suis. ostendit dominus filios sapientiæ intelligere non in abstinentia, nec in manducando esse iustitiam, sed in equanimitate tolerandi inopiam. Vnde & apostolus ait. Scio abundare & penuriam pati. Ad hoc autem maxime tenentur episcopi, ut omnia sua pro amore Dei, & salute sui gregis contemnunt cum opus fuerit, uel pauperibus sui gregis largiendo

xcl

Ad secundū

uel rapinam bonorum suorum cum gaudio sustinendo. Ad secundam rationem respondetur negando consequentiam, & ratio est, quia in statu episcopalis dignitatis intelligitur quædam sublimitas gradus, quia episcopus super alios constituitur, secundum illud. Math. 23. Fidelis seruus, & prudens quem constituit dominus super familiam suam. Hanc autem celsitudinem concupiscere non est licitum cum uideatur præsumptuosum. Vnde dominus. Math. 23. redarguit discipulos primatus quærentes dicit. Scitis quia principes gentium dominantur eorum. ubi Cryfog. dicit. Ostendit per hoc quod gentile est primatus cupere, & sic gentium comparatione eorum animum estuantem conuertit. Et ad probationem consequentiæ respondetur, negando quod laudabile sit appetere omnem statum perfectionis. Ad id autem quod inducebatur de statu religionis, & de statu episcopali propter duo, ut inquit sanctus Thom. secunda secundæ. q. clxxxv. Primo quidem, quia ad statum episcopalem præexigitur uitæ perfectio, ut patet per hoc quod Deus a Petro exquirit, si plus eum ceteris diligeret antequam ei committeret pastorale officium. Sed ad statum religionis non præexigitur perfectio, sed uia in perfectionem. Vnde & dominus. Math. 19. non dixit. Si es perfectus uade, & uende omnia quæ habes, sed si uis esse perfectus, & huiusmodi differentiæ ratio est, quia secundum Dyon. perfectio pertinet actiue ad episcopum sicut ad perfectorem, ad monachum autem passiuè sicut ad perfectum. requiritur autem quod sit perfectus aliquis ad hoc quod possit alios ad perfectionem adducere quod non præexigitur in eo qui debet ad perfectionem adduci. Est autem præsumptuosum quod aliquis perfectum se reputet, non autem quod ad perfectionem tendat. Secundo non est eadem ratio, de statu religionis, & episcopalis dignitatis, quia ille qui statum religionis assumit subiicit se aliis ad spiritualia capienda quod cuiuslibet licet, sed ille qui ad statum episcopalem transit sublimatur ad hoc quod aliis prouideat & hoc non licet appetere. Vnde Cryfog. super Math. dicit. Primatum ecclesiæ concupiscere nec iustum est, nec utile. Ad rationes uero factas contra secundam principale, in quo dictum est quod loquendo proprie de statu, ut impræsentiarum loquimur, & supra distinximus e. i. presbyteri curati in eo non essent. respondetur primo ad primam negando assumptum pro utraque parte, dicimus enim primo quod presbyteri curati non suscipiunt curam animarum sicut episcopi, quoniam episcopi principaliter habent curam omnium suæ diocesis, ut habetur in c. quæ cunque. r. quæst. i. ubi fratres in concilio antiocheno ita dicunt. Quæcunque res ecclesiasticæ sunt, conuenit cum omni diligentia, & fide gubernari, & dispensari cum iudicio, & potestate episcopi cui totius plebis animæ uidentur esse commissa. presbyteri autem curati, & archidiaconi habent aliquas subministraciones sub episcopis. Vnde super illud. 1. Cor. 12. Alii opitulationes alii gubernationes, dicit glo. Opitulationes. i. eos qui maioribus ferunt opem, ut titus apostolo, uel archidiaconi episcopis. Gubernationes, autem scilicet minorum personarum prælationes, ut presbyteri sunt, qui plebi documento sunt, & Dyon. dicit v. c. eccle. Hierar. Quod sicut uniuersam Hierarchiam uidemus in Iesum terminatam, ita unamquamque in proprium diuinitum summum sacerdotem. i. episcopum. Et in c. cunctis xvi. q. i. dicit papa Clemens omnibus presbyteris, & diaconibus attendendum est, ut nihil absque proprii episcopi licentiâ agant. Vnde si quis rectè consideret inquit sanctus

Ad primū
secundi
principale

M i j

Thom. hoc modo in regimine ecclesie comparantur archidiaconi, & plebani ad episcopum sicut in regimine temporalis præpositi, & balliui ad regem. Secunda etiam pars antecedentis præfatæ rationis est falsa in qua dicitur, quod presbyteri curam animarum suscipiant cum consecratione sicut episcopi quod falsum est. Vnde sicut in mundanis potestatibus solus rex solam benedictionem accipit, alii vero per simplicem commissionem instituntur officiales, etiam in ecclesia cura episcopalis cum solemnitate consecrationis committitur, cura autem archidiaconatus, uel plebanatus cum simplici impositione confertur. Quod uero dicitur, quod in consecratione episcopi, & presbyteri eadem uerba sunt, &c. non est ad propositum, non enim nunc agimus de sacerdote in quantum sacerdos est, sic enim in statu ponitur per solennem consecrationem, ut dicit sanctus Tho. in lib. de perfectione uirtutis spiritualis. Non quidem in statu perfectionis actiue, uel passiue, sed in statu illuminatiue secundum Dion. sed quando curam accipit tunc ei nulla solennis benedictio exhibetur. unde tunc nullum statum suscipit, sed fit ei quedam officij commissio, & ita presbyter curatus licet in susceptione ordinis consecratur non tamen in susceptione curæ. episcopus autem ad ipsam curam pastorem consecratur, propter perpetuam obligationem qua se ad pastorem curam obligat sicut ex prædictis patet. Ad secundam respondetur negando antecedens, quoniam sicut plebani, & archidiaconi non habent principaliter curam, sed administrationem quandam secundum quod eis ab episcopo committitur ita etiam ad eos non pertinet principaliter pastorale officium, nec obligatio ponendi animam pro ouibus, sed in quantum participant de cura. unde magis habent dicit sanctus Thom. quoddam officium ad perfectionem pertinens quam obtineant perfectionis statum.

Ad tertiam Ad tertiam rationem respondetur negando consequentiam, & ad probationem primam quæ sumitur ex transitu monachali ad officium presbyteri curam habentis respondetur, quod nihil facit ad propositum, quoniam monachus non transit ad curam secularem statu religionis dimisso, sed retento, dicitur enim in c. de monachis. xvi. q. i. ubi Innocentius papa de monachis qui diu morantur in monasteriis inquit, quod si postea ad clericatus ordinem peruenerint statuimus non debere eos a priori proposito discedere, sed presbyteri curati, uel archidiaconi, quando religionem ingrediuntur curam deponunt, ut adipiscantur perfectionis statum. unde ex hoc excellentia religionis ostenditur. Ad probationem secundam cum dicitur, quod presbyteri curati similiores sunt, &c. respondetur, quod curati & archidiaconi sunt similiores episcopis quam religiosi quantum ad aliquid scilicet quantum ad curam animarum quam secundario habent, sed quantum ad perpetuam obligationem quæ requiritur ad statum perfectionis similiores sunt episcopis religiosi, ut ex dictis patet. Iam restat respondere ad rationes factas contra tertium punctum principale in quo dictum fuit, quod status prælatorum sublimior ac perfectior esset statu religiosorum. Ad primam rationem respondetur quod ratio non procedit, quia perfectio dilectionis proximi ex perfectione dilectionis diuinæ deriuatur, quæ quidem tantum in cordibus aliquorum præualeat, ut solum non Deo frui uellent & seruire, sed etiam proximis propter Deum. unde hoc ipsum quod episcopi intendunt his, quæ pertinent ad proximorum dilectionem prouenit ex abundantia dilectionis diuinæ. unde dominus primo a Petro, quæsiuit an eum diligeret, & postea

Ad secundum

Ad tertium

Ad primū
tertiū
principa-
lis

postea gregis curam commisit. Et Gregorius dicit in pastoral. Si dilectionis testimonium est cura pastoris quisque uirtutibus pollens gregem Dei renuit pascere, pastorem summum conuincitur non amare, hoc autem est maioris dilectionis signum, ut homo propter amicum etiam alii seruiat quam si etiam soli amico uellet seruire. Ad secundam respondetur, quod non uidetur facere ad propositum, quia episcopus cum mediator inter Deum, & homines constituatur oportet ipsum, & in actione præcellere in quantum minister hominum constituitur, & etiam in contemplatione præcipuum esse, ut ex Deo hauriat quod hominibus tradat. Vnde Greg. dicit in pastoral. Sit præful actione præcipuus præ cunctis contemplatione suspensus rector interiorum curarum, in exteriorum prouidentia interiorum sollicitudinem non relinquens. Sed etsi detrimentum aliquod in dulcedine contemplationis patiuntur propter exteriorem occupationem, qua proximis seruiunt hoc ipsum perfectionem dilectionis diuinæ attestatur. magis enim amare aliquem conuincitur qui propter eius amorem iucunditate præsentis eius ad tempus carere desiderat in eius seruitio occupatus, quam si eius præsentia semper frui uellet. Vnde apostolus ad Roma. 8. Postquam dixerat quod nec mors nec uita. separabit nos a charitate Christi. postmodum subiungit. Optabam ego anathema esse Deo pro fratribus meis. quod exponens Chrysostomus libro de compunctione cordis ita inquit. Ita totam eius mentem deuinxit amor Christi, ut in hoc quod ei præ ceteris omnibus amabilius erat esse cum Christo sursum, id ipsum quia placeret Christo contemneret.

Ad secundum

Cap. LXXIX. In quo ponuntur rationes inter episcopum, & præbyterum secundum rem distinctio sit semperque fuerit ab institutione eorum.

SI quis rectè ponderat ea quæ superius diximus explicantes, qui in statu perfectionis dicendi essent, & qui non, facile intelliget quod realis differentia sit inter episcopum, & præbyterum. Sane cum ostenderit episcopos in statu perfectionis esse, præbiteros autem etiam curatos non: consequenter probamus differentiam secundum rem esse inter episcopum, & præbyterum. Quod autem huiusmodi differentia secundum rem etiam semper fuerit ab institutione harum dignitatum facile nobis est probare. Nam quod circa tempora Hieronymi & Augustini distinctio ista fuerit patet beati Augustini testimonio qui in epistola ad Hieron. & habetur in c. quanquam. ii. q. vii. sic dicit. Quanquam secundum honoris uocabula, quæ iam ecclesie usus obtinuit episcopatus præbyterio maior sit tamen in multis Augustini Hieron. minor est. Secundo quod talis differentia fuerit tempore apostolorum seu primitiue ecclesie, patet ex eo quod Dion. qui illorum tempore fuit scribens librum ecclesie Hierar. in v. c. eius de libri ponit tres ordines, scilicet episcoporum, præbyterorum, & diaconorum, dicens ordinem diaconorum esse purgatiuum, ordinem sacerdotum illuminatiuum, ordinem uero episcoporum perfectiuum. Quibus tribus ordinibus, ut ipse dicit in c. vi. sequenti, tres ordines respondent. nam ordini diaconorum subiicitur ordo immundorum, qui purgatione indi-

gent. ordini presbyterorum subiicitur ordo illuminandorum scilicet sacer-
 populus qui a presbyteris illuminatur per sacramentorum susceptionem:
 ordini uero episcoporum subiicitur ordo perfectorum, scilicet monachorum,
 qui per eorum traditiones edocentur ad perfectissimam perfectionem. Ter-
 tio ista differentia quod non humana inuentione, sed diuina dispositione a
 Christo instituta fuerit apparet ex eo quod Math.x. habetur ubi dicitur. De-
 signauit dominus, &c. ubi gl. dicit. Sicut in apostolis est forma episcoporum
 sic in lxxii. discipulis forma est sacerdotum secundi ordinis, ubi expresse ha-
 betur, quod differentia inter episcopos, & secundi ordinis sacerdotes insti-
 tuta fuerit a Christo. Quarto præfata differentia ostenditur ex eo, quod
 figurata legitur in antiquo testamento prout beatus Isid. ponit, & habetur
 in c. cleros. dist. xxi. ubi dicitur, quod summi sacerdotes, & minores sunt a
 Deo instituti per Moysen qui ex præcepto domini Aaron in summum sacer-
 dotem pontificem, filios uero eius inunxit in minores sacerdotes. Et sic pa-
 tet quod secundum rem ab exordio institutionis horum ordinum in ecclesia
 semper fuerit differentia secundum rem inter episcopum, & presbyterum.
 Hinc beatus Aug. in li. de hæresi, inter dogmata hæretica enumerat dicere
 presbyteros non differre ab episcopis dicens quod arriani dicebant presby-
 terum ab episcopo nulla differentia debere discerni, ut dicit sanctus Thom.
 in. ii. q. c. lxxxiii. arg. vi. Nec obuiat prædictis quod Hieron. ait super apo-
 stolum ad Thym. dicens. Olim idem presbyter qui episcopus. Et postea sub-
 dit. Sicut ergo presbyteri sciunt se ecclesie consuetudine ei qui sibi præposi-
 tus fuerit esse subiectos, ita episcopi nouerint se magis consuetudine quam
 dispensationis dominicæ ueritate presbyteris esse maiores. Pro quo notan-
 dum quod de episcopo, & presbytero dupliciter loqui possumus. Vno mo-
 do quantum ad nomen, & sic olim non distinguebantur episcopi, & presby-
 teri. Nam episcopi dicuntur esse qui superintendunt, ut dicit August. 19. de
 ciui. Dei. presbyteri autem græcè dicuntur quasi seniores. Vnde & Apосто-
 lus communiter utitur nomine presbyterorum quantum ad utrosque, cum
 dicit. 1. ad Thym. 5. Qui bene præfunt presbyteri duplici honore digni ha-
 beantur. Et similiter, & nomine episcoporum, unde dicit Act. 20. Attendite
 uobis, & uniuerso gregi in quos uos spiritus sanctus posuit episcopos regere
 ecclesiam Dei. Secundo consideratur quantum ad rem, & sic ut supra mul-
 tis rationibus, iam ostendimus, semper inter eos fuit distinctio. Vnde Isid.
 dicit & habetur dist. xxi. in c. cleros, quod presbyteri minores licet sint sa-
 cerdotes, tamen pontificatus apicem non habent, quia nec chrismate fron-
 tem signant nec spiritum paraclitum dant quod solum debere episcopis le-
 gitio actuum demonstrat. Vnde & apud ueteres licet fuerit conuenientia in
 nomine, & usus uocabulorum promiscuus (Alia etiam potest esse ratio, quia
 non solum erant promiscua uocabula, sed etiam in una persona erat episco-
 patus, & presbyteratus, quia episcopi exercebant etiam officium simplex
 presbyterale propter paucitatem tam pastorum quam gregis) differentia ta-
 men fuit in re. fuit autem postmodum necessarium ad uitandum scismatis
 errorem qui ex indifferentia nominum oriebatur, ut etiam nomina distin-
 guerentur, ut scilicet soli maiores presbyteri episcopi dicerentur, minores
 uero solum presbyteri, ut inquit sanctus Tho.

Cap. 10

Cap. LXXX. Quod domini Cardinales sanctæ
 Romanæ ecclesie sint in statu perfectionis.

SANE si quis ea quæ supra de statu perfectionis commemorauimus re-
 ètè consideret, uidebit quod obligatio perpetua ad ea quæ perfectio-
 nis sunt cum aliqua solennitate hominem in statu perfectionis consti-
 tuit, proculdubio manifestè uidebit dominos Cardinales in regimine, &
 gubernatione uniuersalis ecclesie Christi Vicario summo pontifici assisten-
 tes in statu perfectionis esse censendos. Obligant enim se ex dilectione
 Dei perpetuo fidem catholicam ac religionem Christianam usque ad sangui-
 nis effusionem inclusuè cum eorum, & totius ecclesie principe Christi Vi-
 cario summo pontifice totis uiribus fideliter defensuros: in cuius rei euidentis
 testimonium capillo rubeo quasi professionis suæ habitu seu signaculo præ-
 stitis certis iuramentis ipso summo pontifici maximè de fideli assistentia in
 regimine uniuersalis ecclesie ab ipso Christi Vicario publicè, & solenniter
 insigniuntur. Dicendi ergo sunt domini Cardinales in statu perfectionis esse
 se, & tanto sublimius præ ceteris prælatis quantum bonum uniuersalis ec-
 clesie ad cuius regimen, & ordinationem assumuntur, & pro cuius uirtute
 exponere animas suas se obligant perfectius, & per consequens diuinius
 est bono particularium plebium quarum regimini intendere alii prælati ob-
 ligantur. Vnde de dominis Cardinalibus conuenientissimè accipi potest
 quod præuidit illa uetus Anna Samuelis in cantico quod composuit occasio-
 ne receptæ prois. 1. Reg. 2. dum inquit. Domini enim sunt Cardines terræ,
 & posuit super eos orbem. In quibus uerbis status dominorum Cardi-
 nalium tripliciter describitur. Primo quantum ad nobilitatem institutio-
 nis, ibi cum dicitur, domini enim sunt. Secundo quod ad dignitatem offi-
 cii, ibi cum dicitur, Cardines terræ appellantur. Tertio quod ad uniuersali-
 tatem auctoritatis, ibi cum dicitur, & posuit super eos orbem. Describitur
 namque in primis institutionis status dominorum Cardinalium nobilitas
 cum dicitur, domini sunt. s. per institutionem. Est enim Cardinalium sta-
 tus a Christo solo originaliter, & primordialiter institutus. Pro cuius decla-
 ratione est in primis repetendum quod superius annotauimus. s. q. Christus
 sponsam suam uidelicet ecclesiam uariis statibus officiis, & gradibus tan-
 quam splendidibus monilibus decorauit, & miro ordine distinxit, iuxta
 illud apostoli ad Eph. 1. Vnicuique autem nostrum data est gratia secundum
 mensuram donationis Christi propter quod ascendens in altum, dedit
 dona hominibus, & ipse dedit quosdam apostolos, alios prophetas, alios eu-
 angelistas, alios autem pastores & doctores ad consummationem sancto-
 rum in opus ministerii ædificationis corporis Christi. Ex quo apostolico
 documento apertè colligitur quod uarietas hæc statuum officiorum, & gra-
 dum quibus Hierarchicè distincta est ecclesia non ab humana dispositione
 principaliter, sed ab ipso Christo ecclesie capite fundatore atque ordina-
 tore ortum habet, & per consequens quod dominorum Cardinalium sta-
 tus post statum papalem, ad ordinem Hierarchicum ecclesie ex insti-
 tutione diuina pertineat, cum ipsi quantum ad hunc statum statui apo-
 stolico immediate succedant. Pro quo considerandum iuxta quo-
 rundam sapientum doctrinam, quod de apostolis triplex consideratio ha-

Apostolo-
 rum tri-
 plex confi-
 deratio

M iiij

beri potest. Prima quidem, ut Christo ante eius ascensionem principaliter altiterum quibus ait. Vos estis qui permansistis mecum in tentationibus meis, & ego dispono vobis sicut disposuit mihi pater meus regnum ualeat ecclesie militantis, ut sedeat super throno iudicantes duodecim tribus Israel. Luc. 22. Secunda consideratio apostolorum est, prout ante eorum diuisionem abinueniem, & separationem a Petri presentia Petro tanquam Christi uices gerenti in administratione papalis officii assistebant. Tertia consideratio apostolorum est, quando ad Christi preceptum quo dictum est illis. Euntes in mundum uniuersum predicare euangelium omni creaturæ, a Petro separati eiusque auctoritate sustulsi per mundum dispersi sunt, ad predicandum singulas prouincias in sortem predicacionis accipientes. Quantum ad primam considerationem, & secundam apostolorum, status dominorum cardinalium, repræsentat apostolorum statum in hoc quod assistunt Romano pontifici qui Christi Vicarius, & Petri successor est, tanquam principales assessores consilii atque cooperatores, & in executione sacerdotalis officii coadiutores existunt iuxta uerba Bonifacii papæ octauui in ca. fundamenta. lib. vi. Quantum uero ad secundam considerationem apostolorum de quibus mystice intelligi potest illud. Apoca. 4. Sedes posita est scilicet apostolica, in cælo id est in ecclesia militante, & supra sedem sedens id est Roman. pontif. & in circuitu eius sedilia xxiiii. & super thronos xxiiii. seniores, id est cardinales, sedentes amicti stolis albis, & in capitibus eorum omnes coronæ aureæ. Vbi domini Cardinales non throno describuntur ab officii dignitate quia dicuntur in circuitu apostolici throni sedere, utpote eius consiliiarii, & coadiutores supremi pontificatus, sed etiam describitur quid in illis eorum dignitas requiratur. debent enim cardinales habere discretionis maturitatem in hoc quod uocantur seniores. Secundo animi tranquillitatem in hoc quod describuntur sedentes. Tertio uitæ puritatem in hoc quod designantur amicti stolis albis. Quarto sapientie claritatem cum dicuntur habere coronas aureas. Quantum uero ad tertiam considerationem apostolorum episcopi succedunt apostolis statum ipsorum repræsentantes, quorum quilibet præest alicui ciuitati, uel prouinciæ, ut beatus Anacletus inquit in. c. in nouo testamento, dist. xxi. & beatus Urbanus papa in cap. quorum uices, dist. lxxviii. quod etiam notasse uidetur Apostolus ubi supra ubi distinguens status ecclesie. condistinxisse uidetur statum pastorem a statu apostolico, cum ait. Dedit quosdam apostolos, sequitur, & quosdam pastores. Ex quibus rectè elici possunt aliqua correlaria. Primum est, quod apostoli prius fuerunt Cardinales, quam episcopi, siue quod prius exercuerunt Cardinalatus officium quam episcopale. Patet hoc, quoniam apostoli prius fuerunt in statu apostolico per Christum instituti quam in pastoralis, quia ante passionem omnes fuerunt apostoli, sed post passionem institutus est Petrus a Christo omnium pastor, cum dictum est sibi Pascis oues meas. Ioan. ult. & tunc status pastoralis ordinatus est in nouo testamento cum apostolicus status ante fuisset. Secundum correlarium, quod apostoli prius fuerunt Cardinales orbis quam urbis. Nam sicut Petrus prius fuit papa orbis. i. uniuersalis ecclesie antequam episcopus ecclesie Romanæ per singulare administratione, sic & apostoli prius fuerunt Cardinales quam aliquis fieret cardinalis Romanæ urbis. In signum uero huius distinctionis in inuestitura papatus dicitur papæ. Inuestio te de papatu Romano; ut præsis urbi & orbis. In

Correlarium primum

Secundum

bi. In utraque uero tam urbis quam orbis præsentia assistunt Papæ cardinales tanquam spirituales eius coadiutores, propter quod tanquam senatores conules atque patricii urbis esse censentur, ut in ca. Constantinus. 96. di. Tertium correlarium est quod Papa etiam conuenienter se inter cardinales connumerat, ut inquit Archidia. in ca. Sacrosancta. di. 22. Et hac ratione status apostolicus in qua cardinales sunt distinguitur a pastoralis statu, licet enim omnes apostoli fuerint pastores, nihilominus tamen ut dictum est prius fuerunt in apostolico statu. Vnde summus pontifex non modo dicitur episcopus uniuersalis ecclesie sed etiam apostolicus nominatur. Petrus ergo & sui successores utrunque retinent statum, scilicet apostolicum, & pastorem, cardinales uero ut sic apostolicum duntaxat. Quartum correlarium est, quod in ordine hierarchico sicut costui apostolorum succedit ordo episcoporum in quantum fuerunt episcopi, ita illi succedit sacer senatus cardinalium quantum ad illum statum quo apostoli assistebant Petro antequam per orbem diuiderentur ut dictum est. Et hoc dictum sit de status dominorum cardinalium institutione que notabatur in primo uerbo beate Annæ cum dicebatur, domini sunt. Secundo describitur status cardinalium quo ad dignitatem officii cum dicitur. Cardines terræ. Nominantur autem sic, multiplici ratione. Primo quidem dicuntur cardinales quia ecclesie Romanæ tantum seruiunt, quæ ut inquit Anacletus in ca. Sacrosancta, di. 22. caput & cardo est omnium ecclesiarum. Secundo quia sicut cardine ostium regitur, unde dicitur Prouer. 26. Ostium uertitur in cardine, ita dominorum cardinalium consilio & assensu summus pontifex regit disponit atque gubernat uniuersalem ecclesiam. Tertio dicuntur cardinales, id est principales. 7. q. 1. pastorales, & 2. 1. q. 1. relatio, glo. 1. Ipsi enim sunt principales in ecclesia quorum consilio, & regimine tota ecclesia uniuersaliter disponitur, & gubernatur. Tertio describitur status cardinalium quo ad uniuersalitatem auctoritatis cum subditur. Et posuit super eos orbem. Auctoritas nempe dominorum cardinalium non respicit tantum diocesim unam aut prouinciã sed uniuersum orbem, iuxta uerbum beati Grego. in ca. Decreto. 2. q. 6. Alii autem prælati assumpti sunt in partem sollicitudinis, isti uero in adiutorium gubernationis totius orbis. Vnde de illis conuenientissimè accipiendum uenit id quod propheta egregius David ecclesie sanctæ loquens inquit psal. 44. Pro fratribus tuis, id est apostolis, nati sunt tibi filii, id est cardinales, constitues eos principes super omnem terram. Tunc planè constituuntur Principes super omnem terram cum a summo pontifice Christi uicario assumuntur ad assistendum sibi & cooperandum in regimine totius reipublicæ Christianæ. Quocirca deuotus Bern. li. de consideratione, de cardinalibus loquens Papæ Eugenio. 3. ita dicit. Hi quoque qui tibi continuo assistunt seniores populi orbis indices &c. Magnum certè amplitudinis dignitatis dominorum cardinalium ex huius sancti uiri uerbis testimonium colligitur. Ex quibus apertissimè conuincitur error detrahentium statui dominorum cardinalium dicentium illos tanquam accidentalia membra esse in ecclesia, & quasi hospites, & aduenas nulla auctoritate præstantes.

Tertium

Quartum

Cardinalatus dignitas.

Cardinalium auctoritas.

Cap. LXXXI. In quo ponuntur rationes propter quas status dominorum cardinalium sanctæ Romanæ ecclesiæ honore præferendi sint ceteris ecclesiæ prælatis.

EX his quæ iam exposuimus de perfectionis statu, & dignitatis sublimitate dominorum cardinalium sanctæ Romanæ ecclesiæ clara luce cognoscere poterimus ipsorum cardinalium statum merito honore præferendum fore cunctis post Papalem ecclesiasticis dignitatibus, & statibus. Primo quidem ex eo quod ut in præcedenti c. explicauimus, dignitas apostolica in qua sacer dominorum cardinalium senatus sacro apostolorum collegio succedit priorem ceteris ecclesiasticis dignitatibus institutione, & origine, cuius autem prior est institutio alios merito præire debet honore iuxta c. i. ma. & obe. Præterea secundo hoc ex illo apertissime ostenditur: quod præfati domini cardinales curam regiminis, & gubernationis sollicitudinem præ ceteris ecclesiæ prælatis habeant ampliorem cum enim sint uocati in adiutorium summi pontificatus ad totius ecclesiæ curam omniumque ecclesiarum sollicitudinem assumpti dicuntur, iuxta ca. Bonæ. extra de postula. prælatorum. Ceteri uero ecclesiæ prælati cuiuscunque eminentiæ existant cum non in plenitudine potestatis sed in partem sollicitudinis sint uocati, ut in ca. Decreto. ii. q. vi. & in ca. Qui se scit, ecclesiæ non uniuersali sed particularibus quibus deputati sunt præesse dicuntur, clarissimum est ut is ceteris præferendus ueniat honore qui maiorem ceteris curam atque sollicitudinem regiminis habet. Hac ratione synodus antiochena ut in c. Per singulas prouincias. 9. q. 3. archiepiscopos episcopis honore præferendos instituit. Amplius tertio hoc colligitur ex eo quod ut habetur in ca. Constantinus, dist. 96. Dominis cardinalibus concessum est illud culmen singularis potentis, & præexcellentiæ cuius gloria amplissimus senatus uidetur adornari: cum aut senatoria aut patriciatus dignitate nulla maior post imperium habeatur, ut C. de consul. mu. lib. 12. Nulli mirum aut molestum esse debet si domini cardinales ecclesiæ Romanæ omnibus aliis post summum pontificem cui iure diuino omnes caput inclinant præferantur honore. Quarto idem colligitur ex eo quod ut diximus domini cardinales sanctæ Romanæ ecclesiæ pro earum auctoritatis amplitudine iudices orbis esse dicuntur ipsi quippe omnes fideles tam inferiores quam superiores episcopos etiam archiepiscopos, & patriarchas assistentes Papæ conuident. Notum autem est maioris dignitatis esse qui iudicat quam qui iudicantur, ut in ca. inferior. dist. 21. Quinto hoc magisterium fit ex eo, quod cardinales pars corporis papæ esse dicuntur. Vnde cum ad prouincias regendas mittuntur, miti de latere Papæ censentur, ut in cap. decreto. 2. q. 6. beatus Greg. dicit & beatus Bern. de eis ad Eugenium loquens libro de consideratione, illos uocat collaterales Papæ & eius coadiutores. Nulli autem dubium est quod hi qui una persona censentur cum summo pontifice omnibus aliis ecclesiæ prælatis honore merito ueniant præferendi. Hæc tantum dixisse sufficiat ut ostendamus quam rationabiliter domini cardinales post Romanum pontificem cunctis aliis ecclesiæ prælatis honore præferantur.

Cap.

Cap. LXXXII. In quo ponuntur obiectiones contra statum dominorum cardinalium.

QUEMADMODUM fuere aliqui apostolici principatus inimici qui illum non a Christo sed ab hominibus institutum esse contra Christi euangelium assererent: ita etiam non desuerunt qui statum dominorum cardinalium tam quod ad eius institutionem quam ad eius dignitatem impugnare ausi sunt. Sunt enim quidam qui illum non a Christo sed humana inuentione asserunt introductum, negantes in ecclesia illum tantæ fore dignitatis ut inter principalia ecclesiæ membra ueniat in ecclesiastica hierarchia connumerandus quod sequentibus rationibus fundare nituntur. Primo sic. De statu cardinalium nulla mentio fit in scriptura sacra noui testamenti: ergo uidetur quod non sit annuerandus inter alios perfectionis status in nouo testamento a Christo institutos. consequentia uidetur optima, & antecedens patet discurrenti per singulos diuinos libros noui testamenti. Secundo sic. Nihil uidetur institutum a Christo cuius nomen nec tempore Christi nec apostolorum legitur fuisse: sed nomen cardinalatus nec Christi tempore nec apostolorum legitur fuisse ut patet: ergo status nomine cardinalatus designatus non potest dici a Christo institutus. Tertio sic. Omnium ministrorum ecclesiæ institutio est in ueteri testamento figurata, & inchoata & in nouo plenius consummata ut habetur in ca. decretis dist. 21. sed status cardinalium nec præfiguratus nec inchoatus legitur in ueteri testamento: ergo sequitur id quod prius. Quarto sic. Status cardinalium nobis uidetur institutus a beato Pontiano Papa qui fuit anno domini 221. ut historis quædam referunt: ergo sequitur quod non a Christo fuit constitutus. Quinto sic. Post dispersionem apostolorum non legimus quod beatus Petrus habuerit aliquos cardinales assistentes sibi in regimine uniuersalis ecclesiæ: ergo uidetur quod status cardinalium nec a Christo nec a beato Petro fuerit institutus, consequentia patet. Sexto sic, cardinalibus ex institutione eorum non uidetur alia dignitas aut prærogatiua attribuenda quam explicatur in institutione eorum, sed de beato marcello qui fuit circa annos domini 304. legitur, quod constituit in urbe Romana 25. cardinalatus siue titulos cardinalium quasi dioceses propter baptisma, & propter cimiteria ad sepeliendum martyres & propter penitentes, & propter conuersos ex gentilibus sed ista officia non transcendunt statum communem presbyterorum: ergo non uidetur quod status cardinalium debeat poni ita sublimis sicut dictum est. Septimo sic dignitas episcopalis est suprema in ecclesia. Vnde beatus Dionysius ordinem episcoporum dicit supremum in ecclesia & episcopi dicuntur summi sacerdotes & pontifices maximi, ut in ca. Cleros, dist. 21. ergo etiam dato quod sit dandus status cardinalium, non tamen uidetur quod debeat in honore præferri ceteris episcopis, & archiepiscopis ac patriarchis. Octauo sic, perfectio uitæ spiritualis requiritur ad statum episcopalem ut supra dictum est, quia episcopo ut dicit beatus Dionysius. 5. ecclesia, hierar. attribuitur perfectio tantam perfectiori aliorum: hæc autem perfectio non uidetur requiri in cardinalibus sicut nec in religiosis: ergo dato quod cardinales sint in statu perfectionis non est dicendum quod sint in statu sublimiori quam episcopi.

Arg. primum

Secundum

Tertium

Quartum
Quintum

Sextum

Septimum

Octauum

Cap. LXXXIII. In quo respondetur ad obiectiones factas contra statum, & dignitatem dominorum Cardinalium.

SANE quemadmodum subtracta saluatoris nostri corporali presentia ab ecclesia necessario uenit pro Christianæ religionis unitate seruanda aliquis per diuinam prouidentiam instituendus qui eiusdem saluatoris uices gerens ecclesiam regeret atque in unitate fidei, & diuinæ legis obedientia fideles conseruaret atque nutrirer, ita post mortem apostolorum congruum uisum est tam pro bono ecclesiæ regimine pro eiusdem ampliori pulchritudinis, & decoris claritate ut apostolicum collegium semper in ecclesia continuaretur. Hinc est quod cum Iudas ab apostolico collegio præuarnicatus esset, beatus Petrus uertex apostolici collegii ceteriq; apostoli diuinitus inspirati alium loco illius illico communi electione statuere curarent, ut actuum apostolorum historia nos docet. i. c. Tenendum ergo est quod cardinalium status qui apostolico statui succedit non humana sed diuina dispositione in ecclesia perseverat apostolicæ dignitatis prærogatiua insignitus. Respondendum ergo restat ad rationes in oppositum. Ad primam respondetur negando antecedens, dicimus enim quod licet de cardinalibus sub nomine cardinalatus non fiat mentio in sacra scriptura sicut nec de Romano pontifice sub nomine Papatus, nihilominus tamen fit sub nomine apostolorum quibus ut diximus in dignitate apostolica quantum ad assistentiam qua Christi uicario, & Petri successori assistunt, scilicet Romano pontifici succedunt. Ad secundam respondetur negando consequentiam, paritur enim posset argui, quod nec status Papalis esset a Deo in ecclesia, cum tale nomen nec tempore Christi nec apostolorum fuerit. Dicimus ergo quod licet nomina Papatus, & cardinalatus non fuerint in usu tempore Christi aut apostolorum sed postea crescente ecclesia in titulis & honoribus ex fidelium deuotione, nihilominus dignitates ipsæ & status in apostolis designati fuerunt in Petro Papalis, & in apostolis ceteris status cardinalatus. Sic enim nomina Patriarcharum primatum archiepiscoporum licet primo non fuerint in usu, postea tamen uenerunt in usum a sanctis patribus approbatum, maxime cum consonent officiis eorum iuxta expositionem officiorum, & graduum ecclesiasticorum quam ponit Isidorus in cap. Cleros, di. 21. Ad tertiam respondetur negando minorem. Dicimus enim quod figura status dominorum cardinalium præcessit in antiquo testamento in senioribus illis quos Moyses dux populi Dei elegerit legitur secum in adiutorium regiminis populi Israel, de quibus Exo. 18. & in sacerdotibus leuitici generis, de quibus habetur Deut. 18. ubi dicitur. Si difficile, & ambiguum apud te esse perspexeris inter sanguinem, & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram, & iudicium uideris inter portas tuas uerba uariari, surge, & ascende ad locum quem elegerit dominus Deus tuus ueniesque ad sacerdotes leuitici generis, & ad iudicem & c. quem textum Innocentius. 3. in concilio generali præsidens ad propositum sic exponit, sicut habetur extra, qui si. sint legit. in ca. Per uenerabilem, ita dicens. Sane cum deuteronomium lex secunda interpretetur ex ui uocabuli comprobatur, ut quod ibi discernitur in nouo testamento debeat obseruari, locus enim quæ elegit

Ad primū

Ad secundū

Ad tertiu

elegit dominus apostolica sedes esse cognoscitur. Cui enim Petrus urbem fugiens exiisset uolens eum dominus ad locum quem elegerit reuocare interrogatus ab eo. Domine quo uadis? respondit. Venio Romam iterum Crucifigi quodque intelligens pro se dictum ad locum ipsum prociuius est reuersus. Sunt autem sacerdotes leuitici generis fratres nostri, qui in iure leuitico in executione sacerdotalis officii coadiutores existunt, hæc ibi. Ex quibus euidenter apparet statum, & dignitatem dominorum cardinalium in antiquo testamento fuisse euidenter representatum. Ad quartam rationem respondetur negando assumptum, dicimus enim quod status cardinalium quantum ad officium, & dignitatem eius institutus est tempore Christi, & apostolorum, licet quo ad uocabulum cardinalatus tunc non legatur institutus: sed ut quidam aiunt quod tempore præfati Papæ, scilicet Pontianiali tempore beati Marcelli Papæ, alii autem quod tempore beati Siluestri hoc nomen sit illi statui impositum iuxta proprietatem officii, & dignitatis eius sicut dictum est supra, in ca. 80. Horum enim tempore cardinalatus nomen clarum emicuit, ante uero presbyteri, & dyaconi urbis Romanæ cardinales appellabantur. Ad quintam rationem respondetur negando assumptum, dicimus enim quod post dispersionem apostolorum ut ex historiis aperte colligitur, beatus Petrus aliquos coadiutores habuit lateri suo assistentes in iudicio maiorum causarum, & in regimine uniuersalis ecclesiæ, licet non sub nomine cardinalium uidelicet Linum Clerum, & Clementem qui post eius mortem successores in Papatu successerunt, & ita creduntur alii summi pontifices aliquos sibi ad huiusmodi officium assumpsisse. Vnde Linus qui immediate successit Petro legitur fecisse duas ordinationes uidelicet episcopos. 11. presbyteros. 18. Cletus sequens dicitur instituisse. 25. titulos. Anacletus etiam qui successit beato Clementi ut asserit Godefridus uiterbien. dicitur. 7. Dyacones cardinales in urbe instituisse: & sic de aliis credendum est. Ad sextam rationem respondetur quod cardinales sicut apostolis succedunt in dignitate apostolica ita in auctoritate assistentiæ, & cooperationis summo pontifici, & Christi uicario in regimine, & gubernatione uniuersalis ecclesiæ sicut superius dictum est. Quod uero inductum est de beato Marcello quod propter baptismum & c. non obuiat dignitati dominorum cardinalium, quoniam ad ista peragenda non fuit principalis eorum institutio: licet occurrente multitudine tam conuersorum ad fidem quam martyrum morientium pro Christi nomine deputarentur etiam ad alia pietatis officia, attento maxime quod sepulturæ martyrum attendere qui fundatores fuerunt Christianæ religionis, & conuersioni fidelium, & dilationi fidei non minuit sed potius augere uidetur dignitatem status dominorum cardinalium: cum inter præcipuas laudes quæ beato Euthiciano attribuntur, illa non inferior iudicata est quod 342. martyres propria manu sepeliret. Quod ergo splendidius opus, & Deo acceptius efficere poterant quam ad baptismum, & penitentiam gentes uocare: an non ista etiam fuerunt apostolorum opera an non in huiusmodi sanctis officiis apostoli cooperatores fuerunt Christo, & etiam discipuli quos mittebat ante faciem suam in omnem ciuitatem & locum quo erat ipse uenturus, ut habetur Lucæ. 10. Præterea licet ad huiusmodi pietatis officia a summis pontificibus cardinales quandoque deputati legantur non tamen propter hoc credendi sunt absoluti a proprio dignitatis suæ officio, utrunque plane adimplebant

Ad quartum

Ad quintum

Ad sextū

tam scilicet proprie dignitatis officium assistendo summo pontifici in maiorum causarum expeditione quam officio pietatis conuersioni infidelium sepulturae martyrum, & huiusmodi sanctis operibus insistenti. Ad septimam respondetur quod licet totus ordo episcoporum qui quadruplex distinguitur a beato Isido. in ca. Cleros dist. 21. utputa Patriarche primates archiepiscopi, & episcopi, maiores sint presbyteris, & dyaconis cardinalibus ordinis sublimitate, quoniam ordo episcopalis sublimior est, ut ait beatus Dionysius. nihilominus tamen eminentia siue sublimitate administrationis in qua Romano pontifici assistunt in regimine uniuersalis ecclesiae, & maiorum causarum decisione maiores sunt & superiores cardinales episcopis non cardinalibus. haec autem simul stare possunt ut unus alio superior sit administratione, & dignitate qui inferior sit ordine uel aequalis. patet in beato Petro, qui licet ceteris apostolis par fuit ordinis potestate eisdem tamen maior fuit administratione, & dignitate. 2. q. 7. ca. Puto. Patet etiam in archipresbytero & archidiacono, licet enim archipresbyter maior sit ordine (quia presbyter) archidiacono, administratione tamen archidiaconus maior est archipresbytero, ut patet in ca. Perlectis, dist. 25. & etiam de officio archipresbyteri. Hoc etiam modo potest intelligi quod ait Aug. in ca. Quamquam 2. q. 7. Quamquam episcopatus sit presbyterio maior scilicet ordine, Augustinus tamen Hieronimo minor est scilicet administratione, & dignitate, quoniam Hieronimus presbyter cardinalis fuit, & omnis presbyter cardinalis maior est quolibet episcopo non cardinali ut quidam dicunt, ut refert Hugo in gloss. & nobis idem uidetur. Ad octauum respondetur negando assumptum pro minori, dicimus enim quod uitae perfectio etiam requiritur ad statum cardinalatus sicut ad statum episcopalem, quod manifeste colligitur ex eo quod beatus Bernar. ad Eugenium. 3. scribit, describens quales esse debent qui ad cardinalatus apicem sunt assumendi, ait enim sic. Sapientis consilium est, omnia fac cum consilio, & post factum non penitebis, & hoc tibi persuadeo eos qui amittendi sunt difficile in curia posse probari. & ideo si fieri potest, uiros probatos oporteret eligi non probandos, & ita querendi sunt sane quibus nec defectus timeatur nec profectus optetur utpote iam perfecti, haec Bern.

Cap. LXXVIII. De triplici ordine in statu cardinalium sanctae Romanae ecclesiae.

POSTquam occasio nobis incidit de statu dominorum cardinalium aliquid loquendi, & iam de institutione, & perfectione status eorum sermonem fecerimus, conueniens nobis uisum est ut dignitatis huius status noticia illustrior fiat de illorum triplici ordine aliquid dicatur. Distinguitur autem in statu dominorum cardinalium triplex ordo, uidelicet episcoporum presbyterorum, & dyaconorum. Sane quemadmodum status cardinalium ut in superiori ca. exposuimus quo ad officium figura praecessit tam in ueteri testamento quam in nouo, ita triplex eorum ordo iam dictus exemplatus uidetur in suprema caelesti hierarchia cui proprium est assistere circa Deum. Ait beatus Dionysius in cap. 7. caelestis hierarchiae, quod prima caelestium essentiarum dispositio in circuitu Dei, & circa Dei

immediate est stans, & simpliciter, & incessanter circuiens aeternam eius scientiam secundum excellentissimam quantum angelis est possibile semper mobilem in Deum scilicet collationem. Distinguuntur autem huiusmodi primae hierarchiae tam secundum eundem beatum Dionysium ubi supra quam secundum beatum Gregorium moralium. 33. tres ordines. Primus est seraphin, qui arduos siue incendentes siue calefacientes interpretantur. Secundus ordo est cherubin qui pleni scientia interpretantur. Tertius est thronus, qui ut inquit beatus Greg. in Homelia supradicta illa agmina uocata sunt quibus ad exercendum iudicium semper Deus omnipotens praesidet, secundum illud prophetae in psal. Qui sedes super thronum quae iudicas aequitatem. Plane in his tribus ordinibus tres ordines praefati quibus dominorum cardinalium status distinguitur, & ornato plenissime representari uidentur. In ordine primo, scilicet seraphin ordo episcoporum cardinalium qui praeter ceteris aliis instar seraphin in amore sui creatoris intensissimi, & ardentissimi esse debent. In ordine secundo scilicet cherubin exemplatus uidetur ordo dominorum presbyterorum cardinalium qui instar cherubin sapientissimi esse debent atque in diuinis rebus eruditissimi. In tertio ordine scilicet thronorum exemplatus uidetur ordo dyaconorum cardinalium qui instar thronorum debent tanta auctoritatis, & iustitiae rectitudine firmari, quod ut dicit beatus Bern. ubi supra stent uiriliter pro afflictis, & iudicent in aequitate pro mansuetis terrae.

Cap. LXXXV. De uarietate, & differentia officiorum in ecclesia Dei.

POSTquam de uarietate, & distinctione statuum in ecclesia Dei quantum ad praesens nobis sufficere uisum est locuti sumus, consequenter de uarietate, & distinctione officiorum in ecclesia Dei aliquid distemus. dicimus autem uarietatem officiorum conuenientissime in ecclesia esse. Tum maxime propter actionum necessitatem quae in ecclesia necessariae sunt, oportet autem ad diuersas actiones diuersos homines deputari ad hoc quod expedientius, & sine confusione omnia peragantur, ut supra in ca. 69. plenius declarauimus. Tum secundo propter commendandam Dei sapientiam quae in distinctione ordinata rerum maxime relucet tam in naturalibus quam in spiritualibus. Quod significatur in hoc quod regina Saba uidentem ordinem ministrantium Salomoni non habebat ulera spiritum deficiens admirationem sapientiae ipsius. 3. Reg. 10. Tum tertio ad subueniendum humanae infirmitati, quia per unum non poterant omnia quae ad diuina mysteria pertinebant expleri sine magno grauamine, & ideo describuntur diuersi diuersis officiis. Vnde hac de causa dominus legitur Numeri. 11. dedisse Moyse septuaginta senes populi in adiutorium. Tum quarto ut uia proficiendi hominibus amplior detur dum plures in diuersis officiis distribuuntur ut omnes sint Dei cooperatores quo nihil diuinius ut dicit Dionysius. Praeterea considerandum quod cum in diuersis officiis esse dicantur qui ad diuersas actiones sunt deputati, manifestum est officia distingui. Vnde Isid. l. ethi. dicit officium ab efficiendo dictum esse quasi officium propter decorem sermonis una mutata littera. Videtur autem sub hac officiorum uarietate primo comprehendi distinctio

Ad septimum

Ad octauum

gratiarum quæ ad actiones necessarias in ecclesia dantur, de quibus Apostolus ait. 1. ad Corin. 12. Diuisiones gratiarum sunt idem autem spiritus alii quidem datur per spiritum sermo sapientiæ alii autem sermo scientiæ secundum eundem spiritum, alteri fides, id est constantia fidei inquit gloss. in eodem spiritu alii gratia sanitarum, i. curandi infirmos dicit gloss. in uno spiritu alii opera uirtutum, i. miraculorum, dicit glo. alii prophetia, alii discretio spirituum, alii gratia linguarum, alii interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur unus & idem spiritus diuidens singulis prout uult. Secundo uero sub diuersitate officiorum etiam comprehendendi uidetur distinctio quæ attenditur secundum diuersas uitas. scilicet actiuæ, & contemplatiuæ, quarum distinctio accipitur secundum diuersa operationum studia. Vnde ut idem Apostolus ubi supra ait, diuisiones operationum, aliud enim est studium operationis in Martha quæ sollicita erat & laborabat circa frequens ministerium quod pertinet ad uitam actiuam, aliud in Maria quæ sedens secus pedes domini audiebat uerbum illius, quod pertinet ad contemplatiuam, ut habetur Luc. 10. Tertio comprehenditur sub officiorum distinctione differentia ministeriorum, de quibus ait Apostolus ubi supra. Diuisione ministratorum sunt, quibus ut inquit glossa, alii aliis subserviunt ad quod uidetur pertinere uarietas, & distinctio tam ordinum ecclesiasticorum quam dignitatum. Dicit enim beatus Isidorus quod officiorum plurima genera sunt, sed præcipuum id quod in sacris diuinisque rebus consistit, de qua rerum distinctione beatus Isidorus in libro. 7. Ethimolo. ca. 12. & inducitur in ca. Cleros dist. 21. ita inquit. Generaliter autem clerici nominantur omnes qui in ecclesia Dei deseruiunt quorum gradus, & nomina hæc sunt ostiarius, psalmista, lector, exorcista, acolythus, subdiaconus, diaconus, presbyter, episcopus. Ordo enim episcoporum quadripartitus est, id est in patriarchis, archiepiscopis, metropolitanis atque episcopis. Patriarcha græca lingua summus patrum interpretatur, quia primum, id est apostolicum retinet locum. Et ideo quia summo honore fungitur tali nomine censetur sicut Romanus antiochenus Alexandrinus. Archiepiscopus græco uocabulo qui sit summus episcoporum, tenet enim uicem apostolicam, & præsidet tam metropolitanis quam ceteris episcopis. Metropolitanus autem a mensura ciuitatum uocatur, singulis enim prouinciis præminent quorum auctoritati, & doctrinæ ceteri sacerdotes subiecti sunt, sine quibus nil reliquis episcopis agere licet. Sollicitudo enim totius prouinciæ ipsis commissa est. De distinctione uero ceterorum officialium quæ in maioribus ecclesiis esse solent scilicet archidiaconi, archipresbyteri, primicerii, & thesaurarii, & eorum officiis idem beatus Isidorus describit in quadam epistola quæ habetur in ca. Perlectis, distinct. 25. quorum cum nota sit distinctio ea commemorare super sedimus.

Cap. LXXXVI. De uarietate, & distinctione graduum in ecclesia Dei.

QUEMADMODUM multitudo actionum quæ in ecclesia necessæ sunt requirit diuersitatem officiorum in ecclesia: ita dignitas, & pulchritudo eius quæ in quodam ordine consistit exigit, ut in ipsa ecclesia multiplex sit graduum ac ordinum uarietas. Quorum cum distinctio

acci-

accipitur penes ordinem superioritatis, & inferioritatis hæc graduum uarietas reperitur, & in statibus, quoniam in illis alii alii sunt excellentiores, reperitur in officiis, quoniam aliqui nobilioribus officiis deputantur quam alii. reperitur in gradibus, & uirtutibus, quoniam quidam plenius, & perfectius præ ceteris illas participant. De quibus gradibus in psal. secundum aliam expositionem habetur. Deus in gradibus eius cognoscetur. Quod uerbum beatus Gregor. super Ezech. tractans ita inquit ut deducit Gratianus de pe. distinct. 25. hæc quæ de charitate. Dum sanctam ecclesiam Deus suscipit in gradibus eius dinoscitur, quia & eius gloria per illius incrementa declaratur, quanto enim sancta ecclesia ascendendo proficit, tanto Deus hominibus ex eius uirtute cognoscitur. De his quoque gradibus beatus Iob loquitur dicens cap. 31. Per singulos gradus meos pronuntiabo illum, omnipotentem quippe dominum per singulos gradus tuos pronuntiabo qui per incrementa uirtutum quæ acceperat ei semper laudem pietatis suæ reddit. Si quidem gradus ascensionis non essent psalm. non diceret. Ambulabunt de uirtute in uirtutem. Nec mirum si de uirtute in uirtutem gradus sunt quando ipsa unaqueque uirtus quasi quibusdam gradibus augetur, & sic per incrementa meritorum ad summa producit alia namque sunt exordia uirtutis, aliud uirtutis profectus, aliud perfectio, hæc ibi. Hoc dixisse sufficiat de uarietate, & distinctione graduum qui habentur in ipsa ecclesia Dei.

Cap. LXXXVII. De duplici potestate in republica Christiana spirituali scilicet & terrena.

SANE præmissis attente consideratis manifeste cognoscere possumus ut ipsa pluralitas actionum quæ in ecclesia necessaria sunt penes quas officiorum distinctio ut prædictum est, sumpta est, plures arguat necessarias in Republica Christiana potestates esse. Cum enim potestas sit agendi, necesse est ut in ecclesia in qua plures, & uariæ sunt actiones plures fateamur esse potestates. Dicit enim Aristot. de somno & uigilia quod cuius est actus, eius & potentia. Planè quemadmodum ut supra cap. 69. explanauimus fidelium uniuersitas duos in generali complectitur ordines, laicos scilicet & clericos quasi duo latera corporis unius. ita in generali duæ in ipsa fidelium uniuersitate sunt potestates, scilicet secularis, & spiritualis, ut magister Hugo de sancto Victore in libro de sacramentis parte 2. inquit. In laicis quippe ad quorum studium, & prouidentiam ea quæ terrene uitæ necessaria sunt pertinent, potestas est terrena. In clericis uero ad quorum studium spectant ea quæ spiritualis uitæ sunt bona, potestas est diuina. illa ergo potestas secularis dicitur, ista spiritualis nominatur. Quarum potestatum figura in ueteri testamento præcessisse uidetur 3. Regis 7. ubi dicitur, quod statuit Salomon duas columnas æreas in porticu templi, cumque statuisset columnam dextram uocauit eam nomine Ioachim, similiter erexit columnam secundam, & uocauit eam nomine Boon. Ad horum autem mysticum uerborum intellectum declarandum sciendum est ecclesiam militantem significari per atrium, triumphantem uero per templum domini. Cuius ratio est, quoniam sicut per atrium intratur ad tem-

Ecclesia militans est atrium, & triumphans templum.

N

plum: ita de militante ecclesia transitur ad triumphantem. Salomon autem noster sapientissimus Dei, scilicet filius, in quo sunt omnes thesauri sapientiae, & scientiae absconditi, ad Colof. 2. Duas columnas, id est duas potestates, spirituales scilicet & temporales, posuit in aedificatio sine in portica templi, id est in ecclesia militante, quibus tanquam columnis respublica Christiana fulciretur, & firmaretur. Quoniam autem spiritualia temporalibus preferuntur, spiritualis potestas digne per dexteram columnam accipitur, temporalis uero per columnam sinistram designatur. Recte autem colonne primae scilicet potestati spirituali impositum est nomen Ionchim, quod interpretatur praeprans aliis firmitatem, per quod designatur excellentia spiritualis potestatis: quia nisi omnibus uirtutibus emineret potestatibus aliis firmitatem non praepraret. Unde Petro qui plenitudinem spiritualis potestatis uocatus est, dictum est a Christo: Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Consequenter est notandum quod in huiusmodi potestatibus ut inquit praefatus uenerabilis Hugo de sancto Victore, diuersi sunt gradus, & ordines potestatum: sub uno tamen capite utrinque distributi, & quasi ab uno principio deducti, & ad unum relati. Terrena enim potestas caput habet regem, spiritualis potestas caput habet summum pontificem. De quibus potestatibus Pelagius Papa Anastasio Imperatori ita scribit in cap. Duo sunt distincti. 86. Duo sunt quippe Imperator Auguste quibus principaliter hic regitur mundus, auctoritas sacra pontificum, & regalis potestas. Gradus uero & ordines differentes in potestate seculari siue terrena capiuntur tam ex ueteri testamento quam ex nouo. Ex ueteri quidem primo patet Exod. 17. ubi dicitur quod Moyses ex electis uiris strenuis de cuncto Israel constituit eos principes populi tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos qui indicarent populum Dei omni tempore. Ex nouo quidem testamento accipiuntur primo ubi apostolus inquit ad Roman. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, ubi inquit glossa, ut etiam seruiat homo potestatibus secularibus bonis uel malis, scilicet regibus principibus tribunibus centurionibus, & aliis huiusmodi. Secundo accipitur ex illo ubi beatus Petrus apostolus ait 1. Petri 2. Subditi estote omni humanae creaturae propter Deum siue regi tanquam praecellenti, siue ducibus tanquam ab eo missis. Gradus uero & ordines in spirituali potestate etiam tam ex ueteri testamento quam ex nouo designantur. De ueteri quidem patet Numeri 3. cap. ubi ponitur gradus summi sacerdotis Aaron, & minorum sacerdotum subministrantium Aaron ubi dicitur. Sumptique sunt sacerdotes Eleazar, & Ithamar coram Aaron. Item ponitur ibi subministratio leuitarum secundum gradus differentes, unde ubi dicitur. Dabis leuitas Aaron, & filiis eius quibus traditi sunt a filiis Israel in ministerio. In nouo quidem testamento etiam gradus in potestate spirituali describuntur. Primo ubi gradus summi pontificis ordinatur cum plenitudo potestatis clauium uni singulariter, scilicet Petro committitur dicente domino illi. Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam &c. Math. 16. Item cum eidem cura gregis dominici uniuersalis iniungitur dicente domino illi. Symon Ioannis diligis me plus his pasce oues meas. Ioan. ult. cui in ecclesia Romanus pontifex in primatu succedit. Secundo differentia gradus episcoporum designatur in apostolis quorum locum tenent episcopi,

scopi, quibus a domino dicitur. Amen dico uobis quaecumque ligaueritis super terram erunt ligata &c. Math. xviii. Gradus uero presbyterorum accipitur cum dominus discipulos 72. qui minoris ordinis sacerdotum figurarum gesserunt, designasse legitur, qui cum praecederent in omnem ciuitatem, & locum quod erat ipse uenturus Math. 10. Sub potestate uero presbyterorum ordo Dyaconorum, qui in Archidiaconis habent iudicialiam potestatem designatur 1. Thimo. 3. ab Apostolo, ubi post descriptionem episcopi dicit. Dyacones si bene administrauerint bonum gradum sibi acquirunt.

Cap. LXXXVIII. In quo ponuntur obiectiones contra ea quae dicta sunt de duplici potestate danda in uniuersitate Reip. Christianae seculari, & spirituali.

CONTRA ea quae iam diximus de duplici potestate ponenda in Republica Christiana obicitur aliquibus mediis per aliquos nitentes ostendere quod necessarium non sit praedictas duas potestates ponere sed quod altera earum sufficiat ad regimen Christiani populi. Primo sic. Pluralitas principatum non est bona ut habetur 12. Metaphysicae, sed pluralitas potestatum, & iurisdictionum disparatarum quarum una non continetur sub altera arguit pluralitatem principatum quorum unus non est sub alio: ergo talis pluralitas non est bona nec expediens. ergo altera tantum danda uenit in Republica Christiana & non duae. Secundo sic sufficit populo quod uiuat uirtuose, sed ad hoc sufficit potestas secularis quae per poenas, & praemia & leges intendit homines facere bonos, & uirtuosos, & operatores bonorum, ut habetur 2. Ethicorum: ergo alia potestas ad regimen Christiani populi non est necessario. Tertio arguitur quod sola potestas spiritualis sit ponenda, sic regalis potestas ex permissione diuina uidetur esse non praeccepto uel constitutione filiis Israel concessa, sed omne tale culpabile, & illicitum esse uidetur: ergo relinquitur talem potestatem siue secularem non esse necessariam. maior patet, nam Deutero. 17. super illud. Cum dixeris constituam super me regem, dicit glossa interli. Constituunt sibi regem contra Dei uoluntatem, non Deum sed hominem. Item super illud quod sequitur ibidem. Constitues eum quem dominus tuus elegerit, glossa inquit, permittit non committit: ergo uidetur quod potestas secularis puta regia non sit a Deo concessa, & per consequens uidetur quod talis esse non debeat in ecclesia Dei. Quarto sic super illud Math. 17. Ergo liberi sunt filii, glossa si in quolibet regno filii illius regis qui regno illi praefertur sunt liberi: tunc filii regis cui omnia regna subduntur in quolibet regno liberi esse debent, sed Christiani per fidem facti sunt filii Dei, secundum illud Ioan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri: ergo ubique sunt liberi, & ita secularibus potestatibus obedire non tenentur, & per consequens in Christiano populo nulla talis potestas uidetur ponenda sed tantum spiritualis.

Arg. primum

Secundum

Tertium

Quartum

Cap. LXXXIX. In quo ponuntur respon-
siones ad obiecta facta in precedenti cap.
contra duplicem potestatem in
uniuersitate fidelium.

QUOD parum militent rationes factæ contra hoc quod diximus de
duplici potestate in ecclesia Dei, quæ collectio dicitur omnium fi-
delium, facile est videre, cum enim ad diuinam prouidentiam perti-
neat ut ordo seruetur in rebus. Proprii enim est sapientiæ omnia ordi-
nate disponere i. Metaphysicæ: Vnde Sapientia 7. de sapientia dicitur, quod
attingit a fine ad finem fortiter, & disponit omnia sua uiter. Congruus au-
tem ordo est. ut per superiora inferiora regantur dispensentur, & guber-
nentur. Patet hoc in natura corporali in elementis, quæ regitur ex influen-
tia corporis cœlestis. Vnde dicit philosophus i. Meteororum, quod tota
regio elementalis contiguatur latiori astrorum ut omnis eius uirtus inde
gubernetur. Et Dionysius 4. cap. de diuinis nominibus inquit quod sol ad
generationem uisibilium corporum confert, & ad uitam mouet, & nutrit
auget, & perficit. Hoc etiam patet in natura intellectuali, quoniam ange-
li inferiores illuminantur per superiores, ut docet idem sanctus Dyoni-
sius in libro de cœlesti Hierar. Et ita relinquatur debere esse in uniuer-
sitate hominum ut in eis ordo inueniatur, ut qui superiores sunt uirtute, &
eminetiores intellectu regant inferiores. Vnde Augusti. 3. de trinita. in-
quit. Quemadmodum corpora grossiora, & inferiora per superiora, &
potentiora quodam ordine reguntur: ita omnia corpora per spiritum uitæ
rationalem, & spiritus uitæ rationalis peccatoris per spiritum rationalem
iusti. Præterea cum in omni pluritate ordinata naturale, & expediens sit,
ut inquit Aristote. i. politica, quod aliquis principetur, & cetera sint subie-
cta. cōsequens est ut in uniuerſitate hominum hoc idem sit fatendum ut al-
quis principetur, alii sint subiecti, in hoc autem consistit ordo, & ratio po-
restatis: ergo necessaria est danda in Republica fidelium aliqua potestas
qua unus alios regendo, & gubernando ceteris præſideat. Quod uero præ-
ter ſecularem siue laicam potestatem, ponenda sit necessario etiam in
populo Christiano ſpiritalis potestas manifeste ostenditur iuxta domi-
num. Durandum in tractatu suo de origine iurisdictionum sic. Pro quo
præſupponitur quod potestas aliqua in Republica ad hoc ordinatur ut ho-
mines arceantur a malis, & inducantur ad bona. Vnde i. Petri 2. dicitur
de potestate, quod est ad uindictam malorum, laudem uero bonorum. Et
ad Romanos 12. dicitur. Vis non timere potestatem, bonum fac & habe-
bis laudem nam principes sunt non timore boni operis sed mali. Quo
præſupposito dicendum uidetur quod si bona ad quæ facienda homines
debent arceri pertinerent solum ad præſentem uitam ciuilem, & politi-
cam ſufficeret ad regimen Christiani populi potestas ſecularis, nec ali-
qua alia eſſet neceſſaria. patet, quia per uirtutes morales, & acquiſitas,
& maxime per prudentiam, & iuſtitiam quæ debent eſſe in reſtore, ſuffi-
cit regi uita præſens moralis, & politica & ciuilis ſic præciſe accepta: sed
hæc poſſunt ineſſe principi ſeculari habenti potestatem regendi quan-
tum ad præſentem uitam, & ciuilem & politicam: ergo præter potestatem ſecu-

ſecularem nulla alia potestas est neceſſaria ad regendum populum in ui-
ta ciuili, & politica ſic præciſe accepta. Sed quia uita fidelium, & Chri-
ſtianorum non ſolum tendit ad bona, & mala præſentis uitæ, immo princi-
paliter tendit ad bona futuræ uitæ, & ad ea quærenda ordinat omnia bona
præſentis uitæ, ſecundum illud Math. 7. Primum quærite regnum Dei, &
iuſtitiam eius. Summe etiam horret inter omnes pœnas illam qua poſt
mortem corporis anima & corpus finaliter mittentur perpetuo in gehennam
ignis. Vnde Math. 4. dicitur. Nolite timere eos qui occidunt corpus, & corpus
potest mittere in gehennam ignis. Et idem habetur Luc. 12. Et
ideo inter fideles Chriſtianos ne exorbitent a fine quem intendunt, & ſi
errauerint in uia reducuntur ad eam, neceſſaria est potestas ad quam per-
tinet eos ad finem prædictum dirigere, & deuiantes corrigere, & ad uiam
reſtam reducere non ſolum exhortationibus ſed etiam pœnis congruen-
tibus. Et quia ad hoc non ſufficit potestas ſecularis quæ de ſe nihil no-
uit de pœnis, & præmiis uitæ futuræ, nec de meritis ſeu de meritis quæ
ad eas perducunt ſeu adducunt: ideo præter potestatem ſecularem neceſſa-
ria est in Chriſtiano populo alia potestas quæ communi nomine ſpiri-
tualis dicitur. Ceterum harum duarum potestatum neceſſitatem in popu-
lo Chriſtiano Hugo de ſancto Victore lib. de ſacramentis, parte. 2. oſten-
dit ſic dicens. Duæ uitæ ſunt una terrena alia ſpiritalis. Ad uitam terre-
nam pertinent omnia quæ terrena ſunt, ad uitam ſpiritualem omnia quæ
ſpiritalia ſunt. Ut autem in utraque uita iuſtitia ſeruetur, & utilitas pro-
ueniat, primum utrinque diſtributi ſunt qui utriuſque bona ſecundum ne-
ceſſitatem uel rationem ſtudio ac labore acquirant: deinde alii qui ea po-
teſtate officii commiſſi ſecundum æquitatem diſpenſent ut nemo fratrem
ſuum in negotio ſupergrediatur, ſed iuſtitia inuiolata ſeruetur. Si ergo non
poſſet humana ſocietas ſine utraque uita manere neceſſaria est duplex po-
teſtas ad conſeruationem iuſtitie, una quæ præſit in terrenis ad ordinandam
uitam terrenam, alia quæ præſit in ſpiritalibus ad ordinandam uitam ſpi-
ritualem, hæc ille. Has autem duas potestates etiam tangere uidetur
apostolus ad Romanos 13. cum ait. Omnis anima ſubdita ſit potestatis
ſublimioribus. Quod exponens magiſter Nicolaus de Lira ait, id eſt præ-
latis in ſpiritalibus, & principibus terrenis in temporalibus. His habi-
tatis dicendum eſt ad rationes in oppoſitum. Ad primam reſpondetur
quod pluralitas principatum quorum unus non ſubeſt alteri, non eſt bo-
na, ſed non ſic eſt in propoſito, quoniam inter omnes Chriſtianos princi-
patus potestas principatus ſecularis aliquo modo ſubeſt potestati iurisdic-
tionis ſpiritalis ſiue eccleſiaſticæ, ut in ſequentibus oſtendemus. Ad
ſecundam rationem reſpondetur quod non debet ſufficere populo fide-
lis qualis eſt populus Chriſtianus, quod uiuat uirtuoſe quantum ad uirtutes
mortales, & politicas, de quibus loquitur moralis philoſophus, ſed oportet
quod uiuat ſecundum uirtutes theologicas quæ dirigunt actus fidelium
Chriſtianorum ad beatam uitam. De qua uita, & uirtutibus theologis
ad eam dirigentibus nihil nouit ratio naturalis nec potestas ſecularis ſu-
per eam fundata. Ad tertiam reſpondetur negando conſequentiam, &
hoc duplici ratione. Primo quia licet in populo Dei ſiue fidelium pote-
ſtas ſecularis ſub nomine regalis non legatur a Deo conſeſſa ſed permiſſa,

Ad pri-
mum ar-
gum.

Ad ſecū-
dum

Ad tertiã

tamen non sequitur quod potestas secularis simpliciter a Deo concessa, & præcepta non fuerint quod cum antequam fuerit rex institutus in Israel duces, & iudices fuerint in illo populo ex institutione diuina qui populum iudicarent. dicitur enim Deuterono .16. Iudices, & magistrōs constitues in omnibus portis tuis quas dominus Deus tuus dederit tibi per singulas tribus tuas ut iudicent populum iusto iudicio. Secundo consequentia præfata venit neganda, quoniam licet Saul constitutus fuerit rex contra uoluntatem Dei hoc modo, quia scilicet non commiserit illum constituendum, non sequitur tamen propter hoc quod potestas regalis non fuerit a Deo, cum dicitur Sapientia 8. Per me reges regnant &c. Et ad Romanum 13. dicat apostolus. Non est potestas nisi a Deo. Quia ergo constituto Saulis non fuit secundum uoluntatem Dei qua illum fieri præcepisset sed desiderantibus permisisset, ideo secundum Augustinum in glossa dicitur non concessa sed permissa. permissio autem dicitur de malo & malum hoc fuit illi populo, quoniam bonum illius populi in hoc consistebat quod solus Deus regnaret super eum eod quod esset populus eius peculiaris. Vnde 1. Regum 10. dicit Samuel filiis Israel petentibus regem. Vos proiecistis dominum hodie qui solus uos saluauit. Ad quartam rationem respondetur iuxta sanctum Thomam in secunda secundæ. Quod seruitus qua homo homini subditur ad corpus pertinet, non autem ad animam quæ libera manet. Nunc autem in statu huius uitæ per gratiam Christi liberamur a defectibus animæ, non autem a defectibus corporis, ut patet per apostolum ad Romanos 7. qui dicit de seipso, quod mente seruit legi Dei, carne autem legi peccati. Et ideo illi qui filii Dei per gratiam fiunt liberi sunt a spiritali seruitute peccati, non autem a seruitute corporali, qua temporalibus tenentur dominis astricti, ut dicit glossa super illud 1. ad Thimoth. 6. Quicumque sunt sub iugo serui &c. Vel dicendum ut supra Thom. & dominus Bonauentura dicunt in fine ii. sententiæ, quod Christus loquitur de se & eius discipulis qui nec seruilis conditionis erant nec res temporales habebant de quibus dominis suis obligarentur ad tributa soluenda, & ideo non sequitur quod omnis Christianus huiusmodi libertatis sit particeps, sed solum qui sequuntur apostolicam uitam in hoc mundo possidentes & a conditione seruitutis immunes. Vnde in aliis Christianis qui uel sunt seruilis conditionis uel abundant temporalibus bonis auctoritas illa non habet locum.

Ad quartum

Cap. XC. De multiplici eminentia qua potestas spiritalis supereminet potestati seculari.

OSTENSA necessitate duplicis potestatis, scilicet secularis, & spiritalis ad conueniens regimen populi Christiani: reliquum est uidere de comparatione harum potestatum adinuicem quæ earum alteri præmineat. Cum autem uniuersitatis regimen ex his duabus potestatibus pendeat iuxta dictum Gelasii Papæ in ca. duo quippe, distinct. 96. Cunque quæ a Deo sunt ordinata, ordinata sunt, ut inquit Apostolus ad Roma. 13. necesse est ut altera harum potestatum alteri præmineat, non autem

autem terrena spiritali, quoniam hoc manifeste rationi repugnat. conueniens est ut spiritalis potestas terrene sue seculari præmineat sitque illa superior. Videtur autem nobis quod spiritalis potestas præmineat seculari in decem. Primo quidem temporis antiquitate, patet, nam in Abel a quo dicitur ecclesia incepisse, ut dictum fuit supra cap. 22. uidetur sacerdotium habuisse exordium in populo Dei, cum ipse in scriptura sancta sacrificium Deo acceptum obtulisse legatur Hebr. 11. Vnde Augusti. libro 5. ad Orosium dicit, tria maxime iustitiæ præconia in Abel fuisse, comprobantur, scilicet uirginitas, sacerdotium, & martyrium, in quibus Christi figuram primus gessit. Patet etiam hæc antiquitas sacerdotii temporis legis naturæ, nam a tempore Noe ante institutionem regalis siue imperialis legitimæ potestatis sacerdotium annexum fuit primogenituræ usque ad sacerdotium legis, unde omnes primogeniti a Noe usque ad Aaron sacerdotes esse dicuntur. unde Melchisedech quem doctores dicunt fuisse Sem filium Noe: sacerdos altissimi appellatur Gene. 14. Nec obuiat quod rex etiam fuisse dicitur sicut & sacerdos, quoniam sacerdotium in eo cum annexum fuerit primogenituræ, non autem regalis dignitas præcessisse uidetur in eo sacerdotalem dignitatem. Ceterum hæc prioritas temporis in sacerdotio patet tempore legis, nam in populo Israelitico qui tunc populus Dei erat peculiaris, ut habetur Deutero. 7. sacerdotium præcessit regalem dignitatem, sicut patet 1. Regum 10. ubi legitur quod Samuel sacerdos in unxit eum mandato domini Saulem in regem qui primus rex fuit in Israel. Secundo potestas spiritalis præminet seculari potestati regali in nobilitate originis, quoniam potestas spiritalis, & maxime data in nouo testamento est a Deo immediate, uidelicet a Christo illam certæ personæ tradente, scilicet Petro pro se & suis successoribus. Mat. 16. Tibi dabo clauis regni cælorum. Et Ioan. ul. Simon Ioannis pasce oues meas. Potestas autem secularis non fuit sic a principio instituta, quod consideranti sacræ scripturæ processum manifestum est, nam potestas secularis quantum ad quattuor imperia scilicet assyriorum, & chaldeorum, medorum, & persarum, græcorum, & Romanorum non fuit a principio legitime introducta sed per uiolentiam usurpata. Quod de assyriorum & chaldeorum imperio patet, hoc autem incepisse legitur a Neuroth de quo dicitur Genes. 10. quod ipse cepit esse potens in terra, & erat robustus, & uenator hominum, id est oppressor, ut ibidem exponit magister hystoriarum. unde per uiolentiam, & oppressionem aliorum acquisiuit sibi regnum, & imperium. Fuit autem principium regni eius Babylon, & Arath, Archad, & Talamie in terra Senar, de qua terra Egredus est Assur qui ædificauit Niniuen, ut in eodem cap. dicitur. De imperio uero Medorum, & Persarum, quod etiam per uiolentiam, & oppressionem fuerit introductum aperte colligitur, Daniel. 2. cap. ubi loquitur quod interfecto Balthasar, rege Babylonis translatum est regnum & imperium in Medos, & Persas. De imperio uero græcorum quod successit post imperium Medorum, & Persarum, quod etiam per uiolentiam introductum fuerit patet in principio primi libri Machabeorū, ubi dicitur, quod Alexander rex græcorum percussit Darium regem Persarum, & Medorum, & constituit prælia multa & interfecit reges terræ, & sic obtinuit imperium. De imperio uero Romanorum quod per uiolentiam, & potentiam seculari surrexit siue introductum etiam fuerit hystoriæ apertissime;

Prima præmi- nentia potestatis spiritalis.

Secunda

docent. Patet ergo quod potestas secularis quantum ad quattuor imperia sibi succedentia non fuit a principio legitime introducta, sed per uolentiam, & ambitionem usurpata. In cuius signum hæc quattuor imperia seu regna ostensa sunt Danieli in uisione in similitudine non hominum sed bestiarum, ut patet Daniel. 7. quia non insurrexerunt per uiam rationis sed impetu sensualitatis quantum ad suam primam originem. Vnde si temporis processu hæc regna reducta sunt ad statum legitimum, oportuit quod hoc auctoritate Dei fieret aut consensu populi expresso uel interpretatiuo. Tertio potestas spiritalis præeminet terrenæ siue seculari in dignitate, quoniam quanto uita spiritalis dignior est quam terrena, & spiritus quam corpus, tanto ut inquit uenerabilis Hugo de sancto Victore, libro de sacramentis parte. 3. potestas spiritalis supra secularem siue terrenam honore atque dignitate præexcellit. Et hoc modo dicit Innocentius tertius extra de maio. & obe. in cap. Solite, quod spiritalis tanto sunt temporalibus digniora quanto anima præfertur corpori. Quam ob rem beatus Ambrosius ut habetur in cap. Duo distinctio. 96. inquit, quod aurum non tanto præciosius est plumbo, quanto regia potestate sit ordo sacerdotalis altior. Quarto potestas spiritalis præeminet, potestati terrenæ siue seculari maiori auctoritatis. Nam ut inquit Hugo de sancto Victore ubi supra in ecclesia sacerdotalis dignitas regalem potestatem sacrat, & sanctificat per benedictionem. Cum ergo sicut dicitur ad Hebr. vii. sine contradictione maior est qui benedicit quam qui benedicitur, constat absque dubitatione quod terrena potestas quæ a spiritali benedictionem accipit iure inferior illa æstimatur. Quinto spiritalis potestas præeminet terrenæ potestati siue seculari nobilitate finis ad quem dirigit. Finis autem quem debet intendere utraque potestas, est bonum multitudinis quod principaliter consistit in hoc quod est uiuere secundum uirtutem. in operatione namque uirtutis consistit felicitas quæ est perfectum, & finale bonum. differenter tamen intendit bonum multitudinis potestas secularis, & potestas spiritalis: quoniam secularis bonum multitudinis intendit, ad quod potest peruenire uirtute naturæ: spiritalis uero ad bonum cœleste, id est supernaturale, quod exuperat omnem sensum, ut ait apostolus ad Philipen. 3. In cuius signum cum saluator noster hanc spiritualem potestatem se daturum Petro promitteret, Petro ait. Tibi dabo clauas regni cœlorum. Sed finis supernaturalis est potior quocunque alio, ergo potestas spiritalis præeminet seculari nobilitate finis. Sexto potestas spiritalis præeminere uidetur potestati seculari quodammodo causalitate, & hoc in triplici genere (ut uidetur) causalitatis efficientis, scilicet formalis, & finalis. Efficientis quidem quodammodo, & hoc dupliciter. Tum primo quia per sacerdotium Deo ordinante, & iubente ordinata est primo in populo Dei regalis potestas, ut patet, 1. Regum 8. ca. ubi legitur quod cum filii Israel peterent a Samuele sacerdote ut regem illius constitueret, illeque consulisset dominum, dominus ait ad eum. Audi uocem eorum & constitue super eos regem. Quod uero Samuel fuerit sacerdos, negari non potest, cum de ipso legatur sacrificium obtulisse, & reges unxisse scilicet Saulem, & Dauid. Et beatus Aug. li. 17. de ciui. Dei, ca. 4. dicit, quod Hely reprobaro substitutus est in Dei ministerio Samuel, & idem habetur in glo. ad Heb. 7. Tum secundo in ratione causæ efficientis potestas

secula-

secularis a spiritali dependere quodammodo uidetur. Nam potestas secularis ueram, & perfectam rationem potestatis sortitur ex formatione seu ex derivatione potestatis spiritalis. Pro quo notandum quod quemadmodum uirtutes morales sine fide Christi, non habent rationem completam uirtutis: quia ut inquit sanctus Thomas in prima secundæ non ordinant hominem ad finem ultimum simpliciter, quod est superna beatitudo, sed ad ultimum finem secundum quid in aliquo genere, uidelicet ad eum qui non excedit facultatem hominis, & ideo ut habetur in cap. Omnes xxviii. q. i. inquit August. Vbi non est agnitio incommutabilis ueritatis falsa est uirtus etiam in optimis moribus. Item idem Aug. ut habetur in c. Vbi sana. xxiii. q. i. inquit. Vbi sana fides non est, non potest esse iustitia. Ita uidetur dicendum de potestate regitua populi, cuius intentio est subiectos inducere ad uirtutes, ut dicitur, 2. Ethicorum, quod ipsa non habet perfectam rationem potestatis, ut subiectos suos regulet aliquo modo, etiam in ordine ad finem beatitudinis supernæ. Vnde beatus August. lib. 3. contra Cresconium grammaticum inquit. In hoc enim reges sicut eis diuinitus præcipitur deo seruiunt in quantum reges sunt, si in regno suo bona iubeant mala prohibeant, non solum quæ pertineant ad humanam societatem, uerum etiam quæ ad diuinam religionem. Item libro de correctione donatistarum ad Bonifatium comitem ita inquit. Et nunc reges intelligite, &c. Quo modo ergo reges seruiunt domino in timore nisi ea quæ contra iussa domini sunt religiosa seueritate prohibendo atque plectendo aliter enim seruiuit quia homo est, aliter seruit quia rex est. quia homo est seruit fideliter, quia uero etiam rex est seruit leges iuste præcipientes, & contraria prohibentes conuenienti uigore sanciendo, sicut seruiuit Ezechias lucos, & templa idolorum, & illa excelsa quæ contra Dei præceptum fuerunt constructa destruendo, hæc August. Cum autem potestas secularis, ut sic accepta nihil nouerit de felicitate superna nec de his quæ ad illam homines disponunt, necessario in hac potestatis perfectione pender ex potestate spiritali cui per se, & directe comperit homines inducere ad finem supernæ felicitatis, & nulli alii nisi ex directione huiusmodi. Patet ergo quod potestas secularis in republica Christiana in sua perfectione modo iam dicto pendeat a potestate spiritali etiam in genere causæ efficientis quasi ab ea formata. Videbimus enim quod calor naturalis informatus uirtute animæ uegetatiuæ agit ad generationem carnis, & sanguinis in animali ad quod non potest uirtute propria tantum, & ita suo modo uidetur dicendum in proposito. Vnde ut in c. Si imperator. distinct. xvi. dicitur, quod imperator filius est ecclesiæ non præsul, & ideo quod ad religionem competit discere ei competit non docere. propter quod Hugo de sancto Victore, ubi supra inquit, quod spiritalis potestas terrenam instituere habet ut sic, & iudicare si bona non fuerit. Secundo potestas secularis dicitur dependere ex potestate spiritali in genere causæ formalis, sicut enim charitas ut inquit beatus Ambr. dicitur forma aliarum uirtutum, non quidem per modum inhaerentiæ, sed per modum cuiusdam directionis. ordinat enim actus aliarum uirtutum ad finem ultimum. Simili modo potestas spiritalis potestati seculari regulam & formam regiminis, & directionis dat. Est autem hoc commune in artibus ordinatis, ut ea ad quam pertinet ultimi finis consideratio, leges & regulas det aliis artibus quarum fines ordinantur ad finem eius: sicut medici-

nalis pigmentariæ, & militaris equestri. Hinc dicitur quod leges imperiales non solum, non dedignantur sacros canones imitari, ut dicitur in c. Clerici, extra de iudi. immo ut in c. Constitutiones dist. x. Felix papa dicit. Constitutiones principum contra canones, & decreta præfulum romanorum, uel bonos mores nullius sunt momenti. Tercio potestas secularis pendet a spiritali in ratione causæ finalis, quoniam sicut finis potestatis secularis, quæ est felicitas politica ad quam ex naturalibus peruenitur, ordinatur (ut dictum est) ad finem potestatis spiritalis quæ est superna beatitudo totam facultatem humanæ naturæ transcendens, ita potestas ad potestatem similiter ordinari uidetur, hinc potestas (secularis dicitur) data in obsequium spiritalis. Vnde in c. Principes 23. q. v. dicit Ambrosius. Principes seculi nonnunquam intra ecclesiam potestatis adeptæ culmina tenent, ut per eandem potestatem disciplinam ecclesiasticam muniant. Ceterum intra ecclesiam potestates necessariæ non essent nisi ut quod non præualent sacerdotes efficere per doctrinæ sermonem potestas hoc impetret per disciplinæ terrorem. Sæpe per regnum terrenum cœleste regnum proficit, ut qui intra ecclesiam positi contra fidem, & disciplinam agunt rigore principum conterantur. Et infra. Cognosceant principes seculi Deo se debere esse. reddituros. rationem propter ecclesiam quam a Christo tuendam suscipiunt. Septimo spiritalis potestas supereminet potestati seculari iurisdictione, quoniam potestas spiritalis iudicat terrenam si eam deuiare contingat non autem e conuerso. Hanc superioritatis præminentiam tangit uenerabilis Hugo ubi supra ita dicens. Potestas spiritalis terrenam iudicare habet si bona non fuerit, ipsa uero spiritalis a Deo primum instituta est, & cum deuiat a solo Deo iudicari habet & potest, sicut scriptum est, 1. Cor. 12. Spiritalis homo omnia iudicat, & ipse a nemine iudicatur. Ad hoc facit canon Gelasij papæ in ca. Cuncta. ix. q. iii. ubi sic ait. Cuncta per mundum nouit ecclesia quod sacrosancta romana ecclesia fas habeat de omnibus iudicandi, nec cuiquam de eius liceat iudicare iudicio. Ad idem est ca. Nemo, & c. Aliorum eadem causa, & q. Quod uero a potestate spiritali, potestas secularis cum eam errare contigerit ueniat iudicanda aperte colligitur ex multis. Primo quidem ex eo quod ut habetur in c. Alius. xv. q. vi. Gelasius papa scribens Anastasio imperatori inquit. Romanus pontifex Zacharias regem Francorum non tam profuis iniquitatibus quam pro eo quod tantæ potestatis erat inutilis a regno deposuit & Pipinum Caroli imperatoris patrem in eius loco substituit. Itæ ut testatur Gelasius papa in c. Duo dist. xcvi. Innocentius papa excommunicauit Archadium imperatorem. Itæ Stephanus papa secundus transtulit imperium a grecis ad Germanos in persona Caroli magni, ut inducit Innocentius tertius in ca. per uenerabilem, extra de iudicijs. Item Honorius tertius, ut legitur in Cronicis Fredericum Imperatorem anathematizauit, & barones ab eius fidelitate absoluit, quem postea Innocentius quartus deposuit ab imperio, & omni regno in concilio Lugdunensi. Beatus etiam Ambrosius. ut legitur in ca. Duo distin. xcvi. licet non esset uniuersalis pontifex Theodosium magnum imperatorem excommunicans ab ecclesia excludit. Octauo potestas spiritalis præeminet seculari superioritate prælationis. patet hoc, quia spiritalis potestas, ut sæpe commemoratum est ad superiorem finem dirigit ad quem finis potestatis terrenæ ordinatur. Sententia autem Arist. est 1. Ethicorum, ut uirtus uel ars præceptiua sit

Septima:

Octaua

ua sit omnium aliarum, ad cuius finem fines aliarum ordinantur, & reducuntur. Hinc beatus Grego. in cap. Quis dubitet. dist. xvi. dicit. Quis dubitet sacerdotes Christi regum, & principum omniumq; fidelium patres, & magistros censeri? Quocirca Gregorius Nazanzenus imperatoribus constantinopolitanis, ut in cap. Suscipitis. distin. 10. ita scribit. Lex Christi sacerdotali uos subicit potestati atque istis tribunalibus subdit. dedit enim nobis potestatem, dedit & principatum multo perfectiorem principibus uestris. an nunquid iustum uobis uidetur si cedat spiritus. carni, si a terrenis cœlestia superentur, si diuinis præferantur humana? quasi dicat non. Nono spiritalis potestas præfertur terrenæ siue seculari amplitudine principatus. amplitudo enim principatus spiritalis potestatis extenditur a mari usque ad mare, & a flumine usque ad terminos orbis terrarum, psalm. lxxi. secundum quod exposuimus superius in cap. xxxiii. Vnde de apostolis dicitur psalm. xliiii. Constitues eos principes super omnem terram. Et Petro dictum est a domino. Ego constitui te principem super plebem meam. Item ei dicitur Math. 16. Quodcumque ligaueris super terram ligatum erit in cœlo. Et Ioan. ultim. Symon Ioannis pascæ oues meas, non discernens inter has & illas, sed quascunque ei commendat, ut ait Bernardus. Hæc autem prærogatiua potestatis spiritalis satis euidenter designata uidetur, ut inquit Innocentius tertius in cap. Nouit. extra de maior. & obed. Hierem. tibi dictum a domino Hierem. legitur qui sacerdos erat. Ecce constitui te super gentes & regna, ut euellas, & dissipas, & plantes. Quam præminentiam potestatis spiritalis maxime in Romano pontifice, beatus Augu. admirans in sermone quodam apostolorum Petri, & Pauli qui incipit. Fortis & humilis, ita inquit. O mira potentia & ineffabilis gratia saluatoris, quis plebeium piscatorem apostolorum facile crederet principem & regibus obistere, reges sanctificare, regibus omnibus impetrare, mundum refrenare legibus? &c. Decimo potestas spiritalis præeminet seculari robore firmitatis & fortitudinis. patet hoc quoniam potestates seculares paræ durationis, & exigue firmitatis sunt, sicut dicitur de quattuor imperijs supra nominatis. Dan. 7. Vnde bene dicitur Eccl. 10. Omnis potentatus breuis uita; potestas uero spiritalis stabilis semper perseverat. Vnde cum a Christo dictum fuisset Petro Math. 16. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, immediate de firmitate eius sequitur. Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam. unde signanter stabilitas potestatis spiritalis maxime in apostolica sede figurata uidetur per stabilitatem throni Dauidici de quo 2. Reg. 7. dicitur. Stabiliam thronum regni eius usque in sempiternum. Et infra. Thronus eius erit firmus iugiter.

Nona

Decima

Cap. XCI. In quo ponuntur aliqua obiectio- nes contra ea quæ dicta sunt, de præmi- nentia potestatis spiritalis supra secularem.

ADVERSVS aliqua quæ dicta sunt, de præminentia potestatis spiritalis supra secularem aduersarij plurima obiciunt. Et primo quod non præmineat temporis antiquitate arguitur sic. Prius Arg. pri- mum

Probatio prima tempore fuit terrena potestas siue secularis quam sacerdotium: ergo potestas secularis procedit temporis antiquitate spiritualem, & non e conuerso. consequentia patet, antecedens ostenditur ex tribus. Primo ex eo quod dicit beatus Aug. 15. de ciui. Dei, quod Cayn ante diluuium fuit primus dominus inter homines, quo tempore nullum uidetur fuisse sacerdotium. Secundo ex eo, quia regnum uidetur incepisse in Nembroth Ge. 10. tempore legis naturæ: quamquam post diluuium sacerdotium autem incepit in Aaron tempore legis scriptæ, ut habetur Exod. 28. non est autem dubium quod tempus legis naturæ præcesserit tempus legis scriptæ. Tertio ex eo, quod uerum sacerdotium in Christo uidetur incepisse. uerum autem regnum electione diuina longe ante incarnationem Christi, ut in Saule incepit, ut habetur, 1. Reg. 10. Et ita uidetur quod potestas terrena siue secularis præcesserit sacerdotium, & per consequens potestatem spiritualement. Secundo quod potestas spiritualis non præemineat seculari nobilitate originis arguitur sic. Quorum est una, & eadem origo nullum eorum alteri præeminere uidetur originis nobilitate, sed potestas spiritualis & secularis habent unam & eandem originem. Deum dicente Apostolo ad Rom. 13. Non est potestas nisi a Deo. Propter quod subiungit. Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit. unde imperium & sacerdotium ex eodem principio prodierunt, in autenticis quo modo oporteat episcopos in principio col. ii. & ergo sequitur quod ex parte originis non sit aliqua præminetia unius potestatis ad aliam.

Tertium Tertio arguitur quod potestas spiritualis non præemineat seculari dignitate, quoniam ut dicitur, 1. Petri. 2. Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum siue regi tanquam præexcellenti. ubi beatus Petrus asserere uidetur regalem potestatem ceteris potestatibus dignitate præcellere.

Quartum Quarto arguitur quod potestas spiritualis non præexcellit maiori auctoritatis: quoniam si eo eo quod potestas secularis regalis inungitur & benedicitur a potestate spirituali, spiritualis potestas est dicenda præexcellere maiori auctoritatis, sequeretur quod episcopus Hostien. qui summum pontificem consecrat, maior auctoritate summo pontifice dicendus esset quod non est uerum: ergo nec in proposito nostro ratio facta militare uidetur. Quinto arguitur quod potestas spiritualis non præemineat seculari causalitate sic. Ambæ istæ potestates sunt immediate a Deo: ergo una earum causalitate non dependet ab alia. consequentia patet, antecedens est notum de potestate spirituali, de seculari uero habetur in c. Quæsitum xxiii. q. iiii. ubi dicit Innocen. A Deo concessam esse imperialem potestatem propter uindictam noxiorum gladium fuisse permittum, & Dei ministerio esse datum. Sexto arguitur quod spiritualis potestas non præemineat seculari maiori iurisdictionis, ita quod eam errantem iudicare possit sic. Glos. super illud psal. 70. Tibi soli peccauit, dicit sic. quia rex est omnibus superior, ideo tantum a Deo qui maior eo est, est puniendus. si quis uero de populo errauerit Deo peccauit, & regi: rex uero non habet hominem qui eius facta diiudicet. ergo non uidetur quod potestas spiritualis possit punire secularem potestatem, ut puta regem aut imperatorem. Septimo arguitur quod potestas spiritualis non præemineat seculari superioritate prælationis siue dominationis, sic. Non soluitur tributum per aliquem alicui nisi maiori, aut superiori. unde solutio tributi probatio esse uidetur subiectionis ut habetur tam ex ca. Magnum. xi. q. i. quam ex ca. ij. extra de censu. sed ecclesia

si soluit tributum Imperatori, ut in c. Si tributum xi. q. i. ergo uidetur quod spiritualis potestas non terrena superemineat maiori prælationis siue dominationis, sed potius e conuerso. Octauo arguitur quod spiritualis potestas non superemineat seculari superioritate principatus, sic. Moyses qui fuit primus ductor populi Israel & quasi Imperator fuit superior quam Aaron qui erat summus pontifex populi Israel: ergo superior est principatus secularis quam spiritualis. consequentia uidetur nota. antecedens uero patere uidetur ex eo quod potestate Moyfi Aaron electus est in sacerdotem secundum illud Exod. 24. Applica quoque tibi Aaron fratrem tuum cum filiis suis, ut sacerdotio fingantur mihi.

Octauū

Cap. XCII. In quo responderetur rationibus supra dictis contra præminentiam potestatis spiritualis supra secularem.

CVM autem ea quæ de eminentia potestatis spiritualis supra secularem diximus, saluo semper meliori iudicio, uera esse credamus, respondemus ad obiectiones factas in contrarium. Ad primam respondetur negando antecedens, & ad probationem primam in qua dicebatur quod Chayn ante diluuium fuerit primus dominus inter homines, dicimus duo. Primo quod chayn non fuit uerè dominus, ut puta ordinariam habens potestatem, sed fuit unus tyrannus per uolentiam, & oppressionem quærens sibi principatum. Secundum est quod antequam Chayn dominum illud quod habuit usurparet iam præcesserat oblatio Abel quem Christus in euangelio Luc. 11. iustum uocat quæ fuit uera res sacerdotalis. unde subditur Gene. 4. Et respexit Deus ad Abel, & ad munera eius, & propter hoc, ut supra diximus dicit beatus Augu. quod inter cetera iustitiæ præconia quæ fuisse in Abel comprobantur est sacerdotium. Ad id quod inducitur in probatione secunda de Nembroth pariter respondetur. Primo quod etiam post diluuium antequam mentio fieret aut de dominio, aut de regno prius tempore fuit de re sacerdotali modo ad sacrificium pertinente facta memoria. unde cum Noe egressus esset de Archa cum filiis suis, & uxore ut legitur Gen. 9. edificauit altare domino, & tollens de cunctis pecoribus, & uolucris mundis obtulit holocausta super altare, odoratusque est dominus odorem suauitatis. Hæc autem oblatio siue actus sacerdotalis præcessit tempore ipsum Nembroth de quo arguebatur cum fuerit quartus a Noe. Noe enim genuit Cham, & post diluuium Cham genuit Chus, & Chus genuit Nembroth. præcessit ergo tempore spiritualis dignitas temporalem. Secundo responderetur quod dominium, siue regnum ipsius Nembroth non fuit legitimum, sed usurpatum, & uolentum quemadmodum Gen. 10. designatur cum dicitur Nembroth erat robustus uenator coram domino, id est oppressor hominum, & extinctor ut exponit Alchuius, quod etiam ex illo colligitur, quod principium regni eius fuit Babylon quæ interpretatur confusio. Bene autem dicitur principium regni eius confusio, quoniam nec iustum fuit nec legitimum, sed tyrannicum & usurpatum magis latrocinium dicendum quam regnum. Et ideo ex tali usurpato, & uolento dominio non bene arguitur quod in ecclesia Dei potestas terrena præcedat spiritualement.

Ad primam argum. & eius primam probationem

Ad probationem secundam

Ad tertiā probatio-
nem
 sue sacerdotium. Ad id quod tertio inducitur quod uerum sacerdotium
 in Christo inceperit, regnum autem in Saule; responderetur, quod uerum ca-
 pitur dupliciter. uno modo ut distinguitur contra fictum. alio modo ut di-
 stinguitur contra figuratum. Dicimus ergo quod sacerdotium legale fuit
 uerum sacerdotium prout uerum distinguitur contra fictum, uel falsum cum
 a Deo institutum fuerit, ut habetur Exod. 28. Deus autem cuius perfecta
 sunt opera Deutero. 32. nihil facit fictum aut falsum. Nihilominus dicimus
 quod non fuit uerum prout uerum distinguitur contra figuratum. Figu-
 rauerit enim sacerdotium Christi prout omnes hostiæ ueteris testamenti figu-
 rabant ueram hostiam, quæ Christus est. Vnde ex hac parte qua legale sa-
 cerdotium fuit figuratum dicit non uerum, quia non ueras hostias quæ pec-
 cata delerent, sed figuratiuas ueræ hostiæ offerebat, & ita imperfectum
 iuxta illud ad Heb. 7. Nihil ad perfectum adduxit lex. Et ita licet sacerdo-
 tium uerum prout distinguitur contra figuratum inceperit in Christo qui
 est sacerdos in æternum. sacerdotium tamen legale quod fuit uerum sacer-
 dotium prout uerum distinguitur contra fictum, aut falsum præcessit in Aa-
 ron qui præcessit Saul primum regem in populo Dei, & per consequens sa-
 cerdotalis dignitas præcessit regalem in populo Dei. Ad secundam rati-
 onem in qua arguitur quod potestas spiritualis non præemineat nobilitate
 originis, responderetur quod potestas cuiuscunque dignitatis sit quantum
 ad duo ad præsens considerari potest, uidelicet quantum ad ipsam potesta-
 tem siue essentiam potestatis, & sic omnis potestas est a Deo ut argutum
 est. & hoc modo cum sit una, & eadem origo omnis potestatis creatæ scilicet
 diuina maiestas non differunt in origine potestas spiritualis, & secularis.
 Alio modo potest considerari potestas quantum ad modum adipiscen-
 di, & sic potestas est a Deo quando scilicet aliquis ordinate adipiscitur po-
 testatem, secundum illud ad Heb. 5. Nemo sibi honorem assumit, sed qui
 uocatur a Deo tanquam Aaron. Quandoque uero non est a Deo, sed ex
 peruerso hominum appetitu quo per ambitionem, uel alio modo quocunque
 inconuenienti potestatem adipiscuntur Amos. 5. Nunquid non in fortitudi-
 ne nostra assumpsimus nobis cornua. Et hoc modo cum ut supra declara-
 uimus dominia terrena non legitime, sed per usurpationem, & uiolentiam
 primo fuerint introducta, sacerdotium uero institutione diuina. dicimus
 potestatem spiritualem originis nobilitate præeminere potestati seculari.
 Ad tertiā rationem responderetur quod potestas regalis non nominatur sic
 excellens quod simpliciter præemineat omni potestati, sed bene in ordi-
 ne ad secularium potestatem est excellens, & ideo ex hoc non sequitur quod
 præemineat potestati spirituali quæ alterius, & superior ordinis est, ut su-
 pra dictum est. Ad quartam rationem responderetur quod licet papa ante
 consecrationem, utputa si sit solum diaconus aut simplex presbyter, sit epi-
 scopo Hostien. consecratio maior auctoritate iurisdictionis: minor tamen
 est dignitate consecrationis illo. & hoc non est inconueniens: sicut de ar-
 chiepiscopo dicimus respectu suorum suffraganeorum a quibus consecra-
 tur. Et sic uerum est quod maior est qui benedicit quam qui benedicitur
 in eo quod benedicit, sicut agens nobilius est passio, 2. de anima. Ad quin-
 tam responderetur quod ad præsens sufficit. Primo quod non intelligimus
 potestatem regalem causalitate in genere causæ efficientis sic pendere a spi-
 rituali potestate, quod regalis potestas in quibuscumque fuerit aut sit aucto-
 ritate

Ad secundum arg.

Ad tertiū

Ad quartum

Ad quintum

ritate instituta sit per spiritualem, quoniam sicut argutum est, ambæ istæ po-
 testates ab eodem principio processerunt, scilicet Deo, sed dicimus quod
 potestas regalis in primo rege qui fuit in populo Dei ministerialiter depen-
 derit a potestate spirituali siue sacerdotio, quoniam sicut supra inductum
 est per sacerdotium iubente domino, & ordinante instituta est regalis po-
 testas, sicut patet in Saule per Samuelem, 1. Regum, 8. & quodammodo et-
 iam in Dauid quem idem Samuel præcepto domini inunxit in regem re-
 probato Saule, 1. Regum, 16. Secundo dicimus prout supra diximus, quod
 potestas secularis pendere causaliter a spirituali potestate potest dici quan-
 tum ad perfectionem eius, quæ attenditur penes ordinem ad ultimum fi-
 nem simpliciter qui est felicitas superna. Cum autem potestas secularis, ut
 sic nihil nouerit de ultimo fine nec de medijs perducenibus ad illum, sed
 sed hoc sit proprium spiritualis potestatis, necesse est quod si in ordine ad
 ultimum finem potestas secularis dirigere habet subiectos suos hoc habeat
 ex deriuatione a spirituali potestate. unde August. lib. 2. de ciui. Dei. cap. 21.
 dicit quod sine summa iustitia non potest regi res publica. uera autem iusti-
 tia non est in republica, cuius Christus non est rector. Vnde sanctus Tho-
 mas dicit in iii. dist. xix. Reges inunguntur, ut excellentia potestatis ipsorum a
 Christo descendere significetur, & ut ipsi sub Christo in populo Christiano
 regnent. Perfectio ergo potestatis secularis quodammodo dependet in po-
 pulo Christiano a potestate spirituali, præterea etiam ratio facta non procedit,
 quia dato quod potestas secularis in ratione causæ efficientis non pen-
 deret a potestate spirituali, penderet tamen in ratione causæ formalis, & fi-
 nalis, ut dictum est. Ad sextam rationem responderetur quod cum dicitur quod
 rex non habet superiorem, intelligendum est in suo ordine. Est enim, ut dictum
 est ordo potestatum duplex, scilicet potestatum secularium, & potesta-
 tum spiritualium. in ordine potestatum secularium omnibus maior est rex,
 uel imperator, quemadmodum in ordine potestatum spiritualium superior
 omnibus est papa. nihilominus collatione facta potestatis spiritualis ad po-
 restatem secularem potestas spiritualis est supra secularem, sicut spiritus su-
 pra corpus, ut dictum est. unde Hieremias sacerdoti dicitur. Ecce constitui-
 te super reges, & regna. Hierem. 1. Ad septimam rationem responderetur quod
 ecclesia non soluit tributum imperatori, aut principibus secularibus in re-
 cognitionem domini, uel subiectionis, sed solum pro pace, & quiete seruan-
 da, quam ipse Imperator, & principes seculares tueri, & conseruare tenentur,
 sicut colligitur ex eodem cap. Tributum, & ita ecclesia soluit tributum
 non in recognitionem domini, sed potius in recognitionem præfati benefi-
 cii seu in solutionem stipendii. unde proprie non est tributum. Præ-
 terea nec ecclesia de omnibus temporalibus tributum soluit potestati se-
 culari, quia non de his quæ possidet forte spirituali, & iure diuino, ut
 de decimis, & oblationibus, sed de exterioribus bonis qui possidet forte
 temporalis, ut titulo uenditionis, uel concessionis. Ad octauam re-
 sponderetur quod Moyses non tantum fuit princeps, sed etiam sacerdos, se-
 cundum illud psalm. Moyses & Aaron in sacerdotibus eius, ubi glossa dicit.
 Nota quod Moyses sacerdos dicitur, qui & si non hostias, tamen uota ob-
 tulit Deo, & pro populo supplicauit. Secundo dicitur quod non est uerum
 quod Moyses simpliciter maior fuit Aaron: quoniam sicut Moyses in ali-
 quo maior fuit Aaron, ita econuerso Aaron maior fuit Moyses. in cuius

Ad sextū

Ad septimū

Ad octauū

signum in sacra scriptura quando simul combinantur aliquando præponitur Moyses, ut in psalm. cxxvii. Moyses & Aaron in sacerdotibus eius aliquando præponitur Aaron, ut Exod. 6. ubi dicitur. Iste est Aaron & Moyses, ubi dicit magister Nicolaus de lyra quod præponitur hic Aaron propter duo. Tum ratione primogenituræ. Tum quia dominus præviderat eum, & elegerat in summum sacerdotem. Moyses uero præponitur aliquando etiam propter duo. Primo quia illi principaliter concessum erat educere filios Israel de Ægypto. Secundo quia uerba domini immediate recipiebat a Deo, & per Aaron tanquam interpretem reddebat populo.

Cap. XCIII. In quo circa potestatem sacramentalem siue ordinis, & iurisdictionalem ponuntur duodecim conclusiones.

POST QVAM ad rei publicæ Christianæ regimen perfectum duas in ea ostendimus necessario dandas esse potestates, secularem scilicet & spiritualem: consequens est ut quid nomine spiritualis potestatis intelligamus, de qua nunc principaliter loqui proposuimus subiungamus. de seculari uero iterum in sequenti libro opitulante Deo: repetemus sermonem cum an in summo pontifice ambæ potestates concurrant discutiamus. Dicimus autem quod potestas spiritualis ecclesiæ duplex est, quædam scilicet ordinis siue sacramentalis, & quædam iurisdictionalis. Potestas autem ordinis siue sacramentalis dicitur quæ per aliquam consecrationem confertur ad consecrationem, & administrationem sacramentorum. Potestas uero iurisdictionalis est ad regendum populum, secundum legem diuinam in ordine ad beatitudinem supernaturalem, quæ nõ per consecrationem, sed simplici iniunctione Dei aut hominis confertur. De quibus potestatibus ut illustriorem faciamus noticiam describemus per conclusiones quid nos de illis sentiamus. Prima conclusio sit ista. Vtraque harum potestatum spiritualium in ecclesia originaliter est a Deo. Patet conclusio ista ratione, & auctoritate. Ratione sic. Omne illud quod est & excedit totam facultatem naturæ, necesse est, ut ab auctore naturæ originem duxerit: sed utraque potestas spiritualis excedit totam facultatem naturæ. ergo necesse est dicere ut illa a solo Deo qui auctor naturæ est originem traxerit. consequentia est boni, & maior manifesta. minor etiam uidetur nota, primo quidem de potestate ordinis, quoniam per istam ordinatus in sacerdotem habet potestatem conficiendi corpus Christi, & auctoritatem diuina sacramenta dispensandi, per quæ cœlestis gratia dignè illa suscipientibus tribuitur, qui profecto sunt effectus omnem facultatem naturæ transcendentes. Idem etiam patet de potestate iurisdictionis qui ad regendum populum Christianum secundum legem diuinam in ordine ad beatitudinem supernaturalem est ordinata. Patet etiam conclusio auctoritate. Primo Math. 16. ubi Christus clauium potestatem se daturum Petro pollicetur dicens. Tibi dabo clauem regni cœlorum. Secundo Ioan. ult. ubi Christus ouium suarum Pastorem, & rectorem ordinans inquit. Simon Ioannis pasce oves meas. Secunda conclusio comparando istas duas potestates adinuicem. Potestas prima, scilicet ordinis dignior est potestate secunda, scilicet iurisdictionis. Patet conclusio, quoniam potestas iurisdictionis ordinatur ad potestatem ordinis: ad hoc enim

Cóclusio prima

Secunda

enim est potestas iurisdictionis, ut populus arceatur a malis, & exerceatur in bonis, ut sit aptus dignusque participare sacramentis: ergo conclusio uera. Tertia conclusio. Potestas ordinis siue sacramentalis licet per relationem ad corpus Christi uerum sit equaliter in omnibus sacerdotibus: nihilominus in relatione ad corpus Christi mysticum maior est in episcopo quam in simplici sacerdote. Prima pars huius conclusionis patet, quoniam omnes sacerdotes equaliter conficiunt sacramentum corporis, & sanguinis Christi: ergo in relatione ad corpus Christi uerum equaliter hæc potestas sacramentalis est in omnibus sacerdotibus. Secunda pars etiam patet quoniam simplex sacerdos non ualet dispensare omnia sacramenta: quoniam non sacramentum confirmationis quod solum ab episcopis perfici potest, ut ait Eusebius papa in c. manus, de conse. dist. 5. Nec sacramentum ordinis quod etiam a solis episcopis confertur: ergo in relatione ad corpus Christi mysticum potestas sacramentalis amplior est in episcopo quam in simplici sacerdote, quod manifeste ostendit Isid. in ca. clericos, dist. 2. ita dicens. Presbyteri ideo sacerdotes nominantur quia sacra dant sicut episcopi. quia licet presbyteri sint sacerdotes, tamen pontificatus apicem non habent: quia nec chrismate frontem signant, nec paraclytum spiritum dant quod solis debere episcopis actuum lectio apostolorum demonstrat. hæc ille. Verum quæ hæc maioritas potestatis sacramentalis siue ordinis in episcopo quam in simplici sacerdote maior sit non solum ex institutione ecclesiæ, ut quidam dicere uoluerunt, sed etiam ex natura ordinis, & consecrationis secundum diuinam institutionem ostenditur sic. Ea quæ sunt in noua lege, figurata fuerunt per ea quæ fuerunt in ueteri lege, nunc autem ita est quod in ueteri lege episcopus siue summus sacerdos ex diuina ordinatione consecrabatur speciali consecratione, & ad specialem actum ultra simplices sacerdotes. Nam ut habetur Leuit. 8. solus summus sacerdos qui habebat in suis officiis alios ordinare, & cui sollicitum erat in sancta sanctorum semel in anno ingredi ungebatur oleo sacre unctionis. ergo similiter uidetur quod ex diuina institutione sit ut caput episcopi qui est summus sacerdos consecretur unctione chrisimatis ad specialem actum qui ei competit: sicut est ministros consecrare, & ordinare & alia huiusmodi quæ solis episcopis conueniunt, quæ ponuntur a beato Isidoro in ca. Perleētis, dist. 25. Veritas etiam huius conclusionis satis manifestè habetur ex dictis in c. 86. ubi ostendimus ex diuina institutione differentiam esse realem inter episcopum, & presbyterum. Quarta conclusio. ad unam & eandem ordinis potestatem pertinent isti duo actus scilicet corpus Christi conficere, & ad illius susceptionem populum aptum dignumque reddere. Ista conclusio ostenditur uera iuxta sanctum Tho. in 4. contra gentiles c. 178. sic. Eiusdem uirtutis esse uidetur aliquam perfectionem tribuere, & ad susceptionem illius materiam præparare, sicut ignis uirtutem habet, & ut formam suam transfundat in alteram, & ut materiam disponat ad formæ susceptionem. Cum igitur potestas ordinis ad hoc se extendat, ut sacramentum corporis Christi conficiat & fidelibus tradat oportet quod eadem potestas ad hoc se extendat quod fideles aptos reddat & congruos ad tanti sacramenti susceptionem. Redditur autem aptus & congruus fidelis ad huius sacramenti susceptionem per hoc quod est a peccato immunis: quoniam non potest aliter Christo spiritualiter uniri cui sacramentaliter coniungitur hoc sacramentum percipiendo. Oportet ergo quod potestas ordinis se extendat ad remissionem peccatorum per illorum sacramento-

Tertia

Quarta

rum dispensationem quæ ad remissionem peccatorum ordinantur, cuiusmodi sunt baptismus, & penitentia. Habet ergo potestas ordinis hunc duplicem actum quorum primus est conficere sacramentum corporis & sanguinis Christi, secundus est per absolutionem peccatorum aptum facere suscipientem ad susceptionem sacramenti. Quinta conclusio, potestas ordinis quod ad primum actum consecrare corpus Christi, & aliis ministrare, data est apostolis in cæna domini quibus ait dominus Luc. 22. Accipite inter uos, & diuidite hoc est corpus meum quod pro uobis tradetur, hoc facite in meam commemorationem ubi gl. interli. habet: accipite & date. Quantum uero ad secundum actum qui est absolutio peccatorum data est. Io. 20. cum dictum est apostolis. Accipite spiritum sanctum quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Super quo uerbo dicit beatus Gre. in homel. Principatum superni iudicii sortiti sunt, ut uice Dei quibusdam peccata retineant & quibusdam relaxent.

Sexta conclusio. Potestas ordinis qua soluntur peccata est idem essentialiter cum caractere sacerdotali siue cum potestate consecrandi corpus Christi & non distinguntur nisi quod ad diuersos actus siue effectus comparantur. Illa conclusio licet satis clare habetur ex dictis nihilominus ex dictis sancti Tho. in 4. dist. 18. sic ostenditur. Ad duo quorum unum est causa alterius una potestas ordinatur, sicut in igne ad calefaciendum & dissoluendum, sed omnis gratia & remissio in corpore mystico ex capite Christo prouenit. ergo eadem potestas uidetur esse per essentiam qua sacerdos conficere potest corpus Christi, & qua potest soluere & ligare si iurisdictio addit, nec differt nisi ratione secundum quod ad diuersos actus effectus comparatur, sicut etiam ignis dicitur secundum aliam rationem calefactiuus & secundum aliam liquefactiuus. Et quia nihil est aliud character ordinis sacerdotalis quam potestas exercendi illud ad quod principaliter ordo sacerdotii ordinatur, uidelicet ad consecrandum corpus Christi. sequitur quod character ipse & potestas qua soluntur peccata sint idem essentialiter. Septima conclusio. Potestas spiritualis conuenienter designatur nomine clauium. Patet conclusio: quoniam Christus qui Dei sapientia est ita potestatem illam designat di. beato Petro. Math. 16. Tibi dabo clauis regni cælorum. Pro quo notandum quod clauis a corporalibus ad spiritualia transsumitur. clauis enim materialis est instrumentum quo ostium clausum aperitur, & sic in spiritualibus clauis dicitur potestas per quam ingressus regni cælorum aperitur, & quoniam regnum cælorum non clauditur nisi per peccatum, & quantum ad maculam & reatum pœnæ. ideo potestas qua tale obstaculum regni cælorum remouetur dicitur clauis. Hæc autem potestas dicitur triplex a doctoribus scilicet quædam auctoritatis quæ est in solo Deo qui solus aperit principaliter per infusionem gratiæ & claudit per misericordiam iusto iudicio permittendo hominem ruere in peccatum gratiam non infundendo. Quædam dicitur potestas excellentiæ quæ ponitur in Christo ratione humanæ naturæ qui cælum aperit per meritum passionis suæ. Alia ministerialis, in ministris ecclesiæ scilicet sacerdotibus qui cælum aperunt per dispensationem sacramentorum quæ operantur in uirtute passionis Christi. secundum illud. 1. Cor. 4. sic uos existimet homo ut ministros Christi.

Octaua conclusio. Conuenienter clauis diffinitur cum dicitur. Clauis est potestas ligandi & soluendi qua ecclesiasticus iudex dignos recipere & indignos excludere debet a regno. Patet conclusio tum auctoritate Hiero. qui illam ponit in gl. Math. 16. super illo. Tibi dabo clauis regni cælorum. Tum auctoritate magistri sententiarum in 4. dist. 18. Conuenientia præfatæ diffinitionis ratione

Quinta;

Sexta

Septima

Octaua

ratione declaratur sic, iuxta sanctum Tho. in 4. eadem dist. secundum Phil. 2. de anima potentia per actus distinguntur. unde cum clauis sit potestas quædam, ut dictum est, oportet quod per actum siue usum suum diffiniatur, & quod in actu obiectum exprimat a quo speciem recipit actus & modus agendi ex quo apparet potentia ordinata. actus autem potestatis spiritualis non est ut cælum aperiat absolute, quia iam apertum est, sed ut quantum ad hunc aperiat quod quidem ordinate fieri non potest nisi idoneitate eius cui aperiendum est pensata. Et ideo in prædicta diffinitione clauis ponitur genus scilicet potestas, & subiectum potestatis scilicet iudex ecclesiasticus, & actus scilicet excludere & recipere secundum duos actus materialis clauis aperire & claudere, eius obiectum tanquam in hoc quod dicit a regno, modus autem ex eo quod dignitas uel indignitas in illis in quos actus exercetur pensatur. Nona conclusio. Conuenienter describuntur clauis ordinis duæ scilicet scientia discernendi & potentia dignos recipiendi: uel indignos excludendi a regno. Patet conclusio auctoritate ex gl. Hier. Math. 18. Ratione uero ista conclusio præfata, iuxta sanctum Tho. in 4. dist. 18. ostenditur uera. In omni actu qui requirit idoneitatem ex parte recipientis duo sunt necessaria ei quæ debet actum illum exercere scilicet iudicium de idoneitate recipientis, & expletio actus. Et ideo etiam in actu iustitiæ per quæ redditur alicui hoc quo dignus est oportet esse iudicium quo discernatur an ipse sit dignus, & ipsa redditio, & ad utrumque horum auctoritas quædam siue potestas exigitur. non enim dare possumus nisi quod in potestate habemus, nec iudicium dici potest nisi uim coactiuam habeat eo quod iudicium iam ad unum determinatur quæ quidem determinatio in speculatiuis fit per uirtutem primorum principiorum quibus resisti non potest, & in rebus practicis per uim superatiuam in iudicante existentem. & quia actus clauis requirit idoneitatem in eo in quæ exercetur, quia recipit per clauem iudex ecclesiasticus dignos & excludit indignos, ut ex diffinitione posita in superiori conclusione patet ideo indiget iudicio discretionis quo idoneitatem iudicat, & ipso expletionis siue redditionis actu. & ad utrumque horum potestas quædam siue auctoritas requiritur & secundum hoc duæ clauis distinguntur. De cima conclusio. Istæ duæ clauis ordinis scilicet scientia discernendi & potentia dignos recipiendi & indignos excludendi a regno non distinguntur in essentia auctoritatis, sed sunt una & eadem per essentiam potestas siue auctoritas solumque; distinguntur per comparisonem ad actus quorum unus præsupponit alium. Quæ conclusio est sancti Thom. cuius conclusionis ueritas ex eiusdem doctoris dictis sic declaratur. Ad eandem auctoritatem per essentiam cuiuscumque; debentis ex officio aliquem actum exercere qui requirit idoneitatem ex parte recipientis perinet iudicium de idoneitate, & expletio actus, sicut apparet in actu uirtutis iustitiæ per quam redditur alicui hoc quo dignus est quod ad eundem ad quem pertinet alicui digno reddere aliquid pertinet iudicium an talis sit dignus, uel non. cum ergo ut dictum est in præcedenti conclusione, per clauem ordinis iudex ecclesiasticus dignos recipiat, & indignos excludat, sit necessario quod ad eandem auctoritatem pertineat uterque actus scilicet iudicium de idoneitate eius qui absoluentus est, & actus absolutionis. solum ergo debent hæc clauis per comparisonem ad diuersos actus quorum unus præsupponit alium. Clauis enim quæ dicitur potestas ligandi, & soluendi est quæ immediate seram peccati remouendo cælum aperit. Sed clauis quæ dicitur scientia seram ostendit cui aperiendum sit. potestas ergo una & ea-

Nona

Decima

Vndeci-
ma

dem est, quæ ratione horum diuersorum actuum subordinatorum uariæ nominatur: quoniam ratione primi actus qui est iudicare, dicitur clauis scientiæ. ratione uero secundi qui est in dignos excludere uel dignos admittere ad regnum uocatur clauis potestatis. Vndecima conclusio est, quod potestas clauium aliquo modo se extendit ad remissionem culpæ & pœnæ. Ita conclusio probatur auctoritate, & ratione. Auctoritate per illud Ioan. 20. ubi dominus inquit apostolis. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Sed hoc non potest intelligi quantum ad manifestationem tantum ut aliqui dicunt, ut magister sentent. in 4. distinct. 18. quoniam sic sacerdos noui testamenti non haberet maiorem potestatem quam sacerdos ueteris testamenti qui solum ostendebat in aliquo lepram esse mundatam quam tamen nullo modo mundabat. quod non est dicendum. ergo sacerdotis noui testamenti potestas se extendit usque ad remissionem culpæ, & per consequens pœnæ. Quod rone sic probatur. Sacramenta nouæ legis agunt quod significant. quod patet ex definitione sacramenti. Sacramentum enim est iuxta Aug. inuisibilis gratiæ uisibilis forma ita, ut Imaginem gerat & causa extet. Sed absolutio sacramentalis signat remissionem culpæ. patet ex forma eius. Ait enim sacerdos. Ego te absoluo. ergo dicendum est quod potestas sacerdotalis aliquo modo se extendat ad culpæ & pœnæ remissionem. Ad uidendum autem quomodo hoc fit, est notandum secundum sanctum Tho. in 4. distinct. 18. quod eodem modo se habet potestas clauium in sacerdote ad effectum sacramenti penitentiæ, sicut se habet uirtus in aqua baptismi ad effectum baptismi. Baptismus autem & sacramentum penitentiæ conueniunt quodammodo in effectu. quia utrunque contra culpam ordinatur directe quod non est de aliis sacramentis. Sed in hoc differunt, quia sacramentum penitentiæ eo quod habet actus suscipientis quasi materiales non potest dari nisi adultis, in quibus requiritur præparatio ad suscipiendum effectum sacramentorum. sed baptismus quandoque adultis, & quandoque pueris & aliis carentibus usu rationis. & ideo per baptismum datur gratia, & remissio peccatorum pueris sine aliqua sui præparatione præcedente, non autem adultis in quibus præexigitur præparatio remouens fictionem, quæ quidem præparatio quandoque præcedit sufficiens ad gratiæ susceptionem antequam baptismus actu percipiatur sed non ante notum baptismi post tempus propalate ueritatis. & tunc baptismus actu susceptus non dicitur culpam auferre quia iam erat remissa, nec gratiam conferre: quia iam collata erat, sed augere gratiam prius collatam. Quandoque autem talis præparatio tempore non præcedit, sed est simul cum baptismi susceptione, & tunc per baptismi susceptionem gratia remissionis culpæ confertur. Sed per penitentiæ sacramentum nunquam datur gratia nisi præparatio addit uel prius fuerit. unde si in penitente antequam sacramentum suscipiat penitentiæ præcedit sufficiens dispositio delens culpam & conferens gratiam; tunc sacramentum penitentiæ superueniens culpam non aufert, quia non inuenit, nec gratiam confert, sed prius collatam auget. Si uero non præcedit sufficiens contritio quæ culpam deleat sed attritio, quæ superueniente sacramento uirtute clauium efficitur sufficiens, sic per sacramentum actu susceptum deletur culpa, & confertur gratia. & ita uirtus clauium se extendit ad remissionem culpæ, sicut & aqua baptismi uel in uoto existens uel in actu se exercens. sed sicut baptismus non agit ut principale agens, sed ut instrumentum non quidem pertingens ad ipsam gratiæ susceptionem causandam etiam instrumentaliter, sed disponens ad gratiam per quam fit remissio culpæ, ita est de po-

de potestate clauium. Vnde solus Deus remittit per se culpam, & in uirtute eius agit instrumentaliter, & baptismus, ut instrumentum in animatum, & sacerdos ut instrumentum animatum. Et ideo sacerdos agit, ut minister. Et sic patet quod potestas clauium ordinatur aliquo modo ad remissionem culpæ, non sicut causans, sed sicut disponens ad eam. Vnde si ante absolutionem non fuisset aliquis perfecte dispositus ad gratiam suscipiendam in ipsa confessio ne, & absolutione sacramentali gratiam consequeretur si obicem non poneret. Ex quo manifeste concluditur, ut inquit idem sanctus doctor in 3. parte, quod expositio illa quam quidem dant dicentes. Ego te absoluo. i. absolutum ostendo, licet quantum ad aliquid sit uera, non tamen est perfecta expositio, quoniam sacramenta nouæ legis non solum significant, sed etiam efficiunt quod significant, unde sicut sacerdos baptizando aliquem ostendit hominem interitus illuminatum per uerba, & facta non solum significatiue, sed etiam effectiue ita etiam cum sacerdos dicit. Ego te absoluo, ostendit hominem esse absolutum non solum significatiue, sed etiam effectiue, nec tamen sacerdos loquitur præsumptuose quasi de re incerta, quia sicut alia sacramenta uerbo legis habent certum effectum, ex uirtute Christi qui est institutor sacramentorum licet possit impediri effectus sacramenti ex parte recipientis ita etiam in hoc sacramento. Vnde Aug. in li. de adulterinis coniugiis. Non erit turpis nec difficilis post patrata, & purgata adulteria reconciliatio coniugii ubi per clauis cælorum non dubitatur fieri remissio peccatorum. Duodecima conclusio quod huiusmodi potestas clauium solum uenit sacerdoti euangelico. Ita conclusio habet duas partes. In prima dicit quod solus sacerdos habet potestatem clauium: secunda quod solus sacerdos euangelicus. Prima pars probatur sic. Id quod datur per consecrationem non habetur nisi a consecratis, sed potestas clauium datur per consecrationem sacerdotalem, ut patet ex uerbis episcopi qui dicit in impositione manuum. Accipite spiritum sanctum quorum remiseritis peccata, &c. quæ uerba directe important usum clauium. ergo potestas illa non est nisi in habentibus consecrationem sacerdotalem. Patet etiam pars hæc ex sexta conclusione superius posita in qua dictum est, quod potestas clauium ordinis esset idem essentialiter cum caractere sacerdotali. Patet etiam hæc pars auctoritate beati Amb. dicentis li. suo de paradiso, & habetur de pe. dist. 18. e contra quod hoc ius ligandi, & soluendi solis sacerdotibus est concessum. Secunda pars præfatæ conclusionis dicentis quod sacerdos legalis clauis non habuerit sed solus euangelicus habeat. per consequens nec ergo sacerdos legalis qui erat dispensator illorum sacramentorum habebat. probatur sic, quia clauis ordinatur ad aperiendum regnum cælorum, sed regnum cælorum aperiri non poterat ante Christi passionem. ergo sacerdos legalis non habuit clauis regni cælorum. Secundo sic. Sacramenta ueteris legis gratiam non conferbant, sed aditus regni cælestis aperiri non potest nisi per gratiam. ergo per illa sacramenta non poterat aperiri: per consequens nec ergo sacerdos legalis qui erat dispensator illorum sacramentorum habebat clauis regni cælorum. Vnde sicut illorum sacramenta erant figura cælestium, ita illorum sacerdotum potestas figura fuit potestatis clauium. Ex hac conclusione maxime ex prima parte eiusdem corollarie sumitur clarissime quod nulla communitas in ecclesia siue uniuersitas per modum uniuersitatis habere potest clauis has ordinis de quibus loquimur, sicut Albertus magister, sanctus

Duodeci-
ma

Tho. & dominus Bonauen. dicunt & probant in iiii. dist. xix. Quod & nos multiplici ratione ostendimus. Primo sic. Tota uniuersitas ecclesie non insignitur caractere sacerdotali. ergo tota uniuersitas ecclesie, ut sic nec habet nec habere potest potestatem clauium. antecedens est manifestum, & consequentia patet. Tum quia cum potestas clauium detur per consecrationem non potest haberi nisi a consecratis. Tum secundo quia cum potestas clauium sit idem essentialiter cum caractere sacerdotali, non est capax clauium quæ non est capax sacerdotii. Cum ergo uniuersitas, ut sic non sit capax sacerdotii patet corollarium. Secundo sic. uniuersitas, ut uniuersitas non habet animam rationalem, ut dicunt domini iuriste, & est uerum. ergo ipsa ut sic non potest subiectum esse potestatis clauium, consequentia est nota quia sola anima rationalis potest esse subiectum capax spiritualis absoluti, cuiusmodi est potestas ordinis siue clauium, quæ essentialiter est idem caracteri sacerdotali. ergo corollarium uerum. Tertio sic. omnis habes potestatem clauium mediator est inter Deum, & populum, & omnis talis constituitur in his quæ sunt ad Deum ut offerat dona, & sacrificia pro peccatis: ergo ad illum pertinet tantum hæc potestas ad quem pertinet offerre sacrificium, sed hoc non potest pertinere uniuersitati ecclesie, sed solum conuenit sacerdotibus eius. ergo idem quod prius. Quarto sic. illi datur potestas clauium qui minister constituitur sacramenti poenitentiae, sed uniuersitas ecclesie non potest esse minister sacramenti poenitentiae, ut ei fiat sacramentalis confessio ut manifestum est. ergo corollarium uerum.

Cap. XCIII. In quo ponuntur aliquæ obiectiones contra aliquas conclusiones positas in præcedenti c.

VT autem ueritas eorum, quæ circa clauis ecclesie diximus, illustrior fiat, inducemus obiectiones quorundam contra quasdam conclusiones positas in præcedenti c. uidelicet sextâ, decimam, & duodecimam. Contra sextam in qua ponitur, quod clauis ordinis, & caractere sacerdotalis non distinguuntur essentialiter, sed solum per relationem ad diuersos actus; arguitur primo sic. Illa distinguuntur essentialiter ab inuicem quorum unum potest esse sine alio, sed sacerdotalis caractere potest esse sine potestate clauium, sicut patet in apostolis quibus in cœna domini per uerba illa. Hoc facite in meam commemorationem, data est potestas conficiendi corpus Christi. sed potestas clauium data est post resurrectionem cum dictum est illis. Quorum remisistis peccata remittuntur eis. ergo necessarium est dicere quod potestas clauium distinguitur essentialiter a caractere sacerdotali. Secundo sic. Illa quæ diuerso tempore infunduntur aut generantur distinguuntur necessario, sed caractere sacerdotalis & potestas clauium infunduntur diuersis temporibus. ergo necessario distinguuntur. maior est Arist. in Topi. minor patet ex argumento præcedenti ubi inductum est quod caractere sacerdotalis datus est in cœna apostolis, potestas uero clauium post resurrectionem Christi. Tertio sic. Illa separantur in quolibet sacerdote. ergo distinguuntur. consequentia patet, & antecedens probatur, nam sacerdote tunc ordinato prius episcopus dicit. Accipite potestatem celebrandi missam tam pro uiuis quam pro defunctis, dans ei calicem. Et quibusdam interpositis ponens manus super caput eius dicit. Accipite spiritum sanctum, & quorum

Contra sextâ conclusionem Arg. primum

Secundum

Tertium

quorum remisistis peccata remittuntur eis, uel remissa erunt &c. Quarto sic. Christus habuit clauem ligandi, & soluendi (secundum illud Apoc. 3. Hec dicit qui habet clauem David) & non habuit caractere sacerdotalem cum nihil suscepit a sacramentis. ergo necessario distinguuntur clauis a caractere. Quinto sic. Si clauis essent idem quod caractere sacerdotalis, sequeretur, quod sicut omnes sacerdotes equaliter habent caractere sacerdotii, omnes equaliter haberent clauis, quod non uidetur uerum cum de beato Petro dicatur in gl. Math. 16. quod præ ceteris dotatus fuerit clauibus regni cœlestis. Sexto sic. Scismatici hæretici, & excommunicati possunt conficere, & conficiunt, nõ autem possunt absolueri uel ligari, ut in c. audiuimus & in c. miramur xxiii. q. i. ergo hæc duo s. caractere sacerdotalis, & potestas clauium essentialiter distinguuntur. Secundo principaliter arguitur contra conclusionem decimam in qua dicitur quod clauis ordinis non distinguuntur ab inuicem realiter. Arguitur primo sic. Omnia illa quæ contingit separari subiecto non sunt unum, & idem in essentia: sed sic est quod istas clauis contingit separari subiecto: ergo necessario realiter sic essentialiter distinguuntur. maior est nota. minor probatur, quoniam contingit quod papa committat aliquibus quod causam aliquam discernant abq; hoc quod super ea ferant sententiam, immo mandabit quod ad eum referant siue remittant. Ecce quod tales habebunt potestatem discernendi non autem diffinendi, & ita hæc duæ potestates possunt separari subiecto. Secundo sic Math. 16. Christus Petro de clauibus loquens ait. Tibi dabo clauis regni cœli. ubi gl. dicit. Clauis sunt scientia discernendi & potentia qua iudex ecclesiasticus dignos debet recipere, & indignos excludere a regno. illa autem quæ absolute pluraliter dicuntur non uidentur in una essentia conuenire. ergo &c. Tertio sic. Omnia illa quorum unum augetur, & minuitur altero permanente immobili necessario realiter distinguuntur: sed sic est quod scientia discernendi est in aliquibus maior & in aliquibus minor manente equali potestate ligandi & soluendi: ergo istæ duæ clauis realiter distinguuntur. Tertio principaliter arguitur contra conclusionem duodecimam & eius corollarium in quibus ponitur quod clauis ordinis siue potestas ligandi, & soluendi in solis sacerdotibus in ecclesia conueniant quod non uniuersitati ecclesie. Primo sic. Clauis regni cœlorum sunt dare uniuersali ecclesie: ergo non solis sacerdotibus. consequentia uidetur nota: quoniam uniuersalis ecclesia cum sit collectio omnium fidelium, ut in c. ecclesia dicitur de conse. dist. 1. non est solus sacerdos. antecedens est Aug. li. de doct. Christiana c. 14. dicentis, quod has clauis dedit Christus ecclesie, ut quæ solueret in terra, soluta essent in cœlis. & quæ ligaret ligata essent. & similis sententia habetur ab eodem Aug. in multis aliis locis tam supra Io. quam in li. de Agone Christiano, & non potest dici quod non loquatur de clauibus ordinis cum istæ directe, & immediate respiciunt regnum cœlorum, ut dictum est. Secundo contra id quod dicitur quod solus sacerdos euangelicus clauis habeat, arguitur sic. Clauis sicut dictum est sunt duæ. s. scientia discernendi, & potestas iudicandi, sed utrunq; sacerdos legalis habebat ut patet. ergo etiam sacerdos legalis habebat clauis. Et confirmatur. Sacerdos legalis habebat aliquam potestatem super re: quod populum non temporalem, quia sic potestas regia non fuisse distincta a sacerdotali ergo spiritualem, sed hæc est clauis, ut dictum est: ergo non solus euangelicus sacerdos, sed etiam legalis clauis habuit.

Quarta

Quintum

Sextum

Contra conclusionem decimam Arg. primum

Secundum

Tertium

Contra conclusionem duodecimam Arg. primum

Secundum

Cap. XCV. In quo respondetur ad obiectiones factas in præcedenti capitulo.

HIS facile est respondere attentis quæ superius diximus iuxta gloriosi doctoris sancti Thome doctrinam, de cuius fonte præfatas sumpsi mus conclusiones. Ad primam ergo rationem factam contra conclusionem sextam respondetur negando minorem, dicimus enim quod potestas sacerdotalis una est per essentiam, si d habet diversos actus subordinatos quorum primus & principalis est consecrare corpus Christi, & quod ad hunc data est ante passionem in cœna. Secundus actus est absoluerè a peccatis, & quo adhuc data est post resurrectionem, ut supra diximus. Unde ista uarietas temporum quibus dicitur data potestas conficiendi, & potestas absoluerendi accipitur in respectu & ordine ad diversos actus inter se ordinatos, & non ad diuersitatem potestatis in essentia quæ una, & eadem est: De quo exemplum satis aperte dare possumus in sole, qui licet quod ad substantiam factus dicatur prima Die, cū facta est lux: nihilominus dicitur factus quarta die Gen. 1. quia data est ei specialis uirtus quod ad aliquos particulares effectus, ut tangit sanctus Tho. in 1. parte. q. lxxvii. arg. ult. Ad secundam rationem eadem est responsio, quoniam minor assumpta est falsa. Non est enim uerum quod potestas sacerdotalis, & potestas clauium diuersis temporibus infundantur si intelligatur quod ad substantiam earum: quoniam ut iam diximus uarietas istorum temporum quibus dicuntur infundi non ad substantiam potestatis refertur quæ uno tempore infusa est, scilicet in cœna domini: sed refertur ad diuersos actus eius de potestatis subordinatos penes quos uariis temporibus dicitur esse data, ut prædiximus. Ad tertiam patet responsio ex dictis. hæ enim potestates non separantur quod ad essentiam, sed quod ad actus quorum unus alterum præsupponit. Ad quartam rationem respondetur, quod non est ad propositum, quoniam impræsentiarum de clauis sacramentali loquimur qualis non est clauis quam Christus habere dicitur, sed potius est sacramentalis clauis principium, utpote potestas auctoritatis in quantum est Deus, & potestas excellentiæ in quantum homo. Ad quintam rationem respondetur, quod clauis ordinis absolute loquendo sunt equales in omnibus sacerdotibus rite ordinatis, sicut & caracter sacerdotalis: usus tamen earum non est equalis in omnibus, sed magis uel minus extenditur, uel restringitur secundum quod iurisdictionis potestas sine qua potestas clauium in actum exire non potest in unoquoque magis, uel minus extenditur, uel restringitur. Beatus autem Petrus dicitur præ ceteris potestate clauium esse dotatus, quia ipse præ ceteris uocatus est in plenitudinem potestatis: cum non unius prouincie, sed totius orbis constitutus est magister, & rector. De quo plenius in sequenti libro dicitur. Ad sextam rationem respondetur negando consequentiam, & cum dicitur quod scismatici, & heretici, & excommunicati non possunt absoluerè uel ligare, dicimus quod hoc non est quia in talibus non sit potestas clauium ordinis de quibus loquimur, sed quia caret iurisdictione siue materia in quam exerceatur usus potestatis illius. Cum enim usus clauium prælationem in utente requirat respectu eius in quem utitur, propria materia in quam exerceatur usus clauium est homo subditus. Et quia per ordinationem ecclesiæ subditur unus homo alteri, ideo etiam per ecclesiæ præ-

Ad primū
cōtra sex-
tam con-
clusionē.

Ad secun-
dum

Ad tertiu

Ad quar-
tum

Ad quin-
tum

Ad sextū

latos potest subtrahi alicui ille qui erat ei subditus. Vnde cum ecclesia hæreticos, & scismaticos & alios huiusmodi priuati subtrahendo subditos uel simpliciter uel quod ad aliquid, quantum ad hoc quo priuati sunt non possunt habere usum clauium. Ad rationem primam factam contra conclusionem decimam respondetur negando minorem, uidelicet quod clauis ordinis separantur subiecto, & ad probationem respondetur quod in iudicio siue foro conscientie quem principaliter respiciunt clauis ordinis de quibus est præfatus sermo nunquam committitur per Papam una clauis uni, & altera alteri: utpote uni clauis discretioni peccatorum de quibus quis absoluerendus uenit & alteri potestas absoluerendi sed unus, & idē scilicet confessor qui utrumque exercet. Ad secundam respondetur quod clauis Petro commissæ, Math. 16. non nominant tantum clauis ordinis sed clauis ordinis, & iurisdictionis simul, sicut dicit sanctus Tho. in 4. dist. 18. bene autem concedimus quod ille clauis, scilicet iurisdictionis, & ordinis distinguantur realiter sicut in sequenti ca. ostensuri sumus. Secundo potest dici quod si per clauis Math. 16. tantum clauis ordinis designentur, tunc pluralitas illa clauium non est accipienda penes pluralitatem essentiarum, sed penes diuersitatem actuum quorum unus alium præsupponit, sicut supra commemoratum est, nec oportet quod omnia quæ absolute pluraliter nominantur in scriptura sancta etiam plura sint quod ad essentiam. Ad tertiam rationem respondetur quod ratio illa procederet si scientia quæ dicitur habitus siue infusus siue acquisitus diceretur hic clauis, hoc non est uerum, sed scientia quæ hic dicitur clauis est auctoritas exercendi actum scientiæ quæ auctoritas quandoque sine scientia est quandoque scientia sine ipsa sicut patet etiam in iudicibus secularibus. Aliquis enim est iudex habens auctoritatem iudicandi qui non habet iuris scientiam, & aliquis conuersio habet iuris scientiam qui non habet auctoritatem, & ita ratio non procedit. Consequenter respondendum est ad rationes factas contra duodecimam conclusionem. Ad primam respondetur quod cum dicitur quod clauis datæ sint ecclesiæ, non est intelligendum quod datæ sint singulis de ecclesia, quia sic omnes fideles tam laici quam clerici dicendi essent habere clauis ordinis, quod est absurdum nec etiam sic est intelligendum quod clauis præfate datæ sint communitati ecclesiæ ut uniuersitati: ita quod uniuersitas ipsa ut sic habeat in se subiectiue, & formaliter istas clauis, quia hoc ut ostendimus esse non potest. Dicendum est ergo quod omnes auctoritates dicentes clauis datas esse ecclesiæ intelligendæ ueniunt hoc modo quo sancti doctores dicunt, quod datæ sunt ei in principalioribus membris eius, ualeat in sacerdotibus, & episcopis. Est enim ecclesia unum corpus diuersa habens membra in quibus diuersis gratias recipit, iuxta Apostolum 1. ad Cor. 12. Vnde beatus Hiero. super illud Math. 16. Tibi dabo clauis regni cœlorum, dicit sic. Habent iudiciariam potestatem omnes populi, habet etiam omnis ecclesia in episcopis, & presbyteris. Dicitur autem omnis ecclesia habere in episcopis, & presbyteris hanc potestatem. Tunc quia ubique terrarum quam per omnem decursum temporum usque in finem seculi habet & habitura est. Et ista est una intelligentia omnium similium auctoritatum. unde patet quod similes auctoritates non militant contra conclusionem nostram & eius corollarium. Est tamen hic notandum quod licet soli sacerdotes in ecclesia utpote qui soli habent clauis ligandi, & soluendi ab-

Ad primū
contra de-
cimā con-
clusionē.

Ad secun-
dum

Ad tertiu

Ad primū
cōtra duo-
decimam
conclusio-
nem.

soluant a peccatis: nihilominus hoc dicitur facere ecclesia secundum illud August. li. de Agone Christiano, qui ait. Nec eos audiamus qui negant ecclesiam Dei omnia peccata posse dimittere, & hoc propter tria. Primo quia hoc potiores in ecclesia, scilicet presbyteri, & episcopi faciunt. Cum autem ut dicit Arist. 9. Ethic. ciuitas dicitur esse id quod principalissimum est in ea, solum est attribui ciuitati siue communitati id quod faciunt in ea principales. unde tota ciuitas dicitur facere, quod in ea rectores illius faciunt. Et eadem est ratio de omni alia re ex pluribus constituta ut dicit sanctus Tho. in expositione li. Ethic. Secundo, quia nullus habet usum clauium extra unitatem ecclesie constitutus, ut in ca. nouatianus 7. q. 1. Propter quod beatus Aug. inquit, quod clauis ecclesie datae sunt non uni, sed unitati. Hac ergo ratione doctores sancti usi uidentur hoc modo loquendi dicentes. Ecclesia dimittit peccata, ecclesia excommunicat, ecclesia absoluit, & huiusmodi, ut in c. quodcumque 24. q. 1. quia nullus extra unitatem ecclesie constitutus ista agere ualet, ut inquit Aug. in ca. mulci. & in c. remissionem 7. q. 1. Tertio quia quemadmodum in aliis sacramentis fides Christi, & charitas ecclesie operatur, ita etiam in clauibus ecclesie. Vnde Aug. dicit, ut in ca. ecclesie charitas, de con. dist. 4. quod ecclesie charitas dimittit peccata. Hinc est quod quandoque ecclesie attribuitur actus ipse clauium, quia fides, & charitas ecclesie meritorie interuenit, licet ministeriali auctoritate solis sacerdotibus attribuendus sit. Ad secundam respondetur: quod non quacunque scientia discernendi, & peccata iudicandi dicuntur clauis regni caelorum: sed tantum ille qui ad hoc se extendunt, ut per eas iudicandus admittatur ad caelestia. huiusmodi autem non fuit potestas sacerdotum legalium cum eorum sacerdotium non se extendit ad caelestia: sed ad figuras caelestium. Cum autem sacerdotium Christi huius fuerit prerogative ut eo homo introducatur in caelestia, profecto potestas quae Christi sacerdotium siue euangelicum consequitur, conuenienter clauis regni caelorum dicitur, non autem potestas sacerdotii leuitici quae cum effectu non aperiebat.

Cap. XCVI. In quo posita distinctione potestatis iurisdictionis ponuntur conclusiones duodecim.

DECLARATA mente nostra circa potestatem sacramentalem siue ordinis, consequens est ut de potestate iurisdictionali quid nos iuxta doctrinam saniorum doctorum, & maxime sancti Tho. sentiamus, enucleemus. Est autem in primis sciendum quod potestas iurisdictionis proprie dicitur potestas dicendi ius per modum imperii ad obseruandum id quod praecipitur obligando. Circa quam fit ista prima conclusio, quod potestas iurisdictionis est duplex secundum quod duplex distinguitur forum scilicet conscientiae, & forum causarum. Patet quoniam quaedam est potestas iurisdictionis in foro conscientiae quam habet quicumque habet curam animarum, secundum quam potest absolueri per imperium ad aliquid faciendum ligare. Alia est potestas iurisdictionis in foro causarum, per quam aliquis in negociis & causis diffiniendis quae uertuntur inter hominem, & hominem habet facultatem diffiniendi, & ius etiam in inuitum dicendi de qua habetur dist. 10. cap. 1. ubi dicitur. Aliud est terminum causis imponere, aliud

Conclusio
Prima

aliud est scripturas sacras diligenter exponere. Per hanc potestatem potest quis ad correctionem aliquam ab ecclesia per excommunicationem separari, de qua habetur Mat. 18. ubi dicitur. Si ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus. Amen dico uobis quaecumque alligaueritis super terram, erunt ligata & in caelis, ubi dicit glo. Potestatem tribuit apostolis ut sciant qui a talibus damnantur humanam sententiam diuina sententia roborari. Harum autem duarum potestatum distinctio a quibusdam doctoribus designatur sic. Quia potestas iurisdictionis in foro causarum dicitur potestas coercitiae iurisdictionis, quia fieri potest in inuitum. potestas uero iurisdictionis in foro conscientiae dicitur potestas iurisdictionis non coercitiae, quoniam in hoc foro nullus inuitus absoluitur uel ligatur. Secunda conclusio. Haec duae potestates iurisdictionis distinguuntur ab inuicem, & separantur. Patet conclusio, quoniam simplices sacerdotes curam animarum habentes habent primam & non secundam, unde excommunicare non possunt nisi ex commissione eis facta siue in certis casibus a iure concessis, & conuerso multi iudices non sacerdotes in foro causarum habent secundam qui non habent primam, cum sacerdotes non sint, unde in foro conscientiae non obediretur eis licet bene in causis super quibus iudices sunt constituti. Tertia conclusio. Vtraque harum potestatum iurisdictionis distinguitur a potestate ordinis. Conclusio patet. Tum primo, quia cum potestas ordinis ut supra dictum est in c. 92. circa conclusionem 6. idem sit essentialiter quod character sacerdotalis, sed character sacerdotalis est aliquid reale, & indelebile in anima impressum, & potestas iurisdictionis non sit huiusmodi, manifestum est quod huiusmodi potestates realiter ab inuicem distinguantur. Tum secundo probatur sic. Illa distinguuntur realiter quae sic se habent quod unum potest stare sine alio; sed sic est de istis clauibus. Nam multi potestatem ordinis habent qui nullam habent iurisdictionem sicut simplices sacerdotes nullam curam regiminis animarum habentes. Et conuerso multi habent potestatem iurisdictionis qui non habent potestatem ordinis, sicut habentes curam animarum qui nondum sunt sacerdotes. Item archidiaconi & electi & plures alii officiales non sacerdotes qui tamen excommunicare possunt: ergo &c. Quarta conclusio. Licet potestas iurisdictionis realiter distinguatur a potestate ordinis: nihilominus necessaria est ad hoc quod potestas ordinis in actum suum exeat, qui est absolutio a peccatis. Probatur conclusio, quia necesse est ut dispensator sacramenti penitentiae talis sit qui possit imperare aliquid agendum: imperium autem non competit alicui, nisi ei qui habet super alium iurisdictionem. Vnde non sufficit quod uoluntarie se subiciat qui uult absolui: sed requiritur quod auctoritate superioris sit subiectus confessori: ergo de necessitate huius sacramenti est non solum quod minister habeat ordinis potestatem sed etiam quod habeat potestatem iurisdictionis. Secundo patet sic iuxta sanctum Tho. in 4. contra gentiles. Minister ecclesie in usu clauium iudicium quoddam exercet, nulli autem iudicium committitur nisi in sibi subiectos quod fit per iurisdictionem. Tertio confirmatur sic. Iudicium ecclesie in foro penitentiae non debet esse minus ordinatum quam iudicium seculare: sed in iudicio seculari non quilibet iudex potest iudicare quemlibet hominem, sed solum sibi subditum: ergo similiter in foro penitentiae non quilibet sacerdos potest iudicare peccatorem sed illum qui est sibi subditus, unde canon. 16. q. 5. quod nulli &c. Quinta conclusio. Potestas iurisdictionis etiam in

Secunda

Tertia

Quarta

Quinta

foro conscientia non conuenit aequaliter omnibus sacerdotibus. Patet conclusio quoniam aliquibus sacerdotibus utputa episcopis amplior data est iurisdicatio tam quod ad populum subiectum quam quod ad casus reseruos, & hoc rationabiliter. Vnde in ueteri lege per cuius sacerdotii iudicium sacerdotii euangelici iudicium, & potestas figurata sunt minoribus iudiciis non omnia competebar discutere sed ad superiores recurrerant unde dicitur Exod. 24. Si quid ortum fuerit quaestionis referetis ad eos, scilicet ad Aaron & Hur qui amplioris, & superioris erant potestatis. ergo ita in sacerdotio euangelico conuenienter obseruandum uenit quod alii aliis potestate iurisdictionis superiores sint & maiores. Sexta conclusio potestatis spiritualis iurisdictionis in foro causarum siue exterioris iudicii licet dicatur clavis non tamen ita proprie, & immediate sicut potestatis ordinis. Patet conclusio cum potestas ordinis se extendat ad ipsum coelum immediate remouendo impedimenta introitus in coelum per dimissionem peccati. potestas autem iurisdictionis directe se extendit ad ipsum coelum sed mediante ecclesia extra quam non est salus sicut nec extra archam Noe, extra de sum. trini. & fide ca. 6. una. Per excommunicationem autem fit homo extra ecclesiam militantem, & per absolutionem intra. clavis ergo potestatis iurisdictionis a qua haec procedunt non est clavis regni coelorum immediate sed mediate. Septima conclusio. Sicut in potestate ordinis duae assignantur clauis, scilicet clavis scientiae, & clavis potestatis, ita in potestate spiritali iurisdictionis. Patet ista conclusio ex probatione non conclusionis positae ca. 92. ubi in summa dictum est quod in omni actu qui requirit idoneitatem ex parte recipientis duo necessaria exigebantur, uidelicet potestas discernendi de idoneitate eius in quem iudicium est ferendum, & potestas ipsa diffiniendi siue iudicandi in causa, & per haec distinguuntur duae clauis in foro conscientiae. Cum ergo haec duo ita necessario requirantur in foro causarum siue exterioris iudicii sicut in iudicio conscientiae, sequitur quod simili necessitate scientia discernendi, & potestas iudicandi siue diffiniendi ponerentur clauis potestatis iurisdictionis sicut, & potestas ordinis. Octaua conclusio. Sicut clauis quae assignantur in potestate ordinis non distinguuntur essentialiter inter se, sed per relationem ad diuersos actus sicut dictum est in ca. 92. circa conclusionem 10. ita clauis in potestate iurisdictionis ordinariae non distinguuntur in essentia auctoritatis sed sunt una & eadem essentialiter, distinguuntur autem per relationem ad actus subordinatos. Patet conclusio, quoniam ad eandem auctoritatem ad quam pertinet ex officio diffinire aliquam causam ad eandem pertinet discretio iusti, & iniusti circa illam. Vnde sicut potestas ordinis dicitur una clavis, scilicet ordinis propter unitatem essentiae auctoritatis, duae uero propter dualitatem actuum: ita potestas iurisdictionis in foro exterioris iudicii propter unitatem essentiae auctoritatis dicitur una clavis, scilicet iurisdictionis, propter tamen dualitatem actuum subordinatorum qui sciunt discernere quid sit iustum & quid non & condemnare uel absolueri, dicuntur duae clauis eisdem nominibus designare quibus clauis ordinis nominantur, scilicet clavis scientiae, & clavis potestatis. Nona conclusio. Licet apud iudices seculares in causis secularibus terminandis ad plenum iudicandum requiratur tam potestas discernendi de meritis causarum quam potestas diffiniendi in causis absoluendo uel condemnando; potestates tamen praedictae clauis regni coelorum nominari

Sexta

Septima

Octaua

Nona

nari non possunt. Patet conclusio, quoniam praefatae potestates cum secularibus sint, & per consequens non se extendant ad spiritualia nec mediate nec immediate possunt dici aperire regnum coelorum: ergo non possunt habere rationem clauium respectu regni coelestis, consequentia est manifesta. Decima conclusio. Licet conuenienter mulieribus utputa abbatissis, & priorissis quandoque committatur aliquis usus clauium, scilicet correctio subditarum mulierum, nullo tamen modo conuenit eas habere potestatem clauium. Conuenientia uero primae partis huius conclusionis patet, quia cum necesse fit in omni multitudine ordinata unum praesse & alia subiici. i. Politicæ; & periculosum sit uiris regere mulieres, conuenienter uni foeminae committitur potestas alias regendi, & gubernandi. Conuenientia uero secundae partis conclusionis ostenditur ex eo: quod mulier non est idoneum subiectum principatus, cum secundum Apostolum sit in statu subiectionis. Dicit enim Apostolus. Mulieres in ecclesia taceant, non enim permittitur glo. ab aliqua auctoritate eas loqui sed subditas esse, & 1. ad Thim. 2. Mulierem docere in ecclesia non permitto nec dominari, gloss. aliqua praerelatione spiritali. Vnde etiam philosophus dicit in politica sua, quod corruptio urbanitatis est cum regimen siue dominium ad mulierem peruenerit, quod si de regimine siue potestate terrena uerum est: multo magis de spiritali censendum est. Ceterum haec conclusio ex eo manifesta nobis sit, quod beatissimae uirgini Mariae licet excellentior sit apostolis, non tamen illi sed ipse Christus clauis tradidit regni coelorum, ut in ca. noua. extra. de pe. & remis. dicitur. Undecima conclusio. Potestas spiritalis iurisdictionis licet aliis quam sacerdotibus conuenire possit non tamen puris laicis aut etiam religiosi corona clericali non insignitis. Prima huius conclusionis pars patet ex tertia conclusione posita in hoc c. Secunda pars patet primo ratione, secundo auctoritate. Ratione sic. Spiritalis potestas non conuenit nisi homini assumpto ad statum uitae spiritalis, & deputato singulariter cultui diuino, sed corona clericalis est per quam primo inter fideles de statu laicorum quis transit ad statum clericorum, & ad mancipandum diuini officii, unde ut notant doct. in 1. sententiarum dist. 25. tonsura est signum distinctiui praeparatiuum, & susceptiuum. Distinctiuum quidem status clericalis a statu laicali, praeparatiuum uero seu dispositiuum, ut transeat ad susceptionem ordinum quibus spiritalis potestas datur. Est autem susceptiuum honoris regalis, quia per ipsam deputatur quis ad diuinum cultum seu seruitium. Seruire autem Deo regnare est, ut dicit Greg. ergo non nisi insignito corona clericali potestas iurisdictionis spiritalis committenda est, etiam si habeat monachalem coronam. Auctoritate patet praefata conclusio. Primo ex ca. 1. distinct. 96. ubi dicitur, quod non solum de ordinibus sed etiam nec de rebus ecclesiasticis laicis legitur aliqua tributa disponendi facultas. Secundo ex ca. decernimus, extra de iudi. ubi ex synodo Eugenii Papae sic dicitur. Decernimus ut laici ecclesiastica negocia tractare non praesumant, & episcopi & abbates archiepiscopi, & alii ecclesiarum praelati de negociis ecclesiasticis maxime de illis quae spiritualia esse noscuntur laicorum iudicio non disponant, nec propter eorum prohibitionem ecclesiasticam dimittant iustitiam exercere. Duodecima conclusio est quod licet potestas sacramentalis siue ordinis immobiliter adhaereat, potestas tamen iurisdictionis separabilis est. Patet prima pars conclusionis huius, quoniam potestas or-

D. cima

Undeci-
maDuodeci
ma

dinis datur per consecrationem aliquam. omnes autem consecrationes ecclesie sunt immobiles manente re quae consecratur, sicut patet in rebus etiam inanimatis. Nam altare semel consecratum non consecratur iterum nisi fuerit dissipatum: ergo talis potestas secundum suam essentiam manet in homine qui per consecrationem eam est adeptus quandiu uiuit siue in scisma siue in haeresim labatur, quod patet ex hoc, quod rediens ad ecclesiam non iterum consecratur, sicut dicit beatus Augustinus contra donatistas. Secunda pars conclusionis etiam patet, quia cum potestas iurisdictionis non per consecrationem detur sed ex simplici iniunctione hominis conferatur non immobiliter haeret his quibus confertur unde in scismaticis, & haeticis non manet. patet sicut dicit Augustinus contra donatistas. Non enim possunt absolueri aut excommunicari aut indulgentias facere, sicut ex c. nouatianus colligitur 7. q. 1. ubi beatus Cyprianus inquit. Qui nec unitatem spiritus nec coniunctionem pacis obseruat & se ab ecclesiae uinculo atque a sacerdotum collegio separat episcopi nec potestatem potest habere nec honorē. Idem etiam potest colligi ex eo quod Alexander 2. dicit in c. audiuius 24. q. 1. & quod Nicolaus Papa dicit in c. miramur. ibidem.

Cap. XCVII. In quo ponuntur aliquae obiectiones contra aliquas conclusiones positas in praecedenti capitulo.

Contra quartam conclusionem.

Arg. primum

Probatio

ADVERSVS maximè duas conclusiones positas in praecedenti capitulo obicitur ab aduersariis. Et primo contra conclusionem quartam, in qua habetur in sententia quod habentes potestatem ordinis in actu clauium absoluendo aliquem a peccatis exire non possunt nisi habeant auctoritatem iurisdictionis. arguitur sic rationibus domini Durandi in 4. distinct. 18. ubi multis rationibus probare nititur, quod circumscripta omni ordinatione ecclesiae quilibet sacerdos potest quemlibet absolueri. Primo sic. Concurrentibus omnibus ad sacramentum quae sunt de necessitate sacramenti, & debita dispositione suscipientis est uerum sacramentum, & suscipiens recipit omnem effectum sacramenti, sed circumscripto a sacramento penitentiae omnem ordinationem ecclesiae quilibet sacerdos est debitus minister & confessio omnium peccatorum est debita materia, forma autem debita est. Ego te absoluo &c. Confitens autem si sit penitens est sufficienter dispositus ad suscipiendum tam sacramentum quam effectum sacramenti: ergo eis concurrentibus non solum est uerum sacramentum sed etiam suscipiens uerè suscipit omnem effectum sacramenti. maior patet. minor est clara quantum ad materiam, & formam sacramenti sed dubia quantum ad ministerium, & dispositionem sacramenti. & quantum ad hoc probatur tribus mediis. Primo sic, quia quod quilibet sacerdos non sit debitus minister nec quilibet peccator penitens sit sufficienter dispositus ad recipiendum sacramentum penitentiae, & eius effectum a quolibet sacerdote non potest dici nisi quia penitentia est sacramentum iudiciale, & ideo requirit quod minister eius sit sacerdos iurisdictionem habens & quod iudicandus sit eius subditus, quod non inuenitur in quolibet sacerdote respectu cuiuslibet peccatoris sed istud non cogit, quia si penitentia sit sacramentum iudiciale est uoluntarium. Unde sacerdos qui est iudex in sacramento peni-

penitentiae magis est arbitrarius de uoluntate partium assumptus quam habens de se iurisdictionem super partibus eis inuitis uel altera inuitis. Cum enim sacramentum penitentiae agatur inter Deum, & hominem, constat quod sacerdos ex parte Dei est iudex uoluntarie assumptus qui fecit sacerdotes mediatores, & arbitros inter se & homines, & ita est ex parte hominum, quia quantumcunque sacerdos sciret peccatum penitentis, nisi ipse penitens uoluntarie exprimeret, & exponeret se iudicio sacerdotis non posset sacerdos iudicialiter agere cum eo quo ad forum penitentiae: ergo peccator uoluntarie se subdens iurisdictioni sacerdotis assumit ipsum quasi arbitrum quem Deus ad hoc assumpsit prius. uidetur quod iste sit uerus iudex & ille uerus subditus dum tamen sit penitens. Secundo confirmatur sic, Papa nulli potest esse subditus nisi quantum uoluntarie alteri se subiicit. ex iure enim diuino nulli subiicitur sed omnibus praest. ex iure etiam humano nulli potest subiici, quia statuta canonum papam non obligant sicut nec leges imperatorum, ut notatur extra de const. c. 1. in glo. ergo cum subiiciat se alteri in foro penitentiae necesse est quod sufficiat subiectio quae fit ex mera uoluntate. Quod etiam patet tertio ex alio, quia Papa non potest se subicere iurisdictioni alterius quo ad forum contentiosum, unde non potest communicare alicui quod excommunicet eum nisi sententiae eius paruert. quia talis iurisdictione inuoluntaria est quo ad subditum & ex alterius uoluntate dependet, & similiter esset in iurisdictione fori penitentiae nisi esset mere uoluntarium. Secundo sic principaliter. Si ex ordinatione diuina minister sacramenti esset habens iurisdictionem in casu extremae necessitatis non posset quilibet sacerdos quemlibet peccatorem absolueri, quia nulla necessitas mutat ministrum a Deo institutum. Unde sicut in extrema necessitate nullus potest absolui sacramentaliter nisi a sacerdote eo quod sacerdos est institutus minister sacramenti penitentiae, sic nullus potest absolui nisi a sacerdote habente iurisdictionem si iurisdictione requireretur ad ministrum ex institutione Christi. Tenet autem ecclesia quod in casu necessitatis quilibet sacerdos potest quemlibet peccatorem absolueri de quolibet peccato nec ecclesia forte posset ordinare contrarium, ergo &c. Tertio idem patet sic: quia dato quod minister sacramenti sit sacerdos habens iurisdictionem, idem sequitur, quia consuetudo dat iurisdictionem. sed tunc fuisset consuetudo quod quilibet absolueretur a quolibet. ergo &c.

Cōfirm. tioprim.

Cōfirm. tio secunda.

Secundū

Tertiū

Cap. XCVIII. In quo respondetur ad obiectiones factas in praecedenti capitulo.

SANE absque omni dubitatione tenendum uidetur, quod nullus sacerdos potest usum clauium habere absoluendo aliquem a peccatis, nisi adiuncta habeat potestati ordinis potestatem iurisdictionis. Unde fatendum est quod sacerdos carens iurisdictione non est debitus minister sacramenti penitentiae non solum ex ordinatione ecclesiae sed ex ordinatione diuina quod sic ostenditur. Concurrentibus omnibus quae ex ordinatione diuina requiruntur ad sacramentum, ecclesia uel papa non potest impedire effectum sacramenti: quia sicut ecclesia uel papa non potest immutare sacramentum, ita non potest eius effectum impedire concurrentibus illis quae ex ordinatione diuina requiruntur. Cum ergo peccator confitendo, & penitens sit sufficienter dispositus ad recipiendum tam

acramentum quam rem sacramenti, & integra confessio peccatorum sit materia debita ex ordinatione diuina ut tenet ecclesia si sacerdos carens iurisdictione ex ordinatione diuina sit debitus minister ecclesia non potest impedire quin peccator confitens, & penitens a sacerdote tali non habenti iurisdictionem sit uerè absolutus. Sed constat de facto quòd ecclesia impedit, quia tenet quòd talis non sit absolutus sed teneatur iterum eadem peccata confiteri. Si forte dicatur quòd talis non est absolutus, non quidem propter defectum ministri, sed quòd confitendo sacerdoti alteri quam habenti iurisdictionem super ipsum peccauit faciendo contra ordinationem ecclesie, unde confitendo alteri quam debet secundum ordinationem ecclesie mortaliter peccans absolutionis beneficium recipere non poterat. Sed hoc non ualet quia non constat quòd mortaliter peccet confitendo alteri quam proprio sacerdoti, cum ecclesia sub præceptione non prohibuerit licet ordinauerit quòd quilibet semel in anno suo proprio sacerdoti confiteatur. peccatum autem ueniale non impedit fructum absolutionis, & præcipuè hoc constat si ex deuotione, & non contemptu confiteatur ignorans ordinationem ecclesie. Præterea ecclesia non tenet quòd talis non sit absolutus quia subiiciendo se alteri quam deberet peccauit, quoniam hoc sine omni peccato potest fieri si sacerdos dicat se habere auctoritatem. Sed pro tanto tenet ecclesia quòd iste non sit absolutus, quia confessus est non habenti auctoritatem super ipsum. Si autem dicatur quòd est uerè absolutus sed ecclesia non tenet eum absolutum propter pericula quæ inde possent sequi. Hoc autem esse non potest, quoniam inconuenientissimum est dicere quòd ecclesia dogmatizaret falsitatem quod faceret si eum qui uerè, & realiter sacramentaliter esset absolutus teneret ac doceret non esse absolutum. Pater ergo quòd simplex sacerdos carens iurisdictione non est debitus minister sacramenti penitentiae. Et hinc est quòd in diffinitione clauium aliud ponitur pertinens ad ordinem & aliud pertinens ad iurisdictionem, cum dicitur quòd est potestas ligandi atq; soluendi qua ecclesiasticus iudex dignos recipere debet & indignos excludere habet a regno. His habitis dicendum est ad rationes in contrarium. Ad primam cum dicitur quòd sacerdos carens iurisdictione est debitus minister, respondetur quòd hoc non sit uerum. Et quod ad probationem huius inducitur quòd minister huius sacramenti est arbitrarius de uoluntate partium assumptus non ualet, quia licet de uoluntate Dei uoluntariè sit assumptus in sacerdotem non sequitur tamen ex hoc quòd ex uoluntate Dei sit quòd utatur clauis in quemlibet, nisi alio modo probetur, sicut licet ex uoluntate regis sit quòd aliquis efficiatur balliuus uel præpositus, ex hoc tamen non habet quòd possit suo officio uti in quemlibet sui regni. Et quod dicitur quòd ex parte subditi sit etiam uoluntariè, dicimus quòd requiritur ex parte confitentis quod uoluntariè sua peccata confiteatur non quòd ista uoluntaria confessio præbeat auctoritatem absoluendi sacerdoti, sed quòd est dispositio necessaria ad hoc quòd confitens beneficium recipiat absolutionis. Potest enim aliquis peccator alicui uoluntariè confiteri cui auctoritatem absoluendi non dedit, ut de se patet. Ad illud quod secundo inducebatur in confirmatione superioris rationis respondetur quòd Papa potest se subiicere cui uoluerit cum cura illius nulli sit determinate commissa ad cuius arbitrium satisfacere habet. Non sic autem est de aliis quorù cura commissa est alteri, ut puta Petro

Ad primū

Ad probationem.

Ad confirmationem primam.

qui

qui pastor constitutus est omnium fidelium secundum illud. Pasce oues meas Ioan. xlii. Vnde si Petrus mortaliter peccasset tenebatur confiteri: & quia nulli erat spiritaliter obligatus poterat cuique sacerdoti se subiicere, & subiiciendo iurisdictionem dare in seipsum in foro conscientie, licet ipse in seipsum uti clauium potestate non posset & ita de successores. Et si dicatur quòd non potest dare quod non habet in se. Respondetur quod licet nullus det quod non habet, dat tamen aliquis aliquid quod non eo modo sed alio modo habeat. Vnde prælatus dat præbendam quam non habet ad possidendum sed ad dandum, sic in hoc loco papa dat aliis iurisdictionem quam habet sed non in seipsum per seipsum exercendam sed per alium. Quare ut dominus Bonauen. dicit in 4. distinct. 19. licet quia iurisdictione, & subiectio est ad alterum non possit quis sibi esse subiectus, nihil tamen prohibet ipsum subiici posse alii maximè si est libere potestatis. Quod pro tanto dicimus, quia & si alii quorum cura commissa est aliquibus determinate hoc facere non possunt, is tamen qui nulli determinate subiectus est sed est liber, potest hoc facere; sicut & si a. seruus Petri non potest se facere seruum Martini, tamen b. qui liber est potest se alteri tanquam seruum aut simpliciter aut quo ad aliquid submittere. Ad secundam confirmationem respondetur, quòd ratio facta ut dicit dominus Bonauen. dupliciter deficit. Primo quia excommunicatio est contra hominem, sed absolutio pro homine, & homo non potest auctoritate uti pro se quamuis posset contra se. Secundo ut dicit sanctus Thom. & dominus Bonauen. quia exterius iudicium est secundum homines siue inter homines, iudicium uero confessionis est quo ad Deum apud quem aliquis redditur minor ex hoc quòd peccat non autem apud hominem prælationes. & ideo in exteriori iudicio sicut nullus in seipsum sententiam dare potest excommunicationis, ita nec alteri committere ut seipsum excommunicet. sed in foro conscientie potest alteri committere absolutionem sui licet ea ipse uti non posset sicut superius dictum est. Ad secundam rationem principalem respondemus negando consequentiam, quoniam ut inquit sanctus Thom. in 4. distinct. 20. quis potest uti iurisdictione alterius ex eius uoluntate, quia ea quæ iurisdictionis sunt possunt committi. Ex uoluntate autem ecclesie est quòd unusquisque sacerdos non habens iurisdictionem habeat usum iurisdictionis in articulo necessitatis, & hoc maximè apparet quantum ad sententias excommunicationis a quibus constat quòd sacerdos in quantum sacerdos est, absoluere non potest, & tamen in articulo necessitatis potest quidem: quod non potest esse nisi ex iurisdictione commissa in illo casu. Ad tertiam principalem respondetur, quòd cum dicitur quòd consuetudo dat iurisdictionem, dicimus quòd hoc uerum sit si consuetudo iusta sit & non præiudicans iuri diuino siue intenti oni legislatoris, secus iurisdictionem nõ daret. Cum autem iure diuino omnis Christianus dempto Petro uel eius successore satis facere debet, contraria consuetudo si fuit, non ualet. Et si aliqui in principio ecclesie legantur ut puta apostoli uel alii sancti apud eos apud quos declinabant, clauium potestate indifferenter usi fuisse; hoc non tamen sufficit nisi uoluntate expressa Christi aut Petri, & ita per consequens auctoritate sultri hoc egerant.

Ad secundam confirmationem.

Ad secundam arg.

Tertium

Cap. XCIX. Ostendens quòd potestas spiri-
tualis clauium tam bonis sacerdotibus quam
malis communis est.

QUOD autem spiritualis potestas clauium non tantum bonis sacerdotibus sed etiam malis, & scholis communis sit, ita ut per malos sit cut per bonos sacramenta dispensari possent, facile est ostendere multis rationibus. Pro quo in primis considerandum iuxta sanctum Tho. in 4. dist. 19. quòd agens per se & agens instrumentale in hoc differunt, quia agens instrumentale non inducit in effectum similitudinem suam sed similitudinem principalem agentis. Principale autem agens inducit similitudinem suam, & ideo ex hoc aliquid contrahitur principale agens quòd habet aliquam formam quam in alterum transfundere potest. non autem ex hoc constituitur agens instrumentale, sed ex hoc quòd est applicatum a principali agente ad effectum aliquem inducendum. Cum ergo in actu clauium principale agens sit ipse Christus ut Deus per auctoritatem ut homo per meritum ex ipsa plenitudine diuinæ potestatis, & bonitatis in eo & ex perfectione gratiæ consequitur quòd possit in actum clauium. sed homo alius non potest in actum clauium sicut per se agens, quia nec ipse alteri gratiam qua remittuntur peccata dare potest nec sufficienter mereri, & ideo non est nisi sicut agens instrumentale, unde & ille qui effectum clauium consequitur nõ assimilatur urenti clauibus sed Christo. Et propter hoc quantumcunque aliquis habeat de gratia, non potest pertingere ad effectum clauium nisi applicetur ad hoc quasi minister per ordinis susceptionem. Patet ergo quòd potestas spiritualis in ministris ecclesiæ sicut per bonitatem uitæ non acquiritur sic nec per malitiam amittitur. Secundo hoc idem ostenditur sic iuxta sanctum Tho. in 4. contra gentiles. Nihil potest in id quod eius facultatem excedit nisi accepta aliunde potestate, quod tam in naturalibus quàm in ciuilibus patet. Non enim aqua calefacere potest nisi accipiat uirtutem calefaciendi ab igne, nec balliuus ciues coercere potest nisi accepta potestate a rege. Ea autem quæ in sacramentis aguntur facultatem humanam excedunt, ergo nullus potest sacramenta dispensare quantumcunque sit bonus nisi potestatem accipiat dispensandi. Bonitati autem malitia opponitur & peccatum, ergo nec per peccatum ille qui potestatem accipit impeditur quò minus sacramenta dispensare possit. Tertio sic. Homo dicitur bonus uel malus secundum uirtutem uel uitium quæ sunt habitus quidam: habitus autem a potentia in hoc differunt, quòd per potentiam sumus porètes aliquid facere, per habitum autem non reddimur potentes uel impotentes ad aliquid faciendum, sed habiles uel inhabiles ad id quod possumus bene uel male agendum, per habitum ergo nec datur nec tollitur nobis aliquid posse sed hoc per habitum accipimus unde bene uel male aliquid agamus. Non ergo ex hoc quòd aliquis est bonus uel malus est aliquis potens uel impotens ad dispensandum sacramenta, sed idoneus uel minus idoneus ad huiusmodi dispensandum. Quarto sic. De bonitate & malitia alterius hominis homo iudicare non potest, hoc enim solius Dei est qui occulta cordis rimatur. Si enim malitia hominis impedire posset actum clauium siue effectum sacramenti, non posset homo habere fiduciam certam de sua salute,

ut

ut conscientia sua libera maneret a peccato, dato enim illo nemo sciret utrù absolueret uel ligaret, & utrum absolutus sit uel ligatus: & ita dubitatio maxima & perplexitas in ecclesia Dei relinqueretur, quod nullo modo conuenit constitutioni ecclesiæ quæ fundata est in fundamento ueritatis æternæ ergo &c. Quinto sic. Si potestas clauium sequeretur sanctitatem uitæ, cum tota die fiat transmutatio in sanctitate, quia qui modo minus sanctus est fit magis sanctus, & e conuerso. sequitur quòd modo subditus fieret per elatus & modo prælatus subditus, & ita nulla stabilitas esset in ecclesia quod exhorret fides recta, ergo idem quod prius. Sexto idem ostenditur ex eo quòd dominus ait Mat. 23. Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi quæ autem dicunt uobis, seruate & facite: secundum autem opera eorum nolite facere. Ecce quòd malis prælatis Christus iubet obediendum, quod non faceret nisi in eis etiam malis existentibus spiritualis potestas maneret. Non ergo propter peccata ministrorum potestas spiritualis eis collata amittitur aut minuitur in eis. Ex quibus manifesta luce excluditur primò error dicentium, quòd omnes boni fideles habent potestatem sacramenta dispensandi. Secundo error dicentium quod nulli mali sacerdotes habent potestatem dispensandi sacramenta. Tertio error dicentium quod omnis potestas spiritualis a Christo ecclesiæ ministris data sit iam euacuata propter malitiam eorum.

Cap. C. In quo ponuntur obiectiones aliquæ
aduersariorum contra ea quæ dicta sunt
in cap. præcedenti.

FERVNT autem quidam perditii homines nomine Valdenses, qui dogmatizare præsumperunt solis sacerdotibus qui uita, & doctrina Error Val
pollerent sicut apostoli concessum esse potestatem ligandi, & soluendi. Quem errorem auctoritatibus, & rationibus fulcire conati sunt. den.
Primo sic. In donatione siue promissione clauium quæ facta est Petro, primo commendatus est Petrus, unde dictum est sibi. Beatus es Symon Bariona, & postea sequitur. Et ego tibi dabo claues regni cælorum, ergo uidetur quòd si claues regni cælorum datæ sint Petro ratione bonæ, & fidelis confessionis, & in Petro datæ sunt omnibus sacerdotibus, ut Ambro. Hyero. & Augu. testantur, quòd ad illos tantum clauium potestas deriuata sit qui Petri in uita & doctrina imitatores sunt. Vnde Augu. dicit super Ioan. quòd quando dictum est Petro. Tibi dabo claues regni cælorum: Petrus typum gerebat bonorum, ergo uidetur quod soli boni sacerdotes habeant usum clauium. Secundum
Secundo sic. Ioan. 20. cum datæ sunt claues apostolis, dictum est. Accipite spiritum sanctum quorum remisistis peccata &c. Si ergo ante donationem siue usum potestatis dedit, illis Christus spiritum sanctum, uidetur quòd qui non habeant spiritum sanctum, non habeant potestatem siue usum clauium: sed mali non habent spiritum sanctum quia ut habetur Sapientia. i. Spiritus disciplina fugiet fictum, ergo &c. Tertio ex eo quòd ait beatus Augu. in li. de baptismo, & recitatur de con. dist. 4. in c. quomodo. Sacramentum gratiæ dat Tertium
Deus etiam per malos, ipsam uero gratiam non nisi per seipsum uel per sanctos suos, & ideo remissionem peccatorum per seipsum facit uel per ipsius columbæ membra. Sed remissio peccatorum est usus clauium: ergo peccatores qui nõ sunt columbæ membra usum clauium non habent. Quarto ostenditur idem
Quartum
p ij

SVMME DE ECCLESIA.

ex illo Aug. quod habetur in c. remissionem 7. q. prima. Remissionem peccatorum auari non dant quæ per orationem, id est per columbæ gemitum datur, & sequitur. Non enim raptoribus, & foeneratoribus dominus dicit si cui remiseritis peccata remittentur eis, cui non remiseritis tenebuntur. ergo id quod prius. Quinto arguitur ex illo Greg. Illi soli habent in hac uita potestati ligandi, & soluendi potestatem sicut sancti apostoli: qui illorum exempla simul cum uita tenent. Sexto idem arguitur ex dicto Origenis dicentis ut deducit magister sententiarum in 4. distinct. 28. Hæc potestas soli Petro concessa est, & imitatoribus eius. nam quicumque uestigia Petri imitantur habent rectè ligandi, & soluendi potestatem. Septimo ratione sic. Nullus sapiens rex dispensationem thesauri sui committit suo inimico, sed usus clauium consistit in dispensatione thesauri cœlestis regis: ergo mali sacerdotes qui cum per peccatum mortale sint inimici Dei, non uidentur habere usum clauium. Octauo sic. Nullus sapiens distributor dat potentiam distribuendi illi quem scit omnino indignum, sed peccator in peccato existens est omnino indignus tali potestate absoluendi, scilicet & ligandi, & dominus hoc nouit qui talem tribuit potestatem: ergo uel Deus insipienter largitur dona sua, quod non est dicendum, uel nulli tali indigno tribuit talem potestatem.

Quintū

Sextum

Septimū

Octauū

Cap. CI. In quo dantur responsa ad obiectiones factas.

PRÆMISSIS non obstantibus dicendum est ut prius, uidelicet quod potestas dispensandi sacramenta siue clauium usus communis sit tam sacerdotibus bonis quam malis. Quod etiam convenientissimè atque sapientissimè ordinatum esse sic ostendit sanctus Tho. in 4. contra gentiles. Inconueniens uidetur ut placet salutis in bonitate puri hominis quis ponat. Dicitur enim. Hiere. 17. Maledictus homo qui confidit in homine. si autem homo consequi salutem per sacramenta non speraret nisi a bono ministro dispensata, uideretur spem suæ salutis aliquantulum in homine ponere. ut ergo spem nostræ salutis in solo Christo ponamus qui Deus, & homo est, confitendum est quod sacramenta sunt salutaria ex uirtute Christi, siue per bonos siue per malos ministros dispensentur. Dicendum est ergo ad rationes factas in oppositum. Pro quarum solutione notandum iuxta dominum Bonauen. in 3. sententiarum, dist. 10. quod dupliciter loqui possumus de clauium collatione alicui. Aut quantum ad ea quæ sunt de necessitate, aut quantum ad ea quæ sunt de idoneitate. Si loquamur primo modo quantum ad ea quæ sunt de necessitate siue ad esse clauis sufficit donum spiritus sancti secundum gratiam gratis datam, hoc enim infallibiliter secundum diuinam institutionem datur omni suscipienti ordinis sacramentū siue sit bonus siue sit malus. Ratio autem huius est, quia donum gratiæ gratis datæ nõ repugnat iniquitati quia insimul esse potest cum ea, sicut patet in scientia & in aliis donis. Et rursus peruersitas non repugnat utilitati illius doni, sicut enim prædicator malæ uitæ sæpe bene prædicat, & frequenter fructificat. Propter quod dominus noluit prohibere eum qui in nomine eius eiciebat dæmonia quamuis eum non sequeretur, ut habetur Math. 9. quia hoc erat ad utilitatem aliorum, sic quia bonum illud gratiæ gratis datæ ordinatum est.

LIBER SECVNDVS. III

ste ad utilitatem cõmunem quamuis non ualet accipienti tamen ualet aliis. Et ideo dominus qui in distributione sacramentorum utilitatem cõmunem considerat, & suam institutionem non retractat, malis etiam conferat istam potentiam qui ordinati sunt secundum ecclesiæ catholicæ formam. Si ergo quantum ad id quod de necessitate clauium loquamur siue quantum ad esse siue quantum ad executionem, cum nihil exigatur ad hoc nisi ordo, & iurisdictionis præfata potestas clauium tam in bonis quam in malis est. Si autem loquamur quantum ad ea quæ spectant ad idoneitatem, cum ad debitum uel officii concurrat meritum, & auctoritas prælationis, conuenit ut talis habeat charitatem siue uitæ sanctimoniam: quia cum illud sit officium mediatoris, & reconciliatoris, & auctoritas ista sit iudiciariæ potestatis, & nullus sit bonus mediator qui est inimicus, nullusque sit bonus iudex in ea causa in qua est reus, convenientissimum est ut minister huius potestatis sit mundus, & sanctus. Vnde Esa. 52. Mundamini qui fertis uasa domini, alias & si minister sit non tamen idoneus siue dignus est. His notatis facile est respondere obiectionibus. Ad omnes namque auctoritates inductas in oppositum unica responsio dari potest, uidelicet quod loquantur de clauibus siue de usu earum quantum ad idoneitatem, non autem quantum ad necessitatem: quoniam licet omnes sacerdotes habeant potestatem soluendi, & ligandi, non tamen rectè ac digne habent nisi qui uitam, & doctrinam apostolicam seruant. unde præmissæ auctoritates non dicunt malos sacerdotes potestatem præfatam non habere, sed illos solos digne ac rectè hac potestate uti significat qui prædica sunt uita, & doctrina apostolica, ut exponit magister sententiarum in 4. distinct. 20. Ad primum igitur respondetur, quod licet uitæ sanctimoniam requiratur in ministro utente clauē de congruitate non tamen de necessitate, ut superius ostensum est. Vnde cum soli apostolorum imitatores dignè rectèque possint ligare, & soluere, ratio illa bene probat quod nemo digne habeat usum clauium qui non fuerit sanctimoniam Petri imitator. Ad quem sensum dicit August. quod beatus Petrus qui cum potestate habuit idoneitatem in receptione clauium figuram gesserit bonorum. Ad secundam & est eadem responsio, dicimus enim quod ad usum clauium requiritur de necessitate donum spiritus sancti, intelligendo per donum spiritus sancti donum gratiæ gratis datæ quod est ipsa potestas clauium. Sed intelligendo per donum spiritus sancti donum gratiæ gratum facientis non requiritur de necessitate, ita ut sine eo fieri non possit, bene de congruitate, siue quia sine eo incongrue uel non rectè fit ex parte utentis quamuis subiiciens se clauibus clauium consequatur effectum, & ideo ratio non procedit. Ad tertiam respondetur quod beatus Aug. ut dicit sanctus Tho. loquitur de remissione peccatorum secundum quod sancti homines cooperantur ad ipsam non ex ui clauium sed ex merito congrui. Et ideo dicit quod etiam per malos sacramenta ministrat inter quæ absolutio sacramentalis computanda uenit sed per membra columbæ, id est per sanctos uiros facit remissionem peccatorum in quantum eorum intercessionibus peccata remittit. Vel potest dici quod membra columbæ nominat omnes ab ecclesia non præscisos. qui enim ab eis sacramenta recipiunt gratiam consequuntur, non autem qui recipiunt ab illis quæ sunt ab ecclesia præscisi, quia hoc ipso peccant excepto baptismo quem in casu necessitatis licet etiam ab excommunicato recipere. Ad quartam respondetur eo-

Responsio cõis ad obiecta.

Ad primū

Ad secundum

Ad tertium

Ad quartum

SVMMAE DE ECCLESIA

dem modo quòd August. loquitur de remissione peccatorum quæ sit non
 ui clauum sed merito congrui siue suffragio orationis ecclesiæ. unde ait,
 quæ per orationem, id est eolubæ gemitum datur, uel loquitur quantum ad
 idoneitatem non quantum ad necessitatem, unde gloss. decreti dicit sic. Aua-
 ri remissionem peccatorum non dant, id est non sunt digni dare. Vel etiam
 per auaros raptores, & faceratores intelligit præcisos, ut eadem gloss. etiam
 exponit. Ad quintam respondetur quòd dictum beati Greg. accipiendum
 est quemadmodum dictum beati August. scilicet quantum ad idoneitatem
 est quemadmodum dictum beati August. scilicet quantum ad idoneitatem
 usus clauum seu dispensationis sacramentorum, quoniam uerissimum est
 quòd nullus digne recteque hoc exequi potest sicut apostoli nisi qui eorum
 doctrinam, & uitam imitatus fuerit. Ad sextam quæ est auctoritas. Orige-
 nis eodem modo est respondendum. Ad septimam rationem responderetur
 iuxta sanctum Thom. in 4. cum dicitur: quòd nullus sapiens &c. hoc uerum
 sit de rege qui defraudari aut decipi possit quales sunt reges terreni, talis
 autem non est rex cælestis qui defraudari non potest. quicquid enim facit
 totum ad eius honorem cedit etiam quòd aliqui male clauibus utantur quia
 nouit ex malis bona elicere & etiam per malos multa bona facere, & ideo
 non est simile. Ad octauam iuxta dominum Bonauen. in 4. respondetur du-
 pliciter. Primo quòd Deus non dat indigno propter se sed propter com-
 munem utilitatem, & ideo malus quamuis non sit dignus habendi, potest ta-
 men esse utilis, & ideo ei confert. Secundo dicitur quòd hoc facit Deus ad
 ostendendum abundantiam largitatis suæ qui solem suum oriri facit super
 bonos, & malos. Math. 5. Et hæc pro primo huius summæ libro.

Ad quin-
 tum

Ad sextū
 Ad septi-
 mum

Ad octa-
 uum

Primi Libri Finis.

DE ROMANA ECCLESIA, ¹¹⁶
 ET DE EIUS PONTIFICIS PRIMATU

LIBER SECVNDVS.

Cap. I. Ostendens quòd in ecclesia sit ordo.

EXPLETO sermone de uniuersali ecclesia in superiori
 libro, reliquum est ut secundum librum in quo de ecclesia
 Romana, & pontificis eius primatu nos loqui polliciti sum-
 mus, attingamus. Ostendimus autem in primis tanquam
 omnium dicendorum in hoc libro potissimum fundamen-
 tum, quòd in ecclesia (quam in superiori libro multipliciū
 ordinum statuum ac officiorum uarietate, distinctam or-
 natamque ostendimus) esse debeat & sit ordo siue gradus superioritatis, quo
 quidam in ea potestate ac dignitate siue officio aliis superiores sint ac po-
 tiores. Quod nobis ostendere ex multis facile est. Primo sic iuxta sanctum
 Thom. in 4. Deus enim ita opera sua in sui similitudinem producere uoluit ut
 perfecta essent, & per ea cognosci possent. & ideo in suis operibus repræsen-
 taretur non solum secundum quòd in se est sed etiam secundum quòd aliis
 influit. Hanc legem naturalem posuit omnibus ut ultima per media perfice-
 rentur, & media per prima ut dicit beatus Diony. Decentissimè ergo ne hu-
 iusmodi pulchritudo deesset ecclesiæ pascuit ordinem in ea, ut quidam aliis
 influerent sacramenta aliis dispensando suo modo in hoc Deo assimilati
 quasi Deo cooperatores. ergo in ecclesia est ordo & graduum differentia po-
 testatis. Secundo sic. Equè uel magis debet esse regulatus processus eccle-
 siæ ordinatus ad esse gratiæ quam processus naturæ ordinatus ad esse natu-
 ræ sed in processu naturæ est ordo quo quidam aliis sunt superiores officio
 & habent aliis influere: ergo & in ecclesia debet esse ordo quo quidam aliis
 sunt superiores potestate, & officio & habent aliis influere, doctrina scilicet
 & sacramentorum dispensatione. Tertio sic. Ecclesia militans exemplata est
 a triumphante siue cælesti, secundum illud Exodi. 24. Inspice, & fac secundum
 exemplar tibi monstratum in monte. Vnde beatus Dionysius in c. 6. ecclesia,
 hierar. dicit ita. Nostra enim hierarchia a Deo traditis ordinibus sancte di-
 sposita sanctis, & cælestibus hierarchiis conformis est. De qua etiam confor-
 mitate ipse cælorum conditor & amator inquit. Iob. 36. Nunquid nosse ordi-
 nem cæli, & rationem eius pones in terra, subaudi ut ego, inquit beatus
 Gregorius in glo. Ordo quidem cæli in terra ponitur, hoc est in militante
 ecclesia, cum a triumphantis ecclesiæ exemplari militans disponitur, & for-
 matur: sed in ecclesia triumphanti est ordo quo quidam angeli sunt aliis po-
 testate superiores, & dignitate & habent eis influere diuinas illuminationes:
 ergo similiter in ecclesia militante talis ordo siue gradus superioritatis po-
 nendus est quo quidam aliis habeant diuina ministrare. Et hæc est ratio
 beati Grego. in cap. ad hoc 89. distinct. ita loquentis. Quia uero quæcumque
 creatura in una eademque qualitate gubernari uel uiuere non potest cæ-
 lestium miliciarum exemplar nos instituit, quia dum sunt angeli, & archan-
 geli, liquet quia non æquales sunt sed in potestate, & ordine sicut nostris

P iij

differunt alter ab altero. Quarto confirmatur ista ratio sic. Ecclesia militans est instituta ad formam hierarchiæ. Vnde de ecclesiastica hierarchia beatus Dionysius librum illustrem fecit qui ira de ecclesiastica hierarchia intitulatur. Sed ratio hierarchiæ in ordine potestatis consistit. Dicitur enim hierarchia a hieros quod est sacrum & archos quod est principes, quasi sacer principatus. Et Dionysius diffiniens hierarchiam lib. cele. hierar. ca. 3. dicit, quod est ordo scientia, & actio &c. ergo sequitur quod præfatus ordo hierarchicus, sit in ecclesia ponendus. Quinto sic. Ecclesia constituitur ex duplici pariete siue latere, scilicet laicali, & clericali, sed in pariete laicali est ordo, ut pote imperator rex dux, comes, tribunus, ballius, centurio, decurio omnia hæc ordinem dicunt: ergo uidetur quod in pariete clericali qui spiritali militia Deo militat debeat esse huiusmodi ordo, ratio est manifesta. Sexto sic. Omnis multitudo aut confusa est aut ordinata sed uniuersitas ecclesiæ cum sit a sapientissimo Christo instituta, & Apostolus dicat ad Rom. 12. Quæ a Deo sunt ordinata, confusa esse non possunt. Vnde de ipsa dicitur Cant. 4. quod sit ut castrorum acies ordinata. ergo necesse est contendit quod in ea ordo sit & esse debeat, maxime cum ordo faciat ad concordiam, & decorem & ad firmam existentiam uniuersitatis, secundum illud beati Greg. in c. ad hoc distinct. 89. ita dicentis. Ad hoc dispensationis prouisio gradus diuersos, & ordines constituit esse distinctos, ut dum reuerentiam minores exhiberent potioribus, & potiores minoribus dilectionem impenderent, uera concordia fieret, & ex diuersitate contextio, & recte officiorum gereretur administratio singulorum. nec enim uniuersitas alia poterit ratione consistere nisi huiusmodi eam magnus differentiarum ordo seruet, hæc ille. Ratione autem pulchritudinis quæ in ecclesia ex huiusmodi ordinis differentia consurgit dicitur 3. Regis 10. quod regina Saba uidentem omnem sapientiam Salomonis, & habitacula seruorum, & ordines ministrantium non habebat ultra spiritum. Quod uerbum pertractans Origenes li. 2. super Cant. dicit. Per hoc puto ecclesiasticum ordinem dici qui in episcopatus uel presbyterii sedibus habetur. Ex quibus apertissime conuincitur error & stultitia negantium ordinem in ecclesia, afferentes omnes ecclesiæ ministros æqualis esse potestatis.

Cap. I I. Ostendens quod talis ordo sit & debeat esse in ecclesia ut unus in ea superior sit princeps, ac rector existat.

ORDO autem qui in ecclesia est & esse debuit, ira accipiendus est, ut unus in tota uniuersitate reip. Christianæ summus princeps rector ac gubernator esse credatur. Quod multiplici ratione colligitur. Primo sic. Ex dictis ordo potestatis est in ecclesia, ut in præcedenti c. est ostensum, sed ordo iste intelligitur secundum prælationem, & subiectionem, prælatio autem attenditur secundum ascensum, & descensum non secundum æqualitatem, & ascendendo superius necesse est status, & reductio ad unum cum non sit processus in infinitum, & econuerso descendendo multiplicatio. ergo secundum rectum ecclesiæ ordinem oportuit aliquem unum esse prælatum & supremum in quo totius potestatis ecclesiasticæ esset status qui omnium aliorum esset rector & pastor. Vnde dominus de hac ecclesiæ suæ regiminis dispositione futura loquens per prophetam ait. Suscitrabo super eos pastorem unum, Ezech. 34.

Et pastor unus erit omnium uestrum. Ezech. 37. Secundo sic iuxta sanctum Thomam in 4. contra gentes. Nulli dubium esse debet quin ecclesiæ regimen sit optime ordinatum, utpote per eum dispositum per quem reges regnant & legum conditores iusta decernunt. Optimum autem regimen multitudinis est quod regatur per unum, quod patet, tum auctoritate Aristoteli 1. 1. Metaphysicæ, & 3. polytorum, tum ex fine regiminis. Pax autem, & unitas subditorum est finis regentis, ut inquit Augustinus. Unitatis autem causa congruentior est unus quam multi. ergo regimen ecclesiæ sic a Deo esse dispositum creditur, ut unus in eo toti ecclesiæ præsit. Tertio sic. Ad unitatem ecclesiæ requiritur quod omnes fideles in fide conueniant. Vnde prima ad Corin. 1. inquit Apostolus. Id ipsum dicatis omnes & non sint in uobis scissmata. Est autem fides religionis Christianæ fundamentum, secundum illud ad Hebr. 11. Sine fide impossibile est placere Deo. Circa ea uero quæ sunt fidei contingit quæstiones moueri. per diuersitatem autem sententiarum diuideretur ecclesia nisi in unitate per unius sententiam conseruaretur. Exigitur ergo ad unitatem fidei in ecclesia conseruandam, ut sit unus qui toti ecclesiæ præsit, ut doctor & rector. manifestum est autem quod Christus ecclesiæ non deficit in necessariis quam dilexit & pro qua sanguinem suum fudit, cum & de synagoga dicatur per dominum. Quid ultra debui facere uinæ meæ & non feci, Esa. 5. Non est ergo dubitandum quin ex ordinatione Christi unus toti ecclesiæ præsit. Quarto sic. Ecclesia militans sicut in præcedenti c. argutum est ab ecclesia triumphante deriuatur. unde Ioan. in Apocal. 21. ait. Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendentem de cælo a Deo paratam sicut sponsam ornata uero suo, sed in triumphante ecclesia unus præsidet qui etiam præsidet toti uniuerso scilicet Deus. ergo in militante ecclesia etiam debet esse unus præsidens etiam uniuersis. Hac ratione beatus Bernardus utitur lib. 3. de consideratione ad Eugenium ita dicens. Non uilem reputes formam hanc quæ in terris formam habet in cælo. uidit hoc qui dicebat. Vidi ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendentem de cælo, &c. sicut enim Seraphyn, & Cherubin, & ceteri ordines sunt sub uno capite Deo; ita & hic Patriarchæ archiepiscopi & reliqui sub uno pontifice summo, quod non est paruipendendum quod Deum habet auctorem & quod de cælo ducit originem. Hæc ille. Quinto sic. In ecclesia Dei non debet esse minor unitas quam in synagoga immo tanto maior quanto sacerdotium euangelicum excellentius est lenitico. sed in synagoga erat unus summus pontifex qui præerat omnibus sacerdotibus s. Aaron & postea Eleazar, & sic de aliis successoribus. cum is qui summus sacerdoti non obediebat reus erat mortis, ut habetur Deut. 17. ergo multo magis in ecclesia debet esse unus summus pontifex cui omnes tanquam superiori obedire teneantur. Sexto sic. In uno speciali populo unius ecclesiæ requiritur unus episcopus qui sit totius populi caput: cum summa regiminis fidelis populi ad episcopalem pertineat dignitatem. ergo etiam in toto populo Christiano requiritur quod sit unus totius ecclesiæ caput. consequentia patet. Septimo sic iuxta sanctum Thomam in 4. Vbi unum sunt multa ordinata in unum oportet esse aliquod uniuersale regituum super particularia regitiua, quia in omnibus uirtutibus, & actibus, ut dicitur 1. Ethicorum, est ordo secundum ordinem finis. bonum autem commune dicitur diuinius quam bonum speciale, & ideo supra partem regitiuam quæ cõ-

municat bonum speciale oportet esse potestatem regitiuam respectu boni communis, alias non potest esse colligatio ad unum: ergo cum tota ecclesia sit unum corpus, oportet si ista unitas debeat conseruari quod sit aliqua potestas regitiua respectu totius ecclesie supra potestatem episcopalem qua unaquaq; specialis ecclesia regitur, & gubernatur & hæc est potestas papæ. Vnde ex hoc concludit sanctus Tho. quod qui hanc potestatem supremam negant scismatici dicuntur quasi diuiores ecclesiasticæ unitatis. Octauo sic. Regimen ecclesiæ non creditur minus ordinatum esse quam regimen naturæ: immo ordinatius dispositum cum gratia supergrediatur naturam, sed in his quæ uidemus in natura ubicunq; est regimen naturale semper illud totum regimen reducitur ad unum principale regitiuum omnium, ut in corpore animalis in quo sunt diuersa membra diuersis officiis & actibus diuersis deputata oportet dare unum membrum, uidelicet cor uel caput unde omnium aliorum membrorum motus sensus, & gubernationis regimen deriuatur. Item tota machina uniuersa est unum coeleste corpus, uidelicet primum mobile per cuius motum mouentur & reguntur motus corporum inferiorum, ut habetur per Aristotel. 8. physicorum. In toto etiam mundo est unus supràterras. Deus unus rex uniuersæ terræ: ergo pariter in regimine ecclesiæ oportet quod sit unus qui toti Christianæ uniuersitati præsideat caput, & rector illius. Nono sic. Tota ecclesia Dei est una. Can. 6. Vna est columba mea. Est unum corpus 1. Corin. 12. Multi unum corpus sumus. Est una ciuitas, secundum illud psal. Hierusalem quæ ædificatur ut ciuitas. Vna hierarchia, ut patet per sanctum Dyonisium lib. eccl. hierar. Vnum ouile. Io. 10. ergo necessario in tota ecclesia est dandus unus supremus præsidens & rector, unum caput totius corporis, unus princeps totius ciuitatis, unus Hierarcha totius Hierarchiæ, unus pastor totius ouilis siue gregis dominici. & ita idem quod prius: hinc dicitur Ioel. 1. Congregabuntur filii Iuda & filii Israel pariter exponent sibi caput unum. Et dominus ait. Ioan. 10. Erit unum ouile, & unus pastor. Decimo sic. Ecclesia est regnum, siue ecclesiæ principatus est Monarchicus siue regalis. Hoc patet tum ex multis sacræ scripturæ locis ubi ecclesia regnum cælorum nominatur. Vnde & Esa. nono dicitur. Paruulus natus est nobis & filius datus est nobis. Et sequitur. Super solium David & regnum eius sedebit, gl. i. ecclesiam, & Lucæ 1. dicitur. Regni eius non erit finis. Tum etiam quia optimum genus politicæ est Monarchicum siue regale, cum iuxta sententiam Arist. 3. polyti. omnium urbanitatum perfectissima sit regnum quod consistit ex omni ordine ad unum secundum perfectissimam gubernationem, propter quod Dyo. li. de di. no. c. ii. dicit. Quod regnum est omnis finis legis & ordinis distributio: sed regnum est in quo potestas regiminis residet apud unum toti multitudini præidentem, ut tam ex 8. ethyc. quam ex 3. poly. aperte colligitur. ergo, talis a Deo ecclesiæ principatus constitutus est, ut unus in eo superior potestate præsideat & principetur. Hoc enim est de ratione legalis siue Monarchici principatus ut dictum est. Dicitur enim Monarchicus a Monos quod est unum & Archos quod est princeps, quasi unus princeps toti multitudini præsidens. Et confirmatur per illud quod idem diuus Dyon. in principio tam coelestis quam ecclesiasticæ Hierarchiæ dicit. Quod ratio ornatus, & decentissimæ dispositionis attenditur in ordinatorum consonantia & connexione adinuicem, & ad unum simpliciter primum Monarcham. Vndecimo sic. Principatus ille uidetur omnibus aliis præstantior

præstantior & nobilior quo inter subditos charitas & pax ac concordia maxime nutritur fouetur & conseruatur, & quo seditio & discordia quæ est cuiuslibet communis corruptio præcipue deuitatur. hoc patet: quoniam sunt quæ maxime princeps cuiuscunque principatus tenetur nutrire & fouere in subditis. Nam ut Cassio. in epistolis suis dicit. decet regalis apicis curam, gentem sibi commissam custodire concordem: quoniam ad laudem regnantis trahitur si a sibi subditis pax habetur. nihil quoq; est quod sic principem prædicet sicut quietus populus, & concors senatus totaq; resp. morum honestate uestita. Vnde princeps pacis Christus super cuius humerum factus est principatus Esa. 9. corporaliter a fidelibus discessurus pacem & dilectionem præcipue illis commendauit, di. Pacem meam relinquo uobis, pacem meam do uobis, Ioan. 13. Et iterum. Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem, & c. sed hoc magis & congruentius fit, si principatus fuerit apud unum sicut est in regno: quam si fuerit apud plures sicut in Aristocrasia siue in politica, unitatis enim & pacis congruentior causa est unus quam plures. ergo sequitur quod talis ecclesiæ principatus, scilicet Monarchicus siue regalis in quo omnium ordinatorum reductio ac adunatio est, redigatur ad unum principem potestate & auctoritate omnibus præidentem. Hinc ecclesia per archam Noe designatur quæ in uno cubito consummata fuit Gen. 6. Duodecimo præfatus ordo, scilicet omnium ad unum adunatio in ecclesia clarissime probatur ex eo quod commendabilior est atque præstantior. Vnde de eius commendatione loquitur dominus Albertus magnus in li. suo de missa dicens. Hæc adunatio scilicet multorum per omnem ordinem graduum ecclesiæ ad unum caput in cælo resurgit, in naturis ostenditur, in operibus exemplificatur, in diuinis legibus præcipitur, & in toto corpore mystico obseruatur. In cælis enim Angeli ad Archangelos, Archangeli ad principatus, & principatus ad potestates, potestates ad uirtutes, uirtutes ad dominationes, dominationes ad thronos, & throni ad Cherubyn, & Cherubyn ad Seraphyn secundum obedientiæ & illuminationis ordinem ordinantur, & ipsa multitudo angelorum quæ in quolibet est agmine ad unam personam quæ in quolibet ordine præeminet adunatur. Et ideo ordo cæli uocatur, quia omnis ordo est multorum in gradibus differentium ad unum Iob. 38. Nunquid noli ordinem cæli, & rationem eius pones in terra. Hoc etiam in naturis ostenditur, ubi multi ramusculi ad uirgas, ubi multæ uirgæ ad ramum, ubi multi rami ad stipitem unum, ubi multi stipites in una radice insunt, ut omnia sociâ fiant & participia succi qui est in radice ad Rom. 11. Socius radicis oliuæ & pinguedinis factus es. Sic multæ grues unam sequuntur ordine litterato. sic multa membra in corpore unius capitis percipiunt beneficia 1. Corin. 12. Sicut enim multa membra in uno corpore habemus, omnia autem membra non eundem actum habent, ita multi unum corpus sumus in Christo. In Christi operibus hæc adunatio etiam exemplificatur, quia Christi opus semper est in unum colligere dispersa. Diaboli autem opus est adunata diuidere & dispergere. Hinc est quod Ioan. 10. dicitur. Fiat unum ouile & unus pastor. Et Math. 12. Qui non colligit mecum dispergit. Hæc adunatio præcipitur in legibus diuinis quia sicut dicit beatus Dyo. Lex diuinitatis est per prima media, & per media ultima reducere. Talis autem reductio ultimorum ad media & mediorum ad prima non potest esse nisi in ordine ad primum: sic ergo lex diuinitatis est sicut descensus est illuminationum

& charismatum ab uno sic reductio ad primum. Hæc enim lex sicut superiora mouet, & ligat ad inferiorum prouidentiam & curam. ita inferiora ligat ad superiorum obedientiam, ut omnia hoc modo sint connexa, psalm. 47. Distribuite gradus eius, ut enarretis in progenie altera, & Dan. 10. Sta in gradu tuo. Sic enim octo gradibus ascenditur ad deitatis templum & culturam, ut dicitur Ezech. 40. Papatu seu Patriarchatu, Primatu, Archiepiscopatu, episcopatu, Abbatum reuerentia, præpositura, decanatu, cura parochiali. Curam enim archidiaconorum sub præpositura comprehendimus. Hoc etiam in toto corpore mystico quod est ecclesia obseruatur in quo omnia ad unum diriguntur quæ Petri clauibus committuntur. Math. 16. Tibi dabo clauis regni cælorum & quodcumq; solueris super terram, &c. Hæc clauis committitur, ut plenitudo potestatis in uno ostendatur, & in alios ab illo secundum partem sollicitudinis ad quam uocantur committatur: hæc Albertus magnus. Ex quibus manifeste conuincitur error dicentium principatum ecclesiæ non esse monarchicum.

Aliter do-
mos eius

Cap. III. In quo ponuntur obiectiones quædam aduersariorum contra prædicta de unitate unius præsentis, & capitis in ecclesia.

SVNT quidam aduersariorum prædictæ ueritatis hostes qui rationes inductas in præcedenti c. ad ostendendum quod in ecclesia dandus sit unus princeps rector, & gubernator cunctorum fidelium euacuare molientes respondent ad rationes præfatas dicentes, quod ille unus rector, & pastor quem rationes præfatæ in ecclesia esse necessario cõcludunt sit Christus qui caput est omnis principatus, ut inquit Apostolus ad Colo. 1. & quod nullus alius purus homo princeps in uniuersali ecclesia unus dandus sit. Quæ responsonem tribus rationibus fulcire nituntur. Primo quia (ut dicunt) unitas uniuersalis ecclesiæ ex ordine populi Christiani ad unum caput quod est Christus saluator & redemptor ipsius & cui fide & spe & charitate coniungitur & nõ respectu alicuius alterius sumenda est. Secundo, quia dicunt quod etsi principatus ecclesiæ sit Monarchicus siue regalis hoc est respectu Christi & non respectu alicuius alterius qui unus principetur & præsideat toti ecclesiæ cuiusmodi sit papa: quoniam si respectu alterius principatus ecclesiæ esset regalis iam alius quam Christus rex uniuersalis ecclesiæ ueniret dicendus, quod non uideretur conueniens. Tertio dicunt, quod sicut in potestate & principatu seculari non obstantibus præfatis rationibus non uideatur necessarium nec forte expediens quod unus sit princeps super omnes alios laicos principes & reges, ita non uideretur in principatu ecclesiastico necessarium quod detur unus qui omnibus præsideat.

Arg. primum

Secundum

Tertium

Cap. IIII. In quo confutatur prædicta aduersariorum responso, & respondetur rationibus eorum.

QUOD responso præfata aduersariorum ad rationes inductas in præcedenti cap. pro unitate unius rectoris, & principis qui toti ecclesiæ præsideat nulla sit, nec rationes inductæ in fauorem eorum alicuius

ius sint roboris faciliter ostendemus. Et primo quod responso datanulla sit sic. Oportet omnem communitatem habere unum caput siue rectorem qui uisibiliter cum illa conuersetur circa personas illius regiminis sui mysterium pro uarietate temporum locorum ac personarum exercendo sententiando de illa uel de illa, corrigendo hanc uel illam personam secundum communem cursum. Christus autem non conuersatur nunc cum fidelibus suis modo prædicto. Necessarium ergo uidetur secundum rationes prius factas ad bonum regimen ecclesiæ quod aliquis alius a Christo uices tamen eius gerens sit ipsius ecclesiæ rector & pastor qui cum ipsa ecclesia uisibiliter conuersetur. Vnde beatus Tho. in 4. contra gentiles c. 76. responsonem præfatam aduersariorum tanquam minus sufficientem euacuans ita inquit. Si autem quis dicat quod unum caput, & unus pastor est Christus qui est unus unius ecclesiæ sponso non sufficienter respondet. manifestum est enim quod omnia sacramenta Christus ipse perficit: ipse enim est qui baptizat Ioan. 1. & ipse est qui peccata dimittit Ioan. 1. ipse est uerus sacerdos qui se obtulit in ara crucis in cuius uirtute corpus eius continuo in altari consecratur, ut etiam habetur extra de sum. tri. & fid. cath. ca. 1. Una de consec. dist. 2. c. quia corpus. Et tamen quia corporaliter non erat cum fidelibus omnibus permanens elegit ministros per quos prædicta fidelibus dispenseret, eadẽ ratione qua præsentiam corporalem erat ecclesiæ subtracturus, oportuit quod alicui committeret qui loco sui uniuersalis ecclesiæ curam gereret. Hinc est quod Petro inquit ante ascensionem suam. Pasce oues meas. Ioan. ult. Et ante passionem. Tu autem aliquando conuersus confirma fratres tuos. Luc. 22. hæc sanctus Tho. Quod uero rationes quas aduersarii in suorum errorum fauorem inducunt nullius roboris sint ostendimus. De prima quidem patet. Licet enim unitas corporis Christi quod est ecclesia principaliter sumenda sit ex ordine ad Christum qui principale caput eius est, cui omnes fideles qui eius uera membra sunt fide spe, & charitate conueniuntur: nihilominus ecclesia unitas quantum ad gubernationem exterioriorem secundum quam ex diuina institutione est ordo inter ipsos ecclesiæ prælatos & rectores etiam assumenda est & assumitur ex ordine ad unum principalem Christi Vicarium totius uniuersalis ecclesiæ principem & pastorem. Est autem huiusmodi unitas ostensua, & conuersatiua unitatis interioris ecclesiæ ad Christum. Ostensua quidem. Dicit enim Cyprianus in epistola ad Magnum. Dominus in sinuans nobis unitatem de diuina auctoritate uenientem ponit & dicit. Ego & pater unum sumus. ad quam unitatem redigens ecclesiam suam ait. Et erit unus grex & unus pastor. Item in c. loquitur 24. q. Cyprianus ita inquit. Loquitur dominus ad Petrum. Ego dico tibi quia tu es Petrus & super hæc petram ædificabo ecclesiam meam. super unum ædificat ecclesiam. Et infra. Exordium ab unitate proficiscitur, ut ecclesia Christi una monstretur. Ceterum unitas hæc in ecclesia penes ordinem ad unum generalem gubernatorem & rectorem ecclesiæ est conuersatiua unitatis interioris fidelium ad Christum. Dicit enim gl. super illud Math. 16. Tibi dabo clauis &c. Specialiter potestatem clauium Christus Petro concessit; ut ad unitatem nos inuitaret. ideo enim eum principem apostolorum constituit; ut ecclesia unum principalem Christi haberet Vicarium ad quem diuersa membra recurrerent si forte inter se dissentirent. quod si diuersa capita essent in ecclesia unitatis uincula rumperentur; hæc ibi. Et Hieron. ait. Ex 12. unus eligitur; ut capite:

Ad primū.

Ad secū-
dum

constituito scismatis tolleretur occasio. Secunda ratio aduersariorum etiam nullius est roboris, quoniam falsum est quod aiunt, uidelicet quod principatus ecclesie respectu papæ non sit monarchicus siue regalis. Hoc enim uidetur contrariari & sacre scripturæ & rationi. Sacre quidem scripturæ contradicit, quæ habetur. Ioan. 10. Erit unum ouile, & unus pastor. Item scripturæ sanctæ illi ubi beatus Ioan. Apoca. 21. ait. Vidi ciui arem sanctam Hierusalem, nouam descendentem de cælo, &c. ubi ecclesia militans dicitur imitatione, descendere a cælo, quia formam ordinis cœlestis habet, sicut beatus Bernard. ait 3. de consideratione ad Eugenium papam ita dicens, sicut fuit supra in secundo capit. inductum. Non uilem reputes formam hanc quæ in terris est, formam habet in cælo. uidit enim hoc qui dicebat, uidi ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendentem, &c. sicut enim ibi Seraphyn, & Cherubyn, & ceteri ordines sunt sub uno capite Deo: ita & hic Patriarchæ archiepiscopi & reliqui sub uno pontifice summo, quod non est parumpendendum quod Deum habet auctorem, & quod de cælo sumpsit originem. hæc ille. Ex quibus patet quod aduersariorum fantasia sacre scripturæ aduersatur. Quod aduersetur etiam rationi patet. Tum quia eadem species politiæ manet in principatu respectu principalis, & respectu Vicarij instituti a principali cum plenitudine potestatis. unde idem consistorium reputatur episcopi & sui Vicarij, ut in c. romana extra de appell. lib. 6. Tum quia ecclesie regimen non solum in præsentia corporali Christi debuit optime disponi, quod est disponi, & ordinari sub suprema & nobilissima specie regiminis, siue politiæ, cuiusmodi est regalis: sed etiam in eius absentia corporali. Sunt etiam ad hoc rationes factæ supra in secundo capite. Facit etiam ad hoc. Primo, quia naturalior est principatus unius in multos quam possit esse multorum in unum. Natura enim principiorum amat singularitatem, ut ait beatus Augustin. primo de nuptiis & concupiscentia. Hinc Aristoteles probans unitatem primi principij 12. methaphysic. ait. Entia nolunt male disponi, neque bona pluralitas principatum: unus ergo princeps. in apibus etiam unus est princeps, & grues unam sequuntur ordine litterato ait beatus Hierem. in cap. in apibus 7. quæst. 1. Secundo, quia inter species regiminis humanarum ciuilitatum nobilior, & præstantior est species regalis regiminis in quo summa potestatis, & principatus auctoritas est apud unum, ut 3. polytic. Aristot. docet. Tertio, quia huiusmodi regiminis dispositio magis assimilatur diuino regimini in quo Deus præsidet toti mundo unus Deus omnium gubernator & rector. Ecclesiastici 1. Unus est altissimus creator omnium. Quarto, quia in triumphante ecclesia a qua ecclesia militans exemplariter descendit Apocal. ultum. Hierarchia unius supremus est cunctis ordinibus præsidens, in quem omnis Hierarchia consummatur, ut ostendit diuus Dyon. 5. eccle. Hierar. Quinto, quia in lege ueteri quæ figura nouæ legis fuit: unus summus sacerdos diuina dispositione fuit institutus cui ceteri omnes parere deberent. Sexto, quia uno toti ecclesie præsidente, nulli dubium quod unitas fidei per quam ecclesia maxime una dicitur melius conseruatur. de qua Apostolus 1. ad Corinth. 1. Ipsium dicatis omnes, & non sint in uobis scismata. Quod uero aduersarii arguunt: quod si principatus ecclesie esset regalis respectu quem Christi, alius quam Christus rex ecclesie dicendus ueniret quod inconueniens esse putant.

Replica-
tio

putant. Hoc parum ualet. Tum primo, quia non est inconueniens reputandum papam dici regem ecclesie: sub Christo tamen sicut eius Vicarium. licet hoc usus non habeat: quoniam cum papa rector ecclesie sit quantum ad interpretationem uocabuli, non dubium quin rex recte & ueraciter dici possit. Dicitur enim rex, ut ait Isid. a regendo. Præterea non uidetur magis inconueniens quod papa rex nominetur quam quod princeps. Legitur autem a Christo nominatus princeps secundum illud quod ecclesia dictum esse a Christo Petro commemorat cum ait. Symon Petre antequam de nauu uocarem te, noui te & super plebem meam principem te constitui. Ceterum hoc nomine etiam omnes apostoli a spiritu sancto per os prophete appellati leguntur, psalm. 44. Constitues eos principes super omnem terram. unde etiam episcopi loca apostolorum tenentes principes nominantur in c. ecclesie principes dist. 35. Quocirca non mirum si etiam reges nominarentur, attento maxime quod apostoli ipsi eorumque successores sub regis nomine a spiritu sancto describuntur, psalm. 44. ubi dicitur. Delectauerunt te filie regum. Quod uerbum Aug. exponens super psalm. 44. ita inquit. Etenim omnes ecclesie, quæ illis euangelizantibus, & prædicantibus nate sunt, filie regum sunt, & ecclesie filie apostolorum filie regum sunt. ille enim rex regum illi autem reges de quibus dictum est. Sedebitis super duodecim sedes iudicantes duodecim tribus Israel: hæc August. Nihilominus tamen licet papa, & prælati ecclesie reges nuncupari ueraciter possent: hoc tamen non fit duplici de causa ut tangit dominus Aluarus in lib. suo de potestate ecclesiastica. Prima est propter superbiam uitandam, quæ nomine regis importari uidetur, secundum illud apostoli Petri. Regi quasi præ excellenti 1. Petri 2. Christus enim humilitatis magister, iuxta illud Math. 11. Discite a me quia mitis sum, & humilis corde. suos discipulos ac Vicarios uoluit per omnia humilitatem seruare. Vnde Lucæ 22. dicebat. Qui maior est uestrum fiat sicut minor, & qui præcessor sicut ministrator: propter quod illos non solum superbiam, uerum etiam superbiæ uocabula uoluit declinare, maxime cum nihil in episcopali ceruice splendidius fulgeat quam humilitas, ut in cap. contra morem di. c. Secunda causa est, ut quemadmodum inter spirituales, & temporales principes est discretio potestatis: ita etiam sit in nominibus differentia. Assumpserunt ergo sibi seculares principes nomen mundanæ gloriæ expressiuum sci licet nomen regis. Spirituales uero aliis humilioribus proprium officium designantibus, & ultimum finem demonstrantibus nominibus nuncupantur. Dicuntur enim pastores rectores iudices sacerdotes præpositi pontifices, &c. Vnde in cap. duo sunt, distinct. 69. dicitur. Duo sunt quibus principaliter hic mundus regitur, auctoritas sacra pontificum, & regalis potestas. Patet ergo quod licet papa ratione humilitatis rex non nominetur ecclesie: ex hoc tamen non sequitur, quod principatus ecclesie non sit Monarchicus siue regalis, & quod regimen ecclesie non sit Monarchicum siue regale: quia propria ratio regni in hoc consistit, quod regimen, & principatus eius sit apud unum, qualicumque nomine nuncietur ille unus, siue regis nomine, siue ducis aut Pontificis, siue pastoris, siue imperatoris. Tum secundo ratio aduersariorum uacua est uiribus: quoniam ut patet ex dictis non est inconueniens, ut alius in persona a Christo dicatur rex aut rector, aut pastor, aut princeps ec-

Responso

Ad tertiū

clesiæ, dum tamen non sit alius auctoritate. Papa enim cum Vicarius sit Christi uices eius gerens in ecclesia non est alius rex ecclesiæ alietate auctoritatis quàm Christus. Ceterum tertia ratio etiam non militat duplici de causa. Prima, quia præsupponere uidetur quòd in uniuersitate Christiana non sit unus qui tam in spiritualibus quàm in temporalibus, præsideat uniuersis quòd simpliciter & absolute negare non uidetur nobis conuenienter dici: quoniam ut nos infra auxiliante Deo ostensuri sumus, papa qui est ille unus qui uice Christi omnibus præsidet non solum in spiritualibus, sed etiam aliquo modo inferius exponendo, in temporalibus principatum siue potestatem habet in tota repub. Christiana disponente eo cuius Vicarius est. In cuius semore scriptum est rex regum, & dominus dominantium Apocal. 19. Secunda causa propter quam ratio aduersariorum non ualet, dato quod ille unus non præsideat in temporalibus, est quia non est eadem ratio de præsidendo unum in temporalibus & in spiritualibus. Primo quia scissura unitatis, scilicet fidei in ecclesia, ad quam conseruandam maxime institutum est, ut in 2. cap. ostendimus, quòd unus præsideat toti ecclesiæ est maxime periculosa scissura: cum extra illam non sit salus iuxta illud Mar. ult. Qui uero non crediderit, condemnabitur. Et illud Apostoli ad Hebr. 11. Sine fide impossibile est placere Deo. Non sic autem est de aliqua alia unitate in quacunque politia inter fideles obseruanda, cum non sit necesse omnes eos conuenire in politia communi, sed possunt secundum diuersitatem climatum & linguarum, & conditionum hominum esse diuersi modi uiuendi & diuersæ politię sicut sunt, propter quod non est ita necesse mundum regi per unum in temporalibus plenam in omnibus potestatem habentem sicut in spiritualibus. Secundo quia non est necessarium leges ciuiles quibus regna & prouincię reguntur esse conformes siue easdem apud omnes nationes, propter uarietatem morum & conditionum hominum in diuersis prouinciis, immo secundum uarietatem nationum uariatur, quia non omnibus eadem leges conuenire possunt: nec etiam omnes omnibus secundum naturam & consuetudinē possibiles esse possunt quòd tamen est de ratione legis secundum illud Isid. lib. ethy. & habetur dist. 4. c. erit autem ubi dicitur. Erit autem lex honesta possibilis secundum naturam, & secundum consuetudinem patrię loco temporisq; conueniens. Est autem necessarium ut obseruantia diuinę legis per quam est ingressus ad uitam secundum illud Math. 19. Si uis ad uitam ingredi serua mandata uniformiter in tota rep. Christiana ab omnibus obseruetur. Et quia ad hoc multum operatur, ut supra probauimus quòd unus in tota politia Christiana rector & magister præsideat: ideo magis est necessarium ut in spiritualibus præsideat unus in rep. Christiana quàm in temporalibus: tertio quia facilius unus potest præesse toti populo Christiano in spiritualibus quàm in corporalibus. Tum propter diuersitatem, & uariam multipliciorem quę in temporalibus negotijs maior, quàm in spiritualibus inuenitur: tum quia multo quo princeps ecclesię contra rebelles & errantes utitur quę est excommunicatio, facilius extenditur in quantumlibet longinquas nationes quàm facit gladius materialis quo principes seculares utuntur. De quo apostolus ad Rom. 14. inquit, quòd non sine causa gladium portat. Quarto quia quòd unus præsideat in tota ecclesia in spiritualibus est iure diuino, & diuina institutione, iuxta illud Ioan. ult. Symon pasce oues meas. Quòd uero unus plene in temporalibus in toto populo Christiano præsideat nec naturali

rali iure nec diuino uidetur haberi expressum: quoniam licet phylosophus in polyt. dicat dominationem esse in singulis ciuitatibus, uel religionibus non autem dicit imperii, uel Monarchię. Vnde Aug. 4. de ciui. Dei, dicit, quod melius. i. magis pacificè regebatur resp. quando uniuersumque regnum suę patrię terminis finiebatur. Ex dictis in hoc c. clarissime conuincitur error dicentium, quòd non est scintilla apparentię quòd oporteat esse unum caput in spiritualibus regens ecclesiam quòd semper conuerteretur cum ea. qui error inter errores Ioan. Hus condemnatus est in concilio Constantien. ut patet in bulla domini Papę Martini 5.

Cap. V. In quo ostenditur multiplici sacrę scripturę argumento quòd beatus Petrus primatum inter apostolos habuerit.

OSTENSO quam conuenientissimè in ecclesia Dei dandus sit omnium pastor & rector, qui Christi uice uniuersitati præsideat fidelium: consequens est uidere quis in ecclesia ille sit. Pro quo probauimus in primis quòd beatus Petrus primus post Christum fuerit huiusmodi qui in ecclesia super omnes primatum habuerit, quòd tam sacrę scripturę auctoritatibus quàm apertis rationibus facile est ostendere. Primo quidem primatus beati Petri inter apostolos, & primatus eius in ecclesia Dei ostenditur ex illo Math. 16. ubi beatus Mathęus euangelista nomina apostolorum describens ait. Duodecim nomina apostolorum sunt hic. primus symon qui dicitur Petrus, & Andreas frater eius, &c. In hoc autem quòd primum apostolorum Petrum nominat, & eum in capite apostolorum ponit manifeste ipsum habuisse primatum apostolicę dignitatis ostendit cum de prioritate dignitatis uideatur loqui non autem uocationis: quoniam ordine temporis non Petrus, sed frater eius Andreas prius fuit secutus Christum, & per consequens ordine temporis prior fuit in discipulatu Christi sicut habetur Io. 1. unde dominus Albertus magnus super Mat. exponens illud. Primus Symon, &c. ita dicit, Primus dignitate non uocatione propter quod uerter dicitur apostolorum. Andreas uero secundus & sic deinceps, quia omnes subditi Petro sunt æquales. Et attende quod licet Petrus uertex dicatur primus non tamen dicitur Andreas secundus, nec Philippus tertius, & sic deinceps: quia omnes secundi sunt Petro quòd ad iurisdictionem, quia non unus sub alio, sed omnes sub Petro. Hęc Albertus, gl. etiam ordinaria super illud Mat. 10. Primus Symon qui dicitur, satis explicat Petri primatum ita di. Voluit dominus apostolorum principem prius alio nomine uocari, ut ex ipsa commutatione nominis sacramenti uiuacitas commendaretur. Secundo primatus beati Petri ostenditur ex illo Mat. 16. ubi dominus singulariter loquens Petro inquit. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Et tibi dabo claues regni cęlorum, & quòdcumq; ligaueris super terram, erit ligatum & in cęlis, &c. Super quo uerbo gl. ordi. inquit. Specialiter Petro claues concessit, ut ad unitatem nos inuitaret, ideo enim ipsum principem apostolorum constituit, ut ecclesia unum principale haberet Christi Vicarium ad quem diuersa ecclesia membra recurrerent si forte inter se dissentirent, quod si diuersa forent in ecclesia capita unitatis uincula rumpere. Item ad idem Rabanus in gl. & etiam Beda in homelia sic

Ratio prima

Secunda ratio

Secunda pars

Q

dicit. Qui enim regem cœlorum maiori dilectione præ ceteris confessus est: merito præ ceteris ipse collatis clauibus regni cœlestis donatus est. Tertio primatus Petri ostenditur ex illo Mat. 17. ubi dominus postulat solutionem tributi ad Petrum inquit. Vade ad mare, & mitte hamum, & eum piscem qui primus ascenderit tolle, & aperto ore eius intuenis staterem: illum sumens da pro me, & pro te. ubi manifeste designatur prærogatiua primatus Petri ex eo quod in solutione tributi Christus solum Petrum sibi sciuit. Pensa enim didragme, ut inquit Amb. solutio erat capitis. unde iam dabatur intelligi quod Petrus post Christum super alios apostolos caput, & primus constituendus ueniret. Vnde beatus August. li. de quæstionibus noui, & ueteris testamenti. q. 79. mouens hanc quæstionem cur Christus tantum pro se & Petro soluit didragma ita respondendo dicit. Saluator noster cum pro se & Petro dari iubet didragma pro omnibus soluisse uidetur, quia sicut in Saluatore erant omnes causæ magisterii ita & post Saluatorem in Petro omnes continentur, ipsum enim constituit esse caput eorum, ut pastor esset gregis dominici. Hæc Aug. Quarto Petri primatus ostenditur ex illo quod Math. 19. sequitur, ubi apostoli interrogant dominum dicentes. Quis putas maior est in regno cœlorum, quod id eo quærunt, ut Chryso. & gl. interli. dicunt. Quia discipuli uidentes in tributi redditione quod Petrus domino fuerat comparatus arbitrati sunt Petrum apostolis prælatum. Quinto Petri primatus ostenditur ex illo Luc. 22. ubi dicit quod facta est contentio inter eos scilicet inter discipulos Christi quis eorum uideretur esse maior. Quod uerbum Greg. ita commentatus est. Videtur hæc contentio habuisse motiuum, quia cum dominus ab hominibus transmigraret oportebat aliquem eorum fieri principem aliorum quasi domini uicem gerentem. Et rursus Chryso. in eodem loco. Credenda erat Petro summa apostolorum. Dixit autem eis. Reges gentium dominantur, &c. Ecce hic apparet quod unus inter eos, scilicet apostolos maior ceteris, & præcessor & princeps erat ordinandus. Vnde ait. Sed qui maior est in uobis fiat sicut minor & qui præcessor est sicut ministrator: quis autem esset huiusmodi præcessor siue maior non aperuit Christus quousque loquens ad Symonem Petrum ait. Symon ecce sathanas expetiuit uos ut cribraret sicut triticum. ego autem rogaui pro te, ut non deficiat fides tua. tu aliquando conuersus confirma fratres tuos, ubi ex hoc quod præcepit Petro coram aliis apostolis, ut deficiente, uel titubante fide in eis ipse eos confirmare debeat, manifeste dat illis intelligere Petrum esse præcessorem rectorem ac principem illis ordinatum. Vnde beatissimus Leo papa in Sermone quodam ita inquit. Commune erat omnibus apostolis periculum de retentione formidinis & diuinæ protectionis auxilio pariter indigebant: quoniam diabolus omnes exagitare omnes cupiebat elidere & tamen specialis cura a domino Petri suscipitur & pro fide Petri proprie supplicatur tanquam aliorum status certior sit futurus si mens principis uicta non fuerit. In Petri ergo omnium fortitudo munitur & diuinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, ut firmitas quæ per Christum Petro tribuitur per Petrum apostolis conferatur hæc ille. Sexto primatus Petri ostenditur apertissime ex illo Ioan. 13. ubi Christus pedes discipulorum loturus uenit ad Petrum & dixit ei Petrus. Tu mihi lauas pedes? super quo dicit gl. interli. Venit ad Petrum non post alios, sed prius ad primum apostolorum. Et Aug. in gl. Quis nesciat primum apostolorum esse beatissimum Petrum? Primus autem, ut in superioribus circa primam

primam rationem diximus, intelligendum est dignitate non uocatione. quia uocatione primus non fuit. Septimo primatus Petri ostenditur ex illo Ioan. ult. ubi Christus ascensus in cœlum præsentibus aliis apostolis soli Petro cum uerba curæ uniuersaliter committit dicens. Symon dilige me, & pascite agnos meos: pascite oues meas. Super quo uerbo inquit beatus Chryso. loco mei præpositus esto & caput fratrum tuorum. Ex quibus manifeste constat quod Christus beatum Petrum loco sui in ecclesia primatum singulariter habere uoluit. Octauo Petri primatus ostenditur ex eo, quod Christus doctrinam quam omnibus apostolis & discipulis tradebat per Petrum uoluit in alios deriuari. Vnde Math. 18. scribitur. Aspiciens Iesus in discipulos suos dixit Symoni Petro. Si peccauerit in te frater tuus uade & corripe eum inter te & ipsum. Non primatus Petri ostenditur ex eo quod ipse Petrus quasi semper aut respondere Christo, aut interrogare Christum pro omnibus discipulis solitus est. Vnde interroganti Christo discipulos. Vos autem quem me esse dicitis. respondit Symon Petrus dicens. Tu es filius Dei uiui. Math. 16. Super quo uerbo beatus Chryso. ita loquitur. De plebis opinione interrogat omnes: sed omnibus discipulis interrogatis Petrus tanquam os apostolorum, & caput pro omnibus respondet. unde sequitur. Respondens Symon Petrus, &c. Item interroganti Christo an apostoli cum aliis discipulis qui retro aberant abire uellent. respondit Symon Petrus, gl. unus pro omnibus. Domine ad quem ibimus: uerba Dei habes Ioan. 6. Præterea dicenti Christo. Et uos estote parati, quia qua hora non putatis filius hominis uenire. Solus pro omnibus interrogat an Christus doctrinam suam ad solos ipsos referebat discipulos an ad omnes dicens. Domine an ad nos dicis hanc parabolam an ad omnes. Luc. 22. Super quo inquit gl. Theophyli. Petrus cui committenda erat ecclesia quasi omnium curam gerens inquit. Vtrum ad omnes hanc parabolam protulisset. Item Christo dicente difficile fore diuites intrare regnum cœlorum, solus Petrus pro omnibus interrogat. Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te, quid ergo erit nobis &c. Math. 19. Super quo uerbo beatus Chryso. inquit. Qui clauis regni cœlorum acceperat de his quæ ibi sunt iam confidit & pro orbe terrarum interrogat uniuersa. Et sic de multis aliis. Quis ergo iam dubitabit attentata hac continuo interrogandi respondendi; pro omnibus licentia quam sibi Petrus uendicabat, ipsum Petrum apostolorum fuisse dignitate primum & præstantiorem auctoritate. Ait enim gl. in c. placuit dist. 16. illi in conuentu debere prius loqui cuius potior extat auctoritas. Decimo primatus Petri ostenditur ex his quæ Petrus post domini ascensionem præsentibus aliis apostolis ac consentientibus publice gessit. In primis quidem sicut habetur Actuum 1. Exurgens Petrus in medio fratrum ostendens ex ueteris testamenti scriptura alium loco Iudæ proditoris fore subrogandum in apostolatu inquit. Oportet ergo ex his uiris qui nobiscum sunt congregati testem resurrectionis eius nobiscum fieri unum ex istis. Plane hoc uerbum principis esse uidetur, quod beatus Chryso. testatur super illud. Exurgens Petrus in medio fratrum dixit. Petrus ut inflammatus & sicut ille cui a domino commissum erat ouile & ut princeps semper incepit sermonem. Item 120. erant & unum quæritur ex omni multitudine. Opportune uero primo Petrus huiusmodi rei dominatur, quia ipse omnes in præte acceperat. Ad eum enim dixerat Christus. Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Ceterum cum effuso spiritu

Septima

Octaua

Nona

Decima

Tertia ratio

Quarta

Qui

Sexta

Q i i

facto super discipulos in die Penthecostes & illis uariis linguis loquentibus multi iriderent illos dicentes eos multo repletos, Petrus presentibus aliis undecim discipulis eleuans uocem suam locutus est, ostendens eis Iohelis propheta testimonio eos non esse ebrios, sed spiritus sancto repletos; ut habetur Actuum 2. Quod autem hoc etiam in Petro primum designat ostendit glo. interlin. dicens. Loquitur pastor pro ouibus. Præterea Petrus Ananiam, & Zaphyram spiritus sancto mentientes, & apostolis sententiam mortis protulisse solus legitur dicens sic ad Ananiam. Cur tentauit Sathanas cor tuum mentiri spiritus sancto & fraudari de pretio agri? In qua re maxime primatus Petri ostenditur. Vnde glo. Quamuis ante pedes apostolorum Ananiam & Zaphyram scilicet partem pretii agri possiderent, tamen Petrus quasi princeps apostolorum loquitur. Pari etiam modo in Symonem magum offerentem pecuniam apostolis, ut potestatem haberet dandi spiritum sanctum; Petrus in illum condemnationis sententiam protulit, dicens. Pecunia tua tecum sit in perditionem, quia donum Dei exultimasti pecunia possideri Act. 8. ubi glo. interlin. super illud. Petrus autem dixit inquit sic. Petrus quasi princeps loquitur primus. Amplius sicut legitur Actuum 15. cum fieret magna inquisitio inter conuersos ad fidem, utrum conuersi ex gentibus circumcidi deberent, & alia legalia seruare, conuenerunt apostoli, & seniores uidere de hoc uerbo. Surgens autem Petrus dixit ad illos. Viri fratres uos scitis, &c. ubi Petrus protulit in concilio generali sententiam quod non tenerentur conuersi ex gentibus circumcidi aut legis ceremonias seruare. Quod etiam hoc fuerit signum primatus Petri ostendit glo. super uerbo. Surgens Petrus dicit sic. Præ omnibus quasi princeps loquitur. Ex his ergo gestis per beatum Petrum post ascensionem Christi quæ clarissima principatus Petri testimonia sunt, manifeste apparet, quod Petrus maior ac princeps apostolorum fuerit: cum non sit uerisimile quod beatus Petrus spiritus sancto repletus præcipuus humilitatis commentator alia præ aliis attentasset nisi ex officio sibi incumbere cognouisset & ceteris prælatum se fore non dubitasset. Ex quibus apertissime conuincitur error dicentium quod beatus Petrus apostolus non ratione alicuius maioritatis potestatis siue auctoritatis, sed ratione tantum alicuius uirtutis in eo præstantior ceteris præferatur apostolis.

Cap. VI. In quo inducuntur aliquæ rationes ad idem uidelicet ad probandum, quod Petrus apostolus primatum habuerit super apostolos.

LICET ad probandum beati Petri primatum, & superioritatem auctoritatis super apostolos ceteros, & per consequens omnes alios fideles, sufficere debeant sacræ scripturæ inducta testimonia; nihilominus ad ampliorem ueritatis illustrationem principatus beatissimi Petri apostoli illum apertis rationibus demonstrare curabimus. Primo sic. Ratione naturali dictante & experientia docente uidemus, quod quicunque sapiens pater familias habens plures filios ne familiam relinquat confusam & sine ordine, unum aliquem quasi primogenitum ceteris præponit quem facit hæredem uniuersalem, alios uero hæredes particulares sub eo, sicut Genes. xxvii. inquit Isaac filio suo Iacob cui primogenita dederat. Esto domi-

dominus fratrum tuorum. ergo uidetur quod similiter pater familias sapientissimus Christus cuius omnes credentes in eum filii sunt secundum illud Ioan. 1. Dedit eis potestatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine eius. qui etiam dicit ad apostolos omnes. Vos fratres estis. Math. 23. ita credendum est fecisse, ne familiam suam confusam sine rectore relinqueret, ut aliquem unum aliis apostolis præficeret prælatum ac pastorem. Huiusmodi autem Petrus fuit, ut sacræ scripturæ testimonia quæ in c. præcedenti induximus, apertissime designant. Vnde Cyrillus uir ac doctor clarissimus super illud Luc. 22. Ego rogauit pro te Petre, ut non deficiat fides tua, ita inquit. Christus omnis ceteris uenit ad Petrum ceteris prælatum. Secundo sic. Ille cui commissum est a Christo ceteros fratres suos deficientes, & titubantes in fide confirmare siue roborare uidetur primatum, & magistræ auctoritatem super alios a domino suscepisse. sed beato Petro apostolo commissum est a Christo ut ceteros fratres apostolos ac Christi discipulos si forte eos fluctuare, aut deficere a fide contingeret, in fide firmaret ac roboraret iuxta illud Luc. 22. Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Ergo beatus Petrus primatum habuit super apostolos. unde beatus Cyril. tractans præfatum uerbum. Tu aliquando conuersus confirma fratres tuos, quasi dicat postquam me negato ploraueris, & si penitueris corrobora ceteros fratres tuos cum te principem apostolorum deputauerim: hoc enim decet qui mecum robor es & petra ecclesiæ. Tertio sic. Ille cuius curæ, & regimini tempore apostolorum fuit totus grex dominicus commissus a Christo super omnes qui tunc erant & futuri erant de grege dominico, primatum habuit siue obtinuit: sed curæ & regimini beati Petri totus grex dominicus commissus est a Christo dicente Petro. Ioan. ultim. Symon pasce oues meas. inter has & illas non distinguens. & apostoli ipsi nequam extra gregem dominicum censendi sunt, sed intra computandi. ergo beatus Petrus primatum, & principatum habuit super apostolos. consequentia patet. Quarto sic. Caput super omnia membra primatum habere dinoscitur: sed beatus Petrus caput fuit apostolorum. unde Ioan. 1. inquit Christus Petro. Tu uocaberis cephas quod scilicet secundum græcam linguam caput sonat. Dicit enim beatus Anacletus, ut habetur in cap. sacrosanctæ distinct. 22. inter beatos apostolos quædam fuit discretio potestatis, & licet sint omnes apostoli, Petro tamen concessum est, ut reliquis omnibus præficeret apostolis, & cephas id est caput & principatum teneret apostolatus. Et eadem sententia colligitur ex illo cap. beati Leonis papæ. ita dominus distinct. 19. Ergo sequitur quod beatus Petrus primatum habuit super omnes alios apostolos. Quinto sic. Beatus Petrus potestatem acceperat a Christo regendi & gubernandi omnes apostolos, & ceteros fideles, teste beato Grego. & habetur in c. Petrus 2. q. 7. qui ait. Petrus potestatem regendi acceperat, & tamen idem apostolorum primus quærimonie contra eum a fidelibus factæ, &c. ergo sequitur quod beatus Petrus apostolus super omnes alios apostolos, & reliquos fideles habuit principatum. Sexto hoc idem apertissime habetur totius ecclesiæ testimonio quæ illi uni uersaliter decantat. Tu es pastor ouium princeps apostolorum, tibi tradidit Deus clauis regni cælorum.

Cap. VII. In quo ponuntur improbationes quædam aduersariorum contra fundamenta quæ inducta sunt cap. 5. pro primatu beati Petri.

ADVERSARIJ ueritatis ex opposito multipliciter insurgunt. Primo quidem fundamentales rationes inductas ex auctoritatibus sacræ scripturæ pro primatu beati Petri supra in 5. c. insufficientes esse ostendere nituntur. Et in primis dicunt quod ratio sumpta ex eo quod Mathæus apostolorum nomina describens. Mat. 10. inter apostolos Petrum primum nominat: non sufficienter probetur beatum Petrum habuisse primatum, quia pari ratione beatus Iac. dicendus esset maior beato Petro, eo quod Paulus ad Gal. 2. describens apostolos cum quibus fuerat Hierosolymis: Iacobum præferat beato Petro sic dicens. Et cum cognouissent gratiã quæ data est mihi Iacobus & cephas, & Ioannes qui uidebantur columnæ ecclesię dexteris dederunt mihi, & Barnabæ societatis, &c. ubi Petrum cepham uocat apostolus iuxta illud Ioan. 1. Tu uocaberis cephas. Ergo uidetur quod ratio illa non faciat fidem sufficientem quod Petrus primatum habuerit. Secunda etiam ratio illa non uidetur sufficienter probare primatum Petri quæ inducta est ex illo quod beatus Petrus dictus est fundamentum ecclesię: cum ei dictum est. Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, quia pariter idem de duodecim apostolis arguendum esset cum ipsi etiã fundamenta ecclesię dicantur. Vnde Apoc. 21. dicitur, quod murus ciuitatis. scilicet ecclesię habebat duodecim fundamenta & in ipsis erant nomina duodecim apostolorum, & ita uidetur quod ratio illa non sufficienter probet primatum beati Petri. Tertio etiam ratio illa non uidetur sufficienter probare primatum Petri quæ ex illo sumebatur quod consequenter dictum Petro legitur. Tibi dabo clauis regni cœlorum: quoniam hoc idem dictum est omnibus apostolis sicut legitur Mat. 18. Amen dico uobis quæcunq; ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcunq; solueritis super terram, erunt soluta & in cœlis. Clauis enim regni cœlorum nihil aliud uidentur quam potestas ligandi atque soluendi. Quarto nec illa ratio uidetur sufficienter probare primatum Petri quæ ex illo sumebatur Ioan. ult. Pasce oues meas, quia pascere oues specialiter non contingit, nisi tripliciter. scilicet doctrina salutari, uita exemplari, & disciplina seu correctione: sed quilibet istorum modorum pascendi oues Christi communis fuit omnibus apostolis. uniuersi enim apostoli omnes oues Christi doctrina pasce debuerunt, ipsa ueritate testante, quæ omnibus præcipit apostolis. Math. ult. di. Euntes docete omnes gentes baptizantes eos, &c. Omnes etiam debebant pasce uita exemplari Christo dicente illis. Mat. 5. Vos estis lux mundi. Et sequitur. Sic luc eat lux uestra coram hominibus, &c. De modo pascendi correctione disciplina habetur Ioan. ultim. ubi Christus dixit omnibus apostolis quorum remisistis peccata, remittuntur eis, &c. ergo uidetur quod Christus omnibus apostolis potestatem corrigendi alios commisit, & per consequens ratio illa non uidetur sufficiens ad probandum primatum beati Petri.

Cap. VIII. In quo ponuntur alia rationes aduersariorum contra beati Petri primatum ex euangeliis sumptæ.

AMPLIUS

AMPLIUS contra ipsam principalem conclusionem quam nos de primatu beati Petri super apostolos ceteros firmauimus, aduersarii multa obiiciunt & ex euangeliis. Primo sic. Omnes apostoli uidentur recepisse æqualem potestatem a Christo. ergo nullus eorum Christi institutione principatum habuit super alios. consequentia patet: quia par super parem nullum noscitur principatum habere. antecedens autem deducunt ex multis euangeliorum locis. Primo ex illo Math. 18. cap. Amen dico uobis quæcunq; ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlis. Secundo ex illo. Ioan. 20. Quorum remisistis peccata, remittuntur eis, &c. Ex quibus uerbis dicitur aduersarii manifeste patere, quod potestas ligandi, & soluendi equaliter data sit a Christo Petro & aliis apostolis. Quod etiam confirmari credunt aliquorum sanctorum patrum testimoniis. Primo auctoritate beati Anacleti papæ, qui ut habetur in c. in nouo dist. 22. inquit, quod ceteri apostoli cum beato Petro pari consortio præditi & honorem & potestatem acceperunt. Secundo auctoritate beati Cypriani qui ut habetur in c. loquitur dominus 24. q. 1. di. q. hoc ceteri apostoli erant quod Petrus fuit pari consortio præditi & honoris & potestatis. Secundo sic principaliter. Christus interdicit apostolis dominatum & principatû potestatis. ergo sequitur qd nullus inter eos habuit primatum super alios. consequentia patet, quia recipere potestatem super alios quam non debet in eos recipiens exercere, superfluum & uacuum est ac inutile, quod in operibus Christi qui summa sapientia est, esse non potest. antecedens patet ex illo Math. 22. ubi Christus inquit ita apostolis. Scitis quia principes gentium dominantur eorum & qui maiores sunt potestatem exercent in eos: non ita erit inter uos, & Marc. 10. idem habetur. Tertio sic. Luc. 22. dicitur de apostolis, quod facta est contentio inter eos quis eorum uideretur esse maior. Dicit autem eis Saluator. Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem habent super eos benefici uocantur, uos autem non sic: sed si quis maior est in uobis fiat sicut minor, & qui præcessor est sicut ministrator, &c. Ex ista auctoritate aduersarii arguunt dupliciter. Primo sic. Si apostoli de maiori parte i. honoris siue primatus contendebant, ergo sequitur qd nullus inter eos primatum habebat. patet consequentia: quia si habuisset cum eis fuisset notum non contendifsent super hoc. Secundo ex eo qd dominus contentionem resoluens dicit eis, ut singuli se minores singulis reputarent: sed hoc apostoli facere non potuissent si aliquis inter eos habuisset principatum: cum ipse seipsum aliis minorem estimare non posset cum ueritate. ergo uidetur qd nullus inter apostolos habuit principatum. Quarto sic. Si quis maior fuit inter apostolos, & princeps: ille potius dici deberet qui immediate Christo successit in ecclesia militante: in qua Christus pontificatum tenuit, & quam sui passione glorificauit, & ita ergo Iacobus alphæi potius Christi Vicarius, & eius successor nec ecclesię princeps dici deberet quam Petrus: sed hoc non. ergo uidetur qd nec Petrus principatum habuisse dicendus sit.

Cap. IX. In quo ponuntur aliquæ aduersariorum rationes ex epistolis beati Pauli collectæ.

ARGVNT consequenter aduersarii ex cap. 2. epistolę beati Pauli ad Gal. & maxime ex eo primo quod beatus Paulus de Christi apo

Q iii j

Arg. primum cuius, & sequentiũ solutiones puniuntur cap. 12.

Cõfirmatio

Secundũ

Tertium

Secunda pars

Quartũ

floris principalibus loquens ita dicit. Mihi enim qui uidebantur esse aliquid nihil contulerunt inter quos erat Petrus: sed etiam cum cognouissent quod creditum est mihi euangelium præputii id est prædicandum gentibus, sicut & Petro circumcissionis id est iudæis. qui enim operatus est Petro in apostolatu circumcissionis operatus est mihi inter gentes. dexteras dederunt mihi & Barnabæ societatis, ut nos in gentes, & ipsi in circumcissionem. Ex quo loco contra Petri primatum arguunt aduersarii ex quattuor capitibus.

Ratio prima quæ cū sequentibus soluitur ca. 13.

Primo ex illo quod ait Paulus. Nihil mihi contulerunt. Ex quo patet inquit glossi. quod non illis inferior fui qui a domino Deo adeo perfectus sum quod nihil esset quod in collatione perfectionis meæ addiderint, qui enim illis imperitus tribuit sensum dedit & mihi: hæc glossi. Ex hoc sic arguunt. Si Petrus princeps fuisset primatum habens inter apostolos, profecto Paulus, & ceteri in ecclesia potestatem habentes eam a Petro suscepissent: cum capitis sit influere sensum & motum regiminis ceteris membris omnibus.

Secunda

Secundo arguunt ex illo, ubi inquit apostolus. Cum cognouissent quod creditum est mihi euangelium præputii sicut & Petro circumcissionis, quia in hoc uidetur Paulus equiparare se Petro: cum innuat se potestatem recepisse inter gentes æqualem potestati Petri inter iudæos, maxime cum dicat glo. in hoc loco. Creditum est euangelium mihi fideli ita principaliter sicut & Petro. Non est autem dubium quin ista repugnent principatu Petri.

Tertia Quarta

Tertio arguunt ex illo quod ait apostolus, quod sibi & Barnabæ dexteras societatis dederunt. cum enim societas uideatur importare paritatem quandam non uidetur princeps nominandus socius subditi siue subiecti. Quarto ex illo quod sequitur. Ut nos in gentes & ipsi in circumcissionem. ubi uidetur Paulus restringere apostolatam Petri ad circumcissionem tantum. Ex quibus dicunt manifeste uideri quod ex institutione Christi Petrus non fuit Paulo nec aliis apostolis superior. Consequenter arguitur per aduersarios ex illo quod in præfato cap. ad Gal. 2. dicit apostolus sic. Cum autem uenisset Petrus in antiochiam in faciem ei resisti, quia reprehensibilis erat. Ex hoc arguunt quod Paulus nequaquam ita publicè ausus fuisset Petrum apostolum reprehendere si Petrus princeps eius fuisset aut superior: cum præceptum legis sit, Deutero. 21. Diis non detrahes & principi populi non maledices. Vnde beatus Hieronymus in hoc loco inquit, & habetur 2. q. 7. c. Paulus, quod Paulus Petrum reprehendit, quod non auderet nisi se non imparem sciret. ergo uidetur quod Petrus non fuit Paulo maior, & per consequens nec princeps apostolorum.

Quinta

Quinto arguunt ex illo quod ait apostolus, quod sibi & Barnabæ dexteras societatis dederunt. cum enim societas uideatur importare paritatem quandam non uidetur princeps nominandus socius subditi siue subiecti. Quarto ex illo quod sequitur. Ut nos in gentes & ipsi in circumcissionem. ubi uidetur Paulus restringere apostolatam Petri ad circumcissionem tantum. Ex quibus dicunt manifeste uideri quod ex institutione Christi Petrus non fuit Paulo nec aliis apostolis superior. Consequenter arguitur per aduersarios ex illo quod in præfato cap. ad Gal. 2. dicit apostolus sic. Cum autem uenisset Petrus in antiochiam in faciem ei resisti, quia reprehensibilis erat. Ex hoc arguunt quod Paulus nequaquam ita publicè ausus fuisset Petrum apostolum reprehendere si Petrus princeps eius fuisset aut superior: cum præceptum legis sit, Deutero. 21. Diis non detrahes & principi populi non maledices. Vnde beatus Hieronymus in hoc loco inquit, & habetur 2. q. 7. c. Paulus, quod Paulus Petrum reprehendit, quod non auderet nisi se non imparem sciret. ergo uidetur quod Petrus non fuit Paulo maior, & per consequens nec princeps apostolorum.

Cap. X. In quo sunt aduersariorum rationes contra Petri primatum sumptæ ex actibus apostolorum.

Corroboratio prima quæ improbat cū sequenti- bus c. 14.

Amplius errorem suum aduersarii firmare nituntur ex actibus apostolorum. Et primo ex illo. Actuum 1. ubi de electione apostoli Mathiæ agitur, quia si Petrus habuisset primatum inter apostolos non concurrisset cum eis ad electionem cuiuscumque; inferioris sed potius sua auctoritate instituisset: sed Petrus concurrat cum aliis apostolis ad electionem Mathiæ, ut habetur Act. 1. ubi dicitur quod undecim stauerunt duos. s. Ioseph qui uocabatur Barsabas qui cognominatus est iustus, & Mathiam,

thiam, & orantes dixerunt &c. Et sequitur. Dederunt eis sortes, & cecidit fors super Mathiam, & annumeratus est 11. apostolis. Et sic patet quod Mathias simul electus est a Petro & ab aliis. ergo sequitur quod Petrus non habuit aliquem primatum super apostolos. Secundo idem arguitur ex illo Act. 6. ubi de electione 7. diaconorum ita scribitur. Conuocantes autem duodecim multitudinem discipulorum dixerunt. Non est æquum &c. Et infra. Elegerunt Stephanum & alios sex & statuerunt eos ante conspectum apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus. Ex hoc arguunt sic. Si Petrus princeps apostolorum fuisset sibi præsentari debebant electi, & non omnibus apostolis, & ad ipsum & non ad omnes apostolos confirmatio siue manus impositio debuit pertinere, sed uidemus quod hoc non est factum sed æqualiter omnibus. ergo uidetur quod Petrus primatum inter apostolos non habuit. Tercio sic. Contra rationem esse uidetur quod inferiores mittant superiores. missio enim superioritatem importare uidetur in mittente respectu personæ missæ. Non est autem credendum quod apostoli aliquid egerint contra rationem, sed Actuum 8. habetur, quod cum audissent apostoli quod recepit Samaria uerbum Dei: miserunt ad illos Petrum, & Ioannem: ergo uidetur quod Petrus non fuit superior ceteris apostolis eum mittentibus.

Secunda

Tertia

Cap. XI. In quo respondetur ad improbationes factas contra fundamenta quæ inducta fuerunt cap. 7. pro primatu beati Petri.

FACILE patebit aduersariorum improbationes superius inductas contra ea ex quibus principaliter Petri principatum probauimus, nullius fore uigoris, cum ostenderit aliunde rationes nostras recepisse fundamentum, quam unde aduersarii arbitrati sunt. In primis quidem prima improbatio nulla est, non enim argumentati sumus Petrum apostolum primatum habuisse, quia inter apostolos primo fuerit nominatus, sed quia apostolorum primus fuerit nuncupatus. Ait enim sic euangelista. Duodecim nomina apostolorum sunt hæc, primus Symon qui dicitur Petrus. Dicitur autem primus, ut supra in c. 5. diximus. prioritatem apostolicæ, dignitatis non prioritatem temporis uocationis ad apostolatam. Vnde glossi. super hunc locum quæ est Rabani dicit sic. Symon, id est obediens qui propter primatum apostolici ordinis uocatur Petrus, id est firmus. Præterea quod beatus Paulus ad Gal. 2. prius nominauit Iacobum quam Petrum, hoc non ideo fecit quod Iacobus maior aut æqualis Petro fuerit auctoritate, sed ut dicit sanctus Thom. super epistolas ad Gal. quia episcopus erat hierosolymitanorum ubi hæc fiebant. Et ita dicit dominus Petrus de tarantasia super epistolas Pauli. Ceterum secunda improbatio nulla fuit, quia non argumentati sumus Petrum primatum habuisse, quia dicitur fuisse fundamentum siue Petri ecclesiæ, sed ideo quia singulariter Petrum aliis præsentibus apostolis Christum Petram nominauit ecclesiæ. Ex quo uidetur quod licet aliis apostolis commune fuerit cum Petro fundamentum esse ecclesiæ, ut aperte ad Eph. 3. habetur, & Apoc. 1. sicut infra plenius habebitur. Nihilominus Petrus post Christum principale fundamentum fuerit, & totius fundamentum ecclesiæ. unde beato Dyo. teste, Paulus fertur Petro uersus mortem di-

Contra primæ rationis improbatio nem.

Contra improbatio nem secundæ.

Contra
tertiæ
partis im
probatio
nem.

xiffè. Pax inquit tecum fundamētum ecclesiarum, & pastor ouium episcopof. Vnde Leo p'pa in sermone 3. consecrationis sue dicit, q' in Petro omnium fortitudo innuitur, & diuinæ gratiæ ita ordinatur auxiliū, ut firmitas quæ per Christum Petro attribuitur per Petrum apostolis conferatur, hæc ille. Tertio improbatio tertia nulla fuit, quoniam non probauimus Petrum primatum habuisse nec ex eo q' clauas a Christo acceperit, nec ex eo q' dictum fuerit illi. Quodcunque ligaueris, &c. sed ex eo q' ipsi singulariter aliis præsentibus apostolis Christus clauas regni cœlorum promittit, & prius tempore ipsi soli dicit. Quodcunque ligaueris super terrā &c. quā ipsi & aliis discipulis communiter dixerit. Quæcunque ligaueritis &c. Vnde ut dicit sanctus Tho. in 4. dist. 24. Quamuis omnibus apostolis data sit communiter potestas ligandi, & soluendi, tamen ut in hac potestate aliquis ordo significaretur primo soli Petro data est ut ostendatur q' ab eo in alios debeat deriuari. Hoc plane manifestum signum est primatus Petri. Ceterum ex differentiā etiam uerborum quibus Christus usus est cum Petro soli potestatem clauium dat & quibus usus est cum illi, & aliis communiter tribuit etiam ipse Petri primatus arguitur. Nam ad Petrum usus est his uerbis. Quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cœlis &c. Ad apostolos uero sic. Quæcunq; ligaueritis super terram, erunt ligata & in cœlo. Super quo dicit. Origenes. Apostolis inquit in cœlo, non in cœlis sicut Petro, quia non erant tantę perfectionis sicut Petrus. Et sic patet q' improbatio illa aduersariorum nulla sit. Quarto hoc idem facile ostenditur de improbatōe quarto loco facta, & hoc propter tria. Primo quia non sumus argumentati primatum beati Petri ex sola pastoralis curę commissione, sed ex eo quod præsentibus aliis apostolis nulla de illis mentione facta soli Petro Christus indefinite curam gregis sui committit, dicens. Symon Ioannis diligit me, pascere agnos meos, pascere oues meas. Vnde Theophilus in glo. ait. Præteriens autem dominus alios Petro de talibus loquitur, eximius enim erat apostolorū, & uertex collegii. Item beatus Greg. super Ioan. & sanctus Tho. adducit in gloss. super illud Ioan. 21. Accessit Symon & traxit rete. Petro autem sancta ecclesia est commissa, ipsi spiritualiter dicitur, Pascere oues meas. Nec obuiat huic quod Angu. dicit q' etiam hoc ad omnes dictum est, quia et si ad omnes apostolos dictum esse intelligatur, hoc tamen in Petri persona tanquam a quo in alios deriuanda erat potestas dictum est illis, per quod singularis prærogatiua primatus Petri demonstratur in hoc quod figuram gessit omnium aliorum. Vnde beatus Angu. super Ioan. dicit, q' totius ecclesiæ Petrus apostolus propter apostolatū sui primatum gerebat figurata generalitate personam. Secundo nulla est aduersariorum improbatio, quoniam licet modus ille pascendi communis fuisset omnibus apostolis non tamen æqualiter, cum discretio potestatis fuerit inter eos ut dicit beatus Anacletus in ca. sacrosancta dist. 22. Solus enim Petrus habuit in uniuerso orbe pascendi auctoritatem, utpote totius gregis dominici pastor. Alii uero non uniuersaliter, sed secundum mensuram taxandam, & limitandam per Petrum. Vnde gl. super illud 1. Petri 5. Pascite eam qui in uobis est gregem, dicit sic. Sicut dominus Petrum curam totius gregis habere iussit, ita Petrus sequentibus iure mandat ut eum quisque qui secum est gregem Dei sollicita gubernatione tueatur, hæc ibi. Hanc singularitatem præminentię Petri beatus Ambro. tangit super Lu. ca. ulti. exponens præfatum uerbum. Ioan. ulti. Petre amas

me

me &c. ubi sic dicit. Bene conscius sui non ad tempus assumptum sed iandudum Deo cognitum Petrus testificatur affectum, quis est alius qui de se hoc facile profiteri possit? & ideo quia solus proficitur ex omnibus, omnibus antefertur, hæc Ambro. Tertio potest dici quod falsum aduersarii alluunt cū arguendo dicunt quod pascere oues non contingit nisi tripliciter, quod patet ex glo. Ioan. ulti. quæ Alchuiui est sic dicentis. Pascere oues est credentes in Christo ne a fide deficiant confortare: terrena subsidia si necesse fuerit subditis providere, & exempla uirtutum cum uerbo prædicationis impendere, aduersariis resistere, errantes subditos corrigere, hæc glo. Patet ergo quod cura pastoralis beato Petro commissa plus continet auctoritatis quā illa contineant quæ Petro, & aliis apostolis simul dicta fuerunt. Sed de hoc plenius inferius habebitur.

Cap. XII. In quo respondetur rationibus supra ca. 8. factis contra beati Petri primatum quæ ex euangelio sumi uidebantur.

DATIS responsionibus ad improbatōes aduersariorum inductas contra principalia fundamenta ex quibus beatorum Petrum primatum habuisse inter apostolos ostendimus; iam reliquum est respondere rationibus quibus aduersarii primatum ipsum beati Petri impugnant. Et primo ad eas quæ ex euangelio uidebantur sumi. Et ad primam cum dicitur quod apostoli æqualem potestatem receperunt &c. Respondetur hoc alium ptum esse falsum. Et ad probationem quæ inducitur ex auctoritate Math. 28. & Ioan. ulti. respondetur, q' ex illis auctoritatibus nihil probatur, quoniam licet ex illis auctoritatibus habeatur quod potestas clauium sit data omnibus apostolis, nō tamē habetur q' equaliter data sit omnibus, sicut licet ut inquit apostolus ad Ro. 13. Non sit potestas nisi a Deo, non tamen sequitur q' omnibus rebus potestatem habentibus potestas æqualis data sit: & ita est in proposito. licet enim omnibus apostolis potestas clauium data sit, nihilominus tamen Petro qui caput & principes aliorum ordinabatur plenius data est, sicut ex gl. Mat. 16. superius inducta in c. 5. patet unde inquit sanctus Thom. in 4. dist. 24. Quamuis omnibus apostolis communiter data sit potestas ligandi, & soluendi, tamen ut in hac potestate aliquis ordo significaretur primo soli Petro data est; ut ostendatur quod ab eo in alios debeat ista potestas descendere, propter quod ei dicit singulariter. Confirma fratres tuos, & pascere oues meas, id est loco mei, ut (Chriso. dicit.) Præpositus & caput esto fratrum ut ipsi te in loco mei assumentes ubique terrarum te in throno tuo sedentem prædicent & confirment. Ad duas autem auctoritates consequenter inductas, scilicet sanctorū Anacleti, & Cypriani, in quibus dicitur quod apostoli pari consortio honoris &c. respondetur dupliciter. Primo quod cum dicitur Pari consortio &c. dicimus q' ly pari non dicit æqualitatem potestatis aut honoris sed similitudinem. unde exponendum est pari, id est communi siue simili potestate. Paritas enim nō tantū æqualitatem, sed etiā similitudinē in sacris litteris legitur designare. unde Leui. 18. dicitur. Cauete ne uos similiter euomat cū paria feceritis. gl. i. similia. Et q' in hac significatione nomē paritatis accipiendū sit in proposito ex sententiā beati Leonis papæ. qui scribēs ad Anastasium thessalon. episcopū ita dicit. Quoniam inter beatissimos apollo

Ad pri-
mum ar-
gum.
cap. 8.

Ad cōfir-
mationē.

in similitudine honoris fuit quædam discretio potestatis, & est omnium par esset electio uni tantum datum est ut ceteris præmineret. Ecce quod ibi Anacletus & Cyprianus dicunt, pari consortio honoris &c. Leo papa quasi exponens dicit in similitudine honoris. Secundo respondetur: quod ut supra dictum est in 1. li. & in glo. c. sacrosancta, distinct. 22. tangitur, duplex dicitur potestas. Quædam scilicet ordinis siue consecrationis, & quædam regiminis siue administrationis. Dicimus ergo quod paritas illa de qua loquitur Anacletus, & etiam Cyprianus accipienda est quantum ad dignitatem ordinis siue consecrationis, illa enim æqualis fuit omnibus apostolis, non autem intelligenda est quantum ad potestatem regiminis siue administrationis, quin in hac potestate Petrus superior & maior fuerit, & quod talis fuerit intentio præfatorum sanctorum patet ex eorum dictis nam Anacletus in c. præallegato, scilicet sacrosancta, distinct. 22. ita inquit. Inter beatos apostolos quædam discretio fuit potestatis, & licet omnes essent apostoli, Petro tamen concessum est a domino & ipsi inter se uoluerunt id ipsum ut reliquis omnibus præfesset apostolis, & cephas, id est caput, & principatum teneret apostolatus. Item hoc idem beatus Cyprianus designat 1. c. loquitur dominus 24. q. 2. ubi post uerba inducta ita subiungit. Sed ab unitate exordium proficiscitur ut ecclesia Christi una monstretur. Præterea patet ex eo quod infra huius ecclesiæ caput & potestatis originem dicit esse apostolicam sedem. Ex quibus clarissime ostenditur quod sententia horum sanctorum est Petrum primatum habuisse inter apostolos ac principatum habere in uniuersali ecclesia. Ad secundam rationem respondetur negando antecedens, & ad probationem ex ca. Math. 20. respondetur quod Christus non interdicit omnem dominatum ab apostolis siue principatum sed tantum dominatum quo gentiles, & homines mundani utuntur in subditos. Pro quo notandum iuxta sanctum Thom. in postilla sua super Math. exponendo prædictam auctoritatem, quod dominari dupliciter accipitur. Vno modo accipitur pro præesse, & hoc modo non loquitur Christus in præfato loco. Math. 20. nec talis dominatus interdicitur apostolis. Vnde Christus legitur dixisse Petro. Super plebem meam principem te constitui. Et de apostolis dicitur psal. 44. Constitues eos principes super omnem terram. Et de exercitio pastoralis præfidentie commissæ beato Petro dicitur. Ioan. ulti. Symon Ioannis pascæ oues meas. Alio modo dominari dicitur prout relatiuè dicitur ad seruum, unde sic dominari est idem quod seruiliter sibi subiicere seruum, & hoc modo sumitur in loco præallegato cum ait dominus. Principes gentium dominantur eorum &c. Principes enim constituti sunt ad hoc ut bonum procurent subditis. Si uero illos uolunt in seruitutem redigere tunc abutuntur principatu qui utuntur liberis ut seruis. Et quia hoc consuetum erat apud gentiles, & adhuc est apud aliquos dicit. Principes gentium dominantur eorum, id est in seruitutem redigunt sibi subditos secundum illud Ezech. 20. Principes tui in medio eius quasi lupi rapaces. & talis primatus siue dominatus interdicitur a Christo apostolis cum ait dominus. Non erit ita inter uos. Vnde beatus Chryso. super Math. pertractans hoc uerbum ita inquit. Principes mundi ideo fiunt ut dominantur minoribus suis, & abutantur uita eorum ad suas utilitates, & glorias. Principes autem ecclesiæ, ut seruiant minoribus suis, & ministrent eis quæcunque acceperunt a Christo ut suas utilitates negligant, & illorum procurent, hæc Chryso.

Ad secundum

Chryso. Ad tertiam rationem quæ sequitur ex illo Luc. 22. Facta est contentio &c. Respondetur ad primam partem negando consequentiam, dictum enim quod licet apostoli tunc nondum plene cognouerint quis inter eos post Christi corporalem abscessum ceteris præferere deberet, & ideo de hoc contenderent: non sequitur propter hoc quod Christi dispositione nullus inter eos maior esset præordinatus, immo hoc expresse innuit dominus cum ait. Qui maior est inter uos &c. Ad secundam partem eiusdem rationis respondetur quod Christus in uerbis illis non docuit apostolos ut singuli reputarent se singulis minores inferioritate officii seu auctoritatis, nec hoc Christus suo exemplo docuit qui dicit. Ioan. 13. ca. Vos uocatis me magister & domine & bene dicitis, sed hoc docuit ut quanto inter apostolos quis esset maior tanto esset humilior, secundum illud Ecclesiastici 3. Quanto maiores, tanto te humilia in omnibus. Ad quartam rationem respondetur cum dicitur quod ille debuit principatum habere inter apostolos qui immediate Christo successit in ecclesia &c. Respondemus quod uerum est intelligendo de successione tanquam generalis uicarius, unde iste solus fuit beatus Petrus qui tanquam generalis uicarius in toto orbe Christo successit & non Iacobus alpheus qui ab ipso Petro post Hierosolymis episcopus est ordinatus. Vnde sanctus Thom. exponens illud Ioan. ulti. Sequere me, dicit iuxta Chryostomum quod Iacobus licet post ascensionem Christi specialem curam illius loci habuerit: Petrus tamen uniuersalem totius ecclesiæ curam obtinuit. Quod autem Petrus Christo immediate etiam hierosolymis successerit patet ex hoc, quod ibi officia summi pontificis quo ad prædicationem, quo ad Mathiæ electionem, & quo ad alia superius expressa primo inter omnes exercuit, sicut supra in cap. 5. copiose monstratum est. uerum locus Hierusalem licet consecratione sanguinis Christi fuerit gloriosior, nihilominus tamen Roma pro successione summi pontificis fuit aptior, sicut inferius ostendetur. Hinc Petrus sedem specialem suam tandem Romæ elegit constituto Hierosolymis episcopo beato Iacobo: & hoc pulchrè siue conuenienter, ut dicit beatus Bernardus 2. lib. de consideratione ad Eugenium, ut ibi positus suscitaret semen defuncti fratris ubi occisus est ille, nam dictus est frater domini.

Ad tertium

Ad secundam partem.

Ad quartum

Cap. XIII. In quo respondetur rationibus sumptis ex epistolis Pauli.

Ad primam rationem sumptam ex prima parte auctoritatis inductæ ex apostolo ad Gal. 2. respondetur negando consequentiam, quoniam apostolus Paulus in prædictis uerbis non negat se aliquid auctoritatis a Petro suscepisse, sed tantum ostendit ueritatem euangelii sui collatione cum aliis apostolis & eorum approbatione, ascendit enim ut dicit in principio eiusdem c. post 14. annos a passione Christi Hierosolymam & contulit cum Petro, & aliis secum stantibus euangelium quod prædicabat in gentibus, & ostendit tria. Primo quod alii apostoli cum quibus contulit nihil in sua prædicatione correxerunt quasi falsum. Secundo quod nihil suppleuerunt uel addiderunt quasi diminutum. Tertio quod eum in societatem suam receperunt tanquam uerum apostolum: propter quod ex parte perfectionis doctrinæ, ut dicit gl. non fuit inferior aliis apostolis qui ita a Deo

Ad primam rationem cap. 9.

perfectus fuit ut nihil esset quod in collatione perfectionis suæ adderent. Dei enim perfecta sunt opera Deutero. 32. Et ita patet quomodo siue in quo Paulus non dicebatur inferior Petro, scilicet in duobus. Primo in hoc quod a Christo immediate erat institutus apostolus ut Petrus, & alii. Secundo in hoc quod a Deo perfectè instructus in euangelio erat sicut, & ipse Petrus. non autem dictus est par Petro in potestate iurisdictionis, quoniam non latebat ipsum Paulum Petrum caput esse ecclesiæ, unde eum uocat cephas quod caput secundum linguam græcam sonat, ut dicit beatus Isid. Ceterum licet Paulus non immediate a Petro apostolatus officium susceperit sicut nec alii apostoli sed a Christo immediate, non sequitur quod beatus Petrus non fuerit Pauli sicut & aliorum apostolorum princeps & prælatus. Sicut enim superius in c. præcedenti diximus, licet potestatem Christi reliquis apostolis contulerit, in ordine tamen ad Petrum contulit eis, cui primo singulariter ait. Tibi dabo clauis regni cælorum &c. In cuius signum beatus Paulus licet a Deo esset immediate gentium prædicator constitutus nihilominus ad Petrum uenit cum eo de euangelio suo collaturus, de quo Hyero. in epistola ad August. 22. Denique tantæ auctoritatis. Petrus fuit ut Paulus in epistola sua scribat. Deinde post tres annos ueni hyerosolymam uidere Petrum, & mansi apud eum diebus quindecim, rursumque in sequentibus post annos quattuordecim ascendi iterum hyerosolymam cum Barnaba assumpto, & Tito. ascendit autem secundum reuelationem, & exposuit eis euangelium quod prædicaui inter gentes, ostendens non habuisse securitatem euangelii prædicandi nisi Petri, & eorum qui cum eo erant fuisset sententia roboratum, hæc Hyero. Ad secundam rationem quæ ex secunda parte inductæ auctoritatis ad Gal. 2. assumebatur, respondetur negando quod per illa uerba Paulus æquiparare se uellet Petro in potestate regiminis quem sciebat rectorem constitutum, & caput totius uniuersitatis ecclesiæ nec Paulus credit Petri potestatem restrictam esse solum ad circumcisos, licet appropriate pro illo tempore ad illos specialiter uerbum prædicationis extenderet: quoniam Petrus in antiochia sedit, & in Hierusaleni, & multos conuertit ibidem, & alibi ex gentibus, sicut patet Actuum 12. de Cornelio, & 13. ubi reprehensus legitur a circumcisis fratribus quod ad gentes ingressus fuisset, & cum conuersis ex gentibus manducasset. Ad id autem quod gloss. dicit, quod ita principaliter sicut Petro erat sibi creditum euangelium. Respondetur quod ly principaliter ut exponit magister Nicolaus gorra in postilla sua super epistola Pauli dicit esse intelligendum quo ad officium prædicationis non quo ad officium prælationis: quod ex ipsis uerbis Pauli manifeste colligitur. paritas autem hæc potestatem ordinis quæ par fuit in apostolis, ut supra declarauimus respicit. non autem potestatem iurisdictionis. Ad tertiam rationem quæ ex tertia parte auctoritatis præfate assumebatur respondetur negando consequentiam. sicut enim ex hoc quod Christus Ioan. 20. cap. uocat apostolos fratres non sequitur quod non fuerit eis superior, similiter sicut nec ex hoc quod Papa episcopos uocat fratres in aliquo primatu apostolico derogatur. ita nec ex hoc quod Petrus frater, & socius dictus sit Pauli modo prædicto sequitur quod non fuerit princeps eius ac superior. Præterea falsum est quod assumitur, uidelicet quod princeps ac superior nunquam dicatur subditos habere socios nam 1. Reg. 23. cap. dicitur Iuit rex Saul & socii eius ad querendum Dauid

Ad secundam

Ad tertiã

Ad

Ad quartam rationem sumptam ex quarta parte supradictæ auctoritatis respondetur falsum esse quod Paulus crediderit Petri potestatem restrictam esse solum ad circumcisos, immo eius auctoritas, & potestas etiam ad gentes se extendit, sicut in responsione ad secundam rationem diximus, quod etiam manifeste colligitur. Actuum 10. ubi ostenso sibi lintheo pleno animalibus dictum est ei. Surge Petre occide, & manduca, ubi gloss. interli. ita dicit, id est recipe ad unitatem corporis ecclesiæ cuius Petrus princeps, & occide in gentibus quod fuerant, & fac quod es. Ad ultimam rationem quæ sumpta est ex illo loco in eadem epistola, ubi apostolus Paulus dicitur Petro in faciem restitisse, respondetur negando consequentiam, quoniam ex hoc quod Paulus restitit in illo casu Petro in faciem publice non sequitur quod maior aut par in auctoritate Petro fuerit, quoniam ubi imminet periculum fidei siue animarum subditi etiam publice possunt in faciem resistere prælatis suis ut beatus Gregor. inquit & habetur in cap. Paulus 2. q. 7. ubi ita dicit. Paulus dicit, seniorem ne increpaueris, sed hæc eius regula in eo referuanda est cum culpa senioris suo exemplo non trahit ad interitum corda iuniorum. Et hac inquit beatus Thom. in 2. 2. Paulus licet esset subditus Petri propter imminens scandali periculum circa fidem Petrum publice arguit. Et sicut gloss. dicit ad Gal. 2. cap. Petrus exemplum maioribus tribuit ut sicubi forte rectum reliquissent non dedignarentur etiam a posteribus corrigi. Id autem quod inducebatur. Deutero. 21. Diis non detrahas, & principi populi tui non maledices, non facit ad propositum, quoniam talis reprehensio nec est detractio nec est maledictio. Ad gloss. autem Hyero. dicentem quod Paulus Petrum reprehendisse non auderet nisi se illi non imparem sciret, dicit Gratianus in cap. Paulus. 2. quæst. 7. it. Hoc non de officio ecclesiasticæ dignitatis sed de paritate uitæ, & sanctitate conuersationis intelligitur, solus enim Petrus inquit inter apostolos primatum gerebat. sed melius uidetur dicendum iuxta sanctum Thoma. in 22. quæst. 34. ar. 4. quod Paulus erat par Petro quo ad fidei defensionem non quo ad dignitatem prælationis: quoniam de paritate uitæ conuersationis sanctitate non bene uidetur intelligendum, cum Paulus dicat. Nihil mihi conficius sum, sed non in hoc iustificatus sum 1. Corinth. 4. ubi gloss. magistri, ita ait id est non ideo me iustum puto, quia potest esse quod nescio, delicta enim quis intelligit, & quis gloriatur se mundum habere cor &c. humiliat se apostolus hoc dicens ut homo loquitur qui potest habere culpam nescius, hæc glo.

Ad quartam

Ad quintam

Cap. XIII. In quo respondetur rationibus aduersariorum quæ sumuntur capit. 10. ex actibus apostolorum.

AD rationem primam sumptam ex c. 1. Act. apostolorum respondetur negando consequentiã, & ratio est, quoniam licet Petrus non solus sed simul cum aliis elegerit Mathiã, non est factum ex defectu potestatis quæ fuerit in Petro ad electionem illam faciendã cum princeps apostolorum foret. Vnde super illud, Exurgens Petrus in media fratrum dixit, dicit

Ad corroboratiõnem primã ca. 30.

glo. interli. Pastor pro ouibus loquitur, sed factum est religiosa intentione pacis & unitatis causa. Quod manifeste beatus Chryso. exponens hunc locum super actus apostolorum proficitur ita di. Petrus ut inflammatus, & sicut ille cui a Christo commissum erat ouile, & ut princeps apostolorum semper primus incepit sermonem. uide autem quia Petrus omnia facit communi omnium uoluntate nihil agit princip aliter aut dominatiue. Et infra. Oportet ergo ex his qui nobiscum sunt uiris in omni tempore. quare ita palam omnibus loquitur? ne contentiosæ res fierent, & ad litem deuenirent. & ideo scandala uitabat. Quapropter incipiens dicit. Viri fratres oportet eligi ex uobis. multitudini populi electionem concedit, ut & ipse a contentione liberaretur, & aliis honor exhiberetur. Et infra. Quid ergo &c. Eum eligere non poterat? utique poterat: sed ne uideretur ipse gratiam dare, ideo non fecit. Et infra. Centum, & uiginti erant & unum quaerit ex omni multitudine. Opportune uero primus Petrus huiusmodi rei dominatur, quia ipse omnes in potestate acceperat. ad eum enim dixit Christus. Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos, hæc Chryso. Ex qua expositione beati Chryso. multa aduersariorum deliramenta confunduntur quæ ex falsa intelligentia libri actuum apostolorum conflata sunt. Ad secundam rationem quæ sumitur ex c. 6. de electione 7. Dyaconorum patet responsio ex responsione data ad rationem superiorem negando consequentiam, cuius ratio est: quoniam non obstat primatui siue principatui beati Petri quod ad id quod solus agere poterat, alii apostoli secum ad agendum conuenirent: cum hoc non ex eo factum sit quod alii apostoli maioris potestatis essent quam solus Petrus, aut quod Petrus egerit illorum adiutorio potestatis: sed factum est ita rationibus iam dictis iuxta beatum Chryso. uidelicet ut contentio uitaretur, ut honor etiam aliis exhiberetur apostolis, & ut in Petri obseruantia doctrina magistri sui resfulgeret. Qui maior est in uobis fiat sicut minister. Ad tertiam rationem sumptam ex c. 8. de missione Petri responderetur quod assumptum est falsum, uidelicet quod omnis missio importet superioritatem in mittente respectu missi. hoc enim fuit unum de fundamentis Arrii ad ponendum inæqualitatem substantiæ, & potestatis in diuinis personis, quia in scriptura sancta legitur & pater mittere, & filius & spiritus sanctus leguntur mitti. ut ex 4. de tri. beati Augu. aperte colligitur. Præfatum etiam fundamentum aduersariorum fuit unum de fundamentis armenorum contra primatum Romani pont. ut deducit dominus Richardus in lib. de quæstionibus armenorum, li. 7. ca. 3. Item quod sit falsum præsuppositum illud patet ex illo Math. 2. ubi dicitur. Herodes mittens tres reges magos qui uenerant adorare dominum in Bethleem dixit eis. Ite & interrogate diligenter de puero &c. & tamen clarum est quod Herodes nullam auctoritatis superioritatem habebat supra reges prædictos. Ceterum Genes. 41. dicit Ioseph fratribus suis. Mittite ex uobis unum ut adducat fratrem uestrum minimum. planum est quod huiusmodi missio non importabat superioritatem auctoritatis in mittentibus respectu missi. Dicitur ergo quod est missio uidelicet secundum auctoritatis imperium ut seruus mittitur a domino, quemadmodum rex mittit seneschalcum aut papa legatum. Alia est secundum consilium, ut consilarii siue senatus dicitur mittere regem ad bellandum. Istos duos modos missionis tangit sanctus Tho. in 1. parte q. 44. arti. Tertius modus est secundum auctoritatem amoris, sicut

Ad secundam

Ad tertiam

sicut quandoque focii aut etiam inferiores mittunt nuncium siue legatum ad regem siue papam aliquem maiorem inter eos, respectu cuius nullam habent auctoritatem prælationis sed tantum amoris. Qua distinctione habita potest dupliciter dici. Primo quod apostoli non miserunt auctoritatis imperio, sed miserunt eum prouidentia consilio suggerentes ei ut ipse iret utpote magis accommodus. Tum ratione auctoritatis. Tum quia præ ceteris maiori splendebat miraculorum gratia: Talis autem missio non dicit superioritatem auctoritatis in mittente. Et quod talis fuerit illa missio uidetur aperte colligi ex glossordi. eiusdem textus quæ dicit sic. Petrus Ioannem associat sibi, quia uirginitas ecclesiæ grata est & placet. plane si ista missio facta fuisset ab aliquo superiori non diceretur quod Petrus associat sibi Ioannem, sed diceretur magis quod Ioannes associatus sibi esset ab aliis. Secundo potest dici quod ista missio qua Petrus dicitur missus ab apostolis fuit, ut dicit dominus Vtricus in summa sua theologiæ, auctoritate amoris qui gradum nescit, non auctoritate prælationis, cum Petrus uertex fuerit apostolorum, hæc ille.

Cap. XV. Quod beatus Petrus non solum inter apostolos sed super omnes fideles in toto orbe terrarum habuit principatum.

QVOD uero beatus Petrus non solum aliorum apostolorum princeps fuerit, sed in totum Christianum orbem principatum, & prælationis habuerit auctoritatem, tam sacrarum scripturarum testimoniis quam rationibus efficacibus facile ostendemus. Imprimis ex eo quod Mat. 16. inquit dominus. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & tibi dabo clauas regni cælorum. Quod uerbum beatus Chryso. super Math. pertractans ita inquit, prout inducit sanctus Thom. Filius quod patris est & ipsius filii potestatem Petro uniuersaliter concessit ubique terrarum & homini mortali omnium quæ in cælo sunt dedit auctoritatem, dando ei clauas ad hoc ut ecclesiam ubique amplificet. Item super Actio. apostolorum idem beatus Chryso. ita propositum optimè confirmat. Petrus apostolus a filio super omnes qui filii sunt, potestatem accepit nõ ut Moyses in gente una sed in uniuerso orbe. Secundo idem trahitur ex illo Ioan. ulti. ubi Christus Petro ait. Symon Ioannis pasce oues meas inter has, & illas non distinguens, sed uniuersas eius curæ commendat. Vnde beatus Chryso. exponens hoc uerbum sic ait. Pasce oues meas, id est loco mei præpositus, & caput esto fratrum, ut ipsi te in loco meo assumentes ubique terrarum te in throno tuo sedentem prædicent, & confirmet. Tertio idem ostenditur ex illo Ioan. etiam ulti. c. ubi Christus ait Petro. Sequere me. Quod uerbum non tam intelligi debet de genere martyrii quam de ordine magistrarii. Nam & Andreas, & quidam alii præter Petrum in crucifixione secuti sunt Christum, sed solum sibi Petrum substituit dominus, & in officio uicarium & in martyrio successorem. Vnde sanctus Tho. exponens hunc locum de utroque dicit, uel secundum Chryso. Sequere me in prælationis officio, q. d. sicut ego habeo a Deo patre curam ecclesiam psal. 2. Postula a me & dabo tibi gentes &c. ita tu loco mei sis supra totam ecclesiam. Vnde Theophilus super eodem uerbo inquit. Per hoc quod dominus ait Petro, sequere

re me, cunctorum fidelium prælatus eum instituit. Et beatus Bern. ad Eugenium lib. 2. de consideratione cap. 6. ex hoc loco euangelii amplitudinem principatus apostolici probans ita illi inquit. Tu es cui traditæ sunt clauis regni cœlorum, cui oues traditæ sunt. Sunt quidem, & alii cœli iamtores, & gregum pastores, sed tu tanto gloriosius quanto, & differentius utrunque præ ceteris hæreditasti. Habent alii assignatos greges singuli singulos tibi uniuersi crediti sunt, unus unj nec modo ouum sed & pastorum, tu unus omnium. unde illud probetur quæris, ex uerbo domini cui non dico episcoporum sed apotolorum etiam sic absolute, & indistinctè totæ commissæ sunt oues. si me inquit amas, pasce oues: quas illius uel illius populi ciuitatis aut regionis aut certe regni? oues inquit meas cui non planum non designasse aliquas sed assignasse omnes? nihil excipitur ubi dicitur nihil, & forte præsententes ceteri discipuli erant cum committens ecclesiam uni unitatem omnibus commendaret in uno grege in uno pastore secundum illud. Vna est columba mea formosa mea perfecta mea, ubi unitas ibi perfectio, reliqui numeri perfectionem non habent sed distinctionem recedentes ab unitate. Inde est quoddam alii singulas sortiti sunt plebes scientes sacramentum. Denique Iacobus qui uocatur columna ecclesie una contentus hierosolymitana Petro uniuersitatem cedens. pulchrè uero ibi positus est suscitare semen defuncti fratris ubi occisus est ille. nam dictus est frater domini, porro sedente domini fratre quis se ingerat alter prærogatiuè Petri. ergo iuxta canones tuos alii in partem sollicitudinis, tu in plenitudinem potestatis uocatus es &c. Quarto eadem sententia colligitur ex illo Ioan. in eodem cap. ubi solus Petrus super mare uenire iussus est, per quod dabatur intelligi, quoddam totum mundum per mare designatum sub una ditione obtineret. Vnde beatus Bern. ubi supra ita præfato pontifici subinfert. Accipe illud quod nihilominus prærogatiuam tuam confirmat. Discipuli nauigabant, & dominus apparebat in littore, sciens Petrus quia dominus est in mare se misit, & sic uenit ad ipsum aliis in nauigijs uenientibus. Quid istud est? nempe signum singularis pontificii Petri per hoc non nauim unam ut ceteri quisq; suam, sed seculum ipsum suscepit gubernandum. Mare enim seculum, naues ecclesie. Hinc est etiam quoddam altera uice instar domini gradens supra aquas unicum se Christi uicarium designauit, qui non uni populo sed cunctis præesse deberet, siquidem aquæ multæ populi. itaque cum quibusque ceterorum sua tibi una commissa est nauibus facta ex omnibus ipsa uniuersalis ecclesia toto orbe diffusa. Hæc Bern. Quinto pontificatus apostolici uniuersitas ostenditur ex eo quod consequenter in eodem euangelio Ioannis sequitur, ubi legitur Petrus solus ascendisse, & traxisse rete in terram plenum magnis piscibus. Super quo beatus Greg. rationem assignans huiusmodi inquit. Ipsi enim sancta ecclesia est commissa, ipsi dicitur spiritualiter, pasce oues meas. hoc autem ipse nunc præfiguratur in opere, nam pisces ad soliditatem littoris pertrahit, quia stabilitatem æternæ patriæ fidelibus ostendit. Sexto idem ostenditur ex illo Act. 10. ubi soli Petro ostensum est lintheum submissum de cœlo, & super eum solum submissum, in quo erant omnia quadrupedia, & serpentina terre, & uolatilia, & sibi soli dictum est de omnibus illis animalibus. Surge Petre occide, & manduca. Quod lintheum nemo ambigit uniuersum mundum cum cunctis hominibus diuersorum rituum designare. nec dubium quin occidere, & manducare non aliud erat

quàm

quàm pertueros mores in ipsis præcindere, & eos in sua persona toti incorporare ecclesie, ut satis colligitur ex glo. interli. Vnde & beatus August. tractans hoc uerbum super illud psalm. 30. Potabunt omnes bestie agri, ad propositum nostrum de extensione principatus Petri in omnes homines fideles quarumcunque nationum ita loquitur. Quattuor enim lineis uas submissum est de cœlo Petro ubi erant omnis generis animalia, & sonuit ei uox. Surge Petre macta, & manduca, omnes enim mactat Petrus in eo quod mali sunt, & manducat in corpus ecclesie traiciendo. Et infra. Omnes enim erant in archa, omnes in disco, omnes mactat Petrus, & manducat omnes. Hæc August. Septimo hoc idem ostenditur ex illo quod ecclesia per totum orbem in festo beati Petri apostoli dicit ad Petrum. Tu es pastor ouium princeps apotolorum, tibi tradidit Deus omnia regna mundi. Octauo ex illo quod in eadem historia fertur dominus dixisse Petro. Symon Petre antequam de nauis uocarem te noui te & super plebem meam principem te constitui. plebs autem Christi tota uniuersalis ecclesia dicitur. Relinquitur ergo ex inductis sacræ scripturæ testimonijs clarissimum, quoddam beatus Petrus fuit, & nunc eius successor habet auctoritatem prælationis super totam ecclesiam Christi ut ueraciter sit seruus ille. de quo dicit Christus Luc. 12. Fidelis seruus, & prudens quem constituit dominus super familiam suam glo. dicit, i. ecclesiam. Nouo hoc idem ostenditur ex concilio calcedonen. quod sanctus Thomas in tractatu contra errores græcorum in c. 67. inducit ad hoc probandum scilicet quoddam prædictus Christi uicarius in totam ecclesiam uniuersalem prælationem obrineat. Legitur enim in calcedonen. concilio quoddam tota synodus Leoni papæ acclamauit. Leo sanctissimus apostolicus, & ycomenicus, id est uniuersalis patriarcha per multos annos uiuat. Item inducit Cryso. super Ioan. dicens. Iacobus localiter in loco terminat, Petrum autem totius orbis ordinat magistrum & doctorem. Hoc etiam ratione sic ostenditur. Princeps lex & finis uidentur sic commensurata ut sibi uicem par sit uniuersalitati, & extensionis principatum, scilicet regulatiuum, medium quo, & finis ad quem, sed sic est quoddam lex euangelica secundum quam pontifex ecclesiasticus regit ecclesiam, & finis quem intendit in regimine ecclesie ipse princeps ecclesiasticus, scilicet suprema beatitudo se extendit ad omnem hominem fidelem, ad omnem sexum, & ad omnem statum. ergo ad omnes fideles cuiuscunque conditionis, & status existant congregatos simul localiter siue dispersos per orbem extenditur auctoritas regiminis, & administrationis summi pontificis. Ex quibus apertissimè conuincitur error dicentium beatum Petrum siue Romanum pontificem non habere primatum siue principatum super totam ecclesiam. De cuius erroris grauitate beatus Tho. contra errorem græcorum in ca. 66. ita loquitur. Similis autem error est dicentium Christi uicarium Romanæ ecclesie pontificem non habere uniuersalis ecclesie primatum, errori dicentium spiritum sanctum a filio non procedere. Ipse enim Christus Dei filius suam ecclesiam consēcrat, & sibi consignat spiritum sancto quasi suo caractere, & sigillo, ut ex suprapositis auctoritatibus manifeste habetur, & similiter Christi uicarius suo primatu, & prouidentia uniuersalem ecclesiam tanquam fidelis minister Christo subiectam conseruat. hæc sanctus Tho.

Cap. XVI. In quo ponuntur aduersariorum obiectiones contra id quod dictum est quod Romanus pontifex habeat uniuersalis ecclesiæ primatum; & responso ad illas.

Arg. primum

Secundū
Tertium

Ad primū

Ad secundū
& tertium.

ADVERSVS prædicta arguunt aduersarii ex aliquibus auctoritatibus sanctorum. Primo ex ca. Primæ sedis 99. dist. ubi ex concilio aphricano habetur, quod primæ sedis episcopus non appelletur princeps sacerdotum aut summus sacerdos aut aliquid huiusmodi, sed tantū primæ sedis episcopus. Secundo arguunt ex ca. Nullus ea dist. in quo habetur quod Romanus pontifex non appelletur uniuersalis. Tertio ad idem arguunt ex ca. sequenti ecce. in quo beatus Greg. uniuersalem se uocari prohibet. Sed istis non est difficile respondere. Ad primam enim dicimus quod non sit ad propositum, quoniam ca. illud non loquitur de episcopo primæ sedis simpliciter quæ est Romana sed de primæ sedis, scilicet patriarchalis pontifice. Vnde glo. supra illud ca. ita habet. Primæ, id est patriarchalis, alias Papa bene. Eodem modo exponit dominus archidiaconus dic. Primæ sedis, id est patriarchalis. Ad alia duo sequentia quæ loquuntur de Romano ponti. dicimus: quod non ideo prohibitum est Romanum pontifi. uocari uniuersalem quia non sit uniuersalis pastor totius ecclesiæ, & caput uniuersalis ecclesiæ, cum in concilio calcedonen. acclamatum legatur beatissimo Leoni papæ uiuat Leo sanctissimus ycomenicus. i. uniuersalis patriarcha. Præterea multi sancti pontifices ita se nominasse in suis epistolis leguntur. unde beatus Sixtus scribens omnibus episcopis ita in 2. epistola ut recitat beatus Isid. in lib. pontificum loquitur. Sixtus uniuersalis apostolicæ ecclesiæ episcopus omnibus episcopis &c. Item sanctus Victor papa in epistola de pascha, & baptismo Theophilo Alexan. directa sic scribit. Victor Romanæ ac uniuersalis ecclesiæ episcopus. Item sanctus Eleutherius in epistola quâ uniuersis episcopis per Galliæ provincias scribit dicit sic in fine. Huius rei gratia uniuersalis nobis a Christo Iesu commissa est ecclesia. Sed ideo prohibetur uocari uniuersalis; tum propter humilitatem; tum quia non præficatur cuilibet particulari ecclesiæ ut proprius, & spiritualis illius ecclesiæ rector, & immediatus administrator. unde sanctus Thom. in lib. contra impugnantes religionem ad hoc cap. respondens dicit sic. Quod autem Papa uniuersalem pontificem se prohibet nominari non ideo hoc est quod ipse non habeat auctoritatem immediatam, & plenam in qualibet ecclesiæ: sed quia non præficatur cuilibet particulari ecclesiæ ut proprius, & specialis illius ecclesiæ rector: sic enim cessarent omnium aliorum pontificum potestates, & hoc cap. inductum nullus pro ratione inducit, hæc sanctus Thom.

Cap. XVII. Quibus rationibus beatus Petrus fundamentum ecclesiæ dictus est.

POSTQVAM probatissimis testimoniis ostendimus beatum Petrum apostolum inter apostolos habuisse primatum, & ecclesiæ principem ac rectorē a Christo institutum esse, perferat alimur cōsequenter qui-

quibus de causis fundamentum ecclesiæ dictus sit. Dicimus autem quod etiam omnibus apostolis fundamentum uocabulum attributum legamus iuxta illud psalm. 86. Fundamenta eius in montibus sanctis, gloss. i. in apostolis Et Apoc. 21. dicatur. Murus ciuitatis, id est ecclesiæ habens fundamenta duodecim & in ipsis duodecim nomina duodecim apostolorum. Et hoc quia omnes apostoli fundauerunt ecclesiam in fide, & doctrina Christi. Sicut fundauerat apostolus Paulus qui dicebat 1. Corin. 3. Ut sapiens architectus fundamentum posui, gloss. fidem Christi non aliam. Nihilominus singulari quadam prærogatiua beatus Petrus post Christum fuit & dictus est ecclesiæ fundamentum. Vnde Mathei 16. ita Christus singulariter Petro loquitur. Ego dico tibi Petre quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Quod uerbum pertractans beatus Hyero. in commentario ita inquit. Tu mihi dixisti, tu es Christus filius Dei uiui, & ego dico tibi sermone non casso & nullum opus habente sed dico tibi quia meum dixisse fecisse est, quia tu es Petrus. sicut enim lumen apostolis donauit ut lumen mundi appellarentur, & cetera quæ a domino dicta sunt uocabula, ita & Symoni qui credebat in petram Christum, Petre largitus est nomen, ac secundum Metaphoram petre recte dicitur ei ædificabo ecclesiam meam super te, & hoc est quod sequitur, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, hæc Hyero. Percurrentes autem nos plures sanctorum patrum expositiones, & commentaria, inuenimus multis rationibus siue considerationibus nomen fundamenti siue petre Petro conuenientissimè apertissimeque attributum. Primo quidem ratione illius gloriosissimæ confessionis, qua Christum præ ceteris omnibus apostolis Christum confessus est dicens Mat. 16. Tu es Christus filius Dei uiui. Confessio certe omni laude digna, in qua totius ecclesiæ fides offertur, ut inquit August. Christum enim & Deum uerum ac hominem uerum constat, ut inquit gloss. Confessio certe salutifera ac necessaria, absque qua nullus cælorum regnum ingreditur, ut inquit gloss. Hanc rationem tangit beatus Maximus in sermone apostolorum Petri, & Pauli qui incipit. Gloriosissimos Christianæ fidei principes, ita dicens. Hic est Petrus cui Christus dominus communionem libenter indulgit: ut enim sicut apostolus Paulus edocuit: petra autem erat Christus, ita per Christum Petrus factus est petra, dicente enim domino. Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Nam sicut in deserto iussu dominico sitienti populo aqua effluxit e petra, ita uniuerso mundo perfidie ariditate lassanti de ore Petri fons salutiferæ confessionis emerfit, hæc ille. Et Leo sanctissimus in sermone 2. ordinationis de hac Petri confessione ita loquitur. Tu es Christus filius Dei uiui, quoridie Petrus dicit, & omnis lingua quæ dominum confiterur magisterio huiusmodi uocis imbuitur. Hæc fides diabolum uincit, & captiuorum eius uincula dissoluit. Hæc exutos mundo inferit cælo, & portæ inferi aduersus eam præualere non possunt. Tanta enim diuinitus soliditate munita est ut eam nec hæretica unquam corrumpere prauitas nec Pagana potuerit superare perfidia. Secundo beatus Petrus dictus est conuenientissimè ecclesiæ fundamentum quia primus in nationibus fidei iecit fundamenta, ut inquit Ambro. in cap. Fidelior. 1. dist. Siue ut inquit beatus Anaclerus in cap. In nouo dist. 21. Primus ad fidem uirtute suæ prædicationis adduxit uerboque instituit. ipse enim apostolus Petrus primos Iudæos, primos gentiles post Chri-

isti ascensionem ad Christi fidem conuertit, unde die penthecostes ob eius exhortationis uerbum circiter Iudæorum tria millia conuersa baptismi sacramentum suscepisse leguntur. Act. cap. 2. ac deinde Cornelium Centurionem gentilem, & suos quasi gentium primitias baptizasse actum: hystoria testatur. Tertio Petrus dictus est ecclesiæ fundamentum propter constantiam singularem ac insuperabilem fidei firmitatem, de quo beatus Leo Papa tractans in sermone. i. consecrationis suæ illud Lucan. 22. Ecce Symon Sathanas expetiuit uos, ita loquitur. Commune erat omnibus apostolis periculum de temptatione formidinis, & diuinæ protectionis auxilio pariter indigebant, quoniam diabolus omnes cupiebat elidere, & tamen specialis a domino Petri cura suscipitur, & pro fide Petri propriè supplicatur tanquam aliorum status certior sit futurus si mens principis uicta non fuerit in Petro, ergo omnium fortitudo munitur, & diuinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, ut firmitas quæ per Christum Petro attribuitur per Petrum apostolis conferatur. Quarto beatus Petrus conuenientissimè ecclesiæ dicitur fundamentum, quoniam aliorum omnium factus est fundamentum, & firmamentum, unde dominus ait Luc. 22. Tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Quod uerbum pertractans beatus Amb. lib. 1. Homeliarum, & habetur in ca. Fidelior di. l. ita inquit. Fidelior factus est Petrus postquam fidem se perdidisse defleuit atque ideo maiorem gratiam repperit quam amisit. tanquam enim bonus pastor tuendum gregem accepit, ut qui sibi ante infirmus fuerat fieret omnibus firmamentum, & qui se interrogationis temptatione mutauerat ceteros fidei stabilitate fundaret. hæc ille. Item Theophilus tractans præfatum uerbum Confirma fratres tuos ita inquit. Hoc enim decet te qui mecum robur es & petra ecclesiæ. Item Chryso. super illo uerbo Math. 16. Tu es Petrus &c. ita proposito nostro alludit sic dicens. Vide qualiter Christus reducit Petrum ad excelsum de ipso intelligentiam. hæc enim promittit quæ sunt propria Dei solius, scilicet soluere peccata, & ecclesiam immutabilem siue non conuertibilem inter tot persecutionum & tempestatum procellas facere. Ad idem beatus. Hilarius super eodem uerbo ita loquitur. Est autem in nuncupatione noui nominis felix ecclesiæ fundamentum digna ædificatione illius petra quæ inferi leges, & tartari portas, & omnia claustra mortis dissolueret, hæc ille. Item Damasus Papa scribens Stephano archiepiscopo sic inquit ad propositum. Sicut fratres charissimi firmamentum a Deo fixum, & immobile atque titulum lucidissimum suorum sacerdotum, id est omnium episcoporum apostolicam sedem esse constitutum, & uerticem ecclesiarum. tu es enim sicut diuinum pronunciat ueraciter uerbum, Petrus, & super firmamentum tuum ecclesiæ columnæ quæ episcopi intelliguntur, confirmatæ sunt, & tibi claues regni cælorum commisi atque ligare, & soluere potestatem & quæ in cælis sunt & quæ in terris promulgauit, hæc ille. Item Leo papa in sermone 3. ordinationis suæ pertractans illud Math. 16. Et ego dico tibi quia tu es Petrus &c. ita pulchrè ad propositum loquitur. Ego dico tibi, hoc est, sicut tibi pater meus manifestauit diuinitatem meam, ita & ego notā facio tibi excellentiam tuam, quia tu es Petrus; i. cum ego sum inuiolabilis petra, ego lapis angularis qui facio utraque unum ego fundamentum præter quod nemo potest ponere aliud, tu quoque petra es quia mea uirtute solidaris ut quæ mihi potestate sunt propria: sint tibi mecum participatione communia, & super hanc petram

ædi-

ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam, super hanc inquit fortitudinem æternam extruam templū, & ecclesiæ meæ cælo inferenda sublimitas in huius fidei firmitate confurget, hæc ille. Ad idem est beatus Grego. Papa in epistola ad syracusanum episcopum. Quis nesciat sanctam ecclesiam in apostolorum principis soliditate firmatam, qui firmitatem mentis traxit in nomine ut Petrus a petra uocaretur cui ueritatis uoce dicitur. Tibi dabo claues regni cælorum. Item Pasce oues meas. Itaque cum multi sint apostoli pro ipsorum principatu sola apostolorum principis sedes in auctoritate conualuit. Quinto ecclesiæ fundamentum Petrus dictus est propter eius cathedræ insuperabile magisterium, in qua ut in ca. In sede. & in ca. Hæc est fides 24. q. 2. habetur extra maculam semper est catholica seruata religio. Quocirca beatus Hiero. in cap. Quoniam uetus. Ibidem clamat cathedræ Petri communionem consocior: super illam petram ecclesiam fundatam scio: quicumque extra hanc domum agnum comederit prophanus est: qui in archa non fuerit, peribit regnante diluuiio. Et Cyprianus qui cathedram Petri supra quam fundata est ecclesia deserit, in ecclesia esse non confidat. Sexto Petrus ecclesiæ fundamentum dictus est ratione sui primatus, cuius sedis auctoritas quoddam fundamentum est ecclesiæ ut dicit sanctus Tho. in fine 2. lib. sententiarum. Sedes enim Petri prima est a Christo, & super Christum fundata, ut in cap. Omnes dist. 22. a qua ipsa uniuersi ordinis ecclesiastici dispositio pendet ac totius ecclesiastici ædificii altitudo post Christum confurget. Ipsa enim est quæ ut ait Nicolaus Papa in ca. Omnes dist. 22. Omnes siue patriarchæ in cuiuslibet apicem siue metropolitæ primatus aut archiepiscopatum cathedras uel ecclesiarum cuiuscunque ordinis dignitate instituit ac fundauit. illam uero solus ipse fundauit, & supra petram fidei mox nascentis erexit qui beato Petro æternæ uitæ clauigero terreni simul, & cælestis imperii iura commisit. Et hoc modo uidetur intelligendum illud quod Damasus in sermone de transfiguratione respondens Petro dicenti. Bonum est nos hic esse faciamus hic tria tabernacula dicit. Non te dominus tabernaculorum sed uniuersalis ecclesiæ constructorem constituit. Quocirca ut beatus August. in sermone quodam qui legitur in festo cathedræ sancti Petri inquit. Rectè ecclesiæ natalis sedis Petri colunt quam apostolus pro ecclesiarum salute suscepit dicente domino. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Petrum itaque fundamentum ecclesiæ nominauit, & ideo digne hoc fundamentum ecclesia colit supra quod ædificii altitudo confurget, hæc August. Item idem beatus August. in sermone quodam apostolorum Petri & Pauli qui de beato Petro loquens ita inquit. Petrus audire meruit tamen dico tibi quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Dignus certe qui ædificandis in domo Dei populis lapis esset ad fundamenta, columna ad sustentaculum, clauis ad regnum. Item idem August. & habetur in ca. pudenda inquit 24. quæst. 1. quod ecclesia est fundata in radice apostolicæ sedis. Septimo beatus Petrus dictus est fundamentum ecclesiæ ratione irrefragabilis firmitatis iudiciorum suæ apostolicæ sedis. De quo Origen. in gloss. super illud Math. sedecim. Quodcumque ligaueris, &c. dicit sic. Vide quantum potestatem habet petra supra quam ædificatur ecclesia, ut etiam iudicia eius maneant firma quasi Deo iudicante per ipsam. Item Maximus in sermone apo-

R iij

sto'o um Petri & Pauli qui incipit. Beatissimorum apostolorum, &c. de hoc ita inquit. Quid etiam de Petro referam cuius est a Deo tanta approbata iustitia, tantaque ei attributa est potestas iudicandi ut in arbitrio eius poneretur cœleste iudicium? perspicite ergo, & æstimare quanto sit nobis Petrus apostolus honore, reuerendus cuius sententiam in terris prolatam sempiterni iudicis æquitas non repellit. Et beatus Bernar. in sermone quodam apostolorum Petri & Pauli qui incipit. Petrus apostolorum princeps unus est quem prænobilitant singularis primatus insignia, clauicularius regni, cœlorum lingua, fidei fundamentum, consummatus honor, & dignatio gloriosa, hominem in terris positum in cœlis imperare, & inter angelorum choros iudicariæ potestatis exercere uirtutem, & in terra ligandi, & soluendi, nullus angelorum possidet, adest Petrus & ad eius arbitrium uniuersitas orbis ligatur & soluitur, & præcedit Petri sententia sententiam redemptoris: quia non quod Christus hoc ligat Petrus, sed quod Petrus hoc ligat Christus, ipso ad ipsum artestante: Quodcunque ligaueris &c. O quam potens dignitas, quam digna potentia, iudicabit Petrus, & omnipotens Petri, iudicia confirmat, & est in manu Petri manus altissimi, solusque ille efficitur familiaris Christi qui Petri familiaritatem habuerit, hæc ille.

Cap. XVIII. In quo aduersariorum obiectiones quædam ponuntur contra hoc quod dictum est quod Petrus apostolus ecclesiæ catholicæ fundamentum uerè dictus sit.

ADVERSARIi primatus apostolici hostes sanctorum patrum doctrinis non consentientes alium quam Christum dici ecclesiæ fundamentum non ferentes ausique dicere quod beatus Petrus uerè non fuerit dicendus fundamentum ecclesiæ: talibus nituntur probare rationibus. Primo sic. 1. Corin. 3. Paulus apostolus inquit. Vnusquisque uideat quomodo ædificet. fundamentum enim aliud nemo ponere potest præter illud quod positum est Christus Iesus, ergo manifeste apparet quod nullus alius potest ueraciter poni fundamentum ecclesiæ. Secundo in glo. interli. super illud Math. 16. Tu es Petrus, habetur sic. A me petra ita tamen ut mihi retineam fundamenti dignitatem, & tu super me ordinabis lapides mundos & abicies leprosos. Ecce quod Christus retinet sibi dignitatem fundamenti, ergo sequitur quod nec Petrus nec alius apostolus fundamentum ecclesiæ dicendus sit. Tertio idem arguitur ex expositione, quam beatus Augu. ponit in de uerbis domini homel. 13. ubi tractans illud Math. 16. ita inquit. Tu es ergo inquit Petrus, & super hanc Petram quam confessus es ædificabo ecclesiam meam, super me ædificabo te, non me super te. Et super Ioan. dicit, Non super petram Petrum, sed super petram Christum ædificasse ecclesiam, ergo idem quod prius. Quarto sic, unus ædificii non est nisi unum fundamentum, sed ecclesiæ ædificium unum est, cū ecclesia una sit, ergo sequitur quod illius unum tantum sit fundamentum dandum. si Christus, & non plura. Quinto sic fundamenti non est aliud fundamentum, quia sic esset processus in infinitum, sed Petrus habet fundamentum sui. si Christus: pater ex dictis beati Aug. ergo ipse non potest dici alterius. si ecclesiæ fundamentum. Sexto sic fundamentum est prius eo cuius est fundamentum, sed Petrus non potest

test dici prior ecclesia quæ ab ipso Abel iusto dicitur incepisse. ergo sequitur quod Petrus nullo modo potest dici uere fundamentum ecclesiæ.

Cap. XIX. In quo respondetur ad superiores obiectiones aduersariorum.

NON parum certe admirandum est quod aduersarii inter tot sanctorum patrum luminaria scilicet splendidissima testimonia tanta circitate laborant, ut Petrum apostolum præsumant fundamentum ecclesiæ negare, nihilominus tamen respondeamus ad rationes eorum. Ad primam quæ sumitur ex apostolo 1. Corin. 3. respondetur quod Christus est primum & præcipuum fundamentum ecclesiæ, utpote a quo ecclesia principaliter dependet & sustentatur, & præter hoc fundamentum nemo potest aliud ponere tanquam primum & principale: nihilominus apostoli secundo dicti sunt fundameta, & inter eos principaliter & maxime beatus Petrus, ut uisum est supra. Vnde apostolus Paulus, ut beatus Dionysius testatur, fertur dixisse beato Petro uerius mortem. Pax tecum fundamentum ecclesiarum pastor ouium Christi, unde ly præter in auctoritate apostoli magis uidetur nota anthonomasiæ quam sit nota exclusionis, sicut ibi. Tu solus sanctus. Huius sententiæ est doctor egregius Aug. super psal. 76. ita di. Ut noueritis quod fundamentum Christus sit primum & maximum. fundamentum inquit apostolus, nemo potest ponere aliud præter id quod positum est quod est Christus Iesus, quomodo ergo fundamenta prophetæ & apostoli, & quomodo fundamentum Christus Iesus quod ulterius nihil est, quomodo putamus nisi quem admodum aperte dicitur sanctus sanctorum sic figuratè fundamentum fundamentorum. si ergo sacramenta cogites Christus sanctus sanctorum, si gregei subditum cogites Christus pastor pastorum, si fabricam cogites Christus fundamentum fundamentorum. hæc Aug. Et idem ponitur in glo. ad Eph. 3. Ad secundam rationem quæ sumitur ex gl. interli. Math. 16. licet pateat responsio ex dictis, dicimus quod uerum est, quod Christus reseruauit sibi dignitatem principalis fundamenti, sed hoc non obuiat quin Petrus secundario fuerit fundamentum. Verum pro ampliori intelligentia huiusmodi materiæ est sciendum quod fundamentum dicitur dupliciter. Vno modo id cui adhæret prima pars ædificii quod tamen non includitur in ædificio, sicut terra solida, uel petra siue rupis. Alio modo potest dici fundamentum prima pars ipsius ædificii supra quam residuum ædificii fundatur. Primo modo fundamentum quod scilicet sustentat totum ædificium est Christus, & hoc modo dicti fundamenti dignitatem rerinuit sibi Christus. Sed fundamentum secundo modo dictum bene conuenit aliis scilicet apostolis. Vnde de utroque horum dicitur Eccle. 26. Fundamenta æterna supra petram solidam, & inter apostolos maxime hoc modo competit beato Petro & sedi eius, & ita gl. illa non obstat. Ad tertiam rationem quæ sumitur ex dictis August. respondetur, quod etiam beatus August. ut superius patuit fuit alterius sententiæ, uidelicet quod Petrus fundamentum fuerit ecclesiæ super quod ipsa ecclesia fundata sit, quod ipse testatur quod in illo tanquam in petra fundata sit ecclesia in lib. retractationum c. 2. ubi ita dicit. Dixi quodam loco de apostolo Petro, quod in illo tanquam in petra fundata sit ecclesia. Qui sensus etiam cantatur ore multorum in uerbis beatissimi Am-

Ad primū

Ad secundum

Ad tertium

Arg. primum

Secundū

Tertium

Quartū

Quintū

Sextum

brofii ubi de gallo gallinatio ait. Hoc ipsa petra ecclesia canente culpam diluit: sed scio me postea sepiissime sic exposuisse quod a domino dictum est. Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, ut super hunc intelligeretur quem confessus est Petrus dicens. Tu es Christus filius Dei uiui: ac si Petrus ab hac petra appellatus personam ecclesie figuraret quæ super hanc petram ædificatur, nec dictum est illi. tu es petra: sed tu es Petrus. petra autem erat Christus. Harum autem sententiarum quæ sit probabilior eligat lector. hæc ille. Verum utraq; sententia siue expositio potest habere locum & simul stare ut dicamus quod supra Christum petram primo & principaliter ædificatur ecclesia. Secundario uero supra Petrum, ut supra exposuimus. Vnde ipse Aug. in sermone de transfiguratione domini ita loquitur. Quam conuenienter petra Petro respondit. Et ego dico tibi Petre quia tu es Petrus, &c. q. d. super me ædificabo te, qui figuram eius geris ecclesie quæ in te ædificatur super me. hæc Aug. Verum si quis considerat bene, serie litteræ illius Math. 16. Tu es Christus filius Dei uiui, & ego dico tibi quia tu es, &c. iuxta sententias Chrysofomi, Hylarii, Hieronymi, Theophyli, Orige. Ambrosii, & Leonis papæ quæ superius inductæ sunt, uidetur quod ad litteram auctoritas illa Math. 16. de beato Petro accipienda sit: quoniam ut arguit Richardus in quæstionibus Armenorum lib. 7. c. 11. & bene iuxta seriem litterarum Petro primo & singulariter consenti. tu es Christus filius Dei uiui. uolens Christus pro tanta confessione aliquid notabile recompensare respondit. Beatus es Symon Bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cælis: & ego dico tibi, quia tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, &c. Vnde uidetur prædicare Petrum debere fore fundamentum suæ ecclesie, quia alias essent impertinentia sequentia ipsi præcedentibus. non enim uidentur sibi pertinere: ego dico tibi, quia tu es Petrus, & quod sequitur, super hanc petram scilicet super Christum ædificabo ecclesiam meam. Vnde quod hoc dictum est, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam de Petro intelligendum sit: hoc manifeste ostendunt auctoritates sanctorum inductæ in c. 17. maxime illa Chryso. & illa beati Leonis papæ. Ad quartam rationem cum dicitur, quod unius ædificii, &c. respondetur quod uerum est de principali fundamento, secundaria uero possunt esse plura, & ita est in proposito. Ad quintam cum dicitur quod fundamenti non est fundamentum, respondetur, quod licet non cuiuslibet fundamenti sit aliud fundamentum quia primi & principalis fundamenti non est aliquod aliud fundamentum: nihilominus secundariorum fundamentorum bene est aliud fundamentum scilicet primum & principale. Petrus autem apostolus non ponitur primum & principale fundamentum ecclesie sed Christus, qui ut patet ex Aug. in responsione ad primam rationem non modo dicitur fundamentum, sed fundamentorum fundamentum. Ad sextam rationem cum dicitur quod fundamentum est prius eo cuius &c. dicendum prout etiam ex suprapositis sanctorum patrum sententiis dicentium beatum Petrum fundamentum ecclesie colligere possumus dupliciter loqui possumus de fundatione ecclesie. Vno modo quantum ad fidem & profectum uirtutum, de qua dicitur ad Eph. 3. in quo gl. in Christo. omnis ædificatio, gl. tam de gentibus quam de iudeis constructa glo. in fide, crescit, gl. per augmentum uirtutum in templum sanctum in domino. Alio modo possumus loqui de fundatione ecclesie quantum ad potestatem iurisdictionis ecclesiasticæ prout structura ec-

Ad quartam
Ad quintam

Ad sextam

ra ecclesie confurgit secundum diuersos ipsius potestatis gradus secundum quos quidam quantum ad ipsam potestatem sunt infimi, ut curati: quidam mediis ut episcopi: quidam unus solus summus est sicut papa. Et de utroque modo fundationis potest intelligi illud uerbum Math. 16. Secundum enim primum dicitur Petrus fundamentum ecclesie inter alias rationes: quia in eius fide & confessione ut inquit Hieron. & gl. Math. 16. ædificata est ecclesia. Secundum secundum uero modum intelligendi Petrus dicitur ecclesie fundamentum in quantum ipse primus in ecclesia principatum ecclesiasticæ potestatis obtinuit dicente sibi domino. Et tibi dabo clauis regni cælorum. Vnde beatus Cyprianus & habetur in c. Loquitur dominus 24. q. 1. Loquitur dominus ad Petrum dicens. Ego tibi dico quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. super unum ædificat ecclesiam. His præsuppositis respondetur ad rationem sic, quod si loquimur de fundatione ecclesie in fide Christi, licet ecclesia prius absolute fuisset quam Petrus confessus fuisset Christum dicens. Tu es Christus &c. cum multi forent ante credentes si ipse Petrus & alii apostoli: nihilominus tamen ipse Petrus quantum ad eos qui credituri erant per uerbum prædicationis illius in Christum prior erat ipsa ecclesia. unde sicut prius dictum est in c. 17. ex dicto beati Amb. ipse Petrus primus in nationibus fidei fundamenta posuit, & ut dicit Anacletus primus ad fidem populum uirtute suæ prædicationis adduxit. Si uero loquamur de fundatione ecclesie quantum ad potestatem ecclesiasticam eo modo quo superius diximus ecclesia non uidetur prior fuisse Petro: cum fundatio huiusmodi ecclesie facta fuerit in Petro. quoniam ut ait sanctus Anacletus in ca. In nouo. dist. 21. In nouo testamento post Christum dominum a Petro sacerdotalis cæpit ordo: quia ipsi primo pontificatus in ecclesia Christi datus est dicente domino ad eum. Tu es inquit Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Ex his manifeste confunditur error dicentium quod non magis Petrus quam ceteri apostoli dicendus fuerit fundamentum ecclesie Christi.

Cap. XX. Quod beatus Petrus caput fuerit sanctæ, & uniuersalis ecclesie.

CVM autem fundamentum in spiritualibus non sit inimo ut in corporali ædificio sed in summo existet: ostenso quod beatus Petrus ecclesie Dei fundamentum fuerit, clarissime arguitur quod etiam caput fuerit ecclesie. Vnde beatus Hier. in lib. de obitu siue ortu sanctorum noui testamenti sic ait. Petrus in Christo ecclesie firmamentum cephas corporis Christi princeps & caput est. Præterea quod beatus Petrus caput ecclesie a Christo institutus fuerit ex illo imprimis apertissime colligitur Saluatoris uerbo quo inquit. Tu uocaberis cephas. Io. 1. Cephas enim licet secundum unam linguam interpretetur Petrus: nihilominus secundum aliam, ut sanctus Anacletus in c. In nouo. dist. 21. Et beatus Isid. 7. ethym. c. 4. uoluit, caput sonat. Cephalym enim græcè: caput latinè dicitur. Secundo hoc idem habetur testimonio beati Chryso. qui tractans illud Ioan. 21. Symon Ioannis pascet oues meas, dicit sic. Præteriens autem alios Petro loquitur. eximius enim apostolorum erat Petrus os discipulorum & uertex collegii. Tertio ad idem quod beatus Augustin. in libr. 4. noui & ueteris testamenti. ubi respondens illi

quæstioni. Cur saluator tantum pro se & Petro solui didragma iussit ita dicit. Saluator cum pro se & Petro dari iubet didragma pro omnibus soluisse uideatur, quia sicut in Saluatore erant omnes causæ magisterii, ita & post saluatorem in Petro omnes continentur. ipsum enim constituit caput eorum, ut pastor esset gregis dominici. hæc Augu. Quarto idem testatur idem beatus Aug. in sermone quodam passionis domini, ubi assignans rationem quare Deus permiserat Petrum eum negare ita dicit. Ideo diuinæ prouidentia secretum ita temperauit atque permisit, ut primus laberetur, atque rueret in peccatum, quo erga peccantes durior sententia proprii casus intuitu temperaret. Quantum igitur diuini muneris erga salutem hominum, quantum curæ, quantum sollicitudinis impendatur aduertite: totius corporis morbum in ipso capite curat, & in ipso uertice componit membrorum omnium sanitatem, & in ipsa confessionis Christi crepidine in ipso immobilis fidei fundamentum. in Petro dico scilicet illo qui dixerat, etiam si me oporteat mori, non te negabo. Hic est Petrus qui diuinæ reuelatione prior omnium ueritatem meruit confiteri di. Tu es Christus filius Dei uiui. hæc August. Ecce quod beatus August. Petrum uocat & caput & uerticem ecclesie necnon immobilis fidei fundamentum. Quanto ad idem est testis illustris Calixtus papa in c. Non decet dist. 12. ubi dicit uniuersalis ecclesie caput esse Romanam ecclesiam. Idem etiam Iustinianus ponit in l. inter claras C. de sum. tri. ubi papam caput uocat omnium ecclesiarum. Sexto hoc idem ratione probari potest sic. Quilibet rector cuiuscumque communitatis dicitur caput illius. unde reges siue præfidentes in communitatibus secularibus propter excellentiam auctoritatis dicuntur capita populorum suorum, secundum illud Amos 6. Optimates capita populorum. unde etiam dominus per Samuelem ait ad Saulem. Cum esses paruulus in oculis tuis caput in tribubus Israel factus es. cum ergo Petrus constitutus fuerit rector & pastor uniuersalis ecclesie, ut superius amplissime ostensum est, patet manifeste quod beatus Petrus ueraciter caput fuerit ecclesie uniuersalis, &c.

Cap. XXI. In quo aduersariorum ponuntur obiectiones contra hoc quod dictum est quod beatus Petrus caput fuerit uniuersalis ecclesie.

EX aduerso ueritatis & apostolici principatus aduersarii negant beatum Petrum apostolum & eius successorem caput fuisse sancte ecclesie catholice aut esse. Inducunt autem in suorum errorum fauore rationes sequentes. Primo sic. capitis non est caput: sed Petri & successorum eius Christus est caput: cum sit caput super omnem ecclesiam. ad Eph. 1. ergo sequitur quod nec Petrus, nec successor illius potest dici caput ecclesie. Secundo sic. unius corporis unum est caput, sed corpus ecclesie est unum dicente apostolo ad Rom. 12. Multi unum corpus sumus, & huius corporis Christus est caput, ut testatur apostolus ad Colo. 1. ergo nec Petro, nec successori suo conuenit esse caput corporis ecclesie. Tertio sic. Christus est caput ecclesie & sufficientissimum: ergo uidetur quod otiosum & frustra sit aliud quodcumque detur, & ita non uidetur dicendum quod beatus Petrus, aut successor eius sit caput ecclesie. Quarto sic. sicut in capi-

Arg. primum quod cum sequentibus soluetur infra c. 23
Secundum
Tertium
Quartum

te cor-

te corporis animalis est plenitudo sensuum. uigent enim in eo omnes sensus interiores & exteriores, cum in ceteris membris solus sensus tacitus sit: ita in capite ecclesie esse debet. Vnde de Christo ecclesie capite dicitur Ioan. 1. Vidimus eum plenum gratia & ueritate: sed in beato Petro nec in successoribus est plenitudo sensuum spiritualium: ergo non potest dici caput ecclesie. Quinto sic capitis est influere sensum & motum: sed nec a beato Petro nec eius successore influuntur membris ecclesie sensus fidei & motus charitatis: cum ab ipso non redundet gratia in corpus ecclesie: ergo ei non est attribuendum nomen capitis. Sexto sic. si Petrus fuisset caput ecclesie ab ipso inter ceteros deriuata esset potestas spiritualis: sed hoc non est. Tum quia non ipse solus recepit clauis: sed rota ecclesia in ipso qui significabat ecclesiam, ut habetur in ca. Quodcumque 24. q. 1. Tum quia omnes apostoli cum eo æque principaliter potestatem a Christo susceperunt. Math. 18. Amen dico uobis quæcumque alligaueritis: ergo &c. Septimo sic. si Petrus fuisset caput ecclesie uidetur quod ab ipso uenissent denominandi fideles ut uidetur, sed a Petro non denominantur fideles Petrini, sed a Christo Christiani, ut dicit Aug. de uerbis domini homel. 13. ergo &c. Octauo arguitur sic. corporis ad caput est necessaria connexio: sed ad Petrum & ad eius successores ecclesie corpus non habet necessariam connexionem: patet quia ecclesia quandoque iterit sine Petro & stat sine eius successore scilicet cet quando decessit aut quando papa efficitur hæreticus: ergo &c. Nono confirmando rationem factam sic. capite separato a corpore expirat corpus & priuatur uita & motu: sed Petro aut eius successore sublati per mortem a corpore militantis ecclesie corpus ecclesie non expirat & non priuatur uita: ergo nec Petro nec eius successoribus competit esse caput ecclesie.

Quintum

Sextum

Septimum

Octauum

Nonum

Cap. XXII. In quo improbatur aduersariorum præfata sententia & ostenditur qualiter ratio capitis respectu ecclesie Petro conuenit ac eius successoribus.

QUOD præfata aduersariorum sententia negantium beatum Petrum uniuersalis ecclesie caput fuisse erronea sit: non solum ex his quæ supra induximus in 20. c. uerum etiam ex multis aliis sanctorum patrum testimoniis exploratissimum est. Ait enim beatus Anacletus papa & martyr: ut habetur in c. Sacrosancta dist. 22. inter beatos apostolos quædam fuit discretio potestatis. licet enim omnes essent apostoli: Petro tamen concessum est a domino & ipsi inter se uoluerunt id ipsum ut reliquis omnibus illis præficeret potestatis. caput & principium teneret apostolatus: qui etiam eandem formam suis successoribus & reliquis episcopis tenendam tradiderunt. hæc ille. Item Marcellus papa & martyr ut habetur in c. Rogamus 24. q. 1. scribens uniuersis episcopis per antiochiam constitutis ita inquit. Rogamus fratres dilectissimi ut non aliud doceatis nec sentiatis quam quod a beato Petro & reliquis apostolis & patribus accepistis. ipse est enim caput totius ecclesie: cui ait dominus. Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. hæc ille. Ex quibus omnibus nunc & superius inductis apertissimum est aduersarios grauiter errare negantes beatum Petrum fuisse caput ecclesie sancte catholice. Quocirca rationabiliter papa Ioan. 22. in

extravaganti quæ incipit. Licet secundum apostolum: Marfilium de Padua & Ioannem de Landuno tanquam hæreticos condemnauit, qui inter ceteros errores quos contra sedem apostolicam dogmatizare præsumserunt dicunt quod Petrus apostolus non plus auctoritatis habuit quam alii apostoli habuerunt, & quod aliorum apostolorum non fuerit caput. Item papa Martinus quintus in concilio Constantien. condemnauit errores Ioannis Hus, quorum inter alios iste est unus scilicet septimus in ordine, quod Petrus nec est nec fuit caput ecclesiæ sanctæ catholicæ. Viso ergo quod iuxta catholicæ doctrinæ normam necesse sit concedere beatum Petrum a postolum pro primatus sui excellentia caput fuisse sanctæ ecclesiæ catholicæ, & per consequens eius successor, sub Christo tamen qui principale caput est ecclesiæ. ostendum est qualiter nomen capitis Petro apostolo conuenit ac eius successori conueniat, quia qualiter Christo conueniat supra in lib. 1. huius nostræ summæ in cap. 46. explicauimus. Pro quo notandum iuxta sanctum Thomam in tertia parte quæst. 8. artic. primo, quod sicut tota ecclesia dicitur unum corpus mysticum per similitudinem ad corpus naturale hominis secundum quod diuersa membra habent diuersos actus, ut apostolus docet ad Roman. 12. Et 1. Corin. 12. ita Christus siue etiam papa dicitur caput ecclesiæ secundum similitudinem capitis humani. Inuenimus autem in capite hominis quattuor. Primo conformitatem naturæ cum aliis membris. Secundo ordinem: quia caput est prima pars corporis incipiendo a superiori, & ita situm est superius aliis membris. Tertio perfectionem, quia in capite uiget plenitudo sensuum. Quarto uirritatem influentem ceteris quia ab ipso motus est ceterorum membrorum & gubernatio in suis actibus propter uim sensitiuam & motiuam ibi dominantem. Qualiter ista quattuor competant Christo supra libro primo exposuimus ubi eum caput ecclesiæ esse ostendimus. Iam ostendamus qualiter Petro apostolo & nunc eius successori conueniat. Primo quidem Petrus fuit conformis naturæ aliis fidelibus: cum homo fuerit eiusdem speciei cum eis. Secundo ipse in ordine apostolorum fuit primus: unde primus annumeratus legitur. Math. 10. Et de episcopo romano successore suo dicit canon concilii Constantini, ut deducit sanctus Thomas in quarta distinct. 24. Veneramur secundum scripturas & canonum diffinitiones sanctissimum antiquæ Romæ episcopum primum esse & maximum episcoporum. Et Iustinianus in authenticis de ecclesiasticis, ti. coll. 9. inquit: Nemo est qui dubitat sanctissimum senioris Romæ papam primum esse omnium sacerdotum. Tertio in ipso solo inter alios fuit plenitudo potestatis, utpote in quo posuit dominus totius ecclesiæ principatum, ut in c. nolite, distinct. 1. dicit Iulius papa, & cui soli inquit beatus Chrysostomus. Christus dedit quod suum est plenum & qui solus uocatus est in plenitudine potestatis alius uocatus in partem, ut in ca. decreto, & in ca. qui se scit 2. q. 6. Quarto ab ipso est deriuata potestas iurisdictionis in alios dicente Leone papa in c. ita dominus dist. 19. Huius muneris sacramentum ita dominus ad omnium apostolorum officium pertinere uoluit, ut in beatissimo Petro apostolorum omnium summo principaliter collocaret ut ab ipso quasi quodam capite dona sua uelut in corpus omne diffunderet. hæc ille.

Cap.

Cap. XXIII. In quo responderetur ad obiecta aduersariorum contra illud quod beatus Petrus fuerit caput ecclesiæ sanctæ catholicæ.

SUPERIORIBVS bene notatis respondendum est iam ad obiecta aduersariorum. Ad primam cum dicitur quod capitis non est caput, &c. responderetur hoc esse uerum de eo quod est caput naturale. alicuius corporis naturalis non autem de capite mystico siue per similitudinem dicto. sicut enim sanctus Thomas. in tertia parte respondens huic obiectioni ait. In metaphoris locutionibus non oportet attendi ad similitudinem quantum ad omnia; sic enim non esset similitudo sed rei ueritas. capitis ergo naturalis non est aliud caput, quia corpus humanum non est pars alterius corporis, sed corpus similitudinariè dictum utpote aliqua multitudo ordinata est pars alterius multitudinis: sicut multitudo domestica est pars multitudinis ciuilis, & ideo paterfamilias qui est caput multitudinis domesticae habet supra se caput rectorem ciuitatis, per hunc modum dicit Apostolus 1. Corin. 11. Omnis uiri caput Christus est, caput autem mulieris uir, caput uero Christi Deus. Et idem ad Ephes. 5. Et ita dicendum est in proposito, quod ista stant bene simul quod papa sit caput ecclesiæ & ipse papa Christus sit caput. Ad secundam rationem cum dicitur unius corporis, &c. responderetur sicut ad primam quod assumptum illud uerum sit de corpore naturali: non autem de corpore mystico siue per similitudinem dicto; quoniam unius & eiusdem corporis mystici. i. alicuius unius multitudinis ciuilis est caput rector ciuitatis & etiam rex qui totius regni est caput supremum. Item licet mulieris caput sit uir, ut inquit Apostolus, nihilominus etiam Christus est caput mulieris fidelis qui caput est totius ecclesiæ. Ita in proposito unius & eiusdem corporis Christus est caput principale & papa etiam est caput subordinatum tamen sub Christo eius uices gerens. differenter tamen multum dicitur caput ecclesiæ Christus & prælati dicuntur capita eius, ut dicit sanctus Thomas in tertia parte ubi supra. Primo quantum ad hoc quod Christus est caput omnium eorum qui ad ecclesiam pertinent secundum omnem locum & tempus & statum. alii autem homines dicuntur capita secundum quædam specialia loca, sicut episcopi suarum ecclesiarum, uel etiam secundum determinatum tempus, sicut papa est caput totius ecclesiæ scilicet tempore sui pontificatus, & secundum determinatum statum prout scilicet sunt in statu uiatoris. Alio modo secundum quod Christus est caput ecclesiæ propria uirtute & auctoritate. Alii uero dicuntur capita in quantum uicem gerunt Christi secundum illud 2. Corin. 2. Nam & ego quod donauit si quid donauit propter uos in persona Christi. Et 2. Cor. 5. Pro Christo legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos. Secundum dominum Aluarum in li. suo de potestate ecclesiæ, potest aliter responderi ad rationem factam quod Christus & eius Vicarius nõ sunt duo capita sed unum, quia papa non dicitur caput nisi in quantum gerit uicem Christi & eius personam repræsentat. Item ita etiam dicit papa Bonifacius viii. in extravaganti sua. Vnam sanctam. Ad tertiam cum dicitur Christus est caput ecclesiæ sufficientissimum, &c. responderetur negando consequentiam, dicimus enim quod licet Christus caput ecclesiæ sit, quia tamè est inuisibile

Ad primam arg. c. 20. adductum.

Ad secundum

Ad tertium

oportuit ponere aliquod caput uisibile specie, & mortalitate conforme & consimile statu & conditione corpori & membris ipsius ecclesie quod uisibiliter regat & præsit toti ecclesie & tale caput fuit beatus Petrus & est nunc successor eius. Cuius conuenientia licet superius satis ostensa sit pro pleniori tamen notitia potest sic ostendi, unitas corporis mystici siue ecclesiastici principatus non dicitur habere minorem unitatem quam habent seculares politie siue principatus inuentæ industria humana siue naturali ratione cum uinculo maius & unitius, lexque ipsa diuina secundum quam principaliter regitur & gubernatur ecclesia, præstantior sit omni alia lege humana. sed sic est quod humanæ politie ad sui unitatem absq; hoc quod uniantur in uno Deo a quo sicut principio uniuersali effectiuo formali exemplari ac finali omnis potestas & dignitas deriuatur secundum illud Sapientie. 8. Per me reges regnant &c. requirunt unum caput homogeneum seu conforme in natura & statu, ut unum regnum unum regem, una prouincia unum principem, una ciuitas unam potestatem, una domus unum patremfamilias: ergo unitas ecclesie omnium fidelium quæ est multo maior & perfectior quam unitas politie humanæ debet habere unum caput sibi conforme & sibi simile in natura mortali & statu. Conueniens ergo fuit & hoc ipsa unitas corporis ecclesie requirit, ut ecclesia unum habeat hominem mortalem secum uisibilem conuersantem corpori ipsius ecclesie & eius membris conformem qui sit caput & rector & sit uiuitor, sicut tota ecclesia & eius membra sunt uiuiores. Ad quartam cum dicitur quod in capite corporis animalis est plenitudo sensuum & quod in Petro siue in papa non est plenitudo, &c. dicendum est iuxta sanctum Thomam in 3. parte, ubi supra, quod caput in alia membra dupliciter influat. Vno modo quodam intrinseco influxu prout uirtus motiua & sensitiua a capite deriuatur ad cetera membra. Alio modo secundum exteriorem quandam gubernationem prout scilicet secundum uisum & alios sensus qui in capite radicantur diriguntur homo in exterioribus actibus: interior autem influxus non est ab aliquo nisi a solo Christo cuius humanitas ex hoc quod est diuinitati coniuncta habet uirtutem iustificandi: sed influxus in membra ecclesie quantum ad exteriorem gubernationem potest aliis conuenire, & secundum hoc alii possunt dici capita ecclesie. secundum illud Amos. 6. Optimates capita populorum. Hoc notato patet responsio ad præfatas rationes dicimus enim quod primus modus influendi scilicet influxu intrinseco qui est influxus sensus & spiritualis motus requirit in capite influente plenitudinem sensuum spiritualium, & hinc est quod Christus qui influat hoc modo dicitur plenus gratia & ueritate Ioan. 1. Secundus uero modus influendi influxu scilicet extrinseco quantum ad gubernationem non requirit plenitudinem sensuum spiritualium sed quod habeat plenitudinem potestatis sufficientis ad regimen populi sibi commissi. Et quoniam beatus Petrus, aut eius successor non est constitutus ut influat in corpus ecclesie primo modo influxu intrinseco, sed extrinseco: ideo non requiritur ad rationem capitis in eo quod habeat plenitudinem potestatis sufficientis ad regnum uniuersalis ecclesie & hanc habuit quando pastor & rector Christiani populi factus est dicente sibi domino. Ioan. ult. Pasce oues meas. Patet etiam ex hoc responso ad quintam cum dicebatur quod capitis est, &c. quia non tantum capitis est influere uno modo, sed dupliciter ut dictum est. beato uero Petro & eius

Ad quartum

Ad quintum

successori licet non conueniat influere primo modo, influat tamen secundo modo & hoc sufficit ad rationem capitis per similitudinem dicti siue mystici. Vel dicendum quod licet beatus Petrus non influxerit nec successor eius influat motum & sensum spirituales in membra ecclesie nec per modum efficientis sicut Christus in quantum Deus, nec per modum meriti siue redundantie sicut Christus in quantum homo, tamen per modum ministri potestatem clauium secundum plenitudinem habentis & thesaurum ecclesie dispensantis influat ministerialiter sensum & motum omnibus debite præparatis ac ecclesie sacramenta digne suscipientibus. Vnde dominus Albertus magnus in tractatu de missa dicit, quod presbyterorum ecclesie officio toti corpori mystico gratia influat ad sensum spirituales & motum meritorum & augmentum spirituales quod officium est in uerbo doctrine & eucharistia & huiusmodi aliis sacramentis. Et quod hoc sufficiat ad rationem capitis ministerialis patet: quoniam ut inquit sanctus Tho. in q. de ueritate q. 29. arg. 5. Minister ecclesie non agit in sacramentis quasi ex propria uirtute sed alterius scilicet Christi, & ideo in eo non requiritur gratia personalis sed sola auctoritas ordinis per quam quasi Christi Vicarius constituitur. Christus autem operatus est nostram salutem quasi ex propria uirtute, & ideo oportuit quod in eo esset gratie plenitudo. hæc sanctus Tho. Ad sextam rationem quando dicitur quod a Petro non est deriuata potestas: respondetur quod loquendo de potestate iurisdictionis falsum est, ut patet ex c. ita dominus dist. 19. supra inducto. Confirmatur etiam hoc eiusdem beati Leonis sententia dicens sic in tertio sermone ordinationis sue. De toto mundo unus eligitur qui & uniuersarum gentium uocationi, & omnibus apostolis cunctisque ecclesie patribus præponatur, ut quamuis in populo Dei multi sacerdotes sint multiq; pastores: omnes tamen regat Petrus quos principaliter regit & Christus. Magnum & mirabile dilectissimi huic uiro consortium potentie sue tribuit diuina dignatio, & si quid cum eo commune ceteris uoluit esse principibus nunquam nisi per ipsum dedit quicquid aliis non negauit, hæc Leo papa sanctissimus. Et cum dicitur quod Petrus non solus clauis accepit: respondetur quod licet Petrus non solus receperit: sed tota ecclesia in episcopis & presbyteris in eo: ipse tamen eas solus principaliter & in plenitudine recepit, ut habet gl. Math. 16. superius inducta. Cum uero dicitur quod alii apostoli æque principaliter, &c. dicendum quod falsum est. unde licet Math. 18. Christus omnibus communiter potestatem dederit ligandi & soluendi: nihilominus ut inquit sanctus Tho. in 4. ut in hac potestate ordo aliquis significaretur primo soli Petro data est ut ostendatur quod ab eo in alios debeat ista potestas descendere, propter quod dixit ei singulariter. Confirma fratres tuos, & Pasce oues meas. i. loco mei, ut inquit Chryso. præpositus & caput esto fratrum tuorum. Ad septimam cum dicitur quod si Petrus apostolus fuisse caput &c. dicimus quod hoc non sequitur cum non ponatur caput fuisse principale ecclesie a quo sensus spiritualis gratie & motus charitatis deriuentur in corpus ecclesie: sed sic caput est Christus, & ideo merito ab eo tanquam a principali & sicut a quo in membra ecclesie unctio diuine gratie influat denominatur Christiani & non a Petro perrini. Ad octauam cum dicitur quod corporis ad caput est necessaria connexio & talis non est connexio ecclesie ad Petrum: respondetur quod licet corporis ecclesie non sit habitudo siue connexio necessaria ad papam ut singularis homo est, tamen necessaria est ad

Ad sextum

Ad septimum

Ad octauum

ipsum in quantum est papa siue rector & pastor eius a Christo constitutus scilicet hac diuina ordinatione. Vnde de necessitate salutis est subesse Romano pontifici, ut in extrauaganti Bonifacii est declaratum, & ut sanctus Thom. inquit in expositione super Ioan. ubi super illo uerbo Symon Ioannis diligis me pascere oues meas dicit. Non potest se dicere Christianum qui dicit se non subesse sub cura huiusmodi pastoris. Et beatus Greg. in c. Si qui. distin. 81. inquit. Peccatum paganitatis incurrit quisquis, dum Christianum se asserit, sed apostolicæ obedire contemnit. Præterea ita necessaria est ista conexio stante diuina ordinatione, ut extra ecclesiæ corpus sit qui cum episcopo eius non est, dicente Cypriano, & habetur in c. Qui cathedram distin. 93. Qui cathedram Petri super quam fundata est ecclesia deserit in ecclesia se esse non confidat. De ista materia uide superius lib. 1. huius operis, in c. 8. & Ad nonū in c. 2. huius secundi libri. Ad aliam rationem cum dicitur de capite separato, &c. responderetur quod hoc est uerum de capite a quo influitur sensus & motus in membra corporis: sed hoc modo Petrus non fuit caput sed Christus. non est autem uerum de capite a quo solus est influxus extrinsecus secundum exteriorem gubernationem cuiusmodi fuit Petrus & est eius successor. tali enim capite amoto ad tempus a corpore non propterea perit corpus multitudinis gubernatæ: licet ex diturnitate uacationis posset aliqua incommoda & dispendia pati. in xtra c. Vbi periculum maius, de elect. libr. 6. Hæc pro nunc sufficiant licet posset dici quod licet persona papæ deficiat nõ tamen apostolica se des quæ nunquam moritur, extra de rescr. in c. Si gratiosæ in 6. ubi dicit gl. & concordat Arch. licet enim habens papatum, uel dignitatem sit corruptibilis: papa tamen & Imperium, & dignitas semper sunt, ut in auct. quomodo oportet episcopos, §. licentiam, & ideo corrupto subiecto hæc non dicuntur non existere sed uacare, hoc est: administratore iuris uel facti carere, ut de concess. præben. cum nostris, de quo plenius infra dicendum est.

Cap. XXIIII. De quorundam errore dicentium Petrum non fuisse caput uniuersalis ecclesiæ licet be- ne singularium ecclesiarum particularium.

SVRREXIT diebus nostris nouellus quidam error apud quosdam nouellos magistros qui basilien. concilio in defensionem & colorem in obedientiæ ac rebellionis eorum aduersus romanum pontificem dogmatizare non sunt ueriti, quod nec beatus Petrus fuerit nec successor eius scilicet papa caput uniuersalis ecclesiæ, & per consequens ut aiunt nec consilii uniuersalis illam representantis, licet bene concedant quod sit caput particularium ecclesiarum & singulorum fidelium, & iuxta hunc sensum omnes auctoritates sanctorum patrum dicentium Petrum fuisse caput uniuersalis siue totius ecclesiæ exponunt di. i. particularium siue singularium ecclesiarum. In fauorem aut huius erroris eorum faciunt sequentes rationes. Primo arguunt ex cap. Quamuis distinct. 21. ubi Gelasius papa dicit sic. Quod quamuis uniuersæ per orbem catholicæ ecclesiæ unus thalamus Christi sint: tamen Romana ecclesia catholica, & apostolica ceteris ecclesiis prælata est. Ecce inquit quod dicit ceteris & non uniuersali ecclesiæ prælata est. Secundo sic. uniuersalis ecclesiæ caput est Christus ergo nec beatus

Probatio prima quæ i m- probatu- cū sequē- tū. c. 26. Secunda

tus Petrus nec successor eius papa: consequentiam dicunt notam, quia mon- struosa res est ut unius corporis assignentur duo capita. Tertio sic. caput dicitur uno modo ratione perfectionis sicut primum in quolibet genere dicitur caput sicut Leo in genere animalium. Secundo ratione ordinis quia est prima pars corporis incipiendõ a superiori & inde omne quod est principium consuevit uocari caput, secundum illud Hierem. 2. Ad omne caput uia posuisti lupanar tibi, & principium libri consuevit dici caput libri. Tertio ratione directionis, & sic rector dicitur caput populi, secundum illud Amos. 6. Optimates capita populorum, sed licet papa ista habeat respectu singulorum, & ita merito dicatur caput singulorum non tamen respectu uniuersalis ecclesiæ: quoniam non est perfectior ecclesia uniuersali nec prior siue dignior illa sed director illius: sed ipsa congregata magis est directrix illius in his quæ sunt fidei & salutis: ergo illius non debet dici caput. Quarto sic. papa non est caput totius ecclesiæ distributiue, quia non est caput sui ipsius. item nec totius ecclesiæ collectiue, quia nec sensum per fidem nec per sacramenta gratiam influit collectæ toti ecclesiæ, quia sicut non habet animam ita non capit baptismum nec indiget sacramentis licet membra indigeant & suscipiant: ergo &c. Quinto sic. uniuersalis ecclesia non potest errare siue deficere: ergo respectu illius non potest aliquis homo qui peccare potest & deficere dici caput. consequentia uidetur manifesta: ergo non uidetur dicendum quod beatus Petrus fuerit, aut nunc successor eius sit caput uniuersalis ecclesiæ.

Tertia

Quarta

Quinta

Cap. XXV. In quo improbat honor præfatus aduersariorum.

CONTRA præfatum aduersariorum errorem negantium beatum Petrum caput fuisse sanctæ ecclesiæ catholicæ uniuersalis procedemus hoc ordine. Imprimis confutabimus illum aliquibus rationibus. Secundo commemorabimus aliqua sanctorum patrum testimonia. Tertio ostendemus responsa quæ dantur per aduersarios ad dicta præfata sanctorum patrum nulla esse. Quarto in c. sequenti respondebitur rationibus doctorum aduersariorum. Imprimis præfati erroris stultitia in hoc quod dicit quod beatus Petrus fuit caput singularium ecclesiarum, & omnium fidelium, sed non uniuersalis ecclesiæ ostenditur ex multis. Primo quidem quia aduersarii dicendo Petrum esse caput unum & non assignando illi unum corpus cuius sit caput, sed plura corpora, quia singulos fideles siue singulas particulares ecclesias: uidentur facere ecclesiam monstruosam quod est inconuenientissimum. Secundo quia dicendo quod Petrus fuerit caput singularium ecclesiarum particularium, & non uniuersalis ecclesiæ uidentur implicare contradictionem, cum ecclesia uniuersalis non sit aliud quam uniuersæ ecclesiæ catholicæ in una fide Christi unitæ. Vnde in cap. quamuis distinct. 21. Papa pelagius dicit quod uniuersæ per orbem catholicæ ecclesiæ unus thalamus Christi sunt. Tertio quia cum uniuersalis ecclesia sit unum corpus, ut inquit apostolus, & corpus unum habere debeat immediatum caput homogeneum id est eiusdem naturæ, & eiusdem status, & conditionis, ut scilicet sit uisibile, & conuersabile cum corpore cuius sit caput: aduersarii negando beatum Petrum, post

Quatuor facit principaliter

Primum principale

post Christi corporalem absentiam ab ecclesia fuisse caput uniuersalis ecclesie, necessario uidentur confiteri corpus uniuersalis ecclesie esse acceptum, quia sine capite uisibili & conuersante cum ea quod est hereticum. Unde Marsilius de Padua dicens Christum nullum caput dimississe ecclesie, condemnatus est per sedem apostolicam, ut patet in extrauaganti Ioan. 22. quæ incipit. Licet iuxta doctrinam apostoli. Item in concilio Constantien. per papam Martinum condemnatus est Ioannes Hus asserens quod non erat scintilla appetentia quod oporteat esse unum caput in spiritualibus regens ecclesiam quod semper conuerfetur cum ea. Quarto sic. unitas ecclesie prout li. 1. c. 8. & in hoc 2. lib. c. 2. ostendimus: non modo accipienda est stante ordinatione euangelii in ordine ad Christum quemadmodum græci, armeni, & plures alii heretici & scismatici uolunt: sed etiam in ordine ad unum Christi Vicarium, summum pontificem ad quem uniuersum corpus ligari ac uniri necesse est. unde glo. Math. 16. ita dicit. Ideo specialiter potestatem ligandi soluendiq; Petro Christo concessit, ut ad unitatem nos inuitaret, ideo enim eum principem apostolorum constituit, ut ecclesia unum haberet principalem Vicarium ad quem diuersa membra ecclesie recurrerent si forte inter se dissentirent, quod si diuersa capita essent in ecclesia unitatis uincula rumpentur. hæc gl. Et beatus August. super psalm. 46. exponens illud. Deus deorum locutus est & uocauit terram, de Christo loquens dicit sic. Deinde quadragesimo, scilicet ascensionis die commendans sancto Petro ecclesiam id est uocatam terram a solis ortu, usque ad occasum, ne haberent excusationem qui uolunt in scismate deperire. Quinto contra hunc errorem est uerbum manifeste Christi dicentis Petre tu uocaberis cephas. Cephas enim ut parum ante dictum est græcè caput sonat. Quod autem hoc loco totius ecclesie caput Petrus describeretur futurus, testatur uenerabilis Beda in glo. ita dicens. Intuitus autem Petrum Christus uidit cordis simplicitatem, animi sublimitatem: cuius merito cunctæ esset præferendus ecclesie. hæc Beda. Sexto contra hunc errorem est illud quod a domino Petro dictum legitur. Super plebem meam principem te constitui, non dicit plebes particulares, sed plebem ipsam, s. uniuersalem ecclesiam, quæ est plebs Dei. Septimo contra hunc errorem esse uidetur, quod beatus Petrus constitutus sit pastor uniuersalis ecclesie Ioan. ult. Pasce oues meas, si ergo pastor totius ecclesie, ergo & caput. Quod autem quidam aduersarii ueritatis dicebant Basileæ nobis audientibus, & in scriptis suis damnatissimis reliquerunt quod beatus Petrus non fuerit constitutus pastor ecclesie, quia Christus non dixit pasce ecclesiam meam, sed pasce oues meas, est itulter dictum. Tum primo: quoniam cum ecclesia uniuersalis nihil aliud sit nisi ipse grex dominicus siue ouile Christi: sicut beatus Petrus dictus est pastor gregis dominici, ita & uniuersalis ecclesie. Tum secundo: quia oratio ipsa ecclesie quæ per totum orbem terrarum in ecclesia pronuntiatur est in contrarium, unde in ea sic dicitur. Deus omnium fidelium pastor & rector famulati tuum N. quæ pastorem tuum ecclesie præesse uoluisti, &c. Tum tertio, quia in contrarium est beatus Greg. in homelia dominicæ resurrectionis, & habetur in c. considerandum d. l. qui ita dicit. Considerandum nobis est cur omnipotens Deus eum quæ cunctæ ecclesie præferre disposuerat, ad ancillæ uocem pertimescere & se ipsum negare permisit. quod nimirum magnæ actum pietatis dispensatione cognoscimus: ut is qui futurus erat pastor ecclesie in sua culpa disceret qualiter

liter aliis misereri debuisset. hæc ille. Ad idem sunt uerba beati Aug. inducta supra in c. 20. Patet ergo manifeste quod grauius errant qui beatum Petrum fuisse & eius successorem Romanum negant esse caput uniuersalis ecclesie. Secundo ubi ad reprobationem præfati erroris commemoranda erant sanctorum patrum testimonia sufficiat quod in capitulis proxime superioribus habentur ad hoc testimonia Chrysostomi, Hieronymi, Augustini, Anacleti, Marcelli, & Gregorii, quorum patrum sanctorum sententiis synodus Constantiensis illustrata condemnauit præfatum errorem inter errores Ioannis Hus dicitur quod Petrus non fuerit caput ecclesie sanctæ catholicæ; & ratio. catholicum idem est quod uniuersale: cathos enim græcè commune siue uniuersale dicitur. Tertio uidentur est quomodo responsio aduersariorum quam sanctorum dicta dant nullius sit roboris ac uirtutis: Pro quo sciendum, quod ad omnes auctoritates dicentes Petrum fuisse uel romanum pontificem esse caput uniuersalis ecclesie: respondent sub hac distinctione, dicunt signum illud uniuersale accipiendum esse distributiue, ut scilicet distribuatur pro singulis ecclesie membris, non autem collectiue pro ipsa uniuersali ecclesia. Sed quod ista responsio sit uana & quodammodo stulta & errorem sapienter licet ex supradictis quisq; sapiens manifeste intelligat: nihilominus sic ostendimus. Vana quidem præfata responsio est: quia licet signum uniuersale cum cadit supra nomen commune non collectiuum possit fieri ista distinctio. uerbi gratia: distinguitur apud logicos ista. Omnes apostoli Christi sunt duodecim. quia collectiue est uera, distributiue sumpto signo uniuersali est falsa & conuerso illa. Sortes est fortior omnibus hominibus, quia distributiue potest esse uera, collectiue est falsa: tamen quando signum uniuersale cadit super nomen collectiuum cuiusmodi est ecclesia plebs populus familia grex collegium concilium synodus & huiusmodi: non uidetur habere locum ista distinctio, quia contra naturam nominis collectiui est quod teneatur distributiue & non collectiue. Præterea falsitas præfate distinctionis ostenditur ex professione patrum calcedonen. concilii, qui ut in gestis eiusdem concilii colligitur scribescentes Leoni papæ proficentur in concilio per suos missos quod eis ut caput præerat, ubi bene patet quod isti patres sancti calcedonen. concilii sublimius sentiebant de auctoritate romani pontificis quam nouelli magistris basilien. sentiant: qui in tantam stultitiam deueniunt, ut Romanum pontificem non caput concilii cognoscerent, sed tantum membrum partiale licet principale. Secundo quod papa dicatur caput singulorum membrorum corporis ecclesie & non ipsius corporis quod ex ipsorum membrorum resultat multitudine, uidetur nobis stultum, sicut quod episcopus sit caput fidelium diocesis suæ & non ipsius diocesis: rex sit caput omnium regnicolarum & non regni. Tertio uidetur erronea quoniam contra euangelium & sanctorum patrum doctrinam est, & quia expresse damnata est ut diximus in concilio Constantien. inter articulos Ioannis Hus.

Secundū principale

Tertium principale

Cap. XXVI. In quo respondetur rationibus inductis in fauorem erroris præfati.

IMPROBATO errore tam auctoritatibus, quam rationibus: iam aduersariorum rationibus restat respondendum, quod erat quartum faciendum. Pro quarum solutione & multarum aliarum similium est no-

Quartū principale cōtinē

solu-
tio-
nū in 24.
c. factarū.

tandum, quòd sicut de corpore naturali contingit loqui dupliciter, quia uel corpus nominat membra cum capite simul aut tantum residuā partem a capite, ita de ecclesiā corpore contingit loqui dupliciter. Nam ut sanctus Tho. dicit in 4. 49. dist. nomen ecclesiā dupliciter accipitur. quandoque enim nominat tantummodo corpus quod Christo coniungitur sicut capiti quandoque nominat caput & membra simul coniuncta. Et ita similiter possumus loqui dupliciter de uniuersali siue de tota ecclesia in proposito nostro uel delictet. Vno modo ut dicit collectionem siue uniuersitatem absolute omnium fidelium nullo dempro siue non intellecto, & hoc modo nominat membra omnium cum capite suo, & sic est sermo de uniuersali ecclesia cum de ea absolute loquimur non distinguendo, aut referendo eam contra aliquem fidelem: sicut cum dicimus quòd uniuersalis ecclesia est sponsa Christi, quòd errare non potest & huiusmodi. Alio modo contingit loqui de corpore uniuersalis ecclesiā prout nominat membra tantum siue fideles commissos curæ beati Petri siue eius successoris & sibi tanquam capiti unitos: & hoc modo de ecclesia uniuersali fit sermo cum de ea loquimur sicut de corpore in corpore in comparatione ad caput eius. Cum enim nihil referatur realiter ad seipsum nec aliquis sibiipsum subiectus esse possit: necesse est ut ista adiuuicem ut distincta accipiantur, ut cum dicimus quòd papa est commissa cura totius ecclesiā, ut inquit beatus Greg. & quòd beatus Petrus fuit caput totius uniuersalis ecclesiā, ut inquit beatus Marcellus papa in c. Rogamus 24. q. 1. & quòd est cephas corporis Christi, ut ait beatus Hieron. Et similis fit distinctio de regno & de omni principatu, quòdque enim nominat simul principem & subditos, aliquando regnicolas tantum subditos alicui principi, sicut dicimus istud regnum est illius: ille dominatur huic regno. His autem no ratis dicendum est ad rationem primam quæ sumitur ex ea. Quamuis. Respondetur primo negando consequentiam, quia arguit ab auctoritate negatiue & talis argumentatio nulla est. præter ea si ibi non habetur, habetur tamen in multis alijs locis sicut pater supra c. 20. Secundo respondetur quod papa Pelagius rectè loquitur sed nihil in fauorem aduersariorū, quod patet: quia cum nihil sit maius, aut superius seipso oportet quod inter prælatum & subditos fit distinctio. cum ergo romanam ecclesiam ponimus prælatam necesse est, ut intelligamus quod respectu ceterarum omnium ecclesiarum quæ distinguuntur ab ea. non debuit autem dicere quòd uniuersalis ecclesiā est prælata prout uniuersalis ecclesia includit etiam romanam: quia tunc suiipsum esset prælata, nihilominus beatus Petrus qui prælatus est etiam ecclesiā Romanæ dicitur prælatus uniuersalis ecclesiā quæ ex omnibus particularibus ecclesijs confurgit. Ad secundam rationem in qua dicitur: Christus est caput ecclesiā & c. respondetur negando consequentiam: & ad probationem supra est responsum dupliciter in c. 23. ad secundam rationem. Primo quòd licet hoc uerum sit de corpore naturali hominis quia tale non est pars alterius, non tamen de corpore per similitudinem dicto siue mystico quia unus & eiusdem possunt plura capita subordinata esse scilicet unum principale & aliud secundarium principali subordinatum. sicut in uno corpore ciuitatis est caput rector eiusdem, & cum hoc rex qui totius regni caput est. Secundo dicebatur quòd proprie loquendo non ponuntur duo capita distincta: quoniam papa non est omnino aliud caput distinctum a capite quod est Christus, sed est eius Vicarius & uicem eius & personam potestatem & auctoritatem representans

Ad primā

Ad secundam

præsentans in terris, & eius iudicium, iudicium Dei reputatur, & sententia eius & consistorium eius consistorium Dei: & ideo non sunt proprie duo capita sed unum, ut declarat Bonifacius 8. in extrauaganti. Vnam sanctam quoniam ubi unum propter alterum: utrobique tantum unum. Ad tertiam rationem cum dicitur quòd papa non est perfectior uniuersali ecclesia: respondetur negando totam illam minorem. dicimus enim quòd cum papa sit constitutus princeps super totam ecclesiam secundum illud quod dictum est a domino ipsi Petro. Super plebem meam principem te constitui, perfectior perfectione potestatis & superior ac dignior superioritate auctoritatis est toto residuo corpore ecclesiā, licet in comparatione ad alia bona spiritualia quorum cum maior copia inueniatur in uniuersitate ecclesiā, quam in uno solo prælato, non est dubium quin ecclesia perfectior ac dignior sit plenitudine copiarum bonorum spiritualium papa quantumcunque sancto. Potest etiam quantum ad perfectionem interiorum, quæ attenditur penes charitatem quæ ab apostolo dicitur uinculum perfectionis isto modo uetula dici perfectior esse quam papa. est etiam director ecclesiā cum princeps & pastor illius sit, & hoc siue sit dispersa siue collecta, collectio enim ouium ad unum locum nihil auctoritatis minuit in pastore. Vnde canon in cap. ubi periculum maius extra de elec. in 6. Et qui factus est in concilio Lugdunen. nominat papam Vicarium Iesu Christi successorem Petri rectorem uniuersalis ecclesiā gregis dominici directorem. Item Leo papa in quadam epistola ad palestinos in princip. sic dicit. Sollicitudini meæ quam uniuersali ecclesiā omnibusque eius filiis debeo, & c. ecce quòd non solum filiorum, sed uniuersalis ecclesiā dicit se curam regiminis habere. Ad quartam cum dicitur papa non est caput, & c. respondetur negando assumptum: dicimus enim quòd est caput uniuersalis ecclesiā distributiue, quia omnium aliorum fidelium a se. sicut rex dicitur caput totius regni licet non sit caput suiipsum. Item dicimus quòd sit etiam caput uniuersalis ecclesiā collectiue cum sit director illius sicut princeps populi sui. Et ad probationem cum aduersarii dicunt quòd papa non est caput uniuersalis ecclesiā collectiue, quia per sacramenta non influit toti ecclesiā collectiue, quia sic non habet animam nec indiget sacramentis licet membra indigeant, uideatur nobis quòd hæc probatio implicet tria quæ nobis uidentur erronea saluo semper meliori iudicio. Primum est quòd dicunt quòd ecclesia uniuersalis collectiue sumpta cuius caput esse Christum dicunt & non papam sit res non habens animam siue sit inanimata. Secundum est quòd ipsa ecclesia uniuersalis non indiget sacramentis licet membra eius indigeant. Tertium est quòd ipsa uniuersalis ecclesia sit aliud quam ipsa eius membra indigentia sacramentis. Contra primum est quòd corpus Christi mysticum quod est ipsa uniuersalis ecclesia non potest esse nisi unum. quo modo enim caput Christum influere potest sensum & motum spirituales in corpore non habens animam nec spiritum, cum solus spiritus susceptiuus sit huiusmodi influxus: quomodo ecclesia uniuersalis creditur sancta si non habet animam: quomodo uniuersalis ecclesia collectiue sumpta potest dici sponsa Christi, si non habet animam, quomodo inter Christum & ecclesiā uniuersalem potest esse matrimonium si uniuersalis ecclesia animam non habet, & per consequens nec fidem nec charitatem quibus uniatur sponso suo: quomodo habet clauem & potestatem directiuā omnium ut aduersarii dicunt si non habet

Ad terciā

Ad quartam

SVMME DE ECCLESIA

animam: quomodo Christus mortuus est pro ecclesia uniuersali, si illa caret anima & sensu. quomodo uniuersalis ecclesia militans coniungenda est in gloria triumphanti: si animam non habet, & per consequens nec capacitatem gloriae? Videtur nobis quod aduersarii delirerent in cognitione ecclesiae uniuersalis, & ideo non mirum si multis prouoluuntur erroribus. Contra secundum errorem est apollolus ad Eph. 5. dicens. Christus dilexit ecclesiam & tradidit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret mundans eam lauacro aquae in uerbo uitae. glo. 1. quo datur uita: quo accedente ad elementum fit sacramentum. sequitur, ut exhiberet ipse sibi, glo. in futuro gloriosam ecclesiam non habentem maculam neque rugam aut aliquid huiusmodi. quod uerbum beatus Aug. tractans in li. retract. de lib. de moribus ecclesiae dicit sic. Sic accipiendum est quod ait apollolus Christus dilexit ecclesiam suam &c. hoc est enim lauaci uis aquae in uerbo quo mundatur ecclesia: sed cum tota dicat quamdiu hic est dimitte nobis debita nostra non utique hic est sine macula, & ruga aut aliquo huiusmodi. haec August. Sane manifestum est quod auctoritas ista Pauli apertissime ostendit opinionem aduersariorum esse erroneam quam habent de ecclesia uniuersali. Contra tertium errorem uidetur esse illud quod gl. habet super illud psalm. 127. Vxor tua sicut uitis abundans, &c. ubi gl. exponens illud ut sit sermo ad Christum caput dicit sic. Vxor Christi est ecclesia &c. & exponens sequentem uersum. Filii tui &c. dicit sic. Idem sunt filii Christi qui & uxor id est ecclesia. ipsa enim est coniunx Christi, ipsa filii. haec ibi. Item idem notatur Luc. 10. ubi dicitur. Fidelis seruus & prudens quem constituit dominus super familiam id est ecclesiam, ut det illis triticum, &c. Ecce idem dicit ecclesiam & illos quibus ministrandum erat triticum. Item beatus Bernar. in sermone de nuptiis ubi aqua in uinum est mutata, ita ait. Sponsa Christi nos ipsi sumus & omnes simul una sponsa, & animae singulorum quasi singulae sponsae. haec ille. Est ergo corpus ecclesiae ipsi fideles ipsa membra eius, sed de hoc supra lib. 1. ubi de ecclesia uniuersali quid sit plenius explicauimus. Ad quintam responderetur negando consequentiam quae tanquam erronea condemnata legitur in concilio constantiensi inter errores Ioannis Hus, qui dicebat quod si papa est malus non est caput ecclesiae militantis. Nam concilium dicit quod error est, consequentia ergo talis nulla est, uniuersalis ecclesia militans tota deficere non potest in fide aut in moribus. ergo homo qui deficere potest, non potest illius esse caput ministeriale.

Cap. XXVII. Quod papa aliquo modo dicens sit sponsus ecclesiae uniuersalis.

QUEM AD MODUM Romanus pontifex caput ecclesiae uniuersalis est, ita etiam sponsus illius dici potest. Sunt enim praelati sponsi ecclesiarum suarum, ut in c. Sicut alterius uxor 7. q. 1. ubi dicit beatus Calixtus papa. Sponsa uxorq; episcopi dicitur eius ecclesia. unde in eius signum episcopus portat anulum. sicut enim in electione alterius praelati fit matrimonium inter unam ecclesiam particularem & episcopum, ita in electione summi pontificis per cardinales uice totius ecclesiae fit matrimonium spirituale inter papam & uniuersalem ecclesiam, sicut aperte colligitur in c. Ecclesiae

LIBER SECVNDVS.

ecclesiae meae dist. 97. hinc extra de immu. ecclesiae in ca. Quoniam lib. 7. dicit Papa. Nos iustitiam nostram & ecclesiae sponsae nostrae nolentes negligere, &c. Quod autem Christus communit et alius etiam nomen sponsi habet, expresse glo. Bsa. 61. super illud. Dedit me quasi sponsam decoratam corona, & sponsam ornatam monilibus suis, quae dicit sic. Christus ecclesiae sponsus sed tamen perfectus in ecclesia eodem nomine dignatur, secundum illud apolloli 1. Cor. 3. Tanquam paruulis in Christo lac nobis potum dedi non escam, ipse ergo sponsus Christus sponfos suos facit & sponsas, tamen una est in capite, & in membris ecclesia, haec glo. Praeter ea cum inter episcopum & ecclesiam suam foedus coniugii sit, quod ut ait innocen. in ca. Licet. extra de transla. episcopi, in electione initiatum, ratificatur in confirmatione, & in consecratione intelligitur consummatum. Nulli debet in dubium uerum quin episcopus sponsus dici possit ecclesiae, & per consequens papa sponsus uniuersalis ecclesiae cui praestit tanquam rector, & pastor.

Cap. XXVII. In quo obiicitur quod Papa non possit dici sponsus uniuersalis ecclesiae, & responderetur ad obiecta.

NOMINIS sponsi dignitatem aduersarii non patientes Romano non respectu uniuersalis ecclesiae attribui, arguunt multipliciter contra dicta in praecedenti ca. Primo sic solus Christus uidetur esse sponsus ecclesiae secundum illud Ioan. 3. Qui habet sponsam sponsus est, illi ecclesia per fidem coniungitur secundum illud Osee 2. Sponsabo te mihi in fide, ergo sequitur quod papa non sit dicendus sponsus ecclesiae. Secundo sic beatus Bernardus scribens Eugenio li. de consideratione paranymphum papam dicit & amicum sponsi, non autem sponsum, ergo &c. Tertio sic sponsus est qui de sponsa sua suo nomini filios generat, sed Papa non generat de ecclesia filios suo nomini. unde non dicuntur a Petro petri sed a Christo Christiani, ergo papa non potest dici sponsus ecclesiae. Quarto sic, unius sponsae unum debet esse sponsum Gene. 2. Erunt duo in carne una, ergo respectu ecclesiae sanctae Dei unus sponsus debet dari non duo, ut enim ait beatus Calixtus, & habetur in ca. sicut in unaquaque ecclesia 2. 1. q. 2. Ecclesia Christi uxor & sponsa debet esse non sanctorum, ergo &c. Nec ualet inquit aduersarius quod dicatur quod papa sit sponsus ministerialis: quia licet ex commissa plenitudine potestatis aliquis sit supremus uicarius aut minister alicuius regis, non audeat tamen usurpare quomodolibet regium nomen nec se nominare sponsum uxoris domini sui. Quinto arguitur sic, sponsa sive uxor est subiecta sponso siue uiro sicut habetur ad Ephe. 5. ubi inquit apollolus. Sicut ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres uiris suis in omnibus: sed ecclesia uniuersalis non est papae subiecta, cum sit minister eius, ergo &c. Ad ista respondentes pro intelligentia eius quod dictum est quod papa sit sponsus uniuersalis ecclesiae, inducemus in primis quod sanctus Thom. in tractatu suo contra impugnantes religionem in hac materia dicit. ait enim sic. Sponsus ecclesiae proprie loquendo Christus est, de quo dicitur Ioan. 3. Qui habet sponsam sponsus est, ipse enim de ecclesia nominis suo filios generat. Alii autem dicuntur sponsi sicut ministri sponsi exterioris cooperantes ad generationem spiritualium filiorum quos quidem non subiect

Arg. primum

Secundum Tertium

Quartum

Quintum

Ad quintam

Christo generant, qui quidem ministri intantum sponsi dicuntur inquantum uicem ueri sponsi obrinent. & ideo papa qui obtinet uicem ueri sponsi in tota ecclesia uniuersalis ecclesie sponsus dicitur, hæc sanctus Tho. Quo habito dicendum est ad rationes aduersariorum. Ad primam cum dicitur quod solus Christus &c. respondetur quod uerum est quod solus Christus proprie loquendo sit sponsus ecclesie sicut is quo sponsa fecundatur, & cuius nomini ecclesia filios generat, nihilominus tamen prælati inquantum ut ministri Christo exterius cooperantur per dispensationem sacramentorum siue diuini uerbi ad generationem spiritualium filiorum Dei sponsi dici possunt, sicut parum ante diximus, in cap. 23. de capite loquendo, quod quo ad influxum interiorum gratiarum ratio capitis soli Christo attribuenda erat: quo uero ad influxum exteriorum scilicet per modum dispensationis sacramentorum aut directionis in agendis ratio capitis etiam aliis conuenire poterat, scilicet prælati ecclesie. Ad secundam rationem respondetur uno modo negando consequentiam istam. Bernardus non nominat eum sponsum, ergo non est aliquo modo sponsus, quia ab auctoritate negatiue consequentia non ualet. Secundo respondetur, quod dato quod beatus Bern. diceret quod non esset sponsus uerum diceret quod papa non est proprie ut dictum est sponsus ecclesie sicut scilicet cuius uirtute fecundetur ecclesia siue ecclesie sacramenta ad generationem spiritualium filiorum, & cuius nomini ecclesia filios generet, licet bene dicatur paranympus, & custos ecclesie ac amicus sponsi, ut de Ioanne baptista dicitur Ioan. 3. Paranympus enim dicitur a para quod est iuxta, & nympa quod est sponsa quasi sponsam coniungens siue desponsans uiro. Et hoc modo dicit sanctus Thom. in 4. dist. 38. quod episcopus cui cura ecclesie committitur uirgines desponsat non sibi sed Christo quasi sponsi paranympus: & amicus, nihilominus tamen ratione illius ministerii aliquo modo possunt dici prælati sponsi ecclesie ut dictum est. Ad tertiam, cum dicitur sponsus est &c. responsio patet ex dictis, quoniam talis non est nisi Christus, nihilominus ministerio cooperationis prælati bene potest dici sponsus aliquo modo etiam generans. unde Paulus inquit 1. Corin. 4. In Christo enim Iesu per euangelium uos genui. Ad quartam cum dicitur quod unius &c. respondetur quod ut inquit sanctus Tho. ubi supra, quod etsi episcopus suæ diocesis sponsus sit & presbyter suæ ecclesie, unde & diocesis sponsus papa est & episcopus parrochia: non tamen propter hoc sequitur quod sint plures sponsi unius ecclesie: quia sacerdos suo ministerio cooperatur episcopo tanquam principali, & similiter episcopi papæ, & papa ipsi Christo. unde Christus, & papa & episcopus ac sacerdos non computantur nisi unus sponsus ecclesie, hæc sanctus Thom. Ad illud autem quod dicit aduersarius quod Papa etiam non posset dici sponsus ministerialis ex similitudine carnalium sponsum: nihil ualet cum non sit simile. unde aduersarius ille in hoc multum decipitur, & in multis locis, quia ex similitudine carnalium minus sobrie iudicat de spiritualibus. Non est autem simile de ministro alicuius regis respectu uxoris suæ & de ministro Christi respectu sponsæ suæ ecclesie, quoniam minister respectu filiorum quos rex habet de uxore sua non cooperatur regi ad generationem filiorum illorum, & ideo nullo modo etiam ministerialiter potest habere nomen sponsi. sed quoniam ministri ecclesie cooperantur Christo ministerialiter ad generationem spiritualium filiorum qui de ecclesia sponsa generantur, ideo aliquo modo dici possunt etiam sponsi ecclesie

Ad primū

Ad secundum

Ad tertium

Ad quartum

Ad replicam

ecclesie sponsæ Christi. uerum est tamen ut dictum est unus sponsus numeratur cum eo. Ad quintam rationem respondetur negando minorem, cum enim summus pontifex sit pastor rector, & caput uniuersalis ecclesie eo modo quo oues subiciuntur pastori, & subditi rectori & corpus capiti ecclesia subicitur summo pontifici. Et cum arguitur quod papa est minister ecclesie, dicendum pro nunc quod minister alicuius dicitur quis duobus modis. Uno modo qui alteri aliquid impendit auxilium subsidium aut open salutarem, & hoc modo papa est minister ecclesie, & prælati ecclesiarum suarum, quo etiam modo angeli dicuntur ministri hominum. Vnde apostolus dicit ad Heb. 11. eos in ministerium missos propter eos qui hæreditatem capiunt salutis. Dicitur enim etiã Christus hoc modo minister. unde ipse ait Math. 22. Non ueni ministrari sed ministrare, & hoc modo capiendo nomen ministri non ualet ista consequentia, iste est minister illius: ergo est illi subiectus. immo potest esse superior, & dominus, sicut patet in exemplis inductis. Alio modo dicitur quis minister alterius sicut cuius uirtute operatur, & cuius uices gerit tanquam principalis. & de tali ministro alicuius bene uerum est quod sit subiectus illi cuius est minister. sed hoc modo papa non est minister ecclesie sed Christi, cuius auctoritate, & uice regit, & gubernat ipsam uniuersalem ecclesiam. Vnde 1. ad Corin. 4. dicit apostolus. Sic nos existimet homo ut ministros Christi &c. Item legatione fungimur pro Christo 2. Corin. 6.

Ad quintum

Cap. XXIX. De tempore quo pontificali auctoritate beatus Petrus a Christo sublimitatus ac consecratus sit.

POST QVAM plenissime monstrauimus quod beatus Petrus a Christo primarum, & pontificatum in ecclesia habuerit, consequens est pro pleniori tractatus intelligentia enucleare quo tempore ipsius pontificatus fastigio sublimatus fuerit ac donatus. Pro quo in primis dicimus quod beatus Petrus a Christo immediate potestatem, & dignitatem episcopalem habuit ab eodem factus & consecratus episcopus. Vnde Anacletus papa, & martyr. di. 2. in c. in nouo dicit sic. Ipsi sancto Petro primo pontificatus in ecclesia Christi datus est dicente domino ad eum. Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Et ratio huius est, quia Dei perfecta sunt opera. Deut. 3. unde sicut Deus in creatione homines perfectos fecit ex quibus propagatio naturaliter procedere potuit, sic Deus apostolos quos tanquam principia siue fundamenta ecclesie in recreatione fecit sic perficere debuit ut per eos ecclesia propagari posset, sed sine episcopo ecclesia non poterat proficere a quo solo omnia ecclesiastica sacramenta possunt ministrari. oportuit ergo ut Christus pontifex recedens corporaliter, & uisibiliter ab ecclesia aliquem loco sui relinqueret in ecclesia. sed si (pro quia) aliquem fecit loco sui uices suas agentem pontificali dignitate præditum, uerissimilius est de Petro qui ceteris dignior fuit ac sublimior ut ex superioribus patet. unde Chryso. super illud Luc. 24. Apparuit Symoni dicit sic. Primo digniori, & fideliori omnibus apparuit. Et idem August. dicit super illud Ioan. 33. Venit ergo ad Symonem Petram, super quo ita dicit. Quis enim nesciat primum apostolorum esse beatissimum Petrum. Præterea cum ex diuinorum operum perfectione apertissime hoc intelligamus quod cum aliquid ali-

cui committitur, per consequens commissum intelligatur, & illud sine quo commissum explicari non potest. pascere autem gregem dominicum, quod commissum esse Petro ipsum sanctum euangelium, testatur, perfecte nullus possit nisi episcopus qui sacramentorum omnium habet dispensationem: manifestum est quod cum Christus Petro gregis dominici pasturam commendavit officium pastorale episcopi simul imposuerit siue tradiderit. Si quidem Christus propter excellentiæ potestatem quam in sacramentis habuit rem sacramento sine sacramento conferre potuit, unde solo uerbo Petrum episcopum fecit. Ceterum ad uidentum quo tempore Petrus apostolorum primus episcopus a Christo factus sit considerandum est quod quia tempore quo saluator noster corporaliter inter homines uisibilis conuersabatur per seipsum rexit ecclesiam; nulla necessitas sed neque decencia neque uulitas fuit quod ipse alium loco sui pastorem poneret sibi episcopum, sed solum quando post resurrectionem præsentiam suam corporalem uisibilem esset ab ecclesia substracturus, quemadmodum prælati tunc demum quando se per longum tempus a suis ecclesiis absentare disponunt loco sui generales uicarios constituunt. Vnde beatus Petrus factus est a Christo pastor princeps, & episcopus ecclesiæ uniuersalis quando post resurrectionem ascensus in cælum nunquam inde ad conuersationem mortalitatis nostræ reuersurus inquit Symoni Petro. Symon Ioannis diligis me: pascere oues meas, id est potestatem accipe pascendi gregem meum, pastura, per omnium administrationem sacramentorum quibus ipsa pascenda, & nutrienda est, unde super illud Luc. 22. Facta est contentio inter eos quis eorum esset maior, dicit Greg. quod contentio illa uideretur habuisse mortuum quod cum dominus ab hominibus migraret, decebat aliquem eorum fieri aliorum principem, quasi domini uicem gerentem, quasi diceret, antequam transmigraret non erat necesse. Vnde beatus Petrus non est factus pastor & episcopus ante Christi resurrectionem. Quod multis sanctorum patrum auctoritatibus, & rationibus comprobatur. In primis est illustris testis beatus Hiero. super illud Math. 16. Tu es Petrus &c. dicens hanc potestatem & ecclesiæ edificationem super Petrum in futuro promissam non in præsentem datam esse. Secundo ad hoc est beatus Chrys. super illud Luc. 22. Facta est contentio inter eos, ubi sic ait. Credenda erat Petro populorum innumera multitudo. nota quod dicit credenda quod est futuri temporis. Tertio confirmat hoc beatus Ambro. in c. fidelior di. lita dicens. Fidelior factus est Petrus postquam fidem se perdidisse desse uit, atque ideo maiorem gratiam inuenit quam amisit. tanquam enim bonus pastor tuendum gregem accepit. Hoc autem cum post resurrectionem contigisse manifestum sit, nulli dubium quod Petrus pastorem curam atque dignitatem pontificalem post resurrectionem a Christo suscepit. Quarto hanc conclusionem roborat beatus Greg. in homelia dominicæ resurrectionis, & habetur in cap. considerandum di. lita dicens. Considerandum nobis est cur omnipotens Deus eum quem cunctæ ecclesiæ præferre disposuerat auicillæ uocem per timere, & seipsum negare permisit, quod nimirum actum magnæ pietatis dispensatione cognoscimus, ut is qui futurus erat pastor ecclesiæ in sua culpa disceret qualiter aliis misereri debuisset. ubi nota duo uerba futuri temporis. Primum ibi cum ait, quem cunctæ ecclesiæ præferre disposuerat, quasi diceret, quod nondum præfecerat. Secundum ibi cum ait, qui futurus erat

Petrus post passionem primatum suscepit.

erat pastor ecclesiæ, q. d. q. non dum erat. Et ita uidetur q. beatus Petrus ante Christi passionem neque præpositus neque pastor erat actu ecclesiæ. Quin ro hoc confirmat glo. in præfatio c. considerandum, quæ ita dicit, hoc uerbo Pasce oues meas, factus est Petrus princeps ecclesiæ, extra de elec. c. significasti, non in illo. Tu es Petrus, quia illud fuit ei dictum ante passionem, hæc glo. Sexto ad hoc facit id quod habetur in c. solitè extra de ma. & obe. §. nobis. Item id quod habetur in extrauaganti domini Bonifacii 8. Ad idem Inno. & Hosti. in ca. licet de foro compe. & archi. in ca. ubi periculum, de elect. lib. 6. in glo. magna circa finem.

Cap. XXX. In quo ponuntur aliqua obiecta contra prædicta.

CONTRA conclusionem præfatam de tempore quo pontificatus datus sit Petro, aduersarii auctoritatibus, & rationibus insurgunt. In primis inducunt illud Anacleti in ca. in nouo distinct. 21. qui ait. Ipsi Petro primo pontificatus datus est dicente domino. Tu es Petrus &c. sed hoc fuit ante passionem, ergo ante passionem pontifex factus est. Secundo beatus Chrys. super illud Lu. 22. Facta est contentio inter eos dicit, quod credite erant Petro clauis regni cælorum, sed hoc fuit ante passionem, ergo &c. Tertio idem beatus Chrys. super illud Math. 16. super hanc Petram &c. dicit. Hic erigit eius sensum & pastorem facit. Quarto est glo. Rabani super illud Math. 16. Tibi dabo clauis regni cælorum di. quod Petrus spiritualiter clauis regni cælorum, & principatum iudiciariæ potestatis accepit, sed hoc manifeste insinuat eius pontificatum, ergo sequitur quod ante passionem Petrus factus fuit a Christo pontifex siue episcopus. Ratione sic quinto. Aaron simul factus est sacerdos, & episcopus. ergo similiter & multo magis Petrus qui per Aaron fuit figuratus, sed Petrus in cæna factus est sacerdos, ergo etiam factus est episcopus. Sexto sic. Iudas factus fuit a Christo episcopus, sed non post passionem, & resurrectionem, ut patet, ergo ante. Ergo similiter & multo magis Petrus fuit factus episcopus ante passionem. consequentia patet, antecedens colligitur ex illo psalm. 108. & Actuum 1. ubi de Iuda dicitur. Episcopatum eius accipiet alter. Septimo sic, omnia sacramenta debuerunt institui ante passionem inter quæ confirmatio sacramenti ordinis est episcopatus, ergo ante passionem Petrus fuit episcopus, & alii si qui fuerunt a Christo facti, consequentia est manifesta. Octauo sic. Dei perfecta sunt opera. Deutero. 31. Vnde instituens sacramentum debuit perfecte ipsum instituere, & quantum ad materiam, & quantum ad ministerium, unde sicut instituens eucharistiam instituit ministerium faciens apostolos sacerdotes, ita instituens sacramentum ordinis debuit instituere ministerium qui est episcopus ordinans sacerdotes. Nono sic. Et arguitur quod Petrus, & alii apostoli facti sint episcopi per illud Ioan. 20. Accipite spiritum sanctum, & quorum remisistis peccata remittuntur eis. super quo dicit beatus Greg. Principatum superni iudicii sortiti sunt ut uice Dei quibusdam peccata retineant quibusdam relaxent, quorum nunc in ecclesiæ episcopi locum tenent ligandi, & soluendi auctoritatem suscipiunt qui gradum regiminis sortiuntur, ergo &c.

Arg. primum Secundum

Tertium Quartum

Quintum

Sextum Septimum

Octauum

Nonum

HIS autem difficile non est respondere ponderantibus bene dicta sanctorum patrum non ad corticem littere sed ad sanam intelligentiam. dicendum est ergo ad ea quæ inducta sunt in contrarium. Ad primam autem auctoritatem quæ sumitur in cap. in nouo dist. 21. respondeatur per glo. eiusdem ca. quæ ita habet. uidetur ergo quod per hæc uerba tu es Petrus, datus sit Petro pontificatus, & ita ante passionem, quia ante fuit ei dictum, cui uidetur contradicere ca. considerandum di. l. & c. fidelior. Nam ibi dicitur quod post passionem, quia ante non fuit datus ecclesie pastor, hæc glo. Dicendum est ergo iuxta beatum Ambro. cuius sunt illa capitula: quod post passionem Christi Petro pontificatus a Christo sit datus, & non quando dictum est sibi. Tu es Petrus &c. maxime quia cum tunc non fuerit sacerdos, episcopus esse non potuit. Quod ergo dicitur in auctoritate Anacle. quod datus est, exponendum est, id est promissus. promisit enim Christus ei summum pontificatum tunc, quam promissionem adimpleuit post resurrectionem. Illud etiam quod dicitur dicente domino, exponendum uidetur, id est promittente domino. more sacræ scripturæ posuit futurum quasi præteritum, & fiendum quasi factum propter certitudinem promittentis qui ueraciter adimplet quod promittit dicente psal. Fidelis dominus in omnibus uerbis suis. Ad secundam auctoritatem quæ est Chryl. eadem responsio est, ut quod dicitur quod clauis credite erant Petro, intelligatur promissione, non actuali donatione. Ad tertiam auctoritatem eiusdem Chryl. similis responsio est, ut quod dicitur quod fecit eum pastorem, exponatur, id est disposuit eum facere pastorem, quod postea adimpleuit cum ad eum ait. Pascue oues meas. Ioan. ult. Ad quartam auctoritatem quæ est Rabani eadem responsio est, ut quod dicitur quod Petrus spiritualiter clauis regni cælorum, & principatum iudicariæ potestatis accepit, intelligatur in promissione siue in spe, non autem in actuali possessione. Ad quintam cum arguitur de Aaron responderetur negando consequentiam quoniam non est simile de uno & de alio, ut dicit dominus Petrus de palude, quia iam erat populus Israel collectus cui Aaron præficiendus erat. Vnde Aaron debuit fieri episcopus ne oues errarent in deserto sine pastore, sed ante passionem Christi oues non erant redemptæ adhuc. unde non conuenienter ouibus non redemptis pastor fuisset datus, & ita ratio non procedit. Ad sextam responderetur de Iuda negando antecedens, & ad probatiorem responderetur, quod per episcopatum intelligitur apostolatus eius, ut exponit Nicolaus de Lyra tam super psalm. 108. quam super Act. 1. Ad septimam responderetur secundum dominum Petrum de palude, quod omnia sacramenta sunt instituta ante passionem Christi, sed non sunt omnia tunc executata uerbi gratia. Sacramentum penitentiae a Christo fuit institutum quando dixit. Agite penitentiam, appropinquabit regnum cælorum. Math. 4. sicut sacramentum baptismi quando dixit. Nisi quis renatus fuerit ex aqua, & spiritu sancto &c. Ioan. 3. Vnde sicut Ioannes baptizando prædicauit baptismum, ita sic dicendo. Agite penitentiam. Math. 3. prædicauit penitentiam noui testamenti, uel quando Christus dixit leprosis. Ostendite uos sacerdotibus. Luc. 17. uel discipulis. Soluite eum Ioan. 11. tunc instituit sacramentum confessionis, & absolutionis non tamen

1 primū

Ad secundum

Ad tertium

Ad quartum

Ad quintum

Ad sextum

Ad septimum

tamen fuit executum ante passionem, quia nec erant ministri instituti nec clauis adhuc data regni cælorum, quæ etiam dari non debuerunt antequam esset apertum regnum cælorum nisi implicite ex naturali concomitantia ad sacerdotium imminente passione, quia quod parum deest quasi nihil deesse uidetur. unde instituendo sacerdotium Christus ordinem episcopalem instituit, sed tamen tunc non dedit, quia non decuit. Ad octauam secundum eundem do. Petrum de palude de institutione sacramenti dicendum, quod Dei perfecta sunt opera secundum tamen congruentiam, & decentiam operis operati, & modi operandi. Non decebat autem pro tunc episcopos facere sicut decebat facere sacerdotes, quia ex quo sacramentum cepit esse in usu ex tunc semper debuit esse in ecclesia uel formaliter uel uirtute, & maxime sacramentum de quo spiritualiter dictum est illud. Ecce ego uobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. subtracturus igitur sui præsentiam palpabilem, & uisibilem, inuisibilem, & sacramentalem perpetuam nobis promisit. unde ex tunc eucharistia debuit esse in ecclesia formaliter uel uirtute, sed formaliter tunc de eucharistia nihil referuatum fuit, sicut nec de agno paschali propter legis prohibitionem. Exodi. 12. ideo sacerdotes debuerunt fieri in quorum uirtute remaneret eucharistia conficienda. Sed sacramentum ordinis quo ad effectum suum indelebile remanebat in apostolis. unde non erat necessitas instituendi eius ministrum scilicet episcopum, præsertim quia futurus erat Christus adhuc cum eis præsentia corporaliter impassibili, & sic non erat adhuc necessarius episcopus. Ad nonam responderetur negando assumptum, dicimus enim quod per illa uerba nec Petrus nec alii apostoli facti sunt episcopi. Et ad dictum Greg. responderetur quod non probatur propositum, quoniam per id quod est commune simplicibus sacerdotibus cuiusmodi est relaxare quibusdam peccata, & quibusdam retinere, non possunt apostoli dici facti episcopi ut de se patet uel soluitur quod quorum remisistis, refertur ad tempus quo erant constituendi sacerdotes.

Ad octauum

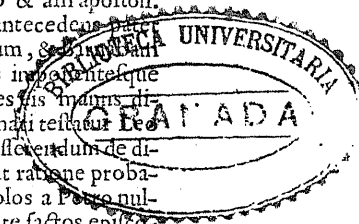
Ad nonam

Cap. XXXII. Quod solus Petrus inter apostolos a Christo immediate ordinatus, & factus fuerit episcopus.

SANE ex patrum sanctorum sententiis in superioribus cap. inductis aperte satis colligere possumus quod solus Petrus inter apostolos immediate a Christo factus, & ordinatus fuerit episcopus. cum enim teste beato Anacleto in c. in nouo distinct. 21. sancto Petro primo pontificatus in ecclesia datus fuit, & Felix Papa etiam dicat in decretis suis quod per Petrum apostolatus, & episcopatus in Christo cepit exordium. patet quod ipse ante alios apostolos episcopus a Christo fuerit ordinatus, & consecratus. Cumque ut iam ostensum est parum ante Petrus non sit factus episcopus ante Christi resurrectionem sed post, & in ultimo recessu suo ab apostolis quando Petro inquit. Symon Ioannis diliges me, pascue oues meas. Ioan. ult. post quæ uerba cum nulla alia legantur per quæ alii apostoli a Christo immediate intelligantur episcopi, necessario uidetur dicendum quod solus Petrus inter apostolos a Christo immediate episcopus sit ordinatus. Alii uero apostoli a Petro mediate uel immediate solo uel cū alio uel cū aliis sine

episcopi facti uel ordinati, quod tam auctoritatibus quam rationibus confirmatur. Primum quidem patet ex ca. porro. dist. 67. ubi ita inquit Anacletus papa. Porro Hierosolymitanorum primus archiepiscopus beatus Iacobus, scilicet Alphae filius a Petro & Iacobo zebedeo, & Ioanne apostolis ordinatus est. Ex quo manifeste apparet quod iste apostolus non a Christo immediate sed a Petro cum aliis apostolis fuerit ordinatus, & per consequens uerum est quod non omnes apostoli immediate sunt ordinati episcopi. Quod uero de uera ordinatione episcopali intelligatur rex ille non obstantibus uariis modis loquendi glossatoris patet. Tum primo testimonio beati Remigii qui super Math. 10. c. ubi apostolorum nomina recitantur ita de ipso Iacobo dicit. Cuius meriti beatus Iacobus fuerit testes sunt apostoli qui eum episcopum Hierosolymitanorum ordinauerunt. Tum secundo, quia si non fuisset haec uera ordinatio episcopi facta non conuenienter susciperetur ex ea forma ordinationis aliorum episcoporum in ecclesia, & tum dicit consequenter beatus Anacletus in dicto c. in nouo dist. 2. 1. quod hic suis successoribus apostoli dederunt formam ut uidelicet nullus minus quam a tribus episcopis in episcopum ordinetur. Aduerte ergo si non minus quam a tribus & Petrus solus erat episcopus primo, quis ordinauit Ioannem, & Iacobum. Secundo sic, beatus Anacletus in c. in nouo dist. 2. 1. dicit, quod in nouo testamento post Christum dominum a Petro sacerdotalis ordo incepit, id est pontificalis, sicut sacerdos exponitur, id est episcopus, de conse. dist. 1. ca. solennitates. ergo uidetur quod alii apostoli a Petro facti fuerunt episcopi. consequentia patet, quoniam cum alii facti fuerunt ita cito sacerdotes sicut Petrus, & non sub ipso, non potest dici ab ipso incepisse simplex ordo sacerdotalis. similiter si ipse factus fuisset a Christo episcopus etiam prius tempore, sed etiam alii a Christo facti essent immediate episcopi non diceretur uerè a Petro pontificalis ordo incepisse. ergo necessario uidetur ita fore intelligendum quod a Petro ordo pontificalis coepit, quia ab ipso omnes alii apostoli episcopi facti sunt uel immediate uel mediate, & ipse solus a Christo. Tertio arguitur sic, soli Petro a Christo commissa est cura pastoralis, ergo solum ipsum pontificem ecclesiae suae pastorem constituit. consequentia nota est, antecedens uero per plura capitula superius ostensum est, & est spiritualiter beati Chryso. super illud Ioan. ult. Simon Ioannis pasce oues meas. ita dicentis. Praeteriens alios, scilicet apostolos Petro de talibus loqui tur, eximius enim apostolorum erat Petrus & os discipulorum, & uertex collegii. Ecce quod dicit Praeteriens alios &c. ergo soli Petro est hoc dictum, quod non esset si auctoritatem pastorem assecuti fuissent alii apostoli immediate a Christo. Quarto sic Marcellus papa in epistola sua prima inquit. Ad sedem Romanam omnes subterfugere debent ut inde accipiant uisionem unde acceperunt consecrationem. ergo uidetur quod ceteri apostoli a Petro receperunt consecrationem. ergo uidetur quod ceteri apostoli a Petro receperunt consecrationem, tenet consequentia, quoniam quod omnes ceperunt consecrationem a sede Romana uerum esse non posset ut uidetur nisi alii apostoli qui in diuersis sedibus sederunt distributi per orbem a Petro qui sedit Romae consecrationem habuissent. Quinto in epistola secunda Clementis, Petrus non solum dicitur princeps apostolorum sed etiam eorum ordinator, id est consecrator. ergo &c. consequentia uidetur nota antecedens est beati Clementis in secunda sua epistola. Petrus magister institutor

institutor, & princeps apostolorum atque eorum ordinator fuit. Sexto sic, Paulus, & Barnabas fuerunt ordinati a beato Petro. ergo & alii apostoli. consequentia patet cum isti non fuerint inferiores aliis. antecedens patet Actuum 13. Dixit eis spiritus sanctus, segregate mihi Paulum, & Barnabam in opus ad quod assumpsi eos. tunc ieiunantes, & orantes imponebantque eis manus dimiserunt eos, ubi glossa super uerbo, imponentes eis manus dicit in modum ordinandorum. Quod uero tunc fuerint ordinati testatur beatus papa in ca. quod autem distinct. 75. Septimo sic, nihil est asserendum de diuinis nisi quod ex diuinarum scripturarum testimonio aut ratione probari potest ut dicit tam Hiero. quam August. sed alios apostolos a Petro nulla auctoritas nulla ratio conuincit fuisse a Christo immediate factos episcopos. ergo non est asserendum. Quod uero non auctoritate patet, quia in canone non inueniuntur nisi tria. Primo quidem illud Math. 17. Quaecumque alligaueritis. sed per illud non sunt ipsi facti episcopi propter tria. Primo quia Petrus per similia uerba, & etiam maiora. Math. 16. Quodcumque ligaueris, non fuit factus episcopus. Secundo, quia ipsi nondum erant sacerdotes, nec per consequens poterant fieri episcopi. Tertio, quia illud fuit promissio, non alicuius potestatis nec episcopalis nec sacerdotalis collatio, ut dictum est. ergo &c. Secundo illud Luc. 22. Hoc facite in mea commemorationem. sed nec per hoc facti sunt episcopi, quia per uerba consecrationis non efficitur plus quam per illa uerba significetur nisi propter concomitantiam, & inseparabilem significationem uel accessoriam. sed potestas pontificalis non est accessoria nec concomitans ad sacerdotalem, & illa uerba non iudicant nisi nudum actum sacerdotalem quem potest facere qui libet simplex sacerdos, scilicet consecrare corpus Christi, & sanguinem Christi, quod importat cum dicit. Hoc facite, scilicet quod feci in eucharistia, uidelicet corpus & sanguinem esse sub speciebus. ergo per illa uerba non fecit eos nisi simplices sacerdotes. Tertio est illud quod dicitur Ioan. 20. Quorum remisistis &c. sed nec per istud sunt ordinati episcopi, quia cum ordinatur episcopi sit distincta ab ordinatione simplicis sacerdotis, non est uerisimile quod illud per quod proprie, & praecise facta est ordinatio primorum episcoporum dicatur communiter omni illi qui ordinatur in simplicem sacerdotem. unde cum in omni ordinatione simplicis sacerdotis dicatur ab episcopo cui libet ordinando. Accipite spiritum sanctum, quorum remisistis &c. non est uerisimile quod per illa uerba proprie & praecise facta fuerit ordinatio episcoporum primorum qui fuerunt summi sacerdotes, quia etiam in lege erat alia ordinatio simplicium sacerdotum, alia summi. Et confirmatur, quia uerba sacramentalia prolata a ministro sunt eiusdem uirtutis in effectu sacramentali sicut prolata a Christo, sicut patet in forma sacramenti eucharistiae in qua uerba illa, hoc est corpus meum, illud idem efficiunt quod effecerunt Christo ea dicente. Si ergo Christus dicente illa uerba. Accipite spiritum sanctum &c. fecisset apostolos episcopos qui iam erant facti sacerdotes in caena quo ad characterem sacerdotalem per illa uerba, hoc facite &c. eis data in traditione panis, & calicis pari ratione episcopus dicens illa uerba, scilicet. Accipite spiritum sanctum, quorum remisistis, &c. illi qui iam factus est sacerdos per uerba sibi dicta in traditione calicis cum pane, & uino accipite potestatem &c. faceret eum episcopum, quod est absurdum. Item Thomas qui praesens non erat illis uer-

bis non fuisset factus episcopus. Item quod per neutra uerba, scilicet hoc facite, & quorum remisistis sint facti episcopi; patet, quia sicut dicit Anacletus distinct. 21. in nouo. Petro primo pontificatus in ecclesia Christi datus est, sed illa uerba dicta sunt simul & semel apostolis, & per consequens habuerunt suum effectum unum & indiuisibilem, & sine ordine prioris, & posterioris. ergo tunc non est datus alicui pontificatus primo. Sic ergo patet quod nulla auctoritas canonis cogit dicere alios apostolos a Petro episcopos a Christo factos esse. Item nec ratio cogit, immo magis oppositum, & maxime propter duo. Pro quo arguitur octauo loco sic in creatione humani generis, ut dicit Paulus Act. 17. ergo similiter ad conseruandam ecclesie unitatem uidetur quod Deus non fecerit simul plures episcopos a quibus alii deriuarentur, sed unum primum a quo ceteri fierent. Non sic, in ecclesia non debet esse minor unitas neque minus bonus ordo quam fuerit in synagoga, sed in illa ad bonam ordinationem, & unitatem illius pertinuit, ut Moyses legislator non fecerit simul plures episcopos sed unum tantum scilicet Aaron a quo omnes alii immediate processerunt. Ergo nouus legislator, & ecclesie ordinator Christus non debuit simul facere plures episcopos sed unum tantum scilicet Petrum, a quo omnes mediate uel immediate postmodum omnes fierent. Videtur ergo rationale quod iste fuerit processus in ordinatione episcopali apostolorum, scilicet quod Petrus factus fuerit solus episcopus a Christo ante ascensionem. post spiritus sancti autem missionem sue ipsa die prima dominica siue alia Petrus solus episcopus fecit Ioannem episcopum, deinde Petrus consecrato Ioanne fecit Iacobum zebedei, quibus tribus factis tunc ordinauit Petrus quod deinceps non ordinaretur episcopus nisi a tribus episcopis, ut dicitur in praefato c. porro. Et ad ostendendam formam huiusmodi, ipse cum duobus praedictis ordinauit Iacobum, ut dicitur in praedicto c. porro. licet propter paucitatem episcoporum quando apostoli fuerunt non potuerit haec forma semper seruari. Ideo Paulus solus forte Timotheum & Titum ordinauit episcopos, qui separatus a Barnaba non habebat in societate sua episcopos nisi quos postea fecit. Nam Lucas Demas Syllas, & hi non fuerunt episcopi, sed quando potuerunt habere duos tunc cum eis ordinauerunt, non soli. Ratio autem quare filii zebedei credantur prius a Petro in episcopos ordinati est, quia illi post Petrum fuerunt maiores, fuerunt & honorabiliores, & hos cum Petro Christus praeter ceteris praeferebat, ut patuit in transfiguratione in suscitatione filiae Archisynagogi, in oratione in horto, & similibus in quibus hos solos quasi familiares secretarios secum assumpsit. Math. 9. 17. & 27. Vnde super illud Luc. 6. Non permisit introire secum quemquam nisi Petrum, Ioannem & Iacobum. Vbi dicit Theophilus, solum hos intromisit tanquam discipulorum uertices. Item Math. 7. super illud. Assumpsit Iesus Petrum & Iacobum Ioannem, dicit Chryso. ideo hos assumpsit quia aliis potiores erant. Quod autem Ioannes fuerit maior licet minor frater & ideo sibi prelatas, patet per illud Math. 10. Et Andreas frater ubi dicit gloss. Cryso. Marcus autem post duos uertices Petrum, & Ioannem Andream numerat. ubi innuit Petrum & Ioannem inter ceteros apostolos fuisse sublimiores. Item super illud ibidem. Iacobus zebedei, & Ioannes frater eius dicit Chryso. uide autem quia non secundum dignitatem ordinati, mihi autem uidetur Ioannes non aliis solum sed fratre etiam maior esse.

esse. Ex praedictis apparet falsa gloss. super illud cap. 66. di. porro. quae dicit quod in principio, & primitiua ecclesia omnes apostoli erant simplices sacerdotes, & tamen poterant consecrare episcopos. nam Moyses simplex sacerdos fuit, & tamen consecrauit Aaron in pontificem, neque tunc erat differentia inter episcopum, & simplicem sacerdotem 95. di. olim, quia sicut dicit August. In prima rerum creatione non quaeritur quid Deus facere potuerit, sed quid decuerit, & quid ratio & natura rerum requireretur. Cum autem dicat apostolus, quod minor sine ulla contradictione a maiore benedicatur Heb. 8. & philosophi asserant quod nihil agit ultra suam speciem, licet Christus per simplicem sacerdotem de potentia absoluta possit facere episcopum, non tamen decet nec congruit officii quod minor faciat maiorem dans alteri quod non habet, nec per consequens est uerisimile quod Christus uoluerit per simplices sacerdotes qui sunt inferiores summos sacerdotes qui sunt episcopi consecrare. Vnde considerandum est quod Moyses licet non esset sacerdos, & pontifex unctus uisibiliter cum Aaron quem fecit pontificem, & cum filiis eius quos fecit simplices sacerdotes, ut habetur Leuitici 7. & recitatur 2 r. di. ca. 1. erat tamen dignior illis, & uirtute maior illis in omnibus: quia in illis ordinibus non erat character nec illi sacerdotes habebant clauas sed tantum offerebant pro populo & erant mediatores, quod multo melius faciebat Moyses. Secundum ueritatem autem in ecclesia nulla maior est dignitas quam sacerdotalis excepto pontificali. unde omnis non episcopus est inferior eo, et per consequens non decuit quod non episcopus episcopum consecraret, nec est possibile apud homines etiam de potentia absoluta. Sed Christus uerus sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech, & pontifex futurorum bonorum licet aequiuoce sacerdos, & episcopus ad alios in quo non fuit character nec consecratio uisibilis, tamen fuit dignior ceteris. Sicut ergo Moyses consecrauit Aaron in pontificem, & filios eius in simplices sacerdotes a quo quidem Aaron deriuatus est pontificatus ad omnes alios sicut ad filium suum Eleazarum indutum uestibus eius Nu. 20. & post ad phinees, & sic de aliis. sic & Christus per se immediate fecit Petrum episcopum a quo postea in omnes pontificatus deriuatus est, & per se fecit alios apostolos simplices sacerdotes, ut 2 r. di. in nouo. dicit Anacle. In nouo testamento post Christum a Petro sacerdotalis coepit ordo, quia ipsi primo pontificatus in ecclesia Christi datus est. Et exponitur sacerdotalis, id est pontificalis sicut sacerdos exponitur pro episcopo de conse. distinct. 1. c. solennitas. Sicut autem superius argumentati sumus cum alii apostoli fuerint ita cito facti sacerdotes sicut ipse Petrus, & non sub ipso non potest dici ab ipso coepisse simplex sacerdotalis ordo. Similiter si ipse fuisset a Christo factus episcopus licet prius tempore & alii etiam tunc a Christo non ab ipso Petro coepisset pontificalis ordo. ergo uidetur quod propter hoc quod ab ipso Petro facti sunt omnes alii episcopi mediate uel immediate, & ipse solus a Christo, ideo uere dictum sit a sancto Anacleto quod ab ipso Petro post Christum coepit pontificalis ordo, quod etiam sicut supra induximus requirit unitas ecclesiae habere scilicet unum caput a quo dona fluant. unde 19. di. in ca. ita dominus, beatus Leo sic de beato Petro loquitur ut ab ipso quasi quodam capite dona sua uelut in corpus omne distunderet.

Cap. XXXIII. In quo ponuntur aliquæ obiectiones contra prædicta.

Arg. primum **A**DVERSUS præfatam conclusionem aduersarii multipliciter instant. Et primo sic omnes apostoli a Christo simul facti sunt sacerdotes. ergo simul ab eo omnes debuerunt fieri episcopi. consequentia uideretur nota, quia nõ uideretur maior ratio de uno quam de alio. ergo &c.

Secundū Secundo dicit August. de quæstionibus noui & ueteris testamenti q̄ Christus omnes apostolos fecit episcopos. ergo habetur propositum. Tertio arguitur ex illo. extra de sum. tri. & si. ca. c. i. §. una ubi dicitur quòd sacramentum eucharistiæ non potest conficere nisi sacerdos qui rite fuerit ordinatus secundum clauas quas ipse concessit apostolis, suisque successoribus. sed constat quòd sacerdos non ordinatur a claua sacerdotali sed episcopali. ergo uideretur quòd Christus apostolis tradidit clauas pontificales a quibus soli presbyteri ordinantur, & ita uideretur quòd non solum Petrum sed etiam alios apostolos fecit episcopos. Quarto arguitur ex illo quod habetur dist. 21. in nouo, ubi dicitur quòd Petro primo pontificatus in ecclesia datus est, & post pauca dicit: ceteri uero apostoli pari consortio honorem & potestatem acceperunt, sed non habuissent honorem & potestatem pari consortio nisi fuissent pontifices sicut Petrus. ergo idem quod prius. Quinto gloss. ubi supra dicit. episcopi successerunt in locum apostolorum 68. di. quorum. ergo & apostoli fuerunt episcopi. Sexto arguunt ex illo quod scriptum est in psal. 108. & Act. 1. de Iuda quòd episcopatum eius accipiat aliter. si Iudas fuit episcopus ante resurrectionem multo magis, & alii apostoli, & pro tunc non possunt dici facti a Petro, ergo a Christo immediate. Septimo dicitur ad Ephe. 4. Dedit quosdam apostolos, quosdam pastores, quosdam doctores, sed pastor nomen est & officium episcopi. ergo ipse fecit aliquos episcopos, sed non nisi apostolos. ergo &c. Octauo habetur, dist. 21. c. 1. ultra medium, quòd Christus duodecim apostolos tanquam maiores sacerdotes instituit, septuaginta duos discipulos quasi minores sacerdotes instituit. Nono. Paulus etiam episcopus fuit qui & Timotheum episcopum ordinauit 1. Thim. 4. cum impositione manu presbyteri glo. 1. episcopi, sed non uideretur nisi a Christo factus. ergo non solum Petrus a Christo episcopus immediate ordinatus est. Decimo Isid. li. 2. de origine officiorum dicit. Episcopi sunt instituti per totum mundum in sedibus apostolorum, ex quo habetur quòd apostoli fuerunt episcopi, alias non habuissent sedes episcopales. ergo idẽ quod prius. Undecimo. Drony. in ecclesiastica hierarchia dicit. Ipse Christus in sacerdotalem consummationem ducens discipulos. subsistens in sanctissimum patrem retulit hierarchiæ perfectionem. Ex quo habetur quòd cum sacerdotalis consummatio, & hierarchica perfectio non sit nisi in episcopatu quòd Christus discipulos, id est apostolos per seipsum fecit episcopos, alias non duxisset eos in consummationem illam sed duci fecisset. Confirmatur per hoc quòd Maximus commentator dicit ibidem, quòd ipse Iesus discipulos suos in episcopos consecrauit. Duodecimo arguitur sic, sicut tradunt sancti, & specialiter Irido. de ortu, & obitu patrum: Mathias fuit unus ex lxxii. discipulis qui tamen non a Petro factus est apostolus sed a Christo. unde Dionys. de ecclesiastica hierarchia exponens

exponens illud Act. 1. Ostende domine quem elegeris ex his &c. dicit de Petro sic. Ipse discipulorum uertex cum ordinata sibi hierarchia, deinde in duo denarii discipulorum ueniens, sanctificans consummationem, in diuinitatis electionem timidus reliquit, dicens ostende quem elegeris, & diuina sorte diuinitus ostensum in sancti duodenarii apostolici suscepit. Et sic uideretur q̄ a Christo immediate fuit Mathias electus, & per consequens alii apostoli non a Petro sed a Christo receperunt consecrationem immediate.

Cap. XXXIII. In quo respondetur obiectionibus factis in superiori capitulo.

OBIECTIONIBVS prædictis non obstantibus uideretur dicendum sicut supra diximus, quòd beatus Petrus a Christo immediate & solus ipse dignitate pontificali fuerit sublimatus. Unde dicendum est ad rationes in oppositum. Ad primam respondetur negando consequentiam, quoniam non est simile de simplici sacerdotio, & episcopali dignitate: quia enim Petrus in quantum sacerdos non fuit maior ceteris apostolis, quia omnes sacerdotes sunt pares simpliciter, & ideo ad illam paritatem inter eos ostendendam simul, & semel fecit Christus eos sacerdotes in coena, & dedit simul uel datam declarauit parem potestatem ligandi, & soluendi in foro conscientiæ in resurrectione quando dixit eis. Accipite spiritum sanctum, & quorum remiseritis peccata &c. Unde Cyprianus in cap. loquitur 24. quæst. 1. dicit, quòd Christus apostolis post resurrectionem suam parem potestatem tribuit, & quia sacerdotio sic non debetur potestas iurisdictionis cum sint multi sacerdotes sine cura animarum, & subditis: sed episcopo qui dicitur superintendens præter potestatem ordinis debetur potestas iurisdictionis, & populus subditus. dicit enim sanctus Thom. in 4. sententiarum, distinct. 24. quòd potestas episcopalis est ordinis, & iurisdictionis. unde rationabiliter statutum est in concilio Viennen. quòd nullus de pastore prouideat ecclesiæ cathedrali sibi qualitercunque subiecte quæ clero careat, & subditis Christianis de elect. in cap. plerisque, & quia episcopus sine subditis est quoddam opprobrium dignitatis. licet ergo omnes episcopi sint pares quo ad potestatem ordinis non tamen simpliciter, quia non quo ad potestatem iurisdictionis quæ per se debetur episcopo de congruitate. Ad significandum ergo quòd in episcopatu Petrus erat maior aliis non simul debuit fieri episcopus cum aliis, sed ipse a Christo solus, & alii ab eo postea ut dictum est. Petrus autem non fuit maior sacerdos aliis, sed fuit maior episcopus, non quia habuit maiorem potestatem sacramenta dispensandi sed quia habuit maiorem potestatem iudicandi utpote superintendens toti mundo. fuit enim antistes totius mundi factus ut dicit Theophilus. Ad secundam respondetur dupliciter. Primo negando consequentiam, quia licet concedatur quòd Christus omnes apostolos fecerit episcopos, non tamen eodem modo sed differenter, scilicet Petrum per se & immediate alios uero per Petrum immediate nel mediate sicut exponitur illud quod inquit propheta, & habetur Ioan. 6. Erunt omnes dociles Dei scilicet quidam mediate, & quidam immediate. Secundo responderetur, quòd August. cum dicit Christum omnes apostolos fecisse episcopos intelligendum est, id est sacerdotes, sæpe enim episcopus ponitur pro simplici

Ad primū

Ad secundam

facerdote sicut probat Hieron. per illud Act. 20. posuit uos spiritus sanctus episcopos, id est presbyteros. & hoc probat Beda per hoc quod loquitur ad seniores unius ciuitatis Ephesi in qua non erat nisi unus episcopus. unde August. in loco præallegato postquam dixerat quod Christus apostolos ordinauerat episcopos, subiungit ita dicens. Hoc apostolus spiritui sancto deputat cum dicit. Attendite uobis, & uniuerso gregi in quo uos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam domini nostri Iesu Christi, hæc August. Et ita uidetur quod beatus August. eodem modo capiat nomen episcopi sicut capitur in canone. Act. 20. quod inductum est. Ad tertiam responderetur negando consequentiam, quia dato quod loquatur de clauibus quæ dicantur pontificales, licet istæ concedantur datæ apostolis, & eorum successoribus a Christo, non tamen sequitur quod immediate illis Christus dederit illas claus pontificales. nam constat quod successoribus apostolorum quibus etiam dicitur dedisse non immediate per se eas illis dedit sed per episcopum cõsecrantem, & ita apostolis aliis a Petro per Petrum eos cõsecrantem tradidit claus illas. Ad quartam responderetur etiam negando consequentiam, & committitur fallacia figuræ dictionis, quoniam paritas illa non est intelligenda quo ad omnia: quoniam licet quo ad substantiam potestatis cõsecrationis intelligatur, quia omnes tandem fuerunt episcopi, non tamen quo ad ordinem temporis, quoniam non cum eo simul facti sunt, cum in principio illius cadatur quod primo Petro pontificatus in ecclesia datus sit. nec quo ad ordinem immediationis, quoniam nec a Christo immediate sed ab ipso Petro facti sunt pares quo ad cõsecrationis potestatem non obstante quod fuerint ab ipso facti, sicut episcopus cõsecratus par est episcopo cõsecranti in potestate ordinis. Ad quintam responderetur negando consequentiam, quia licet apostoli fuerint episcopi, non tamen sequitur quod immediate quando fuerunt apostoli fuerunt etiam episcopi sicut manifestum est cum nec sacerdotes etiam tunc fuerint ut patet. Ad sextam responderetur ut superius dictum est de Iuda, quia ipse non fuerat episcopus secundum ueritatem, sed solum fuit apostolus, & sacerdos. Et quando dicitur quod episcopatum eius accipiat alter, exponendum est, id est locum apostolatus, ut exponit Nicolaus de Lyra ita dicens, apostolatus uero dicitur episcopatus. unde & ipsi sunt successores apostolorum secundum quod dicitur in decre. distinct. 21. ca. in nouo, & etiam eodem modo exponit super psalm. 108. Ad septimam responderetur quod Christus dedit pastores dando primum & uniuersalem pastorem immediate, dicendo Petro, pascue meas, & per illum alios particulares. Ad octauam responderetur quod ly tanquam soluit ar. Christus enim non fecit omnes apostolos episcopos siue maiores sacerdotes sed in eis significabantur episcopi per officium prædicandi, & uisitandi ciuitates, & castella, & quia erant superiores omnibus aliis, & quia erant futuri episcopi. similiter fecit discipulos non quidem sacerdotes, sed tanquam minores sacerdotes, id est similes in hoc quod sicut illi sub apostolis prædicabant, & curabant infirmos, sic & minores sacerdotes sub episcopis prædicant, & curant infirmos spirituales per administrationem sacramentorum, & ita ratio non procedit. Ad nonam responderetur quod uerum est quod Paulus episcopus fuerit sed non immediate per Christum, sed ipse cum Barnaba ab apostolis cum oratione manum sibi imponentibus ut habetur Act. 13. facti sunt episcopi. Ad decimam responderetur quod non

Ad tertium

Ad quartum

Ad quintum

Ad sextum

Ad septimum

Ad octauum

Ad nonum

Ad decimum

negatur quin omnes apostoli præter Iudam Scarioth fuerint ueri episcopi finaliter cõsecrati, sed dicitur quod non omnes fuerint a Christo sine medio cõsecrati sed solum Petrus. Ad undecimam responderetur quod Christus discipulos duxit ad episcopalem dignitatem per Petrum eos cõsecrando, sicut duxit populum suum per desertum in manu Moyfi & Aaron. Et ad id quod inducitur in cõfirmatione, ex commento Maximi responderetur eodem modo. dicimus enim quod uerum est quod dominus 11. discipulos in episcopos cõsecrauit, non tamen sicut dictum est eodem modo, sed Petrum immediate per se & alios per Petrum, sicut dicitur etiam cõsecrasse Aaron & eum induisse uestibus pontificalibus, quamuis hoc totum fecerit per Moysem. Ecclesi. 45. Excelsum fecit Aaron &c. dedit illi sacerdotium gentium, & circumcinxit illi zonam iustitiæ. Ad duodecimam responderetur, quod licet Mathias fuerit cõsecratus in episcopum a Deo, non tamen sine ministro, scilicet beato Petro mediante, quia probabile est quod fuerit ultimus de duodecim ordinatis sicut ultimo uocatus: sicut de Paulo dicimus qui non minus quam Mathias electus est a Deo in apostolum, & nihilominus factus est episcopus ministerio aliorum. sic etiam Aaron dicitur uocatus a Deo, ad Heb. 5. Nihilominus tamen per hominem secundum ritum illius temporis cõsecratus, pariter etiam dicitur de beato Nicolao, & de beato Ambrosio qui fuerunt diuina reuelatione promoti, & electi, nihilominus ab hominibus fuerunt cõsecrati.

Ad undecimum

Ad cõfirmationem

Ad duodecimum

Cap. XXXV. Quod beato Petro in apostolici principatus amplitudine aliquis succedere debuit in ecclesia usque ad consummationem seculi.

LICET omnes fere rationes quæ superius inductæ sunt ad probandum quod unus in ecclesia Dei esse deberet supremus rector, & gubernator, sufficienter faciant ad ostendendum quod clauium potestas & primatus auctoritatis quibus beatus Petrus a Christo donatus est, & sublimatus in eius legitimos successores transferit transitureque sit usque in finem seculi, nihilominus hoc aliis rationibus comprobabimus. Et primo ratione sancti Thom. lib. 4. contra gentiles cap. 76. sic, manifestum est quod Christus ecclesiam sic instituit ut esset usque in seculum duratura, secundum illud. Eia. 9. ca. Super solium Dauid & super regnum eius sedebit ut cõfirmet illud, & corroboret in iudicio, & iustitia a modo & usque in sempiternum. Manifestum est igitur quod ita illos qui tunc erant in ministerio constituit ut etiam eorum potestas deriuaretur ad posteros pro utilitate ecclesie usque ad seculi finem, præsertim cum ipse dicat. Math. ultimo. Ecce ego uobiscum sum usque ad consummationem seculi. Constat autem quod illis personis quæ cito post erant morituræ, non erat ipse futurus omnibus diebus seculi, ergo in personis illorum etiam suis successoribus est locutus cum quibus usque ad finem seculi esse poterat successiue, pro quo facit capi. quodcumque uigesima quarta quæst. prima ubi August. inquit, quod quando Petrus claus accepit, ecclesiam sanctam significauit: quia scilicet non tantum pro se sed etiam pro omnibus successoribus usque ad finem seculi quo duratura est ecclesia. Vbi notandum, quod sicut Adam quædam dona habuit personalia sicut omnium scientiam: quædam ue-

ro. pro sua posteritate in statu innocentiae sicut originalem iustitiam, sic Petrus aliqua dona habuit a Christo pro sua persona sicut miraculorum gratiam, ut quod ad eius umbram sanarentur infirmi: quaedam uero etiam pro successoribus suis in ecclesia, & hæc sunt illa sine quibus ecclesia non staret, sicut clauis ligandi, & soluendi, aliter portæ inferi præualerent aduersus eam. Vnde hanc amplitudinem potestatis, & eminentiam principatus per quem ecclesia resistit mundo & diabolo, Christus contulit Petro pro se & suis successoribus, & ita cum clauis accepit ecclesiam dicitur significasse, quia per totam posteritatem ecclesie in successores Petri esset deriuanda. Secundo sic, certum est quod potestas data apostolo Petro data est ad ecclesie ædificationem, ut apostolus Paulus 1. ad Corin. 10. dicit. Ergo oportuit hanc potestatem tandiu durare in ecclesia quandiu ecclesia ipsa ædificatione indigeret, sed ædificatione indiget usque ad finem seculi in quo electorum numerus complebitur. Vnde Hieronimus super illud Psal. Hierusalem quæ ædificatur ut ciuitas inquit, in qua adhuc non est completum ædificium huius ciuitatis sed continuo ædificatur de lapidibus uiuis super fundamentum apostolorum, & prophetarum ab ipso summo angulari lapide Christo Iesu, ergo usque ad finem mundi Petri primatus siue principatus in suis successoribus erit duraturus. Tertio sic, si nullus beato Petro in principatu successisset pariter nullus cuiuscunque alterius apostoli dignitati successisset cum nulla sit maior ratio de uno quam de aliis apostolis, & sic statim ordo apostolicus in suo exordio defecisset, quod nullus credens Christum sapientissimum affirmaret. Quarto arguitur ex illo psal. 44. ubi dicitur. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, constitues eos principes super omnem terram. ubi expresse dignitas, & auctoritas ordinis apostolici per successionem in ecclesia ostenditur duratura. unde glo. super illud. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii dicit. i. post apostolos, & pro apostolis episcopi & alii quos ecclesia genuit in sede patrum constituit. Si ergo dignitas apostolici ordinis per successionem in ecclesia permanens erat usque in finem seculi, non dubium quin etiam primatus eiusdem qui in Petro erat successorem pariter habiturus esset. Quinto sic, non minor cura, & dilectio est Dei erga sponsam suam ecclesiam post tempus beati Petri quam fuerit tempore eiusdem apostoli. ergo sicut tempore apostoli Petri ecclesiam suam gubernauit, & muniuit præsidente siue principe uno loco sui uidelicet beato Petro, ita etiam post beatum Petrum taliter gubernasse illam uoluisse creditur ut in illa unus in eadem potestatis amplitudine qua Petrus tanquam rector illius atque prorector præficeret, maxime cum post beati Petri tempora ecclesia Christi in personis multiplicata multo amplius uno tali gubernatore indigeret præsertim cum etiam temporibus futuris in ecclesia tribulationes maiores sperarentur futuræ. Sexto sic, in tempore ueteris legis Deus sic ecclesiam suam disposuit ut toto illo tempore unus esset pontifex cuius imperio si quis de populo illo contradiceret moriretur, sicut habetur Deutero. 17. ergo similiter est credendum quod diuina prouidentia toto tempore legis nouæ disposuerit, quod unus summus pontifex in tota ecclesia præficeret, patet consequentia, cum eadem ratio potior sit de ecclesia quam de synagogo, quanto sacerdotium nouæ legis præstantius sit leuitico. sed hoc esse non potuit una persona semper manenter. ergo per successionem, Ordinatione ergo diuina auctoritas, & primatus Petri in eadem ampli-

amplitudine potestatis transitura erat in posteros usque in finem seculi. quod uideatur per illud confirmari quod Apostolus dicit ad Heb. 7. quod Christus sempiternum habet sacerdotium. Septimo sic, naturalis ratio dicit & hoc ipsum tota philosophia testatur, quod optimus modus regiminis cuiuscunque communitatis sit ut unus sit princeps & rector sicut est in toto uniuerso quæ admodum superius ostendimus. Vnde Aug. lib. de nuptiis & concupiscentia. Principatus magis naturalis est unius in plures quam in unum potest esse multorum. unde ut idem dicit Aug. natura principiorum amat singularitatem. Ergo absque omni dubio tenendum est quod Dei filius qui summa sapientia est, ecclesiam suam electorum suorum communitatem quam proprio sanguine sibi acquisiuit sub tali regiminis ordine disposuerit usque in finem seculi gubernandam, ut unus in ea præficeret uniuersalis omnium rector, & pastor. Cum autem sicut dictum est in una & eadem persona semper permanente fieri non possit: cum nulli detur uiuere per totum ecclesie decursum: necesse est confiteri quod principatus Petri cum amplitudine potestatis suæ diriuetur in successores usque in finem seculi. Vnde Chrysostomus. tractans illud. Math. 24. Cælum & terra transibunt: uerba autem mea non transibunt. dicit, quod uerba Christi in æternum mansura sunt illa quæ locutus est Petro dicens. Math. 16. Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Item idem Chrysostomus. Sicut Christus accepit a patre dux & sceptrum ecclesie gentium ex Israel egrediens super omnem principatum, & potestatem, & super quodcunque ut ei genuerentur: sic & Petro & eius successoribus plenissime commisit. Ecce quod dicit successoribus. Ergo Petrus in amplitudine auctoritatis habet successores in ecclesia. Item Cyrillus Hierosolymitanus patriarcha dicit ex persona Christi loquens. Tu cum sine & ego sine fine cum omnibus quos loco tui ponam pleno & perfecto sacramento & auctoritate cum eis ero sicut sum tecum. Item extra de renū. c. quanto dicit Innocentius. Potestatem transferendi pontifices ita sibi retinuit Deus & magister, quod eam soli Petro Vicario suo, & per ipsum successoribus suis præbuit & concessit. Item patriarcha Ignatius in epistola ad papam Adrianum, sub quo celebrata est octaua synodus ita ad propositum post illa uerba dicta Petro apostolorum principi. Tu es Petrus, & super hanc, &c. ita scribit. Tales enim beatas uoces non secundum quandam utique sortem apostolorum principi Petro solum circumscripsit & diffiniuit, sed per eum & omnes qui post illum secundum ipsum efficiendi erant: summi pastores & diuissimi sacri; pontifices senioris Romæ. Item Adrianus papa scribens Constantino & Hyreneo Imperatoribus & toti concilio in ea decretali ubi inducit plures auctoritates pro ueneratione imaginum inter alia de beato Petro sic ait. Nam ipse princeps apostolorum beatus Petrus qui primitus apostolici sedis præfedit sui apostolatus principatum ac pastoralis curæ successoribus suis qui in sua sanctissima sede successuri sunt perenniter dereliquit quibus & auctoritatis potestatem quemadmodum a Salvatore nostro & domino Deo ei concessa est, ipseque tradidit diuino iussu successoribus suis, quorum traditione Christi sacram imaginem sancteque genitricis eius apostolorumque & omnium sanctorum uenerantur imagines. hæc ille. Ex quibus uerbis manifeste habetur quod Petro aliquis succedit in ecclesia & in eadem potestatis plenitudine. Ex his apertissime conuincitur error dicentium, quod nullus in ecclesia Petri successerit in plenitudine dignitatis suæ.

Cap. XXXVI. Quod beato Petro succedens in primatu & amplitudine apostolicæ dignitatis sit Romanus pontifex.

QUOD autem Romanus pontifex sit qui beato Petro in amplitudine principatus & prærogatiua dignitatis in ecclesia succedat, iam ostendimus. Pro quo aduertendum quod sedes episcopi non ea prima dicitur in qua primo sedit: sed ultima in qua finaliter legitime translatus resedit. Petrus autem uniuersalis ecclesiæ factus episcopus a principio nullam determinatam sedem sibi appropriauit. Vnde sedem Hierosolymitanam Iacobo fratri domini dimisit, postea uero Antiochiæ primo sedit, & tandem illam dereliquit Ignatio discipulo beati Ioannis euangelistæ, & Romam ueniens illic suam transtulit sedem, ibi Deus usque ad mortem finaliter residens. Vnde beatus Marcellus papa & martyr Christi uniuersis scribens episcopis per Antiochiam constitutis ita ait in capit. rogamus uigesima quarta quæst. prima. Licet prima sedes Petri fuerit apud Antiochiam, posterior iubente domino Romam translata est. Non ergo Antiochia quæ fuit prima, sed Roma ultima debet dici sedes Petri. Vnde qui in sede Romana legitime constituitur successor Petri efficitur, & per consequens plenus atque perfectus Christi Vicarius. Est autem hic consequenter notandum secundum dominum Petrum de palude, quod aliud est de electione episcopi & aliud de electione archiepiscopi. quia electio episcopi solum pertinere debet ad omnes clericos dyocesis suæ, uel ad maiores, sicut ad cathedralem ecclesiam quæ præficitur solum dyoc. sed archiepiscopus præficitur suæ dyocesi specialiter, & toti prouinciæ communiter. Quod autem omnes tangit, ab omnibus debet approbari. Vnde quantum est de iure primitiuo eligendi non ad solam ecclesiam cathedralem cuius specialiter interest, sed ad suffraganeos quibus præficitur spectat electio archiepiscopi & ita olim seruabatur. Propter quod in electione beati Nicholai in Metropolitanum myrreorum ecclesiæ conuenerunt episcopi suffraganei tanquam principales ad quos solos electio pertineret si archiepiscopus nullam sedem determinatam haberet. Sed quia difficile est semper suffraganeos conuocare, constitutum est de consensu omnium ad quos spectat quod ad solam ecclesiam cathedralem spectat electio archiepiscopi sicut & episcopi. Sic igitur si Petrus mortuus fuisset antequam Romæ sedem elegisset ad apostolos solos quasi suffraganeos pertinuisset electio successoris Petri: sed postquam Romæ resedit de iure communi, & ad Patriarchas ratione uniuersalis ecclesiæ, & ad clerum Romanum ratione appropriationis spectabat electio ut uidetur. Sed quia difficile erat Patriarchas conuocare, nec erat tutum simplicibus canonicis tantum negotium committere: papa loco Patriarcharum, & canonicorum Romanorum Cardinales instituit qui papam eligerent ita tamen quod duæ partes consentirent. Vnde qui sic in Romanum pontificem est electus, est uerus Petri successor & Christi Vicarius plenus. Vnde dicit canon concilii Calcedonen. Si quis episcopus prædicatur infamis, liberam habeat potestatem appellandi ad beatissimum episcopum antiquæ Romæ quem habemus Petrum petram refugium, & ipsi soli libera potestate loco Dei sit ius discernendi episcopi

episcopi infamiam secundum clauas sibi a Deo datas. Item patres in synodo Constantinopolitana, ut supra inductum est. Veneramur secundum scripturas & canonum definitiones sanctissimum antiquæ Romæ episcopum primum esse & maximum episcoporum. Dicit autem antiquæ Romæ, ad differentiam Constantinopolitanæ, quam Constantinus illuc sedem suam transferens & priuilegiis debitis Romæ extollens nouam Romam uoluit appellari. Item beatus Hieronymus ad Damasum papam scribens in capit. quoniam uerus 24. q. 1. dicit. Cum successore piscatoris loquor. Item huius beatæ successionis ueridicus testis est Ignatius Constantinopolitanus Patriarcha qui in epistola sua ad Adrianum papam quæ lecta & recepta fuit in octaua synodo uniuersali ita loquitur. Solus & ex toto magister omnium Deus dicit Petro magno & summo apostolorum. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi, &c. Et iterum. Tibi dabo clauas, &c. Tales enim beatas uoces non secundum quandam utique sortem apostolorum principi Petro solum circumscriptis & definitiuit, sed per eum & ad omnes qui post illum secundum ipsum efficiendi erant summi pastores & diuinissimi sacriq; pontifices senioris Romæ transmittit. Hac ratione motus Innocent. 3. Romanus pont. scribens Imperatori Constantinopolitano, ut habetur in c. solitæ. extra de maio. & obediens. dicit sic. Nobis enim in beato Petro sunt oues Christi commissæ dicente domino. pascite oues meas, non distinguens inter has oues & illas ut alienum se demonstraret a suo ouili qui Petrum & successores illius magistros non recognosceret & pastores, hæc ille. Item eadem ratione Innocent. 4. Romanus pon. in concilio generali Lugdunen. præsidens, ut habetur extra de hominibus. in c. pro humano. lib. 6. dicit sic. Dei filius Iesus Christus ne gregem pretio sui sanguinis gloriosi redemptum ascensurus post resurrectionem ad patrem abique pastore desereret, ipsius curam beato Petro commisit. Vnde nos eiusdem apostoli effecti disponente domino licet immeriti successores & ipsius redemptoris locum in terris quanquam indigne tenentes, &c. Ex his uerbis clarissime sequitur quemadmodum dicit Iulius papa, quod sicut beatus Petrus apostolus primus fuit omnium apostolorum, ita ecclesia Romana suo nomine consecrata domino instituenta prima sit & caput omnium ecclesiarum. uerba sunt canonis in cap. dudum 3. q. 6. De quo etiam beatus Anacletus in c. sacrosancta dist. 22. ita inquit. Sacrosancta Romana ecclesia non ab apostolis, sed ab ipso domino Salvatore nostro primatum obtinuit sicut beato Petro apostolo dicitur. Tu es Petrus & super hanc petram, & reliqua, usque soluta & in cælo, adhibita est societas in eadem Romana urbe beatissimi Pauli apostoli uasis electionis qui uno die, uno tempore cum Petro gloriosa morte coronatus est, & ambo sanctam Romanam ecclesiam consecrarunt, atque aliis omnibus urbibus in uniuerso mundo tam sui præsentia quam suo uenerando triumpho prætulerunt. Et sequitur infra. Prima ergo sedes cælesti beneficio est Romana ecclesia. Ex istis apertissime eliminantur duo errores. Primus est dicentium non esse de necessitate salutis Romanam ecclesiam credere supremam inter ecclesias. Isti fuerunt condemnati in concilio Constantien. Secundus error est eorum qui dicunt beatum Petrum nunquam fuisse Romanum episcopum: (quia ut auunt) ut refert Ocham in dialogo suo, in tota scriptura diuina non reperitur, quod beatus Petrus fuerit Romæ. Contra quos primo est sacra scriptura. inquit. n. beatus

Petrus R. mæ fuisse probat.

Petrus in fine 5. c. primæ canonicæ suæ. Salutat uos ecclesia quæ est in baby lone . Vbi iuxta gl. Bedæ Babylon nominat Romam propter cultum Idolatriæ . Ad idem est beatus Hieron. qui in libro suo de uiris illustribus ita dicit . Petrus in prima epistola sua sub nomine Babylonis figuratiter Romam significans . Salutat uos inquit quæ est in Babylone ecclesia electa & Marcus filius meus . Secundo præfatum errorem, dato quod expresse sacra scriptura non diceret Petrum Romæ extitisse, sufficienter condemnant testimonia sanctorum patrum . Inquit enim Hieron. super illud ad Roma. 1. Desidero uidere uos ut aliquid impariari uobis gratia spiritualis ad confirmandū uos: sic. Romanos Petri prædicatione fidem tenentes confirmare se uelle apostolus Paulus dicit, non quo minus accepissent a Petro, sed ut duobus apostolis restantibus atque doctoribus eorum roboraretur fides. hæc ille. Itē Eusebius doctor egregius in ecclesiastica hystoria cap. 13. illustris testis est huius rei sic dicens. In ipsis Claudi temporibus clementia diuinæ prouidentia probatissimum omnium apostolorum & maximum fidei magnificentia uirtutis merito primorum principem Petrum ad urbem uelut aduersus humani generis communem perniciem deducit ducem quendam & magistrū militiæ suæ scientem domini prælia gerere & uirtutum castra tutare. iste ueniens ex orientis partibus, ut cœlestis quidam negociator mercimonia diuini luminis si quis sit comparaturus aduexit & salutaris prædicationis uerbo primus in urbe Roma in euangelii sui clauibus ianuam regni cœlestis aperuit. hæc ille. Item beatus Bernard. in epistola quadam ad Eugenium papam ita propositum confirmat dicit. Locus inquam in quo stans terra sancta est, locus Petri est locus principis apostolorum ubi steterunt pedes eius quem constituit dominus dominum domus suæ, & principem omnium possessionis suæ. Item contra hunc errorem est beatus Anacletus in c. sacrosancta dist. 22. ut patet parum ante. Item beatus Ambrosius in epistola contra Auxentium de basilicis tradendis ita de beato Petro loquitur. Nocte muros egredi cœpit & uidens in porta Christum sibi occurrere urbemq; ingredi ait. Domine quod uadis? Respondit Christus. Venio romam iterum crucifigi. Intellexit Petrus ad suam crucem diuinum pertinere responsum. hæc Ambr. Hoc etiam confirmatur per eundem Ambro. in ca. beati 2. q. 7. ubi Ambrosius ita loquitur. Petrus & Paulus martyriū pertulerunt in urbe Roma quæ principatum & caput obtinet nationum s. ut ubi erat caput superstitionis illic caput quiesceret sanctitatis. & ubi gērium principes habitabant illic etiam principes ecclesiarum morarentur. Hoc etiam confirmat beatus Marcellus papa in c. rogamus 24. q. 1. quod supra inductum est. Hoc etiam Imperator Constantinus in epistola quam uniuersali ecclesiæ dirigit in c. Constantinus dist. 96. ita testatur di. Vbi principatus sacerdotum & Christianæ religionis caput ab Imperatore cœlesti constitutum est, iustū non est ut illic Imperator terrenus habeat potestatem. Hoc etiam apostolica sedes confirmat in ca. per uenerabilem, extra qui si. sint legi. & in c. fundamenta. extra de elect. in 6. Patet ergo tam sacræ scripturæ & sanctorum patrum quam etiam apostolicæ sedis testimonio, quod beatus Petrus Romæ fuerit ubi cathedram tenuerit episcopalem usque ad morrem. Ex quibus confunditur armenorum & græcorum præsumptio qui Romanum pontificem successorem Petri ac uniuersalis ecclesiæ pastorem non recognoscunt. Verum si quæretur quæ ecclesiarum urbis Romanæ habeat hanc superioritatis

perioritatis prærogatiuam super omnes alias orbis ecclesias? Ad hoc respondendum uidetur iuxta maiores nostros, quod ecclesia beati Ioannis Lateranen. unde Melchiodorus papa in c. futuram 12. q. 1. loquens de Constantino Imperatore ita dicit. Denique idem præfatus princeps donaria immensa contulit & fabricam primæ sedis beati Petri instituit 1. Lateranen. patriarchii, ut exponit Hug. Secundo ad idem est Nicolaus papa scribens archiepiscopis & episcopis metropolitane sedis ac uniuerso clero Constantinorum ecclesiæ dicens sic. Collecta synodo in ecclesia Dei in qua beatus Petrus apostolorum princeps corpore redolet & uirtutibus emicat. unde propter frigidiores locum in ecclesia Saluatoris quæ ab auctore appellatur Constantina & quæ sub auditu a Constantino prima in toto orbe terrarum constructa est. hæc ille. Tertio ad idem est Petrus de Rauenna in Sermone de beato Ioan. baptista qui incipit. Hodie dilectissimi. in quo sic ait. Decimus gradus est assertio matris ecclesiæ: illa enim magistra omnium ecclesiarum ecclesia Romana cui dictum est. Ego pro te rogavi ut non deficiat fides tua in honore beati Ioan. baptistæ post Saluatoris nomen consecrata est & signata. hæc ille. Quarto ad idem est Hug. in c. futuram 12. q. 1. qui recitata opinio ne dicentium quod prima sedes Petri sit ecclesia sancti Petri, ita subiungit. Ego tamen credo quod ecclesia sancti Ioannis de Laterano sit prima sedes papalis, & non ecclesia sancti Petri. illam enim ædificauit Constantinus. Præterea ecclesia sancti Petri non est patriarchalis sedes uel episcopalis, sed de episcopatu portuensi. hæc ille. De hoc plenius diximus super cap. dudum 3. quæst. 6.

Cap. XXXVII. Quod Romanus pontifex sit Christi Vicarius & locum eius teneat in terris.

QUAN QUAM ex supradictis in præcedenti c. clarissimè habemus Romanum pontificem qui beatissimo Petro in primatu in orbe Christiano succedit Vicarium Iesu Christi potissimum esse ac uices sine locum eius tenere in terris, nihilominus ex aliis hoc ipsum ostendamus. Et primo ex illo Ioan. ult. ubi Petro Christus inquit. Pisce oues meas in loco mei (ut exponit Chrysostomus) præpositus esto & caput fratrum tuorum, ut ipsi loco mei te assumentes ubique terrarum te in throno tuo sedentem prædicent & confirmet. Item beatus Cyrillus Alexandrinus magnæ auctoritatis doctor in lib. thesaurorum dicit quod apostoli in euangelis & epistolis affirmarunt in omni doctrina Petrum esse loco domini in eius ecclesia ei dantes locum in omni capitulo, in omni electione & confirmatione. Et infra. Cui omnes obediunt iure diuino caput inclinant & primates mundi tanquam ipsi domino Iesu Christo obediunt. Item ad hoc est canon sacre synodi Calcedonen. ita dicens. Si quis episcopus prædicatur infamis liberam habeat licentiam appellandi ad beatissimum episcopum antiquæ Romæ, quem habemus Petrum petram refugii, & ipsi soli libera potestate loco Dei sit ius discernendi episcopi criminati infamiam secundum clauem sibi a Deo datas. Item doctor Græcus super illo Luc. 22. Facta est contentio quis eorum uideretur esse maior. Ex hoc inquit contentionem istam habuisse motiuum, quia decebat aliquem eorum cum dominus ab hominibus migraret fieri aliorum principem quasi uicem gerentem domini. Qui autem

locum alterius aut uices gerit Vicarius illius est, ut in ca. si pro debilitate, extra de offi. deleg. Præterea hoc testantur multorum pontificum summorum scripta. Vnde Innoc. 3. in ca. inter corporalia, extra de translat. episc. inquit. Non enim humana sed potius diuina potestate coniugiu spirituale dissoluitur: cum per translationem, depositionem, aut cessionem auctoritate Romani pontificis quem constat esse Vicarium Iesu Christi episcopum ab ecclesia remouetur. Idem Innocentius quartus in ca. pro humani, extra de homici. lib. 6. idem habetur extra de elect. ubi periculum maius in 6. ubi sic ait Gregorius decimus. Vbi agitur de creatione Vicarii Iesu Christi successoris Petri rectoris uniuersalis ecclesie gregis dominici directoris, &c. Hinc est quod idem ostenditur esse consistorium Christi & papæ, ut dicit Ioan. Andr. super ca. quanto. de translat. episc. Quod manifeste testatur Origenes in glo. super illud Math. 16. Quodcumque ligaueris, &c. Vide quantum potestatem habet petra super quam ædificatur ecclesia, ut etiam iudicia eius maneat firma quasi Deo iudicante per eam. Aduertendum tamen quod licet omnes episcopi dicantur Christi Vicarii secundum illud 2. ad Corin. 6. Pro Christo legatione fungimur tanquam Deo exhortante per nos. Et 1. Corin. 4. Sic nos existimet homo, ut ministros Christi & dispensatores mysteriorum Dei. Hoc enim dicebat Apostolus de Apostolis, & per consequens de eorum successoribus qui sunt episcopi, ut in cap. in nouo distinct. 21. dicit sanctus Anacletus. In præfatione etiam que in solennitate cantatur apostolorum habetur. Gregem tuum pastor æternæ non deseras, sed per beatos apostolos tuos continua protectione custodias, ut iisdem rectoribus gubernetur quos operis tui Vicarios eidem contulisti præesse pastores. Nihilominus papa præcipue & principalis Christi Vicarius est ab eo pro ecclesie unitate seruanda maxime constitutus. Vnde glo. super illud Math. 16. Tu es Petrus, &c. inquit. Specialiter potestatem ligandi & soluendi Petro Christus, concessit ut ad unitatem nos inuitaret. ideo enim eum principem apostolorum constituit, ut ecclesia unum principalem Christi Vicarium haberet ad quem diuersa membra recurrerent si forte inter se dissentirent, quod si diuersa capita essent in ecclesia unitatis uincula rumperebantur. hæc ibi. Ex istis aperte excluditur error dicentium, quod papa non sit immediatus & proximus Christi Vicarius. Qui error inter errores Ioannis Vicleff in concilio Constantiensi fuit damnatus.

Cap. XXXVIII. Quod Romanus pontifex primatum & amplitudinem dignitatis suæ a Christo immediate habeat.

QUOD autem a Christo immediate potestatem suam Romanus pontifex habeat facile ostenditur ex multis. Primo ex illo Math. 16. ubi Christus ait Petro & in eo successoribus. Tibi dabo claues regni cælorum, &c. Super quo uerbo dicit Chrysostomus. Filius Dei ubique terrarum Petro concessit potestatem & homini mortali omnium quæ in cælo sunt dedit auctoritatem, ut potestate clauium ecclesiam amplificaret. Secundum arguitur idem ex illo Ioan. ultim. ubi Christus loquens Petro inquit. Symon Ioannis pascere oues meas. Vbi manifeste cura totius ecclesie

ecclesia Petro commissa est & in eo suis successoribus a Christo immediate committitur. Super quo uerbo dicit beatus Chrysostomus. Pascere oues meas. i. loco mei præpositus & caput esto fratrum tuorum. Tertio ratione sic. In omni Hierarchia primum illius auctoritatem Hierarchizandi in sequentes in eodem ordine capit ab eo qui simpliciter & primo primæ præsidet toti Hierarchiæ. Patet ex dicto beati Dionysii, dicentis 6. cælestis Hierarchiæ. Proprium est angelis primæ Hierarchiæ esse circa Deum. Quod non est intelligendum quod ad beatitudinis participationem, quia sic omnes angeli boni & omnes sancti sunt circa Deum: sed quod ad receptionem illuminationum, quas recipere immediate a Deo est proprium illis. Ergo pariformiter primus qui est in ecclesiastica Hierarchia quæ a cælesti est exemplata cuiusmodi est summus pontifex, dicendus est capere immediate a Christo potestatem, secundum quam uertex est & caput ecclesiasticæ Hierarchiæ. consequentia patet. Et hoc est quod dicit Leo papa, & habetur uigesimaquarta quæst. prima cum beatissimus Petrus apostolus a domino accepit primatum. Quarto sic. Primam potestatem in unoquoque potestatiuo quæ necessario præsupponitur ab aliis potestatibus inferioribus illius ordinis, necesse est dependere immediate ab auctoritate illius ordinis: patet de se. Sed potestas papalis est prima in ordine ecclesiastico inter omnes potestates illius dicente beato Anacletus in cap. in nouo distinct. uigesima prima. Petrus a Christo ligandi & soluendi primus accepit potestatem, quæ potestas se habet ad reliquas sicut mater radix & origo, ut ex cap. loquitur uigesimaquarta quæst. prima habetur. Et nos infra Deo dante manifestum faciemus. Ergo sequitur quod papæ potestas immediata sit a Deo qui auctor & fundator est ordinis ecclesiastici. consequentia patet. Quinto omnis illa potestas, qua uitur quis in regimine alicuius communitatis, ut uicarius alterius deriuatur immediate ab illo cuius Vicarius dicitur: patet istud. Sed papalis potestas dicitur illa qua summus pontifex uitur in regimine communitatis ecclesie, ut Vicarius Christi, ergo talis potestas in summo pontifice est immediate a Christo. consequentia patet. Sexto sic. Papalis potestas non potest conferri ab homine. ergo a solo Christo immediate confertur. consequentia patet. antecedens probatur sic. Quia si conferretur ab homine, uel ab ipso homine papa: uel a tota communitate, uel uicea eius habente. Non autem confertur primo modo, nec secundo. ergo &c. Probatio minoris quod non a papa patet, quia nullus potest sibi conferre potestatem iurisdictionis. Quod uero nec a communitate ecclesie posset conferri probatur sic. Nulla communitas potest conferre potestatem secundum quam regitur a suo superiori domino, cuiusmodi dominum non dependet a consensu communitatis. Sed potestas hæc est huiusmodi, quia potestas papalis est potestas secundum quam communitas Christiana debet regi a Christo mediante suo Vicario, cuius dominum non pender a consensu communitatis Christianæ. ergo &c. Confirmatur hæc conclusio auctoritate. Primo Nicolai papæ qui scribens Mediolan. in capit. omnes 22. distinct. ita dicit. Romanam ecclesiam solus ipse scilicet Christus fundauit & supra petram uel dei mox nascentis erexit, qui beato Petro æternæ uitæ clauigero terreni simul, & cælestis imperii iura commisit. Non ergo qualibet terrena substantia, sed illud uerbu quo constitutum est cælum & terra per quod deniq;

omnia condita sunt elementa Romanam fundavit ecclesiam. hæc ille. Plures ad hoc sunt aliorum sanctorum patrum auctoritates apertissimæ, sicut in c. in nouo, & in cap. quamuis dist. 21. & in cap. sacrosancta, dist. 22. habetur. Ex quibus manifeste confutatur error dicentium Petrum principatum super alios apostolos habuisse non a Christo immediate sed humana institutione.

Cap. XXXIX. In quo ponuntur obiectiones contra prædicta.

ADVERSARIJ ueitatis multa & uaria obiciunt contra conclusionem iam dictam & reperiuntur in quadruplici differentia. Quidam enim nituntur probare quod pontificatus papalis dependeat ab apostolis. Quidam quod a conciliis. Quidam quod ab Imperatore Constantino. Quidam autem quod a Cardinalibus. Quidam alii dicunt quod licet potestas papalis absolute considerata originaliter & immediate sit a Deo, nihilominus quod papa exercitium & usum talis potestatis suscepit ab ecclesia. Primi arguunt sic. Nihil quod pendet ex pura electione & uoluntate ac ordinatione apostolorum uidetur a Christo immediate emanare, patet hoc. Sed quod beatus Petrus habuerit primatum super apostolos alios & per consequens super omnes fideles fuit ex uoluntate & ordinatione apostolorum. Ergo uidetur quod papalis principatus non sit immediate a Christo deriuatus. consequentia est bona, minor probatur per illud beati Anacleti papæ in c. in nouo dist. 21. ubi de beato Petro loquens ita ait. Ceteri uero apostoli cum eo pari consortio honorem & potestatem acceperunt, ipsumque principem esse uoluerunt. Item idem colligitur ex c. dudum 3. q. 6. Ergo uidetur quod uoluntate & ordinatione apostolorum beatus Petrus habuerit principatum. Secundo sic ad idem. Romanus pontifex dicitur Vicarius beati Petri ut in c. ego Ludouicus dist. 63. ergo uidetur quod non a Christo immediate, sed a beato Petro potestatem acceperit. Tertio ad idem quod ecclesia Romana non habuerit a Christo immediate primatum probatur. Quia si sic sequeretur quod papa non posset sedem suam transferre de Roma & alibi constituere, quia seruus non potest tollere legem aut dispositionem domini sui. & tamen consequens uidetur falsum. quoniam in his quæ sunt iurisdictionis non minus potest nunc papa quam beatus Petrus in quantum papa. Sed ille potuit de Antiochia transferre in Romam. ergo etiam nunc papa posset transferre in alium locum. Secundi arguunt sic. Nihil quod ex ordinatione sacerdotum ecclesiæ institutum est in ecclesia dicendum est a Christo immediate institutum: patet ex terminis, quia idem secundum idem non potest habere duas immediatas causas. Sed distinctio superioritatis & inferioritatis inter sacerdotes ecclesiæ uidetur ex ordinatione ipsorummet sacerdotum ortum habuisse. Ergo superioritas pontificalis dignitatis super omnes alios ecclesiæ prælatos non uidetur esse a Christo immediate. consequentia est bona, minor probatur auctoritate beati Hieronymi, qui super epistolam ad Tytum, ut habetur in ca. olim dist. 95. dicit sic. Olim idem presbyter qui & episcopus, & antequam diaboli instinctu studia in religione fierent id est dissensiones, & diceretur in populis: ego sum Pauli, ego sum Apollonis, ego autem Cephae communi presbyterorum

Quadruplex opinio

Primum argu. primæ opinionis

Secundum

Tertium

Primum argu. secundæ opinionis

byterorum concilio ecclesiæ gubernabantur. Postquam autem unusquisque eorum quos baptizauerat suos esse putabat non Christi in toto terrarum orbe decretum est, ut unus de presbyteris supponeretur & scismatum semina tolerentur. Et Paulo post. Sicut ergo presbyteri sciunt se ex ecclesiæ consuetudine ei qui sibi præpositus fuerit esse subiectos, ita episcopi nouerint se magis consuetudine quam dispensationis dominicæ ueritate presbyteris esse maiores & in communi debere regere ecclesiam. Ex quibus uerbis manifeste uidetur haberi quod ex institutione domini inter episcopos & presbyteros nulla est distinctio. Vnde olim quilibet episcopus erat presbyter & quilibet presbyter episcopus, & ita ut uidetur tota distinctio inter papam, & Patriarchas, archiepiscopos, & episcopos, & inter episcopos & presbyteros solummodo est ex ordinatione humana & non ex ordinatione Christi. Superioritas ergo pontificatus papalis non a Christo uidetur esse immediate, sed a conciliis uniuersalibus in quibus sacerdotes conueniunt. Ceterum secundo pro hac parte uidetur facere c. concilia dist. 17. ubi ita dicitur. Scientes quia eius scilicet Simachi sedis primum Petri apostoli meritum, deinde secuta iussione domini conciliorum uenerandorum auctoritas singulare in ecclesiis tradidit potestatem. Tertii arguunt sic. Papa quod sit caput omnium ecclesiarum habeatque primatum in spiritualibus in uniuerso orbe terrarum habet ex dono & institutione Constantini Imperatoris. ergo uidetur quod papa principatum suum non habeat immediate a Christo. consequentia est bona, antecedens probatur ex illo quod habetur in c. Constantinus dist. 96. & accipitur ex gestis beati Syluestri, ubi sic dicitur. Constantinus Imperator quarta die sui baptismatis priuilegium Romanæ ecclesiæ pontifici contulit ut in toto orbe Romanum pontifices, uel sacerdotes ita habeant caput sicut iudices regem. Et infra. Itaque decernentes sancimus ut principatum teneat tam super quatuor sedes Alexandrinam, Antiochenam, Hierosolymitanam, & Constantinopolitanam quam etiam super omnes in uniuerso orbe terrarum Dei ecclesias & pontifices qui pro tempore ipsius sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ steterit excelsior & princeps cunctis sacerdotibus & totius mundi existat. hæc ibi. Ex quibus uerbis manifeste datur intelligi quod tam Romanus pontifex quam Romana ecclesia immediate a Constantino super alias ecclesias primatum habuerit & non a Christo. Quarti arguunt sic. Collegium dominorum Cardinalium uidetur dare electo papam eligendo ipsum ad talem statum. ergo & auctoritatem papalem, & per consequens non habet immediate a Deo. consequentia uidetur nota, quia quicquid est causa causæ, est causa causati: sed domini Cardinales eligentes talem, uel talem sunt causa quod sit papa. ergo & causa potestatis & dignitatis illius. Secundo sic. Non solum ecclesia sed etiam Cardinales ante electionem in multis restringunt futuri pontificis exercitium. ergo uidetur quod papalis auctoritas quod ad exercitium non dependeat immediate a Christo. Tertio sic. Canonica electio non tribuit immediate papæ omne potestatis exercitium nisi concomiter unctio & coronatio, ut patet ex practica ecclesiæ. ergo &c. Quarto, si sic esset quod papatus immediate esset a Deo non posset ecclesia dare ordinem suæ electionis, mandando quod quicumque se pro summo pontifice gereret nisi a duabus partibus electus esset excommunicatus, ut extra de elect. capi. licet. Sed ecclesia

Secundum

Argu. tertiæ opin.

Primum argu. quartæ opinionis

Secundum

Tertium

Quartum

SVMME DE ECCELESTIA

Quintum dedit ordinem. ergo &c. Quinto: si sic esset tunc ecclesia non posset restringere potestatem papæ, sicut in collatione beneficiorum, & huiusmodi. Sed hoc uidetur falsum. ergo &c. Sexto: si sic esset sicut dictum est sequeretur quod papa non posset renunciare papatu, quod est contra determinationem ecclesiæ, extra de renunci. c. 1. lib. 6. nec deponi quod est contra cap. si papa, dist. 40. ergo uidetur quod papalis auctoritas non dependeat immediate a Christo.

Sextum

Cap. XL. In quo respondetur ad rationes superius factas, quod Romanus pontifex ex ordinatione apostolorum primum habuerit.

Ad primam opinionis

PRAE FATIS aduersariorum obiectionibus non obstantibus incunctanter tenendum est, quod primatus Romani pontificis & ecclesiæ Romanæ a solo Christo immediate processerit. Vnde non est dicendum quod ab apostolis aut a conciliis generalibus siue ab ecclesia uniuersali aut a Constantino siue etiam a collegio Cardinalium dependeat. Respondendum est ergo ad rationes in oppositum. Ad primam rationem quæ est dicentium, quod ab apostolis primatus Petri ortum habuerit, respondetur negando minorem. Falsum est enim quod beatus Petrus uoluntate disponente aut ordinatione apostolorum primatum habuerit, sed habuit ab ipso Christo immediate a quo uertex & caput collegii apostolici constitutus est. Dicit enim Chrysostomus super illud Ioan. ultimum. Pasce oues meas. Præteriens autem dominus alios Petro loquitur. eximius enim apostolorum erat Petrus & os discipulorum & uertex collegii. unde & negatione deleta committit ei prælationem fratrum. hæc ille. Caput autem non habet a membris quibus præsidet quod sit eorum caput, sed ab eo qui formatur totum corpus habet auctoritatem. Hinc dicit beatus Anacletus papa in cap. omnes distinct. 21. Sacrosancta Romana ecclesia non ab apostolis, sed ab ipso domino & Salvatore nostro primatum obtinuit sicut beato Petro dixit. Tu es Petrus, &c. Præterea quod uoluntate disponente ab apostolis Petrum primatum non habuerit ex illo manifeste colligitur. Math. 18. ubi discipuli interrogant dominum dicentes. Quis putas est maior in regno cælorum? Quod ideo quærent ut glo. inquit Hierony. quia discipuli uidentes in tributi redditione quod Petrus domino fuerat comparatus ex equalitate pretii, arbitrati sunt omnibus apostolis Petrum esse prælatum. Et Chrysostomus ad idem, ut deducit sanctus Thom. in glo. conti. super Math. dicit sic. Vnde passi sunt aliquid humanum, quod euangelista designat dicens. In illa hora accesserunt discipuli ad Iesum dicentes. Quis putas maior in regno cælorum? uerecundati si quidem passionem quam passi sunt: non dicunt manifeste, cur Petrum præhonorasti nobis? sed indeterminatè interrogant quis maior est. Quando autem tres præhonoratos uiderunt scilicet Petrum, Iacobum, & Ioannem, in transfiguratione nihil tale passi sunt, quando uero in unum contulit honorem tunc doluerunt. hæc ille. Ex quibus manifestissime datur intelligi quod primatus a solo Christo immediate Petro datus sit nulla ad hoc dispositione, aut uoluntate præuia interueniente apostolorum. Quando ergo dicitur

in ca-

LIBER SECVNDVS.

154

In capitulis inducis per aduersarios quod apostoli Petrum principem eorum esse uoluerunt, intelligendum est de uoluntate consequente siue acceptante dispositionem Christi non autem de uoluntate antecedente & causante. Et hoc est quod dicit beatus Anacletus in capit. sacrosancta dist. uigesima secunda cum ait. Inter apostolos quædam fuit discretio potestatis. Et post. licet omnes essent apostoli: Petro tamen concessum est a domino, & ipsi uoluerunt inter se id ipsum, ut reliquis omnibus præficeret apostolis, & cephas id est caput & principatum teneret apostolatus. hæc ille. Patet ergo quod uoluntas apostolorum non præcessit postulando Petrum, aut eligendo, aut disponendo quoquomodo ad eius primatum: sed tantum subsecuta est acceptando gratiam habendo dispositionem factam per Christum. Et ita percutitur error quorundam aduersariorum dicentium Petrum ex electione apostolorum fuisse a Christo principem constitutum & prælatum aliorum. Ad secundam dicendum quod impropria locutio est cum dicitur quod Romanus pontifex sit Vicarius beati Petri: cum solius Dei cuius uices gerit in terris Vicarius sit. Petrus autem apostolus cum Vicarius esset Christi non poterat facere alium Vicarium, ut in cap. clericus. extra de offi. uica. Exponenda est ergo illa littera sic. Vicarius id est successor illius: uel Vicarius id est Vicariam potestatem quam ipse Petrus gessit tenens siue exercens. Ad tertiam uidetur respondendum iuxta opinionem Petri de palude, quod dominus papa non potest transferre sedem suam de Roma in alium locum sine speciali reuelatione Christi, cuiusmodi speciali iussione translata est in Romam. Et cum dicitur quod hoc sit falsum, negatur. & ad probationem respondetur, quod papa non possit mutare sedem suam non est quod minoris sit auctoritatis quam Petrus, sed quia hic interuenit specialis iussio Christi contra quam seruus uenire non potest.

Ad secundum

Ad tertium

Cap. XLI. In quo respondetur ad obiectiones aduersariorum quod Romanus pontifex ordinatione, & dispositione sacerdotum, siue conciliorum primatum habuit.

IAM dicendum est ad rationes dicentium quod ab ordinatione uniuersalis ecclesiæ siue sacrorum conciliorum sacerdotum causaliter penderet principatus Romani pontificis. Respondetur in primis quod hoc falsum est, quod ratione & auctoritate probatur. Ratione sic. Impossibile est spiritualem potestatem qua quis ligatur, uel absoluitur in anima respectu cæli dependere immediate ab illo, uel ab illis qui eadem potestate absoluntur uel ligantur. Sed papalis potestas Petro, & successoribus suis collata extendit se ad ligandum & soluendum omnes & singulos de ecclesia militante. ergo impossibile est quod ab aliquo, uel aliquibus de ecclesia collectiue siue disunctim acceptis, immo nec ab ipsa tota ecclesia potestatem clauium ecclesiæ Petro, collatam causaliter dependeret. consequentia patet. antecedens, pro maiori parte patet etiam de spiritali potestate, de qua loquimur intelligendo quicquid sit de temporalibus, quæ ex consensu populi alicui subiacentis

Improbatur secundum opinionem

V ij

se confurgit. Vnde licet consensus populi possit facere iudicem in temporalibus non tamen in spiritualibus. Nullus enim populi consensus potest sibi constituere confessorem, aut iudicem potentem excommunicare qui ante nullius iurisdictionis potestatem habuerit. Minor patet ex sæpe supra repetitis, maxime ex illo Math. 16. Tibi dabo claves regni cælorum. Et sequitur. Quodcunque ligaueris super terram, &c. Auctoritate uero idem probatur papæ Pelagii, qui in ca. quamuis, distinct. 21. ita dicit. Sancta Romana ecclesia catholica & apostolica nullis synodicis statutis ceteris ecclesiis prælata est: sed euangelica uoce domini Saluatoris nostri primatum obtinuit. Quo habito respondendum est ad rationem negando minorem. Et ad probationem dicimus quod dictum beati Hierony. non facit contra conclusionem positam propter duo. Primo: quia Hieronymus ibidem loquitur de episcopis & presbyteris quorum distinctio tam in nomine quam in alijs quibusdam circumstantibus ministeria siue officia eorum non erat in principio tanta sicut post, ut ibidem innuit gl. non autem loquitur de primatu Romani pontificis, ut stultè aduersarii interpretantur, dicendo quod aut non fuerit a principio ecclesiæ post ascensionem Christi aut quod a Christo non fuerit institutus: cum beatus Hieronymus opposita manifeste docuerit. Ipse enim super illud Math. 16. Tu es Petrus & super hæc &c. dicit. Sicut Christus lumen apostolis donauit, ut lumen mundi appelleretur & cetera quæ ex domino sortiti sunt uocabula, ita Symoni qui credebatur in petram Christum Petri largitus est nomen ac secundum Metaphoram petræ recte dicitur ei. Edificabo ecclesiam meam super te. In quo manifeste primatus Petri super totam ecclesiam designatur, cum super eum ædificata dicatur. Et in c. quoniam uetus oricns 24. q. 1. scribens Damaso papæ ita dicit. Ego nullum præmium nisi Christum sequens beatitudini tuæ, id est cathedræ Petri communionem consortior, super illam petram fundaram ecclesiam scio. Item in lib. de ortu siue obitu sanctorum de nouo testamento ita de Petro loquitur. Petrus in Christi ecclesiæ firmamentum est cephas corporis Christi principatus & caput est. Patet ergo quod beatus Hieron. apertissime credidit beatum Petrum primatum habuisse in ecclesia a Christo & ita per consequens successorem eius. Secundo inducta auctoritas Hieron. per aduersarium non militat contra propositum quia sicut superius lib. 1. cap. 79. plenissime explicauimus. Hieronymus non uult quod realis non fuerit distinctio inter episcopum & presbyterum cum oppositum dicat beatus Dion. qui fuit discipulus Pauli 5. ecclesiasticæ Hierarchie, & beatus Aug. dicat, quod hæc fuerit una de hæresibus Arrii, sed uult dicere quod differentia nominis semper non fuerit, quia qui dicebatur episcopus dicebatur presbyter, & econuerso. quæ differentia nominum ad uitandum scismatis scandalum consilio sacerdotum, id est patrum ablata est, & constitutum, ut quemadmodum differebant res, ita & uocabulis differrent. Et ista est responsio beati Thom. Ista etiam est sententia Archidiaconi super cap. legimus distinct. nonagesimatertia qui ita dicit. Ego credo quod ab initio differentia fuit inter episcopos, & presbyteros simplices sacerdotes, sicut modo est in administratione, & prælatione & officijs & in sacramentis: sed quod ad appellationem non erat differentia, quia indifferenter, & communiter hi & illi dicebantur episcopi, & presbyteri, sed quia scismata cœperunt esse in ecclesia, ex ipsa paritate appellationis

Ad primū arg. secundæ opinio nis

te appellationis est facta differentia in appellatione ut simplices sacerdotes non dicerentur episcopi 80. dist. in illis, secundum Hug. hæc Archidiaconus. Ad rationem secundam fundatam in c. concilia dist. 17. respondet gl. quod Ro. ecclesia principaliter primatum habuit a Christo secundario a concilijs. Sed ne hoc male intelligatur: quoniam male intelligeretur si concilia uniuersalia quorum robur ac firmitas pendet ab apostolica sede, ut dist. 17. per totum, & extra de elec. in c. significasti, intelligerentur effectiue siue causaliter dare aliquam auctoritatem sedi apostolicæ, cum ut probatum est nec ipsa uniuersalis ecclesia aliquid auctoritatis illi conferat. Quod manifeste attestatur papa Nicolaus scribens Imperatori Michaeli & loquens de priuilegijs apostolicæ sedis ita subiungit. Ista ergo priuilegia huic sanctæ ecclesiæ a Christo sunt donata: a synodis non sunt donata, sed solummodo celebrata & uenerata per quæ non tam honor quam nobis incumbit. Item in eadem epistola. Proinde animaduertendum est quod non Nicena non denique ulla synodus quodquam Romanæ ecclesiæ contulit priuilegium, quæ in Petro nouerat eam totius iura potestatis plenius meruisse & cunctarum Christi ouium regimen accepisse, sicut beatus præsul Bonifacius attestatur uniuersis episcopis per Thesaliam cõstitutis scribens. hæc ille. Dicimus ergo quod hoc quod dicitur: concilia tradiderunt potestatem secundario apostolicæ sedi: est intelligendum executiue & declaratiue. Executiue quidem obediendo diuinæ ordinationi sedem illam honorando ut caput & matrem omnium aliarum ecclesiarum, adimplentes illud quod ex persona Christi beatus Chrysost. dicit super illud Ioan. ultim. Pasce oues meas. i. loco mei præpositus & caput esto fratrum ut ipsi te in loco meo assumentes te in throno tuo sedentem prædicent & confirment. Plane hoc obseruauerunt semper sacra concilia uniuersalia. Vnde Agatho papa in suggestionem quam sextæ synodo misit ita scribit. Apostolicæ sedis auctoritatem utpote apostolorum omnium principis semper omnis catholica Christi ecclesia & uniuersales synodi fideliter amplectentes in cunctis secutæ sunt. Ecce quomodo executiue dicuntur tradidisse potestatem apostolicæ sedi. Declaratiue etiam uniuersalia concilia dicuntur tradidisse potestatem apostolicæ sedi: quoniam maxime per uniuersalia concilia declarata est Christiano populo quanta sit eminentia apostolicæ sedis. Vnde in concilio Constantinopolitano ita scribitur, ut deducit sanctus Thom. in quarta distinct. 24. Veneramus secundum scripturas & canonum diffinitiones sanctissimum antiquæ Romæ episcopum primum esse, & maximum episcoporum. hæc ibi. Et ad hunc intellectum dominus Archidiaconus in præfato cap. concilia, exponit uerbum illud tradidit id est traditum esse ostendit.

Ad secundum

Cap. XLII. In quo dantur responsa ad obiecta aduersariorum dicentium, quod dispositione & dono Constantini Romanus pontifex habeat primatum super alios.

CONSEQUENTER est respondendum ad rationes dicentium quod eminentia papalis auctoritatis super alios uenit ex constitutione & dono Constantini. Dicimus enim quod in hoc grauiter ei-

Ad argumenti opinionis

SVMMA DE ECCLESIA

rant aduersarii: quoniam sicut non est possibile, ut spiritus quod ad eius essentiam & dignitatem dependeat a corpore, aut Sol a Luna: ita nec est possibile quod potestas spiritualis, aut primatus papalis dignitatis pendeat dependentia causalitatis ab Imperio aut a Constantino. . . Quanto enim ut inquit Hugo de sancto Victo. lib. de sacramentis parte secunda lib. 2. c. 4. uita spiritualis dignior est quam terrena, & spiritus quam corpus, tanto spiritualis potestas terrenam potestatem, siue secularem honore & dignitate præcedit. Nam spiritualis potestas terrenam & instituire habet ut sit, & indicare si bona non fuerit. Ipsa uero primo instituta est, & cum deuiat a solo Deo iudicari potest. Ad rationem ergo in se respondetur negando minorem, & ad probationem dicimus, quod Constantinus non instituit legem illam de præminencia apostolicæ sedis, & obedientia ei ab omnibus danda, quasi ius ex auctoritate de nouo condendo: quoniam antequam Constantinus esset Romanus pontifex primatum habuit in ecclesia Dei ex collatione Christi facta beato Petro, sicut superius est ostensum. Sed bene Constantinus fidei feruore & ecclesiæ Romanæ amore reuerentiali incensus diuinam ordinationem de primatu Roman. pontif. & de obedientia ab omnibus fidelibus illi præstanda executus est promulgando illam ut nullus per ignorantiam se excusaret & præcipiendo illam obseruari, ut nullus malitia se Romani pontif. obedientiæ subicere recusaret: ita quod magis fuit promulgator siue executor diuinæ ordinationis quam conditor nouæ legis. Hinc rationabiliter condemnatus est error dicentium, quod papalis dignitas a Cæsare inoleuit, & papæ præfectio, & institutio a Cæsare emanauit. Qui error primo fuit Marsilii de Padua, & fuit condemnatus in extrauaganti Ioan. uigesimo secundo, & post renouatus per Ioan. Hus, & condemnatus in concilio Constantiensi.

Cap. XLIII. In quo respondetur rationibus aduersariorum dicentium, quod a Cardinalibus pendeat primatus Romani pontificis.

CONSEQUENTER respondendum est ad rationes dicentium quod papalis dignitas siue pontificatus apostolicus a collegio dõminorum Cardinalium pendeat. dicimus enim in primis quod hoc sit falsum. Pro solutione tamen argumentorum est notandum, quod in papatu duo est considerare, scilicet formale, & hoc est officium ipsum siue auctoritas pontificatus papalis: & est considerare materiale, quod est determinatio personæ talis uel talis, uidelicet Petri uel Nicolai. Qua distinctione habita respondetur ad rationes. Ad primam cum dicunt quod Cardinales dant electo papatum, dicimus quod loquendo de papatu quod ad id quod est formale in eo antecedens est falsum. quoniam papatus a solo Deo est sicut probatum est: ita negandum est antecedens. Si uero loquimur de materiali papatus, quod est determinatio personæ, respondetur quod antecedens potest concedi, & negatur tunc consequentia: domini enim Cardinales eligendo bene determinant personam non tamen dant ipsi dignitatem, siue potestatem papalem. Aliud enim est conferre potestatem determinatæ personæ, & aliud est determinate personam quæ

ex col-

Ad primū
quartæ
opinionis

LIBER SECVNDVS.

156

ex collatione iam facta assequatur talem potestatem. Ad secundam respondetur negando antecedens. Cardinales enim nec tota ecclesia possent restringere, nec ampliare, quæ a Deo immediate est instituta. Ad tertiam respondetur negando antecedens. Dicimus enim quod cum aliquis est electus in papam immediate habet omnem plenitudinem potestatis iurisdictionis, ut patet ex cap. in nomine domini distinct. uigesima tertia, licet non ordinis quousque consecratur. Ad quartam respondetur negando consequentiam: quoniam sicut diximus parum supra in papatu est duo considerare, scilicet principatum ipsum, & determinationem personæ. Quamquam autem ecclesia nihil possit facere circa ipsam potestatem augendo uel diminuendo, potest tamen circa determinationem personæ aliquid facere ordinando de modo electionis, sicut factum est per Nicolaum papam in ca. in nomine domini uigesima tertia distinct. & per eundem, si quis apostolici sedis, distinct. septuagesima nona, & extra de elect. ubi periculum lib. 6. & in cle. ne Romani. Ad quintam dicitur sicut iam dictum est, quod ecclesia non potest restringere potestatem papæ sicut nec ampliare, aut instituire illam potest. Ad sextam respondetur negando consequentiam: multa enim a Deo infunduntur, sicut animi rationalis quæ opere humano tolli possunt. De istis autem inferius erit plenior tractatus.

Cap. XLIII. Quod potestas papalis a nullo alio quam a Deo restringi possit nec ampliari.

DEMONSTRATO quod potestas siue pontificatus papalis a solo Deo sit institutus, facile est intelligere quod a nullo puro homine nec a toto mundo possit restringi aut ampliari, sed a solo Deo. Primo ad illum enim pertinet potestatem aliquam restringere, aut ampliare ad quem pertinet eam instituire: cum ad instituentes potestatem aliquam pertineat determinare potestatem, quanta & qualis sit. Sed potestas papalis, ut superius plene ostendimus a solo Deo est instituta, & habetur in cap. quamuis distinct. 21. Ergo per nullam aliam potestatem a diuina potest. restringi, aut ampliari. Secundo potestas papalis est superior omni alia potestate ecclesiastica. ergo a nulla alia potestate ecclesiastica potest restringi aut ampliari. consequentia est bona, ut enim habetur in cap. inferior, distinct. uigesima prima. Inferior sedes potiorum absolueret; aut ligare non potest. antecedens est notum ex superioribus, immo est articulus iam fidei definitus in concilio Constantiensi, quod potestas papæ sit suprema potestas in ecclesia. Tertio sic, nullus potest mutationem facere restringendo, siue diminuendo, siue destruendo in potestate super quam fundata est uniuersalis ecclesia nisi solus Christus qui eum fundauit, alias non esset uera illa Christi promissio, quod aduersus eam porta inferi non præualerent. Sed potestas papalis est huiusmodi. ergo nullus hominum potest nec etiam totus mundus potestatem papalem tollere restringere aut diminuere. consequentia est bona. maior patet. minor probatur per illud Math. 16. Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, quod ut in capit. decimosextimo superius ostendimus. non solum per sanctos patres refertur dictum esse ratione confessionis fidei Petri, sed ratione potestatis sibi datæ. Vnde sanctus Thomas in fi-

V iij

Ad secundum
Ad tertium

Ad quartum

Ad quintum
Ad sextum

ne 2. sententiarum dicit, quod potestas papæ fundamentum quoddam est ecclesiæ. Vnde etiam Origen. dicit super illud Math. 16. Quodcunque &c. Vide quantum potestatem habet petra super quam fundatur ecclesia, ut etiam eius iudicia maneant firma quasi Deo iudicante per ipsam. Item beatus Anacletus in quodam decreto suo ait. Apostoli itauerunt iussione Saluatoris, ut maiores & difficiliores quæstiones semper ad sedem reterantur apostolicam super quam Christus uniuersam construxit ecclesiam dicente domino ad principem apostolorum. Tu es Petrus, &c. Et Vigilius papa scribens dilectissimo fratri Eleutherio dicit. Nulli uel renuiter scienti, uel pleniter sapienti dubium est quod ecclesia Romana fundamentum sit & forma ecclesiarum a qua omnis ecclesia principium sumpsisse nemo recte credentium ignorat. Quarto sic. non licet sine periculo hæresis detrudere priuilegio apostolicæ sedis dato sibi a Christo. Sed diminueri, aut restringere potestatem apostolicæ sedis est detrudere priuilegijs iuri honori & dignitati datis apostolicæ sedi a Christo. erga hoc nulli licet. consequentia est bona, maior patet ex cap. omnes distinct. 22. ubi dicitur sic. Qui autem Romanæ ecclesiæ priuilegium ab ipso summo omnium ecclesiarum capite conatur auferre, hic proculdubio in hæresim labitur. Minor uero patet: quoniam præcipuum priuilegium a Christo apostolicæ sedi datum est ipsa plenitudo potestatis & eius potissima dignitas. Dicit enim Leo papa in epistola ad Martionem Imperatorem. Magnus honor est unicuique dignitas sua. Quo circa Nicolaus papa in epistola quadam ad Michaelem Imperatorem ita ait. Priuilegia apostolicæ sedis nullatenus possunt minui, nullatenus infringi, nullatenus commutari: quoniam fundamentum quod Deus posuit, humanus non ualet amouere conatus, & quod dominus statuit firmum ualidumq; consistit, illeq; potissimum peccat qui Dei ordinationi resistere tentat. Priuilegia inquam huius sedis perpetua sunt diuinitus radicata atque plantata. impingi possunt, transferri non possunt. trahi possunt, euelli non possunt. hæc ille. Non potest autem dici quod hæc apostolicæ sedis priuilegia aliqua præsulum indignitas minuere possit attestante eodem beatissimo Leone qui ait. Nonnunquam diuersa sunt merita præsulum, iura tamen permanent sedium quibus possunt emuli perturbationem aliquam inferre, non tamen possunt minuere dignitatem. Non est autem hic prætereundum quod ait Grego. 9. contra præsumptionem Michaelis Constantinopolitani. Quisquis Romanæ ecclesiæ auctoritatem uel priuilegia euacuare, uel diminueri nititur, non hic unius ecclesiæ, sed totius Christianitatis subuersionem, & interitum machinatur. cuius compassione, uel sustentatione ulterius respirabunt filij a quouis oppressi, unica illa suffocata matre? ad cuius refugium appellabunt, ad quam refugium habebunt. ipsa enim Athanasium, ipsa omnes catholicos suscipit fouet defendit & proprijs sedibus pulso restituit. hæc ille. Quinto potestatem cuiuscunque Vicarii nemo potest restringere, aut ampliare nisi principalis cuius est Vicarius. Sed papa est Vicarius Iesu Christi eius uices gerens in terris. ergo huiusmodi Vicarii potestatem nemo nisi Christus cuius Vicarius est potest restringere diminueri mutare aut etiam ampliare. consequentia est bona, & præmissæ patent. Sed si quis aduersariorum uellet dicere ad ista, sicut multos sequentes doctrinam, cuiusdam Iarson audiuimus dice-

re cum Basileæ essemus, quod etiam potestas papæ per nullos homines tolli possit aut diminui: possent tamen patres in concilio congregati executionem potestatis illius impedire aut restringere aut sic regulare ut non ualeat exire in actum, nisi ut ei per concilium generale fuerit dictatum. Taliter respondens iudicio nostro male respondet, immo uidetur insipienter loqui, cum uideatur aut oppositionem in obiecto aut uocis ignorantiam implicare. Quod sic patet. Est enim iurisdictio ut alias in 1. lib. diximus potestas ius dicendi siue iudicandi, & exequendi. similiter plena, & totalis iurisdictio est tota plena & perfecta potestas iudicandi, & iudicatum exequendi, alias non est plena & perfecta. Vnde dicere quod aliquis habeat iurisditionem, ita tamen quod non possit iudicare, & exequi etiam si uellet, est dicere quod habeat potestatem iudicandi, & non possit iudicare, quod est habere potestatem, & non habere. Similiter habere totam plenam, & perfectam potestatem iurisditionis, & non habere totum plenum & perfectum exercitium ita quod non esset ualidum omne quod iuxta potestatem sibi datam facere uellet, est dicere habere plenam potestatem, & perfectam iudicandi uel alia faciendi, & tamen non posse illa facere nec perfecte nec rotaliter, quod est habere plenam, & non plenam, quod est manifeste contradictio. Præterea quod præfata responsio nullius sit roboris, & ualoris patet, quia sicut tollere potestatem aliquam non potest nisi potestas superior, ita nec restringere aut impedire de iure exercitium illius potest nisi superior potestas. Cum ergo fide tenendum sit ut diximus, quod potestas papæ sit suprema in ecclesia, nulli dubium quod sicut nulla quorumcunque potestas ecclesiastica potest tollere potestatem papæ, ita non possit impedire aut restringere exercitium eius. Sed de his in 3. lib. ubi de concilijs uniuersalibus, & eorum auctoritate agendum est plenius domino adiuuante dicemus.

Cap. XLV. De errore quorundam aduersariorum dicentium papam non habere iurisditionem coactiuam super fideles, & rationibus eorum.

FVERVNT quidam hæretici homines perditissimi qui in tantum ueritati apostolici principatus, & ecclesiæ sanctæ honori detrudere præsumperunt ut affirmare non uerentur Romanum pontificem aliosque ecclesiæ prælatos nullam coactiuam iurisditionem super alios habere fideles nisi imperator concederet, dicentes prælatorum ecclesiæ principatum ex institutione Christi in administratione & seruitio consistere aliorum & non in coactiuam iurisditionem. Quem errorem damnatissimum multipliciter confirmare nituntur, quorum motiua, ut deducit Ocham in dialogo suo sunt quæ sequuntur. Primo sic. Dicitur Math. 20. Scitis quia principes gentium dominantur eorum & qui maiores sunt potestatem exercent in eos non ita erit inter nos, sed quicumque uoluerit inter uos esse maior erit uester seruus. Ex quibus uerbis dicunt dari intelligi quod maioritas, & primitas illius qui est maior, & primus inter omnes fideles in ministrando, & seruiendo consistit. Cum ergo Papa sit maior & primus inter omnes Christianos sua maioritas in ministrando, & seruiendo tantum consistit, & per

Argu. primū quod cū sequētibz soluetur. cap. 47.

SVMME DE ECCLESIA

Secundū consequens nullam iurisdictionem coactiuā super alios habet, cum illa omnibus ecclesiæ prælati uideatur interdita. Secundo sic, papa non habet maiorem iurisdictionem coactiuam quam habuit Christus cuius est uicarius, sed Christus in quantum homo mortalis non habuit iurisdictionem coactiuam. Tum quia iurisdictione coactiuā sine diuitiis aut sine adiutorio diuitias habentium exerceri non potest, quas Christus non habuit. Tum quia ipso teste ministrare uenit non ministrari, ergo non uenit coactiuam iurisdictionem exercere, ergo eam non habuit, ergo nec per consequens eius uicarius habet. Tertio sic auctoritate Origen. qui super illud Math. 20. Reges gentium &c. sic ait. Scitis quia principes gentium dominantur eorum. i. non contenti tantum regere suos subditos uolenter eis dominari nituntur: inter uos autem qui estis mei non erunt hæc: quoniam omnia carnalia in necessitate sunt posita, spiritualia autem in uoluntate. Sic & qui principes sunt spirituales, id est prælati, principatus eorum in dilectione penitus debet esse non in timore. Ex quibus uerbis datur intelligi (inquit) quod totus principatus prælatorum ecclesiæ, & per consequens summi pontificis in uoluntate, & dilectione & non in timore debet consistere. ergo diligere debent non timeri. Qui autem iurisdictione coactiuā uruntur a malis timentur, teste Apostolo ad Roma. 13. qui ait. Si autem male feceritis timete, scilicet potestatem prælati, ergo prælati ecclesiarum iurisdictione coactiuā uti non debent. Quarto ad idem inducunt Chrysostomum qui ita super eundem locum ait. Principes mundi ideo sunt, ut dominantur minoribus suis & eos seruituti subiiciant, & expolient & usque ad mortem eis utantur ad suam utilitatem, & gloriam. Principes autem ecclesiæ sunt ut seruiant minoribus, & ministrent eis quæcumque acceperint a Christo, ut suas utilitates negligant, & illorum procurent. Ex quibus uerbis (inquit) patet distinctio inter principes seculares, & ecclesiæ, quia principes seculares suis subditis dominantur, principes autem ecclesiæ minoribus suis seruiunt, & ministrent, ergo in eis iurisdictionem coactiuam exercere non ualent. Quinto inducunt ad idem beatum Ambro. qui ut recitatur 23. quæst. 8. c. conuenior, ait sic. Dolere poterō, gemere poterō aduersus arma milites cohortesque lachrymę meæ sunt mea arma, talia enim sunt instrumenta sacerdotis, aliter nec debeo nec possum resistere. Ex quibus uerbis inquit habetur quod sacerdos orationibus, & lachrymis debet malis resistere, & non per potentiam temporalem, & per consequens non habet iurisdictionem coactiuam. Sexto inducunt beatum Chrysost. qui in libro suo dialogorum qui de dignitate sacerdotali intitulatur lib. 2. cap. 3. super id apostoli 2. Corinth. 1. Non dominantur fidei uestræ, ita dicit. Hi qui foris sunt iudices malignos cum subdiderint ostendunt in eis plurimam potestatem, & inuitos eos a priorum prauitate morum compescunt: in ecclesia uero non coactum sed acquiescentem oportet ad meliora conuerti, quia nec nobis a legibus data est talis potestas quod auctoritate sententiæ homines cohibeamus a delictis. Clarius (inquit) dici non possit quod ecclesia non habeat iurisdictionem coactiuam, cum in ecclesia nullus ad meliora debeat cogi nec aliquis debeat cohiberi per iudicalem sententiam a delictis. Septimo sic, ad habentem iurisdictionem coactiuam spectat negotiis secularibus implicari, quia ad ipsum pertinet contentiones, & lites dirimere. Contentiones autem & lites & rixę inter negotia secularia computantur, extra ne cle.

LIBER SECVNDVS.

uel mo. secu. nego. se immis. cap. 1. Sed ad summum pontificem non pertinet secularibus negotiis implicari, teste Apostolo 2. ad Thimo. 2. qui ait. Nemo militans Deo implicat se negotiis secularibus. Ergo ad summum pontificem non pertinet iurisdictione coactiuā. Octauo sic. Papa non habet iurisdictionem maiorem quam beatus Petrus, sed beatus Petrus, & alii apostoli iurisdictionem coactiuam a Christo, minimè receperunt, ergo nec Papa habet iurisdictionem coactiuam ex ordinatione Christi, maior est manifesta, minor probatur auctoritate beati Bernardi, qui in lib. ad Eugenium papam inquit. Non monstrabunt puto qui hoc dicerent, ubinam quispiam apostolorum iudex sederit hominum. Et parum post. Stetit se namque legos apostolos iudicandos, sedisse iudicantes non lego, etiam illud non fuit. Ex quibus uerbis datur intelligi quod apostoli iudices hominum non fuerunt, ergo beatus Petrus iurisdictionem coactiuam non habuit. Non hoc quod apostoli hominum iudices non fuerunt, beatus Grego. sentire uidetur, qui tractans illa uerba. Secularia iudicia si habueritis, in moralibus ita dicit. Hi terrenas causas examinent qui exteriorum rerum sapientia non perceperunt. Qui autem spiritualibus dotati sunt terrenis non debent negotiis implicari, ut dum non coguntur inferiora bona disponere ualeant bonis superioribus deseruire. Cum ergo apostoli maximis bonis spiritualibus fuerint dotati, ipsi non fuerunt circa causas hominum & lites aliquatim occupati. Decimo hoc etiam gloss. super illud ad Corinth. Secularia igitur iudicia, aperte sentire uidetur. ait enim contemptibiles enim, id est aliquos sapientes, qui tamen sunt minoris meriti constituite ad iudicandum, apostoli enim circumeuntes talibus non uacabant. Sapientes ergo qui in locis consistebant fideles, & sancti, non qui hac atque illac propter euangelium discurrebant negotiorum examinatores esse uoluit. Quibus uerbis (inquit) ostenditur quod apostoli causis hominum terminandis minimè insistebant. Ex quo inferitur quod non acceperant iurisdictionem a Christo coactiuam, quia omne officium iniunctum eis a Christo diligentissimè perfecerunt.

Octauum

Nonum

Decimū

Cap. XLVI. In quo improbat error præfatus.

QUAM damnatissimè errent præfati aduersarii dicentes tam Romanum pontificem quam alios ecclesiæ prælatos nullam ex Christi ordinatione habere iurisdictionem coactiuam, sed ex concessione imperatorie, facile ostendimus. Ostendimus autem imprimis falsitatem, & errorem primæ partis in qua dicunt, prælatos ex Christi ordinatione non habere super fideles iurisdictionem coactiuam. Secundo errorem secundæ partis in qua dicunt quod huiusmodi iurisdictionem coactiuam prælati habuerunt ab imperatore sine a seculari potestate. Prima autem pars ostenditur erronea multipliciter. Primo auctoritate sacræ scripturæ. Secundo auctoritate sacrorum conciliorū. Tertio diffinitione apostolicæ sedis. Quarto sanctorum doctorum testimonio. Quinto rationibus. Imprimis autem sacræ scripturæ auctoritate erronea pars illa ostenditur. Primo ex illo quod

Ostendit duo principaliter.

Primum

Christus Petro & in Petro successoribus suis cunctisque ecclesie praelatis ait Math. 16. Tibi dabo claves regni caelorum. Claves dicit in plurali, quia scilicet ut est doctrina communis sanctorum tam clauem in foro conscientiae quam in foro exterioris iudicii. Vnde ait glo. interli. praesentis iudicii potestatem. Et sequitur. Quodcunque ligaueris super terram siue in foro conscientiae siue exterioris iudicii, ligatum erit & in caelis. Cum autem non tantum uoluntarii ligentur sed etiam inuicti, manifestum est quod in clauibus datis Petro & in eo suis successoribus intelligatur data iurisdictio coactiua. Secundo improbatu praefatus error ex illo Mar. 18. ubi habetur. Si autem peccauerit in te frater tuus, uade, & corripe eum inter te & ipsum. Et infra. Si autem te non audierit, dic ecclesiae: si autem ecclesiam non audierit, sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. amen dico uobis quaecumque alligaueritis, glo. uinculo anathematis, super terram erunt ligata & in caelo &c. ubi Hiero. in gl. ait. Potestatem tribuit apostolis ut sciant qui a talibus damnantur humanam sententiam diuina sententia roborari. Ceterum apostolus 1. Corinth. 6. reprehendens corinthios quod contemptis fidelibus coram infidelibus iudicibus litigassent, ad probandum quod de rebus secularibus, & terrenis iudicandi potestas esset apud ecclesiam inquit. Nescitis quoniam angelos iudicabimus quanto magis secularia glo. 1. de rebus seculi. Non est autem dubium quin talis damnatio pertineat ad iurisditionem coactiuam, ergo apostoli & eorum successores ex Christi ordinatione coactiuam iurisditionem habuerunt. Tertio idem ostendi potest ex illo Math. 26. ubi de Petro dicitur quod exemit gladium suum, & percussit seruum principis sacerdotum amputauit auriculam eius. Per quod designatur apud Petrum futuram esse potestatem coactiuam ad correctionem. Vnde beatus Greg. ut habetur in c. si Petrus 24. q. 1. inquit. Tollit ergo Petrus aurem, quare Petrus? quia ipse est qui accepit claves regni caelorum. ille enim condemnat qui & absoluit, quoniam ligandi, & soluendi idem adeptus est potestatem, tollit autem aurem male audientis, tollit autem gladio spirituali aurem interiori male iutelligentis. Quarto idem colligitur ex illo Luc. 22. ubi apostolis dicentibus. Ecce duo gladii hic, respondit dominus, satis est. Vbi cum per gladios duos mystice intelligantur duae potestates, spiritualis, scilicet & temporalis, ut beatus Bernardus lib. de consideratione ad Eugenium papam exponit, quas apud Romanum pontificem aliquo modo residere dicit: manifeste datur intelligi Romanum pontificem ex Christi ordinatione iurisditionem coactiuam quae per gladios designatur habere. Quinto erroris praefati ostenditur stultitia ex illo quod dominus ait Petro Ioan. ult. Pascite oues meas, ubi officium pastoris committit beato Petro, quod officium planissimum est non posse bene agi sine iurisditione coactiua, cum gloss. in eo loco dicat. Pascere oues est credentes ne deficiant confortare, & terrena subsidia si necesse est subditus providere, exempla uirtutum praebere, aduersariis obistere, peccantes corrigere. Sexto idem ostenditur ex apostolica doctrina, unde 1. ad Cor. 4. Paulus inquit. In uirga ueniam ad uos, in charitate, & spiritu mansuetudinis, ubi aperitissime se demonstrat habere iurisditionem coactiuam, unde in sequenti c. habetur quod Paulus fornicatorem quendam tradidit Sathanae in interitum carnis ut spiritus eius saluus fiat. Ex quo manifeste apparet quod apostolus iurisditionem coactiuam habebat, & patet quod non ab imperatore qui infidelis erat, ergo a

Deo

Deo. Consequenter secundo confutatur error praefatus ex gestis quasi omnium conciliorum uniuersalium, & maxime illorum quatuor principalium in quibus damnati excommunicati & a suis dignitatibus depositi leguntur plures haeretici, sicut in Niceno Arrius, in Constantinopolitano Macedonius, in tertio, scilicet ephesino Nestorius, in quarto scilicet Calcedonen. Eutices ut in ca. canones, dist. 15. Et simili modo in aliis conciliis. Hoc autem sancti patres minime facere poruissent nisi habuissent ex Christi ordinatione iurisditionem coactiuam. Praeterea totus quintus liber decretalium qui de penis intulatur manifeste ostendit stultitiam erroris praefati. Tertio erroris praefati temeritas ostenditur ex apostolicae sedis quae fidei magistra est determinatione quae in Extrauaganti Ioan. 22. quae incipit. Licet secundum doctrinam apostoli, ubi Marsilius de Padua & Ioan. de Ianduo praefati erroris, & aliorum quorundam auctores reprobant, & condemnant. Quarto praefatus error damnabilis ostenditur etiam ratione. Potestas spiritualis est maior & Deo coniunctior quam secularis, ut superius circa finem primi libri multipliciter ostendimus: Sed secularis potestas ad exercitium officii sui habet iurisditionem annexam coactiuam est enim Dei minister ad Roma. 13. Ergo etiam potestas spiritualis cum eius minister sit etiam uices eius gerens pariter ad exercitium eorum quae ad officium ei iniunctum pertinent necessario habet modo sibi conuenienti annexam iurisditionem coactiuam, unde Ecclesiastici 10. dicitur. Iudex sapiens iudicabit populum suum, ergo etiam potestas spiritualis, consequentia est manifesta. Secundo sic. De ratione cuiuscunque perfecti principatus est habere iurisditionem coactiuam. Sed principatus ecclesiasticus est maxime perfectus, unde comparatur. Soli iuxta ca. solite. extra de ma. & ob. Ergo principatus ecclesiasticus habet iurisditionem coactiuam, consequentia est bona, maior est Aristo. 4. Ethic. Cum enim sermones persuasui, qualicunque ratione fulciti non sint semper potentes mouere subditos ad bonum, quod est principalis intentio boni principis, necessarium est ut apud principem sit iurisdictio coactiua qua per penas faciat quod persuasionibus non potuit. Hinc est quod legis, ut dicit Isido. li. Ethic. & habetur in decreto di. 3. omnis autem lex, non solum est imperare uetare permittere, sed etiam punire. Et hoc sufficit de improbatione primae partis praefati erroris. Secunda uero pars in qua praefati pestiferi aut damnatissimi aduersarii dicunt quod iurisdictio coactiua quae apud ecclesiam est ex concessione imperatoris sit, patet luce clarius erroneum esse. Primo ex dictis iam supra in reprobatione primae partis erroris praefati. Constat enim beatum Petrum pro se & suis successoribus a primo principatum suscepisse, ergo ab eo, scilicet Christo iurisditionem habuit, & habent eius successores & non ab aliquo alio, consequentia est manifesta, antecedens non modo ex dictis patet, sed etiam supra ex cap. 31. Secundo idem ostenditur ex antiquitate ecclesiastici principatus sic arguendo. Principatus ecclesiasticus etiam cum iurisditione coactiua praecessit multo tempore imperatores catholicos, ergo sequitur quod ipse in iurisditione coactiua quam habet non dependet ab imperatoribus, consequentia est manifesta, cum prius non dependeat a posteriori, nisi aduersarius tanta caligaret cecitate ut ab imperatoribus etiam infidelibus quales omnes fuerunt enim duo Philippi pater & filius, sed non a parte Christiani ut dicit Eutropius, usque ad Constantinum magnum diceret Romanum pontificem suscepisse,

Secundum principalem.

principatum. Tertio ostenditur sic. Nobilius, & perfectius non recipit a minus nobili, & minus perfecto perfectionem potestatis, & uirtutis suæ, ut enim ait Aristot. 2. de anima & August. super Gene. agens nobilius est & præstantius passio. Sed principatus ecclesiasticus est multo nobilior ac perfectior quam secularis, quanto scilicet anima corpore ut dicit Hugo. de sancto Vict. quanto sol luna ut dicit Innocentius in proximè allegato ca. solite, quanto aurum plumbo, ut ait Ambro. in c. duo quippe distincti. 96. Ergo nullo modo est dicendum sed tanquam falsum, & erroneum abiiciendum est quod iurisdicção coactiua papæ & prælatorum ecclesiæ dependeat ab imperatore. Quarto sic. Ab illo a quo alicui committitur aliquod officium committuntur ea sine quibus officium agi non potest. Sed a Christo & non ab imperatore commissum est Petro, & eius successoribus pastorale officium, & cura totius populi Christiani ac regimen ut supra ostensum est. Ergo necesse est dicere quod a Christo & non ab imperatore terreno aut ab aliqua terrena potestate habet iurisdicção Romanus pontifex coactiuam. Quinto sic. Imperatores leguntur puniri utpote excommunicati, & priuati dignitate a Romanis pontificibus, immo etiam ab aliis minoribus ecclesiæ prælatis. Ergo iurisdicção coactiua Romani pontificis, & aliorum prælatorum ecclesiæ non dependet ab imperatoribus siue ab aliqua alia terrena potestate. consequentia est clarissima, antecedens licet pateat ex multis historiis quæ notæ sunt, nihilominus probatur per illud quod Gelasius Papa in ca. duo quippe dist. 96. dicit, ubi ad imperatorem Anastasium scribens ita inquit. Duo quippe sunt imperator Auguste quibus principaliter hic mundus regitur, auctoritas sacra pontificum & regalis potestas, in quibus tanto grauius est pondus sacerdotum quanto & pro ipsius regibus in ultimo reddidit examini rationem. Et post pauca. Nosti itaque inter hæc & illorum te pendere iudicio non illos ad tuam redigi uoluntatem. talibus igitur institutis talibusque sulti auctoritatibus pluresque pontificum, alii reges, alii imperatores excommunicarunt. Nam si speciale aliquod de personis principum requiratur exemplum, beatus Innocentius Papa Archadium imperatorem quia consensit, ut sanctus Chrysostomus a sua sede pelleretur, excommunicauit. Beatus Ambrosius licet sanctus, non tamen uniuersalis ecclesiæ episcopus pro culpa quæ aliis sacerdotibus non adeo grauis uidebatur Theodosium magnum imperatorem excommunicans ab ecclesia exclusit. Manifeste ergo patet stultitia præfati erroris in utraque sui parte.

Cap. XLVII. In quo respondetur ad obiectiones aduersariorum suprapositas.

IMPROBATO errore præfatorum hominum perditorum iam respondendum restat eorum obiectionibus. Ad primam quæ sumitur ex illo Math. 20. Scitis quia principes &c. respondetur, quod auctoritas illa nihil facit pro aduersariis. Non enim bene ac recte intelligunt illam, sed deficiunt in duobus. Primo quidem in hoc, quia non est uerum ut prætendant quod in uerbis præfati dominus omnem dominatum siue principatum interdixerit apostolis, nec per consequens simpliciter omnem iurisdicçãoem coactiuam, cum Christus legatur dixisse Petro. Super plebem meam principem

Ad primū
ar. g. c. 45.

cipem te constitui. & de apostolis dicatur psalm. 44. Constitues eos principes super omnem terram, sed tantum dominatum, & iurisdicçãoem quæ gentiles, & homines mundani utuntur in subditos suos in seruitutem eos redigendo, & eorum uita abutendo ad suas utilitates, & gloriam, sicut plenius explanauimus in superioribus, cap. duodecimo respondendo ad hanc obiectionem. Secundo deficiunt aduersarii in hoc, quia administratio illa ad quam ecclesiæ maiores deputantur non est ut ipsi prætendant administratio qua seruus administrat domino suo, aut frater fratri suo, sed qua dominus, & præsidens intendit commoditatibus subditorum, qua medicus intendit saluti infirmantium, pater correctioni filiorum, pastor curæ gregis, rector regimini populi, & gubernator nauis directioni. Huiusmodi autem administratio non excludit iurisdicçãoem coactiuam in ministris supra eos quibus administratur, ut præfari hæretici fatue imaginantur sed potius includit. Vnde patet quod auctoritas illa catholice intellecta non facit pro aduersariis. Ad secundam respondetur negando minorem tanquam falsam: immo hæreticam cum de Christo dicatur Esa. 33. Ipse dominus noster iudex noster legifer noster & rex noster, quæ absque iurisdicçãoe coactiua non uidentur posse prædicari de Christo. Ceterum ipse Christus ait Math. ulti. Dara est mihi omnis potestas in cælo, & in terra. Præterea quomodo iurisdicçãoem coactiuam dedisset apostolis. Math. xvi. dicit. Quæcunque alligaueritis, &c. nisi ipse habuisset? Et ad probationem cum primo dicitur, quod iurisdicção coactiua sine diuitiis exerceri non potest, respondetur quod hoc sit falsum & stulte dictum, sicut manifestum est de iurisdicçãoe coactiua spiritali quæ exercetur conuenientissimè a quolibet prælato quantumcunque diuitiis careat, quicquid sit de iurisdicçãoe seculari coactiua quæ armorum potentia quandoque executioni mandatur. Ad id autem quod secundo dicitur quod Christus uenit ministrare non ministrari, iam in prima responsione respondimus hoc improprie esse dictum, quoniam huiusmodi ministratio Christi non euacuabat iurisdicçãoem coactiuam in Christo, sicut nec ut dictum est in apostolis, quoniam huiusmodi administratio erat sicut maioris & domini & magistri erga discipulos & seruos eius, secundum illud Ioan. 13. Vos uocatis me magister & domine & bene dicitis, sum etenim. Et iterum. Quemadmodum bene feci & uos faciat, non est seruus maior domino suo, nec apostolus maior est eo qui misit eum. Quod uero tertio inducitur quod Christus iurisdicçãoem coactiuam nequaquam exercuit, falsum est. Quod patet ex multis. Primo in eo quod dicitur Christus non modo consilia sed præcepta dedit tam circa sacramenta quam circa conuersationem uitæ. Circa sacramenta inquit Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest introire in regnū Dei. De sacramento eucharistiæ Ioan. 6. Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & biberitis eius sanguinē, non habebitis uitam in uobis. De sacramento penitentiae ait Math. 4. Penitentiam agite appropinquabit regnum cælorum. Circa conuersationem uitæ ait Ioan. 15. Hoc est præceptum meum ut diligatis inuicem sicut dilexi uos, & similia. Præcipere autem non est nisi habentis iurisdicçãoem coactiuam, quoniam ut inquit Grego. & habetur in ca. quod præcipitur 14. quæstio. 2. Quod præcipitur imperatur, quod imperatur necesse est fieri: si uero non fiat, poenam habet: ubi consilium datur offerentis arbitrium est, ubi præceptum necessitas seruientis. Et Augustinus in ser-

Ad secundum

mone domini in monte. Quisquis præceptis non obtemperat reus est & debitor pœnæ. Tum secundo iurisdictionem coactiuam exercuit cum adiecit pœnas æternæ damnationis non obedientibus præceptis, & instituit suis, sicut patet superius, quod maximè spectat ad iurisdictionem coactiuam. Tum tertio etiam iurisdictionem coactiuam exercuit, cum Christus uendentes de templo, & ementes uiolenter eiecit, ut legitur Math. 21. & Ioan. 2. Super quo uerbo beatus Greg. 25. moral. ita loquitur, quod plurimum percutit stultum intellectum aduersariorum. Nec frustra per semetipsum Deus æs nummulariorum fudit, & cathedras uendentium columbas euerit, quia nimirum signans per magistros quidem iudicat uitam plebium sed per seipsum examinat magistrum. Ad tertiam obiectionem quæ sumitur ex auctoritate Origen. respondetur quod Origen. non uult secludere iurisdictionem coactiuam a prælatis ecclesiæ, sed per hoc tantum uult quod etiam alii dicunt doctores sancti, ut August. Isidorus & Bernardus, quod prælati spirituales debent uelle plus diligi quam timeri. Hoc autem patet quoniam per solam mansuetudinem, & beneuolentiam sine correctione disciplinæ nulla respública in hac mortali uita perfectè gubernari possit. Nam ut inquit Greg. in moral. & habetur in c. disciplina dist. 45. disciplina uel misericordia multum destituitur, si una sine altera teneatur. Sed circa subditos inesse debet rectoribus, & iustè consulens misericordia, & piè seuiens disciplina, & multa ibi ad propositum. Ad quartam obiectionem patet responsio ex prima responsione. Dicimus enim quod non fit uerum quod beatus Cryso. secludat omnem iurisdictionem coactiuam a prælatis ecclesiæ, cum ipse dicat super Math. Ita se debet exhibere prælatus ut possit ridens timeri, & iratus amari, sed excludit quemadmodum Christus iurisdictionem illam coactiuam tyrannicam quo principes gentium utuntur in subditos quia ut superius diximus talis non decet prælatos ecclesiæ. Vnde differentiā inter principes ecclesiasticos, & seculares non est penes habere & non habere iurisdictionem coactiuam ut falsè aduersarii somniantur, sed penes habere, & non habere iurisdictionem coactiuam tyrannicam, sicut supra explanauimus. Ad quintam quæ est beati Ambrosii in ca. conuenior. 23. quæst. 8. respondetur quàm bene intellecta conformiter ad alia dicta eiusdem doctoris parum facit ad propositum aduersariorum, quoniam licet potentia armorum, & in propria persona non congruat sacerdotibus resistere inuadentibus bona ecclesiastica, cum ecclesiā corporalia nesciat arma, ut in capi. porro. 16. quæst. 3. dicit Ioan. Papa, non tamen propter hoc excluditur a sacerdotibus potentia siue iurdictio coactiua spiritualis, cum ipse beatus Ambrosius legatur, ut supra induximus excommunicasse Theodosium magnum imperatorem, ut in cap. duo quippe distinct. 96. quod facere non potuisset si iurisdictionem coactiuam nullam habuisset. Ad sextam quæ sumitur ex auctoritate beati Chrylostomi in libro dialogorum suorum, respondetur quod non facit ad propositum aduersariorum, quoniam Chrylostomus loquitur de his qui foris sunt, id est qui nunquam fidem Christi perceperunt. talibus enim nõ est uis inferenda sed sunt cum charitate inuitandi ad fidem & morum correctionem: non autem loquitur de his qui iam fidem perceperunt, quoniam tales cogendi sunt retinere fidem, & religionem quam semel receperunt uotisque firmauerunt. Vnde in concilio quarto Toletano de Iudæis ita diffinitum legitur, ut habetur in cap. de Iudæis distinct. 45. De Iudæis

Ad tertium

Ad quartum

Ad quintum

Ad sextum

Iudæis autem præcepit sancta synodus nemini deinceps ad credendum uim inferre, cui enim uult Deus miseretur, & quem uult indurat. non enim tales inuiti saluandi sunt sed uolentes, ut integra sit forma iustitiæ, sicut enim homo propria arbitrii uoluntate serpenti obediens perit, sic uocante se gratia Dei propria mentis conuersione quisque credendo saluatur. ergo non ut sed libera arbitrii uoluntate, & facultate ut conuertantur suadendi sunt non potius impellendi: qui autem iam pridem fide semel imbuti sunt quia iam constat eos sacramentis diuinis associatos, oportet ut fidem quam susceperunt tenere cogantur, hæc ibi. Ista est sententia apostoli primi Corinthios quinto. cum ait. Quid enim mihi est de his qui foris sunt, id est extra ecclesiam, iudicare. His enim ut dicit glo. potius blandiendum est. Nonne de his qui intus sunt uos iudicatis, ubi gloss. sic habet. Intus, id est in ecclesia professione, & nomine, in his enim putredo secunda est, hæc glo. Manifestum est autem quod hoc sine iurisdictione fieri non potest. ergo apostolus præsupponit in ecclesia esse iurisdictionem coactiuam. Ad septimam quæ adumitur ex illo secundo Thimo. secundo. Nemo militans &c. respondetur negando maiorem in qua dicitur quod ad habentem iurisdictionem coactiuam spectet implicari negociis secularibus. Et ad probationem cum dicitur, quia ad ipsum pertinet contentiones, & lites dirimere, respondetur quod probatio ista nihil ualet, quoniam dirimere contentiones, & lites inter aliquos maximè ecclesiasticos, & de ecclesiasticis rebus non est implicari negociis secularibus. Er cum dicitur quod contentiones & lites, & rixæ inter negocia secularia computantur, extra ne clerici uel monachi. secu. nego. se immis. capi. 1. respondetur quod in præfato capi. bene computantur inter negocia secularia amare contentiones uel lites, non autem lites dirimere: magna certe est differentia inter amare lites, & contentiones quod uis carnalitaris est, & dirimere lites quod charitatis est ut de se patet. Ad octauam quæ accipitur de Bernardo respondetur, quod nihil facit ad propositum, quoniam beatus Bernardus loquitur de terrenis, & secularibus causis atque tumultuosis litibus: istis enim apostoli non intendebant, non quia omni potestate iurisdictionis carerent, sed quia maioribus scilicet prædicationi, & orationi essent intenti. Præterea si huiusmodi secularibus iudiciis apostoli non intenderent, sed relinquerent huiusmodi curam hominibus inferioribus iuxta consilium Apostoli primi ad Corinthios sexto. Secularia iudicia si habueritis contemptibiles, id est sapientes minoris meriti qui sunt in ecclesia constituite ad iudicandum, non propter hoc sequitur quod non fuerunt in aliis causis spiritualibus hominum iudices. Ad nonam obiectionem quæ sumitur ex dicto beati Gregorii respondetur quod in nullo fauet proposito aduersariorum, quoniam licet Grego. dicat quod qui spiritualibus donis dotati sunt non debeant negociis secularibus implicari, sed maximè superioribus intendere, non tamen propter hoc negat tales habere iurisdictionem coactiuam simpliciter. Quod clarissimè apparet si auctoritas beati Gregorii ex integro ponatur. ait enim sic, ut habetur in glo. 1. ad Corint. 6. Hi terrenas causas examinent qui exteriorum rerum sapientiam perceperunt: qui autem spiritualibus bonis ditati sunt terrenis non debent negociis implicari, ut dum non coguntur inferiora bona disponere ualeant bonis superioribus deseruire. sed tamen magno opere cauendum est ut hi qui bonis spiritualibus emicant nequaquam

Ad septimum

Ad octauum

Ad nonum

proximorum infirmantium negocia funditus deserant, sed hæc aliis quibus dignum est tractanda committant uel per se gerant. Hæc ille. Ex quibus manifeste patet quod aduersarii contra se habent Gregorium, & non pro se. Ad ultimam obiectionem quæ sumitur ex gloss. 1. Corinth. 6. respondetur quod illa glo. in nullo fauet aduersariis sicut supra diximus de dicto beati Grego. licet enim dicat gloss. illa iuxta Apostolum quod ad iudicium causarum secularium, & negotiorum terrenorum non maiores qui maioribus & spiritualibus intendere debebant, sed alii inferioris meriti instituendi sunt, non tamen excludit a prælatis ecclesiæ iurisdictionem coactiuam quod est propositum aduersariorum ut patet manifeste. Ex quibus clarissimè confutatur error Marsilii de Padua damnatissimus dicentis quod nec papa nec etiam tota ecclesia simul iuncta potest aliquem hominem punire punitione coactiua nisi concedat imperator.

Cap. XLVIII. Quod Romano pontifici ab omnibus Christi fidelibus parendum sit & obediendum.

EX his quæ de superioritate auctoritatis, & uniuersalitate apostolici principatus super uniuersam Christi ecclesiam exposuimus; manifestum habemus quod Romanus pontifex cunctis de orbe terrarum fidelibus siue magnis siue paruis cuiuscunque gradus aut conditionis existant, iure diuino præcipere possit ac quod uniuersitas fidelium eodem iure illi in omnibus licitis, & honestis ac iustis parendi habeat necessitatem. Sicut enim actiones rerum naturalium procedunt ex potentiis naturalibus, ita etiam operationes humanæ procedunt ex humana uoluntate. Oportuit autem in rebus naturalibus, ut superiora mouerent inferiora ad suas actiones per excellentiam naturalis uirtutis collatæ diuinitus, unde etiam oportet in rebus humanis quod superiores moueant inferiores per suam uoluntatem ex ui auctoritatis diuinitus ordinate. Mouere autem per rationem, & uoluntatem est præcipere, & ideo sicut ex ipso ordine naturali diuinitus instituto inferiora in rebus naturalibus necesse habent subdi motioni superiorum, ita etiam in rebus humanis ex ordine iuris naturalis, & diuini tenentur inferiores suis superioribus obedire. Vnde apostolus ad Heb. ulti. inquit. Obedite præpositis uestris, & subiaccete illis. Cum autem Romanus pontifex sit pater patrum, & præpositus & caput omnium fidelium, sequitur quod ab omnibus qui Christiano nomine gloriantur cuiuscunque conditionis aut status existant, diuino iure obedientia ei debetur. Sicut enim in maioribus est regendi, & iubendi potestas, ita in minoribus obsequendi necessitas, ut in ca. cum inferiori distinct. 21. Debetur autem hæc obedientia summo pontifici maximè in tribus in quibus consistit obedientia iuxta notata in cap. 1. distinct. 93. uidelicet in exhibitione reuerentiæ in mandatorum susceptione, & subiectione iudicii. Vnde beatus Cyrillus li. thesaurorum dicit, quod Romano pontifici omnes iure diuino caput inclinant, & primates mundi tanquã ipsi domino Iesu Christo obediunt. Quocirca beatus Thom. in tractatu quem contra errores græcorum edidit dicit subesse Romano pontifici esse de necessitate salutis. Quod sequentibus auctoritatibus probat. Dicit enim Cyrillus li. thesaurorum. Itaque fratres mei si Christum imitamur ut ipsius oues uocem audiamus manentes

in ec-

in ecclesia Petri non inflemur uento superbiæ ne forte tortuosus serpens propter nostram contentionem nos deiciat ut Euam olim de paradiso. Et Maximus in epistola orientalibus directâ dicit. Coadunatam, & fundatam supra petram confessionis Petri dicimus uniuersalem ecclesiam secundum definitionem saluatoris in qua necessario salutis animarum nostrarum est manere & ei est obedire suam seruantes fidem, & confessionem. Hanc sententiam secutus papa Bonifacius in decretalis sua, unam sanctam in fine dicit. Porro subesse Romano pontifici omni humanæ creaturæ declaramus, & definitum esse de necessitate salutis. Diffinitio plane catholica utpote de diuina auctoritate ueniens, tantus nempe honor legitur de diuina dignatione summo pontifici esse concessus, ut quisquis ei non obtemperaret, statim necaretur. unde Deutero. 17. ita loquitur dominus. Qui autem superbi erit nolens obedire sacerdotis imperio qui eo tempore ministrat domino Deo tuo decreto iudicis morietur homo ille & auferetur malum de Israel, cunctusque populus audiens timebit ut nullus deinceps intumescat superbia, ubi gl. ordinaria ita dicit. Christus qui est sacerdos secundum ordinem Melchisedech uicarios sibi instituit quibus ait. Qui uos audit me audit, & qui uos spernit me spernit. Iure ergo damnationis iustinet sententiam qui contemnit diuinitatis potentiam, hæc glo. Quantum autem detestandum sit ac damnandum non obedire Romano pon. ex illo colligitur 1. Reg. 15. ubi dicitur. Quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, & quasi scelus Idolatriæ nolle acquiescere, ubi gl. inquit. Sola obedientia est quæ fidei meritum possidet, sine qua quisque infidelis esse conuincitur. Et beatus Greg. in ca. si distinct. 81. ad idem sic ait. Peccatum paganitatis incurrit quisquis dum Christianum se esse asserit sedi apostolicæ obedire contemnit. Quocirca dicitur in c. obedientiã dist. 93. Obedientiam inferiores ex ordine superioribus debet, summo enim pontifici ea debetur ab omnibus obedientia ut nulli liceat ei communicare cui pro actibus suis ipse inimicus extiterit, nec in ecclesia esse potest qui eius cathedrã deserit, hæc ibi. Ex quibus excluditur ut inquit sanctus Tho. in 4. lib. contra gentiles, error quorundam scilicet græcorum præsumptuosus qui se subducere nituntur ab obedientia, & subiectione Petri, successorem eius Romanum pontificem uniuersalis ecclesiæ pastorem non recognoscentes. Ex quibus etiam confunditur stultitia quorundam aduersariorum Basilienium, qui uerbo opere & factis praticare non sunt ueriti, quod prælati, & clerici in synodo congregati non tenerentur Romano pontifici parere aut obedire. Mira certe iudicio nostro & a seculis inaudita fantasia quod oues eo quod in unum locum cõuenerint desinant subiecte esse pastori, & pastor ipse & nomen pascendi, & regendi perdidit auctoritatem, & quod Romanus pontifex congregatis in synodo prælati subditis suis ipse minus habeat in eo auctoritatis. Quis audiuit unquam tale, quod dum filii siue subditi aut discipuli simul conueniunt, pater prælatus atque magister omnium paternitatis prælationis, & magisterii perdidit dignitatem, filius, subditus, atque discipulus filiorum subditorum aut discipulorum omnium factus. Ceterum confutatur tertio falsitas imaginationis qui imaginatur licitum esse suspendere aut subtrahere obedientiam quandoque a uero, & indubitato Romano pont. qui uidentur esse similes illis, de quibus saluator inquit Mat. 15. Cæci sunt, & duces cæcorum. Plane huiusmodi suspensio obedientiæ nullo modo uidetur esse licita. Tum primo quoniam aperte est contra naturam lem

& diuinam legem, ut ostendimus in c. superiori, in qua per hominem dispensatio fieri non potest. Præcipit autem legislator Christus Iesus Math. 23. de sedentibus super cathedram etiam malis. Omnia quæcumque dixerint uobis, facite. Item ad Heb. ult. dicit apostolus. Obedite præpositis uestris, & subiaccete illis. Secundo talis obedientiæ subtractio est illicita, cum uideatur esse sacrilega. Est enim diuinæ maiestatis offensua, siue lesiua, cum enim saluator rex regum dicat de uicariis suis. Qui uos audit me audit, & qui uos spernit me spernit. Luc. 10. Profecto qui obedientiam subtrahit a uero & indubitate uicario Christi lesor uidetur maiestatis diuinæ. Tertio talis suspensio, & subtractio est illicita, cum sit contra iustitiam, cuius est reddere unicuique quod suum est. Debent autem interiores obedientiam sui superioribus ut est manifestum, & habetur in principio distinct. 93. ubi dicit. Obedientiam autem inferiores, ex ordine superioribus debent. Quarto est illicita cum sapiat scisma, separant enim se tales ab apostolica sede, siue a Romano pontifice, a quo quisque diuisus ab ecclesia est separatus iuxta beatum Cyprianum in ca. scire debes 7. quæst. 1. & iuxta beatum Hieronymum in ca. hæc est fides 24. quæst. 1. & iuxta papam Pelagium in cap. scisma. 24. q. prima. Quinto talis subtractio uel suspensio est illicita, cum sit scandalosa, & mali exempli ceteris fidelibus. De cuius grauitate peccati ait dominus. Math. 18. Qui scandalizauerit unum de pusillis istis minimis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo eius, & demergatur in profundum maris. Sexto est illicita talis obedientiæ subtractio, quoniam est damnosa, & periculosa. Incurrunt enim tales subtrahentes obedientiam pœnas non solum spirituales maledictionem quam non obedientes patribus eorum, & subtrahentes illis honorem, & reuerentiam debitam incidunt, sed etiam pœnas, & censuras iuris quæ per sacros canones a sanctis patribus huiusmodi obedientiam subtrahentibus siue suspendentibus interuntur. De quibus in cap. non uos 23. quæst. quinta, & est canon Calcedonen. concilii, qui a communione seipsum suspendit, & collectam facit, & altare constituit, & noluit uocanti episcopo consentire, & noluit eidem acquiescere atque obedire habet omnino damnari, nec unquam uel communione mereri nec recipere eum posse honorem, hæc ibi. Item in cap. si inimicus in ca. miratus in ca. qui cathedram, distinct. 94. Item in ca. nulli fas distinct. 19. ubi multa de huiusmodi. Vnde uidetur quod sicut solum propter hæresim papa accusari posset, ita propter solam hæresim aut fauoriam aut partitionem prohibitam possit ab eo obedientia subtrahi, ut est casus in ca. Anastasius, distinct. 19. & confirmatur per cap. sacerdotes secunda quæst. 8. in quo Clemens ita dicit. Sacerdotes, & reliqui ecclesiæ ministri omnesque plebes episcopos suos diligere debent, & eorum præceptis obedire etiam si episcopi aliter (quod absit) agant nisi in fide catholica errauerint, hæc ibi.

Cap. XLIX. In quo ponuntur obiectiones contra prædicta de obedientia debita Romano pontifici, & respondetur eisdem.

ADVERSARIJ obiciunt contra hoc quod dictum est quod ab omnibus Christi fidelibus cuiuscunque status aut conditionis existant

existant obediendum sit Romano pontifici. Primo sic. Quilibet qui tenetur alteri obedire debet necessario habere uoluntatem præcipientis tanquam regulam suæ actionis. Sed sola Dei uoluntas quæ semper est recta, est regula humanæ actionis. Ergo nullus tenetur obedire nisi Deo. Secundo. Papa potest errare, & deficere, iuxta ca. si papa distinct. 40. Ergo non uidetur quod ei sit ab omnibus obediendum, sed solum ei qui errare, & deficere non possit. Tertio sic. Sicut lex uetus fuit figura nouæ legis, ita sacerdotium uetus figura sacerdotii euangelici, sed sacerdotium uetus erat subiectum regis dignitati, ita quod sacerdotes erant subiecti regibus, non autem e conuerso. In cuius signum dicitur. Exod. 19. sacerdotibus, quod sunt regnum sacerdotale, ubi datur intelligi quod potestas regalis erat principalior, & sacerdotalis minor. Ergo uidetur quod, summo pontifici qui summus sacerdos dicitur non teneatur obedire reges Christiani. Quarto sic. Videtur quod sit magis obediendum prælatis inferioribus quam papæ. Probatur sic. Potestas immediata magis influit quam mediata. Sed potestas inferior magis est immediata quam superior, ergo uidetur quod magis obediendum sit potestati inferiori quam superiori, & ita plus episcopo aut abbati quam papæ. Sed istis non obstantibus dicendum est sicut dictum est in præcedenti ca. quod omnes Christiani cuiuscunque conditionis aut status existant, tenentur obedire summo pontifici & in his in quibus obedire tenentur prius & magis quam cuiuscunque alteri humanæ potestati quod ex superioribus notum est, & ex responsionibus ad obiecta dandis luculentius fiet. Ad rationes ergo in oppositum est respondendum. Ad primam respondetur negando minorem, uidelicet quod sola diuina uoluntas sit regula humanæ actionis, dicimus enim quod diuina uoluntas est bene prima regula quæ regulantur omnes rationales uoluntates. sunt tamen aliæ regulæ secundariæ secundum quod sunt causæ secundariæ mouentes inferiora, & hoc modo uoluntas unius hominis præcipientis potest esse quasi secunda regula uoluntatis alterius obedientis. Vnde ad Heb. ult. dicit apostolus. Obedite præpositis uestris, & subiaccete illis, quia dominus dicit de illis, qui uos audit me audit. Sicut autem inter secundas causas mouentes est gradus, ita inter istas regulas secundarias in quantum una magis primæ appropinquat quam alia secundum ordinem diuinitus institutum, cuiusmodi est uoluntas summi pontificis qui est uicarius principalis, & rector omnium fidelium. unde ei sicut supremæ regulæ post diuinam parendum est ab omnibus. Ad secundam respondetur negando consequentiam, quoniam licet ex hoc quod papa possit aliquando errare, & præcipere non facienda, bene sequatur quod ei in omnibus simpliciter obediendum non sit, non tamen ex hoc arguitur aut sequitur quod cum bene præcipit, non sit ei ab omnibus obediendum. Verum ad sciendum in quibus obediendum sit & in quibus non, quia ut dicit August. & habetur in cap. non semper undecima quæst. tertia non semper malum est non obedire prælato, est notandum iuxta sanctum Thom. in secunda secundæ quæstionis 104. ar. 5. quod dupliciter potest contingere, quod subditus suo superiori obedire non teneatur. Vno modo propter præceptum maioris potestatis. Vnde August. & habetur in c. qui resistit undecima quæst. tertia, & in glo. ad Rom. 13. dicit sic ad propositum. Qui resistit potestati Dei ordinationi resistit. Sed quid si ille iubet quod non debet facere, hic sane contemne potestatem ipsos humanarum legum gradus

Arg. primum
Secundum

Tertium

Quartum

Ad primum

Ad secundum

aduerte si aliquid iusserit curator: si tamen contra proconsul iubeat non utique contemnis potestatem sed eligis maiori seruire. nec hinc debet minor irasci si maior prælatus est. Rursus si aliquid proconsul iubeat & aliud imperator nunquam dubitatur illo contempto isti esse seruendum. Ergo si aliud imperator aliud Deus iubeat quid iudicatis maior potestas Deus contempto illo obtemperandum est Deo. Idem habetur in ca. si Deus iubet, & in ca. Iulianus. Et hoc est quod habetur Act. 5. Obedire oportet Deo magis quam hominibus. ubi ergo papa iuberet aliquid contrarium sacræ scripturæ siue articulis fidei aut ueritati sanctorum aut mandatis iuris naturalis siue diuini, ei obediendum non esset sed talia præcipiens despiciendus est. unde Isido. & habetur in ca. si quis undecima quæst. tertia. Si quis prohibeat nobis quod a domino præceptum est, uel rursus imperat fieri quod dominus fieri prohibet. execrabilis sit omnibus qui diligunt Deum. Et iterum idem in sequenti ca. is qui præst. Si præter uoluntatem Dei uel præter quod in sacris scripturis euidenter præcipitur uel dicit uel aliquid uobis imperat tanquã falsus testis aut sacrilegus habeatur, hæc ille. Alio modo quis non tenetur suo superiori obedire si aliquid ei præcipiat in quo ei non subdatur. Dicit enim Seneca in 3. lib. de beneficiis. Errat si quis exultimat seruitutem in totum hominem descendere. pars eius melior excepta est, corpora obnoxia sunt & ascripta sunt dominis, mens quidem est sui iuris. & ideo quæ pertinent ad interiorum motum uoluntatis homo non tenetur homini obedire, sed Deo solum. Teneatur autem homo homini obedire in his quæ exterius per corpus sunt agenda, in quibusdam tamen secundum ea quæ ad naturam corporis pertinent homo homini obedire non tenetur, sed solum Deo: quia omnes homines natura sunt pares, puta in his quæ pertinent ad corporis sustentationem & prolis generationem unde non tenentur serui dominis nec filii parentibus obedire de matrimonio contrahendo uel uirginitate seruanda aut aliquo alio huiusmodi: sed in his quæ pertinent ad dispositionem actuum, & rerum humanarum tenetur subditus suo superiori obedire secundum rationem superioritatis, sicut miles duci exercitus in his quæ pertinent ad bellum, seruus domino in his quæ pertinent ad seruilis opera exequenda, filius patri in his quæ pertinent ad disciplinam uitæ & curam domesticam. omnes uero Christiani papæ in his quæ ad religionem Christianam, & ad cathedram pertinent consona iuri diuino & naturali. Ad tertiam rationem respondetur, quod non est simile de sacerdotio ueteris legis & nouæ. Cuius ratio est tam secundum san. Tho. in lib. quem fecit de rege, & regno ad regem Cypri. 1. 5. c. quàm secundum Bonauenturam in 4. c. in fine dist. 24. quæ differentia est inter nouum, & uetus testamentum, & inter comparisonem sacerdotis & regni. Quia enim uetus testamentum erat adhuc carnalium & carnaliter uiuentium, ideo potestas secularis erat principalior & sacerdotalis potestas erat minor. Et ideo signanter dicebatur in ueteri lege, regnum sacerdotale, quia sacerdotum pendebat ex regno. Sed e contra in noua dicitur 1. Petri 2. Regale sacerdotium, quia principalius est nunc sacerdotium quàm regnum, & potestas spiritalis quàm temporalis siue carnalis. sic enim competebar statui gratiæ. Hæc dominus Bonauentura. Ad quartam rationem respondetur quod sanctus Tho. & dominus Bonauentura notant in fine secundi sententiarum, quod potestas superior & inferior dupliciter se possunt habere. Aut ita quod inferior potestas ex toto oriatur

Ad tertium

Ad quartum

a su-

a superiori, & tunc cum uirtus tota inferioris fundetur in uirtute superioris simpliciter in omnibus est magis obediendum superiori quàm inferiori. sicut etiam in naturalibus, causa prima plus influit super causatum causæ secundæ quàm etiam ipsa causa secunda, ut in l. de causis dicitur, & sic se habet potestas Dei ad omnem creatam potestatem, sic etiam se habet potestas imperatoris ad potestatem proconsulis, sic etiam se habet potestas papæ ad omnem spiritalium potestatem in ecclesia, quia ab ipso papa gradus dignitatum diuersi in ecclesia, & disponuntur, & ordinantur. unde eius potestas est quoddam ecclesiæ fundamentum ut patet Math. 16. & ideo in omnibus magis tenemur obedire papæ quàm episcopis uel archiepiscopis uel etiam monachis abbati absque ulla distinctione. Potest iterum potestas superior, & inferior ita se habere quod ambæ oriuntur ex una quadam suprema potestate, quæ unam alteri subdit secundum quod uult, & tunc una non est superior altera nisi in illis in quibus una supponitur alteri a suprema potestate, & in illis est tantum magis obediendum superiori quàm inferiori. Et hoc modo se habent potestas episcopi, & archiepiscopi descendentes a papæ potestate. Et ita patet responsio ad rationem quod etiam dicebatur quod potestas inferior esset magis immediata, falsum est, immo potestas papæ cum sit causa potestatis inferioris cum ab ea emanet, & descendat magis est immediata quàm inferiori, ut patet ex dictis. Unde ut sanctus Thomas dicit in tractatu contra impugnantes religionem, papa habet immediatam iurisdictionem in omnes Christianos, quia Romana ecclesia nullis synodis constitutionibus ceteris prælata est ecclesiis, sed euangelica uoce domini, & saluatoris sui primate obrinuit, ut habetur in decretis dist. 22. cap. quamuis colligitur etiam in c. per principalem 9. q. ultima.

Cap. L. De errore dicentium quod non sit obediendum statutis papalibus.

SATIS facile intelligere ex iam dictis est quàm longe a ueritate, & a statu salutis oberrent, qui dicunt non esse obediendum statutis papalibus. Contra quod præter ea quæ in superioribus dicta sunt est Leo papa, qui ita in ca. hoc distinct. 1. 1. ait. Hoc uestre indicimus charitati ut ab apostolicis institutis nullo ulterius recedatis excessu, quia inultum post hoc esse non poterit si quisquam apostolicas regulas in aliquo crediderit negligendas. Item est beatus Grego. in cap. præceptis, distinct. 12. ita dicens. Præceptis apostolicis non dura superbia resistatur, sed quia obedientiam quæ a sancta Romana ecclesia, & apostolica auctoritate iussa sunt salubriter impleantur, si eiusdem sanctæ Dei ecclesiæ quæ est caput nostrum communtonem habere desideratis. Item Pius Papa omnibus ecclesiis scribens sic inquit. Instruimus uos apostolica auctoritate omnes eadem seruare debere quæ & nos seruamus, nec debetis a capite quoquo modo diffidere. Christus enim hanc apostolicam sedem omnium ecclesiarum caput esse præcipit, ipso dicente principi apostolorum Petro. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam &c. hæc ille. Item ait idem est beatus Calixtus papa, qui omnibus episcopis scribens ita ait in ca. non decet distinct. duodecima. Non decet a capite membra diffidere, sed

X iiii

iuxta sacre scripturæ testimonium omnia membra caput sequantur. Nulli enim dubium est quod apostolica ecclesia mater sit omnium ecclesiarum, a cuius regulis nullatenus conuenit deuiare, hæc ille. Item in cap. si quis dogmata 22. quæst. 2. Nicolaus papa uniuersali synodo præfidentis ita ait. Si quis dogmata, mandata, interdicta, sanctiones uel decreta pro catholica fide & ecclesiastica disciplina pro correctione imminentium uel futurorum malorum a sedis apostolicæ præfule salubriter promulgata contempserit, anathema sit. Præterea dicere quod fideles non teneantur apostolicæ sedis mandatis siue constitutis obedire, sit errorneum siue hæreticum patet, quia hoc ipso negant Romanum pontificem esse caput ac rectorem siue palatrem ecclesiæ, quod ut in superioribus monstratum est euangelio contradicit, & per consequens hæreticum. Vnde sanctus Thom. in probatione huius in tractatu contra impugnantes religionem ait sic. Dicitur in decretis, dist. 22. in c. omnes. Qui autem Romanæ ecclesiæ priuilegium ab ipso summo omnium ecclesiarum capite traditum auferre conatur, hic proculdubio in hæresim labitur. Et infra. Fidem quidem uiolat qui aduersus illam agit quæ est mater fidei. Hoc autem priuilegium Christus Romanæ ecclesiæ contulit, ut omnes illi sicut Christo obediant. Vnde Cyrillus lib. thesauro- rum. Ut membra maneamus in capite nostro apostolico throno Romanorum pontificum, a quo nostrum est quærere quid credere, & quid tenere debeamus, ipsum uenerantes, ipsum rogantes pro omnibus, quoniam ipse solum est reprehendere corrigere statuere disponere soluere & loco eius ligare qui ipsum ædificauit, & nulli alii quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit cui omnes iure diuino caput inclinant & primates mundi tanquam ipsi domino Iesu Christo obediunt. Vnde patet quod quicumque dicit non esse obediendum in his quæ per papam instituantur in hæresim labitur. Hæc sanctus Thom. Ex his manifeste patet quam rationabiliter in concilio Constantiensi damnatus fuit error ille Ioan. huius dicentis, quod obedientia ecclesiastica est obedientia secundum adinventionem sacerdotum ecclesiæ præter expressam auctoritatem scripturæ.

Cap. I. I. De rationibus propter quas successores Romani pontificis magis per electionem quam per carnis successionem aut institutionem prædecessoris ad pontificatum assumuntur.

QVAM conuenientissimum fuerit ut hi qui beato Petro in pontificatu in ecclesia successuri erant per electionem, & non per carnis successionem aut institutionem prædecessoris assumerentur ex multiplici capite colligere possumus. Primo hoc conuenientissimum fuit, quoniam sicut ait Apostolus ad Heb. 8. translato sacerdotio necesse est, ut etiam legis translatio fiat, ita necesse fuit ut etiam forma determinationis personæ in summo sacerdotii pontificatu transmutaretur. In sacerdotio autem legali determinato personæ assumendæ ad pontificatum fiebat per successionem originis siue carnis, quoniam soli de stirpe Aaron descendentes succedebant Aaron in pontificatu, sicut habetur Exod. xxviii. Decuit

Decuit ergo ut huiusmodi forma translato sacerdotio transferretur in aliam, ut iam non per carnis originem, sed per electionem assumptio fieret personæ ad pontificatum. Hinc est quod dominus & Saluator noster Iesus Christus sacerdos & pontifex summus non ex leui cui debebatur sacerdotium, sed ex Iuda cui de sacerdotio nihil pertinebat carnem assumpti. Et hoc est quod Paulus apostolus ad Hebr. 7. designat di. In quo enim hæc dicuntur scilicet Christo Iesu de alia tribu est de qua nullus altari præsto fuit. Manifestum est enim quod de Iuda ortus sit dominus noster in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est. Secundo conuenientissime fuit scilicet propter spiritualitatem euangelici sacerdotii, cuius sane principatus qui summus est non carni, sed uitæ merito debetur. Hanc rationem uidetur tangere beatus Hieronym. in cap. Moyse 8. q. 1. Moyse amicus Dei cui facie ad faciem locutus est dominus potuit utique successores principatus filios suos facere & posteris propriam relinquere dignitatem: sed extraneus ex alia tribu eligitur Iesus scilicet Ioseph sue; ut sciremus principatum in populum non deferendum esse sanguini sed uitæ. Tertio huiusmodi conuenientia colligitur ex uniuersalitate euangelici sacerdotii. In hoc enim cum nulla sit differentia tribuum aut nationum, sed ut dicit Apostolus ad Galat. 3. Quicumque baptizati estis Christum induistis, non est iudæus nec græcus, non est seruus nec liber. Et ad Colo. 3. Vbi non Gentilis & Iudæus, circumcisio & præputium: Barbarus & Scytha, seruus & liber: sed omnia & in omnibus Christus. Si autem per successionem carnis assumeretur pontifex nunquam posset indifferenter assumi de omni natione aliquis ad pontificatum sacerdotalem euangelicum, sed de una natione aut tribu quod uniuersalitati euangelici sacerdotii minime conueniret. Quarto conuenientia huius colligitur ex qualitate uitæ & sanctimonie quæ requiruntur in assumendo ad summum pontificatum. Oportet enim principem esse optimum & perfectum uirtute, ut dicitur 2. ethic. & ut Hierony. habet super Leuit. & habetur in ca. licet 8. q. 1. quod qui præstantior est ex omni populo qui doctior, qui sanctior qui in omni uirtute eminentior eligendus est. Per illam ergo uiam melius est assumi uniuersalis ecclesiæ principem per quam conuenit meliorem inueniri. Sed huiusmodi uia est electio quæ sequitur rationis maturam deliberationem: cum sit conclusio concilii, ut dicitur 3. ethic. Ergo melius est assumi principem & rectorem in ecclesia per electionem quam per originis successionem. Quinto sic, quoniam periculosum ualde est rem maximam fortunæ committere igitur principatum & potissime ecclesiasticum cum maximus sit, committere fortunæ periculosum esse nemo ambigit. Sed hoc contingere uidetur cum princeps assumitur per successionem generis: cum non sit necessarium quod bono bonus succedat: immo quandoque stultos sapientibus & sceleratissimos uirtuosis succedere uideamus. Sexto conuenientia ista colligitur ex utilitate Christiani populi cui præficitur cuius sanitas multum pendet ex bonitate capitis & rectoris iuxta c. si papa dist. 40. Sed certius prouidetur populo de utili pastore & accommo per uiam electionis quam successionis carnis, ut manifestum est. Ergo conuenienter per electionem prouidetur de Romano pontifice. Septimo hoc arguitur conuenientissimum: quoniam rationi naturali consonum uidetur, quia nullus uidetur iuste præesse alicui multitudini nisi de eius consensu aut

superioris ordinatione, aut prouisione. De primo dicit Leo papa. Nulla ratio finit, ut illi inter episcopos habeantur qui nec a clericis sunt electi a plebibus experti distincti. 23. in nomine domini. De secundo patet, quia ex quo aliquis ordinariæ præsidet alicui multitudini iure suo potest ponere super eam quem uult in adiutorium sui & uice in loco sui quamdiu præest. Christus autem ecclesiæ suæ, immediate non prouidit nisi de Petro. unde per consequens quia non prouidit de persona nominatum successoris Petri ecclesiæ electionem dimisit: prout uidetur haberi in cap. electionem distincti. 79. ubi sic Anacletus papa inquit. Electionem uero summorum pontificum, uel sacerdotum sibi dominus reseruauit, licet electionem eorum bonis sacerdotibus & spiritualibus populis concessisset. Vnde de iure naturali & quasi diuino uidetur esse quod papa non faciat sibi successorem, nec post mortem nec post resignationem quando nõ præest, licet quandiu uiuit papa possit loco sui ponere legatos, & Vicarios ubi uult & sicut uult. Sic ergo patet quod tam iuri diuino quam naturali consonum esse uidetur quod ex electione uniuersalis ecclesiæ, uel illorum ad quorum de consensu uniuersalis ecclesiæ transfatum est ius eligendi: sicut hodie sunt Cardinales ut in c. in nomine domini distincti. 23. & 79. ca. 1. fiat papa siue assumatur summus pontifex. Quia uero contingere posset discordia inter Cardinales, ideo ut non omnes simul concurrerent ad aliquem unum eligendum, ordinatum est in concilio uniuersalis ecclesiæ, ubi præfuit Alexander tertius, quod a duabus partibus concorditer electus haberetur pro Romano pontifice, ut in c. licet, de elect. Ex quibus manifeste apparet stultitia erroris Ioan. Vicleff dicentis, quod electio papæ a Cardinalibus per diabolum sit introducta. Ceterum quod nec conueniat assumi aliquem ad pontificatum per institutionem prædecessoris potest colligi ex aliquibus. Primo ex fallibilitate humani iudicii. periculosum enim ualde est, ut ex unius hominis iudicio qui errare potest & falli & fallere, summi pontificis institutio penderet. Christus autem qui Deus & homo est cum in suo iudicio falli non possit nec fallere: bene congruit ut ipse nõ concurrente aliorum iudicio pontificem in ecclesia per seipsum institueret atque ordinarer: quemadmodum beatum Petrum fecit. Quia uero alii homines falli & fallere possunt nisi a Deo spiritu sancto sint confirmati, ut errare non permittantur, ad omnem errorem euitandum conueniens fuit ut post Petri mortem quicumque promouendus esset in ecclesiæ pastorem, aut principem plurimorum discretorum maturo iudicio concurrente per electionem assumeretur. Nec obuiat huic quod beatus Petrus successorem legatur instituisse. scilicet Clementem ut in cap. Petrus 8. quæst. 1. habetur. Tum quia Petrus ita plenus erat spiritu sancto, ut in iudicio de aptitudine beati Clementis ad pontificatum inter omnes alios non falleretur. Tum secundo, quia cum ut ait historia, & habetur in cap. præfato Petrus in auribus totius ecclesiæ Clementem instituerit, & ita omnium consensu interueniente uidetur quod ipsa Clementis institutio fuerit etiam per modum electionis. nam ad consensum cleri & populi confueuit antiquitus fieri electio distincti. 63. cap. quanto, & cap. plures. Verum quia non omnes successores Petri futuri erant tales qualis Petrus fuit, forma ista prouident de successore poterat esse futuris exemplo perniciofa, sancti patres ordinarunt ut nulli liceret successorem sibi constituere. Hinc beatus Clemens

mens intelligens hoc posteris futurum fore perniciosam exemplo, quod aliquis successorem eligeret, renunciaffe dicitur papatu & electus fuit Linus, ut habetur in glo. c. si Petrus 8. quæst. 1. in §. his omnibus, ubi ut dicitur illud beati Petri apostoli ab illis ualeat in argumentum sumi, qui talem sibi substituerunt qualem sibi successorem beatus Petrus quæsiuit, uerum quia officium non uitæ, sed sanguini coepit deferri ad episcopum tales quis que successores quærere coepit, qui uel odiosi populis uel a plebe docendi inuenirentur. Idcirco in sacris canonibus constitutum est ne quisquam sui officii quærat sibi successorem, sed populi electione quærat qui eorum utilitati digne deseruiat, qui illorum utilitatem non sua lucra quærat, qui Christo uellet semen suscitare non sibi diuitias congregare, quod qui facere contempserit ab ecclesia repudiatur. hæc ibi. Tertio conueniens fuit, ut per electionis uiam assumeretur Petri successor ad pontificatum propter populi testimonium, quod in pastore eligendo conuenientissime præexigitur apostolo Paulo dicente 1. Thymot. 3. Oportet pastorem testimonium bonum habere ab his qui foris sunt. Super quo uerbo dicit August. Non solum oportet pastorem habere testimonium a domesticis, uerumetiam ab alienis iudæis gentilibus, & hæreticis, ut qui detrahunt religioni salutem uitæ eius detrahere non audeant. Hoc autem cum melius inquiratur, & inueniatur hominum electione quam alia: uidelicet aut successione carnis, aut institutione prædecessoris, consequens est ut conuenientissime Petri successores assumantur per uiam electionis, quam aut successione carnis, aut institutionis prædecessoris.

Cap. LII. Quod Romanus pontifex habeat plenitudinem potestatis in ecclesia Dei, & explicatur
15. in quibus maxime illa ostenditur.

CETERVM considerata bene principatus amplitudine ad quem Romanus pontifex assumptus est, & multitudine ac uarietate rerum in quibus per eum uniuersarum fidelium prouidere occurrit, necesse habemus confiteri quod Romanus pontifex cui uniuersalis ecclesiæ cura commissa est in plenitudinem potestatis sit a Christo euocatus. In omni enim communitate bene recta oportet apud supremum residere plenam potestatem se extendentem ad omnia necessaria, & euidenter expedientia bono reipublicæ illius communitatis. cum ergo papa sit supremus in communitate totius Christianitatis, utpote caput & rector omnium fidelium, sequitur quod apud illum plenitudo resideat potestatis extendens se ad omnia necessaria, & expedientia saluti reipublicæ Christianæ. Quod etiam sanctorum patrum testimoniis clarissime ostenditur. Dicit enim beatus Cyrillus Alexandrinus Patriarcha in libr. thesaurorum. Sicut Christus accepit a patre dux sceptrum ecclesiæ gentium ex Israel egrediens super omnem principatum, & potestatem & super omne quodcumque est, ut ei genia cuncta curuentur, sic & Petrus & eius successoribus plenissime commisit. Item beatus Chrysogon. ad consulta uulgatorum in persona Christi loquens ita ait. Ter interrogo an me diligis, quia ter me trepidus, & timidus negasti. nunc autem reductus ne credant te fratres gratiam, & clauum auctoritatem amisisse quia amas

me coram ipsis iam tibi confirmo quod meum est plenum . Item Innocent. tertius in concilio generali praesidens , ut in capi. cum ex eo . extra de poeni. & remis. dicit . Cum Romanus pont. qui plenitudinem obtinet potestatis , &c. Vbi considerandum quod plenitudo ista potestatis quam in Romano pon. esse dicimus non est ita simpliciter intelligenda sicut est illa supremæ auctoritatis , quæ Deo omnipotenti attribuitur , apud quem non est impossibile omne uerbum Lucæ 1. ut patet , nec est illa plenitudo potestatis excellentiæ quam prædicamus in Christo , ut etiam patet . Pro quo notandū , quod ut inquit sanctus Tho. in 4. sent. dist. 15. q. 3. arg. 1. quod ministri ecclesiæ instituitur in ecclesia diuinitus fundata . & ideo institutio ecclesiæ præsupponitur ad operationem ministrorum , sicut opus creationis ad opus naturæ . Quæ institutio ecclesiæ consistit in fide & sacramentis , & ideo ad ministros ecclesiæ consistit in fide & sacramentis , & ideo ad ministros ecclesiæ nec novos articulos fidei edere , nec editos remouere , nec noua sacramenta instituire nec instituta remouere pertinet , sed hæc est potestatis excellentia quæ soli debetur Christo qui est ecclesiæ fundamentum . Et ideo sicut papa non potest dispensare , ut aliquis sine baptismo saluetur , ita nec quod saluetur sine confessione secundum quod obligat ex ui sacramenti . Hæc sanctus Thom. Sed plenitudo potestatis quæ ponitur in papa est plenitudo potestatis ministerialis , quanta scilicet necessaria est ad regimen uniuersalis ecclesiæ ad salutem fidelium procurandam , sicut dicimus quod plenitudo scientiæ , siue omnis notitia ueritatis est a Christo ecclesiæ promissa Ioan. 16. ubi dicitur . Cum uenerit spiritus ueritatis docebit uos omnem ueritatem , quod non est accipiendum ita uniuersaliter , quod ille quicquid sciri posset ab homine reuelandum foret apostolis , sed omne illud quod nobis ad salutem erat necessarium . unde glo. super uerbo . Omnem ueritatem dicit , saluti necessariam . Amplius considerandum est quod plenitudo potestatis in Romano pont. ostenditur in multis , de quibus inducimus 15. tantum ad præsens . Primo quidem ostenditur plenitudo potestatis Romani pont. ex his ex quibus excellentia papalis dignitatis , siue principatus nobis figuraliter describitur . Beatus autem Bernard. describens nobis excellentiam dignitatis papalis lib. 2. de consideratione ad Eugenium ita inquit . Tu quis es tu sacerdos magnus , pontifex summus , princeps episcoporum , hæres apostolorum , primaru Abel , gubernatu Noe , patriarchatu Abraham , ordine Melchisedech , dignitate Aaron , auctoritate Moyses , iudicatu Samuel , potestate Petrus , unctioe Christus . hæc ille . Ex qua admiranda descriptione luce clarius patet Romanum pontificem in plenitudinem potestatis , de qua diximus esse uocatum . Secundo ostenditur plenitudo potestatis in Romano pontifice in extensione principatus sui . extenditur enim in totum orbem terrarum , nullus enim fidelis in toto orbe Christiano eximitur ab eius principatu . Quod manifeste ex superioribus patet : maxime ex illo Ioan. ultimo . Symon Ioannis palce oues meas , inter oues illas & istas non distinguens , sed uniuersas oues illi commendans , ut exponit Chrysog. de qua principatus uniuersalitate beatus Chrysog. super Act. apostolorum ita inquit . Petrus a filio super omne quod est filii potestatem accepit , non ut Moyses in gente una , sed in uniuerso orbe . Tertio plenitudo potestatis in Romano pontifice ostenditur in potestate clauium in foro conscientiarum . Extenditur enim pote-

potestas clauium in eo ad omnia loca ad omnes personas ad omnes casus . unde glo. super illud Math. 16. Tibi dabo clauis regni caelorum , & quod cinque ligaueris super terram , &c. dicit . Quia Christum Petrus præ ceteris maiori deuotione confessus est merito præ ceteris ipse collatis clauibus donatus est . Sequitur infra in gloss. Quodcunque ligaueris super terram id est quemcunque indignum remissione iudicaueris dum uiuit indignus apud Deum iudicabitur , & quodcunque solueris id est quemcunque soluendum iudicaueris dum uiuit remissionem peccatorum consequetur a Deo . hæc gloss. quæ dicitur Rabani siue Bedæ . Quarto plenitudo potestatis ostenditur in clauibus iudiciariæ potestatis in foro exteriori . ualer enim de omnibus personis orbis Christiani cuiuscunque status aut conditionis existant iudicare . est enim iudex totius ecclesiæ . Vnde in cap. episcopo 9. q. 3. dicitur . Ecclesia Romana sua auctoritate ualer iudicare de omnibus . Item Pelagius in cap. cuncta inquit . Apostolica sedes de omni ecclesia habet phas iudicandi , & per consequens mala quibus homines a Deo aueruntur correctionis disciplina de medio tollere , & eradicare . Vnde in figuram Romani pontificis uidetur esse dictum illud Hieron. 1. ut testatur Innocentius tertius in cap. Solite , extra de ma. & obed. qui cum fuerit de sacerdotibus Anatoch , & interpretatur excelsus domini , significat summum pontificem qui in ecclesia Dei est celsior ceteris , ut puta generalis Vicarius Christi . Ecce constitui te super gentes & regna ut euellas glo. scilicet mala , & destruas & disperdas glo. interli. regna diaboli , & discas glo. si. ecclesiam & plantes sbona . Cum enim Romanus pontifex caput totius Christianæ communitatis & princeps existat , eius non tantum est promouere ea & ordinare quæ ad bonum reipublicæ & consecutionem superiæ beatitudinis quæ finis ultimus Christianorum est conferunt : sed ea tollere & submouere prohibendo & corrigendo quæ ad morionem ad talem finem fideles impediunt . unde Alexander tertius in cap. Cum plantare . extra de priuil. ita inquit . Cum plantare sacram religionem & plantare tam fouere modis omnibus debeamus : nunquam hoc melius exequimur quam si nutrire ea quæ sunt recta & corrigere quæ perfectum uirtutis impediunt , commissa nobis auctoritate curamus . hæc ille . Quocirca Innocentius tertius in cap. Nouit . extra de iudicis dicit . Nullus qui sit sanctæ mentis ignorat : quoniam ad officium nostrum expectet de quocunq; mortali crimine corrigere quemlibet Christianum , & si correctionem contempserit per districtiorem ecclesiasticam coercere . hæc ille . Quinto plenitudo potestatis Romani pontificis ostenditur in depositione episcoporum . unde beatus Bernar. in epistola quadam ad Eugenium papam pro episcopo eboracensi intruso dicit . Peremptoriam sententiam dare ad depositionem episcoporum solius Romani pontificis noscitur esse . Pro eo nimirum quod etsi alii uocati sunt in partem sollicitudinis , solus ipse plenitudinem habet potestatis . De hoc etiam idem Bernard. in lib. de consideratione inquit quod supra diximus in ca. 17. Sexto plenitudo potestatis Romani pontificis ostenditur in hoc quod eius potestas a nulla potestate humana exceditur uel superatur , sed ipsa omnem aliam excedit & superat . De ecclesiastica potestate patet : quoniam ut ait Iulius papa in ca. Nolite errare distin. 11. In sede Petri dominus totius ecclesiæ principatum possit . De potestate terrena siue seculari patet etiam & diffuse ex dictis in primo lib. cap. 92.

Ait enim ad propositum Grego. Nazanenus scribens Imperatoribus Constantinopolitan. ut in cap. Suscipitis dist. 10. habetur. Lex Christi sacerdotali uos subiecit potestati atque istis tribunalibus uos subdit. dedit enim nobis potestatem dedit principatum multo perfectiorem principatibus uestris. an nunquid iustum uobis uideretur si cedat spiritus carni, si a terrenis coelestia superentur & diuinis praferantur humana, quasi dicat non. Septimo plenitudo potestatis ostenditur in hoc quod non arctatur eius potestas ad hoc, ut semper seruari ordine inferiorum potestatum operetur, sed potest mediantibus illis, uel illis intermissis immediate in quemcumque Christianum operari, ut immediatus ordinarius pastor & praelatus quando uiderit expedire, ut ex illo ult. cap. extra de foro compe. aperte colligitur. Vnde sanctus Thom. in tractatu contra impugnantes religionem inquit. Papa habet iurisdictionem immediatam in omnes Christianos, quia Romana ecclesia nullis synodis instituta praelata est sed euangelica uoce domini & Saluatoris nostri primatum obtinuit, in ca. Quamuis distinct. 21. In hac autem parte similitudinem quandam habet omnipotentis Dei, qui mediantibus secundis causis operatur multa quae per seipsum facere potest & aliquando praetermissio secundarum causarum ordine operatur. Propter quod Innocen. tertius in ca. Antiqua extra de priuil. dicit, Romana ecclesia disponente domino super omnes alias ecclesias ordinariae potestatis obtinet principatum, utpote mater uniuersorum fidelium & magistra. Octauo plenitudo potestatis Romani pontificis ostenditur in exemptione inferiorum praetorum a superiori, ut abbatum ab episcopo, uel episcopi ab archiepiscopo, uel subditorum a suo superiori, sicut monasteria & capitula ab episcopis, quae exemptio fit a Romano pontifice. De quo Bern. 3. lib. de consideratione. Subtrahuntur abbates episcopis, episcopi archiepiscopis, archiepiscopi patriarchis, siue primatibus, bona ne species haec est. Nimirum si excusari queat uel opus sit faciendum, probatis uos habere plenitudinem potestatis sed iustitiae forte non ita facitis haec quia potestis, sed utrum debeat quae est haec ille. Nono plenitudo potestatis Romani pontificis ostenditur in hoc quod non ligatur legibus a se factis aut etiam sacrorum conciliorum canonibus, sed potest ex plenitudine potestatis supra ius & leges positas facere, & in canonibus conciliorum iuxta temporum oportunitatem aut locorum, & personarum conditiones dispensare. Vnde & dicitur in §. is autem 24. q. 5. Romana ecclesia ius & auctoritatem sacris canonibus impartitur, sed non eis ligatur. Idem in ca. Significasti. extra de elec. Propter quod Innocen. 3. extra de concess. praeben. in cap. Proposuit, dicit. Nos secundum plenitudinem potestatis de iure possumus supra ius dispensare. Cui sententiae beatus Thom. in quolibeto arg. 13. alludens ita dicit. Papa habet plenitudinem potestatis in ecclesia, & ita quaecumque sunt constituta per ecclesiam, uel ecclesiae praelatos sunt dispensabilia a papa. haec enim sunt quae dicuntur esse iuris humani siue positui. Circa uero ea quae sunt iuris diuini, uel naturalis dispensare non potest, quia ista habent efficaciam ex institutione diuina. Decimo plenitudo potestatis Romani pontificis ostenditur in dispensatione actionum humanarum, puta uocorum & iuramentorum. Vnde sanctus Tho. in 4. distin. 38. q. 4. quaerens, utrum quilibet praelatus in uotis possit dispensare, dicit sic. Plenitudo potestatis in dispensando residet penes summum pontificem, alii autem par-

ticipant

ticipant de hac potestate quantum eis concessum est, & in 2. 2. q. 83. arg. ult. dicit, quod quia summus pontifex gerit plenarie uicem Christi in tota ecclesia ipse habet plenitudinem potestatis dispensandi in omnibus dispensabilibus uotis. Undecimo plenitudo potestatis in Roma, pont. ostenditur in administratione & dispensatione rerum ecclesiasticarum, alii autem praelati & collegia habent potestatem coarctatam in administrando, & dispensando res suas & transferendo dominium ipsarum obligando, & alienando, quia non nisi ex certis causis & cum certis solemnitatibus iure possunt res ecclesiae alienare, sicut patet ex de reb. eccl. non alienan. Papa uero in istis solus sine consensu etiam cuiuscunque & sine solemnitatibus potest res quaecumque cuiuscunque ecclesiae alienare & alienando dominium transferre, dum tamen hoc faciat ex iusta causa. Vnde Adrianus papa omnes ecclesias etiam Romanam submisit Carolo & eius successoribus quod ad temporalia, de quibus per Imperatorem deberent inuestiri. Et hoc confirmat Leo papa Othoni & eius successoribus, ut habetur in cap. Adrianus distinct. 63. ubi dominus Archidiaconus narrando uarios modos dicendi ita inquit. Alii dicunt quod hoc fecerint apostolici ex plenitudine potestatis, sicut decimas aliquibus regibus concesserunt quod alius concedere non possent. Duodecimo plenitudo potestatis Romani pontificis ostenditur in hoc quod ut dicit sanctus Thom. in tertia parte 62. q. arg. 11. quod quaedam sunt superiorum ordinum, quae potest papa committere inferioribus quibusdam sicut presbyteris, sicut concedit conferre minores ordines, quod pertinet ad potestatem episcopalem. Ex qua etiam plenitudine potestatis ut idem sanctus Thom. ibidem dicit, beatus Grego. concessit quod simplices sacerdotes conferrent sacramentum confirmationis, ut in cap. peruenit habetur dist. 95. Tertio plenitudo potestatis Romani pontificis ostenditur in dispensatione thesauri ecclesiae: quoniam ipse solus utpote Christi principalis Vicarius & dispensator dat plenariam indulgentiam, & omni homini fidei de toto mundo. Vnde sanctus Thom. in quarta dist. 20. dicit sic. Papa habet plenitudinem pontificalis potestatis quasi rex in regno, sed episcopi assumuntur in partem sollicitudinis quasi iudices singulis ciuitatibus praepositi. Et ideo potest facere indulgentias prout uult causi tamen existente legitima. sed in episcopis est taxata secundum ordinationem papae. Quartodecimo plenitudo potestatis Romani pontificis ostenditur in hoc quod dispositio totius ecclesiastici ordinis quod ad dignitates ecclesiasticas tanquam ad principalem architectorem in templo domini, & dispensatio beneficiorum tanquam ad seruum quem constituit dominus super familiam, ut det illis tritici mensuram pertinet ad Romanum pontificem. Nam extra de praeben. lib. 6. ca. Licet, dicitur quod dispositio ecclesiarum & omnium beneficiorum mundi ad sedem apostolicam noscitur pertinere & in cap. Si duobus, extra ut lit. penden. in clem. dicitur & est definitio Viennen. concilii, quod ad Romani pontificis potestatem pertinet ecclesiarum personarum dignitatum aliorumque beneficiorum plena & libera dispositio ex suae potestatis plenitudine. Decimo quinto plenitudo Romani pontificis ostenditur in canonizatione sanctorum, quae ad solum Romanum pontificem, ut ad iudicem, & principem uniuersae ecclesiae cum plenitudine potestatis praesidentem pertinet, ut dicunt doctores, & colligitur extra de relig. & uene. san. cap. 1. & 2. & haec de illis in quibus

amplitudo principatus summi pontificis ac plenitudo potestatis apostolicæ sedis attendatur ad præfens dixisse sufficiat. Quorum autem debitor existit Romanus pontifex ex tanta amplitudine dignitatis & potestatis declarat deuotus Bern. in lib. 4. de consideratione ad Eugenium ita dicens. De cetero te esse oportere considera formam iustitiæ, sanctimoniam specimen pietatis exemplar, assertorem ueritatis; fidei defensorem, doctorem gentium; Christianorum ducem, amicam sponsi, sponsæ paranyplum, cleri ordinatorem, pastorem plebium, magistrum insipientium, refugium oppressorum, pauperum aduocatum, ministrorum spem, tutorem pupillorum, indicem uiduarum; oculum cæcorum, linguam mutorum, baculum senum, ultorem scelerum, malorum metum, bonorum gloriam, uirgam potestatum, malleum tyrannorum, regum patrem, legum moderatorem, canonum dispensatorem, sal terræ, orbis lumen, sacerdotem altissimi, Christi Vicarium, Christum domini, postremo Deum pharaonis. hæc ille. Quæ omnia recte etiam plenissimam, & amplissimam insinuant in Romano pontifice potestatem. Ex his clarissime confunditur error dicentium Romanum pontificem non habere in ecclesia plenitudinem potestatis qui ut sanctus Thomas ponit in tractatu contra græcos, contra unitatem ecclesiæ errant.

Cap. LIII. Quod solus Romanus pontifex in ecclesia Dei habeat plenitudinem potestatis.

OSTENSO quod Romanus pontifex plenitudinem habeat potestatis, iam quod ipse solus in ecclesia Dei huiusmodi potestatis habeat plenitudinem elucidandum est. quod licet satis aperte ex superioribus possit intelligi ex quibus primatum eius demonstrauimus: nihilominus hoc pro ampliori notitia auctoritatibus & rationibus comprobabimus. Et primo quidem colligitur ex illo quod dominus ad solum Petrum ait Luc. 7. Duc in altum & laxate retia uestra: ubi glo. ita dicit. Alii imperatur, ut laxent retia, soli Petro dicitur, duc in altum id est in profundum disputationum. Secundo ex illo quod Math. 17. dominus soli Petro iubet hamo piscari. Super quo beatus Amb. dicit, & habetur in c. est aliud 24. q. 1. Est aliud piscandi genus quo genere solum Petro piscari dominus iubet dicens. Mitte hamum, &c. ubi gl. dicit. Per hamum intellige iurisdictionem qua Petrus præfuit aliis, hoc genere piscandi solus Petrus piscatur quia habet potestatem ligandi, & soluendi præ aliis. Hæc glo. Tertio idem testatur beatus Cyrillus in lib. thesaurorum ita dicens. Sicut Christus a patre accepit ducatum & sceptrum ecclesiæ gentium super omnem principatum & potestatem & super omne quodcunque est, ut ei genua cuncta curuentur plenissimam potestatem, sic & Petro & successoribus eius plenissime commisit. Et infra. Nulli alii quam Petro quod suum est plenum sed ipsi soli dedit. hæc Cyrillus. Quarto huius rei testis illustris est beatus Chryso. super illud Math. 16. Tibi dabo clauas, &c. ita dicens. Sicut filius a patre ueniens ad salutem omnium mittitur cum potestate plena super omnes, sic a Christo Petrus & eius ecclesia ad salutem omnium mittitur cum potestate omni super omnes quod nulli hominum credimus esse concessum. Quinto hoc idem attestatur beatus Leo papa in c. multum 3. q. 6. & beatus

6. & beatus Grego. in cap. decreto, & Iulius papa in cap. qui se scit 2. q. 6. Sexto ad idem est beatus Bern. qui ut in superiori cap. inductum est, in quadam epistola ad Eugenium papam apertissime profitetur, quod solus Romanus pont. habet plenitudinem potestatis. Septimo ad idem est beatus Thom. qui sæpe hoc repetit, ut in superioribus patet. Consequenter hoc idem rationibus ostendamus. Primo sic. Solus Romanus pont. in toto corpore uniuersalis ecclesiæ post Christum est caput uniuersale mystericale ad regimen & gubernationem totius uniuersitatis fidelium. ergo solus ipse in corpore uniuersalis ecclesiæ habet plenitudinem potestatis. Consequencia patet: quoniam solum caput in corpore hominis ad cuius similitudinem de corpore ecclesiæ iuxta Apostolum ad Rom. 12. loquimur: habet plenitudinem sensus & regitiue ac gubernatiue uirtutis. Antecedens uero patet ex illo Ioan. 1. Tu uocaberis cephas, quod iuxta Anacletum & In. interpretatur caput. Secundo sic. Solus Petrus & eius successor est generalis Vicarius Christi in ecclesia Dei locum eius tenens. ergo solus ipse habet plenitudinem potestatis. consequencia patet. antecedens etiam ostensum est supra in ca. 37. Tertio sic. Romanus pont. est supremus Hierarcha immediatus totius ecclesiasticæ Hierarchiæ. patet: ipse enim est princeps in quo totius ecclesiæ dominus posuit principatum, ut in cap. Nolite errare dicit Iulius papa dist. 11. ergo in solo ipso ponenda est plenitudo potestatis. consequencia uidetur manifesta: quoniam in omni Hierarchia in solo Hierarcha ponitur plenitudo potestatis. Vnde Dion. 3. eccl. Hier. postquam unamquamq; Hierarchiam in suam Hierarchiam docuit terminari de proprietate Hierarchiarum ita subiungit. Hierarchici autem ordinis uirtus in omnibus capit sanctis totalitatibus & per consequens ordines operatur proprie Hierarchiæ mysteria. Et infra. Est ergo Hierarchicus ordo perfecti uia naturæ uirtute adimpletus. Quarto sic. Ecclesiasticus principatus est Monarchicus ergo in solo summo pontifice est potestatis plenitudo. antecedens patet supra ex multis. in ca. 2. Vnde Ioan. 10. dicitur. Erit unus ouile & unus pastor, & loquitur de ecclesia. Super quo Theophilus in gl. inquit. Attendat Manichei: quoniam unum ouile & unus pastor est noui testamenti. consequencia patet: quia in principatu regali siue Monarchico suprema potestas in solo principe collocatur, ut est Arist. sententia. 9. ethic. & 3. poly. Quinto sic. Romanus pontifex habet plenitudinem potestatis in ecclesia, & nullus alius a Romano pontifice habet plenitudinem potestatis in ecclesia. solus ergo Romanus pontifex habet plenitudinem potestatis in ecclesia. consequencia est manifesta per regulam ab exponentibus ad expositam. maior patet ex præcedenti cap. minor etiam patet. Tum auctoritatibus sanctorum in principio huius cap. inductis s. beati Cyrilli beati Chryso. beati Grego. beati Leonis papæ, beati Bernardi, beati Thom. dicentium, quod solus Romanus pontifex sit uocatus in plenitudinem potestatis, alii autem in partem sollicitudinis. Tum etiam ratione, quia si alii usque apostoli recepissent a Christo sicut Petrus plenitudinem potestatis, iam Petrus neque maior, neque superior, neque caput, neque princeps fuisset apostolorum: sed omnes fuissent in potestate pares quod est hæreticum, & sæpenumero ab ecclesia condemnatum ut supra inductum est. Sexto sic. Dicit apostolus ad Rom. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. Et subiungit. Quæ a Deo sunt, ordinata sunt. ergo oportet quod

prælatio attendatur secundum ascensum & descensum, non secundum æqualitatem. Quare necesse erit secundum ordinem rectum ecclesiæ quod supremæ potestatis regiminis & plenitudo iurisdictionis stet in uno primo & supremo in quo solo sicut in primo & in simplicissimo in illo genere est sita totus omnis prælationis ecclesiasticæ. Vt imo sic. Principatus est quoddam totum potestatum cuius hæc est natura, quod secundum completam rationem perfectionis sit in uno solo s. in principe: in aliis uero in quos distributum est per gradus diuersarum dignitatum ac officiorum est aliqua participatio ipsius, sicut principatus regni est in uno uidelicet rege, in aliis uero secundum participationem quandam, uidelicet secundum potestatem præfidi & tribuni & millenarii & centurionis & quinquagenarii & decani siue decurionis. Exemplum etiam huius totius potestatiui apparet in sacramento ordinis, cuius tota plenitudo est in uno ordine scilicet sacerdotio. in aliis uero est quædam participatio ordinis, ut dicit sanctus Thom. in 4. dist. 24. Et hoc figuratum est in hoc quod dominus dicit nume. 11. Moysi. Auferram de spiritu tuo & tradam eis, ut sustentent tecum onus populi. ergo in principatu ecclesiastico ita dicendum est quod plenitudo potestatis illius in uno solo sit, puta in principe supremo uniuersalis ecclesiæ, puta in Romano pon. Vnde in c. basilicas, de consec. dist. 1. & in c. nolite errare, dist. 11. habetur, quod in apostolica sede dominus totius ecclesiæ posuit principatum, & beatus Aug. contra donatistas, & in epistola ad Glorium & Eleusium dicit, quod in Romana ecclesia semper apostolicæ cathedræ uiguit principatus. Ex quibus manifeste confunditur error & stultitia Marfilii de Padua dicentis papam non habere aliquam plenitudinem potestatis absque determinatione. i. concessione Imperatoris.

Cap. LIIII. Quod potestas iurisdictionis omnium prælatorum ecclesiæ deriuetur a papa siue apostolica sede mediate uel immediate. Arguitur prima uia scilicet ex ordine aliorum apostolorum ad Petrum.

POST QUAM pro modulo paruitatis nostræ superius explicauimus quod tam ad fidei Christianæ conseruandam unitatem, quam ad optimum ecclesiæ regimen necessario unus in ecclesia erat dandus rector & caput totius reipublicæ Christianæ cum plenitudine potestatis, & quod huiusmodi sit Romanus pontif. restat nunc uidendum de habitudine quam habet ad alios ecclesiæ inferiores prælatos in origine potestatis, utrum scilicet alii ecclesiarum prælati potestatem iurisdictionis quam habent immediate suscipiant ab apostolica sede, an sicut papa ita & episcopi immediate suscipiant a Christo. Dicimus cum sancto Thom. tam in 2. sententiarum & in 4. sententiarum quam in 4. contra gentiles, qui sanctus Thomas inter doctores de hac materia loquentes magis rationabiliter & magis conformiter ad dicta sanctorum patrum, & per consequens magis consonanter ad pietatem fidei loqui uidetur, quod tota iurisdictionis potestas aliorum prælatorum de lege communi deriuatur a papa. Quam conclusionem triplici uia probare intendimus. Primo ex ordine aliorum apostolorum ad Petrum in potestate iurisdictionis. Secundo rationibus. Tertio ex inconuenientibus

conuenientibus quæ sequuntur ex opposito modo dicendi. Prima uia sic arguitur. Apostoli alii a Petro non susceperunt potestatem iurisdictionis immediate a Christo, sed mediante Petro: ergo sequitur quod etiam nunc prælati qui sunt in ecclesia iurisdictionis potestatem suscipiant immediate a papa & non a Christo. consequentia est optima. antecedens uero auctoritatis & rationibus multipliciter probatur & declaratur. Auctoritas primo beati Anacleti qui ut habetur in cap. Sacrosancta dist. 22. dicit. Inter apostolos quædam fuit discretio, & licet omnes apostoli essent, Petro tamen a domino concessum est ut reliquis omnibus præflet apostolis, & cephas. i. caput & principium teneret apostolatus. Cum autem nomine capitis & principii origo designetur potestatis non uidetur posse dici beatus Petrus caput & principium tenere apostolatus nisi ab eo potestas iurisdictionis deriuaretur in apostolos ceteros. Secunda auctoritas est beati Cypriani in epistola quæ de unitate ecclesiæ inscribitur ad nouatianum, & habetur in cap. Loquitur dominus ad Petrum 24. q. 1. Ego dico tibi quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. super unum ædificat ecclesiam & quamuis apostolis omnibus post resurrectionem suam parem. i. communem potestatem tribuat & dicat. Sicut me misit pater & ego mitto uos, accipite spiritum sanctum: tamen ut unitatem manifestaret unitatis eiusdem originem ab uno incipientem sua auctoritate disposuit. hoc utique erant ceteri apostoli quod Petrus pari consortio præditi & honoris & potestatis (gl. in ordine & dignitate consecrationis non administrationis plenitudine) sed exordium ab unitate proficiscitur ut ecclesia Christi una esse mōstretur. hæc Cyprianus. Vbi cum ait quod Christus ut ecclesiæ unitatem manifestaret potestatis originem ab uno incipientem disposuerit, manifeste dat intelligi quod solus unus scilicet Petrus super quem unum fundatam dicit ecclesiam a Christo immediate potestatem susceperit iurisdictionis alii uero apostoli mediante ipso Petro. Plane ut uidetur si immediate omnes apostoli potestatem iurisdictionis recepissent a Christo, origo potestatis non incepisset in ecclesia ab uno apostolorum cum data fuisset simul & immediate omnibus. Tertia auctoritas est Aug. qui super Ioan. homel. 124. dicit sic. Petrus apostolus propter apostolatus sui primatum gerebat figurata generalitate ecclesiæ personam, quod enim ad ipsum proprie pertinet natura unus homo erat, gratia unus Christianus abundantiore gratia unus idemque primus apostolus, sed quando ei dictum est. Tibi dabo clauis regni cælorum, & quodcunque ligaueris &c. uniuersam significabat ecclesiam. Et infra. Ecclesia ergo quæ fundatur in Christo clauis ab eo regni cælorum accepit in Petro. i. potestatem soluendi & ligandi peccata. Sed uidetur quod hoc quod soli Petro attribuitur ratione primatus non esset uerum si alii apostoli cum eo immediate iurisdictionem recepissent a Christo quia dato illo ecclesia non in solo Petro, sed etiam in aliis apostolis clauis recepisse diceretur. Quarta auctoritas est beatissimi Leonis, qui ut habetur in c. dominus dist. 19. ita dicit. Huius muneris sacramentum ita dominus ad omnium apostolorum officium pertinere uoluit, ut in beatissimo Petro omnium apostolorum summo principaliter collocaret, ut ab ipso quasi quodam capite dona sua uelut in corpus omne diffunderet, ut extorem se ministerii intelligeret esse diuini qui ausus fuisset a Petri soliditate recedere. Quinta auctoritas est eiusdem in sermone 3. ordinationis suæ ita dicentis. Multo dignius est ad beatissimi Pe-

tri gloriam contemplantiam aciem mentis attollere, & hunc diem in illius potissimum ueneratione celebrare qui ab ipso omnium charismatum fonte ita copiosus est irrigationibus inundatus, ut cum multa solus acceperit nihil in quemquam sine eius participatione transferit. Et infra. De toto mundo unus Petrus eligitur qui & uniuersarum gentium uocationis & omnibus apostolis cunctisq; ecclesiae partibus praeponeatur, ut quamuis in populo Dei multi sint sacerdotes multiq; pastores: omnes tamen proprie regat Petrus quos principaliter regit & Christus. Magnum & mirabile dilectissimi huic uiro consortium potentiae suae tribuit diuina dignatio, ut si quid cum eo commune ceteris uoluit esse principibus, nunquam nisi per ipsum dedit quicquid aliis non negauit. Ecce quam clara luce Leo iste beatissimus irrefragabilis auctoritatis inter patres ecclesiae, dicit, quod quicquid commune Christus cum Petro ceteris uoluit esse principibus, uidelicet apostolis non nisi per Petrum dedit, quicquid scilicet quod donabile esset per hominem non nisi per Petrum dedit, quicquid scilicet quod donabile esset per hominem non nisi per Petrum dedit. Et ita manifeste habetur quod ceteri apostoli non immediate a Christo iurisdictionem acceperint, sed mediante Petro apostolo eorum principe. Sexta auctoritas est Alexandri papae in c. audiuius 24. q. 1. sic dicentis. Vnde cum dominus daret omnibus discipulis parem ligandi ac soluendi potestatem, Petro praeter omnibus clauis regni caelorum se daturum promisit dicit. Tibi dabo clauis regni caelorum. Quicumque ergo ab unitate ecclesiae quae per Petrum intelligitur fuerit alienus, execrare potest, consecrare uon ualet: excommunicationis uel reconciliationis potestatem non habet. In qua auctoritate duo sunt praecipue notanda. Primo quod beato Petro praeter omnibus datae sunt clauis. In quo datur intelligi quod beatus Petrus in potestate iurisdictionis superior, & maior fuerit omnibus aliis apostolis etiam simul coniunctis, & per consequens successor Petri uidelicet Romanus pontifex superior maiorq; sit omnibus praelatis etiam simul coniunctis. Secundo notandum est id quod dicitur quod beatus Petrus apostolus pro omnibus suscepit clauis ecclesiae in quo manifeste denotatur quod alii Christi discipuli & eorum successores potestatem iurisdictionis non acceperunt nisi per Petrum, & ita non mediate a Christo. Vbi considerandum est quod cum dicitur Petrus suscepisse pro omnibus & praeter omnibus potestatem, non est intelligendum ipsum pro omnibus accepisse ad modum quo unus procurator nomine aliorum aliquod donum sicut castrum, aut principatum accipit a principe: sed intelligendum est ad modum quo dicimus Solem recepisse lumen a Deo praeter omnibus stellis & pro omnibus: quoniam in maiori plenitudine quam ceterae stellae. Pro omnibus quoniam in eo ordine, ut ab ipso sicut a fonte in ceteras stellas lumen descendat. Et simile est de capite quod praeter omnibus, & pro omnibus membris uirtutem recepit. praeter omnibus quidem, quia in solo capite est plenitudo sensuum, pro omnibus quidem, quia ab ipso cetera membra sensum motus & regimini suscipiunt. Ita est de Petro qui non tantum auctoritate praeter omnibus aliis donatus est: sed etiam caput & princeps aliis influens in toto corpore ecclesiae constitutus est, ut apertissime superius ostensum est ex doctrina sanctorum. Vnde Innocentius in epistola quam scribit ad patres episcopos in concilio Carthagini. dicit, quod a beato Petro episcopatus & tota auctoritas nominis huius emerfit. Consequentur hoc idem ratione probatur, & primo sic. Ab eo a quo quis non

non habet subditum ab illo non habet aliquam potestatem iurisdictionis, sed alii apostoli non habuerunt immediate subditos a Christo: ergo ipsi non habuerunt potestatem iurisdictionis immediate a Christo. consequentia patet, maior etiam: cum nullus ligare, aut absolueret possit nisi subditum: cum a non suo iudice ligari nullus ualeat nec absolui, de poeni. & remiss. cap. Omnis. Nam potestas iurisdictionis qua aliquis potest absolueret, & ligare dicitur relatiue ad subditum, relatiua autem ut habet doctrina Aristoteli in praedicamentis, posita se ponunt & perempta se perimunt, unde si non est seruus non est dominus. Propter quod secundum Augustinum lib. de tri. Deus non fuit dominus quouisque habuit creaturam suam. Ita si non est subditus non est praelatus, nec iudex qui possit eum iudicare, ad Roma. 14. Tu quis es qui iudicas alienum seruum: suo domino stat aut cadit. Minor uero probatur, quia si Christus dedisset aliis a Petro subditos, aut omnes dedisset aut aliquem. Non est dicendum primum quod dedisset omnes, quia ut dictum est pluralitas principatum non est bona, ut dicitur 12. metaphisicae, & ideo ibi concluditur, unus ergo princeps. Tum secundo, quia tunc ouile Christi non esset unum, nec unus ouium pastor sed plures, contra illud Ioan. 10. Erit unum ouile & unus pastor. Praeterea secundum non est dicendum, cum nulli legatur Christus apostolis populos immediate diuisione, nec facile est fingere quos quibus subiecerit. Item secunda ratione arguitur sic. Si Christus dedisset apostolis immediate potestatem iurisdictionis, aut dedisset plenam & omnimodam sicut Petro, aut particulariter limitatam & coarctatam: sed neutram. ergo nullam. consequentia est bona, maior patet a sufficienti diuisione, minor quo ad primam partem patet. Primo, quia dicit beatus Cyrillus in libr. thesaurorum, nulli alii quam Petro Christus quod suum est plenum commisit, sed ipsi soli dedit. Secundo quoniam si aliis apostolis data fuisset potestas in ea plenitudine qua Petro data est, Petrus nec maior nec superior, nec princeps, nec caput fuisset apostolorum, sed omnes in iurisdictionis auctoritate pares fuissent, quod est erroneum, ut enim sanctus Anacletus inquit in ca. Sacrosancta, distinct. 22. inter apostolos quaedam fuit discretio, licet enim omnes apostoli essent, Petrus tamen a domino concessum est, ut reliquis omnibus praesesset apostolis & cephas id est caput & principatum teneret apostolatus. Secunda uero pars minoris quae dicit quod etiam Christus non dedit apostolis potestatem aliquam limitatam patet. unde nec possibile est fingere certitudinem talis limitationis. De talibus autem quae facta esse dicuntur maxime circa apostolos de clauibus ecclesiae nihil uidetur asserendum quod de scripturis sanctis non habeat testimonium explicite, uel implicite quod in hac parte non datur. Et haec de primo puncto breuitatis causa sufficiant.

Cap. LV. In quo probatur eadem conclusio
secunda uia scilicet per rationes.

CONSEQUENTER eadem conclusio uidelicet quod potestas iurisdictionis praelatorum deriuetur a papa probanda est secunda uia uidelicet per rationes. Primo sic. In omni principatu potestas iurisdictionis deriuatur ad quamcunque personam illius principatus

Monarcha siue principe illius principatus, sed papa est princeps siue Monarcha in sacro ecclesiæ principatu: ergo sequitur quod potestas iurisdictionis omnium inferiorum prælatorum deriuetur a papa. consequentia est bona minor patet ex sententia Diony. qui tam in de ecclesiastica quam cœlesti Hierarchia docet ab ipso Hierarcha in omnes Hierarchiæ personas lumen irradiationis perfluere. Minor uero quod scilicet papa sit princeps, & Monarcha totius ecclesiastici principatus ex superius inductis auctoritatibus ostensum est, in quibus sancti patres ipsum & ecclesiæ totius principem & caput prædicant & attestantur. Dicit etiam Chrysostomus super Act. apostolorum, quod Petrus a filio super omnes qui filii sunt accepit potestatem, non ut Moyses in gente una, sed in uniuerso orbe. Et Theophylus super illud Luc. 22. Tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. dicit, quod Petrus obtinuit quod esset antistes mundi. Item in ecclesiastico officio legitur ei Christus dixisse. Super plebem meam principem te constitui. Præterea sic confirmatur ista ratio. In unoquoque ordine ab eo in quo maxime residet plenitudo uirtutis siue potestatis originaliter dependet uirtus omnium sequentium in illo ordine: sed romanus pontifex est primus in ordine prælatorum ecclesiæ & in quo solo residet plenitudo ecclesiasticæ potestatis: ergo sequitur quod potestas omnium sequentium prælatorum ecclesiæ dependeat & deriuetur ab ipso Romano pontifice. consequentia est bona, maior colligitur ex sententia Aristoteli. 2. metaphy. minor est canon concilio Constantinopolitani dicentis. Veneramur secundum scripturas & canonum definitiones sanctissimum antiquæ Romæ episcopum primum esse & maximum omnium episcoporum. Item in concilio Calcedonen. acclamatum legitur a tota synodo papæ Leoni. Leo sanctissimus apostolicus & ycomenicus id est uniuersalis Patriarcha per multos annos uiuat. Confirmatur hoc argumentum per illud beati Anacleti, qui ut dicitur in cap. In nouo dist. 2. 1. ita dicit. In nouo testamento post Christum dominum a Petro incepit sacerdotalis ordo. Et causam subiungens ait. Quia ipsi primo pontificatus in ecclesia datus est dicente domino ad eum. Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Tertio sic. Inter habentia ordinem secundum influentiam omnia quæ aliis influunt uirtutem influendi recipiunt a primo illius ordinis, sed ordo qui est inter Romanam ecclesiam & alias ecclesias siue inter Romanum pontificem, & alios prælatos, est secundum influentiam prout unus mouet alium ad actus Hierarchicos. ergo potestas iurisdictionis omnium prælatorum ecclesiæ deriuatur a Romano pontifice. consequentia est bona, maior patet ex commento primæ propositionis de causis. causa enim secunda uirtutem causandi habet a prima. Minor uero patet auctoritate beatissimi Cypriani, qui ut in cap. Loquitur 24. q. 1. ecclesias particulares ad ecclesiam Romanam comparat sicut radios ad Solem, fluuios ad fontem, sicut ramos ad radicem. Patet etiam per illud quod Iustinianus Imperator Christianissimus in auc. ut Romana ecclesia, col. 3. ait. quod legum originem antiqua Roma sortita est & summi pontificatus apicem, & sacerdotii fontem apud eam esse nemo est qui dubitet. Si ergo Romana ecclesia fons est & a fonte deriuentur riuuli, sequitur quod aliarum ecclesiarum iurisdicatio deriuetur ab ea. Quarto sic. Omnia membra a capite recipiunt immediate deriuationem uirtutis sensus & motus siue regiminis, sed Romana ecclesia est caput ceterarum ecclesiarum: ergo ceteræ ecclesiarum

carum

earum prælati potestatis suæ originem suscipiunt a Romana ecclesia siue a Romano pontifice. consequentia est bona, maior patet: quoniam ut superioris habitum est ex sententia Isido. ex eo datum est capiti hoc nomen quod sensus omnes & nerui inde initium capiant atque ex eo omnis uigendi causa oriatur. Minor uero ponitur in c. Sacrosancta dist. 22. ubi sanctus Anacletus dicit, quod apostolica sedes caput & cardo somnium ecclesiarum est a domino & non ab alio constituta. & sicut cardine ostium regitur, sic huiusmodi sanctæ apostolicæ sedis auctoritate omnes ecclesiæ domino disponente reguntur. Hoc autem quod ait quod apostolicæ sedis auctoritate omnes ecclesiæ reguntur, non uidetur habere ueritatem nisi prælati inferiores qui regunt ecclesias regendi & gubernandi illas ab apostolica sede accipiant potestatem. Quinto sic. In omnibus causis agentibus ordinatis semper causæ sequentes agunt in uirtute causæ primæ: sicut in rebus naturalibus corpora inferiora agunt in uirtute corporum cœlestium, & in rebus uoluntariis omnes artifices operantur secundum imperium summi architectoris. in ordine autem politiciu regimen administrantium omnes particulares potestates auctoritatem iurisdictionis suscipiunt a suprema potestate. sed in regimine ecclesiastico in ordine prælatorum ecclesiæ habentium iurisdictionem & potestatem actus diuinos exercendi circa fideles primus & summus pon. est. ergo. Sexto sic. Perfectior est princeps ecclesiæ quam legalis, papa quam Moyses sed a summo præsidente synagogæ omnis alia potestas inferiorum deriuabatur. ergo similiter est in ecclesia quod omnis iurisdictionis auctoritas inferiorum prælatorum deriuatur a summo pon. s. papa. consequentia patet, quia synagoga figura fuit ecclesiæ secundum quod dicit beatus Aug. & beatus Dionysius. Minor uero patet Exod. 18. & expressè nume. 11. ubi dominus ad petitionem Moysi qui in multitudine regiminis grauabatur, uoluit quod idem Moyses eligeret sibi aliquos in adiutorium ad populi gubernationem. Et dicit text. quod dedit Deus de spiritu qui erat in Moysè illis septuaginta electis, & hoc ut uideretur ad significandum omnem potestatem iurisdictionis, & regiminis a summo ecclesiæ præsidente in alios deriuari. Septimo sic. Hierarchia ecclesiastica est exemplata a cœlesti, sicut ait beatus Dionysius. & supra in cap. 2. induximus, sed in cœlesti Hierarchia sic est, quod radius diuinæ illuminationis descendens in inferiores tali ordine descendit, ut primo in superiores recipiatur deinde per illos in inferiores profuendo descendat. hæc autem est lex diuinitatis inquit Dionysius. 3. cœle. Hierar. per prima media & per media ultima illuminari. ergo sic erit in Hierarchia ecclesiastica quod potestas iurisdictionis secundum quam attenditur ordo superioritatis & inferioritatis inter prælatos ecclesiæ quod primum a Deo immediate in papam descendat & per eum in sequentes deriuetur. Octauo teste eodè beato Dionysio. cœlestis Hierarchiæ. Omnes Hierarchiæ sunt connexæ, & ordines ipsi cuiuslibet Hierarchiæ sunt etiam connexi. hæc autem connexio secundum eiusdem diuini doctoris doctrinam, ut sanctus Thomas. & Albertus declarant non tantum attenditur per relationem ad unum ultimum finem secundum quem omnis Hierarchiæ finis est similitudo & unitas ad Deum, sed secundum ea quæ sunt de essentia Hierarchiæ scilicet secundum ordinem scientiam, & actionem. Secundum ordinem quidem in quantum in omnibus Hierarchiis inuenitur distinctio per primum mediū & ultimum. Secundum scientiam uere in quantum irradiatio attenditur procedendo a prima

Y iiij

usque ad ultimos. Secundum actionem autem in quantum primi habent actionem Hierarchicam in medios & per medium in ultimos; sed ecclesia nostra est ad instar Hierarchiæ disposita & formata: ergo necesse est nisi Hierarchiam nostram inconuenientissime asserere inconnexam uellemus potestatem ecclesiasticam a primo nostre Hierarchiæ qui est Romanus pontifex in omnes inferiores procedere & deriuari, processus patet. huius autem connexionis Hierarchiæ nostræ duo sunt euidentissima testimonia. Primū est quod qui a beati Petri societate & connexione apostolicæ sedis segregatur non potest absolui a peccatis. Secundum est quod talis existens sic prælatus ipsa potestate ecclesiastica denudatur. De primo habetur in gl. Math. 16. quod Petrus ideo specialiter clauas regni cælorum & principatum iudicialiæ potestatis accepit, ut omnes per orbem credentes intelligant quod qui unquam ab unitate fidei & societate Petri quouis modo seipsum segregant nec uinculis peccatorum absolui, nec ianuam regni cælestis ingredi possunt. De secundo habetur in cap. Factus, & in cap. Nouatianus 7. q. 1. quæ omnia sunt beatissimi Cypriani testimonia. Non sic. Potestas quæ data est uni in sua fontali plenitudine non est in aliis nisi deriuata & limitata, etiam pro illius uoluntate & ordinatione, sed potestas iurisdictionis ecclesiasticæ tota in sua fontali plenitudine data est Petro soli & in eo suis successoribus: quoniam cura totius ecclesiæ sibi commissæ est domino dicente. Pasce oves meas Ioan. ult. Hoc enim teste Christo, nulli alio apostolo dictum est neque tunc neque ante neque post: ergo talem potestatem perfectam ac plenam solus Petrus habuit habetque solus successor Petri qui ob hoc papa. i. pater patrum nominatur: ergo omnes alii ecclesiæ prælati non habent potestatem iurisdictionis nisi prout papa limitat & disponit. Decimo confirmando, rationem prædictam arguitur sic. Ecclesiæ particulares ad ecclesiam Romanam comparantur sicut radii ad Solem, sicut riuuli ad fontem, sicut rami ad radicem: ergo sequitur quod quicquid potestatis habent iurisdictionis habent a Romana ecclesiæ. consequentia est bona, antecedens patet tam auctoritate Cypriani in ca. Loquitur 24. q. 1. quam concilii Ephesini quam etiam Petri Ruenaris, qui dicit quod stipiti rami, quod capiti mēbra, quod soli radii, quod fonti riuuli, hoc apostolicæ sedis reuerentiæ, debent omnes ecclesiæ quas ubique terrarum religio Christiana fundauit. Confirmatur hæc ratio ex illo quod Vigilius papa scribens Eleutherio episcopo dicit. Nulli uel tenuiter scienti, uel pleniter sapienti, dubium est quod ecclesia Romana fundamentū & forma sit ecclesiarum a quo omnes ecclesiæ principium sumpsisse nemo recte credentiu ignorat. hæc ille. Undecimo sic. Omnis iurisdictionis & potestatis cuiuslibet ecclesiæ, & personarū in ea uidetur ab eo deriuari & procedere qui illam ecclesiam sic fundauit in auctoritate & iurisdictione, patet cum fundamentū sit origo & principium totius ædificii, sed omnes aliæ ecclesiæ per orbem diffuse sunt a Romana ecclesiæ institutæ & fundatæ: ergo omnis iurisdictionis ecclesiasticæ auctoritas aliorū prælatorum deriuatur a papa sue a Romano pont. consequentia est bona & antecedens pro minori habetur in c. Omnes dist. 22. ubi Nicolaus papa ita inquit. Oēs siue Patriarchæ cuiuslibet apicem siue Metropoleon primatus, aut episcopatum cathedras, uel ecclesiarum siue cuiuscunq; ordinis dignitatē instituit Romana ecclesia, illa uero solus ipse Christus fundauit &c. Itē in c. In illis di. 80. dicit Clemens papa, quod illis ciuitatibus in quibus olim apud Ethnicos primi flamines eorū atque primi

primi legis doctores erant episcopi porū primates atque patriarchas beatus Petrus poni præcepit, in illis uero in quibus erant eorū archiflamines archiepiscopus institui præcepit, in singulis uero ceteris ciuitatibus singulos & non plures episcopos constitui præcepit qui episcoporum tantum uocabula sortirentur, quoniam nec inter ipsos apostolos par fuit institutio, sed unus præ fuit omnibus. hæc ille. Item ad idem facit cap. Quis nesciat distinct. 11. Duodecimo. Omnis ille cuius committuntur uices alicuius superioris habet iurisdictionem suam a committente non autem a se nec ab alio, sed Papa cui a Christo omnium fidelium cura commissæ est omnibus aliis committit uices suas, & impartitur partem sollicitudinis suæ in his quæ exequuntur pertinentia ad regimen ecclesiæ: ergo uidetur quod omnes alii prælati a papa immediate habeant quicquid iurisdictionis uoluntariæ uel contentiosæ habeant, maior patet, quoniam is qui mandata iurisdictione uitur nihil proprium habet, sed utitur solum iurisdictione eius qui mandauit minor uero patet auctoritate beati Gregori & habetur in ca. Decreto 2. quæst. 6. ubi sic ait. Sancta Romana ecclesia ita uices suas aliis impartiuit ecclesiis ut in partem sint uocati sollicitudinis non in plenitudinem potestatis, & in cap. sequenti Iulius papa ita dicit. Ipsa namque ecclesia quæ prima est ita reliquis ecclesiis uices suas credidit largiendas ut in partem sint uocati sollicitudinis non in plenitudinem potestatis. Et Leo papa in epistola ad Anastasium episcopum thesalonicen. inquit. Vices enim nostras ita tuæ credimus charitati ut in partem sis uocatus sollicitudinis non in plenitudinem potestatis. Vnde magister in historia ecclesiastica tractans illud Exo. 18. Moyfes omnia quæ ietro &c. dicit sic. Sicut Moyfes concilio Ietro constituit tribunos, & centuriones, & quinquagenarios, & decanos, sic Romana ecclesia plurimos uocauit in partem sollicitudinis, scilicet primates episcopos archiepiscopos archipresbyteros, & minores sacerdotes. Si ergo hos uocauit sancta Romana ecclesia impartiendo eis partem administrationis suæ uidetur quod ipsi non sunt instituti a Christo immediate sed a Petro uel successoribus eius. Tertio decimo sic. Quilibet fidelis tenetur credere unam esse sanctam ecclesiam catholicam, sed ad unitatem ecclesiæ requiritur quod omnium prælatorum potestas iurisdictionis deriuetur a Romano pontifice: ergo necesse est quod quilibet fidelis hoc credat, & teneat, consequentia est bona maior patet cum sit articulus fidei, & dicatur Cant. 6. Una est columba mea, una est perfecta, dicit glo. 1. ecclesia minor probatur: quoniam unitas ecclesiæ, ut habetur a beato Cypriano in epistola de unitate ecclesiæ, & habetur in ca. Loquitur 24. quæst. 1. necessario attenditur in ordine ad unam fontalem originem totius potestatis ecclesiasticæ, quam esse dicit apostolicam sedem siue Romanum pontificem super quem fundatam dicit ecclesiam esse. Vnde ait ecclesia Dei luce perfusa per totum orbem radios suos porrigit, unum tamen est quod ubique diffunditur nec unitas corporis separatur, radios suos super uniuersam terram copia uerticis extendit profluentes largitur riuos latius pandit unum tamen caput est & una origo, & una mater fecunditas copiosa. hæc ille. Item sanctus Thom. contra gentiles lib. 4. ca. 76. dicit. Soli Petro promisit. Tibi dabo clauas regni cælorum, ut ostenderetur potestas clauium per eum ad alios deriuanda ad conseruandam ecclesiæ unitatem. Ex quibus manifeste colligitur pertinere ad unitatem ecclesiæ, quod a Romano pontifice omnium

afforum prælatorum auctoritas quæ erat minor probanda. Ex quibus uidetur quod negare potestatem iurisdictionis inferiorum prælatorum in ecclesia a Romano pontifice immediate non dependere, non solum præiudicet primatui apostolicæ sedis sed etiam unitati uniuersalis ecclesiæ.

Cap. LVI. In quo probatur eadem conclusio tertia scilicet ex inconuenientibus quæ ex contrario modo dicendi sequuntur.

ILLVSTRATA præfatæ conclusionis ueritate duabus uis, iam tertia uia quæ sumitur ex inconuenientibus quæ ex opposito modo dicendi sequuntur restat declaranda. Primo sic. Nullus potest licite immutare illud quod est ex institutione uel ordinatione Christi, sed si potestates inferiores essent immediate a Christo, sequeretur quod Papa non posset circa eas facere mutationes quas facit diuidendo episcopatus, & ampliando territoria, & restringendo casus uel extendendo. ipse enim erigit siue de nouo ordinat ecclesias cathedrales 16. quæst. 1. felix & ca. Præcipimus. Itæ ipse subicit unam ecclesiam cathedralem alteri, extra de offi. dele. quod translationem. Item unit duos episcopatus in unum & unum diuidit in duos 16. quæst. 1. & temporis. Item mutat sedes episcopales de uno loco ad alium, extra de transla. præla. cap. 1. & ita sedes apostolica hoc faciendo sicut frequenter facit de facto erraret in his quæ sunt iuris diuini extendendo potestatem ultra mensuram debitam, quod est inconueniens. in apostolica enim sede ut habetur in c. In sede 24. quæst. 1. semper immaculata permanfit religio Christiana. Secundo sic. Nullus potest licite augere uel diminueri ea quæ sunt iuris diuini nisi ipse institutor: sed si potestates inferiorum prælatorum essent immediate a Christo iure diuino sequeretur quod papa non posset curam parochialem aut abbatialem augere in episcopalem: sed hoc est inconueniens, & contra usum ecclesiæ Romanæ, quæ de nouo sæpe erigit ecclesias cathedrales 16. quæst. 1. felix. ergo &c. Tertio sic. Si potestas iurisdictionis inferiorum prælatorum est immediate a Christo & nullo modo collatiue a papa falsum diceret papa cum de ecclesiis prouidens ait. Prouidemus ecclesiæ tali de tali persona, & præficimus eum in patrem & pastorem ac episcopum eiusdem ecclesiæ committentes ei administrationem in temporalibus, & spiritualibus in nomine patris &c. sed quod erret apostolica sedes in his est inconuenientissimum dicere, ergo & illud ex quo sequitur. Quarto simili modo arguitur ex communi modo loquendi quæritur tam summi pontifices quam episcopi in institutione alicuius curati in aliqua parochia, dicunt enim. Ego confero tibi curam talis parochiæ: cura autem nihil aliud est nisi potestas ipsa spiritualis iurisdictionis, sed si potestas iurisdictionis esset immediate a Christo falsum dicerent omnes ecclesiæ prælati sic loquentes. sed hoc est inconuenientissimum asserere, ergo illud ex quo sequitur. Quinto sic. Si potestas iurisdictionis inferiorum quorumcunque prælatorum esset immediate a Christo sicut est potestas ordinis, tunc papa non posset solo uerbo conferre uel auferre potestatem ordinis ab aliquo inferiori prælato per quamcunque depositionem aut degradationem, quia non potest tollere quod non dedit. Item nõ posset papa

solo

solo uerbo dare uel auferre potestatem iurisdictionis cuiuscunque inferiori prælato nec ipsum deponere nec degradare quod est inconuenientissimum cum sit negare tam plenitudinem potestatis apostolicæ sedis quam iura communia. Nec ualet si dicatur quod non sit simile de potestate ordinis, & iurisdictionis, quia super potestatem ordinis non habet papa plenitudinem potestatis, habet autem super potestatem iurisdictionis, & ideo potest hanc tollere & non primam. Istud non ualet, quia si potestas inferiorum prælatorum est a Deo immediate sicut potestas papæ, papa non habet super illam plenitudinem potestatis, immo nihil habet potestatis super illam cum sit immediate a Deo & per consequens sicut nec unam tollere potest ita nec aliam, seruus enim nec tollere nec mutare potest legem domini sui, iuxta cap. Sunt quidam 25. quæst. 1. sed hoc est aperte falsum, & inconueniens. ergo & illud ex quo sequitur. Sexto sic. Si potestas inferiorum prælatorum esset immediate a Christo sicut potestas papæ, sequeretur quod inferiores prælati electi non indigerent institutione episcopi, nec curati per patronos presentati indigerent institutione episcopi, nec oporteret quod ab aliis cura committeretur, sicut nec papa indiget qui electus canonice a solo Christo confirmatur & instituitur: sed hoc est inconuenientissimum, cum hoc sit ecclesiasticum ordinem perturbare: quia curati ab episcopis instituuntur qui ecclesias eis committunt & curam animarum. unde mirum est dicere quod ille cui ab aliquo cura animarum committitur non habeat illam curam immediate ab illo. Episcopus etiam ab archiepiscopo & ille a papa confirmatur, & qui confirmat, ius dat & confirmatus a confirmante habet illam potestatem quam acquirit per ipsam confirmationem. Et sic pater quod cum archiepiscopus siue patriarcha recipiat a papa suam immediate potestatem & ab illo episcopus & ab episcopo curatus, quod omnis potestas ecclesiasticæ iurisdictionis deriuatur a papa mediatae uel immediate. Septimo ad idem sic. Si ita esset potestas iurisdictionis inferiorum prælatorum immediate a Christo, tunc papa non posset ea quæ ad inferiorum prælatorum iurisdictionem pertinent ad se aduocare uel aliis committere ad iudicandum: sed hoc est falsum & inconueniens & contra plenitudinem potestatis papalis. est enim iudex uniuersalis ecclesiæ, & habet potestatem de omnibus iudicare. ergo inconuenientissimum est illud ex quo sequitur. Octauo sic. Si potestas iurisdictionis inferiorum prælatorum in utroque foro esset immediate a Deo & non a papa, cum potestas diuina non possit impediri ab homine, sicut nec potestas naturæ: sicut potestas papæ non potest facere quin ignis comburat stuppam si eam habet proximatam, ita papa non poterit facere per quamcunque excommunicationem quam episcopus possit excommunicare, & curatus a peccatis absoluere. consequens est falsum & inconueniens, ergo & antecedens. consequentia uidetur esse bona & tamen falsitas consequentis patet, quia excommunicatus non habet usum clauium nec etiam executionem in aliquo foro. unde sententia ab eo lata non tenet ipso iure de sen. & re iudi. cap. ad probandam. Si uero dicatur quod papa potest excommunicato populum subtrahere, & ideo non ualet sententia lata in non subditum, licet iurisdictionis sit de iure diuino: sicut potest de facto subtrahere materiam eucharistiæ sacerdoti tunc non poterit celebrare, non est simile, quia cum potestas iurisdictionis, & prælationis non sit aliud quam relatio ad subditos, & relatiua posita se ponunt, & per-

empta se perimunt, ut si est pater est filius, & si est pater iure diuino habet & filium iure diuino: si praelati & episcopi habent potestatem praelationis, & curam animarum de iure diuino, per consequens habent subditos de iure diuino, nisi eis subtrahatur de facto sicut panis potest subtrahi sacerdoti uolenti conficere, & tunc non poterit conficere, non quia panis definit esse materia consecrationis, sed quia definit esse materia praelens, & consecratio requirit materiam debitam, & presentem, sed subtrahens non potest facere quin panis de iure sit materia sacramenti, & quin praelens de iure possit confici. Ita absolutioni sacramentali quae requirit presentem potest materia de facto subtrahi & sic absolutio impeditur, sed si de facto non subtrahatur non potest de iure subtrahi si subiectio est de iure diuino & per consequens non poterit papa impedire episcopum, & curatum quin uerax absoluat sibi praelentialiter confitentem sicut nec quin consecret panem presentem sed excommunicatio, & absolutio non requirunt materiam presentem in prospectu sed solum in districtu: quia extra territorium ius dicenti impune non paretur. unde si episcopus; & curatus habent populum subditum in foro exteriori de iure diuino si de facto expellantur de parochia & dioecesi per nullam excommunicationem desinunt esse materia sua quin possint ab eis absolui, & ligari, quia ius diuinum per hominem non potest solui. Si dicatur quod absolutio penitentialis facta ab excommunicato non ualet quia scienter ei confitendo penitens nouum peccatum committit ideo non est absolutionis capax, non ualet, quia possibile est quod ei confitens nescit curatum excommunicatum, & sic non ponit obicem. Item in foro exteriori cessat instantia in quo indistincta non tenet absolutio facta ab excommunicato. Nono sic. Si inferiores praelati haberent immediate a Christo & non a papa potestatem iurisdictionis tunc papa non posset iudices dare nec legatos mittere ad dioec. episcoporum etiam propter eorum negligentiam, & defectum, nec episcopi confessores & praedicatores per dioecesim, consequens est falsum, & absurdum ergo, & antecedens. consequentia patet per simile, quia papa non mittit inquisitores per terram regum & principum ad puniendum, & corrigendum, quia non habent ab eo suas iurisdictiones, & iustitias, ergo similiter si episcopi non habent iurisdictionem suam ab eo non potest eis mittere legatos nec pari ratione episcopus praedicatores nec confessores per parochias, falsitas autem consequentis apparet de offi. lega. per totum de offi. ordi. c. Inter cetera, ubi episcopi mittunt per dioecesim praedicatores, & confessores.

Cap. LVII. In quo obicitur contra antedictam conclusionem per aduersarios ex ordine apostolorum ad Petrum.

Arg. primum primae uiae quod cum sequentibus solue tur c. 61.

ADVERSVS conclusionem praefatam aduersarii plurima obicere perlegimus quorum obiectiones ad eam triplicem formam reduci possunt qua processum est ad confirmandam conclusionem praefatam. Inchoantes ergo ab ordine aliorum apostolorum ad Petrum arguunt sic. Apostoli & Christi discipuli potestatem iurisdictionis quam habuerunt non receperunt immediate a Petro sed a Christo, ergo sequitur quod praelati in ecclesia non recipiunt immediate potestatem iurisdictionis a

Papa

papa sed a Christo, consequentia uidetur bona; quoniam praelati maiores ut pote episcopi succedunt apostolis, & praelati minores succedunt discipulis, ut in cap. In nouo dist. 21. ait Anacletus, & habetur in glo. Luc. 10. Ergo uidetur quod sicut Papa dicitur suscipere immediate potestatem a Christo quia succedit Petro, ita alii inferiores praelati dicuntur suscipere potestatem a Christo immediate quia succedunt aliis apostolis, & discipulis Christi, antecedens uero probant auctoritatibus, & rationibus. Primo auctoritate illa Math. 18. Quodcumque alligaueritis super terram, erit ligatum & in caelis. Quod uero hoc intelligatur de potestate iurisdictionis in foro exteriori per censuram ecclesiasticam, patet, tum ex gloss. interli. quae super uerbo, alligaueritis, dicit, uinculo anathematis, tum ex glo. beati Hiero. ibidem quae dicit. Potestatem tribuit apostolis ut sciant cum a talibus condemnantur humanam sententiam diuina sententia roborari. Secundo auctoritate illa Ioan. 20. Quorum miseritis peccata remittuntur eis &c. Quod uerbum pertractans Leo Papa in sermone penthecostes ita ait. Reducendorum peccatorum etiam tunc apostoli receperunt potestatem, cum post resurrectionem insufflauit & dixit. Accipite spiritum sanctum &c. Ioan. 20. Item Greg. super eodem ita inquit. Principatum superni iudicii fortiuntur ut uice Dei quibusdam peccata retineant quibusdam relaxent, quorum in ecclesia episcopi locum tenent. Non potest autem dici quod intelligatur de potestate characteris qua ordinati sunt sacerdotes, quia talis fuit eis collata in caena quando dictum est. Hoc facite in meam commemorationem, ergo necesse est dicere quod aliam potestatem quam ordinis receperunt tunc apostoli a Christo, & non est alia nisi iurisdictionis, cum tantum duplex distinguatur potestas, scilicet ordinis, & iurisdictionis: ergo &c. Tertio probant auctoritate illa Math. 16. Tibi dabo clauis regni caelorum. Super quo uerbo Leo papa ita inquit. Transiit in alios apostolos ius ipsius petraris, & ad omnes ecclesiae principes decreti huius constitutio commouit, sed hoc singulariter creditur, quia cunctis ecclesiae rectoribus Petri forma praepositur. Item Rabanus ibidem in gloss. ita inquit. Ligandi, & soluendi potestas quamuis soli Petro uideatur data a domino: tamen & ceteris apostolis data est nec non nunc in episcopis, & presbyteris omni ecclesiae. Quarto auctoritate illa Luc. 6. Vocauit discipulos suos & elegit 12. ex ipsis quos apostolos nominauit. Super quo uerbo dicit beatus Ambrosius, quod cum ad propagandum auxilium salutis humanae per terrarum orbem satores fidei destinaret &c. ergo uidetur quod immediate apostoli sunt a Christo destinati, & per consequens immediate ab eo potestatem iurisdictionis acceperunt. Quinto auctoritate illa Luc. 9. Conuocatis duodecim apostolis dedit illis potestatem super omnia daemona, & ut languores curarent, & misit illos praedicare regnum Dei, & sanare infirmos, & ita uidetur idem quod prius. Sexto probatur illa auctoritate Luc. 10. Postquam designauit dominus, & alios septuaginta duos misit illos binos ante faciem suam in omnem ciuitatem & locum &c. Super quo beatus Cyrillus ita dicit. Postquam dixit rogare dominum messis, hoc fecit per seipsum ita quod per seipsum misit eos: sed ipsa missio ut uidetur per collatio potestatis. ergo &c. Septimo auctoritate illa Anacleti, & habetur in c. in nouo dist. 21. ubi dicitur. Ceteri apostoli cum eodem scilicet Petro pari consortio honorem, & potestatem acceperunt. Ecce quod dicit

Probatio a fili.

Probatio prima ab auctoritate.

Secunda

Tertia

Quarta

Quinta

Sexta

Septima

Septima

Nona

Decima

ab eo ergo uidetur quod omnes alii apostoli acceperunt a Christo immediate potestatem sicut & Petrus. Octauo auctoritate illa Cypriani qua ait in cap. loquitur 24. quæst. 1. quod dominus post resurrectionem parem potestatem omnibus apostolis tribuit. Nono sic Petrus non uidetur contulisse potestatem iurisdictionis Mathiæ, sed eam immediate habuit a Christo, ergo similiter & alii apostoli, & per consequens alii ecclesiæ prælati quæ eorum loca in ecclesia tenent. consequentia est bona, quia non magis uidetur de Mathia quam de aliis apostolis. antecedens patet, quia electus fuit immediate a Christo non autem a beato Petro. Vnde super illud Act. 1. Ostende quem elegeris, dicit beatus Dionysius in l. de ecclesiastica hierarchia, quod Petrus recepit Mathiam ad numerum apostolorum diuina electione ostensum. Decimo arguitur idem de Paulo qui potestatem iurisdictionis immediate uidetur a Christo recepisse unde ipse ait 2. Corin. 10. Et si amplius aliquid glorians fuero de potestate nostra quam dedit nobis dominus, non alius in ædificationem &c. uidetur quod si non alius quam dominus ergo non Petrus. Item ipse ait ad Gal. 2. Mihi enim qui aliquid esse uidebantur, scilicet Iacobus cephas, & Ioannes nihil mihi contulerunt. ergo maior ratione alii apostoli receperunt a Christo quos ipse Christus immediate uocauit.

Cap. LVIII. In quo contra conclusionem præfatam per aduersarios obiicitur uia rationum.

Arg. primum secundæ uia quod cum sequentibus soluetur c. 62. Secundum Tertium

Quartum

Quintum

SECVND A uia scilicet per rationes aduersarii sic arguunt. Primo dicit Bernar. scribens ad Eugenium. Erras si ut summam ita & solam institutam a Deo æstimas tuam apostolicam potestatem. ait enim Paulus ad Roma. 13. Omnis anima subdita sit potestatibus sublimioribus, non ait sublimiori tanquam in uno sed sublimioribus tanquam in multis non tua ergo potestas sola a Christo instituta, sunt & mediocres sunt & inferiores. Ecce quod ponit alias potestates inferiores institutas a Christo. Secundo sic. Episcopi sunt sponsi ecclesiæ, sed hoc non nisi immediate gerendo uicem Christi ueri sponsi, ergo &c. Tertio Act. 15. super quæstione mota de legalibus ueteris testamenti obseruandis uel non, cum fide Christi scribitur secundum quod dicit magister in historiis quo modo Petrus surgens primus ratiocinando dicit non esse imponendum fidelibus iugum legis factum autem silentio Iacobus Hierosolymitanorum episcopus adhærens uerbis Petri auctoritate pontificali protulit diffinitiuam sententiam dicens. Viii fratres audite me. Symon narrauit, &c. propter quod ego iudico &c. q. d. meum est proferre sententiam quia est in diocesi mea. Hoc autem non faceret post iudicium Petri, & in præsentia eius si iurisdictionem haberet ab ipso Petro, quare nec episcopi qui sunt successores apostolorum iurisdictionem habent a papa qui est successor Petri. Quarto sic. Quod competit sacerdotibus ex ui sacramenti sui ordinis habent immediate a Christo sed potestas iurisdictionis quo ad forum conscientie est huiusmodi, ergo &c. Maior supponitur. minor probatur, quia quilibet sacerdos accipit potestatem ligandi, & soluendi in susceptione ordinis, sed posse ligare, & soluere pertinet ad potestatem iurisdictionis, ergo &c. Quinto sic. Nobilior & firmiter uidetur esse principatus cuius potestas iurisdictionis

iurisdictionis in singulis gubernantibus deriuatur a Deo quam si ab aliquo homine puro deriuetur cum talis potestas sic nobiliorem habeat originem sed id quod maioris nobilitatis est tribuendum est principatui ecclesiastico: ergo &c. Sexto sic. Dionysius 6. cælestis hierarchiæ postquam posuit quod ordo pontificalis esset primus, & diuinitus omnium ordinationum dicit. Videmus enim omnem hierarchiam in Iesu consummatam. Ex quo habetur quod omnis hierarchia immediate reducitur ad Christum, quod non esset nisi omnis potestas in hierarchia ecclesiastica esset immediate a Christo. ubi commentator ait, quod ordo episcopalis præ ceteris ordinibus ecclesiasticis proximus est Deo ultimus, id est cõsummatius aliorum: quia in ordine episcopali impletur omnis hierarchiæ dispositio. Septimo sic. Ab illo quis dicitur in ecclesia habere potestatem immediate iurisdictionis a quo ponuntur rectores ecclesiæ: a quo enim habet causa secunda quod sit habet quod causa sit: sed a spiritu sancto ponuntur qui rectores, & prælati ecclesiæ sunt, secundum illud Act. 20. Attendite uobis in uniuerso gregi in quo posuit uos spiritus sanctus episcopos regere ecclesiam Dei. Ex quo uidetur siue loquatur ad episcopos proprie siue ad presbyteros large dictos episcopos siue ad utrosque simul, quod illi de quibus loquitur ponantur in regimine ecclesiæ a spiritu sancto sicut successores Petri in loco eius, & per consequens quod potestatem regiminis non habeant ab homine sed a Christo: processus uidetur notus. Octauo sic. Ab illo quis dicitur habere iurisdictionis potestatem in aliqua communitate cuius dicitur esse uicarius in communitate illa: sed sic est quod alii prelati in ecclesia siue episcopi siue etiam curati non dicantur papæ sed Dei uicarii. ergo immediate habent a Deo potestatem suam. consequentia patet, & antecedens pro maiori parte. minor uero patet ex glo. super epistolam 2. ad Corin. 6. & habetur 34. quæst. 4. mulier. De curatis uero patet per illud de peni. dist. 3. 5. inter hæc, ubi dicitur sic. Eum quem sacerdos iudicat Deus iudicat cuius personam in ecclesia gerit. Nono sic. Sicut se habent principes ad regem, ita uidentur episcopi se habere ad papam, sed principes non semper habent iurisdictionem suam a rege: ergo nec episcopi a papa. maior uidetur patere. Vnde de apostolis dicitur psal. 44. Constitues eos principes super omnem terram. minor uero probatur, quia sæpe contingit quod a principibus habentibus iurisdictionem eligitur rex: sed iurdictio quæ habetur ante iurisdictionem regis non habetur a rege. Decimo illud quod habetur per electionem populi non habetur a papa, sed iurdictio episcoporum habetur per electionem populi: ergo &c. Si dicatur quod non: quia requirit confirmationem. Contra quia illa confirmatio non semper fit a Papa sed ab archiepiscopo: ergo non oportet quod potestas episcoporum sit a Papa. Undecimo sic. Papa non habet rationem capitis principalis in ecclesia sed ministerialis. ergo influenza eius respectu ecclesiæ non attenditur quantum ad donationem siue collationem potestatis sed tantum quo ad dispositionem subiecti recipientis, sicut instrumentum non attingit per se principalem effectum sed disponit materiam ad dispositionem effectus quam causa imprimere intendit. & ita ergo dato quod papæ utpote capitis sit influere in membra ecclesiastica, non sequitur propter hoc quod eius influenza attendenda sit quantum ad collationem cuiuscunque potestatis, sed tantum quantum ad dispositionem recipientis quia scilicet nominatio papæ siue iurisdictionis

Sextum

Septimū

Octauū

Nonum

Decimū

Vndecimū

Duodecimum

stitutio siue confirmatio disponit personam sic institutam ut assequatur potestatem ex antiqua collatione, processus uidetur bonus. Duodecimo sic. Alii apostoli dicuntur fundamenta ecclesie sicut & Petrus. Vnde ad Eph. 4. scribitur. Super edificari super fundamentum apostolorum. Et Apocal. 21. dicitur. Fundamenta ciuitatis 12. in quibus scripta erant nomina 12. Apostolorum, sed illi super quos fundatur ecclesia uidentur immediate adherere Christo per acceptionem potestatis: ergo omnes apostoli receperunt immediate a Christo potestatem.

Cap. LIX. In quo obiicitur contra præfatam conclusionem in speciali de presbyteris curatis.

Argumentatio hæc continet 20. pñcta de quib. ca. 63.

Primum punctum Secundum Tertium

Quartum

Quintum

Sextum Septimum Octauum

Nonum & decimum

Vndecimum

Duodecimum

Decimum tertium

QUIDAM aduersariorum de ordine presbyterorum curatorum, plusquam oportet ut uidetur, sapere uolentes, ita statum presbyterorum curatorum extollere præsumserunt ut illorum statum, & illos a Christo immediate institutos esse assererent, ita ut illorum iurisdictionis auctoritas nec a Papa nec ab episcopis in aliquo dependeret. Pro qua parte Ioannes de Poliacho quodlibeto 5. quæst. 14. ita arguit. Sacra scriptura statum curatorum dicit esse institutum, & ipsos a Christo quia accipio tanquam manifestum quod d' Status in quo est potestas, & iurisdictione continuatur in diuersis temporibus ab illo a quo fuit institutus a principio eum institutus fuit, & conseruatur in omnibus temporibus sequentibus. Et quod successor eius in aliqua dignitate officio aut statu ab illo eodem instituitur in illo in quo antecessor institutus est cum in eodem statu succedat quasi eadem persona, sicut patet per iurisdictionem in omnibus baliuis præpositis prioribus, & magistris ordinum & sic de aliis aliis successoribus nullo modo censeretur quasi eadem persona cum antecessore: sed status, & potestas, & iurisdictione septuaginta duos discipulorum continuatur in sacerdotibus curatis sicut status apostolorum & potestas & iurisdictione in episcopis, & succedunt sacerdotes curati discipulis septuagintaduo, sicut episcopi succedunt apostolis dicente glo. Luc. 10. Sicut in apostolis forma est episcoporum sic in 72. forma presbyterorum secundi ordinis. Ergo sequitur quod ab ipso eodem a quo status discipulorum fuit institutus a principio modo est institutus status curatorum. Et a quo fuerunt instituti discipuli sunt instituti curati habentes auctoritatem, & iurisdictionem ab illo eodem a quo & 72. discipuli. Sed status discipulorum a Christo est institutus, & ipsi ab eo instituti, & missi potestatem immediate ab ipso Christo accipientis non ab aliquo apostolorum sicut nec alii apostoli. Discipulis enim simul & plurimis potestatem prædicandi, & potestatem in clauium contulit utrisque quando dixit. Sicut misit me pater & ego mitto uos, scilicet ad prædicandum. Et postea. Quæcunque remiseritis &c. quo ad potestatem ligandi, & soluendi. Item Math. ult. in fine dicit dominus in monte galilee parum ante ascensionem. Euntes igitur docete omnes gentes. Ecce quod eis dat officium prædicandi. Baptizantes eos in nomine patris, & filii & spiritus sancti. Ecce potestatem baptizandi dat eis. Item Marc. ult. Euntes in mundum uniuersum prædicate euangelium omni creaturæ. Sequitur postea. Illi autem profecti prædicauerunt ubique domino cooperante, & fermone con firmante sequentibus signis. Fortè dices quod ibi non fuerunt 72. discipuli quando

quando hoc dixit apostolis, immo fuerunt & negare hoc uidetur manifeste hæreticum, & contra sacram scripturam quæ alias saluari non potest. Vnde Act. 1. quando reuerfi fuerunt de monte oliueti, unde Christus ascendit dixit Petrus. Oporteret ex his uiris qui nobiscum sunt congregati omni tempore quo Christus intrauit, & exiit dominus Iesus inter nos incipiens a baptismate Ioannis usque quo assumptus est a nobis testem resurrectionis eius fieri unum ex istis: & statuerunt duos Ioseph, & Mathiam, qui fuerunt de 72. discipulis. ergo ipsi & alii discipuli fuerunt in ascensione Christi cum interato misit eos ad prædicandum, & baptizandum: nullo si debeat illa scriptura uerificari oportet eos 72. discipulos fuisse semper cum Christo sicut & 12. ergo apostoli & discipuli sunt immediate instituti a Christo & ab ipso receperunt sine medio potestatem. ergo & status curatorum & ipsi sunt immediate a Christo instituti, & ab ipso immediate potestatem habent. Status enim istorum non est alius & alius, sicut status isti non sunt alii quam erant ante centum annos, sed est unus status continuatus a Christo semper, & potestas data illis a Christo est continuata in istis. Quare enim potestas collata Petro continuata est in Romano pontifice, & potestas collata aliis apostolis non est continuata in aliis episcopis, & potestas collata in discipulis non est continuata in curatis non potest ratio dari. Et ideo curati sunt ueri ordinarii habentes iurisdictionem ordinariam non iure humano sibi datam sed a Christo immediate in prima institutione ecclesie in qua hos duos ordines, & solum illos instituit, & etiam non sunt uicarii episcoporum sed Iesu Christi ab ipso instituti. inferiores tamen & minores episcopis, nec ab ipsis possunt destitui nisi ex rationabili causa sicut nec episcopi a papa, cum non sint eorum Vicarii sed Iesu Christi. Item episcopi habent inferiorem potestatem a Deo immediate sub papa sed non a Papa, quia tunc sede papali uacante potestas in prælati inferioribus periret, sicut sensus absistit capite deficiunt in ceteris membris. Et si ita esset adhuc manifestius. constat quod episcopus ordinarius tempore uacationis nullam haberet potestatem: & cum illa uacatio posset durare in multis annis, sequeretur quod potestas ecclesie totaliter deperiret quod nepharsum est dicere. Consimiliter potest argui quod curati suam potestatem non habent nec a papa nec ab episcopis, ergo &c. Ex quo patet quod nec papa a prælati potest potestatem datam a Christo eis auferre & aliis non prælati dare, nec statum ecclesie a Christo institutum destruere, & mutare cum sit ei data potestas in ædificationem non in destructionem, sicut ait apostolus 2. Corinth. 10. Et hoc pulchrè dicit Urbanus Papa 25. quæst. 1. sunt quidam, ubi sic dicit. Inde nonas leges condere potest Romanus pontifex ubi euangelicæ aliquid nequaquam dixerunt. ubi uero dominus uel eius apostoli, & eos sequentes sancti patres sententialiter aliquid diffinierunt ibi nec nouam legem Romanus pontifex dare potest sed potius quod prædicatum est usque ad animam & sanguinem confirmare debet &c.

Decimū quartum.
Decimū quintum.
Decimū sextum & decimum septimū.
Decimū octauum.
Decimū nonum.

Cap. LX. In quo ponuntur aduersariorum obiectiones sumptæ ex inconuenientibus quæ dicuntur sequi ex conclusione præiata.

Arg. primū
tix uix
quod cū
sequenti-
bus solue-
tur c. 64.
Secundū

PRÆTEREA aduersarii conclusionem præfatam labefactare nuntuntur ex inconuenientibus quibusdam quæ uidentur eis ex præfata conclusionem sequi. Arguunt enim sic. Potestas quæ est ab aliquo deficit illo deficiente, cum uirtus sequentium pendeat ex eo. unde sic cata radice ramorum deficit uirtus, & extincto fonte riuuolutorum aqua siccat. si ergo potestas iurisdictionis aliorum prælatorum ecclesiæ deriuatur a papa, sequitur quod eo expirante siue moriente deficeret ceterorum prælatorum auctoritas, sed hoc est falsum, & inconuenientissimum: ergo illud ex quo sequitur, consequentia est bona, & antecedens patere uidetur, cum deficiente causa deficit eius effectus. Secundo sic. Si inferiores prælati iurisdictionem suam acceperunt immediate non a Christo sed a papa, tunc uidetur quod potestas papæ se haberet ad potestates episcoporum, sicut potestas regis ad potestatem iudicum institutorum per eum & non sicut ad potestates principum: sed hoc est inconueniens, quia sequeretur quod episcopi non essent ordinarii aut curati, sicut iudices non sunt ordinarii, ut uidetur, consequentia uidetur bona & totum assumptum. Tertio sic. Si potestas episcoporum & curatorum non differt a potestate iudicum qui instituantur a principibus ita scilicet quod tota potestas eorum est a potestate papæ & quod pro libito talem potestatem confert papa secundum quod sibi placet: tunc potestas eorum non differt a potestate commissariorum: quia utrobique quilibet habet tantum de potestate quantum placet instituenti, sed hoc est falsum & inconueniens, quia tunc episcopus non posset committere, cum commissarii non possunt committere. Quarto sic. Si prælati alii potestatem iurisdictionis quam habent haberent non immediate a Christo sed a Papa, tunc Papa posset ad libitum deponere etiam sine culpa & sine causa episcopos, sed hoc est falsum & inconueniens: ergo & illud ex quo sequitur, consequentia uidetur nota satis maior patet, quia quilibet superior: a quo totaliter pendet potestas inferiorum pro libito uoluntatis potest amouere & potestatem subtrahere a suis inferioribus sicut rex balium & papa legatum suum mutare potest ad libitum sine peccato: minor patet quia dicit ibi apostolus 2. Corinth. 10. Potestatem quam dedit mihi dominus in ædificationem non in destructionem, non est dubium quin utens potestate ad oppositum eius ad quod est ordinata, peccet.

Tertium

Quartū

Cap. LXI. In quo respondetur ad obie-
cta aduersariorum primo sumpta ex
parte apostolorum.

TANTA firmitate ueritatis stabilita uidetur conclusio præfata dicens, quod omnium aliorum prælatorum ecclesiæ iurisdictionis auctoritas non modo quo ad executionem, & usum ut uolunt aliqui dicere sicut Gofridus de fontanis, & Henricus de gandauo in suis quodlibetis, & alii eorum sequaces, sed etiam quo ad substantiam potestatis a Romano pontifice mediate uel immediate regulariter sit deriuata ut saluo meliori iudicio, in nullo ei uideatur per aduersariorum rationes præiudicatum. Quod nos maximè faciemus manifestum cum ad singulas aduersariorum rationes adiungemus responsa. Habet autem inter alia fundamenta

præ-

præfata nostra conclusio fundamentum irrefragabile, diffinitionem scilicet apostolicæ sedis, quæ cum supra petram Christum fundata sit in ea semper fides illibata permansit permanebitque. Diffiniuisse autem uidetur apostolica sedes hoc per plures summos pontifices. Primo quidem per Vigilium papam qui in decretis suis scribens Eleutherio episcopo ita dicit. Nulli uel tenuiter scienti uel pleniter sapienti dubium est quod ecclesiæ Romana fundamentum sit & forma ecclesiarum a qua omnes ecclesias principium sumpsisse nemo recte credentium ignorat, hæc ille. Nota bene uerba, quia si nullus credentium ignorat, id est ignorare debet quin omnes ecclesiæ a Romana sumpserunt initium, nullus etiam ignorare debet quin etiam sumpserint, & auctoritatem. Secundo hoc idem diffinitur per Nicolaum papam primum, qui scribens Mediolanensibus, ut haberetur in ca. Omnes dist. 2. 2. ita dicit. Omnes siue patriarchæ (id est patriarchatus) cuiuslibet apicem siue metropoleon primatus aut episcopatum cathedras. uel ecclesiarum siue cuiuscunque ordinis dignitatem instituit Romana ecclesiæ, illam uero solus ipse fundauit &c. Nota uerba quod ecclesiæ Romana instituit cuiuscunque ordinis dignitatem, ergo quod cuiuscunque ordinis iurisdictionis potestas ab ecclesiæ Romana dependeat nullus debet dubitare fidelis. Tertio diffiniuit apostolica sedes per Innocentium papam primum, qui ut habetur in ca. Quis nesciat dist. 11. ita episcopo Decentio scribens, dicit. Quis nesciat aut quis non aduertat id quod a Petro apostolorum principe Romana ecclesiæ traditum est ac nunc hucusque custoditur ab omnibus debere seruari, nec superintroduci aliquid quod auctoritatem debeat generalem aliunde accipere uel exemplum, præsertim cū sit manifestum in omnem Italiam Galliam Hispaniam, Africam atque Siciliam insulasque interiacentes nullum instituisse ecclesias nisi eos quos uenerabilis Petrus aut successores eius constituerunt sacerdotes. & ita oportet eos hoc sequi quod ecclesiæ Romana custodit a qua principium eos accepisse non dubium est, hæc ille. Nota uerba, principium accepisse non dubium est: ergo & auctoritatis substantiam. Quarto diffiniunt siue testatur apostolica sedes per beatum Gregorium papam qui scribens episcopis per uniuersas provincias ut haberetur in cap. Decreto secunda quæstione sexta ita de Romana ecclesiæ ait, quod ita aliis uices suas impertiuit ecclesiis, ut in partem sint uocatae solitudinis non in plenitudinem potestatis. Quinto hoc idem attestatur apostolica sedes per Iulium papam qui ut in cap. Qui se scit. causa. & quæst. supradictis ita dicit. Ipsa namque ecclesiæ quæ prima est ita reliquis ecclesiis uices suas credidit largiendas, ut in parte sint uocatae solitudinis non in plenitudinem potestatis. Nota uerba, impertiuit & largitus est uices suas aliis ecclesiis. Cui iam dubium est quin omnes aliæ ecclesiæ auctoritatem suam habeant ab ipsa Romana ecclesiæ sicut in partiente, & largiente illam. Nec potest dici quod ista partitio, & largitio uicū suarum intelligatur de particulari speciali accidentalī commissione quam papa facit quibusdam ecclesiis quo ad primatum & dignitatem legationis aut quotidianis commissionibus quas facit ecclesiasticis personis. Tum primo, quia hoc non conuenit nisi certis, & paucis ac determinatis ecclesiis, & personis: auctoritates autem omnes loquuntur de omnibus aliis ecclesiis in communi sicut apparet ex forma dicendi. Tum secundo quia huiusmodi commissio, quæ sit certis personis aut ecclesiis est accidentia-

lis, illa enim quæ sunt per accidens non cadunt sub arte 2. Metaphi. unde auctoritates sunt intelligendæ de potestate quam habent ceteræ ecclesiæ communiter, & non accidentaliter quod scilicet talis procedat ab ecclesia Romana. Roborata iam sic conclusione nostra apostolicæ sedis auctoritate cuius non est contradicere, respondendum est ad obiecta. Pro quorum tamen solutione, & materiæ præsentis notitia. clariori præmittemus imprimis hoc notabile quod tam ex beato Tho. 1. senten. distinct. 12. quàm ex communi aliorum doctorum doctrina colligitur, quod cum dicitur aliquid habere potestatem immediate ab aliquo alio potest intelligi dupliciter, uel quantum ad immediationem uirtutis uel quantum ad immediationem suppositorum agentium a quibus habetur talis potestas. Si sermo curat de primo modo immediationis, tunc dicimus quod omnis uirtus auctoritas potestas, & iurisdictio quæ est in papa siue in aliquo quocunque prælato, est a Christo immediate. Hoc patet quoniam a nullo alio potest talis potestas conferri nisi per potestatem existentem in Christo siue collatam a Christo, sicut nulla alia causa a prima potest agere nisi per uirtutem causæ primæ. Et de hoc modo immediationis non loquimur hic: quoniam hoc modo immediationis omnis potestas quorumcunque de ecclesia est immediate a Christo, sed loquimur de secundo modo immediationis quæ est ex parte suppositorum agentium siue potestatem conferentium: quo modo tunc quis dicitur a Christo immediate potestatem aliquam suscipere quando inter accipientem potestatem, & ipsum Christum conferentem non est aliquod medium, scilicet suppositum suscipiens a Christo & conferens ipsam potestatem alteri. Et de isto modo immediationis loquentes hic dicimus quod solus Petrus immediate a Christo potestatem iurisditionis accepit: cui soli dictum est. Patece oues meas, & tibi dabo clauis regni cælorum. Omnes uero alii apostoli a Christo mediante Petro potestatem susceperunt dicente beatissimo Leone Papa ut supra inductum est, quod Christus si quid aliis ecclesiæ principibus uoluit cum Petro esse commune: nunquam nisi per ipsum dedit quicquid aliis non negauit. His habitis dicendum est ad rationes in oppositum. Ad primam respondetur dupliciter. Primo negando consequentiam, ista enim consequentia non est bona. Apostoli & discipuli habuerunt potestatem iurisditionis a Christo immediate: ergo & nunc ecclesiæ prælati potestatem iurisditionis habent immediate a Christo. Quod duobus exemplis facimus manifestum. Primum est de constitutione mundi, manifestum est quod licet in principio mundi prima indiuidua specierum sint immediate facta a Deo, tamen de nouo non sunt immediate a Deo quantum ad ordinem suppositorum agentium: immo sunt mediante uirtute cœlesti, & mediantibus aliis causis secundis. unde Arist. 2. phisicorum ait, quod sol & homo generant hominem, sicut ergo non ualet ista consequentia. In institutione mundi cœli, & elementa ac aliæ principales partes mundi fuerunt immediate a Deo facta: ergo etiam in propagatione rerum institutarum omnia quæ sunt, sunt immediate a Deo. ita etiam ista consequentia non est bona. Christus in prima constitutione & fundatione ecclesiæ immediate constituit apostolos episcopos & curatos quantum ad potestatem iurisditionis. ergo similiter in progressu ecclesiæ fundatæ alii quæ sequuntur post institutos a Christo sunt immediate a Christo instituti. Hoc etiam similiter patet in secundo

Ad primū
primæ
uic indu-
ctum su-
pra c. 57.

do exemplo quod consideratur in regimine ordinis politici. licet enim Christus princeps, & pastor principalis ecclesiæ dū præsens esset in regno militantis ecclesiæ secundum conuersationem humanam institueret per se apostolos, & discipulos in diuersis iurisdictionibus: non sequitur propter hoc quod ipso absente secundum conuersationem humanam alii qui in regno ecclesiæ succedunt primis per eum instituti sint ab ipso immediate instituti. poterunt enim esse instituti a suo uicario generali cui totius regni sui curam & regimen committit, sicut contingit in politis secularibus, & etiam spiritualibus, quod cum principalis dominus longo tempore disponit absente se, committit suo generali uicario ut si interim uacare contingat officia aut loca aliqua provideat de idoneis ministris. Quod ita credendum est factum esse cum Christus alta cœlorum peteret ab ecclesia militante præsentiam suam corporalem uisibilemque subtraheretur beato Petro tanquam eius generali uicario curam & regimen totius ecclesiæ suæ plenissime commendaret. Vnde in huiusmodi figura legitur i. Esdræ. 7. Artaxaxes rex regum Esdræ &c. uicario suo generali dat potestatem constituendi omnes iudices in prouincia suæ uicariæ dicens. Tu autem Esdra &c. constitue præfides qui iudicent omni populo. Quod maxime hic ita factum esse creditur, quoniam hoc & ad firmiter unitatem ecclesiæ conseruandam & ad obedientiam pleniorum inferiorum prælatorum ad suam generalem uicarium plurimum conferret. Et ita patet quod consequentia illa aduersariorum nulla sit. Et ad probationem cum dicitur quod episcopi succedunt apostolis, & presbyteri 72. discipulis. ergo &c. respondetur quod consequentia ista non est necessaria. Ille succedit illi in aliqua iurisdictionis potestate: ergo habet eam immediate ab eo a quo prædecessor habuit, clarissimum enim est quod multi prælati succedunt aliis in similitudine officii aut potestatis, & non in modo accipiendi, sicut patet exemplariter de duobus episcopis eiusdem loci sibi succedentibus: quod licet habeant similem potestatem episcopalem non oportet quod illam habeant eodem modo, quia unus potest habere eam per institutionem papæ, alius per electionem. Et simile exemplum est de curato qui potest poni a papa immediate uel per confirmationem episcopi. Et ita dato quod apostoli receperit a Christo immediate potestatem, non sequitur propter hoc quod episcopi, & curati eodem modo, scilicet immediate suscipiunt a Christo potestatem, Quod etiam manifeste uidetur patere ex gl. August. & Cassiodori super illud psal. 44. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, ubi dicit. Post prophetas apostoli, & pro apostolis episcopi & alii quos ecclesia genuit, & in sede patrum constituit, hæc glo. Ecce quod manifeste facit quod ecclesia episcopos genuit & in sede patrum constituit. ergo per consequens illis ecclesia immediate potestatem contulit, & per consequens non habuerunt illam immediate a Christo, non ergo ualet ista consequentia. Episcopi succedunt apostolis in similitudine officii aut potestatis, ergo in modo recipiendi, ita quod immediate habeant illam a Christo sicut apostoli. Quod uero consequenter dicitur ad probationem cum inducitur similitudo de papa quod ipse dicatur ideo immediate accipere potestatem a Christo quod succedit Petro qui a Christo habuit immediate: respondetur quod non est simile de papa qui est uniuersalis uicarius Christi in tota uniuersali ecclesia & de aliis prælatis qui sunt particulares uicarii, quoniam uicarii particulares constitui possunt ab alio quâ

Ad proba-
tionem a
simili.

a principali domino, quoniam possunt institui a generali uicario: non sic autem de generali uicario, quoniam pro amplitudine, & uniuersalitate potestatis, & auctoritatis sue non potest nisi a principali domino immediate constitui, & ideo non est simile. Verum de hoc plenius dicemus in c. sequenti, & uidebitur plane quod rationes aduersariorum sunt parui pretii. Et hæc sint dicta quo ad primam rationem. Secundo respondetur ad præfatam obiectionem negando antedictas siue assumptas, ualeat quod apostoli, & discipuli receperint a Christo immediate potestatem iurisdictionis quam habuerunt, quoniam hoc non uidetur bene probabile iuxta auctoritates, & decreta sanctorum patrum ac rationes supra inductas per diuersa capitula. Quare respondendum est ad auctoritates, & rationes inductas ad probandum antedictum. Ad primam quæ inducitur Math. 18. Quodcumque alligaueritis super terram &c. respondetur quod auctoritas nihil facit pro aduersariis, quoniam per illa uerba non est tunc data actu aliqua potestas iurisdictionis apostolis, bene tamen promissa uel insinuata dari in futurum eis, & successoribus eorum. non enim uidetur quod ante passionem suam Christus alicui apostolorum dederit aliquam potestatem iurisdictionis. Quod ex multis colligi uidetur. Tum ex eo quod illo tempore conuenit alicui habere potestatem iurisdictionis pro quo competit exercere actum iurisdictionis in foro conscientie uel contentioso, sed ex dictis euangeliorum non apparet quod aliquis apostolorum exercuisset aliquem actum iurisdictionis ante passionem Christi, maxime cum illo tempore non dum facti essent sacerdotes, ergo &c. Tum secundo: quia Christus ante passionem per se regebat ecclesiam suam non per officiales, aut uicarios, ergo non uidetur quod tunc aliquis apostolorum habuerit potestatem iurisdictionis alicuius, maxime cum nulli apostolorum Christus assignasset subditos aliquos in quos iurisdictionem sibi datam exequi ualissent. Tum tertio quia si data dicatur potestas iurisdictionis apostolis a Christo actu regente ecclesiam aut plena, & illimitata super omnes fideles sicut ipse Christus habebat, aut data est eis potestas limitata super aliquos, & super aliquos non: sed nullum horum uidetur dicendum, non primum paret, non secundum: quia non est fingere limitationem talem: ergo &c. Tum quarto, quia si tunc data fuisset apostolis potestas iurisdictionis tunc uideretur quod omnes alii apostoli æqualem potestatem iurisdictionis recepissent cum Petro, quod non est dicendum, quia solus ille uocatus est in plenitudinem potestatis, qui etiam ipsorum apostolorum princeps erat a Christo ordinatus. Dicendum ergo uidetur quod per illa uerba dicta apostolis ante passionem, scilicet. Quodcumque alligaueritis &c. nulla auctoritas iurisdictionis data sit apostolis sed solum promissa, & insinuata dari in futurum sicut prædiximus sicut nec Petro per uerba illa. Math. 16. Tibi dabo clauas regni cælorum & quodcumque solueris &c. Et ad uerba Hieronymi, dicentis in glossa, quod potestatem tribuit apostolis, dicimus quod ly tribuit exponendum est, id est tribui promissum: quoniam enim Dei promissio certissima est. ideo Hieronymus de potestate promissa loquens more scripturæ loquitur ac si iam data fuisset. Ad secundam auctoritatem quæ habetur Ioan. 20. Quorum remisistis &c. respondetur quod ista auctoritas non loquitur de aliqua auctoritate iurisdictionis, sed tantum de potestate ordinis. Vnde sanctus Thomas, respondens ad hanc auctoritatem in 4. dist. 19. dicit sic. Ad absolutionem peccatorum requiritur duplex potestas, scilicet ordinis,

Ad primam ab auctoritate.

Ad secundum

& potestas iurisdictionis, prima quidem potestas est æqualiter in omnibus sacerdotibus non autem secunda, & ideo ubi Ioan. 20. Christus dedit apostolis communiter potestatem dimittendi peccata, intelligitur de potestate quæ consequitur ordinem. unde & sacerdotibus quando ordinantur illa uerba dicuntur, hæc sanctus Thomas. Hæc autem potestas quæ consequitur ordinem est ille principatus superni iudicii, de quo dicit Gregorius, quia apostoli tunc a Christo susceperunt. Cum autem arguitur ex aduerso quod non possit intelligi de potestate ordinis: quia illam habuerunt in coena domini cum facti sunt sacerdotes. Respondemus cum eodem sancto Thoma, in 4. dist. 23. sicut superius lib. 1. ca. 92. notauimus, quod dominus dedit discipulis suis sacerdotalem potestatem quantum ad principalem actum ante passionem quando dixit. Accipite, & manducate. unde subiungit. Hoc facite in meam commemorationem: sed post resurrectionem dedit eis potestatem sacerdotalem quantum ad actum secundarium qui est ligare, & soluere. Et ita patet quod per illam auctoritatem non probatur intentum aduersariorum. Præter ea quod prædicta auctoritas non faciat ad aduersariorum propositum: sed magis confirmet propositum nostrum: patet ex ordine temporis quo Christus uerba illa dixit apostolis, quoniam ut inquit sanctus Thomas in 4. dist. 22. Quamuis omnibus apostolis data sit communiter potestas ligandi, & soluendi: tamen ut in hac potestate ordo aliquis significaretur, primo soli Petro data est ut ostendatur quod ab eo in alios debeat descendere, propter quod ei singulariter dixit Christus, confirma fratres tuos & pasce oues meas. i. loco mei (ut dicit Chrysostomus) præpositus, & caput esto fratrum tuorum ut ipsi te in loco mei assumentes ubique terrarum te in throno tuo sedentem prædicent, & confirment. Ad tertiam auctoritatem quæ ponitur Math. 16. Tibi dabo clauas &c. Super qua dicit Leo papa: quod transiuerit in alios apostolos ius illius potestatis, respondetur quod beatus Leo papa uerum dicit: nec dubium est aliquid an apostoli habuerint potestatem ligandi, & soluendi, sed an habuerint immediate a Christo uel non: loquendo de immediatione suppositorum agentium. Dicimus ergo quod ius potestatis transiuit, & commeuit in alios apostolos, & principes ecclesie sed per Petrum. Nam ut idem Leo inquit in 3. sermone ordinationis sue. Quicquid ceteris cum Petro uoluit esse commune non nisi per Petrum dedit quicquid aliis non negauit. Et hoc sonat uerbum transiuit qui de extremo ad extremum non fit nisi per medium: & quod ita etiam ueniat intelligendum non modo patet ex supradictis, sed ex eo quod dicitur in fine eiusdem auctoritatis ubi sic dicitur: quod Petro hoc singulariter creditur, scilicet aliis dispensandum, secundum illud 1. Cor. 9. Dispensatio mihi credita est: fuit enim Petrus dispensator ille fidelis quæ constituit dominus super familiam suam. gl. 1. ecclesiam. Luc. 22. Eodem modo respondetur ad auctoritatem Rabani in gl. Dicimus enim quod potestas data Petro sit data aliis apostolis: nihilominus soli & stellis sed differenter, quia soli immediate, & in plenitudine: stellis uero per medium solis, & in minori quantitate. Sic Christus dedit Petro immediate, & in plenitudine: aliis uero mediante Petro uicario suo generali, & gubernatore totius orbis Christiani, & in quantitate siue mensura per Petrum limitanda secundum partem sollicitudinis ad quam essent euocandi. Ad quartam auctoritatem quæ habetur Luc. 6. respondetur negando consequentiam, quoniam ex illa auctoritate nec ex dicto

Ad tertiam

Ad quartam

SVMMAE DE ECCLESIA

Ambrosii habetur q̄ Christus tunc cōtulerit potestatem aliquam iurisd̄ ictio- nis apostolis aut discipulis, sed bene potestate pr̄dicandi. Huiusmodi au- tem potestas pr̄dicandi distincta est a potestate iurisdictionis, quemadmodū multae aliae potestates quae in euangelis leguntur datae apostolis, sicut est po- testas miracula faciendi, sicut est potestas baptizandi, sicut est potestas fac- toralis siue conficiendi, sicut est potestas temporalia pro spiritalibus metendi, sicut est potestas ligandi, & soluendi in foro cōscientiae. Vnde ex collatione talū potestatum facta apostolis aut discipulis nō arguitur q̄ data fuerit eis potestas iurisdictionis aliqua tunc a Christo. Ad quintam & sextam au- ctōritates per idem patet responsio. Quod uero dicebatur quod missio sit collatio potestatis iurisdictionis falsum est, licet enim sit collatio potesta- tis pr̄dicandi non tamen potestatis alicuius iurisdictionis. Quocirca ex hoc quod Christus immediate miserit apostolos, & discipulos ad pr̄dicandū non habetur quod Christus immediate dederit eis aliquam potestatem iurisdictionis. Ad septimam auctoritatem quae est Anacleri respondetur iuxta glo. decreti quod loquitur de potestate ordinis siue consecrationis nō autem de potestate iurisdictionis de qua est praesens sermo. & ideo textus ille non fauet in aliquo aduersariis. Ad octauam auctoritatem quae est Cypriani in cap. Loquitur 24. quæst. prima, facilis est responsio per gloss. eiusdem cap. quae ait, quod paritas illa accipienda sit in ordine, & digni- tate consecrationis non in administrationis plenitudine. in hoc enim Pe- trus superior fuit & maior utpote apostolorum princeps. ait enim beatus Clemens & habetur in ca. In illis distinct. 80. quod inter apostolos non fuit par institutio sed unus praefuit omnibus. Et ita uidetur quod textus ille non de potestate iurisdictionis loquitur sed de potestate ordinis, & ita non est ad propositum. Ad nonam in qua obiicitur de electione Mathiae, re- spondetur negando assumptum, & ad probationem dicimus quod non suffi- cienter probat negatum, quoniam licet dicatur quod a Christo immediate fuerit electus ad dignitatem apostolatus & ascriptus sacro numero duo- denario apostolorum, non habetur ex hoc quod fuerit aut episcopus im- mediate a Christo consecratus aut donatus aliqua iurisdictionis auctorita- te. ista enim non habent adinuicem connexionem essentialē sicut mani- festum est. multo enim tempore apostoli fuerunt apostoli, & non episcopi nec aliquam habentes potestatem iurisdictionis, plures etiam in primitiua ecclesia fuerunt episcopi qui non fuerunt apostoli. Ad decimam obie- ctionem de Paulo respondetur multipliciter. Primo quod argumentum hoc non uidetur facere ad propositum, quoniam cum dictum est quod omnes praelati ecclesiae a Romano pontifice suscipiunt immediate potestatem iurisdictionis, additum est regulariter non uoluimus denegare quin aliqui potuissent recipere a Christo immediate. Licet enim lege communi nullus mundetur ab originali sine baptismo, secundum illud Ioan. 3. Nisi quis re- natus fuerit ex aqua, & spiritu sancto non potest intrare in regnum Dei: quod nullus ingreditur nisi mundus, quia nihil inquinatum currit in illam gloriam. Nihilominus Deus qui nullis restringitur legibus qui nec sa- cramentis suam ligauit potestatem potest quemcunque mundare sine bap- tismo aut aliquo sacramento per sanctificationis munus in utero uel alio modo sicut sibi placet. Ita in proposito dicimus quod Deus Petrum instituens pastorem principem ac caput ecclesiae, uoluit de communi lege

Ad quin-
tam &
sextam

Ad septi-
mam

Ad octa-
uam

ad nonā

Ad deci-
nam

LIBER SECVNDVS.

181

lege ad unitatem ecclesiae seruandam, ut ab ipso sito uniuersali Vica- rio, & consequenter a suis successoribus omnes alii inferiores praelati, & rectores ecclesiae uniuersam iurisdictionis potestatem ac regimini aucto- ritatem susciperent & recognoscerent nihilominus Paulo aut alteri aposto- lorum siue etiam non apostolo sicut sibi placet dare potest, & ponit illam potestatem & etiam maiorem quam alii susceperunt mediante Petro. Sicut ergo non ualet ista consequentia. A. est mundatus ab originali peccato a Christo immediate sine baptismo. ergo & alii, ita nec illa. Secundo respon- detur quod inducta de Paulo non procedunt: quoniam in illis non fit men- tio de potestate iurisdictionis: sed de auctoritate pr̄dicacionis siue euange- lizandi uerbum Dei, & ad hoc ipse immediate electus est a Christo secun- dum illud Act. 9. Vas electionis est mihi iste, &c. Vnde gl. secundum illud 2. Cor. 10. quod inducitur ex aduerso. De potestate nostra quae dedit dominus dicit gl. De potestate apostolatus quam dominus dedit nobis non illis. Ter- tio respondetur quod licet in principio apostolatus Paulus a Christo imme- diate auctoritatem pr̄dicacionis habuerit, nihilominus tamen post etiam a Petro recepit quando auctoritate Petri Paulus & barnabas per inspiratio- nem spiritus sancti missi sunt ad pr̄dicandum Act. 13. sicut tangit gl. decre- ti c. quis nesciat dist. 11.

Cap. LXII. In quo respondetur ad secunda
obiecta aduersariorum s̄ per rationes.

RESPONSIONE data ad obiecta aduersariorum sumpta ex or- dine apostolorum ad Petrum, iam restat respondendum aliis ratio- nibus illorum. Et ad primam sumptam ex auctoritate beati Ber- nar. respondetur quod beatus Bernar. dicens non solum papalem, sed etiam alias potestates ecclesiae esse a Christo, uerum dicit & oppositum asserere est erroneum: quoniam ut Apostolus ait ad Rom. 13. omnis potestas a deo est, sed hoc non obuiat proposito nostro: quoniam non dicimus quod pote- stas iurisdictionis praelatorum ecclesiae non sit a Christo, absit hoc ab ore Christiano: sed quod non sit immediate a Christo immediate supposito rum agentum, sed sit hoc modo a Roma. pon. qui in regimine ecclesiae & im- mediate dispositione eius uices gerit Iesu Christi sicut eius generalis Vica- rius, non dicit autem Bernar. quod omnes potestates aliae praelatorum sint immediate a Christo. unde non est ad propositum. Ad secundam ratio- nem quae fecit Henricus de gandauo quod episcopi sunt sponsi ecclesiae &c. respondetur. Primo quod ut inquit sanctus Thom. in tractatu contra impu- gnantes religionem, & nos in superioribus tetigimus in cap. 27. sponsus ec- clesiae proprie est Christus, de quo dicitur Ioan. 3. Qui habet sponsam spon- sus est. ipse enim de ecclesia suo nomini filios generat. Alii autem qui spō si dicuntur sunt ministri sponsi exterius cooperantes ad generationem spi- ritualium filiorum, quos tamen non sibi sed Christo generant. Qui quidem mi- nistri in tantum sponsi dicuntur in quantum uicem ueri sponsi obtinent, & ideo papa qui uicem sponsi obtinet in tota ecclesia uniuersalis sponsus ec- clesiae dicitur episcopus autem suae dioecesis. Secundo respondetur negan- do istam consequentiam. Episcopi in hoc gerunt uicem Christi: ergo per potestatem quam immediate receperint a Christo. Ista consequentia non

Ad primū
secundae
uicē positi
supra ca.
58.

Ad secun-
dum

Ad tertium

ualet, quia uicem Christi gerunt per potestatem quam immediate receperunt a Romano pontifice qui immediate uocat eos in partem sollicitudinis suae. Ad tertiam de beato Iacobo qui dixit. Ego iudico, &c. dicunt quidam sicut Henricus de gandauo ubi supra in responsione cuiusdam argumenti, quod licet Petrus potuisset ferre sententiam nihilominus quia congruum fuit & decens ut quilibet superior permittat gaudere inferiori sua potestate ordinaria ubi eam habet exercere. & ideo Petrus permisit Iacobo in sententia illa ferenda uti iure suo: sicut papa cum est in ciuitate aliqua non aufert propter hoc officialem: nec curiam episcopo illius ciuitatis: sed de his quae ibi emergunt ei iudicium dicitur. Sed ista responsio non uidetur nobis rationalis: quoniam hic est specialis causa propter quam hoc non debuit Petrus permittere: licet enim communiter fiat & decenter sicut dictum est in particularibus negotiis ad tribunal episcopi deductis, non tamen decenter & conuenienter hoc fit cum fidei uniuersalis est quaestio uentilanda & declaranda non ad tribunal episcopi. deducitur sed ad tribunal papae siue concilii uniuersalis ubi papa uniuersaliter praesideat, sicut de ista quaestione legalium super qua uenit Paulus, & Barnabas ad Petrum & ad alios apostolos & presbyteros qui erant Hierusalem, ut dicitur Act. 15. quoniam tunc non ad loci episcopum, sed ad papam ad quem maiores causae pertinent & qui in omni loco est ordinarius cum approbatione patrum concilii pertinet praefatae quaestioni diffinitio & ita factum est hic: quoniam non Iacobus sed Petrus tanquam omnium princeps diffiniuit. Vnde beatus Hieronymus in epistola 22. ad Augustum. Petrum principem dicit huiusmodi decreti id est institutorem. beatus uero Iacobus non diffiniens, sed diffinitionem factam per Petrum promulgans siue pronuncians, quia specialis illius loci erat episcopus ait. Ego iudico. Vnde magister Nicolaus de lyra super hunc locum Act. 15. ita dicit. Licet Petrus esset principalis inter apostolos tamen contulit Iacobo in sua dioecesi, ut determinationem dubij proferret. Nota quod non dicit diffinire aut determinare: sed determinationem s. iam factam per Petrum proferret coram concilio. Ad quartam cum dicitur. Quod competit sacerdotibus, &c. respondetur negando minorem, & ad probationem respondetur quod licet posse ligare & soluere ad exeundum in actum necessario requirat potestatem iurisdictionis: nihilominus tamen secundum se ad potestatem ordinis pertinet. Ad quintam cum dicitur. Quod nobilior & firmior &c. respondetur dupliciter. Primo quod non facit ad propositum: quoniam nos concedimus quod in omnibus gubernantibus siue regimen habentibus in ecclesie principatu iurisdictionis potestas sit a Christo: licet in aliquibus inferioribus mediantibus superioribus suis usque ad primam sedis pontificem a quo uelut omnium capite omnibus inferioribus profluit iuxta sententiam sanctissimi Leonis papae in c. ita dominus dist. 19. quemadmodum in Hierarchia coelesti a qua exemplata est ecclesiastica, licet lumen reuelationis in quemcumque angelum descendat, a Deo patre luminis descendat: nihilominus lex diuinitatis ita habet ut inferiores per medios & medii per superiores illud recipiant. Secundo respondetur quod si aduersarii ita dicere uellent quod nobilior sit principatus cuius potestas iurisdictionis in singulis gubernantibus deriuatur immediate immediatione suppositorum a Deo, quam sit mediantem aliquo alio. Dicimus quod uidetur nobis hoc esse falsum: quoniam

non

non facere magis uidetur ad nobilitatem principatus quam rectoris eiusdem habeant immediate immediatione suppositorum agentium potestate a Deo quam si mediate: dum tamen habeant immediate immediatione uirtutis. unde non uidetur quod nobilior esset principatus uniuersi in quo praesideret Deus si ipse immediate ageret omnia nullo interueniente ordine causarum secundarum quam nunc sit, nec sacer principatus Hierarchiae coelestis. uidetur quod esset nobilior si lumen reuelationis quod a superioribus per medios descendit in infimos immediate a Deo in singulos descenderet, immo uidetur e contra, quia per hunc modum Deus magis nobilitat angelos superiores & medios quos non tantum lumine suo replet, sed etiam participatione potestatis suae cooperatores efficit, dum ipsi a Deo illuminati alios illuminant & illustrant. Vnde beatus Dionysius in fine 3. cap. coelestis Hierarchiae de hoc ita dicit. Vnusquisque Hierarchiae dispositionis ordo secundum propriam Analogiam reducitur ad diuinam cooperationem illa perficiens gratia & a Deo data uirtute quae diuinitati, & naturaliter & supernaturaliter insunt & ab ea superessentialiter in inferiores actu sunt ad possibilem Deum diligentium animorum imitationem. Sensus est ut dicit Albertus magnus in secunda parte, quod illuminati a Deo reducuntur ad Dei cooperationem in hoc quod sicut sunt illuminati a Deo ita alios illuminant & perficiunt per gratiam & uirtutem datam eis a Deo. Item beatus Thom. in 1. parte. q. 103. arg. 6. hoc probat sic. Cum per gubernationem res quae gubernantur sint ad perfectionem deducendae, tanto erit melior gubernatio quanto maior perfectio a gubernante rebus gubernatis communicatur: maior autem perfectio est quod aliquid in se sit bonum & etiam sit alius causa bonitatis quam si esset solum modo in se bonum. & ideo Deus sic gubernat res, ut quasdam aliarum in gubernando causas instituat in quibus etiam est ordo deriuationis potestatis superiorum ad inferiores: quoniam ut dicit sanctus Thom. ibidem ex ordine ministrorum potestas regia praeclearior redditur. Ad sextam rationem quae sumitur ex Dionysio. respondetur quod parum facit ad propositum aduersariorum aut nihil. Concedimus enim in primis quod ordo episcoporum sit primus atque sublimissimus scilicet ordinis dignitate, in qua omnes episcopi sunt aequales: neque in ea papa alios episcopos excellit. hoc autem dicimus non facere ad propositum, quia nos impraesentiarum non loquimur de potestate ordinis, sed iurisdictionis in qua dicere quemlibet episcopum esse summum & sublimissimum esset haereticum, quia licet quilibet episcopus posset dici summus sacerdos, ut in c. uidentes 12. q. 1. & 2. q. 7. accusatio. unus solus tamen est summus pontifex s. Rom. episcopus. Quod autem consequenter dicitur in Christo Iesu omnem Hierarchiam consummatam, conceditur ut tandem in Iesum utpote in ultimam consummatorem & perfectorem omnium omnis Hierarchia perficitur & consummatur, ordine tamen quodam quod infima Hierarchia per mediam & media per supremam reducatur in Iesum consummatorem omnium, quae reductio intellegendi est non quod ad dinum essentiae uisionem quam oes angeli habent sine medio aliquo: sed quod ad reuelationem mysteriorum gratiae. quod uero ulterius dicitur quod hoc non esset nisi omnis potestas in ecclesiastica Hierarchia esset immediate a Christo & non a Petro. respondetur quod hoc est falsum de parte iurisdictionis loquendo sicut patet ex dictis & facilliter potest exemplariter ostendi in Hierarchia coelesti. Ad septimam rationem quae sumitur ex illo

Ad sextum

Ad quartum

Ad quintum

Ad septimum

SVMME DE ECCLESIA

Act. 10. Attendite, &c. respondetur quod maior illius rationis est uera de eo a quo sicut inſtituente immediate ſunt in eccleſia poſiti reſtores, ſic autem non omnes reſtores eccleſiarum ſunt poſiti a ſpirituſancto. Et ad auctoritatem quæ inducta eſt reſpondetur, quod poſitio illa qua ſpirituſanctus dicitur poſuiſſe miniſtros illos ad regendum eccleſiam Dei, intelligenda eſt nõ per modum immediate inſtitutionis ſive immediate collationis poteſtatis iuriſdictionis, ſed per modum inſpirationis, quemadmodum qui canonice in ſtitutione poſiti ſunt in eccleſia prælati ſive reſtores a Deo ſive a ſpirituſancto dicuntur uocati ad regimen eccleſiæ ſuæ, licet tamen non ſint immediate a Deo inſtituti, ſed mediante ſuperiori prælato. unde gl. ſuper illud apoſtoli ad Heb. 5. Ne quis ſibi honorem aſſumat, ſed qui uocatur a Deo, dicit. Qui recte eligitur a Deo uocatur. Ad octauam rationem in qua dicitur quod epiſcopi ſunt Vicarii Chriſti reſpondetur. Primo negando maiorem uniuerſaliter illius argumentationis dicentes, ſolum habere ueritatem de Vicario generali a principe conſtituto non autem de particularibus & ſecundum quid Vicariis qui a generali Vicario conſtitui poſſunt ſicut eſt manifeſtum. unde & epiſcopi dicuntur Vicarii apoſtolorum cum eorum uices gerant in eccleſia, ut in c. quorum uices diſt. 68. & nihilominus uolunt aduerſarii concedere quod ipſi receperint poteſtatem immediate ab apoſtolis, illa ergo maior propoſitio non eſt uniuerſaliter uera. unde bene ſtat quod tales particulares Vicarii a Vicario generali immediate conſtituantur & nihilominus aliquo modo dicantur domini principalis Vicarii in quantum miniſterialiter ſibi cooperantur diſpenſando ſacramenta fidelibus ſicut patet de ſacerdote curato qui licet ſit inſtitutus immediate a papa ſive ab epiſcopo paſtor, uel conſeſſor unius populi nihilominus dicitur Vicarius Chriſti de poen. diſt. 4. §. inter hæc. Secundo reſpondetur quod falſum eſt, quod epiſcopi non ſunt Vicarii papæ. nam eccleſia Ro. ut habetur in c. decreto, & in c. ſequenti 2. q. 6. dicitur impartiri & largiri alius eccleſiis uices ſuas. Item curatis quibuſdam in ſua ordinatione dicit epiſcopus. Quanto fragiliores ſumus tanto amplius neceſſariis auxiliis indigemus. Illius ergo uices gerunt ad cuius auxilium aſſumuntur. Nec obſtat quod ſunt ordinarii, quia etiam legatus a latere eſt ordinarius & tamen eſt papæ Vicarius. Ad nonam rationem reſpondebitur infra ca. 64. in ſolutione quæ dabitur ad ſecundam rationem. Ad decimam autem facilis eſt reſponſio, quia electio epiſcopi quæ ſit a populo non ſit auctoritate populi ſed papæ, quod patet quia nulla eſſet populi electio niſi per papam confirmeretur. Et cum inſtitatur quod in terdum per archiepiſcopum confirmatur. Non obſtat, quia hoc quoque ſit de auctoritate ſummi pontificis, qui & ipſum archiepiſcopum confirma re habet. Vnde ab ipſo omnis alia poteſtas dependet. Ad undecimam rationem cum dicitur quod papa ſit caput miniſteriale, &c. reſpondetur concedendo antecedens & negando conſequentiam. Pro quo notandum quod ſicut ſuperius in ca. 22. commemorauimus, iuxta ſanctum Thomam caput in alia membra dupliciter inſluit. Vno modo quodam inſinſeco influxu prout uirtus motiua, & ſenſitiua a capite deriuatur in cetera membra. Alio modo ſecundum exteriorem quandam gubernationem prout ſcilicet ſecundum uſum, & alios ſenſus qui in capite radicanur diriguntur homo in exterioribus actibus. Interior autem influxus non eſt ab aliquo niſi a ſolo Chriſto cuius humanitas ex hoc quod eſt diuinitati coniuncta habet uirtutem

Ad octauum

Ad nonum
Ad decimum

Ad undecimum

LIBER SECVNDVS.

183

tutem iuſtificandi, & per conſequentes papa & alii miniſtri eccleſiæ quantum ad hunc influxum non uidetur habere miniſterium niſi quantum ad diſpoſitionem ſubiecti per diſpenſationem ſacramentorum. Sed ſecundus influxus in membra eccleſiæ quantum ſcilicet ad exteriorem gubernationem poteſtatis illi compeere, & ſecundum hoc papa dicitur caput eccleſiæ in quantum eſt gubernator & rector eccleſiæ dicente domino beato Petro cuius Romanus pontifex ſucceſſor eſt. Paſce oues meas. Ioan. ult. Et ſecundum hunc influxum exteriorem influentia papæ reſpectu eccleſiæ attenditur etiã quantum ad collationem poteſtatis in eos quos uocat in partem ſolicitudinis ſuæ, quemadmodum in regimine regni uidemus quod a rege qui caput regni dicitur, ſecundum illud Oſæ 6. Optimates capita populorum, omnis poteſtas regiminis & gubernationis inferiorum miniſtrorum deriuatur. Quod uero inducitur quod inſtrumentum non attingit ad principalem effectum, ſed diſponit materiam, non eſt ad propoſitum: quoniam poteſtas regiminis non eſt principalis effectus quem Chriſtus principalis agens intendit inducere in animabus fidelium, ut omnibus notum eſt, ſed ſit quaſi inſtrumentum quo mediante populus per eccleſiæ miniſtros gubernatur & diſponitur ad ſuſceptionem huius diuinæ gratiæ & gloriæ in futuro. Ad ultimam rationem in qua arguitur quod apoſtoli fuerunt fundamenta eccleſiæ ſicut Petrus. reſpondetur negandum aſſumptum, ſi intelligatur quod alii apoſtoli fuerunt fundamenta eccleſiæ ſicut Petrus. in omni ratione ſive modo quo Petrus: quoniam hoc eſt falſum. quoniam ſicut ſuperius in ca. 17. explicauimus: beatus Petrus non ſolum dictus eſt fundamentum eccleſiæ ratione illa communi qua ceteri apoſtoli, uidelicet quia in fide & Chriſti doctrina eccleſiam fundauerunt: ſed ſpeciali quadam ratione ſcilicet ratione principatus & auctoritatis ſummæ ſibi data. principatus enim eius qualiſis baſis quædam eſt totius eccleſiæ. unde ſibi ſoli dictum eſt Math. 16. Tu es Petrus & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiam meam. Et ideo licet commune fuerit apoſtolis quod immediate per fidem adhererent Chriſto ſuſcipientes ab eo illuſtrationem doctrinæ ſive fidei: nihilominus hoc proprium fuit Petro adherere Chriſto per inuicem diſtinctam ſuſceptionem poteſtatis & auctoritatis iuriſdictionis ab eo, alii uero mediante Petro receperunt a Chriſto. Et ideo hoc modo ſuper alios apoſtolos non dicitur fundata eccleſia, quia tota poteſtas eccleſiæ fuit Petro collata, nec habet eccleſia aliam poteſtatem iuriſdictionis niſi quam Deus Petro conceſſit. Et ideo dicit Augu. in c. quodcunq; 24. q. 1. quod in Petro eccleſia clauas accepit.

Ad duodecimum

Cap. LXIII. In quo reſpondetur obiectis quæ inducta ſunt pro curatis ſupra cap. 59.

IAM reliquum eſt reſpondere obiectionibus. quibus aduerſarii niſi ſint oſtendere in ſpeciali quod curati non a papa nec ab epiſcopis ſuæ iuriſdictionis poteſtatem accipiant, ſed immediate a Chriſto. Vbi tamen admirandum uenit quod præfati aduerſarii noluerunt curatos non ſolum eximere a dependentia poteſtatis a papa & epiſcopis: ſed etiam equiparare eos epiſcopis in iure quod in parochia habent cum tamen ipſi non ſint proprie prælati, ſed adiutores epiſcoporum quibus principaliter immo totaliter cura plebis commiſſa eſt. unde in eorum ordinatione dicunt epiſcopi.

Quanto fragilliores sumus tanto magis his adiutoris indigemus. unde eos apostolus 1. Cor. 12. cum dicit. Alii sunt gubernantes alii opitulantes. per opitulantes secundum glo. intelligit qui maioribus opem feret, cuiusmodi sunt archidiaconi & curati. Propter quod dicit sanctus Thom. in li. de perfectione uitae spiritualis, quod si quis recte consideret hoc modo in regimine ecclesiae comparantur archidiaconi, & plebani ad episcopum sicut in regno temporali praepositi & balui ad regem. Quod etiam ex hoc uidetur, quia cum plebs principaliter episcopo committatur isti non possunt aliquid nisi quantum eis ab episcopis committitur. unde in c. quaecunque 10. q. 1. ex concilio Antiocheno sic habetur. Quaecunque res ecclesiasticae sunt conuenit cum omni diligentia gubernari & dispensari cum iudicio & potestate episcopi cui totius plebis animae uidentur esse commissa, & in c. cunctis 16. q. 1. Clemens papa ita dicit. Cunctis uero fidelibus & summo opere omnibus presbyteris & diaconibus, & reliquis clericis attendendum est. ut nihil absque proprio episcopi licentia agant, non utique missas sine eius iussu quisquam presbyterorum in sua parochia agat non baptizet nec quicquam absque eius permisso faciat. haec ibi. Plane si presbyteri curari haberent potestatem immediate a Christo & non a papa aut episcopis suis, non possent ligari ab aliquo inferiori, ut sine licentia speciali uel saltem generali episcoporum non possint agere ea quae competunt eis iure diuino. Respondendum est ergo ad rationes eorum quibus, ut aperius & plenius respondeatur resoluemus omnem argumentationis illorum processum ad 20. puncta. Dicunt autem in primo quod scriptura sancta dicit statum curatorum institutum esse immediate a Christo & etiam ipsos curatos, hoc uidetur esse falsum, ut dicit dominus Petrus de palude, quia Christus per se non fecit nisi unum curatum scilicet Petrum, quando ei dixit soli. Pascue oues meas, & prius ei promiserat dicens. Tibi dabo clauas regni caelorum. Math. 16. & confirmat fratres tuos. Luc. 22. & si peccauerit in te frater tuus corripe &c. Math. 18. quae omnia pertinent ad curatum & soli Petro data sunt. unde sibi soli legitur cura animarum Christus commississe, sed quia impossibile erat quod per se solum perfecte totius gregis curam ageret, ideo per consequens commisit illi facere alios curatos quotquot ipse pro adiutorio suo & populi salute opus esse cognosceret, nec Christus per se instituit nisi unam solam curam totius ecclesiae suae. non enim diuisit pastores suos dicens Petro. Pascue oues circumcisionis, & Paulo. Pascue oues gentium &c. sed unam curam totius ouilis instituit quam Petro commisit ut fiat unum ouile & unus pastor; sed Petrus postmodum per se & per alios diuisit prouincias & dioceses & parochias, ut ex ca. In illis dist. 80. colligitur. unde status curatorum ut distinguitur a statu episcoporum & statu papae non fuit a Christo institutus immediate: cum nullas parochias aut casuum & potestatis limitationes sub episcopis distinxit nec ipsi curati sunt a Christo instituti in suis parochiis, sed solus Petrus ut dictum est. Quod consequenter secundo loco dicunt ad probationem primi quod status in quo est iurisdictio continuatur in diuersis temporibus ab illo a quo fuit institutus & conseruatus. Dicendum quod uerum est secundum intentionem instituentis & non contra eam & mediate & immediate. Quod autem dicunt tertio loco quod successor alicuius in aliqua dignitate aut officio ab illo instituitur a quo antecessor. Dicimus quod uerum est quando instituens antecessorem retinet sibi institutionem

Responso
rationis
factae c. 69
quantum
ad primum
punctum

Ad secundum
Ad tertium

successoris, & potest hoc facere, secus autem si non sibi retineret, sed alteri committeret. Unde quando papa exigit de nouo sedem cathedralem ipse primo sibi praesulem instituit, successores autem non sibi instituendos semper referuat: sed electionem illis quos facit canonicos committit & confirmationem, & per consequens institutionem Metropolitanano cui eam subiecit, sicut in baliuis & praepositis idem & unus est institutor praedecessorum, & successorum quando rex instituens sibi hoc ipsum referuat aliter non. In prioribus etiam & abbatibus communiter consuevit primus institui ab aliquo saltem immediatus quam successores sicut beatus Bernardus praefectus est in abbate clareuallis ab abbate Cistertien. dante subditos & simul utrosque mittente successores autem facti sunt per electionem, quo etiam modo utuntur omnes religiones in conuenibus nouis formandis: nihilominus tamen secundum ueritatem semper institutor primi praelati in statu est etiam institutor successorum immediate uel mediate in quantum eius uirtute fit institutio ab alio cui ipse commisit, sicut archiepiscopus cui papa submittit episcopum quem instituit ab ipso papa ius instituendi accepit. Quod autem dicunt quarto loco ad probandum id quod dixerant scilicet quod non conferretur eadem persona successor cum praedecessore nisi ab eodem institueretur, non est uerum: quoniam a quocunque instituitur, dum tamen in idem succedat quantum ad id reparatur idem, sicut patet in exemplis positis parum ante de praelatis qui nouiter in religionibus instituuntur & eorum successoribus, qui successores eadem persona reputantur cum praedecessoribus licet a diuersis sint instituti. De quo etiam exemplum ponere possumus, quod hic succedens non habenti alias haereditatem iure suo licet non instituitur a quo institutus fuerat defunctus, tamen in haereditate in qua succedit reputatur eadem persona cum defuncto & dicitur uerus successor. Quod autem dicunt quinto loco quod itatus & potestas discipulorum continuatur est in curatis sicut status & iurisdictio & potestas apostolorum in episcopis & quod succedunt curati discipulis sicut episcopi apostolis, non uidetur uerum intelligendo quod status sacerdotum curatorum praecesserit explicite in discipulis Christi ante Christi ascensionem & sit continuatus semper in sacerdotibus curatis, & hoc patet, quia discipuli pro tempore discipulatus Christi id est usque ad passionem, uel ascensionem: non fuerunt sacerdotes nec fuerunt curati, licet post penthecostem quidam ex eis fuerunt sacerdotes, quidam episcopi, & quidam diaconi, & quidam nec sacerdotes nec curati. unde non habuerunt ex quo uocati sunt discipuli statum curatorum, nec quantum ad ordinem, nec quantum ad curam determinatam parochiae, & ita status eorum non est continuatus in curatis. sed uerum est quod status illorum fuit figura status curatorum quod ad statum praedicandi, & temporalia metendi, & quantum ad hoc succedunt eis, id est hanc habent potestatem sicut illi, & ita intelliguntur omnes auctoritates, quae hoc sonant. Et similiter dicendum est de apostolis quod ante passionem non habuerunt ipsi statum episcoporum & ordinum sicut supra in cap. 61. ostendimus. Quod ergo dicunt quod status apostolorum continuatur in episcopis uerum est quod ad statum primum, & quod ad potestatem, & auctoritatem praedicandi, si tamen illa in eis non fuerit interrupta, & quod ad dignitatem super alios & quod ad statum ultimum, quia finali

Ad quartum

Ad quintum

successoris,

ter omnes apostoli fuerunt episcopi. Et similiter quod dicit de discipulis quod status continuatus est in curatis in parte, uerum dicit scilicet quantum ad aliquid: quoniam aliquo modo status eorum continuatur in curatis, quia sicut illi sub apostolis habuerunt potestatem predicandi sic & curati & isti post illos, unde ista successio qua episcopi succedere dicuntur apostolis & curati discipulis: licet habeat bene aliquam similitudinem successionis quod ad aliqua quae dicta sunt, non tamen habet ueritatem successionis, sicut nunc episcopus succedit alteri episcopo qui praecessit in episcopatu, aut curatus qui nunc est alteri curato in parochia qui ante fuit, ut patet ex dictis. Quod autem concludunt sexto loco ex praedictis, uidelicet quod ab eodem a quo fuit institutus status discipulorum sit institutus status curatorum non sequitur, quia curati non sunt ueri & proprii successores eorum; ut dictum est in mo. in quantum sacerdotes curati differunt totaliter ab eis, quia nec illi erant sacerdotes. Vnde beatus Marcus qui fuit de praestantioribus discipulis, ut dicit Hieron. in prologo super Marcum, pollicem sibi post amputauit ut indicaret sacerdotio reputaretur. Nec illi erant curati; quia non habebant aliquam plebem determinatam sibi commissam sicut curati, nec poterant aliquem absolueret uel ligare. unde est totaliter alius status licet in aliquibus sit similitudo in potestate predicandi & temporalia metendi & in inferioritate ad apostolos. Hac ratione dicitur in gl. Luc. 10. quod discipuli figuram siue formam gerebant sacerdotum secundi ordinis. Quod ulterius septimo loco dicunt quod ab eodem instituuntur curati a quo & discipuli. Dicendum quod non sequitur etiam si esset idem status iste & ille, quia dominus qui discipulos primo instituit dato quod fuissent primi curati sequentes curatos non sibi reseruauit instituendos, sed commisit Vicario suo generali cui curam omnium ouium commisit dicens. Pasce oues meas Ioan. ult. Illas autem oues Petrus pascit quas pascendas ipse committit, quia qui per alium facit per seipsum uidetur facere, sed illas Petrus non uidetur pascere quas aliquis pascit non nomine Petri nec a Petro institutus, sed ab alio. Vnde quicumque dicit quod aliqui pastores, uel curati in ouili Christi instituantur non a Petro, sed immediate a Christo falsificari uidetur uerbum domini dicentis Petro. Pasce oues meas, sed debuit dicere. pasce oues meas una cum pastoribus quos tibi adiungo uel adiungam. Et est bene mirum si Christus erat immediate instituturus omnes alios pastores per mundum particulariter sicut successorem Petri uniuersaliter, quare non ita dicit de aliis apostolis pro episcopis & discipulis pro curatis, pascite oues meas, & uos cum Petro, sicut pater familias omnibus operariis quos immediate conduxit dicit. Ite & uos in uineam meam, &c. Math. 20. Praeterea si eis erat daturus aequae immediate sicut Petro clauis iurisdictionis sicut successori Petri: mirum est quare non ita dixit eis. aliquando dabo uobis clauis regni caelorum cum Petro sicut hoc dixit Petro. nam de illis quae dedit eis sicut Petro, puta intellectum scripturarum & gratiam predicandi dixit communiter dabo uobis os & sapientiam cui non poterunt resistere. Et de potestate miraculorum inquit. Dedi uobis uirtutem & potestatem, &c. Luc. 10. Vnde cum non legatur Christus apostolis dedisse clauis iurisdictionis, nec curam animarum aliis apostolis nec discipulis sicut Petro, dato quod episcopi succedant apostolis & curati discipulis sicut papa Petro, non sequitur quod habeant curam nec potestatem, sicut Petrus & papa a Christo immediate.

Ad sextum

Ad septimum

diate. Quod autem octauo loco dicuntur quod sicut apostoli non habuerunt potestatem suam a Petro nec discipuli ab apostolis nec etiam a Petro sed omnes immediate a Christo, sic episcopi & curati non a papa sed a Christo in duobus peccant: sicut diximus supra in cap. 67. Primo quia sicut supra dictum est omnes apostoli & discipuli omnem potestatem iurisdictionis acceperunt a Petro. Secundo peccant, quia dato quod ita esset quod omnes illi quasi primi episcopi, & primi curati accepissent immediate a Christo, non propter hoc sequitur quod alii successores accipiunt immediate ab eo sed magis a successore suo, quia Christus hoc non sibi retinuit, sed suo Vicario generali commisit. Quod consequenter dicunt nono loco quod Christus immediate dedit potestatem predicandi, & baptizandi etiam post resurrectionem & in die ascensionis parum ualeat, quia ex hoc non habetur quod dedit eis potestatem iurisdictionis, ut superius habitum est in praecedenti ca. Ceterum etiam non sequitur quod si Christus adhuc praesens corpore & per se ecclesiam suam regens per seipsum dedit apostolis potestatem predicandi & baptizandi uel aliam quamcunque potestatem quod propter hoc de eorum successoribus, sed magis quod successor Petri de successoribus illorum, maxime quia facta paucorum communem legem non faciunt. Vnde si illi propter suam sanctitatem hoc habuissent qui confirmati non poterant abuti: non oportet quod ita sit de aliis, sed de bibe seruari communis causa utilitatis quod ab uno capite omnes acciperent suam potestatem limitatam. Quod autem decimo loco dicunt quod data sit discipulis in resurrectione potestas ligandi & soluendi simul cum apostolis, manifeste uidetur falsum ex praedictis, maxime quia ipsi non erant sacerdotes. Illud autem dictum in resurrectione. Quorum remisistis peccata, &c. non nisi de potestate soluendi & ligandi in foro conscientiae loquitur. Et cum dicunt undecimo loco ad probationem iam dictorum quod quando Christus dixit. Sicut misit me pater, & ego mitto uos, quod tunc dedit potestatem predicandi discipulis sicut apostolis, dicendum uidetur quod non ita sit, quia ex quo sacramentum ordinis fuit institutum quod fuit in cena: cum ordo doctorum in ecclesia sit praecipuus: extunc non licuit nisi ordinato saltem in diaconum praedicare. Vnde etiam post spiritus sancti missionem cum erant sanctiores sancti & doctiores facti nullus nisi diaconus legitur praedicasse. unde cum tunc non essent discipuli diaconi, sed postmodum fuerunt ordinati: non est uerisimile quod eis Christus dederit potestatem predicandi & quod potestas predicandi quam prius habuerunt expirauit: quando scilicet uentum est ad illud tempus quando soli ordinati debebant praedicare, quod fuit postquam sacramentum ordinis fuit institutum. Quod autem consequenter duodecimo loco dicunt quod discipuli receperunt potestatem predicandi in monte galilee & in ascensione cum apostolis, non est uerum. dato etiam quod fuissent praesentes, quia scilicet non erant capaces illius potestatis de congruitate & decencia. & quod dictum est de praedicatione appropriata ordini sacro, etiam dicendum est de baptismo, uidelicet quod post institutionem ordinis ipse baptismus cum sit ianua sacramentorum debetur sacerdotibus qui habent clauis, uel eorum immediate ministris, sicut diaconibus. hi enim soli in primitiua ecclesia baptizabant: tunc enim in baptizando iuuant leuitae sacerdotes, sicut Philippus diaconus baptizauit Eunuchum & plures alios in Samaria Act. 8. unde actus actiuo-

Ad octauum

Ad nonum

Ad decimum

Ad undecimum

Ad duodecimum

rum sunt in patiente & disposito. Cum ergo discipuli nondum essent diaconi & per consequens non essent apti, nec dispositi secundum exigentiam legis nouæ ad prædicandum, nec ad baptizandum, per consequens Christus pro tunc nullam eis potestatem dedit dato quod essent præsentis. Vnde etiam Matheus & Marcus ubi hoc referunt scilicet ult. ca. solum de 11. discipulis qui intelliguntur apostoli faciunt mentionem de aliis discipulis tacentes, quod non est, nisi aut quia non erant præsentis aut si erant præsentis ad solos apostolos dirigebatur sermo Christi & illis solis dabatur potestas modo supradicto. Magister etiam Nicolaus de lyra supra altum. cap. Math. & Marc. solum de apostolis intelligendo explanauit litteram illam. Et si queratur quid est de potestate quam prius ante passionem habuerunt. Respondet dominus Petrus de palude in tractatu suo de potestate ecclesiastica, quod illa uidetur defecisse in passione, quia non miserat eos simpliciter ad prædicandum in omnem locum, sed in omnem ciuitatem, & locum quo ipse erat uenturus. Vnde postquam cessauit uia Christi cessauit eorum potestas, sicut cessat uirtus legalium adueniente ueritate usque ad cuius aduentum erant imposita, ut ait apostolus ad Gal. 4. & ad Heb. 11. Et eadem ratio inquit uidetur de apostolis specialiter, quia in passione omnes deuiauerunt a fide præter beatam Virginem, ut uidetur dicere beatus Anselmus potestatem, & auctoritatem quam habuerunt perdidit. Vnde post resurrectionem de nouo modo supra exposito potestatem receperunt, & quasi contraria continentem: quia prius dictum est. In uiam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis. Postea uerum dictum est Math. ultim. Docete omnes gentes, & Marci ultim. Euntes in mundum uniuersum, prædicatæ euangelium omni creaturæ. Act. primo. Eritis mihi testes in iudæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ. Quod autem consequenter aduersarij dicunt tertio decimo loco quod sit hæreticum dicere quod septuaginta duo discipuli sicut & undecim apostoli non fuerunt semper cum Christo, periculose dictum est quoniam oppositum dicere manifeste contradicit euangelio in pluribus passibus. Nam Ioan. 4. habetur quod discipuli abierunt in ciuitatem, ut cibos emerent quando inuenus est solas cum muliere. Vnde apostoli mirabantur quod cum muliere loquebatur, alias non fuissent mirati, quia aliis præsentibus sæpe cum mulieribus etiam extraneis loquebatur, sicut chanaanæ. Math. 15. Magdalenæ. Luc. 7. & sic de aliis. unde tunc non fuerunt discipuli, nec apostoli cum eo. Vnde magister Nicolaus de lyra super illo uerbo. Da mihi bibere: dicit sic. Causa autem quare petiit a muliere. subditur. discipuli autem eius abierunt in ciuitatem, & ideo non erant præsentis ad dandum sibi potum. hæc ille. Similiter quando pernoctabat solus in oratione discipulis in mari laborantibus. Math. decimo quarto. Item in transfiguratione, & suscitacione puellæ non fuerunt secum nisi tres. Math. septimo, & Lucæ nono, nec in cœna nisi duodecim. Math. decimo sexto, & Marci decimo quarto, & Luc. uigesimo secundo alias frustra illi soli nominarentur. Vnde etiam hoc ecclesia testatur in officio corporis Christi cum sic cantat. In sumptu noctis cœnæ recumbens cum fratribus, obseruata lege plene cibis in legalibus, cibum turbæ duodenæ se dat suis manibus. Item in resurrectione quando ostendit eis manus, & pedes, & latus. Thomas

Ad decimū tertium

unus ex discipulis non erat cum eis, quando uenit Iesus. Non ergo omnes apostoli, & multominus omnes discipuli semper fuerunt cum Christo. Quod ergo dicit Petrus. Oportet ex his uiris qui nobiscum sunt congregati omni tempore quo intrauit & exiit dominus Iesus incipiens a baptisate Ioannis usque in diem qua assumptus est, &c. non est intentionis suæ quod septuaginta duo ex quibus unus erat eligendus in apostolum semper actu fuerunt cum apostolis & cum Christo in omni loco, quia hoc sicut ostensum est repugnat euangelio in multis locis, maxime Math. uigesimo, ubi dicitur. Ascendens Iesus Hierosolimam assumpsit duodecim discipulos secreto, ubi ait magister Nicolaus de lyra assignans rationem, quia secreta mysteria sunt tantum maioribus reuelanda & detegenda cuiusmodi erant apostoli. sed intentionis suæ fuit dicere quod semper fuerunt de eorum congregatione familiari cum Christo non abeuntes retro sicut quidam ex toto: nec sicut turba discipulorum omnium qui ibant & redibant quasi dicat Petrus non de communibus discipulis nec de turba, sed de illis qui erant de familia Christi qui erant ab ipso met Christo iam electi, & informati ad prædicandum sicut apostoli in modo uiuendi conformes ipsis apostolis, de illis inquam non de aliis erat merito eligendus apostolus. unde sensus est. Qui nobiscum sunt congregati omni tempore id est communiter, qui ut exponit Nicolaus de lyra per experientiam nouerunt conuersationem Christi & opera eius. Quod autem consequenter decimo quarto loco dicunt quod status curatorum, & status discipulorum sunt unus status sicut status episcoporum & apostolorum: sicut status isti non sunt alij quam ante centum annos. Licet concedatur ita esse quodam modo: non tamen necessario sequitur sicut superius sæpe commemoratum est quod successores immediate habeant potestatem ab eodem a quo prædecessores: quoniam ad unitatem status hoc non requiritur, sed sufficit quod habeant a Vicario illius cuius suum plenum commisit. Præterea falsum est quod dicunt quod Christus fecerit discipulos curatos in locis illis. Vnde nunquam in nouo testamento legitur quod discipuli a Christo facti sint curati: similiter nec apostoli sint facti episcopi nisi Petrus: sed immediate uel mediate a Petro facti sunt finaliter omnes alij episcopi. Quod uero 15. loco dicunt quod non potest dari ratio quare potestas Petro data sit continuata in summo pontifice a Christo, & data apostolis & discipulis non sit continuata in episcopis & curatis. Non est uerū immo ad hoc datur multiplex ratio & assignatur multiplex differentia inter papam, & alios ecclesiæ prælatos. Prima quidem quia summus pontifex in eadem sede materiali succedit Petro in ecclesia Romana in qua Petrus sedit & ultimo resedit. non est autem dare aliquem episcopum alium qui in eadem succedat alicui alteri apostolo nisi forte patriarcha Hierosolymitanus qui succedit Iacobo alphei unde non est simile. Secunda ratio quia potestas data Petro non potest dari ab homine puro. unde oportet quod ab illo a quo data est Petro potestas id est Christo continetur cuilibet successori, sed potestas data aliis apostolis & discipulis cum sit limitata & coarctata dari potest ab homine, sicut fit saltem quando papa dat alicui episcopatum, uel curam uel de nouo instituendo nouū episcopatum uel curam nouam: quia tunc dat illi quem promouet tantam potestatem quantum habet alius episcopus, uel curatus etiam si a Christo

Ad decimū quartū

Ad decimū quintū

esset immediate institutus. Tertia ratio, quia Vicarii particulares pos-
sunt institui ab alio quam a principali scilicet a Vicario generali. Vicarius
autem generalis non potest institui nisi a principali domino, & ideo neces-
sarium non est quod Vicaria particularis instituantur, vel conferatur, aut
continuetur immediate a principali domino sicut de Vicaria generali.
Quarta ratio: quia statui episcoporum & sacerdotum non est annexa po-
testas iurisdictionis sicut est statui papatus. Cuius probatio est: quia illa
quae sunt annexa iure diuino homo non habet abinuicem separare. secun-
dum illud Math. 18. Quos Deus coniunxit homo non separet, sed papa
potest facere uerum episcopum, & uerum sacerdotem qui nullum habet
subditum nec aliquam iurisdictionem in aliquo foro nec ex hoc quod ali-
quis est sacerdos maior sicut episcopus, uel sacerdos minor habeat aliqua
potestatem iurisdictionis nisi cum hoc aliunde sibi detur: nec e conuerso ut
pater: sed papati licet similiter potestas ordinis non sit annexa quasi ex de-
bito: nihilominus potestatis plenitudo est ei annexa. Papatus enim dicit
statum praelationis super totam ecclesiam cum plenitudine potestatis. unde
annexa est haec potestas sibi inseparabiliter a Deo, & ideo potestas pa-
palis continuatur ad successores quod non fit de aliis. Quinta ratio, &
differentia est propter determinationem communitatis ex una parte, & in-
determinationem ex alia. nam communitas ad quam pertinet electio pa-
pae est certa & determinata scilicet communitas uniuersalis ecclesiae com-
munitas ad quam pertinet electio episcoporum non sic est determinata: quia
expedit aliquando diuidere episcopatus, uel multiplicare. acquiruntur et-
iam saepe nouae gentes, ubi oportet fundare nouas sedes ad quas pertineat
eligere praelatos suos propter quod oportuit committere hoc Vicario ge-
nerali ordinare de talibus. Sexta ratio & differentia dissimilitudinis est,
quia non sic succedunt episcopi apostolis aut curati discipulis sicut papa Pe-
tro: quia Petro succedit papa in determinata potestate & certa & quantum
ad territorium & quantum ad casus siue extensionem potestatis, non sic e-
piscopi apostolis nec curati discipulis prout est manifestum. Septima ra-
tio potest dari: quia magis pertinet siue facit ad unitatem ecclesiae seruan-
dam quod potestates aliorum praelatorum immediate deriuentur a generali
Vicario immediato quam si immediate essent a Christo, sicut est potestas pa-
pae sicut supra ostensum est. Quod autem consequenter dicunt decimosex-
to loco quod curati sunt ueri ordinarii habentes iurisdictionem ordinariam
concedendum est quod ita fit in foro conscientiae, nec tamen propter hoc
sequitur quin status eorum & iurisdictione sit a papa qui potest dare ordinariam
iurisdictionem non solum personae sicut legato: sed etiam ecclesiis sicut mo-
nasteriis etiam monialium quarundam quae habent officialem suum qui-
bus solus papa potest dare clauis iurisdictionis quamuis non clauis ordi-
nis. Quod uero dicunt decimosextimo loco quod curati habent iurisdic-
tionem ordinariam non iure humano sibi datam, sed a Christo immediate
a prima institutione ecclesiae, non uidetur uerum. quia si loquamur de iurisdic-
tione in foro exteriori certum est quod hanc non habent curati nisi
iure humano, quia nec nisi de consuetudine de qua in paucis casibus
excommunicant etiam iuris ordine non seruato de offic. ordin. cap. se-
cundo nec illa potestas fuit eis data in prima institutione in qua nec di-
scipulis data fuit, ut supra dictum est. Eodem modo de iurisdictione
ordinaria

Ad deci-
mum sextum

Ad deci-
mum septi-
mum

ordinaria in foro conscientiae non potest dici quod eam habeant a Chri-
sto in prima institutione id est in discipulis: quia nec illam discipuli habue-
runt cum non essent sacerdotes. Quod autem dicunt decimo octauo loco
quod Christus hos solos ordines instituit, in parte uidetur uerum & in par-
te falsum. Verum quidem si referatur ad potestatem ordinis: quonia Christus
stus ordinem simplicium sacerdotum instituit in cena quando per seipsum
omnes apostolos sacerdotes fecit. similiter ordinem episcoporum insti-
tuit quando Petrum consecrauit qui in hoc omnibus episcopis par fuit: non
autem instituit ordinem episcoporum in apostolis aliis sicut in primis epi-
scopis a se factis, quia non sunt ab eo facti episcopi ut dictum est. nec in-
stituit ordinem sacerdotum in discipulis: quia nusquam fecit eos sacerdo-
tes. Si autem considerentur isti duo ordines quantum ad potestatem iurisdic-
tionis sibi propriam, sicut quod curatus in una parochia sub episco-
po habeat populum subditum ad forum conscientiae: episcopus sub papa
super suam dioecesim habet potestatem in utroque foro, sic isti duo ordi-
nes non sunt instituti in prima institutione ecclesiae: quando scilicet elegit
12. apostolos & duo de septuaginta discipulos quasi dedit apostolis pro se
& futuris episcopis potestatem iurisdictionis in utroque foro, & discipulis
pro se & pro omnibus futuris curatis sicut dedit Petro pro se & suis suc-
cessoribus, sicut intendunt illi qui sunt contrariae opinionis, & quod ita
non fuerit: apparet ex praecedentibus: quia nihil iurisdictionis eis contulit
sed Petro soli pro se & suis successoribus totam potestatem iurisdictionis
ecclesiae distribuendam episcopis & curatis & aliis sicut expediens iudica-
ret. Potestatem dici status episcoporum & curatorum institutus a Deo
dupliciter. Vno modo a Christo in generali & implicite & in uirtute in
Petro, quia Petrus fuit uerus curatus cuiuslibet parochiae & dioecesis.
Vnde sicut in quaternario continetur binarius & ternarius materialiter et
si non formaliter, ita in Petro utrunque statum Christus instituit materia-
liter. Item uirtualiter, quia in ipso fuit potestas dioecesis & parochias e-
piscopis & presbyteris assignandi. Secundo modo a spiritu sancto a quo in
spirati apostoli in primitiua ecclesia per dioeceses episcopos, per parochias
presbyteros posuerunt & ab illis primis uere & proprie episcopatus & re-
ctorie continuatae fuerunt ad succedentes in illis. Quod ergo dicebatur
de ordinibus illis duobus quod essent instituti a Christo, quod si intelligen-
tiam instituti praefiguratiae, uel praedictoriae, & in generali, & implicite
modo quo supra expositum est, conceditur. sed ex hoc non sequitur quod
papa in speciali & expresse non instituerit tales potestates, sed solum sequi-
tur quod haec habeat ex commissione siue ordinatione Christi. Si autem in-
telligatur quod sint instituti explicite & quantum ad propria secundum ta-
les potestates determinatas & quantum ad casus & quantum ad territoria
falsum uidetur, ut uisum est supra. Quod autem 19. loco dicunt quod si ita
esset quod omnes aliae potestates pendere a papa tunc uacante sede pote-
states ille perirent, non est uerum, nec hoc sequitur: quoniam duratio sta-
tutorum & officiorum in republica non mensuratur secundum mensuram
uitae statuentis, siue statuat aliqua pertinentia ad mores siue statuat aliqua
pertinentia ad iurisdictionem: alioquin principe uel praelato quocumque
moriente omnia statuta sua perirent, quod falsum est. sed duratio talium
habet mensurari secundum quod uult instituens manente illa auctoritate

Ad deci-
mum octa-
uum.

Ad deci-
mum nonum

SVMMA DE ECCLESIA

in republica: sicut etiam patet in principibus qui sunt per electionem; quoniam non est dubium quod talibus principibus morientibus adhuc manent statuta eorum in vigore suo & quantum ad mores & quantum ad officia & quantum ad gradus officiorum, ut per multa capitula patet. q. 2. can. sa. 25. ubi inter alia dicit Anacletus in cap. priuilegia. Priuilegia ecclesiarum & sacerdotum intemerata & inuiolata cunctis decernimus manere temporibus. Et idem dicit Leo papa in cap. sequenti. Quod autem dicunt 20. loco quod papa non possit auferre a praelatis inferioribus potestatem eis datam & eam aliis non praelatis conferre & statum a Christo institutum mutare, uerum est: sed quod ad potestatem quam episcopi receperunt immediate a Christo quae est ordinis non autem iurisdictionis, sicut saepe superius repetitum est.

Ad uigesimum

Cap. LXIII. In quo respondetur obiectionibus aduersariorum sumptis ex parte inconuenientium quae dicuntur sequi ex conclusione praefata.

VLTIMO argutum est contra praefatam conclusionem per aduersarios ex parte inconuenientium quae affirmant sequi ex illa conclusione: quibus respondendum iam est. Ad primam ergo cum dicitur quod si sic esset tunc deficiente papa aut uacante sede deficeret potestas aliorum praelatorum. respondetur dicendo hoc quod non sequitur sicut superius iam diximus ad simile argumentum: quia cessante causa in fieri tantum non oportet quod cesset effectus iam factus: sed solum cessante causa in esse. non dicitur autem papa ratione personae quae corruptibilis est quod fit causa in esse potestatis ecclesiae: quia tunc bene sequeretur quod aduersarii dicunt: sed isto modo scilicet sicut causa in esse sedes papalis quae non moritur extra de rescrip. cap. Si gratiose lib. 6. & quae fundata est a Deo non potest destrui & est causa omnium istorum in esse. persona autem non est causa nisi in fieri quando ipse facit aliquem episcopum uel curatum. Et satis apparet consequentia illa aduersariorum derisoria quia isto modo probaretur quod constitutiones factae per papam non haberent uigorem siue auctoritatem a papa cum non perdant uigorem sede uacante. Unde argumentum concludit quod potestas episcoporum, aut curatorum non fit a papa sicut a causa in esse considerata persona sua. A sede autem papali fit sicut a causa communi quae semper permanet fundata super firmam petram. Unde & hoc argumentum bene probat, quod potestas curatorum non fit ab episcopis nec ab eorum sedibus sicut a causa in esse, quia destructa etiam sede episcopali in aliqua ciuitate adhuc remanet potestas curatis. Simili modo probatur quod potestas episcoporum non est a Metropolitanis nec Patriarchis, nec ab eorum sedibus sicut a causa conseruante, quia manet etiam illis destructis, propter quod oportet omnem aliam potestatem ecclesiae institutam esse a sede immortali, & immobili scilicet Romana. Ad secundam cum dicitur quod potestas papae se haberet &c. respondetur quod potestas papae se habet ad potestates episcoporum, & curatorum non sicut potestas regis ad potestates principum habentium potestatem iure haereditario: nec etiam sicut potestas regis ad potestates iudicum habentium potestatem delegatam uel commissariam: sed sicut potestas imperatoris

Ad primam tertiae uiginti factum supra ca. 60.

Ad secundum

LIBER SECVNDVS.

122

peratoris, uel regis se habet ad potestates iudicum in aliquo gradu regiminis regni, uel Imperii simpliciter institutorum ad regendum populum per se, uel per alium. Ista est sententia sancti Thomae unde in 4. distinct. 19. dicit quod potestas papae se habet ad potestates episcoporum sicut potestas regis ad potestates iudicum constitutorum per singulas ciuitates. Et in fine secundae sententiarum dicit, quod ita se habet potestas papae ad potestates inferiorum, sicut potestas Imperatoris se habet ad potestatem proconsulis. Item in libr. de perfectione uitae spiritualis dicit idem sanctus Thomas quod si quis recte consideret hoc modo in regimine ecclesiae comparant archidiaconi; & plebani ad episcopum sicut in regimine temporali praepositi & balui ad regem. Et cum arguitur ex aduerso quod hoc fit inconueniens negatur hoc, & ad probationem respondetur negando consequentiam. ratio patet ex dictis: quia isti iudices non sunt commissarii, sed ordinarii ponuntur. Pro quo notandum quod ordinarium dicitur ab ordine. unde ordinarium uidetur importare id quod secundum communem ordinem in republica fit semper. propter quod illud quod competit diuersis gradibus & statibus in republica ordinatis ordinarium dicitur. unde potestates competentes statibus huiusmodi institutis in ecclesia scilicet patriarchali archiepiscopali episcopali & parochiali dicuntur ordinariae, & illi qui simpliciter in talibus statibus & gradibus statuuntur, ut regant populum per se, uel per alium secundum statum & gradum in quibus statuuntur dicuntur ordinarii. Potestas autem commissarii proprie loquendo uidetur dici quando alicui ab aliquo sic instituto committitur eadem potestas, quae est sua ordinaria secundum quam uicem eius aliquid agit. unde collatio talis potestatis non dicit nouum gradum potestatis, uel institutionem simpliciter in aliquo gradu nouae potestatis. sed dicit commissionem eiusdem potestatis ab instituto in ipsa potestate: ita quod potestas commissaria est commissa ab instituto in gradu potestatis simpliciter. Et ita patet quod praelati isti a papa positi non sunt commissarii, sed uere ordinarii. Ad tertium obiectum cum dicitur quod si sic esset tunc iudices siue praelati non differrent a commissariis. respondetur iuxta dicta quod hoc fit falsum. Argumentum autem procederet si potestas praelatorum esset sicut potestas iudicum non simpliciter positorum in aliquo situ & gradu regiminis constitutorum ad regendum populum per se uel per alios. tunc enim non possent committere: nunc autem quia non ponimus eos tales, sed sicut diximus licet potestas eorum sit a papa immediata, possunt tamen committere. Ad quartum cum dicitur quod si ita esset tunc papa, &c. respondetur negando consequentiam. & ad probationem negatur uniuersaliter assumptum. Et cum arguitur de legato non est ad propositum sicut patet ex dictis.

Ad tertium

Ad quartum

Cap. LXV. Quod papa est immediatus praelatus & iudex omnium fidelium ac in toto terrarum orbe facere possit quicquid inferiores praelati facere possunt.

SANE clarissime colligere possumus ex praemissis quod Roman. pontifex immediatus praelatus & iudex sit omnium Christianorum possitque facere in toto orbe terrarum quicquid inferiores praelati agere possunt.

Quod licet tam ex traditionibus patrum quam ex rationibus in superioribus articulis satis apertum sit: nihilominus ut ueritas clarius elucescat: illud auctoritatibus & rationibus remunerare curabimus. Primo sic. In quocunque ordine quando tota potestas inferiorum dependet & originatur a potestate superioris, ad quocunque se potest extendere potestas inferiorum ad omnia illa se potest extendere immediate potestas superioris: sed potestas iurisdictionis (de qua sermo) omnium aliorum praelatorum in ecclesia a potestate papae derivatur, ergo sequitur quod summus pontifex potest in toto orbe omnia facere immediate quocunque possunt alii praelati: consequentia patet. maior propositio est per se nota: quoniam secunda causa siue potestas non sustentatur nisi ex prima nec uirtutem influendi accipit nisi a prima a qua secundum totum esse suum potestarium dependet, ut ex commento primae propositionis de causis habetur. minor uero demonstrata est supra in cap. 60. Secundo sic. Pro quo supponitur, ut dicit sanctus Thomas 2. sententiarum distinct. 9. quod diuisio Hierarchiae in ordines est totius potestatiui in partes potentiales, cuius totius conditio est quod secundum completam uirtutem est in parte suprema, & quod talis potentia siue potestas superior habet in se completius ea quae sunt inferioris ordinis, tunc sic. In ordine Hierarchico quicquid potest inferior uirtus siue potestas potest superior: sed uirtutes siue potestates inferiorum praelatorum in Hierarchia ecclesiastica sunt inferiores potestate summi pontificis: ergo quicquid potest uirtus siue potestas cuiuscunque praelati inferioris in sua diocesi, uel plebe commissa potest ipse papa. consequentia patet: maior uero est Boethii dicentis. Quicquid potest inferior uirtus, potest superior & non e conuerso. Item est Dionysii 5. caelestis Hierarchiae, ubi dicit. Diuiores uirtutes cum propriis habent subiectas id est subiectorum siue inferiorum operationes. minor uero notissima est. Tercio sic. Potestas papae in ecclesiastica Hierarchia est potestas uniuersalis: potestas uero aliorum praelatorum est potestas particularis: sed potestas & uirtus uniuersalis efficacius agit in id quod subicitur uirtuti particulari quam ipsa particularis uirtus. ergo papa sua uniuersali potestate potest in toto & in omni plebe quicquid possunt praelati inferiores & amplius & perfectius. consequentia patet: antecedens pro maiori parte patet: quoniam totius orbis cura commissa est papae domino dicente sibi. Pasce oues meas. In cuius signum synodus calcedonenis acclamauit Leoni papae. Leo sanctissimus apostolicus uniuersalis patriarcha per multos annos uiuat. alii uero praelati uocati sunt in partem sollicitudinis non in plenitudinem potestatis. Minor uero patet: quoniam ut dicitur in prima propositione libri causarum, causa primaria uniuersalis plus influit in causatum suum immo secundae causae quam causa secundaria. Et dicitur uniuersalis hic non per praedicationem, sed extensionem influentis uirtutis quae influit uniuersaliter omnibus sub se existentibus. Quarto sic. Non minoris auctoritatis, & amplitudinis potestatis est papa summi regis Vicarius in regno ecclesiae, quantum ad immediatam executionem auctoritatis suae, & extensionem suae potestatis quam reges temporales in regnis temporalibus in executione potestatis suae: patet. sed quilibet rex potest immediate in regno suo facere quicquid inferiores potestates possunt etiam eis irrequisitis, ut patet. ergo multo fortius papae ratione amplitudinis suae potestatis potest in regno ecclesiae

ecclesiae ubique, & quocunque sibi bonum uidebitur facere quicquid inferiores praelati possunt facere. consequentia patet cum toto antecedente. Quinto sic episcopi dantur papae in adiutores, & uocantur in partem sollicitudinis sicut septuaginta senes in adiutorium Moysi. Num. undecimo. unde papa ordinando episcopos dicit. Mandata caelestia efficacius gerimus si nostra cum fratribus onera partiamur. sed ille qui assumit aliquem in adiutorem non ex hoc amittit potestatem operandi cum sibi uacauerit aut uoluerit, immo ipse est principalis operans, & adiutor secundarius. ergo papa potest omnia agere circa plebes totius orbis quae inferiores praelati quocunque possint etiam ipsis irrequisitis. consequentia patet cum toto antecedente. Sexto. Quicunque facit aliquid per alium hoc etiam per seipsum facere potest: sed dum inferiores praelati actus hierarchicos exercent circa subditas plebes hoc agere dicitur summus pontifex per eos. ergo sequitur quod papa in tota hierarchia ecclesiastica potest per seipsum facere quemcunque actum hierarchicum quem inferior praelatus facere potest. consequentia est nota: maior etiam est nota, cum agens secundarium siue ministeriale dependeat a principali in uirtute agendi, minor uero est Dionysii dicentis 3. ca. Coelestis hierarchiae. Is qui secundum nos est summus sacerdos per suos ministros aut sacerdotes purgans aut illuminans ipse dicitur purgare aut illuminare aliis in ipsum reponentibus proprias sacras operationes. Septimo. Ordo ecclesiasticus tunc optime ordinatur cum regimen diuinum imitatur: sed sic se habet regimen diuinum quod Deus sic agit res mediantibus secundis causis quod eas potest agere immediate, sicut quandoque facit cum suae uoluntati placeat: ergo similiter papa actum regiminis ecclesiarum quem mediantibus inferioribus praelatis exequitur potest cum sibi uidebitur expedire per seipsum exequi. consequentia patet, & antecedens pro utraque parte. Nec potest allegari non esse simile: quia Deus non potest errare: papa uero sic & abuti potest: quoniam licet illud sit uerum: tamen cum aequae inferiores praelati errare possint & errent & abutantur sua potestate sicut & papa, argumentum manet in suo robore. Octauo. Quicunque committit aliqua iurisdictioni, illi uidentur commissa omnia sine quibus iurisdictioni explicari non potest, patet. frustra enim alias esse commissio: sed papae est commissa iurisdictioni totius orbis omnium uirum Christi. haec aut iurisdictioni executari non potest per eum in toto orbe nisi per se ipsum ualeat exercere omnem actum pastoralis dignitati debitum: ergo idem quod prius. consequentia patet: maior probatur. Tum quia alias frustra esset commissio quod in operibus Dei non est ponendum. Deus enim & natura nihil faciunt frustra. Tum secundo quia qui uult uoluntate perfecta, & ultimata aliquid, per consequens uult omne illud sine quo scit illud non posse uel non esse. Minor uero patet ex illo Ioan. ult. Pasce oues meas, & ex dictis allegatis supra. Nono. Papa instituens praelatos in ecclesiis uocans eos in partem sollicitudinis non expoliat se potestatis plenitudine nec iurisdictionem per commissionem, ita propria ordinario sit quod papa amplius ibidem non habeat potestatem ad tanta sicut ante commissionem. ergo sequitur quod papa semper potest immediate exercere, & exequi in toto terrarum orbe quicquid alii inferiores praelati possunt. consequentia uidetur clarissima, antecedens etiam patet. Tum auctoritate, & exemplo. Auctoritate quidem, quoniam Num. 41.

SVMME DE ECCLESIA

Moyſi in conſtitutione ſeniorum iudicum in adiutorium eiusdem dicit dominus. Auferam de ſpiritu tuo, ubi gloſa Origenis dicit, non tamen quod Moyſes minus haberet. Exemplum uero eſt de poteſtate terrena regia: ubi rex conſtitutus pretorem in una cauſa non expoliat ſe iure aut poteſtate ſua nec iniuriam pretori facere eſt dicendus ſi de quocunq; alteri commiſſo immediate proferat ſententiam. Decimo ſic papa tenet in eccleſia locum domini noſtri Ieſu Chriſti, ceteri uero prelati aut apoſtolorum locum ut epiſcopi aut diſcipulorum ſicut minores preſbyteri: ſed ridiculum eſt & blaſphemium quod Chriſtus preſens eccleſiæ ſuæ corporali preſentia non poſſet per orbem totum immediate quicquid diſcipuli eius poterant in eccleſia. ergo ſimiliter uideretur blaſphemix uicinum quod Chriſti uicarius non poſſit immediate exercere in toto orbe quicquid alii prelati poſſunt uel quod eorum licentia eſſet expetenda. confequentia eſt manifeſta: qualis enim eſt ordo dependentiæ ſuperioris in aliqua communitate ad alias inferiores poteſtates talis uidetur eſſe locum tenentis eius cum plenitudine poteſtatis ad eandem. maior eſt manifeſta quo ad papam: cum papa ſit uicarius Chriſti in terris. Et Chryſoſt. dicit ſuper illud Ioan. uli. Paſce oves meas, id eſt loco mei prepoſitus eſto, & caput fratrum tuorum. Secunda pars patet per gloſſ. Luc. 4. minor uero eſt elara. Ex iſtis manifeſte conſutantur plures errores. Primus eſt dicentium quod parochiani non poſſunt reduci in Deum per penitentiam niſi mediante parochialibus ſacerdotibus. Secundus eſt quod licet papa & epiſcopi ſint principaliores parochianorum non ſunt immediate aliorum curati ſiue quod non immediate eorum curam habent. Tertius eſt quod nec papa nec epiſcopus poſſunt audire confeſſiones parochianorum quin teneantur eadem peccata conſiteri parochialibus ſacerdotibus. Quartus error eſt, quod nec papa nec epiſcopus poſſunt dare generalem poteſtatem audiendi confeſſiones aliquibus: quoniam confeſſi talibus eadem peccata conſiteri parochialibus ſacerdotibus teneantur. De errore iſtorum manifeſte patet & etiam colligitur ex extraneanti Ioan. 22. quæ incipit Vas electionis, in qua preſati articuli qui fuerunt Ioan. de Poliano fuerunt condemnati.

Cap. LXVI. In quo obiicitur contra prædicta.

Arg. primum

Secundū.

OBIICIUNT autem aduerſarii contra concluſionem iam poſitam, licet clarior ſole eſſe uideatur. Et primo ſic. Vnius & eiusdem non poſſunt eſſe duo iudices uel prelati ordinarii immediate: ut uidetur, ſed epiſcopi ſunt ordinarii in epiſcopatu & curati in parochia. ergo uidetur non poſſe papa concurrere cum epiſcopo in epiſcopatu ut ordinarius, & epiſcopus cum curato in parochia, ut ſic. Secundo ſic. Ex ſimilitudine hierarchiæ eccleſiæ militantis ad triumphantem. Sicut in hierarchia angelica ſiue eccleſiæ triumphantis eſt ita in hierarchia eccleſiæ militantis eſſe debet quia una eſt exemplata ab alia: ſed in hierarchia angelica diuerſi ordines uel illi qui pertinent ad diuerſos ordines non poſſunt immediate ſe habere ad unum & eundem ordinem. ergo in hierarchia eccleſiæ militantis papa epiſcopi, & curati non poſſunt ſe habere immediate ad infimos, ſcilicet parochianos: ſed conſtat quod curati immediate

LIBER SECVNDVS.

diat ſe habent ad eos: ergo non papa nec etiam epiſcopi. Tertio ex ſimilitudine ordinis qui eſt inter membra corporis naturalis ſic. Sicut eſt in ordine membrorum corporis quod eſt impoſſibile unam membrum pluribus coniungi immediate membris: ſic ſimiliter in eccleſia quæ inſtar corporis naturalis. corpus quoddam dicitur Roman. duodecim illos qui ſunt unius gradus impoſſibile eſt coniungi pluribus gradibus immediate: ſed parochiani qui ſunt infimi conſtituunt unum gradum: ergo impoſſibile quod immediate ſubdantur curato epiſcopo, & papæ quæ ſunt diuerſorum graduum. Quarto ſic. Poteſtas papæ aut ſe habet ad poteſtates epiſcoporum, & curatorum ſicut poteſtas regis ad poteſtates principum: aut ſicut poteſtas regis ad poteſtates iudicum inſtitorum per eum. Si primo modo ſequitur quod poteſtas epiſcoporum, & curatorum non ſit a poteſtate papæ, ſicut poteſtas principum non eſt a poteſtate regis. Si ſecundo modo ſequitur quod epiſcopi non ſunt ordinarii ſicut iudices non ſunt ordinarii: ut uidetur. Quinto argunt ſic. In cap. Omnis utriuſque ſexus, extra de penitentia, & remiſſione præcipitur quod omnis utriuſque ſexus fidelis cum ad annos diſcretionis uenerit, omnia peccata ſua ſaltem ſemel in anno conſiteatur proprio ſacerdoti: ergo ſequitur quod papa non ſit immediatus ſingulorum paſtor. confequentia uidetur nota: quia ſi alius eſt proprius per conſequens non papa, & ideo non immediate.

Tertium

Quartū

Quintum

Cap. LXVII. In quo reſpondetur obiectis aduerſariorum iam factis.

HIS facile eſt reſpondere bene intelligentibus quæ iam diximus. Ad rationem ergo primam cum dicitur quod unius, & eiusdem &c. reſpondetur quod maior illa non habet ueritatem quando una poteſtas eſt ab alia totaliter: tunc enim duæ poteſtates ordinariæ immediate poſſunt eſſe reſpectu eiusdem & perſonæ & caſus, ita ſcilicet quod tam iſta quam illa poteſtas poſſit exercere iuriſdictionem immediate in perſonam iſtam, & in tali caſu: ſed quod duæ poteſtates ordinariæ ſint quarum una non ſit ſub alia nec ſubſit ei totaliter immediate reſpectu eiusdem eſt impoſſibile: quia cum una non reſrenat aliam nec ei imponeret legem impoſſibile eſſet eundem ſubditum utrique ſatisfacere. ſed quando una poteſtas ſubſit alteri bene poteſt ſubditus ſatisfacere: quia poteſtas ſuperior poteſt ſuſpendere inferiorem quo ad executionem. Vel dicendum ut dicit ſanctus Thomas in 4. diſtinctio. 17. quod inconueniens eſſet quod duo æqualiter ſuper eandem plebem conſtituerentur: ſed quod duo quorum unus eſt principalior alio ſuper eandem plebem conſtituantur non eſt inconueniens, & ſecundum hoc ſuper eandem plebem immediate ſunt ſacerdos parochialis epiſcopus, & papa & quilibet horum poteſt comittere ea quæ ſunt iuriſdictionis ad ipſum pertinentia alteri. Ad ſecundam quæ ſumitur ex ſimilitudine hierarchiæ cœleſtis reſpondetur. Primo ſic negando minorem. Dicimus enim quod poteſt ordo ille mutari: quia ordo ille non eſt neceſſarius ſed uoluntarius quantum ad caput totius ordinis, ſcilicet Deum qui omnia poteſt agere immediate per ſeipſum. angeli etiam ſuperiores quantum eſt de poteſtate abſoluta poſſunt illuminare ordinem remo-

Ad primū

Ad ſecundum

tum omisso ordine medio: quia probabile est quod quicquid potest inferior angelus per uirtutem datam sibi a superiori instruendo alios possit superior per seipsum, de facto etiam tenetur a multis doctoribus quod aliqui de superioribus ordinibus missi fuerunt ad aliquos homines qui sunt sub ordine angelorum. si ergo secundum eos simile est de ordine hierarchie celestis, & ecclesiasticæ. ergo ordo ecclesiasticæ hierarchie non est necessarius sed uoluntarius, & per consequens potest mutari prout placet capiti totius ordinis scilicet summo pontifici. Secundo respondetur iuxta sanctum Thom. quod ecclesiastica hierarchia imitatur cœlestem aliquantulum sed non perfecte assequitur similitudinem eius: quia non in omnibus, & maximè in hoc, quoniam ut ipse inquit in libro contra impugnantes religionem, in cœlesti hierarchia distinctio donorum gratuitorum secundum quæ ordines distinguuntur sequitur distinctionem naturæ non autem in hominibus, & ideo cum angelorum natura sit immutabilis ordo inter eos habet immutabilitatem aliquam quæ in hierarchia ecclesiastica non est, & ideo ratio non procedit. Ad tertiam rationem sumptam ex ordine membrorum corporis naturalis respondetur eodem modo sicut ad præcedentem: quia non est simile per omnia de corpore naturali, & corpore mystico: quoniam licet in utroque sit ordo non tamen æque necessarius: sicut nec ordo quo quis mouet lapidem mediante baculo est æque necessarius sicut ordo quo homo mouet manum mediante brachio, & ideo sicut homo potest mouere lapidem mediante baculo & sine baculo mediante, & hoc absque monstruositate: ita potest papa uel episcopus exercere actum potestatis suæ siue hierarchizare quemcunque. infimum parochianum per se uel per alium siue curatum siue commissarium institutum ab eo absque monstruositate aliqua aut confusione corporis mystici quod est ecclesia. Ad quartam patet responsio ex responsione data ad secundum obiectum ca. 64. Ad quintam respondetur quod ut dicit sanctus Thomas, & dominus Albertus & dominus Bonauentura exponentes illam decretalem: dicitur quod proprius sacerdos non solus est parochialis sed etiam episcopus uel papa ad quos etiã magis pertinet cura populi quàm ad sacerdotem parochialem, ut multipliciter est ostensum supra. Vnde in decretali illa proprium non accipitur secundum quod diuiditur contra commune, sed secundum quod diuiditur contra alienum. unde qui confessus est episcopo suo uel alicui habenti uicem eius aut papæ aut commissariis sicut penitentiariis aut priuilegium habentibus ab eo audiendi confessiones confessus est proprio sacerdoti, & ita ratio non procedit.

Ad tertium

Ad quartum
Ad quintum

Cap. LXVIII. Quod præter Romanum pontificem sunt in ecclesia necessarii alii prælati.

QUONIAM fortassis ex hoc quod diximus Romanum pontificem immediatum pastorem ac iudicem omnium fidelium omniaque posse quæ singuli alii prælati apud fideles sibi subiectos perficere possunt: uideretur aliquibus, sequi quod alii prælati in ecclesia aut superflui forent aut non necessarii: oportunitate duximus declarare quod nõ obstante tanta amplitudine potestatis Romani pontificis quantam nos esse diximus adhuc

adhuc præter eum qui uniuersalis pastor est necessarii sunt in ecclesia alii prælati, & hoc ratione multiplici. Primo iuxta sanctum Thom. in 4. dist. 19. sic. Ea quæ circa singularia oportet operari non eodem modo omnibus competunt. Vnde sicut præter generalia medicinalia præcepta oportet adhibere medicos quibus præcepta uniuersalis medicinæ singulis infirmis secundum quod debent aptentur: ita in quolibet principatu præter illum qui uniuersaliter præcepta legis tradit, oportet esse aliquos qui ea singulis secundum quod debent adaptent: & propterea etiam in cœlesti hierarchia sub potestatibus qui indistincte præsumuntur ponuntur principatus qui singulis prouinciis distribuunt & sub his angeli qui singulis hominibus in custodiam deputantur. Vnde & ita debet esse in prælatione militantis ecclesiæ ut apud aliquem esset prælatio indistincte in omnes & sub hoc essent aliqui qui super diuersos distinctam potestatem acciperent. Secundo hoc idem necessarium ostenditur ex eo quod impossibile erat totum populum Christianum per unum solum hominem immediate regi atque gubernari. Quocirca manifeste apparet pro bono ecclesiæ reigmine fuisse necessarium ut præter summum ac uniuersalem prælatum Romanum pontificem alios in ecclesia instituantur prælati. Tertio hoc etiam luce clarius apparet ex ipsa diuersitate actionum necessariarum in ecclesia Dei ad quas cum unus simul, & semel sufficere sit impossibile: necesse fuit diuersos ministros in ecclesia deputari ad hoc quod expedientius, & sine confusione omnia peragantur rectè. Qua ratione beatus Grego. Papa inquit in capit. Singula, dist. 89. Singula ecclesiastici iuris officia a singulis quibuscunque personis sigillatim committi iubemus: sicut enim in uno corpore multa membra habemus: omnia autem membra non eundem actum habent: ita in ecclesiæ spiritali corpore conferendum est hoc officium uni: alii committendum est aliud: nec enim quantumlibet exercitatur uni personæ uno tempore duarum rerum officia committenda sunt. quod si totum corpus oculus ubi auditus, hæc ille. Quarto hæc conuenientia arguitur ex decencia: decens enim est ut sicut in uniuerso inueniuntur diuersæ causæ mediæ præter causam primam: licet ipsa per se possit immediate in effectum cuiuscunque causæ efficientis: ita in uniuersali ecclesia præter potestatem papalem institui debuerunt diuersi gradus aliarum potestatum. Quinto huiusmodi conuenientia arguitur: quia sic nobilior redditur principatus ecclesiasticus dum plures in eo diuinæ cooperationis participes fiunt dispensatores diuinorum mysteriorum. Sexto hoc idem arguitur, quia ex tali uarietate potestatum, & graduum sponsa Christi ecclesia pulchrior, & ornatior consurgit. Hanc rationem assignat beatus Grego. in cap. Singula, dist. 89. ita dicens. Sicut uarietas membrorum per diuersa officia & robur corporis seruat & pulchritudinem representat: ita uarietas personarum per diuersa nihilominus officia distributa, & fortitudinem & uenustatem sanctæ Dei manifestat ecclesiæ. Septimo hoc factum est propter utilitatem ecclesiæ: cuius uniuersitati satisfieri non posset, nisi præter summum pastorem papam forent aliqui alii.

Cap. LXIX. Quod omnes in ecclesia Dei alia a papali potestate ecclesiastica subiiciuntur potestati Romani pontificis quantum ad obedientiam præceptorum, quantum ad correctionem, & quantum ad subventionem in necessitatibus.

APERTE factis ex superius iam explicatis tam de summitate apostolice principatus quam de dependentia, & derivatione omnium potestatum aliarum ecclesiasticarum ab apostolica sede colligitur quod omnes ecclesie prælati tam maiores quam minores subiiciantur Romano pontifici: tam quo ad obedientiam præceptorum & quo ad correctionem abusus, quam quo ad subsidiorum adminiculationem in casibus necessariis. Quo ad obedientiam præceptorum patet. Tum ex his quæ dicta sunt supra in ca. 48. & 1. Tum ex illo quod sanctus Calixtus papa scribens omnibus episcopis dicit in ca. Non decet. dist. 12. Non decet membra a capite discedere sed iuxta scripturæ testimonium omnia membra caput sequantur. Nulli uero dubium est quod apostolica ecclesia mater sit omnium ecclesiarum a cuius regulis nullatenus conuenit deuiare, hæc ibi. Quæ obedientiam debitam esse Romano pontifici imperator Iustinianus intelligens ait in epistola scribens papæ Ioan. quæ habetur C. de sum. tri. & si. ca. inter claras. Omnes sacerdotes orientalis tractus, & subiicere & unire fidei uestræ sanctitatis properamus eo quod caput est omnium sanctarum ecclesiarum. Et subdit. Per omnia properamus, ut dictum est honorem, & auctoritatem crescere uestræ sedis, hæc ille. Quocirca papa Ioan. ubi supra Iustinianus scribens in epistola inter claras: ita ait. Inter claras sapientie & mansuetudinis uestræ laudes Christianissime principum puriore luce tanquam ali quod sidus irradiat quod amore æternæ fidei quod charitatis studio edocti ecclesiasticis disciplinis Romanæ sedis reuerentiam conferuaris, & ei cuncta subiicitis, & ad eius deducitis unitatem ad cuius auctorem principum: hoc est apostolorum primum domino loquente præceptum est, pasce oues meas, quem esse uerè omnium ecclesiarum caput, & patrum regulæ, & principum statuta declarant & pietatis uestræ reuerendissimi testantur astatu, hæc ille. Quo uero ad correctionem abusus patet quidem. Primo quoniam ad supremum iudicem apud quem suprema potestas residet & maximè a qua omnium inferiorum iudicum auctoritas omnis pendet spectat correctio abusus commissi per inferiores potestates: patet hoc. sed: papa est supremus iudex in ecclesia a cuius potestate tanquam a radice singulari alia potestates originem sumunt: sicut in superioribus notum fecimus. ergo omnes potestates inferiores quo ad correctionem abusus potestatis subiecto sunt Romano pontifici, consequentia bona. Hinc in c. Sola 9. q. 3. dicit textus. Romana ecclesia sua auctoritate ualet iudicare de omnibus, & in ca. Cuncta, ea. causa, & q. dicit textus. Cuncta per mundum nouit ecclesia quod dicit Romana ecclesia de omnibus phas. habet iudicare. Unde beatus Bernardus ad Eugenium scribens hoc confirmans ita dicit. Iuxta canones tuos alii in partem sollicitudinis tu in plenitudinem potestatis uocatus es aliorum potestas certis artatur limitibus tua extenditur: & in ipsos qui super alios potestatem acceperunt, nonne si causa extiterit rui p se cœlum

cœlum claudere: tu episcopum ab episcopatu deponere & etiam tradere potes, hæc ille. Quod autem ad præstationem adminiculi ac subsidii in casibus necessitatis ceteri subiiciantur apostolicæ sedi facile est ostendere. Cuius enim reipublica, & quælibet potestas in ea teneatur ad conseruationem illius potestatis a qua totius reipublicæ bonum deprendet: & bonum reipublicæ Christianæ maximè pendet ex Romani pontificis potestate quæ uniuersam ecclesiam ordinare regere ac gubernare habet. Quocirca sanctus Bonifacius martyr in cap. si papa dicit: quod pro papæ perpetuo statu uniuersitas fidelium tanto instantius orat quanto suam salutem post Deum ex illius incolumitate animaduertit perperis pendere. ergo uidetur quod omnes alia ecclesie ad conseruationem tuitionem atque defensionem ecclesie Romanæ adminiculari teneantur. unde Simachus papa in cap. aliorum rationem huius assignans inquit episcopis. Si hæc humiliatur ad cuius confugietis auxilium, & ubi relinquitis gloriam uestram. Hoc etiam sanctus Thom. in 2. 2. quæst. 82. ar. 4. ostendit tam exemplo ueteris legis quam ratione naturali ita dicens. In ueteri lege primitiæ debebantur sacerdotibus decimæ autem leuitis. Et quia sub sacerdotibus leuitæ erant Deus mandauit ut ipsi loco primitiarum solverent summo sacerdoti decimam decimæ: unde nunc eadem ratione clerici tenentur summo pontifici decimas dare si exigeret. naturalis enim ratio dicitur ut illi qui habet curam de communi multitudinis statu prouideatur ut possit exequi ea quæ pertinent ad communem salutem, hæc sanctus Thom. Ad idem est Ioan. an. in nouella super ca. 1. extra de deci. ubi quærens. Nunquid a clericis summo pon. decimæ sint soluendæ. respondet quod sic: quia cum inferior teneatur soluere suo superiori spiritualia ministranti. papa autem cuiuslibet intelligitur spiritualia ministrare: cum omnis anima immediate subdatur ei. Tum etiam quia summus sacerdos est ipse tamen hoc iure non utitur forsitan ideo: quia totum habet 9. q. 3. cuncta, & ca. per principalem. unde quandoque placet decimam uel uicesimam omnium prouentuum ecclesiarum uel aliam quorundam partem pro subsidio terre sancte uel necessitatibus suis uel alterius exigit sicut quotidie experimur, hæc ille. Præterea alia ratione probatur præfata conclusio. Secundum legem naturæ membra capiti debent præstare subsidium & filii parentibus in necessitatibus, sed omnes fideles sunt membra corporis ecclesie: cuius ipse Romanus pont. caput est, sunt etiam eius spirituales filii: unde pater patrum nominatur. ergo non solum clericis sed etiam uniuersi fideles tenentur Romano pon. in necessitatibus auxiliu præstare, & adminiculari quilibet secundum facultatem suam cum fuerit requisitus sicut in fine huius secundi libri plenius dicitur. Ex quibus aperte confutatur præsumptio diabolica eorum qui Romano pon. patri ac principi omnium fidelium non modo in necessitatibus adminiculari refugiunt: sed illius iura & priuilegia prouentus atq; emolumenta solita uiolare usurpare aut diminuere temere quomodo liber præsumunt: quos uidetur inuoluerent sententia illa Deutero. 27. Maledictus qui non honorificat patrem suum, & matrem, & dicit omnis populus Amen.

Cap. LXX. In quo obicitur contra id quod dictum est superius quod solus Romanus pontifex in ecclesia habeat plenitudinem potestatis.

QUANQVAM superius habita conclusio in cap. 53. dieens quod apud solum Romanum pontificem resideat plenitudo potestatis ecclesie: fuerit tam sanctorum patrum testimoniis quam rationibus Plene demonstrata: nihilominus aduersarii illam impugnare multipliciter nituntur: ponentes hanc conclusionem uidelicet quod plenitudo potestatis clauium non solum sit in papa capite, & pastore uniuersalis ecclesie sed in ipsa uniuersali ecclesia, & in concilio uniuersali. Sed istorum duplex est modus dicendi. Quidam enim numero magistrorum qui fuerunt in concilio Constantien. prout ex eorum tractatibus colligitur dicunt: quod potestatis plenitudo sit sic in papa & in ecclesia uniuersali, & in concilio uniuersali illam representanti: aliter tamen & aliter. Pro quo distinguunt quod aliquid tripliciter potest esse in aliquo. Primo tanquam in subiecto sicut uirtus est in anima & accidens in substantia subiectiue. Secundo tanquam in obiecto: sicut effectus dicitur esse in sua causa uel in suo fine: quia in illum tendit tanquam in suum obiectum finale. Tertio tanquam in exemplo: sicut res uisa dicitur esse in speculo uel aliqua doctrina in libro: quia ibi est representatiue. Primo ergo modo ut aiunt plenitudo potestatis est in papa tanquam in subiecto eam recipiente, & ministratiter exercente. Secundo modo est in ecclesia tanquam in obiecto causaliter, & finaliter continente. Tertio est in generali concilio tanquam in exemplo ipsam representante, & regulariter dirigente. Primum patet: quia papa proprie loquendo est minister hanc potestatem subiectiue recipiens, & administratiue dispensans. iuxta illud Luc. 22. Qui pater est in uobis fiat sicut minister. Secundum patet: quia plenitudo potestatis non est casualiter, & finaliter propter papam: sed papa & eius potestas propter ecclesiam, & ad eam ordinatur sicut ad finem: id est ad eius aedificationem: quia secundum sententiam apostoli 2. Corinth. 10. & ul. capitulis. hanc potestatem dedit dominus in aedificationem ecclesie, & non in destructionem. Tertium patet ex eodem uerbo apostoli: quia si papa uteretur hac potestate ad destructionem ecclesie generale concilium esset in exemplum uel speculum dictam uniuersalem ecclesiam representans & eius uice & nomine abusus huiusmodi plenitudinis potestatis coercens regulans, & dirigens & etiam puniens, hæc illi. Sed istorum positio, & imaginatio uidetur nobis saluo semper meliori iudicio, omnino sine intellectu: quia multa implicat quæ simul stare non possunt: immo partes adinuicem sibi contradicunt. Implicant autem contradictionem. Primo, nam in ea parte in qua dicunt quod plenitudo potestatis sit in papa, ut in subiecto ministrante illam: & in ecclesia sicut in obiecto finali, & in concilio sicut in exemplo: contradicit eorum opinioni in ea parte in qua dicunt quod plenitudo potestatis principalis, & excellentius sit in ecclesia aut in concilio quam in papa. Patet quia potestas quæcunque proprius, & principalis dicitur esse ubi est subiectiue, & administratiue siue dispensatiue: quemadmodum est in artifice aut duce exercitus aut magistro operis quam sit in obiecto siue in exemplo: sicut potestas medicandi proprius, & principalis habet esse in medico quam in corpore infirmo ad cuius curationem ordinata est & quæ in libro medicinae. ars etiam aedificandi principalis, & proprius habet esse in artifice quam in domo ad cuius aedificationem ordinatur. Ceterum falsum dicunt quod ecclesia sit obiectum finale potestatis papalis: quoniam licet

Primus
modus di
cendi qui
hic im-
probat.

Improbatio
dicti
modi di-
cendi.

licet potestas papalis sit ei data in aedificationem ecclesie: non tamen ipsa ecclesia dicitur finis ultimus intentus potestatis eius: sed est ipsa beatitudo ad cuius pasca ipsa uniuersalis ecclesia per pastorem suum atque rectoré qui est papa: secundum illud Ioan. ul. Pasce oues meas: & est dirigenda, & deducenda sicut inferius plenius ostendemus. Præterea falsum esse uidetur quod potestatis plenitudo sit in concilio sicut in exemplo, & in speculo, sed potius hoc modo dicenda est esse in lege Christi siue euangelica secundum quam tota ecclesia est regulanda. unde in persona ecclesie dicit propheta de ea. Lucerna pedibus meis uerbum tuum & lumen semitis meis. Secundo positio illa implicat contradictionem. nam in ea parte, ubi in papa & in ecclesia uniuersali, & in concilio ponunt unam & eandem potestatem contradicunt ei quod dicunt quod concilium uniuersale potest corrigere coercere refrenare, & punire abusus potestatis papalis. Patet, nam cum huiusmodi non possit in papam nisi qui sit altioris potestatis iuxta ca. inferior distinct. 21. impossibile est quod concilium ista possit facere si non habet nisi eandem numero potestatem quam habet papa. Tertio positio illorum implicat. nam in ea parte in qua dicunt plenitudinem potestatis in concilio esse non sicut in subiecto, & ministrante, sed sicut in exemplo siue in speculo contradicit ei quod dicunt quod concilium potest coercere refrenare abusus papæ, & abutentem corrigere. Patet, quia licet per modum concilii auisare, & dirigere quis possit alium non habens aliquam auctoritatem iurisdictionis super eum corrigere, tamen correctione quæ est actus iustitiæ, & coercere refrenare, & huiusmodi non potest nisi in quo est potestas iurisdictionis sicut in subiecto ministrante, & exercente illam, ut manifeste patet. cuius enim est potestas, eius est actus, inquit Philosophus. Propter quæ sicut supra diximus positio illa aduersariorum uidetur nobis sine intellectu. Alii uero de numero magistrorum nouellorum qui Basileæ fuerunt alius sapere præsumentes quam illi qui fuerunt in Constantia utpote cupidi gloriæ; & principarus dixerunt quod potestatis plenitudo esset in ecclesia non modo sicut in obiecto finali aut in concilio sicut in exemplo sicut prædixerant supradicti, sed sicut in subiecto ministrante, & exercente, sicut practica demonstrarunt omnem papalis potestatis administrationem, & exercitium sibi assumentes. Dicunt enim quod ipsi uniuersali ecclesie quæ dicitur collectio omnium fidelium in omnibus membris suis coniunctim data sit ipsa potestas clauium in plenitudine, etiam principalis quam papæ. sicut si dicamus quod uni collegio data sit aliqua auctoritas alicuius iurisdictionis exercendæ uel electionis celebrandæ. Ad quam conclusionem probandam perlectis multis eorū tractatibus, reperimus eos multis mediis in uariis suppositionibus fundatis procedere. Prima suppositio est, quod ea quæ dicta sunt Petro aut apostolis trahenda sunt ad ecclesiam. Hanc suppositionem probant per id quod dicit beatus August. in epistola ad Eufitium de Die nouissimo, ait enim sic. Verba quæ locutus est Christus ad apostolos oportet de successoribus intelligere. sicut illud. Eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum. Et illud. Eritis mihi testes in omni Iudea, & Samaria &c. sicut & illud. Ego nobiscum sum usque ad consummationem seculi, quod tamen eum uniuersæ ecclesie promissile quæ aliis morientibus aliis nascentibus usque in seculi consummationem futura est quis non intelligat? Hæc ille. Itæ super

Secundus
modus di
cendi qui
quo c. 71

Prima sup
positio ad
uersario-
rum quæ
improbabit
infra
ca. 73.
Probatio
prima
Probatio
secunda

Ratio aduersario-
rum.

Secunda
suppositio
quæ im-
probabi-
tur c.74.

Tertia
suppositio
improbā-
da infra.
cap.75.
Prima au-
toritas.

psal. 108. idem August. ita inquit. Quædam dicuntur quæ etiam ad apostolum Petrum proprie pertinere uideantur, non tamen habent illustrem intellectum nisi cum referuntur ad ecclesiam. Ex hac suppositione arguunt aduersarii sic. Si dicta Petro, & aliis apostolis trahenda sunt ad uniuersam ecclesiam, ergo dicta Petro per quæ designatur in eo plenitudo potestatis intelligenda etiam ueniunt de uniuersali ecclesia; & per consequens potestatis plenitudo non tantum apud Petrum fuit: sed etiam apud uniuersam ecclesiam. Secunda suppositio est quod omnia dicta Petro importantia auctoritatem eius sunt etiam dicta aliis apostolis, & in illis toti ecclesie. Quam suppositionem ostendunt ueram maxime in duobus in quibus potissime data Petro potestas exprimitur. Primo de illo Math. 16. ubi Christus ait Petro. Tu es Petrus, & super te. Sequitur. Tibi dabo clauas &c. Quod uero hoc sit dictum omnibus probant ex eo, quod cum Petrus non solum fuerit interrogatus sed etiam omnes apostoli, & Petrus pro omnibus responderet, ut dicit glo. sequitur quod cum collatio clauium uideatur fuisse ob meritum confessionis fidei quod non solum pro Petro sed etiam pro aliis apostolis dictum sit illi. Tibi dabo clauas &c. Quod ita confirmant auctoritate beati August. sermone 10. super Ioan. ita dicentis. Cui esset ipse numerus duodenarius, id est quattuordecim in ternos, & omnes essent interrogati solus Petrus respondit. Tu es Christus filius &c. & ei dicitur. tibi dabo &c. tanquam ligandi, & soluendi solus acceperit potestatem, cum & illud pro omnibus dixerit, & hoc cum omnibus tanquam personam gerens ipsius unitatis accepit. Secundo hoc confirmant auctoritate Leonis papæ qui in sermone quodam apostolorum tractans illud. Quodcumque ligaueris &c. ita dicit. In apostolos alios ius huiusmodi potestatis, & ad omnes ecclesie principes huius decreti constitutio committitur. Tertio auctoritate Rabani qui in glo. Math. 16. ita dicit. Quamuis soli Petro hæc potestas data uideatur, ceteris tamen apostolis datur. Consequenter præfaram suppositionem uerificare nituntur ex illo Ian. ult. ubi dictum legitur Petro. Pasce oues meas. Quod uerbum ad omnes etiam dictum esse probant per beatum Augustinum qui in lib. de Agone Christiano ita dicit. Nō ei sine causa inter apostolos ecclesie catholice personam sustinet Petrus, huic enim ecclesie clauas datæ sunt cum Petro datæ sunt, & cum ei dicitur ad omnes dicitur. amas me, pasce oues meas. Item ad idem uidetur esse beatus Ambrosius in principio pastoralis sui ita dicens. A domino dicitur Petro. Petre amas me? & ille. tu scis quia amo te. & cum responsio fuisset subsēcuta repetitum est a domino, pasce oues meas. quas oues & quem gregem non solum tunc suscepit beatus Petrus sed & nobiscum eas suscepit, & nos cum illo eas suscepimus omnes. Tertia suppositio quod omnia dicta Petro ad potestatem expectantia sint ei dicta in figura ecclesie, id est in nomine siue in persona ecclesie. Ad quam suppositionem probandam inducunt multa dicta August. quoniam ipse solus uidetur usus hoc modo loquendi. Et in primis inducunt illud quod August. dicit super Ioan. & habetur in c. quodcumque 24. quæst. 1. ubi ita dicit. Quodcumque ligaueris super terram erit ligatum, & in cælis. si hoc tantum Petro dictum est non hoc facit ecclesia, si autem in ecclesia sit utique quæ in terra ligatur, & in cælo & quæ soluuntur in terra soluta sunt, & in cælis. si ergo hoc in ecclesia sit Petrus quando clauas accepit ecclesiam sanctam significauit. ubi Archidia-

conus

conus exponit, id est sub signo, & nomine ecclesie Petrus clauas accepit. Secundo ad idem inducunt illud August. in sermone quodam apostolorum Petri, & Pauli sic dicentis. Dominus Iesus discipulos suos ante passionem suam sicut nobis elegit quos fratres appellauit, inter hos pene ubique Petrus solus totius ecclesie gestabat personam, & propterea audire meruit, tibi dabo clauas regni cælorum. has enim clauas non ipse ut homo. unus sed unitas accepit ecclesie; hinc ergo Petri excellentia prædicatur, quia ipsius unitatis, & uniuersalis ecclesie curam gessit quando ei dictum est tibi dabo clauas regni cælorum quod omnibus traditum est. nam ut noueritis ecclesiam recepisse clauas regni cælorum audite in alio loco quid dominus dicat omnibus apostolis, accipite spiritum sanctum. & continuo subiungit, si cui remiseritis peccata remittuntur ei, sicut remiseritis tenebuntur. hoc ad clauas pertinet de quibus dictum est, quæ solueritis in terra soluta erunt in cælis, & quæ ligaueritis in terra ligata erunt in cælo. Tertio inducunt illud August. in lib. 7. de unico baptismo dum inquit. Sicut misit me pater, & ego mitto uos, hoc cum dixisset spirauit & ait illis. Accipite spiritum sanctum cui remiseritis, &c. ergo si personam ecclesie omnes gerebant apostoli, & sic eis hoc dictum est tanquam ipsi ecclesie diceretur pax ecclesie dimittit peccata, & ab ecclesie pace alienatio tenet peccata non secundum arbitrium hominum sed secundum arbitrium Dei. Quarto inducunt illud August. super Ioan. sermone 124. ubi de ecclesia loquens ita ait. Huius ecclesie Petrus apostolus propter apostolatus sui primatum gerebat figurata generalitate personam: quantum uero ad ipsum proprie pertinet natura unus homo erat gratia unus Christianus abundantiore gratia unus idemque primus apostolus. sed quando ei dictum est, tibi dabo clauas regni cælorum, & quodcumque ligaueris super terram &c. uniuersam significat ecclesiam quæ in hoc seculo diuersis tentationibus quatitur. Quarta suppositio est quod quæ dicuntur apud sanctos doctores esse in uniuersali ecclesia aut uniuersali ecclesie data intelliguntur data uniuersali ecclesie, ut uniuersitati siue omnibus membris eius coniunctim. Quam suppositionem ueram esse credunt, quia nomen ecclesie est nomen collectivum, & quia signum uniuersale uidetur distribuere pro omnibus. Quam suppositionem præsupposita pro conclusione eorum inducunt multas auctoritates sanctorum patrum. In primis est illa hieronymi in cap. omnibus 24. quæstione prima, ubi dicit sic. Omnibus consideratis puto me non temere dicere aliquos ita esse in domo Dei, ut ipsi sint eadem domus Dei quæ dicitur ædificari supra petram. Et post pauca. Quæ domus etiam clauas accepit atque potestatem soluendi, & ligandi. Secundo inducunt illud Augustinus de doctrina Christiana ubi ita dicit. Est ecclesia corpus Christi sicut apostolica doctrina commendat quæ corpus etiam dicitur. Et sequitur infra. Has ergo clauas dedit ecclesie suæ ut quæ solueret in terra essent soluta, & in cælo, & quæ ligaret in terra ligata essent in cælo, ut quisque in ecclesia eius peccata dimitti non crederet non ei dimitterentur. Tertio inducunt illam auctoritatem Augustini super canonicam Ioan. Homelia 10. ita dicentis. Vbi sit remissio peccatorum, ibi est ecclesia, quomodo ecclesia? Illi enim datæ sunt clauas regni cælorum, ut quæ solueret in terra essent soluta in cælis, & quæ ligaret in terra essent ligata in cælis. Quarto inducunt illud extra de

Tertia

Quarta
aucto.

Quarta
suppositio
quæ im-
probabi-
tur c.76.

Auctori-
tas prima

Secunda

Tertia

Quarta

summa trini. & sic. in c. firmiter, ubi dicit quod sacramentum eucharistiae nemo potest conficere nisi sacerdos qui fuerit ordinatus secundum claves ecclesiae, non dicit Petri (inquiunt) nec concessa Petro ac per eum aliis: sed apostolis ac eorum successoribus. unde Ioan. an. in glo. dicit, quod non soli Petro claves concessit sed & ceteris apostolis. Quinto inducitur illud Actuum 20. Attendite uobis, & uniuerso gregi in quo posuit uos spiritus sanctus episcopi, ut regere ecclesiam Dei quam acquisiuit sanguine suo. Sexto inducunt illud quod habetur in praefatione quam in celebritate singulorum apostolorum cantat ecclesia. Gregem tuum pastor aeternè non deseras, sed per beatos apostolos continua protectione custodias quos operis tui uicarios eidem contulisti praesse pastores. Quinta suppositio eorum est quod nunquam legitur aliqua potestas data Petro nisi simul cum aliis apostolis. Probant hanc suppositionem sic, quoniam si de concessione potestatis promissa Petro quaeratur, non reperitur alius locus aptior quam ille. Math. 18. Quaecunque alligaueritis, unde uidetur quod promissio illa, tibi dabo claves &c. debeat intelligi prout declarant uerba concessionis. sed illa non ad solam personam Petri sed ad ecclesiam diriguntur principaliter, cum dicit. Amen amen dico uobis, quaecunque alligaueritis super terram &c. ex qua auctoritate dicunt aliqui aduersariorum notari aliqua. Primum quod claves regni caelorum, de quibus dixerat Math. 16. Tibi dabo &c. hic ecclesiae sunt concessae cum eadem uerba sub quibus facta est promissio hic exprimantur, nec in toto sacro canone bibliae reperitur locus alius ubi expressius legatur quod potestas clauium sit data Petro aut ecclesiae sub eisdem uerbis quibus promissa fuit. Secundo notatur quod concessio ista sit in omni stabilitate firmata, quia additur uerbum iuramenti uel assertionis: amen. Tertio quod in uerbis intelligitur potestas concessa ecclesiae non limitate, & in certis casibus sed in omni plenitudine, quod probare nituntur ex signis uniuersalitatatis, quaecunque alligaueritis, & quaecunque absolueritis, sic arguendo. Si ex illo uerbo quodcunque ligaueris super terram, notatur in Petro plenitudo potestatis illimitate. ergo pariter ex aliis uerbis notabitur plenitudo potestatis in ecclesia cum non sit minoris continentiae quaecunque quam quodcunque. ergo non solum in Romano pont. residet plenitudo potestatis sed etiam in ipsa uniuersali ecclesia. Sexta suppositio eorum est quod sicut Deus cuilibet creaturae cui dedit certam periodum qua determinatur quandiu possit uiuere uel durare dedit propriam uirtutem innatam, & intrinsecam qua possit se in suo esse conseruare, & contra destructionem sui aduersantibus resistere, ita ecclesiae quam uoluit usque in finem seculi durare dedit uirtutem, & potestatem qua se in suo esse possit conseruare, & potestatem qua possit se regere & potestatem qua aduersantibus siue conantibus ad sui destructionem resistere. Patet (inquiunt) hoc ex euidencia terminorum, immo a fortiori cum Christus ipsam ecclesiam plus aliis diligat. Hoc etiam uidetur notari inquiunt in uerbis de ecclesia dictis, in sua fundatione &c. cum enim dixisset super se petram aedificare ecclesiam subiungit statim. Et portae inferi non praeualebunt aduersus eam. Ex hoc etiam aiunt dicitur in Cant. de ecclesia: quod est perfecta terribilis, ut castrorum acies ordinata, quomodo autem inquiunt esset perfecta in se & terribilis, si ad conseruandum se & tuendum

non

Quinta

Sexta

Quinta
suppositio
improbanda
cap. 77.
Probatio

Sexta
suppositionis
cui respō
debitur
Prima
pars
Secunda
pars
Probatio
prima
Secunda

Tertia

non haberet in terra uirtutem ac potestatem: sed oporteret ab extrinseco subsidium quaerere. nam si ecclesia ex se auctoritatem non haberet se conseruanditunc pro tempore quo ecclesia sine papa esset aut ipse nollet eam tueri non posset se in esse conseruare: quod nemo sanę mentis assereret. Haec ergo ecclesia uirtutem a Christo fundatore eo ipso quod fundata est ad se conseruandum in suo esse: nec per creationem papae eam perdit: quia principia essendi, & conseruandi intrinseca sunt cuilibet rei. sicut ergo ecclesia propter creationem papae non deficit a uirtute essendi: ita nec a uirtute, & potestate se regendi, & conseruandi in suo esse. Postea uero declarantes quae sit ista uirtus, & potestas se tuendi: dicunt quod est communis sententia doctorum, quod est potestas clauium uidelicet scientia discernendi, & potentia iudicandi ligandi, & soluendi. Ex hac suppositione arguunt concludendo, quod potestas clauium & eiusdem potestatis plenitudo sit data ipsi communitati siue corpori uniuersitatis ecclesiae. Septima suppositio est quod plenitudo potestatis semper debet manere in ecclesia: quia alias non uideretur ecclesiae sufficienter prouisum: sed in papa non potest semper manere, ut patet, cum ipse non semper maneat: ergo oportet dicere quod maneat in ecclesia. Confirmatur hoc ab aliis dicentibus, quod quem admodum regimen ciuitatis consistit penes congregationem ciuium uel ipsius congregationis partem ualentiolem, ut dicunt haberi ex sententia Aristo. 3. politic. cap. 8. Et conformiter dicendum est quod regimen orbis penes congregationem hominum totius orbis uel ipsius partem ualentiolem consistat, ita regimen uniuersalis ecclesiae uacante papatu penes ipsam uniuersalem ecclesiam quae representatur per concilium generale, & ipso concilio congregato consistit penes ipsius concilii partem ualentiolem. Ex his omnibus concludunt quod potestatis plenitudo non tantum apud Romanum pontificem resideat sed etiam apud uniuersalem ecclesiam, & multo principalius, ut potest quia in ea est immobiliter, & indefectibiliter. Unde ad auctoritates sanctorum dicentium quod soli Petro data sit a Christo plenitudo potestatis, aut quod solus Romanus pontifex sit uocatus in plenitudinem potestatis, respondent quod per ly solus sit exclusio inferiorum siue particularium personarum, non autem ipsius communitatis ecclesiae, & etiam quod ly nullus non distribuatur pro communitate sed pro singularibus personis.

Tertia
pars
Quarta
pars

Quinta
pars

Septima
suppositio
de qua
cap. 79.
Confirmatio

Cap. LXXI. In quo impugnatur praefata conclusio aduersariorum dicentium quod in alio quam in Romano pontifice resideat plenitudo potestatis in ecclesia.

QVONIAM principalis, & quasi fundamentalis punctus huius materiae est intelligere qualiter potestas clauium data sit ecclesiae siue qualiter sit in ecclesia: ideo nos pro ampliori illustratione huius materiae, & ueritatis quam de apostolico principatu ut supra tam auctoritatibus sanctorum quam rationibus firmauimus talem ordinem tenebimus. In primis in hoc ca. positis quibusdam notabilibus impugnabimus modum aduersariorum ponendi in ecclesia uniuersali potestatem clauium & per consequens plenitudinem potestatis. Secundo impugnabimus responsiones

Quatuor
principalia
cōtinue
deducenda.

Circa primum principale.

datas aduersariorum ad auctoritates sanctorum parum inductis pro con-
 clusione nostra. Tertio in sequenti c. explicabitur modus uerus, & catholi-
 cus quo potestas clauium sit: data uniuersali ecclesie siue sit in ecclesia.
 Quarto per diuersa capitula sequentia pro pleniori danda responsione re-
 spondebitur ad obiecta aduersariorum. Circa primum in primis est con-
 siderandum quod de ecclesia qua dicitur clauis recepisse, potest esse ser-
 mo duplex. Aut enim capitur ibi ecclesia in sua uniuersalitate prout scilicet
 dicitur uniuersitas siue collectio omnium fideium generaliter prout in
 ca. ecclesia, de consec. di. 1. Aut capitur ibi sub minori uniuersalitate, scilicet
 pro uniuersitate tantum omnium clericorum siue sacerdotum ut alii uolunt.
 Secundo est notandum, quod potestas clauium est duplex ut in primo libro
 distinximus, uidelicet potestas ordinis qua proprie, & immediate ut dicunt
 doctores, dicitur clauis regni caelorum, quia immediate extendit se ad ip-
 sum caelum remouendo impedimenta introitus in caelum per dimissionem
 peccati, ut sanctus Tho. dicit in 4. dist. 19. in ar. Alia est potestas iurisdictio-
 nis, & haec est duplex, quaedam in foro conscientiae, alia in foro exterioris
 iudicii siue causarum. Tertio notandum quod de plenitudine potestatis pos-
 sumus loqui dupliciter. Vno modo prout plenitudo potestatis includit tam
 potestatem ordinis quam potestatem iurisdictiois. Alio modo prout solum
 includit potestatem iurisdictiois. Quarto est notandum, quod licet aliqua si-
 militudo sit corporis mystici ecclesiae ad corpus naturalis hominis, uideli-
 cet in multitudine membrorum, & aliqua li unione eorum adinuicem & in
 officiorum diuersitate iuxta illud Apostoli ad Rom. 12. Sicut in uno corpore
 multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent,
 ita multi sumus unum corpus in Christo, singuli autem alter alterius mem-
 bra nihilominus multiplex est differentia, & dissimilitudo. Vna quidem est ut
 dicit sanctus Tho. in 3. parte, quod membra omnia corporis naturalis sunt
 omnia simul: membra autem corporis mystici non sunt omnia simul: nec quan-
 tum ad esse naturae, quia corpus ecclesiae constituitur ex hominibus qui fue-
 runt a principio mundi usque in finem eius; nec quantum ad esse gratiae, quia
 etiam eorum qui sunt uno tempore quidam gratia carent aliis eam iam habentibus.
 Secunda differentia est: quia membra corporis humani constituunt
 aliquod unum numero reale totum, quod subiectiue in se toto capax est ali-
 cuius formae aut qualitatis siue influxus realis quod est ipsum corpus huma-
 num, non autem sic membra quae dicuntur corporis mystici, quoniam licet
 fideles fide spe, & charitate ut dicit August. uniantur, tamen cum distinguantur
 personis, & locis non dicuntur constituere aliquod reale unum numero
 totum quod subiectiue in se toto capax sit alicuius formae aut qualitatis aut
 influxus alicuius effectus realis. unde quando ecclesia dicitur una unitate
 fidei spei, & charitatis non est intelligendum quod unus numero habitus fidei
 unus numero habitus spei, & unus numero habitus charitatis in toto ipso
 corpore sit, quoniam ipsum corpus ecclesiae non potest esse talium formarum
 subiectum. unde etiam iuristi dicunt quod uniuersitas non habet animam
 glo. super ca. Romana. §. in uniuersitatem, sed sunt tot numero habitus distin-
 cti uirtutum fidei spei, & charitatis quot numero sunt fideles. Quod ego di-
 citur: una fides ecclesiae una spes una charitas, non accipitur unitas ex parte
 unius subiecti numero earum quia nullum tale est, sed ex parte obiecti,
 quia uidelicet omnes fideles qui numero, & merito sunt in ecclesiae corpore

idem

idem credunt, idem sperant, idem amant, sic dicit sanctus Thom. in 3. distin-
 decimatercia. Per hanc plane considerationem euanescent multae san-
 ctiae aduersariorum nouellorum magistrorum atque doctorum canonista-
 rum sicut uidebitur infra. Quibus notatis restat ostendere quod posi-
 tio aduersariorum falsi sit: quod ut plenius fiat ponemus aliquas conclu-
 siones quas probando improbabitur positionem ad plenum aduersario-
 rum. Prima conclusio sit ista. Potestas clauium ordinis qua proprie di-
 citur clauis caeli. quia ea sit remissio peccatorum non est data toti corpori
 ecclesiae sic ut singulis eius membris data sit. Probatur ista conclusio. Pri-
 mo auctoritate beati Ambro. lib. de poenitent. & habetur a magistro o-
 sententiarum in quarto distinct. decimanona. & a magistro Gratiano de poeni-
 tent. distinctio. prima §. nemo ita dicentis. Ius ligandi & soluendi solis sacer-
 dotibus permissum est. Patet etiam ex eo quod olim soli sacerdotes iudicabant
 inter lepram & non lepram, unde Math. octauo. dominus inquit leproso.
 Vade ostende te sacerdotibus. & Luc. decimo septimo. ubi inquit etiam de-
 cetero leprosis. Item ostendere uos sacerdotibus. ubi dicit gl. interli. Qui erant
 figura sacerdotii futuri in ecclesia. Item patet ex eo quod dominus non nisi apo-
 stolis sacerdotibus iam constitutis ait Ioan. 20. Quorum remisistis peccata
 remittuntur eis. Ratione sic probatur iuxta sanctum Tho. & Alber. magnum.
 Gratia qua in sacramentis datur a capite in membra descendit. ergo solus est
 minister sacramentorum in quibus gratia datur qui habet ministerium super
 corpus Christi uerum: sed haec est solus sacerdos qui consecrare eucharis-
 tiam potest. ergo solus sacerdos est minister sacramenti poenitentiae & per con-
 sequens solus ipse habet potestatem ligandi & soluendi a peccatis. Non enim est opus
 ad hanc conclusionem inducere plures probationes: quoniam ita nota est
 quod oppositum eius non tam est haereticum habitum & condemnatum in re-
 probatione errorum ualde. qui dicebant omnes bonos homines habere po-
 testatem clauium quam derisorium. Secunda conclusio. Potestas clauium
 ecclesiae & uniuersitati siue omnibus eius membris coniunctim. Probatur ista
 conclusio ex precedentibus sic. Praedicta potestas clauium solis sacerdotibus
 conuenit. ergo non conuenit communitati ecclesiae ut uniuersitati siue in
 omnibus membris suis. consequentia patet, quia quod uni soli parti uniuersitatis
 conuenit non potest dici conuenire toti uniuersitati in omnibus mem-
 bris suis. Secundo sic. Potestas praedicta datur in consecratione sacerdotii.
 unde cum ordinantur sacerdotes dicuntur eis illa uerba quae dominus dixit
 Apostolis. Ioan. 20. Accipite spiritum sanctum, quorum remisistis peccata
 remittuntur eis, sed communitas ecclesiae non consecratur nec insignitur
 sacerdotio. ergo non potest dici quod uniuersali ecclesiae, ut uniuersitati
 sint datae clauis ordinis siue potestas ligandi & soluendi a peccatis. Ter-
 tio sic. Nulla uniuersitas potest dici cum ueritate habere perfecte aut ple-
 ne aliquam potestatem in cuius exercitium nunquam per se potest exire.
 Istud assumptum patet, quoniam ut inquit Aristot. de somno & uigilia, cuius
 est potentia, eius est actus. sed tota communitas ecclesiae non potest exi-
 re in actum potestatis ligandi & soluendi a peccatis. Tum quia solus sa-
 cerdos est minister sacramenti poenitentiae, ut in c. omni utriusque; sexus. extra
 de poen. & remis. Tum quia actiones suppositorum sunt. ergo conclusio uera.
 Quod autem dicitur a quibusdam aduersariis, quod licet ecclesia uniuersalis non ha-

Contra conclusionem aduersariorum. Conclusio prima auctoris.

Secunda conclusio.

beat exercitium potestatis clauium absoluendo aliquem a peccatis: potest, tamen mandare quod fiat per aliquem sacerdotem, nihil ualet: quoniam ex hoc cum sit imperatiue facere non elicitiue non arguitur quod communitas ipsa haberet potestatem sicut nec potestatem consecrandi ex hoc quod mandare alicui celebrare: sicut nec electus aut archidiaconus nondum in sacerdotio constitutus licet possint mandare alicui sacerdoti absoluere aliquem a peccatis non propter hoc dicerentur habere potestatem clauium de qua loquimur. Non est autem opus hic multiplicare argumenta: quia conclusio clarissima est apud theologos. unde Albertus magnus sanctus Thom. & dominus Bonauen. in 4. distinct. 19. querentes, utrum soli sacerdotes habeant clauis: non solum dicunt quod soli sacerdotes habeant clauis quod diximus in prima conclusione: sed etiam quod non sit possibile quod conueniant alicui communitati quod dicit ista secunda conclusio nostra. Pro hac etiam conclusione in primo libro aliquas rationes induximus. Ex istis duabus conclusionibus sequuntur aliqua corollaria. Primum est quod predicta potestas clauium nec subiectiue nec formaliter nec radicaliter nec fundamentaliter ut omnibus uerbis utamur aduersariorum potest esse in ecclesia uniuersali nec in uniuersitate clericorum aut collegio sacerdotum in quodam subiecto communi. patet corollarium manifeste ex dictis. Secundum corollarium est: quod omnes auctoritates sacre scripturae quae de potestate clauium ordinis quae dicitur potestas ligandi, & soluendi a peccatis loquuntur: non possunt ueraciter exponi de uniuersali ecclesia pro omnibus suis membris siue diuisim siue coniunctim nec de aliqua alia quacunque communitate minus uniuersali. Patet corollarium ex praefatis conclusionibus, & per consequens non potest de ecclesia uniuersali exponi praedicto modo auctoritas illa Ioan. 20. Quorum remiseritis peccata, remittantur eis, cum loquatur de potestate praefata ordinis. Quod patet, tum ex glo. interli. quae ita habet, id est quos dignos remissione iudicaueritis: duabus uidelicet clauibus, scilicet potestatis, & discretionis, dimittentur eis. Tum ex eo quod huiusmodi uerba omnibus sacerdotibus dicuntur dum ab episcopis ordinantur: quibus tamen omnibus non committitur aliqua potestas iurisdictionis. Tertium corollarium est quod auctoritates sanctorum dicentium quod Petrus in figura ecclesiae susceperit huiusmodi potestatem clauium impossibile est eas intelligi cum ueritate ad intellectum aduersariorum saepe dictum patet ex dictis. Quartum corollarium est: quod plenitudo potestatis ecclesiasticae, ut includit potestatem clauium ordinis non potest esse in ecclesia uniuersali ad intellectum dictum aduersariorum patet ex superioribus. Tertia conclusio. Potestas clauium iurisdictionis ecclesiasticae siue in foro conscientiae siue exterioris iudicii, non est sic data uniuersali ecclesiae quod singulis eius membris sit data ut singulis. Ista conclusio licet per se nota uideatur: nihilominus probatur sic. Inter ecclesiae membra omnes fideles tam clerici quam laici, tam uiri quam foeminae includuntur. Vnde apostolus ad Gal. 3. Quicumque enim in Christo baptizati estis Christum induistis. Et ait Augustinus ad Bonifacium, & ponitur in cap. nulli de conse. dist. 4. in baptizate quisque efficitur membrum Christi, sed non omnibus fidelibus est data potestas clauium iurisdictionis spiritalis. patet quia non foeminis nec laicis nec clericis omnibus etiam sacerdotibus ut patet. ergo conclusio uera. **Quarta conclusio.** Potestas iurisdictionis ecclesiasticae non est

Primum correla.

Secundum

Tertium

Quartum

Tertia conclusio.

Quarta conclusio.

est data toti ecclesiae, ut uniuersitati siue omnibus membris ecclesiae simul iunctis. Probatum ista conclusio ex praecedenti sic. Nulla potestas potest conuenire alicui uniuersitati siue in omnibus membris eius simul ad quam est inhabilis magna pars illius uniuersitatis. sed ad potestatem iurisdictionis ecclesiasticae siue in foro conscientiae siue exterioris iudicii magna pars uniuersitatis ecclesiae est inhabilis nec est capax illius. ergo talis potestas non potest dici conuenire uniuersitati ecclesiae ut sic. conuenientia est bona, maior etiam nota, & potest colligi ex cap. cum dilectus, extra de consuetu. & c. constitutis, extra de appel. minor uero patet. Tum ex conclusione praecedenti. Tum quia cum ecclesia, ut inquit Beda in gl. super Luc. & etiam dicit Hugo de sancto Victore libr. de sacramentis parte 2. duos complectatur ordines scilicet laicos & clericos quasi duo latera corporis unius. maior pars scilicet laicorum est inhabilis siue incapax iurisdictionis ecclesiasticae. unde in c. bene quidem distinct. 96. tota synodus protestatur quod laicis personis nulla facultas data est de disponendis ecclesiasticis officiis. idem in c. sequenti. Patet etiam hoc manifestius de mulieribus quae quantacunque polleant sanctitate inhabiles sunt ad clauis recipiendas. mulier enim non est subiectum idoneum principatus, sed magis subiectionis. Quamobrem dicit Apostolus 1. ad Corinth. 14. Mulieres in ecclesia taceant non enim permittitur glo. ab aliqua auctoritate eas loqui sed subditas esse. Etiam dicit in politic. Philosophus quod corruptio urbanitatis est cum regimen siue dominium ad mulierem peruenerit. non uidetur autem intelligibile quod potestas clauium sit data ecclesiae, ut uniuersitati siue in omnibus membris eius: & quod excludantur a participatione praedictae potestatis fideles laici uiri & mulieres qui sunt non modo uera membra corporis Christi quod est ecclesia: sed etiam in maiori numero siue maior pars. Secunda probatur sic praefata conclusio. In qualibet uniuersitate cui data est aliqua potestas, ut uniuersitati, omnes de illa uniuersitate aequaliter se habent ad ius illius potestatis. patet: quia canonici omnes aequaliter se habent in actu cuiuslibet potestatis quam habent, ut collegium. sed non omnes fideles immo nec omnes clerici immo nec omnes sacerdotes qui includuntur intra ambitum corporis ecclesiae aequaliter se habent ad ius potestatis clauium, ut patet manifeste: quoniam alias non fuisset distinctio potestatis inter apostolos, nec fuisset distinctio inter sacerdotes maiores & minores nec Petrus fuisset magis caput ecclesiae quam aliquis ceterorum. Quae omnia nedum falsa sunt, sed etiam tanquam haeretica per ecclesiam condemnata. ergo sequitur quod uniuersali ecclesiae, ut tali id est, ut in omnibus membris suis simul non sit data potestas talis clauium a Christo. consequentia est bona & formalis. Tertio sic. Quandoquaque alicui uniuersitati in communi, ut uniuersitati est data aliqua potestas siue aliqua clausula non possunt quicumque illius uniuersitatis exire in actum siue in executionem potestatis nisi simul omnibus concurrentibus aut saltem uocatis, aut nullo contempto ex omnibus illius uniuersitatis membris. hoc uidetur manifestum ut colligitur ex cap. quia propter, & c. coram extra de elec. sed si uniuersali ecclesiae in communi, ut uniuersitati data esset potestas clauium iurisdictionis sequeretur quod nec papa, nec ecclesiae praelati possint exire in actum siue exercitium eiusdem potestatis, nisi ad minus conuocatis omnibus fidelibus tam laicis quam clericis. sed hoc est

falsum ut patet, cum hoc non obseruetur in ecclesia, nec etiam ad uniuersalia concilia omnes fideles uocantur, nec omnes clerici, neque etiam omnes sacerdotes, nec tamen reputantur contempri si non uocantur, nec etiam papa requirit quorumcunque consensum ad executionem potestatis sibi datæ, nec etiam alii prælati. ergo falsum est quod toti ecclesiæ in communi, aut toti collegio clericorum, aut sacerdotum data sit potestas clauium, ut uniuersitati. Quarto sic. Quandoque omnibus membris alicuius uniuersitatis est data potestas aliqua ut uniuersitati, cum omnes ad ius potestatis æqualiter se habeant regulariter: maior pars communitatis præponitur minori in iudicio. Arg. ex c. quia propter. extra de elec. & c. est in cunctis extra de his quæ fiunt a maio. par. c. si ergo corpori uniuersalis ecclesiæ data esset potestas clauium huiusmodi, aut collegio omnium clericorum, siue sacerdotum in communi, sequeretur quod ad maiorem partem huius uniuersitatis, quæ est pars laicorum, uel ad minores sacerdotes seu clericos qui sunt maior pars collegii eorum, tandem posset deuolui regimen & potestas iudicii totius ecclesiæ quod est absurdum iuxta c. cum inferior & ca. denique distinct. 2. r.

Quinta conclusio. Plenitudo potestatis clauium iurisdictionis non est data uniuersali ecclesiæ, ut uniuersitati siue in omnibus eius membris coniunctim. Hæc conclusio licet patet ex præcedenti, quia probato quod ecclesiæ uniuersali, ut communitati non sit data potestas clauium, probatum relinquatur quod nec plenitudo potestatis clauium illo modo sit data illi, nihilominus probatur multipliciter. Primo sic. Regimen ecclesiæ est a Deo institutum monarchicum sicut supra sæpe probatum est. patet: quoniam hoc regimen est nobilissimum reputatum tam a philosophis ut patet 8. Eth. & 3. polit. quam a theologis, & credendum est quod Deus instituerit regimen ecclesiæ suæ in nobiliori specie regiminis, sed in principatu monarchico plenitudo potestatis non est apud omnes, siue apud communitatem sicut est in regimine politico, sed solum apud unum scilicet apud principem, qui solus principatur. ergo sequitur quod ex institutione Christi plenitudo potestatis non sit data uniuersitati ecclesiæ in omnibus membris eius, sed tantum in uno scilicet Romano pontifice qui princeps ecclesiæ a Christo institutus est, ut supra ostendimus. Secundo sic confirmando rationem factam. Si plenitudo potestatis est apud uniuersalem ecclesiam totam sequitur quod non est apud papam. consequens est falsum. cum sit contra apertissima testimonia sanctorum patrum, ut supra uisum est. ergo antecedens est falsum, cum ex uero non sequatur nisi uerum. Probatur consequentia. quia si apud totam multitudinem populi Christiani quæ dicitur ecclesia uniuersalis quæ est collectio omnium fidelium resideret, sequitur quod principatus ecclesiæ sit politicus & non monarchicus, & per consequens in nullo quam in ipsa tota communitate est ponenda potestatis plenitudo. Hæc autem differentia ponitur ab Arist. 8. Eth. & 3. polit. inter tres species principatus quas ponit. uidelicet monarchicam quæ dicitur a monos quod est unus & archos quod est principatus, quasi principatus unius, in quo solo residet plenitudo potestatis. Secunda dicitur aristocratia, quæ dicitur ab aris quod est uirtus & ceteros quod est potestas quasi potestas siue principatus plurium secundum uirtutem imperantium ita quod nullius. Tertia species communi nomine dicitur politia in qua multi, ut populus principantur, ita quod apud nullum resideret plenitudo potestatis, sed apud omnes, ut ibidem dicitur, & sic patet

Quinta
conclusio

ter consequentia. Tertio sic. Nulli communitati cuius cura regiminis, & gubernatio a superiori suo est commissa alicui particulari est data potestas regiminis sui & gubernationis. ista uideretur nota, sed regimen uniuersalis ecclesiæ est commissum Romano pontifici. ut tota clamant sanctorum patrum doctrina. ait enim beatus Gregor. ad Imperatorem Mauritium scribens. Cunctis euangelium scientibus liquet quod uoce dominica sancto, & omnium apostolorum principi Petro apostolo totius ecclesiæ cura commissa est, ipsi quippe dicitur: Petre amas me pasce oues meas. ergo uidetur quod uniuersali ecclesiæ, ut communitati non sit data potestas uniuersalis regiminis totius ecclesiæ, sed tantum Petro & successoribus eius. Quarto confirmando hanc rationem arguitur sic. Illi soli uidetur data potestatis plenitudo qui solus est pastor totius gregis dominici, sed solus Petrus est pastor totius gregis dominici, & nullus alius, nec ipsa communitas ecclesiæ, quæ est ipse grex pasendus, & gubernandus: ergo uidetur, quod solus Petrus & ita solus Roma. pont. sit uocatus a Christo in plenitudinem potestatis clauium. Quinto sic. Impossibile est quod in aliqua una uniuersitate prælatus & subditi habeant eandem plenitudinem potestatis. patet: quoniam non capit ratio quod illud per quod quis constituitur superior & prælatus aliorum sit commune prælato & subditis in eadem plenitudine, sed in tota uniuersitate Christiana Roma. pont. est prælatus & ceteri omnes alii fideles sunt subditi, ut in superioribus est demonstratum. ergo conclusio uera. Sexto confirmando præcedentem rationem arguitur sic. Plenitudo potestatis quæ ponitur in ecclesia aut est una, & eadem numero cum ea quæ ponitur in papa aut est alia, sed non potest dici quod sit alia, quia sic essent duæ supremæ potestates, siue plenitudines potestatis quod esse non potest. Tum quia quod per superabundantiam dicitur in unoquoque genere unum sanctum est. Tum quia pluralitas principatum non est bona 12. methaphy. Tum quia duas supremas potestates non patitur unitas ecclesiæ. Non potest etiam dici quod sit una & eadem numero plenitudo potestatis, quia si sic tunc neque papa esset superior & prælatus ecclesiæ nec ecclesia posset dici superior potestate ipso Romano pont. quod tamen aduersarii uolunt. patet: quia si par in parem imperium non habet, multominus ubi est identitas potestatis. Responsio autem quam ad hanc rationem dant quidam aduersariorum dicentes quod licet sit eadem quia tamen ut dicunt illa potestas est excellentiori modo in ecclesia scilicet inuariabiliter & inobliquabiliter quo modo non est in papa, ecclesia habet iurisdictionem supra papam, non ualet aliquid. Tum primo, quia præsupponit falsum, quia ut iam probauimus talis potestatis plenitudo non potest esse subiectiue & formaliter in uniuersitate ecclesiæ, sed solum in Romano pontifice, & per consequens sicut superius circa cap. 7. est probatum non potest esse excellentiori modo in uniuersitate ecclesiæ quam in Romano pontifice. Tum secundo, quia etiam dato quod esset scilicet una & eadem numero potestas ecclesiæ in utroque sicut in uno subiecto est impossibile intelligere quod ecclesia habeat iurisdictionem super Romanum pontificem, nec e conuerso, nec potest circa unam & eandem potestatem numero in uno & eodem subiecto pro eodem tempore attendi talis comparatio, ut in uno dicatur esse excellentiori modo quam in alio. Præterea dato etiam quod sit, cum talis differentia puta esse inuariabiliter & uaria-

SVMME DE ECCLESIA

biliter non augeat nec minuat potestatem ipsam non potest ex tali differen-
tia argui quod unus habeat iurisdictionem super alium. alias qui sanctior
esset aut diuturniorem haberet potestatem in ecclesia diceretur iurisdic-
tionem maiorem habere quod est falsum. immo inter errores Ioannes Hus,
& Vicleif condemnatum. Septimo arguitur sic. Ex tota scriptura sancta nō
potest hoc haberi, quod uniuersali ecclesie in communi, siue in omnibus
membris eius simul sit data plenitudo potestatis: sed magis contrarium.
ergo hoc non uideretur afferendum. consequentia patet: quoniam ut ait
Hieronymus quod de sacra scriptura firmitatem non habet eadem facilita-
te contemnitur qua probatur. antecedens patet: quoniam si aliqua scriptu-
ra talis esset per aduersarios esset inducta. Quod autem nulla earum quas
inducunt faciat ad propositum positionis eorum nos ostendemus infra cum
ad argumenta eorum respondebimus. Ex his conclusionibus sequuntur
aliqua corollaria. Primum quod auctoritates sanctorum patrum quæ ui-
dentur attribueri toti ecclesie in communi potestatem clauium, aut au-
toritatem iudicii, aut magisterii non sunt accipiendæ sic quod omnibus
fidelibus, nec omnibus clericis, aut ut singulis, aut in unum simul coniu-
ctis, ut uniuersitati talis auctoritas, aut potestas diuina ordinatione data
sit. Patet: quoniam ut probauimus multipliciter hoc non modo falsum
est, sed etiam ut uideretur erroneum cum contra euangelium Christi, & san-
ctorum patrum doctrinam uideatur negare beatum Petrum fuisse caput u-
niuersalis ecclesie. uideatur etiam negare principatum ecclesiasticum esse
monarchicum. Item uideatur negare principatum ecclesie esse Hieerar-
chicæ dispositum & Roma. pont. potestatis plenitudinem habere. Quod
etiam sit positio illa quasi impossibilis partim ostendimus supra & infra in
responsione argumentorum clarius uidebitur. Secundum corollarium
est, quod auctoritates sacre scripturæ, & sanctorum quas aduersarii in-
ducunt intelligentes modo præfate peruersæ & aliter quam spiritus sanctus
efflagitat illas interpretari uidentur: patet ex dictis & plenius ex dicendis
in responsione ad argumenta. Tertium corollarium est, quod falsum est
quod aduersarii in secunda parte conclusionis eorum dicunt, uidelicet quod
potestatis plenitudo principaliter sit in ecclesia uniuersali quàm in summo
pontifice. Patet, tum ex dictis. Tum sic. Potestatis plenitudo clauium
non est in uniuersali ecclesia ad intellectum eorum, ut probatum est. ergo
nec est in ea principaliter nec minus principaliter ad intellectum eorum, ui-
delicet in omnibus membris ecclesie simul. Præterea falsitas illius mani-
festissima patet ex forma absolutionis qua sacerdos quilibet utitur in ec-
clesia in absolutione sacramentali. ait enim sic. Auctoritate omnipoten-
tis Dei & beatorum apostolorum Petri, & Pauli. non autem dicit aucto-
ritate ecclesie uniuersalis, & tamen fiendum necessario esset si potestas
clauium esset principaliter in uniuersali ecclesia ad intellectum aduersario-
rum quàm in Petro siue eius successore. Et hæc de primo principali.
Circa secundum in quo impugnanda est responsio aduersariorum, quam
dant ad auctoritates sanctorum patrum dicentium, quod solus Romanus
pontifex uocatus sit in plenitudinem potestatis aut quod nulli alteri sit da-
ta plenitudo potestatis a Christo est sciendum, quod responsio eorum stat
in hoc quod per ly solus non fiat exclusio communitatis ecclesie, sed par-
ticularium personarum, siue singulorum membrorum de ecclesia, & simili-

Primum
corolla.

Secundū

Tertium

Circa se-
cūdū prin-
cipale

LIBER SECVNDVS.

199

ter quod cum dicitur quod nulli nisi Petro sit data plenitudo potestatis. ly
nulli distribuat pro singulis particularibus: non autem pro communitate.
Sed quod ista responsio nulla sit & sit contraria mētibz sanctorum patrum
quorum auctoritatis inductæ sunt, patet. Tum primo, quia præsupponit,
quod potestatis clauium plenitudo possit esse subiectiue, & formaliter ac di-
spensatiue in ipsa uniuersali ecclesia siue in omnibus membris eius simul,
quod superius est improbatum sufficienter. Tum secundo, quia doctores
præfati dicentes soli Petro datam esse plenitudinem potestatis, ponunt ec-
clesie principatum esse Monarchicum iuxta euangelium Christi. de ratio-
ne autem principatus Monarchici, ut sepe est repetitum est quod plenitudo
potestatis resideat apud unum scilicet principem & non apud omnes.
Tum tertio, quia præfati doctores ponunt quod Petrus sit princeps pastor,
& caput totius ecclesie uniuersalis: cum quibus non potest stare quod in
ipsa uniuersali ecclesia cui ipse præfider sit eadem plenitudo potestatis cum
eo, & maxime cum additione ista, & principaliter quàm in eo. Vnde san-
ctissimus Leo papa in c. ita dominus distinct. 19. apertissima luce dicit, quod
ita dominus huiusmodi muneris sacramentum ad omnium apostolorum of-
ficium pertinere uoluit, ut in beatissimo Petro apostolorum omnium sum-
mo principaliter collocaret, ut ab ipso quasi quodam capite dona sua uelut
in corpus omne diffunderet. hæc ille. Ergo ex intentione illorum patrum
est, quod per ly solus, & per ly nullus non solum excluduntur alii particu-
lares, sed etiam ipsa communitas ad intellectum aduersariorum. Et ita pa-
tet quod responsio aduersariorum nulla sit.

Cap. LXXII. In quo datur uera intelligen-
tia huius quod a sanctis patribus dicitur quod
ecclesie uniuersali sint clauis datæ.

IMPROBATA sufficienter prout nobis uisum est aduersariorum in
telligentiâ huius quod dicitur quod uniuersali ecclesie clauis datæ sint,
iam restat explicare quæ sit uera intelligentia huius. Pro quo notandū
quod huius propositionis ecclesie uniuersali datæ sunt clauis triplex potest
esse intellectus. Vnus est quod clauis datæ sint ecclesie in singulis suis
membris diuisim. Et iste intellectus est falsus & erroneus & iam condem-
natus inter errores Valdeniūm, qui dicebant singulos bonos homines ha-
bere clauis siue potestatem absoluendi & ligandi. Secundus est quod uni-
uersali ecclesie in omnibus membris suis coniunctim siue simul datæ sint
clauis sicut dicitur de principatu polytico in quo potestas siue principatus
dicitur esse apud communitatem. sed iste intellectus qui uideatur esse ad-
uersariorum iam est improbatum non modo tanquam falsus, sed etiam quo-
dammodo impossibilis. nam ostensum est clarissime quod sit impossibile,
quod alicui communitati, siue congregationi fidelium simul siue omnium
clericorum, siue etiam omnium sacerdotum collegio conueniat habere
clauis regni cælorum quibus peccatorum sit remissio: quoniam ostensum
est nullam communitatem, ut sic posse esse subiectum talis potestatis.
Item ostensum est quod nec communitati uniuersalis ecclesie siue uniuers-
itati omnium clericorum, nec omnium sacerdotum collegio ut communi-
tati siue simul in omnibus membris datæ sint clauis iurisdictionis & minus

Tractans
tertium
principa-
le

plenitudo potestatis. Tertius intellectus est quod uniuersali ecclesie datae sint clauces non omnibus membris eius, sed in aliquibus membris eius tantum, & plenitudo potestatis data sit illi in uno membro tantum s. principali quod est caput in corpore: quod est Roma. ponti. Et iste est uerus & catholicus sensus & quem habent sancti doctores cum dicunt clauces datas esse uniuersali ecclesie. Vnde de potestate ligandi & soluendi a peccatis dicit beatus Amb. lib. de penitentia, q. ius ligandi & soluendi solis sacerdotibus est permittitur. Et beatus Hier. & habetur in gl. Math. 16. q. datae sunt clauces omni ecclesie in episcopis & presbyteris. De potestatis uero plenitudine dicunt sancti doctores quos supra induximus quod soli Petro data sit & in eo Roma. ponti. eius successori. Pro cuius intellectus pleniori noticia est sciendum q. potestas clauium ut colligitur ex Apostolo tam 1. ad Corin. 12. quam ad Eph. 4. ponitur inter gratias gratisdadas quas Christus dedit corpori ecclesie. unde ait. Dedit quosdam pastores & c. gratia autem gratisdada non sunt ita datae corpori ecclesie quod omnibus ecclesie membris sint distributae sed quibusdam tantum aliqua & aliis alia. unde ait apostolus 1. Cor. 12. Diuisiones gratiarum sunt, idem autem spiritus, ubi dicit gl. gratias hic appellat diuersos gradus & ordines qui sunt in officiis ecclesie. Et infra inquit Apostolus. Posuit quidem Deus quosdam in ecclesia primum apostolos. Secundo prophetas. Tertio doctores. deinde uirtutes, & exinde gratias curationum opulationes gubernationes genera linguarum. nunquid enim omnes apostoli. nunquid omnes prophetae. nunquid omnes doctores. nunquid omnes uirtutes. nunquid habent gratiam curationum. nunquid omnes linguis loquuntur. nunquid omnes interpretantur. Haec Apostolus quasi dicat non. Et ad Rom. 12. postquam dixit: multi unum corpus sumus in Christo singuli autem alter alterius membra. Sequitur habentes donationes secundum gratiam quae data est nobis differentes siue prophetia secundum rationem fidei siue ministerium gl. ecclesiasticum, habentes in ministrando glo. assidue, siue qui docet in doctrina, & c. Ex quibus uerbis apostoli manifestum habetur. Primo quod huiusmodi gratiae non infunduntur, nec sunt singulis membris ecclesie corporis communes. Secundo quod huiusmodi gratiae infunduntur singularibus membris corporis particularim non autem uniuersitati, aut communitati membrorum, nullus enim doctus ignorat quod talium gratiarum subiectum capax esse non potest ipsa communitas. Praeterea notandum est, quod propter unitatem ipsorum membrorum in ipso corpore ecclesie ipsum corpus ecclesie dicitur saepe recipere, habere & exercere siue operari quae officialia membra sua uel aliquod etiam unum membrorum recipit habet aut operatur: licet illud tale conuenire non possit toti uniuersitati membrorum, nec etiam proprie ueraciter possit dici de ea: sed tantum per figuram Synecdochen denominando totum a parte. sicut etiam in corpore naturali hominis exemplum est manifestum: homo crispus dicitur uel caluus licet caluities & crispitudo uni tantum membro hominis s. capiti intersint. ita similiter reperitur in corporibus per similitudinem dictis, plura nanque attribuuntur uni populo licet toti non conueniant, sed tantum aliquibus illius populi. Vnde gl. ordinaria super illud apostoli primae ad Corin. 10. Sedit populus manducare dicit sic. Populus id est quidam de populo totum pro parte ponit. sic in proposito propter unitatem in corpore ecclesie multa quae quibusdam tantum conue-

conueniunt attributa leguntur ipsi toti corpori ecclesie, ut potestas ministerialis clauium ligandi & soluendi a peccatis qui solis sacerdotibus conuenit, & in quibus subiectiue & dispensatiue esse potest dicitur ecclesie data cuius membra sunt ipsi sacerdotes. Vnde Ambro. ubi supra. Ius ligandi & soluendi habet ecclesia quae ueros habet sacerdotes, & similiter de aliis actibus. Vnde Archidiaconus super illud. Ecclesie charitas, de consec. dist. 4. dicit. Ecclesia dicitur facere quod eius ministri faciunt secundum instituta: puta paruulos baptismo offerre, baptizare, peccata dimittere. haec ille. Propter praefatam etiam unitatem corporis mystici non solum dicitur ecclesia habere illud quod singulariter praelati in ecclesia habent sicut clauces & plenitudinem potestatis quam solus papa habet, sed etiam q. Christus principale ipsius ecclesie caput habet. Vnde beatus Aug. tractans illud Apo. 2. Qui uicerit & seruat opera mea usq; in finem dabo potestatem ei super gentes & reget eos in uirga ferrea & ut uas figuli conminuentur sicut, & ego accepi a patre meo dicit. sic in Christo habet ecclesia hanc potestatem sicut dicit apostolus. cum illo omnia nobis donauit. Vbi considerandum multum utiliter uenit ad uitandos multos errores, quod cum aliqua legantur attributa ecclesie est aduertendum respectu quorum, uel respectu cuius illa talia attribuantur ei cum non omnia omnibus conueniant, sed quaedam quibusdam quaedam aliis & quaedam uni, alias facilliter quis posset errare. Cuius considerationis defectus uidetur nobis q. fuerit causa aduersariis multorum errorum. unde ualde conuenienter uenit in hoc loco notanda illa regula quae ponitur in gl. psalm. 17. quae originaliter est beati Aug. dicentis. Attende regulam unitatis capitis & corporis, quasi enim una persona est caput & corpus. ideoq; una uoce uicitur caput cum membris; licet ea quae dicuntur ad diuersa referantur. quaedam enim soli capiti conueniunt: quaedam solis membris quaedam capiti & membris. Item quae membris conueniunt quaedam praeteritis, quaedam praesentibus, quaedam futuris, quaedam perfectis, quaedam imperfectis conueniunt, & tamen in tanta diuersitate una uox est, & quasi una persona loqui uidetur: haec gl. Ex quibus omnibus manifeste patet qualiter intelligenda ueniant omnes auctoritates sanctorum dicentes quod ecclesie catholicae datae sunt clauces, quia non quidem in ipsa tota communitate, siue multitudine membrorum, sed in aliquibus tantum scilicet in principalibus scilicet in episcopis, & presbyteris, ut ait Hiero. & in istis ut singularibus non ut collegio: quoniam sicut apertissime monstratum est in communitate, siue uniuersitate non potest esse subiectiue, nec dispensatiue potestas ligandi, & soluendi a peccatis, de qua auctoritates sanctorum maxime loquuntur, ut patet ex ipsa littera.

Cap. LXXIII. In quo respondetur ad rationes fundatas in prima suppositione.

EXPOSITA ueritate intelligentiae sub qua accipiendae sunt auctoritates sanctorum patrum dicentes clauces esse datas ecclesie uniuersali: iam restat respondere ad obiecta aduersariorum, & iuxta numerum suppositionum illarum quibus ueluti fundamentis usi sunt arguendo tot capitula, subiungemus respondendo rationibus eorum. Aggre-
diens quartu principale notatum c. 71.

Ad primā
suppositio
nē positā
supra c.70

In primis ergo respondentes ad primum præsuppositum dicimus quòd falsum est quòd dicunt . uidelicet quòd omnia dicta Petro & apostolis trahenda sunt ad ecclesiam ad intellectum quem aduersarii prætendunt . uidelicet quòd conueniant communitati ecclesiæ: quoniam multa sunt quæ dicta sunt a Christo Petro & apostolis quæ nullo modo conuenire possunt ipsi communitati ecclesiæ , nec etiam singulis fidelibus . non enim potest uniuersali ecclesiæ , aut aliis fidelibus conuenire illud, Christus ait Petro Math. 16. Beatus es Symon bariona , quia caro & sanguis non reuelauit , &c . ut est manifestum . Item nec potest trahi ad ecclesiam illud Luc. 22. Tu conuersus confirma fratres tuos, &c. Item nec illud Ioan. ultim. potest trahi ad ecclesiam . Symon Ioan. pasce oues meas, &c. ecclesia enim grex est non pastor . Item nec potest referri ad ecclesiam illud Math. 5 . quòd dictum est apostolis . Vos estis sal terræ quod &c. ubi ut inquit Hylarius, & habetur in gl. conti. apostolorum designatur officium . Vnde gl. ait. Sunt apostoli sal terræ id est hominum terrenorum qui amando terram terra uocantur , & Hierony. Sal dicuntur apostoli , quia per illos uniuersum hominum conditur genus: Item nec potest referri ad ecclesiam illud Math. 19. Amen dico uobis uos qui secuti estis me in regeneratione cum sederit filius hominis in sede maiestatis suæ, sedebitis & uos iudicantes duodecim tribus Israel, ubi licet ut dicit Augu. de ciui. Dei , per numerum duodenarium significetur uniuersa multitudo iudicantium : huiusmodi tamen non sunt omnes fideles , sed ut idem Augu. dicit : illi intelliguntur qui propter euangelium sua omnia diuiserunt & secuti sunt Christum . Item nec potest referri ad uniuersam ecclesiam illud . Venite post me , & faciam uos fieri piscatores hominum ut patet . Item nec illud potest conuenire communitati ecclesiæ . Luc. 22. Hoc facite in meam commemorationem . per quod uerbum apostoli dicuntur effecti sacerdotes . Item nec potest toti communitati ecclesiæ conuenire illud . Ioan. 20. c. Quorum remisistis peccata, remittuntur eis: quoniam sicut supra sufficienter ostensum est . Potestas ligandi & soluendi a peccatis nec omnibus fidelibus nec ipsi communitati ecclesiæ modo prædicto data est . Item nec illud Math. 18. Quæcunque alligaueritis, &c. quoniam potestas hæc non data est ecclesiæ in omnibus membris eius : sed ut inquit gl. in episcopis & presbyteris, & ita non potest referri ad ipsam communitatem ecclesiæ modo prædicto . Item nec potest ad communitatem ecclesiæ referri illud Math. ult. Euntes docete omnes gentes, &c. Clarissimum autem est quòd officium docendi & baptizandi non committitur toti ecclesiæ nec isti sunt actus qui omnibus fidelibus conueniant . Item nec illud Ioan. 20. Sicut misit me pater & ego mitto uos . licet enim hoc apostolis dictum sit & successoribus qui dicuntur fungi legatione Christi , derisorium tamen uideretur ad communitatem ecclesiæ esse hoc referendum, ita quòd Christus uniuersalem ecclesiam miserit ad prædicandū , & sic de multis aliis . in sequenti uero ca. ostendetur hoc idem de eis quæ dicta specialiter leguntur Petro . Patet ergo falsitas suppositionis aduersariorum dicentium quòd omnia quæ dicta sunt apostolis referenda sint ad ecclesiam tanquam toti communitati conuenientia . Et ad probationem primam quando dicitur quòd quæ dicta sunt apostolis oportet intelligere de successoribus concedimus hoc maxime de pertinentibus uel ad officium apostolorum uel ad doctrinam ueritatis , uel ad tolerantiam passionum . Quod uero dicunt

Ad proba
tionē pri
mam

ro dicunt consequenter quòd illud. Ego autem sum uobiscum , usq; ad consummationem seculi : promissum esse uniuersæ ecclesiæ nullus ambigat: cōcedimus, sed ex hoc non sequitur qd ea quæ dicta sunt apostolis perueniant ad potestatem siue ad officium apostolicum sint communia ipsi toti communitati , siue uniuersitati ecclesiæ, siue omnibus fidelibus simul iunctis . Ad secundam probationem cum dicitur qd ea quæ dicta sunt Petro non habent illustrem intellectum, nisi cum referantur ad ecclesiam . responderetur quòd hoc non est sic accipiendum qd talia dicta Petro ad auctoritatem, siue potestatem clauium spectantia ipsi communitati ecclesiæ conueniant in communi , ut aduersarii prætendunt, quia ut supra ostendimus hoc non est possibile, sed intelligendum est sic quòd illa quæ dicta sunt Petro importantia auctoritatem aut potestatem non habent illustrem intellectum nisi etiam ad eius successores per totum ecclesiæ decursum referantur , & hoc uerissimū esse supra ostendimus. Ex quibus patet quòd ratio aduersariorum quæ fundabatur super suppositione prædicta nulla sit cū falso fundamento innitatur.

Ad secundam

Ad rōnem

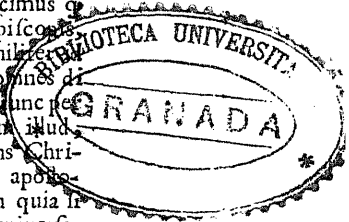
Cap. LXXIIII. In quo ponitur responsio ad rationes fundatas in secunda suppositione .

EVACVATIS argumentis aduersariorum fundatis in suppositione ne prima respondeamus ad ea quæ super secunda suppositione fundantur . In primis dicimus qd suppositio ipsa secunda in qua aduersarii dicunt quòd omnia dicta Petro importantia , aut designantia auctoritatem siue potestatem sint etiam dicta aliis apostolis & in illis toti ecclesiæ falsa sit ut patet exemplariter de multis . Et primo de illa quæ ponitur Ioan. 1. Tu uocaberis cephas : quòd secundū sanctos Anaclerum & Isidorum caput sonat . manifestum est autem qd hoc nec aliis apostolis, nec ipsi toti ecclesiæ dictum est . Item nec illud Math. 16. Beatus es Symon bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cœlis: & ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. hoc autem soli Petro dictum est , & non aliis apostolis, nec ipsi communitati ecclesiæ quæ super petram aut Petri confessionem fundari dicitur . unde beatus Chryf. ait. Vide qualiter Christus reducit Petrum ad excelsum de ipso intelligentiam, hæc enim ei promittit se daturum quæ sunt propria Dei solius scilicet peccata soluere & ecclesiam immutabilem facere inter tot persecutionum, & tentationum procellas. Item beatus Augu. in sermone quodam apostolorum Petri & Pauli ita proposuisti nostrum apertissime cōfirmat dicens. Hic est Petrus in illa cœlestium discipulorum schola præcipuus ac priuus idoneus qui uerba uitæ ex Christi ore suscipiens interpretes legis auctor gratiæ destructor synagogæ ecclesiæ reparator , & ideo solus inter apostolos meruit audire . Amen dico tibi quia tu es Petrus & super hanc petram &c. Quòd uero aduersarii dicunt quòd Petrus pro omnibus respondit . dicitur quòd uerum est . quoniam ut ait beatus Ambrosius licet ceteri apostoli siluerunt : Petrus tamen respondit pro omnibus . Vnde Chrysostomus super Mathæum ita inquit . Quando uero dominus de plebis opinionione interrogat omnes respondent , sed de omnibus discipulis interrogatus Petrus tanquam os apostolorum & caput pro omnibus respondet . unde sequitur . Et respondens Symon Petrus , &c. Quòd uero aduersarii

Ad secundā
suppositio
tionē posi
tam supra
cap.70.

fubiungunt quòd non solum pro se, sed etiam pro aliis dictum sit Petro. Tibi dabo claves regni cœlorum. responderetur quòd est uerum, sed differenter, quia Petro datæ sunt seu promissæ claves immediate, & in plenitudine siue in excellentia. aliis uero mediante Petro siue in ordine ad eum & iuxta mensuram dispensationis fiendæ per eum. Sicut enim principalior fuit in confessione, ita principalior fuit in remuneratione. licet enim receperit pro omnibus nihilominus etiam præ omnibus. unde glo. super hunc locum ita inquit. Quia præ ceteris confessus est præ ceteris collatis clauibus donatus est. Hoc etiam manifeste patet ex dictis sanctorum quæ inducunt pro se si non truncate, ut moris est eorum, sed integre recitentur. Patet de Leone papa qui in sermone tertio consecrationis suæ ita loquitur. Primus est in cōfessione domini qui primus est in apostolica dignitate propter quod dicitur beatissimo Petro. Tibi dabo claves regni cœlorum &c. transiuit quidem in alios apostolos ius potestatis istius & ad omnes ecclesie principes decreti huiusmodi constitutio. commeauit, sed non frustra uni commendatur quòd omnibus intinetur. Petro enim hoc singulariter creditur, quia cunctis ecclesiæ rectoribus Petri forma præponitur: hæc ibi. Item patet de Rabano quem inducunt si integre ducatur in medium: ait enim ut in glo. conti. habetur. Hæc autem potestas ligandi & soluendi quam uis soli Petro uideatur data a domino, tamen ceteris apostolis datur nec non nunc in episcopis, & presbyteris omni ecclesiæ, sed ideo Petrus specialiter claves regni cœlorum & principatum iudicialiæ potestatis accepit, ut omnes per orbem intelligant quòd quicumque ab unitate fidei, uel societate eius quomodolibet seiplos segregant tales, nec uinculis peccatorum absolui nec ianuam regni cœlestis ingredi possunt. Ecce quòd dicta sanctorum inducta per aduersarios cum integre deducuntur in medium manifeste confirmant propositum nostrum. uidelicet quòd singulariter, & specialiter Petro dictum sit. Tibi dabo claves regni cœlorum. Quòd etiam apertissime ostenditur ex eo quòd solus inter apostolos cum clauibus depingitur. Item de solo eo cantat ecclesia. Deus qui beato Petro apostolo tuo cœlatis clauibus regni cœlestis ligandi & absoluendi pontificium tradidisti, &c. Præterea quòd suppositio aduersariorum uidelicet quòd dicta Petro importantia potestatem sint etiam dicta aliis apostolis & in illis toti ecclesiæ sit falsissima patet de illo quod Christus ait Petro. Symon Ioannis diligis me plus his, pasce oues meas. Planissimum est autem quòd ista uerba soli Petro dicuntur, quòd etiam manifeste sancti patres attestantur. unde beatus Chrysostomus super Ioan. tractans uerbum hoc ita inquit. Alios præteriens & transcurrens huic de talibus loquitur, eximus apostolorum erat Petrus & os discipulorum, & uertex collegii: hæc Chrysost. Ecce clarissimum testimonium quòd soli Petro illud dictum fuerit a Christo. Præterea beatus Bernardus hoc idem testatur sic ad Eugenium libro secundo de consideratione scribens. Tu es cui traditæ sunt claves regni cœlorum, cui oues creditæ sunt. sunt quidem, & alii cœli ianitores, & gregum pastores, sed tu tanto gloriosius, quanto & differentius utrumque præ ceteris nomen hæreditasti, habent alii assignatos greges, singuli singulos, tibi uniuersi credi sunt unus uni non modo ouium, sed & pastorum tu unus omnium pastor. unde id probem queris? ex uerbo domini, cui enim non dico episcoporum, sed etiam apostolorum sic absolute & indistincte

distincte totæ commissæ sunt oues? si me inquit amas, pasce oues meas, &c. Quod uero aduersarii inducunt de beato August. libro de agone Christiano, quòd ecclesiæ claves datæ sunt cum Petro datæ sunt, dicimus quod uerum est sed ut diximus supra & habetur in glo. Math. 16. in episcopo & presbyteris non autem in tota communitate ecclesiæ. Et similitè quòd consequenter dicit Augustinus, quòd cum Petro dicitur ad omnes dicitur. Amas me, pasce oues meas, non est intelligendum quòd tunc cum se, & immediate ad omnes apostolos Christus direxerit uerbum illud, cum dicat beatus Chryso. ut uisum est alios apostolos præteriens Christus Petro fuerit locutus. Et dicit beatus Bernardus quòd nulli apostolorum quàm Petro ita absolute & indistincte oues commisit. Tum quia si Christus omnibus apostolis illud dixisset tunc plures pastores uniuersalis ecclesiæ constituisset contra illud Ioan. 10. Erit unum ouile, & unus pastor. Præterea derisorium esset, quòd uerbum illud intelligatur referri ad omnes fideles cum constet non omnes positos esse pastores. Inquit enim apostolus ad Ephe. quarto. Quosdam posuit pastores. quosdam dixit, non dixit omnes. Nec etiam potest referri ad totam communitatem fidelium, sicut supra ostendimus. ipsa enim non pastor, sed grex domini dicitur. cuius cura Petro commissa est, ut inquit Gregorius. sed Augustini dictum est sic accipiendum iuxta eiusdem sancti doctoris sententiam, quòd illud quòd tunc soli Petro dictum est in persona propria dictum sit etiam in figura omnium aliorum apostolorum, & futurorum prælatorum quibus datas claves esse dicebat in ecclesia, secundum proportionem tamen sollicitudinis ad quam uocandi essent per Petrum. Unde idem Augustinus in sermone quodam apostolorum Petri & Pauli qui incipit. Apostolum Petrum primum omnium apostolorum, &c. tractans illud uerbum Ioan. ult. Petre amas me, pasce oues meas: dicit sic. Per singula dicebat Petro dominus Iesus dicenti Amo te, pasce agnos meos, pasce ouiculas meas in Petro figurabatur unitas omnium pastorum. Hoc etiam uult dicere beatus Ambrosius in principio pastoralis cum ait, quòd oues non solum tunc suscepit Petrus, sed nobiscum eas suscepit, & nos cum eo. loquitur de pastoribus cuiusmodi erat ipse Ambrosius. unde liber ille pastoralis dicitur. cum enim Christo fuerit cura de ouibus suis non solum pro tempore Petri, sed etiam pro toto discursu temporis usque ad finem seculi certum est quòd cum Petro commiserit oues suas, in eo etiam omnibus aliis eius successoribus & prælatis in partem sollicitudinis suæ euocandis intelligitur commississe, & per consequens uerum est quòd Petrus cum oues pasceudas suscepit cum aliis, & alii cum eo suscepisse dicuntur: sed cum hoc stat quòd Petrus pro tempore suo oues Christi uniuersas solus ipse absolute & indistincte, sicut ait beatus Bernardus. pasceudas suscepit. Ceterum quòd suppositio præfata aduersariorum etiam falsa sit patet in eo quòd Luc. uigesimosecundo dictum est Petro a Christo. Tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. hoc autem soli Petro dictum est non aliis apostolis, ut est manifestum ex ipsa littera, & tamen in hoc plurimum auctoritatis datum est Petro. quòd patet ex illo beati Ambrosii in capit. fidelior distinct. 50. Fidelior factus est Petrus postquam fidem se perdidisse desleuit ac ideo maiorem gratiam repperit, ut qui sibi ante infirmus fuerat, fieret omnibus firmamentum, ut qui se

interrogationis tentatione mutauerat ceteros fidei stabilitate fundaret. hæc Ambrosius. Amplius quod falsâ sit suppositio præfata aduersariorum patet in eo quod Petro legitur dictum Luc. quinto. Duc in altum. Quod autem hoc non sit dictum apostolis sed soli Petro expresse glo. reitatur ita dicens. Vnde et si aliis imperatur ut laxent retia, soli Petro dicitur duc in altum id est in profundum disputationum. Et idem testatur beatus Ambrosius in c. est aliud 24. q. 1. Ex quibus manifeste patet falsitas suppositionis præfate aduersariorum, & per consequens rationes in eadem fundatas nullius esse roboris uel momenti.

Cap. LXXV. In quo respondetur ad rationes fundatas in suppositione tertia, ubi de multiplici modo quo aliquid dicitur figurare, aut repræsentare personam alterius etiam habetur.

Respondes ad tertiã suppositionem positam c. 70.

CETERVM uidendum venit quid ueritatis habeat suppositio tertia aduersariorum dicentium quod dicta Petro designantia auctoritatem, aut potestatem aliquam sint ei dicta in figura ecclesiæ. Et quoniam hæc suppositio potest esse uera in uno sensu, & in alio sensu non modo falsâ, sed etiam erronea, & hæretica opus est discernere in quo sensu uera sit, & in quo non. Pro quo notandum quod multipliciter reperitur aliquis figurare, aut repræsentare personam alterius. Vno modo similitudine, aut identitate eiusdem nature. Hoc modo filius dicitur figura patris filius enim ut ait Chrysostomus super Math. dicitur quod sit ut ille scilicet pater, & ideo dicitur ecclesiastici 30. Mortuus est pater eius, & quasi non est mortuus, simi em enim reliquit post se, ubi glo. interlin. dicit. Qui eum dicitis & factis repræsentat, de filio etiam Dei dicitur ad Hebr. primo. Qui cum sit splendor gloriæ & figura substantiæ eius glo. id est patris. Secundo modo dicitur aliquid figurare aliud conuenientia, aut similitudine alicuius proprietatis. sicut dicit Augustinus super psalm. 130. tractans illud. Porabunt omnes bestie agri id est gentes quæ figura bestiarum intelliguntur, ut patet ex archa Noe in qua omnes bestie fuerunt quæ figurat ecclesiã, in cuius compagini unitate omnes gentes colliguntur: hæc Augustinus. Ecce quod bestias gentes & archam ecclesiã figurallè dicit. Hoc modo figurationis multa in sacra scriptura & in dictis sanctorum reperimus figurare siue significare, sicut Genes. 20. habet glo. quod Abraham in multis significauit Christum, & Sarrã ecclesiã. Et hoc modo unum & idem potest plura significare diuersis respectibus. Tertio modo dicitur aliquis figurare siue repræsentare alium: cuius scilicet potestate siue auctoritate aliquid facit: sicut ministri in ecclesia dicuntur repræsentare siue figurare Christum cuius auctoritate funguntur. Hinc apostolus inquit 2. Cor. 5. Pro Christo legatione fungimur & 2. Col. 2. Si quid donauit in persona Christi donauit. dicitur eni de pen. dist. 3. si quem. Quem sacerdos iudicat, Deus iudicat cuius personam in ecclesia gerit. Hoc modo representationis dicitur Vicarius repræsentare episcopum, legatus papam cuius uices gerit, ut in c. sane de offi. delega. & ita papa Christum incarnatum ut dicit Hostien. in c. quanto. extra de translat. prælat. quod papa & Christi idem

idem dicatur esse consistorium. Et idem satis aperte colligitur ex illo quod ait Origenes & inducitur in glo. conti. super Mathæum 16. cap. Vide quantam potestatem habeat petra super quam fundatur ecclesiã, ut eius iudicia maneant firma quasi Deo iudicante per eam. Hoc autem modo representationis siue figurationis non potest dici sine errore quod Petrus significauerit ecclesiã: quoniam ipse cum non ab ecclesia potestatem accepit: sed a Christo immediate, ut supra monstratum est & habetur in cap. sacrosancta distinct. 22. non ecclesiæ, sed Christi uices gerit, & non ecclesiæ, sed Christi legatione fungitur, non ecclesiæ sed Christi Vicarius est sicut cuius auctoritate fungitur. Et ideo hoc modo figurationis non ecclesiæ, sed Christi in ecclesia Romanus pontifex repræsentant personam. Quarto modo dicitur quis alium repræsentare cuius nomine aliquid accipit aut agit, sicut procurator in contrahendo matrimonium per uerba de præsentis repræsentat personam domini cuius nomine contrahit, ut in c. ult. de procu. lib. 6. unde is dicitur agere cuius nomine agitur. Item canonicus dicitur repræsentare personam canonici qui interesse non potuit in causa electionis, & sibi commisit uicem suam in eligendo. In quo casu iste poterit eligere unum ex persona sua & alium ex persona mandantis quam repræsentat. Hoc autem modo representationis aut figurationis, non potest dici sine graui errore quod beatus Petrus quando clauis accepit ecclesiã sanctam significauit quo tamen errore multi aduersariorum inuoluuntur. Illud tamen patet manifeste ex eo, quia cum qui procuratorio solum nomine agit aut accipit nihil auctoritatis, aut dignitatis sibi acquirat, sed tantum illius cuius nomine, aut accipit uel agit. sequeretur quod beatus Petrus ex collatione clauium sibi facta non solum præ ceteris apostolis nihil habuisset auctoritatis, sed quod nullum penitus ius potestatis sibi esset acquisitum sed tantum ecclesiæ quam figurallè dicitur. Item nec ex collatione clauium aliquod dignitatis nomen, ut quod esset caput ecclesiæ, aut princeps ac pastor siue papa esset sibi acquisitum: sed tantum ecclesiæ cuius nomine dicitur clauis accepisse. Quæ omnia esse hæretica manifestum est cum sint contra sacram scripturam expresse, & fidem sanctorum patrum ac sacras canonum diffinitiones, sicut ex superioribus patet. Quinto dicitur aliquid aliud figurare quod non habet ueritatem illius, sed similitudinem solum sicut dicitur quod agnus paschalis & manna fuerunt figura corporis Christi, ut inquit apostolus 1. Corint. 11. c. Et multa alia quæ in ueteri testamento figura fuerunt eorum quæ in nouo per Christum sunt adimpleta. secundum illud 1. Corint. 10. Hæc omnia in figura contigebant illis. Hoc autem modo figurationis dici non potest sine errore maximo quod beatus Petrus clauis suscepit in figura. quia cum figura distinguatur hoc modo contra ueritatem sicut umbra contra corpus, sequeretur ex illo quod Petrus non uere, sed figurallè clauis recepisset. Quod non modo falsum est, sed etiam hæreticum cum manifeste sit contra illud Math. 16. Tibi dabo clauis regni cælorum, & quodcunque ligaueris, &c. Sexto dicitur aliquis in receptione alicuius beneficii gratiæ, aut auctoritatis alium, uel alios figurare in quem, uel in quos deriuanda est ex intentione donantis talis gratia, aut auctoritas, sicut qui a rege accipit castrum pro se, & ab eo descendantibus dicitur in receptione castri figurallè omnes ab eo descendentes. Hic autem figurationis,

aut repræsentationis modus conuenit beato Petro in clauium receptione. Nam cum dominus, ut supra dictum est clauas quas Petro dedit uoluerit in ecclesia usque in finem seculi permanere. manifestum est quod Petrus non tantum pro se, sed etiam pro omnibus in quos esset deriuanda clauium potestas clauas accepit. Vnde beatus Ambrosius dicit quod omnes sacerdotes in Petro clauas suscepimus, & Augustinus in sermone, quod in uno Petro figurabatur unitas omnium pastorum. Hoc etiam modo figurationis est intelligendum cap. quodcunque uigesimaquarta quaestione prima, ubi dicit Augustinus quod beatus Petrus quando clauas accepit ecclesiam sanctam figurauit non quidem tamen in omnibus membris, sed ut inquit glo. uidelicet in episcopis, & presbyteris. Hoc etiam modo est accipiendum quod Archidiaconus super illud cap. quodcunque dicit, quod nomine & signo ecclesie Petrus clauas accepit, quia non tantum accepit nomine suo, sed omnium eorum in quos per totam ecclesie posteritatem esset clauium potestas deriuanda. Septimo dicitur aliquis alium figurare sue repræsentare in cuius honore succedit pariter, & dignitate. Hoc modo episcopi dicuntur figuram gerere apostolorum, & presbyteri duo de septuaginta discipulorum, iuxta glo. Luc. 10. & iuxta cap. in nouo distinct. uigesima prima. unde successores intelligitur, una persona cum prædecessore, ut in cap. quoniam abbas, in gloss. super uerbo substitutum de offic. deleg. Hoc autem modo figurationis nullo modo dicendum est quod Petrus significauerit ecclesiam, sed Christum cuius locum tenuit & uices gessit in terris, sic Romanus pontifex repræsentare dicitur, & Christum cuius Vicarius est, & Petrum cui in honore & principatu succedit. Hinc beatus Bernardus ad Eugenium papam scribens inter alia dicit. Tu potestate Petrus, unctioe Christus. Octauo dicitur princeps repræsentare prouinciam, rex regnum, caput corpus, & episcopus ecclesiam, dicuntur autem principes continere populos quibus præsumt. unde Sapientie 6. dicitur. Audite reges, glo. interlin. prælati, intelligite iudices finium terræ, præbete aures uos qui continetis multitudines. unde & beatus Augustinus libro quaestionum ueteris, & noui testamenti dicit de beato Petro quod sicut in Christo omnes erant causæ magisterii ita post Saluatorem omnes in Petro continentur, ipsum enim constituit caput ut pastor esset gregis dominici. hæc Augustinus. Hinc etiam dicit beatus Ambrosius quod nomine senioris unde ceteri pendunt tota domus intelligitur. Hac etiam ratione ut dicitur nono Ethyrorum, quod rector ciuitatis facit dicitur tota ciuitas facere. Et simili ratione quod papa facit dicitur ecclesia facere, ut in cap. pia extra de except. lib. 6. Hac etiam ratione cum papa & prælati maiores ecclesie congregantur dicitur uniuersalis ecclesia congregari, & quæ ibi stabilita sunt uniuersali consensu dicuntur firmata, iuxta cap. sicut distinct. 15. Nono aliquis dicitur alium figurare sicut concilium ciuitatis dicitur repræsentare totum populum, ut Senatus populum Romanum sic habet glo. iuris ciuiliis super rubrica, quæ sit long. consue. Hoc autem modo figurationis, siue repræsentationis consistorium dominorum Cardinalium quod est quasi Senatus uniuersalis ecclesie, iuxta cap. ecclesia 16. q. 1. dicitur repræsentare uniuersalem ecclesiam. Decimo dicitur aliquis repræsentare alios sicut capitulum personam episcopi, sede uacante in omnibus casibus notatis in

c. in

c. in his, & in c. cum olim de maiori. & obe. & in cap. episcopus, & in c. ult. Hoc modo dominorum Cardinalium collegium dicitur repræsentare papam, sede uacante in aliquibus, ut in c. in nomine domini distinct. uigesima tertia, & in c. ne Romani extra de elect. in clem. & in casu in necessariis quorum expeditio sine grandi periculo expectare non posset creationem summi pontificis, ut notant doctores ibidem. His notatis facilis patet responsio ad singulas auctoritates inductas per aduersarios, & ad omnes eis similes, ut patet per singulas discurrendo. Ad primam ergo quæ est beati August. super Ioan. & ponitur in c. quodcunque uigesimaquarta q. 1. dicimus quod huiusmodi dicti Augustini non est intelligentia quam aduersarii præsumunt, & in qua pro maiori parte fundant somnia sua. quoniam sicut sæpe repetitum est beatus Petrus non ita nomine, aut signo ecclesie dicitur clauas suscepisse tanquam procurator, aut syndicus eius: cū ipse præ ceteris omnibus tanquam caput plenius ea suscepit, nec etiam cum clauas suscepit significasse ecclesiam in omnibus membris eius, quia hoc est derisorium, sed tantum in principalioribus, uidelicet episcopis & presbyteris, ut supra commemorauimus. Sed uera & sana intelligentia illius dicti iuxta catholicam fidem hæc est, quod data est Petro potestas clauium non tantum pro se, sed etiam ut significanti, & figuranti uniuersos ecclesie prælatos in quos eius potestas deriuanda esset, quemadmodum qui suscipit a rege castrum, aut aliquam potestatem in aliqua ciuitate pro se & ab eo in recta linea descendantibus dicitur in figura omnium alium castrum, aut potestatem suscepisse. Ita in proposito, quia Petrus pro se & omnibus eius successoribus legitime intratibus atque prælati futuris in ecclesia clauas accepit. Petrus cum clauas accepit dicitur ecclesiam significasse siue nomine, aut signo ecclesie in principalioribus, scilicet eius membris episcopis & presbyteris. Quod uero hæc sit intelligentia Augustini colligere possumus ex multis. Primo ex ipsa littera August. integre deducta, dicit enim beatus August. super Ioan. sermone 49. super illo uerbo. Me autem non semper habebitis. sic intelligendum est. me autem non semper habebitis noli expauescere. Iudæ dictum est. quare non dixit habes sed habebitis, quia non unus est Iudas, unus malus corpus malorum significat: quomodo Petrus corpus bonorum corpus ecclesie. in uno corpus ecclesie, sed in bonis. nam si in Petro non esset ecclesie sacramentum non ei diceret dominus. Tibi tradam clauas regni cælorum quæcumq; solueris in terra, soluta erunt in cælo, & quæ ligaueris in terra ligata erunt, & in cælo, si hoc Petro tantum dictum est non hoc facit ecclesia, si autem & in ecclesia fit, ut quæ in terra ligantur ligentur & in cælo, & quæ soluantur in terra soluantur in cælo, quia cum excommunicat ecclesia in cælo ligatur excommunicatus, & cum reconciliatur ab ecclesia in cælo soluitur excommunicatus. si ergo in ecclesia sit Petrus quando clauas accepit ecclesiam sanctam significabat, si in Petri persona signati sunt in ecclesia boni. in Iudæ persona signati sunt in ecclesia mali, ipsis dictum est. Me autem non semper habebitis. hæc Aug. Ex quibus manifeste colligitur quod intentio August. non sit quæ aduersarii interpretantur, sed ea quæ nos explicauimus. Secundo hoc idem patet ex eo quod idem beatus August. dicit in homelia 13. de uerbis domini tractas illud. Absit a te domine ne fiat istud, ubi ita inquit. In eo quod dixit Petrus. Tu es Christus filius Dei uiui,

Ad primam auctoritatem

Cc iii j

firmos significat. in eo quod trepidat & tribuat, & Christum pati non uult, mortem timendo uitam non cognoscendo infirmos ecclesiae significat. In illo ergo uno apostolo id est Petro in ordine apostolorum primo & principio in quo figurabatur ecclesia, utrumque genus significandum fuit firmi & infirmi, quia sine utroque non est ecclesia: hæc August. Ex quibus uerbis clarissime colligitur quod Petrus significando ecclesiam aliquando figurabat eam quod ad aliquos tantum non quo ad omnes, & in proposito Petrus quando clauas accepit ecclesiam sanctam significauit non quod ad omnes de ecclesia, sed quod ad aliquos tantum: uidelicet successores eius, & alios praelatos in ecclesia sancta futuros in quos ab eo deriuanda erat ipsa clauum potestas. Tertio quod hæc fuerit sententia Aug. patet per Archi, qui exponens illud uerbum. Si hoc tantum Petro dictum est. ita dicit. Id est, ut eius personam non transgredatur, non hoc facit ecclesia id est eius auctoritas: hæc ille. Plane hæc est argumentatio beati Aug. ut iste exponit: si potestas data Petro soli ei data fuisset ita quod eius personam non transgredederetur, profecto potestas ligandi & soluendi in ecclesia non esset cum ergo in ecclesia sit, quia continue per praelatos sit ligatio & absolutio, sequitur manifeste quod Petrus quando clauas suscepit ecclesiam sanctam in praelatis suis significauit. Ex quibus omnibus patet quod auctoritas illa non fauet aduersariis. Ad secundam auctoritatem quæ est eiusdem beati Aug. in sermone quodam apostolorum Petri & Pauli, respondetur quod bene intellecta in nullo fauet aduersariis. Nam quod in primis dicit quod solus Petrus uniuersalis ecclesiae gestabat personam. uerum est quoniam cum ipse solus inter apostolos esset princeps & caput ordinatus a Christo totius ecclesiae, ipse solus erat uniuersalis ecclesiae gestare personam, sicut supra exposuimus in octauo modo representationis. Et ex hoc magna excellentia commendatur beati Petri, ut infra dicitur. Quod uero consequenter dicit quod clauas non unus homo, sed unitas accepit ecclesiae uerum dicit ad hunc intellectum: quoniam Petrus non singulariter pro se tantum clauas accepit quod designat uerbum: non homo unus, sed etiam pro omnibus futuris praelatis intra tamen unitatem ecclesiae constitutis, quod designat uerbum, sed unitas accepit ecclesiae, ut infra plenius declarabitur. Quod uero subiungit, hinc Petri excellentia commendatur, quia ipse unitatis, & uniuersalis ecclesiae figuram gessit, quando ei dictum est. Tibi dabo clauas regni caelorum quod omnibus traditum est, uerum dicit ad intelligentiam datam, uidelicet in successoribus & aliis praelatis ecclesiae. Quod autem subinfert quod ecclesia suscepit clauas quando dixit dominus apostolis. Quorum remisistis peccata, &c. Clarissimum est autem quod illud non potest cum ueritate intelligi dictum omnibus fidelibus diuinitus, aut coniunctim consideratis, sed tantum discipulis Christi, sicut supra plene ostensum est. Et licet ista sufficiant pro auctoritate præfata: nihilominus pro pleniori intelligentia mentis beati August. in illa auctoritate & simulibus est sciendum quod duo errores principales circa clauas ecclesiae perniciosissimi fuerunt quos beatus Aug. in multis libris suis summo studio confutare, & eradicare curauit. Unus error fuit Nouatianorum, qui ut dicit sanctus Thomas in tertia parte q. 83. arg. 10. negabant penitentiam post baptisimum

Ad secundam

ptisimum dicentes nullam apud sacerdotes facultatem esse absoluendi a peccatis. Istum errorem tangit beatus Augustinus, & impugnat uiriliter libro primo de penit. ubi in principio 2. cap. ita dicit. Sunt quidam qui credunt usque in baptismum proficere postea peccantibus cassam perseverare. Item in principio 3. ca. dicit sic. Adhuc sunt quæ reclamant non esse peccatorum remissionem baptizatis. Ad quem errorem radicitus eradicandum beatus Augustinus utpote subtilissimus argumentator: nisus est ostendere quod non soli personæ Petri clauas datæ sint sed in Petro etiam datæ sint toti posteritati ecclesiae in praelatis ipsius ecclesiae. unde in cap. 40. præfati libri dicit sic. Scimus autem & primos patres, & in omni tempore ecclesiam Dei semper usque septuagies septies quod est semper peccata dimittere, quam potestatem isti ab ecclesia auferre conantur. Ceterum de errore istorum in fine lib. 2. de Agone Christiano sic dicit. Nec nos audiamus qui negant ecclesiam Dei omnia peccata posse dimittere, itaque inferi dum in Petro petram non intelligant, & nolunt credere clauas regni caelorum esse datas ecclesiae ipsi eas de manibus amiserunt, hoc Augustinus. Hoc tamen sicut sæpe repetitum est non est sic accipiendum quod ipsa uniuersalis ecclesia quæ dicitur omnium fidelium collectio in aliis membris quam in sacerdotibus hanc habeat potestatem dimittendi peccata, sed ita quod toti posteritati ecclesiae in sacerdotibus datæ sint clauas ecclesiae. Secundus error fuit eorum qui in hæresi, & scismate constitutos, & ita ab unitate ecclesiae diuisos dicunt ligare, & absolvere posse a peccatis, qui error est communiter omnium scismaticorum. Contra quem errorem beatus Augustinus in præfato tractatu de penitentia ostendere uolens necessarium esse unitatem ecclesiae tam ad usum quam ad fructum consequendum clauum ita inquit. Nemo penitere dignè potest quem non sustineat unitas ecclesiae, ideoque non petat sacerdotes ab unitate ecclesiae diuisos, hæc ille. Ad destruendum ergo errorem primum dicentem nullam in ecclesia apud sacerdotes facultatem esse remittendi peccata dicit Augustinus. Petrus quando suscepit clauas uniuersalis ecclesiae in praelatis, scilicet & sacerdotibus figuram gessit. Ad excludendum uero secundum errorem dicentem apud diuisos ab ecclesiae unitate clauas esse ecclesiae, dixit beatus Augustinus quod Petrus quando clauas accepit etiam gessit figuram unitatis ecclesiae. Et ita patet quæ fuerit intelligentia beati Augustini in dictis suis. Quod autem illa fuerit etiam ostenditur ex processu quo beatus Ambrosius est in confutatione præfatorum errorum in libro suo de penitentia, ubi in cap. 2. ita dicit. Sed aiunt, scilicet. Nouatiani se domino deferre reuerentiam cui soli remittendorum criminum potestatem referunt, immo nulli maiorem iniuriam faciunt quam qui eius uolunt mandata rescindere cassum munus refundere, id est euacuare. Nam ipse cum in euangelio suo dixerit. Accipite spiritum sanctum, & cui dimiseritis peccata dimittuntur ei & cui retinueritis detenta sunt, quis magis hoc horreat utrum qui mandatis obtemperat an qui resistit. ecclesia in utroque obseruat obedientiam ut peccatum & alliget & relaxet, hæresis in altero immitit in altero inobediens uult ligare quod non resoluat non uult soluere quod ligauit, in quo se suamque damnat sententiam. dominus enim par ius & soluendi esse uoluit, & ligandi qui utrumque pari ratione permisit, ergo qui soluendi ius non habet nec ligandi habet. Ita istorum assertio seipsam stran-

gular, & quia soluendi sibi ius negant negare debeant, & ligandi quomodo, potest alterum licere, & non licere alterum, quibus utrunque datur utrunque licere manifestum est aut utrunque non licere certum est, ecclesie autem utrunque licet, hæresis autem utrunque non licet, ius enim hoc solis permittitur est sacerdotibus. Recte ergo ecclesia utrunque uendicat quæ ueros sacerdotes habet, hæresis uendicare non potest quæ sacerdotes Dei non habet, hæc Ambrosius. Ex quibus omnibus patet tam quæ fuerit mens beati Augustini in præfatis auctoritatibus quam quod præfate auctoritates nihil faciunt ad propositum aduersariorum. Ad tertiam auctoritatem que est beati Augustini libro de unico baptismo patet responsio ex dictis, quoniam omnes illæ auctoritates beati Augustini eandem intelligentiam habent, persuadere enim intendit duas conclusiones contra duos præfatos errores. Prima quæ clauis sint apud sacerdotes in ecclesia & esse debeant per totam posteritatem ecclesie usque in finem seculi, & hoc contra primum errorem. Secunda conclusio sua est quod clauis non sint apud omnes sed tantum apud constitutos in unitate ecclesie, & hoc contra secundum errorem. Iste duæ conclusiones sequuntur ex hoc quod dicit quod apostoli quando eis dictum est. Quorum remiseritis peccata &c. personam ecclesie gestabant quia si personam ecclesie gestabant tunc sequitur primo quod non tantum pro seipsum sed pro suis successoribus erat eis dictum a domino. Quorum remiseritis &c. si error primus eliditur. Præterea secundo ex hoc quod personam gestare dicuntur ecclesie quando eis dictum est. Quorum remiseritis &c. cum ecclesia sit una extra quam non est salus, sequitur necessario quod clauis non sint nisi apud in unitate ecclesie constitutos, & sic destruitur secundus error. Et hoc est quod dicit quod cum illis dictum est. Quorum remiseritis &c. idem est ac si ipsi ecclesie diceretur. Pax ecclesie dimittit peccata &c. Et hoc est quod idem Augustinus dicit in libro de remissione peccatorum, & habetur in cap. ecclesie charitas, de consecra. distin. 40. quod ecclesie charitas dimittit peccata. Dicitur autem unitas siue charitas ecclesie dimittere peccata, quia nec confitens consequitur fructum clauium nec minister habet earum executionem nisi intra unitatem ecclesie fuerint ambo constituti, ut in ca. dicimus, & in c. scisma. 24. quæ est prima. Ad quartam auctoritatem Augustini super Ioan. in sermone ut dicitur ca. ult. respondetur sicut ad superiores auctoritates dictum est, quod uerum est quod quando Petro dictum est. Tibi dabo clauis &c. uniuersam significabat ecclesiam ad intelligentiam datam superius, scilicet non in omnibus eius membris sed in principalioribus solum, scilicet episcopis, & presbyteris. Et si dicatur quod August. dicit uniuersam significabat ecclesiam, ergo in omnibus. Respondetur & est bene notandum in huiusmodi auctoritatibus beati Augustini, quod uniuersitas importata nomine uniuersæ ecclesie non est uniuersitas membrorum ecclesie ut fiat distributio pro singulis membris ecclesie aut pro ipsa communitate fidelium, quoniam ut in superioribus apertissime demonstratum est, impossibile est quod quæ Petro dicta sunt de clauibus ecclesie siue diuisionem siue coniunctam consideratis conueniant, sed est uniuersitas locorum, & successionis siue decursus ætatis ecclesie. Unde est sensus quod quando Petrus clauis accepit accepisse designetur etiam pro omnibus successoribus suis & aliis ecclesie prælatis non tantum in uno loco aut prouincia una aut uno tempore scilicet in uniuersa

Ad tertium

Ad quartam

orbe & per totam ætatem ecclesie, scilicet usque in finem seculi & hoc est uniuersam figurare ecclesiam, & hoc modo accipit uniuersitatem glo. Mat. 16. cum ait, quod clauis datæ sunt omni ecclesie in episcopis, & presbyteris. De hoc modo uniuersalitatatis loquitur idem beatus August. Homilia 6. super Apoca. exponens illud. Stelle ceciderunt in terram ita dicens. Hoc est stelle ecclesie, sed a toto pars intelligitur, non enim tota ecclesia sed qui mali sunt in ecclesia ipsi cadunt de celo. Totam autem dixit, quia in toto orbe terrarum erit persecutio magna, & tunc qui iusti fuerint manebunt in ecclesia tanquam in celo. Hæc ille. Item super 1. cano. Ioan. in tractatu quarto inquit. Totus mundus Christianus est, & totus impius, per totam enim mundum impii, & per totum mundum pii. Ecce quod totalitas ecclesie non accipitur ibi a totalitate siue uniuersitate membrorum eius sed a totalitate locorum. Et ita in proposito nostro plane uisum est nobis quod in aduertentia huius diuisionis uniuersitatis, dedit occasionem magnam aduersariis, male intelligendi multa dicta sanctorum patrum & maxime Augu. de uniuersali siue de uniuersa ecclesia loquentium,

Cap. LX XVI. In quo responderetur ad auctoritates & rationes fundatas in quarta suppositione.

CONSEQUENTER restat uidentium de suppositione quarta aduersariorum & de auctoritatibus quas inducunt in fauorem eorum. Suppositio quarta eorum est quod quæ dicuntur apud sanctos doctores esse in ecclesia aut data ecclesie uniuersali intelligantur data ecclesie, ut uniuersitati siue in omnibus eius membris simul iunctis. Plane quod ista suppositio non solum est falsa sed etiam derisoria sit, satis uniuersaliter ex supradictis intelligitur, maxime ubi improbando aduersariorum positionem ostendimus multa fore quæ in ecclesia esse aut ecclesie data dicuntur quæ nullo modo ipsi communitati ecclesie in omnibus membris suis conuenire possunt, immo illa communitati attribuire illo modo esset omnino stultum. Nam sicut in superioribus diximus quemadmodum in corpore naturali hominis ad cuius similitudinem ecclesia corpus nominatur aliqua data sunt corpori sic in uno membro quod non in alio membro nec in omnibus simul, sicut uisus datus est homini in oculo, auditus in aure, odoratus in auribus, ita quod non in aliis, ita est in corpore ecclesie multa data sunt ecclesie sicut sunt gratiæ, quæ gratiæ gratis datæ dicuntur de quibus apostolus ad Ro. 12. & 1. ad Cor. 12. & ad Ephe. 4. quas supra commemorauimus quæ non sunt ita corpori ecclesie datæ, ut omnibus membris eius simul conueniant sed tantum aliquibus aliquæ & aliis aliæ, dicente eodem apostolo. Diuisiones gratiarum sunt ut superius plene ostendimus. Falsa ergo est suppositio illa aduersariorum nec probatio eorum est alicuius apparentiæ cum dicunt quod ecclesia sit nomen collectiuum, quia ex hoc non sequitur quod quicquid dicatur esse in ecclesia aut datum ecclesie conueniat omnibus membris eius simul collectis, unde Apostolus primo Cor. 12. Si totum corpus oculus ubi auditus? si totum corpus auditus ubi odoratus? Veritas ergo est quod multa sunt data ecclesie aut in ecclesia esse dicuntur aut quod ecclesia illa habeat, quæ tamen non in omnibus membris simul collectis habet

Ad quartam suppositionem positam cap. 70.

sed in quibusdam tantum. Quibus habitis dicendum est ad singulas auctoritates quæ ex aduerso inducuntur. Ad primam quæ est de ca. omnibus 24. quæ it. 1. respondetur quod verum est quod ecclesia claves recepit & hoc nullus Christianus negat, sed dicitur quod non in omnibus eius membris sed tantum in quibusdam, scilicet episcopis, & presbyteris sicut sæpe commemoratum est. Ad secundam quæ est Augu. de doctrina Christiana, respondetur eodem modo concedendo quod Christus dedit ecclesie suæ claves ut quæ solueret in terra &c. sed istas claves dedit sicut diximus non in omnibus eius membris sed in principalioribus, scilicet episcopis, & presbyteris. Ad tertiam quæ est eiusdem August. super can. Ioan. respondetur eodem modo. Ad quartam quæ est extra de sum. tri. respondetur primo quod auctoritas illa non videtur ad propositum facere; quomam glo. super uerbo, secundum claves, exponit secundum formam ecclesie. Secundo respondetur negando consequentiam, claves nominantur ecclesie, ergo communitas ecclesie in se & in omnibus suis membris atque principalius quam Petrus claves habet. Ista consequentia nulla est: hoc enim commune est quod claves dicuntur castri aut ciuitatis, & tamen aperiendi facultas nec castro nec ciuitati proprie ascribitur sed ostiario. Sic in proposito licet claves nominentur ecclesie sicut, & sacramenta, nihilominus potestas absoluendi a peccatis, & sacramenta dispensandi solis sacerdotibus conuenit, & aliquorum dispensatio solis episcopis sicut alias dictum est. Tertio respondetur, quod claves non sic dicuntur ecclesie quod communitas ipsa ecclesie habeat in se subiectiue formaliter, & dispensatiue illas sicut aduersarii prætendunt, hoc autem modo bene fuerit in Petro, & nunc sunt in eius successoribus, unde sancti Petrum nominant clauicularium, & ianitorem regni cœlestis. Verum quod claves regni cœlorum licet solis sacerdotibus conueniant, dicantur tamen datæ ecclesie, & dicantur claves ecclesie possunt assignari plures rationes. Prima est propter unitatem membrorum in corpore ecclesie sicut supra diximus, quia enim ut ait Apostolus ad Roma. 12. Multi unum corpus sumus in Christo, ideo quæ membris corporis data sunt, ipsi corpori cuius partes sunt data esse dicuntur. Secundo, quia claves datæ sunt potioribus partibus communitatis ecclesie, quia sicut ait Hier. datæ sunt omni ecclesie in episcopis, & presbyteris, solitum est autem ut quod principales faciunt in communitate ipsa tota communitas facere dicatur, quoniam ut inquit philosophus 9. Erhy. Ciuitas dicitur id quod principalissimum est in ea, sicut homo dicitur suus intellectus, non quia intellectus sit totus homo, sed quia intellectus est principalior pars in homine in quo uirtualiter consistit tota hominis dispositio. Tertio dicuntur claves ecclesie, quia potestas quæ non potest perpetuari in uno aut in pluribus suppositis alicuius multitudinis sed tantum per successionem consuevit nominari potestas communitatis licet non omnibus de illa communitate talis potestas conueniat, sicut est in privilegio perpetuo dato dignitati alicuius ecclesie uel religionis. Quarto dicuntur claves ecclesie, quia ad bonum totius ecclesie a Christo Petro & eius successoribus datæ sunt, unde Apostolus 2. Corin. 13. dicit. Secundum potestatem quam dominus dedit mihi in ædificationem. Quinto dicuntur claves ecclesie sicut dicuntur claves domus, quia per eas datur ingressus in ecclesiam uel excluditur quis ab ecclesia. Sexto claves dicuntur

tur

tur ecclesie, quia fides ecclesie multum operatur in ipsis quomodo, & sacramenta dicuntur ecclesie. Patet ergo quod auctoritas inducta ex parte aduersa nihil faciat ad propositum ipsorum aduersariorum. Quod uero præfati aduersarii dicunt quod in auctoritate illa non dicitur quod soli Petro concessæ sunt claves nec quod per ipsum aliis concessæ sunt, non est dignum responsione, quoniam omnibus doctis notum est quod argumentatio ab auctoritate negatiue nullius roboris est. Multa quippe beato Petro conueniunt quæ negare esset hæreticum, licet de eis nulla sit mentio in c. illo allegato per aduersarios extra de sum. tri. & fi. ca. Præterea si ibi non dicitur alibi dicitur, ut in c. fundamenta de elect. lib. 6. & in multis aliis locis sicut supra commemoratum est. Ad quintam auctoritatem qua de actibus apostolorum inducitur respondetur quod auctoritas illa non facit aliquid contra propositum nostrum, licet enim spiritus sanctus dicatur posuisse illos presbyteros regere ecclesiam Christi pro parte illa in qua pastores & rectores præfati fuerunt, non propter hoc sequitur quod apud illos esset potestas clauium in plenitudine sua, sed tantum secundum partem sollicitudinis ad quam essent uocati. Plenitudo uero potestatis est tantum apud illum cuius regimini ipsa tota uniuersalis ecclesia toto orbe diffusa commissa est, qui est Romanus pontifex. unde cum alii a beato Petro dicuntur principes aut rectores aut pastores gregis dominici non est intelligendum quod tales sint respectu totius ecclesie; sed respectu partis aut partium cui uel quibus perfecti sunt, ut puta respectu talis uel talis prouinciæ aut diocesis aut parochie secundum partem sollicitudinis ad quam per uniuersalem totius ecclesie pastorem, & rectorem uocati sunt, unde glo. super illo 1. Petri 5. *Pascite qui in uobis est gregem*, dicit sic. Sicut dominus Petrus totius gregis curam habere iussit ita Petrus sequentibus ecclesie pastoribus iure mandat ut eum quisque quæ secum est gregem domini sollicita gubernatione tueatur. Ad sextam auctoritatem quæ sumitur de præfatione quæ in festo apostolorum dicitur similis patet responsio. dicimus enim quod licet alii apostoli etiã fuerint ecclesie pastores, sicut & modo episcopi sunt, nihilominus non uniuersaliter super totam ecclesiam, sed tantum secundum illam partem sollicitudinis ad quam unusquisque uocatus est solus autem Petrus pastor fuit uniuersalis ecclesie cui soli absolute, & indistincte dictum est Ioan. ultimo. *Symon Ioannis diligis me, pascue oues meas*. in qua uniuersalitate solus Romanus pontifex illi succedit.

Ad quintam

Ad sextam

Cap. LXXVII. In quo respondetur ad obiectiones fundatas in suppositione quinta.

SUPPOSITIO autem quinta aduersariorum est, quod nunquam aliqua potestas legatur data Petro nisi simul cum aliis apostolis. Quod autem hæc suppositio falsa sit manifeste ostenditur. Primo quoniam illud quod Ioan. ult. scribitur. *Symon Ioannis diligis me plus his pascue oues meas*, in quo maxime tam secundum doctores Theologos quam canonistas Petro cura totius ecclesie & principatus committitur soli Petro dictum est ut supra ostensum est, tum ex littera cum ait Christus, *Symon Ioannis diligis me plus his* &c. tum beati Chrysost. testimonio qui super Ioan. ita inquit. *Alios, scilicet apostolos præterens huic de talibus loquitur, eximius* improbans quintam suppositionem post tam c. 70.

Ad proba
tionem.

apostolorum erat Petrus & os discipulorum & uerrex collegii. Ecce quod inquit alios præteriens ergo soli Petro est hoc dictum. Item Gregor. ibidem. Petro sancta ecclesia est commissa ipsi specialiter est dictum. Pasce oues meas. Et cum dicitur ex aduerso quod non sit alius locus apertior concessionis potestatis Petro commissa Math. decimosexto, quam Math. decimoctauo, ubi dicitur ei & aliis simul, quæcunque alligaueritis &c. Dicimus quod hoc uidetur falsum, quia hic non uidetur aliqua facta concessio potestatis, sed tantum promissio, sicut quando Petro dictum est, quodcunque ligaueris &c. Quod ex tribus uidetur colligi. Tum primo quia si tunc Math. decimoctauo, concessio fuisset potestatis clauium que promissa erat Math. decimosexto, cum dictum est Petro. Tibi dabo clauis regni cælorum, profecto non indignati fuissent adiuuicem apostoli nec cõcertassent de primatu infra Math. 20. cap. cum iam certi essent de uoluntate & dispositione Christi ac de potestate sibi concessa & tamen Christus indignatis discipulis aduersus filios Zebedei ait. Scitis quia principes gentium dominantur eorum, & qui maiores sunt potestatem exercent in eos, non ita erit inter uos, sed quicumque uoluerit inter uos primus esse erit uester seruus. non ergo uidetur, quod Math. 18. adimpleta fuerit promissio clauium facta Petro. Tũ secũdo, quia Math. 16. utraque clauis. scilicet tam ordinis quam iurisdictionis ad regimen & tuitionem ecclesie promissa fuit Petro, unde Chryso. & habetur in gl. continua. Vide qualiter Christus reducit Petrũ ad excessam de ipso intelligentiam, hæc enim se promissit daturum quæ sunt propria Dei solius. scilicet peccata soluere & ecclesiam immutabilem facere inter tot persecutionum & tentationum procellas. sed Math. 18. tantum de clauis iurisdictionis in exteriori iudicio fit mentio ut patet ex littera. dicitur enim si ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus &c. Sequitur, quæcunque alligaueritis &c. gl. interli. uinculo anathematis. non ergo tunc adimpleta fuisse uidetur promissio facta Petro. Tum tertio, quia clauis regni cælorum quæ promissa erant Petro non dantur nisi sacerdotibus, tales autem non erant apostoli quando dictum est eis, quæcunque alligaueritis &c. cum facti fuerint sacerdotes in die cœnæ. ergo falsum est quod id quod promissum erat Petro Math. 16. fuerit adimpletum Math. 18. quantumcunque currat aliqua similitudo in uerbis inter uerba dicta Petro Math. 16. & uerba dicta omnibus apostolis Math. 18. Et si dicatur quod Hiero. dicit in glo. Math. 18. quod potestatem tribuit apostolis. Dicendum quod debet exponi. i. designatur uel insinuat danda apostolis & eorum successoribus & hoc in Petro. in quo sicut ait Aug. figurabatur unitas omnium pastorum. Si quæretur autem quando data est potestas clauium Petro & aliis apostolis. Ibi respondendum nobis uidetur saluo meliori iudicio sub sex conclusionibus sequentibus. Prima est, quod Math. 16. cum dictum est Petro, tibi dabo clauis regni &c. non est Petro data potestas, sed promissa. Patet conclusio ex ipsa littera. dicitur enim dabo quod est futuri temporis. patet etiam expresse ex superius dicto beati Christo. qui ait promittit &c. hoc etiam patet testimonio beati Hiero. qui super Math. tractans præfata uerba Christi. Math. 16. Et ego dico tibi quia tu es Petrus & super hanc petram edificabo ecclesiam meam &c. dicit. Consideret qui hæc querit Petro illam benedictionem & beatitudinem atque potestatem & ædificationem super eum ecclesie in futuro promissam nõ in præfenti datam. Secunda conclusio, promissio illa potestatis facta Petro fuit promissio tam potestatis

Cõclusio
prima.

Secunda

testatis clauium ordinis quam iurisdictionis. Patet conclusio ex dictis. Hæc conclusio uidetur esse tam Alexandri de Alis in 3. & sancti Thomæ & Alberti ac Bonauenturæ in 4. quoniam clauis in sua plenitudine promissa sunt tunc Petro. Tertia conclusio. Potestas iurisdictionis in foro exteriori designata. Math. decimoctauo, non uidetur data tunc actu apostolis sed bene insinuata dari siue promissa concedi apostolis eorumque successoribus. patet conclusio ex superioribus dictis. Quarta conclusio, potestas clauis ordinis fuit actu donata Petro & apostolis aliis simul quado Ioan. 20. dictum est illis, Accipite spiritum sanctum & quorum remiseritis peccata remittuntur eis. Super quo uerbo dicit beatus Grego. in homelia, quod hic apostoli primatum diuini iudicii fortuantur, ut uice Dei quibusdam peccata retineant & quibusdam relaxent. Quinta conclusio est, quod potestas iurisdictionis plena in utroque foro data est Petro cum ei dicitur Ioan. ult. Symon Ioannis diligis me, pasce oues meas. pascere enim proprie est regere potestatis. unde olim reges pastores dicebantur. Pasce ut inquit glossa. est oues credentes in Christo ne a fide deficiant confortare, terrena subsidia si necesse est subditis providere & exempla uirtutum cum uerbo prædicationis impendere, aduersariis obsterere, errantes subditos corrigere. Ex quo habetur quod hic ut dictum est plenitudo potestatis iurisdictionis data sit Petro. unde beatus Gregorius inquit, quod cura totius ecclesie & principatus Petro committitur. Et beatus Chryso. super eodem loco inquit, pasce oues meas negatione deleta committit Petro prædicationis fratrum. Sexta conclusio, adimpletio promissæ siue insinuatæ potestatis iurisdictionis dandæ aliis apostolis a Petro fuit facta mediante Petro propter ecclesie unitatem seruandam. Patet conclusio tam ex illo Leonis pape in capit. ita dominus. distinctione decimanona, quam ex illo eiusdem in sermone tertio, ordinationis suæ ita dicentis. Magnum & mirabile est dilectissimi huic uiro, scilicet Petro consortium potentie suæ tribuit diuina dignatio, & si quid commune cum eo ceteris uoluit esse principibus, nunquam nisi per ipsum dedit quicquid aliis non negauit. Ad id uero quod ex aduerso arguebatur ex prædicta suppositione quod cum sub eadem uniuersalitate dictum esset Petro & apostolis, quæcunque alligaueritis &c. Math. decimoctauo, sub qua dictum fuerat Petro Math. decimosexto, quodcunque ligaueris &c. non tantum plenitudo potestatis residere dicenda est apud Petrum, sed etiam apud alios, responderetur dupliciter. Primo, quod falsum est quod sub eadem uniuersalitate &c. quoniam cum Petro Math. 16. promissio fiat utriusque; clauis tam. scilicet in foro conscientie quam in foro exterioris iudicii, & cum dictum est apostolis Math. quæcunque alligaueritis &c. tantum promissio sit iurisdictionis in foro exterioris iudicii, manifestum est quod quodcunque dictum Petro est maioris uniuersalitatis quam quodcunque dictum apostolis. & hoc notat etiam Origenes in glo. qui tractans illud Math. 18. quæcunque alligaueritis super terram alligata erunt in cælo sic ait, in cælo dicit non in cælis sicut Petro, quia non sunt tæ perfectionis sicut Petrus. loquimur autem de perfectione potestatis & auctoritatis. Secundo responderetur quod dato quod Math. 18. data esset apostolis potestas actu Petro promissa Math. decimosexto, non propter hoc sequitur quod in eadem uniuersalitate aut plenitudine data esset apostolis aliis dispersis aut simul collectis in qua Petro. Et rō huius sumitur ex dictis do. Alberti magni & beati Tho.

Tertia

Quarta

Quinta

Sexta

Dominus autem Albertus magnus respondens ad unum simile argumenti in 4. dist. 17. dicit, quod cum dominus dicit Apostolis. Accipite spiritum sanctum & quorum remisistis &c. presupponit esse ordinem in discipulis: quoniam ante prefecerat siue ordinauerat Petrum super omnes esse Mar. 16. Tibi dabo clauas, & quodcunque &c. Luc. 22. Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Cum ergo hic ordo iurisdictionis a domino ante fuerit institutus presupponit illum ut secundum illum conferret executionem officii quando insufflauit, & dixit. Accipite spiritum sanctum, & quorum &c. hæc Albertus. Sanctus uero Thom. in 4. dist. 29. respondens quasi ad idem argumentum de æqualitate potestatis in apostolis dicit sic, quod quantum omnibus apostolis sit communiter data potestas ligandi, & absoluedi, tamen ut in hac potestate significaretur aliquis ordo, primo soli Petro data est ut ostendatur quod ab eo in alios debeat ista potestas descendere, hæc sanctus Thomas. Ex quibus uerbis manifeste colligimus, quod dato iuxta aduersarios quod in uerbo Math. 18. daretur potestas apostolis omnibus quæ Petro promissa fuerat Math. 16. uerba tamen dicta Petro Math. 16. cum ei sicut capiti a quo in alios deriuanda erat potestas, dicta intelligantur sunt extensioris uniuersalitatis quam dicta aliis apostolis. Mat. 18. quibus non absolute sicut Petro, sed presupposito ordine ad ipsum Petrum dicta ne cessario intelligenda ueniant.

Cap. LXXVIII. In quo responderetur ad ea quæ inducuntur in suppositione sexta.

Ad sextam suppositionem factam c. 70. De prima parte.

RELIQVVM est explicare quid ueritatis aut falsitatis aduersariorum suppositio. 6. contineat, & ita uidebitur cuius ponderis sint obiecta quæ inde sumpta sunt. In primis dicimus quod suppositio illa in omnibus eius partibus est falsa, quod nos sic ostendimus. Pro quo sciendum quod suppositio illa plures partes continet. In prima eius parte aduersarii dicunt, quod cuiuslibet creaturæ cui Deus dedit certam periodum qua determinatur quandiu possit uiuere uel durare, dedit propriam uirtutem innatam, & intrinsecam qua possit in suo esse se conseruare, & contra destructionem sui aduersantibus resistere. Ista pars uidetur nobis falsa quoniam conseruatio cuiuslibet creaturæ dependet ab extrinseco, ab ipso scilicet Deo qui est causa subsistendi omni creaturæ secundum illud ad Hebre. 1. Portans omnia uerbo uirtutis suæ, ubi dicit gloss. Sicut ab eo creata sunt ita per eum immutabilia conseruantur. Item in lib. de causis dicitur. Omnis intelligentiæ fictio, id est permanentia est per bonitatem puram quæ est prima causa. Si ergo fictio intelligentiæ non est per uirtutem aliquam innatam aut intrinsecam ipsi intelligentiæ sed per causam primam, multo fortius aliarum creaturarum conseruatio dependet ab extrinseco. Pro cuius suppositionis aduersariorum euidentiori confutatione, & ostensione falsitatis est sciendum iuxta sanctum Thom. in prima parte quest. 104. ar. 3. quod aliquid conseruatur ab alio dupliciter. Vno modo indirecte, & per accidens, sicut ille dicitur rem conseruare qui remouet corruptens, puta si aliquis puerum custodit ne cadat in ignem, dicitur eum conseruare, & sic etiam Deus dicitur conseruare aliqua sed non omnia, quia quedam sunt quæ non habent corruptentia quæ necesse sit amouere ad rei conseruationem

nationem. Alio modo dicitur aliquis rem aliquam conseruare per se, & dæ recte in quantum si id quod conseruatur dependet secundum esse a conseruante, ut sine eo esse non possit, & hoc modo omnes creaturæ indigent diuina conseruatione. dependet enim esse cuiuslibet creaturæ ita quod nec ad momentum existeret possent: sed in nihilum redigerentur nisi conseruarentur operatione diuinæ uirtutis in esse, ut dicit beatus Greg. Quo notato per facile colligitur falsitas illius partis suppositionis aduersariorum dicentium quod Deus dedit cuiuslibet creaturæ, &c. Nam si loquamur de modo conseruationis quo aliquid per se & directe dicitur aliud conseruare, manifeste falsum est quod dicunt aduersarii, quia hoc modo conseruationis nulli res dicitur conseruari nisi ab eo a quo dependet secundum esse. sed nulli creaturæ data est uirtus qua a seipsa dependeat secundum esse. ergo nulli creaturæ est data uirtus qua seipsam conseruet. consequentia est manifesta & confirmatur dictis aduersariorum. Dicunt enim & bene quod eadem sunt principia essendi & conseruandi, sed non est intelligibile quod aliqua creatura per quamcumque innatam uirtutem sit principium sibi essendi. ergo nec intelligibile est quod per aliquam innatam uirtutem seipsam in suo esse conseruet. Ex hoc fundamento sanctus Thom. in prima parte summæ, ubi supra confutat suppositionem præfatam aduersariorum sub his uerbis, cum proprie causa conseruatiua sit sui effectus ab ea dependentis sicut nulli effectui potest præstari quod sit causa sui ipsius, ita nulli effectui potest præstari quod sit conseruatiuus sui ipsius. Si uero loquamur de secundo modo conseruationis scilicet indirecte & per accidens quo aliquid per remotionem & impedimentum actionis corruptentis dicitur aliud conseruare. Suppositio etiam prædicta aduersariorum uidetur esse falsa, quia licet naturale sit unicuique conseruare se quantum potest, tamen quod cuiuslibet creaturæ etiã corruptibili inest aliqua uirtus siue potestas intrinseca qua in esse suo se conseruet hoc modo conseruationis resistendo aduersantibus & corruptentibus non uidetur uerum uidemus enim quotidie innumeras res destrui corrumpi, aut consumi in quibus nulla apparet uirtus, aut potestas, quæ corruptentium se actione impedire aut amouere possit. Et ita apparet quod suppositio aduersariorum in prima sui parte sit falsa. Secunda pars eiusdem suppositionis in qua dicitur quod ecclesiæ Deus dedit uirtutem siue potestatem intrinsecam qua in suo esse se conseruare possit: etiam quod sit falsa facile ostenditur. Et primo de illo modo conseruationis quo aliquid dicitur aliud conseruare per se & directe patet: quoniam dicere quod hoc modo conseruationis ecclesiæ habeat potestatem, & uirtutem intrinsecam conseruandi se in esse suo non modo est falsum sed erroneum. patet: quoniam cum hoc modo conseruandi ecclesiæ conseruare in esse suo non competat nisi ei a quo dependet secundum esse: dicere ecclesiæ habere uirtutem & potestatem intrinsecam se conseruandi est dicere ecclesiæ dependere a seipsa secundum esse. quod manifeste est hæreticum & stultum. Plane sicut solus Deus ecclesiæ fundauit in esse naturæ & gratiæ, ita ipse solus hoc conseruationis genere conseruat & custodit illam. hinc Propheta sicut ait psal. 126. Nisi dominus ædificauerit domum, in uanum laborauerunt qui ædificant eam, ita subiungit. Nisi dominus custodierit ciuitatem, frustra uigilat qui custodit eam. ubi glossa ait psalm. iste docet quod ædificatio & custodia ecclesiæ non nisi a Deo est. Patet ergo quod loquendo de hoc modo conseruationis quo scilicet dire-

De secunda parte

te, & per se dicitur aliquis conseruare aliquid falsum sit quod ecclesia ipsa per uirtutem aliquam intrinsecam sibi datam se conseruet in esse suo; sed conseruatio sua hoc modo soli uirtuti diuinitatis attribuenda sit. Ea uero quæ per aduersarios inducuntur ad probationem suppositionis suæ nulla sunt. Non primum quidem, quia suppositio præcedens ex qua arguitur hic de ecclesia, ut ostendimus falsa est. Nec secundum uidelicet illud quod dicitur Math. 16. quod portæ inferi non præualebunt aduersus ecclesiam, facit ad propositum eorum, quia ex hoc quod portæ inferi non præualitura sint aduersus ecclesiam non sequitur quod hoc sit eo quod ecclesia habeat aliquam talem uirtutem aut potestatem intrinsecam qua se ipsam conseruet in esse suo. sed hoc conuenit gratia fundamenti sui cui innitur, scilicet Christi. unde si bene textus ille ex integro legatur, apparet clarissime quod tota fortitudo, & uirtus persistendi ecclesie pendeat non ex aliqua intrinseca sibi uirtute sed ex uirtute fundamenti super quo fundata est quod est Christus. unde ibidem ita dicitur super hanc petram gl. 1. Christum in quem credis ædificabo ecclesiam meam. sequitur. Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam gl. 1. non separabunt a charitate mea & fide, fortitudo ergo tota ecclesie, & firmitas eius pendet ex adhesionem eius per fidem & charitatem ad Christum fundamentum eius & non ex alia uirtute aut potestate sibi intrinseca quæ fingitur ab aduersariis. unde gl. super illud Math. 16. & portæ inferi non præualebunt aduersus eam ita dicit. Portæ inferi sunt peccata mentium blandimenta hæreses quibus infirmi ruunt in mortem qui non uerè supra petram sed super arenam domum professionis suæ credendi sunt ædificasse, qui enim intimo cordis amore fidem Christi percepit quicquid ingruit extra facile uincit, hæc glossa. Hoc apertius declarat beatus Aug. tractans illud psal. Qui fundasti terram super stabilitatem suam ita dicit firmavit terram: terram intelligo ecclesiam quæ est firmitas eius super quam fundata est nisi fundamentum eius, an incongrue intelligimus firmitatem ecclesie super quam fundata est terra fundamentum ubi constituta est ecclesia, quod est illud fundamentum fundamentum inquit apostolus. nemo potest ponere aliud præter id quod positum est quod est Christus Iesus, hæc Augustinus. Tertio inducunt aduersarii illud Cant. 6. ubi dicitur de ecclesia terribilis, ut castrorum acies ordinata. sed nec illud facit aliquid pro aduersariis, quoniam ex hoc non habetur quod ecclesia per aliquam uirtutem aut potestatem sibi intrinsecam conseruet se in esse suo. Quod maxime patet ex glo. eiusdem textus quæ sic habet. terribilis, quia per unitatem charitatis compacta nullum locum aperit per malum discordiæ hostibus. i. hæreticis uel immundis spiritibus. Quod uero aduersarii subiungunt quomodo ecclesia esset perfecta, & terribilis si oporteret ab extrinseco subsidium conseruationis suæ quaeritare. Videtur nobis ualde insipienter dictum propter duo. Tum primo quia licet opera Dei perfecta esse dicantur Deutero. 3 1. nihilominus conseruatio eorum ab extrinseco pendet. sicut a Deo sicut dictum est. unde ut dicit sanctus Thom. in questione de potentia, inter alia quæ ad perfectionem eorum pertinent est hoc, quod a Deo contineantur in esse, & ita dicendum est de ecclesia, quod quantumcunque perfecta esse dicatur hoc ad perfectionem eius pertinet quod continue a Deo conseruetur in esse; quoniam ut inquit Propheta ubi supra. Nisi dominus custodierit ciuitatem frustra uigilat

Ad primam
proba.
Ad secundam

Ad tertiam

uigilat qui custodit eam. Secundo, quia in hac sua argumentatione uidetur aduersarius innuere unum de duobus erroribus, uidelicet quod conseruatio rerum creaturarum non dependeat a Deo, aut quod Deus sit principium intrinsecum rerum creaturarum, quorum utrunque est hæreticum. Quod uero aduersarius dicit quod principia essendi, & conseruandi sunt intrinseca falsissimum est, principium enim primum, quod est Deus a quo præcipue esse, & conseruatio rerum dependet nulli creaturæ est intrinsecum, unde etiam principium effectuum siue causa efficiens distinguitur contra principia intrinseca, ut habetur 2. Phy. & 5. Metaphy. Secundus autem modus conseruationis, si indirecte, & per accidens qui est per remotionem impedimentorum aduersantium salutem alicuius rei respectu ecclesie bene potest attribui aliis a Deo, non tamen sine Deo uidelicet angelis prælatis ac principibus secularibus fidelibus. De angelis expresse dicitur Esa. 62. Super muros hierusalem, glo. interl. ecclesiam, constitui custodes tota die, & tota nocte. Super quo uerbo beatus Bernardus ita dicit Benignus es domine qui non es contentus nostrorum fragilitate murorum sed ipsis hominum custodibus angelorum custodiam superponis. Plane hic est ordo diuinæ prouidentie, ut hierarchia humana iuuetur prædiis angelicæ hierarchie. Custoditur etiam ecclesia hoc conseruationis modo ab hominibus sanctis, & doctoribus illam doctrinis illustrando aut Deum continuis intercessionibus interpellando. unde super illud psal. 124. Montes in circuitu eius, dicit Augu. Magnum aliquid est esse nos in ea ciuitate quam circundederunt montes, montes mirabiles montes excelsum, prædicatores ueritatis siue euangelistæ siue apostoli siue prophetæ, ipsi sunt in circuitu Hierusalem ambiunt illam & quasi murum illi faciunt. De quo etiam Bernardus ita super Cant. Homelia. 78. loquitur. Bene tecum agitur o mater ecclesia, bene tecum agitur in loco peregrinationis tuæ de cælo & de terra uenit auxilium tibi, qui custodiunt te non dormitant neque dormiant custodes tui angeli spiritus, & animæ iustorum non errat qui te ab utrisque sentit custodiri hæc Bernardus. Quod uero etiam prælatis tribuatur ecclesie custodia manifestum est, cum pastores eius esse dicantur ad quorum officium nullus ambigit pertinere tueri ac conseruare greges sibi creditos. unde beatus Augustinus super illud psalm. Nisi dominus custodierit ciuitatem &c. dicit sic. Habet ecclesia custodes quomodo habet ædificantes, quomodo habet laborantes, ut ædificentur sic habet custodientes. Nam ad custodiam pertinet quod dicit Apostolus, timeo ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua, sic & uestre mentes corrumpantur a charitate quæ est in Christo custodiebat, custos erat, uigilabat quantum poterat super eos quibus præerat, & episcopi hoc faciunt, nam inde altior locus positus est episcopis, ut ipsi superintendant, & custodiant populum, hæc Augu. Hinc est quod Romano pontifici, utpote totius ecclesie pastori maxime conuenit hoc conseruationis genere ecclesiam tueri, & custodire. Unde dicit beatus Bonifacius Martyr. & habetur in ca. si papa dist. 49. quod pro perpetuo statu papæ uniuersitas fidelium tanto instantius orat quanto suam salutem post Deum ex illius incolumitate animaduertit propensius pendere, uerum quia papa & alii ecclesie, prælati non sunt principales conseruatores ecclesie sed solum ut ministri, nec sunt conseruatores directe, & per se tanquam hi a quibus dependeat esse ecclesie sed indirecte.

& per accidens. Hinc est q̄ si prælatis nolint aut negligant custodire, nō p̄pter hoc ecclesia dēficiet, licet interdum multipliciter molesteret & variis perurbationibus concutiatur: quoniam semper uigilat custos eius principalis & conseruator. Christus, qui custodit eam secundum illud prophetae. Non dormitabit neq; dormiet qui custodit Israel. unde Aug. super illud ps. 126. Nisi dominus custodierit ciuitatem, inuanum laborant qui, &c. loquedo de prælatis ad populum dicit sic. Quomodo ergo custodimus quō homines quantum possumus quantum accepimus, & quia nōs sicut homines custodimus & perfecte custodire non possumus. ideo sine custode remanebitis, absit. Nam ubi est ille de quo dicitur. Nisi dominus custodierit ciuitatem inuanum laborant qui custodiunt eam: laboramus in custodiendo: sed uanus est labor noster, nisi ille custodiat qui uidit cogitationes uestras. custodit ille cum uigilatis: custodit ille cum dormitis. ille enim dormiuit semel in cruce & surrexit. iam non dormit: estote Israel, quia non dormit, neque dormitabit qui custodit Israel: hæc Aug. Ceterum hic modus conseruationis ecclesiae & tuitionis aliquo modo etiam conuenit sicut diximus principibus fidelibus secularibus. unde beatus Isidorus, & habetur in c. principes 23. q. 5. dicit. Cognoscant principes seculi Deo se debere esse reddituros rationem propter ecclesiam quam Christo tuendam suscipiunt. Verum autē hoc conseruationis genere scilicet indirecte & per accidens possit quis dici conseruare se in esse suo: dicimus quōd sic eo modo quo quis naturalis rationis auxilio, aut alterius doctrina eruditus, aut diuinæ gratiæ præsidio munitus præseruare se, & custodire se a malis potest, quæ ei aut in esse naturali, aut morali siue gratuito nocumenta inferre possunt aut etiam uim ui repellendo: cum unicuique naturale est conseruare se in esse quantum potest. sed ex hoc modo conseruationis in esse cum communis sit omnibus nihil sequitur ad propositum aduersariorum. Tertia pars suppositionis aduersariorum est, quōd ecclesia habeat uirtutem intrinsecam, & potestatem regendi seipsam ac gubernandi se. Ita suppositio potest bene, uel male intelligi & secundum unum intellectum erit falsa & secundum alium erit uera: nihilominus uidetur nobis quōd secundum intellectum quem præterdunt aduersarii sit falsa. Præterdunt. n. ut læpe uisum est, quōd ecclesiae in omnibus suis membris data sit potestas spiritualis gubernandi & regendi, more quo dicimus q̄ in principatu politiæ potestas gubernationis est apud populum, & non apud aliquem unum qui toti populo præsideat. Pro quo sciendū, q̄ potestas regendi & gubernandi dicitur dupliciter una scilicet quæ dicitur potestas publice administrationis de qua dicitur 3. Regum 21. Grandis auctoritatis es & bene regis regnum Israel. Talis autem potestas regendi non est data cuilibet indifferenter nec cuilibet conuenit, sed his tantum qui in communitate publicam habent administrationem regiminis secundum diuersas species politiæ siue principatus. Sane sine huius ordinis differentia nulla uniuersitas subsistere posset, ut dicit Bonifacius in ca. ad hoc distinct. 89. Ecclesia autem cum credatur a Christo in optima dispositione regiminis & principatus constituta incunctanter creditur regimen ecclesiae ab ipso Christo monarchicum siue regale constitutum esse. ita quōd potestas siue prima regiminis totius communitatis ecclesiae in uno tantū & non in pluribus aut in ipsa uniuersitate locata sit sicut superius multipliciter ostēdimus. Et ita loquendo, hoc modo de potestate regiminis falsa est pars illa suppositionis

De tertia parte

positionis aduersariorum. Alio modo dicitur potestas regendi se & gubernandi facultas qua unusquisque ratione utens potest uiuiose regere se in operationibus suis. De qua potestate dicit Prosper. Non caret regia potestate qui corpori suo nouit rationabiliter imperare, & Greg. in moralibus ait. Reges sunt qui sibi metipsis præsentent. Reges sunt, qui semetipsos regere sciunt, qui dum desideriorum motus in se temperant super subiectas cogitationes lege uirutis regnant, & Seneca. Vis regnum, do tibi magnum rege te ipsum. Huius regiminis facultas, siue potestas communis est omnibus rationabilibus creaturis & de tali ueritatem habet suppositio aduersariorum, cum ecclesia sit collectio, siue conuocatio rationabilium creaturarum fidelium, sed ex tali potestate regiminis nihil est ad propositum aduersariorum. Quarta pars suppositionis aduersariorum est, quōd ecclesia habeat intrinsecam uirtutem, siue potestatem aduersantibus ad sui destructionem resistendi. Pars ista sicut superior potest habere duplicem intellectum: quoniam uel loquitur de potestate resistendi per uiam gladii spiritualis iurisdictionis aduersantes compescendo & puniendo: tūc dicimus quōd ecclesia bene habet hanc potestatem, sed in prælatis suis quibus dictum est. Math. 18. Quæcunque alligaueritis, &c. maxime hanc habet in prælato prælatorum cuiusmodi est Romanus pontifex in cuius sede, ut habetur in c. nolite errare dist. 11. Deus totius ecclesiae posuit principatum in cuius signum Petrus ad defensionem domini successus resistere uolens turbæ uementi ad capiendum Christum: gladio percussit unum de seruis principis sacerdotum super quo uerbo dicit Grego. & habetur in c. si Petrus 24. q. 1. Tollit Petrus aurem, quare Petrus? quia ipse est qui clauas accepit regni caelorum. ille enim condemnat qui & absoluit: quoniam ligandi & soluendi idem est adeptus potestatem. Resistere autem hoc modo scilicet gladio spiritualis potestatis non est cuiuslibet cum gladius spiritualis potestatis non sit datus cuilibet nec etiam ipsi communitati ecclesiae simul in omnibus membris. sicut superius apertissime demonstratum est. Unde ad hunc sensum uidelicet q̄ ipsi corpori ecclesiae simul in omnibus membris suis data esset huiusmodi potestas sicut uidentur aduersarii præterdere falsa est pars illa præfata suppositionis. Si uero potestas resistendi aduersantibus dicatur facultas quocunque modo contra dicendi & resistendi aduersantibus & conantibus ad destructionem sui. suppositio aduersariorum uera est, sed non facit ad propositum: cum talis facultas omnibus hominibus non modo fidelibus, sed infidelibus communis sit. naturale enim est unicuique ut supra diximus quōd conseruet se in esse quantum potest. Hinc etiam secundum iura. Vim ui repellere licet: cum moderamine tamen inculpatae tutelæ. Quinta pars suppositionis aduersariorum est, circa quid sit illa intrinseca data uirtus siue potestas data ecclesiae qua in esse suo se conseruare possit ac tueri. dicunt enim quōd communis sententia doctorum sit, quōd talis potestas sit potestas clauium. uidelicet scientia discernendi & potentia iudicandi. Quōd autem ista pars non modo sit falsa, sed stulta multipliciter ostenditur. Tum primo quia præfata potestas se conseruandi in esse suo ut ex aduersariorum dictis colligitur semper infuit & inest & inerat ecclesiae cum dicatur quōd sit uirtus eius intrinseca. potestas autem clauium non semper fuit in ecclesia. Patet: quia non tempore legis naturæ quo tamen tempore ecclesia erat quæ ab Abel incepisse dicitur.

De quarta parte

De quinta parte

ut enim dicit beatus Aug. quamdiu sancti fuerunt in terra ecclesia fuit. sicut plenus in primo libro disputauimus. Non fuit etiam potestas clauium tempore legis ut patet: quoniam cum ante passionem Christi non esset apertum regnum caelorum ad quod aperiendum ordinantur clauis; sacerdotes illius temporis non dicuntur habuisse clauis huius scilicet regni caelorum, sed clauis tantum templi materialis. & tamen pro illo tempore dictum est de ecclesia quod est terribilis, ut castrorum acies ordinata Cantico. 6. Secundo quod potestas conseruandi se inesse, inest cuilibet creaturae rationali ut dicit aduersarius: sed huiusmodi potestas non potest dici potestas clauium. ergo nec illa quae toti communitati ecclesiae dicitur inesse. consequentia patet: quia uirtus partis; & uirtus totius uidentur esse eiusdem rationis. sicut Arist. primo phys. de gleba terrae, & de tota terra arguit. Tertio: angeli ut dictum est potestatem ministerialem habent custodiendi ecclesiam, & tamen potestas illa non est potestas clauium. Quarto potestas se conseruandi in esse ad bonam intelligentiam capta, ut superius patuit, est pluribus communis. in ecclesia quam potestas clauium, ut per se patet. ergo non sunt idem. Quod uero dicitur ex aduerso quod est sententia omnium doctorum, quod talis potestas esset potestas clauium, manifeste patet esse falsum.

Cap. LXXIX. In quo uidentur est de ueritate septimae suppositionis aduersariorum, & de ualitudine eorum quae inde concludebant.

De septima suppositione posita ca. 7c.

VLTIMO iam de septima suppositione aduersariorum in qua aduersarii dicunt quod plenitudo potestatis semper debeat manere in ecclesia. uidentur est quid ueritatis habeat. Pro quo dicimus quod plenitudo potestatis semper manet aliquo modo in ecclesia etiam papa mortuo, sed non ad mentem aduersariorum. Pro quo notandum quod de potestate ecclesiastica loqui possumus dupliciter. Vno modo quantum ad ipsam potestatem siue auctoritatem. Alio modo quantum ad actualem administrationem plenitudinis eiusdem potestatis. Loquendo primo modo dicimus quod potestas, & dignitas ipsius principatus ecclesiae semper manet in ecclesia etiam papa mortuo, & hoc multipliciter. Primo quidem in principali uidelicet in Christo sacerdote summo & capite principali ecclesiae. est enim Christus caput super oem ecclesiam, quae est corpus eius, plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimplet. ad Eph. 1. ubi dicit glo. Ideo dicitur esse omnia in omnibus, quia omnia ab ipso sunt in eis cuius uirtute sunt quod sunt: licet enim deficiat Vicarius non deficit principalis. de cuius potestate dicitur Daniel. septimo. Potestas eius potestas aeterna quae non auferretur & regnum eius quod non corrumpetur. Secundo dicitur potestas papalis etiam papa mortuo manere in ordinatione diuina sicut dicimus quod dignitas episcopalis manet in aliqua ecclesia etiam episcopo mortuo quamdiu inuariata manet dispositio apostolicae sedis quae instituit quod in tali ecclesia dignitas episcopalis esse deberet. sed si apostolica sedes reuocaret dispositionem illam: iam dignitas episcopalis non diceretur amplius esse in praefata ecclesia: sicut patet de ciuitate quae priuata est dignitate

gnitate episcopali, ut in c. ita nos 25. quaest. 2. Exemplum etiam de priuilegio reali quod in hoc dicitur distinguere a personali, quod non extinguitur cum persona, ut habetur in lege sicut ff. quod cuiusque uniuersita. & in lege proponebatur. ff. de iudi. Est autem institutum a Deo, ut quamdiu ecclesia catholica in hac peregrinatione durauerit in ea sit una suprema potestas regitua cum e plenitudine quae sufficere ualeat ad regimen totius uniuersalis ecclesiae, ut superius circa principium huius secundi libri ostensum est. & ideo quantumcunque fiat uariatio in personis praesidentium summorum pontificum per mortem naturalem siue civilem: semper summi pontificatus potestas manet in ecclesia. Tertio dicitur eadem potestas etiam mortuo papa manere in sede apostolica quae nunquam moritur. extra de rescript. cap. si gratiose lib. 6. ubi dicit glo. & concordat Archidiaconus, & Ioan. monachi, quod licet habens papatum uel dignitatem sic corruptibilis, papatus tamen & Imperium dignitas semper sunt, ut in auct. quomodo oportet episcopos s. licentiam coll. secunda, & ideo corrupto subiecto haec non dicuntur non exiltere sed uacare, hoc est administratore iuris uel facti carere, ut de concess. praeben. cum nostris. Vnde beatus Leo papa in sermone secundo consecrationis suae dicit, quod in sede Petri uiuit potestas, & excellit auctoritas. Quarto dicitur papalis potestas manere etiam papa mortuo in ecclesia in potentia siue habitualiter ad istum sensum, quia in ecclesia semper manet potestas ad eligendum personam quae succedat in tali dignitate. Alio modo possumus loqui de hac suprema potestate quod ad actualem eius administrationem. Et tunc uidentur dicendum iuxta doctores notabiles tam canonistas quam theologos, quod quod ad plenam administrationem plenitudinis potestatis papa mortuo non manet in ecclesia. unde dicitur tunc sedes uacare id est carere administratore sicut dictum est ex praefato cap. si gratiose. nec propter hoc quod nullus succedit papae in plenitudine administrationis potestatis suae sequitur quod aduersarii dicunt quod non esset sufficienter prouisum ecclesiae: quoniam nullum detrimentum patitur ecclesia si per paucos dies uacet administratio plenitudinis illius potestatis maxime cum tam per officiales curiae Romanae quam per sacrum reuerendissimorum Cardinalium collegium quam etiam per ceteros orbis praelatos quos apostolica sedes in partem sollicitudinis suae uocauit sufficienter in necessariis prouideri possit ecclesiae. Id autem quod in confirmationem aduersarii inducunt de potestate ciuitatis, aut communitatis terrenae non uidentur facere ad propositionem propter duo. Primo, quia potestas illa regiminis de qua philosophus loquitur in polit. est potestas quae ex donatione populi ortum habet. Potestas uero papalis non est ab ecclesia siue populo Christiano, sed a Deo solo, ut supra declarauimus. Secundo, quia communitas ciuitatis, aut ut bis est capax potestatis & regiminis civilis siue terreni. Communitas autem ecclesiae siue uniuersitas tota fidelium non uidentur esse simul in omnibus eius membris capax potestatis ecclesiasticae sicut superius demonstrauimus, & ideo non est similitudo in hoc de potestate terrena & de spiritali. Et ita patet quod dicta aduersariorum nullam necessitatem habent immo uidentur in multis magis somnia, salua pace, quam aliquid realitatis habentia.

Ad confirmationem

Cap. LXXX. Quod Romanus pon. iurisdictionis auctoritate ac potestate superior ac maior existat tota uniuersali ecclesia.

CONSIDERATIS bene his quæ in superioribus amplissime dicta sunt, luce aperta quisque potest cognoscere quod Romanus pon. superior ac maior iurisdictionis auctoritate sit tota ipsa residua uniuersali ecclesia. Quam conclusionem de superioribus aliqua commemorando sic probamus. Primo omnis pastor regiminis auctoritate ac potestate iurisdictionis superior est grege cuius est pastor, sed Roman. pon. est pastor ecclesiæ uniuersalis. ergo ipse est auctoritate ac potestate iurisdictionis superior uniuersali ecclesia. consequentia est bona: maior etiam patet ex superioribus. dictum est enim a Christo Petro & in Petro Romano pontifici. pascue oues meas Ioan. ultim. in quibus uerbis, & beatus Petrus pastor uniuersalis ecclesiæ fuit constitutus, & in eo quilibet eius in apostolica sede legitimus successor. In cuius confirmationem ecclesia pro Romano pon. orans ita inquit. Deus omnium fidelium pastor, & rector famulum tuum N. quem pastorem ecclesiæ tuæ præesse uoluisti &c. Et in oratione consecrationis Romani pontificis dicitur. Tribues ei domine cathedram pontificalem ad regendam ecclesiam tuam, & plebem tuæ sortis intra mundi limites uniuersam. Secundo sic. Romanus pontifex est caput uniuersalis ecclesiæ. ergo superior est uniuersali ecclesia. consequentia est bona: quoniam caput supereminet toti corpori & auctoritate regiminis & amplitudine uirtutis. antecedens autem ostensum est auctoritate multorum sanctorum patrum supra a cap. 19. usque ad c. 24. Patet etiam ex illo quod sanctus Marcellus papa & martyr in c. rogamus 24. q. 1. scribens uniuersis episcopis per Antiochiam constitutis ait. Rogamus uos fratres dilectissimi, ut non aliud doceatis nec sentiatis quam quod a beato Petro & reliquis apostolis & patribus accepistis. ipse enim est caput totius ecclesiæ, cui ait dominus, &c. Tu es Petrus, &c. Idem testatur beatus Callixtus papa, & martyr in cap. non decet, distinct. 12. Idem beatus Anacletus papa & martyr in cap. sacrosancta distinct. 22. Tertio sic. Romanus pontifex est prælatus prælationem habens in totam ecclesiam. ergo superior est atque maior auctoritate tota ecclesia. consequentia est bona. antecedens patet cum prælatus sit ac rector eiusdem. unde in Calcedon. concilio legitur quod tota synodus acclamauit Leoni papæ. Leo sanctissimus apostolicus & ycomenicus id est uniuersalis patriarcha per multos annos uiuat, & Chris. super Math. inquit. Filius quod patris est & ipsius filii potestatem Petro uniuersaliter concessit ubique terrarum & homini mortali omnium quæ in cælo sunt dedit auctoritatem dando ei clauas ad hoc, ut ecclesiam ubique amplificet. Item idem super actibus apostolorum. Petrus a filio super omnes qui filii sunt potestatem accepit, non ut Moyses in gente una, sed in uniuerso orbe: hæc ille. Quarto confirmando sic. Romanus pontifex est princeps uniuersalis ecclesiæ. ergo habet primatum uniuersalis ecclesiæ, & per consequens maior est auctoritate illa. consequentia est bona. antecedens patet ex illo primo quod Christus legitur in ecclesia Petro dixisse, & super plebem meam principem te constitui. plebs autem Christi uniuersalis

salis ecclesia est. unde ueraciter Rom. pontifex est seruus ille de quo Luc. 22. dicitur. Fidelis seruus quem constituit dominus super familiam suam. glo. ecclesiam. Unde Leo papa in 3. sermone consecrationis suæ ita dicit. Cum itaque dilectissimi tantum nobis uideamus præsidium diuinitus institutum rationabiliter & iuste in ducis nostri. s. Petri meritis dignitate letamur gratias agentes Deo redemptori nostro, qui tantam potentiam dedit ei quem totius ecclesiæ principem fecit, ut si quid etiam nostris temporibus recte per nos agitur recteq; disponitur, illius sit gubernaculis deputandum cui dictum est. Confirma fratres tuos &c. & Bernardus in epistola quadam ad Eugenium papa quæ est 3. r. ita inquit. Locus in quo stas terra sancta est, locus Petri principis apostolorum ubi steterunt pedes eius quæ constituit Deus dominum domus suæ & principem possessionis suæ, hæc ille. Conuenit etiam huic loco quod Moyses ante mortem suam orans dominum ut populo in quo tunc ecclesia Dei erat dicebat. Num. 27. Provideat dominus Deus spirituum omnis carnis hominem qui sit super multitudinem hanc. Princeps ergo ecclesiæ super totam ecclesiam primatum & auctoritatem habet. hoc autem in tam immobili ueritate stabilitum esse uidetur, ut contrarium dicere erroneum esse censeatur. unde sanctus Tho. in tractatu contra errores græcorum. cap. 63. ita inquit ad propositum. Similis est error dicens Christum Vicarium Romanæ ecclesiæ pontificem non habere uniuersalis ecclesiæ primatum. errori dicentium spiritum sanctum a filio non procedere. ipse enim Christus Dei filius ecclesiam suam consecrat & sibi consignat spiritu sancto quasi suo caractere & sigillo. & similiter Christi Vicarius suo primatu & prouidentia uniuersalem ecclesiam tanquam fidelis minister Christo subiectam seruat, hæc ille. Quinto sic. Romanus pontifex habet supremam potestatem in ecclesia. ergo ipse est superior omni alio prælato & tota ipsa uniuersali ecclesia. consequentia est bona. cum potestas suprema non posset esse nisi una & non nisi in uno. antecedens est articulus distinctus in concilio Constantien. per dominum papam Martinum unde papa Nicolaus in epistola ad patriarcham & clerum Constantinopolitanum ita scribit. Iudicare cui potius resistendum sit an potestati quam in Petro deus omnipotens ordinauit quamque super cunctam ecclesiam extulerit, an ordinationi Gregorii Syracusani. cui millies uel dicendum est homini per quem in ecclesia Christi tot scandala uenerunt, hæc ille. Item habetur in c. nolite errare distin. 11. quod in apostolica sede totius ecclesiæ dominus possit principatum. Sexto sic. Solus Romanus pontifex habet in ecclesia plenitudinem potestatis. ergo ipse omnibus aliis de ecclesia est superior potestate. consequentia est bona. & antecedens superius est demonstratum in cap. 70. habetur etiam in cap. decreto. & in cap. qui se scit. 2. q. 6. Septimo sic. Romanus pontifex est generalis Christi Vicarius in tota uniuersali ecclesia. ergo maior & superior est auctoritate uniuersa ecclesia. consequentia est bona, quoniam cum idem tribunal censeatur Christi & papæ in terris (secundum illud Math. 16. quodcunque ligaueris super terram &c. super quod dicit Orige. Vide quantam potestatem habet petra super quam fundatur ecclesia ut etiam iudicia maneant firma quasi Deo iudicante per eam) sequitur quod Christus superior est tota ecclesia auctoritate iurisdictionis, ita uidetur etiam eius Vicarius generalis.

Cap. LXX XI. In quo per aduersarios obicitur contra prædicta.

ADVERSVS præfatam conclusionem obiciunt aduersarii multipliciter. Primo sic. Ecclesia dicitur esse corpus quoddam & singuli fideles membra illius. unde Apostolus ad Roma. 12. Multi unum corpus sumus singuli autem alter alterius membra. Tunc sic. papa est membrum ecclesiæ non totum corpus. ergo sequitur quod uniuersalis ecclesiæ quæ ipsum corpus ecclesiæ est sit amplioris uirtutis & potestatis quam ipse papa. consequentia patet. quoniam membrum cum dicat partialitatem minoris est uirtutis & perfectionis ipso toto corpore. Secundo sic. communis animi conceptio est quod totum est maius sua parte. sed ecclesiæ dicitur quoddam totum. papa autem non est tota ecclesiæ. sed pars eius. ergo sequitur quod ecclesiæ sit maior & superior auctoritate & potestate ipso papa. Et confirmatur per illud Hiero. in c. legimus. distin. 93. Si auctoritas queritur. orbis maior est urbe. ubi gl. colligit argumentum quod statutum concilii præiudicat statuto papæ si contradicant. Hanc autem rationem de toto & parte dicit quidam aduersariorum in Basilea in quodam tractatu suo. tantæ esse efficaciam ut ab aliquibus doctoribus inferatur. quod cum Christus sit pars corporis cuius est caput quod tota ecclesiæ est nobilior Christo in quantum est homo & in quantum ipse etiam in membris corporis ecclesiæ comprehenditur secundum illud Apostoli primæ Corinth. 12. Vos estis corpus Christi & membra de membro. glo. dependentia de membro. i. Christo capite & cum membro nostro. Dicit consequenter præfatus aduersarius quod ratio dictorum præfatorum doctorum potest assignari. quia cum ecclesiæ includat assistentiam Dei iuxta illud. Vbi duo uel tres congregati fuerint in nomine meo ibi ego sum in medio eorum. nec est possibile intelligi ecclesiæ sine hac assistentia & affluentia gratiarum intranea. manifestum est quod quicquid citra Deum excogitari potest non posse ecclesiæ comparari in excellentia & dignitate. hæc aduersarius. Tertio sic. papa est propter ecclesiæ sicut pastor propter gregem. secundum illud primæ Corinth. 10. Potestatem nobis dedit Deus in ædificationem non in destructionem & non econuerso. ergo &c. consequentia patet. quia semper deterius est gratia melioris secundum philosophum in polit. Quarto ubi uidetur esse maior sapientia & charitas ibi uidetur esse superioritas. sed in ecclesiæ est maior sapientia & charitas quam in aliqua alia creatura siue papa sit siue quæcunque alia persona. ergo ecclesiæ est superior papa. Quinto arguitur sic. Ecclesiæ uniuersalis dicitur mater omnium fidelium. unde Ecclesiastici. 24. dicitur. Mater pulchræ dilectionis. Et ad Gal. 4. Illa autem quæ fursum est Hierusalem libera est. quæ mater est nostra. glo. i. credentium. Et Prouer. primo dicitur. Ne dimittas legem matris tuæ. glo. i. ecclesiæ. Papa uero filius ecclesiæ dicitur. ergo ecclesiæ uniuersalis excellentia dignitatis & potestatis maior atque superior est papa filio suo. consequentia uidetur bona. nec potest dici quod papa sit pater ecclesiæ. cum nullus sit pater suæ matris. unde etiam saluator. Mat. 23. dicit quod unus est pater uidelicet qui in cælis est. sic autem in terris una est ecclesiæ omnium fidelium mater. Sexto sic. Ecclesiæ uniuersalis dicitur domina secundum illud Trenorum primo. Domina gentium. Tunc arguitur sic. maior est potestas in domino quam in seruo.

Arg. primum. de quo cap. presenti.

Secundum de quo c. 82. Confirmatio.

Tertium de quo c. 83

Quartum de quo c. 84.

Quintum de quo c. 85.

Sextum de quo c. 86

uo. sed ecclesiæ est domina ut dictum est. papa uero & alii prælati non sunt domini. sed ut constat Apostolus primæ Corinth. 4. Ministri & dispensatores mysteriorum Dei. Unde Christus cum de paruipendenda maioritate doctriam apostolis daret dixit. quicumque uoluerit inter uos maior fieri sit uelter minister. uidetur ergo quod papa non dominus. sed inter ministros summus minister dicendus sit. Unde & Bernardus lib. de consideratione dicit in fine quarti li. Consideres autem super omnia sanctam Romanam ecclesiæ cui Deo auctore præes matrem esse non dominam. te non dominum episcoporum. sed unum ex eis. Septimo aduersarii arguunt sic. Papa non est dominus rerum ecclesiæ. sed hoc dominium uidetur esse apud ecclesiæ. papa enim solum est dispensator. ergo idem quod prius. Octauo sic. Ecclesiæ dicitur esse regina secundum illud Psal. 44. Assitit regina a dextris tuis in uestitu deaurato circumdata uarietate. Tunc arguitur sic. potestas est in ecclesiæ sicut in regina. in papa autem non sicut in rege. quia regimen papæ respectu ecclesiæ non uidetur regale. sed politium dicente domino apostolis de primatu contendentibus. Mat. 20. Scitis quia princeps gentium dominantur eorum & qui maiores sunt potestatem exercent in eos. non ita erit inter uos. sed quicumque uoluerit inter uos maior fieri sit uester minister. Item Christus fugit ne facerent eum regem. Nono sic. eadem ecclesiæ Dei uniuersalis dicitur sponsa Christi ut patet in pluribus locis in lib. Cantu. & Apocalip. 21. dicitur. Vidit ciuitatem sanctam Hierusalem nouam descendentem de celo tanquam sponsam ornata uiro suo. Papa uero non est sponsus. sed paranympus sponsæ & beatus Bernardus lib. de consideratione ad Eugenium dicit. Tunc arguitur sic. maior est auctoritas in sponsa quam in paranympo sponsæ ut patet. sed uniuersalis ecclesiæ ut iam ostensum est. est sponsa Christi. papa uero paranympus. ergo ecclesiæ potestate & auctoritate est maior & superior papa. Decimo sic. Ecclesiæ non potest errare & ita est indeuialis a rectitudine fidei. papa potest errare. ut in capitulo si papa. distin. 40. ergo uidetur quod ecclesiæ sit superior potestate ipso papa. Unde cimo arguitur sic. illius potestas est maior ad quam ultimate remittitur quilibet fidelis sicut quasi ad ultimum tribunal. sed hæc est potestas ecclesiæ & non alicuius personæ cuiuscunque dignitatis sit etiam papalis. ergo papa non est maior potestate ipsa ecclesiæ. sed econuerso. consequentia est bona. maior patet. minor probatur ex illo Mat. 18. ubi Christus inquit Petro. Si peccauerit in te frater tuus &c. dic ecclesiæ. hoc autem non potest intelligi de papa siue de prælato. Tum quia Petro hoc dictum sit qui prælatus futurus erat ecclesiæ & ad se nullus remitti dicitur. Item quia nomen ecclesiæ est collectiuum. & per consequens per ly ecclesiæ non persona prælati. sed congregatio ipsa fidelium accipienda est. Tum tertio. quia gl. ibi inquit. dic ecclesiæ. i. toti ecclesiæ. Et ita patet quod per ecclesiæ ipsa uniuersitas fidelium ueniat intelligenda.

Septimum de quo c. 87.

Octauum de quo c. 88.

Nonum de quo c. 89

Decimum de quo c. 90.

Vndecim de quo c. 91.

Probatio prima. Secunda Tertia

Cap. LXX XII. In quo respondetur ad obiectionem primam.

DATVRI responsa ad obiectionem præcedentis c. obseruabimus hunc ordinem pro pleniori illustratione ueritatis. quia istæ rationes sunt potiores aduersariorum. respondebimus singulis obiectionibus per

Ad primū
arg. c. 81.

se per capita distincta. Ad primam ergo obiectionem cum dicitur quod papa sit membrum ecclesie &c. respondetur dupliciter. Primo concedendo antecedens & negando consequentiam loquendo de maioritatis potestatis iurisdictionis de qua impresentiarum loquimur. Quod pro tanto dicimus quia non dubitamus hic an ecclesia sit maior simpliciter papa. puta perfectione gratie & amplitudine uirtutum, quoniam etiam una uetula potest esse hoc modo perfectior ac maior ipso papa. sed dicimus quod in potestate iurisdictionis in qua unus peccator potest esse maior multis iustus papa sit maior toto residuo corpore ecclesie. Et ad probationem cum dicitur quod membrum cum dicat partialitatem maioris sit uirtutis & perfectionis toto residuo corpore. Respondemus quod hæc probatio non probat consequentiam & ratio est. quoniam licet membra corporis partialiter se habent in participando uirtutes totius corporis, quia non quodlibet membrum omnia potest habere, sed singula singulis sunt distributa dicente Apostolo ad Rom. 12. In uno corpore multa membra habemus, omnia autem membra non eundem actum habent. & per consequens nullum membrum potest simpliciter præferri toti corpori: nihilominus in uirtute aut gratia quam unum membrum recipit potest ita excellere omnia alia membra, ut licet non simpliciter possit dici maius toto residuo corpore, possit tamen in tali gratia dici maius, quod facilliter patet ex uerbis apostoli ubi supra, ait enim. Singuli autem alter alterius membra, habentes donationes secundum gratiam quæ data est nobis, differentes siue prophetiam secundum rationem fidei siue ministerium. gl. ecclesiasticum in ministrando siue quæ docet in doctrina &c. non est dubium quod cum hoc quod membra singula corporis ecclesie ut ait Apostolus partialiter & non uniuersaliter percipiant donationes factas toti corpori ecclesie stat bene quod aliquod membrum ecclesie in donatione sibi facta excedat omnia alia membra ecclesie. sicut quod in gratia prophetie unus sit excellentior propheta omnibus aliis. unus doctor maior omnibus aliis siue toto residuo corpore. Non ergo ualet ista consequentia, papa est membrum ecclesie. ergo sequitur quod potestate iurisdictionis non possit esse maior toto residuo corpore ecclesie. Quod etiam exemplariter ostendimus in multis. Primo in capite corporis naturalis quod caput est membrum sit corporis nihilominus præstantius & maius uirtute sensitua est toto residuo corpore, cum in eo solo sit plenitudo sensuum. in aliis autem sit solus sensus tactus. unde Ambro. lib. 6. in Hexameron cap. 29. inquit. Caput supra reliquos artus nostri corporis cernimus eminere præstantissimumque esse omnium, & ex illo omnibus membris uigorem prudentiamque deferri. Secundo hoc patet in quolibet principe respectu multitudinis cui præsidet non est dubium quin princeps sit membrum uniuersitatis reipub. quæ Policratus instar corporis dicit esse formatam. & tamen licet non possideat omnes uirtutes & gratias quæ possidentur ab omnibus aliis illius uniuersitatis, sed partialiter forte aliquas earum; nihilominus potestate iurisdictionis superior uniuersis aliis, siue tota illa uniuersitate est. Tertio insufficiencia præfate consequentie ostenditur in domino nostro Iesu Christo qui cum hoc quod sit caput super omnem ecclesiam, ut inquit Apostolus ad Eph. 1. & dicatur etiam membrum ecclesie ab eodem qui de eo loquens ait. 1. Corin. 12. Vos estis corpus & membra de membro, glo. dependentia de membro. i. Christo capite & cum membro nostro & nihilominus nõ modo falsum sed hæreticum esset dicere

dicere Christum minorem esse perfectione aut gratia aut potestate ipsa ecclesia cum ab ipso dependeat totum bonum ecclesie de plenitudine enim eius accepimus omnes. Ioan. 1. Est tamen hic notandum sicut supra tetigimus. lib. 1. c. 47. ubi notauimus qualiter esse membrum ecclesie conueniret Christo & qualiter non, quod membrum importat duo. scilicet partialitatem uirtutis respectu totius corporis & distinctionem respectu aliorum membrorum, quæ duo explicantur cum ait Apostolus ubi supra, quod omnia membra non eundem actum habent. Christus autem ut dicit sanctus Tho. non dicitur membrum ecclesie, ut membrum importat partialitatem, quoniam in Christo bonum spirituale non est particularizatum, sed totaliter integrum. unde ipse est totum bonum ecclesie nec est aliquid maius cum aliis, quam ipse solus, sed dicitur membrum prout dicit siue importat distinctionem ab aliis. distinguitur autem ab aliis membris & perfectione & officio. Perfectione quidem, quia ut inquit sanctus Tho. in questione de ueritate, in ipso est uniuersaliter gratia non autem in aliquo aliorum membrorum. Officio uero, quia ut idem sanctus Tho. dicit in 4. distin. 49. influir aliis uitam. Simili autem modo uidetur dicendum de Romano pontifice in duobus. Primo quia licet papa sit membrum ecclesie ut etiam partialitatem importat, quoniam uirtus eius siue bonum spirituale nõ est uniuersaliter integrum sicut est bonum totius corporis ecclesie, sed est particularizatum, & ideo non potest dici maior perfectione simpliciter toto corpore ecclesie. nihilominus in donatione sibi specialiter præ aliis facta huius particularis gratie gratitate uidelicet potestatis iurisdictionis ipse est maior toto residuo corpore ecclesie cum ipse solus sit uocatus in plenitudinem potestatis, quemadmodum si ali cui præ omnibus aliis membris ecclesie donaretur gratia curationis infirmitatum. talis etiam ueraciter potest dici maior in hac particulari gratia potestatis curandi omnibus aliis fidelibus siue coniunctis siue dispersis. Secundo potest dici quod papa quo ad potestatem iurisdictionis nõ est membrum ecclesie ut importat partialitatem cum potestas in eo non sit particularizata, sed sit plena & integra, sed dicatur membrum prout dicit distinctionem. Distinguitur ei ab aliis membris ecclesie in duobus. scilicet perfectione potestatis & in officio. Perfectione quidem, quia in eo est plenitudo potestatis ut sancti clamant non autem in aliquo aliorum membrorum ecclesie, neque in omnibus membris aliis ab eo etiam simul sumptis. Officio uero distinguitur in quantum ipse influit in totum corpus ecclesie potestatem iurisdictionis in eos qui participes eius esse possunt, prout supra in c. 54. multis sanctorum testimoniis & rationibus ostendimus. & maxime habetur in cap. ita dominus. distin. 19.

Cap. LXXXIII. In quo respondetur ad secundam obiectionem.

AD secundam rationem aduersariorum quæ apud eos Achilles reputatur respondetur dupliciter. Primo negando assumptum si capiatur uniuersaliter. uidelicet quod communis animi conceptio sit quod totum sit maius sua parte. dicimus enim quod hoc uerum est de toto integrali, non autem de toto potenciali unde magister sententiarum in lib. 1. distin. 3. comparando partes imaginis aduincem & unam ad omnes alias dicit

fic. Equalia sunt non solum singula singulis, sed etiam singula omnibus. Contra quod sanctus Thom. in fine præfatæ tertiæ distinctionis ibi arguens, ad probandum quòd una potentia animæ non sit equalis omnibus aliis utitur hoc argumento. Omne totum est maius sua parte. Ad hoc ipse respondens dicit sic, quòd hoc uerum est de totalitate quantitatis dimensuæ, uel numeralis quæ eiusdem rationis sunt, & non de totalitate quantitatis uirtualis. potest enim contingere quòd una uirtus potest in tot obiecta quot aliæ plures. Et simili modo ad idem argumentum respondit dominus Petrus de Tarentasia quæ fuit Inn. quintus ubi supra, ita dicens quòd id quod dicitur quòd omne totum est maius sua parte, uerum sit de toto integrali non autem de toto potenciali. Et ita secundum hæc concedendo de toto integrali quòd omne totum sit maius sua parte, argumentum aduersariorum nihil facit ad propositum: quoniam nos non loquimur de maioritate quantitatis dimensuæ, uel numeralis secundum quam non est dubium quod quælibet cõgregatio maior sit suo prælato aut rectori, sed loquimur de maioritate quantitatis uirtualis siue potentialis secundum quam stat quod una uirtus potestatiua sit maior omnibus aliis inferioribus quæ in partem tantum uocatur sunt sollicitudinis. unde si ratio illa aduersariorum ualida esset pari modo militaret contra Christum sicut contra papam sic arguendo sicut aduersarii arguunt. Communis animi conceptio est quod totum maius sit sua parte, sed Christus est pars ecclesiæ. ergo ecclesia est maior Christo. Quòd uerum Christus dicatur pars ecclesiæ patet. Tum ex illo quod supra induximus in præcedenti cap. Apostoli 1. ad Corinth. 12. ubi dicitur membrum corporis Christi quòd est ecclesia. Tum ex eo quod ait Bernardus in sermone quodam corporis Christi qui sic ait. Est enim corpus Christi uniuersa ecclesia, caput scilicet cum membris. Inueniuntur autem in isto corpore quasi tres partes ex quibus totum corpus constat. una pars est ipsum caput. caput enim caput est & pars corporis, &c. Et tamen his non obstantibus conclusio est falsa & hæretica scilicet quòd ecclesia sit maior Christo. Vnde quod quidam aduersariorum in suo quodam tractatu dicit, ut in argumento terigimus quòd ecclesia sit maior siue nobilior Christo, in quantum homo & in quantum ipse comprehenditur in membris ecclesiæ, erroneum est & hæreticum cum manifeste sit contra scripturam sanctam, dicitur enim ad Ephe. primo, quòd Deus omnia subiecit sub pedibus eius. scilicet Christi, ubi gl. inquit quasi dicat non, solum præest hominibus dignitate, sed etiam sub eo sunt. Et sequitur infra in glo. ad propositum, sub pedibus eius. i. sub humanitate eius quæ signatur per pedes. Sequitur in apostolo. Et ipsum dedit caput super omnem ecclesiam, quæ est corpus ipsius, glo. super omnem ecclesiam quæ in cælo, & quæ in terra est. Item est contra scripturam eiusdem apostoli dicentis ad Ephe. 5. Christus caput est ecclesiæ ipse Saluator corporis eius. sequitur ecclesia subiecta est Christo. Præterea quomodo animus fidelis concipere potest quòd Saluator non sit superior saluatis, sponsus sponsa, uir uxore & caput toto corpore. Quod autem dicit præfatus aduersarius quòd aliqui doctores hoc dixerint, falsum est nisi fuerint aliqui hæretici. uerum reperiuntur aliqui doctores qui in 4. sentent. dist. 13. super illo uerbo quod inducit magister, quid melius corpore & sanguine Christi quærent, utrum corpus Christi uerum sit melius corpore Christi mystico. Et respondentes dicunt, dom. Guilielmus Aluísodorenسيس dom.

Albertus

Albertus & sanctus Thom. quòd corpus Christi mysticum si accipiatur cum ipso capite est melius quam corpus Christi uerum. Si tamen accipiatur corpus Christi uerum sine diuinitate cui est unitum. alias non: quia Deus & omnes creature nou sunt aliquid melius quam Deus tantum. Si autem accipiatur corpus Christi mysticum absque capite Christo, sic corpus Christi uerum est nobilius: hæc sanctus Tho. formaliter & eadem est sententia aliorum. Attendunt docti uiri quàm contraria sit doctrina horum doctorum doctrinæ aduersariorum. Præterea id quod inducit aduersarius pro ratione ad colorandum præfatum errorem est omnino stultum. Tum quia supponit quod humanitas Christi, quæ est in eodem supposito unita diuinitati & cui nõ est datus spiritus ad mensuram non includit assistentiam spiritus sancti sicut ecclesia. Quòd uidetur omnino alienum non modo a fide catholica, sed a bono iudicio cuiuscunq; hominis docti. Cum enim influentia gratiæ in corpus ecclesiæ proueniat a capite magis intrinseca est assistentia spiritus sancti qui est fons omnium donorum capiti Christo qui est sanctus sanctorum corpori influenti quæ recipienti ab eo sanctitatem. Quòd autem dicit in fine aduersarius manifestum esse, quod quicquid citra Deum excogitari potest nõ posse in excellentia & dignitate comparari ecclesiæ falsissimum est & hæreticum iudicio nostro: quoniam humanitas Christi quæ est citra Deum nobilitate & perfectione nobilior & dignior est ipsa ecclesia militante, de quo dicit psal. 44. quod est speciosus forma præ filiis hominum. Secundo angelica sine celestis Hierarchia citra Deum est, & nihilominus excellentior, & dignior ecclesiasticæ. Item beata uirgo quæ exaltata legitur super choros angelorum excellentior, & dignior est tota residua ecclesia. Vnde de ea exponitur illud Apoc. 12. a sanctis. Mulier amicta Sole & Luna id est ecclesia sub pedibus eius: quoniam supereminet toti ecclesiæ, & ita in proposito. Secundo respondetur ad rationem negando minorem scilicet quòd papa sit pars ecclesiæ si referatur ad rationem potestatis: quoniam in ratione potestatis est magis dicendus papa tota ecclesia uirtualiter, cum in eo solo sit totalitas & plenitudo totius potestatis ecclesiasticæ. iuxta dicta Leonis papæ beati Gregorii Iulii, & beati Bernardi superius commemorata, sicut in solo capite corporis naturalis est plenitudo sensus, propter quod ut inquit beatus Ambrosius in hexameron, totus homo in capite dicitur esse. Quòd autem totalitas potestatis ecclesiæ in papa sit, facile ostendimus tam ex ordine potestatis papalis quàm ex conditione, & natura totius potestatiui. Ordo namque inter potentias hoc habet, ut dicit Boethus, quòd quicquid uirtutis potestatiue sit in inferioribus est in superiori. unde in suprema potentia quantitas omnium aliarum inferiorum potentiarum includitur, & ita cum potestas papalis sit suprema in ea continentur uirtute omnes aliæ potestates ecclesiæ, & ita ipsa in ratione potestatis non habet rationem partis, sed potius totius. unde beatus Dionysius in sexto ecclesiasticæ hierarchiæ dicit. Ipsa autem Hierarchica ordinis dispositio in omnibus locatur sanctis totalitatis. Secundo hoc idem ostenditur ex natura totius potestatiui. potestas enim ecclesiæ non est arbitranda, siue existimanda quasi sit aliquod totum integratum ex particularibus potestatibus, ut peruerse multi aduersariorum intelligunt, sed adinstar totius potestatiui. Cuiusmodi natura, ut ait sanctus Thomas in quarta dist. uig. cõmaguar- talis est, quòd secundum completam rationem est in uno, in aliis autem

est quædam participatio ipsius. Et ponit exemplum in sacramento ordinis di. quod tota plenitudo huius sacramenti est in uno, scilicet sacerdotio, sed in aliis est quædam participatio ordinis. & hoc dicit esse signatū in hoc quo dominus dicit Nu. 11. Moysi. Auferam de spiritu tuo & tradam eis ut sustentent tecum onus populi, hæc sanctus Thomas. Secundum exemplum ponit in sequenti responsione de regno di. quod in regno quāuis tota plenitudo potestatis resideat penes regem, non tamen excluduntur ministrorum potestates quæ sunt participationes quædam regis potestatis, in aristocratya autem apud nullum residet plenitudo potestatis, sed apud omnes, hæc sanctus Thomas. Patet ergo quod loquendo de maiori quantitate uirtutis, sicut caput in corpore naturali est maius toto residuo corpore, licet nō maiori quantitate dimensiuæ siue numeralis, sic papa maior est maiori potestatis toto residuo corpore ecclesiæ, sicut pastor auctoritate uniuersæ grege suo. Restat iam respondere ad cap. legimus. distinctione nonagesimatertia. ubi dicit Hierony. quod si auctoritas quæritur &c. Ad quod respondentes dicimus quod hoc dictum Hierony. licet sæpe & maxime inducunt illud aduersarij pro se, in nullo tamen fauet eis nec præiudicat ueritati positæ. nam Hieronymus non loquitur ibi de auctoritate potestatis aut iurisdictionis orbis respectu ecclesiæ Romanæ siue apostolicæ sedis, sed loquitur de auctoritate consuetudinis, quæ tanto maioris auctoritatis esse dicitur quanto generalior est siue a pluribus obseruatur. sicut de canonicis scripturis loquitur Augustinus & habetur in cap. in canonicis. distinctio. uigesimanona, secundum quam regulam non est dubium quin consuetudo orbis maior sit consuetudine urbis quam nec apostolica sedes seruat nec obseruari mandauit. Quod uero Hieronymus non de auctoritate orbis respectu apostolicæ sedis, sed de auctoritate consuetudinis orbis respectu urbis loquatur patet ex multis. Primo ex intentione ipsa loquentis. loquitur enim Hieronymus contra consuetudinem quæ in urbe Romanæ regnabat qua quidam dyaconi præferebantur presbiteris. Ex qua consuetudine aliqui dyaconi per orbem sumebant occasionem præferendi se presbiteris suis cum tamen contraria consuetudo esset per orbem de qua Hieronymus ad episcopum Euandrum scribens sic ait. ut patet ex tex. allegati cap. Quid mihi profers unius urbis consuetudinem, quid paucitatem de qua ortum est supercilium in ecclesiæ leges uindicas. omne quod rarum est plus appetitur. pulegium apud Indos pipere præciosius est, dyaconos paucitas honorabiles facit, presbyteros uero turba contemptibiles facit, hæc Hieronymus. Secundo hoc idem colligitur ex gloss. cap. quæ sic ait. maior est & ideo magis sequenda consuetudo generalis ut hic. Tertio potest idem colligi ex capit. hæc est fides 24. quæstio. prima, quod est ipsius Hieronymi. Ad gloss. uero inductam dicimus. quod glo. illa argumentando loquitur. unde refert se ad ea quæ dicit. 9. quæstione tertia nemo. sed de hac gloss. & similibus in tertio libro ubi de auctoritate conciliorum opitulante Deo loquendum est, plenius dicitur.

Ad confirmationem.

Cap. LXXXIIII. In quo respondetur ad objectionem tertiam.

AD.

AD tertiam rationem qua sicut maxima quadam potissime aduersarij uruntur in confirmationem suarum opinionum qua sic arguunt, quod papa sit propter ecclesiam, &c. Respondetur negando consequentiam. Et cum dicitur quod deterius est gratia melioris. Respondetur quod dupliciter dicitur aliquid finis alicuius rei. Vno modo id in quod tendit res illa ex ordine sibi dato naturali, aut supernaturali siue id quod est intentum ab agente. Alio modo dicitur finis id ad cuius utilitatem est ordinatum opus agentis. Cuius exemplum possumus dare in potestatibus secularibus in quibus finis ad quem tendit regimen præsentis, & gubernantis est ipsa pax & tranquillitas uniuersitatis siue felicitas politica, cum hoc sit bonum principale ad quod uniuersum regimen gubernatoris intendere & respicere uidetur. ipsa uero uniuersitas dicitur sicut finis regiminis sicut ad cuius utilitatem est ordinatum uniuersum opus præsentis & gubernantis. Ita applicando propositio nostro dicimus quod finis propter quem est papa constitutus & ad quem ordinatur potestas papalis sicut principale intentum ab instituyente non est ecclesia ipsa uniuersalis, sed est beatitudo ipsa celestis ad quam per usum & regimen potestatis papalis ipsa scilicet uniuersalis ecclesia est dirigenda. Est autem ipsa ecclesia uniuersalis finis secundo modo. uidelicet sicut id ad cuius utilitatem est ordinatum opus papalis potestatis. Hic duplex modus finis satis aperte designatur in diffinitione illa quæ datur etiam per quosdam ex aduerso in tractatibus suis ita dicentes. Quod potestas ecclesiastica sit quæ a Christo supernaturaliter, & specialiter collata est apostolis & suis discipulis atque eorum successoribus legitimis ad ædificationem. Ecce utilitatem ecclesiæ ad quam ordinatur potestas ecclesiastica. Et sequitur pro consecutione felicitatis æternæ. ecce finem ultimum & principalem. Hac distinctione habita ad probationem consequentiæ cum dicebatur id quod est deterius sit propter melius dicimus quod hoc non sit uerum quando hac ratione aliquid dicitur propter aliud sicut propter id ad cuius utilitatem est ordinatum opus agentis, quemadmodum papa siue papalis potestas dicitur esse propter ecclesiam. Quod patet exemplariter in multis. Primo quidem patet in pastoribus qui propter gregem dicuntur instituti: nihilominus non minores, sed maiores ac nobiliores sunt gregibus quorum pastores sunt. Secundo patet in principibus. princeps enim tam secularis, quam ecclesiasticus dicitur esse propter uniuersitates sibi commissas regendas, & non econuerso, & nihilominus non sunt inferiores, sed maiores auctoritate subiectis sibi populis. Tertio angeli qui ut ait Apostolus ad Hebræos primo, sunt in ministerium missi propter eos qui hæreditatem capiunt salutis, & tamen non sunt hominibus inferiores, sed superiores sunt ac nobilitate naturæ præstantiores. Quarto patet in Christo, qui licet aduenerit de cælis in terram propter ecclesiam & mortuus fuerit propter ecclesiam. ait enim Apostolus ad Ephe. quinto. Christus dilexit ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, ut illam sanctificaret: nihilominus Christus non est inferior ecclesiæ, sed omni maiori perfectionis & uirtutis ac auctoritatis superior, ut in superiori capitulo ostensum est. unde Bernardus in sermone de nuptiis loquens de Christo sponso ecclesiæ dicit sic. Multo hæc sponsa inferior sponso suo, inferior genere, inferior specie, inferior dignitate. Ex quo patet: quod hoc modo esse aliquid propter aliud potest competere

Respondens ad tertium argu. positum c. 81.

Be

etiam superioribus & nobilioribus respectu inferiorum & minus nobilium ut inquit dominus Albertus in secunda parte summe suae tractando de custodia angelorum, & etiam sanctus Tho. in 1. dist. 2. Respondetur etiam secundo, quod licet ecclesia sit melior papa maiori gratia, aut perfectioris gratitatis: non tamen maiori auctoritate iurisdictionis de qua ad praesens loquimur sicut plenius dicitur in responsione ad quartam obiectionem.

Cap. LXXXV. In quo respondetur ad quartam obiectionem sumptam ex eo quod apud ecclesiam sit maior sapientia & charitas.

Respondes ad quartam arg. factam cap. 81.

QUARTO loco arguebatur, ubi uidetur esse maior sapientia, & charitas ibi &c. Ad hoc respondetur negando hoc assumptum: quoniam non modo falsum est, sed etiam sapit haeresim Valdensium. Quod sit falsum patet sic, ut enim in 1. li. c. 99. argumentari sumus. homo dicitur bonus uel malus sapiens, uel stultus sanctus uel impius, secundum uirtutem uel uitium quae sunt habitus quidam. Habitus autem a potentia in hoc differt, quod per potentiam sumus potentes aliquid facere, per habitum autem non reddimur potentes uel impotentes ad aliquid faciendum, sed habiles uel inhabiles ad id quod possumus bene uel male agendum, per habitum ergo nec datur nec augetur nec tollitur a nobis aliquid posse, sed hoc per habitum accipimus, ut bene uel male aliquid agamus. non ergo ex hoc quod aliquis homo aut populus sit bonus sapiens, & sanctus aut malus insipiens & peccator est aliquid potens aut impotens, ut puta ad dispensandum sacramenta, uel ad regendum populum, sed idoneus uel minus idoneus ad huiusmodi dispensandum. Falsum est ergo illud assumptum aduersariorum quod ubi maior est sapientia aut charitas sit maior auctoritas iurisdictionis. Quod manifeste colligitur ex illo quod habetur de poenit. & remiss. noua quaedam. Secundo idem ostenditur sic. si potestas ecclesiastica sequeretur gradum sapientiae & sanctitatis cum iste gradus inter homines sit incertus; ignoramus enim quis quo sanctior sit aut sapientior, sitque gradus iste saepe transmutabilis, quia qui hodie sanctior est altero cras malus, aut minus sanctus esse potest, nulla stabilitas nulla certitudo esset potestatis ecclesiasticae in ministris ecclesiae: quod horret fides Christiana, sicut plenius disputauimus lib. 1. c. 99. Manifeste ergo patet falsitas praefatae suppositionis aduersariorum. Quod uero eadem suppositio sapiat haeresim Valden. patet: quoniam si ubi est maior sapientia & charitas est maior auctoritas. sequitur quod solum apud sanctos uiros essent clauis ecclesiae, quod fuit error Valdensium & Ioan. Vileff. consequentia tamen patet. Contra quos & illud quod ait dominus. Math. 23. Super cathedram Moysi sederunt scribae & pharisaei quae ergo uobis dicunt seruate & facite, &c. Quibus praelatis malis obediendum non iuberet Deus nisi etiam cum malitia in eis integra maneret auctoritas potestatis. Secundo sequeretur quod cum Paulus sapientiae fuerit sublimioris, utpote qui raptus est usque ad tertium caelum maioris fuisset auctoritatis quam Petrus, quod est falsum. Tertio etiam sequeretur ex illo quod apud laicos qui saepenumero sapientiores atque sanctiores sunt multis praelatis, maior auctoritas ac plenior clauium potestas esset quam apud

apud praelatos minus sapientes aut sanctos, quod etiam fuit error illorum Valdensium. Praeterea non est impossibile immo possibile, quod unus pro aliquo tempore in ecclesia esset sapientior, & sanctior toto residuo militantis ecclesiae, & quod huiusmodi esset papa. Praeterea aperissime ostendit fundamentum illud aduersariorum esse falsum, ac erroneum illud quod beatus Innocen. papa dicit in cap. noua quaedam, de poenit. & remissione.

Cap. LXXXVI. In quo respondetur ad quintam obiectionem sumptam ex eo quod ecclesia dicitur mater fidelium.

QUINTO obiectum est per aduersarios ex illa nominatione quae ecclesia Dei dicitur mater omnium fidelium, & per consequens papae. Ad quam obiectionem respondetur negando consequentiam. Pro cuius intelligentia duo faciemus. In primis ostendemus pro pleniori illustratione ueritatis qualiter ecclesiae uniuersali conuenit ratio maternitatis respectu papae & aliorum fidelium. Secundo explicabimus quod ex tali maternitate nulla auctoritatis, aut potestatis iurisdictionis superioritas necessario arguatur in ecclesia supra papam. Circa primum notandum, quod ecclesia dicitur mater fidelium, ut dicit beatus August. super psalm. 127. quia per baptismum continue dicitur parere Christianos, ubi secundum quod ait Augustinus super Ioannem tractans illud Ioan. 3. Nunquid potest homo in uentrem matris suae iterato introire. Aqua baptismi locum materni uteri habet, & ideo baptismus dicitur, ut inquit Apostolus ad Thim. 3. lauacrum regenerationis. Sed nec hoc ita ecclesiae attribuitur quod ipsa uniuersitas ecclesiae ministerium baptismatis per seipsam alicui tribuat, hoc enim non uidetur bene possibile, sed pro tanto mater dicitur quia baptismus quo quis regeneratur in filium Dei, & ecclesiae a quocunque datur in fide ecclesiae tribuitur & efficaciam habet. Vbi aduertendum, quod sicut in generatione carnali hominis concurrunt uirtus patris principaliter & uirtus matris quasi dispositiue. sic in generatione ista spiritali concurrunt uirtus diuina tanquam semen. unde Augustinus super Ioannem, ubi supra dicit. Ex femine enim ueri Abraham sunt nati fideles siue per liberam siue per ancillam. Et in fine libri de trinitate inquit ipse. Sacri fontis irriguum illa qua dudum Mariam locupletauit uirtute fecundat. Hinc est quod per baptismum dicuntur generati filii Dei Ioan. primo, & per consequens consortes naturae diuinitatis, ut inquit beatus Petrus 2. Petri primo. Est ergo agens in generatione ista spiritali ipse Deus per auctoritatem, & ipse Christus secundum quod homo meritorie. cuius meritum in baptismo operatur. Secundo concurrunt tanquam uirtus dispositiua fides ecclesiae secundum illud Rom. 3. Iustitia Dei per fidem Iesu Christi. fides. n. praecipue operatur in sacramentis: quoniam per illa quodammodo sacramenta suae causae principaliter agenti continuantur, & etiam ipsi recipienti. Unde sanctus Thom. in 4. distinct. 1. ad propositum ita loquitur. Instrumentum non recipit uirtutem nisi secundum quod principali agenti continuatur & uirtus eius quodammodo in instrumentum transfunditur. principale autem & per se agens ad iustificationem est Deus sicut causa efficiens, & passio Christi sicut meritoria, hinc

Respondes quinto arg. factum cap. 81.

autem cause continuatur sacramentum per fidem ecclesie, quæ instrumentum refert ad principalem causam, ut signum ad signatum. Et ideo efficacia sacramentorum uel uirtus est ex tribus, uidelicet ex institutione diuina sicut ex principali agente ex passione Christi sicut ex causa meritoria, ex fide sicut ex continuante instrumentum principali agenti. Et hoc est quod dicit sanctus Tho. in 3. parte q. uirtus passionis Christi quæ operatur in sacramenti copulatur nobis per fidem secundum illud Rom. 3. Quem proposuit propitiatorem per fidem in sanguine eius. Ex quibus hæc manifesta luce colligimus quod fides ecclesie sit dispositio ad consecutionem effectuum sacramentorum cuius ecclesie fidem representare uidentur offerentes paruulos ad baptismum qui interrogati pro paruulis fidem ecclesie in persona eorum profitentur dicentes: credo. Vnde Aug. in li. de meritis & remiss. peccatorum & habetur. de consecra. dist. 4. c. mater dicit sic. Mater ecclesia os maternum paruulis præbet, ut sacris mysteriis imbuantur, quia nondum possunt corde proprio credere ad iustitiam nec ore proprio confiteri ad salutem. Quare dicit beatus Thom. in 3. parte q. 69. quod pueri credunt non per actum proprium, sed per fidem ecclesie, quæ eis communicatur, & huius fidei uirtute conferuntur eis gratia, & uirtutes. Et idem dicit in 4. quod pueris pro dispositione ad salutem est fides ecclesie pro effectiua salutis uirtus passionis Christi. Cû ergo gratia qua iustificamur in baptismo & efficiamur filii Dei a Deo infundatur disponente fide uniuersalis ecclesie, ut sic sit quodammodo conformitas geniti ad gignentem: pater q. recte dicatur q. in generatione ista spiritali Deus sit pater, & ecclesia mater. Vnde etiã si hæreticus, aut infidelis baptizet dum tamen intendat facere quod ecclesia facit Christo, & ecclesie dicitur parere filios non aut hæresim, aut infidelitatem suam. Sicut. n. Iacob genuit filios per liberas & ancillas, ita Christus per catholicos & hæreticos bonos, aut malos, ut Aug. dicit contra Donatistas. Mater ergo omnium fidelium est ecclesia. unde idem Aug. li. de symbolo dicit. Si quis ab ecclesia inuentus fuerit alienus, alienus erit a numero filiorum Dei, nec habebit Deum patrem qui ecclesiam noluit habere matrem. Et hoc sit pro primo. Iam uidentum est secundo loco q. ex præfata ratione maternitatis nulla necessitas sit dicendi, q. uniuersalis ecclesia superior sit auctoritate siue potestate iurisdictionis Rom. pon. quod et si satis de se appareat ostenditur tamen ex hoc, q. et si ratio maternitatis attribuitur ecclesie ut dictum est, ministris tamen ratio paternitatis conuenit, unde Aug. in sermone de epiphania, ut refert sanctus Tho. in 3. parte q. 67. Locum patris obtinet qui baptizat, matris autem aqua baptismi. Et maxime ratio paternitatis conuenit summo ministro Dei s. Romano pontifici quocirca dicitur pater patrum. Vnde clare patet quod esse prædicto modo matrem non arguit superioritatem potestatis iurisdictionis spiritalis super filios, immo stat bene quod aliquis sit filius ecclesie, & alia ratione pater ecclesie. Sicut quod conuenit sepe quod aliquis sit genitura filius alicuius mulieris, & sit cura spiritalis regiminis pater eius, & quod ita sit de ecclesia exemplariter ostenditur in multis. Primo quidem in Christo, Christus. n. quandoq. dictus est filius synagoga. unde gl. super illud Ioan. 1. Nudus egressus sum de utero matris meæ, dicit sic. Mater Christi synagoga est, quæ in se eum opertum littera tenuit, nec nudum in diuinitate uidit, sed ab ea nudus ad gentes exiuit. Item Christus quandoque est dictus filius ecclesie, unde ipse ait Marc.

3. de discipulis suis: ecce mater mea & fratres mei, ubi dicit gloss. soror & frater credendo mater prædicando dñi per uerba prædicationis amor Christi quasi ipse Christus in corde auditoris generatur. Item hoc uerbum pertractans beatus August. psalm. 127. dicit, quomodo mater eius est ecclesia nisi quia ipse Christus est in Christianis quos per baptismum continue parit ecclesia. Item ipse Christus est filius beatissime uirginis Mariæ: nihilominus super omnes istas matres superior est auctoritate, & eminentia potestatis. Similiter nõ est inconueniens quod papa cum sit hoc quod filius ecclesie quia sacramento baptismi regeneratus. sit etiam pater ecclesie, unde etiam pater patrum appellatur & ipse uniuersitati fidelium scribès ait in cunctis litteris suis dilectis filiis, &c. Ne hoc uideatur magis inconueniens quàm quod dicatur princeps caput pastor, & magister ecclesie, quæ a sanctis patribus attributa leguntur Romano pontifici. Verum hoc etiam auctoritate scripturæ firmamus, scribitur enim psal. 44. & est dictum propheta ad ecclesiam. Audi filia & uide, &c. ubi dicit gloss. Aug. Sic alloquitur propheta reginam istam, audi filia & uide. alloquitur eam tanquam unus de patribus. Item in eodem psalm. super illud. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, dicit idem Aug. & habetur in c. quorum uices distinct. 68. Sic genuerunt te apostoli, ipsi missi sunt, ipsi prædicauerunt, ipsi patres, sed nunquid nobiscum corporaliter esse poterant usque in posterum. ergo illorum abscessu deserta est ecclesia? Absit. Pro patribus tuis (inquit) nati sunt tibi filii, patres missi sunt apostoli, pro apostolis, filii nati sunt tibi constituti sunt episcopi. hodie enim episcopi qui sunt per totum mundum, unde nati sunt tibi? ipsa ecclesia patres illos appellat ipsa illos genuit & ipsa illos constituit in sedibus patrum. Non ergo putes te desertam quia non uides Petrum, quia non uides Paulum, quia non uides eos per quos nata es, de prole tua tibi creuit paternitas, pro patribus tuis nati sunt tibi filii: hæc August. Ex quibus clarissime patet simul ista stare, quod Romanus pontifex sit filius ecclesie quia per baptismum regeneratus & sit pater ecclesie ratione prælationis & auctoritatis qua præest ecclesie, ut rector & gubernator. unde beatus Bernardus scribens ciuitati Pisane in quadam epistola ita inquit de Innocentio papa. Honora tuum & uniuersitatis patrem, & ideo non mirum si sicut ratione filiationis papa ueneretur ecclesiam ut matrem, ita & ratione prælationis præferatur ecclesie, ut pastor gregi, ut princeps plebi & ut rector familie. Ad quod satis opitulatur illud quod Apostolus ad Roman. ult. salutando quosdam obseruauit filium enim quia erat in ordine ecclesiastico constitutus præponit in salutando matri suæ sic dicens. Salutate mihi Rufum electum in domino & matrem scilicet carne secundum gloss. & meam scilicet beneficiis, ubi gloss. ordinaria dicit, quod apostolus filium matri præponit pro ecclesiastico officio. Quod autem dicit aduersarius quod papa non potest dici pater ecclesie, quia nullus potest dici pater suæ matris. Dicendum est quod falsum est, diuerso enim respectu, & secundum aliam & aliam rationem potest quis dici pater alicuius & filius illius. Nam Christus dicitur & filius Dauid, & pater Dauid, & filius beatæ Virginis, & pater eius & episcopus filius est mulieris cuius est pater spiritalis. Quod autem inducitur ex Salvatore Math. 23. Vnus est pater, &c. non est ad propositum: quoniam Christus in illis uerbis, ut habetur ex gloss. non uult dicere nisi quod unus sit pater principalis auctor uitæ naturæ, &

gratiæ & gloriæ utpote in quo uiuimus moriemur & sumus, non autē uult negare quin aliquo modo participatione, s. quadam aliquibus aliis nomen & ratio paternitatis conueniat. unde Iacobi. i. dicitur. Omne datum opti- mum & omne donum perfectum de sursum est descendens a patre lumi- nū a quo est omnis paternitas in cælo & in terra. Præterea scriptura san- cta plena est de honore impendendo patri & matri Exod. 20. Et in proposi- to dicimus q̄ papa participatione potestatis diuinæ sibi data a Deo est p̄- ter omnium fidelium. Non est autem hic prætereundum, q̄ ecclesia Roma- na dicitur mater nostra siue fidelium. unde Mar. 7. super illud, mulier e- nim statim ut audiuit eos dicit gl. Mulier est mater nostra Romana eccle- sia, quod ideo putamus dictum esse. Tum primo quia ecclesia Romana est magistra fidei per quam efficimur filii Dei, ut in c. omnes dist. 22. Tum se- cundo quia ipsa est mater omnium ecclesiarum Christi in quibus fit gene- ratio filiorum Dei, ut in c. non decet dist. 12. dicit Calixtus papa. Tum ter- tio, quia ueluti mater omnibus fidelibus subuenire solita est. unde Zephe- rinus papa in decretis suis inquit. Tantam a domino huiusmodi sanctæ se- dis & apostolicæ ecclesiæ fundatore beato Petro apostolorum principe ac- cepimus fiduciam, ut pro uniuersali Christi sanguine redēpta ecclesia im- pigro uigilemus affectu, & omnibus domino famulantibus succurramus, & cunctis pie uiuentibus opem feramus. hæc ille. Quocirca Adrianus pa- pa in epistola quadam ad Basilium Imperatorem 4. inquit. O inquam est laudabilis & merito a cunctis mortalibus esseferenda apostolica sedes, quæ semper catholicis subuenire consuevit, quæ semper gaudere cum gauden- tibus & flere cum flentibus non cessauit. hæc ille. Propter quam rationem inquit sanctus Sixtus papa in cap. oēs 2. q. 6. Omnes episcopi qui in aliqui- bus pulsantur, uel criminantur grauioribus causis quotiens necesse fuerit libere apostolicā sedem appellent atq; ad eam quasi ad matrē confugiant. hæc ille. Et papa Zepherinus in c. ad Romanā ecclesiā. eadem causa, & q. ita ad propositum inquit. Ad Rom. ecclesiam ab omnibus maxime tamē op- pressis est appellandum, & concurrendum quasi ad matrem, ut eius uberi- bus nutriantur & auctoritate defendantur & a suis oppressiombus releu- tur, quia non potest nec debet mater obluisci filium suum: hæc ille.

Cap. LXXXVII. In quo respondetur ad sextam rationem sumptam ex eo q̄ ecclesia dicitur domina.

Respōdēs
sexto arg.
q̄ p. 81.

AD sextam rationem quæ inducitur q̄ ecclesia sit domina &c. & pa- pa non sit dominus, sed minister, &c. Respondetur negando utran- que partem antecedentis, uidelicet primo q̄ ecclesia uniuersalis sit domina. secundo q̄ papa non sit dominus. Et ad probationem primæ par- tis dicimus q̄ auctoritas illa Trenorum. i. ad litterā intelligitur non de uni- uersali ecclesia, sed de ciuitate Hierusalē & uniuersitate populi iudaici, cuius ruinam lamentabatur propheta. unde gl. ita inquit. Quo sedes sola ciuitas Hierusalē s. populo expoliata ignominia plena inter hostes humi- liata olim populosa, & inter hostes gloriosa facta quasi uidua domina gen- tium, regibus destituta, sacerdotibus desolata, templo prophanata, & uasorum gloria spoliata, &c. & ita secundum litteralem sensum. (Vnde sumitur efficax argum. ut ait Aug.) auctoritas illa non est ad propositū. Ceterū li-

cet

cet allegorice auctoritas illa exponatur & in gl. de ecclesia uniuersali non tamen ad intelligentiam aduersariorum. uidelicet q̄ cōitas ecclesiæ per or- bem diffusa, aut collecta synodaliter sit domina gentium & princeps provin- ciarum. Sed exponitur & intelligitur sic, quod ecclesia sit domina, ut gl. in- ter habet in prælatis, non enim ecclesia dominatur inftar unius commu- nicatis in omnibus membris suis, sed in prælatis tantum & maxime in sum- mo prælatorum s. Rom. pont. quoniam regimen & principatus ecclesiæ nō est institutus, ut supra declarauimus ad modum regiminis Aristocratiæ in quo summus principatus non est apud aliquem singulariter, sed apud mul- tos, sed ad modum regiminis regalis in quo summus principatus est apud unum uidelicet Romanum pont. sicut habetur in c. nolite errare dist. 11. unde ipse dicitur princeps ecclesiæ, & uocatur dominus noster. Vnde syno- dus uniuersalis uocat Romanam ecclesiam dominam in c. oportebat dist. 79. Vbi ad sciendum quomodo Romanus pontifex possit, & debeat dici do- minus ecclesiæ, & alii prælati suarum ecclesiarum & quomodo non, est no- tandum quod ist tangit sanctus Thomas in 1. parte q. 96. arg. 4. dominium dupliciter accipitur. Vno modo secundum quod opponitur seruituti, & sic domus dicitur cui aliquis subditur ut seruus, & hoc modo prælari ec- clesiæ non sunt domini aliorum. Alio modo accipitur dominium secundum quod communiter refertur ad subiectum qualitercunq; & sic etiam ille qui habet officium gubernandi & dirigendi liberos dominus potest di- ci, & hoc modo Roman. pont. cum sit uniuersalis gubernator & director omnium fidelium potest dici dominus ecclesiæ siue fidelium, & ita appel- latur ab omnibus. Qui modus dominationis etiam fuisset in statu innocen- tiæ sicut etiam est inter angelos inter quos unus ordo dominationum uo- catur. Quod uero dicunt aduersarii, quod prælari ecclesiæ sunt dispensato- res & ministri & per consequens papa & ita non domini. Dicendum est q̄ ista consequentia nulla est. Tum primo, quia bene stat cum dominio q̄ ali- quis sit minister alterius superioris domini sicut de principibus tam spiri- tualibus quam secularibus qui omnes sunt ministri Dei sicut Apostolus in- nuit ad Rom. 13. Tum secundo, quia bene stat cum dominio secundo modo dicto q̄ aliquis sit etiam minister eorum quorum dicitur dominus corū uti licet seruiendo. unde papa dicitur seruus seruorum Dei. Præterea Christus qui fuit regū terrę princeps & dominus dominorum ministrū nostrū se uocat unde Mat. 20. inquit. Filius hominis nō uenit ministrari, sed ministrare. Stat ergo q̄ papa sit seruus seruorum Dei ministerio charitatis & dominus supe- rioritate auctoritatis. unde falsum est, quod aduersarii dicūt, q̄ papa sit mi- nister ecclesiæ sicut cuius uice aut nomine agat. hoc. n. modo solius Christi minister est, & Vicarius cuius Vices agit in terris, ut in superioribus osten- dimus in c. 37. Ad id quod inducitur de Bernardo lib. de confid. respōdetur q̄ beatus Bern. dicens q̄ papa non sit dominus aut Romana ecclesia domi- na, capit dominū primo modo sumptū, uidelicet secūdū q̄ opponitur serui- tuti, domini aut ad seruū, ut dicit Arist. 8. ethy. est prælatio tyranni ad subdi- tū. Differt autē tyrannus a rege, ut ibidē dicit philosophus, quia rex ordinat prælationem suā ad bonū gentis cui præ est propter eorū utilitatē statuta, & leges faciens. Tyrannus autem dominatur ad utilitatē propriam, & talis dominatus nō est, nec esse debet in ecclesia. Et iste est dominatus qui prohibetur apostolis a domino Math. 20. cum ait. Scitis quia principes gentium

Et IIIJ

dominantur eorum & qui maiores sunt potestatem exercent in eos: non ita erit inter uos, & de tali dominio loquitur beatus Bernar. & non de dominio secundo modo dicto. Quod patet ex eo quod dicit in epistola quadam ad Eugenium papam ubi de duplici dominio prefato distinguens ita loquitur. Si Christus te misit estimabis te non ministrari, sed ministrare uenisse, & ministrare non solum substantiam, sed ipsam quoq; animam. uerus successor Pauli dicit cum Paulo: non quia dominamur fidei uestræ, sed adiutores sumus gaudii uestri Petri hæres audiet Petrum dicentem nec ut dominantes in clero, sed forma facti gregis. Ecce ubi primum modum domini excludit a papa. De secundo subiungit sic parum post in eadem epistola. Terribilis prorsus terribilis est locus iste: locus in quo stas terra sancta est locus Petri locus principis apostolorum, ubi steterunt pedes eius, locus illius quem constituit dominus dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ. hæc ille. Ecce quod Petrum nominat dominum domus Dei, & ita patet quid dicendum sit ad dictum Bernar. Præterea ad dictum beati Bernardi respondit Archyd. super c. fidei extra de sum. tri. & fid. cat. in 6. post recitarum prefatum uerbum Bernardi in gl. dicentis, quod Romana ecclesia non est domina dicit sic. Quicquid Bernardus dicat. ecclesia Romana in canone domina nuncupatur 79. distinct. oportebat.

Cap. LXXXVIII. In quo respondetur ad objectionem septimam sumptam ex eo quod ecclesia est domina rerum ecclesiasticarum.

Respondes ad septimam argum. factum c. 11.

AD septimam aduersariorum objectionem pari modo facilliter respondetur, in qua cum dicitur quod papa non sit dominus rerum ecclesie, sed ipsa ecclesie communitas, & per consequens quod ecclesia ipsa superior papa dicenda ueniat. Respondetur dupliciter. Primo negando antecedens pro utraque parte. Primo uidelicet. quod papa non sit dominus rerum ecclesie: quoniam quemadmodum dicitur papa dominus ecclesie i. rector atque gubernator eius, ita debet dicit dominus rerum ecclesie. unde Bernardus in epistola ad Eugenium supra commemorata dicit, quod Romanus pontifex locum tenet eius quem constituit dominus dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ, sed bona oblata pertinent ad ius sacerdotum iuxta c. nulli 12. q. 2. Secundo respondetur ad objectionem prefatam negando consequentiam: quoniam dato quod apud ecclesiam uniuersalem dominium esset rerum ecclesiasticarum & non apud papam, sed sola dispensatio. non sequitur propter hoc quod ecclesia esset superior auctoritate prelationis aut iurisdictionis ipso Romano pont. hoc maxime considerato quod auctoritatem ipsam dispensandi sicut & pascendi gregem ipsum dominicum non ab ecclesie communitate, sed ab ipso omnium summo pastorem Christo habet dicente sibi in Petro. Pasce oues meas Ioan. ultimo alias quelibet diocesis auctoritate maior esse suo episcopo, aut parochia suo presbytero curato, cum communitatibus ecclesiarum talia bona data sint non singulari persone. unde fundatores ecclesiarum intendunt dominium, & proprietatem honorum illorum oblatorum transferre primo & directe in communitatem collegii scilicet talis, uel talis ecclesie ad usum Deo seruientium, & non in aliquam personam singularem, ut satis.

ut satis colligitur ex cap. pontifices. 12. q. 3. & si singularis persona. scilicet ut pars & membrum communitatis habeat in ipsis ius utendi ad sustentationem sui status, sed auctoritas est in ipsis pontificibus quibus clausurae sunt. Et ita ista consequentia nulla est apud communitatem ecclesie est dominium rerum ecclesiasticarum & non apud papam. ergo papa communitatem ecclesie auctoritas superior iurisdictionis est quam apud Romanum pontificem.

Cap. LXXXIX. In quo respondetur ad objectionem octauam sumptam ex eo quod ecclesia dicitur regina.

IAM ad objectionem octauam sumptam ex eo quod ecclesia nominatur regina, respondeamus. Dicimus autem hanc consequentiam nullam esse. ecclesia dicitur regina, ergo est maior papa auctoritate iurisdictionis. Pro quo & multis similibus est notandum, quod cum dona gratie gratum facientis sint distincta a donis gratie gratis date, dona gratie gratum facientis non arguunt dona gratie gratis date. patet, quoniam ex hoc quod aliquis est in charitate non sequitur quod sit propheta doctor aut prelatus, neque e conuerso ex hoc quod quis sit propheta doctor aut prelatus sequitur quod sit in charitate, aut ex hoc quod quis sit excellentior doctor aut propheta, aut sublimior prelatus sequitur quod sit in maiori charitate. Vnde sanctus Thomas in q. de ueritate. q. 12. art. 2. respondens ad auctoritatem illam Mar. 11. Non surrexit maior Ioanne Baptista nullus fuit simpliciter maior, propter hoc non sequitur quod nullus fuerit eo excellentior in gradu prophetie. Et ratio sua est, quia cum prophetia non sit donum gratie gratum facientis potest esse maior propheta qui est minor in merito. hæc sanctus Thomas. Secundo notandum, quod nomen regine sicut nomen regis potest attribui alicui dupliciter. Vno modo ratione uirtuosi regiminis quo quis bene se regit secundum illud Senecæ. Si bene te rexeris es dignus nomine regis. Et Cassiodorus dicit ut Psal. 37. Reges terræ sunt qui corporibus suis diuinitatis in unere dominantur. Et Gregorius in moralibus lib. 11. Qui membrorum suorum motus bene regere sciunt non immerito reges uocantur. Hoc modo esse reginam legitimus attribui & anime rationali deuote & ecclesie uniuersali quæ ex sanctis animabus una colligitur, ut ait Augu. super Psal. 44. Quod uero anime sancte regine nominentur habetur Cant. 6. ubi dicitur. Sexaginta sunt regine. ubi glo. interli. ait filios ex amore sponsi & regni generantes. De ecclesia uero uniuersali sequitur immediate. Vna est columba mea perfecta mea. ubi gl. Aynonis ita habet. Vna columba mea hæc una est catholica per uniuersum orbem diffusa ecclesia, quæ ex reginis & adolescentibus constat. De hoc satis quoniam quomodo uniuersalis ecclesia regina dicatur plene diximus in primo libro cap. 43. Tertio considerando quod hoc modo esse reginam respicit dona gratie gratum facientis. sicut patet ex ipso propheticis tex. qui inductus est per aduersarios. dicit enim propheta. Assitit regina a dextris tuis in uestitu deaurato circumdata uarietate, id est auro charitatis decorata & uarietate circumdata meritorum. ut inquit glo. 2. Et hinc est quod ecclesia non dicitur regina in omnibus membris suis, sed in illis quæ in gratia & charitate sunt. Vnde glo. ord. super illud Cant. 6. Sexaginta sunt regine &c. dicit sic. Regine sunt quæ intuitu regni.

ecclēstis inferuunt. Et ideo dicuntur sexaginta, quia sola dilectione præceptorum Dei perfectionem operum habent. uel quia corpore os quinque sensus ad regulam apostolicæ doctrinæ obtemperat. Ex quibus patet quod ecclesia in eis membris dicitur regina quæ quinque suorum corporum sensus ad regulam diuinæ legis disponentes per gratiam & charitatem thoro æterni regis appropinquant. Ex quibus apertissime colligitur quod sæpe contingit quod ecclesia habet altiore gradū auctoritatis & potestatis ecclesiasticæ in quibus non habebit præfatum nomen reginæ utpote in prælatis malis, siue male uiuentibus, male se regentibus, & econtrario in multis erit regina in quibus nihil habet auctoritatis ecclesiasticæ, sicut patet de multis sanctis. Quo circa arguere ex hac appellatione reginæ altiore gradum superioritatis potestatis ecclesiasticæ uidetur sapere errorem Waldensium & Ioannis Vicleiff dicentium apud solos existentes in gratia gratumfaciente esse clauēs ecclesiæ. Habemus ergo manifestum quod illa cōsequētia nulla est. ecclesia est regina, ergo superior est papa auctoritate potestatis. maxime si attendamus quod etsi beatissima uirgo Maria non modo hominum, sed etiam angelorum regina sit. clauēs tamen regni cœlorum non sunt ei datæ, sed apostolis. ut habetur extra de pœni. & remiss. noua. Secundo modo potest attribui ecclesiæ nomē reginæ ratione prælationis aut principatus, & hoc in prælatis, qui sunt rectores eius sicut sæpe diximus, & maxime in Romano pontifice, cui omnes primates mundi iure diuino caput inclinant, qui etiam reges dici possent. sicut supra in cap. 33. plene ostendimus secundum illud Psal. 44. Delectauerunt te filiæ regum in honore tuo, ubi dicit glo. ordinaria. Reges dicit apostolos, qui se & alios in uirtutibus regunt: quorum filiæ sunt omnes ecclesiæ per eos in fide genitæ. Quod uero dicunt aduersarii quod papa non possit uocari rex, negatur tanquam falsum, quoniam sicut supra ostendimus cum rex a regendo dicatur, ut ait Isido. & Romanus pontifex rector sit uniuersalis ecclesiæ, rex conuenientissime possit appellari. Et ad probationem cum dicitur quod regimen ecclesiæ respectu papæ non sit regale, sed politicum, dicimus quod hoc sit falsum sicut sufficienter probatum est in superioribus maxime circa cap. 2. Et ad probationem quam inducunt ex illo Math. 20. Scitis &c. respondetur quod probatio illa nullius uirtutis est, quoniam per illa uerba Christi non negatur principatum ecclesiæ esse regalem aut monarchicum, sed tantum quod principatus & dominium prælatorum ecclesiæ non debeat esse more dominorum, seu principum huius mundi, qui ideo fiunt, ut dominantur in minoribus suis, prælati uero, ut seruiant. unde beatus Christo. super illo uerbo ita ait. Principes mundi ideo fiunt ut damnarentur minoribus suis, principes autem ecclesiæ ut seruiant minoribus suis, ut suas utilitates negligant & illorum procurent. hæc Chryso. Quod uero ultimo inducunt, quod Christus fugit ne facerent eum regem. insipienter indutum est nec facit ad propositum, quoniam ideo fugisse dicitur ne facerent eum regem, ut inquit sanctus Tho. super Ioan. Primo quia cum ipse esset uere rex derogasset suæ dignitati si regnū ab hominibus recipisset, qui sic rex erat, ut eius participatione reges omnes essent Prouerbio. 8. Per me reges regnant. Secundo quia præiudicasset suæ doctrinæ si claritatem & robur ab hominibus accepisset, sic enim operabatur & docebat, ut totum diuinæ uirtuti ascriberetur & non fauori humano Ioan. 5. Claritatem ab hominibus non accipio. Tertio ut erudiret nos mundanas contemnere dignitates Ioannes

annes decimotertio. Exemplum enim dedit uobis &c. Ecclesiastici. 7. Non querere ab homine ducatum. Et ita patet quod auctoritas illa nullo modo probat propositum aduersariorum.

Cap. XC. In quo respondetur ad obiectionem nonam sumptam ex eo quod ecclesia dicitur sponsa Christi.

NONO arguebatur per aduersarios ex eo quod ecclesia dicitur sponsa Christi papa autem non sponsus, sed paranympus &c. Ad hanc obiectionem respondentes dicimus quod ratio illa in nullo fauet proposito aduersariorum. Quod ex multis colligitur. Primo, quia ecclesia quæ dicitur sponsa Christi non dicit aliquam personam aut communicatem secluse papa cum dicat Bernardus super Cant. homeliā. 79. Quid sponsa nisi congregatio iustorum, quid ipsa nisi generatio quærentium dominum quærentium faciem sponsi? Secundo, quia ratio & dignitas sponsæ conuenit etiam personæ papæ si sit in amore Christi. Vnde ipse Bernardus in sermone de nuptiis dicit sic. Sponsa Christi ipsi nos sumus & omnes simul una sponsa & anima singulorum singulæ sponsæ, hæc Bernardus. Tertio, quia ratio huius sponsalitatis non arguit superioritatem auctoritatis de qua loquimur. de quo rationem supra assignauimus in superiori cap. quia hoc respicit gratiam gratumfacientem cum sponsa dicatur propter dilectionem. Ait enim Bernardus super Cant. homeliā. 77. Ecclesia dicitur ciuitas propter collectionem, sponsa propter dilectionem, oues propter mansuetudinem superioritas autem & excellentia auctoritatis inuititur dono gratiæ gratifidatæ. Et inde est quod ecclesia dicitur sponsa Christi in omnibus membris, quæ in Christi amore florēt. id est in his membris quæ numero & merito sunt Christi membra, unde glo. super illud. 2. Corinth. 11. Respondi enim uos uni uiro &c. dicit, quod ecclesia in omnibus ueris membris uirginitatem mentis seruat, etsi non corporis, & infra. Singulariter dicit uirginem, quia omnes sunt una uirgo propter fidei integræ unitatem solidæ spei sinceræ charitatis. Virgo sunt, quia a prauitate erroris & ab opere malo incontaminati. casta, quia non habent estum malæ uoluntatis, hæc glo. Et nihilominus ecclesia non habet in omnibus istis potestatem clauium, quinimmo habet in multis quæ non sunt inter membra uera sponsæ, sed odientium Deum. Esse ergo sponsam Christi licet arguat fidem per dilectionem operantem. Olex secundo. Sponsabo te mihi in fide. non tamen arguit auctoritatem iurisdictionis, aut superioritatem principatus. alias personæ sanctæ, quæ sponsæ Christi sunt & uocantur superiores essent, & potestate & auctoritate iudicii multis prælatis qui sunt peccatores, quod est error Waldensium. consequentia ergo illa aduersariorum, uniuersalis ecclesia est sponsa Christi. ergo superior est auctoritate Romano pontifice nulla est. unde etiam tempore ueteris legis ecclesia dicebatur sponsa, sicut in multis locis habetur in libro Canticorum, & nihilominus Moyses superior erat auctoritate, tota illa multitudine ecclesiæ, sicut in superioribus sæpenumero inductum est. Et cum dicitur, quod maior sit potestas regiminis in

sponsa quam in paranympho, dicimus quod uerum est nisi sponsus aliter ordinaverit sicut factum est hic, quoniam ipse sponsus scilicet Christus regimen & gubernationem ac curam sponsæ suæ Romano pontifice tanquam Vicario suo plene commisit. Præterea falsum dicunt quod papa non sit etiam sponsus ecclesiæ, sicut superius ostendimus cap. 27. Vnde Bonifacius in cap. quoniam. extra de immunita. eccl. libro 6. dicit. Nos iustitiam nostram & ecclesiæ sponsæ nostræ nolentes negligere.

Cap. XCI. In quo respondetur ad obiectionem decimam sumptam ex eo quod ecclesia errare non possit.

DE CIMO obiiciebatur sic. Ecclesia non potest errare & per consequens indeniabilis est. papa errare potest & deuiare a rectitudine tam morum quam fidei. ergo ecclesia est superior potestate &c. Ad hoc respondentes dicimus quod ratio ista nulla est, quoniam hæc argumentatio nullas vires habet, ecclesia uniuersalis errare non potest in fide, papa uero sic. ergo ecclesia est maior & superior potestate clauum aut auctoritate iurisdictionis Romano pontifice. Cum enim ut supra diximus ista pertineant ad diuersas gratias gratisdatis, distincta namque est gratia confirmationis a gratia potestatis clauum, una non arguit aliam ut est manifestum. alias quicumque esset in gratia confirmatus non modo clauas haberet, sed etiam in clauum potestate superior esset omni non confirmato, quod absurdum est & a fide uniuersalis ecclesiæ alienum. unde istæ consequentiæ aduersariorum non modo sunt nullæ, sed etiam uidentur sapere errorem. De hoc autem quod dictum est quod ecclesia uniuersalis errare non potest in fide licet plura dixerimus libro primo cap. 18. ubi apertissime declarauimus quod in ecclesia Dei fides sanctitas doctrina prelati & sacramenta usque in finem essent duratura, nihilominus duximus hoc hic explicandum, qualiter iuxta sanctorum patrum doctrinam sit accipiendum, quod ecclesia errare possit. Dicimus autem hoc quod in ecclesia in fide & moribus errare non possit sic accipiendum esse, quod Deus ita assistet ecclesiæ usque ad consummationem sæculi ut nunquam uera fides deficiat in ea, nullum enim erit tempus usque ad finem sæculi, in quo non sint aliqui, etsi non omnes qui ueram fidem per dilectionem etiam operantem siue charitatem formatam non habeant. Quod pulchre ostendit Augu. super illud. Psal. 108. Ne auferas de ore meo uerbum ueritatis usque; sic dicens. Ex ore suo quippe dicit quod unitas corporis loquitur in cuius membris etiam illi deputantur qui defecerunt ad horam negando, sed penitendo postea reuixerunt, uel etiam martyrii quam perdidit palmam reparata confessione sumpserunt. Non igitur usque ualde, sed sicut quidam codices habent non usque; hoc enim non omnimode ex ore Petri, in quo erat typus ecclesiæ uerbum ueritatis ablatum est, qui etsi ad horam negauit timore turbatus, tamen fluendo est reparatus & confitendo postea est coronatus. totum itaque corpus Christi loquitur. i. ecclesiæ sanctæ uniuersitas in quo toto corpore, siue quia negatibus plurimis remanserunt fortes, qui usque ad mortem pro ueritate certamen certaret, siue quia ex his qui negauerunt multi reparati sunt, non est ablatum ex ore eius uerbum ueritatis usque ualde, hæc Augustinus. De isto etiam ecclesiæ privilegio habetur Math. 16. ubi Petro Christus ita ait. Tu es Petrus & super hæc

petram

petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. glo. interli. non separabunt eam a charitate mea & fide. Super quo uerbo dominus Archidiaconus in cap. ita dominus. distinctione 19. ita dicit. Portæ inferi peccata mortalia sunt quæ dicuntur portæ inferi, quia per ea paratus est aditus ad inferos, hæc autem non præualebunt contra ecclesiam sic quod non sint aliqui boni semper in ecclesia. Vel portæ inferi dicuntur hæreses & scismata, quia per ea similiter est aditus ad infernum. hæc similiter nunquam contra ecclesiam præualebunt sic ut eam totaliter polluant. 24. q. 1. a recta, hæc ille. Item eodem modo exponit sanctus Thomas in 4. distin. 6. loquendo de baptismo utrum possit dari ab hæreticis, dicens sic. Non requiritur fides personalis offerentium ad baptismum nec alicuius persone determinare, sed solum fides ecclesiæ militantis, quam non est possibile deficere totaliter Deo ordinante, qui dicit Mat. ultimo. Ego autem uobiscum sum usque ad consummationem sæculi.

Cap. XCII. In quo respondetur ad ultimam obiectionem sumptam super illo Math. 18. Dic ecclesiæ.

RELIQUVM iam restat ut ultimæ satisfaciamus obiectioni, quæ aduersarii potissime fulciuntur ad probandum quod uniuersalis ecclesia auctoritate & iurisdictionis potestate superior sit Romano pontifice dicentes quod ad uniuersalem ecclesiam sicut ad supremum iudicem quilibet fidelis, & per consequens etiam Romanus pontifex remittatur. Ad quam respondentes dicimus hoc esse falsum. Et ad probationem quam faciunt ex illo Math. 18. Dic ecclesiæ, dicimus quod auctoritas bene & catholice intellecta non facit pro aduersariis. Alia nepe est intelligentia præfata auctoritatis iuxta sanctorum & clarissimorum doctorum interpretationem quam aduersarii prætendant. Pro cuius declaratione, quia hac auctoritate maxime aduersarii armantur est notandum quod illud dictum Christi. Dic ecclesiæ exponitur dupliciter iuxta glo. ordina. & expositores. Primo sic, Dic ecclesiæ. scilicet tanquam iudici denunciando illi peccatum fratris corrigendum. Alio modo: dic ecclesiæ, id est coram ecclesia obiurga fratrem delinquentem, ut iuxta Hierony. in glo. ordi. detestationi eum habeat, & qui non potuit pudore saluari saluetur opprobriis. Quo notato faciemus quinque. In primo probabimus quod exponendo illud. Dic ecclesiæ, tanquam iudici secundum litteralem sensum, ex quo solo efficax argumentum sumitur, ut inquit tam Dyon. quam Augu. per ecclesiam non possit uniuersalis ecclesia per orbem diffusa intelligi. Secundo probabimus quod etiam per hoc, dic ecclesiæ, non possit intelligi ad litteram uniuersalis ecclesia cõciliatim congregata. Tertio probabimus quod per ecclesiam in prædicta auctoritate intelligatur prælatus. Quarto soluemus rationes inductas contra hanc intelligentiam. Quinto ostendemus etiam quod ex sensu litterali non possit recte intelligi illud. dic ecclesiæ, iuxta secundam expositionem quæ exponitur, id est coram ecclesia obiurga de uniuersali ecclesia, siue dispersa, siue synodaliter collecta. Pro deductione omnium istorum præsupponimus cum omnibus sacre scripturæ doctoribus, quod correctio fraterna de qua in præfata auctoritate datur generalis doctrina cadit sub præcepto. Quia supposita

Quinq; facturus est principali ter

Circa principalem

trone posita sit ista conclusio. Per ecclesiam cui tanquam iudici præcipitur denunciari cuiuslibet fratris delinquentis peccatum, ex sensu litterali aut ex intentione Christi non potest accipi ecclesia uniuersalis per orbem diffusa. Ista conclusio probatur multipliciter. Et primo sic. Nullus potest intelligi rectè assignatus ab aliquo sapiente iudex in causa aliqua cui est impossibile uel quasi: denunciari culpam delinquentis, hoc est manifestum, quia talis frustra assignaretur iudex. sed ecclesiæ uniuersali disperse per orbem non est quasi possibile simul denunciari posse peccatum cuiuslibet fratris delinquentis, ut patet. ergo ex intentione Christi sapientissimi legislatoris non potest intelligi per ecclesiam cui tanquam iudici est denuncianda culpa delinquentis fratris uniuersalis ecclesia per orbem dispersa, consequentia est bona. Et confirmatur. Tum quia de ratione legis est quòd sit possibilis, ut in cap. erit autem lex. distinct. 4. dicit Isido. Tum quia ut inquit Hyero. anathema sit qui Deum dixerit aliquid impossibile præcepisse. Secundo sic. ad nullum tanquam ad iudicem sapiens legislator remittit aliquem qui non potest exire in actum suæ exercitium iudicii audiendo querelas, condemnando reum, uel absolueno innocentem, & ista uidetur manifesta. sed uniuersalis ecclesia per orbem diffusa non potest exire in actum iudicii ut est manifestum, cum non esset in uno loco congregata. ergo legislator Christus nullum hominem remittit ad ecclesiam uniuersalem quæ per orbem diffusa est tanquam ad iudicem. ergo per ecclesiam de qua Christus in euangelio inquit. Dic ecclesiæ, non potest uere intelligi ecclesia uniuersalis. Tertio sic. uniuersali ecclesiæ quæ dicitur collectio omnium fidelium nec in singulis membris nec in omnibus simul ut uniuersitati sunt datæ clauis regni cælorum aut potestas ecclesiasticæ iurisdictionis, ut manifesta luce ostendimus in superioribus. ergo ad eam ut ad iudicem nullus remittitur, consequentia est bona: quoniam cuius non est potentia eius non est actus, ut dicit Aristoteles in lib. de somno & uigilia. ergo falsum est quòd ad ecclesiam uniuersalem remittatur quis sicut ad iudicem. Et hæc de primo. Secundum uero quòd per ecclesiam ad quam ut ad iudicem dicitur remitti quilibet fidelis non possit intelligi ex intentione Christi siue ex sensu litterali uniuersalis ecclesiæ, concilialiter congregata probatur ex multiplici capite. Primo ex raritate congregationis uniuersalis ecclesiæ, plane non est credendum quòd sapientissimus legislator eum uniuersalem iudicem & supremum poneret in ecclesia ad correctionem peccatorum quæ quotidie est necessaria in ecclesia quem rarissime contingit pro tribunali sedere, & maximè eum qui per plures annos non conueniret ad iudicium. patet: quia sic periret iustitia, & correctio non haberet locum. sed uniuersalis ecclesia raro congregatur, imo quandoque plus quam per centum annos non fuit celebratum uniuersale concilium. ergo nullo modo credendum est quòd ad talem iudicem sapientissimus Christus fideles suos remitti uoluit siue ordinauerit. Secundo idem ostenditur, dato etiam quòd semper celebraretur synodus aliqua uniuersalis ex eo quòd insupportabili onere grauaretur populus Christianus si pro adimplendo præcepto de correctione fraterna tenerentur fideles uenire ad ecclesiam uniuersalem actu congregatam. Plane huius insupportabilis grauitas repugnat suauitati legis Christi, iuxta illud Deuteronomii 30. Mandatum hoc quod ego præcipio tibi hodie non est

Circa secundum principale

est supra nec procul positum in cælo firmum ut possis dicere, quis nostrum ad cælum ualet conscendere, ut deferat illud ad nos ut audiamus, & opere compleamus? nec trans mare positum ut caueris, & dicas, quis ex nobis transire poterit, & illud ad nos deferre, ut possimus audire, & facere quod præceptum est. sed iuxta est ualde, gloriol. interli. mandata Dei temperata, & moderata sunt humanis uiribus, & Math. 11. dicit ipse legislator. Iugum enim meum suauis est, & onus meum leue. plane non leue esset præceptum diuine legis de correctione fraterna, si fidelis quilibet illud adimpleretur ad uniuersale concilium actu existens uenire teneretur. Ad quod proculdubio obnoxius esse: uenire si per ecclesiam cui denunciandum est peccatum fratris delinquentis uniuersalis ecclesia, synodaliter congregata ex Christi intentione ueniret intelligenda. Quo circa manifestum uidetur non esse de intentione legislatoris Christi per ecclesiam in prædicta auctoritate designare uniuersalem ecclesiam siue dispersam siue congregatam. Quæ ratio maximè ex eo loco diuine legis confirmatur, ubi Deutero. 17. iudices in portis esse, & primi Machabeorum decimo quarto in plateis sedere leguntur, quod ideo a Deo stabilitum esse creditur, ut administratores iustitiæ in promptu, & sine difficultate haberi possent: quod de conciliis uniuersalibus contingere non potest. Tertio sic, ita fœminæ tenentur ad correctionem fraternam quemadmodum uiri, & pauperes sicut & diuites, hoc est manifestum. sed fœminæ non remittuntur ad ecclesiam nec dispersam nec synodaliter congregatam tanquam ad iudicem cui proximi denuncianda est culpa commissa ut patet. ergo sequitur quòd per illud, dic ecclesiæ, non potest rectè accipi uniuersalis ecclesia etiam actu synodaliter congregata, consequentia est bona, quia alias fœminæ tenerentur ire ad uniuersalia concilia ad denunciandum delinquentium uirorum aut mulierum culpas, & maleficia, & ita omnes fideles siue pauperes siue diuites, quòd est absurdum. Quarto nihil quòd est impeditiuum iustitiæ perturbatiuum pacis ecclesiæ occasio multorum scismatum, & per quod ratione appellationum quæ interuenirent in omni causa ad illum supremum iudicem, uacarent omnia tribunalia prælatorum, & iudicum, creditur institutum a Christo qui est rex iustitiæ, & pacis amator, sed omnia ista mala sequerentur si ecclesia uniuersalis congregata esset instituta iudex ad quem cum frater delinquens non audiret fratrem corripientem esset recurrendum. patet quia ecclesia raro congregatur, & congregata non diu manet congregata nec ad eam possent omnes fideles orbis concurrere nec etiam mittere denunciationis omnium similium fratrum delinquentium, ut patet. ergo nullo modo est dicendum quòd per ecclesiam intelligatur uniuersalis ecclesia congregata etiam cum dicitur, dic ecclesiæ. Quinto sic. concilium uniuersale institutionem, & robur auctoritatis accipit a papa, ut distinct. 17. per totum, & extra de elect. cap. significasti. ergo sequitur quòd papa non remittatur ad concilium uniuersale sicut ad iudicem suum superiorem. consequentia est manifesta. Sexto arguitur sic. concilia, uniuersalia sunt humana institutione introducta, ut patet in capit. canones distinctio. 16. & 17. ergo non potest rectè intelligi secundum sensum litteralem per ecclesiam cum dicitur, dic ecclesiæ, concilium uniuersale. patet consequentia, quia alias institutio, & celebratio concilii uniuersalis esset diuina lege & non tantum huma-

na institutione, quod non uidetur. ergo manifestum est quod per ecclesiam cui tanquam iudici peccatum delinquentis fratris incorrigibilis denunciandum est ex sensu literali & ex intentione legislatoris Christi non potest intelligi ecclesia uniuersalis nec dispersa per orbem nec synodaliter congregata. Et hæc de secundo. Tertium uero quod scilicet per ecclesiam cui tanquam iudici denunciandum est peccatum fratris delinquentis & incorrigibilis ex intentione Christi sit intelligendus prælatus multiplici sanctorum & clarissimorum doctorum testimonio probatur. Primo ex eo arguitur manifestè quod Christus nõ uniuersali ecclesiæ disperse, aut cõgregatæ, sed apostolis & eorum successoribus ecclesiæ prælati ait. Amē dico uobis quæcunque alligaueritis super terram erunt ligata & in cælo. ubi glo. Hieronymi dicit sic. hic potestatem tribuit apostolis. prælati ergo uniuersitati sunt ad quos tanquam ad iudices fideles remittuntur & non ipse uniuersitates. Secundo hoc idem ostenditur auctoritate beati Chryostomi qui super Mathæum, ut habetur in glo. continua exponit sic. dic ecclesiæ, id est bis qui ecclesiæ præsumunt. Tertio idem arguitur ex gl. decreti in cap. si peccauit 2. q. 1. quæ ita habet. dic ecclesiæ. i. sacerdoti. Quarto idem ostenditur ex interpretatione apostolicæ sedis in cap. nouit. extra de iudic. ubi ly dic ecclesiæ, de pastore & rectore uniuersalis ecclesiæ interpretatur & exponit. Quinto ostenditur auctoritate beati Thomæ, qui tam in 4. distin. 19. quàm in 2. 2. q. 24. in materia de correctione fraterna exponit. dic ecclesiæ. i. prælati in iudicio præfidenti. Sexto auctoritate eiusdem sancti Tho. in tractatu de correctione fraterna ubi exponens prædictam auctoritatem dicit. præceptum de correctione potest pertinere ad omnes, uel ad prælatos, si ad omnes communitur, tunc ecclesia non uocatur hic congregatio, sed prælatus: si istud pertineat ad prælatos, tunc sensus est. dic ecclesiæ. i. congregationi fidelium & debet coram ea excommunicari, ut sit diuisus ab ecclesia per sententiam excommunicationis, & donec redeat ab ecclesia debet uitari & haberi sicut ethnicus & publicanus. Ad idem est sanctus Thomas super Math. sic dicit. dic ecclesiæ, id est toti multitudini, ut confundatur & qui noluit sine confusione corripri cum confusione corripitur. est enim confusio adducens gratiam. Vel dic ecclesiæ. id est iudicibus, ut corrigatur, secundum illud Deuteronomii 22. Si genuerit homo filium contumacem & proteruum apprehendet eum & adducet ad seniores ciuitatis. Hæc sanctus Tho. Septimio pater ex sententia domini Altisiodoren. in sum. sua. 3. lib. 3. r. rubrica. quomodo sit intelligendum hoc præceptum si peccauerit in te irater &c. cuius sententia est eadem quasi in forma cum illa quæ posita est sancti Tho. in tractatu de correctione fraterna. Octauo ad idem est sententia domini Hug. Cardinalis primi postillatoris Bibliæ, qui iuxta duas glo. quæ ponuntur in gl. continua. quarum una dicit. dic ecclesiæ, id est his qui ecclesiæ præfident. & alia dicit. dic ecclesiæ, id est toti ecclesiæ, ut maiorem erubescenciam habeat. dicit super Math. sic. Si priuata persona corripit sic exponendum est. dic ecclesiæ, id est coram prælato ecclesiæ eum conuince per testes quos noluit audire corripientes. & hoc iuxta primam glo. Si uero prælatus corripit sensus est. dic ecclesiæ. i. coram ecclesia. s. congregatione fidelium excommunicata. Nono eandem sententiam quasi formaliter prosequitur uenerabilis magister Nicolaus Gorra super Mat. Decimo ad idem est dominus Albertus Magnus qui super Math. ita exponit. dic ecclesiæ, id est prælato in conuentu. sive in synodo, &

Circa tertium principale

si ecclesiam non audierit, ut secundum arbitrium prælati corrigatur, sit tibi tanquam ethnicus, & publicanus. Hæc Albertus. Undecimo ad idem est communis postillator Magister Nicolaus de Lyra, qui super Math. ita exponit. dic ecclesiæ, id est prælato. Duodecimo confirmatur ex præctica, & consuetudine obseruata a sanctis patribus, & ab uniuersitate fidelium ab ipso nascens ecclesiæ exordio. Manifestum est autem quod practica obseruata in ecclesia Dei circa obseruantiam præcepti siue ordinis de correctione fraterna semper fuit, & est denunciare prælato, & non uniuersali ecclesiæ siue disperse siue congregatæ fratris delinquentis peccatum. Cum ergo consuetudo obseruantia sit interpres legis, ut dicit Augustinus libro de mendacio, ex factis sanctorum colligemus quid in scripturis sentire debeamus. Manifestum est quod uerus, & proprius ac principalis intellectus præfatae auctoritatis sit, ut per ly ecclesiæ, cui tanquam iudici denunciatio fienda est siue ad quem fidelis remittitur, prælatus ecclesiæ intelligi debeat siue accipiendus ueniat, & non uniuersalis ecclesia aut per orbem dispersa aut synodaliter congregata. Quibus testimoniis consideratis ualde ridiculum est & fati abominabile quod aduersarii contemptis tantorum sanctorum ac patrum, & doctorum testimoniis, & assertionibus præsumant sacram scripturam ad propriam uoluntatem exponere, similes illis de quibus Clemens papa in cap. perlatum distinct. 37. loquitur dicens. Perlatum nobis est quod quidam in partibus uestris commorantes sanis doctrinis aduersantur, & prout uidetur non secundum traditionem patrum sed iuxta suum sensum docere uidentur. Et hoc tantum dictum sit de tertio articulo. Quarto restat respondere ad rationes aduersariorum. Ad primam cum dicitur quod non potest per ecclesiam intelligi prælatus quia Christus loquebatur Petro qui futurus erat prælatus ecclesiæ, & nullus ad se remittatur, per consequens non prælatus sed uniuersalis ecclesia sit intelligenda eo modo quo haberi potest, scilicet synodaliter. Ad hoc responderetur quod ratio non militat. Pro quo primo notandum quod hæc doctrina de correctione fraterna data a Christo generalis est omnes fideles respiciens, & non solum Petrum licet ad ipsum specialiter in figura totius ecclesiæ directus sit sermo in signum principatus sui ad quem a domino erat electus, & ita legislator Christus tam subditos quàm prælatos obseruantiam huius præcepti alstringere uoluit. Verum ut superius commemorauimus ex sententia beati Thomæ in tractatu de correctione fraterna, & Hugonis cardinalis & magistri Nicolai Gorre super Martheum exponentis iuxta duas gloss. ordina. dupliciter hunc rex. Alia est intelligentia huius nominis ecclesia, quando priuata persona corrigit, & alia quando publica persona. Nam si priuata persona corrigit tunc est sensus. dic ecclesiæ, id est prælato. Si uero publica persona corrigit tunc est sensus. dic ecclesiæ, id est coram congregatione siue multitudine eum obiurga, ut sic quemadmodum ait gloss. maiorem erubescenciam patiat. Vel coram congregatione eum excommunicata, ut sic quemadmodum ait Hieronymus in gloss. multorum detestati habitus opprobriis saluetur qui pudore saluari non potuit. Sed cum hoc modo prælatum remitti ad ecclesiam non sit remitti ad superiorem siue ad iudicem ut de se patet: manifestum est quod ratio aduersariorum non probat intentum. Præterea secundo ratio præfata non procedit,

Circa quartum principale in quo respondetur ad probationes, 11. arguementi facti ca. 81. Ad primam

quoniam non uidetur inconueniens quod quis remittatur ad seipsum secundum aliam & aliam habitudinem consideratum. Prælatus enim ut ait sanctus Thomas in 4. dist. 19. q. 2. dupliciter potest considerari: aut secundum quod in iudicio præsidet, & sic dicere prælato inquit est dicere ecclesiæ per quem modum persona in prælatione constituta dicit a se ut est priuata persona remitti ad se ut est persona publica, & tunc dicere ecclesiæ nihil aliud est quam exire in actum iudicii puniendo, & corrigendo fratrem delinquentem qui denunciatus est. Quod beatus Grego. scribens Ioanni patriarchæ Constantinopolitano super usurpatione uocabuli uniuersalis, epistola 265. ostendit sic dicens. Nos quidem in quibus talis tantaque per aulum nepharium culpa committitur: seruamus quod præcipit ueritas dicēs. Si peccauerit in te frater tuus corripe eum inter te, & ipsum: si autem te non audierit dic ecclesiæ: si uero ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus, & publicanus. Ego itaque per responsales meos semel & his uerbis humilibus hoc quod in tota ecclesia peccatur corripere studui: per me scribo quicquid humiliter facere debui non omisi, si in mea correctione despiciat restat ut ecclesiam debeam adhibere, hæc Gregorius. Vbi ecclesiam adire uel adhibere est censuram ecclesiasticam apponere sicut fecit non conuocando super hoc aliquod concilium uniuersale. Prætereā hoc modo ait. Nicolaus papa in c. præcipue: ubi ita dicit regi Lothario. Ceterum caue ne quando nobis secundum præceptum domini duos uel tres testes adhibeamus. immo uero hoc sanctæ ecclesiæ dicamus, & quod non optamus de cetero cunctis has ethnicus, & publicanus. Quod uero ibi per ecclesiam non alium iudicem quam seipsum intelligat patet ex glossa. quæ in eo loco dicit sic. Ergo in causâ denunciationis idem potest esse iudex & accusator, & testis, ut extra de simo. c. licet. Ceterum ipse beatus Petrus in cuius persona hæc constitutio diuina primo emanauit absque hoc quod uniuersali ecclesiæ diceret aut uniuersale concilium conuocaret Ananiam, & Saphirā eius coniugem sua auctoritate damnauit. Nimum plane foret periculosum afferere beatorum petrum aliosque sanctos patres transgressores esse diuini præcepti qui ad correctionem peccatorum absque denunciando uniuersali ecclesiæ sua auctoritate processerunt. Et hæc ad primam rationem dixisse sufficiat. Ad secundam rationem cum dicit quod nomen ecclesiæ sit collectivum. & per consequens non possit per ecclesiam intelligi prælatus sed uniuersitas. Respondetur quod ratio nulla est: quoniam sæpe nomine communitatis exprimitur, & intelligitur prælatus aut princeps eius. Et ratio est: quoniam ut inquit Arist. 9. Ethic. Ciuitas est id quod principalissimum est in ea. unde quod facit prælatus dicitur facere ecclesia. Adde quod intelligitur de ea parte uniuersitatis quæ iurisdictionis est capax non de tota quæ non est capax. Vel de tota ecclesia intelligi potest prout ecclesiæ sententia iudicis denunciatur. Ad tertiam rationem cum dicit quod gl. ordinaria dicit dic ecclesiæ, id est toti ecclesiæ, & ita per consequens non est exponenda illa littera de prælato. respondetur quod ratio illa non militat, quoniam glo. illa non fauet proposito aduersariorum sed magis eorum intentionem infirmat. si glo. illa more eorum qui non contentionibus, sed inquisitioni ueritatis student integre legatur. glossa autem illa ita habet: Dic toti ecclesiæ, ut maiorem erubescenciam patiat. in quo uerbo nihil auctoritatis attribuitur communitati. unde sequitur in glossa hæc omnia sequatur

Ad secundam

Ad tertiam

quatur excommunicatio quæ fieri debet per os ecclesiæ, id est per sacerdotem. ubi manifeste innuit quod non per communitatem illam ecclesiæ sed apud prælatum qui os, & uertex est ecclesiæ sit auctoritas iudicii, quo excommunicante siue puniente tota illa ecclesia quæ est corpus eius cuius assensu, & approbatione in contumacem fratrem in condemnationis sententiam profertur dicitur cum eo operari. Et ita patet quod illa glo. non intendit dicere quod quando communitati ecclesiæ præcipitur denunciari fratris delinquentis peccatum quod denunciatur ei sicut iudici: sed sicut coram quo frater ipse contumax obiurgandus aut excommunicandus ueniret. Quiliter autem etiam intelligenda ueniat illa totalitas ecclesiæ de qua glo. loquitur cum ait. sic ecclesiæ, id est toti ecclesiæ infra in sequenti articulo explicabimus, & hæc de quarto. Restat iam declarare quod quinto loco polliciti sumus, uidelicet probare quod ex sensu litterali illud. dic ecclesiæ, id est coram ecclesia obiurga siue excommunicari non possit recte intelligi de uniuersali ecclesia dispersa siue synodaliter collecta. Quod facilliter ostendimus ex rationibus quibus probauimus quod etiam iuxta expositionem primam non poterat uniuersalis ecclesia accipi nomine ecclesiæ cum dicitur. dic ecclesiæ, scilicet iudici. Primo ex impossibilitate denunciandi aut obiurgandi aliquem coram tota uniuersali ecclesia per orbem dispersa, fidelibus enim in diuersis regionibus orbis constitutis hæc adimplere non esset possibile. Secundo ex insupportabili onere quo grauaretur populus Christianus, & etiam prælatorum si fideles tenerentur uenire ad uniuersalem ecclesiam congregatam ad obiurgandum quemlibet fratrem contumacem aut singuli prælati ad excommunicandum illum. plane hoc esset insupportabile onus quod non paritur suauitas diuinæ legis, sicut superius ostendimus. Tertio: quia ex huiusmodi difficultatibus periret iustitia, & omnis disciplina a Reip. Christiana cum raro posset fieri iustitiæ executio. non est ergo illa totalitas ecclesiæ de qua dicitur in glossa præfata dic ecclesiæ, accipienda ita uniuersaliter, ut per totam ecclesiam intelligatur uniuersalis ecclesia, sed est accipienda stricte, uidelicet quandoque pro collegio dominorum cardinalium, quandoque pro congregatione una conuentali, quandoque pro congregatione unius communitatis unius populi, quandoque pro congregatione unius familiaris. Hoc enim modo accommodata locutione sæpenumero sacra scriptura utitur nomine uniuersalis ecclesiæ sicut Apostolus ad Roma. ultimo ait. Salutem uos Gaius hospes meus, & uniuersa ecclesia ubi per uniuersam ecclesiam solam prouinciam Gai intelligit ut ait glossa. Et hoc de quinto articulo, & per consequens de responsione ad auctoritatem illam Mathæi. xviii. capit. Dic ecclesiæ.

Circa quintum principale.

Cap. XCIII. Quod Romanus pontifex extra casum hæresis non habeat iudicem superiorem in terris.

DELVCIDATA in superioribus amplitudine, & superioritate primatus Romani pontificis luce clarissima patet: quod Romanus pontifex uerus, & indubitatus extra casum hæresis pro sublimitate principatus sui iudicem non habeat superiorem in terris. Quæ conclusio licet in superioribus apertissima sequela habeatur, nihilominus pro ampliori illustra

Prima uia
argumen
tandi

tione ueritatis multiplici uia demonstratur. Primo rationibus. Secundo sacra scriptura exemplis. Tertio sanctorum patrum auctoritatibus. Quarto sacrorum conciliorum definitionibus. Quinto apostolicae sedis determinatione. Sexto clarissimorum doctorum sententia, & doctrina. Circa primam uiam, scilicet per rationes arguitur. Primo sic, ille qui est omnibus superior in terris non habet iudicem superiorem in terris. ista propositio patet, quoniam idem non potest respectu eiusdem uel eorundem esse superior, & inferior: sed papa est omnibus catholicis superior cum sit princeps, & caput eorum ut superius tam ex sacrae scripturae quam sanctorum patrum testimoniis ostendimus, ergo Romanus pontifex non habet iudicem superiorem in terris. unde glossa super illud psal. Tibi soli peccavi, inquit: quia rex est omnibus superior. ideo a Deo tantum qui est maior eo puniendus est si quis de populo errauerit, & Deo peccat, & regi. Rex uero non habet hominem qui sua facta diiudicet. & ideo ait tibi soli peccavi. Con firmatur ista ratio. Si papa haberet iudicem aliquem in terris extra casum haeresis superiorem: iste iudex aut esset potestas alicuius secularis principis aut potestas concilii uniuersalis, hoc uideretur manifestum a sufficienti diuisione. Non potestas secularis, ut patet & aperta luce colligitur ex multis, ut ex cap. suscipitis, distinctione decima quod est Gregorii Nazanzeni, & ex capit. diffinimus, quod est octauae synodi uniuersalis. Non potest etiam dici quod sit concilium uniuersale. patet: quia concilium non habet potestatem superiorem potestate papae: immo potestas ipsa concilii cum sit a potestate papae, ut in capitulo significasti, de electione. & distinctione decima septima per totum. una & eadem est cum illa unitate ordinis, & dependentiae sicut de lumine stellarum, & solis dicimus, & per consequens concilium uniuersale non potest esse iudex papae ueri, & indubitati cum ordinarij iudicium non habeat fieri nisi super potestatem superiorem, ut in cap. inferior distinct. 21. Secundo sic. in omnibus ordinatis adinuicem prima agunt in posteriora, & non e conuerso, sed Romanus pontifex est primus, & supremus in toto ordine ecclesiae, ergo ipse est corrigere, & iudicare alios, & non e conuerso. consequentia est manifesta, & antecedens patet. Tertio sic confirmando eandem rationem. sicut in ordine totius uniuersitatis quo ad esse naturae in genere mobilium, & mouentium non est processus in infinitum nec ordinis retrogradatio, ut Aristoteles demonstrat sed deuenitur ad unum quod sic omnia mouet quod a nullo alio mouetur in genere illo. ita uideretur dicendum in ordine uniuersitatis ecclesiae quo ad esse disciplinae quod sit deueniendum ad unum qui omnes habet corrigere, & iudicare, & a nemine in ordine isto iudicari possit. consequentia uideretur nota: quoniam non minus resplendet pulchritudo diuinae sapientiae in genere gratiae quam in genere naturae. hic autem est Romanus pontifex qui in genere rectorum, & iudicum habet supremum locum utpote totius ecclesiae princeps, & rector. ergo in terris non habet iudicem superiorem. Quarto sic ille cuius auctoritate maius non est iudicium in terris non habet iudicem superiorem in terris. ista est manifesta de se & colligitur aperte ex cap. cum inferior dist. 19. sed Romanus pontifex est hic. dicit enim Nicolaus papa in ca. patet 9. quaest. 3. Patet profecto sedis apostolicae cuius auctoritate maius non est iudicium a nemine fore retractandum nec cuiquam liceat de eius iudicio

cio iudicare. ergo sequitur quod Romanus pontifex non habet iudicem superiorem in terris. Quinto sic. ille qui solius Dei reseruatus est iudicio non habet iudicem in terris cuius iudicio sit subiectus. sed causae papae sunt singulariter reseruatae diuino iudicio. ergo quando manet papa solum Deum habet iudicem, consequentia est nota. maior patet. minor habetur in cap. aliorum 9. quaest. 3. ubi sic ait Symachus papa. Aliorum huminum causas Deus uoluit per homines terminari, sed sedis istius praesulem suo sine quaestione reseruauit arbitrio uoluit beati Petri apostoli successores caelo tantum debere innocentiam, id est rationem de sua innocentia ut exponit Archidiaconus. Sexto sic. Romanus pontifex est primus, & supremus uicarius Christi uices eius gerens in ecclesia, ut superius ostensum est, & ita potestas sua non est primaria sed delegata seu uicaria, sed talis potestas non habet supra se nisi potestatem principalem eius a quo instituta est nisi principalis illam alteri submiserit. sed non reperitur quod Christus qui principalis est ecclesiae rector, & pastor Romanum pontificem uicarium suum alicui personae aut communitati submiserit. sed ut sancti patres dicunt ut in cap. aliorum iam inducto, & in cap. facta subditorum: Deus reseruauit sibi iudicium illius. ergo sequitur idem quod prius. Septimo sic: ille a quo non licet appellare non habet superiorem in terris. Patet, quia ab inferiori ad superiorem est licitum appellare 2. q. 7. placuit. sed a papa appellare non licet 9. q. 3. cap. ipsi sunt, & c. cuncta. ergo papa non habet iudicem superiorem in terris. Secunda uia. uidelicet sacrae scripturae auctoritate siue exemplis patet eadem conclusio dicitur enim Exod. 19. Bestia quae tetigerit montem lapidabitur, & 2. Regum 6. habetur, quod Oza percussus est a domino quia archam tetigit. Per archam & montem intelligitur praelatus, per bestiam autem & Ozam designantur subditi, ut notatur 2. q. 7. §. ex his, ubi manifeste ex ipsa animaduersione instrumitur grauius eos diuinam maiestatem offendere siue dispersos siue congregatos qui praelatum suum tactu correptionis tangere praesumunt. Praeterea hoc ipsum nos docet regum historia, primi Regum 24. ubi habetur quod licet Saul iam a domino reprobatus esset & ex inuidia Dauid electum quaereret ad perdendum, nihilominus Dauid grauius dolens percussit cor suum quod oram chlamidis praescindisset illius, dixitque ad uiros qui Saul extinguere moliebantur, propitius sit mihi dominus ne faciam hanc rem domino meo Christo domini ut mittam manum meam in eum, quia Christus domini est uiuus Deus quia nisi dominus percussisset eum aut Dies eius uenerit, ut moriatur aut descendens in praelio perierit non mittam manum meam in Christum domini. Per Saul ut dicit Gratianus in loco praenominato praelati intelliguntur, per Dauid subditi. Chlamidem uero regis praescindit qui praelatum suum sententia damnationis ferit, quod minime subditis licet, quia facta pastoris gladio ferienda non sunt quanquam reprehendenda recte uideantur, ut in cap. oues 2. quaest. 7. quod inferius inducitur. Quae historia maxime proposito nostro seruire censetur si Augustinum audiamus libro primo quaestionum noui, & ueteris testamenti ita quaerentem, & respondentem, qua ratione Dauid Saul postquam Deus ab eo recessit Christum domini uocat, & deserit ei non nescius Dauid diuinam esse traditionem in officio ordinis regalis, idcirco Saul in eadem adhuc traditione positum honorificat ne Deo iniuriam facere uideretur qui his ordinibus

Secunda
uia

honorem decreuit. Dei enim imaginem habet rex sicut & episcopus Christi, quando ergo in ea traditione est honorandus est si non propter se uel propter ordinem. Vnde Apostolus, omnibus inquit potestatis sublimioribus subditi estote, non est enim potestas nisi a Deo. Quæcunque sunt a Deo ordinata sunt. Ceterum hoc confirmatur ex illo Luc. duodecimo ubi ait saluator. Quis putas est fidelis dispensator, & prudens quem constituit dominus super familiam suam gloriæ interli. i. ecclesiam, ut det illis in tempore tritici mensuram, beatus ille seruus quem cum uenerit dominus meus uenire, & ceperit percutere pueros, & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari. Et sequitur. Veniet dominus serui illius in die quam non sperat, & hora quam nescit, glo. iudicii uel mortis, & diuidet eum glo. a consortio fidelium partemque eius cum infidelibus ponet, hæc ibi. Ecce quod saluator iudicium sibi reseruat serui delinquentis, scilicet summi pontificis quem super familiam suam, id est ecclesiam pastorem constituit atque rectorem. Tertia uia uidelicet sanctorum patrum, & Romanorum pontificum auctoritatibus sic præfata conclusio demonstratur. Est in primis ad hoc beatus Anacletus papa, & Christi martyr. qui ut habetur in canone electionem distinctio. 79. ita dicit. Electionem summorum pontificum sibi dominus reseruauit, licet electionem eorum bonis sacerdotibus, & spiritualibus populis concessisset, ubi inquit glossa. & ita fallit regula ad quam spectat institutio, & destitutio. 16. quæst. 2. uisus. Secundo ad hoc expressè est auctoritas beati Bonifacii papæ, & martyris qui ut in cap. si Papa habetur, dicit. Huius, scilicet Romani pontificis culpas redarguere præsumit nullus, quia cunctos ipse iudicaturus a nemine est iudicandus nisi deprehendatur a fide deuius. Ad id uero quod dicit hic glossa. respondebitur infra. Tertio ad idem est auctoritas Innocentii qui in cap. nemo 9. quæst. 3. sic dicit. Nemo iudicabit primam sedem iustitiam temperare desiderantem, neque enim ab Augusto nec ab omni clero nec a regibus nec a populo iudex iudicabitur. Quæ uerba ueniunt intelligenda diuina & coniunctiua. Vnde glo. hic ait. Argumentum quod concilium non potest papam iudicare, ut extra de elect. significasti. Quarto ad idem est Gelasius papa ea. cau. & q. in c. ipsi sunt. ubi ita inquit. Ipsi sunt canones qui appellationes totius ecclesiæ ad huius sedis examen uoluerunt deferre, ab ipsa uero nusquam prorsus appellare debere sanxerunt, ac per hoc illam de tota ecclesia iudicare, ipsamque ad nullius commeari iudicium nec de eius unquam præceperunt iudicio iudicari, sententiamque eius constituerunt nec oportere dissolui cuius potius sequenda decreta mandauerunt. Ex quibus manifeste datur intelligi quod Romanus pontifex superior sit omnibus, & iudex totius ecclesiæ, & non e conuerso. Quinto ad idem est papa Gelasius ea. cau. & q. in c. cuncta. ubi sic ait omnibus episcopis scribens. Cuncta per mundum nouit ecclesia quod sacrosancta Romana ecclesia de omnibus phas habet iudicandi nec cuiquam de eius liceat iudicare iudicio. Ex quibus uerbis habetur idem quod prius, ubi tamen singulariter ponderandum est illud quod ait, cuncta per mundum nouit ecclesia. Ex quo manifeste colligitur, quod aduersariorum doctrina sit contra antiquam uniuersalis ecclesiæ fidem, & doctrinam. Sexto hoc colligitur ex allocutione tertiæ papæ Adriani in concilio Roma. quæ lecta

tertia uia

fuit

fuit etiam in octaua synodo. ubi ita inquit. Siquidem Romanum pontificem de omnium ecclesiarum præsulibus iudicasse legimus: de eo uero quenquam iudicasse non legimus, licet enim Honorio ab orientalibus post mortem anathema dictum sit. sciendum tamen est quia super hæresi fuerat accusatus propter quam solum licitum est minoribus maiorum suorum motibus resistendi uel prauos sensus eorum libere respuendi, hæc ille. Nota tamen quod dicit quod ab orientalibus, & post mortem, quoniam Honorius ille nunquam nec dum uiueret nec post mortem repperus fuit positus in Christo unam tantam uoluntatem, & unam operationem. unde nec ab apostolica sede nec a patribus occidentalibus talis iudicatus est, immo Agatho papa sub quo sexta synodus illa celebrata est cum condemnauit ponentes unam uoluntatem tantum in Christo, & unam operationem, uidelicet Sergium, Pyrum Paulum, & Tyrum nullam mentionem fecit de illo Honorio quem orientales dicunt fauisse erroribus Sergii. unde creditur quod hoc fecerint orientales ex mala, & falsa ac sinistra informatione de præfato Honorio decepti. Vnde Emanuel caletus, & græcus uir magnæ sapientiæ frater ordinis prædicatorum in tractatu suo contra græcos dicit, quod beatus Maximus qui fuit eo tempore quo sexta synodus constituta est in disputationibus aduersus Pyrum Constantiopolitanum patriarcham qui in eadem synodo damnatus fuerat Honorium præfatum quem aliqui, ut hæreticum causabantur purgat cum hæreticus pyrus constantinopolitanam tunc ecclesiam regeret, & munimen erroris sui Honorium proferret. ei uero iste respondit. Honorium pietatem colere, sibi que ipsi in his quæ dixit illius sensum congruere, simulque & illius Pyro uerba proposuit quosdam asserens illius sensum ignorantem siue etiam calumniantes falsam de illo deseminasse famam, hæc ille. Septimo idem testatur Innocentius tertius qui in sermone consecrationis Romani pontificis qui incipit. Quis putas fidelis est seruus: ita inquit. Intantum mihi fides est necessaria, ut cum de ceteris peccatis Deum iudicem habeam propter solum peccatum quod in fide committitur possem ab ecclesia iudicari, nam qui non credit iam iudicatus est, hæc ille. Octauo testatur idem dominus Innocentius in sermone alio eiusdem solennitatis cuius principium est. Qui habet sponfam sponsus est. ubi ita inquit. Propter solam fornicationem non dico carnalem sed spiritualem, quia non est carnale sed spirituale coniugium, id est propter infidelitatis errorem, quoniam qui non credit iam iudicatus est, & hoc intelligitur in euangelio quod audistis uos estis sal terræ quod si &c. hæc ille. Nono testatur hoc idem sanctus Eusebius papa qui in ca. oues 2. quæst. 7. ita inquit. Oues quæ suo pastori commissæ sunt eum nec reprehendere nisi a fide exorbitauerit nullatenus accusare possunt, quia facta pastoris gladio ferienda non sunt quanquam reprehendenda recte uideantur. Ex quibus manifeste patet quod quando Romanus pontifex a fide non exorbitauerit a nullis fidelibus quantumcunque simul congregatis cum omnes sint oues cure suæ commissæ potest iudicari. Consequenter præfata conclusio ostenditur: quarta uia, scilicet sacrorum conciliorum diffinitionibus. Primo quidem patet hoc ex diffinitione concilii uniuersalis Romani, in quo beato Siluestro præfidente ita legitur diffinitum & est canon ultimus eiusdem concilii. Nemo iudicabit primam sedem, quoniam omnes a prima sede iustitiam desiderant temperari, quoniam nec ab

Quarta uia

omni clero nec ab omni populo iudex iudicabitur, & subscripserunt 284. episcopi, & 42. presbyteri, & 5. Diaconi, & Augustus Constantinus, & mater eius Helena. Secundo hæc eadem sententia colligitur ex professione synodi quæ occasione beati Marcellini papæ qui mortis timore Idolis thurificasset Romæ copiosa conuenerat. De qua in ca. nunc autem dist. 21. ubi papa reatum suum confitente, & se offerente paratum suscipere quicquid patres concilii sibi uoluissent imponere synodus non est in eum ausa proferre sententiam. Et rationem assignans ait, quoniam prima sedes non indicatur a quoquam, ubi Archidyaconus ait nisi de hæresi dist. 40. c. si papa. Tertio eadem confirmatur ex Calcedonen. concilio in sententia contra Dyoscorum, in qua sancti patres grauissime notarunt Dyoscori præsumptionem qua ausus fuit in secunda synodo dare excommunicationem in Leonem papam de qua in c. tantum dist. 21. Quarto hæc eadem sententia roboratur professione synodi illius quæ super obiectis contra Symachum papam mandato regis Theodorici stetit Romæ congregata, in qua cum præfatus rex iuberet ut sancta synodus iudicaret de his quæ uenerabili Symacho ab aduersariis impingebantur, concorditer synodus ipsa respondit apostolicæ sedis antistitem minorum non subiacere iudicio, de quo in §. hinc etiam dist. 17. ubi dicit Hug. super uerbo subiacere nisi in crimine hæreticos, ut dist. 40. si papa. Quinto hæc eadem sententia confirmatur diffinitione synodi illius quæ super criminibus quæ quidam mali homines obicere contra Sixtum papam tentarunt Romæ legitur conuenisse ubi cum præfatus imperator Valentinianus audisset synodum dicentem non licere aduersus Romanum pontificem sententiam dare surrexit, & in arbitrio præfati antistitis tribuit iudicare iudicium suum de quo in §. prædicto nunc autem dist. 21. Sexto hæc eadem sententia synodaliter diffinita habetur ex synodo Romana 219. episcoporum præfidente sanctissimo papa Symacho temporibus Theodorici regis ubi ita habetur. Non est necesse super his noua condere sed uetera recitare atque firmare. Est enim a multis ex nostris antecessoribus synodaliter decretum atque firmatum ut oues quæ pastori suo commissæ fuerunt eum nec reprehendere nisi a recta fide exorbitauerit præsumant. Septimo hæc eadem sententia roboratur diffinitione octauæ synodi uniuersalis constantinopolitanæ, in qua inter alia ita legitur diffinitum. Porro si synodus uniuersalis fuerit congregata, & facta fuerit de sancta Romanorum ecclesia quæuis ambiguitas oportet uenerabiliter, & cum conuenienti reuerentia de proposita quæstione sciscitari, & solutionem accipere, & proficere uel profectum facere, non tamen audacter sententiam dare contra summos senioris Romæ pontifices. Vbi notanda sunt uerba huius sanctæ synodi. Dicit enim quod non sit audendum siue præsumendum dare sententiam contra Romanum pontificem, & hæc rationabiliter ualde dicit quoniam si Romanus pontifex ab alio quam a Christo extra casum hæresis iudicandus ueniret iam non summus pontifex nec summus, & generalis Christi uicarius esset cum superiorem iudicem haberet in terris. Octauo eadē sententia colligitur ex concilio illo uniuersali lateranensi in quo Alexander tertius ut in c. licet extra de ele. ita inquit. In ecclesia Romana aliquid spiritualiter constituitur: quia non potest ad superiorem haberi recursus, ubi gloss. Hosti. quia nulla superior est, sed ipsa super omnes est. Et idem Io. an. addens ideo iudicio

iudicio Dei relinquitur 9. q. 3. Nono hæc eadem sententia habetur ex diffinitione habita in concilio Constantiensi per omnes patres utriusque obedientiæ, & confirmata per papam Martinum, in qua ut habetur in epistola quam præfatus Martinus edidit habetur tanquam pro articulo fidei habendo, quod papa canonice electus habeat supremam auctoritatem in ecclesia Dei. Ex qua determinatione clarissime habetur quod Romanus pontifex extra casum hæresis in quo a papatu decidit nullius potestatis quam solius Dei subiaceret iudicio. alias non esset suprema potestas ecclesiæ in eo, sed in alio cuius iudicio subiiceretur: quoniam ut habetur in cap. inferior distinct. 21. Sola potior sedes inferiorem conuenienter absoluit, nec potest quisquam qui minoris auctoritatis est, eum qui maioris potestatis est iudicis adiuuere, aut propriis diffinitionibus subicere: hæc ibi. Quinta uia, uidelicet apostolicæ sedis determinatione probatur eadem ueritas, papa nanque Bonifacius octauus in epistola sua decretali extrauagante quæ incipit. Vnam sanctam, inter alia diffiniens ita inquit. Si deuiat terrena potestas iudicatur a spirituali, si deuiat spiritualis iudicatur minor a superiori, si uero suprema a solo Deo, & non ab homine potest iudicari: hæc ibi. De sanctionibus autem apostolicæ sedis dicit Agatho papa in c. sic dist. 19. quod sic omnes apostolicæ sedis sanctiones accipiendæ sunt, tanquam ipsius diuina uoce Petri firmatæ. Amplius uia sexta. uidelicet clarissimorum doctorum doctrina & apertissimis sententiis, & determinationibus. Ait enim in psal. uenerabilis Hugo de sancto Victore literis & religione clarissimus secunda parte de sacramentis sic. Potestas summi pontificis a Deo primum instituta est, & cum deuiat a solo Deo iudicari potest. Eandem sententiam sequuntur alii clarissimi & præcipue in theologica facultate magistri, ut dominus Albertus, sanctus Thomas, in quarta distinct. 19. Alexander de Alis in 3. dominus Bonauentura cardinalis in 4. Petrus Tarentasia. Innocentius quintus in 4. dominus Vlricus in summa sua, dominus Richardus de alta uilla in 4. dominus Petrus de palude patriarcha Hierosolymitanus in tractatu suo de potestate ecclesiastica, magister Herueus in tractatu suo de ecclesiastica potestate, magister Augustinus, de Anchona in summa sua de ecclesiastica potestate, frater Alexander de alpido in tractatu suo de ecclesiastica potestate. Qui omnes apertissime tradunt & attestantur Romanum pontificem uerum & indubitatum extra casum hæresis stricte sumptæ nullum in terris iudicem habere superiorem, sed tantum Deum in caelis cuius uices gerit in terris. Sunt præterea huius conclusionis omnes præcipui doctores iuris canonici, ut Hostien. Ioannes Andr. Guido. Archydiacono. Innocentius in diuersis passibus & etiam dominus Aluarus in libro de statu & planctu ecclesiæ. Qua sententia tantis & tam irrefragabilibus testimoniis firmata manifeste conuincitur aduersariorum præsumptuosa assertio, qua contra rationes manifestas contra sanctorum patrum traditiones contra sanctorum conciliorum, & apostolicæ sedis diffinitiones, necnon contra clarissimorum doctorum ac præceptorum in tota Dei ecclesia sententias dogmatizare non sunt ueriti Romanum pontificem uerum & indubitatum, extra casum hæresis pro quocunque peccato mortali de quo incorrigibilis apparet hominum subiacere iudicio.

Quinta uia

Sexta uia

Argu. pri-
mū quod
soluetur
cum, se q.
ap. 96.

Secundū

Tertium

Quartum

Quiatum

VERITATIS aduersarii multiplici uia nituntur infringere con-
clusionem prædictam, quorum quidam præ ceteris magis a fidei ue-
ritate exorbitantes asserunt quod imperator uel princeps secularis aut
populus sit iudex ordinarius summi pontificis. Quorum rationes sunt quæ
sequuntur. Prima. papa non est magis exemptus a iurisdictione Impera-
toris quam fuerit Christus in quantum homo mortalis fuit, sed Christus in-
quantum homo mortalis fuit subiectus iurisdictioni Imperatoris, ergo & per
consequens imperator est iudex ordinarius papæ. consequentia uidetur bo-
na. maior etiam patet: quoniam Vicarius non est maior eo cuius est Vica-
rius, minor uero probatur auctoritate Christi dicentis pilato Ioan. 19. Non
haberes potestatem aduersus me ullam nisi esset tibi datum desuper, &c. Ex
quibus uerbis manifeste colligitur quod Pilatus iurisdictionem habuit coacti-
uam super Christum. Secundo sic. ille est iudex ordinarius papæ a quo pa-
pa habet super alias ecclesias principatum, sed papa ab Imperatore uidetur
habere huiusmodi principatum, per priuilegium Constantini Imperatoris
concessum Romano pont. de quo habetur 96. c. Constantinus. ergo, &c.
Tertio sic. Imperator fuit ordinarius iudex sancti Petri. ergo Imperator est
iudex ordinarius papæ. consequentia uidetur euidens, quia papa non uide-
tur magis exemptus quam fuit beatus Petrus. antecedens probatur: quia
omnes apostoli quantum ad hoc quod essent subiecti, uel non subiecti iurisdic-
tioni Imperatoris fuerunt pares, sed beatus Paulus fuit subiectus iurisdic-
tioni Imperatoris, quia ad Cæsarem tanquam ad superiorem appellauit. ergo
& beatus Petrus fuit subiectus eidem. Quarto sic. sicut in nouo testamento
potestas summi sacerdotis pender immediate a Deo, sic etiam in ueteri te-
stamento præminencia summi sacerdotis fuit a Deo instituta, sicut patet
Exo. 18. sed non obstante prædicta eminentia summus sacerdos in ueteri le-
ge potuit ab homine iudicari immo & deponi sicut patet de Abiathar qui
erant uerus & legitimus summus sacerdos & tamen fuit depositus & eiectus
de summo sacerdotio per Salomonem non propter crimen hæresis, sed quia
conspirauerat cum adonia, ut patet 3. Reg. 1. & 2. ergo similiter in nouo te-
stamento summus sacerdos subiectus erit in casibus criminalibus potestati
seculari. Quinto arguitur ex illo quod Leo papa scribit Imperatori Lu-
douico in c. nos 2. q. 7. ubi ita inquit. Nos si incompetenter aliquid agimus, &
in subditis iustæ legis tramirem non seruauimus uestro ac missorum uestro-
rum cuncta uolumus emendare iudicio, ubi papa missorum ab Imperatore
uoluit subire iudicium, ergo uidetur quod papa subdatur iudicio potestatis
secularis.

Cap. XCV. In quo præfatus error dicentium
quod Imperator aut secularis potestas sit iu-
dex ordinarius papæ confutatur.

LICET luce clarissima ex superioribus tam in primo lib. circa c. 90.
quam in hoc secundo lib. circa c. 38. & manifeste appareat præfati er-
roris stultitia, ut non sit opus ad illius improbationem alia inducere,
maxime

maxime cum iam condemnatus sit per apostolicam sedem in extrauagante
Ioan. 22. quæ incipit. Licet iuxta doctrinam apostoli: nihilominus pro am-
pliori ueritatis illustratione aliquibus auctoritatibus & rationibus paucis
tamen illum improbare curabimus. Primo occurrit nobis diffinitio octa-
uæ synodi uniuersalis, quæ ut in capit. diffinimus, distinct. 22. habetur ita
ait. Diffinimus neminem prorsus potentum quemquam eorum qui Patriar-
chalibus sedibus præfunt inhonorare aut amouere a proprio throno ten-
tare præcipue quidem sanctissimum papam senioris Romæ, &c. Ex qua dif-
finitione manifeste colligitur, quod ordinarius iudex papæ non sit Impera-
tor, aut potestas secularis. Secundo ad idem est beatus Gregorius nazan-
zenus qui scribens Imperatoribus Constantinopolitanis ita inquit, ut ha-
betur in c. suscipitis, distinct. 10. Suscipitis ue libertatem uerbi Dei libeter,
accipitis quod lex Christi sacerdotali nos subiicit potestati atque istis tri-
bunalibus subdit. dedit enim & nobis potestatem dedit principatum mul-
to perfectionem principatibus uestris. Ex quibus manifeste patet præfati
erroris stultitia: quoniam si lege Christi principatus secularis spirituali po-
testati subiicitur, impossibile est quod potestas secularis sit iudex ordina-
rius potestatis spiritualis. Tertio ad idem est quod in c. continua 11. q. 1.
legitur de Constantino, qui cum in sancta synodo quæ apud Nicenam con-
gregata est quærelam quorundam clericorum conspiceret. coram se dese-
rendam ait. Vos autem a nemine diiudicari potestis qui ad solium Dei iu-
diciū referuamini. Eadem etiam hystoria ponitur in capit. sacerdotibus
11. q. 1. Ex quibus manifeste patet quod Constantinus Imperator Christianis-
simus non fuit illius opinionis, quod Imperator esset iudex ordinarius
papæ aut clericorum. Ex qua ratione concludit Nicolaus papa in cap. sacris
distinct. 96. Satis euidens est a seculari potestate non solui prorsus nec li-
gari pontificem quem constat a Pio principe Constantino quem longe su-
perius nominauimus Deum appellatum cum nec posse Deum ab homini-
bus iudicari manifestum sit: hæc ille. Quarto contra præfatum errorem
sunt omnes auctoritates sanctorum patrum & sacrorum conciliorum quæ
ponuntur undecima quæstione prima, quæ sunt plures quibus strictissime
prohibetur episcopos, aut reliquos clericos in sacris constitutos apud iu-
dicem secularem pertrahi aut accusari. unde in c. placuit 11. q. 1. expressè
canon concilii Africani dicit. Placuit ut quicumque clericus ab Impera-
tore cognitionem publicorum iudiciorum petierit honore proprio priue-
tur. Quæ prohibitio iusta & rationabilis cum a sanctis patribus edita sit
manifeste ostendit stultitiam erroris præfati dicentium Imperatorem, aut
potestatem secularem iudicem esse ordinarium papæ & clericorum. Quinto
contra præfatum errorem est c. si Imperator dist. 96. ubi papa Ioannes ita
inquit. Si Imperator catholicus est, quod salua pace ipsius dicimus, filius
est non præsul ecclesiæ, quod ad religionem competit, discere ei compe-
tit non docere. Ex quibus etiam manifeste patet præfati erroris stultitia,
quia si Imperator catholicus est filius papæ non potest esse iudex ordinarius
patris sui, filius enim patrem non corrigit, sed e contra. Erubescit enim lex
filios correctores parentum in aut. de nupt. si uero. Quocirca beatus
Gregorius ad Hermannum episcopum Metensem scribens in capit. quis
dubitatur dist. 96. ad propositum dicit. Quis dubitat sacerdotes Christi
regum, & principum omniumque fidelium patres & magistrum censerit,

nonne enim mirabilis infantiæ esse cognoscitur, si filius patrem si discipulus magistrum conetur subiugare & iniquis obligationibus illum suæ potestati subiicere a quo credit non solum in terra, sed & in cœlis se ligari posse & solui: hæc Greg. Sexto facultatem præfati erroris apertissime ac sapienter confutat Innocentius in cap. solite. extra de maio. & obed. ubi scribens Constantinopolitano Imperatori post multa ita subiungit. Præterea nosse debueras quod fecit Deus duo magna luminaria in firmamento cœli, luminari maius, ut præflet diei, & luminare minus, ut præflet nocti, utrumque magnum, sed alterum maius. Ad firmamentum ergo cœli hoc est uniuersalis ecclesiæ fecit Deus duo luminaria, id est duas instituit dignitates, quæ sunt pontificalis auctoritas & regalis potestas, sed illa quæ præflet diebus, id est spiritualibus est maior, quæ uero nocti, id est carnalibus minor est, ut quanta est inter Solem, & Lunam, tanta inter pontifices & reges differentia cognoscatur. hæc ille. Septimo ratione sic argui potest contra præfatum errorem, inferior non est iudex ordinarius superioris sui, sed papa est superior Imperatore & omni seculari potestate. ergo Imperator siue potestas secularis non potest esse iudex ordinarius papæ. consequentia est bona. maior est manifesta, dicit enim papa Nicolaus in c. inferior dist. 21. Sole clarius exhibuimus non posse quenquam qui minoris auctoritatis est eum qui maioris est potestatis iudicis suis adicere aut propriis diffinitionibus subiugare, minor etiam patet ex capitulis supra inductis maxime ex ca. si Imperator, & c. duo sunt dist. 96. & in c. solite. extra de ma. & obed. Octauo sic potestas spiritualis habet iudicare terrenam potestatem si bona non fuerit. ergo terrena potestas non est iudex ordinarius papæ in quo spiritualis potestas in plenitudine residet. consequentia est bona. antecedens patet in c. duo, & in c. si Imperator, dist. 96. & in ca. alius 15. q. 1. Iterum patet auctoritate uenerabilis Hugonis de sancto Vis. lib. 2. de sacramentis ita dicentis. Spiritualis potestas iudicat terrenam si bona non fuerit, ipsa uero spiritualis a Deo primo instituta est, & cum deuiat a solo Deo iudicari habet & potest sicut scriptum est infra 1. Cor. 2. Spiritualis homo omnia iudicat, & ipse a nemine iudicatur. Nono. sicut papa non est de foro Imperatoris nec ratione papatus quem non tenet ab Imperio, sed a solo Deo Ioan. ult. Pasce oues meas, & dist. 21. in nouo, nec ratione alicuius rei terrenæ quam ab Imperatore teneat. Nam & si Imperator donationem fecit ecclesiæ de temporalibus ipsam tamen donationem liberam eam fecit, nec fecit papam feudatarium aut emphyteotam, aut uasallum ut est expressum dist. 63. ego Ludouicus dist. 96. Constantinus. Si ergo papa non est de foro Imperatoris falsum est quod Imperator sit iudex ordinarius eius, extra de foro compe. per totum.

Cap. XCVI. In quo respondetur obiectionibus aduersariorum dicentium, quod Imperator aut secularis potestas non sit iudex ordinarius papæ.

Ad primū arg. c. 94. **I**MPROBATO sufficienter præfato aduersariorum errore, reliquū est respondere obiectionibus eorum. Ad primam cum dicitur quod Christus subiectus fuerit iurisdictioni Pilati & Cæsaris respondetur dupliciter.

dupliciter. Primo negando consequentiam. Tum primo, quia subiectio illa qua Christus subfuit iurisdictioni Cæsaris non fuit ordinaria, sed uoluntarie assumpta. ex summa enim charitate & humilitate Christus ei subii ei uoluit ut in hoc ostenderet quantam ad humanum genus charitatem habuit, quia a non suo iudice iudicari uoluit & absque causa morte turpissima condemnari. unde Esa. 53. dicitur. Oblatus est, quia ipse uoluit. Simile habetur circa obseruantiam legalium quibus uoluntarie subii uoluit, ut alios ab horum onere liberaret dicente Apostolo ad Gal. 4. Vbi uenit plenitudo temporis misit Deus filium suum factum de muliere factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret. Clarum est autem quod ex opere supererogationis non arguitur debitum in eo nec in eius Vicario aut eius discipulis. Secundo, ratio illa non procedit: quoniam ut dominus Aluarus in libro de hæresibus parte quinta respondet. Pilatus non iudicauit Christum, ut personam publicam aut dignitate præminentem, sed tanquam personam priuatam accusatam sibi a principibus synagogæ, & a populo iudaorum tanquam male factorem, quia in hoc erat de foro Cæsaris & Pilati, quia præfatus erat in iudea pro Imperatore. unde ipse Pilatus ait Luc. 23. Obtulisti mihi hunc hominem, hunc in quantum hominem quasi priuatam & non pontificem: non in dignitate constitutum, tunc enim ut dicit dominus Aluarus Christus non gerebat personam papæ, sed simpliciter hominis coram suo iudice accusati: nec in hoc papa Christo succedit aut uices eius gerit, sed in pontificatu, sed in potentia auctoritate, non autem in maligna accusatione facta de eo. Cum ergo Christus nec coram suo iudice fuerit, ut sacerdos uel ut pontifex accusatus nec a iudice suo, ut talis iudicatus, in isto exemplo nihil potest concludi de subiectione papæ, aut cleri potestate Cæsaris aut principatus secularis, sicut si laicus iudex ferat sententiam mortis contra clericum putans eum non esse clericum ut puta in quo nulla clericalis disciplinæ uestigia apparent non potest ex hoc actu acquirere in clericos aliquam iurisdictionem. Secundo potest responderi ad prædictam obiectionem negando minorem, uidelicet quod Christus secundum quod homo mortalis fuerit ordinaria subiectione subiectus iurisdictioni Imperatoris. Christus enim ab instante conceptionis constitutus est iudex uniuersalis uiuorum & mortuorum, unde Act. 10. dicitur de eo. Hic est qui constitutus est iudex uiuorum & mortuorum. Et Math. ult. dicit ipse. Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra. hoc autem licet post resurrectionem Christus dixerit quia tunc eius potestas manifestata est & notificata: nihilominus potestatem ipsam ab instante conceptionis in quo erat homo mortalis auctoritatem habuit, ut tam magister sententiarum quam sanctus Thomas in 3. dicunt. Quocirca manifestum uidetur falsum esse quod aduersarii dicunt Christum subiectum fuisse iurisdictioni Cæsaris tanquam sui iudicis ordinarii. Hoc etiam manifeste uidetur colligi ex Math. cap. 17. ubi Christus ostendit & probat se non esse obnoxium siue obligatum ad soluendum tributa Cæsari, ad quod tamen uideretur fuisse obnoxius si Cæsar eius ordinarius iudex fuisset. census enim signum est subiectionis, extra de censu. omnis anima. ait autem sic Christus Petro. Quid tibi uidetur Symon? Reges terræ a quibus accipiunt tributum uel censum, a filiis suis an ab alienis. At ille dixit, ab alienis. Dixit illi Iesus: ergo liberi sunt filii, ut autem non scandalizemus eos, & c. ubi glo. ita inquit. Dominus noster, & c. se-

eundem carnem filius regis erat ex Dauid natus & omnipotentis uerbum, ergo ut filius regum tributa non debebat, sed pro humilitate carnis, decet enim implere omnem iustitiam. hæc ibi. Et ad probationem aduersariorum quam inducunt ex illo Ioan. 19. Non haberes potestatem aduersus me, &c. respondetur quod ex hoc loco non habetur quod Pilatus aut Cæsar fuerit iudex Christi ordinarius: quoniam licet Pilato dicenti. Mihi non loqueris qui potestatem habeo cruciâgere te, & potestatem habeo dimittere te, Christus respondit. Non haberes potestatem aduersus me ullam nisi esset tibi datum desuper, puta a Cæsare cuius erat Vicarius in iudæa uel a Deo permittente non sequitur ex hoc quod Cæsar fuerit Christi iudex ordinarius, sicut nec alii Imperatores nec iudices seculares per hoc quod promissi sunt a Deo perimere multos martyres sequitur quod fuerunt ordinarii iudices sanctorum martyrum. Et ita in proposito: quoniam concessio illa potestatis a Deo intelligenda est per permissionem, ut dicit Chryso. & habetur in gl. continua, nisi tibi desuper datum esset i. concessum, ac si diceret. permittit hoc fieri. hæc Chryso. Nec facit ad propositum aduersariorum quod inducunt de Bernardo ad archiepiscopum Senonem, quoniam dato quod ita dicat beatus Bernardus. magna differentia est inter ordinatum & ordinarium, cum enim omnia quæ a Deo fiant aut fieri permittantur, necesse est omnia esse ordinata: nihilominus tamen non omnia dicuntur ordinaria. Dicitur enim ordinarium non tantum quod sit ordinatum, sed quod sit ordinatum, secundum communem legem aut ordinem institutum in repub. Clarum est autem quod tali lege aut ordine uniuersitatis Christus in cuius femore scriptum est. Rex regum & dominus dominantium Apocal. 19. non fuit subiectus Cæsari, sed Deo patri, de quo ait Ioan. 14. Pater maior me, s. homine, est ut inquit glo. Ad secundam obiectionem de priuilegio Constantini, respondetur negando minorem. Roma enim pontifex primatum suum non habet a Constantino, sed a Christo qui beato Petro & in Petro suis successoribus ait Ioan. uti. Pace oues meas. Et ad probationem de c. Constantinus dist. 96. respondetur quod in toto c. non habetur quod Romanus pontifex habuerit primatum a Constantino, immo Constantinus asserit quod beatus Petrus cui succedit Rom. pontifex habuit a Christo primatum. unde ait sic. Sicut beatus Petrus in terris Vicarius filii Dei dicitur esse constitutus, &c. unde ipse non dedit priuilegium primatus, sed id quod a Christo credidit donatum esse Romano pontifici præcepit obseruari & uenerari per omnes orbis ecclesias, & ita non fuit institutor primatus, sed magis executor legis & ordinationis Christi, prout etiam dictum est supra circa cap. 42. Ad tertiam respondetur negando assumptum: uidelicet quod Imperator fuerit iudex ordinarius beati Petri. Et ad probationem respondetur dupliciter. Primo negando assumptum in quo dicitur quod omnes apostoli fuerunt quod ad subiectionem pares. Dicimus enim quod beatus Petrus in quo erat summa potestas & spiritualis, & Vicarius Christi magis repugnabat sibi esse subiectum iurisdictioni Imperatoris quam ceteris apostolis qui non erant assumpti ad uniuersalem principatum & generalem Christi regis regum Vicariatum. Et ita non est simile de Petro & de aliis apostolis. Secundo respondetur negando quod Paulus fuerit subiectus iurisdictioni Imperatoris sicut iudicis ordinarij. Et cum dicitur quod ad Cæsarem appellauit tanquam ad superiorem, dicimus quod appellauit contra iniuriam sibi factam

Ad secundum

Ad tertium

Etiam ad Cæsarem tanquam ad superiorem ordinarium non suum, sed iudicis illius a quo appellauit a quo patiebatur iniuriam, & ita ratio non procedit. Possit tertio responderi negando consequentiam: quoniam si consequentia illa esset bona sequeretur quod potestatis siue principibus infidelibus cuiusmodi fuerunt Cæsar & Pilatus, tam papa quam totus clerus subiectus esset quod est tacuum dicere, licet enim ut dicit sanctus Tho. in 2. 2. q. 10. ar. ti. 10. in principio. Ante præfectam diuisionem fidelium ab infidelibus Cæsaris & aliorum infidelium prælatio non cessasset in totum propter conuersionem aliquorum conuertentium ad fidem: nihilominus post aucta multitudine fidelium non sequitur quod idem sit. unde 1. ad Cor. 6. in princ. reprehendit apostolus fideles Cor. quod auderent prouocare proximos suos coram iudicibus infidelibus dicens. Audet aliquis uestrum habens negotium aduersus alterum iudicare apud iniquos i. infideles & non apud sanctos. i. fideles. Ad quartam de sacerdotio ueteris legis respondetur iuxta magistrum Alexandrum de Alis & supra inducta est similitudo ex domino Bona uentura, quod non est simile de sacerdotio ueteris testamenti & noui. sacerdotium enim ueteris legis erat carnale, & per carnalem propagationem succedebat & continuabatur quamuis esset ordinatum ad spirituale obsequium s. diuinum cultum & figuram spiritualis sacerdotii noui testamenti & ideo ex parte illa in qua carnale erat & terrenum subiectum erat terrenæ potestati, scilicet regali. sicut enim dicit Aug. ideo dicitur uetus testamentum propter promissionem terrenam quæ pertinet ad ueterem hominem, & ideo in ueteri testamento summa potestas erat potestas terrena, in nouo autem testamento non, ubi est spirituale sacerdotium & promissio spiritualium. In nouo enim testamento non promittuntur terrena in mercedem sed adduntur ad sustentationem & necessitatem, iuxta illud. Math. 6. Primum querite regnum Dei & hæc omnia adiciuntur uobis. unde nõ subditur status ecclesiasticus temporali & multominus princeps status spiritualis principi cuiunque terreno. Concordat sanctus Thom. secundo libro de regimine principum. Secundo respondetur quod Salomon hoc fecit ex speciali Dei præcepto qui ei hæc prædixerat. Vnde 3. Reg. 2. sic dicitur. Eiecit igitur Salomon Abiathar ut non esset sacerdos domini, ut impletur sermo domini quem locutus est super domum Heli in sylo, & ita ratio non est ad propositum. Ad ultimam obiectionem de Leone papa respondetur iuxta magistrum Alexandrum de Alis, quod Leo papa se submisit iudicio Ludouici Imperatoris siue nunciorum eius, hæc fuit opus super erogationis & non debiti. unde ex tali opere argumentum non procedit, sicut superius dictum est.

Ad quartum

Ad quintum

Cap. XCVII. In quo ponuntur aduersariorū rationes ad probandum quod papa extra casum hæresis habeat iudicem in terris, uidelicet ecclesiam uniuersalem.

SUNT alij aduersarii qui licet non asserant papam subiectum iurisdictioni Imperatoris, aut alicuius potestatis secularis: nihilominus affirmare contendunt, quod Romanus pontifex non tantum pro hærese, sed pro quocunq; notorio crimine de quo incorrigibilis appareat aut ec-

Prima responsio ad uersariorum ad auctoritates sanctorum

Secunda responsio eorundem

Prima auctoritas primæ uis cui & seq. respō debetur c.98.

Secunda

Tertia Secundæ uis Prima auctoritas cui respō debetur c.99.

Secunda cui respō debetur cap. 100. Tertiæ uis

Prima auctoritas cui & seq. respondebitur cap. 101.

clesiam scandalizaret iudicem habeat ecclesiam uniuersalem, quæ ipsum iudicare & punire posset. Et circa hoc faciunt duo. Primo enim nituntur respondere ad omnes auctoritates quæ dicere uidentur, quod papa a nemine potest iudicari nisi a fide deuiet, dicentes primo quod ista nomina distributa nemo nullus sumuntur pro singulis hominibus ipsius congregationis fidelium: non autem pro ipsa congregatione quæ unita plurimari non potest, & ideo dicunt nomen distributum ei competere non potest, sicut non potest dici proprie omnis Deus cum non possit esse nisi unus. Concludunt ergo quod in prædictis auctoritatibus, aut similibus fiat comparatio papæ ad alias personas ecclesiæ tanquam membri & partis ad alia ecclesiæ membra & partes, non autem ad ipsum corpus totum quod est ecclesia. Secundo dicunt quod præfata auctoritates non militant, quia iudicium uniuersalis ecclesiæ dicitur iudicium Dei. Secundo loco nituntur hanc eorum opinionem multiplici uia ueram ostendere. Primo auctoritatibus sacre scripturæ. Secundo auctoritatibus conciliorum. Tertio auctoritatibus doctorum. Quarto rationibus. Quinto exemplis. Prima uia sic, & primo ex illo Math. 18. ubi Christus sic ait Petro. Si peccauerit in te frater tuus, &c. Si autem te non audierit, &c. Sequitur. Dic ecclesiæ. Certum est autem quod papa frater noster est, cum unus pater scilicet Deus, & una mater scilicet ecclesia omnibus fidelibus sit, ergo sequitur quod ad ipsum se extendat præfata auctoritas. Si peccauerit, &c. ubi ergo de peccato correptus emendare se noluerit dicendum est ecclesiæ, sicut fit aliis cõfratribus & hoc non nisi ut iustitia fiat, quia alias frustra diceretur, sed iudicium fit per superiorem: ergo uidetur quod papa habeat in terris iudicem superiorem scilicet ecclesiam uniuersalem, quæ ipsum incorrigibilem existentem iudicare & punire ualeat. Secundo argumentatur ex illo ad Gala. 2. ubi Paulus legitur Petro in faciem resitisse, quia repræhensibilis erat. ergo si hæc egit Paulus multo fortius poterit ecclesia uniuersalis resistere papæ, ubi eum contingeret errare & ecclesiæ immineret periculum, alias esset in potestate unius hominis ecclesiam destruere aut confundere, quod est absurdum. Tertio arguitur ex illo Act. 11. ubi legitur quod illi qui ex circuncisione uenerant repræhenderunt Petrum disceptantes cum eo dicentes: quare intraisti ad uiros præputium habentes & manducaisti cum illis. ergo multo magis hoc posset facere uniuersalis ecclesia. Secunda uia arguunt auctoritate, ut aiunt sacrorum conciliorum, dicunt enim quod contra præfata conclusionem sit decretum concilii constantiensis, in quo dicitur esse decretum quod generalis synodus in spiritu sancto legitime congregata potestatem a Christo immediate habet cui cuiuslibet cuiuscunq; status, uel dignitatis etiam si papalis existat obedire tenetur, &c. Item secundo est concilium Basiliense. in quo tam in secunda sessione quam in duodecima resumitur decretum præfatum concilii Constantiensis. Ex quibus manifeste sequitur quod papa superiorem iudicem habet in terris. Tertia uia scilicet auctoritate doctorum arguunt. Et primo auctoritate beati Petri qui ita dicitur locutus ad beatum Clementem, ut dicitur in epistola eiusdem Clementis ad Iacobum. Si enim mundanalibus curis fueris occupatus & te ipsum decipies & eos qui te audiunt. non enim poteris ea quæ ad salutem pertinent plenius quibuscunq; distinguere, & ex eo fit, ut tu tanquam qui non docueris, quæ ad salutem hominum pertinent deponaris. Secundo

Secundo arguunt ex auctoritate glo. in c. si papa dist. 40. quæ ita habet. Crede quod si notorium sit crimen eius scilicet papæ quodcunq; unde scandalizatur ecclesia & incorrigibilis sit quod possit inde accusari. nam contumacia dicitur hæresis, ut 8 r. dist. si qui presbyteri. Tertio arguunt uia auctoritate beati Gregorii quæ habetur in c. si quis 2. q. 7. ita dicentis. Si quis super hoc nos redarguere uoluerit uel extra auctoritatē facere nos contenderit ueniat ad sedem apostolicam, ut ibi ante confessionem beati Petri mecum iuste disceptet: quatenus unus ibi ex nobis suscipiat sententiam suam. ergo uidetur quod papa habeat iudicem superiorem in terris. Quarto arguunt eadem uia auctoritate beati Thomæ de Aquino, dicunt enim quod idem doctor dicit libro de regimine principum, quod si ad ius alicuius communitatis pertineat sibi prouidere de rege, ab eadem rex institutus si fuerit in tyrannum conuersus poterit destitui & refrenari eius potestas si potestate regia tyrannice abutatur, sed ad communitatem ecclesiæ spectat per Cardinales ius eligendi papam. ergo ad eandem spectat corrigere & punire eum si ecclesiam scandalizaret. Et ita appareret quod papa habet iudicem superiorem in terris. Rationibus autem arguunt. Primo sic papa si est deuius a fide potest iudicari ab ecclesia per cap. si papa distinct. 40. ergo pariter si aliquo alio crimine de quo ecclesia scandalizaretur fuerit deprehensus. Probatur consequentia. Tum quia nõ legitur in sacra scriptura quod in causa fidei Deus dederit maiorem potestatem ecclesiæ quam in aliis casibus. Christus enim in datione potestatis generalibus terminis usus est dicens. Quæcunq; alligaueritis, &c. Math. 18. Tum secundo, quia qui potest maius potest minus, & ubi maius conceditur minus concessum uidetur, ut dicit text. in cap. ex parte. extra de deci. Secundo arguunt sic: nulli corpori uidetur sufficienter prouisum nisi membrum putridum quod totum corpus ualeat inficere posset abscindi, sed tota ecclesia militans est unum corpus ordinatum per Christum, dicente Paulo ad Roma. 12. Omnes unum corpus sumus in Christo, istius autem corporis papa est unum membrum quia caput. si ergo illud sit damnosum scandalizans notorie ecclesiam, sequitur quod non est sufficienter prouisum corpori ecclesiæ nisi per ipsam abscindi posset. cum ergo Christus nõ defecerit in necessariis ecclesiæ militanti, sequitur quod per ecclesiam papa nedum si sit hæreticus, sed etiam ubi aliquo alio crimine notorio scandalizatur ecclesiam iudicio uniuersalis ecclesiæ est subiectus. Tertio sic, si papa peccans non posset per alios puta per ecclesiam corrigi & puniri, sequitur quod non perfecte ac sufficienter eam Christus ordinasset nec ei debite prouidisset. sed hoc est hæreticum: cum Dei perfecta sint opera. Deutero. 32. probatur tamen consequentia: quia illa communitas non uidetur sufficienter ordinata, aut prouisa quæ suæ perditioni aut demolitioni non potest occurrere. sic autem esset de ecclesia posita in casu quo papa præter hæresim manifestam aut tyrannidem notoriam, aut aliud crimen notorium ecclesiam subuertere aut scandalizare conaretur & uniuersalis ecclesia ei resistere non posset ipsum corrigendo & deponendo. hoc enim esset concedere potestatem dari esse, in destructionem contra Apostolum & Actuum 10. Quarto sic, omne quod debemus papæ pro uitanda morte corporali debemus ei pro uitanda morte spirituali, sed in casu ubi papa iniuste & sine causa quacunque uellet proximum interficere quilibet

Secunda

Tertia

Quarta

Quarta uia Prima ratio cui & seq. respō debetur cap. 102. Probatio prima Secunda probatio Secunda ratio

Tertia

Quarta

Quinta

tenetur & potest de iure papam impedire. ergo ubi papa notorie scandalizat ecclesiam ubi animas fidelium ducit ad baratrum inferni potest & debet quilibet eum impedire. Quinto sic. Si papa uellet uxorem alicuius cognoscere, uel propria illius rapere licitum est ei resistere. ergo ubi ecclesia uidet ip'um papam malis moribus scandalizantem fideles potest ei resistere, & ipsum impugnare, maxime cum dicat ap'ol'tolus 1. Thim. 4. Peccantem coram omnibus argue. Sexto sic. Si papa infamatur per uiros prouidos & honestos de aliquo crimine. unde ecclesia scandalizatur, quæro an papa teneatur purgare se de hoc an non. Si dicas q' non. Contra, qui tenetur scandalum uitare tenetur suscitatum tollere & sedare si potest. ergo debet se purgare, sicut legitur de papa Damaso accusato a subditis de adulterio, ut refert Hier. libro de uiris illustribus. sed purgatio pertinet ad sententiam iudiciorum. ergo sequitur quod in terris papa habeat iudicem superiorum. Septimo arguitur sic confirmando rationem factam: prælatus qui tenetur subditos a minori damno uel periculo liberare a fortiori tenetur a maiori, sed papa tenetur suos subditos, a damno & periculo temporali eripere secundum illud. Eripite egenum & pauperem. ergo multo fortius a spiritali utputa a scandalo de ipso habito, sed hoc se purgando. ergo idem quod prius: unde ita fecerunt Sixtus Leo & Symachus Romani pontifices, ut habetur 2. q. 7. Quinta uia sexemplis aduersarii etiam ostendere nituntur q' Romanus pon. in terris iudicem habeat: quoniam ut aiunt ecclesia uniuersalis sæpenuero summos pontifices siue a fide delirantes siue prauis moribus notorie. ecclesiam scandalizantes correxit iudicauit & puniuit.

Sexta

Septima

Quinta uia cui respondebitur c. 103

Cap. XCVIII. In quo reprobantur responsiones aduersariorum datæ ad auctoritate sanctorum patrum, & iura inducta pro conclusione nostra, & respondetur obiectionibus ipsorum aduersariorum sumptis ex auctoritatibus sacræ scripturæ.

CONCLUSIO superius posita, uidelicet quod Romanus pont. pro sui principatus excellentia extra casum hæresis iudicem non habeat in terris, tantis est supra sanctorum patrum roborata testimonio, tam irrefragabilibus fulcra rationibus & sanctorum canonum luminibus illustrata, ut superuacuum censeatur alia inducere testimonia. unde non restat nisi aduersariorum obiectionibus respondere. Faciemus autem hic duo. In primis ostendemus q' responsiones datæ per aduersarios ad iura & dicta sanctorum patrum dicentium papam a nemine iudicandum intelligenda sunt de singulis personis & non de tota communitate ecclesiæ, quod ex multis facile colligitur. Tum primo ex eo quod ratio superioritatis, & dependentiæ papatus a solo Deo assignata per doctores quare a nemine papa est iudicandus ita currit de ipsa communitate sicut de singulis personis nam Romanus pont. non modo est singulis personis auctoritate superior, sed etiam toto ecclesiæ corpore utpote qui pastor & caput est totius ecclesiæ. Tum secundo, responsio illius ostenditur uacua ex text. cum glo. ait enim sic text. Nemo iudicabit primam sedem, sequitur. Non enim ab Augusto nec ab omni clero nec a regibus nec a populo iudex iudicabitur. Ecce quod textus excludit a potestate iudicandi papam singulas personas, & omnem

Contra primam responsionem aduersariorum

omnem communitatem tam spiritualem quæ designatur nomine cleri, quam secularem designatam nomine populi. Præterea glo. super uerbo, ab omni clero ait. argumentum quod concilium non potest papam iudicare, ut extra de electi. significasti. Hæc glo. Ex quo patet quod ly nemo in auctoritatibus præfatis non solum accipiendum est pro singulis personis diuini, sed etiam pro singulis coniunctim siue collectiue. Quod autem dicunt aduersarii quod nomina distributiua proprie competere non possunt congregationi fidelium quæ unica & implurificabilis est parum ualeat, quia nomina siue signa talia addita nominibus collectiuis, ut sunt populus clerus domus ecclesia, &c. non distributiue, sed collectiue tenentur. significat enim id quod totum sicut est illud quod habetur ad Hebr. tertio. Sicut Moyses, supple fidelis fuit in omni domo sua quod exponitur, id est in tota domo scilicet synagoga iudæorum. Item eodem modo uidetur summi illud tertio Regum octauo. Conuertitque rex faciem suam, & benedixit omni ecclesiæ. Item illud primo Paralip. decimonono. Præcepit autem uniuersæ ecclesiæ benedicite Deo nostro, & benedixit omnis ecclesia domino patrum suorum. Item illud Marthæ 2. Turbata est cum illo omnis Hierosolima, id est tota. Et ita in auctoritate supradicta illud, nec ab omni clero exponitur, id est nec a toto clero, iuxta etiam glo. quæ dicit argumentum quod concilium non potest iudicare papam. Tertio, quod talis intellectus sit præfatorum iurium luce clarius colligitur ex confessione & testimonio tam concilii congregati Romæ tempore Marcellini, de quo distinct. uigesima secunda in cap. nunc autem, quæ concilii congregati tempore Symachi papæ, de quo distinct. decima septima in 6. hinc etiam quæ manifeste confessa sunt a nemine præfulem Romanum posse iudicari includendo etiam concilium uniuersale, alias non loquerentur ad propositum. Quarto colligitur idem ex cap. si papa distinct. 40. ubi dicitur text. quod papa a nemine est iudicandus nisi deprehendatur a fide deuius. Clarum est autem quod non est cuiuscunque singularis personæ papam iudicare etiam si deprehendatur a fide deuius, sed solius concilii uniuersalis. ergo per ly neminem non solum excipiuntur singulares personæ, sed etiam ipsa uniuersitas fidelium, quod etiam ex hoc manifeste habetur, ut scilicet sit conformitas huius text. ad iura alia & determinationes conciliorum, de quibus parum ante factus est sermo. Præterea secunda responsio aduersariorum in qua respondentes ad auctoritates dicentes quod cūdam ad papam reseruat iudicio diuino dicunt, quod iudicium ecclesiæ congregatiue est iudicium Dei, & ita non uidetur absolutus papa a iudicio uniuersalis ecclesiæ, nulla est, quia licet iudicium ecclesiæ sit etiam Dei sicut etiam de quolibet sacerdote dicitur, de poeniten. distinct. tercia. §. sed quem, quod quem sacerdos iudicat Deus iudicat cuius personam gerit, & in c. ne mo 11. q. 3. dicit beatus Chryso. Nemo contemnat ecclesiastica uincula non enim homo est qui ligat, sed Christus qui hanc potestatem de dit & dominus fecit homines tanti honoris est tamen hoc iudicium Dei per homines. In auctoritatibus autem supradictis loquentibus de papa excluduntur omnes homines a iudicio suo. unde in ca. aliorum nona q. 3. habetur, quod aliorum hominum causas Deus uoluit per homines terminari, sed sedis istius præfulem suo sine quaestione reseruaui arbitrio, uoluit beati Petri successores sibi tantum debere innocentiam. Nota uerbum tantum.

Contra secundam responsionem aduersariorum eorundem

Item in c. electionem distinct. 79. dicit beatus Anacletus, papa & martyr. Electionem summorum pontificum sibi dominus reseruauit: licet electionem eorum bonis sacerdotibus concessisset. Ecce quod manifeste responso aduersariorum non responderet auctoritatibus sanctorum patrum, sed manifeste est opposita, & hoc idem ostenditur per alias auctoritates quas supra induximus. Et hoc de primo. Reliquum autem est aduersariorum obiectionibus respondere, quibus pro pleniori illustratione ueritatis distincte per quinque capitula iuxta quinque uias quibus procedunt respondebimus. Ad primam ergo obiectionem sumptam ex illo capitulo Math. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. responderetur negando consequentiam. Et ad probationem cum dicitur quod papa sit frater, dicimus quod hoc non militat: quoniam cum hoc quod papa est frater noster naturae conformatate & fidei religione est etiam princeps & caput totius uniuersalis ecclesiae supremam potestatem habens in ecclesia, ratione primi: uidelicet quia est frater noster extendit se ad eum auctoritas praefata in ea parte in qua simplex tangitur fraterna correctio quae dicit simplicem quandam admonitionem, quae cum sit actus charitatis extendit se ad omnem proximam siue superiorem, siue aequalem, siue inferiorem sicut & ipse charitatis effectus. Ratione uero secundi uidelicet quod princeps & caput est supremam potestatem habens in ecclesia non extendit se ad eum auctoritas praefata in ea parte in qua contra non suscipientem correctionem fraternam iubetur denunciationem fieri, quia cum denunciatio non acquiescentis fraternae correctioni ordinetur ad finem, ut talis punitione corrigatur qui per simplicem admonitionem, non corrigitur, non fiat nisi superiori, non potest denunciari praelatus qui superiorem non habet nisi sit tale peccatum eius per quod a superioritate cadat cuiusmodi est peccatum haereticis. quare consequentia illa aduersariorum quae apud eos Achilles existimata est nulla prorsus est. processus enim positus in euangelio de correctione fraterna non habet locum in eo qui non habet in terris superiorem. Clarissimum est autem ex superioribus quoddam nullus in ecclesia est superior papa nisi Christus cuius generalis Vicarius est in terris. Nec potest dici quod congregatio subditorum suorum, aut omnium suarum superioritate auctoritatis sit illo maior nisi quis uellet euertere, ut alias deductum est doctrinam Christi & diceret quod licet Christus dicat Math. 10. Non est discipulus super magistrum, nec seruus supra dominum suum: nihilominus discipuli sunt supra magistrum & subditi supra praelatum suum. Hinc est quod ut clarissime sanctorum & sacrorum conciliorum, & doctorum excellentissimorum apertissime testimonia proclamant pontificum Romanorum causas Deus dicitur suo reseruasse iudicio. Vnde dominus Albertus magnus in 4. distinct. 19. ubi quaerit utrum correctio fraterna sit omnium, respondens ita dicit. Omnis homo omnem hominem cum reuerentia, & mansuetudine tenetur admonere & corrigere de delicto, sed non ulterius potest denunciare si est inobediens quando praelatus supremus est, quia non habet iudicem. Haec Albertus. Ad idem est sanctus Thomas in quarta eadem distinct. sic dicens. quamuis praelati sint corrigendi a subditis non tamen est ei poena infligenda, sed recurrendum est ad superiorem denunciando uel si non habet superiorem ad Deum, ut eum emendet aut de medio tollat. Item magister Vlricus in summa sua excellentissima theologiae, qua

lib. 6.

lib. 6. tractatu 3. c. 15. de accusatione loquens ita inquit. Accusari etiam non possunt aliqui propter excellentiam dignitatis, ut papa non potest accusari nisi de crimine haereticis, ut dicitur in gestis Bonifacii martyris, & ponitur auctoritas distinct. 40. cap. si papa, tamen apparatus dicit ibi quod licet specialiter dicatur de haerese eo quod de illo potest accusari etiam si occulta sit cum non uult corrigi, alias enim non posset accusari, tamen etiam de alio crimine potest accusari si sit notorium per confessionem, uel facti euidentiam, & incorrigibilis sit & ecclesia inde scandalizetur probat per hoc quod contumacia dicitur haereticis distinct. 91. qui presbyteri, & contumax dicitur infidelis 27. distinct. nullus. ideo quidam dicunt idem de quolibet crimine notorio, de quo ipse non corrigit se propter correctionem fraternam, sed hoc non credo uerum esse: quia cum stabilis maneat sua auctoritas quamdiu in petra quae Christus est fundatur, & hoc etiam sit per informem fidem ipsa sola fide manente non habet superiorem a quo iudicari possit. Insuper quod soli infidelitati tribuit de aliis criminibus negatur, symbolica autem & transumptiua locutione contumacia dicitur infidelitas, uel haereticis & argumenta ex talibus tanquam sint proprie dicta nihil ualent. haec dominus Vlricus. Item idem lib. 6. tractatu 3. cap. 17. ubi de denunciatione euangelica loquens dicit sic. Primum scilicet admonitio priuata habet locum etiam in praelato non habente superiorem, sed sequentia membra non habente ibi locum, quia non habet superiorem cui ipse denunciatur uel coram quo communicetur uel a quo excommunicetur, & ideo si per admonitionem non corrigitur non restat nisi orare pro eo, uel ut emendetur, uel ut subtrahatur de medio ne ecclesia suo exemplo perdat. haec ibi. Item hac de causa dicit Host. quod denunciari non potest crimen papae si corrigi uellet. Item Ioan. in summa confessorum li. 3. tit. 9. §. 9. ubi dicit, quod licet principum admonitio locum habeat in praelato non habente superiorem, tamen sequentia non habent ibi locum, quia superiorem non habet, &c. sicut dicit dominus Vlricus. Ad idem plures alii illuminatissimi doctores sicut dominus Petrus de palude, dominus Herueus magister Augustinus de Ancona in libris suis de potestate ecclesiastica. Praeterea haec sententia manifeste colligitur ex beato Bernardo qui scribens domino Innocentio papae ita dicit. Quis faciet mihi iustitiam de uobis si haberem in dicem ad quem uos trahere possem iam nunc ostenderem uobis, ut parturiens loquor quid mihi eminet, extat quidem tribunal Christi, sed absit ut ad illud appellem uos, &c. Ecce quam manifeste innuit beatus Bernardus, quod a papa iudicem non habet in terris. Et ita patet quod ratio aduersariorum nulla erat, quia cum papa aliquid plus habeat dignitatis quam ceteri homines, quia cum hoc quod est frater est etiam pater & princeps non est mirum si plus se extendat ad alios fratres auctoritas praefata. Si peccauerit in te frater, &c. quam se extendat ad papam. De uera autem intellectione praefatae auctoritatis in ea parte in qua dicitur. Dic ecclesiae, amplissime superius contra minus bene sapientes circa illam disputatum est. Ad secundam obiectionem quae sumitur ex illo Galat. 2. ubi Paulus dicitur restitisse in faciem Petro, responderetur quod auctoritas illa nihil facit pro aduersariis. Aliud quippe est resistere & se opponere papae ubi immineret periculum fidei, aut si aliquid praeciperet contra legem domini, & aliud est iudicare per coercionem poenae siue punire. quia primum potest esse in-

G g iij

Ad aucto-
ritates
primae
uiz c. 97.
Ad primam

Ad secundam

ferioris, secundum autem non nisi superioris iuxta c. inferiori distin. 2. r. & r. ad Corinth. quarto dicitur. Qui autem iudicat me dominus est. Vnde concedimus quod ubi immineret periculum fidei manifestum posset uniuersalis ecclesia siue synodus uniuersalis resistere Romano pontifici sicut Paulus Petro, sed ex hoc nulla superioritas auctoritatis arguitur in ecclesia supra Petrum, sed bene arguitur & commendatur in Paulo charitas, & libertas & in Petro in susceptione patienter correctionis humilitas. Vnde glo. quæ est Augustini in epistola ad Hieron. super illud. Dixi Cephæ coram omnibus, dicit sic. Ipse Petrus quod a Paulo fiebat utiliter libertate charitatis sanctæ arque benignitate humilitatis accepit atque ita exemplum posteris tribuit quod non dedignarentur, ubi forte rectum tramitem reliquissent a posterioribus corrigi laus utique iuste libertatis in Paulo, & sanctæ humilitatis in Petro. hæc gloss. Item idem August. super epistolam ad Galat. de obiurgatione ista Pauli coram omnibus facta Petro loquens ira dicit. Quod autem hæc ei coram omnibus dixit necessitas coegit, ut omnes illius obiurgatione sanarentur. non enim utile erat errorem qui palam noceret in secreto emendare huc accedit quod infirmitas, & charitas Petri cui ter a domino dictum est. Amas me, pasce oues meas, obiurgationem talem posterioris pro salute gregis libentissime sustinebar. hæc Augustin. Hanc Augustini doctrinam secutus beatus Thom. dicit in quarto sententiarum distinct. 1. decimanona quod beatus Paulus Petro in faciem restitit excedit modum fraternæ correctionis, quæ prælati a subditis debetur. non enim prælati a subditis coram multitudine, sed humiliter in priuato corripiendi sunt nisi ubi immineret periculum fidei. Ad tertiam obiectionem, quæ sumitur ex obiurgatione facta Petro. Actuum un. decimo quod ad gentes diuertisset, respondetur quod auctoritas illa nihil facit pro aduersariis sicut manifeste colligitur ex dictis beati Grego. qui ut habetur in cap. Petrus 2. q. 7. sic inquit. Petrus potestatem regendi acceperat, & tamen idem apostolorum primus quærimoniæ contra eum factæ, cur ad gentes introisset, non ex potestate officii qua posset dicere oues pastorem suum non accusent nec reprehendant, sed ex auctoritate diuinæ uirtutis qua gentiles acceperant spiritum sanctum respondit dicens. Eandem gratiam quam uobis dedit eis dominus. Hæc Grego. Ex quibus patet, quod cum ut ait Gratianus ibidem beatus Petrus ex officio potuerit repellere quærelas illorum & sola dispensatione humilitatis illas sustinuerit, non potest accipi argumentum ex illorum reprehensione quod prælati cogantur reprehensionem subditorum suscipere, & minus ex hoc potest accipi argumentum quod uniuersalis ecclesia extra casum hæresis possit papam iudicare.

Cap. XCIX. In quo responderetur aduersariorum obiectionibus fundatis in decretis conciliorum Constantien.

Respon-
dēs
auctori-
tibus secu-
dæ uix c.
97.

DATA responsione ad auctoritates sacræ scripturæ quas aduersarii in eorum fauorem inducunt, consequens est, ut responsa de-
mus ad ea quæ inducunt secunda uia, uidelicet ex decretis conciliorum

liorum Constantien. & Basilien. Ad quæ respondentes dicimus quod nihil eorum quæ inducunt militat contra conclusionem præfatam. Quod uero non militat ea quæ inducuntur de concilio Constantien. apertissime ex multis ostenditur. Primo quidem quia non est uerum immo falsum quod aduersarii dicunt, uidelicet quod Constantiæ declaratum sit siue decretatum, quod uniuersalis synodus in spiritu sancto legitime congregata generale concilium faciens ecclesiam militantem representans potestatem a Christo habet immediate cui quilibet cuiuscunque status siue dignitatis etiam si papalis existat obedire tenetur, &c. Plane nunquam in Constantia sub hac forma legitur aliquod decretum factum. declaratio autem facta per patres illos sub obedientia Ioan. uigesimatercia congregata emanauit sub hac forma. Hæc sancta synodus Constantiensis generale concilium faciens pro extirpatione præsentis scismatis & unione ac reformatione ecclesiæ in capite & in membris fienda declarat quod ipsa in spiritu sancto congregata generale concilium faciens & ecclesiam catholicam militantem representans potestatem a Christo habet immediate cui quilibet, &c. Ecce manifeste quod decretum illorum patrum non loquitur uniuersaliter de qualibet synodo uniuersaliter, sed de illa singulariter pro cuius tempore non erat in ecclesia unus pastor totius ecclesiæ indubitatus. Et ita patet primum: uidelicet quod falsum sit quod tale decretum in forma qua proponitur fuerit factum Constantiæ. Secundo non militat quæ inducuntur de concilio Constantien. quoniam dato quod tale decretum sicut dicitur per aduersarios ibi fuisset factum non habet necessitatem: quoniam hoc quod aduersarii præsupponunt, uidelicet quod fuerit ab uniuersali concilio legitime congregato & representante uniuersalem ecclesiam militantem est ualde dubium apud multos, immo plurimorum iudicio si eorum qui fuerunt de obedientia Gregorii & Benedicti falsum. quoniam sicut apertissime patet ex gestis illius congregationis decreta illa si ita sunt appellanda facta sunt solum a patribus aliquibus obedientiæ Ioan. 23. Pro quo notandum quod congregatio illa Constantiæ celebrata tria tempora habuit. Primum fuit in quo sola obedientia præfati Ioan. Balthasar Constantiæ conuenerat. Secundum tempus fuit, in quo Angelus Corarius uocatus in obedientia sua Gregorius 12. iuri suo cedens præfatæ congregationi sub certis modo & formis se coniunxit. Tertium tempus est in quo reges & principes ac prælati obedientes Petro de luna Benedicto 13. uocato in obedientia sua per suos oratores noua facta conuocatione concilii se unierunt præfatæ congregationi ad pacem dandam uniuersali ecclesiæ, & sumus nos tunc præsentis in minoribus constituti, pro quo solo tempore conuenientibus omnibus simul tribus obedientiis fuit certum dicere quod uniuersalis ecclesia representatiue congregata esset Constantiæ. nullus autem dubitat quando asserere, quod sola obedientia Ioannis faceret concilium uniuersale uniuersalem ecclesiam representans esset temerarium, & scandalosum aliis duabus obedientiis. Tertio ea quæ inducuntur de decretis concilii Constantien. non militat: quoniam auctoritati illius aliæ duæ obedientiæ scilicet Gregorii & Benedicti apertissima contradictione in plena congregatione se oppo fuerunt & eorum contradictio iuit acceptata. Contradixit ac reclamauit in primis Gregorius ita in sua obedientia uocatus qui uerum se Romanum pontificem asserens, & scribens mittens post

Ad primā

præfatam declarationem factam ab illis, de obedientia Ioannis oratores suos ad Constantiam committit eis dominis scilicet Cardinali sancti Sixti Ioan. electo Patriarchæ Constantinopolitano. archiepiscopo Treuerensi comiti palatino Carolo de malaresta auctoritarem congregationem ipsam Constantien. in quantum per serenitatem regiam & non per Balthasar se nuncupati facientem Ioan. 23. uocatam uice sua conuocandi & auctorizandi in generale concilium remota tamen omnimode inde prædicti Balthasar præsentia & præsentia ab eisdem, &c. uerba sunt formalia bullæ datæ auctoritatis præfatis oratoribus, quæ inserta est in gestis præfati concilii. Quod autem hæc uerba & gesta domini Gregorii præfatio decreto contradicant, & opponantur manifestum est. Contradixit præterea eidem decreto obedientia dominorum regum prælatorum & principum & communitatum qui Petro de Luna Benedicto 13. uocato tanquam uero summo pontifici uniuersalis ecclesiæ adhærebant. Nam ut ex gestis eiusdem concilii patet pro eo quod tenebant præfatos patres Constantiæ congregatos sub obedientia Ioannis siue etiam Gregorii non facere concilium uniuersale nec eorum congregationem representare ecclesiam Dei catholicam noluerunt se unire illi nisi prius iuxta compacta in Narbona cum bo. me. domino Imperatore Sigismundo noua fieret per eos apud quos ueram esse arbitrabantur Dei ecclesiam concilii conuocatio sicut & factum est nobis præsentibus in minoribus constitutis. Quæ omnia ita facta esse, & ab omnibus acceptata synodus ipsa Constantien. per diuersas sessiones aperitissime testatur. Quibus tribus obedientiis tandem in nomine Christi constantiæ conuenientibus sub intentione celebrandi concilium uniuersale habita est certitudo, & fides apud omnes Christi fideles uniuersale concilium uniuersalem ecclesiam representans Constantiæ celebrari, & non ante concurrente ambigua inter fideles concertatione apud quem trium pro Romanis pontificibus se gerentium apostolicæ sedis auctoritas resideret & principatus, ut enim testatur deuotissimus Bernardus libro quinto de consideratione. Fides ambiguum non habet, alias si habet fides non est, sed opinio. Ex qua contradictione aliarum duarum obedientiarum clarissime percipit, quisque doctus quam præsumptuosa sit illa assertio quam obedientia illa Balthasar Constantiæ conueniens faceret concilium uniuersalem ecclesiam representans. Quarto ea quæ inducuntur de decreto concilii Constantien. nullius sunt roboris aut momenti: quoniam in illorum determinatione non modo non interuenit uniuersalis ecclesia, sed obedientia una tantum, scilicet Ioannes uigesimalertia, ut dictum est, sed etiam non integre rota illa obedientia: quoniam plures patres doctissimi illius obedientiæ illis non præstiterunt consensum, aut assensum suum. Item nec ipsi in sua obedientia uocatus Ioan. uigesimaltertio: quoniam cum post recessum suum a Constantia Scaphusæ constitutus audiret præfatam declarationem conclusam dominis oratoribus Christianissimi regis Franciæ uisitantibus eum: uidelicet domino ducæ Bauariæ domino Nicolao de calaulla aliisque eorum collegis amaro animo conquestus est falsâ quædam & erronea aduersus auctoritatem Romani pontificis decreta per emulos suos post recessum eius esse conclusâ. Quinto præfata decreta concilii Constantien. non militant: quoniam nunquam fuerunt per omnes alias obedientias simul approbata

probata immo nec repetita: immo tota synodus ex tribus obedientiis congregata statutis suis uideretur designasse decretum illud nunquam in mente sua infidisse. Quod patet ex duobus. Primo ex eo quod in sessione 36. ita dicitur. Sacrosancta constantien. synodus statuit, & decreuit quod futurus Romanus pontifex, per Dei gratiam de proximo affluendus cû hoc sacro concilio, uel deputandus per singulas nationes debeat reformare ecclesiam in capite Romanæ curiæ secundum æquitatem, & bonum regimen ecclesiæ, &c. Et sequitur in 13. articulo. propter quæ & quomodo papa possit corrigi uel deponi. Ecce quod manifeste datur intelligi quod synodus illa hoc discernens non approbauerit aut mente habuit illa decreta prima Constantiæ. Secundo ex illo quod præfata synodus constantien. postquam papa Martinus fuit creatus morem obseruando antiquorum conciliorum humiliter petiuit ab eo confirmationem, & roborationem omnium quæ fecerat, cum autem confirmare, & roborare superioris auctoritatis sit: planissimum est quod synodus illa integra ex omnibus obedientiis Christianitatis non erat huiusmodi fidei quod concilium uniuersale habeat a Christo immediate potestatem cui etiam papa obedire teneretur. Sexto præfatum decretum Constantien. non militat: quoniam per apostolicam sedem non fuit approbatum: immo uideretur per dominum Martinum reprobatum siue annullatum in condemnatione erroris Ioannis uicleff, & Ioannis hus: inter quos, ut patet in bulla quam approbante concilio Constantien. dominus Martinus misit uniuersis prælatis nationis Germaniæ, unus articulus condemnatus est. Quod Petrus non est nec fuit caput ecclesiæ sanctæ catholicæ. Secundus articulus de quo mandat præfatus dominus Martinus prælatis, & inquisitoribus fidei, ut inquirent suspectos de præfatis erroribus: utrum credant quod papa canonice electus qui pro tempore fuit eius proprio nomine expresse sit successor beati Petri habens auctoritatem supremam in ecclesia Dei, hæc ibi. Clarissimum est autem quod hi duo articuli per dominum Martinum assentiente & approbante concilio plenario Constantien. uidelicet quod papa sit caput sanctæ sedis catholice, id est uniuersalis, & quod habeat supremam potestatem in ecclesia Dei: non possunt simul stare cum decreto illo quod Constantiæ factum legitur per quosdam de obedientia Ioan. Balthasar de superioritate conciliorum supra papam: quoniam ut habetur in cap. inferior dist. 21. sola sedes potior inferiorem conuenienter absoluit: nec potest quisquam quæ inferioris auctoritatis est eum qui maioris potestatis est adicere aut propriis subiugare diffinitionibus. Si papa manens papa alterius iudicio præterquam Dei subiacet non potest stare in ueritate articulus ille diffinitus Constantiæ per dominum Martinum: quod papa habeat supremam potestatem in ecclesia, ut in superioribus etiam deduximus. Septimo præfata decreta quæ inducunt aduersarij de concilio Constantien. non militant: quoniam expresse sunt contra sacrorum conciliorum canones, & apostolicæ sedis diffinitiones sicut in superioribus est demonstratum, quare quicquid diffinitum sit in contrarium quibuscumque uiribus caret iuxta cap. hæc est fides patet beatissime 24. q. prima. Octauo decreta illa non militant: quoniam sanctorum patrum sententiis quorum doctrinam in his quæ fidei sunt uniuersalis iam approbavit ecclesia manifeste contradicunt, sicut patuit exemplariter in superioribus ubi pro pria

cipatu Romani pontificis testimonia induximus de beatis Hieronymo, Augustino, Ambrosio, Cyrillo, Chrysostomo, Theophilo & Cipriano atque Leone primo: quorum sententiæ in materia fidei cum iam ab uniuersali ecclesia sint firmatæ, ut patet in quinta synodo nulla auctoritate nulla hominum diffinitione possunt repelli. Omnis quippe contradictio facta horum patrum sententiis fieret profecto fidei ipsius uniuersalis ecclesiæ. prima nanque salus ut habetur in ca. prima 15. quæst. 1. est recte fidei regulam custodire, & a constitutis patrum nullatenus deuiare. Nono præfata decreta locum non habent: quoniam contradicunt communi doctrinæ clarissimorum doctorum tam iuris diuini quam humani: qui ut in superioribus declaratum est de uenerabili Hugone de sancto Victo. de Alberto Magno, de sancto Thom. de magistro Alexandro de Alis, de sancto Bonanentura &c. qui testimoniis scripturarum sanctarum, & canonum reuerentia totius orbis consecratorum, & auctoritatibus summorum pontificum clarissima luce demonstrant Romanum pontificem ita principatum habere in uniuersa ecclesia ut extra casum hæresis in quo a papatu cadit solum Deum iudicem superiorem habeat cuius uicarius immediatus existit. Est autem mirabile quod patres illi Constantiæ congregati uoluerunt unioctu non solum delere sed hæreticare tantorum patrum doctrinam. Est autem hic non prætereundum quod habetur in cap. placuit 36. quæst. 2. quod auctoritas concilii non præiudicat auctoritati Hieronymi, & maxime cum diuinæ scripturæ innitur: ubi dicit glo. q. hæc ratio est: quia roboratur auctoritate ueteris testamenti, & concilii. Meldensis. Si autem unius doctoris sancti auctoritas roborata auctoritate sacræ scripturæ, & auctoritate unius concilii præiudicat auctoritati unius concilii uniuersalis, ut ibidem dicitur: quanto magis auctoritas tantorum doctorum, & sanctorum roborata, & sacræ scripturæ, & concilii uniuersalibus, & diffinitionibus apostolicæ sedis præiudicare debet decreto unius obedientiæ tantum & tempore scismatis. Ex quibus omnibus liquido colligitur quod præfata decreta quæ ex aduerso allegantur a patribus aliquibus Constantiæ edita unius obedientiæ tantum tempore scismatis nec necessitatem habent nec uirtutem euerrendi fidem quam de Romani pon. principatu semper seruauit sanctorum patrum auctoritas, & uniuersalis ecclesiæ pietas uenerata est.

Cap. C. In quo respondetur obiectionibus aduersariorum sumptis ex decretis concilii Basiliensis.

Respódes
secundæ
auctorita
ti secundæ
uix c. 97.

AMPLIUS secundo ea quæ inducuntur de concilio Basiliensi ex diuersis sessionibus eius minimè etiam militant propter multa. Primo cum dicunt quod sancta catholica ecclesia in sancto Constantien. concilio &c. præsupponunt duo. Quorum primum est manifeste falsum ut dicunt: quod in concilio Constantien. fuerit uniuersaliter diffinitum quod concilium generale &c. quoniam non uniuersaliter aut indiffinitè sed singulariter facta fuit illa diffinitio siue declaratio, ut in responsione ad ea quæ inducuntur de concilio Constantien. plene in præcedenti cap. dictum est. Secundo supponunt quod illud decretum factum sit a sancta uniuersali ecclesia: hoc enim salua pace eorum qui ita opinati sunt

sunt nullo modo potest probari uerum esse sicut iam ante diximus: immo temerarium uidetur plurimumque scandalosum uelle diffinire quod obedientia sola Ioannis Balthasar quæ sola Constantiæ conueniens fecit id decretum tempore scismatis esset uniuersalis ecclesia catholica legitime a uero, & indubitato pastore uniuersalis ecclesiæ congregata sanctum uniuersale concilium faciens. hoc enim esset dicere quod sola obedientia Ioannis Balthasar inter tres obedientias fuisset ecclesia, & thalamus Christi, & alia obedientiæ, scilicet Gregorii, & Benedicti fuissent prostibula, & synagoga sathanæ, & hoc non est aliud quam suscitare antiquum scisma in ecclesia Dei. Secundo non militant præfata decreta Basiliensis concilii: eo quod concilium illud noluit recipere præfidentes papæ in auctoritate sua debita iuxta morem antiquorum conciliorum uniuersalium de quorum auctoritate in actione sexta concilii Calcedonen. ut refert Isido. in lib. conciliorum ita habetur: in omnibus synodis apocrisarij apostolici decretas sententias primo propter summam auctoritatem sanctæ eiusdem sedis confirmabant, & subscribebant quia aliter nullum robur habebant. unde scribit Paschasius &c. Ex quibus patet decreta illa omnino uacua esse auctoritate. Tertio patet idem: quia non fuerunt conclusa unanimi consensu totius synodi. Si autem concilium non agant, ut inquit Isidorus sexto Ethi. & in cap. primo distin. decimaquinta qui non consentiunt in unum: non potest dici conclusio concilii uniuersalis maxime in materia fidei cuius unitas maxime requiritur in corpore ecclesiæ quæ ex uniuersali consensu non emanat. Quod autem uniuersalis consensus in decretis illis Basiliensis non interuenerit patet. Tum quia multis prælatis, & doctoribus in utroque iure graduatis sapientia, & uirtutibus clarissimis non consentientibus ædita sunt: quorum plures eorum attendentes prædicta decreta aduersa esse sanctorum patrum doctrinis non modo in deputationibus suis contradixerunt, & reclamauerunt, uerum etiam in sessionibus ipsius concilii in quibus talia decreta ad furorem quorundam hostium apostolicæ sedis cum multitudine populi parui precii, & nullius auctoritatis publicata sunt interesse noluerunt. Secundo non fuerunt unanimitate uniuersali conclusa: quia non expectata plene uniuersali ecclesia nec integrè synodo congregata. non enim expectatis plurium regum, & principum oratoribus conclusa fuerunt licet aliquos eorum nouerint iam in uia institutos. unde Basiliensis cupidi renouare decreta sua postquam sanctæ memorię dominus Eugenius ad principum preces reuocauerat dissolutionem concilii quam fecerat timentes dominorum castellæ, & Angliæ oratores quos iam propinquos nouerant pro eorum sapientia, & zelo ad fidem, & apostolicam sedem conclusionibus eorum non præbituros consensum prædicauerunt, ut ante aduentum præfatorum dominorum oratorum in nouatio fieret suorum decretorum: quod factum est in sessione decimo octauo. Nullus profecto sanæ mentis uir qui nouit cum quanta grauitate integritate, & modestia fidei iudicia tractanda sunt iudicabit esse uniuersali consensu totius ecclesiæ conclusa spirituque sancto dictata in quibus huiusmodi factiones, & practicæ interuenerunt. Quarto decreta Basiliensis in ualida esse monstrantur eo quod eis non interuenit assensus apostolicæ sedis quæ namquamque synodum sua auctoritate confirmat: ut in capi. consideremus 25. quæst. prima. Quod uero ad hoc di-

tant aduersarii Basilien. quòd in sessione 17. quando præfidentes domini Eugenii fuerant admissi iurauerunt defendere decreta præfati concilii, & specialiter decretum de auctoritate conciliorum nullius eit ponderis, & inter alia ex hoc quòd ut in gestis eiusdem concilii habetur præfati domini iurauerunt nominibus propriis, ut scilicet particulares personæ, & hoc necessitate maxima compulsi: quia aliter in maximum scandalum totius ecclesiæ non admittebantur ad præfidentiam: non autem iurauerunt illa tenere ut nuntii apostolici: immo in quantum huiusmodi protestati sunt in contrarium nec interesse uoluerunt sessionibus in quibus talia concludebantur. Quis autem iam etiam patrum in sanctorum patrum litteris doctus dicit unanimes consensu uniuersalis ecclesiæ esse conclusa quæ apostolica sede in qua dominus totius ecclesiæ principatum posuit non consentiente sed potius contradicente per suos oratores, & reclamante conclusa sunt: sicut patet ex distin. 17. per totum. Sed replicant aduersarii Basilien. quòd immo in decretis eorum interuenit consensus apostolicæ sedis: quoniam dominus Eugenius per bullas suas de concilio, & assensu dominorum cardinalium tunc secum in curia existentium decreuit, & declarauit multa circa præfatum Basilien. concilium. Primo quòd generale concilium Basilien. fuerit pro extirpatione hæresum pro pace populi Christiani ac generali reformatione ecclesiæ in capite, & in membris, & pertinentibus ad ea legitime inchoatum. Secundo quòd a tempore suæ inchoationis legitime inchoatum extiterat, & esse persecutionemque semper habuisse, & habere &c. Tertio prædictam dissolutionem irritam, & inanem declarauit. Quarto quòd ipsum generale concilium pure, & simpliciter, & cum effectu ac omni deuotione, & fauore prosequi intendebat. Quinto reuocauit quicquid per eum aut eius nomine in præiudicium, & derogationem prædicti concilii Basilien. seu contra eius auctoritatem attentatum esset. Ad ista facilis est responsio maximè si uera sunt quæ a pluribus magnæ probitatis, & grauitatis uiris dicta sunt in curia, uidelicet quòd præfata bullæ magis extortæ fuerunt minis quàm de mente domini Eugenii emanauerint. Nam ut fertur dominus Andreas uenetus domini uenetorum tunc orator & aliqui domini cardinales tunc apud dominum Eugenium præfentes timentes futurum magnum scandalum in ecclesia minati sunt præfato domino Eugenio quòd nisi bullas illas adhesionis concederet ipsum solum recedentes relinquerent. Vnde præfato domino in lecto decumbente præfati domini referuntur bullas illas taliter qualiter expediuisse, & misisse Basileam. Sed dimissis istis nos aliter respondemus dicentes: quòd nihil eorum quæ in præfatis bullis continentur suffragatur aduersariis: quoniam dominus Eugenius nunquam præbuit consensum decretis concilii Basilien. nec ipse ut Basilienses fabulantur, & garrunt cum sancta catholica ecclesia fuit complexus doctrinam quam aduersarii de auctoritate conciliorum fingunt: quoniam nec ipse summus pontifex nec unquam uniuersalis ecclesia complexa est talem doctrinam sed ipse semper tenuit cum sancta catholica ecclesia quod scriptura sancta, & sanctorum antiquorum canonum firmat auctoritas sanctorum patrum ac clarissimorum doctorum ab ipso nascentis ecclesiæ exordio communis tener doctrina. Et ad probationem quam inducunt ex partibus bullarum adhesionis: respondetur negando quòd ex aliqua illarum partium cum ueritate potest argui quòd

quòd dominus Eugenius complexus fuerit aut approbauerit præfatum Basilien. doctrinam. Quod per singulas partes discurrendo facimus manifestum. Non quidem ex prima in qua dicit concilium Basiliense congregatum esse legitime pro extirpatione hæresum patet: quoniam ex hac concessione nullo modo sequitur quòd ipse summus pontifex complectatur aut approbet quicquid per illud concilium fuerit institutum aut diffinitum. licet enim uniuersale concilium Ephesinum secundum extirpandi hæresis gratia fuerit legitima auctoritate inchoatum nihilominus Leo papa non complexus est præfati concilii diffinitiones: immo illas in concilio Calcedonen. sequenti tanquam hæreticas reprobari instituit, & damnauit. Præterea licet sancti patres in conciliis uniuersalibus legitima continuatione processerint: nihilominus pro suorum canonum robore atque firmitate ad apostolicam sedem leguntur semper habuisse in sine recursum: sicut liber conciliorum, & summorum pontificum aperte testatur: quod etiam nos in tertio sequenti libro ostendemus. Ceterum nec ex secunda parte bullarum adhesionis aduersarii habent intentum: quoniam licet dominus Eugenius declararet præfatum concilium fuisse continuatum, & continuari debere: propter hoc non sequitur quòd decreta sua aut statuta super quibus eius sedes nunquam fuerit consultata approbauerit, & tamen ut felicitis, & sanctæ memoriæ Nicolai papa in epistola quam Michæli imperatori scribit a sanctis patribus in conciliis obseruatum extitit ut absque Romani pontificis consensu nullius insurgentis deliberationis terminus daretur. unde ipse uidelicet Eugenius Florentiæ in disputatione publica de qua nos in minoribus constituti respondebamus alleganti in fauorem Basilien. reuerendissimo domino Iuliano de Cæsariis sanctæ Sabinae presbytero cardinali præsentibus dominis cardinalibus pluribusque aliis prælatis, & officialibus curiæ ad argumentum de huiusmodi bullis respondit ita dicens. Nos quidem bene progressum concilii approbauimus uolentes, ut procederet, ut inceperat: non tamen approbamus eius decreta: & in hoc sapientissimè fecit. Quis enim nisi imprudentissimus princeps approbaret decreta: quæ nunquam uidisset aut quæ prius non examinasset si quid in eis minus rectum minus uerum aut minus expediens contineretur. Vnde mos fuit summorum pontificum cum confirmaturi essent decreta conciliorum uniuersalium quibus personaliter non interfuerant congregare synodum prælatorum qui erant sub patriarchatu Romano, & ibidem diligenti examinatione facta illa confirmabant sicut de beato Siluestro legitur cum decreta concilii Niceni approbasset. Item diebus posterioribus papa Clemens quintus ita fecisse legitur: ut Ioan. an. in principio cle. pont. de constitutionibus factis in concilio Viennen. quæ quia ut inquit aliquæ earum erant ineptæ aliquæ proluxe, aliquæ defectiue compositæ, aliquæ etiam non expediebant, fecit illas Clemens recenseri per peritiores qui aliquas illarum in toto reseruauerunt, aliquas mutauerunt quo ad uerba mente seruata: aliquibus uero earum quibusdam detractis quo ad uerba, & quo ad mentem aliqua sunt addita. Præterea quòd dominus Eugenius approbando processum concilii non approbauerit decreta illius exinde manifeste colligitur quòd licet Basilien. cum maximo studio repetitis uicibus supplicauerunt orauerunt, & requisierunt per oratores suos, ut dominus Eugenius eorum decreta

SVMME DE ECCLESIA

approbaret, & confirmaret nunquam tamen talem approbatione aut confirmationem habere ab eo potuerunt. Et merito: quia sedes apostolica in qua religio Christiana semper immaculata permansit, & permanebit talia decreta quæ ab euangelica ueritate, & sanctorum patrum doctrina aliena uidebantur nullo modo ab eo passa fuisset confirmare. Ceterum nec ex tertia particula bullarum prædictarum habent aduersarii intentum. Tum quia non ideo dominus Eugenius dissolutionem factam concilii irritam esse declarauit: quia ipse qui princeps erat ecclesiæ facere illam non potuerit sed quia agnouit ex non ueris causis licet ueris æstimatis ex aliquorum relatione illam fecisse. unde cognita non existentia causarum & q. ut in bulla inquit ex prædicta dissolutione ortæ erant graues dissensiones, & grauioribus oriri possent: nec non quod præstabant impedimentum executioni sanctorum operum ad quæ synodus fuerat congregata data promissione a synodo, & securitate a principibus q. apostolicæ sedis honor, & sanctitatis suæ illibatus seruarietur mutauit sententiam, & uoluit dissolutionem factam pro bono pacis ecclesiæ nullam haberi nec habuisse firmitatem reuocans illam ac irritans. Non enim est nouum q. sententiæ summorum pontificum pro consideratione temporum, & locorum, & personarum ac grauium occurrentium necessitatum in melius commutentur. At enim papa Nicolaus in c. sententiam 25. q. 7. Sententiâ Romanæ sedis non negamus in melius posse commutari cum aut surreptum aliquid fuerit aut ipsa pro consideratione ætatum, & temporum seu grauium necessitatum dispensatorie quædam ordinare decreuit: quoniam, & ægregium apostolum Paulum quædam fecisse dispensatorie legimus quæ postea reuocasse legitur. Amplius nec ex quarta particula cedit aliquid fauoris aduersariis: quoniam licet dominus Eugenius diceret se uelle prosequi cum omni deuotione, & fauore illud concilium: hoc tamen intelligendum est in his quæ iuste, & rationabiliter salua fide: salua sanctorum patrum doctrina salua apostolicæ sedis auctoritate, & reuerentia per concilium constituerentur. Præterea dato q. papa tunc promisit concilium illud cum omni deuotione, & fauore prosequi intelligatur approbasse illius decreta: illa intelligatur approbasse quæ iurisdictionem; & auctoritatem papalem non offendunt, & honori atque præminentie apostolicæ sedis non repugnant seu obuiant quæ ut supra repetitum est superiorem nullum præter Deum recognoscit, de elect. cap. licet. Item nec ex quinta particula aduersarii habent propositum suum quoniam ex tali reuocatione, & cassatione eorum quæ attentata fuerunt in præiudicium concilii Basiliensis non sequitur quod dominus Eugenius asserere uoluerit aut credere uoluerit ea de consilio Basiliensi aut quocunque alio quæ cum ueritate concilii non conueniunt. nec contra auctoritatem concilii sit negando ei conuenire quæ iuxta sanctorum patrum doctrinam ei non competunt. Ceterum nec per illam reuocationem uoluit dominus Eugenius a se & a se de sua abnegare quæ iuxta scripturas sanctas & sanctorum patrum sententias apostolicæ sedi diuinitus sunt concessa cū hoc non posset facere: inter quæ est illud de dependentia auctoritatis conciliorum a papa, & non e conuerso: ut patet distinct. 17. per totum, de quo etiam duce Christo plenior tractatus erit in sequenti huius summæ libro tercio. Quinto decreta Basiliensis prædicta non sunt ualida: quoniam sicut de decretis factis Constantiæ per patres aliquos obedientie Ioannis balthasar

LIBER SECVNDVS.

240

thasar qui dictus est apud illos Ioan. 23. dictum est: sunt sanctorum patrum sententiæ, & præstantiorum doctorum in tota schola theologica doctrinæ aduersa & contraria. Vbi non parum admirandum aduersarios Basiliensium tanta caligine mentis inuolutos, & execratos malitia, ut in materiis fidei diffiniendis, & declarandis maluerunt sequi homines ab ecclesia Dei in doctrina sua damnatos: sicut fuit Marsilius de padua Ocham cum complicibus suis, ex quorum doctrina extracta sunt pro magna parte decreta illa præfata Basiliensium, & quosdam alios nouellos doctores præfati Ocham, & aliquorum fraticellorum opiniones erroneas renouantes, quàm doctores sanctos ab ecclesia approbatos, & alios præstantissimos doctores antiquos, & reputatissimos in schola theologica quorum doctrina fulget ecclesia, ut sol & luna. Contra quos ait Hieronymus, & habetur in canone non asseramus 24. quæst. prima. Non asseramus stateras dolosas. nec appendamus quod uolumus pro arbitrio nostro dicentes. hoc graue hoc leue est: sed asseramus diuinam stateram ex scripturis sacris tanquam de thesauris dominicis, & in illa quid sit grauius appendamus, hæc Hieronymus.

Cap. C I. In quo respondetur aduersariorum obiectionibus sumptis ex auctoritatibus doctorum.

IAM respondeamus ad auctoritates doctorum quas aduersarii in eorum fauorem inducunt. Et primo ad illam quæ dicitur esse beati Petri ad Clementem, respondetur quod auctoritas illa non militat contra conclusionem nostram propter multa. Tum primo quoniam cum beatus Iacobus multo tempore fuerit mortuus ante beatum Petrum bene scilicet ad minus octo annis, ut colligitur ex chronicis: non uidetur uerisimile quod beatus Clemens scripserat illam epistolam post mortem beati Petri beato Iacobo. Tum secundo: quia multi textus habent ubi aduersarii ponunt deponaris puniariis: & hoc intelligitur a Deo, & non ab aliis. Etiam si dicatur deponaris intelligendum est, scilicet a Deo. Et quod ita sit intelligendum patet satis testimonio beati Anacleti qui immediate secutus est beatum Clementem qui ait in capi. electionem distinctio. 79. Electionem summorum pontificum sibi Deus reseruauit. Tum tertio: quia dato quod dicatur in auctoritate prædicta deponaris, & intelligatur per ecclesiam, non sequitur quod extra casum hæresis ueniat deponendus per ecclesiam, unde solus casus hæresis tangitur in auctoritate prædicta cum dicitur. Ex eo fit quod & tu tanquam qui non docueris quæ ad salutem hominum pertinent deponaris uel puniariis, hoc enim concedimus quod si papa non docuerit quæ ad salutem hominum pertinent sed errores, & hæreses merito puniendus tanquam hostis Christi euerfor fidei eius ueniat. Et ita ratio non procedit contra conclusionem nostram. Ad secundam quæ sumitur ex gloss. capit. si papa distinctione quadragesima respondetur quod de glo. illa parum curandum est. Tum primo: quia ut patet ex modo loquendi non alertiue sed opinatiue loquitur. ait enim credo. Secundo: quia non firmatur aliqua ratione. contumacia enim non proprie dicitur hæresis sed symbolica, & transumptiua locutione. unde argumenta sumpta ex talibus tanquam sunt proprie dicta nihil ualent, ut dicit Augustinus ad

Respondes auctoritatibus terciae uia cap. 97. Ad prima

Ad secundam

Vincen. Tum tertio, quia manifestum est contra textum unius summi pontificis, & martyris qui multo præstantioris auctoritatis est quam glossator ille. Quarto: quia est contra multos tex. & canones sacrorum conciliorum & sanctorum patrum, de quibus superius in cap. 93. multa commemorata sunt. Tum quinto: quia contraria est doctrina doctorum utriusque iuris clarissimorum sicut patet ex superioribus. Vnde etiam Archidia. in Rosario super illud gloss. Nunquid potest denunciari crimen papæ dicit: quod denunciatio fit ad correctionem ad quam compelli non potest cum superiore non habeat. Tum sexto: quia contraria est multis aliis gloss. ut illi in cap. mandastis 2. quæst. 5. quæ dicit: quod papa non potest ab aliquo iudicari nec etiam ab uniuersali concilio. Item illi in cap. nemo 9. quæst. 3. super uerbo, ab omni clero: quæ dicit argumentum quod concilium non potest papam iudicare ut extra de elect. cap. significati, unde si totus mundus sentiret in aliquo negotio contra papam uideretur sententiæ papæ standum esse ut 24. quæst. prima hæc est fides, hæc glo. prædicta. Item contraria est glo. in ca. si quis pecuniam distinct. 79. quæ uult quod tantum pro stricta hæresi papa possit iudicari, & deponi, scilicet si peccat contra articulos fidei. Quarum glo. contradictione uisa siue sint unius glossatoris siue diuerforum illa sententia magis tenenda est pro qua maior numerus glossatorum facit. Secundo potest responderi ad illam glo. ut quidam theologi respondent, & maxime magister Augustinus de Anchona in summa sua de potestate ecclesiastica: quod papam esse incorrigibilem potest intelligi dupliciter. Vno modo continuatione criminis puta quia amonitus non desistit peccare peccato fornicationis aut alio accusatione digno absque hoc quod crederet licite facere. Secundo modo per ipsius criminis pertinacem defensionem ut dicat, & defendat tale crimen quod circumuolutam habet malitiam non esse peccatum. Glo. uero non habet locum in primo modo sed bene in secundo. tunc enim concordat cum gloss. cap. si quis pecuniam distinct. 79. de qua parum ante. Si autem dicatur quod papa sit incorrigibilis tantum primo modo per continuationem, scilicet in peccatis adhuc scandalizaret, & ita uideretur quod ueniret iudicandus responderetur quod non propter hoc ueniret iudicandus. Tum quia illud non esset scandalum periclitationis ecclesiæ, hinc est quod licet talia scandala præuideret dominus in sua ecclesia: nihilominus dicit dominus de prælati Math. 23. Super cathedram Moysi &c. Et hoc est quod aperte dicit ca. si papa. Tum secundo: quia ut ait Grego. utilius scandalum nasci permittitur quam ueritas relinquatur. Cum autem iuxta canones sanctorum patrum, & sanctorum doctorum doctrinam papa nisi in fide deuict a solo Deo iudicandus ueniat propter quodcumque scandalum ueritas doctrinæ tantis in conuulsis sanctorum patrum radicibus fundata non est aliquo modo relinquenda. Præterea ut inquit Apostolus mala non sint facienda ut eueniant bona: malum est autem facere contra diuinam dispensationem aut usurpare diuinum iudicium. cum autem ista sint peccata mortalia: ergo hæc facienda non sunt propter quæcumque alia bona. Ad tertiam obiectionem sumptam ex auctoritate beati Gregorii: responderetur ut dicit magister Alexander de Alis in tertio: quod hoc quod fecit Gregorius factum est ad exemplum humilitatis non ex necessitate iuris. quod enim papa se uoluerit subicere in aliqua causa aliorum iudicio super erogationis

Ad tertiã

gationis est, & tale non inferit necessitatem. unde ex hoc non arguitur quod habeat iudicem ordinarium superiorem eo. Ad quartam auctoritatem quæ dicitur esse beati Thomæ in libro de regimine principum: responderetur quod non facit ad propositum dato quod liber sit sancti Thomæ si bene intelligantur ea quæ idem doctor ibi posuit. non enim loquitur ibi sanctus Thomas nisi de communitate quæ ius habet prouidendi sibi de rege per institutionem siue donationem iurisdictionis sicut est communiter in institutione regum, & principum secularium: secus est de principe ecclesiæ cuius auctoritas ab ipso Deo immediate pender & non a communitate ecclesiæ sicut iura multa dicunt, ut in cap. quamuis dist. 21. & in cap. omnes dist. 22 & in ca. sacrosancta. Præterea hoc etiam patet ex eo quod licet aliquod collegium canonicorum alicuius ecclesiæ cathedralis expectet prouideri sibi per electionem de episcopo: nihilominus quantumcumque conuerfus ad tyrannum aut scandalizet ecclesiam non pertinet ad eum depouere illum sed oportet recurrere ad superiorem. Ex his patet deceptio eorum aduersariorum qui ex conditione communitatis mundanæ ad quam spectat ut dicunt principis correctio uel totalis destitutio si inemendabilis perferret arguunt de communitate ecclesiæ quod: ita sit aut debeat esse in ea respectu ipsius principis ecclesiæ: decipiuntur autem turpiter cum nullo modo sit simile hic & illic ut dictum est.

Ad quartam

Cap. CII. In quo respondetur aduersariorum obiectionibus assumptis ex rationibus, & qualiter papa per hæresim publicè prædicatam, & contumaciter defensatam cadat a papatu.

CONSEQUENTER respondendum est ad obiectiones quartæ uiz scilicet ad rationes. Ad primam rationem sumptam de ca. si papa responderetur negando consequentiam. Et ratio est: quoniam per hæresim papa cadit a papatu quod non fit per alia peccata: & ita cum per hæresim papa fiat omnibus fidelibus minor: ut dicit sanctus Thomas in 4. & habet glo. in cap. achatius 24. quæst. prima per ecclesiam iudicari poterit siue iudicatus a Deo declarari: quod non potest propter alia peccata. Quod uero papa per hæresim notoriam, & contumaciter defensatam cadat a papatu, & ita ipso iure sit priuatus pater ex multis. Tum ex eo quod fide perditur per quam fit prima unio ad corpus Christi quod est ecclesia membrum ecclesiæ esse definit: & per consequens esse caput. quomodo enim intelligi potest ut aliquis sit caput corporis ecclesiæ cuius non modo membrum non est sed nec etiam in corpore ipso sed extra est. Secundo quia ecclesia est fundata super petram scilicet fidem Christi. Math. 16. Super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, ergo qui cadit a petra scilicet Christo siue fide eius notorie, & contumaciter cadit omnino ab ecclesia Christi, & per consequens a principatu eius qui importatur nomine papatus. Tertio patet ex his quæ sanctus Thomas dicit in secunda secunda quæstione, trigésimo nono argu. tertio ubi quærens an scismatici habeant absoluedi potestatem, & distincta duplici potestate,

Respōdēs
rationibus
quar
tæ uiz
cap. 97.
Ad primã

scilicet sacramentali, & iurisdictionali, responderet quod potestatem sacramentalem non perdunt quo ad essentiam potestatis licet bene quo ad legitimum usum. Potestatem uero iurisdictionalem quæ non per consecrationem sed per solam communionem datur perdunt quo ad essentiam potestatis scismatici, & hæretici. unde non possunt absolueri uel excommunicare nec indulgentias dare nec aliquid huiusmodi: quod si fecerint nihil est ætuum. Inducit ad hoc auctoritatem Cypriani qui in cap. nouatianus, septima questione prima ita inquit. Qui nec unitatem spiritus nec communicationem pacis obseruat, & se ab ecclesiæ uinculo, & sacerdotum collegio separat nec episcopi potestatem habere potest nec honorem. Tum quarto hoc colligitur ex eodem sancto Thom. in quarta distinctione decimanona ubi inquit: quod si papa in hæresim labitur minor efficitur quocumque fidei, & hoc idem habet gloss. super. cap. achatus 24. quæst. prima quæ ita habet. Hic est casus in quo papa papam ligare potest in quo papa in canonem late sententiæ incidit. Nec huic obuiat regula: par parem soluere uel ligare non potest: quia si papa hæreticus est in eo quod hæreticus est minor est quolibet catholico, hæc gloss. Tum quinto hoc uidetur colligi ex capitulis multis in decreto: sicut ex cap. quod autem & ex cap. achatus. & ex cap. audiuimus 24. quæst. prima, unde in cap. audiuimus ita expressè habetur. Si autem in corde suo nouam hæresim confixerit ex quo talia prædicare ceperit neminem damnare potuit: quia non potest deicere quenquam iam prostratus. Item ex cap. omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Christi &c. cap. cau. & quæst. & ex cap. didicimus, ibidem ubi beatus Cyprianus ita ait. Dicimus omnes omnino hæreticos, & scismaticos nihil habere potestatis aut iuris. Item ex his auctoritatibus, ea. cau. & quæ ubi sic habetur. His auctoritatibus perspicue monstratur ex quo aliquis contra fidem cœperit aliquid docere nec deicere quenquam ualeat nec damnare. unde proprie loquendo nec propter hæresim papa deponitur a concilio sed potius declaratur non esse papa cum ostenditur quod in hæresim fuit collapsus, & incorrigibiliter in ea obstinatus perseverat. unde gloss. in cap. 1. extra de scismaticis super uerbo careant firmitate dicit. quia dum ecclesia pastorem habet hæreticum uel scismaticum uacare intelligitur supra de præscrip. cap. 1. uerum quod quis in hæreticam prauitatem pertinaciter lapsus sit ipso iure omni ecclesiastica potestate priuatus plenius opitulante Deo ostensurum sumus in quarto libro huius operis cum de hæreticis erit sermo. Ad probationem autem primam consequentiæ respondetur. Primo quod dato quod scriptura sancta aperte non expresserit ius tamen canonicum hanc differentiam satis sufficienter expressit, ut in cap. si papa, & in multis aliis, ut cap. oues, magnam faciens differentiam in hoc loco de peccato hæresis, & de peccatis aliorum generum, & hoc sufficit. Secundo potest responderi negando quod in sacra scriptura talis differentia inter hæresim siue infidelitatem, & alia peccata non reperiatur expressa. De peccato enim infidelitatis dicitur. Math. 10. Qui negauerit me coram hominibus negabo eum coram patre meo. Item Ioan. 3. Qui non credit iam indicatus est. Item 2. Ioan. 1. Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non afferit nolite eum recipere in domo nec aue ei dixeritis: qui enim dixerit ea uel communicauerit operibus eius malignis. ubi inquit gloss. nolite, id est non tantum non assentia-

Ad primam probationem

tis sed nec ad horam recipiatis. Et ista ita se extendunt ad prælatos Christi doctrinam non accipientes sicut ad subditos. De aliis autem peccatis non sic loquitur scriptura diuina: sed ait Math. 23. Super cathedram Moysi sederunt scribe, & pharisæi quæcumque dixerint uobis seruate, & facite, secundum opera eorum nolite facere. Ecce quod dominus non dicit abiiciendos malos pastores qui bonam doctrinam habent uitam uero malam: sed audiendos in doctrina, in operibus uero non imitandos. unde August. in epistola ad Generosum assignans rationem quare prælati etiam malis utpote papæ etiam in malis moribus obediendum esset sic dicit. Ab ipso Petro numeramus episcopos, & infra in hoc ordine successionis episcoporum qui deducitur ab ipso Petro usque ad Anastasium qui nunc eandem cathedram sedet etiam si quisquam traditorum per illa tempora surrepisset nihil præiudicaret ecclesiæ, & innocentibus quibus dominus prouidens ait de præpositis malis. quæ dicunt facite quæ autem faciunt nolite facere, ut certa si spes fidelium quæ non est in homine sed in Deo collocata nunquam tempestate sacrilegii scismatici dissipetur: hæc ille. Item colligitur ex apostolo ad Roma. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subditæ sit gloss. bonis uel malis 1. Petri 2. Obedite præpositis uestris non tantum bonis, & modestis sed etiam discolis. Ecce quam clara differentia ex sacra scriptura colligitur inter peccata infidelitatis in pastoribus, & alia peccata. Ad secundam probationem respondetur quod falsum præsupponitur uidelicet quod maius sit iudicare papam in casu hæresis quam in casu aliorum peccatorum. Et ratio est quia in primo cadendo a petra fidei cadit a papatu ut dictum est & ita efficitur minor quocumque fidei, & ita minus est in hoc casu iudicare illum quod non est in aliis peccatis in quibus non cadit a superioritate officii. Quod autem dicitur quod ubi conceditur maius &c. respondetur quod hoc uerum est ubi maius, & minus sunt eiusdem ordinis siue rationis ut de se patet. Ad secundam rationem ubi dicitur quod nulli corpori, &c. respondetur quod ratio non procedit propter multa. Tum primo: quia maior illa deficit in ueritate de membro capite quia ab illo pendet sensus motus, & uirtus corporis, & sine quo corpus non uiuit. Hinc est quod Christus Math. 18. inter membra ratione scandali abscindenda non nominat caput sed membra illa cum quorum abscissione stat uita sensus & motus corporis. A papa autem ut habetur in ca. si papa dist. 40. post Deum salus uniuersitatis fidelium specialiter pendet. Tum secundo ratio non uidetur ad propositum inducta: quia quantumcumque papa efficitur malis moribus membrum putridum non potest totum corpus inficere non permittente hoc ipso spiritu sancto quo ecclesiæ corpus, & uiuit, & uegetatur & a quo salus eius principaliter dependet maxime cum Christus pollicitus sit semper cum corpore suo manere dicens. Ego uobiscum sum usque ad consummationem seculi. Math. ulti. Tum tertio ratio non procedit: quia et si huiusmodi membri abscissionem aliis de ecclesia uel ecclesiæ non commisit sibi tamen reseruauit secundum illud Symachi in cap. aliorum nona quæst. tertia dicentis. Aliorum hominum causas Deus uoluit per homines terminari: sed sedis istius præfulem suo sine questione reseruaui arbitrio. Scilicet autem esset cogitare quod minus sit prouisum corpori ecclesiæ per hoc quod Christus uicari sui causas suo sine questione arbitrio reseruaui quam si aliorum iudicio uoluisset terminari. Nec etiam pa-

Ad secundam probationem

Ad secundam rationem

Ad tertiã

randum est si aliqua in hac uita remaneant impunita, & iustitia aliquo-
 tiens exulet: quia multa diuino examini referuantur quæ in hoc seculo
 manent impunita, ut in cap. si ostenditur, sexta quæst. prima. Ad tertiam
 rationem quæ simili patet responso. dicimus enim quod consequentia
 illa aduersariorum nulla est: immo Christus instituendo quod papa eius
 uicarius generalis extra casum hæresis propter alia quæcunque peccata
 propter quæ non cadit a papatu, & uicariatu eius non possit corrigi ab aliis
 quam ab eo ordinatissime fecit: quia sic relucet in ordine ecclesiæ ordo di-
 uinæ prouidentia quæ habet quod in ordinatis ad ipsum prima agunt in
 postèriora regendo monendo corrigendo, & non e conuerso. Vnde cum
 Romanus pontifex sit primus, & supremus in toto ordine ecclesiæ secun-
 dum debitum ordinem ipsius ita debuit institui, ut ipse alios corrigeret,
 & ipse a solo Deo ueniret corrigendus. Vnde gloss. super illud psalm. Tibi
 soli peccauit inquit: quia rex est omnibus superior, ideo a Deo tantum qui
 maior est eo puniendus est. Et ad probationem respondere quod nulla
 est. Tum primo: quia aliud est in casu hæresis, & in aliis peccatis ut sæ-
 pe repetitum est. Tum secundo: quia aliud est resistere uolenti demoliri
 communitatem & aliud est punire uolentem demoliri aut aliquid iniuste
 attentare. primum potest conuenire inferioribus: secundum non. Tum
 tertio: quia ut in prima responsione dictum est casus ille non est possibilis
 de communitate ecclesiæ sicut de aliis pollicente Christo. Math. 16. quod
 aduersus ecclesiam etiam portæ inferi non præualebunt. Ad quartam

Ad quar-
 tam

rationem cum arguitur. Omne quod debemus &c. respondetur quod ratio
 illa nihil facit ad propositum: aliud enim est impedire aliquem homi-
 nem uolentem alterum iniuste interficere aut tenendo eum uel remouen-
 do sibi gladium de manibus uel aliquid huiusmodi, & aliud est esse supe-
 riorem indicem illius, & posse contra illum procedere iura ad eum
 puniendum. Vnde si argumentum procederet omnes homines possent
 suos quoscunque superiores cum male agerent iudicare, & punire etiam
 laici clericos. Vnde ista argumenta fuerunt Boemorum ad probandum
 quod eorum communitas dissolutum clerum corrigere possent. Ad quin-
 tam cum arguitur si papa uellet uxorem alterius, &c. respondetur sicut

Ad quir-
 tam

ad præcedentem quod ratio non militat. Aliud enim est resistere, &
 aliud est punire siue impugnare. primum potest conuenire in casu infe-
 riori: sicut Paulus restitit Petro: sed secundum non nisi superiori. Ad

Ad sextã
 & septi-
 mam

sextam rationem & septimam in quibus obiicitur quod papa diffamatus
 ad uitandum scandalum debeat se purgare: respondetur quod rationes il-
 læ non militant in aliquo: quia dato quod Romanus pontifex diffamatus
 teneatur se expurgare ex debito conscientia ad tollendum scandalum
 non sequitur ex hoc quod aliquis sit iudex eius superior in causis: quon-
 iam poterit se expurgare absque hoc quod purget se coram aliquo iu-
 dice superiori sicut aperte colligitur ex purgationibus factis aliquibus
 superioribus temporibus per summos pontifices: sicut de Leone legi-
 mus in cap. auditum secunda quæst. septima quam tamen non fecit coram
 iudice superiore uel concilio uniuersali: sed coram duodecim episcopis
 tantum, ut in cap. omnibus ea. cau. & quæst. unde ait. Auditum est fra-
 tres charissimi qualiter mali homines in me grauius crimina confinxerunt
 quam obrem ego Leo papa pontifex sanctæ Romanæ ecclesiæ purifico me

in

in conspectu uestro coram Deo, & angelis eius &c. Item Sixtus papa se
 purgauit in concilio sed non tanquam superiore iudice. unde cap. manda-
 tis 2. q. 5. scribens omnibus episcopis ita ait. Scitote me criminari a quo-
 dam basso & iniuste persequi quod audiens Valentinianus Augustus nostra
 auctoritate synodum congregari iussit. Nota nostra auctoritate, & facto
 concilio cum magna examinatione satisfaciens omnibus licet euadere
 aliter potuissem: quia ut ait gloss. ibi papa a nullo potest iudicari, non
 quæst. tertia aliorum. nec ab uniuersali concilio 17. distinct. 5. hinc etiam
 si. de lege prin. suspicionem tamen fugiens expurgauit me scilicet a suspi-
 cione, & emulatione liberans sed non aliis qui noluerint aut sponte hoc
 non elegerint formam faciendi dans. Hæc ibi. Item patet idem de Dama-
 so papa qui non coram superiore iudice, sed coram 42 episcopis se purga-
 uit, ut in cap. nos si 2. quæst. 7. in fine. Collige ergo ex dictis beati Sixti
 in præfato capit. mandastis, quod papa non tenetur se purgare de obie-
 ctis sibi criminibus siue de aliqua infamia a quibuscunque exorta boni-
 tel malis si non uult et si aliqui ut ipse ex humilitate hæc legantur fecisse.

Cap. CIII. In quo respondetur obiectionibus
 aduersariorum sumptis ex gestis, & exemplis
 superiorum temporum.

AD ea quæ aduersarii quinto loco dicunt ad ostendendum quod
 papa habeat iudicem superiorem in terris, & quod uniuersalis ec-
 clesia sæpe numero summos pontifices siue a fide delirantes siue
 prauis moribus ecclesiam scandalizantes corripuit iudicauit ac puniuit: li-
 cet uno uerbo possemus nos expedire dicendo quod licet ubi deficit ius
 recurrendum esset ad historias ecclesiæ: non tamen ubi iura non deficiunt,
 sed multa sunt & clarissima dicentia quod papa in solo casu hæresis etiam
 stricte sumpto iudicem habeat in terris: nihilominus respondentes dici-
 mus quod id quod aduersarii dicunt non habet ueritatem: quoniam nullo
 exemplo potest probari quod aliquis unquam catholicus Romanus ponti-
 uerus, & indubitanus quantumcunque repertus fuerit moribus deprauatus
 fuerit per uniuersalem ecclesiam siue per concilium uniuersale depositus
 siue punitus. quod patet per omnes Romanos pontifices de quorum depo-
 sitione sit aliqua mentio in gestis siue chronicis antiquis. Non quidem
 Marcellinus papa qui licet propter idolatriæ scelus commissum uniuersa-
 lem ecclesiam scandalizasset non concilii sed sui ipsius iudicio sententiam
 accepit. Nam ut etiam supra commemoratum est cum confessus esset er-
 rorem suum & iudicio se submitteret concilii concilium dixit. Absit ut a
 nobis summus pontifex iudicetur: negasti tu, negauit & Petrus magister
 tuus, & quis apostolus ausus fuit inde eum iudicare? sed egressus foras fle-
 uit amare: tu ergo in sinu tuo causam collige tuam tuo proprio ore te iu-
 dica. Audiens hæc Marcellinus inquit. Ob idolatriæ scelus quod infelix
 commisi me iudico deponendum. Quæ tamen depositio executionem non
 habuit sed in pontificatu usque ad mortem permansit. unde in chronica
 Bernardi Guidonis ita legitur. Huius papæ tempore tanta uis persecu-
 tionis efferbuit, ut infra trigiata dies decem, & septem milia hominum

Respon-
 siones
 quinq;
 uia c. 97.

promissus sexus per diuersas prouincias martyrio coronarentur. unde Marcellinus capite truncatus est: a quo die inter persecutiones cessauit episcopatus annis septem mensibus sex. Ecce quod dicit quod a die quo capite truncatus est cessauit episcopatus. unde manifestum est quod prius per depositionem non deserat. Ceterum nec de Felice potest uerificari quod aduersarii dicunt quia etsi legatur depositus non tamen ab ecclesia nec propter sua demerita sed quia hereticis communicare uolebat: immo excommunicauit illis communicantes a Constantino conuocato concilio cum hereticis Arrianis: in exilium missus est & loco eius Liberius factus hereticus substitutus est. Item nec facit ad propositum aduersariorum quod legitur de Anastasio in cap. Anastasius dist. 19. & in glo. quoniam licet ibi dicatur quod aliqui presbyteri recessissent ab eo: eo quod communicasset Focio, & Achatio: non tamen legitur quod per uniuersalem ecclesiam fuerit sententiatus aut condemnatus: sed bene legitur quod fuerit diuino iudicio percussus, & ita a Deo depositus. Præterea nec fauet aduersariis quod legitur de Constantino quodam quem Stephanus congregato concilio episcoporum italiam de ecclesia eiecit: quoniam ille non fuit uerus pontifex sed tyrannus qui laicus existens præsumpserat inuadere apostolicam sedem. Similiter nec facit pro aduersariis quod Christoforus de quo dicunt qui mensibus sex sedisse in apostolica sede legitur eiectus de papatu fuerit, & illo facto monacho Sergius institutus sit: quoniam ille non uerus papa sed inuasor apostolicæ sedis fuit. Item nec facit pro aduersariis quod legitur de Benedicto nono qui successit Stephano qui eiectus est a papatu, & factus est episcopus Sabine. qui uocatus est Siluester: qui cum per symoniam esset promotus eiectus est & Benedictus restitutus est qui iterum eiectus est & datus est papatus Ioanni archipresbytero sancti Ioannis ante portam latinam qui Gregorius sextus uocatus est: qui tandem ab Henrico imperatore depositus ultra montes fuit translatus: quoniam ista de facto procedebant uel a tyrannide imperatoris uel a proteruita Romanorum a quibus exempla non sunt sumenda. Nec ista consequentia est bona: factum fuit sic ergo legitime factum fuit. nos enim non debemus respicere quid factum est in præterito: sed quid iuridice fieri debuit in futurum, ut in cap. cum ad causam de elect. Item nec fauet aduersariis quod de Ioanne 12. dicit: diuersæ enim historiarum diuersimode narrant gesta huius Ioannis. In quibusdam enim legitur quod non fuit depositus sed ad admonitionem Ottonis, & collegii cardinalium ac cleri Romani renuntiavit papatu: & sic non est ad propositum aduersariorum factum huius papæ: quoniam non negamus Romanum pontificem posse renuntiare papatu. Aliæ historiarum dicunt quod iste non fuerit uerus apostolicus sed magis apostaticus cum non intrauerit canonicæ. dicitur enim quod adhuc uiuente Agapito papa pater suus qui potens erat prece, & precio induxit nobiles, & potentes Romanos, & iuramento astrinxit, ut mortuo Agapito procurarent filium suum fieri papam sicut factum est contra eapi. nullus pontifex dist. 79. unde cum iste iuxta cap. si quis pecunia magis censendus ueniret apostaticus quam apostolicus non mirum si per concilium fuit prouisum attenda maxime sua scandalosissima uita, & ita si hoc sit uerum ratio etiam aduersariorum non est ad propositum. Ceterum etiam non fauet aduersariis dato quod ita sit sicut inducitur quod ipse Io-

annes

annes duodecimo ob turpem, & scandalosam eius uitam per Ottonem imperatorem congregato a tota italia episcoporum concilio legatur depositus, & communis uoto Leo illi substitutus quoniam hoc uideretur actum non de iure sed de facto per imperatorem congregatis non totius ecclesie sed tantum italiam episcopis, nec talia facta sunt attendenda, quia non exemplis sed legibus iudicandum est. C. de sen. nemo. Quod uero illud de facto processerat non de iure patet: quoniam ipse post recessum Ottonis a Romanis receptus synodum congregauit Romæ in qua Leonem & omnia eius gesta danauit. Nam ut refert Vincentius lib. 25. ca. 86. in hoc Romano concilio publice omnium iudicio fuit statutum synodum a Leone habitam in qua ipse Leo assumptus fuerat Ioanne deposito non nominandam synodum sed prostibulum, & ab ipso Leone ordinati fuerunt degradati, & deordinati iussi etiam singuli præsentare in carta scripturam hanc. Episcopus meus scilicet Leo qui eos ordinauerat nihil sibi habuit nihil mihi dedit: sed tamen quia uita ipsius Ioannis erat detestabilis, & Christiano populo plurimum scandalosa dominus Iesus Christus non passus amplius ecclesiam suam scandalizari in eum damnationis sententiam intulit utpote qui solus in eum potestatem habebat. nam cum uxore cuiusdam oblectaretur subito a diabolo in tempora percussus, & ita sine penitentia moritur: cui Benedictus subrogatur, & deinde Leo. Item nec suffragatur opinioni aduersariorum quod factum est in Constantia de Ioanne uigesimo tertio, & Benedicto decimo tertio sic in suis obedientiis nominatis. Tum quia nullus eorum fuit indubitanus Romanus pontifex habitus ab uniuersali ecclesia. Tum etiam quia ut ex eorum gestis patet: pro heresi inter alia damnati sunt & ita ad propositum nostrum non facit. Ex quibus manifestum habemus quod id quod aduersarii dicunt, uidelicet quod sæpenumero uniuersalis ecclesia summos pontifices siue a fide delirantes siue prauis moribus notorie ecclesiam scandalizantes correxerit, & punierit non consistat in ueritate, & mirum sit quod multi aduersariorum non sint ueriti huiusmodi fictionibus & mendaciis tractatulos suos in deceptionem simplicium replere.

Cap. CIIII. Quod Romanus pontifex non possit se submittere alteri aut potestatem concedere ut aliquis tanquam iudex eius possit in eum claue uti exterioris iudicii.

POSTQVAM ostendimus quod Romanus pontifex extra casum hæresis ratione suæ superioritatis iudicem in terris non habeat nunc perscrutandum an per submissionem siue subiectionem aut potestatis collationem alteri factam possit aliquis effici iudex eius qui eum iudicare possit ac in eum depositionis sententiam ubi demereretur inferre. In qua re consideratis dictis sancti Thom. in quarta distinctio. decima nona; & aliorum doctorum ac his quæ dicta sunt in superioribus de superioritate apostolicæ sedis & eius prærogatiuis nobis uidetur quod nullo modo Romanus pontifex potest facere huiusmodi submissionem alicui personæ aut collegio talem potestatem dare: immo si tentaret etiã cum

Hh iij

iuramento consentientibus cardinalibus nihil faceret. Quod nos ex multis ostendere curabimus. In primis beatus Thomas in quarto tibi supra ad questionem utrum quis possit concedere potestatem alicui ut utatur in eum potestate clavis in foro exteriori ita ut aliquis possit eum excommunicare: respondet quod non. Et rationem assignans in responsione unius argumenti dicit sic. Iudicium exterius est secundum homines: sed iudicium confessionis est quo ad Deum apud quem quis redditur minor ex hoc quod peccat non autem apud hominum praelationes, & ideo in exteriori iudicio nullus in seipsum sententiam dare potest excommunicationis nec alteri committere ut se excommunicet: sed in foro conscientie potest alteri committere absolutionem qua ipse uti non possit, hæc sanctus Thomas. Eiusdem sententia est dominus Albertus, & dominus Bonaventura qui ita ait. Quia praelatus scilicet papa super omnes est praelatio quæ attenditur quantum ad praelationem super homines in eum haberi non potest nec ipse alteri dare salvo iure suæ dignitatis ratione cuius potest dicere. Tibi soli peccavi, & ideo non potest alii dare potestatem se excommunicandi, hæc ille. Secundo arguitur ex eo quod Beda inquit in cap. sola 14. q. 3. ubi ait. Sola Romana ecclesia sua auctoritate de omnibus valet iudicare: de ea uero nulli iudicare: permittitur. Ex qua auctoritate manifeste colligitur quod Romanus pontifex nullus se potest iudicio submittere: quoniam si papa posset se submittere alicui tanquam iudici, iam de Romana ecclesia iudicare permetteretur. Tertio idem arguitur ex cap. patet. ea. cau. & q. 5. ubi Nicolaus papa ita inquit. Patet profecto sedis apostolicæ cuius auctoritate maius non est iudicium a nemine fore retractandum nec de eius cuiquam liceat iudicare iudicio: contra hoc ueniret si papa se submitteret alicui tanquam iudici supra eum. ergo &c. Quarto papa non potest agere id quod derogat dispositioni diuinæ: patet, quia ius diuinum impermutabile est distinct. 5. sed dispositio diuina est quod papa sit omnibus superior utpote praelatus, & iudex omnium & nullus illius nisi Deus ut patet per multa capitula. ergo non potest personam suam submittere iudicio alterius: iam enim desineret esse praelatus omnibus. Confirmatur hæc ratio ex ca. in nomine domini distinct. 21. ubi papa Nicolaus arguit: quia sedes apostolica cunctis in orbe terrarum præfertur ecclesiis: ideo supra se metropolitanum habere non potest. Quinto sic. Nullus habens potestatem commissam ab alio potest facere aliquam aliam immutationem circa illam sine iniuria committentis nisi de beneplacito suo patet hoc. sed papa potestatem quam habet, habet commissam a Christo cuius uicarius est. ergo illam nec alterare potest alteri committendo sine speciali commissione Dei, sed talis commissio non legitur facta, ergo &c. Sexto arguitur sic. Vicarius episcopi non uidetur se posse subicere iudicio cuiuscunque alterius non superioris eo sine licentia episcopi sui ad quem spectat iudicium eius, sed papa est immediatus uicarius Christi, & generalis. ergo uidetur quod nullus iudicio sine licentia Christi potest se submittere, consequentia uidetur bona. Septimo arguitur confirmando rationem factam sic. Nullus causam quæ est reseruata iudicio sui superioris potest submittere iudicio alterius: sed causas præsulis Romani Deus reseruauit arbitrio suo, ut in cap. aliorum uigesima quarta questione tertia, & capitu. facta. ibidem ergo papa non potest ratione cuiuscunque

que causæ tangentis personam suam se submittere alterius iudicio. Octauo sic. Non minus adhærere uiderur papæ priuilegium superioritatis suæ quæ tanta est, ut non nisi Deum habeat superiorem quam simpliciter iurisdictioni alterius, ut in cap. significasti de foro competen. etiam si sit persona ecclesiastica sine licentia episcopi qui iudex suus est. ergo nec papa potest se submittere iudicio cuiuscunque sine expressa licentia Christi qui superior eius est. Nono. Clericus non potest facere quod aliquis eum percutiat, uel puniat sine excommunicationis pœna, ut in c. contingit de senten. excommunicata. Et ratio huius est quia iuri publico derogari non potest de foro compet. si diligenti. ergo similiter per locum a minori in papa dicendum est quod non possit se submittere iudicio alterius. hoc enim esset derogare iuri publico cum enim priuilegium apostolicæ sedis nõ inductum solum in fauorem papæ, sed in fauorem totius ecclesiæ est ius publicum i. di. ius publicum, & respicit personam Christi. Decimo sic. Papa non potest facere id quod implicat contradictionem, sed quod papa, manens papa, hoc est in prælata & superioritate super omnes fideles, submittat se alicui: fidei aut aliquibus fidelibus qui possent ipsum papam prælatum omnibus, & superiorem omnibus iudicare punire & deponere implicat contradictionem. patet: quia simul ueniret dicendus iudex omnium & subiectus alicui & superior omnibus & subiectus alteri, & omnis & quidam non, contradicunt. Vndecimo. Papa non potest facere aliquid quod uergat in potestatis suæ diminutionem, aut derogationem dignitatis apostolicæ suæ, sed submittendo se iudicio alterius constituendo aliquem iudicem supra se non diminueret auctoritatem suam, & derogaret superiori tati suæ ut patet. ergo papa non potest se submittere iudicio cuiuscunque qui eum iudicare ualeat. Ex quibus manifeste confutatur error dicentium quod papa potest committere uniuersali concilio aut etiam Imperatori, ut eum a papatu deponere possit.

Cap. CV. In quo ponuntur aliquæ obiectiones aduersariorum & respondetur eisdem.

CONTRA prædictam iam conclusionem aduersarii inducunt aliqua ad quæ uenit respondendum. Arguunt enim primo ex illo quod Leo papa quartus scribit Ludouico Imperatori 2. q. 7. ca. nos. Nos si incompetenter aliquid egimus & in subditis iustæ legis tramitem non seruauimus uel tro ac missorum uestrorum uolumus emendare iudicio ubi dicit glo. hic papa se subiicit aliorum iudicio quod facere potest, non tamen eum possunt deponere 9. q. 3. nemo secundum Hug. possunt, quia & seipsum potest deponere, ut 21. distinct. ut autem. Secundo arguunt ex gloss. in c. si papa dist. 40. ubi sic dicitur, papa a nemine potest iudicari ut 9. 3. nemo, quod intellige si se subiiciat alteri, ut 2. q. 7. nos si. Tertia ex gl. in ca. in synodo, ubi dicit, quod papa posset dare tantum Imperatori quod deponeret ipsum & de consensu Cardinalium, immo in omnibus potest se subiicere, ut 2. q. 7. nos. Item arguitur quarto ex eo quod summi pontifices de obiectis criminibus coram concilio se purgasse leguntur, ubi uidebantur se iudicio conciliorum submittere, ut in c. mandastis 2. q. 5. & per

Arg. primum

Secundum

Tertium

Quartum

Quintum alia capitula eiusdem quæstionis. Quinto arguitur ex c. cum ex iniuncto. quasi ad finem de hæreticis, ubi habetur, quod prælati sponte de sua ignorantia confessi subditorum se accusationi supponit, & ita in simili videtur dicendum de papa. Sexto ratione sic. Adrianus papa propter hæreticorum & schismaticorum ac tyrannorum terrores vitandos se & totam ecclesiam subiecit Carolo magno Imperatori quod ad ordinationem sedis apostolicæ & inuestituras episcoporum, ut in cap. Adrianus distinct. 63. Cuius exemplo Leo papa idem fecit in synodo generali 63. distinct. c. in synodo, quia se supposuit iudicio Ludouici Imperatoris 2. q. 7. nos si. quod maxime confirmatur per glo. ibidem quæ supra in tertio argumento inducta est. Septimo ut allegat in glo. dicti capi. nos si. papa potest renunciare papatu & seipsum deponere. ergo etiam alterius iudicio subicere & ab aliis deponi. Ad istas obiectiones facile respondetur. Ad primam de c. nos si. 2. q. 7. respondetur tripliciter. Primo quod uerbum illud iudicio exponit, id est discretioni secundum Vincentium & Archydiac. & non iurisdictioni seu potestati Imperatoris. Ad discretionem enim illorum dicebat papa se uelle illa emendare non autem ait quod iurisdictione illorum emendaret. Item licet dicat quod mittat nuncios qui inquirant, & examinent quæ iudicata erant, non tamen dicit quod illorum auctoritate reuocentur. Secundo respondetur quod papa sibi loquitur sic ex quadam humilitate, ut dicit dominus Aluarus libro de statu & planctu ecclesiæ, arg. 33. non autem ex debito. Tertio potest responderi iudicio nostro & bene quod aliud est submittere causas aliquas super quibus papa habet controuersiam contra aliquem, ut puta super iuribus Italicis aut causarum particularium respicientium personam papæ in quantum est homo priuatus & singularis persona, aut etiam concernentia singulariter iura ecclesiæ Romanæ, aut etiam in quibus ipse papa prius iudicauit & ex benignitate sua aut humilitate uellet reuocare arbitrium aliquorum: quod dicimus pro tanto quia ipse ad hoc non obligaretur iudicio aliquorum submittere, ut eorum sententia terminarentur. Et est aliud submittere se siue causam tangentem personam suam & dignitatem papalem iudicio alicuius qui posset iudicare eum aut punire, aut deponere. Primum potest & de hoc intelligitur c. illud nos si. & similia, non autem secundum nec de tali loquitur præfatum cap. Ad secundam glo. de cap. si papa, respondetur quod ad ipsam glo. quod intelligenda est sicut dictum est de cap. nos si. Ad tertiam glo. de cap. in synodo breuiter respondemus cum domino Aluaro ubi supra, quod falsa sunt ibi notata per Ioannem qui certe in multis aliis male loquitur & sentit de ecclesia. Ad quartam quæ sumitur de purgationibus factis per summos pontifices, ut in c. mandatis, & in cap. auditum 2. q. 5. cap. nos si. 2. q. 7. supra respondebimus. Etiam constat quod ex huiusmodi purgationibus quas sponte fecisse aliqui pontifices leguntur: non sequitur, quod personas suas submiserint iudicio cuiuscunque concilii quod eos posset punire, aut deponere. Cum etiam purgationes illæ licet sint factæ in præsentia præfatorum non tamen coram eis sicut coram iudice superiore cui se papa submiserat. unde bene considerata argumenta illa nihil faciunt ad propositum aduersariorum. Ad quintam de ca. cum ex iniuncto. respondetur primo quod in illo cap. non habetur, quod prælatus sine licentia papæ possit non suo iudici submittere se, sed tantum quod

quod possit se purgationi subditorum supponere & illos ad sui accusationem admittere, sed hoc non est se illis submittere, unde non est ad propositum. Secundo respondetur quod illud c. non loquitur de Romano pontifice, sed de aliis inferioribus prælatis. tales enim non habent supremam potestatem in ecclesia nec apicem principatus eius, nec illud inconueniens, & absurditas sequeretur ex eorum submissione, quæ sequeretur in papa si se submitteret, ut patet ex dictis. Ad sextam de c. Adrianus respondetur negando consequentiam, quia ex subiectione illa quam rationibus prædictis de apostolicæ sedis ordinatione fecit Carolo magno dando ei, ut cum aliis in electione interesset, non sequitur propter hoc quod papa potestati aut iudicio Imperatoris subiecerit personam suam, sicut nec hodie est papa subiectus dominis Cardinalibus quamuis uocem habeant in electione ipsius papæ. Ad cā. autem nos si incompetenter 2. q. 7. supra responsum est quod ly iudicio exponitur id est discretioni secundum Vincentium & Archydia. & non iurisdictioni uel potestati Imperatoris. Ad glo. c. si papa, cum aliis respondetur quod papa non potest se subicere iudicio alterius & quāuis se submittat de necessitate stare non tenetur, nec etiam de iure ad illud teneretur per iura & rationes superius allegatas. Ex quibus omnibus habetur quod de iure concilium etiam congregatum auctoritate papæ nullo modo potest se introrromittere de persona papæ non tantum in ciuilibus puta aliquid statuendo quod teneatur de necessitate seruare, sed etiam de criminalibus de persona eius iudicando, aut condemnando nisi in casu hæresis stricte sumptæ sicut dictum est. Et si hoc concilium non potest facere etiam papa uoluntarie se submittente nulli dubium quod minus potest papa illud expresse prohibente quod aliquid contra eius personam statuatur, aut se introrromittat, aut aliquid contra sedis apostolicæ priuilegia agat aut disponat. Ad septimam de renuntiatione, respondetur negando consequentiam: quoniam non est simile nec sequuntur illa inconuenientia, nec repugnantia ibi quæ hic. Ex quibus manifeste confutatur præsumptio & temeritas Basiliensium qui ueram & indubitarum Romanam pontificem dominum Eugenium sanctæ memoriæ citare suspendere ac deponere tentauerunt, in quo imitati sunt Dioscorum qui concilio congregato excommunicare præsumpsit Leonem Romanum pontificem. Quam præsumptionem intantum sancti patres apud Calcedoniam detestati sunt ut inquit Nicolaus in epistola ad Michaelem Imperatorem, ut in c. tantum distinct. uigesima septima habetur ut Dioscorum Alexandrinum antistitem inter cetera sine ulla restitutione idcirco potissimum damnarent, quia ponens in cælum os suum lingua eius transeunte per terram excommunicationem in sanctum Leonem papam dictauit, ita ut in sententia contra eum prolata hoc uidentur præcipue commemorare scilicet patres concilii Calcedonen. dicentes: quoniam in secundis excessibus præcipue priorum iniquitatem ualde transcendit. præsumpsit enim excommunicationem dictare aduersus sanctissimum & beatissimum archiepiscopum ecclesiæ Romanæ Leonem, &c.

Ad sextum

Ad septimum

Cap. CVI. De remediis contra papam moribus suis prauis scandalizantem ecclesiam.

AVDIENTES tam aduersarii quam etiam alii fideles simplices id quod dictum est uidelicet quod Romanus pontifex extra casum hæresis pro sui principatus sublimitate iudicem non habeat in terris qui facta sua mala iudicet aut puniat. Quærent quid sciendum sit contra papam si contingeret eum aut moribus cum scandalo etiam fidelium in corrigibiliter deformatum aut potestate sua abutentem, & dilapidatorem esse ecclesiæ aut non nisi per simoniam uelle beneficia ecclesiastica conferre. Quibus respondemus plura ad hoc esse remedia. Primum est, humilis admonitio & fraterna charitatiua correctio, quæ ut in superioribus diximus etiam ad superiores se extendi debet autem ipse in tali casu tam per dominos Cardinales prælatos quam per alios notabiles prælatos & dominos ac uiros religiosos dulciter admoneri exhortari & obsecrari ut dignaretur uitam suam, quæ multis est in scandalum corrigere & emendare & ut teneretur sic uiuere, ut eius uita cunctis sit in exemplum sanctitatis commemorando etiam exhortationis gratia aliqua dicta de sacra scriptura. Sicut est illud quod dominus ait apostolis Math. 18. Qui autem scandalizauerit unum ex his paruulis qui in me credunt expedit ei, ut suspendatur mola asinaria collo eius & demergatur in profundum maris. quanto magis in damnatione est qui uniuersam ecclesiam scandalizat. Item aliqua de sanctis patribus & doctoribus, sicut est illud beati Gregorii quod habetur in c. præcipue 1. q. 3. Scire debent prælati quod si peruersa unquam perpetrant tot mortibus digni sunt quot ad subditos perditionis exempla transmittunt. unde necesse est ut tanto se cautius a culpa custodiant quanto per praua quæ faciunt non solum moriuntur. Secundum remedium est, ubi præcedens locum non inueniret, deuota oratio. Orandus enim est Deus in illo casu pro domino papa per totam uniuersitatem fidelium hoc constituentibus prælatis ecclesiæ, ut illum dominus aut illuminaret, aut de medio tolleretur. Hoc remedium communiter assignant doctores, quod remedium non parue uirtutis censendum est: quoniam si iuxta scripturam sanctam la co. 5. Deprecatio unius iusti assidua multum ualere dicitur, quanto magis oratio iustorum omnium qui per orbem diffusi Christi sponsam exornant. De hoc ponit exemplum sanctus Thom. in libro de rege & regno dicens, quod si omnino contra tyrannum auxilium humanum non possit haberi recurrendum ad regem omnium Deum qui est adiutor in opportunitatibus & tribulatione, eius enim potentia subest ut cor tyranni conuertat in mansuetudinem. iuxta illud Salomonis. Cor regis in manu Dei est & quocunque uoluerit uertet illud, ipse est qui cor regis assueti crudele conuertit in mansuetudinem quia iudæis mortem parabat, ipse est qui Nabuchodonosor crudeliter in tantam deuotionem conuertit quod factus est diuinæ potentia prædicator. hæc ille. Hoc remedio adiuta est ecclesia contra Anastasium secundum, qui orationibus iustorum percussus interiit, dum enim assellaret emisit intestina, de quo in c. Anastasius distinct. 19. cum gl. Item hoc remedium usus est beatus Hylarius qui contra Leonem papam secundum alios liberium orando præualuit. Terrium remedium ubi præcedentia occulto Dei iudicio non iuuarent, hoc superesset uidelicet resistentia. resistentium enim esset in faciem per duos Cardinales mala eius opera exprobrando ac rationibus conuincendo, & etiam scandalis & quæ papa uellet attentare se opponendo sicut Paulus resistit Petro, quia non ambulabat ad ueritatem euangelii.

euangelii. ad Gal. 2. Et sicut episcopo uel abbati seu priori dilapidatori ecclesiæ subditi resisterent & contrauenerent, & ita in proposito, ut si papa prout exemplificat dominus Petrus de Palude thesaurum ecclesiæ uellet dare parentibus suis aut ecclesiam sancti Petri destruere & ædificare palatia parentibus suis, aut dare patrimonium sancti Petri quod non licet uel aliquid huiusmodi quod tamen non est uerisimile posse contingere non esset ei permittendum, sed esset ei resistentum, & non obediendum sine tamen ipsius depositione. Similiter si uellet contractatum uniuersalis ecclesiæ generaliter aliquid attentare, sicut si uellet omnes episcopos deponere aut similia ex quibus uniuersalis turbaretur ecclesia. Et hoc modo dicunt Hostien. & Innocentius & Archidia. quod non esset papa sustinendus id est permittendus hoc facere, sed ei tamen cum humilitate & reuerentia resistentum foret. Quarto attentio quod ut dicit sanctus Thom. in 2. 2. q. c. arg. 2. papa potest incurrere simoniam sicut & quilibet alius homo, & oppositum dicere sit erroneum, ut idem dicit in quarta distinct. 25. tale remedium possit dari uidelicet non acceptare ea quæ male & contra reuerentiam & legem Dei gesta essent per eum, ut promotiones prouisiones & beneficiorum collationes manifeste simoniacæ factas: quoniam cum tales in ecclesiam non per Christum qui est ostium, sed aliunde intrare præsumpserint non pastores ecclesiarum, sed fures & latrones arbitrandi sunt ipsa ueritate testante Ioan. 10. Amen amen dico uobis quod qui non intrat per ostium in ouile ouium, sed ascendit aliunde ille fur est, & latro. Vnde Grego. papa septem falsas talium iudicat ordinationes in cap. ordinationes 1. q. 1. Quintum remedium est conuocare concilium generale, quæ conuocatio esset facienda per Cardinales ubi ipse papa id nollet congregare, aut per alios illis negligencibus, & hoc non ad deponendum papam, quia iuxta superius probata talem potestatem habere non possit. Sed ad rursus prædicta faciendum cum maiori solennitate & auctoritate, uidelicet primo ad monendum & exhortandum papam de correctione sua denunciando ei qua liter perniciosè uitæ suæ, exemplo uniuersam ecclesiam scandalizaret & conturbaret quæ exhortatio sic a tota ecclesia facta non dubium quin magnæ efficacitæ & uirtutis esset ad eius animum in bonum commouendum. Hoc remedio usum uideretur esse concilium congregatum contra Marcellinum. de quo habetur distinct. 21. in c. nunc autem, qui cum audiret patres congregatos cum Dei charitate sciscitantes si res ita se habere sicut fama ad eos deduxerat quod Idolis thurificasset, ille cum omni humilitate confessus est reatum suum adiiciens se paratum obedire quid illi uoluissent imponere. Secundum quod concilium facere deberet, ubi primum non sufficeret est deuotissimis precibus & ieiuniis & operibus rebus diuinæ clementiæ aures propulsare, ut dignaretur ecclesiæ suæ misereri ut eorum pontificem aut illuminare dignaretur, aut auferre de medio. Hoc plane remedium esset magnæ uirtutis. Tum quia si dominus pollicetur Math. 18. quod si duo consenserint super terram de omni re quacunque petierint fiet eis a patre meo qui est in caelis. quanto magis ubi tot & tanti patres ecclesiæ congregati uno animo, & una communi intentione consentientes concurrerent, & potissime de re maxime necessaria ecclesiæ ipsi uniuersali. Credendum nanque est quod nisi peccata nostra obstiterent quod Deus preces ecclesiæ suæ non despiceret nec pateretur sponsam suam pro qua mortem amarissimi-

nam pertulit per unius hominis malitiam funditus demoliri aut in tanta necessitate relinquere. Tertium quod concilium deberet facere ubi priora occultis nobis causis usquequaque non perficerent etiam cum inuocatione brachii secularis utpote Imperatoris, uel aliorum principum provide de modo & forma resistendi malis quæ papa tentaret facere ne ecclesia periclitaretur ut dictum est. Sextum remedium, ubi occulto Dei iudicio omnia præcedentia non haberent locum esset ad tempus patienter tolerare quod diuina iustitia tolerat: quoniam non est uerisimile quòd talis diu a Deo toleraretur. Sicut exemplum de Ioanne 12. de quo supra locuti sumus experientia nos docet. Vnde psalm. 36. Inimici uero domini mox honorificati fuerunt in exalta. defi. quemad. fu. defi. Huiusmodi autem habenda patientiæ causa posset assignari: quoniam ut inquit Grego. libr. 25. moral. pro qualitatibus subditorum disponuntur acta regentium, ut sæpe pro malo gregis etiam uiri boni delinquant uita pastoris, quia secundum meritum plebium disponuntur corda regentium. Vnde idem Greg. in ca. ex merito 7. q. 1. ait. Ex merito plebis nonnunquam episcopi deprauantur, & secundum merita aut demerita populorum disponitur a iusto iudice uita prælatorum. unde in ultione peccati populorum quandoque permittitur regnare malos, secundum illud Osee. 13. Dabo uobis regem in furore meo. Et Ioan. 3. dicitur. Qui regnare facit hominem hypocritam propter peccata populi. Item Hieron. & habetur in ca. audacter 8. q. 1. Audacter fortasse aliquid dicimus tamen quod scriptum est non semper princeps populi & iudex ecclesiæ per Dei arbitrium datur, sed prout merita nostra deposcunt. Merito ergo tolerandum esset. Tum quia forte tale malum in capite in ecclesia meritis subditorum eueniret. Tum, quia ut dicit Augustinus non est magnum tolerare qui a domino toleratur. nec etiam timenda uidetur ex huiusmodi tolerantia imminere periclitatio totius ecclesiæ uniuersalis sicut aduersarii aliquando arguunt. Tum quia non est uerisimile quòd ob turpem uitam aut mores unius summi pontificis ecclesia ipsa cum qua Christus pollicitus est esse tanquam protector fortis usque ad consummationem seculi debeat omnino perire. Sicut enim ait Leo papa sanctissimus scribens ad pulcherrimam Augustam. Non deserit ecclesiam suam diuina protectio dicente domino. Ecce ego uobiscum sum usque ad consummationem seculi. Idem scribens clero & plebi ciuitatis Constantinopolitanæ ait. Nolite arbitrari dilectissimi quòd sanctæ ecclesiæ suæ desit aut defutura sit diuina protectio. Tum etiam, quia non est diffidendum in simili articulo de clementia Saluatoris qui etsi aliquando permiserit nauiculam ecclesiæ suæ multis persecutionum procellis agitari nunquam tamen passus est illam perpeti naufragium asscurante & dicente domino Math. 16. Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Ecce remedia ad quæ conuenientius, & consultius in articulo necessitatis siue casus prædicti confugiendum foret quam usurpando diuinum iudicium & inuoluendo se infinitis difficultatibus multiplicando scandala scandali tentare adueri & indubitati pontificis Romani depositionem, cuius rei practica non modo diuinæ maiestatis cuius iudicium usurparet esset offensiuæ, sed etiam nimis difficilis, & scilicet inuisitata introductiuæ quæ longe scandalosior, & damnosior ecclesiæ esse posset quam uita turpis unius pontificis. Quocirca sancti patres maximo studio prohibuerunt ne oues pastorem suum nisi ex fide exorbitauerit reprehendere

de re audeant. unde sanctus Anaclerus in epistola quam omnibus episcopis & sacerdotibus Christi scribit ita ait. Doctor uel pastor ecclesiæ si a fide exorbitauerit erit a fidelibus corrigendus, sed pro reprobis moribus magis est tolerandus quam distringendus. Idem Fabianus papa omnibus episcopis scribens. Idem papa Eusebius, ut in c. oues 2. q. 7. Quorum omnium patrum sententiam beatus Gregorius complexus ita ait in moralibus ubi supra. Certum uero est quòd ita sibi inuicem & rectorum merita connectantur & plebium, ut sæpe ex culpa pastoris deterior fiat uita plebium, & sæpe ex merito plebium mutetur uita pastorum. Sed quia rectores habent iudicem suum magna cautela subditorum est non temere iudicare uita regentium, neque frustra per semetipsum dominus æs nummulariorum fudit & cathedras uidentium columbas euerit, nimirum significans quia per ministros quidem uitam iudicat plebium, sed per semetipsum uita tam examinat ministrorum. Et infra. Dum igitur salua fide res agitur uirtutis est meritum si quid prioris est toleratur, debet tamen humiliter suggeri si fortassis ualeat quod displicet emendari. hæc Gregorius. Et hæc pro nunc sufficiant.

Cap. CVII. Quòd ad Romanum pontificem pertineat determinare ea quæ fidei sunt & sacræ scripturæ sensus interpretari atq; aliorum patrum ecclesiæ dicta uel opuscula approbare, uel reprobare.

ELVCIDATA superioritate principatus quam Romanus pontifex habet in ecclesia Dei, facile est intelligere ad Romani pontificis auctoritatem spectare tanquam ad generalem totius orbis principalem magistrum & doctorem determinare ea quæ fidei sunt, & per consequens ædere symbolum fidei, sacræ scripturæ interpretari sensus, & doctorum singulorum dicta ad fidem spectantia approbare uel reprobare. Quod nos & rationibus & auctoritatibus ostendimus. Primo commemoramus quod alias circa principium huius secundi probauimus quòd quemadmodum in omni republica bene ordinata dandus erat unus præficiens in ea qui totam rempublicam possit auctoritate sua mouere ad omnia maxime sine quibus salus reipub. stare non posset: ita etiam in communitate ecclesiæ necessario erat dandus unus princeps qui ea quæ maxime conferunt ad salutem fidelium, & consecutionem ultimi finis cuiusmodi est noritia credendorum, & agendorum sua auctoritate, & magisterio totam ipsam Christianam rempublicam moueret & dirigeret cum Romanus pontifex sit huiusmodi præficiens super totam rempublicam Christianam, ipse erit ea quæ fidei sunt sine qua impossibile est placere Deo. ad Hebræ. undecimo Christiano populo insinuare, & determinare. Ostenditur etiam hoc quia primum in unoquoque genere iuxta Aristot. sententiam 1. & Methaphy. est metrum & mensura omnium sequentium, & cum Romanus pontifex primus & maximus sit prælatorum in ecclesia ad ipsum maxime pertinebit, ut sit metrum & regula ac sciencia credendorum ac omnium quæ ad directionem fidelium in uitam æternam necessaria.

sunt. Quocirca dicit Nicolaus papa in epistola quam scribit Phocio patriarchæ. Constat enim sanctam Romanam ecclesiam per beatum Petrum principem apostolorum qui dominico ore primatum ecclesiæ suscipere promeruit omnium ecclesiarum caput esse & ab ea reuerentiam atque ordinem in cunctis utilibus & ecclesiasticis institutionibus quas secundum canonicas & synodicas sancto: umq; patrum sanctiones inuolubiliter atque irrefragabiliter retinet requirere & sectari. hæc ille. Hinc apostolica sedes per sanctos patres magistra ac mater fidei nominatur, unde in cap. omnes dist. 22. inquit gloriosæ memoriæ Nicolaus papa. Fidem quippe uoluntat quæ aduersus illam agit quæ est mater fidei & ille contumax inuenitur qui eam cunctis ecclesiis prætulisse cognoscitur. unde & ipse sanctus Ambrosius. in se omnibus sequi magistratam sanctam Romanam proficitur ecclesiam. Item hac ratione dicit Stephanus papa 5. in c. in numero dist. 19. Enim uero in speculum & exemplum sancta Romana ecclesia posita est omnibus quicquid statuit & quicquid ordinauit perpetuo & irrefragabiliter obseruandum est. Cuius priuilegii apostolici throni gratia inquit beatus Cyrillus in libro thesaurorum ut membra maneamus in capite in nostro apostolico throno Romanorum pontificum a quo nostrum est querere quid credere & quid tenere teneamur, ipsum rogantes, ipsum ueneranter præ omnibus: quoniam ipsius solius est reprehendere corrigere, statuerè, disponere, soluere & ligare loco illius qui ipsum ædificauit & elegit & nulli alii quod suum est plenum sed ipsi soli dedit. hæc ille. Ceterum hanc Romani summi pontificis prærogatiuam designatam legimus Exod. 18. ubi Moyse qui dux & rector iudeorum fuit, sicut papa Christianorum secundum illud Bernardi ad Eugenium lib. 2. c. 6. Quis es, &c. Et inter alia dicit. Potestare Moyse, sic dictum legitur. Esto tu in populo in his quæ ad Deum pertinent, ut ostendas eis ceremonias & ritum colendi Deum. Sicut ergo omnes quæstiones emergentes de lege & cultu Dei reseruabantur Moyse determinandæ, sic omnia quæ sunt fidei Christianæ reseruantur Romano pontifici. determinanda diffinienda & mandanda teneri ac obseruari. hinc est quod cum Christo aliis apostolis imperaret ut laxarent retia soli Petro inquit. Duc in altum Lucæ 15. id est in profundum disputationum, ut ait gl. Ambrosius, & habetur in c. non turbatur uigesima quarta q. 1. Unde quia causa fidei ad sedem apostolicam est referenda Paulus super quæstione legatum detulit ad Petrum, ut habetur Act. 15. Item beatus Hieron. mittit ad Roma. ponti. Damasum papam professionem fidei suæ examinandam corrigendam & emendandam dicens in c. hæc est fides 24. q. 1. Hæc est fides papæ beatissime quam in catholica ecclesia didicimus quamque semper tenuimus in qua si minus perire aut parum caute aliquid positum est emendari cupimus a te qui Petri sedem tenes & fidem: si autem hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobetur quicumque me cupare uoluerit se imperitum aut maleuolum, uel etiam non catholicum, sed hæreticum comprobabit. Secundo præfatæ apostolicæ sedis prærogatiua sic ratione ostenditur. Vna fides debet esse totius ecclesiæ secundum illud 1. Corin. 1. Id ipsum dicatis omnes & non sint in uobis scissura. hoc autem seruari non potest nisi quæstio fidei exorta determinaretur tenenda per unum qui toti ecclesiæ præest, ut sic eius sententia a tota ecclesia firmiter teneatur. Hinc Innocentius papa Siluano seni Valentino & ceteris qui in Milmitana synodo interfuerunt

interfuerunt scribens inquit. Dilectissimi fratres in domino salutem, diligenter & congrue apostolici consuleis honoris archam super anxiiis rebus quæ sint tenenda sententia antiquæ s. regulæ formam secuti quod totum semper ab orbe mecum uobis esse seruatam. uerum hæc missa facio. nec enim hoc uestram credo latere prudentiam quod etiam actione firmastis scientes quod per omnes prouincias de apostolico fonte petentibus responsa semper emanent, præsertim quotiens fidei ratio uentilatur arbitror omnes fratres nostros coepiscopos non nisi ad Petrum i. sui nominis & honoris auctoritatem referre debere, ueluti & nunc rettulit uestra dilectio. hoc habetur in c. quotiens 24. q. 1. Hinc etiam maximus in epistola missa orientalibus dicit. Omnes fines orbis terræ qui dominum sincere receperunt & ubique terrarum catholici ueram fidem confitentes in potestatem Romanorum pontificum tanquam in solem respiciunt & ex ipso lumine catholicæ & apostolicæ fidei respiciunt ueritatem, nec inmerito, quia Petrus legitur primo perfectam fidem esse confessus domino reuelante cum dicit Math. 16. Tu es Christus filius Dei uiui. hæc ille. Item hoc testatur Nicolaus papa in epistola quam scribit Phocio patriarchæ monacho, ut habetur in quarta actione octauæ concilii Icomenici. Quia uniuersitas credentium ab hac sancta Romana ecclesia quæ caput est omnium ecclesiarum doctrinam exquirunt integritatem fidei deposcit, criminum solutionem qui digni sunt, & gratia Dei redempti exorant: oportet nos quibus commissa est sollicitos esse & ad speculationem dominici regis tanto feruentius anhelare quantum hunc auidi lupi ad dilaniandum hinc inde patientia ora exquirunt, &c. Amplius de hac apostolicæ sedis prærogatiua. Maximus papa ait. Decebat tantæ dignitatis, & sapientię uirum non ab alio mysterii celestis arcana requirere nisi ab eo potissimum quem non potuit caro & sanguis instruere, sed cui dominus ipse sua decretata dignatus est aperire, beatus es inquit Symon bariona quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in cælis. Hunc enim præ ceteris mortalibus de toto terrarum orbe conditor orbis elegit cui cathedram magisterii principaliter possidendam tenere perpetuo priuilegii iure concessit, ut quisquis diuinum aliquod aut profundum nosse desiderat, ad huius præceptionis oraculum doctrinamq; recurrat, nec illi humiliter offerre quod soluendum est erubescat, etiam & si ipse quod queritur non ignorat. Nunquid enim angelus de cælo ueniens erat nescius docere Cornelium, quomodo uidelicet id quod sibi agendum esset addisceret destinauit ad Petrum. Mitte inquit uiros in ioppen & accersi Symonem quemdam qui cognominatur Petrus, hic dicet tibi quid te oporteat facere. Poterat plane sanctus angelus docere hominem gentilem quid sibi opus esset ad salutem, sed eius nolebat usurpare officium cui docendi nouerat fuisse commissum. Quid ergo mirum si sacerdos licet sanctitate conspicuus, licet eloquiis diuinis uehementer instructus ad apostolorum principis magisterium misit ad quem etiam angelus docendi gratia primitias gentilium Cornelium destinauit. Pauli enim ad Galat. hæc sunt uerba, Paulus ait apostolus non ab hominibus aut per hominem, sed per Iesum Christum & Deum patrem qui suscitauit eum a mortuis, hic itaque qui non ab hominibus, sed ab ipso Christo & Deo patre fuerat factus apostolus, atque ab auctore sapientiæ sufficienter instructus, ad Petri tamen magisterium uenit & non intranscursum sed per plures dies apud eum ueluti in schola permanfit. ueni

inquit Hierosolymam uidere Petrum & mansi apud eum 15. diebus, per my-
 sticum hebdoadis & octoadis numerum ueteris testamenti simul & noui di-
 citur sacramentum. hæc ille. Præterea in testimonio huius prærogati-
 ue Romanus pont. est quod ubicunque erat Petrus præfens, omnes aposto-
 li illi in prædicando & dubia determinando deferebant. unde in die pen-
 thecostes primum sermonem fecit Act. 2. Stans Petrus cum undecim ele-
 uauit uocem suam & locutus est, &c. In quæstione etiam de obseruantia
 legalium Petrus quæstionem determinauit licet Iacobus pronunciauerit
 Act. decim. quint. ubi dicitur quod cum magna inquisitio fieret surgens Pe-
 trus dixit ad eos, glo. interlin. præ omnibus prius loquitur, & ut ait glo.
 omnes alii in sententiam Petri transferunt. ita ut Hieron. dicat scribens ad
 beatum Augustinum epistola 22. quod Petrus princeps fuerat illius de-
 creti, legem post euangelium non esse seruandam. Ceterum huius præ-
 rogatiue argumentum capitur manifeste ex eo quod beatus Hieron. in epi-
 stola ad Augustinum ait quæ incipit, simul tres epistolas. Tantæ Petrus
 auctoritatis fuit, ut Paulus in epistola sua scripserit. deinde post tres an-
 nos ueni Hierosolymam uidere Petrum & mansi apud eum diebus 15. Rur-
 sum in consequentibus. Post annos decimoquarto ascendi iterum Hiero-
 solymam cum Barnaba assumpto & Tito, ascendi autem secundum reuela-
 tionem; & exposui eis euangelium quod prædico inter gentes, ostendens
 non habuisse securitatem euangeli prædicandi nisi Petri & qui cum eo e-
 rant sententia roboratum fuisset. statimq; sequitur, seorsum autem his qui
 uidebantur aliquid esse ne forte in uacuum currerem aut cucurisssem. Hæc
 Hieronymus. Item eiusdem prærogatiue argumentum colligitur ex eo quod
 beatus Hieronym. lib. de uiris illustribus lib. 5. cap. 8. dicit. Marcus inquit
 discipulus & interpres Petri iuxta quod Petrum audierat referentem. roga-
 tus Romæ a fratribus breue scripsit euangelium, quod cum Petrus legisset
 approbavit & ecclesiis legendum sua auctoritate tradidit. hæc ille.
 Ecce quod apostolica sedes habet approbare & auctorizare scripta docto-
 rum. Amplius testimonium huius insignis prærogatiue magisterii apostoli-
 cæ sedis habetur ex beato Aug. Tum ex eo quod dicit contra epistolâ funda-
 menti cito post principium, euangelio non crederem nisi me catholicæ
 ecclesiæ commoueret auctoritas. Tum ex eo quod dicit in lib. de q. ue. &
 no. test. q. 79. quod sicut in Salvatore erant omnes causæ magisterii ita &
 post Saluatorem in Petro omnes continentur. Tum ex eo quod scribit ad
 Glorium & Eleusium quod in Romana ecclesia apostolicæ cathedræ semper
 uiguit principatus. Omnibus iam dictis & bene consideratis & catholice
 ponderatis manifesta luce sequuntur corollarie sequentes propositiones.
 Primo quidem elicitur corollarie quod ad Romanum pontificem pro sub-
 limitate magisterii apostolicæ sedis pertinet symbolum fidei ordinare.
 Hoc autem iuxta beatum Thom. in secunda 2. q. 2. artic. ultim. sic probatur.
 Quoniam noua æditio symboli necessaria est ad uitandum insurgentes er-
 rores, ad illius ergo auctoritatem pertinet sententialiter determinare ea
 quæ sunt fidei, ut ab omnibus inconcussa fide teneantur. hoc autem per-
 tinet ad auctoritatem summi pontificis, ut dictum est ad quem maiores &
 diffidiliores ecclesiæ quæstiones referuntur, ut in cap. multis distinct. de-
 cimaseptima habetur, & in cap. rogamus uigesimaquarta quæstione prima
 ergo ad solam auctoritatem Romani pontificis pertinet noua æditio sym-
 boli.

Corolla-
 riū primū

boll. Ostendit etiam præfacum corollarium sanctus Thom. ubi supra ex eo
 quod æditio symboli facta est in synodo generali; sed huiusmodi synodus
 auctoritate solius summi pont. potest congregari, ut habetur in decretis.
 dist. 17. ergo æditio symboli ad auctoritatem Romani pont. pertinet. hæc il-
 le. Ex præfatis inferitur secundo corollarie, quod ad Romanum pon. per-
 tineat interpretari sacram scripturam & dubia declarare quæ emergunt
 circa ius naturale siue diuinum. Hoc autem corollarium sic ex superiori-
 bus deducitur. Pro quo primo notatur quod determinare dubia in talibus
 potest esse dupliciter. Vno modo scilicet inquisitiue, sicut potest quilibet
 ex ingenio, uel habitu inquirere de dubiis alicuius scientiæ, & isto modo
 declarare potest pertinere ad quemcunque doctum in aliqua scientia & uo-
 catur determinatio siue declaratio magistralis. Alio modo potest accipi
 declarare cum aliqua auctoritate, sic scilicet quod declaratio debeat pro-
 uera teneri, uel opinari ita quod non liceat oppositum tenere, uel opinari.
 Er isto modo potestas siue auctoritas declarandi prædicta dubia est so-
 lum apud summum pontificem simpliciter. Similiter est distinguendum
 de interpretatione diuinæ legis aut sacræ scripturæ, quia quædam fit per
 modum disputationis, & inquisitionis scholasticæ perquirendo quis sit sa-
 nus intellectus ipsarum nihil ad uerba legis uel scripturæ adiciendo, uel
 subtrahendo. Alius est interpretationis modus per modum determinatio-
 nis obligatorie ad tenendum intellectum siue sensum datum per interpre-
 tationem. Primus modus est magistrorum quorum tamen interpretatio
 neminem cogit ad sic tenendum. Secundus uero modus interpretationis
 est Romani pontificis cuius determinatio obligat omnes ad sic tenendum,
 & obseruandum. Quod ratione potest sic ostendi, oportet ponere in ecclesia
 unum caput ad quod pertineat determinare & declarare & interpretari illa
 quæ sunt dubia circa quæcunque ad fidem pertinentia siue sunt speculatiua
 siue agibilia, sed constat quod in ecclesia non potest esse aliquod tale caput ni-
 si solus papa. ergo &c. minor patet ex superioribus. maior probatur: quia
 oportet ponere ecclesiam sic dispositam a Deo quod tota cõitas uniuersalis ec-
 lesiæ maneat in unitate fidei & in una sententia de fide. Vnde apostolus 1.
 Corin. 1. Obsecro uos fratres per nomen domini nostri Iesu Christi, ut idip-
 sum dicatis omnes & non sint in uobis scismata: sitis autem perfecti in eo-
 dem sensu, & in eadem sententia, sed hoc non potest esse nisi tota commu-
 nitas ecclesiæ recursum habeat ad unum caput scilicet ad præfidentem ap-
 pud quem esset auctoritas declarandi & interpretandi dubia circa ea quæ
 sunt fidei. pertinet ergo ad Romanum pontificem declarare dubia & in-
 terpretari circa ea quæ fidei sunt siue iuris naturalis, & diuini. Vnde
 August. contra Manichæos, & habetur cap. palam distinct. 11. Palam est quod
 in re dubia ad fidem ualeat auctoritas ecclesiæ catholicæ quæ ab ipsis fun-
 datissimis sedibus apostolorum usque in hodiernum diem succedenti si-
 bimet episcoporum serie & tot populorum consensione confirmatur. hæc
 Augu. Hinc est sicut superius dictum est quod orta quæstione an legalia de-
 berentur obseruari cum euangelio consuluerunt Petrum & alios apostolos
 qui erant in Hierosalem, & Petrus sicut princeps apostolorum, & præfidentis
 supra totam communitatem ecclesiæ decreuit & declarauit legalia non ef-
 se obseruanda, ut patet Act. 15. Ceterum ex superioribus elicitur tertio
 corollarie, quod ad Romanum pontificem pertineat dicta siue opuscula de

Secundum

Tertium

his ex apostolica auctoritate præceperunt per quam & aliorum statuta nobis ad seruandum canonizasse leguntur. Nempe beatissimi patres nostri Damasus & Leo papa magnus quorum alter secundum uniuersale concilium alter quartum primo Calcedonen. apostolica auctoritate firmauerunt, ipsi inquam eadem auctoritate eadem etiam auctoritate & uoce ita generaliter decreuerunt. Omnia inquit decretalia prædecessorum nostrorum, quæ de ecclesiasticis ordinibus, & canonum promulgata sunt disciplinis ita omnibus episcopis & generaliter a cunctis sacerdotibus custodiri debere mandamus, ut si quis in illa commiserit ueniam sibi deinceps nouerit denegari. Item Damasus alibi omnibus episcopis scribens. Obseruetur inquit ab omnibus, ut illa semper quæ apostolica institutione & patrum traditione sunt constituta sub metu irrefragabili auctoritate teneantur. Item papa Gelasius scribens uniuersis episcopis per Siciliam constitutis ait. Cum decreta uenerabilium sanctorum nos quoque magnopere custodire nitamur atque sine eorum dispendio etiam illa quæ pro alicuius utilitatis fortasse compendio uideantur laxanda credamus; cumque nobis contra salutarium reuerentiam regularum cupiamus temere nihil licere, & cum sedes apostolica superior his omnibus fauente domino quæ paternis canonibus præfixa pio deuotoque studeat tenere proposito, satis indignum est quenquam uel pontificum uel ordinum subsequendum hanc obseruantiam refutare quam beati Petri sedem & sequi uideat & docere satisque conueniens sit ut totum corpus ecclesie in hac sibi obseruatione concordet quam illic uigere conspiciat ubi dominus ecclesie totius posuit principatum dicente scriptura. Ordinate in me charitatem. Item omnia cum ordine fiant, hæc ibi. Item Agatho qui sextam synodum uniuersalem per legatos suos instituit, & institutam apostolica auctoritate firmavit, omnibus episcopis eadem auctoritate nunciavit sic inquit. Omnes apostolicæ sedis sanctiones accipiendæ sunt tanquam ipsius Petri diuina uoce firmitate. Item successor eius beatus Nicolaus papa primus synodo uniuersali præsidens generali eiusdem synodi iudicio decreuit ut etiam anathema esset quicumque decreta a Romano pontifice contempserit. Sanctus quoque Adrianus papa etiam reges anathematizauit quicumque sedis apostolicæ decreta uiolare non formidant. His ergo testimoniis satis edocemur quam indubitanter apostolicis institutis obedire debemus. Hæc omnia præfatus dominus Aymarus. Tertio contra præfatum errorem aduersariorum arguit papa Nicolaus scribens ad Phocium patriarcham Constantinopolitanum cuius epistola in sancta octaua uniuersali synodo fuit recepta & approbata cum omnibus gestis eius circa Constantinopolitanam & contra dictum Phocium ac Michaelem Imperatorem factorem eius. In qua epistola prout coligitur ex ipsa actione 8. concilii sic habetur. Decretalia autem quæ a sanctis pontificibus sedis Romanæ ecclesie sunt instituta cuius auctoritate, atque sanctione omnes synodi & sancta concilia roborantur & inde stabilitatem sumunt, cur uos non habere, uel obseruare dicitis nisi quod uestræ ordinationi contradicunt. Et infra, & si ea non habetis de neglectu atque incuria estis arguendi, si habetis & non obseruatis de temeritate estis corripiendi & increpandi, & habetur in c. si decreta distinct. 20. Quarto contra præfatum errorem est cap. in canonicis scripturis distinct. decimanona quod est beati Augustini, in quo uidetur inter canonicas scripturas episto-

las

las apostolicæ sedis annumerare. Item quinto contra eundem errorem est cap. decretales distinct. 20. ubi habetur quod decretales epistolæ canonibus conciliorum pari iure exequantur glo. Archydia. In obseruantia & auctoritate, & exequantur. s. in auctoritate, in reuerentia, in obseruatione. Hug. Sexto contra præfatum errorem uidetur esse articulus condemnatus in concilio Constantien. ubi inter alios articulos Ioan. Vicleff fuit condemnatus ille. Decretales epistolæ sunt Apocryphæ & seducunt a fide Christi & clerici sunt stulti qui student eas. Quia plura dicta sunt de præceptis apostolicis suscipiendis supra circa cap. 48. illa pro nunc sufficiant.

Cap. CIX. Quod sedis apostolicæ iudicium in his quæ fidei sunt & ad humanam salutem necessaria errare non possit.

EX his quæ in superiori capitulo dicta sunt datur nobis luce clarissima intelligere quod tanta soliditate ueritatis apostolicum thronum clementia diuinitatis firmauerat quod iudicium eius in his quæ fidei sunt errare a ueritate non possit, decebat sane ut sedes illa quæ superni dispositione consilii magistra fidei, & cardo omnium instituebatur ecclesiarum in his quæ fidei sunt hominumque necessaria salutis ab ipso omnium auctore Deo cuius prouidentia in sui dispositione non fallitur hoc singulari infallibilitatis munere donaretur. in cuius rei sacramentum primo illius sedis pontifici diuinæ dispensationis nomen firmitatis imponitur scilicet Petrus quod syra lingua rupes interpretatur. Unde beatus Gregorius Eulogio episcopo Alexandriæ scribens epistola centesima octuagesima prima. Quis nesciat sanctam ecclesiam in apostolorum principis soliditate firmatam qui firmitatem mentis traxit in nomine, ut Petrus a petra uocaretur cui ueritatis uoce dicitur. Tibi dabo clauis regni cælorum, cui rursus dicitur. Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. hæc Gregorius. Quod autem hoc quod diximus sit priuilegium & munus amplissimum apostolicæ sedis multipliciter & etiam efficaciter probamus. Primo auctoritatibus. Secundo rationibus in sequenti cap. Auctoritate primo illa Saluatoris, promissione quæ casta esse non potest qua Petro locutus est dicens. Tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. Quam Christi promissionem de firmitate fidei apostolicæ sedis accipiendam esse sancti doctores in religione & sapientia clarissimi contestantur. Ait enim beatus Cyrillus Alexandrinus patriarcha, ur inducitur in glo. continua secundum hanc domini promissionem ecclesia apostolica Petri ab omni seductione, & hæretica circumuersione immaculata manet super præpositos & episcopos & super omnes primates ecclesiarum & populorum in suis pontificibus in fide plenissima & auctoritate Petri & cum aliæ ecclesie quorundam errorum uerecundatæ sint stabilita ipsa impassibiliter regnat silentium imponens & omnium obturans ora hæreticorum & nos necessitate salutis nõ decepti superbia nec uino superbiæ ebriati typi ueritatis & sanctæ apostolicæ traditionis una cum ipsa confitemur & prædicamus. hæc Cyrillus. Secundo beatus Chryso. dictus

Ii iij

es aureum ibidem super Math. hoc idem confirmans ait. Vide qualiter Christus reducit Petrum ad excelsum de ipso intelligentiam: hæc enim promittit quæ sunt propria Dei solus scilicet peccata solvere & ecclesiam immutabilem facere inter tot persecutionum & tentationum procellas. Item ad idem est Origenes qui ut deducit sanctus Thomas super Math. tam de Petro quam de ecclesia uniuersali præfatum Christi uerbum Math. 16. Et portæ inferi non præualebunt aduersus eam exponens ita dicit. Non autem exprimitur utrum Petro non præualebunt aut ecclesiæ quam ædificat super petram. tamen manifestum est quod nec aduersus Petrum, nec aduersus ecclesiam portæ præualebunt inferorum. Hæc ille. Quod autem de Petro petra uerbum Christi intelligatur idem manifestat dicens. Vide quâtam potestatem habet petra super quam ædificatur ecclesia, ut eius iudicia manent firma quasi Deo iudicante per eam. Secundo apostolicæ sedis iudicium in his quæ fidei sunt esse indefectibile manifeste probatur ex promissione illa Christi qua Petro pro sedis sua loquens ait Lucæ 22. Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Quod autem de fide Petri in apostolica sede indefectibiliter semper mansura intelligendum sit sancti testantur doctores. Imprimis beatissimus Leo in sermone secundo ordinationis suæ eandem Christi pollicitationem pertractans. Ego rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua, &c. ita ait. Specialis cura a domino Petri suscipitur & pro fide Petri proprie supplicatur tanquam aliorum status certior sit futurus si mens principis uicta non fuerit. in Petro ergo omnium fortitudo munitur & diuinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, ut firmitas quæ per Christum Petro tribuitur per Petrum apostolis conferatur. Hæc ille. Item ad idem est Agapto papa in suggestione quam Constantino Imperatori scribit quæ a tota sexta synodo uniuersali fuit uenerabiliter acceptata. Hæc apostolica Christi ecclesia per Dei omnipotentis gratiam a tramite apostolicæ traditionis nunquam errasse probatur nec hæreticis nouitatibus deprauanda succubuit, sed ut ab exordio normam fidei Christianæ percepit ab auctoribus suis apostolorum Christi principibus illibata fiderenus manet secundum ipsius domini Saluatoris dictam pollicitationem qua suorum discipulorum principi in sacris euangelis fatus est. Petre inquit ecce Sathan expetiuit ut cribraret uos sicut qui cribrant triticum, ego autem pro te rogavi, ut non deficiat fides tua & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Consideret itaque uestra tranquilla clementia quoniam dominus & Saluator omnium cuius fides est qui fidem Petri non defecturam promisit, confirmare eum fratres suos admonuit quod apostolicos pontifices mex exiguitatis prædecessores confidenter fecisse semper cunctis est cognitum. Hæc ille. Eadem sententia etiam est Lucii papæ cuius pars ponitur in c. a recta 24. q. 1. Aliqua hic dicit glossator quæ si uidisset ad longum textum Lucii non ita fuisset interpretatus. & iste frequenter est error istarum glossarum decreti qui error potissime inde contingit, quia originalia sanctorum patrum per glossatorem non sunt uisa, sed detruncata prout iacent in decreto. Item beatus Bernardus domino Innocentio papæ scribens hoc insigne apostolicæ sedis priuilegium ex eodem Saluatoris uerbo attestatur his uerbis. Oportet ad uestrum referri apostolatam pericula quæque, & scandala emergentia in regno Dei ea præsertim quæ de fide contingunt. dignum nanque arbitror ibi potissimum

Ab aliis
auté Ago-
tho dicitur

potissimum refarciri damna fidei ubi fides defectum habere non posset: hæc quippe prerogatiua est huius sedis: cui enim alteri dictum est. Ego pro te rogavi Petre ut non deficiat fides tua? hæc Bernardus. Item idem Bernardus uel Ioa. Damia. in sermone Ioannis Baptistæ qui incipit. Hodie dilectissimi dicit sic. Decimus honor est assertio matris ecclesiæ, textitur ora chlanydis unguentumque profusum in capite extremamque uestimenti simbrim imundanter effundit: illa enim magistra, & regina omnium ecclesiarum Romana ecclesia cui dictum est. Ego pro te rogavi ut non deficiat fides tua: in honore beati Ioannis baptistæ post saluatoris nomen consecrata est & signata: dignum namque erat ut sponsæ sequeretur auctoritas, & singularem amicam eius illuc prouheret ubi principatum ipsa conscendit. Item hoc idem ex præfata redemptoris nostri promissione ostendit Leo papa nonus in libro quem contra Michaellem constantinopolitanum: fecit ubi cap. 7. ita dicit. Taliter sancta ecclesia supra petram id est Christum & super Petrum cepham filium Ioannis qui primo Symon dicebatur ædificata est quod inferi portæ disputationibus, scilicet hæreticorum qui uanos ad interitum introducunt nullatenus foret superanda: sic pollicetur ipsa ueritas per quam sunt uera quæcunque sunt uera portæ inferi non præualebunt aduersus eam: cuius promissionis effectum se precibus impetrasse a patre ipse filius protestatur dicendo ad Petrum. Symon ecce Sathanas expetiuit ut cribraret uos sicut triticum: ego autem rogavi pro te ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Erit ergo quisquam tantæ dementiæ qui orationem illius cuius uelle est posse audeat in aliquo uanam putare: nonne a sede principis apostolorum Romana uidelicet ecclesia tam per eundem Petrum quam per successores suos reprobata atque conuicta atque expugnata sunt omnium hæreticorum commenta, & fratrum corda in fide Petri quæ, nec defecit nec usque in finem deficiet sunt confirmata, hæc ille. Item in synodica eiusdem Leonis ad Petrum anthiochenum patriarcham sic scribitur. Ab apostolica sede nostram catholicam consulendo, perpendicularimus tuam prudentiam nolle deuiare a Dominico, & omnium sanctorum patrum concordia decreto quo inuolabiliter cunctis in toto orbe terrarum ecclesiis sancta Romana ecclesia, & apostolica sedes caput præponitur ad quam maiores, & difficiliore causæ omnium ecclesiarum diffiniendæ referantur: sic omnia ueneranda concilia: sic leges humanæ promulgant: sic ipse sanctus sanctorum, & rex regum dominus dominantium confirmat quatenus ibi principalis dignitatis, & totius ecclesiæ disciplinæ uenerabilis apex præfulgeat, & præcellat ubi ipse uerex & cardo apostolorum Petrus carnis suæ resurrectionem beatam in nouissimo die expectat. nimirum solus est ille pro quo ne deficeret eius fides dominus, & saluator asseruit se rogasse dicens. Symon ecce Sathan expetiuit uos ut cribraret sicut triticum ego autem rogavi ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Quæ uenerabilis, & efficax oratio obtinuit quod hætenus fides Petri non defecit nec defectura creditur in throno illius in seculum seculi: sed confirmabit corda fratrum uariis concutienda fidei periculationibus sicut hucusque confirmare non cessauit, hæc ille. Item patet hoc professione octauæ synodi in qua lectus est libellus Adriani papæ qui acceptus est cum omni laude in quo sic dicitur. Prima salus est re-

æte fide regulam custodire deinde a constitutis Dei, & patrum nullatenus deuiare: unum quippe horum ad fidem pertinet alterum ad opus bonum, sicut enim scriptum est. Sine fide impossibile est placere Deo: sic rursus legitur. Fides sine operibus occisa est. Et quia non potest dominus nostri Iesu Christi prætermitti sententia dicentis. Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. hæc quæ dicta sunt rerum probantur effectibus: quia in sede apostolica immaculata est semper catholica seruata religio & sancta celebrata doctrina. Hæc ibi. Item ipsa synodus octaua acceptans doctrinam, & sententiam apostolicæ sedis. ita inquit. Quoniam sicut prædiximus sequentes in omnibus apostolicam sedem, & obseruantes omnia eius statuta speramus, ut in una communione quam sedes apostolica prædicat esse mereamur in qua est uera, & integra & uera Christianæ religionis soliditas: promittentes etiam sequestratos a communione ecclesiæ catholicæ, id est non consentientes sedi apostolicæ eorum nomina inter sacra non recitanda esse misteria, hæc ibi. Item quæ prædicta promissio Christi. Luc. 22. Ego pro te rogaui, &c. intelligenda sit de fide Petri pro sede sua testantur doctores famosiores in ecclesia Dei qui exposuerunt bibliam. Vnde magnus Albertus super Luc. tractans uerbum prædictum ita formaliter dicit: ut non deficiat fides tua scilicet finaliter. Hic argumentum efficacis pro fide Christi, & successore ipsius quia fides eius finaliter non deficiet. Naum. i. Non adiciet ultra ut pertranseat per te Belial uniuersas interit. Item dominus Hug. cardinalis super eundem locum ait. Argumentum pro ecclesia Romana. Item ad hoc est glo. in cap. quodcumque 24. quæst. 1. que dicit sic. Nisi erraret ecclesia Romana quod non credo posse fieri: quia Deus non permetteret, hæc gl.

Cap. CX. In quo rationibus præ fatum apostolicæ sedis priuilegium probatur, & confirmatur.

POST QVAM sacra scripturæ auctoritatibus iuxta sanctorum patrum, & doctorum expositiones ostendimus apostolicam sedem in iudicio eorum quæ fidei sunt & ad salutem fidelium necessaria ita re diuina pollicitatione errare non posse: reliquum est ut etiam rationibus illud confirmemus. Primo sic ex superioribus. Sedis illius iudicium in his quæ fidei sunt credendum est indefectibile ad cuius auctoritatem, & magisterium pertinet determinare, & diffinire ea quæ credenda proponenda sunt populo Christiano symbolum ædere fidei dubia quæ in sacra scriptura emergunt declarare, & interpretari. hoc patet: immo tanquam primum principium uidetur clarissimum: quia alias nihil quod illius sedis auctoritate, & iudicio esset de fide de condemnatione errorum de sacramentis de canonizatione sanctorum de interpretationibus dubiorum difficultum foret firmum aut certum: sed dubium aut fallibile quod inconuenientissimum, & periculosissimum in religione Christiana esset. sed apostolica sedes est ad quam pertinet determinare ea quæ fidei sunt symbolum fidei ædere, & dubia in sacra scriptura emergentia interpretari: ut supra in cap. 187. patet. ergo sequitur quod eius iudicium in his quæ fidei sunt errare non possit. Præterea confirmatur ista ratio sic. Assensus omnis qui est circa aliquid cum possibilitate ad oppositum includit formidinem

nec

nec est assensus firmus nec firmiter quis assentit per illum: quia assentit cum possibilitate ad oppositum unde firmus, & inuariabilis assensus. circa aliquid requirit quod oppositum eius non possit esse uerum sed omnino falsum: propter quod demonstratio quæ causat assensum inuariabilem est ex necessariis, & que non possunt aliter se habere. Similiter fides uirtus theologica est ex necessariis, & cui non potest subesse falsum: quia innititur primæ ueritati alias non faceret assensum firmum, & inuariabilem: si ergo sedes apostolica siue ecclesia Romana cuius auctoritas, & principatus in sede apostolica locatus est a Christo in his quæ fidei sunt errare posset, & deuiare tunc credentes illud crederent possibile tamen falsum esse, & non necessario infallibiliter uerum, & per consequens cum formidine & cum dubio erroris possibilis: & ita credentes fluctuarent, & essent dubii in fide & ita infideles: & sic multa inconuenientia sequerentur quæ unusquisque cognoscere potest. Secundo sic. Illius sedis iudicium quod nunquam in fide defecit nec defectuosum est uidetur esse indefectibile iudicium in his quæ fidei sunt. sed sedis apostolicæ iudicium nunquam in fide defecit nec defectuosum est, ergo sedis apostolicæ iudicium indefectibile est in his quæ fidei sunt. consequentia patet. maior etiam minor uero patet multorum sanctorum patrum testimoniis. Inquit enim. Eusebius papa in c. in sede 24. q. 1. In sede apostolica extra maculam semper est catholica seruata religio. Item beatus Sixtus papa, & habetur in cap. memor. 24. q. 1. idem testatur dicens. Memor sum me sub illius nomine ecclesiæ præsidere cuius a domino Iesu Christo est glorificata confessio, & cuius fides nullam hæresim fouet sed quidem omnes hæreses destruit. Hæc ille. Item beatus Hieronymus, in ca. hæc est fides 24. q. 1. ad idem est ita dicens. Sancta Romana ecclesia quæ semper immaculata permanit domino providente, & beato Petro opem ferente in futurum manebit siue ulla hæreticorum insultatione, scilicet præualente atque firma, & immobilis omni tempore persistet. Hoc etiam Pelagius papa in ca. quamuis dist. 21. testatur dicens. Est ergo prima apostoli Petri sedes Romana ecclesia non habens maculam nec rugam nec aliquid huiusmodi. Hæc etiam apertissime testantur auctoritates sanctorum patrum; postea in præcedenti capitulo. Tertio confirmando iam factam rationem sic. Illius sedis iudicium in his quæ fidei sunt est indefectibile quod nulla malitia hominum ualeat extinguere, sed sedes apostolica siue Romana ecclesia nulla hominum malitia ualeat extinguere. ergo sedis apostolicæ iudicium est indefectibile. consequentia est bona. maior uero manifesta. minor autem probatur auctoritate Pelagii papæ qui ut habetur in capit. pudenda 24. quæst. prima ita ait. Cum ecclesia una sit nulla alia esse constat nisi quæ in apostolica est radice firmata, & fundata. Et infra recitans uerba Augustini sic subiungit. Sed nullo modo potest dici ecclesia in qua scisma est restat, ut quoniam ecclesia nulla esse non potest ea sit quam in sedis apostolicæ per successiones episcoporum radice constitutam nullorum hominum malitia etiam si nota excludi non possit sed pro temporis ratione toleranda iudicetur ullo modo ualeat extinguere, hæc ille. Quarto sic. Sedis illius iudicium in his quæ fidei sunt est indeuiabile cui quicumque repugnans quocumque tempore censendus est hæreticus, sed quicumque repugnat in his quæ fidei sunt apostolicæ sedi hæreticus est censendus. ergo apostolicæ sedis iudicium in his quæ

Fidei sunt est indeuabile, consequentia uiderur bona maior patet. minor uero est beati Hieronymi in cap. hæc est fides 24. quæst. prima qui ad Damasum scribens ita dicit. Hæc est fides papa beatissime quam in catholica didicimus ecclesia quamque semper tenuimus, in qua si minus periret aut parum caute forte aliquid positum est a te emendari cupimus qui Petri, & sedem & fidem tenes. si autem hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio comprobatur quicumque me inculpate uoluerit se imperitum, & maleuolum uel non etiam catholicum sed hæreticum comprobabit, hæc ille. Item minor illa probatur auctoritate beati Cypriani martyris, qui ut habetur in cap. aduocauit 24. quæst. 1. dicit sic. Aduocauit ad se Cyprianus episcopum Saryrum nec ullam putauit ueram nisi uere fidei gratiam percunctatusque est ex eo utrum nam de catholicis episcopis esset hoc est si cum Romana ecclesia consentiret, hæc ille. Quinto sic. Illius sedis iudicium credendum est in ecclesia esse indefectibile in his quæ fidei sunt a qua quisque diuisus efficitur extra ecclesiam Dei, sed diuisus ab apostolicæ sedis iudicio efficitur extra ecclesiam. ergo &c. consequentia est bona maior non indiget probatione. minor uero est beati Cypriani, & habetur in ca. qui cathedram distinct. 94. Qui cathedram Petri super quam ecclesia fundata est deserit in ecclesia se esse non confidat. Item minor illa est beati Hierony. in cap. quoniam uetus oriens 24. quæst. prima ubi scribens Damaso papæ ita dicit. Cum successore piscatoris, & discipulo Christi loquor: ego nullum præuium nisi Christum consequens beatitudini tuæ, id est cathedræ Petri communionem consentior super illam petram ecclesiam fundatam scio: quicumque extra hanc domum agnum comederit prophanus est: si quis in archa non fuerit peribit regnante diluio. Et infra. Non nouimus uitalem: miletum respuo: ignoro paulinum, quicumque tecum non colligit spargit, hoc est qui Christi non est, antichristus est, hæc Hieronymus. Item eadem sententia colligitur ex cap. scisma. 24. quæst. prima. Sexto sic. Illius sedis iudicium est censendum in his quæ fidei sunt indefectibile ad quod summarum diffinitiones causarum grauiioresque quæstiones cuiusmodi sunt quæstiones fidei sunt referendæ, & indeterminatio nem sumpturæ. sed ad apostolicam sedem sunt omnes causæ fidei referendæ, & diffiniendæ. ergo apostolicæ sedis iudicium in fide deficere non potest, consequentia est bona, & maior est manifesta: quoniam sicut in disciplinalibus fit resolutio usque ad prima principia quæ falsa esse non possunt ita causæ fidei referendæ sunt ad thronum qui in iudicio suo errare non potest: quia alias nihil diffinitum per apostolicam sedem aut terminatum teneretur firmum, & indubitatum, & ita sequeretur scisma, & hæresis inter fideles, & ita fides prima periret. minor uero patet ex cap. quotiens 24. quæst. prima, ubi ita inquit tex. Quotiens fidei ratio uentilatur arbitrator omnes fratres coepiscopos nostros non nisi ad Petrum, id est sui nominis & honoris auctoritatem referre debere ueluti nunc retulit uestra dilectio quod per totum mundum possit ecclesiis omnibus in commune prodesse. Item eadem sententia est Papæ Pelagii in quadam epistola in qua in cap. multis dist. 17. ita inquit. Maiores uero & difficiliore quæstiones, ut sancta synodus statuit, & beata consuetudo exegit ad apostolicam sedem semper referantur. Item beatus Gregorius, & habetur in præceptis distinct. 12. Nulli dubium est quod non solum pontificalis causatio sed om-

Alii præuium
Alii communionem
cōfortior

nis sanctæ religionis relatio ad sedem apostolicam quasi ad caput ecclesiarum debeat referri, & inde normam assumere, unde sumptu exordium ne caput institutionis uideatur omitti: cuius auctoritatis sanctionem omnes teneant sacerdotes qui nolunt ab apostolicæ petræ soliditate diuelli. hæc Grego. Idem etiam habetur in cap. maiores, extra de bap. & eius effect. unde in Calcedonen. concilio audita epistola quam Leo papa scripsit Flauiano episcopo contra errorem Euticis episcopi ita declamauerunt. Hæc est patrum fides: hæc apostolorum fides: omnes ita credimus: orthodoxi ita credimus: anathema est qui non ita credit: Petrus per Leonem ita allocutus est, hæc ibi. Septimo sic. Illius sedis iudicium est indefectibile in his quæ fidei sunt cuius sanctiones omnes accipiendæ sunt tanquam ipsius Petri diuina uoce firmatæ sed sic est de apostolicæ sedis sanctionibus. ergo &c. consequentia est bona. maior est manifesta. minor uero est in forma beati Agathonis in cap. sic dist. 19. Ad hoc etiam facit ca. in canonicis, ea. di. Item Adrianus papa scribens imperatori Basilio dicit sic. Quoniam tranquillissime imperator audistis uocem Dei per apostolicæ sedis officium tibi delatam &c. Octauo sic. Illius sedis iudicium credendum est in his quæ fidei sunt indefectibile ad quod omnes doctores quantumcunque docti aut sancti dicta sua referunt, & examini, & correctioni submitunt. sed sedis apostolicæ iudicium est huiusmodi. ergo &c. consequentia est bona. maior manifesta, alias sancti doctores hoc facientes possent grauius errare. minor uero patet ex multis. Primo ex submissione quam facit beatus Hiero. in cap. hæc est fides 24. quæst. prima de qua supra. Secundo ex submissione quam facit beatus August. scribens ad papam Bonifacium libellum quem contra duas Pelagianorum epistolas intulauerat. ubi ita dicit. Hæc ergo quæ in istis ut dixi duabus epistolis eorum ista disputatione respondeo ad tuam potissime dirigo sanctitatem non tam discenda quàm examinanda: ubi si forte aliquid displiceat emendanda constitui. Item idem legitur beatus Anselmus fecisse in epistola de incarnatione uerbi. ubi ita scribit Urbano papæ. Domino & patri uniuersæ ecclesiæ in terra peregrinationis summo pontifici Urbano Anselmus uita peccator habitu monachus debitam subiectionem &c. Et infra. Quoniam diuina prouidentia uestram elegit sanctitatem cui & fidem & uiam Christianam custodiendā, & ecclesiam suam regendam committeret ad nullum rectius refertur si quid contra catholicam fidem in ecclesia ut eius auctoritate corrigatur: nec ulli alii tutius si quid contra errorem responderetur ostenditur ut eius prudentia examinetur: quapropter sicut nulli dignius possum ita nulli libentius præsentem epistolam quam uestræ destino sapientiæ: quatenus si quid in ea corrigendum est uestra censura castigetur: & quod regulam ueritatis tener uestra auctoritate roboretur, hæc Anselmus. Idem beatus Bernardus fecisse legitur, ut patet in ca. præcedenti. Item pater ex his quæ in ducit in sine epistolæ cuiusdam quam super celebratione conceptionis beate uirginis scribit ad canonicos Lugdunen. Idem etiam beatus Thomas facit ut patet in principio gloss. continue super euangelia. Hanc etiam obseruantiam reuerentiæ ad apostolicam sedem quasi omnes doctores scholastici tractatores diuinarum scripturarum legimus tenuisse, & tenere ut omnia dicta sua correctioni apostolicæ sedis submittant. Non sic. Illius sedis iudicium est in his quæ fidei sunt indefectibile per quod approbata

non licet reprobare sed ab omnibus sunt reuenter suscipienda: sed sedis apostolicę iudicium est huiusmodi: ergo &c. consequentia est bona. maior etiam patet. minor uero habetur in cap. Si Romanorum dist. 19. ubi sic dicitur. Si Romanorum pontificum cum decreto ceterorum opuscula doctorum approbatur uel reprobatur ita quod uere sedes apostolica approbavit hodie teneatur acceptum &c. hæc ibi. Inducit etiam hoc glossa in c. Hæc est fides 24. q. 1. & in ca. Veniam 35. q. 9. in fi. Decimo sic. Illius sedis iudicium credendum est in his quę fidei sunt esse indeuabile quam omnes sancti sequuntur, & uniuersales synodi amplectuntur, & uenerantur ut magistram fidei regulam, & apicem totius ecclesiasticę disciplinę: sed sedes apostolica est huiusmodi: ergo &c. consequentia est bona. maior uidetur clarissima: quoniam alias uideretur sanctorum patrum fides uacillare nisi sedis illius magistrum, & iudicium in fide firmum esset, & inobliquabile. minor uero colligitur ex Agaptonis papę epistola ad imperatorem Constantinum quę lecta in sexta synodo ut supra retulimus acceptata est: in qua post superiora uerba ita de sede apostolica loquens inquit. Cuius auctoritatem ut puta apostolorum principis semper omnis catholica Christi ecclesia, & uniuersales synodi fideliter amplectentes in cunctis securę sunt: omnesque uenerabiles patres apostolicam eius doctrinam amplexi per quam, & probatissima Christi luminaria claruerunt, & sancti quidem doctores orthodoxi uenerati atque secuti sunt: hæretici autem falsis criminationibus atque derogationum odiis infecti, hæc ille. Item in gestis Calcedonenensis concilii sic legitur. Vnde reuerendissimi episcopi clamauerunt, ut deo sic credimus: qui contradicunt anathema sunt. Leo recte exposuit, & infra uniuersi reuerendissimi episcopi clamauerunt: iuste persuasioni acquiescimus uniuersi: hoc omnes credimus hoc sequimur hoc tenemus quod patris omnium nostrum Leonis confessio habet, hæc ibi. Item hoc profertur octaua synodus in qua patres lecto decreto a Romano pontifice Adria no eis transmissio ita aiunt. Quoniam sicut prædiximus sequentes in omnibus apostolicam sedem, & obseruantes omnia eius constituta speramus, ut in una communionem quam sedes apostolica prædicat esse mereamur: in qua est integra, & uera Christianę religionis soliditas. hæc ibi. Item huius rei testimonium faciunt patres in concilio uniuersali Lugdunen. ut habetur in ca. Fidei. de sum. tri. & fi. ca. lib. 6. in quo sic dicitur. Hoc firmiter tenet, & prædicat & profertur & docet sancta Romana ecclesia inter omnia fidelium, & magistrum. unde in c. Omnis dist. 22. beatus Ambrosius se in omnibus sequi magistram sanctam Romanam profertur ecclesiam. Vndecimo arguitur sic. Illius sedis iudicium est inobliquabile in his quę fidei sunt cuius auctoritate, & iudicio roborantur, & firmanantur canones sanctorum conciliorum: sed auctoritate, & iudicio sedis apostolicę firmanantur, & roborantur canones sanctorum uniuersalium conciliorum: ergo necessario uidetur afferendum quod iudicium apostolicę sedis in his quę fidei sunt sit in defectibile, consequentia est bona. maior uidetur manifesta. minor patet etiam ex ca. Confidimus 25. q. 1. & ex. 8. his ergo. ibidem & ex ca. Significasti. extra de elect. Patet etiam ex illa laudabili obseruantia sanctorum patrum in conciliis uniuersalibus qua semper soliti sunt petere confirmationem canonum suorum a Romano pontifice utpote a principe totius ecclesię: sicut nos in tertio huius operis dante Christo exemplificabimus.

de

de multis. Duodecimo arguitur sic. Cum impossibile sit sine fide placere Deo, ut inquit apostolus ad Heb. 11. sitque fides primum fundamentum totius Christianę religionis, ut ait Chryso. necesse est ut illa sit stabilis, & incommutabilis sicut firma Petra in edificio ecclesię. unde supra petram ecclesia dicitur fundata. Math. 16. & quoniam diuersę quæstiones insurgunt & emergunt dubia inter fideles circa fidem & impugnationes hæreticorum necessarium fuit dare unum tribunal siue unum supremum iudicium notum & certum in ecclesia Dei, & duraturum cum ea usque ad consummationem seculi quando scilicet nobis est colluctatio aduersus potestates tenebrarum: ad quod iudicium in omnibus arduis, & maxime circa fidem, & doctrinam posset facile haberi recursus: cuius iudicio, & determinationi omnes firmiter parere deberent. Hoc etiam patet: quoniam aliter nulli determinationi siue diffinitioni uel declarationi quę in ea fieret circa ea quę fidei sunt firmiter adhereretur, & ita non uideretur ecclesię sufficienter fore prouisum in his quę necessaria sunt ad salutem. contra illud Esa. 5. Quid est quod debui facere uineę meę, id est ecclesię & non feci: sed hoc tribunal siue supremum iudicium non uidetur posse regulariter esse uniuersale concilium. ergo uidetur quod sedes siue cathedra apostolica sit huiusmodi tribunal cuius iudicio omnes causę maiores determinandę ueniant, & finiendę in ecclesia Dei. consequentia est bona. maior etiam probata est. minor uero ostenditur ex multis. Primo quia multa concilia etiam uniuersalia in his quę fidei sunt, & necessaria ad salutem errasse leguntur, & habuisse iudicia defectibilia: sicut patet de Arimin. concilio quod fuit numerosissimum ut puta DCCCXXX. episcoporum, patet idem de Ephesino secundo quod Leo papa condemnauit, & in eius correctionem Calcedonen. concilium instituit. Sedes autem apostolica nunquam in his quę fidei sunt errasse perhibetur ut sancti patres firmiter ac multipliciter attestantur, sicut superius induximus in hoc capitulo, & præcedenti. Dicit etiam beatus Ambrosius super Mar. & habetur in cap. non turbatur 24. q. 1. Non turbatur nauis quę Petrum habet, turbatur autem quę Iudam habet. Item August. in sermone quarto de sancto Petro hanc prærogatiuam apostolicę sedis lucidariorem faciens dicit sic. Nauis Petri in altum huius seculi ita natat ut pereunte mundo omnes quos suscipit seruat illesos, cuius figuram iam uidemus in ueteri testamento. Sicut enim Noe archa naufragante mundo quos susceperat cunctos incolumes seruauit ita & ecclesia Petri conflante seculo omnes quos amplectetur seruabit illesos. Hæc August. Secundo quod tribunal præratum sit apostolica sedes regulariter, & non uniuersale concilium ex eo colligitur quod tale tribunal debet esse fixum in ecclesia: & continue permanens cum quasi omni die sit necessarium, hoc autem nõ potest uniuersali concilio conuenire: quoniam raro & non modo nõ sed etiam antiquo tempore leguntur celebrata: sedes autem apostolica semper fuit fixa: non mouitur ut supra ostendimus: iuxta cap. gratiose, extra de rescript. Tertio hoc idem colligitur ex illa sanctorum patrum professione catholica qua super apostolicam sedem dicunt, & prædicant ecclesiam esse fundatam ut Cyprianus, Hieronymus, Augustinus quos superius induximus. ergo magis uidetur congruere dispositioni diuinę quod ecclesia iudicium sumat a cathedra Petri quam cathedra ipsa ab ecclesia. Quarto hoc idem colligitur ex eo quod sancti doctores, & canones etiam summarum dispo-

ctiones causarum & maxime fidei ad apostolicam sedem: ut supra ostendimus: mandant esse referendas: nusquam autem mandat eas ad uniuersale concilium deferri. Quinto quia quæstio fidei melius uideretur determinari per principem qui ecclesiæ præest quam per multitudinem: quod sanctus Thom. in secunda, secundæ. quæst. ar. 10. & in 4. contra gentiles probat ex eo: quia una debet esse fides totius ecclesiæ secundum illud. 1. Corin. 1. Id. ipsum dicatis omnes, & non sint in uobis scismata, quæ fidei unitas seruari non possent nisi quæstio de fide exorta determinaretur per eum qui toti ecclesiæ præest ut sic eius sententia a tota ecclesia teneretur firmiter. Hæc sanctus Thom. Hinc beatus Maximus in epistola, orientalibus directâ dicit. Omnes fines orbis qui Deum sincere receperunt, & ubique terrarum catholici Christi fidem consentunt: in ecclesiam Romanorum pontificem tanquam in solem respiciunt, & ex ipso catholicæ, & apostolicæ fidei recipiunt ueritatem. nec immerito Petrus legitur primo perfectam fidem esse professus domino reuelante Math. 16. Tu es Christus filius Dei uiui, unde. & ei dominus dicit. Ego rogavi pro te ut non deficiat fides tua, hæc ille. Item Nicolaus papa in epistola quam scribit Phocio patriarchæ ut habetur in actione quarta octauæ concilii Icomenici ad propositum dicit. Quia uniuersitas credentium ab hac sancta Romana ecclesia quæ caput est omnium ecclesiarum doctrinam exquirat integritatem fidei deposcit: criminum solutionem qui digni sunt & gratia Dei redempti exorant: oportet nos quibus commissa est sollicitas esse &c. Item Gelasius papa in epistola ad Anastasium imperatorem. Vna est Christiana fides quæ est catholica: catholica autem ueraciter illa est quæ ab omnium perfidorum atque ab eorum successoribus consortibus sincerâ pura immaculata communione diuisa est: hoc est quod sedes apostolica magnopere taxauit, ut quia mundo radix est apostoli gloriosa confessio nulla rima prauitatis nulla prorsus contagione macularetur: nam nisi (ut Deus auertat: quod fieri nõ posse confidimus) tale aliquid proueniret uel cui iam resistere auderemus errori uel unde correctionem errantibus posceremus, hæc ille. Ex quibus patet quàm temeraria quàmque a Christi, & sanctorum patrum doctrina aliena assertio aduersariorum sit assertio apostolicæ sedis iudicium in his quæ fidei sunt non esse certum non esse firmum: sed defectibile sed deuiabile: & de facto quandoque deficere & errare. Qui error perniciosissimus, utpote qui sedis apostolicæ diffinitiones fidei declarationes hæreticorum damnationes canonum confirmationes sanctorum canonizationes dubias, & ambiguas, & per consequens suspectas de falsitate reddens fidem ene ruat, & Christianam religionem maculat. Hic error fuit communis omnibus hæreticis, ut depressa apostolicæ sedis auctoritate licentiori præsumptione, & audacia in suis crassarentur erroribus.

Cap. CXI. In quo obicitur contra ea quæ dicta sunt tam de infallibilitate iudicii apostolicæ sedis in his quæ fidei sunt: quàm de firmitate fidei semper futura in ecclesia Romana.

ADVERSVS præfatam conclusionem quam de priuilegio apostolicæ sedis, & Romanæ ecclesiæ auctoritatibus, & rationibus efficaciter

efficaciter firmauimus est multa turba aduersariorum, & inimicorum apostolicæ sedis qui nituntur illam multis rationibus impugnare. Et primo nituntur infirmare fundamenta conclusionis nostræ præfate. Primo sic. Quia auctoritas illa Luc. 22. in qua Christus orasse dicitur ne fides deficeret nõ potest de fide personali Petri intelligi: quia statim illa defecit in ipso negante Christum. Et si dicatur quod intelligatur de perseverantia finali Petri non ualet: quia dubium est quod talis perseverantia finalis in fide competat semper aliis summis pontificibus. unde uidetur quod auctoritas illa accipienda sit de fide uniuersalis ecclesiæ quæ nunquam deficiat: & non de fide personali Petri. ergo false fundatur in auctoritate præfata aliqua firmitas iudicii sedis aut alicuius ecclesiæ Petri, consequentia uidetur bona. Secundo sic. Auctoritas illa non potest intelligi de fide ecclesiæ Romanæ. ergo conclusio præfata non habet firmitatem ueritatis, consequentia est bona, antecedens probatur: quoniam quando Christus dixit illa uerba Petro: Petrus non magis erat caput ecclesiæ Romanæ quàm Antiochenæ sed tunc habiturus erat primo sedem in Antiochia, & postea in Roma. cum ergo in prædictis uerbis non plus fiat mentio de Roma quàm de Antiochia: quia uerba generalia ad omnia particularia & que se habent, sed uerba prædicta non debent intelligi de antiochia: quia fides illius ecclesiæ iam defecit. ergo nec de Romana ecclesia debent intelligi. Tertio sic. Doctores exponentes uerba illa scripturæ non exponunt ea de ecclesia Romana prout ecclesia Romana est pars distincta contra alias ecclesias: sed exponunt uerba scripturæ de materia illi loquentia de ecclesia catholica, & apostolica quæ comprehendit omnem ecclesiam tenentem fidem apostolorum siue sit Romana siue in hispania siue in gallia. unde non dicunt doctores inquit aduersarij quod Romana ecclesia errare non possit uel nunquam errabit contra fidem: licet aliquando asserunt quod nunquã inueniatur errasse secundum se totam quãuis aliquando pro maiori parte errauit sicut tempore Liberij postquã consensit perfidiæ arrianorum. Quarto sic. Illud quod promittitur toti & non alicui parti non debet attribui alicui parti etiam principali, sed nunquam errare contra fidem toti congregationi fidelium promissum fuit a Christo, & nulli parti fuit hoc promissum. ergo non debet hoc alteri ecclesiæ particulari catholicorum attribui: cum ergo Romana ecclesia sit pars ecclesiæ non tota ecclesia non possit errare contra fidem non est attribuendum Romanæ ecclesiæ. Quinto sic. Cum dicis quod Romana ecclesia non potest deficere in fide: quæro a te quid intelligis per ecclesiam Romanam. Aut enim intelligis papam seu multitudinem Romanorum siue clericorum siue laicorum in partibus Romanis degentium. Et hoc modo non est uerum: quia omnes Romani habentes domicilia Romæ consistunt contra fidem errare sicut, & omnes hierosolymorum errauerunt. Aut uocas ecclesiam Romanam clericos titulos habentes in Roma. hoc modo etiam non uidetur uerum quod ecclesia Romana non possit errare in fide: quia tales clerici habentes titulos Romæ non uidentur esse magis electi a Deo quàm qui habuerunt titulos hierosolymis, sed omnes isti errauerunt. ergo &c. Aut uocas ecclesiam Romanam papam cum cardinalibus uel papam in solium uel collegium solum cardinalium. Nec hoc uidetur uerum quod ecclesia Romana non deficiat in fide immo uidetur temerarium dicere quod papa cum duobus cardinalibus si non essent plures non possit contra fidem errare.

Arg. primu quod cũ sequentibus soluetur ca. 112.

Secundū

Tertium

Quartū

Quintum

SVMME DE ECCLESIA

re. Aut quarto uocas ecclesiam Romanam illos qui tenent fidem quam apostoli fundauerunt, & prædicauerunt Romæ: tunc bene uerum uidetur quòd ecclesia Romana hoc modo sumpta quæ est ecclesia uniuersalis errare non possit: sed hoc cum non plus comprehendat Romanos quam hispanos non est ad propositum. Sexto sic. Papa potest errare in fide, & heretica pollui prauitate: hoc manifestum est. Tum ratione: quia papa cum sit uiator, & non sit per papatum in fide confirmatus potest errare. Tum auctoritate. ut in cap. Si papa distinct. quadragesima. Tum exemplis: sicut patet de Marcellino, & Anastasio secundo, ergo sequitur quòd & possit in iudicio errare, & ita non est uerum quòd iudicium apostolicæ sedis sit indefectibile, & indeuibile in his quæ fidei sunt. Septimo arguitur. Possibile est quòd Romanus pontifex incidat in hæresim damnatam, & quòd talem hæresim diffiniat in iudicio cum complicibus suis, ergo apostolicæ sedis iudicium in tali casu errabit in fide. Octauo arguitur de declaratione illa quam Anastasius fecit: de qua habetur dist. 19. in cap. 1. secundum ecclesiæ catholicæ consuetudinem: in qua quos Acharius post sententiam in se prolatam sacerdotes uel leuitas ordinauerat Anastasius acceptis beneficiis rite fungi debere decreuit. Hæc autem rescripta dicit Gratianus illicita, & non canonice sed contra decreta suorum prædecessorum esse data, & uidetur apostolica sedes hic errasse. Nono arguitur ex historia Stephani papæ qui collecto concilio formosum papam condemnauit, & omnes ordinationes eius irritas esse decreuit. Et de Ioanne nono qui confirmauit ordinationem, & collecta synodo Rauenne synodum quam fecerat Stephanus contra Formosum reprobauit. Decimo arguitur de Ioanne 22. nulla uidetur tergiuersatione negari quin doctrina sua de paupertate Christi, & apostolorum eius, & de abdicatione paupertatis omnium temporalium in speciali, & in communi de paupertate euangelica doctrinæ Nicolai tertii, & aliorum summorum pontificum dicatur aduersari: cū ergo illa ad fidem pertineant uel ad bonos mores notum est quòd altera istarum doctrinarum continetur sub hæretica prauitate quodcumque autem detur est contra conclusionem præfatam, ergo &c. Quod uero doctrina Ioannis 22. de paupertate Christi, & apostolorum, &c. aduersetur doctrinæ Nicolai tertii patet. Nam papa Ioannes 22. in declaratione quadam sua quæ incipit. Cum inter nonnullos: declarat primo quòd pertinaciter asserere redemptorem nostrum, & dominum. Iesum eiusque apostolos in speciali non habuisse aliqua nec in communi sit hæreticum, hæc declaratio uidetur manifeste repugnare declarationi, & determinationi domini Nicolai tertii qui in decretali sua quæ incipit. Exiit qui feminat: quæ declaratio per Bonifatium papam est inserta in sexto libro decretalium, & ab uniuersali ecclesia recepta. in qua declaratione præfatus dominus Nicolaus ita dicit. Porro cum ipsa regula expressè contineat quòd fratres nihil sibi approprient nec unum nec aliquam rem: sitque declaratum per eundem antecessorem nostrum Gregorium nonum, & nonnullos alios hoc obseruare debere tam in spiritali quam in communi, quam sic artam abdicationem uenenosis obreftationibus aliquorum infensata deprauauit astutia: ne fratrum eorundem claritas talium imperitis sermonibus laceretur: dicimus quod abdicationis proprietatis huiusmodi omnium rerum tam in spiritali quam in communi propter Deum meritoria est & sancta quæ & Christi

LIBER SECVNDVS.

us nam ostendens docuit & exemplo firmavit: quamq; primi fundatores militantis ecclesiæ prout ab ipso fonte hausèrunt ita uolentes per fecte uiuere per uitæ atque doctrinæ ipsorum aluos deriuarunt, hæc ibi. Sed huic declarationi in qua asserere uidetur dominus Nicolaus, & diffinire quòd Christus, & apostoli perfectionis ostendentes uiam non habuerunt aliqua iure proprietatis in spiritali nec etiam in communi manifeste uidetur repugnare declaratio præfata Ioannis 22. ergo &c. Præterea dominus Ioannes uidetur reuocasse in constitutione sua, quam determinauit dominus Nicolaus tertius: uidelicet quòd fratres minores in rebus oblati eis nihil iuris, & domini habent nisi solum usum fructum denudatum ab omni iure, & dominio ac proprietate tam in speciali quam in communi.

Cōfirmatio

Cap. CXII. In quo obiectionibus præfatis aduersariorum responderetur.

PRÆFATIS aduersariorum obiectionibus non obstantibus quibus non erit difficile respondere tenendum uidetur saluo semper meliori iudicio: quòd sicut supra probauimus apostolica sedes ad quam pro principatus sui sublimitate pertinet quæ ad fidem, & totius Christiani populi doctrinam, & religionem expectant sententialiter diffinire, & interpretari non possit errare attento diuinæ pollicitationis impermutabili decreto in his quæ de fide tenenda, & credenda apostolatus sui iudicio publice Christiano populo decerneret siue diffiniret. Tum quia ut argutum est alias non esset firma, & indubitata credulitas in his quæ circa fidem per ecclesiam statueretur cum onania huiusmodi per Romanos pontifices statuta sint. Tum quia constat quòd auctoritate ecclesiæ quæ maxime in Romano pontifice utpote ipsius ecclesiæ capite & principe collata est libri canonis habent robur, unde quòd illis libris sit credendum summiter non constat nisi per auctoritatem ecclesiæ, unde August. contra epistolam fundamenti. Euangelio non crederem nisi auctoritas ecclesiæ catholicæ moueret credere quòd ecclesia in electione sacræ scripturæ canonice fuerit spiritus sancto directa, ergo similiter credendum est quòd Romanus pontifex in iudicio eorum quæ fidei sunt spiritus sancto regatur, & per consequens in illis non erret alias posset quis eadem facilitate dicere quòd erratum sit in electione quattuor euangeliorum, & epistolarum canonis, & in approbatione uniuersalium conciliorum, & aliorum librorum doctorum approbando aliquos, & aliquos reprobando: quòd tamen ut patet distinct. 15. per Romanos pontifices, scilicet Gregorium, & Gelasium de lasum determinatum legitur: & ita nulla fides maneret certa credendorum quo nihil periculosius aut etiam absurdus posset in Christiana religione excogitari. Non ergo uidetur quòd Romanus pontifex in his quæ apostolatus sui iudicio credenda fide aut detestanda diffinit aut indicat errare possit. Quare dicendum est ad rationes in oppositum. Ad primam cum dicitur quòd auctoritas illa Luc. 22. Ego pro te rogavi, &c. non accipienda uenit de fide Petri, responderetur quòd hoc falsum est, quòd patet manifeste tam ex ipsis domini saluatoris, uerbo quam ex sanctorum patrum, & doctorum expositionibus.

Ad primū

dem euangelii patet: ait enim Christus ad Petrum. Ego pro te rogauit Petrus. Ecce quod dicit pro te in speciali: ut non deficiat fides tua. Ecce quod dicit fides tua: & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Clarum est autem quod pro illius fide personali rogabatur qui post lapsum conuersus confirmare iuberet fratres suos. hic autem Petrus erat & non alius: nec congregatio ipsa uniuersalis ecclesie, quia uerba illa non possunt adaptari illi. Tum quia fides illius non deficit. Tum quia ipsa non dicitur aliquando conuersa. Tum quia ipsa non dicitur proprie fideles in fratres habere sed potius in filios. Quod uero aduersarii dicunt quod fides Petri statim defecit: respondetur quod si ad horam defecit non tamen finaliter, & hoc est quod Christus rogauit. unde non dixit ei dominus. Ego pro te rogauit Petre, ut non neques seu ut non cadas sed ut non deficiat fides tua scilicet finaliter. unde Beda in gl. non dicit non teneris sed non deficiat fides tua ut post lapsum negationis ad pristinum statum penitendo resurgas, hec ille. Hoc etiam innuitur manifeste in uerbis sequentibus saluatoris cum ait. Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos, in quo casu manifeste innuit saluater quod aliquando Petrus erat calurus sine negaturus non ergo rogat ne caderet: sed ne in casu maneret: quod ipse rogatu adimpletum est quod postea nunquam amplius cadat. Et ita patet ex ipso euangelii textu & saluatoris uerbo quod ad litteram loquitur dominus de fide personali Petri. Hoc etiam apertissime ostenditur ex sanctorum patrum expositionibus quas induximus supra in cap. 109. unde Leo papa exponens textum hunc sermone secundo consecrationis sue ita inquit. Spirituales cura a domino Petri suscipitur, & pro fide Petri proprie supplicatur, tanquam aliorum status certior sit futurus si meus principis uicta non fuerit: in Petro ergo omnium fortitudo munitur &c. Ecce testimonium clarissimum huius quod diximus: Quod uero consequenter dicunt aduersarii quod exposito data de fide personali finali Petri non ualeat: quia ut aiunt fides personalis in aliis pontificibus successoribus Petri non super habuit aut habet finalem in fide perseverantiam est stultum dictum: quoniam textus preteritus de personali fide Petri loquitur non de fide personali aliorum pontificum. Pro quo notandum quod Romanus pontifex succedit beato Petro non in gratiis, & prerogatiuis personalibus sed in sede & officio pontificatus, & per consequens in privilegiis sed & officii. Habuit autem Petrus privilegium post resurrectionem Christi ut in fide finaliter non deficeret siue erraret: & non solum ipse hoc habuit: sed etiam ceteri apostoli qui cum Christo manserunt. unde ut dicit beatus Chrysostomus quod pro omnibus etiam rogauit cum ait Ioannis. 18. Pater sancte serua eos in nomine meo. unde communis doctrina sanctorum habet quod omnes apostoli confirmati fuerint post resurrectionem. unde gl. super illud psal. 74. Ego confirmaui columnas eius dicit sic. Quae in passione nutauerunt. i. apostolos qui confirmati sunt in resurrectione. In hoc autem privilegio Romanus pontifex non succedit Petro sicut nec alii episcopi aliis apostolis. Et ideo quod aduersarii inducunt de fide aut oratione personali Romano-rum pontificum non facit ad propositum: habuit autem amplius singulariter Petrus super oes alios apostolos, ut privilegium non errandi in fide se extenderet ad sedem siue cathedram eius ita quod in cathedra sua semper catholica uigeret doctrina, & in sede sua iudicium in his quae fidei sunt ab omni macula

erroris

erroris esset alienum: prout superius multis sanctorum patrum sententiis firmauimus. Haec autem prerogatiua non est data sedibus aliorum apostolorum quoniam omnes aliquo modo uerecundate sunt: sicut patet de Achaia ubi praedicauit beatus Andreas, de Asia ubi praedicauit Ioannes euangelista. de India ubi Thomas, de Ethiopia ubi Mathaeus, de alia India ubi beatus Bartholomeus de Hierosolyma ubi Iacobus. Omnes istae quasi funditus defecerunt a fide: sola Romana ecclesia immaculata permanet, & opitulante Deo permanebit semper. Ad secundam obiectionem cum dicitur quod praeter auctoritas non potest intelligi de ecclesia Romana &c. responderetur negando hoc assumptum quoniam falsum est. Et ad probationem cum dicitur quod quando Christus dixit illa uerba Petro, Petrus non erat magis caput Romae, &c. responderetur quod probatio illa nulla est: quoniam licet Petrus tunc nullius ecclesiae caput actu esset sed esset bene futurus caput nihilominus quando Christus orauit pro fide Petri orauit pro fide ecclesiae suae quaeunque futura esset cui Petrus tanquam princeps, & caput praesse deberet. unde cum Petrus praesedit ecclesiae Antiochena, ecclesia antiochena habuit eam prerogatiua. cum uero Petrus inde transfudit sedem suam translata est in ecclesiam Romanam dicta prerogatiua quae sedem ipsam Petri diuina prouidentia disponente interuenientibus ipsius beati Petri meritis inseparabiliter sequitur, & comitatur. unde beatus Leo in sermone secundo consecrationis suae ita inquit. Manet ergo dispositio ueritatis, & beatus Petrus in accepta fortitudine perseverans suscepta ecclesiae gubernacula non relinquit: sic enim est ordinatus, ut ante petra dicitur dum fundamentum pronunciatur dum regni caelorum ianitor constituitur dum ligandorum soluendorumque arbiter ad mansuram etiam in caelis iudiciorum sanctorum diffinitionem praeficitur qualis ipsa mihi esset societates per ipsa appellationum eius mysteria nosceremus, & infra. Si quid itaque a nobis recte agitur recteque discernitur si quid a misericordia Dei quotidianis supplicationibus obtinetur illius est operum atque meritorum cuius in sede uiuit potestas, & excellit auctoritas. hoc enim obtinuit dilectissimi illa confessio quae a Deo patre apostolico inspirata cordi omnium humanarum operationum in terra transcendit, & firmitatem quae nullis impulsionibus quateretur recepit. haec ille. Item Nicolaus papa ad Michaelē imperatorem sic scribit. Petrus confirmatae petrae quae Christus est structuram uniuersalis ecclesiae inconcussam, & fide clare solidatam ita praecibus suis munire non cessat ut errantium uesaniam recte fidei norma reformare festinet ut non intrepide eam consolidantes remunerare procuret quatenus portae inferi malignorum spirituum suggestiones atque haereticorum impetus non prauealeant eiusdem ecclesiae unitatem infringere. Ad tertiam obiectionem cum dicitur quod doctores exponentes uerba illa Christi non exponunt ea de ecclesia Romana, &c. responderetur negando hoc tanquam falsum, & iniquum: quod patet ex testimoniis superius inductis pro ueritate conclusionis sanctorum patrum. scilicet Cyrilli, Chrysostomi, Hieronymi, Leonis, Agaptonis, Bernardi Anselmi Alberti magni, sancti Thomae, & aliorum plurium doctorum: omnes enim isti loquuntur de ecclesia Romana prout est pars distincta tanquam caput, & magistra contra alias ecclesias. Ad quartam obiectionem cum dicitur illud quod promittitur toti & non parti &c. responderetur negando quod non errare contra fidem non

Ad secundum

Ad tertium

Ad quartum

fit promissum ecclesie Romanae, hoc enim falsum est ut iam offendimus in
 responsione ad secundam. Vnde beatus Cyrillus, ut supra induximus ita ait.
 Secundam hanc domini promissionem ecclesia apostolica Petri ab omni
 seductione, & haeretica circumuentione, immaculata manet super omnes
 postpositas, &c. ut supra. Ad quintam cum quaritur quid uocatur eccle-
 sia Romana cum dicitur quod in fide errare non possit. Respondetur in primo
 quod non accipitur hic ecclesia Romana ita extenso uocabulo pro fidelium il-
 lorum congregatione qui tenent fidem quam apostoli Romae praedicaue-
 runt, iste enim modus uocandi ecclesiam Romanam uidetur esse impro-
 prius. Tum quia alibi quam Romae apostoli praedicaerunt fidem quam fideles
 per orbem dispersi tenent, & obseruant. Tum quia confessio etiam ipsa fidei
 qua Petrus Christum Deum, & hominem confessus ait. Tu es Christus filius
 Dei uiui &c. super quam dicitur Christus ecclesiam suam aedificasse non primo
 Romae sed in Caesaria Philippi facta est ut dicitur Mat. 16. Secundo dicitur
 quod ecclesia Romana in qua religio Christiana a tempore apostolorum Petri,
 & Pauli semper immaculata dicitur persistisse, & usque in finem seculi debere
 persistere uocatur congregatio populi fidelis Romani cum suo pastore. Quod
 uero dicitur ex aduerso quod omnes Romani possunt errare sicut omnes hierosoly-
 mitani. Respondetur quod hoc falsum est, haec enim gratia data est ecclesiae Ro-
 manae quae non fuit data Hierosolymitanae, de qua gratia Agapto papa in sug-
 gessione qua Constantino imperatori scripsit ita dicit. Haec apostolica Chri-
 sti ecclesia per Dei omnipotentis gratiam a tramite apostolicae traditionis
 nunquam errasse perhibetur &c. ut superius est inductum. Ad sextam obie-
 ctionem in qua arguitur. Papa potest errare in fide tenendo malam opinionem
 circa ea quae fidei sunt, ergo similiter potest errare in iudicio male senten-
 tiando de fide, respondetur negando consequentiam: quia licet primum sit
 possibile secundum rationem non. Et ratio diuersitatis est: quia assistentia spi-
 ritualis promissa a Christo non respicit personam papae sed officium suae
 sedem; & ideo cum opinari sit personae iudicare uero sit officii: licet esset
 possibile papam male opinari: errare tamen sententiando in iudicio de his
 quae sunt fidei non est possibile stante diuina promissione. Pro quo notan-
 dum cum sancto Thoma in quodlibeto octauo in quo quaerens utrum om-
 nes canonizati per ecclesiam sint in gloria uel aliqui eorum sint in inferno,
 dicitur quod aliquid potest iudicari secundum se consideratum quod relatum ad
 aliquid extrinsecum impossibile inuenitur. dico ergo quod iudicium eorum qui
 praesunt ecclesiae potest errare in quibuslibet si personae eorum tantum respi-
 ciantur. Si uero consideretur diuina providentia quae ecclesiam suam spiritu-
 sancto dirigit sicut ipse Christus promissit Ioan. 14. Docebit uos omnem ue-
 ritatem, sinecessariam ad salutem. certum est quod iudicium ecclesiae uniuersalis
 in his quae ad fidem pertinent errare est impossibile. unde magis standum est
 sententiae papae quam de fide in iudicio profert quam quorumcumque homi-
 num sapientum in scripturarum opinionibus, nam & Cayphas cum esset pon-
 tificis licet nequam prophetauit. Ioan. 11. haec sanctus Thomas. Plane huius-
 modi dignitates in ecclesia sicut multum tributum est eis honoris, & reue-
 rentiae ita plurimum uirtutis sortitae sunt, & gratiae singularis. unde Chry-
 sostomus super illo uerbo Ioan. 11. ualde pulchre ad propositum loquitur. Vide
 inquit quanta pontificalis potestatis sit uirtus: quia enim qualitercumque
 dignus effectus est pontificari, & si indignus exiit ore prophetauit ne-

Ad quin-
 tum

Ad sextum

sciens quid dicebat: ore enim illius solum uisa est gratia spiritus sancti: con-
 tamnatum autem cor non tetigit. & infra. Vides quanta spiritus sancti uir-
 tus a mente perniciose uoluit uerba proferri prophetae plena magna, &
 mirabilis. Item beatus Augustinus hunc locum tractans libro quaestionum ue-
 tae. & nouae testamenti, & habetur in ca. dictum est a domino 1. q. 1. ita ad pro-
 positum loquitur. Quanta autem sit dignitas sacerdotalis ordinis hinc ad-
 uertamus, dictum est autem de nequissimo Caypha interfectore inter ce-
 tera, hoc autem a semetipso non dixit sed cum esset princeps sacerdotum
 illius anni prophetauit per quod ostenditur spiritum sanctum gratiarum da-
 torem non personam sequi aut digni aut indigni sed ordinem traditionis.
 Vbi ceterum in hoc loco bene aduertendum quod non dicitur quod papa er-
 rare non possit aut male sentire aut iudicare in his quae fidei sunt: cum er-
 ror ut dicit Augustinus nihil aliud sit quam pro uero approbare falsum;
 sed dicitur quod sententia quam in iudicio Romanus pontifex profert in
 his quae fidei sunt errare non possit aut quod sedis apostolicae iudicium quod
 idem est errare non possit. Ita enim loquitur Hieronymus in ca. Haec est
 fides 24. q. 1. cum ait. quod sit apostolicus tui iudicio &c. Eodem modo loqui-
 tur sanctus Thomas in praefato quodlibeto cum dicit: quod magis standum est
 sententiae papae quam de fide in iudicio profert quam &c. Hinc etiam Aga-
 pro papa in ca. Sic. di. 19. inquit. Sic omnes apostolicae sedis sanctiones ac-
 cipiendae sunt tanquam ipsius diuina uoce Petri firmatae. Super quo dicit
 Archie. Cautae dicit apostolicae sedis, & non dicit apostolici sedis autem apo-
 stolicae sanctiones huius sententiae in iudicio prolata a Romano pontifice in-
 religitur non qui occulte maliciose aut inconsulte per solum Romanum
 pontificem aut etiam quae per ipsum cum paucis sibi fauentibus aliis in
 fraudem contemptis sine uocatis ad partem profertur: sed quae a Ro-
 mano pontifice qui maturo, & graui uirorum sapientum, & maxime domi-
 norum cardinalium primo concilio digesta, & maturata sancitur, & profer-
 tur. Nam ut ait Albertus magnus in quaestione de iustitia, & legibus habet-
 tibus auctoritatem secundum consilia sapientum est determinare, & inter-
 pretari uel exponere: & quod ita sit in rebus arduis dicitur ab apostolica sede
 emanare secundum illud quod beatus Gregorius ait in ca. apostolicae sedis 35. q. 9.
 Apostolicae sedis sententia tanta semper consilii moderatione concipitur
 tanta patientiae maturitate decoquitur tantaque deliberationis grauitate
 profertur ut nec mutari necessarium ducatur nisi forte sic praelata sit ut re-
 tractari possit. &c. Quibus omnibus consideratis uidelicet infallibile di-
 uinae promissionis: efficacia orationis Christi meritorum affluetia beatiissimi
 apostoli Petri, & maturitate consilii quod in huiusmodi arduis materiis quae fidem
 tangunt cum dominis cardinalibus, & aliis doctis patribus Romae. pon. semper
 habet sine dubio tenendum est hoc quod de apostolicae sedis iudicio dictum
 est: uidelicet quod in his quae fidei sunt deficere non possit. Ad septimam obie-
 ctionem cum arguitur de papa facto haeretico, & deficiente pro haeresi sua
 dupliciter respondetur. Quidam. n. uolunt dicere quod casus non est possibilis
 quo ad hoc quod papa possit diffinire haeresim. dicit enim quod in hoc casu Deus
 non permittet eum diffinire haeresim aut aliquid contra fidem sed prohibe-
 ret eum aut per mortem aut per aliorum fidelium resistentiam aut per alio-
 rum intrusionem aut per internam inspirationem aut per alios modos se-
 cundum quos Deus ecclesiae sanctae, & fidei ueritati multipliciter providere

Ad septi-
 mum

potest, ad hoc inducunt exempla aliqua. Primo de Balaam propheta malo: cum non minoris curæ sit Christo de uitanda maledictione infidelitatis, quam de maledictione uerba prophetæ talis a populo Iudæorum, sed Deus sic pronidit illi populo ut patet Num. 22. quod maius propheta ueniens ad maledicendum populo Iudæorum prohibitus est a Deo: sic quod non potuit maledicere populo quem Deus benedixerat. ergo multo fortius si papa esset hæreticus propter immutabilem ueritatem fidei datam a Deo toti ecclesiæ non permitteret eum dominus determinare hæresim aut errorem contra fidem sed prohiberet aliquo distortum modorum. Secundum exemplum de Caypha qui nesciens prophetauit ob dignitatem pontificalem: multo magis credendus est Romanus pontifex prohiberi ne errorem determinaret tam propter dignitatem pontificalem quam propter honorem Dei, & salutem populi Christiani. Tertium etiam hic inducunt exemplum de Anastasio qui licet uoluerit reuocare Achatium non tamen potuit quia diuino nutu percussus est: ut in cap. Anastasius, & in glo. dist. 19. Nobis autem aliter uidetur dicendum: uidelicet quod ratio illa non sit ad propositum nostrum quia si Romanus pontifex efficitur hæreticus ipso facto quo cadit a sede Petri, & sede Petri, & per consequens iudicium quod faceret talis hæreticus non esset iudicium apostolicæ sedis immo nec iudicium alicuius auctoritatis est dicendum aut momenti: quia cum per hæresim cecidisset a prælatione per consequens auctoritate iudicandi priuatus esset, ut in ca. Nouatianus 24. quæst. prima, & c. Factus 7. quæst. 1. & extra de offi. uic. c. Nos in tex. & in glo. Prælatio autem ut ait Archidyaconus in ca. Quamuis dist. 21. consistit in tribus. In iudiciis ut in ca. Inferior, in præceptis ut in ca. Nunc autem in sententiis ut in ca. Denique ea. dist. Et ita patet quod obiectio illa aduersariorum nulla sit. Ad octauam obiectio cum dicitur, & arguitur de declaratione facta per Anastasium: respondetur quod falsum est quod declaratio præfata non fuerit canonica, & uera. Pro quo notandum quod circa hanc materiam quæ tangitur in prædicta declaratione scilicet an hæretici, & præcisi si uera sacramenta conferant sunt quattuor opiniones sicut tangit magister sententiarum in 4. distin. 24. & sanctus Thom. Prima quod hæretici, & præcisi non conferunt sacramenta, sed ista opinio non tenetur. Alia opinio est dicentium quod conferunt sed promoti non recipiunt, hæc opinio etiam non tenetur. Alia opinio est dicentium quod possunt conferre dum tamen ecclesiæ formam seruent & intentionem: & quantum ad primum effectum qui est collatio sacramenti, & quantum ad ultimum qui est collatio gratiæ: sed hæc opinio etiam stare non potest: quia ex hoc quod aliquis communicat hæretico præciso ab ecclesia in sacramentis peccat, & ita fideus accedit, & per consequens gratiam consequi non potest nisi forte in baptismo in articulo necessitatis. Alia opinio est: quod hæretici uera sacramenta conferunt sed cum eis gratiam non dant: non propter inefficiam sacramentorum sed propter peccata recipientium ab eis contra ecclesiæ prohibitionem. Iste uero Anastasius in hac sua declaratione quantum colligi potest ex forma, & serie litteræ quicquid dicat Gratianus non uidetur aliud dicere nisi quod dicit ista quarta opinio, uidelicet quod præcisi ab ecclesia etiam uera sacramenta conferant, & hoc generaliter quo ad omnes, quantum autem ad effectum gratiæ contrarium est de his qui impedimentum

Ad octauum

impedimentum gratiæ siue obicem non præstarent. Quod uero talis fuerit opinio huius Romani summi pontificis in hoc ca. & uerum dicat patet ex his, quæ inducuntur in glo. secundum Hug. glossa autem sic ait. Variis modis ponitur calus huius cap. Gratianus inducit quasi sit abrogatum & Maldenensis consentit cum eo & omnes qui dicunt ueritatem sacramentorum non esse apud hæreticos ut 24. q. 1. scisma, & 1. q. 1. extra ecclesiam Hugo. dicit quod nec c. est reprobatum nec auctor pro his quæ continentur hic condemnatus fuit, quia nihil hic continetur quod non canonice dicatur, & c. Idem dicit dominus Archidiaconus. §. Quod uero immo dicit quod ipse Gratianus fuit opinionis illius, quod uera sacramenta non essent apud hæreticos quod falsum est, & ita uere uidetur errasse & non Anastasius in illo. unde Gratianus cum ait in §. præcedenti quod hoc est quod dicitur quod decretales epistolæ sunt paræ auctoritatis cum canonibus siue quod semper sunt accipiendæ, intelligendum sit de his sanctionibus, uel decretalibus epistolis in quibus nec præcedentium patrum decretis nec euangelicis præceptis aliquid contrarium inuenitur uidetur male dicere in duobus. Primo ut dicit Archidiaconus in hoc quod uidetur innuere quod papa non possit facere contra decreta prædecessorum suorum, quod non est uerum de consti. c. 1. lib. 6. Secundo in hoc quod præsupponit quod a sede apostolica possent emanare epistolæ decretales præceptis euangelicis contrariæ, quod est falsum iuxta prædicta & expresse contra ca. Sic dist. 19. Ad nonam obiectio, quæ sumitur de factis. Formosi papæ & Stephani papæ, respondetur quod obiectio illa non militat contra propositum: quoniam altercatio illa non fuit in materia fidei aut circa ea quæ sunt necessaria ad salutem sed in quibusdam mundanis processibus & iudiciis. unde papa Formosus cum esset cardinalis degradatus; fuisse usque ad habitum laicalem & iurasset nec ad episcopatum nec ad Romam reuersurum, Stephanus 6. papa credens quod talis non potuisset reassumi ad papatum nec per consequens esse uerus papa condemnauit eum & ordinationes eius & sententias decreuit per consequens irritas esse. successor uero scilicet Ioannes nonus credens præfatum Formosum non obstantibus illis uerum fuisse pontificem confirmauit ordinationes illius & gesta contra illum in concilio Rauennæ reprobauit. Ista erant in facto, non erat materia fidei. in illis enim quæ sunt facti ecclesia errare potest, ut dicit sanctus Thom. tam in quolibet 8. quam in 4. sententiarum distincti. 41. ubi ait quod quamuis ecclesia dono & auctoritate diuina fulciatur, tamen in quantum est hominum congregatio aliquid ex defectu humano in actibus suis prouenit quod non est diuinum. Ad decimam obiectio, quæ sumitur ex declarationibus Ioannis 22. quæ uidentur contraria declarationi factæ per dominum Nicolaum tertium. respondetur quod in ueritate non opponuntur, immo declaratio Ioannis 22. optime stat simul cum determinatione Nicolai. Pro quo notandum quod diligenter perscrutati textum euangeliorum cum expositionibus sanctorum patrum & doctorum catholicorum duas paupertates legimus Christum ordinasse congruentes diuersis exercitiis perfectorum. Vnam uidelicet & primam pro illis qui prædicaturi mittendi erant in iudæam ad annunciandum aduentum regis, quæ est nihil proprium habere sub cælo nec in speciali, nec in communi. de qua dominus mittens discipulos ad prædicandum Math. 10. dicit & c. Nolite possidere aurum, nec argentum, nec pecuniam, in zonis ue-

Ad nonam

Ad decimum

stris non petram nec duas tunicas, nec calciamenta neque virgam, dignus est enim operarius cibo suo. hæc ibi. Hoc autem Christus præcepit ut ait Hieron. in gl. ne causa lucri & non causa salutis prædicare uiderentur. Itæ glo. super illud. Dignus est enim operarius, &c. dicit sic. Ecce quare præcepit nihil ferre, quia omnia debentur eis. Et glossa Lucæ 10. dicit. Ecce qui saccum & peram prohibuit sumptus ex prædicatione concessit, de Christo etiam dicitur. Mat. 8. Filius hominis non habet ubi caput reclinet glo. inquit Hi. ronyini. Quid me propter lucra seculi uis sequi cum ita pauper sim us nec hospitium quidem habeam. nec necessario urar recto. Secunda paupertas est pro illis qui fixi erant mansuri in congregatione, & ista est nihil habere in proprio, sed bene in communi, de qua Act. 4. sic dicitur. Multitudinis autem credentium erat cor unum, & anima una. nec quisquam eorum quæ possidebat suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia, ubi glo. Bedæ pulchre ita ait. Qui ita uiuunt, ut sint omnia communia in domino cenobite uocantur, quæ uita tanto felicior quanto statum futuri seculi imitatur, ubi omnia communia, quia Deus est omnia in omnibus. hæc ibi. Ergo Christus uolens utranque approbare paupertatem aliquando tenuit primam nihil penitus habens, nec in speciali, nec in communi uiuens tantum ex his quæ deuotæ fœminæ sequentes eum administrabant ei & apostolis ut habetur Lucæ 8. super quo uerbo ita dicit glossa & creditur esse Bedæ. Antiquus mos erat iudæorum nec ducebant in culpam, ut mulieres sua substantia pascere & uenirent doctores, quia uero in gentibus hoc poterat facere scandalum Paulus memorat se abstinuisse ministrabant ergo domino carnalia cuius metebant spiritualia, ut formam daret prædicatoribus, quia uictu & uestitu debent esse contenti. hæc glossa. Secunda autem paupertatem approbavit aliquando & uerbo, & exemplo uerbo. unde Luc. 22. inquit apostolis. Quando misi uos sine sacculo & pera, & calciamenti nunquid aliquid defuit uobis? at illi dixerunt nihil. dixit ergo eis. Sed nunc qui habet sacculum tollat similiter & peram, &c. ubi glossa interlin. dicit. In hoc quoque nobis datur exemplum, ut non nunquam causa instante de nostri propositi rigore sine culpa intermittere possimus. Ex qua glo. manifestum accipitur argumentum, quod illud præceptum Math. 10. de non portando aurum & argentum, &c. super quo fit dispensatio non pertinet essentialiter ad perfectionem uitæ spiritualis, quia in tali non haberet locum dispensatio, quod multum militare uideretur contra fratercellos. Præterea etiam Christus exemplo firmavit præfatam paupertatem habens oculos in quibus seruabantur ea quæ ei dabantur ad sui & eorum necessitates subleuandas, de quibus Ioan. 13. ubi sic habetur. Christus dicit Iudæ quod facis fac citius. hoc autem nemo seruit discurrerentium ad quid dixerat, & quidam putabant quia oculos habebat Iudas, quod dixisset ei Iesus. Eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum, aut ut egenis aliquid daret. Super quo dicit beatus Augustinus super Ioannes, & habetur in cap. Habebat 12. q. 1. Habebat ergo & dominus oculos a fidelibus oblata seruans, & suorum necessitatibus, & aliis indigentibus tribuebat. Tunc primum ecclesiæ pecuniæ forma est instituta, ut intelligeremus quod præcepit non cogitandum esse de crastino non ad hoc fuisse præceptum, ut nihil pecuniæ seruaretur a sanctis, sed ne Deo propter ista seruiatur, & propter inopiæ timorem iustitia deseratur. hæc August.

Item

Item idem Augustinus & habetur in cap. exemplum ea. cau. & q. Exemplum domini accipite conuersantis in terra, quare habuit oculos cui angeli ministrabant nisi quia ipse ecclesiæ oculos habitura erat. Non potest autem dici quod hic paupertatis modus perfectis non conueniat tantum habere aliqua in communi deroget euangelicæ perfectioni. patet tam ex eo quod Christus perfectissimus & apostolici eius sanctissimi eam obseruauerunt & obseruandam ecclesiæ reliquerunt iuxta iam dicta beati Augustini. Tum patet ex communi obseruantia omnium sanctarum religionum Basilii Augustini Benedicti quæ omnes aliqua habent in communi. Tum patet ex declaratione quam Greg. 9. in quadam decretali sua facit extra de excessu. cap. Nimis iniqua, ubi expresse asserit fratres prædicatores, & minores in altissima paupertate Christo pauperi famulari, & tamen constar ipsos prædicatores habere aliquid in communi etiam quod ad proprietatem aliqua, quod eorum regulæ & statui non repugnat. Hoc etiam Alexander quartus in condemnatione libelli contra statum prædicatorum & minorum uidetur sensisse, in quo loquendo de dictis fratribus ita subiunxit. Cum insuper iidem fratres omnia propter Deum reliquerunt exilia uitæ subsidia mendicantes ipsum Christum imitentur pauperem perfectionem euangelicam amplectendo, propter quod euidenter patet eos non solum in statu saluandorum existere, sed etiam perfectorum, & per suæ religionis obseruantiam quæ quidem ipsius perfectionis euangelicæ tenet formam in æternæ retributionis præmio præcellentem gloriam promereri. hæc ibi. Vbi quidem expresse dicit prædicatores Christi pauperem imitari ipsiusque perfectionem euangelicam amplectari & in statu existere perfectorum quod dicit ipsius religionis obseruantia perfectionis euangelicæ tenet formam, & tamen constar ipsos habere posse quod ad proprietatem aliqua iuxta eorum regulam in communi. Et ita patet quod habere aliquid in communi non derogat perfectioni euangelicæ, quod etiam sanctus Tho. determinat in 2. 2. q. 188. arg. 7. inducens illud Prospero de uita contemplatiua & habetur in c. expedit facultates ecclesiæ possidere & proprias perfectionis amore contemni, & infra. Quo facto satis ostenditur & propria debere propter perfectionem contemni & sine impedimento perfectionis posse ecclesiæ facultates quæ sunt profecto communes possidere. Attento ergo quod Christus has duas paupertates & utraque euangelicæ perfectionis diuersis temporibus docuit uerbo & firmavit exemplo patet quod declaratio Ioannis 22. non contradicit declarationi domini Nicolai tertii, sed stat bene simul ad diuersa tempora dicta eorum referendo. uno. n. tempore Christus, & apostoli nihil habuerunt in speciali nec in cõa a mulieribus quæ Christum sequebantur necessaria sumentes, ut dicit dominus Nicolaus papa. Alio uero tempore habuerunt in cõa aliqua utputa oculos, sicut dominus Ioannes papa 22. Et ita patet quid dicendum sit breuiter ad dictam objectionem in quantum spectat ad præsentem locum. Quod uero secundo loco de eodem Ioannis uerbo inducitur quod reuocauerit quod Nicolaus determinauit, dicimus quod non est uerum quod dominus Ioan. reuocauerit, sed bene declarauit id quod dom. Nicolaus dixerat, uidelicet quod fratres minores in re oblati eis nihil iuris & domini habent nisi solum simplicem utrum fructum denudatum ab omni iure & dominio atque proprietate tã in speciali, quã in cõa debere intelligi in rebus in quibus usus potest separari a dominio & proprie-

ate sicut sunt res immobiles & multe mobiles non autem in rebus quæ usum consumuntur, & declarat quod dominus Nicolaus intelligit quod fratres minores in rebus quibus utuntur habent ius utendi. Et certe absque præiudicio domini Nicolai dominus Ioannes 22. potuit hoc declarare. Tum quia dominus Nicolaus in sua constitutione expresse dicit quod in dubiis quæ circa determinata per eum occurrerent habeant dicti fratres recurrere ad sedem apostolicam per eam declarandis. Tum etiam quia papa declarat euangelium sicut est de iuramento, &c. Sicut ergo Romanus pontifex abique præiudicio Saluatoris declarauit quod præceptum de non iurando non se extendat ut prohibeat in omni casu iurare, immo damnat hæreticos qui dicunt quod non licet omnino iurare. Sic potuit magis dominus Ioannes dictum domini Nicolai declarare uidelicet quod Christus & apostoli, & fratres minores habentes iustum usum habent ius utendi. Et de bonis collaris fratribus minoribus intelligitur dominus Nicolaus dominium sibi & Romanæ ecclesiæ recepisse quod ad omnes res illas in quibus potest separari usus a dominio, quales non sunt res necessariae ad uitam & quæ usu consumuntur. Tum etiam quia ut dominus Ioannes 22. dicit. Id non pertinet ad fidem, & in talibus quæ non sunt de necessitate fidei & bonorum morum generaliter successor reuocare & mutare potest quæ statuit prædecessor prout uisum sibi fuerit expedire, cum in his par in par habet imperium. Illam insuper paupertatem qua Christus noluit, ut pauper cum apostolis habere immobilia nec multa mobilia in communi commendat dominus Nicolaus non illam quæ excludit ius utendi & iustum usum nec illam quæ priuat habere iure & dominio res usu consumptibiles cum sit impossibilis. Et in hac ratione fundant se doctores tam sancti quam scholastici, quare pro pecunia mutuata aut alia re cuius usus est eius consumptio usura licite accipi non potest: sicut merces pro domo uel re alia non consumptibili locata potest licite recipi, ut ostendit sanctus Th. in 2. 2. q. 78. arg. 1. Et patet etiam huiusmodi sententia ex sententia beati Chrysostomi super Math. & habetur in c. Eiusdem distin. 88. Et hoc de ista materia tantum dictum sit pro præfenti, quia forsitan alias in aliis scriptis nostris plenior sermo habebitur.

Cap. CXII. De iurisdictione quam Romanus pontifex habet in temporalibus.

CONSVMMATIS his quæ de amplitudine Romani pontificis in spiritualibus uisa sunt nobis, uenit in animo nostro hunc librum claudere consideratione illa an scilicet principatus Romani pontificis non solum ad spiritualia, sed etiam ad temporalia se extendat ita quod in toto orbe Christiano iurisdictionem habeat temporalem. Perlectis autem diuersis modis dicendi duos dicendi modos extremos inter alios reperimus. Primus est dicentium quod Romanus pontifex ratione sui principatus in solis spiritualibus consistat ita quod nullo modo iure papatus ad temporalia se extendat. Iure papatus dicunt, quia alias bene concedunt eum in temporalibus iurisdictionem aliquam posse habere utpote in his quæ donatione fidelium, aut principum permissione acquisita sunt ecclesiæ. Secundus

us modus dicendi est afferentium totaliter oppositum, scilicet quod Romanus pontifex iure sui principatus siue Vicariatus Christi habeat in toto orbe terrarum plenam iurisdictionem non solum in spiritualibus, sed etiam in temporalibus adicientes quod omnium principum secularium iurisdictionalis potestas a papa in eos deriuata sit. Nos uero declinantes quantum in nobis fuerit has prædictas uias quæ nobis uidentur minus probabiles saluo semper apostolicæ sedis iudicio cuius ea quæ nunc & alias scripsimus emendationi & correctioni submittimus. Incedentes ergo media uia ponemus has duas conclusiones. Prima est contra primum modum dicendi quod Romanus pontifex iure principatus sui habeat iurisdictionem aliquam in temporalibus in toto orbe Christiano. Hæc conclusio colligitur primo ex cap. Omnes distinct. 22. in quo papa Nicolaus inquit quod Christus beato Petro uitæ æternæ clauigero terreni simul & cœlestis imperii iura commisit, ubi glo. inquit. Argumentum quod papa habeat utrunque gladium spirituale scilicet & temporalem 63. dist. tibi domino, & 15. q. 6. alius & ca. Nos sanctorum, & ca. Iuratos. Secundo patet conclusio auctoritate & testimonio beati Thomæ qui in fine secundi libri super sententias dicit quod spirituali potestati potestas secularis in papa coniungitur qui utriusque potestatis apicem tenet scilicet spiritualis & secularis, hoc illo disponente qui est rex & sacerdos secundum ordinem Melchisedech & dominus dominantium cui potestas non auferetur & regnum eius non corrumpetur. hæc sanctus Thomas. Secunda conclusio contra secundum modum dicendi est, quod licet papa habeat aliquo modo iurisdictionem in temporalibus in toto orbe Christiano, non tamen ita amplam siue plenariam, aut extensam sicut illi de secundo modo afferunt siue dogmatizant, sed quantum necesse est pro bono spirituali conseruando ipsius & aliorum siue quæ ecclesiæ necessitas exigit aut debitum pastoralis officii in correctione peccatorum exposcit prout plenius explicabimus. Iuxta ergo has duas notas conclusiones pro ampliori ueritatis illustratione duo impræfentiarum faciemus. Imprimis assignabimus modos secundum quos Romanus pontifex non uidetur dicendus habere iurisdictionem in toto orbe Christiano in temporalibus. Secundo explicabimus modos secundum quos uere Romanus pontifex ubique etiam in temporalibus habet iurisdictionem, ut in ca. proximo. Circa primum sit ista propositio. Papa non sic est dicendus habere iurisdictionem in temporalibus iure papatus, ut sic dicendus sit totius orbis dominus. Ista propositio licet nostro iudicio sit satis clara: nihilominus potest sic probari. Nihil quod est interdictum apostolis potest dici conuenire Romano pontifici iure apostolici principatus, patet: quia cum Romanus pontifex succedat Petro in potestate & officio non potest habere iure papatus id quod Petro & omnibus apostolis fuit prohibitum & interdictum, sed apostolis est interdictus dominatus in temporalibus. ergo Romanus pontifex iure apostolici principatus non sic habet potestatem aut iurisdictionem in temporalibus quod sit dominus orbis, consequentia est bona. minor patet: minor uero habetur Math. 23. ubi Christus ait apostolis, Scitis quia principes gentium dominantur eorum & qui maiores sunt potestatem exercent in eos non ita erit inter uos, sed quicumque uoluerit inter uos maior fieri sit uester minister, & quicumque uoluerit inter uos primus esse erit uester seruus; sic filius hominis non uenit ministrari, sed mi-

Prima conclusio auctoris

Secunda

Prima propositio

ministrare & animam suam dare in redemptionem pro multis. Et simile per omnia legitur Luc. 22. In quibus uerbis quod dominatus fuerit interdictus apostolis patet. Ait enim beatus Bernardus in secundo libro de consideratione ad Eugenium papam sic. Nam quid tibi aliud dimisit sanctus apostolus, quod habeo inquit, tibi do. quid illud? unum scio non est aurum, nec argentum cum ipse dicat aurum & argentum non est mecum: esto ut alia quacunque ratione hoc tibi uendices, sed non apostolico iure nec enim ille tibi dare, quod non habuit potuit, quod habuit dedit sollicitudinem, ut dixit super ecclesias, nunquid dominationem audi ipsum non dominantes autem in clero, sed forma facti gregis; & ne dictum sola humilitate pures non etiam ueritate uox domini est in euangelio. Reges gentium dominantur eorum & qui potestatem habent super eos benefici uocantur, & infert. uos autem non sic. Planum est apostolis interdictum dominatum istum quomodo tu & tibi usurpare audes, aut dominans apostolorum aut apostolatus dominatum. plane ab alterutro prohiberis si utrunque simul habere uoles perdes utrunque, alioquin non te exceptum illorum numero putes de quibus queritur dominus. Ipsi regnauerunt & non ex me & principes extiterunt & non cognoui, ac si interdictum audiamus forma edictum, qui maior est uestrum fiat sicut minor & qui praecessor est sicut qui ministrat: forma apostolica haec est, dominatio interdictur, indicitur ministratio. haec Bernardus. Item idem Bernardus infra. Exi inquam in agrum ager mundus est tibi creditus est exi in illum non sicut dominus, sed tanquam uillicus uideri & probare unde exigendus es reddere rationem. haec ille. Patet etiam propositio praedicta ex donatione temporalium in Italia quam Constantinus dicitur fecisse beato Syluestro Romano pontifici, quoniam si Romanus pontifex iure sui principatus fuisset dominus temporalium non fuisset aliqua donatio facta Syluestro, sed potius restitutor eius quod suum erat, cuius tamen contrarium Romanus pontifex confitetur & Imperator Constantinus, de constantino habetur in cap. Constantinus distinct. 96. de Romano pontifice habetur in cap. Futuram duodecima q. 1. Secunda propositio. Romanus pontifex non dicitur sic principatum suae iurisdictionem plenariam in temporalibus in toto orbe Christiano habere ut nomen regis, aut Imperatoris orbis possit sibi uere in temporalibus usurpare. Patet ista propositio ex prima. patet etiam testimonio papae Nicolai in c. Cum ad uerum distinct. 96. ubi sic inquit. Cum ad uerum uentum est ultra sibi nec Imperator iura pontificatus arripiat nec pontifex nomen Imperatoris sibi usurpet: quoniam idem mediator Dei & hominum homo Christus Iesus actibus propriis & dignitatibus distinctis officia potestatis utriusque discreuit. haec ille. Et idem ponitur in c. quonia dist. 10. Tertia propositio. Romanus pontifex non dicitur sic habere potestatem secularem, aut iurisdictionem plenariam in temporalibus, ut quem admodum omnes dignitates ecclesiasticae a sede apostolica pendere dicuntur ab ea iurisdictionem sumentes iuxta ca. Omnes dist. 22. & ca. Ita dominus dist. 19. ita principatus & iurisdictiones regum & principum secularium dependent ab ea. Patet ista propositio auctoritatibus & ratione. Auctoritate primo sic de Imperio q. sit a solo Deo & non a papa. ait enim Ioannes papa sic in ca. Si Imperator dist. 96. Si Imperator catholicus est filius est non praesul ecclesiae, quod ad religionem competit discere ei competit non do-

Secunda

Tertia

cere.

cere, habet priuilegia potestatis suae quae administrandis legibus publicis diuinitus consecutus est, ubi dicit glo. ergo non a papa, nam imperium a solo Deo est. Secundo idem confitetur papa Innocentius in cap. Quaesitum 21 q. 4. Item tertio idem confitetur papa Innocentius tertius in ca. Solite de maio. & obe. ubi imperatori Constantino ita scribens inquit. Praeterea nosse debueras quod fecit Deus duo luminaria magna in firmamento caeli, hoc est uniuersalis ecclesiae id est duas instituit dignitates, quae sunt pontificalis auctoritas & regalis maiestas. Hoc etiam habetur in auct. quomodo oportet episcopos coll. in princ. Item Iustinianus Imperator scribit C. de ueteri iure enuc. in princ. Deo auctore nostrum gubernante Imperium quod nobis a caelesti maiestate traditum est, &c. Ecce quod a caelesti maiestate sibi traditum dicit Imperium. nullus autem istorum aut pontificum, aut imperatorum confitetur quod potestas imperialis absolute dependeat a papa, & ita dicendum est de aliis dignitatibus secularibus. Ratione uero praefata propositio probatur sic. Nullum prius dependet in esse a suo posteriori, sed potestas principum secularium siue regalis, siue Imperialis praecedunt tempore papatum, siue principatum apostolicum. ergo non potest dici cum ueritate quod a principatu apostolico dependeat potestas iurisdictionis principum secularium. consequentia est bona. maior est manifesta. minor etiam patet ex illo apostoli 1. ad Corinth. 15. Non prius quod spirituale, sed quod animale est. Tum ex eo quod prius fuerunt reges & Imperatores antequam Petrus fuisset factus papa, & etiam antequam claudes regni caelorum datae essent ecclesiae, ut manifestum est. Praeterea fortificatur ista propositio, quia si sic omnes principes Christiani qui dominia sua non recognoscunt a Romano pontifice cuiusmodi est rex Franciae, ut met testatur Innocentius tertius in cap. per uenerabilem, qui si. sint legi. superiorem in temporalibus minime recognoscit, non essent in statu salutis, cum bona fide illa non possideant, quod esset grauissimum dicere & totum mundum conturbare. Quarta propositio. Romanus pontifex iure papaeus non sic potestatem siue iurisdictionem in temporalibus habet quae de feudis principum secularium, aut de possessionibus directe se intromittere, aut iudicare ualeat regulariter. Patet haec propositio tam ex praecedenti quam ex confessione Romani pontificis Innocentii tertii, ut in ca. Nouit. extra de iudi. ubi ita ait. Non enim intendimus indicare de feudo cuius ad ipsum s. regem spectat iudicium nisi forte iure communi per speciale priuilegium, uel contrariam consuetudinem aliquid sit detractum. Patet etiam haec propositio testimonio Alexandri tertii qui in c. Causam extra qui si. sint legi. dicit sic. Nos attendentes quod ad regem pertinet non ad ecclesiam de talibus possessionibus iudicare ne uideamur iuri regis anglicorum detrachere qui ipsarum iudicium ad se asserit pertinere. fraternitati uestre mandamus quatenus regi possessionum iudicium relinquentes, de causa principali, &c. Hoc etiam apertissime ostendit beatus Bernardus in libro de consideratione ad Eugenium papam dicens. In criminibus non in possessionibus potestas uestra, propter illa siquidem has accepistis claudes regni caelorum. Et infra infert. Habent haec infima terrae iudices suos reges, & principes terrae. Quinta propositio. Papa non ita iurisdictionem in temporalibus habet quod a quocunque iudice seculari passim, & regulariter ad eum possit appellari. Ista propositio patet

Quarta

Quinta

testimonio Alexandri papæ qui in cap. Si duobus extra de appella. ad quaestio-
 nem qua queritur si a civili iudice ante iudicium uel post ad papam fue-
 rit appellatum an huiusmodi appellatio teneat respondet. tenet quidem in
 his qui sunt temporalis iurisdictioni subiecti, in aliis uero etiam de consuetu-
 dine ecclesiæ teneat secundum iuris rigorem credimus non tenere, ubi
 glo. inquit. Et ita patet quod iurisdictione temporalis non pertinet ad eccle-
 siam. Sexta propositio. Papa non habet ita iurisdictionem in temporalibus,
 ut ipse liberè disponere possit ad arbitrium suum de bonis ecclesiasticis.
 Ista propositio probatur. Pro quo notandum quod bona ecclesiastica
 sunt concessa communitatibus & non personæ singulari, & ideo in
 bonis ecclesiasticis nulla persona singularis habet potestatem & dominium
 liberum, sed sola communitas, ut ecclesia uallis oloran. uel tolletan. habet
 dominium & proprietatem in ipsis locis sibi propriis, persona autem sin-
 gularis non ut singularis, sed ut pars & membrum communitatis habet po-
 testatem in illis uerè ad suam sustentationem secundum exigentiam, &
 decentiam personæ & status, in quo tamen est differentia, quia aliquod mem-
 brum est simplex, ut simplex canonicus & illud non habet nisi usum in bo-
 nis communitatis secundum exigentiam sui status modo prædicto. Est au-
 tem aliquod membrum quod habet administrationem, & dispensationem
 generalem omnium bonorum communitatis approprians cuilibet quod ei
 debetur secundum debitam iustitiæ proportionem disponens etiam pro cõ-
 muni bono collegii bona fide, ut sibi uideatur expedire, & iste est episcopus
 in qualibet ecclesia cathedrali. unde in ca. Episcopus i. 2. q. 1. ex concilio
 Antiochiano ita habetur. Episcopus ecclesiasticarum rerum habet potesta-
 tem ad disponendum erga omnes qui indigent cum summa reuerentia & ti-
 more Dei, uerum quia non solum quælibet congregatio ecclesiasticorum
 uirorum est una spiritali unitate, immo omnes ecclesiasticæ congregatio-
 nes habent quandam generalem unitatem in quantum sunt una ecclesia ha-
 bens connexionem ad unum principale membrum cui utpote omnium ca-
 piti incumbit cura ecclesiæ generalis scilicet dominum papam, ideo ipse
 tanquam caput & supremum membrum est principalis ac uniuersalis dis-
 pensator omnium generaliter bonorum ecclesiasticorum spiritalium, &
 temporalium, non quod sit dominus sed sola communitas ecclesiæ uniuersalis,
 ut compræhendit caput & alia membra, scilicet prælatos & simplices
 personas ecclesiasticas est domina & proprietaria. Ex quibus non solum pa-
 ret ueritas propositionis præfatæ, sed etiam falsitas dicentium quod nulla
 persona singularis alia a papa nec collegium aliquod uel communitas ha-
 bet ius sue dominium in bonis ecclesiæ, sed dominus papa qui non solum
 est administrator & dispensator, sed uerus dominus & proprietarius bono-
 rum ecclesiæ & de his ordinare & distrahere potest prout uult. Nam ut ait
 apostolus uniuersaliter de omnibus prælati loquens 1. ad Corin. 15. Sic nos
 existimet homo, ut ministros & dispensatores, &c. Ministros & dispensato-
 res dicit non dominos. unde ad hoc sanctus Thomas in 2. 2. q. 100. arg. 1.
 dicit, quod quamuis res ecclesiæ sint papæ ut principalis dispensatoris, non
 tamen sunt eius ut domini & possessoris. Et in q. 175. arg. 8. ponit quod præ-
 latus bona ecclesiastica dispensationi suæ commissa quæ sunt eroganda pau-
 peribus, uel in usum ministrorum, aut in cultum diuinum exponenda si in
 fideliter dispensat non dubium quod contra fidem dispensationis agit & mortali-
 ter

liter peccet & ad restitutionem teneatur. Vbi considerandum quod papa
 non solum pro statu uniuersalis ecclesiæ aut sustentationem ministrorum &
 pauperum, sed etiam pro conuenienti statu personæ potest dispensare de
 bonis ecclesiæ, sicut declarauimus libro secundo c. 69. Septima propositio
 quod papa non habet potestatem sue iurisdictionem in temporalibus, ut
 reges in bonis temporalibus habent dominium, nec ita ut sit regulariter
 eorum dispensator. Patet probatio primo quo ad dominium ex præceden-
 ti, quia si in bonis clericorum papa non est dominus minus in bonis laico-
 rum. Pro declaratione secundæ partis est considerandum quod bona lai-
 corum non sunt collata communitati sicut bona ecclesiastica, sed sunt ac-
 quisita singulis personis arte labore industria propria & personæ singula-
 res quarum sunt habent in eis ius & potestatem & uerum dominium & po-
 test quilibet de suo ordinare dispensare retinere alienare pro libito suo si-
 ne alicuius iniuria cum sit dominus, & ideo talia non habent ordinem, &
 connexionem inter se nec ad unum commune caput quod habeat ea ordina-
 re, & dispensare sicut in ecclesiasticis cum quilibet rei suæ sit ordina-
 tor pro libito, & ideo nec seculares principes, nec papa habent dominium
 nec dispensationem in talibus. unde Imperator licet sit princeps summus
 & quasi caput inter seculares, ut in ca. In apibus 7. q. 1. non tamen habet po-
 testatem sic liberam dispensandi, siue administrandi bona temporalia secu-
 larium sicut papa bona ecclesiastica. Et ita patet propositio quod licet pa-
 pa habeat auctoritatem & rationem capitis, non solum respectu clericorum,
 sed etiam respectu secularium non tamen sic libere potest dispensare,
 uel disponere de secularibus sicut de clericis. Octaua propositio. Ro-
 manus pontifex non habet ita plenam iurisdictionem in temporalibus, si-
 cut in spiritalibus, ita quod sicut deponere potest prælatum ecclesiasti-
 cum etiam sine culpa sua ita possit deponere principem secularem siue lai-
 cum. Iam propositioem declarat dominus Petrus de palude in libro suo
 de potestate ecclesiastica hoc modo. Vnde sciendum quod cum papa pos-
 sit deponere principem laicum & prælatum ecclesiasticum, non tamen æ-
 qualiter, quia principem laicum siue uasallum, uel extraneum, non potest
 deponere sine iusta causa & rationabili, ita quod ille sit indignus illo prin-
 cipatu & meruerit perdere & priuari, & si sine tali causa priuat ipsum, non
 solum peccat conando, sed etiam nihil agit priuando, sicut non ualet senten-
 tia a non suo iudice lata, sed in prælati ecclesiæ, secus est, quia non sunt
 domini, sed procuratores, unde sicut administrator superior qui plenam
 potestatem habet potest instituire & destituere inferiores administrato-
 res & tenet quicquid facit etiam quando minus bonum instituit licet in
 hoc ipse peccet, ita papa ponendo & deponendo personas ecclesiasticas li-
 ceter peccet nisi pro meliori ecclesiæ hoc faciat, tamen tenet quod facit.
 Intantum aut procedit ratio quæ dicit eos esse procuratores non dominos
 quod sine omni peccato suo & alieno potest papa deponere minus bonum
 & ponere meliorem, quia in officiis reipublicæ queritur utilitas publica
 non priuata, unde si prælatum non delinquentem & bonum amoueat & po-
 nat meliorem non peccat, nec ille conqueri potest sic procurator
 quando a domino reuocatur quia ab onere releuatur. Sed secus in princi-
 bus laicis qui sunt ueri domini eius quod habent, res autem sua non est
 alicui auferenda sine culpa sua. unde nec feudum a uasallo & multo mi-

Septima

Octaua

nus quod aliquis habet a nullo alio potest auferri sine culpa sua. hæc dominus Petrus de palude.

Cap. CXIII. In quo exponitur qualiter Romano pontifici iure principatus sui competat iurisdictionem habere temporalem in toto orbe Christiana.

Prima
propositio.

POST QVAM explicauimus quibus modis iudicio nostro non competat Romano pontifici iure papatus iurisdictionem habere in temporalibus, iam perscrutandum est quod secundo loco polliciti sumus uidelicet qualiter sibi competat. Dicimus autem quod Romanus pontifex licet non habeat potestatem regulariter siue directe ita plenam in temporalibus sicut in spiritualibus: nihilominus etiam habet potestatem in temporalibus ex consequenti & hoc proprio iure quantum scilicet necessarium est ad conseruationem rerum spiritualium ad directionem fidelium in salutem æternam & ad correctionem peccatorum & conseruandam pacem in populo Christiano. Quod manifeste atque irresistibiliter ex multis demonstramus, pro quo duodecim propositiones tanquam duodecim testimonia ueritatis huiusmodi ponemus. Prima propositio est. Romanum pontificem potestatem & iurisdictionem iure papatus sui habere in temporalibus aliquo modo colligitur ex eo quod eius principatus directiuus & præceptiuus sit potestati seculari in administratione sui officii secundum exigentiam finis ultimi qui est ipsa beatitudo suprema ad quam omnes fideles dirigendi sunt. Quod sic ratione ostenditur. In omnibus artibus & potestatibus ordinatis ad finem ad quam pertinet ultimus & principalis finis est præceptiuus & imperatiuus omnium aliarum artium siue potestatum quarum fines ad finem illius ordinantur sicut habetur 1. Ethy. Præterea patet, quia finis præcipit & dominatur atque legem imponit his omnibus quæ sunt ad finem, ut secundum exigentiam finis debito ordine se coaptent & ad inuicem ordinentur secundum uniuscuiusque mensuram & modum, sed proprius finis qui intenditur per principatum papalem est felicitas suprema ad quam ordinatur homo per uirtutes theologicas, finis autem quem intendit potestas secularis est felicitas politica ad quam ordinatur homo per uirtutes morales, sed nulli dubium quin finis spiritualis potestatis prior superior ac principalior sit sine ad quem dirigitur & tendit potestas secularis, unde ista ordinatur ad illam. ergo potestatis spiritualis, & maxime papæ qui est uniuersalis dux & rector populi Christiani est dirigere, & regulare præcipere atque leges dare potestati seculari quibus in administratione sui officii dirigatur in finem ultimum felicitatis æternæ. Et secundum hoc Romanus pontifex se habet ad reges & principes tanquam architectonicus ad artifices. ille enim propter quid & regulas iudicandi scit, isti autem scilicet artifices mechanici tanquam experti in multis ipsum quia sciunt propter quid autem ignorant, propter quod debet illis papa leges dare secundum quas debent iurisdictionem suam exequi & populum regere in ordine ad beatum finem supernaturalem. unde beatus Aug. hanc potestatem cognoscens & admirans in beato Petro apostolo in sermone quodam apostolorum Petri & Pauli qui incipit. Fortis & humilis, ita inquit, Omnia potentia & ineffabilis

ineffabilis gratia Saluatoris, quis plebium piscatorem apostolorum facile crederet principem & regibus obistere reges sanctificare regnis omnibus impetrare mundum refrenare legibus demones calcare pedibus iubere uirtutibus cælum hominibus aperire cum uellet claudere cum placeret immortale regnum conuersis donare negare peruersis merita mundi cognoscere culpas & crimina hominibus relaxare. hæc ille. Propter hanc rationem diximus supra primo libro huius summæ c. 90. quod potestas temporalis siue secularis in populo Christiano dependebat quodammodo triplici genere causalitatis a potestate spirituali scilicet efficientis formalis & finalis, uide ibi plene. Hac argumentatione usus uidetur Innocentius tertius in c. Solite de maio. & obe. ubi scribens Imperatori Constantinopolitano ita dicit. Potuisses autem prærogatiuam sacerdotii ex eo intelligere potius quod est dictum non a quolibet sed a Deo, non regi sed sacerdoti, non de regia stirpe, sed de sacerdotali prosapia descendenti de sacerdotibus uidelicet qui erant in aarathor. Ecce constitui te super reges & regna ut euellas & dissipas ædifices & plantes. Ex quibus omnibus patet quod ueraciter Romanus pontifex apicem habeat potestatis tam spiritualis, quam secularis, uel temporalis licet temporalis non in omnibus secundum eundem modum, secundum quem habetur a principe seculari, sed modo digniori superiori, & perfectiori. non enim sic habet eam ut exerceat eius opera immediate nisi in aliquibus casibus qui tanguntur inferius, sed agit opera eius meliori modo scilicet imperando dirigendo & regulando & ad suum finem operibus eius utendo. Secunda propositio. Romanum pont. iure Vicariatus sui habere in temporalibus iurisdictionem suam aliquo modo ostenditur ex eo quod omniū fidelium generaliter est a Deo pastor constitutus, dicente domino beato Petro & in eo successori suo. Pascere oues meas. Ioan. ult. super quo uerbo dicit gl. sic. Pascere est oues credentes ne a fide deficiant confirmare terrena subsidia si necesse est subditis prouidere & exempla uirtutum cum uerbo prædicationis impendere aduersariis obistere errantes subditos corrigere. hæc glo. Clarum est autem quod pascere gregem dominicum terrena subsidia si necesse est subditis prouidendo aduersariis resistendo & errantes corrigendo non solum exigit in pastore spiritualem potestatem, sed etiam temporalem. unde cum concessio alicui aliquo officio, aut regimine censeatur etiam concessa sine quibus officium siue regimen recte expediri non potest, de offic. dele. c. 1. & ca. Præterea, manifestum est quod Romanus pont. apicem potestatis secularis aliquo modo dicendus sit habere. Hac argumentatione usus uidetur fuisse Innocentius tertius in ca. Solite de maio. & obe. ubi ad ostendendum Imperatori Constantinopolitano quod iure poterat eum reprehendere & increpare ita ait. Nos autem etsi non increpando scriptis potuissimus tamen rationabiliter increpare, nobis enim in beato Petro sunt oues Christi commissæ dicente domino. Pascere oues meas, nõ distinguens inter has oues & alias ut alienum se a suo demonstraret ouili qui Petrum & successores ipsius magistris non recognosceret & pastores. hæc ille. Ex cura ergo pastoralis quam Romanus pont. habet super omnes fideles cuiuscunque status dignitatis uel conditionis existant statim datur intelligi quod apicem non tantum spiritualis potestatis, sed etiam temporalis aliquo modo habere dicendus sit. Tertia propositio. Romanum pont. temporalem etiam iurisdictionem iure principatus sui ostenditur habere ex

Secunda

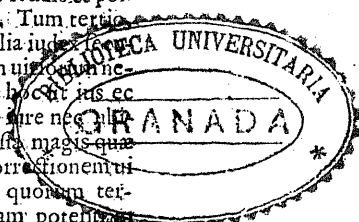
Tertis

eo quod omnis potestas se extendit ad cognoscendum de omnibus peccatis, non solum de his quæ sunt contra articulos fidei & sacramenta in quibus principaliter Christiana fundatur religio, sed etiam de omnibus peccatis mortalibus circa quasunque actiones personales etiam seculares commissis. Quod ratione ostenditur & auctoritate. Ratione scilicet. Cuius est finem considerare eius est iudicare de his quæ debent ad finem ordinari, quia ratio eorum quæ ordinantur ad finem ex fine sumitur; sicut enim ad intendentem in aliquem finem spectat eligere ea quæ sunt congrua fini, ira tollere ea quæ finis consecutioni impedimenta præstant, sicut pater in medico cuius non solum est iudicare & providere de adiuuantibus ad salutem quam inducere intendit, sed etiam removere ea quæ impediunt; & similiter ita est in aliis; sed ita est quod corpus ordinatur ad animam etiam secundum gentiles philosophos & temporalia ordinantur ad spiritualia, & omnes actiones Christianorum debent ordinari ad consequendum vitam æternam tanquam nostrum finem ultimum secundum fidem catholicam nobis expositam, ergo curus uel quorum est considerare de salute animarum & de spiritualibus sicut est prælatorum curam & regimen animarum habentium; ut sunt papa archiepiscopi & episcopi, eorum est iudicare de actionibus spiritualibus hominum per quas possunt deuiare a salute sua peccando circa quæcumque materiam siue contra articulos fidei siue sacramenta, siue contra bonos mores peccando in seipsum, uel proximum uerbo, uel facto seu quocumque alio modo. Secundo modo patet idem auctoritate domini Math. 18. ubi sic dicitur. Si peccauerit in te frater tuus corripe eum inter te & ipsum, si te audierit lucratus es fratrem tuum; si te audierit adhibe tecum unum uel duos testes, ut in ore duorum, uel trium stet omne uerbum, quod si non audierit dic ecclesie, si uero ecclesiam non audierit sit tibi sicut ethnicus & publicanus. i. excommunicatus. Et constat quod loquitur de iurisdictione ecclesie quam habet prælati. nam ibidem subditur. Amen dico uobis quæcumque alligaueritis super terram erunt ligata & in cælo. ergo sine ulla dubitatione ad prælatos ecclesie & maxime ad prælatum prælatum pertinet iure sibi a Deo collato recognoscere & iudicare de peccato quocumque. unde beatus Paulus excommunicauit fornicatorem notorium ut legitur 1. Corinth. quinto. Cum ergo peccata huiusmodi contingant circa actiones personales hominum & contractus eorum etiam in temporalibus de omnibus his pertinet ad ecclesiam iudicare maxime si attendereur actio per modum iniuriæ uel cuiuscunque alterius peccati tam inter laicos quam inter clericos, uel inter clericum & laicum quicumque eorum sit actor uel reus. Nec potest dici in prædictis quod reus trahatur extra forum suum, quia omnes Christiani in quantum Christiani sunt pertinent ad forum ecclesie, & hoc est quod expresse dicitur in can. 11. q. 1. quæcumque, ubi sic dicitur. Quæcumque contentiones inter Christianos ortæ sunt ad ecclesiam deferantur & ab ecclesiasticis iuris terminabuntur, & si obedi re noluerint quousque obediant a liminibus ecclesie excludantur. hæc ibi. Præterea nec propter hoc impeditur principum secularium iurisdictione. Tum quia ecclesia non impedit quin potestas secularis exerceat iudicium suum in reum secularem si ad iudicium suum sit euocatus. Est enim in optione reus euocare reum ad hoc uel illud iudicium; & non ad utrumque simul. Tum secundo, quia multæ actiones sunt pure seculares

quæ

quæ cum respectu non habeant ad finem ultimum, aut promouendo, aut impediendo ad principes seculares tantum pertinent sicut de feudis & possessionibus & non ad ecclesiam, ut in cap. Nouit. extra de iudi. Tum tertio quia alia correctionis censura utitur ecclesiasticis iudex & alia iudex secularis quarum utraque est populo Christiano ad correctionem utriusque necessaria. Est uerum quod dicit dominus Durandus quamuis hoc ius ecclesie sibi a Deo collatum tamen ipsa non semper usa est isto iure neque que partim ad uitandum scandalum ne putaretur quod ecclesia magis quereret emolumentum pecunie aut gloriæ temporalis quam correctionem uictorum. partim propter audaciam aliquorum tyrannorum in quorum terris plures ecclesie sunt fundatæ, qui propter suam uolentiam potentiam non permiserunt ecclesiam uti iure suo. Hac argumentatione est usus papa Innocentius tertius in cap. Nouit extra de iudi. ubi scribens prælati regni Franciæ & ostendere uolens quod dominus rex Franciæ non debebat sibi reputare ad iniuriam in controuersia quæ erat intra eum & regem Angliæ apostolico iudicio se submittere ita dicit. Nullus qui sit sanæ mentis ignorat quin ad nostrum iudicium spectat de quocumque mortali peccato corripere quemlibet Christianum, & si correctionem contempserit per districtiorem ecclesiasticam censuram coercere. Quarta propositio. Romanus pontifex uidetur iurisdictionem etiam in temporalibus habere, quia non solum principes seculares circa usum suæ iurisdictionis delinquentes potest per censuram ecclesiasticam coercere, uerum etiam eos non rabiliter negligentes a dignitate deponere. hæc propositio patet in cap. Alius decima quinta q. 6. ubi Gelasius papa Imperatori Constantino ita scribit. Alius item pontifex Zacharias scilicet regem Francorum non tam pro suis iniquitatibus quam pro eo quod tantæ potestati erat inutilis a regno deposuit & Pipinum Caroli Imperatoris patrem in eius loco substituit, omnesque francigenas a iuramento fidelitatis absoluit. hæc ille. Pro cuius propositionis pleniori intellectu est considerandum iuxta dominum Petrum de palude in tractatu suo de potestate ecclesiastica quod licet papa non habeat confirmare omnem regem qui consensu populi a principio regimen sumpsit: nihilominus potest omnem talem deponere non solum propter hæresim, aut scisma, aut aliquod crimen intolerabile in populo, sed etiam propter insufficientiam, utpote si idiota sensu uel impotens uiribus in regno præesset, propter cuius insufficientiam regnum fidelium periclitaretur talis certum est quod quia demeretur deponi, quia bonum commune est preferendum priuato, debet deponi per superiorem, & quia illi de regno siue sint proceres siue alii sunt inferiores eo, & inferior non potest iudicare superiorum. ideo non potest ab eis deponi, sed quia papa est superior eo in spiritualibus & per consequens in temporalibus in quantum necesse est pro bono spirituali conseruando ipsius & aliorum & ad minus ratione delicti & ille sana conscientia non potest retinere regnum ad quod est insufficientis & indignus per consequens papa potest eum monere ut regno cedat quod sine peccato non potest retinere, quod si nolit facere excommunicet eum, quia ad officium papæ spectat de quocumque peccato mortali corripere quemlibet Christianum, & si correctionem contempserit per districtiorem ecclesiasticam coercere de iudi. c. nouit. quod si in excommunicatione perseveret potest, ut dictum est deponere & iudicatos eius ab eius subie-

LI iiij

Quarta

atione absolueret sicut scismaticum propter contumaciam & inobedientiam pertinacem. Et ex hoc etiam quia excommunicatus legitimus actibus, & officiis publicis non debet fungi & scismatici cingulo militiæ sunt nudandi 19. q. 1. qui contra 15. q. 6. cap. penultimo. Sed si proceres siue electores prædicti non mernerunt perdere ius eligendi non potest sine eis papa alium substituere. Hæc ille. Verum glo. super illud c. alius exponens, a regno deposuit, dicit. i. proceribus deponentibus consensus omnino falsus videtur: quoniam contradicit textui & intentioni Pelagii qui inducit illud ca. ad ostendendum excellentiam potestatis papalis quæ non ostenditur per hoc quod dicitur consensisse proceribus deponentibus nisi consensus ille intelligatur dando auctoritatem. unde dominus Petrus de palude ubi supra dicit, quod illud quod dicit glo. consentit, intelligendum sit quod ad institutionem quæ per proceres fieri potuit, sed depositio auctoritate papæ & non procerum facta fuit quæ a solo superiore fieri potuit, sed electio potuit ab inferioribus fieri. Confirmatur etiam propositio prædicta exemplo Innocentii quarti qui regi Portugalliæ qui prodigus & dilapidator erat & ecclesias monasteria pia loca & personas ecclesiasticas viduas pupillos & orphanos grauabat & grauari sinebat, dedisse adiutorem & sibi administrationem regni interdixisse legitur, ut in cap. grandi. de supplen. ne gli. præla. lib. 6. Et sic sacerdos apostolicus se habet ad reges & principes sicut architectus civilis ad alios artifices in ciuitate, ut inquit Henricus de gandauo quotlibeto 6. ar. 23. sicut enim architectonici est præcipere quibus, & quales debent exercere scientiam medicinalem rhetoricam & sic de aliis in ciuitate & quosdam admittere & quosdam repellere, si sacerdos apostolicus debet considerare qui & quales regna & principatus regere debeant & bonos honorare malos aurem & male gerentes deponere & alios loco illorum substituere. Hæc ille. De hac conclusione talis est domini Vriæ in summa sua sententia. ait enim. Si rex esset manifeste hæreticus, uel si interpellatus ab ecclesia negligeret: nihilominus regimen regni sui quantum ad ea quæ sunt fidei scilicet si non intenderet extirpationi hæreticorum potest ab ecclesia deponi a regia dignitate. hæc ille. Quinta propositio. Romanum pontificem inde iurisdictionem temporalem habere manifeste ostenditur quod non modo excommunicare potest seculares principes sed etiam ipsi in contumacia perseverantibus subditos eorum a sacramento absolueret ne eis fidelitatem obseruent. Hæc propositio patet ex canone Gregorii 7. in synodo prædictis qui habetur in ca. Nos sanctorum 15. q. 6. & ex canone Urbani 2. in ca. Iuratis ea. cau. & q. Sexta propositio. Romanum pontificem habere iurisdictionem in temporalibus ex eo ostenditur quod utrunque gladium habere dinoscitur. Quod autem gladius materialis quodammodo ad Romanum pontificem pertineat patet Ioan. 18. ubi dicit Christus Petro. Conuerte gladium tuum in uaginam, quod uerbum pertractans deuotissimus Bernardus ad Eugenium papam sic inquit. Quid tu denuo gladium usurpare tentas quem semel iustus es ponere in uaginam quem tamen qui tuum negat non satis uidetur mihi attendere uerbum domini dicentis. Conuerte gladium tuum in uaginam Ioan. decimo octauo, & Math. 16. Tuus ergo est ipse tuo forsitan nunc est non tua manus uaginanda, alioquin si nullo modo ad te pertineret, & de his dicentibus apostolis. Ecce gladii duo hic non respondisse t. dominus satis est, sed nunc est,

est, uterque ergo ecclesiæ & spiritualis gladius & materialis, sed is quidem pro ecclesia ille uero etiam ab ecclesia exercendus, ille scilicet sacerdotis is militis manu, sed sane ad nutum sacerdotis & iussu Imperatoris. hæc ille. Nutus uero dicitur non tantum exhortatio, sed etiam dispositio. unde Leo papa 4. ut in c. Ergo 23. q. 8. contra saracenos iubet populum congregari & eis ad litus maris occurrere. Item in ca. Hortatu ea. cau. & q. Hortatu & precibus Adriani papæ exhortatus Carolus rex contra longobardos bellum suscepit. Ad idem beatus Greg. quosdam hortatur nobiles, ut milites congregent contra hostes & arma uiriliter præparent, ut in ca. Quidem ea. cau. & q. Item in registro etiam legitur quod beatus Grego. ciuibus uulsiæ, ut contra longobardos arma pararent mandauit & militancibus stipendia decreuit. Quod etiam huius gladii materialis dispositio licet non materialis exercitatio conueniat clericis sanctus Thomas in 2. 2. q. 40. articulo 2. declarat ita dicens. Omnis persona uel ars, uel uirtus ad quam pertinet quis habet disponere de his quæ sunt ad finem: bella autem carnalia in populo fideli sunt referenda sicut ad finem ad bonum spirituale diuinita cui clerici deputantur, & ideo ad clericos pertinet disponere & inducere alios ad bellandum bella iusta. hæc sanctus Thomas. Pertinebit ergo dispositio etiam auctoritativa gladii materialis aduersus infideles hæreticos scismaticos & tyrannos maxime ad Romanum pontificem qui dux & pastor & pugil est populi Christiani. Hac argumentatione utitur papa Bonifacius octauus in extrauaganti sua. Vnam sanctam, ubi sic ait. In hac equidem scilicet Romani pontificis potestate duos esse gladios spirituales, s. & temporalem euangelicis dictis instrumitur. nam dicentibus apostolis. Ecce duo gladii, &c. sicut prius inductum est de Bernardo sequitur. Oportet autem gladium esse sub gladio & temporalem auctoritatem spirituali subiici potestati. nã cū dicit apostolus. Non est potestas nisi a Deo, quæ autem a Deo sunt ordinata sunt. non autem ordinata essent nisi gladius esset sub gladio & tanquam inferior reduceretur per alium ad supra, nã iuxta beati Dionysii sum lex diuinitatis est infima per media in supra reduci. Septima propositio. Rom. pont. iure diuino habere uidetur iurisdictionem temporalem aliquo modo uidelicet nobiliori & excellentiori quàm potestates seculares: quoniam ad eum iure summi sacerdotii spectat declarare diffinire, & iudicare dubia & ambigua circa quascunque actiones hominum personales quæ inter iudices inferiores siue clericos, siue seculares uariantur. Hoc probat Innocentius tertius in c. per uenerabilem extra qui si. sint legi. ex sacra scriptura ita dicens. Non solum in ecclesiæ patrimonio super quo plenam in temporalibus gerimus potestatem uerum etiam in aliis regionibus certis causis inspectis temporalem iurisdictionem causaliter exercemus non quod alieno iuri præiudicare uelimus, sed quia Deuteron. 17. continetur. Si difficile & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem, & sanguinem, causam & causam, lepram & non lepram & iudicium intra portas uideris uariari ueniens ad sacerdotes leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore qui iudicabit iudicii ueritatem, & facies quæcunque dixerint tibi qui præsumt loco quem elegerit dominus sequerisq; eorum sententiam qui autem superbierit nolens obedire sacerdotis Imperio qui eo tempore ministrat domino Deo tuo decreto iudicis moriatur. Octaua propositio. Romanus pontifex iurisdictionem habet temporalem

Quinta

Sexta

Septima

Octaua

ex consequenti adiunctam spirituali eo quod occurrente casu evidenti, necessitatis pro defensione fidei contra hæreticos, aut contra inuasionem paganorum iure principatus sui quia caput est omnium fidelium & pater potest exigere decimas, uel decimatas portiones a singulis fidelibus se eundum tamen debitam proportionem ne aliqui sine ratione plus grauentur quam alij ad succurrendum coram ecclesiæ necessitati, & possit rebelles contradicentes per censuram ecclesiasticam compellere. Quod ratione probari potest sic. Quilibet Christianus ex perfectione Christianitatis siue Christianæ religionis tenetur honorare patrem & matrem non solum reuerentiam exhibendo, sed etiam necessaria ministrando & si necesse fuerit pro eorum salute omnia temporalia exponendo. Et si in hoc patre & matrem carnales debeat honorare: multo fortius spirituales scilicet Christum & eius Vicarium & matrem ecclesiam quando necessitas incumbit periculosa ecclesiæ siue Rom. pont. si pro salute eius indigeat bonorum temporalium administratione quilibet Christianus requisitus subuenire & assistere tenetur. Vbi considerandum quod fideles non solum tenentur subuenire Romano pontifici in necessitatibus incumbendis pro bono totius uniuersalis ecclesiæ, sed etiam in necessitatibus status sui apostolici & personæ, cum enim sit princeps totius uniuersitatis Christianæ multis opus habet. Nona propositio. Romanus pontifex arguitur habere temporalem iurisdictionem, quia ipse iure suo legitimat ad seculares honores & dignitates, ut habetur in cap. per uenerabilem, extra qui fil. sint legi, ubi papa ita loquitur nobili N. montispestolani. Per uenerabilem fratrem nostrum Archiepiscopum tua nobis humilitas supplicauit ut filios tuos legitimationis dignemur, titulo decorare quatenus eis quo minus succederet natalium obiectio non noceret. Quod autem super hoc apostolica sedes plenam habet potestatem ex illo arguitur quod diuersis causis inspectis cum quibusdam minus legitime genitis non naturalibus tantum, sed adulterinis etiam dispensauit, sic ad actus spirituales illos legitimans ut possent in episcopos promoueri, ex quo uerisimiliter creditur & probabiliter reputatur ut eos ad actus legitimare ualeat seculares. Decima propositio. Romanus pontifex arguitur inde habere iurisdictionem temporalem, quia ipse iure pontificatus sui negligentibus dominis temporalibus facere iustitiam subditis suis iniuriam patientibus potest supplere negligentiam illorum, & iustitiam reddere quibuscunque subditis negligentium dominorum. Ista propositio colligitur manifeste ex Innocentio tertio de foro compe. cap. Licet ubi Innocentius ita loquitur Vercellensi episcopo. Mandamus si quando a laicis uercellensibus litteras super rebus præcipue quæ forum seculare contingunt a sede apostolica contigerit impetrari eas surreptitias appellatione omissa decernas auctoritate nostra irritas & inanes dummodo conuales & commune de se conquerentibus in iudicio seculari exhibeant iustitiæ complementum. hæc ibi. Super quo glo. dicit. Iste casus est in quo iudex ecclesiasticus potest immiscere se iurisdictioni seculari cum iudex secularis negligens sit facere iustitiam. Plane cum teste beato Augusti. 4. de ciui. Dei remota iustitia regna non sunt nisi latrocinia magna, spectat ad Romanum pontificem ne iustitia pereat. Vndecima propositio. Romanum pont. habere potestatem & iurisdictionem temporalem inconcubibili testimonio arguitur ex eo quod imperium Romanum a grecis transfuit

Nona

Decima

Vndecima

trulit in germanos, & potestatem ac ius eligendi regem imperatorem postmodum certis principibus contulit: sicut manifeste testatur Innocentius tertius in cap. uenerabilem, extra de elect. sic dicens. Cum ad eos, scilicet principes ius, & potestas huiusmodi ab apostolica sede peruenerit quæ Romanum imperium in personam Caroli a grecis transfuit in germanos: ubi dicit glo. Legimus in chronicis quod cum Romana ecclesia opprimeretur ab Astulpho rege longobardorum petiit auxilium a Constantino & Beroe filio eius imperatoribus constantinopolitanis, & cum nollet patrocinari ecclesiæ Stephanus papa secundus natione Romanus transfuit imperium in Carolum magnum qui fuerat filius Pipini quem Zacharias prædecessor eius substituerat loco regis francorum quem deposuerat: de quo 15. q. 6. ca. alius. Hæc glo. Duodecima propositio. Romanus pontifex arguitur habere iure suo iurisdictionem temporalem in radice: quia uacante imperio ipse habet iurisdictionem in temporalibus ut in cap. licet de foro compe. dicit Innoc. 3. & in glo. etiam notatur. Et est hodie declaratum extra de re iudi. pastoralis in clem. Et ex hoc clare patet quod papa iure suo iurisdictionem habeat temporalem, quia alias executionem in prædicto casu & in aliis non haberet nisi ei concederet imperator. De potestate quam habet circa infideles sit ista 13. propositio. Papa potest auferre dominium siue ius quodcunque quod habent infideles prælationis super fideles. Ista propositio est beati Thom. in secunda, secundæ quæst. 10. ar. 10. ita dicens. Considerandum quod dominium & prælatio introducta sunt ex iure humano: distinctio autem fidelium, & infidelium ex iure diuino. ius autem diuinum quod est ex gratia non tollit ius humanum quod est ex naturaliratione. Distinctio fidelium, & infidelium secundum se considerata non tollit dominium, & prælationem infidelium supra fideles, potest tamen iuste per sententiam uel ordinationem ecclesiæ auctoritatem Dei habentis tale ius dominii, uel prælationis tolli: quia infideles merito suæ infidelitatis merentur potestatem amittere supra fideles qui transeunt in filios Dei: sed hoc quidem ecclesia quinque facit quandoque non facit. In illis enim infidelibus qui temporali subiectione subiiciuntur ecclesiæ, & membris eius hoc ius ecclesiæ statuit: ut patet in cap. mancipia, & ca. fraternitatem dist. 54. quæ ambo sunt Gregorii papæ ut seruus Iudæorum statim factus Christianus a seruitute liberetur nullo precio dato si fuerit ueraculus, id est in seruitute natus. Similiter si infidelis existens fuerit emptus ad seruitium siue causa seruiendi: si autem fuerit emptus ad mercationem siue causa mercimonii puta ut uenderet eum alteri tenetur eum exponere ad uendendum infra tres menses nec iniuriam facit ecclesia quia cum ipsi Iudæi sint serui ecclesiæ, ecclesia potest disponere de rebus eorum: sicut etiam principes seculares multas leges ediderunt erga suos subditos in fauorem libertatis: in illis uero infidelibus qui temporaliter ecclesiæ non subiacent prædictum ius ecclesiæ non statuit licet possit instituire de iure & hoc facit ad scandalum uitandum sicut & dominus Math. 18. dicit quod potest se a tributo excusare: quia liberi sunt filii: sed ideo mandauit tributum solui ad scandalum uitandum. Ita etiam Paulus cum dixisset 1. ad Thom. 5. quod serui suos dominos honorarent subiunxit ne nomen domini de doctrina blasphemetur hæc sanctus Thom. Decima quarta propositio. Papa ostenditur habere potestatem in temporalibus quia

Duodecima

Decima tertia

Decima quarta

potest punire Iudeos fore facientes tam poena temporali quam etiam indi-
recte poena spiritali. Ista propositio manifeste habetur primo in c. Postu-
lanti, extra de Iudeis. ubi Innocentius mandat quendam Iudeum qui manus
uiolentas iniecit in quendam clericum poena pecuniaria puniri: & clerico
hæso satisfactionem congruam temporalem fieri: q̄ si non fecerit Christia-
nis præcipit ne cum præfato Iudeo antequam satisfaciat præsumant com-
mercium exercere: ubi gl. dicit. Excommunicantur indirecte Iudei. Secundo
idem colligitur ex cap. Sæpe 28. q. 1. ubi ex concilio Toletano præcipitur,
ut Iudei qui consortia cum Christianis non uitaerint publicis cedibus
deparentur. Decima quinta propositio. Papa arguitur habere iurisdic-
tionem in temporalibus: quia potest principes apostatantes a fide priuare do-
minio temporali quod habent super fideles. Ista propositio licet pateat ex
his quæ dicta sunt in quarta propositione nihilominus sic ostenditur ex di-
ctis sancti Thom. 2. 2. q. 12. ar. ult. sic dicentis. Ad ecclesiam autem non per-
tinet punire infidelitatem in illis qui fidem nunquam perceperunt: secun-
dum apostoli 1. ad Cor. 5. Quid enim mihi de his qui foris sunt iudicare:
sed infidelitatem illorum qui fidem prius ceperunt potest sententialiter pun-
nere: & communiter in hoc puniuntur q̄ subditis fidelibus dominari non
possunt: hoc. n. uergere posset in magnam fidei corruptionem: quia ut dicitur
Prouer. 6. Homo apostata in corde suo machinatur malum, & iurgia semi-
nat intendens homines separare a fide: & ideo quanto citius aliqui per sen-
tentiam denunciantur excommunicari propter Apostasiam a fide ipso fa-
cto ipsi subditi sunt absoluti a dominio eorum & iuramento fidelitatis quo-
eis tenebantur, hæc sanctus Thom. Hoc etiam colligitur ex ca. Absolutos,
extra de hæreti. & ex ca. Iuratos 15. q. 6. Decima
sexta propositio. Papa ostenditur habere etiam in temporalibus iurisdic-
tionem quia potest contra infideles hæreticos aut tyrannos contume-
liosos fidei Christianæ aut occupatores bonorum ecclesiæ aut perturba-
tores pacis, & quietis populi Christiani indicere bellum: non quidem ut
occidant uulnerent uel mutilent: sed ut fidem defendant ecclesiam & pa-
triam liberent & terram ab infidelibus occupatam reducant ad Christum,
& super hoc potest licite, & iuste dare indulgentias magnas arma ad hoc
sumentibus. Hæc propositio satis patet tam auctoritatibus quam ratione
ex his quæ inducta sunt circa sextam propositionem.

Decima
quinta

Decima
sexta

Cap. CXV. In quo ponuntur aliquæ obie-
ctiones aduersariorum contra ea quæ dicta
sunt de potestate, & iurisdictione
papæ in temporalibus.

Arg. pri-
ma

ADVERSARIJ qui ab ecclesia omnino auferre potestatem in
temporalibus moliuntur multipliciter arguunt contra prædicta
nitentes probare quod Romani. pon. auctoritas siue potestas nõ in
temporalibus sed in spiritalibus tantum sit: quorũ rationes potiores sunt
quæ sequuntur. In sola & mera commissione regni cœlorum non uenit nec
cadit commissio regni terrenorum: cum regnum cœlorum, & terrenorum
ex opposito diuidantur sicut regnum carnale, & spirituale sed Christus com-
missit Petro, & eius successoribus in persona ipsius clauces regni cœlorũ &

NON

non clauces regni terrenorum prout patet Math. 16. c. ubi legitur q̄ Petrus
dixit. Et tibi dabo clauces regni cœlorum, & quodcumque &c. Clauces inquit
regni cœlorum, & non clauces regni terrenorum nec unquam in scripturis
euangelicis aut apostolicis reperitur q̄ Christus commiserit Petro clauces
regni terrenorum: & quod non est scriptum non est nonis adinventionibus
præsumendum, unde non uidetur q̄ Romanus pon. habeat potestatem uni-
uersalis iurisdictionis nisi in spiritalibus tantum. Secundo sic. Vicarius
non habet maiorem plenitudinem potestatis quam habuit homo Christus
sed Christus non habuit nec habere uoluit huiusmodi potestatem siue do-
minium in temporalibus ergo nec eius uicarius. consequentia est bona.
maior est manifesta. minor probatur multipliciter. Primo ex illo quod Chri-
stus respondit cuidam Luc. 12. dicenti sibi. Magister dic fratri meo ut diui-
dat mecum hæreditatem, cui Christus sic respondit. Homo quis me con-
stituit iudicem aut diuisorem super uos? quasi di. nullus. Secundo ex illo
quod legitur Ioan. 6. Ioannes cum cognouisset: quia uenturi essent ut rape-
rent eum & facerent eum regem fugit iterum in montem ipse solus: quod
utique non fecisset si regnum terrenum quæruisset. Tertio ex illo quod
homo Christus ait Ioan. 18. Regnum meum non est de hoc mundo. Tertio
arguitur sic. Hæc duæ potestates, scilicet temporalis, & spiritalis non pos-
sunt in una & eadem persona conuenire siue concurrere. erga Romanus
pontifex cum potestate in spiritalibus non potest habere potestatem in
temporalibus. consequentia uidetur bona. antecedens patet: quia duæ spe-
cies eiusdem generis non se compatiuntur in eodem subiecto: sicut homo,
& asinus, albedo, & nigredo, hæc autem duæ potestates sunt huiusmodi: ergo
&c. Quarto sic. Officia debent esse omnino impermixta alioquin sequere-
tur confusio: sed aliud est officium iurisdictionis spiritalis, & aliud est offi-
cium iurisdictionis temporalis. ergo hæc officia non debent misceri in una
& eadẽ persona. Quæ ratio aperte confirmari uidetur per ea quæ Nicolaus
papa in ca. Cum ad uerum dist. 96. dicit q̄ Christus actibus propriis, & di-
gnitatibus distinctis officia potestatis utriusq; discreuit. Quinto arguitur
ex illo Mat. 22. ubi dicit Christus. Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari & quæ
sunt Dei Deo, in quo innuere uidetur distinctionem prædictarum iurisdic-
tionum spiritalis, scilicet, & temporalis & personarum in quas cadunt:
quia temporalis cadit in Cæsarem: spiritalis uero in prælatos qui sunt uice
Dei in terris: ergo prædicte duæ dignitates non debent esse in eadẽ per-
sona. Sexto arguitur ex lege illa imperatoris in qua dicitur. Sic enim ma-
gna dona a Deo collata sunt sacerdotiũ, & imperium ut diuinis sacerdotiũ
& imperium humanis præellet: ergo potestas ecclesiæ se extendit solũ ad
diuina, & spiritalia: secularis uero ad temporalia. termini autem antiqui
transgredi non debent. secundum illud Prouerb. Ne transgrediaris termi-
nos antiquos quos posuerunt patres tui. Septimo sic ad Thitum. 2. dicitur
Nemo militans Deo implicat se negociis secularibus: sed nemo in ecclesia
magis debet militare Deo quam papa. ergo minus implicare se debet nego-
ciis secularibus: ergo papa nõ habet iurisdictionem temporalem. Octavo sic.
Iudex secularis de re spiritali iudicare non potest de iudi. ca. Decernimus
sic uidetur q̄ iudex ecclesiasticus de temporalibus se intromittere non po-
test ut contrariorum eadem sit disciplina secundum philosophum, & ff. de
his qui sunt sui, uel aliq. iuris lib. 1. §. uidemus. Nono. Habere iurisdictionem

Secundũ

Tertium

Quartũ

Quintum

Sextum

Septimũ

Octauum

Nonum

in temporalibus & cōtradicit perfectioni apostollcæ: ergo uidetur q̄ habere iurisdictionem in temporalibus nullo modo conueniat Romano pontifici qui singulariter dicitur apostolicus. consequentia bona uidetur. antecedens patet ex illo Math. 19. Si uis perfectus esse uade, & uende omnia quæ habes, & da pauperibus & sequere me, & illud Luc. 14. Omnis ex uobis qui non renunciauerit omnibus quæ possidet non potest meus esse discipulus. Decimo sic. Si iurisdicatio temporalis esset in Romano pontifice sequeretur quod superflueret aut in eo aut in principibus secularibus sed neutrum est dicendum: cum Deus & natura nihil faciant frustra 3. de anima. ergo uidetur quod Romanus pontifex solum in spiritualibus habeat iurisdictionem, & in temporalibus solum principes seculares. consequentia tamen uidetur bona.

Decimū

Cap. CXVI. In quo respondetur obiectionibus præfatis.

SA NE considerantibus nobis ea quæ in superioribus de ordine, & unitate ecclesiæ enucleauimus necessarium dicendum uideretur saluo semper meliori iudicio quod ante diximus: uidelicet quod in hierarchia ecclesiastica militantis ecclesiæ potestas spiritualis principetur seculari potestati, cum enim ut inquit philosophus, primo poli. quandoque aliquid constituitur ex pluribus ordinatis ad inuicem siue ex coniunctis sicut homo ex corpore, & anima: siue ex diuisis sicut exercitus ex militibus in omnibus est inuenire principans & subiectum quemadmodum in Armonica musica est unus sonus principalis, & in mixto unum elementum prædominans: & in homine anima corpori: & intellectus appetitui sensibilis: & in domo uir uxori: & uniuersaliter masculus foeminae, & homo beatus: sed cum ex spiritualibus, & temporalibus quasi duobus lateribus componatur totum corpus uniuersæ reipublicæ Christianæ ut inquit Hugo de sancto Victore lib. 2. de sacramentis, & spiritualia præferantur terrenis sicut anima corpori: necesse est dicere quod potestati seculari principetur potestas spiritualis, ita quod ad hierarchiam huius hierarchiæ ecclesiæ militantis (qui post Christum est Romanus pontifex cui in beato Petro Christus tradidit ambas clauas) regimen totius ecclesiæ non tam in spiritualibus quam etiam in temporalibus aliquo modo pertineat iuxta id quod dicitur dist. 22. c. Omnes, ubi Nicolaus Papa dicit quod beato Petro æternæ uitæ clauigero terreni simul & celestis imperii fura commisit, ubi glo. dicit. Argumentum quod papa habet utrumque gladium, scilicet spirituales, & temporales, quod uerum est prima auctoritate, & superiori sed iurisdictionis executionem habet in spiritualibus in temporalibus autem non nisi in casibus de quibus superius dictum est. Vnde dicendum est ad obiectiones aduersariorum. Ad primam negatur assumptum simpliciter positum & maxime in eo in quo est potestas spiritualis regiminis ecclesiæ secundum plenitudinem sicut in papa dicimus: sicut in parte exposuimus supra quod sicut in collatione principalis intelligitur accessorium etiam si de illo nulla fiat expressa mentio, & in collatione maioris intelligitur collatio minoris quod ordinatur ad illud: & in collatione regiminis intelligitur collata omnia ea sine quibus recte expediri siue exequi non potest regimen illud: ita in collatione potestatis spiritualis papæ sicut capiti, & regi

Ad primū

tori totius politię Christianæ necessario uenit subintelligenda collatio potestatis secularis quantum necessarium est ad conseruationem bonorum spiritualium, & directionem fidelium in regnum cœlorum. unde in collatione clauium cœlestium maxime quo ad clauem iurisdictionis interuenit traditio clauium terrenorum in uim cuiusdam necessariæ consequentiæ modo quo dictum est superius. nec oportebat aliquid exprimerede collatione regni terreni siue iurisdictionis temporalis: quia ut diximus in collatione principalis, scilicet potestatis regni cœlorum satis intelligebatur. Quod uero dicitur quod hæc duo ex opposito diuiduntur, responderetur quod non est uerum sicut infra uidebitur in responsione ad tertiam obiectionem. Ad secundam obiectionem in qua dicitur quod Christus non habuit potestatem nec dominium: responderetur quod falsum est: quoniam qui dicit Christum non habuisse potestatem temporalem, & spirituales sicut etiam dicit dominus Ioan. 2. in decretali illa. Quia uir reprobus contradicit sacre scripturæ in multis locis: sed maxime illi Math. ulti. ubi legitur Christus dixisse. Dara est mihi omnis potestas in cœlo, & in terra, & Apoc. 1. dicitur princeps rerum terræ. Et ad Heb. 1. dicitur quod sumptum est de psal. 8. Constituisti eum super opera manuum tuarum. ubi dicit glo. Ecce potestas Christi ostenditur: ut enim in opere domini nihil excipitur: ita nec a Christi potestate, hæc glo. Verum sicut dicit dominus Durandus bene contingit quod habens potestatem, & auctoritatem iurisdictionis non utitur ea in propria persona nec de cet quantum ad omnia: immo minora debent committi minoribus, & mediocria mediocribus, & maior supremis: sicut consultum fuit Moyse a ietro. Exo. 18. quod constitueret iudices qui minora, & faciliora tantummodo iudicarent, & difficiliora remitterent Moyse iudicanda. Et apostoli dixerunt Act. 6. ca. Non est æquum nos relinquere uerbum Dei, & ministrare mensis. Et per hunc modum Christus licet haberet omnem potestatem: tamen summum opus ad quod uenerat fuit nos instruere de uita sua & de redēptione nostra per ipsum faciendā propter quod circa ista quasi totaliter uacauit dimittendo minora quæ per alios fieri poterant. Vnde Ambrō. super illud Ioan. 18. Regnum meum non est de hoc mundo dicit. Bene terrena declinat quia propter cœlestia descendit. Ad probationes quod Christus non habuerit potestatem responderetur ad primam quæ est Luc. 12. dicendo quod illa non probat propositum aduersariorum: quoniam illud Christus non dixit quia negare se habere potestatem omnium sed propter duo. Primo quia dēgnabatur executionem habere in tam paruis rebus, & ille poterat recurrere ad maiores quorum erat talia immediate exequi. Hanc rationem tangit beatus Ambrō. in glo. ita dicens. Non dignatur esse iudex litium aut arbiter facultatum qui uiuorum, & mortuorum habet iudicium, & meritōrū arbitrum 1. ad Cor. 6. Secularia iudicia si habueritis &c. Secundo quia diuidere communitatem officium erat diaboli non Christi. Osee 13. Ipse inter fratres diuidit, scilicet diabolus 1. Corint. 19. Non enim dissensionis est Deus sed pacis. Hanc rationem tangit gl. quæ super illud. Quis me constituit. ita dicit. Non sum dissensionis Deus sed pacis, & unitatis qui ueni hominem pacificare cum angelis, ut multi unum corpus, & animam unam habeant: non ut diuidantur sed ut habeant omnia communia ne quis sit egens inter eos: ille qui non colligit mecum est fraternitatis diuisor: dissensionis

Ad secundū

anctor. hæc gloss. Ex quo patet quod auctoritas præfata in qua aduersarii plurimum confidunt in nullo suffragatur eis. Ad secundam probationem que sumitur ex illo Ioan. 6. q. fugit Christus ne facerent eum regem: respondetur q. nihil facit pro aduersariis, quod patet sic ex expositione sancti Tho. super hunc locum. Quærit enim sanctus Tho. cum ipse Christus esset rex quare fugit: ad hoc inquit triplex ratio assignatur. Vna quia derogasset dignitati eius si regnum ab homine accepisset qui sic erat rex ut eius participatione reges omnes essent. Proue. 8. Per me reges regnât. Alia ratio quia præiudicasset suæ doctrinæ si claritatem & robur ab hominibus accepisset. sic enim operabat, & docebat ut totum diuinæ uirtuti ascriberetur, & non solum fauori humano Ioan. 5. Claritatem ab hominibus non accipio. Tertia ratio est ut erudiret nos mundanas contemnere dignitates Ioa. 13. exemplum enim dedi uobis &c. Ad tertiam probationem que sumitur ex illo Ioan. 18. Regnum meum non est de hoc mundo: respondetur q. auctoritas ista bene intellecta in nullo suffragatur aduersariis: quoniam per illam non negat se Christus regem esse: immo postea expressè concessit nam cum Pilatus dixisset ei. Ergo rex es tu respondit. Tu dicis quia rex sum ego: ego enim (inquit) ad hoc natus sum & ad hoc ueni in mundum ut testimonium perhibeam ueritati. Nec dicit: regnum meum non est in hoc mundo: cum regnum eius sit in cælo & in terra: sed dicit non est de hoc mundo: non scilicet electione mundana nec successione humana. Pro cuius auctoritatis pleniori intelligentia, ut intelligant aduersarii nihil habere fauoris est notandum: q. ut dicit sanctus Thom. super Ioan. exponens hunc locum. q. regnû dicitur quandoque populus illius qui regnat quandoque ipsa regia potestas. Primo ergo modo accipiendo regnum exponit Aug. di. Regnû meum id est fideles mei Apoca. 5. Fecisti nos Deo nostro regnum: non est de hoc mundo, scilicet per effectum, & imitationem erepti quidem per gratiæ collationem. sic enim nos eruit de potestate tenebrarum, & transtulit nos in regnum claritatis suæ. Chrysost. autem exponit accipiendõ regnum secundo modo dicens. Regnû meum, id est potestas mea, & auctoritas qua sum rex non est de hoc mundo. i. non habet originem ex causis mundanis, & electione hominum sed aliunde. scilicet ab ipso patre Daniel. 7. Potestas eius quæ non auferetur & regnum eius quod nõ corruptetur. Et infra concludit. Regnû meum non est hinc. i. non habet principium de hoc mundo: est tamen hic: quia attingit a fine usque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter, & psal. Postula a me & dabo tibi gentes, & possessionem tuam &c. Patet ergo q. in Christo fuit potestas, & auctoritas iurisdictionis temporalis licet parum usus fuerit iurisdictione temporali. Et dico parum: quia quando fecit quasi flagellum de funiculis & eiecit uendentes & ementes de templo, & nummulariorum mensas euertit Ioan. 2. uidetur usus fuisse potestate, unde Iudæi dixerunt ei. In qua potestate hoc facis. Verum tamen est quia principaliter uenerat nos redimere, & saluare quasi omnes actus eius uersabantur circa eruditionem nostram & pauci aut nulli circa exercitiû uiuiscung; iurisdictionis: non quia utraque potestatem non haberet sed ut salutem nostram totaliter intenderet: sicut dicitur Ioan. 3. Non enim misit Deus filium suum in mundum ut iudicet mundum sed ut saluetur mundus per ipsum. Expleto autem sacramento uestre salutis per mortem Christi, & eius resurrectionem Christus commisit Petro regimen ecclesiæ totum quod necessarium

arium erat & expediebat ad regimen totius ecclesiæ. Et quia utraque potestas spiritualis, & temporalis est ad hoc necessaria: ideo utraque potestas contulit Petro, & de potestate quidem spirituali nullus Christianus dubitat de potestate temporali patet Act. 5. ubi legitur q. Petrus damnauit iudicialiter animam & Saphirâ pro crimine furci & mendacii. unde super illud. Dixit autem Petrus ad Ananiam dicit gl. quasi princeps omnium loquitur. Et super illud. quare posuisti in corde tuo hæc rem: non es mentitus hominibus sed Deo. dicit glo. quæ est Bedæ sic. Non causa quæstus tam seueram præuaricationis dedit sententiam: sed præuidens futura Zizania quæ simplicitatem ecclesiæ prauis moribus adulterarent nulla reos passus est penitentia curari sed ad timorem posterum noxium germen radicitus amputauit, hæc gl. Item beatus Aug. in lib. de mirabilibus sacre scripturæ tractans hoc uerbum dicit. Ecce quanta est apostolica uirtus in Christo sanum Ananiam dum Petrus arguit per sermonis tantum imperium morte ligauit, & tabitam mortis uinculo ligatam eadem imperii potestate dissoluit. ideoque prius Ananias, & Saphira in conspectu ecclesiæ cito mortui sunt ut apostolica auctoritas quanta esset ostenderetur, hæc ille. Ratio autem alibi legitur quod ipse Petrus usus fuerit hac potestate: quia propter paucitatem credentium super quos fuit sibi data potestas tota intentio Petri, & aliorum apostolorum, & discipulorum fuit ad conuertendum alios ad fidem per prædicationem, & miraculorum operationem. unde Marc. ul. dicitur. Illi autem profecti prædicauerunt ubique domino cooperante, & sermonem confirmante &c. Multiplicatis autem fidelibus posteriores, & successores non indebite, & incongrue aliquando exercuerunt, & usi fuerunt quando hoc expedire iudicabant, unde Christus, & apostoli multa exequenda, & ordinanda dimiserunt suis successoribus secundum diuersa tempora, & diuersos status ecclesiæ quæ ipsi per seiplos tunc non executi sunt nec ordinarunt: quia tunc opus non erat: sicut pulchre ostendit August. in epistola ad comitem Bonifacium. Ad tertiam obiectionem cum dicitur quod hæc duæ potestates non possunt conuenire in una persona: respondetur negando hoc. Et ad probationem cum dicitur quod duæ species eiusdem generis &c. respondetur quod hæc ratio deficit: quia hæc propositio non est uniuersaliter uera sed solum in illis in quibus ex speciali ratione reperitur repugnantia essendi simul. Verbi gratia. in omnibus naturis per se existentibus est repugnantia essendi in eodem subiecto: quia qualibet ex natura sua nata est constituere proprium suppositum ut homo, & asinus. Item in oppositis ubi repugnantia ex natura oppositionis est ita ut non solum sint distinctæ sed etiam contrariæ, & ideo in quocunque genere inuenitur oppositio inter aliquas species: omnes species illius generis sunt incompatibiles: sicut in albedine, & nigredine, & de omnibus mediis coloribus quia omnes habent oppositionem inter se saltem imperfectam. natura enim contrariorum est ut inuicem se expellant, unde contraria sunt quæ maxime inter se distant, & eidem susceptibili uicissim insunt: non simul sicut philosophus dicit in prædicamentis. sed ille formæ quæ sic sunt distinctæ quod non sunt contrariæ sed disparate sunt compatibiles in eodem subiecto: sicut quantitas, & qualitas quæ distinguuntur genere generalissimo in homine. Species etiam generis proximi possunt esse simul: ut patet in uirtutibus tam moralibus quam intel-

Terium

lectualibus, potest enim idem homo simul habere uirtutes, scilicet temperantiam iustitiam, & fortitudinem & sic de aliis: immo qui habet unam perfectam, & comple te habet omnes: sicut patet. 6. Ethic. . Pater ergo quod non est bonum argumentum. Istę formę sunt distinctę; ergo non sunt compassibiles. in eodem subiecto. Sic ergo in proposito quia iurisdictiones temporalis, scilicet & spiritualis licet sint distinctę, nō sunt tamen cōtrarię: quod patet: quia unum contrarium non ordinatur ad aliud immo corrupti ipsū. iurisdictione autem temporalis ordinatur ad spiritualem sicut supra ostendimus. Item una iurisdictione iuuat, & confortat alia & per consequens non sequitur q̄ propter earum distinctionem sint incompatibiles in eadē persona. Quod etiam patet de facto: quia in eadem persona Christi fuit utraque iurisdictione: quia dictum est. Domini est terra & plenitudo eius orbis terrarum, & uniuersi qui habitant in eo psalm. 23. . Patet etiam ex alio: quia si non essent compassibiles sequeretur quod nulla persona ecclesiastica posset habere aliquam iurisdictionem temporalem nec castrium nec uillam nec aliquid aliud: quod est ualde absurdum. Pater ergo quod istę iurisdictiones sunt compassibiles non obstante earum distinctione adinuicē, unde tempore legis naturę simul ambę currebant regnum & sacerdotium & omnes primogeniti regum sacerdotes erant & reges & iurisdictionem in temporalibus, & spiritualibus exercebant: sic ambę simul cucurrerūt in lege Mosayca usq; ad Samuelem sub quo populus petiuit sibi regem quem quantum erat ex parte populi dominus concessit eum in onus propter peccata eorum, unde dixit dominus Samueli. Non obiecerunt te sed me ne regnem super eos, disponente aeterna prouidentia quę etiam mala nostra & ea quę procedit pro peccatis nostris in bonum conuertit. Hoc factum est in pręsagium eius quod erat futurum Deo ordinante in noua lege ut sacerdotes expediti a iudiciis temporalium absisterent imminente tempore ad uentum Christi uacare spiritualibus, qui ueniens rex & sacerdos secundum ordinem Melchisedech qui simul erat rex & sacerdos. Dei altissimi sacerdotium quod per accidens secundum prędicta seruile factum erat in lege Mosayca in qua sacerdotes subditi erant regibus ad libertatem sacerdotum legis naturę reduxit: in qua in eadem persona utraque dignitas iuxta cursum legis naturę debuit residere: sed post Christi aduentum cum tempus erat uacandi spiritualibus dispositiue a Deo regimen & auctoritas temporalium, & iurisdictione omnis circa illa & executio commissa est imperatoribus, & principibus secularibus remanente sola prima auctoritate, ut dictū est apud sacerdotes tanquam apud illos quorum debet esse nobilior exercitatio, & qui sunt in gradu maiori, & altiori agentibus regibus; & principibus temporalia negocia qui tanquā minores, & inferiores occupati sunt circa inferiora, ut super illud 1. Cor. 6. Si secularia negocia habetis cōtempribiles qui sunt in ecclesia illos constituite ad iudicandum. dicit glo. maiores spiritualibus intendere debent. Sunt ergo dignitates prędictę distinctę non ex natura rei sed propter diuinam dispositionem & tamen non sic penitus distinctę sunt quin superior iurisdictione remaneat penes papam licet differenter ut diximus in spiritualibus, & temporalibus: quia in spiritualibus habet executionem regulariter, & immediate in temporalibus uero non regulariter sed in casibus assignatis. Ad quartam rationem cum dicitur q̄ officia debeant esse distincta & c. respondetur q̄ istud habet locum.

Ad quartam

cum quando plures intromittunt se simul de eodem negotio: quod non est in proposito: quia de spiritualibus nullus potest se intromittere nisi iudex ecclesiasticus, de temporalibus uero non intromittunt se simul iudex ecclesiasticus, & laicus iudex: quia nullus pro eadem causa debet trahi ad diuersa iudicia: sed in optione actoris est recurrere ad unum eorum & ille solus habet tunc cognoscere de illo negotio, & sic nulla est cōfussio. Ad quintam qua dicitur q̄ dominus ait. Reddere quę sunt Cæsaris Cæsari & c. Dicendum q̄ auctoritas illa in nullo fauet aduersariis: quoniam secundum ueritatem text. euangelii non fuit intentio Christi in illo loco facere distinctionem prędictarum iurisdictionum nec assignare personas in quas cadunt: sed respondere tentarię quæstioni Iudæorum: qui cum reputaret se solos esse de populo Dei, aliis existentibus Paganis, & Idolatriis non credebant aliqui eorum q̄ tenerentur Cæsari Pagano Imperatori ad soluendum censum sed immunes esse a censibus, & tributis qui uocabantur cultui Dei ueri, & ideo cum herodianis qui erant de gente imperatoris uenerunt ad Christum proponentes ei hanc quæstionem. Licet censum dare Cæsari uel non ut si diceret non: accusarent eum apud imperatorem, si diceret sic: accusarent eum apud principes sacerdotum tanquam dicentē contra libertatem cultus Dei. Iesus autem sciens nequitiam eorum ostenso sibi numismate census insculpto imagine Cæsaris: respondit. Reddere quę sunt Cæsaris Cæsari, & quę sunt Dei Deo. reddite Cæsari censum sibi debitum & Deo cultum in oblationibus, & sacrificiis secundum ritum legis loquebatur. ergo de redditione debitorum, & non de distinctione iurisdictionum, & personarum in quas cadunt. Ad sextam cum dicitur q̄ imperium humanis pręest & c. respondetur q̄ uerum est quod sacerdotium est a Deo ut pręest diuinis, & spiritualibus quantum est de prima & principali intentione sacerdotum: sed quia diuina & spiritualia perturbantur, & quandoque impediuntur per abusum hominum circa temporalia: ideo ad sacerdotum secundario & ex consequenti pertinet impedimenta, & perturbaciones tollere, & impediores, & perturbatores gladio spiritali ferire. Isti sunt enim ueri termini iurisdictionis spiritualis, & temporalis a fundatione quos transgredi non licet: quia iurisdictione temporalis nullo modo se extendit ad spiritualia de quibus nihil nouit. iurisdictione uero spiritalis se extendit primo, & principaliter ad spiritualia: secundario & per quandam consequentiam se extendit ad actiones hominum circa temporalia quę ordinantur ad spiritualia tanquam ad finem quatenus abusus hominum circa ea potest impedire finem. Ad septimam respondetur q̄ ratio non procedit: quoniam licet secundum sanctum Tho. in 2. 2. q. 7. ca. 86. ar. 2. causa cupiditatis ingerere se negociis secularibus religiosis, & clericis sit prohibeum: causa tamē charitatis se negociis secularibus cum debita moderatione ingerere possunt secundum superioris licentiam, & ministrando, & dirigendo. unde in decretis dist. 83. c. decreuit inquit Melchisedes papa. Decreuit sancta synodus nullum deinceps clericum aut possessiones conducere aut negociis secularibus se immiscere nisi propter curam pupillorum aut orphanorum aut uiduarum aut si forte episcopus ciuitatis ecclesiasticarum rerum sollicitudinem eum habere præcipiat. Non ergo derogat dignitati summi pontificatus si causa charitatis, & urgente necessitate ad conseruationem spiritalium ad correctionem uitiorum ad punitionem malefactorum ac ma-

Ad quintum

Ad sextum

Ad septimum

SVMMAE DE ECCLESIA

Ad octa-
uum

nutationem pacis, & iustitiae in populo Christiano aliquando de negociis secularibus se intromittat ut director, & praceptor. Ad octavam cum dicitur quod iudex secularis &c. respondetur quod ratio non procedit, quia non est similis ratio de iudice seculari, & ecclesiastico: quia iudex secularis est omnino incapax ecclesiasticae uel spiritualis iurisdictionis, ut in cap. decernimus, de iudi. allegato ex opposito. unde nec spiritualia possidere potest ea causam de rescript. unde punitus est lepra Ozias qui officium sacerdotum sibi usurpare uoluit Paralippon. 26. iudex autem ecclesiasticus est bene capax iurisdictionis temporalis. Primo enim ab initio causae etiam temporales iurisdictionis omnes tractabantur coram sacerdotibus, ut in c. Per uenerabilem, qui si. sint legi. nec etiam istae duae iurisdictiones contrariantur ad inuicem: immo ut supra diximus simul concurrere possunt in una & eadem persona. Ad nonam obiectionem cum dicitur: quod habere iurisdictionem in temporalibus repugnat ecclesiasticae perfectioni: respondetur quod hoc falsum est. Et ad probationem cum inducitur illud Math. 19. Si uis perfectus esse: respondet sanctus Tho. in 2. 2. q. 184. arg. 7. quod abrenunciatio propriarum facultatum dupliciter considerari potest. Uno modo secundum quod est actus: & sic in ea non consistit essentialiter perfectio sed quoddam perfectionis instrumentum: & ideo nihil prohibet statum perfectionis esse sine abrenunciatione propriorum. Alio modo potest considerari secundum praeparationem animi, ut scilicet homo sit paratus, si opus fuerit omnia dimittere uel distribuere, & hoc directe pertinet ad perfectionem, haec sanctus Thom. Cum autem potestas iurisdictionis possit stare in persona domini papae cum hac animi praeparatione: patet quod possit cum apostolica perfectione. unde Christus perfectissimus fuit, & tamen in eo utraque potestas fuit ut dictum est. Multi enim sancti praelati ex deuotione fidelium habuerunt multam temporalem iurisdictionem: quorum tamen perfectioni, & bonitati nihil ex hoc derogatum esse creditur. Ad decimam cum arguitur quod superflue rent iurisdictiones secularium principum: respondetur negando hoc quod superflue rent iurisdictiones: immo sunt necessariae: sicut alias in 1. li. ostendimus. Tum quia cum iurisdictione temporalis plenaria non ponatur in Romano pontifice regulariter quantum ad immediatam executionem siue exercitacionem: sed in aliquibus casibus ut dictum est ad bonum & perfectum regimen populi Christiani necessariae sunt potestates seculares quarum est intendere immediate istis temporalibus ea administrando & gubernando. unde 1. Petri 2. dicitur de potestate seculari: quod est ad uindictam malefactorum laudem uero bonorum. Tum secundo ut potestas spiritualis absoluta in uiliioribus, & secularibus negociis liberior sit ad uacandum spiritualibus: & ne propter administrationem temporalium, & inferiorum a gubernatione impediatur spiritualium, & superiorum. unde hac ratione distincta dicuntur a Deo esse harum dignitatum officia: ut in cap. Cum ad uerum dist. 96. habetur. Et tantum dictum sit pro isto secundo libro huius praesentis summae de ecclesia.

Ad nonam

Ad decimam

Secundi Libri Finis.

DE VNIVERSALIBVS CON-
ciliis, & de eorum auctoritate

274

LIBER TERTIUS.

Cap. I. Quid concilii nomine importetur.

DECVRSIS pro nostri paruitate ingenii primis duobus libris huius nostri operis uidelicet primo libro de uniuersali ecclesia, & secundo de ecclesia Romana, & eiusdem pontificis primatu. Reliquum est iuxta propositi nostri formam opitulante nobis gratia saluatoris librum tertium subiungere de uniuersalibus conciliis. Praemitimus in primis quid concilii nomine importetur. Pro quo sciendum quod prout ex Isidoro nostro libro Ethic. & capit. canones distinct. 15. colligere possumus, triplex est huius nominis concilii interpretatio. Primo quidem concilium quasi consilium dicitur a confidendo quasi confidum d. licera in l. mutata, & hoc quia in concilio confidunt maiores secundum morem tractantium grauius, & maturae res ad uniuersitates pertinentes, hinc dicit Isidorus ubi supra. Synodus ex graeco interpretatur comitatus uel coetus. Concilium uero nomen tractum est ex more Romano. Tempore enim quo causas agebant conueniebant omnes in unum communique intentione retractabant. scribitur etiam primo Machab. decimo quarto quod seniores in plateis sedebant, & de bonis terrarum tractabant. Secundo concilium dicitur a communi intentione. unde Isido. ubi supra uel concilium dictum est a communi intentione eo quod in unum dirigant omnem mentis intuitum, Cilia enim secundum Papiam sunt uelamina oculorum dicta a celando oculum. Concilium ergo dicitur a eon & cilium, quia omaes in concilio congregantur ut in unum conueniant omnemque mentis intuitum dirigentes ad unum, scilicet ad utilitatem publicam, unde Synodus dicitur a syn quod est simul, & odos quod est uia: quia omnes ad eundem finem tendunt. unde sequitur in decreto. Coetus conuentus est uel congregatio a coeundo uel a conueniendo in unum. hinc etiam conuentus est nuncupatus quia ibi homines conueniunt sicut conuentus est coetus, sic & conciliorum a societate multorum in unum appellatur, haec ibi. Tertio dicitur concilium a consulendo quasi consilium & hoc recte: quoniam consilium concilii antonomastice dicitur concilium. Ad hoc enim uiri sapientes ad concilia uocantur, ut super agendis consulant. Cum enim in rebus agendis multa incertitudo inueniatur quia actiones sunt circa singularia contingentia quae propter sui uariabilitatem incerta sunt & in dubiis atque incertis ratio non proferat recte iudicium absque inquisitione praecedente. ideo necessaria est inquisitio rationis ante iudicium de eligendis, & haec inquisitio concilium uocatur. Ex hac triplici nominis concilii interpretatione possit una definitio magistralis elici communis ad omnia concilia tam ecclesiastica siue generalia siue particularia, siue secularia aut laicalia, quae imperatores aut reges cum maioribus proceribus aut principibus, & magi

Vnde concilium dicitur.

Aratibus regnorum pro arduis causis agunt, unde de 1. Paralip. in ca. 3. ita legitur. Misit quoque rex Ezechias ad omnem Israel, & Iudam & scripsit epistolas ut uenirent in domum domini in Hierusalem, & infra. Inito ergo consilio regis, & principum & uniuersi cœtus Israel decreuerunt ut facerent &c. Unde etiam in c. Canones dist. 15. inquit Isidorus quod nomen concilii tractum est ex more Romano. tempore enim quo causas agebant conueniebant omnes in unum communicare intentione tractabant. Descriptio uero magistralis talis esse potest. Concilium est congregatio siue conuentus hominum prudentium: publica auctoritate conuocatori, ad tractandum communem intentione de rebus necessariis siue commodis reipublicæ siue uniuersitatis. Tanguntur autem in hac diffinitione quattuor causæ ipsius concilii. Primo materialis ex qua corpus concilii consurgit tum dicitur quod est congregatio siue conuentus hominum. i. habentium rationem, Solius enim rationalis naturæ est ratiocinari, & inquirere de agendis. Bruta autem animalia non consilio sed naturæ impetu se mouent, unde Tullius in rhetoricis diffiniens consilium inquit. Consilium est aliquid faciendi uel non faciendi recte excogitata ratio. Additur autem prudentium quoniam hominum imprudentium congregatio non est digna nomine concilii. Cum enim prudentia recta ratio sit agibile (ut 6. Ethicorum dicitur) maxime ad prudentiam pertinet consilium, unde prudens ut ibidem Aristoteles dicit est bene consiliarius. E conuerso uero imprudens siue fatuus male consiliari potest, propterea dicitur Ecclesi. 8. Cum fatuis consilium non habeas: non enim poterunt diligere nisi quæ eis placent. propria ergo materia ex qua corpus concilii instituendum uenit est conuentus uirorum prudentium, quocirca sapiens ecclesiasticus inquit cap. 6. In malitudine presbyterorum prudentum ita: & sapientia illorum ex corde coniungere. Secundo tangitur causa effectiua auctorizans concilium cum dicitur auctoritate publica conuocatorum. Profecto cum ad potestatem publicam potissime pertineat eorum consideratio quæ uniuersitatem respiciunt ad ipsam maxime pertinet siue in uno resideat sicut in regno: siue in pluribus, ut in aliis politicæ speciebus concilium conuocare efficere, & auctorizare. Tertio tangitur quasi causa formalis cum dicitur communem intentionem. Plane quemadmodum forma dat esse rei & nomen ita communis intentio dat esse & nomen concilii ipsi congregationi, unde ut ait Isidorus ubi supra qui sibi met dissentiant non agunt concilium: quia non consentiunt in unum. Quarto tangitur causa finalis concilii cum dicitur ad tractandum de rebus necessariis siue commodis uniuersitatis, hic profecto esse debet principalis finis synodalis congregationis uirorum prudentum siue patrum, hæc duo præcepta Plato dedisse legitur teste Tul. lib. de officiis uolentibus prodesse reipublicæ unum est ut utilitatem ciuium sic tueantur, ut quocumque agunt ad eam referant, oblitum commodorum suorum. Alterum præceptum est ut totum corpus reipublicæ curent nec partem tueantur, & alias deferant.

Cap. II. De origine celebrationis conciliorum in ecclesia.

PERCVRENTIBVS diligenter scripturam sanctam facile erit reperire unde conciliorum celebratio in ecclesia Dei originem habuerit.

buerit. Inuenimus siquidem quod a patribus in ueteri testamento quod & ab apostolis in nouo deriuatum est exemplum celebrationis conciliorum in ecclesia. De ueteri quidem testamento exemplum colligitur ex illo Num. 16. ubi dicitur, uiri proceres synagogæ: qui tempore concilii per nomina uocabantur. In nouo uero testamento exemplum celebrationis conciliorum ab apostolis habemus qui uel colligitur ex libro actuum, & ex traditione uel patrum plures synodos ad nascentis ecclesiæ informationem instituisse referuntur. Prima autem synodus ab apostolicis celebrata fuit illico post Ascensionem domini super electione Mathiæ, subtracta enim corporali, & uisibili præsentia saluatoris nostri ab ecclesia intelligens beatus Petrus adesse Christus quo pontificatus sui fungeretur officio a maioribus incipiens curauit in primis ne facer ille numerus duodenarius quo consecratus erat numerus apostolorum diminutus maneret. Unde apostolorum collegium, & Christi discipulos alloquitur ut Lucas euangelista, & scriptor ueridicus testatur Actuum 1. Viri fratres oportet impleri scripturam quam prædixit spiritus sanctus per os David de Iuda qui fuit dux eorum qui comprehenderunt Iesum, qui annumeratus erat nobis, & sortitus est nomen ministerii huius. Et infra. Oportet ergo ex his uiris qui nobiscum sunt congregari in omni tempore, sequitur testem resurrectionis eius nobiscum fieri unum ex istis &c. Vbi notandum pro in posterum dicendis quod in hac prima synodali congregatione quam apostolos legitimus celebrasse non solum apostoli interfuerunt sed etiam laici, & etiam femina quæ communi nomine dicebantur discipuli domini quod aperte habetur ex textu eiusdem cap. ubi enumeratis apostolis sequitur, hi omnes erant perseverantes in oratione cum mulieribus, & Maria matre Iesu, & fratribus, sequitur in diebus illis, glossa interli. cum essent apostoli in cœnaculo superiori. Exurgens Petrus in medio fratrum dixit. Erat turba hominum quasi centum uiginti. Secunda synodus ab apostolis celebrata fertur cum septem dyaconi electi dicuntur ad dispensationis quotidianæ ministerium, de quo Act. 6. sic dicitur. In diebus illis crescente numero discipulorum factum est murmur grecorum aduersus Hebræos eo quod despicerentur in ministerio quotidiano uiduæ eorum: conuocantes autem apostoli multitudinem discipulorum dixerunt. Non est æquum relinquere nos uerbum Dei & ministrare mensis. Considerate ergo fratres uiros ex nobis boni testimonii septem plenos spiritu sancto, & sapientia quos constituamus super hoc opus: ubi aduertendum quod conuocari per duodecim apostolos ad hanc synodum siue ad hoc concilium fuerunt laici qui discipuli domini uocabantur quibus apostoli libertatem dederunt eligendi eos qui necessario ministerio dispensationis ministerio superintenderent. Tertiam synodum apostolos hierosolymis celebrasse legitimus quando audientes quod Samaria ad prædicationem Philippi qui erat unus de septem dyaconibus receperat uerbum Dei miserunt ad eum Petrum, & Ioannem ut acciperent spiritum sanctum: scilicet in uisibili signo: non enim in quenquam eorum uenerat, scilicet uisibiliter, ut habetur Act. 8. Circa quam synodum (si synodus appellanda ueniat ut nunc loquimur de synodo) est etiam aduertendum quod in ea non legitur aliqua conuocatio facta quorumcumque aliorum qui absentes essent hierosolymis. Quartam synodum ab apostolis celebratam dicunt ubi cum fidelium populus apostolica præ-

dicatione conualesceret auertereturque in dies congregatur ecclesia, & apostolis concilium agentibus, primo discipuli uocari iunt Christiani quaprius communi nomine discipuli appellabantur; de hac synodo mentionem facit glossa decreti in capi. Sacrosancta distinctione uigesimasecunda. Intra quam synodum hoc uenit notandum primo quod in ea non fuerunt nisi Paulus, & Barnabas apostoli. Quam synodum siue quantum concilium celebrasse dicitur super quaestione de obseruatione legalium, de qua Act. 15. ubi sic dicitur. Surrexerunt autem quidam de heresi Phariseorum qui crediderunt dicentes quod oportet circumcidere eos; præcipere quoque seruare legem Moyse. conueneruntque apostoli, & seniores iudeæ, ubi dicit glo. hic datur exemplum faciendi conuentus ad discernendum ea quæ sunt fidei, sequitur, cum autem magna inquisitio fieret surgens Petrus dixit ad eos, ubi dicit glo. præ omnibus quasi princeps Petrus loquitur. Circa quam synodum est notandum quod ut colligitur ex littera ipsa ad hanc synodum licet grauis esset quaestio in materia fidei non tamen conuenerunt, nisi quattuor apostoli, scilicet Petrus, Paulus, Barnabas, & Iacobus, ut colligitur ex ca. 2. ad Gal. nec etiam alii seniores quæ prouinciarum Iudeæ. Sexta synodus quæ ab apostolis Hierosolymis celebrata dicitur fuit super abolenda suspitione quorundam Iudeorum qui Paulum legales ceremonias quas Idolatriam respuere putabant, de qua sicut Act. 21. habetur. Cum Paulus uenisset Hierosolymam, & introisset ad Iacobum omnes collecti sunt seniores qui dixerunt illi, uides frater quot milia sunt in Iudeis qui crediderunt, & omnes emulatores sunt legis. audierunt enim de te quia dissensionem doceas a Moyse eorum qui per gentes sunt Iudeorum dicens non debere eos circumcidere pueros suos nec secundum consuetudinem ingredi debere, quid ergo est utique oportet conuenire multitudinem audient enim te superuenisse hoc ergo fac quod tibi dicimus, sunt nobis uiri quattuor uorum habentes super se his assumptis sanctifica te cum illis, & impende cum illis ut radant capita sua, & sciant omnes quia quæ de te audierunt falsa sunt: sed ambulans, & ipse custodiens legem, hæc ibi. Circa quam synodum aduertendum est primo quod in ea non uidetur interfuisse Petrus nec alii discipuli nisi isti duo, scilicet Iacobus episcopus Hierosolymitanus, & Paulus. Secundo quod ista congregatio facta est per Iacobum, & sub eo & non nisi sub senioribus qui erant Hierosolymis, tertio quod solum uidetur facta pro tollenda suspitione quam ex Iudeis credentes habebant de Paulo. Septima synodus legitur congregata sub Paulo in milero super regimine ecclesiarum, in qua congregasse dicitur maiores natu ecclesiarum, id est presbyteros ephesios quos ipse Paulus ibi uenerando nomine appellat episcopus, quibus ait Act. 20. Attendite uobis, & uniuerso gregi in quo uos spiritus sanctus posuit regere ecclesiam Dei quam acquisiuit suo sanguine. Circa quam synodum est aduertendum quod in ea solus Paulus interfuit de numero apostolorum, & sub eo celebrata est ad quam tantum presbyteros ephesi legitur conuocasse. Octaua synodus quam apostoli celebrasse dicuntur fuit illa in qua apostoli in unum conuenientes symbolum ediderunt, ut enim ex maiorum traditione accepimus apostoli discessuri ab inuicem cum uelent iuxta præceptum domini ad singulas proficisci nationes, normam sibi futuræ prædicationis, & fidei regulam credentibus statuere curarunt.

Vnde

Vnde conuenientes in unum, & singuli singulas proferentes sententias symbolum fidei tradiderunt quod uniuersalis tener ecclesia. Sic enim beatus clemens discipulus, & successor apostolorum in decretis suis testatur. Item Leo papa primus pulcherrimæ Augustæ scribens ita inquit. Catholici symboli breuis, & perfecta confessio duodecim apostolorum totidem signata est sententiis. Item beatus Ambrosius clauem regni caelorum deputans esse fidem apostolorum. Clauem inquit istam arbitror duodecim apostolicum operatione constaram duodecim enim apostolorum symbolo fides sancta concepta est, qui ueluti peccati artifices in unum conuenientes clauem suo concilio constarunt. Clauem enim quandam ipsam symbolum dixerim per quod referantur diaboli tenebre ut lux Christi adueniat &c. hæc ille. Notandum est quod glossa ordinaria super Act. apostolorum non ponit nisi quattuor synodos apostolis celebratas. Quarum prima ut habetur super cap. 21. est habita pro electione alterius apostoli loco Iudæ. secunda super electione septem diaconorum, tertia de circumcissione non imponenda illis qui credebant de Iudeis uel gentibus, quarta de non prohibendis primo tempore Iudæis legalibus ceremoniis initiari ubi necessitas exigeret.

Cap. III. De multiplici specie conciliorum in ecclesia.

TRES communiter species apud doctores inuenimus distinctas conciliorum ecclesiasticorum quorum forma, & exemplum præcessit in conciliis per apostolos celebratis, uidelicet uniuersale siue generale prouinciale, & episcopale. Generale autem siue uniuersale concilium inuenitur quandoque distingui dupliciter secundum quod ratio uniuersalitati potest dupliciter accipi uno modo uidelicet ex parte conuocandorum siue conuenientium ad concilium, & sic uniuersale concilium dicitur quod est plenarium; quod iuxta beatum Aug. libro de unico baptismo dicitur quod celebratur conuocatis episcopis de uniuerso orbe Christiano, & de tali uniuersali concilio militat illa diffinitio que ponitur in gl. ca. primi dist. 17. ubi dicitur concilium uniuersale est quod a papa uel eius legato cum omnibus episcopis. i. cum episcopis de uniuerso orbe Christiano congregatis constituitur. Et loquendo hoc modo de uniuersali concilio plenitudo illius dicebatur consurgere ex quinque sedibus patriarchalibus uidelicet Constantina Alexandrina Antiochena Hierosolymitana, & Romana. quando omnes illas fidei lumen irradiabat. unde in nona actione octauæ concilii legitur, patres eiusdem concilii in receptione patriarchæ Alexandrini qui ultimo uenit dixisse. Glorificamus Deum uniuersorum qui quod deerat uniuersali concilio suppleuit, & nunc eam perfectissimam demonstrauit. Forma uero huiusmodi concilii uniuersalis præcessisse uidetur aliquo modo in concilio primo ab apostolis celebrato Act. 1. quod beatus Petrus uniuersalis ecclesiarum pontifex omnibus apostolis præsentibus celebrauit. Alio modo ratio uniuersalitati in concilio accipitur non ex parte conuocandorum sed ex parte auctoritatis in eo præsidentes, quæ tanta est ut legem ponere, & præcipere possit toti uniuersitati fidelium; & hoc modo concilium uniuersale dicitur quod papa totius ecclesiarum princeps, & rector per se aut legatum suum speciali commissionis

Concilium generale seu uniuersale.

Mm iiii

pro rebus totam ecclesiam concernentibus conuocatis praelatis ecclesie, & si non in omnibus, quia hoc semper non bene possibile est nec etiam necesse (ut infra ostendemus) celebrat. & hoc modo loquendo de uniuersali concilio uniuersalia concilia multa dicuntur quae celebrata sunt per summos pontifices cum episcopis tantum Italiae sicut patet in gestis conciliorum de concilio celebrato per beatum Siluestrum papam post nicenam synodum 270. patrum. In quo confirmata est fides nicenae synodi, & Arius condemnatus. Item patet de synodo celebrata Romae per Symachum papam in qua dicitur Symachus papa in generali concilio praesidens, & sic de multis aliis ad quae & si de toto orbe Christiano praelati non conueniunt nec fuerint uocati, sed tantum de patriarchatu Romano, nihilominus uniuersalia ueraciter dicuntur, propter auctoritatem Ro. pon. siue patriarchae, qui cum non tantum sit Romanus patriarcha, sed etiam totius orbis, unde in concilio calcedonenis beatus Leo Papa uocatus est Icomenicus, id est patriarcha quare in ca. conuenientibus 1. q. 7. glo. diffiniens synodum uniuersalem dicit sic, uniuersales synodi dicuntur in quibus Ro. pon. uel eius legatus interest quocirca talium uniuersalium conciliorum canones siue synodicae diffinitiones non tantum subditos Romano patriarchatu ligant, sed uniuersos fideles qui mediat e aliis patriarchatibus, & potestatibus sub sunt. Forma uero huius concilii generalis praecessit in secundo concilio apostolorum quod beatus Petrus praesentibus solum tribus aliis apostolis, scilicet Paulo Iacob, & Barnaba legitur celebrasse. Est autem hic aduertendum quod & si concilium plenarium tempore quo catholicae fidei lumen partes orientales illustrabat diceretur quod ex quinque patriarchalibus sedibus consurgebat, a tempore tamen quo fidei splendor occubuit in partibus orientalibus concilium patriarchatus Romani in quo Christianae religionis claritas sincera semper perseverat uniuersale est, non tantum ex parte auctoritatis Ro. pon. quae ad uniuersam ecclesiam extenditur, sed etiam ex parte conuocatorum siue conuenientium: quia ex uniuerso orbe Christiano congregantur cum ad solum patriarchatum Romanum ecclesia redacta sit dicente beato Hiero. super psal. ca. 33. Ecclesia non in partibus consistit sed in dogmatum ueritate: ubi uera fides est ibi est ecclesia. Et Chrysostomus super Mat. ubi fides est ibi ecclesia ibi sacerdos ibi baptisimus ibi Christianus, ubi fides non est ibi ecclesia non est. Et Ambrosius super epistolam ad Thim. primam ca. 1. Scribo tibi ut scias quam ecclesiam ordines quae est domus Dei, ut cum totus mundus Dei sit ecclesia: tamen domus eius dicatur cuius hodie rector est Damasius. Mundus enim in praeruaricatione est diuerso turbatus errore, ideo illic necesse est dicatur domus Dei, & ueritas, ubi secundum uoluntatem suam timetur. Non est autem praeterendum pro pleniori noticia huius nominis uniuersalis concilii quod cum uniuersalis ecclesia catholica dicatur largo modo loquendo catholicum siue uniuersale potest dici concilium quod ab eius unitate non discessit. Quocirca dicit dominus Aimarus archiepiscopus remensis in libro suo de synodis cum duarum aut trium prouinciarum episcopi conueniunt, & ea statuunt quae catholicae ecclesiae conueniunt fortassis tale concilium uniuersale dici potest quamuis non sit ab uniuersis praesulibus actum, sufficit enim quod ab unitate uniuersorum fide & traditionibus non discrepat, haec ille. Sed hoc in loco distinguamus species conciliorum non loquimur ita generaliter de uniuersali concilio

concilio, quia hoc modo omnia concilia patriarchata & etiam multa prouincialia dicerentur uniuersalia quae ab uniuersalis ecclesiae traditionibus non discreparunt. Praeterea non obuiat praedictis quod aliquando reperitur concilium unius nationis aut regionis dici uniuersale sicut in concilio Africano dicitur quod ne fatigandi sit anniuersaria congregacione necessitas, placuit ut quotiens causa communis totius Africae hoc exigeret tunc uniuersale congregemus. Causae autem cum communes non fuerint in suis prouinciis iudicentur: quoniam tale non dicitur concilium uniuersale simpliciter uniuersalis ecclesiae. Nec quo ad congregatos cum non de uniuerso orbe congregentur, nec quod ad auctoritatem cum non auctoritate speciali Roma. pon. per ipsum papam aut eius legatum praesidentem fulciatur sed uniuersale dicitur secundum quid scilicet unius nationis, aut regionis. Secunda species conciliorum nominatur concilium prouinciale, ut in c. Porro distin. 7. Et hoc subdiuiditur quia aliquod est prouinciae decretum, siue delegatae legato a latere papae siue alteri ad hoc missio quod ipse iure legationis aut specialis commissionis celebrat cum primatibus & metropolitanis, & episcopis & clericis etiam exemptis prouinciae seu prouinciarum intra suae legationis terminos contentarum iuxta ea quae leguntur & notantur de offi. dele. ca. ult. & eo. tit. c. 2. in 6. Aliud dicitur concilium prouinciale limitate prouinciae scilicet cui praesit patriarcha uel legatus maior natu seu primas, aut metropolitanus qui tale debet celebrare concilium cum episcopis sibi subiectis abbatibus & clericis suae prouinciae non exemptis, ut in cap. 1. de offi. dele. cum notatis ibidem per Host. & Ioan. an. Vnde de hoc prouincialis concilio loquens glo. 1. c. dist. 17. dicit, concilium prouinciale est quod metropolitanus uel primas facit cum suis suffraganeis, ut dist. 18. c. 5. & 92. distin. 100. si quis episcoporum. Sub hac specie concilii prouincialis comprehenditur concilium patriarchale quod ab aliis patriarchis celebratur quam a Romano patriarcha, quia cum papa non solum sit patriarcha urbis, sed orbis concilium eius cum solis episcopis patriarchatus Romani celebratum habet rationem uniuersalis ex parte auctoritatis, ut supra diximus. Forma autem huius concilii prouincialis praecessisse uidetur in concilio quod Paulus in milero conuocatis maioribus natu prouinciae ephesinae dicitur celebrasse, de quo Act. 20. Tertia species conciliorum dicitur concilium episcopale siue synodus episcopalis quam celebrat episcopus in diocesi sua cum abbatibus & clericis sibi subiectis de quo in c. quando dist. 38. & 18. q. 2. ab abates. Forma autem huius concilii praecessisse uidetur in concilio quod beatus Iacobus dicitur celebrasse Hierosolymis cum senioribus pro abolenda suspitione orta contra Paulum, de quo Act. 20. & supra in praecedenti ca. dictum est. Est autem hic aduertendum quod gl. in c. Conuenientibus 1. q. 7. omnes synodos reducens ad duas species dicit quod synodorum aliquae sunt uniuersales quibus interest legatus uel eius legatus. aliae sunt locales quas congregant primates, uel metropolitani absque praesentia papae uel eius legati, ubi nota quod glo. praefata omnia concilia praeter uniuersalia quae dicit esse quae Romanus pontifex per se uel eius legatum celebrat uocat localia quod ideo iudicio nostro facit, quia auctoritas illorum conciliorum localium artatur ultra quos non extenditur. Non sic autem de uniuersalibus cum auctoritate illius fulciantur quae totius orbis Christiani caput & antistes est.

Concilium prouinciale

Concilium episcopale

Cap. IIII. De tempore quo uniuersalia concilia in ecclesia celebrari inceperunt.

CONSEQUENTER uidendum relinquitur de tempore quo in ecclesia celebratio conciliorum ceperit. Pro cuius pleniori noticia memorari necesse est distinctionem conciliorum uniuersalium quam in superiori cap. designauimus. Diximus autem quod concilium uniuersale uno modo dicebatur ab uniuersitate orbis quod scilicet papa cum episcopis de toto orbe Christiano celebrat quod plenarium concilium uniuersale iuxta beatum Aug. appellauimus. Alio modo dictum est concilium uniuersale ab uniuersalitate auctoritatis quia scilicet tantæ auctoritatis est ut de uniuersalibus rebus tractet & omnes fideles ad legum suarum obseruantiam astringat, & hoc est quod papa celebrat cum prælati alicuius prouinciae, aut prouinciarum & si non de toto uniuerso Christiano uocentur. Qua distinctione memorata dicendum uidetur quod si fiat sermo de conciliis uniuersalibus primo modo scilicet quæ plenaria dicantur & quo tempore inceperint, tunc dicendum est quod talium conciliorum celebratio a tempore Constantini Imperatoris inceperit, nullo quippe tempore per ante aliquid concilium legitur celebratum ad quod omnes episcopi orbis conuenerint, aut conuocati sint licet aliqua similitudo præcesserit in aliquibus synodis celebratis per apostolos, unde beatus Isidorus li. 6. ethi. c. 17. & habetur in c. 2. apud Pones dist. 15. de hoc loquens ita dicit. Canones conciliorum a tempore Constantini Imperatoris ceperunt, in præcedentibus namque annis persecutione feruente docendarum plebium minime dabatur facultas. unde Christianitas in diuersas hæreses scissa est, quia non erat episcopis licentia conueniendi in unum nisi tempore supradicti Imperatoris. Ipse enim dedit facultatem Christianis libere congregari. hæc ille. Si uero fiat sermo de conciliis uniuersalibus secundo modo dictis tunc dicendum est quod non a tempore Constantini Imperatoris inceperunt, sed multo tempore ante celebrari ceperunt, ut partim in 2. c. supra ostendimus de tempore apostolorum. Post tempora etiam apostolorum ante tempus Constantini Imperatoris plura concilia celebrata fuisse antiquæ hystoriae nos docent. unde tempore Victoris papæ super quæstionem qua fide paschalis solennitas celebranda foret, ut ex hystoria ecclesiastica colligitur li. 5. Tres synodos legimus celebratas. unam in Asia in qua iussu eiusdem papæ nimia multitudo episcoporum congregata est ut Polycrates ephesi episcopus per epistolam suam ad Victorem papam insinuat ita dicens, nos inemeratuna paschæ colimus dicit nec addentes, nec auferentes aliquid & infra. Poteram etiam præsentium episcoporum facere mentionem quos ipse uoluisti, ut uocarem sicut & feci quorum nomina si scribam nimia multitudo est qui omnes scientes paruitatem meam sensu suo confirmant quæ scripsimus. Secunda synodus tempore eiusdem pontificis etiam ipso præside celebrata est Romæ super eadem materia, de qua synodo scriptum est illud c. decreti celebritatem de consec. dist. 3. Tertia synodus celebrata dicitur in Cæsarea palestinae, ut in eodem li. ecclesiasticæ hystoriae habetur cui frater Martinus in hystoria sua summorum pontificum dicit eundem papam Victorem interfuisse. Ceterum tempore Cornelii papæ qui præcessit tempora præfati Constantini Imperatoris leguntur duo concilia

lia

lia celebrata contra nouarum presbyterum qui negabat lapsos per penitentiam posse salutem consequi: quorum unum celebratum est Romæ quod dicitur fuisse celeberrimum, ut refert Cæsarius lib. 6. ecclesiasticæ hystoriae, in quo præfatus Nouatus damnatus est & diffinitum est inter alia eos qui lapsi fuerunt per penitentiam sacramentum posse consequi medelam salutarem. Secundum concilium super eadem materia celebratum est auctoritate eiusdem papæ Cornelii de quo florentissimæ memoriæ Dionysius Alexandrinus commemorat in epistola ad præfatum papam Cornelium, ut idem Eusebius refert lib. supra scripto ut dicat se ad illud inuitatum a multis episcopis. eo quod ibi nouati dogma quidam afferere conarentur. Præterea tempore Dyonisii papæ duo leguntur celebrata præclara concilia contra Paulum Semosetanum afferentem Christum tantum hominem esse. Primum celebratum est Antiochiæ, in quo apostolicæ sedis legatus fuit episcopus ostien. ut ex 6. lib. ecclesiasticæ hystoriae habetur. Secundo dicitur etiam celebratum esse Antiochiæ, in quo præfatus Paulus arguitur manifesteq; conuincitur. Item tempore Marcellini papæ qui iussu Diocletiani, & Maximiniani Imperatorum compulsus Deorum templum ingressus metuq; pœnarum Idolis thura obtulit. congregata est Romæ solennis synodus, de qua in c. nunc autem distinct. 21. Ita sufficiant ad ostendendum quæ concilia generalia, & quæ non a tempore Constantini Imperatoris inceperint dicantur.

Cap. V. Quod per diffinitionem dicatur uniuersale concilium catholicæ ecclesie.

QVONIAM tantum de conciliis uniuersalibus institutum loquens relictis aliis conciliorum speciebus quid per diffinitionem sit concilium uniuersale catholicæ ecclesie explicemus. iuxta autem ea quæ in 1. c. superius dicta sunt talis potest magistralis descriptio concilii uniuersalis catholicæ ecclesie dari. Concilium uniuersale catholicæ ecclesie est congregatio maiorum prælatorum ecclesie auctoritate Romanæ. specialiter conuocata ad aliquid communi intentione solenniter tractandum in religione Christiana papa ipso in concilio præside uel aliquo loco sui. Ista diffinitio siue descriptio uidetur conueniens ac sufficiens cum contineat ea quæ ad integritatem essentialiter faciunt uniuersalis ecclesiasticæ concilii & ea per quæ congregatio uniuersalis concilii distinguitur a quacumque alia congregatione. Tangitur autem in primis materia ex qua principaliter corpus uniuersalis concilii consurgit & constituitur cum dicitur. Congregatio prælatorum cuiusmodi sunt episcopi & alii superius ascendendo: quoniam ut infra plenius ostensuri sumus, soli tales prælati pro eorum singularitate dignitatis & auctoritatis in ecclesia pertinent ad corpus uniuersalis concilii. Cuius rei illustre satis testimonium est quod cum de uniuersalibus conciliis fiat mentio in corpore decreti, ut distinct. 15. per totum tantum episcoporum concilia esse dicuntur. Ex quo satis aperte colligitur quod minus conuenienter diffinitum sit concilium uniuersale cum dicitur quod sit congregatio ex omni statu hierarchico ecclesie catholicæ, &c. quoniam non requiritur ad esse concilii uniuersalis hoc quod de omni statu hierarchico prælati uocentur, sed sufficit quod maiores prælati uocentur sicut infra plenius

Concilii uniuersalis diffinitio

demonstrabimus. Ex hac etiam parte colligitur non sufficienter diffiniri concilium uniuersale cum a quibusdam magistris diffinitur, quod concilium sit societas fidelium in unum propositum & propter unam communem intentionem congregatorum. patet quoniam hæc diffinitio ita conuenit congregationi laicorum fidelium sicut prælatorum, ut quilibet doctus uidere potest. Secundo tangitur causa efficiens auctorizans concilium cum dicitur auctoritate regulariter singulariter residet auctoritas conuocandorum conciliorum uniuersalium, ut nulla prælatorum congregatio quæ non fuerit apostolicæ sedis auctoritate conuocata siue sulca nomen concilii uniuersalis mereatur habere. unde beatus Marcellus papa & martyr scribens Maxentio episcopo; ut habetur in c. 1. 17. dist. dicit. Synodum episcoporum absque huius sedis auctoritate quamquam quosdam episcopos possitis congregare non potestis regulariter facere, ubi gl. inquit ar. q. talis congregatio episcoporum non dicitur synodus. Dicitur autem speciali auctoritate ad differenciam aliorum conciliorum patriarchalium siue prouincialium quæ de licentia generali & dispositione iuris sine alia licentia papæ celebrantur certis temporibus designatis dist. 18. quasi per totum. Tertio tangitur quasi causa formalis concilii uniuersalis cum dicitur communi intentione sicut supra tetigimus c. 1. Et beatus Isido. inquit in c. Canones dist. 15. qui sibi dissentiant non agunt concilium. Quarto tangitur in prædicta diffinitione causa finalis uniuersalis concilii cum dicitur ad aliquid tractandum in religione Christiana quod scilicet sit utile & salutare toti uniuersali ecclesiæ utputa quod ad fidei illuminationem, ad componendum mores, ad augmentum religionis Christianæ, ad decorem & incrementum diuini cultus & pacem populi Christiani pertineat. Quinto tangitur ritus ceremonialis qui obseruatur in diffinitionibus & constitutionibus synodalibus cum dicitur solenniter per quod distinguitur congregatio concilii uniuersalis a congregatione consistoriali siue aliorum prælatorum congregationibus quas quædoque Romanus pontifex facit in curia arduis rebus concurrentibus sine solennitate & ceremoniis in synodis generaliter consuetis obseruari. Sexto tangitur director atque gubernator concilii cum subditur papa in concilio est. Necessè quidem est ut multitudo congregata ad aliquid agendum habeat aliquem directorem & ducem & per hanc particulam distinguitur uniuersale concilium a congregationibus acephalis, quæ siue presidente aut capite aliquo legitimo congregantur. distinguitur etiam per hoc a congregationibus prælatorum in quibus præsentent aut patriarchæ, aut primates, aut metropolitani siue episcopi qui non specialiter destinati sunt ad præsidendum loco papæ, sed præsentent iure legationis uel proprie dignitatis, ut notatur dist. 17. in summa.

Cap. VI. Cuius auctoritate concilium uniuersale congregandum sit.

SI quis attente diuinam scripturam & sanctorum patrum canones ac instituta perlegerit, manifeste intelliget ad solius Romani pontificis auctoritatem spectare regulariter uniuersalem synodum congregare. Sacra autem scriptura in primis hoc nos docet 1. Mac. hab. 4. ubi inter alia quæ Symoni sacerdoti magno totius populi & omnium sacerdotum contem-

su

fit attributa sunt hoc est tanquã singulare summi pontificis priuilegiũ, ut cõuenus sine ipso non fieret in regione. Cũ autẽ iuxta apostolũ sacerdotiũ ueteris legis figura sit noui testamenti, & summus sacerdos noui testamenti excellentioris sit dignitatis. credendũ est qd simile priuilegiũ diuina institutio nõ habeat ipse summus sacerdos in noua lege s. Roma. pont. ut sabq; eius auctoritate conuentus non fiat uniuersalis in ecclesia. Secundo idem ostenditur ex canonibus sacrorum conciliorum. Vnde synodus Alexandrina in qua fuit Athanasius scribens papæ Felici de huiusmodi priuilegio apostolicæ sedis celebre testimonium faciens ita inquit. Scimus in nicena magna synodo circa 318. episcoporum ab omnibus esse concorditer roboratũ non debere absque Roma. pon. sententia concilia celebrari nec episcopos condemnari. Tertio hoc patet auctoritate multorum sanctorum patrum quæ Gratianus inducit dist. 17. per totum quorum sanctorum patrum testimonia uenerabilis memoriæ dominus Aymar archiepiscopus remensis in libro suo de synodis c. 18. aliqua commemorans ita inquit. Ne mireris quod ipsorum conciliorum auctoritatem Rom. pon. ascribamus. nam nulla concilia rata leguntur quæ apostolica auctoritate sulca non fuerint ut Damasus papa in decretis suis c. 9. asserit. cui Athanasius & Iulius papa Nicenum quoque concilium & reliqui quoque patres astipulantur. Sanctus quoque Marcellus papa & martyr in decretis suis c. 5. Ipsi inquit apostoli, & eorum successores domino inspirante constituerunt, ut nulla fieret synodus præter Romanæ sedis auctoritatem. Nam illius sedis episcopus iudex est totius ecclesiæ; nec aliquod iudicium ualet absque legitimo iudice. ubi nota quod domino inspirante apostoli illud constituerunt. Quarto idem testatur Pelagius papa scribens omnibus episcopis qui illicita uocatione Ioan. Constantinopolitanum episcopum uniuersalem uocauerunt qui ita inquit. Relatum est ad apostolicam sedem Ioannem Constantinopolitanum episcopum uniuersalem se scribere uosq; ex hac sua præsumptione ad synodum conuocare generalem, cum generalium synodorum conuocandi auctoritas apostolicæ beati Petri apostoli sedi singulari priuilegio sit tradita, & nulla unquam synodus rata legatur quæ apostolica auctoritate non fuerit sulca, quapropter quicquid in prædicto uestro conuenticulo quia synodus totaliter præsumpta esse non potest. statuitis ex auctoritate sancti Petri apostolorum principis & domini Saluatoris uoce qua beato Petro potestatem ligandi atque soluendi ipse Saluator dedit quæ etiam potestas in successoribus eius indubitanter transiuit. præcipio omnia quæ ibi statuitis uana & cassa esse, &c. Ceterum quod ad Romani pontificis maxime auctoritatem pertineat congregatio uniuersalis concilii. Rationibus clarissimis ostendimus sic. Illi soli uideretur competere omnia agere & disponere quæ uniuersam ecclesiam respiciunt sicut est congregatio & conuocatio uniuersalis concilii in qua de uniuersali cura ecclesiæ tractatur. Sed soli pontifici Romano est commissa huiusmodi cura uniuersalis ecclesiæ utpote principi pastori & totius populi Christiani patri: ergo sequitur quod ad illius solius auctoritatem regulariter spectat uniuersalis concilii conuocatio siue congregatio. Hac ratione utitur ad idem probandum. Felix papa in epistola quam synodo Alexandrina scribit ita dicens. Solummodo Iesus Christus huic sanctæ se di apostolicæ hoc facere commisit utpote qui solus atque præ omnibus princeps apostolorum credidus est atque percipere meruit a

rege regum Christo Deo clauis regni cœlorum. hæc ille. Secundo confirmatur ista ratio sic. ut ait Arist. 1. eth. secundum ordinem finium est ordo a diuini & agentium respectu ergo finis ultimi totius populi Christiani consideratio pertinet ad eum qui toti Reipublicæ Christianæ præsidet, sed solus post Christum Romanus pontifex præsidet uniuersali ecclesiæ ut puta princeps pastor & rector illius. ergo illius solius erit regulariter uniuersalia concilia congregare cum illorum congregatio maxime concernat bonum uniuersitatis Christianorum. hæc ratione utitur ad hoc idem probandū beatus Tho. in 2. 2. q. 1. c. ult. Tertio arguitur sic. ad illius solius auctoritatem uidetur pertinere congregare uniuersalia concilia cui omnes de tota ecclesia obedire tenentur. patet quia alias conuocatio redderetur illusoria nisi conuocanti deberetur obedientia, sed soli Romano pontifici omnes de ecclesia tota ad uniuersalia concilia conuocanti obedire tenentur utpote superiori & inter omnes primatum habenti, ut in c. obedientiam distinct. 93. ergo &c. hæc ratione utitur Iulius papa ad idem probandum in epistola orientabilibus directâ in qua ut habetur in c. Dudum 3. q. 6. sic ait. Dudum a sanctis apostolis successoribusq; eorum in antiquis decreta sunt statutis quæ hæcenus sancta & uniuersalis ecclesia tenet apostolica non oportere. i. non conuenire sine sententia Romani pontificis concilia celebrari uel episcopum condemnari. quoniam sanctam Romanam ecclesiam primatem omnium ecclesiarum esse uoluerunt, & sicut beatus Petrus primus fuit omnium apostolorum, ita & hæc ecclesia suo nomini consecrata domino instituente prima sit & caput ceterarum. Quarto sic. Illi soli uidetur conuenire auctoritati congregare uniuersalia concilia in ecclesia Dei qui in omnes prælatos euocandos ad concilia potestatem habet coercendi eos ad ueniendum & puniendum negligentes aut contemnentis uenire 18. distinct. per totum. Sed solus Romanus pontifex est huiusmodi cum ipse loco Christi iudex sit ordinarius super omnes ecclesiæ prælatos iurisdictionem habens, ut testatur beatus Greg. in c. De constantina distinct. 22. & in c. Si episcoporum c. 21. q. ult. ergo &c. Quinto sic. Ad solius principis auctoritatem pertinere uidetur omnes alios primates aut maiores sui principatus ad generalia concilia conuocare hoc nos docet experientia. patet etiam ex primo Mach. c. 30. in principio quod supra in primo c. inductum est. Sed Roma. pont. est princeps episcoporum qui principaliter aduocandi sunt: ergo solius Roma. pont. auctoritate illi conuocandi sunt & synodaliter congregandi. consequentia est manifesta. Sexto sic. Ad eum qui maioris dignitatis est in ecclesia particularis capituli conuocatio, ut notat Inno. de ma. & obe. c. 1. & ad eum qui maioris est dignitatis in prouincia pertinet prouincialis concilii conuocatio ut puta ad Metropolitanum ut colligitur ex ca. Propter ecclesiasticas, & ca. Si episcopus, & ca. Si quis episcoporum distinct. 18. ergo pariformiter ad eum qui maioris dignitatis est in ecclesia uniuersali pertinet iure singulari uniuersalis concilii conuocatio, sed talis est solus Romanus pontifex: ergo &c. Septimo hoc idem ostenditur manifeste ex eo quod si non soli Roma. pont. esset reseruatam conuocare uniuersale concilium, sed quilibet in ecclesia ex maioribus posset congregare concilium facillime scisma oriri posset in ecclesia Dei: ergo pro seruanda ecclesiæ unitate credendum est ita diuinitus ordinatum esse ut uni qui totius ecclesiæ caput & rector est conuocandi conciliorum auctoritas singulariter reseruaretur. Et hæc ratio uidetur assignari

signari a beato Hieron. ad Euandrum presbyterum & habetur in ca. Legimus distinct. 93. & ideo in scismatis remedium factum est a diuina sapientia, ut unus electus sit qui ceteris præponitur ne unusquisque ad se trahens ecclesia Christi rumpatur in frustra. Ex quibus clarissime colligitur quod congregatio quæ auctoritate papæ conuocata aut fulta non fuerit uno & indubitato papa in Petri. cathedra existente nec nominari uniuersale concilium posse nec auctoritatem aliquam habere. unde papa Pelagius in cap. Multis distinct. 17. scribens episcopis qui conuenerant ad illicitam uocationem Ioan. Constantinopolitani ita inquit. Multis denuo apostolicis & canonicis atque ecclesiasticis institutis instruumur regulis non debere absque Roma. pont. sententia concilium celebrari. Quapropter ut iam dictum est recte non concilium, sed uestrum conuenticulum, uel conciliabulum casatur & quicquid in eo actum est irritum habeatur & uacuum. hæc ille.

Cap. VII. In quo ponuntur aliquæ obiectio-
nes contra prædicta in præcedenti ca. de au-
thoritate conuocandorum uni-
uersalium conciliorum.

ARGVUNT quidam aduersariorum obijciunt plurima circa ea quæ de auctoritate Roma. pon. in congregandis uniuersalibus conciliis dicta sunt. Primo sic ex illo Act. 6. ubi dicitur. Conuocantes autem duodecim multitudinem discipulorum dixerunt. non est equum &c. ubi manifeste inquitur probari quod auctoritas conuocandi concilium non erat solius Petri, sed totius collegii apostolici & per consequens patet quod non solius Roma. pon. sit congregare concilium uniuersale. Secundo sic. multa uniuersalia concilia in Dei ecclesia utpote Nicenum Constantinum Ephesinum Calcedonenſe leguntur Imperatores congregasse sicut patet in c. Canones distinct. 15. & in c. Sexta distinct. 16. sed de hoc non reprehenduntur Imperatores tanquam usurpatores auctoritatis alienæ, sed potius leguntur commendari, quia illud fidei aut Christianæ religionis zelo successu egisse creduntur. ergo non uidetur quod solius Roma. pon. auctoritate uniuersalia concilia congregentur. Tertio sic. casu occurrente in quo ecclesiæ imminenti periculo obuiare non posset nisi mediante uniuersali concilio & papa nollet id in ueritate conuocare. nulli dubium esse debet quin alius a papa concilium uocare posset. alias in manu unius hominis esset fides Christianam & statum uniuersalis ecclesiæ subuertere quod minime est dicendum ergo, &c. Quarto sic. in casu quo papa de hæresi uehementer infamatus & suspectus esset. alteri quam papæ uidetur competere conuocare uniuersale concilium, quia non uidetur conueniens quod papa in proprio facto tribueret auctoritatem. ergo &c. Quinto sic. in casu in quo papa efficeretur hæreticus non dubium quin ad alium spectaret conuocatio concilii uniuersalis sicut patet tempore Marcellini papæ de fama decurrente per ecclesiam quod thurificasset idolis illico congregati sunt episcopi ad uidentum de hoc, ut habetur in cap. Nunc autem distinct. 21. ergo idem quod prius. Sexto sic. in casu quo duo contenderent de Papatu iuxta cap. Si duo distinct. 79. necessaria uidetur congregatio concilii uniuersalis, ut sit iudex quis eorum sit uerus papa & tamen non uidetur ad

Arg. primum

Secundū

Tertium

Quartū

Quintum

Sextum

Septimū contendentes spectare congregatio concilii uniuersalis. ergo ad alios & ideo id quod prius. Septimo sic. dato quod papa esset mortuus naturaliter aut ciuilitate aut renunciaffet & Cardinales nolentes procedere ad electionem non prouiderent ecclesie uidetur quod concilium uniuersale deberet conuocari, ut hinc ecclesie necessario prouideretur, & tamen non auctoritate papæ congregaretur cum papa non esset. ergo idem quod prius.

Octauum Octauo sic. possibile est quod papa incurreret ameniam ita ut amens factus inhabilis redderetur ad regendum uniuersalem ecclesiam, sed in tali casu uidetur uniuersale concilium congregandum ad consulendum uniuersali ecclesie & non per papam patet ex casu: ergo idem quod prius.

Nonum Nono sic. possibile est, ut post mortem papæ simul cum eo omnes Cardinales morerentur possent enim simul occidi & tamen ad prouidendum ecclesie necessarium uidetur, ut fieret uniuersale concilium, & non posset per papam nec Cardinales, ut patet ex casu. ergo auctoritate alterius & ita idem quod prius.

Decimū Decimo sic. contingit quandoque super diuersis agitari causas contra papam, sed uidetur quod tunc eius auctoritate non esset congregandum concilium, sed ab alio. ne in causa propria, &c. ergo idem quod prius.

Cap. VIII. In quo respondetur ad obiectiones iam factas.

PRÆFATIS obiectionibus persfacile est respondere si sanctorum dicta recte accipiantur. patrum enim sanctorum dicta attribuentia Romano pon. auctoritatem congregandi uniuersale concilium accipienda ueniunt cum unus & indubitatus Romanus pon. residet in apostolica sede & de congregatione non locali ad certum locum tantum, sed de congregatione auctorizatiua ad disponendam & ordinandam aliquid in uniuersali ecclesia ab omnibus fidelibus obseruandum quod iuxta sanctorum patrum sententias, ut prædiximus in præcedenti c. ad eum qui præfideret Reipublicæ Christianæ & cui creditum est regimen & gubernatio illius cuiusmodi est Romanus pon. singulariter spectare uidetur. Ait enim Pelagius papa in epistola quam scripsit uniuersis episcopis Synodorum congregandam auctoritas apostolicæ sedi priuata commissa est potestate. Nec ullam synodum generalem ratam esse legimus quæ eius non fuerit auctoritate congregata, uel fulta. hoc attestantur canones. hoc hystoria ecclesiastica roborat. hoc sancti patres confirmant. hæc ille. dicendum ergo est ad rationes in oppositum.

Ad primū arg. Ad primam respondetur negando consequentiam, quoniam ad hoc quod alii apostoli cum Petro dicuntur turbam discipulorum ad synodum conuocasse sicut nunc faceret papa cum Cardinalibus non sequitur quod Petri auctoritate principaliter facta non fuit illa conuocatio licet non exprimat expresse, maior plane fuit reuerentia apostolorum ad beatum Petrum utpote ad caput & principem eorum quod scriptura illa commemorat. Maxime cum beatus Cyrillus in lib. thesaurorum dicat quod apostoli in euangelis & epistolis affirmarunt in omni doctrina Petrum esse loco domini in eius ecclesia eidem dantes locum in omni capitulo & congregatione in omni electione & confirmatione.

Ad secundam arg. Ad secundam rationem respondetur quod Imperatores illi non congregauerunt uniuersalia concilia nisi

lia nisi prius habitis consensu & auctoritate Romanorum pontificum, unde Arch. in rosario in c. mandatis secunda q. 5. ubi dicit rex. Valentinianus Augustus nostra auctoritate synodum congregari iussit super uerbo, nostra auctoritate dicit sic ubicunque inuenies Imperatorem concilium congregasse intellige secundum istud. unde Imperatores magis fuerunt exccutores uoluntatis & auctoritatis Romanorum pontificum in congregatione conciliorum quam ex eorum auctoritate congregatores. unde in ca. Sexta synodus distin. 16. dicitur sic. Synodus uniuersalis Constantinopoli celebrata est & græco sermone conscripta temporibus papæ Agathonis exequente pissimo principe Constantino. ecclesia enim illis temporibus non erat ira potens, ut de facto posset compellere nolentes uenire & securum accessum dare de longinquis partibus uocatis & congregandis & ideo apostolica sedes per principes faciebat sæpe quod per seipsam facere commode non poterat. postea uero cum disponente domino potuit per se non per principes, sed per ipsam fecit & facit. Nec obstat quod in c. Adrianus distin. 63. dicitur quod Carolus rex Francorum constituit synodum cum Adriano papa quia non est intelligendum quod rex Carolus concurrerit auctoritatiue cum papa ad constitutionem synodi cum ad hoc nullam haberet auctoritatem, sed bene concurrat deliberatione ut sit sensus quod rex & papa simul deliberrunt ut synodus congregaret, sed tamen solius Adriani papæ auctoritate constituenda & celebranda. unde Arch. in rosario super hunc locum super uerbo constituit, dicit sic. Constituit de auctoritate papæ ar. 2. q. 5. mandatis, & dist. 17. c. Hinc. unde melius dixisset econuerso Adrianus constituit cum Carolo. hæc ille. Ceterum etiam notandum quod etsi aliquando Imperatorum iussu legatur conuenisse episcopos non tamen talium episcoporum conuentus concilia uniuersalia ueniunt dicenda nisi fulta essent auctoritate Romani pontificis, ut aperte colligitur ex c. Bene quidem dist. 96. & ex ca. Multis dist. 17. Et ideo optime dicit Pelagius papa in auctoritate supra posita quod nullam synodum generalem ratam legimus quæ non fuerit apostolica auctoritate congregata uel fulta. Nota alternatiuam unde episcopi qui conuenerant Romæ ad præceptum regis theodorici tempore Symachi papæ. uidentes quod congregatio illa ad præceptum regis facta non poterat dici synodus nisi auctoritate Romani pontificis fulciretur. dixerunt oportere ipsum symachum papam synodum conuocare quæ conuocatio siue congregatio non potest intelligi nisi auctoritatis suæ interpositio cum iam localiter essent ubi debebant congregari. aliud enim est præcipere ut congregentur prælati ad aliquem locum quod quandoque leguntur fecisse imperatores & frequenter faciunt reges in suis regnis, & aliud est congregare concilium uniuersale. hoc enim non solum dicit congregationem prælatorum ad certum locum, sed auctorizationem quandam siue influxum auctoritatis ad diffiniendum disponendum & ordinandum ea quæ sunt ecclesie commoda & necessaria eis dare quam auctoritatem Imperatores dare non possunt quibus cum sint laici de disponendis ecclesiasticis rebus non est data facultas, ut in d. c. bene quidem dist. 96. Ad tertiam rationem plura dicenda ueniunt. Primo quod casus ille non uidetur admissibilis. non enim uidetur possibile quod possint pericula talia in ecclesia contingere quibus prouideri non posset nisi per concilium generale, siue uniuersale. Quod patet ex duobus. Primo quia ut aduersarii arguunt sequeretur quod

Ad tertium

in potestate unius principis potens impedire ne celebraretur concilium uniuersale esset Christianam fidem & uniuersalis ecclesie statum subuertere. Tum secundo quia cum propter bellorum dissidia impediri posset celebratio uniuersalis concilii, sicut Isido. dicit. factum esse ante tempora Constantini, ut in c. Canones dist. 15. habetur tunc possibile esset fidem & ecclesie statum periclitari quod maxime falsum est cum sit contra illam Christi pollicitationem dicentis. Ego autem uobiscum sum usque ad consummationem seculi Math. ult. unde dicitur quod nullus casus posset contingere in ecclesia cui per Romanæ ecclesie diligentiam prouideri non posset. in cuius manifestissimum testimonium sancti patres docuerunt ad apostolicam sedem in maioribus causis recurrendum esse, ut in c. rogamus 24. q. 1. Et etiam cum ratio fidei uentilanda uenit ut in c. quotiens ea. causa, & q. unde beatus Thom. in q. de potentia quæst. decima ar. 4. dicit, quod ad explanationem fidei faciendam non est necessarium quod papa uniuersale concilium congreget cum quandoque id prohibeant bellorum dissidia. Secundo responderetur quod difficile ualde esset piis mentibus ad credendum quod aliquis uerus Romanus pontifex certificatus periclitari fidem & uniuersalis ecclesie statum nisi concilium generale celebraretur nollet concilium uniuersale congregare cum de Romano pontifice semper bene præsumendum sit ut in c. non nos 40. dist. & papa dicat in c. officii nostri 24. quæst. 1. sibi maiorem cunctis Christianæ religionis zelum incumbere. Tertio dicitur quod dato quod talis casus immineret ecclesie uniuersali tunc si papa requisitus per dominos Cardinales & per alios catholicos maxime ecclesie prælatos & principes nollet congregare uniuersale concilium nec dare auctoritatem congregandi, quia talis habendus esset suspectus de hæresi, & per consequens dubius in papatu, iam ad alios pertineret uniuersale concilium congregare, sicut in responsione ad quartam rationem dicturi sumus quod uero papa in prædicto casu suspectus in fide redderetur probatur aperte ex c. error 83. dist. ubi dicit Inno. Error cui non resistitur approbatur, & ueritas cum minime defenatur opprimitur negligere quippe cum possis perturbare peruersos nihil aliud est quam fouere, nec carer scrupulo societatis occulte qui manifesto facinori desinit obuiare. In hoc ergo casu quando papa nollet concilium congregare ad Cardinales spectaret uocatio concilii uniuersalis ad faciendum ea quæ in tali casu necessario essent facienda. Ad quartam responderetur quod ratio non uideatur facere ad propositum quoniam ut diximus nos non loquimur de congregatione uniuersalis concilii super facto papæ, sed super diffinitione & constitutione canonum & legum ad regimen uniuersalis ecclesie & directionem & reformationem omnium fidelium quorum princeps pastor & director ac magister est Rom. pon. unde ad eius tantum auctoritatem spectat sicut ad principem ecclesie congregare uniuersale concilium. Ad huiusmodi nihilominus respondemus quod in casu in quo papa diffamatus esset uehementer & maxime apud graues & doctos uiros de hæresi, quæ infamia sine scandalo ecclesie uel periculo fidei dissimulari, aut tolerari non posset, talis uideatur nostro iudicio practica seruanda ut primo per Cardinales requireretur aut per aliquos alios fideles illis negligentibus ut aboleret a se prædictam infamiam publice catholicam fidem confitendo maxime circa articulum siue articulos de quo uel quibus diffamabatur, & huiusmodi confessionem per bullas

Ad quartum

bullas denunciaret illis apud quos eis infamia decurrit. Istam practicam pro parte principaliori legimus obseruatam circa apostolum Paulum Act. 20. qui cum diffamatus esset apud credentes ex iudæis quod prædicaret legem Moyse non esset seruandam consilio beati Iacobi & seniorum qui Hierosolymis congregati erant cum eo ingressus templum & purificatus more iudeorum aboleuit infamiam suam sicut supra commemoratum est ca. 2. Si uero contingeret quod papa requisitus nollet hoc facere tunc requirendus esset ut congregaret concilium uniuersale, aut auctoritatem daret illud congregandi. Si hoc faceret tunc concilium congregatum inquireret de ueritate. Si uero nec congregare, nec congregandi auctoritatem dare uellet tunc iudicio nostro domini Cardinales qui præstantiora membra ecclesie Romanæ sunt quibus potissime incumbit necessitatibus ecclesie uniuersalis prouidere & imminetibus periculis obuiare deberent conuocare & congregare prælatos ecclesie ad inquirendum de ueritate infamie an scilicet papa ueraciter esset hæreticus an non. Vbi uero Cardinales hoc nollet facere Imperator, aut principes Christiani possent hoc faceret. uel etiam ipsimet prælati ecclesie intelligentes talem uehementem suspicionem de papa, possent seipsos congregare sicut factum est tempore Marcellini papæ, ut habetur in cap. nunc autem distinct. 21. Congregatis autem prælati & alii qui uocati essent in aliquo loco requirendus esset papa ut auctoritate sua auctorizet illam congregationem sicut factum legitur in præcedenti casu Symachi papæ. de quo in c. hinc etiam distinct. 17. Si uero papa uellet auctorizare congregationem sicut fecit Symachus papa bene quidem. Si uero nollet tunc congregatio prælatorum illa deberet procedere ad inquisitionem ueritatis etiam papa nolente. Et si quæras qua auctoritate. Responderetur quod tam auctoritate iuris diuini quam humani diuini quidem quod habetur Ioan. 12. ubi dicitur. Qui spernit me & non accipit uerba mea, habet qui iudicet eum. Sermo quem locutus sum, ille iudicabit eum in nouissimo die. Unde sanctus Thom. super epistolam ad Gal. super illud apostoli in 1. cap. Si quis uobis euangelizauerit præter id quod accepistis anathema sit, quærit cum par in parem non habeat imperium, & multo magis non habeat in superiorem uideatur quod apostolus non potuerit excommunicare apostolos qui erant sibi pares, & angelos qui sunt superiores, & respondendo dicit ad hoc sic dicendum quod apostolus protulit hanc sententiam non propria auctoritate, sed auctoritate euangelicæ doctrinæ, cuius doctrinæ auctoritas habet, ut quicumque contra illam dicunt excludendi & repellendi sunt, ad hoc inducit auctoritatem illam Ioan. 12. supra positam. Secundo auctoritate iuris humani siue canonici c. si papa, quod est sancti Bonifacii papæ & martyris dist. 40. quia cum huius criminis scilicet hæresis in papa competens iudex uideatur esse concilium uniuersale dumtaxat ut colligitur distinct. 17. c. hinc ipso facto quod papa non ualeat dare auctoritatem congregationi, ipsum ius intelligitur dare sibi auctoritatem, alias frustratoria esset prouisio iuris quod in casu hæresis disposuit quod concilium uniuersale possit iudicare papam hæreticum si per negationem papa pertinaciter in hæresi sua persistente auferretur. Nā frustra essent iura nisi eis assignaretur minister ut dicit tex. de elect. ubi periculum lib. 6. Auferretur autem proculdubio iuris dispositio si in casu illo concilium procedere non posset. Inquisitione autem debite facta, & in-

cento quod papa ueraciter in hæresim lapsus fuerit tunc concilium deberet illum informare de ueritate ostendendo per sacram scripturam, aut per uniuersalis ecclesiæ determinationem erroneum esse quod teneret, & requirere illum charitatiua admonitione ut dictum errorem ab iuraret siue reuocaret fidei ueritatem publice confitendo. Et forsassis expediret ad maiorem cautelam assignare sibi terminum infra quem reuocaturus esset præfatum errorem. quod si infra terminum sibi assignatum fecerit nihil potest concilium ulterius contra ipsum, ut expresse notauit Hug. in c. nunc autem dist. 21. & in ca. si papa distinct. 40. super uerbo, a fide de iuris. Sed ipsemet papa in foro conscientie quantum culpabilem se fuisse cognosceret per confessorem suum animæ suæ prouideri faciat de pœnitentia salutaris ar. distinct. 21. nunc autem. Si uero hoc agere papa noluerit. tunc procedendum est contra eum, ut in sequenti responsione dicitur. Ad quintam rationem responderetur sub tali distinctione aut est notorium papam esse hæresicum ut puta quod incidit in hæresim damnatam illam publice asserendo & prædicando, aut non est notorium. Si notorium ut diximus tunc uidetur iudicio nostro talis practica obseruanda, debent enim domini Cardinales aut etiam alii catholici illum monere ut abneget prædictum errorem in quem lapsus est fidem catholicam inuiolatam integramque; profitendo, sicut tenetur facere quilibet bonus fidelis, ostendendo illi per sacram scripturam aut uniuersalis ecclesiæ determinationem quod id quod tenet sit erroneum & a fide catholica alienum, & si paratus sit corrigi & abnegatis erroribus fidem Christi tenere & confiteri. tunc ut in responsione præcedentis rationis diximus uniuersale concilium non habet in eum aliquam auctoritatem. Si uero nollet reuocare errorem, sed pertinax & incorrigibilis in eo peristeret. tunc primo Cardinales ab eo recedere debent iuxta illud Ioan. in canonica 2. c. 1. de Christi fide loquentis. Si quis uenerit ad uos & hanc doctrinam scilicet Christi non habet nolite eum recipere in domum nec ei aue dixeritis, ubi gl. ordi. dicit. nolite & c. i. non tantum non assentiat, sed nec ad horam recipiatis. hoc etiam colligitur ex ca. Anastasius distinct. 19. Secundo ipsi Cardinales debent denunciare prælati ecclesiæ casum præsentem & conuocare eos ut ueniant sicut tenentur ad succurrendum ecclesiæ in hoc horribili casu & prouidendum ecclesiæ quia iam ille a petra fidei super quam fundata est ecclesia Math. 16. pertinaciter & incorrigibiliter cadendo cecidit. tunc uero ut in præcedenti casu diximus concilium prælatorum congregatum debet iuris auctoritate procedere ad depositionem illius ut quibusdam placet uel ut nobis plus gratum est iuxta iam dicta ad declarationem quod ille non sit amplius papa & quod uacet apostolica sedes. huiusmodi enim criminis proprius iudex est uniuersale concilium, ut dictum est. Si uero non sit notorium papam esse hæresicum, sed solum apud aliquos graues tantum & bone fidei homines fama siue præsumptio processerit tunc procedendum uidetur ut in responsione ad quartam rationem dictum est.

Ad sextam rationem responderetur dupliciter. Primo quod si certum sit quod alter contententium sit uerus & apostolicus, ut puta quia a duabus partibus cardinalium electus cum alius per consequens esse non possit nisi intrusus & per consequens non apostolicus, sed apostaticus siue prophanus, ut in ca. factus est 7. q. 1. tunc cum non occurrat dubitatio rationalis quis sit uerus papa non est necessaria uniuersalis concilii, conuocatio ad iudicandum

Ad quintum

Ad sextum

candum de electione illius quæ præsumitur iam canonica, sed ad condemnationem intrusi & ad mandandum quod omnes fideles pareant & obediant uero apostolico iuxta c. si quis pecuniam distinct. 79. sicut factum legitur tam tempore Damasi papæ contra Ursinum quam tempore Cornelii contra Nouatianum, & de tali contentione non intelligitur c. si forte duo, ut dicit Gratianus & bene in §. sequenti ibidem. Secundo responderetur si fieret contentio inter aliquos super iure electionis quæ illarum electionum fuerit canonica. tunc iudicio nostro si contententes uellent se submittere iudicio alicuius sapientis, uel aliquorum, ut sitaretur iudicio illorum tunc non uideretur necessaria concilii uniuersalis conuocatio, sicut factum est tempore quo Symachus & Laurentius contendeabant de papatu, ubi cum neutra pars alteri cedere uellet constituerunt, ut lis iudicio regis Theodorici finiretur, qui Rauennæ positus dum utriusque partis legatos audisset decreuit, ut qui prior ordinatus esset, aut quem maior pars cleri & populi simul elegerit in sede apostolica sederet, ubi uero contententes nolent se submittere iudicio aliquorum sapientum tunc congregandum foret concilium generale ut de iure electionis discernat & iudicet, quia ut in præfato cap. si forte dicit glo. Concilium est iudex in isto casu. Hic autem insurgit questio. Si ambo contententes essent in possessione papatus ita quod uterque pro summo pontifice haberetur a catholicis uiris. uidetur nobis saluo meliori iudicio quod ambo deberent congregare prælatos suarum obedientiarum ad aliquem locum & ex amobus congregatis concilium constitutum iudicaret. Si uero præfati contententes hoc facere nolent, tunc domini Cardinales deberent etiam contradicentibus contententibus concilium congregare. Vbi uero ipsi nolent aut negligentes forent, ipsi prælati ecclesiæ habentes zelum dei posset se congregare ad incendium ecclesiæ extinguendum, aut ipse Imperator cuius interest ut pax sit in urbe, & fortius in toto orbe, quæ esse non potest stante contentione super summo pontifice ru dicente Christo Math. undecimo. Omne regnum in se diuisum desolabitur. Sed de his forsassis aliquid plus dicemus auxiliante domino in sequenti li. ubi de scismate erit sermo. Ad septimam rationem responderetur quod in illo casu ubi Cardinales ad electionem procedere non uellent iam prouisum est a iure sufficienter in cap. fundamenta de elect. lib. 6. & cap. ne Romani c. 10. in clementis. Nihilominus ubi Cardinales fugerent uel deficerent tunc pro maiori securitate uideretur conuocandum uniuersale concilium, & hoc per Imperatorem aut clerum Romanum & ibi prouidendum esset necessitati ecclesiæ, cum in talibus necessitatibus, quæ respiciunt totam rempub. deficientibus ordinariis ad ipsam rempublicam spectare uideatur prouisio. Ad octauam rationem responderetur quod cum in casu in quo papa factus esset demens dementia incurabili per naturam iudicandus ueniat quasi mortuus cum non possit agere siue exercere actus officio summi pontificatus incumbentes ar. de cle. egro cap. primo libr. 6. Tunc domini Cardinales debent hoc demandare prælati ecclesiæ & inuitare eos, ut conuenientes in unum consulant quid agendum sit an scilicet alius eligendus sit, cum ecclesia quasi uacare uideatur in præfato casu, uel dandus sit illi adiutor. Ad nonam responderetur sicut ad septimam. Ad decimam uidetur respondendum quod in casu illo auctoritate papæ concilium conuocandum esset si sine concilio causa illa terminari non poss.

Ad septimum

Ad octauum

Ad nonam
Ad decimam

fer, iuxta ea quæ legimus de papa dixto in c. mandatis 2. q. 6. Et de papa Symacho, hinc etiam distin. 17.

Cap. IX. De causis congregationis uniuersalium conciliorum.

POSTQVAM ostendimus qua auctoritate regulariter uniuersalia concilia congreganda sunt, iam uidentum est quibus de causis congreganda ueniunt cum non leui causa, sed pro grauius & arduis prælati suis ecclesiis & euocandi & fatigandi sint. Decursis autem pluribus hystoriis, inuenimus patres ecclesiæ multis de causis conciliariter conuenisse. Primo quidem ut super tractandis & disponendis in uniuersali ecclesia maturius & sanius concilium haberetur. Si enim ut inquit sapiens ecclesiastici 37. ante omnem actum præcedere debet consilium stabile: multo amplius hoc obseruandum est ubi de maximis rebus, & uniuersam rempub. Christianam tangentibus agendum uenit. Ad habendum autem maturum sanumq; consilium super huiusmodi rebus plurimum operatur multitudo sapientum, secundum illud Prouerb. 11. Vbi multa consilia ibi salus. Et ecclesiastici 6. Multitudo sapientum sanitas est orbis terrarum, & maxime hoc obseruatum a patribus legimus in materis fidei quia in his periculosissime erratur, ut ait beatus August. Hanc causam celebrationis concilii tangit beatus Cyprianus in epistola quam ad Stephanum ipse & synodus quædam scribit, dicens. Cyprianus & ceteri Stephano fratri salutem. Ad quædam disponenda & concilii communis examinatione limanda necesse habemus conuenientibus in unum plurimis sacerdotibus cogere & celebrare concilium. Item Theodosius Imperator mandato dato, ut episcopi conuenirent ad celebrandum secundum synodum Ephesinam rationem assignans dicit, quia scilicet Leo papa cogitabat non esse tutum absque sancta synodo & ubique sanctarum ecclesiarum præsulis huiusmodi quæstionem de fide enotare necessarium duximus uestram conuenire fraternitatem. unde & glo. in c. Anastasius distinct. decimanona dicit, quod ubi de fide agitur papa debet requirere conciliorum episcoporum, quod potissimum uenit intelligendum quando ipsa fidei quæstio prius non fuerit per ecclesiam per se uel in simili determinata siue diffinita, foretq; tantæ difficultatis, ut papa cum collegio suo non uideret plene quid in ea parte tenendum esset. Et sic in his semper tenenda est illa regula c. de quibus causis distinct. uigesima, ubi Inno. ita consulit, de quibus causis nulla soluendi ligandiq; auctoritas in libris noui & ueteris testamenti uel quattuor euangeliorum in scriptis apostolorum non appareat ad diuina recurre scripta græca si nec in illis ad catholica ecclesiæ hystorias catholicas a doctoribus catholicis scriptas manum mittite, si nec in illis sanctorum exempla perspicaciter recordamini, quod si in omnibus his inspectis huius quæstionis qualitas non lucide inuestigatur. Senioris prouinciæ congrega & eos interroga. facilius namque inuenitur quod a pluribus quoq; senioribus quaritur, uerus etiam promissor ait. si duo ex uobis uel tres in unum cõueniunt super terram in nomine meo de omni re. q. p. n. a. p. me. qui in ce. est. hæc ille. Hac de causa beatus Petrus & aliqui apostoli celebrasse leguntur concilium Hierosolymis cum quæstio de obseruatione legalium mo-
ta esset

ea esset quæ ibi gratia spiritus sancti aspirante diffinita est, ut habetur Act. decimoquinto. Secundo congregata leguntur concilia uniuersalia ad solenniorem & abundantiorum auctoritatem reprobationis hæresum & condemnationis hæreticorum, plane cum de publicis latronibus, & hostibus reipub. uenit iustitia exequenda solitum est tam ad eius pleniorum notitiam quam ad maiorem malefactorum confusionem & aliorum turba aut campana populum conuocare ita conuenienter conuocatur concilium uniuersale quando reprobationis & condemnationis iudicium contra hæreticos exercendum est quorum errores, & potentes habent actores & plures fautores per diuersas orbis partes, qua de causa plura concilia & potissime septem præclara & principalia celebrata leguntur. Quorum primum est Nicenum 318. patrum in quo Arrii episcopi Alexandrini qui tres gradus posuit in trinitate scilicet patrem maiorem, filium minorem, & spiritum sanctum creaturam uel seruum, error condemnatus est. Secundum fuit Constantinopolitanum 150. patrum, in quo error Macedonii Constantini episcopi conuincitur qui negabat spiritum sanctum esse Deum. Tertium est Ephesinum primum 300. patrum in quo Nestorii impietas iudicatur qui dicebat beatam uirginem Mariam non Dei, sed tantummodo hominis genitricem, ut aliam personam carnis, aliam personam faceret deitatis. Quartum concilium fuit Calcedonense 500. 30. patrum in quo error Eutici reprobatus est, qui assererat Christum post humanam assumptionem non ex duabus naturis exitere, sed solam diuinam naturam permanere. Quintum fuit Constantinum, in quo perfidia multorum hæreticorum conuenitur maxime Theodori Mopsostoni qui assererat alium esse uerbum, & alium Christum. Negabatq; sanctam uirginem Mariam Dei genitricem fuisse. Sextum fuit etiam Constantinum 150. patrum, in quo stultitia Macharii Antiocheni episcopi & sociorum eius, qui unam tantum uoluntatem & operationem in Christo falsa suspitione ascribebant confutatur. Septimum concilium est Nicenum secundum 367. patrum, in quo hæresis execrantium Imagines sanctorum in ecclesia dicentium illas nec colendas, nec uenerandas fore abrasa est. Tertio concilia leguntur congregata gratia scismatis extirpandi, sicut octauum concilium uniuersale 300. patrum Constantinopoli celebratum, in quo scisma de depositione Ignatii & ordinatione Focii ortum patres congregati extirparunt. Focium anathematizantes & Ignatium restituentes. Hac etiam ratione legimus Romæ congregatum concilium cum de papatu contenderet Ursinus quidam cum Damaso papa, in quo confirmato in apostolica sede Damaso. Ursino depulso sedatum est scisma ut Eusebius in ecclesiastica tradit hystoria. Item eadem ratione congregata legitur synodus tempore regis Theodorici, in quo de cõueneribus de papatu Symacho & Laurentio scisma ortum est quod in cap. Symachus secunda quæst. septima fuit extirpata. Præterea ætate nostra tribus contententibus de papatu s. Benedicto 13. & Ioan. 23. & Gregorio duodecimo Synodus congregata est Constantiæ in natione germanica, in quo uno, scilicet Gregorio renunciente si quid iuris habebat aliis duobus depositis, scilicet Ioanne & Benedicto data est pax ecclesiæ. Quarto congregata leguntur concilia ad reductionem, siue confutationem hæreticorum per uiam disputationis, qua de causa tempore, & consensu beati Syluestri papæ, iussu Constantini Imperatoris dicitur Ro-

mae conuenisse magnum episcoporum conuentum, ut cum iudæis disputa-
retur de lege utrum scilicet Christianorum fides legi iudæorum præferen-
da esset ubi longa concertatione expleta cum pro fide Christi erat conclu-
sum Augusta Helena cum tribus milibus iudæorum ad fidem Christi conuer-
sa baptismum suscepit. Hac etiam de causa diebus nostris congregata est sy-
nodus Basiliensis pro reductionem Bohemorum ubi data Bohemis licentia di-
sputandi & dicendi libere quicquid uellent in defensionem errorum suo-
rum assignatisq; per synodum quatuor doctoribus catholicis qui in publi-
ca congregatione illis responderent longissima concertatio facta est nobis
ibi semper præsentem, sed quanquam mansuetissime conuicti essent, so-
retq; condescensum illis in multis gratia lucrificandi eos. nihilominus re-
cesserunt peccatis eorum promerentibus ita sordidi sicut uenerunt. Hac
etiam de causa congregata est Florentiæ synodus amplissima diebus nostris
sub sanctæ memoriæ Eugenio pro reductione græcorum ubi interfuit Im-
perator græcorum, et patriarcha Constantinopolitanus cum multis aliis
prælati orientalis ecclesiæ, ubi operante Saluatore nostro qui uera pax
est sublato de medio pariete qui occidentalem orientalemq; diuidebat eccle-
siam unio & concordia cõclusa est inter eos licet heu ab omnibus in par-
tibus orientalibus non fuerit acceptata. Quinto concilia leguntur con-
gregata cum ecclesia habet magnos & potentes hostes & perturbatores.
Tunc enim summus pontifex ecclesiæ princeps, ac rex regum terræ Dei
Vicarius solitus est congregare conuentum patrum & principum ecclesiæ,
de quibus in psalm. Constitues eos principes super omnem terram ad pu-
nitionem illorum. Hac de causa Gregorius tertius cum Imperatorem Leo-
nem huius nominis tertium hæreticum incorrigibilem comperisset super
depositione Imaginum Christi & beatæ uirginis ac sanctorum quas omnes
destrui ac incendi fecerat in urbe Constantinopolitana, congregato con-
cilio Romæ quasi mille episcoporum Romam & Italiam totam ab eius o-
bedientia & potestate discedere fecit & uectigalia interdixit & illum ana-
thematisans uenerationem Imaginum confirmauit. Item hac de causa
Gregorius septimus contra Imperatorem Henricum huius nominis 3.
quia Romanæ ecclesiæ scindere unitatem moliebatur, congregauit Ro-
mæ concilium 110. episcoporum & illum ibi excommunicauit. Item hac
de causa Innocentius quartus Imperatorem Fredericum huius nominis 2.
ecclesiæ hostem rebellem, contumacem & incorrigibilem comperiens con-
cilium congregauit Lugduni & ibi illum ab Imperio deposuit. Sexto le-
gitur congregatum uniuersale concilium gratia supernæ reuelationis impe-
trandæ a Deo super arduis in ecclesia constituendis. Hac de causa congre-
gata legitur synodus prima ab apostolis, ut scilicet quis ad integritatem
apostolici collegii loco iudæi proditoris assumendus esset orationibus a
Deo cognoscerent. unde dicitur act. 1. Et statuerunt duos sanctus Ioseph,
qui cognominatus est iustus & Mathiam & orantes dixerunt. Tu domine
qui nosti corda hominum estende quem elegeris, &c. Septimo congrega-
ta leguntur concilia cum magna imminet Christianæ reipub. necessitas
aut persecutio cui non nisi a totius ecclesiæ auxilio subueniri possit.
Hac quidem causa inrer alias maxime Urbanus secundo audiens ciuitatem
sanctam Hierusalem ab infidelibus captam in Christiani populi dedecus,
& confusionem concilium generale conuocat in Claromonte Aluerniæ,

& in

& in subsidium illius passagium transmarinum ordinatur. Octauo legun-
tur concilia congregata ad maiorem firmitatem fidei, & acceptationem
plenariam tam constitutionum quam diffinitionum factarum in præceden-
tibus conciliis unde post Nicenam synodum congregata est Romæ per bea-
tum Siluestrum synodus 277. patrum in qua roborata est fides synodi Nice-
næ, & Arius condemnatus: in qua sic ait beatus Siluester. Quicquid in Ni-
cena synodo constitutum est: ad robur sanctæ matris ecclesiæ catholicæ, &
apostolicæ a sanctis sacerdotibus 318. nostro ore consortes firmamus: &
omnes qui ausi fuerint dissoluere diffinitionem sancti magni concilii quod
apud Nicenam congregatum est sub præsentia piissimi, & uenerandi prin-
cipis Constantini Augusti anathematizamus: & dixerunt omnes episcopi
placet. Item sexta synodus apud Constantinopolim celebrata ut habetur
distin. 16. cap. quoniam, sic inquit. Confirmamus & ceteros, scilicet sancto-
rum patrum canones, & synodos, scilicet Nicenam Antihiricanam Antio-
chenam &c. Nono congregata leguntur concilia gratia inquirendæ ueri-
tatis super suspicionem hæresis orta de Romano pon. Hac de causa congre-
gatum legitur concilium tam tempore Symachi papæ de quo in §. hinc
etiam dist. 16. quam tempore Marcellini papæ quæ sacrificauerat Idolis, de
quo in cap. nunc autem dist. 21. Decimo congregatum legitur concilium
purgationis gratia quam papa uoluit facere, ut quia si infamia fuit publi-
ca purgatio etiam omnibus nota esset. Hac ratione Damasus papa, & Leo
quartus, & Sixtus Roma. pon. bonæ famæ suæ curam gerentes ad sedandū
scandalum concilia congregasse leguntur: sicut de beato Damaso habetur
2. quæst. 7. nos circa finem. De Leone 4. habetur 2. quæst. 5. omnibus, circa
finem. De Sixto Papa in cap. mandatis 2. quæst. 7. Undecimo congregan-
dum uenit uniuersale concilium: quando uehemens dubitatio curreret de
iure electionis alicuius in summum ponti. iuxta glo. in cap. si forte duo di-
stinctio. 79. hac de causa plura congregata sunt concilia a sanctis patribus
quæ supra gratia extirpandi scismatis descripsimus. Duodecimo concilia
aliquando celebrata leguntur: & celebranda rationabiliter ueniunt: ad ef-
ficaciorem ac solenniorem, & uniuersaliorem reformationem ecclesiæ
fiendam. quanquam enim summus pontifex pro singularitate principatus
sui omnem legem condere & dare possit toti ecclesiæ iuxta cap. sunt quidam
25. quæst. prima. Nihilominus sæpe (& hoc rationabiliter) patres eccle-
siæ synodaliter conuocat ut leges ad reformationem pertinentes con-
dende illorum concilio, & approbatione formatæ plus habent auctoritatis,
& apud fideles acceptabiliores fiant. Hac de causa plura sunt congregata
concilia, in quibus canones continentes plura utilia ad correctionem ui-
torum, ad componendos mores, ad honestatem uitæ, ad pacem populi
Christiani sunt instituti. Ex quibus pro magna parte corpus decreti con-
statum est: intra quæ est synodus illa singularis quam Romæ Gregorius
septimus celebravit ad reformationem ecclesiæ: in qua anathematizauit
symoniacos, clericis uxorem habentibus interdixit diuina: laicis eorum
missas audire prohibuit, & inuestituras ne a laicis susciperent sententiam
excommunicationis adhibuit.

Cap. X. De utilitate celebrationis conciliorum.

QUANTUM ex supradictis satis perspicuum sit quod plurimum utilitatis afferat sanctæ ecclesiæ ipsa uniuersalium conciliorum celebratio: nihilominus ad pleniorē huius rei noticiam aliqua quasi reuerentes ex præcedenti e. dicimus maxime ualere ad sex. Primo quidem ualeat celebratio uniuersalium conciliorum ad conseruandam Christianam religionem in unitate fidei quæ primum uinculum est societatis Christianæ, ut dicit beatus Chrysostomus. Hanc utilitatem conciliorum uniuersalium assignat beatus Iulianus in ca. canones dist. 15. ita dicens. Canones generalium conciliorum a temporibus Constantini imperatoris ceperunt. In præcedentibus namque annis persecutione feruente docendarum plebium minime dabatur facultas. unde Christianitas in diuersas hæreses scissa est; quia non erat eis licentia conueniendi in unum: nisi tempore supradicti imperatoris. Ipse enim dedit facultatem Christianis libere congregari. Item hac de causa Martianus imperator scribens ad omnes ubique terrarum episcopos, ut ad synodum calcedonen. ueniant, ita ad propositum loquitur. Omnia ad ueram fidem & Christianam, orthodoxam religionem tunc præponenda aliis rebus existimauimus. Deo. n. propitio existente, & nostrum imperium, & communes causas meliores fore contendimus. Quia ergo dubitationes quædam circa orthodoxam fidem motæ sunt, sicut indicant etiam litteræ sanctissimi archiepiscopi felicissimæ ciuitatis Romæ, placuit nobis prope sanctum concilium fieri quatenus concordantibus patribus, & ueritate examinata, & uacante omni studio quo quidam iam abusi religionem turbauerunt orthodoxam uera atque saluberrima fides sit omni mundo manifestissima, & de cetero omnis quæstio, & dubitatio auferatur, & infra quilibet quis enim in generalem futuram synodum & omni mundo utilem peccat equidem contra Deum & diuinitatem nostram offendit, hæc ille. Secundo ualeat ad faciliorem, & firmiorem illucidationem ueritatis in dubiis, faciliorem quidem, quia quod a pluribus sapientibus quæritur facilius inuenitur, ut ait Inno. in cap. de quibus dist. 20. Firmiorem etiam dicimus quia tanto firmiter siue grauius est iudicium quanto plurimum sententiis confirmatur, & approbatur assensu. unde in ca. extra conscientiam dist. 64. dicit Inno. Integrum iudicium est quod plurimorum sententiis confirmatur. unde de beatus Aug. dicit lib. primo de bapt. contra donatistas antiquos patres fluctuasse in fide quousque totius orbis concilio firmarentur. Ait enim sic. Eam ne uidear humanis argumentis illud agere quoniam quæstionis huius obscuritas prioribus ecclesiæ temporibus ante scisma donati magnos uiros, & magna charitate præditos patres episcopos ita inter se compulsi salua pace disceptare atque fluctuare, ut conciliorum in suis quibusque regionibus diuersa statuta mutarent donec plenario orbis concilio quod saluberrime sentiebatur etiam remotis dubitationibus firmaretur, hæc ille. Hinc etiam Theodosius imperator scribens Dioscoro archiepiscopo Alexandrino, ut conueniret cum suis metropolitanis Ephesi sine dilatione sic inquit, festinesque cum uniuersis sanctis episcopis quos cõuenire per litteras nostras epistolâ sanximus ad prædictam ciuitatē, & subtilissime inuestigantibus, & quærentibus omnis de medio error cõtrarius auferatur: catholica aut doctrina & orthodoxa fides solidetur, & quiete fulgeat quod uniuersi in posterum inconcussam, & intemperatam custodiant. Plane cum congregatio hæretorum patrū ecclesiæ quibus ait dominus in euangelio Mat. 7. uos estis lux mundi

mundi, nil aliud uideatur esse quam multorum luminarium cõgregatio bene facit ad illuminationē populi Christiani, & decorem uniuersalis ecclesiæ synodalis patrum congregatio. unde bene conuenit proposito illud eccle. 43. species cœlii. ecclesiæ gloria; stellarum. i. doctorum, mundum illuminas ubi glo. ordinaria ita dicit. Species cœlii. ornatus ecclesiæ, sanctorum plenitudo quos Deus excelsus ordinauit, ut prædicatione euangelii mundum illustrarent. Tertio conciliorum uniuersalium celebratio utilis est ad culturam agri dominici, ut canon concilii Constantien. dicit frequens. Sunt qui dem patres in concilio congregati ministri operarii agricolæ de quo dominus ait Ioan. 15. pater meus agricola est, quorum ministrorum officium est errorum uepres de agro dominico euellere, plantare fidem, & euulsis uitiorum radicibus uirtutes inferere. unde dominus Hieremię in figuram Romani pontificis qui congregator, & director conciliorum uniuersalium est uidetur dixisse illud Hiere. primo. Ecce constitui te super gentes, & regna, ut euellas, & destruas, & disperdas, & dilipes, ædifices, & plantes, ut testatur papa Inno. in cap. solite, extra de maio. & obe. unde Adrianus papa loquens patribus in concilio quod Romæ congregauit ita ait ad propositum. Cum debeamus o fratres, & filii dilectissimi dominici agri strenui, & fideles esse cultores, & spiritualibus ad purgationem ipsius cœlestium præceptorum uti libonibus oportet ut siqua in eo spinosa siqua germinare uenenosa conspicimus pari labore unanimitique zelo hæc radicitus extirpare studentes arripamus ex uiminis rostrum, & falcem iudicii cõcordi sententia proferamus ne quæso in nos exprobranter dicatur. Messis quidem multa, operarii autem pauci: hæc ille. Quarto celebratio conciliorum uniuersalium utilis est ad tyrannorum, & infidelium superbiam humiliandam plurimum profecto ut intelleximus a fide dignis qui fuerunt infideles in orientalibus partibus, scilicet. Tercia terrentur audientes apud Christianos uniuersalia concilia congregari, & ita faciunt ubicunque latent, & hoc rationabiliter: quoniam ecclesia Dei ut dicitur Cantico. 6. Terribilis est ut castrorum acies ordinata. Castra sunt doctores patres ecclesiæ cõgregati quibus tanquam militibus Christi, & propugnatoribus munitur protegitur, & defensatur ecclesia. De quibus dicitur Zacha. 9. Circundabo domum meam. i. ecclesiam ex his qui militant mihi, uidelicet prælati doctoribus, & principibus fidelibus: qui eam defendendo Christo militare prohibentur. unde Paulus apostolus scribens Thimotheo ait. labora sicut bonus miles glo. in prædicando euangelium contra hostes. ad Thim. 2. ca. 2. Quinto celebratio conciliorum est utilis ad refrenandum exorbitantiam quorundam pontificum qui pontificatum suum aut spectis sanctorum patrum regulis pro uoluntate exercent aut symoniaca prauitate dehonestant aut seculi uanitate, & uita scandalosa confundunt. huius causa cõgregatum legitur concilium episcoporum Italæ Romæ per imperatorem contra Ioannem papam duodecimum qui uenator, & lubricus publicus, & incorrigibilis erat. ut enim ait Hormisdas papa in epistola decretali ad episcopos per hispaniam constitutos difficile est ut cuiusquam cor sic prauis cogitationibus induretur, ut in se patiatur culpandus fieri cum nouerit se iudicium subeundum concilii. Sexto ualeat uniuersalium conciliorum celebratio ad omnium quasi scandalorum quæ suscitantur in ecclesia extinctionem. Istud plane ut priora exempla nos docent, ultimum refugium ecclesiæ in omnibus magnis angustiis suis, sicut in præcedenti cap. exemplariter deductum

est in multis, tam de scandalis occasione hæreticorum aut scismaticorum quam alunde exortis, unde propter has multiplices utilitates provenientes ecclesiæ sanctæ Dei ex celebratione sacrorum conciliorum posset optime adaptari mystice proposito tanquam dictum summo pontifici illud Esa. 16. In concilium, scilicet cum sapientibus. Coge concilium, id est congrega, ut exponit magister Nicolaus de Lyra q. d. spiritus sanctus Romano pontifici imminentibus gravissimis periculis in ecclesia. In concilium, & coge. i. congrega uniuersale concilium quoniam si in medio duorum uel trium in nomine Christi congregatorum ipse est ut spirator doctor & adiutor, ut habetur Math. 18. multo amplius ubi sanctorum patrum multorum societas in nomine conuenit Iesu Christi maxime pro rebus uniuersitatem Christianæ religionis respectiue concernentibus interesse credendum est uerum, est hic aduertendum quod hæc quæ dicta sunt, accipienda ueniunt cum in conciliis uniuersalibus proceditur canonicè, & sanctè: quoniam alias melius foret superfedere a celebratione conciliorum: quoniam quemadmodum concilia rite celebrata saluberrimos fructus operata sunt ita nona rite celebrata maximis scandalis uniuersam perturbarunt ecclesiã, sicut patrum traditiones, & uenerabiles historiæ nos docent. Quocirca Eusebius religiosissimus episcopus Dorilet ciuitatis (qui damnatus fuerat cũ Flauiano iniuste a Dioscuro, ut habetur in prima actione Calcedonen. concilii synodi) ad synodum loquens ita dicit. Adimus uestram pietatem supplicantes iustitiam promereri: causa autem hæc est nuper facto concilio in epheso metropoli quod ultime fuit, non futuram &c. ut non tantis malis, & perturbationibus uniuersum mundum replestet.

Cap. XI. Quod Roman. pontif. præsentia personalis non necessariò requiratur in conciliis uniuersalibus.

LICET uniuersalia concilia, ut prædiximus non nisi per Roman. pontif. regulariter conuocanda sint & auctoritate fulcienda. nihilominus non est necessarium nec semper conueniens, ut semper illis præsentialiter interfuit: sed sufficit quod legati aut uicarii siue Apocrisarii eius interfuit, quod ex illo apertissime ostenditur quod nulli octo conciliorum uniuersalium quæ in ecclesia, ut præstantioris auctoritatis de scribuntur, Romanus pontifex personaliter interfuit: sed per legatos suos. Vnde Leo papa huius nominis primus ab imperatore Christianissimo Martiano ad Calcedonen. concilium deuotissime inuitatus, hac ratione inter alias se excusauit, quod nullum inde exemplum a prædecessoribus acceperit, ut ipse scribit tam patribus concilii Calcedonen. quam pulcherrimè August. unde hanc excusationem præfati beati Leonis legati sui assignantes in concilio Calcedonen. sic dixerunt. Gloriosissimi, & Christianissimi nostri imperatores charitatem catholicam fidem, & affectum tenentes beatissimum nostrum Leonem apostolicæ sedis præfulem ut ad hoc uenerabile, & sanctum concilium adesset dirigentes uenerabiles epistolas supplicarunt cuius pietati placere posset si in hac re probaretur aliquod simile a prædecessoribus factum. Nam melius uestra potest cognoscere sanctitas quia nec in Nicæna nec in Ephesina synodo nec alio tali sancto concilio

papa

papa sanctæ sedis affuit, pro qua huius formæ sequens consuetudinem nos direxit: qui sanctissimus non dubicans se in his adesse quos præcipue cognoscit omnia quæ ad fidei catholicæ sinceritatem, & quæ ad sancti Petri apostoli pertinent reuerentiam agere quæ etiam per nos ad uestram beatitudinem congruas sanctorum patrum conciliis direxit e, itolas quas recipere, & recenseri percipite. Hoc autem quod præsentia Romani pontificis, non necessario requiritur in conciliis uniuersalibus sed bene eius auctoritas, sacis uidetur aperte colligi ex eo quod forma auctoritatum sanctorum patrum de quibus distinet. 17. per totum, superius inductarum in cap. 6. non habet quod absque præsentia Romani pontificis non debeant uniuersalia concilia celebrari, sed bene quod absque eius auctoritate aut sententia celebrari non debent, & hoc bene ostendit glo. decreti in cap. 1. dist. 17. ubi diffiniens concilium uniuersale dicit illud esse quod a papa uel eius legato cum omnibus episcopis constituitur, id est celebratur. huiusmodi uero consuetudinis quia antiquis superioribus temporalibus summi pontifices præsentialiter non intererant uniuersalibus conciliis maxime tempore quo imperatores plurimum dominabantur in orbe: triplex ratio assignari potest. Prima ne Romanis pontificibus inferretur aliqua uolentia in conciliis per imperatores aut alios tyrannos, sicut de papa Felice legimus: quod quia celebrato concilio excommunicauit Vrsacinum, & Valentem Constantino imperatori in perfidia arriana consentientes depulsus de sede, & ab ipso imperatore decollatus: martyrio coronatus est. Similisque uolentia legitur facta in secundo synodo Ephesina legatis apostolicæ sedis ubi Fabianus qui uices beati Leonis papæ agebat interfectus fuit. Secunda ratio, ut Romanus pontifex qui solitus est uniuersalium conciliorum confirmare sententias, & canones, ut infra ostensuri sumus ex gestis conciliorum cum plena libertate quæ plurimum est necessaria in hac parte in propria sede existens quæ sibi confirmanda uiderentur confirmaret, & quæ non confirmanda essent libera potestate uacua auctoritate relinqueret aut cassaret. Tertia ratio est propter necessitates incumbentes tam ecclesiæ quam ciuitati Romanæ: quibus Romani pontificis præsentia maxime est præsidio, & auxilio. Hanc rationem assignat Leo papa patribus in concilio Calcedonen. congregatis sic loquens de imperatore Mactiano. Amplectendum est clementissimi imperatoris plenum religione consilium quo sanctam fraternitatem uestram ad destruendas infidias diaboli, & ad reformandum ecclesiasticam pacem maluit conuenire beatissimi Petri apostoli iure atque honore seruato adeo ut nos quoque ad hoc inuitaret ut uenerabili synodo nostram sententiã præbeamus: quod quidem nec necessitas temporis nec ulla poterat consuetudo permittere: metamen in his fratribus, hoc est Paschasio, & Licentio episcopis, Bonifacio, & Basileo presbyteris qui ab apostolica sede directi sunt synodo uestra, uestra fraternitas confidat præsidere nec iniunctam uobis præsentiam meam existimet. Item præfati legati ad synodum præfatam ita dixerunt. Notum est nempe ad hoc amabili concilio ad beatum, & apostolicum, & catholicum papam Leonem sacras esse litteras destinatas quæ habent, ut huic sacro concilio se præsentare dignaretur: sed quoniam nec antiqua consuetudo neque generalis, temporis necessitas permetteret nostram paruertatem huic sancto concilio pro se præsidere præcepit. Ideoque ne-

cessarium est hæc quæ in medium proferuntur per nostram interlocutionem discipulari.

Cap. XII. Qui ad uniuersalia concilia necessario uocandi sunt.

CAUSIS & utilitatibus celebrationis generalium conciliorum iam explicatis. Inquiramus qui ad generalia concilia sint euocandi. In qua quæstione dicendum est solos ecclesiæ prælatos maiores necessario ad illa uocandos esse. Quod primo multis patrum testimoniis ostendemus. Secundo rationibus. Primo hoc colligitur ex illa diffinitione concilii generalis quam ponit glossa in cap. 1. distinct. 17. ubi dicitur. Concilium uniuersale est quod a papa uel eius legato cum episcopis celebratur. Item hoc ostenditur ex canonibus ubi de synodis uniuersalibus antiquis fit mentio: in quibus omnibus soli episcopi uidentur nominari. unde in cap. omnia distinct. duodecimo dicit beatus Augustinus. Omnia talia quæ neque sanctarum scripturarum auctoritatibus continentur: nec in conciliis episcoporum statuta inueniuntur. Item in cap. canones distinct. 15. habetur quod prima synodus, scilicet Nicæna fuit 318. episcoporum. Secunda. scilicet Constantina fuit 150. episcoporum. Tertia quæ fuit prima Ephesina 200. episcoporum. Quarta quæ fuit Calcedonen. fuit 500. & 30. sacerdotum: quod exponendum est, id est episcoporum: quia hi ut habetur, infra patres uocantur: patres autem conciliorum soli episcopi dicuntur ut patet eadem distinct. ca. Sancta Romana, & in c. sexta synodus distinct. 16. ubi patres uocantur qui in ca. canones, nominati sunt episcopi, & hoc conuenientissime: quia ita a spiritu sancto nominati leguntur psal. 44. ubi ita inquit ecclesiæ militanti. Pro patribus tuis nati sunt tibi filii, ubi glo. Hiero. de episcopis hoc exponens inquit. Fuerunt in ecclesia apostoli patres tui: quia ipsi te genuerunt. nunc autem quia ipsi recesserunt a mundo habebis pro his episcopos qui a te creati sunt. Sunt enim ut hi patres tui quia ab ipsis regeneraris. Item huius testimonium colligitur apertissime ex cap. synodum distinct. 17. ubi beatus Marcellus papa synodum uniuersalem uocat synodum episcoporum. Item hoc habetur expresse ex illo quod in gestis Calcedonen. concilii legitur quod catholici episcopi uidentes quosdam ægyptiacos non episcopos qui de Alexandria cum Dioscuro hæretico calcedoniam uenerant tentantes interesse concilio clamauerunt dicentes quod concilium episcoporum esset & alii expelli deberent. Ceterum hoc etiam arguitur ex eo quod Leo Papa Ephesino concilio scribens postquam de Euticis errore, & suorum complicitum locutus est sic subiunxit: uerum quia & talium non est intelligenda curatio pie ac religiose Christianissimus imperator habere uoluit episcopale concilium ut pleniori iudicio omnis posset error aboleri. Item in epistola quam Christianissima pulcherrima Augusta ad consulem bitunien. stratum ut curam haberet circa disciplinam synodi perhibendam antequam placeret ei & patribus de Nicæna ad Calcedoniam mutare concilium sic dicitur. Quidam autem sicut agnouimus cum sint solliciti conturbare, & confundere Deo placitam disciplinam superuenientes in Nicæna clerici ac monachi ac laici tumultus facere tentant necessario has pias

lit-

litteras ad tuam direximus claritatem: quatenus cum omni uirtute eos qui præter nostram euocationem aut permissionem suorum episcoporum ibidem commorantur: clericos monachos atque laicos quos nulla ratio ad concilium uocat omnino ualeas remouere & ab ipsis locis expellere, hæc ibi. Item ut habetur in prima actione Calcedonen. synodi Abbas Martinus requisitus ab Euthico, ut se subscriberet in gestis concilii Ephesini non acquieuit dicens, non est meum subscribere: episcoporum tantum est & eorum qui digni sunt. Præterea secundo loco clarissime demonstratur rationibus, solos episcopos, siue prælatos maiores necessario conuocari debere ad concilia uniuersalia. Primo sic. Illi soli ueniunt necessario conuocandi ad uniuersalia concilia cum quibus tractanda ueniunt quæ uniuersitatem Christiani populi respiciunt qui constituti singulariter leguntur Christiani populi principes, & rectores, patet hoc quia statuere corrigere, & reformare cum sint actus iurisdictionis, ut de re. eccle. non ali. cap. si. ad superiores pertinent, sed episcopi soli sunt huiusmodi, ut patet ex auctoritate inducta prophete cum gloss. psalm. 44. Constitues eos principes super omnem terram. ergo ipsi soli episcopi ad uniuersalia concilia ueniunt uocandi. Secundo sic confirmando rationem iam factam. Illi ueniunt solum uocandi necessario super rebus uniuersitatis qui maiores sunt de uniuersitate, cum uniuersitas ipsa tota conuocari non possit: quia in maioribus minores contineri uidentur, ut notatur extra de his quæ si. a. ma. par. cap. quasi per totum, sed episcopi soli sunt huiusmodi in Repp. Christiana, unde patres ecclesiæ uocati sunt: ut in cap. canones distinct. 15. & columnæ ecclesiæ Dei, & legati, & apostolorum successores, ut ait Anacletus in cap. accusatio 2. q. 7. ergo ipsi soli necessario &c. Tertio sic. Illi soli ueniunt ad uniuersale concilium uocandi quibus specialiter a Christo credita est potestas iudiciaria in causis discernendis, patet, sed episcopi soli qui apostolorum sunt successores eorum loca tenentes in ecclesia sunt huiusmodi, iuxta cap. in nouo distinct. 21. ergo &c. quibus solis dictum est Math. 18. Quæcunque ligaueris super terram erunt ligata, & in celis. ergo hoc idem quod prius. Quarto sic. Illi soli uidentur uocandi necessario ad uniuersale concilium qui ex iuramento tenentur ad illud uenire, & quibus poena iuris uenit intelligenda si uenire contempnant, sed soli episcopi sunt qui ad uniuersale concilium uocati iurant uenire: ut in cap. Ego. n. extra de iureiuran. Ipsi etiam sunt quibus uenire negligentibus poena infligitur, ut ca. placuit distinct. 18. ergo ipsi soli uidentur necessario uocandi. Quinto abbates, & alii inferiores prælati non sunt necessario uocandi ad concilium prouinciale: nec tenentur ad illud uenire: nisi ex aliqua magna causa, & specialiter uocari: sed archiepiscopus, uel episcopus infra sex menses tenentur omnibus abbatibus prouincie suæ uel diocesis denunciare, ut ea feruent quæ in concilio statuta sunt, ut in ca. si episcopos, & in c. discernimus distinct. 18. ergo multo minus euocandi ueniunt ad uniuersale concilium, consequentia est manifesta. Sexto sic. Si inferiores prælati essent necessario uocandi ad concilium uniuersale sequeretur quod ipse non uocatis redderetur concilium siue synodus nulla, sed hoc est manifeste falsum. ergo illud &c. Septimo sic. Si inferiores prælati essent de necessitate uocandi ad concilium uniuersale, ut habentes uoces diffinitiuas sequeretur quod cum ipsi essent plures numero quam episcopi, si differetia

SVMME DE ECCLESIA

esset inter eos, & episcopos tota auctoritas synodi uniuersalis deueniret siue renouleretur ad inferiorum uota praelatorum: cum a maiori parte concluderetur: sed hoc absurdum, & inconuenientissimum esset. ergo illud etiam ex quo sequitur. Octauo non parum fauet proposito quod praelati maiores iuxta theologorum sententias superiores angelos habent custodes & illuminatores, & per consequens illorum iudicia maiori, & pleniori, credenda sunt firmari ueritate, & auctoritate.

Cap. XIII. In quo ponuntur obiectiones contra iam dicta.

Arg. primum

Secundum

Tertium
Quartum

Quintum

Sextum

Septimum

Octauum

Nonum

ADVERSUS ea quæ iam de euocandis ad uniuersalia concilia dicta sunt, ab aduersariis multipliciter obiicitur. Primo ex illo Actuum 15. in synodo per apostolos celebrata hierosolymis dicuntur tam apostoli quam seniores conuenisse, & ita uidetur quod ad concilium uniuersale non solum episcopi, & qui loco apostolorum sunt, sed etiam presbyteri qui ibi uidentur dicti seniores uocandi sunt. Secundo sic ex cap. conuenientibus prima quæst. 7. ubi quædam Petrus archidiaconus, & quidam Petrus presbyter, & quidam abbas interfuisse dicuntur secundæ synodo Nicene tenentes locum Adriani papæ. Tertio ex cap. Adrianus dist. 63. episcopis religiosi, & abbatibus. Quarto ex c. sequenti in synodo ea. dist. ubi synodo celebrata Romæ sub Leone papa dicuntur interfuisse totus clerus, & populus Romanus. Item quinto sic obiiciunt presbyteri curati sunt praelati, & habent curam animarum sicut episcopi, & sicut præsidet episcopus in suo episcopatu: ita archidiaconus in archidiaconatu suo, & curatus in parochia sua. ergo uidetur quod ipsi sint uocandi ad concilium sicut praelati maiores, & confirmatur ex cap. concilia distinct. 17. ubi concilia dicuntur synodi sacerdotum, & in 9. hinc etiam ea. di. dicitur quod imperator sacerdotes conuenire præcepit ad urbem. Sexto. Domini cardinales presbyteri, & dyaconi non sunt de numero praelatorum maiorum ut colligitur tam ex textu quam ex gloss. capit. quanquam 2. q. 7. & tamen si uerum est quod soli praelati maiores uocandi essent necessario ad concilium uniuersale. Cardinales præfati non ueniunt uocandi quod uidetur esse falsum. Septimo sic. Vbi est eadem ratio ibi uidetur esse idem ius, sed causa & ratio quare in antiquis conciliis soli episcopi uocabantur erat ex eo quod in fide, & doctrina religionis Christianæ amplius essent eruditi, & in moribus plus compositi: ac in regimine subditorum plenius circumspæcti: sed hæc quandoque, & frequenter concurrunt abundantius in aliis praelatis inferioribus: in doctoribus, & eruditis religiosi, abbatibus, prouincialibus, ministris atque prioribus. ergo uidetur quod tales eodem iure uocandi essent. Octauo. Quæ in uniuersali concilio agenda sunt omnes fideles uidentur respicere, & tangere. ergo uidetur ut ab omnibus approbentur quæ in eis constituenda sunt & oēs debeant conuocari cum regula iuris sit. Quod omnes tangit ab omnibus approbari debet. Nono Concilium uniuersale representat uniuersalem ecclesiam, sed uniuersalis ecclesia dicitur collectio omnium fidelium ut in ca. ecclesia, de conse. distinct. prima ergo uidetur quod ad hoc quod tale concilium ueraciter uniuersalem ecclesiam representans recte celebratur

LIBERTERTIVS.

breitur: omnes fideles, aut saltem de quolibet statu aliqui debeant necessario ad illud uocari. Decimo arguitur quod in conciliis uniuersalibus primis leguntur non modo episcopi: sed etiam monachi, & presbyteri, & etiam laici subscripsisse: sicut potest colligi ex sexta, & octaua synodo. ergo uidetur ita esse obseruandum in aliis.

Cap. XIII. In quo ponitur solutio ad obiecta facta.

VT plenior habeatur ueritatis notitia, & clarius satisfiat obiectionibus factis ex aduerso. Consideranda sunt quæ in superioribus tetigimus, ubi descripsimus concilium uniuersale, synodus uniuersalis congregatur principaliter ad ordinandum auctoritative aliquid in ecclesia Dei, & quia ad hoc recte faciendum necessario præire oportet maturum consilium: quoniam ut dicit quidam sapiens. Diu deliberandum est quod constituendum est semel. Hinc duæ uoces distinguuntur in concilio, scilicet uox consultoria siue consultiua, & uox decisiua siue definitiua. prima uox est proprie eorum qui prudentia præcellunt: quæ mater est conciliorum, & sapientia ad altissimarum rerum quæ in conciliis uniuersalibus sæpe considerandæ ueniunt cognitionem illustrat. Secunda uox est eorum qui potestate clauis auctoritatem in ecclesia superiorem tenent, & quoniam praelati maiores in ecclesia utrunque habent utpote qui apostolis succedunt: quibus dominus ait Math. 18. quæcunque ligaueritis super terram &c. Ipsi ergo de iure conuocandi sunt ad uniuersale concilium utpote quibus ex officio conuenit interesse: quod nulli alii licitum esse uidetur quoniam ut in cap. satis euidenter dicitur dist. 96. Illicitum, nanque est eum qui non sit in ordine sanctorum episcoporum ecclesiasticorum interesse tractatibus, & sunt uerba Theodosii imperatoris sanctæ synodo Ephesinæ scribentis. Secundo considerandum quod licet praelati maiores uocandi sint de iure ad concilium uniuersale, possunt etiam alii uocari per summum pontificem ad uoces consultiuas, qui aut pro singularitate prudentiæ eorum & experientia in agendis dubiis occurrentibus, aut doctrina diuini uel humani iuris idonei quemadmodum multi magistri, & doctores excellentes in ecclesia sunt. siue sint seculares siue religiosi qui non sunt praelati, quemadmodum non tantum factum tempore præterito legimus, sed etiam in diebus nostris tam in concilio Constantien. quam Basilien. uidi-mus practicum quibus interfuimus: quod etiam opportunum erit continuare plus uel minus secundum causas propter quas congreganda ueniunt talia concilia, & hoc quia in his nostris diebus prochdolor multi domini episcopi siue praelati maiores nõ tanta prudentia, & sapientia splendent, quanta pro singularitate dignitatis qua ceteris eminent resurgere deberent, & ita hoc modo plures non praelati uocantur ad consiliandum super rebus agendis uel inquirendis ueritatibus ad concilium uniuersale qui de iure nec ueniunt nec interesse habent, & tales solam uocem consultiuam habere debent: episcopi uero & consultiuam, & decisiuam. Non negamus tamen quin papa uocans aliquas personas notabiles inferioris status ad concilium uniuersale: utputa praelatos minores aut alias personas doctas: possit illas gratiosè honorare dando eis auctoritatem ut

etiam habeant uocem diffinitiuam cum episcopis, sicut forte factum est et abbatibus, ut in cap. Adrianus & in cap. in synodo distinct. 64. Sed hoc nec regulariter fiendum est, ne ex consuetudine prætendant illi habere in diffinitionibus uniuersalis concilii, nec etiam cum multis hoc agendum est: alias iudicio nostro: saluo semper meliori: pluram inconuenientiam sequi possent. Primum est quia ut dictum est in præcedenti ca. frequenter contingeret ut iudicium uniuersalis ecclesiæ non ad uota dominorum maiorum prælatorum sed inferiorum resolueretur, & tota uniuersalis concilii auctoritas sederet apud inferiores, & minores in ecclesiâ: quod quantum esset periculosum & quam absurdum unquam isque bene doctus, & sanus mente intelligit. Intelleximus tamen cum in Basiliensi concilio fuimus quosdam nouellos magistros non ætate sed doctrina ad hoc summa uolentia intendere: cognoscentes quod admissis nouellis doctrinis eorum de auctoritate conciliorum & admissione inferiorum prælatorum ad uoces diffinitiuas, maior pars ecclesiæ esset semper apud eos quotienscunque celebrarentur uniuersalia concilia: a quo periculo dignetur ecclesiam suam sanctam Christus custodire. Secundum inconueniens quod sequeretur si alii quam episcopi admitterentur in multitudine ad uoces diffinitiuas est. Quia hoc dato esset in potestate unius principis in cuius terra celebraretur concilium uniuersale diffinire quicquid uellet in concilio: siue aduersus papam: siue clericum: siue alios principes seculares, cum mittere posset tot doctores magistros, & abbates presbyteros curatos qui supergrederentur multitudinem episcoporum. Præticam hanc sacrilegam partim oculis nostris aspeximus dolenter in Basiliensi concilio. Quid autem hoc magis inimicum fidei, & unitati ac paci ecclesiæ esse potest? plane nihil. Præterea tertium inconueniens quod sequeretur est. quod si inferiores prælati in conciliis uniuersalibus haberent uoces diffinitiuas quemadmodum domini episcopi, iam in regimine uniuersalis ecclesiæ inferiores æquarentur superioribus quod nec natura patitur nec ratio admittit: nec dispositioni diuinæ consonare potest. Tenendum est ergo, & diligenter obseruandum ut ad concilium uniuersale non nisi prælati ad uoces diffinitiuas regulariter admittantur, his habitis ad rationes iam deueniendum est. Ad primam respondetur negando consequentiam si ex illo uellet aduersarius arguere quod seniores illi qui cum apostolis conuenisse dicuntur habuerint uoces diffinitiuas in illo concilio: maxime quia seniores illi qui etiam ibi dicuntur presbyteri dubium est an fuerint laici uel sacerdotes, cum glo. super uerbo presbyteros, dicit ætate uel gradu. Sciendum ergo uidetur quod seniores illi licet conuenissent cum apostolis in concilio consultando. nihilominus determinatio, & diffinitio facta fuit per apostolum Petrum. Nam ut ait Hiero. in epistola ad Augu. Petrus princeps fuit illius decreti. unde glo. super uerbo, tacuit omnis multitudo, dicit concordans Petrus. Et ita etiam exponit magister Nicolaus de Lira, nec obstat quod sequitur: uisum est spiritui sancto, & nobis quia hoc non arguit quod omnes habuissent in decreto auctoritatem diffinienti: quod solis maioribus conuenit: sed bene quod omnes concurrerint in consultando, & discernendo quid conueniebat. Præterea nec obstat quod in persona omnium scripta legatur epistola quam ad fratres Antiochiæ existentes mittebant, quoniam ut ibidem dicit glossa. & commemorat dominus Hugo cardinalis in expositione.

Ideo

Ideo titulus communis ponitur in epistola ne aliquo dissensionis occasio relinqueretur, id est ut daretur intelligi quod omnes in illa sententia conuenirent ratione cuius communis sensus nomine omnium scripta est epistola illa, non autem ex hoc quod omnes habuerunt uoces diffinitiuas in illo concilio. Ad secundam rationem respondetur quod rex præfatus non est ad propositum: quoniam illi dicuntur ibi a papa missi tanquam eius legati ut locum eius tenerent in concilio hoc autem fieri bene potest auctoritate papæ quemadmodum etiam alii etiam minores ut diaconi loca tenere possunt aliorum patriarcharum in conciliis, ut colligitur in cap. præcipimus dist. 92. quod est factum in sexta synodo, & ex cap. i. 94. dist. quod est Synachi papæ. Ad tertiam respondetur negando consequentiam: quia licet abbates legantur interuenisse in præfato concilio generali cum episcopis: differenter tamen, primo quia episcopi sunt hi qui de iure & officio interesse debebant, abbates uero sunt hi qui de gratia summi pontificis uocabantur. Secundo quia in concilio episcopi habebant uoces consultiuas, & diffinitiuas, abbates uero consultiuas tantum: uel si etiam diffinitiuas hoc erat ex beneplacito Romani pontificis quod fieri potest sicut supra diximus. Ad quartam dicitur quod nullo modo facit ad propositum: quoniam clerus totus, & populus non est uocatus ad consulendum siue diffinitendum aliquid synodally: sed ad hoc quod ipsi præsentibus, & gratum habentibus Leo papa cum maiori solemnitate daret regi Carolo patricius dignitatem, & ordinationem apostolicæ sedis, & ita non est ad propositum. Ad quintam respondetur negando assumptum. non enim uidetur concedendum iuxta sanctum Thomam in 2. 2. quam in quodlibetis, & ut nos supra induximus lib. 1. huius nostræ summæ cap. 78. quod archidiaconi, & presbyteri curati ita prælati uentiant dicendi sicut episcopi, quia episcopi sunt qui principaliter habent curam populi: presbyteri autem uel archidiaconi habent aliquas subministraciones sub episcopis. unde super illud primæ Corinth. 12. alii opitulationes alii gubernationes, dicit glossa. sic opitulationes, id est eos qui maioribus ferunt opem, ut Titus Paulo uel archidiaconi episcopis, gubernationes, id est minorum personarum ut presbyteri qui plebi documento sunt. unde & hoc ipsum ostenditur in ordinatione sacerdotum de quibus episcopus ita dicit. quanto fragiliores sumus, scilicet apostolis: tanto magis his auxiliis indigemus. unde in ca. cunctis, ex auctoritate Clementis papæ, omnibus presbyteris, & diaconibus & reliquis clericis attendendum præcipitur, ut nihil absque proprii episcopi licentia agatur, & idem in cap. non debere. distinct. 30. unde patet quod ad episcopos principaliter pertineat regimen ecclesiæ, ipsi enim sunt ueri, & principales prælati, & ideo ipsorum tantum est habere uoces diffinitiuas in conciliis uniuersalibus, in cuius signum cum diffinitio aliqua fienda est in concilio uniuersali, ipsi soli regulariter ornamentis pontificalibus induuntur, utpote ad quos iudicium illius tribunalis tantum spectat. Ad confirmationem autem inductam ex cap. concilia, respondetur ut ibi glossa. exponit quod per sacerdotes intelliguntur episcopi. Ad sextam de cardinalibus respondetur quod licet non omnes ipsi sint episcopi: sunt tamen quasi unum corpus cum Romano pontifice summo episcoporum. unde cum persona papæ qui caput conciliorum est intelligendi ueniunt ipsi cardinales cum suis spiritualia membra eius: ut notat Hostien. in cap. antiqua

O o ij

Ad primū

Ad secundam

Ad tertiam

Ad quartam

Ad quintam

Ad sextam

de priuile. & non minus quam ipsi episcopi uocem diffinitiuam habent in conciliis, unde simul cum episcopis, id est pontificalibus uestibus, & mitris in diffinitionibus synodalibus concurrunt. Præterea licet non omnes cardinales sint episcopi ut dictum est nihilominus habent episcopalem iurisdictionem. unde in cap. in nomine domini. Cardinales episcopi uocantur, ut ait glo. super uerbo cardinales episcopi, succedunt etiam apostolis in dignitate apostolica, sicut in primo huius operis declarauimus, qui principalem locum in ecclesia tenent. Ad septimam respondetur negando assumptum, uidelicet quod ideo principaliter ad concilium euocandi sunt uniuersale, quia in lege domini fuerint plenius eruditi &c. hoc enim falsum est, licet tales esse debent iuxta cap. qui ecclesiasticis dist. 36. Sed hoc debetur eis iure dignitatis eorum, sunt enim principes ecclesie a Deo constituti psal. 44. Ad octauam respondetur negando consequentiam, & cum dicitur quod regula iuris est Respondetur dupliciter. Primo quod ab omnibus intelligitur approbatum quod a potioribus siue maioribus in uniuersitate approbatur. Secundo respondetur quod regula illa non facit ad propositum cum non habeat locum nisi ubi iura aliquorum tangerentur cum aliquo præiudicio. unde Inno. notat in cap. uestra & in cap. 2. de offi. leg. dicens quod cum episcopus uel legatus uelit facere statutum tangens iura aliorum, hoc debet facere cum eorum assensu. etiam si sint laici: uel si non consentiant saltem debent esse præsentibus, hoc autem non est in conciliis uniuersalibus ubi regulæ uiuendi, & doctrinæ nemini præiudiciales sed saluatae instituuntur. Ad nonum respondetur negando consequentiam, dicimus enim quod ad hoc quod concilium uniuersale repræsentet uniuersalem ecclesiam non requiritur præsentia omnium fidelium, hoc enim est impossibile nec aliquo tempore factum legitur, sed sufficit quod in eo sint maiores siue potiores Reip. Christianæ cuiusmodi sunt prælati maiores. ut dictum est. unde facta in concilio per tales tota ecclesia fecisse dicitur, ut aperte colligitur ex cap. confidimus 25. quæstione prima. Ad decimam respondetur quod licet in aliquibus conciliis legantur interfuisse presbyteri aut monachi siue etiam laici, non tamen ad diffinitiuas uoces admissi: sed uel ad consultatiuas, uel ut testes essent, quod manifeste colligitur ex uarietate formarum subscriptionum quibus utuntur isti & illi. Forma autem episcoporum subscriptionis est talis. Flauius episcopus Constantinus iudicans subscripsi. Forma uero presbyterorum archimandritarum. sic. Faustus presbyter archimandrita monasterii sancti Dionisii subscripsi. ecce quod non ait sicut episcopus iudicans subscripsi. Imperatores uero subscribentes non dicebant se diffinire uel iudicare, sed diffinire, & iudicata suscipere, ut patet ex subscriptionibus Imperatorum in octaua synodo. De ista autem materia etiam aliquid in sequenti cap. dicitur.

Cap. XV. Qui admittendi sunt ad concilium uniuersale, & qui non.

POST QVAM ostendimus qui regulariter ad uniuersalia concilia necessario uocandi sunt: & qui non. Quoniam multi etiam non uocati ueniunt petentes admitti, iam enucleemus qui, & quibus de

de causis admittendi ueniant, & qui non. In primis notum est hereticos non esse admittendos ad concilium iuxta ca. cum quibus 23. q. 3. ubi Gelasius papa dicit non esse ecclesiastici moris cum his qui pollutam habent communionem permixtamque cum perfidis miscere concilium. De fidelibus uero quod omnes petentes admitti admittendi sint uidetur aliquibus de numero nouellorum magistrorum inducentibus pro se & practicam aliquorum antiquorum conciliorum, & aliquas persuasiones, ex practica quidem conciliorum arguentes inducunt primo quod in concilio celebrato per apostolos super electione Mathie de quo Actio. 1. non solum interfuerunt apostoli, sed etiam laici, & mulieres uidetur admissi, ut uidetur colligi ex littera illius c. Secundo inducunt idem ex concilio secundo apostolorum, ubi multitudo discipulorum uocata legitur ut eligerent aliquos ad quotidianæ dispensationis ministerium peragendum ut haberetur Actuum 6. Tertio inducunt practicam conciliorum modernorum, scilicet Pisani. Constantini, & Basiliensium in quibus indifferenter abbates, magistri, doctores, licentia, etiam baccalarii, presbyteri, religiosi, procuratores, immo etiam quasi quicumque uolebant admissi fuerunt. Quarto ratione sic ad concilium uniuersale in quo decidende ueniunt arduæ causæ uidetur omnes admittendi quorum res agitur, & uertitur interesse proprie salutis: sed huiusmodi sunt omnes fideles, ergo nullus fidelis qui interesse uult debet excludi siue non admitti. Quinto quilibet filius tenetur pro sua facultate succurrere matri suæ in angustiis constituta, sed omnes fideles sunt filii matris ecclesie, ut patet, ergo omnis fidelis tenetur pro sua possibilitate subuenire sanctæ matri ecclesie, sed uniuersale concilium ad hoc congregatur: ut necessitatibus ecclesie subueniatur, ergo ad illud debent admitti omnes qui opem uolunt conferre. Sexto confirmatur sic ratio ipsa, quilibet homo sanus mente uidens domum propriam uel domini sui ardere debet occurrere uel cum aqua uel cum aliqua alia re ad exstinguendum incendium, sed domus propria siue domini nostri Dei est uniuersalis ecclesia ergo incenso in illa scandalo debent omnes fideles concurrere iuxta illud propheta psal. 78. zelus domus tuæ comedit me, & opprobria exprobrantium tibi ceciderunt super me: sed hic concursus fit in concilio uniuersali: ergo ad id sunt admittendi omnes fideles concurrentes ad patrocinium conferendum. In oppositum tamen uidentur esse quæ dicta sunt in præcedenti cap. Præterea si passim omnes fideles petentes admitti ad concilium admittendi essent, maxime ad uoces diffinitiuas, & consultiuas plura mala sequerentur, ut perturbatio pacis: scandalorum materia, seditiones: rixe contentiones, difficultas aliquid recte concludendi orientur: quoniam ut ait beatus Chrysostomus in prin. supra Ioan. in commento litterali. Multitudo mater est seditionis, & contumacie paucitas magistra disciplinæ, & Augustinus contra Iulianum lib. 2. ar. 2. dicit in causa iudicandi amoto strepitu turbarum honorandam esse paucitatem quam ratio eruditionis libertasque sublimat. Respondendo ergo ad hanc quæstionem uidetur nobis dicendum quod nullo modo conueniat admittere omnes qui admitti postulant ad uniuersale concilium ad uoces diffinitiuas nec etiam consultiuas: nisi ut supra diximus. Et tamen notandum quod reuoluentibus nobis multas historias, & practicas obseruatas in multis conciliis cognoscimus occurrisse in facto quod in multis & uariis de causis aliquis præter prælatos superiores.

Ratio prima quorundam &c. Secunda Tertia

Quarta

Quinta

Sexta

quos supra diximus in his quæ pertinent ad corpus uniuersalis concilii admissi, & postu-
 admitti ad uniuersalia concilia. Primo quidem modo ad plenius consulendum in agendis, & disponendis in conciliis uniuersalibus ut aliqui prudentes, & experti uiri in noticia rerum tractandarum in concilio, ut etiam si disponderetur uia in Hierusalem: aut de bello contra turcos, admittendi uenirent homines, qui in dispositione rerum necessariorum pro tali negotio essent docti & experti. Secundo leguntur admissi gratia disputationis tantum ut si contra hæreticos disputatione agendum esset, ut aliqui doctissimi magistri, & doctores: sicut diebus nostris primo uidimus Basileæ cum contra Bohemos disputabatur, secundo Florentiæ ad disputandum cum græcis: hoc etiam superioribus temporibus legimus latius pertractatum super quæstione de gradibus consanguinitatis per Alexandrum papam secundum de quo in cap. ad sedem 35. quæst. 7. ita papa loquitur, ad sedem apostolicam perlata est quæstio nouiter orta de gradibus consanguinitatis quam quidam legum, & canonum imperiti excitantes &c. sequitur, infra hanc quæstionem discutere curauimus in synodo habita in lateranensi consistorio: conuocatis ad hoc opus episcopis, & clericis atque iudicibus diuersarum prouinciarum, hæc ibi. Tertio admissi leguntur a qui tanquam iudices discretiui: ad discernendum inter alicuius res aliquos super aliqua profunda siue ardua quæstione. unde in synodo illa amplissima celebrata Romæ, in qua cum coram imperatore Constantino, & Helena disputandum ueniret inter Christianos, & Iudæos tempore beati Siluestri: quæ lex: an scilicet Christianorum an Iudæorum præferenda ueniret. Iudices duo positi sunt non suspecti, scilicet Crato philosophus qui nihil terrenum habere uolebat, & zenosino qui consul existens nunquam munus ab aliquo suscepit. Legimus etiam in concilio Calcedonensi in disputatione contra Dioscorum iudices discretiuos positos fuisse. unde de eis in actione 16. sic habetur. Gloriosi iudices dixerunt ex his quæ gesta sunt uel ab unoquoque deposita ante omnia quidem primatum, & honorem præcipuum secundum canones antiquos Romæ Deo amantissimo archiepiscopo conseruari oportet. Item in octaua synodo actione 1. sic habetur Imperatores nostri miserunt nos seruos suos qui senatores eorum senatus uocamur qui uoluntate Dei honoratus est secundum omnia ut simus discreti eorum quæ geruntur auditores. Quarto admissi leguntur ad uniuersalia concilia, & etiam admitti possent ad conseruationem fidei, & defensionem, & gestarum rerum pleniorè acceptationem. Hoc modo imperatores, & principes quandoque leguntur ad uniuersalia concilia admissi, ait enim Martianus imperator in Calcedonen. concilio. Nos ad conseruandam fidem non ad potentiam ostendendam exemplo gloriosissimi principis Constantini synodo inter esse uolumus ut inuenta ueritate nõ ultra multitudo prauis doctrinis attracta discordet. Quinto admittuntur aliqui ad concilium gratia protectionis synodi, & libertatis illius, ut princeps uel eius locum tenens in cuius territorio synodus celebratur: maxime quando synodus extra terras ecclesiæ Romanæ celebrare contingit. Sexto admittuntur aliqui ad concilium gratia doctrinæ, & eruditionis, hac ratione non modo clerici sed etiam laici admitti possunt: cum aut de fide agitur aut de gradibus consanguinitatis, ut erudiantur. Vnde Nicolaus papa in cap. ubi distinct. 96. inquit. Vbi nam legis imperatores

ante-

antecessores uestros synodalibus interfuisse conuentibus nisi forsam ubi de fide tractatum est: quæ uniuersalis est quæ omnium communis est quæ non solum ad clericos uerum etiam ad laicos, & ad omnes pertinet Christianos. Septimo admittuntur aliqui qui habent aliquid opponere: ut puta aut quærelas, ut qui habent causas litigiosas uel qui super aliquibus grauius occurrentibus causis circa materias super quibus synodus est congregata petunt sibi per synodum prouideri, uerum isti nec diffinitiuam nec consultiuam uocem habent in concilio, sed expositiuam tantum, unde expositis uerbo de scripto quæ exponere uoluerunt non habent amplius synodo interesse. Octauo aliqui leguntur admissi ad concilia ad ampliore noticiam iustitiæ, & ueritatis, hæc de causa Innocen. in cap. ad apostolicæ, de sententia, & re iudi. lib. 6. dicit. Si diceret, scilicet ipse Fredericus quod in nullo contra iustitiam ecclesiam læserat, uel quod nos eum contra iustitiam læsissemus, parati eramus conuocare reges prælatos, & principes tam ecclesiasticos quam seculares ad aliquem tutum locum ubi per se uel solennes nuncios conueniret &c. Nono admissi leguntur aliqui ad concilia gratia ministerii, ut officiales notarii, & procuratores, unde plurima uerba leguntur in gestis conciliorum quæ sunt uerba notariarum referentium tam dicta patrum quam etiam Imperatorum. Decimo admissi leguntur aliqui ad maiorem solennitatem eiusdem: sicut patet in synodo Romæ celebrata in qua Leo papa clero, & populo simul conueniente dar regi Carolo patriciatu dignitatem ut in cap. synodo distinct. 63. hoc etiam patet in synodo Romæ celebrata in qua Nicolaus papa formam electionis Romani pontificis disponens in cap. in nomine domini distinct. uigesima tertia. In talibus enim synodis ad quæ non fiebat conuocatio episcoporum, de diuersis prouinciis admittentur quandoque alii inferiores ut diaconi presbyteri, & monachi: sicut in prædictis conciliis legitur factum pro honore, & amplitudine concilii. Undecimo reperiuntur aliqui admissi ad concilium ut sint testes gestorum in conciliis per subscriptiones eorum sicut in quinta, & octaua synodis legitur quod presbyteri monachi diaconi lectores subscripserunt, & imperator ac senatus. Duodecimo leguntur aliqui admissi gratia iustitatis, cum scilicet aliquid orationum suffragio a Deo postulandum occurrit. exemplum huius colligitur ex primo concilio apostolorum in quo cum orationibus impetrandum foret admissi sunt omnes 120. qui cum apostolis erant in cenaculo ac concilium illud: ut omnium orationibus interuenientibus facilius eorum petitio exaudiretur. His habitis facile responderetur ad rationes factas in oppositum, uerum pro solutione obiecti: num quæ sumuntur ex practica, & forma præteritorum conciliorum. Notandum quod de modo celebrandi concilia uniuersalia quo ad personas maxime uocandas uel admittendas præter episcopos nulla certa forma data est, cuius ratio esse uidetur: quia forma & modus celebrationis uniuersalium conciliorum pender omnino ex dispositione papæ qui auctoritate, & potestate est supra uniuersalia concilia ut extra de elect. ca. significasti, qui pro rerum, & casuum uarietate potest illos uel illos uocare uel admittere, & ideo ex modo uel ex forma seruata in uno concilio uniuersali uel in alio: siue per apostolos, & patres succedentes non potest capi efficax argumentum: quia uariæ formæ leguntur obserua-

Ad rōnes factas in oppositū.

te circa personas instantes admittendas uel non admittendas, ut iam uisum est. Et maxime hoc uerum est ex forma obseruata in quibusdam conciliis quæ non pro grauibz causis, & uniuersalibus sed particularibus, & non ad diffiniendum uel statuendum aliquid uniuersaliter pro tota ecclesia celebrata sunt. Quare licet primitiua ecclesie celebrando aliqua concilia exemplum nobis dederit ut nos occurrentibus necessitatibus illa celebremus, ut ait glo. act. 15. non tamen obligamur ritum tuac obseruatum nunc obseruare, sicut nec ritum tunc circa sacramentorum dispositionem obseruatum obseruare tenemur, sicut patet de usu sacramenti eucharistie quod institutum, & celebratum post coenam legitur. & apostolis traditum Luc. 22. quod tamen nos non nisi ieiuni celebramus, & sumimus iuxta c. li. quido de conse. di. 2. ubi Aug. ita inquit. Placuit spiritu sancto ut in honore tanti sacramenti prius in os Christiani corpus dominicum intraret quam ceteri cibi unde ad argumentum quod sit Christus post coenam siue cibum sumpserit sacramentum: ergo nos ita debemus facere. Respondit sanctus Thome in 4. q. non sequitur: quia non oportet quod ecclesia seruet ordinem sumendi quem Christus seruauit: quia non oportet quod conuenit principio uel generationi alicuius rei quod competat ei quando iam est in esse perfecto, & similiter non oportet, ut quod conuenit sacramento in sui institutione quod competat ei quantum ad suum usum. Similiter dicere possumus de ordine & forma celebrandi concilia. Non enim oportet quod ritus obseruatus per apostolos in conciliis suis seruetur per omnia nunc a nobis. quia aliquid fuit tunc conueniens quando erat paruula, & in principio sui quod nunc non conueniret ecclesia perducta ad perfectiorem statum multa uarietate ordinum ac officiorum distributum. Ad argumenta autem duo prima sumpta ex practica conciliorum obseruata per apostolos. Respondetur negando consequentiam factam tum ratione iam dicta: tum quia nunc non occurrit circa omnes qui admitti petunt ad concilia eadem ratio propter quam apostoli alios quam apostolos, & ecclesiasticos admittēbant ad concilia sua. Ad tertium quod inducitur de concilio Constantien. & Basilien. Respondetur primo quod consequentia non ualet ut patet ex dictis. Secundo dicitur quod paruum aut nullum argumentum faciunt obseruata in præfatis conciliis, tum quia Pisanum & Constantien. quantum ad eorum principium antequam forent omnes tres obedientie congregate cum fuerint celebrata in scismate non fuerunt uniuersalia concilia habita a tota ecclesia Basilien. uero cum fuerit toti ecclesie scandalosum: quod maxime euenit ex hac indifferente admissione multorum ad uoces distinctiuas in concilio: non est habendum in memoria alicuius auctoritatis. Ad quartam respondetur sub tali distinctione aut in concilio uniuersali in quo aliquis de inferioribus petit admitti tangitur res, & salus illius in particulari, ut puta quia est accusatus de aliquo crimine, & proceditur contra eum: tunc concedimus quod admittendus est omnis talis ad respondendum pro se uel ad indulgentiam petendum: quod etiam ut ait glo. in cap. conuenientibus 1. q. 7. conceditur, & tamen non propter hoc dicuntur admitti in concilio ad uoces consultatiuas uel distinctiuas. Si uero non agitur de salute illius in particulari sed in communi cum omnibus aliis fidelibus, tunc non est necessarium illum admitti sed sufficit quod superiores, & potiores in quibus uirtute omnes alii continentur interfint concilio, alias quilibet fidelis, & etiam mulieres admittende

Ad duas primas

Ad tertiã

Ad quartam

tende uenirent ad quæcunque concilia in quibus tractaretur de salute fidelium aut rebus uniuersitatum quod est absurdum. Ad quintam respondetur negando consequentiam. quoniam licet omnes fideles qui se offerunt ad subueniendum necessitatibus ecclesie occurrentibus admitti. de beant ad succurrendum ecclesie, & cum magna charitate suscipi. quando iuxta conditionem status eorum & facultates in subsidium ecclesie se offerunt ut puta si agendum esset contra hæreticos & infideles manu armata aut passagium fiendum in terram sanctam offerrent se aut bona sua. non tamen ex hoc sequitur quod admittendi ueniant in concilio prout hic loquimur de admissione uidelicet ad uoces distinctiuas uel etiam consultatiuas habendum in eo, quia si hoc daretur, ut iam diximus nimis confusa esset synodalis congregatio. Ad ultimam rationem simili modo respondetur.

Ad quintam

Ad sextã

Cap. XVI. An omnes prælati maiores totius orbis Christiani necessario uocandi ueniant ad concilium uniuersale.

VISO qui ad uniuersalia concilia de per se & necessario uocandi ueniunt, quia scilicet prælati maiores. consequenter enucleandū uenit, an necessario omnes prælati maiores orbis uocandi sint, & interesse debeant uniuersali concilio. Ad cuius quæstionis determinationem reperenda nobis est distinctio concilii uniuersalis quam supra posuimus. diximus enim quod uniuersale concilium ad præsens capitur dupliciter. Vno modo dictum ab uniuerso, sicut prouinciale a prouincia, & hoc modo concilium uniuersale dicitur quod papa uel eius legatus cum patribus de toto uniuerso celebrat, quod iuxta August. appellamus plenarium concilium. Alio modo dicitur uniuersale ab uniuersitate auctoritatis quæ est supra totam ecclesiam: Primo modo loquendo de uniuersali concilio quod dicitur plenarium. dicimus ad perfectionem huius concilii omnes episcopos orbis conuocandos esse, & si non particulariter in communi saltem conuocando & inuitando Patriarchas omnes & primates ut ipsi cum episcopis quos duxerint eligendos (quia nec est possibile nec etiam utile omnes simul conuenire) ueniant ad concilium. hoc satis aperte probatur ex gestis octaui concilii. ad quod Basilius Imperator dicitur architectos ecclesiastici tabernaculi a sinibus orbis conuocasse. Item legitur ibi quod in aduentu Vicarii patriarchæ Alexandriæ qui deficiebat patres istius concilii dixerunt. Glorificamus Deum uniuersorum qui quod deerat uniuersali concilio suppleuit, & nunc perfectissimum demonstrauit, hæc ibi. Vnde Abbas Anastasius in epistola ad Adrianum papam de octaua synodo loquens ait sic. Facta est ergo hæc sacrosancta synodus anno imperii Basilius pii principis tertio qui uniuersos patriarchales thronos sic ut aliorum nulla in eorum loci seruitoribus præfules habens uniuersalis non inconuenienter ab omnibus appellatur. uniuersalis est enim primo quia catholica fides in ea & sanctæ leges quæ non solum a sacerdotibus, sed ab uniuersis Christianis coli debent & uenerari & contra hostes earum consona uoce defendi. deinde quia cum in Christus in corpore suo quod est ecclesia tot

SVMME DE ECCLESIA

patriarchales sedes quot in cuiuscunque mortalis corpore sensus late-
rat profecto generalitati nihil deesset ecclesiæ, si omnes ille sedes unius
fuerint uoluntatis sicut nihil deest morui corporis si omnes sensus inte-
gre communisque fuerint sanitate, inter quas uidelicet sedes quia Ro-
mana præcellit uisui non immerito comparatur, qui profecto cunctis sen-
sibus præeminet acutior illis existens & communionem sicut nullus eorum
cum omnibus habens, hæc ibi. Ex quibus patet quod concilium uniuersale
non dicitur quia omnes orbis præfules præsentialiter conueniant, sed re-
præsentatiue tantum. unde ipsi patres aduenientes & si pauci respectu
aliorum tamen cum uniuersitatem aliorum repræsentent auctoritatem con-
cilio adimplent cum nomine aliorum ueniant. unde in secundo concilio A-
fricano dicitur quod legati aliorum nomine plenam tribuunt concilio au-
toritatem. Et inde est quod quicquid per præsentem conclusum fuerit uni-
uersali consensu dicitur conclusum, ut ex c. sicut distin. 19. colligitur ubi
beatus Gregorius post commemorationem quinque primorum concilio-
rum uniuersalium ita inquit. Cunctas uero personas quæ præfata uene-
randa concilia respiciunt respicio quæ uenerantur amplector, quia dum uni-
uersali sunt consensu constituta se & non illa destruit quisquis præsumit,
&c. Licet enim omnes prælati orbis in illis conciliis congregati non fue-
rint quia tamen præsentem repræsentabant omnes qui uocati erant omnium
illo- rum auctoritatem siue consensum habuisse iudicantur unde in quodam
concilio tollerano sic dicitur. Si quis autem tam nostrarum quam eorum
qui nunc ex prouincia sanctæ synodo defuerunt huic salubri ordinationi
obuiare præsumperit conuictus totius fraternæ charitatis habeatur ex-
traneus. censentur enim illi præsentem aliis rite ad synodum expectantibus
uocatis omnem auctoritatem habere, hæc ibi. hoc uniuersalitati modo
prima 8. concilia uniuersalia dicta sunt: quoniam ad ea de uniuerso orbe
Christiano patres conuenerunt, & licet pauci numero omnes tamen aucto-
ritatis repræsentatione fuerunt, quia primum fuit 318. patrum. Secun-
dum 150. Tertium 200. Quartum 230. æque tamen dicuntur fuisse uni-
uersalia, & plenaria concilia, tum ex præsentia auctoritaria apostolicæ se-
dis quæ in totum orbem habet primatum. tum ex repræsentatione in præ-
sentibus consensus omnium episcoporum orbis, quod etiam manifeste
colligitur ex actione tertia septimæ synodi ubi in epistola quam orienta-
les episcopi scribunt Cæsario Constantinopolitano patriarchæ ita habe-
tur. Si nolueritis celebrare synodum ne molestia uobis appareat trium-
postolicarum sedium patriarchalium & sanctissimorum episcoporum qui
sub ipsis degunt absentia non ex proprio eorum accidens proposito, sed ex
dominantium illis terribilibus minis & mortiferis penis. hoc autem subti-
lius est considerandum etiam ab ipsa sacra & uniuersali sexta synodo in qua
nullus eorum qui per idem tempus in his partibus episcopi erant conue-
nisse reperitur propter obscenorum obtinentiam, sed nullum ex hoc san-
ctæ adhæsit synodo præiudicium nec uites habuit prohibitio aliqua statuen-
di, & manifesta faciendi recta dogmata pietatis præcipue cum sanctissi-
mus & apostolicus papa Romanus concordauerit & in ea inueniens sit per
apocrisarios suos, & nunc sanctissime hoc cum Dei adiutorio similiter
fiet, hæc ibi. Vbi non est prætereundum quod in his conciliis uniuersa-
libus in partibus ori est talibus celebratis pauci, aut nulli de latinis fue-
runt

LIBER TERTIVS.

294

tunt præter legatos papæ. Secundo autem modo loquendo de uniuersa-
li concilio dicto non ab uniuersitate orbis ita quod de uniuerso orbe pa-
tres uocati sint aut conuenerit, sed ab uniuersitate potestatis, quomodo di-
citur uniuersale concilium quod papa per se uel legatum suum celebrat
aliquibus prælati uocatis de rebus quæ uniuersalem ecclesiam respiciat,
dicimus quod non est necessarium ad illud uocare omnes prælatos orbis
siue episcopos de toto orbe, sed sufficit uocare aliquos de aliquibus prou-
inciis, & eos de quibus pro qualitate negotiorum & temporum oppor-
tunitate Romano pontifici uidebitur expedire & fuerit facultas nunc de
multis, nunc de paucioribus prouinciis siue etiam de una tantum, ut in c.
Guilfanus 23. q. 4. dicit papa cum episcopis quos congregare potuit. Hoc au-
tem etiam exemplo ostendimus. Primo quidem exemplo & practica concilio-
rum celebratorum tempore ecclesiæ primitiue per apostolos. licet enim
beatus Petrus primus a Christo summus ecclesiæ uniuersalis pontifex con-
stitutus plura legatur cum apostolis concilia etiam uniuersalia celebrasse,
ut superius c. 2. commemorauimus, non tamen omnibus apostolis præsen-
tibus illa celebrasse legitur, nec absentes apostoli qui illis temporibus per
iudæam dispersi erant ad prædicandum conuocati nec aduenisse leguntur,
sed solum cum his qui Hierosolymis erant apostolis, & senioribus legi-
tur celebrasse. immo in concilio quod in materia fidei super quæstione
de cessatione legalium celebratum est, solum beatus Petrus, & Iacobus
qui Hierosolymorum episcopus erat, & Paulus & Barnabas qui ad habend-
um determinationem præfate quæstionis uenerant Hierosolymam, conue-
nisse leguntur. Secundo hoc idem colligitur ex practica aliorum concilio-
rum quæ per sanctos patres celebrata leguntur. tempore enim Cornelii
papæ cum noua hæresis insurgeret, negantium indulgentiam assequi posse
post lapsum cuius auctorem Nouatum presbyterum fuisse ferunt con-
gregata est synodus celeberrima Romæ ab ipso beato Cornelio in qua No-
uatus ipse cum suis complicibus ab ecclesia proiectus est, & definitum est
eos qui lapsi fuerunt indulgentiam consequi posse, ad quam tamen syno-
dum non omnes patriarchæ nec episcopi orbis uocati leguntur. Præterea
idem patet de amplissima synodo Romæ celebrata per beatum Syluestrum
post Nicenam synodum 277. episcoporum, in qua confirmatis regulis Ni-
ceni concilii & damnato arrio multa ecclesiasticis profutura diffinita sunt,
& tamen ad hanc synodum non leguntur episcopi de toto orbe congregati.
Idem est etiam de synodo tempore Celestini papæ congregata Romæ ce-
leberrima quæ Nestorium uelut hæreticum damnauit, de qua synodo bea-
tus Cyrillus Alexandrinus episcopus in synodica epistola ad eundem Ne-
storium sic ait. Ecce itaque cum sancta synodo quæ apud amplam urbem
Romam congregata est præsentem sanctissimo & uenerandissimo fratre &
confacerdote nostro Celestino episcopo his scriptis synodicis te iam ter-
tio conuenimus, &c. & ita de multis aliis, &c. quæ uniuersalia & celeberrima
ad quæ non de toto orbe Christiano leguntur conuocati prælati, sed de
aliquibus tantum prouinciis de quibus conuenientius atque facilius poterant
conuenire, & tamē in ipsis de fide quæ uniuersalis est actum est, & instituta
sunt multa ad quorū obseruantiam tota ecclesia est stricta sicut de conciliis
multis exempla adducere possemus facilliter sicut de celebratis sub Hyla-
rio papa, sub Felice tertio, sub Gelasio, sub Symacho, sub Stephano 3. sub

SVMME DE ECCLESIA

Nicolao 1. sub Gregorio 7. sub Calixto 2. sub Innoc. 2. sub Eugenio 3. sub Alexandro 3. sub Innoc. 3. & Clemente 5. Exemplum etiam: quod ad synodum generalem solum patres unius provincie sunt. uocati potest colligi ex concilio illo apostolorum quod congregatum fuit. super questione legalium Act. 15. ubi cum apostolis seniores tantum provincie Iudee dicuntur conuenisse. nec alii absentes apostoli aut discipuli. sunt uocati. sicut superius circa 2. c. notauimus. Est autem notandum circa uniuersalia concilia quae plenaria dicuntur ad quae de toto orbe patres uocabantur. quia quia talia plurimum habebant difficultatis & laboris, non nisi pro maximis rebus & arduis congregabantur, ut puta quando haereses exorte magnos habebant auctores & fautores aut multitudinem episcoporum sicut contigit de praefatis octo uniuersalibus conciliis & ideo raro leguntur a patribus celebrata prout ex temporibus summorum pontificum colligi potest. unde a primo concilio Niceno quod celebratum fuit sub papa Syluestro usque ad secundum quod celebratum est Constantinopoli sub Damaso papa fluxerunt 52. anni. A secunda synodo usque ad tertiam quae fuit Ephesina prima quae celebrata fuit sub Celestino papa fluxerunt anni 60. A tertio uero concilio usque ad quartum in Calcedonia, quod celebratum fuit tempore Leonis papae primi fluxerunt secundum aliquos 30. secundum alios 19. anni. A quarta usque ad quintam synodum quae est celebrata Constantinopoli fluxerunt anni 128. A sexta usque ad septimam quae celebrata fuit in Nicena urbe tempore Adriani papae fluxerunt 110. A septima usque ad octauam quae celebrata est in Constantinopoli tempore Adriani 2. fluxerunt anni 82. Et ita patet quam raro celebrabantur temporibus illis concilia illa generalia cum spacio quingentorum quadragintaquinque annorum tantum octo concilia plenaria celebrata legantur.

Cap. XVII. In quo ponuntur obiectiones aliae quae contra praedicta.

ADVERSVS ea quae iam dicta sunt uidelicet quod conciliū quod Romanus pontifex non uocatis omnibus episcopis orbis, sed aliquibus tantum celebrat uniuersale concilium dicatur, obuiatur per aduersarios multipliciter. Primo ex diffinitione illa posita in glo. c. 1. dist. 17. ubi sic dicitur. Concilium uniuersale est quod papa uel eius legatus cum omnibus episcopis constituit. ergo uidetur quod de ratione uniuersalis concilii sit ut omnes episcopi conueniant ad illud uel saltem uocentur. Secundo sic. uniuersale concilium dicitur representare uniuersalem ecclesiam ut colligitur tam ex cap. considimus 15. q. 1. quam ex c. sicut dist. 15. ergo necessarium uidetur quod in eo concurrat uniuersitas praelatorum in quibus ceteri contineri & representari uidentur. Tertio sic. cum Romanus pontifex non sit uniuersalis dicendus iuxta c. ubi dist. 99. non uidetur quod ipse sine episcopis totius uniuersi possit constituer e uniuersale conciliū. Quarto sic. si papa paucis episcopis uocatis de una uel duabus, aut tribus provinciis exclusis omnibus aliis intra tamen ecclesiae unitatem existentibus possit celebrare uniuersale concilium. tunc totus status tam fidei quam uniuersalis ecclesiae qui consuevit declarari & disponi in conciliis uniuersalibus

Arg. primum

Secundū

Tertium

Quartū

LIBERTERTIVS.

bus plenariis per hunc modum indirecte ad uocum papae & paucorum reuolueretur quod uidetur nimis periculosum, ut quod fides nostra committatur arbitrio unius hominis, ut inquit Arch. in gl. c. Anastasius distinct. 19. Quinto sic. si papa cum paucis episcopis de una uel duabus, uel tribus provinciis potest facere concilium uniuersale tantae auctoritatis sicut plenarium, tunc sequeretur quod frustra fierent & facta essent concilia plenaria. quoniam magis uiderentur esse in fatigationem ecclesiae quam utilitatem, quod tamen non est dicendum cum in maxima ueneratione habita sint. iuxta c. sicut dist. 15. & c. octo dist. 16. Sexto sic. si praelari qui habiles sunt & de officio interesse tenentur uniuersali concilio si non uocantur uidentur posse agere de contemptu iuxta c. quod sicut de elect. sed hoc non esset nisi quod omnes praelati tales sunt uocandi, &c.

Quintum

Sextum

Cap. XVIII. In quo datur responsio ad superiora obiecta.

SANE sicut supra diximus dicendum uidetur quod & fide congruo omnes episcopi qui habiles sunt & intra unitatem ecclesiae constituti si commode fieri possent ad uniuersale concilium inuitandi essent. nihilominus tamen non omnes necessario de toto uniuerso Christiano sunt semper uocandi. Nam ut testatur beatus Thomas in quaestionibus de potentia q. 10. ar. 4. Constantinus Augustus sub quo celebrata est synodus 6. dixit quod propter imminetia bella uniuersaliter episcopos congregare non potuit. unde non interfuerunt nisi 150. & tamen uniuersalis synodus inter alias est appellata, ut in c. sexta dist. 16. dicendum ergo est ad rationes in oppositum factas. Ad primam quae fundatur in glo. c. 1. distinct. 17. dicimus quod loquitur de uniuersali concilio primo modo dicto scilicet plenario, nec tamen uniuersalis illa cum dicitur cum omnibus episcopis orbis quia fortassis nunquam adhuc tale concilium fuit aut futurum est in quo omnes episcopi orbis personaliter conuenirent, sed magis uidetur accipienda ut distribuat pro singulis regionibus orbis Christiani, ut sit sensus concilium uniuersale est quod papa uel eius legatus cum episcopis totius orbis Christiani constituit. iuxta modum loquendi beati Augustini. uerum quia in tali concilio etiam omnes episcopi iuris interpretatione interesse intelliguntur, ut supra exposuimus potest adhuc sustineri praedicta diffinitio uniuersalis concilii plenarii in praedicta gl. ut intelligatur cum omnibus episcopis scilicet uel personaliter, uel representatiue constituitur. Ad secundam responderetur quod praelati illi per summum pon. ad concilium uocati cum intentione uel eadem auctoritate aliquid disponant in uniuersali ecclesia licet pauci sint respectu aliorum. nihilominus tamen papa uel eius auctoritate. sicut representant etiam uniuersalem ecclesiam quemadmodum concilium populi in ciuitate representat totum populum, ut notat glo. super Rubri. C. quae sit longa consuetu. Episcopus enim est in ecclesia & ecclesia in episcopo, ut inquit Cyprianus in ca. scire debet 7. q. 1. papa etiam singulariter dicitur figurare ecclesiam, ut dicit Augustinus iuxta cap. quodcunq; 24. q. 1. hinc est quod id quod princeps totius reipub. Christianae cuiusmodi est papa facit cum praelatis aliquibus iuxta discretionem secundum temporum dispositionem, & tractandarum rerum qualitatem conluserit ordinauerit totius ecclesiae

Ad primū

Ad secundum

Ad tertium auctoritate dicitur esse factum. Ad tertiam rationem respondemus; quemadmodum tetigimus in secundo lib. quod papa ueraciter potest dici uniuersalis episcopus siue patriarcha cum sit episcopus totius orbis. unde in Calcedonen. concilio acclamatum est Leoni papæ per patres eiusdem concilii, apostolicus Icomenicus id est uniuersalis siue orbicularis, ut etiam testatur beatus Gregorius in registro, & beatus Thomas in tractatu suo contra errores græcorum. Non est autem credendum quod sancta synodus uniuersalis præfata falsæ hoc attribuisset beato Leoni papæ. uerum summi pontifices noluerunt uti hoc uocabulo duplici de causa. Primo ratione humilitatis, ut dicit sanctus Thomas uidebatur enim in superficie sua uerbum hoc superbæ appellationis, ut ait beatus Greg. ut supra. Secundo ne daretur intelligi quod papa esset præfectus cuilibet particulae ecclesiæ, ut specialis illius ecclesiæ rector. Sic enim ut arguit beatus Grego. cessarent omnium aliorum pontificum auctoritates & administrationes, & ista est intelligentia cap. nullus; & cap. ecclesiæ distin. 99. Ad quartam rationem respondetur negando consequentiam, quia ubicunque cum papa concurrat non modo sacrum dominorum Cardinalium collegium, sed etiam condicens multitudo prælatorum synodaliter conuocatorum nõ est uerum quod fides & status uniuersalis ecclesiæ arbitrio unius hominis committatur, & ita non facit ad propositum quod dicit Arch. quia ista repugnant, scilicet quod congregatio multorum prælatorum concurrat cum papa quod ratio concilii importat, ut supra diximus ut communi eorum assensu cum omni libertate proferatur definitio fidei & dispositio status ecclesiastici, & quod solius papæ arbitrio ista dicantur committi. Secundo dicimus quod falsum est quod semper solitum sit de fide & statu uniuersalis ecclesiæ in conciliis uniuersalibus disponi ita quod non alibi: quoniam frequenter per solam apostolicam sedem fit & factum est, ut supra tetigimus iuxta cap. quoties 24. q. 1. & c. hæc est fides. Ad quintam respondetur quod non ideo conuocantur uniuersalia concilia quod in eis sit plenior auctoritas aut clauium potestas quam in sola apostolica sede in quam totius ecclesiæ Deus principatum locauit, ut in c. nolite errare distin. 11. & in c. basilicas, de consecra. dist. 1. Sed conuocantur propter multa alia, ut superius ostendimus cap. decimo inter quæ sit propter maiorem auctoritatis reputationis, quia quæ multorum sapientum studio diu deliberata atque approbata sunt, & communi consensu tantorum patrum definita maioris auctoritatis reputantur. unde glo. super illud Actuum 15. Placuit nobis collectis in unum. dicit glo. interli. ut maior sit auctoritatis. Ad sextam respondetur quod episcopi absentes a concilio aut fuerunt per papam aut alium de mandato eius uocati aut non. si sic & non uenerint non possunt agere de contemptu, si non fuerunt uocati & constat de uoluntate quod ipsi etiam non uocatis haberentur ualida quæ ibi facta sunt non possunt agere de contemptu, quia papa est qui robur concilii tribuit & firmitatem iuxta cap. significasti. de elect. unde quod inductum est de cap. quod sic. non est ad propositum.

Cap. XIX. De qualitate prælatorum ad uniuersalia concilia conuocatorum.

Ostendo

OSTENSIO iam non omnes prælatos maiores ecclesiæ necessarios conuocandos ad uniuersalia concilia nec bene possibile fore omnes conuocare, sed oportere sæpenumero aliquos conuocare aliis prætermisiss, conueniens duximus, at de qualitate conuocandorum capitulum hoc subiungeremus. Requiritur autem potissime in conuocandis prælatis ad uniuersalia concilia quattuor scilicet Sapientia, Vitæ sanctitas, Experientia, & zelus ad bonum reipub. unde Constantinus Imperator pro sexta synodo congreganda scribens Agapitoni papæ ita dicit. Adhortamur uestram paternam beatitudinem per præsentem nostram piam sacram dirigere uiros utiles & modestos notitiam habentes totius Deo inspirante doctrinæ & peritiam irreprehensibilem habentes dogmatum induentes personam uestre apostolicæ sedis. hæc ille. Merito ergo dicimus quod in conuocandis requiritur primo sapientia. Sane cum inquit Tullio lib. de senectute. Magnæ res non uiribus gerantur, sed consilio & auctoritate, liquet oportere esse præditos uocandos ad uniuersalia concilia. in quibus cum de rebus maximis tractandum ueniat, uiros oportet esse multa sapientia præstantes. unde Tobie quarto dicitur Consilium a sapiente semper require. Ecclesiastici octauo. Os prudentis queritur in ecclesia, & cap. 9. dicitur, cum sapientibus, & prudentibus tracta. Quante autem sapientiæ lumine fulgere debeant patres ad uniuersales synodos conuocandi, qui & doctrinæ lumen & normam uitæ ceteris daturi sunt. beatus Dionysius docet dicens eos qui alios superuere lumen habent oportet doctissime claritatis esse repletos, & aliorum esse doctores septima q. 1. cap. conuenientibus. Secundo uocandi ad concilia debent polere uitæ sanctitate, ut ueraciter eorum conuentus, conuentus sanctorum patrum nominari possit ac de eo dici cum propheta. Confitebor tibi domine in toto corde meo in concilio iustorum & congregatione, ut enim inquit Ambr. in libr. de offic. talis debet esse consiliarius qui nihil nebulosum habeat nihil fallax, nihil simulatum, quod uitam eius atque mores reseruet. nihil improbum aut maluolum quod auerrat consultantes. Sane non erunt conuenientes consilarii cum tractandum de reformatione ecclesiæ uenerit, homines uani, carnales, auari, qui iuxta Greg. præsentia appetunt, æterna despiciunt iniusta agunt, & iusta derident, sua querunt, non quæ Iesu Christi, & hoc est quod sapiens Ironice inquit. Cum uiro irreligioso tracta de sanctitate, cum iniusto de iustitia ecclesiastici 37. Quocirca dicitur ibidem. Noli consilium cum socero tuo. Socer est mundus, qui pater est carnis, quæ uxor est spiritus. per quem intelliguntur carnales homines amatores terrenorum. de quibus Iob in persona ecclesiæ dicit orans. consilium impiorum longe fac. Consilium impiorum ut ait Greg. est terrenam gloriam querere, æternam negligere. Laborandum ergo est ut cum sanctis uiris habenda sint consilia: quoniam sanctitas plurimum conducit ad bene consulendum quod sapiens testatur cum ait Ecclesiastici 37. c. Cor boni consilii statue tecum, & subdit. anima uiri sancti enunciat aliquando uera quam septem circumspectores sedentes in excelsis ad speculandum glo. tanquam magistri. Tertio patres uocandi ad concilium debent esse experti maxime in illis super quibus querendum est concilium. quia unusquisq; in ea re quam expertus est aptius consulere potest. unde dicit Valerius maximus. Sux artis unumquæq; & auctorem &

disputatorem optimum esse non dubitamus. quoniam in multis expertus, ut ait sapiens. Ecclesiast. 34. cogitabit multa, & qui multa didicit enarrabit intellectum, qui non est expertus pauca recognoscit. Hinc reprobatum iuuenum concilium, quia inexperti sunt, sicut patet in Roboam qui relicto senum consilio, & iuuenum adhærens consilio pro magna parte regnum amisit tertio Regum 11. propter quod dicitur Ecclesiastici 15. quam speciosum caniciei iudicium & presbyteris cognoscere consilium, quam speciosum ueteranis sapientia & gloriosus intellectus & consilium corona senum in multa peritia & gloria illorum timor Dei, ubi inquit gl. audiant presbyteri & ecclesiarum præpositi, quia non licet eis ignorare legis scientiam & sapientiam. Ex quo loco satis aperte colligitur quantam impietatem in ecclesiam sanctam committant, qui aut diuina sapientia uacuos, aut moribus deprauatos, aut pueros ecclesiis præficiunt prælatos. qualis enim synodus constituetur ex istis. quale ecclesie regimen ab istis spectabitur &c. De hac impietate beatus Bernardus loquitur. quenam maior impietas quam ponere super unum puerum onus angelicis humeris formidandum. Et hoc etiam cap. ostenditur aperte quam digne reprehendendi ueniant, quod ad uniuersalia concilia homines inhabiles, sine scientia, sine moribus, sine experientia, sine auctoritate admittunt, & maxime ad uoces diffiniuias et episcopis qui error in Basiliensi concilio scandala grauissima peperit in populo Christiano. Quarto uocandi ad concilium uniuersale sunt habentes zelum domus Dei, ut sint de numero eorum de quibus in psalm. 69. dicitur Zelus domus tuæ comedit me, & opprobria, &c. Siquidem debent habere zelum ad reformationem morum ad correctionem uiciorum & ad augmentum diuini cultus. De hoc zelo exemplum habemus in filiis Israel, qui ut dicitur Iudicum 20. congregati 400. milia dixerunt quod non redirent domum donec ulciscerentur scelus commissum in uxorem leuie in Gabaa.

Cap. XX. De punitione prælatorum qui uocati ad concilium uenire contennunt.

VERVM quia sæpenumero euenit ut prælati ad concilia euocati uenire negligant siue contennant. consequens est ut de talium punitione aliquid subiungamus. Sane prælati ad concilium uenire admoniti ut uult glo. in c. si episcopus dist. 18. nullo legitimo interueniente impedimento si uenire contempserint multipliciter ueniunt rationabiliter puniendi & potius quam qui prouincialibus conciliis, de quibus iura loquuntur expressius, interesse recusant. Vnde Imperator Theodosius scribens Diofcoro, ut ueniret ad uniuersalem synodum ita ait. Si quis uero tam necessariam & uere Deo amicam synodum prætermiserit & non omni uirtute secundum prædictum tempus ad præfinitum locum peruenerit nullam excusationem neque apud Deum neque apud nostram inueniet pietatem, sacerdotalem enim conuentum non nisi quis mala conscientia sauciatus omittit. hæc ille. Veniunt autem huiusmodi conciliorum contemptores puniendi pluribus animaduersionibus, & primo quidem pœna excommunicationis. iuxta c. si episcopus dist. 18. ubi ex instituto concilii Agathensis ita scribitur. Si episcopus metropolitanus ad prouinciales episcopos episto-

las

las direxerit, in quibus eos ad ordinationem summi pon. uel ad synodum inuiter postpositis omnibus excepta graui infirmitate corporis, aut præceptione regia ad constitutam diem adesse non differant quod si defuerint sicut prisca canonum præcepit auctoritas usq; ad primam synodum a charitate fratrum & ecclesie communionem priuentur. hæc ibi. Item idem habetur in c. seq. si quis episcopus. Sed hic non est prætereundum quod excommunicatio in hoc loco prout colligitur tam ex gl. quam ex Hug. & Arch. nõ accipitur prout excommunicatio dicitur separatio a sacramentis & a cõione fidelium, sed pro suspensione quadam a communibus negociis cum aliis episcopis in communi pertractandis utputa quod non admitteretur talis episcopus tractatibus communibus prouincie cum aliis episcopis non etiã ad scrutinium episcoporum, non ad consecrationem eorum, non generaliter ad alia quæ communiter sunt tractanda ab omnibus episcopis cum metropolitanis, & hoc est ei in pœnã. unde episcopi qui taliter dicuntur excõicati licite possunt celebrare diuina officia & recipere sacramenta ecclesiastica, & communicare cum ceteris episcopis & aliis præterquam in præmissis Hu. Non negatur tamen quod tales excõicari poterint excõicatione prima quæ est separatio a participatione sacramentorum & cõione fidelium si contumaces reperiantur, ut inquit Arch. in d. c. si quis episcopus. iuxta c. certum 11. q. 3. Secundo præfati episcopi uocati contennentes ad conciliũ uenire si reperi fuerint transgressores iuramenti secundum formam c. Ego. n. de iure iur. puniri possunt pœna depositionis a dignitate quam periurantibus sancti patres descriperunt iuxta c. quærelam, & c. tua nos extra de iure iur. Tertio incurrunt pœnã damnationis æternæ, utpote contemptores & subfannatores patris sui omniumq; fidelium s. Romani pontificis & matris suæ uniuersalis ecclesie per uniuersale concilium representatæ. quos uidetur respicere sententia illa terribilis Prouerb. 30. Oculum qui subfannat patrem & qui despicit partum matris suæ fodiens eum corui de torrentibus & comedet cū filii Aquilæ. Notanter aut diximus prælatos uocatos ad conciliũ uenire contennentes præfatis penis uenire plectendos: quoniã secus esset si non ex contempu, sed impedimento legitimo eos nõ uenire contingeret. quod ex duobus perpediti pot. Primo si antequã terminetur conciliũ ueniant, quia licet a principio nõ uenerint, ex quo tamen ueniunt præsumitur quod nõ ex contempu, sed ex aliquo impedimento demorati sint. sæpe. n. ex eo quod sequitur præsumitur quale fuerit quod præcessit ar. 2. q. 2. quod ait. Ista est sententia tã Hug. quã Arch. in c. si episcopus superius allegato. Secundo si episcopus excusationes litterariorum scribit ad synodum uel procuratorem mittit cū legitimis rationibus quod uenire non potuerit. De primo in c. placuit dist. 18. loquitur concilium Carthaginense ita dicens. Placuit ut quocunq; congregandum sit concilium episcopi qui nec ætate, nec ægritudine, nec grauiori necessitate impediuntur competenter occurrant, quod si non potuerint occurrere excusationes suas litterariorum scribant. De secundo s. de procuratore habetur in c. & si egrorans fuerit 5. q. 3. ubi Adrianus in synodo instituit. si episcopus egrorans fuerit, aut aliqua eum grauis necessitas detinuerit, pro se legatum ad synodum mittat qui assignet siue probet causam legitimam esse quod episcopus non ueniat, quia non sufficit dicere non posse nisi rationem impedimenti assignet, ut dicit gl. super uerbo rationem in præallegato c. placuit. Et si queritur quomodo probabitur legitima causa assignata impedimenti.

Pp

respondet gl. ibi, quod sufficit per unum testem probare cum iuramento suo, quod intelligendum uidetur cum episcopus per procuratorem se excusar, quoniam si per seipsum litterariorum adhibito iuramento de ueritate legitimi impedimenti sufficienter uidetur probata causa absentiae, & ita standum erit iuramento suo & ipse habendus est excusatus. Verum, est aduertendum quod praefati praelati qui ad concilium uocati uenire neglexerunt, antequam iudicentur contumaces, & ut tales puniendi ueniant admonitio praecedere debet & requisitio, ut est casus in c. propter ecclesiasticas dist. 18. super uerbo aduoneant autem, & c. ubi gl. inquit ar. quod mora potest purgari licet sit certus dies appositus, & ratio est quia ubicunque tractatur quod propter negligentiam quis puniatur, aut punietur iure suo requiritur admonitio ar. 12. q. 2. indigna.

Cap. XXI. De impediendis celebrationem
uniuersalium conciliorum.

POST QVAM de praelatis ad concilium uocatis & uenire contentibus sermo habitus est. Iam loquendum uenit ad impedimenta praestantibus ne concilia legitima auctoritate conuocata sua habeant prosecutionem. plane non sufficit sermo noster explicare quanta pena digni sunt qui conciliorum celebrationi impedimenta moluntur inferre. Ibi in primis ueluti tyranni & reip. hostes habendi sunt, tot morte digni quot egregia bona per talia uniuersalia concilia fenda sperabantur. Praeterea si tollendi scismatis causa synodus adunata esset, proculdubio tales conciliorum turbatores ueluti fautores scismatis habendi uenirent. Et si ob confusandas haereses & haereticos expugnandos congregata foret, tales certe conciliorum celebrationi impedimenta praestantes, haereticorum defensores siue fautores uiderentur. Si uero reformationis causa patres conuenissent, certe qui concilii celebrationi aduersarentur tanquam hostes religionis Christianae sanctimoniae ecclesiae habendi forent, ad quorum propulsandas temeritates obligati sunt reges & principes Christiani qui ecclesiam tuendam susceperunt, ut in c. principes 23. q. 5. in quo si negligentes reperiuntur suspecti haberentur de fautoris haeresis aut scismatis iuxta c. qui 23. q. 3. ubi dicitur qui potest obuiare & perturbare peruersos & non facit, nihil aliud est quam fauere impietati eorum.

Cap. XXII. Quis in uniuersali
concilio praesidere debeat.

SYNODO iam constituta reliquum est ostendere quis in ea praesidere debeat, cum in omni multitudine bene ordinata necesse sit aliquem praesidentem esse. quoniam ut ait sapiens Prouer. 11. ubi non est gubernator corrumpet populus dicimus autem prout tam ex practica antiquorum conciliorum quam ratione colligere possumus de praesidentia in conciliis uniuersalibus quod regulariter Romanus pontifex per se aut legatos suos habet uniuersali concilio praesidere. Hanc conclusionem primo ex practica antiquorum conciliorum sic ostendimus, & primo ex concilio quod

quod apostoli super institutione Mathiae loco Iudae celebrasse leguntur. Actuum primo. in quo beatus Petrus utpote apostolorum princeps ac totius Christianae plebis praesedit uidetur quod ex circumstantiis littere patet. Tum ex illo quod in medio eorum exemplo Christi, ut ait gl. fuisse describitur. dicitur enim sic. Exurgens Petrus in medio fratrum dixit gl. patet pro omnibus loquitur. Item colligitur ex concilio celebrato super quaestione obseruantiae uel cessationis legalium. de quo Act. 15. dicitur, quia coeuerunt apostoli & sentores iudeorum de uerbo hoc, cum aut magna conuentione fieret. Surgens Petrus, & c. in quo concilio Petrus praesedit. unde gl. super uerbo surgens Petrus dixit ad eos ita praes omnibus quasi princeps loquitur. Praeterea hoc etiam ostenditur ex aliorum conciliorum practica, ut luce clarius tam ex libro conciliorum & ex corpore decreti quam ex decretalibus colligi potest. habetur enim in libro conciliorum. Hylarius episcopus ecclesiae catholicae urbis Romae synodo praesidens dixit, & c. Item Gregorius, in generali synodo praesidens dixit, & c. Item Symachus papa in generali synodo praesidi. & c. Item in decreto in c. in nomine domini distin. 23. dicitur praesidente quoque reuerendissimo Nicolao papa. Item 25. q. 2. cap. si quis dogmata. dicitur. Nicolaus papa uniuersali synodo praesidens dixit, & c. Item extra de elect. in c. licet. habetur Inno. 3. in concilio existens & praesidens. Nos ad malum hoc euitandum, & ceterum quod praesidere in concilio uniuersalibus ad summum pontificem spectet etiam rationibus ostenditur multipliciter. Et primo ad hoc faciunt omnes ille rationes quibus ostensum est supra in cap. sexto, quod ad solum Romanum pontificem spectet regulariter congregare uniuersale concilium & id sua auctoritate fulcire: quoniam ex hoc consequenter concluditur quod ipse uniuersali concilio praesidere habeat. Secundo sic. caput naturali iure praesidet corpori, sed papa est caput ecclesiae catholicae, ut supra in secundo libro monstratum est. ergo in synodo uniuersali catholicae ecclesiae papa iure debet praesidere. praesidentia dico non solum honoraria, sed etiam auctoritativa quemadmodum caput praesidet corpori non solum situ, sed etiam influxu regiminis, & auctoritatis. unde sancti patres in concilio Calcedonensi constituti scribentes Leoni papae. licet ipse non fuerit in concilio illo personaliter, sed per legatos suos scribunt. Tu eis. id est patribus concilii sicut membrum caput praeseras. Tertio sic. Papa est excelsior, & princeps cunctis sacerdotibus, ut in capit. Constantinus distinct. 96. ergo ipse uniuersali synodo quae ex sacerdotibus colligitur ueluti princeps eorum praesidere debet. Quarto sic. si synodus uniuersalis tempore Christi celebrata fuisset soli Christo conueniebat praesidere. ergo illo a conuersione nostra absente in uniuersali synodo praesidere soli suo generali Vicario uidetur conuenire. consequentia uidetur manifesta cum Roma, pon. nices eius gerat. De praesidentia uero Romani pon. per legatos suos aperte docemur tam ratione quam exemplis. Ratione uero quia non dubium est quin quod quis potest facere per alium etiam potest per seipsum & ita ponere loco sui Vicarium ad praesidendum. Exemplis etiam patet ex conciliis uniuersalibus tam antiquis, quam modernis in quibus summi pontifici, personaliter non interfuerunt. unde concilio Calcedonen. Leo papa scribens cum mitteret legatos suos ita inter alia dicit. In his fratribus hoc est Paschasius, & Vincentio episcopis Bonifacio & Basilio presbyteris qui ab apostolica

se de directi sunt, me synodo uestra uestra fraternitas confidat praesidere, Et in epistola qua ad Anatholium scribit ita dicit. Fratres nostri ab apostolica sede directi qui uice mea synodo praesederant probabiliter atque constanter illicitis ausibus obstererunt, &c. Vbi etiam notandum uenit quod praesidere in concilio uniuersali loco Romani pont. non solum possunt praesidi maiores cuiusmodi sunt episcopi, sed etiam inferiores, ut abbates & archidiaconi ac presbyteri, ut patet tam ex iam dictis quam ex c. conuenientibus 1. q. 7. Praedicta etiam conclusio ostenditur ex practica obseruata in octaua synodo, ubi papa Adrianus scribens domino Imperatori Basilio ita dicit. uolumus ergo per uestrae pietatis industria illic numerosum celebrare concilium cui nostri quoque missi praesidentes & culparum personarum differencias liquido cognoscentes iuxta quod in mandatis acceperunt singulorum libere discretionis exercent. haec ille. notentur uerba. Praeterea qui legari illi fuerint praesidentes manifeste dicitur ex tenore & forma subscriptionum episcoporum eiusdem concilii. unde in principio sic habetur. Ego donatus episcopus Host. ecclesiae locum obrinens domini mei Adriani summi pon. & uniuersalis papae, omnia quae superius leguntur, huic sanctae & uniuersali synodo praesidens usque ad uoluntatem eiusdem extimii praesulis promulgauit & manu mea subscripsi. Secundo subscribit Stephanus sanctae Nerisinae ecclesiae episcopus eodem modo nominando se praesidentem. Eodem modo & Martinus Romanae ecclesiae diaconus subscribit. Praedicta etiam conclusio ostenditur ex practica obseruata in conciliis uniuersalibus aliis sicut manifestum est in conciliis temporum nostrorum.

Cap. XXIII. In quo obiicitur per aduersarios contra ea quae dicta sunt de praesidentia Romani pontificis in concilio uniuersali.

CONTRA hanc praesidentiam in conciliis uniuersalibus omnino in re Romano pontifici debitum dum in Basiliensi concilio essemus, & quaestio magna & inaudita mota esset per eos qui occasionem quaerebant turbandi ecclesiam, an scilicet praesidentes sanctae memoriae domini Eugenii ad praesidendum concilio admitterentur. Audiuius aliquos de nouellis magistris multa & uaria circa hanc materiam dicere & plurima obiicere, ut non admitterentur, sed hi erant in duplici differentia. Quidam enim dicebant quod nullo modo deberent admitti ad praesidendum uniuersali concilio. Alii uero quod admitti deberent ad praesidentiam honorariam tantum uidelicet ut eminentiorem locum in concilio tenerent & primo in eo loquerentur & quae agenda erant per interlocutionem dirigerent. non autem ad praesidentiam auctoritatiuam dicentes etiam quod si papa praesens esset nihil auctoritatis haberet praeter eminentiam loci & ministerium directionis. Primi autem opin. suam. si opinio & non error dicenda sit sic fulcire nitentur. Primo in conciliis uniuersalibus per apostolos celebratis. Petrus apostolus primus Romanus pontifex non legitur praesedisse. ergo uidetur quod etiam nunc Romanus pontifex hanc praesidentiam in conciliis uniuersalibus non debet expetere. consequentia uidetur nota. antecedens patet, cum de praesidentia Petri nulla fiat mentio in praedictis conciliis.

Secundo

Probatio prima 1. o pi. quae soluitur cum sequitur c. primo

Secundo sic. concilium hoc Basiliense. fuit uerum concilium, & tamen nullum in principio habuit praesidentem. ergo non uidetur necessarium quod aliquis ut puta papa aut eius legatus praesideat in uniuersali concilio. Tertio spiritus sanctus praesidet conciliis uniuersalibus. dicitur enim Math. 18. ubi duo uel tres congregati fuerint in nomine meo in medio eorum sumi. ergo non uidetur quod sine iniuria spiritus sancti possit aliquis alius admitti ad praesidendum. Quarto sic. nullus inferior praesidere debet suo superiori, sed concilium uniuersale superius est Romano pontifici iuxta decretum concilii Constantiensis. ergo papa non debet illi praesidere nec aliquis loco eius. Pro opinione aliorum arguebatur sic per alios. si papa aut aliquis nomine eius praesideret uniuersali concilio praesidentia auctoritatiuam sublata esset essentialis forma a concilio, puta libertas in consulando obstante coactione, & sic non omnes, sed unus omnia faceret, & per consequens synodus nulla redderetur. Secundo dicebant quod etiam non ueriti sunt aliqui eorum scriptis demandare quod in conciliis in quibus papa non fuit, sed Imperatores inter fuerunt. Imperatores & iudices destinati leguntur habuisse primatum & officium praesidentiae per interlocutiones & de consensu synodi siue ex mandato conclusiones & iudicia fecisse, & non reperitur iniqui instantia in octo conciliis uniuersalibus de quibus dist. 16. c. sancta octo. praeterquam in actione 3. Calcedonensis concilii ubi Vicarii Leonis papae uicem gerentes, quia nullus pro parte Imperatoris interfuit aut in synodo primatum tenuisse & praesedisse & concilium direxisse per interlocutiones & demum ex iussu synodi dixisse sententiam in Dioscorum ex communi consensu aliis omnibus conuocantibus. Haec sunt uerba cuiusdam aduersariorum in quibusdam scriptis suis.

Cap. XXIII. In quo respondetur ad obiectiones praefatas in primo loco positas.

ISTIS non obstantibus quibus facile est respondere tenendum est quod dictum est, quod regulariter in conciliis uniuersalibus si papa praesens sit ipse praesidet in eo. Non enim summus pontifex minus est habens dignitatem aut auctoritatem in concilio uniuersali quam metropolitanus in concilio provinciali cui praesidet, & episcopus in episcopali, immo multo plus. tum quia Romanus pontifex uocatus est in plenitudinem potestatis, alii uero non, ut dictum est supra. tum quia superioritas papae super omnes praelatos ecclesiae est ex diuina institutione, metropolitanorum uero supra episcopos comprouinciales est ex humana institutione. unde non habent nisi in certis casibus respectu aliorum iurisdictionem. Ad rationes ergo in oppositum est dicendum. Ad primam respondetur dupliciter. Primo quod consequentia illa qua saepe utuntur aduersarii uidelicet haec, hoc non legitur factum ergo non fuit factum non ualeat. locus enim ab auctoritate negatiue nullius roboris est. dicit enim beatus Ioan. Ioan. ultim. Multa alia fecit Iesus quae non sunt scripta in libro hoc. Praeterea in hoc decipiuntur aduersarii quod ex hoc quod Petrus ex humilitate, ut dicit beatus Chrysostomus super acta apostolorum omnia agebat communi omnium uoluntate & nihil agebat principaliter aut dominatiue credunt quod per se faciendi non haberet auctoritatem, quod falsum est sicut patet ex ipso.

Pp iij

Secunda Tertia

Quarta

Probatio prima 2. o pi. quae cum sequitur soluitur ca. 2. Secunda

Ad primam probatio 1. o pi. recitata ca. 23.

Chryso. ut supra ostendimus circa ca. 18. secundi lib. Secundo responde-
tur quod & si expresse & formaliter non legatur quod beatus Petrus præ-
sederit in conciliis celebratis per apostolos, datur tamen intelligi tam ex
circumstantiis litteræ quam ex gloss. sanctorum patrum. patet primum de
primo concilio de quo Act. 1. & primo ex loco quia in medio fratrum di-
citur fuisse, ubi glo. dicit quod exemplo Christi qui in medio discipulo-
rum dicitur fuisse, ut habetur Ioan. 20. Secundo ex eo quod primus lo-
quebatur. hoc enim non præsumpsisset Petrus plenus spiritu sancto nisi to-
ti congregationi præsedisset, ut princeps siue prælatus. unde gl. ait sic loqui
tur pastor pro ouibus suis. Tertio colligitur hoc ex forma loquendi. ait en-
nim. Viri fratres oportet impleri scripturam, & iterum. oportet ergo ex
his qui nobiscum sunt, &c. Certe ista loquendi forma magis præfidentiam,
& auctoritatem notat in Petro respectu totius congregationis quam sub-
iectionem. Quarto hoc irrefragabiliter arguitur ex eo quod ut beatus Cy-
rillus testatur in lib. thesaurorum. apostoli in euangeliis & epistolis affir-
marunt in omni doctrina Petrum esse in loco domini, & eius ecclesiæ, ei
dantes locum in omni capitulo & congregatione, in omni electione, &
confirmatione. Clarissimum est autem quod si in congregatione apostolo-
rum locum domini nostri Iesu Christi Petrus tenebat, ut dicit beatus Cyril-
lus quod congregationi præsederit sicut ipse Christus præsedisset. Unde
beatus Chryso. beatum Petrum uerticem apostolorum uocat. Ad secun-
dam respondetur etiam dupliciter. Primo quod cum concilium Basilien. ut
toti orbi notum est scandalosum fuerit, & in multis præsumptuosum trās-
grediens terminos quos posuerunt patres sancti in conciliis uniuersalibus
ab illo nullum argumentum sumendum est. Secundo respondetur falsum
esse quod Basilien. concilium præfidentem non habuit: quoniam habuit le-
gatum apostolicæ sedis dominum Iulianum de Cæsariis bone memorie
dyaconum Cardinalem tituli sancti angeli qui præfidentis illius fuit per ma-
gna tempora, qui & si in principio personaliter non interfuit occupatus
cum Bohemis habuit tamen locum tenentem. Ad tertiā respondetur
dupliciter. Primo negando consequentiam. Sane si consequentia illa ua-
lida esset nullus princeps præfideret alicui regno aut prælatus alicui sanctæ
congregationi. unde dicendum est quod sicut causalitas primæ causæ non
tollit causalitatem secundæ causæ, ita nec præfidentia, siue præsentia Dei
tollit præfidentiam ministrorum eius. per hoc ergo quod spiritus sanctus
dicitur præfidere sanctæ synodo, nec præfidentia Romani pontificis tollitur
nec eius auctoritas diminuitur. Præterea si consequentia illa esset bona
peccassent summi pontifices sancti tanquam præsumptuosi qui præsedisse
leguntur sicut uisum est in multis conciliis uniuersalibus peccassent etiam
concilia ipsa quæ hoc permittebant. maxime si hoc ut aduersariorum sul-
titia arguit uergeret in contumeliam spiritus sancti. quorum tamen utrunq;
esse erroneum nullus catholicus ignorat. Secundo respondetur quod fal-
sum est uniuersaliter quod assumitur sicut patet de secunda synodo Ephesi-
na quæ cum damnatissima fuit magis ei præsedisse credendus est spiritus ma-
gnus quam sanctus licet patres in ea congregati se iactassent quod spiri-
tus sanctus eis confederisset. unde sicut leguntur dixisse in eorum synodo. si
ergo spiritus sanctus concessit patribus. sicut manifeste confedit & ordina-
uit quæ ordinata sunt quis retractat, quis spiritus sancti cassat gratiā. Quod

Ad secun-
dam

Ad tertiā

uero

uero inducitur ex Math. 18. ubi Christus ait, ubi duo uel tres, &c. ad pro-
positum non est quia cum auctoritas loquatur ad litteram de congregatio-
ne quorumcunque fidelium siue laicorum, siue clericorum qui congregan-
tur in nomine domini, nec loquatur de congregatione locali in aliquo lo-
co siue ciuitate, sed de congregatione quæ est unanimitas in aliqua una
re in qua conueniunt, non loquitur ad litteram de conciliis uniuersalibus si-
cut manifestum est cuius euangelium legenti. Non negamus tamen dictum illud
adaptari posse conciliis uniuersalibus & provincialibus & capitulis etiā re-
ligiosorum in nomine domini congregatis quod ad promissionem assistentiæ
diuinæ gratiæ: arguendo per locum a minori ad maius. Præterea assistentiæ il-
la ibidem promissa congregatis in nomine domini non est præfidentia syno-
dalis, ut de se patet. unde non est ad propositum. Præterea cum non possint di-
ci congregari in nomine domini qui eius Vicarium uniuersale ad præfiden-
tiam non admittunt, sed contēnunt, manifestum est quod ratio illa aduersario-
rum nullius sit roboris atque momenti. Ad quartam respondetur negando
minorem uidelicet quod concilium uniuersale sit superius auctoritate Rom. pon-
t. quoniam hoc uidetur contrariari iuri naturali, iuri diuino, & iuri positivo.
Iuri quidem naturali: quoniam naturaliter sicut caput humanum situ supe-
rius ita & uirtute ac regiminis auctoritate præstantius est suo corpore. Sū-
mus autem pontifex caput est & uertex concilii uniuersalis. Iuri diuino et-
iam repugnat, cum Rom. pont. diuina institutione princeps sit super totam
uniuersalem Christi ecclesiam. dicente domino Petro. super plebem meam
principem te constitui, & cum ei dicitur. pascue oues meas Ioan. ult. Iuri et-
iam humano contradicit, ut patet extra de elect. c. significasti, & ex multis
aliis locis superius inductis. Ad id uero quod inducitur de concilio Con-
stantiensis superius responsum est in c. 99. secundi libri.

Ad quar-
tam

Cap. XXV. In quo respondetur ad obiectiones
secundo loco positas.

CONSEQUENTER respondeamus ad rationes dicentium quod
nec papa nec eius legari debent habere præfidentiam in conciliis au-
thoritatiam, sed tantum honorariam. Ad primam cum sic arguitur quod si sic
rolleretur forma essentialis a concilio. Respondetur negando hanc conse-
quentiam quoniam nulla est. Non enim propter hoc quod papa præfidet aucto-
ritatiue in concilio sequitur quod remoueat libertas consulendi nisi quis ita in-
sipienter sapiat quod non sint alii actus iurisdictionis quos papa posset habe-
re in concilio quam cogere existentes in eo, ut concurrant ad uocum ipsius.
Ad id uero quod in loco secundo dicunt quod in conciliis uniuersalibus cum papa
præfidentis non fuerit imperatores & iudices destinati per eos habuerunt prima-
tum & præfidentiam, &c. Respondetur quod hoc totum quod dicitur est falsum, ut patet
per singula discurrendo. & mirandum est quod talia qui Christiani sunt, & ecclesia-
stici, & qui doctos se existimant libris suis demandent. Quod. n. in primis di-
cunt quod absente papa imperatores & iudices destinati per eos habuerunt pri-
matum & præfidentiam tenuerunt in conciliis uniuersalibus patet esse falsum
ex illo quod Martianus imperator inquit in actione sexta concilii Calce-
donensis, & ponitur in cap. nos dist. 96. Nos ad fidem roborandam non ad
potentiam aliquam ostendendam, siue exercendam exemplo religiosissimi

Ad primā
2. opi. posi-
tæ c. 23.

Ad secun-
dam

Pp iij

principis Constantini synodo interesse uolumus; ut ueritate inuenta non ultra multitudo prauis doctrinis attractata disorder, alias ne ulterius prauis persuasionibus a recta separentur fide. Ecce quod Imperatores non primatum non præsidentiam habeant in conciliis uniuersalibus, in quibus ipsi consistuntur non nisi protectionis gratia uelle interesse. Quod autem non solum in actione tertia concilii Calcedonensis Vicarii papæ præfident, & primo loquerentur, & dirigerent omnia, ut dicit aduersarius, sed etiam in octo conciliis & non Imperatores, aut iudices, patet ex eo quod ponitur in ipsa tertia actione. ubi Vicarii papæ sic leguntur allocuti sacrum concilium. Notum est nempe huic amabili concilio ad beatum apostolum Leonem sacras litteras esse destinatas quatenus huic sacro concilio se præsentare dignaretur, sed quoniam nec antiqua consuetudo nec necessitas temporis permittere uideatur nostram paruitatem huic concilio sacro pro se præfidere præceperat. Ideoq; necessarium est hæc quæ in medium proferuntur per nostram interlocutionem disceptari. propter hoc ergo porrectus libellus a religiosissimo fratre nostro & coepiscopo Eusebio susceptus recitetur & factum est ita, hæc ibi. Ecce manifeste primo quod legari papæ præfidere debeant concilio loco papæ. secundo quod ad eorum officium necessario spectaret, ut per eorum interlocutiones ea quæ proferenda in medium uenirent proponi & disceptari unde quod aliquando iudices aliqui deputati legantur in conciliis uniuersalibus ab Imperatoribus non fuerunt deputati ad præfidentium, aut diffiniendum, aut iudicandum auctoritatiue cum talem potestatem non haberent ipsi Imperatores. unde si reperiat scriptum quod Imperatores præfiderent intelligitur non auctoritatiue, sed ad ornatum. unde in epistola quam Calcedonensis synodus scribit papæ sic habetur. Quibus scilicet patribus congregatis tanquam caput membris præpositus eras per eos qui tuam continent uicem rectum concilium demonstrans principes autem fideles ad ornatum præfidebant, hæc ibi. Et ita patet quod nec Imperatores auctoritatiue præfidebant nec deputati iudices per eos, sed cum inter catholicos & alios hæreticos esset disputatio & controuersia magna, ponebantur illi quasi auditores discretiui & testes ut audirent motiua & rationes altercantium, ut ueritate tandem patefacta & relatione facta Imperatoribus, Imperatores ipsi fauorantes habentibus ueritatem sententias eorum & diffinitiones per disciplinæ timorem facerent ab omnibus obseruari. Nam ut inquit beatus Irido, & habetur in cap. princeps 23. q. 5. Intra ecclesiam potestates necessariæ non essent nisi ut quod non præualent sacerdotes efficere per doctrinæ sermonem potestas hoc imperet per disciplinæ terrorem. unde quod ita sit patet ex illo quod habetur ex quarta actione octauæ synodi, ubi sic legitur post hoc magnificentissimi & gloriosissimi principes per babanum magnificentissimum Patricium & præpositum dixerunt, Imperatores nostri miserum seruos suos qui senatus uocatur qui uoluntate Dei honoratus est secūm omnia ut simus discretiui eorū quæ geruntur auditores. Si uultis ergo a nobis sicut se habet ordo synodicus in fine sanctæ & uniuersalis huius synodi exire proprias subscriptiones per me indignū seruum sanctorū Imperatorū nostrorū cuncti fratres mei & cōparritii dicunt sanctissimo domino nostro patriarchæ & sanctissimis Vicariis tã senioris Romæ quã orientaliū sedium nisi audierimus & ab ipso Focio in cōspectu nostro stāte & ab episcopis eius

ex ab

ex ab his qui habentes consecrationem beatissimi Methodii, & sanctissimi Ignatii apostolatę facti sunt ut in conspectu nostro obstruantur ora ipsorum ex canonicis, & synodicis præceptionibus non scriber manus nostra unam litteram in synodo ista: audiant quæ iudicata sunt a seniori Roma in conspectu nostro & si nihil contradicere potuerint sanabitur mundus ex consensu ipsorum. Si autem hoc factum non fuerit scimus quia nostri non egetis ad subscribendum in fine a uobis gestorum, quomodo enim subscribemus in huiusmodi iudicio illis clamantibus atque dicentibus audiamus depositionem nostram dannemur audientibus nobis, ut postulat iustitiæ ratio & c. hæc ibi. Ex quibus manifeste patet quod illi deputati per Imperatores non erant præfidentes ut iudices concilii per auctoritatem sicut nec ipsi Imperatores erant, sed uocati sunt iudices sicut deputati ad audiendum aliquos altercantes sicut magis, ut auditores eorum & testes gestorum per patres ibidem. Quod etiam manifeste colligitur ex cap. sacris 96. dist. ubi Nicolaus papa ita inquit. Sed Theodosius in minor sanctæ synodo scribens primæ dixit, deputatus est ergo Candidianus magnificentissimus comes strenuorum domesticorum transire usque ad sacratissimam synodū nostram & in nullo quidem quæ faciendæ sunt de piis dogmatibus quæstiones seu potius expositiones communicare. Illicitum nanque est eum qui non sit in ordine sanctorum episcoporum ecclesiasticis immisceri tractatibus, hæc ille. Ex quibus luce clarius habetur quod laici illi nobiles qui ad concilium mittebantur per Imperatores: non ad præfidentium auctoritatiue aut ad diffiniendum uel iudicandum deputabantur, cum ipsemet Imperator protestetur illicitum esse tales laicos ecclesiasticis, immisceri tractatibus. Quod uero ultimo dicitur ex aduerso quod præfidentes papæ de mandato, & auctoritate concilii sententiam profererent: falsissimum est immo ipsi auctoritate summi pontificis sententiabant quod manifeste colligitur ex quinta actione præfatæ octauæ synodi, ubi præfidentes sententiam dantes contra Focium ita dicunt: uidistis fratres, uidistis, & audistis quæ ex multo tempore dicta & gesta sunt de huiusmodi causa, & apparuit uobis omnibus, quia irreceptibilis erat promotio huius uiri & depositio sanctissimi patriarchæ Ignatii de sede sua sine iustitia, & sine legibus fuerit acta. Nos ergo non nouum aliquod uel recens iudicium iudicabimus: sed uetus & ex multo tempore præiudicatum quidem a sanctissimo, & beatissimo papa Nicolao: firmatum autem a sanctissimo papa Adriano, & non possimus transferri, & commoueri a paternis diffinitionibus, & legibus nec declinare ad dextram nec ad sinistram. Scriptum est enim audi fili leges patris, & ne repellas iura matris tuæ, & infra talem conatum abiicimus, & anathematizamus ne ulterius contra ecclesiam quælibet alia forte in omne seculum maligna introducat actio. Et infra. Quid ergo placet talia sunt nostra & nostræ sedis quæ si apud uos non fuerint acceptabilia: nos tamen super montem excelsum huius synodi ascendemus, & exaltabimus in fortitudine uocem nostram euangelizantes uobis, & consequentiam quæ facta & ore promulgata est sanctorum patrum nostrorum a gratia spiritus sancti. Et sequitur, ad hoc quid dicit sancta synodus: sunt hæc quæ a nobis per lectionem dicta sunt apud uos accepta Sancta, & uniuersalis synodus exclamauit: recipimus omnes. ualde quippe sunt discreta, & congrua & consona ecclesiasticis regulis atque legibus:

hæc ibi. Ex quibus manifeste patet falsum esse & iniquum quod aduer-
sari dicunt quod præsidentes papæ auctoritate & mandato concilii senten-
tiam protulerunt. Nec debet quis moueri per hoc quod præsidentes ali-
quando cum sententiam dare deberent legantur dixisse ad synodum uel ad
illos iudices deputatos discretiuos, si iubeatis, quia hoc non erat peti-
tio auctoritatis: sed erat uerbum humilitatis, quod sonat, id est dignemi-
ni audire.

Cap. XXVI. De his quæ in ipso uniuersali concilii pro-
secutionis exordio obseruanda sunt.

DESIGNATIS iam patribus ad concilium uocandis, & præsi-
dente in eo. Iam ad ea quæ in ipsis concilii prosecutione ueniunt
primitus obseruanda descendamus. Occurrunt autem tria conside-
randa. Primum est: quo habitu uestiti prælati synodum ingredi debeant: in
habitu communitatis in habitu dignitati suæ conuenienti. Secundum est
quomodo ordinari debeant in sedendo. Tertium est a quo debeant synodum
inchoare. Quantum ad primum conuenientissimum nobis uidetur quod præ-
lati uestibus dignitati suæ congruentibus conueniant ad synodum celebra-
dam, quod duo satis persuadent. Primo quia cum ea quæ foris geruntur con-
formari, & congruere debeant actibus qui aliqua excellentiori potestate
exercentur, unde non nisi in uestibus factis sacerdos ad consecrandum cor-
pus Christi accedere debet iuxta ca. uestimenta de consecra. dist. 1. conue-
nientissimum uidetur ut prælati ad actum iudicariæ potestatis exercendum
& in maximis rebus in concilio conuenientes non nisi in uestibus eorum
dignitatibus aut prærogatiuis conuenientibus accedant. Secundo hoc per-
suadet exemplum plane si in provincialibus conciliis hoc obseruatur, ut
a prælati uestibus eorum conuenientibus adornatis, & cum mitris in capi-
te celebrentur, iuxta cap. quod sicut extra de elect. lib. 6. ubi patet quod archi-
episcopus sine pallio non congregat concilium, & de mitra habetur de pri-
uile. ap. apostolicæ lib. 6. Conuenientius est ut hoc in uniuersalibus concilii-
is obseruetur quæ pro ferum gerendarum maiestate maiore solennitate
ueniunt celebranda. Mitre uero prælatorum sicut uidimus obseruari
tam Constantiæ quam Basileæ omnes albæ esse debent & plane sine orna-
mentis, iuxta notata per Ioannem Andreæ in dicto capitulo, ut apostolicæ,
ubi dicit quod episcopi in ipsa præsentia legatorum ecclesiæ Romanæ, &
per consequens maiorum suorum utuntur tantum mitris albis, & planis,
quod fortius obseruatum est in præsentia Romani pontificis, qui princeps
est episcoporum hæc etiam obseruantia tenetur in curia cum missam in
capella papa celebrat. Secundum quod considerandum uenit est de or-
dine quem prælati tenere debent in sedendo, & per consequens in subscri-
ptionibus, quia ordine quo sedent se subscribunt. Pro quo talis forma ob-
seruanda uidetur ut primum locum teneat Romanus pontifex qui caput, &
princeps est totius ecclesiæ, ut in ca. non decet dist. 12. Secundum locum ob-
tinet cardinalis Hostien. qui hoc habet ex priuilegio: quia Romanum pon-
tificem consecrat, ut notat Hosti. in ca. antiqua de priuile. Tertium locum
de iure nisi obtinet aliqua Romanæ ecclesiæ consuetudo obtinet patriar-
cha Constantinop. Quartum Alexandrinus. Quintum patriarcha antio-
chenus.

chenus. Sextum Hierosolymitanus. De quo ordine habetur in cap. reno-
uantes dist. 23. & in ca. præallegato antiqua. de priuile. Post autem has pa-
triarchales sedes sequuntur alia quattuor sedes, scilicet Aquilegensis,
Bitorica Granden. & Risangen. de quibus Archi. in glo. si. dist. 22. Car-
dinalis uero secundum consuetudinem Romanæ curiæ præferuntur in
sedendo istis ultimis patriarchis, alii uero sequuntur ordinem dignitatis
eorum ut primo archiepiscopi: deinde episcopi: deinde abbates quando eos
synodo interesse contingeret. inter autem istos ordo seruandus est iuxta tem-
pus ordinationis eorum dist. 17. §. episcopos. Tertium quod consideran-
dum est a quo actu synodus est inchoanda. Ad quod dicimus quod ab hac
oratione sicut a missa spiritus sancti quæ celebrari debet per aliquem præ-
latum de concilio. Si enim ut inquit Plato in rebus etiam minimis diui-
nam auxilium est implorandum multum reprehensibile foret si cum habenda
sunt concilia de rebus maximis primo ad Deum sine quo fieri nihil potest
oratione non præmissa recurreretur. Unde Hieronymus in principio
cuiuslibet operis orationem dominicam dicit præmittendam. Item coram
ecclesiâ in singularum horarum principis diuinum implorat auxilium di-
cens Deus in adiutorium meum intende. Congruitatis autem huius quod
diximus ab oratione in synodo esse inchoandum, exemplum habetur ex illa
religiosa consuetudine in omni capitulo uetustissimæ obseruata: quod cum
eligendus uenit prælati missa de spiritu sancto præmittitur, ut notat Iano.
de elect. cum nobis olim. quod certe fortius sciendum est cum pro rebus
maximis totius Reip. Christianæ uniuersitatem tangentibus non unius par-
ticularis ecclesiæ capitulum sed totius ecclesiæ repræsentatiua synodus adu-
natur præmittenda est ut diximus specialis oratio ad spiritum sanctum, quo-
niam & si illud quod oratione sua impetrat synodus operat effectus com-
munis sit totius trinitatis appropriatur nihilominus personæ spiritus san-
cti quod pater. duo namque sunt potissime necessaria ad rite, & bene cele-
brandum uniuersale concilium. Primum est illuminatio ueritatis in dissi-
niendis, & agendis. Secundum est unanimitas patrum congregatorum in
synodo in concludendis ut omnium sit una mens una sententia, & unus
sensus, utrunque istorum attribuitur spiritui sancto. De primo patet ex illo
Ioan. 16. spiritus sanctus quem mittet pater in nomine meo ille uos doce-
bit omnia, & suggeret uobis omnia quæcumque dixerō uobis. De secundo
patet ex illo ad Rom. 8. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui no-
stro quod simus filii Dei, super quo uerbo dicit glo. spiritus sanctus com-
munis est patri, & filio amborumque unio per ipsum sit societas, & unitas
qua efficiunt unum corpus unicus filius Dei, unitas enim nos cōpaginat quæ
fecit charitas, charitas unde est nisi a spiritu sancto, hæc gl. quia uero hæc
dona quæ diximus maxime patribus conuenientibus ad synodum necessa-
ria dona spiritus sancti sunt: laudabili consuetudine introductum est ut in
ipso concilii principio antequam ad alia procedatur: hinc illud. Veni
creator spiritus uoce alta decantetur. Consequenter proponendus est
sermo diuinus de pertinentibus ad concilium ut omnes intelligant quid
agendum sit & ut moueantur ad uolendum, & exequendum ea quæ Deo
placita sunt & uniuersali ecclesiæ accommodata. Proponeudum est ergo
uerbum Dei coram synodali congregatione sicut diximus. Ad quod nos
hortamur inter alia maiorum nostrorum exempla. Exemplum habemus pri-

SVMME DE ECCLESIA

mo a domino nostro Deo & Salvatore nostro Iesu Christo qui discipulis congregatis coram se fere semper prædicabat eis Mat. 5. Cum sedisset accesserunt ad eum discipuli eius, & aperiens os suum docebat eos. Itè hoc exemplum reliquit nobis uicarius eius beatus Petrus qui cum conuenissent apoltoli, & seniores super quaestione de circumcissione surgens, & prædicans dixit ad eos uiri fratres uos scitis &c. Actuum 15. Hoc etiam exemplum reliquit nobis uas electionis, qui uocatis in uerbis nau ecclesie apud Miletum ab Epheso prædicauit eis dicens, uos scitis a prima die &c. Actuum 20.

Cap. XXVII. A quibus cauendum est in conciliis.

VISO a quo synodus est inchoanda. Reliquum est uidere a quibus in processu illius patres congregatos cauere decet si synodus suam uenerabilem mundo & ecclesie utilem reddere cupiunt. Occurrunt autem decem a quibus cauendum est. Primum est malitia siue prauitas affectionis. Vnde Imperator Basilius in principio octauæ synodi sic hortatur fratres concilii. Commonemus & exhortamur omnes uos fratres ut cum multo pudore ac reuerentia conueniatis ad sanctam hanc & uniuersalem synodum tanquam ad communem, & uniuersis aptam atque sine labore medelam nullam uitiosam motionem uel affectum ferentes nec ad contentiosam uoluntatem respicientes sed potius uinci quam uelle uincere periculosæ, hæc ille. Est ergo excludenda omnis sinistra ac uitiola assertio a patribus conuenientibus ad synodum, & dirigenda omnis eorum intentio ad honorem, & gloriam Dei: ne oppositum facientes uideantur magis conuenisse aduersus Christum quale fuit concilium principum sacerdotum & seniorum populi, de quo habetur Math. 26. ca. tunc congregati sunt principes sacerdotum, & seniores populi in atrium principis, & concilium fecerunt ut Iesum dolo tenerent & occiderent. Secundo ut ad status apostoli dignitatem, & auctoritatem conseruandam & non ad eius destructionem conspirent quale fuit concilium quod aduersus apostolos congregatum est de quo Actuum 5. ubi dicitur quod princeps sacerdotum & omnes qui cum eo erant conuocarunt concilium, & sequitur post & statuerunt illos, scilicet apostolos in concilio. Tertio ut ad quietem & ad pacem fidelium & non ad inquietationem, & turbationem bonorum studeant, quale fuit concilium contra beatum Stephanum uenerabilem Christi discipulum congregatum, de quo habetur Actuum 6. ubi sic dicitur. Concurrentes rapuerunt Stephanum & adduxerunt in concilium, & statueret falsos testes, huiusmodi autem concilium quod in perturbationem uirorum religiosorum est non concilium sanctorum patrum est, sed concilium malignantium dicendum est, de quo dominus per prophetam dicit. Concilium malignantium obsedit me. Cauendum est ergo a patribus ad uniuersale concilium conuenientibus ne aliqua eis insit intentio sinistra aut affectio praua in eis aliqua regnet: sed præ oculis semper habeant quæ sunt ad honorem Dei: ad decorem domus Dei: & ad pacem populi Christiani. Tales autem sunt qui in nomine domini congregantur de quibus dicitur per prophetam Esa. 60. cap. Omnes isti congregati sunt tibi, id est

ad ea

LIBER TERTIVS.

303

ad ea quæ tua sunt facienda, in tali concilio glorificatur Deus secundum illud psal. Deus qui glorificatur in concilio sanctorum. Taliter autem in ueritate congregatis in nomine Christi diuinitatis suæ promittitur assistentia iuxta illud Math. 18. ubi duo uel tres congregati fuerint in nomine meo in medio eorum sum. Secundum quod cauendum est a patribus in concilio est negligentia circa bonum commune, ut totis uiribus omnique studio publicis commodis intendant: prætermittis causis priuatis. Hæc Leo papa ad Theodosium Imperatorem scribens. unde error in Ephesina synodi originem traxit: inquit dum priuata cause religionis excutuntur obtentu commissum est impietate paucorum quod uniuersam ecclesiam uulnerat, hæc ille. Quocirca Tul. dicit eos qui Reip. profutura sunt duo Platonis præcepta obseruare debere. Vnum est ut ad utilitatem ciuium sic tueantur ut quæcunque agant ad eandem referant oblitis commodis suorum. Alterum ut totum corpus respiciant ne dum unam partem tueantur alteram deserant unde rectè patribus congregatis in concilio potest dici illud, quod dicebat Iosaphat 2. paral. 19. Sit timor domini uobiscum & cum magna diligentia cuncta facite. Tertio a quo cauendum est in concilio est timiditas, ne scilicet aliquis propter timorem cuiuscunque permissat dicere ueritatem eius quod sentit de his quæ pertinent ad gloriam Dei & decorem domus eius, ut ueraciter dicere possit cum propheta. Non abscondi ueritatem tuam a concilio multo, dicit enim August. ad Casulanum, & habetur in cap. quisquis 11. quæst. 3. quisquis metu cuiuslibet potestatis ueritatem occultat iram Dei super se prouocat: quia magis timet hominum quam Deum, & Ioan. Chryost. ut in ca. nolite eadem causa & q. proditor est ueritatis qui non libere ueritatem pronunciat. Quartum cauendum a patribus in concilio est amor uanæ gloriæ, seu uanitatis ne, scilicet patres ad ostentationem sui multa & magnifica introducentes tempus salubribus rebus deputatum in uanitate consumant. Tale uanitatis concilium detestatur propheta dicens non sedicum concilio uanitatis, & cum iniqua gerentibus non introibo. Quintum quod cauendum est, est dissolutio ne scilicet in concilio ubi cuncta cum timore Dei & grauitate peragenda sunt dissolutionibus, & carnalibus solatiis siue festiuitatibus uaceret. Tale itaque concilium abominatur Hierè. dicens. Non sedi in concilio ludentium. Hierè. 15. Sextum quod cauendum est in concilio sunt tumultus disceptationis obstinate, & dissensiones, ne scilicet inter pares contentiones, & diuisiones sint ne eorum congregationes sint de quibus ait apostolus 1. ad Corin. 11. conuenientibus uobis audio inter uos scissuras esse. Ad quod pulchre exhortatur concilium Toletanum 1. ut habetur in cap. in loco 5. quæst. 4. sic dicens in loco benedictionis confedentes domini sacerdotes nullus debet aut indiscretis uocibus perstrepere aut quibuslibet tumultibus uel risibus agere & quod est deterius obstinatis disceptationibus tumultuosas uoces effundere. De uitando etiam huiusmodi tumultu in conciliis uniuersalibus habetur etiam monitorium in gestis Calcedonensi concilii a quo describendo super sedem gratia breuitatis. Septimum quod est cauendum a patribus in concilio est tepida correctio circa culpas præteritas & maxime in domo domini commissas. Hely enim sacerdos quia filios suos tepide correxit diuino iudicio de sede cadens fractis ceruicibus expirauit 1. Regum 4. Christus etiam ut habetur Ioan. 3.

tanto zelo contra peccata in templo exarsit, ut factis funiculis negotia-
tores de templo manu propria eiecerit. Octauum quod cauendum est si-
nistra persecutio aliorum ne, scilicet aliqui odio contra alios in concilio
persequantur contra eos iniuste aliquid molientes. Odio enim ut inquit
Greg. & habetur in cap. quattuor 11. q. 3. peruertitur humanum iudicium
dum, contra quemlibet aduersarium molimur: amore dum aliquo amico
uel propinquo præstare auxiliū contendimus. De talibus enim dicitur Pro-
uer. 26. qui operit odium fraudulenter reuelabitur malicia eius in concilio
dum. Saperte contra sibi odiosos insurgit. quod exemplariter uidimus
in concilio Basiliensi ubi quorundam studio qui contra sanctę memorię do-
minum Eugenium odium habebant totam quasi synodum ad illius perse-
cutionem in scandalum totius ecclesię commouerunt, quare beatus Greg.
in epistola quam uniuersis episcopis per Siciliam constitutis scribit ut cū
Petro subdyacono suo legato celebrarent concilium dicit sic. A quo con-
cilio procul absint oia facinorum nutrimenta atque inuidia interna ta-
bescat nimis execrabilis animorum sacerdotes suos concordia Deo pla-
cita, & charitas recognoscat: hæc ergo omnia cum maxima turitate, & tranquil-
litate gerite, ut dignissime possit episcopale concilium nuncupari. Nonum
cauendum a patribus in concilio est ne innitentes quibusdam fantasiis aut
somniais, & incertis reuelationibus siue uisionibus aliud ordinent siue dis-
ponant in ecclesia, sensus enim sanctorum patrum non fantasiis sed sancta-
rum litterarum regulis formari debent atque inniti. propter quod dicitur
Hier. 14. Prophetę qui uident uana atque diuinant mendacia in concilio
populi mei non erunt. Decimum quod cauendum est a patribus in concilio
est error in promouendo materias in concilio ne. spaua magnis temporalia
spiritualibus anteponan quod nullo modo faciendū est: promouenda enim
principaliter sunt maiora sicut spiritualia, utpote quæ ad fidem catholicā:
ad cultum diuinū: ad morum reformationē: ad pacem Christiani populū: ad
utilitatem totius Reip. Christianę pertinent, ita legitur obseruatum in con-
cilio sanctis antiquis uniuersalibus. unde in gestis Ephesię synodi habe-
tur quod Telasius episcopus sic dixit. Piißimus, & Christianißimus Imperator
desiderans fidem quæ hætenus est inconcussam manere præcepit nil aliud
nec dicere nec agere in sancta synodo nisi prius de fide statuatur unde om-
nia nunc negotia uacent quæ sunt interim de fide in medium proferantur.
Et similia multi alii episcopi profecuti sunt. Opposita enim facientes de-
ridet beatus Bernardus dicens optimi estimatores qui de maximis minima
& de minimis maximam cutam gerunt. Undecimum quod cauendū est in
concilio est leuitas, & præcipitatio in cõsulendo siue cõcludendo. Celeritas
enim ut dicit Diogenes maxime inimicatur concilio, & ut inquit Tullius
est inimica iudicii, quare dicitur. Prouerborum 19. qui festinat pedibus of-
fendit, & Sen. ait uelox consilium sequitur penitentia maxime consilio con-
traria sunt festinatio, & ira. & ideo dicit beatus Greg. ut habetur in c. sum-
mopere. 10. q. 3. Summopere præcauendum est ut qui iusta iudicia exe-
cūt in distandis sententiis nullatenus leuitare aut fauore ducti sint præcipientes
sed causis prius diligenter uentilatis cum res quæ ignorabatur pleniter ad
noticiam uenerit nunc diuina & humana lex resoluator, & secundum quod
ibi constitutum est remota personarum acceptione diffinitiuā proferatur
sententia. Duodecimum cauendum est uolentia, libertas enim maxime re-
quiritur

quiritur in cõsulendo ita ut ibi libertas non est synodus esse non possit, un-
de de uolentia facta in secunda synodo Ephesina orientales quidam episcopi
dixerunt nullus consensit uolentia facta est uix cum glagis in pura charra
subscriptimus minabatur nobis damnatio mine exiliū tendebantur milites
cum gladiis, & fultibus instabant timebamus fultes & gladios: ubi gladii &
fultes qualis synodus? hæc ille q. d. nulla.

Cap. XXVII. Quod uniuersalium conciliorum au-
toritas a Romano pon. deriuetur & pendeat.

SI quis superius dicta quæ de Romani pontificis primatu, & eiusdem
sedis prerogatiuis ex sanctorum patrum sententiis stabilimus luce
clarius percipiet quod uniuersaliter conciliorum auctoritas a Roma-
no pontifice pendeat, & emanet. Vnde sanctus Thom. doct. egregius in
tractatu suo contra impugnantes religionem hanc sententiam confirmat
dicens, sancti patres in concilio congregati nihil statuere potuissent nisi
auctoritate summi pontificis interueniente sine qua etiam concilium con-
gregari non potest: hæc ille. Quod autem hæc sententia tam ex superius di-
ctis quam ex aliis sit uera ostenditur primo ex eo quod in 2. libro multipli-
citer ostendimus quod Romanus pontifex caput esset uniuersalis ecclesię.
& per consequens uniuersalis concilii illam representantis. Ex quo mani-
feste sequitur quod habitudo Romani pontificis ad uniuersalem ecclesiam
& per consequens ad uniuersale concilium ipsam representans sit habitu-
do capitis ad corpus. cum autem talis ita sit quod corpus non nisi median-
te capite recipiat influxum uirtutis sensus, & motus ut ait philosophus,
& etiam Isido. lib. 10. Ethimo. (inquit enim prima pars corporis caput est
daumque est illi hoc nomen eo quod sensus, & nerui inde initium capiant
ut ex eo omnis uigendi causa oriatur) uideretur necessario quod omnis au-
toritas, & potestas concilii uniuersalis a papa sicut a capite immediate de-
pendeat unde Leo papa ut in cap. ita dominus habetur dist. 19. hanc conclu-
sionem confirmata ita dicens. huius muneris sacramentum ita dominus ad
omnium apostolorum officium pertinere uoluit ut in beatissimo Petro om-
nium apostolorum summo principaliter collocaret, ut ab ipso quasi quodã
capite dona sua uelut in corpus omne diffunderet ut ex ortem se ministerii
intelligeret esse diuini qui ausus fuisset a petra soliditate recedere. Secundo
sic in superioribus in secundo libro ostensum est quod Romano pontifici cura
totius ecclesię commissa est & non alteri personæ aut congregationi
cum dictum sit soli beato Petro pro se & suis successoribus. Petra pascet
oues meas Ioan. 21. super quo dicit Theophilus, & habetur in glo. conti. fi-
nito prandio commissionem ouium mundi Petro commendat. Et idem di.
Chryso. & Greg. & August. & Bernar. ut superius induximus. ergo ad solius
Romani pontificis auctoritatem spectat prouidere, & dare pabulum toti
ecclesię quod fit in uniuersalibus conciliis disponendo ordinando consti-
tuendo corrigendo diffiniendo interpretando, & ad nullos alios dispersos
sue congregatos: nisi quantum ipse principalis pastor concedit, & tribuit
potestatem. ergo tota potestas uniuersalis concilii pendet a Roma-
no pontifice sicut a capite, & pastore totius ecclesię. Tertio sic supe-
rius in secundo libro inter alia induximus quod hierarchia nostra tam

iuxta Ioan. in cap. 21. quam iuxta beatum Dyonisi. in lib. de ecclesiastica hierarchia sit exemplata a coelesti. Vnde beatus Ambro. dicit quod ecclesia est imago coelestium, sed sic est quod in angelica siue coelesti hierarchia nulla potestas ad actus hierarchicos perficiendos tribuitur de super a Deo personæ aut ordinis aut toti hierarchiæ quæ non tribuatur siue descendat mediante hierarchia illius hierarchiæ, ut patet ex ipsa beati Dyonisi. doctrina, ait enim 5. cap. ecclesiasticæ hierarchiæ, lex diuinitatis sacratissima est per prima media in diuinitatē reducere lucem. ergo pari modo nulla potestas confertur a Christo ipsi ecclesiasticæ hierarchiæ aut uniuersali concilio ipsam repræsentanti quæ non conferatur mediante Romano pontifice qui est hierarchia, & primus in tota hierarchia, & ideo quicquid auctoritatis habet uniuersale concilium habet immediate a Romano pontifice. unde oppositum dicere est negare ecclesiam militantem ad formam coelestis hierarchiæ esse dispositam, & negare quod lex illa sacratissima diuinitatis in illa obseruetur. Quarto sic. In secundo libro tam auctoritatis quam rationibus ostendimus quod omnis auctoritas iurisdictionis prælatorum in ecclesia Dei dependeret a papa, & deriuaretur a Romano pontifice. ergo concilium uniuersale quod ex prælatibus ecclesiæ congregatur omnem potestatem sua iurisdictionis constituendi aut diffiniendi aliquid auctoritatiue non habet immediate nisi a Romano pontifice, consequentia est bona. Quinto sic superius in secundo libro ostensum est efficacissimis rationibus quod uniuersalis ecclesia ut uniuersitas in omnibus membris suis nec recipit a Christo immediate potestatem clauium ordinis nec iurisdictionis. ergo nec uniuersale concilium illam repræsentans. consequentia patet. antecedens sicut diximus secundo libro multis rationibus monstratum est. Sexto sic. concilia uniuersalia uidentur habere origine ex institutione humana & non a Christo immediate. ergo falsum est quod concilia habeant immediate a Christo potestatem iurisdictionis supra omnes fideles. consequentia uidetur bona: & antecedens patet. tum ex cap. canones 15. dist. & ex cap. generalia quoque concilia dist. 17. tum quia nullibi in sacra scriptura legitur de institutione facta a Christo uniuersalium conciliorum licet bene legatur quod fuerint aliqua per apostolos celebrata, ut supra in hoc tertio libro notauimus, sed hoc non arguit institutionem eorum immediatam fuisse a Deo. Septimo sic. nec ex scriptura sancta noui aut ueteris testamenti nec ex doctrina sanctorum ab ecclesia approbatorum habetur quod uniuersale concilium habeat potestatem immediate a Christo sine ordine ad Romanum pontificem. ergo hoc non est dicendum maxime cum contrariari uideatur sacre scripturæ & doctrinæ sanctorum doctorum. consequentia patet. quia ut dicit Hiero. quod de scripturis nõ habet ueritatem eadem facilitate contemnitur qua probatur antecedens uero est notum discurranti per passus sacre scripturæ, & manifestius factum est cum responsum est supra in secundo libro in cap. 98. ad auctoritates inductas per aduersarios quod clauis datae sint uniuersali ecclesiæ, quia illis se armarunt ad probandum quod uniuersale concilium illos habeat immediate a Christo, de quibus etiam aliquid infra dicetur Octauo sic. si concilium uniuersale recipit immediate potestatem a Christo aut ergo quando nondum est congregatum aut quando congregatur, primum non potest dici quia non existens capax potestatis non est. Si

quando

quando est, quaritur de hora, & si dicunt quod immediate adueniente termino assignato conuentionis qua aliqui conueniunt tunc sequeretur quod in potestate duorum uel trium, aut paucorum concurrentium ad concilium itabit dispositio totius orbis terrarum & ex paucorum & forte hominũ nullius auctoritatis pendeat fides & status uniuersalis ecclesiæ quod uidetur in conueniens, si detur quod alia hora quicquid dicitur uidetur fictitiũ. Si uero dicatur quod data sit hæc potestas concilio quando data est ecclesiæ uniuersali, ita quod potestas quæ erat in habitu in ecclesia dispersa efficitur in actu ipsa synodaliter congregata. hoc stare non potest quia sicut iam ante diximus & in secundo libro amplissime ostendimus falsum est quod potestas aliqua iurisdictionis sit data uniuersali ecclesiæ, ut uniuersitati in omnibus membris suis, aut etiam toti uniuersitati clericorum ad intellectum aduersariorum. Præterea si dicatur quod data sit hæc potestas concilio quando episcopis in apostolis quibus indistincte & uniuersaliter uidetur data potestas a Christo ad regendum Christianum populũ. hoc stare non potest quia ut superius in secundo libro plene ostendimus nulla talis potestatis plenitudo data est collectiue omnibus apostolis simul sed Petro qui princeps apostolorum constitutus est & pastor totius gregis dominici talis potestas plene data est, ut dicit beatus Cyrillus, & beatus Chrysostomus, & ut supra in duximus hoc requirit tam unitas ecclesiæ quam ratio principatus regalis siue Monarchici cuiusmodi est principatus ecclesiæ quam etiam forma dispositionis Hierarchiæ sub qua constituta est militans ecclesia. Nono arguitur sic. si uniuersale concilium recipit aliquam auctoritatem immediate a Christo, aut eandem, aut aliam, & si aliam aut æqualem cum præte papæ, aut maiorem, aut minorem. nec sic, nec sic; ergo nullam. consequentia patet a sufficienti diuisione. antecedens etiam, non potest dici quod recipiat eandem. quia sicut alias argutum est in secundo libro nulla superioritas attendi posset in concilio respectu papæ quod aduersarii præterunt, nec potest dici quod suscipiat aliam quæ sit æqualis. tum quia etiam tunc nulla superioritas esset auctoritatis in concilio supra papam, quia par in parem imperium non habet. tum quia papa ut habetur in articulo quodam Constant. concilii & ratio ipsa manifestat cum sit caput, & princeps ecclesiæ habet supremam potestatem in ecclesia Dei: si concilium haberet æqualem potestatem duæ supreme potestates, & duo capita essent in ecclesia: hoc autem esse non potest. tum quia quod per superabundantiam dicitur in unoquoque genere unum tantum est. tum secundo: quia pluralitas principatum non est bona 12. Metaph. quod autem bonum non est non est credendum a Christo in ecclesia sua constitutum esse. tum tertio: quia duas supremas potestates ecclesiæ unitas pati non potest quæ non solum in unitate fidei charitatis aut finis ultimi attenditur sed ex ordine ad unam supremam potestatem regitiam totius uniuersitatis Christianæ, ut in secundo libro ostendimus, unde ut beatus Cyprianus inquit in epistola ad quinque presbyteros Deus unus est & Christus unus & una ecclesia, & cathedra una super Petrum domini uoce fundata: aliud altare construi aut sacerdotium nouum fieri præter unum altare & sacerdotium non potest, quisquis alibi collegerit spargit: adulterium est impium est sacrilegium est quodcumque humano fauore constituitur, ut dispositio diuina uoletur, hæc Cyprianus. Item non potest dici quod concilium recipiat maiorem

Q9

potestatem quā papa: patet. tum quia ut iam diximus papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei. tum quia tunc constituto concilio papa desineret esse caput ecclesie cum desineret habere supremam potestatem & dignitatem supra corpus ecclesie quod esset absurdum, & alienum a fide nostra. Præterea non potest dici etiam quod minorem receperit, quia talis uideretur frustra esse cum potestas papæ esset maior, & sufficeret ad perficiendum omnia ad quæ concilium congregaretur. tum quia concilium non esset superius papa aut papa illi subiectus: quod tamen aduersarii præterunt. ergo uidetur quod concilium nullam potestatem recipit immediate a Christo. sed omnem quam habet recipiat a uicario eius, scilicet Romano pontifice. Decimo sic. uiuente uno rectore unius ecclesie alter non substituitur, sicut uiuente marito alter uir. non datur uxori 7. q. 1. factus est Cornelius episcopus, & ca. sicut. ergo uiuente papa rector uniuersalis ecclesie non substituitur alius rector eiusdem ecclesie a Deo, sed hoc fieret si uiuente uero, & indubitato Romano pontifice uniuersali concilio daretur aliqua uniuersalis potestas regitiua totius populi Christiani. ergo sequitur quod non sit uerum quod uniuersale concilium recipiat a Christo immediate potestatem. Undecimo sic. si concilium uniuersale dicitur habere potestatem a Christo immediate quia uniuersali ecclesie quam repræsentat data sit, tunc sicut alias arguebamus in secundo libro necessarium esset ut ad concilium conuocarentur omnes fideles qui intra uniuersitatem ecclesie continentur si concilium debeat exire in actum siue exercitium potestatis sue. sed hoc est inconueniens nec unquam in ecclesia fuit practicum. consequentia tamen patet quia si aliqua potestas est data ecclesie, ut uniuersitati omnes fideles æqualiter se haberent ad ius potestatis illius, & per consequens omnes ueniunt uocandi quoniam quando iurisdictione ad uniuersitatem, ut uniuersitatem spectat singuli non sunt iudices sed omnes sunt coniudices ar. 12. q. 2. qui manumittitur. Duodecimo sic. superius in hoc libro tertio. in cap. sexto ostensum est quod auctoritas uniuersalium conciliorum dependet immediate ab auctoritate apostolicæ sedis ut patet ex distin. 17. per totum, nec dependentia ista est solum accipienda respectu conuocationis aut congregationis conciliorum sicut quidam aduersarium præue interpretantur. sed etiam quantum ad robur, & firmitatem omnium actuatorum in eisdem quod manifestum est ex multis. tum ex præfata distin. 17. per totum. tum secundo ex eo quod dicit papa Pelagius in cap. confidimus 25. q. 1. quod apostolica sedes unamquamque synodum suam auctoritate confirmat. item tertio synodus uenerabilis tempore Symachi papæ Romæ celebrata. ut habetur in cap. bene quidem dist. 96. dicit quod apostolica sedes statutis synodalibus consueuit tribuere firmitatem. Ecce quod non tantum quod ad uocationem siue congregationem concilii pendet a papa sed etiam quo ad auctoritatem constitutiendi, & iudicandi, & diffiniendi. Quarto extra de elect. c. significasti dicit Palchalis papa, quod omnia concilia per ecclesie Romanæ auctoritatem, & facta sunt & robur acceperunt. ergo concilia uniuersalia immediate capiunt a papa potestatem iurisdictionis cum robur eorum, & firmitas. pendeat a Romano pontifice. consequentia est manifesta. quia firmitas ista quam apostolica sedes statutis tribuit synodalibus non est firmitas quam cancellaris dicuntur facere si gnando litteras suorum dominorum: sicut quidam aduersarii erroneè interpretantur.

interpretantur. sed est firmitas roboris, & auctoritatis quam princeps tribuere dicitur legibus siue qua leges ipse uigore carent ac firmitate sicut infra plenius explicabimus.

Cap. XXXIX. In quo obiectiones aliquæ aduersariorum ponuntur contra prædicta.

SVREXERVNT quidam nouelli magistri hoc nostro tempore qui dogmatizare ausi sunt quod concilium uniuersale potestatem immediate habeat a Christo, & tantam & tam plenam ut ei omnis fidelis cuiuscunque status sit aut præminentie etiam si papalis obedire teneatur, quod etiam præsumperunt dicere pertinere ad ueritatem catholicæ fidei quam nouellam doctrinam multipliciter probare, & roborare moluntur tam auctoritatibus quam rationibus quam etiam ut dicunt determinatione uniuersalis ecclesie. Primo auctoritate ex illo Deute. 17. Si difficile inquit & ambiguum apud te iudicium esse prospexeris inter sanguinem, & sanguinem causam & causam lepram, & non lepram & iudicium intra portas tuas uideris uerba uariari surge ad locum quem elegerit dominus Deus tuus uenies que ad sacerdotes leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore quæresque ab eis qui iudicabunt tibi iudicii ueritatem, & facies quæcunque dixerint tibi qui præsumunt loco quem elegerit dominus Deus tuus, & docuerit te iuxta legem eius non declinabis ad dextram nec ad sinistram. ubi inquit glo. hoc quoque in ecclesia seruandum est. Ex hoc arguunt aduersarii sic. ergo sequitur quod generale concilium in loco quem elegerit dominus audiendum est in sententia sua: nec declinandum ad dextram nec ad sinistram. hoc autem non esset nisi concilium uniuersale haberet a Deo immediate potestatem supremam, & auctoritatem in ecclesia. ergo &c. Secundo sic ex illo Math. 18. ubi Christus inquit apostolis quæcunque ligaueritis in terra erunt ligata &c. ubi uidetur dedisse apostolis immediate potestatem iurisdictionis quibus cum succedant episcopi ex quorum congregatione fit concilium uniuersale. uidetur quod concilium uniuersale immediate recipiat a Christo potestatem. Tertio ex eo quod ibidem Math. 18. sequitur: ubi duo uel tres congregati sunt in nomine meo in medio eorum sum. ergo uidetur quod a præsentia Christi concilium capiat immediate potestatem, & non a papa. Quarto ex illo Ioan. 20. Accipite spiritum sanctum quorum remiseritis &c. ex quo uidetur quod apostoli immediate a Christo acceperunt potestatem clauium, & per consequens concilium collegium eorum repræsentans. Quinto ad idem arguunt ex conciliis uniuersalibus: primo ex octaua synodo in qua patres congregati in damnatione Focii ita dixisse leguntur, hoc autem nolumus intelligere Focium ut bene ageret: sed inobedientem, & resistentem huic uniuersali synodo repulimus, & anathematizauimus atque a tota catholica, & apostolica ecclesia fecimus alienum per datam nobis potestatem in spiritu sancto a primo & magno pontifice nostro & Deo liberatore, & Salvatore cunctorum. Ecce inquit quod synodus habet potestatem a Christo, & ut uidetur immediate. Sexto inducunt decretum quod esse dicunt concilii Constan. in quo dicunt haberi quod synodus uniuersalis habet immediate potestatem a Christo cui quilibet fidelis cuiuscunque digni

Probatio prima quæ cū se quæribus improbitur infra ca. 31.

Secunda

Tertia

Quarta

Quinta

Sexta

Septima

tatis sit etiam papalis obedire tenetur. Septimo inducunt talem rationem, si papa mortuo naturaliter siue ciuilitate aut legitima causa renunciantem uel a barb'ris capto sine spe relaxationis siue a tyrannis in exilium relegato sine spe liberationis ecclesia non haberet potestatem immediate a Christo ante creationem papæ non uideretur quod sapientissimus legislator sufficienter prouidisset ecclesiæ suæ quod uideretur absurdum. ergo sequitur quod necessarium sit dicere quod uniuersalis ecclesia habeat potestatem immediate a Christo cui omnes obedire teneantur.

Cap. XXX. In quo reprobat' prædicta aduersariorum assertio, scilicet quod concilium habeat immediate potestatem a Christo non mediante Romano pont. & hoc pertineat ad ueritatem fidei.

QUONIAM præfata aduersariorum assertio quantum ad illam partem in qua ponit quod uniuersale concilium ut dicitur corpus prælatorum ecclesiæ cõdistinctum a Romano pont. habeat potestatem a Christo immediate sine quacunque mediatione Romani pont. satis plene improbat' est: tam lib. 2. ca. 80. quam in hoc tertio libro ca. superiori, solum nunc restat illam refutare quantum ad illam partem in qua aduersarii Basiliens. plus sapientes quam oportebat stulta temeritate dogmatizarunt id ad fidei ueritatem pertinere. Agenus autem breuibus quoniam improbat' illorum assertio de continentia ueritatis ex supradictis necessario relinquunt improbat' de attinentia ad fidem catholicam cum fidei catholice ueritati non nisi uerum consonare possit. Arguitur autem primo sic nullum quod repugnat rationi naturali potest' dici ad fidem catholicam pertinere. sed quod concilium uniuersale non habeat potestatem a papa sed a Christo immediate uidetur rationi naturali repugnare. ergo &c. consequentia est bona. maior etiam patet: quia cum ius naturale deriuetur a iure diuino impossibile est ut quod contradicit iuri naturali pertineat ad ius diuinum. minor patet quoniam rationi naturali repugnat quod concilium uniuersale sit corpus & Romano pont. caput eius, & tamen concilium uniuersale nõ dependeat & potest' & auctoritate a Romano pont. caput enim ut dicit Isido. lib. Ethy. prima pars corporis est datum; est ei hoc nomen eo quod sensus, & nerui inde iniriuntur capiant atque ex eo omnis uigendi causa oritur. Secundo sic. nulla assertio quæ repugnat euangelio Christi potest ad ueritatem catholicam pertinere: sed dicere quod concilium uniuersale habeat auctoritatem a Christo cui etiam papa sit subiectus uidetur repugnare euangelio. ergo talis assertio non pertinet ad ueritatem fidei catholicæ: immo tanquam erronea, & hæretica est repellenda consequentia est bona. maior manifesta. minor patet: quoniam repugnat euangelio ubi Christus ait Ioan. ultimo. Symon Ioan. pasc' oues meas. ubi Petrus, & in eo eius successor Romanus pont. totius gregis dominici uniuersaliter nullo fidelium in illo fidelium congregatione excepto pastor, & rector constitutus est. unde dicit Chrysolto. super hunc locum quod Petrus supra omnes qui filii sunt cepit potestatem. ergo synodus si est Christi necesse est quod papa super illam habeat potestatem & non

con-

conuerso. Tertio sic. nihil quod repugnat uerbo Christi pertinet ad ueritatem fidei catholicæ: sed magis erroneum est. dicendum. sed assertio dicens quod uniuersalis ecclesia siue uniuersale concilium potestatem regitiam siue curam regiminis non tantum respectu omnium fidelium sed etiam papæ: non a papa sed a Christo immediate recipiat: repugnat uerbo Christi dicentis Ioan. 10. Erit unum ouile & unus pastor. ergo talis assertio non pertinet ad ueritatem fidei sed magis ei repugnare uidetur. consequentia est bona, & maior est manifesta, & minor etiam patet: quia cum papa sit pastor omnium fidelium & assertio illa ponit concilium uniuersale esse pastorem omnium fidelium ut unus istorum non sit alius sequitur secundum assertionem illam quod sint duo pastores respectu ouilis Christi. Quarto sic. nihil quod repugnat articulo fidei potest' dici ad fidem catholicam pertinere sed quod concilia uniuersalia recipiant non a Romano pontifici. sed a Christo immediate potestatem iurisdictionis, repugnat articulo fidei. ergo &c. consequentia est formalis, & maior est manifesta. minor uero probatur. uidetur enim esse contra articulum. Vnam sanctam ecclesiam. quod sic ostenditur quia cum unitas ecclesiæ inter alia attendenda sit ex ordine ad unam supremam potestatem regitiam totius ecclesiæ quæ est in papa ut in superioribus est ostensum, & deducit sanctus Thome pulchre in 4. dist. 24. & colligitur ex glo. Math. 16. sed ponere aliam supremam potestatem in concilio regitiam cui omnis fidelis obedire teneatur independentem a potestate regitiam data pastori uniuersali totius ecclesiæ est manifeste unitatem ecclesiæ scindere cum rumpat ordinem, & connexionem totius corporis ecclesiæ ad unam potestatem supremam ipsius pastoris. totius multitudinis Christianorum qui est papa. Nam ut dicit Cypria. in epistola ad quinque presbyteros. Deus unus est & Christus unus & una ecclesia, & cathedra una super Petrum domini uoce fundata aliud altare construi aut sacerdotium nouum fieri præter unum altare, & unum sacerdotium non potest: quisquis alibi collegit spargit: adulterium est: impium est sacrilegium est quicquid humano furore constituitur, ut dispositio diuina uioletur. Quinto nullum quod contradicit dispositioni diuinæ potest' ad fidem catholicam pertinere. sed quod uniuersalis ecclesia per modum uniuersitatis aut concilium uniuersale habeat potestatem supremam non a papa sed a Christo immediate: repugnat ordinationi, & dispositioni diuinæ. ergo talis assertio aduersariorum non potest dici ad catholicam fidem pertinere sed magis contradicere. consequentia est bona. maior patet: minor probatur. repugnat enim dispositioni illi qua Deus ecclesiæ regimen constituit monarchicum siue regale. de cuius ratione est, ut colligitur tam ex tertio politicorum: quam ex 9. Ethy. quod suprema potestas eius non in multitudine: sed in uno totius multitudinis principe siue capite locata sit. Quod uero ecclesiæ regimen sit monarchicum siue regale a Christo constitutum non solum habetur ex illis locis scripturæ diuinæ ubi ecclesia sub regni nomine describitur sed etiam ratione manifeste demonstrat sanctus Thome in 4. contra gentiles ca. 76. probat enim hoc sic. Nullum dubium esse debet quin regimen ecclesiæ sit optime ordinatum utpote per eum dispositum per quem reges regnant & legum conditores iusta decernunt. Optimum autem regimen multitudinis est quod regatur per unum. quod patet ex fine regiminis qui est pax pax enim, & unitas subditorum est finis regentis, unitatis autem causa con-

Q q iij

gruentior est unus quam multi. ergo manifestum est regimen ecclesie sic a Deo esse dispositum, ut unus totius ecclesie presit: & potestas, & principatus non in multitudinis ipsa locatus sit sed in uno supremo a quo in omnes alios potestas deriuatur. quod manifeste in ca. 1. attestatur Iulius papa dicens multum conuenit ut totum corpus ecclesie in hac sibi obseruatione concordet. quæ inde auctoritatem habet ubi dominus totus ecclesie posuit principatum. Sexto nulla assertio quæ derogat honori, & priuilegio is apostolicæ sedis. pertinet ad ueritatem fidei catholicæ immo tanquæ falsa, & erronea est abiicienda, sed assertio dicens qd uniuersale concilium non dependeat in potestate a Ro. pon. detrahit honori, & priuilegiis apostolicæ sedis. ergo talis assertio non pertinet ad ueritatem fidei catholicæ sed magis tanquam erronea uenit abiicienda. consequentia est bona. maior patet ex c. omnes di. 2. minor aut patet: quonia inter alia priuilegia apostolicæ sedis hoc connumeratur qd Ro. pon. concilia uniuersalia congregentur & autoritate fulciat & eorū gesta sua auctoritate roborer, & confirmet, ut patet ex dist. 17. per totum ex c. confidimus 27. q. 1. ex ca. significasti de elect. & ex multis aliis inferius deducendis. cui priuilegio manifeste derogat assertio dicens qd uniuersale concilium non a papa sed a Christo immediate potestatem habeat cui etiam papa obedire teneatur. Septimo nulla assertio quæ subtrahit obedientiam debitam iure diuino a Ro. pon. potest dici pertinere ad ueritatem catholicæ fidei immo magis tanquam erronea uenit abiicienda: sed assertio dicens qd concilium uniuersale habeat potestatem non a papa sed a Christo immediate, & tantam qd ei Ro. pon. obedire tenetur subtrahit obediensiam a Ro. pon. debitam iure diuino ei a cunctis fidelibus quorum pater est & princeps, & subiicit eum aliis ergo talis assertio non pertinet a fidei catholicæ ueritatem: sed magis uidetur sapere seismaticam, & hæreticam prauitatem. consequentia est bona, & maior patet ex c. si quis sunt dist. 8. ubi inquit beatus Greg. peccatum paganitatis incurrit quisquis dum Christianum se asserit sed a apostolicæ obedire contemnit, & inextrauagante Bonifacii. unam sanctam ecclesiam sedes apostolicæ diffinit de necessitate esse salutis omnem hominem subesse Rom. pon. ex quibus manifeste colligitur quod sicut nullus homo alius a papa potest se asserere in ueritate Christianum aut esse in statu salutis qui subesse tenuit Romano pon. ita nulla hominum congregatio quantumcunq; nomine gloriatur uniuersalis concilii potest dici Christiana aut in statu esse salutis quæ per obedientiam se negat esse subiectam Ro. pon. minor uero patet ex terminis. Octauo sic. nulla assertio quæ manifeste repugnat apostolicæ sedis diffinitioni, & sanctorum doctorum sententiæ est dicenda ad fidei catholicæ pertinere ueritatem. sed assertio illa dicens concilium uniuersale habere potestatem a Christo cui etiam papa subiectus. sic est manifeste repugnans diffinitioni apostolicæ sedis, & sanctorum patrum doctrinis. ergo consequentia bona est, & maior etiam uera ex ca. hæc est fides pater beatissime 24. quæst. 1. minor uero patet ex cap. significasti, extra de elect. ubi Paschasius papa dicit quod omnia concilia per ecclesie Romanæ auctoritatem & facta sunt & robur acceperint. Dicit etiam san. Tho. in li. suo contra impugnantes religionem quod sancti patres in concilio congregati nihil statuerere potuissent nisi auctoritate summi pon. interueniente sine qua concilium congregari non potest. Nono sic. nulla assertio pertinet ad ueritatem fidei catho-

catholicæ sed magis erronea uidetur iudicanda quæ ab ecclesia tollit ordinem & ornatum hierarchiæ dispositionis. sed assertio dicens qd uniuersalis ecclesia siue concilium uniuersale ut dicit congregationem fidelium aut prælatorum conditinctam a Ro. pon. habeat hierarchizandi potestatem non a papa qui est immediatus hierarchia sius sed immediate a Christo tollit ordinem & ornatum hierarchicæ dispositionis ab ecclesia Dei. ergo talis assertio non est dicenda ad ueritatem catholicam pertinere sed potius ut inimica fidei est abiicienda. consequentia est bona. maior est manifesta minor uero sic ostenditur. Præsupponitur in primis cum beato Dion. lib. de ecclesiastica hierarchia: qd ecclesia nostra sit ad modum hierarchiæ a Deo disposita. Secundo præsupponitur cum eodem qd hierarchia nostra formata sit ad exemplar & similitudinem hierarchiæ celestis. unde etiam Moysi a Deo dictum est. Exodi. 25. Inspice, & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est. Sanctus præterea Ioan. euangelista dicit se uidisse ciuitatem sanctam Hierusalem, nouam descendentem de cælo. Sexemplariter: ut doctores exponunt, & beatus Bernar. 3. de consideratione ad Eugenium inducit. Præterea beatus Amb. dicit qd ecclesia sit imago cœlestium. sed sic est qd in angelica hierarchia nulla potestas ad actus hierarchicos perficiendos tribuitur desuper a Deo personæ aut ordini aut corpori totius hierarchiæ qui non tribuatur mediante primo illius hierarchiæ, ut patet ex ipsa doctrina beati Dion. ait enim 5. ecclesiasticæ hierarchiæ: lex diuinitatis sacratissima est per prima media, & per media uulua in diuinitatem reducere lucem: an non sensibiles electorum essentias in cognationa primum uidemus uenientes. & per illa alia propriam diuidentes operationem? pulchre ergo omnis uisibilis & inuisibilis ornatus principium, & fundamentum in deiformes primos infert deificos radios uenire, & per illos tanquam lucidiores animos, & ad participationem luminis, & traditionem oportunam habentes in subiectis proportionaliter lucet & superapparet. ergo pari modo potestas regitiua a Christo deriuatur ecclesiasticæ hierarchiæ aut uniuersali concilio illam representanti quæ non confertur nisi mediante Rom. pon. qui est hierarchia, & primus in tota hierarchia sicut etiã satis aperte colligitur ex ca. ita dominus di. 19. unde manifestum est quod asserere quod ecclesia uniuersalis aut concilium uniuersale ut dicit fidelium congregationem conditincta a Ro. pon. habeat aliquam potestatem regitiuam non mediante Rom. pon. est negare ecclesiam Christi hierarchicæ esse dispositam, & negare eam ad similitudinem cœlestis hierarchiæ esse formatam: quæ omnia sunt absurda, & erronea. Et hæc pro nunc sufficiant ad ostendendum falsum esse quod aduersarii dicunt, uidelicet ad ueritatem catholicæ fidei pertinere quod uniuersale concilium regulariter non a Roma. pon. habeat potestatem sed immediate a Christo cui omnes fideles etiã papa obedire teneantur.

Cap. XXXI. In quo respondetur obiectionibus supra positis aduersariorum ad probandum qd uniuersale concilium habeat immediate a Christo potestatem.

REPROBATA autem assertione aduersariorum iam respondendum est rationibus eorū. Ad primū ergo quod inducitur ex illo

Ad primam probationem ca. 29.

SVMME DE ECCLESIA

deutero. 17. respondetur quod auctoritas illa non est ad propositum: quia tex. ille non loquitur de concilio uniuersali cum concilia uniuersalia de quibus nunc loquimur non essent tunc in usu ecclesie: sed loquitur de loco ubi summus sacerdos erat scilicet Hierusalem: ubi locus erat tam orationis quam magisterii diuinæ legis, & tribunal iudicii: & cum dicitur quod glo. ait quod ita faciendum est in ecclesia: respondetur quod ita fit quando in arduis causis siue maioribus quæ auctoritatem excedunt particularium iudicum siue prælatorum recurritur ad summum pontificem, & dominos cardinales qui succedunt sacerdotibus leuitici generis: ut dicit Innocen. tertius in cap. per uenerabilem qui si sunt legi. & hoc in loco quem elegit dominus Deus noster hoc est apostolica sedes in qua dominus totius ecclesiæ principatum posuit. Secundo respondetur quod dato quod auctoritas illa applicaretur uniuersali concilio non facit ad propositum aduersariorum sed magis ad propositum nostrum: quoniam & si discussio dubiorum & referatio ueritatis conuentui ascribatur sacerdotum: diffinitium tamen iudicium & imperium cui sub pœna mortis obediendum erat uni, scilicet sacerdoti summo conueniebat. unde sequitur in tex. qui superbiert nolens obedire sacerdotis imperio qui eo tempore ministrat domino Deo tuo, & decreto iudicis morietur homo ille, hæc ille: hoc autem minime conuenisset si conuentus ille sacerdotum habuisset potestatem a Deo nouo mediante summo sacerdote. Ad secundam quæ sumitur ex illo Mar. 18. quæcunque ligaueritis &c. respondetur tripliciter. Primo quod auctoritas illa non uidetur facere ad propositum: quia per illa uerba cum tantum dirigentur apostolis quibus promittebatur potestas iurisdictionis non arguitur aliqua potestas data uniuersali ecclesiæ in solidum siue ut collegio quod aduersarii nituntur probare quoniam apostoli tunc non erant uniuersalis ecclesia tota nec re, ut patet: quoniam plures alii tam uiri quam mulieres erant fideles, & ita de corpore ecclesiæ nec representatione, cum adhuc nõ essent prælati aliorum fidelium: immo nec sacerdotes qui facti sunt in cœna domini. Secundo respondetur quod apostolis non est data potestas per illa uerba ut collegialiter congregatis sed ut singulis quod manifeste patet: cum in hoc loco fundetur auctoritas iurisdictionis singulorum prælatorum qua possunt contumaces gladio excommunicationis ferire. unde nec hic nec alibi legitur quod apostolis communiter sit data aliqua potestas qua quilibet eorum per se uteretur. patet etiam ex eo quod Origen. dicit in glo. ibidem quod ideo Christus dicens apostolis quæcunque ligaueritis &c. dixit in cœlo, & non in cœlis sicut Petro: quia nõ erant tantæ perfectionis sicut Petrus. Tertio respondetur quod dato quod potestas aliqua attributa esset apostolis per illa uerba ut collegio: non tamen hoc fuit sine apostolo Petro immo in ordine ad Petrum: sicut mediante quo in alios deriuanda erat: quod manifeste colligitur ex ipso ordine uerborum Christi, prius enim beato Petro Christus ait. Tibi dabo clauces regni cœlorum &c. quam apostolis dixerit quæcunque ligaueritis &c. ad ostendendum ut inquit san. Tho. tam in 4. sententiarum di. 19. quam in 4. contra gentiles ca. 76. quod per Petrum ad alios potestas clauium esset deriuata ad conseruandam unitatem ecclesiæ. Ex quibus clarissime patet quod ex illa auctoritate magis ueritas roboratur conclusionis nostræ quam aduersarium. Ad tertiam autem quæ sumitur ex illo Math. 18. ubi duo &c. su-

Ad secundam

Ad tertiam

LIBERTERTIUS.

309

pra satis diximus in c. 24. nihilominus dicimus quod assentia illa quam dominus sanctis congregationibus pollicetur inspirando quæ bona sunt, & adiuuando ad prosecutionem non arguit potestatem clauium aut iurisdictionis, aut regiminis ut clarissimum est, alias omnium sanctorum omnium uirorum siue seminariarum congregationes in Christi nomine conuenientes potestatem haberent, quod non modo periculosum est, sed etiam uidetur sapere hæresim Valdensium qui omnes sanctos homines clauces habere ecclesie asserere præsumperunt. Unde manifestum est quod ex illa Christi promissione qua dominus pollicetur in nomine suo congregatis adesse nullam potestatem iurisdictionis arguitur in conciliis uniuersalibus non interueniente summo pontifice & multo minus in congregationibus in quibus Vicarij Iesu Christi non interuenit auctoritas & assensus, sed contradicit cum tales non possint dici in Christi nomine conuenire qui contempto uero Christi Vicario conuenticula præsumunt facere. Ad quartam respondetur quæ si sicut ad secundam, ad eandem etiam respondimus supra in c. 61. secundum libri. Ad quintam quæ assumitur de octaua synodo respondetur negando consequentiam, ex uerbis enim illis patrum congregatorum, nec habetur, nec sequitur quod synodus ipsa potestatem a Christo habuerit immediate, immo arguendo sic committitur fallacia figuræ dictionis qua sæpe falluntur aduersarii. Sane si hæc argumentatio locum haberet cum iuxta apostolum ad Rom. 13. non sit potestas nisi a Deo quilibet qui potestatem aliquam haberet dicendus ueniret illam habere immediate a Deo, & ita non solum ab ipso ecclesia uerum ab uniuerso tolleretur id quod in ipso potissimum est quod est ordo, quod est absurdum dicente apostolo ubi supra, quæ a Deo sunt ordinata sunt. Ad sextam quæ sumitur de concilio Constantiensi iam plenissime responsum est superius maxime in secundo libro ca. 99. Ad septimam quæ uidetur aduersarij Achilles respondetur negando assumptionem: uidelicet quod nisi uniuersalis ecclesia haberet immediate a Christo plenitudinis potestatem Christus legislator non sufficienter prouidisset sponsæ suæ. hoc enim est falsum & præsumptuose dictum, immo uidetur quod sufficientius prouisum sit talibus casibus non dando talem potestatem uniuersali ecclesiæ eo modo quo aduersarii dicunt quam dando. patet: quoniam si in prædictis casibus esset semper conuocandum concilium uniuersale tardum, & per consequens male prouideretur similibus necessitatibus quæ qua si subita exposcant remedia. unde optime & sapienter sufficienterque uidetur esse prouisum cum collegio dominorum Cardinalium apostolica auctoritate commissum est, ut uacante sede aut quasi uacante datum est prouidere posse in his quæ necessario occurrerent celeriter prouidenda in ecclesia usque ad creationem Rom. pon. ut notatur in ca. ubi periculum de elect. 8. idem quoque lib. 6. de quo infra plenius dicetur.

Ad quartam
Ad quintam

Ad sextam
Ad septimam

Cap. XXXII. Quod quicquid in conciliis uniuersalibus statuitur diffinitur, aut sententiat auctoritate Romani pont. principaliter fit.

SANE si quis superius iam dicta attente rimetur & practicas obseruat in conciliis uniuersalibus in quibus maxime Rom. pont. interfuisse

legitur commemorauerit, facile cognoscat quod ea quae in uniuersalibus conciliis statuuntur sententiantur aut diffiniuntur, aut interpretantur, auctoritate Rom. pon. principaliter regulariter fiant. Quod licet ex superioribus satis pateat, nos tamen ad abundantiam doctrinae hoc ipsum rationibus & plurimū antiquorum conciliorum uniuersalium exemplis ostendere curabimus. Primo sic ut habet Aristo. doctrina 1. Ethy. secundum ordinem finis est ordo artium. primus ergo finis siue consideratio qui totum populū respicit solum est apud eū qui toti Reip. praesidet. sed papa est huiusmodi in Rep. Christiana cū caput sit & princeps. ergo ipse tantum est cōdere, & statuere ea quae totum populū Christianum respiciunt, & si alii quandoq; hoc faciunt ex deriuatione aut cōcagatione potestatis illius sit qui eos cōuocat ad hoc. ergo sequitur q̄ in conciliis uniuersalibus ubi disponuntur ea quae uniuersitatem populi Christiani respiciunt papa principaliter cuncta disponat. Secundo ratione san. Tho. qua in 2. 2. q. 1. ar. ulti. probat q̄ ad summum pon. pertineat aeditio. symboli sic. noua aeditio symboli necessaria est ad uitandum insurgentes errores: ad illius ergo auctoritatē pertinet aeditio symboli: ad cuius auctoritatē pertinet sententialiter determinare ea quae sunt fidei ut ab omnibus inconcussa fide teneantur. hoc autē pertinet ad auctoritatem summi pon. ad quem maiores, & difficiliore quæstiones ecclesiae referuntur hęc san. Tho. Tertio sic: papa est princeps ecclesiae principatus non dependente ab ecclesia sed a Deo immediate: ut in 2. lib. copiose demonstratum est & habetur in c. in nouo di. 2. r. & in ca. sacrosancta dist. 2. 2. leges autē non habent uigorem, & uirtutē coactiuā nisi ex principis auctoritate siue eius in quo principatus totius obitatus est collocatus, ut est clarissimū apud omnia iura. unde san. Anaclerus papa & martyr. in cap. leges 3. q. 6. inquit: leges ecclesiae apostolica firmamus auctoritate, & ratio est: quoniam in apostolica sede totius ecclesiae principatus est collocatus, ut in ca. nolite errare dist. 2. 2. & in cap. Basilicas, de conf. dist. 1. ergo sequitur q̄ firmitas, & robur auctoritatis quorūcūque gestorū in conciliis uniuersalibus pendeat a Rom. pon. Ceterum hoc idem ostenditur exemplis & practica antiquorum conciliorum, in quibus siue sit materia fidei siue de scismate tollendo, siue de reformatione uniuersalis ecclesiae faciendā, omnia papa principaliter auctoritatie facit, licet alii patres consulendo & consentiendo cōcurrant. Et primo quidem hoc patet ex conciliis primitiuae ecclesiae, in omnibus enim illis in quibus praesens fuit beatus Petrus tanquam uertex collegii & princeps totius congregationis loquebatur primus diffiniens & sententiās omnia. sicut Act. 1. patet in electione Math. & Act. 15. in q. de cessatione legalium, ubi cum grauis quæstio mota esset in concilio apostolorum beatus Petrus tanquam princeps, ut ait gl. primo locutus est & in cuius sententiā tota multitudo apostolorum transiuit. unde Hieron. ad Aug. epistola 23. ita inquit, postquam breui sermone scilicet Petrus totam cinxit historiam ait, tacuit autem omnis multitudo, & in sententiā eius Iacobus apostolus & omnes simul presbyteri transferunt. hęc enim non debent esse molesta lectori, sed & mihi & illi utilia ut probemus ante apostolum Paulū non ignorasse Petrum, immo principem esse huius decreti legem post euāgelium non esse seruandam. hęc Hiero. Secundo hoc idem colligitur ex eo quod Imperator Martinianus scribens Leoni papae, ut ad Calcedon. synodum ueniret ita inquit inter alia, superest ut si placuerit tuae beatitudini in his

partibus

partibus aduenire & synodum celebrare hoc facere religionis affectū dignetur nostris utique desiderijs uestra sanctitas satisfaciet, & sacrae religioni quae utilia sunt decernet. Si uero hoc onerosum est ut in has partes aduenias hoc ipsum nobis propriis tuae sanctitatis litteris manifestes & infra, omnes sanctissimi episcopi debeant conuocare, & quae Christianae religioni atque catholicae fidei profint, sicut sanctitas tua secundum ecclesiasticas litteras diffiniuit sua depositione declarent. haec ibi. Ecce quod Christianissimus Imperator nouerat quod si papa praesentialiter interesset concilio ipse decernere debebat. Si uero absens episcopi conuenientes iuxta prius factam per eum diffinitionem deberent in materia concludere. Tertio hoc aperte ostenditur ex concilio Calcedonen. in sententia data contra Dioscorum. unde in actione tertia sic habetur Iulianus episcopus Iponen. Paschasio & ceteris legatis papae. Nunc uestra sanctitas primatum tenens sanctissimi Leonis nouit quod Dioscorus semel & secundo & tertio uocatus synodo praesentari nullatenus uoluit obedire, petimus autem sanctitatem uestram in eo quod magis inter ceteros eminentis habetis locum sanctissimi papae Leonis iustam in contumacem promulgare uindictam ac regulis iustitiam contra eum proferre sententiā. omnes enim nos & uniuersalis synodus concors efficitur uestrae sententiae sanctitatis, & in fra Paschasio autem & ceteri legati tenentes locum beatissimi Leonis papae, replicatis prius sub compendio malis multis quae Dioscorus conuulserat pronunciauerunt sententiā in Dioscorum sic dicentes. Sanctissimus & beatissimus archiepiscopus magna senioris Romae Leo per nos & praesentem sanctam synodum una cū beatissimo & omni laude digno beato Petro apostolo qui nuncupatus est a domino Petrus & spiritualis catholicae ecclesiae fundus est firmamentum, audauit, eum tam episcopatus dignitate, quam ueteris omnini sacerdotali officio simulq; eum alienauit a ministerio sacrosancto & in fra Anatholius archiepiscopus Constantinus & omnes alii episcopi sunt uorum exprimentes in eandem sententiā concordarunt omnes se subscribentes. Et ita patet quod Leo papa per suos legatos sententiā in concilio uniuersalibus. Quarto hoc idem colligitur ex gestis octauae synodi in qua epistola Nicolai papae quam uniuerso clero ecclesiae Constantinense scribit lecta fuit, & recepta cum omni laude in qua post aliqua dēterera sic habetur. Haec sunt quae sedes apostolica statuit: haec sunt quae nos tanto studio iohis oportet amplecti: tanto solicius obseruare quanto scitis quae ab ea statuta fuerint haec uniuersalem ecclesiam semper tenuisse: ita contra similes errores in ecclesia exortos prior hic secundum primatum sui auctoritatem sententiā dedit, & ita demum uniuersalis ecclesiā licet aliquando per aliquantum temporis in quibusdam relictā sit quae illa tamen quādoque probauerit probauit & quae illa sedes restitauerit, & ipsa uniuersalis ecclesia restitauerit. Item in eodem concilio scribitur neminem iustificatum per sedem apostolicam damnatum per ecclesiam, aut damnatum per ipsam sedem, iustificatum per ecclesiam. Ex quibus manifeste patet auctoritas apostolicae sedis respectu conciliorum, & reuerentia sanctorum patrum ad eam. Quinto patet ex illo quod in Calcedonen. concilio circa sexto actionem legitur, prout refert Isidorus libro conciliorum quod in omnibus synodis Apocrisarii id est Vicarii siue legati apostolicae sedis decet sententias propter summam sedis eiusdem auctoritatem conuocari

habant & subscribebant, quia ante nullum robur habebant. hæc ibi, & infra sic habetur cum de Iba episcopo episcopi petierant quid sanctæ synodo placeret sciendum. locum apostolicæ sedis tenentes, quia missi apostolici semper in synodis primo loqui & confirmare sententias soliti sunt, per Paschasium dixerunt, relecta epistolas Ibe cognouimus eum catholicum & obdecernimus ad honorem episcopatus & ecclesiam de qua iniuste expulsus est ad præsens reuocandum. similiter & omnes episcopi sequentes auctoritatem apostolicæ sedis decreuerunt. hæc ibi. Sexto colligitur idem ex uniuersali concilio Romæ celebrato, in quo Nicolaus papa prædens sic inquit, ut in c. in nomine domini dist. 23. quapropter instructi prædecessorum nostrorum aliorumq; sanctorum patrum auctoritate decernimus atque statuimus. Septimo hoc idem colligitur ex concilio uniuersali Romæ celebrato per Alexandrum tertium, in quo ut habetur in c. licet de elect. dicit. Nos ad malum hoc euitandum de concilio fratrum nostrorum & sacri approbatione concilii aliquid decernimus adiungendum, &c. Octauo hoc accipitur ex concilio Lateranen. in quo Inno. tertius, ut habetur in c. damnatus inquit. Damnatus & reprobamus libellum seu tractatum quem abbas Ioachim edidit contra magistrum Petrum lombardum. Item in eodem reprobamus etiam & condemnamus puerissimum dogma impij Almarici. Nono idem colligitur ex concilio generali in quo Inno. tertius, ut habetur in c. cum laicis. extra de re. eccle. non alie. ita dicit. uolentes ergo super his indemnitatibus consulere ecclesiarum atque tantis grauaminibus providere huiusmodi constitutiones & uenditiones, &c. sacri approbatione concilii decernimus non tenere. Decimo idem colligitur ex cap. licet de bap. & eius effect. in quo idem Inno. in concilio prædens ita loquitur. uolentes ergo tantum scandalum ab ecclesia remouere sacro suadente concilio districtè præcipimus, ut talia de cetero non præsumant. Undecimo ex c. in quibusdam. extra de pœnis. ubi idem Inno. in concilio uniuersali prædens ita dicit. sacri nihilominus concilii approbatione statuimus, &c. Duodecimo idem manifeste colligitur ex c. sacro approbante concilio extra de sen. ex com. ubi Inno. concilio prædens ita dicit. Sacro approbante concilio prohibemus ne quis aliquem, &c. Tredecimo idem colligitur ex c. ubi periculum. de elect. lib. 6. ubi Greg. 9. in concilio prædens ita inquit: hæc sacro approbante concilio statuimus, &c. & infra auctoritate nostra & eiusdem approbatione concilii. Decimoquarto idem colligitur ex concilio uniuersali Lugduni celebrato, in quo Greg. 10. prædens ita inquit, ut in ca. de summa trin. & fide cath. sacro approbante concilio damnatus & reprobamus omnes qui negare præsumperunt, &c. Quintodecimo idem colligitur ex concilio Viennensi, in quo Clemens quintus concilio prædens, ut habetur in c. 1. extra de sum. tri. & fid. cath. in clem. ita inquit, sacro approbante concilio declaramus. Sextodecimo idem colligitur ex epistola quam Adrianus papa misit Imperatori Basilio ad octauam synodum ubi inter alia dicit sic, uolumus ergo per uestræ pietatis industriam illuc numero sum celebrare concilium, cui nostri quoque prædentes & culparum personarum differentias liquido cognoscentes iuxta quod in mandatis acceperunt singulorum libere discretionis exercent, in quo uidelicet sacro ce tu execrandi uanitatatis concilii, quod aduersus sedis huius actum est profus reuerentiam cuncta decernimus exemplaria prorsus a possessoribus suis

ablata

ablata in mediumq; delata contemptibus igne cremari, nec superesse apud quælibet ex his omnibus unum, tota uel unum apicem, nisi forte quatuordecim clericatus immo totius nomine Christianitatis anathemate propulsus carere uoluerit. non enim nos tam deridendum collegium nisi Ariminen. sub Constantino uel Ephefino. a Dioscoro congregato latrocinio comparandum decernimus. hæc ille. Nota uerba ex quibus luce clarius apparet auctoritas magna Romani pont. in concilio uniuersali. Decimo septimo idem colligitur ex concilio Constantiensi, in quo postquam Martinus creatus est, synodus non est usa nomine constituentis aut diffinientis, sed omnia nomine Martini instar aliorum conciliorum approbante synodo diffinita sunt & constituta. Mirum est autem quod tam gloriosi principes ecclesie summi pontifices præsumperint uti tali modo loquendi, ut omnia diffinita constituta declarata & prohibita in conciliis uniuersalibus sua ascriberent auctoritati si ad eorum auctoritatem non pertineret, sed concilia immediate a Christo haberent auctoritatem talia faciendi. Stupendum est insuper quomodo tot & tam gloriosa concilia in quibus multi sancti patres religione & sapientia celeberrimi interfuerunt permiserunt summos pontifices hac in conciliis uti auctoritate si ut aduersarii garrunt concilia uniuersalia immediate a Christo & non a papa habeant auctoritatem diffinendi statuendi & iudicandi, &c. Nec dici potest quod Romani pontifices in hoc usurpauerint auctoritatem alienam aut quod illis temporibus uniuersalibus conciliis nondum erat reuelata ista ueritas potestatis conciliorum qualem præfati nouelli magistri confingunt, aut quod Romani pontifices a conciliis uniuersalibus illam auctoritatem ac commodatam susceperunt: quoniam utrunque horum est inconuenientissime & stulte dictum. Primum enim ponit maculam in multis sanctis pontificibus & in apostolica sede, in qua tamen ut ait Hieron. & alii patres sancti, sicut supra in secundo libro induximus, Christiana religio semper immaculata permansit. Secundum ponit uniuersalem ecclesiam, usque ad tempora istorum nouellorum magistrorum tanta caligasse ignorantie, cecitate, ut non nouerint hæc prerogatiuam suæ potestatis. Tertium est falsum: quoniam ut in secundo plenissime est demonstratum Rom. pon. non a conciliis, sed ab ipso Christo Salvatore nostro cuius Vicarius est & uices gerit hanc potestatis excellentiam habet, ut etiam habetur in c. quamuis dist. 21. Ex quibus omnibus confutatur inter alia erroris stulticia dicentium quod solum quod ad conuocationem concilia ipsa indigeant auctoritate papæ & non quod ad prosecutionem uidelicet ad diffiniendum, uel constituendum, aut sententiandum qui error cum papam non iudicem, sed præconem tantum faciat respectu conciliorum iudicio nostro maximus est & periculosus uniuersali ecclesie contra quem errorem est sanctorum patrum & sacrorum canonum doctrina de quo locupletissimus testis est clarissimus pater & magna auctoritatis in ecclesia Dei archiepiscopus Remensis dominus Aymarus libro de synodis in c. 18. ita dicens, non mireris quod ipsorum conciliorum auctoritatem Rom. ascribamus. nam nulla concilia rata leguntur quæ apostolica auctoritate facta non fuerint, ut beatus Damasus papa in decretis suis c. 9. asserit, cui sanctus Athanasius & Iulius papa Nicenum quoque concilium & reliqui sancti patres astipulantur, nam illius sedis episcopus iudex est totius ecclesie nec aliquod iudicium ualet absque legitimo iudice. hæc ille. Nota quod

S Y M M Æ D E E C C L E S I A

sicut iudex non præco. Hæc autem quæ diximus de auctoritate Rom. pon. supra concilium adhuc plenius ex infradicendis clariora reddemus.

Cap. XXXIII. De laudabili consuetudine antiquorum conciliorum quod absque prius habito decreto apostolicæ sedis non fieret in synodo definitio cuiuscunque quæstionis ad fidem pertinentis.

ILLVSTRÆ plane testimonium eminentis præfatæ auctoritatis Romana. pon. respectu conciliorum uniuersalium colligitur ex obseruantia quam sancti patres spiritu sancto pleni in antiquis & uenerandissimis conciliis usi sunt, sancti inquam patres in conciliis uniuersalibus constitutante omne determinationem quæstionis quæ de fide orta foret semper apostolicæ sedis præstolabantur decretum de qua beata consuetudine testimonia plura habemus, & egregia. Primo enim hoc habetur ex i. actione Ephesini concilii ubi sancta synodus ita loquitur. Congregatis nobis Nestorium a sacerdotio remouimus depositionem eius canonicam facientes atque laudantes Deo amantissimum, & sanctissimum episcopum maxime Romæ Cælestinum qui ante nostram sententiam hæretica Nestorii dogmata & ante nos protulit aduersus eum sententiam propter ecclesiarum cautelam & tradidit nobis fidem ab apostolis. hæc ibi. Secundo idem habetur testimonio Domasi papæ qui & ceteri episcopi Romæ congregati scribentes de concilio Ariminien. episcopis in illirico constitutis sic dicunt, nec enim præiudicium aliquod fieri potuit per numerum episcoporum Ariminii congregatum quando constat Romæ pon. cuius ante omnia decebat expectare decretum talibus non præbuisse consensum. Tertio idem habetur ex eo quod Leo papa ad Theodosium Imperatorem scribens & ostendens, unde occasionem erroris susceperat secunda synodus Ephesina ita ait, ad episcopale concilium quod haberi apud Ephesum præcepistis tã instructi summissi, ut si scripta quæ ad sanctam synodum uel ad Flavianum episcopum deculerunt episcoporum publicari auribus Alexandrinus permisisset anathemas ita manifestatione purissime fidei quam diuinitus inspiratã & accepimus & tenemus ut omnium cõcertationum strepitus quiescisset, ut nec impetita ultra desperet nec nocendi emulatio uiam reperiret. hæc ille. Ceterum idẽ quarto colligitur de 6. synodo in qua suggestio Agaptonis papæ directã Imperatori per legatos suos lecta fuit & subscriptione omnium episcoporum accepta, in cuius suggestionis epistola post descriptam fidẽ apostolicæ sedis, ita papa orat Imperatorem corde contrito & fluentibus lachrymis mente prostratus exoro porrigere dignemini clementissimam dexteram uestram apostolicæ doctrinæ quam cooperato priorum laborum uestrorum beatus Petrus apostolus tradidit, ut non sub medio conclusam, sed tuba clarus in toto orbe prædicetur, quia eius uera confessio a patre. de cœlis reuelata est pro qua a domino omnium beatus esse pronuntiatus est beatus Petrus qui & spirituales oues ecclesiæ ab ipso redemptore omnium trina commendatione pascendas suscepit, cuius annuente præsidio hæc ecclesiastica ecclesiastica nunquam a uia ueritatis in quamlibet erroris partem deflecta est, cuius auctoritatem, utpote omnium apostolorum principis semper omnis catholica

A D I B E R I T E R T I V S

tholica Christi ecclesia & uniuersales synodi amplectentes in cunctis seculis sunt. unde in sexta ipsa synodo actione octaua patres susceperunt suggestiones Agaptonis papæ cum multa deuotione. unde demeritis episcopis pluriados ita dicit. Suggestiones directas a patre nostro Agapto sanctissimo archiepiscopo apostolicæ & principalis sedis antiquæ Romæ ad Deo coronatũ & magnũ Victorem Imperatorem tanquam a spiritu sancto dictas per os spiritus sancti ac principis apostolorum Petri & digno prædicti beatissimi papæ Agaptonis scripta suscipio & amplector, & ita credo ita assentio, &c. Item suggestio Anastauius peles dixit secundum ueritatem relatarum suggestionum sanctissimi papæ Romani sic credo & confiteor. Item Georgius episcopus Camulianorũ suscipio & sequor suggestiones ab Agapto sanctissimo papa Romæ, & sic credo & sic confiteor & ita de omnibus propter quod papa Nicolaus scribens Michæli Imperatori ita dicit. Quomodo non egeat quæ liber synodus inuamine sedis quando in Ephesino latrocinio cunctis præsulibus & ipsis quoque patriarchis prolabentibus nisi magnus Leo imitator scilicet illius Leonis de quo scriptum est, uicit leo de tribu iuda diuinitus excitatus os aperiens totum orbem & ipsos quoque Angulos concuteret & ad pietatem commoueret religio catholica penitus corrumpisset. Quinto idem colligitur ex quarta synodo Calcedone de qua Leo papa scribens Theodoro episcopo Cypriti ita dicit. Reuenientibus ad nos fratribus & sacerdotibus nostris quos ad sanctum concilium sedes beati Petri direxit agnouimus dilectionem tuam superno adiutorio nobiscum tam Nestorianæ impietatis quam euticianæ uesanitæ exitisse uetricem. unde gloriamur in domino cum propheta canentes. Adiutorium nostrum in nomine domini qui fecit cœlum & terram. qui nullum nos in nostris fratribus detrimentum sustinere permisit, sed quæ nostris prius diffinierat ministerio uniuersæ fraternitatis intractabili firmat assensu, ut uere a se prædire ostēderet quod prius a prima omnium sede firmatum totius Christiani orbis iudicium resepsisset, ut in hoc quoque capiti membra concordent. hæc ibi. Item sexto ad idem est beatus Leo qui scribens uniuersis episcopis per Siciliam constitutis ita dicit. Culpam nullo modo potuisset incidere si uide consecrationem honoris accepisset inde legem totius obseruantie sumeretis & beati Petri apostoli sedes quæ uobis sacerdotialis mater est dignitatis esset ecclesiasticæ magistra rationis. Item Nicolaus papa in epistola ad Imperatorem Michaelem quæ in quarta actione octauæ synodi lecta fuit dicit, sicut constat sanctam Romanam ecclesiam & beati Petri principem apostolorum qui dominico ore primatum ecclesiæ suscipere promeruit omnium ecclesiarum caput esse & ab ea rectitudine atque ordine in cunctis utilitatibus & ecclesiasticis institutionibus quas canonicas, & synodicas sanctorum patrum sermone inuolabiliter atque irrefragabiliter resinet exquirere atque sectare. Hæc ille. Septimo idem patet testimonio Nicolai papæ qui imperatori Michæli scribens inter alia, dicit sic. Ad cuius. n. f. fidei integritatem obseruationis multotiens conuentus factus est sanctorum patrum a quibus & deliberati & obseruati extitit qualiter absque Rospon. consensu nullius insurgentis deliberationis terminus daretur. hæc ibi. Octauo etiã patet in septima synodo ad quã scribit Adrianus papa epistolam suam de adoratione imaginum qua perlecta quærentibus apostolicæ papæ an Casarius patriarcha, & tota synodus acceptarent

Respondit tota synodus: tota sacratissima synodus, ita credit, ita sapit, ita dogmatizat & infra petribus apocryphis papæ dicat nobis sancta synodus si admittat litteras sanctissimi papæ senioris Romæ an non. Respondit sancta synodus, sequimur & suscipimus & admittimus. Nono hoc idem patet ex octava synodo Constantinopolitana ad quam papa Adrianus libellum mittit ut omnes episcopi secundum formam illius profiteantur & procedant quod & factum est, qui libellus ut ex gestis eiusdem synodi patet incepit. Prima salus est recte fidei regulam custodire & a constitutis Dei & patrum nullatenus deniare, &c. quam patres synodi profitentes sic dicunt. Porro de venerabilissimo Ignatio patriarcha nostro & de his qui ex parte ipsius sunt quod auctoritas apostolicæ sedis uestre decreuit tota mente sequimur, & religiosa deuotione ueneramur atque pro posse & nosse nostro pia intentione ac spiritali conflictu defendimus; quoniam sicut prædiximus sequentes in omnibus apostolicam sedem & obseruantes eius omnia constituta speramus, ut in una communione quam sedes apostolica prædicat esse mereamur in qua est integra & uera Christianæ religionis soliditas promittentes etiã omnes sequestratos a communione ecclesiæ catholicæ, i. non consentientes sedi apostolicæ eorum nomina inter sacra recitanda esse mytheria. hæc ibi. Ex quorum conciliorum sacrorum laudabili & debita reuerentia ad apostolicam sedem quod sine eiusdem præmissis decretis nihil agerent luce clarius quantum a bonitate & honestate aberrant tam asserentes uniuersalia concilia a papa non suscipere auctoritatem suam, sed a Christo immedia te quam præsumptuosi illi qui in uniuersalibus conciliis nulla prius habita consultatione apostolicæ sedis, quæ & mater cunctarum ecclesiarum & magistra fidei est arduas materias, uelut fidei & maiores causas diffinire præsumunt & ab aliis obseruari præcipiunt.

Cap. XXXIIII. Quod uniuersalia concilia semper solita sunt gesta sua petere confirmari per Roman. pont.

Amplius egregium atque irrefragabile argumentum præfatæ auctoritatis quam Romanum pont. diximus habere in uniuersalibus conciliis est, quod sancti patres in conciliis uniuersalibus congregati diffinitiones suas & gesta ad eorum uigorem & firmitatem regulariter ab apostolica sede confirmari ac roborari postularunt aperte cognoscens oportere leges ecclesiæ robur accipere & auctoritatē ab eo. in quo Deus totius ecclesiæ principatum posuit & primatū cuiusmodi est Ro. pont. ut in c. nolite errare dist. 11. dicit Iulius papa. huiusmodi beatæ obseruationis exemplū in primis habemus a patribus singularissimi & præ aliis excellentissimi concilii Niceni, qui omnia gesta sua & diffinita humiliter & deuote a beato Syluestro petierunt confirmari. unde in epistola quam eidem beato Syluestro scribunt ita inquit beatissimo episcopo urbis Romæ cū omni reuerentia colendo Syluestro Osus episcopus prouinciæ Hispaniæ ciuitatis Cordubensis & Macharius episcopus ecclesiæ Constantinopolitanæ & Victor & Vincentius presbyteri ordinati ex directione urbis Romæ & ceteri coepiscopi 318. in domino Salutem. Quoniam omnia corroborata de diuinis mytheriis ecclesiasticæ utilitatis quæ ad robur pertinent sanctæ ecclesiæ

ecclesiæ catholicæ & apostolicæ ad sedem tuam Romanam explanata, & de græco in latinum redacta scribere confitemur. Nunc itaque ad uestre sedis augmentum occurrimus roborari. itaque constat uestra apostolica doctrina totius uestre apostolicæ urbis in unum conuenire, uestrumque habere concilium, sicut docet mystica ueritas, & sequitur infra quicquid statuimus in Niceno concilio præcamur ut uestri oris consortio roboreretur. hæc ibi. In decreto uero confirmationis quam præfatorum gestorum beatus Syluester in concilio congregato Romæ facit ita scribitur, Syluester episcopus catholicæ & apostolicæ sedis præsul urbis Romæ quicquid in Nicena lichenæ constitutum ad robur sanctæ matris ecclesiæ catholicæ & apostolicæ a sanctis sacerdotibus 318. nostro ore consortes firmamus omnes qui ausi fuerint dissoluere diffinitionem sancti magni concilii quod apud Nicenam congregatum est sub præsentia piissimi & uenerandi principis Constantini Augusti anathematizamus, & dixerunt omnes episcopi placet. hæc ibi. Secundo testimonium habemus de Ephesino concilio, de quo dicit dominus Aymarus lib. de synodi q. in eo legati apostolicæ sedis beatus Cyrillus & Archadius episcopus ex Italia uice Celestini papæ præfuerunt, & ipsam apostolicam auctoritate roborauerunt. habetur etiam ex gestis eiusdem synodi, quod Imperator s. Theodosius iunior ad perfectionem diuinitus statutorum petiit apostolicæ cathedræ apponi confirmationem, ut sic tanquam a beato Petro facta ueneremur. Tertio habemus de hoc testimonium a patribus in concilio Calcedonensi conuenientibus qui ad Leonem papam ita scribunt depræcantes ut eorum decreta confirmare dignaretur. Nouimus quicquid reuerentis a filiis sit ad patres recurrit, facientes hoc quasi proprium sibi. Rogamus ergo & tuis nostrum decretis honora iudicium, & sicut nos audierimus in bonis cupitam consonantiam, sic summis filiis quod deceat ad impleat. Vbi notandum contra superbiam Basiliensium quod synodus papam patrem uocat & infra, ut autem cognoscatis, quia nihil donando cuiuslibet gratiam fecimus, aut per iniustitiam aduersando, sed ut nunc gubernante diuino omnium gestorum uim uobis insinuamus ad probationem uestre sinceritatis, & ad eorum quæ a nobis gesta sunt firmitatem & consonantiã. hæc synodus. Hanc ceterum quarto apostolicæ sedis prærogatiuam Imperatores Valentinus & Martianus non ignorantes pro confirmatione gestorum præfatæ synodi scribentes ita dicunt, miramur per maxime quod synodum Calcedonen. & litteras uenerabilium episcoporum quæ ad tuam Deo amicitiam misse sunt, per quas omnia quæ in ipsa facta sunt nobis nunciarunt, nequaquam a tua sanctitate tale littere misse sunt, quæ uidelicet in sanctissimis ecclesiis lecte in noticiam omnium deuenirent quod quorundam animabus quæ prauam adhuc opinionem sectantur, ambiguitatem immisit utrum tua beatitudo quæ in sancta synodo edita sunt confirmauerit, & propter hæc tua reuerentia litteras mittere dignetur, per quas in omnibus ecclesiis & episcopis notum sit uniuersa quæ in sancta synodo gesta sunt a tua beatitudine confirmata. Quinto patet ex epistola quam Leo papa qui Agaptoni succedens ad piissimum Constantinum super confirmatione gestorum in 6. uniuersali synodo scribit dicens, hanc ergo recte atque apostolicæ traditionis normam prædecessor meus Agapto apostolicæ memorie papa cū sua synodo prædicauit, hanc scriptis præcurrentibus in suæ suggestionis pagina uestre pietati per suos legatos emisit approbans & confirmans testi-

monis sanctorū ac probabilium doctorum quā sancta nunc magna synodus suscepit & in omnibus nobiscū complexa est, utpote beati Petri apostolorū principis sinceram doctrinam in ea cognoscens & infra. Et quia diffinitionē recte fidei, ut dictum est prædicauit quam & apostolica sedes beati Petri apostoli, cuius licet impares ministerio fungimur ueneramus susceptis. Idcirco & nos & per nostrum officiū hæc ueneranda sedes apostolica concorditer & unanimiter quę diffinita sunt ab ea cōsentit & beati Petri auctoritate confirmat. hæc ibi. Item sexto patet ex geltis 7. synodi quę fuit apud Nicenam legitur quod Tarasius ecclesię Constantinopolitanę præsul totum processum eiusdem synodi summo pon. ut mos erat retulit, ut tale conciliū sua auctoritate firmaret. ubi nota quod dicitur ut mos erat, quia ex hoc aperte colligitur ita fieri per omnia cōcilia, sicut & uerum est ex practica aliorum posterorum. Septimo ad idem est synodus illa uenerabilis Romę tempore Symachi papę celebrata, de qua in c. bene dist. 96. in qua sic habetur. Si cui iussit prouincię sacerdotes inter suos terminos consilio habito quicquid sine metropolitani sui auctoritate tractauerint irritum esse debere sancti patres sanxerunt, quanto magis quod in apostolica sede nunc stante præfule quicquid beati Petri apostoli per uniuersum orbem primatum obtinens statutis synodalibus consueuit tribuere firmitatem. hæc ibi. Præterea dicit Gratianus dist. 16. c. placuit, quod papa recepit sextam synodum cum canonibus suis & etiam sancta octo uniuersalia concilia quę Rom. pon. professione dicit esse roborata. Ex quibus satis aperte apparet quod alia fides fuit apud illos sanctos patres antiquorum conciliorum sanctissimorum de auctoritate conciliorum & Rom. pon. quā sit apud nouellos magistros conturbantes sanctitatis adinventionibus suis ecclesiam Dei. Plane si concilia uniuersalia haberent illam supremam auctoritatem immediate a Deo constituendi, diffiniendi sententiandi puniendi, & etiam supra papam sanctę uniuersales ille synodi non tam regulariter tam deuote & humiliter a Roma. pon. gesta sua peterent confirmari. planum est quod ista stare non possunt si nullo quod concilium habeat immediate potestatem a Christo, cui etiam papa obedire teneatur, & quod concilii sententię & gesta nullius sint roboris nisi Rom. pon. auctoritate firmentur superioris est enim roborare acta inferiorum & non econuerso. Octauo etiam inducemus testimonium de concilio Constantien. quod cum plenarium ex omnibus obedientis existeret integratum supplicasse etiam legitur domino Martino papę 5. ut dignaretur decreta eiusdem concilii sua auctoritate roborare & confirmare. Nono hoc etiam Basilien. non obstantibus eorum erroribus uoluisse obtinuisse a domino Eugenio, ut eorum decreta approbasset, sed obtinere non potuerunt, & merito. Ex quibus luculenter apparet quā periculose, & quā scandalose errent qui statuta conciliorum, aut diffinita antequam Rom. pon. auctoritate firmentur atque roborentur publicant per orbem & obseruari præcipiunt, cum tamen antequam principis ecclesię auctoritate firmentur, nullū obligent cum nullum robur habeant, ut patet ex dictis & colligitur ex concilio Calcedon. patet etiam ex c. bene dist. 96. hoc etiam ostendit apertissime Leo papa in epistola ad aquilegien. episcopum in qua scribens de forma recipiendi hæreticos arriano; ita inquit, inter alia omnia decreta synodalia quę ad excisionem huiusmodi hæresis apostolicę sedis firmavit auctoritate amplecti se & in omnibus approbare eloquantur, &c. Ecce sola illa synoda-

lia

lia decreta quę apostolicę sedis firmavit auctoritas iubentur amplecti, & uenerari. Ceterum huiusmodi apostolicę sedis prærogatiuam, sic apertissime profiteretur Christianissimus Imperator Iustinianus qui ut habetur C. de sum. tri. & fide ca. scribens ad papam Ioannem petens approbationem fidei suę & suorum confirmationem ita dicit, Victor Iustinianus, &c. Nos reddentes honorem & apostolicę sedi & uestrę sanctitati quod semper nobis in uoco fuit, & est & ut decet patrem honorantes uestram beatitudinem omnia quę ad ecclesiarum statum pertinent festinamus ad noticiam deferre uestrę sanctitatis, & infra omnes uero sacerdotes sanctę catholicę ac que apostolicę ecclesię & reuerendissimi archimandrite sacrorum monasteriorum sequentes sanctitatem uestram & custodientes statum & unitatē sanctarum ecclesiarum quem habent ad apostolicam uestrę sanctitatis sedem nihil penitus immutantes, & infra suscipimus autem quattuor concilia prima scilicet secundum quod uestra apostolica sedes docet atque prædicat, omnes ergo sacerdotes sequentes doctrinam uestrę apostolicę sedis ita credunt & continentur & prædicant. unde propter hęc ad noticiam deferre uestrę sanctitatis, & infra petimus ergo paternum affectum, ut uestris ad nos desinat litteris & ad sanctissimū episcopū huius almę urbis & patriarchā manifestum nobis faciatis quod omnes qui prædicta continentur suscipit sanctitas uestra. hæc ille. Cui Imperatori respondens papa Io. ita scribens dicit, ut habetur ubi supra. liquet ergo gloriosissimę Imperator, ut lectionis & legatorum uestrorū patefecit nos apostolicis eruditionibus studere, cū de religione catholicę fidei ea sapiatis quod omnes qui prædicta continentur suscipit sanctitas uestra. hæc ille. Ecce testimonium clarissimū prærogatiue apostolicę sedis de quo iam diximus. Ex prædictis manifeste confutatur tam erroneę dux interpretationes datę per aliquos nouellos magistros aduersarios & inimicos doctrinę omnium sanctorū patrum in suis tractatibus. Prima est quod papa non cōfirmat aut robur auctoritatis tribuit uniuersalibus conciliis quę de toto orbe Christiano congregantur, sed tantum de conciliis patriarchalibus, quę quādoque etiam dicta reperiuntur uniuersalia. Quod ista interpretatio erronea sit manifeste patet ex dictis: quoniam concilium Nicenum & Calcedon. uniuersalia fuerunt & sancti loquentes de hac prærogatiua de uniuersalibus conciliis omnibus loquuntur & rationes factę de omnibus et concludunt. Secunda interpretatio quę præfati aduersarii dant est quod cōfirmatio quę Rom. pon. tribuere dicitur conciliis uniuersalibus non est auctoritatiua ita quod auctoritatem & robur tribuat conciliis, quia ut aiunt auctoritatem habent a Deo immediate, sed in signum tantum sęp facta in synodo in concordia sunt actitata, sicut & alii episcopi se subscribentes in synodis dicuntur eas confirmare. Quod autem hæc interpretatio falsa sit & erronea: patet ex dictis in superioribus specialiter per illud quod habetur in 6. actione Calcedon. synodi ubi dicitur quod in omnibus synodis apocritarii apostolici decreta sententias primo propter summam auctoritatem eiusdem sanctę sedis confirmabant & subscibeabant, quia aliter nullum robur habebant. Ecce quod confirmatio quę fiebat per legatos papę non erat tantū significans, sed etiam auctorizans, quia ut inquit nullum robur habebat. Præterea idem habetur ex cap. regula dist. 17. & ex cap. bene distinct. 96. quę expresse idē loquuntur & de omnibus synodis uniuersaliter quod luce clarius

Rr ij

SVMME DE ECCLESIA

ostenditur ex illo quod Leo sanctissimus scribit maximo antiocheno episcopo quod supra eodem cap. inductum est. Ceterum quod erronea sit interpretatio præfata aduersariorum: patet ex hoc quod respectu conciliorum uniuersalium nihil plus auctoritatis dant summo pont. principi totius ecclesiæ quam alteri episcoporum quod quantum dissonet fidei catholicæ, & etiam sanctorum patrum doctrinæ nullus sane mentis parum etiam in sacris literis nutritis potest cognoscere. patet ergo quantum errent præfati apostolicæ sedis aduersarii.

Cap. XXXV. In quo ponuntur aduersariorum obiectiones.

Arg. primum

Secundū

Tertium

VERITATEM autem eam quam in superiori capitulo tantis rationibus & uniuersalium conciliorum practica & exemplis ostendimus aduersarii moluntur infringere. Primo quidem ex ueteri testamento. dicunt enim quod Esdræ ultimo legitur concilium uniuersale congregatum in Hierusalem, ut prouideretur super congregatione filiorum Israel qui duxerant uxores alienigenas ubi dicitur quod missa est uox scilicet citationis in iudæa & Hierusalem omnibus filiis transmigrationis ut congregarentur in Hierusalem & omnis qui non ueniret tribus diebus iuxta concilium principum & seniorum auferetur ab eo substantia eius & ipse abiceretur a cetu transmigrationis, &c. usque sic fiat. Ex illo loco aduersarii arguunt duo. Primum est quod Esdras licet non esset summus sacerdos, sed Iosue filius Ioseph dech nihilominus nomine totius concilii dedit sententiam in prædicta causa, & ita concludunt quod determinatio & diffinitio in conciliis uniuersaliibus non est solius papæ. Secundum est quod punitio spiritalis & temporalis in ferenda continentibus uenire sicut reseruatæ concilii auctoritati & non summi pontificis. Secundo arguunt ex illo Act. 15. ubi sic dicitur placuit apostolis & senioribus cum omni ecclesia eligere uiros & ex illis mittere in antiochiam & infra in epistola in qua diffinitionem quam de quaestione mora de obseruatione legalium fecerant notificat dicitur sic, apostoli & ceteri fratres his qui sunt antiochiæ salutem & post pauca. uisum est spiritui sancto & nobis nihil ultra imponere uobis oneris, quam &c. Ex quibus uidetur manifeste inquitur primo quod apostoli & seniores simul omnia fecerunt & non Petrus solus. Secundo uidetur quod nomine totius synodalis congregationis conscripta est sententia, & non solius Petri. Tertio arguunt ex gestis octauæ synodi Constantinopolitanæ ubi in allocutione Thomæ metropolitæ Tyri facta ad synodum incipientem uestris ecclesiasticis negociis confusionem patientibus, &c. cuius uerba sunt hæc loquendo de Imperatore Basilio. Conuocauit humilitatem nostram de orientalibus sedibus ac diocesisibus cum his qui putabantur aduenire atque concurrere a seniori Roma sanctissimi papæ Vicariis circumspectæ ecclesiastica dissolueremus certamina propter quod & nunc usque perseverantes illorum prætolamur aduentum quoniam uero nulla est facta tarditas & suspicamus ex tyrannica potestate propter tantam moram multas nobis superuenturas calamitates atque necessitates, immo uero & totum nostrum genus Christianorum propter talem causam submittendum uariis tentationibus nequaquam eos qui a Roma uenire putabantur expectare iustum

LIBER TERTIVS.

re iustum putamus, sed superfluum atque superuacuum arbitramur esse præferri cum ea quæ Romæ regulariter ac synodicæ gesta sunt præ manibus habeamus, ita ut hic constet una nobiscum esse beatissimum papam Nicolaum per litterarum suarum uoces adhuc etiam & successorem eius sanctissimum Adrianum per proprias epistolas, ipsi ergo habentes nobiscum beatissimum papam Nicolaum & sanctissimum papam Adrianum ineptum & incongruum omnino putamus despiciere fluctuantem Christi & Saluatoris nostri ecclesiam per dilationem diffinitionis quæ illi debetur. hinc ergo uelut ex necessitate nunc uobis denunciamus iustificationem Dei & diuinam misericordissimè prouidentiam consilium atque iudicium quantum ad capacitatem nostram atinet. hæc ubi. Ex quibus habetur inquit, quod sine papa & eius legati synodus congregata possit procedere ad diffiniendum ac instituumdum. Quarto sic in conciliis uniuersalibus semper nomine synodi sententia leguntur prolata & institutiones canonum. sicut patet in c. quoniam distin. 16. ubi sic dicitur, placuit huic sanctæ synodo. Idem infra. confirmamus & ceteros canones. Item octaua synodus inquit Focium inobedientem & resistentem huic sanctæ synodo reprobamus & anathematizamus. Quinto arguunt ex illo c. si episcopus 2. q. 6. ubi omnes episcopi in concilio uidentur esse coniudices. Sexto ex illo quod Nicolaus papa in epistola quam uniuersis archiepiscopis & metropolitibus ac episcopis Constantinopolitanæ sedi subiectis in sententia contra Focium scribit dicens, hæc & his similia contra euangelica apostolica prophetica atque canonica statuta se offerens sit Dei omnipotentis & beatorum apostolorum principum Petri & Pauli & omnium simul sanctorum, ac uenerandorum sex uniuersalium conciliorum auctoritate, necnon & spiritus sancti per nos iudicio omni sacerdotali honore & domine alienus, &c. Ecce quod auctoritate conciliorum pronunciat sententiam. ergo &c. Septimo ab aduersariis arguitur ex similitudine subscriptionis papæ præsentis in concilio uniuersali, aut suorum legatorum cum subscriptionibus aliorum prælatorum sic, omnes isti eandem formam subscribendi se in gestis conciliorum uniuersalium obseruauerunt. ergo uidetur quod omnes æque concurrunt ad constituendum iudicandum & diffiniendum & non solus papa diffinit, aut constituit siue etiam principaliter. consequentia uidetur bona ex similitudine subscriptionis. an recedens dicunt patere ex multis conciliis. dicunt enim quod in omnibus uniuersalibus ecclesiæ conciliis leguntur legati absque differentia pariformiter aliis se subscripsisse. unde unusquisque episcopus uel dicit annuens, uel statuens, uel diffiniens subscripsit, ita pariformiter apostolicæ sedis legati. unde in concilio Martini papæ quod præcessit sextam synodum uniuersalem reperitur Martinus sic subscripsisse. Martinus sanctæ catholicæ & apostolicæ ecclesiæ episcopus urbis Romæ huic diffinitioni consummationis orthodoxe fidei & damnationem Iheronimi statuens subscripsit, & sic maximus sanctæ aquilegensis ecclesiæ præcisè confirmando damnando & statuendo una cum 113. episcopis se subscripsit quisque in eadem forma. Sic etiam, ut aiunt reperitur in concilio cui Gregorius junior tempore Leonis & Constantini junioris Imperatoris Romæ præsedidit. unde ipse Gregorius sic ait. Gregorius sanctæ catholicæ & apostolicæ ecclesiæ urbis Romæ episcopus huic statuto a nobis promulgato subscripsit. Agnellus episcopus sanctæ ecclesiæ florentinus huic constituto a nobis promulgato subscripsit & ita de ceteris idem dicunt

Quartū

Quintum
Sextum

Septimū

Octauum reperiri in concilio in quo Symachus presedit. Octauo arguitur sic. con-
tingit quod concilium congregetur super facto papæ utpote quia accusa-
tus uel suspectus de hæresi sicut factum legitur tempore Symachi papæ, ut
in 9. hinc etiam dist. 17. & tempore Marcellini papæ dist. 21. in c. nunc autē,
sed notum est quod d. ibi concilium iudicat & non papa, quia nemo iudex est
in propria causa. ergo non est uerum quod semper sententiæ concilii aucto-
Nonum ritate papæ & nomine cum est presens proferantur. Nono arguitur ex
c. constitutum 16. q. 1. ubi dicitur constitutum est a presenti concilio, &c.
Decimū Decimo arguitur sic. omnium ordinatorum ad finem regula metrum & mē-
sura est ipse finis, sed uniuersalis ecclesia quam uniuersale concilium re-
presētat est finis potestatis papalis. ergo illius mensura & regula sumen-
da est ex legibus & regulis uniuersalium conciliorum & non econuerso. er-
go uidetur quod magis pertineat ad synodum ipsam constituere, & regulas
dare ac conseruare sententiæ apostolicæ sedis quam econuerso. consequē-
tia uidetur bona maior est Aristotelis 2. phy. & 1. ethy. minor pater: quoniā
papa est propter ecclesiam & non econuerso. Vnde apostolus 2. ad Corinth.
30. inquit: potestatem dedit nobis Deus in ædificationem & non in destru-
ctionem.

Cap. XXXVI. In quo respondetur ad obie-
ctiones factas.

Ad primū **A**D ista quæ aduersarii inducunt contra clarissimam & fundatissi-
mam sententiam quam posuimus non est difficile ex superioribus
respondere. Ad primam autem quæ sumitur de ueteri testamen-
to: licet sup. ruuacuum sit respondere, cum manifestum sit non facere ad pro-
positum: nihilominus ut hic liquidius pateat respondetur primo negando,
quod congregatio illa facta in Hierusalem uirorum Iuda & benyamin cum
uxoribus & pueris suis fuerit synodus generalis sicut impræsentiarum de
synodo uniuersali est sermo. Secundo etiam dicimus quod falsum sit quod
Esdra nomine & auctoritate illius congregationis dederit sententiā in cau-
sa separationis uxorū alienigenarum, sed dedit eam auctoritate Regis Ar-
taxerxis cuius erat Vicarius & princeps constitutus ad reductionem capti-
ui populi in Hierusalem potestatem ab eo habens super omnes transgresso-
res legis Dei, ut patet in cap. 2. eiusdem libri ubi exemplar ponitur epistolæ
date sibi auctoritatis. Tertio dicimus quod etiam falsum sit quod puni-
tio non uenientium ad illam conuocationem fuerit reseruata auctoritati illius
congregationis, imo reseruata fuit Esdræ qui quasi princeps erat, ut dixi-
mus ex regis commissione præfatæ congregationis, uerum tamen est quod
fiendum erat iuxta consilium principum & seniorum, ut dicit textus. **Ad**
Ad secundū secūdam quæ sumitur ex illo act. 15. respondetur quod in nullo obuiat pro-
posito nostro: quoniam licet concederetur quod patres existentes in concilio
simul concurrat cum papa in diffiniendo, aut constituendo canones sine
sententiando, sicut hic de apostolis & senioribus cum Petro uidetur aduer-
sariis arguentibus: nihilominus tamen quicquid ibi ageretur principaliter
& originaliter ascribendum esset Romano pont. utpote principi totius reip.
Chr. istianæ. Vnde gl. Hieron. super illo loco, ut parum ante in c. 31. inductū
est, commemorato qualiter Iacobus & omnes alii seniores in sententiam
Petri

Petri transferant dicit Petrum principem fuisse illius decreti, legem post
euangelium non esse seruandam. Ecce quod Hieron. dicit Petrum illius
pcretri quod factum est in illa synodo principem. id est principalem au-
ctorem fuisse, & hoc plane manifestum si quis text. illum attentè conside-
ret. Postquam enim Petrus diffinierat non esse imponendum onus obser-
uantie legalis conuersis ex gentilitate. Sequitur in textu. Tacuit autem
omnis multitudo. Dicit Nicolaus de lyra iuxta Hieron. consentiens Pe-
tro, quam Petri sententiam beatus Iacobus commendans protulit illam
dicens, ego iudico ita quod iudicare Iacobi non fuit sententiam aucto-
ritatiue dare, sed sententiam datam per Petrum principem & uerticem con-
gregationis synodalis proferre, erat enim episcopus Hierosolymitanus, li-
cet enim ut ait magister Nicolaus de lyra ibidem Petrus esset principalis
inter apostolos tamen detulit ei in sua diocesi, ut determinationem dubii
proferret. Quod uero sequitur tunc placuit apostolis & senioribus cum
omni ecclesia eligere uiros ex eis & mittere in Antiochiam, non impor-
tat aliquam diffinitionem alicuius dubii, sed iam diffinitam uelle illam pu-
blicare & notam facere per nuncios suos fratribus existentibus Antiochiæ,
per hoc uero quod apostoli sancti & nobis, non habetur quod ista potestas iu-
risdictionis sit data illi congregationi apostolorum & seniorum immediate
& spiritu sancto sicut aduersarii confingunt sed tantum habetur quod diffini-
tio illa præfatæ quæstionis inspiratione spiritus sancti facta fuerit per apo-
stolos & seniores, ut gl. Bede ibi tangit quæ exponens prædicta uerba ita di-
cit, placuit spiritui sancto qui arbiter suæ potestatis ubi uult spirat. ubi uult
loquitur & nobis id est, non solum uoluntate nostra, sed instinctu spiritus
sancti. hæc gl. & ita ex illis uerbis nihil aliud habetur nisi quod Petrus &
alii apostoli seniores in sententiam illius canonis de lege non obseruanda
post euangelium instinctu spiritus sancti in unum conuenerant. plane hu-
iusmodi assistentia qua spiritus sanctus qui est auctor pacis & unitatis san-
ctis congregationibus assistit spirando & docendo quid agendum sit non
abstulit a Petro nec nunc a successoribus suis primatum supra synodum u-
niuersalem nec unitatem, nec connexionem totius corporis ecclesiæ ad u-
num caput s. Christi Vicarium qui ut dicit Chryso. fuerat uertex collegii &
caput apostolici chori. Preterea quod epistolæ illius titulus scriptus communis
fuerat omnibus apostolis & senioribus non obuiat quin Petrus auctor, &
princeps fuerit illius decreti, ut dicit beatus Hieron. quoniam titulus epi-
istolæ illius formatus est cōis omnibus, ut omnis dissensionis tolleretur oc-
casio. unde gl. interli. super uerbo apostoli & seniores dicit sic, apostolorum
cōis titulus præfertur ne aliqua dissensionis relinquatur occasio. **Ad tertiu**
Ad tertiam quæ sumitur ex synodo Constantinopolitana respondetur quod gesta illius
synodi bene cōsiderata in nullo fauet aduersariorū proposito, sed magis cōfir-
mant propositū nostrū. tum primo, quia licet Vicarii & legati papæ nodū ue-
nissent in locū synodi patres tamen synodi auctoritate papæ procedebant.
tum quia synodus ipsa auctoritate papæ Nicolai esset cōgregata. tū quia pa-
tres ipsi de mente & uolūtate summi pō. circa diffinienda erant iā instructi
sufficiēter, ut præfatus metropolita cōfiteretur dicēs præsertim cū ea quæ Ro-
mæ regulariter gesta sunt præ manibus hēamus libellū, quæ papa Adrianus
miserat ad synodum Constantinopolitanam secundum cuius formam proce-
Rr iij

dendum esset. Tum quia ibi imminebat casus maxime necessitatis quæ legem non habet, unde imminente tanta necessitate sicut ipsi patres describunt, non erat inconueniens, ut deliberarent pronuciare sententiam diffinitionis habere, per eos etiã non præsentibus Vicariis papæ, maxime quia sicut dictum est ipsi conformantes se menti tam papæ Nicolai quã Adriani sententiam suam conceperant. Tum tertio quod inducunt non facit ad propositum aduersariorum, quia licet tardantibus Vicariis papæ consuluisse præfatus metropolita procedere illis amplius non expectatis nihilominus tandem Vicarij papæ s. Adriani uenerunt, uidelicet Donatus episcopus Hostien. & Stephanus episcopus Ephesinæ ecclesiæ & Marinus diaconus Cardinalis & tenuerunt locum Rom. pon. in omnibus, sicut patet ex gestis eiusdem synodi, & habetur in c. Adrianus dist. 63. unde de iudicio & sententia data per eos in Focium, ita in actione 5. eiusdem synodi habetur. Deinde accipiens Theodorus de uerbo a secretariis legit quæ a sanctissimis Vicariis senioris Romæ breuiter dicta sunt habentia ita. uidistis fratres uidistis & audistis quæ ex multo tempore dicta & gesta sunt de huiusmodi causa, & apparuit omnibus uobis, quia irreceptibilis erat promotio huius uiri, & quod depositio sanctissimi patriarchæ Ignatii de sede sua sine iustitia & sine legibus fuerat, nos ergo non nouum aliquod uel recens iudicium iudicabimus, sed uetus ex multo tempore præiudicatum quidem a sanctissimo, & beatissimo papa Nicolao, firmatum autem a sanctissimo patre Adriano, & infra. talem conatum abiicimus & anathematizamus ne ulterius contra ecclesiam Dei quælibet alia forte in omne seculum maligna introducatur actio. hæc ibi. & post infra in fine synodus conformando se sententiæ Romanorum pon. dicit sic, propter hoc ergo nollenem intelligere, ut bene ageret Focium nec obedientiam eligentem nec consententem peccatum suum, & iniquissimum præfulatum, sed inobedientem, & resistentem huic sanctæ & uniuersali synodo repulimus & anathematizamus, atque a tota ecclesiâ catholica & apostolica facimus alienum, &c. & sic patet propositum nostrum.

Ad quartam respondetur quod licet in concilijs uniuersalibus, ubi papa nõ præsidet personaliter sententiæ & canones nomine concilij proferantur. si cur patet in c. quidam 16. q. 1. de concilio Calcedonen. nihilominus tamen auctoritate Romani pont. statuitur uniuersaliter quicquid ibi concluditur habens uim obligandi ut sup. ad dictum est c. 32. quia cum papa solus sit princeps reip. Christianæ ipsèq; utpote caput catholicæ ecclesiæ sit solus uocatus in plenitudinem potestatis non potest fieri regulariter lex quæ omnes fideles liget siue obliget nisi illius auctoritate fulciatur. unde ut habetur in c. bene distinct. 96. patres in synodo congregati loquentes de ualitudine quarundam scripturarum ad probandum quod præfata scriptura ibidem lecta nullas uires haberet his duabus rationibus utuntur. primo quod canonibus non concordabat. secundo & maxime quia in ea nullus præsul apostolicæ sedis interfuisset uel propria subscriptione eam confirmasse monstraretur. ubi super uerbo nec canonibus dicit gl. coniuncta accipe hæc duo indiuisa iuris conceptio auctoritatem apostolici exoptulat. Ad quintam respondetur q. tex. ille ut manifestum est loquitur de concilio provinciali in quo oēs episcopi sunt cõiudices nõ sic aut in concilio uniuersali. Et si huiusmodi diuersitatis ratio petatur. dicendum q. ratio diuersitatis est multiplex. Primo quia non ita pendet auctoritas episcoporum ab archiepiscopo siue primatæ

Ad quartum

Ad quintum

mare aut patriarcha sicut a papa a quo omnes gradus dignitatum in ecclesia disponuntur, iuxta ca. omnes dist. 22. Secundo quia a papa deriuatur omnis potestas iurisdictionis aliorum prælatorum, ut in cap. ita dominus dist. 19. ut supra 2. lib. cap. 54. amplissime ostendimus. Tertio, quia episcopi non subiciuntur in omnibus archiepiscopis primatibus aut patriarchis: nisi in illis tantum in quibus Romanus pon. a quo potestas, & ordo illorum pendet illis illis subiecit, ut dicit san. Thom. in 2. sententiarum dist. ulti. in expositione littere. dicit etiam papa Nicolaus in ca. conuæstus 9. quæst. 3. primates, & patriarchas nihil priuilegij habere præ ceteris episcopis: nisi quantum sacri canones concedunt. Ad sextam quæ sumitur ex epistola papæ Nicolai non est opus respondere: quia prius auctoritate beatorum apostolorum Petri, & Pauli quæ residet in apostolica sede papa Nicolaus pronunciat sententiam quã auctoritate sex conciliorum: auctoritatem autem conciliorum post suam subiungit ad maiorem exaggerationem pœnæ siue sententiæ contra Focium: non autem ad necessitatem: quoniam potestas illa primatus Romani pon. qua potest quemlibet iudicare non dependet a concilijs sed ab ipso omnipotente Deo ut sæpe repetitum est: & habetur in cap. quamuis distinct. 32. quod manifeste patet ex eo quod idem Nicolaus in eadem epistola condemnans Gregorium Syracusanæ ecclesiæ episcopum: quia Focium consecrauerat scribit ita dicens, iuxta canonicam deliberationem apostolica auctoritate diffinimus atque statuiamus omni sacerdotali carere, & priuari ministerio, ita quod nullo modo liceat ei in quacunque synodo restitutionis spem habere. Ad septimam cum arguitur de subscriptionum pariformitate respondetur dupliciter. Primo negando antecedens: quoniam falsum est quod regulariter pariformis sit subscriptio papæ ac legatorum eius, & aliorum episcoporum. unde quod subscriptio papæ alia sit a subscriptione aliorum prælatorum communiter aperte colligitur ex omnibus illis locis in decreto, & decretalibus sexto, & clementinis quæ inducta sunt supra ca. 31. in quibus papa solus describitur statueret de consilio aut approbatione patrum consilij ubi consultatio, & assensus siue approbatio tantum tribuitur consilio patrum: statueret uero Rom. pon. Item diebus nostris in decreto unionis græcorum factæ florentiæ sub sanctæ memoriæ domino Eugenio solus Eugenius in subscriptione dicit diffiniens subscripsi. unde uerba sunt ista. Eugenius catholicæ ecclesiæ episcopus ita diffiniens subscripsi. Alii ut prælati tam latini quàm græci tantum dicunt subscripsi. patet et falsitas antecedentis illius aduersariorum ex uarietate subscriptionum legatorum papæ, & aliorum prælatorum. Vnde in libro conciliorum habetur sic legatus papæ se subscripsit in concilio Calcedonen. Paschasius episcopus ciuitatis lucanæ uicarius domini mei beatissimi atque apostolicæ, & uniuersalis ecclesiæ papæ Leonis urbis Romæ synodo præsidens statui consensit, & subscripsi. nullus uero prælatorum aliorum statui nec diffiniens subscripsi: sed tantum subscripsi. Secundo respondetur negando consequentiam illa aduersariorum: quoniam ex hoc quod aliquando simili modo papa & alij in concilijs se subscribunt: non sequitur quod pari siue æquali auctoritate simul concurrant prælatum: cum papa in statuendo diffiniendo aut iudicando aliquid in concilijs: cū omnis huiusmodi potestas aliorum prælatorum pendeat a Roma. ponti. ut in superioribus maxime in 2. lib. cap. 54. clare ostendimus. Sicut per hoc

Ad sextum

Ad septimum

Ad nonū

quod causæ secundæ dicantur simul cum causâ prima operari aliquem effectum non propter hoc sequitur quod pari uirtute concurrant omnes ad effectum illum. Ad octauam respondetur quod ratio facta non arguit quin regulariter sit uerum quod distum est licet in aliquo particulari casu possit contingere contrarium: sicut inferius dicemus, nihilominus in casu inducto ex aduerso de accusatione. Symachi papæ auctoritate ipsius synodi ipsa fecit quicquid fecit, ut ex ipso textu patet. Ad nonam respondetur quod non facit ad propositum. Tum quia concilium illud Tolosanum non fuit uniuersale sed prouinciale. In prouincialibus autem conciliis aliud est ut supra diximus respondendo ad quartum: quoniam in uniuersalibus tota potestas auctoritatis pendet ex Romano pontifici, ut prædiximus, & ita dicendum est ad multas alias allegationes similes de conciliis prouincialibus. unde in hac argumentatione aduersariorum qua ex conciliis prouincialibus arguunt ad uniuersale est maximus error, non enim est similitudo, ut in superioribus ostendimus, fatemur tamen & quandoque papa exaggerando prohibitionem uel uolendo honorare patres in concilio congregatos aliquando dicit sacri concilii auctoritate prohibemus, & alibi dicit generalis concilii decreuit auctoritate, alibi dicit nostrorum episcoporum omniumque ceterorum sacerdotum, & leuitarum auctoritate, & consensu atque reliquorum fidelium, & cunctorum conciliariorum nostrorum consensu diffinitum est. Ad decimum respondetur quod regula siue lex ecclesiæ non potest dici regulariter esse concilium uniuersale nisi plenarium in quo auctoritas, & consensus interuenit apostolicæ sedis cum plura concilia exorbitasse legantur a fide ut de Ariminen. & Ephesino secundo, & de aliis quæ infra commemorabuntur, & etiâ colligitur ex glo. ipsi sunt canones 9. quæst. 3. sed lex illa, & regula est apostolica sedes quæ nunquam exorbitasse a fide catholica legitur dicente domino. Luc. 22. beato Petro. Ego pro te rogavi petram, ut non deficiat fides tua, quod sancti doctores de firmitate, & inobliquitate fidei apostolicæ sedis exponunt sicut diffusæ supra in 2. lib. cap. 109. ostendimus. unde hac ratione mater fidei, & magistra dicitur ecclesia Romana, ut in cap. omnes dist. 22. Et ad probationem respondemus quod nulla est. Pro quo notandum quod prout supra secundo lib. circa cap. 84. distinximus dupliciter aliquid dicitur finis alicuius rei, uno scilicet modo in quo tendit res illa ex ordine sibi dato aut naturali aut supernaturali siue id quod est intentum ab agente. Alio modo dicitur finis id ad cuius utilitatem est ordinatum opus agentis, cuius exemplum potest poni in arte medicinæ. uno modo dicitur finis artis sanitas quam inducere intendit. Alio modo infirmus siue corpus humanum sicut ad cuius utilitatem ordinatum est totum opus artis. Item finis politix uidetur esse pax & tranquillitas ordinis cum hoc uidetur bonum ipsius ad quod uniuersum regimen eius respicere, & tendere uidetur. Ipsa uero communitas dicitur finis regiminis siue potestatis publicæ sicut ad cuius utilitatem ordinatum est opus præsentis, & agentis ita finis potestatis papalis non est ipsa ecclesia uniuersalis sicut id ad quod est finaliter ordinatum sed id ad quod per usum eius ipsa ecclesia recta, & gubernata perducitur quod est ipsa beatitudo cœlestis. Secundo uero modo, scilicet sicut id ad cuius utilitatem potestas ipsa ordinata est bene dicitur finis eius ipsa uniuersalis ecclesia. Qua distinctione habita dici-

Ad decimum

dicimus ad antecedens quod regula regiminis, & lex ordinationis eorum quæ sunt ad finem non capitur a fine secundo modo dicto sed primo. nam medicus non capit regulas medicandi a curandis, nec dux regulam militandi ab exercitu suo: nec princeps a populo leges regendi sed e contra. unde ratio illa aduersariorum nullius uidetur esse uirtutis licet apud eos aliter uideatur. Et ad probationem quam inducunt ex apostolo respondemus quod per illam auctoritatem non probatur nisi quod ecclesia potestatis papalis sit finis modo assignato. unde leges, & regulæ quibus ædificari debet ecclesia non sunt sumendæ ab ipsa ecclesia ædificanda, & regenda sed ab ædificatore Christo qui sicut est principium ecclesiæ ita est finis ad cuius amplexum per regimen sui generalis uicarii, scilicet summi pontificis, uices eius gerit in terris perducenda est, hinc optime in diffinitione ecclesiasticæ potestatis dicitur quod est ad ædificationem ecclesiæ secundum leges euangelicas, & apostolicæ sedis quæ mater cunctarum ecclesiarum, & caput existit atque fidei ac legum magistra sanctiones, & decreta. unde potestas papalis non dicitur esse in ecclesia sicut in regulante sed sicut in regulato. In uero autem uicario Christi est sicut in regulante, & dirigente. unde rector ecclesiæ est & pastor ac princeps cuius est oues, & plebem sibi commissam pascere regere, & gubernare iuxta leges, & mandata Christi cuius est uicarius.

Cap. XXXVII. De honorando summo pontifice per uniuersalia concilia, & uniuersos fideles, & de grauitate culpæ inhonorantium eum.

PERSPECTIS bene his quæ de Romani pontificis principatu super uniuersalem ecclesiam supra 2. li. amplissime disputauimus ostendendo eum, & patrem, & pastorem & principem generalem uicarium super uniuersam remp. Christianam, & quod ab eius potestatis excellentia uniuersum conciliorum robur pendeat, & auctoritas sicut in hoc tertio libro copiose supra monstrauius luce clarius colligitur quanto honore, & reuerentia teneantur omnes fideles omnes maxime ecclesiæ prælati Romanum pon. reuereri colere ac uenerari: quantoque studio ab uniuersalibus conciliis seruandus sit honor apostolicæ sedi debitus atque quam oppido decertandum, ne auctoritas Roma. pont. in qua & ecclesia fundata est, & uniuersa concilia robur & auctoritatem suscipiunt ab aliquo deprimi præsumatur cum de hac per prophetam dictum esse uideatur, si hæc humiliatur ad cuius confugietis auxilium aut ubi relinquetis gloriam uestram, ut Symachus papa in cap. aliorum 9. q. 3. inquit. Quis enim sedis illius honorem quæ fidei magistra est & cunctarum ecclesiarum mater tuebatur si concilia generalia deprimant quæ nunc in primis contra oppressores, & contemptores omnes seruare debuerunt. ubi unquam auditum est sacra s, & uenerabiles synodos quicquam aduersus sedem illam incleuenter statuisse certe nusquam immo inhonorantes illam multa animaduersione castigasse sicut patet de sancta & uniuersali synodo Calcedonen. in qua Dioscorus quia contra Leonem Papam excommunicationem distulit sine ulla restitutione damnatus est, ut in capitulo, in tantum ha-

betur dist. 21. Item idem patet de sancta, & uniuersali synodo 8. in qua Focius quia concilium generale absque consensu Rom. pon. congregare presumpsit in iniuriam, & derogationem apostolicæ sedis; damnationis etiam sententia percussus est, ut ex gestis eiusdem concilii manifeste habetur. Ceterum uniuersalium conciliorum antiquorum reuerentia ad apostolicam sedem illustri testimonio colligitur ex eo quod synodi ipse uniuersales semper Roma. pon. patrem & caput eorum profitentes semper ueneratæ sunt ac eorum robur & auctoritatem ab eo pendere recognoscentes semper solitæ sunt humiliter petere quæque per eos statuta, & gesta auctoritate apostolica confirmari sicut supra de multis exemplariter ostendimus. Si enim quando oriens totus, & aethiopia fidei Christianæ titulo, & gloria erat illustris quando orbis totus Christum loquebatur cum sanctissimis uiris omnes ferme ecclesiæ præsulibus gloriarentur cum deserta ipsa & montes sanctos fouerent nihil unquam ullis in locis contra sedis illius auctoritatem ac dignitatem leuiter fuit attentatum. modo uero ualde dolendum esset si quando ferme in sola occidentali parte Christi religio sincera, & immaculata seruatur sacræ illius sedis minueretur aut supprimeretur auctoritas: absit maxime considerando quanta mala hic, & in futuro illius immineant qui apostolicæ sedi iniuriari aut illius honori, & auctoritati derogare præsumunt. incurrunt enim inter alia poenam primo maledictionis qua Chanaan patris sui derisor prostratus est Genes. 9. Vnde August. nihil ita Deo placet sicut obedientia Cham ideo maledictus fuit, & post multa secula manet quia patri non est obsecutus. Ceterum Sem qui obsecutus est patri benedictionem habuit in omnia secula. hoc quare dico: ut obedientiam exhibeamus patribus nostris: qui patribus non obsequitur Deo non obsequitur. hæc ille. dicitur enim Deuter. 17. Maledictus qui inhonorat patrem suum. Secundo incurrunt crimen læsæ maiestatis pro eo quod uniuersalis ecclesiæ principem, & rectorem atque in eo regem regum & dominum dominantium cuius uicarius est inhonorant dicente domino Luc. 10. qui uos contemnit me contemnit. Tertio incurrunt scelus scismatis pro eo quod ecclesiarum omnium fundamentum deserunt, dicit enim beatus Cyprianus in cap. qui cathedram dist. 93. Qui cathedram super quam ecclesia fundata est deserit in ecclesia se esse non confidat. Quarto incurrunt labem hæresis eo quod apostolicæ sedis priuilegia uiolare præsumant, ut enim inquit Nicolaus papa in cap. omnes dist. 22. qui Romanæ ecclesiæ priuilegium ab ipso summo omnium ecclesiarum capite traditum auferre conatur, hic proculdubio in hæresim labitur: fidem quidem uiolat qui aduersus illam agit quæ mater est fidei, & illi contra maxim inuenitur qui eam cunctis ecclesiis prætulisse cognoscitur, hæc ille. Quinto excluduntur omnino a spe regni cœlestis: quoniam ut patres concilii occidentalis in epistola quam ad Papam Adrianum scribunt quæ lecta fuit in 8. synodo dicunt. Nemo quippe fidelium in iniuriam beati Petri principatus impune prorumpit, in cuius uidelicet contumeliam ut sanctus Bonifacius papa scribit quisquis insurgit habitator cœlestium non poterit esse regnorum. Tibi inquit dabo clauis regni cœlorum: in quod nullus absque gratia sanctorum introibit, hæc ille. Quanta in super confusio & ignominia etiam temporalis hic huiusmodi præsumptores sequatur non modo antiquæ historiæ quæ omnes tales communiter mala morte in-

teriiisse

teriiisse referunt sed etiam scandala ipsa, & ignominie quæ Basiliensibus, superuenerunt pro eo quod iDioscori, & Focii præsumptionis imitatores diabolice temeritate Romanum pontifici Christi uicarium ac ecclesiæ totius prælatum ac rectorem sibi subicere attentarunt aperta luce demonstrant.

Cap. XXXVIII. De quibus causis uniuersale concilium debeat se intromittere.

CVM autem ex iam dictis omnibus notum factum sit uniuersalium conciliorum auctoritatē a papa dependere, & per consequens limitatam habere potestatem, ordo ipse exposcit ut excutiamus ad quæ uniuersalia concilia determinando sententiando aut constituendo extendere se debeant siue possint. aut de quibus causis se debeant intromittere, an scilicet indifferenter de omnibus an de aliquibus tantum. Apparet autem nobis saluo semper meliori iudicio quod stante in sede apostolica uero, & indubitato pontifice uniuersale concilium non debeat indifferenter se intromittere de singulis causis sed tantum de his ad quorum determinationem, & diffinitionem exitit congregatum. Quod nos multiplice ex capite rationabile ostendemus. Primo irrefragabili testimonio beatissimi Leonis papæ, beatus enim Leo papa Anatholio episcopo Constantinopolitano scribens, & reprehendens quod induxisset Calcedonen. synodum ut prima sedes post Romanam quæ prius erat Alexandrina constitueretur Constantinopolitana dicit sic. Quibus auditis, & nunquam ante tentatis ita præueneris excessibus ut sanctam synodum ad extinguendam solum hæresim, & ad confirmationem fidei catholicæ studio Christianissimi principis congregatam in occasionem ambitus tui trahas, & ut cõminentiam suam sibi dedit interpellas tanquam irritari nequeat quod licite uoluit multitudo. Et infra. Nimis ergo hæc improba nimis praua sunt quæ sacratissimis canonibus inueniuntur esse contraria in totius ecclesiæ perturbationem superba, hæc tendit elatio quæ ita abuti uoluit concilio synodali, ut fratres in fidei tantummodo negotio conuocatos, & diffinitione eius causæ quæ erat curanda perfunctos ad consentiendum sibi aut deprauando traduceret aut terrendo compelleret, hæc ille. Item papa Nicolaus in secunda epistola quam scribit Michaeli Imperatori quæ lecta fuit in quarta actione manifeste designat quod sancta synodus non debeat se intromittere nisi de eis quæ papa concesserit aut commiserit ita di. Quod uero strenuum uirum ignatum patriarcham uestro speciali deposuistis damnastis, & expulistis arbitrio, & focium de laicali agmine uobis improuide in eius loco subrogastis episcopum æquanimiter ferre omnino non possumus, maxime cum horum duorum negotium inuestigari, & nobis renunciari non diffinire mandauerimus, hæc ille. Ecce manifeste habere ex huiusmodi reprehensionibus quod concilia uniuersalia congregata ad ea tantum extendere se debeant sententiando siue diffiniendo ad quæ congregata siue conuocata sunt, & non ad alia. Secundo sic ratione. concilium uniuersale habet robur, & auctoritatem a Romano pontifice ut supra ostensum est multipliciter iuxta distinct. 17. per totum, & cap. Significasti, extra de elect. ergo concilium uniuersale ad tantum se extendere potest regula-

riter quantum papa ordinat uel disponit qui uniuersale concilium conuo-
 eat, & sua auctoritate fulcit. unde prædictus beatus Leo papa ad epi-
 scopos qui in sancta synodo calcedonenſi congregati fuerant inter cetera
 ita ſcribit, ut fraterna uniuersitas, & omnium fidelium corda cognoscant
 me non solum per fratres qui uicem meam executi sunt sed etiam per ap-
 probationem gestorum synodaliū propriam iniisse sententiam in sola,
 scilicet fidei causa quod sæpe dicendum est propter quam generale con-
 cilium, & ex præcepto Christianorum principum & ex consensu apostoli-
 cæ sedis placuit congregari, ut damnatis hæreticis, &c. Ecce quod solum
 papa approbat ea ad quæ concilium fuerat congregatum, & alia non. Ter-
 tio arguitur sic. concilia uniuersalia non congregantur nisi pro magnis, &
 arduis causis quæ ita commode expediri non possunt sine concilio sicut
 cum concilio: ergo ad illarum tantum expeditionem & quæ necessaria de-
 pendent ex illis aut faciunt ad executionem illorum concilia uniuersalia se
 extendere possunt. patet consequentia cum ad illorum tantum expeditio-
 nem conuocata sint & auctoritatem receperint. unde Agapto papa de po-
 testate quam Apocriſariis suis dedit. scribens Imperatori, & narrans qua-
 liter mittebat Apocriſarios ad sextam synodum ita dicit, licentiam dedi-
 mus siue auctoritatem apud tranquillissimum tuum imperium dum uix-
 rit tua clementia simpliciter satisfaciendi in quantum dum taxat iniunctū
 est ut nihil præsumant augere mutare uel minuere sed traditionem apo-
 stolicæ sedis ut a prædecessoribus instituta est sinceriter enarrare, propter
 quam etiam rationem legati papæ in octaua synodo, ut colligitur ex quin-
 ta actione scientes se non posse extendere nisi quantum ab apostolica sede
 eorum potestas ampliata erat dicebant sic ad synodum. Nos non nouum
 aliquid uel recens iudicium iudicabimus sed uetus, & multo tempore iu-
 dicatum quidem a sanctissimo, & beatissimo papa Nicolao firmatum autē
 a sanctissimo papa Adriano, & non possumus transferri uel commoueri a
 paternis diffinitionibus, & legibus nec declinare ad dextram uel sinistram,
 hæc ibi. Quarto sic, si uniuersale concilium introuideret se de singulis
 causis indifferenter iam in ecclesia essent duo suprema tribumalia duæ ca-
 thedræ si premæ quod unitas ecclesiæ non admittit, ut sæpius repetitum
 est supra ergo concilium uniuersale non potest se introuidere de singulis
 causis. Quinto sic, soli apostolicæ sedi eo quod in ea Deus totius ecclesiæ
 posuit principatum conuenit de singulis causis omnium fidelium iudicare
 & diffinire, iuxta cap. episcopus 9. q. 3. ubi uenerabilis Beda inquit, sola Ro-
 mana ecclesia sua auctoritate ualet iudicare de omnibus, & in ea. per prin-
 cipalem e. cau. & q. ergo uidetur quod hoc non conueniat conciliis uniuersa-
 libus, consequentia patet. Sexto papa respectu concilii uniuersalis est præ-
 latus comparatur enim ad ecclesiam ut pater prælatus caput & princeps
 eius, ut patet ergo synodus uniuersalis ecclesiam repræsentans
 non potest aliquid nisi quantum auctoritate patris prælati, & capitis sui ac
 principis ei conceditur, consequentia patet: & specialiter ex gl. illa super il-
 lud psal. 44. pro patribus tuis &c. quæ sic habet. æquiparatur in hoc patri
 episcopus, & ecclesia filio, quia sicut filius nō potest sine auctoritate patris liti-
 gare sic nec ecclesia sine auctoritate prælati. Septimo sic, Romano pontifi-
 ci sunt aliqua in iure seruata ratione sui primatus, sicut est conuocatio uni-
 uersalium conciliorum depositio episcoporum maiorū causarum discussio,

de

de quibus in ca. Dudum 3. q. 6. & de multis specificè habetur in decreto, &
 decretalibus. ergo cum soli Romano pontifici ista seruata sint nullus po-
 test sine apostolicæ sedis iniuria ad illa manus extendere sine licentia, &
 auctoritate illius, consequentia patet. Quod uero quidam aduersarii dicūt
 quæ cum dicitur quod solus papa potest illa facere aut quod soli papæ sunt talia
 uel talia seruata non sit exclusio nisi respectu inferiorum non aut respec-
 tu congregationis uniuersalis concilii in qua auctoritas papæ inclusa ui-
 detur, hoc nihil ualet. Tum primo, quia congregatio ipsa ut de ea nunc lo-
 quimur ut scilicet distinguitur a papa non est nisi congregatio inferiorum
 & ideo si per ly solus excluduntur inferiores clarum est quod excluditur
 congregatio eorum, quia inferiores siue sunt dispersi siue collecti semper
 manent inferiores respectu eius qui eis superior est, tum secundo, quia ut
 infra dicitur licet papa conuocet concilium non propter hoc incorporat
 tantā plenitudinem suæ potestatis concilio ad faciendū quicquid uoluerit.
 sed tantum ad ea expedienda propter quæ congregatum est, unde in hoc
 magistri nouelli decipiuntur, & ideo non mirum si dato malo principio pro-
 ruperint in uarios errores dicente Aristotele paruus error in principio
 maximus fit in fine. Octauo sic, nihil est attribuendum uniuersali concilio
 per quod scismatis occasio daretur in ecclesia inter caput & membra inter
 Romanum pon. siue apostolicam sedem, & uniuersale concilium hoc est
 notum, sed concilium uniuersale intermittendo se de singulis causis, & de
 seruatis apostolicæ sedi introducit diuisio, & scisma inter apostolicæ
 sedis iudiciū & concilii uniuersalis iudicium quoniam sæpe contingeret,
 ut quod ligaret, & solueret apostolica sedes solueret uel ligaret concilium
 uel e conuerso ut practica nobis exemplariter ostendit Basileæ cū ad per-
 suasionē quorundam nouellorū magistrorum congregatio illa de singulis
 etiā seruatis Ro. pon. minus prudenter tentauerit se introuidere reuo-
 cando retractando sententias in Ro. curia datas per apostolicam sedem, unde
 multa sunt orta scandala in ecclesia Dei. Nono sic: nihil est attribuendum
 uniuersali concilio quod grauiter perturbaret, & damnificaret totā eccle-
 siā, patet hoc, sed si concilium uniuersale se introuideret indifferenter de sin-
 gulis causis oporteret ut quasi perpetuū fieret aut in nimium longū tēpus
 extenderetur cū necessarium uideretur ut causas omnes assumptas termi-
 naret, quod certe sine magno dispendio ecclesiarum, & iactura episcoporū
 manifestū est fieri non posse. Decimo sic: præsupponendo cū dominis iuri-
 sibus quod impossibile sit quod idem & in solidum eodē modo & pro eodē tempore
 possit a duobus possideri, & per consequens nec exerceri, ut ff. cōmo. l. si ut
 certo. si duobus uelut. sed nulli dubium est quin papa utpote pastor, &
 iudex totius Reip. Christianæ sit in possessione & actu exercito iudicandi
 de singulis causis fidelium, & exequendi ea quæ sunt plenitudinis potesta-
 tis clauium, & donationis, & aliorum quæ Basileæ contradicente Romano
 pontifice sanctæ memorię domino Eugenio facta esse dicuntur nisi prius au-
 thoritate apostolicæ sedis susceperint firmitatem. Ex dictis aut per multa
 capitula de dependētia auctoritatis conciliorū a Romano pontifice Christi

SVMME DE ECCLESIA

vicario confutatur manifeste error damnatissimus Marfilii de Padua atque
buenentis uniuersali concilio quod uniuersitatem dicit esse omnium fidelium
non distinguens inter laicos, & clericos sine aliqua dependentia a papa
totum exercitium ecclesiasticæ potestatis tam in prouisionibus benefi-
ciorum, & dispensationibus, & indulgentiis atque correctionibus quorum-
cunque errantium.

Cap. XXXIX. In quo obiicitur contra prædicta.

ADVERSVS iam dicta arguunt multipliciter aduersarii asseren-
tes quod uniuersale concilium cum est congregatum potestatem
habeat exercendi omnem actum potestatis iurisdictionis sicut &
papa. Primo sic concilium uniuersale habet auctoritatem supremam a
Christo immediate super omnes fideles cuiuscunque status aut conditio-
nis existant: ergo potest exire in actum illius potestatis quando est congre-
gatum cum uoluerit. consequentia uidetur bona, quia frustra esset poten-
tia quæ non exiret in actum, antecedens colligitur ex decreto concilii con-
stantiensis. Secundo sic, quando papa congregat concilium uniuersale
uidetur illi incorporare auctoritatem suam. unde uniuersale concilium le-
gitime congregatum ipsum papam & ita eius auctoritatem includit, & ita
dato quod uniuersale concilium non a Christo immediate sed a papa susci-
peret suam auctoritatem exire poterit in actum potestatis plenitudinis pa-
palis, sed a papa potest de omnibus causis agere: ergo & concilium legiti-
me congregatum. consequentia uidetur bona, & antecedens manifestum.
Tertio idem arguitur ex practica aliorum præcedentium conciliorum uni-
uersalium. primo ex illo apostolorum concilio de quo Actio. i. habetur ubi
uacante apostolatu Iudæ proditoris omnes apostoli, & discipuli tractaue-
runt de eius successore, & elegerunt duos ex omnibus, scilicet Barnabam
& Mathiam, & sic ille fuit susceptus in numero duodenario. ergo uidetur
quod concilium possit se intromittere de prouisione prælatorum. Quarto
sic ex ca. primates 2. quæst. i. ubi glo. dicit quod synodus auctoritate Ro-
mani pontificis congregata potest priuare seu damnare episcopos, & hoc
idem habetur in cap. nullus 5. q. 4. ergo idem quod prius. Quinto argui-
tur ex practica conciliorum uniuersalium antiquorum quæ omnem iurisdic-
tionem uidentur exercuisse etiam in reseruatissimis apostolicæ sedis quæ non
solum excommunicasse sed etiam deposuisse aliquos episcopos a suis digni-
tatibus, & restituisse depositos sicut quasi per omnia octo concilia uniuersa-
lia legitur cum ergo omnia concilia uniuersalia æqualis uideantur esse
auctoritatis uidetur quod uniuersale concilium possit se intromittere re-
gulariter de omnibus causis etiam particularibus. Sexto idem arguunt
ex cap. Inter cetera 10. quæst. ulti. ubi concilium quartum toleranum ita
dicit. Inter cetera denique quæ consensu communi inter nos conferre
competentis oportuit quarimonias etiam parochialium presbyterorum
galliæ prouinciæ solertissime decernere &c. Item in ca. si clericus 11. q. 1.
ubi dicitur quod si clericus habet contra suum episcopum uel alium cau-
sam apud audientiam synodi prouinciæ conqueratur: ergo idem quod prius.
Septimo arguitur etiam de dispensationibus quæ possit facere ex ca. presby-
ter distinct. 3. ubi concilium uniuersale dispensat contra canones aposto-
lorum

Arg. pri-
mum
Secundū
Tertium
Quartū
Quintum
Sextum
Septimū

LIBER TERTIVS.

lorum, ut dicit tex. & gloss. super uerbo apostolorum. Item in cap. presby-
teros l. distinct. ubi concilium uniuersale dispensat cum presbyteris qui im-
molauerunt Idolis, & postea penituerunt quod possint retinere beneficia sed
non in ordine ministrare, & hoc dispensatiue, ut dicit glo. super uerbo fun-
gi. Octauo quod etiam ad maiores causas se possit extendere arguitur,
quia potest episcopum deponere, & restituere, ut in cap. Si quis episcopus,
& cap. Certum, & cap. Episcopos, & cap. Irritam undecima questione ter-
tia. Nono arguitur ex practica concilii Basiliensis, quod non modo de cau-
sis particularibus se intromisit sed etiam plenarias indulgentias dedit.

Octauum
Nonum

Cap. XL. In quo responderur ad
obiectiones prædictas.

BE NE autem considerando ea quæ dicta sunt superius facile occur-
rit quod obiectiones prædictæ aduersariorum contra conclusionem
nostram præfatam parum militat. Conclusio autem nostra fuit quod
uniuersale concilium stante unico, & indubitato Rom. pon. in sede Petri, &
contradicente non possit ad alia tractanda, diffinienda ac iudicanda debite
se extendere quam ad illa ad quæ per Rom. pon. fuerit conuocatum. unde
dicendum est ad rationes inductas. Ad primam quæ sumitur ex concilio
Constantien. responsum est supra tam lib. 2. in cap. 99. quam in hoc 3.
lib. ca. 3. quod assumptum est falsum. Ad secundam in qua dicitur quod
papa conuocans concilium uideatur illi auctoritatem suam incorporare,
responderur quod concessio quod papa conuocando concilium uniuersale
incorporet illi auctoritatem suam non tamen conceditur quod incorporet illi
omnem eius plenitudinem potestatis sed tantum quantum necesse est ad
prouidendum super illis ad quæ illud conuocat: unde si patres illius concilii
ad alia se extendant quam ad ea ad quæ a Rom. pon. receperint potesta-
tem, & errant usurpando sibi quod non conuenit & etiam facta sic per eos
extra potestatis datæ terminos uiribus uacua sunt sicut aperte colligitur
ex Calcedonensi concilio in quo quia patres qui tantum ad fidem confir-
mandam erant congregati extenderunt se ad alia sanctus Leo papa dure re-
prehendit patriarcham Constantinopolitanum ut patet ex superius in cap.
38. dictis, hoc etiam ex modo subscribendi quo usi sunt legati papæ in gestis
octaui concilii patet: quia fuit iste. Ego Donatus Dei gratia episcopus sanctæ
Hostien. ecclesiæ locum obtinens domini mei Adriani summi pontifi-
cis, & uniuersalis papæ omnia quæ superius leguntur huic sanctæ, & uni-
uersali synodo præsidens usque ad uoluntatem eiusdem exitum præfulis pro-
mulgavi, & manu propria subscripsi. Eadem forma usi sunt secundus lega-
tus, & tertius uidelicet Stephanus nephesinæ ecclesiæ episcopus, & Mar-
tinus Romanæ ecclesiæ dyaconus quia enim alibi fuerant conclusa de
quibus forte prius Romanus pon. non fuerat informatus præter principa-
lem materiam pro qua erant congregati legati papæ non dabant plena-
rium assensum aut confirmationem nisi usque ad beneplacitum Roma-
ni pontificis. Ad tertiam quæ sumitur ex concilio apostolorum, respon-
detur non esse ad propositum: quoniam in concilio illo fuit beatus Petrus
& præsidens, & ad mandatum eius sue ordinationem electio illa facta est,

Ad primū
Ad secun-
dum
Ad tertium

unde ait, uiri fratres oportet impleri scripturam quam prædixit spiritus sanctus per os Dauid de Iuda &c. & infra oportet ergo ex his qui nobiscum sunt congregati testem resurrectionis Christi nobiscum fieri unum ex istis, & sequitur, & statuerunt duos. Ecce manifeste quod principatus huius electionis fuit apud eum qui caput & uertex erat apostolici chori, ut dicit

Ad quartam

Chrylost. Ad quartam quæ sumitur ex cap. primates, respondetur quod synodus auctoritate papæ congregata bene potest condemnasse episcopos si ad hoc habeat speciale mandatum. unde glo. in ca. allegato nulli 3. quæst. 4. dicit sic loquendo de synodo auctoritate generali audiri potest causa episcopi, sed non potest terminari sine speciali mandato apostolicæ sedis. hæc ibi. quæ glo. est multum notanda in hac parte cum expresse confirmet pro-

Ad quintam

positum. Ad quintam quæ sumitur de practica antiquorum generalium conciliorum, respondetur quod non facit ad propositum: quoniam omnia illa in conciliis præfatis gesta facta sunt auctoritate Rom. pon. sicut patet ex superioribus. Tum secundo quia licet de aliquibus ad quæ erant congregata concilia, & ad eorum dependentia patres se intromiserunt non tamen de omnibus particularibus causis, & omnibus referuatis apostolicæ sedi.

Ad sextam

Ad sextam quæ sumitur ex cap. Inter cetera 10. quæst. ulti. & in cap. Si clericus undecima quæst. prima respondetur sicut ad præcedentia quod in omnibus gestis illis concurrens consensus, & auctoritas Rom. pont. & ita capitula illa non militent contra conclusionem nostram. Ad septimam quæ

Ad septimum

sumitur ex ca. Presbyter. dist. 81. & ex cap. Presbyteros di. 1. respondetur primo quia non faciunt ad propositam quia illa non sunt concilia uniuersalia de quibus loquimur. sed sunt prouincialia sicut patet ex rubri. Secundo respondetur sicut ad præcedentia quod dispensatio illa facta est auctoritate Rom. pon. unde in ca. præfato presbyter quod est concilii Grangen. ita habetur presbyter si fornicationem fecerit quanquam secundum canones apostolorum debeat deponi, tamé iuxta auctoritatem Siluestri papæ si in uicio non perdurauerit &c. Ad octauam quæ sumitur ex c. si episcopus 11. q. 3. & ex aliis capitulis eiusdem causæ, & q. Respondetur primo quod in illis capitulis non habetur de depositione episcoporum licet bene de damnatione

Ad octauum

quæ dicitur ibi excommunicatio sicut patet ex glo. ca. si episcopus. Secundo etiam respondetur quod dato quod ita sit sicut aduersarius inducit illud non fuit factum sine speciali auctoritate Rom. pon. iuxta glo. ca. nullus 5. quæst. 4. Ad ultimam quæ sumitur ex practica concilii Basilien. respondetur quod practica habita in concilio Basilien. in multis fuit exorbitans. ab omni iure introducta per quosdam temerarios, & præsumptuos homines. unde a practica, & gestis illius congregationis quæ tot scandala in ecclesia peperit nulla exempla sumenda sunt sed potius de omnium fidelium ueniunt delenda peccatoribus. Ex istis etiam patet quam inualida sint omnia; uirtute uacua quæ in pragmatica sanctione regni Franciæ ex decretis Basilien. continentur quoniam multa illorum aut falsa sunt aut uiribus carent cū apostolicæ sedis nulla sint auctoritate uallata. Nec potest dici quod illa decreta per acceptationem illam regni Franciæ minus bene consulte factam, salua reuerentia acceperunt aliquid summitatis.

Ad nonum

Cap.

Cap. XLI. Ad quæ uniuersale concilium congregatum aut congregandum uacante sede apostolica se debet aut possit extendere & qua auctoritate.

POSTQVAM ostendimus existente in sede apostolica præfule ali quo indubitato ad quæ uniuersale concilium possit aut ualeat potestatiue se extendere. Tam discutiendum uenit ad quæ se debeat aut possit extendere si congregari contingat apostolica sede uacante. In quæ disputatione nobis dicendum uidetur saluo semper meliori iudicio quod uniuersale concilium congregatum uacante apostolica sede ante Romani pon. creationem possit & ualeat exequi quæ necessario occurrerent pro regimine, & tuitione ecclesiæ ubi per dispositionem iuris non posset prouideri & quæ sine dispendio magno prorogari non possent usque ad creationem Romani pon. Quæ conclusio faciliter ostenditur, quia nisi datur quod uacante sede apostolica in qua dominus posuit ecclesiæ principatum, & gubernaculum populi Christiani apud prælatos ecclesiæ sit potestas prouidendi in casu prædicto necessitatibus imminentiibus ecclesiæ non uideretur sufficienter prouisum ecclesiæ in his quæ necessaria sunt populo Christiano quod nullo modo dicendum est de Christo fundatore, & capite ipsius ecclesiæ cuius sapientia attingit a fine usque ad finem suauiter cuncta disponens Sapientiæ 8. & cuius prouidentia in sui dispositione non fallitur. Sed si queratur quomodo hoc esse potest aut qua auctoritate maxime cum non uideatur concedendum quod aliqua congregatio prælatorum inferiorum a Romano principe sine habitudine ad apostolicam sedem habeat potestatem aliquid ordinandi uniuersaliter in uniuersali ecclesia uidetur nobis respondendum saluo semper meliori iudicio quod prælati maiores congregati hoc facere possunt auctoritate ipsa quam prius habebant ab apostolica sede quæ in necessitatibus istius articulo uidetur ampliata. Pro cuius intelligentia, & solutione multarum difficultatum in hac materia uidetur nobis notandum quod quemadmodum simplex sacerdos non obstante quod limitatam habeat potestatem iurisdictionis tam quod ad personas ita ut iure prohibeatur ei quenquam absoluere nisi parochianum eius, ut in cap. Ecce 16. q. 1. & in ca. Placuit de peni. di. 6. quam quod ad casus quoniam multi sunt seruati a quibus ipse regulariter absoluere non potest. In articulo tamen necessitatis potest absoluere omnes homines, & de omnibus peccatis, & de omnibus sententiis. Tum quia necessitas non habet legem 1. q. 1. remissio- nes. Tum secundo quia ut inquit Bernardus quod constitutum est pro charitate contra charitatem militare non debet ita dicendum uidetur in proposito quod prælati ipsius ecclesiæ maiores qui apostolis in ecclesia succedunt licet regulariter habeant limitatam potestatem, & quod ad territoria quia distinctas habent dioceses, & terminos certos ultra quos non debent extendere, & etiam quod ad casus multos utpote qui non sunt uocati in plenitudinem potestatis sed in partem sollicitudinis, ut inquit Grego. in cap. Decreto. 2. quæstio. 7. & Iulius papa in cap. sequenti. In articulo tamen necessitatis ecclesiæ deficiente per naturalem mortem aut alio modo summo pontifice omnino impedito cui cura, & regimen totius ecclesiæ uniuersaliter est commissa uideretur habere auctoritatem apostolicam

ad prouidendum tantum tamen in necessariis quæ immediatam exigunt expeditionem si nec illis per antiquam iuris dispositionem prouideri potest nec prorogari possunt usque ad creationem Romani pontificis sicut in superioribus de dominis cardinalibus diximus. Ad prouidendam autem tantum in necessariis diximus: quoniam uacante sede apostolica patres congregari nec domini cardinales debent se intronutere extra calum magnæ necessitatis de aliis particularibus causis aut de referuatis apostolicæ sedi, quia sicut uacante sede nullus dicitur succedere Romano pontifici in plenitudine potestatis ita nec per consequens in exercitio aut administratione plena illius quemadmodum nec capitulum succedit uacante sede episcopo in his quæ ad solum episcopum pertinent ut puta in potestate conferendi beneficia ad collationem solius episcopi spectantia, ut habetur in cap. i. ne se uacant. li. 6. multa alia induci possunt ad hoc sed ista nobis sufficere uidentur. Ex quibus satis uidetur confutata opinio dicentium quod uacante sede apostolica concilium uniuersale congregatum possit exercitium potestatis apostolicæ, & administrationem eiusdem uniuersaliter siue plenarie habere sicut papa. Quorum error iudicio nostro inde oritur quod non intelligunt quomodo clauis sint datæ uniuersali ecclesiæ, iudicant enim de uniuersali ecclesiæ ad modum capituli unius ecclesiæ collegiate uel ad modum prouincialis concilii aut ad modum unius uniuersitatis popularis laicorum & non recte iudicant: quoniam non est simile in hac parte hinc & inde, ut libro. 2. maxime circa ca. 72. ostendimus copiose. Habet ergo concilium congregatum uacante sede apostolica potestatem ampliatam ad prouidendum ecclesiæ in necessariis quæ immediatam ut diximus exigunt expeditionem nec prorogari possunt usque ad creationem Romani pontificis ad quam omni studio est festinandum. Itaque concilium prælatorum in tali casu administrator, & executor est necessarius, & non uoluntarius, & inde est quod in non necessariis præfati prælati non habent extensionem potestatis quia quod necessitate conceditur cessante necessitate solui debet, ut in c. quicquid de conse. di. 5. & hoc uidetur alias obseruatum. unde cum auditum esset quod Marcellinus papa mortis metu Diocletiano compellente Idolis thurificasset, illico episcopi ex diuersis prouinciis in magno numero nullo eos uocante ad prouidendum ecclesiæ in præfata necessitate Romam conuenerunt cognoscentes eorum potestatem in tantæ necessitatis articulo ad hoc se extendere. Nec debet alicui uideri mirum hoc quod diximus de ampliatione potestatis in casibus necessitatis quoniam ut dicitur in lib. de regimine principum qui ascribitur sancto Thomæ li. 2. ca. 19. In duobus casibus ampliatur potestas Romani pontificis uel ratione delicti uel pro bono uniuersalis ecclesiæ quod eleganter ostendit nobis Hieremias propheta cui in persona uicarii Iesu Christi dicitur. Ecce constitui te super gentes, & regna ut euellas, & destruas, & disperdas, & dissipas, & edifices, & plantes &c. quod ad rationem delicti ferimus ubi in quattuor illis uocabulis diuersa genera peccatorum accipimus quæ infligi possunt unicuique; fidei siue subdito cum dicit super gentes siue domino cum dicit, & super regna. Secundum autem est unde accipimus ampliatam potestatem eum postea dicitur ut edifices &c. quæ ad prouidentiam uicarii Christi pertinet pro bono uniuersalis ecclesiæ hæc ibi. Non est autem prætereundum quod salubriter uidetur consultum ad auferendum omnem dubietatis scrupulum, ut omnia quæ per uniuersale concilium uacante sede gesta sunt ac constituta

Hier. i.

tuta per Romanum pontificem futurum confirmetur sicut practicum fuit in concilio Constantien. in quo creato domino martino patres concilii supplicauerunt sanctitati suæ ut ea quæ ante creationem eius per omnes obedientias simul positas fuerant constituta confirmare dignaretur, quod & fecit de his quæ ad fidem spectabant.

Cap. XLII. In quo obiiciuntur contra prædicta.

OBIICIUNT autem contra prædictam conclusionem aduersarii multipliciter. Primo sic: uniuersale concilium repræsentat uniuersalem ecclesiam, sed uniuersali ecclesiæ data est potestas clauium cum data est Petro, quia ut ait Aug. super Ioan. habetur in ca. Quodcumque; 24. q. 1. cum Petrus clauis accepit ecclesiam sanctam significauit, ergo uidetur quod cum ecclesia uniuersalis sit synodaliter congregata possit maxime uacante apostolica sede omnia ministrare ad quæ potestas clauium se extendit. consequentia uidetur clara. Secundo sic. uniuersale concilium uacante sede apostolica potestatem aliqua ut habetur ex concessis in præcedenti c. ergo etiam omnia alia, consequentia uidetur bona, quia eadem ratio uidetur currere de quibusdam & de omnibus. Tertio sic. concilium uniuersale Constantiense uacante sede confirmauit archiepiscopum Lugdunensem, dedit etiam indulgentias, & super irregularitate dispensasse legitur quæ uidentur referuata apostolica sedi. ergo uidetur idem quod prius. Quarto idem arguitur ex concilio Senensi quod legitur de dissoluta indulgentia plenariam. Quinto idem arguitur ex concilio Basiliensi quod non modo rotam audientiam causarum erexit sed etiam indulgentiam plenariam dedit pro negotio grecorum.

Arg. primum

Secundum

Tertium

Quartum

Quintum

Cap. XLIII. In quo respondetur obiectionibus præfatis aduersariorum.

PRÆFATIS obiectionibus non est difficile respondere superioribus bene consideratis. Vnde ad primam quæ sumitur ex illo quod uniuersali ecclesiæ datæ sunt clauis quod est fundamentum principale fabularum & errorum aduersariorum, respondetur quod ut superius li. 2. c. 70. plene ostendimus id non habet ueritatem ad intelligentiam quam aduersarii interpretantur, uidelicet quod uniuersali ecclesiæ quæ dicitur omnium fidelium collectio, ut in c. ecclesia de conse. di. 1. in omnibus suis membris siue diuisim siue coniunctim data sit clauium potestas. Præterea dicimus quod soli Petro, & in eo suis successoribus quem toti uniuersitati fidelium præposuit caput, & principem dedit ut dicit beatus Cyrillus quod suum est plenum & ipsum solum, ut ait beatus Gregorius & Iulius papa, uocauit in plenitudinem potestatis. Quomodo autem sit intelligendum quod cum Petrus clauis accepit ecclesiam sanctam significauit supra exposuimus li. 2. c. 15. dicentes quod ideo dictum sit quia non soli Petro, ut singulari personæ datæ sunt clauis quoniam ut optime arguit beatus Augustinus tantum Petro datæ fuissent nec iam aliquis absolui posset nec ligari nec aliqua reconciliatio fieret in ecclesia, cum ergo omni die in ueritate fiat per prælatos, & sacerdotes Christi sequitur quod non tantum Petro datæ sunt sed in eo omnibus eius successoribus, & uniuersis prælatis futuris in ecclesia per deuias

Ad primum

tionem ab eo in eos; secundum illud quod beatus Ambr. inquit in beato Petro omnes nos sacerdotes claves accepimus, & hoc est ipsum Petrum cui claves accepit ecclesiam sancta significasse ut patet ex littera beati Aug. bene ponderata. unde dominus. Archi. in Rosario hunc locum ad hanc intelligentiam exponens ita dicit. Si hoc tantum Petro dictum est. sicut eius personam non transgrediatur non facit hoc ecclesia. i. eius auctoritas, hæc ille. Planè hæc est vera intelligentia illius auctoritatis; & ita patet quod recte intellecta nihil facit pro aduersariis. Ad secundam cum arguitur potestatem ergo omnia respondetur negando consequentiam: quoniam nullam habet apparentiam, & cum dicitur quod sit eadem ratio de quibusdam, & de omnibus respondemus quod falsum est quod in exemplo quod de simplici sacerdote supra induximus apertissime patet. licet enim simplex sacerdos in articulo necessitatis possit absoluerè oem hominem de omnibus peccatis, & ab omnibus censuris non tamen hoc potest extra necessitatis articulum. Itè licet in articulo necessitatis possit aliqua puta que necessaria sunt saluti humanæ sicut est absolutio a peccatis, & ab excommunicatione si fuerit excommunicatus nõ tamen alia que necessaria nõ sunt sicut dispensare super irregularitatibus conferre indulgentias, & huiusmodi quia sine his potest salus anime haberi. Ita est in proposito licet prælati congregati pro bono ecclesiæ possint uacante sede facere in casu necessitatis aliqua pro defensione fidei pro bono uniuersalis ecclesiæ quæ usque ad creationem Romani pontificis sine magno ecclesiæ dispendio differri non possunt non sequitur tamen quod possint omnia aut que necessitas non exposcit aut quod etiam idem postea possint. quoniam ut habetur in ca. Quod 1. q. 7. quod pro remedio aut necessitate temporis ita ut nõ est constat primitus non fuisse, quod ergo necessitas pro remedio reperit cessante utiq; necessitate debet cessare pariter quod urgebat, quia aliud est ordo legitimus, & aliud quod usurpatio ad præsens fieri tempus impellit. Ad tertiã quæ sumitur ex concilio constantiensi, respondetur quod ratio illa non militat multiplici ratione. Primo quia cũ id quod factum est tunc cum per unã obedientiã factum fuerit uidelicet per obedientiam Ioan. 23. quæ apud alias duas obedientias, scilicet Gregorij, & Benedicti non credebatur facere concilium uniuersale siue ecclesiam catholicam representare nõ est multum ponderandum sicut nec multa alia ibi facta sicut superius diximus in uariis locis loquendo de decretis factis per illam obedientiam. Secundo dato quod concessa fuisset indulgentia per concilium postquam fuerat congregatum ex omnibus tribus obedientiis ratio adhuc non militat quia indulgentia illa non fuit plenaria quæ reseruatur Roma. pon. hoc enim non præsumperunt prælati constantiæ congregati scientes quod cum ea quæ sunt multitudinis alicuius distribuere singulis de multitudine solum competit ordinaria potestatem ei qui multitudinẽ præest, distribuere uero thesaurum ecclesiæ papæ soli competit qui toti ecclesiæ præest, & non multitudinẽ, ut sanctus Thom. in 4. dist. 20. dicit. Præterea cum ad sponsum solum pertinere uideatur dispensatio dotis sponsæ, ut in l. dote ancillam C. de rei uendi. & ad patrem familias thesauri domus in l. si. C. de bonis quæ liberis. & huiusmodi, sic summus pontifex ad eum solum auctoritate ordinaria qui solus uocatus est in plenitudinem potestatis pertinet dare plenariam indulgentiam. unde ad papam solum pertinet indulgentiam plenariam concedere, ad multitudinem autem siue congregationem synodalem oratio-

Ad secundam

Ad tertiã

num suffragia impartiri, quod apertissime colligitur ex forma indulgentiarum datarum in lateranensi concilio pro passaggio, quæ habetur in cap. Ad liberandum, extra de Iudæis & Saracenis, ubi Innocentius in apparatu; & post eum Ioan. an. formam indulgentiarum de quibus ibi fit mentio narratis quibusdam ponentes talem dicunt fuisse formam indulgentiarum. Nos ergo de omnipotentis Dei misericordia, & beatorum apostolorum Petri, & Pauli auctoritate confisi, & ex illa quam nobis licet indignis contulit Deus ligandi atque soluendi potestatem omnibus qui laborem istum in propriis personis subierint, & expensis suorum peccaminum de quibus ueraciter fuerint corde contriti, & ore confessi ueniam indulgentiam &c. sequitur infra. sancta uniuersalis synodus orationum, & beneficiorum suorum suffragia impartitur, ut eis dignæ proficiat ad salutem, datum laterani 19. Calen. Ianuarii pontificatus nostri anno 8. Ecce quod synodus tam uniuersalis tam gloriosa sicut illa non præsumpsit dare indulgentias sciens quod ad sponsum, & ad thesaurarium, & præsentem huiusmodi dispensatio tantum modo conueniebat. unde prælati constantiæ existentes non plenariam sed multo minorem dabant, scilicet centum dierum uel quadraginta, & hoc auctoritate legatorum dominorum cardinalium præfati Ioan. 23. qui ex antiqua consuetudine dant centum dies indulgentiarum licet concilio ascripta sit. Tertio dato quod illa indulgentia plenaria fuit postquam omnibus tribus obedientiis simul conuenientibus concilium habitum est iudicatum dicimus quod data est sub spe ratihabitionis futuri Romani pon. & ita ratio non procedit. Ad quartum de concilio Senen. respondetur quod non est ad propositum, quia concilium illud non dedit indulgentias licet statuerit quod indulgentiam talem uel talem consequerentur præstantes fauorem inquisitoribus fidei, & quicquid ibi statutum fuit, fuit de mente, & uoluntate summi pon. & eius auctoritate, scilicet domini Martini. unde indulgentia illa dara. præstantibus fauorem inquisitoribus sub bulla eiusdem domini Martini processit, ut a domino Paduano bo. me. qui in eodem concilio unus de præsentibus fuit serpenumero Basileæ audiimus. Ad quintum quod inducitur de Basilien. concilio supra respondimus quod cum in illo multa præsumptuose in totius ecclesiæ perturbationem attentata fuerint magis memoria illorum execranda uenit quam ex eo exempla sumenda.

Ad quartum

Ad quintum

Cap. XLIIII. In quo ostenditur quod Romanum pon. auctoritate iurisdictionis superior sit uniuersali concilio.

ET si ex supradictis possit quilibet doctus sufficienter intelligere ueritatem huius questionis quæ inter multos decurrit. An scilicet Romanus pon. superior sit iurisdictionis auctoritate uniuersali concilio uel econuerso, nihilominus pro ampliori illustratione ueritatis hoc paucis rationibus probare uolumus, uidelicet quod Romanus pon. superior sit uniuersali concilio capiẽdo uniuersale conciliũ ut dicit distinctã congregationẽ prælatorũ uniuersalis ecclesiæ condistinctam contra Romanũ pon. licet aut ad hoc probandum efficaces sint omnes rationes quas supra in 2. lib. induximus ad ostendendum quod in ecclesia necessario esset dandus unus

rektor & princeps supremam potestatem habens super totam uniuersalem ecclesiam quem ipsum uniuersale concilium repræsentat, nihilominus in speciali, & ex propriis illud probamus. Et primo sic. omne quod tribuit alteri potestatem est superius illo cui auctoritatem tribuit. hoc patet, quia causa potior est suo effectu sed papa tribuit auctoritatem concilio uniuersali, ut supra circa cap. 3. 2. sufficienter ostendimus, & habetur distin. 17. per totum & extra de electione c. significasti. ergo papa auctoritate iurisdictionis superior est uniuersali concilio. consequentia est bona. Secundo omne quod tribuit esse & quasi formam alteri est superius illo cui esse tribuit. patet hoc. sed papa tribuit esse & quasi formam uniuersali concilio illud conuocando, & approbando. patet. Nam absque Romani pon. licentia celebratum non concilium, sed conciliabulum aut conuenticulum nominatur, ut in ca. in multis dicitur dist. 17. Tertio sic. omne illud quod in aliqua communitate habet rationem rectoris, & præfidentis est superius auctoritate tota illa multitudine cui præest ut rector patet, & colligitur ex primo polyricorum, sed papa est rector, & præfidentis concilio, ut ostendimus supra in cap. 22. ergo idem quod prius. Quarto sic. papa tribuit robur canonibus, & confirmat sententias conciliorum uniuersalium, ut multipliciter ostendimus supra in c. 34. ergo papa est superior iurisdictionis auctoritate uniuersali concilio. consequentia patet. Quinto sic. sedes apostolica absoluit quandoq; quod concilium ligat, & damnat: ergo sequitur quod Romanus pontifex sit superior auctoritate concilio uniuersali. consequentia patet & colligitur manifeste ex ca. Inferior distin. 2. 1. antecedens patet ex eo quod papa Nicolaus in epistola quam scribit patriarchæ, & toti clero Constantinopolitano. necnon, & patrum, & prædecessorum nostrorum secuti uestigia qui soliti sunt etiam uniuersorum concilia nequiter celebrata cassare pontificum si qua scia sunt crebro dictæ uel exemplaria. fortassis epistolæ quin potius non solum hoc sed & omnia scripta uel aduersus fratrem, & coepiscopum nostrum ignatium iniquæ confecta uel aduersus nos causam illius canonicæ prosequentes furiosæ deprompta sunt perenni damnationi mandamus, hæc ibi. Item patet ex eo quod papa pelagius uniuersis episcopis per Dardaniam constitutis scribens, ut habetur in ca. cuncta per mundum 9. q. 3. ait. Sed nec illa præterimus. quod apostolica sedes frequenter more maiorum etiam sine ulla synodo præcedente exoluendi quos synodus iniqua damnauerat, & damnandi nulla existente synodo quos oportuit habuit facultatem, & hoc nimirum pro suo principatu quem beatus Petrus apostolus domini uoce, & tenuit semper & tenebit sanctæ quippe memorie Athanasium synodus orientalis abdixerat quem tamen exceptum sedes apostolica quia damnationi græcorum non consensit absoluit, sanctæ memorie Ioan. Constantinopolitanum synodus catholicorum præfulum damnauerat quem simili modo sedes apostolica quia non consensit absoluit. Itaque sanctum Flavianum pontificem græcorum damnatum pari tenore quoniam sola sedes apostolica non consensit potius qui illic receptus fuerat sedis secundæ præfulum sua auctoritate damnauit, & impiam synodum non consentiendo sola submouit, & auctoritate ut synodus fieret calcedonenfis sola decreuit, hæc ibi. Ex quibus manifeste patet falsitas interpretationis cuiusdam aduersarii qui ut scribit auctoritas apostolicæ sedis poterat absolueret quos concilia provincialia siue patriarchalia damnauerant

rant

rant non autem quos uniuersalia, uniuersale enim fuit ephesinum secundum in quo Flavianus præfidentis papæ fuerat condemnatus. Sexto sic. solus Romanus est uocatus in plenitudinem potestatis, nam solus ipse habet potestatem illimitatam in cuius argumentum, ut dicit sanctus Tho. in 4. distin. 24. papa non utitur baculo sicut alii episcopi in signum quod non habet coarctatam potestatem quam curuatio baculi designat, sed alii prælati ex quibus congregatur concilium conuocati sunt in partem sollicitudinis, ut in c. Decreto ait Greg. 2. q. 6. & ita habent potestatem limitatam ergo sequitur quod papa sit superior auctoritate uniuersali concilio. Septimo sic. omnis pastor superior est auctoritate grege suo patet, sed papa est pastor omnium uirum Christi secundum illud Ioan. ult. Pasce oues meas & concilium uniuersale pertinet ad regem Christi ut patet: ergo necessario confitendum est quod papa sit auctoritate superior concilio uniuersali. Confirmatur sic ista ratio concilium uniuersale seorsum sumptum a papa aut est pastor, aut ouile siue grex, non potest dici quod sit pastor quia non potest assignari cuius gregis aut ouilis sit pastor. patet: quia non potest dici quod sit pastor uniuersalis ecclesiæ, quia cum illam repræsentet & auctoritate illius dicatur fulciri non potest dici pastor eius sicut nec superior illa. non potest dici quod sit caput fidelium singulorum qui sunt extra concilium. tum quia etiam illos repræsentet & sit repræsentatiue ipsi. tum quia papa est pastor omnium fidelium, & unus autem ouilis unus est pastor secundum illud Ioan. 10. Erit unum ouile & unus pastor. Si autem concilium est grex necesse est si sit grex ouium Christi & non diaboli quod sit sub Roman. cura & potestate cui in beato Petro Christus uniuersas oues suas sine exceptione quacunque pasceudas commisit. Octauo sic. caput superior est non solum situ, sed etiam auctoritate toto residuo corpore patet. sed Romanus pontifex est caput concilii: ergo necessario dicendum est quod sit superior auctoritate uniuersali concilio. consequentia est manifesta. maior est nota. minor etiam notissima cum sit caput uniuersalis ecclesiæ quam repræsentat ipsum concilium ut in superioribus est demonstratum. unde etiam beatus Chryso. beatum Petrum ueritatem nominabat apostolici chori, & synodus Calcedo. Leonem papam caput suum profitetur aperte, ut superius introductum est. Nono sic. Christus est superior uniuersali concilio potestate auctoritatis ut patet. ergo & papa. patet consequentia quoniam papa est Vicarius generalis eius uices ipsius gerens in ecclesia Dei & per consequens in concilio uniuersali: ergo papa est super concilium uniuersale. Vnde beatus Cyrillus in libro thesaurorum dicit quod apostoli in euangeliis & epistolis affirmarunt Petrum esse loco domini & eius ecclesiæ, eidem dantes locum in omni capitulo & in omni electione. Decimo papa præest auctoritate & prælatione toti ecclesiæ Dei ut pote qui caput & princeps eius est ut in 2. lib. multipliciter probatum est: ergo etiam superior est uniuersali concilio illam repræsentanti. consequentia est nota. ex alijs etiam dicendis infra hoc magis firmabitur. Ex quibus iam dictis & superioribus per diuersa capitula explanatis facilliter quisq; intelliget papam multipliciter esse supra concilium uidelicet causalitate prælationis dignitate amplissime auctoritatis & extensione administrationis. Ex quo manifeste conuincitur error dicentium concilium uniuersale esse maius simpliciter Roman. auctoritate & potestate iurisdictionis.

Arg. primum

Probatio prima

Secunda

Tertia

Secundū arg.

Tertium

Quartū

CONTRA iam dicta de auctoritate Rom. pon. & superioritate super uniuersalia concilia aduersarii multa moliuntur & inducunt ut eis apparet pro se plurima de auctoritatibus sacræ Scripturæ & de uniuersalibus conciliis atque de dictis sanctorum patrum sumpta addentes in super aliquas rationes de quibus multis principaliora & quæ eorum iudicio potiora sunt colligemus quæ sequuntur. Primo enim arguunt ex illo Math. 18. Si peccauerit in te frater tuus, &c. sequitur, dic ecclesiæ in quo loco Petrus qui futurus ordinabatur summus pontifex remitti uideretur ad ecclesiã in casu iudicii sicut ad tribunal maius & per consequens non dubium quin ecclesiã uniuersalis synodaliter congregata sit superior ipso papa cum nullus remittatur in tali casu nisi ad superiorem. Quodd autem concilium uniuersale sit intelligendum per ecclesiã cui Christus dixit dic ecclesiã. probare nituntur ex tribus. Primo per Greg. qui in registro suo epistola 265. reprehendens Ioan. Constantinopolitanum eo quodd uniuersalem se uocabat dicit sic. Nos quidem in quibus talis tantaq; per ausum temerarium culpa committitur seruamus quod præcepit ueritas distinct. Si peccauerit in te frater &c. sequitur: ergo itaq; per responsales meos semel & his uerbis humilibus hoc quod in tota ecclesiã peccatur corripere studui, er me scribo quicquid humiliter facere debui non omisi, si in mea correctione despiciar. restat ut ecclesiã habeam adhibere. hæc Greg. ubi dicit aduersarius quodd per ly ecclesiã adhibendam Gregorius intelligat concilium uniuersale. Item idem probare nituntur auctoritate Nicolai papæ qui in ca. Præcipue 1. 1. q. 3. ita dicit regi Lothario. Ceterum caue ne quando nobis secundum præceptum domini duos uel tres testes adhibeamus immo uero hoc sanctæ ecclesiæ dicamus, & (quod non optamus) decetero cunctis fias ethnicus & publicanus. hæc ibi dicit aduersarius q. ly sanctæ ecclesiæ dicere intelligat dicere concilio uniuersali tanquam tribu nali maiori. Tertio probare nituntur per Albertum magnum qui dicitur sic exposuisse auctoritatem illam dic ecclesiæ id est prælato uel synodo. Secundo principaliter arguit ex illo Act. 8. ubi dicitur quodd cum audissent apostoli qui erant Hierosolymis q. recepit Samaria uerbum Dei miserunt ad illos Petrum & Ioannem. Ex quo arguunt q. cum missio importet superioritatem in mittente respectu missi quodd collegium apostolorum quodd representat concilium uniuersale esset maius & superius auctoritate ipso Petro, & per consequens concilium uniuersale ipso Rom. pon. Tertio ex illo Act. 15. ubi cum quæstio fieret super obseruatione legalium inter apostolos Petrus uolens uotum suum dicere surrexit, ut ait tex. Surgens Petrus dixit ad eos, quodd uidetur fecisse in signū reuerentiæ, sed reuerentiã debetur superiori: ergo uidetur q. collegiū apostolorū fuerit superius auctoritate Petro. Quarto ex concilio 8. Constantinopolitano in quo habetur sic. si synodus uniuersalis fuerit congregata & facta fuerit etiam de sancta Romana ecclesiã quæuis ambiguitas, & controuersia oportet uenerabiliter & cū conuenienti reuerentiã de proposita quæstione scilicetari & solutionem accipere, aut proficere, aut profectum facere non tamen sententiã audacter dare contra

contra summos seniores pontifices. ex quo ex aduerso arguitur q. synodus uniuersalis dum tamen non audacter, sed cum conuenienti reuerentiã aduersus Rom. pon. possit proferre sententiã si fuerit incusatus & per consequens q. synodus uniuersalis superior sit auctoritate papa. Quinto ex concilio Constantiensi ubi declaratum est q. conciliū uniuersale habeat a Deo immediate potestatem cui quilibet fidelis cuiuscunque dignitatis sit etiam papalis tenetur obedire. Sexto ex eodem concilio uniuersali papa Martinus approbante eodem concilio condemnans articulum illum non esse de necessitate salutis, credere Romanam ecclesiã esse supremam inter alias ecclesiã. dicit error si per Romanam ecclesiã intelligatur uniuersalis ecclesiã, aut concilium generale, aut pro quanto negaret primatū summi pontificis super alias ecclesiã particulares. Ex quo arguitur ex aduerso quodd concilium legitime congregatum sit super omnes ecclesiã & eam uel rectores, & ita supra Romanam & eius pontificem. Septimo ex uerbis hylarii papæ qui cum quandam edidisset constitutionem corrigens excessus quorūdam sic ad congregatam synodum dixisse fertur, ut habetur in c. Quod quis 35. q. 9. Quod ut deinceps possit illa tenacius custodire sancta synodus sententiã & propriam subscriptionem accommodet, ut synodali iudicio aditus recludatur illicitus. Ex quo arguitur ex aduerso papam in ecclesiæ reformatione synodi congregare iudicium, ut supremum tribunal cognouisset, cū potentius synodali iudicio quā suo aditum ad illicita posse claudi indicauerit. Octauo ex uerbis Symachi papæ qui in synodo præsidens cum de uarietate cuiusdam scripturæ qua cautum erat ut si Rom. pon. hoc ex seculo migrare contingeret non sine præfati urbis consultatione cuiuscunque noua celebraretur electio quæstionem referret in medium illam uoluit in sancta synodo perlegi, ut cuius esset uigoris possit agnosci dicens id agere ne ipsum imposterum disputare contingeret cum sacra possit synodus iudicare, &c. ut in c. Bene distinct. 96. Ex quo ex aduerso arguitur quodd Roma. pont. profiteretur sanctam synodum iudicare posse super eo quodd abusum contineret & diminutionem ecclesiasticæ libertatis. Nono ex 6. item Symachus 2. q. 7. ubi ita inquit Gratianus. Item Symachus. papa in Romana synodo dignitate sua spoliatus prius statui pristino restitui discernitur & tunc uenire ad causam & si ita recte uideretur accusantiū propositionibus responderet dignitates uisa est maximo numero sacerdotū ac meretur effectum, sed cū postmodū ordinaretur quō esset accusandus præfatus papa ut cām diceret occurreret sed ab emulis est impeditus, &c. Ex hoc arguitur ex aduerso lucide haberi q. Rom. pon. causam si incusatus fuerit si uelut spoliatus restitutioni siue recuperationi intendat deferri debere supremo tribunali uniuersalis concilii. Decimo ex c. prouidentia distinct. 99. ubi beatus Anacletus & papa Lucius etiam in cap. urbes distinct. 80. plane dicunt non solum Petrum, sed etiam omnes apostolos in quibus ipse includebatur tanquam primus distinct. xille prouincias patriarchas archiepiscopos, & episcopos constituisse quæ omnia signum sunt iurisdictionis eminentissime. Ex quo arguunt q. Petrus non fuerit maior collegio apostolorū & per consequens nec papa uniuersali concilio. Undecimo sic. Eleutherius papa dicit in c. quamuis 3. q. 6. q. a cetero apostolorum, quem generalis synodus representat distinctum est non nisi Rom. pon. debere diffinire pontificum accusationes. Item Iulius papa dicit in cap. dudum 3. quæst. sexta a sanctis apostolis & sic ab eorum cetero statu

Quintū

Sextum

Septimū

Octauum

Nonum

Decimū

Vadecimū

um fuisse non oportere absque sententia Romani pont. concilia celebrari quæ quidem iniquiunt aduersarii euidentissime demõstrant superioritatem congregatorum apostolorum & consequenter concilii uniuersalis in Rom. pon. cum ex eorum decretis & non econtra Petri potestas fuerit sublimata. plane & si diffinitionem causæ accusati episcopi transtulerit ceteris apostolicis in Rom. pon. non tamen illam a se abdicauit & consequenter nec a synodo generali, ut est clarissimus textus 4. q. 5. c. quisquis. Duodecimo arguitur sic Rom. pon. tenetur obedire statutis uniuersalis concilii & illa seruare nec posse soluere. ut patet in c. sicut dist. 15. inquit Greg. & etiam idem habetur c. contra 25. q. 1. & per multa c. ibidem. ergo &c. Terriodecimo sic. sententia Romani pont. examinatur in conciliis uniuersalibus. ergo uidetur quod uniuersale concilium superius sit potestate & auctoritate Rom. pon. consequentia uidetur nota. antecedens nituntur ostendere tribus exemplis. Primo de depositione Dioscori facta per Leonem papam quæ fuit examinata in concilio Calcedonensi. Secundo de depositione Pyrrii & Sergii facta per Martinum papam in synodo Romana quæ fuit examinata in synodo Constantinopolitana. Tertio de depositione pontificis quæ post examinata fuit in 8. synodo. Decimoquarto. sic. auctoritate beati Ambr. in epistola 72. ubi ipse referens epistolam beati damasi papæ directam iudicibus deputatis a capuen. synodo in causa bonosi episcopi sic dicit eum dixisse pro ueritate uel pro modestia nostram sententiam sciscitari uoluistis, sed cum huiusmodi fuerit concilii capuensis iudicium ut finituri bonoso ac eius accusatoribus iudices tribuerent & præcipue macedones qui cum episcopo thassalonicen. de eius factis agnoscerent aduertimus quod nobis iudicandi forma competere non posset. Nam si integra esset hodie synodus recte de his quæ comprehendit uestrorum scriptorum series decerneremus. uestrum est ergo qui hoc recepistis iudicium sententiam ferre de omnibus, uicem enim synodi accepistis quos ad examinandum synodus elegit. deniq; cum bonos episcopus post iudicium uestrum misisset ad fratrem nostrum Ambrosium qui eius sententiam consuleret interdictam sibi ecclesiam interrumpere ac ingredi responsum est ei quod nihil temerandum foret, sed omnia modeste patienter oportere ferenda nec contra sententiam uestram tentandũ aliquid ut quod uideretur uobis iusticiæ conuenire statueretis quibus hæc synodus dederat auctoritatem. Et ideo primum est, ut hi iudicent quibus iudicandi facultas est data, uos enim totius ut scripsimus synodi uice discernetis, nos. n. quasi de synodi auctoritate iudicare non conuenit, &c. & infra subiungit sic, unde uestræ normam expectamus sententiæ. hæc ibi. Ex hoc arguunt aduersarii, quod Romanus pontifex fatetur quod si synodus integra fuisset hoc est si alteri causam non delegasset ipsum de causa potuisset cognoscere, sed quia synodus alii delegando præuenit dicit se iudicandi onus non posse assumere. cum illi synodi uice decernant, sibi autem de synodi auctoritate iudicare non cõuenit cum tamen si ipse synodo superior foret aduocare posset causam per synodum delegatam. de appel. c. Ut nostrum. Decimoquinto sic. ex auctoritate eiusdem Ambr. qui in quadam præfatione dedicationis altaris maioris ecclesiæ Mediolanen. inter alia dicit sic, per Christum dominum nostrũ qui eminentiam potestatis accepte ecclesiæ contulit quam pro honore susce-
pto reginam constituit & sponfam cuius sublimitati uniuersa subiacet, &c.

Ex quo

Ex quo arguitur sic ex aduerso, si igitur eminentiam potestatis accepte contulit ecclesiæ uniuersa eius subiiciens potestati necessariõ contulit quod in eandem transtulit potestatem summum pontifi. iudicandi in casu necessario. Decimosexto sic auctoritate beati Hieron. qui in cap. Legimus, dist. 93. dicit sic. si auctoritas quæritur orbis maior est urbe. Ex quo arguitur ex aduerso quod si auctoritas orbis maior est urbe Romanæ ecclesiæ. ergo concilii uniuersalis potius & maius est iudicium in quo representatio est orbis. Decimoseptimo auctoritate eiusdem Hieron. sic. Hieronymus loquens in quadam epistola ad Damasum papam de supremo ordine ecclesiæ scilicet episcopali sic ait, de hoc officio anplius disputare non possum: quoniam quicquid in clericis consecratum est prædixi episcopum solũ habere. manifestum est in illis partes & membra uirtutum in episcopo plenitudinem diuinitatis corporaliter habitare, atq; ita est ut in episcopis Deũ in presbyteris apostolos qui & ipsi sunt recognoscas, & infra omnem enim potestatem Deus discipulis dedit, & Moysen dominum dici uoluit Pharaonis. Ex hoc arguitur ex aduerso quod si dominus Deus omnem potestatem dedit discipulis suis sequitur quod & potestatem supra Romanum pontificem dedit apostolis congregatis quorum uices representant episcopi congregati in uniuersali concilio. consequentiam probare nituntur per hoc quod apostolus loquens de Christo ad Hebr. 2. super illud psal. Omnia subiecisti sub pedibus eius. dicit in eo. quod dicit omnia subiecit nihil dimisit non subiectum ei. Decimooctauo sic ex dictis beati Augustini in epistola quadam quam scribit ad glorium Eleusium & felicem grammaticum qui aduersus donatum & aliquos alios calumniatores sententiam quam Melchisedes papa cum episcopis quibusdam promulgauerat in Cecilianum episcopũ in suo episcopatu confirmauerat scribens ita dicit. Ecce putemus illos episcopos qui Romæ iudicarunt non bonos iudices fuisse. restat adhuc plenarium uniuersalis ecclesiæ concilium ubi etiam cum ipsis iudicibus causã posset agitari & si male iudicasse conuicti essent eorum sententiæ soluenterentur. Ex hoc arguitur ex aduerso quod sententia data per Romanum pont. si reuera non fuerit retractari posset per uniuersalem synodum tanquam per tribunal superius. Decimonono sic ex dicto Augustini qui in ca. Puto 2. q. 7. ita dicit. Cum Petrus a Paulo posteriore corrigitur & pacis ueritatis uinculo custodito ad martyrium promouetur quanto facilius & fortius quod per uniuersæ ecclesiæ statum firmatũ est uel unius episcopi auctoritati, uel pro unius prouinciæ concilio præferendum est. Ex quo ex aduerso concluduntur duo. Primum est quod Petrus licet esset summus pontifex non recte agens a Paulo bene sentiente licite argui potest. Secundum est quod statum uniuersalis concilii statu cuiuslibet episcopi etiam Romani præferendum sit. Vigesimo sic ex gl. in c. Anastasius dist. 19. ubi ponitur quod ubi de fide agitur tunc synodus maior est papa. Vigesimo primo sic. concilium uniuersale non potest errare in fide ut uidetur. papa uero sic, ut in cap. Si papa dist. 40. ergo concilium uniuersale est superius Romano pon. Vigesimo secundo sic. ex gestis octauæ synodi ubi reperitur dixisse Zacharias episcopus contra sententias Nicolai papæ & Adriani summorum pontificum & omnium Patriarcharum canon princeps est & secundum illum agentes nihil faciunt extra illud quod decet. cum uero extra hunc faciunt siue papa Nicolaus siue alius quis non acquiescimus. ergo uidetur quod si canon sit

Duodecimum

Decimũ-tertium

Decimũ-quartum

Decimũ-quintum

Decimũ sextum

Decimũ septimũ

Decimũ octauum

Decimũ nonum

Vigesimũ primum
Vigesimũ secundum

Vigesimū
tertium
Vigesimū
quartum
Vigesimū
quintum

princeps papæ q̄ per consequens concilium. Vigesimo tertio sic concilium uniuersale iudicat, & deponit papam. ergo concilium uniuersale est auctoritate superius papa. consequentia est manifesta, quia huiusmodi iudiciū nō est nisi superioris, ut patet ex c. inferior di. 2. 1. antecedens etiam patet tum ex ca. præallegato, si papa di. 40. tum ex practica sæpe habita in ecclesia. Vigesimo quarto sic, si concilium uniuersale non est maioris auctoritatis quàm papa tunc frustra fit celebratio uniuersalium conciliorum, sed hoc non est dicendum: ergo idem quod prius. Vigesimo quinto sic in c. de quibus di. 20. traditur ordo talis seruandus in solutione alicuius quæstionis, ut primum recurrendum sit ad scripta ueteris uel noui testamenti, secundo ad canones apostolorum uel conciliorum, tertio ad decreta, & decretalia summorum pontificum. Ex quo arguunt aduersarii quod concilium uniuersale cuius sunt canones sit superioris auctoritatis quàm Romanus unus. cuius sunt decreta. Alia argumenta tanguntur cum de appellatione, infra erit sermo, & alia tacta sunt in 2. li. circa ca. 97.

Cap. XLVI. In quo respondetur objectionibus præfatis.

Ad primū
arg.
Ad proba
tionē pri
mam

HIS non obstantibus quibus facile est respondere licet sint multa numero standum uidetur firmiter in sententia prius posita uidelicet quod papa Christi generalis uicarius, & uices suas, & locum tenes in terris, non solum quolibet prælato ecclesiæ particulari est auctoritate maior atque superior, sed etiam concilio uniuersali ex omnibus aliis mundi prælatis congregato. unde dicendum est ad singulas rationes. Ad primam respondemus sicut alias in secundo li. cap. 98. responsus est plenissime ubi in conclusione habitum est quod per ly ecclesiam ad quam sicut ad iudicem uidetur quisque fidelis remitti in auctoritate illa Math. 18. dic ecclesiæ, non est regulariter accipienda uniuersalis ecclesia nec per orbem dispersa nec in unum synodaliter congregata, sed prælatus ecclesiæ iuxta expositionem Chryso. beati August. & beati Thomæ & quasi omnium doctorum antiquorum. Ad illa autem testimonia inducta per aduersarios ad probandum quod præfatus rex. dic ecclesiæ sit intelligendus de concilio uniuersali, respondemus quod falsum sit quod aliquis illorum doctorum uoluerit hoc intelligere, quod patet discurrendo per singulos. Non quidē beatus Greg. cum ait, restat ut ecclesiam habeam adhibere quoniam ibi ecclesiam non uniuersalem ecclesiam quæ collectio est omnium fidelium nec synodū uniuersalem uocat sed disciplinam aut censurā ecclesiasticā auctoritatis, quod patet manifeste ex duobus. Primo ex forma sermonis, ait enim. si in mea correctione despiciar restat ut ecclesiam debeam adhibere, quod nihil aliud uidetur sonare quàm si in mea correctione quam sæpe feci meis litteris, & per nuncios meos despiciar restat ut disciplinam ecclesiasticam adhibeam puta excommunicationis uel suspensionis. Secundo colligitur hoc idem ex gestis beati Grego. circa illam causam quoniam despectus beatus Grego. in correctione sua a præfato Ioan. patriarcha Constantinopolitano non adhibuit uniuersale concilium ad correctionem illius sed disciplinam ecclesiasticam. unde mandauit responsalibus suis quos ad Constantinopolim mittendos ne communicarent cum eo in diuinis. Unde idem Grego. scribens

Impo

Imperatori mauricio de eodem dicit eundem fratrem, & consecrationem meum studiose admonere curauit ut si pacem omnium concordiamq̄ desiderat a stulti uocabuli appellatione comescat. Item in epistola sequenti ad Eugenium episcopum Alexandrinum, & Anastasium episcopum Antiochenum de Cyriaco patriarcha qui secutus fuerat Ioan. in usurpatione nominis uniuersalis dicit sic. Meus uero dyaconus cum prædicto fratre nostro Cyriaco missarum solennia celebrare non debet, quia prophanum uocabulum culpa superbix aut commisit aut sequitur ne si (quod absit) ei tali elatione posito procedit, uanitatem stulti nominis confirmare uideamur, eundem uero fratrem admonere studui ut se a tali superstitione corrigat, quia si hanc non correxerit pacem nullo modo nobiscum habebit. Item in epistola alia ad eundem Cyriacum Patriarcham ira scribit. Cum ea charitate qua dignum est studemus, ut prophanam elationem peruersi superbixq̄ uocabuli scandalum de medio ecclesiæ festinetis auferre ne a pacis nostræ societate diuisi inueniri possitis. hæc ille. Ecce quid beatus Grego. uocat ecclesiam quam adhibere uel adire uoluit quia non nisi ecclesiasticam censuram quam ipse facere poterat. Secundo responderi potest quod dato quod beatus Greg. per ecclesiam ibi concilium uniuersale intelligere uoluisse non sequitur propter hoc quod concilium uniuersale sit superioris auctoritate Romano. pon. cum ipse Greg. scribens Imperatori mauricio contra præfatum Ioan. Patriarcham Constaninopolitanum dicat. Ecce clauis regni cœlestis accepit Petrus, potestas ei ligandi, & soluendi tribuitur, cura ei totius ecclesiæ, & principatus committitur, & tamen uniuersalis apostolus non uocatur. unde non est accipiendum quod adhibiturus erat ecclesiam tanquam tribunal maius sed ad maiorem confusionem, & erubescenciam illius quem admodum inquit gloss. Hiero. super illud Math. 18. dic ecclesiæ ut. si maiorem erubescenciam patiatur. post hæc omnia sequitur excoicatio quæ fieri debet per os ecclesiæ. i. per sacerdotē. Quod uero secūdo inducitur ex c. Præcipue 11. q. 3. etiam nō facit pro aduersariis, quia cum Nicolaus papa dicit quod dicamus ecclesiæ, nomine ecclesiæ nō intelligit uniuersalē ecclesiā uel uniuersale concilium sed seipsum designat ut in iudicio præsentē. Nam ut sanctus Thom. tam in 4. di. 19. quàm in 2. 2. q. 34. pertractans intellectum præfate auctoritatis. Si peccauerit in te & c. dic ecclesiæ, dicit quod dicere prælato in iudicio præsentē est dicere ecclesiæ, & quod ita sit in præsentē loco patet per gl. præfati c. quæ ita habetur sic ergo in causa denunciationis idem potest esse iudex accusator & testis extra de symo. c. Licet. Quod uero tertio inducitur ex Alberto magno non facit pro aduersariis propter duo. Primo quia falsum est quod ita Albertus magnus dixerit sicut allegatur sed uerba sua formalia sunt quæ sequuntur, dic ecclesiæ. i. prælato in conspectu uel synodo ita quod synodo est ablatiui casus sicut ly conspectu. Secundo quia dato quod diceret Albertus sicut inductum est ex aduerso non sequitur propter hoc aliqua superioritas in synodo supra Romanum pontificem ut manifestum est. Ad secundam rationē principalem de actibus apostolorum 8. cap. respondeatur quod falsum est quod semper missio importet superioritatem in mittente respectu personæ missæ, ut plenissime ostendimus in 2. li. ca. 14. ibi uide. Ad tertiam quæ sumitur ex illo Act. 15. surgens & c. dicendum quod parum ualeat quoniam beatus Petrus non dicitur surrexisse ad loquendum propter reuerentiā exhibendā aliis apostolis tanquā maioribus aut subiectionē ostenden-

Ad proba
tionē se
cundam]

Ad tertiā

Ad secun
dum arg.
Ad tertiū

dam cum princeps esset apostolorum & caput apostoli chori, sed ut in tanta multitudine melius audiretur, ut Nicolaus de lyra exponens illud Act. 11. exurgens Petrus dicit. Et simili modo respondetur ad aliam obiectionem aduersariorum qua arguunt ex eo quod prædentes papæ leguntur quandoque cum debent loqui surrexisse in conciliis uniuersalibus, sicut in 6. concilio in actione 1. Ad quartam de synodo 8. respondetur quod auctoritas illa sano oculo bene uisa consideratis etiam quæ præcedunt non facit aliquid pro aduersariis, sed magis contra quod sic patet. dicit enim synodus illa quod si aliqua ambiguitas orta fuerit de ecclesia Romana liceat uenerabiliter & cum conuenienti reuerentia sciscitari id est perscrutari de illa & sic uenerabiliter perscrutando solutionem accipere, aut proficere, aut profectum facere non tamen audacter sententiam dare & quasi rationem assignans subiungit contra summos senioris Romæ pontifices. plane Romanus pontifex non esset summus si contra eum ex superioritate quis posset sententiam dare. consequentia uero quam aduersarii faciunt dicendo quod synodus & si non audacter tamen reuerenter posset ferre sententiam contra Romanum pontificem est nulla, quia in hoc uacat argumentum a contrario sensu quia non esset reuerentia, sed irreuerentia & confusio & temeraria præsumptio contra summum pontificem inferiores pontifices ferre sententiam. Similia notat Arch. in c. Non decet dist. 12. super illo uerbo præceptis apostolicis non dura superbia resistatur ita dicens, uacat hic argumentum a contrario sensu quia non esset humilitas sed superbia, non discretio sed indiscretio si ei resistatur. Ad quintam quæ sumitur ex declaratione facta constantia per patres aliquos obedientiæ Ioan. 23. sic in sua obedientia nominati sufficienter respondimus supra lib. 2. c. 99. ubi uide. Ad sextam quæ sumitur ex bulla domini Martini responderetur negando consequentiam: quoniam ex hoc quod synodus uniuersalis dicitur suprema inter alias ecclesias nullo modo sequitur quod auctoritatis superioritate sit supra caput suum quod est Romanus pontifex: maxime cum tota auctoritas ipsorum conciliorum & nomen & dignitas ab apostolica sede in qua dominus totius ecclesie posuit principatum censeatur dependere, ut dist. 17. per totum. Ad septimam quæ sumitur ex ca. Quisquis 35. q. 9. responderetur quod aduersarii in duobus peccant. Primo quia male allegant auctoritatem. Secundo quia ex illa male concludunt. primum patet, textus enim ille non habet sicut inductus est sed sic. dicit enim Hylarius papa quod scilicet constitutum per eum ut deinceps possit tenacius custodiri si placet omnes uos sententias & subscriptiones proprias accommodate, &c. secundum patet scilicet quod ex illo textu male arguatur ex aduerso: quoniam papa Hylarius non requirebat sententias & subscriptiones patrum illius synodi tanquam superioris tribunalis aut maioris potestatis, sed quia omnium eorum interueniente consensu & approbatione tenacius, ut habet textus sententia sua ac instituto custodiretur. superius enim diximus quod consensus & approbatio synodi multum operatur tam ad faciliorem obedientiam statutorum Rom. pen. quam ad firmiorem custodiam eorum. Præterea si aduersarius considerasset plene text. illum magis inuenisset eum contra se quam pro se. Tum ex eo, quia papa in illo concilio dicitur præfidere. Secundo ex hoc quod ipse solus regulam dabat in reformatione ecclesie & synodus assentiendo conuenerat. Ad octauam quæ sumitur ex c. Bene dist. 96. respondetur quod in illo fauet

Ad quartam

Ad quintam

Ad sextam

Ad septimam

Ad octauam

lo fauet aduersariis sed maxime confirmat propositum. quoniam in isto loco non petit papam, ut synodus sententiet auctoritatiue tanquam superior iudex quid agendum sit de illa scriptura, sed tantum ut consulat siue dicat quid appareat suæ discretioni iudicio utrum aliquid roboris habeat illa scriptura uel non. unde omnes illi episcopi qui responderunt quod nullius esset roboris assignauerunt hanc rationem quia apostolicæ sedis quæ statutis synodalibus consuevit tribuere firmitatem non erat auctoritate roborata. Præterea hoc idem fit manifestum ex uerbis ipsius synodi quæ locuta est post præfatos episcopus sic dicens. licet secundum prosecutionem uenerabilium fratrum nostrorum Laurentii Petri, &c. nec apud nos habetur incertum hanc ipsam scripturam nullius esse momenti ueruntamen & si aliqua possit ratione subsistere omnibus modis in synodali conspectu pro uida beatitudinis tuæ sententia eneruari conueniebat & irritum deduci, &c. Ecce quod synodus cognoscens principatum auctoritatis esse apud Romanum pontificem proficitur ad ipsam spectare in synodo sententiam diffinitiuam dare quid agendum esset circa præfatam scripturam uel declarando nullius esse roboris uel cassando siue irritando illam & non ad synodum. Ad nonam quæ sumitur ex 6. Item Symachus. respondetur quod non fauet in aliquo aduersariis. Tum primo quia synodus illa auctoritate ipsius Symachi papæ procedebat. Tum secundo quia dato quod in casu aliquo utputa quod papa incusaretur de hæresi aut spoliatus & restituendus ueniat uel non concilium esset iudex competens, iuxta notata per doctores in cap. Si papa distinct. 40. non propter hoc sequitur quod concilium supra papam uel non ac indubitatum esset superioritate auctoritatis. Ad decimam quæ sumitur ex c. Prouidentia, &c. respondetur quod nihil facit ad propositum aduersariorum propter multa. Primo quia apostoli simul congregati synodaliter non leguntur distinxisse aliquas provincias aut constituisse aliquos patriarchas siue primates siue archiepiscopos, &c. Secundo quia & si apostoli dispersi per mundum prædicando & conuertendo populos ad fidem Christi exercent aliquas ecclesias & constituerint aliquos prælatos hoc fecerunt auctoritate beati Petri qui princeps eorum erat, & quia quod per ecclesiam Romanam auctoritatem factum est ipsa ecclesia Romana dicitur fecisse. dicit enim Nicolaus papa in c. Omnes distinct. 22. Omnes siue patriarchæ cuiuslibet apicem siue metropoleon primatus ac episcopatuum cathedras uel ecclesiarum siue cuiuscunque ordinis dignitatem instituit Romana ecclesia illam uero ipse solus fundauit & supra petram fidei mox nascentis erexit qui beato Petro eternæ uitæ clauigero terreni simul & cœlestis imperii iura commisit. Ad undecimam quæ sumitur ex c. Quamuis, & cap. dudum 3. q. 6. respondetur primo quod falsum dicunt aduersarii uidelicet quod cetus apostolorum quasi synodaliter congregatus talia diffinierit nec hoc dicunt capitula inducta. Secundo respondetur quod dato quod ita esset quod aduersarius dicit uidelicet quod a cetu apostolorum quasi synodaliter congregatorum fuerit diffinitum non nisi Romanum pontificem debere diffinire accusationem episcoporum & congregare uniuersalia concilia, non sequitur ex hoc quod aliqua superioritas sit in concilio supra papam aut fuerit in concilio apostolorum supra Petrum. Tum primo quia talis diffinitio non constituit Petro aliquam sublimitatem sicut falsæ & erroneæ intelligit aduersarius, sed bene declarauit id quod ratione primatus Petro debebatur. Tum

Ad nonam

Ad 10.

Ad 11.

secundo quia falsum est quod subiungit aduersarius quod ceteris apostolorum transtulerit in Petrum auctoritatem tam de congregandis conciliis uniuersalibus quam de determinatione causarum episcoporum quonia nihil auctoritatis Rom. pon. ab apostolis aliis suscepit, sed potius ipsi ab eo, ut fir perius li. 2. c. 54. multipliciter ostendimus, & habetur in c. ita dominus dist. 19. & in c. Loquitur 24. q. 1. quod uero aduersarii inducunt de ca. Quisquis ubi uidetur quod olim primas uel concilium deponebat episcopum parum ualet, quia hoc fuit de licentia papæ, ut dicit gl. in c. Accusatis 3. q. 6. Ad duodecimam in qua dicitur qd papa teneatur obedire, &c. responderetur qd dupliciter potest intelligi papam teneri obedire statutis concilii uniuersalis. uno modo quia statuta sunt concilii uniuersalis, & sic dicimus qd falsum est quod papa teneatur necessario obedire statutis cuiuscunq; concilii: quonia taliter teneri obedire statutis alterius designat inferioritatem in eo qui obedire tenetur: cum autem papa sit super omnia concilium ut probatum est hoc modo: nullo modo dicendum est teneri de necessitate obedire cuicumque nisi Deo qui solus est eo superior, sicut de hoc nos infra plenius loquemur. Alio modo potest intelligi teneri obedire statutis concilii non quia sunt statuta concilii, sed quia sunt de tali materia puta fidei, aut sunt spectantia ad ius diuinum sicut potissime sunt statuta siue diffinita pro maiori parte quattuor conciliorum uniuersalium de quibus Grego. loquitur in cap. Sicut distinet. 15. & cap. Contra 25. quæst. 1. & alia similia. & hoc modo obedire teneri statutis conciliorum approbatis tamen per sedem apostolicam ratione materis de qua loquuntur non arguit superioritatem in conciliis supra papam sicut nec in prædecessore si similia statuat quæ cernunt fidem aut ius diuinum. sicut Grego. in ca. Si ea 25. q. 1. dicit. Si ea destruerem quem antecessores nostri statuerunt non constructor, sed euerfor esse comprobaret, & hoc est quia talia sic diffinita in conciliis uniuersalibus non habent robur a conciliis, sed a iure diuino cui subicitur papa. unde etiam gl. super ca. Sicut dist. 15. dicit sic. uidetur ergo quod papa non possit destruere statuta concilii, sed intellige quod hic dicitur contra articulos fidei. Item dominus Arch. in rosario ad idem respondens dicit sic. fateor in his quæ ad fidem pertinent & generalem statum ecclesie, in aliis potest contra statuta conciliorum uenire. Ad tertiamdecimam quæ sumitur de examinatione sententiarum papæ responderetur negando assumptum dicimus enim quod falsum est quod unquam sententia Romani pont. habita sit tanquam suspecta de ueritate aut iustitia in aliquo concilio uniuersali & inde uenisse in eo examinanda. unde Agapto papa scribens imperatoribus ad sextam synodum de legatis quos mittebat ita inquit, qui suggestionem in qua apostolicæ nostræ fidei confessionem prælibamus of ferre debeant non tamen tanquam de incertis contendere, sed ut certa at que immutabilia compendiosa diffinitione proferre simpliciter. Ea uero quæ inducta sunt ex aduerso ad probandum, antecedens nullius sunt roboris si gesta præfatorum conciliorum recte ponderentur. Sententiæ quidæ Romanorum pont. contra præfatos hæreticos non sunt refutate, aut lete in synodis ut examinarentur per synodum, sed prout ex gestis præfatorum conciliorum colligitur hoc factum esse uidetur duplici ratione. Primo ut omnibus patribus existentibus in concilio noticia fieret sententiarum quæ date erant a Romano pont. unde in sexta synodo Georgius archiepiscopus

Ad 12.

Ad 13.

chiepiscopus Constantinopolitanus, & quæ subest synodus dixerunt ad Imperatorem, petimus uestram tranquillitatem suggestiones directas ad a Deo instructam uestram fortitudinem tam ab Agaprone sanctissimo papa apostolicæ sedis antiquæ Romæ quam ab eius synodo relegantur, ut auditum capimus quatenus & nos cognitionem accipiamus totius uirtutis quæ in ipsis continentur. hæc ille. Item in octaua synodo in quinta actione habetur quod cum Focius ductus in præsentia synodi interrogatus a synodo ipsa an apostolicæ cathedræ iudicia tam de se quam de Ignatio patriarcha promulgata amplecteretur & ille taceret, Vicarii senioris Romæ dixerunt. ecce homo qui obturat aures sicut aspis surda & non audit uocem quam ei sancta synodus obiicit, sed uult per hoc silentium efugere condemnationem quam sancta Romana ecclesia ante multos annos promulgauit aduersus eum, ueruntamen legantur epistolæ quæ de eo misse sunt a sancta Romana ecclesia. placet ergo omnibus ut legantur, sancta synodus dixit placet. Ecce quod ad petitionem Vicariorum papæ lectæ sunt epistolæ iste & hoc ut uenirent in notitiam omnium, & non ut examinarentur an iuste, uel canonicè essent. licet autem post completionem primæ epistolæ legantur Vicarii papæ dixisse ad synodum, ad hoc quid dicite sancta synodus est canonica expositione plena epistola hæc an non? & responderit sancta synodus canonicam legem complet & synodicam præceptionem & legislationem. nihilominus ista non sunt facta, aut dicta per uiam examinationis: quonia in actione quarta eiusdem synodi omnes epistolæ ipse lectæ fuerunt iam acceptatæ & commendatæ. nec interrogatio ista Vicariorum papæ fuit interrogatio dubitationis ita qd dubitarent de ueritate epistolarum apostolicarum, sed facta est ut calumniâ tollerét aduersariis sicut fuit quæstio illa Ioan. Math. 11. Tu quis es an aliū expectamus. Item quæstio Christi cū de lazaro quærit, ubi posuisti eum, nõ quia ignoraret, sed ut illi qui ostenderét sepulchrū non possent negare, nec calumniari. Ita hic interrogant, ut ex responsione dāda per synodū plenius auferretur calumnia hæreticorū. Secundo quia condescensum est ut coram synodo ipsi iudicati siue condēnati audirentur si quid uellent contra iudicata obicere, tam ut obturarentur ora obloquentiū maxime quia conquærebatur licet falsè non audiuisset depositionē suā. unde dicebant audiamus depositionē nostrā dānemur nobis audientibus quā ut iustitia Romani pont. inferior fieret, quod pater ex his quæ habentur in actione 4. octauæ synodi ubi sic legitur. Post hæc magnificentissimi & gloriosissimi principes per habanum, &c. supra est in c. 25. ad longum. Ceterum hoc manifestum sit ex actione quarta ubi babanis magnificentissimus patritius diceret quod focius & complices sui ignorarent iudicium factum per papam contra eos, & ideo deberet coram ipsis sententia condemnationis recitari. dicunt sic uicarii Nicolai papa. nobis non licet rescindere iudicium sacrorum Romanorum pont. hoc enim contrarium est canonicis institutis. quonia præsentibus illic per proprios missos & Romæ demorantes contra se sententiam & prolata dānationē in fociū & in manus impositionem eius & audierūt & li quido didicerunt, ueruntamē ut manifestiorē eis iustā iudicationē sanctæ Romanæ ecclesie faciamus ingrediatur & audiāt legi synodicas diffinitiones & iudicia beatissimi Nicolai papæ, & certificentur magis ac magis, magnificentissimi & gloriosissimi dixerunt hoc probū & bonū est. hæc ibi.

Ad 14.

Ex quibus uerbis manifeste patet quod talis refrenatio sententiæ Romani pontificis rationibus assignatis facta in synodo ad infirmationem præfatorum principum nullam in synodo superioritatem supra Romanum pontificem arguit. Ad decimam quartam quæ sumitur ex epistola beati Ambrosii respondetur quod nihil est in illa epistola beati Ambrosii quod in ueritate faueat aduersariis quod ex multis colligitur. Tum primo quia cum illud concilium capuense fuerit provinciale & non uniuersale si ratio procederet non modo uniuersale, sed etiam provinciale argueretur esse supra papam quod esset error peior priore. Secundo dicitur quod dato quod esset uniuersale concilium epistola in omnibus illis partibus ex quibus argumenta sumunt aduersarii habet aliam intelligentiam quam aduersarius præcedit. Nam cum ait Damasus papa nobis iudicandi forma competere non potest, non est sensus quod ipse papa non haberet facultatem iudicandi, sed dicit quod forma iudicandi scilicet per modum delegationis a concilio non poterat sibi competere cum scilicet esset superior. Et hoc est quod infra subiungit. Nos enim quasi de synodi auctoritate iudicare non conuenit qui si Christi legatione fungimur non concilii uestri. Cum uero consequenter ait, nam si integra esset hodie synodus recte et his quæ comprehendit uestrorum scriptorum series discerneremus, non est sensus ille quem dat aduersarius dicens quod papa confiteatur quod si synodus non delegasset papa potuisset de causa cognoscere, sed quia synodus delegando præuenit dicit se iudicandi onus suscipere non posse. ista sunt uerba conficta nec talia in præfata littera continentur, sed uerus sensus est Damasus papa dicit quod si synodus integra esset conuenienter de causa illa iudicasset assumendo ad se iudicium sed quia integra non erat quia iam dissoluta & iudicium ex parte synodi erat commissum illis iudicibus quibus scribebat dicit cum ad ipsum non pertineat talis forma iudicandi, sed per delegationem a concilio quod ipsi quibus causa erat delegata primo iudicent & ipse expectabit normam sententiæ eorum & tunc poterit ipse iudicare eorum iudicium approbando, aut dissolueno. unde nulli dubium est quod ex hoc quod papa noluit assumere ad se causas delegatas per synodum sed uoluit quod iudices deputari primo iudicarent non arguitur quod synodus sit supra papam, sed bene uerum est quod arguitur in papa honestas cum uoluerit quod delegatio causæ facta per synodum haberet locum. Ad decimam quintam quæ sumitur ex auctoritate beati Ambrosii respondetur quod auctoritas illa in nullo fauet aduersariis. dicimus enim quod uerum inquit Ambrosius quod Christus dedit eminentiam potestatis ecclesiæ ei cuncta subiiciens sed non ad intellectum aduersariorum sed quod ecclesiæ uniuersali, ut uniuersitati in omnibus eius membris cõiunctim data sit talis excellentia potestatis, quia ut inquit Ambrosius de pœni. & habetur de pœni. distin. 1. §. certum est. In solis presbyteris ecclesia clauis accipit. ergo excellentia potestatis ecclesiæ est in prælatis & præcipue in prælatorum prælato Christi generali Vicario qui solus uocatus est in plenitudine potestatis, & cui ut inquit Cyrillus omnes iure diuino caput inclinant. Ad decimam sextam quæ sumitur ex cap. Legimus distin. 93. respondetur quod nihil facit ad propositum propter duo. Primo quia ibi Hieronimus non loquitur de auctoritate iurisdictionis orbis respectu ecclesiæ Romanæ siue apostolicæ sedis, sed loquitur de auctoritate consuetudinis, quæ tanto maioris auctoritatis esse dicitur quanto generalior est & a pluri-

Ad 15.

Ad 16.

bus approbatur, ut colligitur ex c. nou. dist. 12. quemadmodum de canonicis scripturis dicit Aug. & habetur in c. in canonicis dist. 19. secundum quæ regulam non dubium est quin consuetudo orbis maior sit consuetudine urbis quæ apostolica sedes in omnibus obseruare nõ iubet. Quod hoc modo loquitur Hieronymus patet ex intentione Hieronymus loquentis, loquitur enim contra consuetudinem quæ in urbe regnabat, ut quidam diaconi præferrentur presbyteris ex qua consuetudine alii diaconi per orbem uolebant præcedere suos presbyteros cum tamen contraria consuetudo esset per orbem, de qua consuetudine ita in text. loquitur quid mihi profers unius urbis consuetudinem quid paucitatem de qua ortum est supercilium in leges ecclesiæ uendicas? omne quod rarum est plus appetitur. pulegium apud indos pipere præciosius est dyaconos paucitas honorabiles facit presbyteros uero turba contemptibiles facit. hæc ille. hoc etiam quod text. ille de consuetudine loquatur patet ex gl. quæ sic ibidem ait super uerbo maior, maior est & ideo magis est sequenda consuetudo generalis, ut hic. Tum secundo auctoritas præfata Hieronymus non militat pro aduersariis, quia Romanus pontifex non solum urbis, sed orbis est episcopus cum caput & princeps sit uniuersalis ecclesiæ. unde ipse Hieronymus de obitu siue ortu sanctorum patrum de beato Petro loquens ita ait. Petrus in Christo ecclesiæ fundamentum cephas corporis Christi principatus & caput est apostolorum princeps pastor humani generis petra ecclesiæ clauicularius regni. Ad decimam septimam quæ sumitur ex quadam epistola eiusdem Hieronymus respondetur quod in nullo fauet aduersariis. quod enim dicit Hieronymus quod Deus omnem potestatem suam dedit discipulis sane est intelligendum, quia non est intelligendum sic nec intellexit beatus Hieronimus de omni potestate diuina absolute, quia nec potestatem auctoritatis quæ est solius Dei nec potestatem excellentiæ quæ est propria Christo dedit discipulis, sed tantum ministerialem, ut dicit Augustinus. Nec istam ministerialem dedit discipulis suis sine ordine, quia omne quæ sunt a Deo ordinata sunt. ad Roma. 13. Dicitur ergo Christus dedisse omnem potestatem discipulis, quia omnes fecit participes illius potestatis non tamen sic, ut quilibet eorum uocaretur in plenitudinem potestatis, sed unus tantum scilicet Petrus quem caput, & principem omnibus præfecit, sicut ipse Hieronimus ait ut patet in responsione præcedentis rationis. Et ita patet quod licet alii prælati qui succedunt apostolis participes sint potestatis clauium Romanus tamen pontifex qui succedit Petro præ omnibus accepit, & per consequens omnibus illis siue dispersis siue congregatis maior & superior est. Ad decimam octauam quæ sumitur ex epistola Augustini respondetur quod in nullo fauet aduersariis licet apud eos reputetur achilles. patet quia non est intentio beati Augustini dicere in epistola illa quod concilium uniuersale sit superius papa auctoritate potestatis. quod patet: quia in epistola ipsa sicut & in libro de unico baptismo profiteretur quod in Romana ecclesia apostolicæ cathedræ uiguit principatus quod uerum non esset si superius tribunal aut superior cathedra quam sit Romani pontificis alia daretur. quod ergo dicit beatus Aug. restabat ergo adhuc plenarium uniuersalis ecclesiæ concilium. non dicit ratione superioritatis principatus aut potestatis quæ maior sit in concilio plenario quam in apostolica sede cum ut dictum est auctoritas conciliorum a Romano pontifice pendeat, sed hoc dixit ratione am-

Ad 17.

Ad 18.

prioris & maioris examinis quale sperabatur in plenario concilio patrum totius ecclesiæ. Quod uero ista sit intelligentia beati August. patet ex uerbis ipsis epistolæ, & ex aliis quæ de ista materia commemorat in lib. de unico baptismo. dicit autem sic in præfata epistola. sed iam tamen quasi haberent quod dicerent malos iudices esse perpeilos, quæ uox est omnium malorum litigatorum cum fuerint etiam manifestissima ueritate superari quasi non adhuc eis dici posset & iustissime dicit. Ecce uentus illos episcopos qui Romæ iudicant non bonos iudices fuisse restabat adhuc plenarium uniuersæ ecclesiæ concilium, ubi etiam cum ipsis iudicibus causa possit agitari. hæc ibi. & hoc dicebat August. maxime quia ut in libro de unico baptismo idem dicit maiores accusatorum episcopi Cæcilianum qui innocens fuerat a papa iudicatus quærebantur Imperatori quod non plene fuerit illud iudicium Romæ examinatum atque deproptum, quam ob causam dicebat August. quod præfati episcopi accusatores Cæcilianum qui dicebant, licet false, iudicium factum Romæ minus plene fuisse examinatum antequam scisma facerent separantes se ab apostolica sede debuissent expectasse iudicium uniuersalis plenarii concilii ubi cum ipso papa discussio plenior fieret & consultatio. Quod uero consequenter dicit August. quod si male iudicasse conuicti fuissent eorum sententiæ soluerentur, non ita accipiendum est quod auctoritate concilii plenarii tanquam superioris iudicis potestate sententiæ ille soluerentur cum ut superius diximus ipse August. dicat quod in ecclesia Romana semper apostolicæ sedis uiguit principatus, sed est intelligendum quod hoc fieret auctoritate ipsius Romani pontificis melius consulti & informati cuius auctoritate præfatum concilium ueniret congregandum ita quod ipse papa melius informatus & consultus per uniuersale concilium si ita esset quod prius male iudicatum fuisset præfatum Vincéntium innocenti declarando sententiam suam solueret, uel sententiam aliorum ab eo comprobatam reuocaret quod non modo mediante concilio, sed solus hoc posset facere iuxta cap. sententiam 35. q. 2. unde simile huius Legimus factum. in 8. hinc etiam distinct. 17. in accusatione papæ Symachi ubi auctoritate eiusdem, & synodus congregatur & sententiatur in causa. Præterea simile habetur de beato Grego. qui ut habetur in ca. Si quis 2. q. 7. dicit sic. Si quis super his nos arguere uoluerit uel extra auctoritatem nos facere contendat ueniat ad apostolicam sedem & ibi ante confessionem beati Petri mecum iuste decertet quatenus ibi unus ex nobis sententiam suscipiat suam. Clarum est autem quod sententia per apostolicam sedem siue contrapapam siue pro eo non nisi auctoritate papæ in ea sedentis a quo eius thronus auctoritate suscipit ferenda ueniret aut per alterum cui ipse committeret & ita in proposito. Et ita patet quod præfata epistola Aug. bene intellecta in nullo fauor aduersariis licet in ea plurimum fundent se aduersarii siue tamen ratione iudicio nostro. Ad decimam nonam quæ sumitur ex c. Puro 2. q. 7. respondetur quod in nulla parte facit pro aduersariis. non equidem in parte prima licet Paulus bene sentiens Petrum non bene sentientem ponerit publice reprehendere non tamen propter hoc sequitur quod fuerit superior illo officio ecclesiasticæ dignitatis, ut patet ex ca. Paulus. c. cau. & q. Non etiam in secunda parte quia textus ille non est extendendus ad episcopum Romanum qui & caput & princeps & iudex est totius ecclesiæ & a quo conciliorum

statuta

Ad 19.

statuta robur accipiunt, ut sæpenumero repetitum est. Ad uigesimam quæ sumitur ex gl. c. Anastasius dist. 19. respondetur quod gl. intelligitur quod ubi de fide agitur conuentus synodalis patrum ecclesiæ est maior non maiori potestate, sed maiori iudicii discretionis superior ac maior ipso papa siue maiori potestate approbationis secundum quod qui maiore ratione utitur maioris auctoritatis eius uerba esse uidentur, ut c. 1. dist. 20. & secundum quod pars quæ iustiori ratione utitur maior esse dicitur licet sit minor alio respectu, ut habet gl. in c. Multi dist. 40. maior autem discretio & iudicium uerisimiliter regularius arguitur esse in omnibus patribus unius synodi generalis quam apud unum solum hominem etiam si sit papa, & propter hoc cum casus est ualde dubius & habet fortes pro utraque parte defensores recurrendum est ad synodum quonia ut ait dominus Arch. in hoc loco nimis periculosum esset fidem nostram committere arbitrio unius hominis. Secundo posset responderi quod glo. decreti propter contradictionem quam implicare uidentur parum militat. unde gl. super c. Quodcumque 24. q. 1. dicit sic ar. quod sententia totius ecclesiæ præferenda est Romanæ si in aliquo sibi contradicant ar. dist. 93. legimus, sed contrarium credo ar. infra eo. hæc est fides nisi erraret Romana ecclesia quod non credo posse fieri, quia Deus non permitteret ar. infra c. a recta & cap. pudenda. hæc glo. Ad uigesimam primam quæ sumitur ex non posse peccare respondetur dupliciter negando primo uniuersaliter antecedit: quonia uidetur falsum, sicut patet de Ariminen. concilio & de ephesino secundo, & de multis aliis de quibus infra habebitur sermo. de apostolica tamen sede hoc certissimum est quod in ea religio Christiana semper immaculata permansit ut superius ostendimus in 2. lib. & habetur in c. in sede 24. q. 1. Secundo respondetur negando consequentiam dato etiam quod antecedens esset uerum. consequentia tamen non ualet rationem alias assignauimus uidelicet quod iste gratiæ sunt diuersi ordinis & rationis si non posse errare in fide aut in moribus & gratia prælationis aut potestatis iurisdictionis siue clauis quæ ita distincte sunt ut una non arguat aliam sicut manifestum est, alias unus uir laicus aut femina in gratia confirmatus, aut confirmata maioris esset auctoritatis Roma. pon. in gratia non confirmato. quod non modo est erroneum, ut in 2. lib. ostendimus uerum etiam absurdum audire. Ad uigesimam secundam de gestis in octaua synodo respondetur quod nihil ualet ad propositum aduersariorum, quia dictum illud sicut patet ex eiusdem synodi gestis fuit dictum Zachariæ pertinacissimi defensoris Focii hæretici a quo ille Zacharias erat ordinatus episcopus & etiam cum eo condemnatus. unde uerba illa tanquam unius fatui hæretici non sunt in auctoritatem adducenda. unde Imperator dicto Zachariæ & complicitibus eius respondens, ut habetur in gestis dixit sic. usque in præsens in peccato uestro estis & in sepulchro nequitie uestræ iacetis mortui, unde omnes summi pastores patriarchæ cõcorditer uos condemnant, & infra omnes nouimus quia laici estis & non adduximus uos latrare & sine ordine facere uerba omnia enim uestra mendacia sunt hæc ibi. Et infra in actione sexta contra eundem Zachariam metraphanes metropolitæ Smyrne respondendo ait quod falsum dixerat dicendo aliquem iustificatum per sedem apostolicam damnatum per ecclesiam nec damnatum per ipsam sedem iustificatum per ecclesiam. & respondit ad singula exempla quæ Zacharias adduxerat, ubi quia præfatos hæreticos Zacharias in fauorem errorum suo-

Ad 20.

Ad 21.

Ad 22.

Tt iiii

rum induerat inter alia exempla q̄ apiarium iustificatū a Romanis præfū-
lib. Aphricana synodus non iustificauerit, sed repulerit. respondit præfatus
metropolitana post multa circa illā hystoriā sic inuenitur ergo Aphricano sy-
nodus parūde potius iudicio zozimi papæ Romani atque per hoc propriā
reprobasse sententiam & iustificasse apiarium non ut falsus es restitisse uo-
to Rom. pon. hæc ille. Ad uigesimamteruam quæ sumitur ex eo q̄ conci-
lium quandoque iudicat papam: respondetur non militat illa ratio pro ad-
uersariis quod patet ex tribus. Primo quia falsum est q̄ concilium uniuersa
le iure deponat, aut deponere possit Rom. pon. nisi in casu hæresis quicquid
aliquando de facto factum esse legitur sicut diximus in 2. lib. circa ca. 103.
In casu uero hæresis est speciale ut patet ex ca. allegato. si papa dist. 40. quia
papa hæreticus subiectus ueniret concilio sicut & quilibet alius fidelis a fi-
de deuius. cum enim per hæresim a papatu cadat factus est ut ait s. Thom. in
4. dist. 19. omni fidei minor, & idem habet gl. in c. Achatius 24. q. 1. ubi sic
dicit, hic est casus in quo papa papam potest ligare, & in quo papa in cano-
nem late sententiæ incidit. nec obuiat regula illa, quia par parem soluere
uel ligare non potest, quia si papa hæreticus est in eo quod hæreticus mi-
nor est quolibet catholico, & ad istum casum facit ca. inductum ex aduer-
so si papa, ut patet legenti illud. dicit enim sic, si papa suæ & fraternæ sa-
lutaris negligens deprehenditur inutilis, & remissus in operibus suis, & in-
super a bono taciturnus quod magis officit sibi de omnibus, & c. huiusmo-
di culpas illic redarguere præsumit mortalium nullus, quia cunctos ipse
iudicaturus a nemine est iudicandus nisi deprehendatur a fide deuius. hæc
ibi. Et intelligitur ut dicit gloss. inuincibiliter quod capitulum (cum lo-
quatur de papa iam per hæresim notoriam & contumaciter defensam in
quo casu ipso iure pontificatu sit priuatus, quia remota fide per quam fit
prima connexio hominis ad corpus Christi mysticum membrum ecclesiæ
esse definit, & per consequens caput) manifeste demonstrat, & ex hoc nulla
superioritas præteris arguitur in concilio uniuersali super papam catholicū, &
indubitatum. Secundo hoc ostenditur ex eo q̄ licet iuxta gl. in c. achatus,
quæ inducta est parū ante in casu hæresis papa papam ligare possit, nō pro-
pter hoc sequitur q̄ papa sit præter superioritatem suam aut successore
suo catholico existente. Tertio idē ostenditur q̄ rō illa aduersariorum si
militaret, militaret contra eos sic arguendo, papa reprobat & damnat mala
& iniqua concilia, sicut patet de Ariminensi & Ephesino secundo & de aliis,
ut in c. cuncta 9. q. 3. ergo sequitur potiori et rōne q̄ papa superior sit cō-
ciliis uniuersalibus quod tamen ipsi negant, licet sit uerū. Ad uigesimam
quartā quæ sumitur ex necessitate cōciliorū respondetur negādo consequē-
tiā. dicimus. n. cum domino Henero & alias nos supradiximus q̄ auctoritas
totius concilii & auctoritas papæ non sunt aliquid maius quantū ad ipsam
auctoritatē. nihilominus nō sequitur q̄ aliquando nō oporteat conuocare
cōciliū generale in aliquibus casib. quia hoc non fit ad habendū maiorem
auctoritatem, sed ad habendū pleniorē collationē, & deliberationē & et ad
maiorem solemnitatē & cōcordiā ecclesiæ, sicut plenius in superioribus o-
stendimus. Ad uigesimāquintā quæ sumitur ex c. de quibus dist. 20. respon-
detur negando consequentiā. decipiuntur n. aduersarii non distinguētes in-
ter auctoritatē & præter iurisdictionis, cū tamen plures dicantur, & sint sa-
pientes & prudentes ac magnæ auctoritatis uiri qui nulla præter iurisdictionis

Ad 23.

Ad 24.

Ad 25.

nis aut prælationis funguntur. unde ex isto ordine quem ponit gloss. obser-
uandum in solutionem quæstionis, non sequitur aliqua superioritas iurisdic-
tionis supra papam, & licet canones qui fiunt in concilio cum consilio ma-
turo patrum totius ecclesiæ maioris reputentur auctoritatis, id est reputa-
tionis aut appreciationis quàm sint decreta facta per solos summos ponti-
fices, secundum illud quod habetur in cap. decretales dist. 20. quo quisque
maiori ratione utitur eo maioris auctoritatis eius uerba esse uidentur, nō
tamen propter hoc sequitur quod concilium sit maius potestate iurisdic-
tionis, ipso papa maxime quia idem est qui per auctoritatem in concilio
condit canones, & qui sine synodo facit decreta, & decretales. unde ex hac
parte decretales, & canones pariter immo eiusdem sunt auctoritatis, ut in ca.
decretales di. 20. Exemplum huius assignare possumus in his quæ papa facit
cum cardinalibus in consistorio, & quæ solus. Planum est quod maio-
ris auctoritatis reputantur facta per papam in consistorio cum consilio do-
minorum cardinalium quàm per eum solum facta, & nihilominus eiusdem
roboris, & auctoritatis sunt hæc & illa cum eadem potestate sint ædita: Ex
quibus omnibus bene consideratis deridenda uenit manifeste nouellorum
magistrorum temeritas qui antiquos doctores qui ueritate coacti in fau-
orem principatus Romani pontificis locuti sunt, aut de adulatione arguunt,
aut de falsa intelligentia, & interpretatione sacræ scripturæ in quo stulto
& temerario iudicio potissime huius nouelli magistri tanquam præsumptione
diabolica repleti ueniunt arguendi: quoniam præfati doctores in hono-
rem beati Petri, & pro eius principatus amplitudine loquentes, aut sunt
Romani pontificis, pro Christo martyrio coronati aut confessorum gloriosi ab
uniuersa ecclesia uenerati, aut sancti patres, aut in iure diuino, & humano
ceteris in ecclesia Dei præstantiores doctores, periculosum ualde esset, &
insanum tantorum sanctorum patrum traditiones postponere, immo tan-
quam falsas conculcare, & assertionibus adherere nouellorum istorum ma-
gistrorum quorum caput & magister extitisse uidetur Oham & eius qui-
dam discipulus Iarson nominatus qui prætermisissis sanctorum patrum, &
doctorum ecclesiæ expositionibus scripturam sanctam hæreticorum more
ad propriam uoluntatem interpretantur, contra quos beatus Hierony. in
cap. non afferamus 24. quæst. prima ait. Non afferamus stateras dolosas, ut
appendamus quod uolumus pro arbitrio nostro dicentes hoc graue hoc
leue est sed afferamus diuinam stateram de scripturis sacris tanquam de
thesauris dominicis, & in illa quid sit grauius appendamus, & in cap. ridi-
culum distinctio. 12. ait papa Nicolaus, ridiculum & satis abominabile de-
decus, ut traditiones quas antiquitus a patribus suscepimus infrangi
patiamur.

Cap. XLVII. Quod non liceat appellare a
papa ad uniuersale concilium.

QVAMVIS ex his quæ de superioritate Romani pon. super concilium uniuersale demonstrata sunt facile sit intelligere quod appellare non liceat a Romano pon. ad concilium uniuersale, sed magis ec-
uerlo, puta a sententia concilii quam apostolica sedes nondum approba-
uerit ad papam liceat appellare, nihilominus pro ampliore illustratione

ueritatis id ostendere ex multis curabimus. Præsupponimus in primis quod appellatio fiat ab inferiori ad superiorem iudicem & non econuerso, ut colligitur ex ca. omnes 2. q. 6. & ff. a qui. appel. non licet lib. 1. & in multis aliis locis, quo præsupposito dicendum uidetur quod nullo modo liceat appellare a Romano pon. ad concilium uniuersale tanquam ad superiorem iudicem, quod conclusio in primis ponitur in ca. ipsi sunt 9. q. 3. ubi Gelasius papa ita inquit, ipsi sunt canones qui appellationes totius ecclesie ad huius sancte sedis examen uoluerunt de ferri ab ipsa nusquam prorsus appellare debere sanxerunt. Nota uerbum nusquam nota uerbum prorsus, quasi diceret nullo tempore nullo casu. Amplius hanc conclusionem primo rationibus, secundo auctoritate sacrorum conciliorum, tertio ex gestis, & practicis in conciliis uniuersalibus ostendimus ueram esse. Primo sic a iudice in quo est suprema potestas in ecclesia, & totius ecclesie principatus non licet appellare ad aliud quod concilium ecclesie, hoc patet ex supposito, sed in Romano pon. est suprema potestas in ecclesia, ut dicit articulus diffinitus per papam Martinum in concilio Constantien. & habetur in c. patet 9. q. 3. ubi dicit Nicolaus papa, profecto sedis apostolicæ cuius auctoritate maius non est iudicium dicit etiam in c. nolite errare dist. 1. quod in ea dominus totius ecclesie potest principatum. ergo sequitur quod a Romano pon. appellare non liceat ad concilium, sicut ad superiorem iudicem. consequentia est manifesta quia alias oporteret dicere quod suprema potestas non esset in papa quod est contra articulum. Secundo sic: a capite non est licitum appellare ad membra, patet: quia caput præstantius est auctoritate suis membris, sed papa caput omnium fidelium est caput concilii uniuersalis. ergo ab ipso ad quemcumque; fidelium conuentum siue concilium appellari non potest. consequentia patet. & minor etiam patet ex multis locis maxime in cap. si quis 2. q. 6. ubi habetur quod quisquis pulsatus aliqua aduersitate licenter possit appellare ad apostolicam sedem & ad eam quasi ad caput refugium habeat, & idem in c. Romanam e. causa & q. Tertio sic: a matre omnium ecclesiarum & omnium fidelium nullo modo licet appellare ad filios nec dispersos nec congregatos quia mater semper maior est auctoritate filiis, & etiam filiorum congregatione, sed Romana ecclesia siue apostolica sedes est mater omnium ecclesiarum sicut patet per multa capitula maxime per c. omnes 2. q. 6. ubi habetur quod omnes episcopi quibuscumque aduersitatibus propulsati libere ad apostolicam sedem appellent & ad eam quasi ad matrem fugiant. Quarto ab eo iudice cuius est de tota ecclesia iudicare, & de quo non est datum alicui iudicare non est licitum appellare. patet ex terminis papa est huiusmodi. ergo ab eo non est licitum appellare ad quemcumque alium iudicem. consequentia patet. & minor habetur in c. cuncta 9. q. 3. ubi Gelasius papa omnibus episcopis scribens ait. Cuncta per mundum nouit ecclesia quod sacrosancta Romana ecclesia de omnibus partibus habet iudicandi nec cuiquam de eius liceat iudicare iudicio. siquidem ad illam de qualibet parte mundi appellandum est ab illa aut nemo appellare permissus est. Quinto ab illo iudice appellare non est licitum ad iudicem qui iudicare non habet potestatem nisi ab eo a quo appellatur. patet hoc a primo fundamento sed concilium uniuersale auctoritatem constituendi & sententiandi siue iudicandi habet a papa ut superius ex multis ostendimus; & facit ad hoc dist. 1. 7. per totam & ca. significasti extra de elect. & ca. bene dist. 96. ergo a papa ad concilium appellare non licet. Sexto sic: idem est censendum

dum tribunal Christi, & papæ in terris cum eius sit uicarius uices eius gerens in terris. unde Chrysostomus super illud Ioan. ult. pascite oues meas dicit. Ioco mei præpositus esto, & caput fratrum tuorum ut ipsi loco meo te alimenes ubique; terrarum te in throno tuo sedentem prædicent, & confirment. hæc ille. Et hoc pariter colligitur ex c. putamus, de consue. li. 5. sed ponit quod a tribunali papæ possit appellari ad aliud in terris aut quod ab alio ad tribunal papæ non possit appellari est ponere quod a tribunali Christi appellari liceat. Item quod illud tribunal sit maius tribunal Christi patet, quia omne tribunal maius tribunali uicarii episcopi est maius tribunali episcopi cuius est uicarius cum unum & idem sit utriusque tribunal quorum utrumque est manifeste erroneum. Præterea secunda uia eadem conclusio ostenditur uera auctoritate, scilicet uniuersalium conciliorum. Habetur primo in gestis Ephefina primi concilii statutum quod a sententia sedis apostolicæ nulli liceat appellare. Item secundo ex cap. ne Romani extra de elect. in cle. quod fuit in concilio Viennensi ubi dicitur quod lex superioris per inferiorem tolli non potest glo. Ioan. an. dicit quod hoc habet maxime uerum cum inferior ab illo superiore recipit potestatem in casu nostro cetus cardinalium a papa. Et sequitur per quod idem uidetur de concilio supra eo. ti. ca. significasti 9. q. 1. cuncta, hæc ille. Item tertio Alexander tertius in concilio uniuersali c. licet de elect. dicit. In ecclesia Romana aliquid speciale constituitur, quia non potest ad superiorem haberi recursus glo. Hostien. quia nulla superior, sed ipsa super omnes est. Et idem dicit Ioa. an. ergo uidetur quod iuxta fidem expressam in conciliis uniuersalibus de superioritate apostolicæ sedis ab ea appellari non sit licitum ad quodcumque; aliud iudicium siue etiam concilium. Ceterum eadem conclusio tertio ostenditur ex gestis, & practicis in conciliis uniuersalibus, & primo ex gestis in concilio Ephefina secundo ubi cum lederetur fides catholica legati Romani pon. leguntur appellasse. Vnde Leo papa in epistola ad Theodosium Imperatorem scribens & rogans ut Calcedonen. synodus in correctionem Ephefina institueretur ita inquit inter alia. Tota mentis acie reuerenter aspice beati Petri gloriam & communes cum ipso omnes sanctorum coronas cunctorumque; martyrum palmas quibus alia non fuit causa patiendi, nisi confessio deitatis, & uere humanitatis in Christo, cui sacramento, quia nunc a paucis imprudentibus obuiatur omnes partium nostrarum ecclesie omnem mansuetudinem uestram gemitibus, & lachrymis supplicat sacerdotes, ut quia & nostri fideliter reclamauerunt, & eis libellum appellationis Flauianus episcopus dedit generalem synodum iubeatis intra Italiam celebrari quæ omnes offensiones ita repellat &c. Item idem secundo colligitur ex gestis Calcedonen. synodi super eminentia data ecclesie Constantinopolitanæ super Alexandrinam in qua legati papæ leguntur contra dixisse ac ad beatum Leonem papam appellasse. unde in Act. 10. eiusdem synodali, ita uicarii apostolicæ sedis dixisse referuntur. Sedes apostolica nobis præsentibus humiliari non debet, & ideo quæcumque in præiudicium canonum uel regularum hesternæ die gesta sunt nobis absentibus sublimitatem uestram petimus ut circunduci iubeatis, si alias contradictio nostra his gestis inhæreat ut nouerimus quid apostolico uiro uniuersalis ecclesie papæ referre debeamus, ut ipse aut de suæ sedis iniuria, aut de canonum euerfione possit ferre sententiam. hæc ibi. Item de eadem contradictione loquitur Leo papa tam in epistola quam

scribit Marciano Imperatori quam in ea quam scribit Anatholio episcopo Constantinopolitano. unde sanctus Thom. de Aquino in q. de poenitentia quaest. decima arti. 4. de hoc memoriam faciens ita dicit. Etiam Romanus pontifex haec sua auctoritate potest, cuius sola auctoritate synodus congregari potest, & a quo sententia synodi confirmatur, & ad ipsum a synodo appellatur, quae omnia patent in gestis Calcedonenis concilii. haec sanctus Thom.

Cap. XLVIII. In quo aduersariorum obiectiones ponuntur contra praedicta.

ADVERSUS conclusionem praefatam quamuis multis, & irrefragabilibus testimoniis roboratam aduersarii multa obiciunt. Et primo quidem arguunt ex illo quod contineri affirmant in concilio secundo Calcedonen. quod ab electa synodo non possit appellari. Secundo ex concilio quodam, Toletano ubi dicunt constitutum esse ut a sententia synodi non appelletur. Tertio sic a lege siue constituto Dei nullo modo est appellandum, sed canones sunt spiritu Dei aediti ut habetur in c. uiolatores 25. q. 1. ergo a canonibus, & per consequens a conciliis uniuersalibus in quibus canones constituuntur non licet appellare. Quarto concilium uniuersale errare non potest ut praesupponitur. ergo ab eo appellari non potest. consequentia uidetur nota. Quinto sic a papa non licet appellare, ut in c. cuncta 9. q. 3. ergo multo minus a concilio quod uniuersalem ecclesiam repraesentat. Sexto sic ex cap. a collatione li. 6. idem uidetur esse consistorium papae, & concilii sicut episcopi, & capituli in quo episcopus, ut praelatus praesidet. ergo uidetur quod a concilio ad papam appellare non liceat. Septimo sic habetur, quod a praetore non appellatur ad Imperatorem. ergo multo minus a concilio ad papam. consequentia uidetur manifesta. Et idem arguitur de senatu a cuius sententia non appellatur, ut ff. a qui. appel. no. li. & inducitur in ca. ecclesia 16. q. 1. Octauo ex concilio Aphricano Carthaginen. cui interfuisse dicitur beatus August. sic patres illius concilii scribunt Celestino papae non debere appellationes a concilio suscipere subiungentes quod ita statutum sit in concilio Niceno. Nono sic. Petrus accepit clauas nomine ecclesiae, ut in cap. quodcunque 24. q. 1. ergo uidetur quod a concilio uniuersalem ecclesiam repraesentante nulli ad Petrum liceat appellare. Decimo sic. ab illo iudicio appellare non licet ad quod ultimatè Deus remisit iudicium omnium causarum dicens Petro Math. 16. Si peccauerit in te frater tuus &c. sequitur. Dic ecclesiae. Undecimo sic. ab illo iudicio non est licitum appellare quod relinquitur ultimum quasi examinans omnia alia. sed iudicium concilii uniuersalis est huiusmodi ut patet per August. in epistola ad Glorium & Eleusium. ergo &c. Duodecimo sic: a minori siue inferiori ad superiorem iudicem est licitum appellare, sed concilium uniuersale est superior iudex, ut habetur ex concilio Constantiensi. ergo idem quod prius.

Cap. XLIX. In quo respondetur obiectionibus praefatis aduersariorum.

His non est difficile respondere, uerum pro clario & breuiore responsione ad obiectiones praefatas, & pleniorè intelligentiam materiae est notandum quod de concilio uniuersali dupliciter possumus loqui, & ita de sententiis datis in eo. aut enim in concilio praesidet papa ut praelatus, & caput concilii per se aut per suos legatos, & ab eo & a concilio uniuersali consensu emanant sententiae, & loquendo hoc modo fit conclusio nostra prima ista, quod nec a concilio ad papam nec a papa ad concilium est licitum appellare. Patet haec conclusio, tum quia unum & idem est tribunal & consistorium & idem iudex, modo ab eodem ad eundem non est faciendae appellatio per c. non putamus, de consue. lib. 6. Tum secundo, quia nullus est superior iudex in terris ad quem appellatio deuolui possit. unde ff. a qui. app. non li. l. r. dicitur quod a principe, & senatu appellare non licet. Alio modo loqui possumus de concilio in quo Romanus pon. nec per se nec per suos praesidentes consentit in sententiis datis aut diffinitionibus per concilium. Et tunc fit ista conclusio nostra secunda, quod in talibus sententiis aut diffinitionibus in quibus non interuenit consensus papae qui ut saepe repetitum est habet confirmare sententias, & gesta conciliorum licitum est appellare a concilio ad papam. haec conclusio manifesta est ex gestis tam Ephesinae synodi quam Calcedonenis, ut uisum est in cap. praecedenti. his habitis dicendum est ad rationes in oppositum. Ad primam quae sumitur de Calcedonenis concilio respondetur quod Calcedonenis concilium loquitur de concilio uniuersali iuxta primum modum: quoniam electa synodus dicitur quae auctoritate Romani pon. fulcitur, & roboratur, & cuius auctoritate sententiae eius sunt confirmatae. unde in Actione 6. eiusdem concilii habetur quod in omnibus synodis Apocritarii apostolici decretas sententias primo propter auctoritatem eiusdem sanctae sedis confirmabant, quia alias nullum robur habebant. unde etiam ut habetur ex decretis concilii Antiocheni perfectum concilium dicitur ubi inter fuerit Metropolitanus Antistes. Item ibidem illa dicitur plenaria synodus in qua etiam episcopus Metropolitanus interfuerit. Ita dicendum est de uniuersali quod tantum tunc dicitur perfectum plenarium, & electum quando in eius statutis auctoritate, & consensu interuenerit Romanus pontifex qui est totius orbis antistes. Ad secundam rationem quae sumitur de concilio Toletano respondetur pari modo quoniam constitutum illud concilii Toletani ut ex eius uerbis manifeste habetur loquitur de his quae fuerunt diffinitione descripta uniuersalis auctoritatis. manifestum est autem quod non possunt dici descripta diffinitione uniuersalis auctoritatis quibus non interuenit assensus Romani pontifex qui totius orbis episcopus est, & in quo Deus totius ecclesiae principatum posuit, ut saepe dictum est. Ad tertiam quae sumitur de ca. uiolatores, respondetur quod proprie sunt canones constituta per uniuersalia concilia interueniente auctoritate Romani pon. quae canonibus robur impartitur, & a talibus sententiis siue canonibus uniuersalis concilii non appellatur, sicut nec a papa, ut dictum est. Ad quartam quae sumitur ex eo quod concilium errare non possit, iam responsum est supra in ca. 46. quod praesuppositum hoc non est uniuersaliter uerum: quoniam aliqua concilia inueniuntur errasse. unde quia errat secunda synodus Ephesina appellatur est ab ea. Ad quintam quae sumitur Ad quintam ex eo quod a papa non appellatur &c. respondetur negando consequentiam

Ad primam

Ad secundum

Ad tertium

Ad quartum

Ad sextū
Ad septi-
mum

Ad octa-
uum

tiam: quoniam papa habet supremam potestatem in ecclesia, conciliū uero tantam quam papa indulget, unde nō est simile de papa & concilio, sicut etiam ex superioribus patet. Ad sextam ex ca. a collatione, responderetur sicut ad primum & secundum argumentum. Ad septimam quæ sumitur ex eo quæ a prætorē non appellatur, responderetur simili modo, scilicet quod a prætorē qui speciali auctoritate imperatoris sententiat appellandum non est, sicut nec a concilio sententia quam Rom. pon. confirmat. Ad octauam, quæ sumitur de concilio aphyricano responderetur quod nullo modo militat ad uersus propositum, quod patet ex multis. Primo enim ex hoc quod concilium illud fuit prouinciale concilium, & multa uidetur dicere quæ non sunt uera, potissime id quod dicit de concilio Niceno: quoniam semper quicquid statuant de huiusmodi causis semper excipitur Romani pon. auctoritas, unde non est tante auctoritatis concilium illud quod eius dicta necessario sint ad mittenda. Quod uero dicunt aliqui quod beatus Aug. in hoc concilio se subscripsit, non est uerum, ut patet consideranti episcopus beati Aug. & illius Romani pon. cui illa synodus scribit. Secundo ratio non militat, quia concilium illud non dicit quod papa non possit suscipere appellationes a concilio, quia sic dicendo falsum diceret, sed quod non debeat faciliter, & indifferenter, & hoc uidetur satis rationale, maxime quando appellatio non nisi ad fugiendū correctionem fieri uidetur, sicut uidebatur in casu illo in quo non modo sceleratissimus referebatur fuisse episcopus ille sed etiam cōuictus, & confessus dicebatur de criminibus de quibus erat accusatus. Tertio responderetur maxime ad rem quod hoc aphyricanum concilium quod in multis uisum fuerat prius præsumptuosum aduersus sedem apostolicā, post modum uenit ad obedientiam, & reuerentiam debitam acceptans diffinitionem apostolicæ sedis, ut colligitur ex concilio 8. Constantinopolitano, ubi sic habetur. Inuenitur ergo aphyricana synodus paruissē potius iudicio Zozini papæ Romani, ac per hoc propriam reprobasse sententiam, & iustificasse Apiarium non restitisse uoto Romanorum pon. hæc ibi, quod plenius deducit papa Bonifacius in epistola quam Eulalio Alexandrino episcopo scribit de reconciliatione Carthaginensis ecclesiæ, & aliorum episcoporum, ubi ita dicit. Aurelius enim perfectus Carthaginen. ecclesiæ olim episcopus cum collegis suis instigante diabolo superbiæ temporibus prædecessorum nostrorum Bonifacii atque Celestini contra Romanam ecclesiam cepit, sed uidens se modo peccatis Aurelii Eulalii a Romanæ ecclesiæ communiōne segregatum humilians recognouit se pacem, & communiōne Romanæ ecclesiæ petens subscribendo una cū collegis suis damnauit apostolica auctoritate omnes scripturas quæ aduersus Romanæ ecclesiæ priuilegia factæ quocunque ingenio fuere. hæc ibi. Ad nonam quæ sumitur ex ca. quodcunque responsum est in 2. li. circa ca. 75. ubi in sententia dictū est quod falsum sit quod beatus Petrus clauis accepit nomine ecclesiæ ad intellectum aduersariorum, nec hoc uult dicere ca. quodcunque sicut in superioribus demonstraui, & etiam colligitur ex glo. Ad decimam undecimam, & duodecimam responderetur simul quod minor cuiuslibet illarū rationum est falsa, & ad probationes earum iam responsum est supra c. 56. ubi responsum est tam ad auctoritatem illam Math. 18. Dic ecclesiæ quam ad epistolam Aug. & ad declarationem factam Constan. & plenius in 2. li. cap. 72. & 99.

Ad nonū

Ad reli-
qua tria.

Cap.

Cap. L. Quod uniuersale concilium in Roma. pon. uerum & indubitatum extra casum hæresis nullam habeat iurisdictionem.

EX his quæ de superioritate Romani pon. respectu uniuersalium conciliorum plene iam diximus facile est intelligere nullam iurisdictionem nullamq; facultatem habere uniuersale concilium supra papam uerum & indubitatum, etiam si deuet a uitæ honestate, cum tamen nō incidat in hæresim proprie dictam. Plane cum inferior superiorē ligare aut soluere siue iudicare non possit, & multipliciter sit demonstratum papam superiorem uniuersali concilio esse nulli relinquatur dubia præfata conclusio, unde apostoli sententia est ad Rom. 2. Tu quis es qui iudicas seruum alienum, suo enim domino aut stat aut cadit, uerum quia ista conclusio ex iam dictis clarissima habetur, & quia in li. 2. c. 93. quod papa extra casum hæresis iudicem non haberet in terris sufficientissime rationibus, & auctoritatibus sanctorū patrum sacrorum conciliorū diffinitionibus sedis apostolicæ determinatione atq; clarissimorum doctorum sententia, & doctrina ostendimus respondentes etiam obiectiōibus aduersariorum, reputamus superfluum plura ad hoc inducere, & ita breuitatis gratia ab ulterioribus abstinemus. Ex quibus satis aperte immo apertissime eliditur error, & temeritas Basileæ congregatorū quæ sibi uicarium Christi, & locum eius tenentē in terris patrem omnium Christianorum pastorem gregis dominici, & ecclesiæ uniuersalis principem Romanum pon. uerum & indubitatum, & ita ab uniuersa ecclesia habitum. Eugenium sanctæ memoriæ citare suspendere ac deponere quantū in eis fuit præsumplerunt. Audacia plane impia & præsumptio diabolica nullis anterioribus seculis attentata quæ sane ampliora futuris temporibus nocitura generasset scandalā nisi omnipotens Deus qui nauis ecclesiæ est certissimus gubernator ecclesiam suam ab huiusmodi tempestatibus, & turbidis fluctibus seruasset illasam, Christianorum principum aliorumq; fidelium mentibus inspirando ut Basiliensium præsumptionibus nec fides nec locus daretur, unde etiā factum est ut cito eorum memoria sicut fumus euanesceret, & hoc ideo: quoniam sicut beatus Amb. in quodam sermone tractans illud Proue. 30. Tria sunt mihi difficiilia, inter quæ ponitur semitas scire nauis nauigantis dicit nauis ecclesiæ, & si undarū fluctibus atq; procellis sæpe uexetur tamē nunquā potest sustinere naufragiū, quia in arbore eius. scilicet cruce Christus erigitur, in puppe pater residet gubernator, prorā paraclitus seruat spiritus, hæc p angusta huius mūdi freta duo decim remiges ducūt duodecim apostoli, & similis numerus patriarcharū.

Cap. L I. Quod Rom. pon. legibus, & statutis uniuersalium conciliorum nec legatur nec necessario subiicitur.

SA NE plene considerantibus quæ in superioribus parum ante tam de superioritate Romani pon. supra totam ecclesiam quam de uniuersalium conciliorum auctoritatis dependentia a Romano pontifi. quam rationibus auctoritatibus, & exemplis firmiter stabilimus luce clarif-

siua patet quod Romanus pon. nec ligatur nec subiicitur necessitate quorumcunque conciliorum, non tantum patriarchalium, quia de istis nunquam fuit dubium, sed etiam nec uniuersalium, statutis legibus aut canonibus quae sub iuris positui genere comprehenduntur. Primo quidem ex superioritate qua Romanus pon. superior est & primatum habet uniuersalis ecclesiae arguendo praefata conclusio patet, ait enim Nicolaus papa in ca. inferior distinct. 21. Non potest iudicio inferior potiore ligare. unde propheta ait. Nunquid gloriabitur securis contra eum qui secat in ea aut exaltabitur serra contra eum qui trahit eam. his itaque ex diuina scriptura commemoratis sole clari, exhibuimus non posse quenquam qui minoris auctoritatis est eum qui maioris potestatis est iudicium suis adiucere (aut propriis diffinitionibus subiugare. haec ille. Secundo idem pater ex eo quod a Romano pon. ut superius exitit monstratum canonum conciliorum dependet auctoritas, alienum profecto est a ratione ut quis legibus illis alligetur coactus qui legibus ipsis, & uim & auctoritatem impartitur, unde iurisproutus ait. Princeps solutus est legibus quorum, scilicet ad uim coactiuam, unde san. Tho. in 2. 2. quaest. 96. ar. 6. quaerens an princeps subiiciatur legibus respondens dicit, quod princeps est solutus legibus quantum ad uim coactiuam, & subdens rationem inquit. Quia nullus cogitur proprie a seipso, lex autem non habet uim coactiuam nisi a principis potestate, licet quo ad uim directiuam, princeps subiectus sit legi propria uoluntate, prout infra dicitur. Cum ergo Romanus pon. princeps ecclesiae sit nullis ecclesiae legibus ligatur coactus siue tenetur obnoxius, notanter dicimus ecclesiae, quia aliud est de legibus iuris diuini aut naturalis. Tertio sic: eadem conclusio aperte demonstratur ex ca. significasti, extra de elect. ubi dicitur. Quod concilia per Romanae ecclesiae auctoritatem facta sint & robor. acceperint, & in eorum statutis Romani pon. patenter excipiatur auctoritas glo. Hosti. tanquam superior 9. quaest. 3. cuncta per mundum. ergo inferior non potest ei legem imponere infra de ma. & obe. cum inferior. haec Hosti. Quarto eadem conclusio apertissime colligitur ex cap. innotuit de elect. ubi Inno. 3. apertissime declarat quod canon uniuersalis concilii etiam confirmatus per papam non ligat eum sic dicens. Quamuis autem canon lateranen. concilii ab Alexandro papa praedecessore nostro editus qui illegitime natos adeo persequeretur quod electionem talium. innuit nullam esse, nobis tamen per eum adempta non fuit dispensandi facultas cum ea non fuerit prohibentis intentio qui successoribus suis nullum potuit in hac parte praedictum generare, pari post eum immo eadem potestate functuris, cum non habeat imperium par in parem. haec ille. Ex quibus uerbis patet etiam manifeste quod potestas papae, & concilii simul non est maior potestate papae, secundo quod tota potestas constituendi aliquid in concilio a papa dependet immediate. Quinto eadem conclusio luce clarissima colligitur ex his itaque respondetur 25. q. ubi Gratianus uolens iura iuribus concordare quae in hac parte dissonare uidebantur dicit sic. his itaque respondetur. scire sanctam Romanam ecclesiam ius, & auctoritatem sacris canonibus impartitur sed eis non alligatur. habet enim ius condendi canones, ut puta quae cardo est & caput omnium ecclesiarum a cuius regula, nemini dissentire licet ita ergo canonibus auctoritatem praestat ut seipsam sibi non subiiciat, sicut Christus qui legem dedit ipsam legem carnaliter impleuit octauo die circumcensus

circuncensus quadragesimo die cum hostiis in templo est praesentatus ut in se ipso eam sanctificaret, postea uero ut se dominum legis comprobaret contra litteram legis leprosum tangendo sanauit apostolos quoque contra legem sabbati per fata praetergredientes spicas uellentis, & conficantes manibus suis, &c. & infra hinc de eo dicitur. Erat Ioannes docens tanquam potestatem habens, id est tanquam dominus legis addens moribus ea quae deerrant ad perfectionem umbram figuralem in lucem spiritualis intelligentie commutans, non tanquam scribe eorum qui littera legis astricti non audebant aliquid addere uel commutare, sicut & summæ sedis pontifices canonibus siue a se siue ab aliis sua auctoritate conditis reuerentiam exhibent, & eis se humiliando ipsos custodiunt ut aliis obseruandis exhibeant, nonnunquam uero seu iubendo siue diffiniendo siue discernendo seu aliter agendo se decretorum dominos, & conditores ostendunt. In praemissis, ergo capitulis aliis imponitur necessitas obsequendi, pontificibus summis ostendunt inesse auctoritas imperandi, ut a se tradita obseruando aliis non condemnanda demonstrent exemplo Christi qui sacramenta quae ecclesiae seruanda mandauit primum in seipso suscepit ut ea in seipso sanctificaret. Oportet ergo primam sedem ut diximus obseruare ea quae decernendo mandauit non necessitate obsequendi sed auctoritate impartendi, licet itaque sibi contra generalia statuta decreta specialia privilegia indulgere, & speciali beneficio concedere, quod generali prohibetur decreto. Sacri siquidem canones ita aliquid constituunt ut suae interpretationis auctoritatem sanctae Romanae ecclesiae reseruent. ipsi namque soli canones ualent interpretari qui ius condendi eos habent. unde in nonnullis capitulis conciliorum cum aliquid obseruandum decernitur statim subinfertur, nisi auctoritas Romanae ecclesiae aliter imperauerit. haec ibi Finaliter patet ergo quod papa de necessitate non subiicitur canonibus aut statutis conciliorum, uerum licet ita sit, de honestate tamen tenetur ista obseruare, tum secundum iam dicta ut aliis det exemplum obseruandi secundum illud Act. 1. Cepit Ioannes facere, & docere. Tum ut habeatur de constit. cap. cum omnes, quod quisque iuris in alterum statuit ipse debet uti eo. Et sapientis dicat auctoritas. Patere legem quam ipse tulit hoc etiam habetur in cap. confidimus 25. quaest. prima ubi dicitur. Confidimus quod nullus iam ueraciter Christianus ignoret uniuscuiusque synodi constitutum quod uniuersalis ecclesiae probauit assensus, nullam magis exequi sedem praeter ceteris oportere quam primam. ubi super uerbo oportere dicit glossa sic: oportet est hic uerbum honestatis, addit Archidi. & requiritis. Et itaque patet quod papa non necessitate licet bene honestate canones obseruare teneatur. Canones dicimus quae ipsa sedes apostolica confirmauit.

Cap. LII. Quod uniuersale concilium non possit facere contra Romanum pontificem. decretum irritans.

LVCE clarius ex praemissis confunditur error nouellorum magistrorum aduersariorum apostolicae sedis qui per praelatos ecclesiae synodaliter congregatos posse asserunt poni contra Romanum pon.

decretum irritans, & decreta detrahentia constitutionibus papalibus, & licet ut diximus clarissimum sit eos in hoc errare, ut ex prædictis, tamen aliqua modica commemorando sic breuiter ostendimus. Primum concilia uniuersalia non possunt præfigere legem Romano pon. ergo uniuersalia concilia non possunt contra Romanum ponti. decretum irritans condere sine facere. consequentia est manifesta. antecedens patet ex ca. significasti, extra de elect. & habetur in superiori cap. Secundo sic. contra ordinem naturalis rationis est quod inferior possit annullare aut irritare leges superiores, sed papa est superior auctoritate conciliis uniuersalibus, sicut caput corpore suo. ergo concilia uniuersalia nullo modo annullare aut irritare possunt facta aut instituta Romani pon. consequentia est bona. maior etiam patet & colligitur ex ca. inferior dist. 21. minor est superius multipliciter probata. Tertio sic. papa habet supremam potestatem in ecclesia Dei. ergo sequitur quod nulla potestas ecclesiastica potest facta papalia siue decreta irritare siue annullare. consequentia est manifesta. antecedens etiam est notum ex articulo concilii Constantien. ut supra induximus, & colligitur etiam ex ca. patet 9. q. 3. Quarto sic. quicquid auctoritatis habent concilia uniuersalia instituendo canones est a Romano ponti. ergo sequitur quod uniuersalia concilia uniuersalia nullo modo possunt irritare aut annullare decreta aut facta Romani pon. sicut nec stellæ extinguere lumen solis a quo illuminationem suscipiunt. consequentia patet. & antecedens probatum est tam in præcedenti cap. quam in superioribus. Ex quibus & aliis superius habitis aperte confutatur multa somnia, & errores magistrorum nouellorum Basilien. circa potestatem conciliorum suorum. Sed de hac materia hic sufficiat quoniam super hoc tractatum alias cum Basileæ essemus edidimus copiosum qui de decreto irritante intitulatur contra præsumentes ibi contra Romanum pontifici. in prouisionibus ecclesiarum irritans decretum apponere.

Cap. LIII. Quod ad Romanum pon. pertineat canonum sacrorum interpretatio.

Et si facile sit intelligere ex superioribus iam enucleatis de principatu Romani pon. respectu uniuersalium conciliorum quod ad Romanum. ut puta ad principem Reip. Christianæ maxime spectet legum ecclesiæ siue factorum canonum interpretatio atque declaratio cuiuscumque ambiguitatis quæ de uniuersalibus conciliis nasceretur, nihilominus ut clarius id fiat aliqua ad hæc inducemus. In quorum primis notandum occurrit quid sit interpretari. secundo quot sunt genera interpretationis. Interpretari legem siue præceptum legis est dare rationabilem intellectum siue sensum præcipientis, & præcepti siue legislatoris in lege quam condidit. Genera uero interpretationis sunt duo ad præsens, quoddam. scilicet magistrale, cum per inuestigationem rationis quæritur intellectus canonis siue legis aut præcepti, & hanc potest facere quilibet doctus, & hoc in manifestis, id est in his quæ ratione probari possunt, sicut doctores interpretantur quod præceptum ecclesiæ de ieiunio non obligat pueros aut notabiliter debiles aut grauiter laborantes, siue etiam eos qui tanta penuria fatigantur ut non possint unam refectionem sufficientem habere. hæc autem interpretatio

tatio dicitur probabilis non necessaria. Vnde ei non statuitur de necessitate, nisi quantum ratione demonstratur ei standum fore. De hac magistrali interpretatione habetur C. de professo. qui in ur. Constan. lib. 1. li. 12. & talis interpretatio dicitur magistralis quod ad alios, sed quod ad seipsum; epycheyā quæ legem interpretatur ut eam non sequatur in casu in quo appareret eam esse contra mentem legislatoris, de quo Arist. tractat quinto Eth. Respectu etiam sacræ scripturæ, ut diximus in 2. lib. est interpretatio etiam quædam magistralis qua doctores sacræ scripturæ inuestigatione rationis ex aliis sacræ scripturæ locis arguentes interpretantur talem uel talem esse sensum sacræ scripturæ in tali uel tali loco, sicut cõmuniter fit per expolitores sacræ scripturæ, de quibus uidetur 2. Esdre 3. ubi scribæ dicuntur interpretantes legem in populo. Hæc autem magistralis interpretatio non habet necessitatem. si quod liget sed bene probabilitatem, nec ei statuitur nisi quantum ratione ostenditur quod talis sit de mente spiritus sancti scripturam sanctam dictantis, secundum illud prophetæ. Lingua mea calamus scribæ uelociter scribentis gl. 1. spiritus sancti, iuxta illud 2. Petri 1. spiritu sancto locuti sunt homines Dei, & ideo ut habetur in ca. hæresis 24. q. 3. quicumque aliter scripturam sanctam intelligit quam sensus spiritus sancti efflagitat a quo scriptura est, licet ab ecclesia non recesserit tamen hæreticus appellari potest. Secundum genus interpretationis est auctoritatiuū cui statuitur non ratione aliqua assignata sed auctoritate interpretantis. unde talis interpretatio uocatur necessaria, necessitat. n. siue obligat ad tenendum sensum datū per eum. & hoc modo legem interpretari cuius est condere. ff. de legi. cū de consuetudine) aut parisi. dicitur autem hic par qui in dignitate succedit qui ideo habet auctoritatem interpretandi legem prædecessorum quia & tollendi, quia par in parē imperium non habet. Non autem dicitur hic par qui habet similem dignitatem sed non eandem. nam statutum unius episcopi alius alterius diocesis non habet interpretari nec falcem suam mittere in messem alienam. Aut interpretari est superioris. si qui potest regulare particularem personam aut etiam collegiū. Superior etiam hic dicitur qui iudex est inter aliquos inter quos interpretatur legem. ff. de legi. nam ut ait interpretationi eius in iudicio prolatæ partes stare tenentur nisi appellauerint. Conuenit etiam interpretari inferiori ex commissione superiorum sicut legato. unde legatus papæ interpretatur rescriptum papæ, extra de postu. præla. cap. 1. circa medium, & extra de sequestra. ad hoc. Quibus notatis ponuntur duæ conclusiones. Prima quod ad Romanum pon. maxime pertinet declaratio cuiuscumque ambiguitatis quæ de uniuersalibus conciliis oritur. Ista conclusio patet auctoritate beatiissimi Grego. qui in cap. nec licuit dist. 17. ita ait. Quotiens aliqua de uniuersali synodo aliquibus dubitatio nascitur ad recipiendam de eo quod non intelligunt rationem ad apostolicam sedem pro percipiendā ratione conueniant. aut forte sicut de talibus scriptum est, peccator cum uenerit in profundum malorum ira obstinati, & contumaces extiterint ut doceri non uelint eos ab eisdem apostolicis sedibus aut attrahi ad salutem quoquo modo necesse est aut ne aliorum perditio esse possint secundum canones per seculares comprimi potestates. hæc Greg. ubi notandum est uerbum de uniuersali synodo, non dicit de patriarchali contra quosdam aduersarios dicentes Ro. pon. tantum concilii sui patriarchalis non autem uni-

Conclusio prima

uersalis dubia declarare posse. Secunda conclusio. canonum interpretatio maxime conuenit Romano pon. Quae conclusio ratione probatur sic. Romani pon. auctoritate canones sunt constituit ut parum ante satis copiose demonstratum est in cap. 32. ergo ad ipsum Romanum pon. spectat illorum interpretatio. consequentia patet, cum eius sit interpretari (ut dictum est) cuius est condere. & unde ius prodit, ab eo interpretatio requirenda est, ut extra de sen. ex. inter. Hoc etiam apertissime roboratur primo ex. s. ex his in cap. sicut enim 1. q. 1. ubi sic dicitur. Sicut enim solus ille habet ius interpretandi canones qui habet potestatem condendi eos, ita ille solus ciuiliu legum debet esse interpres qui eis ius, & auctoritatem impartitur. Præterea conclusio patet ex cap. ideo 25. q. 1. §. his. ubi dicitur. Sacri quidem canones ita aliquid constituunt, ut suae interpretationis auctoritatem sanctæ Romanæ ecclesiæ referuent, & rationem subiungens ait. Ipsi nanque soli canones ualent interpretari qui ius condendi eos habent. De hac autem auctoritate Romani pon. ita testatur sanctus. Tho. in q. de poten. q. 10. arti. 4. dicens, q̄ sicut posterior synodus potestatem habet interpretandi symbolum a priori synodo conditam ac ponendi aliqua ad eius explanationem. ita Ro. pon. hoc sua auctoritate potest & a quo sententia synodi confirmatur, & ad ipsum a synodo appellatur quæ omnia patent ex gestis calcedonen. synodi, nec est necessarium quod ad eius expositionem faciendam uniuersale conciliū congreget. cum quandoque id fieri prohibeat bellorum discidia, sicut in 6. synodo legitur q̄ Constantinus Augustus dixit q̄ propter imminetia bella uniuersaliter episcopos congregare non potuit, sed tantum illi qui conuenerunt quædam dubia in fide exorta sequentes sententiam agaptonis papæ determinauerunt, scilicet quod in Christo sunt duæ uoluntates, & duæ Actiones. Et similiter patres in Calcedonen. synodo congregati secuti sunt sententiam Leonis papæ qui determinauit Christum esse in duabus naturis post incarnationem. hæc san. Tho. & hæc de præsentī ca. quia de interpretatione dubiorum in lege Dei siue in sacra scriptura qualiter Romano pontifi. maxime competat in 2. libro cap. 107. enucleauimus.

Cap. LIIII. Quod ad Romanum pon. maxime spectet tam dispensatio sacrorum canonum quam regularum sanctorum patrum moderatio.

SANE quemadmodum ad Romanum pontifi. ratione sui principatus pertinere diximus sacros canones interpretari, ita eadem ratione illi potissime conuenit dispensatio sacrorum canonum etiam uniuersalium conciliorum ac regularum sanctorum patrum moderatio, quod & si satis aperte ex prædictis habeatur, nihilominus ad maiorem notitiam illud aliquibus rationibus probare curabimus. Præsupponimus imprimis pro fundamento dicendorum quod in qualibet Repu. necessario debet esse aliqua potestas dispensandi in legibus suis quæ cum iustitate sint ad regulandum humanos actus qui multam suscipiunt uarietatem non possunt semper impermutabiles permanere, hinc Aristo. 7. Ethy. arguit necessitatem ponendi in principe uirtutem epycheyam quam æquitatem siue moderamen nos dicimus, cuius uirtutis officium est in quibus legis obseruantia

nantia Reipub. utilitati cognoscitur non expedire prætermittis uerbis legis sequi quod ratio uel communis utilitas deposcit. unde nisi talis auctoritas dispensandi in legibus, & statutis Reipu. daretur multa quæ ordinata fuerunt ad utilitatem, & pacem fidelium uergerent in damnium, & perturbationem totius Reip. Hinc dicitur in cap. regula dist. 9. quod regulæ sanctorum patrum pro uarietate temporum & locorum temperantur. Quo habito dicimus quod cum dispensatio ut communiter dicitur sit relaxatio iuris communis siue amotio obligationis a præcepto, dispensatio legis non uideatur alicui comperere sicut de interpretatione diximus nisi ad legislatorem uel parem uel superiorem aut ad aliquem alium ex superioris commissione, hoc est manifestum sed Rom. pon. est princeps, & actor canonum utpote cuius auctoritate condite sunt ac robur accipiunt, ut ostendimus supra, estq̄ omnibus superior. ergo ad ipsum solum maxime pertinebit auctoritate propria in canonibus dispensare. Secundo sic. ad illum præcipue & singulariter spectat dispensatio in legibus Reip. prout temporum, & personarum conditio exigit apud quem residet auctoritas publica, sed huiusmodi in Repu. Christiana est Rom. pon. siue apostolica sedes in qua dominus totius ecclesiæ principatum dicitur collocasse. ergo sequitur quod ad apostolicam sedem spectabit singulariter, & maxime dispensatio canonum siue regularum sanctorum patrum. Hoc etiam confirmat beatus Bernardus qui ad Eugentium scribens Romanum pon. nominat patrem regum legum moderatorem sal terre orbis sacerdotem altissimi, de qua auctoritate Romani pon. in canonibus dispensandis siue moderandis illustre testimonium dat dominus Archiepiscopus remen. lib. de synodis cap. 39. ita dicens. Facultatem temperandorum siue mutandorum canonū Romano pon. potissimum adiacere non dubitamus ut sancti patres docuerunt. nam beatus Gelasius, & Nicolaus papa primus in decretis eorum Symachus uero in generali synodo diuerso quidem tempore sed eadem uoce de Romani pon. auctoritate ita protestati sunt. Necessaria inquit rerum dispositione constringimur, & apostolicæ sedis moderamine conuenimur sic canonum paternorum decreta librare, & retro præsulum prædecessorūq̄ nostrorum præcepta metiri ut quæ præsentium necessitas temporum in restaurandis ecclesiis relaxanda deposcit adhibita consideratione diligenti quantum potest fieri temperemus, habetur 1. q. 7. c. necessaria. Ne mireris si Romani pon. hanc peculiariter habuerunt potestatem, ut canones pro tempore dispensarent, ipsi enim sunt auctores canonum, & illa sedes semper hoc priuilegium habuit ut ligatum, & solutum sit quicquid ipsa ligauerit & soluerit. unde iuxta attestationem sanctorum patrum omnibus ecclesiis præminet, & de omnibus iudicare potest. hæc ille. De necessitate uero ponendi hanc potestatem in Romano pon. idem doctor in eodem ca. ita dicit. Nequaquam aut ecclesiastica disciplina consistere posset si non præsul apostolicus illam auctoritatem haberet de canonibus quæ supra retulimus, nam præcedentium patrum statuta ecclesiasticam disciplinam aliquando non tam instituerent quam confunderent si nulla ratione a successoribus eorū mutari possent cum tamen necessitas temporis nunc minus nunc feuerius incedendum persuaderet quod illum non latebit qui præcedentiū patrum, & subsequentiū statuta diligenter inuestigare curauerit. Nempe si beatus Pelagius numerum annorum quos sui antecessores singulis gradibus præce-

perunt minuire non pollet penurie clericorum sui temporis per presbyteros ex laicis infra annum maturatos nullo modo succurrisset. Item si moderni pontifices antiquorum rigorem canonum per lapsos sacerdotes remittere nequiuissent ipsa Christiana religio destituta sacerdotali officio penitus stare non posset cum iam poenæ nulli sacerdotes nisi criminaliter lapsi reperiantur quos antiqui canones deposuisse leguntur. hæc ille, & tangitur in ca. requisitis 1. q. 7. Est ergo priuilegium apostolicæ sedis ut iudex sit canonum & decretorum ut pro temporis conditione, & rerum necessitate nunc intendat nunc remittat prout necessitati, & utilitati ecclesiæ expedire prospexerit, huius sententiæ est beatus Thom. tam in 2. 2. quam in quolibetis quàm etiam in tractatu contra impugnantes religionem dicens, omnia statuta sanctorum patrum quæ sunt iuris positiuu sunt relicta dispositioni papæ ut a possit mutare uel dispensare secundum opportunitas temporum uel negociorum. Vbi pro ampliori declaratione huius cap. est notandum quòd duplex est genus canonum uel regularum aut decretorum sanctorum patrum ut sanctus Thom. innuit quolibeto 4. ar. 14. Est unum genus canonum qui instituti sunt iure diuino sicut pertinentia ad articulos fidei ad substantiam sacramentorum aut quæ manifestam habent connexionem ad legem diuinam siue naturalem pertinentia ad bonos mores, & in talibus papa dispensare non potest. Et ratio huius est secundum sanctum Tho. quia ista habent efficaciam ex institutione diuina de quibus uenit intelligendum quòd papa Zozimus in ca. contra 2. q. 1. ait. Contra statuta sanctorum patrum condere aliquid uel mutare nec huius quidem sedis potest auctoritas. Secundum genus canonum siue decretorum est eorù quæ instituerunt patres de iure positiuo. licet enim canones a sanctis patribus unanimiter instituti dicantur conditi a spiritu sancto non tamen omnes dicuntur pertinere aut ad legem naturæ aut ad legem diuinam, sed aliqui dicuntur pertinere ad ius humanum siue positiuum, sicut licet omnis ueritas a quocunque dicatur ut ait Ambr. a spiritu sancto est non tamen omnis ueritas pertinet ad ius diuinum sed erit alterius inferioris generis aut ordinis, uidelicet aut legalis aut canonici aut facultatis medicinalis, & sic de alijs, & de hoc genere canonum loquentes dicimus iuxta iam dicta quòd Romanus pon. potest dispensare in eis a quocunque sint editi etiam ab apostolis, ut dicit sanctus Thom. in tractatu supra nominato, hoc duplex genus canonum aut statutorum sanctorum patrum tangit Leo papa in c. sicut sunt dist. 14. ita dicens. Sicut sunt quedam quæ nulla possunt ratione conuelli, ita multa sunt quæ aut pro necessitate temporum aut pro conditione ætatum oportet temperari. Ex quibus confutatur aduersariorù quorundam error dicentium Romanum pon. non habere potestatem in canonibus conciliorum uniuersalium.

Cap. LV. Quod Rom. pon. habet auctoritatem tollendi statuta aliqua tam sacrorum conciliorum quàm prædecessorum suorum.

SI quis bene perscrutetur principatum Romani ponti. reperiet quòd Ro. pon. non solum auctoritatem in canonibus sacrorum conciliorum etiam uniuersalium, & decretis suorum prædecessorù dispensandi habet,

beat, uerum etiam tollendi aut reuocandi aut mutandi prout temporù aut causarum necessitas exposcerit. Pro quo notandum circa intelligentiam aliorum terminorum iuxta dominum Petrum de palude in 3. sententiarum, quòd dispensatio, & reuocatio in aliquo conueniunt, & in aliquo differunt. Conueniunt autem in hoc quod tam dispensatio quàm reuocatio important amotionem ad obligationem præcepti. Sed differunt in hoc quod dispensatio importat amotionem præcepti in casu, & quòd ad aliquem uel aliquos, non autem quòd ad omnes, sed reuocatio absolute importat amotionem obligationis quòd ad omnes. Amota autem obligatione siue quòd ad aliquem specialiter per dispensationem, siue quòd ad omnes generaliter per reuocationem efficitur licitum quod prius, erat illicitum, & sic sunt tria circa præceptum siue legem aut canonem. Primum est interpretatio quæ non tollit obligationem aliquam, sed declarat solum intentionem præcipientis uel præcepti. Secundum est dispensatio quæ tollit obligationem quòd ad aliquos uel aliquem solum, sicut si dispensaretur cum aliquo quòd non ieiunaret in quadragesima. Tertium est reuocatio quæ tollit obligationem simpliciter quòd ad omnes, sicut si papa reuocaret ieiunium quadragesimæ nullus obligaretur ad ieiunium illud. In superioribus duobus capitulis ostendimus quòd Rom. pon. prærogatiua primatus sui poterat tam interpretari dubia quæ in canonibus conciliorum sacrorum orientur quàm dispensare in illis, nunc restat ostendere quàm etiam possit tam canones uniuersalium conciliorum quàm decreta suorum prædecessorum aliquando pro temporum, & causarum necessitate reuocare tollere atque mutare, licet non uniuersaliter, quòd nos triplici uia ostendemus, uidelicet auctoritatibus rationibus, & exemplis. Auctoritate primo uidetur colligi ex cap. non debet, de consang. & aff. ubi sic dicit papa Inno. 4. Non debet reprehensibile iudicari si secundum uarietates statuta uariantur humana. Et idem extra de sen. exc. c. alma. Præterea auctoritate Aymari archiepiscopi Remen. de quo supra in libro de synodis idem patet dicentis sic ut supra extitit allegatum in præcedenti cap. Temperandorum siue mutandorum canonum facultatè Romano pon. adiacere non dubitamus. Item ad idem est auctoritas beati Thom. qui in tractatu suo contra impugnantes religionem ita inquit, ut in ca. præcedenti inductum est. Omnia statuta quæ sunt iuris positiuu sunt relicta dispositioni papæ ut ea possit mutare uel dispensare secundum oportunitates temporum uel negociorum. Secunda uia. rationibus hoc idem ostenditur sic. Eiusdem est destruere amouere & abrogare cuius est condere, ut habetur C. de legi. li. 1. de integ. rest. cum uenisset, sed papæ auctoritate conduntur canones conciliorum, ut supra probatum est. ergo apud illum erit facultas illos amouendi si necessitas ecclesiæ aut utilitas exposcerit. Item secundo sic par in parem imperium non habet, sed tantum potestatis habet unus papa sicut alius. ergo constitutio unius non artat alium quin possit illam tollere, & reuocare si uoluerit. Tertio sic: sicut se habet Imperator ad imperatorem ita papa ad papam, sed imperator potest tollere de terminata per alium Imperatorem aut contra ea facere. ergo & papa tollere poterit instituta suorum prædecessorum. Ratio autè quare hoc rationabiliter potest facere licet statuta suorum prædecessorum fuerint rationabiliter ordinata est iuxta dicta in superiori ca. quia bonum ut inquit Diony. constat ex omni parte, ita quod defectus unius circumstantiæ debite melle statim po-

nitationem mali, & ideo secundum philosophum 2. Echy. Virtus consistit in medio secundum quod sapiens determinabit, & quia aliud expedit uno tempore quam alio, & sic de aliis circumstantiis. Omni enim negotio tempus est & oportunitas. Ecclesiastes 8. ideo frequenter ea quæ rationaliter fuerunt facta, reuocantur, maxime in agibilibus, in quibus non potest haberi firma stabilitas nec infallibilis certitudo. Tertia uia. sex exemplis ostenditur, primo exemplo sacræ scripturæ constat quod dominus mandauit exaltari serpentem Eneum, in deserto ut in eum aspicientes sanarentur a moribus serpentum, sicut patet Numeri 21. quem tamen rex Ezechias confregit, sicut patet 4. Regum 14. quia filii Israel sibi adolebāt incensum. Ex quo patet quod id quod ex præcepto domini rationabiliter ordinatum fuit, postea eiusdem instinctu rationabiliter reuocatur, quia frequenter quod uno tempore fuit expediens alio tempore nociuum reperitur. Item exemplum habemus etiam sacræ scripturæ de Rege Artaxerxe qui, reuocans litteras quas ad suggestionem principis Aman dederat ut tota gens Iudæorum deleteretur ait sic. Nec putare debetis si diuersa subeamus ex animi nostri uestire leuitate sed pro qualitate, & necessitate temporum ut Reipub. poscit utilitas sententiam ferre. Hester. 16. Tertio patet exemplo, & magis ad propositum ex canone 6. synodi, qui canon uult, quod subdiaconus non minor 20. annorum ordinetur in cap. subdiaconus distinct. 77. Item ex canone Carthaginen. concilii, qui uult in cap. placuit eadem di. quod nullus ante 27. annos ordinetur diaconus. Ad idem est canon Agaten. in cap. episcopus, eadem di. Ad idem canon quarti concilii Toletani in cap. in ueteri lege ea. dist. & nihilominus Ro. pon. omnes illos sustulit, ut patet in clementina generali de eta. & qua. ubi glo. dicit sic, hic corrigit canones 77. dist. peruenit 78. distinct. cap. 1. 2. 3. & ultim. & 28. dist. cap. de his in quibus dicitur quod habens 20. annos subdiaconus 27. diaconus 30. præbyter poterit fieri, & hæc ibi.

Cap. LVI. In quo obiicitur per aduersarios contra prædicta.

Arg. primum

EGRE multum ferentes aduersarii quod Romanus pon. mutare, & tollere possit canones sacrorum conciliorum multipliciter nituntur arguere in contrarium. Primo ex cap. in istis dist. 4. ubi inquit August. In istis temporalibus legibus, quanquam de his homines iudicent cum eas instituunt, tamen cum fuerint institute non licebit iudici de ipsis iudicare sed secundum ipsas. Ex hoc arguitur ex aduerso quod papa non possit mutare canones aut tollere sed necessario secundum eos iudicare. Secundo arguitur ex ca. sicut 17. dist. ubi beatus Grego. ita inquit. Sicut euangelii quattuor libros, sic quattuor concilia suscipere, & uenerari me fateor, & infra, cunctas uero personas quas præfata ueneranda concilia respuunt respuo, & quæ uenerantur amplector, quia dum uniuersali consensu sunt constituta se & non illa destruit quisquis præsumit absolueri quos ligant, aut ligare quos absolunt. Ex hoc arguunt aduersarii quod Romanus pon. non possit mutare statuta conciliorum uniuersalium, quia eadē ratio quæ currit de istis uidetur currere de omnibus aliis. Tertio arguitur ex cap. sancta octo uniuersalia concilia distinctio. 16. ubi enume-

Secundū

Tertium

enumeratis octo uniuersalibus conciliis sic sequitur in professione Romani pon. usque ad unum apicem inuicem seruare, & pari honore & ueneratione haberi, & quæ prædicauerunt & statuerunt modis omnibus sequi, & quæcunque damnauerunt ore & corde damnasse profiteri. Ex isto aduersarii arguunt id quod prius maxime, quia non uidetur quod papa ire uellet contra suam professionem. Quarto arguitur ex hoc autem intelligendum est dist. 19. ubi sic dicit Gratianus. Hoc autem intelligendum est de his sanctionibus, uel decretalibus epistolis in quibus nec præcedentium patrum decretis, nec euangelicis aliquid contrarium inuenitur. Ex hoc arguunt aduersarii quod Romanus pon. præcedentium patrum decreta tollere non possit, & per consequens nec canones uniuersalium conciliorum. Quinto ex c. sunt quidam 25. q. 1. ubi Urbanus papa inquit quod ubi aperte dominus uel eius apostoli & omnes sequentes patres sententialiter diffinierunt ibi non nouam legem Rom. pon. potest dare sed potius quod prædicatum est usque ad animam & sanguinem confirmare debet. Sexto inducitur c. sequens ubi zozimus papa ita inquit. Contra statuta patrum condere aliquid uel mutare, nec huiusmodi quidem sedis potest auctoritas, apud nos enim inconuulsa radicibus uiuit antiquitas cui decreta patrum sanxerunt reuerentiam. Item se primo arguitur ex illo Leonis primi qui in octauo concilio tuba euangelicæ ueritatis legitur nominatus ad Martianū Imperatorem de canonibus Nicenis scribens dicit quod nulla possunt improbate conuelli nulla nouitate uiolari. & addit, in quo opere auxiliante Christo fideliter exequendo necesse est me perseverantem exhibere famularum: quoniam dispensatio mihi credita est & ad meum rendit reatum si patrum regulæ sanctionum, quæ spiritu Dei spirante sunt condite meq; (quod absit) conueniente uiolentur. Octauo arguitur ex c. uiolatores 25. q. 1. ubi Damasus papa dicit. Violatores canonum & uoluntariæ grauius a sanctis patribus iudicantur & a sancto spiritu instinctu cuius ac dono dictati sunt damnantur. Ex quo uidetur nono formari talis ratio, inferior non potest tollere aut dispensare in lege superioris, ergo nec papa in canonibus cum sint a spiritu sancto editi, consequentia patet. Decimo arguitur, canon est regula regiminis ad ædificationem ecclesiæ secundum quam architectus regere & operari habet ac uti potestate sua si bene uult operari, sed uidetur quod huiusmodi regulæ debent esse immobiles etiam inuariabiles sicut principia in speculabilibus, ergo papa qui architectus est in ædificando construendo & gubernando ecclesiæ nihil potest immutare circa canones, quod confirmatur per illud Hormisdæ papæ in ca. prima salus est 25. q. 1. q. ite dicentis. Prima salus est recte fidei regulam custodire & a constitutis patrum nullatenus deuiare. Undecimo, si papa ratione principatus sue primatus potest tollere leges & instituta inferiorum, sequitur quod cum Petrus fuerit superior omnibus apostolis, & per consequens Romanus pon. ipse potuerit tollere, immo canones condere contra ea quæ Paulus posuit in epistolis suis quod uidetur inconueniens. Duodecimo sic. Romanus pontifex non potest reuocare aut tollere dicta doctorum exponentium sacram scripturam: ergo multo minus summorum pontificum prædecessorum suorum decreta, aut uniuersaliū conciliorū canones & instituta, consequentia est bona. & antecedens uidetur haberi distinct. 20. in c. decretales. ubi dicitur quod in sacrarum scripturarum ex-

Quartū

Quintū

Sextum

Septimū

Octauum

Alii dictati alii dictati ligunt Nonum Decimū

Undecimum

Duodecimum

positionibus doctores excellentes præponuntur. in causis uero diffiniendis summi pontifices præferuntur.

Cap. LVII. In quo respondetur obiectionibus præfatis.

Conclusio
1. aucto-
ris

LICET paucis uerbis possit plene satisfieri obiectionibus aduersariorum: nihilominus pro pleniori præsentis materiam intelligentiam quid si papa possit in statutis tam uniuersalium conciliorum quam sanctorum patrum ac prædecessorum suorum & clariori responsione ad capita inducta per aduersarios in oppositum est aduertendum. Quod prout aperte colligi potest ex differentia superius assignata inter interpretationem, dispensationem & reuocationem siue abrogationem, in multis potest cadere interpretatio in quibus non potest cadere dispensatio, & per consequens nec abrogatio, & in multis potest cadere dispensatio in quibus non habet locum abrogatio, & in aliquibus potest utrunque cadere. quod luculentissime ostenditur per conclusiones sequentes. Prima papa potest habere in multis auctoritatem interpretandi in quibus nullam habet dispensandi facultatem & multo minus reuocandi. Ista conclusio patet: quia papa cum sit Vicarius Christi habet auctoritatem interpretandi dubia in lege diuina quæ fidelibus occurrere possunt, ut supra lib. 2. c. 107. ostendimus. Unde & in ueteri lege ad sacerdotes erat recursus de dubiis legis quorum interpretationi qui non stabat mortis reus habebatur, ut patet Deutero. 17. & introducitur extra de testi. c. licet, ubi papa interpretatur illud, in ore duorum uel trium, id est non paucorum, sed quam plurimum, & tamen in lege diuina dispensare non potest nam in præceptis legis naturæ non potest, sicut in habendo duas uxores in quo solus conditor potest dispensare ut ipsemet papa dicit. extra de diuor. c. gaudemus. similiter nec in præceptis posituius utriusque testamenti a Deo uel a Christo immediate institutis, sicut quod homo non teneatur ad baptismum, uel ad confessionem uel huiusmodi, quia in lege superioris inferior non potest dispensare, nisi in quantum illi committitur, non uidetur hoc autem sibi commissum. unde magis commissum legitur immutare cursum naturæ per miracula quam dictamen iuris naturalis, & præcepta diuina dispensando, & idem dicendum est de canonibus & regulis sanctorum patrum & de decretis prædecessorum suorum in quibus aliqua statuuntur pertinentia ad articulos fidei, siue ad sacramenta quæ fundamenta sunt religionis Christianæ siue ad bonos mores. certe in talibus licet possit cadere interpretatio papæ cum aliqua ambiguitas nasceretur non tamen dispensatio, & multo minus reuocatio, quia illis intelliguntur maiora non licere quibus uerita sunt minorata, ut habetur extra de sent. excom. c. cum illorum. Minus est autem dispensare quam reuocare, quia omne totum est maius sua parte. reuocare autem est legem totaliter abrogare quod ad omnem personam locum & tempus dispensatio uero quod ad quosdam uel quod ad quædam tempora uel loca. Et ita patet quod papa nec articulos fidei, nec præcepta legis naturæ uel decalogi, aut sacramenta potest mutare siue reuocare, sicut nec in illis potest dispensare, & ad istum sensum accipienda, siue intelligenda sunt capita inducta ex aduerso sicut c. sicut distinct. 1. 5. & cap. sunt quidam

25. q. 1. & c. contra ibidem. Secunda conclusio est quod in aliquibus sanctorum patrum canonibus siue statutis potest papa dispensare in quibus non potest tollere generaliter aliquid siue reuocare, patet conclusio ista: quoniam papa dispensat in canonibus apostolorum, sicut patet quod bigamus promoueatur, sicut habetur in c. lector distinct. 24. & quod presbyter fornicarius non deponatur, ut in c. presbyter 72. dist. & tamē hos canones generaliter tollere non posset. Pro quo notandum iuxta dominum Petrum de palude super 3. sententiam, quod licet illa quæ apostoli in primitiua ecclesia fecerunt propria auctoritate siue auctoritate solius officii & proprio instinctu potest nunc Roma. pon. mutare, quia non habet minorem auctoritatem quam ipsi habuerunt. Non tamen ea quæ ex speciali commissione aut inspiratione spiritus sancti: quoniam talia nec ipsi apostoli, nec successores reuocare possunt, nisi quantum principalis committeret, sicut scriba legis imperialis, uel promulgator reuocare non potest, nisi in quantum princeps iterum sibi committit. quicquid autem per apostolos constitutum est quod in canone est receptum, creditur specialiter esse inspiratum a spiritu sancto, & similiter quod in quattuor conciliis uniuersalibus fuit factum ita quod in primitiua ecclesia apostoli quædam ordinarunt, non simpliciter sed ad tempus quod reuocatum non est, sed impletum est quando cum tempore finitum est, sicut legalia cum euangelio seruare iudæis & abstinere a sanguine & sanguine & celebrare in fermentato & huiusmodi quæ lapsu temporis cessauerunt, quædam uero dictante spiritu sancto sic ordinauerunt, ut in perpetuum permanerent: sic tamen quod pro loco & tempore liceret dispensare, non tamen totaliter amouere, & sic expedit ecclesiæ, & in talibus licuit successoribus dispensare eodem spiritu committente. sicut aperte colligitur ex facto ipsorum sanctorum patrum qui dispensasse leguntur, sicut patuit in exemplis positis & in multis aliis, non autem licet huiusmodi generaliter reuocare, quia non est commissum ut apparet, quia nullus sanctus hoc præsumpsit. Et cum ad regimen naturæ & maxime gratiæ dominus faciat quod melius est, immo optimi est optima adducere, ideo commisit quod expedit & non aliud. Utile est autem ecclesiæ quod aliquando cum bigamo & percussore & huiusmodi dispensetur, cum aliquando tales inueniantur meliores, non autem expedit quod tales indifferenter sicut ceteri promoueantur. unde illud commisit istud prohibuit: ergo papa in talibus potest dispensare, sed non potest ea generaliter & uniuersaliter reuocare sicut unam decretalem a se uel a prædecessore suo editam. unde notauit Alanus. extra de decimis c. licet, quod papa posset alicui laico concedere quod non solueret decimas, aut quod eas perciperet. non tamen hoc omnibus laicis posset in perpetuum concedere legem generalem condendo, sed tantum ex causa ad tempus dispensando sicut regibus dantur etiam decimæ clericorum in subsidium terræ sanctæ, uel ob aliam iustam causam. Tertia conclusio. In multis sanctorum patrum canonibus & statutis Romanus pontifex sicut potuit dispensare, ita & illos abrogare & omnino tollere. patet conclusio ista de multis canonibus abrogatis & institutis prædecessorum summorum pontificum per Romanos pontifices sequentes sicut patet in exemplis prius positis de canonibus antiquis de ætate ordinandorum. His habitis respondendum est ad argumenta in oppositum. Ad primū de c. in istis dist. 4. respondetur negando id quod aduersarii arguunt ex illo c. sequatur quoniam c. illud intelligitur

Ad primū

Ad secundum

non de iudice summo scilicet papa uel principe : quoniam isti possunt etiam post conditas leges de ipsis iudicare & eas tollere uel moderari, sed loquitur de inferiori iudice . unde dominus Arch. exponendo hoc capitulum ita dicit . Littera hic loquitur de inferiori iudice . nam si inferior iudex uelique aliquid proponere quare lex illa non debeat condici facilius audiretur primo quam postea ar. ad hoc distinc. 3 r. Nicena . Ad secundum de ca. sicut dist. 5 . responderetur dupliciter . Primo sic ad antecedens quod hoc quod dicitur quod quattuor illa concilia non posset mutare aut reuocare potest intelligi duobus modis . Vno modo quia concilia sunt , & sic non est uerum antecedens , quia quod competit alicui in quantum tale competit omni tali . sicut quod competit homini in quantum homo competit omni homini . si ergo hoc competeret illis quattuor conciliis in quantum concilia seque retur quod nullas sententias datas aut constituta facta in quibuscunq; conciliis possit reuocare , quod tamen falsum est , ut in gl. per principalem 9 . q . 3 . Aut potest intelligi quod hoc competat illis quattuor conciliis non in quantum concilia sunt , sed in quantum de tali materia sunt scilicet de ueritate articulorum fidei , & sic dicimus quod hoc competat illis quattuor conciliis quod reuocari non possunt propter hoc scilicet quod non fuerit nisi declaratiua articulorum fidei . Secundo responderetur negando consequentiam , uidelicet quod ex c. illo sequatur quod papa in nullis canonibus uniuersalium conciliorum possit dispensare aut aliquid immutare , licet bene concedatur quod non possit statuta conciliorum uniuersalium immutare quantum ad ea quae concernunt articulos fidei generalem statum uniuersalis ecclesiae , ut gl. eiusdem c. habet . unde Arch. in Rosario idem dicit in hac forma uerborum . Fateor in his quae ad fidem pertinent & generalem statum ecclesiae in aliis potest contra statuta conciliorum uenire . Si dicatur quae dicantur ad generalem statum ecclesiae pertinere . uideatur nobis quod inter alia sint ista quae omnes fideles tangere possunt , ut sunt illa ex quorum alteratione tota ecclesia turbaretur , sicut ponitur exemplum de depositione omnium episcoporum simul , quia cum omnes animae Christianorum sint in manibus episcoporum , hoc quemlibet tangit , & cum episcopi in loco apostolorum succedunt & uniuersalem ecclesiam representent turbaretur fides Christiana . Praeterea cum in depositione omnium episcoporum simul non possit esse causa iusta , maxime praesumeretur in tali depositione defectus fidei in papa , & hoc faceret in destructionem fidei ex quo turbaretur tota Christianitas . Et merito dicitur pertinere hoc ad uniuersalem statum ecclesiae , & ita posset poni exemplum in multis aliis ex quibus uniuersalis ecclesia turbaretur , & scandalizaretur . Similiter posset ad uniuersalem statum ecclesiae dici pertinere praecipua praecipua legis naturalis & sacramenta , in quibus status & salus uniuersalis ecclesiae consistit & omnes tangit uniuersaliter . Ad tertium de c. sancta octo . dist. 16 . responderetur eodem modo sicut ad praecedens , uidelicet quod intelligendum est de his quae spectant ad articulos fidei & generalem statum uniuersalis ecclesiae , & quae necessaria sunt salutis . Ad quartum de 5 . hoc autem intelligendum dist. 19 . responderetur quod id quod magister Gratianus ibidem dicit , intelligendum est de his , de quibus praecedentia capita exposita sunt , alias non diceret uerum . unde dominus Arch . in Rosario exponendo hunc locum dicit sic . Videtur dicere Gratianus scilicet quod papa contra bene statuta suorum praede-

Ad tertium

Ad quartum

praedecessorum non possit aliud statuere , quod non puto uerum esse . nam & bene statuta possit reuocare inspecta causa , dummodo non tangat praecipua ueteris & noui testamenti uel articulos fidei uel ea quae sunt necessaria ad salutem , uel quae pertinent ad generalem statum ecclesiae , & ideo non approbo quod hic dicit magister , nisi de talibus intelligatur . haec Arch . Ad quintum de c. sunt quidam 25 . q . 1 . est eadem responsio quae data est ad praecedentia , & est responsio gl. quae dicit ibidem quod uerum est quod papa non dispensat in his quae pertinent ad articulos fidei & quae sunt iuris diuini . bene autem in aliis sicut cum bigamo contra apostolum , ut dist. 34 . lektor , & contra canonem apostolorum , ut in c. presbyter 82 . distinct . Item etiam quandoque contra generalem statum ecclesiae , sicut fecit Innoc. in Lateranen. concilio extra . de consang. & affi . haec glo . Ad sextum de capit. contra responderetur ut responderet glo. quae super uerbo statuta ita dicit . de articulis fidei , ut dictum est in c. proximo . ad hoc c. etiam sancti Thom. responderet eodem modo in tractatu contra impugnantes religionem sic dicens . Verum est quod hic dicitur in illis quae statuta sanctorum patrum decreuerunt de iure diuino sicut articuli fidei qui determinati sunt per concilia , sed illa quae sancti patres decreuerunt de iure positio sunt relicta dispositioni papae , ut ea possit mutare uel dispensare secundum oportunitates temporum , uel negotiorum . haec sancti Thom . Ad septimum quod inducitur de Leone papa responderetur , dato quod auctoritas illa iaceat , ut inducitur per aduersarium , quod tamen non est uerum in toto , quod auctoritas illa non facit pro aduersariis propter duo . Tum primo , quia Leo papa licet dicitur Nicenos canones nulla posse improbitate euelli , aut nouitate uiciari , non tamen negat quin auctoritate Romani pon. ob necessitatem & utilitatem fidelium possit in eis fieri dispensatio . magna differentia est inter ista duo improbitate euelli & necessitate aut utilitate moderari . Secundo quia licet ad papam pertineat intendere ne canones per aliquos pro uoluntate uiolentur , non sequitur quod ipse ex rationabili causa dispensare non possit , ut est manifestum . Ad octauum de c. uiolatores 27 . q . 1 . responderetur quod c. illud nihil . facit pro aduersariis : quoniam licet uiolatores canonum uoluntate . i . sine necessitate reprehendantur & ueniant damnandi , non propter hoc Romanus pon. prohibetur dispensare aut mutare illos si personarum locorum aut rei conditio exposcit . aliud enim est propria uoluntate sine causa & sine necessitate uiolare canones , & aliud est rationabili causa existente per habentem auctoritatem dispensare in illis , maxime quia ut dicit sanctus Thom . in tractatu contra impugnantes religionem quando papa dispensat aut mutat canones secundum oportunitates temporum & negotiorum non facit contra canones aut statuta sanctorum patrum , quia seruetur intentio statuentium quae est utilitas ecclesiae , sicut & in omni iure positio accidit . derogatur enim prioribus statutis per statuta sequentia . haec ille . Ad idem etiam Chryso . super Math . dicit sic . Lex legislatori subiecta est , non legislatori legi . qui ergo soluit legem litteram quidem legis soluit propositum autem legis eius non soluit , sed magis illi addit ad hoc dignitatem . haec ille . Ad nonam obiectionem sumptam ex eodem c . uiolatores , responderetur sicut supra responsum est ad sextam negando consequentiam . Pro quo notandum iuxta sanctum Thom . & doctores quod duplex distinguitur genus canonum qui spiritu sancto dictante per plures sanctos in son-

Ad quintum

Ad sextum

Ad septimum

Ad octauum

Ad nonum

cillis siue extra concilia conditi sunt. Primum genus est eorum quæ sunt de iure diuino sicut sunt canones pertinentes siue statuta ad articulos fidei aut ad substantiam sacramentorum aut quæ manifestam connexionem habent ad legem diuinam pertinentia ad bonos mores & de talibus intelliguntur omnia illa capitula, ut dicit sanctus Thom. iuxta etiam glo. quæ ponuntur 25. q. 1. uidelicet c. uolutores c. sunt quidam c. contra statuta c. prima salus. Secundum genus canonum est eorum quæ sancti patres instituerunt in conciliis uniuersalibus de iure positivo, licet enim canones omnes a sanctis patribus unanimiter & uno consensu editi censentur conditi a spiritu sancto sicut dictante & inspirante, non tamen omnes dicuntur pertinere aut ad legem naturæ aut ad ius diuinum sicut aduersarij uidentur innuere, sed aliqui dicuntur pertinere ad ius posituum. nam si canones oēs quia a spiritu sancto dicuntur conditi pertinere ideo dicerentur ad legem naturæ siue ad ius diuinum indispensabiles essent & ita ecclesia erraret dispensando in canonibus factis a sanctis patribus. Item nec mutari possent qui semel essent constituti & multa alia sequerentur quæ omnino sunt absurda & inconuenientia. In primo genere canonum qui pertinere uidentur ad legem domini, papa non dispensat nec mutationem facit. In secundo uero genere canonum sic quemadmodum saepe dictum est. Ad decimam quæ sumitur ex eo quod canon dicitur regula: respondetur negando minorē in qua dicitur quod oporteat regulas huiusmodi agibilibus esse immobilis & impermutabiles sicut principia in speculabilibus. Pro quo notandum quod cum certitudinis firmitas uarietur secundum uarietatem rerum, ut dicitur i. de anima & 1. ethy. & omnis mensura dicatur relatiue ad mensuratum non oportet quod omnis mensura aut regula sint equalis certitudinis aut firmitatis, nec omnes possunt esse infallibiles, sed quantum possibile est in suo genere. unde cum illa quæ regulanda sunt lege humana siue canonica, siue concilii sint contingentia singularia multipliciter uariabilia non possunt leges humanæ habere illam immutabilitatem quam habent principia prima in speculabilibus sicut est manifestum, immo propter huiusmodi rerum uarietatem quibus oportet mensuras & regulas coaptari ad salutem reip. est necessarium leges ipsas mutabiles fore ut sanctorum patrum auctoritatibus supra ostensum est c. 52. unde lex quæ uno tempore est iusta & utilis alio tempore seruata esset iniusta & nociua. Pro quo aduertendum est iuxta s. Tho. in 1. 2. quod rectum in rebus corporalibus dicitur absolute, & ideo rectum in eis quantum est de se manet semper rectum, sed rectitudo legis accipitur non absolute, sed in ordine ad utilitatem communem, cui non semper proportionatur una & eadem res, & ideo talis rectitudo mutatur. unde dicit Aug. in primo de li. arb. quod lex temporalis quamuis iusta sit mutari tamen per tempora iuste potest. Et ita patet quod ratio illa quæ apud aduersarios censetur esse magni roboris non procedit, & ad c. prima salus 25. q. 1. quod inducitur respondetur quod intelligitur de statutis conditis a sanctis patribus quæ sunt de iure diuino & non de his quæ sunt de iure positivo: quoniam a talibus pro loco & tempore licitum est declinare. unde propter hanc differentiam quæ est in constitutis sanctorum patrum dicit Leo papa in c. sicut dicit. 14. quod sicut quædam sunt quæ nulla possunt ratione conuelli, ita multa sunt quæ aut pro necessitate temporum aut pro consideratione ætatum oportet temperari. per quam distinctionem soluuntur multa alia argumenta aduersario

rum

Ad decimum

rum quæ inducunt de immutabilitate canonum. Ad undecimam quæ possit tollere &c. respondetur iuxta superius dicta quod contra dicta apostolorum extra scripturam sanctam potest Romanus pontifex, quia sic superior est, sed contra dicta contenta in sacra scriptura non potest. non quia Pauli sunt, sed quia in scriptura sunt quæ necessario continet infallibilem ueritatem, & quæ a spiritu sancto principaliter est, a Paulo autem est instrumentaliter. iuxta illud psal. 44. Lingua mea calamus scribæ, &c. Actio autem attribuitur principali agenti non autem instrumentali, & ideo cum spiritu sanctus sic superior papa si faceret contra spiritum sanctum, & ita illa consequentia ad uersariorum non procedit qua dicunt: ergo papa potest tollere ea quæ Paulus posuit in epistolis suis, cum epistolæ ille in canone sacre scripturæ contineantur. Ad duodecimam de c. decretales. dicendum quod consequentia non ualet: quoniam ad diuersas gratias spectant. primum enim ad excellentiam scientiæ secundum ad eminentiam potestatis, & ideo licet diuinarum scripturarum excellentissimi doctores scientia pontificibus Romanis forte præmineant, & dicimus forte, quia potest esse ita doctus Romanus pontifex nullo suo tempore sit par ei, neque superior etiam in scientia: nihilominus in causarum siue dubiorum diffinitione in dispensatione canonum aut mutatione etiam statutorum prædecessorum suorum quæ omnia respiciunt auctoritatem merito pontifices præferuntur. unde s. Thom. in quotlibet. 5. & ult. dicit quod magis standum est sententiæ papæ, ad quem pertinet de terminare de fide quam in iudicio profert quam quorumlibet sapientum hominum in scripturis opinioni. dicit enim in 2. 2. q. 2. ar. 3. quod contra auctoritatem papæ nec Hier. nec Aug. nec aliquis sanctorum suam sententiam defendit. Ex quo satis confunditur præsumptio aduersariorum nouellorum magistrorum qui tam aperte summorum pontificum sententiis & sanctorum etiam patrum sententias suas anteferre præsumunt.

Ad undecimum

Ad duodecimum

Cap. LVIII. Quod uniuersale concilium plenarium in his quæ fidei sunt errare non possit.

EX his quæ de sacrorum conciliorum uniuersalium canonibus supra explanauimus orta nobis est occasio ueniendi ad quæstionem illam. utrum uniuersale concilium in his quæ fidei sunt errare possit. Ad quam quæstionem nobis uideretur sub distinctione respondendum, de concilio enim uniuersali loqui possumus dupliciter. Vno modo de concilio uniuersali plenario. plenarium autem concilium dicimus in quo cum ecclesiæ patribus Romanus pontifex eorum caput & princeps unanimi consensu & auctoritate concurrat siue interuenit. unde concilium Anthio: henum de plenario concilio prouinciali loquens ait. perfectum concilium est illud in quo interuenit metropolitanus antistes. Item ibidem illa dicitur plenaria synodus, in qua etiam episcopus metropolitanus interfuit. Secundo modo loqui possumus de concilio prout dicit corpus tantum patrum distinctum a capite suo Romano pont. si primo modo loquamur de concilio ista conclusio. Concilium uniuersale in his quæ ad fidem pertinent errare non potest, quæ tam patrum ecclesiæ quam Romani pont. unanimi consensu diffinita sunt. Ista conclusio multipliciter probatur. Primo sic. apostolicæ sedis iudicium in his quæ fidei sunt errare non potest: ergo nec

Concilium uniuersale plenarium capitur dupliciter
Concl. 1. quæ est de concilio uniuersali plenario primo modo

concilium uniuersale in quo apostolicæ sedis interuenit siue conuenit auctoritas & consensus. consequentia est manifesta. antecedens est a nobis multipliciter demonstratum lib. 2. in cap. 109. colligitur etiam ex illo. Luc. 22. Ego rogauit pro te Petra, ut non deficiat fides tua, &c. Item ex c. illo in fede, & c. hoc est fides 24. q. 1. Secundo sic. in ecclesia militante est certum iudicium de difficilibus & obscuris quæ circa fidem emergunt. patet: aliter enim tota ecclesia militans posset circa fidem errare, sed ultimum iudicium circa difficilia & obscura circa fidem emergentia penes concilium uniuersale plenarium residere censeretur, ut uidetur uelle August. in epistola ad glorium & Eleusium & in lib. 1. de unico baptismo contra donatistas ubi ita inquit. Quætionis huius obscuritas prioribus ecclesiæ temporibus ante scisma Donati magnos uiros & magna charitate præditos patres episcopos ita inter se compulit salua pace disceptare atque fluctuare ut diu conciliorum in suis quibusq; regionibus diuersa statuta mutarent donec plenario totius orbis concilio quod saluberrime sentiebatur etiam remotis dubitationibus firmaretur. hæc ille: ergo concilium uniuersale circa fidem errare non potest. Tertio sic: uniuersalis ecclesia non potest errare quia spiritus sancto gubernatur qui est spiritus ueritatis. hoc enim promisit dominus discipulis suis. Ioan. 17. Cum uenerit ille spiritus ueritatis docebit uos omnem ueritatem, sed diffinita per concilia uniuersalia plenaria sunt diffinita auctoritate uniuersalis ecclesiæ. ergo sequitur quod concilia uniuersalia plenaria nullo modo errare possunt in fide. Quarto sic, si concilia uniuersalia plenaria errare possent nihil certum haberemus de diffinitis per concilia uniuersalia, & ita symbolum fidei quod in missa cantatur factum in concilio Constantinopolitano redderetur nobis dubium quod est absurdum dicere & multa alia inconuenientia sequerentur. Ista argumentatio uidetur esse 8. synodi. unde facta diffinitione ita inquit post multa. At uero si reprobauerit saltem unum ex his quæ hic scripta sunt, & a beato Nicolao ante iudicata fiet estus in ecclesia nostra continuus & simulitas ecclesiasticorum negotiorum, ita ut nunquam uideri posset in ecclesia qui liber ordo. ubi enim concursus omnis patriarchalis throni, & ut idipsum dicatur omnes sacri theologi si diabolico concilio ambiguitatem quis habet uocatio profecto tandem infirmitatem habebit, & ecclesiastica contentio pacem. anathema ergo illi qui secundum aliquid præsumperit reprobare quicquam ex his quæ hic scribuntur a patre & filio & spiritu sancto amen. hæc ibi. Quinto sic, a concilio uniuersali plenario in causa fidei appellari non potest. ergo sequitur quod circa causas fidei errare non possit. consequentia patet: cum omnis causa uiciata per appellationis remedium sit subleuanda 2. q. 6. cap. liceat. si concilium tale errare posset in causa fidei cum illa posset uiciari, & ita per appellationis remedium esset subleuanda, & ita liceret appellare a concilio. antecedens tamen patet, tum ex decreto concilii Calcedonen. ubi statutum legitur quod ab electa synodo non appellatur. Electa autem synodus dicitur in qua assensus & approbatio apostolicæ sedis interuenit, ut alias declarauimus. Præterea si appellare liceret, aut ad aliud concilium uniuersale igitur, aut ad papam aut ad ecclesiam uniuersalem. Non ad aliud concilium uniuersale, quia eadem ratione ab illo appellare liceret, & ita finis talis causæ imponi non posset. Non esset appellandum ad papam, quia cum in concilio plenario in

teruenire

teruenire intelligatur consensus papæ & auctoritas eius, appellatio illa esset a papa ad papam & non ad aliquem superiorem. Nec esset appellandum ad ecclesiam, quia frustra ad uniuersalem ecclesiam appellaretur cum uniuersalis ecclesia simul in unum conuenire non possit. Sexto sic. illa congregatio in his quæ fidei sunt errare non potest cuius diffinitiones & constituta omnes fideles sub pena anathematis siue priuationis communionis fidelium iubentur obseruare: patet. sed uniuersalia concilia sunt huiusmodi. ergo & c. minor patet ex multis. Tum ex concilio nono tolletano ubi Actione 11. ita dicitur. Ne quilibet in posterum, aut impune ualeat conueniri, aut generalia statuta conuellere plena decernimus unanimitate conueniri, ut quæcumque pro fidei causis ecclesiasticisq; negociis aut in præteritis in gestis aut in præsentibus constitutis, aut in futuris etiam decretis, uel sint uel fuerint diffinitione conscripta uniuersalis auctoritatis nullus his deinceps contradicere audeat nullus reuerberare præsumat nullus non implere contendat. Nam si quis ex religione contra hæc inobediens, aut futurans certe latrator, aut inuidus, aut potius non fautor extiterit gratio sus & honoris sui & communionis sanctæ lugeat amissione multatus. hæc ibi. Item hoc etiam a sanctis patribus legitur institutum, ut dominus zymarus lib. de synodis testatur ita dicens. Sancti patres sub districto anathemate condemnasse leguntur eos qui orthodoxorum patrum statuta non receperint quæ uniuersalibus conciliis consonare perpexerint. unde Grego. 1. Omnes a principalibus conciliis dissentientes in sua synodica anathematizauit. Septimo sic. ea quæ conclusa sunt in concilio plenario supradicto dicuntur uniuersaliter totius ecclesiæ consensu diffinita & conclusa: ergo sequitur quod præfatum concilium uniuersale in his quæ circa fidem diffinit errare non possit. consequentia patet argumentatione qua beatus Grego. utitur in ca. Sicut dist. 15. dicens. Cunctas uero quas præfata ueneranda concilia personas respuunt respuo quæ uenerantur amplector, quia dum uniuersali sunt consensu constituta se non illa destruit quisquis præsumperit absoluere quos ligant aut ligare. quos absoluunt. Octauo sic. in conciliis uniuersalibus plenariis creduntur sancti patres spiritus sancto canones condidisse & maxime circa fidem sine qua impossibile est placere Deo, ut inquit apostolus ad Hebr. 11. ergo uidetur quod talia concilia dirigente spiritus sancto in his quæ fidei sunt errare non possunt. consequentia patet: quia spiritus sanctus cuius gratia editi sunt canones est magister ueritatis & non erroris. antecedens habetur ex cap. 1. distinct. 15. quod est beati Ihs. ubi enumeratis quattuor uniuersalibus conciliis plenariis scilicet Niceno. Constantinopolitano. Ephesino primo & Calcedonensi ita inquit. Hæc sunt synodi principales quarto fidei materiam plenissime prædicantes, sed & si qua sunt alia concilia quæ sancti patres spiritu Dei pleni sanxerunt post istorum auctoritatem manent omni stabilita uigore. secundo ex c. Violatores, ubi Damasus papa ita dicit. Violatores canonum uoluntariæ grauius a sanctis patribus iudicantur & a spiritus sancto instinctu cuius ac dono dictati sunt damnantur. hæc ille. Nono sic illud concilium errare non potest in fide quo errante erraret uniuersalis ecclesia, sed errante concilio generali plenario erraret uniuersalis ecclesia, quia in tali concilio uniuersali, uniuersalis ecclesia representatur & uirtute continetur. Decimo arguitur sic. nullum iudicium quod in materia fidei irreiterabile & ir-

X x

reuoocabile est, defectibile est aut errare potest in fide; sed iudicium plenarium concilii in materia fidei ita habitum est: apud sanctos patres & diffinitum ut in conuulsum & irreuoocabile in eum maneret. ergo concilium uniuersale de quo loquimur in his quæ fidei sunt defectibile esse non potest. consequentia est bona. maior etiam patet. minor uero est Gelasii papa in epistola quam uniuersis episcopis per dardaniam constitutis scribit, ubi dicit. Patres nostri catholici uidelicet doctique pontifices in unaquaque hæresi quolibet tempore suscitata quicquid pro fide pro ueritate pro communione catholica atque apostolica in conuulsum uoluerunt deinceps firmiter constare, nec in eadem causa denuo quæ præfixa fuerant retractari. qualibet recenti præsumptione permiserunt sapientissime prouidentes: quoniam si decreta salubriter cuiquam liceret iterare nullum contra singulos quosque prorsus errores stabile persisteret ecclesiæ constitutum, atque semper eidem furoribus re diuinis omnis integra diffinitio turbaretur, &c. Inde est ut in c. Maiores 24. q. 1. habetur idem papa Gelasius dicit. Maiores nostri diuina inspiratione cernentes necessariis præcauerunt, ut quod contra unamquamque hæresim coacta (id est coadunata) semel synodus pro fidei communionis auctoritate catholica atque apostolica promulgasset non finirent nouis post hæc retractationibus mutilari ne prauis occasio præberetur quæ medicinaliter fuerant statuta post propulsandi, & infra in fine synodus semel gesta condemnans ulterius ad noua concilia uenire non sinat, ut scilicet, ut inquit temere de fide disputent. Nam ut inquit imperator Martianus de sum. trin. & fide cath. In iuriam facit iudicio reuerentissime synodi si quis semel iudicata ac recte disposita reuoluere atque publice disputare contendit. quocirca in ca. Confidimus 27. q. 1. papa Gelasius inquit. Confidimus quod nullus tam ueraciter Christianus ignorat uniuersum cuiusque synodi constitutum quod uniuersalis ecclesiæ probauit assensus nulla magis exequi sedem præ ceteris oportere quam primam quæ & unamquamque synodum sua auctoritate confirmat, & continuata moderatione custodit. hæc ille. Huiusmodi autem concilia in quibus uniuersalis ecclesiæ concurrat assensus sunt illa quæ plenaria uocat Aug. quorum ut (ipse ait in epistola ad Tanuarium) saluberrima in ecclesia auctoritas est in c. illa dist. 12. de quibus currunt rationes quæ sunt quod uniuersale concilium errare in his quæ fidei sunt non possit. Ultimo sic. illa congregatio in diffinitione unanimi sua in his quæ fidei sunt credenda est non errare cuius diffinitionis oppositum tenentes sunt hæretici, sed tenentes & sapientes contrarium eorum quæ uniuersalia concilia & plenaria de fide diffiniunt sunt hæretici. ergo &c. consequentia est bona. maior etiam patet. unde dicitur in concilio Calcedon. actione quinta post datam sententiã de duabus naturis & una persona in Christo dicunt patres sic. His itaque a nobis dispositis diffiniuit sancta & uniuersalis synodus alteram fidem nulli licere proferre, uel describere aut componere, aut sentire, aliter eos aut qui ausi sunt aut componere fidem alteram, aut certe proferre, aut docere, aut tradere alterum symbolum, si episcopi fuerint aut clerici alienos esse ab episcopatu & clericis a clero, si monachi & laici fuerint anathematizati. multa si milia habentur ex aliis conciliis uniuersalibus. Secundo uero modo loqui possumus de concilio uniuersali prout tantum dicit prælatorum congregatio nemi distinctam siue conuulsam a Rom. pont. siue non inclusio Rom. pon. &

Secundus
modus ac
cipiendi cõ
ciliũ uni
uersale
plenariũ

hoc modo loquendi sit illa concl. Concilium uniuersale non interueniente consensu & approbatione apostolicæ sedis errare potest in his quæ fidei sunt. Quæ conclusio exemplis & auctoritate ostenditur. Exemplariter pater primo de concilio quod copiosis numero episcoporum conueniente Arimini celebratum est. in quo ut dicit Hier. in altercatione Luciferiani & Orthodoxi nomine unitatis & fidei infidelicas scripta est. contra quod Dana. papa uiriliter insurrexit & congregato concilio condemnans Liberium, annullauit quod fecerat. hoc conciliũ beatus Aug. uocat latrocinium. hoc conciliũ datur in canone in c. sancta Romana eccl. ubi Gelasius papa inquit. In primis Ariminen. synodum a Constantino Cæsare Constantini filio congregatam mediante chauro præfesto extunc & in æternum confitemur esse damnatam. Secundo idem ostenditur ex concilio Ephesino 2. quod legitime inchoatum fuit præsentibus etiam legatis papæ nihilominus in euerfionem fidei agitatũ est, & in eius correctionem Leo papa Calcedon. synodum instituit. Item synodus Aquileie celebrata quæ quintam uniuersalem synodũ a Iustiniano Imperatore & Vigilio papa Constantinopoli celebratã suscipere distulit, quæ Sergius papa salubriter redarguit & ad concordiam reduxit, ut narrat Vincentius in speculo hystoricali li. 24. c. 134. Item synodus 330. episcoporum tempore Constantini Constantinopoli congregata in qua ut narrat idem Vincentius li. commemorato c. 174. edictum promulgatum est de imaginibus Dei & sanctorum deponendis contra quam Stephanus papa Romæ synodũ congregat in qua omnia a Constantino ordinata reordinat & ueneratione sanctorum imaginum confirmat eorumque prophanatores anathematizat, ut idem Vincentius commemorat lib. præfato cap. 165. unde septima synodus condemnans præfatam synodum sic ait. Frementi concilio contra uenerabiles imagines, anathema. Item infra de peruersione illius concilii loquens & causis damnationis eius ita inquit. Hoc nempe concilium cayphaicũ concilium factum est illud aduersus dominum inania meditatum est hoc aduersus ipsius imaginem fremuit. Et infra hoc concilium solã nuncupatione habet sacerdotalem scientiam autem prauam atque prophaniã. hoc concilium contumax habet os & spiritum mendacior delibutum. Nã ueritatẽ quam damus in fallacia præsumpsit hoc concilium sancta synodus ueritate zizaniam dominicam aream i. ecclesiæ catholicæ uentilauit & uentilabro diuini iudicii proiecit ablata ergo sunt a catholica ecclesia & redarguta signenta eius. hæc ille. Item concilium aquisgranense celebratum cuius diffinitioni circa materiam sacramenti matrimonii non statuitur uidelicet quod raptor nõ possit matrimonialiter cum rapta copulari. de quo in c. placuit 36. q. 2. sed potius statuit auctoritati Hier. contrarium diffinientis, ut in c. tria e. q. de quo fit mentio etiam in gl. super c. de libellis dist. 20. & sic de multis aliis possent exempla induci & cum illis etiam de basilien. quod & scandalosum & in multis a sanctorum patrum doctrina errasse uideretur. Præterea quod conciliũ præfatum errare possit satis aperte colligitur ex beato Aug. qui in epistola quadã contra donatistas, ubi post quoddam acerrimũ argumentum subinfert ad propositum. sic faciant mille concilia episcopi uestri huic uni sententiæ respondere & ad id quod uolueritis consentimus uobis. Item idem colligitur ex beato Ihd. in c. Domino sancto dist. 50. ubi ait, quod si in gestis conciliorum distans sententia inueniatur illius concilii sententiæ standum sit cuius quidem potior & antiquior extat auctoritas. nunquam autem aduicem

Concl. 2.
quæ eõ
cõcilio u
niuersali
plenario,
secundo
modo d
cto

possunt discordare nisi altero illorum a uero declinante. quoniam secundum philosophum 1. Eth. Omnia uera consonant, sed falsum est quod a uero dissonat. hoc autem nequaquam disisset. Idem si fuisset impossibile concilium aliquod errare. Idem etiam colligitur ex cuncta per mundum 9. q. 3. Item Aug. in epistola contra donatistas ait. Itaque concilium illud peruersum atque nephandum maxime ut creditur traditorum fuit. Ex his exuffatur fantasia stultorum qui omni concilio non errandi gratiam quasi essentialiter inesse affirmant, cum tam ex euangelio quam ex actibus apostolorum & gestis antiquorum conciliorum manifeste oppositum habeatur.

Cap. LIX. In quo obicitur contra praedicta.

SVNT aliqui aduersarii quibus non sapit ueritas praedicta de infallibilitate iudicii plenariorum conciliorum, & arguunt contram illam multipliciter. Primo sic, ut Gulielmus ocham inducit in dialogo suo. Vna sola ecclesia militans est quae contra fidem errare non potest, quia de sola uniuersali ecclesia militante inuenitur in scripturis authenticis quod errare non potest, concilium autem uniuersale licet sit pars ecclesiae uniuersalis non tamen est ipsa ecclesia uniuersalis. ergo temerarium est dicere quod concilium generale circa fidem errare non possit. Secundo sic, illa congregatio quae potest uoluntate humana dissolui potest contra fidem errare quia illa ecclesia quae in fide errare non potest usque in finem seculi est duratura. iuxta uerbum Christi Math. ult. Ego autem uobiscum sum usque ad &c. sed concilium uniuersale potest humana uoluntate dissolui sicut dissoluitur. ergo concilium uniuersale potest errare in fide. Tertio ille persona quae in diuersis locis existentes possunt circa fidem errare, et si ad unum locum conueniunt possunt circa fidem errare, quia concursus ad eundem locum non reddit illos inobliquabiles a fide, quia sicut locus non sanctificat homines ita non confirmat in fide, sed omnes ad concilium uenientes generale antequam conueniret potuerunt circa fidem errare. ergo etiam postquam conuenierunt potuerunt labi in haereticam prauitatem. Quarto sic, si in generali concilio congregati circa fidem errare non possunt aut hoc est ratione sapientiae quae praesulgent aut ratione sanctitatis quae pollent, aut ratione auctoritatis & potestatis quam habent, aut ratione promissionis Christi qui promisit apostolis fidem usque ad finem seculi duraturam. Non propter primum tantum, quia saepe multi sapientes catholici inueniuntur extra generale concilium qui habent defensare fidem licet errare possint. Non propter secundum sanctitatem, quia non semper sanctiores sunt qui ad concilium conueniunt generale. tunc et quia sanctitas in ecclesia militante nullos confirmat in fide sicut patet. Nec propter tertium auctoritatem, quia papa est maior auctoritate illis & tamen errare potest in fide. iuxta c. si papa dist. 40. Non et propter quartum Christi promissionem, quia Christus promittens quod fides semper duratura foret in ecclesia nullam fecit mentionem de concilio uniuersali. Quinto arguitur exemplis multorum conciliorum quae uidentur errasse de quibus dictum est in praeced. c. Sexto arguitur et errasse concilium plenarium in quo consensus & approbatio apostolicae sedis interuenit. patet de synodo Stephani papae septimi qui erronee omnes ordinationes factas per Formosum papam irritas esse de creuit. unde etiam synodo celebrata Romae per Ioan. 9. extitit reprobata. ergo concilium uniuersale potest errare, quia constat quod

Arg. primum

Secundum

Tertium

Quartum

Quintum
Sextum

quod altera illarum synodorum quarum una aliam reprobauit errauit. Septimo arguitur ex illo beati Augustini de unico baptismo contra donatistas. ipsa plenaria concilia saepe priora contingit a superioribus emendari. hoc autem non esset nisi priora illa quae emendanda ueniunt aliquo modo errassent.

Septima

Cap. LX. In quo respondetur obiectionibus praefatis.

BE NE considerantibus quae dicta sunt facile est respondere praefatis obiectionibus. Unde ad primam cum dicitur quod de sola uniuersali ecclesia inuenitur in scripturis authenticis quod errare non possit in fide. respondetur dupliciter. Primo negando maiorem illam: quoniam in scripturis authenticis non tantum de uniuersali ecclesia sed etiam de Romana sive apostolica sede reperitur quod errare non possit. unde Luc. 22. dictum est Petro pro ecclesia Romana & apostolica sede. Petre ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. habetur etiam in cap. In sede, & in c. haec est fides. 29. q. 1. sicut plenius in lib. 1. ca. 109. ostendimus. Secundo respondetur ad minorem quod licet plenarium concilium non sit materialiter tota uniuersalis ecclesia, est tamen tota auctoritate. unde hac ratione in c. Confidimus 25. q. 1. definita in plenaria synodo dicuntur uniuersalis ecclesiae assensu approbata. Ad secundam cum dicitur quod congregatio quae uoluntate humana, &c. respondetur negando uniuersaliter assumptum. Veruntamen est notandum sicut in 2. lib. c. 109. distinximus quod non errare siue deficere aliter uidetur attribui quando dicitur quod uniuersalis ecclesia errare uel deficere non potest in fide & aliter cum attribuitur aut apostolicae sedi aut plenario concilio. uniuersali quidem ecclesiae attribuitur quia fides nunquam deficiet de ecclesia: quoniam semper in aliquibus multis aut paucis fides semper permanebit usque ad finem. sicut nos plenissime ostendimus li. 1. huius summae ca. 28. sedi uero apostolice, aut plenario concilio attribuitur quod ad iudicium ita quod dicimus quod ipse omnipotens Deus hos quibus fidei magisterium commisit non permittet in his quae fidei sunt errare. unde stat bene quod concilium plenarium dissoluatur humana uoluntate & tamen cum fuit congregatum in his quae fidei sunt uniuersali omnium consensu definita non erret. propter quod Imperator Martianus in epistola quam in fine concilii calcedonenis scribit Constantinopolitanus dicit sic. Vere impius & sacrilegus est qui post sacerdotum sententiam opinioni suae aliquid tractandum relinquit. extreme quippe dementiae est in medio & perspicuo die committere lumen inquirere, quisquis enim post ueritatem repertam aliquid ulterius discuit mendacium quaerit, & infra. Iniuriam enim facit iudicio reuerendissime synodi si quis semel iudicata ac recte disposita reuoluere & publice disputare contendit. haec ille. Ad tertiam cum dicitur quod ille personae quae in diuersis locis, &c. respondetur quod ratio non procedit: quoniam licet omnes conuenientes ad locum concilii sigillatim considerati possent errare non tamen omnes simul iuncti in iudicio eorum quae ad fidem pertinent Deo sic ordinante. Aliqua enim sunt priuilegia communitatis quae non conueniunt singulis de communitate. similiter licet quilibet de ecclesia possit errare in fide non tamen ipsa ecclesia quae non est nisi ipsorum

Ad primam

Ad secundum

Ad tertiam

Ad quartum

fidelium collectio sic in cap. ecclesia de consec. dist. 1. Ad quartam cum arguitur quod autem ratione sapientiae, &c. respondetur quod principaliter ratione promissionis diuinæ & ad improbationem, cum dicitur quod Christus cum promisit apostolis fidem duraturam non fecit mentionem de concilio uniuersali. responderetur dupliciter. Primo quod Christus promittendo beato Petro quod fides eius in ecclesia sua & sede nunquam esset defectura Luc. 22. ut dictum est & in concilio plenario Romanus pon. intelligatur ut caput & magister ac diffinitor ex consequenti promissio illa extenditur ad concilium uniuersale plenarium quod & auctoritate & approbatione apostolica se dis fulcitur. Secundo respondetur quod Christus promittendo ecclesie uniuersali quod porte inferi non essent preualitura aduersus eam Mat. 18. promississe etiam intelligitur hoc plenario uniuersali concilio quod ipsam uniuersalem ecclesiam plena repræsentat auctoritate. Ad quintam cum arguitur quod multa concilia errasse leguntur responderetur quod illa concilia de quibus exempla inducta sunt plenaria non fuerunt cum in eorum diffinitionibus nec approbatio, nec consensus Romani pont. qui est uniuersalis ecclesie rector & princeps interuenit, & ita non uniuersalis ecclesie fuerunt auctoritate diffinita. Ad sextam cum arguitur de concilio Stephani septimi responderetur, ut alias responsum est in 2. lib. c. 109. quod error ille non fuit circa ea quæ humanæ salutis sunt necessaria, unde non est ad propositum. Ad septimam cum arguitur de beato Augustin. responsio eadem est. dicitur enim quod August. non loquitur de emendatione quod ad fidem, sed quod ad ea quæ consistunt in factis in quibus ecclesia potest falli. unde ait ipsa plenaria concilia sæpe priora contingit a posterioribus emendari cum aliquo rerum experimento aperitur quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat, hoc autem non uidetur posse referri ad fidem, ut infra plenius dicitur.

Ad quintum

Ad sextum

Ad septimum

Cep. LXI. In quo ostenditur quod apostoli omnes in passione Christi a fide eius defecerunt.

QUONIAM quidam aduersariorum ad probandum quod ecclesia uniuersalis in fide deficere possit, & per consequens uniuersale concilium illam repræsentans magnum fundamentum capere uidetur ex hoc quod omnes apostoli in quibus uniuersalis ecclesia repræsentari uidebatur in Christi passione defecisse uidentur. secundum illud Mat. 26. quod dominus dixit apostolis. Oes uos scandalum patiemini in me in ista nocte scriptum est enim. Percutiam pastorem & dispergentur oues gregis. gl. interli. ab unitate fidei soluentur. Placuit nobis de hoc aliquid tractare, ubi aduertendum est quod sunt aliqui aduersariorum dicentes nullo modo asserendum esse quod omnes apostoli in passione Christi defecerint timentes ex hoc sequi quod fides defecerit ecclesie, sed istud iudicio nostro saluo semper meliori non est bene dictum propter duo primo, quia suppositum uidetur falsum. secundo quia consequentia quam faciunt nullas uires habet. Primum patet: quoniam suppositum illud uidelicet quod omnes apostoli in passione Christi a fide eius perfecta non ceciderint non uidetur consonare, sed repugnare sacre scripturæ sanctorum patrum testimoniis & cõi fidei uniuersalis ecclesie. Repugnare quidem uidetur sacre scripturæ in pluribus locis. Primo

Primo illi quæ habetur psal. 13. omnes declinauerunt, super quo ita inquit Hier. hunc psal. de passione Christi refert: quoniam omnes dominum reliquerunt intantum, ut Petrus quoque qui apostolorum fuit princeps ipsum negaret. Item infra super illud. Non est qui faciat bonum usque ad unum dicit idem Hier. sic: hic apparet quod hic psal. de passione pertineat, quia nullus de discipulis nec Petrus qui caput ecclesie est quia & ipse negauit. hæc Hiero. Item secundo repugnat sacre scripturæ illi. quæ habetur psal. 68. Laboraui clamans, &c. sequitur defecerunt oculi mei, ubi sic dicit glo. a sperando in Deum uerum. alia littera habet sic, discipuli desperauerunt. unde oculi duorum discipulorum tenebantur in uia Christum non cognoscentium: quoniam desperantes dixerunt. Sperauius quod esset redempturus Israel quibus extra factum est quod intus erat i. cecitas cordis facta est in oculis, sed spem reddidit quando cicatrices palpandas obtulit quibus tactis Tho. ad spem rediit clamans. Deus meus & dominus meus hæc ibi. Item repugnat scripturæ sequentis uersus, ubi ait. Multiplicati sunt super capillos capitis mei, &c. ubi ait gl. tempore passionis recesserunt iudæi a Christo & etiam apostoli, eo uero resurgente redierunt apostoli, sed non iudæi. hæc ibi. Item tertio repugnat scripturæ illi psal. 87. Oculi mei languerunt pro inopia, super quo beatus Greg. & habetur etiam in gl. ordinaria ita loquitur illi oculi id est sancti apostoli quibus non reuelauerat caro & sanguis, sed pater eius qui est in caelis; ut Petrus diceret. Tu es Christus filius Dei uiui, uidentes eum tradi atque tanta perpeccata mala: quoniam non uidebant eum in uirtute formæ suæ, sed quasi super eum atque impotentem infirmati sunt ab eius inopia uelut subtracto sibi tibi lumine suo. hæc iller. Quarto repugnat scripturæ illi psal. 88. Persudisti tui confusione, super quo ita inquit Hiero. Confusione inquit mortis hoc dicebant apostoli ignorantes eum a morte debere resurgere & Petro quasi deliramenta uisa sunt uerba resurrectionis eius Thomas autem ait. Nisi uidero non credam. hæc Hier. Quinto contradicit scripturæ illi psal. 108. Genua mea infirmata sunt a ieiunio, quod exponens beatus Aug. de apostolis ita inquit, ubi significatum esse arbitror eos qui in membris eius fortes uidebantur tanquam præsentia panis: quo sustentabantur abstracta in eius passione defecisse usque ad negationem quæ apparuit in ipso Petro. Et caro inquit mea immutata est propter oleum; ut eos mea morte deficiens mea resurrectione firmarem & misso spiritu sancto ungerem qui non ad eos uenisset nisi ego abiissem. hæc ille. Sexto repugnat scripturæ illi psal. 138. Dies formabuntur & nemo in eis, ubi habet alia littera, per diem errabunt & nemo in eis. quod beatus Aug. exponens de apostolis ita ait. Dies hic adhuc erat dominus Iesus Christus. unde dicebat ambulatæ dum lucem habetis, sed per diem errabant imperfecti eius putauerunt & ipsi dominum Iesum Christum tantummodo hominem esse non habere in se occultam diuinitatem non esse occultæ Deum, sed hoc solum quod uidebatur hoc & ipsi putauerunt. nam & ipse Petrus dixerat domino cum interrogasset quem illum dicerent homines tu es Christus filius Dei uiui dixerat ei dominus. Beatus es Symon bariona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui est in caelis. quare quia dixerat illum filium Dei, ubi Paulopost in eodem loco in ipsa contexione uerborum cepit dominus de passione sua futura dicere, ille autem Petrus qui iam cõfessus erat illum filium Dei timuit ne sicut filius hominis moriretur.

erat enim filius Dei & filius hominis. timuit Petrus ne in forma serui periret forma Dei, & non potius præsumpsit, quia ex forma Dei reuinit sceret forma serui & ait illi absit a te domine propitius tibi esto, & dominus qui illum beatum dixerat illa uoce. uade post me inquit Sathana neque enim sapius quæ Dei sunt, sed quæ hominum & infra. Christus inter illos ambulauerat, ante oculos illorum fluctus calcauerat, uentis imperauerat, ante oculos ipsorum quadriduamum mortuum suscitauerat, ante oculos ipsorum tantæ miracula fecerat, & tamen repidauerunt in passione eius quasi amississent eum de quo frustra præsumperant, sed per diem errabant & nemo in eis. Nemo prorsus hæc ipse qui dixerat tecum ero usque ad mortem dixerat enim illis ueniet hora, ut me relinquatis solum & eat unusquisque in uiam suam: hæc Aug. Septimo contradicit scripturæ illi quæ habetur Job. 19. ubi dicitur Pelle meæ contumpris carnibus adhaerit os meum, & quod uerbum exponens beatus Gregorius ait. In disse fortitudo in caribus infirmitas corporis designatur: per os ergo Christus per carnem discipuli qui tempore passionis infirma sapuerunt: hæc ille. Ex quibus auctoritatibus, ut uidetur in tractatibus expositiones sanctorum patrum discipuli non uidentur supisse quæ Dei erant in Christo, sed tantum quæ hominis erant qui dicuntur infirma. Octauo repugnat scripturæ illi quæ habetur Math. 26. & Marc. 14. ubi Christus ait apostolis. Omnes uos scandalum patiemini in me in ista nocte. scriptum est enim. Percutiam pastorem & dispergentur oves gregis gl. interliab unitate fidei soluentur. Item glo. ordi. habet sic: prædicit quod passi sunt, ut cum passi fuerint non desperent, sed penitentiam qui scandalizantur, potest scandalizantur, ad est menare obscurati. Item hunc locum exponens sanctus Tho. ita dicit. apostoli propter infirmitatem carnis scandalum passi aggrauatur peccatum eorum ex propinquitate temporis, quia post tantas admonitiones & sacramenti susceptionem, unde oblitati erant quæ fecerat eis, hæc ille. Nono contradicit scripturæ illi quæ habetur Luc. 23. ubi legitur quod uerba mulier uiri nuntiatiim: apostolis Christum resurrexisse uisa sunt apostolis quasi deliramentum, & non crediderunt illis. Decimo repugnat scripturæ illi quæ habetur Marc. 16. legitur quod dominus apparens apostolis exprobrauit incredulitatem eorum & duriciam cordis, quia his qui uiderant eum resurrexisse, non crediderunt, ubi dicitur gl. quæ est Gregorii in homelia, quod discipuli resurrectione domini tarde crediderunt non tam illorum infirmitas quam nostra firmitas fuit, dubitantibus enim ipsis resurrectio per multa argumeta probata est quibus & nos firmius solidamur. Ad idem beatus Ambr. lib. de incarnatione c. 7. sic dicit. discipuli, hi quidē aliquando errauerunt ne nos postea errare possemus. ergo illorum error nobis profecit quasi homines errauerunt quasi discipuli crediderunt. hæc ille. Amplius secundo dictum etiā aduersariorum repugnat sanctorum patrum doctrinis. ait enim beatus Isid. ut habetur in gl. super illud Exod. 3. ita ut fugeret Moyses uirga in serpente Christo s. in morte expauit Moyses. & fugit mortuo enim Christo expauerunt discipuli a spe in qua fuerant recedentes. hæc ille. Ceterum dictū aduersariorum contradicit eōi ecclesiæ uniuersalis fidei nam ut Guilielmus in rationali diuinorum officiorū testatur. Candelæ quæ in diebus occultatur tenebrarū hebdomadæ sanctæ per totā Christi ecclesiā designat Christi fidē quæ in sola uirgine remansit per quā omnes fideles docti & illuminati sunt. Item idem confirmans. irrefragabilis.

lis doctor magister Alexander de alis in 3. senten. in expositione symboli dicit sic. Opinio quæ dicit quod in sola uirgine stetit ecclesia in qua sola fides mansit in passione uidetur nobis uera. Item doctoris iuris canonici. unde Hugucio in apparatu suo super illud de penitentia dist. 1. in 6. his auctoritatibus dicit sic. Mortuo Christo Petrus, & alii apostoli defecerunt in fide Christi dubitantes de eo peccauerunt mortaliter. Idem dicit Archi. in eodem loco. Præterea secundo dictum aduersariorum non est sustinendū: quoniam consequentia quam faciunt nullius efficacie est, apostoli defecerunt in fide ergo fides ecclesiæ defecit: quoniam in beata uirgine dicitur integerrima permansisse quod non est minus credibile quam illud quod beatus Aug. inquit super illud psalm. Sæpe expugnauerunt me a iuuentute mea, & habetur in glo. ubi ita dicit. Aliquando in solo Abel erat ecclesia. Ceterum ista consequentia non ualeat. Petrus, & alii apostoli defecerunt in fide ergo uniuersalis ecclesia siue concilium uniuersale. spapa qui succedit beato Petro, & omnes alii prælati qui succedunt apostolis simul synodali ter congregati errare in fide possunt propter duo. Tum primo quia nec Petrus tunc temporis pastor erat ecclesiæ, nec alii apostoli erant in aliqua prælatione iurisdictionis sublimati: quoniam ut in superioribus commemoratum sæpe est per uerba illa tantum. Pasce oues meas Ioan. ul. dicta Petro Petrus constitutus est actu pastor ecclesiæ uniuersalis. unde tunc solus Christus erat pastor ecclesiæ, & ideo non mirum si oues pastorem suum relinquentes errauerunt, secundum illud Zach. 13. & Math. 26. Percutiam pastorem, & dispergentur oves. Tum secundo quia apostoli deficientes non defecerunt collegialiter congregari uidelicet defectu qui ex communi eorum consensu emanauerit, ut patet sed defecerunt ut singuli secundum quod dominus eis prædixerat dicens. Veniet hora ut me relinquatis, & eat unusquisque in uiam suam. Math. 26. Ex quibus satis patet aduersariorum dicta sustinenda non esse, sed cum iam ex sanctorum patrum testimonio uideatur utrum ratione illius erroris quo errauerunt poterant dici hæretici nel infideles. Ad quod nobis uidetur dicendum saluo semper meliori iudicio quod non fuerunt hæretici, quia hæresis non tantum dicit errorem intellectu sed pertinaciam quasi formale principium, ut colligitur ex c. hæresis 24. q. 3. unde Aug. inquit. Non qui falsas opiniones imitantur, sed qui eas contumaciter defendunt hæretici sunt censendi, cum autem apostoli non restiterint fidei resurrectionis pertinaciter aut aliqua animositate defenderint incredulitatem eorum non poterant censerī hæretici. Infideles uero dici poterunt ut puta sine fide Christi ut patet ex supradictis. unde Chrysost. tractans illud Ioan. 20. Maria Magdalena uenit ad monumentum cum adhuc tenebræ essent. dicit quia adhuc fuit in tenebris infidelitatis. Item mulier quid ploras? non lachrymas nudas sed fidem quæro. Sed surgit hic alia quæstio, si infideles fuerunt quæritur in qua specie infidelitatis errauerunt. communitur enim non dicuntur nisi tres species infidelitatis, uidelicet prima qua renititur fidei non susceptæ, & talis est infidelitas paganorum siue gentilium. secunda est qua renititur fidei susceptæ in figura, & talis est infidelitas Iudæorum, tertia est qua renititur fidei in ipsa manifestatione ueritatis. Et quæcunque harum ascribatur apostolis uidetur in honorabile eis. Ad hoc respondendum nobis uidetur saluo semper meliori

Utrū apostoli deficientes in fide erant hæretici.

iudicio quod nulla specierum prædictarum infidelitatis apostoli dicendi sunt fuisse infideles tempore passionis Christi. Pro quo notandum quod infidelitas tripliciter potest accipi, duos modos ponit sanctus Thomas in 2.2. q. 10. ar. 1. Uno modo secundum puram sive secundum simplicem negationem ut dicatur quis infidelis ex hoc solo quod non habet fidem, & hoc modo ut dicit sanctus Thomas ubi supra in his qui nihil audierunt de fide non habet rationem peccati sed magis poenæ, quia talis ignorantia diuinorum ex peccato primi parentis est subsecuta. Secundo capitur infidelitas secundum contrarietatem ad fidem quia, si aliquis repugnat auditui fidei uel etiam contemnit ipsam secundum illud Esai. 5. Quis credidit auditui nostro, & in hoc perficitur ratio infidelitatis. Cum autem apostoli non sine dicendi simplicem negationem fidei habuisse cum multa de fide, & resurrectione audierint a Christo, immo etiam ipsi confessi fuerint fidem diuinitatis in Christo quando a Christo interrogati, uos autem quem me esse dicitur, Petrus pro se & omnibus aliis respondit. Tu es Christus filius Dei uiui. Præterea Augustinus super Ioan. inquit quod apostoli a Christo creduntur baptizati, & per consequens habuerunt fidem Christi, & ita non possunt dici infideles per simplicem negationem fidei. Ceterum non potuerunt etiam dici infideles secundo modo, scilicet secundum contrarietatem ad fidem, quia nusquam leguntur fidei contradixisse tenendo aut pertinaciter defendendo contrarium. Cum autem dicatur fuisse infideles necesse est ponere tertium modum infidelitatis qui, scilicet medius si inter duos modos prædictos qui est quedam fluctuatio inter duas partes nec uni nec alteri firmiter adherendo de quo uidetur satis conuenienter ad propositum loqui c. 1. extra de hæreticis dubius in fide infidelis est, Fides enim ut inquit beatus Bernardus ambiguum non habet uel si habet fides non est, & isto modo possunt intelligi tam dicta sacre scripturæ quam sanctorum patrum ubi uidentur apostoli dici increduli sive infideles. Et ex his patet quod nulla illarum trium specierum uidelicet paganorum Iudæorum hæreticorum de quibus arguebatur apostoli sunt censendi infideles, quia apostoli non dicuntur fuisse infideles secundo modo, infidelitatis, scilicet secundum contrarietatem ad fidem cuiusmodi infidelitatis sunt præfatæ tres species, ut superius est explanatum.

Cap. LXII. Quod ad Romanum pontificem spectat corrigere, & damnare concilia quæ in perniciem fidei aut scandalum ecclesiæ processisse contingit.

QUÆMADMODUM ad Romanum pontificem ut ad ecclesiæ principem pertinet concilia uniuersalia si bene processerint approbatione, & auctoritate sua confirmando honorare, ita ipsius est ea concilia quæ in perniciem fidei aut totius ecclesiæ perturbationem celebrata reperta fuerint corrigere reprobare ac cassare, ea quæ minus iuste minusque bene acta sunt retractando, & condemnando, sicut de concilio Ariminensi patet, quia enim in eo fides læsa fuit, & infidelitas conscripta Damasus papam eam annullat, ut iam diximus supra in capitulo 48. Item idem patet de Ephesino concilio secundo quod licet auctoritate apostolica fuerit congregatum, & amplissimo prælatorum numero uenerabile,

bile, uerumtamen quia ut dicit Leo papa in eo non fuit obseruata iustitiæ moderatio nec fidei religio idem Leo papa beatissimus non modo sine ipsius synodalis congregationis assensu submouit, sed etiam condemnauit cassauit atque reprobauit documento eius qui ait Esai. 79. Dissolue colligationes impietatis, atque in correctionem eius synodum calcedonen. sua auctoritate instituit. Pro cuius synodi male acte condemnatione scribit Galla placida semper Augusta Helenæ pulcherrimæ piissimo semper Augusto orans ut de illa synodo Leo papa permitteretur iudicare sicut ad eum iure primatus sui pertinebat ita dicens. Cum ergo beato Petro nostram præsentiam dedissemus illic multitudine sacerdotum Romanus Leo papa circumdatus pro dignitate sui loci uos primus adit qui propter impositam gemitus sui tristitiam desiderium plene suum uerbis insinuare non poterat, uicit tamen constantia sapientiæ sacerdotis ut lachrymas paululum retineret, & causam uiolatæ fidei tanquam huius uindex manifesto sermone proferret. In quo sermone cognouimus nostris catholicam fidem esse turbamam quam a diuo patre nostro Constantino nostri generis parentes seruauerunt, ergo tua clementia secundum catholicam fidem (quod semper nobiscum fecit, & nunc similiter conspirare uideret) dignetur ut quicquid in illius tumultuoso miseroque concilio (scilicet Ephesino) constitutum est omni uirtute submoueat & omnibus integris permanentibus ad iudicium apostolicæ sedis (in qua primus beatissimus apostolorum Petrus qui etiam clauis regni cælorum suscipiens sacerdotii principatum tenuit) episcopus causa mittatur. hæc illa. Item pro eadem causa scribens imperatori Theodosio sic inquit. Dum in ipso ingressu ciuitatis hanc curam habuissimus ut cultum beato Petro redderemus in ipso adorando altari martyrum reuerendus Leo episcopus paululum se post orationem retinens propter catholicam fidem apud nos desessit, & infra hæc ergo gratia tua mansuetudo tantis turbis resistens ueritatem immaculatam fidei catholicæ religionis seruare præcipiat ut secum formam, & diffinitionem apostolicæ sedis quam etiam nos tanquam præcellentem similiter ueneramus instituta sacerdotii illæso manente per omnia Flauiano ad concilium, & apostolicæ sedis iudicium transmittantur in qua primus ille qui cælestes clauis dignus fuit accipere principatum episcopus ordinauit. hæc illa. Item pro eadem causa, & cum eadem fide Valentinianus Imperator scribens Theodosio Imperatori ita dicit. Cum aduenissem in urbem Romanam ad diuinitatem placandam sequenti die ad Basilicam beati Petri apostoli processi, & illic a Romano episcopo, & ab aliis cum eo ex diuersis prouinciis congregatis rogatus sum scribere uestræ mansuetudini de fide quæ cum sit conseruatrix animarum dicitur perturbata quam nos a nostris maioribus traditam debemus cum omni competenti deuotione defendere, & dignitatem propriæ uenerationis beato apostolo Petro in temerata, & in nostris temporibus cōseruare quatenus beatissimus Romanæ ciuitatis episcopus cui principatum sacerdotii super oēs antiquitas contulit, locum habeat, & facultatem de fide, & sacerdotibus iudicare. hæc ille. Ex quibus manifeste patet quod ad Romanum pontificem iure principatus sui pertinebat iudicare de quibuscunque sacerdotum congregationibus si errore aliquo istas contingeret maculari. Quocirca sanctus Dionysius papa scribens. Se uero episcopo dicit sic. Olim & ab initio tantam per-

cepimus a beato Petro apostolorum principe fiduciam ut habeamus auctoritatem uniuersali ecclesiae auxiliante domino subuenire, & quicquid nocuum est auctoritate apostolica corrigere, & emendare, ad hoc enim diuina dispensationis prouiso gradus, & diuersos constituit ordines esse distinctos, ut sic dum minores potioribus reuerentiam exhiberent, & potiores minoribus dilectionem impenderent una concordia fieret ex diuersitate contextio, & ratione officiorum gereretur administratio singulorum, haec ille. De hac uero auctoritate Rom. pon. in cassando concilia nequiter celebrata, & hoc pro sua auctoritate qua a Christo donatus est cum ei dictum est. Quodcunque ligaueris super terram erit ligatum, & in caelis, & quodcunque scilicet super terram & c. loqui papa Nicolaus in epistola illa gloriosa quam scribit archiepiscopis metropolitans, & episcopis Constantinopolitanae sedi subiectus pulchrum testimonium faciens ita inquit. Nec non & patrum praedecessorum nostrorum secuti uestigia qui solii sunt etiam uniuersorum concilia nequiter celebrata cassare pontificum si qua focia sunt crebro dictae uel exemplaria fortassis epistolae, & c. Vnde in gestis octauae synodi de papa Nicolao ita habetur, tunc cognoscens papa Nicolaus, scilicet quae fecerat focius contra ignatium, & scrutans omnia fecit synodum, & conuocauit omnes occidentales episcopos archiepiscopos, & metropolitans, & omnem clerum sanctae Romanae ecclesiae atque totum senatum principum Romanorum, & damnauerunt liberium, & concilium malignantium quod factum est aduersus sanctissimum uirum ignatium & deposuit Apocrifarios qui uenerant huc raydealdum, scilicet & Zachariam, & ab omni honore sacerdotali ac omni communiore reppulit eos, quoniam communicaueret, & consenserunt, & constituerunt inuasores, & adulterum focium & abdicauit concilium malignantium. haec ille. Item synodus Romae congregata tempore adriani qui secutus est Nicolaum supplicans ut persequeretur quod inceperat papa Nicolaus dicit sic. Quapropter oramus te o angelicae ipapa ut eundem habens spiritum eundemque zelum pietatis quem & fratres tui feruentissimi praesules conciliabulum cum gestis suis quod Constantinopoli nuper contra ueritatem sub tyrannica imperante Michaeli congregatum est ita sententiae uestrae falce recidatur ut nullum de eo momentum, nullum de eo remaneat omnino uestigium sed ad sui damnationem uel execrationem ariminen. synodo uel ephesino latrocinio sit modis omnibus comparandum. Et infra Adrianus ipse prosequens petitionem praefatae synodi ita inquit. Conciliabulum uanitatis a focio, & huius fauore Michaeli uidelicet tyrannicae imperante Constantinopoli aduersus apostolicae sedis reuerentiam, & priuilegium congregatum utpote ueritatis inimicum, & omni falsitate repletum quod & sibi consentientium animas interficiens ephesino latrocinio comparandum fore statuimus, & ipsius execranda gesta quibuscunque habeantur monumentis inferra summi iudicis Iesu Christi sanctorumque principum apostolorum Petri, & Pauli nostrorumque mediocritatis auctoritate penitus abolenda decernimus ita ut igni uoranda tradantur, & anathematatae perpetuo percillantur, similiter, & de ceteris scripturis quae uiris iam nominatis auctoribus contra eandem sedem tempore diuerso sunt editae, gerendis modis omnibus diffinimus. haec ille. Item idem Adrianus papa scribens repatio patriarchae in septima synodo dicit sic. Vestra sanctitas suggerat piis

Impe-

Imperatoribus, ut in primis Pseudo syllogus (id est falsum collegium) ille qui sine apostolica sede inordinate, & syllogicae factus est aduersus uenerabilium patrum traditionem contra diuinas imagines anathematizetur praesentibus Apocrifariis nostris, & omne zizanium eradicetur ab ecclesia, & domini nostri Iesu Christi sermo compleatur, quia portae inferi non prauelebunt aduersus eam, & rursus. Tu es Petrus, & super hanc petram aedificabo ecclesiam meam & tibi dabo clauas regni caelorum, & quodcunque ligaueris super terram & c. cuius sedes in omnem terrarum orbem primatum tenens resurget, & caput omnium ecclesiarum Dei consistit. haec ille. Item idem testatur papa Pelagius scribens uniuersis episcopis per dardaniam constitutis, ut testatur dominus Aymarus in lib. de synodis, & habetur etiam in cap. Cuncta 9. q. 3. ubi ita dicit. Cuncta per mundum nouit ecclesia quod sacrosancta Romana ecclesia de omni ecclesia phas habet iudicare nec cuiquam de eius liceat iudicare iudicio, siquidem ad illam de qualibet mundi parte appellandum est, ab illa autem nemo appellare permittus est, sed nec illud praeterimus quod apostolica sedes frequenter more maiorum etiam sine ulla synodo praecedente exoluendi quem uel quos synodus iniqua damnauerat, & damnandi nulla existente synodo quos oportuit habuit facultatem, & hoc nimirum pro suo principatu quem beatus Petrus apostolus domini uoce renuit, & semper tenebit, sanctae quippe memorie Athanasium synodus addixerat quem tamen exceptum sedes apostolica quia damnationi graecorum non consensit absoluit, itaque flavianum pontificem graecorum congregatione damnatum pari tenore quoniam sibi sedes apostolica non consensit potius qui illic receptus fuerat Dioscorum sedis secundae praesulem sua auctoritate damnauit, & impiam synodum non consentiendo sola submouit auctoritate ut synodus fieret calcedonen. sola decreuit. haec ille. Huic autem sententiae (ut dominus Aymarus subiungit) alii sanctissimi patres, scilicet Calixtus, Fabianus, Sixtus, Siluester, Iulius, & reliqui innumerabiles astipulantur quam a Deo amplexi sunt ueritatem, ut potius mori quam mentiri deliberauerint. haec Aymarus. Item beatus Grego. in registro scribens Eulogio, & Anastasio episcopis dicit sic. Ante hos quidem annos octo sanctae memorie praedecessoris mei Pelagii tempore frater, & coepiscopus noster Ioan. in Constantinopolitana urbe ex alia causa occasionem quaerens synodum fecit in qua se uniuersalem appellare conatus est quod mox ipse praedecessor meus, ut agnouit directis apostolis sancti Petri apostoli auctoritate eiusdem synodi acta cassauit. haec ille.

Cap. LXIII. De ordine conciliorum adinuicem cui standum sit si sibi inuicem discrepare siue dissonare inueniantur.

QUONIAM quandoque concilia uniuersalia aduersari siue dissonare abinuicem uidentur, ut in ca. Domino sancto dist. 50. ab Irido, inuenitur, iam uidendum est cuius concilii sententiae magis obtemperandum siue standum sit. Circa hanc quaestionem conclusio uidetur esse beati Augu. Concilia prouincialia debere credere uniuersalibus, & uniuersalia priora quandoque posterioribus emendari. Vnde ipse Augu. ponens

Opinio prima

gradus varios inter eos qui auctoritatem habent in ecclesia ita loquitur lib. 2. de baptismo contra donatistas, quis inquires nesciat sacram scripturam tam ueteris quam noui testamenti certis suis terminis contineri, eamque omnibus posteriorum episcoporum litteris ita præponi ut de illa omnino dubitari uel disceptari non possit. utrum uerum uel utrum rectum sit quicquid in ea scriptum esse constiterit, episcoporum autem litteris que post confirmatum canonem uel scriptæ sunt uel scribentur, & per sermonem forte sapientiores cuiuslibet in ea re potiores, & per aliorum episcoporum grauiorem auctoritatem doctorumque prudentiam, & per concilia licere reprehendi si quid in eis forte a ueritate deuiatum est & ipsa concilia quæ per singulas regiones uel prouincias sunt plenariorum conciliorum auctoritate quæ sunt ex uniuerso orbe Christiano sine ullis ambagibus cedere ipsaque plenaria concilia sæpe priora posterioribus emendari cum aliquo rerum experimento aperitur quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat sine ullo typo sacrilege superbiæ, sine ulla inflata ceruice arrogantis, sine ulla contentione luide inuidiæ cum sancta humilitate, cum pace catholica, cum charitate Christiana. Item in eodem loquendo de Cypriano ita ait, si autem concilium eius attenditur huic est uniuersæ ecclesiæ posterius concilium præponendum cuius se membrum esse gaudebat. Nam & concilia posteriora prioribus apud posteros præponenda, & uniuersum partibus semper optimo iure præponitur, hæc August. aduersari sententia beati Isidori qui ut habetur in cap. Domino sancto dist. quinquagesima dicit: quod quotienscunque in gestis conciliorum discors sententia inuenitur illius concilii magis sententia teneatur cuius antiquior, & potior existit auctoritas. hæc ille. Cui sententiæ etiam fauere uidetur. Leo papa sanctissimus qui scribens Anatholio episcopo ita inquit. Nulla sibi met de multiplicatione congregationis synodalia concilia nec 300. illis, & 18. episcopis, quantum libet copiosior numerus sacerdotum uel comparare se audeat uel præferre cum diuinitus, & priuilegio nicena sit synodus consecrata ut siue per pauciores siue per plures ecclesiastica iudicia celebrentur omni penitus auctoritate sit uacuum quicquid ab illorum fuerit constitutione diuersum. Item eadem sententia reperitur ab eodem papa Leone scribente episcopis in sancta Calcedonen. synodo fueret congregati. Item Nicolaus papa in epistola ad Michaellem Imperatorem ut habetur in octaua synodo ad argumentum focii, & suorum qui a numero patrum arguebant dicentes in concilio uniuersali ubi ignatius fuit depositus tot fuisse episcopos sicut in Niceno concilio, respondit ita. Nos quidem non numerosum tantum sanctorum episcoporum collegium Niceni uel Calcedonen. conciliorum ceterorumque sanctorum patrum synodicas constitutiones sequimur sed eorum liberales ueneramus iustas, & diuinitus inspiratas sententias, & non tantum pro suorum multitudine obseruantur a nobis quia reuera multi in personis fuerunt sed in ualidissimis sententiis eos perpendimus plures. Verum pro concordia horum uisum est nobis saluo semper meliori iudicio fore distinguendum: quoniam dissonantia illa quæ inter concilia plenaria uniuersalia dicitur esse uel est circa ea quæ fidei sunt aut non, sed circa iudicia uel instituta circa proficua, & regimen humanæ uitæ siue ecclesiasticæ disciplinæ, si primo modo sit ista conclusio. Si discordia inueniretur inter con-

Opinio
secunda.

Cócordia
opi.

Cóclusio
prima au
ctoris

cilia uniuersalia (quod non credimus iuxta dicta possibile) standum esset sententiæ antiquioris siue prioris concilii dum tamen fuerit uniuersale plenarium auctoritate Ro. pon. & approbatione fulcritum, & roboratum, cum enim ut supra diximus tale concilium in fide itantia diuina promissione errare non possit, & fides sit simplex, & incommutabilis, ut ait Aug. & Leo papa: nõ potest sequens concilium illi in ueritate aduersari. uisi alterum ipsorum a ueritate fidei deuiaret, quia uero non nisi falsum dissonat, aut ergo controuersia uera non est (quod magis credendum est) aut aliquod illorum catholicum non est quod magis de posteriori præsumendum esset cum antiquum iam totius ecclesiæ acceptatione fuisset approbatum, pro qua parte uidetur facere dictum beati Isid. in cap. domino sancto dist. 50. quod supra inductum est, ubi etiam non parum utile erit aduertere quod sanctus Tho. dicit in 4. contra gentiles cap. 25. quod cum dicitur in Calcedonen. synodo quod patres apud Constantinopolim congregati doctrinam Nicenæ synodi roborauerunt non est intelligendum per modum additionis quasi ad id quod minus esset inferentes, sed per modum declarationis ea quæ de spiritu sancto dicta sunt contra eos qui eum dominum respuere tentauerunt scripturarum testimoniis roborantes. unde beatus Hylarius li. 5. de synodis in defensione synodi Calcedonen. contra quosdam criminantes eandem synodum qua aliqua uidebatur addidisse quæ non fuerunt in Niceno concilio ita dicit, nescientes regulam, & consuetudinem conciliorum sic noua posterioribus conciliis prout necessitas emergentium hæreticorum exegerit, sancire decreta ut tamen in uita permaneant qui dudum antiquioribus conciliis contra ueteres hæreticos fuerunt promulgata. Nam si post Niceni concilii statuta nihil amplius liceret recipere qua auctoritate spiritum sanctum unius gloriæ cum patre auderemus asserere quod ibi constat omnino tacitum fuisse hæc ibi. Si uero dissonantia quæ reperitur inter concilia sit circa ea quæ iuris sunt positui, circa regimen humanæ uitæ aut disciplinam ecclesiasticam, magis standum uidetur posterioribus per quæ in talibus agilibus, quia eorum materia est uariabilis sæpe priora suppleantur moderantur, & etiam corriguntur, sicut dicit beatus August. ut supra inductum est quod sæpe priora posterioribus emendantur cum aliquo rerum experimento aperitur quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat. In talibus ergo non habet locum antiquitas: quoniam aliqua superioribus temporibus erant conuenientia quæ nostris ualde inconuenientia forent, & dispendiosa. unde canones apostolorum licet ceteris uertutibus sint tamen in multis eorum rigide sententiæ non statantur, sed sententiæ per pietatem mitigate per alia sequentia concilia, in illis enim erat statutum ut presbyter fornicationem quomodo libet committens deponeretur, sed talis rigor per Frangren. concilium hodie mitigatur, & illi statantur, & ita præiudicatur canonibus apostolorum, ut dist. 82. presbyter. Ita etiam concilio Niceno circa dispositionem sedium patriarchalium præiudicatum est per concilium uniuersale sextum: quoniam iuxta dispositionem concilii Niceni Alexandrina ecclesia habebat primum locum post Romanam, iuxta uero dispositionem concilii Constantinopolitani sexti Constantinopolitana habebat locum ante Alexandrinam ut in cap. Renouantes dist. nigesima secunda, & illi nunc statantur, & præiudicatur Niceno licet antiquior, uerum ut tangitur in glo. præfati ca. domino sancto. dist. 50. aliqui distina-

Cóclusio
secunda:
eiusdem.

SVMMAE DE ECCLESIA

gunt de constitutis in quibus concilia reperiuntur dissonare: quoniam con-
stitutiones ille aut sunt locales, & temporales aut sunt generales, si locales
& temporales tunc præponenda est illa constitutio quam plures, & gra-
uiores recipiunt illi quam pauciores auctoritate obseruant iuxta regulam
datam in cap. Canonici dist. 19. & ita uidetur standum esse in isto casu con-
cilio cuius potior est auctoritas. Si uero sunt generales posterior uidetur
præiudicare priori. extra de cogna. spi. ca. 1. & ff. de legi. non est nouum ubi
dicitur quod posteriores leges trahunt ad se priores. Sed quærit tam glof-
fator quam Hugo: qualiter potest esse contrarietas in canonibus cum di-
cantur esse conditi per spiritum sanctum, ut in cap. Violatores 25. quæst. 1.
Ad hoc respondens Hugo dicit quod potest dici quod sancti patres non
semper loquebatur per spiritum sanctum, & ita potuerunt dicere contra-
ria uel ignoranter uel scienter, uel potest dici quod non est ibi contrarietas
nisi quo ad nos qui non plene intelligimus. hæc ille. Glossator uero respon-
det quod duo canones possunt esse contrarii, & tamen uterq; est iuste in-
stitutus, quia unus statuit, & iuste, alter contrarium potest statuere, & ius-
tæ, ut 63. dist. §. uerum quod intelligendum est habita consideratione ad di-
uerfas causas uel circumstantias temporum uel locorum. unde proprie non
sunt contrarii. Nam diuersitas statutorum nequaquam contraria esse cen-
setur si diuersitas locorum, & temporum atque personarum quibus distri-
buita sunt intelligatur.

Cap. LXIIII. Cuius iudicio standum sit: si
in concilio uniuersali contingat patres a
papa uel eius legato dissentire.

De dissen-
sione in
materia
fidei

POST QUAM uisum est quid agendum, sit cum discors sententia
reperitur in statutis uniuersalium conciliorum, iam enucleandum ue-
nit cuius sententiæ siue iudicio standum sit cum patres concilii in sy-
nodo congregati super diffiniendis atque statuendis siue iudicandis dissen-
tiant. Pro quo uidetur nobis per distinctionem procedendum: quoniam dis-
sensio siue discordia inter papam, & patres concilii aut est in materia fidei
aut non. Si in materia fidei hic dupliciter, aut est materia illa iam diffinita
prius per apostolicam sedem quam patres concilii aut uellent refutare aut
immutare, & in tali casu sit ista conclusio, quod sententiæ papæ firmiter
standum est, iuxta beatum Hiero. in cap. Hæc est fides 24. quæst. 1. Et in hoc
sensu uidetur intelligenda glo. super ca. Quodcunque, quæ ita dicit argu-
mentum quod sententiæ totius ecclesiæ præferenda est Romanæ si in ali-
quo sibi contradicant argumentum 93. di. legimus, sed contrarium credo
argumentum hæc est fides 24. q. 1. nisi erraret Romana ecclesia quod non
credo posse fieri quia Deus non permitteret, argumentum infra e. a. recta
& cap. Pudenda. hæc glo. Item glo. super ca. Nemo 9. q. 3. sic dicit ar. quod
concilium non potest papam iudicare, ut extra de elect. cap. Significati.
unde si totus mundus sentiret contra papam uidetur quod sententiæ papæ
standum esset, ut 24. q. 1. hæc est fides, hæc glo. Secundo modo possumus
loqui quod prædicta contrarietas sit in materia fidei sed nondum diffini-
ta sed quæ nouiter per concilium ueniret diffinienda, tunc in tali casu po-
nitur ista conclusio secunda, quod magis regulariter standum foret iudicio
patrum

LIBER TERTIVS.

313

patrum totius concilii quam iudicio Rom. pont. Ista conclusio in primis uide-
detur colligi ex gl. in c. Anastasius dist. 19. quæ ita habet papa tenetur requi-
rere concilium episcoporum ubi de fide agitur & tunc synodus maior est
papa quod intelligendū est maioritate discretiui iudicii secundum quod nō
dubium quin regulariter concilium sit maius Rom. pon. Nam ut Bern. dicit,
quæ maior superbia quam quæ unus homo toti congregationi iudicium
suum præferat tanquam ipse solus habeat spiritum Dei. propter quod Ar-
ch. approbans gl. præfati c. Anastasius dicit. Periculosum esset, fidē nostram
committere arbitrio unius hominis. Et non modo papa uniuersali cōcilio,
sed etiam unicuiq; qui melius sentiret deberet credere plus quā sibi. Sicut
exemplum habemus de beato Petro qui Paulo resistenti sibi rationibus ac-
quieuit, de quo pulchre Cyprianus in quadam epistola ita loquitur. nā nec
Petrus quem primum dominus elegit, & super quem ædificauit ecclesiam
suam cum secum Paulus de circumcisione postmodum discēpulis nec uen-
dicauit sibi aliquid insolenter aut arroganter assumpsit nec dixit se primatū
tenere, & obtemperari a nouellis, & posteris sibi potius oportere nec de-
spexit Paulum quod ecclesiæ prius persecutor fuisset sed consilium uerita-
tis admisit & rationi legitime quam Paulus uendicauit facile consensit do-
cumentum nobis, & concordia tribuens, ut non pertinaciter nostra amens
siqua aliquando a fratribus, & collegis nostris utiliter, & salubriter sugge-
runtur si sint uera, & legitima ista potius quam nostra dicamus. Diximus
autem regulariter, quia non esset impossibile quod quandoque unus ho-
mo, & maxime papa multiplici respectu in aliqua materia melius sentiret
ceteris omnibus. unde secundum communem doctrinam doctorum in sola
beata uirgine fides mansit inuiolata catholica in triduo, & sanctitas eccle-
siæ, dicitur etiam in ca. Nicena 31. dist. q. phanuncius confessori contradixit
Nicenæ synodo uolenti instituire quod episcopi, & presbyteri atque dyaco-
ni cum uxoribus quas ante consecrationem duxerant non dormiret dicit
glo. unus ergo potest contradicere uniuersitati si habet rationabilem cau-
sam, ut extra de his quæ fi. a. ma. par. ca. c. 1. Vbi tamen aduertendū quod quan-
do talis controuersia in materia fidei orta esset inter papam, & patres con-
cilii licet uniuersitas patrum sequenda esset utpote iudicio discretionis præ-
eminentior, & superior nihilominus nihil uideretur concilia liter conclud-
endum quousque concorditer papa, & patres in unam simul conuenirent
conclusionem, & sententiam. Si uero materia circa quam dissensio, & con-
trarietas est inter patres, & Romanum pon. non pertineat ad fidem sed ius
positiuum, tunc distinguendum, quia aut ista dissensio est super condendo
nouum ius aut super tollendo ius alias positum aut super dispensando in
ueteri iure. Si super ius nouum condendum est distinguendum aut tale
ius siue constitutio habet qualitates legis quas beatus Isid. ponit in c. erit
autem lex dist. 4. uidelicet quod sit honesta iusta rationabilis iuxta naturam &
consuetudinem patriæ loco temporis; conueniens necessaria utilis & c. sit
ista conclusio. Quod sententiæ papæ est præferenda sententiæ omnium alio-
rum. Quæ conclusio patet tum ex superioritate Romani pon. quia in eccle-
sia præminet uniuersis, ut prælatus magister, & princeps, & habet pleni-
tudinem potestatis, ut 2. q. 7. decreto, & extra de au. & usu pal. ad honorem.
Tum ex qualitate legis quæ talis esse ponitur quod religioni congruat disci-
plinæ conueniat, & proficiat saluti. unde iussa huiusmodi, & præcepta Ro-

De dissen-
sione in
alia mate-
ria.

Cōclusio
prima au-
ctoris

manæ ecclesiæ ab omnibus seruanda sunt ut di. 12. ca. 2. & in c. enim di. 19. dicit Stephanus Papa quintus. Enimuero quia in speculum, & exemplū sancta Romana ecclesia cui nos Christus præesse uoluit posita est omnibus quicquid statuit, & quicquid ordinat perpetuo, & irrefragabiliter obseruandum est, hæc est sententiæ Hug. & Archi. in ca. in istis di. 4. addentes q̄ ubi subditi nolent acceptare rationabilem constitutionem possent eos ad hoc compellere, & sic factum est ut inquit Archi. 23. q. 5. de Iuribus, ut ibi pater in casu ut cum alias eius potestas esset de Iusoria. Si uero contingat quòd id quod Ro. pon. instituire uult non habeat qualitates præfatas legis ita quòd nec religioni congruat nec disciplinæ conueniat nec proficiat utilitati aut etiam non sit loco temporiq; conueniens, sit ista conclusio q̄ potius standum esset contradictioni episcoporum quam uoluntati papæ. Ista conclusio est glo. in ca. in istis di. 4. quæ ita habet. Cum papa uult considerare canones episcopi possunt contradicere, & dicere canon ille non conuenit consuetudini religionis nostræ. Si uero controuersia sit super tollendo ius antiquum utputa q̄ episcopi uellent tollere aliquos canones aut instituta antiqua, & papa nollet sit ista conclusio. Sententiæ papæ in hoc casu potius standum est. patet conclusio. Tum quia episcopi legati sunt per uetus ius, & ideo non possunt de ueteri iure iudicare nec ipsum tollere di. 4. in istis. Tum quia quod semel approbatum est a modo non potest reprobari nisi papa consentiente 8. q. 2. dilectissimi, & c. Licet, & glossa in c. Veniam 35. q. 9. dicit, quod papa approbat non licet aliis reprobare 24. q. 1. hæc est fides. Si uero controuersia sit in dispensando contra uetus ius sit ista conclusio. Sententiæ papæ est magis standum quam opinioni aliorum, patet conclusio ex ca. Veniam 35. q. 9. ubi papa dispensat cum uno a prædecessoribus suis damnato ad præces seu petitionem episcoporum quod non fuit necesse, quia cum ipse solus plenitudinem potestatis habere utpote princeps legum ecclesiæ ad ipsum per se pertinet dispensatio pro tempore & loco canonum, & regularum sanctorum patrum prout utilitati ecclesiæ prospexerit expedire. ut in ca. Necessaria 1. q. 7. inquit papa Pelagius ut supra plene circa ca. 54. dictum est. Sed arguunt quidam aduersariorum q̄ si papa præferret in aliquo iudicio suum patribus existentibus in concilio uniuersali cum illi repræsentent ecclesiam uniuersalem existimaret posse errare damnabiliter, & per consequens credere ecclesiam non sanctam contra articulum. Credo sanctam ecclesiam sed uideret nobis hoc argumentum ualde debile. Tum primo quia si loquamur de iudicio auctoritatis siue potestatis iurisdictionis cum hoc iudicio apostolicæ sedis nullum sit maius, ut supra ostendimus a maxime in secundo li. & habetur in c. Patet 9. q. 3. papa præferendo se in auctoritate huius iudicii omnibus aliis fidelibus qui siue sint dispersi siue congregati omnes sunt eius oues, & ei subditi non præfert se uniuersali ecclesiæ, ut uniuersalis ecclesia nominat corpus cum capite suo, sed bene præfert se uniuersali ecclesiæ prout nominat corpus uniuersitatis fidelium subditorum ipsi Christi uicario. Tum secundo, quia si loquamur de iudicio discretionis si etiam papa in aliquo casu in aliqua materia præferret iudicium suum iudicio aliorum patrum existentium in concilio non sequitur propter hoc quòd papa existimaret uniuersalem ecclesiam posse damnabiliter errare. Tum primo, quia falsum est quòd aliqua congregatio presbyterorum secluso Romano ponti-

Cóclusio
secunda

Cóclusio
tertia

Cóclusio
quarta

Obiectio

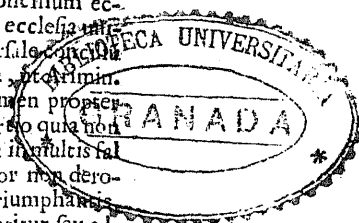
Respósis

ucro

nero, & catholico qui princeps, & caput uniuersalis ecclesiæ est representat uniuersalem ecclesiam. Tum secundo, quia licet uniuersale concilium ecclesiam uniuersalem repræsentare dicatur non tamen est ipsa ecclesia uniuersalis, & ideo aduersariorum consequentia nulla est, uniuersale concilium errat ergo uniuersalis ecclesia errat. unde licet concilia aliqua, ut Arimin. & ephesinum secundum errasse damnabiliter dicantur non tamen propter hoc dicitur uniuersalis ecclesia damnabiliter errasse. Tum tertio quia non omnis error est damnabilis aut obuius sanctitati, ecclesia enim in multis fallit, & fallitur, ut in ca. A nobis sen. ex. & nihilominus talis error non derogat sanctitati militantis ecclesiæ obuiaret autem sanctitati triumphantis ut patet, quoniam illa nullum errorem nullumq; defectum patitur seu admittit sed omnia ibi in luce clarescunt.

Cap. LXV. Cui parti patrum de concilio standum sit si inter eos disensionem interuenire contingat.

RELIQVVM est iam uidere si disensionem inter patres concilii oriri contingat quæ illarum pars præferenda sit ut ei iterum sit scilicet semper arguendum a maiori parte. Ad quod responsuri sic distinguendum iudicamus: quoniam materia super qua est inter patres disensio aut habet pro aliqua sui parte ita euidenter rationem aut ita apertam auctoritatem quòd eius oppositum manifeste est falsum & in isto casu sit ista conclusio. in conciliis uniuersalibus in prædicto casu non est arguendum semper a maiori parte, quæ conclusio. patet primo exemplariter de concilio Ariminensi. ubi cum inter patres numero DCCCXXX. fuisset disensio & maior pars fuerat errantium, ut patet ex historia male argutum fuisset tunc a maiori parte. unde Damas. papa scribens episcopis per illyricum constitutis. Nec enim præiudicium aliquod fieri potuit per numerum Ariminense congregatum quando constat nec Romanum episcopum cuius ante omnia dicebat expectare decretum nec Vincentium qui tantis annis episcopatum inuolabiliter custodiuit nec alios talibus præbuisse assensum. Secundo patet in secundo concilio ephesino in quo cum etiam plures fuerint qui declinauerunt a ueritate pauci uero pro ueritate certantes malum fuisset si in illo concilio a maiori parte fuisset argutum. possunt etiã alia exempla poni de aliis conciliis quæ superius errasse commemorata sunt. unde planum est quòd in tali casu ubi apparet, & euidens ratio ueritatis est sacrilegium esset arguere a multitudine sicut leguntur fecisse Iudæi contra Christum, qui ut inquit Chrysost. conuenerunt ut multitudine uincerent quem ratione superare non poterant a ueritate se nudos professi sunt qui se multitudine armauerunt. Si uero materia super qua est controuersia non sit clara & euidens ut oppositum per rationem aut auctoritatem scripturæ sanctæ ac sanctorum patrum definita manifeste ostendatur falsum sed uideatur habere probabilitatem ad utramque partem sic ista conclusio, quòd in tali casu regulariter a maiori parte sit arguendum. Patet ista conclusio, quia ubi maior pars ibi præsumitur esse ecclesia ut quinquagesima sexta distinctio, apostolica, iuxta glossam. Tum secundo, quia ut in cap. In cunctis, extra de his quæ si a ma. par. capi. dicit concilium lateranen. In cunctis ecclesiis, quod pluribus, & senioribus fra-

tribus uisum fuerit incunctanter debet obseruari, graue nimis est, & reprehensione dignum, quod per quasdam ecclesias pauci quandoque non tam ratione quam propria uoluntate ordinationem ecclesiasticam procedere non permittunt. hæc ibi. Ad hoc etiam iuuat ca. Sicut dist. 15. hinc in concilio nono tolerano est ordinatum sub hac forma, quod cum qualibet synodus agitur aut pacifice inter pontifices quippiam diffinitur, si pauciores per nescientiam uel contentionem forte dissentiunt aut commoniti plurium sententiæ cedant aut ab eorum cetu cum dedecore, & confusione abscedant aut excommunicationis annue lauant poenam. Bene autem dicitur per nescientiam uel contentionem dissentiunt: quoniam si pauciores immo etiam unus cum rationabili causa contradicit uniuersitati ut in superiori cap. tactum est, non est culpabile iuxta ca. Nicena 31. di. Sane non est prætereundum hic silentio quid olim sancti patres obseruandum dixerunt, ne in uniuersalibus conciliis super huiusmodi dubiis uentilandis controuersia aliqua oriretur, & ut ueritas plenius, & citius illustrata acceptabilis fieret toti ecclesiæ. Plane ut tam ex antiquorum conciliorum historiis quam ex beati August. sententia colligere possumus hoc apud ueteres patres obseruatum est. Summus enim pon. quando patriarchis, & aliis ecclesiæ prælatis denunciaret uoluntatem suam de congregando concilio uniuersali semper explicabat necessitatem cõueniendi, & materiam super qua foret prouidendum mandans, ut ipsi primo in suis prouincialibus conciliis deliberarent, & quid totius prouinciæ patribus in unum congregatis uisum esset per nuncios mittendos ad uniuersale concilium ipsi uniuersali concilio explicarent. unde beatus Aug. contra donatistas hoc aperte testari uidetur sic dicens. quomodo enim potuit res ista tot altercantium nebulis inuoluta ad plenarii concilii luculentam illustrationem confirmationemq; deduci nisi prius diutius per orbis terrarum regiones multis hinc atque hinc disputationibus, & collationibus episcoporum pertractata constaret.

Cap. LXVI. Quod papa possit transferre concilium congregatum de loco ad locum id rationabili causa exigente.

SANE ex his quæ supra de principatu apostolicæ sedis ac prærogatiua dignitatis quam habet Rom. pon. super uniuersalia concilia enucleauimus manifesta luce colligere possumus hanc conclusionem in q. Rom. pon. sua auctoritate causa legitima occurrente potest concilium uniuersale congregatum de loco ad alium locum transferre. Ista conclusio nõ solum exemplis multis in ecclesia Dei in quibus aut propter pestem aut guerrarum angustias translationes sæpe factæ leguntur conciliorum, sed ita ratione fit manifesta ut uacuis sensu omnino iudicandus ueniat qui Romanum pontificem ad quem, & uniuersalia concilia spectat congregare auctorizare confirmare interpretari dispensare, & male celebrata cassare, ut in superioribus est demonstratum neget posse causa legitima occurrente siue existente concilium sua propria auctoritate de loco ad locum transferre. Præterea si pastor potestatem habet transferendi gregem de loco ad locum prout gregi pascendo cognouerit expedire quis

re quis nisi sensu uacuis negabit Romanum pontificem qui pastor est uniuersalis ecclesiæ, & per consequens concilii eam representantis posse transferre uniuersale concilium cum hoc rationabilis causa exposcit. Ceterum si iuxta sanctorum patrum irrefragabilia testimonia superius inducta summus pontifex ratione sui primatus pro conditione, & necessitate rerum auctoritatem habet ut moderator si canonum profecto multo magis existente temporis rerumq; necessitate concilium transferre, cum iuxta Grego. in ca. Nouit. dist. 12. Non pro locis res sed pro rebus loca amanda sunt & 2. Macha. 5. dicatur, quod non propter locum gentem sed propter gentem locum dominus elegit. Plane non uideretur parum circa fidem auctoritatis summi pontificis desipere qui hoc priuilegium apostolicæ sedi denegaret, uerum si per aduersarios huius conclusionis inducatur decretum Constantien. concilii quod incipit frequens, quod etiam confirmatum astitit per dominum papam Martinum in quo uidetur dari lex scripta papæ in transferendo concilium, conciliorum autem uniuersalium decreta uidentur obseruanda esse quemadmodum lib. 4. euangeliorum, ut attestatur Greg. in ca. Sicut dist. 15. Respondetur tamen breuiter abstinendo a multis quæ rationabiliter in hoc dici possent quod constitutio illa Constantien. concilii non ardat papam aut stringit quin papa posset dictam constitutionem moderari siue in ea pro temporum personarumq; necessitate dispensare aut in totum tollere quemadmodum in superioribus de canonibus sacrorum conciliorum manifesta ueritate ostendimus, manifeste etiam habetur ex. 5. ex his 25. q. 1. papa enim non subiicitur legibus conciliorum ut in cap. Significasti, extra de elect. & in l. princeps. ff. de legi. quia non rex legi sed lex est subiecta regi, quæ lex animata dicitur. Quod autem inductum est de ca. Sicut, quod decreta conciliorum obseruanda sunt sicut 4. li. euangeliorum non obstat quia illud sicut glo. restatur, & in superioribus plene declarauimus uniuersaliter non est uerum, sed tantum habet ueritatem in his quæ de fide utputa circa articulos fidei ac sacramenta per concilia diffinita sunt. Nec consequenter obstat quod etiam dicitur q. constitutio illa frequens fuerit confirmata per Martinum: quoniam approbatio siue confirmatio Martini præfata in hoc genere rerum nullum potuit inferre præiudicium suis successoribus pari immo eadem post eum potestate functuris cum par in parem non habeat imperium in ca. metuit. §. quamuis de elect. & in l. Marcus de arbi. unde ipse dominus Marti. non obstante prædicta constitutione concilii Constantien. & confirmatione sua dedit præsentibus suis in concilio senen. potestatem transferendi conciliū nulla facta mentione consensu concilii. unde ratio aduersariorum non militat.

Cap. LXVII. Quod Rom. pon. causa legitima siue rationabili existente possit auctoritate sua uniuersale concilium dissoluere etiam inuitum.

PLANE considerata bene superioritate Rom. pon. atq; auctoritate quam habet in uniuersali ecclesia nullus Christianus uertet in dubiū quin Ro. pon. qui ecclesiæ princeps est cui totius ecclesiæ uniuersalis cura ab ipso immortalis ac omnipotentis Deo commissa est poterit uniuersale concilium congregatum rationabili causa exposcente absq; cuiuscunq;

alterius consensu dissoluere aut in alium locum transferre, quam conclusionem licet multis rationibus firmare possemus ex superioribus aliqua commemorando paucis agemus. Primo sic ex illo quod ait Christus beato Petro Math. 18. Quodcunque ligaueris super terram erit ligatum, & in cœlis, & quodcunque solueris super terram erit solutum, & in cœlis. unde contra hanc potestatis prerogatiuam dicere uidentur qui negantes Ro. pon. ex causa rationabili posse dissoluere concilium aggregatum. Secundo sic. principium regulare ff. de leg. 1. r. est, quod eiusdem est soluere cuius est condere. unde etiam iuris regula prima situata extra de regulis iuris est, quod per easdem causas res dissoluit per quas nascitur, cum autem uni uersalia concilia auctoritate Ro. pon. & congregentur, & robur accipiant, ut patet dist. 17. per totum patet quod Ro. pon. poterit concilium uniuersale rationabili causa exposcente dissoluere. unde remota potestate papæ iam non remanet concilium sed conuenticulum, ut dicitur tex. dist. 17. multis. Tertio sic. si ut superius ostensum est concilia non rite celebrata Ro. p. utpote totius ecclesiæ iudex potest sua auctoritate sine cuiuscunq; alterius consensu cassare, & reprobare, ut in c. Cuncta per mundū 9. q. 3. quis nisi iussensus negabit Romanum pontificem concilia non rite celebrata aut in malum machinaria posse auctoritate sua sine consensu cuiuscunq; dissoluere, attento maxime quod dominus per prophetam Esaiam ait cap. 54. Solue colligationes impietatis. Quarto confirmatur auctoritate papæ Gelasii qui in ca. Cuncta 9. q. 3. ita inquit. Cuncta per mundū nouit ecclesia quoniam quorumlibet sententiis ligata pontificum sedes beati Petri ius habet dissoluendi utpote qui de omni ecclesia fas habeat iudicandi. Quinto sic. negare quod Ro. pon. non possit dissoluere concilium congregatum rationabili causa exposcente uidetur esse nimium periculosum Christianæ fidei & unitati ecclesiæ ergo nullo modo est dicendum. consequentia patet, & antecedens colligitur ex casibus multis, primo quidem & maxime cum contingeret quod ad eorum hominum impietatem synodus esset deuoluta quorū studia priuata in euerfionem fidei pacis, & unitatis agerentur ecclesiæ, sicut ait Leo papa de secunda synodo ephesina. Secundo cum episcoporum qui patres, & columna dicuntur ecclesiæ iudicio contempto inferiores multitudine seditiosa præualente hierarchicū ordinem molirentur confundere. Tertio cum synodus in tyrannidē esset conuersa. Quarto cū aliqui in concilio nouis ausibus usurpare iura apostolici principatus pertinaci animositate cōtenderent. Quinto cum contingeret quod concilium faueret hostibus Romanæ ecclesiæ ac summi pontificis. Sexto cum princeps terre in qua celebrari synodum cōtingeret multitudinem clericorum dominii sui aduersus Romanum pontificem uel Romanam ecclesiam aut alios prælatos Christianos aliquod sinistrum intentare præsumeret. Septimo cum synodus ad manus deuolueretur eorū qui pro principatus sui gloria augenda aut temporali utilitate consequenda perpetuare concilium niterentur. Octauo cū cautosæ aut malitiosæ id ageretur, ut adueniente Romani pon. decessu ad eos futuri pontificis deuolueretur electio. Et sic de similibus quæ tam ex antiquorum quorundam conciliorum practica quam ex prauis Basiliens. studiis nota sunt. Quis aut in huiusmodi casibus nisi rōne uacuu dogmatizare præsumeret Romanū pontificē uniuersalis ecclesiæ principē pastorem & custodem non posse absque cuiuscunq; alterius consensu concilium uniuersalis

uerfalis ecclesiæ dissoluere? Plane non nisi insanus assereret quod turbe luporum insidiantium uix ouium pastor non posset absque luporum consensu lupis illis obuiare, & illos profugare de loco. Ex quibus manifeste confutatur error dicentium quod Ro. pon. etiam rationabili causa exposcente non possit propria auctoritate sine consensu concilii dissoluere ipsum congregatum concilium. Contra quem errorem possunt facere omnia quæ superius inducta sunt de Ro. pon. auctoritate, & superioritate tam ex auctoritatibus sanctorum patrum, & canonum quam glossarum quorum sententiæ potius standum uidetur quam quorumcunque nouellorum magistrorum adiuuentionibus. Nam ut inquit Nicolaus papa in ca. Ridiculum di. 12. Ridiculū, & factis abominabile dedecus ut traditiones quas antiquitus a patribus susceptimus infringi patiamur. unde Proverbiorum 22. dicitur. Non transgrediaris terminos quos posuerunt patres tui.

Cap. LXVIII. In quo obiicitur per aduersarios contra prædicta.

ADVERSARIi impugnantes præfatam conclusionem arguunt multipliciter in contrariū illius. Primo ex decreto frequens concilii Constan. in quo cum prohibeatur mutatio loci prorogatio tēporis concilii sine consensu concilii multo magis prohiberi uidetur dissolutio. Secundo sic. conciliū cum sit congregatum ad aliqua agenda uidetur tanto tēpore debere durare quousque causæ propter quas est congregatū sine fornicantur operatū, perfecta. n. debent esse opera concilii, perfectum autē est cui nihil deest. ergo uidetur quod nullo modo conuenienter dissolui possit ante complementū eorum operum propter quæ sit congregatū. Tertio sic. si conciliū est pro causa papæ congregatū utputa quia diffamatus est de hæresi clarum est quod dissoluere id non potest papa: ergo conclusio præfata falsa. consequentia uidetur bona. Quarto. si conciliū congregetur pro extripanda aliqua hæresi, quia ut habet gl. in ca. Anastasius di. 19. in quest. fidei papa debet requirere conciliū episcoporum, uidetur quod ante expeditionem rei papa non possit dissoluere sine consensu concilii: ergo &c. Quinto sic. si papa possit sua auctoritate dissoluere conciliū, similiter possit prohibere ne unquam celebrarentur uniuersalia concilia, sed hoc non potest ut patet. Ipsius. n. potestas & priuilegia sunt ad ædificationē non autē ad destructionem, prohibere autē celebrationē conciliorū caderet in euerfionē fidei ruinā ecclesiæ, & perturbationē populi Christiani. Sexto sic. si papa possit dissoluere unū conciliū propria auctoritate ita, & aliud & sic de singulis, & ita possit omnia concilia antequam aliquid concluderent dissoluere, quod non modo scandalosum sed perniciosum fieret ecclesiæ Dei. Septimo sic. si hæretici uellent cōterti, & non nisi per conciliū clarum est quod tale conciliū papa non possit dissoluere nisi consensu interueniente patrum ipsius concilii. Octauo sic. si concilium congregatum est pro bono uniuersalis ecclesiæ, & tale bonum papa solus prohibere non potest uidetur quod papa sine consensu concilii dissoluere non possit, alias uideretur magis hostis ecclesiæ quam protector.

Arg. primum
Secundū
Tertium
Quartū
Quintū
Sextum
Septimū
Octauum

Cap. LXIX. In quo responderetur obiectionibus factis,

IAM facile responderi potest obiectionibus factis ut unico quasi uerbo satisfieri posset omnibus simul uidelicet quod nos non dicimus quod Romanus pontifex pro libito uoluntatis quæq; concilia dissoluere possit sed tantum legitimis rationibus siue rationabilibus causis hoc exposcentibus, hoc enim solum dicimus quod non modo in sanctorum patrum libris sed in practica cognouimus uniuersalis ecclesie uidelicet quod sicut in Romani pontificis facultate, & potestate est pro arduis magnisq; causis concilia temporibus, & locis congruis congregare, ita rationabilibus causis exposcentibus absque cuiuscunque alterius consensu ipse sua auctoritate utpote qui uices Christi gerit in terris transferendi illa, & dissoluendi illa liberam habeat facultatem. Et qui contrarium dicit non modo illius priuilegii diuinitus concessis derogare uidetur, sed Christo Saluatori nostro cuius uicarius est qui nisi talem facultatem uicario suo dedisset non uideretur ei dedisse plenitudinem potestatis necessarie ad ecclesie sue uniuersalis gubernationem, & defensionem, & ita minus sufficienter fuisset prouisum ecclesie quod de Deo cuius prouidentia amplissima est liberalitatis, & quæ in sui dispositione non fallitur non est phas dicere, licet ergo ista sufficerent ad singulas obiectiones in communi, nihilominus ad singulas in particulari respondebimus. Ad primam de decreto Constantien. plene responsum est in cap. 66. præcedenti. Præterea decretum illud non est ita abusue interpretandum quod causa imminente siue urgente papa non habeat facultatem dispensandi circa loci mutationem temporisq; prorogationem concilii, & per consequens dissolutionem eiusdem cum etiam nec tale statutum esse posset iuxta superius demonstrata, & clare habetur extra de elect. ca. significasti. Ad secundam cum dicitur quod concilium tanto tempore debet durare &c. respondetur uerum est nisi aliud impediatur propter quod rationalis causa exposceret ut dissolueretur tale concilium, & reseruarentur illa opera complenda alio in loco & alio tempore. Ad tertiam cum arguitur de concilio congregato ratione hæresis de qua papa esset infamatus, &c. respondetur quod in hoc casu ut nobis apparet papa maxime si in fraudem faceret non posset sine consensu concilii quod in illa parte iudex est, dissoluere concilium. Ad quartam quando arguitur de concilio congregato pro extirpanda hæresi, respondetur quod uidetur nobis rationale quod in tali casu papa non sic dissolueret sine consensu concilii, nihilominus ubi papa de certo talem dissolutionem non faceret in fraudem sed manifeste cognosceret quod pro dicta hæresi extirpanda alio tempore, & alio loco conuenientius celebraretur uniuersale concilium posset ipse sua potestate quæ a nullo quam a Deo dependet nec ligari potest, illud concilium dissoluere, & aliud pro eadem causa instituere celebrandum. Ad quintam cum arguitur quod pari ratione posset prohibere &c. respondetur negando consequentiam, manifestum est enim quod ex hoc quod papa habeat potestatem rationabili causa exposcente dissoluere congregatum concilium non sequitur ergo potest prohibere ne unquam celebrarentur concilia, concilia. n. uniuersalia cum (ut inquit Aug.) sint saluberrime auctoritatis illorum celebratio, ut in prin. 3. l. ostendimus ex multis utilissima, & accommodatissima est in ecclesia Dei, & pertinere uidetur ad nunc merum eorum quæ uniuersale statum uniuersalis ecclesie respiciunt. unde si Roman. instate maxime causa necessaria celebrationis concilii uniuersalis celebratione

Ad primū

Ad secundum

Ad tertium

Ad quartum

Ad quintum

bratione eiusdem impedire reperiretur tanquam hostis fidei & ecclesie habendus esset. Ad sextam cum arguitur ergo potest singula concilia dissoluere, respondetur negando consequentiam, & ratio est: quoniam rationabilis causa seu legitima dissolutionis concilii ante complementum operum propter quæ congregatum est non potest omnibus conciliis esse communis licet alicui aut aliquibus possit accidere. Concedimus enim quod omnia illa concilia papa dissoluere possit quibus eadem causa rationabilis dissolutionis esset communis, quia ubi eadem causa ibi idem ius uidetur habere locum. Ad septimam cum arguitur de hæreticis respondetur quod in illo casu si aliud non interueniret uerum est, sed nihilominus si sub colore conuersionis hæreticorum, aut reformationis ecclesie alia mala committeretur sicut contingit in basilien. concilio ubi sub colore reductionis bohæmorum & reformationis ecclesie in capite & in membris practicata sunt multa mala & scandala orta. usurpata enim sunt apostolicæ sedis priuilegia, plurima mala dogmata seminata, papa posset reuocare sicut sanctæ me. do. Eugenius fecit de præfato concilio basilien. Ad octauam cum arguitur de concilio congregato pro bono uniuersalis ecclesie, respondetur sicut ad præcedentem multa autem in his aduersariorum argumentationibus præsupponuntur, utputa quod solus papa inter omnes de concilio obuiet bono uniuersalis ecclesie, aut quod ipse uideret necessitate ecclesie & fidei periculationem nisi concilium continuaretur, & tamen quod ipse solus noller continuationem concilii & multa similia quæ aduersarii facile & temerarie iudicant in summis pontificibus licet tantæ iniquitatis exempla nusquam superioribus temporibus expresse in aliquo uero Roma. pont. legissent. non respondemus. non quia credamus illa tanta facilitate possibilia quanta aduersarii illa possibilia supponunt. Nobis enim non uidetur tantum malum de summis pontificibus facile iudicandum considerata maxime prærogatiua illius apostolicæ sedis tam ex parte diuinæ pollicitationis quæ ex parte excellentiæ meritorum sanctorum pontificum qui in ea sederunt. unde Symachus papa in c. Non nos dis. 40. dicit. quis enim sanctum dubitat quem apex tantæ dignitatis extollit. In quo si desunt bona acquisita per meritum sufficiant quæ a loci prædecessore testantur. Aut enim claros ad hæc fastigia erigit aut qui eriguntur illustrat. Et tantum dictum sit pro isto tertio libro huius præsentis summæ de ecclesia.

Ad sextam

Ad septimum

Ad octauum

Finis tertii libri.

QUARTVS ET VLTIMVS EIVSDEM SVMMÆ LIBER,

QVI DVAS PARTES AMPLECTITVR.

In quarum prima de scismate, & scismaticis. In secunda de hæresi & hæreticis auctor est argutz disputaturus.

PRIMA PARS.

Cap. I. Quid sit scisma.

Quid scisma

SONSVMMATIS auxiliante domino benignissimo Saluatore nostro tribus primis libris, ad quarum eisdem gratia comite calamum extendemus. In quo de scismaticis & hæreticis aliqua utilia disputare & notare sub breuitate decreuimus. Explicabimus autem in primis quid sit scisma, & per consequens qui scismatici ueniant dicendi. Pro quo notandum quod cum tam Iſid. in lib. Echy. quam Pelagius in c. scisma 24. q. 1. dicant, scisma scissurarum quandam sonat. Scisma multipliciter potest sumi scilicet generaliter & minus generaliter & stricte. Generaliter caprum scisma dicit diuisionem animarum siue licitam siue illicitam ab unitate quacumque hominum siue uniuersitate, & ita potest sonare in bono & in malo, & hoc modo capitur scisma Ioan. 7. ubi de iudeis uario modo interpretantibus quibusdam bene quibusdam male miraculum factum per Christum in ceco nato dicitur, quod scisma erat inter eos, ubi dicit quædam glo. si omnes fuissent mali scismate caruissent. Secundo modo scilicet minus generaliter capitur scisma pro quacumque illicita diuisione siue dissensione, & hoc modo capitur 1. Cor. 1. id ipsum dicatis omnes & non sint in uobis scismata. Et hoc modo capiendum scisma diffinitur uaria a diuersis. Frater Raymundus clare memorie ordinis prædicatorum compilator decretalium in summa sua de casibus li. 1. ti. de scismaticis diffinit sic primo. Scisma est illicita discessio inter eos inter quos unitas esse debet. Secundo sic. Scisma est illicitus ab unitate & uniuersitate discessus. Scisma uero sumptum stricte siue specialiter diffinitur ab Alexandro de Alis in secundo suo super sententias hoc modo. Scisma est illicita ab unitate ecclesie discessio uerum quia ista diffinitio scismaticis uidetur adhuc generalis eo quod ab unitate ecclesie potest fieri multipliciter illicita discessio. unde sanctus Thom. super illud 1. Corin. 1. Non sint in uobis scismata dicit sic. proprie scismata sunt quando uel propter diuersam fidei professionem, uel propter diuersas sententias de agendis homines unius collegii se in diuersas separant partes secundum illud Esay. 22. Scissuras ciuitatis David uidebis quia multiplicatae sunt, ubi gl. inter li. super uerbo scismata dicit, scismata scilicet ecclesie. Quocirca specialius & strictius loquendo de scismate scilicet, ut dicit discessionem siue diuisionem ab unitate ecclesie distinctam ratione a discessione ab unitate ecclesie, per diuersam fidei professionem

professionem diffinitur sic primo ab Aug. contra crettonium grammaticum sic dicente. Scisma est recens congregationis ex aliquarum diuersitate sententiarum dissensio. Ab holtien. in summa titu. de scismaticis sic. Scisma est illicita diuio per inobedientiam ab unitate ecclesie facta. Ita diffinitio inter ceteras sufficienter comprehendit ea quæ explicant rationem scismaticis proprie dicti & causam originalem, unde diceret possumus quod ponitur in ea pro genere illicita diuio. Scismaticis enim nomen dicit Iſid. a scissura uocatum est. uerum quia uario modo, ut prædiximus potest huiusmodi diuio illicita contingere ponitur loco differentie, per inobedientiam facta, ad differentiam hæresis quæ fit per falsam contra fidem opinionem. unde beatus Cyprianus in epistola quadam ad Corneliu sic inquit. Nec aliunde nata sunt scismata quam quando sacerdoti Dei non obtemperatur nec unus in ecclesia ad tempus sacerdos & ad tempus iudex Christi uice cogitur cui si secundum magisteria diuina obtemperaret fraternitas uniuersa non discidio unitatis Christi ecclesiam scinderet. hæc ille. Patet ergo quod scisma dicit diuisionem per inobedientiam factam summo sacerdoti siue iudici Christi uicem gerenti. Sunt autem hic duo aduertenda. Primum quod recte dicitur quod scisma sit diuio illicita, quæ est cum quis se diuidit a papa per inobedientiam in his quæ licita sunt & honesta & ad iurisdictionem spectantia: quoniam si Romanus pontifex aliqua imperaret quæ de se mala sunt utpote diuinæ legi aut fidei, aut animarum saluti contraria, in talibus diuio per inobedientiam a Romano pontifice non foret illicita nec per consequens scisma esset dicenda. Secundo est aduertendum quod quia non quilibet inobedientia sufficit ad rationem scismaticis constituendam, sed quæ sit pertinax cum rebellionem quadam. ideo recte inobedientia illa per quam incurritur scisma accipienda est cum pertinacia quadam. Unde Alexander de alis ubi supra in secundo dicit quod scisma proprie sumptum dicitur quando pertinaciter receditur ab obedientia capitis ecclesie. Et beatus Thom. in 2. 2. q. 39. ar. 1. dicit in responsione ad argumentum secundum, quod non parere præceptis cum rebellionem quadam constituit scismaticis rationem. Dico autem cum rebellionem cum & pertinaciter præcepta contemnit & iudicium eius subire recusat. Sequitur in diffinitione scismaticis, ab unitate ecclesie scilicet totius ad differentiam diuisionis siue discessus illiciti ab aliqua particulari hominum congregatione siue societate, talis enim diuio a tali particulari fraternitate, siue societate non constituit scisma nisi largo modo, sed discessio ab unitate uniuersalis ecclesie quæ dicitur unitas principalis. Nam unitas particularis aliquorum adiuicem ordinatur ad unitatem ecclesie sicut compositio singulorum membrorum in corpore naturali ordinatur ad totius corporis unitatem. Est autem notandum iuxta sanctum Thom. ubi supra quod ecclesie unitas in duobus attenditur, scilicet in connexionem membrorum adiuicem siue in communicatione. secundo in ordine omnium membrorum ad unum caput de qua unitate Leo papa in tertio sermone ordinationis sue ita inquit. Licet uariosa ecclesia Dei distinctis ordinata sit gradibus, ut ex diuersis membris sacri corporis subsistat integritas, nos tamen oēs sicut ait apostolus in Christo Iesu unum sumus nec quisquam sic ab alterius ita est diuisus officio ut non ad eonnectionem pertineat capitis cuiuslibet humilitas portionis, hæc ille. Discedere ergo ab isto capite ecclesie est recedere ab illa unitate ecclesie.

SVMMA DE ECCLESIA

Qui scismatici

secundum illud ad Colo. 2. Inflatu sensu carnis suae & non tenens caput ex quo totum corpus per nexus & annexiones subministratum & constitutum crescit in augmentum Dei. hoc autem caput est ipse Christus cuius uicem in ecclesia gerit summus pontifex. & ideo scismatici dicuntur, ut inquit sanctus Thom. hi qui subesse renunt summo pontifici, & qui membris ecclesiae ei subiectis communicare recusant. Ex quibus manifeste colligitur quod scisma sit illicita discessio ab illa principali unitate ecclesiae quae totum ecclesiae corpus ordinatur & coadunatur ad unum caput rectorem & ducem siue principem illius. unde Cyprianus in epistola ad Florentium. In de enim scismata oriuntur dum episcopus qui unus est & praestit superba quo runda praesumptione continentur & homo dignatione Dei honoratus indignus hominibus iudicatur. Item in epistola ad Gratianum haec enim sunt initia haereticorum & ortus atque conatus scismaticorum male cogitatum ut sibi placeant praepositum superbo tumore contemnunt. sic de ecclesia receditur sic altare prophatum foris collocatur, sic contra pacem Christi & ordinationem atque unitatem rebellatur, haec ille. haec autem sententia exemplariter patet in scismate quod Chore Dathan & Abyron cum complicibus suis fecerunt quod inde ortum habuit quod subesse renuerunt Moysi duci Israel & Aaron summo sacerdoti. de quo habetur Numeri 26. Item patet in scismate quod decem tribus fecerunt eo quod contempto rege suo alterum sibi statuerunt scilicet Hieroboam de quo 3. Reg. 12. Hinc rationabiliter dictum est quod scismatici ueniunt dicendi primo qui subesse renunt summo pontifici qui caput est uniuersalis ecclesiae, ut in 2. li. multipliciter ostendimus. unde Pelagius in c. non uos 23. q. 3. Quisquis ab apostolicis diuisus est sedibus in scismate esse non dubium est. ubi dicit gl. ergo scisma est non habere caput Romanam ecclesiam, ut 24. q. 1. haec est fides, & c. quonia uerus. unde dominus Aymarus libro suo de synodis ait iuxta attestationem sanctorum patrum Aug. & Pelagii papae illos indubitate scismaticos esse quicumque diuisi sunt ab apostolica sede. Quocirca dicit beatus Calixtus papa in c. non decet dist. 12. Non decet a capite membra discedere, sed iuxta scripturae testimonium omnia membra caput sequantur. Nulli uero dubium est quod apostolica ecclesia mater sit omnium aliarum ecclesiarum a cuius uos regulis nullatenus conuenit deuiare. Item beatus Greg. in c. praecipis ea. dist. inquit. Praecipis apostolicis non dura superbia resistatur sed per obedientiam quae a sancta Romana & apostolica auctoritate iussa sunt salutifere impleantur si eiusdem sanctae Dei ecclesiae quae est caput nostrum communionem desideratis. Et infra rationem assignans. cum nulli dubium sit quod non solum pontificalis causatio, sed communis sanctae religionis relatio ad sedem apostolicam, quae est caput ecclesiarum & debeat referri & inde normam sumere unde sumpsit exordium. ne caput institutionis uideatur omitti cuius auctoritatis sanctionem omnes teneant sacerdotes. qui nolunt ab apostolicae Petrae super quam Christus uniuersalem fundauit ecclesiam soliditate diuelli. haec Gre. Hinc graeci & Armeni & Iacobitae ab unitate corporis Christi quod est ecclesia abscessi dicuntur, quia Romanum pon. caput eorum non cognoscunt. Dicuntur praeterea scismatici qui membris ecclesiae Romano ponti. subiectis communicare recusant. unde Pelagius in c. scisma 24. q. 1. de quibusdam scismaticis ita loquitur contra apostolicam sedem temere credentes pessima

PARS I. LIBRI QVARTI.

359

ma diuise opinio. quod scisma specialiter esse beatus denunciatur Augu. dicens de talibus aduersus auctoritatem ecclesiarum quae ab apostolica sede accipere epistolas meruerunt temere credendo immanissimum scismatis crimen a se propulsare non potuerunt. Patet ergo quod scisma importet diuisionem oppositam charitatis unioni & quod scismatici illi dicantur qui concordiam non seruant in ecclesiae obseruantis, ut ecclesiae praeratis obediant uolentes per se ecclesiam constituere singularem, ut dicit sanct. Tho. in 4. distinct. 13.

Cap. II. In qua obiicitur contra posita in praecedenti capitulo.

VT eorum quae superius diximus splendidior habeatur intellectus, inducemus aliquas aduersariorum obiectiones contra praedicta & respondebimus in sequ. c. Imprimis obiicitur contra hoc quod dicitur quod scisma locum habeat in ecclesia Dei. Primo sic. ubi nulla potest esse diuisio scisma quod diuisionem sonat siue scissuram non habet locum, sed in ecclesia Dei non potest esse diuisio quia cum sit una ut patet Cant. 6. Vna est columba mea, & in simbolo dicitur. Credo unam sanctam catholicam & apostolicam ecclesiam, & in unitate scissura esse non potest, ut in c. scisma 24. q. 1. dicit sanctus papa Pelagus, sequitur quod in ecclesia Dei scisma non habeat locum. consequentia uidetur nota. Secundo sic. confirmando rationem. tunicam Christi quae figurabat ecclesiam inconstitulis sit & contexta desuper per totum, ut habetur Ioan. 19. & in gl. idem in c. sicut 16. q. 7. dicitur. Sicut domini uestimentum scissum non est, sed de eo sortiti sunt, ita nec ecclesia scindi debet quia in unitate tota consistit. ergo idem quod prius. Tertio arguitur contra diffinitionem illam scismatis uidelicet quod scisma sit illicita discessio ab unitate ecclesiae, quia si ista diffinitio esset bona sequeretur quod quilibet peccator exiitens in peccato mortali esset scismaticus, sed hoc est falsum. ergo &c. consequentia tamen patet: quoniam peccatum mortale scissuram & quandam diuisionem dicit a Deo, & per consequens ab ecclesia quae est sponsa Dei, secundum illud Esa. 59. Peccata uestra diuiserunt inter uos & Deum uestrum. Quarto arguitur contra diffinitionem datam per Hostien. cum dicitur quod scisma sit illicita diuisio per inobedientiam ab unitate ecclesiae facta, quia si ista diffinitio esset bona sequeretur quod omnes transgressores canonum, & praceptorum apostolicae sedis forent scismatici, sed hoc est falsum ut manifestum est. ergo & diffinitio praefata ex qua sequitur. consequentia tamen uidetur nota. Quinto arguitur contra id quod dictum est quod diffinitio illa intelligatur de pertinaci, inobedientia cuiusmodi non est omnis inobedientia transgredientium praepcepta apostolicae sedis. Contra. inobedientia cum pertinacia non uidetur sufficere ad constituendum aliquem scismaticum alias omnis excommunicatus diceretur scismaticus cum excommunicatio non feratur nisi contra contumacem. iuxta c. absit 10. q. 3. quod tamen est falsum. ergo diffinitio illa est insufficientis. Sexto arguitur. scisma dicitur illicita diuisio ab unitate principali ecclesiae, ut fuit declaratum in praecedenti c. sed principalis unitas attenditur quod ad Christum quem Deus dedit caput super omnem ecclesiam ad Ephe. 1. & non quod ad papam

Arg. primum

Secundum

Tertium

Quartum

Quintum

Sextum

quo etiam mortuo ecclesia semper manet una unitate fidei spei & charitatis. ergo scisma non uidetur bene diffiniri per hoc quod sit diuisio ab apostolica sede siue a summo pontifice, sed per hoc quod sit diuisio a Christo.

Septimū Septimo sic. cum fideles abinuicem diuidantur per diuersas sententias de agendis manente una & eadem fide apud omnes, non uidetur magis una pars eorum dici ecclesia quam alia cum apud utroque una & eadem fides maneat indiuisa & dicat Hier. super psal. 133. Ecclesia est ubi fides uera est non ergo uidentur magis dicendi scismatici isti quam illi.

Octauum Octauo sic. dicitur Math. 18. ubi duo uel tres congregati fuerint in nomine meo in medio eorum sum. ex hoc arguitur sic. Apud illos est dicenda esse ecclesia in quorum medio est Christus, sed apud omnes fideles etiam in duas partes diuisos possunt aliqui congregari in nomine Christi. ergo apud illos etiam dicenda est ecclesia.

Cap. III. In quo responderetur obiectionibus factis.

PRÆFATIS obiectionibus facile est respondere. unde dicimus in primis quod scisma locum habet in ecclesia sicut notissimum est ex superius dictis in primo c. unde etiam apostolus 1. Cor. 12. inquit. Ne scisma sit in corpore gl. i. in ecclesia in qua debet esse unitas. Verum notandum quod cum scisma dicitur habere locum in ecclesia non est intelligendum quod ecclesia ipsa proprie diuidatur ita quod ecclesia quæ una est diuidatur in plures ecclesias. unde Cyprianus in epistola de unitate ecclesie dicit. Vnus Deus est Christus, unus & fides una & plebs in solidam unitatem concordie glutino copulata, scindi unitas, non potest nec corpus unum dididio compaginis separari diuulsis laceratione uisceribus in frustra discerpi. hæc Cyprianus. Sed hoc modo dicitur habere in ecclesia locum scisma, quia ab unitate qua omnes fideles Christi institutione diuina ordinari coadunati sunt sub uno ipsius ecclesie capite uidelicet Rom. pont. secundum illud Ioan. 10. Erit unum ouile & unus pastor contingit aliquem uel aliquos fideles diuidi, uel separari per inobedientiam pertinacem cum rebellione quadam & contradictione subeundi iudicium eius. Secundo dicimus quod diffinitiones assignate scismaticis sunt conuenientes iuxta intelligentiam superius datam. unde dicendum est ad rationes in contrarium.

Ad primam cum dicitur quod in ecclesiam nulla cadit diuisio, responderetur quod licet uerum sit ut prædiximus quod ecclesia proprie non possit diuidi cum tota in unitate consistat & in unitate diuisio & discessio esse non potest, ut dicit papa Pelagius in c. scisma 24. q. 1. nihilominus ab ecclesie unitate diuisio & discessio esse potest & talis diuisio rationem scismaticis constituit. unde scisma a sciffura uocatum est, non quæ fiat proprie in ecclesia, sed quæ fiat ab unitate ecclesie, ut superius plenius explanauimus.

Ad secundam cum arguitur de tunica Christi, &c. respondetur quod non ideo dicitur ecclesie charitas siue unitas designari per inconsutilem tunicam Christi quod nullus ab ea diuidi uel separari possit, sed quia ut dicit Aug. super Ioan. & habetur in gl. ecclesia scindi non debeat sicut nec uestis illa sciffa fuit. unde ait. Merito uestis qua significatur ecclesia desuper contexta perhibetur, inconsutilis ne aliquando dissuatur, & ad unum peruenit quia in unum omnes colligit. hæc ille. Nihilominus

quantumque aliqui ab ea recedant semper manet ecclesia cum nulla esse non possit, ut inquit Aug. in c. pudenda 24. q. 1. unde ratio non procedit. Ad tertiam cum arguitur quod per peccatum fiat diuisio hominis a Deo &c. & tamen non omnis peccator est scismaticus. responderetur iuxta sanctum Thom. in 2. 2. q. 39. ar. 1. negando consequentiam, & ratio est, quia diuisio hominis a Deo per peccatum non est intenta a peccante, sed præter intentionem eius accidit ex inordinata conuersione eius ad commutabile bonum. Sicut autem in naturalibus id quod est accidens non constituit spem, ita etiam nec in rebus moralibus. in quibus id quod est intentum est per se, quod autem sequitur præter intentionem est quasi per accidens, & ideo diuisio illa hominis a Deo per peccatum cum non sit intenta per se a peccante non est scisma per se loquendo, nec peccator quilibet est dicens per se scismaticus. Ad quartam cum arguitur quod si illa diffinitio Hostien. esset bona quilibet transgressor canonum esset scismaticus. responderetur negando consequentiam, & ratio est quoniam ut supra exposuimus in primo c. diffinitio illa non loquitur de quacunque inobedientia, sed de inobedientia simpliciter & pertinaci sicut dictum est, & dico simpliciter, quia ut dominus Petrus de palude dicit in 4. dist. 13. qui in uno articulo non obedit non propter hoc scismaticus statim reputatur, puta si adulterat statim non dimittit aut aliquid huiusmodi. dico autem pertinaci cum scilicet præcepta contemnit apostolicæ sedis & iudicium eius subire recusat. hoc autem non facit quilibet inobediens præceptis apostolicæ sedis suæ quilibet canonum transgressor, & ideo non omnis transgressor canonum dicitur scismaticus. Ad quintam cum arguitur quod ex illa diffinitione sequatur quod omnis excommunicatus foret scismaticus negatur consequentia. Tum quia contumacia in uno articulo non arguit simpliciter discessum ab unitate ecclesie siue ab obedientia capitis ecclesie, sicut nec omnis inobedientia quemadmodum supradiximus. Tum secundo quia non in omni contumacia importatur illa pertinacia cum rebellionem quæ constituit scismaticis rationem. Ad sextam cum arguitur quod principalis unitas ecclesie attendatur respectu Christi & non Romani pontifici. responderetur negando minorem. uidelicet quod non attendatur unitas ecclesie in ordine ad summum pontificem. Pro quo notandum quod quemadmodum duplex distinguitur influxus in membra corporis ecclesie secundum quod in superioribus li. 2. & c. 23. notauimus. uidelicet interior secundum quæ gratia & uirtutes atque alia spiritualia dona membris ecclesie infunduntur, & alter exterior qui attenditur quantum ad exteriorem gubernationem. ita dupliciter potest considerari & attendi unitas corporis ecclesie. Vno modo quantum ad influxum interiorem & hoc modo cum solus Christus sit caput ecclesie ita in ordine ad ipsum tantum attenditur unitas ecclesie. Alio modo potest in ecclesia quæ est multitudo fidelium attendi unitas quantum ad influxum exterioris & sic unitas ecclesie attenditur in ordine ad unum qui toti ecclesie tanquam princeps & caput loco Christi præsideat. sicut amplissime tam li. 1. c. 6. quæ 2. c. 2. prædiximus, de qua unitate beatus Cypr. in c. loquitur dominus 24. q. 1. ita dicit. Loquitur dominus ad Petrum ego dico tibi, quia tu es Petrus & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. super unum ædificauit ecclesiam & quamuis apostolis omnibus post resurrectionem suam parem (id est similem) potestatem tribuat & dicat. Sicut misit me pater sic & ego mitto

Ad tertium

Ad quartam

Ad quintam

Ad sextam

Ad primam

Ad secundam

quantum

uos. accipite spiritum sanctum, tamen ut unitatem manifestaret unitatis eiusdem originem ab uno incipientem auctoritate sua disposuit. hæc Cypria. Hæc autem unitas quæ attenditur penes principalem Christi Vicarium nõ est dicta principalis respectu illius quæ est in ordine ad Christum, sed respectu illius particularis unitatis quæ est membrorum adinucem. sicut in primo c. est expositum. Quod dicitur mortuo papa adhuc ecclesia manet una, non obuiat: quoniam licet actualis habitio totius ecclesiæ ad hanc personam papæ deficiat per mortem huius personæ semper tamen manet ad apostolicam sedem quæ nunquam moritur, ut habetur extra de rescrip. c. gratiose & habitualis ad personam eligendam sicut de hac re plenius diximus in 2. lib. c. 8. Ad septimam cum arguitur quòd non magis dicenda sit ecclesia hæc pars quam illa &c. responderetur quòd assumptum est falsum quoniam cum ecclesia una sit & scindi non possit & unitas eius ut supra expositum est consideretur ex ordine per obedientiam ad unum caput & rectorem eius, illi soli dicendi sunt ecclesia Christi in quibus manet ordo ille obedientiæ ad illum rectorem uices Christi gerentem. Alii uero ab huiusmodi unitate se diuidentes non possunt dici ecclesia Christi quod clarissime nobis sanctus Cyprianus testatur in epistola ad Magnum ita dicens. Dominus insinuans nobis unitatem de diuina auctoritate uenientem ponit & dicit. Ego & pater unum sumus. ad quam unitatem redigens ecclesiam suam denuo dicit. Et erit grex unus & unus pastor. si autem grex unus est quo modo potest gregi annumerari qui in numero gregis non est. Item in epistola ad Florentium. dominus quoque in euangelio cum eum loquentem discipuli dereliquerent conuersus ad duodecim. dixit. Nunquid & uos uultis ire? respondit ei Petrus dicens. Domine ad quem ibimus uerbum uitæ æternæ habes, & nos credimus & cognouimus, quia tu es filius Dei uiui. loquitur illic Petrus super quem ædificata fuerat ecclesia, ecclesiæ nomine docens & ostendens, quia & si contumax ac superba obedire nolentium multitudo discedat. ecclesia tamen a Christo non recedit, & illi sunt ecclesia plebs sacerdoti adunata & pastori suo grex adhærens. unde scire debes episcopum in ecclesia esse, & ecclesiam in episcopo & qui cum episcopo non est in ecclesia non est. quod etiam ponitur 7. q. 1. Ad idem est beatus Aug. qui ut deducit papa Pelagius in c. pudenda 24. q. 1. ita dicit. Si nullo modo potest dici ecclesia ubi scisma est restat, ut quoniam ecclesia nulla esse non potest, ea sit quam in sedis apostolicæ per successiones episcoporum radice constitutam hominum nullorum malicia ullo modo ualeat extinguere. Item idem Pelagius in c. scisma, ad summam aut illos esse ecclesiam creditis & cum dux ecclesiæ esse non possint nos quod absit scismaticos iudicabit, aut si ueram in apostolicis sedibus esse constat ecclesiam & illos ab unitate diuisos cognoscite, & communionis quæstionem esse sublatam quam ueram nisi in unitate constat esse non posse. Noli ergo quasi nulla scismaticorum & ecclesiæ differentia sit uelle indifferenter utrorumq; sacrificijs satiari. non est Christi corpus scilicet quòd ad effectum quod scismaticus conficit si ueritate duce dirigimur. nec enim uiuum esse Christum poterit quisquam sine apostoli reprobatione confingere. unam autem ut sæpe dictum est quæ Christi corpus est constat esse ecclesiam quæ in duo uel plura diuidi non potest. simul enim cum ab ea quisque discesserit ecclesia esse desistit. Ad illud uero quod arguebatur quòd maneret

Ad septimum

maneret eadem fides. responderetur quòd non sufficit fides sola informis ad hoc quòd quis in ecclesia Christi esse dicatur, sed requiritur quòd maneat in unitate ecclesiæ quæ attenditur in ordine ad caput ecclesiæ & ita quod subsit iuxta Christi ordinationem capiti ecclesiæ quod est Rom. pon. unde beatus Cypr. in epistola & habetur in c. denique 7. q. 1. Quòd uero eundem quem nos Deum patrem eundem filium: eundem spiritum sanctum & nosse scismatici dicuntur nec hoc adiuuare tales potest. Nam & Chore & Dathã & Abyron cum sacerdote Aaron & Moyse eundem Deum nouerant pari lege & religione uiuentes: unum uerum Deum qui colendus atque inuocandus fuerat inuocabant. tamen quia loci sui ministerium transgressi cõtra Aaron sacerdotem qui sacerdotium legitimum dignatione Dei atque ordinatione perfecerat sacrificandi sibi licentiam uendicauerunt diuinitus percussi penas statim pro illicitis conatibus rependerunt nec potuerunt rata esse & proficere sacrificia irreligiose & illicite contra ius diuinum dispositionis oblata, hæc ille. Quocirca beatus Hieron. huic sententiæ fauet scribens ad Damasum papam, & habetur in c. quoniam uetus oriens 24. q. 1. Cum successore piscatoris & discipulo Christi loquor ego nullum præmium nisi Christum sequens beatitudini uæ i. cathedræ Petri cõmunioni consentior super illam petram fundatam ecclesiam scio quicumq; extra hanc domum agnum comederit prophanus est. si quis in archa Noe non fuerit peribit regnante diluuiio, & infra quicumque tecum non colligit spargit, hoc est qui Christi non est antichristi est. Item huius sententiæ est beatus Ambr. super epistolam ad Thim. c. 3. Scribo tibi ut scias quomodo ecclesiæ ordines quæ est domus Dei, ut cum totus mundus Dei sit ecclesia, tamen domus eius dicitur cuius hodie rector est Damasus. Mundus nanque præuarcationis est diuerso turbatus errore ideo illic necesse est dicatur esse domus Dei & ueritas, ubi secundum uoluntatem suã timeretur. Ad dictum autem Hier. dicitur. Ibi ecclesia ubi fides. responderetur, ut dictum est quod uerum est dum tamẽ ab unitate ecclesiæ non recedatur. Vel dicendum quod intelligitur de fide nendum ad Deum, sed etiam quòd ad ecclesiam: erga quam fidem i. fidelitatem scismatici seruare non tenentur qui ab unitate ecclesiæ membra eius diuidi patiuntur, ut in c. aduocauit 24. q. 1. Ad octauam rationem responderetur negando minore uidelicet quòd in nomine Christi possent dici congregati quicumque sunt diuisi ab unitate ecclesiæ & obedientia Vicarii Iesu Christi. unde in c. audiuius 24. q. 1. dicit Alexander secundus. Christus non habitat in cordibus eorum qui superbæ singularitatẽ secuti a corporis Christi compage semetipsos abrumpunt. unde beatus Cyprianus quia præfatæ auctoritatis uana interpretatione tempore suo quidam scismatici decipiebantur. respondit hoc modo. Comptores euangelii atque interpretes falsi extrema ponunt & superiora prætereunt partem memores, & partem subdolo comprimentes, ut ipsi sicut ab ecclesia scissi sunt ita capituli unius sententiam scindunt dominus enim cum discipulis suis unitatem suaderet & pacem dico inquit uobis, quia si duo ex uobis conuenerint in terra de omni re quæcunque petieritis contingant uobis a patre meo qui in celis est ubicunque enim duo fuerint, aut tres collecti in nomine meo ego sum cum eis, ostendit non multitudini, sed unanimitati depræcantium plurimum tribui. Si duo inquit de uobis conuenerint in terra &c. unanimitatẽ prius posuit concordiam pacis ante præmiũ, ut ita conueniat uobis fideliter & fir-

Alii primum & cõmunionẽ cõfortior legunt

Ad octauum

Alii corruptores legunt

miter docuit. Quo modo autem potest ipse cum alio conuenire qui cum corpore ipsius ecclesie & cum uniuersa fraternitate non conuenit: quomodo autem possunt duo aut tres in nomine Christi colligi quos constat a Christo & ab eius euangelio separari? Hæc Cyprianus in capitulo Alienus 24. quæst. 1.

Cap. IIII. In quo ostenditur quomodo differat Scisma ab Hæresi.

SICVT enim fides & charitas sunt diuersæ uirtutes quamuis quicumque caret fide careat charitate, ita etiam scisma & hæresis sunt diuersa uicia quamuis quicumque est hæreticus sit etiam scismaticus, sed nõ conuertitur. propria autem differentia horum sumenda est secundum ea quibus utrunque per se & directe opponitur. Opponitur autem hæresis fidei, scisma uero unitati ecclesiasticæ charitatis. Vnde recte inter hæresim & scisma assignatur differentia penes hoc quod hæresis sit peruersum dogma circa ea quæ sunt fidei, scisma uero scissuram dicit ab unitate ecclesiastica, & hoc est quod Hier. dicit in epistola ad Gal. & inducitur a Gratiano 24. q. 3. c. inter hæresim. Inter hæresim & scisma hoc interesse arbitror quod hæresis peruersum dogma habet, scisma post episcopalem discessionem ab ecclesia pariter separatur. Vnde beatus Aug. in libro contra Faustum distinguens inter scisma & hæresim ita dicit. Scisma est eadem opinantem ac eodem ritu colentem quo ceteri solo congregationis delectari discidio. Hæresis uero diuersa opinatur ab his quæ catholica credit ecclesia. Item idem beatus Aug. in libro quæstionum euangeliorum differentiam assignans inter hæreticos malos catholicos & scismaticos ita dicit. Inter hæreticos & malos catholicos hoc interest quod hæretici falsa credunt, illi autem uera credentes non ita uiuunt ut credunt. Solet autem quæri etiam scismatici quid ab hæreticis differant & hoc inueniri quod scismaticos non fides diuersa facit sed communis dirupta societas. Item hanc eandem distinctionem ponit beatus Aug. in libro de fide & symbolo ita dicens. Credimus sanctam ecclesiam utique catholicam & apostolicam. Nam hæretici & scismatici congregationes suas etiam ecclesias uocant, sed hæretici falsa de Deo sentiendo ipsam fidem uiolant. Scismatici autem dissensionibus suis iniquis a fraterna charitate dissoluunt quamuis ea credant quæ credimus. Quapropter nec hæretici nec scismatici pertinent ad ecclesiam, uerum sicut amissio claritatis est uia ad amittendum fidem secundum illud 1. ad Thim. 1. A quibus quidam abeuntes scilicet a charitate conuersi sunt in uaniloquium. ita etiam scisma uia est ad hæresim. unde Hier. ubi supra subdit quod scisma a principio aliqua in parte potest intelligi diuersum ab hæresi. Ceterum iam inueteratum siue continuatum nullum scisma est nisi sibi aliquam hæresim constringat, ut recte ab ecclesia recessisse uideatur: hæc Hier. Cui sententiæ beatus Aug. consonans sic contra Cresconium grammaticum ait. Inter scisma & hæresim magis eam distinctionem approbo qua dicitur scisma esse recens congregationis ex aliqua sententiarum diuersitate dissensio. nec enim heri potest nisi diuersum aliquid sequantur qui faciunt, hæresis etiam est scisma inueteratum. hæc ille. Considerato autem hoc quod scisma sit uia ad hæresim gl. in c. inter hæresim 24. q. 3. dicit etiam quasi omnes doctores iuristarum

ristæ dicunt quod differentia inter scisma & hæresim sit quæ est inter dispositionem & habitum, & quia omnis hæreticus est scismaticus & non e conuerso, sicut differentia inter genus & speciem. hæc uero licet aliquo modo habeant ueritatem capiendo nomen scismatis generaliter, non tamen capiendo proprie est uerum quod talis sit differentia inter scisma & hæresim qualis est inter dispositionem & habitum aut genus & speciem: quoniam licet scismatis nomen generaliter sumptum prout scilicet sumitur pro qualibet discessione illicita secundum quem modum sumitur 230. 20. Non edificabis altare de lapidibus sectis, ubi dicit gl. secti lapides sunt qui unitatem scindunt, potest esse genus ad hæresim. non tamen scisma proprie sumptum prout scilicet dicit recessum cum pertinacia ab obedientia ecclesie quantumcunque simul concurrat hæresi semper distat tamen specie ab ea cum sint peccata specie distincta quod non est de dispositione & habitu genere & specie. licet ut dictum est supra scisma etiam proprie sumptum uia sit ad hæresim quoniam scismaticus diu esse non potest nisi sibi aliquam hæresim constringat in defensionem dissensionis suæ. Ex quibus confutatur sententia aliquorum iuristarum qui non intelligentes distinctionem specificam horum peccatorum dicunt quod scisma transit in hæresim quasi substantialiter unum in reliquum.

Cap. V. De grauitate peccati scismatis siue scismaticorum.

QUAM grauissimum autem sit peccatum scismatis ac oculis diuinæ maiestatis detestabile facile ex attestationibus sanctorum patrum colligitur ac ex multis aliis. Dicit enim Aug. contra epistolam Parmeniani quod sacrilegium scismatis omnia scelera transgreditur, & libro 4. contra Cresconium grammaticum dicit quod malum scismatis Cyprianus idolatriæ comparauit. Aggrauatur ergo in primis scismatis peccatum eo quod scismatici hostes Dei specialiter dicuntur. Ait enim Cyprianus in epistola ut habetur in c. alienus 24. q. 1. Alienus est prophanus est hostis est, habere non potest Deum patrem qui uniuersalis ecclesie non tenet unitatem. Secundo ostenditur grauitas huius peccati eo quod singulariter odisse dicitur dominus, immo etiam proicere ciuitates & sacrificia scismaticorum. unde dominus de eis per Amos prophetam loquens c. 5. quod transfert Gratianus in c. odit 24. q. 1. ita inquit. Odi & proieci festiuitates uestras, & nõ capiam odorem cetuum uestrorum quod si obtuleritis mihi holocaustomata & munera uestra non accipiam & uota pinguium uestrorum respuam. Odit autem dominus inquit Hier. & non solum odit sed proicit festiuitates eorum qui non celebrant festiuitatem Dei, sed suas, & infra. Et si holocausta obtulerint, ut uideantur ieiunare dare elemosynas pudicitiam polliceri quæ holocausta sunt uera non ea suscipit dominus. Nã non sacrificiorum magnitudinem seu offerentiarum merita & causas diiudicat. Item beatus Aug. hoc idem testatur in de fide ad Petrum. Firmissime tene & nullatenus dubites quemlibet scismaticum siue hæreticum in nomine patris & filii & spiritus sancti baptizatum si ecclesie non fuerit aggregatus quantascunq; elemosynas fecerit, & si pro Christiano nomine etiam sanguinem fuderit nullatenus posse saluari.

enim homini qui ecclesie non tenet unitatem nec elemosina quantumlibet copiosa neque baptismus neque mors pro nomine Christi suscepta proficere poterit ad salutem quando in eo uel haeretica, uel scismatica perueritas perseverat quae ducit ad mortem. Nimirum si scismaticorum sacrificia & oblationes non acceptet altissimus: quoniam ut inquit Cyprianus in quadam epistola. Nihil potest esse gratum & firmum apud Deum quod illi faciunt quos Deus hostes & aduersarios suos dicit in euangelio suo ponens. Qui non est mecum aduersum me est & qui non colligit mecum spargit. Ceterum scisma ostenditur grauissimum. Tum quia tunicam domini inconsutilem quam milites Pilati non fuerunt ausi scindere scismatici Christi crucifixoribus crudeliores unitatem ecclesiae per illam significatam scindere praesumunt. Contra quos beatus Aug. in epistola ad Seuerinum contra scismaticos ita inquit. Quare diuisiones uestimentorum domini esse uultis & tunicam illam charitatis desuper contextam quam nec percutores eius diuiserunt tenere cum toto orbe non uultis. Et beatus Cyprianus in epistola de unitate ecclesiae. Quis sic sceleratus & perfidus quis sic discordiae uulore uesanus, ut aut credat scindi posse aut audeat scindere unitatem Dei uestem domini ecclesiam Christi. monet nos ipse in euangelio & docet dicens. Et erit unus grex & unus pastor. Ceterum grauitas huius sceleris scismatis ostenditur ex eo quod scismatici uidentur negare fidem Christi. unde Ambr. & habetur in c. aduocauit 24. q. 1. loquens de Cypriano ita dicit. Non putauit fidem esse in scismate. nam & si fidem erga Deum tenerent scilicet scismatici tamen erga Dei ecclesiam non tenebant cuius patiebantur uelut quosdam artus diuidi & membra lacerari. Etenim eum propter ecclesiam Christus passus sit & corpus Christi sit ecclesia non uidetur ab his exhiberi fides Christo a quibus euacuatur passio eius atque distrahitur. Amplius grauitas huius sceleris attenditur ex eo quod uidetur esse infirmitas desperata. unde Aug. de uerbis domini li. 3. sermone 12. Christus caput ecclesiae est & ecclesia corpus eius & in eius corpore unitas membrorum & compago charitatis tanquam sanitas exiit. Quicumque autem in charitate frigescit infirmatur in corpore Christi sed potens est ille qui iam exaltauit caput nostrum et infirma membra sanare, dum tamen non nimia impietate praescindantur, sed haereant corpori donec sanentur. Quicquid. n. adhuc haeret corpori non desperate sanitatis est quod autem praescisum fuerit nec curari, nec sanari potest. Ceterum detestabilis huius peccati grauitas colligitur ex grauitate poenae qua a Deo legitur punitum non tantum in principalibus auctoribus, sed et in complicibus & consentientibus ac sequacibus. unde beatus Aug. in epistola ad Emeritum de hoc ita loquitur. Quanti autem diuino iudicio pendatur hoc facinus lege quod te legisse non ambigo, inuenies autem Dathan & Abiron hiati terrae deuoratos ceteros omnes qui eis consenserant igne de medio eorum exeunte consumptos. Illud ergo scelus ad exemplum deuita di dominus Deus praesenti supplicio demonstrauit, ut cum talibus patientis sine parcit quale ultimo iudicio referuet ostenderet haec August. & beatus Cypr. ex eadem radice grauitate huius sceleris demonstrans in epistola, & habetur in c. denique 7. q. 1. ita ait. Denique quam sit inseparabile unitatis sacramentum, & quam siue sint & perditionem sibi maximam de indignatione Dei acquirant qui scisma faciunt & relicto episcopo alium sibi foris pseudo episcopum constituunt, declarat scriptura diuina in lib. regum, ubi a

tribu

tribu iuda & de Benjamin decem tribus scisse sunt & relicto rege suo alterum sibi foris instituerunt indignatus est inquit dominus omni femini Israel & demoliuit eos & dedit eos in direptionem donec abiecit eos a facie sua quia dissipatus est Israel a domo Dauid & constituerunt sibi regem Hieroboam filium Nabath. Indignatum esse Deum dixit & eos in perditionem dedisse, quia ab unitate dissipati alterum sibi regem constituerunt & tanta indignatio domini exiit aduersus illos qui scisma fecerunt ut etiam cum homo Dei ad Ieroboam missus esset qui ei peccata sua exprobraret atque ultionem futuram praediceret panem apud illos addere & aquam bibere uetaretur, quod cum non custodisset & contra praecceptum domini praetendisset statim diuina censura percussus ut inde regrediens impetu ac morfu leonis in itinere necaretur. Sed adhuc in euangelio dominus maius intelligentiae suae lumen manifestat quod iidem qui tunc se a tribu Iuda & Benjamin sciderant inter pseudo prophetas & gentiles computarentur. Nam cum primo discipulos in ministerium salutis mitteret mandauit & dixit. In uiam nationum ne ieritis & in ciuitates Samaritanorum ne intraueritis ad iudaeos prius mittens gentiles adhuc praeteriri iubet. addendo autem & ciuitatem Samaritanorum debere omitti ubi erant scismatici ostendit scismaticos gentibus adequari. Item beatus Hiero. & habetur in c. non afferamus 24. q. 1. de grauitate huius sceleris loquens ita ait. Non afferamus stateras dolosas ubi appendamus quod uolumus pro arbitrio nostro dicentes hoc graue, hoc leue est, sed afferamus iam diuinam stateram de scripturis sanctis tanquam de thesauris dominicis & in illa quid sit grauius appendamus. tempore quo dominus priora delicta recentibus poenarum exemplis cauenda monstrauit & Idolum fabricatum atque adoratum est & propheticus liber ira contemptoris regis incensus, & scisma tentatum, idolatria gladio punita est, exustio libri bellica cede & peregrina captiuitate, scisma hiati terrae sepultis auctoribus uiuis & ceteris coelesti igne consumptis. Quis iam dubitauerit hoc esse sceleratius commissum quod est grauius uindictarum? haec ille.

Cap. VI. De differentia grauitatis peccati inter scisma & haeresim.

VIDEBITUR fortassis ex dictis alicui quod scisma grauius peccatum sit quam haeresis aut infidelitatis peccatum cum maius peccatum grauiori poena puniendum sit secundum illud Deuter. 25. Pro mensura peccati erit & plagarum modus. Peccatum autem scismatis grauius inuenitur punitum quam etiam peccatum idolatriae, ut dictum est secundum quod legitur Deutero. 32. quod propter idolatriam sunt aliqui humana manu gladio interfecti. De peccato autem scismatis legitur Numeri 16. Si nouam rem fecerit dominus, ut aperiens terra os suum deglutiat eos & omnia quae ad eos pertinent descendent; uiuent in infernum scietis, quia blasphemauerunt dominum. Decem etiam tribus qui uitio scismatis a regno Dauid recesserunt sunt grauissime puniti 4. Reg. 7. Nihilominus non est ita in ueritate quod scisma sit grauius peccatum quam infidelitas. Regula est enim generalis quod omne quod se habet per additionem ad aliud potius sit illo in bono uel in malo. sic autem est quod haer-

refis. se habet per additionem ad scisma, addit enim peruersum dogma, ut patet ex auctoritate Hier. supra inducta. unde non est dubium quod scisma absolute loquendo minus peccatum sit quam infidelitas. Pro quo notandum iuxta sanctum Thom. in 2. 2. q. 39. ar. 2. quod grauitas peccati potest dupliciter considerari, uno modo secundum suam speciem, alio modo secundum suas circumstantias, & quia circumstantiæ particulares infinitis modis possunt uariari, cum quæritur in communi de duobus peccatis quod sit grauius intelligenda est quæstio de grauitate quæ attenditur secundum genus peccati. genus autem seu species attenditur ex obiecto & ideo illud peccatum quod maiori bono contrariatur est suo genere grauius peccatum, sicut peccatum in Deum quam in proximum. Manifestum est autem quod infidelitas est peccatum contra ipsum Deum secundum quod in se est ueritas prima cui fides inimitur, scisma autem est contra ecclesiasticam unitatem quæ est quoddam bonum participatum & minus quam sit ipse Deus. unde manifestum est quod peccatum infidelitatis in suo genere est grauius quam peccatum scismatis licet posset contingere quod aliquis scismaticus grauius peccet quam quidam infidelis, uel propter maius periculum quod inducit uel propter aliquid huiusmodi. Nec obuiat huic ueritati quod scisma dicatur opponi charitati quæ maior uirtus est quam fides cui opponitur infidelitas: quoniam charitas habet duo obiecta, unum principale scilicet bonitatem diuinam & aliud secundarium scilicet bonum proximi, scisma autem & alia peccata quæ sunt in proximum opponuntur charitati quantum ad secundarium bonum quod est minus quam obiectum fidei quod est ipse Deus & ideo ista peccata minora sunt quam infidelitas, sed odium Dei quod opponitur charitati quantum ad principale bonum non esse minus, tamen inter peccata quæ sunt in proximum peccatum scismatis uideatur esse maximum quia est contra spirituale bonum multitudine. De hoc autem quod scisma aliquando fuerit grauius & insolita poena puniri quam infidelitas sicut Num. 16. potest assignari multiplex ratio. Prima iuxta sanctum Thom. in 2. 2. ubi supra, quia populo illi hebræorum manifestum erat iam per legem susceptam quod erat unus Deus & quod non erant alii colendi & hoc erat apud eos per multiplicia signa confirmatum & ideo non oportebat quod peccantes contra hanc fidem per idolatriam punirentur uerificata aliqua sola poena, sed solum communi, sed non erat sic notum apud eos quod Moyses deberet semper esse eorum princeps & ideo rebellantes eius principatum oportebat miraculosa & insueta poena puniri. Secunda ratio. peccatum scismatis fuit quandoque in populo illo grauius, puniuntur quia erat ad seditiones & scismata promptus, dicitur enim 1. Esdr. 4. Ciuitas illa a diebus antiquis aduersus regem rebellabat & seditiones & prælia concitantur in ea. poena autem maior infligitur quandoque pro peccato magis consueto. Poenæ autem sunt medicinæ quædam ad arcendum homines a peccato. unde ubi est maior pronitas ad peccandum debet seuerior poena adhiberi. Tertia ratio, scisma puniuntur quandoque grauius quia est peccatum periculosum ualde & perniciosum. Pro quo notandum ut dicit idem sanctus Tho. in q. de malo. ar. 1. o. in responsione ad 4. arg. quod poenæ quæ inferuntur a Deo in futura uita respondent grauitati culpæ. unde Apostolus ad Romanos 2. dicit. quod iudicium Dei est secundum ueritatem in eos qui talia agunt, sed poenæ quæ in præsentis uita infliguntur siue a Deo siue ab homine non

semper

semper respondent grauitati culpæ. interdum enim minor culpa grauiori poena puniuntur temporaliter propter maius periculum uitandum, poenæ n. presentis uitæ quasi medicinæ adhibentur, peccatum autem scismatis perniciosissimum est rebus humanis, quia dissoluit totum regnum humanæ societatis. Quarta ratio potest assignari iuxta magistrum Alexandrum de Alis in 2. lib. quare scisma grauius punitum fuit in illis est, quia ex maiori contumacia uidentur illi fecisse quam alii in hæresim incidisse, quanto autem maior est contemptus tanto magis scelerate peccatur.

Cap. VII. Quid spiritualis potestatis in scismaticis maneat.

CVM autem scismatici ab ecclesiæ corpore sint diuisi ac separati, & extra unitatem ecclesiæ spiritus sanctus non accipitur, non immerito dubitatur an apud ipsos tali scismata ab ecclesia segregatos aliquid maneat potestatis spiritualis, quocirca de hoc uenit aliquid dicendum. Pro quo notandum iuxta sanctum Thom. in 2. 2. q. 39. ar. 3. quod duplex est spiritualis potestas scilicet sacramentalis alia iurisdictionalis. Sacramentalis quidem potestas est quæ per aliquam consecrationem confertur, omnes autem consecrationes ecclesiæ sunt immobiles manentibus quæ consecrantur. sicut patet etiam in rebus inanimatis. nam altare semel consecratum non consecratur iterum nisi fuerit dissipatum, & ideo talis potestas secundum suam essentiam manet in homine qui per consecrationem eam est adeptus quoad uiuat siue in scisma siue in hæresim labatur. quod patet ex hoc quod rediens ad ecclesiam non iterum consecratur. De quo beatus Augustinus in lib. contra Donatistas dicit. Sicut redeuntes ad ecclesiam qui priusquam recederent fuerint ordinati non utique rursus ordinantur. retinent ergo scismatici potestatem sacramentalem ordinem retinentes. Præterea hoc idem aperte colligitur ex eo quod Urbanus papa dicit & habetur in c. ordinationes 9. q. 1. quod qui ab episcopo quondam catholicæ ordinatis sed in scismate a Romana ecclesia separatis consecrati sunt eos cum ad ecclesiæ unitatem redierint seruatim propriis ordinibus misericorditer suscipi iubemus, si eos uita & scientia commendat. hoc autem non potest esse nisi spiritualis potestas per consecrationem data apud scismaticos maneret. Verum quia potestas inferior non debet ire in actum nisi secundum quod mouetur a potestate superiori sicut et in rebus naturalibus patet. inde est quod tales usum potestatis amittunt ita scilicet quod non liceat eis sua potestate uti, si tamen usi fuerint eorum potestatis effectum habet in sacramentalibus quia in his homo non operatur nisi sicut instrumentum Dei. unde effectus sacramentales non excluduntur propter culpam quacumque confertis sacramentum. unde auctoritates dicentes scismaticos & hæreticos non habere potestatem spirituales præfatam sacramentalem semper sunt intelligendæ quantum ad legitimum usum illius. non autem sunt referendæ ad ipsam essentiam potestatis sicut est illud extra de scis. c. 1. ubi lateranense concilium dicit ordinationes ab Octauiano, & Guidone hæresiarcho factas & ab ordinatis ab eis irritas esse censemus. Et idem habetur in c. ordinationes 9. q. 1. hoc autem intellige ut ait glossa. quantum ad executionem nisi cum eis fuerit dispensatum. uel si ordinatus probaret se nesciuisse illum fuisse scismaticum qui eum ordinauit ut in capit. ordinationes ubi supra. Ex quibus manifeste

Z z iiij

etiam habetur apud scismaticos uera esse sacramenta dum tamen in forma ecclesiæ dentur siue dispensentur. unde Aug. libro de unico baptismo ait. Potest sacramentum tradere separatus sicut potest habere separatus. nam ut idem Aug. contra Petilianum donatistam testatur. Sacramenta Dei nihil obstant mores malorum hominum quod illa uel non sint uel minus sancta sint. unde omnes auctoritates sanctorum patrum quæ uidentur sonare, quod apud scismaticos uel hæreticos non sit uera sacramenta uel intelligatur de illis scismaticis & hæreticis qui formam ecclesiæ non seruant sicut illud Pelagii papæ in c. pudenda 24. q. 1. Qui diuinus est ab apostolicis sedibus execrat potius ipse & non consecrat. iure ergo execratus tantum & non consecratus poterit dici, & similes auctoritates, uel intelliguntur auctoritates præfatæ de sacramentis non quantum ad ueritatem essentia sacramentorum, sed quantum ad rem sacramenti siue effectum salutiferum eorum: quoniam uerum est quod si manifeste sint ab ecclesia præscissi quicumque accipiunt ab eis sacramenta peccant nisi sacramentum baptismi in articulo necessitatis, & per hoc impediuntur ne effectum sacramenti consequantur & ita quantum ad rem sacramenti dicuntur illa sacramenta falsa aut mania. hoc modo accipiendum dicitur Thom. in tertia parte illud quod Leo papa scribens ac Leonem Augustum ait quod in Alexandrina sede omnium celestium sacramentorum lumen extinctum est intercepta sacrificii oblatio deficit christi sanctificatio, &c. Dicta uero Cypriani quæ uidentur uelle apud scismaticos & hæreticos non esse uera sacramenta non cogunt quia eius sententia non tenetur ut dicit sanctus Aug. Potestas autem iurisdictionalis est quæ ex simplici iniunctione hominis confertur, & talis potestas non immobiliter adhæret, unde in scismaticis & hæreticis non manet. unde non possunt absolueri nec excommunicare nec indulgentias facere aut aliquid huiusmodi, quod si fecerint nihil est actum, de qua potestate uidetur accipienda auctoritas Cypriani in epistola, & habetur 7. q. 1. cap. Nouatianus. Qui nec unitatem spiritus nec communionis pacem obseruat & se ab ecclesiæ unculo atque sacerdotum collegio separat nec episcopi potestatem habere potest nec honorem. Item idem Cyprianus in epistola ad Magnum, & habetur in ca. didicimus 24. q. 1. Didicimus omnino hæreticos & scismaticos nihil habere potestatis ac iuris. Quocirca in c. 1. extra de scisma. post illa superius allegata dicitur sic. Adicientes ut qui dignitates ecclesiasticas seu beneficia per dictos scismaticos acceperunt careant impetratis. alienationes quoque quæ per eosdem scismaticos siue laicos factæ sint de rebus ecclesiasticis omni careant firmitate, & hoc ideo quia apud scismaticos nihil remanet potestatis iurisdictionalis. unde gloss. super uerbo omni careant firmitate ait, quia dum ecclesia pastorem habet hæreticum uel scismaticum uacare intelligitur supra de rescrip. cap. primo.

Cap. VIII. De pœna scismaticorum.

SCISMA autem & punitur a Deo & punitur ab ecclesia, quam grauius autem punitum legatur a Deo superius in c. 5. exemplariter induximus de Dathan & Abyron qui hiatu terræ absorpti sunt Numeri 16. cap. Item de decem tribubus quæ quia Hieroboam adhæserunt date sunt in

sunt in dispersionem 3. Regum 12. & 13. & aliis multis exemplis pater. Iam loquendum restat de punitioe qua ab ecclesia scismatici puniantur. Puniantur autem ab ecclesia multipliciter. Primo excommunicatione, ut patet extra de scisma. cap. 2. & per consequens cum scismatici sint excommunicati, sicut etiam habetur in ca. de liguribus 23. quæst. 5. & cum excommunicationis non sit comunicandum sequitur quod cum scismaticis scienter comunicandum non sit, unde Num. 16. dicitur. Recedite a tabernaculis hominum impiorum, qui scilicet scisma fecerant, & nolite tangere quæ ad eos pertinent ne inuoluamini peccatis eorum. Secundo si scismatici per excommunicationem non respiciant puniuntur pena depositionis, ut in ca. in nomine domini 23. dist. Ceterum si pertinaciter adhuc præsumerent ita quod non possent coerceri præfatis penis, tertio ueniunt puniendi manu armata siue coercendi potestate brachii secularis. Harum autem penarum conuenientia sumitur iuxta san. Tho. in 2. 2. quæst. 39. ar. 4. sic. sicut habetur Sapientia 11. Per quæ quis peccat dum puniri. Scismatici autem ut ex dictis patet in duobus peccant. In uno quidem, quia separant se a communione membrorum ecclesiæ, & quantum ad hoc conueniens pœna scismaticorum est ut excommunicentur. Peccant secundo, quia subdi recusant capiti ecclesiæ & ob hoc merito a dignitate deponuntur. Et quia coerceri nolunt per spiritualem potestatem ecclesiæ iustum est ut potestate temporali coercantur. pœnæ aut præsentis uitæ sunt medicinales, & ideo quando una pœna non sufficit ad coercendum hominem superadditur altera. Sicut & medici diuersas medicinas corporales apponunt quando una non est efficax, & ita ecclesia quando aliqui per excommunicationem non sufficienter reprimuntur adhibet coercionem brachii siue potestatis secularis, sed si una sit sufficiens alia non debet adhiberi. De hac autem pœna brachii siue potestatis secularis loquuntur multa cap. in decreto maxime 22. q. 5. ut in cap. de liguribus, & c. quali. ubi papa Pelagius Narse patricio scribens ita ait. Salutantes paterno affectu gloriam uestram petimus, ut præfatis qui a nostra sede directi sunt in omnibus præbeatis auxilium nec puteis peccati esse alicuius si huiusmodi homines præsumunt, hoc enim & diuinæ, & humanæ leges statuerunt, ut ab ecclesiæ unitate diuisi, & eius pacem iniquissime perturbantes a secularibus potestatibus comprimantur, nec quicquam maius est unde Deo postis sacrificium offerre quam si id ordinetis, ut qui in suam, & aliorum perniciem debacchantur competenti debeant rigore compesci.

Cap. IX. Quæ scismata fuerunt in ecclesia.

QVONIAM non parum huic parti pro cautela futurorum temporibus in ecclesia orta, & modos quibus sopita siue ablata sunt, idcirco nos sub breuitate illa perstringere uoluimus, uerum quia scismata in ecclesia uario modo contingunt uidelicet aut per introductionem peruersi dogmatis: quoniam hæresis in se includit scisma aut per separationem, & diuisionem per pertinacem inobedientiam ab apostolica sede, aut per usurpationem apostolicæ sedis, primo modo de scismatibus loquendo non est propofiti nostri scismata præterita aut præsentia numerare, quia

hoc longum esset & difficillimum ualde, cum tot uenirent scismata rependa quot fuerunt hæreses aut impræsentiarum sunt. nec etiam scismata secundo modo introducta intēdimus commemoare: quoniam in illis sicut in primis hæreses multę inuoluntę sunt. de illis enim proprie intelligitur dictum Hier. in c. inter hæresim 24. q. 1. dicentis, quod omne scisma in ueteratum aliquam hæresim sibi constringit ut recte ab ecclesia recessisse uideatur, sicut patet in scismate græcorum, in scismate Iacobitarum & Armenorū & nūc Bohemorum, qui in colorem separationis ab ecclesia Romana multas hæreses confinxerunt. Sed impræsentiarum solum ea scismata enumerare proposuimus quæ per illicitum ausum usurpationis apostolicæ sedis introducta sunt in ecclesiam. Primum scisma fuit inter beatum Cornelium, & Nouatianum urbis Romæ presbyterum, primus itaque qui post legitimam successionem pontificum aduersus est sedem apostolicam usurpare, ut ecclesiasticæ ferunt historiæ fuit Nouatianus Romanæ ecclesiæ presbyter, & princeps hæresis nouatianorum exitit qui se catharos. i. mundos nominabant lapsis spem uenie denegantes, unde lapsis fratribus non communicabant nec eorum pœnitentiam dicebant esse suscipiendam & ita Nouatianus in scisma, & hæresim lapsus est, ob quam rem papa Cornelius in urbe concilium congregat 70. episcoporum presbyterorumq; totidem cum dyaconibus plurimis in qua Nouatiano cum omnibus suis sectatoribus ab omnibus exécrato, & hæresi sua condemnata statuitur, ut lapsis penitentibus uenia promitteretur, & reconciliatio post dignam penitentiam cõcederetur. Secundum scisma fuit inter Felicem, & Liberium, sane liberio papa propter fidem exulante a Constantino Augusto Felix presbyter de consensu ipsius Liberii substituitur in papatu qui tandem propter fidei constantiam congregato Arrianorum concilio a papatu deponitur. Liberius qui exilii tedio deuictus reuocatus est in hæretica prauitate se subscribens in sede repositus est quam sex quasi annis tenuit. Hoc scisma sopitum est morte. Nā primo Felix papa martyrio coronatur, deinde post annos 6. Pseudo papa Liberius mala morte præcibus sanctorum extinctus est quem post papa Damasus synodali iudicio publice condemnauit, & omne quod fecerat annullauit. Tertium scisma fuit inter Damasum papam primum, & Ursinum dyaconum cardinalem, hic enim Damasum prælatum non ferens seditionem Damasus excitat, & seditiosorum hominum potentia in Basilica quæ Sifini appellatur episcopum se fieri extorquet legis ordine, & traditione peruersis, quo facto magna turbatio orta est. Quod scisma auctore Deo sopitum est. nam congregato concilio Damasus qui a maiori, & saniori parte electus fuerat in sede constituitur. Ursinus de urbe eiectus episcopus Neapolitanus efficitur. Quartum scisma fuit inter Bonifacium primum, & Eulaliū presbyterum urbis Romæ. Bonifacius ordinatur in Basilica sancti Petri Eulalius in Basilica Constantina. Sopitur hoc scisma sic: quoniam ambo iussu Imperatoris Honorii urbem egrediuntur, & facta inquisitione de ueritate electionis amborum reprobatum Eulalius, & Bonifacius qui a maiori, & saniori parte fuerat electus apostolicæ sedi restituitur. Quintum scisma fuit inter Symachum primum & Laurentium. Nam Symachus est electus in papam in Basilica Constantina ab una parte cardinalium & clero. Laurentius uero ab alia parte in Basilica sanctæ Mariæ eligitur. Sopitum est hoc scisma hoc modo, quia cum unus alteri non cederet constituerunt, ut

illis tota iudicio Theodorici regis qui tunc in Italia plenum habebat dominium diffiniri deberet, qui Rauennæ existens auditis utriusque partis plene legatis decreuit ut qui prius electus esset aut quem maior pars cleri simul & populi eligisset in sede apostolica resideret, & quia Symachus prius ordinatus fuerat maiorq; pars ei faueret obtinuit qui ex misericordia Laurentium episcopum fecit Nucherinum, uerum post paucos annos criminatur ex inuidia Symachus per falsos testes, & apud Augustum accusatus reuocatur occulte Laurentius, & iterato scismate diuisus est clerus. Sed sopitur hoc modo. nam iussu præfati regis Theodorici congregatur concilium 115. episcoporum in urbe. ut patet distinct. 17. cap. concilia. hinc etiam in quo Symacho purgato de crimine falso & damnatis tam falsis testibus quam episcopo Laurentio apostolicæ sedis inuafore Symachus cum summo honore & gloria restituitur. Sextum scisma fuit inter Siluerium primum, & Vigilium Vigilium enim Romanæ ecclesiæ archidiaconus cum ad apostolicæ sedis apicem aspiraret pontifici suo Siluerio parat insidias. nam cum papa Siluerius nollet ad suggestionem Auguste reuocare Antonium Constantinum episcopum quia hæreticus esset Vigilium spondit se hoc facturum atque ita beato Siluerio per Guiltsarum patricium in exilio deportato. Vigilium fauente Augusta gratia factæ promissionis male concupitam sedem arripuit quanquam postea beata confessione crimen diluerit. Scisma hoc sopitum est, quia ut quædam historiæ referunt mortuo Siluerio in exilio Vigilium ab omnibus in papam assumptus est. Septimum scisma fuit inter Eugenium secundum, & alium quendam in discordia coelectum quod scisma sopitum est potentia Lotharii filii Lucii Imperatoris qui Romam ueniens statum populi pacificauit cum pontifice Eugenio deprauatum per suos antecessores, & ita reiecto antipapa Eugenio mansit in papatu cui etiam maior pars nobilium & populi fauebat. Octauum scisma fuit inter Leonem quintum, & Christoforum Pseudo Antipapam, qui Christoforus diabolica præsumptione ita exécratus est ut Leonem papam ui capere, & carceri mancipare præsumperit, & ita hoc ordine apostolicam sedem usurpauit sed Leone papam in carcere mortuo, & Christoforo antipapa turpiter reiecto Sergius secundus ad apostolatam eligitur, & sic scisma sopitur. Nonum scisma fuit inter Ioannem duodecimo, & Leonem octauo nam licet Ioannes duodecimo ob demerita sua quia lubricus erat & uenator congregato concilio episcoporum Italiæ per Ottonem Imperatorem foret depositus & Leo in apostolatu constitutus, nihilominus post recessum Imperatoris Ioannes fauore suorum receptus est a Romanis, & collecta synodo reatum iter papatum Leone deposito quo tandem iusto Dei iudicio a diabolo extincto scisma sopitum est. Decimum scisma fuit inter prædictum Leonem & Benedictum quintum, qui Benedictus cum ab amicis Ioannis adhuc uiuente Leone eligeretur scisma ortum est. Quod scisma sopitur sic reuertitur enim Imperator hoc audiens ad urbem, & obsidione illam fatigat quousque Benedictus sibi traditus est quem Imperator in exilium in Saxoniam mittit, & Leo restituitur, & ita potentia Imperatoris scisma sopitur. Undecimum scisma fuit inter Gregorium quintum, & quendam Ioannem episcopum Placentinum quem Crescentius consul pecunia corruptus in apostolicam sedem uiolenter intru-

Et, sed hoc imperator cum multo dolore audiens ad urbem celeriter regressus, & Crescentium trucidari iubet & dictum Ioannem oculis effossis priuatum in castro sancti angeli carceri perpetuo mancipauit, & Gregorius restituitur, & sic potestate imperatoris scisma sopitur. Duodecimum scisma fuit inter Benedictum nonum & alios tres assumptos. Legitur enim quod Benedictus nonus postquam in sede apostolica aliquibus annis federat deiecit, & datus est papatus Ioanni Sabinesi episcopo qui postea uocatus est Siluester tertius quo potentia aliquorum Romanorum qui Alberto patri prefati Benedicti fauebant eiecit. Benedictus est restitutus quo iterato reiecto datus est papatus Ioanni presbytero sancti Ioannis ante portam latinam qui Gregorius sextus est dictus qui ob ruditatem litterarum ut ferunt ad uices officii exequendas alium secum consecrari fecit quae coadiutoris institutio cum multis non placeret tertius superinducitur qui solus uices duorum impleret. Inter tres ergo de papatu contenditur uno contra duos, & duobus contra unum de papatu altercantibus uenit Henricus imperator Romanus, & tribus eiectis quartus substituitur qui uocatus est Clemens secundus, & ita potentia imperatoris scisma sopitur. Tredecimum scisma fuit cum Benedictus decimus fretus potentia aliquorum nobilium Romanorum sedem occupauit apostolicam qui tandem conscientia ductus cessit agnoscens se per ostium non intrasse, & factus est Nicolaus secundus. Quartumdecimum scisma fuit inter Alexandrum secundum, & Cadulum permensem episcopum. Sane episcopi Lombardiae dicentes non debere eligi in Romanum pontificem nisi de Italiae Paradiso siue Iardino quem uocabunt Lombardiam contra morem ecclesiae praedictum cadulum in papam eligunt fauente eis ad hoc Imperatorem Henrico, sed hoc scisma sopitur hoc modo, nam Henricus Imperator rediens ad cor condolens turbationi ecclesiae Romanam proficiscitur, & Alexandro reconciliatur. Cadulus uero hoc uidens recognoscens errorem dimissa praesumptione papatus uenit ab obedientiam Alexandri. Decimumquintum scisma fuit inter Gregorium septimum, & Clementem quendam. Sane cum inter papam Gregorium septimum & Henricum Imperatorem quartum oriretur discordia super inuestituris episcoporum in imperio suggerente imperatore superinducitur alius, nam conuenientibus episcopis, & archiepiscopis Lombardiae apud Brixiam archiepiscopus Raennaten, nomine Gilbertus in papam eligitur qui uocatus est Clemens, unde securum est scisma grauissimum quod durauit usque ad mortem praefati antipapae, & praefati Henrici imperatoris qui scisma illud fouebat, & ita morte illorum sopitum est scisma. Decimum sextum scisma fuit inter Paschalem secundum, & alios tres Pseudo pontifices. Sane cum Paschalis post decessum urbani secundi in pontificem esset assumptus coronato in imperium Henrico quarto aliqui ex clero in pontificem exurgentes tres diuersis temporibus haereticas in papatum promouere moliti sunt. uidelicet Albertum, Arnulfum, & Theodoricum qui quanquam in initio prophanæ assumptionis turbationes non mediocres excitarunt, mox tamen per uerum pontificem restricti sunt quibus tandem mala morte extinctis sopitum est scisma eorum morte. Decimum septimum scisma fuit inter Gelasium secundum, & Burdinum. Antipapam. Sane Henricus quartus occasione assumens quod ad electionem Gelasii non fuerit uocatus ele-

ctiōni

ctiōni praefata se opponens Burdinum quendam ex hispanis in papam fecit ordinari. Gelasio autem mortuo apud Cluniacum in Francia eligitur Calixtus secundus qui Romam ueniens in sutrio Burdinum capit & confusibiliter ad urbem deducit carere recludit, & scisma sopitur. Decimum octauum scisma fuit inter Innocentium papam secundum & Petrum Leonis licet a minori parte fuerit electus, nihilominus potentia parentum suorum uallatus praeualebat in urbe qua de causa papa Innocentius cum cardinalibus sibi adherentibus recessit de urbe in Franciam. Petrus uero Leonis manens in urbe arripuit praesulatum iubensque se uocari Anacletum. Scisma hoc finitur hoc modo: quoniam Lotharius Imperator ad urbem ueniens partem totam Petri Leonis extirpat, & dictum Innocentium papam restituit, & ita potentia Lotharii scisma illud sopitur. Decimum nonum scisma fuit inter Alexandrum tertium, & quatuor Pseudo antipapas, cum enim Alexander praefatus propter discordiam ortam inter ipsum, & Fredericum primum coactus esset Italiam relinquere iuit in Franciam ubi quasi per 18. annos mansit quo tempore intermedio fauente praefato Frederico quattuor antipapae successiue intrusi sunt apostolicam sedem prophantes, primus fuit Octavianus qui se uocari fecit Victorem, secundus fuit Guido Cremonen. qui se uocari fecit Paschalem, tertius fuit Ioannes Fremen. qui se uocari fecit Calixtum, quartus fuit Laudo qui se uocari fecit Innocentium qui omnes ab Alexandro excommunicari mala tandem morte interierunt, composita autem pace inter papam Alexandrum, & praefatum Fredericum scisma sopitum est. Vigessimum scisma fuit inter Ioannem papam uigesimo secundo, & Pseudo pontificem fratrem Petrum de Corberio. Sane Ludouicus Bauarus, quia praefatus papa Ioannes sibi non fauebat in facto imperii sed magis sibi foret contrarius ueniens Romam in respectum eius fecit praefatum pseudo religiosum ordinis minorum fratrem Perrum de corberio erigi in papam ab eo imperii coronam usurpans, & ita ortum est graue scisma in ecclesia. Verum disponente domino praefatus antipapa capitur, & papae Ioanni praesentatur tandem in castro Cremonen. moritur, & sic scisma sopitur. Vigessimum primum scisma fuit quasi temporibus nostris pro parte, fuit enim inchoatum circa annum domini M. ccc. lxxviii. & durauit usque ad tempora nostra, uacante enim apostolica sede per mortem Gregorii undecimo, fuerunt duo ad summum pontificatum assumpti, primo quidem Bartholomeus episcopus Baren. & uocatus est Urbanus sextus, tandem recedentibus cardinalibus, & conferentibus se ad Auinionem ubi se securos credebant electus est cardinalis Gebenn. & uocatus est Clemens septimus, & ita scisma magnum ortum est in ecclesia Dei, quod multis annis durauit. Nam post mortem Urbani sexti per cardinales per eum factos assumptus fuit ad papatum Bonifacius nonus & post istum Innocentius septimus, & post eum Gregorius duodecimo, pro alia uero parte post mortem clementis assumptus est Benedictus, decimo tertio, tandem per cardinales aliquos Gregorii, & Benedicti celebratum est concilium Pisis, anno domini M. cccc. viii. & de positis Gregorio & Benedicto quantum in eis fuit electus est ad papatum frater Petrus de Candia magister in Theologia qui dictus est Alexander quintus post quem electus est Ioannes uigesimotertio, & ita ubi primo duo contendebant iam contendeabant tres, uerum Dei misericordia opitulante religiosa sollicitu-

dine domini regis Sigismundi congregatum est concilium Constantiæ, in quo tribus obedientis tandem conuenientibus renunciat Gregorius iuri suo. Ioannes, & Benedictus deponuntur, & ita sopito scismate reddita est pax ecclesiæ. Vigefimumsecundum scisma fuit hoc nostrum tempore inter Eugenium papam quartum & pseudo pontificem Amedeum ducem Sabaudie Felicem nuncupatum. Sane cum inter præfatum Eugenium, & Basiliensium concilium quod cepit de anno 31. de mense Iulii super aliquibus temere attentatis in progressu ipsius per aliquos patres ipsius concilii qui nunquam alias per quæcunque alia uniuersalia concilia uno existente in apostolica sede indubitato pontifice fuerunt attentata. Et maxime super loco ad quem græci pro eorum unione tractanda erant uenturi grauis orta foret dissensio, & plurimum scandalosa. nam intantum quorundam impiorum hominum qui post dissolutionem concilii Basileæ pertinaciter remanserunt, creuit audacia, ut Amedeum ducem Sabaudie in pseudo pontifice prophanarent, quem Felicem nominarunt cui, & si pauci exceptis illis de domino suo obedirent, nihilominus stulta præsumptione uulnerata est ecclesia, uerum mortuo Eugenio, & succedente beatissimo domino nostro Nicolao papa 5. ad suggestionem illustrissimorum regum, & dominorum, uidelicet regis Franciæ & Angliæ præfatus dominus Amedeus destitit ab impræfatu summi pontificatus quem Amedeum tam pro nobilitate sanguinis quam pro pace reddita ecclesiæ sanctissimus dominus noster Nicolaus pro sua clementia maxima cum charitate suscipiens cardinalè legatum cum certis prærogatiuis in tota terra Sabaudie perpetuum instituit ac creauit & ita scisma Deo gratias sopitum est.

Cap. X. De multiplici uia sopiendi siue tollendi scismata.

EX PRÆDICTIS in superiori ca. facile quis colligere potest plures uias esse quibus scismata sopiri atque tolli possunt de ecclesia. Notauimus autem inter alias decem uias. Prima uia est discussio ueritatis, & iustitiæ, ut uidelicet discutatur quis inter contententes sit uerus papa, & ista uia est multum conueniens: quoniam per eam uincit ueritas, & lucefcit iustitia falsitas repellitur temeritas reprobatur, & audacia compescitur, ne decreto defacili fiant scismata per impræfessionis uel alios modos illicitos. unde hoc modo uia præcluditur futuris scismatibus, & unitas ecclesiæ firmatur cum iustitia & pax osculate fuerint, ut inquit psalm. uerum hæc discussio ueritatis de iustitia contententium quandoque facta legitur per imperatores antiquis temporibus cum Imperatores potentiores essent, & hoc maxime quando scisma erat recenter introductum, & nondum ut ita dicam extra muros urbis processerat, & parum habebat dubitationis, sicut patet in scismate quarto in præcedenti cap. commemorato. Nam cum inter Bonifacium primum, & Eulalium præbyterum urbis Romæ foret super papatu contentio iussu Imperatoris ambo contententes urbem egrediuntur & inquisitione facta de ueritate electionis amborum, & reperto quod Bonifacius a maiori & saniori parte fuerat electus suscipitur, & Eulalius reiiicitur. Nec miretur aliquis sicut quidam ad pauca respicientes faciunt quod Imperatoris ita fecerunt: quoniam non ut iudices

dices aut usurpantes ecclesiasticum iudicium illud egerunt sed ut patroni ecclesiæ, & protectores pacis, & unitatis ecclesiæ per modum habendæ declarationis ueritatis, ut sciretur per doctos uiros quis contententium esset uerus pontifex cui fauere debeant, & quis intrusus quem expellere teneantur iuxta ca. si quis pecunia dist. 79. Quandoque uero inquisitio ista ueritatis, & iustitiæ facta est per concilium prælatorum, & hoc quando dubium de ueritate papatus inter contententes erat aliquantulum probabile, & maxime cum utraque pars habuit potentes dominos tam seculares quam ecclesiasticos fauentes aut cum aliquantisper esset antiquatum, & ex hoc magis firmatum & hoc factum uidetur conuenienter, quoniam huiusmodi dubii conueniens iudex uidetur esse concilium ut uidetur secundum aliquos colligi ex gl. c. si duo di. 79. ubi tamen gl. non nisi hoc querit. Glo. sed quis erit iudex de hoc: an electio sit contra phas. Non ipsi cardinales, quia sic essent iudices in proprio facto. nam nullus potest superior inueniri ut extra de elect. licet in fine. Dic illud c. locum habere quando neuter est electus a duabus partibus, uel dic concilium conuocabitur. hæc glo. Hug. uero dicit in apparatu suo sic. Sed cuius examini committeretur hæc causa utrum sint ita electi uel non forte loquitur de manifesto uel ad cardinales spectat hoc cognoscere, uel si cardinales adeo dissentiant debet concilium conuocari auctoritate cardinalium, hæc Hug. Hac uia scilicet per uiam concilii sopita sunt plura scismata, sicut patet in cap. præcedenti. Sic enim legitur scisma tertium quod legitur fuisse inter papam Damasum primum & Ursinum. Nam ut dictum est in præcedenti c. congregato concilio, & inuento quod Damasus fuerat a maiori, & a saniori parte electus suscipitur & Ursinus de urbe expulsus Neapolitanus constituitur episcopus. Item hac uia sopitum est scisma quintum secundo orrum inter Symachum, & Laurentium. Nam ut dictum est & habetur in gl. hinc etiam distin. 17. præcepto Theodorici regis congregato concilio multorum prælatorum sed auctorizato per eundem Symachum Symachus restitutus est, & Laurentius eiectus. Hic tamen notandum quod pro discussione ueritatis contententium de papatu nunquam legitur superioribus temporibus conuocatum aliquod concilium uniuersale utpote prælatorum totius orbis sed fuit concilium bene particulare, quia aut prælatorum unius prouinciæ. scilicet Italiæ tantum, aut aliquarum paucarum, sicut patet ex dictis in præcedenti c. Secunda uia sedandi scismata est uia compromissi ut. scilicet contententes de papatu compromittant in arbitros, & in arbitratores promittentes stare eorum iudicio siue eorum sententia siue arbitratore ista sint laici siue clerici. Et ad hanc uiam reducit illud quo contententes de papatu committerent aliquibus potestatem discutendi de iure eorum utrum eorum aliquis sit uerus papa uel nullus, & promittendo cum hoc quod staret eorum sententia absque aliqua contradictione. Hac uia sopitum est scisma quintum primo ortum inter Symachum & Laurentium. Nam amobus ut dictum est in præcedenti c. compromittentibus in regem Theodoricum ipsius regis iudicio acceptus est Symachus papa: quonia maior pars cleri & populi eum elegerat, & reiectus est Laurentius. Tertia uia est per nouam electionem. ut. scilicet ille inter contententes inter quos est dubium quis sit uerus papa habeatur pro papa qui noua electione a maiori parte uniuersitatis fuerit electus, & hoc modo currit capit. si duo forte distin. 79. in quo Honorius imperator ad Bonifacium papam ita

scribit. Si duo forte contra phas temeritate concertantium fuerint ordinati, id est electi nullum ex eis futurum sacerdotem permittimus sed illum solum in sede apostolica permanere censemus quem ex numero clericorum ordinatione, id est electione noua diuinum iudicium, & uniuersitatis consensus elegerit, hæc ille, dicit Hug. uel maioris partis. Quarta uia est, ut expulsis siue reiectis omnibus contendentibus alius eligatur, & hæc uia uidetur conueniens quando de iure nullius contendentium habetur certitudo aut quando si alter illorum remaneret foret scandalum magnum & sic uidetur currere glo. quæ habetur in cap. si forte distin. 63. in quo determinatur. Cum uota eligentium in duas se diuidunt partes quis sit præferendus alteri, ubi gloss. super uerbo tamen ut nullus, ita dicit qd. Si timetur scandalum utriusque electio cassabitur, ut distin. 79. si duo Hac uia sopitum est scisma octauum quod fuit inter Leonem quintum, & Christoforum. Nam ut dictum est in præcedenti cap. Leone in carcere mortuo & Christoforo turpiter eiecto Sergius secundus electus est, & sic scisma sopitum est. Item eadem uia sopitum est scisma duodecimum quod fuit inter Benedictum nonum, & alios tres aduersarios: quoniam omnes contendentes potentia Henrici Imperatoris eiekti sunt & electus est unus alius qui dictus est Clemens secundus. Item hæc uia uidetur sopitum diebus nostris scisma magnum in concilio Constantien. ubi Ioanne uigesimo tertio, & Benedicto 13. depositis electus est Martinus quintus. Quinta uia est cessionis siue cessionis a persecutione papatus alterius contendentium. Hac uia sopita sunt aliqua scismata, sopitum est enim scisma. 13. quia Benedictus decimo, conscientia ductus cessit papa tui quem per uolentiam ingressus fuerat, & Nicolaus secundus est electus. Item scisma. 14. inter Alexandrum secundum & Cadulum qui ut patet in præcedenti cap. deficiente sibi fauore imperatoris Henrici destitit a persecutione papatus. Item scisma uigesimo secundo quod fuit inter sanctissimum dominum nostrum papam Nicolaum, & Amedeum quendam ducem Sabaudie, quod clementer apud nos agente omnipotente domino Amedeo cessante a prosecutione papatus ablatum est. Sexta uia est uia armorum adhibita contra intrusos. hæc uia maxime conuenit quando habetur certitudo de iure unius & de intrusione alterius. Hac enim uia plura scismata ablata leguntur sicut scisma septimum inter Eugenium secundum, & aduersarium eius. Item scisma octauum inter Leonem quintum, & Christoforum. Item scisma de cimum inter Leonem octauum & Benedictum quintum, & sic de multis aliis, ut in cap. præcedenti plenius continetur. Septima uia est uia reconciliationis cum imperatoribus siue principibus quorum fauore scisma fouetur atque manutinetur. Hoc modo sopitum est scisma 14. quod fuit inter Alexandrum secundum, & Cadulum. Et scisma 19. inter Alexandrum tertium, & alios quattuor antipapas, ut in cap. præcedenti uisum est. Octaua uia est cum contingente morte alicuius de contendentibus suscipere alterum contendentium, sic legitur scisma sopitum inter Siluerium, & Vigilium quoniam ut dictum est in præcedenti ca. Siluerio in exilio pro Christi fide mortuo Vigilium licet male ingressus fuerit ab omnibus tamen receptus in papam creditur tamen quod per nouam electionem. Item hæc uia sopitum est scisma secundum quod fuit inter Felicem, & Liberium. Felix martyrio coronatus est. Liberius uero factus hæreticus qui alio nomine

mine Leo uocatus uixit post occupationem apostolicæ cathedræ per plures annos postea mala morte extinctus periit, & Damasus electus est, & sic scisma illud extinctum est. Nona uia sedandi scisma est per capturam intrusi uel intrusorum quod possibile quandoque est opulante diuina. mise ricordia maxime cum paucos habent fautores & minus potentes. Hac uia sopitum est scisma inter Calixtum secundum & Burdinum antipapam. Nam papa Calixtus cepit in butrio præfatum Burdinum antipapam & scisma sopitum est. Item hoc modo sopitum est scisma 20. inter Ioannem 22. & Petrum de corberio. nam captus est Petrus de corberio & ductus ad præfatum Ioannem 22. & ita scisma ablatum est. Decima uia est uia per suasionis fiende per principes magnos maxime cum non solum pro excellentia dignitatis reuerendi sunt, sed etiam pro celsitudine potestatis metuenti existunt. debet enim dari modus, ut per huiusmodi magnæ & reuerendæ auctoritatis & potestatis metuentæ principes persuadeatur intruso siue intrusis ut pro reuerentia Dei & ecclesiæ honore uelut a proposito desistere addentes minas quod alias oportet eos ea facere quæ tenentur in fauorem unitatis ecclesiæ. Hac uia sopitum est scisma ultimum quod introduxerunt Basilien. de Amedeo duce Sabaudie quo suasis illustrissimorum dominorum regum scilicet Franciæ & Angliæ desistente a proposito scisma ablatum est ut in præcedenti cap. plenius dictum est.

Cap. XI. In quo declaratur an papa possit in scisma incidere uel esse scismaticus.

SVRGIT ex prædictis questio non parua apud aliquos, an scilicet Romanus pontifex cum caput ecclesiæ sit possit in scisma incidere, uel scismaticus esse. Et uisum est aliquibus quod non. Tum primo, quia si scisma iuxta superius habita sit diuisio illicita per inobedientiam ab unitate ecclesiæ militantis cuius caput est papa, ut dicit Hostien. nullusq; possit a seipso separari (ut nocum est) non uidetur quod papa uerus possit in scisma incidere sicut nec a seipso separari uel diuidi. Tum secundo, quia nullus in quo & apud quem est ecclesia incidit in scisma, sed uerus papa est huiusmodi, ut 24. q. 1. loquitur & c. dicimus, immo per separationem ab eo incurritur scisma secundum illud Cypriani in ca. scire 7. q. 1. sic dicentis. Scire debes episcopum in ecclesia esse & ecclesiam in episcopo, & si quis cum episcopo non sit in ecclesia non esse. ergo nullus uerus papa potest in scisma incidere. cõsequentia uidetur bona, & antecedens uidetur patere pro utraque sui parte. Aliis aut uidetur contrarium qui saluo semper meliori iudicio uidentur nobis sanius loqui, unde uidetur quod Romanus pontifex possit in scisma incidere non solum ex ea parte qua potest incidere in hæresim iuxta c. si papa 40. di. & per consequens in scisma cum in hæresi scisma includatur, ut in superioribus declarauimus in ca. 1. sed etiam ex ea parte qua scisma distinguitur ab hæresi, & potest sine illa esse, pro quo aperte uidetur face- re gl. c. 1. 24. q. 1. in summa, ubi ita dicitur. Maxime cum scisma non possit esse sine hæresi nisi forte in summo pontifice ut si duo crearentur, & uterq; crederet ecclesiæ apud se esse 7. q. 1. factus. Ecce quod gl. hæc manifeste supponere uidetur quod papa possit incidere in scisma quod etiam manifeste uidetur asserere beatus Cyprianus de Nouatiano loquens in epistola ad Antonianum

Opi. primæ ratio prima

Ratio secunda

Opi. auctoris

fit di. Episcoporum autem tenere non posse etiam si episcopus prius factus a coepiscoporum suorum corpore & ab ecclesie unitate discederet, quoniam apostolus, ut inuicem nosmetipsos sustineamus ne ab unitate quam Deus constituit recedamus, & dicat sustinentes in uicem in charitate, ut agentes seruate unitatem spiritus in coniunctione pacis, hæc Cyprianus. Consequenter ratione probatur præfata conclusio sic. papa potest illicite se diuidere ab unitate ecclesie, & ab obedientia capitis ecclesie. ergo potest in scisma incidere, consequentia est bona per locum distinctionis ad diffinitum, antecedens probatur sic: quoniam papa potest a Christo qui est principale caput ecclesie, & respectu cuius maxime unitas ecclesie attenditur per obedientiam recedere non obediendo legi eius aut præcipiendo ea quæ naturali aut diuino iuri contraria sunt, & per consequens separare se a corpore ecclesie Christo subiecte per obedientiam, & ita absq; dubio uidetur qd papa possit in scisma incidere. Secundo sic. si papa potest separare se sine aliqua rationabili causa sed pura uoluntate sua a corpore ecclesie, & collegio sacerdotum per non obseruantiam eorum: quæ uniuersalis ecclesia ex traditione apostolorum obseruat, iuxta c. ecclesiarum di. 11. aut per non obseruantiam eorū quæ per uniuersalia concilia aut apostolicæ sedis auctoritatē sunt uniuersaliter ordinata maxime ad cultum diuinū utputa nolendo obseruare in se ea quæ uniuersalem statum ecclesie aut uniuersalē ritum cultus ecclesiastici concernunt, ut qd nollet celebrare in uestibus sacris aut locis sacratibus aut cum luminariis aut signare se signo crucis sicut residuum sacerdotum collegium facit & similia quæ ad perpetuam generaliter ordinata uidentur utilitatē contra ea. quæ ad perpetuam & ca. uiolantes & ca. sunt quidam & c. contra statuta 25. q. 1. ergo uidetur qd papa in talibus diuidendo se ab obseruantia uniuersalis ecclesie cum pertinacia possit in scisma incidere. consequentia est bona, & antecedens non est dubium, quia sicut possit incidere in hæresim ita in inobedientiam, & pertinacem non obseruantiam eorū quæ ordinata sunt ad communem statum ecclesie. Vnde Inno. in c. de conlue. dicit qd in omnibus obediendum est papæ dum non ueniat contra uniuersalem statum ecclesie, in eo enim casu dicit qd non est sustinendus si ne causa rationabili. Tertio argui potest sic. contendentes aliquibus de papatu si etiam is qui esset uerus papa dubius: tamen probabiliter apud aliquos ita negligenter, & pertinaciter se haberet ad unionem ecclesie procurandam quod nollet facere quicquid in se esset pro unitate ecclesie reintegranda talis uideretur scismatis nutritor, quemadmodum multi diebus etiam nostris argumentabantur de Benedicto 13. & Gregorio 12. His habitis dici possent ad rationes in oppositum: quoniam non uidentur militare. Non quidem prima, quia scisma non solum est diuisio ab unitate ecclesie in ordine ad papam per inobedientiam factam a primario, & principali capite quod est Christus. Nec illud probat aduersariorum propositum quod inducunt dicentes quod papa non possit a seipso separari: quoniam licet hoc uerum sit potest tamen separari per inobedientiam a capite Christo cuius uicarius est & ab institutione apostolicæ sedis in quantum se diuidit ad obseruantia eorum quæ sancti patres prædecessores in apostolica sede generaliter ad communem ecclesie utilitatem siue statum constituerunt sicut diximus. Ad secundam responderetur per alios dicendo ad minorem quod tunc apud papam intelligitur uere esse Christi ecclesia quando ipse

Ad primam rationem primę op.

Ad secundam

ipse manet subiectus capiti Christo cuius est uicarius recognoscendo ab eo potestatem suam pendere, debitam illi subiectionem seruando, & obseruantis uniuersalis sanctæ matris ecclesie ipsius Christi sponsæ canonice se confirmando.

Cap. XII. De opinione quorundam quod propter

scisma tollendum uerus, & indubitatus papa

possit compelli cedere, aut nollens.

cedere possit deponi.

QUONIAM præter uias supra nominatas ad tollendum scisma uolunt aliqui ponere unam aliam uiam, uidelicet per uiam compulsionis ad cedendum, & ubi cedere noluerit quod deponi possit, ut scilicet compellatur papa quantumcunque sit uerus, & indubitatus per aliquem modum utputa per subtractionem obedientie uel captiorem personæ. Et hanc suam opinionem multipliciter fundare nituntur, primo exemplis aliquibus sacræ scripturæ, secundo practicis aliorum conciliorum, tertio auctoritatibus, quarto rationibus. Vnde primo quod uerus pontifex in huiusmodi casu debeat propter scisma tollendum cedere proprie dignitati sic probant exemplo mulieris illius meretricis de qua legerur 3. Regū 3. quæ filium suum uerus potius aduersariæ mulieri per mendacium uendicanti ad iudicari concessit quàm filium diuidi siue secari, in quo signo cognitum est quod ipsa esset uera mater pueri. ergo similiter Romanus pontifex antequam permittat ecclesie corpus secari debet cedere dignitati. Secundo idem arguitur exemplo Christi cuius actio nostra debet esse instructio, qui exinaniri semetipsum factus obediens usque ad mortem crucis, ut inquit Apostolus ad Philip. 2. ergo Romanus pontifex exemplo ipsius Christi cuius est uicarius pro salute populi sui, & unione ecclesie deberet etiam se exinanire usque ad cessionem suæ dignitatis. Tertio sic arguitur, ex practica concilii Pisani quod duos contendentes de papatu deposuit, uidelicet Gregorium, & Benedictum quorum alter uerus papa credebatur & electus est unus alius, uidelicet Petrus de Candia. Quarto patet etiam idem exemplo Constantien. concilii in quo depositi sunt etiam duo. scilicet Ioannes 23. & Benedictus, & electus est Martinus. Quinto arguitur auctoritate, dicitur enim Ioan. 10. quod bonus pastor animam suam ponit pro ouibus suis, ergo Romanus pontifex qui totius dominici gregis pastor est omnium Christi secundum illud Ioan. ult. Pæce oues meas, debet uitam suam ponere, & multo magis dignitatem quæ minus est quàm uita pro ouibus suis ne pereant. Sexto auctoritate iuris ex can. si cum pridem de renun. pro graui quoque, ubi uidetur haberi quod prælatus pro scismate aut scandalo tollendo cogi possit ad cessionem sed quod de alio episcopo inferiori reaccipitur pari ratione in episcopo urbis, tum quia sola administratione præcellit illum, tum quia maius scandalum oritur ex perturbatione uniuersalis ecclesie quàm unius diocesis. Septimo arguitur idem ex glo. ca. si forte dist. 63. ubi dicitur quod si duo eligantur in discordia, ille iudicio metropolitani alteri præferatur qui maioribus adiuuatur studiis, & meritis, ut tamen nullus detur episcopus inuitis & c. ubi gl. ait q. d. Si timeatur scandalum tunc utriusq; cassatur electio. ut 79. di. si duo ergo uidetur qd

Probatio prima

Secunda

Tertia

Quarta

Quinta

Sexta

Septima

Octava

propter evitandum scandalum scismatis in ecclesia, & ne iniuriis sit pontifex, & per consequens odibilis papa cedere debeat, & ad hoc posse compelli. Octavo sic ratione. quicumque peccans pertinaciter contra articulum fidei dei potest non modo compelli cedere sed etiam deponi a concilio uniuersali, ut satis patet ex cap. si papa dist. 40. sed papa nolens cedere pro unione ecclesiae cum uideatur facere quod ecclesia non sit unita uidetur errare, & peccare in articulum. Vnam sanctam ecclesiam ut notat Hostien. in summa de scismaticis. & ad hoc facit ca. aduocauit 24. q. 1. ergo sequitur quod in tali casu etiam uerus papa possit compelli cedere, & ubi noluerit possit deponi. Nono sic. quicumque potest scandalum tollere, & non tollit censetur huiusmodi scandalum efficere, ut in ca. error dist. 86. & 2. q. 7. negligere, sed papa potest tollere scandalum scismatis de ecclesia cedendo, ergo si non uult uidetur ipse scisma introducere siue nutrire, sed huiusmodi potest deponi per concilium. ergo & c. Decimo sic. praedictus uidens ecclesiam suam periclitari in spiritualibus, & temporalibus propter scandalum personae suae tenetur cedere, ut notant doct. in cap. nisi cum pridem de renun. §. pro graui quoq; , & fortius hoc potest dici de papa cum maius imminet periculum retinendo ecclesiam totam in scismate quod teneatur cedere. ergo uidetur quod ubi non uult cedere possit compelli ad cedendum uel nolens cedere deponi.

Nona

Decima

Cap. XIII. Quid in praefata quaestione dicendum uideatur secundum ueritatem, & respondetur rationibus in oppositum.

Prima conclusio auctoris.

AD hanc quaestionem quid secundum ueritatem saluo semper meliori iudicio respondendum uideatur sub duabus conclusionibus ponemus. Prima est quod in casu scismatis in quo unus est uerus indubitatus papa & alter intrusus seu contra plures ordinatus si talis intrusus magnos, & potentes habeat sequaces siue adherentes, ita ut pseudo papa non possit manu armata comprimi, & non habeatur spes quod alia uia scisma sopiri possit quam per cessionem ueri pontificis, habeaturque certitudo quod per cessionem ueri pontificis reintegretur ecclesia, & oues disperse ad unicum & sub unico pastore reducantur ouile hoc casu Romanus pontifex quantumcunque clarum, & indubitatum ius habeat in papatu uidetur debere cedere papatu pro integranda unione ecclesiae. Pro qua conclusione faciunt plures rationes quae factae sunt in praecedenti ca. maxime illae quae sumitur ex euangelio Ioan. ubi Christus ait, quod bonus pastor animam suam ponit pro ouibus, ubi uidetur iuri diuino consonum ut pastor ecclesiae pro ouibus suis errantibus in unum gregem, & ouile congregandis si alia uia congregandi non habeatur nec speretur nisi iuri suo cedendo renunciare debeat ut sub alio pastore cum sub eo fieri non possit dominicus grex reintegretur. Item plurimum confortat hanc conclusionem ratio quae assignatur in ca. nisi cum pridem de renun. §. pro graui quoq; ubi ita dicitur papa pro graui quoq; scandalo cum aliter cedari non potest licet episcopo petere cessionem ne plus temporale honorem quam aeternam uideatur affectare salutem, memor illius quod dicit Apostolus. Si scandalizauero fratrem meum non manducabo carnes in aeternum. Hanc conclusionem uidetur confirmare bea-

113

tus Augu. in multis locis. Ait enim super psal. Deus iudicium tuum regi da. super uerbo. Suscipiant montes pacem. Excellentes quippe in ecclesia uigilanti intentione consulere debent ne propter suos honores superbae aegrotati scismata faciant unitatis compage dirupta. Nam qua fronte in futuro seculo promissum a Christo sperabimus, honorem si Christianam in hoc seculo noster honor impedit unitatem? haec ille. Item secundo hoc manifeste confirmat libro secundo contra Cresconium grammaticum dicit. Nec episcopi propter nos sumus sed propter eos quibus uerbum, & sacramentum dominicum ministramus, ac per hoc ut eorum sine scandalo se se necessitas habet, ita uel non esse debemus, quod non propter nos sed propter alios sumus, denique nonnulli sancta humilitate praediti uiri propter quaedam in se ostendicula quibus pie religiosaeque mouebantur episcopatus officium non solum sine culpa, uerum cum laude deposuerunt. Item in libro gestorum cum Emerito ca. 10. Pro pace Christi episcopi debent esse aut debent non esse, & subdit. Quid dubitamus redemptori nostro sacrificium istud humilitatis offerre, an uero ille de caelis in membra humana descendit, nisi membra eius essemus, & nos ne membra eius crudeli diuisione lanientur de cathedris descendere formidamus propter nos sufficit quod Christiani fideles, & obediens sumus. hoc ergo semper sumus, episcopi autem propter Christianos populos ordinamur, quod ergo Christianis populis ad Christianam pacem prodest hoc de nostro episcopatu faciamus, & infra ca. 11. Propter nos hoc debemus esse quod uos, quid debet esse in cuiuscunque loquor utrum Christianus fidelis obediens hoc tu propter te hoc & ego pro me: ergo quod tu propter te & ego propter me semper debemus esse, quod autem sum propter te tibi sum si tibi prodest, & non si mihi obest. Et infra subdit. Si serui utiles sumus cur domino aeternis lucris pro nostris temporalibus sublimitatibus inuidemus, episcopalis dignitas nobis fructuosior erit si gregem Christi de posita magis collegerit quam retenta disperferit, & infra. Fratres mei si Deum cogitamus locus iste altior specula munitionis est non fastigium superbientis, si cum uolo retinere episcopatum meum dissipio gregem Christi, & quoniam non est damnum gregis honor pastoris, & infra Na qua fronte in futuro seculo promissum a Christo sperabimus honorem si Christianam in hoc seculo noster honor impedit unitatem. Secundo principaliter patet praefata conclusio ex illa regula Hiero. Omnia quae possunt praetermitti salua tripliciter ueritate sunt propter scandalum dimittenda, sed papa in casu praefato potest cedere papatu salua triplici ueritate, ut patet. ergo uidetur quod propter scandalum mouendum scismatis de ecclesia debeat cedere papatu. Tertio sic: papa plus debet diligere salutem spirituales ouium suarum quae impeditur per scandalum scismatis quam quodcunque bonum temporale, & per consequens quam dignitatem suam quae temporalis est, sed id quod minus diligitur est dimittendum propter id quod magis diligitur, si tale aliter haberi non possit. ergo papa in praecedenti casu cedere debet. Secunda conclusio, quod papa uerus, & indubitatus qui non sit a fide deuius non potest cogi ad cedendum, nec cedere non potest deponi. Ista conclusio patet ex omnibus rationibus, & doctorum testimoniiis quibus in 2. li. ca. 93. probatum est quod Roma. pon. uerus, & indubitatus extra casum haereticis non possit a quocunque nisi a Deo deponi. Idem patet ex omnibus illis rationibus quibus in 3. lib. ca. 44. ostensum est quod

Secunda conclusio

Romanus pōn. auctoritate iurisdictionis superior sit uniuersali concilio, manifestum est autem quod inferior non habet potestatem iurisdictionis in superiorem dist. 21. inferior, & extra de ma. & obe. cum inferior. Nihilominus ex alijs sic ostenditur praefata conclusio, communis sententia est sanctorū canonum, ut in 2. lib. ostendimus q̄ papa propter nullum crimen deici potest, nisi cū sit a fide deusus. di. 40. si papa, licet enim electionē lumniorū pontificum Deus commiserit clericis religiosis, deiectionem tamen suam duxerat iudicio reseruauit 79. di. electionē, & notatur per doct. uidelicet per Ioan. dist. 79. in summa per Hosti. in summa de constit. s. quis possit, in principio, per archi. de hæreticis in fidei li. 6. & ibidem per Ioan. an. & de auct. & nū. pal. & de renun. ca. 1. li. 6. & de elect. licet de uitanda. Si itaque papa propter crimen quodcunque magnum excepta hæresi non potest deponi etiam si foret ecclesiæ inutilis, & negligens, & remissus, ut notatur de renun. ca. 1. li. 6. in glo. ordi. quomodo concedendum erit pro cum sit innocens propter aliorum crimina, hoc est scismaticorum proteruam pertinetiā ueniat deponendus aut deiciendus. Secundo confirmatur ista ratio sic: contra iustitiam est q̄ innocens propter malitiam aliorū ueniat honore & dignitate sua quam iuste habet priuandus ut manifestum est. ergo papa uerus, & indubitatus innocens, & immaculatus propter malitiam quorūcumque scismaticorum non uidetur posse compelli ad cedendum dignitati suæ nec posse deponi, alias daretur uia q̄ nullus in dignitate si quantumcunq; sanctus esset itabilis si propter sedandum scisma exortum malitia quorundā impiorum hominum cedendum esset honori dominio, & dignitati quod maximum scandalum posset parere in Dei ecclesia, & tanto maiora quanto talis uolentia seu tyrannis in altiore dignitatem, sicut est papatus attentaretur. Tertio sic, nullus potest compelli cedere bonis temporalibus in quibus habet clarum ius, & indubitatum propter scandalum siue scisma quorūcumque: quia alias ut dictum est daretur malis occasio rapiendi, & nocendi bonis. unde san. Tho. in 2. 2. q. 44. art. ulti. dicit, quod propter eos qui scandala concitant non sunt temporalia dimittenda, quia hoc etiam noceret bono communi, daretur enim malis rapiendi occasio. ergo multo minus quis potest compelli cedere dignitati, cum multo præstantior sit bonis alijs temporalibus propter alios scandala, & scismata suscitantes. Quarto præfata conclusio confirmari uidetur auctoritate beati Cypriani qui in epistola ad Iuuanianum episcopum super scismate inter Nouatianum, & Cornelium loquens inquit. Quid ergo quia honorem cathedræ sacerdotalis Nouatianus usurpat, nunquid idcirco nos cathedræ renunciare debemus, & quia Nouatianus altare collocare, & sacrificia offerre contra phas nititur ab altari, & sacrificijs cessare nos oportet ne paria, & similia cum illo celebrare uideamur, uanum prorsus, & stultum est, ut quia Nouatianus extra ecclesiam uendicat sibi ueritatis imaginem relinquat ecclesia ueritatem. hæc Cyprianus. Quinto præfata conclusio ostenditur sic. apud iurisperitos non parum dubitatum fuit superioribus temporibus utrum papa uolens sponte ex causa puta quia esset insufficientis, & inutilis ad regnum Romanæ atque uniuersalis ecclesiæ papatui renunciare, foret admittendus ad renunciationem. In cuius rei testimonium disputatio cum fortissimis pro utraque parte rationibus satis abunde, & eleganter recitata est per Ioan. an. in cap. 1. de renun. lib. 6. in gloss. & plenius

plenius in nouel. Ad cuius quoque quæstionis decisionem processit illa constitutio in cap. 1. de renun. li. 6. modo si iam fuisset diffinitum aut ita iure diuino aut humano fundatum quod papa propter iustam causam tollendi scismatis aut grauis uitandi scandali non tantum uolens, sed etiam inuitus compelli posset cedere, nulla profecto fuisset dubitatio apud tot & tantos iuris sapientes an ex iusta causa sponte uolens cedere admittendus cum ergo papa uerus, & indubitatus propter uitandum scisma exortum per alios possit compelli ad cedendum nullo iure caueatur non uidetur sine periculo conscientie indifferenter hoc attentandum. unde una de causis quare scisma Chore Dathan & Abiron graui, & insolita pena puniuntur est Num. 16. ut dicit sanctus Thom. in quarta distinctio. 13. quia impediatur ne prælati ecclesiæ contemnerentur, plane cum sint locum Christi tenentes in ecclesia cum magna reuerentia tractandi sunt. Sexto sic. quoniam cogi suo iuri cedere, & ius suum inuitum abdicare uel amittere est de genere uitiorum, ut patet ex regula iuris. ergo uidetur quod papa uerum ius habens non possit cogi cedere iuri suo. Septimo patet eadem conclusio: quoniam si papa uerus propter tollendum quodcunque scisma cedere compellatur res efficietur ex templo perniciosissima, patet: quoniam potestatis laicorum in futuris temporibus uia parabitur qua Romanum pontificem inuitum, & reluctantem suis prauis requisitionibus renunciationi pro uoluntate eorum subiiciant, congingent quandam hæresim contra eum uel minus canonicam electionem criminabuntur, & apostaticum erigent quem sua magna potentia perperam suffragantes non aliter quam si uerus apostolicus cesserit sedere patientur. Præterea de coniuratione foras cardinalium aliquorum quibus per eandem exempli effigiem uia consimilis aperietur, & apostolici deponendi facultas patri consequentia tribuetur, & principatus apostolicus ex malorum arbitrio dependebit, quod quam inconuenientissimum sit nullus mente sanus ignorat. Propter quod inquit Cyprianus in epistola ad Iuuanianum, & habetur septima quæst. 1. quam periculosum autem sit in rebus diuinis ut quis cedat iuri suo, & potestati scriptura sancta declarat &c. Sic ut inquit Hug. & Archi. Cornelius fatigatus labore scisma agere uolebat. Sed quærit Hug. nunquid non licet curque renunciare iuri suo respondet, aut enim renunciatio nocet sibi & alijs aut alijs tantum & non sibi, & sic non licet ei renunciare, & mortaliter peccat renunciando, si sibi soli nocet forte non peccat, quia cuique licet renunciare iuri suo quod tangit ipsum & non alium ar. 2. q. 5. mandastis, quibus habitis dicendum est ad rationes in oppositum. Ad primam cum arguitur exemplo mulieris &c. respondetur breuiter, q̄ non facit ad propositum: quoniam mulier illa non coacta a rege aut ab aliqua potestate, sed sponte cessit iuri filii sui animaduertens sectionem illam irreuerabilem. unde licet posset ex illo exemplo sumi argumentum quod papa cum unio ecclesiæ alias reparari non posset, nisi cedendo papatui q̄ cedere deberet iuri suo, nihilominus non arguitur, quod compelli posset. Ad secundam cum arguitur exemplo Christi, respondetur q̄ etiam non uideatur facere ad propositum argumentum. Tum primo, quia licet Christus pro salute ouium suarum humiliauerit se usq; ad mortē, nō tamen usq; ad cessionē dignitatis suæ, unde ex hoc bene arguitur q̄ papa Christi uicarius pro salute ouium suarū debeat si necesse fuerit uitā propriam exponere nō aut ar

Ad primā
probatio-
nē ca. 12.

Ad secundam

guitur q̄ debeat proprie dignitati cedere, & deposito officio curam gregis sibi commissi relinquere, hoc enim non fecit Christus. Tum secundo exemplum non militat: quia si Christus pro salute humani generis usque ad mortem se humiliaverit, hoc tamen non coactus non compulsus, sed sponte & uoluntarie fecit. Oblatus enim est quia ipse uoluit ut dicitur Esa. 53. licet ergo ex illo caperetur exemplum q̄ papa & uitz & honori cedere debere: pro bono ecclesie, non tamen arguitur quod ad hoc aliqua temporalitate posset compelli aut deponi si cedere nollet. Ad tertiam rationem quæ sumitur ex practica concilii Pisani respondetur dupliciter. Primo q̄ cum illud concilium non fuerit indubitatum per totam ecclesiam uniuersale concilium esse, ex practica illius non potest sumi argumentum aliquod alicuius firmitatis. Respondetur secundo quod non facit ad propositum: quoniam nullus illorum qui in præfata congregatione depositus est fuit uerus papa indubitatus, nec ipse etiam qui ibi electus est. Ad quartam rationem quæ sumitur ex practica concilii Constantien. respondetur eodem modo, uidelicet q̄ non facit ad propositum. Tum primo quia Greg. cessit uoluntarie non coactus. Tum secundo, quia Ioannes, & Benedictus qui fuerunt depositi non fuerunt ueri, & indubitati pontifices. Ad quintam quæ sumitur ex illo Ioan. 10. Bonus pastor responsum est supra in responsione ad secundam: quoniam licet bene sequatur quod pro bono reintegrationis gregis dominici cedere deberet, non tamen sequitur quod ad id cogi uel compelli possit, aut quod nolens iuri suo indubitato cedere possit deponi. Ad sextam rationem sumptam ex cap. nisi cum pridem de renun. ca. 1. respondetur primo q̄ non facit ad propositum: quoniam tex. ille dicit sic. Pro graui quoque scandalo euitando, cum aliter sedari non potest licet episcopo petere cessionem, non dicit quod possit cogi aut compelli. Secundo respondetur q̄ dato quod ita intelligendus esset tex. ille de prælato inferiori qui sui superioris auctoritate posset compelli quod non est in papa qui pro sui principatus excellentia superiore non habet, ut extra de elect. c. licet in si. propter quam rationem non est simile de prælato inferiori, & papa, licet maius scandalum sit quod oritur in uniuersali ecclesia quam quod oritur in una diocesi. Ad septimam de c. si forte di. 78. respondetur q̄ non uidetur facere illud c. ad propositum propter duo. Primo, quia c. illud loquitur de electo nondum confirmato, nos autem loquimur de uero apostolico qui ipso facto q̄ a duabus partibus cardinalium electus est confirmatus intelligitur, facilius quippe impeditur promouendus quam ei iactur iam promotus, ut de iureiuran. ca. quemadmodum Christus. Turpius enim ei iactur quam non admittitur hospes. Secundo quia ibi fit mentio de inferiori prælato. Vnde ait q̄ talis metropolitanus iudicio præferatur, hoc autem non conuenit papæ qui pro eminentia pontificatus sui metropolitanum non habet, ut in cap. in nomine domini distinct. 21. inquit Nicolaus papa, & ita ratio non militat. Ad octauam rationem cum dicitur &c. negatur minor propositio, uidelicet quod papa nolens cedere peccaret in articulum &c. hoc enim falsum est. nec Hostien. dicit illud, nec etiam est uerum quod Hostien. dicere uidetur in sum. uidelicet quod omnis scismaticus peccat in articulum. Vnam sanctam &c. quia tunc omnis scismaticus esset hæreticus cum peccaret in unum articulum fidei, quod tamen manifeste falsum est, ut supra dictum est in cap. inter hæresim 24. quæst. 3. ponitur

tur differentia inter hæresim & scisma. Ad c. aduocauit. respondetur quod non est ad propositum, quia cum ait quod Cyprianus non putauit fidem in scismate non accipitur ibi fides pro fide qua Deo creditur sed pro fidelitate, sicut aperte colligitur si quis bene ponderet uerba Cypriani. alias omnis scismaticus foret hæreticus quod est falsum, sicut supra est ostensum. Ad nonam cum arguitur quod tenetur ad tollendum scandalum cedere, &c. respondetur primo quod maior propositio est falsa uniuersaliter, maxime ut dicit sanctus Tho. in 2. 2. q. 43. ar. 7. quando scandalum procedit ex malitia aliquorum cuiusmodi est scandalum pharisæorum nec c. error. quod inducit nec c. negligere. probant illam: quoniam aliud est resistere errori cum possit aut negligere turbare peruersos & aliud est cedere honori suo aut bonis suis propter scandalum aliquorum malitiosorum & peruersorum hominum qui nolendo obedire uero pontifici perturbant Dei ecclesiam. Præterea si maior illa esset uera omnes illi dicerentur scandala efficere quicumque temporalia bona sua non dimitterent ad uoluntatem multorum qui scandalizati sunt, cum tamen hoc falsum sit, sicut patet de beato Tho. archiepiscopo Cantuarien. qui repetere non cessauit res ecclesie non obstante scandalo regis Angliæ, & beatus Tho. in 2. 2. ubi supra ar. 8. ostendit quod quando scandalum nascitur ex malitia quod est scandalum pharisæorum q̄ propter eos qui sic scandala concitant non sunt temporalia dimittenda, quia hoc etiam noceret bono communi, daretur enim malis rapiendi occasio. hæc sanctus Tho. Nam cum non ex culpa papæ, sed ex propria malitia aliquis gratis impingit in factum, uel dictum eius & decedit in peccatum nõ est uero & indubitato papæ imputandum. quod satis aperte colligitur ex euangelio. ubi cum discipuli dixissent Christo. Magister scis quia audito uerbo pharisæi scandalizati sunt, & ille huiusmodi scandalum pro nihilo habens. finite inquit ceci sunt & duces cecorum. Quamobrem dicit Cyprianus. Quod ad nos attinet & conscientie nostræ conuenit semper operam dare ne quis nostra culpa de ecclesia pereat. si quis autem ultro & de crimine suo perierit & pœnitentiam agere atq; ad ecclesiam redire noluerit, nos in die iudicii inculpabiles futuros credimus qui eorum consulum sanitati, & illos solos in penis remansuros qui nolunt concilii nostri salubritate sanari, nec mouere nos debet contumacia perditorum, quo minus a rectitudinis uia ac certa regula recedamus. hæc ille. Et ita apparet quod ratio illa licet uisa sit apparens parum ualeat. Præterea etiam si maior illa esset uera omnes litigantes & habentes ius in causis uenirent iudicandi factores scandalorum & scismaticum nutritores & bellorum, quia cum possint iuri suo cedendo scandalum tollere non faciunt, quod tamen non est uerum, & ita falsum est quod concluditur quod papa nolendo cedere iuri suo maxime cum aliæ uiz sedandi scisma possint reperiri Deo magis grate & ecclesie honorabiliores & iustitiæ magis propinquæ & antiquioribus temporibus conformiores dicatur scandalum efficere siue nutrire, aut quod propter hoc possit dici scismaticus aut nutritor scismatis, & per consequens quod ratione huius concilium habeat auctoritatem super eum. Ad decimam cum arguitur de c. nisi cum pridem. de renuncia. respondetur quod dato quod ita sit quod in illo casu prælatus cedere teneatur & similiter papa: non tamen sequitur quod si non uult possit compelli aut propter hoc deponi, quod manifeste colligitur ex c. si papa. si plene legatur, ubi sic

Ad nonā

Ad decimam

SVMME DE ECCLESIA

dicatur. Si papa suæ & fraternæ salutis negligens depræhenditur inutilis & remissus in operibus suis, & insuper a bono taciturnus quod magis officit sibi & omnibus nihilominus innumerabiles populos cateruatim secum ducit primo mancipio gehennæ cum ipso plagis multis in æternum uapula turus, huius culpas redarguere præsumit nullus mortalium, quia cunctos ipse iudicaturus a nemine est iudicandus, nisi depræhendatur a fide denius.

Cap. XIII. An omnes adhærentes intruso siue antipapæ ueniant scismatici dicendi.

C O N C L U S I O
Q U O R U M D A
P O R T V N V M uisum est nobis hic ultimo quærendum de omnibus obediens siue adhærentes alteri contententibus de papatu qui in ueritate non sit papa, credant tamen eum uere esse papam ueniant dicendi scismatici. Et uidetur aliquibus quod non dicentes quod ad hoc aliqui sunt ueri scismatici oportet quod credant illum qui est fore uerum papam & nihilominus ex intentione se ab obediencia illius subtrahentes pertinaciter ab eo & eius subditis se diuidant. Et ex consequenti dicunt quod qui sine intentione & pertinacia scilicet ignorantes illum qui est uerus papa se diuidunt ab eo non sunt uere scismatici. Pro qua conclusione roboranda inducunt pro se beatum Thom. in 2. 2. q. 39. ar. 1. qui ait, quod proprie scismatici dicuntur qui ex intentione ab unitate ecclesiæ se diuidunt. Ecce quod dicit ex intentione. Confirmant etiam conclusionem suam aliquibus rationibus. Primo sic errans in fide hæreticus non est censendus qui paratus est corrigi 2. 4. q. 1. hæc est fides 2. q. 3. dixit apostolus cum ibi notatis, & de sum. tri. & fid. cath. c. damnamus in fi. ergo similiter non sunt diceandi scismatici adhærentes intruso uel antipapæ si parati sunt cum de ueritate constituerit suam opinionem corrigere, & uero Romano pontifici obedire. Secundo sic, si obediens antipapæ uel intruso credens eum uerum papam esse scismaticus, tunc a simili adorans diabolum credens eum esse Christum & adorans hostiam non consecratam quam credit esse consecratam esse idolatria, quod est contra communem doctorum sententiam, & cognoscens uxorem proximi sui credens cognoscere suam propriam esset adulter, quod non est uerum, ut in c. in lectum 34. q. 1. & in glo. ergo & c. Verum quia ista opinio non uidetur nobis usquam bene resoluta, & per consequens nec grata, maxime quia eorum fundamentum uidetur manifeste falsum in quo dicunt ad hoc quod quis sit uere scismaticus requiritur quod credat quod sit uerus papa a quo ex intentione pertinaciter se separat & diuidit. Tum primo quia etiam qui ignorantia aut simplicitate siue errore a uero Romano pontifici diuisi sunt uere scismatici esse dicuntur, ut in c. scifina 24. q. 1. & in c. quotiens 1. q. 7. apertissime patet: quæ infra plenius ostendemus. Tum secundo: quoniam dato illo fundamento nec Græci nec Armeni dicendi uenirent scismatici cum Romano pontifici, a quo se diuidunt non credunt uerum esse caput uniuersalis ecclesiæ a quo unitas ecclesiæ sumenda sit, & ita ex intentione non dicerentur diuidi a capite ecclesiæ, quod est inconueniens. Nec id quod sanctus Thom. dicit suffragatur eis cum ait quod illi sunt scismatici qui ex intentione se ab unitate ecclesiæ

Cōclusio quorū dā

Probatio prima

Secunda

Cōtra dictā cōcl.

PARS I. LIBRI QVARTI.

ecclesiæ separant, quia cum sanctus Thom. simpliciter loquitur dicens quod scismatici sunt qui ex intentione se ab ecclesiæ unitate diuidunt non addendo quam credant, uel non credant ueram ecclesiam simpliciter est intelligendus & non restringendus ad aliquem particularem sensum, unde non uidetur esse de mente sua quod ly ex intentione determinet quod sequitur ab unitate ecclesiæ; ut sit sensus, quod illi solum qui ex intentione id est intendentes se diuidere ab unitate ecclesiæ, id est ab illa quam reputant ueram ecclesiam ab ea se scindunt, & separant sunt proprie ueri scismatici & non alii. Præterea contententibus duobus de papatu, & habentibus diuersas obediencias sibi adhærentes, non dubium quod est scisma in populo Christiano. ergo aliqui adhærentium sunt scismatici. non qui uero adhærent: ergo qui antipapæ. unde ad quæstionem præfatam respondentes saluo semper meliori iudicio uidetur nobis respondendum sub quinque propositionibus. Prima propositio, quod qui ex intentione se diuidunt ab eo quem sciunt esse uerum Romanum pontificem sunt ueri scismatici. Ista propositio est manifesta ex dictis supra ubi dictum est, illos ueræ scismaticos esse, qui ex intentione ab unitate ecclesiæ siue ab apostolica sede se diuidunt. Item idem colligitur ex cap. scifina uigesima quarta quæstione prima. Secunda propositio, adhærentes antipapæ ex ignorantia praua quæ est cum quis directe uult ignorare ueritatis scientiam ne retrahatur a peccato secundum illud noluit intelligere, ut bene ageret, sunt scismatici. Patet propositio, quia talis ignorantia cum sit uoluntaria non excusat sed accusat, & peccatum ad auget, secundum illud Ambro. in gl. ad Roma. 2. grauissime peccas si ignoras. unde cum adhærentes intruso tali ignorantia similes esse uideantur illis de quibus dicitur Iob. 21. qui dixerunt Deo, recede a nobis scientiam uiarum tuarum nolumus, uerissime censendi ueniunt scismatici. Tertia propositio, qui adhærent intruso uel antipapæ ex errore uel ex ignorantia crassa uel supina, uel quia non curant diligentiam apponere, sed negligunt informari de ueritate ad quam inquirendam tenebantur, uidelicet quis in ueritate esset papa non excusantur a labe siue reatu scismatis. Patet ista propositio, tum quia talis adhærentia antipapæ procedit ex ignorantia quæ quodammodo est uoluntaria cum uoluntariæ contemnit aut negligit scire illud quod scire tenetur. Non enim quis excusatur per ignorantiam qui potest habere copiam peritorum. ff. de iuris & fac. ig. l. regula, & maxime in quibus quis inquirere tenetur, iuxta id quod habetur in c. innotuit de elec. Ostenditur etiam uera præfata propositio ex c. quotiens 1. q. 7. ubi manifeste innuitur quod propter errorem uel ignorantiam talem nullus excusatur a scismate. Item ex c. scifina 24. q. 1. ubi Pelagius papa ad quemdam episcopum scribens de quibusdam scismaticis qui a papa Pelagius discesserant, quos tamen ipse episcopus a scismate propter simplicitatem, & ignorantiam excusauit ita inquit. Sed nec eis id prodest quod eos in eisdem litteris uestris uel ignorantia rationis uel simplicitate intellectus sui a nostra se communionem suspendisse perhiberis. Id ipsum enim magis est propter quod scismatici sunt, quia non eos diuersa sentiendi iudicium, sed quædam apud se delata, tamen sibi incognita metuentes, & contra apostolicam sedem temere credentes pessima diuisit opinio. hæc ille. Ecce manifestum testimonium quod ignorantia crassa, & supina a labe scismatis non excusat quod

Prima propositio respō salis Secunda

Tertia

glo. in præfato c. ita dicens confirmat, magis scismatici sunt qui tantum per simplicitatem suam separantur ab ecclesia quam sint illi qui propter subtilitatem aliquam errant. falsa enim subtilitas istos compellit in quam cadunt non uoluntarii, sed inuiti, illos decipit ignorantia uoluntaria. hæc gl. Item hoc idem aperitissime colligitur ex cap. relegenter 23. q. 5. ubi Pelagius papa cuidam patritio scribens de quibusdam scismaticis ab eo diuisis ita inquit. Nec sine illius scilicet Dei prouidentia factum esse credendum est ut insensati & peruersissimi homines usque ad hoc proflirent, ut suam diuisionem catholicam esse credentes ecclesiam a sua nos pollutione prohiberent, sic enim per misericordiam Dei etiam nescientibus illis hoc factum est, ut a scismaticorum opinione eruti. catholicæ quam diligitis seruari uos contigisset ecclesiæ, &c. Ecce quam clare Romanus pont. confitetur non excusari a scismate aliquos per hoc quod credant se ueræ ecclesiæ aut parti catholicæ siue uero papæ adhærere. Quarta propositio illi qui facta exacta diligentia ad sciendum ueritatem quis sit uerus papa & non potuerunt plene clarificari & inducti aliquibus probabilibus rationibus adhærere antipapæ, cum proposito tamen semper adhærendi uero pontifici ipso facto quod de hoc ueraciter informari possent uidentur excusari a labe & reatu scismatis. Probatur ista, quia ignorantia istorum est omnino inuoluntaria cum sit inuincibilis & absque aliqua inordinatione uoluntatis, & per consequens absque omni culpa est actus sequens. unde dominus Vlricus in summa sua dicit. Si quis de aliquo agendo dubio magis peritos consulit de quo nullam habet auctoritatem expressam utrum ita sit uel non sit dummodo formet sibi bonam conscientiam postquam magis peritos consuluit, etiam si res aliter se habet non peccauit. fecit enim quod potuit, Deus autem nihil requirit ab homine impossibile. hæc ille. Quinta propositio, simplices populi & ideo te non habentes scientiam iuris nec facti uidentur excusari a labe scismatis & reatu obediendo & adhærendo illi cui obediabant & adhærebant prælati sui si habeant tamen animi promptitudinem obediendi cuiusque cuius ius uel Deo reuelante, uel ecclesia declarante, uel alio quouis modo ualere sufficenter monstrari. Patet ista propositio: quoniam isti tenebantur obedire prælati suis. iuxta illud. Obedite præpositis uestris & subiacete illis. ad Hebr. ul. & sequi quod mater sua ecclesia tenet. iuxta illud Iob 1. Boues arabant & asinæ pascabantur iuxta illos, quia uidelicet minores qui significantur per asinas debent in credendis adhærere maioribus qui per Boues signantur, ut Greg. in 2. libr. moralium exponit. Quibus habitis dicendum est ad rationes in oppositum. Ad primam cum dicitur, quod sicut errans in fide non est dicendus hæreticus, &c. respondetur quod dato quod sit simile, dicitur quod similitudo currit, dum tamen ueram informationem quam tenetur accipere accipiat, aut inquirendam ueritatem non negligat. Nam si quis cardinalibus quibus credendum maxime est in facto electionis papæ informationi sicut tenetur acquiescere nollet, sed omnino uellet alteri contendentiū adhærere, iste quia non uidetur paratus corrigi, scismaticus indubitanter censendus ueniret. sicut patet in simili inducto de hæretico. nam quamuis errore deceptus crederet temere contra ueritatem fidei: nihilominus si non acquiescit uere doctrinæ cui acquiescere tenetur nec deserat errorem non desinit esse hæreticus. Præterea idem iudicium uidetur currere de prælati

Quarta

Quinta

Ad probationem conclusionis

tis qui intellecta contentione aliquorum super papatu non facta præuia exacta & matura diligentia de inquirenda ueritate sicut inquirere omni iure tenentur quis sit uerus ecclesiæ pastor uerus Christi Vicarius ne adhærere intruso. Ad secundam rationem quæ uidetur esse timembris, respondetur quod ad singulas partes. Primo sic quod ad partem primam, quod si adorans diabolum credens eum esse Christum haberet rationes & probationes uel uerisimiles præsumptiones aut coniecturas siue iudicia in contrarium, uel si per aliquem doctum siue sanctum aut ecclesiam quibus magis credendum est quam diabolo ostenderetur ei uerisimile uel dubium probabilis esse quod apparet non esset Christus sed diabolus, & non obstantibus huiusmodi præsumptionibus, & coniecturis in contrarium nihilominus ipse adoraret diabolum licet crederet eum esse Christum, idolatra talis uideretur iudicandus. In tanta enim nouitate insolite apparitionis non debet homo moueri leuiter ad credendum maxime existentibus coniecturis probabilibus in contrarium. unde sanctus Tho. in 3. distin. 9. Non potest diabolus in specie Christi apparet sine peccato adorari nisi sit conditio actu explicata, quia ipsa nouitas rei insolite considerationem & attentionem requirit, sicut dicitur de uirgine Luca 1. quod cogitabat qualis esset ista saluti. hæc sanctus Tho. Secundo dicimus ad secundam partem quod si adorans hostiam non consecratam quam credit consecratam informaretur per presbyterum qui eam consecrasset uidebatur quod non esset consecrata & nihilominus his informationibus non obstantibus ipse adoraret proculdubio idolatra censeretur. Tertio dicimus ad tertiam partem quod si cognoscenti uxorem proximi aliquis fide dignus diceret attende & recognosce quia ista non est uxor tua, sed proximi, & ipse negligens uel contemnens prædicta eam cognosceret adulter esset. iuxta notata in allegato ca. in lectum 34. q. 1. & 29. q. 1. §. amico. circa finem. Ita in proposito nostro qui contemptis informationibus eorum qui melius nouerunt ueritatem, uel prælati ad quorum officium pertinent informare conscientias inferiorum adhære intruso non uidetur excusari a labe scismatis. sicut enim superius diximus non omnis ignorantia excusatur. cum dicat Apostolus primæ Corin. 14. Ignorans ignorabitur, quod de eo intelligendum est qui noluit intelligere, ut bene ageret. unde Augu. in lib. 9. Non omnis ignorans immunis est a pœna. id est a peccato pro quo debetur pœna. Ignorans enim potest excusari a pœna qui quod disceret non inuenit, illis autem ignosci non poterit qui habentes a quo discerent operam non dederunt, sicut habetur in c. ideo distinct. 37.

Ad secundam

Cap. XV. De forma obiuurationis scismatis obseruanda, cum aliquis ad unitatem ecclesiæ reuertitur.

CVM ad unitatem ecclesiæ contingat aliquos de scismate reuertenti & suscipi a pia matre ecclesia quæ nulli uolenti reuerti gremium suum pro sua clementia solita est claudere, dignum duximus in hoc ultimo huius partis c. de forma susceptionis eorum aliquid dicere. Imprimis scismatici ad ecclesiam redeuntes debent abiurare scisma & promittere satisfactionem ad mandatum ecclesiæ, quo facto debent recipi cum ma

aus impositione, ut accipiant spiritum sanctum qui extra ecclesiam, nec est nec dari potest 24. q. 1. didicimus, & c. pudenda, & c. scisma. Forma autem abiurationis quæ obseruanda est in susceptione scismaticorum habetur in c. quotiens 1. q. 7. ex registro beati Greg. sumpta sub uerbis quæ sequuntur. Ego N. ciuitatis illius episcopus cõperto diuisionis laqueo quo renebar diuina mecum deliberatione pertractans prona & spontanea uoluntate ad unitatem sedis apostolicæ diuina gratia duce reuersus sum, & ne impura mente & simulata reuerfus existimer spondeo sub ordinis mei cõsu & anathematis obligatione, atque promitto tibi N. & per te sancto Petro apostolorum principi atque eius Vicario N. beatissimo uel successõ ribus ipsius me nunquam quorumlibet persuasionibus, uel quocunque alio modo ad scisma de quo redemptoris nostri gratia liberante exceptus sum reuersurum, sed semper me in unitate sanctæ ecclesiæ catholicæ, & communiõne Romani pontificis per omnia permanurum, unde iuratus dico per Deum omnipotentem, & hæc sancta quattuor euangelia quæ in manibus meis teneo me in unitate, sicut dixi catholicæ ecclesiæ ad quam Deo propitio sum reuersus, & communiõne Romani ponti. semper & sine dubio permanere, quod si quod absit. me in hac unitate aliqua excusatione, uel argumento diuisero perituri reatum incurrens æternæ poenæ obligatione inueniar, & cum auctore scismatis habeam in futuro seculo portionem hanc autem confessionis promissionisque meæ cartulam tibi N. notario meo cum consensu presbyterorum, & diaconorum & clericorum qui me hac in unitate obligantes se etiam in suprascriptis omnibus prona similiter uoluntate secuti atque propriis manibus subscripti sunt scribendam dictaui & propria manu subscribens tibi tradidi. Acta in loco, N. die illa consulis suprascriptis. Subscriptio episcopi. Ego enim N. episcopus ciuitatis N. hæc confessioni promissioniq; meæ præstito de obseruandis suprascriptis omnibus sacramento subscripsi.

Secunda pars libri quarti.

Cap. I. In quo declaratur quid sit hæresis.

ONSVMATA parte prima huius quarti libri, ubi de scismatibus, & scismaticis aliqua pauca perstrinximus, reliquum est partem secundam aggredi in qua polliciti sumus de hæresibus, & hæreticis modica, sed uitalia tantum pertractare, quam partem de cœlesti auxilio consili agredientes inchoabimus a diffinitione hæresis. Pro quo uotandum iuxta sanctum Thomam in quarta distinctione teritiadecima, quod nomen hæresis græcum est, & diuisionem importat secundum Isidorum libr. Ethyc. unde & diæretica diuisiua dicuntur, & quia in electione fit diuisio unus ab altero electio pro hæresis dicitur primo Ethyc. diuisio autem conuenit parti per recessum a toto, prima autem congregatio quæ est in hominibus est per uiam cognitionis, quia ex hac omnes aliæ oriuntur. unde & hæresis consi-

stia

stia in singulari opinione præter communem opinionem. unde & philosophi qui quædam positiones habebant præter communem sententiam aliorum sectas, uel hæreses constituebant. unde de ratione hæresis uidentur esse quod aliquam priuam disciplinam sequatur quasi per electionem propriam non autem disciplinam publicam quæ diuinitus traditur. Quibus bene consideratis uidentur nobis facti, conuenienter hæresim in sua generalitate diffinire dicentes. Quod hæresis sit opinio, uel assertio falsa siue dogma falsum catholicæ ueritati contrarium in eo qui Christianam fidem professus est. Cuius diffinitionis conuenientia patet tam auctoritate quam ratione. Auctoritate primò quidem. dicit enim August. contra Faustum. Hæresis est quæ diuersa opinatur ab his quæ catholica credit ecclesia. Item secundo beatus Hiero. in c. inter hæresim 24. q. tertia differentiam assignans inter hæresim & scisma dicit, quod hæresis peruersum dogma habet. id est falsum & perniciosum in doctrina religionis Christianæ. Item tercio glo. super illud 2. ad Corinth. 3. non sumus sufficientes, & c. dicit. Fides est cogitare aliquid de credibilibus cum assertione recta, & per oppositum hæresis est cogitare aliquid de credibilibus cum assertione non recta. Ratione uero ostenditur præfata diffinitionis conuenientia: quoniam in ea continentur ea quæ sunt tam de substantia hæresis quam ea quibus distinguitur ab aliis assertionibus falsis. patet: dicitur enim quod hæresis sit assertio siue opinio siue dogma falsum, hoc ponitur loco generis. nam omnis hæresis est assertio falsa sed non e conuerso. Nam secundum Aug. in encheridion in multis rebus errare nullum, aut minimū est peccatum. Et primo de tri. inquit. errare potero, sed hæreticus non ero. Notanter autem dicitur assertio falsa siue dogma peruersum & non factum, quia factum peruersum ut ostendimus plenius non est hæresis, nec facit hæreticum. uerbi gratia, si quis furatur, si quis adulter est agit contra ueritatem scripturæ quæ dicit. Non mechaberis. Non furtum facies. Ex tali enim facto non efficitur quis hæreticus, efficeretur autem si pertinaciter assereret quod licitum foret furari & adulterari, quia sic sentiens sentiret contra catholicam ueritatem. Sequitur, catholicæ ueritati contrarium. in quo tangit materia circa quam est hæresis, quia circa ea quæ ad catholicam ueritatem pertinent. ueritas autem catholica principaliter dicitur articulus fidei. dicitur etiam ueritas cath. quæcunque in canone bibliæ assertiue posita, uel per apostolos Christi nobis ex eius instructione, uel in instinctu spiritus sancti tradita seu per uniuersalem ecclesiã seu generalia concilia determinata & approbata, ut infra plenius cum de ueritatibus catholicis loquemur explicabimus. Differt autem per hanc differentiam dogma siue assertio hæretica ab aliis dogmatibus falsis quæ nõ formaliter nec impossibilitate repugnant catholicæ ueritati. Additur autem in eo qui Christianam fidem professus est loco ultimæ differentiæ. per hoc enim hæresis differt ab aliis speciebus infidelitatis, uidelicet a falsis dogmatibus gentium paganorum, & iudæorum, quæ etsi sint contrariæ fidei orthodoxe siue catholicæ ueritati, non tamen dicitur proprie loquendo in eis hæresis. hæresis enim est species infidelitatis pertinens ad eos qui fidem Christi profiteantur, sed eius dogmata corumpunt. Pro cuius pleniori noticia est notandum cum san. Tho. in 2. 2. q. 1. ar. 1. quod nomen hæresis electionem importat. electio autem est eorum quæ sunt ad finem præsupposito si-

SVMME DE ECCLESIA

ne in credendis autem uoluntas assentit uero tanquam proprio bono, unde quod est principale uerum habet rationem ultimi finis, quæ autem secundaria sunt habent rationem eorum quæ sunt ad finem, quia uero quicumque credit alicuius dicto assentit, principale uidetur esse & quasi finis in unaquaque credulitate, ille cuius dicto assentitur, quasi autem secundaria sunt ea quæ quis tenendo uidetur alicui assentire. Sic ergo qui recte fidem Christianam habet sua uoluntate assentit Christo in his quæ uere ad suam doctrinam pertinent. A rectitudine ergo fidei Christianæ dupliciter aliquis potest deuiare. uno modo, quia ipsi Christo non uult assentire & habet malam uoluntatem circa finem ipsum quod pertinet ad speciem infidelitatis paganorum uel iudæorum. Alio modo per hoc quod intendit quidem Christo assentire sed deficit in eligendo ea quibus Christo assentiat, quia eligit ea quæ non sunt uere a Christo tradita, sed ea quæ propria mens suggerit. Et ideo bene dictum est quod hæresis sit species infidelitatis pertinens ad eos qui Christi fidem profitentur. hinc beatus Aug. lib. de pallo ribus capit. decimo sexto super illud post greges sodalium tuorum dicit, quod omnes hæretici a Christo exierunt, & super Math. homelia 11. super illud. Faciet ignem de cælo descendere. quid est ignem de cælo descendere nisi hæreses de ecclesia cadere, sicut scriptum est. Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis.

Cap. II. In quo aliquæ obiectiones ponuntur contra præfatam hæresis diffinitionem.

Arg. primum

Secundum
Tertium

Quartum

VERVM ut plenior habeatur intelligentia præfatæ diffinitionis quam de hæresi posuimus, inducemus aliquas obiectiones contra eam ut splendidior nobis fiat ipsa ueritas. Primo sic, hæresis ut dicit Isid. idem est quod diuisio, diuisio autem unioni opponitur. unio autem fit per charitatem, quia amor est uirtus unitiua ut dicit Dion. ergo hæresis magis includere uidetur peruersitatem odii quam dogma aduersum fidei. Secundo sic, superstitio religioni opponitur non fidei, sed hæresis superstitio dicitur. ergo non uidetur pertinere ad peruersitatem fidei, sed magis ad peruersitatem religionis. Tertio sic, multa falsa siue peruersa fidei & ueritati catholicæ contraria fiunt nouiter hæreses quamuis non de nouo incipiant esse contraria fidei & ueritati catholicæ. cum ergo priusquam debeant hæreses reputari sint dogmata falsa catholicæ fidei & ueritati contraria, uidetur quod non omnia dogmata falsa catholicæ ueritati contraria sint hæreses dicenda, & per consequens diffinitio hæresis assignata non uidetur conueniens, cum non conuertatur cum suo diffinito. consequentia est bona. & antecedens pro maiori parte colligitur tam ex c. notandum 24. q. 3. ubi Urbanus dicit quod sanctus Aug. cum legatis sanctæ Romanæ ecclesiæ & cum sanctis episc. opis suis Pelagium & Celestinum nouam hæresim in sanctam Dei ecclesiam introducentes excommunicauit. Tum secundo ex illo quod Gratianus ait 24. q. 1. §. 1. Omnis hæreticus aut iam damnatam hæresim sequitur aut nouam fingit. Ex quibus habetur aperte quod fuerunt & esse possunt nouæ hæreses, quæ tamen nõ sunt noua falsa fidei contraria orthodoxe. Quarto arguitur sic, ut dicit beatus Hiero. 24. q. 3. c. hæresis. hæresis græce ab electione dicitur scilicet

PARS II. LIBRI QUARTI.

et quod eam sibi unusquisque eligat disciplinam quam putat esse meliorem. ergo uidetur quod nullum dogma quantumcunque falsum, aut peruersum sit antequam quis ipsum elegerit & asseruerit aut dogmatizauerit, debeat inter hæreses computari, & per consequens diffinitio præfata non est conueniens. Quinto sic, si diffinitio illa foret conuenienter posita, sequeretur quod assertiones infidelium, puta paganorum, aut iudæorum dicendæ uenirent hæretice, cum ille sint dogmata peruersa & contraria catholicæ ueritati & tamen consequens est falsum: quoniam pagani licet infideles sint, non tamen hæretici esse dicuntur. ergo diffinitio prædicta non uidetur conuenienter posita. Sexto sic. multæ assertiones sunt quæ in rei ueritate sunt contrariæ catholicæ ueritati, quæ nihilominus antequam sint ab ecclesia condemnatæ non sunt inter hæreses numerandæ quemadmodum multæ ueritates consone diuinæ scripturæ, quia tamen non sunt ab ecclesia diffinitæ uel determinatæ non sunt inter ueritates catholicas annumerandæ. ergo non uidetur hæresis conuenienter diffiniri cum dicitur quod sit dogma peruersum catholicæ ueritati contrarium &c. assumptum patet exemplis. græci enim negantes spiritum sanctum procedere a filio ante condemnationem assertionis eorum non fuerunt hæretici se putati, qui tamen post damnationem eiusdem inter hæreticos deputantur. Item assertores opinionis abbatis Ioachim a concilio generali damnate post damnationem hæretici iudicarentur, ipse tamen abbas Ioachim quamuis ante damnationem assertionem eandem tenuerit non fuit hæreticus, ut habetur extra de summa trinitate & fide catholica cap. damnatus. ergo &c.

Quintum

Sextum

Cap. III. In quo præfatis obiectionibus respondetur.

HIS non obstantibus dicimus quod diffinitio hæresis assignata est conuenienter posita. unde dicendum est ad rationes factas. Ad primam respondetur negando consequentiam: quoniam licet amor faciat completam unionem nihilominus principium unionis est ex cognitione, & ideo diuisio quæ est in fide hæresim constituit. Ad secundam respondetur negando consequentiam, & ratio est, quia fides est principium eorum quæ ad religionem requiruntur, quia omnis religio siue cultus Dei est quedam fidei protestatio. hinc ueritas fidei dicitur ueritas quæ est secundum pietatem, ad Ty. 1. & ideo etiam quæ hæresis sunt ad superstitionem pertinent, & ita superstitio sicut opponitur religioni ita & fidei. Ad tertiam cum dicitur quod aliqua falsa dogmata fiant nouiter hæreses, respondetur quod argumentum non procedit, & ratio est, quia quod aliqua hæresis dicatur noua non ideo est, quia in rei ueritate incipiat nouiter esse hæresis id est diuisa a communi doctrina catholicæ fidei, sed quia nouiter est ab aliquibus asserta. unde propositio contraria catholicæ fidei non dicitur noua hæresis ex parte sui ipsius, ita quod inceperit esse quod prius non erat, sed ex parte assertoris siue defensoris, quia scilicet incipit de nouo assertores habere. Qui sensus manifeste colligitur ex c. i. uigetima quarta quæst. 1. ubi Gelasius papa dicit quod acharius non est inuentor noui erroris, sed ueteris imitator. Ex quibus uerbis datur in-

Ad primū
arg.

Ad secundum

Ad tertium

Ad quartum

telligi, quod si Achatius fuisset primus sui erroris assertor fuissent noui erroris inuentor, & tamen idem error fuisset antea error censendus. Ad quartam cum arguitur de c. hæresis &c. respondetur quod ratio non militat: quoniam procedit ex mala intelligentia dicti beati Hier. non enim uult Hier. dicere in dictis illis quod nullum falsum dogma debeat inter hæreses computari antequam ab aliquo eligatur siue asseratur, sed uerus intellectus Hier. est tam iuxta Albertum in 4. in fi. dist. 13. quam iuxta sanctum Thom. in 2. 2. quod hæresis dicatur ab electione, quia hæreticus eam eligit disciplinam. non quam scriptura sancta aut catholica docet ecclesia, & credendam tradit fidelibus, sed quam sibi propria mens suggerit.

Ad quintum

Ad quintam cum arguitur de infidelibus & paganis. respondetur negando consequentiam loquendo de hæresi proprie dicta quæ dicitur esse illa quæ eam pertinaciter asserentem facit hæreticum cuiusmodi non est nisi dogma contrarium catholicæ ueritati cadens in eum qui Christianam religionem ante professus est. Hinc est quod dogmata paganorum contraria fidei & catholicæ ueritati, licet pertineant ad infidelitatem non tamen proprie dicuntur hæreses, nec etiam pagani saraceni atque iudæi dicuntur proprie loquendo hæretici, sed potius infideles ratione supra assignata in c. 1. Dicimus autem proprie loquendo: quoniam large loquendo ut quibusdam placet dogmata paganorum fidei contraria hæreses possunt dici & ipsi pagani hæretici appellari.

Ad sextum

Ad sextam cum arguitur multæ assertiones sunt catholicæ fidei contrariæ ante determinationem ecclesiæ inter hæreses non annumerandæ, &c. respondetur negando antecedens, dicimus enim quod quemadmodum quantum ad ea quæ ad fidem pertinent Romanus pontifex, tota ecclesia Dei potest de assertionem non uera facere ueram, aut de non falsa falsam, nec etiam potest de assertionem non catholicam facere catholicam, nec de assertionem non hæreticam facere hæreticam nec e conuerso, quia sicut ueritates catholicæ absque omni approbatione ecclesiæ ex natura rei sunt immutabiles, & immutabiliter ueræ, ita immutabiliter catholicæ sunt reputandæ, & similiter sicut hæreses absque omni damnatione ecclesiæ sunt hæreses. uerum quia de aliquibus assertionibus quod sint contrariæ catholicæ doctrinæ & per consequens hæreticæ non est notum semper aliquando enim primo super hoc disceptationes inter etiam magnos uiros oriuntur. sicut inter Hiero. & Aug. super cessatione legalium contigit sic bene declaratio & determinatio horum per Romanum pontificem, ad quem horum dubiorum spectat determinatio iuxta cap. quotiens fidei ratio uentilatur, & cap. hæc est fides papa beatissime uigesima quarta quæst. 1. & ita papa bene diffinit, aut determinat an assertio sit catholica an hæretica. non autem facit catholicam aut hæreticam, quia dependet a natura ipsius iuxta illud Arist. Ab eo quod res est, uel non est oratio dicitur uera uel falsa. primo perihermenias.

Cap. IIII. Quod hæresis in intellectu sit ut in subiecto ponenda, & de differentia inter hæresim sectam & superstitionem.

HÆRESIS autem in primis quod in intellectu sit ponenda satis ex diffinitione sua manifestum habetur. Ex eo etiam aperte colligitur quod fides ipsa cui hæresis contrariatur cum sit spiritualis quedam

quædam cognitio cui uisio in patria responderet secundum illud Apostoli 1. ad Corin. 13. Videmus nunc per speculum & in enigmate &c. in intellectu sicut in subiecto proximo in ordine ad uoluntatem ponitur, opposita autem ad idem subiectum pertinere noscuntur. Pro cuius tamen pleniori intellectu est notandum cum sancto Thom. in 2. 2. q. 10. ar. 2. quod peccatum dicitur esse in illa potentia quæ est principium actus peccati. Actus autem peccati potest habere duplex principium. nnum quidem primum & uniuersale quod imperat omnes actus peccatorum & hoc principium est uoluntas, quia omne peccatum est uoluntarium. Aliud autem principium peccati est proprium & proximum quod elicit peccati actum, sicut concupiscibilis est principium luxuriæ secundum hoc gula, & luxuria dicuntur esse in concupiscibili. dissentire autem qui est proprius actus infidelitatis siue hæresis est actus intellectus, sed moti a uoluntate sicut & assentire. Et ideo infidelitas & hæresis sicut & fides est in intellectu. sicut in subiecto in uoluntate autem. sicut in primo motiuo, & hoc modo dicitur omne peccatum esse in uoluntate. Rursus quia assertio falsa Christi fidei contraria quandoque reperitur nominata hæresis quandoque secta quandoque superstitio, uidentium duximus de differentia horum nominum. Differentia autem secundum sanctum Thom. sic assignari potest. hæresis ab eligendo dicitur, secta a sectando sicut ait Isid. in lib. ethy. Superstitio uero quia contrariæ est fidei Christi quæ est primum fundamentum religionis Christianæ. Dominus autem Bonauentura in 4. in fi. distinct. 13. inter ista nomina differentiam assignans inquit. Differt hæresis a scismate, quia hoc est contra fidem scisma autem contra unculum charitatis, secta autem contra fidem ratione adinventionis dici potest, superstitio uero est superflua institutio. ratione adhesionis dicitur hæresis. ratione defensionis secta loquendo per appropriata, uel hæresis quia contra ueritatem, secta quia contra communitatem, superstitio quia contra utilitatem quasi superflua institutio, uel hæresis ab eligendo, secta a sequendo, superstitio a superstano, unde hæresis dicit præsumptuosam & deliberatam falsi ad inuentionem, secta superaddit imitationem, superstitio diuturnitatis inueterationem sicut senes superstites delirant, sic & hæretici, & ideo dicitur hæresis superstitio quia uetustati, & superstiti concordat. proprie autem superstitio dicitur a superstano, nam sicut in fide intellectus captiuatur ita etiam errore instatur & eleuatur. hæc dominus Bonauen.

Cap. V. De eo quod inquit apostolus. Oportet hæreses esse, & quid utilitate ecclesiæ ex eis accrescat.

CVM autem, ut in superioribus iuxta cap. quintum primæ partis huius quarti libri ostenderimus peccatum hæreseos ex suo genere maximum esse peccatorum utpote quod maiori bono scilicet ipsi Deo secundum quod in se est ueritas prima contrariatur & quod magis noceat cum subuertat fundamentum omnium bonorum sine quo nihil boni remanet. si ipsam fidem, mirabitur fortassis quispiam cur dicat Apostolus 1. ad Cor. 11. q. oportet hæreses esse. cū de aliis peccatis non dicatur q

Obiectio

neceſſe ſit illa eſſe ut puta fornicationem inuidiam ſuperbiam & huiuſmo-
 di, ideo decreuimus hic prædictum apoſtolicum uerbum explanare.
 Pro quo notandum q̄ iuxta Ariſt. 5. methaph. neceſſarium accipitur mul-
 tipliciter. Vno modo dicitur neceſſarium quod impoſſibile eſt aliter ſe ha-
 bere & hoc modo non dicitur hæreſis neceſſaria ecclieſiæ. Alio modo dicitur
 aliquid neceſſarium quod ſecundū ſe eſt expediens & hoc etiam modo
 non eſt neceſſarium hæreſes eſſe. Tertio modo dicitur neceſſariū quod ſe-
 cundum accidens eſt utile. Deus enim cum ſit ſummæ bonus hæreſes & ma-
 la atque peruerſa dogmata eſſe non permitteret niſi in noſtram cederent
 utilitatem. quoniam ut dicit Aug. in enchiridion, Deus cum ſummæ ſit bo-
 nus & iuſtus & ſapiens non ſineret mala fieri niſi bona inde eliceret, & ſe-
 cundum quod dicitur Math. 18. Neceſſe eſt, ut ueniant ſcandala, ueruntamē
 ue homini illi per quem ſcandalum uenit. Et ſecundum hoc dicit hic apoſto-
 lus in auctoritate prædicta q̄ oportet hæreſes eſſe, eo quòd Deus malitiam
 hæreticorum ordinat in bonum fidelium. unde Aug. de uera religione. Ec-
 cleſia catholica per totum orbem diſuſa omnibus erratibus uitur ad pro-
 fectus ſuos, & ad eorum correctionem cum uigilare noluerint. utitur enim
 gentibus ad materiam operationis ſuæ hæreticis ad probationem doctri-
 næ ſuæ, ſciſmaticis ad documentum ſtabilitatis ſuæ, iudæis ad comparatio-
 nem pulchritudinis ſuæ. hæc Aug. Specialiter autem ex hæreſibus Dei po-
 tentia multiplex bonum in ecclieſia elicitur. Primum eſt q̄ ueritas fidei
 magis elucidatur. Vnde Aug. in gl. ab aduerſario mota quæſtio diſcendi exi-
 ſtit occaſio. multa quidem ad fidem pertinentia dum hæreticorum calida
 inquisitione exagitantur, ut aduerſus eos defendi poſſint & conſideran-
 tur diligentius & intelliguntur clariſ & prædicantur inſtantius. unde ſi
 Prouer. 27. dicitur. Ferrum ferro acuitur & homo exacuit faciem amici ſui.
 & Aug. li. 7. confeſſionum. Improbatio hæreticorum facit eminere quid
 ecclieſia ſentiat & quid habeat ſana doctrina. Item in tractatu de conſonan-
 tia Math. & Luc. de generatione Chriſti. Vtiles ſunt hæretici ad inuenien-
 dam ueritatem dum calumniantur ad ſeducendum in errorem. Negligen-
 tius enim ueritas quæreretur ſi mendaces aduerſarios non haberet: opor-
 tet enim inquit Apoſtolus hæreſes eſſe. Hæc Auguſt. Secundum bonum
 quod ex hæreſibus elicitur, eſt catholicorum doctorum pigritia excitatio
 ut euigilent & doctrinæ inſiſtant contra uerſutias hæreticorum ne ſimpli-
 ces decipiantur. Vnde Aug. ſuper Gen. contra Manichæos dicit. Ideo diuina
 prouidentia multos diuerſi erroris hæreticos eſſe permisit, ut cum inſul-
 tant nobis, aut interrogant nos ea quæ neſcimus uel ſic excutiamus pigri-
 tiam uel diuinas ſcripturas noſſe cupiamus. propterea Apoſtolus ait, opor-
 tet hæreſes eſſe hæc Aug. Idem in de uera religione. Utamur hereticis nõ
 ut eorum approbemus errores, ſed ut catholicam diſciplinam aduerſus eo-
 rum inſidias aſſerentes uigilantiores & cautiores ſimus etiam ſi eos ad ſa-
 lutem reuocare non poſſumus. hæc ille. Item tertium bonum ex hære-
 ſibus reſultans eſt augmentum ſcientiæ & ſapientiæ in doctoribus ecclieſiæ.
 unde Aug. ſuper Ioan. Ad hoc Deus abundare permisit hæreticos ne
 ſemper lacte nutriamur & in bruta maneamus infantia. Quartum bo-
 num quod ex hæreſibus elicitur eſt quòd exercetur patientia fidelium, hæ-
 retici enim uiolenti per ſuperbiam & contumelioſi in ecclieſiam ſeuietes
 rixis & contentionibus exercēt ecclieſiæ & bonorum patientiã. unde Aug.
 li. 16.

Necesse-
 riu quot
 modis ac
 cipiatur

Primū bo-
 nū ex hæ-
 reſi na-
 ſcens

Secundū

Tertium

Quartum

li. 16. de ciui. Dei. Calidum eſt genus hæreticorum non ſpiritu ſapientiæ,
 ſed impatientiæ qua ſolent hæreticorum feruere præcordia & pacem con-
 turbare ſanctorum, ſed hæc in uſum cedunt proficiendi iuxta illud Apoſto-
 li. Oportet hæreſes eſſe, & in lib. 18. inquit. Hæretici ueris illis catholi-
 cis membris Chriſti malo exemplo ſuo profunt dum Deus. utitur & malis
 bene, & diligentibus eum omnia cooperantur in bonum, inimici omnes
 ecclieſiæ uel errore excecati, uel malitia deprauati profunt, quia ſi acci-
 piunt poteſtatem corporaliter affligendi exercent eius patientiam. ſi ue-
 ro male ſentiendo aduerſantur exercent eius ſapientiam, ut autem etiam
 inimici diligantur exercent eius beniuolentiam. Quintum bonum quod
 ex hæreſibus diuina potentia elicit eſt augmentum meritum in bonis &
 fidelibus doctoribus: quoniam cum catholici doctores circa conuerſio-
 nem hæreticorum, aut perſecutionem ſi conuerti noluerint, laudabili ſtu-
 dio laborare ſaragunt, non dubium quin taliter de ſibi creditis talentis o-
 perantes creſcant eis merita quibus ad beatitudinem perducantur. Sex-
 tum bonum quod ex hæreſibus elicitur eſt quòd manifeſtatur firmitas fi-
 dei in his qui recte credunt, & hoc eſt quod ſubdit Apoſtolus, ut qui pro-
 bari ſunt id eſt approbati ſunt a Deo manifeſti ſiant in uobis, id eſt inter
 uos. Sipientiæ 3. Tanquam aurum in fornice probauit illos. Vnde beatus
 Aug. li. de uera relig. Sunt enim innumerabiles in ſancta ecclieſia Deo pro-
 bati uiri, ſed manifeſti non ſiunt inter nos quamdiu imperitiæ noſtræ te-
 nebris delectati dormire maluimus quàm lucem ueritatis intueri. Et ita
 apparet quomodo utile ſit hæreſes eſſe, & per hoc ad id quod in principio
 arguebatur quòd non erat ſic de aliis peccatis quòd nec eſſe fuiſſet ea eſſe.
 patet reſponſio: quoniam ut ait magiſter Alexander de Alis in ſe cundo,
 non eſt omnino ſimile in aliis peccatis & in iſto. Alia enim peccata, &
 ſi in ſe mala ſint & ex illis aliquid bonum eliciat Deus, non tamen quan-
 tum ex iſto peccato, occaſione enim huius peccati maxime acquiritur e-
 xercitium ecclieſiæ, ſicut ex perſecutione quæ a tyrannis inferitur ſicut ſu-
 perius explanatum eſt.

Quintu

Sextu

Reſpoſi

Cap. VI. De triplici genere credibilium quod hæreſis ſe extendit.

DISTINGUITVR autem iuxta doctores theologos triplex
 genus credibilium, quod tamen uariæ deſignatur ab eis. Vno enim
 modo deſignatur quòd credibile ad intellectum tribus modis ſe
 habet, de quo beatus Aug. li. 83. q. ita dicit. Credibilium tria ſunt genera.
 Alia ſunt quæ ſemper creduntur & nunquam intelliguntur, ſicut eſt omnis
 hystoria temporalia & humana geſta percurrens. Alia mox ut creduntur
 intelliguntur, ſicut ſunt omnes rationes humanæ. Tertium eorum quæ
 primo creduntur & poſtea intelliguntur, qualia ſunt ea quæ de diuinis re-
 bus ſunt. hæc Aug. Eſt ergo triplex genus credibilium. Primum eſt credi-
 bilium eorum quæ ſe habent ad intellectum impoſſibilitate, ſicut ſunt
 hystoriæ de geſtis hominum. hæc enim cum accipiant fidem a ſenſu tantum
 ut dicit Alberſus, non habent potentiam uniuerſalitatis, ſicut quæ ſe habēt
 ad intellectum poſſibilitate, & ita ſunt de genere eorū quæ ſemper cre-
 duntur, & nunquam intelliguntur. Secundum genus credibilium eſt quod

se habet ad intellectum antecedenter, ut sunt diuina supergrediencia humanum intellectum in qua non potest intellectus nisi luce fidei sibi infusa, sicut articuli fidei qui non intelliguntur nisi prius credantur. Esa. 7. secundum translationem 70. Nisi credideritis non intelligetis. Tertium genus credibilium est quod se habet ad intellectum consequenter, sicut sunt illa, ut exemplificat Alexander de Alis ad qua intellectua attingere potest ex se siue per lumen sibi innatum, ut quoniam Deus est, & quod unus est & omnipotens & huiusmodi, & haec dicuntur mox credi cum intelliguntur. Hoc autem genus triplex credibilium assignatur ab aliis aliter dominus enim Bonauentura in 3. dist. 25. dicit sic, quod doctrina fidei quaedam habet antecedentia quaedam consequentia quaedam principalia, sicut in aliis scientiis uideamus esse quaedam principia communia quae supponuntur, sicut dignitates, quaedam uero sicut principia propria illarum scientiarum, ut sunt intrinseca principia suarum demonstrationum, quaedam uero sunt consequentia sicut propositiones correlariae. Per hunc etiam modum in doctrina fidei antecedentia sunt illa quae sunt de dictamine iuris naturalis, principalia uero sunt illa ad quae fidei illuminatio directe dirigit, & ista dicuntur articuli fidei. consequentia sunt illa quae ex illis articulis possunt elici & ad illos articulos habent sequi. haec ille. Hac autem credibilium distinctione habitamur pro conclusione quod haeresis ad tria genera huiusmodi credibilium se extendat. Haec conclusio probatur, primo sic, fides se extendit ad omnia ista credibilia, sed haeresis opponitur fidei: ergo ad omnia ista credibilia se extendit ipsa fides. ergo & per consequens haeresis se extendit ad illa tria genera credibilium. consequentia patet: cum opposita paribus ambitus esse uideantur. Secundo sic: fides est circa ueritatem secundum pietatem quae dicitur sacra scriptura ad Tytum 3. unde Hug. de sancto uict. Veritas secundum pietatem est sacra scriptura, quia ea docet & amando complectitur quae ad religionem Dei pertinent. ergo haeresis etiam attenditur ad omnia quae sunt in sacra scriptura, sed in illa continentur omnia praefata genera credibilium. ergo error circa quaecumque credibilia contenta in sacra scriptura siue pertineant ad hystorias siue ad articulos fidei siue ad mores dicitur haeresis.

Cap. VII. In quo obiicitur contra praedicta, & respondetur obiectionibus.

Arg. primum SED uidetur fortassis aliquibus quod haeresis non extendatur ad omnia genera credibilium praefata, & primo uidetur quod non se extendat ad credibilia primi generis cuiusmodi sunt quae semper creduntur & nunquam intelliguntur sicut sunt hystoriae. Primo sic, quia si hoc esset uerum cum sancti diuersa siue contraria sentiant circa hystorias ex altera parte haeresis censeretur, sed non censetur cum propter hoc ex nulla parte aliquis iudicatur haereticus. non ergo uidetur quod haeresis sit circa id genus credibilium. Secundo sic. quidam sancti senserunt contraria de operibus sex dierum ex neutra tamen parte est haeresis. ergo haeresis non se extendit ad illud genus credibilium. Tertio arguitur quod haeresis non se extendat ad credibilia tertii generis uidelicet quae simul intelliguntur, & creduntur. Primo sic. quicumque est haereticus deuiat ab aliquo articulo fidei,

lo fidei, sed deuians ab illis credibilibus tertii generis non uidetur deuiare ab aliquo articulo fidei utputa qui diceret fornicationem non esse peccatum mortale. ergo non est haeresis circa talia credibilia. Quarto sic, inter alia credibilia quae simul creduntur & intelliguntur assignantur rationes humanae & scientiae uel de numeris uel de quibuscunque aliis disciplinis, sed circa has non est haeresis. unde Hier. super epistolam ad Tytum. Si quis artem grammaticam uel dialecticam nouerit non improbamus, scientiae enim sunt ueritatis non pietatis: ergo haeresis tantum est circa credibilia quae pertinent ad pietatem sicut est fides sicut dictum est. ergo haeresis non est circa credibilia quae simul creduntur & intelliguntur siue sint principia siue sint rationes, siue scientiae humanae. Sed istis non obstantibus dicendum est sicut praediximus quod haeresis ad tria genera praefata credibilium extenditur quemadmodum & fides cui opponitur, tamen ut inquit magister Alexander de alis in secundo secundum quandam analogiam scilicet per prius & secundo directe & indirecte principaliter & minus principaliter. Nam circa illa credibilia quae prius creduntur & postea intelliguntur scilicet circa articulos fidei inuenitur prima ratio fidei, & ita per oppositum ipsa haeresis prius inuenitur circa illa. Pro quo notandum quod ut inquit sanctus Thom. in 2. 2. q. 1. ar. 6. quaedam sunt credibilia de quibus est fides secundum se. Aliqua uero sunt credibilia de quibus non est fides secundum se, sed in ordine ad alia. Sicut etiam in aliis scientiis quaedam proponuntur, ut per se intenta quaedam ad manifestationem aliorum. Quia uero fides est de his quae uidentur speramus in patria secundum illud ad Hebr. 11. Fides ex substantia rerum sperandarum ideo per se ad fidem pertinent illa quae directe nos ordinant ad uitam aeternam, sicut sunt tres personae, omnipotentia Dei, mysterium incarnationis Christi & huiusmodi. unde secundum ista distinguuntur articuli. Quaedam uero proponuntur in sacra scriptura, ut credenda non quasi principaliter intenta, sed ad praedictorum manifestationem, sicut quod Abraham habuit duos filios, & quod ad tactum ossium Helisei suscitatus est mortuus & alia huiusmodi quae narrantur in sacra scriptura in ordine ad manifestationem diuinae maiestatis, uel incarnationis Christi, & ita sicut circa prima credibilia est primo fides ita per oppositum est haeresis. Ceterum secundo fides se extendit ad illa credibilia quae simul creduntur & intelliguntur, ut quod fornicatio est peccatum mortale & huiusmodi, & per oppositum haeresis. Tertio fides se extendit ad illa credibilia quae creduntur & nunquam intelliguntur, sicut sunt hystoriae in sacra scriptura contentae, & ita per oppositum haeresis. Et huic sententiae sancti Thom. concordat in 2. 2. q. 1. ar. 2. cum ait quod dupliciter aliquid pertinet ad fidem uno modo directe & principaliter, sicut articuli fidei. alio modo in directe & secundario, sicut omnia illa ex quibus sequitur correlarie corruptio alicuius articuli, & circa utrunque potest esse haeresis eo modo quo & fides. Unde dicendum est ad omnes in oppositum. Ad primam cum arguitur quod sequeretur quod sancti, &c. responderetur negando consequentiam. Pro quo notandum iuxta magistrum Alexandrum de alis, quod aliud est dicere hystoriam non esse ueram, & aliud est hystoriam exponere sic uel sic & opinari circa eius expositiones. Ille autem qui diceret hystoriam non esse ueram, & hoc pertinaciter haereticus iudicaretur, sed sic non faciebatur san-

Quartum

Ad primum

Ad secundum

Ad uaria opinantes circa hystorias, licet in expositione earum uaria sentiant. Et hoc modo respondetur ad id quod secundo loco arguitur de operibus sex dierum: quoniam sancti non negant hystoriam ipsam: immo in ea omnes concordant differenter tamen eam exponunt, quia quidam exponunt eam de diebus materialibus quidam de spiritualibus, sed hoc non est destruere, aut negare hystoriam, sed exponere. unde tales expositiones sunt declaratiue sacrae scripturae quas sancti patres fecere inducunt ad hoc bonis rationibus, unde Augu. Sancti patres quod ita diuersa senserunt a spiritu sancto est, concordant ergo omnes in hystoria, quia hystoria dicitur tot fuisse dies, sed discordant in expositione dierum, unde a spiritu sancto mouentur illi sancti ad istas expositiones ad scripturae declarationem, & si sit ibi aliquando falsitas hoc non est ex natura hominis primitus instituti, sed ex poena damnati. In natura enim prius instituta non erant opiniones, nec erunt similiter in gloria, sed modo sunt quia opinio importat pœnalitatem.

Ad tertium

Ad tertiam cum arguitur de credibilibus tertii generis, respondetur quod circa illa etiam est hæresis cum scilicet male creditur circa illa. Et ad rationem cum dicitur quod quicumque hæreticus, &c. respondetur dupliciter. Primo negando maiorem: quoniam non oportet quod omnis hæreticus deuiet ab aliquo articulo fidei: bene est conuerso quod omnis deuians ab aliquo articulo fidei sit hæreticus. nam sicut fides non solum se extendit ad articulos, immo etiam ad alia credibilia quæ non sunt articuli fidei, sed sunt sicut principia, ita dicimus de hæresi, unde non oportet quod ubi est hæresis quod ibi sit deuiatio ab aliquo articulo nisi sit hæresis circa credibilia quæ prius creduntur, & postea intelliguntur circa quæ est hæresis secundum suam primam rationem quemadmodum & fides. Secundo respondetur negando minorem & dicimus quod errans circa credibilia tertii generis licet non deuiet directe & formaliter ab aliquo articulo fidei, tamen cum ex negatione illa sequitur illum dicere scripturam sanctam continere falsitatem indirecte obuiat articulo illi. Credo in spiritum sanctum, a quo scriptura diuina inspirata est. Scribitur enim ad Gala. 3. Manifesta sunt opera carnis quæ sunt fornicatio, &c. & postea subdit. Qui talia agunt regnum Dei non possidebunt, quod non esset si fornicatio non esset peccatum mortale.

Ad quartum

Ad quartam cum arguitur quod circa humanas disciplinas non est hæresis, respondetur quod errare circa humanas disciplinas, ut puta errare circa geometriam & huiusmodi bene concedimus quod non sit hæresis, nec de his loquitur Augu. cum dicit. quædam simul intelliguntur, & creduntur, sed de his quæ sunt quasi principia quædam per se nota in theologia sicut est quod fornicatio sit mortale peccatum & superbia huiusmodi quæ pertinent ad mores.

Cap. VIII. Quid dicatur ueritas catholica.

CVM autem in superioribus hæresim diffinientes dixerimus quod hæresis sit assertio falsa catholice ueritati contraria, & manifestum sit quod ad plenam noticiam huius diffinitionis plurimum opitulabitur scire quid dicatur catholica ueritas maxime cum cognitio unius contrariorum ad cognitionem alterius nonnunquam conferre dinoscatur, dignum duximus circa hoc aliquid considerare. Pro quo notandum

dum repetendo aliqua breuiter ex his quæ amplissime diximus li. i. c. 15. quod catholicum nomen græcè est & latine sonat uniuersale. catholica ergo ueritas est idem quod ueritas uniuersalis sicut fides Christi dicitur catholica, id est uniuersalis. Et ad hoc ad præsens duplici uariatione. Primo, quia uniuersaliter est uera non habens instantiam aliquam aut exceptionem quia tali ueritati nunquam, & nusquam subfuit subest aut suberit aliquid falsum, sicut contingit in doctrinis philosophorum quæ etsi in aliqua sui parte uera dicantur siue supponant, in multis tamen a ueritate deficiunt, fides autem Christi siue ueritas catholica non potest cadere a ueritate. unde propheta in psal. In æternum domine permanet uerbum tuum, & in seculum seculi ueritas tua. Item Christus ait. Cælum & terra transibunt, uerba autem mea non transibunt. Luc. 21. Et apostolus secundæ ad Cor. 1. Fidelis autem dominus, quia sermo noster qui fuit apud uos non est in illo, est & non glo. 1. mendacium, ut in sermone pseudo prædicatorum, sed est in illo fuit, id est simplex ueritas, propter hoc etiam ipse filius Dei dicitur Ioan. 4. quia uniuersaliter uera sunt quæcunque docuit per se aut sanctos suos per quos locutus est. Secundo ueritas dicitur catholica, quia ubique prædicanda est & omnibus gentibus credenda proponitur. unde dominus Math. ulti. ait. Euntes docere omnes gentes &c. Has duas rationes assignat Boetius in principio li. de trinitate dicens. Fides dicitur catholica. Primo, quia præcepta est non uni genti tantum obseruanda sed omnibus gentibus proponitur. Secundo quia nihil falsitatis aut iniquitatis ei admiscetur. Ex quibus uideatur quod catholica ueritas duo importat. Primum est quod sit uniuersaliter uera, sic ut ei non subest, nec subesse unquam possit falsum, ita quod sit perpetue & infallibilis ueritatis. Secundum est quod omnibus fidelibus necessaria sit ad credendum explicite uel implicite, hæc autem profecto habere non potest quæcunque doctrina nisi spiritualiter originem a fonte incommutabili diuinae ueritatis trahat, alie enim doctrinae quæ ex palude humanae inuestigationis originem trahunt hanc conditionem habere non possunt: quoniam spiritus humanus, ut ait beatus Thom. super Ioan. ualde fallax est, & excogitatio humana fallacissima. Sapientia 9. Cogitationes mortalium timida, & incertæ prouidentia nostræ. Et propheta inquit, in psal. Omnis homo mendax. Ex quibus talem possumus catholice ueritatis elicere diffinitionem ut dicamus. Catholica ueritas est quæ ex diuina reuelationis lumine supernaturali immediate uel mediate est habita explicite in propria uerborum forma uel implicite bona, & necessaria consequentia. Dicitur autem lumine supernaturali ad differentiam ueritatum quæ generali quadam diuina reuelatione mediante generali lumine habentur, de quibus apostolus inquit ad Rom. 1. quod notum est Dei manifestum est in illis, scilicet philosophis, Deus enim illis manifestauit, & Ambrosius in glo. 1. ad Cor. 12. dicit. Verum a quocunque dicatur a spiritu sancto est. Cum enim lumen generale quo homines in noticiam ueritatum humanarum disciplinarum ueniunt non possit esse nisi a primo lumine, ut dicit Augu. li. de matrimonio. Necesse est ut omnis ueritas a quocunque dicatur, ut inspirante Deo dicatur, unde Augu. lib. confessio. dicit. Non alio domine præter te inspirante credo me uerum dicere cum tu sis ueritas, omnis autem homo mendax, & ideo qui loquitur mendacium de suo loquitur, ut uerum loquar de tuo loquar hæc ille. Veritas autem catholica oportet

Catholice ueritatis diffinitio.

quod speciali modo uidelicet supernaturali lumine deriuetur a Deo. Dicitur autem mediate uel immediate: quoniam aliqua nobis Deus immediate per seipsum reuelauit, & reuelat sicut fecit euangelium. unde Ioan. 1. Vni genitus Dei filius qui in sinu est patris ipse enarrauit nobis, & Esa. 52. Ecce ego ipse qui loquebar ad sum. & ad Heb. 1. inquit apostolus. Olim Deus loquens patribus in prophetis nouissime diebus istis locutus est nobis in filio &c. Aliquando uero reuelat per alios, sicut per angelos sanctos siue per apostolos siue per alios sanctos uiros. unde 2. Petri 1. inquit beatus Petrus. Non enim uoluntate humana allata est prophetia, sed spiritus sancto inspirati locuti sunt Dei homines. Et ideo non tantum ueritas catholica dicenda est a Deo per seipsum immediate fidelibus tradita, sed etiam mediate quæ per sanctos ab eo doctos, & inspiratos habita est cum spiritu sancto quo inspirati sancti Dei homines locuti sunt & loquuntur non nisi ueritatem docet atque spirat Ioan. 16. Cum uenerit ille spiritus ueritatis ille docebit uos omnem ueritatem. Dicitur consequenter. Explicite in propria uerborum forma &c. His enim duobus modis dicitur aliquid contineri in sacra scriptura aut in propria forma uerborum sicut ista est. Christus fuit homo, & aliquid implicite, quod scilicet bona & necessaria consequentia expositis formaliter in littera sequitur, sicut ex illa. Christus fuit homo, sequitur quod habuit animam rationalem intellectum agentem & possibilem, & omnes potentias animæ. Item quod in corpore suo fuerunt nerui, & uene & similia, quorum tamē nullum in propria uerborum forma habetur in littera sacrae scripturae. Et hæc sufficiant pro habendo quæ sit catholica ueritas dicenda.

Cap. IX. De multiplici genere siue gradu catholicarum ueritatum.

DATA diffinitione catholicæ ueritatis, cum notum sit inter ueritatis catholicas plurimas esse ueritates quibus firma credulitate adhærendum sit, opportunum duximus gradus siue genera eorum distinguere, uidetur autem nobis septem posse distingui genera catholicarum ueritatum. Primum est eorum quæ in canone sacrae scripturae ueteris aut noui testamenti, & in propria uerborum forma continentur. Et huiusmodi genus ueritatum catholicarum potest distingui etiam secundum tria genera credibilium supra posita, inter quæ ut prædiximus principalis annumerandum est genus credibilium quæ ante creduntur quam intelligantur cuiusmodi sunt ea quæ ad articulos fidei pertinent, ex quibus principaliter salus nostra pendet. Quod autem huiusmodi ueritates in sacra scriptura formaliter contentæ catholicæ ueniant reputandæ manifestum est, cum de ueritate sacrae scripturae nullo modo dubitandum sit. unde beatus Augustinus libro de unico baptismo, ut recitatur in cap. quis nesciat dist. 9. ait. Quis nesciat sanctam scripturam canonicam tam ueteris quam noui testamenti certis terminis contineri, eamque posteris omnium episcoporum litteris ita præponi ut de illa omnino dubitari uel disceptari non possit, utrum uerum uel utrum rectum sit quicquid in ea scriptum constiterit, &c. Secundum genus ueritatum catholicarum est earum quæ ex solis contentis in sacra scriptura consequentia necessaria, & formaliter possunt

Primum genus catholicarum ueritatum.

Secundum

possunt inferri, unde cum tales ueritates eandem ueritatis firmitatem, & credulitatis necessitatem habeant quam habent ueritates ex quibus necessaria, & formaliter consequentia inferuntur, manifestum est eas inter catholicas ueritates numerari, sicut est hæc ueritas, Christus est uerus Deus & uerus homo, quæ licet in tota sermone sacrae scripturae sic formaliter non inueniatur, nihilominus quia ex contentis in sacra scriptura consequentia formaliter, & necessaria inferuntur catholica tenetur, & eam credere necessarium est ad salutem. Tertium genus ueritatum catholicarum est eorum quæ circa canonem sacrae scripturae continentur, quæ tamen per reuelationem, & approbationem tantum medianibus apostolis ad fideles deueniunt. Sanè cum Christus cum uiueret in carne mortali cum apostolis multa docuerit, & fecerit quæ in canone sanctæ scripturae non habentur secundum illud Ioan. ul. Multa alia fecit Iesus quæ non sunt scripta in libro hoc, multas alias ueritates catholicas Christus apostolos docuerit docendas per eos quæ in canone scripturae non habentur. Unde Augustinus tertio de baptismo paruulorum dicit. Illa quæ non scripta seruat uniuersalis ecclesia acceperit ab apostolis Christo docente. sic enim Apostolus de corporis, & sanguinis dominici communionem 1. ad Corin. 11. dicit. Quod accepi a domino hoc tradidi uobis, cetera autem cum uenero disponam, id est ordinabo. Item ad idem est idem Augustinus qui ut habetur in ca. ecclesiasticarum dist. 1. ita ad propositum dicit. Ecclesiasticarum constitutionum quasdam scripturis, quasdam uero apostoli traditione per successores in ministerio confirmatas suscepimus, quasdam uero consuetudine roboratas approbavit usus quibus par ritus, & idem utriusque pietatis debetur affectus. hæc ille. Amplius cum secundum promissionem Christi spiritus sanctus superuenturus in discipulos docturus esset eos omnem ueritatem, multa profecto credendi sunt a spiritu sancto didicisse quæ postea fideles docuerunt, quæ tamen in canone bibliae posita non fuerunt. Unde Alexander tertius in cap. cum marce. extra de celebra. miss. super forma consecrationis eucharistiae loquens ita ait. Sane multa tam de uerbis quam de factis dominicis inuenimus ab euangelistis omissa quæ etiam apostoli uel suppleuissent uerbo uel facto exposuissent leguntur. Paulus enim in actibus apostolorum sic ait. Meminisse nos oportet uerbum domini nostri Iesu Christi qui dixit. Beatus est dare quam accipere. hoc tamen nullus quattuor euangelistarum descripsit. unde glossa. Act. 2. & est beati Hiero. ait. Hoc in euangelio non legitur, non enim omnia scripta sunt sed forsitan Paulus hoc ab apostolis audiuit uel a spiritu sancto percepit. Et idem prosequitur magister Nicolaus de lyra in expositione. unde tales ueritates, & quæ ex eius consequentia necessaria impermutabiliter possunt inferri inter catholicas ueritates ueniunt computandæ. Quartum genus ueritatum catholicarum est earum quæ ab ecclesia uniuersali in conciliis plenariis tanquam ad fidem Christianæ religionis pertinentia definita sunt, licet expresse in canone scripturae sacrae non inueniantur. Et ratio huius manifesta est: quoniam ut superius lib. 3. cap. 58. amplissime, & irrefragabiliter ostendimus concilia plenaria uniuersalis ecclesie in his quæ fidei sunt errare non possunt. unde beatus Gregorius in ca. sicut distinct. 15. ait, quod sicut sancti euangelii quattuor libros sic quattuor concilia suscipere, & uenerari me fateor. Et ratio est: quoniam ut ait beatus Gregorius in tractatu qui intulatur de catholica

Tertium

Quartum

ueritate. Sicut Deus ueritas est ita ea quæ apostolica ecclesia de Deo docuit uera sunt. unde merito dicitur Prouer. primo. Ne dimittas legem matris tuæ glo. i. ecclesie. Notanter autem dictum est. Quæ apostolica ecclesia docuit, scilicet diffinitione iudiciali esse credenda. quod dicitur propter multa quæ in ecclesia legi a fidelibus permittuntur, & tolerantur quæ omnia credere nõ est de necessitate salutis, nec inter catholicas ueritates sunt reputande licet multæ earum pie a fidelibus credantur, sicut sunt multa contenta in legendis siue historiis sanctorum, & uicis patrum, quæ cum manifeste non cognoscuntur falsa esse: sed potius habere aliquam probabilitatis apparentiam, possunt credi pro eo quod ad commouendos pios actus fidelium ad deuotionem proficiunt secure leguntur, & pie creduntur dum tamen animus assertionem pertinaci illis non adhæreat. Quintum genus catholicarum ueritatum est earum quæ in materia fidei apostolicæ sedis iudicio diffinitæ sunt, quæ licet in canone scripturæ sacræ non reperiantur contineri, sunt tamen inter catholicas ueritates computandæ: quoniam sicut in superioribus tam auctoritatibus quàm rationibus manifeste ostendimus li. 2. cap. 109. Apostolicæ sedis iudicium in his quæ fidei sunt errare a ueritate non potest. Pro quo facit promissio illa Christi. Luc. 22. Ego rogauit pro te ut non deficiat fides tua, & tu aliquando conuersus confirma fratres tuos. Quod etiam apertissime confirmare uidetur beatus Augu. in cap. in canonicis distinct. 19. ubi inter canonicas scripturas computandas ponit epistolas quas apostolica sedes habere meruit & alii meruerunt ab ea accipere. Item Agapro papa in cap. sic. eadem distinct. ubi ita ait. Sic omnes apostolicæ sedis sanctiones accipiendæ sunt tanquam ipsius diuina uoce Petri firmate. Item beatus Hiero. luce clarissima hoc confirmat in c. hæc est fides 24. q. 1. ubi sic dicit. Si hæc nostra confessio apostolatus tui iudicio approbatur, quicumque me calumniare noluerit se imperitum, & maliuolum uel non esse catholicum sed hæreticum comprobabit. Sextum genus ueritatum catholicarum uidetur esse earum quæ de tenenda fide & confutatione hæreticorum a doctoribus ab uniuersali ecclesia approbatis assertiue tradite sunt, licet in canone scripturæ sacræ expresse non contineantur. patet hoc: quoniam cum ecclesia uniuersalis quæ regitur spiritu sancto doctores aliquos approbavit, eorum doctrinam tanquam ueram recipiens, necesse est ut talium doctrina assertiue posita, & nunquam alias retractata uera sit & ab omnibus fidelibus firma credulitate tenenda in ea parte in qua ab uniuersali ecclesia est recepta, alias uniuersalis ecclesia uideretur errasse approbando, & acceptando eorum doctrinam tanquam ueram quæ tamen uera non esset. Qui autem sunt hi doctores per uniuersalem ecclesiam in uniuersalibus conciliis approbati colligitur ex 5. concilio uniuersali, in quo ut san. Thom. recitat in 4. contra gentiles cap. 24. ita habetur. Sequimur per omnia sanctos patres, & doctores ecclesie. Athanasium, Hylarium, Basilium, Gregorium, Theologum, & Gregorium Nicenum, Ambrosium, Augustinum, Theophilum. Ioannem Constantinopolitanum, Cyrillum, Leonem Porcium, & suscipimus omnia quæ de recta fide, & condemnatione hæreticorum exposuerunt. Hæc ibi. Postea uero papa Gelasius in synodo sua alios doctores approbando addit, ut patet in canone sancta Romana ecclesia distinct. 25. Verum circa approbationem opusculorum præfatorum doctorum est aduertendum, & notandum quod synodus

uniuersalis quinta non approbavit simpliciter omnia contenta in opusculis præfatorum doctorum, sed tantum ea quæ de recta fide, & condemnatione hæreticorum exposuerunt. Per quod satis datur intelligi quod per hoc quod opuscula aliquorum doctorum approbata uel approbata ecclesia non est necesse quod omnia in eis contenta approbata intelligantur, sed tantum quo ad ea quæ de recta fide, & de condemnatione hæreticorum exposuerunt quæ tanquam necessaria ad credendum fidelibus tradiderunt. Nec per consequens ex approbatione præfata habetur: quod omnes ueritates in præfatorum sanctorum doctorum approbatorum opusculis contentæ sint tanquam catholicæ ueritatis habendæ, sed tantum ueritates præfati generis, quæ. s. de recta fide & condemnatione hæreticorum exposuerunt. Multa alia quidem sunt in eis contenta alterius generis. s. probabilitatis. unde Aug. qui de numero approbatorum per uniuersalem ecclesiam est, inquit ad Vincentium Victorem, & habetur in ca. negare non possum di. 9. Negare nõ possum inquit, nec debeo sicut in ipsis maioribus, id est scriptis maiorum, ita multa esse in tam multis opusculis meis quæ possunt iusto iudicio, & nulla temeritate culpari. Nec obuiat præfato generi catholicarum ueritatum illud quod beatus Augu. dicit in ca. noli. & in ca. ego solus di. 9. Quoniam ut glo. inquit in ca. noli. Augu. loquitur secundum illa tempora cum adhuc scriptura Aug. & aliorum sanctorum patrum non erat autentica, sed hodie iubentur omnia teneri usque ad ultimum iota, ut di. 15. c. ulti. Septimum genus catholicarum ueritatum est earum quæ ex 4. 5. & 6. genere catholicarum ueritatum consequentia necessaria, & formali inferri possunt. Necessaria, & formali consequentia dicimus, quia si aliquid solum probabili consequentia inferretur non diceretur proprie ueritas catholica, sed probabilis tantum. Octauum genus distingui potest earum ueritatum quæ etsi absolute catholicæ non sint: sunt nihilominus catholicam ueritatem sapientes, sunt enim catholicis ueritatibus propinque. Unde ueritas sapiens catholicam ueritatem potest sic diffiniri. Veritas sapiens catholicam ueritatem siue fidem: ex consequenti est illa, quæ adiuncta sibi aliqua alia ueritate ad fidem non pertinente, sed nihilominus quæ rationabiliter negari non potest, sicut ueritas catholica. Exenpli gratia, quia nunc in apostolica dignitate sedet magister Thomas de Sarzana. Ista. Thomas de Sarzana est papa, est propositio sapiens ueritatem catholicam. Patet quoniam adiuncta sibi illa ueritate quæ negari non potest, uidelicet quod fuerit rite, & canonicè electus, ut puta a toto dominorum cardinalium collegio uel duabus paribus, efficitur ueritas catholica dicenda. Magister Thomas de Sarzana rite canonicè electus, & in papam ab uniuersali ecclesia susceptus est uerus papa, ista propositio est catholica ex determinatione uniuersalis ecclesie, ut in ca. in nomine domini. Item in epistola decretali Martini de concilio Constantien. Inter credenda cuiuslibet fidei ponitur, quod papa canonicè electus qui pro tempore fuerit eius nomine proprio expressio, sit successor beati Petri habens auctoritatem supremam in ecclesia Dei. Ex præfatis facile est intelligere ueritates omnes non esse eiusdem manerie, sed diuersorum generum aut graduum. Quædam enim ut uisum est sunt catholicæ, quædam catholicam ueritatem sapientes, & quædam probabiles tantum, quædam pie credibiles, quædam impertinentes.

Quintum

Sextum

Septimum

Octauum

Cap. X. De multiplici specie hæresum.

EX his quæ parum ante de multiplicitate generum siue graduum catholicarum ueritarum exposuimus, perfacile erit intelligere hæresim quæ catholicæ ueritati contrariatur, sub se etiam multa genera siue species continere. Cunque iuxta Aristoteli sententiam, quot modis dicitur unum oppositorum tot modis dicitur, & reliquum, rectius species hæresum non poterunt describi quàm iuxta species catholicarum ueritarum quibus opponuntur. Dicamus ergo quòd prima species hæresum est earum assertio falsarum quæ ueritatibus catholicis primi generis in propriis terminis contradicunt, uidelicet ueritatibus sub propria forma in sacra scriptura contentis. In quo genere sunt iste assertiones, uidelicet quòd in principio non erat uerbum, aut quòd non omnia per ipsum facta sunt, siue quòd uerbum non sit caro factum, quæ in propriis terminis contradicunt ueritatibus contentis formaliter in euangelio sancti Ioannis. Secunda species hæresum est earum assertio falsarum quæ repugnant ueritatibus secundi generis catholicarum ueritarum, uidelicet quæ ex solis contentis in sacra scriptura consequentia necessaria, & formali inferuntur. In quo genere hæresum sunt iste, uidelicet angeli non habent esse a Deo, aut quòd Christus non habuit intellectum passibilem aut agentem. Quorum opposita manifeste consequentia necessaria inferuntur ex contentis in sacra scriptura. Tertia species hæresum potest distingui earum assertio quæ contrariantur ueritatibus tertii modi catholicarum ueritarum, uidelicet quas apostolorum traditione siue reuelatione uniuersalis ecclesia credit, & obseruat. Hoc genere est hæretica ista, quòd ex cruce fideles non debeant insigniri, aut quòd usus signi crucis non debeat esse in ecclesia. Quarta species hæresum est earum falsarum assertio quæ ueritatibus quarti modi catholicarum ueritarum contradicunt, uidelicet definitis, & determinatis iudicio uniuersalis ecclesiæ in conciliis uniuersalibus. Quinta species hæresum est earum falsarum assertio quæ ueritatibus quinti modi ueritarum catholicarum contrariantur, uidelicet determinatis, & definitis apostolicæ sedis iudicio. Sexta species hæresum est earum falsarum assertio quæ ueritatibus sexti modi catholicarum ueritarum contradicunt, scilicet doctrinis sanctorum patrum ab ecclesia uniuersali approbatorum in his quæ de recta fide, & condemnatione hæreticorum exposuerunt. Septima species hæresum est earum falsarum assertio, quæ ueritatibus septimi modi catholicarum ueritarum contradicunt, scilicet ueritatibus quæ ex quarto quinto & sexto genere catholicarum ueritarum necessaria, & formali consequentia inferuntur. Præter autem has species hæresum distinguitur quædam species falsæ assertionis, uidelicet assertio quæ est absolute hæreticæ non sint, sunt tamen hæresim sapientes quia hæresim propinquæ, qualis est quæ asserit dogma peruersum ex quo cum notorio uero quòd negari non potest sequitur hæresis proprie dicta. Verbi gratia, ista propositio, omnis homo existens Romæ est in peccato mortali, potest dici sapere hæresim, quia ex ea cum aliquo uero cõsumpto, uidelicet quòd infans nouiter baptizatus est Romæ, sequitur quòd infans nouiter baptizatus Romæ sit in peccato mortali, quòd est hæreticum. Nam in baptismo

baptismo omnis homo siue paruulus siue magnus moritur peccato, ut testatur Aug. in Enchiridion & habetur de cõse. di. 4. c. A. paruulo, ubi inquit. A paruulo recenter nato usq; ad decrepitem senem sicut nullus prohibendus est a baptismo, ita nullus est qui non peccato moriatur in baptismo &c. Item in ca. Regenerante, eadem dist. idem dicit.

Cap. XI. De multiplici genere damnabilium propositionum.

SUPER IUS iam dictis rite intellectis apparet quòd non unum sed multiplex sit genus damnabilium propositionum. Est enim propositio temeraria, est propositio erronea est propositio iniuriosa, est propositio male sonans siue scandalosa aut piarum aurium offensua, est propositio seditiosa, est propositio hæretica, est propositio hæresim sapiens. Propositio enim temeraria est propositio asserens aliquid tanquam certum quòd non potest efficaciter probari ratione uel auctoritate, sicut propositio asserens quòd mundus finietur infra centum uel ducentos annos. Hæc autem licet possit esse uera, tamen hoc asserens tanquam certum dicitur temeraria, quia ad hoc nec auctoritas nec ratio efficax habetur. Propositio erronea dicitur propositio asserens aliquid quòd est falsum, unde Aug. libro de Academiis dicit. Error est falsi pro uero approbatio. Propositio uero iniuriosa est quæ detrahit statui alicui fidelium aut alicui notabili personæ. Propositio scandalosa aut male sonans siue piarum aurium offensua, dicitur propositio quæ occasionem ruine præberet auditoribus, ut propositiones multe quæ licet cum modificatione adiuncta sint ueræ, per se tamen, & absolute siue modificatione prolata uidentur fauere propositionibus hæreticis, ut si quis assereret simpliciter patrem maiorem filio, & Deum in incarnatione factum creaturam, & similes quæ iuxta doctores magis sunt exponendæ quam extendendæ. Propositio seditiosa dicitur assertio quæ diuisione & scissa induceret in populo, ut est propositio illa quòd malo prælato aut principi non est obediendum, & huiusmodi. Propositio autem hæretica aut hæresim sapiens quæ sit superius in ca. præcedenti explicauimus. Est autem hic aduertendum quòd ista propositionum genera non ita distinguuntur, quin quandoque simul multa eorum in unam propositionem concurrant. Erunt enim una & eadem quandoque propositio, & temeraria, erronea, iniuriosa, male sonans, & piarum aurium offensua, & etiam hæretica, ut manifestum est.

Cap. XII. De uariis modis quibus quis dicitur hæreticus.

EXPOSITO quid sit hæresis, & quæ species eius, reliquum est uidere quis sit hæreticus censendus. Pro quo imprimis notandum est, quòd ut tam ex glossa in cap. illi. quoniam 24. quæst. tert. quàm ex aliis doctorum sententiis multis, uariis modis dicitur hæreticus. Glossa præfata ponit nouem modos, & ex aliis colliguntur tres, & ita possumus assignare duodecim modos quibus dicatur hæreticus. Vno modo dicitur hæreticus quicumque est dubius in fide, extra de hæretic. cap. dubius. De fide enim nullus dubitare habet sed firmiter tenere ea quæ sibi credenda

proponuntur, extra de sum. tri. & fide ca. in prin. firmiter credimus, &c. Et in simbolo Athanasii. Hæc est fides catholica quam nisi quisque fideliter firmiterque crediderit saluus esse non poterit. Nam ut dicit Bernar. fides ambiguum non habet, & si habet fides non est. Hoc tantum intelligendum est de dubitante qui determinate, & animo deliberato in dubietate persistit æqualiter se habens ad utramque partem contradictionis, secus de illo qui tentatur de fide cum dolore cordis, & anxietate. Secundo modo dicitur hæreticus omnis Simoniacus. i. q. 1. quisquis ubi dicit Greg. Quisquis per pecuniam ordinatur ad hoc quod sit hæreticus promovetur. Tertio modo dicitur hæreticus omnis præscisus ab ecclesia, secundum quod excommunicatus dicitur hæreticus 4. q. 1. quod autem, ubi super illud. Hæreticos autem inquit, dicimus tam eos qui olim ab ecclesia præscisi sunt quam qui post a nobis Anathematizati sunt, dicit glo. nota quod omnis excommunicatus dicitur hæreticus, ut infra 23. q. 4. ipsa pietas. Quarto modo dicitur hæreticus qui sentit contra sacram scripturam sine contra ea quæ necessaria, & formalis consequentia ex ea eliciuntur siue qui scripturam sanctam male interpretatur 24. q. 3. cap. Hæresis; ubi beatus Hiero. ita loquitur. Quicunque sacram scripturam aliter intelligit quam sensus spiritus sancti efflagitat a quo scripta est, licet ab ecclesia non recesserit tamen hæreticus appellari potest. Quinto modo dicitur hæreticus qui novam opinionem inuenit uel inuentam sequitur, inuenit ut hæresiarcha, pura Arius, & Sabellius. Sequitur, ut qui hæresiarcham imitatur, uelut Ariani, & Sabelliani 24. q. 3. cap. Hæreticus, ubi dicit August. Hæreticus est qui alicuius temporalis commodi maxime gloriæ principatusque sui gratia falsas atque nouas opiniones uel gignit uel sequitur. Sexto modo dicitur hæreticus; qui Romanæ ecclesiæ priuilegia ab ipso summo ecclesiarum tradita auferre conatur dist. 22. cap. omnes. Septimo modo dicitur hæreticus, qui præcepta sedis apostolicæ pertinaciter transgreditur 19. di. ca. nulli. Quod ut dicit Ioan. in glo. intelligas, si dicat Romanam ecclesiam non esse caput nec posse condere canones, alias non est hæreticus licet peccet, extra de rescrip. si quem. Octauo longe dicitur hæreticus; qui non tenet articulos fidei, & secundum hoc Iudæi, & gentiles sunt hæretici. Nono dicitur hæreticus, qui aliter sentit de articulis fidei quam Romana ecclesia 24. q. 1. hæc est fides. Hi nouem modi sunt iuxta gl. superius assignatam. Possimus decimo loco dicere quod hæreticus sit qui de ecclesiasticis sacramentis aliter sentit & docere præsumit quam sacrosancta Romana ecclesia prædicat, ut notat Ber. in cap. ad Abolendam extra de hæreti. & Hostien. Undecimo dicitur quis hæreticus qui non recipit 4. concilia generalia de quibus in cap. sicut sancti distinct. 15. Duodecimo in summa, & generaliter dicitur hæreticus qui aduersus quodcunque genus ueritatis catholice supra expositæ opinionem suam peruersam atque prauam pertinaciter defendit, ut in cap. ubi in ecclesia 24. quæst. tertia, & est beati August. contra Manicheos.

Cap. XIII. Quis proprie dicendus sit hæreticus.

ASSIGNATA uarietate modorum quibus in generali dicitur quis hæreticus, nunc uidendum est per diffinitionem quis proprie

proprie censendus ueniat hæreticus. Et consideratis multis quæ ad esse proprie hæreticum per doctores assignantur possumus sic proprie hæreticum describere. Hæreticus est qui post susceptam religionem Christianam Christi fidem in generali profitens, aliquam uel aliquas in speciali opinionem contrariam catholicæ ueritati, pertinaciter tenet uel sequitur. Quæ diffinitio quod ad singulas eius partes in quibus designantur quæ requiruntur ad hoc quod quis proprie hæreticus censetur sic declaratur. Dicitur autem in prima particula. Qui post susceptam religionem Christianam. Ad hoc enim quod quis proprie censetur hæreticus necessario requiritur quod primo Christianam religionem sit professus. nam si errans in fide nunquam suscepisset per baptismum Christianam religionem non diceretur proprie hæreticus sed simpliciter infidelis aut Paganus Saracenus aut Iudæus, & tales foris sunt de quibus nihil ad nos iudicare. i. ad Cor. 5. Dicitur autem in secunda particula. Christi fidem profitens in generali. Quia ut dicit sanctus Tho. in 2. 2. q. 11. ar. 1. hæresis pertinet ad eos qui fidem Christi profitentur, sed eius dogmata corrumpunt. Unde qui sic a fide Christi recedit quod nihil de ea credit, & omnimode a Christi nomine & eius ueritate recedit proprie non est hæreticus sed apostata, quasi omnino recedens a consortio Christianorum unde tales qui nihil tenent de Christi doctrina nec gaudent nec uolunt esse sub nomine Christiano proprie hæretici non sunt, quia ut dicit Greg. 8. lib. moralium cap. 25. Ore cur eosdem patres quos nos ueneramus laudant, sed intellectu deprauato ipsi nos eorum laudibus impugnant. Hæreticus ergo aliqui tenet de fide, & nomine Christiano sub quo impugnat fidei ueritatem. unde Aug. 18. de ciui. Dei c. 5. dicit. Dyabolus nouit hæreticos qui sub nomine Christiano doctrinam resistunt Christianæ. Sequitur tertia particula. Erroneam opinionem aliquam in speciali. Hoc plane requiritur ad hoc quod quis proprie censetur hæreticus, quod erroneam opinionem habeat in intellectu, ita quod male sentiat de ueritate. Unde Aug. lib. de utilitate credendi, & habetur in ca. Hæreticus 24. q. 3. Hæreticus est qui falsas ac nouas opiniones uel gignit uel sequitur. Et ratio huius est, quia hæresis est species infidelitatis. Infidelitas autem ut supra explanauimus, est in intellectu subiectiue, & ita uidetur quod hæresis quæ est eius species per necessitatem supponat errorem in intellectu. Ex quo sequitur correlarie quod factum sine errore in intellectu non facit proprie hæreticum, ut puta si aliquis fornicator uel mechatur, licet agat contra ueritatem quæ dicit non mechandum, non tamen ex hoc est hæreticus nisi crederet aut opinaretur esse licitum mechari. Et ratio huius est quia quodcumque aliqua necessario requiruntur ad constitutionem alicuius altero deficiente impossibile est illud esse, quia ad oppositum, uidelicet quod sine illo esse posset, iam non requireretur necessario ad constitutionem illius. Sed ut probatum est ad hoc quod aliquis proprie dicatur hæreticus requiritur necessario error in intellectu. Ergo nullum factum absolute accipiendo sine errore in intellectu facit hæreticum. Sequitur quarta particula diffinitionis. Contraria catholicæ ueritati. Hoc plane necessario requiritur ad hoc quod quis proprie hæreticus ueniat nominandus, quod opinionem habeat contrariam repugnantem catholicæ ueritati, & hoc siue formaliter siue incompossibilitate contrarietur, prout superius de multiplici genere catholicæ ueritatis loquentes explicauimus. In aliis autem quæ ad fidem non per-

Diffinitio
hæretici.

tinēt nec ad bonos mores nec concernunt ea quæ necessaria sunt ad uitæ æternæ consecutionem, ut puta quòd sol sit maior tota terra, uel quòd circulus possit quadrati aut piper in tot gradibus sit calidum, & huiusmodi errare non est periculum. unde August. 3. lib. de libe. ar. Si quid de creatura aliter quam se habeat tenferimus non magnum periculum est. Item idem Aug. in Encheridion. cap. 13. In quibus autem rebus nihil interest ad capeffendum regnum, utrum credantur an non. uel utrum uera sint siue putentur an falsa, in his errare, id est aliud pro alio putare non arbitrandū est esse peccatum, aut si est, minimum aut leuissimum hæc Aug. Hæreticū ergo non facit quicumque error uel quæcunque peruersa opinio, sed quæ catholicæ ueritati formaliter aut impossibiliter repugnat. Quid autem uocemus ueritatem catholicam superius in cap. 8. huius quartæ libri explicauimus. Sequitur quinta particula. Pertinaciter tenet uel sequitur. Hoc profecto maxime requiritur ad hoc quòd aliquis ueniat censendus proprie hæreticus, ualet quòd errorem siue erroneam opinionem quam contra ueritatem aut inuenit aut sequitur pertinaciter siue obstinata mente teneat, & sequatur. Hæresis enim secundum Hiero. super epistolam ad Gal. & habetur in ca. hæresis 24. q. 3. ab electione dicitur, q. seam uniusquique eligat disciplinam quam putat meliorem. Electio autem habet firmam adhesionem, & ideo ut dicit sanctus Tho. super 2. epistolam ad Cor. 11. cap. hæreticus dicitur qui spernens disciplinam fidei quæ diuinitus traditur pertinaciter propriū errorem sectatur. Et ideo secundū Aug. non qui falsas opiniones gignunt tantum: sed qui eas pertinaciter defendunt hæretici sunt censendi. Si enim aliquis male sentiret, & non pertinaci malicia, sed ignorantia paratus semper corrigi si id quod sentit falsum sibi ostenderetur esse contra fidem aut determinationem ecclesiæ sanctæ Dei, non esset hæreticus, quia ut dicit Aug. inde uera religione cap. 7. error tam diu potest tolerari donec accusetur uel defendatur ab errante, dicit enim sic. Tandiu error cuiuslibet sustinetur donec accusatorem inueniat ad prauam opinionem pertinaci animositate defendat. Et in epistola ad glorium, & Eleusiu dicit Aug. & habetur in ca. dixit apostolus 24. q. 3. Qui sententiam suam quamuis falsam, & peruersam non pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia præsumptionis suæ peperint, sed a seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, querunt autem cauta sollicitudine ueritatem corrigi parati cum inuenerint, nequaquam sunt inter hæreticos computandi. Item hoc Aug. contra Manicheos ut in cap. qui in ecclesia 24. q. 3. Confirmat ita dicens. Qui in ecclesia Christi morbidum aliquid prauumq; sapiunt, si correcti ut sanum rectumq; sapiant resistunt contumaciter suaq; pestifera, & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defendere, persistunt hæretici sunt. Hæc autem descriptio hæretici posita, & exposita uidetur omnino cōuenire cum illa quam sanctus Tho. ponit in 4. di. 13. ita di. Secundum nos hæreticus dicitur qui a Christi fide quæ catholica dicitur discedit contrariæ opinioni uehementer inherens per electionem. Et illi quam Bonauen. ponit in eodem loco di. Hæreticus est qui diuinæ legis ignorantia uel contemptu pertinax inuentor erroris aut alieni sectator catholicæ ueritati mauult aduersari quam subiici. Quam diffinitionem confirmat ex illo Aug. quod habetur 24. q. 3. qui sententiam illam suam &c. supra est positum.

Cap.

PRO ampliori illustratione ueritatis mouebimus aliquas obiectiones contra prædictā descriptionē. Et arguitur primo contra particulā primam in qua dicitur. Qui post susceptā religionem Christianam, in quo uidetur innui requiri ad esse hæreticum, ut primo fuerit Christianæ religioni per suspensionem baptismatis incorporatus. Contra quod arguitur primo sic. Sicut hæreses, & sectæ in Christianis sunt ita etiā fuerunt in pharisæis, & Iudæis, sicut Isido. dicit li. Ethimo. ergo de ratione hæresis nō uidetur esse q̄ primo suscepit religionem Christianam. Secundo sic. Omnis qui non tenet articulos fidei est hæreticus, ut habet glo. 24. q. 3. §. quia uero, sed multi qui nunquam susceperunt religionē Christianam, ut gentiles Pagani, Iudæi, & Saraceni, non tenent articulos fidei immo contrarias assertiones illis: ergo ad hoc q̄ quis hæreticus sit dicendus non requiritur q̄ primo fuerit in religione Christiana. Tertio contra particulam secundā in qua dicitur. Christi fidē profitens in generali, sic. Non uidetur possibile q̄ quis Christi fidē in generali profiteatur, & neget aut dubitet de aliquo particulari articulo ad fidē Christi pertinente q̄ sit uerus, sicut nemo utens rōne profiteatur q̄ omnis homo currit, & neget fortē currere. ergo uidetur q̄ particula ista non sit bene posita. Quarto sic contra eandē. Qui discredat unū articulum fidei de nullo articulo fidei pōt habere fidē, etiā informem. patet: quonia sicut peccatū mortale opponitur charitati, ita fidei discedere unū articulum fidei sed charitas non remanet in homine post unū peccatū mortale: ergo nec fides post quā discredat unū articulum fidei: ergo sequitur q̄ non sit possibile q̄ aliquis fidē Christi profiteatur, & discredat in aliquo articulo ad fidē pertinente. Quinto arguitur contra particulam illā ubi dicitur. Opinionem contrariā catholicæ ueritati sic. Aug. diffiniens hæreticū ut habetur in c. hæreticus 24. q. 3. dicit sic. Hæreticus est qui alicuius temporalis cōmodi maxime gloriæ principatusq; sui gratia falsas ac nouas opiniones uel gignit uel sequitur. Ex quibus uerbis inueniuntur duo esse de rōne hæretici. Primū est q̄ alicuius temporalis cōmodi & maxime gloriæ principatusq; gratia moueatur. Secundū est q̄ nouas opiniones gignat uel sequatur. Sed ista duo non sunt cōia omnibus qui habent opinionem contrariā catholicæ ueritati, cum multi nec gratia commodi temporalis ad hoc moueantur, multi insuper non nouas sed antiquas opiniones sequantur. ergo uel diffinitio data est male posita uel Augustini. Sexto sic. Multi possunt tenere opiniones contrarias catholicæ ueritati qui tamen non sunt hæretici dicendi. ergo descriptio non est bene posita. consequentia est bona. Antecedens probatur de multis quæ continentur in sacra scriptura, quæ tamē non omnes credere tenentur explicite. sicut q̄ Abraam habuit duos filios, aut quòd David fuerit filius Isai, aut Esau fuerit homo pilosus, & similia. Opposita autem talium credere non facit aliquem esse hæreticum ut uideatur. Item arguitur etiam de multis opinionibus inter doctores quæ nō sunt adhuc diffinitæ per ecclesiam uniuersalem, & tamen nihilominus tangunt materiā fidei. Septimo sic. Simoniaci dicuntur hæretici ut in ca. quifquis 1. q. 1. & tamen non habent opinionem contrariam catholicæ ueritati. ergo &c. Octauo arguitur contra particulā illā de pertinacia ubi dicitur.

Arg. primum

Secundū

Tertium

Quartū

Quintū

Sextum

Septimū

Octauum

Ccc ij

Pertinaciter &c. Arguitur primo sic, quod particula illa sit superflue posita, Innocentius 3. extra de uerbo. sig. scribens comiti Tholosano ait. Tua deuotio postulauit a nobis, qui sint dicendi hæretici manifesti. Super quo tibi duximus respondendum illos intelligendos manifestos hæreticos esse, qui contra fidem catholicam publicæ disputant atque profitentur seu defendunt errorem, uel qui coram prælatis suis conuicti sunt uel confessi uel ab eis sententialiter damnati super hæretica prauitate. In quibus uerbis de pertinacia nulla fit mentio. Quicumque ergo contra fidem catholicam licet non pertinaciter erret hæreticus uidetur esse censendus. Idem arguitur ex multis aliis locis, sicut ex illo Hierony. Hæc est fides 24. q. 1. & ex cap. quicumque ibidem. Item ex ca. hæresis, & ex ca. hæreticus 24. q. 3. ubi nulla mentio fit de pertinacia, ergo uidetur quod pertinacia non pertineat ad diffinitionem hæretici.

Cap. XV. In quo respondetur objectionibus præmissis.

HIS autem respondere per facile est si quis iam per nos in expositione descriptionis proprie hæretici notata memorari uoluerit & quæ magister Alexan. de alis in 2. suo super sententias ponit. Dicit enim quod nomen hæretici aliquando sumitur communiter, aliquando proprie, aliquando propriissime. Communiter cum dicitur quod hæreticus potest dici quicumque scripturam sanctam aliter intelligit quam spiritus sanctus efflagitat iuxta Hiero. in cap. hæresis. 24. q. 3. Proprie autem hæreticus dicitur quicumque alicuius temporalis commodi, & maxime gloriæ principatusq; sui gratia falsas ac nouas opiniones gignit uel sequitur, ut diffinitio Aug. in ca. hæreticus 24. q. 3. Propriissime autem dicitur hæreticus cum superaddit ipsa pertinacia in defendendo falsitatem uel impugnando ueritatem. Quo habito respondendum uel ad singulas obiectiones. Ad primam cum arguitur, quod secte, & hæreses fuerunt etiam in Iudæis &c. respondetur, negando consequentiam. Dicimus enim quod licet de ratione hæretici communiter dicitur prout ualeat hæreticus dicitur sicut in primo cap. diximus, omnis qui ab aliorum communi disciplina diuisus propriam opinionem siue sectam constituit, non sit ut Christianam religionem susceperit, sed solum quod prius fuerit aut Iudæus aut pharisæus, est tamen de ratione hæretici in Christianis. Nam ut supradictum est dicit sanctus Tho. ad hoc quod quis proprie censendus sit hæreticus oportet quod prius Christianam religionem susceperit. Ad secundam cum arguitur. Omnis qui non tenet fidei articulos &c. respondetur quod assumptum est uerum loquendo de hæretico largo modo sumpto, sicut in ca. 12. non autem de hæretico siue proprie siue propriissime dicto de quo noster sermo est. Ad tertiam cum arguitur quod non uidetur possibile &c. respondetur negando hoc assumptum: quoniam stant simul quod aliquis credat fidem Christianam absolute esse ueram & nihilominus aliquid quod pertinet ad fidem Christianam quod tamē ipse non credat ad ipsam pertinere tenent esse falsum. Sicut etiam patet in exemplo proposito, si quis negaret sortem esse hominem. Ad quartam cum arguitur. Qui discredidit unum articulum fidei respondetur quod licet qui discredidit unum articulum fidei non habeat de aliis articulis fidem, habet tamen opinionem quandam secundum propriam uoluntatem, ut dicit sanctus Thom. in 2. 2. questione lib. ar. 3.

Ad primū arg.

Ad secundum

Ad tertium

Ad quartum

Et hoc modo loquendo intelligitur id quod dictum est in particula illa diffinitionis quod Christi fidem sit profitens in generali, non quidem per fidei habitum quia hoc non posset stare cum pertinaci errore alicuius articuli, sed quod aliquo modo teneat, scilicet iudicio proprie uoluntatis, & hoc est bene possibile. Ad quintam rationem cum arguitur de diffinitione beati Aug. respondetur negando consequentiam. Dicimus enim quod utraque diffinitio sit bene posita. Et cum arguitur primo quod multi sunt qui habent opinionem contrariam catholicæ fidei qui nullius commoditatis temporalis gratia mouentur. Respondetur primo iuxta magistrum Alexandrum de alis in secundo quod Aug. non ponit id quasi essenziale sit hæretico, sed ponit id quod frequentius accidit. Frequenter enim accidit quod hæretici hoc faciunt istis de causis. Iuxta tamen sanctum Tho. in 4. dist. 13. ita respondetur quod illi qui hæresim confingunt de nouo constat quod aliquod commodum expectant saltem principatum, nolunt enim habere sequaces, hoc etiam in omnibus ex superbia procedit quæ est amor proprie excellentiæ quod a communi uia distendunt aut leuitate aut perueritate. Ad id uero quod dicitur. Non omnes sequuntur nouas opiniones, respondetur iuxta sanctum Tho. ubi supra. quod omnis opinio quæ non habet initium a doctrina Christi quæ est fundamentum, noua reputatur quantumcunque secundum tempus sit antiqua. Vel dicitur quod Aug. loquitur quantum ad primos heresum inuentores. Ad sextam respondetur quod descriptio illa intelligitur de opinione quam manifeste constat contrariari catholicæ ueritati, licet autem omnes ueritates contentæ in sacra scriptura tam ille quas omnes fideles explicite credere tenentur quam alia plurimæ quas non omnes fideles credere tenentur sint ueritates catholicæ, non tamen est notum omnibus omnes illas esse ueritates catholicas nec hoc scire tenentur præter ea quæ ad articulos fidei pertinent, sed tantum cum ostenditur eas in sacra scriptura contineri. Dicimus ergo quod omnes qui tenent pertinaciter aliquid quod eis constat contrarium esse dictis sacre scripturæ quodcumque sit illud sunt hæretici dicendi. Secus autem est cum quis sine pertinacia tenet contrarium huius quod in sacra scriptura continetur de numero eorum quæ explicite credere non tenentur nesciens quod oppositum eius quod tenet in sacra scriptura contineatur, sicut in fra plenius enucleabimus. Quod uero arguebatur de opinionibus quæ nondum per ecclesiam sunt diffinitæ non est ad propositum, quia in illo casu nescitur quæ sit catholica ueritas. Ad septimam cum arguitur de Simoniacis, respondetur iuxta sanctum Tho. ubi supra quod Symoniaci non dicuntur uere, hæretici, sed per similitudinem quandam, quia sicut hæreticus contra fidem sentit, ita Symoniacus operatur ac si contra fidem sentiret dum precio uult sacra adipisci uel dare ac si æstimaret donum spiritus sancti pecunia possideri. Ad octauam cum arguitur quod particula de pertinacia sit superflue posita, respondetur quod hoc sit falsum. Et cum arguitur quod in diffinitionibus assignatis per sanctos patres non sit aliqua mentio de pertinacia, respondetur dupliciter. Primo iuxta distinctionem superius positam magistri Alexandri uidelicet quod in illis diffinitionibus non est diffinitum nomen hæretici propriissime ut nunc loquimur, sed communiter aut proprie ut distinguitur contra propriissime. Secundo respondetur quod melius quod licet in diffinitionibus præfactis non expresse ponatur pertinacia, intelligitur tamen cum sit de essentia eius ut supra satis aperte ex auctoritatibus beati Aug. ostendimus.

Ad quintum

Ad sextum

Ad septimum

Ad octauum

Cap. XVI. Quid sit pertinacia, & de uigin-
ti modis quibus aliquis præsumitur perti-
naciter errare contra fidem.

QUONIAM pertinacia in errore, ut diximus est quæ maxime con-
stituit aliquem hæreticum, utile duximus describere quid sit pertina-
cia, & assignare modos per quos debeant catholici aliquem contra
fidem errantem tanquam pertinacem habere, & quomodo de pertinacia in
iudicio possit quis conuinci. Circa primum notandum quod ut san. Tho. dedu-
cit in 2.2. q. 138. ar. 2. declarans qualiter pertinacia, & molities contrarien-
tur perseverantiæ. Pertinax ut dicit Ihd. li. Ethimo, dicitur qui est impuden-
ter tenens quasi per omnia tenax. Et hic idem dicitur pertinax eo quod in
proposito suo ad uictoriam perseverat. Antiqui enim dicebāt Naciā quam
nos uictoriam. Et hos philosophus uocat 7. Eth. Ischyriomones. i. fortis sen-
tentia uel Idionomones, id est proprie sententiæ, quia perseverant in pro-
pria sententiā plus quam oportet, mollis autem minus quam oportet. Vnde
patet quod perseverans laudatur sicut in medio existens, pertinax autem uitu-
peratur sicut secundum excessum mediū, molis autem secundum defectum. hæc
S. Tho. Ex quibus primo habetur quod pertinacia semper est uiciū, & in malo
sumitur, unde Tul. in sua Rhetorica dicit quod ita se habet pertinacia ad perse-
uerantiā sicut superstitio ad religionem. Et papias etiā assignās differentiā
inter perseverantiā, & pertiniaciā dicit quod perseverantia in uirtute est, perti-
nacia uero in uicio. Secundo habetur quod pertinacia possit sic describi in pro-
posito nostro. Pertinacia est impudens persistencia in proprio errore. Alii
uero diffiniunt pertiniaciā sic. Pertinax est qui persistit in eo quod de necessi-
tate debet dimittere uidelicet in errore uel dubitatione. Circa secundum
notandum quod modi plures ponuntur ab aliquis doctoribus & ab ocham in
dialogo suo. Primus autem modus quo quis potest de pertinacia compre-
hendi est, si facto uel uerbo monstrat se non firmiter credere fidē Christiā-
nā esse ueram, & sanam, puta si dixerit fidē Christianā esse falsam uel dubiā,
uel ad sectam aliam puta Iudæorū uel Saracenorū se cōuertat, de tali enim
licet cuilibet iudicare quod pertinaciter errat. Secundus modus conuincendi
aliquem de pertinacia in errore circa fidem est, si quis dicit aliquam partē
noui aut ueteris testamenti falsum aliquid asserere uel non recipiendā esse
talis enim quicumque sit est pertinax hæreticus iudicandus nisi forte fuerit
adeo simplex quod nesciat quid per nouum, & uetus testamentum impor-
tetur, & seductus ab aliis dicat nouum uel uetus testamentum uel aliquam
partem recipi non debere, firmiter tamen credens totā fidem ecclēsiæ esse
recipiendā. Tertius modus conuincendi de pertinacia est, si quis credit aut
teneat uniuersalē ecclēsiā errare uel errasse. Quartus modus conuincendi
est si quis Christianus capax rationis negat quamcunque ueritatem catho-
licam quæ apud omnes catholicos fideles cum quibus conuersans est tan-
quam catholica diuulgatur, & a prædicantibus uerbum Dei publicæ præ-
dicatur, sicut de ista Christus fuit Crucifixus, & de similibus. Quintus mo-
dus conuincendi de pertinacia est, cum quis negat aliquam assertionem quæ
scit in scriptura diuina uel determinatione ecclēsiæ contineri. Sextus mo-
dus conuincendi errantes de pertinacia est, cum quis scienter negat do-
ctrinam

doctrinam sanctorum. Septimus modus conuincendi de pertinacia est, cum
quis correctus legitime offenso sibi quod error suus catholicæ obuiat ue-
ritati se non corrigat nec emendat suam uidelicet hæresim reuocando. Hoc
ex uerbis Aug. in ca. Qui in ecclesia 24. q. 3. aperte colligitur. Octauus mo-
dus errantem de pertinacia conuincendi est, si quis alios ad suum pertina-
citer errorem defendendum præceptis comminationibus penis promissio-
nibus iuramentis uel alio quouis modo artare molitur. Patet: quoniam si
ut inquit Leo papa extra de hære. cap. Qui alios. Qui alios cum potest ab
errore non reuocat, seipsum errare denunciatur. multo magis qui compellit
alios hæresim pertinaciter defendere uel hæresi pertinaciter adhærere est
pertinax hæreticus iudicandus. Nonus modus conuincendi de pertina-
cia aliquem errantem est, si aliquam ueritatem catholicam abiurare pe-
nis minis uel præceptis aut ueritatem catholicam negare, compellit, pa-
tet ex præcedenti. Decimus modus conuincendi de pertinacia quempiam
est, cum quis abiurasse reperitur catholicam ueritatem uel iurat se quam-
cunque assertionem quæ est in rei ueritate hæretica, tanquam catholicam
in perpetuum seruaturum. Undecimus modus conuincendi errantem de
pertinacia est, si quis impedit ueritatem catholicam defendentes aut pra-
uitatem hæreticam impugnantes. Duodecimus modus conuincendi er-
rantem de pertinacia est, si errans contra fidem catholicam correctioni, &
emendationi illius uel illorum cuius uel quorum interest subiicere se recu-
sat. Tertiusdecimus modus conuincendi est, si quis reprehensus a peritis de
aliquo errore contra fidem, renuit de ueritate informari. Decimusquartus
modus conuincendi est si quis uerbis uel factis protestatur se assertionem
suam quæ est hæreticalis minime reuocaturum, patet: quia talis non est pa-
ratus corrigi, & per consequens pertinax est censendus. Decimusquintus
modus est, si quis in fauorem hæreticæ prauitatis prohibet legi scripturas
catholicas prædicari uel publicari catholicas ueritates. patet, quia talis
manifestus est defensor hæreticæ prauitatis, & catholicæ ueritatis offen-
sor. Decimus sextus modus est, cum quis in defensionem hæreticæ prauita-
tis nouos errores fingit, & defendit. patet quia talis non est paratus corri-
gi nec quirit cauta sollicitudine ueritatem. ego pertinax est censendus. De-
cimusseptimus modus conuincendi specialiter papam de pertinacia in hæ-
retica prauitate est, si errorem diffinit solenniter, & a Christianis asserit tan-
quam catholicum esse tenendum. patet: quia talis artans alios ad errorem
pertinaciter defendendum est pertinax reputandus. Decimus octauus mo-
dus est, cum quis præfatæ diffinitioni hæreticæ prauitatis facto consentit
consulendo cooperando inducendo, uel diffiniendum esse taliter asseren-
do. patet: quia facientes, & consentientes iuxta canones par pœna constri-
ngit. Decimus nonus modus conuincendi errantem aliquem pertinacem est,
si quis inferior summo pon. aliquam assertionem hæreticam per sententiā
diffinitiuam determinet esse tenendam, iniungens aliis, & imponens quod
ipsam sentiant, & reputent esse catholicam, quicumque enim tali determi-
nationi consenserit pertinax, & hæreticus uidetur esse censendus, sicut pa-
tet ex præcedentibus. Vigésimus modus conuincendi errantem de perti-
nacia est, si quis potestatem habens prauitati hæreticæ non resistit. patet
per illud Hiero. in cap. error di. 83. Error cui non resistitur approbatur. Qui
autem errorē approbat uidetur pertinax iudicandus, ergo qui errori non

resistit cum potest pertinax est censendus. Item Leo papa & habetur tra de hære. ca. Qui alios, ait. Qui alios cum potest ab errore non reuocat seipsum errare demonstret, & in cap. Facientis distinctio. 86. dicit Ioan. papa Facientis proculdubio culpam habet, qui, quod potest, corrigere, negligit emendare. Præterea est circa hoc aduertendum quod pertinacia non est tantum iudicanda ex actu exteriori, ut puta quod solus reputetur pertinax qui uerbis aut scriptis aut factis contra catholicam ueritatem resistit aliquo modorum iam expositorum, uerumetiam uidetur contumax contra apertam, & prædicatam catholicam ueritatem qui in ecclesia latenter in errore diu persistit uel usque ad mortem. Talis enim cum nouerit talem errorem esse damnatum per ecclesiam excusari non potest per ignorantiam, cum magis per obstinatam malitiam persistere in errore uideatur. Et ideo ecclesia tales quos reperit contra catholicam ueritatem in errore usque ad mortem perseuerasse tanquam hæreticos præsumit iudicat, & punit.

Cap. XVII. De auditoribus diuersorum magistrorum tenentium contrarias opiniones, an excusantur a peccato opiniones eorum sequendo, etiam si sint contra ueritatem catholicæ fidei.

QUONIAM non paruus scrupulus nascitur apud multorum animos. An doctoribus sentientibus contraria possit homo secure quæcunque illorum opinionem sequi. Ideo super hoc uisum est nobis merito aliquid esse dicendum. Quia autem dicit August. lib. 2. de prædestinatione sanctorum interest in quantum, & in quibus rebus erretur, & quam facile se quisquam corrigat uel quanta pertinacia suum defendere conetur errorem, ideo ad plenum respondendo quæstioni propositæ multiplici opus est consideratione. Prima quidem consideratio est de materia circa quam est uarietas opinionum inter doctores. Secunda de ipsorum doctorum opinantium conditionibus. Tertia de efficacia rationum, & fundamentorum quibus ipsi doctores asserunt suas uarias opiniones. Quarta est de ipsorum auditorum qualitatibus. Quinta de modo adherendi auditorum uariis opinionibus ipsorum doctorum. Primo ergo consideranda est materia circa quam est uarietas opinionum inter doctores, quia uel est materia ad fidem, & ad bonos mores pertinens uel non, sed est circa alias facultates, puta de geometricalibus aut logicalibus, & similibus, circa nihil eorum interest ad fidem utrum sic uel aliter se habeant. Si sit materia ad fidem pertinens, & ad bonos mores expresse habentur in sacra scriptura uel etiam auctoritate uniuersalis ecclesiæ sunt manifeste quæ posita fidelibus ad credendum, aut sunt talia quorum nec expresse testimonium ex sacra scriptura habetur nec doctrina ecclesiæ uniuersalis aliquid de eis expresse docet. Quæ consideratione habita sit ista prima conclusio. In materiis non pertinentibus ad fidem nec ab bonos mores sine peccati periculo quantum est ex parte materiæ possunt auditores utramque opinionem sequi magistrorum. Ista conclusio patet, quia in talibus, ut in-

Quinque considerationes notandæ.

Prima consideratio.

Prima conclusio primæ considerationis.

quit sanctus Tho. cuius est præfata conclusio quotlibeto 3. art. 10. habet locum quod dicit Apostolus. Vnusquisque in suo sensu abundat. Norantur dicimus quantum est ex parte materiæ opinionum quia ex parte intentionis bene potest ibi quis peccare ut puta ex inordinatione affectus, ut si ex inuidia odio amore precio, uel ex inordinata affectione potius sequeretur uanam opin. quam aliam. Si uero materia circa quam est uarietas doctorum pertineat ad fidem & bonos mores primo modo dicto, ualeret quod expresse habeatur in sacra scriptura, est adhuc distinguendum iuxta sanct. Thom. in 2. 2. quam in quæstionibus de ueritate, quod ad fidem pertineat aliquid dupliciter. Vno modo directe & principaliter, sicut sunt ea quæ sunt in articulis fidei explicata, & de talibus fit ista conclusio secunda. In his quæ sic principaliter pertinent ad fidem catholicam nullus rationis capax excusatur a peccato si opinionem erroneam alicuius magistri sequatur. Ista conclusio est beati Tho. in quotlibeto supra nominato. in talibus enim inquit ignorantia non excusat, alioquin qui secuti sunt opin. arrii & Nestorii & aliorum hæresiarcharum essent excusati. Neque possunt habere excusationem propter simplicitatem si in talibus opi. erroneam sequantur. In rebus enim dubiis non est de facili præstandus assensus, sed potius ut dicit Aug. 3. de doctr. Christiana, consulere debet quis regulam fidei quam de scripturarum planioribus locis & ecclesiæ auctoritate percepit. Concludit ergo sanctus Thom. ubi supra. Qui ergo assentit opinioni alicuius magistri contra manifestum scripturæ testimonium siue contra id quod publice tenetur secundum ecclesiæ auctoritatem non potest ab erroris uicio excusari. Si uero materia circa quam est uarietas magistrorum sit de pertinentibus ad fidem indirecte & secundario quæ expresse credenda omnibus non proponuntur sit ista conclusio tertia. Absq; peccati periculo potest quis tenere contrarium quod expresse habetur in canone sacre scripturæ, ut quod Abraham non habuit duos filios, aut quod Dauid non fuit filius Isai & similia. Patet conclusio, quia cum talia non teneatur quis expresse credere, sed solum implicite, ut scilicet paratus sit credere quicquid in diuina scriptura continetur, sed tunc solum tenetur expresse credere quando ei hoc in doctrina fidei constiterit contineri. Interim uero quod non constat cum credere expresse non teneatur potest aliquis sine periculo contrariam opinionem absque tamen pertinacia tenere & sequi. Si uero ea quæ pertinent ad fidem sint talia quorum nec scripturæ sacre testimonium expresse habetur nec expresse uniuersalis ecclesiæ doctrina de eis aliquid docet, quanquam includatur in his quorum explicite fides necessaria est omnibus fidelibus sit ista quarta conclusio. In talibus absq; periculo peccati potest quis sequi opinionem alicuius magistri contrariam ueritati fidei, dum tamen facta determinatione doctrinam amplectatur ecclesiæ. Hæc conclusio est sancti Thom. in 2. 2. q. 11. ar. 2. Et ratio sancti Thomæ est, quia tales pro illo tempore non habent electionem contradicentem ecclesiæ doctrinæ. Si autem postquam essent auctoritate uniuersalis ecclesiæ determinata quis tali determinationi ecclesiæ repugnaret hæreticus censeretur. Secunda consideratio principalis est de doctorum diuersa opinantium conditionibus scilicet quales sint si famosi si experti in facultate sua, si moribus graues si iudicio humiles, ut magis delectentur sequi sanctorum patrum doctrinas quam proprias adinventiones & fanta-

Secunda

Tertia

Quarta

Secunda consideratio

Quinta conclusio

fiat, secundum hanc considerationem potest esse ista quinta conclusio. Non uidetur esse omnino immunis a peccato qui in materiis fidem tangentibus. Non nititur sequi opinionem magistrorum magis doctorum & celeberrimorum ac expertorum in facultate sua & qui in moribus grauiore existunt: quoniam alia uidetur habere locum uerbum euangelii. Si cecus ceco ducatum præstat ambo in foueam cadunt. debent enim quilibet in huiusmodi materia magistrorum diuersa opinantium suum conformare regulariter doctoribus qui sanctorum patrum doctrinis magis soliti sunt adherere, unde Eccl. 8. dicitur. Ne despicias narrationem presbyterorum id est doctrinam seniorum doctorum, & in prouerbis eorum conuersare, id est secundum eorum doctrinam uiue. ab istis enim discas sapientiam scilicet diuinorum, cuiusmodi sunt credibilia, & doctrinam intellectus quæ est bonorum morum in quibus uita fidelium est adornanda. Ceterum consideranda est quantitas discreta magistrorum, quot uidelicet sint doctores pro una opinione, quot pro alia, quia probabilis est ceteris paribus uerorem esse illam in quam plures magistri docti concurrunt quam illam quam unus aut pauci sequuntur sicut de sententia dicitur quæ plurium iudicio roboratur, dist. 69. si transitus, & extra de elect. c. Licet unde Eccl. 6. dicitur. In multitudine presbyterorum prudentium sta, & sapientia illorum ex corde coniungere. secundum quam considerationem fit ista conclusio sexta.

Sexta conclusio

Non uidetur immunis a peccato qui in tangentibus fidem ac bonos mores reliqua opinione plurium magistrorum sequitur opinionem unius, aut paucorum ceteris paribus. Conclusio patet ex dictis, & colligitur ex dictis beati August. lib. de doctrina Christiana, & habetur in ca. In canonicis distinct. 19. ubi ait. In his uero scilicet scripturis quæ non accipiuntur ab omnibus præponat eas quas plures grauiore; accipiunt eis quas pauciores minoris; auctoritatis ecclesia tenet. Tertia consideratio est habenda circa moriua & fundamenta quibus doctores suas opiniones fundare ac fulcire nituntur, quæ consideratio merito est habenda. Tum quia in rebus dubiis non de facili est præstandus assensus. unde Eccl. 19. dicitur. Qui cito credit leuis est corde. Tum quia ea præstantiori ratione aut efficaciori motiuo fulcita sunt cum sint maioris auctoritatis aliis præferenda ueniunt. Unde in opinione utrum raptor possit contrahere cum rapta, beatus Hieron. præfertur opinioni concilii aquiligrani dicentis quod non, ut patet in cap. Placuit 36. q. 2. Et hoc quia ut dicit glo. beatus Hierony. roborat opinionem contrariam auctoritate ueteris testamenti & auctoritate concilii melden. & ita statuit sententiæ beati Hiero. Hinc monaldus in prologo summæ suæ dicit, quod non generatur aliquando præiudicium erga ueritatis sententiam, cum inter opiniones diuersas quæ a magistris & probatis doctoribus scriptis autenticis annotatas illam opinionem quis amplectitur quæ sibi magis consona uidetur rationi Item Host. extra de cog. spi. super cap. Sed uir. dicit, quod ubi sunt diuersæ opiniones & diuersa iura semper humana est præferenda id est rationalior & equior, extra de transla. cap. si ubi uero utraque humana est, standum est illi quæ meliori innititur rationi. extra de fer. c. Capellanus, secundum quam considerationem posset poni talis septima conclusio. Quod culpandus uenit qui absque huiusmodi inuestigatione diligenti & ponderatione rariorum & motiuorum quibus doctores suas uarias fundant opiniones leuitate quadam animi amplectitur opinio-

Tertia consideratio

Septima conclusio

opinionem contrariam ueritati fidei. Patet conclusio: agit enim contra illud Iob 29. Causam quam nesciebam diligentissime inuestigabam. Et Ambr. li. de paradiso dicit. Nemo debet se alteri credere nisi cuius uirtutem probauit. Quarta consideratio habenda est circa qualitates auditorum. Circa quos considerandum est, quod non omnes æqualiter tenentur habere fidem explicitam, nec omnes sunt eiusdem capacitatis ad discernendum condiciones & differentias magistrorum diuersorum diuersa opinantium siue docentium, & ad ponderandum robur & uirtutem ac efficaciam motiuorum siue rationum quibus præfati magistri suas fundant opiniones, sed sunt plures eorum ualde simplices qui bona simplicitate adherent doctrinæ suorum maiorum, credentes in omnibus bene credere in quibus ab illis informantur. De quibus Iob 1. dicitur. Boues arabant & asinae pascebantur circa eos, quia uidelicet minores qui significantur per asinas debent in credendis adherere maioribus qui per boues significantur, ut Greg. exponit 1. moralium secundum quam considerationem ponitur ista octaua conclusio. Quod simplex homo sequens opinionem alicuius magistri contrariam fidei non uenit culpandus ubi ueniret alius intelligens; aut superioris status & conditionis. Conclusio patet ex dictis. Verum ne ex hoc quod dictum est, quod minores habent fidem implicitam in fide maiorum uideatur aliquod periculum aut præiudicium fidei minorum generari cum contingeret maiores ipsos siue magistros errare, est notandum iuxta sanctum Tho. in 2. 2. q. 2. ar. 6. quod minores non habent fidem implicitam in fide maiorum nisi quatenus maiores adherent doctrinæ diuinæ. Unde & apostolus dicit 1. ad Cor. 4. Imitatores mei estote sicut & ego Christi, cum humana cognitio non sit regula fidei, sed ueritas diuina, a qua si quis maiorum deficiat non præiudicat fidei simplicium qui eos rectam fidem habere credunt nisi pertinaciter eorum erroribus in particulari adhererent contra uniuersalis ecclesiæ fidem, quæ deficere non potest dicente domino Luc. 21. Ego pro te rogavi patrem, ut non deficiat fides tua. Quinta consideratio habenda hæc est circa modum adherendi auditorum opinionibus magistrorum opinantium contra ueritatem fidei in his quæ nec scriptura sacra expresse habentur, aut si habentur non pertinent directe & principaliter ad fidem, nec uniuersalis ecclesiæ auctoritate diffinita fidelibus credenda reperiuntur exposita. Est. n. quidam modus adherendi cum pertinacia. Alius modus adherendi est sine pertinacia, uidelicet cum animi præparatione tenendi contrarium si contrarium uerum esse sibi ostensum fuerit, aut ratione aut auctoritate scripturæ sanctæ, aut auctoritate uniuersalis ecclesiæ. De quorum uarietate modorum plura sunt dicta superius. Sit ergo iuxta istam considerationem 9. conclusio. Qui pertinaciter adheret opinioni alicuius magistri contrariæ catholicæ ueritati errat & errando peccat & hæreticus censendus uenit. Ista conclusio est beati Aug. contra manichæos. & habetur 24. q. 3. c. Qui in ecclesia, ubi ita ait. Qui in ecclesia Christi morbidum aliquid prauum; sapiunt, si correcti ut sanum rectumque; sapiant resistunt contumaciter suam; pestifera atque mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare perstant hæretici sunt. Decima conclusio. Adherere sine quacunque pertinacia opinioni alicuius magistri contrariæ ueritati fidei in his materiis fidei de quibus in principio considerationis huius fecimus mentionem nullum potest esse peccatum. Hæc conclusio ex sententia beati Augustini

Quarta consideratio

Octaua conclusio

Quinta consideratio

Nona conclusio

Decima conclusio

colligitur, qui ut habetur in c. Apostolus 24. q. 3. ita inquit. Si qui sententiā suam quamuis falsam atque peruersam nulla pertinaci animositate defendunt, præsertim quam non audacia suæ præsumptionis pepererint, sed a seductis atque in errorem lapsis parentibus acceperunt, quærentem autem cautā sollicitudine ueritatem corrigi parati cum inuenerint nequaquā sunt inter hæreticos computandi. hæc Aug. Et hæc de præsentī quæstione saluo semper meliori iudicio dicta sunt, maxime quia doloribus podagre laborantes illud taliter qualiter expleuimus.

Cap. XVIII. In quo inuestigatur an omnis prælatus ecclesiasticus siue sit papa siue quicumque alius ipso facto quod factus sit uere, & proprie hæreticus sit prælatione priuatus.

CVM autem iuxta canones sacros hæreticus quadrupliciter puniri dicatur, uidelicet excommunicatione, depositione, rerum ablatione, & militari persecutione, duximus hic merito disputandum an prælatus ecclesiasticus siue sit papa siue quicumque alius inferior prælatus factus hæreticus pertinax sit ipso facto iure & potestate prælationis priuatus. Et circa hoc reperimus duos modos extremos dicendi. Quidam enim dicunt quod sic, quidam quod non. Primi uero dicentes quod prælatus siue papa siue quicumque alius inferior factus hæreticus siue manifestus siue occultus est ipso facto prælatione & potestate iurisdictionis priuatus, nituntur opinionem suam ueram ostendere & roborare primo auctoritatibus sacræ scripturæ & ita iure diuino. Secundo auctoritatibus sacrorum canonum siue sanctorum patrum, & ita iure humano. Tertio efficacia rationum. Pro primo inducunt decem auctoritates sacræ scripturæ quibus præcipitur, ut hæretici omnes indifferenter uitentur non sustineantur non admittantur ad societatem fidelium, sed profugentur siue interficiantur, arbitrantes quod talia uniuersaliter contra omnes indifferenter hæreticos non fuissent diuina lege sancita si prælati facti hæretici manerent adhuc prælati, maxime cum dominus dicat de malis prælatis bonis tamen quod ad doctrinam Math. 23. Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi, omnia ergo quæcunque dixerint uobis seruate & facite, secundum opera autem eorum nolite facere. Et apostolus ait ad Heb. 11. Obedite præpositis uestris non tantum modestis, sed etiam discipulis. Prima sacræ scripturæ auctoritas est illa Deuter. 17. Eum constitues quem dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum glo. interli. Non de aliena secta. Sequitur. Non poteris alterius gentis hominem regem facere qui non sit frater tuus. Ex qua auctoritate uidetur quod sicut ex lege populus non poterat habere regem in temporalibus qui non esset de numero filiorum Israel, ita populus Dei non potest habere prælatum & rectorem in spiritualibus qui non esset de numero fidelium Israel enim interpretatur uidens Deum. Secunda auctoritas est illa Deuter. 18. Propheta autem qui arrogantiā deprauatus uoluerit loqui in nomine meo glo. interlin. ut sibi credatur quæ ego non præcepi illi ut diceret, aut ex nomine alienorum Deorum interficietur. Ex quo uidetur quod quicumque

Prima uia
primæ opinionis

excepto uisus fuerit de uia domini & ueritate & catholica fides auertere sit de medio fidelium auferendus. Tertia auctoritas est illa nume. 16. Recedite a tabernaculis hominum impiorum, & nolite tangere quæ ad eos pertinent ne inuoluamini peccatis eorum. Quarta auctoritas est illa Math. 5. Vos estis sal terræ, quod si sal euauerit gl. 1. doctor errauerit, in quo salietur. gl. 1. populus firmabitur. ad nihilum ualet ultra nisi ut mittatur foras, glo. ab officio docendi uel ecclesiæ. Quinta auctoritas est illa Math. 24. Surgent pseudo prophetæ & pseudo Christi & dabunt signa magna, & prodigia, ita ut in errorem inducantur etiam electi si fieri potest, si ergo dixerint uobis, ecce in deserto est nolite exire, &c. Sexta auctoritas est illa Luc. 21. Multi uenient in nomine meo dicentes, quia ego sum & tempus appropinquabit, nolite ergo ire post illos. Septima auctoritas est illa 2. Thes. 3. Denunciamus uobis fratres in nomine domini nostri Iesu Christi, ut subtrahatis uos ab omni fratre ambulante inordinate & non secundum traditionem quam receperunt a uobis, glo. in nomine Iesu Christi. i. per Iesu Christi auctoritatem præcipimus. Octaua auctoritas est illa ad Gal. 1. Si quis (generaliter scilicet quicumque sit ille) euangelizauerit præter id quod accepistis, anathema sit. Nona auctoritas est illa ad Ty. ult. Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem deuita sciens quia subuersus est qui huiusmodi est & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus. Decima auctoritas est 2. Ioan. 2. Si quis uenit ad uos, & hanc doctrinam non afferit nolite eum recipere in domum nec aue ei dixeritis, qui enim illi dixit aue communicat operibus eius malignis. Ex quibus omnibus dicitur haberi manifeste quod hæretici sunt omnino fugiendi & uitandi auctoritate diuinæ scripturæ & per consequentia quod prælati facti hæretici ipso facto prælatione ecclesiastica & honore sint priuati, quia alias si prælati manerent honor reuerentia, & obedientia deberetur eis & non contraria eis exhiberi præciperentur. Secunda uia ualet auctoritatibus sanctorum patrum idem sic probare nituntur. Primo sic, dicit beatus Cyprianus in quadam epistola & habetur 7. q. 1. in ca. nouatianus, quod qui nec unitatem spiritus nec communionem pacis obseruat, & se ab ecclesiæ uinculo atque sacerdotum collegio separat, episcopi nec potestatem potest habere nec honorem. Secundo ad idem inducunt quod Inno. papa ait, & habetur in c. hæretici 24. q. 1. ubi dicitur quod hæreticidum a fide catholica destiterint perfectionem spiritus quam acceperunt amiserunt. perfectio autem spiritus uidetur hic nominari potestas spiritualis ecclesiæ. Tertio ad idem inducunt quod beatus Ambr. dicit, & habetur in c. qui dignior, ita dist. Si uero præceptor hæreticus deformer habitaculum uitanda hæreticorum communio fugienda synagoga censetur. Quarto ad hoc est Beda super Math. & habetur in c. Quicumque. Quicumque ab unitate fidei uel societatis Petri apostoli quomodolibet seiplos segregant tales nec a uinculis peccatorum absolunt, nec ianuam possunt regni cælestis ingredi, ubi uidetur quod hæreticus sit priuatus ligandi & absoluendi potestate. Quinto ad idem inducitur beatus Cyprianus in c. Didicimus, qui ait. Didicimus omnes omnino hæreticos & scismaticos nihil habere potestatis atque iuris. Sexto ad idem est cap. Achatus 24. q. 1. ubi dicit Gelasius, quod quicumque in hæresim semel damnatam labitur, eius damnatione seipsum inuoluit, ubi glo. inquit. Hic est casus in

Secunda uia eiusdem

excepto

quo papa papam ligare potest, in quo papa in canonem late sententiæ iniecit. Nec huic obuiat regula illa, par parem soluere, uel ligare non potest, quia si papa hæreticus est in eo quia hæreticus est minor est quolibet catholico 12. q. 1. scimus. §. promulgator, quia lex factum notat etiam sine sententia, ut ff. de ritu nupt. l. palam. §. ult. Septimo ad idem est idem, in c. 2. Achatus. §. si ergo, ubi sic dicit. Si ergo episcopus ille in hæresim damnatam lapsus est antiqua excommunicatione damnatus alios damnare non poterit excommunicatus enim alios excommunicare non ualet. Octauo ad idem est cap. Audiuimus, ubi sic dicitur. Si autem in corde suo nouam hæresim confinxerit ex quo talia prædicare cepit neminem damnare potuit, quia non potest deicere quenquam iam prostratus. Nono ad idem est quod in eodem cap. in fine legitur, ubi sic dicitur. Liquidum constat eum qui ab integritate catholicæ fidei recedit maledicendi & benedicendi potestatem minime habere, utpote se superiorem maledicere non ualet in alienum a fide tanquam sibi equalem sententiam dare non potest. Tertia uia scilicet rationibus præfatorum doctorum opinio multipliciter roboratur. Primo sic. Ecclesia & eius iurisdictionis auctoritas fundata est super fidei petram. unde consentienti Petro & dicenti ad Christum. Tu es Christus filius Dei uiui, ait Christus Petro. Super hanc petram glo. 1. fidei confessionem ædificabo ecclesiam meam. Et sequitur. Tibi dabo clauas regni cælorum, &c. ergo sequitur quòd quicumque cadit a fidei petra cadat ab omni honore prælationis ecclesiæ. consequentia uidetur necessaria: quoniam sublato fundamento necesse est ruere quæ sit per illud fundata sunt. Ista est ratio domini Vlrici in sum. sua theologiæ, qui uidetur esse opinionis præfata. Vnde li. 6. tractatu 4. c. 22. dicit, quòd stabilis manet auctoritas papæ quamdiu in petra quæ est Christus fundatur, & hoc fit etiam per informen fidem qua sola manente non habet iudicem superiorem a quo iudicari possit. Et infra. Si uero per infidelitatem a petra in qua auctoritas Petri solidatur remotus fuerit tunc necesse est sublato fundamento ruat, non autem potest de hoc crimine etiam si nõ est, notorium accusari & condemnari 40. dist. c. Si papa. hæc ille. Ex quibus manifeste datur intelligi quòd ipso facto quòd a petra Christo cadit papa, cadit ab auctoritate. Secunda ratio est. Clauas sunt date ecclesiæ, ut ait Aug. super Ioan. & habetur in ca. Quodcunque 24. q. 1. Petrus quando clauas accepit ecclesiam significauit: ergo existens extra ecclesiam non habet eas. consequentia est beati Ambr. in pastoralis suo, & habetur de pœ. dist. 1. §. nemo ubi ita ait. Dominus par ius & soluendi esse uoluit & ligandi. Et infra. Certum est quòd ecclesiæ utrunque licet, hæresi utrunque non habet. Ius enim hoc solum permissum est sacerdotibus. Recte ergo ecclesia hoc uendicat qui ueros habet sacerdotes, hæresis uendicare non potest quæ sacerdotes Dei non habet, hæc ille. Item hoc idem argumentum ponitur in ca. Audiuimus 24. q. 1. ubi sic habetur. Ligandi namq; & soluendi potestas ueris non falsis sacerdotibus a domino traditur. apostolis enim dicturus. Quorum remiseritis peccata &c. præmisit. Accipite spiritum sanctum, ut euidenter cunctis ostenderet eum qui spiritum sanctum non habet peccata nõ posse tenere, uel remittere. Porro spiritum sanctum nemo nisi intra ecclesiam accipit. hæc ibi. Tertia ratio. Hæreticus est ab ecclesiæ corpore separatus: ergo ipso facto quæ est hæreticus est priuatus honore & potestate ecclesiæ

Tertia
uia 1. opi.

cæ 11.

cæ iurisdictionis siquam habuit. antecedens est manifestum, quia cum ecclesia dicitur collectio fidelium, ut in c. Ecclesia de conse. dist. 1. Quicumque a fide Christi se diuidit a corpore Christi quod est ecclesia necessario diuisus & se gregatus est censendus, consequentia uero illa patet: Tum ratione, quia membrum a corpore separatum priuatum est omni uitali uirtute & sensu ac motu. Tum auctoritate beati Cypriani qui eadem ratione uirtutem in c. Nouatianus 7. q. 1. ita di. Qui nec unitatem spiritus nec coniunctionem patris obseruat & se ab ecclesiæ uinculo & sacerdotum collegio separat, episcopi nec patrem potest habere nec honorem. In hac et ratione fundatur beatus Thome in 2. 2. q. 39. ar. 3. q. in hæreticis & scismaticis potestas iurisdictionis nõ manet et secundum substantiam. unde nõ possunt absolueri nec excoicare, nec indulgentias facere nec aliquid huiusmodi, quod si fecerint nihil est actum. hæc sanctus Thome. Cui sententiæ alludit aperte c. Audiuimus 24. q. 1. ubi sic habetur. Quicumque ab unitate ecclesiæ quæ per Petrum intelligitur fuerit alienus execrari potest consecrari non potest, excoicationis uel reconciliationis potestatem non habet. Quarta ratio sic. nullus præcisus a corpore ecclesiæ potest esse caput ecclesiæ, cum caput non possit esse extra corpus, sed prælatus factus hæreticus pertinax ipso facto est præcisus a corpore, ergo ipso facto definit esse caput ecclesiæ. consequentia patet. Ista est ratio Petri de palude in li. suo de ecclesiastica potestate ita dicens. Forma liter loquendo de papa quando papa habetur in hæresim tunc eo ipso præcisus est ab ecclesia & definit esse papa & tunc deponitur de facto i. ipso facto est depositus non de iure, quia qui non credit iam iudicatus est de iure. hoc est autem iudicium, quia eo ipso quæ est hæreticus ab ecclesia est præcisus. Non potest autem caput a corpore præcisum quoadu est præcisum esse caput corporis a quo est præcisum. Vnde papa per hoc definit esse caput corporis ecclesiæ ipso facto quæ ab illo per hæresim præciditur, secundum illud Deuter. 17. Nõ poteris alterius generis hominẽ facere regem. unde hæreticus nec potest esse nec manere papa, quia extra ecclesiam existens non potest habere clauas ecclesiæ. per peccata autem alia est caput languidum & non propter hoc definit esse caput. unde nec potest per consequens a membris iudicari. hæc do. Petrus de palude. Quinto prælatur ecclesiæ ipso facto quæ factus est hæreticus non potest influere amplius in corpus ecclesiæ nec sensum fidei nec motum operationis sanctæ, patet cum careat fide quæ principium est spiritualis influxus, cum iustus ex fide uiuat. ad Rom. 1. & ipsa sit (ut ait Aug. in de fide ad Petrum) bonorum omnium fundamentum: ergo prælatus eo ipso quæ factus est hæreticus definit esse rector & caput corporis ecclesiæ. patet consequentia: quia caput dicitur, ut dicit Isido. quòd inde alia membra capiant sensum & motum. Ista ratio est magistri Aug. de anchona in li. suo de ecclesiastica potestate q. 1. ar. 1. qui ita ait. Capitis est influere uitam omnibus membris. principium autem uitæ spiritualis est ipsa fides, quia sine fide est impossibile placere Deo. Vnde apostolus ad Heb. 11. fidem dicit esse substantiam i. fundamentum rerum sperandarum. si ergo papa depræhenditur de uia a fide caret uita spirituali, & per consequens aliis influere non potest. unde sicut mortuus non est homo, sic papa in hæresi depræhensus non est papa propter quod ipso facto est depositus. hæc ille. Sexto ratio sic. prælatus factus hæreticus eo ipso est antichristus. unde 1. Ioan. 4. Omnis spiritus qui soluit Iesum ex Deo non est, & hic antichristus est: ergo ipso facto quòd

est hæreticus est a cura pastorali absolutus siue priuatus . patet consequentia : quoniam Christus cuius prouidentia in sui dispositione non fallitur oues suas quas præcioso sanguine redemit non nisi fideli seruo committeret . unde Luc. 12. Fidelis seruus & prudens quem constituit dominus super familiam suam glossa 1. ecclesiam . unde Aug . in sermone de pastore . hoc expresse uidetur dicere qui tractans illud Cant . Pasce hedos tuos , ita inquit . Iam non oues , manenti Petro dicitur pasce oues meas , exeunti hæretico pasce hedos tuos . hæc ille . Item idem Aug . in epistola ad Vincen . tractans præfatum uerbum , pasce hedos tuos in tabernaculis pastorum , dicit sic . Pasce hedos tuos non sic ut Petrus cui dicitur . pasce oues meas in tabernaculis pastorum non in tabernaculis pastoris , ubi est unus grex & unus pastor . hæc August . Ex quibus uidetur colligi quòd ipso facto quòd quis pastor ouium Christi effectus est hæreticus , iam non ouium Christi , sed suorum hedorum sit pastor . Et factus hæreticus est ipso facto prælatione priuatus , ut quilibet hæreticus intelligat sibi dictum quòd minus ait uillico iniquitatis . Amplius non poteris uillicare . Luc . 16 . Septimo ratione sic . Omnis ille censendus est iure diuino non prælatus qui iure diuino præcipitur ab omnibus fidelibus uitari . patet , quia iure diuino uerus prælatus est sequendus , sed omnis hæreticus nullo excepto iure diuino præcipitur uitari ab omnibus fidelibus , ut ex superioribus patet : ergo omnis prælatus eò ipso quòd factus est hæreticus definit esse prælatus . Octauo sic . Ad papam causæ fidei sunt deferendæ 24 . q . 1 . quoniam , & hoc iure diuino cum ex institutione primatum habeat super omnes fideles dist . 22 . ca . Omnes , & ca . Sacrosancta . Vnde Luce 22 . dictum est Petro . Et tu conuersus confirma fratres , sed ad hæreticum non sunt causæ fidei deferendæ , cum sit aduersarius fidei Christianæ , papa autem factus hæreticus est aduersarius fidei Christianæ : ergo uidetur quòd papa factus hæreticus non sit uerus papa . Nono sic . Impossibile est quòd quis simul sit pastor & lupus . patet Ioan . 10 . ubi Christus distinguit inter pastorem & lupum , sed prælatus factus hæreticus est factus lupus gregis dominici , cuiusmodi sunt omnes hæretici secundum illud Act . 22 . ubi inquit Paulus . Scio quòd intrabunt post decessionem meam lupi rapaces in uos non parcentes gregi gl . 1 . hæretici callidi in fraude , fortes in disputatione , crudeliter in occisione : ergo pastor ecclesiæ factus hæreticus definit esse pastor , cum incipiat esse lupus , &c .

Cap. XIX. In quo ponitur aliorum opinio contraria & obiecta contra primam opinionem .

SECVNDVS modus dicendi omnino contrarius est eorum qui asserunt quòd papa aut alius prælatus factus hæreticus non sit ipso facto iure diuino prælatione siue papatu priuatus , quorum assertio , ut plenius intelligatur & eius fundamenta quantæ firmitatis sint cognoscantur , inducemus quattuor conclusiones quas aliqui eorum ponunt cum suis mortuis specialiter circa papam . Prima conclusio est , quòd papa occulte in hæresim lapsus non est ipso facto iure diuino papatu priuatus aut suspensus . Hanc conclusionem probant multipliciter . Primo sic . lex diuina non deicit hæreticum ipso facto de dignitate siue administratione episcopali

Prima conclusio .
Probatio prima

episcopali ergo nec de papali . consequentia patet . antecedens probatur per c . audiuimus 24 . q . 1 . ubi dicitur de episcopo hæretico , si autem in corde suo nouam hæresim confinxit ex quo talia prædicare cœpit neminem damnare potuit . Ex quo ut dicunt euidenter colligitur quòd antequam episcopus hæresim prædicet uel doceat damnare seu excoicare potest , sed hoc non est sine iurisdictione . ergo &c . Secundo arguunt de iuda scarioth & de iudæis qui cognouerunt Christum & tamen isti non fuerunt ipso facto depositi . Tertio sic . si sic esset quòd papa propter occultam hæresim caderet a papatu , cum dubitari possit de papa , an occulte esset hæreticus , dubiū nasceretur an robur haberent ea quæ ipse facit , sed hoc uidetur inconueniens & posset esse causa multorum errorum . Quarto sic . Illa assertio nullatenus est tenenda ad quam sequitur totius ecclesiasticæ Hierarchiæ confusio , sed si papa occulte hæreticus diuino iure esset papatu priuatus posset sequi totius ecclesiasticæ Hierarchiæ confusio . ergo &c . maior est manifesta . & minor probatur , quia si sic tunc nullus prælatus factus per papam hæreticum esset uerus prælatus & per consequens totus ecclesiasticus ordo esset confusus , quia nullus esset uerus prælatus , nec ecclesia Dei quæ de occultis iudicare non potest ualeret tali confusioni obuiare : ergo non est tenendum quòd papa effectus hæreticus statim iure diuino sit papatu priuatus . Secunda conclusio istorum est quòd papa factus etiam hæreticus manifestus non est ipso facto iure diuino priuatus nec suspensus . Pro ista conclusione inducunt plures rationes . Primo sic . sicut papa est caput fidelium qui sunt sub noua lege , ita summus sacerdos quantum spectat ad legem diuinam caput erat fidelium qui erant sub lege ueteri constituti , sed sacerdos summus in ueteri lege quamuis errasset a fide non fuisset ipso facto iure diuino priuatus , quia ut uidetur plures summi sacerdotes in antiqua lege deuiarunt a fide , tamen postea summo sacerdotio fungebantur . ergo licet papa erret a fide & efficeretur manifestus hæreticus non propter hoc esset diuino iure papatu priuatus . Secundo sic , papa non est deterioris conditionis quàm alii prælati & episcopi , sed alii prælati & episcopi , si efficiantur hæretici non sunt iure diuino omni dignitate priuati . ergo nec papa maior est certa minor probatur , quia si alii prælati & episcopi effecti hæretici essent iure diuino omni dignitate priuati non possent absque noua electione ad suas recipi dignitates uel saltem suas dignitates minime retinerent , sed nonnulli prælati facti hæretici absque noua electione ad suas dignitates recepti fuerunt uel retinuerunt easdem prima quæstio . septima maximum 2 . quæst . 1 . causas cuiuslibet & c . Quotquot . ergo & papa quæuis efficiatur hæreticus papalem retinet dignitatem , & ita nequaquam est iure diuino priuatus . Tertio sic , non deterioris conditionis est papa quàm imperator uel princeps secularis , sed isti facti hæretici non sunt ipso facto iure diuino a suis dignitatibus priuati . ergo nec papa . consequentia uidetur bona . maior patet . minor etiam est manifesta . nam in ueteri lege multi reges idolatæ & hæretici effecti fuerunt & tamen ueri reges remanserunt . Iulianus autem apostata hæreticus de Christiano fuit effectus , & tamen fuit uerus Imperator 2 . q . 9 . Iulianus . Quarto . si hoc esset uerum quòd papa factus hæreticus est iure diuino priuatus , hoc non esset propter aliam causam nisi quia hæreticus catholicis præesse non potest , sed hoc non quoniam hæreticos & infideles præfuisse catholicis & catho-

Secunda
Tertia

Quarta

Secunda
cōcl. ciuif.
dem
Probatio
prima

Secunda

Tertia

Quarta

licos illis obediuisse est manifestum. Ioseph enim obediuit pharaoni, & Dani & Nabuchodonosor, & Christiani plures infidelibus Imperatoribus seruiuerunt: ergo non est contra legem diuinam quod hæreticus, uel infidelis fidelibus præsit: ergo non est contra scripturam sanctam quod papa hæreticus remaneat papa. Quinto sic. ad quem pertinet institutio alii cuius ad eundem destitutio spectat eiusdem. extra de hære. cum ex iniuncto, sed papa non instituitur iure diuino, sed eligentium electione canonica: ergo nec papa destituitur iure diuino, sed si est destituendus oportet quod ipsum destituant electores. Sexto sic. talis poena papæ hæretici scilicet priuationis in tota scriptura scripta non reperitur: ergo falsum est quod papa hæreticus diuino iure sit priuatus. consequentia patet: & antecedens est manifestum cum nullus locus in lege diuina siue in ueteri siue in nouo testamento reperitur in quo talis poena contineatur: ergo &c. Tertia conclusio istorum sic opinantium est, quod crimen hæresis etiam manifestum ex propria siue specifica natura ipsius hæresis non inducit quod ad homines effectum depositionis, aut suspensionis in papa ipso facto. Hanc conclusionem probant ex glossa decreti distin. 21. nunc autem, super uerbo Marcellinus, ubi quærit glossator, quare concilium non deposuit Marcellinum de hæresi confessum, respondit quod dicit Hugo quia paratis erat corrigi non deponitur, ut 24. q. 3. dicit apostolus. Ex quo dicto (ut aiunt) manifeste inducitur præfata conclusio. Quarta conclusio. nullus canon nullaq; censura ecclesiastica aut humana papam iam lapsam in hæresim deponit suspendit, aut priuat iurisdictione papali. Probatur conclusio, quia papa non potest incidere in canonem, cum sit superior canonibus. Consequenter respondere uolentes ad rationes primæ opinionis arguentes quod hæreticus cum sit a corpore præscisus non possit esse caput ecclesiæ. dicunt, quod multæ sunt connexiones in corpore mystico. Vna est charitatis & istam dicunt habere membra ecclesiæ alia uero sunt uelut præcisæ. Secunda est in donis naturæ. alia in similitudine participationis sacramentorum præsertim in unitate baptismatis in quo character imprimitur, in qua unitate connectuntur omnes qui baptismata rite susceperunt, etiam ubi fidem actualem, uel habituales perdidissent, & hoc uidetur absolute sufficere ad hoc quod aliquis rite electus maneat caput ecclesiæ quousque fuerit per sententiam diffinitiuam depositus. Hæc sunt uerba unius magistri in quodam sermone siue tractatu de unione intulato.

Cap. XX. In quo respondetur ad rationes factas pro secunda opinione.

QUONIAM nobis saluo semper meliori iudicio rationabilior uidetur primus modus dicendi atque beati Thom. doctrinæ quem ducem & magistrum in omnibus huiusmodi dubiis sequendum duximus conformior apparet: respondebimus ad rationes inductas pro secundo modo dicendi. Obseruabimus autem in respondendo ordinem obseruatum ab aduersariis. Dicemus enim circa singulas conclusiones eorum quid nobis iuxta primum modum dicendi uidetur, subiungentes responsa ad sin-

ad singulas rationes pro eis inductas. Prima autem conclusio ex aduerso opinantium non uidetur uera in qua dicitur quod papa occulte in hæresim lapsus non sit iure diuino papatu priuatus: quoniam cum factus hæreticus esset cultus ceciderit a petra fidei supra quam totius ecclesiæ ædificata ruerit. Nec rationes inducte per aliter opinantes probant aliquo modo intentum. Vnde ad primam quæ sumitur de cap. Audiuius 24. q. 1. respondetur quod per hoc quod in cap. illo dicitur quod episcopus ille occulte hæreticus antequam publice hæresim suam prædicauit posset damnare aliquem, cum glo. in principio eiusdem quæstionis apertissime doceat contrarium sic dicens. Sed tu dic indistincte quod siue ueterem siue nouam hæresim sequatur excommunicatus est, licet sit occultus, & ideo alium non potest excommunicare. extra de hære. ad abolendam. Alia tamen quæ agit tenent interim dum toleratur ar. 3. q. 7. 8. tria & sententia excommunicationis quam tulit toleranda est dum ipse est occultus licet sit nulla. Et in fra. Quia omnis hæreticus est excommunicatus quantumcunque sit occultus, ideo non potest alios excommunicare. unde si scirem prælatum meum esse hæreticum quia nouam fingit hæresim, nec tamen prædicat, si me excommunicaret celebrare possem in occulto non in aperto, quia enim non possem probare illum esse hæreticum sic me excommunicatum deponeret, sed quid de alia sententia. idem: quia nulla est sententia quæ tulit, sed tamen alia quæ agit tenent dum toleratur. hæc glo. Ex qua manifeste apparet ratio aduersariorum uacua. Ad secundam rationem in qua arguitur de iuda & iudæis respondetur non facere ad propositum. Tu quia illi nullam habebant iurisdictionem spiritualem ecclesiasticam. Tum quia non probatur quod illi in hæresim lapsi fuerint & non fuerint in ueritate priuati potestate iurisdictionis siquam habuerint. Ad tertiam rationem cum arguitur quod dubitari posset &c. respondetur negando consequentiam: quoniam quamdiu toleraretur ualida reputarentur ea quæ agit iuxta glossam superius inductam de cap. Audiuius 24. q. 1. Ad quartam rationem in qua arguitur quod totus ordo ecclesiasticus confundaretur, &c. respondetur negando consequentiam secundum quosdam alterius opinionis. dicunt enim quod cum uniuersalis ecclesiæ regatur a spiritu sancto nunquam deficiet in his quæ necessaria sunt ad salutem, licet in aliis deficere possit. unde si papa esset occultus hæreticus, & per consequens papatu priuatus, & ideo illa quæ iurisdictionis sunt exercere non posset, quamuis posset facere ea quæ sunt ordinis, Deus ecclesiæ suæ prouideret reuelando ei perfidiam papæ, & quod non ualuerunt quantum ad ea quæ iurisdictionis sunt illis quæ fecit, uel preseruando aliquos episcopos per alium modum sibi possibilem licet nobis ignotum. Et ideo nullus ordo ecclesiasticus necessarius ad salutem ecclesiæ uniuersalis confunderetur licet multa sine quibus potest esse salus possent esse confusa. præseruaret enim Deus ne confunderentur illa quæ uniuersali ecclesiæ sunt necessaria ad salutem. Similis uidetur esse responsio sancti Thomæ in quarta distinctione uigesima: quarta ad casum in quo quidam non baptizatus promoueretur in episcopum, ubi ita dicit. Illi quos talis ordinat non habent ordinem, sed tamen pie credi potest quod quantum ad ultimos effectus

Improbatio r. concl. 2. opi.

Ad primam prob. eius

Ad secundam

Ad tertiam

Ad quartam

facramentorum sumamus sacerdos. suppleret defectum & quod non permitteret hoc ita latere per quod periculum ecclesie imminere posset. hæc sanctus Thom. Et ita in proposito uidetur dicendum. Præterea ratio illa aduersariorum equaliter concludit quod mulier non potest putari papa & haberi pro papa, & quod paganus & infidelis reputatus tamen Christianus & fidelis non potest haberi pro papa sicut quod papa hæreticus & iure diuino papatu priuatus non potest haberi pro papa. Patet quia si mulier, uel paganus haberetur pro papa & de facto consecraret episcopos & ordinaret ac Christianos ad dignitates ecclesiasticas promoueret, non minus confunderetur ecclesiastica hierarchia quam si hæreticus iure diuino papatu priuatus putaretur a catholicis esse papa. licet enim ordinando de facto & consecrando nulli tribueret executionem officii, ueruntamen ordinem conferret dummodo formam seruaret ecclesie. mulier autem aut paganus uel iudæus qui nunquam fuit Christianus nec executionem, nec aliquem ordinem uerum conferret licet seruaret formam ecclesie. Cum ergo constat quod aliquando mulier a cunctis catholicis putabatur papa & eadem ratione aliquis paganus uel iudæus retinens in corde infidelitatis perfidiam posset putari Christianus & in papam assumi non est incredibile quod aliquando hæreticus haberetur pro papa licet uerus papa non sit eo quod iure diuino sit papatu priuatus. Sic ergo constat quod maior difficultas est si mulier haberetur pro papa quam si papa fiat hæreticus licet iure diuino ipso facto sit papatu priuatus. Et ideo si in casu superiori diuina prouidentia ecclesiam suam protegente non est secuta totius ecclesiasticæ Hierarchiæ confusio, multominus sequeretur in casu præfato si papa occulte esset hæreticus. Præterea nec secunda conclusio posita ex aduerso est uera in qua dicitur quod papa factus hæreticus manifestus non sit ipso iure diuino papatu priuatus. Eius enim opposita superius tam auctoritatibus sacræ scripturæ quam canonum quam etiam rationibus probata est habere ueritatem. Rationes aut factæ pro conclusione illa etiam non procedunt, unde dicendum est ad illas. Ad primam cum arguitur de sacerdote summo ueteris legis respondetur dupliciter. Primo negando minorem dicitur enim quod summus sacerdos ueteris legis eo ipso quod efficiebatur hæreticus fuit summo sacerdotio priuatus. nec tunc erat summus sacerdos secundum ueritatem licet existeret secundum opinionem hominum summus sacerdos. Secundo responderetur quod non est simile de sacerdote summo antiquæ legis & summo sacerdote nouæ legis. Tum primo, quia summus sacerdos antiquæ legis sacerdotium habuit iure successionis, sacerdos uero summus nouæ legis non. Tum secundo quia sacerdotium antiquæ legis fuit carnale, sacerdotium uero nouæ legis spirituale. Ad secundam rationem cum arguitur quod papa non sit deterioris conditionis quam alii prælati, respondetur negando minorem. dicitur enim ab his qui sunt primæ opinionis, quod omnes episcopi & prælati incurrentes prauitatem hæreticam siue publice siue occulte iure diuino suis dignitatibus sunt priuati, quia in his quæ sunt propriæ religionis Christianæ nulla potest esse communicatio hæretici ad fidelem, & ideo quantum ad illa quæ spiritualia sunt hæreticus fidelibus præesse non potest. Quod sic ostenditur. Distinctio enim fidelis & infidelis non est ex iure humano canonico, & ciuili, sed est ex iure diuino. Et ideo quod infidelis qualis est

improbatio 2. concludit 2. opi.

Ad primam probationem 2. opi.

Ad secundam

his est omnis hæreticus fidelibus in spiritualibus præesse non debeat ex iure diuino. quare iure diuino omnis hæreticus omni prælatione ecclesiastica uidetur priuatus. quod apostolus 2. ad Corinth. 6. insinuare uidetur cum dicit. Nolite iugum ducere cum infidelibus. quæ enim participatio iustitiæ cum iniquitate, aut quæ societas lucis ad tenebras, quæ autem conuentio Christi ad belial, aut quæ pars fidelis cum infideli, aut consensus templi cum idolis. In quibus uerbis apostolus uidetur præcipere fidelibus uniuersis ne subsint infidelibus & ne communicent cum eis, quod potissime ueritatem habet quantum ad spiritualia & ea quæ propria sunt religioni Christianæ. Quamuis enim in temporalibus possint fideles subsistere infidelibus & communicare ipsis in spiritualibus tamen eis subsistere non debent. Et ita omnis hæreticus cum sit infidelis iure diuino omni prælatione ecclesiastica uidetur esse priuatus, & ita minor illius rationis est falsa secundum opinionem istorum, quæ nobis uidetur magis apparens. Et ad probationem eius respondetur, quod licet episcopi inferiores summo pontifice & alii prælati si hæreticam incurrerent prauitatem sint iure diuino omni ecclesiastica prælatione priuati, tamen ex causa rationabili per ecclesiam potest dispensari, ut reuersi ad fidem suis dignitatibus restituantur, & talis restitutio uel est noua electio uel æquiualens promissioni nouæ. Ad tertiam rationem cum arguitur de Imperatore & de regibus respondetur, quod non est simile. Et ratio est, quia prælatio ecclesiastica introducta est iure diuino & fundata supra petram fidei. ex ordinatione enim diuina est quod unus fidelis aliis fidelibus in spiritualibus præsit Ioan. 10. Erunt unum ouile & unus pastor. prælatio uero secularis introducta est iure humano. Ex ordinatione enim humana est quod unus in temporalibus aliis præsit. Et ideo quia distinctio debet esse inter fideles & infideles quod ad spiritualia, nec in spiritualibus communicant sed dissentiunt, cum in ipsa fide quæ fundamentum est omnium bonorum, ut ait August. discordant possunt autem in temporalibus concordare quæ fidelibus & infidelibus sunt communia. Et ideo licet principes seculares quamuis efficiantur hæretici non sint iure diuino principatu seculari priuati, prælati tamen ecclesiastici si efficiantur hæretici iure diuino ipso facto principatu ecclesiastico sunt priuati. Ad quartam rationem cum arguitur de causa: patet ex dictis responsio. Dicimus enim quod causa propter quam prælatus factus hæreticus est ipso facto prælatione priuatus est, quia hæreticus non potest præesse in spiritualibus catholicis. Quod uero inducitur de Ioseph & Daniele & aliis fidelibus quibus præfuerunt infideles, non est ad propositum, quia præsentia illa in temporalibus fuit quæ iure diuino non tollitur ab infidelibus sicut dictum est. Ad quintam cum arguitur quod ad quem pertinet institutio, &c. respondetur quod hoc assumptum non est generaliter uerum. Metropolitanus potest confirmare consecrare & instituere electum in episcopum & tamen destituere eundem minime ualet. Præterea licet illud assumptum generaliter esset uerum hoc tamen est falsum quod ad illud solum pertinet destitutio alicuius ad quem institutio spectat, quia institutio sacerdotis pertinet ad episcopum & tamen superior episcopo potest destituere ipsum. Et ita in proposito non sequitur quod papa non potest destitui a iure diuino quod est super omne ius humanum & omnium eligentium potestatem, immo sibi Deus reserualle in speciali dicitur destitutionem summam

Ad tertiam

Ad quartam

Ad quintam

morum pon. iuxta c. Electionem dist. 79. ubi sanctus anacletus papa instituit. Electionem summorum pont. sibi dominus reseruat. licet electionem eorum bonis sacerdotibus & spiritalibus populis commisit, ubi dicit gl. Et ita fallit regula ad quem spectat institutio & destitutio. 16. q. 5. uis. Ad sextam rationem cum arguitur quod non reperitur in sacra scriptura, respondetur negando hoc, & ad probationem respondetur quod & si explicite sub formalibus uerbis non habeatur de sacra scriptura de priuatione officii praelationis papae aut cuiuscunque alterius ecclesiastici praelati facti haeretici: nihilominus habetur implicite sub aliis uerbis in sacra scriptura, sicut patuit per multas auctoritates superius in c. 18. inductas ex quibus manifesta consequentia uidetur haberi quod papa & praelatus quisque alius ecclesiasticus factus pertinax haereticus sit praelatione priuatus. Plane quae iure diuino non est sequendus sed fugiendus, cui non est communicandum aut obediendum, sed contradicendum qui non est suscipiendus, nec salutandus, qui non est sustinendus, sed potius interficiendus, uidetur spiritali praelatione quam super fideles habet eodem iure priuatus. Praeterea nec tertia conclusio ex aduerso opinantium uidetur esse uera, sed magis opposita, nec ratio inducta probat intentum eorum. Patet primum: quoniam cum per haesim homo cadat a petra fidei supra quam omnis ecclesiastica auctoritas fundata est: haeresis ex sua natura specifica uidetur inducere de positionem ab omni ecclesiastica dignitate in eo qui in haesim labitur & ei pertinaciter inhæret. Secundum etiam uidelicet quod ratio eorum quam inducunt ex glossa decreti in c. Nunc autem dist. 21. non probat intentum, patet: quoniam cum nos loquamur de haeretico proprie dicto qualis est qui in haesi in quam lapsus est habet pertinaciam, non uidetur ad propositum aduersariorum aliquid facere glossa illa: quoniam Marcellinus nunquam fuit haereticus pertinax. Tum quia licet timore mortis superatus idolis thurificasset, nunquam tamen mente contra aliquem articulum fidei errauit. Tum etiam quia paratus esset corrigi. Ceterum quarta conclusio ex aduerso opinantium non uidetur uera: immo conclusio opposita eius est uera, uidelicet canon ecclesiasticus in casu haeresis etiam ligat papam sicut alium. Et ad probationem cum dicitur quod papa sit superior canonibus & solutus sit ab eis respondetur quod hoc falsum est de papa facto haeretico. talis enim in casu haeresis ligatur penis canonum sicut alius quisque. Quod multiplici testimonio patet. Imprimis est ca. Si papa dist. 40. ubi dicitur papa uenire iudicandus si deprehendatur a fide deuius. ubi gl. ponit quod papa non possit instituere quod non posset accusari de haesi, quia ex hoc periclitaretur tota ecclesia. Item glo. in c. Acharius 24. q. 1. dicit sic. Hic est casus in quo papa papam ligare potest, in quo papa in canonem late sententiae incidit. Nec huic obuiat regula illa. Par parem soluere uel ligare non potest, quia si papa haereticus est, in eo quod haereticus minor est quolibet catholico 12. q. 1. scimus. Hoc idem dicit Hugo in ca. Inferior dist. 21. sub his uerbis. Cum papa cadit in haesim non iam maior, sed minor quolibet catholico intelligitur. Item dominus Archiepiscopus super cap. In fidei fauorem. de haere. lib. 6. dicit sic. Tantus est fauor fidei quod de crimine haeresis etiam occulto potest papa accusari 40. dist. si papa. Ad idem est sanctus Thom. in quarta dist. 19. loquens de correctio-
ne fraterna quasi in fr. 2. distinct. sic. Non enim praelati a subditis coram multitu-

Ad sextam

Improbatio 3. con- cl. 2. opi.

Improbatio 4. conclusionis. Ad probationem

multitudine, sed humiliter in priuato corripiendi sunt, nisi immineret periculum fidei. tunc enim praelatus minor fieret si in infidelitatem laberetur & subditus fidelis maior. haec ille. Item idem sanctus Thomas in 4. distinct. 18. in materia de excommunicatione respondens ad illud Gala. 1. Si angelus de caelo aliud euangelizauerit anathema sit. ubi uidetur quod apostolus qui erat inferior angelum excommunicauerit qui superior erat. respondet quod apostolus loquitur sub hypothesi id est si poneretur angelus peccasse, sic enim non esset apostolo superior. Item Raymundus in summa titulo de haesi. §. 2. dicit. Punitur haereticus quattuor modis scilicet excommunicatione, depositione: rerum ablatione, & militari persecutione. Excommunicatione, quia hodie omnis haereticus siue occultus, siue manifestus est ipso iure excommunicatus 24. q. 1. & 2. & extra de haere. ad abolendam. Depositione, quia indistincte siue sit clericus, siue laicus papa, uel imperator uel quilibet alius inferior debet deponi ab omni dignitate, ut 40. dist. si papa 23. q. 1. si contra pacem extra de haere. ad abolendam. Concordat Goff. & Hosti. & Io. in summa &c. Ex quibus manifeste habetur quod in casu haeresis ita penis canonicis subiicitur papa sicut & quilibet alius. Vnde in sexta synodo Honorius papa condemnatur, quia dicitur negasse in Christo duas uoluntates & duas operationes. Praeterea responsio data per aliquos ex aduerso opinantes rationibus primae assertionis non uidetur satisfacere. Pro quo notandum iuxta sanctum Thom. in 3. sententiarum dist. 13. quod in corpore naturali reperitur quadruplex unitas adinuicem. Prima est secundum conformitatem naturae: quoniam omnia membra consistunt ex similibus partibus & sunt unius rationis, sicut manus & pes ex carne & ossibus, & sic dicuntur unum genere uel specie. Secunda est secundum colligationem eorum adinuicem per neruos & iuncturas, & sic dicuntur unum per continuationem. Tertia est secundum quam diffunditur uita in membra perficiuntur per animam quae est una numero in omnibus membris. Et haec quattuor uniones reperiuntur in corpore mystico. Prima est in quantum omnia membra sunt unius naturae, uel specie uel genere. Secunda est in quantum colligantur adinuicem per fidem, quia sic continuantur in uno credito. Tertia est secundum quod uiuificantur per gratiam & charitatem. Quarta est secundum quod in eis est spiritus sanctus qui est ultima perfectio & principalis totius corporis mystici quasi anima in corpore naturali. Prima dictarum unionum non est unio simpliciter, quia id in quo est unio haec non est unum numero sicut in tribus sequi. quia per fidem & charitatem uniantur in uno credito secundum numerum & amato. Similiter spiritus sanctus unus numero omnes replet numero homines. ergo infideles non pertinent ad unio- nem corporis ecclesiae secundum quod est unum simpliciter. Et ideo respectu horum Christus non est caput nisi in potentia secundum quod umbiles sunt corpori. Homines autem fideles pertinent aliquo modo ad unitatem ecclesiae in quantum continuantur ei per fidem quae est unitas materialis, non tamen possunt dici membra proprie sicut nec membrum mortuum nisi equiuoce, & sicut operationes quae sunt ad alterum possunt aliquo modo fieri per membra arida, ut percutere uel aliud huiusmodi, non tamen operationes animae in membris. Ita nec mali recipiunt opera spiritualis uitae a spiritu sancto, sed tamen spiritus sanctus per eos operatur spirituale uitam in aliis. secundum

Improbatio responsionis ad rationes ca. 18.

q̄ aliis sacramenta ministrant uel docent. Homines fideles in gratia existentes ununtur secundum tertiam unionem quæ est formalis respectu secundæ, & iterum secundum quartam quæ est completiua totius, & ideo horum Christus proprie est caput. hæc san. Tho. Ex quibus dictis sancti Thomæ habetur ista fundamentalis conclusio uidelicet q̄ ad hoc q̄ quis sit membrum ecclesiæ requiritur q̄ in aliquo uno simpliciter quod est unum numero uniatu aliis ecclesiæ membris. Hinc sequitur corollariæ 1. q̄ nec naturæ conformitas nec conuenientia in donis facit aliquem esse de unitate corporis ecclesiæ aut membrum eius patet. Tum quia alias omnes homines etiam infideles & et dānati dicerentur pertinere ad corpus ecclesiæ tanquā eius membra quod est absurdum. Secundo sequitur q̄ etiam unitas in participatione sacramentorum sine fide nō sufficit ad hoc q̄ quis sit aut dicatur membrum ecclesiæ. patet. Tum ex conclusione. Tum quia doctrina est sanctorum, q̄ omnis hæreticus, qui tamen præsupponitur alias Christianā religionem in sacro baptismo suscepisse, est separatus & præscisus a corpore ecclesiæ. Hinc est q̄ licet character baptismalis sufficere uideatur ad hoc q̄ quis sit capax prætiis sacramentalis quæ datur in ordine, non tamen sufficere uidetur ad susceptionem prætiis iurisdictionis spiritualis, nec per consequens ad rōnem capitis cuius est influere corpori cuius est caput spirituale in fluxū, alias apostate a fide & antichristus possent esse caput corporis Christi quod est ecclesia, & q̄ hi qui sunt membra diaboli & nullo modo pertinet ad corpus Christi sunt caput corporis Christi quod uidetur absurdum. Tertio sequitur ex prædicta conclu. q̄ ad hoc ut quis dicatur membrum ecclesiæ sit necesse q̄ aut fide, aut charitate, aut utraq; uniatu aliis ecclesiæ membris. Patet ex conclusione, quia solū per has uirtutes theologicas sit unio in uno secundum numerū uidelicet credito & amato. Quarto sequitur q̄ cadentes a charitate tenentes tamen fidē integrā non dicuntur membra præscisa. Patet quia adhuc manet in eis unitas materialis quæ dicitur continuationis sicut sunt membra arida siue mortuo in corpore aliquo, patet ex dictis. Quinto sequitur, q̄ ad hoc q̄ quis sit caput ecclesiæ siue prælatus & spiritus sanctus per eum operetur uitam in aliis spiritualē, sufficit q̄ sit corpori ecclesiæ unius per fidem etiam in formen. Patet ex dictis supra sancti Thomæ. Sexto sequitur, q̄ qui nec fide, nec charitate est corpori ecclesiæ unius non potest caput esse corporis ecclesiæ, aut prælatus spiritualis in ea. Patet quia ut dictum est sine fide, aut charitate nemo potest esse membrum ecclesiæ ut probatum est, & per consequens nec caput eius. Septimo sequitur, q̄ qui per infidelitatem desinunt esse membra ecclesiæ cadunt ab omni potestate spirituali ecclesiastica iurisdictionis quā spiritus sanctus dederat eis ad regimen spirituale corporis ecclesiæ patet ex dictis. Item ex illo Inno. papæ in c. hæretici 24. q. 1. ubi dicit. Hæretici cum a fide catholica destiterit perfectionem spiritus quam acceperant amiserunt. Quod non uidetur exponendum de sanctitate cum etiam per quodlibet peccatum mortale amittatur sanctitas, sed uidetur exponendum de perfectione potestatis & honoris ecclesiasticæ. unde in c. seq. dicit Cypr. Didicimus omnes omnino hæreticos nihil habere potestatis atq; iuris. In quo uidetur manifeste dicere quod hæretici non tantum executionem potestatis iurisdictionis, sed etiam substantiam potestatis perdunt. Quæ omnia sunt dicta saluo semper meliori iudicio.

Cap.

Cap. XXI. Qui dicantur credentes hæreticorum, fautores, receptores, & defensores eorum.

CVM non solum hæretici sed etiam credentes, fautores, receptores, & defensores eorum excommunicationis sententiā incurrant, ut patet in ca. sicut ait. extra de here. & ca. excommunicamus, postquam exposuimus qui sunt uocandi hæretici, exponendum iam est qui dici debeant credentes eorum, fautores, receptores, & defensores eorum. Credentes autem hæreticorum dicuntur tripliciter. Primo quidem qui consentunt se credere ita sicut illi credunt. Nam ex errore suo se iudicant, & hoc sine dubitatione uerum est. Secundo dicuntur credentes hæreticorum qui adorant eos qui reuerentiam suo more eis exhibent. Tertio qui confessionem, & communionem ab eis iuxta eorum ritum acceperunt uel familia perpetrarunt quæ ad ritum eorum pertinent, omnes enim tales profecto credentes fuisse conuincuntur. Nam ex factis exterioribus præsumitur de affectu. ar. 32. q. 5. qui uiderit. C. de dolo. l. dolum. Nec enim refert uerum dictis an factis quis uoluntatem suam insinuet. ff. de le. q. sen. com. l. destituant. Nam negare, & confiteri non solum ore sed etiam facto contingit 11. q. 3. existimant. Fautores uero hæreticorum dicuntur multipliciter. Primo quidem qui publica potestate fungentes si condemnatos ab ecclesia fugant, & non puniant, & quod ex hoc fautores intelligantur ad litteram probant canones postri 24. q. 3. sicut est c. qui potest, quod est Damasi papæ sic dicentis. Qui potest obuiare, & perturbare peruersos & non facit, nihil est aliud quam fauere impietati. Ad idem est ca. qui uitiis 1. q. 5. & ca. præterea q. 8. eiusdem causæ. Priuate autem personæ quæ ad hoc uidelicet ad detinendum fugientes hæreticos nec ex officio nec ex præstito iuramento tenentur, non uidentur fautores hæreticorum dicendi, quia hoc nos ad eos, sed ad eos pertinet qui potestate funguntur. Secundo fautores esse iudicantur uerbo qui excusant eos, non ex lingue lubrico sed a proposito in conuenticulis uel etiam inter laicos sicut sunt multi dicentes. Isti non sunt tales, scilicet hæretici quales esse dicuntur nec negant ista nec illa. Tales autem per mendacia excusantes eorum excessus possunt ueræ fautores dici, habita consideratione personarum temporis, & loci & locorum. Plerumque enim uerba talium simplices homines ad hæreticorum amorem prouocant, & deuotionem quam habent ad ecclesiam minuunt, & eneruant. Tertio dicuntur fautores hæreticorum facto, qui procurant quibus mittunt hæreticis Alimoniam qui eos liberant qui ab ea quibus liberantur subministrant & si qua sunt similia. Et est ar. quamuis probatione non egeat 23. q. 4. cap. est iniusta misericordia. Quarto qui extirpationem hæreticorum impediunt. Item non dant ad id operam quam possunt, secundum maius uel minus, & hoc secundum considerationem diuersarum circumstantiarum. Quinto fautores hæreticorum esse uidentur, qui hæreticos zelant cum eos possint & debeant iudicare. Sexto dicuntur fautores qui eos occultando seu aliter ipsorum excommunicationem uel incarcerationem uel punitionem malitiosè impedire præsumant aut captos aut incarceratos relaxant præter uoluntatem ecclesiæ. Item septimo possent dici fautores etiam qui reuocati ab episcopo uel inquisitore nequiter recusant uel prætermittunt

Credentes hæreticorum

Fautores

Receptores inuare eos qui præfatos hæreticos capere cupiunt. Præterea receptores dicuntur qui scienter hæreticos recipiunt siue latenter siue manifeste. Ceterum defensores dicuntur primo qui defendunt errorem hæreticorum & isti damnabiliores sunt illo qui errat, & non solum hæretici sed hæresiarche dicitur 24. q. 4. qui alios. Secundo dicuntur defensores qui defendunt pro suis uiribus uel potentia ne ad manus iudicis eueniat examinandus uel puniendus. Et de simili defensione loquitur canon 24. q. 3. in multis capitulis quæstionis, & 27. q. 1. si cultos. Quilibet talis credentium fautorum, & receptorum ac defensorum hæreticorum est excommunicatus, & si non satisfecerit infra annum tunc ipso iure est infamis nec ad publica officia seu concilia nec ad eligendum aliquos ad huiusmodi, nec ad testimonium debet admitti, nec potest condere testamentum nec ad alicuius hæreditatis successionem accedere, nullus quoque ei super quocunque negotio sed ipse aliis cogetur respondere, si iudex est eius sententia non ualet, si aduocatus non admittitur eius patrocinium, si tabellio non ualent eius instrumenta, & sic de similibus. Si uero sit clericus ab omni officio, & beneficio debet deponi. Et illi qui tales postquam ab ecclesia fuerint denominati euitare contempserunt debent excommunicari. Probantur hæc omnia extra de hære. c. excommunicamus. Item omnes clerici qui talibus exhiberent ecclesiastica sacramenta uel traderent ecclesiasticæ sepulture aut elemosynas aut oblationes eorum reciperent debent priuari suo officio, ad quod nunquam restituentur sine indulto sedis apostolicæ spirituali. Similiter & regulares quorum etiam priuilegia in illis locis non seruentur eis, ut in prædicto, cap. excommunicamus. §. sane clerici.

Cap. XXII. De abiurationis forma obseruanda per hæreticos cum contingit eos ad fidem & ad ecclesiam redire.

QUONIAM nulli hæreticorum ad fidem redeunti ecclesia sancta Dei gremium suum claudit, reliquum est ut dicamus in fine huius ultimæ partis de modo receptionis eorum, & forma abiurationis. De quacunque hæresi quilibet conuertatur non est recipiendus nisi ad arbitrium sui episcopi uel inquisitoris fidei abiurata, & anathematizata hæresi. Ait enim Leo papa scribens Ianuario episcopo Aquilien. & habetur in ca. saluberrimum 1. q. 7. Saluberrimum inquit, & spiritualis medicinæ utilitate utilissimum est, ut siue presbyteri siue diaconi aut cuiuslibet ordinis clerici qui se correctos uideri uoluerint atque ad catholicam fidem quam pridem amiserant rursus reuertantur, primos errores suos, & ipsos auctores erroris a se damnatos sine ambiguitate fateantur, & sensibus prauis etiam peremptis nulla desperandi sit occasio nec ullum membrum raliū possit societate uiolari, cum per omnia illis professio propria ceperit obuiare, hæc ille. Hinc Ephesina sanctissima synodus una de quatuor principalibus de Nestorio episcopo, sed hæretico ita constituit. Consequens est inquit si respicere uolueris, ut iureiurando fatearis, & Anathematizes tua polluta, & prophana dogmata, sentias autem, & doceas quæ nos uniuersi per orientem, & occidentem episcopi, & magistri præfules populorum credimus, & docemus. Hinc in actione eiusdem synodi

cap. 15.

cap. 15. eiusdem forma iuramenti exprimitur in hunc modum. Ergo hysticus agnoscens ueram fidem orthodoxam, & accedens ad sanctissimam & catholicam ecclesiam Anathematizo omnem hæresim, & maxime. N. in qua errabam assentio autem præscripte expositioni catholicæ fidei Anathematizans eos qui non celebrant sanctum Dei pascha iuxta morem apostolicæ, & catholicæ ecclesiæ, & iuro per sanctum Omosyon, idest trinitatem, & si quid ex his labefactauero legi fuerit subiacebo, & expositioni mihi recitate subscripsi manu propria, hæc tibi. Hanc formam iuramenti inquit dominus Aymarus in lib. de synodis, sancta Romana ecclesia de hæreticis conuersis eligere consueuit. Apud practicam autem inquisitorum fidei, forma abiurationis hæretici post confessionem suæ hæresis ante poenitentiam impositionem plenior habetur sub tali uerborum serie. Ego. N. recognosco, & confiteor coram uobis dominis me errasse in prædictis, & super his corde contrito, & humilitas absoluitionem, & poenitentiam requiro, & hæc hæresim, & omnem aliam quocunque nomine censeatur abiuro, & promitto quod decreto seruabo illibatam fidem quam Romana tenet ecclesia, & prædicat, & quod hæreticos, & credentes eorum toto posse meo persequar, & tam eos quam eorum fautores receptores, & benefactores bona fide, & sine dolo & sine mora manifestabo ecclesiæ uel prælato, & poenitentiam quæ mihi pro dicta mea culpa iniungetur integre seruabo, & complebo, & uolo, & concedo quod si ab hac hora in antea contigerit me relabi ad eundem errorem uel alium cuiuscunque hæresis quocunque nomine censeatur errando forte in aliquo casu uel credendo seu fidei habendo errantibus uel eos uel credentes eorum recipiendo scienter aut defendendo aut fouendo dicto uel facto aut eis benefaciendo qualitercunque eos uel celando aut non manifestando bona fide, & sine mora, uel si poenitentiam iniunctam a uobis integre non seruauero, & perfecte non compleuero ab inde ipso facto habeat excommunicatus, & periurus, & hæreticus manifestus, & me ergo iudicio, ita quod sine ampliori cognitione, & sententia quæ iure relapsis & manifestis hæreticis indicitur mihi poena imponatur. Insuper assero, & protestor me puram, & totam ueritatem de me, & aliis in quantum scio dixisse, & si forte constare poterit me malitiose de ueritate aliquid suppressisse uel tacuisse imponenda uel iniungenda mihi a uobis poenitentia seu absolutio obtenta uel obtinenda nihil mihi proficit.

Cap. XXIII. In quo narratur uariæ antiquæ hæreses ab ecclesia Dei condemnate, & primo quæ in prima synodo Nicena.

QUONIAM nõ parum comoditatis arbitrati sumus afferre præsentibus statutis de hæresibus, si in prompto ex eo possit haberi notitia quæ hæreses superioribus temporibus per sanctos patres in ecclesia sunt condemnate. Idcirco decreuimus quantum possibile nobis fuerit hic sub breuitate commemorari errores, & hæreses quæ per ecclesiam Dei siue in conciliis siue per sedem apostolicam reprobate inueniuntur. Incipimus autem ab uniuersali synodo Nicena dicentes, quod uenerabilis, & sancta synodus Nicena 318. partu condemnauit Arriū pessimum hæreticū cum cõplicitibus suis quæ inter alios errores quos dogmatizauit tres gradus asserbat in trinitate, patre. scilicet maiorē filiū minorē

SVM:MÆ DE ECCLESIA

spiritum sanctum creaturam uel seruum. Cuius quidem Arrianæ perfidie de inæqualitate sanctæ trinitatis condemnata blasphemia eadem sancta synodus consubstantialem Deo patri filium per symbolum diffiniuit, ut in canones distinct. 15.

Cap. XXIIII. In quo narrantur hæreses condemnate in concilio Romano celebrato Romæ post concilium Nicenum.

CETERVM in concilio Romano quod post conciliū Nicenum est Romæ celebratum Anathematizate sunt plures hæreses. De quibus, scilicet concilio, & hæresibus in eo condemnatis Damapaloquitur, ut patet in lib. conciliorum hoc modo scribens ad Antiochenum episcopum.

Post Nicenum concilium aliud in urbe Roma congregatum est postea a catholicis episcopis, qui addiderunt de spiritus sancto. Et quia postea talis error exortus est, ut quidam dicere prophano ore presumant spiritum sanctum per filium fuisse sanctum, ideo Anathematizamus eos qui non cum omni prædicant libertate cum patre, & filio spiritum sanctum unius eiusdemque substantiæ atque potestatis existere.

Similiter autem Anathematizamus eos qui errorem Sabellii sunt secuti, eundem dicentes esse patrem quem & filium.

Anathematizamus Arrium, & Eunomium qui simili impietate, licet uerbis discrepent, filium tamen, & spiritum sanctum creaturam esse confirmant.

Anathematizamus macedonianos qui ex Arriana radice deriuati non impietatem, sed uocabulum mutauerunt.

Anathematizamus Focinum qui Ebeonis hæresim renouans dominum nostrum Iesum Christum solum ex Maria confitetur.

Anathematizamus etiam eos qui duos filios esse profitentur unum ante secula, & alterum per carnis assumptionem ex uirgine.

Anathematizamus etiam eos qui pro anima rationali confirmant quia Dei uerbum in humanam carnem conuersum est, ipse namque filius Dei uerbum non pro rationali anima & intelligibili in suo corpore factus est, sed nostram hoc est rationalem animam, & intelligibilem animam sine peccato assumpsit atque saluauit.

Anathematizamus etiam eos qui dicunt uerbum Dei productione, & correptione a patre separatam & sine substantia eum terminandum esse blasphemant.

Si quis non dixerit semper patrem, & semper filium, & semper spiritum sanctum esse Anathema sit.

Si quis non dixerit filium natum ex patre hoc est ex diuina eius substantia Anathema sit.

Si quis non dixerit uerbum domini filium Dei sicut uerum Deum patrem eius, & omnia posse & omnia nosse, & patri æquale esse anathema sit.

Si quis dixerit quod in carne degens filius Dei cum esset in terra in coelis, & cum patre non fuerit, anathema sit.

Si quis dixerit quod in passione Crucis dolorem passus est filius Dei Deus, & non caro cum anima qua induta est alias quæ induerat formam seruū quā

PARS II. LIBRI QVARTI.

399

quam sibi et assumpsit sicut scriptura dixit anathema sit.

Si quis non dixerit quia in carne quam assumpsit sedet ad dexteram patris, in qua etiam uenturus est iudicare uiuos, & mortuos, anathema sit.

Si quis non dixerit spiritum sanctum ex patre esse uere, & proprie sicut & filium ex diuina substantia, & uerum Deum, anathema sit.

Si quis non dixerit omnia posse spiritum sanctum, & omnia nosse, & ubique adesse sicut & filium et patrem, anathema sit.

Si quis dixerit spiritum sanctum facturum aut per filium factum, anathema sit.

Si quis non dixerit omnia per ipsum filium, & spiritum sanctum fecisse patrem hoc est uisibilia, & inuisibilia, anathema sit.

Si quis non dixerit patris, & filii & spiritus sancti unam diuinitatem potestatem deitatem uirtutem unam gloriam dominationem imperium unam uoluntatem, & ueritatem, anathema sit.

Si quis tres personas non dixerit ueras patris, & filii, & spiritus sancti æquales semper uiuentes omnia continentem uisibilia, & inuisibilia omnipotentes omnia iudicantes omnia uiuificantes omnia creatores omnia saluantes, anathema sit.

Si quis non dixerit spiritum sanctum adorandum ab uniuersa creatura sicut & filium, & patrem anathema sit.

Si quis de patre, & filio bene sapit de sancto autem spiritu non recte crediderit hæreticus est, quia omnes hæretici de filio Dei, & spiritu sancto male sapientes in Iudæorum atque gentilium incredulitate consistere conuincuntur, anathema sit.

Si quis autem diuiserit Deum patrem dicens, & Deum filium eius, & Deum spiritum sanctum affirmans, Deos dicit & non Deum propter unam deitatem atque potestatem quam esse credimus, & nouimus patris, & filii, & spiritus sancti, subrahens uero filium, & spiritum sanctum tanquam solum opinatus patrem Deum sit anathema. Nomen enim Deorum, & omnibus sanctis a Deo positum est atque donatum de patre uero, & filio, & spiritu sancto propter unam æqualemque diuinitatem non Deorum nomina sed unum Dei nomen traditur atque significatur, ut credamus quia in patre, & filio & spiritu sancto solummodo baptizamur, & non in archangelorum nominibus sicut hæretici aut sicut Iudæi gentilesque insaniunt. Hæc ergo Christianorum salus est ut credentes trinitati hoc est patri, & filio, & spiritu sancto, & in ea baptizati unam deitatem, & potestatem, & diuinitatem, & substantiam in eo esse credamus.

Cap. XXV. In quo ponuntur errores condemnati in concilio Gangrensi.

CETERVM in concilio Gangrensi quod post concilium Nicenum celebratum est sunt sequentes condemnati errores. De quo habetur in decreto dist. 30.

Si qui filii parentes maxime fideles deseruerint occasione Dei cultus hoc iustum iudicantes, & non potius debitum honorem parentibus reddiderint, ut hoc ipsum in eis uenerentur quod fideles sunt anathema sit.

Item quæcunque mulier religioni iudicans conuenire comam sibi am

putauerit quam Deus ad uelamen eius & ad memoriam subiectionis illi dedit tanquam resoluens ius subiectionis anathema sit.

Item si qua mulier derelicto uiro discedere uoluerit soluto uinculo coniugali nuptias condemnando anathema sit.

Item si quis uirginitatem propter Deum professus in coniugio positos per arrogantiam uituperauit anathema sit.

Item si quis uirginitatem uel continentiam professus tanquam abominabiles nuptias iudicat, & non propter hoc solum quod uirginitatis bonum sanctum propositum est, sit anathema.

Item si qua mulier suo proposito utile iudicans ut uirili ueste utatur, & propter hoc uiri habitum imitetur anathema sit.

Item si quis tanquam continentie conuenire iudicans die dominico ieiunauerit in eiusdem diei contemptum anathema sit.

Item si quis eorum qui in proposito sunt continentie præter necessitatem corporalem superbiat ei ieiunia communia totius ecclesie putauerit contemnenda perfectam in sua conscientia iudicans rationem anathema sit.

Item si quis per superbiam tanquam perfectum se existimans cõuentus qui per loca, & basilicas sanctorum martyrum fiunt uel accusauerit uel etiã oblationes que ibidem celebrantur spernendas esse crediderit memoriasque sanctorum contemnendas, anathema sit.

Item si quis extra ecclesiam priuatim populos congregans contemnant ecclesiasticas sanctiones ipsamque ecclesiam apud se sine episcopi consilio cum presbytero agat, anathema sit.

Item si quis nuptias in accusationem duxerit, & mulierem fidelem ac religiosissimam cum uiro suo dormientem abominandam crediderit aut accusandam tanquam non posse coniugatos in regnum Dei ingredi, anathema sit.

Item si quis carnem manducantem ex fide cum religione præter sanguinem, & idolo immolatum, & suffocatum crediderit condemnandam tanquam spem non habentem qui eam manducat, anathema sit.

Item si quis dereliquerit proprios filios, & non eos aluerit, & quod pietatis est necessaria non præbuerit sed sub occasione continentie negligendos putauerit, anathema sit.

Item si quis uirorum putauerit sacro proposito, id est continentie conuenire ut pallio utatur tanquam ex eo habiturus iustitiam, & reprehendat uel iudicet alios qui cum reuerentia birris utuntur, & alia ueste communi que in usu est, anathema sit.

Item hæc scripsimus non abscondentes eos qui in ecclesia Dei secundum scripturas propositum sanctum continentie eligunt, sed eos que suscipiunt habitum eiusdem, & in superbiam efferuntur aduersus eos qui simplicius uiuunt, sed & hos condemnamus qui se extollunt aduersus scripturas, & ecclesiasticos canones, & noua introducunt præcepta. Nos autem, & uirginitatem cum humilitate admiramus, & continentiam cum castitate, & religionem cum charitate Deo acceptissima dicimus, & renunciationes secularium negotiorum atque actuum cum humilitate approbando laudamus, & nuptiarum uinculum quod secundum castitatem perdurat honoramus, & diuites cum iustitia, & operibus bonis non abiicimus.

Cap.

Cap. XXVI. In quo ponuntur hæreses condemnate in secunda synodo uniuersali.

AMPLIUS secunda synodus uniuersalis! Constantinop. cl. patrum macedonum Constantinum spiritum sanctum Deum esse negantem condemnans, consubstantialem patri, & filio spiritum sanctum demonstrauit, dans symboli formam quam tota latinorum, & grecorum confessio in ecclesiis prædicat, ut scribit Isido. 7. Ethy. & ponitur cap. canones dist. 15. Quæ synodus anathematizauit omnem hæresim specialiter Eunomiorum immo Anomianorum qui latine sine lege dicuntur, ut Ayrano- rum siue Eudoxianorum, id est qui contra spiritum sanctum pugnant, & Sabellianorum, & Marcellianorum, & Cosmorum, & Moloniarum.

Cap. XXVII. In quo ponuntur errores condemnati in concilio Milmitano.

PRÆTEREA in concilio Milmitano quod fuit tempore Inno. id est condemnata est hæresis pelagiana, contra quam diffinita sunt ea que sequuntur, scilicet. Placuit igitur omnibus episcopis qui fuerunt in hac sancta synodo constituere hæc que in præsentis concilio diffinita sunt, ut quicumque dicit Adam primum hominem mortalem factum, ita ut siue peccaret siue non peccaret moreretur in corpore, hoc est de corpore exiret non peccati merito sed necessitate nature.

Item placuit ut quicumque paruulos recentem ab uteris matrum baptizandos negat aut dicit, in remissionem quidem peccatorum baptizari sed nihil ex Adam trahere originalis peccati quod lauacro regenerationis expietur, unde sit consequens, ut in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum non uera sed falsa intelligatur, anathema sit.

Item placuit ut quicumque dixerit gratiam Dei qua iustificamur per Iesum Christum dominum nostrum ad solam remissionem peccatorum ualere que iam commissa sunt non etiam ad adiutorium, ut non committantur, anathema sit.

Item placuit ut quicumque dixerit eandem gratiam Dei per Iesum Christum dominum nostrum propter hoc tantum nos adiuuare ad non peccandum, quia per ipsam nobis reuelatur, & aperietur intelligentia mandatorum ut sciamus quid appetere quid uitare debeamus atque ualeamus, anathema sit.

Item placuit ut quisquis dixerit ideo nobis gratiam iustificationis dari, ut quod facere per liberum arbitrium iubemus facilius possimus implere per gratiam tanquam, & si gratia non daretur non quidem facile sed tamen possumus etiam sine illa implere diuina mandata anathema sit.

Si dixerimus quia peccatum non habemus nosmetipsos seducimus, & ueritas in nobis non est quisquis sic accipiendum putauerit ut dicat propter humilitatem non oportere dici nos non habere peccatum non quia ueritas est, anathema sit.

Item placuit ut quicumque dixerit in oratione dominica ideo dicere sanctos, dimitte nobis debita nostra ut non pro seipsis hoc dicant quia non

SVMME DE ECCLESIA

est iam eis necessaria ista petitio, sed pro aliis qui sunt in suo populo peccator es, & ideo non dicere unumquemque sanctorum dimitte mihi debita mea, sed dimitte nobis debita nostra, ut hoc pro aliis potius quam pro se iustus perere intelligatur, anathema sit.

Item placuit, ut quicumque ipsa uerba dominicæ orationis ubi dicimus, dimitte nobis debita nostra ita uoluerit a sanctis dici, ut humiliter non ueraciter hoc dicatur, anathema sit.

Cap. XXVIII. In quo ponuntur errores condemnati in tertia synodo uniuersali, uidelicet Ephesina.

PRÆTEREA tertia synodus uniuersalis, uide licet Ephesina prima 200. patrum siue episcoporum Nestorium duas personas asserentem in Christo iusto anathemate condemnauit, ostendens manere in Christo duas naturas, & unam domini nostri Iesu Christi personam. Quæ quidem synodus sequentes condemnauit errores.

Si quis non confitetur Deum ueraciter esse Emanuel & propterea Dei genitricem sanctam uirginem Mariam peperit enim secundum carnem sanctum Dei uerbum secundum quod scriptum est, uerbum caro factum est, anathema sit.

Si quis non confitetur carni secundum substantiam unicum uerbum Dei patris unumquodque esse Christum cum propria carne eundem, scilicet Deum, & hominem, anathema sit.

Si quis in uno Christo diuidit substantiam prius unitatem sola eas connectione coniungens ea quæ secundum dignitatem uel etiam auctoritatem aut potestatem aut non potius conuentu qui per unitatem factus est naturalis, anathema sit.

Si quis personis duabus uel subsistentiis eas uoces quæ in apostolicis scriptis continentur, & euangelicis diuidit uel de Christo dicuntur a sanctis uel ab ipso, & aliquas quidem ex his uelut huiusmodi qui præter uerbum Dei specialiter intelligatur aptauerit illas autem tanquam Deo dignas Deo soli Deo Dei patris uerbo deputauerit, anathema sit.

Si quis audeat dicere Christum hominem deopyon, id est Deum sanctum & non potius Deum esse ueraciter dixerit tanquam filium per naturam secundum quod uerbum caro factum est & communicauit similiter ut nos carni, & sanguini, anathema sit.

Si quis dicit Deum esse uel dominum Christum Dei patris uerbum & non potius eundem ipsum confitetur Deum simul, & hominem propterea quod uerbum caro factum est secundum scripturas, anathema sit.

Siquis uelut hominem Iesum operante Deo uerbo dicit adiutum, & unigeniti gloriam tanquam alteri præter ipsum existenti tribuit, anathema sit.

Si quis audeat dicere assumptum hominem coadorandum Deo uerbo conglorificandum, & conuocandum Deum tanquam alterum cum altero, nam con syllaba semper adiecta hoc cogit intelligi: Deum potius una supplicatione ueneratur Emanuel, unamque ei glorificationem dependit iuxta quod uerbum caro factum est, anathema sit.

Si quis unum dominum nostrum Iesum Christum glorificatum dicit spirit-

PARS II. LIBRI QVARTI. 401

us sancto tanquam qui aliena uirtute per eum usus fuerit, & ab eo acceperit efficaciam contra immundos spiritus posse & coram hominibus diuina signa perficere cum non potius proprium fatetur eius spiritum per quem diuina signa expleuit, anathema sit.

Pontificem & apostolum confessionis nostræ factum esse Christum diuina scriptura commemorat, obtulit enim semetipsum pro nobis in odorem suauitatis Deo, & patri.

Si quis ergo apostolum, & pontificem nostrum dicit esse factum non per ipsum Dei uerbum quando caro factum est; & iuxta nos hominem sed uelut alterum præter ipsum specialiter hominem ex muliere. Aut qui dicit quod se obrulisset semetipsum oblationem & non potius pro nobis solis non enim eguit oblatione qui peccatum omnino nesciuit, anathema sit.

Si quis non confitetur carnem domini uiuificatricem esse, & propriam uerbi Dei patris, sed uelut alterius præter ipsum coniuncti ei per dignitatem aut quasi diuinam habetis habitationem ac non potius uiuificatricem esse, quia facta est propria uerbi uiuificare ualentis, anathema sit.

Si quis non confitetur Dei uerbum passum carne & Crucifixum carne & mortem carne gustasse factumque primogenitum ex mortuis secundum quod uita est & uiuificator ut Deus, anathema sit.

Cap. XXIX. In quo ponuntur hæreses condemnatæ in quarta synodo uniuersali.

CETERVM quarta synodus uniuersalis Calcedonen. DCXXX. episcoporum condemnauit Euticen Constantinopolitanum Abbatem uerbi Dei, & carnis unam naturam pronunciantem, & eiusdem Dioscorum defenforem quondam Alexandrinum episcopum, & ipsum Nestorium episcopum cum reliquis hæreticis una patrum sententia damnauit, prædicans eadem synodus Christum Deum sic natum de uirgine ut in eo substantiam, & diuinæ & humanæ confiteatur naturæ in cap. canones distinctio. 15.

Cap. XXX. In quo ponuntur errores condemnati in synodo Toletana.

ITEM prima synodus Toletana congregata auctoritate, & iussu Leonis papæ condemnauit errores, & hæreses sequentes contra Priscillianistas.

Si quis dixerit aut crediderit a Deo omnipotente mundum hunc factum non fuisse atque omnia instrumenta, anathema sit.

Si quis dixerit atque crediderit Deum patrem eundem esse filium uel paraclytum, anathema sit.

Si quis dixerit uel crediderit filium eundem esse patrem uel paraclytum, anathema sit.

Si quis dixerit uel crediderit paraclytum uel patrem esse filium, anathema sit.

Si quis dixerit carnem tantum sine anima a filio Dei fuisse susceptam, anathema sit.

Si quis dixerit uel crediderit deitatem nascibilem esse, anathema sit.

Si quis dixerit uel crediderit deitatem Christi conuertibilem uel passibilem, anathema sit.

Si quis dixerit uel crediderit alterum esse Deum priscæ legis alterum angelorum, anathema sit.

Si quis dixerit uel crediderit ab altero Deo mundum fuisse factum, & non ab eodem secundum quod scriptum est in principio fecit Deus cœlum & terram, anathema sit.

Si quis dixerit uel crediderit corpora humana non resurgere post mortem, anathema sit.

Si quis dixerit uel crediderit animam humanam Dei portionem uel Dei esse substantiam, anathema sit.

Si quis dixerit uel crediderit alias scripturas præter quas ecclesia catholica recipit in auctoritate habendas uel esse uenerandas, anathema sit.

Si quis dixerit uel crediderit deitatis, & carnis unam in Christo esse naturam, anathema sit.

Si quis dixerit uel crediderit esse aliquid quod se extra diuinam trinitatem possit extendere, anathema sit.

Si quis astrologiæ uel Mathesi existimat esse credendum, anathema sit.

Si quis dixerit uel crediderit coniugia hominum quæ secundum legem diuinam licet habere execrabilia esse, anathema sit.

Si quis dixerit uel crediderit carnes auium uel pecudum quæ ad escam datæ sunt non tantum pro castigatione corporum abstinentas sed execrandas esse, anathema sit.

Si quis in erroribus Priscilliani sectam sequitur uel proficitur ut aliud in salutari baptismo contra sedem sancti Petri faciat, anathema sit.

Cap. XXXI. In quo ponuntur hæreses condemnate in quinta synodo uniuersali.

CONSEQUENTER quinta synodus uniuersalis Constantinopolitana condemnauit Theodorum Moseothenum, & omnes hæreticos sequaces eius qui dicebant esse alium Dei uerbum & alium Christum & sanctam uirginem negabant Dei genitricem fuisse, ut in cap. sexta synodus distinctio. 16. In qua quidem quinto synodo patres distincte leguntur.

Si quis non confitetur patris, & filii, & spiritus sancti unam naturam siue essentiam unam uirtutem, & potestatem trinitatem consubstantialiam unam deitatem in tribus subsistentiis siue personis adorandam, talis anathema sit, unus enim Deus & pater ex quo omnia & unus dominus Iesus Christus per quem omnia & unus spiritus sanctus in quo omnia.

Si quis non confitetur Dei uerbi esse duas natiuitates unam quidem ante secula & sine tempore ex patre incomparabiliter, aliam uero eiusdem in ultimis diebus descendente de cœlo, & incarnato ex sancta gloriosa Dei genitrice semperque uirgine qui natus est ex ea, talis anathema sit.

Si quis dicit alium esse Deum uerbum qui miracula fecit, & alium Christum qui passus est, uel Deum uerbum cum Christo esse dicit quando ex muliere

muliere nascebatur, uel in ipso esse ut alterum in altero, & non unum eundem dominum nostrum Iesum Christum Dei uerbum incarnatum, & hominem factum atque eiusdem miracula, & passiones quas sponte passus est carne talis, anathema sit.

Si quis dicit secundum gratiam uel secundum operationem uel secundum dignitatem uel secundum æqualitatem honoris uel secundum auctoritatem aut relationem aut effectum aut uirtutem unitionem Dei uerbi ad hominem factam esse aut secundum bonam uoluntatem quasi quod placuit Deo uerbo huiusmodi, quia bene uisum est ei de ipso sicut Theodorus infans dicit uel secundum solam hominis similitudinem quam Græci Omonaemyam uocant per quam Nestoriani uerbum domini Iesum & Christum uocantes, & hominem separatim Christum & filium nominantes, & duas personas manifeste dicentes per solam nominationem, & honorem, & dignitatem adorationem & unam personam & unum Christum confingunt dicere sed non consentunt sicut sancti patres docuerunt unitatem uerbi ad carnem animatam anima rationali, & intellectuali secundum compositionem, id est secundum subsistentiam factam, & propterea unam eius subsistentiam qui est dominus noster Iesus Christus unus de sancta trinitate talis, anathema sit. Cum enim multis modis unitas intelligitur. Aliquando quidem impietatem Apollinaris, & Euticis sequuntur in peremptionem eorum qui conuenerunt colentes unitionem secundum confusionem prædicant. Theodori autem & Nestorii sequaces diuisione gaudentes æqualem unitatem introducunt. Sancta uero Dei ecclesia utriusque perfidie impietatem eiciens unitionem Dei uerbi ad carnem secundum compositionem confitetur quod est secundum subsistentiam. Unio enim per compositionem in mysterio Christi non solum inconfusa ea quæ conuenerunt conseruat, sed nec diuisionem suscipit.

Si quis substantiam domini nostri Iesu Christi ita intelligit tanquam susipientem multarum substantiarum significationem, & propterea conatur introducere in mysterio Christi duas subsistentias uel personas, & ab eo introductis duabus personis unam personam dicit per dignitatem & honorem & adorationem sicut Theodorus, & Nestorius infans conseripsērunt, & calumniantur sanctam Calcedonen. synodum tanquam secundum hunc impiissimum intellectum usam unius intelligentiæ uocabulum sed non confitetur Dei uerbum carni substantialiter uniri, & propterea unam eius subsistentiam uel unam personam, & ita sanctam Calcedonen. synodum unam subsistentiam domini nostri Iesu. Christi confiteri talis anathema. Nec enim adiectionem personæ uel subsistentiæ sanctæ trinitatis suscepit, & incarnato uno de eadem trinitate uerbo.

Si quis abusiue, & non ueræ Dei genitricem sanctam gloriosam semper uirginem Mariam aut per uelationem tanquam homine puro nato. Non enim de uerbo ex ea incarnato sed relati secundum illos hominis natiuitate in Deum uerbum tanquam cohærens nascenti homini, & criminatur sanctam Calcedonen. synodum tanquam secundum eundem impium intellectum a Theodoro commentatum Dei genitricem uirginem asserentem aut si quis hominis genitricem uocat eam aut Christi genitricem, utpote Christo non existente Deo, & non specialiter, & secundum ueritatem Dei genitricem eandem confitetur ob id quod ante secula a patre genitus

Deus uerbum in ultimis dierum ex ea incarnatus, & natus est, atque ita pie sanctam Calcedonen. synodum Dei genitricem eam confiteri, talis anathema sit.

Si quis in duabus naturis dicens non ut in deitate, & humanitate unum dominum nostrum Iesum Christum cognosci confiteretur ut per hoc significet differentiam naturarum ex quibus, id est confusa, & ineffabilis unitas facta est neque uerbo in naturam carnis transfigurato neque ad uerbaturam translata, manet enim utrunque quod est secundum naturam, & post factam unitatem substantialiter sed in diuisionem per partem huiusmodi suscepit uocem in mysterio Christi aut numerum naturarum cōstitens in uno eodemq; domino nostro Iesu Christo Deo uerbo incarnato, & non tantum modo contemplatione differentiam eorum accepit ex quibus, & compositus est non interempta, & unus enim ex utriusque & per unum utraque sed propterea numero utitur tanquam diuisas, & proprie substantię consistentes naturas talis anathema sit.

Id est uisa
Latine autem
essentia.

Si ex duabus naturis deitate & humanitate confitens unitatem factam fuisse uel unam naturam Dei uerbi incarnatam dicens, & non sic has uoces intelligit sicut sancti patres docuerunt quod ex diuina natura, & humana unitate secundum substantiam factam unus Christus factus sed ex huiusmodi uocibus unam naturam siue substantiam deitatis, & carnis Christi introducere conatur, talis anathema. Secundum substantiam enim dicentes carne unigenitum uerbum unitum esse non confusione quadam ad uices naturarum factam fuisse dicimus magis autem manente utraque hoc quod est unitum esse carni intelligimus uerbum propter quod & unus est Christus idem Deus & homo consubstantialis patri secundum deitatem & consubstantialis nobis & idem secundum humanitatem. Similiter enim & hos qui per partes diuidunt uel incidunt, & confundunt dispensationis mysterium Christi auertitur & anathematizat sancta Dei ecclesia.

Si quis adorari in duabus naturis dicit Christum ex quo duas adorationes introducunt semotim Dei uerbo & semotim homini, aut si quis peremptionem carnis, aut in confusione deitatis, & humanitatis unam naturam siue essentiam conuenientium portentuose dicit sic adorari Christum sed una adoratione diuinum uerbum incarnatum cum eius carne adorari iuxta quod sanctę Dei ecclesię ab initio traditum est, talis anathema sit.

Si quis confitetur non Crucifixum carne dominum nostrum Iesum Christum esse uerum & dominum glorię, & unum sanctę trinitatis, talis anathema sit.

Si quis non anathematizat Arrium Eunonium Macedonium Apollinarę Nestorium Euticen, & Origenem cum impiis eorum scriptis, & omnes alios hereticos qui condemnati sunt & anathematizati a sancta Dei catholica, & apostolica ecclesia uel prædictis quattuor conciliis sed & eos qui similia cum prædictis hereticis sapuerunt aut sapere noluerunt, & usque ad finem permanserunt in propria impietate, talis anathema sit.

Si quis defendit Theodorum impiissimum mopsuestenum qui dixit alium esse Deum uerbum & alium Christum, & passionibus animę, & concupiscentiis carnis molestum & a malis paulatim separantem se & ita ex promotione operum melioratum & ex uitę conuersatione incertaminatum constitutum tanquam purum hominem baptizari in nomine Dei patris & fi

lii

lii, & spiritus sancti, & per baptismum gratiam sancti spiritus accipere, & adoptionem promoueri, & ad similitudinem imperialis imaginis in personam Dei uerbi adorari post resurrectionem inconuertibilem secundum intellectum, & sine peccato penitus factum. Et iterum dicente eodem impiissimo Theodoro unitatem Dei uerbi ad Christum talem factam fuisse qualem dixit Apostolus in marito & uxore, erunt duo in carne una. Et super alias innumerabiles blasphemias præsumente dicere quod post resurrectionem sufflans dominus in discipulos suos, & dicens. Accipite spiritum sanctum, non dedit spiritum sanctum, sed tantum stemate sufflauit, hic autem, & confessionem Thomę quam dum palparet manum uel latus domini post resurrectionem per quam dixit, Deus meus, & dominus meus asseruit non fuisse dictam de Christo a Thoma. nec enim tunc eum Deum dicit sed miraculo resurrectionis obtupefcens Thomas glorificauit Deum qui susceperat Christum. Quod autem peius est & interpretatione facta ab eo in gesta apostolorum quasi in interpretatione comparans idem Theodorus Christum Platoni uel Manicheo, & Epicuro, & Martioni dicit quia sicut unusquisque illorum inueniens propriam sectam discipulos suos fecit nominari Platonicos, & Manicheos, & Epicureos, & Martionistas simili modo & Christo inueniente sectam ex ipsa Christianos uocari. Si quis igitur defendit impiissimum Theodorum uel impia eius conscripta in quibus tam prædictas quam alias innumerabiles blasphemias euomuit aduersus magnū Deū & Saluatorem nostrum Iesum Christum, & non Anathematizat eum & impia eius conscripta, & omnes qui susceperunt aut defendunt eum aut dicentes eum recte exponere, & eos qui pro ipso scripserunt, & similia ei sapuerunt aut pro eo scribunt aut eius impia conscripta, & eos qui similia ei sapiunt aut sapuerunt aliquando, & usque ad finem permanserunt aut permanent in huiusmodi impietate talis anathema.

Si quis defendit impia scripta Theodorici quę contra rectā fidē exposita sunt & primā Ephesinā sanctam synodū & sanctum Cyrillum uel 12. eius capitula, & omnia quę conscripsit pro Theodoro & Nestorio impiissimis uel aliis qui similia Theodoro, & Nestorio impiissimis sapuerunt, & recipit eos uel impietate eorū atque propterea impios uocat ecclesia doctores qui substantialiter Dei unitatem Dei uerbi ad carnē cōstitentur, & nō anathematizat prædicta impiissima conscripta, & eos qui similia his sapuerunt uel sapiunt sed etiā oēs qui contra rectam fidem scripserunt aut contra beatę me. Cyrillū uel 12. eius capitula, & in hac impietate defuncti sunt talis anathema.

Si quis defendit epistolam quam dicitur scripsisse Iba ad Marimperfam qui denegat quidem domini uerbum de sancta genitrice semper Virgine Maria incarnatū hominem factum, dicit aut purum hominem ex ea natum esse quę templum uocat tanquā alio existente Deo uerbo & alio homine sed & sanctum Cyrillum testam Christianorū prædicantem reprehendit hereticū, & similia scelesti Apollinaris scribentē atque uituperat Ephesinā sanctam primā synodum tanquam sine iudicio & requisitione Nestorium deponentē sed & 12. capitula beatę me. Cyrilli impia & aduersa recte fidei nominat prædicta impia epistola & defendit Theodorum & Nestorium, & im pia eorum dogmata, & conscripta.

Si quis igitur prædictam epistolam defendit & non eam Anathemati submittit & eos qui defendunt eam & dicunt rectam esse aut partem eius, &

Ecc iii

tas qui scripserunt nel scribunt pro ea hanc pro impietatibus que in ipsa continentur, & presumptentes eam defendere aut positas in ea impietates ex nomine sanctorum patrum aut sanctæ Calcedonensis synodi, & usque ad finem illius permanerunt, talis anathema.

His igitur ita confessis a nobis que etiam accepimus de divina scriptura, & sanctorum patrum doctrina, & de factis de una eademque fide a prædictis quattuor conciliis, facta uero etiam a nobis super hæreticos uel impietatem eorum, sed etiam contra eos qui defendet o præsumpserunt aut defendunt tria prædicta capitula, & permanent eorum permanent in proprio errore, condemnatione.

Si quis conatus fuerit contra hæc que a nobis pie terminata sunt tradere aut docere aut scribere, si quidem episcopus est aut in clero communitatis talis extirpandus, & a sacerdoti, & ecclesiastica disciplina pergens denudabitur ab episcopatu aut a clero, si autem monachus aut laicus fuerit anathematizabitur.

Cap. XXXII. In quo ponuntur errores condemnati in synodo prima Bracaren. s.

AMPLIUS synodus prima Bracaren. contra Priscillianistas, sequentes errores reprobat, & anathematizat.

Si quis patrem, & filium, & spiritum sanctum non constituit tres personas uel substantias, & uirtutis ac potestatis sicut catholica, & apostolica ecclesia docet, sed unam tantum ac solitariam dicit esse personam ita ut ipse sit pater qui filius ipse etiam sit pater, & uel spiritus sicut Sabellius, & Priscillianus dixerunt anathema sit.

Si quis extra sanctam trinitatem mala nescio que diuinitatis nomina introducit dicens, quod ipsa diuinitas sit trinitas sicut Gnostici, & Priscillianus dixerunt anathema sit.

Si quis dicit filium Dei dominum nostrum antequam ex uirgine nasceretur non fuisse sicut Paulus Samosatenus, & Formisus, & Priscillianus dixerunt, anathema sit.

Si quis natalem Christi secundum carnem non uere honorat, sed honorare se simulat ieiunans in eodem die in dominico, quia Christum in hominis natura natum esse non credit sicut Cerdion Martion Manichæus, & Priscillianus dixerunt, anathema sit.

Si quis animas humanas dicit prius in cœlesti habitatione peccasse, & pro hoc in corpora humana in terra deiectas sicut Priscillianus dixit, anathema sit.

Si quis humanas animas uel angelos ex Dei credit substantia existisse sicut Manichæus, & Priscillianus dixerunt, anathema sit.

Si quis dicit diabolum non fuisse prius bonum angelum a Deo factum nec Dei opificiū fuisse naturam eius, sed dicit eū ex tenebris emeruisse nec aliquem sui habere auctorem sed ipsum esse principium atque substantiam mali sicut Manichæus, & Priscillianus dixerunt, anathema sit.

Si quis credit quia aliquantas in mundo creaturas dyabolus fecerit, & tonitrua, & fulgura & tempestates sicut ipse dyabolus sua auctoritate faciat sicut Priscillianus dixit, anathema sit.

Si quis animas, & corpora humana fatali signo credit astringi sicut pagani

gani & Priscillianus dixerunt, anathema sit.

Si quis in signa, & sidera que Mathematici obseruare solent per singula animæ uel corporis membra dissipata credunt, & nominibus patriarcharum scripta dicunt ut Priscillianus dixit, anathema sit.

Si quis coniugiam damnat & pro creationem nascentium abhorrescit sicut Manichæus, & Priscillianus dixerunt, anathema sit.

Si quis plastationem humani corporis diabolici dicit esse figmentum, & conceptiones in uteris matrum operibus dicit demonum figurari propter quod & resurrectionem carnis non credit sicut Manichæus, & Priscillianus dixerunt, anathema sit.

Si quis dicit creationem uniuersæ carnis non opificium Dei sed malorum esse angelorum sicut Manichæus, & Priscillianus dixerunt, anathema sit.

Si quis in quibusdam mutat cibos carniū quas Deus in usum omnium dedit, & non propter afflictionem corporis sed quasi immunditiam putauerit ita abstinere ab eis, ut nec olera cocta cum carnibus prægutter sicut Manichæus, & Priscillianus dixerunt, anathema sit.

Si quis clericos si præter matrem & germanam uel etiā qui proxime consanguinitate unguuntur aliquas alias quasi adoptiuas feminas secum retinet & cum ipsis habitat sicut Priscillianus scilicet docuit, anathema sit.

Si quis quinta feria Paschali que uocatur cœna domini hora legitima post nonam ieiunius in ecclesia missas non tenet sed secundum scilicet Priscillianus festiuitatem ipsius diei ab hora tertia permissas de sanctorum solito ieiunio colit, anathema sit.

Si quis scripturas quas Priscillianus secundam suam deprauauit errorem uel tractatus Didymi quos ipse Didymus antequam conuerteretur scripsit sub nomine patriarcharum prophetarum uel apostolorum, & suo errori consona confirmat legit, & impia eorum figmentis sequitur aut defendit, anathema sit.

Cap. XXXIII. In quo ponuntur hæreses condemnate in sexta synodo uniuersali, & septima.

SEXTA synodus Constantinopolitana ei patrem condemnauit hæreticam hæresim Macerian, & sociorum eius qui unam tantum uoluntatem, & operationem in Christo falsi subscriptione asseriebant, ut in eadem synodus dicitur. Septima synodus dicta Nicena 387. patrum condemnauit hæresim exortationem imagines sanctorum in ecclesia dicentium illas nec colendas nec uenerandas fore.

Cap. XXXIII. De hæresibus ab Isidoro descriptis lib. Ethymologiarum, & positis in decreto qui ab apostolis, & sancti patribus uel conciliis damnate dicuntur.

SEPTIMA uero hæreticorum quot sunt & unde nomina acceperint Iudæus Isidorus. 3. lib. cap. 5. ita determinat. Quidam uero heretici qui de ecclesia recesserunt ex nomine suorum auctorum nuncupantur. Quidam uero ex causis quas eligentes instituerunt. Symoniaci Symonis

dicti magicæ disciplinæ perito, cui Petrus in actibus apostolorum maledixit pro eo quod ab apostolis spiritus sancti gratiam pecunia emere uoluisse. Hi dicunt creaturam non a Deo esse, sed a uirtute quadam superna creatam. Menandriani a menandro mago discipulo symonis nuncupati, qui mundum non a Deo, sed ab angelis factum asserunt. Basilidiani a Basilidæ appellati, qui inter reliquas blasphemias passum Iesum abnegauit. Nicolaicæ dicti a Nicolao dyacono ecclesiæ Hierosolymitanorum, qui cum Stephano, & cum aliis constitutus est a Petro, qui propter pulchritudinem relinquens uxorem dixit ut qui uellet ea uteretur, uersa est in stuprum talis consuetudo ut inuicem coniugia commutarent quos Ioan. in Apoc. improbari. Sed hoc habes quod odisti facta Nicolaitarum. Gnostici qui propter excellentiam scientiæ ita se appellare uoluerunt, animam naturam Dei esse dicunt, bonum & malum Deum suis dogmatibus fingunt. Carpogriani a Carpogratæ quodam uocantur, qui dixit Christum hominem fuisse tantum de utroque sexu progenitum. Cherintiani a cherinto quodam nuncupati. Hi inter cetera circumcissionem obseruant mille annos post resurrectionem in uoluptate carnis futuros prædicant. unde & græcè Aliostæ latinè miliasti sunt appellati. Nazarei dicti, quia dum Christum qui a Vico Nazarenus est appellatus filium Dei licet confiteantur, omnia tamen ueteris legis custodiunt. Ophycæ a colubro nominati sunt, coluber enim græcè ophis dicitur, colunt enim serpentem dicentes ipsum in Paradiso induxisse uirtutis cognitionem. Valentiniani a Valentino quodam Platónico sectatore uocati, qui conas, id est scelera quædam in originem creatoris induxit, Christum quoque de uirgine nihil corporis sed per eam quasi per fistulam transisse asseruit. Apellite quorum auctor apelles princeps fuit, qui creatorem angelum nescio quem gloriosum superioris Dei faciens Deum legis igneum affirmans, qui dixit Christum non Deum in ueritate sed hominem in fantasia apparuisse. Archontiani a principibus appellantur quam Deus condidit Archangelorum opera esse defendunt. Adamiani uocati, quia ad e nuditatem imitentur. unde, & nudi orant, & nudi inter se mares foeminaq; conueniunt. Chayani proinde sunt appellati: quoniam Cayn adorant. Sethiani nomen acceperunt a filio Ade, qui uocatus est Seth dicentes eundem esse Christum. Melchisedechiani uocati pro eo quod Melchisedech sacerdotem Dei non hominem fuisse sed uirtutem Dei esse arbitrantur. Angelici uocati, quia Angelos colunt. Apostolici uocati hoc sibi nomen sumpserunt quod nihil possidentes proprium nequaquam recipiunt eos qui aliquo in hoc modo utuntur. Cerdoniani a Cerdone quodam nominati, qui duo contraria principia asserunt. Martioniste a martione stoyco philosopho appellati, qui Cerdonis dogma fecutus alterum bonum alterum iustum Deum asseruit tanquam duo principia creationis, & bonitatis. Artaterite ab oblatione uocati, panem etenim, & caseum offerunt dicentes a primis hominibus oblationem a fructibus terræ, & a foetibus ouium fuisse celebratam. Aquarii appellati, eo quod aquam solum offerunt in calice sacramenti. Seueriani a Seuero exorti, uinum non bibunt uetus testamentum, & resurrectionem non recipiunt. Tatiani a Tatiano uocati, qui & Encratici dicti, quia carnes abominantur. Alogii uocantur tanquam sine uerbo, logos enim græcè uerbum dicitur, domini enim uerbum non credunt respuentis Ioan. euangelium, & apocalypsim.

lypsim. Catafrigiis nomen provincia dedit, quia ibi extiterunt auctores eorum Montanus Prisca & Maximilla fuerunt. Hi aduentum spiritus sancti non in apostolos, sed in se traditum asserunt. Cathoroe propter mundiciam ita se nominarunt, gloriantes enim de suis meritis negant penitentiam ueniam peccatorum: uiduas si nupserint tanquam adulteras dant, mundiores se ceteris prædicant. qui nomen suum si cognoscere uellent mundanos potius se quam mundos uocarent. Pauliani a Paulo Samosathe no exorti sunt, qui dixit non semper fuisse Christum, sed a Maria sumpsisse initium. Hermogeniani ab hermogene quodam uocati, qui materiam non naturam introducens Deo non naturæ eam comparauit, matremq; elementorum ideam asseruit quos apostolus comparat elementis seruientes. Manichæi a quodam persa extiterunt, qui uocatus est manes, hic duas naturas & substantias introduxit, id est bonam & malam, & animas ex Deo quasi ab aliquo fonte manare asseruit. Testamentum uetus respuunt, nouum ex parte recipiunt. Antropomorphite dicti pro eo quod simplicitate rustica Deum habere humana membra quæ in diuinis libris scripta sunt arbitrantur. Antropos enim græcè latinè homo interpretatur, ignorantes uocem domini qui ait. Spiritus est Deus. incorporeus est enim. nec enim membris distinguitur nec corporis mole censetur. Eraclite ab eraclio auctore exorti, monachos tantum recipiunt. coniugia respuunt, regna cælorum paruulos habere non credunt. Nouatiani a nouato Romæ urbis presbytero exorti, qui aduersum Cornelium cathedram sacerdotalem conatus inuadere hæresim instituit, noluit apostatas suscipere, & rebatizans baptizatos. Montani hæretici dicti quod tempore persecutionis in montibus latuerunt qua occasione se a catholicæ ecclesiæ corpore diuiserunt. Ebionite ab ebione dicti siue a paupertate, Christum enim per prouentum solum uirum iustum putant effectum. unde & competenter ebionite pro paupertate intelligentiæ appellati sunt. Hi enim iudæi sunt & ita tenent euangelium ut legem carnaliter seruent, aduersus quos Apostolus ad Galathas scribens inuehitur. Fotiniani a fotiniano gallogræciæ sinirne episcopo nuncupati qui ebionitarum hæresim suscitans asseruit Christum ex Maria per Iosephi nuptiali coitu fuisse conceptum. Aeriani ab aërio quodam nuncupati sunt. hi offerre sacrificium pro defunctis spernunt. Aetiani ab etio sunt uocati idemque Eunomiani ab eunomio quodam dialetico aërii discipulo, ex cuius nomine magis innotuerunt dissimilem patri asserentes filium & filio spiritum sanctum, dicunt etiam nullum imputari peccatum in fide manentium. Origeniani ab origine auctore exorti sunt dicentes, quod non possit filius uidere patrem, nec spiritus sanctus filium. animas quoque in mundi principio dicunt peccasse, & pro diuersitate peccatorum de cælis usque ad terram diuersa corpora quasi uinacula meruisse eaq; causa factum esse mundum. Noetiani quoque a quodam noeto uocati, qui dicebant Christum eundem esse patrem & spiritum sanctum ipsamq; trinitatem in officiorum nominibus non personis accipiunt, unde & patripassiani uocantur quia patrem passum dicunt. Sabelliani ab eodem noeto pullulasse dicuntur cuius discipulum perhibent fuisse Sabellium ex nomine cuius maxime innotuerunt. unde & Sabelliani uocati. hi unam personam patris & filii & spiritus sancti astruunt. Arriani ab arrio Alexandrino presbytero exorti sunt qui coeternum patri si-

lium non agnoscentes diuersos in trinitate substantias asserunt contra illud quod ait dominus . Ego & pater unum sumus . Macedoniani a saeculo-
nio sunt dicti, negantes spiritum sanctum esse Deum . Apollinaritæ ab
apollinare uocati sunt, dicentes Christum corpus tantum sine anima assum-
psisse . Antidicomariæ appellati sunt eo quod Mariæ uirginitati contra-
dicunt, asserentes eam post Christum natum uiro suo uirile commixtam.
Metangi nominati ideo tale nomen acceperunt, quia argos græcè uas di-
citur, asserentes sic patrem esse mira filium sicut uas minus intra uas ma-
ius . Patriciani a quodam patricio nuncupati sunt, qui substantiam hu-
manæ carnis a dyabolo conditam dicunt . Collitiani a quodam collitio
nominati, qui dicunt Deum non facere mala contra id quod dictum est.
Ego dominus creans malum . Floriani a floriano, qui contrario dicunt
Deum creasse mala contra hoc quod scriptum est . Fecit Deus bona om-
nia . Donatistæ a donato quodam aphro runcupati sunt, qui de numidia
ueniens totam pœnæ aphyricæ sua persuasione cepit asserens inuicem
patre filium & minorem filio spiritum sanctum & rebaptizans catholicos .
Bonosiani a bonoso quodam episcopo exorti producunt, qui Christum fi-
lium Dei adoptiuum non proprium asserunt . Circuncelliones dicti eo
quod agrestes sint, quos scotopicos uocant supradictæ hæresis habentes
doctrinam . hi amore martyrii seipso perimunt, ut uiolenter de hac uita
recedentes martyres nomenentur . Priscillianistæ a priscilliano uocati,
qui in hispania ex errore gnostico-rum manichæorum permixta dogma
compoluit . Luciferiani a lucifero scilicet episcopo orti, qui episcopos ca-
tholicos qui instanti persecutione perfidie arrianorum confitentibus e-
gant & postea correcti redire in catholicam aligerunt damnantes quod cre-
derunt siue quod credidisse dissimulauerunt . Quos ecclesia inuicem
recepit siue tanquam Petrus uoluit sternam negacionis, hanc illi matris cha-
ritatem superba arripientes eos recipere uolentes ab ecclesiastica com-
munionem recesserunt & cum ipso lucifero in uisum suo qui maro oriebatur
cadere meruerunt . Iovinianistæ a iouiniano quodam monacho dicti, as-
serentes nullam uirginitatem, & uirginum esse dissolutionem nullumq; inter ab-
stinentes & simpliciter epulantes esse discrimen . Elysidiani ab eluidio no-
minati, qui dicunt post partum Christum alios Mariam filios de uiro suo
Iosephi peperisse . Paterniani a paterno quodam exorti, qui inferiores
corporis partes a diabolo factas opinantur . Arabici nuncupati eo quod
in arabia exorti sunt, dicentes animam cum corpore mori atque in nouis-
simo utranque resurgere . Tereuliani dicti a tereuliano presbytero a-
phyricæ prouincie ciuitatis Carthaginen . animam immortalem esse, sed
corpoream predicantes, & animas peccatorum hominum post mortem in
demonas conuerti putantes . Terteredæge dicti quod 14 . Luna pascha
cum iudeis obseruandam contendunt, neq; resera quatuor, deca decem
significat . Ilistages a somno nuncupati, quod uigilias noctis respuant
supertitionem esse dicentes iura temerari diuina qui noctem ad requiem
tribuit . Pelagiani a pelagio monacho exorti, hi liberum arbitrium di-
uina gratia anteponunt dicentes sollicito uoluntatem ad implendam di-
uina iustia . Nestoriani a nestorio Constantinopolitano episcopo nuncu-
pati, qui beatam uirginem Mariam non Dei, sed hominis tantummodo
matrem asserunt, ut aliam personam patris aliam faceret deitatis nec animum
Christum

Christum in uerbo Dei & carne credidit, sed separatim atque seiuicium
alterum filium Dei alterum hominis prædicauit . Euticiani dicti ab euti-
ce Constantinopolitano abbate, qui Christum post humanam assumptio-
nem negauit exire de duabus naturis, sed solum in eo diuinam asseruit
esse naturam . Acephalite dicti id est sine capite, nullus enim reperit
eorum auctor a quo exorti sint . Hi trium Calcedonen. capitulorum impu-
gnatores duarum in Christo substantiarum proprietatem negant, & unam
in eis persona prædicant naturam . Theodosiani & gaianite appellati a
Theodosio & gaiano, qui temporibus Iustiniani principis in Alexandria
populi peruersti electione una die ordinati sunt episcopi . Hi errorem euti-
cis & diafori sequentes Calcedonen. concilium respuunt ex duabus unam
in Christo naturam asserunt quam theodosiani corruptam gaianite incor-
ruptam contendunt . Gnoite & tritoite a Theodosianis exorti sunt, ex
quibus gnoite ab ignorantia dicti, qui ad peruerstatem a qua orti sunt id
adiiciunt, quod Christi diuinitas ignorat, que sunt futura scripta de die
& hora nouissima, nec recordantes Christi personam in Esaiâ loquentem,
dies iudicii in corde meo . Tritoite uero uocati sunt quod sicut tres per-
sonas in trinitate ita quoque asserunt tres Deos esse contra illud quod scri-
ptum est . Iudi Israel dominus Deus tuus unus est . Sunt & alie hæreses
sine auctore & sine nominibus ex quibus alie putant trinum esse Deum .
Alie Christi diuinitatem passibilem dicunt . Alie Christi natiuitatem de
patre in tempore initium temporis dant . Alie liberationem hominum a
pud inferos factam Christi descensionem non credunt . Alie animam ima-
ginem Dei negant . Alie animas conuerti in demones & in quacunq; animalia
existunt . Alie de mundi statu dissentunt . Alie innumerabi-
les mundos opinantur . Alie aquam Deo cœternam faciunt . Alie nudis
pedibus ambulant . Alie cum hominibus non manducant . Hæ sunt hære-
ses aduersus catholicam fidem exorte ab apostolicis & sanctis patribus, uel
conciliis condemnate, quæ dum in se multis erroribus diuise inuicem sibi
dissentunt, communiter tamen nomine aduersus ecclesiam Dei conspirant.
Sed & quicunque aliter scripturam scriptam intelligit quam spiritus sancti
sensus effugiat a quo scripta est, licet de ecclesia non recesserit, tamẽ hæ-
reticus appellari potest teste Aug.

Cap. XXXV. De erroribus & hæresibus
condemnatis in decretalibus .

INTER hæreses damnatas in decretalibus prima occurrit illa abba-
tis Ioachim de qua extra de sum. trin. & si. cath. damnatus, ubi In-
nocen. 3. in concilio generali ita loquitur. Damnatus ergo & repro-
batus libellum siue tractatum quem abbas Ioachim edidit contra magi-
strum Pe. lombardi de unitate seu essentia trinitatis, &c. Hæresis autem
abbatis Ioachim arguentis contra Petrum lombardi qui doctuerat, quod
quædam summa res est pater & filius & spiritus sanctus & illa nec est gene-
rans nec genita nec procedens fuit illa scilicet quod nulla res est pater & fi-
lius & spiritus sanctus atq; quod unitas qua pater & filius & spiritus sanctus di-
cuntur una essentia una natura nec siuera & propria unitas sed similitudi-
naria, quemadmodum multi homines dicuntur unus populus . Hanc hæresim

merito damnauit præfatus Romanus pontifex credens, & confitens cum Petro lombardi quòd una quædam res est incompræhensibilis quidem & ineffabilis quæ ueraciter est pater & filius & spiritus sanctus tres simul personæ ac sigillatim quælibet earundem. Secundo loco hæreses & errores condemnati & reprobat in fine præfati capituli, sunt errores pessimi hæretici almarici. Cuius errores fuerunt plures, ut colligitur ex cronica Romanorum pontificum tempore Inno. 3. Primus error fuit quòd asseruit ideas quæ sunt in mente diuina & creare & creari cum tamen secundum Aug. nihil nisi æternum atque incommutabile sit in mente diuina. Secundus error fuit quòd asseruit quòd ideo Deus dicitur finis omnium, quia omnia reuersura sunt in ipsum, ut in Deo immutabiliter quiescant, & unum indiuiduum atque incommutabile in eo permanebunt. Tertius error fuit quòd sicut alterius naturæ non est Abraham & alterius Isaac, sed unius atque eiusdem, sic dixit omnia esse unum & omnia esse Deum dixit enim Deum essentiam esse omnium creaturarum & esse omnium. Quartus error fuit quòd asseruit sicut lux non uidetur nisi in aere sic Deus nec ab angelis, nec ab homine uidetur in se, sed tantum in creaturis. Quintus error fuit quòd asseruit quòd si homo non peccasset in duplicem sexum partitus non fuisset nec generasset, sed eodem modo quo angeli sancti multiplicati sunt fuissent & homines. Sextus error eius fuit quòd in charitate constituto nullum peccatum imputabitur. Vnde sub tali specie pietatis eius sequaces omnem turpitudinem committebant. unde non immerito præfatus dominus Inno. dicit ubi supra de dicto Almarico loquens, ita eum pater mendacii excecauerat, ut eius doctrina non tam hæretica asserenda sit quàm insana. Tertio loco in c. cum Christus. extra de hæret. condemnatur hæresis dicentium Christum non esse aliquid secundum quòd homo. Quarto loco condemnate dicuntur hæreses multorum hæreticorum, ubi ita habetur. Excommunicamus & anathematizamus uniuersos hæreticos, Catharos, Paterinos, Pauperes de Lugduno. Passaguinos Iosepinos, Arnolditas, Speronistas, & alios quibuscunque nominibus censentur. Qui autem fuerint errores istorum plene reperire nõ ualuimus nisi tantum catharorum siue paterinorum, & pauperum de Lugduno, & fortassis omnes alii sequentes communicant cum istis aut parum discrepant ab eis. Errores autem catharorum siue paterinorum sunt uarii quia secta eorum diuisa est in tres partes siue sectas principales, quarum prima uocatur Albanen. secunda Cozoren. tertia Baiolen. nihilominus omnes cathari conueniunt in erroribus sequentibus secundum quòd ex libr. inquisitionis hæreticorum colligitur dimissis aliis in quibus particulariter inter se discrepant.

Primus eorum error communis est, quòd diabolus fecit hunc mundum, & omnia quæ in eo sunt.

Secundus quòd omnia sacramenta ecclesiæ nihil profunt ad salutem.

Tertius quòd sacramenta Christi & ecclesiæ non sunt uera, sed falsa & deceptoria.

Quartus quòd carnale matrimonium est peccatum mortale.

Quintus negant carnis resurrectionem.

Sextus credunt quòd comedere carnes & oua, & caseum etiam urgente necessitate est peccatum mortale.

Septimus

Septimus quòd non licet iurare in aliquo casu.

Octauus quòd potestates seculares peccant mortaliter puniendo malefactores, uel hæreticos.

Nonus quòd nemo potest fieri saluus nisi per eos.

Decimus quòd paruuli baptizati non leuius punientur æternaliter quàm latrones & homicidæ. uerum est tamen quòd Albanenses in hoc dissentire uidentur.

Vndecimus quòd dicunt non esse purgatorium.

Duodecimus error est quòd fingunt multa inania & falsa & sacrilega sacramenta.

Tertiuddecimus error est quòd dicunt quòd panis non potest benedici, quia est creatura diaboli.

Decimusquartus error est quòd dicunt quòd ex pane non cõficitur corpus Christi.

Decimusquintus est quòd per pœnitentiã nec gloria augetur nec pœna minuitur inferni.

Decimussexus quòd non plus punietur iudas proditor quàm infans unius diei.

Decimusseptimus quod omnes erunt æquales in gloria uel in pœna.

Decimusoctauus quod de peccatis non est pœnitendum.

Decimusnonus quod male acquisita per usuram, uel rapinam non sunt restituenda usuram dicentes nullum esse peccatum.

Vigésimus error est quod non implorant auxilia beatæ uirginis, nec angelorum, nec sanctorum, nec muniunt se signo crucis.

Hi sunt errores communes catharorum, siue paterinorum relinquimus autem errores speciales quos habuerunt præfata sectæ eorum.

Errores pauperum de Lugduno qui alio nomine Valden. & Boemiltæ nominantur.

Primus quod contemnent ecclesiasticam potestatem dicunt se non subesse Romano pontifici nec prælatis ecclesiæ Romanæ.

Secundus quod se solos esse ecclesiam & Christi discipulos affirmant.

Tertius quòd se dicunt apostolorum successores & habere auctoritatem apostolicam ligandi & soluendi.

Quartus quòd dicunt Romanam ecclesiam esse meretricem babylonem & omnes ei obediens dicunt damnandos.

Quintus quòd dicunt omnes sanctos & fideles a tempore Syluestri pape esse damnatos.

Sextus error dicunt quòd nulla miracula in ecclesia uera fiant quia nullus eorum aliquando miracula fecit.

Septimus quòd dicunt post ascensionem Christi nulla esse seruanda statuta ecclesiæ nec esse alicuius ualoris.

Cap. XXXVI. In quo ponuntur hæreses condemnatae in Sexto & in Clementinis.

CONSEQUENTER de erroribus siue hæresibus quæ in Sexto & in Clementinis reprobatae sunt dicendum est. Sunt autem hæreses quæ sequuntur.

SVMMA DE ECCLESIA

In sexto tit. de sum. trin. & fide cath. in fine condemnatae leguntur duae haereses.

Prima negantium spiritum sanctum a patre & filio aeternaliter procedere.

Secunda dicentium quod spiritum sanctum a patre & filio tanquam ex duobus principiis & non tanquam ex uno procedat.

Haereses in Clementinis condemnatae.

Prima haeresis est dicentium quod Christo adhuc uiuente latus eius fuerit lancea perforatum in c. i. de sum. tri. & fide cath.

Secunda haeresis dicentium quod anima rationalis siue intellectiua non sit uere & per se forma humani corporis in c. de sum. tri. & fide cat.

Tertia haeresis dicentium quod paruulis licet per baptismum culpa remittatur, gratia tamen informans non infundatur, nec uirtutes, ubi supra.

Quarto loco condemnatur secta Beguardorum & Beguinarum in c. ad nostrum de haere. Cuius sectae errores sunt qui sequuntur.

Primus error, dicunt enim quod homo in uita praesenti tantum & tale perfectionis gradum potest acquirere quod reddetur penitus impeccabilis & amplius in gratia proficere non ualebit. nam ut dicunt si quis semper proficere possit, postea aliquis perfectior Christo inueniri.

Secundo ieiunare non oportet hominem quod uel orare postquam gradum perfectionis huius fuerit affectus quia tunc sensualitas est ita perfecta spiritui & rationi subiecta quod homo potest libere concedere corpori quicquid placet.

Tertio quod illi qui sunt in praedicto gradu perfectionis & spiritu libertatis non sunt humanae subiecti obedientiae, nec ad aliqua praecipua ecclesiae obligantur, quia ut asserunt ubi spiritus domini ibi libertas.

Quarto quod homo potest finalem beatitudinem secundum omnem gradum perfectionis in praesenti uita assequi sicut eam in uita beata uel patria obtinebit.

Quinto quod quaelibet intellectualis natura seipsa naturaliter est beata ita quod anima non indigebit lumine gloriae ipsam eleuante ad Deum uidendum, & eo beatae fruendum.

Sexto quod se in actibus exercere uirtutum est hominis imperfecti & perfecta anima licentiat a se uirtutes.

Septimo quod mulieris osculum cum ad hoc non inclinatur natura est mortale peccatum, actus tamen carnalis cum ad hoc inclinatur natura peccatum non est maxime cum tentatur exercens.

Octauo quod in eleuatione corporis Christi Iesu homo non debeat asserere nec eidem reuerentiam exhibere asserentes quod esset imperfectionis eisdem si a puritate & altitudine suae contemplationis tantum descenderet quod circa mysterium seu sacramentum eucharistiae, aut circa passionem humanitatis Christi aliqua cogitarent. Nonnulla et alia sub simulata quadam sanctitatis specie dicunt faciunt & committunt quae oculos diuinae maiestatis offendunt & graue in se continent periculum animarum. Cum autem ex debito commissi nobis officii huiusmodi sectam detestabilem & praemissos ipsius execrandos errores ne propagentur ulterius & per eos corda fidelium damnabiliter corrumpantur extirpare ab ecclesia catholica necessario habeamus nos sacro approbante concilio sectam ipsam cum praedictis erroribus damnamus,

PARS II. LIBRI QVARTI.

namus & reprobamus, omnino inhibentes districtius ne quis ipsos decretis teneat & approbet, uel defendat. Hos autem qui secus egerint animaduersione canonica decernimus puniendos. Quinto loco condemnatur haeresis dicentium usuram non esse peccatum in c. graui. de usuris. §. ult.

Cap. XXXVII. In quo ponuntur errores & haereses condemnatae in extrauagantibus Alexandri quarti & Honorii.

ALEXANDER quartus in extrauagante sua quae incipit. Quidam scripturae sacrae intelligentiam se habere fatentes, &c. libellum magistri Guillelmi de sancto amore quem contra religiosos mendicantes in detractionem & denigrationem status eorum ediderat, qui intulatur de periculis nouissimorum temporum, tanquam iniquum & scelestum, & execrabilem continentem documenta praua falsa erronea & nepharia dicit & reprobatur, mandans ut ubicunque talis libellus reperitur comburatur & aboleatur omnino sub poena excommunicationis.

Consequenter idem Rom. pont. per alias extrauagantes similiter damnat & reprobatur supradictum libellum & alios famulos libellos erroribus plenos quos quidam alii magistri Parisien. in detractionem ordinum mendicantium malitiose condiderunt, sicut patet in extrauagante quae incipit. Ex alto fuisse conspiciamus. Et in extrauagante quae incipit. Cum olim.

Amplius papa Honorius in extrauagante sua quae incipit. Olim felices recordationis Gregorius papa 10. reprobatur & damnatur sectas eorum qui se dicunt de ordine apostolorum asserentes se uitam apostolorum tenere & euangelicam paupertatem. Quorum haereticorum capita & principes Geraldus segenerelli de parma & Dulcinus discipulus eius dioecesis Nouariensis. Quorum errores condemnati sunt qui sequuntur prout ex li. inquisitionis haereticorum colligitur.

Primus est quod auctoritas Romanae ecclesiae est omnino euacuata, & iam dudum cessauit propter malitiam praelatorum.

Secundus est quod ecclesia quam tenent papa & Cardinales & clerici & religiosi non est ecclesia Dei, sed probata ecclesia sine fructu.

Tertius quod ecclesia Romana est illa meretrix quae a fide Christi apostata uir de qua scribit Ioan. in Apocalypsi.

Quartus quod tota illa potestas spiritalis quam Christus dedit ecclesiae ab initio translata sit in sectam eorum qui dicuntur apostoli siue de ordine apostolorum quam sacramentum uocant congregationem specialiter a Deo missam & electam in istis nouissimis diebus & quod ipsi & nulli alii habeant potestatem quam habuit beatus Petrus apostolus.

Quintus quod ipsi soli dicunt apostoli de praedicta secta seu congregatione sunt ecclesia Dei & sunt in illa perfectione in qua fuerunt apostoli Christi.

Sextus quod non tenentur alicui homini obedire nec summo pontifici nec alteri, quia eorum regula quae fuit immediate a Christo libera est & perfectissima uita.

Septimus quod nec papa nec aliquis alius potest eis percipere quod deponant statum illum seu ritum tantae perfectionis nec etiam potest eos excorcarere.

SVM MÆ DE ECCLESIA

Octauus quòd de quolibet statu & ordine potest quilibet licet transire ad eorum uitam & statum seu ordinem siue sit religiosus siue secularis ita quòd uir sine consensu uxoris & econuerso potest relinquere matrimoniu, & ordinem intrare ipsorum.

Nonus quòd nullus prælatus ecclesiæ Romanæ potest separare matrimonium, sed ipsi possunt.

Decimus quod nullus de uita seu statu uel ordine ipsorum potest licite intrare alium ordinem seu regulam sine peccato mortali nec potest se supponere obedientiæ hominis cuiusque quia hoc esset descendere a uita perfectissima ad minus perfectam.

Vndecimus quòd nullus potest saluari nec intrare regnum cœlorum nisi sit de statu seu ordine ipsorum.

Duodecimus quòd omnes qui persequuntur eos peccant & sunt in statu damnationis.

Decimotertius quòd nullus papa Romanæ ecclesiæ potest aliquem absolueri a peccatis nisi esset ita sanctus sicut fuit beatus Petrus apostolus in uiuendo in omnimoda paupertate & sine proprio & in humilitate non faciendo guerras nec aliquem persequendo, sed permittendo uiuere quemlibet in sua libertate.

Decimusquartus quod omnes prælati ecclesiæ Romanæ tam maiores, quàm minores a tēpore sancti Syluestri papæ declinauerunt a modo uidendi priorum sanctorum sunt præuaricatores & seductores excepto fratre Petro de marrone qui fuit papa Celestinus uocatus.

Decimusquintus quod omnes ordines religiosorum & sacerdotum, & diaconorum, & subdiaconorum, & prælatorum sunt ad fidei catholicæ detrimentum.

Decimussexus quòd laici non tenentur, nec debent decimas alicui sacerdoti siue prælato Romanæ ecclesiæ qui non sit in tanta perfectione, & in tanta paupertate in quanta fuerunt Christi apostoli, & ideo decimæ nõ debent dari nisi ipsis qui dicuntur apostoli & sunt pauperes Christi.

Decimusseptimus quod quilibet uir & quælibet mulier nudi simul possunt iacere licite in uno & eodem lecto & licite tangere mutuo unus alterum in omni parte sui & osculari seinuicem sine peccato & cõiungere uentrem suum cum uentre mulieris ad nudum si quis stimuletur carnaliter, ut cesset tentatio non est peccatum.

Decimusoctauus quod iacere cū muliere & non cognoscere carnaliter maius est quàm suscitare mortuum.

Decimusnonus quod perfectior uita est uiuere sine uoto quàm cum uoto.

Vigesimus quod ecclesia consecrata non plus ualet ad orandum Deum quàm stabulum æquorum siue porcorum.

Vigesimusprimus quod ita bene potest adorari Christus in nemoribus sicut in ecclesiis uel melius.

Vigesimussecundus quòd pro nulla causa debet homo iurare nisi pro articulis fidei, uel præceptis Dei & omnia alia possunt celari quantumcumque iurent dicere ueritatem & mentiri & dolose palliare, ut sit unum in ore & aliud in corde.

In extrauagante Bonifacii 8. quæ incipit: unam sanctam, &c. sunt errores sequentes condemnati.

Primus

PARS II. LIBRI QVARTI.

409

Primus error est dicentium quòd totius uniuersalis ecclesiæ non sit unum caput assignandum. Contra quem errorem diffinit quòd cum ecclesia una sit, corporis ecclesiæ non sunt capita, sed unum est scilicet Christus eiusque Vicarius Romanus pontifex.

Secundus error est dicentium gladium temporalem nullo modo pertinere ad ecclesiam nec subesse gladio spirituali. Contra quem diffinit in potestate ecclesiæ duos esse gladios. scilicet spirituales, & temporalem gladiumque; temporalem subesse gladio spirituali, & potestatem temporalem spirituali.

Tertius est error dicentium non omnes fideles subiectos esse Romano pontifici. Contra quem diffinit subesse Romano pontifici omnem humanam creaturam esse de necessitate salutis.

In extrauagante Clemen. 5. quæ incipit Gloriosam ecclesiam, &c. condemnantur errores quorundam fratrum minorum qui sequuntur.

Primus error eorum est quòd fingunt duas ecclesias. Vnam carnalem & affluentem diuitiis sceleribus maculatam, cui Romanum præfulem aliosque inferiores prælatos dominari asserunt. Aliam spirituales uirtute decoram paupertate succinctam, in qua ipsi soli eorumque complices continentur.

Secundus error eorum est, quòd omnis iurisdictionis auctoritas sit omnino in ministris ecclesiæ Romanæ euacuata, & in solis ipsis maneat sicut spiritualis uitæ sanctitas.

Tertius error est, quod in nullo euentu iurandum est.

Quartus error, quòd sacerdos in mortali peccato existens non cõsecrat non conficit non potest ecclesiastica sacramenta conferre.

Quintus error est, quòd euangelium Christi in se solis hoc in tempore asserunt esse completum quod actenus dicunt fuisse abiectum immo prorsus extinctum. Et ut in præcedenti extrauagan. habetur sunt multa alia quæ isti præsumptuosi homines contra coniugii uenerabile sacramentum garrire dicuntur, multaque decursu temporis siue seculi somniant multaque de antichristi aduentu quem iam iam instruere asserunt flebili uanitate diuulgant. Quæ omnia quia partim hæretica partim insana partim fabulosa cognoscimus damnanda potius cum suis auctoribus quàm stilo prosequenda aut referenda censemus.

In extrauagantibus Ioan. 12. condemnantur sequentes errores & hæreses Marsilii de Padua & Ioan. de Ianduno.

In extrauagante quæ incipit, licet iuxta doctrinam apostoli condemnantur specialiter septem errores quos Marsilius de padua & Ioan. de Ianduno dogmatizarunt. Quorum.

Primus est quod id quod legitur in euangelio Math. quòd Christus soluit tributum Cæsari quando staterem sumptum ex ore piscis illis qui petebant didragma iussit dari. hoc fecit non condescensione & liberalitate suæ pietatis, sed necessitate coactus.

Secundus quòd beatus Petrus apostolus non plus fuit caput ecclesiæ quàm quilibet aliorum apostolorum.

Fff

Tertio quod beatus Petrus non habuit plus auctoritatis quam habuerunt alii apostoli.

Quartus quod Christus nullum caput dimisit ecclesiae, nec aliquem fecit Vicarium suum.

Quintus quod ad Imperatorem spectat corrigere papam ac instituere.

Sextus quod omnes sacerdotes siue sit papa siue archiepiscopus siue sacerdos simplex quicumque sunt equalis auctoritatis & iurisdictionis ex institutione Christi sed quod unus plus habeat alio hoc est secundum quod Imperator concessit & sicut concessit ita reuocare potest.

Septimus quod papa uel tota ecclesia simul iuncta nullum hominem quantumcunque sceleratum potest punire punitione coactiua nisi Imperator daret eis auctoritatem.

In extrauagante eiusdem Ioan. 22. quae incipit.

Cum inter nullos, &c. damnat & reprobat errorem sequentem.

Condemnat tanquam erroneum & haereticum si quis pertinaciter affirmauerit quod redemptori nostro eiusque apostolis in his quae ipsos habuisse sacra scriptura testatur nequaquam ius uendi seu consumendi competit nec illa uendi seu donandi ius habuerint aut ex ipsis alia acquirendi quae tamen ipsos de praemissis fecisse scriptura sacra testatur seu ipsos potuisse facere supponit expresse.

In extrauagante eiusdem Ioan. 22. quae incipit: Vas electionis, condemnantur errores Ioan. de poliaco magistri Parisien. circa audientiam confessionum sequentes.

Primus error condemnatus praefati magistri de poliaco est quod asserbat quod confessi fratribus habentibus licentiam generalem audiendi confessiones tenentur eadem peccata quae confessi fuerant iterum confiteri proprio sacerdoti.

Secundus error fuit quod stante statuto, omnis utriusque sexus, edito in concilio generali Romanus pontifex non potest facere quod parochiani non teneantur omnia peccata sua semel in anno proprio sacerdoti confiteri quem dicit esse parochialem curatum, immo nec Deus post hoc facere, quia ut dicebat implicat contradictionem.

Tertius error est quod papa non potest dare generalem potestatem audiendi confessiones immo nec Deus quoniam confessus habenti generalem licentiam teneatur eadem iterum confiteri proprio sacerdoti quem dicit esse, ut praemittitur parochialem curatum.

Istos errores tanquam falsos & erroneos & a doctrina sana deuotius auctoritate apostolica damnat & reprobat praefatus dominus Ioan. 22. doctrinam ipsam contrariam ueram esse & catholicam asserens quod illi qui praedictis fratribus confitentur non magis teneantur eadem peccata iterum confiteri quam si alias illa confessi fuissent eorum proprio sacerdoti iuxta dictum concilium generale.

Cap. XXXVIII. De erroribus & haeresibus Ioannis uicleff & Io. Hus in concilio Constantien. condemnatis.

IAM

IAM describenda ueniunt haereses Ioannes uicleff, & Ioannes Hus quae in concilio Constantien. condemnatae leguntur. Ponemus autem in primis errores, & haereses Ioannis uicleff. Secundo errores, & haereses Ioannes Hus. Et primo sequitur tenor articulorum Ioannes uicleff.

Substantia panis materialis & similiter substantia uiui materialis remanent in sacramento altaris.

Accidentia panis non manent sine subiecto in eodem sacramento.

Christus non est in eodem sacramento identice & realiter in propria praesentia corporali.

Si episcopus, uel sacerdos existat in peccato mortali non ordinat non consecrat non conficit non baptizat.

Non est fundatum in euangelio quod Christus missam ordinauerat.

Deus dedit obedire diabolo.

Si homo debite fuerit contritus omnis confessio exterior est sibi superflua & inutilis.

Si papa sit praescitus, & malus & per consequens membrum diaboli non habet potestatem super fideles ab aliquo sibi datam nisi forte a Caesare.

Post Vrbanum sextum non est aliquis recipiendus in papam, sed uiuentium est more graecorum sub legibus propriis.

Contra scripturam sacra est, quod uiri ecclesiastici habeant possessiones.

Nullus praelatus debet aliquem excommunicare nisi sciat ipsum prius excommunicatum a Deo, & quilibet excommunicatus sit ex hoc haereticus, uel excommunicatus.

Praelatus excommunicans clericum qui appellauit ad regem, uel ad concilium regni, ipse traditor est regis & regni.

Illi qui dimittunt praedicare siue uerbum Dei audire propter excommunicationem hominum sunt excommunicati & in die iudicii traditores Christi habebuntur.

Licet alicui diacono uel presbytero praedicare uerbum Dei absque auctoritate sedis apostolicae siue episcopi catholici.

Nullus est dominus civilis nullus est praelatus nullus est episcopus dum est in peccato mortali.

Domini temporales possunt ad arbitrium suum auferre bona temporalia ab ecclesia possessionatis habitualiter delinquentibus i. ex habitu non solo actu delinquentibus.

Populares possunt ad suum arbitrium dominos delinquentes corrigere.

Decimae sunt pure elemosinae, & parochiani possunt propter peccata suorum praelatorum ad libitum suum eas auferre.

Speciales orationes applicare uni personae per praelatos, uel religiosos non plus profunt eidem quam generales ceteris paribus.

Conferens elemosinam fratribus est excommunicatus eo facto.

Si quis ingreditur religionem priuatam qualemcunque tam possessionum quam mendicantium redditur ineptior & inhabilior ad obseruationes mandatorum Dei.

Fff ij

Sancti instituentes religiones priuatas sic instituendo peccauerunt.
Religiosi uiuentes in religionibus priuatis non sunt de religione Christiana.

Fratres tenentur per labores manuum uictum acquirere & non per mendicationem.

Omnes sunt symoniaci qui se obligant orare pro aliis eis in temporalibus subuenientibus.

Oratio præfati nulli ualet.

Omnia de necessitate absoluta eueniunt.

Confirmatio ieiunium clericorum ordinatio, locorum consecratio referuntur papæ & episcopis propter cupiditatem lucri temporalis, & honoris.

Vniuersitates studia collegia gradautiones, & magisteria in eisdem sunt uana gentilitate introducta, & tantum profunt ecclesiæ sicut diabolus.

Excommunicatio papæ uel cuiuscunque prælati non est metuenda quia est censura antichristi.

Peccant fundantes claustra, & ingredienti sunt ueri diaboli.

Ditare clerum est contra regulam Christi.

Syluester papa, & Constantinus Imperator errauerunt ecclesiam doto.

Omnes de ordine mendicantium sunt hæretici, & dantes eis elemosinam sunt excommunicati.

Ingredientes religionem aut aliquem ordinem eo ipso inhabiles sunt ad obseruandum diuina præcepta, & per consequens perueniendi ad regnum cælorum nisi apostatauerint ad eisdem.

Papa cum omnibus suis possessiones habentibus sunt hæretici eo quod possessiones habent, & omnes consentientes eis, scilicet domini seculares, & laici ceteri.

Ecclesia Romana est synagoga Sathanæ nec papa est immediatus Vicarius Christi, & apostolorum.

Decretales epistolæ sunt Apocryphæ, & seducunt a fide Christi, & clerici sunt stulti qui student eas.

Imperator, & domini temporales sunt seducti a diabolo ut ecclesiam suam dotarent de bonis temporalibus.

Electio papæ a cardinalibus per diabolum est introducta.

Non est de necessitate salutis credere Romanam ecclesiam esse supremam inter alias ecclesias.

Error esset si per Romanam ecclesiam intelligatur uniuersalis ecclesia aut concilium generale, aut pro quanto negaret primatum summi pontificis super alias ecclesias particulares.

Fatum est credere indulgentias papæ & episcoporum.

Iuramenta illicita sunt quæ fiunt ad roborandum humanos contractus & commercia ciuilia.

Augustinus Benedictus, & Bernardus damnati sunt nisi penituerint de hoc quod habuerunt possessiones, & instituerunt, & intrauerunt religiones, & sic a papa usque ad ultimum religiosum omnes sunt hæretici.

Omnes religiones indifferenter introductæ sunt a diabolo.

Secundo tenor articulorum Ioan. Hus sequitur & est talis.

Vnica

Vnica est sancta uniuersalis ecclesia tantum est una sicut tantum unus numerus omnium prædestinatorum.

Paulus nunquam fuit membrum diaboli licet fecerit quosdam actus actibus ecclesiæ malignantium similes.

Præfati non sunt partes ecclesiæ cum nulla eius pars finaliter ab ea excidit eo quod prædestinationis eius charitas, quæ ipsam ligat non excidit.

Dux naturæ diuinitas, & humanitas sunt unus Christus.

Præfatus etsi aliquando sit in gratia secundum præsentem iustitiam tamen nunquam est pars sanctæ ecclesiæ, & prædestinatus semper manet membrum ecclesiæ licet aliquando excidat a gratia aduentita sed non a gratia prædestinationis.

Sumendo ecclesiam pro conuocatione prædestinatorum siue sint in gratia siue non secundum præsentem iustitiam isto modo ecclesia est articulus fidei.

Petrus non est nec caput ecclesiæ sanctæ catholicæ.

Sacerdotes quomodolibet criminose uiuentes sacerdotii polluunt potestatem, & sic ut filii infideles sentiunt infideliter de septem sacramentis ecclesiæ de clauibus officiis censuris ceremoniis sacris rebus ecclesiæ ueneratione reliquiarum indulgentiis, & ordinibus.

Papalis dignitas a Cæsare inoleuit, & papæ perfectio, & institutio a Cæsare emanauit.

Nullus sine reuelatione assereret rationabiliter de se uel de alio quod esset caput ecclesiæ particularis sanctæ uel Romanus pontifex caput Romanæ ecclesiæ.

Non oportet credere quod iste quicumque est Romanus pontifex sit caput cuiuslibet ecclesiæ particularis sanctæ nisi Deus eum prædestinauerit.

Nemo gerit uicem Christi uel patris nisi sequatur eum in moribus, cum nulla alia sequela sit pertinentior nec aliter recipiat a Deo procuratoriam potestatem: quoniam ad illud officium uicariatus requiritur, & morum conformitas, & instituentis auctoritas.

Papa non est uerus nec manifestus successor principis apostolorum si uiuit moribus contrarius Petro, & si querit auaritiam tunc est uicarius Iudæ Scarioth, & pari euidencia cardinales non sunt ueri & manifesti successores collegii aliorum apostolorum Christi nisi uixerint in more apostolorum seruantes mandata, & concilia domini nostri Iesu Christi.

Doctores ponentes quod aliquis per censuram ecclesiasticam emendandus si corrigi noluerit seculari iudicio est tradendus pro certo sequuntur in hoc pontifices scribas, & Phariseos qui Christum non uolentem eis obedire in omnibus dicentes nobis non licet occidere quenquam ipsum seculari iudicio tradiderunt & quod tales sunt homicidæ grauiores quam Pilatus.

Obedientia ecclesiastica est obedientia secundum adinventionem sacerdotum ecclesiæ præter expressam auctoritatem scripturæ.

Diuisio immediata humanorum operum est quod sunt uel uirtuosa uel uitiosa, quia si homo est uitiosus, & agit quicquam tunc est uitiosus, si uirtuosus, & agit quicquam: agit uirtuose, quia sicut uitium quod crimen dicitur seu peccatum mortale inficit uniuersaliter actus hominis uitiosi, sic

SVMMÆ DE ECCLESIA

uirus uiuificat omnes actus hominis uirtuosi.

Sacerdos Christi uiuens secundum legem eius habens scripturam notitiam, & affectum ad ædificandum populum debet prædicare non obstante præfensa excommunicatione. Et infra quod si papa uel aliquis præpositus mandat sacerdoti sic disposito non prædicare non debet subditus obedire.

Quilibet prædicantis officium accipit de mandato qui ad sacerdotium accedit, & illud mandatum debet exequi præfensa excommunicatione non obitante.

Per censuras excommunicationis suspensionis, & interdicti ad sui exaltationem clerus populum laicalem sibi suppeditat, auaritiam multiplicat, malitiam protegit & uiam præparat antichristo. Signum autem euidentissimum quod ab antichristo procedunt tales censuræ quas uocant in suis processibus fulminationes quibus clerus principalissime procedit contra illos qui denudant nequitiam antichristi qui clerus pro se maxime usurpabit.

Si papa est malus, & præferrim si est præscitus tunc ut Iudas apostolus, est diabolus fur & filius perditionis, & non est caput ecclesiæ sanctæ militantis cum nec sit membrum eius.

Gratia prædestinationis est uinculum quo corpus ecclesiæ, & quodlibet eius membrum iungitur Christo capiti insolubiliter.

Papa uel prælatus malus, & præscitus est æquiuoce pastor, & ueræ fur & latro.

Papa non debet dici sanctissimus etiam secundum officium quia alias etiam rex deberet dici sanctissimus secundum officium, & tortores, & præcones dicerentur sancti immo etiam diabolus deberet uocari sanctus cum sit officarius Dei.

Si papa uiuit Christo contrariæ etiam si ascenderet per ritam, & legitimam electionem secundum constitutionem humanam uulgaram tamen aliunde ascenderet quam per Christum dato etiam quod intraret per electionem a Deo principaliter factam. Nam Iudas Scarioth rite & legitime est electus a Deo Christo Iesu ad episcopatum, & tamen ascendit alium de in ouile ouium.

Condemnatio 45. articulorum Ioan. Vicleff. per doctores facta est irrationabilis, & iniqua & male facta & ficta est causa per eos allegata, scilicet quod nullus ex eis est catholicus sed quilibet eorum aut est hæreticus aut erroneus aut scandalosus.

Non eo ipso quod electores uel maior pars eorum consenserint uiua uoce secundum ritum hominum in personam aliquam eo ipso illa persona legitime est electa uel quod eo ipso est uerus, & manifestus successor uel uicarius Petri apostoli uel alterius apostoli in officio ecclesiastico. unde siue electores bene uel male egerint operibus electi debemus credere, nam eo ipso quo quis copiosius operatur meritorie ad perfectum ecclesiæ habet à Deo ad hoc copiosius potestatem.

Non est scintilla apparatus quod oporteat esse unum caput in spiritualibus regens ecclesiam quod semper cum illa militante ecclesia conuersetur.

Christus sine talibus monstruosis capitibus per suos ueraces discipulos sparsos per orbem terrarum melius suam ecclesiam regularet.

Apostoli & fideles, & sacerdotes domini strenue in necessariis ad salutem

PARS II. LIBRI QVARTI.

472

tem regularunt ecclesiam antequam papæ officium fuerit introductum sic facerent deficiente per summam possibilem papam usque ad diem iudicii.

Nullus est dominus ciuilius nullus est prælatus nullus est episcopus dum est in peccato mortali.

Auctoris peroratio.

Hæc pro complemento huius quarti libri dixisse sufficiant, & per consequens huius totius nostri operis. Habito ergo sine istius nostre Summæ quam quattuor libris distinctam de ecclesia intitulandam duximus erectis sursum luminibus ac manibus ad ipsius sanctæ ecclesiæ caput, & sponsum Iesum Christum dominum nostrum fontem sapientiæ, cuius dignatissima gratia hoc opus licet multis laboribus, & infirmitatibus fatigati consummauimus ingentes illi gratias offerentes dicimus. Tibi laus tibi gloria tibi gratiarum actio in secula seculorum. Amen.

Hæc Summa longe Reuerendi patris, & domini domini Ioan. de Turrecremata sanctæ Romanæ ecclesiæ tituli sanctæ Mariæ in Transtiberim presbyteri cardinalis sancti Sixti uulgariter nuncupati contra ecclesiæ, & primatus apostoli Petri aduersarios intitulata.

VENETIIS, apud Michaellem
Tramezinum. M D LXI.

